BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXIV
B
28
NAPOLI

XXIV
B–
128

Collegij Neap. ex aeul. inscrip.

Tomus decimus operum.

IN QVO MAGNI COMMEN. AVER.

DISPVTATIONES QVAE DESTRVCTIO DESTRVCTIONVM ALGAZELIS

dicuntur, cum expoſitione grauiſsimi Philoſophi Auguſtini Sueſſani continentur.

ET TRANSLATIONE CALO CALONYMOS; quam (vetuſtiori poſt habita) vt facilitati commoditatiq; ſtudioſorum incumberemus in particulas iuſta cōmentaria diuiſam & accomodatam, apponi curauimus, ne quid amplius haberet quod deſideraret candidatus lector.

OMNIA VERO SIC PVRGATA EMENDATA Summiſq; vigiliis elaborata præſtamus, vt noſtram diligentiam facile commendent omnes.

Quę in hoc habeantur Tomo ſequens oſtendet pagina.

Cum ſummi Pontificis, Gallorum Regis, Senatusq; Veneti decretis.

VENETIIS MDLX.

IN HOC DECIMO TOMO
HAEC CONTINENTVR.

DESTRVCTIO deſtructionum Philoſophiæ Algazelis, Calo Calonymos Hebręo interprete, Auguſtini Niphi Sueſſani expoſitione: In Metaphyſicis quidem in ſexdecim nunc diuiſa diſputationes: In Phyſicis autem in quatuor, quas idem Latinis donauit. char. 1

Tractatus de Animæ beatitudine: char. 353

Cui addita eſt Epiſtola de intellectu, quæ idem eſt cum dicti libelli parte, eodem Calo interprete. char. 358

Quam autem hæc omnia ſummo ſtudio Emendata ſunt.

INDEX CAPITVM LIBRORVM QVI IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Diſputationes Libri, Deſtructio deſtructionum Philoſophiæ Algazelis appellati.

IN METAPHYSICIS.

Diſputatio Prima. De narratione rationū philoſophorum circa antiquitatem mundi, & earum deſtructionibus. char. 1

Diſputatio Secunda. De deſtructione ſermonis eorum de æternitate mundi,& temporis,& motus. char.61

Diſputatio Tertia. De declaratione deceptionis eorum,dicentiū Deū glorioſum eſſe agens mundi, & mundum opus & operationem eius. char.77

Diſputatio Quarta. De declaratione,quòd non poſſunt afferre rationem,quòd ſit efficiens mundi. char.150

Diſputatio Quinta. De declaratione,ꝙ non poſſunt afferre rationē ꝙ Deus glorioſus ſit vnus:& ꝙ impoſsibile eſt ponere duo neceſſaria in eſſe, & quodlibet eorum non habeat cauſam. char.168

Diſputatio Sexta. De conuenientia eorū circa falſitatē cōſtitutionis ſciētiæ,poſſe,& volūtatis in primo principio. char.186

Diſputatio Septima.De deſtructione ſermonis eorum, ꝙ impoſsibile eſt vt cōmunicet cū alio genere, & ſeparetur ab eo differentia aliqua:& ꝙ non dirigitur ad id verificatione intellectus diuiſio in genus,& differentiam. char.215

Diſputatio Octaua. De deſtructione dicti eorū,ꝙ eſſe primi ſit ſimplex,ſcilicet ꝙ eſt eſſe abſolutum,& non eſt quiditas nec verificatio, ad quas referatur eſſe,ſed eſſe conueniens ei eſt ſicut quiditas alteri. char.234

Diſputatio Nona. De diminutione eorum circa probationem,ꝙ primum non ſit corpus. char.248

Diſputatio Decima. In declarādo diminutionē declarationis eorū, ꝙ Deus mūdi ſit cauſa efficiēs,& qđ ſermo Hęretici ſequit̄ eis. c.259

Diſputatio Vndecima. De diminutione tenētis ꝙ Primū ſcit aliud ab eo,& ſcit genera,& ſpecies modo vniuerſali. char.261

Diſputatio Duodecima. De diminutione eorū in adducendo rationē, quòd ipſe ſcit ſeipſum. char.277

Diſputatio Tertiadecima. De deſtructione eius, quod dicunt, ꝙ Deus glorioſus,abſit,ignorat particularia diuiſa ad diuiſioē tēporis, ad

præſens, & præteritum, & futurum. char. 284
Diſputatio Quartadecima. De diminutione eorum in conſtituẽdo rationem, quòd cœli ſint animati, ſeruientes Deo glorioſo motu circulari eorum. char. 296
Diſputatio Quintadecima. De deſtructione eius, quod dixerunt de intentione, & virtute motiua cœli. char. 308
Diſputatio Sextadecima. De deſtructione dicti eorum, ꝙ animę cœli reſpiciũt omnia particularia, quę fiũt in hoc mundo. char. 324

IN PHYSICIS.

DIſputatio Prima. De iudicio eorum, ꝙ hæc copulatio, quę apparet in eſſe inter cauſas & cauſata, eſt copulatio, quæ conſequitur neceſſario. char. 329
Diſputatio Secunda. De dicto eorum, ꝙ animæ humanæ ſunt ſubſtantiæ exiſtentes in ſe, & nõ ſunt innatæ in corpore. c. 340
Diſputatio Tertia. De dicto eorum, ꝙ falſum eſt dicere ꝙ corrumpãtur iſtæ animæ, ſed cum reperiantur, ſunt æternæ, perpetuæ, & non poteſt conſyderari corruptio, & finitas earum. char. 350
Diſputatio Quarta. De dicto eorum, quòd ſit falſum quòd animę reuertantur amplius in corporibus. char. 351

Capita Tractatus de Animæ Beatitudine.

CApur Primum. Proponit declarare animæ beatitudinem, quæ eſt ſecundum Ariſtotelem cõiunctio intellectus abſtracti cum anima humana. char. 353
Caput Secundum. De intellectus materialis eſſentia, tum ex Antiquorum, tum ex propriis dictis declarata. char. 353
Caput Tertium. De intellectus materialis cum abſtractis intellectibus connexione. char. 354
Caput Quartum. De intellectus agentis natura: ac quo pacto intellectionis cauſa ſit humano intellectui. char. 355
Caput Quintum. De ordine Principiorum. char. 356
Libellus ſeu epiſtola Auer. De connexione intellectus abſtracti cum homine. char. 356

F I N I S.

INDEX QVAESTIONVM IN DISPVTATIONIBVS AVGVSTINI NIPHI SVESSANI.

In prima diſputatione.

1 VTRVM veritas ſit chara & appetibilis. char.2
2 Vtrum tempus eſſe habeat aliquo modo in rerũ natura. c. 15
3 Vtrum in primo ente voluntas ſit neceſſaria. char.23
4 Vtrum diſtantia ſit cauſa grauitatis terrę. char.28
5 Vtrum elementa media ſint mixta ex leuitate & grauitate. charte 29
6 Vtrum quilibet orbis habeat ſuas proprias differentias poſitionis. char.32
7 Vtrum nouum poſſit prouenire ab antiquo per accidens. char.35
8 Vtrum homo genitus ſit ab homine corrupto. char.36
9 Vtrum tempus ſit vnum omnium. char.45
10 Vtrum tempus & motus fuerint ſimul creata cum mundo. char.47
11 Vtrum ſi aliqua quantitas poteſt in infinitum venire: ergo poteſt augeri in infinitum. char.48

In ſecunda diſputatione.

1 Vtrum accidens ſemper permaneat in tempore priuationis & eſſe. char.74

In tertia diſputatione.

1 Vtrum ſi anima nutritiua ſit ſemper operans: ſit actus ſecundus ſolum: & non primus. char.82
2 Vtrum ſit differentia inter Auicennam & Auerroem de productione intelligentiarum. char.94
3 Vtrum virtus per quam entia & ſunt vnum ſit effectus Dei prouenjens in omnibus rebus, aut qualitas: aut ſubſtantia. char.95
4 Vtrum Auer. intelligat per rationes probabiles per accidens intelligibiles ſufficientias fundata in ſenſatis. char.104
5 Vtrum corpus celeſte ſit viuens. char.105
6 Vtrum corpus cœleſte ſit animal rationale. char.106
7 Vtrum poſsibile poſsit diuidi in poſsibile ex ſe & poſsibile ab alio ſicut & neceſſarium. char.111
8 Vtrum in Deo intelligens & intelligibile ſint vnum & idem omnibus modis. char.114
9 Vtrum ars nigromantię ſit vera. char.122
10 Vtrum eodẽ modo ſe habeat intellectus humanus reſpectu materialium formarum & intelligentia reſpectu illarum. char.126
11 Vtrum formę habeant nobilius eſſe in materia. char.127
12 Vtrum Deus ſit in orbe ſolis. char.127
13 Vtrum ſi generatio procederet recte: tunc eſſet actu infinitum. char.130
14 Vtrum omne compoſitum ſit nouum. char.134
15 Vtrum cœlum ſit corpus ſimplex. char.137

In quarta diſputatione.

1 Vtrum pluralitas attributorum arguat compoſitionẽ in continente. char.155
2 Vtrum ſi animę humanę ſint multiplicatę in vna ſpecie: poſsint remanere numeratę poſt exitum earum a corpore. char.156
3 Vtrum prima diuiſio entis ſit per ſe nota. char.161
4 Vtrum aliquid contingens poſsit ab aliquo perpetuari. char.161

In ſexta diſputatione.

1 Vtrum intellectus & intelligibilia multa ſint idem in intellectu noſtro. c.196
2 Vtrum accidens habeat ſolum materiam compoſitam in qua: & non ex qua fit. char. 213

In ſeptima diſputatione.

1 Vtrum intellectus & intelligibile ſint vnus & idem ſecundum rem: differunt tamen per accidens. char. 226

In octaua diſputatione.

1 Vtrum omne compoſitum ex eſſe & eſſentia indigeat agente. char. 240
2 Vtrum ponendo oĩa entia eſſe de nouo facta poſsit eſſe via firma in probando impartibilitatem primi motoris. char. 240
3 Vtrũ poſsit eſſe aliquid neceſſarium per aliud & poſsibile in ſui natura. c. 241
4 Vtrum pertineat ad metaphiſicam probare primum motorem eſſe. c. 242

In vndecima diſputatione.

1 Vtrum materia prohibeat comprehenſionem. char. 266
2 Vtrum homo appetitu naturali deſideret ſcire. char. 271

In duodecima diſputatione.

1 Vtrum viuens poſsit gigni ex non viuente. char. 283

In decimatertia diſputatione.

1 Vtrum intellectus diuinus intelligat ſingularia char. 293

In decimaquarta diſputatione.

1 Vtrum motus corporis cœleſtis ſit violentus. char. 302
2 Vtrum numerus ſubſtantiarum ſeparatarum ſit ſecundum numerum corporũ cœleſtium. char. 302
3 Propter quid: propter numerum motuum ſtabiliatur numerus ſubſtantiarum ſeparatarum: & non per numerum luminum quando lumen & motus ſint propria orbi. char. 307

In decimaquinta diſputatione.

1 Vtrum motus cœli ſit ſitualis vel localis. char. 311
2 Vtrum cœlum intendat motum inquantum motum. char. 312
3 Vtrum cœlum moueatur propter nos ſecundaria intentione. char. 313
4 Vtrum corpora cœleſtia neceſsitent nos. char. 317
5 Vtrum cœlum moueatur motu raptus. char. 323

Finis quæſtionum.

AVGVSTINI NIPHI SVESSANI IN AVERROIS DESTRVCTIO DESTRVCTIONVM LIBRVM. COMMENTARIIS.

PROLOGVS.

AIT Auerrois. Cum in cunctis rebus ab intellectuali virtute deſiderandis naturaliter & præcipue charior: & dulcior: ac dilectior ſit veritas: tenemur igitur eam ſemper attente & feruide vt efficacius meditari poteſt obtinere: ſuoſq; hoſtes eam prauiter litigantes ſe vere percipi: ac ei obiicientes cum variis diſpendiis ipſam ſeducere: pertractanteſq; viſceribus ardentibus interimere conamur: itaq; veritas vbiq; inter omnia obſtacula vigeat & præualeat. Vnde nos à diuturno priſtino tempore in pelaginem philoſophorum freti nauigantes cum voluminum peripateticorum nauibus: ibidem laquea ac retia iactantes: venando: indeq; cum hamis ſeparati animi piſces præfati talaſsi vehentes: ad manus noſtras quidam liber Alga. attributus peruenit: cuius deſtructio philoſophorum titulus eſt: de quo libro ab eodem Alga. editum fuiſſe non eſt ambigendum: ipſe enim in principio & fine cuiuſdam ſui libri: philoſophorum intentio nuncupati: prædictũ promiſerat librum compilare. Et eſt notandum: quòd dictus liber de quo tractaturi ſumus: multos in corda hominum ſeruat errores: in cerebroq; plurimorum ſapientum infinita poſuit dubia periculoſa: prout dictus Alga. notus eſt ſummus philoſophus. & de maioribus tenetur philoſophis. Eſt et manifeſtum quòd fama multorum præceſſorum in ſufficientia cauſa plurium poſteriorum ſtat errandi. Tandẽ dicimus quòd hic liber multos ſubtiles atq; nobiles modernorum admirari facit ſæpiſsime: maxime: quòd dictus Alga. eſt ſummus philoſophus notus. & in philoſophia eximia conſtruxit volumina: in quibus ſapientum opiniones clarius quã deberet & diffuſius oſtendit.

Deinde excitatus eſt hunc librum texere: in quo & ſtipites totius ſapientiæ promittit euellere: turres & caſtra veritatis meditatus eſt irruere: itaq; philoſophia ratione huius libri periculata abominationi extitit deinde.

Sed cum tales nobiles ſemper excuſandi ſint: dicimus quòd hoc dicto homini accidit forte vna dictarũ cauſarum: aut ex aliquo morbo perturbatus fuit intellectu: aut forte ſuſpectus erronice prauitatis inter legales ſui tẽporis præexciterat. Legales nanq; inimici reperiũtur philoſophorum: & ipſe aliquo modo noluit ipſorum pati inimicitiã.

Demum dicimus quòd qualitercunq; ſit dictus liber venenum ma-

gis quàm cibus debet reputari. Nos igitur liuorem perſecutorum noſtræ matris chariſsimæ philoſophię gerentes: verba dicti libri vt diligenter potuimus ſpeculati ſumus gracile, noſq; inſudauimus vitia ipſius ac ſophiſmata eminenter patefacere: ac eis: vt ſufficientius præualuimus obiicere: licet in pluribus ſatis ſit difficile nimia argumentatorum profunditate & obſcuritate locorum ſophiſticationis. Et facimus cunctis notum; quòd de prædicto libro illud ad quod veracior apparet præſertim ſumpſimus & diſputauimus: prout periculoſius eſt: & debilia diuiſimus verba huius libri in paruula capitula: vt facilius ſuos errores valeamus redarguere: & expreſſe præpoſita magis ardua inter cætera diſputare capimus. Et ideo dicimus quòd Algazel altercauit cum philoſophis in iſto libro magis in metaphyſicis: & in aliquibus naturalibus.

AVERROIS CORDVBENSIS

DESTRVCTIO DESTRVCTIONVM PHILOSOPHIAE ALGAZELIS.

Calo Calonymos Hebræo interprete:

Adiunctis multis Diſputationibus, ac etiam Dubiis Algazelis, quæ prius apud Latinos minime reperiebantur.

PROLOGVS AVERROIS.

A INtentio noſtra in hoc ſermone eſt declarare ordinem, & apparentiam opinionum ſermonum poſitorum in libro Deſtructionis Philoſophiæ Algazelis, & diminutionē plurimorũ dictorũ eius à gradu veritatis, & demonſtrationis.

DISPVTATIO PRIMA.

DE NARRATIONE RATIONVM Philoſophorum, circa Antiquitatem mundi, & earum deſtructionibus.

B

ALGAZEL.

AIT Algazel, recitans rationes Philoſophorum dѕ antiquitate mundi. Sufficit autem nobis narrare ex rationibus eorum id, quod eſt conueniens animę. Et dicimus ꝙ hic modus rationis eſt triplex. Primus quidem, cum dicũt impoſsibile eſt vt proueniat innouatum ab antiquo abſoluto. nã cum poſuerimus ꝙ ab antiquo non prouenerit mundus exempli gratia, deinde prouenit, tunc nó proueniebat antea, qm̃

non fuit ad eſſe ipſius aliquid inclinans. Et, ſi eſſe mũdi ab eo fuit poſſibile poſſibilitate abſoluta, tũc, cum productus fuit, nõ euadet quin innouatum ſit quoddam inclinans, aut non. ſi non fuit quoddam innouatum inclinans, ergo mundus remanſit in poſſibilitate abſoluta, vt fuerat antea. ſi vero innouatum fuit inclinans, permutabitur quidem ſermo de hoc inclinante. quare nunc inclinauit, & non antea. & ſic aut procedet in infinitum, aut deuẽnietur ad aliquod inclinans, quod nunquam defecit eſſe inclinans. D

Auguſtini Niphi Sueſſani philoſophi clariſſimi in Deſtructiones deſtructionum Auerrois contra Algazelem expoſitio.

In pricipio cuiuslibet operis inuocandus eſt Deus.

DIXIT PLATO in Thimeo. Omnes quippe, mentis quoquomodo compotes, operis cuiuslibet, vel magni: vel parui principio, inuocare deum ſolent: Deos ergo omnes deaſque precamur imprimis quidem: vt ea dicãtur a nobis quæ illis placeant. deinde vt nobis ipſis conſtemus: quantum ad Deos attinet: ſic nobis oratum ſit. hæc Plato. Inuocatis ergo diis, & humiliter exoratis. Circa expoſitionem huius libri. Primo proponam intentionem meam, ſecundum prohœmium Auer. exponam, & per conſequens reſiduum libri. E

Quare motus fuit hunc librũ edere.

QVANTVM ad primum. Quia cura, & ſolertia illius ingenioſi philoſophi Hieronymi Bernardi Patricij Veneti, ad manus meas, liber hic, qui deſtructio deſtructionum inſcribitur Auer. venit: Et vidi, quod hic liber plenus erat vtilitate, vt potui colligere, rogatus, immo coactus ab illius viri excellentia, dico, quod intentio mea eſt gloſare hunc librum. Et quia hic liber eſt multum difficilis, vt apparet: tum ex mala tranſlatione: tum ex verbis, & ſententijs arduis hic contentis: ideo nolebam ſcribere: quia vero ſcio quod nõ tantum his, qui veritatem dixerunt ſunt habendæ gratiæ, vt dicit Ariſto. ſed his etiam, qui ſunt principium inueſtigationis eius: opus iſtud non recuſaui. Scio bene quod poſteriores, videntes iſtam expoſitionem, eam accuſabunt. Sed quid curo maliuolorum latratus? Et quidam exponent aliter hunc librum: & quid curabo de verbis cæcorum de coloribus inſcriptis? Monet autem maxime me hunc librum edere paucitas philoſophorum in hoc tempore (hoc enim meo tempore non video philoſophos) & illi pauci ſunt multum moleſti, & in paruo precio, & quaſi a populis habentur, tanquam indigni amicitiæ, & conſortij humani: Cauſæ autem huius paucitatis ſunt dictæ ab Auer. in locis eius. Vt ergo in hoc lib. appareant aliqua fundamenta philoſophorum, curaui exponere hunc. Cauſa autem editionis meæ potiſsima, & maxima eſt, quoniam hic liber continet multas quæſtiones contra nos chriſtianos: vt ergo videatur, ꝙ philoſophorũ rationes ſunt debilis efficaciæ contra nos, ideo exponam illas, & eas in ſingulis locis conabor ſoluere fundamentis verioribus. Nolui autem probare hunc librum eſſe Auer. quia manifeſte apparet: tum ex verbis eius. 8. Phy. com. 3. tum ex modo procedendi, & propoſitionibus ſuis. F

Oĩ conatu tuẽda eſt veritas.

ET CVM iſta ſit mea intentio: Ad ſecundum. ſ. ad expoſitionem huius libri venio. Nec expedes a me diuiſiones, & ſubdiuiſiones: ſed tantum colligabo quædam cum quibuſdam: vt ipſe facit in libris Ariſt. Dico ergo ꝙ Auer. primo præmittit prologum: deinde ibi. (Ait alg.) proſequitur. In prima parte declarat vtilitatem, ſeu neceſsitatem præſentis libri. Et ponit vnum ſyllogiſmum: cuius concluſio eſt: ꝙ nos naturaliter diſpoſiti debemus omni conatu defendere veritatem: & ſyllogiſmus ſic componitur. Id, quod ab intellectu eſt appetibile, & deſiderabile, in ſuſtentatione illius debemus apponere omnem conatum, & omne ſtudium, ſed veritas eſt appetibilis, & deſiderabilis: ergo ſequitur con-

A cluſio iam dicta. huius ergo ſyllogiſmi ponit primo minorem. d. Cum in cunctis rebus, ab intellectuali virtute deſiderādis naturaliter, & præcipue charior, dulcior, & dilectior ſit veritas: deinde ponit cōcluſionē. d. tenemur igitur eā ſemper attēte, & feruide, vt efficacius meditari pōt, obtinere: vult. d. defendereq;, pro & ſuos hoſtes prauiter litigantes, ſe vero percipi, id eſt in eo quod vere ſe percipiunt eſſe litigantes: ac ei obijcientes cum varijs ſtipēdijs, id eſt ſtudijs ipſam ſeducere pertractanteſq; conamur interimere viſceribus ardentibus: vult dicere magno calore, & feruentia. itaq; vult dicere ad hoc: vt veritas vbiq; inter omnia obſtacula vigeat & præualeat: ecce igitur intentionem, & cauſam intentionis in generali. Deinde introducit modum, quomodo inuenit librū Algazelis. d. Vnde nos a diuturno priſtino tempore nauigantes in pelaginem philoſophorum freti cum nauibus voluminum: vult dicere librorum Peripateticorum: ibidemq; laquea ac retia iactantes, venando: indeque cum hamis ſeparati animi, id eſt, cum diſcreto cogitamine piſces vehentes præfati talaſſi, vult dicere prædicti maris, ad manus noſtras quidam liber Aga. attributus peruenit, cuius deſtructio philoſophorum titulus eſt: & confirmat id eſſe Alga. dicens: de quo libro, ab eodem Alga. editum fuiſſe, non eſt ambigendum. ipſe, in principio & fine cuiuſdam libri, qui vocatur intentio philoſophorum, promiſerat librum prædictum compilare. Deinde declarat naturam huius libri dicens: Et

Modus quo hūc librum inuenit.

Certificatio hūc librum fuiſſe Alga.

B eſt notandum, quod dictus liber, de quo tractaturi ſumus, multos in corde hominum ſeruat errores: in cerebroque multorum ſapientum infinita poſuit dubia periculoſa: & dat cauſam, dicit, prout, id eſt quoniam dictus Alga. notus eſt ſummus philoſophus, & de maioribus tenetur philoſophis: & eſt manifeſtum quod fama multorum præceſſorum in ſufficientia, id eſt in ſummo, magna eſt cauſa errandi plurimum poſteriorum. Deinde ponit id, quod facit lib. hic: dicens. Tandem dicimus, quod hic liber multos ſubtiles, atque nobiles modernorum admirari facit ſæpiſsime: maxime quia dictus Alga, eſt ſummus philoſophus notus, & in philoſophia conſtruxit eximia volumina, in quibus ſapientum opiniones, clarius quam deberet, & diffuſius, oſtendit. Deinde excitatus eſt hunc librum texere, in quo ſtipites totius philoſophiæ promittit euellere: turres & caſtra veritatis mediatus eſt irruere: itaque philoſophia, ratione huius libri periculata, abominationi exiuit, deinde, id eſt, retro. Deinde excuſat Alga. & dat cauſam dicens: Sed cum tales nobiles: vult dicere, qualis eſt Alga. ſemper excuſandi ſint: dicimus quod, hoc dicto homini accidit forte vna dictatum cauſarum: aut quia ex aliquo morbo perturbatus fuit intellectu: aut forte ſuſpectus erronicæ prauitates interlegales ſui temporis præextiterat: vult dicere ſe excuſauit in hoc libro: legales namque inimici reperiuntur philoſophorum: & ipſe aliquo modo noluit pati inimicitiam.

Natura libri.

Excuſatio pro Alga.

C Debes ſcire quod ipſe Auer. appellat theologos multis nominibus: ſcilicet quandoque loquētes: quandoque legales: quandoque ſophiſtas: quandoq; credentes: dicuntur quoque legales: eo quia leges prophetarum ſequuntur, & non rationes philoſophorum: & iſta appellatio eſt ſatis nota: quandoque loquentes: & ideo dicuntur ſic, quia loquuntur res, & rationibus non probant: & iterum eſt apppellatio honeſta, vt puto: quandoque ſophiſtæ, eo quia negant principia philoſophorum, & ex contrarijs principiorum faciunt concluſiones: & eſt appellatio vituperanda: quandoque credentes: & ratio eſt manifeſta: quatuor ergo modis nominat eos: & ego hic ſequendo modum loquendi eius illis tribus modis nominabo: quarto autem modo cum ſit ad vituperandum non nominabo. Deinde, concludit naturā huius libri dicens: Demum dicimus, quod qualitercunq; ſit, venenū magis, quam cibus debet reputari: Deinde ponit ordinem, quem vult tenere in hoc libro: dicēdo cauſam, quare compoſuit hunc, dicens. Nos igitur liuorem perſecutorum noſtræ matris chariſsimæ philoſophiæ gerentes, id eſt, narrantes fideliter verba dicti libri: vt diligenter potuimus nos ſpeculati ſumus gracile, id eſt, ſubtiliter: inſudauimuſque vitia ipſius, atque ſophiſmata eminenter patefacere: ac eis, vt ſufficiētius præualuimus, obiicere. Deinde excuſat ſe dicēs, licet in pluribus, ſatis ſit difficile nimia argumentorum profunditate, & obſcuritate loco-

Quot nominibus appellantur theologi.

Ordo ſeruādus.

Excuſatio.

rum ſophiſticationis: vult dicere ſatisfacere. Deinde complet ordinem dicens. D
Manifeſtatio.
Et facimus cunctis notum: quod de prædicto libro illud, ad quod ſcilicet liber
hic veracior apparet, præſertim, id eſt, ſolum ſumpſimus & diſputauimus, prout
periculoſius eſt: & debilia dimiſimus. Verba huius libri nos cepimus, id eſt, lo-
cauimus in parua capitula: vt facilius ſuos errores valeamus redarguere: & ex-
preſſe præpoſita, vult dicere dubia magis ardua inter cætera diſputare. Dein-
de ponit diuiſionem libri in duas, ſecundum quod Alga. fecit, quoniam fecit,
Diuiſio libri.
14. quæſtiones in metaphyſi. & duas in naturalibus: & ponit numerum: &
ſermo eius eſt manifeſtus per ſe.

Duplex intentio.
Sed circa hoc proœmiũ debes ſcire, quod Auerrois ſuas in hoc proœ-
mio innuit intentiones vt philoſophus artificioſus, & moralis vt quoniam tria
fecit: quorum primum eſt reddere lectores beniuolos: ſecundum attentos: ter-
tium dociles: hæ enim ſunt conditiones proœmij, vt moralis, vt Ariſtoteles
dicit in rhetoricis: fecit quidem eos beniuolos declarando iſtius libri vtilita-
tem, quæ quanta ſit, iam manifeſtum eſt ex dictis. Fecit eos attentos, exponen-
do iſtius difficultatem, & ſatis apparet, quanta ſit ex dictis. Fecit eos dociles
In proœmio 7. premittenda ſunt.
aliqualiter, ponendo ordinem dicendorum: & ſic iſtud proœmium rhetorice
& moraliter eſt factum: eſt etiam factum naturaliter ſeu logice: quia in proœ-
mio libri debemus. 7. præmittere, vt Auer. dixit in phyſicis, ſcilicet intentio-
nem, & hoc fecit Auer. quoniam declarauit ſuam intentionem in hac libri de- E
ſcriptione. Vtilitatem, & iam tibi apparet hoc. Ordinem, & licet, non ſatis
aperte, hoc fecerit: tamen adhuc ex verbis ſuis apparet. Hic enim liber eſt
primus, quia de rebus metaphyſicis abſtractis tractat, vt ſcis. Proportionem,
& hoc etiam iam potes ex verbis iſtius libri habere: quoniam proportio hu-
ius libri eſt, ſicut Metaphyſicæ ad libros ſcientiæ Naturalis. Viã doctrinę, qđ
etiam habere potes: eo quia, cum liber hic Metaphyſicus ſit illiſmet vijs proce
dimus, ſicut & in Metaphyſica: Nomen libri, & iam apparet hic totum hoc: &
nomen auctoris: & hoc eſt manifeſtũ etiam: ideo vere artificialiter hoc proœ-
mium eſt factum, & moraliter, & logice.

Prima qõ.
Qvaero hic vnam quæſtionem breuem: quoniam Auer. ait, quod intel-
Quatuor vijs declaratur veritatẽ intellectui appetibilem eſſe.
lectuali virtutis veritas eſt chara, & dulcis, & appetibilis: vtrum hoc ſit verũ:
& videtur quod non: Quoniam multi fugiunt verum: vt apparet. Circa iſtam
dubitationem dicendum, veritas eſt intellectui appetibilis: quod quatuor vijs
declarari poteſt. Prima ſumitur eo, quia eſt obiectum intellectus, vnde vide-
mus omnes potentias cognitiuas valde in ſuis proprijs obiectis delectari, & in
eis quietari, propter quod fugiunt obiecta extranea, & per ſe amant naturali-
ter obiecta propria: quia igitur verum eſt obiectum intellectus, vel ſaltem ra-
tio obiecti intellectus, vt dictum eſt in libro de anima, ſcimus quod veritas eſt
Secũda via.
valde intellectui delectabilis. Secunda via ſumitur ex concomitantia veri- F
tatis cum ipſo intellectu: videmus enim, quod falſum eſt non ens, & res quan-
to plus de veritate habet, tanto plus de ente & eſſentia: & propter quod ſecun-
do Meta. vt ibidem commen. 4. Auer. declarat, prima principia oportet eſſe ve
Intellectus ĩ veritate delectatur.
riſſima: immo videmus aliqua vera ita appropinquari intellectui, quod ſtatim
lumine intellectus ei fiunt conformia, vt ſunt prima principia: vt dicit Auer. ſe-
cundo meta. commen. primo. Ex his concluditur quod intellectus valde dele-
ctatur in veritate: quoniam veritas eſt ei ſimilis: & res plus in ſuo ſimili dele-
Tertia via ĩ ſubſtãtijs ſeparatis non eſt niſi verũ quia carent materia.
ctatur, quam in ſuo extraneo, vt ſcis. Tertia via ſumitur eo, quia per ip-
ſam primo principio immateriali appropinquat: dictum eſt in nono met. com-
men. 22. quod in ſubſtantijs immaterialibus non eſt niſi verum: quia carent
materia: quia igitur naturale deſiderium eſt appropinquari primo principio,
& melius intellectus appropinquat appetendo verum: ideo ſicut ei naturale
eſt appetere aſſimilari primo: ita naturale eſt appetere veritatem, mediante
Quarta via.
qua plus naturaliter appropinquat. Quarta via eſt: quia per veritatem intel-
lectus fit quodammodo omnia: quoniam veritas rei eſt quodammodo ipſa res:
& ideo quod appetit plus de veritate, plus appetit fieri res ipſas quibus con-
iungitur mediante veritate: & quia naturaliter intellectus appetit fieri res quã-

A tum poteſt:ideo naturaliter appetit vniri veritati |mediante qua fit quodammodo omnes res. Ex his ſequitur quod veritas naturaliter præcipue eſt charior, dulcior, & delectabilior ipſi intellectui cunctis rebus deſirandis. Eſt quidem chara: quoniam intellectus, cum ſit ſenſibus inuolutus, & eis continuatus, cum difficultate ad veritatem pertingit: quod autem eſt difficilis inuentionis earum, habetur. Dulcior quidem: quoniam licet dulcedo a guſtu percipiatur: intellectus cum ſit virtus multo nobilior omnibus ſenſibus in virtute ſua aliquo modo continet operationem ſenſuum, ideo aliquo modo dulcedinem participat: quoniam ſicut guſtus, tunc dulcedinem participat, quando obiectum proſequitur: ita quia intellectus veritatem proſequitur: dicitur quod veritas eſt ei dulcis. Delectabilis vero: quoniam eſt ſibi proprium obiectum conueniens ei, per ipſamque primo principio, & rebus vniuerſaliter, propter quod veritas eſt intellectui delectabilis. Veritas ergo eſt chara, dulcis, & delectabilis intellectui propter cauſas dictas. Ad argumentum, dicendum, quod licet multi appetitu voluntario corrupto veritatem fugiant: non tamen appetitu naturali, & voluntario recto: vt dicitur enim 3. ethic. cap. 5. multa innaturalia poteſt voluntas appetere, & impoſsibilia.

Nihil carius intellectui q̃ veritas.

Solutio.

Finito prologo, vult modo proſequi de propoſitis quæſtionibus, & primo de B prima, ſcilicet an mundus ſit ab æterno an non: & ratio ordinis eſt: quoniam hęc quæſtio eſt quaſi fundamentum omnium aliarum, vt apparebit, & eſt communiſsima, propter quod debet eſſe prior: & quia, vt dicitur in principio tertij meta. quæſtio debet habere dubitationes primo, & poſt earum ſolutiones, propter cauſas ibidem dictas: & etiam, quia diſputatio exigit duo, vt dicit primo phyſic. commen. 23. ſcilicet arguere contra fundamenta alicuius opinionis, & ſoluere illa, ideo Auer. primo inducit ſententiam Alg. per modum quæſtionis, ſecundo loco ſoluit illas ſigillatim. Sed dubitatur: quoniam ait Auer. 3. meta. commen. primo. quod dubitationes metaphyſicales debent poni omnes inſimul, & poſt debet fieri liber ſpecialis ſolutionum quæſtionum: vt fecit Ariſt. qui fecit tertium meta. vbi mouet omnes quæſtiones, & in reſiduis libris ſoluit illas. Dicendum quod Auer. fecit hoc primo, more Nicolai: ſecundo, vt ſententia Alg. melius intelligatur: quoniam litera diuiſa eſt clarius intellecta. In iſto ergo dubio ponit primo intentionem Alg. dicens id, quod primo inueſtigandum eſt de philoſophorum opinionibus, dirigitur circa antiquitatem & nouitatem mundi. Deinde adducit rationes philoſophorum. Et prima ſic componitur: nullum nouum procedit ab antiquo ſempiterno. Sed mundus procedit ab antiquo & æterno, ſcilicet deo: ergo, in tertio modo ſecundę figurę, mundus non eſt nouus: huius ſyllogiſmi minor non ponitur in litera: quoniam in diſputatione C tertia dicetur declaratio illius: maior ponitur, cum dicit, vnde dicimus quod fortior eorum probationum, ſiue probationibus ſupradicto propoſitio hęc eſt: procedere innouatum ab antiquo abſolute impoſsibile eſt: hęc eſt maior ſeu virtus eius. Deinde ponit eius declarationem: & hęc declaratio ſic ordinatur: ſi eſt aliquod nouum factum ab ęterno. V. g. mundus, qui fit a deo ęterno, hoc non poteſt eſſe niſi, vel quia carebat aliquo inclinante id ęternum ſiue mũdum: vel quia nullum erat inclinans. Sed vterque modus eſt impoſsibilis: ergo maior eſt manifeſta: primo ergo tangit primum modum dicens (ſi nos enim ponemus. quoddam antiquum, quod mundus ab eo proceſſus vel productus non fuit, & poſtea ab eodem antiquo mundus tempore (.i. in tempore proceſſus ſeu productus fuit: dicimus ꝙ mundus non producebatur ab ipſo antiquo, niſi, vel quia carebat inclinante eum ad eſſe productum.) Deinde probat rationibilitatem huius membri. d. (vnde dicimus ꝙ, ſi mũdus poſsibilis erat omnino produci ab eo antiquo, antequam ad actum egreſſus fuiſſet, non euaderet quin in ſua productione innouatum ſit quoddam inclinans, producens eum ad eſſe.) Deinde ponit ſecundum membrum, & deſtruit id. d. (aut veró ſi non oporteret ꝙ mundus adhuc remaneret in ſua poſsibilitate, ſicut antequam productus eſſet) vt dicam poſt. Deinde deſtruit primum membrum. d. (ſi primo modo, adhuc petendum eſt de illo inclinante; quia magis inclinauit mundum ad eſſe;) vult dicere pro tunc quam ante.

Diſputatio duo reqrit.
Dubitatio.
Solutio.

Prima ratio probans mũdum ęternũ eſſe.

Declaratio.

(nulla enim cauſa adhuc imaginari poteſt, niſi altera duarum: vel quia inuidet, aut quia non potuit pro tunc: ſed nullum iſtorum eſt ponendum in deo.) deinde proſequitur rationem, & dicit (vnde.) vult dicere, ſi ponatur id inclinans. (aut hoc procedit ad infinitum: quod eſt falſum: aut perueniet ad quoddam inclinans ipſius eſt ab æterno: & ſi ſic, ergo mundus eſt ab æterno.) quoniam ſup. id inclinans ſeipſo mundum produceret. Deinde Alga. incœpit deſtruere hoc argumentum: & primo ſupponit hoc argumentum eſſe philoſophorum dicens (& hæc eſt ſententia philoſophorum:) vult dicere Ariſto. in 8. Phy. maxime text. com. 7. & inde. Deinde incœpit debilitare illam rationem dicens (de qua reſpondendum eſt, quod hic non eſt poſsibilitas in agente, neque in patiente.) vult dicere in productione mundi non procedit potentia agentis; nec potentia paſsi. (licet in rebus artificialibus & naturalibus præcedat agens & patiens ante ipſorum effectus.) vult dicere, quod ante rerum productionem tam naturaliter quam artificialiter potentia agentis, & potentia patientis præcedunt. Cuius rationem dicit. (eo quod cauſatur ab alijs ea præcedentibus in tempore.) vult dicere, quia concurrunt diſpoſitiones temporaliter diſponentes. (proceſſus vero mundi modo ſupradicto non ſic ſe habet, videlicet, quia ibi non debet attribui poſsibilitas agenti, neque patienti.) Hoc probat Auer. duabus rationibus: quarum prima ſic componitur: omnis poſsibilitas eſt in ſubiecto: actio Dei non eſt in ſubiecto. ergo non eſt hæc poſsibilitas. Vel ſic, omnis poſsibilitas habet fieri circa aliquod ſubiectũ. virtus Dei nõ habet fieri circa aliquod ſubiectum. ergo virtus Dei non eſt poſſibilitas vel forma ipſius, vt placet. primo ergo accipit concluſionem. d. (poſſibilitas nanque patientis hic eſſe nequit.) Deinde accepit minorem. d. (hic nullum eſt ſubiectum.) vult dicere quod virtus Dei non habet aliquod pro ſubiecto, vel non circa aliquod ſubiectum. deinde accepit maiorem. d. (& poſsibilitas, quæ eſt quædam virtus, eſt in ſubiecto.) Et cum probauit ꝙ poſsibilitas non eſt ex parte paſsi, probat ꝙ non ſit ex parte agentis: & ſyllogiſmus eſt per locum a maiori ſic. ſi hic eſſet aliqua poſsibilitas ex parte agentis, illa eſſet in Deo, vel eſſet ipſe Deus. Sed non eſt Deus, vel in Deo: ergo, vt prius. minor declaratur: quoniam nulla potentia eſt eſſentia. poſsibilitas eſt potẽtia: ergo poſsibilitas nõ eſt eſſentia. Tunc ſequitur. nulla potentia eſt eſſentia: & Deus eſt eſſentia: ergo Deus non eſt potentia. nec in eo eſt potentia. Huius ergo ſyllogiſmi accipit primó concluſionem. d. (nec hic eſt poſsibilitas in agente.) hic eſt concluſio. Tunc accipit antecedens. d. (quia in prædicta productione nullum eſt dare agens niſi Deum.) vult dicere ꝙ, ſi eſſet aliquod agens, id eſſet Deus. deinde accepit probationem minoris, quæ eſt deſtructio conſequentis: & primo minorem. d. (& cum poſsibilitas ſit quædam potentia.) deinde accipit minorem vltimi ſyllogiſmi, & dicit (& Deus benedictus eſt ſicut eſſentia totaliter actualis & ſimplicisſima.) deinde ponit concluſionem dicens (non debet ergo de quadã poſsibilitate denominari.) Hic ergo intellexit tres ſyllogiſmos. quorum primus fuit hypotheticus per locum a maiori, & poſuit antecedens & conſequens, & tacuit deſtructionem conſequentis, quæ erat velut minor. Secundus fuit in prima figura in quarto primæ, & eius poſuit minorem tantum, & tacuit illius maiorẽ, & concluſionem. tertius fuit in tertio modo ſecundæ, & illius ponit minorem, & concluſionem, & tacuit maiorem: & ſic explanatus eſt hic locus.

Licet in rebus naturalibus, & artificialibus ꝓcedat potentia agẽtis & paſsi, nõ tñ ſic in productione mundi.

Actio Dei nõ eſt poſsibilitas.

Poſsibilitas quum ſit potẽtia, nõ eſt eſſentia.

D

B

E

His habitis reſpondet ad rationem Ariſt. primo ad maiorem, & ait (& ideo dicimus ꝙ productio mundi a Deo non eſt mutatio in eo, neque exitus de potentia ad actum, immo quidam modus potentiæ diuinæ, qui a nobis ignoratur, & propter hoc dicimus ꝙ non eſt comparandum inter opera diuina, & alia opera naturalia. Et ipſe tacuit ſolu. ad formam argumenti philoſophorum, quoniam manifeſta eſt: eo quia ipſi credebant actionem Dei eſſe ſimilem actionibus naturalibus, ideo fecerunt diuiſionem prædictam. Hoc igitur eſt primum dubium Alg. & explanatio illius, vt potui.

A

AVEROES.

AIt Auer. Iſte ſermo eſt ſermo ĩ ſupremo gradu gaduũ Topicę, & non peruenit ad demonſtrationem. qm̃ propoſitiones eius ſunt generales. & generales ſunt proximæ communibus: propoſitiones vero demonſtratiuæ ſunt ex per ſe dictis, & appropriatis. Nam nomen poſsibilis dicitur æquiuoce de poſsibili vt plurimum, & poſsibili vt raro; & poſsibili æqualiter: & non videtur neceſsitas inclinantis in eis eſſe eodem modo: poſsibile enim vt plurimum bene exiſtimatur quòd inclinetur ex ſeipſo, non autem ex inclinante ab extra in oppoſitum quidem poſsibilis æqualiter. Sic etiam & poſsibilitas aliqua eſt in agente, & eſt poſsibilitas agendi: & aliqua eſt in patiente, & eſt poſsibilitas recipiendi. Et non videtur neceſsitas inclinãtis eſſe in eis eodem modo. Nam poſsibilitas, quæ eſt in patiente,

Poſsibile dicitur æquiuoce.

B apparet in ea neceſsitas inclinantis ab extra. apprehenditur enim ſenſu in rebus artificialibus, & multis ex rebus naturalibus. eſt tamen dubium in rebus naturalibus. nam multæ ex rebus naturalibus eſt principium mutationis earum ex eis. & ideo exiſtimatur in plurimis earum ꝙ motor ſit motum: & non eſt notum per ſe ꝙ omne motum habeat motorem, & ꝙ non ſit hic res, quæ moueat ſeipſam. nam hoc totum indiget declaratione: & ideò perſcrutati ſunt de eo Antiqui. poſsibilitas vero, quæ eſt in agente exiſtimatur in plurimis eius ꝙ nõ indigeat in exitu eius in actum inclinante ab extra: nam permutatio agentis ex non agendo ad agendum exiſtimatur in plurimis eius ꝙ non ſit mutatio indigens mutante: ſicut permutatio Geometræ ex non geometrizando ad geometrizandum, & permutatio docentis ex uon docendo ad docendum. Sic etiam & mutatio, quæ dicitur indigere mutante, aliqua eſt, quæ eſt in ſubſtantia, & aliqua in qualitate, & aliqua in quantitate, & aliqua in vbi. Et Antiquum etiam

Hic non cõſonat teſtus antiquus.

C aliquod dicitur de antiquo ex ſe, & aliquod de antiquo ex alio apud multos: Vlterius mutationes, aliquæ earum apud aliquos permittuntur de antiquo vt poſsibilitas quòd ſit voluntas innouata in antiquo apud carneos, & poſsibilitas generationis & corruptionis in materia prima apud Antiquos, & tamen eſt antiqua: Sic etiam & intellecta dicuntur de intellectu, qui eſt in potentia, & tamen eſt antiquus apud plurimos eorum. & ſunt aliqui eorum, apud quos non permittitur, & præcipue apud quoſdam Antiquos eorum, & nõ apud alios. Similiter & agens aliquod eſt, quod agit voluntarie, aliquod vero naturaliter: & non eſt quidem qualitas emanationis actionis poſsibilis ex eis eadem, ſcilicet circa neceſsitatem inclinantis. Et quis ſcit an ſit hæc diuiſio agentium ſufficiens? aut inducet demonſtratio ad agens, quod non aſsimilatur agenti naturaliter, neque agenti voluntarie, quod nobis apparet. Omnia iſta ſunt quæſita magna, & excelſa: & vnumquodque eorum indiget ſpeculatione

ſeparatim,& cum eo,quod dixerint Antiqui de eo. Aſſumere autem vnum loco multorum quæſitorum eſt locus famoſus locorum fallentium turpium:& error in vno horum principiorum eſt cauſa erroris maximi circa ſpeculationem de entibus. D

Poſtquam Auer.adduxit ſententiã Alga.in dubio iam dicto,vult contradicere ei.& primo obloquitur cõtra eũ,& admiratur de vtilitate huius hominis,et dicit.(dicimus nos ꝙ valde mirãdũ eſt de verbis huius hoĩs) cuius rationẽ dicit.(Ipſe.n.poſuit ſe in thalamo philoſophorũ vt ratiocinatus eſſet cũ eis,concedẽs & ſupponens eorũ principia & radices,& modo,qñ ſibi defecerũt rationes ſufficiẽtes.)vult dicere cõtra eos.(appodiauit ſe in infimis filorũ aranearũ.) deinde accipit id,quod dixit, declarãdo eſſe falſum,& dicit.(& id, quod ipſe dicit, videlicet,ꝙ hęc nulla ſit poſsibilitas in patiente,quia nullum eſt hic ſubiectum, nihil eſt.)vult dicere ad propoſitum:qm̃,ſiue hoc concedatur,ſiue negetur,nihil facit ad rem,quod declarat.d.(in hoc enim eſt tota diſſenſio.) vult dicere inter theologos,& philoſophos,videlicet, vtrum mundus caruit eſſe in tempore priſtino. vult dicere a deo quod in tempore certo deus fecit ipſum, & non ab ęterno. modo ad hoc quęſitum propoſitio Alga. nihil facit. Pręterea arguit ſecundo,declarando opinionem Alga.facere pro philoſophis.d. (tandem iſte homo negat id,quod philoſophi totaliter negant,& non reprobat id,)quod ſcilicet ponunt philoſophi.(cum principijs conceſsis inter eos.) Sed hic videtur difficultas.qualiter Alga.negat id,quod philoſophi. Dicendum ꝙ philoſophi negant mundum eſſe factum in tempore nouo, videlicet,in a inſtanti, & non ante a inſtans,ſed volunt mundum ab ęterno proceſsiſſe. Modo hoc idem habet negare Alga.cum ſuis propoſitionibus:quoniam,ſi in primo principio nulla eſt potentia,quia caret ſubiecto:& eſt eſſentia pura:ergo in eo non eſt potentia ad producendum mundum in a inſtanti poſt tempus verum vel fictum. conſequentia apparet ab vniuerſali negatiua ad particularem,vt dicitur in ſecundo topicorum: & ſic Alga.cõcedens id, nõ deſtruit mẽtẽ philoſophorũ,ſed potius eã cõfirmat. Deinde declarat ꝙ illa propoſitio.ſ.d.in deo non eſt virtus, & potentia actiua, eſt falſa in ſe.& dicit rurſus id,quod poſuit.ſ.ꝙ hic non ſit poſsibilitas in agente,ſunt verba cęci tangentis parietes, vult dicere domus,& non ea, quę ſunt intus,id eſt ſunt verba non profundantia in fundamentis : quod hic declarat. & ratio ſic componitur:quod inuenitur in interioribus,nobiliori modo et melius in primo:ſed potentia & virtus reperitur in entibus hic: ergo & in ſupremo. huius ſyllogiſmi tangit minorem. d.nobis namque manifeſtum eſt, quod ſapientes nequiuerunt loqui in aliquo entium tam in naturalibus, quam in diuinis, niſi pręſupponant auctoritates: vult dicere potentias a natura quorundam entium cõparabilium ad ipſum propoſitum,id eſt deum,vt magis fieri poteſt: & per hoc vult habere minorem.Deinde arguit & tertio, declarando adhuc argumentum philoſophorum ſtare. & ſyllogiſmus poteſt ſic componi.omne agens per cognitionem: quod ita agit in hoc tempore ꝙ non in alio,vel mutat in phantaſia & voluntate,vel nouiter occurrit agens adiuuans ipſum pro nunc ꝙ non pro tunc. Sed deus non poteſt mutari in voluntate & eius phantaſia ſeu comprehẽſione, nec eſt aliquod agens nouum in eius actione concurrens:ergo in ſecunda figura deus non poteſt producere mundum pro vno tẽpore ꝙ non pro alio.minor probatur in litera:quoniam aliquod agens poni nõ poteſt aliud a deo mundo non exiſtente:nec deus poteſt in opinione & voluntate mutari,quia non niſi a ſe:& modo nihil mutat ſe.De hoc ergo ſyllogiſmo non ponit formaliter niſi probationem minoris,& propoſitionem Alga.in forma dubitationis. d.& ſi ſic, vult dicere. ſi eſt ſicut dicit Alga. qualiter ergo dicendum eſt quod deus produxit mundum poſt puram priuationem, videlicet, de nihilo abſque aliqua mutatione voluntatis, niſi ratione quorundam extrinſecorum mouentium : vult dicere nouiter concurrentium. hęc ergo eſt quaſi maior in forma quæſtionis: deinde ſub inducta minori deſtruit maiorem, & dicit : ſed nullum mouens extremum poni poteſt medio remoto; oportuit ergo fuiſſe mutationem in ipſo

B

F

Dubitatio.
Solutio.

Ratio.
Quod repit in inferioribus, meliori modo reperitur in ſuperioribus.
Syll's pbãs deũ non potuiſſe pducere mundũ in vno tẽpore ꝙ nõ pro alio.

A deo:quod deſtruit. d. (& principium conceſſum ab omnibus eſt, quod nulla res ſeipſam permutare poteſt.) deinde ponit concluſionem. d. oportebit nos ergo de neceſſitate negare mundi creationem, ſecundum quod patet ex iſtis principijs philoſophorum. Vltimo correlarie concludit errorem Alg.d. (quod magis mirandum eſt, poſtquam ipſe tantum preconizabat dei ſimplicitatem) vult.d. immobilitatem. (qualiter non ſenſit quomodo inducebat eum, ſcilicet deum ad abſurdam mutationem.) & hoc iam declarauit Auer. eo quia, ſi non poteſt nouitas mundi reduci ad aliquod agens nouum:ergo nec ad dei mutationem, vt diximus. Tandem concludit errorem eius dicens, (vnde dicimus denique quod verba ſua erronea ſunt manifeſte, & non exigunt maiorem redargutionem.) Et debes ſcire quod leges hic dant multas ſolutiones; & quædam earum ſunt poſitæ ab Alga. in alijs dubijs, & quædã indigent perſcrutatione per ſe:ideo nolo nunc dicere illas. Sed in loco vbi tangentur, & in fine quęſtionis pręſentis.

Aduerte.

ALGAZEL.

B Ait Alga. Dubitatio autem eſt. dupliciter. Primo quidem, vt dicatur eis, quare negatis id, quod dicitur, ꝙ mundus fuerit productus voluntate antiqua, quæ determinauerat eſſe eius, & ꝙ procederet priuatio vſque ad finem, ad quem peruenit, & ꝙ inciperet eſſe ab eo, in quo incœpit, & eſſe antea non fuit de voluntate eius, & ideo non fuit productus: attamen in hora, qua productus fuit, fuit de voluntate eius, voluntate tamen antiqua, & ideo innouatus fuit? Quid ergo prohibet hanc opinionem, & quid eam falſam reddit?

Cum adduxit Auer. ſolutionem Alga. & eam remouit. hic adducit ſolutionẽ ad argumentum philoſophorum. eſt enim virtus argumenti peripatheticorũ in in quarto primę, ſic: nullum innouatum procedit ab antiquo ęterno. Sed, ſi mundus fieret, iam eſſet innouatum:ergo non poteſt prouenire ab ęterno immobili cuiuſmodi eſt primum principium: hęc enim eſt virtus argumẽti philoſophorũ. Ad quod reſpondet:& apud me videtur diſtinguere maiorem: quoniam illa poteſt duobus modis intelligi: vno modo quod nullum nouum ab ęterno procedat voluntate noua, & ſic conceditur maior, & concluſio: quoniam manifeſtum eſt quod mundus non prouenit a deo voluntate noua. Secundo modo, voluntate antiqua:& ſic non inconuenit nouum fieri ab ęterno voluntate antiqua: dicit ergo (ait Alga. amplius philoſophis dicendum eſt, qualiter negetur mundum produci a deo benedicto voluntate antiqua inferente eius eſſe, quando non fuit.) quaſi dicat. quod hoc modo non inconuenit nouum prouenire ab ęterno voluntate antiqua inferente eſſe eius, quando non eſt.i. poſt non eſſe: alia litera habet (quando fuit) & eſt corrupta, & debet dicere (quando nõ fuit.) vel forte vult dicere, quando fuit, ſupple pręconceptum illum eſſe pro tempore ordinato a diuina voluntate. (Licet proceſſerat.) hic remouet aliam rationem philoſophorum: quorum virtus erat per impoſsibile. Si mundus ſit factus de non eſſe ad eſſe per voluntatem antiquam: ergo tempore infinito ſtetit ſub priuatione: quod reputant inconueniens. Reſpondet, quod hoc non eſt inconueniens, prout fuit ordinatum a diuina & antiqua voluntate. dicit ergo (licet præceſſerat eum priuatio infinita, & incepit ipſius eſſe, quando peruenit tempus ordinatum antiqua diuina voluntate.) ſup. nullum debet poni inconueniens prout cadit ſub antiqua voluntate.

C

Rõ philoſophorum.

Solutio rationis.

Ab ęterno nõ prouenit nouũ voluntate noua, ſed bene voluntate antiqua.

Alia ratio philoſophorum.

Solutio.

Nõ eſt incõueniẽs mundum fuiſſe ſub priuatione tpe infinito voluntate antiqua, ſed eſſet incõueniens voluntate noua.

Sed quia ſæpe Alga. vtitur ly diuina voluntate, & noua voluntate, oportet vt aliqualiter declarentur. Dico ergo ꝙ noua voluntas [a] eſt nouus appetitus ex nouo fine pręconcepto. vnde & voluntas poteſt capi pro actu primo, & pro actu quaſi ſecundo: ſi capiatur pro actu primo, ſic voluntas eſt potentia, vel quaſi potentia animę, qua poteſt deſiderare bonum extra: ſi capitur pro actu ſe-

a Quid ſit no

na volũtas. cundo, ſic eſt nouus appetitus ſequens nouam cognitionem alicuius boni præ- D
Volũtas antiqua qd eſt. conceptí: quoniam, vt dicitur. 12. met. com. 39. appetitus ſequitur comprehenſionem ſicut vmbra corpus: & ſic capitur voluntas noua in propoſito. per hoc enim ꝙ ſor. appetit hodie balneari, non acquirit nouam voluntatem pro actu primo acceptam, quoniam iam habuit illam: ſed bene noua voluntate id appetit, quæ eſt actus ſecundus: & per hoc ſcitur quid ſit voluntas antiquã ſeu ęterna. poteſt enim capi pro actu primo, & ſic eſt vnum attributorum ipſi deo, quaſi potentia eius. alio modo poteſt capi pro actu ſecundo: & ſic eſt quidam appetitus ſequens aliquam pręordinationem, ſeu pręconceptionem, ſeu pręcognitionem ęternam. Verbi gratia, Si ſor. per intellectum ordinaſſet, & pręconcepiſſet ſe balneari hinc ad. x. annos. Si enim veniet decimus annus, in quo balneabitur, poteſt dici id fuiſſe voluntate antiqua. Eſt ergo voluntas ęterna dici appetitus ſequens pręconceptionem eius diuini intellectus, & quia intellectus eius eſt ęternus, & oĩa intelligibilia intelligit per ſe, ideo ordo & pręconceptio fuit ab ęterno, & non per nouam excitationem. Declaratum eſt igitur quid ſit voluntas noua, & quid ęterna. debet enim hoc ſeruari, quoniam multum confert dicendis.

A V E R O E S.

AIt Auer. Iſte ſermo eſt fallax. quoniam, cum impoſsibile ſit ei dicere poſsibilitatem retardationis eſſe acti actioni id agentis, & deliberantis actionem ipſam, cum fuerit agens eligens, E dixit poſsibilitatem retardationis eius prouenire a voluntate agentis. retardatio autem acti ex voluntate agentis bene poſsibilis eſt, ſed retardatio eius actioni agentis eſt impoſsibilis, & ſic retardatio actionis ex deliberatione ad agendum in agente voluntario. Attamen dubitatio remanet, ſicut eſt. nam de neceſsitate eueniet ei vna duarum rerum, aut ꝙ actio agentis non cauſabit in agente mutationem, ex qua ſequitur vt ſit ei mutans ab extra, ſeu ꝙ ex mutationibus aliqua eſt de ſubſtantia mutati abſque indigentia mutantis, aut ꝙ reperitur aliqua

Duo in controuerſia. mutatio, quæ bene poteſt euenire antiquo abſque mutante. Nam id, ex quo manutenetur controuerſia hic, ſunt duo: quorum Vnum eſt, ꝙ actio agentis ſequitur ex ea neceſſario mutatio, & omne mutatum habet mutantem. Secundum vero, ꝙ antiquum non mutatur mutatione aliqua. & hoc totum eſt difficilis declarationis: Et ꝙ non poteſt ſe F ſaluare ab eo ſecta Aſſaria eſt ponere agens primum, ſeu actionem primam, quoniam impoſsibile eſt eis ponere ꝙ diſpoſitio agentis circa actum, quod innouatur, ſit hora actionis diſpoſitio eius hora priuationis actionis: & ibi proculdubio eſt aliqua diſpoſitio, quæ innouatur, & proportio, quæ non fuerat: & hæc neceſſario, ſeu in agente, ſeu

Hęc particula nonnihil conuenit cũ antiquo tex. patiente, ſeu in vtroque. Et, cum ſic fuerit, tunc illa diſpoſitio, quæ innouatur, cum de neceſsitate omne innouatum ſit ei agens, erit proculdubio agens eius, aut aliud agens. & ſic non erit hoc agens, primum agens, & non erit ſufficiens in agendo ipſum ſolum, ſed cum alio. aut agens illius diſpoſitionis, quæ eſt conditio requiſita in agendo, eſt ipſummet. & non erit hæc actio, quæ poſita eſt, emanata ab eo prima, ſed erit actio eius, propter illam diſpoſitionem, quæ requiritur in agente, antequam agat actum. & hoc ſequitur neceſſario, vt vides. Niſi di-

A xerit aliquis abuſiue, ꝙ ſunt aliquę diſpoſitiones, quę fiunt in agentibus, non indigentes quidem mutante. & hoc profecto eſt abſurdum, niſi apud permittentes ꝙ ſunt hic aliqua, quæ fiunt ex ſe: & eſt ſermo primorum ex Antiquis, qui negauerunt agens. & eſt ſermo, cuius falſitas eſt manifeſta ex ſeipſa. Attamen in hac dubitatione eſt confuſio. nam, cum dicimus voluntatem æternam, & voluntatem innouatam, dicuntur ęquiuoce. & etiam in contrarietate. nam voluntas, quæ nobis apparet, eſt potentia, in qua eſt poſsibilitas agendi vnum duorum oppoſitorum æqualiter, & poſsibilitas recipiendi vnum duorum volitorum æqualiter, cum voluntas ſit deſyderium agentis ad actionem. &, cum eam egerit, defecit deſyderium, & peruenit volitum. & hoc quidem deſyderium & actio alligatur duobus oppoſitis æqualiter: ſed, cũ dicitur, ꝙ hic ſit volens vnum duorum oppoſitorum æternum, aufertur definitio voluntatis propter permutationem naturæ eius a poſsibilitate ad neceſsitatem. &, cum dicitur voluntas æterna, non aufertur
B voluntas apud peruentionem rei volitę. &, cum non fuerit ei principium, non fuit innouata ab eo hora in peruentione rei volitę. & non poteſt innui talis eſſe, niſi dicatur ꝙ demonſtratio perducat ad inuentionem agentis ſecundum potentiam, quę non eſt, nec voluntaria, nec naturalis, ſed lex appellat eam voluntatem, ſicut perducit demonſtratio ad res, quę exiſtimantur primo aſpectu eſſe oppoſita, & tamen non ſunt oppoſita, vt dicimus de ente, quod non eſt infra mundum, nec extra eum.

Voluntas in nobis q̃d ſit.

De ente dicimus ꝙ nõ eſt infra mũdum nec extra.

Cum narrauit reſponſionem Alga. vult nunc reprobare eam: & primo proponit intentionem eius, & dicit. Dicimus nos ꝙ ad hoc reſpondendum eſt duobus modis: quorum primus hic eſt. Nunc exequitur de reſponſione, & primo arguit ex dictis, ſecundo ibi. (Secundo vero.) adducit ſecundam rationem nouã. Prima itaque ratio ſic componitur. Omne bonum eligibile ſimpliciter, & ſimpliciter perfectum ex natura rei exiſtens in poteſtate alicuius agentis per electionem, debet eligi ſemper & poni in eſſe. Sed mundum produci eſt bonum eligibile ſimpliciter, & ſimpliciter perfectum ex natura rei conſiſtens in pote-
C ſtate primi motoris: ergo ſemper debuit eligi ab ipſo deo, qui agit per electionem. Maior pro ſyllogizatur in ſecunda figura ſic, quoniam, ſi non ſit, hoc eſt vel propter aliquod impedimentum, vel propterea quia præconcipit maius bonum, quod primo vult ponere in eſſe. Sed Deus non poteſt impediri, nec pręuidet aliquod melius ante eſſe mundi: quoniam nihil eſt, ergo, in ſecunda figura, omnino eligetur. huius ergo rationis primo tãgit maiorem. d. quorum primus hic eſt. manifeſtum eſt ꝙ electio cuiuſdam boni rei abſolute ſemper apud eligẽtem debet eligi: & quilibet eligens, qui ſic ſe habet, debet ſine dubio continue eligere & deſiderare & diligere ipſum electum: hęc eſt maior, vel eius virtus. deinde probat hanc. d. niſi quoddam obſtaculum interueniret, aut quia dimittat eum pro aliquo meliori. hęc eſt quaſi maior pro ſyllogiſmi. deinde accipit minorem. d. & ambo iſta hic neganda ſunt: quod probat. d. (ipſi enim deo obſtaculum attribuendum non eſt.) Et hoc quantum ad primam partem, quantum ad ſecundam ait (& nullum melius) dicta electione. ſ. mundi. hic ponendũ eſt namq; , pro quia, ante productionem mundi iuxta ipſorum opinionem nihil erat, nec melius. ſ. nec eius, propter quod dicamus ꝙ dimiſerit eam, ſcilicet electionem pro meliori, ſcilicet eligenda. deinde quaſi recolligit vim rationis. d. (Immo quod plus eſt, poſtquam deus nullum habuit reſiſtens, oportet neceſſario ergo concedere ꝙ ſemper vna & eadem fuit ſua electio, videlicet illius, quod melius eſt) ſcilicet

Ratio.

mundi.(rurſus,ſi deus.) hic arguit ſecundo in eodem modo primo , & arguit in D
vi entimemaus,cuius antecedens ait. (Rurſus , ſi deus eligit priuationem mun-
di).i. non eſſe mundi vſque ad productionis exordium.i. inſtans initians eſſe
mundi.& inde,poſt ad inſtans electio illa.ſ.illius priuationis fuit ceſſata, id eſt,
amota ab ipſo deo eligente,ponit conſequens.d.oportet nos concedere neceſſa-
rio hoc fuiſſe ratione extrinſecorum inducentium,id eſt, impedimentorum, aut
ex quadam ſuijpſius mutatione. Tunc ab oppoſito conſequentis: ſed ambo iſta
reprobata ſunt: ergo antecedens erit deſtructum, quod eſt propoſitum . eſt ergo
ſyllogiſmus hypotheticus , vbi arguitur a deſtructione conſequentis ad deſtru-
ctionem antecedentis,vt vides. (Secundum vero eſt hoc.)completo primo mo
do reprobationis,nunc exequitur de ſecundo,quem propoſuit . Eſt ergo virtus
huius ſecundi modi argumentum ad impoſsibile ſic. Si voluntas primi ab ęter-
no deſiderauit generare mundum pro inſtanti aliquo in infinitum poſt illam or-
dinationem,tunc deſtruetur definitio voluntatis. quod eſt impoſsibile. Ad decla-
rationem conſequentiæ primo venatur definitionem voluntatis. deinde ponit
ſyllogiſmum hypotheticum vt formam. ibi ſecunda (vnde ſi poneremus.) Ter-
tio deducit conſequentiam ibi. (pro eadem. Quantum ad primum, primo propo-

Omnis volũtas eſt appetitus, & non econtra.

nit quod intendit.d.(ſecundum vero eſt hoc.)Deinde venatur definitionem vo-
luntatis, & dicit. manifeſtum eſt ꝙ voluntas eſt deſideratio).i.appetitus . & per B
hoc innuit propoſitum voluntatis.omnis enim voluntas eſt appetitus,& non ecõ
tra. Deinde ponit differentias &.d.(Cuiuſdam agentis.) Et per hoc vult habere
differentiam.quoniam appetitus eſt eſſe materię, vt dicit Auer.1.phyſi.com.81.
ſed ille non eſt appetitus agentis,ideo ad differentiam illius , dixit agentis. & di-
xit cuiuſdam, quoniam voluntas non eſt appetitus cuiuslibet agentis , ſed deter-
minati,puta intelligentis.deinde explicat aliam conditionem voluntatis.d.(Er-
ga quandam actionem.) Et per hoc,quaſi innuit propoſitum voluntatis. Volun-
tatis enim propoſitum eſt ſemper tendere verſus aliquod,tanquam verſus eius fi-
nem. Deinde ponit aliud propoſitum,ſcilicet nata ad moueri,per hoc ꝙ ponitur
ad actum.vnde dicit,& quando ſit producta.ſ.illa actio deſiderando ad actum, id
eſt,poſita in actum.illa deſideratio ceſſat ſine dubio . Deinde ponit tertium pro-
poſitum.ſ.indifferens ad duo oppoſita æqualiter. & hoc.d.(& iſta deſideratio eſt
actio ęqualiter dependens) id eſt , indifferens in duobus oppoſitis : recolligendo

Quid eſt voluntas.

iſtam definitionem, dico ꝙ voluntas eſt appetitus agentis intelligentis verſus ali
quod, tanquam finem ordinati , nata ad moueri illo fine acquiſito indifferens ad
vtranque partem cõditionis.hęc definitio melius habet declarari in 9. meta.tex.
commen.3.& 10. (Vnde,ſi poneremus.) Nunc ponit ſyllogiſmum in forma di-
cta.d.vnde , ſi poneremus quendam volentem , qui vnum duorum oppoſitorum
ab æterno retineret,remoueremus voluntatis definitionem. (Prout eãdem.) Pro F
bat nunc conſequentiam.d. (prout eandem de natura poſsibilitatis ad naturam
neceſsitatis transferremus) quod probat.d. (voluntas nanq; infinita de natura
neceſſariarum rerum poteſt reputari) cuius rationem.d. (naturales enim res infi
nitæ in earum natura non continuantur niſi per accidens. deficiunt enim inter-
eum:quod in deo benedicto conſiderandum non eſt.) Ecce igitur conſequentia,
& eius probatio.

Triplex eſt natura entis

Pro intellectu huius rationis debes ſcire , vt dictum eſt in primo de cœlo.
com.138. & ſecundo periher , com.51. ꝙ natura entis per ſe eſt triplex , ſcilicet
quędam ſecundum ſe ſemper;quędam ſecundum ſe nunquam,quę dicitur ſemper
non ens:& quędam ſecundum ſe quandoque ens & quandoq; non ens,ſicut ſunt
res habentes materiam, vt dicit ibidem , & per hoc apparet dictum eius hic . vo-
luntas enim,cum ſit quædam natura prout ordinatur ad actum, debet eſſe aut na-
tura ſemper entis,aut natura ſemper non entis,aut natura quandoque entis et quã
doque non entis,& non poteſt dici tertium . quoniam illa voluntas poſita eſt in-
finita a parte ante : quod eſt contra naturam quandoq; entis & quandoque non
entis:nec ſemper non ens , vt patet : ergo eſt natura ſemper entis, & per conſe-
quens tollitur definitio voluntatis , quę eſt cum indifferentia ad duo oppoſita . Si
enim voluntas, prout ordinatur ad actum , eſt ſemper ens ; iam in eius natura eſt

A ſolum ordinatio ad vnum, & per conſequens non eſt ibi definitio naturę voluntatis: quod theologi negant. Et poteſt etiam hęc ratio declarari per dicta Auer. in primo cęli. com. 128. 134. & 124. & in tertio cęli. com. 52. vnde in com. 128. ait. idem, in quo eſt potentia ad eſſe aut non eſſe infinita, impoſsibile eſt vt ſit in præterito abſque futuro, nec in futuro abſque pręterito. cuius rationem. d. quoniã infinitum ſimpliciter comprehendit duo tempora neceſſario. Modo ſub iſta maiori aſſumatur hęc minor. ſed voluntas ęterna, ante inſtans factionis mundi. eſt potentia in tempore infinito pręterito. ergo erit etiam in tempore futuro infinito. et ſic deſtruitur definitio voluntatis. Iſta maior declaratur etiam aliter in com. 134. ibidem ſic. & cum poſuerimus tempus eſſe, aut tempus non eſſe durare in infinitum, non inuenitur tempus, quod dignius ſit ad eſſe magis quam ad non eſſe, aut econuerſo. neceſſe eſt igitur vt id, quod eſt non ens in tempore infinito pręterito, ſit non ens ſemper. & ſimiliter id, quod eſt ens in tempore infinito pręterito vel futuro. ſit tale in omnibus temporibus: quoniam natura infiniti non magis limitatur ad pręteritum quam ad futurum: ideo vel neutrum erit, vel erit in ambobus temporis infiniti. Et tu inſpicias commentum, 133. & 124. & tertio cęli. cõ. 51. quoniam tibi ſit hęc ratio clarior, & vellem declarare huiuſmodi rationes pluries, ſed non eſt locus hic, nec tempus: ſatis eſt mihi expoſuiſſe eas meliori modo quam potui ex dictis huius philoſophi. Et tu vides quomodo non ſunt demon B ſtratiuę, immo nec probabiles, quoniam tãtum ex dictis ab eis procedunt. Vnde theologi dicunt ꝙ volũtas diuina poteſt eſſe reſpectu infiniti poſtpoſiti effectus, non tamen ſequitur ꝙ ſemper, ſed id ſequeretur, quando Deus ageret ex neceſsitate naturę, & non ex ordinatione ſua, & voluntate, & intellectu.

Infinitũ nõ magis limitatur ad p̃teritũ quã ad futurum.

Poſitio theologorum.

ALGAZEL.

AIt Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem dixerit aliquis hoc falſum eſſe manifeſta falſitate: quoniam innouatum habet efficientem, & cauſantem, ſicut eſt falſum innouatum eſſe abſque efficiente, & cauſante, ſic etiam eſt falſum eſſe aliquod efficiens cum complemento ſuarum conditionum, ad hoc vt ſit efficiens, & cauſans, ac fundamentum, adeo ꝙ non remanſit ex eis aliquid omnino, deinde retardatur ab eo cauſatum. ſed eſſe cauſati apud verificationem cauſantis cum complemento ſuarum conditionum eſt neceſſa C rium, & eius tardatio eſt falſa, ſicut eſt falſum eſſe innouatum cauſatum abſque cauſante. Et ante eſſe mundi erat volens repertum, & voluntas reperta, & proportio eius ad volitum reperta, & non eſt innouatum volens, nec voluntas, nec fuit innouata voluntati proportio, quæ ante non fuerat. nam totum hoc eſt mutatio. ergo quomodo innouatum eſt volitum? & quid prohibuit quin ſit innouatum antea? & diſpoſitio innouationis non ſeparata eſt a diſpoſitione priuationis innouationis in aliqua rerum, nec in aliqua diſpoſitionum, nec hora horarum, nec proportione proportionum, ſed omnia eadem, ſicut fuerant antea, & adhuc non fuit eſſe rei volitæ, remanſerunt prout fuerant, & tamen reperitur volitum, ergo non eſt hoc niſi vltimitas inſaniæ.

Cum reprobauit Alga. & adduxit motiua philoſophorũ, vult modo adducere verba Alga. illam ſententiam confirmantia, & primo proponit intentionem Alga. d. (Ait Alga. reſpondens pro) philoſophis, & poſt redarguens ſeipſum. (Et ſi forte. Nunc proſequitur, & dicit, (Etſi forte aliquis diceret hoc), i. nouum pro-

cedere ab antiquo, eſt falſum manifeſte: & hęc litera debet legi ſuſpenſiue vſque ibi. (Nos tantum reſpondemus.) In quarto dubio (quodlibet namq;) probat id eſſe falſum. d. (Quodlibet namq; innouatum indiget cauſa dante ſibi eſſe. Tunc arguit per locum a ſimili (ſicut impoſsibile eſt aliquid innouari abſq; cauſa inferente & dante eius eſſe. Sic eſt ſimpliciter impoſsibile reperiri quoddam cauſans cum omnibus ſuis conditionibus, quibus cauſa eſt alterius effectus, quod ſuum cauſatum non reperiatur immediate) id eſt ſine eius effectu: & per hoc vult habere maiorem: & minor pręponebatur & erat: quodlibet namq; cauſatum indiget cauſa dante ſibi eſſe: tunc ſupplenda eſt concluſio, ſcilicet ergo impoſsibile eſt eſſe cauſans cum omnibus requiſitis ad eandem ſine eius effectu proprio & adęquato. (Immo neceſſarium.) Hic remouet ſolutionem quandam: poteſt enim negari ſimilitudo: quoniam plus dependet effectus cauſa eius quam econtra, & ideo non poteſt eſſe cauſatum niſi ſit cauſa, licet bene econuerſo. Hanc ſolutionem remouet. d. (Immo neceſſarium eſt quod reperiantur prout duo relatiua ſunt.) Hęc eſt minor, & concluſio. Prima enim pars eſt concluſio: ſecunda eſt minor. deinde accipit maiorem. d. & de natura relatiuorum eſt vt ſint ſimul & ſemel) & per hoc remouetur ſolutio iam dicta: ſi enim ambo ſunt ęqualiter relatiua omnino oportet vt ſimul ſint & non ſint, vt ſatis in Metaphyſica. (Vnde poſtquam) hic ponit concluſionem principalem, & repetit in forma dubitationis omnes rationes factas fere. d. (Vnde poſtquam) ſcilicet Deus ante mundi eſſe eſſet volens producere, & erat voluntas directa ad eſſe ipſius mundi, & ſimiliter erat proportio eorum ad id, in quo dirigitur, & nullus volens erat ſup. impediens illum, ita quod nullus volens impediens nouiter ortus eſt, nec voluntas nouiter orta eſt, nec aliqua proportio innouata eſt, aut ordinata: qualiter ergo ab eo. ſ. Deo mundus innouari debet. i. nouiter procedi debet? quaſi impoſsibile eſt hoc: nec ſup. debet procedi poſt puram infinitam priuationem. ſ. infinitum non eſſe. Deinde tangit aliam rationem. d. (vel quid ergo ante reſiſtebat dicto proceſſui, vt non ad actum egreſſus eſſet: ergo mundus ab ęterno reperitur neceſſario) vt dixi, tota hęc litera debet legi ſuſpenſiue vſque ad quartum dubium. D E

AVEROES.

Ait Auer. Hoc eſt manifeſtum in vltimitate manifeſtationis, niſi apud negantem aliquam propoſitionum poſitarum ſuperius. ſed Alga. ſe permutauit ab hoc ad exemplum poſitiuum, & inuoluit cum eo hanc reſponſionem Philoſophorum. & hoc eſt, quod dixit. F

Hic Auer. nihil aliud facit, niſi quod auctoritate ſua confirmat dicta Alga. d. (dicimus nos. quod omne, quod pro philoſophis allegabamus, veriſsimum eſt et clarum: niſi apud aliquem proteruum negantem aliquam illarum prędictarum propoſitionum) quę ponebatur in ſyllogiſmis factis.

ALGAZEL.

Ait Alga. Et non eſt falſitas huius generis in cauſato, & cauſante neceſſario, & per ſe tantum, ſed etiam accidentali poſitiuo. nam, ſi homo dixerit repudiare vxorem, & non peruenerit repudium, ſtatim non imaginatur quòd adhuc perueniet: quoniam poſuit ſermonem cauſam iudicii poſitione, & deliberatiue: & non intelligitur retardari cauſatum, niſi dependeat repudium in ad-

A uentu patris, aut in introitu in domū. & non erit ſtatim, ſed cum aduentu patris, & in introitu in domum. & ſuperſedebit peruentio cauſati vſquead inuentionem eius, quod non inuenitur nunc. & non peruenit res, niſi iam innouata fuerit diſpoſitio, & eſt ingreſſus in domū, aut aduentus patris, adeo quòd, ſi voluerit aliquis aſſumere cauſatum a loquela circa peruentionem eius, quod non peruenit, non intelligitur, licet ipſemet ſit ponens & eligens expreſſe poſitionem. &, cum hæc poſitio non fuerit intellecta. & eam non intelligimus, quomodo intelligemus hoc in cauſatis eſſentialibus intellectualibus neceſſariis? In conſuetudinibus autem id, quod eſt in intentione noſtra, non retardatur ab intentione cum præſentia intentionis ad id, niſi propter prohibens. ſi autem verificabitur intentio, & poſſe, & auferuntur prohibentia, non intelligitur retardari ei eſſe intenti. & hoc quidem imaginatur in deliberatione. quoniam deliberatio non ſufficit ad hoc, vt ſit actio, ſed deliberatio ad ſcribendum nunquam faciet ſcriptu-

Lōge differt hic ab antiquo tex.

B ram, niſi innouetur intentio reperta in homine, cū venerit hora actionis. Si autem fuerit voluntas antiqua. vt eſt intentio noſtra ad actionem, non poteſt imaginari retardari intentum, niſi propter prohibens, nec imaginari præceſſionem intentionis. nam non intelligitur intentio in die ad ſurgendum in mane, niſi per viam deliberationis. Si autem fuerit voluntas antiqua, vt eſt deliberatio noſtra, hoc quidem non ſufficit in aduentu deliberati, ſed impoſsibile eſt abſque innouatione emanationis intentionis apud inuentionem. & in eo eſt ſermo de mutatione. Iterum remanet dubitatio. quare hæc emanatio, aut intentio, aut electio, aut voluntas (appella eam vt vis) innouatur nunc, & non antea. & ſic aut inuenietur innouatum abſque cauſa, aut procedet in infinitum. & reuertitur ſermo ad id, quod reperitur cauſans cum complemento ſuarum conditionum. & non remanſit aliquid demonſtratum tale, & tamen tetardatur cauſatum, & erit abſq; diſpo-

C ſitione innouata: quod eſt falſum.

Sicut dixi, nunc reſpondet argumentis philoſophorum dictis, & terminatur ſuſpenſio: & forte litera illa fuit diminuta, & debebat ei ſuppleri terminus ſuſpenſionis ſic.ſ. & ſi forte aliquis diceret qđ eſt falſum manifeſte ſub. arguemus ſic contrarium; quodlibet namq;, & reliqua. Et ſi forte litera non eſt diminuta, & debet hic terminari ſuſpenſio, & quaſi dicat, ſi forte dicatur quod opinio legis eſt falſa manifeſte propter rationes dictas (nos tm̄ reſpondemus quod produci aliqd nouiter diuina voluntate, non proprie dictis verbis reprobatur propoſitis) .i. prędictis. Et ſtatim declarat quę propoſitio eſt neganda. d. (& dicemus quod inuēto agente perfecto cum ſuis omnibus conditionibus, oportet quod inueniatur ſuus actus ſiue effectus: non eſt vera propoſitio) & per hoc vult negare maiorem, & eius ſimilitudinem. (Oportet namq;. Præpoſita reſponſione ſtatim declarat illam. Vbi debes ſcire quod propoſitio concedenda a philoſophis eſt duobus modis: aut habita vi concluſionis demonſtrationis: aut quia eſt maxima, quam quis auditam concedit ſtatim. Declarat ergo quod neutro modo poteſt poni dicta propoſitio, quam maior probabat. d. oportet namque vt illa propoſitio recipiatur, id eſt concedatur ex vi concluſionis ſyllogiſmi ſcilicet demonſtratiui, aut quod illa dicatur quod maxima eſt. Declarat neutrum

Duplex eſt ppō, quæ a philoſophis conceditur.

eſſe horum.d.probari autem demonſtratiue nequit: quia eſt inductiua.ſ.vniuerſa D
lis.& premiſſa,quę tantum inductione fit nota,vt dictum eſt in poſterioribus ana
liticis,tunc.d.& ſi probatur inductione forti:ſi in rebus creatis ſeu cauſatis conce
denda eſſet:ideo forſitan dubitabilis eſſet, & forte falſa. & per conſequens non
poteſt probari demoſtrationi: deinde probat eam non eſſe maximam.d. (vnde
ex hoc patet ꝙ maxima eſſe non poteſt) ꝙ probat.d. (maximę propoſitiones di
cuntur primę cognitiones) tunc per impoſsibile: (& ſi hęc propoſitio ſic ſe ha-
beret).i. eſſet maxima prima cognitio. (ergo eſſet conceſſa ab omnibus ꝙ fal-
ſum eſt.) Et vis argumenti eſt:omnis maxima eſt prima cognitio ab omnibus cō
ceſſa.i. hęc propoſitio per philoſophos eſt maxima, ergo eſt prima cognitio ab
omnibus conceſſa:ꝙ falſum eſt,

Dupliciter debilitat̄ ꝓpoſitio philoſophorū.

Debes ſcire quod duobus modis hęc propoſitio poteſt in deo debilitari:vno modo, quoniam deus eſt agens plene libere & contingenter ad extra: & tunc quantuncunque ſint omnia requiſita,& nihil deficiat:attamen nō producit, quia non vult: itaque illa propoſitio non tenet in agentibus voluntate & intellectu. Hęc reſponſio eſt omnium chriſtianorum. & talis reſponſio eſt multum apparēs apud me. Secundo poteſt debilitari:quoniam Deus eſt agens ſecundum modum, quem ignoramus,vt dicebat Alga.ſupra. & quia ſic eſt:iſta propoſitio eſſet ſimpliciter neganda in eo:& licet cōcedenda in rebus naturalibus: quia tamē Deus eſt agens ſupra naturam:& tali modo quod nobis eſt eius modus agendi immani E
feſtus:ideo hęc propoſitio eſt neganda.

AVEROES.

AIt Auer. Hæc exemplificatio eſt poſitiua de repudio.& exiſtimauit cum ea roborare rationes Philoſophorum: eas tamen debilitat.nam ſecta aſſaria poteſt dicere ꝙ, ſicut retardatur repudium loquelæ vſque ad aduentum conditionis, cum fuerit mane, aut aliud, ſic retardatur eſſe mundi in actione Dei vſque ad tempus inuentionis conditionis, a quo dependet. & eſt hora, qua intendit eſſe eius. Attamen non eſt ſic in materialibus, ſicut eſt in intellectualibus. qui autem aſsimilat hunc mundū materialem intellectuali, eſt ex eis, qui ſequuntur cortices rerum.

Qui aſsimilat hunc mūdū materialē ītellectuali ſequitur cortices rerum.

F

ALGAZEL.

AIt Alga. Non eſt neceſſe apud iuſſum,& non eſt apud aduentum conditionis retardantis iuſſui mandantis. quoniam non erit iuſſus abſque eo, ꝙ copuletur ei actio mandantis, & non eſt proportio intellecti ex eo, quod aſſumitur a natura in hac intelligētia a ſubiecto ſibi conuenienti. Deinde dixit Alga. reſpondens quidē pro ſecta Aſſaria. & reſponſio eſt, vt dicatur falſum eſſe voluntatem antiquam dependere ab innouatione rei, quicquid ſit,&c. vſque ad,& inconueniens abſolutum non ſufficit abſque demonſtratione.

AVEROES.

In paucis cōuenit hic tex.cū exp.

AIt Auer. Hic ſermo eſt ex ſermonibus nimium rhetoricis. & vis eius eſt ꝙ,cum poſuerit aliquis ꝙ, cum ſit agēs cum omnibus ſuis

conditionibus,

A condiditionibus, impoſsibile eſt vt retardetur ei actum, nō euadet quin ponat hoc ſciri aut ratione, aut quia eſt ex rebus per ſe notis. ſi autem ratione, oportet quidem cum vt eam afferat. & tamen nulla eſt ibi ratio. ſi vero poſuerit hoc tanquam per ſe notum, oportet vt id ſciāt omnes homines diſputantes, & alii. & hoc non eſt verum: quoniam non eſt de conditione requiſita in rebus per ſe notis, vt ſciāt eas omnes homines: nam hoc non eſt magis quàm eſſe famoſum; ſicut non eſt neceſſe ei, quod eſt famoſum, vt ſit per ſe notum. Non eſt neceſſe ꝙ famoſum ſit p̄ ſe notum.

ALGAZEL.

Deinde dixit Alga. tanquā reſpondens pro ſecta Aſſaria. Nos autem de neceſsitate intellectus ſcimus quòd non imaginatur cauſans cum complemento ſuarum conditionum abſque cau
B ſato. & permittere hoc eſt dominatio ex neceſsitate intellectus, &c. vſque ad, non ſciebat artem ſuam omnino.

AVEROES.

Ait Auer. Summa huius ſermonis eſt ꝙ ipſi non ponunt poſsibilitatem contrarii eius, quod videtur de neceſsitate impoſſibilitatis retardationis acti actioni agentis abuſiue, & abſque ratione perducente eos ad hoc, ſed poſuerunt hoc ex demonſtratione, quæ perduxit eos ad innouationem mundi. ſicut non ponunt Philoſophi contradictionem neceſsitatis intellectionis ſciti cum numeratione ſcientiæ, & ſciti, eo quòd vniuntur in Deo glo. niſi per viam demōſtrationis, quam exiſtimauerunt adduxiſſe eos ad hoc in æterno ipſo, & eo magis eum, qui poſuit ex Philoſophis contradictionem neceſsitatis eius, ꝙ ſciens ſcit ſeipſum, & non ſcit opus ſuū, cū dixerit in Deo
C glo. ꝙ non ſcit, niſi ſeipſum. Attamen hic ſermo, cum inſpicitur, eſt de genere oppoſitionis corrupti corrupto. nam omne ſcitum ſcientia vera, & vniuerſali in omnibus entibus, non reperitur demonſtratio, quę contradicat ei. & omne, cui reperitur demonſtratio contradicens, reputatur quidem eſſe verum, non quòd ſit verum in rei veritate. Et ideo, ſi fuerit notum per ſe vere eſſe numeratam ſcientiam, & ſcitum in apparenti, & in occulto, nos profecto ſententiabimus quòd non eſt demonſtratio apud Philoſophos eſſe eandem, & in Deo glo. ſi vero ſermo de numeratione ſcientiæ, & ſciti eſt opinio, bene poſsibile erit de identitate eorū apud Philoſophos eſſe demonſtratione. & ſimiliter, ſi fuerit per ſe notū ꝙ non retardatur actum agentis actioni eius, & poſuerit contrarium huius ſecta Aſſaria ex eo, ꝙ apud eos in hoc eſt demōſtratio, nos quidem ſciemus ſententia inciſiua ꝙ non eſt apud eos in hoc demonſtratio. Et hoc quidem, & ſimilia, quando euenerit eis diſputatio, reuertitur res ad conſiderationem creationis cōuenientis, Scitū demōſtratione neceſſaria non habet ꝙ ſibi contradicat.

voluitur in duodecim annis.&,ſicut non eſt finis in numero reuolutionum Saturni,ſic non eſt finis in numero reuolutionum Solis, licet ſint tertia pars decimæ.& ſic etiam non eſt finis in reuolutionibus orbis ſtellarum,quæ voluuntur in triginta ſex millibus annorum ſemel,ſicut non eſt finis in motibus ortus Solis in die, & nocte ſemel. Si autem aliquis dixerit ꝙ falſitas huius habetur neceſſario, quæro quomodo recedent ab hoc ſermone? Si vero dixerit,numerus harũ reuolutionum aut eſt par,aut impar?ſeu par, & impar ſimul? ſeu nec par, nec impar. Si quide dixeritis par, & impar ſimul, ſeu nec par, nec impar, tunc habebitur falſitas eius neceſſario. Si vero dixeritis par, tunc par fiet impar in eodem. & quomodo determinauit id, quod eſt infinitum vnum. Si vero impar,tunc impar fiet par in eodẽ. & quomodo terminauit hoc vnum,quo fit par?& ſequitur vobis neceſſario ſermo,ꝙ non ſit nec par,nec impar. D

Si mundus fuiſſet ab æterno, reuolutiones orbium eſſent infinitæ.

Quia propoſuit adducere verba Alga.qui nomine loquentium arguit contra mundi æternitatem,ideo hic adducit illa,& dicit(ait Alga.adhuc dicimus quod impoſsibile eſt mundum eſſe ab æterno)quod probat vt entimematis, dicit nãque,pro quia hæc propoſitio induceret ad aſſerendum volutiones orbium infinitas in numero. Eſt ergo vis argumenti,quod ſi mundus præfuiſſet ab æterno, omnes reuolutiones omnium orbium eſſent numero infinitæ. Et ſecundo, ſequitur quod earum vnitates, id eſt, numeri eſſent inconcluſibiles, id eſt, non recipientes concluſionem & numerum, licet habeant partes terminatas. Verbi gratia, vt dimidium, & tertium, & quartum. In arabico autem ſic iacet hæc litera.(Eo quod earum numeri,& menſuræ ſunt ſine fine: licet earum portiones ſint terminatæ ad ſe inuicem.)& tunc iſta verba ſunt quaſi declaratio conſequentiæ iam factæ, & mihi plus placent. (Et cum orbis) hic probat id inconueniens eſſe impoſsibile:& virtus eius eſt,quod eo dato ſequitur vnum infinitum eſſe maius altero,& infinitum recipere maius & minus. Pro deductione iſtius ſic procedit:quia primo proponit declarationem conſequentiæ, & ſecundo infert conſequentiam:ſecunda ibi(ergo infinitum)quantum ad primam partem ait & cum orbis,ſcilicet proprius ſolis circuit totum mundum in vno anno,dixi de motu proprio, quia de motu diurno non eſt ita. Saturnus vero in 20. annis vel fere: ergo reuolutio Saturni eſt tertia decimæ partis reuolutionis ſolis. Iuppiter ſemiſextæ partis reuolutionis ſolis: quia ipſe circuit mundum.12. annis. Tunc recolligit quid vult habere per hoc, & dicit vnde, ſi mundus eſſet ab æterno, eſſent reuolutiones infinitæ: & reuolutiones Saturni tertia dicimæ partis reuolutionum ſolis, & ſimiliter reuolutiones firmamenti, id eſt, octaui orbis: quarum vna fit.36000. annis ſunt infinitæ, ſicut reuolutiones diurni motus ſunt infinitæ.(Ergo infinitum) nunc infert inconueniens, & dicit(ergo infinitum recipit maius & minus: quod eſt abſurdum) conſequentia ex dictis iam manifeſta eſt: eo quia reuolutiones omnes ſunt infinitæ: & tamen reuolutiones Saturni ſunt in minori quantitate quam illæ ſolis, & illæ octauæ in minori quantitate quam illæ diurni motus:ergo infinitum recipit magis & minus. Debes ſcire primo, quod quilibet planeta mouetur motu proprio,a proprio oriente ad proprium occidens ſupra propria puncta, & per partes proprias, & mouetur motu communi,ſcilicet diurno, qui in 24. horis diuoluit totam terram:motus planetarum diuerſi ſunt in quantitate: quoniam quædam eſt maior:& quædam minor: vnde maximus eſt motus octaui orbis, & poſt illum motus ſaturni,& ſic ſucceſsiue breuiſsimus eſt motus lunæ, vt ſcis Eſtimandum eſt ergo,quod vbi Saturnus ſemel circuit totam terram: ſol, 22 vicibus plus vel minus: & ſic numerus reuolutionum Solis ſunt multo plure quam ſint reuolutiones Saturni, vt vides: & ſicut dico de ſole, & ſaturno, poſ E F

Quilibet planetarũ mouetur motu proprio.

Motus planetarũ diuerſi ſunt in q̃titate.

A ſum dicere de alijs. Et quanto plures in numero ſunt reuolutiones diurni motus octauæ ſpheræ quam reuolutiones proprię, vt ſcis: & per conſequens, ſi omnes ſunt infinitæ: tunc numerus reuolutionum diurni motus erit maior numero reuolutionum propriarum: & numerus reuolutionum ſolis maior erit numero reuolutionum Saturni: & quilibet numerus eſt infinitus: ergo vnum infinitum eſt maius altero. Secundo debes ſcire, quod apud Ari. octaua ſphæra non mouetur alio motu quã diurno, vt dictum eſt in Met. attamen Ptolemeus, & Alg. & Aui. ponunt vltra motum diurnum, motum econtra illi: eo quia inuenerunt octauam ſphæram, & vltra illum, nonam, vt patet in libris eorum: & quomodo ſint hęc, tam videnda ſunt in aſtronomia modernorum.

Octaua ſphęra non mouetur alio motu, niſi diurno ſecũdũ Ariſt.

AVEROES.

AIt Auer. Summa huius ſermonis eſt, cum imaginati fuerint duo motus habentes reuolutiones inter extremitates vnius tẽporis, deinde imaginata fuerit pars vniuſcuiuſque eorum inter extremitates alterius temporis, tunc proportio partis ad partem eſt
B proportio totius ad totum. Verbi gratia, ſi fuerit reuolutio Saturni in ſpatio temporis, quod dicitur annus, tertia pars decimæ partis reuolutionis Solis in eodem ſpatio, tunc, cum imaginati fuerint omnes reuolutiones Solis ad omnes reuolutiones Saturni, quæ fuerint in eodem tempore, de neceſsitate quidem erit proculdubio proportio omnium reuolutionum vnius motus ad omnes reuolutiones alterius motus proportio partis ad partem. Attamen, cum non fuerit inter duos motus vniuerſales proportio: quia vnuſquiſq; eorum eſt in potentia, i. nõ habẽs principium, nec finem, & fuerit ibi proportio inter partes, quia vnaquæque earum eſt in actu, tunc non ſequitur de neceſsitate vt ſit proportio totius ad totum proportio partis ad partem, vt poſuerunt homines in rationibus ſuis: qm non reperitur proportio inter duas dimenſiones, & duas menſuras, quarum vnaquæq; ponitur infinita, ergo Antiqui, quia poſuerunt exempli gratia vniuerſum motum Solis
C non habere principium, nec finem, & ſic motum Saturni, nõ erit quidem proportio inter eos omnino vt ſequatur ex hoc, vt ſumma vniuſcuiuſque eorum ſit finita, ſicut ſequitur in duabus partibus ipſius ſummæ. & hoc eſt manifeſtum per ſe. Hic autem ſermo facit opinari ꝙ, cum fuerit proportio partium ad partes proportio multi ad paucum, ſic etiam ſequitur in genere, vt ſit proportio vnius eorum ad alterum proportio multi ad paucum. Attamen hoc ſequitur, cum fuerint ambæ ſummæ finitæ: cum autem non fuerit ibi finitas, non eſt ibi multitudo nec paucitas. &, cum ponitur, ꝙ ibi ſit proportio multitudinis ad paucitatem, imaginatur ꝙ ſequatur ex hoc alia falſitas, & eſt ꝙ ſit infinitum maius infinito: quod quidem eſt falſum. cum enim accipimus duo infinita in actu, tunc reperitur proportio inter ea: cum autem accipimus ea in potentia, non eſt ibi proportio. Hæc eſt reſponſio huic quæſtioni: non autem id, cum quo reſpondit Alga. pro Philoſophis. & cum hoc reſoluuntur omnes dubitationes euenientes eis in hoc capi-

Vbi non eſt finitas non eſt ibi multitudo neque paucitas neque ꝓportio.

tulo. Et difficillima omnium eſt illa, quam aſſueti ſunt dicere, ſcilicet ſi fuerint motus in tempore præterito infiniti, non reperitur motus ex eis in tempore præſenti demonſtrato, niſi finiti ſint antea motus infiniti. & hoc quidem eſt verum, & conceſſum apud Philoſophos, ſi poſiti fuerint motus præcedentes conditio requiſita in eſſe poſteriorũ. nam, cum oporteat vt reperiatur vnus, oportet vt reperiantur ante eũ cauſæ infinitæ. & nemo ſapientum concedit eſſe cauſas infinitas, ſicut eſt poſsibile hoc apud Daharios: quoniam ſequeretur eſſe cauſatum abſque cauſa, & motum abſque motore. ſed Philoſophi, quia induxit eos demonſtratio, quòd hic ſit principium motiuum æternum, cuius eſſe non habet principium, nec finem, & quòd actio eius neceſſe eſt vt ſit non retardans eſſe eius, ſequitur ergo apud eos vt actio eius non habeat principium, ſicut eſt in eſſe eius. ſin autem, tunc actio eius erit poſsibilis, non neceſſaria, & non erit principium primum. ergo ſequitur vt actiones agentis, cuius eſſe non habet principium, non habeant principium, ſicut eſt diſpoſitio in eſſe eius. &, cum ſic fuerit, neceſſe eſt vt non ſit aliqua ſuarum operationum primarum cõditio requiſita in eſſe ſecundæ. quoniam vnaquæque earum non agit per ſe, & eſſe vnam ante alteram eſt per accidens. & eſt poſsibile apud eos eſſe infinitũ per accidens, non autem per ſe. immo eſt neceſſe vt ſit hæc ſpecies infiniti neceſſaria ſequens eſſe principii voluntarii æterni. & hoc non eſt in imaginationibus motuum ſuccedentium, aut continuorum tantum, ſed etiam in rebus, in quibus exiſtimatur quòd præcedens ſit cauſa ſubſequentis, vt homo, qui generat hominem, & ſimilia. nam faciens hominem demonſtratum, mediante alio homine, neceſſe eſt deuenire ad agens primum antiquum, cuius eſſe non habet principium, nec in faciendo hominem ab homine, & eſſe hominẽ ab alio homine in infinitum eſt generatio per accidẽs: anticipatio vero, & poſtpoſitio per ſe. nam ſicut agens, cuius eſſe non habet principium, non eſt principium operationibus ſuis quas operatur abſque inſtrumento, ſic non eſt principium inſtrumento, quo operatur operationes ſuas, quibus non eſt principium ex operationibus quidem eius, quarum mos eſt, vt ſint cũ inſtrumento. Et, quia opinati ſunt Loquentes ꝙ id, quod eſt per accidens, ſit per ſe, negauerunt eſſe eius, & eſt difficile ſoluere ſermonem eorum: & exiſtimauerunt quòd ratio eorum ſit neceſſaria. Attamen hoc eſt manifeſtum ex verbis Philoſophorum. quoniam declarauit princeps Philoſophorum, & eſt Ariſtoteles, quòd, ſi motus haberet motum, non eſſet motus: &, ſi elementum haberet elementum, non reperiretur elementum. Et hic quidem modus infiniti nõ habet apud eos principium, nec finem, quare non eſt verum dicere de aliquo eius, quod finiatur, neque quòd ſit ingrediens ipſum eſſe in tempore præterito, nec finiet. quoniam omne, quod finitur, iam incœpit, & quod non incœpit, non finietur, & hoc etiam eſt manifeſtum ex eo, quod principium, & finis ſunt in prædicamento relationis. Quare ſe-

Nemo ſapiẽtum cõcedit cauſas eſſe infinitas.

Huc vſque habet text. antiquus.

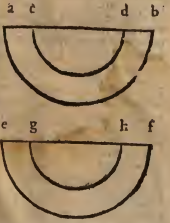
Oẽ ꝙ finitur iam incœpit.

D C E F

G

A quitur ei,qui dicit quòd eſt infinitas in reuolutionibus orbis in futurum,vt non ponat in eis principium.nam omne, quod habet principium,habet finem: hoc autem non habet finem:ergo non habuit principium.& ſic eſt diſpoſitio in primo,& vltimo,ſcilicet quòd omne habens principium, habet finem: & quod non habet principium non habet finem:& quod non habet finem,non eſt ceſſatio alicui partium eius in rei veritate; nec eſt principium alicui partium eius in rei veritate:& quod non eſt principium alicuj partium ſuarum, non habet finem. Et ideo,cum interrogauerunt Loquentes Philoſophos, ſi ceſſauerint motus,qui ſunt ante motum præſentem, reſponderunt quòd non ceſſauerint.nam ex poſitione eorum, ꝙ non eſt eis principium, non habent ceſſationem.opinio autem Loquentium, ꝙ Philoſophi cōcedunt ceſſationem eorum,non eſt vera.quoniam non ceſſat apud eos, niſi id, quod incœpit. Igitur declaratū eſt tibi ꝙ in rationibus, quas recitauit ex Loquentibus de innouatione mundi, non eſt ſufficientia B ad tangendum gradum veritatis,& ꝙ non deueniunt ad gradum demonſtrationis: nec rationes,quas recitauit ex Philoſophis in hoc libro, perueniunt ad gradus demonſtrationis.& hoc eſt, quod intendimus declarare in hoc libro. Et melius quod poteſt cum eo reſponderi interroganti de eo,quod ingreſſum eſt ex operibus eius in tempore præterito, vt dicatur ꝙ ingreſſum eſt ex operibus ſuis, ſicut ingreſſum eſt ex eſſe eius. ambo enim non habent principium. Id autem, cum quo reſpondit Alga pro Philoſophis circa contradictiònem rationis, quod ſit aliquis motuum orbium velocior alio, & difficultatem in eis, eſt hoc,quod dicit.

Philoſophi idem ſentiūt de eſſe Dei & de eius operari.

Vult modo Auer. ſoluere rationes, Alga. contra philoſophos, & primo dat ei vim, & robur. d.dicimus nos quod ſententia horum verborum eſt quod, ſi nos imaginaremur duos C motus circulares inter duas extremitates vnius temporis. V.g.inter punctū a.& punctum b. deinde imaginaremur partem concluſam de quolibet eorum motuum,id eſt,partem contentam in quolibet eorum inter duas extremitates vnius temporis, ſcilicet quod ſit pars prioris. V.g.inter c,& d.vt in figura: per quam volo intelligere quantitatem vnius totalem & particularem:& per a b intelligo quantitatem totalem per c d particularem:prima ſit per vnū annum gratia exempli: ſecunda ſit per medietatem anni. Tunc ſecunda figura ſit: tunc volo per iſtam quantitatē aliā alterius motus eodem modo ſicut in illa:tunc ait, erit proportio partis ad partem. V.g.c d,ad g h, ſicut totius ad totum: ſcilicet a b ad e f. deinde exemplificat.d.V.g. ſi reuolutio Saturni in quodam determinato tempore ſit: vt dicamus quod in anno fuerit decimæ tertiæ partis reuolutionis ſolis, id eſt, volo quod g h ſit ſua decimatertia proportio ad c d, quando ergo imaginaremur proportionem ſummæ reuo-

lutionum ſolis ad ſummã reuolutionũ Saturni in vno & eodem tẽpore, oportet D
de neceſsitate quod ſit proportio omnium reuolutionum vnius motus ad omnes
reuolutiones alterius proportio æqualis proportioni partis ad partem: &, quaſi
dicat, qualis proportio eſt g h partis reuolutionum omnium Saturni ad partem
c d reuolutionum ſolis, talis eſt proportio totius ſummæ e f reuolutionum ad a
b reuolutionum ſolis ſummam. Tunc arguit, quod ſi opinio iſtorum philoſo-
phorum eſſet vera, iſta proportio deſtruitur. d. (Sed, ſi inter duos motus vni-
uerſales,) id eſt, totales proportio non fuit, prout, id eſt, eo quia vnus iſtorum
motuum, immo omnes, eſt in potentia, videlicet: quia carent principio & fine:
& per conſequens illi motus totales non ſunt proportionales, & proportio par
tium manifeſta eſt, quia in actu, videlicet terminato: vult dicere, quod ſi inter
illos totales motus, ſcilicet Saturni, & ſolis non erit proportio, & inter partes
illorum, ita ſcilicet partium motus ſolis, & motus Saturni, tunc deſtruitur pro-
portio dicta: quia non neceſſario ſequitur quod ſit proportio totius ad totũ æqua
lis proportioni partis ad partem, vt putant illi homines: vult dicere peripatheti
ci: ꝙ autem inter illos motus. ſ. totales Saturni & ſolis nulla ſit proportio, pro-
bat. d. nulla nanque proportio inter duas infinitas quantitates reperitur. D. ex
hoc concludit errorem philoſophorũ. d. vnde ex hoc patet quod id, ꝙ ponebãt
philoſophi. ſ. ꝙ ſumus. i. totalis motus ſolis eſt ſine principio & fine: & ſimiliter E
ſummus motus, id eſt totalis motus ſaturni, eſt error. omnino enim remouẽt pro
portionem inter ipſorum motus. Quare, ex hoc ponimus ipſas ſecundas ſummas
id eſt, quantitates totales eſſe finitas, ſicut de duabus partibus, ſup. dicebatur.
Deinde ſummatim ponit ſententiam huius. d. Hæc eſt ſententia verborum hu-
ius hominis, quæ ſummatim continet, ꝙ quando proportio partium ad partes ſit
proportio magis ad minus, ſequitur in genere. i. in ipſis totis quod ſit proportio
vnius ad alterum proportio magis ad minus. (Nos autem. (Cum adduxit argu
mentum Alga. & ei dedit vim, vult modo diſſoluere ipſum, & dicit. nos vero
ſuper hoc reſpondemus, ꝙ hoc ſequitur, quando illæ duæ ſummæ, id eſt illę duæ
totales quantitates amborum motuum finitę fuerint, ſi ambę, vel vna earum ſi-
ne caret: non eſt, id eſt non contingit dare magis neque minus. Eſt ergo vis
ſolutionis. illa propoſitio, qualis eſt proportio partis, &c. intelligitur quando
tota ſunt finita, & partes ſimiliter. (Et poſito) hic quaſi dat aliam ſolutionem.
d. & poſito ꝙ ſit ibi proportio magis ad minus, ſic quod ſequatur id inconue-
niens, videlicet ꝙ infinitum ſit in generę, id eſt in toto ſit maius quam infinitũ:
quod eſt falſum: dico ꝙ hoc eſt verum, ſcilicet quando ſunt duę res infinitę in
actu: tunc enim reperitur proportio inter ipſas duas res actu. ſed, ſi illę duę res
in potentia fuerint, non erit ibi dare proportionem. hęc eſt ſolutio huius dubij.
Et hoc ſolent dicere ſophiſtę noſtri temporis: tempus reuolutionum ſolis conti F
nue, quod eſt, vel erit infinitum, eſt maius tempore ſaturni, quod eſt, vel erit
infinitum, nunquam fuit, vel erit, vel eſt: ita quod infinitum tempus ſolis ſit ma-
ius infinito tempore ſaturni. Sed iſtę ſunt truphę, vt ſcis, apud peripatheticos.
(Et eſt notandum) ſoluta iſta. q. accidit ad ſoluendum aliam. q. & primo propo-
nit habitudinem huius ad illam. d. & eſt notandum quod ab hac ſol. annihilan-
tur omnia dubia ſuper hoc propoſitu aduenientia: deinde ponit id. d. quorũ diffi
cilius eſt hoc: ſi motus pręteriti temporis infiniti fuerint: nullus ergo motus eorũ
in pręſenti reperiri poterit, niſi pręceſsiſſent eum infiniti motus: tunc arguit per
regulam peripatheticam ſecundi Meta. vnde, dum primus non ſit, vltimus non
erit. econtra, ſed vltimus eſt: quia tempus, quod eſt pręſens, eſt. ergo & primus:
ergo pręteriti motus ſunt finiti neceſſario: hoc eſt argumentum. (Et nos) hic
ſoluit argumentum iſtud d. & nos diximus quod ſine dubio ab omnibus phi-
loſophis eſt concedendum, id eſt quod ſi primum eſt & vltimum. & econ-
tra: poſito quod motus pręcedens ſit neceſſarius ad eſſe ſequentis & cauſa
ipſius: vult dicere quod propoſitio illa 2. Methaphy. intelligitur in eſſe or-
dinatis: quando ſcilicet primum eſt cauſa vltimi, & cęte. Tunc enim, ſi eſſet
ordo eſſentialis, & motus ante eſſet pręcedens in infinitum, bene dicen-
dum eſſet & de neceſsitate, quod oportet quod cauſæ infinitę præcedant

A quemlibet motum præſentem: quod eſt falſum: maxime, quia ex hoc ſequitur inueniri cauſatum ſine cauſa, & mobile ſeu motus ſine mouente. & iſta conſequentia fuit dicta. 2. metaph. vbi declaratur: eo quia omnia eſſent mediate, & per conſequens nulla prima. ergo omnes cauſatæ ſine cauſa. (Sed quia demonſtratio) hic vult ponere motiuum philoſophorum ad ponendum primum motum æternum. d. ſed quia demonſtratio. ſ. poſita in. 8. phy. & rememorata in. 12. primę philoſophię cogit philoſophos ponere primum principium motus ab ęterno eſſe, quod non habet principium nec finem, cuius actio ab ipſo non recedit: propter quod ſequitur ꝙ actio ipſius ſit ſimiliter ab ęterno, ſicut ſuum eſſe, alioquin ſua actio eſſet poſsibilis non neceſſaria, & non eſſet primum principium: & tunc concludit, & dicit & ſi ſic, ſcilicet ſit, ꝙ non ſit ſine actione, oportet ꝙ actiones talis agentis ſint abſq; initio ſeu principio ad ſimilitudinem ſui eſſe. Sed circa hoc ſunt duo videnda. primo de demonſtratione Ariſt. in. 8. quoniam videtur committi circulus. ſecundo de ratione Auer. hic: quoniam videtur facilis, & nullius neceſſitatis, adeo ꝙ derident illam theologi. Quantum ad primam partem: vt viſum eſt in. 3. ca. de ſubſtantia orbis. demonſtratio Ariſt. in vlt. 8. & in. 12. meta. tex. com. 41. ſuſtinetur in duabus propoſitionibus: quarum prima eſt: omnis virtus in corpore eſt finita in tempore: primus motor non eſt finitus in tempore. ergo

Dubitatio.

B primus motor non eſt virtus in corpore: maior eſt manifeſta: minor autem iterũ: quoniam mouet per infinitum tempus. iſta ergo fuit demonſtratio Ariſt. videtur ergo ꝙ hęc demonſtratio committat circulum: quoniam Auer. probat motorem ęternum eſſe ſeparatum per motum ęternum eſſe: & probat motum ęternum eſſe per motorem ęternum eſſe: ergo demonſtratio circularis. Ad iſtam quęſtionẽ, oſtendit Auer. 8. phy. com. 50. & 53. ꝙ demonſtratio, probans primum motorem eſſe ſeparatum, eſt demonſtratio quia dicens eſſe tantum. Demonſtratio vero, probans motum æternum eſſe, eſt demonſtratio propter quid, dicens cauſam: & ſic non inconuenit committi circulus in diuerſis generibus demonſtrationis, vt dictum eſt in poſterioribus. Quantum ad ſecundam, reſpondent theologi ꝙ duobus modis eſt actio primi motoris: vna eſt extrinſeca ab eius eſſe, & iſta eſt ſimpliciter contingens, ſicut mouere: mouet enim Deus mere contingenter contingentia deſinita in prioribus, ſcilicet ꝙ nõ eſt neceſſarium, nec impoſsibile. Alia eſt extrinſeca per eius eſſentiam, vt intellectio eius per ſubſtantiam propriam: & hęc eſt ſimpliciter neceſſaria, & ſempiterna: et ſic inconueniens Auer. eſt ſimpliciter in ſe neceſſarium, licet reputetur inconueniens ab eo. Vt ergo videatur ratio Auer. debes ſcire, ꝙ bonum per participationem differt a bono per eſſentiam eo ꝙ neceſsitatem eius habet a bono per eſſentiam. Quod enim aqua cõmunicet eius perfectionem corporibus generabilibus, hoc eſt neceſſarium & ei

Demonſtratio, ꝓbãs primũ motorẽ eẽ ſeparatũ, ẽ demõſtratio quia. demonſtratio aũt, ꝓbans motũ ęternũ eẽ, eſt ꝓp qd

Duplex eſt actio primi motoris ſecundũ theologos.

C mere naturale: ſed non per eſſentiam, ſed per participationem primi entis boni per eſſentiam: vnumquodq; enim communicat ſuum eſſe, quantum poteſt, naturaliter per participationem primi entis: ideo naturalius eſt primo communicare eſſe rebus, ꝙ̃ rebus generabilibus: cum primo id inſit per eſſentiam, alijs vero ratione primi. Ex hoc arguitur: omne id, quod ineſt alicui per eſſentiam, & ita naturale ꝙ naturalius ſibi ineſſe non poteſt, eſt ſimpliciter neceſſarium: ſed communicare eſſe rebus ineſt Deo per eſſentiam, & ita naturale ꝙ naturalius ei ineſſe non poteſt. ergo mere neceſſario ſibi ineſt. & per conſequens, cum Deus non poſsit communicare eſſe niſi motu, ergo mouere eſt actio ſimpliciter Deo neceſſaria. Et per hanc rationem Auer. ratio habet vim. Si Deus eſſet ſine hac actione, eſſet ſine actione ſibi naturaliſsima & ſibi propria, & per conſequens eſſet valde imperfectus: & ſic ratio Auer. hic habet vim. Alias rationes poſui in quęſtione de infinitate Dei, quas videas. Debes ſcire, ꝙ iſta ratio non concludit apud nos chriſtianos: quoniam, & ſi Deus eſt agens per eſſentiam, quia tamen agit per intellectum & voluntatem, ideo agit quantum vult, non quantũ poteſt. & ſic argumentum iſtud nihil eſt contra nos. (Quare concluditur) hic vult concludere iterum for. ſub alia forma, & dicit, quare concluditur ex hoc neceſſario, quod nulla primarum actionum neceſſaria ſit ineſſe ſui, neq; ipſius cauſius rationem dicit; nulla enim ipſarum actionum principaliter, & per ſe

Bonũ ꝑ participationẽ differt a bono per eſſentiam.

Rõ Auer.

Confutatio rationis.

Duplex expoſitio.

agens nuncupari debet, & per conſequens non eſt agens ipſius. Debes ſcire, D quod iſte textus poteſt duobus modis intelligi: habet enim Deus multas actiones, ſcilicet mouere orbem proprium, & mouere alios orbes, & intelligere res, & ſeipſum, & alia: & tunc primus modus eſt, ꝙ licet Deus habeat multas actiones, attamen nulla eſt neceſſaria ſibi, ita ꝙ ſit agens eam, vt inſtrumentum, vel cauſa principalis: & hic modus eſt verus. Et poteſt intelligi, quoniam Deus mouet orbem vnico motu totali diurno ſempiterno, qui eſt maxime proprius ei, in quo ſunt plures reuolutiones particulares diurnę. & tunc erit ſenſus: ꝙ licet Deus moueat multis actionibus, id eſt reuolutionibus partialibus, attamen nulla illarum eſt cauſa eſſe Dei, nec neceſſaria pro eius eſſe, licet aggregatum ex illis ſit propria actio pri[illegible] motoris, vt dictum eſt. & hęc expoſitio eſt plus conſona verbis conſequentibus. (Immo eſſe quędam) nunc colligit ſol. d. Immo eſſe quędam earum ante aliam eſt per accidens, & philoſophi non cauent ſibi concedere infinitum per accidens: namque, pro quia, non negant ipſum niſi per ſe: & per hoc habetur ſol. ad argumentum Alga. adduxit enim Alga. ꝙ ſi motus eſſet ſempiternus, tunc daretur infinitum: cui Auer. reſpondet, ꝙ hoc non inconuenit per accidens, & in accidentaliter ordinatis, vt dictum eſt in. 5. phyſi. commen. 13. & . 8. phyſi. commen. 15. & . 47. & ex hoc apparet quod ſecundus modus exponendi eſt melior, vt vides in verbis iſtis. (Immo oportet) hic pro- E probat neceſsitatem huius ſol. dicens immo oportet ꝙ ſit hęc ſpecies infiniti neceſſario ſequens eſſe cuiuſdam principij primi ab ęterno. & addit, ꝙ hoc non tantum reperitur in ſeparatis motibus, vel continuis, id eſt artificialibus, immo reperitur in rebus etiam, in quibus putari poteſt quod pręcedens ſit ſubſequentis cauſa. quod probat dicens, vt dicamus, ꝙ homo generat hominem ſibi ſimilem: ille enim, qui quendam hominem generat, eſt alius homo: vnde oportet vt oſtendat, id eſt deueniat ad quoddam agens ſecundum quandam ſubordinationem antiquam, non habens principium: & ideo generari hominem ab homine in infinitum eſt generatio per accidens, licet proceſsio & ſubſecutio fuit prima pars, ſcilicet genita & per ſe ab ęterno, ſcilicet cuiuſdam corporis ęterni: cuius rationē dicit: quia, ſicut agens imprincipiatum, id eſt incauſatum, in eſſe cuius ſuę actiones fiunt ſine inſtrumento, habet eſſe ab ęterno: ſimile eſt ꝙ ſuę actiones imprincipiatę, quę fiunt ab aliquo inſtrumento, fiunt ab inſtrumento principiato in eſſe. Debes ſcire ꝙ virtus huius eſt ꝙ, ſicut actiones Dei, quę ſunt ſine inſtrumento, vt ſunt intentię, ſunt æternę ab agente incauſato euenientes, ſic per contrarium actiones prouenientes nouę mediante inſtrumento, ſunt ab inſtrumento cauſato prouenientе: quod inſtrumentum prouenit ab alio inſtrumento, vt vides. (Et quia loquentes) hic ponit cauſam erroris loquentium ſuę legis: & F quia loquentes opinati ſunt in eo, quod eſt per accidens, ꝙ ſit per ſe, id eſt quia non diſtinguunt inter infinitum per accidens, & per ſe. negant abſolute, ſcilicet ſimpliciter ſine diſtinctione omnes ſpecies infinitas, & aſſerunt ꝙ ſolutio eorum ad argumenta peripatheticorum eſt neceſſaria: & concluſio, id eſt demonſtratio eorum eſt firma. addit quod hoc eſt id, quod reſpondendum eſt in prędictis verbis huius hominis: & ſic apparet qualiter Auerrois tribus modis ſoluit argumentum Alga.

Datur infinitum per accidens.

Error loquentiū ſuę legis.

ALGAZEL.

Ait Algazel. Si autem dicatur locus erroris eſt, cum dicunt, quòd hæ reuolutiones ſunt collectio vnitatum: quia iſtę non ſunt in rerum natura. præteritum enim finitum eſt, futurum vero adhuc non reperitur: collectio autem innuit entia præſentia, & tamen non reperitur aliquid hic. Deinde dixit Algazel, in contradictione huius dicimus quòd numerus diuiditur ad par, & impar. & fal-

A ſum eſt, vt excludatur numerus ab eis, ſiue numeratum remaneat, ſiue deficiat. cum autem poſuerimus numerum ex numeris, neceſſe eſt credere ꝙ non poteſt quiſpiam euadere, quin ſit par, aut impar, ſiue iudicauerimus eum eſſe, ſiue non eſſe. nam licet non reperiatur poſt eſſe, non deficit tamen hæc propoſitio, & non mutatur. hæc eſt ſumma ſermonis eius.

Hic vult inducere Alga. reſpondentem pro philoſophis, & ipſos redarguentem, & dicit. (ait Alga. & ſi forte hoc eſt). i. inducitur pro reſponſione, quod in illo argumento eſt ſophiſticatio, videlicet in eo, quod dicunt quod motus ſunt ſummę vnitatum, i. quod ex motibus pręteritis, & futuris ſit numerus totalis: hęc enim propoſitio eſt ſophiſtica, quoniam eſt falſa: ex eis enim non fiunt numeri, cuius rationem dicit: quia hę reuolutiones ſunt priuatiuę. i. non entes: id enim, quod pręceſsit, fluitum eſt, id eſt pręteritus motus non eſt: id vero, quod venturum eſt, nondum egreſſum eſt ad eſſe, id eſt nondum reperitur. Modo recolligit qualiter debet intelligi vis argumenti, id eſt quod illę ſummę. i. illi numeri totales reuolutionum, ſcilicet ſolis, & octauę ſphęrę intelliguntur de pręſentibus entibus. i. exiſtentibus in rerum natura: quod. i. quę res hic non reperitur, ſcili-
B cet nulla ſumma pręſens. i. nullus numerus reuolutionum actu reperitur. Et debes ſcire quod per hęc vult habere hanc ſolutionem, ſcilicet quod illa propoſitio, qualis eſt proportio partis ad partem, talis totius ſummę ad totam ſummam, debet intelligi de ſummis, & totis actualibus pręſentibus, & non in potentia: cuiuſmodi ſunt motus, qui non ſunt actu, ſed continuè habent eſſe actu permixtum potentia, vt ſcis. Aliter poteſt exponi, vt dicamus, quod ſummę, id eſt tota ſunt illa, quę fiunt ex partibus entibus, ideo ex non entibus non fit aliquod totum: & quia motus non habet partes entes, ideo non poteſt eſſe ſumma: & tunc dicamus quod reſponſio eſt, quod argumentum loquentium ſupponit falſum: ſupponit enim reuolutionum ſaturni aggregatum eſſe quoddã totum, quod negatur, & ſic de illis ſolis: & ambę iſtę expoſitiones poſſunt eſſe ad verba: attamen videtur mihi quod Auer. intelligat vere ſecundam expoſitionem: quoniã verba ſequentia oſtendunt eam. (Nos ad hoc) hic, vt mihi videtur, remouet expoſitionem, prout fuit ſecundo modo expoſita. & ſimilis ſic componitur: omne ens, quod eſt par, vel impar, eſt quoddam totum, & quędam ſumma totalis: ſed omnis numerus ſiue in actu, ſiue in potentia eſt par vel impar: ergo omnis numerus ſiue in actu, ſiue in potentia eſt quoddam totum, & per conſequens remota eſt hęc euaſio data: maior non ponitur in litera, ſed eſt manifeſta per ſe, minor
C autem ponitur, & dicit. nos ad hoc dicamus quod numerus dicitur neceſſario ad par & diſpar, qualitercunque ſit numerus, videlicet pręſens, aut priuatus, id eſt in potentia: vnde, ſi ponamus quendam numerum, oportet nos concedere ꝙ non euadet quin ſit aut par, aut diſpar, qualitercunq; ille numerus ponatur, videlicet in actu, vel in mente. quo poſito, intentio namq; omnimode ſaluatur: ecce quomodo poſuit maiorem tantum.

AVEROES.

Ait Auer. Hic ſermo eſt verus in habente principium, & finem extra animam, ſeu in anima, ſcilicet quod ſit iudicium intellectus de eo circa par, & impar hora priuationis, & hora eſſe eius. id autem, quod eſt in potentia, ſ. non habens principium, nec finem, non verificatur de eo, nec ꝙ ſit par, nec impar, neq; ꝙ incœpit, neq; ꝙ finietur: nec ingrediens in tẽpus præteritum, nec in futurum: nam id, quod eſt in potentia, eſt tanquã id, quod nõ eſt. & eſt id, quod

cedere ab antiquo, eſt falſum manifeſte: & hęc litera debet legi ſuſpenſiue vſque ibi. (Nos tantum reſpondemus.) In quarto dubio (quodlibet namq;) probat id eſſe falſum. d. (Quodlibet namq; innouatum indiget cauſa, dante ſibi eſſe. Tunc arguit per locum a ſimili (ſicut impoſsibile eſt aliquid innouari abſq; cauſa inferente & dante eius eſſe. Sic eſt ſimpliciter impoſsibile reperiri quoddam cauſans cum omnibus ſuis conditionibus, quibus cauſa eſt alterius effectus, quod ſuum cauſatum non reperiatur immediate) id eſt ſine eius effectu: & per hoc vult habere maiorem: & minor preponebatur & erat: quodlibet namq; cauſatum indiget cauſa dante ſibi eſſe: tunc ſupplenda eſt concluſio, ſcilicet ergo impoſsibile eſt eſſe cauſans cum omnibus requiſitis ad eandem ſine eius effectu proprio & adequato. (Immo neceſſarium.) Hic remouet ſolutionem quandam: poteſt enim negari ſimilitudo: quoniam plus dependet effectus cauſa eius quam econtra. & ideo non poteſt eſſe cauſatum niſi ſit cauſa, licet bene econuerſo. Hanc ſolutionem remouet. d. (Immo neceſſarium eſt quod reperiantur prout duo relatiua ſunt.) Hęc eſt minor, & concluſio. Prima enim pars eſt concluſio: ſecunda eſt minor. deinde accipit maiorem. d. & de natura relatiuorum eſt vt ſint ſimul & ſemel) & per hoc remouetur ſolutio iam dicta: ſi enim ambo ſunt equaliter relatiua omnino oportet vt ſimul ſint & non ſint, vt ſatis in Metaphyſica. (Vnde poſtquam) hic ponit concluſionem principalem, & repetit in forma dubitationis omnes rationes factas fere. d. (Vnde poſtquam) ſcilicet Deus ante mundi eſſe eſſet volens producere, & erat voluntas directa ad eſſe ipſius mundi, & ſimiliter erat proportio eorum ad id, in quo dirigitur, & nullus volens erat ſup. impediens illum, ita quod nullus volens impediens nouiter ortus eſt, nec voluntas nouiter orta eſt, nec aliqua proportio innouata eſt, aut ordinata: qualiter ergo ab eo. ſ. Deo mundus innouari debet. i. nouiter procedi debet? quaſi impoſsibile eſt hoc: nec ſup. debet procedi poſt puram infinitam priuationem. ſ. infinitum non eſſe. Deinde tangit aliam rationem. d. (vel quid ergo ante reſiſtebat dicto proceſſui, vt non ad actum egreſſus eſſet: ergo mundus ab eterno reperitur neceſſario) vt dixi, tota hęc litera debet legi ſuſpenſiue vſque ad quartum dubium. D E

AVEROES.

AIt Auer. Hoc eſt manifeſtum in vltimitate manifeſtationis, niſi apud negantem aliquam propoſitionum poſitarum ſuperius. ſed Alga. ſe permutauit ab hoc ad exemplum poſitiuum, & inuoluit cum eo hanc reſponſionem Philoſophorum. & hoc eſt, quod dixit. F

Hic Auer. nihil aliud facit, niſi quod auctoritate ſua confirmat dicta Alga. d. (dicimus nos, quod omne, quod pro philoſophis allegabamus, veriſsimum eſt et clarum: niſi apud aliquem proteruum negantem aliquam illarum predictarum propoſitionum) quę ponebatur in ſyllogiſmis factis.

ALGAZEL.

AIt Alga. Et non eſt falſitas huius generis in cauſato, & cauſante neceſſario, & per ſe tantum, ſed etiam accidentali poſitiuo. nam, ſi homo dixerit repudiare vxorem, & non peruenerit repudium, ſtatim non imaginatur quod adhuc perueniet: quoniam poſuit ſermonem cauſam iudicii poſitione, & deliberatiue: & non intelligitur retardari cauſatum, niſi dependeat repudium in ad-

A uentu patris, aut in introitu in domū. & non erit ſtatim, ſed cum aduentu patris, & in introitu in domum. & ſuperſedebit peruentio cauſati vſque ad inuentionem eius, quod non inuenitur nunc. & non peruenit res, niſi iam innouata fuerit diſpoſitio, & eſt ingreſſus in domū, aut aduentus patris, adeo quòd, ſi voluerit aliquis aſſumere cauſatum a loquela circa peruentionem eius, quod non peruenit, non intelligitur, licet ipſemet ſit ponens & eligens expreſſe poſitionem. &, cum hæc poſitio non fuerit intellecta. & eam non intelligimus, quomodo intelligemus hoc in cauſatis eſſentialibus intellectualibus neceſſariis? In conſuetudinibus autem id, quod eſt in intentione noſtra, non retardatur ab intentione cum præſentia intentionis ad id, niſi propter prohibens. ſi autem verificabitur intentio, & poſſe, & auferuntur prohibentia, non intelligitur retardari ei eſſe intenti. & hoc quidem imaginatur in deliberatione. quoniam deliberatio non ſufficit ad hoc, vt ſit actio, ſed deliberatio ad ſcribendum nunquam faciet ſcripturam, niſi innouetur intentio reperta in homine, cū venerit hora actionis. Si autem fuerit voluntas antiqua. vt eſt intentio noſtra ad actionem, non poteſt imaginari retardari intentum, niſi propter prohibens, nec imaginari præceſſionem intentionis. nam non intelligitur intentio in die ad ſurgendum in mane, niſi per viam deliberationis. Si autem fuerit voluntas antiqua, vt eſt deliberatio noſtra, hoc quidem non ſufficit in aduentu deliberati, ſed impoſsibile eſt abſque innouatione emanationis intentionis apud inuentionem. & in eo eſt ſermo de mutatione. Iterum remanet dubitatio. quare hæc emanatio, aut intentio, aut electio, aut voluntas (appella eam vt vis) innouatur nunc, & non antea. & ſic aut inuenietur innouatum abſque cauſa, aut procedet in infinitum. & reuertitur ſermo ad id, quod reperitur cauſans cum complemento ſuarum conditionum. & non remanſit aliquid demonſtratum tale, & tamen retardatur cauſatum, & erit abſq; diſpoſitione innouata: quod eſt falſum.

Lōge differt hic ab antiquo tex.

B

C

Sicut dixi, nunc reſpondet argumentis philoſophorum dictis, & terminatur ſuſpenſio: & forte litera illa fuit diminuta, & debebat ei ſuppleri terminus ſuſpenſionis ſic.ſ. & ſi forte aliquis diceret qđ eſt falſum manifeſte ſub. arguemus ſic contrarium: quodlibet namq;, & reliqua. Et ſi forte litera non eſt diminuta, & debet hic terminari ſuſpenſio, & quaſi dicat, ſi forte dicatur quod opinio legis eſt falſa manifeſte propter rationes dictas (nos tm̄ reſpondemus quod produci aliqđ nouiter diuina voluntate, non proprie dictis verbis reprobatur propoſitis).i. prę dictis. Et ſtatim declarat quę propoſitio eſt neganda.d. (& dicemus quod inuē to agente perfecto cum ſuis omnibus conditionibus, oportet quod inue natur ſuus actus ſiue effectus: non eſt vera propoſitio) & per hoc vult negare maiorem, & eius ſimilitudinem. (Oportet namq;. Præpoſita reſpoſione ſtatim declarat illam. Vbi debes ſcire quod propoſitio concedenda a philoſophis eſt duobus modis: aut habita vi concluſionis demonſtrationis: aut quia eſt maxima, quam quis auditam concedit ſtatim. Declarat ergo quod neutro modo poteſt poni dicta propoſitio, quam maior probabat.d. oportet namque vt illa propoſitio recipiatur, id eſt concedatur ex vi concluſionis ſyllogiſmi ſcilicet demonſtratiui, aut quod illa dicatur quod maxima eſt. Declarat neutrum

Duplex eſt ꝓpō, quæ a philoſophis conceditur.

eſſe horum.d.probari autem demonſtratiue nequit: quia eſt inductiua.ſ. vniuerſa- D
lis. & pręmiſſa, quę tantum inductione fit nota, vt dictum eſt in poſterioribus analiticis, tunc. d. & ſi probatur inductione forti: ſi in rebus creatis ſeu cauſatis concedenda eſſet: ideo forſitan dubitabilis eſſet, & forte falſa. & per conſequens non poteſt probari demoſtrationi: deinde probat eam non eſſe maximam.d. (vnde ex hoc patet ꝙ maxima eſſe non poteſt) ꝙ probat.d. (maximę propoſitiones dicuntur primę cognitiones) tunc per impoſsibile: (& ſi hęc propoſitio ſic ſe haberet).i. eſſet maxima prima cognitio. (ergo eſſet conceſſa ab omnibus ꝙ falſum eſt.) Et vis argumenti eſt: omnis maxima eſt prima cognitio ab omnibus cõceſſa.i. hęc propoſitio per philoſophos eſt maxima, ergo eſt prima cognitio ab omnibus conceſſa: ꝙ falſum eſt,

Dupliciter debilitatᷣ ꝓpoſitio philoſophorũ.

Debes ſcire quod duobus modis hęc propoſitio poteſt in deo debilitari: vno modo, quoniam deus eſt agens plene libere & contingenter ad extra: & tunc quantuncunque ſint omnia requiſita, & nihil deficiat: attamen nõ producit, quia non vult: itaque illa propoſitio non tenet in agentibus voluntate & intellectu. Hęc reſponſio eſt omnium chriſtianorum. & talis reſponſio eſt multum apparẽs apud me. Secundo poteſt debilitari: quoniam Deus eſt agens ſecundum modum, quem ignoramus, vt dicebat Alga. ſupra. & quia ſic eſt: iſta propoſitio eſſet ſimpliciter neganda in eo: & licet cõcedenda in rebus naturalibus: quia tamẽ Deus eſt agens ſupra naturam: & tali modo quod nobis eſt eius modus agendi immanifeſtus: ideo hęc propoſitio eſt neganda. E

AVEROES.

AIt Auer. Hæc exemplificatio eſt poſitiua de repudio. & exiſtimauit cum ea roborare rationes Philoſophorum: eas tamen debilitat. nam ſecta aſſaria poteſt dicere ꝙ, ſicut retardatur repudium loquelæ vſque ad aduentum conditionis, cum fuerit mane, aut aliud, ſic retardatur eſſe mundi in actione Dei vſque ad tempus inuentionis conditionis, a quo dependet. & eſt hora, qua intendit eſſe eius. Attamen non eſt ſic in materialibus, ſicut eſt in intellectualibus. qui autem aſsimilat hunc mundũ materialem intellectuali, eſt ex eis, qui ſequuntur cortices rerum.

Qui aſsimilat hunc mũdũ materialẽ itellectuali ſequitur cortices rerum.

ALGAZEL. F

AIt Alga. Non eſt neceſſe apud iuſſum, & non eſt apud aduentum conditionis retardantis iuſſui mandantis. quoniam non erit iuſſus abſque eo, ꝙ copuletur ei actio mandantis, & non eſt proportio intellecti ex eo, quod aſſumitur a natura in hac intelligẽtia a ſubiecto ſibi conuenienti. Deinde dixit Alga. reſpondens quidẽ pro ſecta Aſſaria. & reſponſio eſt, vt dicatur falſum eſſe voluntatem antiquam dependere ab innouatione rei, quicquid ſit, &c. vſque ad, & inconueniens abſolutum non ſufficit abſque demonſtratione.

AVEROES.

In paucis cõuenit hic tex, cũ exp.

AIt Auer. Hic ſermo eſt ex ſermonibus nimium rhetoricis. & vis eius eſt ꝙ, cum poſuerit aliquis ꝙ, cum ſit agẽs cum omnibus ſuis

conditionibus,

A conditionibus, impoſsibile eſt vt retardetur ei actum, nõ euadet quin ponat hoc ſciri aut ratione, aut quia eſt ex rebus per ſe notis. ſi autem ratione, oportet quidem eum vt eam afferat. & tamen nulla eſt ibi ratio. ſi vero poſuerit hoc tanquam per ſe notum, oportet vt id ſciãt omnes homines diſputantes, & alii. & hoc non eſt verum: quoniam non eſt de conditione requiſita in rebus per ſe notis, vt ſciãt eas omnes homines: nam hoc non eſt magis quàm eſſe famoſum: ſicut non eſt neceſſe ei, quod eſt famoſum, vt ſit per ſe notum.

Non eſt neceſſe ꝙ famoſum ſit ꝑ ſe notum.

ALGAZEL.

Deinde dixit Alga. tanquã reſpondens pro ſecta Aſſaria. Nos autem de neceſsitate intellectus ſcimus quòd non imaginatur cauſans cum complemento ſuarum conditionum abſque cau-

B ſato. & permittere hoc eſt dominatio ex neceſsitate intellectus, &c. vſque ad, non ſciebat artem ſuam omnino.

AVEROES.

Ait Auer. Summa huius ſermonis eſt ꝙ ipſi non ponunt poſsibilitatem contrarii eius, quod videtur de neceſsitate impoſſibilitatis retardationis acti actioni agentis abuſiue, & abſque ratione perducente eos ad hoc, ſed poſuerunt hoc ex demonſtratione, quæ perduxit eos ad innouationem mundi. ſicut non ponunt Philoſophi contradictionem neceſsitatis intellectionis ſciti cum numeratione ſcientiæ, & ſciti, eo quòd vniuntur in Deo glo. niſi per viam demõſtrationis, quam exiſtimauerunt adduxiſſe eos ad hoc in æterno ipſo, & eo magis eum, qui poſuit ex Philoſophis contradictionem neceſsitatis eius, ꝙ ſciens ſcit ſeipſum, & non ſcit opus ſuũ, cũ dixerit in Deo

C glo. ꝙ non ſcit, niſi ſeipſum. Attamen hic ſermo, cum inſpicitur, eſt de genere oppoſitionis corrupti corrupto. nam omne ſcitum ſcientia vera, & vniuerſali in omnibus entibus, non reperitur demonſtratio, quę contradicat ei. & omne, cui reperitur demonſtratio contradicens, reputatur quidem eſſe verum, non quòd ſit verum in rei veritate. Et ideo, ſi fuerit notum per ſe vere eſſe numeratam ſcientiam, & ſcitum in apparenti, & in occulto, nos profecto ſententiabimus quòd non eſt demonſtratio apud Philoſophos eſſe eandem, & in Deo glo. ſi vero ſermo de numeratione ſcientiæ, & ſciti eſt opinio, bene poſsibile erit de identitate eorũ apud Philoſophos eſſe demonſtrationẽ. & ſimiliter, ſi fuerit per ſe notũ ꝙ non retardatur actum agentis actioni eius, & poſuerit contrarium huius ſecta Aſſaria ex eo, ꝙ apud eos in hoc eſt demõſtratio, nos quidem ſciemus ſententia inciſiua ꝙ non eſt apud eos in hoc demonſtratio. Et hoc quidem, & ſimilia, quando euenerit eis diſputatio, reuertitur res ad conſiderationem creationis cõuenientis,

Scitũ demõſtratione neceſſaria non habet ꝙ ſibi contradicat.

quę nõ ſit nutrita in opinione, & exiſtimatione. q̃n quidẽ id imaginatus eſt ille cũ ſignis, & cõditionibus, quibus diſtinguitur inter veritatẽ, & exiſtimationẽ in libris Logicæ: ſicut eſt, cũ cõmoti fuerint duo in vno ſermone, & vnus quidẽ eorum dicit, ꝙ ſit verſus, reliquus vero ꝙ nõ ſit verſus: non reuertitur iudiciũ in eo, niſi ad creationẽ perfectam: D quę quidẽ diſcernit verſum a non verſu, & ad ſcientiam verſuum. & ſicut ille, qui apprehendit verſum, nõ prohibetur ei, quin neget eum negãs, ſic ẽt eſt in eo, quod eſt verũ apud vnũ hoiem, non prohibetur ei, quin neget id negans. Iſti aũt ſermones oẽs ſunt in vltimitate mollitiei, & debilitatis. oportebat tñ eũ, vt non inuoluiſſet hunc ſuum librũ his ſermonibus, ſi fuerat intẽtio eius in eo loqui cũ hoĩbus priuatis. Et, q̃m conſequentia, quæ adduxit in hac ſua diſputatione, ſunt extranea, & extra diſputationẽ, dixit ſtatim ſed non permittemus conſequẽtia huius diſputationis, & dicimus eis, quare negatis aduerſariis, cũ dixerint antiquitatẽ mundi eſſe falſam? q̃m inducit ad tenendã reuolutiones cœli infinitas numero, & nõ eſt numerus vnitatibus earũ, E licet habuerint ſextũ, quartũ, & medium, &c. vſq; ad, & neceſſe eſt vobis dicere ꝙ non ſit par, nec impar, vt recitabimus poſtea. Et hæc ẽt eſt quæſtio ſophiſtica. & ſumma eius eſt. q̃m, quemadmodũ vos non poteſtis contradicere noſtræ rationi, ꝙ mundus ſit creatus, & eſt quia, ſi eſſet non creatus, eſſent reuolutiones non pares, nec impares, ſic ẽtiã nos non poſſumus contradicere ſermoni veſtro, ꝙ, cũ fuerit agens non deficiẽs habere conditiones agentis, non retardetur ei actũ. & hic quidem ſermo finis eius eſt confirmare dubitationem, & eam confiteri: & eſt vna intentionũ ſophiſtarũ. Tu aũt, qui huic libro incumbis, iam ſciuiſti ſermones, quos dixerunt Philoſophi circa affirmationem, ꝙ mundus ſit antiquus, cum hac ratione, & ſermones, quos dixit ſecta Aſſaria in contradictione eius. & audi rationes ſectæ Aſſariæ circa nouitatem: & audi ſermones, quos dixerunt Philoſophi in contradictione rationum ſectæ Aſſariæ in eo, quod ſcripſit iſte homo. F

Cum induxit argumentum peripatheticorum, & reſponſionem Alg3. vult modo logice contradicere illi. Vbi debes ſcire quod argumentum philoſophorum totum firmatur in vna propoſitione, ſcilicet iſta: omne agens perfectum, non impeditum, habens omnes conditiones agendi agit: & tunc tota ratio philoſophorum procedebat, vt vides. tota ergo lis eſt de huiuſmodi propoſitione, an ſit vera, an falſa. & ſi vera, quomodo ſcimus eam eſſe veram? & ſi falſa, nihil iuuat nos. cui reſpondet Auer. d. (Dicimus nos quod hæc propoſitio aut eſt de ſe nota). i. prima (aut eſt per perfectam inductionem manifeſta.) Vbi debes ſcire, vt dicitur. 2, Topicorum. cap. 4. quod cum profertur aliqua propoſitio vniuerſalis vel affirmatiua, vel negatiua, & non datur inſtantia niſi in eo, in quo ſumus diſputantes, nec eius aliqua particularis, non eſſe ita poteſt probari demonſtratione: conſtruenda eſt. verbi gratia ſi dixero an boni & mali ſit eadem diſciplina: & in probatione illius accipio iſtam: omnis diſciplina eſt vna: tunc non debes inſtare per propoſitionem illam, in qua ſumus diſputantes: quia ſic omnis inductio eſſet infirma, & facile poſſemus ei contradicere. Dixi autem quod nec aliqua particularis poteſt demonſtratione probari pro oppoſito vniuerſalis: quoniam adhuc poſſet inductio infirmari, Sunt ergo duæ

A conditiones ad hoc,quod inductione probetur aliqua propoſitio vniuerſalis:prima,quod non debeat dari inſtantia in propoſitione quæſita. ſecunda. quod aliqua eius particularis demonſtratione non probetur ad contrariam partem illius vniuerſalis:defectu ſecundæ non eſt iſta inducibilis: omne animal eſt irrationale.homo eſt animal:ergo homo eſt irrationalis: quoniam, & ſi non poteſt dari inſtantia in maiori de homine, poteſt dari particularis. aliquod animal non eſt irrationale: & declarari per rationem: defectu primæ iſta non eſt inducibilis:omne,quod mouetur,quieſcit.cælum mouetur:ergo cęlum quieſcit: vt patet. Applicando modo ad propoſitum, illi propoſitioni, non poteſt dari inſtantia in Deo:quia iam in Deo facimus quæſtionem, nec poteſt demõſtrari de Deo contrarium illius propoſitionis.ergo eſt ſimpliciter concedenda: & per conſequens inductione eſt per ſe nota.& hoc dixit, maxime quod contrarium, id eſt contradictorium probari nequit.

Sed circa huiuſmodi rationem eſt locus quæſtionis.8. Topico. quoniã, vt dicitur,inductio petit.ergo propoſitiones per ſe notæ non debent inductione confirmari. Vbi debes ſcire ꝙ inductio & infert,& quandoque probat: inferre enim eſt proprium argumento, vt argumentum eſt: vnde inductio ipſa, vt quoddam argumentum, de neceſsitate infert. Sed non ſemper probat, niſi quãdo ſunt B particulares ſeu ſingulares propoſitiones eſſentiales, de quibus ſit vnum iudicium:vt,ſi dicam. hic ignis calefactiuus,& hic. ergo omnis:quoniam prima propoſitio eſt eſſentialis:& iam ſciũt philoſophi ꝙ omnis propoſitio eſſentialis eſt de omnibus conſimilibus ſubiectis in ſpecie vera.ideo erit vis eius vis demonſtrationis. Et tunc dico ꝙ inductio eſt duplex,ſcilicet dialectica, & demonſtratiua.prima infert,& non probat.ſecunda infert, & probat. vt poteſt colligi.2. Phyſi. com.80.& inductio præſens eſt demonſtratiua, vt vides: & 2. Priorum Auer.declarat tertiam ſpeciem inductionis,ſcilicet demonſtratiuę dialecticæ & ſophiſticæ:vide ipſum.(Et ſi forte)hic declarat qualiter accidit multis negare propoſitiones per ſe notas.d.& ſi forte aliquis per quandam phantaſiam eam negauerit,vel propter neceſsitatem quorundam principiorum,quæ ponunt theologi:quorum vnum eſt:omnia deus ex nihilo fecit,&c.non eſt mirũ: cuius cauſam dicit: multi enim rudium antiquorum negabant motum, vt Parmenides, & Meliſſus:& partem continui diuiſibilem eſſe,immo dixit continuum eſſe indiuiſibile:contra quos Ariſto.fecit librum ſextum Phyſi.& ideo philoſophi peripathetici de talibus non curant. Deinde exclamat quaſi omittendo opinionem eius.d.(Etiu, ſcilicet lector, o frater mi iam audiuiſti philoſophorum verba, & huius hominis obiectiones in præfato propoſito,videlicet in creatione mundi, & ſenſiſti philoſophorum robur,& iſtius hominis debilitatem.) Deinde exclaC mat hortando auditorem ad verba ſequentia.d.(Deinde o frater audi verba huius hominis nomine loquentium in propoſito prædicto, & defenſiones philoſophorum ſuper ea.) Debes ſcire ꝙ theologi dicerent quod inductio debet fieri in indiuiduis eiuſdem rationis, & ſpeciei: & quia Deus,& homines ſunt alterius generis:ideo dicerent quod dicta Auer. ſunt voluntarie dicta, & argumentum nihil eſt.

Inductio nõ tm̃ iſert, ſed etiã probat quandoq;.

Duplex inductio.

Poſitio theologorum.

ALGAZEL.

AIt Algazel. Et dicimus,quare negatis aduerſario, cũ dixerit antiquitatem mundi eſſe falſam?quoniam cauſabit reuolutiones orbis infinitas numero, & non eſt numerus vnitatibus earum,licet habuerint ſextum,quartum, & medietatem. nam orbis Solis voluitur in anno vno, & orbis Saturni voluitur in triginta annis:igitur reuolutio Saturni erit tertia pars decimę reuolutionis Solis,& reuolutio Iouis medietas ſextæ reuolutionis Solis:nam ipſe

voluitur in duodecim annis.&,ſicut non eſt finis in numero reuolutionum Saturni,ſic non eſt finis in numero reuolutionum Solis, licet ſint tertia pars decimæ.& ſic etiam non eſt finis in reuolutionibus orbis ſtellarum,quæ voluuntur in triginta ſex millibus annorum ſemel,ſicut non eſt finis in motibus ortus Solis in die, & nocte ſemel. Si autem aliquis dixerit ꝙ falſitas huius habetur neceſſario, quæro quomodo recedent ab hoc ſermone? Si vero dixerit,numerus harũ reuolutionum aut eſt par,aut impar? ſeu par, & impar ſimul? ſeu nec par, nec impar. Si quide dixeritis par, & impar ſimul, ſeu nec par, nec impar, tunc habebitur falſitas eius neceſſario. Si vero dixeritis par, tunc par fiet impar in eodem. & quomodo determinauit id, quod eſt infinitum vnum. Si vero impar,tunc impar fiet par in codẽ. & quomodo terminauit hoc vnum,quo fit par? & ſequitur vobis neceſſario ſermo,ꝙ non ſit nec par,nec impar. D

Si mundus fuiſſet ab æterno, reuolutiones orbium eſſent infinitæ.

Quia propoſuit adducere verba Alga. qui nomine loquentium arguit contra mundi æternitatem,ideo hic adducit illa,& dicit(ait Alga.adhuc dicimus quod impoſsibile eſt mundum eſſe ab æterno)quod probat vi entimematis, dicit nãque, pro quia hæc propoſitio induceret ad aſſerendum volutiones orbium infinitas in numero. Eſt ergo vis argumenti,quod ſi mundus præfuiſſet ab æterno, omnes reuolutiones omnium orbium eſſent numero infinitæ. Et ſecundo, ſequitur quod earum vnitates, id eſt, numeri eſſent inconcluſibiles, id eſt, non recipientes concluſionem & numerum, licet habeant partes terminatas. Verbi gratia, vt dimidium, & tertium, & quartum. In arabico autem ſic iacet hæc litera. (Eo quod earum numeri,& menſuræ ſunt ſine fine: licet earum portiones ſint terminatæ ad ſe inuicem.)& tunc iſta verba ſunt quaſi declaratio conſequentiæ iam factæ, & mihi plus placent. (Et cum orbis) hic probat id inconuenïens eſſe impoſsibile:& virtus eius eſt,quod eo dato ſequitur vnum infinitum eſſe maius altero,& infinitum recipere maius & minus. Pro deductione iſtius ſic procedit:quia primo proponit declarationem conſequentiæ, & ſecundo infert conſequentiam:ſecunda ibi(ergo infinitum)quantum ad primam partem ait & cum orbis,ſcilicet proprius ſolis circuit totum mundum in vno anno,dixi de motu proprio, quia de motu diurno non eſt ita. Saturnus vero in 30. annis vel fere: ergo reuolutio Saturni eſt tertia decimæ partis reuolutionis ſolis. Iuppiter ſemiſextæ partis reuolutionis ſolis: quia ipſe circuit mundum.12. annis. Tunc recolligit quid vult habere per hoc, & dicit vnde, ſi mundus eſſet ab æterno, eſſent reuolutiones infinitæ: & reuolutiones Saturni tertia dicimæ partis reuolutionum ſolis, & ſimiliter reuolutiones firmamenti, id eſt, octaui orbis: quarum vna fit.36000. annis ſunt infinitæ, ſicut reuolutiones diurni motus ſunt infinitæ.(Ergo infinitum) nunc infert inconuenïens, & dicit(ergo infinitum recipit maius & minus: quod eſt abſurdum) conſequentia ex dictis iam manifeſta eſt: eo quia reuolutiones omnes ſunt infinitæ: & tamen reuolutiones Saturni ſunt in minori quantitate quam illæ ſolis, & illæ octauæ in minori quantitate quam illæ diurni motus:ergo infinitum recipit magis & minus. Debes ſcire primo, quod quilibet planeta mouetur motu proprio,a proprio oriente ad proprium occidens ſupra propria puncta, & per partes proprias, & mouetur motu communi,ſcilicet diurno, qui in 24. horis diuoluit totam terram:motus planetarum diuerſi ſunt in quantitate: quoniam quædam eſt maior:& quædam minor: vnde maximus eſt motus octaui orbis, & poſt illum motus ſaturni,& ſic ſucceſsiue breuiſsimus eſt motus lunæ, vt ſcis Eſtimandum eſt ergo,quod vbi Saturnus ſemel circuit totam terram: ſol. 22 vicibus plus vel minus: & ſic numerus reuolutionum Solis ſunt multo plure quam ſint reuolutiones Saturni, vt vides: & ſicut dico de ſole, & ſaturno, poſ

Quilibet planetarũ mouetur motu proprio.

Motus planetarũ diuerſi ſunt in quãtitate.

B F

A *ſum dicere de alijs. Et quanto plures in numero ſunt reuolutiones diurni motus octauæ ſphæræ quam reuolutiones propriç, vt ſcis: & per conſequens, ſi omnes ſunt infinitæ: tunc numerus reuolutionum diurni motus erit maior numero reuolutionum propriarum: & numerus reuolutionum ſolis maior erit numero reuolutionum Saturni: & quilibet numerus eſt infinitus: ergo vnum infinitum eſt maius altero. Secundo debes ſcire, quod apud Ari. octaua ſphæra non mouetur alio motu quã diurno, vt dictum eſt in Met. attamen Ptolemeus, & Alg. & Adi. ponunt vltra motum diurnum, motum econtra illi: eo quia inuenerunt octauam ſphæram, & vltra illum, nonam, vt patet in libris eorum: & quomodo ſint hęc, iam videnda ſunt in aſtronomia modernorum.*

Octaua ſphęra non mouetur alio motu, niſi diurno ſecũdũ Ariſt.

AVEROES.

AIt Auer. Summa huius ſermonis eſt, cum imaginati fuerint duo motus habentes reuolutiones inter extremitates vnius tẽporis, deinde imaginata fuerit pars vniuſcuiuſque eorum inter extremitates alterius temporis, tunc proportio partis ad partem eſt B proportio totius ad totum. Verbi gratia, ſi fuerit reuolutio Saturni in ſpatio temporis, quod dicitur annus, tertia pars decimæ partis reuolutionis Solis in eodem ſpatio, tunc, cum imaginati fuerint omnes reuolutiones Solis ad omnes reuolutiones Saturni, quæ fuerint in eodem tempore, de neceſsitate quidem erit proculdubio proportio omnium reuolutionum vnius motus ad omnes reuolutiones alterius motus proportio partis ad partem. Attamen, cum non fuerit inter duos motus vniuerſales proportio: quia vnuſquiſq; eorum eſt in potentia, i. nõ habẽs principium, nec finem, & fuerit ibi proportio inter partes, quia vnaquæque earum eſt in actu, tunc non ſequitur de neceſsitate vt ſit proportio totius ad totum proportio partis ad partem, vt poſuerunt homines in rationibus ſuis: quĩ non reperitur proportio inter duas dimenſiones, & duas menſuras, quarum vnaquæq; ponitur infinita, ergo Antiqui, quia poſuerunt exempli gratia vniuerſum motum Solis C non habere principium, nec finem, & ſic motum Saturni, nõ erit quidem proportio inter eos omnino vt ſequatur ex hoc, vt ſumma vniuſcuiuſque eorum ſit finita, ſicut ſequitur in duabus partibus ipſius ſummæ. & hoc eſt manifeſtum per ſe. Hic autem ſermo facit opinari ꝙ, cum fuerit proportio partium ad partes proportio multi ad paucum, ſic etiam ſequitur in genere, vt ſit proportio vnius eorum ad alterum proportio multi ad paucum. Attamen hoc ſequitur, cum fuerint ambæ ſummæ finitæ: cum autem non fuerit ibi finitas, non eſt ibi multitudo nec paucitas. &, cum ponitur, ꝙ ibi ſit proportio multitudinis ad paucitatem, imaginatur ꝙ ſequatur ex hoc alia falſitas, & eſt ꝙ ſit infinitum maius infinito: quod quidem eſt falſum. cum enim accipimus duo infinita in actu, tunc reperitur proportio inter ea: cum autem accipimus ea in potentia, non eſt ibi proportio. Hæc eſt reſponſio huic quæſtioni: non autem id, cum quo reſpondit Alga. pro Philoſophis. & cum hoc reſoluuntur omnes dubitationes euenientes eis in hoc capi-

Vbi non eſt finitas non eſt ibi multitudo neque paucitas neque proportio.

tulo. Et difficillima omnium eſt illa, quam aſſueti ſunt dicere, ſcilicet ſi fuerint motus in tempore præterito infiniti, non reperitur motus ex eis in tempore præſenti demonſtrato, niſi finiti ſint antea motus infiniti. & hoc quidem eſt verum, & conceſſum apud Philoſophos, ſi poſiti fuerint motus præcedentes conditio requiſita in eſſe poſteriorũ. nam, cum oporteat vt reperiatur vnus, oportet vt reperiantur ante eũ cauſæ infinitæ. & nemo ſapientum concedit eſſe cauſas infinitas, ſicut eſt poſsibile hoc apud Daharios: quoniam ſequeretur eſſe cauſatum abſque cauſa, & motum abſque motore. ſed Philoſophi, quia induxit eos demonſtratio, quòd hic ſit principium motiuum æternum, cuius eſſe non habet principium, nec finem, & quòd actio eius neceſſe eſt vt ſit non retardans eſſe eius, ſequitur ergo apud eos vt actio eius non habeat principium, ſicut eſt in eſſe eius. ſin autem, tunc actio eius erit poſsibilis, non neceſſaria, & non erit principium primum. ergo ſequitur vt actiones agentis, cuius eſſe non habet principium, non habeant principium, ſicut eſt diſpoſitio in eſſe eius. &, cum ſic fuerit, neceſſe eſt vt non ſit aliqua ſuarum operationum primarum cõditio requiſita in eſſe ſecundæ. quoniam vnaquæque earum non agit per ſe, & eſſe vnam ante alteram eſt per accidens. & eſt poſsibile apud eos eſſe infinitũ per accidens, non autem per ſe. immo eſt neceſſe vt ſit hæc ſpecies infiniti neceſſaria ſequens eſſe principii voluntarii æterni. & hoc non eſt in imaginationibus motuum ſuccedentium, aut continuorum tantum, ſed etiam in rebus, in quibus exiſtimatur quòd præcedens ſit cauſa ſubſequentis, vt homo, qui generat hominem, & ſimilia. nam faciens hominem demonſtratum, mediante alio homine, neceſſe eſt deuenire ad agens primum antiquum, cuius eſſe non habet principium, nec in faciendo hominem ab homine, & eſſe hominẽ ab alio homine in infinitum eſt generatio per accidẽs: anticipatio vero, & poſtpoſitio per ſe. nam ſicut agens, cuius eſſe non habet principium, non eſt principium operationibus ſuis quas operatur abſque inſtrumento, ſic non eſt principium inſtrumento, quo operatur operationes ſuas, quibus non eſt principium ex operationibus quidem eius, quarum mos eſt, vt ſint cũ inſtrumento. Et, quia opinati ſunt Loquentes ꝙ id, quod eſt per accidens, ſit per ſe, negauerunt eſſe eius, & eſt difficile ſoluere ſermonem eorum: & exiſtimauerunt quòd ratio eorum ſit neceſſaria. Attamen hoc eſt manifeſtum ex verbis Philoſophorum. quoniam declarauit princeps Philoſophorum, & eſt Ariſtoteles, quòd, ſi motus haberet motum, non eſſet motus: &, ſi elementum haberet elementum, non reperiretur elementum. Et hic quidem modus infiniti nõ habet apud eos principium, nec finem, quare non eſt verum dicere de aliquo eius, quod finiatur, neque quòd ſit ingrediens ipſum eſſe in tempore præterito, nec finiet. quoniam omne, quod finitur, iam incœpit, & quod non incœpit, non finietur, & hoc etiam eſt manifeſtum ex eo, quod principium, & finis ſunt in prædicamento relationis. Quare ſe-

Nemo ſapiẽtum cõcedit cauſas eſſe infinitas.

Huc vſque habet text. antiquus.

Oẽ ꝙ finitur iam incœpit.

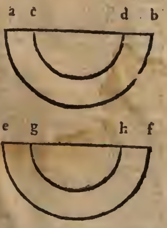
D

E

F

A quitur ei, qui dicit quòd eſt infinitas in reuolutionibus orbis in futurum, vt non ponat in eis principium. nam omne, quod habet principium, habet finem: hoc autem non habet finem: ergo non habuit principium. & ſic eſt diſpoſitio in primo, & vltimo, ſcilicet quòd omne habens principium, habet finem: & quod non habet principium non habet finem: & quod non habet finem, non eſt ceſſatio alicui partium eius in rei veritate, nec eſt principium alicui partium eius in rei veritate: & quod non eſt principium alicui partium ſuarum, non habet finem. Et ideo, cum interrogauerunt Loquentes Philoſophos, ſi ceſſauerint motus, qui ſunt ante motum præſentem, reſponderunt quòd non ceſſauerint. nam ex poſitione eorum, ꝙ non eſt eis principium, non habent ceſſationem. opinio autem Loquentium, ꝙ Philoſophi concedunt ceſſationem eorum, non eſt vera. quoniam non ceſſat apud eos, niſi id, quod incœpit. Igitur declaratũ eſt tibi ꝙ in rationibus, quas recitauit ex Loquentibus de innouatione mundi, non eſt ſufficientia B ad tangendum gradum veritatis, & ꝙ non deueniunt ad gradum demonſtrationis: nec rationes, quas recitauit ex Philoſophis in hoc libro, perueniunt ad gradus demonſtrationis. & hoc eſt, quod intendimus declarare in hoc libro. Et melius quod poteſt cum eo reſponderi interroganti de eo, quod ingreſſum eſt ex operibus eius in tempore præterito, vt dicatur ꝙ ingreſſum eſt ex operibus ſuis, ſicut ingreſſum eſt ex eſſe eius. ambo enim non habent principium. Id autem, cum quo reſpondit Alga pro Philoſophis circa contradictionem rationis, quòd ſit aliquis motuum orbium velocior alio, & difficultatem in eis, eſt hoc, quod dicit.

Philoſophi idem ſentiũt de eſſe Dei & de eius operari.

Vult modo Auer. ſoluere rationes, Alga. contra philoſophos, & primo dat ei vim, & robur. d. dicimus nos quod ſententia horum verborum eſt quod, ſi nos imaginaremur duos C motus circulares inter duas extremitates vnius temporis. V.g. inter punctũ a. & punctum b. deinde imaginaremur partem concluſam de quolibet eorum motuum, id eſt, partem contentam in quolibet eorum inter duas extremitates vnius temporis, ſcilicet quod ſit pars prioris. V.g. inter c, & d. vt in figura: per quam volo intelligere quantitatem vnius totalem & particularem: & per a b intelligo quantitatem totalem per c d particularem: prima ſit per vnũ annum gratia exempli: ſecunda ſit per medietatem anni. Tunc ſecunda figura ſit: tunc volo per iſtam quantitatẽ aliã alterius motus eodem modo ſicut in illa: tunc ait, erit proportio partis ad partem. V.g. c d, ad g h, ſicut totius ad totum: ſcilicet a b ad e f. deinde exemplificat. d. V.g. ſi reuolutio Saturni in quodam determinato tempore ſit: vt dicamus quod in anno fuerit decimæ tertiæ partis reuolutionis ſolis, id eſt, volo quod g h ſit ſua decimatertia proportio ad c d, quando ergo imaginaremur proportionem ſummæ reuo-

lutionum ſolis ad ſummā reuolutionū Saturni in vno & eodem tēpore, oportet de neceſsitate quod ſit proportio omnium reuolutionum vnius motus ad omnes reuolutiones alterius proportio æqualis proportioni partis ad partem: &, quaſi dicat, qualis proportio eſt g h partis reuolutionum omnium Saturni ad partem c d reuolutionum ſolis, talis eſt proportio totius ſummæ e f reuolutionum ad a b reuolutionum ſolis ſummam. Tunc arguit, quod ſi opinio iſtorum philoſophorum eſſet vera, iſta proportio deſtruitur. d. (Sed, ſi inter duos motus vniuerſales,) id eſt, totales proportio non fuit, prout, id eſt, eo quia vnus iſtorum motuum, immo omnes, eſt in potentia, videlicet: quia carent principio & fine: & per conſequens illi motus totales non ſunt proportionales, & proportio partium manifeſta eſt, quia in actu, videlicet terminato: vult dicere, quod ſi inter illos totales motus, ſcilicet Saturni, & ſolis non erit proportio, & inter partes illorum, ita ſcilicet partium motus ſolis, & motus Saturni, tunc deſtruitur proportio dicta: quia non neceſſario ſequitur quod ſit proportio totius ad totū æqualis proportioni partis ad partem, vt putant illi homines: vult dicere peripathetici cū autem inter illos motus. ſ. totales Saturni & ſolis nulla ſit proportio, probat. d. nulla nanque proportio inter duas infinitas quantitates reperitur. D. ex hoc concludit errorem philoſophorū. d. vnde ex hoc patet quod id, ꝙ ponebāt philoſophi. ſ. ꝙ ſumus. i. totalis motus ſolis eſt ſine principio & fine: & ſimiliter ſummus motus, id eſt totalis motus ſaturni, eſt error. omnino enim remouēt proportionem inter ipſorum motus. Quare, ex hoc ponimus ipſas ſecundas ſummas id eſt, quantitates totales eſſe finitas, ſicut de duabus partibus, ſup. dicebatur. Deinde ſummatim ponit ſententiam huius. d. Hæc eſt ſententia verborum huius hominis, quæ ſummatim continet, ꝙ quando proportio partium ad partes ſit proportio magis ad minus, ſequitur in genere. i. in ipſis totis quod ſit proportio vnius ad alterum proportio magis ad minus. (Nos autem. (Cum adduxit argumentum Alga. & ei dedit vim, vult modo diſſoluere ipſum, & dicit. nos vero ſuper hoc reſpondemus, ꝙ hoc ſequitur, quando illæ duæ ſummæ, id eſt illę duæ totales quantitates amborum motuum finitę fuerint, ſi ambę, vel vna earum ſine caret: non eſt, id eſt non contingit dare magis neque minus. Eſt ergo vis ſolutionis. illa propoſitio, qualis eſt proportio partis, &c. intelligitur quando tota ſunt finita, & partes ſimiliter. (Et poſito) hic quaſi dat aliam ſolutionem. d. & poſito ꝙ ſit ibi proportio magis ad minus, ſic quod ſequatur id inconueniens, videlicet ꝙ infinitum ſit in generę, id eſt in toto ſit maius quam infinitū: quod eſt falſum: dico ꝙ hoc eſt verum, ſcilicet quando ſunt duę res infinitę in actu: tunc enim reperitur proportio inter ipſas duas res actu. ſed, ſi illę duę res in potentia fuerint, non erit ibi dare proportionem. hęc eſt ſolutio huius dubij. Et hoc ſolent dicere ſophiſtę noſtri temporis: tempus reuolutionum ſolis continue, quod eſt, vel erit infinitum, eſt maius tempore ſaturni, quod eſt, vel erit infinitum, nunquām fuit, vel erit, vel eſt: ita quod infinitum tempus ſolis ſit maius infinito tempore ſaturni. Sed iſtę ſunt truphę, vt ſcis, apud peripatheticos. (Et eſt notandum) ſoluta iſta. q. accidit ad ſoluendum aliam. q. & primo proponit habitudinem huius ad illam. d. & eſt notandum quod ab hac ſol. annihilantur omnia dubia ſuper hoc propoſitu aduenientia: deinde ponit id. d. quorū difficilius eſt hoc: ſi motus pręteriti temporis infiniti fuerint: nullus ergo motus eorū in pręſenti reperiri poterit, niſi pręceſſiſſent eum infiniti motus: tunc arguit per regulam peripatheticam ſecundi Meta. vnde, dum primus non ſit, vltimus non erit. econtra, ſed vltimus eſt: quia tempus, quod eſt pręſens, eſt. ergo & primus: ergo pręteriti motus ſunt finiti neceſſario: hoc eſt argumentum. (Et nos) hic ſoluit argumentum iſtud d. & nos diximus quod ſine dubio ab omnibus philoſophis eſt concedendum, id eſt quod ſi primum eſt & vltimum. & econtra: poſito quod motus pręcedens ſit neceſſarius ad eſſe ſequentis & cauſa ipſius: vult dicere quod propoſitio illa 2. Methaphy. intelligitur in eſſe ordinatis: quando ſcilicet primum eſt cauſa vltimi, &cęte. Tunc enim, ſi eſſet ordo eſſentialis, & motus ante eſſet pręcedens in infinitum, bene dicendum eſſet & de neceſsitate, quod oportet quod cauſæ infinitę præcedant

A quemlibet motum præſentem: quod eſt falſum: maxime, quia ex hoc ſequitur inueniri cauſatum ſine cauſa. & mobile ſeu motus ſine mouente. & iſta conſequentia fuit dicta. 2. metaph. vbi declaratur: eo quia omnia eſſent mediate, & per conſequens nulla prima . ergo omnes cauſatæ ſine cauſa. (Sed quia demonſtratio) hic vult ponere motiuum philoſophorum ad ponendum primum motum æternum. d. ſed quia demonſtratio. ſ. poſita in. 8. phy. & rememorata in. 12. primę philoſophię cogit philoſophos ponere primum principium motus ab ęterno eſſe, quod non habet principium nec finem, cuius actio ab ipſo non recedit: propter quod ſequitur ꝙ actio ipſius ſit ſimiliter ab ęterno, ſicut ſuum eſſe, alioquin ſua actio eſſet poſsibilis non neceſſaria, & non eſſet primum principium: & tunc concludit, & dicit & ſi ſic, ſcilicet ſit, ꝙ non ſit ſine actione , oportet ꝙ actiones talis agentis ſint abſq; initio ſeu principio ad ſimilitudinem ſui eſſe. Sed circa hoc ſunt duo videnda . primo de demonſtratione Ariſt. in. 8. quoniam videtur committi circulus. ſecundo de ratione Auer. hic: quoniam videtur facilis, & nullius neceſſitatis, adeo ꝙ derident illam theologi. Quantum ad primam partem : vt viſum eſt in. 3. ca de ſubſtantia orbis. demonſtratio Ariſt . in vlt. 8. & in. 12. meta. tex. com. 41. ſuſtinetur in duabus propoſitionibus: quarum prima eſt : omnis virtus in corpore eſt finita in tempore : primus motor non eſt finitus in tempore . ergo

Dubitatio.

B primus motor non eſt virtus in corpore: maior eſt manifeſta: minor autem iterū: quoniam mouet per infinitum tempus. iſta ergo fuit demonſtratio Ariſt. videtur ergo ꝙ hęc demonſtratio committat circulum: quoniam Auer. probat motorem ęternum eſſe ſeparatum per motum ęternum eſſe: & probat motum ęternum eſſe per motorem ęternum eſſe: ergo demonſtratio circularis. Ad iſtam quęſtionē, oſtendit Auer. 8. phy. com. 50. & 53. ꝙ demonſtratio, probans primum motorem eſſe ſeparatum, eſt demonſtratio quia dicens eſſe tantum. Demonſtratio vero, probans motum æternum eſſe, eſt demonſtratio propter quid, dicens cauſam: & ſic non inconuenit committi circulus in diuerſis generibus demonſtrationis , vt dictum eſt in poſterioribus. Quantum ad ſecundam, reſpondent theologi ꝙ duobus modis eſt actio primi motoris: vna eſt extrinſeca ab eius eſſe, & iſta eſt ſimpliciter contingens, ſicut mouere: mouet enim Deus mere contingenter contingentia definita in prioribus, ſcilicet ꝙ nō eſt neceſſarium, nec impoſsibile. Alia eſt extrinſeca per eius eſſentiam , vt intellectio eius per ſubſtantiam propriam: & hęc eſt ſimpliciter neceſſaria, & ſempiterna: et ſic inconueniens Auer. eſt ſimpliciter in ſe neceſſarium, licet reputetur inconueniens ab eo. Vt ergo videatur ratio Auer. debes ſcire , ꝙ bonum per participationem differt a bono per eſſentiam eo ꝙ neceſsitatem eius habet a bono per eſſentiam . Quod enim aqua cōmunicet eius perfectionem corporibus generabilibus, hoc eſt neceſſarium & ei

Demonſtratio, pbās primū motorē eē ſeparatū, ē demōſtratio quia. demonſtratio aūt, pbans motū ęternū eē, eſt pp qd

Duplex eſt actio primi motoris ſecundū theologos.

C mere naturale: ſed non per eſſentiam , ſed per participationem primi entis boni per eſſentiam: vnumquodq; enim communicat ſuum eſſe, quantum poteſt, naturaliter per participationem primi entis: ideo naturalius eſt primo communicare eſſe rebus, ꝙ rebus generabilibus: cum primo id inſit per eſſentiam , alijs vero ratione primi. Ex hoc arguitur: omne id , quod ineſt alicui per eſſentiam, & ita naturale ꝙ naturalius ſibi ineſſe non poteſt , eſt ſimpliciter neceſſarium : ſed communicare eſſe rebus ineſt Deo per eſſentiam, & ita naturale ꝙ naturalius ei ineſſe non poteſt. ergo mere neceſſario ſibi ineſt. & per conſequens, cum Deus non poſsit communicare eſſe niſi motu . ergo mouere eſt actio ſimpliciter Deo neceſſaria. Et per hanc rationem Auer. ratio habet vim. Si Deus eſſet ſine hac actione, eſſet ſine actione ſibi naturaliſsima & ſibi propria , & per conſequens eſſet valde imperfectus: & ſic ratio Auer. hic habet vim. Alias rationes poſui in quęſtione de infinitate Dei, quas videas. Debes ſcire, ꝙ iſta ratio non concludit apud nos chriſtianos: quoniam , & ſi Deus eſt agens per eſſentiam , quia tamen agit per intellectum & voluntatem, ideo agit quantum vult, non quantū poteſt . & ſic argumentum iſtud nihil eſt contra nos. (Quare concluditur) hic vult concludere iterum ſor. ſub alia forma, & dicit, quare concluditur ex hoc neceſſario, quod nulla primarum actionum neceſſaria ſit ineſſe ſui, neq; ipſius cauſæ rationem dicit ; nulla enim ipſarum actionum principaliter , & per ſe

Bonū p participationē differt a bono per eſſentiam.

Rō Auer.

Confutatio rationis.

Duplex expoſitio, agens nuncupari debet, & per conſequens non eſt agens ipſius. Debes ſcire, **D** quod iſte textus poteſt duobus modis intelligi: habet enim Deus multas actiones, ſcilicet mouere orbem proprium, & mouere alios orbes, & intelligere res, & ſeipſum, & alia: & tunc primus modus eſt, ꝙ licet Deus habeat multas actiones, attamen nulla eſt neceſſaria ſibi, ita ꝙ ſit agens eam, vt inſtrumentum, vel cauſa principalis: & hic modus eſt verus. Et poteſt intelligi, quoniam Deus mouet orbem vnico motu totali diurno ſempiterno, qui eſt maxime proprius ei, in quo ſunt plures reuolutiones particulares diurnę. & tunc erit ſenſus: ꝙ licet Deus moueat multis actionibus, id eſt reuolutionibus partialibus, attamen nulla illarum eſt cauſa eſſe Dei, nec neceſſaria pro eius eſſe: licet aggregatum ex illis ſit propria actio pr[illegible] motoris, vt dictum eſt. & hęc expoſitio eſt plus conſona verbis conſequentibus. (Immo eſſe quędam) nunc colligit ſol. d. Immo eſſe quędam earum ante aliam eſt per accidens, & philoſophi non cauent ſibi concedere infinitum per accidens: namque, pro quia, non negant ipſum niſi per ſe: & per hoc habetur ſol. ad argumentum Alga. adduxit enim Alga. ꝙ ſi motus eſſet ſempiternus, tunc daretur infinitum: cui Auer. reſpondet, ꝙ hoc non **Datur infinitum per accidens.** inconuenit per accidens, & in accidentaliter ordinatis, vt dictum eſt in. 5. phyſi. commen. 13. & 8. phyſi. commen. 15. & 47. & ex hoc apparet quod ſecundus modus exponendi eſt melior, vt vides in verbis iſtis. (Immo oportet) hic probat neceſſitatem huius ſol. dicens immo oportet ꝙ ſit hęc ſpecies infiniti neceſſario ſequens eſſe cuiuſdam principij primi ab ęterno. & addit, ꝙ hoc non tantum reperitur in ſeparatis motibus, vel continuis, id eſt artificialibus, immo reperitur in rebus etiam, in quibus putari poteſt quod pręcedens ſit ſubſequentis cauſa. quod probat dicens, vt dicamus, ꝙ homo generat hominem ſibi ſimilem: **B** ille enim, qui quendam hominem generat, eſt alius homo: vnde oportet vt oſtendat, id eſt deueniat ad quoddam agens ſecundum quandam ſubordinationem antiquam, non habens principium: & ideo generari hominem ab homine in infinitum eſt generatio per accidens, licet proceſſio & ſubſecutio fuit prima pars, ſcilicet genita & per ſe ab ęterno, ſcilicet cuiuſdam corporis ęterni: cuius rationē dicit: quia, ſicut agens imprincipiatum, id eſt incauſatum, in eſſe cuius ſuę actiones fiunt ſine inſtrumento, habet eſſe ab ęterno: ſimile eſt ꝙ ſuę actiones imprincipiatę, quę fiunt ab aliquo inſtrumento, fiunt ab inſtrumento principiato in eſſe. Debes ſcire ꝙ virtus huius eſt ꝙ, ſicut actiones Dei, quę ſunt ſine inſtrumento, vt ſunt intentę, ſunt ęternę ab agente incauſato euenientes, ſic per contrarium actiones prouenientes nouę mediante inſtrumento, ſunt ab inſtrumento cauſato proueniente: quod inſtrumentum prouenit ab alio inſtrumento, **Error loquentiū ſuę legis.** vt vides. (Et quia loquentes) hic ponit cauſam erroris loquentium ſuę legis: & quia loquentes opinati ſunt in eo, quod eſt per accidens, ꝙ ſit per ſe, id eſt quia **F** non diſtinguunt inter infinitum per accidens, & per ſe. negant abſolute, ſcilicet ſimpliciter ſine diſtinctione omnes ſpecies infinitas, & aſſerunt ꝙ ſolutio eorum ad argumenta peripatheticorum eſt neceſſaria: & concluſio, id eſt demonſtratio eorum eſt firma. addit quod hoc eſt id, quod reſpondendum eſt in prędictis verbis huius hominis: & ſic apparet qualiter Auerrois tribus modis ſoluit argumentum Alga.

ALGAZEL.

AIt Algazel. Si autem dicatur locus erroris eſt, cum dicunt, quòd hæ reuolutiones ſunt collectio vnitatum: quia iſtę non ſunt in rerum natura. præteritum enim finitum eſt, futurum vero adhuc non reperitur: collectio autem innuit entia præſentia, & tamen non reperitur aliquid hic. Deinde dixit Algazel, in contradictione huius dicimus quòd numerus diuiditur ad par, & impar. & fal-

A ſum eſt, vt excludatur numerus ab eis, ſiue numeratum remaneat, ſiue deficiat. cum autem poſuerimus numerum ex numeris, neceſſe eſt credere ꝙ non poteſt quiſpiam euadere, quin ſit par, aut impar, ſiue iudicauerimus eum eſſe, ſiue non eſſe. nam licet non reperiatur poſt eſſe, non deficit tamen hæc propoſitio, & non mutatur. hæc eſt ſumma ſermonis eius.

Hic vult inducere Alga. reſpondentem pro philoſophis, & ipſos redarguentem, & dicit. (ait Alga. & ſi forte hoc eſt). i. inducitur pro reſponſione, quod in illo argumento eſt ſophiſticatio, videlicet in eo, quod dicunt quod motus ſunt ſummę vnitatum, i. quod ex motibus pręteritis, & futuris ſit numerus totalis: hęc enim propoſitio eſt ſophiſtica, quoniam eſt falſa: ex eis enim non fiunt numeri, cuius rationem dicit: quia hę reuolutiones ſunt priuatiuę. i. non entes: id enim, quod pręceſsit, finitum eſt, id eſt pręteritus motus non eſt: id vero, quod venturum eſt, nondum egreſſum eſt ad eſſe, id eſt nondum reperitur. Modo recolligit qualiter debet intelligi vis argumenti, id eſt quod illę ſummę. i. illi numeri totales reuolutionum, ſcilicet ſolis, & octauę ſphęrę intelliguntur de pręſentibus B entibus. i. exiſtentibus in rerum natura: quod. i. quę res hic non reperitur, ſcilicet nulla ſumma pręſens. i. nullus numerus reuolutionum actu reperitur. Et debes ſcire quod per hęc vult habere hanc ſolutionem, ſcilicet quod illa propoſitio, qualis eſt proportio partis ad partem, talis totius ſummę ad totam ſummam, debet intelligi de ſummis, & totis actualibus pręſentibus, & non in potentia: cuiuſmodi ſunt motus, qui non ſunt actu, ſed continuè habent eſſe actu permixtum potentia, vt ſcis. Aliter poteſt exponi, vt dicamus, quod ſummę, id eſt tota ſunt illa, quę fiunt ex partibus entibus, ideo ex non entibus non fit aliquod totum: & quia motus non habet partes entes, ideo non poteſt eſſe ſumma: & tunc dicamus quod reſponſio eſt, quod argumentum loquentium ſupponit falſum: ſupponit enim reuolutionum ſaturni aggregatum eſſe quoddã totum, quod negatur, & ſic de illis ſolis: & ambę iſtę expoſitiones poſſunt eſſe ad verba: attamen videtur mihi quod Auer. intelligat vere ſecundam expoſitionem: quoniã verba ſequentia oſtendunt eam. (Nos ad hoc) hic, vt mihi videtur, remouet expoſitionem, prout fuit ſecundo modo expoſita. & ſimilis ſic componitur: omne ens, quod eſt par, vel impar, eſt quoddam totum, & quędam ſumma totalis: ſed omnis numerus ſiue in actu, ſiue in potentia eſt par vel impar: ergo omnis numerus ſiue in actu, ſiue in potentia eſt quoddam totum, & per conſequens remota eſt hęc euaſio data: maior non ponitur in litera, ſed eſt manifeſta per ſe, minor C autem ponitur, & dicit: nos ad hoc dicamus quod numerus dicitur neceſſario ad par & diſpar, qualitercunque ſit numerus, videlicet pręſens, aut priuatus, id eſt in potentia: vnde, ſi ponamus quendam numerum, oportet nos concedere ꝙ non euader quin ſit aut par, aut diſpar, qualitercunq; ille numerus ponatur, videlicet in actu, vel in mente. quo poſito, intentio namq; omnimode ſaluatur: ecce quomodo poſuit maiorem tantum.

A V E R O E S.

AIt Auer. Hic ſermo eſt verus in habente principium, & finem extra animam, ſeu in anima, ſcilicet quod ſit iudicium intellectus de eo circa par, & impar hora priuationis, & hora eſſe eius. id autem, quod eſt in potentia, ſ. non habens principium, nec finem, non verificatur de eo, nec ꝙ ſit par, nec impar, neq; ꝙ incœpit, neq; ꝙ finietur: nec ingrediens in tẽpus præteritum, nec in futurum: nam id, quod eſt in potentia, eſt tanquã id, quod nõ eſt. & eſt id, quod

voluerunt Philoſophi, cum dixerint ꝙ reuolutiones, quæ fuerant in D
præteritum, & in futurum non reperiuntur. Diſpoſitio autem huius quæſtionis eſt, omne, quod denominatur eſſe collectio determinata, habens principium, & finem, aut denominatur in hoc ex eo, quòd habet principium, & finem extra animam, aut denominatur in hoc ex eo, quòd eſt in anima, non autem extra animam. id autem, quod eſt ex eo totum in actu, & determinatum in præteritū, in anima, & extra animam, eſt neceſſario aut par, aut impar. quod vero ex eis fuerit collectio non determinata extra animam, non erit quidem determinatū, niſi ex eo, quod eſt in anima: anima enim non poteſt imaginari id, quod non finitur in eſſe ſuo, & denominatur etiam hoc modo quòd ſit par, aut impar: in eo vero quòd eſt extra animam, non denominatur nec par, nec impar. & ſic etiam eſt id, quod fuerit de eo in præteritum, & ponatur eſſe in potentia extra animam, ſcilicet ꝙ non habet principium, nec denominatur quòd ſit par, nec impar, niſi ponatur in actu, ſcilicet habens principium, & finem. ergo omnes motus non habentes totum, nec collectionem, ſcilicet habentes principium, & finem, niſi in eo, quod eſt in anima, ſicut eſt diſpoſitio in tempore, & motu circulari, neceſſe eſt in natura eorum, vt non ſit nec par, nec impar, niſi, fuerit ex eo, quod eſt in anima. Cauſa autem huius erroris eſt, quoniam res, cum fuerit in anima in vna denominatione, imaginatur ꝙ ſit extra animam in denominatione illa. Et, quoniam nihil eſt eius, quod fuerat in præteritum, quod imaginetur in anima, niſi finitum, exiſtimatur, quòd omne, quod fuerat in præteritum, ſit ſic natura eius extra animam. Et, quoniam id, quod erit eius in futurum, adiuuat imaginatio quòd at infinitum ex eo, quòd imaginabitur pars poſt partem, ſicut exiſtimauit Plato, & ſecta Aſſaria quòd ſit poſsibile, vt ſint reuolutiones orbis in futurum infinitæ. Et hoc totum eſt iudicium imaginabile, non demonſtratiuum. & ideò fuit magis apprehendens radicem ſuam, & magis conſeruans poſitionem ſuam ille, qui poſuit mundum habere principium, ponendo habere finem, vt fecerant aliqui Loquentium. Sermò autem Alga. poſtea quòd nos dicimus eis quòd non eſt falſum ſecundum radices veſtras ponere entia præſentia eadem in eſſe, diuerſa tamen in denominatione. & ſunt infinita, & ſunt animæ hominum ſeparatæ a corporibus hora mortis, quæ ſunt entia non denominata, nec paria, nec imparia: ipſi autem negant quod dicitur contra hoc ſcientia neceſſaria, ſicut, cum vos poſuiſtis deſtructionem dependentiæ voluntatis antiquæ innouationi neceſſariam, eſt ſermo in vltimitate mollitiei. Summa autem eius eſt, quòd non debet denegari id, quod dicimus de eo, quod eſt neceſſarium apud vos, quòd non ſit neceſſarium, pòſtquam vos ponitis res poſsibiles, quarum impoſsibilitatem ponit aduerſarius eſſe notam de neceſsitate intellectus. ideſt quòd, ſicut vos ponitis res poſsibiles, & aduerſarius opinatur ꝙ ſint impoſsibiles, ſic ponitis vos res neceſſarias, & aduerſarius ponit

Anima non pōt imaginari qđ non finitur in eſſe ſuo.

B

F

A eas non eſſe neceſſarias. & non poteſtis in hoc toto adducere differentiam inter duas poſitiones. Et iam declaratum eſt in Logicis quòd huiuſmodi eſt diſputatio Rhetorica debilis, aut Sophiſtica. Attamen reſponſio in hoc eſt, vt dicatur quòd id, quod ponitur notum, neceſſario eſt ſic in ſeipſo. Quod vero vos ponitis; quòd deſtructio eius ſit nota neceſſario, non eſt, ſicut vos ponitis. & non eſt via ad babendum differentiam eorum, niſi per virum perfectæ naturalitatis. ſicut, cum aliquis poſuerit aliquem ſermonem eſſe verſum, alium vero quòd non ſit verſus, quòd diſcernere hoc ſpectat ad virum perfectæ naturalitatis ſcientia innata homini. Ponere autem animas abſque materia multas numero eſt quid non notum ex opinionibus Philoſophorum, nam cauſa multitudinis numeralis eſt materia apud eos: cauſa vero diſtinctionis in multitudine numerali eſt forma. Reperiri autem multa numero, eadem tamen forma abſque materia, eſt quid dubium. nam non cognoſcitur, nec diſtinguitur indiuiduum ab indiuiduo aliquo attribu-

[Margin note: Cauſa multitudinis nũeralis eſt ipſa materia, diſtinctiõis vero in multitudine ipſa forma.]

B to, niſi per accidens, quoniam reperitur aliud, quod communicat ei in attributo illo: diſtinguitur tamen indiuiduum ab indiuiduo ex parte materiæ. Etiam impoſſibilitas reperiendi infinitum ei, quod eſt in actu, eſt radix nota ex opinionibus Philoſophorum, ſiue ſint corpora, ſiue non ſint corpora. & non reperitur aliquis, qui faciat differentiam inter habentem ſitum, & non habentem ſitum in hac re, niſi Auicenna tantum: alii vero omnes, non inueni aliquem eorum, qui hoc dicat. & non conuenit radici ſuarum radicum: & eſt ex rebus vanis. nam Philoſophi denegant infinitum in actu, ſeu corpus, ſeu non corpus. quoniam ſequitur ex eo, ꝙ ſit infinitum maius infinito. Auicenna autem intendit blandiri vulgo in eo, in quo aſſueti ſunt audire de anima. Sed eſt ſermo paucæ ſufficientiæ, & blanditiei. nam, ſi eſſent infinita in actu, eſſet pars vt totum, ſcilicet cum diuiſum fuerit infinitũ in duas partes. verbi gratia ſi linea, aut numerus eſſet infinita in actu

[Margin note: Auic. error.]

C ex duobus lateribus, deinde diuidatur in duas partes, tunc eſſet quælibet partium infinita in actu, & totum eſt infinitum in actu. ergo totum, & pars, quælibet eorum eſſet infinitum in actu. & hoc eſt falſum. & hoc totum ſequitur, cum ponitnr infinitum in actu, non autem in potentia.

Hic vult Auer. quodammodo defendere reſpõſionem, quam Alga. deſtruxit, & ait dicimus nos ꝙ iſta verba bene eſſent vera, ſi ſermo dirigeretur erga id, quod habet principium extra animam, vt in anima, id eſt, quemadmodum in anima, & exponit hoc dicens, videlicet ꝙ indicatio intellectus in eo, vtrum ſit par, vel diſpar, quando reperitur, id eſt, qñ eſt: vel qñ caret eſſe, id eſt, quãdo nõ eſt, verificatur, id eſt, habet aliquòd, cui reſpondeat ex parte rei. Mihi videtur ꝙ iſte locus poteſt duobus modis intelligi. vno modo, vt intelligamus ꝙ maior d. omne ens par, vel impar eſt iorum: poteſt intelligi de ente, cuius principium eſt extra. Vel poteſt referri hoc ad minorem, vt dicamus, ꝙ numerus eſt par, vel impar de numero, cuius principium eſt extra. & ſecundo modo videtur magis mihi propter verba ſequentia. ideo ait, ſed, ſi ſermo fuerit de eo, quod tantum in potentia reperitur, id eſt, ſi minor intelligitur de numero in potentia, videlicet quod non habet principium neque finem, tunc ille numerus, ſ, in potentia nõ

Quod eſt in potentia de natura priuatiui reputatur.

Numerus in potẽtia nec eſt par, nec impar.

Tribus modis numerus dicitur par, vel impar.

poterit denominari, vtrum ſit par, vel diſpar: id enim, quod eſt in potẽtia, de natura priuatiui poteſt reputari. et hoc eſt id, quod intenderunt philoſophi, qñ dixerunt ꝙ reuolutiones preteriti temporis, & futuri priuatiuę ſunt. Debes ſcire ꝙ numerus in potentia non põt dici par, nec impar: qm̃ par, vel impar ſunt accidẽtia numero, inquantum eſt in rerum natura actu. (Tandem dicimus) hic vult colligere qualiter põt verificari ꝙ numerus ſit par, vel impar. & videtur mihi ꝙ tribus modis, vno modo in re, qñ, ſ. in re ſunt res enumeratę actu entes, ſicut ſunt lapides actu numerati. Secundo modo, quando ſunt in re actu, & in anima actu. Et tertio modo, quando ſunt in re in potentia, & in anima actu. Duo primi modi ſunt numeri, qui reperiuntur in rebus permanentibus. Tertius modus reperitur in rebus ſucceſsiuis in potentia. Dicit ergo, tandem dicamus ꝙ ſententia huius eſt, ꝙ quodlibet denominatum in ſumma terminata, id eſt, quoddam totum habens principium & finem, aut denominatur ſic, prout habet principium & finem extra animam, aut prout eſt tantum in anima: ſed, ſi fuit totum in actu, & terminatum in tẽpore preteriti in anima vel extra animam, tunc ſine dubio aut eſt par, aut diſpar, & per hoc innuit duos primos modos. Deinde innuit tertium. d. ſed, ſi illa ſumma fuerit interminata extra animam, quod eſt ens in potentiam & non actu. tunc non põt terminari niſi prout eſt in anima: cuius rationem dat. d. anima namq; poteſt aliquo modo imaginari id, quod eſt infinitum in ſuo eſſe, & per conſequens ſibi dare numerum. alia litera habet, anima namq; non poteſt aliquo modo imaginari id, quod eſt infinitum in ſuo eſſe. Et tunc vult dicere, prout eſt infinitum, bene tñ vt eſt finitum. Deinde recolligit totum hoc. d. vnde hoc modo bene poteſt denominari ꝙ eſt par, vel diſpar, ſcilicet prout habet eſſe in anima. ſed inquantum eſt extra animam de hoc denominari non poteſt, cum id ſit infinitũ. ſimiliter id, quod pręcicatum eſt. poſito ꝙ tantum fuerit in potentia extra animam, videlicet ſi priuatio, id eſt, poſito ꝙ nullum habeat eſſe, ac ſi eſſet priuatio, non poteſt etiam denominari vtrum ſit par, vel diſpar. ſ. dum in actu non eſſet, videlicet ꝙ haberet principium & finem, id eſt, non poteſt denominari par vel impar, ſicut nec habens principium vel finem, ex his volui habere tres modos iam dictos. (Patet ergo ex iſtis.) Nunc concludit quoddam correlarium. d. patet ergo ex iſtis ꝙ nullus motus poteſt dici totum, neq; ſumma. ſ. totum, quod ſit principiatum vel finitum niſi prout in anima ſumptus fuerit, ſicut de tempore, & de motu circulari. ſ. ꝙ non poſſunt denominari de pari, vel diſpari niſi prout ſumuntur in mente. (Et cauſa huius) hic ponit cauſam erroris antiquorum. d. & cauſa huius erroris eſt, ꝙ quando quędã res fuerit in anima cum quadam denominatione, putant ipſi ꝙ poſsit extra animam in eodem modo ſumi: vult dicere ꝙ pręciſe, ſicut eſt in mente, credunt ꝙ debet eſſe in re: et, quia nullum preteritum poteſt ab anima concipi niſi finitum, opinantur ꝙ quodlibet preteritum ſic ſe habere debeat extra animam: &, quia id, quod venturum eſt, id eſt futurum in conceptu intellectus infinitum indicat, videlicet partem poſt partem, opinatus eſt Plato, & eius ſequaces, ꝙ poſsibile eſt reuolutiones orbium procedi in infinitum in futuro, non tamen in pręterito. Et addit ꝙ iſta indicatio eorum ſine dubio procedit a phantaſia, non ab intellectu. ſ. non eſt demonſtratiua, ſed opinabilis. Iſtud ergo fuit motiuum Platonis quare mundus incœpit, & nunquam finietur. & quare dentur vniuerſalia extra animam, vt dictum eſt in lib. de cœlo. & in metaphyſica: &, quia illa propoſitio eſt falſa, ideo dicit Auer. ꝙ hęc ratio eſt phantaſia. i. fictio, & non demonſtratio. Sed in dictis ab iſto homine ſunt quęſtiones, ait enim ꝙ motus circularis, vt eſt quidam numerus par, vel impar eſt in anima tantum, non extra animam, & ſic de tempore, ideo poteſt eſſe quęſtio.

D

B

B

Vtrvm tempus habet eſſe in rerum natura aliquo modo extra animam: Id autem, quod facit quęſtionem, eſt diuerſitas dictorum Auer. in. 4. phyſi. vbi in multis commentis varie locutus eſt: propter quod fuit cauſa diuerſitatis in poſterioribus. Et quod facit quęſtionem, eſt, quoniam ſcimus ꝙ tempus eſt numerus motus, vt philoſophus in. 4. phy. in vna definitionum temporis dixit. Et ſcimus ibidem ꝙ tempus eſt paſsio motus. & hęc videntur valde oppoſita: nã,

A cum numerns ſit mens, vel actus mentis, vt dicit Aner. ſequitur ꝙ tempus ſit anima, vel actus animę. Ex alio, cum motus ſit ens naturale extra animam, & tempus ſit proprium accidens eius, videtur etiam conſequi, quod ſit ens naturale extra animam, ſicut & motus: eo quia proprium fluit ex principiis, quę ſunt in re. hęc ergo ſunt, quę primo aſpectu quęſtionem nobis faciunt. In iſta quęſtione Ioan. iandonus, qui fecit quęſtiones in li. phy. in quadã quęſtione finxit reſpondere ad hanc quęſtionẽ ſcdm veritatem, dicendo quod tempus põt capi, prout eſt quoddã nomen analogũ ad tẽpus formaliter, & ad tẽpus materialiter eſt. n. tẽpus materiale ipſe motus; tempus formale aũt eſt ipſe numerus, quo numerantur prius & poſterius in motu: & ſic vult quod tempus primo modo eſt ens extra animam. Secundo modo eſt ens in anima, quoniam vt dicit Auer. ibidem, numerus vel eſt anima, vel actus animę. & pro Ioan. faciunt multa cõmenta hincinde collecta. primo facit pro eo commentum. 131. vbi concludit qđ tempus in potentia eſt extra animam, ſed tempus in actu eſt in mente. ergo vult dicere quod tempus in potentia. i. pro materia, eſt ens extra animã, & pro actuali & formali eſt in anima. Et ibidem commento. 101. prope finem ait. quod tempus nihil aliud eſt quam numeratio motus ſecundum prius & poſterius, quę numeratio eſt actus animę, vide. Et ibidem commen. 100. videtur concludere omnino per vnum ſyllogiſmum, quod tempus & motus omnibus modis ſunt idem:

Poſitio. Ioannis.

B concludit enim iſtam, quod tempus ſit motus, & econtra. quę prędicatio non eſſet vera, niſi extrema vnirentur inter ſe. Et ibidem commen. 98. plane dicit, quod tempus actu eſt ab anima, in potentia extra animam. Et ibidem cõ. 108. ait qđ tempus eſt numerus, ſecundum quod mens accipit ipſum. vt habet partes priores & poſteriores. & ibidem commen. 106. ait, quod de tempore extra animã nihil eſt niſi motus. & ait quod tempus eſt, quando mens diuidit motum in prius & poſterius. Ex his, & multis alijs ibidem poſitis poteſt rationabiliter, vt dicit, exponi Auer. quod tempus, prout capitur formaliter, eſt ens extra animam, quia vt ſic, nihil aliud eſt niſi numeratio mentis prioris & poſterioris exiſtentium in motu: hęc enim numeratio eſt formaliter tempus. Si vero capitur pro ipſo materiali, ſic eſt ipſe motus natus intelligi ab intellectu, prout numerus, quo illa numerantur: & ſic poſſunt dicta Auer. Sed hęc poſitio, licet ſit valde ſubtilis, attamen videtur mihi ꝙ ſit falſa, & propter verba Auer. & propter rationes: propter verba quidem, quoniam, vt dicit Auer. commen. 98. tempus eſt conſequens, id eſt accidens proprium motus: modo proprium accidens nõ videtur eſſe ens in anima, & ſubiectum extra animam, vt omnes ſciunt, quia paſsio fluit ex principijs ſubiecti, vnde in fine cõmenti concludit, remanet vt ſit accidẽs, quod eſt impoſsibile niſi eſſet ens extra animam. Sed Ioan reſpondet huic dicens, ꝙ

Confutatio poſitionis Ioan.

C motus poteſt capi duobus modis. vno modo pro fluxu formę: alio modo pro ipſa forma fluente: modo dicit ꝙ tempus eſt paſsio motus ſecundo modo, non primo modo: cum primo modo tempus & motus ſint vna res, licet ſit diuerſitas quędã rationis. Sed hęc reſponſio eſt error. primo, quoniam, vt vult Auer. ibidem, tempus eſt paſsio primi motus, & conſtat ꝙ primus motus non eſt acceptabilis niſi pro fluxu. Preterea, motus pro forma fluente eſt res permanens, vt ſatis. 3. phyſi. ab ipſomet Io. & quomodo ens ſucceſsiuum poteſt eſſe paſsio entis permanentis? Preterea, ſequitur ꝙ motus cęli eſſet ſine tempore, cuius contrarium patet ſenſui, conſequentiam probo: quoniam quod eſt ſine ſubiecto proprio temporis eſt ſine tempore. modo ille motus, cum non ſit ſubiectum temporis, nec habeat ſubiectum proprium tẽporis, ergo erit ſine tempore: & vere iſte homo errauit, ſicut ſolet in omnibus. Secundo principaliter Auer. ibidem cõmẽ. 93. infert, ꝙ ſi tempus eſſet motus cęli. ergo plura eſſent tẽpora, modo ipſe habet conſequens pro inconuenienti, ergo & antecedens, & per conſequens tempus nõ eſt motus cęli. & econtra motus cęli non eſt tempus: ergo ſunt diſtincta realiter. Reſpondet quidam homo, ꝙ ad prędicationem veram negatiuam ſufficit diſtinctio extremorũ ſecundum modum & rõnem. contra, qm̃ Auer. ibi non euitaret quin darentur plura tẽpora realiter, vt patet, ſecundo, qm̃ propoſitio affirmatiua falſa ſimplr fundatur ſup diuerſitatẽ ſimplr extremorũ, vt ſcis, ergo & negatiua vera,

Reſpõſio ꝓ Ioan.

Confutatio.

Reſponſio cuiuſdam.

Confutatio.

quæ ſequitur ad affirmatiuam falſam. Pręterea principaliter tertio.ibidem.cō. D 96.declarat, ꝙ tempus non ſit motus,eo quia velocitas & tarditas inſunt motui, quę non inſunt tempori,& tunc in principio commen.97. dicit, cum declarauit ꝙ tempus non eſt motus,incœpit innuere ipſum ſequi motum, & accidere ei,id eſt. eſſe accidens proprium eius, vbi etiam multis interpoſitis ait,& quia tempus non imaginatur,id eſt,intelligitur ſine motu.& motus poteſt imaginari,id eſt,intelligi extra tempus,ſignificat hoc ꝙ motus pręcedit tempus naturaliter,& ꝙ tēpus accidit motui,licet ſint conſequentia ſe complete; quoniam tempus ſequitur motum complete,vt propriam accidens ſequitur proprium ſubiectum.Ecce,quā plane accipitur ꝙ natura temporis ſit alia a natura motus:et per conſequens,nō omnino ſunt res diuerſę,immo naturę diuerſę, vt Auer.innuit. Sed dices,ſicut Io.finxit argumento dicto, quod loquitur de motu pro forma fluente. & hęc reſponſio eſt deriſibilis.vt patet in principio commenti vbi loquitur de motu, qui velox eſt vel tardus qui non poteſt eſſe,niſi pro fluxu accipiatur: & immorari in hoc eſt ſuperfluum. Pręterea quarto,ibidem Auer.commen.101.in fine cōcludit definitionem veram temporis.d.definitio igitur, in qua non eſt dubitatio, eſt dicere quod tempus eſt numeratiuum prioris & poſterioris exiſtentium in motu. vbi vult quod tempus non ſit numerans ſed numeratiuum,i.aptum natū numerare.hoc idem in fine commenti,102. concludit. Tunc arguo.ſecluſa operatione intellectus,tēpus eſt aptum natum numerare motum. motus,ſecluſa operatione intellectus. non eſt aptus natus numerare motum,vt dicit Auer.commēto illo.102.ergo,ſecluſa operatione intellectus,motus non eſt tempus, & econtra. argumentum eſt in ſecunda figura:& in rei veritate hoc argumentum habet vim demonſtrationis. Pręterea quinto, ibidem commen. 132. prope finem. E vult quod tempus ſit menſura propria primi motus. Sicut eſt propria forma in re.& non ſic eſt de alijs motibus. vide ergo motus & tempus ſunt res diuerſę.

Diſtinctio tēporis. Propter verba hęc, & rationes inuolutas in verbis illis, videtur mihi ad hanc concluſionem eſſe reſpondendum,ſecundum quod Auer. videtur ſoluere cōmē. 109.quoniam tempus eſt quodammodo continuum, & quodammodo diſcretum, eſt enim continuum actu,& potentia diſcretum:vt enim eſt quid continuum, eſt ipſe motus in ſubiecto,ideſt propria paſsio motus, quę eſt quędam aptitudo motus ad menſurari ab anima,vel quędam potentia naturalis ipſius motus, qua poteſt ab intellectu menſurari,& ſic motus, & tempus ſunt duę res in eſſentia, licet in ſubiecto ſunt vna,pro quanto illa potentia naturalis, ſeu illa aptitudo accidit motui tanquam proximo & primo ſubiecto.& ſic loquitur Ariſtote. in prędicamentis,& quinto metaphyſicę: vbi enumerat tempus inter ſpecies quantitatis continuę. Secundus poteſt accipi,vt eſt quodammodo diſcretum, ideſt numerus prioris & poſterioris in motu exiſtentium: & ſic tempus nullum eſſe ha- F

Solutio. bet niſi in anima,eo modo,quo entia duo intellecta ſunt in anima. Ex hac diſtinctione ſoluo.q.quod,ſi loquimur de tempore, prout eſt quid continuum: vt ſic eſt res diſtincta a motu ſecundum eſſentiam, licet in ſubiecto non ponat in numero:quoniam ſunt vnum numero. Si vero loquimur de tempore, quod eſt quid diſcretum: vt ſic eſt ens in anima ſubiectiue vel obiectiue, ſicut obiectum

Solutio auctoritatū facientiū pro Ioanne. in potentia, vel cauſatum in cauſa. Et per hęc omnes auctoritates gloſantur. Ad primam patet qualiter loquitur de tempore,prout habet eſſe diſcretum. ſed, ſi capitur vt habet eſſe in potentia ad eſſe diſcretdm, ſic eſt quid continuum, & non eſt aliud numero ab ipſo numero, licet ſit aliud in eſſentia reali ab eo modo,quo accidens proprium eſt aliud a ſubiecto proprio. Ad ſecundam apparet, qualiter loquitur de tempore,prout eſt menſura motus,quę eſt quid diſcretum, & per conſequens vt ſic non habet eſſe pręter actum animæ. Ad tertiam concedo,quod iſta eſt vera,tempus eſt motus,ſicut iſta,riſibile eſt homo, & econtra: ſicut iſta,homo eſt riſibilis: quoniam prima eſt prędicatio ſubiecti de accidente proprio. ſecunda econtra:& ambę ſunt verę: quoniam fundantur ſupra identitate numerali extremorum, licet non ſupra identitate eſſentiali & reali. Ad quartam dicatur,ſicut dictum eſt. & eodem modo ad quintam. Sed ad ſextam, vt dixi,debes ſcire quod aliqua ſunt ſimpliciter idem numero, quę ſunt res realiter diuerſę.

A ter diuerſæ, vt propria paſsio & ſubiectum. & ſic in illis verbis Auer. vult quod
tempus. & motus ſunt idem ſimpliciter indiuiduo & numero: licet, cum iden
titate illą poſsit ſtare diuerſitas ſpecifica, & rerum eſſentialium & diffinitio
num, vt dixi. & propter hoc poſſunt quaſi innumerabiles concluſiones intelli
gi Auer. & gloſari multæ auctoritates eius. Sed ahuc anima nõ quieſcit: quę- Prima dubitatio.
ram enim primo quare tempus non definitur. 4. Phy. vt paſsio, & vt eſt quid
continuum: videtur enim quod quot modis res habet eſſe, tot modis poteſt in-
telligi & definiri. ergo, ſi vt ſic differt a motu, ergo potuit definiri: &, ſi res eſt,
vt dixi, ſolutio. Auer. quam dat ad hoc, ibidem commen. 100. nulla eſt: quoniã
ego teneo quod etiam vt ſic diſtinguitur a motu. Secundo videtur quod fal- Secunda.
ſum ſit quod poſsint aliqua eſſe idem numero, & tamen eſſe ſpecie & definitio
ne, & re diuerſa: quoniam, ſemper maior vnitas infert minorem. ſi ergo ſunt
vnum numero, ergo vnum ſpecie & definitione & eſſentia. Tertio, ſi tempus Tertia.
eſt numerus, & vt ſic habet eſſe ab anima ſolum, ergo eſt fictũ, ſicut chimera. Solutio.
Ad hæc, vt prius, dico quod ſi capitur tempus, vt eſt quid continuum, bene po-
teſt definiri definitione propria alia a definitione motus, licet definitio commu
nis vtriuſque ſit eadẽ: &, quia definitio communis vtrique eſt eadem, ideo ha
betur pro vna re ſimpliciter vno modo definita. quia vero tempus, vt quid di
ſcretum, habet definitionem ſimpliciter genere & ſpecie diuerſam a definitio-
B ne motus, eo modo, quo differt continuum a diſcreto, ideo illo modo definitio-
nem inueſtigat: & ideo reſponſio Auer. eſt ad propoſitum, vt patet cõſideranti.
Ad ſecundam poteſt dici quod aliqua dicuntur vno modo intrinſece, & aliqua
extrinſece: modo ſubiectum & proprium accidens, ſecundo modo, ſunt vnum
numero: vnitas numeralis primo modo infert ſpeciem, &c. ſed non ſecundo mo
do, vt ſcis. Ad tertiã reſpondet Auer. cõ. 131. quod eſſe numeri non eſt in ani
ma omnibus modis, ſed eſſe eius aliquo modo eſt extra animã, ſaltem in poten
tia, quod eſt eſſe ſubiecti proprij. i. motus. dico eſt eſſe ſubiecti proprij. ſ. in vni-
tate numerali & indiuiduabili, licet adhuc in ea ſit aliqua diuerſitas, vt dictum
eſt. Ex his apparet, quod tam tempus, quam motus ſunt quodammodo in ani-
ma, & quodammodo extra animam: quoniam, vt ſunt quantitates continuę, ſunt
extra animam, & vt ſunt diſcretæ, in anima: prout habent eſſe actu: licet ſint
quodammodo extra animam, vt habent eſſe in potentia. Sed adhuc dubitant
ſophiſtæ: qm̃ tempus nulla pars eſt: ergo tempus non eſt: antecedens eſt mani- Quomodo tẽpus, et motus ſunt in aĩa, & q̃ꝺo extra aĩam, dubitatio ſophiſtarum.
feſtum: qm̃ non habemus niſi inſtans, quod non eſt pars temporis. conſequentia
patet. qm̃ totũ nihil aliud eſt ꝙ̃ ſuæ partes, vt dicit Auer. primo Phy. com. 17.
vel ſaltẽ ſunt correlatiua. Ad hoc ſoluit quidã homo, ꝙ ad hoc vt ſucceſsiuũ
habeat eſſe, ſufficit quod aliquid eius habeat eſſe, licet nõ ſic ſit de permanenti:
C & ſic, licet inſtans non ſit pars temporis, eſt tñ aliquid tẽporis. Contra. qm̃, ſi
valet, tẽpus eſt. ergo quoddam totum eſt: valebit tẽpus eſt actu: ergo quoddam Solutio cuiuſdam.
totũ eſt actu per regulam prioriſticam. ſ. qñ conſequens ſequitur ad antecedens
ſimpliciter, & ẽt aliquo addito vtriq; ſequitur. dummodo illud additũ non dimi-
nuat, nec diſtrahat. Tunc vltra, quoddã totũ eſt actu, ergo partes illius totius Impugnatio
ſunt. ergo valebit a primo ad vltimum. inſtans eſt. ergo tempus eſt tempus: er-
go quoddã totũ, quoddã totũ. ergo quædã partes temporis ſunt actu: vltimum
conſequens eſt falſum. ergo reſponſio nulla. Poteſt dici ꝙ eſſe actu tẽporis nõ
eſt ſimpliciter totum ſimul, ſed cum potentia permixta actui, & ſic poteſt cõce-
di partes eſſe, & totũ eſſe, intelligendo de eſſe eſſe actu nõ puro: ſtat enim ſubie-
ctũ & prædicatum in propoſitione ſupponere pro ſucceſsiuis, & tñ intellectus
cõiungit extrema in inſtanti. & ita ſtat quod tẽpus prædictũ ſit ens, prout intel
lectus illud componit in inſtanti, licet non verificet illud pro inſtanti. & nolo
plus immorari, quoniam quæſtio eſt ſophiſtica, &c.

ALGAZEL.

Ait Alga. Si autem dixerit opinionem Platonis eſſe veram: & eſt
ꝙ anima ſit antiqua, & vna: diuiditur tamen in corporibus: &,

cum ſeparetur ab eis, redit ad fontem, & radicem, & fit vna. Dicimus D ꝙ hoc eſt magis abominabile, & magis abſurdum, & potius credi debet ꝙ ſit contradicens neceſsitatis intellectus. Nam nos dicimus quòd anima Socratis eſt alia ab anima Platonis. ſi enim eſſet eadem, ſequeretur inconueniens neceſſario. quoniam vnuſquiſque apprehendit animam ſuam, & bene ſcit ꝙ non ſit anima alterius. ſi autem eſſet eadem, eſſent æquales in ſciētiis, quæ ſunt attributa eſſentialia animabus, ingredientia quidem cum animabus in omni relatione. Si vero dixeritis quòd ſit vna, diuiditur tamen circa alligantiam cum corporibus, dicimus diuidi vnum, non habens quidem magnitudinem, meſura aliqua in quantitate menſurabili eſt falſum de neceſsitate intellectus. Et quomodo vnum fiet duo? immo mille? deinde redit in vnum. ſed hoc intelligitur de habente magnitudinem, & quantitatem: ſicut mare diuiditur in lacus, & flumina, & ad id redeunt: id autem, quod non habet quantitatem, quomodo diuiditur? Et intentio in hoc toto eſt declarare quòd ipſi non vicerunt aduerſarios eo opinione eorum de dependentia voluntatis antiquæ in innouatione, niſi cum rationibus neceſſitatis innouātis requiſiti, quòd hoc ſit poſsibile: & quòd ipſi no poſſunt abſolui ab eo, qui ratiocinatur neceſſario cum eis in his rebus contra opinionem eorum, & non poteſt fugi, & euadi ab eo. E

Parum conueniūt vt vi debis & hęc particula iacet in antiquo non habet particula, vt in expoſitione vi debis.

Quia lis erat, an daretur actu infinitū, & ab Algazele erāt plurima motiua adducta, quibus Auer. reſpōſum dedit. vult modo inducere Alg. adducentē fortiſsimum motiuum contra philoſophos: quod mouit Auicennam, Platonē, Alfarabiū, & multos latinorū, vt dicam. Dicit ergo, ait Alga. adhuc eſt dicendum philoſopho, quod ſecundū eorum radices poſſunt inueniri entia præſentia infinita, quæ ſunt vnitates. i. naturæ diuerſæ inuicē differentes in numero, videlicet, animæ hominum, quæ poſt mortem ſeparantur; illa enim ſunt entia indenominabilia in diſpar, vel par. & forte litera eſt corrupta, & debet dicere ſic. illa enim ſunt indenominabilia ſecundum diſpar, vel par: &, ſi litera eſt ſic, videtur quod tangat hanc rationem. ſ. quæcunque numerantur, & denominantur numero pari, vel impari ſunt multa: ſed animæ ſeparatæ denominantur numero pari, vel impari. ergo ſunt multæ: & ſic huius rationis tetigit tantū minorē rationis: & poſt reperi literam ſic. illa enim ſunt multiplicata ad diſpar, & ad par: & tunc ſermo eius manifeſtus eſt per ſe. Debes ſcire quod iſta ratio Alga. eſt mixta partim ex lege, partim ex naturali ratione: propoſitio enim dicens, quod animæ hominum poſt mortem remanent multæ, eſt credita, & non ratione demonſtrata, vt declaratum eſt in libro de intellectu: licet enim hominis intellectus ſit æternus, ille tamen non eſt multus, immo vnus numero omnium: propoſitio autem dicens, quod ſunt infinitæ, ſupponit vnam, ſ. quod homines fuiſſent infiniti, & per conſequens ꝙ motus cœli ſit æternus, & ita cœlum, & ita elementa, & per conſequens totus mundus, ſicut declaratum eſt in naturali philoſophia, & maxime in libro cœli. & 8. Phyſico. & hæc eſt nota ratione naturali apud philoſophos: & ſic iſta ratio eſt multum vilis, immo non tranſcendens ordinem ſermonum probabilium. F

A V E R O E S.

Ait Auer. Socrates eſt alius a Platone numero; & tamen ipſe, & Plato ſunt idem in forma, quę eſt anima. ſi autem eſſet anima So-

A cratis alia ab anima Platonis numero, ſicut Socrates eſt alius a Platone numero, tunc eſſet anima Socratis, & anima Platonis duę numero, & eædem in forma, & eſſet animę anima. &, cum neceſſe fuerit, vt ſit anima Socratis, & Platonis eadem in forma, & idem in forma, euenit ei multitudo numeralis, i. diuiſio propter materias, tunc, ſi anima non moritur ad mortem corporis, ſeu fuerit in ea aliquid huiuſmodi, neceſſe eſt, cũ ſeparetur a corporibus, vt ſit vna numero. hæc autem ſcientia non eſt via adipiſcendi eam in hoc loco. Sermo autem, quem fecit in deſtructione opinionis Platonis, eſt ſophiſticus. & ſumma eius eſt, quoniam anima Platonis aut eſt alia ab anima Socratis, aut eſt eadẽ: ſed illa non eſt anima Socratis: ergo eſt alia. Attamen nomen alietatis eſt æquiuocum. ſic etiam & identitatis nomen dicitur tot modis, quibus dicitur alietas. & anima quidem Socratis, & Platonis ſunt eædem aliquo modo, & multæ aliquo modo: ac ſi diceres ſunt eædem ex parte formæ, & multæ ex parte ſubiecti earum. Cum autem dixit ꝙ non B imaginatur diuiſio niſi in eo, quod habet quantitatem, eſt ſermo falſus in parte. quoniam hoc eſt verum in eo, quod diuiditur per ſe, & nõ eſt verum in eo, quod diuiditur per accidens: ideſt quod illud diuiditur per accidens, quia eſt in diuiſibili per ſe. diuiſibile autem per ſe eſt corpus. exempli gratia diuiſibile per accidens eſt, vt diuiſio albedinis repertæ in corporibus, cum diuiditur corpus per ſe: & ſic formæ, & animæ diuiduntur per accidens, ideſt per diuiſionem ſubiecti earum. Anima autem præ cæteris aſsimilatur lumini: &, ſicut lumen diuiditur ad diuiſionem corporum illuminatorum, deinde fit vt vnũ in ablatione corporum, ſic eſt res in animabus cum corporibus. Et adducere hoc in his demonſtrationibus eſt turpe. nam reputatur de eo, ꝙ non ſit homo talis, ꝙ hoc eum lateat: ſed voluit cum hoc blandiri hominibus ſui temporis: & eſt remotum a moribus eorum, qui intendunt patefacere veritatem. Et forte iſte vir habet excuſationem ex tempore, & loco ſuo, ſicut diſcernitur in libro ſuo. Et, quoniam C iſti ſermones non adiuuant ad veritatem aliquam, dixit & intentum ex hoc toto eſt declarare quòd ipſi non vicerunt aduerſarios ex opinione eorum de dependentia voluntatis antiquæ in innouatione, niſi cum rationibus neceſsitatis innouantis requiſiti: & ipſi non poſſunt abſolui ab eo, qui ratiocinatur demonſtratiue cum eis in iſtis rebus contra opinionem eorum, & non poteſt euadi ab eo. Ego autem dico quòd qui ratiocinatus eſt de eo, quod eſt notum per ſe quòd ſit tale aliter quam ſit, non reperitur ſermo, cum quo poſſumus abſolui ab eo. Nam omnis ſermo declaratur cum rebus notis, quibus æqualiter ambo credunt aduerſarii. &, cum ratiocinatus eſt vnus aduerſariorum in omni ſermone ꝙ ſit aliter quam ſit, ille, quem poſuit aduerſarius, non erit ſibi via contradicendi ei, ſed talis eſt extra ſpeciem humanam, & ſunt homines, quos debemus corrigere, & caſtigare. Qui vero ratiocinatus eſt in per ſe noto quòd non ſit per ſe notum pro-

Tangit ſuũ dementũ de vnitate intellectus.

Nomẽ Alietatis & identitatis eſt æquiuocum.

Formę et aię diuidũtur ꝑ accidens.
Anima aſsimilatur lumini.

Qui nō concedit per ſe notū nō eſt docēdus neque corrigēdus.

pter errorem ingredientem in eo, hic quidem eſt ei medela. & eſt ſoluere dubitationem illam. Attamen qui non concedit per ſe notū, quia eſt diminutus in naturalitate, hic quidem non eſt eum aliquid docendum, nec corrigendum. nam eſt, ſicut ille, qui imponit cæco, vt ſciat deſignationem colorum, ſeu eorum eſſe. D

Huic motiuo reſpondet Auer. ſecundū fundamenta philoſophorū peripatheticorū, & primo negat aſſumptum, ſecundo probat eius reſpōſionē. dicit ergo primo. dicimus nos quod ponere aīas ſeparatas a materia plures in numero, eſt opinio inconceſſa, immo neganda ab oībus philoſophis, immo eſt opinio valde dubitabilis. ecce, quō negat propoſitionē primam: immo, vt dixi, eſt pure credita, & naturali ratione non conceſſa. (Cauſa enim pluralitatis cum expoſuerit ad formā rationis, vult modo dare cauſam ſuę reſponſionis, & duas adducit rōnes cōtra Alga. primo aſsignādo cām eius reſpōſionis. ſecūda ibi. (Rurſus impoſſibile) adducit rationem Ariſt. directe cōtra illū. dicit ergo: cauſa. n. pluralitatis, ſeu numeralitatis eſt materia apud philoſophos, & cauſa conuenientiæ in multitudine numerali eſt forma: ſed ꝙ poſsint reperiri res plures in numero, vna in forma ſecundū materiā, incōueniens eſt. eſt ergo vis rationis Auer. iſta: quęcūq; multiplicātur in numero, & vniuntur in forma, ſunt cōpoſita ex materia & forma: ſed animæ ſeparatæ non ſunt cōpoſitæ ex materia & forma. ergo non ſunt multę in numero, & vna in forma. ſyllogiſmus eſt in ſecūda figura: & huius accipit maiorē, & tacuit minorem: qm̄ eſt conceſſa ab eis. (Nullū nanq;.) Nunc probat maiorē, & dicit: nullū nāq; indiuiduū ab alio indiuiduo diſtingui debet ab aliqua proprietate niſi per accidens. hæc eſt maior: ſed indiuidua diſtinguuntur materia. ergo diſtinctio per accidens eſt per materiam, & econtra. eſt enim ratio in tertia figura. & maior eſt Ariſto. in ſecūdo poſte. & minor eſt manifeſta per ſe. (Rurſus impoſsibile) hic reprobat opinionem illorum, adducendo ſecundam rationem, & primo facit hoc. ſecundo ponit euaſionem illorum, & reprobat illos. dicit ergo, rurſus impoſsibile eſt apud omnes philoſophos inueniri aliquid infinitum in actu, quod ſit corporeum & incorporeum. hæc eſt tanquā maior, & ſuppleas minorem. ſed animæ ſeparatæ ſunt corporeæ, vel incorporeæ. ergo non poſſunt inueniri infinitæ. (Et nullus ſapientū) ponit ſol. Auic. & contradicit illi. d. & nullus ſapientum poteſt intelligere talia, niſi vitet differentiā inter ſitualia, & indiſsitualia, niſi ille ſapiens eſſet Aui. hæc eſt ſolutio ꝙ maior eſt falſa: quoniam licet infinitum corpus reperiri non poſsit, poteſt tamē reperiri infinitum in rebus abſtractis a loco, & ſitu, quæ locum non occupant. cōtra arguit Auer. dicens, dico quod hoc non poteſt intelligi: quia maxime ſequitur ex hoc iſte error. ſ. ꝙ infinitum recipiat magis & minus, & totum eſſet ſimul parti, id eſt æquale: quod eſt falſum. & ſic contradicit omnibus eis. F

Sicut materia ad eſſe indiuiduorum cōcurrit, ita ad diſtinctionem.

Circa præſens capitulum nolo diffuſe declarare dicta iſta: quoniam, in libro de intellectu, & in quæſtione de infinitate primi prolixe locutus ſum, ſed tantū circa primū debes ſcire, ꝙ ſicut materia concurrit ad eſſe indiuiduorum, ita cōcurrit ad diſtinctionem. ſed, qm̄ materia eſt cauſa per accidens indiuidui, neceſſario tamen: forma autem per ſe eſt cauſa indiuidui. ideo diſtinctio indiuiduorum per materiam eſt per accidens, non tamen pure, ſed per accidens neceſſarium. Declaratum eſt enim in 7. Meta. quod materia eſt cauſa quiditatis indiuiduorum non per ſe, ſed per accidens, ſed tamen neceſſarium: forma autem eſt cauſa per ſe totalis eſſentiæ, & quiditatis rerum: ideo eſſentia indiuiduorum eſt per accidens a materia, & per ſe a forma.

Obiectio.

Solutio.

Sed obijcis, ſicut Ioan. dicit in lib. de ſubſtantia orbis: ſicut aliquid eſt cauſa rei in eſſe, ita in diſtinctione illius: ſed forma eſt cauſa per ſe eſſendi indiuiduorum: ergo diſtinguendi. & ſic principium indiuiduorum erit forma. Ad hanc. q. debes ſcire quod, ſicut eſſe ſimpliciter eſt a forma, ita eſſe ſimpliciter diſtinctum non eſt niſi eſſe vnum in ſe, & diuiſum a quolibet alio: ſed, ſicut eſſe indiuiſibile eſt eſſe ſecundum quid, ita diſtinctum numero eſt diſtinctū per accidens, & ſecundum quid: & ſic illa propoſitio non habet

A locum niſi in eſſe, & diſtinctione ſimpliciter, & non aliter: quomodo autem valeat ratio Auer. de eſſe infinito, iam dixi in lib. de intellectu, & in quæſtione de infinitate primi, & confirmaui illa verbis Ari. in 3. Phy. & nolo ponere ea, quę ibi poſui: quoniam eſſet ponere capitulum ſupra capitulum.

ALGAZEL.

AIt Alga. ratiocinans pro Philoſophis. Si autem dixerit hoc conuertitur contra vos. quoniam Deus glo. ante creationem mundi poterat eum creare menſura anni, aut duorum annorum, & non eſt finis poſſe eius: & quaſi expectauit, & nõ creauit, dein de creauit: tunc tempus dimiſsionis aut fuit finitum, aut infinitum. ſi dixeritis finitum, ergo eſſe creatoris fuit finitum. ſi vero infinitum, ergo finita eſt menſura, in qua ſunt poſsibilitates infinitæ, & ambo falſa. Dicimus ꝙ menſura, & tempus ſunt creata apud nos. & nos de-
B clarabimus verificationem reſponſionis ad hoc, cum loquemur de ſecunda ratione eorum.

Hæc potius cum 17. particula coincidit. tex. antiqui.

Cum induxit opinionem Alga. & argu. eius, & ſolutionem illius: nunc vult adducere rationem Platonis: & primo ponit illam ſecundo ibi: (Nos vero) reſpondet contradicendo ei, dicit ergo, ait Alg. & ſi forte aliquis diceret, quod opinio Plato. eſt vera, videlicet, quod anima eſt vna, & antiqua, & diuiſibilis diuiſione corporum, & incorporea ſeparatione redit ad ſuam radicem. & vnitur. Ego diu conſideraui verbum iſtud, & cum inſpexi hoc, ſemper ſteti in dubio, & petij declarationẽ illius: dixit comes mirãdulanus, corona noſtræ ætatis, in corbula me petente Bononiã, ꝙ opinio Plat. ponit vnã ideam animarũ, quæ ſe habet reſpectu aĩarum, ſicut ligna in voltis, & arcubus domorũ: dicebat. n, qđ ſicut ligna illa ſubterpoſita lapidibus incalcinatis ad modũ arcus poſt exſiccationẽ illorũ, remota dimittũt veſtigium eorum ꝙ vocatur volta ſeu arcus, ſic eſt vna idea numero omniũ animarũ, quæ, cum corpora formantur a virtute genitiua, egreditur illa, & recedit, dimittitq; eius vmbrã ſeu veſtigium eius, quod anima vocatur: & ſic dixit dictũ Iſaac iſraelitæ intelligi, ſ. quando dicit animam eſſe productã in vmbra, intelligitur, id eſt, ideæ. iſta ergo reſultatio, ſeu veſtigium apud Platonẽ anima erat, & ideo illã ideam ſeminariũ, ſeu radicem dicebat. Et
C tunc dixit Plato, quod qñ animę deſinunt corpora, tunc redeunt ad earum ſeminariũ, imaniũ quod veſtigia illa, quæ animæ erant, amplius non ſunt poſt: ſed redundant in ſuũ ſeminarium, vt dicit, & hanc opinionem dixit eſſe Platonis ille vir. & ita Plato poſuit oẽs animas eſſe vnã in radice, plures autẽ originaliter: & ſic huic multũ conſonat ſeries verborum Alga. & Auerrois: quoniam nititur Alga. probare multitudinẽ animarum in verbis ſequẽtibus: propter quod, ſignum eſt quod Plato opinabatur vnam eſſe tantum. Huic etiam Themiſtius, ſolennis Platonicus, vt narrat Auerrois. 12. Metaphy. commen. 18. concordat dicens, quod Plato poſuit ideam terræ eſſe factam ex dijs ſecundis. Ariſto. autẽ a ſole, & orbe declinati. vbi loquitur de illa idea: vt apparet ibidem, & in expoſitione mea. Sed licet hæc opinio ſit ſolennis, vt vides: dixi tamen ſibi quod opinio Platonis non eſt illa, vt apparet in phædone: et ei monſtraui textum, cui nõ contradixit: videbatur enim mihi Platonem velle animas eſſe creatas a Deo in quodam numero certo, & eas ſtare in ſignifero ſeu orbe ſeminario in gloria: & tunc ponit quod illæ deſcendunt ad corpora: & cum completur eorum deſcenſus, ſic quod ſingulæ in corpore fuerint: tunc erit annus magnus, in quo iterum omnia, vt prius, redibunt: & hoc fiet infinities, & reiterabuntur ſæpe: & tunc vult ipſe per radiũ orbẽ ſignorũ, quẽ appellat ſeminariũ primũ, in quo ſtant: et ſi iſta eſt opinio Platonis, iã ſoluta eſt quæſtio Alg. (Nos vero) cũ induxit ſol.

Quę fuit opinio Plat. de multitudine animarũ ſecundũ comitẽ mirandulanum.

Opinio Auerro. de multitudine animarũ ſecundũ Plat.

Platonis. Nunc Alga. reprehendit illam: Circa quod debes ſcire quod ad illam opinionem ſequitur animam vnius hominis eſſe animam alterius: quoniam anima mea tunc fuit alterius, tempore ante reuolutionem magnam: quoniam ego tunc fuit aliud in Deum a me nunc, vt probant philoſophi: contra hoc arguit Alga. d. nos vero reſpondemus quod hæc opinio eſt abſurdior opinionibus animę, & contra intellectus ſententiam: cuius rationes tangit. d. nos enim dicimus quod anima Petri nõ eſt anima Gulielmi: impoſsibile eſt enim quod ſint vna: quęlibet nãq; earũ ſentit, & cognoſcit ſe differre ab alia: vnde, ſi animæ eſſent vnæ, eſſent homini vni in ſcientia: cuius rationes tangit. d: quæ ſcientia eſt proprietas ſubſtantialis animarum: vult dicere, quod ſicut anima erit vna, ita & ſcientia: eo quia ſcientia eſt proprium animæ: ergo non poſſunt animæ in quodam numero creari. Et, ſi forte aliquis arguat. d. quod ſint vnum animæ, id eſt, quod omnes animæ ſint vnum, ſed diuiduntur ſecundum dependentiam, id eſt, ordinem ad corpora, ſicut videtur opinio peripatheticorum: vult enim Auer. peripatheticus, vt dixit, quod intellectus omnium eſt vnus numero in ſe. poteſt tamen multiplicari extrinſece, prout eſt dicens ordinem ad diuerſa corpora, quorum eſt perfectio prima. Contra hoc arguit Alga. d. nos dicimus quod diui di id, quod magnitudinem quantitatis menſurabilium non habet, eſt falſum: ergo ſup. impoſsibile eſt vnicum intellectum eſſe multos reſpectu corporum. Secũdo arguit, qualiter etiam dicemus quod vnus ſit mille, vel infiniti: id namque, quod eſt inquantitabile, eſt indiuiſibile, & per conſequens ille vnus intellectus non poteſt eſſe plures. hęc ſunt argumenta Algazelis. D E

Opinio peripatheticorũ. Impug.

AVEROES.

Ait Auer. Plurimi eorum, qui dixerunt innouationem mundi, dixerunt innouationem temporis cum eo. Quare, cum dixit ꝙ menſura dimiſsionis aut eſt finita, aut infinita, eſt ſermo non verus: nam quod non habet principium, non ceſſat, nec finitur: & etiã qm̃ aduerſarius non confitetur ꝙ ſit dimiſsioni menſura. Quod vero debet dici eis, eſt vtrum ſit poſsibile vt innouatio temporis ſit extremitas eius, quæ eſt eius principium, longior ab inſtante, in quo ſumus? aut impoſsibile? Si dixerint impoſsibile, tunc poſuerunt menſuram terminatam, qua maior non poteſt imaginari ab agente. & hoc eſt falſum, & abominabile apud eos. Si vero dixerint ꝙ ſit poſsibile vt ſit extremitas eius longior ab inſtante extremitatis creatæ, dicatur eis, vtrum ſit poſsibile in hac extremitate ſecunda, vt ſit extremitas longior ea? Si dixerint ſic, & non euadent ab hoc, dicatur eis ergo hic eſt poſsibilitas innouationis menſurarum infinitarum numero, & ſequitur vobis, vt ſit ceſſatio earum ſecundum vos in reuolutionibus cõditio requiſita in innouatione menſuræ temporalis, quæ eſt ex eis. Si autem dixeritis quod id, quod eſt infinitum, non ceſſat, tunc id, quod ſequitur ſecũdm vos aduerſario ĩ reuolutionibus, ſequitur vobis in poſſibilitate mẽſurarũ tẽporũ, quæ innouantur. Si aũt dixerit ꝙ ſit differentia inter ea, qm̃ poſsibilitates illę infinitę, quę ſunt in mẽſuris, nõ exierũt in actũ, & poſsibilitates reuolutionũ infinitarũ iã exierunt in actũ, dr̃ eis ꝙ poſsibilitates rerũ ſunt ex eis, quę cõnectũtur rebus, ſiue ſint pcedẽtes res ipſas, ſiue cũ eis, vt tenẽt aliqui, & ſunt neceſſario numerãtes res ipſas. Si aũt falſum eſt reperiri reuolutiones infinitas ante F

Obſerua ꝙ Expoſitor potius. 14. part. expoſuit, quę iſtã.

A reuolutionem repertam in inſtante,tūc erit falſum reperiri poſsibilitatem reuolutionū infinitarū:niſi ꝙ poſſet dicere aliquis ꝙ tempus eſt terminatum menſura,ideſt tempus mundi:& impoſsibile eſt reperiri tempus maius eo,& minus eo, vt Philoſophi dicunt de menſura mundi.& ideo iſti ſermones non ſunt demonſtratiui. Quare eſſet magis cautum dicenti mundum eſſe creatum ponere tempus terminatū menſura,et non ponere poſsibilitatem ante id,quod eſt poſsibile,et ponere etiam magnitudinem finitam.ſed magnitudo habet totum,tempus vero non habet totum.

Magnitudo habet ſolum tēpus nequaquam.

Vult nūc Auct. ſoluere.q.Alg. & primo proponit veritatē.q.ſecūdo probat illam,tertio exponit opi. Platonis,quarto ſoluit.q.declarando latentiā ſophiſticationis. In prima dicit, dicimus nos quod Petrus bene differt a Gulielmo in numero,& ſunt vnus ī forma,ſ.in anima vna:iſta eſt veritas,quā proponit.(Si anima Petri)nūc probat iſtā veritatē: & primo infert vnū conſequens, deinde oſtēdit falſitatem illius,& tertiò oſtendit id ſequi quomodocūq; : dicit ergo, ſi anima Petri differt ab anima Gulielmi in numero, ſicut perſonaliter entia ſolent
B differre in numero:igitur oportet, qđ anima Petri & Gulielmi eſſent duæ in numero:iſtud eſt conſequens:deinde oſtendit impoſsibilitatē huius, & infert vnū impoſsibilius.d.& ſequitur ex hoc,quod anima haberet animā. (Et ſic anima Petri) nūc concludit veritatē propoſitā.d. & ſic anima Petri & Gulielmi eſſent vna & eadē in forma,& pluralitas numeralis,ſ. diuiſio ſequitur vnum in formā,licet ratione materię ſit numeralis diuiſio.Sed prouenit locus.q.nō paruus:qm̄ poteſt eſſe locus quæſtionis in eo,quod dicit: quia tunc anima haberet animā:non enim videtur locus aliquis,vnde teneat illa conſequentia. Et ſoluitur,qm̄,ſi anima Sor. eſſet alia ab anima Platonis:vel eſſet alia ſimpliciter & per ſe,vel per accidens ratione corporis:ſi ſecundum : ergo in ſe ſimpliciter eſt vna,licet multa attributione,ſicut dictum eſt:ſi autem ſint plures ſimpliciter:ergo ſunt differentes,& conuenientes: &, ſic ſunt compoſitæ ex parte qua differunt,& parte qua conueniunt:ſed pars,qua conueniunt, nō poteſt eſſe niſi forma,& non niſi forma,quæ eſt anima:qm̄ anima non fit ex non anima: ergo ex anima. Illa ergo conſequentia valet,præſuppoſito quod illæ ſunt plures ſimpliciter & non attributione.(Vnde,ſi anima)nunc infert,quomodo omnino oportet quod qualitercūque ſequitur opinio prædicta,& dicit:vnde,ſi anima nō admitteretur in corporis admiſsione, oportebit quod quando ſeparata fuerit a cor
C pore ſit vna & eadem in omnibus, videlicet in numero:conſequentiam ſupponit ex ſolutione ſexti dubij:quoniam cauſa multiplicationis numeralis eſt materia:cum igitur in corruptione totali nulla remaneat materia,ideo ſimpliciter dici poteſt,quod remouebitur cauſa & principiū multiplicationis, & per conſequens remanet vnitas numeralis ſaltē priuatiue,& ſic vna erit anima ſimpliciter omniū (Attamen id,quo)nunc verificat opinionē Platonis, & ſoluit argumētum eius, & d.attamen id,quo iſte homo Platonem reprobat,ſophiſticatio fuit: ſentētia.n.eius erat qđ anima Petri aut differt ab anima Gulielmi , aut fuit vna & eadē.Deinde deſtruit mēbrum falſum, & concludit verum.d. non ſunt vna: quia ſequitur falſum, vt ſupra fuit ab eo deductū,ergo differūt. (Et loca ſophiſticationis) ſoluit iſtā quęſtionem.d.& loca ſophiſticationis hęc ſunt in duobus vocabulis, videlicet in eo,quod dicit differt,& in eo,qđ dicit,idē: differre nāq; æquiuoce ſignificat:& idem multipliciter poteſt intelligi: & ideo anima Petri & anima Gulielmi quodammodo poſſunt intelligi vna & eadem , vtputa ex parte formæ,& ſunt multæ alio modo, videlicet ratione ſubiectorum.

Dubitatio.

Solutio.

DEBES SCIRE, quod forma hominis poteſt dupliciter conſiderari, videlicet inquantum anima,& inquantum intellectus ſubſtantia exiſtēs ſeparata. Si primo modo,dico qđ,ſicut colūna eſt dextra & ſiniſtra nō per ſe, ſed ex ordine ad diuerſos hoīes, ſic qđ nulla eſt nouitas ī ea;ſic intellectus, ꝓut reſpicit hoīes

Dupliciter capitur forma hominis

diuerſos, eſt anima multa nõ multiplicatione accidẽte ei, ſed multiplicatione ſe D
tenẽte ex parte corporũ: & ſic poteſt dici homo multus per accidens extrinſe-
ce, ſicut colũna dicitur dextra per accidens ratione rei dextræ ſimpliciter. Si
autem cõſideratur vt intellectus eſt: ſic eſt vnus per ſe & per accidẽs: qm̃ vt ſic,
ſeparatur ſimpliciter ab omni reſpectu ad quodcunq; extrinſecũ, & ſic anima
eſt vna quodãmodo, & plures quodãmodo: vna quidẽ per ſe & ſimpliciter: mul
tę aũt extrinſece & per accidẽs. (Sed id, qđ dicebat) nũc ſoluit ad motiuũ Alg.
& d. ſed illud, quod dicebar, ſcilicet qđ diuiſio nõ põt diuidere in quantitabile,
falſum eſt abſolute, videlicet quod hæc propoſitio nõ eſt vniuerſalis: immo de-
ficit in quodammodo: quod declarat dicẽs: hoc enim verificatur in eo, quod per
ſe diuiditur, ſed non in eo, quod diuiditur per accidens, ſcilicet id, quod diuiditur
ratione ſubiectt diuiſibilis per ſe: vt albedo, quæ diuiditur ratione corporis: &
hoc modo forma. & anima diuiduntur diuiſione corporum. Ad formam, nega-
tur maior, vel diſtinguitur. vt dictum eſt. (Et ideo) vltimo exponit hoc per exẽ
plum, & dicit. & ideo dicimus quod anima vere eſt ſimilis luci: quia, ſicut lux
diuiditur diuiſione corporum lucentium, attamen in medio eſt vna, poſtea vni-
tur lux remotis lucentibus corporibus: ſic recte eſt de anima cum corporibus,
ſcilicet quod ipſa eſt vna ſimpliciter, plures tamen reſpectiue: & ſic per hoc in-
telligitur totum illud.

Opinio platonis.

Circa dicta, primo debes ſcire ꝙ opinionem Plato. Auer. reduxit ad E
opinionẽ eius, intantũ ꝙ Pla. vt Auer. innuit, nihil aliud, niſi ſit quodammodo
vna, & quodãmodo plures: eſt. n. vna ſimpliciter & abſolute in ſubſtãtia, & plu
res reſpectiue & in habitudine ad diuerſa ſubiecta, vt dixit iã. Et hãc opi. Auer.
aſcribit Platoni. Et addo, ꝙ Plato videtur dicere ꝙ homo nũ eſt aliud niſi ani-
ma, prout vtitur corpore, tanq̃ inſtrumento. & ideo, ſicut nauis eſt nauta tantũ
vtens inſtrumento, ſic homo eſt anima vtens corpore tanquam inſtrumento: &
ſicut artifex eſt quodammodo plures propter vſum diuerſorum inſtrumentorũ,
& quodammodo vnus ſimpliciter & abſolute, ſic & anima. & hæc videtur opi-
nio Plato. vt ſcripſi in libro de intellectu.

Poſitio cuiuſdam hebrei.

Secundo debes ſcire in propoſito, vt narraui in tractatu intitulato Vin-
centio quirino veneto, meo ſcholari, de actione omnium rerum. Quidã hebręus
opinatus erat Auer. & Ariſto. & Pla. eſſe vnius opinionis, intantum ꝙ dixit
eos velle, quod omnes res compoſitæ erant compoſitæ ex materia & intelle-
ctu, adeo quod intellectus in quibuſdam erat intellectus tantum, vt in homine,
& in quibuſdam anima, & in quibuſdam natura. anima erat in brutis, natura vẽ
ro in elementis, tamen vna numero ſubſtantia erat omniũ. & huic opinioni vi-
detur Auer. aſſentire in principio huius ſolutionis. attamen, vt narraui, hanc opi
nionem reprobat Auic. in 6. naturalium, & auctor de ſpiritu in lib. eius. ideo,
hic dum dicit animã eſſe animã vnam omniũ, intelligit a proprietate, vltra quã F

Impugnatio

eſt vna propria vnicuique, per quam homo ponitur in ſpecie, quæ incipit &
deſinit ad generationem & corruptionem corporis, vt d. Auer. in com. 2. tertij.
& tu vide tractatum meum de hoc.

Cum compleuit difficultatem quæſtionis iam dictę circa animas, vult modo
aggredi nouũ argumentum, & primo arguit ꝙ mundus non eſt creatus in tẽpo-
re. ſecũdo ibi. (Nos vero) reſpondit rationi illius. dicit ergo, ait Alg. & ſi forte
aliquis philoſophorũ diceret ꝙ mundus nunquã creatus fuit: vult dicere noui-
ter. Deinde arguit hoc dicens, ſi mundus modo creatus fuiſſet, nõ euaderet quin
Deus benedictus ante dictam creationem ceſſaſſet in quantitate vnius anni, vel
duorum annorum vel infinite, poſtea creauit tandem, adeo ꝙ duratio ceſſatio-
nis aut finita, aut infinita fuit. Si fuit finita, ergo eſſe creatoris eſt finitum. hoc eſt
falſum, quoniam creator eſt Deus æternus. ſi fuit infinita, ergo venit ad finem
duratio illa, in qua pertranſierũt poſsibilitates infinitæ in numero, quod eſt im-
poſsibilius. (Nos vero) reſpondit nunc, & dicit. nos vero dicimus ꝙ tempus &
duratio fuerunt res creatæ, vt in ſequentibus ad præſens argumentum diffuſe re-
ſpondebimus. vult ergo ꝙ argumentum ſupponat falſum, ſcilicet ꝙ mundi crea
tio ſit in tempore, immo ipſo tempore præcedenti.

A Nunc Auer. recitato argumento, quod ſoluit Alga. vult fortificare ipſum, & primo ponit proximū veritatis ſecundo ibi. (Sed argumentum) fortificat ipſum. aliæ particulæ erūt manifeſtæ. dicit ergo in prima. dicimus nos ꝙ maior pars opinantium mundi creationem ponunt ipſum, ſcilicet tempus creatum fuiſſe ſecum. cuius rationem dicit. dicimus enim ꝙ ponere durationem aliquo modo finitam, aut infinitam ante mundi creationem eſt impoſsibile. id enim, quod non habet principium, non poteſt finiri: ergo tempus ſimul cum mundo generari debet. & hoc probauit Ariſt. aperte in. 8. phy. nullus enim tempus generat, &c. Debes ſcire, quod Auer. non dicit hoc, tanquam negatum ab Alga. ſed potius oſtendit illud eſſe conueniens philoſophis. (Sed argumentum huius) hic vult confirmare argumentum dictum, & videtur mihi quod retorqueat argumentum eius contra eum. Vbi debes ſcire, quod Alga. arguebat. ſi mundus eſt æternus a parte ante. ergo infinitum fuit finitum. conſequentiam probauit: quoniam reuolutiones fuerunt infinitæ ante inſtans, quod eſt præſens: & omnes ſunt cōſumptæ. ergo fuit infinitum cōſumptum, & terminatum vſq; ad hoc inſtans, quod eſt præſens. intendit ergo Auer. retorquere argumentum iſtud ad oppoſitum, & dicit, & argumentum huius hominis debet fortificari alio modo, videlicet aut extremitas creationis mundi, ſcilicet eius principium poterat eſſe longior momento, ſcilicet illo in quo creatus fuit, vel cum quo creatus fuit, aut non. ſi non, oportebit ponere

Nota.

B menſuram, in qua creari amplius non poterat: quod eſt falſum apud omnes: quoniam nulla eſt menſura, quin in illa potuit creari, & alia ante illam, & ſic in infinitum: quoniam omnes ſunt vnius rationis, & non maior ratio eſt de vna quā de altera, nec eius potentia eſt fortior in vno tempore quam in alio, nec indiget auxilio alterius iuuantis ergo non datur menſura determinata, in qua poſsit tantum. Debes ſcire, quod apud ſophiſtas loquentes, ſi conceditur maximum tempus, in quo ſic aliquid poteſt fieri, vel minimum, in quo non, reſpectu potentiæ finitæ, non tamen reſpectu potentiæ infinitæ. immo potentia infinita eſt, quæ poteſt non tantum in tanto tempore, quin maius in minori tempore, vt dictum eſt ſophiſticis modernorum. Applicando ergo ad propoſitum, ſi theologi ponūnt vigorem primi eſſe infinitum, habent dicere quod menſura, in qua creatus fuit mūdus, non eſt determinata, quin Deus in illa poſsit, & in alia ab illā poſſet quoniā non limitatur ab extrinſeco, vt dixi. Deinde remouet primum membrum. d. ſi primo modo, videlicet, extremitas temporis, ſcilicet ſuum principium, poterat eſſe longior momento præſenti, in quo fuit creatus, ſcilicet ab extremitate creati, adhuc petere eſt, vtrum ſit poſsibile in præſenti extremitate quod ſit lōgior. Et, ſi reſponſio eſſet quod ſic (quod neceſſario reſpondendum eſt) oportet quod ſit terminatio menſurarum temporis: quod ipſe habet pro impoſsibili: & ſequitur

Poſitio ſophiſtarum

C ex hoc quod terminatio ipſarum fuiſſet in reuolutionibus cauſantibus menſurā temporalem ab eiſdem inuentam: & ſic ſequitur idem, quod prius. Sed difficile eſt probare has conſequentias. & ideo in declaratione iſtius, multa dicet ipſe in ſecunda diſputatione. & ego volo dicere aliqua pro huius euidentia. Dico ergo, quod tota vis iſtorum conſiſtit in duobus: quorum primum eſt, ſcilicet ante inſtans, quod eſt præſens, in quo mundus fuit creatus, potuit eſſe tempus infinitum, & motus in infinitum. iſtud eſt manifeſtum: quoniam ante illud inſtans infiniti potuerunt eſſe mūdi quolibet modo facti, ſcilicet quorum quilibet potuit per aliquam diſtantiam eſſe factus ab aliquo: ergo potuit tempus eſſe infinitum. Secundum eſt, quod in his, quorum complementum eſt ab anima, eadem eſt poſsibilitas eſſendi apud animam, & ſecundum rem, & eadem impoſsibilitas. etiam iſtud omnibus eſt manifeſtum. His habitis arguo conſequentias. Prima, ergo apparet ex primo fundamento, quoniam, ſi mundus in hoc inſtanti eſt factus, & ante hoc inſtans potuerunt eſſe mundi infiniti. ergo infinitæ fuerunt poſsibilitates eſſendi temporis. ergo apparet prima conſequentia. Tunc vltra, ſed eadem eſt ratio poſsibilitatis, & actualitatis in eis, quorum complementum eſt ab anima, vt apparet in ſecundo: ergo poteſt inferri, quod infinitæ actu fuerunt menſuræ terminatæ ad hoc inſtans. iſtæ conſequentiæ apparebunt clarius infra in diſputatione dicenda. Et debes ſcire, quod apud nos chriſtianos bene concedendum

Prima propoſitio.

Secunda.

Deductio cōſequētiæ.

Poſitio chriſtianorum.

eſt ante inſtans, quod eſt pręſens. pręfuiſſe tempus in mente diuina, & per conſequens ſimilitudo temporis, nō tamen tempus materialiter, quod eſt natura motura motus, vt infra dicetur. (Si vero) nunc inducit ſolutionem quotundam. & licet hęc reſponſio poſsit habere plures intellectus attamen iſte primus bonus eſt. quod infinitum finiri ex ea parte, qua finitum eſt, non eſt impoſsibile: qm̄ vt ſic, eſt capacitatis infinitę. ſed ex ea parte, qua infinitum, eſt ſimpliciter impoſsibile: modo applicando ad propoſitum. tempus id verum, vel imaginatum eſt finitum ex parte pręſentis eſt, vel fuit infinitum ex parte futuri. Hoc dicit. ſi vero dicerent ꝙ, quod infinitum eſt nō pōt perfici, neq; finiri. vult dicere a parte, qua infinitum, & per conſequens a parte, qua finitum pōt. et ſic in propoſito, vt dixi. (Reſpondendum eſt ad hoc) replicat, vbi vult quod non valet ſimpliciter, ſed ad hominem: & hic locus vix intelligibilis eſt. Et tamen debes ſcire quod, vt videbis. Alga. arguit contra philoſophos, quod ſi mundus a parte ante ſit ęternus, tunc tempus eius erit ęternum, & id tempus eſt terminatum ad hoc inſtans huius diei. ergo infinitum recipit terminum. vult ergo Auer. quod argumentum iſtud contra loquentes eſt difficile ad hominem: quoniam eodem argumento de tempore vero, ſicut de tempore poſsibili: quoniam idem eſt modus impoſsibilitatis vtriuſq;. & ſic argumentum eſt contra eos. dicit ergo. Ad hoc reſpondendum ꝙ id, quod ſequitur partem obijcientem, id eſt, loquentes de reuolutionibus, id eſt, tempore vero infinito. ſequitur & eos in poſsibilitate mēſurarum temporum innouatorum, id eſt ſequitur eos ponendo infinitas reuolutiones fuiſſe poſsibiles: quoniam eadem eſt ratio eſſendi actu temporis, & poſsibilis eſſe. (Et ſi forte.) adhuc reſpondet, & dicit. &, ſi forte aliquis diceret ꝙ differentia inter eos eſt ꝙ illę infinitę poſsibilitates non ſunt adhuc egreſſę ad actum, & poſsibilitates reuolutionum ſunt iam actu egreſſę. ergo argumentum bene procedit contra philoſophos, & non contra loquentes. (Nos vtique) reſpondet applicando. d. nos vtiq; reſpondemus, ꝙ poſsibilitates rerum ſunt de concomitantibus ipſarum: vult dicere, reputantur pro ipſis rebus actu, qualitercunque ſint, videlicet ꝙ pręcedant illę concomitantes illas res, aut ſint ſimul & ſemel, ſicut philoſophi opinati ſunt. quapropter ſequitur mutationes rerum, vult dicere ꝙ ſi res eſt vna, vna fuit poſsibilitas: & ſi duę, duę ſunt poſsibilitates. Vnde, ſi impoſsibile eſſet quod ante pręſentem reuolutionem fuiſſent infinitę reuolutiones. ergo a pari eſſet impoſsibile eſſe poſsibilitatem infinitarum reuolutionum. ecce quomodo Auer. dixit declarationem illatum conſequentiarum. (Sed adhuc) hic ponit vltimam eorum ſolutionem. & vult quod tempus poteſt dupliciter conſiderari, ſcilicet reſpectu mundi, & ſimpliciter. ſi reſpectu mundi, ſic eſt terminatum, quoniam quęlibet magnitudo finita eſt in tempore finito. ſi ſimpliciter, ſic eſt ęternum ſimpliciter. dicit ergo: ſed, adhuc dicendum ab obijcientibus, quod tempus eſt terminatum in menſuram, ſcilicet tempus mundi. Impoſsibile eſt ergo eſſe tempus maius eo, neque minus, ſicut multi homines opinati ſunt in mundi menſura. Tunc ait Auer. & ideo diximus hos quod prædictę concluſiones non ſunt demonſtratiuę, vult dicere theologorum. & ideo eſſet melius pro aſſerentibus mundi creationem, quod ponerent tempus terminatum in menſuræ. & per conſequens non ponerent magnitudinem infinitam ipſius mundi; quoniam magnitudo habet totum, id eſt finem, tempus autem ſimpliciter. non ergo habet contra theologos ſaltem quod tempus in ſe ſimpliciter ſit ęternum, & hoc vult.

Dupliciter cōſideratur tempus.

D

E

F

ALGAZEL.

AIt Alga. recitans de Philoſophis in eo, ꝙ negarunt aduerſario, quòd ſit ex per ſe notis retardari actionem antiqui antiquo, aliqua ſpecie rationum in hac propoſitione. Si autem dixerit, quare negatis dimittendi rationes neceſsitatis, & adducenti

A rationem eis ex aliis modis? &c. vſque & non diſcernitur, & cognoſcitur res a ſuo ſimili in aliquo.

Hic vult Alga. facere petitionem vnam philoſophis cum quadam admiratione. d. ait Alga. nomine philoſophorum hęc verba. quando ei obijcientes negabant quod ceſſare actionem antiqui ab eodem antiquo eſſe quid notum. vult dicere, quod quidam peripathetici dixerunt quod impoſsibile eſt quod actio, quę ſemel fuit ab antiquo, ceſſet ab eodem: contra quos dixit talia verba, ſcilicet & ſi forte aliquis diceret, quare negant admittentes autoritates neceſsitatis, id eſt, ipſum habere poſſe cum quadam neceſsitate, quare negant ſup. & quęrunt alios modos incompetentes. i. extraneos. q. d. ꝙ non videtur bonum negare id manifeſtum, & quęrere aliam viam extraneam. Hęc eſt petitio, quam facit Alga. nomine loquentium. Cui Auerrois reſpondet in diſputatione ſequenti, vt vides.

AVEROES.

B Ait Auer. Summa eius, quod recitauit ipſe de Philoſophis in hoc capitulo, eſt in adducendo rationem, ꝙ impoſsibile ſit reperiri innouatum ab agente ęterno ex eo, ꝙ impoſsibile eſt vt ſit ibi voluntas. Attamen hęc quęſtio eſt eis congrua, cũ conceſſerint aduerſario ꝙ oppoſita omnia ſunt indifferentia reſpectu ad voluntatẽ antiquam, tam id, quod fuerit ex eis in tempore, vt prius, & poſterius, & tam id, quod eſt in qualitate contraria, vt albedo, & nigredo: & ſic priuatio, & eſſe ſunt apud eos indifferentia reſpectu ad voluntatem primam. &, quoniam conceſſerunt hanc propoſitionem aduerſario, licet non teneant eam, dixerunt eis quod de natura voluntatis eſt non inclinare magis actionem vnius duorum indifferentium prę alio, niſi ex quo approprianre. & eſt cauſa, quę reperitur in vno duorum, quę non reperitur in alio. ſin autem, tunc eſſet vnum duorum indifferentium caſu, & fortuna. Philoſophi aũt confitentur eis hunc ſermonem. nam, ſi eſſet voluntas ab æterno, tunc eſſet poſsibile fieri innouatum ab anti
C quo. &, cum non potuerint Loquentes reſpondere, coacti ſunt ad dicendum ꝙ voluntas antiqua ſit attributum, cuius natura ſit diſtinguere rem ab indifferenti abſque eo, ꝙ ſit ibi approprians inclinans actionẽ vnius duorum indifferentium prę alio: ſicut caliditas eſt attributum, cuius natura eſt calefacere, & ſcientia eſt attributum, cuius natura eſt apprehendere ſcitum. Attamen eis reſpondet aduerſarius ex Philoſophis, hoc eſt falſum, & non poteſt imaginari eſſe eius. quoniam duo indifferentia, quę apud volentem ſunt ęqualiter, non pendet actio eius magis in vno quàm in alio, niſi in eo ſunt differentia, id eſt in eo, quod eſt in vno eorum attributum, quod non eſt in alio. cum vero fuerint ęqualia omnibus modis, & non fuerit ibi approprians oĩno, tunc voluntas pendebit in eis ęqualiter, &, cum pendebit in eis ęqualiter, & ipſa fuerit cauſa actionis, non eſt dependentia actionis in vno eorum magis quàm in alio. & tunc aut pendet in duabus actionibus ſimul, aut non pendet neq; in vno eorum, & ambo ſunt falſa. In primo aũt

ſermone quaſi concederent eis, ꝙ omnia ſunt ſimilia reſpectu ad agẽs D primum, & ſequitur eis vt ſit ibi approprians prius eo. & hoc eſt falſum. Et, quia reſpondent ꝙ voluntas ſit attributum, cuius natura eſt diſcernere, & cognoſcere ſimile a ſimili, in eo ꝙ eſt ſimile, contradixerunt eis, ꝙ hoc non intelligitur, nec eſt quid intellectuale de voluntate, & quaſi negauerunt eis radicem, quam iam conceſſerunt. Hæc eſt ſumma huius capituli, & eſt permutatio ſermonis a quæſtione prima ad ſermonem de voluntate: permutatio aũt eſt operatio ſophiſtica.

Vult modo inducere ſententiam verborum Alga. & reducit opinionem philoſophorum in propoſitionibus, & dicit. dicimus nos quod ſententia eius, quam nomine philoſophorum inducit, ad probandum quod impoſſibile eſt inuenire in nouatum ab antiquo ęterno agente, eſt, quod impoſſibile eſt quod ſit ibi voluntas. Hęc igitur eſt prima propoſitio. ſ. quod in ęterno agente non eſt voluntas. Hanc propoſitionem declarat. d. & hęc negatio eius congrua apparebat: vult dicere quod negare ibi voluntatem eſſe eſt congruum, inquantum ipſi concedebãt obijcientibus, quod omnia opponentia, vult dicere pręſentia, ſunt ſimilia, id eſt, eiuſdem rationis reſpectu antiquę voluntatis, tam ſi ſint in tempore ſicut pręcedens, & ſubſequens, id eſt, ſicut res temporales, quam in qualitatibus contrarijs vt albedo, & nigredo. illa enim oppoſita omnia ſunt vnius rationis, ſimiliter E eſſe & priuatio ſunt ſimilia reſpectu primę voluntatis. Deinde hanc quaſi probant, & eorum probatio conſiſtit in hoc. quoniam, ſicut proprium eſt calori calefacere, & aquę infrigidare, ſic propriũ eſt voluntatis eſſe illimitatã ad vtroſq; actus, & nullius eſſe determinatam. dicit ergo: &, quia ipſi hanc propoſitionem concedunt obijcientibus eis, reſpondent quod non eſt de natura voluntatis inclinare actum vnius ſimilium magis quam alterum, niſi cauſa approprians particulari vnum ipſorum ſimilium expreſſe, alioquin prouenirent res, & earum prouentus eſſet ab euentu. vult ergo quod voluntas eſt illimitata, & limitatur a cauſa particulari, aliter euentus rei eſſet caſualis, & ſine illius cauſę intentione. (Vnde philoſophi) hic tangitur ſecunda propoſitio. d. vnde philoſophi concedunt eis ex hoc, quod ſi antiquum haberet voluntatem, bene poterit nouum ab antiquo prouenire. Sed dubitatur, quoniam videtur quaſi argumentum ex deſtructione antecedentis, ſic. ſi antiquum habet voluntatem, poteſt ab eo prouenire nouum, ſed non habet voluntatem, ergo non poteſt ab eo prouenire nouum. dictum in logica, & maxime in fine primi priorum quod locus iſte eſt falſus, & ego declaraui ipſum ibi in expoſitione mea, quam feci Paduę. Themiſtius, vt apparet in primo de anima. & Auerro. commen. 13. viſi ſunt velle quod poteſt F argui conſequente exiſtente de modo contingenti, ſicut bene ſequitur. ſi dion nauigat, contingit dionem bene nauigare, ſed dion nõ nauigat, ergo non contingit ipſum bene nauigare. huius autem rationem declaraui in primo priorum capi. de contingenti. & in ſecundo perihermenias. in expoſitionibus meis. quoniam propoſitio de contingenti affirmatiua ſequitur ad illam de ineſſe, immo ſe habet vt conſequens, cuius ſignum eſt, quoniam oppoſitum conſequentis repugnat antecedenti: quoniam, ſi non contingit dionem bene natare, ergo de neceſſitate dion non natat, per regulam ęquipollentiarum modalium ſecundi perihermenias. &, ſi dion de neceſſitate non natat, ergo non natat, ergo dion natat, & dion non natat, quę incompoſſibilia ſunt. Propoſitio autem de ineſſe negatiua ſe habet, vt inferior ad contingentem negatiuam: quando, ſi dion non natat, non contingit ipſum bene natare, & ſic apparet ratio regulę. Sed omnes moderni logici obijciunt, & ego obiectiones illas ſolui in expoſitione mea primi de anima. Securius eſt tamen dicere cum Auer. in. 7. phy. commen. 16. ſ. quod in terminis conuertibilibus poteſt argui ab oppoſito antecedentis ad oppoſitum conſequentis, ſicut hic arguitur. licet enim per ſe ab oppoſito antecedentis non ſequitur oppoſitum conſequentis. attamẽ per accidens gratia mẽ, bene ſequitur, vt dicit Auer. in primo priorũ in figura ſecunda ex duabus affirmatiuis, & tu inſpicias ſcripta

Terminatio.

A mea in logicis Ariſt. & aperietur tibi veritas, quoniam magna pars modernorũ oſtendit bene dicta. (Et quia negantes) Vult hic inducere reſponſionem theologorum, quam quidam moderni dicunt in eorum theologijs. Circa quam debes ſcire, quod ſicut in propoſitionibus per ſe eſt deuenire ad vnam per ſe notã ex terminis. V.g. ens eſt ens, vt declaraui in logica mea, ita in propoſitionibus contingentibus eſt venire ad vnam notam ex terminis. Verbi gratia, volũtas vult: quia, ſicut illa eſt vera ex natura entis, ita eſt vera, quia voluntas. Applicando modo ad propoſitum: dico quod voluntas vult vnum ſimiliũ magis altero, quia voluntas, V.g. pręſentatis duobus omnino ſimilibus, dico quod voluntas, quia voluntas, vult a, & non b: & ſic in propoſito eſt de voluntate primi. Et hęc reſponſio eſt multum ſubtilis apud me: & credũt quidam theologorum noſtrorum, quod ipſi ſoli inuenerint hanc reſponſionem, & iam apparet qualiter apud antiquos fuit nota. & ideo bene dicitur quod omnia vere noſtris patribus aperta fuerunt. Lege literam. Et quia negantes mundum eſſe ab ęterno carent in hoc, ſ. argumento facto, reſponſione, conati ſunt dicere quod antiqua voluntas. ſ. Dei, eſt quędã denominatio, id eſt, natura denominata, cuius natura eſt diſtinguere rẽ. i. vnum ſimilium a ſuo ſimili abſq; cã appropriãte vnum duorum ſimilium magis quam alterum. ſicut calor eſt quędam denominatio: i. natura denominata, cuius natura eſt calefacere. itaq;, ſicut calor calefacit, quia calor, ita voluntas vult alterum

B illorum, quia voluntas. Ecce igitur, quõ ventilata fuit reſponſio hęc apud iſtos patres, non tm̃ apud modernos. (Sed philoſophi) hic replicat hanc reſponſionem. & vr̃ mihi quod virtus eius argumẽti eſt. quęcunq; comparata ad aliquã potentiam ſunt omnino ſimilia & eadem, reſpectu illius, nunquam erunt limitata magis ad vnum quam ad alterum, qm̃ ipſa ſunt ſimilia, & reſpectu voluntatis, ergo ſunt indifferentia. & per conſequens apparet maior. Sed volibilia reſpectu primi ſunt huiuſmodi, vt ẽt concedunt theologi: ergo ſequitur concluſio iam dicta: huius lege literã. Sed philoſophi reſpondẽt eis. ꝙ hoc eſt falſum, & inimaginabile. ſi enim ſimilia ęqualia fuerint apud volentem, non debet ab eodem effectus vnius eorũ magis procedere quam alterius effectus, niſi prout eſſent diſſimilia. ſ. inquantum in vno eorum eſſet quędã denominatio, id eſt, natura, quę in altero non reperitur. Si enim omnino diſſimilia fuerint, & ibi nulla eſſet cauſa inclinans, tunc voluntas reſpiceret ambo ęqualiter. & tunc non magis ab eodem volente effectus vnius eorum ſimilium quam alterius effectus. Deinde recolligit vim rationis. d. vnde tunc aut voluntas dependet de duobus contrarijs actionibus ſimul & ſemel, aut de nullo eorum. & ambo iſta ſunt ſimul falſa: tandem dicimus quod illius hominis verba ſunt ſemierronea. & nihilominus conamur reprobare ad cauendum nocumenta multorum. & ſic apparet vis rationis, &c.

C SED, SVPER hoc ſunt quęſtiones non paruę, quarum prima eſt. an in primo ente neceſſe eſſe ſit voluntas. ſecunda quęſtio erit, videlicet de vi rationis Auer. contra theologos. arguitur contra primam. quoniam Auer. 12. meta. cõm. 36. voluit ꝙ quęlibet intelligentia mouet per appetitum rationalem, & intellectum. appetitus rationalis non eſt niſi voluntas. Secundo ibidem com. 39. ait autoritate Alexan. ꝙ appetitus ſequitur comprehenſionem, ſicut vmbra corpus. ſed in primo eſt comprehẽſio intellectiua. ergo ibi erit appetitus intellectiuus, qui voluntas erit. Pręterea tertio, in tota ſecunda, & tertia diſputatione Auer. demõſtrat primum habere voluntatem, & mouere per appetitum volitiuum. Pręterea, quarto arguunt theologi: quicquid perfectionis eſt in ente inferiori, eſt in ſuperiori: ſed in ente intellectuali, ſcilicet homine, eſt voluntas. ergo & in ſupremo erit multo perfectius. & Auer. commen. 39. declarauit omnia hęc. Circa iſtam quęſtionem breuiter debes ſcire, quod ad concludendum aliquam virtutem reperiri in aliquo non poteſt concludi niſi ex operatione: ad eo quod vbi operatio erit vniuoca, & vis erit vniuoca: modo ad propoſitum, vt capitur. 9. meta. cõmen. 3. & 10. & eſt intelligentia. voluntas conſiſtit ſecundum operationem propriam in eligere libere, eſt autem eligere libere, vt declarabitur in ſecunda diſputatione, ſine ſpe remeriti electio, & hęc eſt operatio prima & eſſentialis voluntatis. alia ratio eſt plus nobis nota, ſ. eligere cum contigentia ad

Tertia quęſtio.

Aliquã virtutẽ reperiri ĩ aliquo ex operatione cognoſcit.

Quid eſt libere agere.

vtrunq; oppoſitorum contradictorie: & iſta poſitio eſt famoſa omnibus. quoniã D voluntas hominis cum ſubordinetur rationi fallibili, ideo eſt in potentia neutra. & ideo vulgares credunt quod omnis voluntas eſt huiuſmodi: quoniam iſtam tantum vident, & cognoſcunt: voluntatem autem ſecundum primam rationem non poſſunt niſi ſapientes bene intelligere. & ideo illam deſpiciunt: & quia loqui debemus vt plures, vt dicitur. 2. topi. ideo philoſophi dicerent quod voluntas primo modo tantum non dicitur voluntas.

Solutio. His habitis dicatur ad quæſtionem, ꝙ ſi loquimur de voluntate ſecundum primam opinionem, primo & per ſe tantum ineſt primo principio: quoniam ſolum ipſe Deus agit, & eligit opus eius ſine ſpe remunerationis: quoniam, cũ ipſe ſolus ſit optimus, & perfectus, & ſumme beatus, ipſe ſolus aget abſque eo quod perficiatur ab extrinſeco, & ideo ipſe ſolus agit ſine ſpe remunerationis. aliæ autem res huiuſmodi voluntatem non habent ita primo & per ſe, ſed ſatis æquiuoce & participatiue; & iam iſto modo non arguit Deum agere contingente, immo cum voluntate ſecundum iſtam rationem ſtat agere ſumme neceſſario. Si loquimur ſecundum voluntatem ſecundo modo: dico, quod ipſi non inerit: quoniam, cum ipſe per eſſentiam ſit bonus, & per eſſentiam eius intentio eſt bona, & ordinata ad bonum, ideo per eſſentiam erit agens, & non ex indifferentia & contingentia: &, quia, vt dixi, voluntas ſecundo modo dicitur voluntas famoſe apud vulgares, ideo illo modo poteſt ſimpliciter concedi quod in primo non eſt voluntas: eo quia non B eſt voluntas ſecundum rationem, ſecundam quam eſt propria & famoſa ratio eius: & hæc fuit ſubtilis & pulchra imaginatio Auerrois, licet a paucis intellecta, & per hæc iam concordantur omnia verba Auerrois. & tu conſidera illa.

Poſitio theologorum. Pro intellectu vero huius quæſtionis, dicunt theologi, quod in omni relatione contingenti, vel quomodocunq;, eſt conſiderare duo extrema: quoniam relatio eſt vnius ad alterum habitudo, vt dictum eſt in prædicamentis. & .5. meta. loco eius. Modo contingens relatio, vt dicunt, poteſt eſſe ex duobus: vel, quia neutra extremorum ſunt neceſſaria & neceſſe eſſe: vel, quia alterum tãtum. &, quia licet Deus ſit neceſſe eſſe, omne aliud extra ipſum eſt cõtingens: ideo Deus ad quicquid comparatur extra ſe, contingenter comparatur, & ideo ad extra cõtingens eſt voluntas eius. ad intra, eius comparatio eſt neceſſaria. & hæc eſt opinio omnium in theologia noſtra, & eſt propria, vera.

Poſitio philoſophorũ. Philoſophi autem, qui ponunt voluntatem ſubordinari intellectui. intellectus autem ſubordinatur eſſentiæ, eſſentia autem per eſſentiam & naturam eſt optima, & ſumme bona. ideo naturaliter appetit, & eſſentialiter inclinatur ad agendum perfectionem in alio, & intus integra agere perfectionem in alio eſſentialiter & per ſe: & per conſequẽs voluntas ad vnum tantum ordinatur: & hæc eſt intentio omnium ſapientiũ philoſophorũ, & nolo plus immorari: & ex his apparet intellectus verborũ Auer. E & omnium philoſophorum, & declaratio multorum, qui in hoc propriam vocẽ ignorare videntur.

Poſitio chriſtianorum. Et debes ſcire, quod ſecundum nos chriſticolas, ratio agendi non eſt eſſentia, vt dicam in tertia diſputatione, ſed eſſentia vt volens. et ideo comparatur ad extra mere contingenter: & per hæc ſoluuntur argumenta Auer. q̃m licet Deus ſit indifferens ad omnia volita, tamen quia eligit contingenter et libere, ideo poteſt agere quod ſibi præfigit. Ad ſecundum patet ſolutio: quoniã, & ſi Deus agat per eſſentiam non agit per eſſentiam, vt eſſentia, ſed vt volens: & ſic contingenter. Et ſic argumenta huius hominis non agunt, vt patet.

ALGAZEL.

AIt Alga. reſpondens pro Loquentibus circa affirmationem volũtatis. Dubitatio aũt eſt dupliciter, Primo quidẽ, cũ dixerint hoc, non põt imaginari: nã an ſcitis hoc de neceſsitate, aut ſpeculatione, aut impoſsibile eſt ratiocinari aliquod eorũ, vſq; ad affirmare attributum, cuius natura eſt appropriare rem ſuo indifferenti?

A In dubio preſenti Auerrois inducit ſententiam Alga. & quia verba ſua ſunt n[illegible]um prolixa, abbreuiat ea, & ponit eorum ſententiam. d. ait Alga. contra phi loſophos aſſerens voluntatem talibus verbis: dicimus quod hic poteſt dupliciter argui. primo vt dictum eſt, &c. hęc ſunt verba Alga. ſupra quibus Auer. primo ponit illum modum arguendi, quē dixit. ſ. explicando illud, quod iam tacuit Alga. poſt ibi in dubio. 12. inducit Alg. arguendo ſecundo articulo. & iterum explicat illud: & quia Alga. tacuit argumentum primum, & tantum remittit ſe: ideo Auer. in ſolutione ſequenti conatur exponere vim illius, & reſpondet ei.

AVEROES.

AIt Auer. Iſta diſputatio includitur in duabus rebus. Prima eſt, quia ipſe concedit, ꝙ volnntas, quæ apparet nobis, non eſt verum de ea dicere quòd diſtinguat rem a ſimili, in eo ꝙ eſt ſimile. & ratio intellectualis iam cogit, vt ſit attributum tale in agente primo, & id, quo exiſtimatur impoſsibile eſſe attributum tale, eſt, ſicut exiſtimatur ꝙ non eſt hic ens, nec infra mundum, nec extra. Et B ſecundum hoc voluntas attributa ipſi Deo glorioſo, & voluntas hominis erunt dictę ęquiuoce, ſicut eſt in nomine ſcientię, & aliis attributis, quorum eſſe in ęterno, non eſt prout eſt in innouato: appellamus tamen eam voluntatem in lege. Attamen apparet quòd finis gradus huius diſputationis eſt topicus. quoniam demonſtratio, quę inducit ad affirmandum attributum tale in hac re, ſ. ꝙ approprie ſimile in eſſe a non ſimili, eſt poſitio volitorum ſimilium, & tamen non ſunt ſimilia; immo etiam ſunt oppoſita, poſtquam omnia oppoſita reuertuntur ad eſſe, & priuationem, quę ſunt in vltimitate oppoſitionis, quæ eſt repugnans ſimilitudini. & poſitio eorum, quòd res in quibus pendet voluntas, ſint ſimiles, eſt poſitio falſa: & ſermo erit de hoc poſtea. Si autem dixerint, nos autem diximus ꝙ ſunt ſimilia reſpectu ad volens, poſtquàm fuerit remotum ab intentionibus: intentiones enim ſunt, quę approprianr rem magis vni actioni, quam alteri: dicimus ꝙ C intentiones, quę ſunt ex eis, quibus perficitur ſubſtantia volentis, vt intentio noſtra, qua pēdet voluntas noſtra in rebus, ſint falſę de Deo. quoniam voluntas talis eſt deſyderium rei ad perfectionem apud diminutionem repertam in ſubſtantia volentis. intentiones vero, quæ ſunt in ſubſtantia voliti, non ex eo ꝙ aliquid voliti peruenit volenti, quod non fuerat in eo, ſed hoc peruenit volito tantum, vt exitus rei a priuatione ad eſſe, non eſt dubium quòd eſſe eſt melius ſibi, quàm priuatio, id eſt rei exeunti. & hæc eſt diſpoſitio voluntatis primæ cum entibus quoniam ipſa eligit ſemper eis melius duorum oppoſitorum: & hoc eſſentialiter, & primo. & hęc eſt vna ſpecierum diſputationis, quas includit hic ſermo. Secunda vero eſt, quia ipſe non concedit hoc attributum voluntatis, quę eſt in apparentia nobis, & conatus eſt affirmare ꝙ reperiatur in nobis in rebus ſimilibus voluntas, quę eligit rem prę ſimili. & adduxit ad hoc exemplum, vt ſi ponantur ante aliquem duo dactyli ſimiles omnimode, & conſyderat ꝙ impoſsibile

Diſpoſitio voluntatis primę. i. Dei ſcdm philoſophos.

eſt eos ſimul capere, & conſyderat ꝙ non imaginetur apud eum inclinans ad aliquem eorum, & ipſe proculdubio eliget vnum eorum in capiendo. Quod quidem eſt ſophiſticum. Nam, cum poſuerit aliquod tale, & poſuerit volentem, quem induxit neceſsitas ad comedendum dactylum, ſeu ad capiendum, tunc captio quidem vnius duorum dactylorum in hac diſpoſitione non eſt diſtinguere ſimile a ſimili, ſed eſt tenere ſimile loco ſimilis: & quemcunque eorum acceperit, peruenit ei volitum, & erit adimpleta eius intentio: & voluntas ſua erit pendens in electione captionis vnius eorum, potiuſquam in dimiſsione abſoluta, nō aūt in captione vnius eorum, & electione eius potiuſquā in dimiſsione alterius, ſ.cū ponantur intentiones in eis æquales, quoniam ipſe non eligit accipere vnum eorum, quodcunq; ſit, & inclinat eum ad relinquendum aliud. & hoc eſt manifeſtum per ſe. nam electio vnius eorum præ alio eſt inclinatio vnius eorum præ alio, & impoſsibile eſt vt inclinet ad vnum duorum ſimilium præ alio, in eo ꝙ eſt ſimile. ſi autem fuerint in eſſe ſuo, in eo ꝙ ſunt duo indiuidua, non ſunt ſimilia: nam omnia duo indiuidua, differt vnum eorum ab alio aliquo attributo, appropriato ei. ergo, ſi poſuerimus voluntatem pendere in aliqua re appropriata alicui eorum, tunc imaginatur eſſe voluntas in aliquo eorum præ alio, propter differentiam repertam in eis: igitur nō erit pendens voluntas in duobus ſimilibus, in eo ꝙ ſunt ſimilia. Hæc eſt diſpoſitio rei, quam narrauit de primo modo dubitationis. Deinde recitauit Alga. ſecundum modum dubitationis in eo, quod dixerit nō reperiri attributum, quod diſtinguet vnū ſimilium ab alio, & dixit. D E

ALGAZEL.

AIt Alga. Et modus Secundus dubitationis eſt, quia nos dicimus, vos autem in opinione veſtra eſtis indigentes appropriatione rei præ ſimili, quoniam mundus eſt a cauſa ſua cauſante eum in diſpoſitione propria cum aſsimulatione differentiarum eius: & quare appropriatur aliquibus modis? & falſitas differentiæ rei a ſimili in intellectu, aut in neceſsitate naturaliter, aut coacte non differt, &c. vſq; ad, fuit autem affirmatio ſitus in eo, potius quàm mutatio ſitus. & hoc eſt, quod non poteſt euadi ab eo. F

AVEROES.

AIt Auer. Prouenit ex hoc ſermone ꝙ oportet de neceſsitate Philoſophos confiteri ꝙ ſit hic aliquod attributum agenti mūdum, approprians rem præ ſimili. nam ipſi tenent ꝙ mundus poteſt eſſe maior quàm eſt, aut minor. &, cum ſic fuerit, ſunt ſimiles circa eſſe eius. Si autem dixerint Philoſophi quòd mundus poſsibile eſt vt ſit in figura ſibi propria, & quantitate corporū appropriatorum,

& numero

A & numero appropriato, & ꝙ hæc aſsimilatio non imaginatur, niſi in tempore innouationis, & ꝙ non ſit ibi hora, in qua fuit innouatio mũdi dignior alia, dicitur eis ꝙ iam poſsibile fuerat eis reſpondere huic ꝙ creatio mundi fuit in hora digniori, ſed appropinquãtur eis duo ſimilia, inter quæ impoſsibile eſt Philoſophis ponere differentiã: quorum vnum eſt appropriatio partis motus, qui eſt in orbibus: ſecundũ vero appropriatio loci polorum orbium. quoniam omnia duo puncta oppoſita, quæ poſuerimus in linea protracta ab vno eorum ad aliud, tranſiens per centrum ſphæræ, poſſunt eſſe poli. appropriatio autem duorum punctorum præ cæteris punctis, quæ poſſunt eſſe poli eiuſdẽ ſphæræ præ cæteris punctis, quæ ſunt in illa ſphæra, non erit, niſi ex attributo approprianie vnum duorum ſimilium. Si vero dixerint ꝙ non eſt verum vt omnis locus ſphæræ poſsit eſſe locus polorum, dicitur eis ſequitur vobis ſecundum hanc radicem ꝙ non erit ſimiliũ partium: & iam vos dixiſtis in multis locis ꝙ eſt ſimplex, & propter hoc

B fuit ei figura ſimplex, & eſt rotunda. Vlterius, ſi poſuerint ꝙ ſint ibi loca non ſimilia, dicetur eis quomodo ſunt diſsimiles naturaliter? an ex eo ꝙ ſunt corpus, aut ex eo ꝙ ſunt corpus cœleſte? & nõ põt eſſe priuatio ſimilitudinis his duobus modis. Dixit &, cũ ſic fuerit, ſicut ſtat apud eos, dicere ꝙ horæ in innouatione mundi ſunt ſimiles, ſic bene ſtat aduerſario dicere ꝙ omnes partes orbis ſunt æquales, vt ſint poli. & non videtur ꝙ hoc appropriatur eis in vno ſitu præ alio, nec in vno loco præ alio. & hæc eſt declaratio huius quæſtionis, & eſt Rhetorica: nam multa, quæ apparent demonſtratiue eſſe neceſſaria, ſunt primo aſpectu poſsibilia. Attamen reſponſio apud Philoſophos eſt ꝙ ipſi opinantur fuiſſe apud eos demonſtrationem, ꝙ mundus ſit compoſitus ex quinque corporibus, corpore quidem neque graui, neque leui, & eſt corpus cœleſte rotundum, quod mouetur circulariter, & quatuor corporibus: quorum duo ſunt ſicut extrema: nam vnum eſt gra- *De compoſitione Mũdi quamplurima.*

C ue abſolute, & eſt terra, quæ eſt centrum corporis circularis, & alterũ eſt leue abſolute, & eſt ignis, qui eſt in concauitate orbis circularis: & id, quod ſequitur terram, & eſt aqua, eſt graue in comparatione ad aerem, & leue quidem in comparatione ad terram: & aſſociatur aquæ aer, & eſt leuis in comparatione ad aquam, & grauis in comparatione ad ignẽ. Et cauſa ꝙ terræ ſit grauitas abſolute, eſt quia eſt in vltimitate remotionis à motu circulari: & ideo fuit centrum fixum: Et cauſa leuitatis ignis abſolutę eſt, quia eſt in vltimitatę appropinquationis motui circulari, & corpora, quæ ſunt inter ea, reperitur eis vtrunque ſimul, ſcilicet grauitas, & leuitas, quia ſunt in medio inter duo extrema, ſ. locum longiorem, & locum propinquiorem. &, niſi eſſet corpus circulare, non eſſet ibi nec graue, nec leue naturaliter, nec ſurſum, nec deorſum naturaliter, nec abſolute quidem, nec reſpectiue, nec eſſent diuerſa naturaliter, adeo ꝙ terra, exempli gratia, de natura eius eſt vt moueatur ad locum appropriatũ, & ignis de natura eius etiam eſt vt *Cur terra ſit grauis abſolute & ignis leuis ſimpliciter.*

moueatur ad alium locum, & ſic quod eſt inter ea ex corporibus, & D mundus eſt finitus ex parte corporis circularis. corpus enim circulare eſt finitum ex ſe, & natura ſua ex eo, ꝙ id circuit ſuperficies vna circularis: corpora vero rectarum dimenſionum non ſunt finita ex ſe, cum poſsit eſſe in eis additio, & diminutio. ſunt tamen finita, quia ſunt in medio corporis, cui impoſsibilis eſt additio, & diminutio: & ideo eſt finitum ex ſe. & propter hoc impoſsibile eſt vt ſit corpus circuens mundum, niſi circulare. ſin autem, ſequeretur vt corpora aut finiantur ad alia corpora, & procedet in infinitum, aut finiantur in vacuum. & iam declarata eſt impoſsibilitas amborum ſimul, Qui autem imaginatus fuerit hoc, ſciet ꝙ omnis mundus, qui ponitur, impoſsibile eſt vt ſit, niſi ex iſtis corporibus, & ꝙ corpora aut erunt circularia, & erũt non grauia nec leuia, aut recta, & erunt grauia aut leuia, ſ. ignis, aut terra, aut quod eſt inter ea, & ꝙ iſta non ſunt, niſi circularia, aut in cõtinente circulari: quoniam omne corpus aut mouetur a medio, aut ad medium, aut circa medium: & ꝙ in motibus corporum cœleſtium eſt E dextrum, & ſiniſtrum, & commiſcentur corpora quatuor, & fiunt ex eis omnes generationes contrariæ, & ꝙ iſta quatuor corpora cõtraria non deficiunt eſſe propter motus illos in generatione continua, & corruptione continua, i. in partibus ſuis. quoniam, ſi deficeret aliquis horum motuum, tunc corrũperetur hæc ordinatio, & proportio. nam manifeſtũ eſt ꝙ hæc ordinatio neceſſe eſt vt ſit conſequens numerum repertum in iſtis motibus. ſi enim eſſet magis, aut minus, peruerteretur hæc ordinatio, aut eſſet alia ordinatio, & numerus horum motuum aut eſt de neceſsitate ad eſſe eius, quod eſt hic, aut ad bene eſſe. Et hoc totum nõ expectes hic declarari demõſtratiue. ſi autem fueris ex hominibus demonſtrationis, ſpeculare de his in locis ſuis. & audi hic ſermones, qui ſunt magis ſufficientes ſermonibus iſtorum: &, ſi non fecerint te adipiſci veritatem, facient tamen te adipiſci dominium cogitationis, quæ mouebit te ad habendum veritatem in ſpeculãdo in ſciẽtiis. Nam conſidera ꝙ quilibet orbis orbium cœleſtium eſt viuens: qm̃ F ſunt habentes corpora determinatæ menſuræ, & figuræ, & mouentur ex ſe ex partibus determinatis, non ex quacunq; ſit: & omne, quod eſt tale, eſt viuens neceſſario. ſ. nos, cum videmus corpus determinatæ quantitatis, & qualitatis moueri in loco ex ſe à parte determinata, nõ propter aliquid ab extra, nec ex quacunque parte ex partibus, & mouetur ſimul ad duas partes oppoſitas, ſententiabimus deciſiue ꝙ ſit viuens. Diximus autem non propter aliquid ab extra, quoniã ferrũ mouetur ad magnetem, cum occurrit ei magnes ab extra, ac etiam quia mouetur ad eam a qualibet parte partium Et, cum verificatum fuerit hoc, ergo corpora cœleſtia habent loca, quæ ſunt poli naturaliter: & impoſsibile eſt vt ſint poli præter illa loca, ſicut animalia, quæ ſunt hic, habent membra propria in locis propriis corporis, & in eorũ operationibus propriis, & impoſsibile eſt vt ſint in aliis locis eorũ, ſicut

Si deficeret aliquis cœleſtium motuũ corrumperetur hæc ordinatio, & proportio. Idem lib. de ſuba orbis cap. 4. Vide oppo. 12. Met. 41. Vide contr. Zim.

Quilibet orbis eſt viuẽs Loca Corporũ Cæleſtium.

A membra motus, quæ ſunt in locis determinatis animalis. poli aũt ſunt in animali circulari in gradu horum membrorũ, ſ. ꝙ ſunt mẽbra motuum. Et nulla eſt differentia in hoc inter animalia rotundi corporis, & non rotundi, niſi ꝙ iſta membra differunt in animali non rotundo figura, & potentia, & in animali rotundo differunt potentia tantum: quare exiſtimatur in eis primo aſpectu ꝙ non differant, & ꝙ poſsibile ſit vt ſint poli in orbe, quæcũque puncta fuerint. Et quemadmodũ, ſi aliquis dixerit ꝙ hic motus i hac ſpecie animalis, i. quę eſt hic, poſſibile eſt vt ſit in quocunque loco eius, & ꝙ ſit in loco, vbi eſt in alia ſpecie animalium, eſt deridendum: quoniam datum eſt omni animali motum fieri in locis conuenientibus naturæ illius animalis, aut in loco tali, & in alio non poteſt fieri motus illius animalis; ſic eſt diſpoſitio in diuerſitate corporum cœleſtium in locis polorum ex eis. nam corpora cœleſtia non ſunt eadem ſpecie, plura vero numero, ſed ſunt plura ſpecie, vt indiuidua animalium diuerſorum, licet non reperiaB tur illius ſpeciei niſi vnum indiuiduum tantum. Et hæc eadẽ reſpõſio eſt, quæ dicitur in reſponſione, quare cœli mouentur ad partes diuerſas. nam ex eo, ꝙ ſunt animalia, neceſſe eſt vt moueantur ex partibus determinatis, ſicut eſt in dextro, & ſiniſtro, & ante, & retro, quæ ſunt partes determinatæ in motu animalis, niſi ꝙ ſunt diuerſa in animalibus diuerſis figura, & potentia, & ſunt diuerſa in corporibus cœleſtibus potentia. & ideo poſuit Ari. ꝙ in cœlo ſit dextrum, & ſiniſtrum, ante, & retro, & ſurſum, & deorſum. Diuerſitas autem corporum cœleſtium in partibus motuum eſt, quia differunt ſpecie: & eſt quid proprium eis, ſ. ꝙ differãt ſpecies eorũ propter diuerſitatẽ partiũ motuum eorum. Et conſidera corpus cœleſte primũ eſſe vnũ aĩal, cui determinauit natura ſua ſeu ad neceſsitatem, ſeu ad bene eſſe, vt moueatur ſecundum oẽs partes ſuas vno motu ab oriente in occidens: alii vero orbes, determinauit natura eorũ, vt moueantur contra hunc motum. & C pars orbis totius, quam determinauit natura, eſt melior oĩbus partibus, cũ hic orbis fuerit melior omnibus orbibus, & totis melius mobilibus oportet, vt ſit ei pars melior. Et hoc totum declaratũ eſt hic modo rhetorico: in locis autem propriis declaratum eſt demonſtratiue. ſi ergo dilexeris eſſe ex hoĩbus demonſtrationis, perquire ea in loco proprio. Et, cum ſciueris hoc. non erit tibi difficile debilitare rationes, quibus rõcinatus eſt Alg. cũ fuerint duo motus diuerſi ſimiles in cõparatione ad quẽlibet orbẽ orbiũ cœleſtiũ, & in cõparatione ad id, qđ eſt hic. q̃m apparet primo aſpectu ꝙ motus orientalis poſsit eſſe aliis præter orbem primum, & quòd motus occidentalis poſsit eſſe ei. & hoc (vt diximus) eſt, vt ſi quis imaginatus fuerit quòd pars motus in Cancro ſit pars motus in homine. & non euenit hæc exiſtimatio de Cancro, & hoĩe propter diuerſitatem figuræ in eis: euenit vero orbibus cœleſtibus, quia ſunt concordes in figura. & qui conſiderauerit in aliquo facto factorum, non declarabitur ei ſcientia eius, niſi cum declarata

Ecce quõ cęlum dicatur Aĩal & quõ habeat mẽbra.

Corpora cœleſtia nõ ſũt eadem ſpẽ. Idem lib. de ſba orbis ca piu. 5. Vide oppo. 2. cœ. 49. et 59. cõ. Vide cõtra. Zim.

Corpus cœleſte eſt vnũ animal. Vide infra diſp. 3. & 2. Cœ. 42. 71. & 74.

fuerit ei ſcientia intenta in illo facto, & finis intentus in eo. &, cum **D** non ſciuerit omnino ſcientiam eius, poſsibile erit vt exiſtimet ꝙ poſſibile ſit reperiri hoc factum, licet ſit in quacunque figura fuerit, & in quacunque quantitate, & quocũq; ſitu partium, & in quacunque com poſitione, hoc idem euenit Loquentibus, de corpore cœleſti Et oĩa iſta ſunt cogitationes primo aſpectu, & ſicut qui opinatus fuerit hoc in factis, ignorat facta, & factorem, ſed habet in eis opiniones non veras, ſic etiam eſt diſpoſitio in creatis. Et aduerte huic radici, & non acceleres in iudicando creaturas Dei. glo. primo aſpectu, & eris ex eis, de quibus dicitur, tu es prope os eorũ, & longe ab interioribus. Illuminet Deus glo. oculos noſtros lumine ſcientię ſuæ, & auferat a nobis velamina ignorantiæ. nam ipſe eſt tribuens ſcĩetias: & noticia operationũ propriarum corporum cœleſtium eſt noticia facientis ea, quem inſpexit Abraam. requieſcat in pace, cum dixerit faciens cœlum, & terram: & nos transferamus ad ſermones Alga. in motibus. **E**

ALGAZEL.

AIt Alga. Secundum vero conſequens conſideratur ex parte diuerſitatis motuum orbium: aliqui quidem ex oriente in occidens, & aliqui econtra, &c. vſque ad poſsibile eſt aduerſario afferre rationes diuerſitatis in rebus, & diſpoſitionibus.

AVEROES.

AIt Auer. Non latet autem te Rhetorica in hoc ſermone, ex eo, quod pręceſsit, ac etiã eius reſponſio, & ꝙ hoc totum eſt eius, qui non intelligit naturas illas excelſas, & operationes nobiles, quæ fiunt ex eis, & aſsimilat ſcientiam Dei glo. ſcientiæ hominis ignorantis. Et, cum dixit ſi autẽ dixerint duæ partes oppoſitę ſunt **F** contrariæ, & qũo fient æquales, dicimus ꝙ hoc eſt, ſicut id, quod dicitur, ꝙ ante, & poſt in inuentione mundi ſunt contraria, & qũo ponitur aſsimilatio eorum. Id aũt, quod exiſtimauerunt, ꝙ ſit notum eſſe ſimilitudinem horarum diuerſarum in comparatione ad poſsibilitatem eſſendi, & ad omne congruum, quod imaginatur poſitio eius in eſſe, & ſic etiam eſt nota æqualitas diſpoſitionum, & ſituum & locorum, & partium in comparatione ad congruũ ei, illud eſt ſermo manifeſti erroris ex ſe. nam, ſi cõceſſum fuerit ꝙ poſsibilitas eſſe hominis, & priuationis ſit æqualiter in materia, ex qua cauſatus eſt homo, & ꝙ hoc ſit ratio ad probandum ꝙ ſit inclinans faciẽs eſſę, & nõ priuationem, tunc non eſt poſsibile imaginari ꝙ poſsibilitas videndi, & non videndi ipſius oculi ſit æqualiter. nam nemo poteſt ponere quòd partes oppoſitæ ſint æquales, ſed debet ponere quòd recipiẽs ea eſt indifferens, & ſequuntur ex eis operationes indifferentes. & ſic ante, & poſt

Quõ ante et poſt in inuẽtione mundi ſint contraria.

Nemo põt ponerẽ quod partes oppoſitę ſint ęquales.

A quæ ſunt ſimilia, ex eo quòd hoc eſt ante, hoc vero poſt, poſsibile eſt tamen vt ponatur ꝙ ſint ſimilia circa receptionem eſſe. Attamen hoc totum non eſt verum. nam quod in eſt oppoſitis, eſſentialiter eſt, vt recipientia eórum ſint diuerſa: ꝙ autem recipiens actionem cõtrariorum ſit vnum in vna hora hoc eſt impoſsibile. Philoſophi autem non tenent poſsibilitatem eſſe rei, & priuationis æqualiter in vna hora: ſed tempus poſsibilitatis eſſe eſt aliud a tempore priuationis, & hora apud eos eſt conditio requiſita in innouatione eius, quod innouatur, & in corruptione eius, quod corrumpitur. Si autem eſſet tempus poſſibilitatis eſſe rei, & tempus priuationis idem, i. in materia rei propinqua, erit eſſe eius corruptio poſsibilitatis priuationis eius, & erit poſſibilitas eſſe, & priuationis ex parte agentis: non autem ex parte recipientis. Et ideo, qui conatus eſt ex hac via affirmare agens eſt ſermo ſufficiens, tamen eſt rhetoricus, & topicus, non demonſtratiuus: licet exiſtimatum fuerit in Alfarabio, & Auicenna ꝙ ipſi proceſſerint hac

Philoſophi non tenent poſsibilitatẽ eẽ rei et priuationis eius equaliter in vna hora.

B via ad probandum quòd omnis actio habeat agens: & eſt via, qua non proceſſerunt Antiqui: & profecto ſecuti ſunt iſti duo viri in hoc loquentes noſtræ gentis. Attamẽ quo ad innouationem totius apud tenentem innouationem eius non imaginatur quidem in eo antecedens, nec ſubſequens. qm̃ antecedens, & ſubſequens in horis imaginãtur in comparatione ad inſtans præſens: &, cum non fuerat ante creationem mundi apud eos tempus, quomodo imaginatur, vt præcedat inſtans ipſum, in quo creatus eſt mundus? & non poteſt demonſtrari hora in creatione mundi: qm̃ antea aut non fuerat tempus, aut fuerat tẽpus infinitum: & ambobus modis non demõſtratur ei hora propria, in qua pendeat voluntas. & ideo hic liber nomen proprium ſibi congruum præ ceteris eſt Deſtructio ſimpliciter, non deſtructio philoſophandi. nam quod facit adipiſci incumbentem ei eſt deſtruere, & deuaſtare ſententias. Et, cùm dixit ſi autem fuerint ei poſsibiles rationes diuerſitatis cum ſimilitudine, conueniunt aduerſario rationes diuerſita-

Alpharabi & Auic. in quid errant ſcd̃m philoſophos peripatheticos.

Declaratio tituli huius libri.

C tis in rebus, & diſpoſitionibus, i. ſi verificatum fuerit Philoſophis ponere diuerſitatẽ in partibus motuũ, verificatur ẽt aduerſario ponere diuerſitatem in tẽporibus cum credulitate ſimilitudinis in eis. Attamẽ hæc eſt cõtradictio ſecũdum ſermonẽ dicetis, nõ ſecũdũ rẽ ipſam, cum cõceditur proportio inter partes oppoſitas, & tempora diuerſa. & huic contradicit proportio in hac mutatione temporum, & partium. & aduerſario eſt ponere ęqualitatem inter eos in ratione diuerſitatis, aut ratione ſimilitudinis. quare omnia iſta ſunt ſermones topici.

In hac ſolutione Auerroes tria facit: primo ponit ſentẽtiam verborum groſſo modo, ſecundo ibi (quorum ſententia) exponit ſubtilius verba eius, tertio ibi (ſed philoſophi reſpondent) declarat ſententiam philoſophorum & ſapientum, & quid bene, & quid male dixit Alga. Quantum ad primam partem reducit ſententiam eius in duobus punctis: quorum ſecundus ponitur ibi (ſecundum vero prædictorum) de primo dicit: dicimus nos quod ſententia horum verborum concluditur in duobus: primum, quod ipſe concedit, eſt, quod impoſsibile eſt in voluntate pręſenti, quod diſtinguat rem a ſuo ſimili: vult dicere quod

loquendo de voluntate noſtra, quę dicitur de voluntas pręſens, quia nobis manifeſta: verum eſt, quod, ſi ei pręſententur duo ſimilia: ſimpliciter impoſsibile eſt diſtinguere vnam illarum, ſcilicet rerum a ſuo ſimili, inquantum ſimile. D
Deinde ponit modum, quomodo voluntas pręſens eligit potius vnum ſimiliū magis altero.d.& intellectus ſine dubio iudicat eſſe denominationem talis vere in agente primo: vult dicere, quod licet voluntas vnum ſimilium non eligat magis, attamen intellectus facit eam denominare eligere potius vnum quam alterum: eo quia intellectus eſt primo in agente, cum operatio pręſupponat cognitionem, vt Auerroes declarauit auctoritate Themiſtij. 12. Metaphyſi. commen.8. Debes ſcire quod voluntas eſt certa, & de ſe illimitata ad effectus ſimiles: ſed, quia ipſa ſequitur comprehenſionem, ideo eligit effectum illum, quem ſibi ratio dictat, & præſentat, vt declarauit Ariſto. in libro de cauſa motuum animalium, &.3. de Anima: vide (Et quod hoc) nunc probat iſtam primam propoſitionem: & intendit probare quod Deus hoc modo præuidentia intellectus eligit per voluntatem, ſicut facit hominis voluntas, & dicit, & qui hoc negaret, eſſet ſicut opinatus eſſet, id eſt, eſſet ac ſi diceretur ab aliquo, quod hic nullū eſt ens infra mundum, neque extra: quoniam omnia ſi ſunt, a Deo eſſe debēt: ſed, ſi Deus non agit illo modo, nullum ens erit a Deo, & per conſequēs apparet vis primi puncti. (Et ideo ſequitur) iſte textus poteſt dupliciter cōtinuari ad præcedentē, vt poſſum concipere: vno modo vt ſit ſecunda ratio ad probandū voluntatem eſſe in Deo, quæ ratio eſt quaſi ex auctoritate antiquorum, quos narrat Auerroes, 12. Metaphy. commen. 39. quod hæc ſunt in Deo æquiuoce, & per conſequens ſunt in Deo. Vel poteſt exponi melius, quod Alga. infert correlatium ex dictis dicens, & ideo ſequitur ex hoc, quod voluntas dicitur in Deo, & in homine æquiuoce: cuius rationem ex dictis tangit dicens, ſicut dicitur ſcientia, id eſt, intellectus, cui ſubordinatur voluntas, & alijs denominationibus, quæ in Deo ſunt: & hęc expoſitio eſt melior. (Et hæc ſunt verba.) Hic textus pōt exponi iterū duobus modis. Vno modo, vt dicamus quod poſtquam contradixit maiori, quæ erat: duo ſimplicia præſentata vni voluntati, non magis vnum eligitur quam alterum: vult contradicere minori, quæ erat, ſed effectus Dei ſunt ſimiles, ſcilicet eſſe mundi & non eſſe mūdi, &c. dicit & hęc ſunt verba dialécticalia, id eſt, minor eſt ficta non demonſtratiua: cuius rationē innuit dicens, id namque, quod cogit tantum talem denominationem ponere, videlicet appropriare quandam magis quam ſuum ſimile, eſt ſine dubio poſitio, id eſt, quia ponitur voluntates horum eſſe ſimiles. Cui reſpondet dicens, & tamen non ſunt: immo opponuntur, quod declarat dicens: omnia enim opponentia, i. oppoſita reducuntur ad eſſe, & ad priuationem, id eſt, ad contradictionem, quæ formaliter id eſt, per ſe primo opponuntur: & oppoſitio generalis contradictoriorum eſt ſimilitudinis, id eſt, poteſt ſaluari in ſimilibus & tunc recolligit ſolutionem dicens, patet ergo quod hoc, quod ponebat, videlicet, quod res, in quas voluntas reſpicit, ſunt ſimiles, eſt falſum immo ſunt oppoſita contradictorie: quoniam eſſe & non eſſe contradicunt: & ſic eſt de eſſe mundi, & non eſſe eius. Et per hoc apparet ſolutio ad maiorem & ad minorem, & hic eſt primus modus exponendi. Poteſt exponi ſecundo modo, vt dicamus quod hic Auerroes Arguit contra Alga. & tu conſidera: quoniam primus modus eſt melior: vt videtur, & plus conſonus verbis arabicis, & ordini præmiſſo, vt vides. (Secundum vero prædictorum.) Nunc vult ponere ſecundum punctum Alga. & dicit: ſecundum vero prædictorum duorum in verbis huius hominis eſt, quod ipſe dicit ſic philoſophis: & ponit illud, quod loquitur philoſophis dicens, vos ſup. o philoſophi opinamini quod non oportet appropriare rem a ſuo ſimili, vult dicere, creditis non eſſe differentiam a voluntate in electione alterius, ſcilicet rei a ſuo ſimili. Tunc arguit contra eos dicens, mundus factus namque eſt & productus a ſua cauſa dante ſibi eſſe, & propriam figuram: tunc dicit: quare ergo appropriatus fuit in iſto modo: vult dicere, & non ſub modo oppoſito ſimili: cum ſit manifeſtum apud vos, quod diſtingui aliquid a ſuo ſimili in intellectu, aut in conſequentia naturali, id eſt, ſimilitudine natu- E F

Volūtas eſt certa, & illimitata de ſe ad ſimiles effectus.

A tali, ſit falſum apud vos: vult dicere, ergo ex quo nec intellectus diuinus, nec
voluntas eius poteſt diſtinguere inter duo ſimilia. Cum igitur mundus iſto
modo factus, & illo modo oppoſito ſint ſimilia, non erit productus a primo mo
tore, vt in tempore, nec in æternum: hæc ſunt verba huius hominis. (quorũ
ſententia.) Vult modo ſubtilius exponere verba eius, & ponit ſecundum pun-
ctum primo. d. quorum, ſcilicet verborum in ſecundo puncto dictorum ſenten-
tia eſt, quod oportet philoſophos concedere eſſe denominationem in agente pri
mo appropriante rem a ſuo ſimili, id eſt, quod oportet concedere quod in Deo
ſit potentia diſcretiua vnius rei a ſuo ſimili. Quod declarat dicens, videtur
enim poßibile mundum eſſe in aliam figuram, præter hanc, quam modo re-
tinet: & in aliam quantitatem, præter iſtam, ſcilicet maiorem vel minorem:
& ſi ſic: omnia ergo ſunt ſimilia in natura ſui eſſe. Eſt ergo punctus quæſtio-
nis contra philoſophos in hoc: quoniam mundus, inquantum mundus, eſt poſ-
ſibilis ſub duobus modis oppoſitis: ergo non magis fuit productus a Deo ſiue
ab æterno, ſiue in tempore ſub diſpoſitione præſenti, quam ſub oppoſita. Hæc
forma arguendi valet contra eos, ſicut contra theologos. (Et ſi forte.) Inducit
reſponſionem philoſophorum, & redarguit eos dicens: &, ſi forte philoſophi
dicerent, quod hoc verum eſſet in temporibus priuationis mundi; vult dicere,
B quod illa poteſtas in vtroque modo eſt vera ante tempus eſſendi mundi: modo
in propoſito nullum fuit tempus ante eius creationem, in quo mundus fuit ſub
non eſſe: ante enim creationem nullum erat tempus principalius alio, quia pro
ductio ſeu creatio nunquam fuit: vult dicere in tempore nouo. Sed, quia theo-
logi ponunt ante eſſe mundi tẽpus verum, vel imaginatum: ideo tunc vere fuit
poßibilitas in vtroque modo factionis: & argumentum contra eos procedit, nõ
autem contra philoſophos. (Nos reſpondemus.) Adhuc Algazel nititur de-
ſtruere opinionem philoſophorum dicens, nos reſpondemus eis, quod creatio
mundi in nobiliori tempore: vult dicere, concedo quod eſſe mundi fuit in tem
pore: & dico quod eodem modo, quo nobis arguunt, arguemus eis, & arguit. d. ſi
duæ ſunt res omnino ſimiles abſque aliqua differentia, videlicet eſſe mũdi ſub
forma præſenti, & magnitudine præſenti, & eſſe ſub quantitate maiori vel mi
nori, & figura alia: petendum eſt, quare magis fuit vna earum ad eſſe quam al-
tera, videlicet quare magis motus orbium tendit verſus quandam partem, quã
verſus contrariam. Similiter, quia puncta polorum mundi magis appropriata
fuerunt vbi ſunt, qua alibi: & declarat poßibilitatem vtriuſque partis. d. quæ-
libet namque duo puncta diametraliter in ſphæra oppoſita poſsibilia ſunt eſſe
poli in eadem ſphæra: quare cogimur dicere, quod appropriari duo puncta po-
lorũ prouenit neceſſario a quadam denominatione dante eiſdem duobus pũctis
C naturã polorũ, vult dicere a volũtate primi motoris, quæ appropriat illa pũcta
eſſe polos: ergo conantur philoſophi concedere corpora ſupercœleſtia non eſſe
homogenea. & ipſi totum contrarium opinantur, videlicet quod corpus cœleſte
eſt ſumme ſimplex, & ideo retinet ſimpliciorem figuram, ſcilicet ſphæricam:
vult ergo dicere, quod aut poli ſunt ad voluntatem, aut ex natura. Si primum,
habetur quod ſunt poli facti a voluntate Dei: ſi a natura, ergo corpora cœle-
ſtia ſunt diuerſarum naturarum, & per conſequens contra philoſophos ẽt: & ſic
quomodocunque ſequitur argumentũ contra theologos, factum eſſe cõtra philo
ſophos: hæc eſt ſententia verborum Alga. in præfato, capitulo. Debes ſcire,
quod virtus argumẽti Al;a. conſiſtit in hoc: quoniam philoſophi euadebant a
quæſtione, quantum ad hoc, quod eſſe mundi fuit æternũ: modo cõtra arguitur:
quoniam eſſe polorum & motuum eſt temporale, vel poßibile ſub vtroque
modo in tempore: igitur oportet ponere in Deo voluntatem, qua illæ ſic ſint,
& non ſub oppoſito: & per conſequens habent dicere quod negant. (Sed philo
ſophi.) Antequã hanc partẽ exponam: dico: quod duo ſunt, quæ difficultatẽ fa-
ciunt Auerroi. Primum, ex quo puncta illa ſunt contingenter poli: quare cœ-
lum mouetur magis verſus a punctum, quam verſus b punctum: ergo oportet,
vel dicere motum eſſe cauſalem, vel dicere hoc ſubeſſe voluntati primi prin-

cipis: & ſic habetur intentum. Secundum eſt, ex quo eſſe mundi ponit ſecun- D
dum eius eſſentiam eſſe ſub diſpoſitione opppſita ad illam, in qua modo eſt:
quare non fuit? vel igitur caſu fuit, vel, vt ſupra, oportet recurrere ad volunta-
tem primi: & iſta duo tangit vis argumenti Algazel. & Albertus octauo phy-
ſicorum quaſi formaliter fecit hoc argumentum. Iſtis propoſitis videtur mihi
quod Auerroes duo faciat: primo præponit duo, quaſi fundamenta ſolutionis:
ſecundo ibi. (Et hoc modo reſpondendum.) Reſpondet ad formam argumen
ti primi, & ſecundi. Quantum ad primam partem, primo oſtendit quinque eſ-
ſe corpora in mundo: ſecundo ibi. Prælibatis igitur iſtis.) ponit ſecundum
fundamentum ad propoſitum eius. Dicit ergo in prima parte. Sed philoſo-
phi reſpondent quod probatum eſt demonſtratiue, quod mundus eſt ex quin-
que corporibus, videlicet ex corpore cœleſti, quod non eſt neque graue ne-
que leue, & quatuor corporibus elementalibus: quorum quoddam eſt graue
abſolute: vt terra, quæ eſt centrum omnium orbium. vult dicere centrum natu-
rale, & quoddam leue abſolute: vt ignis, & alia duo elementa, ſcilicet aqua,
& aer, quæ ſunt huiuſmodi in reſpectu, vt dictum eſt in libro cœli. (Et cau-
ſa.) Vult modo dare cauſam iſtarum proprietatum elementorum, & dicit. &
cauſa grauitatis terræ eſt, quia eſt in maxima diſtantia a motu orbium. Et dat
cauſam alterius .d. & per contrariam cauſam ignis eſt in ſumma leuitate. Et B
dat cauſam aliorum .d. & quia alia duo elementa ſunt interpoſita inter ter-
ram, & ignem, ideo exiſtunt mixta de duabus prædictis naturis, ſcilicet leui-
tate, & grauitate.

CIRCA ISTAM partem occurrit quæſtio: quoniam omne corpus cau-
ſam, vel aliquid eius, debet eſſe immediatum ei, vel ſecundum ſe, vel ſecun-
dum aliquid ſui, vt 7. Phyſicorum colligitur, maxime commen. 10. Et ar-
guitur priuatio nullius poſitiui eſt cauſa. modo diſtantia eſt quædam priua-
tio, cum ſit carentia ſitus ad cœlum: ergo non eſt cauſa grauitatis terræ. Ad *Primus modus rñdēdi.*
iſtam quæſtionem ſunt plures modi dicendi. primus eſt, quod immediata cau-
ſa grauitatis eſt frigiditas. Sed, quia cauſa caloris eſt motus cœleſtis. 2. cœli.
text. commento. 42. ideo frigiditas cauſatur a priuatione motus cœleſtis, &
ſic grauitas ab illa frigiditate. Et quia leuitas & grauitas ſunt oppoſitæ, ideo
leuitas cauſatur a calore: & ita ignis eſt leuis, quia propinquus cœlo. Con-
tra, quoniam effectus poſitiui debet cauſa eſſe poſitiua: modo frigiditas eſt effe- *Contra.*
ctus poſitiuus, ergo non a priuatione cauſatur. Secundo arguitur, ſi ſic: er-
go vbi plus de frigiditate, ibi plus de grauitate: ſed plus aqua eſt frigida, quã
terra, vt 2. de generatione capitur: ergo erit grauior terra, contra ipſum hic.
Adhuc quidam volunt defendere opinionem iſtam, Et dicunt duo. pri- *Defenſio.*
mum, quod frigiditas eſt duplex: ſicut calor duplex. quidam enim eſt calor F
cœleſtis, & quidam calor elementalis. vt 12. Metaphy. commento. 18. & in de
ſubſtantia orbis habetur, ita duplex eſt frigiditas: quædam cœleſtis, & quę-
dam elementalis. prima opponitur ad calorem cœleſtem, ſecunda calori ele-
mentari. hæc diſtinctio colligitur. 2. cœli. commen. 102. Secundo dicunt,
quod quia frigiditas cœleſtis cauſatur ex priuatione cauſarum calidorum, ideo
dicunt quod frigiditas cœleſtis nihil aliud eſt, niſi priuatio caloris, non quod
effectum poſitiuum ponat, ſed tantum priuationem caloris. eſt enim terra aqua
frigidior iſta frigiditate, quia plus priuata calore cœleſtis corporis: eo quia
aqua eſt propinquior cœlo, & cauſis calefactionis. frigiditas autem elementi
eſt effectus poſitiuus, ſicut & calor. Iſtis habitis, ad primum dicit, quod
frigiditas elementi eſt effectus poſitiuus, & iſtius cauſa eſt poſitiua, vt di-
cetur: ſed frigiditas cœleſtis non eſt niſi ſola priuatio caloris, & iſtius cau-
ſa eſt priuatiua, ſcilicet carentia cauſarum calefacientium. Ad ſecundam
patet ſolutio: quoniam in aqua eſt, ſcilicet plus de frigiditate elementi, non
autem cœleſtis. Sed adhuc ego non poſſum bene intelligere ſolutionem *Impugnatio.*
iſtam: quia nihil haberet Auerro. quoniam, ſi frigiditas, de qua loqui-
tur, eſt cœleſtis, tunc non haberet intentum: quoniam, vt dicunt, iſta eſt ſola

A priuatio caloris formaliter, & potentialiter priuatio cauſarum caloris.modo arguitur, vt prius: quoniam grauitas eſt effectus poſitiuus, & frigiditas cauſa,& ens priuatiuum:ergo,vt prius,illa non erit cauſa grauitatis. Ad hoc dicit quidam meus ſocius Paduę, quod forte, ſicut apud Auerro.conceditur duplex frigiditas,ita duplex grauitas, cuius primę eſt cauſa frigiditas cęleſtis, et ſecunda cau ſa ſecundę.& ſicut frigiditas cęleſtis eſt ſola priuatio caloris, ita grauitas cęleſtis erit ſola priuatio leuitatis. Ad formam dicebat,quod frigiditas illa non eſt cauſa entis poſitiui, ſed priuationis tantum. Sed adhuc dubito: quoniam aqua apud iſtos frigiditate elemētali eſt frigidior terra: ergo grauitate elementali erit grauior:conſequentia patet:quoniam,vbi erit plus de cauſa naturali naturaliter agente,erit plus de effectu naturali naturaliter cauſato:cōſequens eſt contra totam philoſophiam,& maxime contra Auerro. hic. Secundo, ſi ſic:tunc datur duplex leuitas poſitiua in corpore igneo exiſtens: quoniam ibi opponitur leuitas grauitati:conſequens eſt notum, & nondum conceſſum ab aliquo. Aliter dicunt alij,& eſt ſecundus modus dicendi, ſcilicet quod vna tantum eſt frigiditas,ſcilicet elementi,quę eſt priuatio caloris, id eſt res priuata calore.volunt.n. quod duo dicat,ſcilicet qualitatem illam, quę eſt frigiditas,& carentiam caloris: & volunt quod, quia hęc frigiditas non eſt intenta a natura, ideo cauſatur per

Poſitio alia.

Impugnatio

Poſitio quorundam.

B accidens a corporibus cęleſtibus:nec inconuenit quod priuatio ſit cauſa effectus poſitiui per accidens: & dicunt,quod iſta frigiditas eſt maior in terra, quam in aqua propter cauſam Auerr.hic &.2.cęli.commen.102.& quando dicitur.2.perihet.aqua eſt primum frigidorum:intelligunt quo ad ſenſum noſtrum:quoniam plus mutatur a frigiditate aquę propter inconſuetudinem, quam ab illa terrę:& hoc tangitur primo phyſi. His habitis, patet ſolutio quęſtionis, volunt enim quod terra eſt grauior, quia frigidior:eſt autem frigidior, quia plus diſtat a corporibus cęleſtibus per motum calefacientibus. Hic modus,licet ſumatur a Thoma.2.cęli.attamen peccat apud me:quoniam non videtur verum,quod frigiditas non intendatur a natura:quoniam illud, per quod conſtituitur in eſſe corpus neceſſarium in mundo,eſt intentum per ſe a natura: ſed per frigiditatem conſtituitur in eſſe terra:ergo, &c. Secundo, illud, quod eſt cauſa operationis naturę, eſt intentum a natura.frigiditas eſt huiuſmodi.eſt enim cauſa frigefactionis,quę eſt operatio pluſquam naturalis. alia argumenta contra hoc tetigi in libro de ſubſtantia orbis. Secundum,in quo peccat,eſt:quoniam omnes fere concordes ſunt in hoc,quod aqua eſt frigidior terra. eſt enim ignis primo calidus, aer primo humidus,aqua primo frigida,& terra primo ſicca:vt dicit philoſophus ſecundo de generatione:& certum eſt, quod non ęquiuocat de ly primo in iſto ordine. Et etiam declaratum eſt, quod non poteſt ordo elementorum aliter eſſe. ibi-

Impugnatio

C dem vide,quoniam eſſet longum. Ideo ad quęſtionem iſtam videtur mihi eſſe dicendum,quod ſola frigiditas non ſit cauſa grauitatis:quoniam, tunc aqua eſſet grauior:nec ſola ſiccitas:quoniam,tunc ignis eſſet grauis,immo grauior aqua ad minus.dico ergo quod frigiditas eſt cauſa ſub certo gradu commixtionis ad ſiccitatem.Vnde, ſicut colores extremi ſunt cauſa mediorum ſub certis proportionibus,ita frigiditas eſt cauſa grauitatis, prout eſt cum certa proportione ad ſiccitatem. Sed dices,quare ſiccitas non eſt cauſa grauitatis ſub certa proportione ad frigiditatem, ſicut e contra? Iam apparet ſolutio:quoniam illa non eſt de qualitatibus actiuis, ſicut frigiditas:ideo potius illud attribuitur frigiditati, quam ſiccitati. Contra adhuc, quoniam, ſi frigiditas eſt cauſa grauitatis ſub illa proportione, caliditas non poterit eſſe cauſa leuitatis ſub aliqua alia, quomodocunque proportione ad ſiccitatem eiuſdem ſpeciei. Reſpondeo,quod,ſicut materia eſt vna numero omnium ſub diuerſis diſpoſitionibus, ita ſiccitas eſt vna ſpecie ambarum ſub diuerſis proportionibus:& ſic negatur conſequentia. Ad argumentum modo. ad primum patet ſolutio.priuatio enim motus,ſeu corpus cęleſte non eſt cauſa grauitatis,ſed concauſa concomitans, ſed cauſa eſt, vt dixi. Ad ſecundum dicendum, vt prius, quod Auerro. non tetigit cauſam grauitatis terrę, ſed concomitans illam cauſam: & ſic intelligitur dictum eius in ſecundo cęli, & alibi.

Poſitio propria.

Dubitatio.

Solutio.

Replica.

Solutio.

SECVNDA QVAESTIO principaliter eſt circa elementa media. ait D.
enim ea eſſe mixta ex duabus naturis vult dicere, ſcilicet quodlibet eſt mixtum ex grauitate & leuitate modo. Hoc non videtur verum: quoniam quodlibet elementum eſt æque ſimplex, ſicut & alterum, vt. 4. cæli declaratum eſt, & philoſophus in omnibus locis ponit tanquam manifeſtum, quatuor eſſe corpora ſimplicia generabilia & corruptibilia: ergo dictum Auerro. patitur difficultatem.

Poſitio quorundam. Circa iſtam quęſtionem breuiter quidam viri dicunt quatuor eſſe qualitates ſenſibiles, & duas motiuas in corporibus ſimplicibus. volunt enim quod ignis ſit ſumme leuis, terra ſumme grauis, aer ſit compoſitus ex grauitate & leuitate. plus tamen ex leuitate, aqua eodem modo ex leuitate & grauitate, licet plus de grauitate. volunt enim quod, ſicut apud Auer. color medius non eſt eſſentialiter & realiter, niſi extremi ſub certa proportione, ita huiuſmodi qualitates medię ſunt qualitates extremę ſub certis proportionibus diuerſis. &, ſicut color medius differt ſpecie ab extremis per accidentia, ita & huiuſmodi mediæ qualitates differunt ſpecie ab extremis. Qualitas ergo motiua aeris non eſt niſi grauitas, & leuitas refractę ad certum motum fractionis. Et ſimiliter etiam qualitas motiua aquę: & hanc opinionem accipiunt ab Auer. primo cæli. commen. 17. & 4. cæli. commen. 26. & 29. & pro eis facit multum verbum Auer. hic. d. & quia alia duo elementa interpoſita ſunt inter terram & ignem, B.
mixta exiſtunt de duabus prędictis naturis: ecce, quomodo aperte, & manifeſte tangit hunc modum. Et per hoc ad primum. dicendum enim quodlibet eſſe ęque ſimplex in ſubſtantia, non autem in qualitatibus: &, etiam licet illa qualitas motiua ſit compoſita, quia tamen compoſitio illa non diuerſificat operationem illius, poteſt & debet computari tanquam ſimplex: & ſic poteſt ſaluari dictum Auerro.

Impugnatio Contra iſtam opinionem eſt ſolum argui ſic: cuiuslibet motus & operationis ſimplicis cauſa principalis, & inſtrumentalis debet, vt ſic, eſſe ſimplex. hæc propoſitio declaratur in primo cæli, per totam ſecundam ſummam: ſed motus elementi eſt ſimplex operatio & ſimplex actus: ergo cauſa principalis, ſcilicet natura elementi, & inſtrumentalis, ſcilicet qualitas motiua debent eſſe ſimplicia. Secundo, in quocunque corpore ſunt plures qualitates motiuæ, motus eſt ſemper a qualitate dominante, vt Auerro. declarat primo cæli. commen. 7. Cum igitur in elementis medijs ſint iſtæ plures motiuę qualitates, motus illorum erit a dominio qualitatis dominantis: & ſic motus elementorum erit, ſicut motus corporum mixtorum: cuius contrarium dicit Auer. Tertio arguitur, & ſuppono primo quod qualitates elementorum ſunt intenſibiles & remiſsibiles ſecundum intenſionem & remiſsionem formæ ſubſtantialis., ſaltem apud Auer. 3. cæli commen. 67. & hoc eſt verum tam de actiuis quam motiuis: quoniam motiuæ ſequuntur actiuas. Tunc arguo in quocunque eſt forma F.
ſubſtantialis elementorum ſubeſſe intenſo & perfecto, ibi eſt qualitas tam actiua quam motiua perfecta ſub eſſe intenſo, vt ex ſuppoſito apparet: ſed in corporibus medijs formę ſubſtantiales ſunt perfectę, & ſub eſſe intenſo: ergo, vt prius. Quarto arguitur, cum qualitates motiuæ apud Ariſto. 4. cæli cauſentur ab actiuis: a quo cauſantur huiuſmodi qualitates? ergo, & ſi detur licentia fingendi, aut vnus effectus habebit cauſas diuerſarum rationum, aut effectus erit ſine cauſa propria & per ſe: & nolo deducere conſequentiam: ſed tu conſidera.

Poſitio cōmunis. Propter iſta, quæ ego feci, & multa alia antiqua argumenta, communis opinio eſt, quod qualitates motiuę ſunt quatuor ſpecie, & numero diuerſę in corporibus ſpecie & numero diuerſis, & quod quęlibet illarum ſit ſub eſſe intenſo in proprio elemento, verbi gratia, qualitas motiua terrę in ea eſt ſub eſſe intenſo: & qualitas motiua aquę in ea eſt ſub eſſe intenſo: & ſic grauitas aquę, & grauitas terrę ſunt diuerſarum ſpecierum, ſicut leuitas aeris, & leuitas ignis: & ſicut iſtę qualitates ſunt ſpecie diuerſæ, ita & motus illi ſunt diuerſi in ſpecie, propter diuerſitatem terminorum ad quos. Sed pro dicto Auerro. debes ſcire, quod mixtio, quando capitur, prout eſt alteratorum vnio, vt in fine primi perihermenias dictum eſt: quandoq; , prout eſt denominatio ſecundum diuerſorum rationem, & reſpectus diuerſos: ſic in propoſito: quia grauitas illa aquę dicitur deorſum reſpe-

A ctu ignis, & aeris, ideo dicitur grauitas: & quia reſpectu terrę eſt ſurſum, ideo di-
citur leuitas, & ideo vocatur aggregatum propter reſpectus diuerſos, & ſic de le-
uitate dicatur: & ideo in terra eſt grauitas in ſummo, ideſt ſimpliciter, & leuitas
ſecundum denominationem, & ſic de illa ignis, & ſic ſatisfit argumentis pro &
contra, & dictis Auerro, quę videntur repugnare. Quia tamen prima opinio Solutio ar-
ſępe eſt habita pro vera, & videtur Simplicij plane quarto cęli, vt ibidem de- gumētorum
claraui. Ad argumenta contra illam dicendum primo, quod aliquod eſſe com- cōtra primā
poſitum contingit dupliciter, vno modo in ratione eſſendi: & ſic omne ens ſepa- opinionem,
ratum a materia & ſubiecto dicitur ſimplex, & per contrarium ens in materia
dicitur compoſitum. Secundo modo aliquid dicitur compoſitum in ratione
principij: eo quia pro vno euentu concurrunt principia diuerſarum rationum,
& per contrarium ſimplex in ratione principij erit, quod pro vno effectu con-
currit ſecundum vnam rationem. Ad formam argumenti dico, quod illa maior
debet intelligi de ſimplici vel in ratione eſſendi, vel in ratione principiandi: &
ſic intelligendo maiorem, negatur minor: quoniam vt ſic, licet illę duæ qualita-
tes ſint compoſitę inuicem, quia tamen in ratione principij non componuntur,
ideo debent dici ſimplex. Ad ſecundam diceret illa opinio, quod antecedens
debet intelligi vbi ſunt plures qualitates, & ſub ratione eſſendi, & ſub ratione
B principiandi. modo in propoſito negatur minor. ſunt enim ratione refractionis
redactæ ad vnam rationem principij, & ſic intelligitur dictum Auerro. primo
cęli. Ad tertiam, licet mihi ſolutio fuerit valde difficilis Bononiæ, vbi diſpu-
taui hanc opinionem, attamen dixi quod qualitas motiua dicitur duobus mo-
dis vna. Aut in ratione eſſendi, & ſic ibi ſunt plures qualitates remiſſæ & re-
fractę certa proportione, vt dixi. aut ratione proportionis. & ſic illæ duæ qua-
litates debent dici vna qualitas, pro quanto certa proportione ſunt redacta ad
rationem vnius principij motiui. & iſta qualitas eſt intenſibilis & remiſsibilis
ſecundum intenſionem & remiſsionem formæ ſubſtantialis, eo quia remiſſa
forma ſubſtantiali, remittitur proportio illa, quę eſt alicuius latitudinis, & ſic
variatur velocitas ad intra vnitatem qualitatis motiuæ, pro quanto remanet la-
titudo proportionis a principio remiſsionis formæ vſque ad finem, & ſic defen-
ſaui hanc opinionem in ſcholis meis Paduæ multoriens. Opinionem iſtam, &
alia argumenta ſcripſi alibi, & ſolui alibi. (Vnde, ſi corpus) Hic infert cor-
relarie neceſsitatem corporis cęleſtis primo ex dictis, ſecundo ibi. (Pręterea
mundus) probat illud a principali intento. Dicit ergo, vnde, id eſt, quia ter-
ra eſt frigida ratione diſtantiæ ad motum cęli, & ignis calidus ratione propin-
quitatis, ſequitur quod, ſi corpus orbiculare non eſſet, nulla iſtarum naturarum
eſſet, & exponit. d. neque ſurſum, neque deorſum eſſet naturaliter: vult dicere
C nullum corpus naturaliter deorſum locaretur, neque relatiue, neque motus ele-
mentorum ſic ſe habere: vult dicere, ſic quod vnus eſſet ad concauum, alter ad op
poſitum punctum, vt dictum eſt. Sed eſt quęſtio: hęc concluſio per quem lo- Dubitatio.
cum tenet: ex quo dictum eſt illam diſtantiam non eſſe niſi concomitantem. Re- Solutio.
ſpondetur, quod ibi prędicatur eſſe multiplex locus, ſcilicet a cauſa ab eſſentia-
liter inhęrente. a caſu, & multis alijs. A cauſa, quoniam, cęlum, & ſi non ſit
cauſa generans, & eſt cauſa agens conſeruans, & eſt forma reſpectu elemento-
rum, vt patet primo meteororum, & eſt finis. & ſic eſt ibi locus cauſę, & eſt ibi
concomitantia eſſentialis, quoniam dictum eſt quod, ſi eſt terra grauis, oportet
vt ſit frigida: non poteſt eſſe frigida niſi eſſentialiter concomitatur eſſe diſtantem
a motu cęli, & etiam eſt locus a caſu, & tu immorate ibi. (Pręterea mundus)
nunc probat idem alia ratione principali, & non correlaria: & virtus ſuę ratio-
nis eſt. Id eſt neceſſarium in eſſe alterius, quod requiritur ad hoc vt aliud ſit fi-
nitum, & ſtans ſub dimenſionibus terminatis. Sed corpus cęleſte eſt neceſſariū
ad hoc vt mundus habeat eſſe finitum. ergo, &c. huius tangit primo vim minoris
d. pręterea mundus finitus eſt ratione corporis ſphęrici, prout illud corpus finitū
eſt de ſua natura, & de ipſo circuitu eſt ab vna ſuperficie. ſup. contentum. vult
ergo habere minorem, ſcilicet quod corpus cęleſte eſt neceſſarium ad eſſe li-
mitatū & finitum elementorum, & totius mundi. Deinde tangit vim maioris, d.

& corpora recta dimenſionibus, id eſt, ſecundum dimenſiones, non ſunt finita D
per ſe, quin poſsint diminui & augeri, & per hoc vult habere vim maioris, &
tu vide probationem primo cęli. commen.4. quoniam ibi declaraui totum hoc.
(quare huiuſmodi ratione) hic infert correlarium ex iſto primo. d. quare huiuſmodi ratione oportet quod corpus ambiens mundum. i. elementa, quę mundus inferior dicitur primo Meteororum, ſit ſphęricum: cuius rationem breuiter tāgit d. alioquin ſequeretur aut quod corpora peruenirent ad alia corpora, vult dicere recta, & illa vlterius ad alia, & ſic ad infinitum: aut quod finient ad vacuum, vt dicebat Ioan. grammaticus, & ambo ſunt impoſsibilia. Sed accidit quęſtio, quoniam octauus orbis etiam finitus eſt, & per conſequens, aut finietur ad vacuum circuiens ipſum, aut ad aliud corpus, & ſic argumentum eſt vnum vtrique.

Dubitatio.

Solutio.

Ad quęſtionem dicebat Democritus, & Leucippus, & Ioannes grammaticus quod extra corpus octauum erat vacuum infinitum, ad quod terminabantur corpora cæleſtia, ad quę terminantur elementa, vt dictum eſt. Huius autem cauſa tangitur ab Alexan. primo cæli, vt refert Simplicius, eo quia ibi poteſt eſſe motus: quoniam, ſi eſſet homo ibi, poſſet extendere brachium, & non extenderet ipſum in pleno, ergo in vacuo. Secundo arguebant, vt narrat Auer. 4. phyſi. commen. 43. & 45. quoniam omne corpus phyſicum & naturale localiter per locum, qui eſt ſuperficies alicuius corporis ambientis. ei per conſequens octauus orbis locabitur per ſuperficiem vacui, ſic vt ſupra. E

Impugnatio

Sed huic opinioni contradicit philoſophus in ſumma quarta primi cæli. & 4. phyſico. prope finem. probat enim quod extra mundum nihil eſt, neque plenum, neq; vacuum, ſed entia optimam vitam ducentia, vt dicit primo cæli. commen. 100. Arguit etiam philoſophus primo cæli. text. commen. 95. mundum conſtare ex tota ſua materia, & ſic nihil extra ipſum inueniri. & tu conſidera rationes Ariſto. ibidem. & 8. phyſi.

Solutio ad quęſtionem.

Ad quęſtionem ergo reſpondebat Auempace, & poſt ipſum Auer. primo cæli. commen. 4. dicebat enim Auempa. vt narrat. 4. phy. commen. 43. ꝙ corpus ſphęricum, & corpus rectum differunt, eo quia ſphęricum ſecundum eius rationem intrinſecam, inquantum ſphęricum finitur per ſe, & non per aliud extrinſecum. rectum autem econtra, per propriam rationem non finitur, ſed per aliquod extra ſe. & ideo corpus cæleſte non finitur ad vacuum, neque ad plenum. accidit enim ſphęrico contineri: proprium enim eſt eius continere, magis quam contineri, vt dicit Auempa. & ſic apparet vis rationis Auer. quare autem hęc quidem ſecundum eius rationem continet, illud vero continetur, in expoſitione commenti quarti primi cæli. dictum quęre. Ad obiectiones. Ad primam dicit Alex. ꝙ illo caſu, manus vel brachium non poſſet extendi. Et cum arguitur, nihil ſibi reſiſtit, ergo in infinitum velociter extenderetur. Dico ꝙ reſiſtentia eſt duplex. poſitiua & priuatiua, vel melius non reſiſtere duobus modis, vel in medio ente, vel in medio non ente. primo modo arguit motum in infinitum velocitari, & in infinitum velocitari motum, ſecundo modo aufert omnino rationem motus: & ſic reſpondet in ſumma Alex. vt potui colligere ex verbis Simplicij. F
Ad ſecundum Auempa. dixit, quod dictum illud intelligitur in corporibus rectis, in ſphęricis autem accidit locari, ſicut eis accidit contineri. Auer. autem. 4. phy. com. iam dicto. & Ariſt. in lib. de cauſa motuum animalium, dicunt ꝙ corpus cæleſte, & maxime octauum per centrum, ſupra quo, & circa quod mouetur, locatur: & quęſtiones accidentes huic in quęſtione mea facta in pueritia mea quęre, quoniam ibi forte ſubtilius ſcripſi, quam debui, quare, &c. (Tandem manifeſtum) hic redit ad propoſitum, & infert ex dictis correlarium. d. tandem manifeſtum eſt ꝙ corpora mundi ſunt quinq;, ſcilicet quatuor contenta, & vnū continens.

Dubitatio.

Dubitatur, quoniam vel diſtinctio ſpecifica corporum ponit in numero, vel non ſi non, ergo vnum eſt elementum, quoniam elementa tantum ſpecie differunt. ſi ponit in numero, non tantum quinque erunt corpora; quoniam corpora cæleſtia differunt ſpecie, ſicut & motus eorum. modo multo plures ſunt motus cæli, quam elementorum. 12. metaphyſi. tex. commen. 48.

Solutio cuiuſdam.

Ad quęſtionem dicit quidam homo huius temporis, ꝙ in rei veritate plures ſunt motus, & corpora quam vnum, ſed Ariſto. ſatisfacit vulgo, qui tantum iudicat diuerſa, quę

A ſenſu videntur diuerſa: & , quia corpora cæleſtia non iudicantur ſenſu diuerſa,
ideo ea computat pro vna natura: quia, vt dicit ſecundo topicorum , loquendum
vt plures, ſentiendum vt pauci. Sed hęc ſolutio eſt deriſibilis. Ariſt. enim in Impugnatio
ſcientia demonſtratiua non loquitur vulgaribus. Pręterea, vt dicit Auer. quar- Solutio pro
to cæli, etiam naturam ignis eſſe diuerſam a natura aeris non niſi forti ratione pria.
compertum eſt. Præterea, philoſophi non niſi ſenſu inuenerunt corpora cę-
leſtia diuerſa, vt apparet per aſtrolabia, & alia inſtrumenta regularia. Tandem
dico, quod Auer. ſecundo cęli. commen. 49. reſpondet, & dicit quod motus cęli
diuerſi non differunt tanquam motus totales, ſed tanquam motus membrorum,
& ideo omnes illi conſtituunt vnum motum totalem, & poteſt tota natura cęli
dici vna natura totalis, licet ſint ibi plura membra, & plures motus: & tu vide
quoniam Auerro. reſpondet argumentis Auicennę ibidem. (Prædeclarato etiã
quod elementa.) Hic infert aliud correlarium dicens, prędeclarato , id eſt, tan-
quam declaratum accipitur ꝙ elementa ſint ſphęricę figurę , cuius rationem di-
cit, quia ambiuntur a corpore ſphęrico. Sed dubitatur adhuc circa idem, quo- Dubitatio.
niam pauloante dictum eſt, corpora elementaria contineri , eo quia ſunt rectę fi-
gurę, & econtra, corpus ſphęricum. Ad hoc dicit Auerroes. 2. cæli. commen. Solutio.
108. quod corpus elemẽtum limitare ſibi figuram ſphęricam naturaliter eſt duo-
B bus modis : eſſentialiter & inſeparabiliter , & naturaliter ſeparabiliter . primo Quõ elemẽ-
modo non: quoniam ſolum cęlum limitat ſibi figuram ſphęricam . ſecundo mo- ta limitant
do ſic: quoniam, licet elementum poſsit ſtare ſub quacunq; figura, attamen vni- ſibi figuram
uerſalius ſtat ſub ſphęrica, licet poſsit ſtare ſub oppoſito eius. & ideo quia po- ſphęricã, &
teſt ſtare ſub oppoſito, oportet vt terminetur per id , quod eſſentialiter eſt tale. ſ. quõ rectam.
cęlum verum non determino nunc elementa eſſe figurę rotundę naturaliter, ſed
alias dicam, & dixi. (Et quia dicta elementa) tertio infert tertium correlariũ. d.
et quia motus orbiũ continet dicta elementa, ideo elementa mouentur hincinde,
& propter idem miſcentur, & generationes contrarię, & corruptiones ſup. fiunt
in indiuiduis non in ſpeciebus, ſicut dicit Ariſt, 2. periher. tex. cõm. 56. Deinde
infert aliud. d. & . ſi aliquis ſupercęleſtium motuum ceſſaret , ordo totus vniuerſi
deſtrueretur, immo, ſi eſſet cęlum ſine motu , adhuc deſtrueretur, aut eſſet nouus
ordo. & quęſtiones accidentes huic quęre in penultimo capitulo de ſubſtantia
orbis in expoſitione mea . Deinde infert aliud. d. & patet ꝙ nullus horũ mo
tuum eſt ſine nec eſſe eſſe. i. motoribus, aut ſine bene eſſe. i. intellectus, quę dicun
tur bene eſſe motuum , quoniam numerus motuum eſt per numerum intelligen-
tiarum. & addit ꝙ omnia iſta clare probata ſunt in ſingulis locis tam ab Ariſto.
quam a ſuis poſterioribus. (Prælibatis igitur iſtis.) Cum accepit primum funda-
mentum, vult modo accipere aliud, & primo continuat ſe ad præcedentia. d. prę
C libatis igitur iſtis, pertractabimus diſputare in obiectionibus Alga. cum autorita
tibus, id eſt, rationibus autenticis ad demonſtrationem circunſtantium, id eſt, au-
ſcultantium magis, ſuper efficaciter, quam ſint dicta huius hominis. Poſt conti-
nuationem ponit ſecundum fundamentum quodammodo tanquam concluſionẽ.
d. & dicemus ꝙ imaginandum eſt, ꝙ quęlibet ſphęrarum ſupercæleſtium eſt vi-
ua. hęc eſt concluſio. ſ. quodlibet corpus cæleſte ſeorſum ab altero eſt viuum. Et
primo tangit vim rationis eius, quę eſt in prima figura, cuius minorem accipit. d.
prout. i. quoniam conſtituitur ex corporibus terminatis in figura, & menſura, &
mouebitur de ſeipſis, id eſt, ab intrinſeco, ergo ad terminatas partes. Deinde
accipit maiorem. d. & quodcunq; ſic ſe habet, videlicet ꝙ, quando videmus cor-
pus terminatum in quantitate, & qualitate mobile de ſeipſo in loco ab aliqua
terminata parte, non parte cuiuſdam extrinſeci rei. i. per pedes, vel brachia, vel
ſcardas, vel ab aliquo attrahente ipſum, & ꝙ ſimul & ſemel mouetur ad oppo-
ſitas partes , dicendum eſt diffinitiue ꝙ tale corpus eſt animatum . ecce igitur
maior, & minor. Circa limitationem propoſitionum. ſ. maioris, & minoris de- Quinq; mo
bes ſcire ꝙ viuum differt a non viuente, primo modo, quoniam omne viuens re dis differunt
quirit corpus terminatæ quantitatis , & hoc innuit per terminari menſura . Fin- animata ab
gunt enim ſapientes ꝙ elementum, vt ſic poteſt creſcere ad infinitum , vt appa- inanimatis.
ret ſecundo de anima, vbi dicitur ꝙ, ſi igni apponatur combuſtibile in infinitum

creſceret ignis. vbi dicit ꝙ non ſic eſt corpus viuens, cùm ſit determinatę magni D
Secundo, tudinis, & augmenti. ſic dicit notanter terminatus in menſura. Secundo differt viuēs, quoniam omne viuens eſt limitatę, & certę figurę. quoniā, vt dicit Auer. tertio cęli. commen. 67. figura eſt de diſpoſitionibus eſſentialiter ſequentibus formam, & maxime animam. Manifeſtum eſt enim elementa non limitare ſibi certam figuram, vt pauloante dictum eſt. econtra eſt de viuentibus, vnumquodque
Tertio, viuum ſibi limitat certam figuram eſſentialiter. & tu lege. 3.4. cęli. Differt tertio. quoniam inanimata non mouentur a principijs in eis, vt dictum eſt. 8. phy. ſcilicet de potentia eſſentiali. animata autem econtra: & tu vide ibidem, ſcilicet
Quarto, commen. 32. & 31. Quarto differt, quoniam inanimatum pluries mouetur ab alio extrinſeco, Verbi gratia, ferrum a magnete, pluries etiam ab impellente: non ſic cōtingit de animato. recolligendo igitur naturas corporum animatorum,
Quinto, iam apparet, quomodo mouetur ab extrinſeco. Quinto differt, vt accipitur in libro de anima. quoniam animatum mouetur ſecundum omnem differentiam poſitionis ęque naturaliter, vel non magis naturaliter verſus vnam partem quam verſus alteram. Inanimata autem ad certum punctum mouentur omnia, vt iam
Ratio, dictum eſt in libris philoſophorum. Ex his ergo propoſitionem maiorem, ſcilicet omne corpus terminatum in menſura, figura mobili a principio in eo ſine concurſu cuiuſcunque extrinſeci verſus partem terminatam per partem terminatam, ſupra partem terminatam, eſt corpus animatum viuens. & hęc maior eſt B
manifeſta ex quinque poſitis. minor autem ſupponitur per ſe tanquam nota. & inde concluditur concluſio poſita, ſcilicet ꝙ corpora cęleſtia ſunt viua animata. (Diximus tamen) Limitat maiorem quantum ad vltimam particulam. diximus tamen ꝙ corpus ſupercęleſte non ab aliqua cauſa extrinſeca mouetur, quia ferrū mouetur a lapide magnetis, quando ille lapis eſt præſens extra. (Vnde iſtis.) Deinde infert correlarium, quaſi ad propoſitum quęſtionis. d. vnde iſtis prælibatis, ſequitur quod in corpus ſupercęleſtibus ſunt ſignati naturaliter. ſ. poli mundi. ſic impoſsibile eſt quod ſint alibi. poli aūt ſunt ſimiles ſurſum & deorſum in animalibus, vt dicitur. 2. cęli. cō. 16. & 15. & dixit naturaliter: qm̄ in omni peripheria cęli poteſt ſignari polus, ſed non naturaliter. Deinde probat iſtud. d. ſicut. n. animalia pręſentia. i. nobis manifeſta, ſ. generabilia habent propria membra in locis proprijs, operibus ſignata, & non decet ꝙ ſint alibi: vt dicamus. i. exponendo me, quantū ad membra motus, quę ſunt in locis proprijs animalium. iſta. n. mēbra habent ſitus in corpore animalis naturaliter. & hęc eſt quaſi vis maioris. deinde accipit minorē. d, & quia poli animati ſphęricę figurę ſunt ſimiles membris motus noſtrorum animalium: & tangit paruam differentiā, quę nō remouet propoſitum, & dicit, & nulla eſt differentia in hoc inter animalia ſphęricæ figurę, & inſphęricę, i. rotundę figurę: niſi quia in noſtris animalibus differunt mem F
bra prędicta in figura, & potentia. i. quo ad diſpoſitionē figurę, pro quanto figura capitis differt ab illa pedum. & potētia: qm̄ virtus capitis eſt alia a virtute pedum in animali inſphęricę figurę differunt tantum in potentia. Et vult habere quod iſta differentia non tollit concluſionem iam dictam, ſ. quod illi poli ſunt terminati naturaliter, & tanquam membra animalis propria. Declaratum eſt igitur vſque huc, quod corpus cęleſte eſt viuum habens membra, vel quaſi mēbra animalis, vt dicetur. Sed, quomodo corpus cęleſte ſit viuum, & animatum dictū eſt a me in pluribus locis, quomodo ſit diuerſum ſecundū poſitionem, ſcilicet, ſurſum & deorſum, ante retro, & dextrum & ſiniſtrum. Dictum eſt in quęſtione mea ſingulari propter hoc inſcripta Vincentio Quirino Veneto meo ſcholari: vbi acute declarata eſt tota iſta materia, licet in fine colligam quędam dicta ad propoſitum. (Et ideo opinati ſunt) Hic ponit peccatum theologorum. Et primo accipit propoſitionem, quaſi pręmiſſam. Secundo accipit propoſitionem quaſi concluſionem, & dicit primo, & ideo opinati ſunt loquētes quod membra huius animalis, vult dicere cęleſtis, non differunt aliquo modo: vult dicere quod dextrum, ſiniſtrum, ante, retro, ſurſum, & deorſum non differunt naturaliter, & abſolute, ſed ſunt ibi reſpectiue, ſicut in columna: & tunc infert propoſitionē quaſi concluſionem, d. vnde, id eſt propter quam cauſam, ſcilicet, quia ibi non ſunt niſi

A reſpectiue, & non naturaliter dicunt quod poſsibile eſt polum mundi eſſe in quibuſcunque duobus punctis fuerint in ipſa ſphęra: vult dicere quod ſicut in columna poſſunt accipi illa puncta ad placitum, ita & in cęlo. Et debes ſcire quod Auerroes non reprobat hanc opinionem, ſed quaſi correlarie voluit habere eam pro reprobata: quoniam iam declarauit eſſe ſimile de cęlo, & de animali noſtro pręſenti. Ariſtote. enim in ſecundo cęli in loco eius vſus eſt ratione Auerrois, hic poſita, ſcilicet quoniam, quod eſt de perfectione animalis, inquantum animal, non erit negandum ab animali cęleſti, quod eſt perfectius, & multo honorabilius animali generabili: modo declaratum eſt huiuſmodi ſex differentias poſitionis eſſe de ſumma perfectione animalis, inquantum animal: ideo non erit negandum ab animali cęleſti: & hanc rationem voluit Simplicius eſſe intelligendam ex vi verborum Ariſtot. ibidem contra antiquos. Secundo debes ſcire, quod ſicut in animali pręſenti nobis ſunt naturaliter ſex virtutes diuerſæ, ſaltem in modo naturaliter ei inexiſtentes ab ipſa anima, ita in quolibet corpore cęleſti. V.g. eſt virtus ſurſumitatis. ſ. in capite, virtus oppoſita ſcilicet deorſum in pedibus. Virtus anterioritatis, videlicet, ante viſum & pectus, & virtus poſterioritatis poſt humeros, & virtus dextreitatis & ſiniſtreitatis, quæ naturaliter ſunt virtutes exiſtentes in compoſito ex corpore & anima, ratione tamen animę principaliter. quare autem ſic ſunt, & non aliter, & tot & non plures, neque pauciores, & ſic dictę & non aliter, non eſt locus præſentis ſpeculationis, ſed in tractatu de hoc dixi, ſcilicet intitulato Magnifico viro Vincentio Quirino, Patricio Veneto. Sicut ergo iſtę ſex virtutes naturales, & abſolutę, & verę animali pręſenti, ita in animali abſenti, ſcilicet cęleſti eſt virtus ſurſum & deorſum, vt ſunt duo poli. antarcticus quidem eſt ſurſum, arcticus, ad quem noſtra habitatio vergit deorſum. non quod iſti puncti ſunt iſtę virtutes, ſed ibi habent vires, & partes iterum ſunt alię. ſ. ante & retro, vt ſunt angulus medietatis diei, & angulus medietatis noctis. Diei quidem ante noctis vero retro. Iterum ſunt alię duę. ſ. dextrum & ſiniſtrum, & iſtæ ſunt, dextrum quidem oriens, ſiniſtrum quidem occidens: & locutus ſum hic ſine ratione, quoniam ibi ſum locutus valde ſubtiliter.

Nota. Quod eſt de perfectione animalis, in quãtũ aĩal, ineſt aĩali cęleſti, quia pfectius.

B

SED SVNT LOCA quęſtionis, quorum primus eſt, vtrum quilibet orbis habeat ſuas proprias differentias poſitionis, an totum colligatum ex omnibus orbibus, ſicut animal totum colligatum ex membris? Secunda quæſtio, vtrum huiuſmodi virtutes ſunt ſubſtantię, an accidentia: &, ſi ſubſtantiæ, an ſeparatę, an in materia? &, ſi accidentia, vtrum ęterna an generabilia: & hæc quidem quæſtio multum difficilis eſt. Pro intellectu ſolu. quæſtionis debes ſcire, quod huiuſmodi differentiæ poſitionis poſſunt capi dupliciter. Vno modo
C reſpectiue, & ſecundum comparationem. Secundo modo abſolute & naturaliter: & iterum abſolute & naturaliter dupliciter: aut vniuerſaliter reſpectu totius vniuerſi, aut particulariter reſpectu vnius determinati corporis & animalis proprij. Si reſpectiue & ſecundum comparationem, ſic ſunt relationes ex parte portionis terræ habitabilis fixæ in toto vniuerſo. Verbi gratia quælibet portio terrę habitabilis, & quælibet ciuitas habet propriam ſituationem reſpectu cęli: reſpectu cuius poſſunt huiuſmodi ſex differentię poſitionis aſsignare. gratia exempli. Sueſſa, vbi ſum natus, habet dextrum cęli reſpectu orientis totius verſus montes caſchani, ſiniſtrum verſus litum montium Cayetæ, ante in directo angulo diei, retro in oppoſito, deorſum reſpectu montis ferni, ſurſum reſpectu maris Leonis: & ſicut dico de Sueſſa, ita dico de Padua, & Venetijs, & Neapoli, &c. q̃libet enim ciuitas in cęlo haber ſex iſtos reſpectus fixos, &c. immo contingit iſtos reſpectus variari reſpectu cuiuſcunque portionis terræ. Sed dices, iſti reſpectus vbi ſunt ſubiectiue? Reſpondeo, quod ſicut columna dicitur dextra & ſiniſtra nullo accidente nouo adueniente ei, ſic nullo reſpectu accidente reali cęlo, accidentia illa variantur in cęlo variatione noſtra: & ſicut illi reſpectus ſunt ſubiectiue in nobis; ita illi reſpectus cęli ſunt ſubiectiue in terra habitabili. huius ratio eſt: quoniam, cum ciuitates innouantur, tunc cęlo accideret nouum aliquod, quod non conceditur: & ſicut dico de portione ter-

Petitio.
Reſponſio.

re parua, ita de tota terra magna habet huiuſmodi differentias reſpectu cœli totius, vltra illas, naturaliter & abſolute exiſtentes. Si vero loquimur de illis ſecundo modo, ſicut dixi, duobus modis vniuerſaliter & particulariter. loquendo primo de eis vniuerſaliter, dicendum: quod illę ſunt ſex virtutes reales, & naturales animę cęli, mediantibus quibus fiunt diuerſę operationes circa terram. imaginandum eſt enim quod ſicut primus motor eſt primus finis, prima forma, & primus motor: non quidem tres res, ſed vna res, & multæ in modo, vt dicit Auer roes. 12. metaphy. commen. 6. ita iſtæ differentiæ naturaliter & abſolute ſumptæ ſunt vna res, ſcilicet ipſa anima cæli vniuerſaliter, diuerſa tamē in modo, prout diuerſimode per portionem cæli diuerſam influit, & ſic ſunt vna res in ſubiecto, plures tamen in modo, prout multę ex ea per portiones cæli diuerſas veniunt operationes: & ſic ex anima ſic multa in virtute operandi, & corpore cæleſti ſimplici proueniunt diuerſę operationes ratione illarum virtutum, quæ ſunt ipſa anima cęli totius. Et per hoc ſatis ſit ſecundæ quæſtioni. Sunt enim ſubſtantiæ ſeparatæ vna in ſubiecto, multæ tamen in modo, vt dictum eſt. ex his ſequitur primo, quod ſiue terra habitabilis ſit, ſiue non: iam poſſent, & eſſent huiuſmodi differentiæ cæli ſic ſumptæ: quoniam non ſunt niſi ipſa intelligentia pluribus virtutibus multa cælo applicata & continuata, vt anima & motor. Secundo ſequitur, quod ſicut nulla eſt quærenda cauſa, quare intelligentia vnitur cælo, niſi quia intelligentia & cælum eſt cælum: ita nulla eſt cauſa, quare ipſa ſit multa in virtute. ſecundum dextrum vnitur orienti, & ſecundum ſiniſtrum occidenti, &c. niſi quia eſt intelligentia ſic multa in virtute. Sed dices ſubſtantia cæli eſt ſimpliciter vniformis in toto, quomodo diuerſæ operationes poſſunt ab vna intelligentia prouenire in partes vnius rationis. Dico, quod iſta fuit ignorantia cuiuſdam mei concurrentis, qui dicebat quod propter hoc erant influentiæ: ſed ego dico, quod ſua reſponſio non eſt intelligibilis, nec digna poni hic. Ideo dico aliter, quod non eſt imaginandum, quod ſicut aqua fluit ab vno puncto per partem, ita illæ tales vires fluunt ab intelligentia in portionem cæli, vt ille groſſus imaginabatur: ſed oportet ſupponere ex anima cæli, & ipſo cælo conſtitutum eſſe quodJam animal, ſic per partes diuerſas diuerſimode influere: non quod ſucceſsiue exeant ab intelligentia, ſed exeunt a cælo toto ratione intelligentiæ: & tu conſidera in animali præſenti. Si vero loquatur particulariter, dicendum eſt ſimiliter: quod ſicut reſpectu totius orbis dantur ſex differentiæ poſitionis, ita reſpectu cuiuſlibet ſphęræ dantur ſex alię. Verbi gratia reſpectu orbis lunæ, & reſpectu orbis ſolis, & ſic de alijs: & iam dicendum eſt in toto eodem modo particulariter & vniuerſaliter: & tu recurre ad modo dicta, & per hæc iam apparet expoſitio commenti. 16. &. 15. ſecundi cæli. vbi Auer. loquitur de huiuſmodi differentijs cæli, & multa dicta in illo tractatu, & patet intētio eius in vltima diſputatione, in ſolutione vltimi dubij. Sed adhuc anima non quieſcit: quoniā ſunt tria, quę faciunt quæſtionem. videmus enim in animali præſenti quod huiuſmodi virtutes ſunt reales, realiter, & in ſubiecto diuerſæ: quare non ſic ſequitur in cæleſti corpore. Secundo, videmus huiuſmodi virtutes requirere determinatas figuras, Verbi gratia, alia eſt figura, quę requirit ſurſum, alia, quæ requirit deorſum, & ſic de alijs, quare non ſic eſt de cæleſti corpore. Tertio, cum virtutes non innoteſcant niſi ex proprijs operationibus, quæ ſunt operationes illarū ſex virtutum, per quas debeamus arguere ibidem illas vires eſſe. Ad iſtam vltimam quæſtionem dicendum, quod in animali præſenti, Verbi gratia, homine ex tribus iam ſumuntur, ſcilicet ex motu locali, & alteratione, & motu augmenti: vt ſcis ex libro cæli, Verbi gratia, ante in homine eſt principium motus ſenſationis, quæ eſt quædam alteratio perfectiua, & per oppoſitum retro ſumitur ex eo, quia non eſt principium illius, ſed finis. incipit enim ſenſatio ab ante, & terminatur in retro. dextrum ſimiliter, quia eſt principium motus localis, & ſiniſtrum, quia eſt finis illius: incipit enim motus localis naturaliter a dextra parte, & terminatur in ſiniſtra: ſurſum & deorſum ſumitur a motu augmenti, eo quia ſurſum eſt principium augmenti. pro quanto per ſurſum aſſumitur cibus, deorſum finis eius. propter igitur iſtos tres diuerſos motus innaſcuntur in animali generabili ſex

A rabili ſex differentiæ poſitionis diuerſæ, vt nunc ſuppono. Tunc applicando
ad propoſitum: quia illa, quæ ſunt diſperſa in natura inferiori, & per diuerſas
portiones ſumpta, reperiuntur vnita in ſuperiori, & per vnam portionem ſum-
pta. Ideo dicendum ꝙ penes motum localem tantum ſumuntur illæ ſex in cœ-
lo, & notanter per motum localem magis, quoniam eſt ſimplicior, & plus cor-
pori ſimplici accommodatus, Imaginandum eſt enim, ſicut dicit Ariſt. in lib. de
animalibus, ꝙ cœlum eſt ſimile homini, qui ſuper pedem voluitur a dextro pe- Cœlũ eſt ſi-
de, & manu in ſiniſtrũ pedem & manum circumcirca: veluti rota, videlicet fi- mile hoi.
xa per punctum capitis, & pedum. Sicut ergo, tunc dextrum eſt, a quo incœ-
pit motus, & ante, per quod tranſit, & ſiniſtrum, ad quod terminatur, & retro,
per quod girat redeundo iterum ad dextrum & ſurſum: & ſunt puncta fixa, ſu-
pra quæ fiunt iſtæ reuolutiones. Ita in corpore cœleſti imaginandum, ſcilicet
ꝙ dextrum eſt oriens, a quo incœpit motus circularis, angulus diei ante, per
quod tranſit, accidens ſiniſtrum, in quod terminatur angulus noctis, retro, per
quod redit ad dextrum: & antarcticus & arcticus polus ſunt ſurſum & deor-
ſum, in quibus cœlum fixe reuoluitur: & tu lege de homine imaginato reuerti
in naturam cœli, 2. cœli, commen. 14. Ecce igitur quomodo ad quæſtiones reſpõ
detur. Ad primam dicendum ꝙ cauſa diuerſitatis eſt, quia natura cœli eſt na- Ad primã.
tura ſuperior, & natura animalis hic eſt natura inferior: & ideo quæ ſunt diuer
B ſa hic, habent vniri ibi, vt colligitur, 2. cœli, commen. 42. per idem. Ad ſecun- Ad ſecũdã.
dam: quæ enim diſperſas figuras requirunt hic, in ſuperiori poſſunt in vna figu
ra vniri, eo quia illa natura eſt ſuperior, & hæc inferior. Ad tertiam iam appa Ad tertiam.
ret qualiter innoteſcunt ex vna operatione tantum propter eandẽ cauſam, prout
reſpectu illius, diuerſimode concurrunt, vt viſum eſt: & bene verum dicũt qui-
dam aſtronomi, ꝙ ſub dextro cœli & ſiniſtro, & ſic de alijs, fiunt diuerſæ in-
fluentiæ, & diuerſæ operationes, quæ ſunt nobis occultæ: & tu vide Alber. 2.
cœli. qui multum aduerſatur meæ opinioni, & credit contradicere Auerro. &
vt puto noluit ipſum intelligere. Sed dices adhuc, cœlum ſemper mouetur, quõ
poſſunt ſumi iſtæ partes, & iſta principia reſpectu æterni: & tu vide ſolutionem
2. cœli, commen. 14. Poteſt tñ dici pro nunc, ꝙ ſunt ibi illa, pro quanto ſi cœlũ Dubitatio.
nouiter mouetur, ſic inciperet, & ſic proſequitur, & terminatur. Declaratum eſt Solutio.
igitur quomodo, & qualiter huiuſmodi differentię ſunt in corpore cœleſti, &
propter quid, & ſub quibus reſpectibus, & differentia hęc ſunt iam expoſi-
ta, redeamus ergo ad locum noſtrum. (Similiter dicendum.) Hic vult ex di-
ctis ſoluere quæſtionem iam tactam, ſcilicet an huiuſmodi differentiæ ſint ſu-
mendæ in quolibet orbe determinato, ſicut in toto vniuerſo colligato ex om-
nibus orbibus, & dicit, ſimiliter recte dicendum in ſupercęleſtibus corpori-
C bus de ipſorum polis: vult dicere particu lariter de quolibet determinato orbe,
quo ad polos & alias differentias poſitionis: cuius rationem tangit. d. eo quod
corpora orbium non ſunt vna in ſpecie, id eſt, non ſunt vnius naturæ ſpecificæ
multa in numero, immo ſunt multa in ſpecie, ſicut eſt indiuiduum animalium
vniuerſalium: vult dicere generabilium, & ponit aliquam differentiam dicens,
quãuis non inueniatur de illa ſpecie niſi vnum indiuiduum in tota ſpecie, vt pa
ret primo cœli. commen. 90. ſed quomodo fit illud, vide in ſecundo capitulo de
ſubſtantia orbis: quoniam moui, q. in propria forma, & ſoluit contradictio-
nem hic, & 2. cœli. commen. 49. & non eſt opus omnia ſcribere. (Et hoc modo
reſpondendum.) Et quia iam facta ſunt fundamenta multum bene ad propoſi-
tum, modo vult ad formam reſpondere: arguebatur enim, quare corpus cœle-
ſte mouetur ad terminatam partem, &c. aut enim hoc fuit caſu, aut ſub volun-
tate primi, vt iam dictum eſt, & dicit, & hoc modo reſpondendum eſt ad quæ-
ſtionem: quare orbes mouentur ad diuerſas partes: cui reſpondet. d. quaſi prout
orbes ſunt animati, pertinent vt moueantur a partibus terminatis, & verſus
terminatas partes, videlicet: dextra & ſiniſtra, & ante & retro: quæ partes
ſunt motus in quibuſcunque animalibus terminatæ, & hoc iam declaratum fuit.
(Sed ut diuerſis differunt.) Sed quia iam data eſt ſolutio, & dictum eſt in cor-
poribus cœleſtibus reperiri huiuſmodi differentias ſex ſitus, & poſitionis: vult

modo tangere differentiam inter huiuſmodi in corporibus cœleſtibus & gene- D
rabilibus, & dicit: ſed in diuerſis differunt: vult dicere ꝙ huiuſmodi differentiæ
in generabilibus ſunt diuerſæ, & cœleſtibus, ſcilicet in figura, & potentia: quo-
niam in animalibus huiuſmodi virtutes differunt, eo quia limitant ſibi membra
diuerſarum figurarum, & ſunt virtutes diuerſæ: ſed in cœleſtibus non differunt
niſi potentia tantũ, vt iam tactum eſt: & tu recurre ad digreſsionem per tactã:
& addit quod huiuſmodi ratione opinatur Ariſt. quod cœli habent ſex extremi
tates, & non ſup. in figura diuerſas, ſed virtute tantum. Et tunc concludit vim
ſolutionis d. & ideo dicimus quod diuerſitas motuũ in tempore partium cœlorũ
procedit ad diuerſitatem, id eſt, propter diuerſitatem ipſarum differentiarum cœ-
lorum, & addit quod hoc eſt proprium in prædictis corporibus, ſcilicet ꝙ cor-
pora ſuper cœleſtia differunt in ſpecie, diuerſitate, id eſt, propter diuerſitatẽ par
tium ipſorũ motuũ, quaſi dicat: quod eo modo differũt motus cœlorũ, ſicut diffe
runt corpora cœleſtia, & quia differunt ſpecie, ideo differunt ſpecie: & ideo dan
tur huiuſmodi differentiæ in quolibet corpore cœleſti. (Vnde conſiderandũ.)
Et quia iam ſoluta eſt quæſtio, & expoſita eſt, vult modo cõcludere correlarie
naturam corporis cœleſtis, & illius motuum, & d. vnde conſiderandum eſt, id
eſt, concludendum ſecundum veram conſiderationem quod primum corpus cœ
leſte, id eſt, totum colligatũ ex orbibus, eſt vnum animal per ſe, cuius natura eſt E
aut ſecundum neceſſe eſſe, aut ſecundum bene eſſe, quod mouetur, id eſt, cuius
natura de neceſsitate, aut vtiliter debet moueri motu cũ omnibus ſuis partibus,
id eſt communi omnibus eius partibus, videlicet diuino motu, id eſt, diurno: ſi-
cut animal colligatum ex omnibus membris mouetur vnico motu, ita totus cœ-
lorum nexus vnico motu diurno vniuerſali mouetur: & de natura aliorũ orbiũ
eſt, quod mouentur verſus contrariam partem: & huius nõ poteſt dari alia cau
ſa. Deinde comparat inter motum octauę ſphærę, & reliquarum. d. & eſt ſup.
neceſſarium quod pars motus vniuerſalis eſt nobilior partibus aliorum: vult di-
cere quod illa portio motus conueniens octauo orbi, eſt nobilior aliis portio-
nibus, quæ conueniunt aliis, prout, i. qm̃ hoc corpus, ſcilicet octauum eſt nobi-
lius omnibus corporibus & nobilibus nobilibus debet attribui nobilior pars
in ſuo motu: & recito tibi fabulam, immo veritatẽ, quod quidã meus amicus Pa
duæ legens, cũ eramus in cœna Rectoris noſtri nouiter laureati, noluit comede
re plus, quia non datata fuit ſibi portio marzepani ſecundum nobilitatem eius,
& ſic abiit: & omnes riſu magno exaltati fuimus: & ita, quia octaua ſphæra
eſt nobilior aliis, ideo ſibi debetur portio motus nobilior. Deinde excuſat ſe. d.
& omnia iſta ſunt probata demonſtratiue in ſuis locis, & ideo non indiget nũc
probare: & ideo corrigit illum dicens, vnde frater mi, ſi tibi placuerit diligere,
pone intellectũ tuũ ad ſtateram ponderandam inter phantaſmata huius homi- F
nis, & flores philoſophorũ: & tandem impoſsibile eſt quod ordo orbium ſit per
alium modum: & ſic ſoluta eſt quæſtio ita copioſa, ſicut vides: & tam bona de-
clarata ſunt, & multa horum in ſequenti diſputatione declarabo: quoniam non
eſt bonum omnia ponere in vno.

AVEROES.

AIt Alga. Dubitatio autem Secunda pro radice rationis eorum
eſt vt dicatur, vos negatis emanationem prouenĩetem ab an-
tiquo, & tamen impoſsibile eſt vobis abſque cõfeſsione eius.
Nam in mundo ſunt innouationes, & habent cauſas. ſi autem innoua
tiones illæ proceſſerint ad alias innouationes, & ſic in infinitum, eſt
falſum. & hoc non eſt id, quod cogitet aliquis intelligens. Si autẽ hoc
eſſet poſsibile, eritis abſque neceſsitate concedendi agens, & affirma-
re neceſſarium in eſſe, quod eſt ſuſtentaculum innouationum poſsibi-
lium. &, cum innouationes habuerint extremitatem, ad quam deue-

A niat proceſſus earum, tunc illa extremitas erit antiquum ipſum. ergo non euadet ſecundum radicem veſtram, quin permittamus emanationem innouati ab æterno.

Vult iterum arguere contra philoſophos.d. Adhuc arguendum eſt ſuper philoſophorum opinione hoc modo: vos negatis aliquod innouari ab antiquo æterno, & nos dicimus quod oportet concedere hoc neceſſario: cuius rationem tangit.d.multa enim in mundo ſunt noua a terminatis cauſis procedentia, & probat hoc.d.aut noua cauſantur a nouis, & ſic ad infinitum: aut perueniũt ad finẽ. primũ eſt falſum, & ab omnibus falſum eſſe eſt conceſſum: cuius rationem tangit.d.& ſi concedimus hoc poſsibile eſſe, id eſt, continue nouum a nouo procedere in infinitum: oportet negare primam cauſam neceſſariam eſſe, ad quã omnia poſsibilia reducuntur: & hoc declaratum eſt 2. Meta.& tunc concludit veritatem alterius membri.d.oportet ergo quod omnia noua in fine, id eſt tandem reducantur ad extremitatem, videlicet antiquum: & ſi ſic: ergo nouum abſolute poteſt ab æterno innouari: & hæc eſt ratio Auicen. & multi loquentes noſtræ legis vtuntur ea pro fortiſsima.

B AVEROES.

Ait Auer. Si vellent Philoſophi ponere ens antiquum in eſſe propter ens, quod innouatur, hoc modo inferendo rationem, ſcilicet ſi poſuiſſent ꝙ innouatum, in eo ꝙ eſt innouatũ, emanat ab æterno, tunc eſſet eis refugium exonerandi ſe à dubitatione in hac diſputatione. Sed debes ſcire ꝙ Philoſophi permittunt eſſe innouatum ab innouato in infinitum per accidens, cum fuerit hoc reiteratum in materia comprehenſa finita: vt ꝙ ſit corruptio corrupti in eis conditio requiſita in eſſe ſecundi tantũ.v.g.qm̃ eſt neceſſe apud eos vt homo ab homine generetur, cum conditione, ꝙ corrumpatur homo præcedens, ita ꝙ ſit materia, ex qua generetur tertius. verbi gratia ꝙ imaginentur duo homines, quorum primus fecit ſecundum ex materia hominis corrupti: &, cùm fuerit homo ſecundus, ipſemet homo primus corrumpitur, & facit homo ſecundus ex materia eius hominem tertium, C iterum corrumpitur homo ſecundus, & facit ex materia eius homo tertius hominem quartum. Nam poteſt imaginari in duabus materiis poſſe fieri actionem in infinitum, abſque eo quòd ſequatur inde falſitas. & hoc tantum, quantum remanet agens. &, cum hoc agens non fuerit ei principium, nec finis in eſſe ſuo, tunc hæc actio non habebit principium in eſſe ſuo, nec finem, vt declaratum eſt ſuperius. Et ſic accidit imaginari in eis tempore præterito, ſcilicet cum præceſſerit hominem homo, qui eum fecerit, & homo corruptus, & ante hominem illum homo, qui eum fecerit, & homo corruptus. nam omne tale, cum ſubſtentatur in agente antiquo tunc eſt in natura circuli, in quo impoſsibile eſt eſſe quid totum. Si vero fuerit homo ab homine ex materiis infinitis, & poſsibile eſt vt addãtur additione infinita, tũc eſt falſum: qm̃ eſſet poſsibile reperiri materiã infinitam, & reperiretur quiddã totum, quod nõ finiretur: quoniam, ſi reperiretur totum finitum additum additione infinita, abſque eo, quòd corrũpatur aliquid

eius, tunc erit poſsibile, vt reperiatur totum, quod non finitur: & hoc eſt, quod iam probauit Ariſ. in lib. Phyſi. ergo modus, quo probauerunt Antiqui ens antiquum, quòd non moueatur omnino, non eſt ex parte eſſe innouatorum ab eo, in eo ꝙ ſunt innouata, ſed in eo ꝙ ſunt antiqua in genere. Et conueniens apud eos eſt, ꝙ hic proceſſus in infinitum ſequatur ab ente agente antiquo: quoniam innouatum neceſſe eſt vt ſequatur per ſe a cauſa innouata. Sed modus, quo poſuerũt Antiqui, quo ad eſſe ens æternum vnum numero, abſque eo, quòd recipiat aliquam ſpeciem mutationis, ſunt duo modi: quorum Vnus eſt, quoniam inuenerunt hoc eſſe circulare antiquum: inuenerunt enim generationem hominis, qui reperitur nunc, eſſe corruptionem præcedentis, & generationem huius corruptionem præcedentis, & ſic corruptionem eius, quod corrumpitur ex eis, inuenerunt eſſe generationem ſubſequentis: & intuleri nt de neceſsitate quòd hæc mutatio antiqua ſit à motore antiquo, & moto antiquo, non mutabili ex ſe, ſed quod mutatur tantum in loco ſecundum partes, ſcilicet appropinquando quibuſdam generatis, & diſtando. & hoc erit cauſa corruptionis corrupti ex eis, & generationis generati: & illud eſt corpus cœleſte. & hoc quidem corpus eſt ens, non mutabile: & ipſum eſt cauſa innouationũ ex parte operationum ſuarum, quæ fiunt, & ipſum, ex parte continuationis harum operationum ei, ſcilicet non habens principium, nec finem, eſt ex cauſa non habente principium, nec finem. Secundus aũt modus, quo poſuerunt ens antiquum, non corporeum omnino, nec habens materiam, eſt, quia inuenerunt omnia genera motuum deuenire ad motum in loco, & inuenerunt motum in loco deuenire ad mobile ex ſe a motore primo, non moto omnino, nec per ſe, nec per accidens: ſin autem, reperirentur motores, qui mouentur, ſimul infiniti: & hoc eſt falſum. Et oportet vt hic primus motor ſit æternus: ſin aũt, non eſſet primus. Et, cum ſic fuerit, tunc omnis motus in eſſe deuenit ad hunc motorem per ſe, non autem per accidens: & eſt id, quod reperitur cum omni moto in hora, qua mouetur. Eſſe autem mobile ante motorem, vt hominem generari ab homine, hoc eſt per accidens, non per ſe. Motor autem, qui requiritur in homine à principio generationis eius ad finem eſſe eius, eſt hic motor. & ſic eſſe huius motoris requiritur in eſſe omnium entium: & requiritur in conſeruatione eorum, quæ ſunt in cœlo, & terra, & reliquorum, quæ ſunt in medio. Et hoc totum non declaratur in hoc loco demonſtratione, ſed ſermonibus, qui ſunt de genere huius ſermonis, & ſunt magis ſufficientes, quã ſermones aduerſarii ei, qui confitetur veritatem. Et, cum declaratum fuerit tibi hoc, non indiges euaſionibus, quibus tuetur ſe Alga. à quæſtione Philoſophorum circa modos dubitationum contra eos in hac diſputatione: quoniam ſunt euaſiones diminutæ. nam, cum non fuerit ſibi declaratus modus, quo poſuerunt ens æternum in eſſe, non erit declaratus ei modus euaſionis eorum ex eſſe innouati ab æterno. &

A hoc eſt, ſicut diximſ, mediante eo, quod eſt ęternum ex ſe, ſed generabile, & corruptibile propter motus ſuos particulares, non propter motum vniuerſalem circularem, ſeu mediante eo, quod eſt paſsionis æternæ in genere, ſ. non habens nec principium, nec finem. Sermo autem Alga. reſpondet pro Philoſophis. Si autem dixerit, nos equidem non negamus emanationem innouati ab antiquo, i. quodcunque innouatum fuerit: ſed negamus emanationem innouati ab antiquo, quod ſit caput innouatorum ab antiquo, poſtquam non diſtinguitur hora innouationis ab ea, quę fuerat antea circa inclinationem modi eſſendi, non ex eo, ꝙ imaginatur hora, nec inſtrumentum, nec conditio, nec natura, nec accidens, nec cauſa cauſarum, quę cauſat aliquam rem. Cum autem non fuerit hoc innouatum primum, ipſum poteſt eſſe vt emanet ab eo cum innouatione alterius rei de diſpoſitione ſubiecti recipientis, ſeu aduentu horę conuenientis, aut eo ꝙ currit ita hoc curſu naturali. Et, quia reſpondit eis Alga. hac reſponſione, dixit, reſpondẽs
B eis, interrogatio autem de aduentu diſpoſitionis, aut aduentu horæ, & omni, quod innouatur in eo, eſt conueniens, & aut procedet in infitũ, aut perueniet ad antiquum, ex quo erit innouatum primum. Attamẽ nos dicimus ꝙ hęc interrogatio eſt, quam interrogauit primo: & hęc ſpecies conſequentię eſt illa, quam intulit contra eos, ad tenendum ꝙ emanet innouatum ab ęterno. &, quia reſpondit ei reſponſionibus nõ congruis interrogationi, & eſt permittere innouatnm ab ęterno, non autem innouatum primum, ideo reiterauit quęſtionem eis. Sed reſponſio huius quęſtionis eſt id, quod pręceſsit de modo emanationis innouati ab antiquo primo, non in eo ꝙ eſt innouatum, ſed in eo ꝙ eſt ęternum, ex eo ꝙ eſt ęternum ſecundum totum, innouatum vero ſecundum partes. nam omne agens ęternum apud eos, ſi emanauerit ab eo innouatum per ſe, non eſt antiquum primum apud eos. & actio eius apud eos ſubſtentatur antiquo primo, ſcilicet aduentus conditio
C nis actionis antiqui, quod non eſt primum, ſuſtẽtatur antiquo primo, eo modo, quo ſuſtentatur innouatum ab antiquo primo: & eſt ſuſtentatio, quę eſt ſecundum totum, non ſecundum partes. Deinde adduxit reſponſionem pro Philoſophis in eo, quòd ipſe imaginatus fuit partim imaginationem opinionis eorum: & eſt quòd non poteſt imaginari innouatum ab antiquo, niſi mediante motu circulari, qui aſsimilatur antiquo, ex eo quòd non habet principium, nec finem: & aſsimilatur innouato, quia omnis pars eius imaginatur generata, & corrupta: & hic motus ex innouatione partium eius erit principium innouationum, & erit in ęternitate vniuerſitatis eius actio ęterna. Deinde dixit circa dubitationem huic modo, quo emanat innouatum ab antiquo primo ſecundum opinionem Philoſophorum, & dixit eis, motus circularis aut eſt innouatus, aut antiquus. Si autem eſt antiquus, quomodo poſsit eſſe principium primum innouatorum? Si vero innouatus, tunc indiget innouante, & procedet res in infinitum. Si vero

innouatus,tunc indiget innouante,& procedet res in infinitum.Si ve- D
ro dixerint ꝙ ipſe aſsimilatur antiquo aliquo modo, & aſsimilatur ĩ-
nouato aliquo modo:nam aſsimilatur antiquo,ex eo ꝙ eſt permanẽs,
& aſsimilatur innouato,ex eo ꝙ innouatur. Dicimus vtrum ſit prin-
cipium innouatorum,ex eo ꝙ eſt permanens,aut ex eo ꝙ eſt innoua-
tus.Si autem ex eo ꝙ eſt permanens, igitur emanat aliquod innoua-
tum ex aliquo,ex eo ꝙ eſt permanens. Si vero emanat ab eo, ex eo ꝙ
eſt innouatus,ergo indiget eo,quod faciet innouationem, & procedet
hoc in infinitum.& hæc eſt diſpoſitio ſermonis eius. Et eſt ſermo ſo-
phiſticus.quoniam non emanat ab eo innouatum,ex eo ꝙ eſt perma-
nens,ſed emanat ab eo,ex eo ꝙ eſt innouatus.ſed ipſe non indiget cau
ſa innouante.quoniam innouatio eius non eſt noua, ſed eſt operatio
antiqua,ſ.abſque principio,& abſque fine.& neceſſe eſt vt agẽs huius
ſit agens antiquum:quoniam actio antiqua eſt ab agente antiquo, &
innouata ab agente innouato:motus autem intelligitur de antiquita-
te eius,ꝙ non habeat primum, nec vltimum.& hoc eſt, quod intelli- E
gitur de permanentia eius.nam motus non eſt permanens,ſed eſt ſuc-
ceſsiuus.&, quia Alga.conſiderauit hoc, dixit eis in euaſione ab hac
conſequentia,eſt ſpecies induſtrię reiterata quibuſdam quæſtionibus.

Nunc Auer. vult reſpondere argumento Alga. Et primo ponit quomodo eſt
neceſſarium illud,quod concludit argumentum. Secundo ponit qualiter illud,
negat,et ſit neceſſarium. Tertio declarat vtrunque: partes declarabuntur. Dicit
ergo primo:dicimus nos quod philoſophi ponerent,id eſt,concederent qđ inno
uatũ,inquantũ innouatũ,poſſe procedere ab antiquo,manifeſtũ eſt, quod nulla-
tenus poſsit a præfato argumento euadere,quaſi dicat, quia argumentum cõclu
dit verũ,ſed non explicat modũ,ſed poſt dicet.(Tamen dicendum) vult modo
ſecundo declarare qualiter illud,quod negauit,eſt neceſſariũ apud philoſophos.
Et dicit,tamen dicendum quod philoſophi concedunt procedere innouatum.i.
ens nouum ab innouato,id eſt ente nouo ad infinitum per accidens, & non per
ſe,vt dicam:quod declarat.d.hæc enim eſt replicatio,id eſt, ſucceſsio in mate-
ria terminata,& finita,id eſt,in rebus materialibus, generabilibus,& corrupti
bilibus:quod declarat dicens,vt dicamus quod corruptio corrupti ſaltem diſpo
ſita cauſa eſt eſſe ſubſequentis, Verbi gratia, oportet ſecundum philoſophum, F
quod homo ex homine generetur,ſcilicet quod pręcedens homo corrumpatur,
ita quod ſit materia ſubſequentis tertij,id eſt, differentis a patre & matre, &
concludit poſt.d.tandem dicimus quod in duabus materijs poteſt optime gene-
ratio procedere ad infinitum:vult dicere in accidentaliter ordinatis, & genera-
bilibus & corruptibilibus:& nullum ex hoc impoſsibile ſequitur: cuius ratio-
nẽ dicit,& ratio huius eſt:quod dum agens ſit præſens,& fuerit ſine principio,
& ſine fine:actus eius ſimiliter erit ſine principio,& ſine fine: & ſic non ſequi-
tur infinitũ actu,ſed in potentia: & ideo in his non inconuenit ire ad infinitum.
Deinde declarat quomodo in accidenter ordinatis hoc ſit poſsibile, & dicit,ſi-
militer ſi imaginaremur in tempore præterito,videlicet, quod quando fuit qui-
dã homo, iã præcedit eum alius homo,qui eum generauit, & eſt homo corru-
ptus:illud enim,quod ſic ſe habet,quando de agente antiquo pendet, eſt de na-
tura circuli,id eſt,quaſi æterno tempore poteſt ſe habere.

Circa iam dicta ꝯueniũt.q. Primo,qa ait qđ nouũ põt ꝓcedere ab antiquo
per accidẽs.Hoc vr̃ falſum,& forte dubiũ:qm̃ generatio vnius ab alio ſimili in
ſpecie,vt d.Alber.primo Meteor.eſt ꝑ ſe:ſed gñatio vnius ab aliquo diſsimili
in ſpẽ eſt per accñs.Cũ igitur iſte homo genitus ſit vnius ſpeciei cũ illo hoĩe ge
nerãte:ergo erit per ſe,& non per accidẽs,Itẽ omne per accidens reducitur ad

A aliquod per ſe:ſi igitur iſte homo generatur per accidens ab iſto homine, a quo per ſe gñabitur idẽ, vel ad quod per ſe generãs reducetur. Itẽ illud, quod generat aliud per foramẽ:eo ergo, &c.& multa alia argumẽta feci alibi, quę quęras.

Secvnda Quęſtio eſt, qm̃ ait, qđ homo genitus eſt ex hoīe corrupto: hoc falſum eſt:qm̃ ſecundo de gñatione in fine, hoc nõ fit niſi in pluribus gñationibus intermedijs, & ſcđo Metaphy.cõmẽ.6.declarat idẽ Auer. Secũdo, qm̃ omne agẽs naturale prius trãſmutat de vno veniẽdo ad imperfectũ, quã ad pfectũ: vt ſcis ſcđo perihermenias:ergo, &c. Circa iſtas qõnes mihi vr̃ eſſe dicẽdum, qđ generatio huius hoīs. V.g. Sortis a Platone eſt per accidẽs multis modis:primo, qm̃ inter generãs & genitũ non eſt ordo eſſentialis, vt dicit Auer.5. Phy. cõ.13.& 8.cõ.45.accidit.n.huic genito qđ ſit poſt generans ſecũdo eſt per accidẽs, qm̃ per ſe ſcđo:ſicut.n.riſibile primo cõuenit homini, & ſecũdo huic homini:ita eſſe rationẽ generãdi primo conuenit homini, & ſcđo huic homini: licet operatio ſit primo ſuppoſiti, ratio tñ operãdi primo ineſt naturę, vt iã Auer.d. 2.Phy.loco eius.tertio eſt per accidẽs, qm̃ põt impediri, vt d. Auer.in 2.ca. de ſubſtãtia orbis: cœlũ.n.generatur per ſe a ſuo motore:qm̃ nõ põt impediri, ecõtra eſt de corpore gñabili:iſtis igitur reſpectibus tribus cõſideratis, philoſophi volũt huiuſmodi generationẽ eſſe per accidens. Tunc ad primam dicendũ, ꝙ generatio illa eſt per ſe illo reſpectu, quẽ tangit argumentũ primũ. Similiter erit

B per ſe ſecundo, reſpectu, quẽ tangit ſecundũ argumentũ. nõ enim eſt ita per accidẽs, vt ſit pure, ſ. taliter ꝙ debeat reduci ad aliquod per ſe: vel forte reducitur ad rationẽ generandi, ſcilicet ad naturam communẽ vtriq;. Tertio dico, ꝙ eſt per ſe tertio, reſpectu, quẽ tangit tertium argumentũ:& ſic poteſt fingi, ꝙ tribus reſpectibus eſt per accidens, & tribus per ſe:& ſic argumẽta non militant. Ad ſecundam quęſtionem poteſt dici, ꝙ vno modo per hominem corruptũ põt intelligi id, quod vltimate factũ eſt ex homine corrupto:& ſic ſperma põt dici homo corruptus, qm̃ ſperma fit ex cibo, cibus ex pane, panis ex frumento, frumentum ex terra, terra ex corpore hominis corrupto, & ſic poteſt ſperma dici homo corruptus iſto modo. Secundo poteſt dici ꝙ homo generatur ex hoīe corrupto pluribus medijs, & hoc intelligit ipſe. Tertio põt dici, ꝙ illud eſt exẽplũ; cuius nõ requiritur veritas, ſed tm̃ manifeſtatio. potuit tñ exẽplificare in elemẽtis, ſed noluit:qm̃ eſt in materia exemplari, de qua non curandũ, quomodocũq; dicat:& ſic apparet. ſol. ad ſecundam quęſtionẽ, & ad argumẽta eius. (Sed ſi homo ex homine.) Hic remouet quendã falſum intellectũ verbi dicti. poſſet enim dici. ſi hic homo ex homine hoc generatur per accidens, ergo caſu: & ſic poſſet dici ꝙ homo iſte ex hoc homine caſu generatur. Hunc intellectũ remouet. d. Sed, ſi homo ex homine generatur ex infinitis materijs, id eſt a caſu: & illæ

C materiæ poſſunt ad infinitũ augeri, id eſt ſic ꝙ non poſsit ex tot, quin ex pluribus, & ſic in infinitũ:tunc ſine dubio ſequitur falſum, vt probauit Ariſt. in lib. Phyſi. id eſt in 8. & ipſe Auer. ibidem contradicit Auic. in 46. commen. (Patet ergo ex præmiſsis.) Hic vult reſpondere ad vim argumenti. dicebatur enim ꝙ ſi nouũ ex nouo generatur, tunc non poſſet probari primum innouabilę ęternũ eſſe, vt dictum fuit. Ad hoc reſpondet. d. patet ergo ex præmiſsis, ꝙ qñ antiqui ponebant antiquũ immutabile, id eſt aliquod ęternum eſſe, non aſſerebant, id eſt non probabant illud ex proceſſu innouatorum ab eo, inquantum innouantur, immo inquantum ſunt antiqui ex genere; inquantum veniunt ab eo aliquo modo medio:deinde reſumit veritatem. d. tandem veritas apud eos eſt, quod hic proceſſus ad infinitum ſequitur eſſe antiqui agẽtis, id eſt reducit ad aliquod agens ęternum, licet immediate a cauſa noua procedat: cuius rationem tangit innouatum enim debet per ſe innouari, quãdo a cauſa noua procedit. (Qualiter tamen.) Hic excuſat ſe d. qualiter tamen conati fuerunt antiqui ponere vnum ens in numero ab æterno immutabili aliquo, patefactum eſt a philoſophis, & maxime ab Ariſto. 8. Phyſi. & 11. Metaphy. & ideo dicit, vnde, id eſt propter quod, hic non eſt locus iterandi ea, quæ ſufficienter determinata ſunt: & hic concludit. d. vnde notandum eſt, ꝙ ſuppoſitis iſtis ceſſata eſt altercatio Alg. cum philoſophis.

Dubitatio.

Sed circa hæc duo ſunt tangenda. Primum eſt, quoniam Auerro. D reſpondet ad materiam argumenti, non tamen multum ad vim formæ: quoniam poteſt dici. nonne motus cœli eſt nouus: iſta enim hodierna reuolutio nunquam fuit, & tamen procedit immediate a corpore cœleſti æterno. Secundum eſt, quoniam non dixit viam, qua declarauit illud Ariſto. ſcilicet ęternitatem primi. Ad primam dicendum, ꝙ ſatis reſpondit in lib. de ſubſtantia orbis, attamen pro nunc dico quod licet iſta dixi: melius tamen tangetur hęc reſponſio in ſolu. ſequentis dubij. Ad ſecundam, illam ſcilicet viam tetigit Ariſtot. tex. commē. 46. & 47. quoniam omnis multitudo generabilium debet continuari ab aliquo ęterno, & ſecunda via fuit tacta in vltimo tex. & xij. Metaphyſi. text. commen. 41. in ſecunda figura ex motu ęterno: & tu vide in 3. cap. de ſubſtantia orbis.

Solutio.

ALGAZEL.

Ait Alga. Secunda autem ratio eorum in hac diſputatione eſt, quoniam exiſtimauerunt ꝙ dicens mundum poſtponi Deo glorioſo, & Deum glo. precedere eum, vſque ad, &, cum neceſſe fuerit antiquitas temporis, & eſt prolatio menſurę motus, ſequitur antiquitas motus. &, cum ſequitur antiquitas motus, ſequitur antiquitas moti. B

Hic vult adducere argumentum iam modo tactum. & primo introducit Alga. d. ait Alga. arguens ad philoſophos de eo, quod negabant, videlicet quod nullum innouatum poteſt procedere ab antiquo. iſta enim fuit propoſitio fundamentalis omnium philoſophorum: deinde ponit ea, quę adducit contra philoſophos. d. & dicit ſic. motus orbium aut eſt ab æterno, aut innouatus, id eſt nouus. D. exequitur membra. d. Si eſt ab ęterno, qualiter ergo poteſt eſſe primum principium innouatarum cauſarum: ſi innouatus, ſcilicet effectus, ergo indiget de innouata cauſa, & procederet in infinitum: vult ergo dicere quod, ſi motus cœli eſſet æternus, non poſſet eſſe cauſa tot rerum nouarum: tacet autem deſtructionem ſecundi membri, quoniam manifeſta eſt eius deſtructio, & ponit ſolutionē philoſophorum cōem, quā declarauit Auer. 12. Metaph. cō. 41. d. Et, ſi forte dicerent philoſophi, quod quodammodo retinet naturam antiqui, & quodammodo naturam noui. vult dicere, quod philoſophi tenent medium, ſ. quod motus cœli nec ſimpliciter eſt ęternus, nec ſimpliciter nouus, immo retinet naturam mediam. quod declarat. d. naturam vero antiqui retinet inquantum eſt permanens, ſcilicet ſempiternus & infinitus, & naturam noui inquantum continue fit, & regreditur ſeriatim ad actum. E

In motu cœli duo conſideranda.

Circa hoc debes ſcire, ꝙ in motu cœli duo eſt conſiderare. ſ. nouitatē, & ęternitatem. Eſt quidem nouus in parte, prout reuolutio pręſens nunquam fuit ante hunc diem, nec vnq̃ erit poſt illū. ergo ſecundū partē pōt dici nouus. Eſt autem ęternus, prout ante hanc reuolutionem pręfuit altera, & ante illam altera, & ſic in infinitū: ex quibus conficitur quoddam vnum numero ęternum ſucceſſiuū: ergo eſt quodāmodo ęternum. (Nos reſpondemus.) Hic contradicit illi reſponſioni. d. nos reſpondemus eis ꝙ ipſe motus aut eſt principium rerum innouatarum, id eſt generabilium inquantum eſt permanens, id eſt ęternus, aut inquantum innouatur cōtinue, & egreditur ad actum, id eſt inquantū eſt nouus. habet enim motus duplicem rationem, ſcilicet ęterni, & noui: ergo, cum oīs cauſa vnius effectus cauſet, prout eſt vnius rationis, petitur ſatis bene: vtrū motus cœli ſit cā generabilis entis, prout eſt ęternus, vel prout eſt nouus. Tūc exequitur de membris. d. ſi primo modo concedunt, id eſt ſi dicant quod ipſe motus, prout eſt ęternus, eſt cauſa rerum generabilium, tunc concedunt neceſſario ꝙ aliquid innouatur ab aliqua re, id eſt ab aliqua cauſa, inquantum ipſa res, id eſt illa cauſa eſt permanens, i. ęterna contra eos. Si ſecundo modo, i. ſi motus cœli

A eſt cauſa generabilium, prout eſt quid nouum: cum cuiuslibet noui detur cauſa noua: ergo oportet ponere cauſam dantem ipſum. ſ. motum continue innouantem eum, & ſic in infinitum. & hoc argumentum eſt potiſsimum, quod adducit quidam theologus, & maxime gloriatur in eo.

AVEROES.

Ait Auer. Via autem proceſſus ſermonis, quem recitauit de eis, non eſt demonſtratiua. & ſumma eius eſt ſi Deus glo. præceſſerit mundum, aut erit prior cauſalitate, non tempore, ſicut prioritas hominis reſpectu vmbræ ſuæ: aut erit prior tempore, vt prioritas ædificatoris reſpectu parietis. Si autem fuerit prior prioritate hominis reſpectu vmbræ ſuę: & Deus eſt antiquus: ergo mundus eſt antiquus. Si vero fuerit prior prioritate temporis, ſequitur vt ſit præcedens mundum tempore non habente principium, & erit tempus antiquum. nam, cum ante tempus fuerit tempus, non poteſt imaginari innouatio eius. &, cum tempus fuerit antiquum, ergo motus eſt ęternus: quoniam non imaginatur tempus, niſi in motu: &, cum motus fuerit æternus, erit motum in eo æternum, & motor eius de neceſsitate æternus. Attamen hæc demonſtratio non eſt vera: quia Deus glo. non eſt ex eis, quorum natura eſt eſſe in tempore: mundus vero eſt, cuius natura eſt eſſe in tempore. & non eſt vera apud eos proportio ęterni ad mundum, ita ꝙ aut erunt ſimul, aut eſt ante eum tempore, ſeu cauſa. æternum enim non eſt ex eis, quorum natura eſt eſſe in tempore: mundi vero natura eſt eſſe in tempore.

B

Nunc ſoluit argumētum tactum. d. dicimus nos ꝙ omnia prędicta ſunt ſophiſmata, & declarat. d. non enim innouata procedunt a circulari motu, inquantum eſt permanens, id eſt æternus, immo inquantum continue innouat. hęc igitur eſt ſol. dico ſcilicet ꝙ hęc generabilia procedunt a motu cœli, prout ille continue innouatur. Et cum dicebatur: ergo indiget cauſa noua alia. reſpondet. d. ſed non indiget de cauſa innouante continue ipſum, immo eſt opus antiquum abſq; principio, & fine: quapropter omnino oportet ꝙ tale agens ſit antiquum, cuius cauſam dicit. opus nanque antiquum fit neceſſario ab agente antiquo, & opus innouatum fit etiam ab agente nouo. Deinde declarat quomodo intelligitur antiquitas in motu. d. & antiquitas dicitur in motu, videlicet ꝙ non habet principium, neq; finem. & hoc modo eſt permanentia motus, quia motus eſt quid continue per ſe mutabile. Debes ſcire, quod ex his voluit remouere quoddam dubium. poſſet enim quis dicere. Si motus eſt permanens: ergo eſt totus ſimul: ideo reſpondet dicens, quod permanens eſt duobus modis. ſ. vno modo, pro ſempiterno, alio modo, prout eſt totum ſimul. primo modo intelligitur motū eſſe permanens, ſecundo modo non. Sed hęc ſolutio fuit ad materiam, non multum tamen ad formam: ideo debes ſcire, vt colligitur. xij. meta. tex. & commen. 34. & 8. phy. commen. 47. & 46. &. xij. meta. commen. 41. quod in rebus generabilibus eſt duo conſideare, ſcilicet ſucceſsionem nouam, & continuationem ſucceſsionis. primo modo attenditur ex parte materiæ paſsiuę, & ex parte motus cœli, inquantum nouus. ſecundo modo innuitur a motu inquantum æternus. Ad formam ergo dicendum. cum quæritur, generabilia quomodo proueniunt a motu cœli? dico quod, ſi loqueris de eis, inquantum noua, ſic ab eo proueniunt, inquātum generabilis. Si de eis inquantum continua, vt ſic proueniunt ab eo, inquantum ſempiternus. Et cum dicit, ſi proueniunt ab eo, inquantum nouus: ergo illæ

C

Duplū permanens.

ab alijs,&c.dico quod non omne nouum habet cauſam nouam, ſed nouum ſimpliciter:modo motus eſt nouus ſecundum quid: & ſic apparet ſolutio quęſtionis ad formam,& materiam. D

ALGAZEL.

AIt Alga. Dubitatio autem eſt vt dicatur ꝙ tempus ſit innouatum,& creatum,& non eſt ante id tempus omnino. Et dictum noſtrum, ꝙ Deus glo. ſit ante mundum, & tempus, eſt ꝙ ipſe fuerat,& non fuerat mundus nec tempus, deinde fuit & cum eo mundus,& tempus. Et dictum noſtrum, nanq; fuit, & non erat mundus, nec tempus,eſt eſſe ſubſtantia creatoris,nec priuatio ſubſtantiæ mundi.Et dictum noſtrum,fuit & cum eo mundus,eſt eſſe duarum ſubſtantiarum tantum, & præceſsio eſt ſeparatio in eſſe tantum, & mundus eſt vt vnum indiuiduum. Si autem dixerimus, fuit Deus glo. & non aliud,exempli gratia poſtea fuit Deus, & aliud, non importat dictio niſi eſſe ſubſtantiæ, & priuationem ſubſtantiæ, & vlterius eſſe duarũ ſubſtantiarum.& non eſt de neceſsitate huius conſyderare rem tertiã, & eſt tempus.& licet imaginatio non quieſceret, niſi conſyderaret rem tertiam,& eſt tempus,tamen inſpicias fallacias imaginationis. B

Nunc vult nouam materiam ingredi, & primo introducit Alg.& ordinẽ eius procedendi.d.ait Alga.modo vero dicemus vnum philoſophorum argumentum contra nos,& poſtea reprobabimus ipſum.In quibus verbis innuit duo tractanda;quorum vnum eſt,ſcilicet adducere argumentum philoſophorum cõtra theologos. ſecundum eſt reprobare illud. (Et tale) Nunc exequitur de primo.d. & tale eſt argumentum.ſi Deus benedictus mundum pręcederet.aut iſta præceſsio eſſet cauſalis,id eſt,ſecundum naturam.cuius expoſitionem ponit.d.ſicut corpus ſuam vmbram pręcedit.aut temporalis,ſicut ędificator domum pręcedit. Si primo modo,ergo mundus eſt ab ęterno,cõſequentiam ſupponit.quoniam, ſi Deus tantum natura mundum pręcedit,tunc erit mundus ei ęternus, ergo,ſicut ęternus Deus,ita ęternus mundus. Si ſecundo modo, ergo oportet ꝙ Deus benedictus pręcedat mundum in tempore ſine principio,ergo tempus eſt ab ęterno. poſtquã enim ante tempus fuerat tempus,nunquam ergo innouatum fuit, & poſt tempus eſt ab ęterno,ergo & motus. Tempus.n.ſine motu non eſt imaginandũ,ſed motus eſt quędam denominatio.i.paſsio mobilis.3.phy.ergo & mobile eſt ab ęterno,& ſic cœlum,& mundus,& reliqua, & addit ꝙ hoc eſt argumentum philoſopho.(Super quod.)Nunc vult exequi de ſecundo,d.ſuper quod taliter reſpondemus.ꝙ tẽpus apud nos non eſt creatum, & nullũ tempus ipſum pręcedit. Ad vim argumenti reſpondet.d.& qñ Deus pręcedit mundũ, & tẽpus.Intelligendũ eſt ꝙ Deus erat ſine mundo,& ſine tẽpore.poſt vero creationem fuit cũ mundo, & cũ tẽpore.(vnde qñ)reſpondet tacitæ quęſtioni.d.vnde, qñ dicimus ꝙ Deus erat,& non alius pręter eum,poſtea fuit cum alio, non ex hoc ſignificatur tempus ab ęterno fuiſſe,licet imaginatio non quieſcat in hoc loco,donec ponat tempus,ſed ſecundum veritatem non eſt reſpiciendum ad imaginationis vitia. F

Dubitatio. Solutio. SED CIRCA hanc ſolutionem duo ſunt videnda. quorum vnum eſt ſolu. ad formam quęſtionis.ſecundum eſt quo modo poteſt ſol.imaginari, Quantum ad primum dicendum ꝙ argumentum erat, vel Deus pręcedit mundum natura, vel tempore,ſi primum,ergo ſunt ſimul, &c.dicendum ꝙ pręcedit eum natura, & tempore.natura,quia cauſatiue.tempore priuatiue, ſcilicet quia inter ipſum, & tempus,& mundum potuit eſſe tempus. Et,quando dicit.ſi natura, ergo ſunt ſimul,conſequentia negatur,ſed verum eſt,quando natura ſolum pręcederet,&c,

A quando dicitur, tempore pręcedit, ergo tempus ante tempus. negatur conſequentia, quoniam illa pręceſsio non fuit poſitiua, ſed priuatiua, & ſic patet ad formã quęſtionis. Circa ſecũdum dicendũ, ꝙ ſicut dicitur. 4. phy. in fine. extra mundũ non eſt plenum, neq; vacuum, & non eſt ibi extra, nec intra poſitiue, ſed negatiue. ſic eſt in hoc caſu. non eſt enim ibi præceſsio poſitiua, ſed negatiua. qm̃, ſicut extra cœlum eſt iſta differentia extra priuatiua. pro quanto poteſt imaginatio vltra ipſum aliquid imaginari, ſicut eſt in productione mundi.

A V E R O E S.

Ait Auer. Hic ſermo eſt ſophiſticus, & corruptus. quoniã iam facta eſt demonſtratio ꝙ ſunt hic duæ ſpecies ipſius eſſe, quorum vnum eſt in natura motus, & hoc non euadit tempore: & aliud non eſt in natura motus, & hoc eſt æternum, & non denominatur tempore. id autem, quod eſt in natura motus, eſt ens notum ſenſu, & intellectu: eius vero, quod non eſt in natura motus, nec in mutatio
B ne, iam facta fuit demonſtratio de eſſe eius apud omnes confitentes ꝙ omne motum habet motorem, & omne actum habet agens, & ꝙ cauſæ mouentes altera alteram non procedunt in infinitum, ſed perueniunt ad cauſam primam, quę non mouetur omnino. & facta fuit etiã demonſtratio ꝙ id, quod non eſt in natura motus, eſt ſupra eſſe eius, quod eſt in motu, & facta etiam eſt demonſtratio ꝙ ens, quod eſt in natura motus, non euadit a tempore, & ꝙ ens, quod non eſt in natura motus, non euenit ei tempus omnino. Et, cum ſic fuerit, tunc præceſsio vnius eorum alteri, i. eius, quod non euenit ei tempus, non eſt prioritas temporalis, nec prioritas cauſæ in cauſato, quæ ſunt de natura entis, quod mouetur: vt eſt prioritas hominis reſpectu vmbræ ſuæ. Et ideo qui aſsimilauerit præceſsionem eſſe non moti moto præceſsioni eſſe duorum motorum vnius quidem reliquo, errauit. nam quælibet duo entia huius generis, cum aliquod eorum conſyderatum fuerit in comparatione ad ſecundum, tunc verificabitur de eo dicere aut erunt
C ſimul, aut ante id, ſeu poſt id tempore. & qui proceſſerunt hac via ex Philoſophis, ſunt poſteriores Maurorum, propter paucitatem intelligentiæ eorum in opinionibus Antiquorum. ergo præceſsio vnius duarum entitatum reliquæ eſt præceſsio eſſe, quod non mutatur, nec eſt in tempore, eſſe mutabili, quod eſt in tempore, & eſt alia ſpecies præceſsionis. &, cum ſic fuerit, non verificatur de his duabus entitatibus, nec ꝙ ſint ſimul, nec quòd vna earum præcedat aliam. Sermo autem Alga. ꝙ pręceſsio Dei glo. mundo non eſt præceſsio temporalis, ſed poſtponitur ei mundus, eſt ſermo verus: ſed non intelligit retardationem mundi ei, cum non fuerit pręceſsio eius temporalis, ſed retardationem cauſati reſpectu cauſę. nam poſtpoſitio opponitur pręceſsioni: & oppoſita ſunt in eodem genere de neceſsitate, vt declaratum eſt in ſcientiis. Et, cum non fuerit præceſsio temporalis, non erit poſtpoſitio temporalis. Et contingit huic etiam dubitatio pręcedens, & eſt quomodo poſtponitur cauſatum cauſę, quæ perfecte habet

conditiones agentis. Philoſophi autem, quia poſuerunt ꝙ ens mobile, vniuerſalitas eius non habet principium, non accidit eis hæc dubitatio: & poſſunt dare modum emanationis entium innouatorum ab ente ęterno. Et ex rationibus eorum ad probandum ꝙ ens mobile nō habet principium, nec innouationem quo ad vniuerſalitatem eius, eſt quoniam, cum fuerit poſitum innouatum, poneretur ens repertum, antequàm reperiretur, Innouatio enim eſt motus: & motus neceſſario eſt in moto, ſiue ponatur motus in tempore, ſiue in inſtanti. Vlterius omne innouatum eſt poſsibilis innouationis, antequàm innouetur: licet etiam Loquentes excitentur etiam in hac radice, & in poſterum loquemur de ea cum eis: poſsibilitas autem eſt paſsio neceſſaria paſsionum entis mobilis, & ſequitur neceſſario, ſi ponatur innouata, vt reperiatur, antequàm reperiretur. & hoc totum eſt ſermo topicus in hoc loco, niſi quòd eſt magis ſufficiens verbis hominum. Sermo autem Alga. ſi autem eſſet Deus glo. & non aliud exempli gratia, deinde fuit Deus cum alio, non importat hęc dictio niſi eſſe ſubſtantiæ, deinde fuerunt duo, & non eſt de neceſsitate huius conſyderare rem tertiam, & eſt tempus, eſt ſermo verus, niſi ꝙ ſequitur vt ſit retardatio ſua ei non retardatio temporalis per ſe: ſed, ſi fuerit, eſt per accidens, cum tempus præceſſerit ſubſequens, ſ. ex neceſsitate pręceſsionis temporis, & ipſum eſſe innouatum: mundus autem non euenit ei hoc de neceſsitate, niſi eſſet pars moti, quam excedit tempus ex extremitatibus eius: vt accidit Moyſi, & aliis hominibus generabilibus & corruptibilibus. Et hoc totum non eſt declaratum hic demonſtratiue. quod vèro declaratum eſt hic, eſt ꝙ contractio nòn ſit vera, & quod recitauit ipſe poſtea de rationibus Philoſophorum, non eſt verum. D

Et, quia ſolutio illa fuit neceſſaria omnino. vult hic alio modo reprobare ſolu. poſitam. & primo ponit qualiter eſt duplex genus entis. ſecundo ibi (Concedentes) declarat qualiter vna ſpecies ex alia declaratur. deinde tertio videtur innuere vim rationis, vt declarabitur. Quantum ad primam partem. d. dicimus nos ꝙ hęc verba erronea ſunt. probatum enim eſt demonſtratiue ꝙ hęc, ſcilicet in vniuerſo, ſunt duæ ſpecies eſſe. quarum vna eſt de natura motus, & hæc ſpecies nullatenus poteſt a tēpore ſeparari. Alia vero ſpecies non eſt de natura motus, & eſt ab ęterno, & nequit, id eſt, non poteſt de tempore aliquo modo denominari, & addit. Prima vero iſtarum aperte patet ſenſu & intellectu. Secunda tamē, quid ab intellectu deprehenditur, declaratur egregie demōſtratiue apud omnes ſup. ex prima ſpecie. Sed contra iſtam diuiſionem arguitur. quoniam multa ſunt, quę nec ſunt motus, nec ſubſtantię ſeparatę, vt generabilia hic permanentia. ergo diuiſio eius mala. Secundo, falſum dicit, quoniam motus non ſenſu deprehenditur, quoniam de motu non habetur niſi mutatum eſſe, quod eſt indiuiſibile, quod apprehendi non poteſt, vt dicitur in lib. de ſenſu. Pręterea motus non poteſt apprehendi niſi ſenſu interiori. 2. de anima. tex. com. 64. maxime in commen. vbi dicitur quod ſenſibile commune ſenſu communi apprehenditur. modo motus eſt ſenſibile commune. Ad hanc quęſtionem dicendum, quod aliquid eſſe de natura motus contingit multis modis. vel, quia recipit formalē prædicationem motus, & ſic tantum argumentatio, alteratio, generatio, & motus localis eſt de natura motus, vt patet in libris Ariſt. Secundo aliquid dicitur de natura motus, quia ſine motu eſſe non poteſt, & ſic omne ens eſt de natura motus, quoniam ſecundum philoſophos motores ſeparati eſſe non poſſunt niſi mouēāt, F

Dubitatio.

Solutio.

Multipliciter al qd pōt eſſe de natura motus.

A vt ſcis. 8.phyſ.maxime commen.52.&.xij.meta.cõm.41. &.48.&.9.metaph.
cõm.7. Tertio modo aliquid eſt de natura motus, qm̃ incipere vel deſinere non
poteſt niſi per motum, vel quia ipſum in ſe eſt motus.& ſic omne ens, vel eſt im-
mobile ſimpliciter, vel mobile.& notanter dixit de natura motus, intelligens p
naturam motus, id eſt, mobile.& ſic apparet vis quęſtionis. Ad argumenta. Ad
primum patet ſolu. Ad ſecundum dicendum quod motus non eſt ſenſibile pro-
prium, ſed commune. & ideo ſufficit quod ſit fundamentum proximum, vel re-
motum ſenſibilis proprij, neceſsitate propinqua vel remota, vt declaraui in quę-
ſtione de hoc. Ad tertium patet ſolu. a ſenſu enim interiori terminatiue com-
prehenditur, a ſenſu exteriori immutatiue, modo nunc dicto, & hoc ſufficit.(Cõ-
cedentes ꝙ omne)Cum poſuit diuiſionem illam, modo vult declarare quomodo
ex prima ſpecie entis declaratur ſecunda ſpecies, et accipit propoſitiones: quarũ
prima eſt, concedentes quod omne mobile habet mouens, cuius rationem tangit
d.& pro, quoniam omnis effectus habet agens. Deinde ponit ſecundam propoſi
tionem.d. & ꝙ cauſę mobiles ſunt terminatę, videlicet quod.i.taliter quod per-
ueniant ad primam cauſam immobilem aliquo modo. eſt ergo ſecunda propoſi-
tio.omnes cauſę reducuntur ad vnam primam cauſam, Deinde accipit tertiam.d.
& probatum eſt demonſtratiue, quod id, eſt illud ad quod ſit vltima reductio,
naturam motus non habet,& tamen eſt naturę motus habentis, id eſt, attributus
B ei, quod habet naturam motus, ſ.corpori cœleſti habenti naturam motus, qm̃ eſt
res mobilis, & redit ad primam.d.ſimiliter probatum eſt demonſtratiue, ꝙ id,
quod eſt de natura motus, non põt aliquo modo a tempore ſeparari, & id, quod
non eſt de natura motus, nullo modo ingreditur tempus. hę ſunt propoſitiones
principales. (Prelibatis igitur.) Vult nunc ex his reprobare reſponſionem Al-
ga.& declarat quomodo eius reſponſio fuit inſufficiens.d. prelibatis igitur iſtis,
dicimus quod precesſio vnius dictorum entium ad alterum, videlicet ad id, quod
non ingreditur tempus. vult dicere quod præceſsio, qua immobile, ſcilicet Deus,
precedit mobile, ſ.corpus cœleſte motum, non eſt præceſsio temporalis, neque
cauſalis. ſup.cauſalitate noua. ideo addit, quę eſt de natura mobilis entis, ſicut
corpus precedit ſuam vmbram. vult dicere, nõ dicitur preceſsio naturę mobilis,
propter quod concludit.d. & ideo quicunq; dicat quod preceſsio immobilis, id
eſt, reſpectu rei mobilis ſit ſimilis preceſsioni vnius mobilium ab altero, errat:
cuius rationem tangit.d. quęlibet namq; duo huius generis.ſ.mobilis ſic ſe hu-
bentia.ſ.in natura mobilis, aut ſunt ſimul, aut vnum eorum precedit alterum in
tempore. (Patet ergo) quia, ergo non eſt preceſsio temporalis nec naturę mobi-
lis, concludit naturam preceſsionis, qua Deus precedit naturam entis mobilis.d.
patet ergo ꝙ preceſsio vnius eorum duorum entium ab altero.ſ. Dei ad ens mo-
C bile, eſt preceſsio eſſe impermutabilis. neque eſt preceſsio ſup. illius, quod eſt in
tempore de eſſe permutabili, id eſt, neque eſt preceſsio vnius entis mobilis ad al
terum ens mobile.(Vnde qñ ait) Verificat nunc dictum Alga. ad vnam partẽ.d.
vnde, qñ ait Alga. ꝙ Deus benedictus non precedebat mundum in tempore, ve
rum dicit. (Et poſtquam) Tunc infert contra ipſum. d. & poſtquã preceſsio Dei
a mundo non fuit temporalis, ergo tardatio creationis mundi adeo non fuit tem
poralis: iſte eſt ſuperficialis intellectus literę. Sed oportet immorari circa iam
dicta. Primo, quomodo ex illis tribus propoſitionibus cõcluditur propoſitum,
& qualiter faciunt ad rem. Secundo, qualiter illa prima propoſitio.ſ.motus
non accipit eſſe, non precedente motu, habet veritatem ſimpliciter, & qualiter
debet ſupponi a philoſopho hic. Tertio, quomodo habet vim predicta ratio ab
eo contra Alga. Dicamus ergo, quantum ad primam, ꝙ illæ tres propoſitiones
ſunt acceptę, quantum ad hoc.ſ.ꝙ ſit vnum primum ens immobile. qm̃, ſi omnis
motus habet mobile, & omne mobile habet mouens, & oportet multitudinem
cauſarum reduci ad vnam primã cauſam illius totius multitudinis, oportet omni
no quod illa cauſa ſit extra illam multitudinem mobilium. qm̃, ſi ad intra latitu
dinem mobilium poneretur, idẽ eſſet cauſa ſui, vt deducit Auer.8.phy.com.46.
&.47. in ſimili verbo. ergo oportet vt illa cauſa ſit ſeparata a genere mobiliũ.
& ideo venit veritas tertię propoſitionis.ſ.ꝙ illa vna ſit ſimpliciter immobilis.

Aliter aliquod ratiõe naturali tenetur, & aliter lege.

& ſic ſatisfactum eſt ad primum. Circa ſecundum dico, ꝙ aliud lege tenetur, aliud ratione naturali. lege enim credo motum accepiſſe eſſe poſt non eſſe, nullo pręcedente motu. & hoc nulla ratione poteſt euidentiam habere, ſed tm̃ eſt ex lege, & ex bonitate creatoris nobis reuelatum. Quod vero hoc ſit contra rationem naturalem, capiẽdo contra rationem naturalem, id eſt, ſupra rationem naturalem, declaratur. qm̃, vt tradit Ariſt. in toto lib. poſte. hic eſt modus reſolutorius. ſ. ꝙ demonſtratio vel fit ex immediatis, vel quæ ex immediatis originẽ ſumpſerunt, quãdo demonſtratio fit ex pręmiſsis, oportet inſpicere ad pręmiſſas, & quando videmus omnia ſingularia earum omnibus ſenſibus eſſe conuenientia, vel pluribus, vel vno nullo alio contradicente, demonſtratio eſt ſimplex ex immediatis immediatione cauſę. V. g. omne, quod fit de nouo, fit pręcedente motu. motus fit de nouo: ergo fit pręcedente motu. Hęc demonſtratio eſt ex immediatis: qm̃ maior eſt omnibus ſenſibus conueniens, qm̃ viſu videmus ꝙ albũ fit ex nigro, id eſt, ex motu corruptionis nigri. Guſtu idem percipimus. ſ. ꝙ dulce fit ex permutatione amari. Et tactu idem videmus. calidum enim non fit niſi ex corruptione frigidi. Idem videmus auditu. non enim fit acutum niſi ex graui. Idẽ odoratu. & tu diſcurre. Cum igitur illa propoſitio maior omnibus ſenſibus ſit cõueniens, a philoſopho naturali debet accipi pro immediata immediatione cauſę. Quod, ſi dicatur, ꝙ eſt vnus alius modus factionis tranſcendens ſenſum. ego cõcedam illud, ſed dico quod non debet eſſe cura apud naturalem philoſophum, qui ex ſenſibus doctrinam accipit. & maxime, cum illi contradicant omnes ſenſus. & hoc eſt, quod dicit elegantiſsimę Auer. 8. phy. com. 22. ſ. ꝙ experimentũ ſermonum verorum eſt, vt concordet ſenſatis, & ibidem com. 25. ſcilicet quod illa eſt propoſitio notior, cui ſunt concordes plures ſenſus, & primo cœli. cõm. 22. vide idem. Et in hoc apparet error expoſitorum lãtinorũ, qui volunt Ariſt. poſuiſſe creationem nouam, & eam tranſcendere ſenſus. non enim hoc eſt dictũ boni viri. forte enim illud fuit Plato. qui ex intellectu ſcientiam ſenſibilium poſuit primo meta. Ariſto. autem econtra ex ſenſibus: & vbi deficiunt ſenſus ex memorijs, & vbi medię ex experientijs, vt docet. 2. poſte. cum igitur creatio tranſcendat ſenſus, tranſcendit philoſophos naturales. & ideo bene dicit Ariſto. ꝙ principium fuit eis, qui de natura loquuntur, ꝙ nihil fit ex nihilo, ſed vnumquodq; ex conuenienti: & ideo nullibi probauit illam, ſed ſemper tanquam immediatam propoſitionem ſuppoſuit, & tanquam famoſam: taceant ergo expoſitores. Demonſtratio ergo illa eſt ex immediatis apud philoſophos. Circa tertiam dico, quod duobus modis vim habet vno modo, quia motus eſt ęternus: vt arguitur. omne, quod mouetur tempore infinito, indiget motore immobili mouente tempore infinito: ſed cœleſte corpus mouetur motu in tempore infinito. ergo indiget motore mouẽte immobili tempore infinito: & ſic habet vim ratio Auer. contra Alga. qm̃, ſi primus motor mouet tempore infinito. ergo Deus non præcedit tempore, nec natura ipſum motum. Secundo poteſt habere vim: qm̃ concluſum eſt ex tribus propoſitionibus eſſe primum motorem immobilem. ergo immutabiliter ſe habet ad quodcunq;. & hoc Auer. ſupponit, & per conſequens non præcedit motum tempore, nec natura mobili, ſed natura immobili, & iſtud eſt eſſe cauſam motus cauſalitate immutabili. & quam ſubtiliſsima imaginatio eſt iſta Auer. & nolo amplius prolongare ſermonem: quoniam ſuppoſito ꝙ motus ſit ęternus. Alga. reſponſio totaliter exterminatur. & tu vide illam bene, et tu vides quõ ratio Auer. procedit bene ſecundum philoſophos. attamen nihil eſt contra nos chriſtianos, qui tenemus principia vera ſupra ſenſus, vt ſcis.

Error latinorum.

ALGAZEL.

AIt Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem dixerit ꝙ dictũ noſtrum, ꝙ fuit Deus glo. & non mundus, habet intelligentiam tertiam præter eſſe ſubſtantiæ, & priuationem mundi ra-

A tione. quoniam, ſi nos conſyderabimus priuationem mundi in futurum, tunc proueniret eſſe ſubſtantiæ, & priuatio ſubſtantiæ. & non eſt verum dicere Deum, & non mundum: ſed conueniens eſt dicere erit Deus, & non mundus: & dicere in præteritum fuit Deus, & non mundus. & erit differentia inter dicere noſtrum fuit, & erit, quoniam non erit id, quod intelligitur de vno, id, quod intelligitur de alio, & perſcru tabimur nunc in quo conſiſtit differentia. Et non eſt dubium ꝙ ipſi non differunt in eſſe ſubſtantiæ, nec in priuatione mundi, ſed in re tertia. nam, cum nos dicimus de priuatione mundi in futurum, fuit Deus glo. & non mundus, dicetur nobis ꝙ hic eſt error. fuit enim dicitur de præterito, & ſignificauit ꝙ ſub dictione fuit, eſt intelligentia tertia, quæ eſt in ſe tranſiens; & tranſiens ex ſe eſt tempus, & trāſiens ex alio eſt motus, qui tranſit tranſeunte tempore: ergo de neceſsitate ſequitur vt ante mundum ſit tempus, quod completum eſt, vſquequo perueniet ad eſſe mundi.

B

AVEROES.

AIt Auer. Intentio huius ſermonis eſt ad notificandum ꝙ in ſermone dicentis fuit ſic, & non ſic, deinde fuit ſic, & ſic, eſt intelligentia tertia: & eſt tempus, quod ſignificauit illa dictio, fuit, in ratione differentiæ intelligentiæ huius rei in præterito, & futuro. nam nos, cum conſyderauerimus eſſe alicuius rei cum priuatione alterius, dicimus eſt ſic, & non ſic, & mutatione ambarum intelligentiarum determinatur ꝙ ſit hic res tertia. ſi autem, cum dicimus fuit ſic, & non ſic, non ſignificaret illa dictio, fuit, aliquid, non eſſet differentia inter dicere noſtrum, fuit, & erit. Attamen hoc, quod dixit, non totū eſt notum per ſe. & non eſt dubium in eo circa comparationē entium adinuicem in præceſsione, & poſtpoſitione: quandoquidem fuerint ex C eis aliqua, quorum natura eſt eſſe in tempore. cum vero non fuerint in tempore, illa dictio fuit, & ſimilia ei non ſignificant in iſtis propoſitionibus, niſi copulationem recitationis recitato, ſicut dicimus & fuit Deus pius, & miſericors: & ſic, ſi vnum eorum fuerit in tempore, & aliud non in tempore, ſicut dicimus fuit Deus, & non mundus, deinde fuit Deus, & mundus. Quare non eſt conueniens his entibus hæc comparatio, de qua exemplificauit. Verificatur tamen comparatio verificatione indubitata, cum ſit comparatio priuationis mundi ad eſſe eius. quoniam priuatio eius de neceſsitate eſt vt ſit in tempore, ſiquidem eſſe mundi fuerit in tempore. &, cum impoſsibile eſt vt ſit priuatio mundi in hora, et eſſe mundi, ergo eſt de neceſsitate antea. & priuatio id præcedit, & mundus poſtponitur ei, quoniam prius, & poſterius in motu non intelliguntur, niſi cum tempore. Et quod ingreditur in hunc ſermonem de inuolutione, eſt quia accepta eſt comparatio inter Deum, & mundum. & hac via tantum deſtruitur hic

Prius & poſterius i motu nō eſt niſi cum tēpore.

ſermo: & non erit demonſtratiuus, ſcilicet quem recitauit Alga. pro Philoſophis. D

ALGAZEL.

AIt Alga.reſpondens Philoſophis pro Loquentibus, in contradicendo huic ſermoni, dicimus ꝙ intelligentia radicalis ambarum dictionum eſt eſſe ſubſtantię, & priuatio ſubſtantię. & res tertia, qua eſt copulatio dictionum.eſt proportio ſequens reſpectu noſtri. & ratio huius eſt.quoniam nos, ſi conſyderauerimus priuationem mundi in futurum, & vlterius conſyderabimus poſt hoc eſſe ſecundum, iam diceremus apud hoc fuit Deus, & non mundus. & verificabitur ſermo noſter, ſiue ſi intellexerimus de eo priuationem primam, ſiue priuationem ſecundam, quæ eſt poſt eſſe. ſi autem in hoc fuerit proportio ad futurum, poſsibile eſt vt conuertatur in præteritum, & proferant eum cum dictione pręteriti: & hoc totum propter E defectum imaginationis in imaginando aliquod ens incipere, niſi cōſyderauerit ei aliquid ante. & hoc pręcedens, a quo non poteſt euadere imaginatio, reputatur ꝙ ſit res vera in eſſe, & eſt tempus, & eſt ſimile defectui imaginationis in conſyderando finire corpus in parte capitis, exempli gratia niſi ad ſuperficiem ſuperiorem eius, & imaginatur ꝙ vltra mundum ſit locus, aut plenus, aut vacuus. Et, cum dicitur ꝙ non ſit ſupra ſuperficiem mundi ſurſum longinquius, defecit imaginatio obedire in hoc concedendo illud: ſicut, cum dicitur ꝙ ante eſſe mundi non ſit aliquid pręcedens, & tamen eſt verum, defecit in hoc concedere. Et, quoniam poſsibile eſt imaginationem falſam fieri, cum imaginatus fuerit aliquis ſupra mundum eſſe vacuum, quod eſt dimenſio infinita, dicendo ei ꝙ vacuum non eſt intelligibile ex ſe: dimenſio vero eſt conſequens corpus, cuius diametri extenduntur. &, cum corpus habeat dimenſiones, tunc dimenſio, quę id proſequitur, eſt finita, & F deciſio vacui, & pleni non eſt intelligibilis. & iam probatum eſt quòd vltra mundum non ſit vacuum, nec plenum, licet imaginatio non obediat in hoc concedendo. ſic etiam dicitur ſicut dimenſio localis conſequitur corpus, ſic dimenſio temporalis motum. nam ipſa eſt extenſio motus, ſicut hæc eſt extenſio dimenſionum corporis. Et, ſicut probatio finitatis diametrorum corporis prohibet affirmationem dimenſionis locis ſupra ipſum, ſic probatio finitatis motus ex lateribus eius prohibet imaginationem dimenſionis temporalis poſt ipſum, licet imaginatio inuoluatur in imaginationibus, & exiſtimationibus ſuis, & non obediat ei. Et nulla eſt differentia inter dimenſionem temporalem, cuius probatio diuiditur apud comparationem eius ad ſurſum, & deorſum: ſiquidem poſsibile eſt affirmare ſurſum, quo non ſit ſuperius, ſic poteſt affirmari ante, ante quod non ſit ante verum, non imaginabile, ſicut eſt in ipſo ſurſum. & hoc ſequitur, & aduerte huic,

quia

A quia ipſi conuenerunt quòd non eſt vltra mundum vacuum, nec plenum.

AVEROES.

AIt Auer. Summa huius ſermonis ſunt duæ quæſtiones: quarũ Vna eſt quòd imaginari præteritum, & futurũ, quę ſunt ante, & poſt, ſunt duo reperta reſpectu noſtræ imaginationis. nam poſsibile eſt nobis imaginari futurum fieri præteritum, & præteritũ, quod fuit antea futurum. &, cum ſic fuerit, ergo præteritum, & futurũ non ſunt ex rebus exiſtentibus per ſe, & non habent eſſe extra animã, ſed eſt res, quam operatur anima. &, cum deſtruatur eſſe motus, deſtruitur intelligentia huius proportionis, & comparationis. Duę quęſtiones.

* Attamen reſponſio eius eſt ꝙ conſecutio motus, & temporis eſt vera: & tempus eſt aliquid, quod operatur intellectus in motu: ſed mo B tus non deſtruitur, nec tempus, quoniam non prohibetur eſſe temporis, niſi cum entibus non recipientibus motum: eſſe vero entium mobilium, ſeu conſideratio eſſe eorum euenit eis tempus neceſſario: quoniam non ſunt hic, niſi duo entia, ſcilicet ens recipiens motum, & ens non recipiens motum, & impoſsibile eſt vt conuertatur vnum eorum ad reliquum, niſi eſſet poſsibile conuerti neceſſarium ad poſſibile. Si autem motus eſſet impoſsibilis, deinde reperiretur, tunc de neceſsitate conuerteretur natura entium non recipiẽtium motum ad naturam recipientium motum. quod eſt falſum. & hoc eſſet, quoniam motus eſt in re neceſſario. Et, ſi motus eſſet poſsibilis ante eſſe mundi, tunc res præcedentes recipientes eſſent in tempore neceſſario: quoniã motus eſt poſsibilis, in eo ꝙ recipit quietem, non autem in priuatione, in priuatione enim non eſt poſsibilitas omnino, niſi eſſet poſsibile v: priuatio deferret eſſe. & ideo impoſsibile eſt innouato quin præ- C cedat id priuatio. & non eſt dubium ꝙ ſeparatur priuatio innouati in ſubiecto recipiente eſſe innouati, & remouetur ab eo priuatio, ſicut eſt in aliis contrariis, nam calidum, cum fit frigidum, non conuertitur ſubſtantia calidi in frigidum, ſed mutatur ſubiectum recipiens a calido in frigidum. Obſerua ꝙ tex. antiquus hanc particulam vſque ad ſignum * attribuit Algazelo reliqua Auer. & iõ expoſitor exponit pro 27. particulã In priuatione non eſt poſsibilitas omnino.

Quæſtio autem ſecunda, & fortior quidem earum, eſt ſophiſtica, & corrupta. Et ſumma eius eſt ꝙ imaginari præceſsionem ante initium primi motus, ante quem non fuit aliquod, quod mouetur, eſt ſicut imaginari ꝙ vnum corporum mundi, & eſt ſurſum exempli gratia, finitur neceſſario aut ad aliud corpus, aut ad vacuum. nam dimenſio eſt quid ſequens corpus, ſicut tempus eſt quid ſequens motum. &, ſicut eſt impoſsibile reperiri corpus infinitum, ſic impoſsibile eſt reperiri dimenſionem infinitam. &, cum impoſsibile ſit reperiri dimenſionem infinitã, impoſsibile eſt finiri omne corpus ad aliud corpus, aut ad aliquid, in quo conſideratur eſſe dimenſionẽ: & eſt vacuum exẽpli gratia, & procedet in infinitum: & ſic motus, & tẽpus eſt Secũda q̃ſ.

D quid ſequens ea. Si autem impoſsibile eſt reperiri motum præteritũ infinitũ, & fuerit hic motus primus finitus in extremitate initii, impoſsibile quidem eſt reperiri in eo ante. nam, ſi eſſet ei ante, reperiretur ante primum motum alius motus. Attamen hæc quæſtio, vt diximus, eſt turpis, & eſt ex locis permutationis ſophiſticis, ſi legeris artem ſophiſticam. & hoc quidem permutando iudicium ad quantitatem non habentem ſitum, in qua non reperitur [illegible]tum, & eſt tempus, & motus, à iudicio quantitatis habentis ſitum, & totum, & eſt corpus. & ponendo impoſsibilitatem priuationis finiendi in quantitate habente ſitum probationem ꝙ ſit impoſsibilis in quantitate non habente ſitum, & ponendo actum mentis in imaginando additionẽ, in eo quod eſt in actu, eiuſdem conſiderationis. Et hic eſt error manifeſtus. nam imaginatio additionis de magnitudine reperta in actu, & quòd neceſſe ſit vt finiatur ad aliam magnitudinem, non eſt quid repertum in ſubſtantia magnitudinis, nec aſſumitur in definitione eius. E

Precesſio et poſtpoſitio i motu innouato eſt qd per ſe aſſumptum i eius deſinitione.

Imaginatio vero precesſionis, & poſtpoſitionis in motu innouato eſt quid per ſe aſſumptum in definitione eius. nam impoſsibile eſt vt ſit motus innouatus niſi in tempore, ſcilicet quòd excedat tempus initiũ eius. Et ſic impoſsibile eſt imaginari tempus habens extremũ, quod non ſit finis alterius temporis: poſtquam fuerit definitio inſtantis ꝙ ſit res, quæ eſt finis præteriti, & principium futuri. inſtans enim eſt præſens. & præſens eſt medium neceſſario inter præteritum, & futurum. & imaginari inſtans præſens, ante quod non ſit præteritum, eſt falſum. Et non eſt ſic in puncto: nam punctum eſt finis lineæ, & reperitur cum ea, quia linea eſt quieſcens. & poſsibile eſt imaginari punctum, quod ſit principium lineæ, & non ſit finis alterius lineæ: inſtãs tamen impoſsibile eſt vt reperiatur nec cum tempore futuro, nec cum præterito, & eſt neceſſario poſt præteritum, & ante futurum. &, cum impoſsibile eſt ei vt ſit de ſe, impoſsibile eſt vt ſit ante eſſe futuri, abſque eo quòd ſit finis temporis præteriti. & cauſa huius erroris eſt F ſimilitudo inſtantis cum puncto. Demonſtratio autem, quòd omnis motus innouatus ſit ante eum tempus, eſt quoniam omne innouatũ aut non erit, & impoſsibile eſt in inſtanti, in quo verum eſt dicere quòd innouatum ſit, ꝙ non ſit. remanſit ergo ꝙ verum eſt dicere de eo ꝙ non ſit in alio inſtanti præter primum, de quo verum eſt dicere ꝙ ſit: & inter quælibet duo inſtantia eſt tempus medium: non enim continuatur inſtans inſtanti, ſicut non continuatur punctum puncto: & iam declaratum eſt hoc in ſcientiis: ergo ante inſtans, in quo innouatus eſt motus, eſt tempus neceſſario. nam, cum imaginemur duo inſtantia in eſſe, fit inter ea proculdubio tempus. ſurſum autem non aſsimilatur ipſi ante, vt dictum eſt in hoc ſermone, nec inſtans aſsimilatur puncto, nec quantitas habens ſitum aſsimilatur non habenti ſitũ.

Instans qd

Differentia inter punctũ & inſtans.

Qui pmittit quod inſtãs

Qui autem abuſiue permittit eſſe inſtans, quod non ſit præſens, aut præſens, ante quod non ſit præteritum, ipſe negat tempus, & inſtans.

A ponendo inſtans tale, etiam præſupponit tempus non habens principium. & hęc poſitio contradicit ſibi ipſi. Quare impoſsibile eſt vt attribuatur eſſe præceſsionis in omni innouato imaginationi. nā qui negat præceſsionem, negat innouatum: &, qui negat ꝙ ſit ſurſum ipſi ſurſum, eſt econtra: quoniam ipſe negat ſurſum ſimpliciter: &, cum auferatur ſurſum ſimpliciter, aufertur deorſum ſimpliciter. Et, cum auferantur duo iſta, aufertur graue, & leue, & non eſt actus imaginationis inconueniens in corpore rectarum dimenſionum, ꝙ neceſſe ſit vt finiatur ad corpus aliud, immo eſt neceſſarius. nam corpus rectarū dimenſionum poſsibilis eſt ei additio; & cui poſsibilis eſt additio, id non habet terminum naturaliter. Et ideo ſequitur vt finiantur corpora recta ad corpus rotundum continens: quoniam eſt completum, cui impoſsibile eſt vt fiat additio, nec diminutio. Et ideo, cum acquirit intellectus imaginari de corpore rotundo ꝙ neceſſe ſit finiri ad aliud B pręter id, tunc imaginatus eſt inconueniens, & falſum. Et hęc omnia non ſunt apprehenſa apud Loquentes, neque apud eum, qui non incœperit ſpeculari ordine artificiali. Vlterius, qm̄ non ſequitur tempus motum, ſicut ſequitur finitas magnitudinem: nam finitas ſequitur magnitudinē, quia eſt in ea, ſicut eſt accidens in ſubiecto ſibi appropriato, & demonſtratur tale demonſtratione ſubiecti ſui, & eſt in loco, vbi eſt ſubiectum ſuum. & non eſt ſic in conſecutione temporis motui, ſed conſecutio temporie motui magis aſsimilatur cōſecutioni numeri nu merato, ſcilicet quòd, ſicut non conſideratur numerus in conſideratione numerati, & nō multiplicatur in multiplicatione eius, ſic eſt diſpoſitio temporis cum motibus. & ideo eſt tempus vnum omni motui, & moto, & reperitur in omni loco, adeo ꝙ, ſi imaginati fuerimus homines carceratos a pueritia in vna ſpelunca terrę determinabimus quòd iſti non apprehendunt tempus, eo ꝙ non apprehendunt aliquem motuum ſenſibilium, qui ſunt in mundo. Et ideo tenet Ariſt. ꝙ eſſe mo-
C tuum in tempore eſt ſimile prę omnibus eſſe numeratorum in numero. nam numerus non multiplicatur in multiplicatione numeratorū, & non demonſtratur ei locus, cum demonſtrantur loca numeratorū. & videtur ei ꝙ propter hoc fuit proprietas eius menſurare motum, & menſurare eſſe entium, quę mouentur, in eo ꝙ mouentur, ſicut numerus menſurat corpora eorum. & ideo dicit Ariſt. in definitione temporis quòd ſit menſura motus ſecundum prius, & poſterius, quę ſunt in eo. Et, cum ſic fuerit, quemadmodum cum poſuerimus numeratum quoddam innouatum, nō oportet vt numerus ſit innouatus, ſed oportet, ſi fuerit numeratum, vt ſit ante id numerus, ſic oportet, ſi fuerit hic motus innouatus, vt ſit ante eum tempus: ſi autem innouatum fuerit tempus, cum fuerit motus demonſtratus, quicunque ſit, tunc tempus apprehenditur cum motu illo. & hoc quidem facit te intelligere quòd natura temporis eſt remotiſsima à natura magnitudinis.

nō ſit pſens aut preſens ante qđ non ſit pręteritū negat tēpus.

Numerus nō multiplicatur in numeratione numeratorum.

ALGAZEL.

Ait Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem dicitur hoc pondus eſt tortuoſum, mundus enim non habet ſurſum nec deorſum, quia eſt rotundus, rotundum autem non habet ſurſum nec deorſum, ſed appellatur pars ſurſum id quod eſt prope caput tuum, & deorſum, quod eſt prope pedem tuum, & eſt nomē determinatum in comparatione ad te, & pars, quę eſt deorſum reſpectu tui, eſt ſurſum reſpectu alterius, cum imaginatus fueris eum eſſe in alia parte rotunditatis terræ: & etiam planta pedis eius erit in oppoſitum plātæ pedis tui: immo pars, quam imaginatus es ſurſum ex partibus cœli die, eſt eadē ſub terra nocte: & quod eſt ſub terra, reuertitur ſupra terram circulariter. Primum vero in eſſe mundi non poteſt imaginari vt conuertatur vltimum. & eſt, quemadmodum, ſi imaginati fuerimus lignum, cuius vna duarum extremitatū ſit groſſa, alia vero ſubtilis, & deliberauerimus appellare partem groſſam contiguam ſubtili ſurſum ad locum, ad quem finitur, aliam vero partem deorſum, non videtur ex hoc eſſe differentia eſſentialis mundo: ſed ſunt nomina diuerſa, quæ ſunt ex diuerſa poſitione huius ligni, adeo ꝙ, ſi mutatur ſitus eius, non mutatur nomen: mundus autem non mutatur: ergo ſurſum, & deorſum eſt proportio abſoluta tibi, & non mutantur partes mundi, & ſuperficies eius. Priuatio autem præcedens mundum, & finem primum, eſſe eius eſt ens eſſentiale, & non imaginatū vt recipiat permutationem, & fiat vltimū, nec priuatio, imaginata a nobis ꝙ ſit corruptio mundi, quæ eſt priuatio eueniens, poteſt imaginari ꝙ fiat præcedens: ſed extremitates finis mundi, quarum vna eſt prima, & alia vltima, ſunt duæ extremitates eſſentiales permanentes, & non poteſt exiſtimari permutatio in eis in permutatione relatiui ad eas: & econtra eſt in diſpoſitione ſurſum, & deorſum. Quare poſsibile eſt nobis dicere ꝙ mundo non eſt ſurſum, nec deorſum: & tamē impoſsibile eſt nobis dicere ꝙ eſſę mundi nō habet ante, & poſt. &, cum probatū fuerit ante, & poſt, tunc nihil aliud eſt diſpoſitio temporis, niſi id, quod eſt eius per prius, & poſterius.

AVEROES.

Ait Auer. Hic ſermo reſponſionis Philoſophorum eſt in vltimitatę ruinæ. Et ſumma eius eſt ꝙ ſurſum, & deorſum ſunt duo relatiua, quare euenit eis diſcurſus imaginatiuus: diſcurſus vero in ante, & poſt non eſt imaginatiuus, qm̄ in eo non eſt relatio, ſed eſt intellectualis. Et diſpoſitio huius eſt, quoniam ſurſum, imaginatum in aliqua re, poſsibile eſt imaginari deorſum in re illa, & deorſum poteſt imaginari ſurſum. ſed in priuatione præcedente innouatum, quæ dicitur ante, non poteſt imaginari ꝙ ſit priuatio, quæ eſt poſt innoua-

A tum, quæ appellatur poſt. Attamen dubium poſt hoc remanſit eis. quoniam Philoſophi tenent ꝙ hic ſit ſurſum naturaliter, & eſt id, ad quod mouetur leue, & deorſum naturaliter, & eſt id, ad quod mouetur graue. Sin autem, eſſent graue & leue reſpectiue, & poſitione. & tenent ꝙ finis corporis, quod eſt ſurſum, naturaliter euenit ei in imaginatione finis aut ad vacuum, aut ad plenum. Sed hæc ratio opponitur ei apud Philoſophos duobus modis. Primo quidem, quoniam ipſi ponunt ſurſum ſimpliciter, & deorſum ſimpliciter, & tamen non ponũt primum ſimpliciter, nec vltimum ſimpliciter. Secundo vero, quia aduerſarius poteſt opponere ꝙ non eſt cauſa imaginationis ꝙ ſit ſurſum ipſi ſurſum: & procedet hoc in infinitum, ex eo ꝙ eſt relatiuum. ſed accidit hoc imaginationi, quoniam ipſe non apprehendit magnitudinem, niſi copulatam magnitudini, ſicut non apprehendit innouatum, quod non habeat præcedens. Et ideo permutatus eſt Alga. ex dictione ſurſum, & deorſum ad vltra, & extra: & dixit, reſpondens Philoſo-
B phis, ſed reſpondemus illi dictioni vltra mundum, & extra, & dicimus mundo infra, & extra, &c. vſque ad & hæc eſt cauſa erroris. & deſtruxit in hac permutatione id, cum quo diſputauit cum Philoſophis in aſſimilatione finis in tempore fini magnitudinis. nos autem iam declarauimus modum fallaciæ in hac aſſimilatione, id quidem, quod ſufficit, & declarauimus quòd ſit quæſtio ſophiſtica. & nõ oportet id hic reiterare.

ALGAZEL.

AIt Alga. Ratio autem alia apud eos ad probandum æternitatem temporis. Dixerunt non eſt dubium apud vos ꝙ Deus glo. poterat creare mundum, antequam creaſſet eum ſpacio centum annorũ, aut ducentorum, aut mille, & ſic in infinitum. hæc autem ſpacia diſtin-
C guntur menſura, & quantitate. Et impoſſibile eſt quin affirmemus aliquid ante eſſe mundi extenſum, & menſuratum, cuius pars aliqua ſit durabilior, & longior alia. Et impoſſibile eſt quin affirmemus aliquid ante eſſe mundi, &c. vſque ad ergo ante mundum apud vos eſt aliquid habens quantitatem diuiſibilem, quod eſt tempus: ergo ante mundũ eſt apud vos tempus.

Cum poſuit argumenta, & ſol. vult modo inducere Alga. immo probantem veritatem iſtam, ſcilicet eſſe poſsibile in imaginatione præteritum abſq; motu. & dicit, Adhuc dicimus quod præteritũ, & futurũ ſunt eadẽ: & ante, & retro ſunt duæ res tantũ in mente in noſtra imaginatione. Hæc eſt igitur propoſitio. quod in re non ſunt diuerſa, immo eadem, ſed tantum in mente. (Nos enim.) Hanc propoſitionem probat. d. nos enim poſſumus imaginari futurum id, quod fuit, & econuerſo: quoniam inſtans heri fuit futurum ante heri, & econuerſo: inſtans craſtinum erit præteritum poſt cras, & tunc concludit. d. & ſi ſic. ergo præteritum, & futurum non ſunt res in mente per ſe, ſcilicet diuerſæ ſeorſum, neque habent eſſe aliquod extra animã, immo eſt aliquid actũ, i. factum ab anima. (Vnde iſta.) Cũ concluſit propoſitionẽ iſtã, vult modo concludere modũ, quo põt ibi intelligi, qđ illa ſunt duę res, d. Vnde iſta prędicta duo. ſ. pręteritũ,

& futurum comparatiue ſumuntur.i.non ſunt duo abſolute, ſed in reſpectu. (Et ideo ceſſato.) Iſtis viſis concludit concluſionē.d. & ideo ceſſato eſſe motus.i. poſito quod motus ceſſet, nō ceſſat tēpus in re: quia hoc non fieret niſi in tempore: ſed ceſſat prędicta cōparatio. i. non eſt amplius id, a quo ſumitur prædicta comparatio. Et per hoc vult innuere ſolutio.arg. philoſophorum.ſ. Ariſt.8.Phy. ſi tempus ceſſat, vel in inſtanti, vel in tempore: non inſtanti, quia inſtans eſt principium futuri, & finis pręteriti: ergo erit tempus fuit ante tempus. ſi in tempore, idem ſequitur. His verbis innuit ſolutio. d. ꝙ non ſequitur: quoniam illa ceſſatio non eſt in re, ſed in mente: quoniam illæ temporis differentiæ non ſunt extra animam, ſed compoſitione intellectus, &c. D

Quia Alga. ſubtiliter ſoluit argumētū philoſophorū, vult modo Auer. reprobare ſolutio. Alg. et primo reſumit quid veritatis dicit reſpōſio, Alga. d. dicimus nos, qđ verū eſt qđ tēpus, & motus ſequuntur ſe adinuicē. vult dicere, ſe habet ſicut paſsio, & ſubiectū. Deinde ponit ſecundū bene dictū. d. & bene ſup. dicit ꝙ tēpus eſt quid actū ab anima cū motu.i. ꝙ in natura motus aīa elicit rationem formalē tēporis. (Non tū) vult modo ponere quid falſū dicit, & ait ſup. licet hęc duo ſunt conuenienter conceſſa, notum ſequitur ꝙ motus, & tēpus ceſſant. Vbi debes ſcire ꝙ tēpus pōt duobus modis ſumi. vno modo formaliter, & ſic nihil eſt, niſi menſura motus. Secundo modo materialiter: & ſic nihil aliud eſt, niſi natura motus apta nata conſiderari ab intellectu ſub forma menſuræ motus. Vult ergo probare, quod licet tempus formaliter fiat nouiter ab anima, attamen tēpus materialiter non fit nouus, immo eſt ſemper, & ſemper fuit, & ſemper erit. Dicit ergo. eſſe namque tēporis nō eſt impoſsibile niſi cū entibus immobilibus.i. ſeparatis. vult dicere quod ſub tēpore nō eſt illud genus entiū, tū mobilia ſequūtur tēpus neceſſario.i. ſub tempore materialiter ſumpto continentur omnino, ſic quod nec illa poſſunt abſolui a tēpore, neque econtra. (Hic enim non) poſuit duas propoſitiones: quarū prima eſt, quod impoſsibile eſt tēpus eſſe in rebus abſtractis a motu, & a materia. ſecunda, quod omnino eſt in rebus mobilibus. Primo ergo probat primam.d. hic, i. in natura non ſunt niſi duo entia.i. duo genera entium, videlicet, ens recipiens motum.ſ. tranſmutabile generabile, & ens inrecipiens motum.i. abſtractum a motu. iſta diſtinctione habita, arguit præſupponendo, videlicet, vnde impoſsibile eſt quod vnum iſtorum ſup. generum entiū conuertatur ad alterum. ſ. genus, videlicet, quod ens tranſmutabile fiat in tranſmutabile, vel ecōtra. cuius rationem dicit, niſi eſſet poſsibile ꝙ neceſſariū conuerſum eſſet ad poſsibile. præſuppoſito ergo iſto.ſ. ꝙ inrecipiens motum non poteſt conuerti ad recipiens motum, arguit.d. vnde, ſi motus poſsibilis non eſſet, ideſt, ſi motus non eſſet in rerum natura, & poſtea inuentus fuerit, ideſt, & poſtea eſſet. ſequitur contra ſuppoſitum. ſ. ꝙ natura entium inrecipientium motum conuerteretur ad recipiendam naturam motus: quod eſt falſum: cuius falſitatis rationem.d. & ratio huius eſt: quia motus eſt in re neceſſarius: & ideo non poteſt variari de non eſſe ad eſſe. (Vnde, ſi motus) hic probat conſequentiā. Vbi debes ſcire, quod inrecipiens motum poteſt duobus modis capi, Vno modo pro eo, quod eſt, & tamen non eſt aptum motū recipere: ſicut Deus, & ſubſtantiæ ſeparatæ. Secundo modo pro eo, quod non eſt: ſicut eſt pura priuatio ſcilicet quies. Primo modo, immobile dicitur inrecipiens. Secundo modo, quies dicitur inrecipiens motum. Dico ergo, quod vtroque modo inrecipiens motum recipere motum eſt impoſsibile. vult igitur deducere ad hoc, quod aliquod inrecipientium motum alteratio conuertitur ad naturam recipientem motum. His viſis deduco conſequentiam. vnde, ſi motus eſſet poſsibilis ante mundi eſſe, eſſent res recipientes, ideſt aptæ natæ recipere illum in tempore: vel ſupple, non eſſent illæ res aptæ recipere illum motum. non ſecundum, cuius rationem dicit. motus enim poſsibilis eſt in recipiente quietem, ideſt in re mobili, non in priuatione, ideſt in pura quiete: cuius rationem dicit. quia in priuatione nulla eſt poſsibilitas, niſi eſſet poſsibile, quod priuatio reduceretur ad eſſe, ideſt conuerteretur ad eſſe, & ſic habetur conſequentia ſcilicet quod natura inrecipiens motum fiet natura recipiens motum. Probat deinde, quo B F

A non eſt poſsibile priuationem illam recipere motum per inductionem.d. & huiuſmodi ratione priuatio præcedit quodlibet innouatum. & receſſa priuatione innouata.i. annullata a ſubiecto recipit illud ſubiectum eſſe ipſius innouati, & renouatur inde priuatio: quod declarat per ſimile. d. ſicut in contrarijs in quibus ſubiectis viciſsim peruenientibus, ideſt alteratis reperitur: quando nãque calidum fit frigidum, non caliditas fit frigiditas, immo calidum fit frigidum.i. ſubiectum caloris amittit calorem, & nouiter frigiditatem recipit: vt clare patefactum eſt alibi a philoſopho, & ſuis ſequacibus patet ergo qualiter priuatio motus non poteſt recipere motum. Tum, quia irrecipiens motum fieret recipiens motum. Tum, quia in contrarium eſt inductio: neque poteſt dicere aliquis ꝙ ante mundi eſſe præfuerint mobilia. quia tunc, ante mundum eſſet mundus: et ſic apparet conſequentia iam dicta. Debes ſcire ꝙ virtus rationis conſiſtit in hoc. ſi motus incœpit, ergo fuit ante eius eſſe ens poſsibile. ſi ſic, vel fuit ens poſsibile recipi in pura priuatione, vel in ente mobili. non primum, neque ſecundum. ergo motus non potuit incipere eſſe. ergo fuit æternus. & ſic tempus etiam eſt ſaltem materialiter æternum. & ſic ſol. Alga. nihil eſt. Sed dubitatur: quoniam diceret quis, quod motus fuit ante a inſtans eſſe mundi ens poſsibile, non quidem ex parte paſsi, ſed ex potentia agentis: & quia ante a inſtans Deus potuit facere cœlum, & ſimul cum cœlo motum, & tempus: ideo poſsibi- Dubitatio.

B litas eſt ex parte agentis, & non paſsi, vt dicit Ioan. chriſtianus, vt recitat Auer. 12. Metaphy. commen. 18. Contra hanc ſol. nolo arguere ſed tantum dico ꝙ philoſophi non habent illud dicere. quoniam philoſophi ex inductione ſciunt iſtam vniuerſalem. quod omne factum habet agens ex quo, & ſubiectum in quo, vt deducit Auer. primo Cœli. commen. 124. & in primo de ſubſtantia orbis: hæc enim propoſitio eſt conueniens omnibus ſenſibus. color enim albus fit ex non albo, & recipitur in ſubiecto. & breuiter omnibus quinque ſenſibus: illa vniuerſalis eſt manifeſta, & ideo apud Ariſto. & philoſophos habetur tanquam principium, & Auer. 8. Phyſi. commen. 21. & 26. & primo cœli. commen. 22. fere tetigit hoc. ſupponit ergo illam Auer. vt principium in naturali philoſophia, & eam Ariſto. nullibi probauit niſi inductione, vt dictum eſt in 1. Phyſi. iſta ergo ſuppoſita, Auer. elicit inconuenientia iam dicta. Quomodo autem poſsit probari a potentiori, eſſet longum & friuolum: quoniam illa probatio procederet ex creditis: ſicut & hæc probatio, modo, & quælibet philoſophorum: & tu quære libros meos alibi. Op. philoſophorum.

Cum Alga. adduxit rationem illam, & Auer. ſolutione vult modo adducere vnam aliã rationẽ philoſophorum, & eã ſoluere, & primo adducit rationẽ breuiter. d. ait Alga. arguens ad philoſophos, ſcilicet vos o philoſophi diceretis for-

C te, quod neceſſario oportebit vos ponere præceſsionem ante principium primi motus: hæc eſt virtus rationis philoſophorum contra theologos. Si primus motus incœpit: ergo oportet ponere ante primum motum alium motum: q̃m omne finitum terminatur ad aliquod ens: aliter ad nihil terminatur, & ſic non eſſet finitũ, illud ens non põt fingi eſſe niſi motus: quoniam ante primum motum non poteſt eſſe niſi motus, cum omnia ſint poſt ipſum. (Nos vero.) Vult reſpondere huic rationi, & eius ſolutio conſiſtit in hoc, quod concluſio illa non valet: nec oportet vt terminetur ad alium motum, ſed ſeipſo terminatur. & hoc declarat per exemplum: dicit ergo, nos vero vobis, ſcilicet philoſophis reſpondemus, quod hæc, ſcilicet motum primũ terminari ad aliũ motũ, eſt ſumma phantaſia, & error imaginationis, & exponit quæ eſt ſumma phantaſia. d. videlicet, imaginari præceſsionem ante primum motum, quando nullum erat mobile. Hoc dico eſſe phantaſiam. (Et hęc phantaſia.) Cum negauit cõſequentiã, declarat reſpõſionẽ eius eſſe cõuenienter datam per exemplũ, d. & hęc phãtaſia, ſeu imaginatio vniuerſale, id eſt, ſimilis eſt imaginationi opinantis, quod terminus corporis mundi ſeorſum, id eſt, globum octaui orbis, perueniet neceſſario aut ad aliud corpus, aut ad vacuũ. Et dat cauſam huius ſimilitudinis, ſcilicet inter corpus, & motum. d. & declaratio huius eſt, quia dimenſio ſequitur corpus, ſicut tempus ſequitur motum: q̃m dimenſio eſt propria paſsio corporis, ſicut tẽpus eſt ꝓpria

paſsio motus:ideo concludit.d.vnde,ſi impoſsibile eſt corpus infinitum inueni- D
ri, impoſsibile eſt inueniri dimẽſionem infinitam:qm̃ dimenſio eſt paſsio cor-
poris,&, ſi ſic,neceſſarium eſt quod corpora finiãtur:non ꝙ quodlibet corpus
ad aliud corpus perueniat, vel ad rẽ,in qua dimenſio mẽſurari põt, ſcilicet va-
cuũ:quod licet non ſit corpus naturale,eſt tñ res,in qua poteſt menſurari dimẽ-
ſio.(Similiter motus.) Applicat exẽplũ ad propoſitũ.d.ſimiliter motus eſt qđ
ſecutum a tempore,i.ſe habet ad tempus eo modo,vt dimẽſio ad corpus,& ideo
concludit illud idẽ.d.vnde impoſsibile eſt inuenirĩ motũ prꝑteritũ infinitũ,po-
ſito motu primo finito a parte principij, & addit qđ eſſet ẽt impoſsibile, quod
attribuatur ſibi ante,cuius rationem dicit, quia, ſi ante haberet, oporteret poni
motus ante primũ motũ: vult ergo quod, ſicut corpus mũdi ſeipſo finitur, ita mo
tus primus, & ſicut illud corpus non dicitur infinitũ, quantũcunque non termi-
natur ad aliud:ita & motus non dicitur Infinitus, licet non terminatur ad alium
motum. Et hæc eſt pulchra imaginatio,& Ariſt.videtur tangere illam in fine
quarti Phyſi.vide eum:quoniam Auerroes etiam bene dicit ibidem.

Cum narrauit motiuum Algazel. vult reprobare ipſum, quantum ad lo-
cum ſimilitudinis, & ait: dicimus nos quod verba huius hominis ſunt ſophi-
ſtica manifeſte: vult dicere quod argumentum eſt ſophiſticum. (Et locus)
explanat locum ſophiſticationis dicens, & locus ſophiſticationis eſt intrans
relationem vel lationem, id eſt, multiplicitatem, & extenſionem prædicati E
propoſitionis, vt in libro Elencorum patefit. Debes ſcire quod argu. conſi-
ſtebat in hoc: quod ſicut mundus eſt finitus ſeipſo, ita tempus & motus: quo-
niam, ſicut vltra octauum orbem nihil eſt, ita vltra tempus,& motum primum
nihil eſt: poteſt ergo exponi vno modo,quod hoc prædicatũ, infinitus, eſt mul
tiplex ſecundum æquiuocationem:quoniam dicitur de infinitate in magnitudi-
ne,& de infinitate in ſucceſsione: & quia ita eſt, ideo poteſt ibi eſſe æquiuo-
catio,& fallacia in dictione. Vel poteſt dici quod eſt ibi fallacia in tota oratio-
ne, merito multiplicitatis prꝑdicati,ſcilicet fallacia amphibologiæ: & videtur
mihi plus ad verba: quoniam ſubdit rationem.d.& declaratio huius eſt, quod
ipſe tranſtulit indiuiduum in ſitualis quantitatis,id eſt,rem de vna ſpecie quan-
titatis,ſcilicet ſucceſsiue,& totum non habens corpus, ſcilicet tempus, & mo-
tum:ambo enim carent ſitu: tranſtulit dico ad quantitatem ſitualem, & ad to-
tum habens corpus:ecce,quomodo eſt amphibologia:quia tranſlatiue, & me-
taphorice locutus eſt metaphora, & ſimilitudine incongrua. Deinde ex hoc
Algazel opinatus eſt hoc, quod ponit d. & indicauit,id eſt, intulit impoſsibi-
le, ſcilicet quod impoſsibile eſt, quod infinitum poſsit prædicari de ſituali
quantitate: & hoc, quia impoſsibile eſt prædicari de ſituali quantitate: hæc
enim eſt immediata, corpus eſt finitum: vt declarat Auerroes primo cœli com F
men. 39. quoniam corpus, inquantum corpus, clauditur termino, vel termi-
nis,cum ſit figuratum:& propter hoc poſuit actum animæ, imaginando impoſ-
ſibilem augmentationem ſuper quodcunque ipſorum,ſcilicet tam genus ſucceſ-
ſiuorum quã continuorum vno & eodem modo:& in hoc conſiſtebat vis argu-
menti Algazel.& locus ſophiſticationis. (Et hoc ſummum falſum eſt:quia)
Cum declarauit ſedem ſophiſticationis, vult modo declarare peccatum, quaſi
quo ad materiam:quoniam medium Algazel. peccat in forma, vt demonſtra-
uit:& peccat in materia, vt nunc declarat.d.& hoc ſummum falſum eſt,id eſt,
illa ſimilitudo nulla eſt: cuius rationem aſsignat. d. quia imaginari ſupra ma-
gnitudine præſenti in actu, id eſt, exiſtenti in eſſe facto, quod perueniat ad
aliam magnitudinem, non eſt quid inuentum in ſubſtantia, id eſt, definitio-
ne eius, neque pro,id eſt,neque in ſua definitione. Debes ſcire, vt dicitur. 3.

Aliquod poteſt diminui in infinitum non tamẽ poteſt augeri I infinitum.

Phyſi.quod licet corpus poſsit diminui in infinitum, eo quia vt dicit. 59. com-
men. ibidem, diuiſio eſt ratione materiæ,non tamen poteſt augeri ad infinitum:
quoniam augmentũ eſt ratione formæ,quę terminus dicitur,et ratio,vt ibi dicit,
& ideo,ſi aliqñ aliquod poſſet augeri in infinitũ,ſequitur quod augeretur aliqñ:
non tamen,ſi aliquod poteſt diuidi in infinitũ,aliquando diuidetur: & tu lege
bene commenta illa. (Sed imaginari.) Cum declarauit qualiter magnitudo

A continua in permanenti, nec ſecundum ſubſtantiam, nec ſecundum definitionem
poteſt eſſe infinita. Declarat quod non ſic eſt in ſucceſsiua. d. ſed imaginari per-
fectionem ſubſequentium poſt pręterita in motu innouato, eſt quid inuentum in
ſubſtantia ipſius motus: vult dicere quod motus ſit poſt motum, & ſic in infini-
tum eſt de perfectione & ſubſtãtia motus: quod probat dicens, impoſsibile enim
eſt quod motus innouetur niſi in tempore, ſic videlicet, quod tempus præcedat
ſuum principium. Tunc vltra, ſimiliter impoſsibile eſt imaginari tempus habe-
re extremitatem, quod non ſit finis pręteriti, & cuiuſdam temporis principium,
ſcilicet futuri. Cuius rationem adhuc aſsignat. d. definitio enim nunc, id eſt, inſtã
tis eſt eſſe aliquid medium inter pręteritum, & futurum. & ideo concludit. d. vn-
de imaginari pręſens, quod pręteritum non pręcedat, ipſum eſt falſum. Ecce quo
modo declarauit, quod ſemper ante tempus fuit tẽpus: ergo, per conſequens ante
motum fuit motus, & ſic de definitione temporis, & motus eſt cremen tum in ſuc-
ceſsione infinita, & totum hoc declarauit Ariſt. in. 6. phyſi. (Punctus nanq;.)
Hic remouet quandam tacitam obiectionem: poteſt enim quis dicere, ſicut ſe ha
bet punctus ad lineam, ita inſtans ad tempus, & mutatum eſſe ad motum: ſed da-
tur punctum, ante quod nihil eſt linee, neq; puncti: ergo datur inſtans, ante quod
nihil eſt temporis. Cui reſpondet negando ſimilitudinem. d. punctus namq; non
B ſic ſe habet: ergo vult negare ſimilitudinem: cuius rationẽ dicit, punctus namq;
finis eſt lineę, & cum ea ſemper reperitur, id eſt, & eſt permanens cum ea, prout
linea eſt quid quieſcens, id eſt, permanens: & ideo optime poteſt imaginari, id
eſt intelligi punctus principium lineæ, quamuis non ſit alterius finis. Debes
ſcire quod tota virtus diſsimilitudinis ſtat in hoc: quoniam ideo in motu, & tem-
pore nunc eſt in medio præteriti, & futuri: quoniam eſſe motus, & temporis con
ſiſtit in fieri, & nunquam eſt in actu terminatum, & factum. Magnitudo autem
permanens, ideo poteſt habere terminum totalem, quoniam eſſe eius conſiſtit in
facto eſſe. & ſic apparet locus diſsimilitudinis, & ſolutio q̃ſtionis. (Patet ergo.)
Vult nunc concludere peccatum Algazel. totaliter dicens: patet ergo quod nũc
eſt poſt pręteritum, & ante futurum: & patet vniuerſaliter quod id, quod de ſe
ſtare nequit, id eſt, quod de ſe ſtare nequit, id eſt, quod omne id, cuius eſſe eſt ſuc
ceſsiuum & in fieri, impoſsibile eſt quod reperiatur ante eſſe futuri, niſi ſit finis
pręteriti temporis: vnde ſequitur quod cauſa erroris Alga. ſumitur in dando ſimi
litudinem inter nunc, & punctum. & ſic ſoluta eſt ratio quantum ad materiam, et
quantum ad formam. (Demonſtratio tamen.) Vult verificare aliquo modo di-
ctum Alga. & primo oſtẽdit illud non poſſe intelligi de priuato, id eſt, de motu,
quod accipit eſſe poſt non eſſe. d. demonſtratio tamen quod tempus præcedit
quemlibet motum innouatum, id eſt nouum: hoc eſt quodlibet innouatum ſinẽ
C dubio erit priuatum, id eſt, ſine dubio non poteſt intelligi niſi altero duorum mo
dorum, aut de priuato, id eſt, nouo, aut de æterno: non poteſt intelligi de priuato,
quoniam eſt impoſsibile ꝙ in illum nunc, in quo innouatum fuit, id eſt res noua
fuit, pro tunc fuerit res priuata. ergo non poteſt intelligi de priuato. Si ergo veri
ficabitur, remanet quod verificetur de deo, quod erat priuatum in nunc, id eſt in
aliquo inſtanti: & præter primum nunc innouationis. q. d. ſunt duo nunc, ſcilicet
Dei, & innouationis motus. & inter duo nunc ſemper tempus reperitur, ſicut
inter quęlibet duo puncta poteſt linea protrahi, vt probatum eſt in lib. phy. 6.
Debes ſcire, ꝙ hic Auer. duo tangit: quorum primum eſt, quõ ſequitur adhuc
antę motum fuiſſe motum: quoniam declarat, quod in aliquo inſtanti fuit Deus
apud Algaze, in quo non fuit motus: ergo inſtans, in quo fuit Deus, & inſtans,
in quo incœpit motus, ſunt duo inſtantia, ergo inter ea eſt tempus per rationem
illam poſitam: ſed tempus ſine motu non eſt, ergo erit ante motum motus: quod
erat probandum. His concludit. d. oportet ergo ꝙ ante nunc, in quo innouatus Op. philoſophorum.
fuit motus, ſit neceſſario tempus, ergo ſeorſum magnitudo, & ſucceſsiuum non
ſunt ſimilia. cuius rationem dicit. ante enim, & nunc ſimile eſt puncto: & per
conſequens, ſicut inter punctum, & punctum cadit linea media, ita inter nunc,
& nunc, & addit: neque quantitas ſitualis eſt ſimilis quantitati inſituali, vult di-
cere propterea argumentum eius nihil eſt. (Amplius tempus.) Nunc vult decla-

ſare modum, quo errauit in ſimilitudine alio modo a prędicto.d.amplius tempus non ſequitur motum eo modo, quo finis ſequitur magnitudinem, id eſt tempus non ſe habet ad motum, eo modo, quo finis, id eſt terminus ſequitur, id eſt ſe habet ad magnitudinem. cuius rationem dicit, enim pro quia, finis ſequitur magnitudinem, inquantum in ea reperitur actualiter, ſcilicet inquantum reperitur accidens in ſuo ſubiecto ſenſibiliter indicato. Sed tempus cum motu non ſic ſe habet: immo tempus ſequitur motum illo modo, quo numerus ſequitur numeratũ: cuius ſimilitudinem declarat dicens, ſicut enim numerus non permutatur mutatione ſubiectorum numeralium, neq; multiplicatur eorum multiplicatione, ſimiliter recte tempus ſic ſe habet cum motibus. Debes ſcire, ꝙ numerus trinarius lapidum, bouum, hominum ſemper eſt vnus: quoniam res numerate, ſe habẽt vt materia, ratione cuius non accidit variatio in forma: variatur tamen numerus ratione formę, ſcilicet per additionem vnitatis, &c. ſic & tempus eo modo dicendum. (Et ideo tempus) Concludit correlarium.d. & ideo tempus eſt vnum cum quolibet motu & mobili. cuius rationem dicit. & ideo Ariſt. in temporis definitione ait, ꝙ tempus eſt numerus motus ſecundum prius & poſterius. quod vlterius declarat.d. vnde, ſicut ſi nos poneremus quoddam numeratum nouum, non ſequeretur quod numerus eſſet nouus, immo oporret quod ante ipſum ſit numerus ſimiliter eſt in motu, videlicet, ꝙ ſi hic eſſet motus, ꝙ tempus præcedit eum. tunc concludit intentum. oportet ergo ex omnibus prę miſsis, quod natura temporis diſtinguitur omnino a natura magnitudinis. E

D

Hic accidit quęſtio ait Auer. quod tempus eſt vnum omnim, quia eſt numerus. Contra arguitur: quoniam, ſicut dicit ipſe. 8. phyſi. com. 6. & .2. phyſi. commen. 26. forma ſpecificatur a materia. cum igitur motus ſint, ſcilicet diuerſi in ſpecie, ergo & formę eorum, quę ſunt tempora. In oppoſitum eſt Auer. hic & Ariſt. 4. phyſi. plane.

Tempus dupliciter ſumitur. Circa quaestionem debes ſcire primo, ꝙ tempus poteſt capi dupliciter. Vno modo materialiter pro aptitudine fundata in motu ad menſurari: & ſic quot ſunt motus, tot ſunt aptitudine, cũ illa aptitudo ſit vna res cum motu, vel eius paſsio. Secundo modo poteſt capi pro numero, id eſt formaliter pro numero, qui eſt actus animę, vel tempus animę, per quod motus actu menſuratur. & ſic dicitur forma motus, non quidem inexiſtens motui, ſed animæ, ſed dicitur forma denominans motum.

Solutio. Ad quaestionem ergo reſpondeo, ꝙ tempus materialiter multiplicatur ſecundum numerum motuum: quoniam, vt ſic eſt forma intrinſeca eis: formaliter autem cum compleatur ab anima, ideo eadem forma eſt omnium, ſicut eodem actu numero anima menſurat decem lapides, & decem boues. Ad argumentum dicendum, quod dictum Auerrois intelligitur de forma inhæſionis & non de forma denominationis. F

Dubitatio. Sed adhuc intellectus non quieſcit: quoniam anima eo actu, quo numerat lapides, non poteſt numerare boues, quoniam actus animæ deſinit eſſe. ergo ſaltem erunt plures actus numero. Adhuc, ſicut numerus variabitur per additionem vnitatis, ita & tempus per additionem menſuræ. Verbi gratia, dies diſtinguitur ſpecie ab anno. ergo ſaltem erunt plura tempora aliquo modo. Pręterea, tunc omnia eſſent in ęquali tempore, cum vnum numero ſit tempus omnium.

Tẽpus q̃nq; ſumit̃ vt cõtinuũ, q̃nq; vt diſcretũ. Ad hæc dicendum, ꝙ tempus poteſt conſiderari vt continuũ eſt, & vt diſcretũ: vt continuum, vt ſic neq; eſt hora, neq; dies, neq; annus, ſed menſura longa motus, & vt ſic eſt vnũ oĩum: ſicut circulus pōt conſiderari vt circulus tantũ, & ſic vnus eſt in ligno .x. pedum, ſicut in ligno centũ pedum. Alio modo pōt conſiderari, vt tranſit in quantitatem diſcretam, id eſt, numeratur per horã, per minuta, per dies, &c. & ſic per accidens multiplicatur tempus ratione additi.

Solutio. Ad argumenta, ad primum dico, ꝙ actus illi ſunt vnus ęquiualenter, ſicut vox, qua vocatur Socrates eſt vna cum eadẽ voce ſecundo prolata, qua vocatur idem. ſunt ergo vna vox æquiualenter, & ſic in propoſito. Ad ſecandũ dicendũ, ꝙ vt ſic tempus eſt multiplex in ſpecie, non ratione eius, vt cõtinuũ, ſed vt tranſit in diſcretum: & ſic ratione intellexit Auer. Ad tertium concedo, ꝙ omnia ſunt in ęquali tempore abſolute ſumpto, ſ; vt nõ tranſit in diſcre-

A to,non tamen vt tranſit in diſcreta quantitate. & ſic apparet quomodo tempus eſt vnum, & quomodo non. & diu ſtetit Ioan. in errore, & ego cum eo: modo autem dominus philoſophus Auer. ad plenum ſatisfecit mihi.

Hic adducit Alga. argumentũ philoſophorum contra theologos. & primo introducit Alga. loquentem. d. ait Alga. allegans pro philoſophis contra loquentes, iſtud, videlicet, quod mundus eſt ab ęterno, in his verbis. (Non eſt dubiũ.) Cum introduxit verba Alga. ponit eius verba. d. non eſt dubium apud nos, quod ipſe Deus benedictus poterat creare mundum, antequã creaſſet eum. dico ante, ſ. in menſura vnius anni, vel mille annorum, vel infinitę, id eſt tẽpore finito ante. adeo quod hę menſurationes ſunt infinitę continuę in menſura, & in quantitate. Eſt ergo ſuppoſitum. antequam Deus creauit mundum, potuit ipſum creare. vel igitur inter poſſe, & eſſe fuit aliqua mora, vel non. ſi non, ergo Deus inſimul fuit cum mundi creatione. Si ſic, habetur ſuppoſitum, ſ. quod inter poſſe creare mundum, & eſſe creatum eius, ſtetit menſura. (Vnde ſine.) Ex hoc infert vnum conſequens. d. vnde ſine dubio oportet ponere aliquid ante eſſe mundi extẽſum, cuius vna pars eſt longior, & dilatior altera: quoniam pars propinqua creationi mundi eſt breuior parte remota, ideo concludit. ergo oportet quod ante mundũ eſſe ſit aliquid quantitabile: & hoc non poteſt eſſe niſi tempus, ergo oportet concedere ꝙ ante mundum fuerat ipſum tempus.

B

AVEROES.

AIt Auer. Summa huius ſermonis eſt ꝙ, cum imaginati fuerĩmus motum, inuenimus cum eo ſpacium menſurans eum, quaſi ſit menſura eius. motus vero eſt menſuratus, & inuenimus hoc ſpacium, & menſurã poſſe poni in eo motum lõgiorem motu poſito primo, & ęqualem ei, & conuenientem cum eo. & ex hoc ſpacio dicimus vnum motum eſſe lõgiorem alio. &, cum ſic fuerit, & mundo ipſi fuerit ſpacium vnum apud vos a principio vſq; ad pręſens, ponamus exempli gratia, quod hoc ſit mille annorũ, & qm̃ ipſe Deus glo. poterat creare ante hunc mundum alium mundum, tunc erit ſpacium, quod menſurat eum, lõgius ſpacio, quod menſurat primum mũ-
C dum menſura determinata, & ſic poteſt creare tertiũ ante iſtum ſecundum, & quilibet horum mundorum neceſſe eſt vt pręcedat ad eſſe eius ſpacium, quo poteſt menſurare menſuram eſſe eius. &, cum fuerit hęc poſsibilitas in mundis, procedetur in infinitum, ſ. ꝙ poſsit eſſe ante mundum mundus, & ante mundum illum alius mundus, & procedetur in infinitum. ergo hic eſt ſpacium ante omnes mundos. & hoc ſpacium, menſurans omnes, impoſsibile eſt vt ſit priuatio: priuatio. n. non menſuratur: & non erit niſi quantitas neceſſario: nam menſurans quantitatem eſt quantitas neceſſario. Igitur quantitas menſurans eſt id, qđ nos appellamus tempus, & apparet ꝙ ſit prius eſſe omnibus rebus, quę imaginatę ſunt innouari, ſicut menſura debet eſſe pręcedens menſurato in eſſe. Et quemadmodum, ſi fuerit hoc ſpacium, quod eſt tempus, innouatum in innouatione primi motus, neceſſe eſt vt ſit ante id ſpacium, quod eſt menſurans id, & in eo eſt innouatum, & eſt quaſi menſura ei, ſic neceſſe eſt vt ſit ante omnem mundum, cuius eſſe imaginatur ſpacium cum menſurans. ¶ Igitur hoc ſpacium non eſt innoua-

Et ſic Auer. concederet ꝙ ſi Deus pôt facere aliũ mundũ iſinitos quoque poſſet. et hoc pro ꝗbuſdã Theologis.

tum. nam, ſi eſſet innouatum, eſſet ei ſpacium id menſurãs: nam omne innouatum habet ſpacium id menſurans, quod appellatur tempus. Et hic eſt magis conueniens modus modorum, quibus ponitur hic ſermo: & eſt via Auicennę in probatione eſſe temporis. Attamen cum intelligere eſt difficile, quoniam omne poſsibile eſt ſpacium copulatum ei. & eſt locus quęſtionis, niſi cum conced tur ꝙ poſsibilitates, quę ſunt ante mundum, ſunt de natura poſsibilitatis repertę in hoc mundo. i. ſicut poſsibile, quod eſt in hoc mundo, de natura eius eſt vt eueniat ei tempus, ſic poſsibile, quod eſt ante mundum: hoc tamen eſt manifeſtum in poſsibili, quod eſt in mundo, vnde poteſt imaginari ex eo eſſe temporis.

Primo exponit vim argumenti Alga. dando ei efficaciam. ſecundo ibi (Et duratio) Remouet quęſtionem, & colligit membrum, de quo eſt ſermo. dicit ergo. Dicimus nos quod ſententia horum verborum eſt, ꝙ quãdo imaginamur motũ, nos non imaginamur niſi prolongationem quandam & menſurationem, quæ ſi eſſet pondus, vel menſura, motus menſuratur ea, & ait, quod licet in illa prolongatione non ſit motus, ſaltem ibi poteſt poni motus vnus altero longior. ſ. lõgior primo motu, id eſt motu cœli. vel ſi non poteſt eſſe longior motu cœli, ſaltẽ equipollet ei, id eſt eſt ei æqualis: ſufficit ergo quod ante mundum poſsit poni in illa prolongatione motus maior motu cœli, vel ei ęqualis. (Ponamus ergo) Tunc arguit. ponamus ergo per exemplum hoc fuiſſe ſpatium mille annorum: & quia Deus apud eos poterat creare aut hunc mundum, aut alium mundum. ergo prolongatio, qua productus fuit mundus menſuratus, eſt longior illa prima, qua potuit produci alius prior iſto, ex quo mundus primus menſuratur quantitate terminata. erit ergo breuior hac. Similiter erat poſsibile alius mundus tertius creari ante ipſum ſecundum, & ſine dubio poſsibile erat quod prolongatio, in qua menſurari poterat quantitas ſui eſſe, pręcedebat quemlibet eorũ mundorum, & hoc poterat ire, & procedere ad infinitum. ergo hic eſt dare prolongationem pręcedentem omnes mundos. Vult ergo habere ex hoc: quod ante eſſe huius mundi fuit mora media inter eſſe, & poſſe: cum ante eſſe huius potuerint eſſe infiniti mundi, quorum quilibet potuit eſſe ante alium, & ſic in infinitum. (Et hæc duratio) Remouet quęſtionem. poteſt enim fingi quod illa duratio pręcedens fuit priuatiua, non poſitiua: eo quia, tunc non fuerunt mundi infiniti, ſed potuerunt eſſe. & ideo fuit priuatio prolongationis cum poſsibilitate ad illam. Contra iſtud arguit Auerroes tribus rationibus, ſecundo ibi (Et eſt manifeſtum) tertio ibi. (Et ſic dicendum) primo ponit concluſionem, quam intendit. d. & hęc duratio ſeu prolongatio, quę menſurat omnes, impoſsibile eſt quod ſit priuatio. Deinde ponit rationem, quę ſic componitur. omnis quantitas menſuratur quantitate poſitiua. mundus eſt quantitas. ergo menſuratur quantitate poſitiua, & ſic tẽpore. Huius primo ponit minorem. d. mundus enim neceſſario eſt quantitas. deinde maiorem. d. & quantitas menſuratur quantitate. deinde ponit conſequens ad concluſionem. d. & ideo hęc quantitas ſine dubio menſurans eſt tempus. (Et eſt manifeſtum) Hic ponit ſecundam rationem, quę ſic componitur. omnis menſura poſitiue, & realiter præcedit menſuratum. ſed illa prolongatio eſt menſura apud eos ipſius mundi. ergo realiter & poſitiue præcedit mundum. huius tangit maiorem. d. & eſt manifeſtum ꝙ omnis menſura pręcedit in eſſe, id eſt realiter & poſitiue quamlibet rem innouatam, ſicut menſura pręcedit quemlibet innouatum menſuratum in eſſe. (Et ſic dicendum) hic tãgitur tertia ratio per impoſsibile. d. & ſic dicendum eſſet, ꝙ iſta prolongatio, quę eſt tempus, fuerit innouata innouatione primi motus, ergo ante eam eſſet prolongatio menſurans, qua menſuratur. & eſt tanquam menſurans. Similiter dicendum eſt, quod ante quemlibet mundum, verum, vel imaginatiue eſſet duratio, ex qua menſuratur, ergo hęc prolongatio non eſt noua, ſed ſemper fuit: ſi enim noua eſſet, haberet durationem.

A ex qua menſuratur. & quodlibet ſic ſe habens, tempus nuncupatur. deinde ponit autorem huius vis, & difficultatem, & patet. Debes ſcire, quod ſicut columnam eſſe dextram, vel ſiniſtram poteſt duobus modis intelligi: vno modo per naturam intrinſecam, eo modo, quo animal per virtutem intrinſeçam eſt dextrum, & ſic falſum eſt ipſam eſſe talem. ſecundo modo per accidens, & reſpectiue per rationem extrinſecam alterius. & ſic verum eſt. Ita tempus ſiniri apud philoſophos poteſt intelligi duobus modis. vno modo intrinſeco, quia detur vltimum inſtans, & intrinſecum, vltra quod non procedirur amplius: alio modo extrinſeco, & reſpectiuo, pro quanto in eo finitur aliquid, & pro quanto homo ſignat ab intellectu inſtans totius præteriti in eo, quę ſignatio nihil ponit temporis, cum inſtans non ſit in actu apud Auer. niſi in noſtra mente, ſicut vniuerſale. Secundo debes ſcire, quod ſicut circulo per rationem intrinſecam repugnat finiri, eo quia ibi intrinſece non eſt dare punctum, ad quem terminatur, & vltra quem amplius non protenditur, ita tempus finiri ab intrinſeco eſt impoſsibile apud eos: & ſicut a nobis poteſt circulus intelligi finitus, per hoc, quod ſignamus punctum a quo incipit, licet iſta ſignatio nihil relinquit in eo, ſed tantum in nobis, ita in tempore ſignamus inſtans huius diei eſſe finem totius temporis pręteriti, & principium totius futuri, licet intrinſece nihil ſit in eo, cū actu nullum ſit inſtans terminans, nec actu pręteritum eſt diuerſum a futuro, ſed tantum

Dupliciter pōt intelligi tēpus finiri.

B in potentia vt patet ab Auerro. alibi. ideo dicit Auer. 8. phyſi. commen. 5. quod tempus finiri per ſe, & infinitum eſſe per tranſitum per ſe, eſt impoſsibile per rationem intrinſecam, vt patet ibidem. 13. commen. licet per accidens non inconueniat, vt patet. 5. phyſi. c. 13. & ibidem. 8. commen. 47. Ex his poteſt ratio componi vna fortiſsima ſic, aggregans omnes alias. quicquid repugnat eſſentialiter tempori actuali, & per rationem intrinſeçam repugnat eſſentialiter, & per rationem intrinſecam tempori poſsibili eſſe: patet, ſi hinnibile repugnat ſorti genito, repugnat ſorti generando: ſed finiri per ſe, & ratione intrinſeca repugnat tempori actuali, ergo tempori poſsibili, quod præceſsit tempus actu genitum ſimul cum mundo. ergo impoſsibile eſt tempus potentiale finiri ad primum inſtās temporis geniti.

Ratio.

Sed hic eſt quæſtio non parua. videtur enim quod nulla iſtarum rationum valeat. quoniā Theologi dicunt quod tempus, & motus primus nō ſeorſum creati vel generati fuerunt, ſed ſimul cum mundo, ſicut Plato dicit, ſolus enim Plato mundum generat, & ſimul cum eo tempus, & motum factum eſſe dicit, vt 8. phyſi. & primo cœli teſtatur Ariſt. Quando autem arguitur. omne innouatum menſuratur aliqua menſura, eſt verum de innouato propria innouatione, qualiter non innouatur motus, & tempus, vt Plato dicit, & ſic poſſet defendi opinio

C Plato. & etiam legis, & eſt optima reſponſio & vera. Attamen contra poteſt replicari pro Auer. & Ariſto. quoniam omne, quod per ſe incœpit, vere aliquando fuit, & aliquando non. ergo omne, quod incœpit cum alio, aliquando fuit, & aliquando non. Sed omne tale habet menſuram propriam, vel communem ſibi, & illi, cum quo incœpit. ergo, &c. Quod ſi dicatur ꝙ aliquando, & aliquando ſunt conditiones temporis imaginarii & non veri. Contra, huiuſmodi conditiones ſumuntur ab aliquo ex parte rei, vel a nullo. Si a nullo, ergo eſt chimericū. & ſi ab aliquo, ergo eſt extenſio vbi poteſt ſignari aliquando & aliquādo. Pręterea, non plus eſſe debetur tempori, quam eſſe menſuram alicuius. ſed tale nihil requiritur niſi anima, ergo illud, vbi ſignabitur aliquando & aliquando, erit vere tempus. Pręterea, nunc tempus eſt, demonſtrando inſtans, in quo mundus creatus fuit, & ante illud non fuit, ergo vere tempus incœpit, ergo ſibi reſpondet vera menſura inceptionis eius. Pro fundamento philoſophorum debes ſcire, quod ipſi non ponunt aliquam productionem niſi generationem. quoniam ipſi non ponunt. niſi illud, quod eſt commune omnibus ſenſibus, vel contra ipſum nullus ſenſus contradicit. cum igitur creationi omnis ſenſus contradicat, vt alibi declaraui, ideo tantum generationem ponunt. omnis autem generatio finis eſt alterationis. ideo, ſi mundus incępit, vere genitus fuit, & vere alteratio ipſum pręceſsit, ergo ante tempus fuit vere tēpus. & hoc fundamento vſi ſunt philoſophi.

Contra.

Reſponſio.

Replica.

Fundamentū philoſophorum.

quod ſi verum eſt, rationes Auer. ſunt demonſtratiuę. Verum rationes contra reſponſionem Platonis ſunt poſitę a me gratia exercitij, & de facili ſoluuntur. D

Solutio. Ad primam dico, quod tempus imaginatum ſumitur a poſsibilitate temporis, quę eſt in agente. Ad ſecundam negatur antecedens. immo requiritur fundamentum, a quo ſumitur, ſcilicet aptitudo fundata in motu, de qua ſuperius dixi. Ad tertiam dicendum, quod nunc tempus eſt, accipiendo nunc poſitiue & vere. Ante non fuit, ly ante accipitur priuatiue, & non vere. & ideo rationes philoſophorum ſunt tantum ex ſuppoſitione. & licet ita ſit, iſtud tamen eſt verum fundamentum eorum, & tu conſidera.

ALGAZEL.

Ait Alga. Dubitatio autem eſt. quoniam hoc totum eſt ex opere imaginationis. & magis conueniens modorum, circa ablationem præceſsionis tempori, eſt cum dicimus vtrum fuerat in poteſtate Dei creare orbem ſuperiorem in eleuatione eius, maiorem eo, quo creauit eum. Si autem dixerint non, ergo eſt deficiens. E Si vero dixerint ſic, vt duo brachia, vel tria, & ſic procedet in infinitum, tunc in hoc eſt affirmare dimenſionem vltra mundum habentem menſuram quantitatiuam. nam eleuatum menſura duorum brachiorum, aut trium occupabit locum maiorem eo, quem occupabat aliud per duo brachia, vel tria. ergo vltra mundum, ſecundum hoc, eſt quantitas determinans habentem quantitatem, & eſt corpus, aut vacuum. igitur vltra mundum eſt vacuum, aut plenum, &c. vſq; ad & reſponſio noſtra, imaginando in imaginatione exiſtimationem poſsibilitatum temporalium ante eſſe mundi, eſt ſicut reſpōſio veſtra, imaginando in imaginatione exiſtimationem poſsibilitatum localium vltra eſſe mundi.

Declarauit Auer. ꝙ ſimilitudo Alga. nulla eſt. dixit enim Alga. quod ſicut mundus finitur ſeipſo, & ita tempus, vt viſum fuit. vult modo Alga. probare ſimilitudinem, & dicit, ait Alga. nos vero ſuper hoc arguemus dicentes, ꝙ omnia iſta ſunt phantaſię, cuius rationem dicit. opus enim, & facultas ad caſſandum prędicta, eſt, ꝙ opponamus tempori cum loco, id eſt, comparemus naturam temporis cum natura loci, & locati, & dicemus ꝙ erat in potentia Dei, vt faceret ſupremum orbem maiorem, ſcilicet octauum, quam mundus eſt in quantitate vnius palmę. &, ſi philoſophi hoc negarent, attribuerent Deo defectum: ergo Deus poteſt facere octauum orbem multo maiorem, quam nunc ſit. (Si vero ipſi.) Nunc eligit membrum ad propoſitum. d. ſi vero ipſi concederent, poſſunt confiteri de duabus palmis, vel tribus, & in infinitum, tunc concludit, ergo oportebit ex hoc concedere retro mundum ſpatium quantitabile. ſpatium enim duarum palmarum magis impedit, quam ſpatium vnius palmæ: ergo retro mundum eſt dare ſpatium quantitabile, id eſt, magnum, quod eſt neceſſarium ponere, aut corpus, aut vacuum, &c. quę ſequuntur iſtum hominem, & quomodo intelligitur hęc ratio ad propoſitum Alga. non exponit, ſed Auerroes ſtatim. F

Vult modo Auer. dare vim argumento Alga. Deinde ibi (reſponſio huius eſt) dat reſponſionem. Primo ergo dicit, dicimus nos ꝙ id, quod dixit Alga. bene ſequitur, poſito ꝙ quantitas corporea mundi poſſit ad infinitum augmentari. tunc. n. ſequitur ꝙ poſſit a Deo benedicto inueniri res finita, quā pręcederēt infinitę poſsibilitates quantitabiles. ſtat ergo in hoc, ꝙ ſi mundus poſſit eſſe maior quam modo ſit, tunc poſſent ante eum pęcedere poſsibilitates infinitę, ſub qui-

A bus potuit eſſe, & nõ eſt. Tunc reducit exemplum ad propoſitum. d. vnde, ſi hoc eſſet poſsibile in magnitudine, ſequitur ſimiliter in tempore. ergo inueniretur tẽpus finitum ab vna extremitate. ſ. a parte ante, quamuis prçcedant ipſum poſsibilitates temporales ad infinitum. Ecce igitur vim ſimilitudinis. arguitur igitur ſic, ſicut mundum prçceſſerint infinitç poſsibilitates quantitabiles, ita & tẽpus: ergo, ſicut mundus a Deo ponitur finitus, ita & tempus, & ſic apparet vis argumenti Alga. (Reſponſio huius.) cum dedit vim argumento Alga. vult ſoluere ipſum. vbi debes ſcire ꝙ tres ſunt naturç entis. ſ. neceſſaria, impoſsibilis, & contingens. omne. n. ens aut eſt neceſſarium, aut impoſsibile, aut contingens, & hoc declarauit Ariſt. in prioribus, & Auer. primo cœli. cõ. 138. dicit ergo quod mundum fore maiorem, vel minorem eſt natura entis impoſsibilis. & hoc primo ponit, ſecundo ibi. (Si enim poſsibile.) Probat hoc. Dicit ergo primo, reſponſio huius eſt, quod imaginari eſſe mundum maiorem vel minorem eſt poſsibile ſecundum veritatem, ſi natura poſsibilitatis ante eſſe mundi fuiſſet, & non fuiſſent etiam aliç duç naturç, videlicet neceſſaria, & impoſsibilis. quod eſt falſum. qm̃ mundum eſſe maiorem vel minorem non eſt natura poſsibilis, ſed impoſsibilis. hç nãq; tres naturæ ſemper fuerunt. & ideo redargutio Alga. cõtra philoſophos nullo modo dirigitur: ipſi nãq; opinantur quod impoſsibile eſt mundũ eſſe maiorem, vel minorem. (Si. n. poſsibile.) Nunc probat hoc. d. ſi enim eſſet poſsibile
B reperiri magnitudo maior magnitudine, qua mundus nunc eſt, & ſic in infinitũ, ſequeretur quod deberet reperiri magnitudo infinita in actu, cuius conſequens deſtruit. d. quod eſt falſum, vt declaratum eſt ab Ariſt. pri. cœli & mundi. Ait cõtra quos valet argumentum. d. ſed apud negantem prçdictam impoſsibilitatem, et dicentem eſſe poſsibile reperiri mundum maiorem, quam nunc ſit, erit redargutio illa perfecta, & valde vehemens. oportet enim quod hçc ſit poſsibilitas ſaltem intellectualis, ſicut mundum apud philoſophos. Si ergo conceditur quod poteſt eſſe maior mundus, quam nunc ſit. iam ſequitur quod poſsibilitates quantitabiles potuerunt eſſe, & prçceſsiſſe infinitç.

Sed circa hoc eſt quçſtio, quomodo valet hçc conſequentia, põt aliqua quantitas ad infinitum venire, ergo augebitur ad infinitum, arguitur. n. hoc non valere: qm̃ non ſequitur apud Auer. primo de gene. cõ. 9. continuum põt diminui in infinitum, ergo diminuetur. Ad hoc dixerunt quidam logici hanc conſequẽtiam tenere: qm̃ primo priorum definitum eſt contingens, quod eſt, quo poſito *Reſponſio quorũdã logicorum.* ineſſe nullum ſequitur inconueniens: vbi plane Auer. & Alber. volunt omne contingens debere reduci ad eſſe. Sed replicatur: qm̃ a pari deberet tenere ſecunda conſequentia per hanc regulam. ſ. continuum poteſt diuidi in infinitum, ergo *Impugnatio* diuidetur: qm̃ omne poſsibile debet reduci ad actum. Poteſt reſponderi, quod *Defenſio.*
C prima propoſitio eſt vera de ſenſu compoſito, ideo debet poni in eſſe. ſecunda *Impugnatio* autem de ſenſu diuiſo, ideo non debet poni in eſſe. Sed reuera hçc reſponſio peccat in duobus. Primo, quia non dat cauſam, quare hçc quidem intelligitur de ſenſu compoſito, illa de ſenſu diuiſo. Secundo, quoniã omnis propoſitio, cuiuſcunque ſenſus eſt, debet poni ineſſe, aliter poſsibile reuerteretur impoſsibile, vt dictum eſt ibidem. & 5. meta. cõm. 8. et ego declaraui totũ hoc in expoſitione mea primi priorum. Addunt alij, ꝙ hçc diuiſio propoſitionis in ſenſum cõpoſitum, & diuiſum, nunquã fuit dicta ab Ariſt. Ideo videtur mihi eſſe dicendum cũ Auer. 3. phy. maxime cõm. 69. quod augeri eſt ire ad formam, diminui eſt ire ad materiã: & quia ire ad formã eſt ire ad vnũ actum, ideo prima intelligitur de ſenſu *Solutio propria.* cõpoſito, & ideo debet reduci ad vnũ eſſe actu. ſecunda aũt eſt ire ad materiã, et ideo eſt ire ad plures diminutiones, & ideo intelligitur de ſenſu diuiſo, quç debet reduci ad actum diuiſum, omnis enim propoſitio, qualiter eſt contingens, taliter debet eſſe, & poni ineſſe: quia igitur prima eſt de poſsibili compoſito ad vnum ſimul, ideo debet poni ineſſe ſimul ad vnum: quia ſecunda eſt de eſſe & poſsibili diuiſo, & ſucceſsiuo, ideo debet poni in eſſe ſucceſsiuo, & multiplicato. & ſic apparet deductio conſequentiç. & iam, dum egi tertium phiſicorum, melius declarabo totũ hoc. (Et ideo quicunq;.) Hic correlarie declarat, contra quem valet ratio Alg. & dicit. & ideo quicunq; opinatus fuit mundũ creari in tẽpore, & dicat, ꝙ

quodlibet corpus eſt in loco, oportet eum concedere ꝙ ante illum locum ſit lo- D
cus.ſ.aut corpus.i.plennm, aut vacuum. Ecce igitur conſequentia. ſi mundus ſit
de nouo, ergo ante ipſum datur vacuum, aut plenum, qui erit eius locus. Cuius cō-
ſequentię deductionem ponit.d. oportet namq; quod locus præcedat innouatum
neceſſario. Hoc idem probat auctoritate Ariſto.d. & ideo quicunq; negaret
eſſe vacuum, & concederet finitatem corporum.i.orbium, & maxime ſupremi,
non eſt auſus concedere, quod mundus ſit creatus.i.nouiter factus. (Vnde dici-
mus.) Ex his infert peccatum ſimilitudinis.d. vnde dicimus quod, ſi imaginari di
ctam durationem menſurantem motum eſt opus phantaſiæ.i. non eſt verum, ſed
fictum, vt dixit Alga. ſicut imaginari mundum eſſe maiorem vel minorem quā
eſt, ſequitur ꝙ tempus non haberet eſſe aliquomodo; quoniam, ſicut imaginari
mundum maiorem eſt imaginari falſum & impoſsibile, ita erit de tempore, poſt-
quam ſunt conſimilia: modo hoc eſt falſum. Tempus enim non eſt aliud niſi il-
lud, quod comprehenditur vera comprehenſione ab intellectu de prædicta pro
longatione menſurante motum. Ex his apparet reprobatio Alga. Tota diffi-
cultas huius partis eſt, quoniam non video deductionem conſequētiæ.ſ. mundus
eſt nouus, ergo ante ipſum præcedit locus, plenum ſcilicet, vel vacuum. Quod
declaro: quoniam mundus, ſi eſſet æternus, eſſet eiuſdem ſpeciei a ſeipſo, ſi eſſet
nouus: ſicut albedo æterna, & albedo noua: ergo, ſicut ſequitur eſt nouus, ergo
habet locum priorem tempore. ſequetur, eſt ęternus, ergo habet locum priorem
ſaltem natura, vel, ſi non valet, vellem audire a ſacerdote Ariſto. ſcilicet Auer.
cur hęc quidem teneri, illa vero non? Quod ſi dicat quod oportet locum præce-
dere innouatum neceſſario: quare, non præcedit æternum ſaltem pręceſsione in
natura, ſi non in tempore? Multi fingunt quod huiuſmodi conſequentia tenet ad
hominem, ſcilicet ad Alga, quoniam Alga. ſuſtentabatur in duabus propoſitio-
nibus, ſ. quod mundus incępit nouiter, & quod oē corpus ſit in loco: & ad ipſum
ſequitur prędictum inconueniens. apud autem peripatheticos nō ſequitur, qm̄ nō
tenent, ſecundū, ſed tm̄ de corporibus rectis. Sed hęc deductio fatua eſt, cū Auer.
com. 6. quarti phy. faciat eandem conſequentiam, & non loquitur ad Alga. ſed
ſimpliciter. ait. n. quod, ſi mundus eſſet nouus, quod omnino daretur vacuū. & tu
vide eum. Mihi igitur vr̄ quod conſequentia pōt duobus modis deduci. Primo,
accipiendo quod, omnis productio ſit generatio apud philoſophos: qm̄, ſicut plu
ries dixi, philoſophi omnes creationē ex nihilo non perceperunt, immo habent
eam negare, cum ſibi ſenſus omnes contradicant, & tunc habent ponere primū,
ſcilicet ex nihilo nihil fieri. Secundo, accipio quod omne, quod generatur, ge-
neratur ex corpore: qm̄ omne genitum eſt alteratum, & omne alteratum ex cor
pore alteratur. dictum eſt. n. in fine ſecundi capituli de ſubſtantia orbis, quod al-
terans eſt corpus. & .7. meta. cōm. 31. plane dixit, quod forma pura non poteſt F
transmutare materiam. Ex his eligo quod, ſi mundus ſit nouiter factus, tunc erit
generatus: & ſi generatus, ante ipſum pręceſsit alteratio: & ſi alteratio pręceſsit
ante ipſum, fuit locus, in quo fit alteratio, & corpus alterans. ergo concedens mū
dum nouum, habet concedere ante ipſum pręceſsiſſe vacuum, vel plenum: &,
quando dicitur mundus nouus eſt ejuſdem rationis cum ſeipſo ęterno, falſum eſt:
immo, vbi mundus eſſet nouus, eſſet corpus generabile & corruptibile, & forte
non rotundæ figuræ, vbi autem eſſet æternus, non eſſet generabilis nec corrupti
bilis, & ſic differt genere ab ipſo corruptibili: qm̄ corruptibile & incorruptibile
differunt genere. 10. meta. in fine. Hic igitur eſt primus modus deducendi con-
ſequentiā apud philoſophos. Secundus modus poſſet eſſe ex alio. declaratum eſt
enim apud eos, ꝙ ante oē nouū pręceſsit duplex potentia. ſ. paſsiua, & actiua: &
deduxit Auer. primo cœli. com. 124. & quęlibet potentia paſsiua eſt materia: er-
go, ſi mundus fuiſſet nouus, iam ante ipſum pręfuiſſet matęria: ſed materię coęter
na eſt dimenſio. ergo ante mundum pręceſsit materia dimenſionata, & ſi ſic, tūc
eſſet vacuum ante mundum, qm̄ nihil eſt vacuum niſi materia ſpaciata per di-
menſionem: Et ſic apparet ſecundus modus deducendi conſequentiā. tamen qui-
libet iſtorum modorū eſt ex principijs philoſophorum: quomodo autem oportet
deduci ſimpliciter non poteſt dici. Nunc igitur ſit dictum tantum.

AVER.

Quomodo valet cōſequentia, ſi mundus eſt nouus, ergo ante ipſum pceſsit plenū, vel vacuum.

Poſitio quorundam.

Impugnatio Poſitio propria.

Deductio cōſequētię.

Secūdo modus deductionis cōſequentiæ.

A

AVEROES.

Ait Auer. Hoc conſequens verum eſſet, cum fuerit poſsibile addere menſuram corporis mundi in infinitum. nam ſequitur ſecundum hoc, vt reperiatur a Deo glo. aliquid finitum, quod præcedent poſsibilitates quantitatiuæ infinitæ. &, cum hoc fuerit poſsibile in impoſsibilitate magnitudinis, erit etiã poſsibile in poſſibilitate temporis, & erit tempus finitum in extremis ſuis, licet fuerint ante id poſsibilitates temporales infinitæ. Attamen reſponſio ei eſt, quòd imaginari menſuram mundi maiorem, ſeu minorem ea, quæ eſt, non eſt verum, immo eſt impoſsibile: & non ſequitur ex eo, quòd hoc eſt impoſsibile, vt ſit imaginatio poſsibilitatis alterius mundi ante hunc mundum impoſsibilis, niſi natura poſsibilis iam innouata fuerit: & non fuerant ante eſſe mundi niſi duæ naturæ, natura ſcilicet neceſſarii, & impoſsibilis. & manifeſtum eſt quòd

B iudicium intellectus de eſſe naturarum trium non deficit, nec deficiet in iudicando de eſſe neceſſarii, & impoſsibilis. Hæc autem quæſtio non ſequitur Philoſophis, quoniam ipſi tenent quòd mũdus impoſsibile eſt vt ſit minor eo, quod eſt, nec maior. Si autem admittitur, vt ſit magnitudo maior magnitudine alia, & hoc in infinitum, tunc poſsibile eſt vt reperiatur habens menſuram abſque fine. &, ſi admittitur vt reperiatur habens menſuram abſque fine, tunc erit ens habens menſuram infinitam in actu. & hoc eſt id, quod iam declarauit Ariſto. additionem in habente menſuram in infinitum eſſe falſam. Sed in opinione eius, qui admittit hoc, ex eo ꝙ euenit ei defectus in Deo, bene conuenit ei hæc quæſtio. nam poſsibilitas hic eſt intellectualis, ſicut eſt ante mundum apud Philoſophos. & propterea qui dicit de innouatione mundi innouatione temporali, & dicit eſſe

Philoſophi tenẽt ꝙ mũdus non põt eẽ maior neque minor.

C omne corpus in loco, ſequitur ei neceſſario vt ſit ſupra eum locus, & hoc eſt aut corpus, in quò ſit innouatio, aut vacuum. nam locum neceſſe eſt præcedere innouatum neceſſario. & ideo qui deſtruit naturam vacui, & dicit finire corpus, non poterit ponere mundum innouatum. Et ideo qui negat ex poſterioribus ſectæ Aſſariæ eſſe vacuum, ſeparat radices hominum. quod non video in eis: ſed recitauit mihi hoc aliquis, qui operam dedit opinioni horum hominum. Si autem eſſet operatio huius ſpacii menſurantis motum, quod eſt quaſi menſura motus de operatione imaginationis falſæ, ſicut imaginatio mũdi maioris, aut minoris eo, quod eſt, non erit tempus in rerum natura. nam tempus nihil aliud eſt, niſi id, quod apprehendit intellectus de hoc ſpacio menſurante motum. &, cum fuerit per ſe notum quòd tempus reperitur in rerum natura, oportet vt ſit hæc operatio rationis ex operationibus eius veris attributis intellectui, non ex operationibus attributis imaginationi.

ALGAZEL.

Ait Alga. Nos autem dicimus ꝙ id, quod non eſt poſsibile, nõ eſt attributũ poſſe: & eſſe mundum maiorem & minorem eo, quod eſt, non erit poſsibile: ergo non eſt imaginabile.

AVEROES.

Quid dicat defectũ ſecũdũ philoſophosq̃ rep. ſ. eſt poſsibilis & ex parte paſsi Agens tñ non poſsit.

Ait Auer. Hæc eſt reſponſio ei, quod negauit ſecta Aſſaria de poſitione mundi, ꝙ impoſsibile eſt vt ponat eum Deus glo. maiorẽ, aut minorẽ, eſt defectus Deo glo. quoniam defectus non eſt defectus, niſi eius, cui attribuitur poſſe, non autem de re falſa.

ALGAZEL.

Deinde dixit Alga. dubitans eis, hæc autẽ excuſatio eſt inconueniens tribus modis. quorum vnus eſt, ꝙ hoc eſt prædominium intellectus, nam intellectus conſyderans mundum maiorem, aut minorem eo, quod eſt, brachio, non eſt ſicut conſyderatio coniunctionis inter nigrum & album, & eſſe ac priuationem. impoſsibilis aũt eſt collectio inter ablationem, & affirmationem, & ad id conuertuntur omnia mendacia, ergo eſt ſententia corrupta.

AVEROES.

Ait Auer. Sermo in hoc, ſicut dixit, eſt prædominium intellectus, qui eſt primo aſpectu. ſed apud intellectum verum non eſt prædominium: nam ſermo de poſsibilitate huius, ſeu de priuatione poſsibilitatis eius indiget demonſtratione. & ideo dixit verum, cũ dixit ꝙ impoſsibilitas huius non eſt ſicut conſyderatio coniũctionis inter nigrũ & album, quoniam hoc manifeſtũ eſt per ſe eſſe falſum. Eſſe vero mundum maiorem, aut minorem eo, quod eſt, impoſsibile eſſe, non eſt notum per ſe. mendacia aũt, licet conuertantur ad mendacia per ſe nota, conuertuntur tamen duobus modis, quorum Vnus eſt, ꝙ hoc ſit notum per ſe eſſe falſum, Secundus vero, vt conſequatur à poſitione eius conſequens proximum, aut diſtans falſitati ex falſitatibus per ſe notis ꝙ ſint falſæ. verbi gratia, ſi poſitũ fuerit poſsibile eſſe mũdum maiorem, aut minorem, ſequitur ex eo vt ſit extra eum plenum, aut vacuum: & ponere extra eum plenum, aut vacuum ſequitur ex eo falſum ex falſitatibus: ex vacuo quidẽ eſſe dimenſionem ſeparatã: ex corpore vero ipſum eſſe mobile ſurſum, aut deorſum, aut circulariter. ſi autem hoc fuerit, ſequitur vt ſit pars alterius mundi: & iam declaratum eſt eſſe alium mundum cum iſto, eſſe falſum in ſcientia Naturali: ſaltim ſequeretur vacuum. nam mundus non poteſt euadere a

Mẽdacia cõuertũtur duobus modis.

A quatuor elementis, & corpore circulari, quod mouetur circa ea. Qui autem deſyderat ſcire hoc, percutiat id cum digito ſuo in locis, vbi debet hoc conſyderari, & hoc poſt conditiones, quæ præcedere debent ſpeculanti ſpeculatione demonſtratiua. Deinde recitauit ſecundum modum.

ALGAZEL.

Ait Alga. Si autem mundus fuerit, prout eſt cum impoſsibilitate eſſendi maior, ſeu minor eo, quod eſt, tunc eſſe eius, prout eſt, eſt neceſſarium, non autem poſſibile: neceſſarium autem non indiget cauſa, & tunc dixerunt id, quod dixerunt Dahariæ de ablatione agentis, & ablatione cauſæ, quæ eſt cauſa cauſarũ. & hæc nõ eſt opinio veſtra.

AVEROES.

B Ait Auer. Reſponſio huius, ſecundũ opinionem Auic. eſt in promptu. nam neceſſarium in eſſe apud eum eſt duplex, neceſſarium in eſſe ex ſe, & neceſſarium in eſſe ex alio. Attamen reſponſio apud me in hoc eſt melior. nã ſequitur de neceſsitate vt in rebus neceſſariis ſecundum hunc ſermonem non ſit nec agens, nec faciens, verbi gratia instrumentum, quo ſecatur lignum, eſt inſtrumentum menſuratum in quantitate, & qualitate, & materia, ſ. ꝙ non poteſt eſſe ſine ferro: & impoſsibile eſt vt ſit abſque figura ſerræ, & impoſsibile eſt vt ſit ſerra in quacunque menſura fuerit: & tamẽ nemo dicit ꝙ ſerra ſit neceſſaria in eſſe. Et vide quanta eſt pulchra iſta ſophiſticatio. Si autem auferatur neceſsitas quantitatum rerum factarum, & qualitatum, & materierum earum, vt putat ſecta Aſſaria in creaturis cum Deo glo. auferetur ſcientia reperta in agente, & in creatis: & eſſet poſsibile, vt omne agens ſit magiſter, & omne imprimens in entibus creans. & hoc totũ eſt deſtructio intellectus, & ſcientiæ.

Auic. poſuit duplex neceſſarium.

ALGAZEL.

C Ait Alga. Tertius autem, quòd hoc corruptum, non deficit aduerſarius tenere oppoſitum eius, & dicit quòd non fuit eſſe mundi ante eſſe eius poſsibile, ſed conuenit eſſe poſsibilitati abſque additione, ſeu diminutione. Si autem dixeritis, iam permutatum eſt antiquum à non poſſe ad poſſe, dico ex eo ꝙ eſſe non fuerat poſsibile, non erat denominatum in poſſe determinato, & diminutio aduentus eius, quod impoſsibile eſt, non indicat nõ poſſe. Si vero dixeritis quomodo erat impoſsibile, & factum eſt poſsibile? dicimus non eſſe falſum eſſe aliquãdo impoſsibile, aliquãdo vero poſsibile. Si aũt dixeritis tẽpora ſunt ęqualia, dicitur vobis & menſurę quoq; ſunt ęquales.

& quomodo erit menſura aliqua poſsibilis, & tamen maior, aut minor impoſsibilis? ſi autem hoc non eſt falſum, ſimiliter & illud non eſt falſum, hæc eſt via quæſtionis, & verificationis in reſponſione, quòd id, quod dixerunt de imaginatione poſsibilitatum, nihil eſt. Quod autem concedi debet, eſt quòd Deus glo. eſt æternus, potens quidem, cui nunquam deficit actio, ſi voluerit: & non eſt in hoc poſſe aliquid, ꝙ affirmet tempus durabile, niſi imaginatio commiſcuerit ei alia. D

AVEROES.

AIt Auer. Summa huius ſermonis eſt ꝙ dicet ſecta Aſſaria Philoſophis, hæc quæſtio eſt apud nos mendoſa, ſ. ſermo dicentis mundum eſſe poſsibile maiorem, & minorē eſſe. qm̄ hæc quęſtio imaginatur ſecundum opinionem dicentis poſsibilitatē præcedere exitum rei ad actum, ſ. eſſe rei poſsibilis, ſed dicitur ꝙ poſsibilitas eſt cum actu, prout eſt abſq; additione, ſeu diminutione. Attamen dicimus ꝙ negatio præceſsionis poſsibilitatis rei poſsibili eſt negatio neceſſarii. nam poſsibile opponitur ei, quod eſt impoſsibile, abſq; medio inter ea. ſi autem res eſſet impoſsibilis ante eſſe ſuum, eſt impoſsibilis neceſſario: & ponere impoſsibile in eſſe eſt falſum inconueniens: ponere vero poſsibile in eſſe eſt falſum poſsibile, non autem falſum inconueniens. Quòd autem poſsibilitas cum actu ſit falſa patet: qm̄ poſsibilitas, & actus ſunt duo oppoſita, quæ non congregantur in vno tempore: ergo iſtis ſequitur ꝙ non reperiatur poſsibilitas nec cum actu, nec ante. Et conſequens verum ſectæ Aſſariæ in hoc ſermone non eſt quòd permutetur ęternū à non poſſe ad poſſe. non enim appellatur non potens qui non poteſt operari impoſsibile: ſed cōſequens verum eſt, vt res permutetur de natura impoſsibilis ad naturā eſſe, & eſt ſicut conuerſio neceſſarii ad poſsibile. Ponere vero aliquid in aliqua hora impoſsibile, & poſsibile in alia non remouet id à natura poſsibilis. nam hæc diſpoſitio omnis poſsibilis, verbi gratia ꝙ omne poſsibile, eſſe eius eſt falſum in hora, qñ eſt eſſe eius contrarii in ſubiecto ſuo. Cum autē confiteatur aduerſarius ꝙ aliquid ſit impoſsibile in aliqua hora, poſsibile vero in alia, iam confeſſus eſt ꝙ res ſit de natura poſsibilis ſimpliciter, non autem de natura impoſsibilis. & ſequitur ex hoc, cum ponitur ꝙ mundum fuiſſe impoſsibilem ante innouationem eius ęternitate infinita, vt ſit, cū innouatus eſt, permutata natura eius ab impoſsibili ad poſsibile. hæc autem quæſtio eſt alia à quæſtione, de qua loquebamur, & iam diximus ꝙ proceſſus a quæſtione ad quęſtionem eſt operatio ſophiſtica. Cū aūt dixit & verificatio in reſpōſione, ꝙ id, qđ dixerūt de poſsibilitatibus, nihil eſt, quod aūt cōcedi debet, &c. licet in hoc loco nō ſit aliquid, qđ neceſsitet eſſe tēpus ęternū, vt dixit, eſt tñ aliquid, quod neceſsitat poſsibilitatē eſſendi mūdū ęternum, &

Negatio pręceſsiōis poſsibilitatis rei poſsibili eſt negatio neceſſarij.

Poſsibilitas et actus ſunt duo oppoſita quæ non congregantur in vno tempore.

E

F

A ſic ēt tēpus:nam Deus glo.non deficit eſſe potens in actione. & nō eſt hic qđ neceſsitet impoſsibilitatē copulationis operationis eius cōtinue cum eſſe eius:ſed forte oppoſitum huius indicat impoſsibilitatem, & eſt ꝙ nō erit potēs in aliqua hora, potens vero in alia, & non dicitur de eo ꝙ ſit potēs niſi temporibus determinatis finitis:& tñ ipſe eſt ens ęternū,& antiquū.Et rediit qđ vtrum ſit poſsibile, vt ſit mūdus antiquus,& ęternus,aut innouatus,aut erit poſsibile vt ſit innouatus, & impoſsibile vt ſit antiquus.Si aūt fuerit innouatus, vtrum ſit poſsibile vt ſit actio prima,vel ne.Si aūt nō erit intellectui poſsibilitas perueniēdi in vnū horū oppoſitorū,tunc reuertitur ad auditū. & nō numeratur hęc quęſtio inter intellectuales.Et, cū dixerimus ꝙ primū impoſsibile eſt ei dimittere operationē bonā,& operari prauam, qm̄ eſt diminutio ei,quęro quę eſt maior diminutio quā ponere actionē ęterni finitā,& terminatā in actione innouati,cum hoc,ꝙ actio terminata imaginatur ab agente terminato,non aūt ab agente antiquo,nō terminato:nec in eſſe,nec in actione?& hoc totū,vt vides nō latet eū,qui

B habet ēt paucū viſum in intellectualibus Et qūo eſt impoſsibile agēti ęterno quin ante actionē,quę emanauit ab eo in præſentiarū, ſit actio alia, & ante actionē actio,& procedet hoc in intellectu noſtro in infinitū,ſicut procedit eſſe eius,ſ.agentis in infinitū.nā ille, cuius eſſe non adęquatur tempus,& nō comprehendit eum ab extremitatibus eius, neceſſe eſt vt actio eius nō cōprehendatur à tēpore,& nō adæquetur ei tēpus terminatū.qm̄ omne ens non retardatur actio eius eſſe eius, niſi quia deficit in eſſe ſuo aliquid;ſ.ꝙ nō erit in eſſe ſuo perfecto,aut quia eſt ex eligētibus,& retardat actio eius eſſe eius pp electionē. Qui aūt ponit ꝙ ab ęterno non emanat niſi actio noua, iam ponit quòd actio eius aliquo modo eſt violēta,& quòd nulla ſit ei electio in actione ſua illo modo.

Cuius eſſe non adęquatur tēpori neceſſe eſt vt actio eius nō comprehendatur tpe.

C

ALGAZEL.

AIt Alga..Tertia ratio de antiquitate mundi eſt ꝙ Philoſophi tenuerūt,dicentes ꝙ eſſe mundi fuit poſsibile ante eſſe eius: nā falſum eſt vt ſit impoſsibile, deinde fiat poſsibile.Et hoc quidē poſsibile non habet principiū,& non deficit eſſe permanens, & nō deficit mūdū poſsibilē eſſe: qm̄ non eſt hora horarū, in qua poſsibile ſit denominare mundum eſſe impoſsibilem:&, cū poſsibilitas nō defecerit,tunc poſsibile circa conuenientiā poſsibilitatis non defecit.nā dicere eſt poſsibile eſſe eſt ꝙ non eſt impoſsibile eſſe eius.&, cū fuerit eſſe eius poſsibile in æternū,nō erit falſum eſſe eius in ęternū:ſin autē, ſi eſſet falſum eſſe eius ſemper, & inconueniens, dicemus ꝙ eſt poſsibile eſſe eius in ęternū.ſi aūt eſt falſum dicere ipſum eſſe poſsibile in ęternum,eſt falſum dicere poſsibile nō defecit.&,ſi falſum eſt dicere poſsibile non defecit,erit verum quòd poſsibile habet principium. &, cū

fuerit vere verum habere principium, erit ante hoc impoſsibile, & veniet res ad affirmandum horam in qua non fuit mundus poſsibilis, & non fuit ipſe Deus glo. potens in eo. D

Vult adducere Alga. tertiā rationem philoſophorum ad probandū mundum eſſe æternum. Et primo proponit vnā conſequentiam, ſecundo ibi (Impoſsibile eſt) Probat eā. dicit ergo in prima. ait Alg. tertia auctoritas philoſophorum ad aſſerendū mundū fuiſſe ab æterno, hæc eſt. ſ. mūdi. eſſe antequam erat, ſup. ſi nouus eſt, erat impoſsibile, ergo nunquam reducitur ad actum. huius conſequentię tantum tangit antecedēs. (Impoſsibile eſt) probat conſequentiam. d. ꝙ eſt impoſsibile, & falſum. ſup. quod mundus ante ſit impoſsibilis, & quod poſt ſit reductum ad poſsibilitatem. i. ad actum poſsibilitatis. (Et hęc poſsibilitas) Hic probat antecedens. d. & hæc poſsibilitas eſt ſine principio, ideo ſemper fuit permanens. ſ. taliter, quod nunquam mundus fuit abſq; ipſa poſsibilitate, Si igitur mūdus incœpit ante eius eſſe, ſemper fuit ens poſsibile eſſe. Tunc infert, quare nūquam fuit quia mundū fuiſſe impoſsibile eſt quōm, ſi in ſui natura ſemper eſt poſsibilitas ad eſſe, & nunquā eſſet: ergo nunquam erit, ergo eſt ens impoſsibile, & per conſequens non poterit exire ad actum: quia poſsibilitas nunquā ceſſauit, ergo poſsibile nunquam ceſſauit. Ex hoc ſequitur quod, ſi mundum eſſe eſt ſemper poſsibile, mundū eſſe eſt impoſsibile: qm̄ ſemper poſsibile eſt dicere quod nunquā reducitur ad actum, & ſi nunquā reducitur ad actum, eſt ſemper impoſsibilis. ergo, ſi ſemper poſsibilis, ſemper impoſsibilis: & ſic apparet antecedens, & tota vis huius conſiſtit in hoc, quod natura impoſsibilis eſt illa, quæ nunquā reducetur ad actum. (Et quando) Hic adhuc clarius declarat conſequentiam, d. & quando ſibi attribuimus poſsibilitatē intellectum eſt quod ipſum habere eſſe non eſt falſum. Tunc vltra, & poſtquā ſemper fuit poſsibilis, ergo nunquā fuit taliter quod ſibi attribueretur eſſe, & ſic illud poſsibile eſt eſſe falſum, ergo eſſet impoſsibile. cuius rationem tangit. d. quia, ſi eſſet impoſsibile ipſum dicere ſemper fuiſſe poſsibile. ſ. verum eſt ipſum non fuiſſe poſsibile: ergo falſum eſt poſsibilitatem dicere nunquā ceſſaſſe: & apud me vult dicere, ſi idem eſt ipſum eſſe ſemper poſsibile, & ipſum eſſe impoſsibile, ergo falſum eſt dicere non ceſſaſſe ab eo poſsibilitatē: qm̄, ſi in eo impoſsibilitas ineſt, poſsibilitas remouetur, ergo falſum eſt dicere poſsibilitatem non ceſſare. Deinde probat, quod poſsibilitas ſemper ineſt dicēs, et ſi ita, ideſt poſsibilitas incœpit, ſequitur quod poſsibilitas principium habuiſſet. & ſi ſic, ergo mundus ante hoc eſſet impoſsibile eſſe, ſup. poſtquā ſemper fuit poſsibilis, & ſic neque Deus eiuſdē poterat, ſup. eſſe ponere in effectu. Debes ſcire, quod virtus rationis tota conſiſtit in hoc, ſi mūdus incœpit, ergo ante ipſum præceſsit poſsibilitas infinita, ergo ex vtroq; latere ſempiterna: quoniam, vt deducit Auer. in cœlo & mundo, ſ. in primo commentis. 128. 133. & 134. Infinitum nō magis determinatur ad vnam partē quam ad alteram. ergo vel ad neutram, vel ad vtramque. Si igitur poſsibilitas eſt ſempiterna, ergo mundum eſſe eſt ſemper poſsibile: & ſic eſt ipſum eſſe impoſsibile, & ſic nunquā incœpit. & hoc vult Alga. deducere. E

Vigor rationis. F

AVEROES.

Ait Auer. Qui aūt concedit ꝙ mūdus, antequā fuiſſet, fuerat poſsibilis poſsibilitate non deficiente, neceſſe eſt ei eſſe mundū ęternum. nam id, quod nunquā defecit eſſe poſsibile, ſi poſitum fuerit non defeciſſe eſſe, non ſequitur ex poſitione eius inconueniens, & quod eſt poſsibile vt ſit æternum, neceſſe eſt vt ſit æternū. id enim, quod poſsibile eſt ei vt recipiat æternitatē, poſsibile eſt ei vt non ſit corruptibile, niſi ſit poſsibile vt corruptum fiat æternū. & ideo dicit ſapiens Ariſto. ꝙ poſsibilitas in rebus æternis eſt neceſſaria.

Quod poſsibile eſt vt recipiat ęternitatē poſsibile eſt vt non ſit corruptibile.

A Hic Auer. vult confirmare rationem philoſophorū, quā adduxit Alga. & primo proponit conſequentiam. d. dicimus nos ꝙ ille, qui concedit mundum fuiſſe, ſcilicet nouiter, antequā haberet poſsibilitatem infinitam. concludit conſequēs. d. oportebit eū concedere mundum fuiſſe ab æterno. Hanc conſequentiam non probat. poteſt tamen probari, qm̄, ſi mundus incœpit in a tempore: vel igitur ante præceſsit infinita poſsibilitas, vel finita: non finita, qm̄, tunc Deus nō fuiſſet ab æterno, vt ſcis, ergo infinita. & hoc vult Auer. Tunc ex hoc confirmat conſequentiā Alg. d. ſi enim id, quod poſsibile fuit ſemper, diceremus ꝙ non ſemper in eſſe fuiſſet, ſequitur ex hoc eſſe falſum, id eſt ſequeretur ex hoc ꝙ mundum fore eſſet impoſsibile, vt deductum fuit ſupra. (Et ideo.) Hic colligitur totū d. & ideo oportet ꝙ ſit ab æterno. id enim, quod poſsibile eſt ꝙ ſit ab æterno, eſt poſsibile ſimpliciter ꝙ non corrumpatur, id eſt oportet vt ſit æternum, niſi eſſet poſsibile ꝙ corruptibile conuerteretur æternale: quod falſum eſt. & iccirco dicit philoſophus ꝙ poſsibilitas in rebus eſt neceſsitas. Sed circa hæc tres accidunt diſſiculiates. prima, quoniam ait quod omne poſsibile ſemper eſt impoſsibile vt corrumpatur. hoc videtur falſum: quoniam, qua ratione eſt poſsibile eſſe, eadem ratione & poſsibile non eſſe. ergo eſt poſsibile vt corrumpatur, ſicut eſt poſsibile vt generetur. Secunda, quoniam multa ſunt poſsibilia in rebus, quæ non ſunt neceſſaria, vt ſcis. Tertia, qm̄ Ariſt. nunquam dixit iſtud, Prima diſſiculias. Secunda.
B quod ſibi Auerro. attribuit. Ad primam poteſt dici, vno modo, ꝙ poſsibile ſemper, eſt ſemper non ens. & tunc arguitur. ſemper non ens nō poteſt corrūpi, quoniam ſemper nō ens eſt neceſſario non ens: & hoc corrumpi nō poteſt. Sed hoc non eſt ad mentem Auer. ideo aliter intelligitur, ſcilicet in ſempiternis. vbi idem eſt poſsibile, & neceſſarium. & hoc dicit, ſcilicet ꝙ poſsibile ſemper, ſup. in neceſſarijs, impoſsibile eſt ꝙ corrumpatur: quoniam ibi idem eſt neceſſarium & poſsibile. Ad tertiam dicendum, quod licet Ariſt. in 3. Phyſi. non dicat vniuerſaliter illā, vt apparet tex. com. 32. attamen intelligitur in rebus neceſſarijs & ſempiternis. Sed quomodo intelligitur illa propoſitio in æternis & neceſſarijs non differt eſſe a poſſe, nolo declarare, ſed alibi dixi. Tertia. Solutio.

ALGAZEL.

AIt Alga. Dubitatio autem eſt vt dicatur mundus non defecit eſſe poſsibilis innouationis, & non reperitur aliqua hora, in qua non imaginetur innouatio eius. &, cum imaginetur ens in
C æternum, non erit innouatum, & non erit quid eueniens conuenientiæ poſsibilitatis, ſed in contrarium eius. & hoc eſt, ſicut ſermo eorū de loco, ſ. ꝙ conſiderare mundum maiorem, & creare corpus ſupra mūdum eſt poſsibile, & ſic tenere aliquid ſuperius aliud ſupra hoc, & ſic in infinitum, & non eſt finis poſsibilitati additionis, & cum hoc eſſe plenū ſimpliciter infinitū eſt impoſsibile, & ſic ens, cuius extremitas non finitur, impoſsibile. ſed quemadmodum dicit ꝙ poſsibile ſit corpus finitum, i. habēs ſuperficiem, & ꝙ nō poterit conſiderare id in magnitudine, & paruitate, ſic quoq; poſsibilitas innouationis, & principium ipſius eſſe non requirit præceſsionem, & poſtpoſitionem, & radix eſſendi innouatum eſt eius, quod eſt poſsibile, non aliud.

Hic Auerroes inducit Algazel. reſpondentem rationi poſitæ a philoſophis, & dixit, ait Alga. ſuper hoc tamen, ſcilicet argumento reſpondemus dicentes, quod mundus ſemper fuit poſsibilis innouari: &, ſi. i. poſito quod imaginaremur ipſum ſemper fuiſſe, & nunquam innouatū, id eſt, nunquā accepiſſe

eſſe nouũ: vult ergo dicere Alga. q̃d iſta apud quoſdã philoſophos ſtant ſimul, ſ. mundũ ſemper eſſe. & ipſum eſſe poſsibile innouari id eſt, corrũpi, & iterũ fieri: q̃m philoſophi arabes, vt Auicen. & Alpharabius volũt aliq̃d ſempiternũ habere potẽtiã ad non eſſe, vt dictũ eſt in libro de ſubſtantia orbis. (Nõ ergo.) Ex hoc reſpõdet ad argumẽtũ. d. nõ ergo illud, q̃d peruenit, id eſt, ipſum eſſe mũdi nouũ ſecutũ fuit ordinẽ poſsibilitatis, id eſt, nõ fuit poſt eſſe poſsibile, quaſi dicat, quod apud philoſophos ſimul fuit, & fuit poſsibile eſſe & non eſſe, & per conſequens non fuit eſſe mũdi ſecutũ ordinẽ poſsibilitatis, immo totũ contrariũ, ſcilicet eſſe poſsibile ſecutũ eſt eſſe mũdi. (Et hoc eſt.) Declarat quod dixit per exemplũ. d. & hoc eſt veriſimile ei, quod dicũt ſup. philoſophi de loco videlicet, ꝙ eſtimare mundũ maiorẽ, vel minorem, vel eſſe corpus ſupra mundum ſit poſsibile, ita ꝙ ſit corpus ſupra corpus, vſque ad infinitum, & nihilominus eſſe plenitudinẽ, id eſt, magnitudinem abſolute ad infinitum eſt impoſsibile: ecce igitur, qualiter aliquod eſt poſsibile, quod tamen nunquam erit actu. D

A V E R O E S.

AIt Auer. Qui autem ponit ꝙ ante mundum fuerat poſsibilitas vna numero, quæ non defecit, neceſſe eſt ei dicere vt ſit mundus æternus. B Qui vero ponit quòd ante mundum fuerant poſsibilitates in ęternum, non finitę numero, vt poſuit Alga. in reſponſione, ſequitur ei vt ante hunc mundum ſit mundus, & ante mundum ſecundum mundus tertius, & procedet in infinitum. ſicut eſt in indiuiduis hominum: & præcipue cum ponatur corruptio præcedentis conditio requiſita in eſſe ſubſequentis. verbi gratia, ſi Deus glo. erat potens creare ante hunc mundũ aliũ mundũ, & ante illum alium, neceſſe eſt procedere in infinitũ. ſin autem, ſequeretur vt perueniat ad mundũ, ante quem non eſt poſsibile creare alium mundum. Attamen hoc non dicunt Loquentes, & non ponunt id in rationibus ſuis, quibus ratiocinantur de creatione mundi. Quòd autem poſsibile eſſet vt ſit ante hunc mundum mundus alius in infinitum, hęc quidem poſitio exiſtimatur ꝙ non ſit inconueniens: ſed, cum ſpeculetur de ea, apparet ꝙ ſit inconueniens. quoniã ſequitur vt ſit natura mũdi natura vnius indiuidui, q̃d eſt in hoc mundo generabili, & corruptibili. F & erit emanatio eius à primo principio, eo modo, quo emanauit ab eo indiuiduum: & hoc mediante motu æterno, & motu æterno: ergo erit hic mundus pars alterius mũdi, ſicut eſt in indiuiduis generabilibus, & corruptibilibus in hoc mundo, & de neceſsitate perueniet ad mundum æternum in indiuiduitate, aut procedet. &, cum de neceſsitate abſcinditur proceſſus, igitur abſciſsio eius in hoc mundo eſt dignior, ſcilicet ponendo eũ vnum numero, & æternum.

Vt Auerroi q̃d ponere mundũ eternũ ſit maioris dignitatis,

Hic reprobat ſolutionẽ Alga. & primo recolligit per viam diuiſionis quid intelligit. Alga. d. dicimus nos quod, ſi aliquis concederet quod ante mundum vna fuiſſet poſsibilitas in numero ad infinitũ, id eſt, a principio vſque ad finẽ, oportebit ſe, ſcilicet ipſum cõcedere quod mũdus ſit ab æterno, iſta conſequentia fuit ſuperius deducta.) Sed, ſi aliquis). Recolligit membrum, quod Alga. vult d. Sed, ſi aliquis poneret quod ante mũdum eſſent poſsibilitates infinitę in numero, ſicut poſuit Alga, in ſua reſponſione, oportebit concedere, quod ante

A hunc mundum ſit alius mundus, & ante ſecundum tertius, & ſic in infinitum,
ſicut in indiuiduis hominum reperitur, & addit quod hoc maxime ſequitur, po-
ſito quod corruptio præcedens ſit cauſa eſſe ſubſequentis. Sed dices, videtur, Dubitatio.
quod Alga. concedat primum membrum, vt viſum eſt, quoniam philoſophi ara-
bes volunt mundum ſemper eſſe, & ipſum ſemper eſſe poſsibilem non eſſe: ergo
non videtur quod Auer. attribuat Alga. veritatem. Dicendum, quod Alga. in- Solutio.
quantum philoſophus, habet dicere primum membrum, & illud nõ curat Auer.
deſtruere, quoniam. 12. Metaphy. commen. 41. & in. 3. & . 4, capi. de ſubſtantia
orbis. & . 8. Phyſico. commen. 71. ſatis deſtruxit. Alga, autem inquantum theo-
logus habet dicere quod potuerunt eſſe infiniti mundi, & per conſequens plu-
res, immo infinitę præceſſerunt poſsibilitates ante mundum, in quo ſumus: &
hoc deſtruit Auerroes. (Verbi gratia, ſi Deus.) Hic probat conſequentiam di-
cens. Verbi gratia, ſi Deus benedictus poterat creare ante hunc mundum alium
mundum, & ante illum, alium: ſequeretur præceſsio poſsibilitatum eſſe ad infini
tum, aut perueniret ad mundum primum, ante quem erat impoſsibile creari aliũ.
Hoc deſtruit dicens, & hoc inconceſſum eſt apud loquentes, & omnes opinan-
tes mundi creationem: patet ergo quod, ſi mundus potuit creari ante mundum:
& ſic in infinitum, infinitę præceſſerunt poſsibilitates. Tunc arguit quod de fa-
cto fuerunt infiniti. d. & poſtquam poſsibile eſſet, quod ante hunc mundum eſſet
B alius mundus ad infinitum, videtur quod hęc poſitio non ſit falſa, id eſt, videtur
quod debuit poni in eſſe: eo quia poſsibile non fuit falſum: ergo fuit ita de facto,
quod ante hunc mundum fuerunt infiniti.

Sed accidit quæſtio, quoniam multi concedunt antecedens, & ne-
gant conſequentiam, ſcilicet potuerunt eſſe infiniti mundi, ergo fuerunt: ante-
cedens apud theologos eſt verum, conſequens falſum, vt in multis poteſt addu-
ci inſtantia. Mihi videtur, quod hęc conſequentia fundetur in hoc, quod mul-
titudo poſsibilitatum in materia fundatur: quando materia eſt cauſa poſsibilis
eſſe, & poſsibilis non eſſe: igitur, ſi poſsibilitates fuerunt infinitę, omnes in ma-
teria habent fundamentum, & per conſequens mundi poterunt recipi in mate-
ria, igitur & habuerunt agens naturale potens deducere eos de potentia ad actũ:
vbi autem fuit materia & agens, iam fuit effectus: ergo iam fuerunt mundi in-
finiti. & ſic apparet vis conſequentię apud principia naturalia. Vel poteſt de-
clarari conſequentia: quoniam agens potens ponere plures effectus in eſſe, qui
ſunt vnius rationis in ſe, & reſpectu agentis, ſublatis omnibus agẽtibus diſpoſiti-
uis ad vnum, magis quam ad alterum, aut nullum ponit, aut omnes: & hęc pro-
poſitio apud philoſophos eſt manifeſta, & Auer. habet eam pro principio in. 8.
Phyſic. commen. 15. In propoſito ſic eſt, Deus eſt enim agens vnius rationis,
C potens infinitos mundos producere, qui ſunt vnius rationis in ſe, & reſpectu agẽ
tis, & nullum eſt agens diſponens magis ad mundum a quam ad mundum b,
ergo vel omnes ponet in eſſe, vel nullum: & nullum dicere eſt contra ſenſum, &
omnes, eſt quod vult. Quid autem dicerent diuini theologi, patet: quoniã Deus
agit tantum, quantum vult: & non eſt negandum quin Deus poſsit facere non
tot mundos, quin plures, vt ponunt omnes: & ideo ratio iſta eſt tantum probabi-
lis & ficta. (Sed quando.) Hic deſtruit conſequens. d. quando ſubtiliſsime inter
rogaretur, tunc oportebit quod falſum eſt, id eſt, ſed illud eſt falſum: quod probat
d. quia ſequeretur quod natura huius mundi haberet naturam vnius indiuiduo-
rum generabilium & corruptibilium. & declarat quã naturam. d. videlicet opor-
teret quod hic mundus procederet neceſſario a prima cauſa, eodem modo indi-
uiduum procedit ab eadem cauſa, videlicet, mediante mobili, ſcilicet motus ęter
ni, id eſt, cœlo, & ſic: ſicut indiuiduum fieret ab agente ęterno tanquam a cauſa
vniuerſali, ſic mundus fieret a cœlo alio: tunc vltra, vnde, id eſt, & per conſe-
quens hic mundus eſſet pars alterius mundi, vt in generabilibus & corruptibili-
bus reperitur: & hoc idem Auerroes intulit primo cœli commen. 33. & illud de
claratur per hoc, & hoc per illud. Vnde, id eſt, per conſequens oportet vt per-
ueniat ad mundum vnum æternum, aut quod procedat ad infinitum: ſed proceſ-
ſus ad infinitum eſt impoſsibilis, ergo oportet quod ſit vnus mundus, & ab in

numero,id eſt,ſine fine,& principio,& ęterno proueniens:& hoc volo. Declaratum ergo eſt qualiter Alga. inquantum theologus dicit impoſsibile. D

ALGAZEL.

AIt Alga. Ratio Quarta eſt. Quoniam ipſi dicunt omne innouatum præceditur a materia:innouatio enim indiget materia:igitur materia non erit innouata. Quod autem innouatur,ſunt formæ, & accidentia ,qualitates quidem ſuper materias,&c. vſque ad,& non erit materiam primam innouari falſum.

Hic inducit Alga.quartam rationem philoſophorum.d.ait Alga.quarta auctoritas philoſophorũ hęc eſt : oportet neceſſario quod materia pręcedat quodlibet innouatum:cuius rationem dicit,quęlibet.n.innouatio in quãdam ſine dubio materiam interuenit,& tunc infert.d. vnde ſequitur quod materia nullatenus innouetur,id eſt,ſit ęterna:immo ea,quę innouantur,ſunt formę. (Et quãuis.) Hic ſoluit.q.quandam:poſſet enim quis dicere ꝙ materia compoſita,ſicut eſt materia ſecunda,generatur & corrumpitur. Soluit : & quãuis quodammodo materijs poſſit attribui.ſup.corruptio,& dixit,materijs quodammodo,qm̃ non ſunt ſimpliciter materię,ſed aliquo modo reſpectu vltimę formę,oportet neceſſario quod perueniat ad primam materiam , quę ſine dubio innouabilis eſt : ex hoc arguitur, quod ſi mundus fieret, oportet quod ante ipſum pręcedat materia:& ſic, vt prius. Sed eſt dubium:quoniam.12. Metaph.com.18. Auer. videtur dicere,quod neq; materia,neque forma fit , ſed totum compoſitum:hic autem ait, quod formæ , & accidentia fiunt,quoniam materia eſt ęterna. Ad hoc dicendum , quod aliquid fieri poteſt duobus modis intelligi. Vno modo tanquam illud , quod proprie innouatur,& ratione eius fit nouitas aliorum. Alio modo tanquã per ſe ens ſubſiſtens,& ſeparatum a cauſis ſui eſſe:primo modo ſola forma fit,quoniam proprie accipit eſſe,& ratione eius compoſitum fit:ſecũdo modo compoſitum: quoniam, quod per ſe ſubſiſtit,eſt compoſitum, vt declaraui in ſecundo de anima,in commen.7.& ſic concordantur verba Auerrois.

Dubitatio.
Solutio.

E

AVEROES.

AIt Auer. Summa huius ſermonis eſt ꝙ omne innouatum eſt poſsibile ante innouationem eius:& poſsibilitas præſupponit rem,in qua exiſtit,& eſt ſubiectum recipiens rem poſsibilem. nam poſsibilitas,quæ eſt ex parte recipientis, non debet aliquis exiſtimare ꝙ ſit poſsibilitas,quæ eſt ex agente.cum enim dicimus de Socrate ꝙ poſsibile eſt vt faciat hoc, eſt aliud quam dicere in re facta ꝙ ſit poſsibile:quare conditionatur in poſsibilitate agentis poſsibilitas patientis.agens enim impoſsibile eſt vt agat impoſsibilia.&,cum non ſit poſsibile vt ſit poſsibilitas præcedens innouatũ abſq; ſubiecto omnino:& impoſsibile eſt vt agens ſit ſubiectum, nec poſsibile:nam poſsibile cum peruenerit ad actum, aufertur poſsibilitas : igitur non remanet niſi ꝙ ſit ſubiectum poſsibilitatis res recipiẽs poſsibilitatem:& eſt materia.materia autem non generatur , in eo ꝙ eſt materia : qm̃ indigeret alia materia , & procedet in infinitũ. ſed,ſi materia generaretur, eſt in eo ꝙ eſt compoſita ex materia,& forma.& omne generatum generatur ex alio : & tunc aut procedet in infinitum directe. in materia F

Agens impoſſibile eſt vt agat impoſſibilia.

Materia nõ generatur in eo ꝙ eſt materia.

Quõ materia gñetur.

A infinita: & hoc eſt falſum, licet imaginati fuerimus motorem æternũ:
non enim reperitur aliquid in actu infinitum: aut aduenient ad eam
formæ, vna quidem poſt aliam, in ſubiecto quidem nõ generabili, nec
corruptibili, & aduentus earum vnius poſt ablationem alterius æter-
nus, & circularis. Si autem hoc fuerit, neceſſe eſt eſſe hic motum æter-
num, qui faciat aduentum huius poſt ablationem alterius, quę ſunt in
generabilibus, & corruptibilibus in æternum. qnoniam apparet ꝙ ge-
neratio vniuſcuiuſq; generatorum eſt corruptio alterius, & corruptio
eius generatio alterius, & ꝙ non ſit aliquid ex nihilo. nam generatio Quid generatio.
eſt conuerſio rei, & mutatio eius ex eo, quod eſt in potentia, ad actum.
Quare impoſsibile eſt vt ſit priuatio rei id, quod defert eſſe, nec ea- Priuatio nõ
dem cum re, quæ denominatur generari, ſ. ꝙ dicamus de ea ꝙ genera- põt eē ꝙ id
ta eſt. remanet ergo vt ſit hic aliquod ſubiectum formarum contraria- qd defert eē
rum, & eſt id, cui adueniunt formæ ſucceſsiue. ſ. materia.

B Hic Auer. vult confirmare argumentum philophorum, & primo ponit intelle
ctum verborum Algazelis. Secundo ibi. (Poſsibilitas enim (ſoluit. q. In primo
ait. dicimus nos, ꝙ ſententia horum verborum eſt, ꝙ quodlibet innouatum eſt
poſsibile, ante ꝙ innouetur: quoniam in primo de ſubſtantia orbis poſſe pręce- Poſſe pręcedit fieri.
dit fieri. Et neceſſarium eſt ꝙ poſsibilitas exigat rem, in qua ſuſtenteiur, ſ. ſubie
ctum recipiens. (Poſsibilitas. n.) Hic ſoluit quęſtionem. qm̃ poſſe dici ꝙ res eſt
poſsibilis eſſe poſsibilitate agentis, ſicut ponit lex noſtra, & ꝙ illa poſsibilitas
non differt a poſsibilitate agentis. immo poſsibilitas materiæ, & poſsibilitas mo
toris eſt vna, vt dicit Plato. Soluit ergo hoc. d. poſsibilitas. n. recipientis differt a
poſsibilitate agentis, & ideo non põt poſsibilitas perfecte attribui agenti, niſi cõ
ueniat cum recipiente: modo hoc eſt falſum. & ideo duplex eſt poſsibilitas. ſ. ex
parte agentis, & dicitur poſsibilitas ab extrinſeco: & poſsibilitas materię, & di-
citur poſsibilitas ab intrinſeco, vt dicit Auer. primo cœ. cõ. 124. (Multa enim.)
Probat. d. multa enim ſunt poſsibilia in agentibus, quæ reſpectu quorundam re-
cipientium ſunt impoſsibilia. Et dicit notanter reſpectu quorundam recipientiũ:
qm̃ quicquid eſt poſsibile a potentia materię, eſt poſsibile a potentia agentis, pri Quod ē poſſibile a põtē
mo cœli. commen. 124. attamen reſpectu quorundam agentium aliquod eſt poſ- tia materiæ
ſibile, vt reſpectu hominis eſt poſsibile generare hominem, quod reſpectu mate eſt poſsibile
riæ muſcę eſt impoſsibile, licet abſolute reſpectu materię ſit poſsibile. (Vnde a potentia
C poſtꝙ.) Hic recolligit vim verborum Alga. & philoſophorum. d. vnde, poſtꝙ agentis.
illa poſsibilitas pręcedit illud, quod innouatur, impoſsibile eſt quod reperiatur
abſque ſubiecto. (Neq; agens) remouet inſtantiam: quoniam poſſet dici agens
eſſe ſubiectum illius potentię, vel ipſum eſſe poſsibile eſſe ſubiectum potentiæ.
Hęc remouet. d. neq; agens poteſt eſſe ſubiectum, ſup. illius poſsibilitatis, neque
ipſum poſsibile poteſt eſſe ſubiectum illius. quod agens non ſit ſubiectum, relin-
quit manifeſtum: ſed quod ipſum impoſsibile non ſit ſubiectum, probat. d. quia,
quando poſsibile eſt in actu, eſt remota poſsibilitas, & per conſequens ipſum
poſsibile non eſt ſubiectum. concludit propoſitum. d. remanet ergo quod ſubie-
ctum poſsibilitatis ſit res recipiens eam, ſcilicet materia. & ſic apparet dictum
Alga. Debes ſcire, vt dicit Auer. 12. Metaphy. commen. 18. ꝙ duę fuerunt De poſsibilitate rerum
opiniones de poſsibilitate rerum. Vna Ioannis chriſtiani, qui omnem poſsi- duę ſunt opi
bilitatem poſuit in agente, vt ibi declarat. alia loquentium ſuæ legis, quæ poſuit niones.
potentiam fundari in priuatione ſimpliciter, id eſt in nihilo. & has duas opinio-
nes hic remouet. primam quidem, cum probat poſsibilitatem agentis eſſe aliam
a poſsibilitate patientis. ſecundam vero, cum probat poſsibile non eſſe ſubiectũ
poſsibilitatis: & ſic apparet intentio verborum Auer. (Et materia.) Hic recolli-
git conditiones ſubiecti poſsibilitatis, & dicit. & materia, inquantum materia,
non generatur, oportet namque ꝙ materia haberet materiam ad infinitum.

(Et ſi forte.) Soluit dubium, q̃m poſſet dici ꝙ elementum generatur. & tamen D
apud Ariſto. vocatur materia mixtorum, & dicit. &, ſi forte dici poſsit ꝙ gene-
ratur, vt apparet in materijs ſecundis, Soluit. d. eſt ſine dubio, inquantum illa
materia componitur ex materia & forma. cuius rationem dicit: quia quodlibet
generabiſe ex aliqua re, tanquam materia, generatur. (Vnde aũt.) Deſtruit con
ſequens. ſi materia ex alia materia generatur. d. vnde ſup. Si materia ex alia ma
Dubitatio. teria generatur, aut proceditur ad infinitum recte, id eſt recto ordine in materia
infinita: quod eſt falſum. Sed remanet dubium: quoniam poſſet dicit quod non
eſt inconueniens hoc: quoniam poteſt vnum fieri ex alio, & ſic in infinitum: dũ
Solutio. ſit vnum agens ſempiternum continuans illa, vt videtur dicere Ariſt. 8. Phyſi.
tex. cõm. 47. & 46. & 2. de generatione. text. cõm. 56. Reſpondet, quod illud
omnino eſt falſum. licet ponamus mouentem ab æterno, id eſt quantumcunq; ſit
aliquod agens motum motu æterno. & falſitatem illam declarauit Auer. 1. Phy.
com. 82. vbi probauit, ꝙ ſi materia fieret ex materia: tunc idem eſſet antequam
fieret. et tu vide verba ſua, q̃m ſunt manifeſta. ideo ait, quod quomodocunq; ſunt
falſa. (Aut quod formę.) Colligit membrum verum dicens. aut, ſi primum eſt
impoſsibile, opotet dicere quod formę adueniunt ſucceſsiue viciſsim in quoddã
ſubiectum ingenerabile, & incorruptibile. & ſic circulariter ad infinitum ab
ęterno. & hoc volo. vnde, ex hoc neceſſario ſequitur quod ſit dare motum ab
æterno, qui ſit cauſa huius ſubſequentis futuri in iſtis generabilibus & corrupti- B
bilibus: & hæc eſt opinio Ariſto. quod declarat per dictum eius primo periher.
tex. com. 17. dicens. generatio nanq; cuiuſcunq; eſt alterius corruptio. & econ-
tra eius corruptio eſt generatio alterius. cuius rationem dicit, nullum enim de
nihilo fit. Nihil enim aliud eſt generatio, niſi conuerti res ab eo, quod eſt in po
tentia, ad actum: cuius rationem dicit. nulla enim permutatio de ſumma priua-
tione, id eſt de nihilo ſimpliciter fit. Tunc vltimo recapitulando concludit in-
tentum. d. patet ergo ex iſtis ꝙ hic neceſſario eſt res incontraria, id eſt non con-
traria formis, ſed media deferens formam, in quã rem illę formę ſucceſsiue adue
niunt viciſsim. & ſic apparet propoſitum Ariſto. & vis argumenti philoſopho-
rum: quoniam, ſi mundus fieret, oportet ꝙ ante fieri eius, pręſupponeretur mate-
Fundamẽtũ ria. & ſic pręfuit materia, & per conſequens agens particulare, & per conſequẽs
rationũ phi- cœlum. & ſic ante mundum fuit mundus, vt dictum fuit. Debes ſcire ꝙ omnes
loſophorũ. rationes philoſophorum fundantur in hoc, ꝙ omne factum eſſe pręcedit fieri, &
omne fieri pręcedit poſſe eſſe. primum enim declarauit Ariſt. & Auer. 6. Phyſi.
com. 7. ſecunda declarata eſt modo hic. Sed dices. duplex eſt fieri, ſcilicet per
Poſitio quo- motum, & per ſimplicem emanationem, quod dicitur creari. modo tota ſententia
rundam lati Ariſto. verificatur in primo modo dicendi, modo autem in ſecundo. Propter
norum. latini multi ponunt ad mentem Ariſt. mundum incœpiſſe, ſed non per motum: et F
Impugnatio in hoc Plato, & Ariſt. conueniunt. rationes enim Ariſto. non concludunt plus,
niſi ꝙ mundus non incępit per motum. Sed hic modus dicendi peccat multũ.
primo, quia eſt contra verba Ariſt. ſecundo, quoniam eſt contra ſententiam. con
tra verba quidem, quoniam octauo Phy. concludit ſimpliciter. tex. com. 15. ꝙ
mundus ſit æternus. ſi ergo intentio eius eſſet, ꝙ non incępit per motum, non cõ
cluderet ipſum eſſe ęternum: committeret enim fallaciam conſequentis, vt vi-
des. Pręterea, primo cœli text. cõm. 102. narrat duas extremas opiniones de
mundo, & tandem probat ꝙ factum non poteſt dici æternum. dicit enim factum
eſſe quidem, ſempiternum tamen eſt dicere impoſsibilium. ergo, ſi mundus non
incœpit, non debet dici ſempiternus, vt ibidem probat Ariſt. Pręterea. 12. Me-
ta. text. com. 41. & in vlt. octaui Phyſic. concludit primum principium eſſe ens
ſimplex, & ęternum, & non vidimus adhuc in libris Ariſt. probatum illud, niſi
per viam motus æterni. ergo oportet ꝙ motus cœli ſit ęternus. Contra funda-
menta vero: quoniam principium eſt apud Ariſt. quod omne, quod fit ex ſubie-
cto, fit in quo recipitur in quacunq; ſpecie factionis: quoniam, vt ſępe declara-
uit, principium apud Ariſt. in. 2. Poſt. vlt. cap. nõ habetur niſi ex ſenſibus. vnde
8. Phyſi. com. 26. & 22. propoſitio magis propinqua primis principijs eſt, quę eſt
plus conformis ſenſatis, illa ergo propoſitio, cuius ſignificatum habetur per con

A cordiam plurium ſenſuum, ſine diſcordia alicuius, vocatur propoſitio ꝑ ſe nota.
Sicut eſt in propoſito. quod enim nihil fiat ex nihilo, patet in omnibus ſenſibus
concorditer, & nullus contradicit. & ideo Ariſt. non probat eam niſi confeſsio-
ne antiquorum., ſicut probantur propoſitiones per ſe notę. & ſic apparet quali-
ter illa propoſitio concludit verbis, & fundamentis Ariſtote. vt alibi dixi, &
forte aliquando melius dicam. tamen illa opinio eſt vera, quia eſt opinio noſtræ Defenſio noſtrę legis.
legis. licet Ariſtote. & Auer. errent ibi, ſicut in alijs pluribus. & licet illud prin-
cipium ſit conſonum ſenſibus, attamen creatio eſt ſupra ſenſus. & ideo credenda
eſt per teſtimonium prophetiæ.

ALGAZEL.

AIt Alga. Dubitatio eſt vt dicatur, poſsibilitas, quam ponunt,
reuertitur ad iudicium intellectus, & omne, quod intellectus
cõſyderat eſſe eius, & non prohibetur ei id conſyderare, appel-
lamus poſsibile. ſi autem prohibetur, appellamus falſum, & inconue-
niens. ſi vero non poterimus conſyderare priuationem eius, id appella-
B mus neceſſarium. Hæc autem ſunt iudicia intellectiualia, non indigen-
tia quidem aliquo, adeo ꝙ perueniat ei denominatio. Et hoc quidem
probatur tribus rationibus. & prima eſt hæc. quoniam, ſi poſsibilitas
determinaret aliquod ens, ad quod referatur, & dicitur ꝙ ſit poſsibili
tas ad id, ſic etiam impoſsibilitas determinaret aliquod ens, & dicitur
eſſe impoſsibilitas ad id. impoſsibile autẽ non habet eſſe in ſe, nec ma
teriam, in qua fiat inconueniens, adeo ꝙ referatur impoſsibilitas ad
materiam.

Hic inducit Alga. ſolueatem argumentũ Ariſto: & dicit, ait Alg. ſupra prædi-
cta arguẽs, dicimus quod prædicta poſsibilitas reducitur ad iudicium intellectus.
Quod declarat. d. quodcunque enim naturaliter iudicatam fuerit ineſſe ab in-
tellectu, & illa iudicatio falſa non apparet, dicitur poſsibile. Si vero falſa appa-
ret, dicitur impoſsibile. &, ſi intellectus non poteſt iudicare, dicitur neceſſarium.
Debes ſcire quod poſsibile apud hos totaliter ponitur ab intellectu. volunt enim
quod illud dicitur poſsibile, cuius compoſitio in re non dicit repugnantiam: vt
Sor. eſt, poſito quod ſit generandus: & impoſsibile eſt illud, cuius compoſitio in
C re dicit repugnantiam: vt chimera eſt. & neceſſarium, cuius compoſitio cum non
eſſe dicit repugnantiam: vt Deus non eſt. & cum iſti ſic loquuntur, de poſsibili
logico omnino habent dicere quod illud eſt ens rationis, & in iudicio intelle-
ctus conſiſtens. & per hoc reſpondent ad vtm argumenti; cum dicebatur, ſi
mundus ſit, mundus fuit poſsibilis: conceditur. ergo ponitur materia, &c. nega-
tur: quoniam iſta poſsibilitas non eſt niſi non implicatio contradictionis apud in
tellectum intelligentem illam, mundus eſt. & ſic tota ratio Ariſto. ruit. (Et hæ)
Hic probat itidem. d. ꝶ hæ preſuppoſitiones ſunt ſine dubio intelligibiles non
indigentes aliquo ente, in quo prædicentur, & ſint. Quod probat. d. & hoc po-
teſt probari duabus rationibus. quarum vna eſt, quod ſi poſsibilitas exigeret
ens rationale pro ſubiecto, vt materiam, in qua denominetur: ſequitur etiam
quod impoſsibile exigeret reale ens, in quo denominetur: quod eſt falſum:
quia impoſsibile non habet eſſe, neque materiam, in qua adueniat, & poſsit de
eo, ideſt ab eo denominari. Et conſequentia poteſt probari: quoniam oppoſi-
tam tam contraria, quam priuatiua habent fieri circa idem, vt. 10. Metaphyſic.
probat Ariſtote. & patet inductione. modo poſsibile, & impoſsibile ſunt op-
poſita, vel contrarie, vel priuatiue. & hęc patet. ergo habent fieri circa
idem. ſi igitur poſsibile circa ipſum ens reale: & impoſsibile etiam quod eſt
propoſitum.

AVEROES.

AIt Auer. Quòd autem poſsibilitas determinet materiam exiſtentem, hoc patet. quoniam alia intellecta vera non euadunt quin determinent aliquod ens extra animam, poſtquam verum, vt dictum eſt in definitione eius eſt vt reperiatur in anima, ſicut reperitur extra animam. igitur non euadet ex dicto noſtro aliquid eſſe poſsibile, quin determinet hoc intellectum aliquid, in quo reperiatur hæc poſsibilitas. Attamen aſſumere probationem, ꝙ non determinet intellectum poſsibilitatis aliquod ens, in quo ſuſtentatur, eſt ſermo ſophiſticus. nam impoſsibile determinat ſubiectum, ſicut ipſum poſsibile. & hoc patet. impoſsibile enim eſt oppoſitum poſsibilis. contraria autem oppoſita determinant proculdubio ſubiectum: nam impoſsibilitas eſt negatio poſsibilitatis. ſi autē poſsibilitas determinauerit ſubiectum, tunc impoſsibilitas, quę eſt negatio huius poſsibilitatis, determinat etiam ſubiectum. vt dicimus ꝙ eſſe vacuum eſt impoſsibile, quoniam eſſe dimenſiones ſeparatas eſt impoſsibile extra corpora naturalia, & infra. & dicimus ꝙ ambo contraria impoſsibile eſt eſſe in eodem ſubiecto. & dicimus ꝙ eſt impoſsibile duo eſſe vnum: & hoc quidem in eſſe, & totum hoc eſt manifeſtum per ſe: & nihil eſt conſyderatio huius ſophiſticationis hic adductæ ab eo. E

Auer. modo arguit contra ſolu. Alga. &c. d. dicimus nos ꝙ poſsibilitas ſine dubio indiget reali materia. Hoc probat. d. omnia enim intelligibilia vera exigunt ſine dubio ens reale extra animam, cuius rationem addit. d. veritas enim, vt declaratum eſt in ſua declaratione, id eſt, in lib. perihermenias, & in prędicamentis, eſt ęquare rem ad intellectum. ſ. ꝙ reperiatur in anima, ſicut eſt extra animā. Tertio concludit illud. d. vnde oportet, quando dicimus de aliqua re ꝙ eſt poſsibilis, ꝙ hęc ſententia, id eſt, ſenſus huius propoſitionis ſignificet rem, in qua hęc poſsibilitas reperitur. Debes ſcire ꝙ vis rationis Auer. in hoc conſiſtit, quoniā vel illi iudicio intellectus reſpondet aliquid in re, vel nihil. Si nihil, ergo eſt fictio. & ſic intellectus poſſet facere omne imaginabile poſsibile. Si aliquid, ergo dictum Alga. eſt falſum. & per conſequens, ſi iſta eſt poſsibilis, mundus eſt, oportet ꝙ in re ſit aliquid, a quo intellectus illam ſumat poſsibilem. V. g. materiam, & hoc fuit dictum. (Sed id, quod) hic ſoluit argumentum primum Alga. ad probandum illud. & primo reſumit illud. d. ſed illud, quod dicebat Alga. videlicet ꝙ poſsibilitas non exigit ens reale, quia impoſsibile non exigit ipſum, ſophiſticatio eſt, quod declarat. d. eo ꝙ impoſsibile exigit ſubiectum, ſicut exigit poſsibilitas. cuius rationem dicit, poſsibilitas enim, & impoſsibilitas duo ſunt oppoſita. & hæc eſt velut minor. & opponentia exigunt ſine dubio ſubiectum. & hęc eſt quaſi maior, deinde probat minorem. d. quia impoſsibilitas eſt negatio poſsibilitatis, deinde concludit concluſionem. d. vnde, ſi poſsibilitas exigit ſubiectum, ergo & impoſsibilitas. Vult ergo Auer. ꝙ tam poſsibile, quam impoſsibile in eodem ſint ſubiecto. (V. g.) probat idem exemplo. d. v. g. ſi nos dicimus ꝙ eſſe vacuum eſt impoſsibile, hoc dicimus ſup. quia eſſe dimenſiones extra corpora naturalia, ſeu infra. i. extra cœlum, vel infra cœlum eſt impoſsibile, & tunc recolligit ſolu. d. tandem ſup. dicimus ꝙ hęc reprobatio contra ipſum eſt ita manifeſta ꝙ non indiget de exemplorum multiplicatione, quaſi dicat, ꝙ illud, quod ipſe habet pro inconuenienti, eſt neceſſarium. Sed dubitatur. quoniam, ſi impoſsibile eſt in illo ſubiecto, in quo eſt poſsibile: ergo ei correſpōdent aliquid in re, & per conſequens aliquod eſſe. & ſic non eſſet pura negatio. Poteſt dici, ꝙ tam

(F — margin letter beside "dictum Alga. eſt falſum" line; margin notes: Dubitatio. / Solutio.)

A poſsibile, quam impoſsibile in eodem ſubiecto ſunt modo diuerſo. quoniam poſ-
ſibile eſt in eo ſubiectiue & formaliter, impoſsibile eſt in eo denominatiue, quo-
niam principiũ impoſsibilitatis eſt materia, cõplementũ eſt ratio & intellectus.
qm̄ materia non eſt in potentia ad chimeram, dicit eſſe impoſsibile, iſtud ergo im
poſsibile non eſt in materia niſi denominatiue, poſsibile vero formaliter, qm̄
potentia eſt ipſa dimenſio materię. quę eſt eius proprium propriorum, vt dixi in
lib. de ſubſtantia orbis. Quidam tamen fingunt alibi, ꝙ propoſitio philoſophorũ
eſt vera in omnibus oppoſitis pręter in contradictorijs. modo poſsibile, & im- Poſitio quorundam.
poſsibile ſunt quaſi contradictorie oppoſita, &c.

ALGAZEL.

Ait Alga. Et ſecunda eſt, quoniam nigredo, & albedo, deter-
minat intellectus in eis ante eſſe earum ꝙ ſint poſsibiles. Si
autem hæc poſsibilitas referatur ad corpus, in quo fiunt, ita ꝙ
dicatur diſpoſitio eius, ꝙ hoc corpus poſsibile eſt vt denigretur, & deal
B betur. &, cum albedo in ſe non ſit poſsibilis, & non habeat denomina-
tionem poſsibilitatis: ſed poſsibile eſt corpus, & poſsibilitas refertur
ad id: tunc dicimus quid eſt iudicium nigredinis, & albedinis in ſe,
vtrum ſit poſsibile, aut neceſſarium, aut impoſsibile? & non poteſt eua
di quin dicatur ꝙ ſit poſsibile. & ſignificat ꝙ intellectus, & determina
natio circa poſsibilitatem non indigent poſitione ſubſtantiæ entis, ad
quod referatur poſsibilitas.

AVEROES.

Ait Auer. Hæc eſt fallacia. nam poſsibile dicitur de recipiente,
& recepto: id autem, quod dicitur de ſubiecto recipiente, oppo-
nitur ei impoſsibile: id vero, quod dicitur de recepto, oppo-
nitur ei neceſſarium.

Quod autem denominatur a poſsibilitate, cui opponitur impoſsibi
C le, non id, quod exit in actum a poſsibilitate, ex eo ꝙ exit in actũ. qm̄,
cum exierit, aufertur ex eo poſsibilitas. denominatur tamẽ a poſsibili
tate, ex eo ꝙ eſt in potentia. & ſubiectũ huius poſsibilitatis eſt ſubie-
ctum, quod permutatur ab eſſe in potentia ad eſſe in actum. & hoc eſt
manifeſtum ex definitione poſsibilis. nam eſt id, quod nõ eſt, & eſt in
poſſe vt ſit & non ſit. Et hoc non ens poſsibile non eſt poſsibile ex eo
ꝙ non eſt, nec ex eo ꝙ eſt in actu, ſed eſt poſsibile ex eo ꝙ eſt in poten
tia. Et ideo dixit ſecta Namatezela ꝙ id, quod non eſt, ſit ſubſtantia
quædam. nam id, quod nõ eſt, eſt contrarium ipſi eſſe: & vnumquodq;
differt ab alio. &, cum aufertur priuatio alicuius rei, eſt loco eius eſſe
eius. &, cum aufertur eſſe eius, eſt loco eius priuatio eius. &, quoniam
ſubſtantia priuationis, impoſsibile eſt vt conuertatur in eſſe, nec ſub-
ſtantia eſſe conuertatur in priuationẽ, neceſſe eſt vt recipiẽs ea ſit quid
tertium præter ea, & eſt id, quod denominatur a poſsibilitate, & gene-
ratione, & permutatione a denominatione priuationis ad deno-

minationem ipſius eſſe.priuatio enim non denominatur a generatione, & mutatione, nec res, quę fit in actu, denominatur hoc: & generatum, cum erit in actu, auffertur ab eo denominatio generationis, & mutationis, & poſsibilitatis: ergo nō poteſt euadi de neceſsitate ab aliquo denominato a generatione, & mutatione, & conuerſione ex priuatione ad eſſe, ſicut eſt in permutatione contrariorum vnius ad aliud, ſcilicet ꝙ neceſſe ſit eſſe eis ſubiectum, in quo adueniunt vnum quidem poſt ablationem alterius, niſi ꝙ in mutatione, quę eſt in aliis accidentibus, eſt in actu, in ſubſtantia vero in potentia. Nec poſſumus etiam ponere hoc denominatum a poſsibilitate, & mutatione rem, quę eſt in actu, ſcilicet ex qua fit generatio, ex eo ꝙ eſt in actu, quoniam hoc etiam deperditur: id autem, ex quo fit generatio, oportet vt ſit pars generati. Igitur hic eſt ſubiectum neceſſario recipiens poſsibilitatem, quod eſt ſedes mutationis, & generationis: & eſt id, quod dicitur generari, & mutari, & permutari ex priuatione ad eſſe, Nec poſſumus ponere hoc de natura rei exeuntis in actum, ſ. de natura entis in actu. nam, ſi hoc eſſet, non generaretur ens. generatio enim eſt ex non ente, non ex ente. nam natura eſt quid, ad quod conuenerunt Philoſophi, & ſecta Mahatazela ꝙ reperiatur: niſi quòd Philoſophi tenent ꝙ non erit denudatum formis repertis in actu, ſcilicet non erit denudatum ipſo eſſe: permutatur tamen ex eſſe ad eſſe, ſicut permutatur ſperma exempli gratia ad ſanguinem, & permutatio ſanguinis ad membra ſenſitiua. nam ſi eſſet denudatum ipſo eſſe, eſſet ens in ſe. ſi autem eſſet ens in ſe, non eſſet ex eo generatio. & hoc equidem apud eos eſt id, quod appellant materiam: & eſt cauſa generationis, & corruptionis: & omne ens denudatum ab hac natura eſt apud eos non generabile, nec corruptibile.

Materia nō reperitur denudata in actu abeſſe.

ALGAZEL.

AIt Alga. Tertia vero, ꝙ animę humanæ apud eos ſunt ſubſtantię exiſtentes per ſe, & non ſunt corpus, neq; materia, nec copulatę adęquatę materiæ, & ſunt innouatę, prout id tenet Auicenna, & verificantes ex eis, & habent poſsibilitatem ante innouationem ſuam, & non habent ſubſtantiam, nec materiam vt ſit poſsibilitas earum denominatio relatiua, & non reducitur ad poſſe potentis, nec ad agens. & ſciendo ad quid reducitur, conuertitur hoc contra eos.

Hic ponit ſecundam rationem ipſe Alga. ad probandum illud, quod ſuperius dixit, ſcilicet quod poſsibile non requirat ſubiectum. d. ait Alga. ſecunda ratio eſt, quia animę ſeparatę hominum ſunt ſubiectiue, id eſt, ſubſiſtenter, per ſe exiſtentes non in corpore, neque in materia, neq; aliqualem habent circunſtantiam materialem, qua innouentur, vt opinatur Auicen. & alij de numero nobilium philoſophorum. & tamen ſine dubio antequam innouentur, id eſt, corpori vniātur, habent poſsibilitatem. & tamen hæc poſsibilitas non habet ſubiectum, neq; materiam. quoniam non fiunt ex materia. ergo earum poſsibilitas eſt determinatio relatiua non dependens de patiente, neque agente, ſed ſolum ex indiuiduo

rationis

A rationis contingentis extrema. His igitur duabus rationibus voluit Alg. aliquod etiã poſsibile, & non indigere ſubiecto pro eius poſsibilitate, vt apparet.

AVEROES.

AIt Auer. Nunquam vidi ſapientis eſſe dictum, quòd anima fuerit innouata innouatione vera, & poſtea quòd ſit remanẽs niſi id quod recitauit Auicen. oẽs tñ confitentur ꝙ innouatio eius ſit relatiua. & eſt peruentio eius ad poſsibilitates corporales, recipientes quidẽ hanc continuationem, ſicut poſsibilitates, quæ ſunt in ſpeculis ad copulationem radii Solis cum eis. & hæc poſsibilitas apud eos non eſt de natura poſsibilitatis formarum generatarum, & corruptarum, ſed eſt poſsibilitas modo, quo opinantur demonſtrationẽ adducere nos ad eã. & ſubiectum huius poſsibilitatis eſt natura diuerſa à natura materiæ. & non percipiet opiniones eorum in his rebus niſi qui operam dederit libris eorum cum conditionibus, quas dixerunt,
B & attributa, quæ dixerunt, cum perfectione ſcientiæ innatæ, & magiſtro ſapiente. Dubitare autem Alga, his rebus hac dubitatione non conuenit tali, qualis ipſe eſt. Nam non euadet ab vno duorum. aut enim ipſe ſciuit hæc omnia ſecundum veritatem, & adduxit ea hic præter veritatem: & hæc eſt operatio prauorum: aût non intellexit ea ſecundum veritatem, & dubitauit in ſermone, mediante re, quæ non comprehendit ſcientiam: & hæc eſt operatio ignorantium. Iſte autem vir, abſit apud nos ab his duabus denominationibus, licet non poſsint boni euadere, quin vilipendant eum. Attamen vilipenſio Alga. eſt compilatio huius libri. & forte coactus fuit propter tempus, & locum eius.

ALGAZEL.

C AIt Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem dicatur reuerſio poſsibilitatis ad iudiciũ intellectus eſt quid falſum. quoniam nihil eſt iudicium intellectus, niſi ſcientia de poſsibilitate: poſsibilitas autem eſt ſcitũ, quod eſt diuerſum à ſcientia. ſed ſciẽtia eſt, quæ id comprehendit, & id ſequitur, & alligatur ei, prout eſt, ſcientia autem, ſi imaginatum fuerit ꝙ ſit priuatio eius, non deperditur ſcitum, quod eſt poſsibile, ſed remanet poſsibile poſsibile, licet nõ ſciatur. ſcitum vero, cum imaginatum fuerit auferri, auferetur ſcientia. ſcientia autem, & ſcitum ſunt duo, quorum vnum eſt ſequens, aliud vero attrahens, &c. vſque ad, & erit poſsibilitas denominatio eis hac via.

AVEROES.

AIt Auer. Quod poſuit in hoc capitulo eſt ſermo verus, & declarabitur tibi hoc ex eo, quod diximus de intelligẽtia naturę poſsibilis.

ALGAZEL.

Ait Alga. contradicens ſapiẽtibus. Et reſponſio eſt ꝙ reuerſio poſsibilitatis & neceſsitatis, & ipoſsibilitatis ad iudicia intellectualia eſt vera. & id, quod dixerũt, ꝙ diſpoſitio iudiciorum intellectus eſt ſcientia eius, & ſciẽtia determinat ſcitũ, dicitur eis, quẽadmodum coloratio, & animalitas, & alia iudicia vniuerſalia ſunt permanentia in intellectu apud eos, & ſunt ſcientiæ, quibus dicitur non eſſe ſcita, & ſcita quidem eorum non habent eſſe demonſtratum, adeo ꝙ declarauerunt Philoſophi ꝙ vniuerſalia reperiuntur in ſcientiis, nõ aũt demonſtrata: eſſe vero demonſtratum eſt in particularibus indiuidualibus, quæ ſunt ſenſibilia, non autem intellectualia, ſunt tamẽ cauſa conſyderationis intellectus, & faciendi iudicium abſtractum à materia intellectuali: ergo coloratio eſt iudicium abſtractũ in intellectu præter nigredinẽ, & albedinem. & non poteſt imaginari, cum fuerit color, qui non ſit niger, nec albus, nec alius color. & cõfirmata eſt intellectui forma colorationis abſque differentia, & dicit ꝙ ſit forma, cuius eſſe eſt in ſcientiis, non autem demonſtrata. ſi autem hoc non fuerit impoſsibile, ſic non erit impoſsibile id, quod diximus.

AVEROES.

Scientia nõ eſt rei vl'is, ſed particulariũ in vl'i. vide primo de Aia co. 8. & alia ibi annotata. vt de Alexan. Aphr. lib. i. Quæſtio. natural. q°. iij.

Ait Auer. Hic ſermo ſophiſticus. nam poſsibilitas eſt quid vniuerſale habẽs particularia reperta extra aiam, vt ſunt alia vniuerſalia. ſcientia aũt non eſt ſcientia rei vniuerſalis, ſed eſt ſciẽtia particularium modo vniuerſali, quem facit intellectus in particularibus, cum abſtrahit ab eis naturã vnam cõem, quæ diuiſa eſt in materiis, & vniuerſale non eſt natura eius natura rerum, quibus eſt vniuerſale. Attamen ipſe in hoc ſermone fallitur, accipiens quidem naturã poſsibilitatis pro natura vniuerſali, abſque eo, ꝙ ſint ibi particularia, in quibus ſuſtẽtatur hoc vniuerſale, ſ. poſsibilitas vniuerſalis. vniuerſale autem non eſt ſcitum, ſed cum eo ſciuntur res, & eſt quid repertum in natura rerum ſcitarũ in potentia. &, niſi eſſet hoc, eſſet comprehenſio eius particularium, in eo ꝙ ſunt vniuerſalia, cõprehenſio falſa. hoc autem ſic eſſet, ſi natura ſciti eſſet particularis per ſe, non autẽ per accidens. ſed eſt contrarium, ſ. ꝙ ſcitũ eſt particulare per accidẽs, vniuerſale vero per ſe. & ideo cum non comprehendit id intellectus, ex eo ꝙ eſt vniuerſale, fallitur in eo, & iudicat de eo iudicio falſo. cum autẽ abſtraxerit naturas, quæ ſunt in particularibus a materiis, & poſuerit eas vniuerſales, bene poteſt de eis iudicare iudicio vero, & ꝙ non miſceantur ei naturæ. & poſsibilitas eſt vna harum naturarum. Vlterius ſermo Philoſophorum ꝙ vniuerſalia reperiuntur in intellectu, nõ aũt demonſtrata, intentio eorum in eo eſt, ꝙ reperiuntur in actu in intel-

A lectu, nō aūt demonſtrata. & nō ponunt ꝙ non reperiuntur omnino demonſtrata, ſed volunt ꝙ ſunt in potentia, & non in actu. nam, ſi nō eſſent, omnino eſſent falſa. & cū fuerint extra intellectum, ſunt in potentia, & poſsibile eſt extra animā in potentia. ergo hoc modo aſsimilatur natura eorū naturæ poſsibilis. Et ex eo conatus eſt facere ſophiſticationem, qm̄ aſsimilauit poſsibilitatem vniuerſalibus, quia ſunt conuenientia, & eadem, circa eſſe, quod eſt in potētia. Vlterius poſuit ꝙ Philoſophi dicunt ꝙ vniuerſalia non habent eſſe extra animā omnino, & intulit ex hoc, ꝙ poſsibile non habet eſſe extra animam omnino. O quanta eſt vilis hæc fallacia, & corrupta ſententia huius hoīs.

Obſerua de vniuerſalibus.

ALGAZEL.

B Ait Alga. Cum autē dicunt ſi imaginaretur priuatio intellectuū, aut occultatio eorū, non auferetur poſsibilitas, dicimus, ſi imaginaretur priuatio eorū, verum iudicia vniuerſalia, & ſunt genera, & ſpecies, eſſent priuata. Cū aūt dixerint ſic, qa nihil habent, niſi iudicia in intellectu, ſic etiam eſt dictum noſtrum de poſsibilitate. & nulla eſt differentia inter ambas naturas. Si autem exiſtimauerint ꝙ remanſerint in ſcientia Dei glo. ſic etiā ſermo de poſsibilitate, & neceſsitate. & intentum eſt oſtendere contradictionem verborum eorum.

AVEROES.

Ait Auer. Apparet ex hoc ſermone contradictio ſui ipſius, & ignorantia eius. nam magis ſufficiens, quod ſit in eo, fundatur ſuper duas ꝓpoſitiones. quarū vna eſt ꝙ ipſe declarauit ꝙ poſsibilitatis aliqua eſt particularis extra animā, & aliqua vniuerſalis, & eſt intellectū illorum particularium & eſt ſermo non verus. Si autē

C dixerint ꝙ natura particulariū extra animam ex poſsibilibus eſt natura vniuerſalis, quod eſt in intellectu, tunc non habet nec naturam particularis, nec vniuerſalis, aut erit natura particularis natura vniuerſalis. & hæc omnia ſunt dementiæ, & chimeræ. & qūocunq; ſit, vniuerſale habet aliquod eſſe extra animam.

Vniuerſale nō habet eſſe extra animam.

ALGAZEL.

Ait Alga. Excuſatio autē de impoſsibilitate, quod referatur ad materiā, quę attribuitur rei, cum prohibetur ei contrariū eius, non omnis profecto impoſsibilitas eſt ſic. nam eſſe ſocium Deo. glo. eſt falſum. & nō eſt materia, ad quā referatur impoſsibilitas. Si autē exiſtimauerint ꝙ falſitas ſocii eſt ſeparatio Dei glo. in ſe, & eſſe eius eſt neceſſariū, & ſeparatio refert ad id, dicimus eis ꝙ nō eſt neceſſarium. mūdus enim eſt cū eo, igitur non eſt ſeparatus. Si vero exiſtimauerint ꝙ

ſeparatio eius à ſimili eſt neceſſaria,& contradicens neceſſario eſt impoſsibile, & eſt relatio eius ad id, dicimus ꝙ diſpoſitio ſeparationis Dei glo. à mundo, non eſt ſicut ſeparatio eius à ſimili. nam ſeparatio eius à ſimili eſt neceſſaria,& ſeparatio eius à creaturis nõ eſt neceſſaria. D

AVEROES.

Quæ ſint iudicia intellectus.

AIt Auer. Hic totus eſt ſermo vanus,& cadens.qm̃ nõ eſt dubium apud eũ ꝙ iudicia intellectus ſunt iudicia ei ſecũdũ naturas rerũ extra animã.&,ſi nõ eſſet extra animã, nec poſsibile,nec impoſsibile, tunc eſſent iudicia intellectus in hoc,ac ſi non eſſet iudiciũ, & nõ eſſet differentia inter intellectum,& imaginationem. Eſſe autẽ ſimile Deo glo. eſt impoſsibile in eſſe, ſicut ipſe eſt neceſſarius in eſſe. & non eſt opus multiplicare ſermonem in hac quæſtione.

Eſſe ſimile Deo ineſſe ẽ impoſsibile.

ALGAZEL.

AIt Alga. Adhuc excuſatio eſt inconueniens in animabus innouatis, habentibus ſubſtãtias ſeparatas,& poſsibilibus antea ad innouationem:& non eſt ibi aliquid,cui attribuitur. Cum autem dixerint ꝙ materia poſsibile eſt vt eligant eam animæ iſtæ, ſunt relationes longę.Si aũt hoc vobis ſufficit,non eſt abſurdum, quin dicatur ꝙ diſpoſitio poſsibilitatis innouati eſt ꝙ potens id poſsibile eſt ei vt id innouet, & erit relatio eius ad agens,licet non fuerit innatum ei, ſicut eſt relatio animę ad corpus patiens,quãuis non ſit ei innatũ. & nulla eſt differentia inter proportionem ad agens , & proportionẽ ad patiens,cum non fuerit quid innatum in ambobus ſubiectis. E

AVEROES.

AIt Auer.Intendit inferre eis, ſi poſuerint poſsibilitatẽ in innouatione animę,non innatã in materia, ꝙ ſit poſsibilitas in patiẽte, vt poſsibilitas in agente in emanatione actionis ab eo,& erunt ęquales ambę poſsibilitates.& hoc eſt inconueniens.quoniã ſecundũ hanc poſitionẽ adueniet aĩa,quaſi vellet corpus ab extra,ſicut vult facies factũ,& non erit vt diſpoſitio in corpore,queãdmodũ nõ erit faciens diſpoſitio in facto.Attñ reſponſio ei eſt ꝙ nõ prohibetur quin reperiãtur aliquę ex perfectionibus,quę currunt curſu diſpoſitionum , cũ ſeparatur ſubiectũ eius,vt nauta in naui,& faciens cũ inſtrumento,quo operatur. Si aũt eſt corpus tanquã inſtrumentũ animæ, ipſa quidẽ eſt diſpoſitio ſeparata.Sed nõ eſt poſsibilitas,quę eſt inſtrumẽto,vt poſsibilitas,quæ eſt agenti:ſed reperitur inſtrumentum in ambabus rebus ſimul,i.poſsibilitate patiẽtis,& poſsibilitate agentis. & ideo ſunt inſtrumenta mouẽtia,& mota.& in eo ꝙ ſunt mouentia, reperitur ex F

Poſsibilitas quę eſt ĩ inſtrumẽto nõ eſt poſsibilitas quę eſt in Agente.

A poſsibilitas, quę eſt in agente: & in eo ꝙ ſunt mota, reperitur eis poſſibilitas, quę eſt in patiente. & nõ ſequitur eis ex poſitione animę ſeparatę vt ponatur poſsibilitas, quę eſt in recipiente, eadẽ cũ poſsibilitate, quę eſt in agente. Vlterius poſsibilitas, quę eſt in agente, apud Philoſophos non eſt iudicium intellectuale tm̃, ſed iudiciũ de re extra animã. & non eſt vtilitas cõtradicenti, aſsimilanti quidẽ vnã duarum poſsibilitatũ alteri. Et, quoniã conſiderauit Alga. ꝙ iſti ſermones omnes faciunt dubitationes, & confuſionẽ ei, qui non poteſt eas ſoluere, & eſt opus prauorum Sophiſtarum, ideo dixit.

Poſsibilitas apud philoſophos ex parte agẽtis non eſt iudiciũ intellectuale tãtũ.

ALGAZEL.

Ait Alga. Si autẽ dixerit adhęſiſtis in omnibus quęſtionibus oppoſitioni dubitationibus cũ dubitationibus, & non euadet id, quod poſuiſtis, à dubitationibus, dicimus dubitatio declarat corruptionẽ ſermonis proculdubiò, & ſoluuntur modi dubitationũ, conſyderando dubitationem, & quæſitũ. Nos aũt non intendimus in hoc libro niſi adaptare opinionẽ eorũ, & mutare modos rõnũ eorum cum eo, cũ quo declarabitur deſtructio earũ. & nõ incũbemus ad ſuſtentandũ opinionẽ aliquã. vnde non egrediemur ab intentione libri, nec cõplebimus ſermonem in aſſumendo rationẽ demonſtrantem innouationẽ mundi: qm̃ intentio noſtra eſt deſtruere rationes eorum, notificãdo id, quod ſequitur. affirmare vero opinionẽ verã, derelinquimus in alio libro, quẽ edere decreuimus in hoc, dño concedente, quẽ Fundamẽta legũ appellabimus: in quo quidẽ affirmationẽ facere intẽdimus, ſicut in hoc libro deſtructionẽ facere volumus.

B

AVEROES.

C Ait Auer. Oppoſitio autem dubitationibus cum dubitationibus non facit deſtructionem: facit tñ confuſionẽ, & dubiũ ei, qui fecit dubitationes dubitationibus, & nõ verificatur apud eũ vna duarũ dubitationũ, & deſtructio dubitationũ, quę opponuntur ei. Et plurimi ſermonũ, cum quibus oppoſuit hic vir, ſunt dubitationes euenientes, cũ adducũtur ſermones eorũ, aliquis apud aliquem, & aſsimilantur diuerſi adinuicẽ. Attñ hęc quęſtio non eſt perfecta. quęſtio. n. perfecta eſt, quę facit deſtructionẽ opinionis eorũ ſcd̃m rẽ ipſam, non ſecundũ ſermonẽ dicẽtis. vt eſt poſitio eius, ꝙ ſit poſsibile aduerſario ꝙ poſsibilitas ſit iudiciũ intellectuale, vt ponũt hoc in vniuerſali. Nam, ſi cõceditur verificatio ſimilitudinis inter ea, nõ ſequitur ex hoc deſtructio eſſendi poſsibilitatẽ iudiciũ adhęrens ipſi eſſe. ſequeretur. n. ex eo vnũ duorũ, aut deſtructio eſſendi vniuerſale in intellectu tm̃, aut eſſe poſsibilitatẽ in intellectu tm̃. Et debuit incipere adaptare veritatem, antequã inciperet de eo, quod facit confuſionẽ cõſyderantibus, & du-

bitationem, vt moriatur conſiderans, antequam incumbat libro illi, aut moriatur ipſe, antequã componat eum. qui quidem liber adhuc nõ peruenit ad nos: & forte non edidit eum. Cum autem dixit ꝙ ipſe non intẽdit in hoc libro aliquã opinionẽ ſuſtentare, dixit hoc, vt nõ exiſtimetur de eo ꝙ ipſe intendat ſuſtẽtare opinionẽ ſectę Aſſariæ. & apparet ex libris dedicatis ei ꝙ reuerſus eſt in ſciẽtiis diuinis ad opiniones Philoſophorũ. & ex magis apparentibus de eis in hoc. & veriori in confirmatione eius eſt liber eius, appellatus Feneſtra luminarium.

Opinio Plat. de aĩa. Hic reſpondet ad rationẽ Alga. & debes ſcire ꝙ Alga. videtur ꝙ opinetur opinionẽ Platonis, qui poſuit animas creari in quodã numero ab ęterno, & eas iuſſu Dei vniri corporibus in tẽpore per adminiſtrationẽ. agentis naturalis, & poſt mortẽ iterum remanere. & contra hoc non arguit Auer. alio modo videtur opinari, quod poſt mortem animæ remaneant æternę, licet habuerint principium, que poſſunt vniri, licet non vniantur. & hoc deſtruit Auer. probat ergo quod hoc ſit falſum autoritate philoſophorum. d. dicimus nos quod nullos ſapiẽtum, vt inuenimus, opinatur quod anima innouetur, & poſt mortem corporis remaneat, niſi Auic. tantum: quoniã principiũ eſt apud naturales, quod omne, quod incœpit, deſinet, vt probaui in lib. de intellectu. Si enim anima incœpit, ipſa deſinet: & ſi deſinet, nec incœpit. (immo omnes) hic ponit modum, quo animæ poſſunt intelligi fieri. d. immo omnes communiter opinati ſunt, quod innouatio animæ eſt relatiua, ſcilicet quod hæc innouatio, eſt eius adiunctio cum corporibus poſſibiliter dictam adiunctionem recipientibus cuius exemplum ponit d. eo modo, quo præparationes & poſsibilitates ſpeculorũ, id eſt, eo modo, quo potentia ſpeculi recipit adiunctionem radiorum ſolis. Sed hic maxima oritur quęſtio, quid ſcilicet ſit iſta vnio, & quid iſta poſsibilitas adiunctionis? Et ſcias quod in libro de intellectu expoſui illud, attamẽ dicendũ, quod intellectiua anima apud Auer. eſt forma ſimplex, ſeparatã, actus purus, ſicut quælibet intelligentia mouens ſtellam, vt ibi ſcripſi, vult tamen, ꝙ iſta continuetur corporibus humanis per operationem, quando enim corpus hominis per cogitatiuam operatur comprehendendo ſingulare demonſtratum, tunc intellectus vnitur ei, vt forma mouens, ergo intellectus & eſt intellectus, & eſt anima: intellectus quidem, prout ſeparatus & immixtus, intellectus per eſſentiam eius. ſicut quęlibet intelligentia, anima quoque, prout corpori continuatur, per eſſe principium intelligendi & volendi, ergo innouatio animæ eſt relatiua, quoniam, quando corpus fundat relationem illam, qua comprehendit indiuiduum demonſtratum, tũc intellectus dicitur anima eius, abſolute tamen non dicitur anima, ſed prout corpus fundat illam. Sed dices, quid eſt iſta relatiua vnio, & vbi eſt ſubiectiue?

Quid ſit relatiua vnio ipſius aĩæ. Dicendum, quod nihil eſt aliud, niſi denominatio quædam ipſius animæ intellectiuæ, qua dicitur anima, vbi prius non dicebatur, ſicut dextrum in columna nihil aliud eſt, niſi innouata relatio, qua denominatur dextrum. Subiectiue autem eſt in corpore ſicut relatio columnæ in homine. vnde, ſicut Deus dicitur agens reſpectu exiſtente in re acta, & colũna dextra reſpectu exiſtente in animali, ſic intellectus dicitur anima hominis reſpectu animationis exiſtentis in corpore, et in hoc apparet exemplum de ſole. poteſt enim ſol dici forma omnium ſpeculorum, licet non recipitur in eis prout ſpecula vniuntur ei. Et hoc declarat. d. & dicta poſsibilitas apud philoſophos non eſt de natura formarum poſsibiliter innouatarum & corruptibilium. immo, vt opinantur et allegant ipſi demonſtraſſe, impoſita eſt in quadam natura præter naturam materiæ. Deinde ſe excuſat. d. & hoc non poteſt hic ſufficienter oſtendi, exigit enim plurima præambula, quæ in ſingulis locis librorum philoſophorum diffuſe reperiũtur; maxime ab Ariſto. in tertio de anima. In his apparet defectus Ioan. Ianduni, qui voluit vnicam eſſe animam intellectiuam in corporibus humanis. hoc

Error Ioã-ni. enim patet: quoniam, licet intellectus ſit vnus ſimplex omnium, non tamen

A anima intellectiua: quoniam anima intellectiua dicit duo, ſcilicet intellectũ pa-
rum, & etiam ſecundum illum denominantẽ intellectũ, & ſubiectiue exiſtẽtem
in corpore, & per conſequens poteſt concedi plures eſſe animas, quot ſunt re-
ſpectus, & corpora hominis, Secundo apparet quod animæ innouantur in ho-
minibus continue, non ſcilicet nouitate accidente in eis, ſed innominibus. Sed Dubitatio.
dices, quid eſt fundamentum proximum vnionis talis. Dicendum, quod ſicut Solutio.
nauta non dicitur anima nauis, niſi quando incipit operari, ita intellectus non
dicitur eſſe anima hominis, niſi quando incœpit eſſe principium operationis in
eo: fundamentum ergo proximum eſt operatio, & quia operationes hominum
ſunt diuerſæ, ideo & animæ relatiue ſunt diuerſæ, abſolute ſunt vnus actus pu-
rus non cadens in continuo, & tempore. Et debes ſcire quod hæc eſt opinio Defenſio le-
Ariſto. & Auer. & eſt error purus: ſecundum nos chriſtianos, aliter eſt dicen- gis nr̃ę con-
dum, vt declaraui in libro de intellectu, vbi contradixi his philoſophi fortiſſi- tra Ariſt. &
mis rationibus. Auer.

Contra hanc ſolu. arguit Alga. & primo proponit illam. d. & ſi forte dicere-
tur, quod poſsibilitas in innouatione animæ non imprimitur in materia, id eſt,
ſi anima intellectiua non eſt poſsibilis vniri poſsibilitati materiæ, igitur ſequi-
tur eos, quod poſsibilitas recipientis eſſet ſimilis poſsibilitati agentis iſto mo-
do, videlicet quod poſsit actus, & operatio procedere ab eo, id eſt, in intellectu,
B quando vult, ſcilicet intrare corpus, & conſequentiam non probat, ſed poteſt
probari, quoniam omnis poſsibilitas eſt aut ab agente, aut a parte materiæ, vt
dictum eſt, ſi igitur poſsibilitas, qua intellectus vnitur corpori, non eſt a parte
materiæ, ergo eſt a parte agentis, & nullum videtur agens niſi ipſemet intel-
lectus: ergo ageret iſtam vnionem, quando ſibi placeret. Deinde deſtruit conſe-
quens. d. & hoc eſt falſum, quia ſequitur quod anima veniat in corpus tanquã,
id eſt, eo modo, quo agens cupiens, & deſiderans ipſum, dum eſt extra, antequã
adueniat in corpore, ſicut artifex intrat domum. & hæc non diſpoſitio in effe-
ctu. Et debes ſcire quod virtus rationis conſiſtit in hoc, intellectus, ſiue actus
purus, ſiue non, antequam corpori continuetur, poteſt continuari. Vel igitur iſta
poſsibilitas eſt ex parte materiæ, vel agentis, vel vtriuſque. ſi vtriuſque, ergo
eſt forma generabilis & corruptibilis, vt ſcis. Si materiæ, ergo eſſet educibilis
de potentia materiæ. Si agentis, quæro de agente proximo & immediato hu-
ius vnionis, & non poteſt poni aliud, niſi ipſemet intellectus, ergo ſequitur il-
lud inconueniens. Et hæc ratio eſt multum ſubtilis contra poſitionem Auerro.
& mihi non parum chara, & facit multum ad intellectum libri de intellectu.

Hic ſoluit. q. hanc multum ſubtiliter, & præcioſe. Et primo ponit veram re-
ſponſionem, ſecundo ibi (Rurſus) quaſi tangit ſecundam ſolu. Dicit ergo in pri
C ma. dicimus nos quod ad hoc reſpondendum, videlicet, ꝙ non eſt impoſsibile
reperiri perfectiones ſimiles diſpoſitionibus, quæ ſeparantur a ſubiecto: vt nau
ta cum naue, & artifex cum ſuo inſtrumento, vult dicere quod poteſt inueni-
ri hic forma, quaſi ſimilis intellectui mouenti orbem, vt apparet in nauta re-
ſpectu nauis, & in artifice reſpectu inſtrumenti. Tunc declarat idem in intelle-
ctu. d. vnde, ſi corpus eſſet tanquam inſtrumentum animæ, anima eſſet diſpo-
ſitio, id eſt forma ſeparata. (Et eſt verum.) Cum accepit iſtam propoſitio-
nem, videlicet quod intellectiua anima comparatur ad corpus, ſicut artifex
ad inſtrumentum: accipit ſecundam, ex qua vult ad formam reſpondere. d. &
eſt verum quod poſsibilitas inſtrumenti non eſt ſimilis poſsibilitati agen-
tis. Hæc ergo eſt vis ſolu. dicendum quod anima intellectiua poteſt vniri cor-
pori potentia aliqua. & quando quæritur, qua potentia agentis vel materię. Di-
cendum, quod neutro modo: ſed potentia agentis circa inſtrumentum. & quan-
do dicitur, omnis potentia eſt, &c. verum eſt de comparatione formæ pro-
priæ ad materiam, & non de poſsibilitate inter agens, & inſtrumentum. (Et
ideo ſunt.) Soluit. q. poſſet dici contra: quoniam ſic vna eſſet poſsibilitas agen-
tis in vnione animæ, & patientis. Reſpondit. d. & ideo ſunt inſtrumenta mo-
uentia, & mobilia, id eſt inſtrumenta agentia, vt ſecutis: & mobilia, id eſt paſsi-
ua: vt diſpoſitiones materiæ: vnde, inquantũ mouentia, retinẽt agẽtis poſsibilitatẽ

& inquantum mobilia, retinent poſsibilitatem patientis. vult ergo dicere quod D
in iſta vnione nulla eſt poſsibilitas agentis neq; materia, ſed reductiue eſt vera-
quæ: quoniam poſsibilitas, qua intellectus in corpore vnitur, dicitur reductiue
poſsibilitas agentis: & poſsibilitas, qua corpus vnitur, dicitur poſsibilitas patiē-
tis reductiue, & ideo infert: non ſequitur ex poſitione animarum ſeparatarum,
quod dicatur, quod poſsibilitas agentis & patientis ſit vna & eadem, quoniam
ibi concurrunt duæ poſsibilitates. Sed dices, poſsibilitas, qua intellectus vni-
tur, eſt ex parte agentis: ergo vniuerſaliter, quando vult. & ſic ſtat ratio Alga.
Reſpondetur, quod non eſt ex parte agentis abſolutè, ſed reductiue & meta-
phorice. proprie autem non eſt aliqua poſsibilitas, niſi qualis reperitur inter
inſtrumentum, & motorem illius. Ideo illa vnio non eſt naturalis & propria.
& quam ſubtilis ſit iſta ſolutio, tu vides: & cognoſcis ignorantiam Ioan. iand.
3. de Anima, qui nunquam nouit iſtam vnionem, & ſcis veritatem libri mei de
intellectu. (Rurſus poſsibilitas.) Hic, quaſi inducit ſolu. ſecundam. d. rurſus
poſsibilitas agentis apud philoſophos non eſt tantum quid intellectuale, im-
mo eſt quid reale extrà animam: cuius contrarium eſt in iſta, vt declaraui:
quoniam aliqualiter requiritur intellectus comparans intellectum corpori, &
& econtra, vt dixi. Deinde excuſat ſe. d. non oportet amplius in hac reproba-
tione alia verba addere, quia, de ſe nota eſt apud quemcunque hominem intel-
ligentem, habituatumq; aliqualiter in philoſophia naturali: & quam mihi chara, E
grataq; fuerit iſta declaratio de intellectu, conſidera, tu: & ſic conſummata eſt
expoſitio in prima diſputatione. Vbi debes ſcire, quod Auerro. multa addu-
xit argumenta contra Alga. quæ in rei veritate ſunt contra legem noſtram,
attamen, vt declaraui, illa non concludunt niſi phyſice. dixi enim quod philo-
ſophi totam doctrinam a ſenſibus accipiunt: & , quia dicta eorum ſunt ex ſenſi-
bus, ideo poteſt dici quod ratione naturali ſunt dicta. Illa autē, quæ ponit lex
noſtra, cum ſint ſupra ſenſus, & valde veriora, & per teſtimonium prophetiæ,
quod eſt multo firmius, quam per ſenſus, ſunt tenenda. Quando, ergo philoſo-
phi accipiunt aliquod principium, debet negari: quoniam, licet ſit conforme ſen-
ſibus, attamen contradicit rationi. Senſus enim in multis contradicit rationi,
vt apparet in moribus. Sēſus enim vult fornicari, ratio vero vult eſſe cō-
tinens, vt apparet primo ethicorū. Omnia ergo principia, hic dicta,
ſunt falſa ſimpliciter, licet apparenter vera: non tamen appa-
rentiæ eſt credendum, vt bene dixit Alga. Negatis ergo
iſtis principijs, omnes rationes Auerrois ſunt fa-
tuæ. Et licet ego non adduxi illa princi-
pia, iterum tamen in ſingulo loco
tetigi ſingulam ſolu-
tionem.

Defenſio noſtræ legis.

Et hic eſt finis primæ
diſputationis.

DE DESTRVCTIONE SERMONIS EORVM DE AETERNITATE MVNDI, ET TEMPORIS, ET MOTVS.

ALGAZEL.

B AIT Alga. Scias ꝙ hæc diſputatio eſt ramus primæ, quoniam mundus apud eos, ſicut eſt antiquus, non habens principium in eſſe ſuo, ſic eſt æternus, non habens finem in fine ſuo: & non poteſt imaginari finitas, nec corruptio eius, ſed nunquam defecit, nec deficiet ſic eſſe. Rationes autem eorum quatuor, narratæ circa antiquitatem eius, extenduntur circa æternitatem eius. & dubitatio contra eas eſt, ſicut dubitatio hic abſq; differentia: Nam ipſi dicunt ꝙ mundus eſt cauſatus, & cauſa eius eſt antiqua, & æterna: & ſic eſt ſimul cauſatum cum cauſa. & dicunt ꝙ, cum non mutatur cauſa, non mutatur cauſatum, & cauſa eius remanebit. & ſuper hoc ædificauerunt prohibitionem innouationis. & ipſamet currit circa ablationem ceſſationis curſu primæ. & hæc eſt via eorum prima. Secunda autem eſt, quoniam mundus, cum corrumpitur, erit corruptio eius poſt eſſe eius, & erit in eo poſt, ergo fuit in eo tempus Tertia vero via eſt, ꝙ poſsibilitas eſſendi non ceſſat, C & ſic eſſe poſsibile poteſt eſſe inconuenientia poſsibilitatis, niſi ꝙ hæc ratio non eſt fortis. nam nos negamus ꝙ ſit antiquus ex parte ante, & non negamus ꝙ ſit æternus a parte poſt, ſi fecerit Deus glo. eum remanere in æternum: cum non ſit de neceſsitate innouati vt habeat finem, & de neceſsitate actionis eſt vt ſit innouata, & vt habeat principium. Et non eſt neceſſe apud aliquem, vt ſit mundo proculdubio finis; niſi apud Ela abo alhauil alhalaph: qui quidem dixit ſicut eſt impoſsibile in tempore præterito eſſe reuolutiones infinitas, ſic etiam eſt in futurum. & eſt falſum. quoniam omne futurum non ingreditur in eſſe omnino non comprehenſo, nec æquali. præteritum vero iam ingreſſum eſt totum in eſſe comprehenſo, licet non fuerit æquale &, cum declaratum fuerit nos non denegare remanentiam mundi ex parte intellectus in æternum, ſed poteſt ſtare remanentia, & finitas eius: ergo cognoſcitur quæ pars poſsibilis conuenit in lege: & conſyderatio in eo non dependet in re intelligibili.

HAEC eſt ſecunda diſputatio principalis huius libri, vbi narratur de duratione mundi in futuro tẽpore. Et more conſueto primo apponit motiua Alga. Secundo reprobat illa. aliqua moderando. Circa primum videtur mihi ꝙ primo premittit intentionem eius, & dicit, Ait Alg. modo vero excitati ſumus inueſtigare, vtrũ mundus, & tẽpus, & motus ſint infiniti in futuro. hęc igitur eſt eius intentio.

Dubitatio. Vbi debes ſcire, vt aperte. 8. Phy. declaratur, quod ex ſolo motu ęterno ſcitur ęternitas mundi, & tẽporis, & primi motoris. ſimiliter ex ſola ęternitate temporis ſcitur ęternitas cęterorum, & ex ſola ęternitate mundi ſcitur eadem ęternitas, ideo poſſet eſſe dubitatio: quare expreſsit illa tria? ſatis enim ſuffecet exprimere illorum vnum tantum.

Solutio. Et dicendum, ꝙ expreſsit illa tria ad ſignificandum connexionem illorũ: quoniã, quocunq; illorum exiſtẽte ęterno, infert ęternitatem alterius comparis: ideo vt ſignificaret eorum connexionem, expreſſit tria illorum, & dimiſit quartum, ſcilicet ꝙ eſt primus motor, qui potius demonſtrat ęternitatem mundi, ſed a priori, vt dicit Auer. 8. Phyſi. commen. 50. & 52. & 56. vbi ponit modum, quo ex vno illorum trium infertur ęternitas primi, & econtra, diuerſis proceſsibus. vide (Vnde dicimus.) Probat, & aſsignat cauſam ſuę intentionis. & ſyllogiſmus debet ſic componi. omnis artifex, qui ſolicite perſcrutatur de aliquo ſcibili, debet perſcrutari. de ramo illius ſcibilis. ſed prędicta intentio prępoſita eſt ramus quęſtionis dicentis, an mundus ſit ęternus, quod eſt ſcibile, circa quod eramus ſoliciti: ideo in ſecunda figura debemus exequi de intentione iam dicta. huius ſyllogiſmi tangit minorem, & eius probationem, & dicit: vnde dicimus quod hęc quęſtio eſt ramus prędictę quęſtionis, ſcilicet an mundus ſit ęternus. hęc eſt minor. deinde declarat illam. d. philoſophi enim opinati ſunt quod, ſicut mundus eſt ab ęterno in pręterito, ſimiliter aſſerunt ipſum eſſe ſempiternum in futuro. vnde ſup. opinantur. & quod ſemper fuit, & ſemper erit, vult dicere quod opinantur mundum eſſe infinitum ex vtroque latere. (Et eorum auctoritates.) Proſequitur ſuam intentionem, & primo in generali pręmittit fundamenta eorum philoſophorum, Et dicit: & eorum auctoritates: vult dicere fundamenta, maxime quatuor reperiuntur. dicunt tamen quod illę auctoritates, vult dicere fundamenta, ſunt illę quatuor, quas nomine ipſorum duximus ad probandum in pręcedentibus, ſcilicet quęſtione prima. quod mundus ſit ab ęterno in pręterito tempore: nanque ab eiſdem rationibus probatur ipſum mundi eſſe ſempiternum, & creatum a cauſa æternali & ſempiterna. (Et quia cauſa) explicat illas vias ſeu auctoritates, quibus mouebantur philoſophi. & prima ratio ſic componitur. id, ad quod refertur relatiuum ſempiternum æterno tempore ipſum in ſui natura & eſſe potens ponere reliquum correlatiuum in eſſe, debet eſſe ſempiternum. ſed mundus eſt huiuſmodi: igitur in prima figura ſequitur ipſum ſemper eſſe. maior eſt manifeſta de ſui natura. cum enim intelligitur natura relationis, intelligitur illa maior. Sed minor proſyllogizatur in litera ſic: relatiua oportet ꝙ ſint ſemper ſimul, vt ex definitionibus eorum apparet: cauſa et cauſatum ſunt relatiua: ergo oportet vt ſint ſemper ſimul. Tunc vltra, cauſa & cauſatum ſemper ſunt ſimul. ſed mundus eſt cauſatum, & primus motor cauſa, & eſt in ſui ſubſtantia ſempiternus. ergo mundus ſemper eſt, & ſic nunquam deſinet eſſe. Huius ſyllogiſmi tangit tantum proſyllogiſmum minoris, & concluſionem, vnde ait, & quia cauſa & cauſatum ſunt duo relatiua. & hęc eſt minor proſyllogiſmi: & relatiua oportet ꝙ ſint ſemper ſimul: & hęc eſt eius maior. ergo mundus ſemper fuit, & erit: & eſt concluſio principalis. & addit, dum enim cauſa non permutatur, nec etiam cauſatum permutari debet, & eſt quaſi confirmatio dicti ſyllogiſmi, & in hac ratione ſunt difficultates, quas dicam forte poſt: vnde ait hæc eſt prima ratio ipſorum. (Secunda ratio, ſi) Ponit ſecundam rationem, & videtur mihi quod eſt in forma hypothetica per impoſsibile, & debet componi, vt dicit: ſi mundus ad priuationem, vult dicere, ad non eſſe eius perueniret, eſſet ergo ſua priuatio poſt ſuum eſſe, & ſi eſſet ibi ante & poſt, tunc ibi eſſet tempus, quoniam ante, & poſt exigit tempus, vult dicere, quia ſunt differentię eſſentiales eius: ergo tempus erit poſtquam fuit corruptum: quod eſt ſimpliciter impoſsibile, conſequentia autem apparet, quia priuato mundo non erit mo-

A tus, & per conſequens nec tempus, cuius eſt paſſio vel menſura, & ſic non erit tempus: & tamen erit propter iam dicta: ergo aliquid erit poſtquam erit corruptum. (Tertia ratio hęc eſt.) Ponitur tertia ratio, & debet componi ſic id, cuius poſsibilitas eſſendi, nec eſſe poſsibilitatis ceſſat, in ſui natura eſt ſempiternū: ſed mundus eſt huiuſmodi: ergo erit ſemper: huius non ponitur niſi minor. d. poſsibilitas eſſe non ceſſat, vult dicere ipſius mundi, nec eſſe poſsibilitatis. (Et hęc ratio debilis eſt.) Et poſtquam adduxit rationes, incipit debilitare illas & primo debilitat iſtam vltimam rationem & ait: & hęc ratio debilis eſt apud nos, quia negamus quod ſit ab ęterno, vult dicere a parte ante. Sed non negamus quod ſit ſempiternus, id eſt, perpetuus a parte poſt. Si deo placuerit quod eſſet in perpetuum, vult dicere ſecundum voluntatem primi. Ad formam argumenti negatur minor: quoniam poſsibilitas mundi eſſendi a parte ante non fuit ſemper, immo incœpit. & tamen voluntate Dei poteſt ſemper eſſe. (Non enim.) Remouet quoddam dubium: quoniam poſſet quis dicere, omne factum habet finem. Si igitur mundus eſt factus, igitur habet finem: ergo nō poterit nec voluntate Dei, nec aliquā cauſa perpetuari. Soluit. d. non enim eſt de neceſsitate innouati, vult dicere noviter producti quod habeat finem, immo bene eſt de neceſsitate actus: vult dicere facti quod ſit innouatum, & habeat principium. Circa hoc debes

B ſcire, quod iſti opinati ſunt, ſicut Plato, ſcilicet quod poſtquam Deus fecit mundum, amplius non deſtruet ipſum, immo conſeruabit eum: cuius ratio fuit, vt narrat Auerroes primo cœli commen. 124. aut quia agens aliquod non eſt innatum corrumpere ipſum, aut quia agens ſapiens non eſt innatum corrumpere ſuum factum: dementis enim eſt corrumpere opus eius, aut quia corrumpens eſt contrarium generanti: quod in propoſito non cadit: aut quia non corrumpitur omnino, quia ſcilicet de ratione facti, non eſt habere finem, vt dicit hic Algazel. Sed de hoc dicam in ſolutione huius dubij aliqua pulchra. (Et nullus.) ponit peccatum cuiuſdam, & dicit, nullus ſapientum opinatur quod mundus debet finiri, niſi vnus prudentum ſaracenorum, cuius motiuum ponit, & videtur ſua ratio conſiſtere in hoc, quod, qua ratione eſt impoſsibile in pręterito reuolutiones infinitas pręceſsiſſe, ſimiliter & in futuro, ſup. infinitas ſuccedere: quod autem antecedens ſit impoſsibile, iam declaratum eſt in expoſitione primę diſputationis, in ſolutione quinti dubij. Similitudo autem apparet: quoniam tempus eſt vnius rationis, & in prӕterito, & in futuro ſecundum omnes, ideo ӕqualiter eſt impoſsibile in vtroque. (ſed hęc opinio.) Reprobat illud, & ſoluit eius argumentum, & dicit, & hęc opinio eſt erronea: nullum namq; futurum ingreſſum eſt ad actū, vult dicere completum, neque ſucceſsiue, neque continuate, id eſt, ſimul, & pręteritum ingreſſum eſt ad actum omnino ſucceſsiue, id eſt, completum. Solutio igi-

C tur conſiſtit in hoc, quod non eſt ſimile de pręterito, & de futuro: quoniam pręteritum eſt terminatum ad inſtans huius Diei, futurum autem non terminabitur, ideo non eſt ſimile: modo in infinitum terminari eſt impoſsibile, & concludit intentum. d. vnde, poſtquam non eſt magnum. & ,ſi litera non eſt corrupta, vult dicere extraneum mundum remanere in perpetuo intellectu, ergo ſup. nec in eſſe: quoniam Deus poteſt facere quod intelligit non implicans impoſsibilia, immo ſua finitio & ſua perpetuatio eſt poſsibilis: ergo vtrunque poteſt facere Deus. Ideo concludit. d. debemus nos igitur inclinare erga vnam iſtarum, ſcilicet vel quod Deus finiet, vel Deus perpetuet, cum vtrunque ponit cohortatione legali, id eſt, pręcepto legis non intellectuali, id eſt, non ratione, ſed fide: quaſi dicat, quod alterum illorum debemus credere ex lege, non ratione: quia lex nō ratione conſtituitur, vt credunt philoſophi, vt declarauit Auicen. in 9. Metaphyſicӕ: & ſic completur intentio Algazelis, de quibus dicet nunc Auerroes.

AVEROES.

AIt Auer. Quod autem dixit, quòd id, quod ſequitur ex ratione prima eorum de antiquitate mundi in prӕteritum, ſequitur

idem ex ea in futurum eſſe verum: & ſic etiam eſt in ratione ſecunda D
eorum. Cum autem dicunt quòd non ſequitur in tertia ratione in fu turum id, quod ſequitur in præteritum ſecundum opinionem eorum, quia nos negamus vt ſit mundus æternus in præteritum, & non eſt falſum vt ſit æternus in futurum, niſi apud Auoalhozil alhalaph, qui quidem tenet eſſe mundum ęternum ex duabus extremitatibus falſum, non eſt, ſicut dixit. quoniam, cum concedunt eis quòd mundus non defecit poſsibilitas eius, & quòd poſsibilitas euenit ei, tanquam quid eum ſequens, quo menſuratur hęc poſsibilitas; ſicut euenit enti poſsibili, cum exierit in actum hęc diſpoſitio, & apparet de hoc ſpacio quòd non habuerit principium, verificabitur eis tempus non habere principium. hoc enim ſpacium nihil aliud eſt niſi tempus. & appellatio eius, qui appellauerit id dahar, ideſt æternum, nihil eſt. Et, cum fuerit tempus copulatum poſsibilitati, & poſsibilitas copulata eſſe moti non habet principium. Cum autem dixerint ꝙ omne, quod reperitur in præteritum, habet primum, eſt propoſitio falſa: quoniam E
primum reperitur in præteritum æternum, ſicut reperitur in futurum. Diſtinctio autem eorum in hoc inter primum, & operationem eius, eſt ratio indigens demonſtratione. quoniam eſſe eius, quod fuit in pręteritum non æternum, eſt aliud ab eſſe eius, quod fuit in præteritum æternum. nam id, quod fuit in pręteritum non æternum eſt finitũ ex duabus extremitatibus, ſ. habet principium, & finem. quod vero eſt in pręteritum ęternum non habet principium, nec finem, neq; ceſſationem. & ideò, quia non ponunt Philoſophi ꝙ motus circularis habeat principium, non ſequitur eis vt habeat finem: quoniam ipſi non ponunt eſſe eius in pręteritum eſſe generabile, & corruptibile. & qui concedit hoc eis, contradicit verbis ſuis. & ideo fuit hęc propoſitio vera, ꝙ omne habens principium habet finem. Quòd autem ſit quid habens principium, & non finem non eſt verum, niſi ꝙ poſsibile fiat ęternum. nam omne habens principium eſt poſsibile. Quòd autem ſit aliquid F
poſsibile, vt recipiat corruptionem, & recipiat æternitatem, eſt quid non ſcitum, & debet ſpeculari de eo. Et iam ſpeculati ſunt de eo Antiqui, & Hauoalhauil conuenit cum Philoſophis in eo, ꝙ omne innouatum corrumpitur, & eſt conſequens fortiſsimum ad eradicandum ſermonem de innouatione mundi. Qui autem diſtinguit inter pręteritum, & futurum, ꝙ id, quod fuit in pręteritum, iam exiit totum in eſſe: id vero, quod erit in futurum, non exit totum in eſſe: exit enim de eo aliquid, & aliquid non: eſt ſermo fallax. Nam id, quod fuit in præteritum, in rei veritate iam exiit in tempore: & quod exiit in tempore, id excedit tempus ex duobus lateribus, & habet totum, & eſt finitum neceſſario. Quod vero non exiit in pręteritum, vt eſt proceſſus eius, quod innouatur, non exit in pręterito, niſi æquiuoce. ſed ipſum cum pręterito durat in infinitum, & non habet totum. totum vero ex partibus eius. tempus enim non reperitur ei principium primum, in-

Aeternũ a parte ante et poſt & ęternum a parte poſt tm̃ differunt.

A nouatum in preteritum.nam omne principium innouatum eſt in tempore preſenti: & omne tempus preſens habet ante id præteritum:ergo id,quod reperitur equale tempori, & tempus eſt æquale ei, neceſſe eſt vt ſit infinitum, & quòd non exeat ex eo in eſſe preterito, niſi parte eius,quas comprehendit tempus ex duobus lateribus: ſicut non exit in eſſe moti ex tempore in rei veritate, niſi inſtans, nec ex motu,niſi id, quod mouetur in magnitudine, in qua mouetur in inſtanti, de quo queritur. Nam quemadmodum ens, quod non defecit in preteritum, non dicimus quod id,quod tranſiit ex eſſe eius,exiit nunc in eſſe:nam, ſi hoc eſſet,erit eſſe eius principium,& tempus id comprehendit ex ſuis lateribus: ſic dicimus de eo,quod eſt cum tempore, non autem in eo,& in reuolutionibus preteritis, quòd exit ex eis in eſſe imaginabili id, quod ex eis comprehenderit tempus. Quæ vero ſunt cum tempore, adhuc non exeunt in eſſe: ſicut non exiit in eſſe preteritum id, quod non defecit eſſe, poſtquàm non comprehendit id tempus. Cum au-B tem imaginatus fueris ens æternum, operationes quidem eius non retardantur ab eo: ſicut eſt mos omnis entis, cuius eſſe eſt perfectum, vt ſit tale.nam,ſi ipſum fuerit æternum, & non exiuerit in tempore preterito, ſequitur neceſſario vt non exeant operationes eius in tempore preterito.nam,ſi exiuiſſent,eſſent finitæ: & hoc ens æternum non deficeret eſſe abſque operatione. & id, quod non deficit non operari, eſt neceſſario impoſsibile. Et eſt conueniens enti, cuius eſſe non exit in tempore,& id non comprehendit tempus, vt ſint operationes eius tales.nam nulla eſt differentia inter eſſe entis,& operationes eius.Si autem fuerint motus orbium cœleſtium, & eius, quod ſequitur ex eis, operationes entis æterni, cuius eſſe non exit in eſſe præterito, neceſſe eſt vt operationes eius non exeant in tẽpore præterito. Et non omne, quod dicitur de eo non exire, poſsibile eſt vt dicatur de eo iam exiuiſſe in tempore præterito,nec ꝙ iam finitum eſt. omne enim habens fi-C nem habet principium. Vlterius, cum dicimus de eo non defeciſſe, eſt negatio proceſsio in tempore præterito, & habere principium. Et qui ponit exitum fuiſſe in tempore præterito, ponit ei principium. & ipſe quidem petit principium in quæſito. Et, cum non ſit verum, id,quod non defecit cum eſſe æterno,iam exiuiſſe in eſſe, niſi exiuerit ens æternũ in eſſe,cum exit in tempore præterito, Igitur, cum dicimus omne præteritum iam exiuit in eſſe, intelliguntur de eo duo. quorũ vnũ eſt, ꝙ omne,quod exiuit tempore præterito, iam exiuiſſe in eſſe:& hoc eſt verum.præteritum vero copulatum ipſi eſſe, quod non defecit,ſ.quod non euadet ab eo,non conuenit vt dicamus exiſſe in eſſe.nam,cum dicimus de illo exiuiſſe,eſt contrarium eius,quod dicimus,ꝙ ſit copulatu enti æterno.& nulla eſt differentia in hoc inter operationẽ,& eſſe,ſ. ꝙ qui concedit poſsibilitatem eſſe entis,quod non defecit in preteritũ, debet etiam concedere ꝙ hic ſint operationes, quæ non defecerunt antea in præteritum. & non eſt neceſſe vt ſint operationes eius omnino

Duo intelliguntur I eo qđ ꝑtentum oē iam exiuit in eſſe.

poſſe in eſſe, ſicut non ſequitur in duratione ſubſtantiæ eius in præteritum, vt exiuerit in eſſe. & hoc totum eſt manifeſtum, vt vides. Hoc autem eſſe primum poſsibile eſt vt faciat operationes, quæ non defecerunt, nec deficiet. &, ſi hoc fuerit impoſsibile in operatione, erit quoq; impoſsibile in eſſe. nam omne ens operatio eius eſt copulata ei in eſſe. Iſti autem homines ponunt impoſsibilitatem operationis æternæ ei, & eſſe eius æternum. & hæc eſt vltimitas erroris. ſed dare nomen innouationis mundo, vt dat lex, eſt magis proprium, quàm quod dat ſecta Aſſaria. nam operatio, in eo quod eſt operatio: eſt innouata. Imaginatur tamen antiquitas in eo, quoniam hæc inouatio, & operatio innouata non habet principium, nec finem. Dixi & ideo difficile eſt Mauris appellare mundum æternum, & Deum æternum. & ipſi non intelligunt de æterno, niſi non habens cauſam. & iam vidi aliquos ſapientum Maurorum adhærere huic opinioni.

Cum narrauit Auerroes totam ſententiam Algazel. vult modo videre quid veritatis continet, & quid falſitatis. & primo declarat quid veritatis, & dicit dicimus nos quod duæ primæ harum prædictarum rationum ſunt concedendæ, quia veræ ſunt totaliter. (Sed id, quod.) Oſtendit peccata illius. & primo oſtendit tertiam rationem eſſe firmam. & videtur mihi quod probatio eius ſit enthimema, & primo illius accipit antecedens. d. Sed id quod dixit in tertia ratione, non eſt ita: quia, poſtquam concederetur mundum fuiſſe ſemper poſsibilem, & quod aliqua res extenſa ſequitur eandem poſsibilitatem, vult dicere mundi: & ab ea menſuratur, vult dicere taliter, quod illa poſs bilitas menſuratur illa re extenſa: taliter, ſcilicet, ſequitur illa res extenſa illam poſsibilitatem, qualiter ſequitur poſsibilem rem, quando egreditur ad actum, ſcilicet eo modo, quo menſurat rem exiſtentem actu: & quod hæc extenſio eſt ſine principio, totum hoc eſt antecedens. Nunc apponit conſequens. d, concedendum igitur quod tempus non habet principium. (Dicta enim.) Probat conſequentiam, d. dicta enim extenſio non eſt aliud niſi tempus. (Et cum tempus.) Facit ſecundum enthimema, & dicit, & cum tempus dictæ poſsibilitati adhæret, ergo poſsibilitas adhæret eſſe mobili, & tunc infert tertium & ſup. cum mobili eſſe adhæreat, ergo eſſe mobile non habet principium. Primo debes ſcire quod antecedens habet partes. Prima, quod natura mundi ſit ſemper natura entis poſsibilitatis. Secunda, quod illi poſsibilitati coextendatur aliqua res extenſa. i. aliqua cõtinua mora coæqua ei eo modo, quo rei exiſtenti coextenditur aliqua continua menſura. Tertia, quod talis poſsibilitas menſuratur illa re extenſa tanquam propria menſura. Quarta, quod hæc extenſio ſit ſine principio. Tunc ſequitur conſequens tam dictum, ſ. tempus non incepiſſe. Sed circa hanc conſequentiam primo dubitatur de veritate antecedentis, ſecundo de neceſsitate conſequentis ex antecedente illati, tertio videbitur de aliis enthimematibus. Quantum ad primum videtur

Quod ſemp. eſt, non eſt ens poſs.

mihi quod prima pars non ſit vera: qm, ſecundum philoſophos, quod ſemper eſt, non eſt ens poſsibile, vt dicit Ariſt. ſecundo de genera. tex. com. 51. & Auer. primo cœli commen. 138. modo mundus eſt natura ſemper ens, ideo non erit natura poſsibilis. Secundo non videtur verum, quod illi poſsibilitati coextenditur aliqua res extenſa; quoniam, vel illa poſsibilitas eſt aliqua res in actu, ſcilicet mundus ſemper exiſtens, vel mundus non ſemper exiſtens: primum dici non poteſt, quoniam dictum eſt. 4. Phy. quod æterna non menſurantur tempore, nec extenſione aliqua. Si vero intelligat rem, ſcilicet mundum non ſemper ens, nec hoc menſuratur tempore, quoniam tempus eternum non ens, et etiam non menſuratur ſicut res exiſtens, ſicut dicit ipſe, & per hoc apparet tertium eſſe impoſsibile: illud autem, quod dicit quarto, non videtur ad propoſitum: quoniam illa extẽſio non eſt extra animam, ſed tantum in mente, ideo non videtur inferre conſe-

ut potes intelligere.
A quens. & per hoc apparet conſequentiam illam nihil eſſe,
Preterea, ſecundum enthimema videtur valde debile: quoniam tēpus non inhe
ret poſsibilitati, vt apparet, nec poſsibilitas mobili, et vltimum nihil eſt: quoniā
per idem poſſem probare Sor. eſſe ſemper, quoniā Sor. eſt ſemper eſſe poſsibile,
tū habet principium, vt omnes ſciunt. Sed circa iſtam rationem oportet conſi-
derare: eſt.n. nimis breuis, ideo propter breuitatem latet. Dicendum igitur quod
ratio vel poteſt eſſe ſimpliciter, vel ad hominem: ſiquidem ratio eſt ad hominē,
vt puto, videtur mihi. quod Algazel opinatur quod natura mūdi ſit natura entis
poſsibilis, quoniam ipſe opinatus eſt cum Plato. quod aliquod contingens in ſui
natura poſſet a Deo perpetuari, vt etiam opinatur lex noſtra: & ſi ſic, oportet
ipſum dicere quod natura mundi poteſt non eſſe, & poteſt eſſe. Sed voluntate, et
ſapientia primi a parte poſt perpetuabitur, vt dicebant in ſententia eius dicta: ex
hoc ſequitur quod prima pars eſt vera, ſcilicet quod natura mundi ſit natura poſ-
ſibilis ſemper, ſed quod illi poſsibilitati coextendatur aliqua res extenſa coęqua
ei, eſt difficile, & tamen, vt accipitur aperte ex dictis philoſophorum, cauſa poſ
ſibilitatis, & contingentię eſt materia prima, vt Auer. primo Phy. commen. 60.
in fine declarauit, & .2. de genera. commen. 51. & .9. Meta. commen. 2. & alibi.
Ex hoc ſequitur quod poſsibilitas mundi continetur in prima materia, & in pri- Poſsibilitas mūdi continetur in prima materia, & primo motore.
mo motore: omnis enim forma continetur actu in primo motore, & potentia in
B prima materia, vt dicit ipſe. 12. Meta. cōm. 18. circa finem. Sed Deus non poteſt
extrahere formam a materia prima, niſi mediante corpore cœleſti, vt. 8. Phyſi.
com. 15. & primo cœli. commē. 22. & .33. dixit, & ego declaraui in quęſtione de
intellectu: ergo erit corpus cœleſte, mediāte quo extrahet a materia formā mun-
di. Ex hoc ſequitur, quod illi poſsibilitati coextenditur ſucceſsio motus corporis
cœleſtis, tanquam menſura communis omnibus poſsibilitatibus entibus infra
ipſum continentis, & per conſequens apparet tertium. Quod autem talis motus ſit
perpetuus, apparet, quoniam, vt declarauit ipſe primo cœli. com. 33. aliter eſſet
proceſſus in infinitum, & ego in expoſitione mea ibidem dixi multa de hoc. Ex
his ſequitur veritas antecedentis: eſt enim mundus ens ſemper poſsibile, vt dicit
Algazel. illi etiam poſsibilitati coextenditur aliqua res ſemper ens, quia motus
cœli. Talis etiam poſsibilitas menſuratur illo motu, & talis motus eſt ſine prin- Tempus nō incœpit.
cipio. & omnia hæc ſunt declarata ex fundamentis eius. Et cum ita ſit, apparet
qualiter neceſſario ſequitur quod tempus non incœpit: quoniam illa res extenſa,
ſcilicet motus, eſt ipſum tempus ſecundum ſubiectum, licet differat a moto, vt di-
xit. 4. Phy. & per totum hoc apparet primum enthimema: ſecundum autem ap-
paret facile, quoniam tempus adhęret dictę poſsibilitati, non quidem tanquam
ſubiecto, ſed bene motui, qui eſt illa poſsibilitas, pro quanto continet illam, quo
C niam virtute motus fit exitus illius poſsibilitatis ad actum: & ſic apparet quali-
ter poſsibilitas adhęret mobili, quia corpori cœleſti, cui adhęret motus tanquam
ſubiecto, & tertium eſt manifeſtum per ſe: modo apparet igitur quomodo valeat
ad hominem hęc ratio. Sed quomodo valeat per ſe eſt valde occultum. Si enim
valeat per ſe, oportet probare quod omnis poſsibilitas continetur in prima mate
ria, & ſecundo quod primus motor nō poſsit agere ſine corpore cœleſti. Si enim
iſtę duę propoſitiones ſunt verę ſimpliciter ex natura rei, ſine dubio via illa eſt
demonſtratiua ſimpliciter. Sed ego nolo immorari modo, quoniam immora-
tus ſum in quęſtione de intellectu, vbi probaui vijs philoſophorum; quod omnis
poſsibilitas eſt in materia, & primo motore, qui nihil agit, nec agere poteſt ſine
concurſu primi moti, quod eſt corpus quintum, & ibi adduxi ſol. noſtrę legis
optimas. & argumentum, quod hic facis Auer. nihil eſt contra nos, quoniam fun Solutio.
damenta eius ſunt falſa apud nos chriſticolas, vt patet. Ad primam apparet ſo
lutio. mundus.n. ſecundū philoſophos non eſt ens poſsibile, vt hy poſsibile diſtin
guitur contra ſemper ens, & ſemper non ens: ſed illud eſt ſecundum Alga. & lo-
quentes ſuę legis. Ad ſecundum, apparet qualiter illi poſsibilitati coextenditur
res extenſa, quia motus cœli: & licet ſecundum philoſophos ęternum non men-
ſuretur, attamen illud eſt ſatis contra Alga. Ad quartum iam apparet ſol. illa
enim res extenſa ad res extra animam, ſcilicet motus quinti corporis, vt e

declaraui per fundamenta Auer. Ad vltimum nego ſimilitudinem, & nego D
conſequentiam. vnde intentio Auer. non eſt quod mundus poſsibilis ſemper ſit, ſed tempus ſemper ſit propter cauſam iam dictam. quod autem Sor. ſit ſemper poſsibilis, non ſequitur ipſum ſemper eſſe, ſed quod tempus mēſurans ipſum ſemper ſit, & tunc apparet defectus rationis. & iſta ratio indiget maiori expoſitione, ſed ſatis eſt pro nunc, quoniam intelligitur ſecundum fundamenta eius. (Sed id quod.) Oſtendit aliud peccatum, & dicit: ſed id, quod dicebat, ſcilicet ꝙ quodcunq; fuerit in preterito, habet & principium, vult dicere, temporis, propoſitio falſa eſt: principium nanq; reperitur in æterno, ſicut in futuro. & ſi litera non eſt corrupta, vult dicere, ſicut in ente futuro nondum facto, & innuit ens nouū: vel forte litera eſt corrupta, & intendit ſicut in facto, & ſic eſt ſermo manifeſtus per ſe. (Sed id, in quod) remouet aliud peccatum, & dicit: ſed id, per quod ponebat differentiam inter primum, & eius actum, vult dicere primum motorem, & eius opus: dixit enim ꝙ primus motor nec habet principium in tempore, nec finem. Opus autem eius, licet habeat principium in tempore, nō tamen finem. hoc inquit non eſt concedendum ſine demonſtratione. (Sed eſſe. Ponit veritatem huius, & dicit, ſed eſſe illius, quod in preterito tempore fuit, non ab eterno, differt ab eſſe preteritę rei eternalis: id nanq;, quod in præterito ineternale, id eſt non eternale, ſed habens principium in tempore, eſt finitum ſuis duabus extremitatibus, ſed id, quod fuit in præterito ab eterno, erat in principio, & fine: & forte litera eſt corrupta, et debet legi, caret in principio & fine: & hoc dat intelligere termo ſequens; vel poteſt legi vt ſtat, quoniam eternum ex vtroque latere habet, quaſi motum circuli, qui eſt in principio & fine, pro quanto principium, & finis in eo ſunt idem. (Vnde quando.) Probat hoc ſigno, & dicit: vnde, quia philoſophi negant motum circularem habere principium, non ſequitur eos ꝙ habeat finem: & hoc, quia eſt carens principio, ideo concludit concluſionem. 4. vnde dicimus iccirco ꝙ dicere, quodcunq; habet principium, habet finem, eſt propoſitio neceſſaria, & vera. (Sed ꝙ ſit.) Probat concluſionem illam iterum per rationem poſitam in multis locis, & maxime primo cœli. commen. 138. & dicit, ſed ꝙ ſit aliquid principiatum, vult dicere in tempore ſine fine, hoc eſt falſum: niſi dicamus ꝙ poſsibile, id eſt ens contingens poſſe conuerti æternale; quodlibet nanq; principiatum, vult dicere propter iſtam cauſam habet finem. (Sed ꝙ ſit aliqua.) Innuit id, in quo eſt locus quæſtionis, & poteſt duobus modis intelligi, vno modo, ſed ꝙ ſit aliqua res poſsibilis, quę poſſet corrumpi, & ſit ab eterno, id eſt quę in futurum nunquam corrumpetur, vt Plato dixit, eſt valde dubitabile & opacum, id eſt obſcurum. vel ſecundo poteſt intelligi, & forte melius: ſed ꝙ ſit aliqua res poſsibilis, quę poſsit corrumpi ab eterno, id eſt quę non habuerit principium in tempore a parte ante, ſicut dicetur de motu cœli, eſt valde dubitabile et opacum, & eſt quid inueſtigandum, & multi ſapientium inſudauerunt erga propoſitum iſtud ſup. & ſecundus modus eſt plus conſonus verbis, vt apparet.

Sed circa iam dicta poſſunt eſſe multæ quęſtiones, de quibus dixi in multis locis, ſcilicet in libro de intellectu, & expoſitione de ſubſtātia orbis, ideo pro nunc nolo immorari in eis. Niſi ꝙ debes ſcire ꝙ duabus vijs ad pręſens poteſt declarari conſequens Auer. eſſe falſum, ſcilicet contingens eſſe eternum. Ex quibus etiam apparebit conſequentia. Prima via ponitur in primo cap. de ſubſtantia orb. vbi declaratum eſt cauſas generationis & corruptionis eſſe duas, ſcilicet ſubiectum dimenſionatum dimenſione interminata, & continuitas formarū in ſe, vel in ſuis qualitatibus: & hoc diffuſe declaraui in expoſitione mea. Si igitur hę ſunt cauſę generationis & corruptionis. oppoſitę cauſę erunt oppoſitorum effectuum: ſequitur ꝙ eternitatis cauſę erunt priuatio materię, & contrarij, vt dicit Auer. in vltimo illius libri. In cauſis enim adequatis, ſi affirmatio cauſa eſt affirmationis, negatio erit cauſa negationis, ſecundum omnes philoſophos, & maxime Ariſto. in poſterioribus. Ex his ſequitur ꝙ, ſi aliqua res generabilis erit eterna, illa erit natura neceſſaria ſimpliciter, & contingens: erit enim neceſſaria ſimpliciter, pro quanto caret cauſis corruptionis & generationis. Erit quoq; contingens, pro quanto opponitur generabili & corruptibili: & ſic vna

Duplici via declaratur cōtra Auer. cōtingens non eſſe æternū.

natura

A natura erit duæ naturæ valde oppoſitæ, vt vides. Via ſecunda poteſt eſſe, q̃m in rebus corruptibilibus ſcimus, ꝙ ſi aliqua res durat per annum eſt aliquãte virtutis comparando ad rẽ ſui generis non durantis niſi per menſem: & cauſa eſt manifeſta per ſe, quoniã illa res durans per annũ non durat per annum, niſi quia reſiſtit cauſis contrarijs potentibus ipſam ponere in non eſſe, ſed id reſiſtere eſt aliquanta virtus in ea. ideo, ſi durabit per duos annos, erit in dupla perfectione & virtute, & ſi per tres annos erit in tripla, & ita ſi infinitum erit infiniti vigoris & potentiæ, & ex hoc apparet inconueniens illud, ſcilicet ꝙ contingens ſi ſemper eſſet, eſſet. n. illud contingens in infinitũ in perfectione, & ſic natura neceſſaria ſimpliciter, & ſic vna natura erit duę naturę, ſ. quia natura finita eo quia generabile, & natura infinita eo quia ſempiternum. Solutiones autẽ theologorum diſtinctę ſunt in libro de intellectu. vbi dixi, ꝙ huiuſmodi rationes ſupponunt principia falſa, & ex illis concludunt concluſiones falſas. Nos enim dicimus ꝙ res eſt poſsibilis voluntate Dei, & æterna voluntate eius, & ſic negamus cauſas poſsibilitatis eſſe illas, quas ponit iſte homo, & non me extendo hic, quoniam ibi dixi plura, & etiam quia friuola ſunt. Rationes enim philoſophorum ex ſuppoſitione procedunt, quarũ nulla valet. Hic poſſet quæri vtrũ de ratione effectus, vt effectus eſt, ſit habere principium & finem. Sed quia in quæſtionibus libri Phyſi. in primo dixi multa de hoc, non opus eſt immorari

B in his.

ALGAZEL.

AIt Alga. Via aũt Quarta eorũ ſequitur. q̃m ipſi dicunt, cum corrũpitur mundus, remanet poſsibilitas eſſe eius. nã poſsibile non fit inconueniẽs, & eſt attributũ relatiuũ & indiget omne innouatum ſecundũ opinionẽ eorum materia pręcedenti, & omne corruptũ corrũpitur ad materiã præcedentẽ. materię aũt, & radices nõ corrũpuntur tñ formę, & accidentia, quæ ſunt eis.

Hic ponit quartã rationẽ, & vr̃ mihi quod ſit in forma enthimematis, & d. ait Alg. quarta vero ratio prędictorũ eſt ꝙ ipſi dicunt, quod ſi mundus priuaretur, adhuc remaneret poſsibilitas ſui eſſe. quã conſequentiã declarat. d. poſsibile enim nõ põt in impoſsibile cõuerti. ſi igitur, ſemel fuit natura entis poſsibilis, ſemper erit natura illa. aliter, vel erit natura impoſsibilis, vel natura neceſſaria vt iam dictũ fuit. (Et poſsibilitas) adducit ſecundum enthimema, & ait: & poſsi-

C bilitas eſt denominatio relatiua, id eſt relatio reſpiciens aliquod tanquam ſubiectũ, & aliquod tanquam agens, vt dictum eſt primo cœli. commento. 124. ergo oportet quod quodlibet innouatum indigeat de materia taliter, ſcilicet quod materia præcedat ipſum. (Et quodlibet priuatum.) Probat hoc ſecundo, & ait. & quodlibet priuatũ ad materiã corrumpitur: cuius rationẽ ponit, & dicit, quia materię, & radices, id eſt principia non priuantur, immo tantum formę exiſtentes in illa materia, & accidentia, quæ in eis materijs conſiſtunt, & corrumpuntur. ideo forma in materiam corrumpitur, quoniam corruptio non fit in nihil. & tũc addit minorem, ſed mundus per ſe corrumpitur. ergo in materiam corrumpitur. Sed materia non ponitur ſine forma. ergo aliqua alia forma generabitur, & ſic adhuc erit mundus, vt dixi in expoſitione iam dicta.

AVEROES.

AIt Auer. Cum autem ponitur aduentus formarum circulariter in eodem ſubiecto, & ponatur ꝙ agens in hac circulatione eſt agens, nõ deficiẽs, nõ ſequitur ex hac poſitione falſum.

Ponit circulationẽ formarũ in materia.

Si vero ponitur aduentus vnius poſt ablationem alterius in materiis D infinitis ſpecie eſt falſum.& ſic, ſi ponitur hoc abſque agente æterno, ſeu ab agente non æterno.quoniam, ſi fuerint ibi materiæ infinitæ, reperiretur infinitum in actu.& hoc eſt falſum. & magis abſurdum eſt vt ſit aduentus vnius poſt ablationem alterius ex agentibus innouatis.quare non eſt verum hoc modo ꝙ homo generetur omnino ab homine, niſi ponatur hoc circulariter in eadē materia, ita ꝙ erat corruptio aliquorum hominum præcedentium materia ſubſequentium, & eſſe aliquorum præcedentium currit curſu agentis, & inſtrumenti cū ſubſequentibus.& hoc totum eſt per accidens.quoniam, cum ſint hæc tanquā inſtrumenta agentis non deficientis, generatur homo mediante homine,& ex materia hominis.& hoc totum,cū non diuiditur hac diuiſione,non euadet conſyderans in his rebus à dubitationibus, ex quibus non poteſt ſaluari. Et Deus glo.ponat te, & nos cum his, qui peruenerunt ad gradum ſapientum, attingentium ad finem veritatis E circa poſsibile ex operationibus eius,& neceſſarium, quod nō finitur. & totum hoc,quod diximus hic,non declaratur in hoc loco. Et debet ſpeculari de eo cum prudentia, & aſsiduitate ſecundum conditiones, quas declarauerunt Antiqui, & eas conditiones poſuerunt in ſpeculatione.& impoſsibile eſt cum hoc, quin audiat homo ſermones contradicentium in omni re,de qua ſpeculatur, ſi dilexerint eſſe ex hominibus veritatis.

Hic Auer.primo moderat intellectū prędictę rationis. pōt.n.ratio illa habere duos intellectus, vnde.d.dicimus nos qđ poſito quod formæ circulariter aduenīāt in ſubiecto vno viciſsim,& qđ agens circulare nunqā ceſſauit,nō ex hoc ſequitur inconueniens.vult dicere nō eſt impoſsibilis, ex qua ſequitur incōueniens. (Sed poſito) Dat intellectū falſum,et d.ſed poſito ꝙ hęc circulatio ſit in materijs infinitis,aut ſint infinitę formæ in ſpecie,dicimus quod hoc.i.hæc poſitio eſt falſa,ſiue ſit illud agens ab ęterno,aut non ſit. Et primo arguit contra illud per ſyllogiſmū hypotheticū ſic.ſi eſſent hic infinitę materię, eſſet quid infinitum in actu:qđ eſt falſum. i.ſed nō eſt infinitum in actu. ergo nō ſunt infinitæ materiæ.(Quanto magis) Remouet quoddā dubium,poſſet quis dicere quod inconueniens illud ſequitur,vbi poneretur vnum agēs circulare ſempiternū: tūc enim eſſet infinitę materię,& ſic infinitū in actu.Sed ego ponā vnū agēs agere F in materiā nouiter,& illud corrūpi tandē,& ſic de alijs. Cōtra arguit.d.quanto magis eſſet fatuitas manifeſta,ſi dicta circulatio.ſ.formarum fuerit ab agētibus infinitis innouatis.i.nouis.q.d.quia tūc plus ſequitur cōſequētia illa impoſsibilis.(Et ideo dicimus) Ponit ſecūdā rationē etiā in forma ſyllogiſmi hypothetici, vnde ait:& ideo dicimus.vult dicere qđ,ſi materię eſſent multę, nō pōt vere dici,ꝙ homo ſine dubio ex homine generaretur, niſi hoc ſit ſucceſsiue in vna materia:ergo ſyllogiſmus cōditionalis eſt.ſi eſſent materię infinitę, homo non fieret ex hoīe,ſed homo vere fit ex hoīe,ideo materię nō ſunt infinitæ.(Ita ꝙ ſi) Exponit cōſequentiā.d.ita ꝙ ſi corruptio cuiuſdā de numero hominū priorū in materia poſteriorū alterius,& eſſe cuiuſdā prioris ſit modo agētis,& æternalis:vult dicere quod,ſi corruptio vnius hominis erit generatio alterius in eadē materia,modo agētis & ęternalis.i.taliter qualiter agēs agit actione ęterna, infert qđ homo fiet ex alio hoīe,& de materia alterius hominis, ſicut vnū elementū fit ex alio,& de materia alterius,ſ. ergo per cōtrariū,vbi nec in materia,nec in aliquo conueniret,nō fieret ex homine:& hęc litera eſt valde inordinata.tū ordina tu,vt dixi.(Et ideo) Oſtēdit modū,quomodo illud eſt difficile,& ait:&

A ideo hęc res, dũ ſubtiliſsime non reſpicitur, neq; prędicta diuiſio. vult dicere il-
lorum duorũ intellectuum, quos poſuit in intelligendo illam rationem, nõ eua-
det homo quin cadat in diuerſis erroribus propter nimiam difficultatem poſiti.
(Et ideo eſt) Vltimo ponit præceptum ad acquirendum ſcire, & dicit: & ideo
eſt valde bonum audire, & ſpeculari rationes duarum partium in quaçunque
quæſtione ſit, maxime quando partes ſunt prudentes vel famoſæ ꝙ ſint, vult
dicere vere in rei natura.

Sed hic occurrunt quęſtiones. primo circa rationes & ſolutio. dubij mo- Dubitatio.
ti. ſecundo circa expoſitionem conſequentiæ: quoniam tunc tota ſentẽtia Auer.
eſt manifeſta hic. Quantum ad primum: videtur quod prima ratio poſſet impe-
diri, quoniam poſſet quis fingere materias infinitas ſecundum ſucceſsionem, et
ſic non ſequitur infinitum in actu. Pręterea, ſecũda ratio nihil valet, qm̃ poſſet
qs dicere materiã diuerſari a materia ſcd̃m numerũ, non ſecundũ ſpeciẽ, & tũc
non ſequitur materiã eſſe cauſam diuerſitatis in generatione hominis. Et quod
plus eſt, Auicẽ. cõcedit ex materijs diuerſis ſpecie poſſe idem genere nõ ſpecie
fieri, vt dicit in tractatu de diluuio. & 15. de animalibus ſuis. Pro intellectu Solutio.
igitur dictorum videtur mihi ꝙ prima conſequentia teneat, acceptis iſtis pro- Prima pro-
poſitionibus. Prima. ſ. ꝙ materia non poſsit eſſe ſine forma, & hoc dictum eſt poſitio.
2. Phy. cõ. 12. & 3. cœli. com. 29. & ego demonſtraui iſtud in quadam quæſtio- Secunda.
B ne pulchra. Secunda propoſitio, omne, quod generatur, generatur ex materia,
& contrario. & iſtud declarauit Ariſto. & Auer. in phyſicis maxime in primo
circa cõmen. 59. & 60. & ibidem in multis locis. Ex his poteſt propoſitio illa
conditionalis declarari: qm̃, ſi materiæ ſunt infinitæ, vel idem erit ſecundum
ſucceſsionẽ, ſic ꝙ materia a fiet ex materia b, & b ex materia c, & ſic in infini
tũ, vel erũt oẽs actu ſimul. Si primum, tunc per ſecundam propoſitionem mate-
ria fiet ex mãria priori, & contrario, & tunc ſequitur ꝙ materia facta, & mate-
ria, ex qua fit, erit vna materia numero, vt deductum eſt primo Phy. com. 82. et
ſequitur ꝙ materiæ eſſet aliquid contrarium, quod eſt falſum: quoniam enti in
potentia non contrariatur aliquis actus, quoniam ipſa, vt ſic, eſt nata ſtare cum
omni forma. Si erunt omnes actu inſimul, tunc habetur intentum Auer. ſcili-
cet ꝙ actu detur infinitum, quoniam per primam propoſitionem materia non
eſt ſine forma. ergo, ſi erunt infinitæ. ſ. materiæ, erunt & actu infinitæ formæ
ſeorſum, ergo actu infinitum, & ſic apparet conſequentia Auer. Et ſecundo de-
bes ſcire, ꝙ ſi ponatur ꝙ iſtæ materię ſint ab agente vniuerſali, ſcilicet a corpo
re cœleſti, tunc plus habetur infinitum in actu, quoniam tale agens eſt actu to-
tũ, ergo poterit conſeruare illas actu ſimul cum ſuis formis, vel ſaltem melius
conſeruabit, & ſic ſequitur plus inconueniens. ſ. ꝙ detur infinitũ actu. & ſic ap-
paret conſequentia, & ſolu. dubij quomodocunque enim dicatur, ſequitur propo
C ſitum. Pro deductione ſecũdæ cõſequentiæ videtur mihi ꝙ illa ſubſtentetur in
propoſitionibus. Quarũ prima eſt, ꝙ ſi materiæ ſint multæ ſecũdum eſſentiã, Deductio
erũt differentes ſpecie, hoc eſt manifeſtũ, qm̃ differentia materialis eſt per acci- ſecundę cõ-
dentia, vt dicit ipſe ſupra in ſolu. ſeptimi dubij. igitur, ſi ibidem erit differentia ſequentię.
per eſſentiã, ibidẽ erit ſpecifica differentia. Secunda propoſitio, materia diuer Certitudo
ſa ſpecie diuerſificat effectum, & hoc declarauit Auer. 8. Phy. com. 46. & nolo conſequẽtię
adducere eius deductionem, vide ibi. Ex his accipitur certitudo conſequen- Auer.
tiæ, quoniã, ſi materiæ erũt multæ, vel ſecundum eſſentias, vel ſecundũ acciden
tia: ſi ſecundum, ergo vna erit materia ſecundum eſſentiam & priuationem ab
omnibus formis, & ſic habetur ꝙ ſint nõ multæ: materia. n. nõ eſt vna niſi iſto
modo, vt dicit Auer. 12. Met. cõ. 14. ergo, ſi erunt multæ, erunt multę per eſſen-
tias, & ſic per primã propoſitionẽ erunt diſtinctę ſpecię, & tunc per ſecundã ſe- Quodlibet
quitur qđ homo habẽs materiã a differt ſpecie ab hoie habẽte materiã b, & ſic elemẽtũ im-
apparet vis cõſequẽtię, et tu potes cõponere ſyllm̃. Pro intellectu expoſitionis mediate põt
cõſequẽtię debes ſcire, qđ declaratũ eſt quodlibet elemẽtũ poſſe immediate trãſ- tranſmutari
mutari i quodlibet elemẽtũ, & hoc. 2. de gña. tex. cõ. 24. et dictũ eſt ibidẽ in vlti. in aliud.
qđ aer, et aqua i actu ita gñantur, hoĩes vero, & aĩalia nõ reiterant in ſeipſos,
vt rurſus gñetur idẽ, vñ. 2. Met. cõ. 7. declaratũ eſt qđ nõ fit reditus, niſi p plura

media.v.g. ꝙ ex homine corrupto generatur homo, hoc non fit niſi per plura media,qm̃ poſtquam homo eſt corruptus ex eo fiet cibus terræ, de quo fiet cibus hominis, de quo fiet ſperma, de quo homo & ſic per plura media fit iſta generatio. Ex his apparet intentio Auer. vult enim dicere ꝙ. ſi vnus homo fiet immediate ex alio corrupto ſic vt vnum elemētū ex alio, vt dictū eſt, tūc oporte: vt ſit vna materia vtriuſq; ſicut eſt in elementis inuicem immediate generatis: ad ſign ſecundum quod vbi non conuenirent in materia, nec poſſet homo immediate nec per plura media ex homine fieri. & hoc ad dicendum veritatē prædictæ conſequentiæ. Ex his apparet tota ſententia Auer. ūtc, & ſolu. argumentorum factorum in principio. D

Iutentio Auer.

A L G A Z E L.

AIt Alga. Et reſponſio omnium eſt, quod diximus. ſeparauimus tñ hanc diſputationem, quoniā habēt in ea duas alias rationes, quarum Prima eſt, quam tenuit Galenus, dicens ſi Sol exempli gratia reciperet corruptionē, appareret de eo reſolutio in tempore ſucceſſiuo: & tamen aſpectus ſignificantes menſuram eius poſt tot milia annorum non ſignificant niſi hanc menſuram. &, quia non reſoluitur in his temporibus, longis indicat ꝙ non corrumpetur. Dubitatio autem de ea eſt multis modis, quorum Primus eſt, & forma huius rationis talis eſt. Si Sol corrumperetur, non eſt dubium ꝙ eueneritei reſolutio: ſed conſequens eſt falſum: ergo & antecedens etiā falſum. & eſt ſyllogiſmus, qui appellatur apud eos cōditionalis copulatus. Quæ quidem concluſio non ſequitur, qm̃ antecedēs non eſt verū, niſi copuletur ei alia conditio. nam cum dicit ſi corrūperetur, impoſsibile eſt quin reſoluatur, hoc conſequens non ſequitur ipſum antecedens, niſi cum additione conditionis. & eſt vt dicatur, ſi corrūperetur corruptione reſolutiua, impoſsibile eſt ei quin reſoluatur in lōgitudine tpis, aut declarabitur ꝙ nō ſit corruptio, niſi per viā reſolutionis, ad hoc vt ſequatur cōſeques ab antecedente, & tñ nō cōceditur ei, ꝙ non corrumpitur res niſi per reſolutionem. Sed reſolutio eſt vna ſpecierum corruptionis. Et non eſt inconueniens vt corrumpatur res in eſſe ſuo, & eſt in hora perfectionis ſuę. B E

Modo vult adducere alias vias philoſophorum, & primo continuat dicta ad dicenda, & dicit Alga. nos vero diſtinguimus hanc quæſtionem per ſe, vult dicere ſeorſum a prima, quia, licet ſint prædictæ rationes, vult dicere quatuor, modo dictę communes ad hanc quæſtionem, & ad præcedētem, nihilominus ſunt apud philoſophos alię duæ rationes, vult dicere propriæ huic quæſtioni ſimpliciter. (Quarū prima.) Ponit rationem, & ait. Quarū prima eſt id, quod allegat Galenus, videlicet ꝙ ſi ſol exēplo.i.gratia exempli, priuationē reciperet, vult dicere a parte poſt, inueniretur diminui in longo tēpore, & forte intelligit, ſicut accidit ſenibus, qui in tempore ſenectutis diminuuntur, tempore quidē pueritię creſcunt, tempore conſiſtentiæ nec creſcunt, nec diminuuntur, tempore ſenij decreſcunt, vel forte intendit quod ſol præpararetur ad corruptionem, ſed prima eſt ad verba, ſed ſpeculantes militaribus annorū, vult dicere aſtronomi, dixerūt quod eius quantitas vna & eadem.i. ęqualis reperitur: ergo magis eſt præſumptio quod ſol non corrumpitur. (Sed in hac.) Soluit hoc argumentum, & primo format ipſum, & d. ſed in hac autoritate, vult dicere ratione, arguēdum eſt dupli

A citer, primo, quod figura huius ſyllogiſmi non concludit, figura enim talis eſt, ſi
ſol corrūperetur, contingeret ei ſine dubio aliqua diſſolutio. i. aliqua diminutio.
ſed cōſequēs eſt falſum, ergo & antecedēs, & hic ſyllogiſmus dicitur cōditiona
lis cōtinuus. qm̄ eſt factus ex hypothetica conditionali. primū ergo peccatū eſt
quod ſyllogiſmus iſte modo nō cōcludit. Sed re vera hic Alga. peccat ex mala Peccatum Alga. in logica.
logica. dicit eīt utilites in prioribus ſyllogiſmū in tali forma neceſſario nō con
cludere, & ideo hoc nihil eſt, vel voluit dicere qd̄ figura huius ſyllogiſmi hy-
pothetici nō concludit aliquid ignotū ſimpliciter, vt dicit ipſe Auer. in 2. Phy.
cō. 3. & Ariſt. in primo priorū, per iſtos. n. ſyllogiſmos nō cōcluditur ſimplici
ter ignotum, & ſic prima reprehenſio eſt alterius valoris. Deinde reprehēdit il- Excuſatio.
lud ſecunda reprehenſione plus apparenti, & d. & hęc cōcluſio nō ſequitur ex
premiſſis, quia antecedēs, vult dicere tota hypothetica conditionalis, videlicet
ſi ſol corrūperetur in longo tēpore, diminuitur, non eſt verū, dū non addatur ſi-
bi alia conditio. ſ. ſi corrūperetur & diſſolueretur vult dicere, tunc ſequitur qd̄
diminuitur ſine dubio: ergo hoc cōſequens. ſ. ſed nō diminuitur, non infert ante-
cedens. ſ. ergo nō corrūpitur prędictū, niſi cum alio addito. ſ. quod corrumpitur
corruptione diſſolubili, & tunc ſine dubio ſequitur quod diſſoluitur. ſ. diminui-
tur in longo tēpore. (Aut ergo.) Remouet quoddā dubium, poſſet. n. quis dicerè
quod corpus ſolare non pōt corrūpi niſi corruptione diſſolubili, ideo ēt, ſine il-
B lo addito, ſequitur conſequens in illa conditionali, & ſic argumentum valet, cō-
tra arguit. d. aut oportet declarare quod non corrumpitur niſi modo diſſolutio-
nis [illegible] cōſequens ſequitur antecedens, modo oſtendit ꝙ illud non poteſt pro
bari & d. & non concedendū ꝙ res non corrumpitur niſi diſſolutiue, im mo diſ-
ſolutio vna eſt ſpecierū corruptionis, vult dicere ꝙ non omnis corruptio eſt ſo-
lutio, quia ſolutio eſt ſpecies corruptionis non enim eſt negandū ꝙ poſsit aliqua
res corrūpi ſubito in ſua perfectione exiſtens. Pro intellectu dictorū debes ſci
re ꝙ philoſophus in lib. de morte declarauit ꝙ mors, ſeu corruptio eſt duplex Duplex corruptio.
ſcilicet ab intrinſeco, & vocatur mors forte naturalis, & ab extrinſeco, & eſt
quaſi violenta. Primam appellat hic Alga. diſſolutionem, ſecundam appellat
ſubito pro [illegible] to non fit per continuam humidi reſolutionem. Ex hoc vult ſol
uere motiuum Gale. quoniam non valet illa conditionalis. ſol corrumpitur, er-
go diminuitur: antecedens enim non infert neceſſario conſequens, quoniam ſol
violenter corrumpitur aliquando, qui nunquam fuit diminutus vt ſi forte Pla-
to eum interficeret in pueritia eius, ideo an antecedenti eſſe addendum diſſol-
uitur, ita ꝙ ſit antecedens, ſol corrumpitur corruptione diſſolubili, ergo aliqñ
eius quantitas minuetur, modo antecedens eſt negandum, quoniam Deus poſſet
C ſolem violenter ponere in eſſe ſine diſſolutione illius.

AVEROES.

AIt Auer. Res aūt, cum qua contradixit huic ſermoni, eſt, quia conſequentia inter antecedens, & conſequens non eſt vera. nā corruptum nō oportet vt reſoluatur, cū corruptio aliqñ proueniat rei ante reſolutionē. Attamen cōſequentia vera eſt, cum ponitur corruptio ſecundū curſum naturalē, & non ponitur coacte, & conceda tur etiā ꝙ corpus cœleſte ſit viuens. nā omne viuens, qd̄ corrumpitur ſm̄ curſum naturalem, reſoluitur, antequā corrumpatur neceſſario. Sed iſtæ ſunt propoſitiones, quas nō cōcedit aduerſarius de cœlo, niſi cū demōſtratione. Quare fuit ſermo Galeni rhetoricus. Et qd̄ cautius eſt in hoc ſermone eſt ꝙ cœli, ſi corrūperentur, corrūperentur quidem aut ad elementa, ex quibus componuntur, aut ad aliam formam, eo ꝙ

Corruptio aduenit aliqñ rei ante reſolutionē.

Quid Galenus de corruptione cœlorum.

ſpoliarentur forma ſua,& reciperent aliã formam, vt accidit formæ ſimplicium, cum generatur aliquod eorũ ab aliquo,ſ.elementa quattuor. Si autem corrumperentur ad elementa, illa eſſent pars alterius mundi.nam non conuenit vt ſint ex elementis cõtentis in eis. quoniã iſta elemẽta ſunt pars nõ habẽs menſuram reſpectu eorũ: immo ꝓportio eorũ ad illa eſt ꝓportio puncti in circulo.Si vero ſpoliarentur forma ſua,& reciperent aliã,erit hic corpus ſextum contrarium eis,quod non eſt nec cœlum,nec terra,nec aqua,nec aer,nec ignis.& hoc totum eſt falſum.Cũ autem dixit ꝙ non reſoluitur,eſt famoſum, & eſt diuerſum à primis veris.& iam dictum eſt de quo genere ſunt iſtæ propoſitiones in libro Poſteriorum. D

Auer.modo videtur confirmare dicta Alg.& ideo primo cõfirmat dicta eius, & videtur mihi ꝙ Auer.velit cũ Alga.ꝙ illud antecedens.ſ.corrumpitur, non infert illud conſequens,ergo diminuitur,niſi duabus conditionibus.primo,ꝙ ſit corruptio naturalis.ſecundo,quod ſol ſit res animata,vnde debet antecedẽs ſic accipi.ſol corrũpitur corruptione naturali,& eſt animal,ergo diminuitur. dicit primo corruptione naturali,propter inſtantiã Alg.iam dictam, dicit ſecũdo, & eſt animal,vel pars animalis, qm̃ de facto ignis,& res inanimatæ corrumpuntur corruptione naturali,quæ non tamen diminuũtur,quia nec proprie creſcũt, vt dicit Auer.primo cœli.com.2.niſi capiendo diminutionem pro condenſatiõne,& crementum pro rarefactione:& hoc non eſt in propoſito Gale.ideo antecedens debet intelligi illis duabus conditionibus, & tunc valet conſequentia: ſed antecedens eſt negandũ,vt ſcis. Vnde.d.dicimus nos ꝙ altercatio huius hõminis in præfata autoritate eſt,ꝙ cõcluſio illius ſyllogiſmi nõ ſequitur, nec vera eſt: non enim oportet vt corruptibile diſſoluitur, vult dicere diminuitur, res namq; bene poteſt corrũpi,vult dicere ſubito ſine eius diminutione,ergo conſequentia eſt vera,vult dicere neceſſaria,poſito quod corruptio fiat curſu naturali,& nõ fiat violenter,& poſito etiã ꝙ corpus ſupercœleſte ſit animatũ,quodlibet nanque animal corruptibile diſſoluitur,vult dicere diminuitur antequam corrumpatur corruptione naturali neceſſario. Sed aduerſarius non concederet has propoſitiones in corpore ſupercœleſti ſine diminutione.q.d. quod illas conditiones ineſſe corpori cœleſti oportet probare demonſtratione:& hoc propoſitum bene concederet, vult dicere.ſi demonſtratione illud probaret. (Sed poterit.) Ponit verum modum,& d.ſed poterit probari alio modo meliori, qui talis eſt.Si cœlũ corrumperetur,aut corrũperetur ad elemẽta, ex quibus cõpoſitum fuit,aut ad aliã formã præter eã, quã retinet:ſicut accidit formæ ſimplicium.ſ. elementorũ,quæ generãtur adinuicem,quaſi dicat, ex quo omnis corruptio eſt ad eius,oportet quod cœlum vel corrumpatur ad elementa,vel corrumpatur,eo quia materia eius recipit aliquã formam aliam a prędicta,quam habet. Deinde deſtruit primum mẽbrum:& videtur mihi quod intendat, quod ſi corrumperetur ad elementa:vel corrũperetur ad elementa extra mundũ exiſtentia,vel ad elemẽta infra ipſum exiſtentia.& primo oſtendit primũ eſſe impoſsibile, & dicit.vnde,ſi cœli corrũperẽtur & reducerentur ad elemẽta,eſſent ergo partes alterius mũdi.cõſequẽtia eſt manifeſta,qm̃ eſſent mixta,& per conſequẽs cõtenta in aliquo mundo maiori.Deinde oſtendit ſecundũ eſſe impoſsibile,& dicit.impoſsibile eſt ꝙ generẽtur ex elemẽtis infra eos incluſis, & per conſequens nec poſſunt reſolui in illa,qm̃ iſta elemẽta ſunt partes ſine mẽſura.i.ſine proportione reſpectu orbiũ.immo comparatio elementorum ad cœlos eſt, ſicut comparatio puncti ad circulum. Deinde deſtruit ſecundum membrum prætactum.d. ſimiliter, ſi ab ipſorum forma expoliarentur,& aliam reciperent, oporteret dare ſextum corpus,quod non eſſet cœlum,neque terra, nec vllum elemẽtorum: & omnia iſta ſunt falſa. E F

A SED HIC videntur duę dubitationes. Prima circa reprobationẽ rationis Gale. videtur enim mihi quod corpus cœleſte ſit declaratum, vt Auer. declarabit diſputatione.13. & tunc videtur quod ratio Gal. ſit firma: quoniam ipſe intẽdit quod, ſi ſol corrumpitur, ergo in longo tẽpore diminuitur: probatur cõſequẽtia, quoniam eſt animatum, ergo augmentabile, ergo diminu bile. & etiã ſupponit Gal ꝙ cœlum non poſsit corrumpi violenter, quoniam omnis corruptio eſt a corpore violento, modo nullum poteſt eſſe corpus, quod poſsit cœlum violẽtare: ideo illa ratio eſt demonſtratiua. Secundo dubitatur, quoniam non videtur valere hæc conſequentia. ſ. cœlũ expoliatur a forma, recipiẽdo aliam, ergo datur ſextum corpus. ſic enim poſſet argui de quatuor elementis. Mihi videtur quod ratio Gal. ſit demonſtratiua. appellatur tñ ab Auerro. debilis, eo quia indiget maiori declaratione ad hoc, vt appareat neceſſaria. vnde, quod cœlũ ſit animatum, eſt verum, non tamen demonſtratum. ſimiliter, ꝙ cœlum non ſit violentabile, eſt verum, tamen demonſtratum. & ideo Auer. non dixit illam ſimpliciter non valere, ſed dixit illã valere ex præſuppoſitis. immo, ſi bene inſpiciatur hæc ratio, videtur Ariſt. & Auer. in primo cœli commen. 22. Ad aliud dicendum, quod conſequentia eſt valde difficilis. attamen Auer. ſupponit vnum, quod ſæpe eſt declaratum ab eo. ſ. quod corruptio entis nobilis non ſit immediate ad aliquod eiuſdem ſpeciei cum eo, quod poteſt declarari exemplo. Videmus enim ꝙ, ſi aſinus corrumpitur, non corrumpitur in aſinum niſi per multa media, vt dicebatur, & ſic de homine: elementum enim poteſt immediate tranſmutari in quodlibet propter ſui imperfectionẽ, immo a pluribus, vt dicit Auer. 3. cœli. com. 56. poteſt ignis generari. Vnde, hoc ſuppoſito, arguit Auer. Si cœlum diſſoluitur, cum non poſsit diſſolui immediate in corpus cœleſte ſibi ſimile in ſpecie, eo quia corpus cœleſte eſt ens nobilius animalibus, vt dicit. ij. cœli. com. 21. & 2. Phyſi. commen. 45. nec poſsit eſſe in elementa infra ipſum, nec in elementa extra ipſum, erit ergo in corpus ſextum alterius ſpeciei ab omnibus, & ſic daretur ſextum corpus, & 4. natura. contra demonſtrationem Ariſtote. in lib. de cœlo. & tu potes videre quam mirabilis ſit quęlibet ratio Auer. Debes ſcire quod huiuſmodi rationes bene concludunt cœlũ philoſophica tranſmutatione non poſſe corrumpi, attamen annihilatione Dei poteſt cœlum annihilari: & ſic non concludunt contra nos.

Prima dubitatio. Secunda dubitatio. Solutio. Ad ſecũdã. Phyſicâ trãſmutatiõne cœlũ nõ poteſt corrũpi, tñ Deus põt ipſum annihilare.

ALGAZEL.

C AIt Alga. Secundus vero, ſi concedimus ei hoc, & ꝙ nõ ſit corruptio, niſi per reſolutionẽ, vnde ſcietur ꝙ non eueniet ei reſolutio? Aſpicere aũt obſeruãtias eſt falſum: qm̃ non ſcitur mẽſurã eius, niſi ꝑpe veritatẽ. & Sol, qui dicitur ꝙ ſit maior terra. 170. vicibus aut propè hoc, ſi diminuta fuerit ab eo menſura parua exempli gratia, non appareret ſenſu. & forte fuit hucuſque in reſolutione. & iam diminuta eſt menſura palmi, aut amplius, ſenſus tamen non potuit id comprehendere: quoniam menſura eius in ſcientia Perſpectiua non ſcitur niſi propè veritatem. quoniam ſicut gemma, & aurum ſunt compoſita ex elementis apud eos, & tamen recipiunt corruptionem, deinde ſi reponatur vna gemma per centum annos, non erit diminutio eius ſenſibilis. & forte proportio eius, quod diminuitur à Sole in menſura tẽporis obſeruantiarum eſt ſicut proportio eius, quod diminuitur à gẽma in centũ annis. & hoc quidẽ nõ apparet ſenſui. & indicat quòd natura eius eſt in vltimitate corruptionis. Et iam dimiſimus recitare multas rationes huius generis, quas negant intelligen-

tes,& poſuimus hanc rationē, vt ſit ſpeculū,& exēplum eius, qđ dimiſimus,& contenti fuimus quattuor rationibus,quę indigerent labore in ſolutione dubitationum earum, vt diximus ſuperius. D

Nunc ponit ſecundum motiuum, quod parum differt a primo, & dicit. Ait Alga. Secundum argumentum eſt quod ſi nos cōcederemus hoc, ſcilicet, quod corpus cœleſte ante eius corruptionem debet diminui, & quod corruptio eius non fit ex diſſolutione.i. naturali priuatione: immo, ſi accipitur totum antecedens, vt voluit Auer. qualiter ergo poteſt ſciri quod corpora cœleſtia non recipiant diſſolutionem.i.diminutionem. q.d.ſequitur conſequentia, ſcilicet corpus cœleſte diminui, attamen non poteſt percipi eius diminutio: quoniā ſup. Si poſſet ſciri auctoritas, ideſt ratio eius, erit, ſcilicet de menſuris corporis ſolis demonſtrationibus ſpeculatiuis.i. perſpectiuis: vult dicere quod, ſi poſſet ſciri, erit iſta ſcientia per argumenta ſumpta a menſuris quantitatis ſolis, quę faciunt perſpectiui. (Et hoc.) Declarat iſtum modum ſciendi non eſſe conuenientem, & d. & hoc nihil eſt. illę nanque menſurę non reperiuntur niſi forte, vt dicunt noſtri huius artis, quod ſol maior eſt tota terra. 170. viribus fere, ſcilicet parum plus, vel parum minus. Argumentum ergo eſt illud, ſol eſt in centuplo maior terra: ſed tantum eſt nunc, quantum fuit in millibus annorum antea, vt appareret mēſurando: ergo ſol non eſt diminutus. (Et forte) ſoluit Alga. hoc argumentum, & dicit, & forte eſt in diſſolutione, vult dicere argumenti, dicit, vel in diſſolutione, ideſt corruptione naturali, ita quod diminutus eſt ab illo tempore in antea in quantitate vnius montis vel plus, licet ad ſenſum non appareat. hęc enim cognitio, ſcilicet quantitatis ſolis cum perſpectiua arte non comprehenditur niſi fere, vult dicere nō pūctualiter, ſed in magna latitudine. (Immo quod plus.) Confirmat hanc ſolutionem. d. immo quod plus eſt, nos videmus quod lapis rubinus, vel aurum, quę ex elemētis componuntur, & ſunt res corruptibiles.i. facilis corruptionis, & non diminuuntur ſenſitiue in centum annis, vel plus. (Et forte) Ponit quaſi ſecundam ſolutionem, & dicit, & forte id, ideſt, diminutio, qđ de ſole in temporibus ſpeculationum antiquorum, ideſt aſtrologorum ſpeculatiuorum, talem habet comparationem proportionalem, quod diminuitur in vno rubino. i. quantitatis vnius rubini in. 100. annis, & ideo talis diminutio ad ſenſum nequit apparere. Patet ergo) Concludit concluſionem, & d. patet igitur ex hoc, quod prędicta probatio eſt in antea: &. ſi litera non eſt corrupta, vult dicere nullius valoris ſicut dictę antea. deinde excuſat ſe a multis alijs rationibus, quas tacuit: & ſermo eius eſt manifeſtus per ſe. E

AVEROES. F

AIt Auer. Si Sol reſolueretur, & eſſet id, quod reſoluitur ex eo tpe obſeruationis incōprehenſibilis quātitatis pp magnitudinē corporis eius, erit id, quod fit ex reſolutione in eis, quæ ſunt hic, ex corporibus quid habens menſurā comprehenſibilē. qm̄ reſolutio omnis ſenſibilis reſoluti erit per corruptionē partiū eius, quę reſoluūtur. & impoſsibile eſt in illis corporibus reſolutis in reſoluto quin remaneāt in mūdo oēs, aut reſoluant ad alias partes. & quodcunq; horū fuerit, neceſſe eſt vt faciat in mūdo mutationē manifeſtam, aut in numero partium eius, aut in qualitatibus earum. Si autē mutarentur quantitates corporū, mutaretur actio, & paſsio eorū. Si aūt mutaretur actio, & paſsio eorū, & pręcipue ſtellarū, mutaretur id, qđ eſt hic ex mūdo. igiẗ imaginatio reſolutionis in corporibus cœleſtibus eſt impoſsibilis in

A ordinatione diuina, quæ eſt hic apud Philoſophos, & hic ſermo non peruenit ad gradum demonſtrationis.

Modo Auer. reprobat Alga. quantum ad illud, quod adduxit in ſolutione argumenti perſpectiuorum, & declarat quod Alga. non poteſt dicere ſolem eſſe diminutum. vnde licet id non poſsit ſciri ratione perſpectiua, attamen declarat illud non eſſe poſsibile ratione naturali. & videtur mihi quod Auerro. ſupponat, quod ex omni corruptione ſiue ſimpliciter, ſiue ſecundum quid ſemper aliquid generatur, vt dicit Ariſt. & ipſe primo de generatione. commen. 17. & ex hoc arguit, & dicit. dicimus nos quod, ſi ſol diſſolueretur in temporibus ſpeculationum antiquorum, id eſt diminueretur, ita quod aliquid ab eo reſecatur, de quo generabitur aliquid aliud, vt dixi in illa propoſitione ſumpta, quod eſt inſenſibile ratione magni corporis ſolis: oportet quod id generatum hic, id eſt in iſtis inferioribus ex ſua diſſolutione, id eſt diminutione, quę eſt corruptio ſecundum quid haberet ſenſibilem quantitatem. Diſſolutio enim cuiuslibet diſſolubilis fit ex corruptione quarundam partium, & per conſequens illa diminutio eſt aliqua corruptio: vnde oportet ſine dubio, quod illę diſſolutę partes remaneant in mundo: & ſi ſic, ſup. infert mutationem manifeſtam, id eſt, notabilem in iſtis hic tam in numero ipſorum, id eſt quantitate: ꝙ in earum qualitatibus, id eſt virtutibus:

Ex oī corruptione tam ſimpliciter, ꝙ ſecūdum quid ſemp aliqd generatur.

B quoniam, ſi quantitates corporum hic permutarentur, ſcilicet in maiorem quantitatem, actiones et paſsiones eorum corporum permutarentur: quoniam in maiori quanto eſt maior virtus, vt dictum eſt in libro de cœlo: & ſic actiones corporū cœleſtium, videlicet planetarum, & ſyderum, vult dicere fixorum permutarentur: quoniam diminuitur, ſicut magnitudo eorum diminuitur, & ſic totus ordo mundi deberet permutari: & omnes naturę, regulę, & diuinę deberent irregulariter ſequi. (Et eſt.) Auer. excuſat ſe, & dicit, eſt notandum quod quamuis reprobatio ſit acerrima, non eſt demonſtratiua.

In maiori quāto maior virtus.

Vbi debes ſcire, quod pro tanto hęc reprobatio non dicitur demonſtratiua, quia accipit propoſitionem falſam, ſcilicet quod, ſi iſta hic ſunt illa, vbi partes cœli ſunt ſolutę quod debeant augeri, dictum eſt in ſecundo periher com. 37. & eſt in litera, quod ex vno pugillo terrę fiunt decem aquę. x. aeris. & ſic proportionaliter ex vno aeris. x. ignis, & ex vno ignis fierent. x. corporis cœleſtis, ſi eſſet generabile. Similiter eſt ordo contrarius, qui ex. x. cœli fieret vnus ignis, & ſic proportionabiliter vſque ad terram. ex quo apparet quod non oportet, vt iſta eſſent maioris quantitatis, quam ſint in diſpoſitionibus proprijs: quoniā quantitas illa eſt coęterna materię, & accipit variationem ſecundum exigentiam formę receptę in materia. & vide in expoſitione mea ibidem. Secundo, videtur

Tribus modis rō Auer. nō eſt demōſtratiua.

Secundus.

C quod hęc ratio pro tanto nō ſit demonſtratiua, quoniam quis poteſt dicere quod elementa hic inferius ſunt aucta, & virtutes, ſed propter conſuetudinem in eis, nec quantitas maior, nec virtus ſentitur maior, ſicut dixerunt antiqui de cœlis, qui ſonant, & tamen propter conſuetudinem eorum ſonus non ſentitur. Tertio, videtur ꝙ hęc via non ſit demonſtratiua, quoniam poſſet quis fingere quod ſol diminuitur quantitate vnius rubini, vel minus propter eius naturam in reſiſtēdo cauſis reſolutiuis: & ſic poſſet dicere ꝙ hęc inferiora ſunt aucta quantitate vnius rubini, et propter eius paruitatem non ſentiuntur eſſe aucta. Ex his ergo apparet quod ratio illa, & ſi ſit acerrima, non eſt propter hoc demonſtratiua, cum tribus modis poſsit ſolui, & forte pluribus, quos conſidera, Attamen Philoſophus in primo cœli, demonſtrauit corpus cœleſte nec eſſe generabile, nec eſſe alterabile, nec eſſe augmentabile vel diminuibile, nec aliquo motu corruptiuo mobile: ideo rationes horum vide ibidem, quoniam ſunt manifeſtę per ſe.

Tertius.

ALGAZEL.

Dixit Alga. Ratio vero ſecunda apud eos circa falſitatem corruptionis mundi eſt, quia dicunt, mundus non corrumpitur ſubſtantia

eius,quoniam non intelligitur cauſa in hoc:& id,quod non fuerat cor ruptibile,deinde corrumpitur , impoſsibile eſt vt ſit ſine cauſa.& hæc quidem cauſa aut erit ex voluntate agentis æterni , & eſt falſum.quoniam,cum non voluerat corrumpere eum,& deinde vult,profecto mutatus eſt:& inducet ad hoc vt ſit antiquum, & voluntas eius in eadem diſpoſitione in omnibus temporibus, & tamen volitũ mutatur ex priuatione ad eſſe, adhuc ex eſſe ad priuationem. & id,quod diximus ſuperius de falſitate eſſendi innouatum ex voluntate antiqua,indicat falſitatem corruptionis. Et additur ei hic alia dubitatio fortior, & eſt ꝙ volitum eſt operatio volentis proculdubio. & omne, quod non fuerat agens,deinde fit agens,niſi mutetur,ipſummet impoſsibile eſt quin ſit operatio eius ens, poſtquã non fuerat.ſi.n.remanſiſſet vt fuerat antea, non eſſet ei actio:& nunc etiam non eſt ei actio:ergo non operatur aliquid.corruptio autem non eſt aliquid , quanto magis quod ſit operatio:&,cum corrumpitur mundus,& fit operatio,quæ non fuerat, quid eſt iſta operatio? verum eſt eſſe mundi?& eſt falſum, cũ ceſſat eſſe, aut operatio eius priuationis mundi , & priuatio mundi non eſt quid in eſſe,adeo ꝙ dicatur id eſſe , quod fecit agens,& adinuenit inuentor. & propter hoc dubium exiſtimauerunt quod diuiduntur Loquentes in fine huius in quatuor ſectas. & quælibet ſecta tenuit falſum. D E

Modo vult dicere alias rationes ad idem, &.d.ait Alga.ratio vero prędictorum ad reprobandum priuationem mundi, eſt iſta:dicunt quod ſubſtantię mundi non priuantur:hoc probat,& ſyllogiſmus ſic cõponitur,id,quod eſt,& poſtea priuatur,oportet quod habeat quandam cauſam:ſed mundi priuatio non põt habere cauſam:ergo priuatio mundi nõ poterit nouiter eſſe,maior eſt nota per ſe: minor proſyllogizatur per ſyllogiſmum a maiori.Si hęc priuatio habeat cauſam,maxime erit prima per antiquam voluntatem cauſans: ſed declarabitur primam non poſſe eſſe. Dicit ergo primo minorem : nulla enim in hac cognoſcitur cauſa, & hæc eſt minor. Deinde ponit maiorem,& rem,& dicit,& id,quod eſt,& poſtea priuatur.i.omne , ꝙ notatur priuatum , oportet quod habeat quandam cauſam. Deinde ponit vim proſyllogiſmi minoris,& dicit,& non euadit ipſa cauſa,quin ſit ab antiqua voluntate , vult dicere non eſt niſi cã cauſans antiqua voluntate. F Deinde deſtruit cõſequens ſyllogiſmi per locum a maiori,& ſyllogiſmus ſic cõponitur:omne volens nunc priuationem , & prius non eſt in ſui natura mutatũ: ſed voluntas primi eſt ſimpliciter immutabilis: ergo non põt nunc velle priuationem poſtquam noluit illam:dicit ergo quod eſt falſum:qm̃, poſtquam volens non expediebat priuationem, & poſtea volebat eam, mutata ergo erat eius voluntas:& hęc fuit vis maioris,& tacuit minorem & concluſionem, quia intelligitur potentia proxima in ſuo ſermone. Deinde iterum probat idem conſequens eſſe falſum,& ſyllogiſmus ſic componitur: omne id , in quo eſt voluntas ad duo oppoſita,permutatur de priuatione,ſ.non velle ad eſſe, id eſt, ad velle. Sed per te in Deo eſt voluntas ad duo oppoſita , ſequitur ex hoc quod antiquum cum ſua voluntate non ſit in vno,& eodem modo omnibus temporibus, quod eſt falſum: huius ſyllogiſmi primo ponit concluſionem, Deinde maiorem , & tacuit minorem,quia eſt quaſi manifeſta in ſuo ſermone:& ſermo eius eſt manifeſtus per ſe: Deinde adhuc tertio arguit ad idem.& ſyllogiſmus ſic poteſt componi : nullum nouum procedit antiqua voluntate : Deus eſt voluntas antiqua, vel habens voluntatem antiquam : ergo mundus non põt prouenire ab eo in eius corruptione: huius tangit maiorem,& cõcluſionis vim, & ſermo eius,vt prius,eſt manifeſtus per ſe, Deinde ponit quartum argu, ad idem , & ſyllogiſmus ſic componitur.

A omne agens, quod prius non fuit in actione, & poſteà fuit in ea abſq; mutatione ſui, de neceſsitate agit circa aliquod opus, quod per eius actionem innouatur: ſed Deus non pōt circa aliquod opus innouatum agere: ergo non poteſt agere circa corruptionem mundi: primo probat maiorem, & dicit: aliud dubium fortius primo manifeſtum quod id, in quo eſt voluntas, eſt volentis operatio vult dicere circa aliquod volibile, & illud, quod agens non fuerat, & poſtea fuit: vult dicere ſecundum actionem abſq; mutatione aliqua in ſe, non eſt dubiū quod ſua actio reperitur, poſtquam non erat: vnde, ſi mundus priuatus fuit, quoddā opus innouatū eſt, ex hoc accipitur maior, & vis illius probationis. Deinde probat minorem, & dicit: quod eſt illud opus, circa quod Deus operabitur: aut eſſe mundi, quod eſt falſum: quia ceſſatum eſt, id eſt, corruptum: aut illud opus eſt priuatio mundi, & hoc eſt ſimiliter falſum: quia priuatio nihil eſt: quare nō debet opus nuncupari. Deinde probat qualiter opus non debet dici priuatio, nec contra, & ſyllogiſmus componitur in ſecunda figura: vnde, ſicut minor enim graduum operis eſt quod reperitur reale, vult dicere quod omne opus ad minus eſt ens reale, & priuatio mundi non eſt aliquod reale, ideo in ſecunda figura non debet actio agentis dici, vult dicere illa priuatio. Deinde oſtendit naturam huius dubij.d. hoc eſt dubium, quod fortiſsimum eſt, & notum quod difficultate huius dubij diuiſę ſunt ſectę inter ſaracenos quatuor modis: vel forte litera eſt corrupta, & debet dici B ſex inter ſaracenos, ſicut eſt in libro meo.

Debes ſcire, vt Auer. narrat. 12. Metà. com. 18. quod loquentes ſuę legis opinati ſunt quod Deus poſsit bene agere mundū ex nihilo, ſed nō poſsit ipſum priuare in nihil: qm̄ actio agentis non eſt niſi in inueniendo, & aliquid operando: ideo propter hoc reputant Deum non poſſe mundum annihilare: & propter hoc forte Algazel magnificauit quęſtionem iſtam inter alias dictas. Et debes ſcire ſecundo, quod huiuſmodi rationes non concludunt cōtra nos: & quia Auer. infra tractabit illas, ideo ibi ego ſoluam, & ſolui in diſputatione prima.

Deus poteſt agere mūdū ex nihilo, nō tñ pōt reducere ipſū ī nihil ſcd̄m mauros, & loquentes legis Auerro.

AVEROES.

Ait Auer. Quod aūt recitauit Alga. de Philoſophis ꝙ cogent aduerſarios in hoc ſermone circa poſsibilitatem corruptionis mundi, vt æternum, quod eſt innouans, ſequatur ab eo operatio innouata, & eſt priuatio, vt coegerunt eos in innouatione, iam locuti ſumus ſuperius de eo, cum tractauimus de innouatione mundi. nā C dubitationes euenientes in hoc in innouatione, ipſęmet contingunt in corruptione. & non oportet reiterare id in hoc loco. Quod vero eſt proprium huic loco de eo, quòd omnis homo dicens innouationem mundi, neceſſe eſt ei vt ſit operatio agentis, dependens in priuatione, adeò quòd agens fecit priuationem, eſt id, quod recuſauerunt cōcedere omnes ſectę, & indiguerunt ſermonibus, quos recitabit poſtea. Attamen hoc ſequitur neceſſario dicenti quòd agens dependet operatio eius in inuentione abſoluta, i. in inuentione rei, quæ non fuerat antea. nec in potentia, nec fuerat poſsibilis, & extraxit eam agens a potentia in actum, immò innouauit eam innouatione abſoluta, qm̄ operatio agentis apud Philoſophos non eſt aliud, niſi exitus eius, quod eſt in potentia, ab eo, quod ponit id in actum. & dependet apud eos in ente in duobus extremis: in inuentione quidem id permutat ab eſſe in potentia ad eſſe in actu, & aufertur priuatio eius: in priuatione vero, in permutando ens ab eſſe actu ad eſſe in potentia, & accidit vt fiat priuatio eius.

Q ui vero non ponit agens hoc modo, ſequitur ei hæc dubitatio, ꝙ dependeat operatio eius in priuatione in duobus extremis ſimul, ſcilicet inuentione, & priuatione. Sed, quoniam in priuatione eſt magis manifeſtum, non poſſunt loquentes euadere ab aduerſariis: nam manifeſtum eſt ꝙ ſequitur dicenti hoc vt agens operetur priuationem. quoniam, cum permutauerit rem ab eſſe ad priuationem abſolutam, iam operatum eſt priuationem abſolutam prima intentione, in contrariũ eius, cum permutauerit eam ab eſſe in actu ad eſſe in potentia. innouatio enim priuationis erit in hac permutatione quid ſequens. & hoc idẽ ſequitur eis in inuentione: niſi ꝙ eſt magis occultum. nam, cum produxerit rem, auferet priuationem eius neceſſario. Et, cum ſic fuerit, non eſt inuentio aliquid omnino, niſi conuerſio priuationis rei ad eſſe. ſed quoniam fuit finis, huius motus inuentio, poſſunt dicere ꝙ operatio eius dependeat in inuentione: & non poſſunt dicere hoc in priuatione, cum fuerit finis huius motus priuatio. Quare non poſſunt dicere ꝙ operatio eius non dependeat in deſtructione priuationis, ſed dependet in inuentione, & ſequitur cum hoc deſtructio priuationis. ſed ſequitur eis neceſſario vt dependeat operatio in priuatione. ens enim ſecundum eos non eſt ei niſi hora, qua eſt priuatum abſolute, & hora, qua eſt in actu. cum autem fuerit in actu, non dependet in eo operatio agentis, nec cum fuerit priuatum. remanſit ergo vnum duorum, aut ꝙ non dependeat in eo operatio agentis aut ꝙ dependeat in priuatione, & conuerteretur in eſſe. Qui autem intelligit hoc de agente, ipſe quidem permittit conuerti corpus priuationis in eſſe, aut conuerti corpus eſſe in priuationem, & ꝙ dependeat operatio agentis in permutatione corporis cuiuſcunq; duorum oppoſitorum ad reliquum. & hoc totum eſt in vltimitate falſitatis in aliis oppoſitis quanto magis in priuatione, & eſſe. Iſti autem homines comprehenderunt de agente id, quod comprehendit habens viſum debilem de vmbra rei loco rei, adeo ꝙ exiſtimant ꝙ vmbra rei ſit res ipſa. & hoc, ſicut vides, eſt quid ſequẽs ei, qui non intelligit de inuentione exitum rei ab eſſe in potentia ad eſſe in actu, & de priuatione contrarium eius: & eſt mutatio eius ab actu ad potentiam. Et ex hoc apparet ꝙ poſſibilitas, & materia ſunt requiſita in omni innouato: & ꝙ, ſi reperiretur ens exiſtens per ſe, impoſſibile eſt eſſe ei priuationem, nec innouationem. Quod autem recitauit Alga. de ſecta Aſſaria ꝙ ipſi permittunt fieri innouationem ſubſtantiæ exiſtentis per ſe, & non permittunt priuationem eius, eſt opinio in vltimitate debilitatis. nam id, quod ſequitur in priuatione, ſequitur in inuentione, niſi ꝙ in priuatione eſt magis manifeſtum. & ideo exiſtimauit ꝙ ipſi diuerſantur in hac re. deinde recitauit reſponſiones ſectarum in hac dubitatione, quæ eis accidit in priuatione. Et dixit.

D

B

E

Poſsibilitas & materia ſunt requiſita in omni innouato.

ALGAZEL.

A It Alga. Mahatazeli autem dixerunt ꝙ operatio, quæ emanauit ab eo, eſt ens, & eſt conſumptio, quam quidem creauit nõ in ſubie-

A cto, & corrumpet totum mundum in inſtanti, & deperdetur conſumptio abſoluta ex ſe, ita ꝙ non indigebit alia conſumptione, vt procedat in infinitum. Et, cum recitauerat hanc reſponſionem eorum illi dubitationi.

ALGAZEL.

Ait Alga. Et hoc quidem eſt falſum multis modis. Quorum vnus eſt, ꝙ conſumptio non eſt ens operatum, & certum, ita ꝙ apprehendatur conſumptio eius. Adhuc, ſi eſſet ens, non corrumperetur ex ſe abſq; corrumpente. Vlterius non corrumpet mundum. quoniam, ſi creatum fuerit in ſubſtantia mundi, & pars eius, eſt inconueniens. nam ſedens contangit ſedem. & congregantur etiam ſal tum in inſtanti. &, cum fuerit poſsibilis congregatio eorum, non erit B contrarium, & non conſumet ipſum. Si autem creauit eum non in mundo, nec in ſubiecto, quæro vnde conuertetur eſſe mundi? Præterea in hac opinione eſt aliud inconueniens, & eſt quòd Deus glo. non poteſt corrumpere aliquas partes huius mundi, & non aliquas, & etiam nō poteſt niſi facere innouationem vacui in priuatione mundi totius. quoniam, cum non fuerit in ſubiecto, erit proportio eius ad totum eodem gradu.

AVEROES.

Ait Auer. Hic ſermo eſt debilior omnibus, quibus laborauimus contradicere. quoniam vacuum, & priuatio ſunt duo nomina ſynonima: &, cum non creat priuationem, non creat conſumptionem. Si autem conſyderauerimus vacuum eſſe, erit finis gradus C eius, vt ſit accidens: & eſſe accidens abſq; ſubiecto eſt inconueniens. & etiam quomodo imaginatur vt priuatio operetur priuationem? & hoc totum aſsimilatur ſermoni Meuorſameorum.

ALGAZEL.

Ait Alga. Secunda autem ſecta eſt, quia dixerunt operatio, quę emanauit ab eo, eſt priuatio, & priuatio eſt præfatio eſſe innouantis eum ex ſe, & fit mundus incorruptus, & ſic eſſe apud eos in inuentione innouabit ipſum ex ſe, & fit ens in eo ens. & hoc etiam eſt falſum. quoniam in eo eſt eſſe antiquum ſubiectum innouationum, etiam eſt exitus ab intellecto. nam non intelligitur de inuentione niſi eſſe attributum voluntati, & poſſe. ponere autem aliquid pręter voluntatem, & poſſe, & eſſe potens ad id, & eſt mundus, non intelligitur. & ſic etiam priuatio.

AVEROES.

Ait Auer. Carmei autem tenent quòd hic ſunt tria, agens, & actio: & eſt id, quod appellant operationem; & actum: & eſt id, in quo dependet operatio. & ſic vident quòd hic ſit priuatio, & actio, quam appellant operationem priuationis, & rem priuatã. & vident ꝙ actio ſit res firma in ſubſtantia agentis. & hoc non facit apud eos innouationem in patiente, quòd ſit innouatum: quoniam hoc eſt ex capitulo proportionis, & relationis. innouatio autem proportionis, & relationis non facit innouationem ſubiecti eorum. innouationes vero facientes mutationem ſubiecti ſunt mutationes, quę mutant ſubſtantiam ſubiecti, vt mutatio rei ab albedine ad nigredinẽ. Attamen, cum dicunt ꝙ actio ſtat in ſubſtantia agentis, eſt error: eſt. n. relatio reperta inter agens, & actum: &, cum refertur ad agens, appellatur actio: cùm vero refertur ad actum, appellatur paſſio. Sed Carmei in hac poſitione, non ſequitur eis vt antiquum non operetur innouatum, & non vt antiquum non ſit antiquum, vt putauit ſecta Aſſaria: ſed quod ſequitur eis eſt vt ſit ibi cauſa magis antiqua, quàm antiquũ. quoniam agens, cum non operatur, & poſtea operatur, abſque eo ꝙ deficiat ei hora, qua non operatur aliqua conditio conditionum eſſe operari, manifeſtum eſt ꝙ innouatum ſit hora operationis aliquod attributum, quod non fuerat agenti ante operationem: & omne innouatum habet agens innouans, & ſequitur vt ante cauſam primam ſit cauſa, & procedet in infinitum. & iam locuti fuimus de hoc. B

Apponit id, quod vult facere, & id, quod vult tractare, & dicit, dicimus nos quod id, quod retulit nomine philoſophorum, quod iſti, ſcilicet philoſophi cogebant eorum aduerſarios ex iſtis, ſ. concedendo priuationem mundi, & hoc quo ad vltimum argumentum: ſicut cogebant eos in innouatione mundi, & hoc quo ad alia argumenta, dicimus ſup. quod dubia interuenientia in innouatione, & priuatione ſunt vnum & idem, & ideo non oportet amplius explicare: quoniã dictum eſt in prima diſputatione de hoc, & litera eſt valde difficilis, eſt tamen vſus loquendi arabum. Deinde explicat id, quod vult tractare, & dicit, ſed id, quod in hoc loco expreſſe pertinet, ſcilicet quod quicunque concedet creationẽ mundi, oportet eum concedere quod actio agentis dependet de priuatione, id eſt, conſiſtit circa priuationem, ita quod agens agat priuationem; hoc quidem totum eſt quid negatum à quatuor ſectis. Deinde ponit modum, quomodo poſsit id concedi aliqualiter, & ait, & etiam ſequitur hoc neceſſario, quod actus agentis dependet de pura priuatione, id eſt, eſt circa puram priuationem, hoc modo, ſcilicet de productione cuiuſdam rei, quę non erat antę niſi potentia, immo agens creauit eum omnino de non eſſe ad eſſe. Actio nanq; agentis apud philoſophos, non eſt aliud, niſi extrahere rem de potentia ad actum. & dependet ſup. agens de quodam entę, ſcilicet materia in eſſe duabus ſuis extremitatibus, & quando dat ſibi eſſe, transfert rem de potentia ad actum, & remouetur ſua priuatio. Ex his apparet quomodo agens agit circa priuationem, tanquam terminum a quo, non tanquam circa terminum ad quem. (Sed in priuatione.) Ponit differentiam in corruptione, & dicit: ſed in priuatione, id eſt, rei corruptione totum contrarium ſe habet, quoniam vult dicere: quia priuatio eſt terminus ad quem, & eſſe terminus a quo, vbi nunc innouatur ſua priuatio ad actum, id eſt vbi priuatio ponitur in eſſe ſuo, & addit, qui hoc negaret, ſcilicet ſi quis eſſet, qui dice-

Actio agentis ſcdm philoſophos.

Quomodo agens agit circa priuationem.

A ret ſemper agens agere circa priuationem, ſequitur eum hoc dubium, videlicet quod agentis actio dependeat de priuatione, id eſt ſit circa priuationem vtraq; extremitatum, ſ. in actione, & priuatione, quę ſunt extremitaliter oppoſitę ratione terminorum: quod eſt valde inconueniens. (Sed quia) ponit opinionẽ loquentium ſuę legis, & dicit: ſed quia in priuatione obſcurius eſt, vult dicere: ſed quia non videtur intelligibile qualiter agens poſsit agere priuationem, nequiuerunt loquentes diuidere prędicta diuiſione. & ſi litera non eſt corrupta, vult dicere, id eſt nequiuerunt inuenire membrum diuiſioni, quo ſciatur actio Dei eſſe in priuatione: & forte eſt error translatoris, & debet ſic dicere. nequiuerunt loquentes euadere a prędicta diuiſione: & tunc ſermo eius eſt manifeſtus per ſe. (Manifeſtum eſt.) Explanat qualiter non poſſunt euadere, & dicit: manifeſtum eſt enim quod ſequitur opinantem ipſorum opinionem, quod agens efficiat priuationem. quoniam, quando talę agens transferet rem de eſſe ad puram priuationem, id eſt ad nihil, aget ſine dubio priuationem pręter intentionem, vult dicere circa generationem alicuius alterius. Vbi debes ſcire quod pura priuatio eſt, quando ex ea nihil ſit, modo ſi agens, vt volunt loquentes: agit puram priuationem ſine generatione alterius, ſine dubio ſequitur quod opus eius erit priuatio. (Et non eſt.) Ponit modum, quomodo philoſophi poſſunt euadere ab hoc argumento. & dicit: & non eſt, id eſt non contingit, quando transfert de eſſe actuali ad poten-

Quid ſit pura priuatio.

B tiale. eſſe enim priuationis tunc innouatur modo conſequentię, vult dicere quod ſecundum philoſophos non accidit hoc: quoniam philoſophi nolunt priuationem eſſe per ſe intentum primum naturę. ſed volunt quod natura primo intendat eſſe. cui concomitatur priuatio illius eſſe. vnde agens aquam per accidens, & concomitanter generat priuationem eius, vt dictum eſt in lib. de generatione. (Et ſimile.) Oſtendit qualiter etiam in factione entis ex nihilo accidit ſimile inconueniens, vnde ait. & ſimile huic ſequitur eos in productione. & dicit ſimile, quoniam non ſequitur niſi quod natura priuationis ſit natura eſſe. Tamen, vt dicit, obſcurum eſt: quia, quando res ducta ad eſſe, ceſſat ſua priuatio neceſſario. & ſic non videtur quod natura priuationis ſit natura entis. (Et ſi ſic.) Declarat quomodo ſequitur ſimile illi, & dicit: & ſi ſic, id eſt & ſi eſſet, vt dicunt, quod res fieret ex puro nihilo, nullo preſuppoſito. ergo productio non eſſet aliud niſi conuerti priuationem rei ad eſſe. (Sed quia.) Ponit eorum euaſionem, & dicit, ſed quia finis huius motus eſt productio, poſſunt dicere quod eius actus, id eſt actio agentis dependet de ceſſatione priuationis, id eſt conſiſtit circa priuationem ceſſando illam, immo dependet de productione, id eſt circa productionem mundi: quare ex hoc ſequitur annihilatio priuationis. Ex his poſſunt ſoluere argumentum Auer. & dicere quod non ſequitur: priua-

C tio conuerteretur ad eſſe, quoniam non agit circa priuationem, ſed circa ceſſationem priuationis producendo aliquod ens. (Sed adhuc.) Adhuc reprobat eos, & dicit: ſed adhuc ſequitur eos quod actio agentis de priuatione dependet, id eſt circa priuationem conſiſtit, quod declarat. d. quodlibet enim ens ſecundum iſtorum opinionem duos habet modos tantum, ſcilicet quando priuatur omnino, id eſt quando eſt purum nihil, & quando realiter eſt in actu. Debes ſcire quod loquentes ſaraceni differunt a philoſophis: quoniam philoſophi volunt quod res factibilis habeat tres diſpoſitiones, ſcilicet quando omnino nihil eſt niſi ſolum in potentia, & quando omnino eſt, ſcilicet actu, & quando habet medium, ſcilicet inter eſſe in actu, & omnino nihil, ſcilicet quando eſt in hora factionis loquentes: ſaraceni autem non ponunt niſi duas diſpoſitiones, ſcilicet priuationem ſimpliciter, & eſſe ſimpliciter, non autem ponunt medium, quia negant materiam. Iſto ſuppoſito, arguit Auerro. dicendo, ex quo effectus duas habet diſpoſitiones tantum, circa quam illius conſiſtit actio agentis, & dicit, primo tunc non eſt ibi, id eſt quando res omnino eſt attribuendum actioni agentis: quoniam, tunc ceſſat actio, neque quando eſt in priuatione ſimpliciter. deinde quaſi recolligit inconueniens contra loquentes, & dicit. Remanet ergo quod oportet neceſſario quod ſit duorum vnum. aut quod in effectu nõ dependet actio agentis, id eſt aut quod actio agentis nihil ope-

Differentia inter loquẽtes ſaracenos et philo

retur circa effectum, aut quod dependeat circa priuationem, id eſt operetur circa D
priuationem ſimpliciter. & primum ſupponit eſſe falſum, & ex ſecundo infert inuentum, & dicit, vnde ſequitur neceſſario opinantem hanc opinionem in agente. id eſt hoc ſecundum membrum, ꝙ ipſa priuatio poſsit conuerti ad eſſe, & eſſe ad priuationem. & ſequitur ſecundo ꝙ actio agentis dicetur tranſlatio cuiuſcunq; iſtorum opponentium, id eſt oppoſitorum ad alterum. & omnia iſta ſunt falſa. Accidit enim opponentibus, id eſt oppoſitis maxime in eſſe, & priuatione, id eſt in oppoſitis contradictorijs, ſcilicet ꝙ cõuertantur adinuicem: quod eſt valde impoſsibile.

Nota.

Debes ſcire ꝙ ſic actio agentis conſiſtit circa priuationem ſimpliciter, cum actio non operetur niſi circa id, quod aliquando erit ſub termino factionis, aliter actio eſſet occioſa, ideo ſequitur quod natura priuationis fiet aliquando in naturam entis, & ſic vnum contradictoriorum mutabitur in reliquum: quod eſt impoſsibile. Solutiones autem latinorum ad hoc dictę ſunt in lib. de intellectu ſecundum opi. Auer. in propoſitione dicente, creatio apud philoſophos eſt impoſsibilis, vbi adduxi reſponſiones latinorum. Attamen pro nunc dici poteſt, ꝙ ratio huius hominis ſupponit vnum falſum, ſcilicet quod actio Dei circa aliquid ſit: quod falſum eſt apud nos. immo eius actio non eſt niſi res acta: prout intelligitur per modum fieri. & ſic argumenta philoſophorum nihil ſunt, vide ibidem in lib. de intellectu. Deinde ponit quaſi quoddam correlarium, & dicit, vnde patet ex iſtis, quod iſti homines: vult dicere loquentes ſaraceni comprehenderunt de veritate, id eſt de natura agentis id, quod comprehendet debilis viſus de vmbra rei in loco ipſius rei, ita quod putant vmbram rei eſſe rem: et addit quod hoc non tantum accidit eis in hoc propoſito, immo ſimiliter in pluribus alijs. E

Actio Dei ſecũdũ Auer. eſt circa aliquid, apud nos vero actio eius eſt res acta.

Debes ſcire quod vmbra alicuius rei eſt quodammodo ipſa res, pro quanto ab ipſa re deriuatur. ſicut ergo vmbra eſt quodammodo ipſa res, ita poſitio loquentium de natura agẽtis eſt quodammodo ipſum agens. ideo ſimilitudo Auer. eſt multum conueniens. attamen totum contrarium oportet dicere, immo theologi perceperunt veritatem, quia per teſtimonium prophetę: & philoſophi vmbram veritatis, quia per ſenſus, qui ſunt teſtes mendaces.

ALGAZEL.

Ait Alga. Tertia autem ſecta eſt ſecta Aſſaria, qui dixerunt ꝙ accidentia conſumuntur ex ſe, & non imaginantur remanere, non imaginaretur conſumptio eorum hac de cauſa. Subſtantiæ vero non remanent ex ſe, ſed remanent remanentia addita eſſe earum. &, cum non creauit Deus glo. remanentiam in eis, corrumpentur ſubſtantiæ ad priuationem remanentiæ. quod quidem eſt falſum: quoniam eſt in eo de negatione ſenſus, ꝙ nigredo non remaneat, & ſic etiam albedo, & ꝙ innouatur in omni hora., intellectus tamen determinat ꝙ capillus, qui fuerat heri, non ſimilis ei, & determinat etiam de nigredine capilli. Vlterius eſt in eo dubitatio alia, & eſt ꝙ remanens, cum remanſerit in ſua remanentia, neceſſe eſt vt remaneant attributa Dei in remanentia. & hæc remanentia remanebit in remanentia, & indigebit alia remanentia, & procedet in infinitum. F

AVEROES.

Ait Auer. Iſte ſermo eſt in vltimitate vanitatis, & ruinæ, licet dixerint eum multi antiquorum, ſ. ꝙ entia ſunt in fluxu continuo. &

quaſi

A quaſi ſunt infinita incõuenientia, quæ eum ſequuntur. Et quõo reperiſ ens, quod cõſumatur, ex ſe, & cõſumitur eſſe in cõſumptione eius? Nã ſi ipſum cõſumeretur ex ſe, eſſet ex ſe. ſi aũt hoc eſſet, ſequeretur vt res, qua ipſum reperiret, ex ſe cõſumeretur. & hoc eſt falſum. qm̃ eſſe eſt cõtrariũ cõſumptionis, & impoſsibile eſt vt reperiantur duo cõtraria in eodẽ, eodẽ modo. Quare id, qđ eſt ens permanẽs, & abſolutũ, nõ imaginatur de eo conſumptio. nam ſi eſſe eius determinaret priuationem, eſſet ens, & nõ ens in vno inſtanti: quod eſt falſum. Vlterius, ſi entia remanent, aliquo attributo remanente in ſe, vtrum remanentia eorũ, in eo ꝙ ſunt entia, aut in eo ꝙ nõ ſunt? & eſt falſum vt ſit hoc eis in eo ꝙ non ſunt, ſequitur vt ſit remanẽtia eis in eo ꝙ ſunt entia. &, cũ omne ens neceſſe eſt vt ſit remanẽs, ex eo ꝙ eſt ens, & priuatio innouata eſt ei, quæro ad quid remanent entia in remanentia? & hoc totum eſt error ex corruptione proueniente in intellectu: ideo dimittamus hanc ſectam: quoniam falſitas ſermonis eorum eſt magis manifeſta, quam
B indigeat dubitatione.

Cõtra illos qui dicũt ꝙ res ſunt in cõtinuo fluxu.

ALGAZEL.

Ait Alga. Quarta vero ſecta eſt aliquorũ Aſſariæ, qui dixerũt accidẽtia cõſumi ex ſe, ſubſtãtias vero remanere. &, ſi nõ creaſſet Deus glo. in eis motũ, nec quietẽ, nec coniunctionẽ, nec ſeparationẽ, eſſet falſum remanere corpus nõ mobile, nec quieſcibile, & corrũperetur. & ambę ſectæ Aſſariæ dicebant priuationẽ nõ indigerę agente. eſt. n. quies actionis qm̃ non intelligũt eſſe priuationẽ actionẽ aliquã. Dixerunt vero Philoſophi, &, cũ vani ſint hi modi, non remanet modus aliquis ſermoni de poſsibilitate priuationis huius mũdi, ẽt ſi dixerimus ꝙ hic mundus fuerit innouatus. nam cum confeſsione eorum innouationis animę humanę ratiocinãtur de falſitate priuationis eiuſmodis propinquis his, quos diximus. Demũ apud eos omne
C exiſtens ex ſe, non in ſubiecto, nõ imaginatur priuatio eius poſt eſſę eius, ſiue ſit antiquũ, ſiue innouatum. &, cũ dicitur eis, cum ingreditur ignis vice aquæ, corrumpitur aqua, dicũt non corrũpitur, ſed cõuertitur in vaporẽ, & deinde cõuertitur in aquã: materia vero prima remanet in aere, & eſt materia, quę erat ſubiecta formę aquę: ſpoliatur aũt materia forma aquę, & induit forma aeris, &, cũ aer occurrit frigido, ingroſſat, & factus eſt aqua: nõ aũt ꝙ materia innouata ſit: ſed materia eſt cõis inter elemẽta, & mutantur in ea formæ eorum.

Hic in primis narrat aliã ſectã loquentium ſuæ legis, & dicit. ait Alg. ſunt aliqui alij loquentium opinãtes quod accidentia finiũt de ſeipſis, i. credẽntes accidẽtiũ naturã eſſe contingentẽ, ſed ſubſtãtię remanẽt, i. ſubſtantię vero non ſunt in naturis earũ oẽs poſsibiles. In eis. n. id eſt ſubiectis non creauit Deus motũ, neq; quietẽ, neque aggregationẽ, id eſt denſitatẽ, neque diſgregationẽ, i. raritatẽ, & vniuerſaliter Deus nullum accidens creat. ergo impoſsibile eſt ꝙ corpus remaneat immobile, neque quieſcens, & quod priuetur. Illa litera, ſi nõ eſt corrupta, poteſt intelligi primo, quod quia Deus nõ põt, nec creat accidens ꝓpria,

creatione alia a creatione ſubſtantiæ, impoſsibile eſt remanere corpus ſine omni accidente. Verbi gratia, ſine motu, & ſine quiete, & quod priuetur illis. vult dicere, etiã ſi iſtis priuetur: quoniam accidens ſecundũ ſui naturam conſequitur ſubſtãtiã, ideo, ſi corpus remanet, oportet vt remaneat ſubiectũ alicuius accidẽtis. Vel pōt intelligi ſecũdo, ꝙ quia Deus nõ creat accidens, ſed tm̃ ſubſtantiã. ergo impoſsibile eſt, vt corpus remaneat ĩmobile & quieſcẽs, & ꝙ priuetur, i. taliter ꝙ nihil ſit ſimplr: vnde virtus cõſequẽtię eſt iſta, Deus nõ creat accñs. ergo Deus nõ pōt priuare corpus ſimplr: & hęc expoſitio eſt plus cõſona verbis. D

Deductio cõſequẽtiæ. Sed tunc eſt locus quęſtionis, qũo valet illa cõſequentia: & vr̃ mihi quod tenet in virtute huius, ſcilicet quod priuatio ſit accidens, & non alicuius ſubſtantia: & hoc ſine dubio eſt verũ, vt dixi de hoc in lib. de intellectu aliqua, & in lib. Phyſi. hoc accepto, conſequentia eſt manifeſta per ſe: quoniã, ſi Deus poſſet priuare mundum, poſſet creare priuationem. Sed priuatio eſt accidens. ergo poſſet facere accidens ideo intellecto illo, ſ. quod Deus non poteſt creare accidens, ſtatim apparet Deũ non poſſe mundũ priuare.

Dubitatio. Sed hic dubitatur primo, quia, ſi priuatio eſt accidens, vel proprium, vel commune: nõ proprium, quoniã, tunc eſſet ſecundum rei eſſentiam: neque commune, qm̃, tunc eſſet ſeparabile ab eo, cuius eſt: & ſic poſſem dicere ꝙ cœlũ eſt compoſitũ ex materia & forma, et quod ineſt ei priuatio aliquando. attamen ab eo eſt remota, & ſic nunquã corrumpitur: & ſic d.ſtruitur intentio Auer. primo Phyſi. in fine commen. 63. & primo cœli. com. 2. E

Solutio. Priuatio nõ eſt accidens proprie, ſed tantũ ſcd̃m modũ, & rationem. poteſt dici quod priuatio non dicitur accidẽs, proprie loquẽdo, quoniam nullius quanti ẽſt. ſed intelligendo accidens ſecundum rationem, & modum, & ſic poteſt dici accidens, immo vt declaraui in quæſtione ſeu lib. de intellectu, priuatio non diſtinguitur re ab eo, cuius eſt priuatio. ideo proprie, nec poteſt dici accidens proprium, nec commune, ſed habet modũ accidẽtis cõmunis pro quanto in aduentu formæ abijcitur a materia. Sed, quia loquentes ſaraceni non ponunt materiam, ideo habẽt dicere quod priuatio ſit aliquod accidens ſi:e ſubiecto factum a Deo in hora corruptionis mundi. (Alij vero.) Narrat ſecundam ſectam, & dicit: alij vero dicunt quod priuare non eſt actus, immo eſt ceſſatio actionis: quia non intelligunt priuationis veritatẽ. i. naturã veram. Debes ſcire, ꝙ forte hæc eſt opinio noſtræ legis. vult enim quod Deus creauit mundũ, & animas, & illas volendo deſtruat, & dicũt ꝙ mundus, & animæ, & res omnes in ſuis naturis ſunt contingẽtes, adeo quod, ſi relinquerẽtur in proprijs eſſe, iam annihilarentur: & tunc oportet dicere ſecundũ: hęc, quod annihilatio non eſt aliud quã ceſſatio actionis Dei, ſcilicet conſeruatiuę: ceſſata. n. actione res in nihil tendit. & hęc videtur opinio legis noſtræ ſine dubio, & vera in ſe, & contra hoc non poſſunt argumenta iſtorũ procedere, vt patet. Deinde ponit ſummam opinionis philoſophorum, & dicit: tandem philoſophi dicũt, quod annullatis iſtis opinionibus, nõ remanet via aliqua, ex qua probari poſſit, ꝙ priuatio mundi ſit poſsibilis. ſ. conceſſo quod hic mundus ſit innouatus. i. nouiter creatus. conceſſo etiam, quod animæ humanæ innouentur. i. a Deo immediate creentur, allegant. t. aperte probant quod ipſorum priuatio eſt impoſſibilis. dicunt deniq; quod non quodcunque per ſe exiſtens fuit, vult dicere factum. nec poteſt imaginari quod priuetur poſt ſuum eſſe tam ſi fuit antiquum, ideſt æternum, quam nouum. hæc igitur eſt opinio philoſophorum. F

A V E R O E S.

Ait Auer. Qui aũt dixerit ꝙ accidentia nõ remaneãt per duo tempora, & ꝙ eſſe eorũ in ſubſtãtiis ſit cõditio in remanentia ſubſtantiæ, ipſe quidẽ non intelligit quid ſit in ſermone ſuo ex contradictione. Nã, ſi eſſent ſubſtantiæ, conditio in eſſe eorum cũ non poſsint eſſe accidentia abſque ſubſtantiis, in quibus exiſtãt, tunc poſsitio accidentium eſt conditio in eſſe ſuo, & eſt inconueniens. vt ſio

A res conditio in eſſe ſui ipſius Vlterius qũo erunt conditio requiſita, &
ipſa quidem non remanent per duo tẽpora? nam inſtans, quod erit fi-
nis priuationis eius, quod eſt ex eis, & initium eſſe partis, quę eſt ex
eis, neceſſe eſſet vt corrũpatur in hoc inſtanti ſubſtantia. hoc.n.inſtãs
non eſt in eo aliquid partis corruptæ, nec aliquid partis, quæ eſt. nam,
ſi eſſet in eo pars rei corruptæ, non eſſet ei finis. & ſic, ſi eſſet ei aliquid
rei, quæ eſt. Demũ ponere id, quod nõ remanet per duo tempora, con-
ditionem in remanẽtia eſſe eius, quod remanet per duo tẽpora, eſt ab-
ſurdũ etiam. nam id, quod remanet per duo tempora, dignius eſt rema
nere quã id, quod non remanet per duo tp̃a. qm̃ id, quod non remanet
per duo tẽpora, eſſe eius eſt in inſtãti, & eſt fluxus: quod vero remanet
per duo tp̃a, eſſe eius eſt permanens. & qũo erit fluxus conditio in eſſe
permanẽtis? aut qũo erit id, quod remanet in ſpecie, conditio in rema-
nentia eius, quod remanet in indiuiduo. & hoc totũ eſt inuolutio fal-
ſitatis. Debes aũt ſcire ꝙ qui nõ ponit materiã rei, quæ generatur, ſe-
B quitur ei vt ſit ens ſimplex, & impoſſibilis eſt ei priuatio. ſimplex.n.
non mutatur, & non mutat ſubſtantiã ſuam ad ſubſtantiã alterius. &
iõ dicit Hippocrates ſi eſſet hõ ex vna re, nõ doleret corpus eius, i. nõ
corrũperetur, & mutaretur: & ſic ẽt ſequeretur vt nõ generaret, ſed eẽt
ens, qđ nõ defecit, nec deficiet. id aũt, quod recitauit Auicenna de dr̃ia
in hoc inter innouationem corruptionem in anima, nihil eſt.

Simplex nõ mutatur & ñ mutat ſubſtantiã ſuam ad ſubſtãtiã alterius.

Nũc Auer. reprehendit Alg. & primo quantum ad id, quod opinatur, ꝙ acci
dens nõ fit a Deo, ſed cauſatur a ſubſtãtia immediate, & d. dicimus ꝙ illi, q opi-
nantur ꝙ accidẽs nõ remanet duobus tẽporibus. ſ. tempore eſſe ſubiecti, & tem-
pore non eſſe ſubiecti, quia reputant accidens fieri & conſeruari per ſubiectũ,
vt dictũ eſt, adeo ꝙ dicũt ꝙ homo mortuus non eſt albus albedine eadẽ nume-
ro, qñ erat viuens: ſicut latini fingunt, & dicũt ꝙ eſſe eorũ in ſubiectis eſt idem
relinquitatis ſubſtantiæ. i. tam diu relinquuntur, quam diu ſubſtantiæ relinquũ-
tur, qm̃ vna eſt relinquitas, & duratio ſubiecti, & accidentis. Iſti quidem non
æſtimant id recte, accidit enim eis de redargutione, & ponit rationem in forma
hypothetica. d. ſi enim ſubſtantiæ eſſent cauſæ accidentiũ, poſtquã per ſe. ſ. acci-
C dentia ſuſtentari nequeunt. i. poſtquam per ſe non exiſtunt, ſequitur ex hoc ꝙ
ſubſtantię eſſent cauſæ ſuarũ ipſarũ, qđ eſt impoſſibile, quod aliqua res ſit cau-
ſa ſuiipſius. Sed difficile eſt deducere iſtã conſequentiã, & forte videtur quod
virtus huius ſit, qđ ſequitur, qđ ſubſtantia ſuſtineret ſe, probo, qm̃ ſubſtãtia ma-
xime forma nõ ineſt materiæ niſi ꝑꝑ diſpoſitiones cõſeruantes illam, ſed illa eſt
cauſa diſpoſitionũ, ergo ipſa eſt cauſa ſui per propoſitionem cõem, quicquid eſt
cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati: ſi ergo ſubſtãtia eſt cauſa effectiua diſpoſitionũ
erit cauſa effectiua eius. Sed latini fingunt quod diſpoſitiones ſunt cauſæ mate-
riales, & ideo non inconuenit quod diſpoſitiones ſint cauſæ in genere materiæ
ſubſtãtię, & ecõtra in genere efficientis, quia cauſæ poſſunt eſſe ſibi inuicẽ cau
ſę in diuerſis generibus, vt dicit Auer. 2. Phyſi. com. 30. & ſic non valet illa cõ-
munis poſitio, vbi cauſę variãtur. Sed mihi videtur quod iſta ſolutio ſit fatua,
qm̃ diſpoſitiones nõ conſeruãt formã, niſi inquantũ retinẽt impreſſionẽ vel ma-
teriæ, vel agentis, &c., ſi detur licentia fingendi nõ materiæ, qm̃ per naturã ma-
terię nõ magis eſſent aptæ retinere hanc formã quã aliã, quoniam natura mate-
riæ eſt natura entis in potẽtia ad omnes formas, vt dictũ eſt in multis locis; ergo
diſpoſitiones conſeruant formam, vt retinẽs impreſſionem non agẽtis. & ſi ſic,
ergo habent rationem agentis, & non materiæ, & ſic arguitur, vt ſupra d.
Vbi debes ſcire quod latini ſunt in maximo errore circa illud, & maxime

Poſitio latinorũ dicẽtiũ diſpoſitiões cauſas materiales eſſe.

Impugnatio.

Ioan.Iand.in quæſtionibus libri phyſi.omnes enim opinati ſunt quod diſpoſi- D
tiones in materia habent vim,& impreſsionẽ materiæ, & hoc eſt purus error.
Dicendum eſt enim,ſecundum Auer.ꝙ ſicut virtus gignitiua in hora factionis
ſiens habet vim agentis,qm̃ agit vt inſtrumentũ agentis,vt dicit Auer.12. Me-
ta.commen.18.& 7.Meta.commen.32.poſtquã autẽ factũ aĩal habet vim con
ſeruantis,& corporis regentis, ita æſtimandum eſt ꝙ diſpoſitiones inductæ ab
agẽte in materia in hora productionis formæ habẽt vim agẽtis, quia ſunt inſtru
mentũ eius,& in hora exitus formæ a materia, reuertuntur conſeruantes, quæ
conſeruãt effectiue formã,vt inſtrumentũ agentis,ideo non habent naturam ma
teriæ,ſed magis agentis cõſeruãtis.&,ſi inuenitur ab aliquo,quod illæ diſpoſi-
tiones habẽt vim materiæ,debet intelligi ſecundum ſenſum iſtum, ſcilicet pro
quanto diſponunt illam. Ex his apparet deductio conſequentiæ Auer.Si enim
forma eſt cauſa effectiua accidentium,quibus conſeruatur,ergo eſt cauſa effecti
ua ſui:qm̃ quicquid eſt cauſa cauſę eſt cauſa cauſati in eodẽ genere cauſæ, vt di
cebatur. Pręterea,illa accidentia conſeruant formam, non niſi inquantũ habẽt
eſſe.quia,non niſi inquantum ſunt,& nõ ſunt niſi forma,vt debẽt,ergo forma ſi-
ne accidentibus põt eſſe, qm̃ tota virtus cauſę ſecundę ſaluatur in prima, ſi.n.
accidentia illa nõ cõſeruant formã niſi inquantũ habent eſſe ab ea,etiã nõ con
ſeruabunt illam niſi inquantum habent virtutẽ ab eadẽ, qm̃ virtus inſequitur
eſſe,& ſic ẽt ſine accidẽtibus poſſet forma exiſtere in materia, & ſic idẽ eſt cau- E
Subiectũ eſt cauſa accidẽtiũ, vt materia. ſa ſui. Dicẽdũ tñ eſt,ſubiectũ eſſe cauſam accidentiũ,vt materia, vt d. Auer.4.
Meta.com.2.ſed vt efficiẽs eſt omnino extraneũ,propter quod ait Auer.3.cœ-
li.com.28.& 4.cœli.com.22.& 25.ꝙ dans formã dat conſequentia formã me-
diante forma,vide eũ ibi,(Rurſus qualiter,) Adducit ſecundã rationẽ qđ ſub-
Subſtantia nõ eſt cauſa accidentiũ. ſtantia nõ ſit cauſa accidentiũ effectiua. & vr̃ mihi quod ſyllogiſmus debet ſic
cõponi.nihil,qđ non permanet in duobus tẽporibus,ſ.eſſe & non eſſe,eſt cauſa
eius,quod permanet illis temporibus,ſed ſubſtantia nõ permanet in tẽpore eius
priuationis,& accidens idem numero permanet in illis,ergo ſubſtantia non eſt
cauſa accidentis.d.ergo rurſus,qualiter eſſet hoc,poſtquã accidens aliquod duo-
bus tẽporibus permanet, quia in illo nunc,i.inſtanti, quod eſt principiũ priua-
tionis illius,qđ reperitur de eſſe,oportet quod ſubſtantia,i.ſubiectũ eorum non
ſit: quod declarat, in illo.n.nunc non eſt aliquid de parte priuati,nec de reperti,
id eſt, entis parte,ex hoc vult habere probationem minoris ſecundũ vnam par
tẽ, videlicet quod ſubſtantia nõ manet.deinde reſumit maiorẽ, tandem ponere
id, quod remanet duobus tẽporibus,cauſam illius,quod nõ remanet duobus tem
poribus,abſurdũ apparet. Id namque,quod remanet duobus tẽporibus, dignius
eſt remanere,vult dicere tanquã cauſa,quam illud,quod non remanet:id enim,
quod non remanet,non habet eſſe niſi in nunc,ideſt,certo tẽpore : & quod re- F
manet,habet eſſe permanẽs,vult dicere per multũ temporis:concludit maiorem
d.qualiter ergo erit id,quod eſt impermanens duo nunc,cauſa illius,quod rema
net.vult dicere illis duobus nunc,vel quod quaſi idem eſt,qualiter erit id,quod
remanet in ſpecie, ſicut eſt ſubſtantia cauſa illius, quod remanet in indiuiduo,
& ſic apparet maior,& probatio eius,concludit intentum.d.quare ergo omnia
iſta poſſunt ſummi errores reputari.

Sed hic ſunt duę quęſtiones,qm̃.Nõ videtur verum id, quod Auer. ſup-
ponit,ſcilicet quod accidens ſemper permanet in duobus tẽporibus,ſcilicet pri-
uationis,& eſſę.qm̃,ſi corrũpitur ignis in aquã,ſine dubio accidentia ignis non
remanent in aqua,qm̃ aqua portat ſecũ accidentia contraria accidentibus ignis
expellentia illa. Secundo, non videtur verum quod illud nunc,quod eſt princi-
pium priuationis rei exiſtentis,non ſit nec pars priuati,neç pars entis quoniam
tunc in illo inſtanti materia eſſet ſine forma. Dicendũ quod ſecundum Auer.ac-
cidẽtia ſunt duobus modis,ſ.ſimbola,quę,ſcilicet poſſunt manere eadẽ in ſubie-
cto ſuccedenti,quoniam non fert ſecũ contrarium:& accidentia diuerſa , modo
hic loquitur Auer.ſaltem in accidentibus ſimbolis, de quibus primo de genera-
tione commen. 27. & ſecundo de generatione. commen. 24. dixit illa manere
eadem,vt in primo de ſubſtantia orbis,ratio ergo Auerro. eſt ſaltem ſpecialis

A de accidentibus ſimbolis, de quibus propter hanc rationem apparet quod ſubiectum non ſit cauſa effectiua eorum, quantum remanet eadẽ numero in generato & corruptio. Ad ſecundam, Dicendum quod in primo inſtãti nõ eſſe rei entis conſiderantur multa nũnc naturæ, in illo enim inſtãti põt intelligi materia ſine forma, licet de facto ſit cum forma genita, quoniam primum eſſe geniti eſt vltimum non eſſe corrupti, vt dicunt ſophiſtæ huius temporis. Ad formam argumẽti dicendũ quod per nunc Auer. intelligit nunc naturæ, nec loquitur vniformiter in omnibus ſuis verbis, vt apparet: & ſic nihil eſt contra propoſitum. (Et ideo notandum) Probat vnum, quòd ſupponit in omnibus rationibus, ſcilicet quod materia eſt neceſſaria in omni generatione & factione, & dicit: & ideo notandum eſt quod qui negat rem generabilem habere materiam, ſequitur eum quod illa res ſit ſimplex, & tũc erit incorruptibilis, cuius rationem ponit. d. ſimplex enim non permutatur, nec ad aliam ſubſtantiam conuertitur, deinde probat idem autoritate Hippo. di. & ideo ait Hippo. quod, ſi homo ex vna ſola re conſtitutus eſſet, nunquam aliquam paſſionem paſſus eſſet, immo eſſet ſemper incorruptibilis, & impermutabilis, nec generabilis eſſet, immo eſſet ab æterno, ſicut aliqua intelligentiarum mouentium orbes.

Debes ſcire quòd primo Phyſi. commẽ. 51. dixit Auer. ſi principia eſſent contraria tñ, tunc generatum eſſet ſimplex & non cõpoſitum: vbi apparet

B modo quid Auer. intendit per ſimplex non de ſimplicitate oppoſita componi ex materia & forma, vt quidàm fingunt. immo ſimplicitate oppoſita componi ex eſſe & eſſentia, & ex genere & differentia, aliter conſequentia eius hic, nihil eſſet, qm̃ latini fingunt quod compoſitũ ex eſſe & eſſentia põt annihilari, & redire in ſui eſſentiã, poteſt quidẽ priuari eſſe, & remanere in ſui eſſentia, quæ eſt in potentia ſuę cauſę, vt dicunt: ideo reputo ꝙ Auerro. hic per ſimplex, intelligit ſimplex, vt excludit oẽm compoſitionẽ, & tunc, ſine dubio ſequitur, quod nec ſit corruptibile, nec aliquo modo diſtinguibile. Sed qualiter ex hoc qđ res priuatur materia, priuetur compoſitione ſimpliciter, dictum eſt in expoſitione tertij de anima, vide ibidem com. 5. & 16. Et nolo nunc immorari. Quoniam dicta philoſophorum, vt ſæpe dixi, ſunt tantum ex ſuppoſitione, & ideo vt plurimum ſunt falſa. Et ſic conſummata eſt expoſitio ſecundæ diſputationis cũ Dei laude, qui eſt trinus & vnus, & glorioſæ virginis Mariæ.

ALGAZEL.

C Ait Alga. Reſpondens Philoſophis. & reſponſio eſt ꝙ id, quod dixiſtis de partibus, quòd poteſt euadere à qualibet earum, & declarabitur deſtructio eius ſecundum radices veſtras, nõ eſt verum, & conueniens vniuerſalitati radicis veſtræ in eo, quod eſt de genere ſuo. ſed prolixe de hoc non loquemur: ſed ſufficit nobis loqui de vna parte. Et dicimus quare negatis dicenti quòd inuentio, & priuatio ſint in voluntate Dei glo. &, cum ipſe voluerit, adinuenit: & cũ volet, corrumpet, & eſt, cum ſit potens, volens in perfectione. & ipſe quidem in hoc ſuo iudicio non mutatur in ſe, ſed tantũ mutatur eius operatio. Cum autem vos dicitis ꝙ agens impoſsibile eſt emanare ab eo actionem, & quid emanauit ab eo, dicimus ꝙ id, quod emanauit ab eo, eſt innouatum, & eſt priuatio, poſtquam non fuerat priuatio, & poſtea facta eſt priuatio, & emanauit ab eo. Si autem dixeritis quòd priuatio nihil eſt, & quomodo emanat. dicimus & ipſa quoque nihil eſt: ergo quomodo fuit: & nihil eſt emanare ab eo? &, cum intelligitur ꝙ ſit, intelligitur relatio eius ad poſſe.

D

AVEROES.

AIt Auer. Hoc totũ eſt ſermo ſophiſticus, & corruptus. Nam Philoſophi nõ negant eſſe priuationem rei cũ corruptione cor rũpentis eã: immo nõ ꝙ corrũpens eã depẽdeat operatio ſua a priuatione eius, in eo ꝙ eſt priuatio, ſed depẽdet operatio ſua in per mutatione ab eſſe, qđ eſt in actu, ad eſſe, quod eſt in potẽtia, & ſequit̃ ei ꝙ ſit priuatio, & innouatio eius. & hoc modo cõparatur priuatio ad operationẽ. & nõ ſequitur, ex eo ꝙ eſt priuatio, ſtatim ad actionẽ agen tis in ente vt agẽs ſit agẽs eius primo, & per ſe. & ipſe, qm̃ cõceſſum eſt ei hoc dictũ, ꝙ ſit priuatio proculdubio ſtatim ad actionẽ corrũpentis in corrupto, intulit ꝙ ſit priuatio ꝑ ſe, & primo ab agente eius: qđ qdẽ impoſsibile eſt. nã agẽs, nõ dependet operatio eius à priuatione, in eo ꝙ eſt priuatio, ſ. primo, & eſſentialiter. Quare, ſi entia ſenſibilia eſſent ſimplicia, nõ generarẽtur, nec corrũperẽtur, niſi dependeret actio agen tis primo, & eſſentialiter à priuatione. Attamẽ dependet actio agentis à priuatione per accidens ſecũdarie. & hoc quidẽ in permutatione paſſi ab eſſe, quod eſt in actu ad aliud eſſe, & euenit ei ex hac actione priuatio, vt mutatio ignis ad aerem, qm̃ euenit huic priuatio ignis. & ſic eſt diſpoſitio apud Philoſophos in eſſe, & priuatione. E

Si entia cõpetibilia eſſent ſimplicia nõ generarẽtur. Actio agentis dependet a priuatione per accñs.

ALGAZEL.

AIt Alga. Et quæ differẽtia eſt inter vos, & dicentẽ negationẽ innouationis priuationis omnino accidentibus, & formis? & dicit ꝙ priuatio ſit nihil, & quõ fit? & quõ denominatur innouatione? Et non eſt dubium ꝙ priuatio imaginatur fieri in accidentibus, & quod denominatũ eſt innouatione eſt intellectuale, ſiue appelletur res, ſiue non appelletur. & relatio huius, quod eſt intellectuale, ad poſſe potentis etiam eſt intellectualis.

AVEROES. F

AIt Auer. Innouatio priuationis hoc modo eſt vera & eſt id, quod ponunt Philoſophi, qm̃ emanat ab agente ſecunda intentione, & per accidens: & non ſequitur ex eo ꝙ emanat, & eſt intellectualis vt ſit eſſentialiter, & primo. Differẽtia aũt inter Philoſophos, & negantem fieri priuationẽ eſt, qm̃ Philoſophi nõ negant fieri priuationem oĩno, ſed negãt fieri principaliter, & eſſentialiter ab agente. nam agens non dependet operatio eius à priuatione neceſſario, primo, & per ſe. & priuatio apud eos ſequitur actionem agentis in eſſe, & eſt id, quod ſequitur dicenti mundum corrumpi ad non ens omnino.

Priuatio emanat ab agente ſecũda intẽtione & ꝑ accñs.

ALGAZEL.

AIt Alga. Si aũt dixerit ſequitur opinioni eius, qui permittit priuationẽ rei poſt eſſe eius, vt dicatur ei quid eſt id, quod innouatũ eſt,

A & apud nos non corrumpitur res inuenta. Et intelligimus per priuationẽ accidentium innouationẽ ſuorũ contrariorũ, quę ſunt entia, nõ aũt innouatio eſt priuationis abſolute, q̃ eſt nihil. qđ.n.nihil eſt, q̃uo denoīatur innouatione? vt, cũ dealbat⁹ eſt capillus, id, qđ innouat̃, eſt albedo tm̃, & eſt ens, & nõ dr̃ ꝙ innouatũ ſit priuatio nigredinis.

AVEROES.

AIt Auer. Hęc reſponſio Philoſophorũ eſt falſa. nã Philoſophi non negãt fieri priuationẽ, & prouenire ab agente. Attamẽ nõ prima intentione, vt ſequitur ponenti rem permutari ad priuationem abſolutam. ſed priuatio apud eos innouatur cum perditione formæ rei corruptæ, & innouatione formæ, cui eſt contraria. vnde fuit dubitatio Alga. in hoc ſermone dubitatio vera.

Philoſophi nõ negãt fieri priuationem.

B ALGAZEL.

AIt Alga. Et hoc eſt falſum duobus modis. Primus quidem, cũ quæritur vtrum innouatio albedinis includit priuationẽ nigredinis, vel ne? Si autem dixerint ꝙ non, tunc mentiuntur. Si vero dixerint ꝙ ſic, an incluſum eſt ipſummet includens, vel aliud? Si dixerint eſt idem, tunc contradicit ſibi ipſi: nam res non includit ſeipſam. Si vero dixerint ꝙ ſit aliud, an hoc aliud intellectuale, vel non? Si autem dixerint ꝙ non, quærimus quomodo ſcitis quòd ſit incluſum? & iudicium de eo quòd ſit incluſum indicat quòd ſit intellectuale. Si autẽ dixerint quòd ſic, hoc quidem incluſum, & intellectuale, & eſt priuatio nigredinis, an eſt antiquum, vel innouatum? Si aũt dixerint antiquum eſt falſum. Si vero dixerint innouatum, denominatum quidem ab innouatione, quomodo non erit intellectuale? Si autem dixerint non antiquum, nec innouatum, eſt falſum. quoniam
C ante innouationem albedinis, ſi dixerint nigredinem eſſe corruptam, eſt falſum. & poſt eam, cum dicitur quòd non ſit, eſt verum, & innouatur proculdubio. & hoc, quod innouatur, eſt intellectuale, & oportet vt attribuatur potenti.

AVEROES.

AIt Auer. Eſt quidẽ innouatum intellectuale, & attribuitur potenti, ſed per accidens, non autem per ſe: qm̃ non dependet operatio agẽtis à priuatione abſoluta, nec à priuatione vnius rei. Nam non eſt in potẽtia potẽtis quòd ponat ens, nõ eſſe primo, & eſſentialiter, ſ. qđ cõuertat corpus eſſe ad corpus priuationis. & omnis, qui nõ ponit materiã, non euadet ab hoc dubio, ſ. quòd ſequitur ei vt depẽdeat operatio agẽtis a priuatione, primo, & eſſentialiter. & hoc totũ eſt

Qui negāt materiā nō pōt euadere quin actio eius nō depē deat a priuatione eſſentialiter.

manifeſtū,& nō eſt opus ꝓlatè ſermonē in eo. Et ideo dixerūt ſapiē tes ꝙ principia rerū generabiliū, & corruptibiliū ſunt duo ꝑ ſe,& ſunt materia,& forma,& vnū per accidēs,& eſt priuatio:qm̄ eſt cōditio requiſita in innouatione innouati,ſ.vt eā precedat·&,cū reperitur innouatum,aufertur priuatio:&,cū corrūpitur,adeſt priuatio.

ALGAZEL.

AIt Alga. Secūdus autē modus dubitationis eſt ꝙ id, quod corrūpitur, apud eos nō eſt per cōtrariū, vt motus: motus.n.nō habet contrariū.& oppoſitio inter eū,& quietē apud eos eſt oppoſitio habitus,& priuationis, non aūt oppoſitio eſſe ad eſſe. & quies eſt priuatio motus.&, cū non fuerit motus, nō erit quies quid contrarium eius, ſed eſt priuatio abſoluta, quæ ſunt ad perfectionē, ſicut impreſsio figurarū ſenſibiliū in humido criſtallino in oculo, & ſicut impreſsio formarū intelligibilium in aīa,quæ cōuertūtur ad impreſsionē eſſe abſq; remotione cōtrarii.&,cū corrūpuntur,erit diſpoſitio eorū ablatio eſſe abſq; aduētu cōtrarii poſtea:& ablatio eorū eſt præfatio priuationis abſolute, & apprehendit intellectus eſſe innouatū. & qui intellexit ꝙ ſit in ſe, licet non fuerit aliquid, intellexit, & attribuit poſſe potēti. Et declaratur in hoc ꝙ,cū intellexerimus imaginationem fiēdi innouatū volūtate antiqua, nō differt ſiue ſit id, quod innouat̄ priuatio, ſiue eſſe.

AVERROES.

AIt Auer. Differt aūt magna differētia,cū ponitur priuatio emanare ab agēte, & emanare eſſe ab eo.qm̄, cū ponitur eſſe primo, & priuatio ſecūdarie,i.ꝙ ponatur innouata ab agēte, mediāte aliqua ſpecie eſſe, & eſt ponēdo eſſe in actu in potētia, deſtruendo actum, qui eſt habitus in ſubiecto, eſt verū. & quod nō erit impoſsibile apud Philoſophos hoc modo, vt corrūpatur mūdus, eo ꝙ permutatur ad aliā formā.nā priuatio hic eſt ſubſequēs, & per accidēs. Quod aūt eſt impoſſibile apud eos, eſt vt corrūpatur res ad nō eſſe oīno.qm̄, ſi hoc fuerit, tunc agēs depēderet operatio eius à priuatione primo, & eſſentialiter: & hic ſermo totus, aſſumitur in eo id, quod eſt per accidēs, ꝙ ſit per ſe, & ſequitur Philoſophis de eo id, qđ dixerunt de impoſsibilitate eius: & plurimi ſermonum huius libri ſunt huius naturæ.& propter hoc cōuenientius nomen huius libri eſt liber Deſtructionis ſimpliciter, ſeu Deſtructio Alga.non Deſtructio Philoſophorum.& verius nomē huius libri eſt Liber differentię inter veritate, & ruinam ſermonum Loquentium, dicentium Deum glo. eſſe agens mundi, & mundum opus, & operationem eius.

Hæc deſiderantur in antiquo tex. ob id non habent com.

DE DECLARATIONE INVOLVTIONIS EORVM.

ALGAZEL.

AIT Alga. Philoſophi profectò, non autem Epicurei, putauerunt quòd mundo ſit cauſa efficiens. & Deus glo. eſt agens mundi, & efficiens eius. Et hoc eſt illuſio ſecundum radices eorum. Nam mundus ſecundum radices eorum non poteſt conſyderari quod ſit operatio Dei glo. tribus modis. Primus quidem
B ex parte agentis. Secundus autem ex parte patientis. Tertius vero ex parte vtriuſque. Ex parte autem agentis, quoniam impoſsibile eſt quin ſit volens, & eligens, & ſciens rem, quam vult: Deus vero glo. nihil vult, & nullam habet operationē: & quicquid influitur ab ipſo, conſequitur ab eo conſecutione neceſſaria. Ex parte vero patientis, quoniam mundus eſt antiquus, & æternus: operatio vero dicitur de innouato. Et ex parte vtriuſque, quoniam Deus glo. apud eos eſt vnus omnimode: & ab vno non emanat apud eos niſi vnum omnimode. & mundus eſt compoſitus ex diuerſis, quomodo ergo emanat aliquid ab eo?

ET, poſtquam dictum eſt de ęternitate mundi a parte ante, & a parte poſt, ſupereſt modo inueſtigare an mundus ſit ęternus ex vtroque, ſi effectus alicuius agentis. &, ſicut primo in alijs diſputationibus, ita nunc adduxit ſententiam Alga. vnde dixit Alga. dicunt philoſophi quod ipſe Deus benedictus eſt agens mundum, & mundus eſt eius effectus, & opus ſuum. Et di. quod declaratio huius
C ab eiſdem facta ſuper hoc non eſt demonſtratiua, immo dialecticalis, id eſt, probabilis, & addit: Vſque quo illud, quod dixit, quod mundus componitur ex diuerſis, qualiter ergo non poſſunt ab ipſo Deo glorioſo procedere? Hic notat terminum verborum Alga. quaſi dicat, ego accepi verba vſq; ibi, illud, quod dixit Ariſt. & infra in dubio ſequenti declarabitur hoc.

AVEROES.

AIt Auer. Id autem, quod eſt in agente, eſt quòd non poteſt eſſe quin ſit volens, eligens, ſciens quidem id, quod vult, adeo quòd eſt agens eius, quod voluerit, eſt quid non notum ex ſe, & terminus non cognitus in actione mundi, niſi fuerit ei demonſtratio, aut verificetur permutatio iudicii apparentis ad occultum. Nam nos videmus res agentes imprimentes dupliciter. eſt enim aliqua, quæ non agit niſi vnum tantum: & hoc quidem per ſe, vt calidum agit calidum, & frigidum agit frigidum: & iſta ſunt, quę vocant Philoſophi agentia na-

turaliter.aliæ vero ſunt res, quibus eſt agere aliquid in aliqua hora,& D agent contrarium in alia hora:& iſta ſunt, quæ appellamus volentia, & eligentia.& hæc quidem agunt ex ſcientia, & conſilio. Primum aũt agens glo.abeſt ab eo attributio alicuius harum duarum actionum modo, quo attribuitur generabili, & corruptibili apud Philoſophos. nam eligens,& volens eſt id,cui deficit volitum : Deo vero glo. non deficit aliquid,quod voluerit:& ſic eligens eſt id,quod eligit ſibi vnum duorum nobilium:Deo vero glo.non deficit aliquid nobile. & volens , cũ peruenerit ad id volitum , deficit voluntas eius . demum voluntas eſt paſsio,& mutatio : Deus vero glo.eſt abſq; paſsione,& mutatione.Et ſic etiam magis, & magis abeſt ab actione naturali . nam actio rei naturalis eſt neceſſaria in ſe, & tamen non eſt neceſsitas de ſubſtantia volentis,ſed eſt pfectio eius. Vlterius actio naturalis non erit ex ſcientia: & Deus glo . iam declaratum eſt demonſtratiue ꝙ actio eius emanat ab eo ex ſcientia:ergo modus,quo Deus glo.eſt volens , & agens, non eſt declaratus in hoc loco : qm̃ non eſt ſimilis voluntas eius voluntati E nobis apparenti . Et quo dicit ꝙ non intelligitur de agente, niſi quod agit conſilio,& electione?& ponit hanc definitionem ſequi in apparenti,& in occulto, & tamen Philoſophi non confitentur conſecutionem huius definitionis : ſicut ſequitur eis,cum auferunt hanc definitionem ab agente primo, vt auferant ab eo actionem . Hoc autem eſt manifeſtum per ſe.& qui hoc dicit,eſt decipiens , non aũt Philoſophus . nam decipiens eſt,qui intendit facere ſophiſticam apparentiam,non autem oſtendere veritatem. &,cum errauerit in veritate , non dicitur de eo ꝙ ſit decipiens. Philoſophi vero manifeſtum eſt ꝙ ipſi perquirunt veritatem,& non decipiunt omnino. & non eſt differentia inter dicentem Deum glo.velle voluntate diſsimili voluntati humanæ,& inter dicentem ipſum ſcire ſcientia diſsimili ſcientiæ humanę.& quemadmodum non apprehenditur qualitas ſcientiæ eius ,.non apprehenditur qualitas voluntatis eius. F

Eligens & uolens eſt id cui deficit volitum.

Actio rei naturalis ē neceſſaria i ſe.

Actio Dei emanat ab eo ex ſcientia.

Nunc Auer. reprehendit Alga.quantum ad vnum , quod videtur ſupponere in ratione,quam voluit eſſe demonſtratiuam, quod eſt , Deum agere voluntate. vnde ait:dicimus nos quod id,quod dixit, videlicet,quod illud,quod eſt in agente,eſt ſine dubio quod ſit volens, eligens, & ſciens id, quod vult,ita quod agat in id,quod vult.hęc quidem verba ſunt verba ignota , & dubitabilia in agente mundi,niſi demonſtratiue probaretur,aut indiium.i.natura noti poſsit transferri in ignotum.(Nos enim) declarat qualiter illa verba ſunt dubitabilia , &.d.nos enim inuenimus agentia & imprimentia.i.cauſantia duobus modis diuiſa: quorum vnus eſt,quod vna tantum eſt ſua actio per ſe, vt calor agit calorem, & frigiditas frigiditatem,& talia agentia naturalia nuncupantur.& dixit Auerro.per ſe,quoniam per accidens calor poteſt infrigidare,vt dictum eſt in metauris.vnde dicitur.8.Phy,commen.8.&.9.Metaphy. commen.3.&.10.quod agens naturaliter determinatur ad vnum:quod debet intelligi primo per ſe,& hęc eſt mēs eius.3.cœli.commen.72.&.1.cœli.com.8.vbi dicitur quod ab vna natura vnũ tantum prouenit.(Secundus vero modus.)Ponit ſecundum modum.d.Secundus vero modus eſt,quando aliquod agens interdum quandam agit actionem, & interdum eius contrarium, & talia agentia vocantur a philoſophis volentia & eligentia,quodcunque agens fuerit huiuſmodi agit ſine dubio cum deliberatione &

A meditatione. Debes ſcire quod iſta diſtinctio pro parte poteſt accipi a philo-
ſopho in.9.Metaphyſicę, tex, commen.3. &.10. & vide expoſitores latinos,
quia multa dicunt de hoc.(Vnde primum)declarat quomodo Deus ſit agens,di
cens:vnde primum agens benedictum nequit aliquo modo de aliquo iſtorum de
nominari,eo modo, quo generabile & corruptibile denominatur, quoniam ali-
quo modo non conuenit,vt dicit poſt.et primo oſtendit quod Deus non ſit agens
volens & eligens. Et arguit primo in prima figura ſic. volens & eligens deficit
id,quod vult,i.diminuit factũ.& ipſe Deus.non deficit aliquid de eo,quod vult.
Et ſic in ſecunda figura ſequitur concluſio iam dicta.

Pro intellectu huius rationis debes ſcire,quod illud,quod eligitur à volen-
te,appetitur a volente,& etiam id,quod diminuitur: & ambo ſunt poſsibilia:quo-
niam,ſi vnum tantum eſſet poſsibile, electio eſſet vna. Eligibile autem eſt duo-
bus modis:quoddam ſecundum melius,& quoddam ſecundum peius. Exemplũ
primi.vt,ſi eligerem furtum.Exemplum ſecundi. vt,ſi eligerem ſtudium melius
furto. Ex his ſequitur veritas maioris: quoniã omne eligens diminuit ab electo:
quoniam,ſi eligit ad peius,manifeſtum eſt ipſum eſſe diminutum: ſi eligit ad me-
lius,ergo diminuit,ſaltem ab alio: & ſic ſemper diminuit, ſaltem aliquo modo.
Sed Deus nullo modo diminuit,quoniã eſſet inuidus, vt ait philoſophus in libro
B de bona fortuna:ideo ſequitur in ſecunda figura concluſio iam dicta. Et debes
ſcire quod ſecundum nos, Deus reſpectiue poteſt diminui,ſimpliciter autem nõ.
vnde dicimus quod Deus multa poteſt,quę non facit:nec hoc apud nos eſt incon
ueniens. (Similiter eligens.)Ponit ſecundam rationem,&.d.ſimiliter eligens eli
git vnum duorum meliorum per ſe,& Deus benedictus,nulla talia debent attri-
bui ſibi,quia tunc vt dixi inuidus eſſet. Et debes ſcire,quod hęc ſecunda ratio
differt a prima in hoc, quod prima vult quod eligẽs eligit aliquando ſecundum
peius,ſecunda autem aſſumit ſimpliciter, quod omne eligens eligendo diminuit
aliquid,& vt dixi.ſicut prima nulla eſt apud nos, ita nec ſecunda, eodem enim
modo ſoluitur,vt patet. (Tandem quod voluntas.) Arguit tertio modo, eadem
forma.&.d.tandem quod voluntas eſt paſsio & mutatio.ſ.in volente, & abſit
quod Deus de talibus denominetur. Ex omnibus his in ſecunda figura ſequitur
concluſio iam dicta. Sed an iſtę rationes ſint ſimpliciter neceſſarię,an probabi
les,non opus eſt facere modo moram:quoniam dixi ſatis in quęſtionibus, an Deus ſit
infiniti vigoris,et de intellectu, vbi dixi quod magna pars rationum philoſopho
rum ſunt ex ſuppoſitione, & ideo nihil concludunt: & quilibet modici cerebri
ſoluere poteſt dicta illorum. (Maxime de actione.) Declarat quod Deus nõ eſt
agens ſicut calor ſimpliciter,& dixit,maxime de actione naturali non debet de
nominari:vult dicere quod nec Deus debet dici agens naturale actione naturali ſi-
C cut calor,& primo arguit ſic.actio nanq; agentis naturalis neceſſario eſt ſua ſub
ſtantia, non tamen in volentis ſubſtantia. & forte intendit per hoc minorem.ſ.
ſed actio Dei non eſt in ſubſtantia volentis.i.ipſius. & forte intendit per totum
illud expoſitionem maioris,ſic.ſ.quod agens naturaliter habet actionem, qua in ſui
ſubſtantia perficitur,non quod velit illam perfectionem,ſed ſine cognitione.Pri
mo modo ponitur ſyllogiſmi maior,& minor, & deficit concluſio.Secundo mo-
do ponitur tantum maior,& debet ſubintelligi concluſio,& minor. Sed pro in-
tellectu huius rationis debes ſcire, quod agens naturale in agendo confortatur,
& creſcit.vnde,ſicut dicitur in libro de anima, agens creſcit in infinitum poſito
combuſtibili.ideo omne agens naturale propter eius actionem in ſubſtantia pro
pria,valde perficitur. modo apparęt minor, quoniam Deus propter actionem
eius non ſic perficitur, immo ipſe eſt perfectus in fine, vt dictum eſt in Meta-
phyſica. Ex his accipitur intellectus huius rationis philoſophi, ſi bene conſi-
deres.(Rurſus opus)ponit ſecundam rationem in eadem figura.&.d.rurſus opus
naturale non procedit a ſcientia, ſed demonſtratum eſt quod eius, ſcilicet Dei
actio procedit a ſcientia, vt declarabitur in alijs diſputationibus.ideo in ſecun-
da figura concluditur concluſio iam dicta. (Vnde illo modo, quo Deus.)
Remouet dubium, poſſet quis dicere, ſi Deus non eſt naturale, nec eligens &
deliberans; quomodo eſt agens? Soluit,d.vnde illo modo, quo Deus eſt agens

Duplex eli-
gibile.

Non eſt in-
conueniens
Deum poſſe
plura facere
quam nõ facit.

Agens natu
rale agendo
creſcit et cõ
fortatur.

Differentia
inter opus
naturale &
actionẽ Dei.

volens non eſt hic, vult dicere aliquod, quod manifeſte apparet. nulla enim vo D
luntas nobis pręſens ſimilis eſt voluntati Dei. Deinde concludit peccatum Al ga.d. qualiter ergo dici poteſt, quod non intelligitur de agente niſi illud, quod agit cum deliberatione & electione? (Neq; hęc definitio) ſoluit quoddam aliud dubium: quoniam poſſet quis dicere, ſi hęc definitio agentis liberi & eligentis non conuenit Deo, an ſit, aliqua communis voluntati noſtrę, & Deo vniuoce conuenicns vtriq;. ſoluit. d. nec hic, id eſt in propoſito definitio poteſt poni ęqualiter, id eſt vniuoca in agente noto, vult dicere homine. & ignoto, vult dicere Deo. (Vnde, dum philoſophus.) Concludit id, quod philoſophi poſſunt ſcire. d. vnde philoſophi, dũ negant ꝙ hęc definitio non poſsit de prędictis, ſcilicet agente noto, & ignoto ęqualiter, id eſt vniuoce denominari, ſequitur eos, ꝙ remotà hac definitione de primo agente, remouebitur actio, vult dicere agentis eligentis. & hoc ſatis per ſe notum.

Negatiue tãtum ſcitur apud philoſophos, quomodo Deus vult. Quę ſunt eadẽ definitione, ſunt eadẽ forma, & q̃ eadẽ forma, ſunt eadem operatione.

Ex his voluit quod philoſophi non poſſunt ſcire niſi negatiue quomodo Deus vult: quoniam ſciunt quod non agit ſicut eligens & deliberans: eo quia ei non conuenit definitio deliberantis & eligentis. Debes ſcire quod, vt accipitur primo cœli. commen. 19. quod ea, quę ſunt eadem definitione, ſunt eadem forma, & ea, quę ſunt eadem forma, ſunt eadem operatione, & idem di. tertio Phyſico. commen. 52. vide ergo a pari, quę non ſunt vnum in operatione, B
nec ſunt vnum forma, & per conſequens nec definitione. Ex his ſequitur veritas Auer. ſcilicet, quod ex quo, Deo non conuenit definitio agentis deliberantis & eligentis, ei non conuenit operatio illius: & ſic poteſt intelligi tantum negatiue. Et iſtud voluit hic dicere Auer. vt apparet ex verbis eius. Et quod dixit hic non contradixit nobis niſi in parte, ſcilicet quantum ad hoc, quod probat Deum non agere ex deliberatione. Et rationes eius nihil ſunt, & ſunt ſolutę ſuperius.

ALGAZEL.

Ait Alga. Et verificabimus vnumquemque horum modorum trium cum imaginatione eorum in contradicendo ei. Primus quidem, cum dicimus agens eſt præfatio eius, ex quo emanat actio cum eo, ꝙ vult actionem electiue, & cum ſcientia in volito, & apud vos tenentes ꝙ mundus eſt a Deo glo. ſicut cauſatum a cauſa conſequetur conſecutione neceſſaria, ita quòd non poteſt imaginari ſepa- F
rari a Deo glo. parum, ſicut conſecutio vmbræ ab homine, & aeris a Sole, &c. vſque ad, quoniam totum hoc emanat ab eo: & hoc eſt inconueniens.

Hic primo ponit differentiam inter philoſophos, & opinionem eius, & dicit. ait Alga. nos vero declarabimus quemlibet iſtorum trium modorum: & forte intendit modorum agentis dictorum ab Auerro. ſcilicet naturalis eligentis, & neutrius: & forte intendit modorum arguendi, quos non dixit, ſed voluit illos ſubintelligi, & dicit: Ad primum vero dicimus. vult dicere argumentum, vel modum agẽtis, ſecundum expoſitiones poſitas. quod per agens intelligebatur illud, quod ab eo procedit actus cum voluntate illius actus modo electionis, & quod ſciat illud, quod vult: & intendit quod Deus eſt agens eligens per voluntatem & intellectũ, attamen non ſoluit hic argumenta Auer. (Sed mundus apud eos.) Ponit opinionẽ philoſophorũ, & dicit, ſed mundus apud eos procedit a Deo, vt vmbra ꝓcedit a corpore, & lux a ſole, Et cętera, vſq; quõ dixerat. & eiã iſta ꝓcederẽt ab eo: quod eſt falſum. Et dixit mihi translator, quod Auerro. quando ſcribebat verba Alga. accipiebat a libro eius vſque ad certum terminum, & hic per ly vſque notat, ſcilicet terminum verborum, quę accipiebat: & hoc di. in ſequenti

A bus frequenter. Sed quomodocunque, difficile eſt mihi multa verba huius libri interpretari: quoniam nullos habeo expoſitores, & paucos libros emendatos niſi meum, qui eſt eme id utiſsimus: ſed multa oportet ſine dubio declarari partim propter defectum tranſlatoris, partim propter obſcurum modum loquendi arabum.

AVEROES.

AIt Auer. Summa huius ſermonis ſunt duo, quorum Vnum eſt, ꝙ non numeratur in numero cauſarum agentium niſi is, qui agit conſilio, & electione. nam actio agentis naturaliter in aliud non numeratur numero cauſarum agentium. Secundum vero, quòd modus, quo tenent mundum emanare a Deo glo. eſt ſicut conſecutio vmbrę ab homine, & aeris a Sole, & deſcenſus lapidis deorſum, quæ quidem non appellatur actio: nam actio non ſeparatur ab agente.

B Dixi & hoc totũ eſt falſum. nã Philoſophi tenent ꝙ cauſæ ſunt quattuor, & ſunt materia, agens, forma, & finis. & agẽs eſt id, quod extrahit aliquid de potentia ad actum, & a priuatione ad eſſe. & hæc quidem extractio aliquando eſt conſilio, & electione, & aliquando natura. & ipſi nõ appellant hominem, cum facit vmbram, cauſam agentem, niſi abuſiue. quia non eſt ſeparatus ab ea: agens vero ſeparatur ab acto. ipſi tñ credunt ꝙ Deus glo. ſeparatur a mundo. & non eſt apud eos huius generis. nec etiam eſt agens diſpõne agentis, quod nobis apparet, nec habens electionem, nec non habens electionem, ſed eſt agens harũ cauſarum, extrahens totum ex priuatione ad eſſe, & id conſeruat modo perfectiori, & excelſiori, quã eſt in actionibus nobis apparentibus. Et nõ ſequitur eis aliquid huius qõnis. nam ipſi tenent ꝙ actio eius emanat a ſcientia, & non ex neceſsitate inducente ad illud, non ex ſe, nec ex re ab extra, ſed propter excellentiam, et bonitatem ſuam: et eſt neceſſario volens, eligens excellentiori gradu volentium eligentium. nam non

C euenit ei diminutio, quæ euenit volenti, quod apparet. Et hęc eſt doctrina ſapientis principis Philoſophorum in quibuſdam libellis ſuis, editis in ſcientia Metaphyſicæ. quoniam, cum aliqui dicunt quõ incœpit Deus glo. mundum ex nihilo? et fecit eum ex nihilo? Dicimus in rñſione huius ꝙ agens aut erit vis eius, ſicut poſſe eius, et poſſe eius, ſicut voluntas eius, et voluntas eius, ſicut ſapientia eius: aut erit vis debilior ipſo poſſe, et poſſe debilius voluntate, et voluntas debilior ſapientia. et, ſi aliqua harum potentiarum fuerit debilior alia, tunc cauſa prima abſque dubio, non erit inter eam et nos aliqua differentia, et ſequeretur ei diminutio, ſicut ſequitur nobis. et hoc eſt nimiũ inconueniẽs: aut erit quęlibet harum potentiarum in vltimitate perfectionis, cum vult põt, et cum põt vigoratur, et omnia in vltimitate ſapientiæ, adeo ꝙ reperietur actio eius, quod voluerit, vt voluerit ex nihilo. et abſit ab hac diminutione reperta apud nos. Et dixit totum hoc, quod eſt in hoc mundo, eſt alligatum potentia, quæ eſt in eo, proueniente a Deo glo.

Cauſę quatuor.

Quõ Deus ſit agens.

& niſi eſſet illa potentia in rebus, non eſſet permanens ictu oculi. Dixi D
ens compoſitum eſt duplex. aliquod. n. in quo compoſitio ſit res addita ipſi eſſe compoſitorum, & aliquod, quod eſt ipſummet eſſe compoſitorum in compoſitione eorum, ſicut eſſe materiæ cum forma. & hic modus entium non reperitur in intellectu, ita ꝙ pręcedat eſſe eorum compoſitionem eorũ: ſed cõpoſitio eſt cã eſſe, & eſt pcedens ipſum eſſe. ſi igitur primum fuerit cã compoſitionis partium mũdi, quorum eſſe eſt in compoſitione, eſt cã eſſe eorum. Et non eſt dubium, ꝙ oẽ id, quod eſt cã eſſe rei, eſt agens eius. Sic debet intelligi res in opinione Philoſophorum, ſi verificatum fuerit apud ſpeculantem de opinione eorum.

Hic exponit primo mentem Algazel. & dicit: dicimus nos quod ſententia horum, ſcilicet verborum in duobus continetur. Quorum vnum eſt, quod non debet attribui agentibus cauſis, id eſt, cauſis agentibus mundum id, quod non agit cum deliberatione & electione: immo, quaſi dicat; Deo, qui agit mundum, debet attribui conditio agentis deliberantis & eligentis, & ideo actus naturaliter agentis non debet attribui agenti cauſę, id eſt, primę cauſę: primum ergo, quod Algazel intendebat, eſt quod Deus ſit agens eligens & deliberans & rationaliter: & hęc fuit opinio eius. Secundus modus eſt, ex quo opponitur quod mundus procedit a Deo modo proceſſus particularis vmbrę a corpore, vel lucis a ſole, & hic modus non dicitur actus, vult dicere quod effectus iſto modo cauſatus non dicitur actus, id eſt, effectus proprie differt & ſeparatur ab agente; & hęc eſt ſententia huius hominis. Eſt ergo ſciendum quod mundus procedit a Deo, qualiter vmbra procedit a corpore: & quod iſta non ſit vera cauſatio. (Et nos dicimus.) Reprehendit Algazel. & primo declarat quid ſit agens proprie, & dicit, & nos dicimus quod hoc eſt falſum. Philoſophi nanq; opinati ſunt quatuor eſſe cauſas, ſcilicet materia, forma, & efficiens, & finis. Efficiens eſt illud, quod detrahit alterum, id eſt, formam de potentia ad actum, & de priuatione ad eſſe: & hęc actio fit forte cum deliberatione, id eſt, aliquando, vt in generatione hominis, & forſitan naturaliter, id eſt, in generatione ignis. (Philoſophi vero). Modo concludit errorem illius. d. philoſophi vero non dicunt, quod corpus agens vmbram, qui ab eo cauſatur, niſi largo modo. (Agens enim). Probat illud, ſcilicet quod corpus non ſit proprie agens vmbram. d, agens enim ſeparari debet naturaliter ab effectu: & corpus cum vmbra non ſic ſe habet: ergo in ſecunda figura corpus non eſt proprie agens vmbram: confirmat hoc auctoritate, & iſti opinati ſunt, quod Deus benedictus differt a mundo, & eſt eum agens. F
(Ergo nulla) concludit intentum. d. ergo nulla eſt ſimilitudo inter Dei actionẽ, & actionem agentium nobis pręſentium iam naturalium, quam voluntariorum. (Immo ipſe). Et explanat quaſi, quomodo Deus eſt agens. d. immo ipſe Deus eſt agens, & efficiens dictas cauſas, vult dicere, quę ſunt nobis pręſentes, & continetur in mundo protrahens totum de priuatione ad actum, & conſeruans eum in nobiliori gradu, & modo, qui attribui poteſt nullis agentibus nobis pręſentibus, id eſt, qui modus nullis agentibus nobis manifeſtis attribui poteſt: quoniam Deus tali modo mundum producit, quod ei non poteſt inueniri modus conueniens in agentibus hic, quo ſciremus illum, vt vides. (Patet ergo ex iſtis). Exponit plus, quo modo Deus eſt agens mundum, concludens propoſitum, & di. patet ergo ex iſtis quod dictum argumentum Alga. non erga philoſophos dirigitur: ipſi enim meditati ſunt quod actio Dei procedit de ſcientia abſq; neceſſitate inducente eum ad agendum nec de ſe, nec de re aliqua extrinſeca. G

Differẽtia inter agẽs cõtingẽs, & agẽs neceſſariũ.

SED, quia iſtud eſt valde difficile, ideo in expoſitione huius debes ſcire, in quo differt agens liberum ab agente naturali: quoniam differentia inter agens contingens, & agens neceſſarium eſt per ſe nota: eo quia neceſſarium agens agit taliter quod effectus eius non euanuit; ita quod non poteſt impediri vel ab ali-

A quo intra ſe, ſicut homo, vel ab aliquo extra ſe: homo enim per intentionem, quã habet eundi ad cœnã, ita vadit quod ſi ſibi occurrit aliqua ratio non eundi, Verbi gratia, quia non digeſsit, retinetur: & ſic a ratione intrinſeca impeditur: ignis quidem, quoniam licet agat ſecundum ſui naturam quantum poteſt, attamen ab aliquo agente fortiori, vel volenti poteſt eius actio impediri: & quia Deus benedictus, nec ab aliquo intra ſe, nec ab aliquo extra ſe in agendo impediri poteſt, ideo philoſophi opinati ſunt ipſum eſſe agens neceſſario, & nullo modo contingenter. Et ſic apparet qualiter iſti duo modi agendi, ſcilicet contingente, & neceſſario ſunt ſimpliciter impoſsibiles vni, & inter ſe incompoſsibiles. Et quia hęc ſunt manifeſta, ideo oportet declarare quomodo differt agens libere ab agẽte naturali, & quomodo cum libera actione ſtant neceſſario, & contingenter agere, & quomodo cum naturali etiam ſtant huiuſmodi duo modi. Dicendum igitur, vt Auicen. dicit in. 6. ſuę Metaphy. vltimo capitulo vltra dimidium. Illius liberalitas apud omnes linguas eſt donatio extra ſe tribuens alij donum non propter retributionem: vbi Auicen. paulo ante dixit quod vnamet res eſt bonum, & liberalitas reſpectu diuerſorum. Verbi gratia, ſi donabo tibi librum, liber poteſt dici liberalitas, & bonum: inquantum quidem perficit recipiens ipſum, vt ſic bonum dicitur ex definitione boni primo Ethico. inquantum vero reſpicit agens, a quo prouenit taliter, quod non expectat huiuſmodi doni

Quid ſit liberalitas.

B retributionem, vt ſic liberalitas appellatur; ſed Auicen. hic loquitur de effectu liberalitatis, vnde liberalitas proprie eſt actus donandi aliquid boni alicui ſine retributione. Ex hoc ſequitur, quod libere agere eſt actus volentis eligibiliter & delectabiliter agentis ſecundum permanentiam eius in operato: in hoc enim conſiſtit actus, & forma liberalitatis, vt Auicen. innuit. Et cum omnia iſta ſint, apparet quod cum libere agere ſtat neceſſario agere: quoniam, ſi agens liberum ſit bonum per eſſentiam, & perfectum per eſſentiam, ſicut eſt primus motor, tunc neceſſario aget: quoniam de ratione boni eſt communicare, vt dicitur primo Ethico. & de ratione perfecti eſt in alium perfectionem cauſare, vt dicitur. 4. Meteororum. Quia igitur primus motor per eſſentiam eſt bonus & perfectus, ideo neceſſario agit bonitatem ſuam in alijs, & perfectionẽ eius: vnde, ſicut ignis, quia ſecundum eſſentiam & primo eſt calidus, ſecundo Meta. ideo neceſſario applicatus combuſtibili, calefacit, quoniam eſt ignis, & calidus per eſſentiam: ita Deus, cum ſit per eſſentiam bonus & perfectus, eum neceſſario & eſſentialiter conſequitur agere & entia perficere: & hoc innuit Auerroes ſecundo Phyſi. commen. 38. vbi dicit quod hęc eſt diſpoſitio entis neceſſarij ſimpliciter, ſcilicet vt non ſit propter ſuam actionem, ſed actio ſequitur ipſum, eo quia eſt bonum, cui eſſentiale eſt alteri communicare bonitatem eius: & cum hoc ſit

Quid ſit libere agere.

Quod libere agit neceſſario agit.

Perfectũ in agendo, in alium perfectionem cauſat.

C ita, apparet quod Deus libere agit & neceſſario: libere quidem, pro quanto voluntate & intellectus delectabiliter & eligibiliter non expectans a rebus perfectis & beneficiatis ab eo retributionem, neceſſario quidẽ propterea quia, eſt ſecundum eſſentiam bonum, cui eſſentialiter concomitatur bonitatem eius communicare, & ideo agit quantum poteſt, ſicut ignis quantum poteſt calefacit: quia illa calefactio ſequitur eſſentiam ignis. Quod vero agat quantum poteſt, & ſecundum ſui totam eſſentiam, poteſt declarari: quoniam, ſi non ageret quantum poteſt ſua eſſentia, & ſecundum totam eius eſſentiam: ergo ſecundum partem ageret, & ſecundum partem non: &, ſi ſecundum partem ageret, & ſecundum partem non, tunc ſecundum partem eſſet bonus et perfectus, & ſecundum partẽ non eſſet bonus nec perfectus: quoniam, vt dixi, bonum & perfectum eſt, quod poteſt in alio communicare ſuam bonitatem & ſuam operationem: ergo, ſi ſecundum partem ſuę eſſentię agit, & ſecundum partem non, ſine dubio ſecundum partem erit bonus & perfectus, et ſecundum partem nec bonus nec perfectus, & ſic, ſine dubio Deus agit ſecundum totum ambitum ſuę eſſentię, & quantum poteſt. Si vero agens non eſt bonum per eſſentiam nec perfectum per eſſentiam, ſed ratione & diſcurſu, ſicut eſt homo, qui in agendo libere tantum, non expectat retributionem propter diſcurſum, per quẽ ſcit libere agere eſſe melius, quam agere ꝑ retributionem: tunc tale agens erit libere agens, pro quanto delectabiliter & eli-

Quare Deus agit quantũ poteſt.

Quid ſit bonũ & perfectum.

gibiliter agit, non expectans retributionem a re perfecta per ipſum, eſt tamen contingens, quia per rationem interiorem poteſt impediri, vel exteriorem. Ex his apparet quid ſit libere agere, & quomodo cum eo ſtat neceſſario & contingenter agere. B

Restat modo declarare quid ſit naturaliter agens, & quomodo cum eo ſtat neceſsitas & contingentia: & videtur mihi quod agens naturale apud philoſophos ſit illud, quod agit propter finem acquirendum, quo in eſſe meliori ponatur, vt apparet in omnibus: & hoc dicit ibidem Auicen. propter quod agens naturale in agendo expectat ab acto retributionem & perfectionem, ideo agere libere, & naturaliter ſunt modi impoſsibiles: & iſtud agens, quandoque ita agit quod ab aliquo perfectiori poteſt impediri, Verbi gratia, ſicut ignis & aqua, & ſic contingenter agit: quandoq; vero non poteſt impediri, ſicut ignis reſpectu calefactionis, & aqua reſpectu frigefactionis: vnde ignis, ſi comparetur ad motum eius, ſe habet contingenter, naturaliter tamen, reſpectu vero proprij eius ſe habet naturaliter neceſſario; & ſic apparent tria. Primo, qualiter Deus non eſt agens naturaliter, quoniam non agit propter finem, vt bene dicebat Auer. in ſolutione tertij dubij, & ſecundo Phyſico. commen. 83. Secundo apparet, qualiter agens naturale eſt impoſsibile agere libere. Apparet tertio, qualiter neceſſario agere, & contingenter agere poſſunt eſſe compoſsibiles agenti naturali. Ex his apparet ſolutio ad formam argumenti, quoniam Deus de neceſsitate agit, ſed de neceſsitate ſuę ſcientię, non de neceſsitate naturę, ſicut ignis, & reliqua: ideo nego conſequentiam, vt ſcis ex dictis. Ad ſecundum apparet, quomodo valeat conſequentia illa Auerrois: quoniam, ſine dubio Deus agit quantum poteſt, quia per eſſentiam: ergo, ſi eſſentia eius eſſet infinita, ageret motum in non tempore, vt ſępe dictum eſt in quęſtione de infinitate primi: quia igitur ſua bonitas & ſua perfectio eſt eius eſſentia, ideo, ſicut eſſentia eius eſt finita in qualitate actiua, ita bonitas eius: ideo illud, quod dicit hic Auerroes, non contradicit dictis ab eo in naturalibus. Et cum omnia hic ſint ita, apparet manifeſte qualiter Deus nec eſt agens naturale, nec agens eligens & deliberans, vt Auerroes dicit, immo eſt aliquod agens, cui non poteſt inueniri ſimile in agentibus hic pręſentibus: ſed, ſi poteſt aliquo modo deſcribi, Deus eſt agens bonum & perfectum in fine per intellectum & voluntatem libere, & neceſſario agens non naturaliter nec contingenter: & tunc eius intellectus poteſt aliqualiter haberi: In rebus enim non poſſumus inuenire tale habens tot conditiones, ſed bene poſſumus ex diuerſis accipere perfectiones diuerſas, & eas colligare & aſcribere Deo, ſicut ego feci: & propter hoc apparet peccatum Ioan. in quęſtionibus libri Phyſi. & peccatum meum longo tempore. Tenuit enim ille, et ego ſecum, quod Deus ſit agens mere naturale naturaliter, & ſecundum naturam: & iam modo apparet error: quoniã, quomodo Deus poteſt eſſe agens naturaliter, ſi non eſt natura, immo eſt ſupra naturam: & quomdo poteſt eſſe, agens naturale, ſi non agit propter finem, ſed ipſe ſuę actionis ſit finis. Verum, propter famoſitatem illius opinionis debes ſcire, quod natura debet ſumi, vt ſe extendit ad omne ens: & ſic poteſt dici voluntas natura, pro quanto eſt ens extra animam, immo poteſt dici natura negationis, & ſic extenſe neceſsitas in eſſe rei poteſt dici neceſsitas naturalis. & ſic poteſt dici Deus agens naturale. Sed iſtud non valet ad propoſitum. Alio modo capitur natura, vt eſt prima differentia agentis diſtincta contra libertatem, vt videtur Ariſtoteles innuere ſecundo phyſicorum, circa principium, vbi diſtinguit cauſam agentem in naturam, & propoſitum, & idem videtur innuere. 9. Metaphy. tex. commen. 3. & ideo vide verba eius: & iſto modo capiendo naturam, Deus nec eſt agens naturę, nec agens deliberans & eligens: ſed agens liberum ex ſua ſcientia, vt declaraui. & quomodocunque, Ioan. ignorauit iſtud, ſicut & ego etiã. Et debes ſcire, quod philoſophi multum errant in his: ideo, quando accipit Auerroes, quod Deus agit neceſſario, eſt dictum tantum, & quando probat, quoniam ratio agendi eſt eſſentia: dicendum, quod eſt eſſentia contracta per voluntatem, id eſt, eſſentia volens, & per conſequens non ſequitur, ergo neceſſario agit: quoniam eſſentia volens ad extra comparatur contingenter & libere ſecundum nos: &

Agens naturale impoſſe eſt libere agere.

Cõtingẽter agere, & neceſſario agere poſſunt ĩ eſſe agẽti naturali.

Deus de neceſsitate agit nõ neceſsitate naturali, ſed ſcientię ſuę.

Deſcriptio Dei.

Error Ioan.

Impugnatio

Error philoſophorum.

A nos: & ſic primum argu. nihil eſt. Ad ſecundum eſſentiale eſt perfecto communicare, &c. Dicendum, quod eſſentiale eſt perfecto naturali, ſed libero & voluntario eſt contingens communicare, licet eſſe communicatũ ſit naturale & eſſentiale. ſicut homo ridet contingenter, & tamen neceſſario homo eſt riſibilis. Ad tertium dicimus nos, quod Deus agit ſecundum totam eius eſſentiam, non tamẽ ſecundum totam ſuam potentiam: quoniam, & ſi potentia & eſſentia ſint idẽ, tamen differunt modo: & ſic ſecundum totam ſuam potentiã non agit, & ſi agat ſecundum totam ſuam eſſentiam. & ſic ſecundum totam ſuam eſſentiam eſt perfectus ſimpliciter: & hæc eſt vera noſtra religio: & non eſt mirum de philoſophis, quoniã ſequuntur ſenſus mendaces, vt ſæpe dixi.

Deus agit ſecũdum totã ſuã eſſentiã, nõ tñ ſecundũ totã ſuã potentiam.

ALGAZEL.

Ait Alga. reſpondens pro Philoſophis, Si autem dicit, omne ens, quod non eſt neceſſarium in eſſe ex ſe, ſed eſt ex alio, appellatur hoc ens actum, & appellatur eius cauſa agens. & non curamus, ſiue ſit cauſa agens naturaliter, ſiue voluntarie, ſicut vos nõ
B curatis de hoc. nam ipſum, ſiue ſit agens cum inſtrumento, ſiue ſine inſtrumento, &c. vſque ad, ſicut dicimus egit, & non egit.

Ponit hic. ſol. Alga. pro philoſophis. ait Alga. reſpondens pro philoſophis. &, ſi forte aliquis diceret ꝙ nullum ens non neceſſariũ per ſe, id eſt a ſe, ſed per aliũ nuncupari poteſt efficiens. vult dicere primum, quoniam nullum cauſatum ab alio poteſt dici primum efficiens, quia primum excludit aliud prius. nanque eius, id eſt mundi cauſa agens, neque ꝙ illa cauſa fuit naturaliter, aut voluntarie, vult dicere, ꝙ quantumcunque nullum ens ab alio poſsit dici agens primũ, nec agens mundi, ſed ſolum ens per ſe: nec tamen debet eſſe illa cauſa prima naturaliter, aut voluntarie, vſque quãdo dixit, eo modo, quo dicimus egit & nõ egit: & vſq; quãdo dixit, eſt terminus verborũ, vt dixĩ alias in ſuperiori dubio.

AVEROES.

Ait Auer. Summa huius ſermonis ſunt duæ reſpõſiones. Quarum prima eſt, omne, quod eſt neceſſarium ex alio, eſt produ-
C ctum à neceſſario ex ſe. Attamen hæc reſponſio debet argui contra eam, quoniam neceſſarium ex alio non oportet vt ſit id, ex quo eſt neceſſarium ſuum eſſe agens, niſi denominetur de eo verificatio agentis, & eſt extrahens de potentia ad actum. Secunda vero reſponſio, & eſt ꝙ nomen agentis eſt, vt genus eius, quod producitur electione, & conſilio, & eius, quod producitur naturaliter, eſt ſermo verus. & hoc indicat id, quod diximus cum definiuimus nomẽ agentis, ſed iſte ſermo inducit ad credendum ꝙ Philoſophi non teneant ipſum velle. & hæc pars non eſt nota ex ſe, ſcilicet ꝙ omne ens aut erit neceſſariũ in eſſe ex ſe, aut ex alio,

Hic Auer. reprehendit Alga. in duobus: & primo dicit, dicimus nos quod ſuper prædicta verba duobus modis exponit Alga. vult dicere duas reſponſiones innuit. quorum vnus eſt, quodcunque neceſſarium fuerit non per aliud, ſed ſcilicet per ſe, & a ſe eſt efficiens neceſſarij per ſe, id eſt primum & efficiens mũdi. (Et hæc reſponſio.) Reprehendit hic, & dicit, & hæc reſponſio eſt antea, id eſt falſa, ſicut alia iam dicta. & ſyllogiſmus ſic componitur. ens ſimpliciter, &

per ſe neceſſarium non poteſt eſſe agens. Deus eſt ſimpliciter & a ſe neceſſarius.ergo non poteſt dici agens maior componitur ſic:omne agens eſt extrahẽs de potentia ad actum:ſimpliciter ens, ſicut eſt Deus, non eſt extrahens de priuatione ad actum.ergo non poteſt dici agens:quæ fuit maior huius.primo ponit maiorem.d.non enim poteſt ſecundũ virtutẽ denominari denominatione agentis,ſcilicet quod attrahat de potẽtia ad actum.& hæc fuit minor proſyllogiſmi. reliquas propoſitiones voluit ſubintelligi.(Secunda vero reſponſio.) Exponit Alga.quantum ad ſecundam ſol.& arguit contra illam, & dicit, ſecunda vero reſponſio hominis eſt,modus agentis eſt tanquam genus, ſub quo continentur multæ ſpecies,ſcilicet agens per intellectum,& agens per naturam.Deinde dicit quid veritatis,& quid falſitatis contineant.d.& hæc verba ſine dubio ſunt vera,ſcilicet quantum ad iſtam diſtinctionem.Deinde oſtendit quid falſitatis. d.verum tamẽ,prædicta verba indicant quod Deus non habet voluntatẽ,quod ſup.falſum eſt.(Amplius.)Ponit ſecundum errorem,& d.amp. quod ſua præmiſſa propoſitio non eſt nota, ſcilicet ꝙ quodlibet ens, aut eſt neceſſarium per ſe,aut per aliud:quoniam ſup.quidam exiſtimant nullum eſſe ens neceſſario ab alio,quia ly ab alio,notat contingentiam in tali effectu. D

Cõtingẽs in ſui natura põi ab aliquo ꝑpetuari ſcd'n Auer. & Alex.

Pro intellectu huius debes ſcire,vt Auerro.narrat.8.Phyſic. commen.79. quod Auic.opinatus eſt quod aliquod in ſui natura ſit contingens tamen ab alio neceſſarium.& hoc videtur dicere Alexan.& Auerro.ibidem:dicit, vnde hic vir opinatus eſt quod omne ens ab alio ſit in ſui natura contingens,& poſsibile eſſe & non eſſe: & non habuit pro inconuenienti contingens in ſui natura ab alio perpetuari,vt Auerro.dicit in primo de ſubſtantia orbis prope finem. Et pro hac opinione arguunt quidam latinorum ſic. ens ab alio non eſt ens a ſe. ergo ens ab alio eſt non ens a ſe,& ſic natura contingens. & ſic omne ens ab alio in ſui natura eſt contingens.antecedens eſt manifeſtum.conſequentia probatur, a negatiua de prædicato finito ad affirmatiuam de prædicato infinito. E

Impu.

Sed iſta opinio reprobabitur ab Auer.ibidem.quoniam,tunc natura contingẽs efficitur neceſſaria.& alia multa,cõtra quę arguit Ariſt.in fine primi cœli. ideo oportet dicere ꝙ licet illa diſtinctio non ſit nota,vt apparet per iam dicta. attñ opinandum eſt ꝙ non omne ens ab alio in ſui natura eſt contingens : quoniam

Neceſſariũ poteſt habere cauſam. Solutio.

neceſſarium ſecundum philoſophum poteſt habere cauſam, vt declaraui in diſputatione dicta,& in .q.de intellectu. Ad argumentum dico ꝙ iſtud argu.nihil eſt. nego enim antecedens,ſ.ꝙ ens ab alio non ſit ens a ſe,vt ly ſe dicit neceſsitatem,immo ens ab alio poteſt eſſe a ſe,id eſt natura neceſſaria:ſi ens a ſe, id eſt non cauſatum,concedo,ſed nihil eſt pro eis.Sed dices,ens ab alio habet eſſe ab alio,ergo de ſe non habet eſſe:concedo.Et cum infers.ergo de ſe habet nõ eſſe. nego argumentum,quia non arguitur per regulas ſecundi Perihermenias , Sed F

Replica.

debet argui.ergo,de ſe non habens eſſe: & illud tantum concedo: quoniam nihil eſt contra me. Alia argumenta ſoluta ſunt locis proprijs, & ibidem declarata eſt opinio Auer.

ALGAZEL.

Ait Alga.dubitans Philoſophis , Hæc appellatio eſt corrupta. nam nos non appellamus omnem cauſam , quomodocunque fuerit agens,nec omne cauſatum actum.ſi enim hoc eſſet, non eſſet poſsibile dicere inanimatum nõ habere operationem. ſed operatio eſt animalis.& hic ſermo eſt ex ſermonibus famoſis, & veris.

Inducit quandam euaſionem Alga. pro philoſophis, reſpondens pro philoſophis,& dt. ait Alga. dicimus quod hæc nominatio eſt erronea.nos enim non dicimus quod quælibet cauſa, qualitercunque ſit, nuncupetur agens, nec quodlibet cauſatum debet effectus nuncupari.cuius rationem ait,d.ſi enim ita eſſet, vult dicere ꝙ agens ſolum dicatur vno modo, videlicet de volente. non ergo dici poſſet ꝙ brutum habeat actionem,quia non habet voluntatem. immo actio tantum in animalibus debet attribui: quod conceſſum eſt ab omnibus.

A

A V E R O E S.

Ait Auer. Cum autem dixit ꝙ non appellatur omnis cauſa agẽs, eſt verum. ratio vero eius in hoc, ꝙ inanimatum non appellatur agens, eſt falſa. Nam inanimatum, cum aufertur ab eo operatio, illud quidem, quod aufertur ab eo, eſt actio, quæ erit ab intellectu, & voluntate: non autem actio abſoluta, quoniam reperimus aliqua inanimatorum, quæ extrahunt talia, qualia ſunt ipſa à potentia ad actũ. ſicut ignis, qui conuertit omne humidum, & ſiccum in ignem ſibi ſimilem. & hoc, quoniam extrahit eum à re, qua fuerat in potentia ad actum. & ideo omne id, in quo non eſt potentia, nec diſpoſitio ad recipiendum in ſe actionem ignis, non agit ignis in eum ſibi ſimilem, ipſi vero negant vt ignis agat. & poſtea erit de hoc diſputatio. Et etiã, quia nemo dubitat ꝙ in corporibus animalium ſunt potentiæ naturales, facientes cibum eſſe partem nutriti. deinum regit potentia corpus B viuum regimine tali, quæ ſi imaginata fuerit auferri, moritur animal, vt dixit Galenus. & ex hoc regimine appellamus id viuens, & ex priuatione huius potentiæ appellatur mortuum. Deinde dixit quòd appellare inanimatum agens, eſt locutio abuſiua, vt appellatur requiescens volens.

Cũ cauſa nõ eſt agens.

Potẽtia regitiuà in aniali.

A V E R O E S.

Ait Auer. Cum appellatur agens, & intendit in eo, ꝙ agit operationem volentis, tunc eſt agens abuſiue. ſicut, cum dicit ꝙ ipſum requirit, & ꝙ ipſum vult, cum vero intẽdimus ꝙ ipſum extrahit aliud à potentia ad actum, eſt agens in rei veritate diſpoſitione pfecta.

Hic verificat dicta Alga. & primo primum. d. dicimus nos quod id, ꝙ dixit, videlicet, qđ nõ debet quęlibet cauſa agẽs nũcupari, verũ eſt, dũ verificat aliud qm̃ Alga. duxit ad hoc incõuenieẽs, ſ. quod ſequitur brutum nõ eſſe agẽs. ideo Auer. verificat qualiter falſum eſt hoc cõſequẽs, & dicit: ſed id, qđ ſup hoc arguit, ſ. quod brutũ nõ diceretur agẽs, hoc eſt falſum, vult dicere qđ bene dictum C eſt, quod brutũ non eſſet agens: & hoc declarat. d. a bruto non debet remoueri actio, niſi intellectu. ſ. voluntaria. non tñ quęlibet actio abſolute: & probat primo inductione d. nos enim inuenimus aliqua ẽr bruta, quæ attrahunt, id eſt extrahunt eis ſimilia, ſ. de potentia ad actum. ſicut ignis, qui conuertit omne humidũ & ſiccũ, vult dicere, aquã & terrã, ad aliũ ignẽ ſibi ſimilẽ, vult dicere, in ſpecie, & hoc ſine dubio fit attrahẽdo rẽ, quæ fieri habet de potentia ad actũ. ideo quęcunque potentia vel aptitudo recipiẽdi actionẽ ignis fuerit, ignis nõ agit in eã niſi ſimilẽ, & per conſequẽs apparet ens brutũ eſſe agẽs. (Rurſus) probat idẽ ratione, quæ debet ſic componi. omne ens habens virtutes conuertendi cibaria, & nutrimenta in ſuis ſubſtantijs ſunt vere agentia: ſed animalia bruta habent huiuſmodi virtutes, vt ſupra. ergo animalia bruta ſunt vere agentia. maior eſt manifeſta per ſe: minor declaratur. & componitur ſyllogiſmus ſic omne id, per quod animal diſtinguitur a mortuo & non viuente, habetur ab animali. ſed virtus conuertendi cibaria & nutrimenta eſt huiuſmodi. ergo talis virtus eſt in animali, & ſic apparet minor ſyllogiſmi primi huius. primo ponit minorem ſyllogiſmi. d. rurſus nullus eſt auſus negare quod in animalibus corporalibus ſint naturales virtutes conuertendi cibaria ad ſubſtantiam ſimilem nutrito. Deinde ponit minorẽ pro ſyllogiſmi. d. & ex hoc regimine, id eſt hac operatione vocatur aĩal viuũ: & ceſſata iſta virtute de eo dicitur mortuum,

vt notum eſt maniſeſtiſsime,id eſt per ſe:& hæc fuit minor ſyllogiſmi reliquæ D
autem propoſitiones continentur in illis duabus,& eſt ſermo eius notus per ſe.
Debes ſcire quod,vt ab Auerro. 8.Phyſi.commen.2.prope principium colligitur,& hic,quod non ſemper anima nutritiua actu conuertit cibum in ſubſtantiam eius nutribilis.& ideo aliquando reſoluit,aliquando auget, aliquando diminuit,vt dictum eſt in libro de morte & vita, & de nutrimento & nutribili. ideo videtur mihi quod dictum Auerro. hic debet intelligi ſecundum bonum ſenſum.eſt enim hoc ſimpliciter verũ,quod anima nutritiua ſemper eſt operãs: quoniam illa non eſt in animali mediante calore, vt dictum eſt in libro prædicto de morte & vita.& calor eſt agens naturale,ideo ſemper approximatus alicui paſſo agit ſemper & alterat,vt dicit Auer.ibidem,commento illo.20. dictũ ergo Auer.debet intelligi quod ſemper conuertit vel actu,vel præparat ad cõuerſionem illam actualem.& hoc ſine dubio eſt verum.

Anima nutritiua non ſemper conuertit cibũ in ſubſtãtiã nutriti.

Prima qõ.

S ᴇ ᴅ, tunc eſt locus quæſtionis,quoniam poſſet quis dicere. ſi igitur anima nutritiua ſemper eſt operans.ergo eſt actus ſecundus ſolum, & non primus: qm̃ actus primus eſt forma non operans actu,ſed habitu:actus vero ſecundus eſt forma operans. ſi ergo anima nutritiua eſt ſemper exiſtens in operatione,ergo eſt ſolum actus ſecundus. Ad hoc Auer. 2.de anima. com.5. innuit quatuor ſolutiones. & primo dicit. ꝙ hoc,id eſt,hæc diſtinctio de actu primo,& ſecundo eſt in anima ſenſibili tantum,anima autem nutritiua nunquam inuenitur in animalibus niſi ſecundum poſtremam perfectionem,id eſt,in operatione. Eſt ergo prima ſolutio,ꝙ illa diſtinctio non cadit niſi in anima ſenſibili, non in anima nutritiua. Deinde ibidem innuit ſecundam ſolu.d.ſi aliquis ponit, ꝙ ſit quidam modus animalium,qui non nutriuntur in aliquo tempore, ſcilicet in tempore,in quo manent in lapidibus:vt ranæ magnæ,quæ nihil theſaurizant, & manent in hyeme tota in lapidibus,& ſimiliter plures ſerpentes. Et ſecundum hoc,id eſt,ſecundam ſolu.erit hoc, id eſt,hæc diſtinctio communis animæ ſenſibili, & nutritiuæ. Deinde ponit tertiam ſolu.d.& ſi non, tunc perfectio accepta in eis erit ſecundum æquiuocationem, vult dicere,quod non debent definiri vna definitione:ſed anima ſenſibilis per actum primum, & nutritiua per actum ſecundum,& tunc quaſi redit in primam. Deinde ponit quartam.d. & quomodocũque ſit,quando fuerit,ſit in actu diuerſitas inter vtrunque,ſcilicet actum primũ, & ſecundum,non nocebit accipere indefinite, vult dicere ꝙ quomodocunque ſit,nocebit ly actus accipere ſub diſiunctione,ſcilicet vel primus,vel ſecundus, vel indefinite,id eſt,in definitione abſque hoc ꝙ dicat ly primus, cum ſit impoſsibile aliter.vult dicere intelligere,ſed quomodo iſtæ ſint veræ,& quomodo non,vide in expoſitione mea ſecundi de anima illius com.5. Deinde vult reprehendere Alga,quantum ad vnum,quod non dixit formaliter,ſed in virtute,& d.præterea,quando dixit ꝙ ſi brutum dici poſsit agens, eſſet largo modo, ſicut forte quærens dicitur videns. Eſt ergo,ſecundum Alga,agens nomen analogum commune agenti volenti,& agenti naturali,& vult ꝙ primum analogatũ ſit agens volens. Auer.reprehendit ipſum, d.nos vero ad iſtud reſpondere poſſumus,ꝙ quando agens dicitur agens,& intelligitur ex hoc ꝙ agit,actio.n. volentis,id eſt,& intelligitur agens volens:dicatur tunc agens largo modo, ſicut,quando dicitur ꝙ homo quærit quod ipſe vult, ſed quod ex hoc intelligitur ꝙ ipſe attrahat de potentia ad actum,tunc eſt agens ſecundum veritatẽ & perfecte:ecce quomodo Auer.totum contrarium vult: vult enim ꝙ totum analogatum ſit agens naturale extrahens de potentia ad actum ; & aliud dicitur improprie,& per ſimile ad illud primum.& hoc innuit Auer. primo cœli, commento.20.& alibi.

Solutio.1. *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* E F

Agẽs ſecundũ Alg.dicitur analogiçe de agẽte naturali & volenti.

A L G A Z E L.

DEinde dixit Alga. Dictum autem veſtrum, ꝙ,cum dicimus agẽs eſt vniuerſale, & diuiditur ad id, quod eſt à natura, & id, quod

A eſt à voluntate, non eſt concedendum. & eſt, ſicut dictum dicentis quòd volens eſt vniuerſale, & diuiditur ad volens cum ſcientia in volito, & volens, quod neſcit, quod vult, & eſt corruptum. nam voluntas includit ſcientiam neceſſario: & ſic agens includit voluntatem neceſſario.

Adducit reſponſionem Alga. pro philoſophis. d. ait Alg. reſpondens pro philoſophis. &, ſi aliquis dixerit, nos intendimus ꝙ Deus eſt agens, qa ipſe eſt cauſa cuiuslibet entis præter eum, & ꝙ mundus ſuſtētatur in eo, vult dicere cauſa conſeruãs. Deinde innuit terminum intrinſecum, & terminum extrinſecũ verborũ Alga. d. & ſi eſſe Dei benedicti non eſſet vno modo, eſſe mundi imaginari poterit, hic eſt intrinſecus, & innuit ibidem exemplum, & patet.

A V. E R O E S.

B AIt Auer. Cum autem dixerint agens diuidi ad volens, & non volens, eſt verum. & id indicat definitio agētis. ſimilitudo vero eius in diuiſione voluntatis ad eam, quæ eſt cum ſcientia, & eam, quæ eſt ſine ſcientia eſt inconueniens. quoniam operatio, quę eſt cum voluntate, aſſumitur in definitione eius ſciens: & tunc eſt diuiſio chimeralis. Attamen diuiſio agentis non includit ſcientiam: nam extrahit à priuatione ad eſſe aliud, quod non habet ſcientiam. & hoc eſt manifeſtum.

Operatio quę eſt cũ voluntate nõ põt eſſe ſine ſcientia.

A L G A Z E L.

DEinde dixit Alga. Cum autem dicitis ꝙ, cum dicimus agens naturaliter non eſt diminutio primo, non eſt ſic. quoniam eſt diminutio ei in rei veritate. ſed diminutio non intelligitur, & non nimis fugit natura ab ea: quoniam remanet abuſiue. nam, cum id C fuerit cauſa aliquo modo, & agens etiam cauſa, ideo appellatur agens abuſiue. &, cum dicitur agens electiue, eſt duplicatio in rei veritate: ſicut cum dicitur vult, & ipſe ſcit id, quod vult.

A V E R O E S.

AIt Auer. Hic eſt ſermo, quem nemo dubitat eſſe falſum. nam id, quod extrahit aliud ex priuatione ad eſſe, ſcilicet cum operatum eſt in eo aliquid, non dicitur de eo, ꝙ ſit agens, in eo ꝙ aſſimilatur alteri, ſed eſt agens in rei veritate, eo ꝙ definitio agentis conuenit ei. diuiſio autem agentis ſit id, quod agit naturaliter, & id, quod agit electiue, non eſt diuiſio nominis æquiuoci, ſed eſt diuiſio generis. & ideo dictum dicentis agens eſt duplex, agens naturaliter, & agens electiue, eſt diuiſio vera. nam extrahens aliud à potentia ad actum diuiditur in has duas partes.

Diuiſio Agẽtis naturaliter & per electionem eſt vniuoca.

ALGAZEL. D

AIt Alga. Sed quoniam imaginatur dicere agens, & eſt abuſiue,& agens,& eſt in rei veritate,non fugiet anima, quin dicat agens electiue.& erit diſpoſitio eius agens vera actione: non autem abuſiue, vt dicit aliquis aliquid in lingua ſua, & reſpicit cũ oculo ſuo.quoniam,cum bene poteſt attribui aſpectus cordi abuſiue, & loquela motione capitis, & commotione manus abuſiue:qm̃ poteſt dici dixit cũ capite ſuo,voluit,ſeu noluit: ſic non eſt inconueniens dicere dixit cum lingua ſua,& inſpexit cum oculo ſuo.& erit diſpoſitio eius ad remouendum tollerare abuſionem.& hic lapſus pedis.& innuit locum ſubductionis.

AVEROES.

AIt Auer.Hoc eſt deceptio,& quid turpe ſapienti, vt adducat ta- B lem ſimilitudinem falſam, & cauſam mẽdoſam, vt ambę attrahantur ad diuiſionem agentis in naturale,& voluntarium. nam nemo dicit inſpexit cum oculo ſuo, & ſine oculo ſuo, & tñ ipſe credit ꝙ hæc ſit diuiſio aſpectus.dicit tamen inſpexit cum oculo ſuo, ad intelligendum verum aſpectum,& remouendũ ꝙ non intelligatur aſpectus abuſiue.& ideo videtur intellectus ꝙ,cum intelligit per verbum vidit;ꝙ ſit res vera à principio rei, ita ꝙ teneat id eſſe aſpectum oculo,eſt quaſi figmentum.cum vero dixerit agens per naturam ſuã, & agens per electionem ſuam,nemo intelligentium cõtradicit ꝙ hęc ſit diuiſio agentis. Si autem dictum ſuum egit cum voluntate ſua, eſt ſicut dictum ſuum aſpexit cum oculo ſuo,tunc erit dictum ſuum egit cum natura ſua abuſiue.Attamen agens naturaliter eſt fixioris operationis famoſæ,quã agens voluntarie.nam agens naturaliter non prohibetur in operatione ſua,& operatur continue:agens vero volunta- F rie non eſt ſic.Quare aduerſarius poteſt conuertere quæſtionẽ ſupra eos,ſ.dicere egit natura ſua,eſt ſicut dicere aſpexit oculo ſuo.& dicere egit voluntate ſua eſt abuſiue,& præcipue opinione ſectæ Aſſarię,qui dicunt hominem non habere virtutem,nec actionem imprimendi in entibus. Si autem actio,quæ apparet ſic,quomodo ergo dicitur ꝙ impreſſio actionis veræ in eo, quod non apparet, eſt vt ſit à ſcientia, & voluntate.

ALGAZEL.

AIt Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem dicitur ꝙ nomen agentis habetur notitia eius ex lingua,&c. vſque ad, Si autem dixeritis hoc totum eſſe abuſiue, vos quidem laboratis in eo abſque ſuſtentaculo.

A AVEROES.

Ait Auer. Summa huius ſermonis eſt ratio famoſa: & eſt quòd idioma arabicum appellat imprimentem in re, licet non habuerit electionem agens verum, non autem abuſiue. & eſt reſponſio topica, quæ non conſyderatur in reſponſionibus.

ALGAZEL.

Ait Alga. reſpondens eis. Et eſt reſponſio, ꝙ totũ hoc eſt abuſiue: actio vero vera eſt illa, quæ eſt cum voluntate. Et ratio eius eſt: qm̃, ſi nos poſuerimus innouatum ad productionem, cuius ſunt duo, vnum voluntarium, & aliud non voluntarium, ſemper intellectus attribuit actionem voluntati. & ſic etiam idioma. nam qui proiecerit hominem in ignem, & moritur, dicitur ꝙ ipſe fuerit interficiens, non autẽ B ignis, ita ꝙ, cum dicitur non interfecit eum, niſi talis, erit dictum eius verum, &c. vſq; ad, non eſſet faciens, nec agens, niſi abuſiue.

AVEROES.

Ait Auer. Hæc reſponſio eſt ex opere Sophiſtarum, qui permutantur de ſophiſticatione ad ſophiſticationem. Alga. autẽ eſt vir excelſioris gradus, & rationis. ſed forte homines ſuæ ætatis induxerunt eum ad edendum hunc librum, vt remoueret à ſe murmurationẽ, ꝙ ipſe teneat opinionem ſapientum. quoniam nemo attribuit actionem inſtrumento, eam tamen attribuunt primo motori. qui autem interficit aliquem in ignem, eſt agens in veritate, ignis vero eſt inſtrumentum interfectionis. qui vero comburitur ab igne, abſque ꝙ ſit ibi electio hominis, nemo dicit eum comburere ignem abuſiue. Modus autẽ C ſophiſticationis in hoc eſt, quoniam ipſe ratiocinatus eſt cũ eo, quod eſt verum coniunctim, de eo, quod eſt verũ ſimpliciter, & ſeparatim, & non coniunctim. & eſt locus ex locis fallaciæ, vt qui dicit de Aethiope, qui eſt albus dentibus, ꝙ ſit albus ſimpliciter. Attamen Philoſophi non dicunt quòd Deus glo. nõ vult ſimpliciter, quoniam eſt agẽs cum ſcientia: & hæc ſcientia, & agens excelſioris duarum operationum oppoſitarum, licet ambæ fuerint poſſibiles: ſed dicunt ꝙ nõ vult voluntate humana.

Ecce ꝙ cauenda ſit labes Hęreſis.

Philoſophi concedũt ꝙ Deus eſt volens.

ALGAZEL.

Ait Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem dicitur nos intendimus, cum fuerit Deus glo. agens, ꝙ ſit cauſa eſſe omnis entis, præter eum, & quòd mundus conſiſtit propter eum, & niſi eſſet

Deus glo.non imaginaretur eſſe mundi,&c.vſque ad, & nõ eſt curãdum de nominibus, cum apparuerit res ipſa. D

AVEROES.

Ait Auer. Summa eius eſt,quòd concedunt homines aduerſariis Deum glo.non eſſe agens:ſed eſt cauſa è numero cauſarum, ſine qua non perficitur res.Et eſt profectò reſponſio vilis. quoniam ſequitur ex hoc Philoſophis, vt ſit primum principiũ per viam formę vniuerſi, eo modo,quo anima eſt principium corporis. quod nemo eorum dixit.

Reprehendit Auer.illum, ſed primo dat intellectum eius verbis. d. dicimus nos quod ſententia horum verborum eſt concedere aduerſarijs, quod Deus benedictus non eſt agens,immo eſt aliqua cauſarum,qua nulla rerum ſine ea perficitur,id eſt, immo eſt cauſa formalis,& non agens. vnde forma vocatur cauſa perficiens materiam,deinde reprehendit illam d.vnde dicimus quod hæc reſpõſio eſt debilis,namque,id eſt,qm̃,ex hoc ſequitur philoſophos, quod primũ ſit principium totius,id eſt,mundi modo formę,id eſt,in genere eſſe formalis,ſicut anima eſt principium corporis,& nullus eorum, ſcilicet philoſophorũ ſic opinatur. Sed debes ſcire quod Auer.non conſtat ſibi hic.& 4.Cœli.commen.1. vbi voluit Deum eſſe cauſam vt forma:quoniam hic reprehendit Alg. quod voluit Deum eſſe cauſam vt forma tantum,ſed Auer.vult in illo loco ipſum eſſe cauſam in triplici genere cauſæ,ſcilicet vt finis,& vt forma,& vt motor, & vt dicit.12.Meta,com.7.& in commen.6. E

Deus eſt eã ĩ triplici genere cauſæ ſcdm Auer. Alga. vero ponit ipſum in gñe cauſę formalis tantum,

ALGAZEL.

Ait Alga. reſpondens eis: Dicimus ꝙ intentio noſtra eſt declarare ꝙ hoc nõ ſit operatio,& opus:ſed operatio, & ars eſt id,quod emanat à voluntate in rei veritate:& iam diximus de verificatione actionis,vſque ad,& intentum huius quęſtionis eſt patefacere errorem.

Sermo iſte eſt quaſi per ſe manifeſtus,vnde.d.ait Alga. reſpondens philoſophis,dicimus quod noſtra intentio eſt quod talis res, vult dicere mundus, non dicatur actio neque effectus, immo intendimus pro actione id, quod procedit a pura & vera voluntate.& iam declarauimus in præcedentibus,cur eſt actio ſecundum veritatem,&c.& ſermo iſte eſt manifeſtus per ſe. F

AVEROES.

Ait Auer. Hic autem ſermo ſequeretur Philoſophis, ſi dicerent id, quod ipſi dicunt.nam ſequitur eis ſecundum hanc poſitionem ꝙ non ſit mundo agens,nec naturaliter,nec voluntarie,nec aliquid agẽs vltra hos duos modos.& id,quod dixerunt,non eſt manifeſtus error eius: ſed error eſt, quoniam attribuunt Philoſophis id, quod non eſt ex dicto eorum.

Auer.reſpondet his.d.dicimus nos ꝙ hoc,ſcilicet mundum non habere agẽs ſequeretur philoſophos:ſi ipſi dicerent id,quod eis attribuit: tunc enim ſequitur eos,ſcilicet ſuppoſitis iſtis,ſcilicet ꝙ mundus non habeat agẽs nec naturaliter,nec ꝑ voluntatẽ: cũ aũt agẽs tertio modo inueniri nequeat, vult dicere ꝙ,ſi

A ſolum eſſet agens deliberans, & agens naturale, & non agens medium inter iſta, ad philoſophos ſequitur, ꝙ ipſe mundus ſit incauſatus: ſed id, quod dixit nomine philoſophorum, nihil eſt, vult dicere, quoniam datur agens tertio modo, vt dixit ſupra.

ALGAZEL.

Ait Alga. Secundus autem modus in deſtructione eius, ꝙ mundus ſit operatio Dei glo. eſt ſecundum radicem eorum, circa conditionem in actione, & eſt quòd actio eſt præfatio innouationis. & mundus apud eos eſt antiquus, non autem innouatus. & diſpoſitio actionis eſt extractio rei a priuatione ad eſſe in innouatione eius. quod quidem non imaginatur in antiquo. nam id, quod eſt, impoſsibile eſt innouari. &, cum conditio actionis eſt vt ſit innouata, & mundus apud eos eſt antiquus, quomodo ergo erit actio ipſius Dei glo?

B Hic adducit aliud motiuum ad idem, &c. d. ait Alga. ſecundus vero modus ad probandum, quod mundus non ſit effectus Dei ſecundum philoſophorum radices hic, eſt interpretatio actionis, quę eſt innouare aliquid: ſed mundus apud eos eſt ab ęterno, id eſt, non innouatus, ergo in ſecunda figura, ipſe mundus non eſt effectus Dei. (Et per actionem) Probat maiorem. d. & per actionem intelligitur attrahere rem de priuatione ad actum innouando. deinde probat minorem. d. & hoc, id eſt, actio noua non poteſt intelligi in antiquo, quia actio oportet quod ſit noua. ſed mundus apud eos eſt ab ęterno: & concludit concluſionem. d. ergo non eſt effectus Dei. vel litera reperitur aliter ſic, ſequitur quod actio oportet quod ſit noua, ſed mundus apud eos eſt ab ęterno: & tunc eſt replicatio ſecundi ſyllogiſmi, & ambę poſſunt ſtare.

AVEROES.

Ait Auer. Si autem mundus eſt antiquus ex ſe, & ens, non ex eo quòd eſt motum. omnis enim motus eſt compoſitus ex partibus innouatis, tunc non eſt ei agens omnino. Si vero eſt anti-

C quus, in eo quòd eſt in innouatione continua, & non eſt in innouatione eius principium, nec finis, id quidem, quod habet innouationem continuam, dignius eſt nomine innouationis, quàm id, quod habet innouationem, quæ ceſſat. & hoc modo mundus eſt innouatus a Deo glo. & nomen innouationis in eo eſt dignius nomine antiquitatis. Sapientes autem appellauerunt mundum antiquum, vt caueant ab innouato, quod eſt ex aliquo, & in tempore, & poſt priuationem.

Hic reſpondet argumento Alga. & ad formam oportet negare minorem, quoniam mundus continue innouatur, pro quanto eſt res mobilis & variabilis. d. ergo dicimus nos, ꝙ ſi mundus eſſet ab æterno per ſe ens, id eſt, non variabilis, nec per ſe, nec per accidens: non inquantum eſt mobilis, vt ſic mundus nullum habet agens, ſed ſup. mundus eſt mobilis & variabilis, quia quilibet motus componitur ex nouis partibus: vnde litera eſt tranſpoſita, & debet ſic ordinari, ſcilicet, non inquantum eſt mobilis mundus, igitur nullum habet agens, quia quilibet motus componitur ex nouis partibus: & ſic, tunc debet ſuppleri, ideo mundus innouatur. Deinde reſpondet cuidam tacitę obiectioni, quoniam poſſet quis

dicere: vtrum illud agens innouans continue mundum debet dici magis agens, D
quam ſi totum faceret ipſum ſemel ſimul. Reſpondet.d.& ſi eſſet antiquus cum continua innouatione,& eius innouatio non habet principium & finem,tunc illud,quod fecit acquirere continuam illam innouationem, id eſt, agens eius, dignius eſt nuncupari innouans,id eſt,agens innouans quam id, quod facit acquirere innouationem deficientem.i. finitam. Deinde recolligit ſolu.ad formam.d. vnde,hoc modo mundus eſt innouatus a Deo benedicto: & per hoc vult negare minorem illius ſyllogiſmi. Deinde ſoluit quoddam dubium, quoniam philoſophi volunt mundum eſſe ęternum, & dicis ipſum eſſe nouum, ergo contradicis eis. & ſolu.eſt nota legenti verba eius.

Dubitatio. Sed hic prouenit quęſtio,quoniam Auer.12.Me.com.44.ponit ꝙ numerus intelligentiarum cauſatarum a primo ordine quodam tanquam a cauſa agente,& tamen hic in principio ſolu.ait,ꝙ ens per ſe non nouum innouabile ſimpliciter non cauſatur ab aliquo agente: & ſic videtur contradictio. Solutio. Poteſt ſolui multum ſubtiliter,quoniã Auer. hic loquitur de agente proprie, quod agit cum aliqua innouatione. iſto modo enim vult, quod omne factum ab agente aliquo modo innouante debet eſſe in ſui eſſe nouum,aliter non fiet,cum quo tamen ſtat, ꝙ loquendo de agente non innouante,intelligentię poſſunt habere agens,vt ibidem.d. Auer.& ſic ſoluitur contradictio. & dixi hoc in quęſtione de intellectu, & in quęſtione de motore,vide ibidem. E

ALGAZEL.

Ait Alga.reſpondens pro Philoſophis. Si autem dixerit innouatio eſt inuentio entis poſt eius priuationem, reſpondemus quòd agens,cum innouauerit, vtrum quod emanat ab eo, dependensq; in eo,eſt eſſe abſtractũ?aut priuatio abſtracta?aut vtrunq;? Et falſum eſt dicere quòd dependens in eo ſit priuatio præcedens: nam non eſt agenti impreſsio in priuatione. Et falſum etiam eſt dicere vtrũque:quoniam priuatio non dependet in eo omnino, & priuatio in eo quòd eſt priuatio, non indiget agente omnino. Remanet ergo vt dependeat ab eo, in eo quòd eſt ens.nam emanat ab eo eſſe abſtractum, & nullam habet proportionem cum eo,niſi eſſe. Et, ſi ponatur eſſe continuum,ponitur proportio continua. &, ſi continuata fuerit hæc proportio,tunc proportionatum ei eſt dignius, & durabilioris impreſsionis,niſi quòd non dependet priuatio ab agente in aliqua hora.Remanet ergo vt dependeat ab eo,ex eo quòd eſt innouatum,& nihil eſt dicere quòd ſit innouatum, niſi quòd ſit poſt priuationem, & priuatio non dependet ab eo. F

Inducit Alga, pro philoſophis,&c.d,ait Alga.reſpondens pro philoſophis.et, ſi forte aliquis diceret ꝙ pro innouato intelligitur id,quod habet eſſe poſt priuationem,& mundus ſup.habet eſſe poſt priuationem,ergo eſt innouatus,& ſic effectus alicuius agentis: videtur mihi quod, hic intendit probare mundum non dependere a primo,& arguit ſic.dicimus quod, ex hoc ſequitur quoddam agens innouare aliquid, ꝙ id,quod ab eodem agente dependet de eo.i.reſpectu illius, ſit aut purum eſſe,aut pura priuatio,aut ambo. & declarat quod nullum iſtorum poteſt dici,& per conſequens mundus non poterit eſſe effectus Dei,quia nec prout habet purum eſſe,nec prout habet priuationem, nec prout habet vtrunq;,&.d. impoſsibile eſt quod ſit priuatio pręcedens, quia nulla pręceſsio.ſ.actio fit per priuationem,ſed potius defectio:& eſt impoſsibile ꝙ ſint am.bo.ſ.purum eſſe,& pura priuatio eadem ratione,remanet ergo ꝙ id, quod procedit ab eodem agen

A te, ſit purum eſſe. declarauit quō eſt illud eſſe purum, &.d. vnde, ſi eſſe continue fuerit, & illa comparatio.i. illa dependentia continua erit. &, ſi defecerit.ſ. talis dependentia vel tale eſſe, defectibilis eſſet.ſ. illa dependentia, vel illud eſſe. Et concludit propter hoc correlarium, d. & ideo comparata hęc comparatio, i. relatiua hęc dependentia erit illud, cui comparatio ſit nobilis.i. cauſa eſſendi, quę nobilis hic vocatur: & magis continuans imprimere. vult dicere, quod illa dependentia erit res dependens, cum qua eſt continua, & noua. Ex quo ſequitur quod mundus, ſi habet purum eſſe, non ſit effectus Dei: quia, pro quanto habet eſſe, nō accipit eſſe poſt non eſſe, ſed conſeruatur in eſſe. Deinde redit ad illud, quod iam dixerat.ſ. ꝙ priuatio non ſit effectus agentis.d. ſed priautio nō depēdet de actione in tempore: quia, quod non eſt, non dependet: quia igitur effectus agentis nec eſt purum eſſe, nec pura priuatio, concludit propoſitum dicens, ergo quod dependet de eo.i. de eo inquantum innouatur, & pro.i. ipſum eſſe innouatum non eſt aliud, niſi quod ſit ens poſt priuationem, & addit quod iſto modo priuatio non dependet de eo. Ex quibus apparet reſponſio pro philoſophis: quoniam dici non poteſt, quod mundus ſit effectus Dei: quia, non prout habet purum eſſe, quia vt ſic non eſt effectus, ſed potius conſeruatur. nec, prout habet priuationem, quia pro illo non dependet quia, vt ſic nihil eſt, nec pro eſſe vtroque: ideo non eſt effectus Dei. & ſic reſpondet pro philoſophis.

B

AVEROES.

AIt Auer. Hic ſermo eſt ex reſponſionibus Auicennæ in hac quæſtione Philoſophorum. & eſt ſermo ſophiſticus: quoniam dimiſit in eo vnum membrum diuiſionis vniuerſalis. Nā ipſe dixit ꝙ actio agentis aut dependet ab innouato in eſſe, aut in priuatione præcedenti, in eo ꝙ eſt priuatum, aut in vtroq; ſimul: & eſt falſum vt dependeat a priuatione: nam agens nō agit priuationem: & propter hoc etiam eſt inconueniens vt dependeat ab vtroq; : ergo remanet vt dependeat in eſſe, & innouatio nihil aliud eſt, niſi dependentia actionis in eſſe, ſcilicet ꝙ actio agentis eſt inuentio, & ſunt æqualia in hoc, eſſe, cui præcedit priuatio, & eſſe, cui non præcedit priuatio. Modus autem fallaciæ in hoc ſermone eſt, quoniam actio agentis non dependet in eſſe, niſi hora priuationis, & eſt eſſe, quod eſt in potentia, & non dependet in eſſe, quod eſt in actu, in eo quod eſt in actu, nec in priuatione, in eo ꝙ eſt priuatio, ſed in eſſe diminuto, cui euenit priuatio. & actio agentis non dependet in priuatione: priuatio enim non eſt actio: & non dependet in eſſe, cui non copulatur priuatio. nam eſſe, quod fuerit in perfectione ſua vltima non indiget inuentione, nec inuentore: eſſe autem, cui copulatur priuatio, non reperitur, niſi in hora innouationis innouati. Quare non euadit ab hoc dubio, niſi ponat ꝙ mundus nunquam defecit copulari cum eſſe ſuo priuationem, & adhuc non deficiet copulari ei, ſicut eſt in eſſe motus. nam ipſe continue indiget motore. Et verificantes ex Philoſophis dicunt ꝙ hęc eſt diſpoſitio mundi ſuperioris cum creatore glo. præcipue eius, ꝙ eſt ſub mundo ſuperiori. & in hoc differunt creata a factis. nam facta, cum inuenta ſunt, non copulatur eis priuatio, propter quam indigent agente, quo eſſe eorum permanet.

Quid Innouatio.

C Quando actio dependet ab agente.

In quid differunt creata a factis.

Primo inducit ſummam verborum iſtius, deinde decalarat ſolutionem aliam D pro philoſophis.d. igitur primo, dicimus nos quod verba hęc ſunt de reſponſione Aui.in pręſenti quęſtione nomine philoſophorum, & ſunt verba erronea: dimiſit enim vnum diuiſionis membrum, deinde teperit ſententiam illorum verborum, &.d.videlicet, quod ipſe dixit eſt, ꝙ actus agentis.i.operatio agentis nõ euadet, quin dependeat de innouato.i.quod non ſit circa innouatum in eſſe.i.inquantum habet purum eſſe, aut priuatione pręcedente.i.circa priuationem præcedentem eum, prout priuatum eſt, aut in ambo ſimul, id eſt circa ambo. Deinde deſtruit membra, ſicut fecit Alga.dicens, impoſsibile eſt quod dependeat de priuatione, quia priuatio non ingreditur actionem: & ideo impoſsibile eſt de priuatione eis duobus modis.i.& per idem impoſsibile eſt vt ſit circa ambo: remanet ergo quod dependeat ad eſſe.ſ.ꝙ actio agẽtis ſit de re eſſe. ergo ſequitur. ex hoc quod eſſe, quod eſt poſt priuationem, & eſſe, quod priuatio pręcedit ipſum, ſint ęqualia, ideſt, quod priuatio, & eſſe ſint idem. probatur, quoniam res dependet, prout eſt; ſed prout eſt, non requirit agens, ergo, prout dependet, non requirit nõ eſſe: igitur eſſe, & non eſſe ſunt vnum & idem. Soluit Auerroes, qm̃ non tenent mundum non eſſe effectum Dei, vt eis imponit Alga. ideo reſpondet argumento Alga. dicens. quod hęc eſt ſophiſticatio, & locus eius, vult dicere ſophiſticationis: quia actio agentis non dependet de eſſe in tempore priuationis, quod E eſt eſſe in potentia: vult dicere ꝙ actio agentis non conſiſtit circa puram priuationem de eſſe in actu, ideſt non conſiſtit circa eſſe in actu, inquantum in actu, immo de eſſe defectibili, ideſt circa eſſe contingens, qđ contingit ei priuatio. Deinde reſumit argumentum, d. ergo actio agentis non dependet de priuatione: quia priuatio non eſt actio.i.effectus, nec dependet de eſſe in cõiuncto.i.non iũcto priuationi. id nanque, quod habet eſſe in vltima perfectione, ideſt vltima actualitate, non indiget de aliquo dante eſſe, ideſt aliquo agente. Deinde concludit circa quod eſſe conſiſtit, & dicit: & eſſe coniunctum priuationi non reperitur, niſi in tempore innouati innouationis, ideſt in tempore innouationis alicuius innouati.i.rei habentis aliquam continuam nouitatem. & ideo nullus a dicto dubio euadere poteſt, niſi ſupponat quod mundus in ſuo eſſe ſemper coniunctus ſuit priuationi: & adhuc adiungitur ei, ſicut eſt in eſſe motus, qui ſemper indiget de mouente, quaſi dicat, quod ſicut de motu, ita de mundo: ſed motus, quia eſt actus, cui admiſcetur ſemper aliquid factum & aliquid fiendum. ideo indiget mouente, ita in propoſito de mundo. vnde dicit, vt veraces philoſophi putant, quod mundus ſupremus.i.vniuerſus, ſic ſe habet cum ipſo Deo glorioſo. vult dicere, ſicut motus ſe habet cum mouente, maxime cum rebus inferioribus, ideſt maxime ſecundũ mundum inferiorem contentum in ſphæra actiuorum & paſsiuorum. Ex his ſequitur ſolutio quęſtionis, ſcilicet, quod mundus ſit effectus Dei, quoniam ſemper F eſt in continua innouatione. (Et in hoc) annectit quandam differentiam inter res nouas, & ęternas, & dicit, in hoc differunt res creatę ab ęternis, ideſt res nouatę ab ęternis: quia effectę, ideſt res ęternę factę, quando ſunt, non adiungitur eis priuatio, ex qua de agente indigeant, propter quam indigeant agẽte, & ab eo continuatur ipſarum eſſe, vult dicere quo continuetur & perpetuetur ipſarũ eſſe.

Prima dubitatio. Hic ſvnt mvltae quęſtiones. Prima, quia Auerro. dicebat Alga. eſſe diminutum quantum ad hoc, quod non poſuit quartum membrum diuiſionis

Secunda. dictę: & tamen videmus Auer. non poſuiſſe illud quartum membrum. Secunda, quia ſicut mundus ceſſaret ablato primo motore, ita intelligentię ceſſarent ablato primo motore: ergo, ſicut mundus propter id dependet a primo, ita intelli-

Tertia. gentię: ergo intelligentię habent verum efficiens, ſicut mundus habet. Tertia, quoniam ſi mundus continue innouatur, ergo in ſui natura poteſt deſinere eſſe. ergo aliquãdo deſinet eſſe, aliter aliquod in ſui natura corruptibile nunquam de-

Quarta. ſineret eſſe, contra vltimum primi cœli. Quarta, videtur adhuc ſol. Auer. non

Quinta. eſſe conueniens. quoniam, ſi effectus dependet ab aliquo agente, vel dependet quando eſt, vel quando non eſt. & ad hoc Auerro. non reſpondet. Quinta, videtur quod effectus poſtquam eſt, non dependeat ab eius cauſa agente, Socra. n. poſtquam eſt, non dependet a patre, nec fœmina.

A HIC VOLO ALIQVA CONGREGARE. Et primo debes ſcire, quod aliquod ens poteſt apud philoſophos tribus modis poni in eſſe. Vno modo, ꝙ ex ſe formaliter ſit neceſſe eſſe, ſed ab alio effectiue: ſicut iſta propoſitio, homo eſt riſibilis, eſt formaliter, & ſecundum quod talis neceſſaria. attamen a pręmiſſis effectiue dependet: quoniam, cum neceſsitate formali illius compoſsibilis eſt dependentia ab alio in genere agentis, licet non ſit illi compoſsibilis in genere eſſe formalis. Secundo modo, ꝙ eſſe aliquod eſt ex ſe formaliter eſſe neceſſario, & tamen ab alio dependenter propter ordinem eſſentialem: quoniam, propter ordinem eſſentialem ordinatorum, contradictio eſſet ſecundum eſſe ſine primo, licet non econtra, & tertium eſſe ſine ſecundo, & non econtra. Vnde, licet ſecundum dependet a primo, non tamen cauſatur a primo nec in genere formæ, nec in genere agentis, nec in aliquo genere eſſe ſecundum iſtum ſecundum modum. At tamen ſecundum eſt a primo dependenter propter ordinem eſſentialem ſecundi ad primum, & tertij ad ſecundum. vnde, proprie hic ordo eſt inter perfectius, & imperfectius non inter cauſam, & cauſatum. Tertio, aliquod habet eſſe ex ſe formaliter poſsibile, neceſſario tamē ab alio, quia illud, a quo habet eſſe neceſſario, cauſat illud. His tribus modis viſis, dicendum modo qualiter res omnes comparantur ad primum ſimpliciter ſecundum opinionem huius philoſophi. Et

Tripliciter aliquod ens ponitur in eē.

Quō res cōparantur ad primum.

B videtur mihi ꝙ, ſi loquamur de rebus ſimpliciter, & formaliter ęternis, cuiuſmodi ſunt ſubſtantię mouentes orbes, duobus modis comparantur ad primum, ſcilicet cauſaliter, & dependenter: & huiuſmodi declaratio eſt, quoniam, licet in ſuis naturis ſint formaliter & per ſe neceſſarię, attamen ſecundum iſtos philoſophos oportet vt effectiue ſint ab alio; quod ponit Auer. in.12, Meta.com.44. ſicut.n. concluſio iſta, homo eſt riſibilis, eſt formaliter neceſſaria, attamen effectiue dependet a pręmiſsis ſecundum omnes. ſic omnes intelligentię ſunt ſecundum eorum naturas, & formaliter neceſſarię, attamen a primo effectiue. & hoc plane ponit Auer. in.4.cœli. commen.1. videtur etiam mihi, quod comparentur ad primum dependenter: quoniam, ſecundum philoſophos ponitur ordo eſſentialis in operationibus eſtarū, & per conſequens in eſſentijs. & hoc ſignificauit Auer. 12.Meta.com.prędicto.44.&.9.Metaphy.com.17. vbi dixit, quomodo intelligentię mouent primarie & per ſe; adeo quod, ſi Deus poſſet agere ſine eis, eſſent ocioſę, & idem.2.cœli com.17.&.21. ideo comparantur etiam ſecundo modo ſine dubio: & hoc innuit Auer. in fine ſolutionis huius dubij, cum dicit, quod intelligentiæ ſeu res æternę, quando ſunt, non adiungitur eis priuatio, vult dicere, quia ſunt formaliter neceſſarię, ideo ſic ſunt effectę. Ex his apparet, qualiter intelligentię non habēt agens ſecundum famoſitatem dictum, quod intelligitur cum noua cauſatione, & hoc negat Auerro. ſępe de ęternis, volens entia

Intelligētiæ dupliciter cōparantur ad primum.

Correlariū.

C ęterna ſimpliciter non habere agens ſecundum famoſitatem dictum, quod agit innouatione media. Si vero loquamur de rebus corruptibilibus. Dicendum, ꝙ nulla res vna numero in ſui natura poſsibilis, & formaliter contingens poteſt ab alio eadem numero perpetuari, ſed bene eadem ſecundum ſpeciem: quoniam elementum ſecundum partem corrumpitur, & tamen totum ſecundum ſpeciem remanet, vt dicitur.2.de Genera.com.37. ſimiliter motus cœli, qui continue forte eſt alius, & alius, vt ſaltem in accidentibus non habet modo locum. Ex his ſequitur ꝙ mundus eſt ęternus ſecundum ſpeciem, non ſecundum numerum: quoniam, ſicut elementum continue eſt aliud, & aliud, ita mundus eſt alius, & alius cōtinue; &, ſicut elementum manet ęternum ſecundum ſpeciem, ita mundus. poteſt tamen dici ęternus ſecundum numerum ęquiualenter, vt alibi dixi. Sed, ſi totum hoc eſt ita, apparet qualiter mundus poteſt habere agens etiam ſecundum famoſitatem dictum; quia ei ineſt aliqua innouatio, quę eſt requiſita in ratione famoſi agentis. His habitis, reſpondeo modo rationibus in contrarium. Ad primum dicendum, quod quatuor ſunt membra, quę innuit Auerrois, primum, ſcilicet quod eſt priuatio: ſecundum, eſſe purum: tertium, commixtio priuationis & eſſe, vt motus: quartum, eſſe in continua immutatione cum aliqua permanentia, ſicut eſt in ſubſtantijs permanentibus, tamen occulte nutribilibus, vbi enim non apparet nutritio ita manifeſte, & de quo dixit eſſe mundum, ſi bene conſideret

Nulla res corruptibilis poteſt ab alio eodē numero perpetuari, ſed bene eadē ſpecie.

Mūdus pōt habere agēs ſecundū famoſitatem.

Solutio ad primam.

Nō eodem modo depē

Dependent intelligẽtię a deo, ſicut mũdus. Intelligẽtiæ non habent agens ſecundũ famoſitatẽ, ſicut mũdus.

& hoc intendit Auerroes. Ad ſecundum concedo intelligentias dependere a D
primo, ſed non eo modo, ſicut mundus: quoniam mundus dependet tanquam res
cum aliqua innouatione, quia non eſt formaliter neceſſarius: intelligentię ſine
innouatione, quia ſunt formaliter neceſſarię, ideo ipſe mundus poteſt habere ve-
rum & famoſum agens, non ſic intelligentię: ideo negatur ſimilitudo, & conce-
ditur conſequens ſecundum modum dictum. Ad tertium apparet ſolutio: conti-
nue enim deſinit eſſe, quia continue eſt alius, non tamẽ ſic deſinit eſſe quod nihil
ei equiualenter ſibi ſuccedat, quia eſt perpetuus, ſicut fluuius, maxime quo ad
partem inferiorem. Ad quartum apparet ſolutio. Si enim loquamur de poten-
tia in fieri, dependet, quando habet medium eſſe inter priuationem eius, & eſſe:
quia actio actualis conſiſtit circa rem habentem eſſe in medio, vt dixi ſupra. Si
vero loquamur de potentia in facto, dicitur quod continue dependet, quia conti-
nue innouatur: vt ergo equiualenter ſit, oportet vt ſit aliquod perpetuum, vt di-
xit Auerroes: & tunc dico quod dependet, quando eſt: & hoc voluit Auerroes.
Ad vltimum, iam reſpondet Auicenna in ſexto ſuę Metaphyſicę capitulo vl-
timo, Vult enim, quod cauſa ſimul ſit cum cauſato vniuerſaliter: ideo Sor-
tes, quando eſt, adhuc habet agens conſeruans: quoniam illę diſpoſitiones, quę
fuerunt eius effectiuę, conuerſæ ſunt, & factæ ſunt eius conſeruatiuæ, & regi-
tiuę: ideo dimiſſo humido radicali, & calore naturali a principio generationis E
contractis, diminuitur vitę vt dicit Alexãder in primo de genera. & Auerroes
refert ipſum commento 38. ibidem. Ex his apparet intentio Auerrois ali-
qualiter. Licet multum loquutus ſim de hoc in quęſtione de intellectu, in.q.
an ſit aliqua virtus infinita in tertio de anima, in expoſitione mea de ſubſtan-
tia orbis: ibi enim declaraui infinities iſtud. Et debes ſcire, quod omnia hæc
dicta ſunt hic poſita, & non probat: ſecundum enim fidem noſtram oportet di-
cere quod Deus vnica actione produxit mundum, & in inſtanti, vt patet: & iam
hoc declaraui ſępe.

ALGAZEL.

Ait Alga. Cum autem dicitis quòd ens impoſsibilis eſt inuen-
tio eius, ſi intelligitis per id, quòd in futurum non habebit
eſſe poſt priuationem, eſt verum. Si vero intelligitis quòd in
hora, qua eſt, non eſt, iam declarauimus quòd ipſum non eſt, niſi
cum eſt, non autem hora, qua non eſt. nam eſt, cum agens eius id adin F
uenit: & agens non adinuenit id hora priuationis, niſi hora, qua eſt
aliquid eius. & adinuentio eſt copulata ei, quòd agens adinuenit, &
actum inuentum. nam inuentio eſt præfatio proportionis inuentoris
ad inuentum; & totum hoc cum ipſo eſſe, non autem antea: ergo in-
uentio non eſt niſi inuento, ſi intelligimus per inuentionem propor-
tionem, qua agens inuenit, & actum inuentum dixerunt. Et in hoc ter
minamus quòd mundus ſit Dei glo. actio antiqua, & æterna, & nul-
la eſt hora, in qua non ſit Deo glo. actio in eo: nam alligatum eſt eſſe
agenti, &, ſi continuata fuerit alligatio, continuatur etiam eſſe. ſi vero
ceſſauerit, ceſſat. non autem ſicut imaginamini quòd Deus glo. ſi ima
ginati fuerimus priuationem eius, remaneret mundus. quoniam exi-
ſtimatis quòd ipſe ſit, ſicut ædificator cum ædificio: quia ipſe deficit,
& remanet ædificium. nam remanentia ædificii non eſt ex ædifica-
tore, ſed eſt ex ſiccitate retinente compoſitionem eius. ſi enim non eſ-

A ſet in eo virtus retentiua, vt aqua exempli gratia, non poteſt imaginari remanentia figuræ innouatæ in actione agentis in eo.

AVEROES.

Ait Auer. Et forte mundus eſt huiuſmodi. demum non verificatur iſte ſermo, & eſt vt ſit inuentio ab agente inueniente, dependens in eſſe, in eo ꝙ eſt in actu, in quo non eſt diminutio omnino, nec potentia potentiarum, niſi imaginemur quòd ſubſtantia entis eſt, cum eſt ens. Nam ens actum non eſſet inuentum, niſi per inueniens agens. &, ſi fuerit ipſum eſſe inuentum ab inuentore aliquid additum ſubſtantiæ eius, non eſt neceſſe vt auferatur eſſe, cum aufertur hæc proportio quæ eſt inter inueniens agens, & ens actum. ſi vero non erit aliquid additum, ſed ipſummet eſt in relatione, ſ. in eo quòd eſt inuen-B tum, poteſt eſſe id, quod dixit Auicenna. Attamen hoc non conuenit mundo. quoniam mundus non eſt ens in prædicamento relationis, ſed eſt in prædicamento ſubſtantiæ: relatio vero eſt quid eueniens ei. Et forte hoc, quod dixit Auicenna, eſt verum in formis corporum cœleſtium cum eo, quod apprehendunt de formis ſeparatis a materia. quoniam Philoſophi exiſtimant hoc. declaratum eſt enim ꝙ hic ſunt formæ ſeparatæ a materiis, quarum eſſe eſt in formis earum, & ꝙ ſcientia mutatur ad ſcitum hic. ſcitum enim eſt in materia. In antiquo hæc non habentur.

ALGAZEL.

Ait Alga. reſpondens Philoſophis. Et reſponſio eſt ꝙ actio dependet in acto ex innouatione eius, non ex parte priuationis eius præcedentis, nec ex parte eſſe eius tantum. quoniam non dependet in eo, in aduentu horæ innouationis apud nos, & eſt ens: de-C pendet autem in eo hora innouationis eius, ex eo ꝙ eſt innouatio, & exitus ex priuatione ad eſſe. ſi autem auferatur ab eo innouatio, non intelligitur eſſe actionem. & hoc non intelligimus in agente. & dictum veſtrum, ipſum eſſe innouatum idem eſt, quod fuerit cum priuatione præcedenti. & eſſe cum priuatione præcedenti non eſt de actione agentis. & poſitio ponentis eſt talis, immo eſt conditio in eſſe actionis agentis, ſcilicet præceſſio priuationis, eſſe autem, cui non præcedit priuatio, ſed eſt continuum, conuenit vt ſit actio agentis. & non omne, quod requiritur vt ſit agens agens, neceſſe eſt vt ſit actio agentis. quoniam ſubſtantia agentis, & poſſe eius, & voluntas eius, & ſcientia eius eſt conditio requiſita ad hoc vt ſit agens. & hoc non eſt de conditione agentis. ſed nos non intelligimus agens, niſi ens.

Inducit Algazel reſponſionem ad philoſophos, et. d. Ait Algazel reſpondens ad philoſophos, nos dicimrs quod actio, id eſt, effectus dependet de agente, inquã tum illa actio innouatur, id eſt, inquantum ille effectus innouatur, nõ ratione priuationis eam præcedentis, nec inquantum habet eſſe: vult dicere formam, vult di-

cere nullo modo innouatum tantum, quia ipſum ens exiſtens non dependet a D
Deo in agente ad inducendum innouationem, quia nullam habet. Debes ſcire, quod res poteſt dependere ab agente. Vno modo, quia nunc eſt, & immediate ante hoc non extiterit: ſicut Sortes, quando eſt actu modo poteſt dependere, quia nunc eſt, & ante non fuit, ſed non ſub iſto eſſe præciſe, ſed bene huic æquivalenti: ſicut eſt de mundo, vel motu, & elemento, vt dixi. Dicit modo Algazel, quod actio non dependet ab agente, inquantum innouatur, ſine præceſsione priuationis illius, nec inquantum habet eſſe, ſcilicet ſimpliciter nullo modo innouatum: ergo dependet de eo, ſcilicet agente in ſua innouatione, inquantum eſt innouatio, & exitus de priuatione ad eſſe: vult dicere, inquantum habet eſſe, quod eſt admixtum alicui priuationis, vt dixi ſecundo modo. Vel forte litera eſt corrupta, & debet legi ſic: & non exitus de priuatione ad eſſe, & intentio taliter, quod ipſum agens non intelligeremus ſi ab eo innouatio remoueretur: hæc igitur fuit argumentatio philoſophorum, vt dictum fuit. Contra, arguit Algazel, & quando dicitur quod eſſe ipſum nouum intelligitur, quod priuatio præcedit eum, & hoc non eſt de agente actionem, id eſt, mundum: vult ſubintelligere reſponſionem datam huic, ideo confutat illam confirmando iſtud. d. Dico quod verum eſt, ſed hoc eſt pactum, id eſt, cõditio actionis agentis, id eſt, effectus, videlicet, quod priuatio præcedat eam: ergo non ſic ſe habet, immo eſt continuum, id eſt, ſemper ens, & nõ pertinet quod ſit actio, id eſt effectus agentis: vnde ſyllogiſmus poteſt ſic componi. Omnis effectus habet eſſe poſt priuationem: mundus, qui eſt actio agentis, per te non habet eſſe poſt priuationem; ergo non eſt effectus agentis In ſecunda figura. (Neq; quodcunq;.) Remouet quoddam dubium: poſſet quis dicere, vtrum quicquid eſt idem agenti, eſt ratio agendi? & hoc dubium habet ortum ex ſuperioribus: quoniam ſupra dixit, debent agere mundum per ſuam ſcientiam, quæ eſt ſua eſſentia. Soluit dicens, neq; quodcunq; fuerit in agente in eſſe eſt agens; vult dicere ſecundum rem, licet non ſit ratio agentis: ſubſtantia nanq; agentis, & ſua voluntas, & ſua ſcientia ſunt vnum re in eſſe agentis, & non ſunt de partibus agentis, inquantum agens. Ex his apparet ſolutio ad rationem philoſophorum. E

Res dupliciter dependẽt ab agente.

AVEROES.

AIt Auer. Hic ſermo eſt totus verus, quòd actio agentis dependeat in acto, in eo quod eſt mobile, motus autem ab eſſe, quod eſt in potentia, ad eſſe, quod eſt in actu, appellatur innouatio, &, F
ſicut dixit priuatio eſt conditio ex conditionibus eſſe motus a motore, & id, quod eſt conditio in actione agentis, non eſt neceſſe, cum non dependeat in eo actio agentis, vt dependeat in eo contrarium, vt intulit Auic. neceſſario. Sed Philoſophi opinantur quod entium quædam ſunt, quorum differentiæ ſubſtantiales ſunt in motu, vt ventus, & alia, & cœlum, & quod eſt ſub eo, ſunt huius generis, ex entibus, quorum eſſe eſt in motu. &, cum ſic fuerit, ergo eſt in innouatione continua, quæ non defecit, nec deficiet. & ſecundum hoc, quemadmodum ens æternum eſt verius in eſſe, quàm non æternum, ſic etiam id, cuius innouatio eſt æterna, dignius eſt nomine innouati, quàm id, cuius innouatio in aliqua hora. Et, niſi eſſet mundus huiuſmodi, ſ. quod ſubſtantia eius eſt in motu, non indigeret mundus poſt eſſe ſuum creatore glo. ſicut non indiget domus eſſe ædificatoris poſt complementum, & ſeparationem eius ab ea, niſi eſſet mundus in prædicamento relationis, vt

Entiũ quædam ſunt quorũ drĩę ſubſtãtiales ſunt in motu.

conatus

A conatus eſt Auicenna declarare in ſermone præcedenti. Et iam diximus nos ꝙ id, quod conatus eſt in hoc, eſt verum in formis corporum cœleſtium. &, cum ſic fuerit, mundus indiget inuentione agentis hora ſui eſſe, ex eo ꝙ eſt agens ambobus modis ſimul, ſcilicet quia ſubſtantia mundi conſiſtit in motu. & quia forma eius, qua ſuſtentatur, & exiſtit, eſt de prædicamento relationis: non autem qualitatis, ſcilicet diſpoſitionum, & habituum numeratorum in prædicamento qualitatis. & omne, cuius forma ingreditur in hoc genus, & numeratur in eo, eſt, cum exiſtit, & perfectum eſt eſſe ſuum, non indigens quidem agente. Et hoc totum diſſoluit tibi hanc ſimilitudinem, & aufert à re confuſionem, quæ generatur in hominibus ex iſtis ſermonibus contrariis.

Subſtantia mundi cōſiſtit in motu. Forma mundi eſt de prędicamento relationis.

Modo Auerroes reſpondet argumento Algazel. quod erat in ſecunda figura, dicens. Dicimus nos, quod omnia iſta verba ſunt vera. Vult dicere quod tā maior, quam minor ſunt veræ ad bonum ſenſum: cuius cauſam dat dicens, quia actio agentis dependet de effectu, id eſt, circa effectum, prout eſt mobile, & B motus de primo ſuo eſſe, quod eſt in potentia vſque ad ſuum eſſe in actu, dicitur innouatio, & priuatio, ſicut dicit ipſe: quia eſt vnus pactorum. Vult dicere, priuatio eſt vna conditio eſſe motus a mobili. Et per hoc ad formam apparet: mūdus enim, cum innouatur continue, id eſt, habet priuationem aliquam, ideo apparet ſolutio. (Et non oportet). Soluit ad idem manifeſtius, d. Et non oportet quādo id, quod eſt neceſſarium, id eſt, continuum in actione agentis, non dependet de actione agentis, quod debeat de ſuo contrario, immo debeat non dependere, qđ eſt contrarium ad dependere, ſicut aſſerebat Auicenna. Voluit dicere, quod non eſt vera maior ſyllogiſmi dicti, & probat hoc auctoritate philoſophorum. d. philoſophi tamen opinati ſunt, quod ſunt aliqua entia, quæ ipſarum definitiones ſubſtantiales conſiſtunt in motu. Vult dicere, quarum non ſunt in motu, ſicut ventus, & aliæ res: & quod cœli, & inferiores res videlicet, ignis. & aer, &c. ſunt de hoc genere, ſcilicet ſunt de entibus, quæ ipſarum eſſe conſiſtunt in motu. (Et ſic.) Probat hoc ratione, & componitur ſic: res ſempiternæ nouæ habent agens: ſed multæ res, vt mundus, & elementa, & reliqua ſunt entia ſempiterna noua: ergo dependent ab æterno agente: huius ſyllogiſmi probatur minor auctoritate philoſophorum. Deinde ponit vim argumenti dicens. Si ſic, ergo ſunt in continua innouatione ab æterno. Vult dicere ab agente ſemper, & C ſempiterno. Deinde probat maiorem dicens. Sicut ens æternale dignius eſt quam inæternale, id eſt, corruptibile: ſimiliter id, quod ſua innouatio eſt ab æterno, principalius eſt in nomine noui quam id, quod ſua innouatio eſt aliquo tempore. Ex hoc apparet maior: quia, ex quo eſt dignius innouatione noui, ergo debet habere agens. (Et ſi mundus.) Probat idem per ſyllogiſmum hypotheticum, ſic dicens: &, ſi mundus in tali caſu eſſet, ſcilicet quod eius ſubſtantia non eſt in motu. Vult dicere ſemper, mundus non indiget poſt ipſius eſſe de Deo benedicto: ſed mundus ſemper indiget: ergo eſſe eius eſt ſemper in nouitate. (Sicut domus.) Probat illam conditionalem per ſimilem dicens, ſicut domus poſt ſuum eſſe non indiget de ædificatore. (Niſi mundus.) Ponit ſolutionem Auicennæ dicens, niſi mundus eſſet de prædicamento relationis, vt inſudauit ſe Auicenna oſtendere. Voluit dicere, niſi mundus non ſit factus a Deo, ſed dependens ab eo. Contra arguit Auerroes primo dicens. Nos vero dicimus, quod ipſe poſuerat de mundo, verum eſt in forma, id eſt, ſubſtantiis ſeparatis ſupercœleſtium corporum, & non in rebus innouatis. (Et ſi ſic.) Arguit melius, & declarat quod magis propoſitum habeat per hoc dicens, & ſi ſic: ergo mundus indiget de agente in tempore ſui eſſe, inquantum eſt agens, duobus modis, ſcilicet in eſſe exiſtens ſubiectum mundi in motu, & eſſe eius, vt forma, ex qua conſtruitur. Vult dicere, quod ſi ſic, ipſe mundus duobus

modis indigeret agente. Vno modo, pro quanto continuo mouetur. Alio modo, D
inquantum habet formam, per quam exiſtit. Deinde remouet quoddam dubiũ.
Poſſet quis dicere, quod mundus non innouatur, ideo vno modo tantum depen-
det, ſcilicet quo ad formam, dicit: & ſi ipſius eſſe. Vult dicere, eſſet de natura re-
lationis, non qualitatis, id eſt, eſſet tantum dependens non mobile, non indigeret
agẽte: quodlibet enim, quod ſua forma ingreditur hoc genus, ſcilicet relationis,
quando reperitur, & perficitur, id eſt, eſt completum ſimpliciter, nõ indiget eſſe
de agente. Vult dicere vere & famoſe, & addit: ob hoc, id eſt, propter hoc remo
uetur prædictum dubium, quod poſſet cadere in ratione contra Aui. Et ſermo
eius patet, & omnia hæc ſunt manifeſta per ſe, ex dictis in alio dubio.

Dupliciter mũdus depẽdet à Deo.

Sed debes scire, pro intellectu ſententiæ Auerro. quod mundus po-
teſt duobus modis dependere ab ipſo Deo. Vno modo, in genere eſſe agentis fa
moſi. Alio modo, in genere eſſe agentis occulti. Si enim mundus conſideretur,
quantum ad motum & operationes eorum, quæ ſunt in mundo: quia eſſe eorũ,
quæ ſunt in ipſo, non poſſunt eſſe ſine operationibus, ideo conſeruans & efficiẽs
operationes, & motum mundi dicitur agere mundum, & entia in mundo. Et ſic
mundus fit ab agente famoſo, pro quanto, vt ſic participat nouationem quandã.
Et ſic mundus eſt de prædicamẽto qualitatis, vel effectus de prædicamẽto qua-
litatis, pro quanto fit propter motum & operationes, quæ ſunt qualitas. Alio E
modo, poteſt conſiderari mundus, vt eſt quædam ſubſtantia in ſe permanens &
ſempiterna et: quia, vt ſic, non participat nouationem. ideo, vt ſic, nõ habet agẽs
proprie & famoſe, ſed tantum eſt de prædicamento relationis, id eſt dicitur ef-
fectus dependens. Et ſic apparet qualiter ipſe duobus modis fit, & perſiſtit. hæc
eſt ſentẽtia Auer. Attamen ſecundum nos aliter dicendum, vt ſcis ex dictis.

ALGAZEL.

Ait Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem conceditis abu
ſiue eſſe actionem ſimul cum agente, & non poſtponi ei, ſequi
tur ex hoc, vt ſit actio innouata, ſi agẽs fuerit innouatum. aut
antiqua, ſi fuerit antiquum. Si autem conditionaueritis quòd retarde-
tur actio agenti tempore quodam, hoc eſt falſum. quoniã ex motione
manus in vaſe aquæ mouetur aqua cum motu manus, non antea, nec
poſtea. nam, ſi motio eſt poſtea, erit manus cum aqua, antequam de-
clinet ad aliud latus. ſi vero antea, ſepararetur aqua à manu. &, cũ fue F
rit cum ea, eſt cauſatum eius, & actio ex parte eius. ſi autem poſueri-
mus manum præcedere aquam, quæ mouetur, erit motus aquæ etiam
continuus. & ipſe quidem cum continuatione ſua cauſatus, & actus, &
non prohibetur hoc in poſitione cõtinuitatis. & ſic eſt proportio mun
di ad Deum glo.

RESPONSIO.

Ait Auer. In motu autem cum motore eſt verum. in ente vero
quieſcente cum inuentore eius, ſeu in eo, cuius natura non
eſt quieſcere, aut moueri, ſi ponatur inuentor, huiuſmodi nõ
eſt verum. hæc autem proportio inuenitur inter agens, & mundum
ex eo quòd mouetur. quòd autem omne ens neceſſe ſit vt ſit actio eius

Hæc Auer. verba deſũt in antiquiori exẽplari.

A copulata eſſe, eſt verum, niſi acciderit enti aliquid extra naturam, aut
accidens accidentium, ſiue ſit actio naturalis, ſiue voluntaria, idem
eſt. Et vide quomodo poſuerunt ſecta Aſſaria ens antiquum, & pro-
hibuerunt ei actionem in ſuo eſſe antiquo, deinde conceſſerunt id ei,
adeo ꝙ eſſe eius antiquum diuiditur ad duplex eſſe antiquum, præ-
teritum, & futurum. & hoc totum eſt apud Philoſophos deceptio,
& confuſio.

ALGAZEL.

AIt Alga. reſpondens Philoſophis. In ſermone præcedenti di
ximus non negare actionem cum agente, poſtquã fuerit actio
innouata, vt motus aquæ, qui innouatus eſt ex priuatione. &
poſsibile eſt vt ſit actio aquæ, ſiue ſit retardans à ſubſtantia agentis,
ſiue coniunctum ei. Negamus tamen actionem antiquam. nam id, qđ
B non innouatur ex priuatione, appellamus actionem abuſiue abſolute
abſque veritate, cauſatum vero, cauſa poſsibile eſt vt ſit innouata, &
vt ſit antiqua: vt dicitur ꝙ ſcientia antiqua eſt cauſa vt ſit antiquum
ſciens, & tamen non loquimur de ea, loquimur enim de ea, quæ appel
latur actio, & dependentia cauſæ non appellatur actio cauſæ, niſi abu
ſiue, ſed appellatur actio cum conditione ꝙ ſit innouata ex priuatio-
ne. nam abuſio abutentis in appellando antiquum continuum in eſſe
actionem in aliud, erit abuſio accommodata. Et, cum dicitis ſi imagi
nati fuerimus motum aquæ cum digito, antiquum non extrahit mo-
tum aquæ, quin ſit actio, eſt error. nam digitus non habet actionem:
agens vero habens manum eſt inuentor. ſi autem imaginati fuerimus
antiquum, erit motus manus actio eius, ex eo ꝙ quælibet pars motus
eſt innouata ex priuatione, & hac conſyderatione erit cum ea. motus
vero aquæ tantum non dicimus ꝙ ſit de actione eius, ſed eſt de actione
Dei glo. & quomodocunque ſit eſſe actionẽ prouenit, ex eo ꝙ eſt in-
C nouatum: quoniam eſt continuæ innouationis, & eſt actio, ex eo ꝙ eſt
innouata. * Deinde dixit Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem
dicitur, ſi conceditis ꝙ proportio actionis ad agẽs, ex eo ꝙ eſt, ſit ſicut
proportio cauſati ad cauſam, deinde conceditis imaginationem conti-
nuitatis ex proportione ad cauſam, tunc nos non intelligimus in dicẽ
do ꝙ mundus ſit actio, niſi ꝙ ſit cauſatum continuæ proportionis cũ
Deo glo. Si autem non appellabitis hoc actionem, non eſt diſputatio
de nominibus, cum videantur res ipſæ. Dicimus ꝙ non intelligimus
in hac diſputatione, niſi ꝙ vos tolleratis hæc nomina abſque veritate,
& Deus glo. apud vos non eſt agens verum, nec mundus eſt actio eius
vera. Si vero dicitis hoc ſimpliciter, eſt abuſiue abſque veritate. & iã
apparuit hoc.

* Hęc tãtũ verba ĩ vetuſtiori exemplo habẽtur ꝙ ab expoſitore explanãtur ſuperiora deſiderantur.

Inducit modo Alga. iterũ reſponſionẽ pro philoſophis, Et dicit, ait Alg. reſpõ
dens pro philoſophis. Et, ſi aliquis diceret ſic. ſi vos, ſ. philoſophi dixeritis,
vel cõceditis quod proportio actionis, ideſt effectus, qui eſt mundus ad agentem.

inquantum agens, eſt ſimilis proportioni cauſati ad cauſam. Et poſt mediũ, vult dicere loquutionem concederetis, quod continuatio dictæ proportionis poſsit imaginari. Vult dicere, ſi vos conceditis quod proportio mundi ad Deum eſt cauſati ad cauſam: & quod talis proportio ſit continua & ſempiterna, ita quod ſemper ab ipſo Deo dependet mundus, quaſi dicat, hoc non poteſt: quia effectus non dependet continue a cauſa agente. Nos vero,) Reſpondens dicit. Nos vero reſpondemus, quod nos non intendimus ad eſſe mundi actum, id eſt effectum, niſi quod ſit cauſatus in continua proportione ad Deum. Vult dicere, quod non intendendo verum effectum, qui accipit eſſe poſt non eſſe tempore: quia talis effectus non poteſt continue proportionari, & dependere a primo, & addit: Vnde, ſi hoc non nuncuparemini actus ſeu effectus, nihil de nominibus curandum eſt, poſtquam res apparent veræ. Vult dicere, dum modo natura rei ſit ita. Sed nos dicimus eis, quod in hac quæſtione dicerent ita, Vult dicere verum: ſi litera non eſt corrupta, niſi oſtenderent quod ipſi aſſerunt Deum benedictum non eſſe verum agentem. Nec dici poſsit, niſi largo modo. Vult dicere q̃d tunc haberent intentum, quando oſtenderent Deum non eſſe agentem verum, nec large. D

AVEROES. E

Ait Auer. Hic ſermo poſuit in eo, ꝙ Philoſophi conceſſerint ei eos velle ꝙ Deus glo. ſit agens, & ꝙ ſit cauſa mundi tm̃, & ꝙ cauſa ſit ſimul cum cauſato. Attamen hæc eſt declinatio eorũ à primo ſermone. quoniam cauſatum ſequitur à cauſa, quæ eſt cauſa eius per viam formæ, & per viam finis: cauſatum vero non ſequitur à cauſa, quæ eſt cauſa agens, ſed aliquando reperitur cauſa agens, & non reperitur cauſatum. & fuit Alga. tanquã prætor, qui iratur contra ſubſtitutum in eo, quod non præcepit ei. Attamen Philoſophi tenent ꝙ mundus habet agens, quod non defecit eſſe agens, & nõ deficiet: ſcilicet non defecit eſſe ei extrahens ex priuatione ad eſſe, & non deficiet. Et iam fuerat hæc quæſtio antiqua inter ſectam Ariſtotelis, & ſectam Platonis. quoniam Plato, quia dixit de innouatione mundi, non fuit in ſermone eius dubium ꝙ ipſe ponat mũdum habere faciens, & agẽs. Ariſtoteles vero quia poſuit ipſum eſſe æternum, dubitauerunt cõtra eum ſequaces Platonis hoc dubio, & dixerunt ipſum non tenere mundum habere faciens: & coacti ſunt ſequaces Ariſtote. reſpondere reſpõſionibus determinantibus Ariſto. tenuiſſe mundum habere faciens, & agens. & hoc eſt manifeſtum in rei veritate in loco ſuo. Et fundamentum in eo eſt ꝙ motus apud eos in corporibus cœleſtibus eſt, quo conſiſtit eſſe eorum: & dans motum eſt agens motus in rei veritate. &, cum corpora cœleſtia non perficiatur eſſe eorum, niſi motu, tunc dans motum eſt agens corporum cœleſtium. Vlterius iam declaratum eſt apud eos ꝙ ipſe dat vnitatem, qua mundus eſt vnus: & dans vnitatem, quæ eſt conditio in eſſe rei compoſitæ, dat eſſe partium, ex quibus fit compoſitio. compoſitio enim eſt cauſa eorum, vt declaratum eſt. & hæc eſt diſpoſitio primi principii cum mundo toto. Cum autem dicunt actionem eſſe innouatam, eſt verum, quia ipſa eſt motus. diſpoſitio vero priuationis in ea eſt quòd non ſit ei principium, nec finis. F

Contra tenẽtes mũdũ & eterna ſcdm Auer. nõ habere agens.

A & non intelligunt, cum dicunt mundum eſſe æternum, ꝙ fuerat antiquum cum rebus æternis, ex eo ꝙ ſunt motus: ſed diſpoſitio æternitatis in eo eſt, quia non habet principium, nec finem. Et, quoniam hoc non intellexit ſecta Aſſaria, ideo difficile eſt eis dicere ꝙ Deus glo. ſit æternus, & mundus ſit æternus. Quare nomen innouationis continuæ eſt verius in eo, quã nomen æternitatis.

Hic vult contradicere Alga. quantum ad vnum, & dicit: Dicimus nos quod in hoc ſermone fuit poſitum, ſcilicet quod philoſophi concedunt, quod intentio ipſorum eſt, quod Deus eſt agens mundum, & quod eſt eius cauſa tantum quoniam ipſe voluit quod nulla ſit differentia inter agens mundũ, & cauſam mundi, & quod cauſa ſemper eſt cum cauſato: & ob hoc, id eſt propter hoc putant euadere a poſitione prima, id eſt ab argumento dicto contra philoſophos. hæc fuit illius ſententia. Contra, arguit. Et vult declarare qualiter nõ eſt idem ens, & cauſa, ſicut dixit Alga. cum dixit illa non differre niſi nomine, de quo non eſt curandum, vt vidiſti. Et ſyllogiſmus debet ſic componi: cauſatum ſequitur cauſam, Vult dicere ſimul, adeo quod cauſa non præcedit cauſatum niſi natura, quando cauſa eſt modo formæ, vel modo finis: ſed agens nec eſt forma, nec eſt
B finis ſaltem ſecundum modum: ergo nullus effectus poteſt ſequi ipſum immediate, & ſic nec mundus: huius non ponit niſi maiorem. d. cauſatum enim ſequitur cauſam, quando cauſa eſt modo formæ, vel modo finis, ſed non quando cauſa eſt modo agentis: hæc eſt maior. Et probat pro parte iſtam maiorem, ſcilicet quantum ad agens. d. bene enim poteſt inueniri cauſa agẽs ſine ſuo cauſato. Deinde arguit auctoritate philoſophorum, d. Sed philoſophi ſunt opinati, quod mundus habeat agentem ab æterno, qui ſemper produxit eum de priuatione ad eſſe. (Et eſt notandum.) Pro intellectu huius narrat opinionem philoſophorũ, Et dicit. Et eſt notandum quod hæc quæſtio eſt antiqua inter ſequaces Ariſto. & ſequaces Platonis. Plato nanque, prout putat mundum eſſe innouatum, non dubitat quod mundus habeat agentem: quoniam Plato eſt opinatus mundum poſt priuationem tempore accepiſſe eſſe, Ariſtote. tamen, quia opinatus erat mundum eſſe ab æterno: redarguebant eum, ſcilicet Ariſtotel. & ſequaces Platonis cum prædicto dubio, ſcilicet quod facit Alga. & putabant, ſcilicet de mente Ariſtote. mundum non habere agentem: quapropter conati ſunt ſequaces, ſcilicet Ariſtote. & Plato. argumentabiliter, id eſt probabiliter reſpondere reſponſionibus inferentibus quod argumentabiliter, id eſt probabiliter opinatus erat mundum habere agentem: & hoc ſatis pateſcit in ſuo loco. Ecce, quomodo
C iſti voluerunt Ariſtote. & Pla. non differre niſi aliquo modo, tamen in re nullam ponunt differentiam. (Et radix huius.) Auerro. ponit modum, quomodo poteſt teneri quod æternum habeat verum agens. Et ex hoc apparet opinio Ariſtote. Et dicit. Et radix huius eſt, quod eſſe corporum ſupercœleſtium conſiſtit in motu. Vult dicere, quod motus ſunt proprie, & per ſe operationes eorum: adeo quod, ſine ipſis non eſſent, nec poſſent eſſe: & ideo dans motum eſt ſecundum veritatem dans eſſe, & ſic dans motum ſupercœleſtium corporum dicitur verum agens. (Rurſus declaratum.) declarat ſecundam radicem. d. rurſus declaratum eſt quod dans vnitatem, ex qua mundus eſt vnus: & dans vnitatem, ex qua res compoſita habet eſſe, ipſe dat partes, ex quibus fit compoſitio: quia compoſitio, vt declaratum eſt, cauſa eſt ipſarum: vnde primum principium, ſcilicet Deus benedictus ſic ſe habet in toto vniuerſo, ſcilicet quod eſt agens verum illius.

Debes scire, quod hic debent componi duo ſyllogiſmi. Primus, omne dans alicui motum, ſine quo illud eſſe non poteſt, eſt verum agens illius: ſed Deus benedictus eſt dans motum mundo, & rebus facientibus ipſum, ſine quo mundus eſſe non poteſt: ergo Deus benedictus eſt verum agens mundum. Secundus ſyllogiſmus poteſt ſic componi. Omne dans vnitatem, & compoſitionem, & ordinationem alicui compoſito per quod, id compoſitum

Primus ſyllogiſmus ꝓbãs Deũ eſſe verũ agẽs mundum.

Secundus.

eſt, eſt verum agens illius compoſiti: ſed Deus dat mundo vnitatem, compoſitio D nem, & ordinem eſſentialem: ideo erit verum agens mundi. Et ex his apparet qualiter peccauit Alga. ſupra Putauit enim quod agens mundum non diſtingui tur niſi nomine a cauſa. Tamen vides quomodo diſtinguitur modo, & re. Ex his apparet error Ioan. Ian. qui poſuit Deum eſſe tantum finem, & nullo modo agentem. Et vere hoc fuit ſine ſenſibus.

ALGAZEL.

Ait Alga. Tertius vero modus eſt circa falſitatem, ꝙ ſit mūdus actio Dei glo. ſecundum radicem eorum ex conditione requiſita apud eos inter agens, & opus, & eſt ꝙ ipſi dixerunt non emanat ab vno, niſi vnum: principiū autem eſt vnum omnibus modis. mundus vero eſt compoſitus ex diuerſis: ergo non poteſt imaginari quòd ſit actio Dei glo. ſecundum quòd ſequitur ex radicibus eorum.

Modo Alga. adducit vias contra philoſophos, Et dicit: ait Alga. tertius modus ad probandum quod impoſsibile eſt mundum eſſe effectum Dei cum proprio pacto inter agentem & effectum. Vult dicere, taliter quod fiat cum aliqua priuatione, vt dixit Auerro. eſt ſic. propoſitio conceſſa eſt ꝙ ab vno non procedit niſi vnum. & eſt propoſitio Ariſtote. 2. Perihermen. tex. com. 56. Deinde ponit minorem. d. Et principium eſt vnum omnimode. Vult dicere, ſumme ſimplex. & mundus ex diuerſis componitur, & per conſequens in ſe eſt multæ naturæ: ergo in ſecunda figura, vel prima, mundus non eſt effectus Dei, & per conſequens non debet homo imaginari tantum radices philoſophorū, ideſt omnes propoſitiones eorum eſſe veras. E

AVEROES.

Ait Auer. Cum autem conceditur hæc radix, & ſequitur, difficile eſt reſpondere ei. ſed eſt res, quam non dicunt, niſi poſteriores ex Philoſophis Maurorum.

In hoc argumento dicit Auerro. ſic, dicimus quod conceſſa hac radice. i. propoſitione dicta, difficile eſt reſpondere de prædicto dubio. Sed ipſe dat ſolutionem ſecundum philoſophos ſui temporis, Et dicit, ſed nullus modernorum philoſophorum ſaracenorum hoc, ſcilicet illam propoſitionem concedit. Et ſic negat maiorem, Deinde ordinat ſe. Et patet. F

ALGAZEL.

Deinde dixit Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem dicitur mundum vniuerſaliter non emanare à Deo glo. immediate, ſed quod emanat ab eo eſt ens vnum, & eſt principium creaturarum, & eſt intellectus abſolutus, ſ. eſt ſubſtantia exiſtens per ſe, non multiplicata, ſciens ſeipſum, & ſciens principium ſuum, & appellat eū lex nomine Angeli: deinde emanat ab eo tertius, & ex tertio quartus. & multiplicatio entium eſt mediate. quoniā diuerſitas entis,

A & multiplicatio e'us, aut erit propter diuerſitatem potentiarum agentium, ſicut nos agimus ex virtute appetitiua, aliter quā agimus ex virtute iraſcibili: aut erit propter diuerſitatem materierū, ſicut Sol dealbat pannum lotum, & denigrat faciem hominis, & reſoluit aliquas ſubſtantias, & indurat aliquas: aut propter diuerſitatem inſtrumentorum, ſicut Carpentarius ſecat cum ſerra, & cum ſecuri ſcindit lignum, & perforat cum perforatiuo: aut erit multiplicatio actionis mediate, cum egerit aliquam actionem, & poſt hanc actionem agit aliam, & multiplicabit actionem. Et omnes iſtæ diuiſiones ſunt falſæ in primo principio. in ſubſtantia enim eius non eſt diuerſitas, nec in eo eſt conſecutio, vel poſterioritas, vt declarabimus in rationibus vnitatis. nec eſt ibi diuerſitas materierum: nam ſermo eſt de cauſato primo, quod emanat à primo. nec eſt ibi diuerſitas inſtrumenti: nō enim reperitur cum Deo glo. in gradu ſuo: & ſermo eſt de innouatione primi inſtrumenti: ergo non remanet, niſi ꝙ multiplicatio in mūdo emanet à Deo glo. in via mediationis, vt diximus ſuperius.

B Poſtquam aduxit motiuum fundatum in dicto philoſophi, adducit modo reſponſionem Algaze. in dubio illo, Et dicit: ait Algaze, reſpondens pro philoſophis. Et, ſi fo te aliquis diceret quod mundus non procedit a Deo ſine medio. Vult dicere, totius ſimul, immo id, quod procedit ab eo, eſt vnum ens, quod eſt primum creaturarum, & eſt intellectus ſeparatus, videlicet ſubſtantia per ſe exiſtens, quæ cognoſcit ſeipſam & ſuum principiū, & iſte apud legales dicitur angelus: deinde procedit ab eo, ſcilicet iſto angelo, tertius eo modo, quo ipſe proceſſit a primo, & de tertio quartus eodem modo, & ſic multiplicare eſt entia ab iſtis medijs. Et ex hoc apparet ſolutio pro philoſophis ad rationem iam dictā. (Multiplicatio enim.) Declarat quomodo eſt impoſsibile quod a Deo immediate proueniant tot naturæ, quot ſunt in mundo. Et accepit quoddam quaſi maiorem, Et dicit. Multiplicatio enim entis, & eius diuerſitas, aut procedit a diuerſitate virtutum, ſicut nos ex virtute appetitiua, quæ vocatur concupiſcibilis, agimus aliquid puta bonum, vel apparens bonum: & ex virtute iraſcibili agimus aliud, puta contrarium: ecce, quod licet homo ſit vnus, poteſt agere diuerſos effectus propter diuerſas virtutes. Aut procedit ex diuerſitate modorum

C ſeu materiarum, vt ſol, qui tunicam albefacit, & faciem lauantis, id eſt, totam nigrefacit, & diſſoluit quaſdam ſubſtantias, vt pula glaciem, & congelat alias, puta lutum: aut procedit ex diuerſitate inſtrumentorum, vt latomus ſeu artifex ſecat cum ſerra, & penetrat cum verruca, id eſt, triuello. Aut multiplicatur ratione mediorum, videlicet quod vnum agens efficiat vnum effectum. Deinde ille facit alium, Et vlterius. Ex omnibus his poteſt accipi maior. Multitudo entium diuerſorum omnis prouenient ab agente, vel procedit propter diuerſitatem virtutum, vel propter diuerſitatem materierum, aut ex diuerſitate inſtrumentorum, aut ex diuerſitate mediorum: ſed a Deo non poteſt procedere multitudo entium in mundo, nec propter diuerſas virtutes, nec propter materias diuerſas, nec propter inſtrumenta diuerſa: ergo ratione mediorum, vt dictum eſt. Poſtquam accepit maiorem, accipit minorem, & concludit concluſionem, d. dicimus, ꝙ omnes iſtæ diuiſiones ſunt falſæ in primo principio, poſtquam in ſubſtantia ſua nulla eſt diuerſitas, nec combinatio, nec pluralitas, vt declarabitur in ſequentibus, nec variatio materierum, nec diuerſitas inſtrumentorum. Remanet ergo, ꝙ hęc pluralitas mundi procedit a Deo ex mediantibus, id eſt, per media inuicem orta, vt dictum fuit. Et ex hoc apparet ſolutio quæſtionis contra philoſophos. Et hæc eſt ſolutio Auicen. in Meta. ſua maxime in 9. capitulo quarto, & alibi ſæpe.

AVEROES. D

Primũ cum fuerit ſimplex, et vnũ nõ prouenit ab eo, niſi vnum.

Plura habet antiquus tex.

Ait Auer. Summa huius ſermonis eſt quòd primum, cum fuerit ſimplex, & vnum, non prouenit ab eo, niſi vnum. ſed diuerſificatur actio agentis, & multiplicatur, aut ex parte materierum, & non ſunt materiæ cum eo: aut ex parte inſtrumenti, & nõ eſt inſtrumentum cum eo: & non remanet, niſi quòd ſit ex parte medii, cum emanat ab eo primum vnum, & ex hoc vno vnum, & ita reperitur multiplicatio.

Auerro. modo, primo repetit argumentum Alga. iterum, ſicut ſæpe conſueuit in alijs. Deinde repetit ſecundo ſolutionem eorum, & d. dicimus nos quod ſententia horum verborum eſt. poſtquam primus eſt ſimplex, & vnus, non debet ab eo procedere niſi vnum, & hoc fuit argumentum (Sed actiones.) Repetit ſecundum, d. ſed actiones. i. effectus agentis differunt adinuicem, aut ex materijs: & nulla eſt materia cum Deo, vult dicere, mediante qua cauſat: aut ratione inſtrumenti, & nullum eſt inſtrumentum cum ipſo Deo. vult dicere, mediante quo agat totum mundum: remanet ergo quod ſit ratione ipſorum mediorum, E ſcilicet quod vnum procedit ab eo, ſcilicet Deo: & ab illo, ſcilicet ſecundo, aliud ſcilicet tertium. & ſic ſucceſsiue ſit pluralitas mundi. (Sed ipſe.) inducit ſolutionem iterum ſub form~ clariori. d. ſed ipſe reſpondet eis hoc, quod non ſit in mundo, niſi vna res compoſita ex partibus. vult dicere, quod mũdus ſit vnus effectus tantum vniuoce ordinatus, qui compoſitus eſt ex pluribus ordinatis: immo, quod ſint omnia entia vnitate, & ordine ſup. taliter, quod quælibet earũ ab altero vno ſummo, & illud ſit cauſa alicuius alterius in eo ſubſtantialiter & per ſe, donec perueniat ad vltimum cauſatũ: & declarat hoc per ſimile. d. ſicut etiam aſcendendo, quis peruenit ad primam cauſam; eſt ergo ſolutio, quod debet negari minor pro ſecunda parte, ſcilicet mundus eſt multa diuerſa. immo eſt vnus vnitate ordinis, eo quia ſecundum prouenit a primo, & tertium a ſecũdo, & ſic donec perueniमus ad vltimum cauſatum. (Et non eſt ſic.) Contra hoc arguit Auer. volens probare, quod neque oportet quod illa, quæ ſunt vnum, & ordinata, ſint ſic, quod primum ſit effectus ſecundi, & ſic de alijs, & d. & non eſt ſic, quod corpus apud eos componitur ex materia, & forma, & ex compaginatione earum, id eſt compoſitione illarum ſit vna res: homo enim componitur ex corpore, & anima, & eſſe vnius earum non procedit ab alia, vult dicere in cauſa agentis, ſicut vult Alga. immo id compactum, id eſt cõpoſitum cauſatur ab alia cauſa, vult dicere ab agente, qui extraxit formam de potentia ad actũ in genere cauſæ efficientis. Secundo arguit ſic. ſimiliter orbis apud eos eſt F corpus animatũ, & nõ aduenit eius anima in corpore, vult dicere tanquã agẽs, nec corpus in illa anima, vult dicere tanquam agens. immo ambo procedũt ab aliqua extrinſeca cauſa: qualiter autem inuenta ſunt iſta compoſita, vult dicere generabilia. q.d. non niſi ab agente: non enim euadet quin procedat ab vna cauſa, & tamen illius commixtione ſunt plures naturæ. Et remouebit eam præfata propoſitio. (Aut de cauſa.) Inducit aliud membrum, quod poteſt induci ſolutione huius. d, aut de cauſa compoſita, vult dicere: aut iſta compoſita procedũt de cauſa compoſita, tanquã ab agente: contra arguit, d. & adhuc remanet quæſtio ſuper ipſam cauſam, quoniam omne compoſitum procedit ab alio, ergo adhuc in ea eſt locus quæſtionis, an procedit a cauſa compoſita, an a ſimplici, donec perueniat ad cõpoſitum, & ſimplex, id eſt aut ſimplex agens, quia principium eſt ſimplex. & ad compoſitum, vult dicere, qđ remanebit quæſtio, an procedit vſq; ad duo principia, quorũ vnum eſt ſimplex, & reliquum compoſitũ: et hoc modo eſt imaginandum, niſi cum obiectione, id eſt & illa reſpõſio eſſet vera, niſi eſſet obuiatio cõtra illam, quę eſt, quod omne compoſitum eſt factum: &

A tunc, cum prouenit ad ſimplex, annihilatur prędicta propoſitio, ſcilicet. quod ab vno non procedit niſi vnum. & hic vult dicere, quę dicta ſunt erat reſponſio dicta Alga, & ſic apparet qualiter redarguitur Alga. ex propoſitionibus conceſſis ab eo. (Et nos dicimus.) Auer. incipit aliqualiter ſeminare ſolutionem, &.d.& nos dicimus quod hoc bene procederet, id eſt hic proceſſus ſequeretur philoſophos: poſito, quod primum agens ſit ſimile ſimplici agenti nobis pręſenti. vult dicere, poſito quod Deus ſit agens naturale exiſtẽs hic pręſens nobis, videlicet, quod ſint omnia entia. vult dicere agentia ſimplicia, ſicut agentia naturalia: ſed hoc, id eſt iſtud argumentum ſequitur illum, qui ponit hanc inueſtigationem vniuerſalem, ſcilicet in cunctis entibus: vult dicere, qui dicunt Deum eſſe agens naturale, ſicut agentia hic: ſed qui diuidit ens ad ens ſeparatum, & ens materiale ſenſibile, ſicut facit Ariſto. non euadit, quin concedat quod principia ad quę ens ſenſibile ſe extendit: vult dicere, principia materialia generabilia & corruptibilia, & poſito ſup. quod principia ſenſibilium entium materia & forma, & dicta entia agunt inuicem. vult dicere, poſito quod iſtis ſit actio tam a materia & forma, quam ab agente, non euadent, donec ad corpus cœleſte perueniant, & tota multitudo reducitur ad corpus cœleſte, & non euadunt ẽt quod intelligibiles ſubſtantię ad primum principium, ſcilicet non reducentur. oſtẽdunt enim quod principium, vult dicere, primum ſini modo formę, & finis, & agentis. & omnia iſta

B ſatis pateſiunt in ipſorum libris: vnde ſumpta dicta propoſitione communione, dicta dubia eos non ſequuntur. vult dicere illos, qui ponunt ens diuidi in ſenſibile, & ſeparatum: & iſta opinio eſt argumentabilis, id eſt probabilis ſine dubio. Ex his voluit intelligere primam ſolutionem ad dictam argumẽtationem. Sed pro intellectu huius debes ſcire, vt Auer. plane dicit in. 12. Meta. com. 36. &. 19. ꝙ omnes formę habent duplex eſſe. ſ. vnum in primo motore, aliud in materia, & hoc de rebus materialibus: & ideo Deus non eſt agens ſimplex, ſed multiplex: quoniam, licet ipſum in ſe ſit vnum in eſſe, & ſumme ſimplex in eſſe, eſt tñ multum in virtute, & perfectione: ideo põt mediante corpore cœleſti, & motore propinquo extrahere omnes formas materiales de potentia ad actum, & ſic oẽs res hic reducuntur ad corpus cœleſte, cuius primus motor eſt agens primum, & forma prima, & finis primus. & ſic apparet quõ Deus eſt agens non eo modo vniuoce cum iſtis hic. Et per hoc apparet ſolutio ad formam argumenti: neganda eſt enim minor pro prima parte. ſ. dicente, ſed Deus eſt vnus, & ſimplex: apparet enim qualiter eſt multum. Secundo debes ſcire, vt Auer. d. 12. Meta. com. 44. quod Deus eſt vnum ſimul intelligibile ſimplex, attamen cauſat multitudinem in alijs ſubſtantijs ſeparatis, ſecundum quod illę intelligunt diuerſa de primo. & ſic a primo poſſunt prouenire multę intelligentię ordine quodam per di-

C uerſas rationes, quas habent illę ſubſtantię de ipſo. & ſic apparet illud, quod Auer. hic dicit, & melius apparebit. (Vnde ſumpta.) Declarat quomodo ex iſta propoſitione multę opiniones venerunt, & hoc, vt oſtendat difficultatem argumenti dicti, & dicit: & hęc propoſitio prędicta, ſ. quod ab vno tantum vnum procedit, conceſſa eſt ab antiquis philoſophis, immo ſenioribus Ariſto. qñ fuerunt conati inueſtigare de primo principio mundi dialectice, quãuis putaſſent demonſtratiue probauiſſe: et accipit propoſitiones, quibus fundantur dicta antiquorũ. d. ſ. quod totus mundus habet vnum principium, ſecunda eſt, quod ab illo vno tm̃ vnum procedit: & ideo conceſsis his duabus radicibus coacti fuerunt inueſtigare, vnde procedat pluralitas mundi. Deinde narrat primam opinionem, & dicit, & caſſata vero eſt quędam antiqua opinio, ſcilicet, quod primum principium erat duo. ſ. bonum & malum: vult dicere, quorum vnum eſt principium bonorũ, alterum malorum: & potentia ſyllogiſmi eorum eſt, impoſsibile eſt contraria reduci ad vnum principium: entia bona & entia mala ſunt contraria: ergo non poſſunt reduci ad vnum principium: quapropter conati ſunt ponere duo principia iſta igitur fuit opinio antiquorum. Et debes ſcire, ꝙ Auer. 12. Meta. com. 52. recitauit hanc opinionem, quę adhuc habuit argumentum ex ſcientia Dei, quod dicam forte in quęſtione de eius ſcientia. (Et quando antiqui.) Narrat ſecundam opinionem, quę ponit vnum principem: & potentia ſyllogiſmi eorum eſt, ſicut

Res materiales habẽt duplex eſſe.

Licet Deus ſit ſimplex in eſſe, eſt tñ multũ in virtute & perfectione.

Licet Deus ſit vnũ intelligibile ſimplex, cauſat tñ multitudinẽ in ſubſtãtijs ſeparatis.

eſt ordo exercitus ad vnum rectorem primum, ita debet eſſe ordo mundi. ſed D
ordo exercitus eſt per attributionem ad vnum, ergo ita eſt in mũdo. Dicit ergo, & qñ antiqui ſpeculati ſunt entia, & inuenerunt quod omnia erga vnum finem tendunt, ſcilicet ꝙ ordo entis in mundo ſimilis eſt ordini exercitus ex parte ipſius rectoris: & hęc fuit maior, & infert concluſionem, & ideo opinati ſunt ꝙ oportet mundum eſſe modo pr(ę)dicto, vult dicere per ordinem ad vnum principem, & addit, ꝙ opinati ſunt multos errores ſequentes ex dictis radicibus. (Et quando in fine.) Ponit reſponſiones eorum, & dicit primo: et quando in fine pręlibatum fuit eis, ꝙ primum principium debet eſſe vnum, & aduenit eis prędictũ dubiũ, ſcilicet quomodo eſt poſsibile ab eo prouenire tot entia conati fuerũt indagare ſolutiones: & reſponderunt ad hoc tripliciter. (Quidam eorum.) Inducit primam ſolutionem, & dicit, quidam eorum dicunt, ꝙ pluralitas, vult dicere entium in mundo procedit a materia. Et iſti ſunt ſequaces Pythagorę. (Quidam vero.) Ponit ſecundam ſolutionem. d. quidam vero alij dicunt ꝙ pluralitas procedit a multitudine inſtrumentorum. (Quidam vero.) Adducit tertiam ſolutionem. d. quidam quoque alij dicunt, ꝙ pluralitas procedit a mediantibus, vult dicere per intermedia ordinata, vt dictum eſt ſupra. & primus hoc, id eſt tertiam ſolutionem opinatus fuit Plato: & non eſt dubium, quod hęc opinio ſine dubio ſit propinquior veritati cæteris alijs. (Et quia in alijs.) Oſtendit hoc eſſe ita. d. E
& quia in alijs duabus reſponſionibus remanet quæſtio, videlicet vtrum, vnde procedat pluralitas a materia, ſiue ab inſtrumento: & ſi litera non eſt corrupta, vult dicere quod in alijs primis duobus eſt dubium, vnde procedat pluralitas materierum, & inſtrumentorum: & ſic quęſtio adhuc habet locum. (Vnde quicunque.) Vult dicere ſuam intentionem in illo: & primo dat cauſam ſuæ intentionis, d. vnde quicunque concedit dictam propoſitionem, oportebit de pręd(i)cto dubio admirari propter eius difficultatem: ideo notandum eſt quod id, quod hodie opinatur, id eſt creditur impoſsibile ab excellentibus philoſophorum, totum contrarium eius eſt, ſcilicet quod ab vno primo procedunt principaliter omnia entia mutabilia: ecce, quomodo contrarium eſt. dicti enim philoſophi voluerunt, vt viſum eſt, quod ab vno non proueniãt entia omnia. Auerro. autem vult totum contrarium, vt dictum eſt in parte, & melius dicetur. (Sed id, quod arguit.) Reſpondet argumento Alga. & declarat quomodo res ſunt ordinatę, & d. ſed id, quod arguit Alga. ſupra peripatheticos, non ſequitur eos, ſcilicet quod, ſi pluralitas prouenirer ex parte mediorum, non ſequeretur ex hoc, niſi pluralitas ſimpliciter eorum, quarum quælibet componitur ex pluralitate: ſed hoc eſt occultum, ideo debes ſcire, ꝙ Auerro. voluit dicere ꝙ, ſi res eſſent diuerſæ per ordinem in cauſando, vt dictum eſt ab iſtis, tunc res eſſent ſimpliciter diuerſæ.
ergo ibi non eſt vnum primum ſimpliciter, ad quod entia reducantur, & ꝙ ſit F
cauſa illius multitudinis: & ſic ibi non eſt vnitas, ſed pluralitas ſimpliciter rerum, quarum quælibet habet compoſitionem quandam pro quanto habet illud, quo intelligit primam, & id, quo intelligit ſe, vt dicit Aui. propter quod vult habere, quod debet eſſe vnum primum, quod ſit cauſa omnium aliorum in illo genere, vt dictum eſt. 10. Meta. commen. 7. (Philoſophi nanq;.) Ponit veritatem d. philoſophi nanq; opinati ſunt ꝙ hic. ſ. in mundo, eſt pluralitas iſtis duobus modis, ſcilicet pluralitas ſimplicium rerum, videlicet entia ſimplicia immaterialia, quæ habent eſſe adinuicem, donec ad vnam aſcendunt cauſam, vult dicere prima de earum genere, vult dicere, quæ ſit in genere earum, & illa eſt prima illius generis, & cauſa omnium earum: & addit, quod pluralitas orbium, quę etiã ſunt ſubſtantię immateriales, procedit a pluralitate horum principiorum. Sed debes ſcire, quod iſtę cauſę non ſunt inuicem cauſæ, niſi capiendo cauſam pro illa, quę dicitur cauſa, ſine qua non: prima enim ſola eſt cauſa reliquorum, ſed non ſecundæ niſi mediante prima, non quod ex ſecunda & prima fiat vna cauſa totalis cauſans tertiam, ſed ſola prima concurrente ſecunda tanquam cauſa ſine qua non: vnde ibidem eſt magis ordo effectuum quã cauſarum, vt. 12. Meta. cõ. 44. (Pluralitas rerum.) Ponit ſecundum membrum dicens, quod pluralitas rerũ inferiorũ procedit a materia, & forma, & corporibus cœleſtibus. Debes ſcire,

A quod poſtq̃ ſcripſi hoc, reperi opinionem ſatis conuenientem dictis huius philo- Nota.
ſophi, quod Deus ſit cauſa prima omnium virtute eius, & ſecundum ſe: quoniam
eſt cauſa prima ſimpliciter perfecta, & vult quod iſta cauſat primã immediatate
eo modo, quo intelligibile cauſat intelligẽs. Deinde ſecunda cauſat tertiã tanquã
cã proxima, & prima cauſat tertiam vt cã vniuerſalis: vnde, ſicut a ſole tanquã
a cauſa vniuerſali, & patre tanquã cauſa proxima prouenit homo, ita a Deo tan
quam a cauſa vniuerſali, & ſecunda intelligentia tanquã cauſa proxima proce-
dit tertia. Et ſic de quarta mediante ſecunda, & prima eo modo. Et ſic dicerem,
quod orbis prouenit tanquam a cauſa vniuerſali a Deo, in cuius virtute omnia
continentur, & a motore tanquam a cauſa proxima: & ſimiliter hoc in rebus ge-
nerabilibus, quoniam omnia proueniunt a Deo, velut a cauſa vniuerſaliſsima, et
a cauſis particularibus velut a proximis: & ſic apparet qualiter omnia procedũt
ab vno: & hęc poſitio eſt ſatis intelligibilis, & pulchra.

Cœlum prouenit adeo tanq̃ a cauſa vniuerſali, & a motore tanquã a cauſa proxima.

Sed circa iſta videtur eſſe quęſtio, quoniam non eſſet differentia inter
opinionem Auerrois, & Auicen. in productione intelligentiarum a primo: cuius
contrarium nititur probare Auer. 12. Meta. com. 44. Secunda dubitatur ẽt, quia
tunc tertia non intelligeret niſi ſecundã & non primam: q̃m, ſi a ſecunda cauſa-
tur tertia tãquam a cã proxima, ergo reduus ad illã erit ſibi completa perfectio,
B & beatitudo: & ſic nulla intelligit primã contra Auer. 12. Meta. com. 36. & 39.
& Ari. ibidẽ. Et, cum conſideraui in dicta Auer. videtur mihi quod iſta nunc
ſit mens eius: ideo tenendo quod ſecunda eſt cauſa tertię, non modo, ſicut eam,
ſine qua non, immo ſicut cauſa proxima. Dicendum ad hæc, ad primũ quod dif-
ferentia eſt valde: q̃m Auic. voluit quod ſecunda cauſat tertiam virtute propria,
& non inquantum inſtrumentum primę cauſæ: immo voluit quod primus non ſit
cauſa tertię, nec vt vniuerſalis, nec vt proxima. Auerroes aũt opinatur, quod pri
ma ſit cauſa proxima reſpectu ſecundę tãtum, & cauſa vniuerſalis tertiæ, cuius
ſecunda eſt proxima cauſa. Et ſi dicas, quare non eſt cauſa tertię virtute pro-
pria, ſicut ponis ipſam cauſam ſecundę virtutę propria? Et ſolutio eſt: quoniam
ſecunda eſt perfectiſsima & vniuerſaliſsima, ideo eſt adeo propinqua Deo, quod
nullam põt habere cauſam aliam a prima: tertia autem deficit a prima & in gra
du, & in eſſe valde, ideo indiget ſecunda non tanq̃ adiuuante ipſam in cauſan-
do, quia potuit in maius, ſed tanquam limitante eius cauſationẽ vniuerſalem, &
perfectiſsimam ad hoc particulare, & vile; ideo non eſt ſimile. Ad ſecundam
principalem dicendum, quod bene illud habet dicere Auic. qui poſuit ſecundam
cauſare tertiam propria virtute, ideo habet ponere quod tertia eſt beata perfecte
redeundo ad ſecundã, quia illa ſecunda eſt ſola cauſa tertię. Sed Auer. qui ponit
primã eſſe cauſam primam, quę eſt Deus, quę plus influit ſecundum Auctorẽ de
C cauſis, ideo habet ponere quod tertia primo redit ad cauſam primam, tanquã ad
potiorem cauſam, & ſecundo ad proximam cauſam tanquam ad cauſam imper-
fectiorem: magis enim depẽdet effectus a prima cauſa, quę agit virtute propria,
quã a ſecunda, quę agit virtute primę: & ſic apparet qualiter hęc opinio eſt pul-
chra, & ei vſque nunc non video contraria, & ſi occurrit aliquid contra hoc, di-
cam loco proprio: pro nunc autem ſit dictum tantum. (Et pluritas orbium.) Re-
dit ad declarationem, qualiter orbes cauſantur ab intelligentijs: & videtur mihi
quod potentia eius ſermonis ſit in prima figura ſic: omnia habentia operationes,
ſine quibus eſſe non poſſunt, dependent tanquam a cauſa ab illis, quæ dant eis
operationes proprias: ſed corpora cœleſtia dependent ſecundum eorũ operatio-
nes, quæ ſunt motus proprij & eſſentiales eis ab intelligentijs: ergo intelligen-
tiæ ſunt eſſe corporum cœleſtium: huius non tangit niſi vim minoris dicens, am-
plius orbes mouentur principaliter ex mouentibus ſuis, quæ nullatenus in ma-
teria conſiſtunt. Et hæc eſt virtus minoris, deinde concludit: ergo eorum, vult
dicere, cœlorum formę, id eſt, ſubſtantiæ procedunt ab eiſdem mouentibus. (Et
formę inferiorum.) Declarat qualiter ea, quę ſunt hic, procedunt a corporibus cę
leſtibus, & dicit: & formæ inferiorum corporum procedunt a corporibus ſu-
percœleſtibus, vult dicere per idem argumentum: & quædam ipſorum, id eſt,
corporum generabilium procedunt ab alijs eorum, quia mixta ab elementis, &

Secũda q̃o.

homo ab homine, videlicet tam formę ſimplicium rerum, vult dicere elementorum, quam compoſitarum, vult dicere procedunt inter ſe: & tandem compoſitio earum a ſupercœleſtibus procedit tanquam a cauſa prima: concludit propoſitum d. hęc eſt opinio philoſophorum in ordine mundi: ſed id, ꝙ inducit philoſophos ad hanc opinionem, non poteſt declarari: indiget enim de pluribus propoſitionibus oſtenſis in diuerſis artibus. Ex his apparet ſolutio ad argumentum Alga. & videtur ſecunda ſolutio diſtincta a prima, & forte poſſunt inuicem reduci, quoniam ſunt propinquę: vt patet. (Attamen ſaraceni.) Adducit opinionem modernorum ſui temporis, & dicit, Attamen ſaracenorum philoſophi Alpharabius, & Auicen. conceſſerunt eis aduerſarijs, quod agens abſens ſimul eſt agenti et patiēti, id eſt, agenti generabili, adeo quod eſt ei ſimile in agendo. Secundo conceſſerunt, quod ab vno agente nequit procedere, niſi vnus effectus: &, cum primum ſit vnum ſimplex apud omnes homines, fuit eis difficile recipere, qualiter pluralitas procedit ab ipſo Deo benedicto: & ideo conati ſunt opinari, ꝙ id non ſit motor diurni motus, immo dicunt, quod eſt quidam alius ſimplex, a quo motor ſupremi orbis procedit, & ab illo motore, ſ. ſecundo procedit dicta ſuprema ſphęra, & motor ſecundę ſphęrę: cuius rationem dicit, qm̄ hic motor compoſitus eſt ex eo, quod intelligit de prima cā, quod eſt tm̄ primum modo formę, efficientis, & finis, & de eo, quod intelligit de ſeipſo, quod eſt principium orbis, & ſecundi motoris modo efficientis, & hęc opinio declarata eſt a me in quęſtione de intellectu diffuſe, vbi poſita ſunt fundamenta eius, & modus illius, & ſolutiones quęſtionum contra illam. (Sed nos) Auer. contradicit illis. d. ſed nos dicamus, quod hęc ordinatio eſt error: agens nanque & effectus ſunt vnum & idem in humano intellectu, maxime in ſeparatis intelligentiis: videtur mihi quod ſyllogiſmus iſte ſit hypotheticus: ſi agens & effectus ſunt vnum, & idē in intellectu, erunt idem in intellectis ſeparatis altioribus: ergo erunt vnum & idē in illis. Sed mihi vr̄, quod Auer. intendat reprehendere illud, quod dixerunt, ſ. ꝙ in illis ſit compoſitio ex duabus rebus intellectis, ſ. ex intellectu primi, & intellectu eius. Contra quod arguit Auer. qm̄ intellectus. & res intellecta ſunt vnum in intellectu hominis, ergo in illis a fortiori, cum ſint ſimpliciores: quod autem intellectus & res intellecta ſint vnum, declaraui in expoſitione tex. com. 8. tertij de anima, & in q. de intellectu, & dicā hic in ſeptima diſputatione melius: ergo ibi non eſt ponēda cōpoſitio. (Et iſte ordo.) Soluit id, in quo viſi ſunt firmari: ipſi. n. crediderūt quod, ſicut agens naturale hic exiſtens non poſsit agere niſi vnum, ita & Deus: modo Auer. declarat qualiter hoc non eſt ſimile. d. & iſte ordo ſequitur argumētaliter, id eſt, probabiliter: agens. n. vnum noſtrorum pręſentium, quod ab eodem id eſt, ab aliquo tm̄ vnus effectus procedit, dicitur agens cum primo agente ęquiuoce: & declarat hoc. d. eo quod primum agens eſt abſolute, id eſt, liberaliter, & agens noſtrorum pręſentiū cum conditione ſeu conditionibus agit, ſ. gratia finis, vt ex actione expectet perfectionem: & ideo ab agente abſolute, id eſt, liberaliter abſolutus effectus procedit, vult dicere qđ effectus non pręmiet agens ipſum.

Differentia inter agens naturale, & agēs liberū.

Debes ſcire, quod vnius rei ordinabilis ad finem vnius, eſt finis vltimus & primus: & ideo agens naturale tm̄ vnum intendit, & eius non eſt effectus niſi vnus ab eo vnum tm̄, vt ſic, procedit: agens autē, quod ipſum eſt finis ſuę actionis, non ordinatur ad vnum finem, nec ad plures, ſed ipſe agens eſt ipſe finis: ideo ab eo nihil prohibet euenire plures effectus: ex hoc apparet peccatum illorum, cum nullam differentiam fecerint inter agens mere naturale, & agens liberum. (Et huiuſmodi rationes.) Declarat defectum rationis, quaſi concludendo. d. & huiuſmodi rationes, vult dicere Alpharabij, & Auicen. probant argumentaliter. ſ. probabiliter: vel forte vult dicere, quod rationes eius contra illos ſunt probabiles: arguit. n. per locum a maiori de intellectu agente, declarans quod ipſe cum ſuo effectu non diuerſus ſit, & quāto maxime in ſubſtantijs ſeparatis: modo, quaſi vult dicere, quod rationes eius contra illos ſunt probabiles. Et hęc expoſitio videtur mihi vera propter id, quod dicet: & declarat qualiter eſt poſsibilis, qm̄ pręſupponit vnum quaſi falſum, ſ. quod in intellectu ſit nō compoſitio aliqua: modo hoc eſt falſum, quod declarat. d. & agens intellectuum humanorum, ſ. rerum co

A ruptibilium eſt prius intellectu poſsibili, & non eſt generabilis & corruptibilis, quia omnia recipit: et hoc ſignat, quod in anima eſt quędam compoſitio ex intellectu agente priori, & intellectu poſsibili poſteriori: & ſic aſſumptum contra illos eſt falſum. Vel poteſt tertio exponi, & forte melius: vt dicamus quod ipſe velit, quod rationes illorum ſunt probabiles, quoniam ſunt modo ſolutę ab eo: & tunc iſte. §. Et agens intelligibilium, &c. eſt ſolutio cuiuſdam dubij: qm̄ poſſet quis dubitare, tu dixiſti, quod intellectus agens & ſuus effectus ſunt vnum, et per conſequens poſſet quis credere, quod ibi non ſit compoſitio, ideo ſoluit in his verbis, volens quod licet agens intellectus ſit vnus cum rebus intellectis, vt dicam in diſputatione ſeptima, eo quia ſunt eius effectus: nō tamen oportet quod agens, & poſsibilis ſint vnus omnibus modis: quoniam poſsibilis non eſt effectus agentis, eo quia poſsibilis intellectus eſt ſimpliciter incorruptibilis, ſicut & agens, qui non habet agentem pro cauſa, ſicut nec econtra, licet agens ſit plus pfectione ipſo poſsibili, vt dictum eſt tertio de anima, tex. com. 19. & hęc expoſitio eſt mihi valde conſona ex verbis Auerrois hic: nec poſſum tibi aliter exponere, tum propter inordinationem traductoris, tum propter corruptionem, quæ accidit in libro, tum propter rei difficultatem: et bonum eſt, vt perſiſtas plus. (Et reſponſio vera.) Redit ad ſoluendum vltimo argumentum Algazel. & dicit: & reſponſio vera prędictorum, ſ. argumentorum, iuxta philoſophi opinionem, eſt

Differentia inter intellectum poſsibilē, & agētem.

B hęc, ſ. quod eſſe rerum ipſarum eſt in colligatione earum inuicem conſiſtens: vt materia cum forma, & mundi partes ſimplices, qn̄ inuicem colligantur, ſup. tu non habent eſſe niſi in colligatione earum adinuicem: dicimus quod eſſe ipſarū ſequitur earum colligationem. Et, ſi litera non eſt corrupta, puto quod hoc fundat vnum, quaſi principium, quod omne compoſitum non conſiſtit, niſi in colligatione partium adinuicem: qm̄, vt dicit ipſe primo Phy. com. 17. totum non eſt aliud a partibus ſimul ſumptis, ideo eſſe ipſarum eſt eſſe in colligatione: ideo videmus partem abſciſſam a toto eſſe ęquiuoce partem, vt dicit philoſophus in multis locis naturalis ſcientię & Metaphy. hoc ſuppoſito arguit, & ſyllogiſmus debet componi ſic; omne dans colligationem aliquibus, vel a icui, dat eſſe illi, vel illis tanquam agens: ſeu Deus dat colligationem oībus entibus: ideo, vt ſupra: & ideo ponit veritatem dicens, & ſi ſic: ergo dans colligationem eſt dans eſſe. (Et quia quodlibet colligatum) declarat quō primus ſit vnus, & cā omnium: & primo dicit, & quia quodlibet colligatum, id eſt, compoſitū vnitur, id eſt, eſt vnū ex aliqua re, a qua ſit vnum: vnde ſecundo de Anima com. 7. declarat Auerroes qualiter compoſitum eſt vnum per vnam formam, quę eſt ei cā eſſendi, & vnitatis, & vnum, ex quo colligatur, ſ. illud compoſitum, procedit ab vno, vult dicere agente per ſe ſemper exiſtens, quod eſt Deus: ſequitur, quod hic ſit vnus ſolus p

C ſe exiſtens. Ex hoc declarat quō illud vnū ſit cā omnium, & dicit: & oportet ꝙ ille vnus det vnam rem per ſe: & ex hac vult dicere, procedunt entium ſpecies ſecundum ipſarum naturalem diuiſionem, id eſt, differentias proprias: & influitur ab illa vnitate data in quolibet ente eſſe illius entis, donec ad primam perueniat vnitatem. Deinde ponit exemplum. d. ſicut calor cuiuſcunq; calidarum rerum a primo calido procedit, ſ. ab igne: vult dicere, ſic omnia entia procedunt a primo. D. ſoluit quoddam dubium, qm̄ poſſet quis dicere, quō eſt poſsibile quod vnum ſit cauſa vnitatis inter eſſe intelligibile, ſicut eſt eſſe intelligentiarum, & eſſe ſenſibile, ſicut eſt eſſe corruptibile: iſte enim differunt: ergo, non poſſunt eſſe colligatę, adeo quod ex eis proueniat vnum. Reſpondit, d. & hoc modo concedit Ariſ. eſſe ſenſibile, & intelligibile, & dicit: quod mundus eſt vnus, & vult dicere factus ex eis ſic diuerſis, & ab vno procedit: & quod vnum eſt cauſa vnitatis quodammodo, & cauſa prēſentantio alio modo: concludit modo ſolutionem totalem d. patet ergo ex his prēmiſsis ꝙ hoc eſt vnum ens, ex quo vna ſimplex virtus influitur, a qua omnia entia eſſe habent: & patet ꝙ multa ſunt entia procedentia ab illo vno, inquantum illud vnum ſequitur pluralitas de neceſsitate: & iſta eſt ſolutio vltima Auer. in ſolutionibus prędictis ad illud argumentum.

Sed hic sunt loca quæſtionis. Et primo, quid ſit iſta virtus, per quam entia ligantur & ſunt vnum, vtrum ſit effectus Dei prouenient in omnibus

Tertia qō.

rebus, aut qualitas, aut ſubſtantia, aut quid. Secunda difficultas eſt, quia non videtur ſolutio ad propoſitum: quoniam, non apparet adhuc quomodo Deus vnus poſſit cauſare tot diuerſa entia: quoniam, & ſi producat illam virtutem, per quam eſt cauſa tot diuerſorum entium, adhuc quærerem quomodo virtus illa eſt cauſa illorum. Pro intellectu igitur omnium, dicam primo opinionem vnam, quam vidi in quodam libro de ſubſtantia orbis, qui exponis Auerro. & modo non habeo ipſum: attamen, vt puto, dictum eſt ibidem, quod Deus eſt vnum ſimplex, a quo producitur vna qualitas ſpiritualis, quæ recipitur in omnibus entibus extra Deum, per quam ligantur omnia entia ligatione maiori, quam ſit per villos, & lacertos in animali: & mediante iſta, Deus eſt cauſa omnium, quę ſunt in vniuerſo. & pro hoc facit Auerro. 2. Cœli. commen. 71. vbi dicit. ſi totus orbis eſt quaſi vnum animal: ſed non eſt quaſi vnum animal ligatum multis ligamentis, ſicut animal diſsimilium partium; vult dicere compoſitum ex partibus etherogeneis, ſed eſt ligatum prima potentia ſpirituali diuiſa in ſuo toto: hoc igitur vnum corpus per vnam potentiam ſpiritualem, quæ eſt in eo, debet habere magnitudinem terminatam, & reliqua, poſt, ibidem quibuſdam interpoſitis, dicit. Et ſimiliter intelligendum eſt quod vltimus orbis mouet alios orbes ſcilicet ſicut dicitur quod in nobilibus mouet totum. Verbi gratia, cor mouet reliquum corporis: quoniam iſta prima potentia ſpiritualis non diuiditur in alijs orbibus, niſi quia diuiditur in iſto orbe, quemadmodum potentia mouens animal non diuiditur in alijs membris, niſi quia primo diuiditur in corde, & reliqua ibidem lege. Ex quibus apparet plane, quomodo diſpoſitio mundi eſt in vnitate propter illam potentiam, quæ eſt prima qualitas diffuſa in omnibus entibus: & apparet, quomodo ſecundum iſtos, vnum ſit cauſa multitudinis: vnde, ſicut agens materiale eſt cauſa vnitatis, & eſſe alijs mediante forma: ita Deus eſt cauſa eſſe, & vnitatis mundi mediante illa virtute ſpirituali diffuſa in omnibus entibus. Sed, licet hęc opinio ſit multum conſona verbis Auerro. hic, & ibi. attamen non videtur mihi conſona, nec poſſum eam intelligere. ideo arguo contra illam, primo, quoniam vel iſta virtus, quæ eſt qualitas, eſt vna numero, vel multiplicata ſecundum multitudinem entium. ſi primum, ergo adhuc quęſtio non eſt ſoluta, ſcilicet quomodo, ex quo iſta eſt vna, poſſet eſſe cauſa tot entium diuerſorum: quoniam ab vno tantum vnum prouenit. Si vero dicam ipſam eſſe multum ſecundum entia, adhuc eſt locus quęſtionis: quoniam iſta eſt immediate a Deo, ergo ab vno proueniunt multa. & ſic ratio adhuc ſtat. Secundo, per iſtos iſta qualitas ſpiritualis eſt accidens. ergo mundus eſt vnus per accidens. & ſic Auerro. ſomniaſſet in illo commen. 71. 2. Cœli, vbi dixit ꝙ animal ligatum diuinum eſt magis animal, quã animal ligatum generabile: vide eum ibidem: modo hoc non eſſet ita: quoniam animal eſt vnum per formam, vt ſecundo de Anima. com. 7. dixit ipſe. Tertio, vel iſta qualitas ſpiritualis eſt ęterna, vel generabilis: ſi generabilis, ergo vnitas, & ligatio mundi eſt per aliquod generabile: & ſic non ſemper, ſi æterna vel eſt in ſubiecto, vel ſeparata a ſubiecto. Et ſi in ſubiecto, ergo ipſa eſt vnum per ſubiectum, & non econtra: &, ſi extra ſubiectum, cogita inconuenientia contra hoc. Quarto, iſta qualitas eſt minoris perfectionis quam eſſe Dei; ergo, ſi iſta ſufficit ligare entia, eſſe Dei erit plus ſufficiens ſine iſta, & ſic iſta ſuperfluit. Et maxime videtur mihi extraneum, quomodo Deus produxit iſtud accidens vt vniret entia: & tu conſidera multa alia contra hoc. hæc igitur opinio, vt mihi videtur, non fuit niſi ad verba Auerro. non ad intentionem eius: & vere eſt purus error. Aliter igitur dicendum, cum proteſtatione dicendi aliter, ſi mihi aliter prouenit locus dicendi. quod Auerro. in ſolutione præſentis dubij, tres ſolutiones inuehat, attamen ſunt duæ tantum inuicem non reducibiles: quarum prima fuit, quod illa propoſitio non debet intelligi de agente æquiuoce dicto cum agente naturali: quia, vt dixi, aliter eſt in agente naturali, aliter in agente primo ſeparato: eo quia agens naturale agit propter vnum tantum finem, & ideo eius actio non eſt niſi vnum & ſimplex; agens autem primum, cum non agat propter finem, ſed ipſe ſit cauſa actionis; ideo nihil pro-

Marginalia: Opinio. cuiuſdam. — Contra. — Secundo. — Tertio. — Quarto. — Opinio propria. — D — E — F

A habet agere multa propter ſe & bonitates eius: & hoc fuit dictum ſupra.

Secunda ſolutio eſt modo vltima: &, quia eſt difficilis, primo declaro quid Auerro. intelligat per virtutem illam ſpiritualem diffuſam in omnibus rebus, ſecundo applicabo ad propoſitum ſolutionem. Quantum ad primum, dicendum quod per virtutem ſpiritualem intelligendum eſt eſſe Dei, quod eſſe eſt vnum ſimpliciter numero, ſicut & ipſe Deus eſt vnus numero ſimpliciter: modo iſtud eſſe diffunditur in reliqua entia cauſata a primo, pro quanto illa non ſunt niſi participando idem vnum eſſe numero, quod eſt primum principium omnibus modis: & hoc dicit. 12. Metaphyſico. commento 51. & 2. Metaphyſico. commen. 4. vnde oportet imaginari quod, ſicut vnus eſt calor per eſſentiam, qui eſt ignis, gratia exempli, a quo proueniunt omnia, quę ſunt calida participando illud vnum: ita vnum eſt eſſe per eſſentiam, a quo proueniunt omnia entia participando illud eſſe vnum ſimpliciter. Ex his ſequitur quod, ſicut forma eſt eſſe compoſiti, propter quod compoſitum eſt vnum ſimpliciter, ita entia vniuerſi omnia ſunt vnum per eſſe, quod habet participatum a primo. Modo, per hoc apparet primum, ſcilicet, cum quæritur quid ſit hęc virtus ſpiritualis, non eſt qualitas, nec accidens, ſed eſt eſſe omnium rerum diffuſum per ſpecies & naturas rerum vſque ad materiam, huic quidem clarius, huic vero obſcurius participatum.

Ad primam quæſtionē.

Nota correlarium.

B Quantum ad ſecundum, dicendum ꝙ quia mundus eſt per id eſſe vnum ſimpliciter primum, quia vniuerſa colligantur in ente, quod eſt vnum per eſſentiam in primo, ideo habet vnitatem & colligationem, cuius vnitatis & ligationis Deus eſt cauſa: & ſic apparet qualiter Deus eſt cauſa omnium, licet ſit vnus ſimplex ſumme. Ad formam quęſtionis dicendum, ꝙ illa maior, ab vno non prouenit niſi vnum: verum eſt illud ſimpliciter: ſed Deus in eſſe eſt vnus, ergo ab eo non niſi vnum procedit. Et tu dicis: ſed mundus non eſt vnus, apparet hoc qualiter falſum eſt: eſt enim vnus propter eſſe ſimplex primi, quod diffuſum eſt in omnibus entibus, vt apparuit: & ſic apparet intellectus verborum Auerro. hic. & 2. Cœli loco dicto: & apparet verificatio theologorum noſtrorum, cum dicunt Deum eſſe vbiq; per eſſentiam: volūt enim dicere, quod eſſe eius eſt eſſe omniū; & illo eſſe ligantur omnia: & ſicut membra animalis ligantur anima, ſic mundus ligatur eſſe Dei, quod omnia participant: & tu perſiſte.

Ad ſecūdā.

Quo modo intelligitur Deum eſſe vbiq; per eſſentiam.

Ad oppoſita in principio apparet ſolutio. Et poſtquam ſcripſi iſtud, occurrit mihi modus probabilis multum de illa virtute, & per conſequens de ſolutionis Auerro. intellectu. Et pro illius intellectu oportet accipere vnum. quod omne ens factum non agit niſi per virtutem diſtinctam ab eſſentia: vel ſecundum rem, ſicut forte eſt in generabilibus: vel ſecundum modum, ſicut eſt in rebus ſeparatis; vniuerſaliter tamen dicendum eſt, quod in omnibus agentibus

C extra primum, virtus & eſſe non eſt idem omnibus modis: ſed hoc eſt verum in primo, quod agit per eſſentiam. alia autem, quia agunt per participationem, quia ſunt per participationem, oportet dicere quod virtutes non ſint eis per eſſentiam, ſed quodammodo ſecundum diſtinctionem. Illo igitur ſuppoſito, dicendum, quod omnes virtutes omnium entium ſunt vna virtus numero propter vnum finem, ad quem vltimate ordinantur, qui eſt participatio bonitatis Dei: per hoc eſt reſponſio, quæ eſt data hic, manifeſta, ſcilicet quod Auerro. per virtutem non intelligit eſſe, ſed intelligit virtutes omnium, quæ ſunt propinquæ eſſe ipſi, pro quanto ſequitur eſſe ipſum: & iſta virtus cauſatur a primo, pro quanto omnia entia ſunt ab eo, & diffunditur in omnibus, ſicut dictum eſt. Et per hoc potes reſpondere ad formam quęſtionis, cum quæritur, quomodo mundus multus poteſt procedere ab vno agente. dicendum enim quod, ſicut compoſitum naturale multum procedit ab vno agente, quia ab eo recipit formam, mediante qua conſtituitur in vnitate & colligatione: ita multitudo mundi poteſt procedere a primo, eo quia omnia entia in eo colligantur propter virtutem illam diffuſam in eis, quæ virtus eſt vna numero ſaltem, eo quia ordinatur ad vnū finem numero: & ſic iſte intellectus eſt plus conformis verbis Auerro. ille autem eſt plus conſonus veritati; & ideo tu plus perſiſte.

Propter vnū finē oēs virtutes ſunt vna virtus numero.

Ab vno poſſunt plura prouenire.

ALGAZEL.

DEinde dixit Alga. dubitans eis. Dicimus & ſequitur ex hoc vt non ſit in mundo, niſi vna res compoſita ex diuerſis: ſed entia omnia erunt eadem, & quodlibet eorum erit cauſatum vniuſcuiuſq; ſuperioris, & cauſa inferioris vſque ad cauſatum, quod non habet cauſatum, ſicut deuenit ex parte aſcenſus ad cauſam, quę non habet cauſam. Et tamen non eſt ſic. nam corpus apud eos eſt ex forma, & materia, & ex collectione earum fit quid vnum. nam homo eſt compoſitus ex corpore, & anima: & non eſt eſſe vnius eorum ab alio: ſed eſſe eorum ſimul eſt ab alia cauſa. & orbis ſecundum opinionem eorum eſt ſic: quoniam eſt corpus animatum: & non eſt innouatum corpus ab anima, nec anima a corpore, ſed ambo proueniunt a cauſa alia ab eis. Quomodo ergo inuenta ſunt hęc entia compoſita? an ab vna cauſa? & deſtruetur ſermo eorum non emanat ab vno, niſi vnum: aut a cauſa compoſita? & conuenit interrogatio de illa cauſa, adeo ꝙ deueniat neceſſario ad compoſitum, & ſimplex. nam principium eſt ſimplex, & prouenit ab eo compoſitio, & non imaginatur hoc, niſi cũ tactu: &, cum fuerit tactus, deſtruitur dictum eorum ꝙ ab vno non prouenit, niſi vnum. H

AVEROES.

AIt Auer. Hoc ſequitur eis, cum poſuerint quòd agens primum vt ſit eſt agens ſimplex, quod nobis apparet, ſcilicet vt ſint entia omnia ſimplicia. Attamen hoc ſequitur ei, qui ponit hanc inquiſitionem vniuerſalem omnibus entibus. qui vero diuidit ens in ens ſeparatum, & ens materiale ſenſibile, ipſe quidem ponit principia, ad quæ aſcendit ens ſenſibile, diuerſa a principiis, ad quę aſcendit ens intelligibile. & ponit quidem principia entium ſenſibilium materiã, & formam: & ponit aliquod eorum agens aliquorum, adeo quòd deuenit ad corpus cœleſte: & ponit ſubſtantias intelligibiles aſcendere ad primum principium, quarum eſt principium ad ſimilitudinem formę, & ſimilitudinem finis, & ſimilitudinem agentis. & hoc totum eſt declaratum in libris eorum. Et afferamus hanc propoſitionem communem, & non ſequentur hę dubitationes. & hęc eſt opinio Ariſt. [a] Attamen hęc propoſitio, dicens quòd ab vno non emanat, niſi vnum, eſt propoſitio in qua conuenerunt Antiqui Philoſophorum, cum perſcrutarentur de principio primo mundi ſpeculatione topica. iſti tamẽ opinantur eſſe ſpeculationem demonſtratiuam, faciendo inductionem in vniuerſali, in eo ꝙ primum principium eſt vnum omnibus, & vnũ neceſſe eſt vt non emanet ab eo, niſi vnum. &, cum fuerint apud eos hę duæ radices, perquirunt vnde prouenit multiplicatio. & hoc quidem, poſtquàm eſt inconueniens apud eos, opinio antiquior iſta, & eſt ꝙ I

a Examinatio huius propoſitionis, Ab vno nõ prouenit, niſi vnum.

prima

A prima principia ſunt duo, vnum quidem ad bonum, & aliud ad malū: nam impoſsibile eſt apud eos vt principia contrariorum ſint vnum. & viderunt quòd contrarietates vniuerſales, quæ includunt omnia cō traria, ſunt bonum, & malum: vnde exiſtimauerūt ꝙ neceſſario principia ſunt duo. Et, cum conſiderauerint Antiqui entia, & viderūt omnia tendere ad vnum finem, & eſt ordinatio reperta in mundo, ſicut ordinatio reperta in exercitu ex parte principis exercitus, & ordinatio reperta in ciuitatibus ex parte gubernatorum ciuitatum, crediderunt ꝙ mundus neceſſario eſt huiuſmodi: & crediderunt propter bonū repertum in omni ente ꝙ malum ſit per accidens: vt ſunt condemnationes factæ à gubernatoribus probis ciuitatum, ꝙ ſunt mala poſita propter bonum, non autem prima intentione. nam ſunt hic ex bonis aliqua, quæ impoſsibile eſt vt reperiantur, niſi admiſceatur eis malum, ſicut eſt in eſſe hominis, quod eſt compoſitum ex anima intellectiua, & anima beſtiali. & determinauit ſapientia apud eos vt reperiatur bo

B num magnum, licet admiſceatur ei malum paruum. quoniam eſſe bonum magnum cum paruo malo eſt melius, quàm priuatio boni magni propter malum paruum. Et, cum patuit apud eos in fine ꝙ primum principium neceſſe eſt vt ſit vnum, & aduenit hæc dubitatio de vno, reſponderunt ei tribus reſponſionibus. Nam aliqui putauerunt ꝙ multiplicatio prouenit ex materia: & eſt ſecta Pythagorica, & ſocietas eius; & aliqui putauerunt ꝙ multiplicatio proueniat ex multiplicatione inſtrumentorum: & aliqui putauerunt ꝙ multiplicatio proueniat ex mediis. Et primus, qui hoc poſuit, fuit Plato. & eſt ſufficientior his opinionibus. quoniam interrogatio adhuc conuenit duabus aliis reſponſionibus, & eſt vnde prouenit multiplicatio materierum, & multiplicatio inſtrumentorum. & quicunque concederint hāc propoſitionem, illud dubium eſt commune eis. & dubitatio de modo, quo prouenit multiplicatio ab vno, ſequitur eis, ſ. ei, qui confitetur ꝙ ab

Pythagorici dubitauerunt an multiplicatio ꝙ ueniat a materia.

C vno non prouenit, niſi vnum. famoſum vero hoc tempore eſt contrarium huius, & eſt ꝙ vnum primum emanat ab eo emanatione prima omnia entia diuerſa. & ſermo dubius in hoc tempore cum hominibus noſtræ tempeſtatis eſt in hac propoſitione. Id autem, cum quo dubitauit Alga. ſectæ Peripateticorum, non ſequitur eis: & eſt ꝙ, ſi multiplicatio proueniret ex parte mediorum, nō ſequitur profecto ex hoc, niſi multiplicatio ſimplex. & quodlibet eorum eſt compoſitū ex multitudine. quoniam Philoſophi tenent ꝙ hic ſit multiplicatio vtroque modo: multiplicatio quidem rebus ſimplicibus, & ſunt entia ſimplicia, quæ non ſunt, in materia, & vnumquodque eorum eſt cauſa alterius, & aſcendunt omnia ad vnam cauſam, quæ eſt de genere eorum, & ipſa eſt prima in hoc genere: & multiplicatio in corporibus cœleſtibus prouenit ex multitudine horum principiorum: & multiplicatio, quæ eſt ſub corporibus cœleſtibus, prouenit ex materia, & forma, & corporibus cœleſtibus. & nō ſequitur eis aliquid huius dubitatio-

nis. Et corpora cœleſtia mouentur primo ex motoribus eorum, qui non ſunt in materia omnino: & formæ eorum, ſ. corporum cœleſtium emanat ab iſtis motoribus: & formæ eorum, quæ ſunt ſub corporibus cæleſtibus, emanant à corporibus cœleſtibus, & aliquæ ab aliquibus, ſiue ſint formæ corporum ſimplicium, quæ ſunt in materia prima, quæ non eſt generabilis nec corruptibilis, ſiue formæ corporum compoſitorum ex corporibus ſimplicibus: & compoſitio in iſtis eſt propter corpora cœleſtia. hæc eſt opinio eorum in ordinatione hic reperta. Res autem, quæ mouerunt eos Philoſophos ad hanc opinionē, non poſſunt declarari hic. quoniam hæc declaratio eſt fundata ſupra radices, & propoſitiones multas, quæ declarantur in multis artibus, & cum artibus multis, quarum vna eſt ſub altera. Philoſophi vero Maurorum, vt Auiyeſa, & Auicenna, quia confitentur aduerſario ꝙ agēs, quod non apparet nobis, eſt ſicut id, quod apparet nobis: & vnum agens non prouenit ab eo, niſi vnum actum. &, cum primū apud omnes ſit vnum ſimplex: difficile eſt profecto eis prouenire multiplicationem ab eo adeo ꝙ res ipſa coegit eos vt non ponant primum motorē motu diurno, ſed dixerunt ꝙ primum ſit ens ſimplex, ex quo emanauit motor orbis magni, & emanauit à motore orbis magni orbis magnus, & motor orbis ſecūdi, qui eſt ſub magno. qm̄ hic motor eſt cōpoſitus ex eo, quod intelligit de primo, & ex eo, quod intelligit de ſe ipſo. Et hic eſt error ſecundum eorum radices, nam intelligens, & intellectum eſt idem in intellectu humano, quanto magis in intellectibus ſeparatis. & hoc totum non ſequitur ſermoni Ariſto. nam agēs vnum, quod nobis apparet, ſi emanauerit ab eo actio vna, non dicitur cum agente primo, niſi æquiuoce. agens enim primum, quod non nobis apparet, eſt agens ſimpliciter: quod vero apparet, eſt agens ſecundum quid. & agens ſimpliciter non emanat ab eo, niſi actio abſoluta: actio autem abſoluta non appropriatur acto præter actum. &, cum hoc probat Ariſto. ꝙ agens intellectorum humanorū eſt intellectus mundus materia, ſcilicet ex eo ꝙ intelligit omnia. Et ſic etiam probat ꝙ intellectus paſsibilis non eſt generabilis, nec corruptibilis ex eo, quòd recipiet omnia. Et reſponſio huic opinioni ſapientis, quòd res, quæ non poſſunt eſſe, niſi cum copulatione adinuicem, vt eſt copulatio materiæ cum forma, & copulatio partium mundi ſimplicium adinuicem, eſſe quidem earum ſequitur earum copulationem. &, cum ſic fuerit, igitur dans copulationem dat eſſe. &, cum omne copulatum copulatur re, qua eſt vnum: & vnum, cum quo copulatur, ſequitur ab vno, quod exiſtit per ſe: neceſſe eſt vt ſit hic vnum ſeparatum exiſtens per ſe, & neceſſe eſt vt iſtud vnum tribuat vnum per ſe. Et iſti modi diuidūtur in ſpecies in entibus ſecundum naturam eorum, & prouenit ex hac vnitate attributa vnicuique enti eſſe huius entis ſibi proprium, qua eſt vnum. & omnia aſcendunt ad vnitatem primam: ſicut peruenit caliditas, quæ eſt in quolibet ente rerum ca-

Intelligēs et intellectum eſt idē cū intellectu humano.

D

B

F

A lidarum à calido primo, quod eſt ignis, & ad id perueniunt. &, cum hoc fecit vnionem Ariſtote. inter eſſe ſenſibile, & eſſe intellectuale, & dixit ꝙ mundus eſt vnum, quod emanauit ab vno, & ꝙ vnum eſt cauſa vnitatis quodammodo, & cauſa multitudinis quodammodo. & in eo, quod fuit poſsibile ei, perſcrutatus eſt in hoc. & propter difficultatem huius rei non intellexerunt eum multi, qui venerunt poſt eum, vt diximus. Et, cum hoc ſic fuerit, manifeſtum eſt ꝙ hic eſt vnum ens, à quo emanat virtus vna, qua reperiuntur omnia entia. &, quia ſunt multa, igitur ex vno, quod eſt vnum, neceſſe eſt vt ſit multitudo, aut ipſa emanet, voca eam vt vis. Et hæc eſt diſpoſitio dicti ſui: & eſt aliter, quam id, quod dixit dicens ꝙ ab vno emanat vnum. & vide hunc errorem, quantum eſt magnus ſapientibus, & tua intereſt intelligere hoc dictum eorum, an ſit demonſtratio, vel ne, ſ. in libris Antiquorum, non autem in libro Auicennæ, aut aliorum, qui mutauerunt opinionem Philoſophorum in ſcientia Diuina, adeo ꝙ Deſunt iſta i vetuſtiori. B facta eſt exiſtimatio.

ALGAZEL.

Ait Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem dicet, cum patefacta fuerit opinio noſtra, aufertur dubitatio. nam entia diuiduntur in ea, quæ ſunt in ſubiecto, vt ſunt accidentia, & formæ, & ea, quæ non ſunt in ſubiecto: & iſta diuiduntur in ea, quæ ſunt ſubiectum aliorum, vt corpora: & in ea, quæ non ſunt in ſubiecto, vt entia, quæ ſunt ſubſtantiæ conſiſtentes in ſe: & diuiduntur in ea, quæ imprimuntur in corporibus, & ea appellamus animas. & in ea, quæ non imprimũtur in corporibus, ſed in animabus, & appellamus ea intelligentias abſtractas. entia autem, quæ ſunt in ſubiecto, vt accidentia, ſunt innouata, & habent ſubiecta innouata, & perueniunt ad principium, quod eſt innouatum aliquo modo, & antiquum ali- C quo modo: & eſt motus circularis, de quo nõ loquimur. Loquimur vero de exiſtentibus per ſe, nõ in ſubiecto, & ſunt tria, ſ. corpora, & ſunt viliora: & intelligentiæ abſtractæ, nullam habentes dependentiã a corporibus, niſi dependentiam agẽtis, nõ innatam eis, & ſunt excelſiora: & animæ, quæ ſunt media: habent enim dependentiam in corporibus aliqua ſpecie dependentiæ, & eſt impreſsio, & actio in eis. nam ſunt media in dignitate, quia imprimuntur ab intellectibus, & imprimunt in corporibus. Vlterius corpora ſunt decem: quorum nouem ſunt orbes: decimũ vero materia, quæ eſt corpus ſub concauitate orbis Lunæ: & orbes nouem ſunt animalia, habentia quidem corpora, & animas, & habent influxum in entibus, vt dicemus, videlicet ꝙ primum principium emanat ab eſſe eius prima intelligentia, & eſt ens exiſtens per ſe, quod non eſt corpus, nec eſt virtus in corpore, & ſcit ſeipſum, & ſcit principium ſuum. id autem appellauimus primã

nis. Et corpora cœleſtia mouentur primo ex motoribus eorum, qui non ſunt in materia omnino: & formæ eorum, ſ. corporum cœleſtium emanat ab iſtis motoribus: & formæ eorum, quæ ſunt ſub corporibus cæleſtibus, emanant à corporibus cœleſtibus, & aliquæ ab aliquibus, ſiue ſint formæ corporum ſimplicium, quæ ſunt in materia prima, quæ non eſt generabilis nec corruptibilis, ſiue formæ corporum compoſitorum ex corporibus ſimplicibus: & compoſitio in iſtis eſt propter corpora cœleſtia. hæc eſt opinio eorum in ordinatione hic reperta. Res autem, quæ mouerunt eos Philoſophos ad hanc opinionē, non poſſunt declarari hic. quoniam hæc declaratio eſt fundata ſupra radices, & propoſitiones multas, quæ declarantur in multis artibus, & cum artibus multis, quarum vna eſt ſub altera. Philoſophi vero Maurorum, vt Auiyeſa, & Auicenna, quia confitentur aduerſario ꝙ agēs, quod non apparet nobis, eſt ſicut id, quod apparet nobis: & vnum agens non prouenit ab eo, niſi vnum actum, &, cum primū apud omnes ſit vnum ſimplex: difficile eſt profecto eis prouenire multiplicationem ab eo, adeo ꝙ res ipſa coegit eos vt non ponant primum motorē motu diurno, ſed dixerunt ꝙ primum ſit ens ſimplex, ex quo emanauit motor orbis magni, & emanauit à motore orbis magni orbis magnus, & motor orbis ſecūdi, qui eſt ſub magno. qm̄ hic motor eſt cōpoſitus ex eo, quod intelligit de primo, & ex eo, quod intelligit de ſe ipſo. Et hic eſt error ſecundum eorum radices, nam intelligens, & intellectum eſt idem in intellectu humano, quanto magis in intellectibus ſeparatis. & hoc totum non ſequitur ſermoni Ariſto. nam agēs vnum, quod nobis apparet, ſi emanauerit ab eo actio vna, non dicitur cum agente primo, niſi æquiuoce. agens enim primum, quod non nobis apparet, eſt agens ſimpliciter: quod vero apparet, eſt agens ſecundum quid, & agens ſimpliciter non emanat ab eo, niſi actio abſoluta: actio autem abſoluta non appropriatur acto præter actum, &, cum hoc probat Ariſto. ꝙ agens intellectorum humanorū eſt intellectus mundus materia, ſcilicet ex eo ꝙ intelligit omnia. Et ſic etiam probat ꝙ intellectus paſſibilis non eſt generabilis, nec corruptibilis ex eo, quòd recipiet omnia. Et reſponſio huic opinioni ſapientis, quòd res, quæ non poſſunt eſſe, niſi cum copulatione adinuicem, vt eſt copulatio materiæ cum forma, & copulatio partium mundi ſimplicium adinuicem, eſſe quidem earum ſequitur earum copulationem. &, cum ſic fuerit, igitur dans copulationem dat eſſe. &, cum omne copulatum copulatur re, qua eſt vnum: & vnum, cum quo copulatur, ſequitur ab vno, quod exiſtit per ſe: neceſſe eſt vt ſit hic vnum ſeparatum exiſtens per ſe, & neceſſe eſt vt iſtud vnum tribuat vnum per ſe. Et iſti modi diuidūtur in ſpecies in entibus ſecundum naturam eorum, & prouenit ex hac vnitate attributa vnicuique enti eſſe huius entis ſibi proprium, qua eſt vnum. & omnia aſcendunt ad vnitatem primam: ſicut peruenit caliditas, quæ eſt in quolibet ente rerum ca-

Intelligēs et intellectum eſt idē cū intellectu humano.

A lidarum à calido primo, quod eſt ignis, & ad id perueniunt. &, cum hoc fecit vnionem Ariſtote.inter eſſe ſenſibile, & eſſe intellectuale, & dixit ꝙ mundus eſt vnum, quod emanauit ab vno, & ꝙ vnum eſt cauſa vnitatis quodammodo, & cauſa multitudinis quodammodo. & in eo, quod fuit poſsibile ei, perſcrutatus eſt in hoc. & propter difficultatem huius rei non intellexerunt eum multi, qui venerunt poſt eum, vt diximus. Et, cum hoc ſic fuerit; manifeſtum eſt ꝙ hic eſt vnum ens, à quo emanat virtus vna, qua reperiuntur omnia entia. &, quia ſunt multa, igitur ex vno, quod eſt vnum, neceſſe eſt vt ſit multitudo, aut ipſa emanet, voca eam vt vis. Et hæc eſt diſpoſitio dicti ſui: & eſt aliter, quam id, quod dixit dicens ꝙ ab vno emanat vnum. & vide hunc errorem, quantum eſt magnus ſapientibus, & tua intereſt intelligere hoc dictum eorum, an ſit demonſtratio, vel ne, ſ. in libris Antiquorum, non autem in libro Auicennæ, aut aliorum, qui mutauerunt opinionem Philoſophorum in ſcientia Diuina, adeo ꝙ Deſunt iſta i vetuſtiori.
B facta eſt exiſtimatio.

ALGAZEL.

AIt Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem dicet, cum patefacta fuerit opinio noſtra, aufertur dubitatio. nam entia diuiduntur in ea, quæ ſunt in ſubiecto, vt ſunt accidentia, & formæ, & ea, quæ non ſunt in ſubiecto: & iſta diuiduntur in ea, quæ ſunt ſubiectum aliorum, vt corpora: & in ea, quæ non ſunt in ſubiecto, vt entia, quæ ſunt ſubſtantiæ conſiſtentes in ſe: & diuiduntur in ea, quæ imprimuntur in corporibus, & ea appellamus animas: & in ea, quæ non imprimũtur in corporibus, ſed in animabus, & appellamus ea intelligentias abſtractas. entia autem, quæ ſunt in ſubiecto, vt accidentia, ſunt innouata, & habent ſubiecta innouata, & perueniunt ad principium, quod eſt innouatum aliquo modo, & antiquum ali-
C quo modo: & eſt motus circularis, de quo nõ loquimur. Loquimur vero de exiſtentibus per ſe, nõ in ſubiecto, & ſunt tria, ſ. corpora, & ſunt viliora: & intelligentiæ abſtractæ, nullam habentes dependentiã a corporibus, niſi dependentiam agẽtis, nõ innatam eis, & ſunt excelſiora: & animæ, quæ ſunt media: habent enim dependentiam in corporibus aliqua ſpecie dependentiæ, & eſt impreſsio, & actio in eis. nam ſunt media in dignitate, quia imprimuntur ab intellectibus, & imprimunt in corporibus. Vlterius corpora ſunt decem: quorum nouem ſunt orbes: decimũ vero materia, quæ eſt corpus ſub concauitate orbis Lunæ: & orbes nouem ſunt animalia, habentia quidem corpora, & animas, & habent influxum in entibus, vt dicemus, videlicet ꝙ primum principium emanat ab eſſe eius prima intelligentia, & eſt ens exiſtens per ſe, quod non eſt corpus, nec eſt virtus in corpore, & ſcit ſeipſum, & ſcit principium ſuum. id autem appellauimus primã

intelligentiam:& non curamus de appellatione Angeli, aut intellectus, aut cuiuſuis nominis. Et ſequuntur ab eſſe eius tria, ſcilicet intelligentia, & anima orbis ſuperioris, & eſt orbis nonus, & corpus orbis ſuperioris. deinde ſequitur ab intelligentia ſecunda intelligentia tertia, & anima orbis noni, & corpus eius. deinde ſequitur ab intelligẽtia tertia intelligẽtia quarta, & anima orbis Saturni, & corpus eius. & ſequitur ab intelligentia quarta intelligentia quinta, & anima orbis Iouis, & corpus eius:& ſic vſquequo deueniat ad hoc, quod ſequatur ab ea intelligentia, & anima orbis Lunæ, & corpus eius, & intelligentia vltima, quæ appellatur intellectus agens. deinde ſequitur ſub orbe Lunæ materia, recipiens generationem, & corruptionem ab intellectu agente, & naturas operationum. Vlterius materiæ miſcentur propter motus orbium, & ſtellarum diuerſis mixtionibus, ex quibus proueniunt mineræ, & plantæ, & animalia. & non eſt neceſſe vt ſequatur ex vnaquaque intelligentia in infinitum: quoniam iſtæ intelligentiæ ſunt diuerſarum ſpecierum, & quod eſt vni eorum nõ eſt in aliis. Et ſequitur ex hoc, ꝙ intelligentiæ poſt primum principium ſint decem, & orbes nouem. & ſumma ex iſtis principiis excelſis poſt primum decem & nouem, & prouenit ab hoc, ꝙ ſub vnaquaque intelligentiarum primarum ſint tria, intellectus, anima orbis, & corpus eius. & impoſsibile eſt quin in principio eius ſit trinitas proculdubio. & non imaginatur multitudo in intellecto primo, niſi vno modo, & eſt vt ipſe intelligat principium ſuum, & intelligat ſeipſum, & ipſum in conſyderatione ſui eſt poſsibile in eſſe, quoniam neceſsitas eſſe eius eſt ab alio, non ex ſe. & iſta tria ſunt diuerſa. & nobilius tribus cauſatis debet ei attribui nobilior his rebus, & emanat quidem ab eo intelligentia, ex eo ꝙ intelligit principium ſuum, & emanat anima orbis, ex eo ꝙ intelligit ſeipſum, & emanat corpus orbis, ex eo ꝙ eſt poſſibilis in eſſe ex ſe. Et oportet vt dicamus vnde proueniat hæc trinitas in cauſato, & tamen principium eius eſt idem. Et dicimus quòd non conſequitur à primo principio, niſi vnum, & eſt ſubſtantia huius intelligentiæ, qua intelligit ſeipſam, & ſequitur ei neceſſario ex ſeipſa, non ex parte principii, vt intelligat principium:& ipſa tamen in ſe eſt poſsibilis in eſſe, & non habet poſsibilitatem à primo principio, ſed ex ſeipſa. nos autem non negamus reperiri vnum ab vno, ad quod ſequitur cauſatum, non ex parte principii, ſed ex rebus neceſſariis relatiuis, & ex eo prouenit multitudo, & fit in hoc principium multitudinis. Et ſecundum hunc modum poſſunt compoſita eſſe contigua ſimplicibus, cum impoſsibile ſit abſque contactu. & impoſsibile eſt eſſe aliter:& eſt id, quo datur iudicium in eo. & hic eſt ſermo in intelligendo opinionem eorum, & quietationem intellectus in ea.

Inducit Alga. reſponſionem pro philoſophis, & dicit. ait Alga. reſpondens pro philoſophis. & loquitur ſuſpenſiue vſque ad dubium. 14. vnde dicit, & ſi aliquis diceret, quod hoc dubium facile poteſt remoueri, & dixit ꝙ loqui-

A tur ſuſpenſiue, quia ſtatim in dubio.14.impugnabit iſtud: & ponit modum, quo quis poteſt pro philoſophis reſpondere, quia dicit, quia entia diuiduntur ad id, quod eſt alterius ſubiectum, vt corpus, & ad quod non ſic ſe habent vt ſubſtantiæ per ſe exiſtentes: eſt ergo diuiſio ꝙ ens diuiditur in corporalia, & ſpiritualia. Deinde ſubdit ſpiritualе.d.& hæc pars in duas diuiditur partes: quarum prima, vult dicere eſt, quod agit in corpus tanquam principium motus, & operationum corporis: & hæc dicitur anima tam corporibus generabilibus, quam æternis communis: ſecunda vero, quæ non agit in corpore, ſed in anima, eo modo, quo finis agit in agens, vel agens in formam educendo vel creando illam, & dicitur intellectus ſeparatus. (Entia tamen.) Remouet quoddam dubiũ, quoniam hæc diuiſio non eſt ſufficiens, quia dimittit aliquod: ſoluit.d. entia tamen, quæ in ſubiectis conſiſtunt, vt accidentia, innouantur, & habent ſine dubio ſubiectum nouum, & perueniunt ſine dubio ad nouum principium quodãmodo, id eſt, generabile quodammodo, & continuum, id eſt, æternum quodam modo, & hic eſt motus circularis: eſt ergo prima ſolutio, ꝙ ideo non fecimus mentionem de his, quia iam manifeſtum eſt illa reduci ad vnum primum, quod eſt manifeſtum, (Et de talibus.) Quaſi innuit ſecundam ſolutionem, d.& de talibus modis non curamus, immo curamus de radicibus per ſe exiſtentibus non in ſubiecto.i.de ſubſtantijs, vult dicere, quia dicendo de iſtis erit dictum de accidentibus.

B (Quæ).ſ. ſubſtantiæ. Comparat radices inter ſe, & dicit, quæ ſcilicet ſubſtantiæ, ſunt ſine dubio tres.ſ.corpus, & iſtæ vilior iſtis tribus, vult dicere in iſtis tribus ſcilicet anima, & intelligentia, & intelligentia non innitens dependentiam, vult dicere, non cauſans dependentiam de corporibus, id eſt, in corporibus niſi dependentiam actionis non impreſsionis, & eſt nobilior iſtis tribus ſcilicet anima & corpore. Et debes intelligere ꝙ ipſa in iſtis tribus eſt quid melius alijs. Debes ſcire ꝙ ſicut quatuor ſunt cauſæ, ita quatuor ſunt dependentiæ: ideo in propoſito poſſunt eſſe duæ dependentiæ ſcilicet finis, & vocatur dependentia actionis, quia cauſalitas finis non eſt cauſa eſſe agentis, ſed actionis agentis: & dependentia impreſsionis, quæ eſt dependentia agentis, quoniam agens imprimit dando eſſe vel operari: voluit ergo ꝙ intelligẽtia non cauſat niſi dependentiam actionis, id eſt, non ſit cauſa niſi in genere finis, et nõ cauſaret dependentiam impreſsionis.i.non eſſet cauſa in genere agentis. (Et animæ, quæ.) Accipit tertiam rẽ, & dicit, & animæ, quæ ſunt mediæ inter iſtas naturas ſcilicet intelligentiam, & corpus, & habent aliquam dependentiam ad corpus, id eſt, ſunt cauſa corporis, videlicet actionem, vult dicere in genere finis, & impreſsionem, vult dicere in genere agentis: quoniam animę cœlorum & generabilium ſunt finis corporum illorum, & agentia operationum illorum, vt ſcis, apparet modo diuiſio entis, & membra eius.

Sicut quatuor ſũt cauſę, ita quatuor dependentię.

C (Rurſus corpora.) Vult ponere motuum, & ordinem horum diuerſorum, & dicit, rurſus corpora, ſunt decẽ ſcilicet nouem orbes, & decimum eſt materia: apud enim iſtos materia eſt corpus, vt apparet ab Auic. in primo ſuę ſufficientię: vel forte, per materiam intelligit corpus generabile, & q.d. ꝙ corpora omnia ſunt decem ſcilicet nouem orbes cœleſtes, & corpus generabile eſt decimum. (Nouum vero.) Declarat diſpoſitionem orbium: d. nouem vero orbes, ſcilicet ſunt animati.ſ.ſunt corpora cum animalibus, vnde ſecundum iſtos, quilibet orbis eſt vnum animal colligatum ex anima & corpore habens motum, & operationem vitam. (Et habent.) Exponit ordinem eorum.d. & habent ordinem in eſſe hoc modo, videlicet ꝙ a primo principio, qui eſt Deus, & motor extra vniuerſum influitur, id eſt, cauſatur primus intellectus, ideſt, prima intelligẽtia, qui eſt per ſe exiſtens, id eſt, nulli inherens, nec per aſsiſtentiam, nec per informationem, & non eſt corpus, nec virtus in corpore, cognoſcens ſeipſum & ſuum principium, id eſt, Deum. (Et procedunt.) Exponit quomodo iſtud cauſat reliqua.d. & procedunt ab eo tres res.ſ.intellectus, vult dicere proximę ſphęrę, qui mouet vt finis reſpectu illius, ſicut ipſe reſpectu ſui, & anima nonę ſphęrę, & corpus ſupremę ſphęrę. (Deinde ab eodem intellectu ſecundo,) Vult dicere cauſato ab iſto primo procedit tertius intellectus, qui adhuc mouet vt finis reſpectu ſui orbis, & anima

Qualiter materia dicitur plenitudo orbis lunę.

firmamenti.ſ. octauæ ſphæræ,& eius corpus. Deinde ab intellectu tertio procedit quartus, ſcilicet qui mouet, vt finis reſpectu proximi orbis, & anima orbis ſaturni, & eius corpus. Deinde, donec peruenit ad intellectum, ex quo procedit intellectus,& anima,& corpus lunæ orbis, & vltima intelligentia, quæ ſcilicet procedit in eſſentia ab intelligentia lunæ, quæ intelligentia agens dicitur, deinde ab iſta cauſatur plenitudo lunæ orbis, ſcilicet materia recipiens generationem & corruptionem de agente intelligentia, id eſt, a colcodea. Debes ſcire, ꝙ materia dicitur plenitudo lunæ orbis, pro quanto eſt effectus ſimilis orbi lunæ cauſatus immediate poſt illum ab intellectu agente ſecundum iſtos: vel forte dicitur plenitudo, pro quanto totam ſphæram actiuorum implet: & tu conſidera. Deinde proſequitur ordinem.d. rurſus fiunt, deinde, poſt generationem materiæ mixtionis materierum alijs de cauſis, vult dicere alijs cauſis concurrentibus, & declarat quomodo.d. radij nanque ſiderum mixtiones habent, vult dicere in potentia actiua, ſicut virtus genitiua animam, ex quibus fiunt mineralia,& plantæ,& animalia. (Et non oportet.) Soluit quoddam dubium: poſſet quis dicere, quare, poſt intelligentiam actiuorum & paſsiuorū non fuit facta vlterius alia intelligentia ab illa alia: & ſic inde ſoluit.d.& non oportet ꝙ a quolibet intellectu procedat intellectus ad infinitum, id eſt, vlterius: hæc namque intelligentiæ differunt ſpecie, vult dicere, quod non eſt eadem ratio de vltima,& de alijs, quoniam differt ſpecie ab illis: ideo iſta non producit amplius aliam, quia huius naturæ, illæ autem ſic, quia huiuſmodi naturæ. E Sic apparet ſolutio quæſtionis. (Patet ergo.) Concludit ordinem, & diſputationem harum intelligentiarum.d. patet ergo ex iſtis, ꝙ intelligentiæ poſt primum ſunt decem, & orbes nouem. ergo omnia iſta mobilia principia, id eſt, intelligentię mouentes, vt finis tantum, ſunt decem poſt primum principium, vult dicere dato primo principio. Deinde declarat diſpoſitionem cuiuslibet intellectus.d. etiam ſub quocunque intellectu tres continentur res computando ipſum, ſcilicet intellectus ipſe,& anima orbis,& corpus ipſius, ſcilicet animæ. Deinde dat quaſi cauſam correlarie, quare primum principium non potuit niſi vnū cauſare.d.& ideo oportet quod in ſuo principio trinitas nulla poſsit imaginari pluralitas in primo intelligibili: ſic reperitur litera in libro meo, & forte eſt corrupta, vel translator male tranſtulit, vt reputo: ſed quomodocunque, debet ſic ordinari,& ideo oportet ꝙ in ſuo principio primo intelligibili nulla poſsit imaginari pluralitas trinitas, id eſt, pluralitas trinaria niſi vno modo tãtum, in alio autem oportet, videlicet prout intelligit ſuum principium & ſeipſum: & ſic debet legi iſta litera, & tunc apparet ſolutio, quare primum vnum tantum cauſat, & ſecundum tria: primum enim vnum tantum, quia non intelligit niſi ſe, reliquus autem pro quanto intelligit primum, & ſe poteſt cauſare multitudinem. F (Vnde reſpectu ſui.) Soluit quoddam aliud dubium, poſſet quis dicere, vtrum primus intellectus cauſatus a primo motore vniuerſi ſit neceſſe eſſe, an naturaliter ens poſsibile: ſoluit.d. vnde reſpectu ſuijpſius, id eſt, natura eius eſt poſsibilis eſſe, neceſsitas enim ſui eſſe conſiſtit in alio, non in ſeipſo. vult dicere ꝙ natura eius eſt natura poſsibilis, attamen ab alio eſt perpetua & ſempiterna. (Ecce ergo.) Remouet aliud dubium: ex quo intelligentia immediata producta a Deo producit tria propter diſpoſitionem multam, quam habet, quoniã per illas diſpoſitiones producit illa tria. Soluit.d. ecce ergo, ꝙ hæc res ſunt tres diuerſæ, vult dicere productę ab illa, quia intelligentia proximi orbis, anima ſui orbis,& ſuus orbis: vnde nobilior trium tãtorum debet nobiliori attribui, ergo ſuum principium: ſic habet litera mea, ſed eſt corrupta,& debet dici: ergo prout intelligit ſuum principium,& anima orbis, prout intelligit ſeipſum, eſt corpus orbis inquantum eſt apud de ſeipſo: & ideo inueſtiganda eſt iſta trinitas rerum factarum ab illa vna, vnde procedit in cauſato ꝙ ſuum principium ſit vnum, & tamen ipſum ſit tres res, vt vides: & voluit dicere ꝙ tu debes hic perſiſtere, qm̄ eſt difficile: & forte ly vnde procedit in cauſato, debet continuari cum litera, quæ ſequitur, ita ꝙ ſit quaſi quædam quęſtio, quæ ſic mouetur: vnde procedit in cauſato, ꝙ ſuum principium ſit vnum, id eſt, quod Deus ſit ſimplex ſecū-

A dum eſſe, & virtutem: &, tunc per literam ſequētem innuit ſolutionem. d. vnde dicimus ꝙ a primo principio non procedit niſi vnum, videlicet ſubſtantia huius intellectus, ex quo intelligit ſeipſum: hæc reſponſio primo aſpectu non videtur eſſe ad punctum quæſtionis: ſed dico quod voluit dicere, quod ideo fuit vnus, quia talis. Et eius naturam non poſſumus ſcire aliter, niſi quia effectus eius eſt vnus: vel poteſt tertio illud verbum, vnde procedit in cauſato, exponi ſic, vt dicamus ꝙ intentio quæſtionis eſt iſta, videlicet, vnde procedit in cauſato quod ſuum principium ſit vnum, id eſt, vnus effectus: quod enim dicitur principium vnum, quod vnum tantum producit: eſt ergo ſenſus quæſtionis, vnde procedit in cauſato, quod eius effectus & efficiens ſit tantum vnum in cauſando: & tunc verba ſequentia ſunt manifeſta: vnde dicimus ꝙ a primo principio non procedit niſi vnum, videlicet ſubſtantia huius intellectus, ex quo intelligit ſeipſum: & hæc tertia expoſitio eſt mihi plus apparens, & vera in ſe. Deinde vltimo remouet quoddam dubium, poteſt enim quis quærere, ex quo primus intellectus cauſatos intelligit, & eſt neceſſario, quomodo poteſt eſſe a primo. Vel poteſt quæſtio eſſe: primum neceſſario cauſat, quomodo effectus poteſt eſſe contingens: & ambo ſunt boni ſenſus. Ad ſecundum tamen ſenſum reſpondet, ex quo apparet ſolutio ad primum, vnde dicit: & ſequitur, cum neceſſario habet a primo quod intelligat illud, quoniam in ſui natura non eſt neceſſe eſſe, ſed ipſe de ſe eſt poſsibilis eſſe, & poſsibilis non eſſe, & non habet
B poſsibilitatem a primo principio, immo de ſeipſo. ecce igitur ſolutio ad formam. Dicendum enim, quod licet primum neceſſario cauſat illud, attamen poſsibilitatem habet ex ſui natura, quæ eſt ſecundum ſe contingens, ex quo apparet ſolutio ad primum ſenſum: negatur enim quod primum cauſatum ſit ens neceſſario intellectus neceſſario, ſed in ſui natura eſt contingens, ideo poteſt eſſe a primo: iſti enim crediderunt quod neceſſe eſſe non poſsit ab alio cauſari vt alibi dixi.

SED HIC dubitatur, primo: quia primum cauſatum eſt ſimplex adhuc ſecundum rem, ergo adhuc non poteſt producere multa ſecundum rem quoniam, ſi diſtinctio rationis in principijs cauſatiuis ſufficeret in primo, non eſſet repugnantia ex parte intellectus noſtri intelligere multitudinem, ergo poſſet eſſe cauſa multorum. Secundo dubitatur fortius: quoniam, ſi intellectus ille produeit, oportet ꝙ habeat tres rationes: modo non habet niſi duas. ſ. intelligere primum, a quo ſit, & intelligere ſe, ergo per ipſa duo non poteſt producere tertiū ſcilicet orbē. Alias quæſtiones adduxi in lib. de intellectu contra hoc, vide eas, quia multum conferunt ad propoſitum. Ad primam dicendum, ꝙ diſtinctio ſecundum modum, quę apud nouos dicitur diſtinctio rationis, eſt duobus modis: quędam ficta non fundata in re, nec accepta in re: vt ſi vellem conſiderare ens quodcunque, poſſet ei fingere rationis diſtinctionem iſto modo: alio modo vera, quæ accipitur a re, & fundatur in re, vt in homine eſt diſtinctio rationis iſto modo reſpectu animalis, quia accipitur a re. Ad propoſitum dicendum, ꝙ diuiſibilitas rationis ſeu modi in principijs ſecundo modo ſufficit ad cauſandum diuerſa ſecundum iſtos, & non oportet ꝙ illa ſint diſtincta re, & ſubiecto: quoniam quę ſunt diſperſa in cauſatis colligantur in cauſa, modo hęc diſtinctio rationis bene poteſt inueniri in ſecundo ente, & non in primo: poteſt enim ſecundum ens intelligi inquantum intelligens primum, eo quia cauſatur ab eo; & inquantum intelligens ſe, primum autem, quia eſt ſimplex in cauſatum, ideo non poteſt intelligi inquantum intelligit aliud a ſe, & inquantum intelligit ſe niſi diſtinctione facta, ideo eſt ſimpliciter vnū re & modo apud iſtos, ideo tantū vnū produxit, videlicet pro quāto intelligit ſe, vnde intētio ſui eſt principium, quo pducit primū intellectū. Ad ſcdm dicēdū, qđ diu reputaui qđ ille intellectus intelligēdo ſe produxit tm̄ animam orbis, & orbis fuit cauſatus ab illa anima immediate, & pōt faliē hoc teneri de mente Auic. attamē pro nunc puto eſſe dicendū ſecundum iſtos, ꝙ orbis & aīa ſunt vnū colligatione, & ideo intellectus produxit per hoc, qđ intelligit ſe totū illud colligatū mediante aīa illa, ſicut in cōpoſito naturali apparet. Sed dices, a pari poteſt dici, quod totus mundus pro-

Prima dubitatio.

Secunda.

C Solutio ad primam.

Duplex eſt diſtinctio rationis.

Ad ſecundū

Replica

ducitur a primo, quia eſt vnus colligatione & eſſe, vt dictum eſt: ergo, vel iſta B poſitio contradicit ſibi, vel iua non eſt ad mentem eius. Dicendum quod Auer. facit iſtud argumentum contra illos, vt apparuit in principio dubij pręſentis, attamen poſſet dici quod non eſt ſimile de toto vniuerſo apud iſtos, & de iſto paruo vniuerſo: quoniam entia in toto mũdo ſunt valde diuerſa, vt apparet ex operationibus, ſed iſtud eſt colligatum opere & eſſe: ideo forte poteſt ſic intelligi: & tu conſidera melius.

AVEROES.

AIt Auer. Hoc totũ eſt contradictio Philoſophis, vt ſenſit Auicenna, & Alfarabius, & alii. Opinio vero Antiquorum eſt ꝙ ſint hic principia, & ſunt corpora cœleſtia. & principia corporum cœleſtium ſunt entia ſeparata à materia, quæ mouent corpora cœleſtia, & corpora cœleſtia mouentur ab eis modo ſeruitutis, & dilectionis eis, & receptionis iuſſus eorum cum motu, & intellectione eorum. &, quia ipſa producta ſunt propter motum: & hoc eſt, quoniam verificatum eſt quòd principia, mouẽtia corpora cœleſtia, ſunt ſeparata à materia, & non ſunt corpora: non remanet modus, quo hoc moueat hæc corpora, niſi ex eo, quòd mobili iniunctum ſit ad motũ. & propter hoc neceſſe eſt apud eos vt ſint corpora cœleſtia viuentia rationalia, quæ intelligunt ſeipſa, & intelligunt principia mouentia ea, modo iuſſus eis. Et, quoniam patet ꝙ nulla ſit differentia inter ſcientiã & ſcitũ, niſi ꝙ ſcitum eſt in materia, ſciẽtia vero nõ eſt in materia: & hoc dictũ eſt in libris de Anima: & iã ſunt entia, quæ nõ ſunt in materia: ſequitur ergo vt ſit ſubſtantia eorũ ſciẽtia, aut intellectus, aut quouis nomine appellabis eã. & verificatũ eſt apud eos ꝙ iſta principia ſunt ſeparata à materia: qm̃ ipſa influunt corporibus cœleſtibus motum continuũ, quo eis nõ euenit labor, nec defectus: & omne influens motum continuum huiuſmodi non eſt corpus, nec potentia in corpore: & corpus cœleſte acquiſiuit permanentiam ex ſeparatis. & verificatum eſt apud eos quòd iſta principia ſeparata, eſſe eorum eſt copulatum primo principio eorum. ſin autem, non eſſet hic ordinatio reperta. & ſermones eorum, quos ſcripſerunt in hoc, qui vult ſcire veritatem, eis incumbat. Et ex eo, quo apparet ꝙ oẽs orbes mouentur motu diurno, licet moueantur motu proprio, verificatũ eſt apud eos ꝙ iubens in iſtis motibus eſt primum principiũ, & eſt Deus glo. & ꝙ ipſe iuſsit omnibus principiis, vt iubeant cæteris orbibus in aliis motibus. & hoc iuſſu permanſit cœlum, & terra: vt iuſſu primi Principis ciuitatis ſeruantur omnia præcepta prouenientia ab aliquo, quem Princeps præpoſuit in rebus ciuitatis omnibus exiſtentibus in ea ex hominibus, vt dixit Propheta Verbo Dei cœli facti ſunt &c. Et hic iuſſus, & ſeruitus eſt principalis in iuſſu, & ſeruitute, quæ neceſſe eſt eſſe homini, ex eo quòd eſt animal rationale. Id autem, quod recitauit Auicenna de prouentione horum principiorum abinuicem, eſt res, quam neſcierunt ſapientes. Quod vero eſt apud

A eos eſt, ꝙ habent a primo principio ſtatus tales, quibus non perficitur eſſe, niſi in illo tali loco. & copulatio, quæ eſt inter ea, eſt illud, quod facit ea eſſe cauſata abinuicem, & omnia a primo principio, & non intelligitur de agente, & acto, & creatore, & creato in illo eſſe, niſi hoc tantum . & id, quod diximus de copulatione omnis entis cum vno, eſt aliter quam hic intelligitur de agente, & acto, & faciente, & facto in arte. Si autem imaginatus fueris quòd ſit princeps, habens ſubſtitutos multos, & iſti ſubſtituti habeant alios ſubſtitutos: & non eſt eſſe ſubſtitutis, niſi in recipiendo ſubſtitutionem, & faciendo præceptum eius: & non eſt eſſe eis, qui ſunt ſubſtituti, niſi mediantibus ſubſtitutis prioribus: neceſſe eſt vt Princeps primus ſit ille, qui tribuit omnibus entibus rem, qua ſunt entia. nam, ſi aliquis eſt, cuius eſſe eſt vt ſit ſubſtitutus, non eſt quidem ei eſſe, niſi propter dominum primum. Et hoc eſt id, quod tenent Philoſophi, ꝙ ſit præfatio legum in creatione, & innouatione, & iuſſu. & hęc eſt diſciplina propinqua, qua

B poteſt intelligi opinio horum hominum, abſque ꝙ eueniat ei dubitatio, quæ euenit ex auditu opinionum hominum, ſecundum differentiam, quam narrauit Alga. hic. & hoc totum exiſtimauerunt declaratum fuiſſe in libris eorum . Et qui poteſt operam dare libris eorum cum conditionibus, quas narrauerunt, ſciet veritatem eius, quo ratiocinantur, aut contrarium eius . & non intelligitur de opinione Ariſt. aliud pręter hoc, nec de opinione Platonis : & eſt finis eius, ad quod peruenerunt intellectus humani. Poteſt tamen homo peruenire ad iſtas res ex ſermonibus euenientibus eis, quòd ſint famoſi, cum hoc, ꝙ ſint intellectuales: in quibus hæc via diſciplinæ eſt delitioſa, & dilecta omnibus. Et vna ex propoſitionibus, quibus hoc apparet, eſt ꝙ homo, cum conſyderauerit entia, quæ ſunt hic, apparet ei ꝙ res, quæ appellantur viuentia, ſcientia, ſunt ea, quæ mouentur ex ſe motibus terminatis, verſus intentiones, & operationes terminatas, ex quibus proue-

C niunt operationes terminatæ. & ideo dixerunt Loquentes quòd omnis actio prouenit ex viuo ſapiente. & , cùm fuerit apud eum hæc radix, & eſt quod omne, quod mouetur motibus terminatis, & proueniunt ex eo operationes terminatæ, & ordinatæ, eſt viuum, ſapiens, & copulatur iſti id, quod apparet ſenſui: & eſt quod cœli mouentur ex ſe motibus terminatis, & ordinantur ex hoc entibus, quæ ſunt ſub eis, operationes terminatæ. & ordo, & proportio, quo ſuſtentatur id, quod eſt ſub eis, ex entibus, concluditur radix tertia, in qua non eſt dubiũ: & eſt quod cœli ſunt corpora viuentia cognoſcentia. Quòd autem ex motibus eorum ſequantur operationes terminatæ, quibus ſuſtentatur id, quod eſt hic ex animalibus, plantis, & mineralibus, & conſeruatio eius, hoc eſt notum per ſe cum conſideratione. nam, niſi eſſet propinquitas Solis, & remotio eius in circulo ſuo obliquo, non eſſent hic quatuor tempora ; & , niſi eſſent hic quatuor tempora, non eſſent plantæ, nec animalia, nec proceſſus generationis ſecundum ordinem

Si nõ eſſent quatuor tempora anni, nõ eſsẽt nec plantę nec animalia.

In generatione elementorum adinuicem, ſecundum æqualitatem, vt B conſeruetur eſſe eorum. v. g. cum prolongatur Sol a meridie, infrigidatur aer in parte ſeptentrionali, & fiunt pluuiæ, & multiplicatur generatio elementi aquę, & multiplicatur in parte meridionali generatio elementi aeris: in ęſtate vero cõtrarium, ſ. cum fuerit Sol prope caput noſtrum verſus ſeptentrionem. & iſtę operationes, quę reperiuntur a Sole propter propinquitatem, & remotionem, quam habet continue a quolibet ente, ex eodem loco reperitur a Luna, & omnibus planetis. nam oẽs habent orbes obliquos, & faciunt quatuor tempora in motu eorum circulari. & quod magis eſt in eſſe entium, & conſeruatione eorum eſt motus diurnus, magnus quidem, faciens diem. & iam innuit lex prouidentia Dei in homine, cum ſubmittantur ei omnes orbes, cũ dixit ipſe glo. & ad prædominandum in die, & in nocte, & deinde omnia tempora terræ, &c. & niſi eſſet fœdus meum, &c. Et, cum conſyderauerit homo has operationes, & regimina proueniẽtia, diuerſa quidẽ ex motibus ſtellarum, & viderit ſtellas moueri iis motibus, & habere C figuras terminatas, & ex partibus terminatis, & verſus operationes terminatas, & motus contrarios, ſcit iſtas operationes terminatas prouenire ex entibus cognoſcentibus, & animatis, habentibus electionem & voluntatem. Et quod magis facit eum credere hoc, eſt, cum nos videmus multa ex corporibus paruis, fœtidis, vilibus, & obſcuris, hic repertis non priuari vita generaliter cum paruitate partium eorum, & vilitate menſurę eorum, & breuitate vitæ eorum, & obſcuritate corporis eorum, & ꝙ bonitas diuina eis influxit animam, & comprehenſionem quandam, qua regunt ſeipſa, & conſeruant eſſe ſuum, ex preſſe patet ꝙ multo magis debent eſſe corpora cœleſtia animata, cõprehendentia, q̃ iſta corpora, ꝓp magnitudinem corporis, & dignitatem eorũ, & multitudinem luminis eorũ, vt dixit ipſe glo. mediante Propheta ſuo Cœli enarrant, &c. ſed multi hominum neſciunt hoc. Demum, cũ conſyderetur regimen eorum in corporibus animatis, quę ſunt hic, ſcitur F abſolute ꝙ ſunt animata. nam animatum non regitur, niſi ab animato perfectiori anima, q̃ anima eius. Et, cum conſyderauerit homo hæc corpora magna, animata, rationalia, eligentia, q̃ nos continent, & conſyderauerit tertiam radicem, & eſt ꝙ prouidentia eorum ad ea, q̃ ſunt hic, non eſt neceſſaria eis in eſſe eorum ſciet ꝙ iniunctum eſt eis in iis motibus, & ſunt ſubmiſſa eis, q̃ ſunt ſub eis ex animalibus, & plantis, & inanimatis, & iubens eis eſt aliud ab eis, & eſt non corporeum neceſſario. nam, ſi eſſet corpus, eſſet de numero eorum. & quodlibet eorum eſt obediens ei, quod eſt ſub eo hic ex entibus, & ſeruit ei, & non indiget ſeruitute eius in eſſe ſuo. &, niſi eſſet iuſſus eis, non prouiderent ad id, quod eſt hic continue: quoniam ipſi vellent non habentes quidem vtilitatem in hac operatione. Igitur mouentur propter iuſſum, & timorem euenientem eis ad conſeruandum ea, quæ ſunt hic, & ſuſtentandum eſſe eius: & iubens eſt Deus glo. Verbi gratia, ſi ali-

Obſerua pulchra.

A quis viderit multitudinem hominum dominantium in rebus, & operationibus terminatis, non ceſſantibus in inſtanti, licet operationes illæ non ſint neceſſariæ in eſſe eorum, & non indigent eis, deliberabit proferre ſententiam ꝙ ſunt timentes. & iniunctum eſt eis in operationibus illis, & quòd habent pręcipientem, qui pręcepit eis in hoc regimine continuante prouidentiam in aliis, qui eſt ſuperior eis ſuperiori gradu, & ſunt vt ſerui obedientes ei. &, cum conſyderauerit homo aliud, & eſt ꝙ vnuſquiſque planetarum ſeptem habet motus innouatos motui eius vniuerſali, habentes quidem corpora ſeruientia corpori vniuerſali, ac ſi eſſent obedientia, ſciet abſolute etiam ꝙ quilibet planeta habet iuſſorem ſibi proprium, deputatum eis ex primo iubente. vt euenit in gubernatione exercitus, qui eſt collectio vniuſcuiuſq; eorum ſub vno iuſſore: & iſti iuſſores, qui appellantur capitanei, deueniunt ad vnum principem, & eſt princeps exercitus, ſic eſt diſpoſitio in motu corporum cœleſtium, quam perceperunt Antiqui de iſtis
B motibus, & ſunt quadraginta, & poſtea reducuntur omnia ad ſeptem planetas, & reducuntur illi ſeptem ad octauum, & reducitur octauum ſecundum diuerſitatem, quæ eſt inter Antiquos, in numero motuum ad iuſſorem primum. Et hæc notitia habetur homini hoc modo, ſiue ſciat quomodo ſit principium creationis horum corporum cœleſtiũ, ſiue neſciat: & quomodo ſit copulatio aliorum iubentium cum primo præcipiente, ſiue ſciat, ſiue neſciat. nam ipſe non dubitat ꝙ, ſi eſſent ex ſeipſis, ſcilicet antiqua abſque cauſa, & inuentore, poſsibile eſſet eis non recipere iuſſum a iubente vno cum ſubiectione, & ſeruitute. & ſic eſt diſpoſitio iubentium cum iubente primo. &, cum hoc non fuerit eis poſsibile, ergo eſt ibi proportio inter eos, & eum, & proportio, quæ determinauit eis obedientiam, & ſeruitutem. & hoc non eſt aliud, niſi ex eo ꝙ ſunt ei ex natura eſſe eorum, non vt accidens ex accidentibus, ſicut eſt dominus cum ſuis ſeruis, ſed in natura eſſe eorum.
C nam non eſt ibi ſeruitus addita ſubſtantię, immo ſubſtantię illę ſuſtẽtantur in ſeruitute. & hęc adeptio eſt regnum cœli, & terrę, quod vidit Abraham pater noſter, cum dixit Facies cęlum, & terram. Et ſcias ꝙ, cum ſic fuerit, neceſſe eſt vt non ſit creatio horum corporũ, & principium generationis corũ, modo generationis corporum, q̃ ſunt hic. & intellectus humanus deficit apprehendere qualitatem huius operationis, licet ſciret eſſe eius. Qui autem perquirit aſsimilari duas entitates, quarum vna eſt in altera, & ꝙ agens earum ſit agens eo modo reperiuntur agentia, hic eſt in maxima perturbatione, deceptione, & confuſione. Et hæc eſt ſumma eius, quod intellexerunt Antiqui de corporibus cœleſtibus, & conſtitutione eorum a creatore glo. ꝙ non ſit corpus, & conſtitutione eius, quod eſt ex entibus inferioribus ab eo, quę non ſunt corpora, & vnum eorum eſt anima. conſtituere autem eſſe eius, ex eo quòd ſunt innouata eo modo, quo innouantur corpora, quæ ſunt hic, vt conati ſunt loquentes, eſt nimis difficile, & propo-

ſitiones,adductæ in hoc,non complent id, quod intendunt declarare. D
& declarabimus hoc ex ſermonibus noſtris ſubſequentibus,cum loquemur de via conſtitutionis eſſe Dei glo. His autem habitis reuertamur ad narrandum ea,quæ dicit Alga.in contradicendo ei,quod recitauit de opinionibus Philoſophorum, & notificabimus gradum eius in veritate. nam hoc eſt intentum primum in hoc libro.

Poſtquam dicta eſt opinio iſtorum,vult modo adducere Auerto. opinionem verorum philoſophorum de ordine orbium,& diſpoſitione ipſorum, & motorũ eorum,& quomodo colligantur cum primo,& vnde appareat defectus opinionis prædictę:vnde dicit,dicimus nos, quod omnia iſta ſunt limitationes philoſophorum antiquorum,videlicet Auicen.& Alpharabij,& ipſorum ſequentiũ: voluit dicere ꝙ iſta opinio creditur eſſe ad mentem antiquorum,non tamen eſt. ideo ponit illam.d.& opinio tamen antiquorum eſt,ꝙ hæc vult dicere: motores cœlorum ſunt principiantia corpora cœleſtia,& principia corporum ſunt entia ſeparata de materijs.ergo ſunt iſta principia ſeparata: & ſyllogiſmus eſt in prima figura ſic. principia corporum cœleſtium ſunt ſeparata:motores cœleſtiũ ſunt principia illorum.ergo ſeparata:hæc igitur eſt prima propoſitio, quã vult E habere contra eos,qui ponunt animas ineſſe corporibus illis, neque eſſe eis veras formas. Deinde vult remouere alium errorem per aliam propoſitionẽ:alius enim error fuit,ꝙ animæ cœlorum trahuntur ab intellectibus ſeparatis,quę mouent eos eo modo,quo finis mouet agens:contra iſtum probat iſtam propoſitionem,ſcilicet ꝙ illi motores mouent propter complacentiam:& corpora illa mota mouentur tanquam obedientia: & ſyllogiſmus componitur ſic: quæcunque mouent aliqua, quæ non eis reſiſtunt, ſed mouentur mota ipſa, mouent gratia amoris & complacentię.& illa mouentur propter obedientiam: ſed motores illi ſeparati reſpectu corporum cœleſtium ſunt huiuſmodi. ergo concluſio illa dicta ſequitur.d.ergo quę, ſcilicet principia ſunt mouentia corpora cœleſtia, & illa corpora mouentur:hęc eſt virtus minoris,& infert concluſionem.d.ergo ea principia modo obedientiæ & amoris, vult dicere mouent: & corpora obedienter mouentur:& tunc eſt concluſio.Deinde probat minorem,quantum ad iſtam partem,ſcilicet ꝙ corpora illa mouentur: & poteſt ſyllogiſmus ſic componi. quæ ſunt creata propter moueri,ſunt nata moueri cum obedientia: ſed corpora cœleſtia ſunt facta propter motum.ergo ſunt nata moueri:maior eſt manifeſta:aliter eſſent ocioſa,& ſuperflua:minor autem accipitur hic,tanquam nota: & huius iã tum minorem accipit.d.& ipſa corpora fuerunt creata propter motum: & tunc ſup.tu reſiduum:deinde probat idem per ſyllogiſmum alio modo, licet ſit quaſi F virtualiter poſitus,& poteſt ſic componi: principia ſeparata a materia,& a corpore, ſimpliciter impartibilia mouent amore & intelligentia corpora mota, & corpora mota obedienter:ſed motores orbium ſunt huiuſmodi: ergo, vt ſupra. vnde huius ponit minorem,& concluſionem.d.cum enim declaratum ſit ꝙ principia mouentia ſupercœleſtia corpora ſeparata ſunt a materijs,& quod iſta principia non ſunt corpora:iſta eſt minor: non ergo remanet modus, quo dici poſſit quod ipſa principia mouent corpora,niſi dicamus ꝙ mobile mouetur modo obedientię. Et hęc eſt potentia concluſionis. Debes ſcire quod motores orbium, quia ſunt ſeparati,mouent propter amorem,intelligentiam, & complacentiam: amorem quidem,quoniam amant primum,quod non poſſunt amare amore intelligibili niſi eſſent ſeparati: intelligentiam quidem, quoniam mouent propter id, quod intelligunt de primo,vt dicam poſt:complacentiam vero, quoniam intentio primi eſt conſeruare entia in ſuis diſpoſitionibus, & ideo in mouendo exequuntur intentum primi,ideo complacent ei, & ſic mouent per complacentiam. & hęc omnia ſunt dicta in quęſtione de intellectu,& alibi,ſcilicet in de ſubſtantia orbis, vt dicam forte poſt. Secundo debes ſcire, quod corpus cœleſte mouetur obedienter: eo quia non reſiſtit motori ſeparato,immo maxime inclinatur ad motum illius,eo quia factum fuit propter motum illum, vt colligitur ab Auer-

Quia motores orbium ſunt ſeparati,ideo tripliciter mouẽt orbes. ſ. pp amorẽ, intelligentiã, & cõplacẽtiã. Quia corpus cœleſte non

A roe hic, &.3.commen. ſecundi cœli: vnde obedire proprie eſt ſine reſiſtentia trahi ab alio: & quia corpus ſic trahitur: ideo dicitur obedienter moueri. Sed tunc occurrit dubium: quoniam, tunc mouent in inſtanti: quoniam, ſecundum dicta Auerrois, intelligentię mouent quantum poſſunt, & ſecundum vltimum ſuę potentię: ergo, ſi mobile nullo modo reſiſtit eis, motus erit in inſtanti: quoniam ſucceſsio in motu cauſatur, vel a reſiſtentia medij, vel mobilis, vt.4. Phyſi.com. 71. dictum eſt. Et dicendum, quod ibi eſt reſiſtentia: quia cœlum eſt corpus actuale, quantum, & extenſum, vt dictum eſt in quęſtione de reſiſtentia: vnde cœlum reſiſtit intelligentię, quia eſt corpus actuale quantum extenſum: dico corpus actuale, quoniam corpus in potentia, ſicut eſt forma corporis ſubſtātialis materię coęterna nullam reſiſtentiam habet ad motum, ſicut nec materia, quia eſt illimitata ad omne vbi: quia igitur cœlū eſt corpus actu vltima actualitate, ideo impoſsibile eſt ei, quando eſt ſub a, eſſe ſub b. vbi, & nulla eſt quærenda cauſa quare reſiſtit, niſi quia corpus actuale vltimum quantum. Et hoc dicit Auerroes.7. Phyſicorum ſoluens pręſentem: quaſi dicat, & forte hoc accidit ex diuerſitate naturarum mouentium, quę non ſunt in materia in nobilitate ſecundum magis & minus. & diuerſitate naturarum corporum, quę mouentur ex eis: ecce quomodo patet ſolu. pręſens. Sed dices, ſi reſiſtit, ergo non obedit ei: ergo deſtruitur opinio Auerrois. Hic dicendum, quod duplex eſt reſiſtentia: quędam cū

B inclinatione ad contrarium, immo impellens ad contrarium: & hæc affert obedientiam, ſicut apparet in homine, qui trahitur violenter in aliquo: quędam cum determinata pauſa ſuę obedientię, non tamen inclinatione impellente ad contrarium: ſi quis enim imperat mihi vt vadam ad eum, & ego vado libenter, certum eſt quod non vado ad ipſum in inſtanti, licet ipſe appetat me in inſtanti, quoniā natura media eſt limitata ad certum: propter hoc non dicor inobediens: ita in propoſito: cœlum obedit intelligentię, eo quia non inclinatur vi ad contrarium: attamen ſua natura, quia corpus, limitatur ad motum tantę velocitatis: & iſtud non aufert obedientiam, vt dixi in exemplo, & de hoc dixi in quęſtione de reſiſtentia cœli. Et poſtquam remouit duas propoſitiones, ſcilicet dicentem corpora cœleſtia eſſe animata animabus materialibus, & dicentem corpora cœleſtia moueri a motoribus ſeparatis trahentibus animas eorum, vult modo concludere diſpoſitionem corporum cœleſtium ſecundum veritatem Ariſto. & dicit: quare ſequitur eos, vult dicere philoſophos antiquos, idcirco quod corpora cœleſtia ſunt viua, & rationalia, & quod intelligant ſeipſa, & ipſorum principiorum mouentia. Et videtur mihi quod innuat hunc ſyllogiſmum: omne compoſitum ex forma ſeparata mouente amore, intelligentia, & complacentia, & ex corpore obedientię illi motori, eſt animal rationale viuens, intelligens ſe, & ſuum

C principium: ſed corpora cœleſtia ſunt compoſita huiuſmodi: ergo in prima figura ſequitur concluſio, quam hic intulit: maior declarabitur, licet ſit aliqualiter nota, minor fuit declarata ex iam dictis, & concluſionem hic poſuit tantum. Deinde vult remouere dubium: quia poſſet quis opinari, ſi corpus cœleſte eſt animal rationale viuens: ergo intentio eius, & eius ſcientia cauſatur a rebus, ergo recipit accidentia. Pręterea, ſi ita eſſet: corpus cœleſte eſſet homo, quoniam nulla eſſet differentia inter ſcientiam corporis cœleſtis, & hominis: vt ergo remoueat iſta dubia, vult declarare qualiter ſcientia illorum cū ſcientia noſtra eſt ęquiuoce dicta: & ſic erit quęſtio ſoluta. Et intendit probare hanc concluſionē, quod in ſeparatis a materia ſcientia, & ſcibile non differunt, immo ſunt vna ſubſtantia: & ſyllogiſmus eſt: omne ſcibile ſeparatū a materia eſt vnum in ſubſtantia cum ſubſtantia illius ſcientię: ſed in ſeparatis a materia omne ſcibile eſt ſeparatum a materia: ergo in ſeparatis a materia omne ſcibile eſt ſcientia ſcientis in ſubſtantia: maior declaratur, quoniam ſcientia & ſcibile differunt modo: eo quia ſcibile eſt in materia, quia eſt vniuerſale in potentia, quod eſt actu indiuiduum, vt dixi in quęſtione de vniuerſali: ſcientia autem eſt ſeparata a materia: ſola differentia eſt in modo ratione materię: vbi ergo erit abſciſſa materia, ibidem remanebit abſciſſa cā diſpoſitionis ſcibilis a ſcientia: & ſic apparet maior. Et poteſt ſyllogiſmus ſic componi, ſcientia & ſcibile ſolummodo differunt a materia; ſcien

Reſiſtit motori, idō mouet obediēter.

Dubitatio.

Solutio.

Replica.

Duplex eſt reſiſtentia.

Dubitatio.

Solutio.

Sciētia, et ſcibile nō differunt inſeparatis.

Scibile, & ſcientia non differunt ratione materię.

tia & ſcibile in ſeparatis non differunt modo materię: ergo ſcientia & ſcibile in illis non differunt, in ſecunda figura: minor autem. ſ. 12. Metaph. tex. com. 51. & nolo pro nunc immorari in illo: huius ſyllogiſmi ponitur maior proſyllogiſmi. d. cum ergo prælibatum ſit a philoſophis quod nulla ſit differentia inter ſcientiam & ſcibile, niſi quod ſcibile eſt in materia, & ſcientia minime, vt declaratum eſt in libro de anima: hęc fuit maior proſyllogiſmi. Deinde ponit concluſionē principalem ſyllogiſmi. d. ergo, ſi inuenirentur entia immaterialia, oportet quod ipſorum ſubſtantia eſſet ſcientia, aut intellectus, immo & intellectus. Hic eſſet videndum, quō ſcibile in ſubſtantijs ſeparatis ſit ſeparatum a materia: eſſet etiā videndum, quomodo ibi ſcientia, & ſcitum ſunt vna ſubſtantia: eſſet vidēdum etiā de intellectu noſtro aliquid: & tamen pro euidentia dictorum recurre ad quęſtionem de intellectu circa finem. Deinde probat minorē ſyllogiſmi principalis, ſ. dicentem quod illa entia ſint ſeparata a materia: & ſyllogiſmus componitur ſic: omne agens mouens motu continuo, & ſempiterno eſt ſeparatum a materia, & corpore ſecundum eſſe: ſed oēs motores corporū cœleſtium mouent illa motu cōtinuo & ęterno: ergo in prima figura omnes illi ſunt ſeparati ſimpliciter: huius primo tangit minorem. d. & declaratum eſt apud eos quod iſta principia ſeparātur a materia, prout dant orbibus motus continuos, id eſt, ęternos abſq; aliqua fatigatione ſeu paſſione. D, ponit vim maioris. d. Et quodcunq; tali modo mouet, E
oportet quod ſine dubio non ſit corpus, nec virtus in corpore. Et hęc fuit maior, cui accidentaliter addit & oportet quod corpus cœleſte acquirat ſempiternitatē ab eis ſeparatum, vt declaratum eſt in libro de ſubſtantia orbis. D. redit ad remouendum illud ſecundum peccatum illorum, qui finxerunt quod motores non intelligant primum, & dicit: & etiam eſt declaratum quod iſta principia ſeparata habent eſſe colligatū cum primo principio ipſorū, pro quanto intelligunt ipſum: vnde ſyllogiſmus huius pōt ſic componi: oēs motores mouentes propter complacentiam, & intellectum, & amorem vnius colligantur illi: ſed oēs motores mouent propter complacentiam, amorem, & intelligentiam primi: ergo illi colligātur: huius ponitur concluſio, ſecundo probat hanc concluſionē hypothetice ſic: ſi oēs motores non eſſent colligati primo, nullus eſſet in eis ordo: ſed oēs motores ſunt ordinati, vt dictum eſt: ergo oēs ſunt colligati primo: huius ponit hypotheticam. d. & niſi ita eſſet, nullus eſſet hic ordo; vltimo probat hoc auctoritate philoſophorum. d. & oīa iſta egregie declarata ſunt in libris philoſophorum r & iſtæ rationes ſunt notę per ſe ex iam dictis, ideo nolo immorari in eis plus. Tertio ꝓbat idem, & ſyllogiſmus ſic cōponitur: omnia mota, quę mouentur motu diurno, colligantur primo principio, quod mouet illud motum illo motu; ſed oīa corpora cœleſtia mouentur motu diurno: ergo oīa colligantur primo principio: huius ponitur minor. d. & declaratum eſt, cum oēs orbes mouentur diurno motu ſeruantes F
ordines proprios motuum ipſorū: ideo huius, id eſt, illius concluſionis eſt ratio. Deinde explicat modum ordinis illorum. d. & cum Deus benedictus pręcepit alia principia, id eſt, motores, quę pręcipiant alios orbes vt moueantur, & ob hoc pręceptum conſiſtant cœli, & terra, id eſt, propter hoc ſint cœli, id eſt, ſuperiora, & terra, id eſt, inferiora: ſicut ex præcepto regis ſeu principis in ciuitate ordinantur omnia cętera poſteriora pręcepta, ex regia parte ibidem commiſſa.

Qualiter intelligitur intelligentias Deo obedire.

Debes ſcire quod Deus non eſt rex, neq; princeps, niſi ęquiuoce, vt dictū eſt ſępe, ideo iſta pręcepta, & omnia iſta non ſunt niſi ęquiuoce. Non. n, oportet credere quod intelligentię obediant Deo, quia velint obedire: eo quia obedire pręſupponit poſſe non obedire: modo, ſi non diſponuntur per inobedientiā, nec poſſunt diſponi per obedientiā: quia, ꝙ non pōt diſponi per vnū contrariū, nec per ſuū contrarium, vt dixit Auer. 12. Meta. com. 51. in fine: ſed illud fit, eo quia intelligentię intelligant primū, & propter illud, quod intelligunt de illo, cū amant aſsimilari illi, & deſiderant illud, ſic mouent: et Deus pręcipit pro quanto cauſat eos, quorū eſſe conſiſtit in motore: & multum confert dictum Auer. in, 12. Meta. com. 44. & primo cœli com. 54. in fine, & bonū eſt vt videas illud, qm̄ iſta ſunt tibi clara. Et poſtq̄ declarauit colligationem ſecundum intellectionem, & amorem, & complacentiā, vult modo narrare colligationē illorum ſecundū eſſe, &

A dicit:ſed illud, ꝙ innuit Auic.de proceſſu horum principiorum adinuicem, ſunt verba ignota apud philoſophos:attamen illud, quod opinati ſunt peripathetici in hoc,eſt quod dicta principia miſeratione diuina,id eſt,prouidentia Dei habēt diuerſos gradus.i.naturas,& habēt diuerſam colligationem, quæ eſt id,ꝙ infert ea eſſe cauſata ſucceſsiue adinuicem,& oīa a primo principio cauſantur: & addit,& aliud non debet intelligi de agente & effectu,vel de creatore & creato, niſi hoc tantum:vult dicere,non ſicut intelligit Auic. Et debes ſcire quod Auer. caute vſus eſt copulatione,cum dixit adinuicē, & a primo ad notandum modū, quomodo procedunt a primo,quia,vt ſupra declaraui,prima intelligentia cauſatur immediate a Deo in ratione cauſæ proximę,vt dictum eſt:reliqua vero cauſantur a prima in ratione cauſe vniuerſalis, & ab alijs,inquantum ſunt proximę cauſę,& ideo dixit,quod cauſantur adinuicem a primo motore:& iſtud melius fuit dictum ſupra,& nolo plus dicere. Et poſtquam dixit hęc, vult ponere differentiam inter opinionem eius,& opinionem aliorum, & dicit:hęc enim eſt propinquior via ad aduertendum opinionem prædictorum hominū: prima ergo differentia eſt,quod per opinionem eius intelligitur opinio antiquorum, non ſic per opinionē illorum. Deinde ponit ſecundam differentiam dicens, & contingent ex hoc,id eſt,opinione Alpharabij, & Auic.errores contingentes prædictis philoſophis,vt narrauit Algazel in pręcedentibus,& diffuſius declaratū eſt B in eorum libris,non autem opinioni eius contingunt errores. Deinde dat modū, quomodo ſcitur veritas dicens. Et notandum eſt, quod quicunq; ſpeculatus eſt in libris dictorum cum conditionibus neceſſarijs,id eſt,euidentijs firmis, poteſt egregie cernere veritatem omnium iſtarum opinionum. Vel poteſt intelligi cū cōditionibus neceſſarijs,id eſt,omnibus requiſitis,quę ſunt perfecta ſpeculatio, ſemotio a negocijs alijs,quę requiritur ſtudioſis. Deinde declarat,cuius philoſophi fuit opinio eius dicens,& non debet intelligi de opinione Ariſto. niſi id, quod dictum eſt:deinde concludit, quod tenendum eſt quod illa opinio, dicens quod opinio ſua eſt ſumma veritas:hoc probat: & ſyllogiſmus ſic componitur: opinio hominis,cuius intellectus eſt finis,id eſt,vltimū poſſe humani intellectus eſt ſumma veritas:ſed opinio Ariſt.eſt huiuſmodi : ergo illa eſt ſumma veritas. minor proſyllogizatur intellectus datus nobis diuina prouiſione,vt non ignoraremus poſsibilia ſciendi,eſt finis & terminus intellectus humani: ſed intellectus Ariſt.eſt huiuſmodi:ergo minor apparet:ſyllogiſmi non ponit niſi minorem dicens,prout ſuus intellectus fuit finis humani intellectus: deinde accipit minorē proſyllogiſmi.d.pręclare de Ariſt.quaſi.d.tranſpone eam ſic,quare prædicta re de Ariſt.dicitur quod ipſe creatus fuit,& datus nobis diuina prouiſione, vt non ignoraremus poſsibilia ſciendi:& ſic apparet opinio Auer. Et poſtquam decla- C ratum eſt corpora cœleſtia eſſe obedientia,& eſſe rationalia, & quod colligantur principio tribus modis: vult oſtendere nunc via firmiori illa eſſe huiuſmodi, & primo pręponit intentionem.Et eſt notandum,quod prędicta poſſunt optime oſtendi,alio modo difficillime,vult dicere fortiſsime, videlicet,cum quibuſdam rationibus:& quāuis ſint probabiles de ſeipſis,ſunt ſine dubio intelligibiles per accidens:&,quia probabilia delectabiliora ſunt quam demonſtrabilia, oſtendemus viam vt breuius,& clarius poterimus. Hæc ſunt verba eius, in quibus apparet intentio eius,ſcilicet declarare iterum illas propoſitiones contra illos rationibus probabilibus,& cauſa intentionis apparet:quia rationes probabiles appetibiliores,& delectatiores.

SED eſt quęſtio,quid intelligat hic per rationes probabiles per accidens intelligibiles? Et videtur mihi, quod vna expoſitio poteſt accipi ex primo de Cœlo commento.22. ſcilicet quod per rationes probabiles intelligat ſufficientias fundatas in ſenſatis:vnde ſufficientia eſt duplex,ſcilicet ſuſtentata per rationem intelligibilem,id eſt, demonſtrabilem per ſe, & hęc eſt demonſtratio vno modo,& alio modo probabilis ratio, vt dicit ibidem Auerroes : alio modo eſt ſuſtentata per accidens ratione demonſtratiua, pro quanto poteſt demonſtrari aliqua propoſitio accepta in ipſa,& ſic intelligit hic Auerro.quia arguit per ſenſata, vt videbis, & in hoc aliquę propoſitiones acceptæ poſſunt demonſtra-

Quarta quęſtio.

Quid intelligit Auer. ꝑ rationes ꝓbabiles.

Triplex inductio.

Inductio demonſtratiua eſt ex propõnibus neceſſariis.

Differentia inter inductionem demonſtratiuã & topicam.

eſt : uel puto quod hic intelligat per rationes probabiles inductionem demon- D
ſtratiuam, quia ſecundum ipſum, in ſumma ſecundi priorum. commen. 19. inductio eſt triplex, ſcilicet dialectica, & ſophiſtica, & demonſtratiua. Loquendo de inductione demonſtratiua, quæ habet vim demonſtrationis, vt dicit. 2. phyſi. com. 80, Dicendum, puto quod illa ratio eſt probabilis per ſe, demonſtratiua per accidens, pro quanto accidit ei, inquantum inductio, quod ſit ex propoſitionibus demonſtratiuis. & dicitur demonſtratiua inductio, cuius propoſitiones ſunt ſimpliciter neceſſarię: vnde dicit ibidem Auer. in cap. 19. quod differt inductio demonſtratiua a topica in hoc, quod prędicatum ſubſtantiale per ſe ineſt ſubiecto, Verbi gratia, ſi ignorarem iſtam: omnis homo eſt diſciplinabilis, iam poſſem inducere illam, accipiendo vnam, vel duas ſingulares, dicendo, hic homo eſt diſciplinabilis, & hic, ergo omnis homo, quoniam prędicatum ineſt eſſentialiter ſubiecto: & quod eſſentiale eſt vni indiuiduo vnius ſpeciei, eſt eſſentiale omnibus illius, cum ſint ęqualia in illa: ideo iſta vocatur inductio demonſtratiua, & hoc idem ibidem. intelligit ergo hic per rationem probabilem, inductionem, quę eſt ratio probabilis per ſe, & demonſtratiua per accidens.
Deinde apponit rationem illam, quę debet componi ſic in prima figura, omne per ſe mobile a principio in eo terminatis motibus ſecundum voluntatem, & actiones terminatas, eſt viuens, & rationale: hęc eſt vna vniuerſalis, quę poteſt ex vna ſola ſingulari induci, eo quia prędicatum neceſſario ineſt ſubiecto: & E
ſingularem accipit. d. vnde dicimus quod vna propoſitionum eſt, quod quando homo aſpicit hic res mundanas apud nos, uidetur ſibi quod res, quę viuę, & ſcientes dicuntur, ſunt per ſe mobiles terminatis motibus erga voluntates, & actiones terminatas, ex quibus oriuntur multa in hoc mundo. ideſt fiunt multa in hoc mũdo: ex hac vna poteſt induci illa vniuerſalis, ſicut ex iſta vna, ignis hic eſt calefactiuus: ergo omnis, quando propoſitio illa eſt neceſſaria, & per ſe: eo quia prędicatum per ſe. & eſſentialiter ineſt ſubiecto: deinde accipit minorem. d. ſumpta hac radice, dicimus quod, ſi ei adiungetur alia propoſitio ad ſenſum apparens, uidelicet quod cœli mouentur de ſeipſis motibus terminatis, ex quibus terminantur inferioribus entibus multa terminata opera, & ordines, in quibus dicta entia conſiſtunt. Sed ergo, cõcludit ex iſtis propoſitionibus quod cœli ſunt corpora uiua, & rationalia, Ecce igitur, quomodo hęc ratio eſt inductiua, pro quanto maior inductione vnius tantum probabiliter: & vere non habet niſi vim inductionis iſta: & ſic debet intelligi. Deinde probat ultimam partem minoris, ſcilicet quod ex motibus terminatis illorum ſequuntur multa cõmoda hic inferius: & ſyllogiſmus ſic componi poteſt: illi motus, per quos ſequũtur tranſmutationes in his, quibus vita eſt, & permanentia exiſtit alibi, cauſant multa commoda hic; ſed motus corporum cœleſtium ſunt huiuſmodi. ergo F
concluſio illa eſt manifeſta per ſe. minor autem inducitur per planetarum motus vnde dicit, qualiter tamen pateſit, quod ex ipſorum motibus opera terminantur, a quibus cauſatur conſtitutio inferiorum entium: quę fuit minor: hoc ſatis manifeſtum eſt cum ſpeculatione modica; niſi enim ſol aliquotiens propinquus nobis eſſet, & aliquotiens diſtans, dum in ſuo circulo obliquo mouetur, non haberemus in hoc mundo quatuor terminos anni, ſicut modo habemus ordinatum in mundo, ſcilicet, ver, ęſtatem, & reliqua duo: nec inuenirentur plantę, nec animalia, nec ſequerentur generationes rerum generabilium modo conſueto, Verbi gratia, quoniam ſol a nobis diſtat, & tendit erga meridionalem partem, refrigeratur aer ſeptentrionalis partis, & fiunt plantę ibidem, & multiplicatur elementum aquoſum: & in ſeptentrionali parte elementum aereum multiplicatur, & in ęſtate totum contrarium reperitur: & iſta opera a ſole procedentia, & ſua propinquitate & diſtantia a nobis in quolibet ente aperte apparent. Deinde explanat idem in aliis planetis, & primo de luna. d. ſimiliter de luna plurima utilia ſunt procedentia: etiam exponit idem de aliis. d. etiam ab alijs ſyderibus planetis multa actiua, & pręcioſa commoda diuina potentia influuntur in hoc mundo licet opera quinq; planetarum, uult dicere aliorum exceptis ſolis, & luna, & aliorum ſyderum, vult dicere fixorum, non tantum mani

feſte

A feſte appareant: attamen declarat hoc aliqualiter in iſtis. d. quilibet namq; ipſorum, vult dicere quinque planetarum, circulum habet obliquum, & facit quatuor tempora in ſuo circuli motu, vt dictum eſt in aſtronomia. Deinde exponit hoc in 8. ſphæra. d. & eſt notandum, quod principaliter: ad cauſandum prædicta commoda in iſtis rebus ſuperius, id eſt fortius eſt motus diurnus, a quo dies, & noctes fiunt. vult dicere, quoniam, ſicut id corpus fuit ſuperius ſitu, ita multitudine ſtellarum, & dignitate motoris reliquis mouentibus, & ideo in iſtis rebus habet potentiam maiorem, propter quod fuit continuus per totam terram, reliqui autem, quia non ſunt ita ſimpliciter neceſſarij, ideo poſſunt difformiter circũdare terram, & ideo fiunt nobis quandoque propinqui, quandoque remoti. octaua autem ſphæra cum ſuis poſitis, & fixis ſyderibus ſemper eſt vniformis toti terræ, & cuilibet parti terræ. Deinde concludit concluſionem principalem. d. vnde, quandoquidem intelligens homo, vult dicere non habens caput habilitatum ad malum, nec imaginatiuam ſupra cogitatiuam, nec aliqua diſpoſitione præter naturali diſpoſitus talia ordinata regimina reſpicit, & qualiter diſtincte a corporum ſupercœleſtiũ motibus procedunt, vult dicere prædictæ vtilitates, & talia regimina. &, videlicet, qualiter ſtellæ, ſeu planetæ mouent terminatis motibus, & terminatis figuris, & terminatis partibus facile põt iudicare quod talia operata cauſantur neceſſario ex motoribus viuis, intelligentibus motoribus.

B Deinde adducit ſecundam rationem probabilem, & debet ſic componi: id, quod conuenit viliſsimo ſecundum aliquam perfectionem eius, non debet a nobiliſsimo remoueri: ſed vita, & animatio conuenit viliſsimo, ergo non debet remoueri a corpore cœleſti, quod eſt perfectius alijs hic. huius ponit veritatem d. & valde poteſt de hac infirmatione adminiculari, videlicet multa paruulorũ, & vilium corporum turbidorum, & nobiſcum inuentorum: quæ vita non carere, vult dicere, dicantur viua, immo cum toto ipſorum defectu, & vilitate ſubſtãtiæ eorum, & illorum paruitatis placuit Deo glorioſo influere in eos vitam, & rationem, id eſt prudentiam quandam, ex quibus poſſunt eſſe, & vitæ ipſorum ſeipſa regere, & conſeruare, vt plus fieri poteſt. tanto ergo melius quod ſupercœleſtia corpora digniſsima ſunt recipere tale munus, ſcilicet vitam, & rationem, & intellectum. dico illas eſſe digniſsimas, conſiderato magnitudine corporum, & nobilitate ſubſtantiarum, id eſt formarum eorum, quæ omnia ſignificãt illas ſubſtantias valde, vt dictum eſt 12. Metaph. commen. 44. propter quod infert, ſed multi homines, putando ſcientiam habere, ignorant, vult dicere, iſtud: quia non ſunt vere ſcientes, ſed apparenter. Vnde debes ſcire, quod apud me litera eſt tranſpoſita, & debet ſic legi. conſiderato magnitudine corporum, & ſubſtantiarum eorum nobilitate, & reſpecto regimine eorum nobilium corpo-

Quod cõpetiſ ſecũdum aliquã perfectionẽ viliſſimo, illud etiã cõpetit nobiliſsimo.

C rum viuorum nobis præſentium, quod ipſa corpora debent, eſſe viua. ſed multi homines, putando ſcientiam habere, ignorant, quod eſt ſine dubio error eorum hominum: & tunc, apud me videtur quod Auerro. velit innuere, quod propter duas præcipuas cauſas Deus debet corporibus cœleſtibus donare vitam. & prima ratio eſt, quia magnitudine corporum, & formarum dignitate excedit alia hic. ſecunda eſt, quia regunt ea corpora viua, quæ ſunt hic, & per conſequens debent eſſe viua. ſecundo videtur mihi, quod propter hoc remoueat opinionem illorum, qui videntur, ſcire, & tamen in veritate ignorant: poſſet & aliter exponi, ſed intentiones ſunt vicinæ, ideo ſufficiat iſtud modo. Deinde probat per tertiam rationem idem, & debet ſic componi. corpora regentia alia corpora viua debent excellere illa in vno gradu nobiliori, & ratione maiori: ſed corpora cœleſtia regunt viua. hæc ergo erunt diſcretiora, & vitæ nobilioris: huius non ponit niſi probationem maioris. d. quia regimen viuorum a viuis debet procedere, ſcilicet viuis nobilioribus rectis in vita, & diſcretione. Debes ſcire ꝙ, vt accipitur primo Politicæ, quod conditio regis & principis debet eſſe excellentia prudentiæ ſenſuum, excellere prudentia & intellectu: propter quod ait ibidem, quod dominus eſt intellectu vigens, ſenſus vero robuſti corporis. ideo concludit ibidem, principatum regalem eſſe ex vno prudentia vigente, & alio robuſtitate valente. Ex his accipi poteſt veritas Auerro. hic. Et poſtquam

Propt̃ duas cauſas Deus corporibus cœleſtib' vitam dedit.

Cõditio regis.

declarauit totam hoc, vult concludere duo: quorum primum eſt, quod omnium D eſt vnus præceptor & princeps. ſecundum eſt, quod ille eſt ſeparatus, nec corpus, nec virtus in corpore. Et primum poteſt ſic probari ſyllogiſmo in prima figura. omnia prudentia aliqualiter imperfecta de alijs ſine eorum vtilitatibus prouident præcepto vnius primi præceptoris & principis: ſed corpora cœleſtia prouidentia aliqualiter imperfecta ſunt de rebus exiſtentibus hic ſine eorum vtilitatibus. ideo in prima figura præcipiuntur ab vno principe exiſtente in mundo. dixi in maiori aliqualiter imperfecta, quoniam Deus prouidet de nobis ſine ſui vtilitate, attamen non propter alium, ſed propter ſe, ſed quia eſt optimus, ideo excludit ab illa maiori. huius ponit minorem. d. vnde, quando homo diſcretus reſpicit iſta corpora, ſcilicet cœleſtia, & viua, & rationalia nos circue re: hæc minor. Deinde ponit maiorem. d. & meditatur in quadam tertia propoſitione, ſcilicet prouidentia ipſorū in nobis nō reducitur aliquo modo in quoddam commodum ipſorum, poteſt aperte notare ꝙ dicta principia præcipiuntur a primo principio de his motibus. Deinde infert ſecundum. d. & quod ipſe præceptor non eſt corpus, nec virtus in corpore. Debes ſcire, ꝙ vtilitas, ſeu commodum poteſt intelligi duobus modis. vno modo, ꝙ ſint finis laborum alicuius operantis. alio modo pro perfectione alicuius operantis, qua operatione nō acquirit, ſed conſeruatur in acquiſito eſſe. Primo modo intelligendo, intelligentiæ non mouēt propter eorum vtilitates. nec commoda: quoniam motus earum perpetuus eſt, ideo nunquā finis erit eius. & quod mouet tali modo, ratione vnius primi mouet. Secundo modo loquendo, intelligentiæ mouent propter eorum commodum, vt dicit Auer. 12. Metaphy. commen. 36. & ſic non intendit hic, ſed primo modo: & ſic ſoluitur contradictio hæc, & 12. Meta. commen. 36. & 2. Cœli. com. 17. & 21. vbi dicitur quod prima intentione mouent propter ſe, ſecundaria propter hoc, quod non poſſet intelligi niſi mouerentur propter eorū commoda. Deinde probat illud ſecundum dictum, & ſyllogiſmus componitur ſic. non decet creatorem, & principium horum corporum, & aliorum eſſe de natura corporū inferiorum, id eſt virtutē in corpore, vel corpus: ſed Deus eſt creator, & principium horum, vt dictum eſt: ideo apparet ipſum non eſſe nec corpus, nec virtutem in corpore. dicit ergo prælibatis ergo iſtis, notandū eſt quod nō decet quod ſit creator horum corporum, & principium ipſorum eſſe ſimul. i. vnius nature cum eſſe inferiorum corporū: hæc eſt maior: & addit quod humanus intellectus caret ſine dubio comprehendentia. i. comprehendente eſſe. i. quiditatis orbium: & hoc, vt nobis continuus, licet in ſe ſemper intelligat. Deinde concludit vltimo intentionem philoſophorum. d. hæc eſt denique finalis intentio philoſophorum in corporibus cœleſtibus in aſſertione primi principij ipſorum, & quod non eſt corpus, nec virtus in eo.

Vtilitas duplex. (B)

Quæſtio quinta.

HIC QVAERO duo. Primo, an corpus cœleſte ſit viuens. Secundo, an corpus cœleſte ſit animal rationale, vt dicit hic Auer. Ad primam quæſtionem arguo quod non corpus cœleſte: non eſt mortale: ergo non viuens. conſequentia apparet: quoniam vita, & mors opponuntur, vt dicitur in libro de morte & vita. ergo, ſi non eſt corpus cœleſte natum diſponi per mortem, nec per vitam: per cauſam contrariorum, vt dicitur. 12. Meta. commen. 51. antecedens eſt manifeſtum. 1. Cœli. tex. cō. 20. Secundo, vita eſt permanſio animæ nutritiuæ in calore naturali, vt dicit philoſophus in lib. de morte, & vita. modo iſtud non poteſt inueniri in illo. In contrarium eſt Ariſto. 12. Meta. tex. cō. 39. vbi ait. & vita vtique exiſtit, etenim intellectus actu vita: illud autem ipſe actus, eſt actus quod ſecundum ſe illius vita optima, & ſempiterna. E

Solutio. Viuere multipliciter.

PRO SOLVTIONE quæſtionis breuiter dicendum: quod, vt dicitur ſecundo de anima. text. commen. 15. animatum ab inanimato vita differt: viuere autem multipliciter, vt intellectus & ſenſus, motus & ſtatus ſecundum locum, adhuc motus ſecundum alimentum: iſtis enim quatuor modis viuens diſtinguitur a non viuente, & animatum ab inanimato, vt philoſophus ait ibidem. Ex hoc ſequitur ſolutio quæſtionis, ſcilicet, quod corpus cœleſte viuit duplici vita, ſcilicet intellectiua: & hæc digniſsima eſt vi-

A tarum, vt patet: & hoc Auerro. dicit 12. Metaphy. commen. 39. vbi ait, hoc nomen ſcilicet vita dicitur de comprehenſione, & cum actio intellectus eſt comprehenſio, ergo actio intellectus eſt vita. ideo, cum corpus cœleſte ſit intelligens & appetens, ideo viuere ipſum dicimus: & ſecundo viuens vita motiua, quoniam videmus ipſum moueri motu terminato voluntate terminata, & alijs conditionibus ſeruatis in motu animalis, ideo ſcitur quod viuit ſecundo gradu vitæ: iſtis igitur duobus gradibus viuorum corpus cœleſte viuit: hoc apparet ſecundo, quod propter hoc animal eſt, vnde & philoſophus ibidem appellat Deum animal ſempiternum, a quo cœlum & tota natura dependent, vnde ſecundo Cœli commen. 42. & 71. & 74. Auer. voluit cœlũ eſſe animal magnum ſine dubio, & iſtud voluit Auer. plane. 8. Metaphy. commen. 12. & in multis locis naturalis philoſophiæ. Ad argumenta. Ad primum apparet ſolutio: id enim verum eſt de vita vniuoca, quæ conſiſtit in calido & humido: & ſecundum etiam argumentum nihil eſt, quoniam intelligit de viuente quarto gradu vitæ, vt apparet ibidem. Duplici vita corpus cœleſte viuit.

Circa secundam quæſtionem, arguo quod non ſit animal rationale: quoniam rationale dicitur ideo, quia ratione & diſcurſu vtitur, vel poteſt vti ſecundum vim nominis: modo deductum eſt 3. de Anima. commen. 26. & 27. quod ſubſtantiæ ſeparatæ non poſſunt complexe intelligere, ergo nec diſcurſiue, cum tertius actus præſupponat ſecundum. Secundo arguo, ſi ſic: ergo homo, & corpus cœleſte ſunt vnius ſpeciei: probatur, quoniam operationes ſunt vnius ſpeciei, ergo & formæ. Ad oppoſitum eſt Auerro. hic. Hic reſpondent latini, maxime Thomas in quæſtionibus de anima, quæſtione ſeptima, in ſolutione ad primum: voluit enim quod anima intellectiua, & intelligentia differunt ſpecie. & ideo intelligere eorum differunt ſpecie, vnde dicit, manifeſtum eſt enim quod intelligere animæ, & angeli non eſt eiuſdem ſpeciei, manifeſtum eſt enim quod ſi formæ quæ ſunt principia operationum differunt ſpecie, neceſſe eſt & operationes ipſas ſpecie differre: ſicut calefacere, & infrigidare differunt ſecundum differentiam caloris, & frigoris: ſpecies autem intelligibiles, quibus noſtri intellectus intelligunt, ſunt a phantaſmatibus abſtractæ: & ita non ſunt eiuſdem rationis cum ſpeciebus intelligibilibus, quibus angeli intelligunt quæ ſunt eis innatæ, ſecundum quod dicitur in libro de cauſis, quod omnis intelligentia eſt plena formis, vnde & intelligere hominis & angeli non ſunt eiuſdem ſpeciei: & ex hac differentia prouenit quod angeli intelligunt ſine diſcurſu, anima autem cum diſcurſu, quæ neceſſe habet ex ſenſibilibus effectibus in virtutes cauſarum prouenire, ab accidentibus ſenſibilibus in eſſentijs rerum quæ non ſubiacent ſenſibus. In quibus verbis apparet qualiter intelligentia eſt rationabilis, ſicut intellectus hominis, licet rationabilitas illius differat ſpecie a rationabilitate hominis ſeu animæ: & per hoc apparet qualiter corpus cœleſte eſt rationale per intelligentiam rationabilitate differente ſpecie a rationabilitate hominis. Sed hæc ſolutio, cum reuerentia, peccat in duobus. Primo, quia ponit quod ſpecies intelligibiles intelligentiarum eis concreatæ differunt ſpecie, & eſſentialiter a ſpeciebus intelligibilibus cauſatis a phantaſmatibus. Secundo peccat, eo quia ponit intelligentiam intelligere per accidentia eſſentialiter, & ſecundum rem diſtincta ab eius eſſentia: primum eſſe impoſsibile probo, quoniam, vbi ſpecies repræſentatiua lapidis animæ meæ eſſet congenita a Deo, intentio lapidis per illam, & per aliam generatam a phantaſmatibus non differt ſpecie. Præterea, ſi ita eſſet, ſequitur quod homo creatus, & homo generatus differunt ſpecie: conſequens eſt contra illos: conſequentia autem probatur medio eius, quoniam cauſa hominis creati differt genere a cauſa hominis geniti: ergo & effectus illi: vnde, ſicut valet eius ratio, ita & mea. Præterea, ſpecies non diſtinguitur a ſpecie niſi ratione obiecti: quoniam diſtinctio actuum eſt per obiecta. 3. de Anima commen. 38. ergo, poſito quod ille ſpecies eſſent concreatæ, cum ſint reſpectu eiuſdem obiecti, erunt eiuſdem ſpe-

Quæſtio ſexta.

B Poſitio ſancti Tho.

C Impugnatio

ciei ſine dubio. Secundum, etiam ſi ſit verum ſecundum nos chriſtianos, atta- D
men eſt contra totam philoſophiam,& maxime Ariſto.12. Meta. tex. com.51.
& 3.de Anima.tex.com.15.& poteſt eſſe ratio,quia differentia inter intelli-
gens,& intellectum eſt ſolum propter materiam: eo quia intelligibile eſt in
materia,& intelligens ſeparatum a materia:ergo,vbi eſt abſciſſa materia, ibi-
dem nulla poteſt poni differentia, ideo.12. Metaphy.commen.17. dicit Auer.
ꝙ omne, quod recipitur in intellectu ſeparato, eſt idem illi niſi ſit in materia,
vel dependens a materia:& hoc dixit hic in hoc dubio, & dicet diſputatione
ſeptima. Præterea,ocioſe ponitur illa ſpecies:quoniam, ſicut Deus intelligit
entia apud eos,eo quia eſt cauſa eorum,& vere intelligit illa, ita intelligentia
debet intelligere entia, quia eſt cauſa eorum:ergo intelligentia duobus modis
Euaſio. intelligeret.ergo aliter ſuperfluit. Sed dices, quod iſtud eſt pluribus modis
fieri,& ſic non inconuenit duobus modis intelligere idem: contra, quoniam a
Impugnatio pari poſſet hoc conueuire Deo:ergo,ſicut ſuperfluit Deo, eo quia intelligit illa
perfectiſsimo modo,quia eſt cauſa illorum, ita ſuperfluet intelligentijs. Præ-
terea,intelligentia ſeparata,ſemota a ſpeciebus,eſt fortior homine,& anima ho
minis adhuc plena formis: ergo ei debet conuenire tota perfectio intellectus
hominis informati:& hoc non erit,niſi intelligeret rem ſine ſpeciebus:antece-
dens apparet:quoniam,vbi intelligentia eſſet abſciſſa a ſpeciebus, adhuc eſſet
virtus abſtracta a materia,& maxime cum ab ea non ſit remotum niſi accidẽs, E
quod non aufert a rei ſubſtantia:non ſic anima hominis, vt dicit. Præterea,
ratio philoſophi.12. Metaphy.tex.commen.51.eſt pulchra: ſi intellectus illius
intelligeret per ſpecies receptas in potentia pura paſsiua, ſine dubio intellectus
eſſet pura potentia paſsiua:ergo contradictionis:ergo aliqua hora priuabitur il-
la intentione,niſi violentum erit perpetuum: quæ omnia ſunt contra philoſo-
phiam. Præterea ibidem infert,ꝙ optima ſubſtantia, quale eſt ens ſeparatum,
dignificatur per aliquid extra eſſentiam eius:ergo eius eſſentia eſſet in ſe incom
pleta. Et ideo oportet aliter dici in philoſophia Ariſto. & Auer. Pro cuius
intellectu debes ſcire,quod ſcientia intelligentię differt a ſcientia intellectus ho
minis,eo quia illa eſt per eſſentiam intelligentię,ſcientia intellectus eſt propter
res comprehenſas materiales;& ideo in anima noſtra non eſt idem ſcientia cũ
ſciente niſi accidentaliter,vt declaratum eſt in quæſtione de intellectu,in intel
Differt rõnalitas intelligentię a rõnalitate ĩtellectus. ligentia ſunt idem per ſe,ſed non primo. Ex hoc ſequitur, quod intelligentia
eſt ſua rationalitas,intellectus autem differt a ſua rationalitate:&,cum totũ hoc
ſit ita,apparet ſolutio quæſtionis: quoniam rationalitas intelligentiæ differt a
rationalitate intellectus,ſicut eſſentia intelligentiæ,cũ qua eſt idem a rebus co-
gnitis in intellectu receptis vniuerſaliter, cum quibus ſcientia intellectus eſt
idem:iſtę igitur duę rationalitates differunt ſpecie,& genere in illis, ſicuꝫ vi- F
Solutio ad quęſtionem. des. Ad quęſtionem,cum quęritur vtrum ſit rationale,dicendum,quod ſicut ex
homine,& intellectu conſtituitur vnum alias operans,vnum intelligens,vnum
ſciens,& vnum volens,quod vnum dicitur rationale,non a forma in eo conſti-
tuta ineſſe per ſubiectum,ſed per formam vnitam ſecundum operationem: ſic
cœlum dicitur eſſe conſtitutum ex intelligentia,& orbe: propter quod eſt vnũ
animal ſciens,vnum appetens, vnum volens,& vnum rationale, non rationa-
litate ſumpta a forma conſtituta per materiam, ſed a forma vnita ei ſecundum
operationem, & ſecundum prȩſentiam, & indiſtantiam loci & ſubiecti, & ſic
dicitur rationale animal. Dicitur quidem animal,pro quanto eſt viuens, & a
ſeipſo mouens, & mobile: & dicitur quoque rationale, quia anima eſt forma
intellectiua vnita ei ſecundum operationem: & ſic apparet ſolutio quęſtionis.
Ad principalia, ad primum dicendum quod illud verum eſt de rationali par-
ticipatiue, cuiuſmodi eſt homo: homo enim participans rationale, eo quia ei
appropriatur: intellectus dicitur rationale a ratiocinatione, ſed rationale per
eſſentiam,cuiuſmodi eſt intelligentia. Et forte intellectus in ſe non rationales
poſſunt vti ratione, ſed quia effectus prouenientes ab eis ſunt facti,ita apte,quod
rationaliter poſſunt dici facti. Ad ſecundum apparet ſolutio: quoniam, ſicut
rationalitas hominis, & rationalitas cœli differunt ſpecie: ita cœlum dicitur

A rationale æquiuoce.& hoc multum plane eſt dictum: appparet ergo corpus cœleſte eſſe viuens alias rationale. Debes ſcire quod quidam noſtri ſapiẽtes theologi volunt quod intelligentiæ intelligant per ſpecies concreatas: & tu facile reſpondeas ad argumenta contra hoc dicendo, quod illa concludunt præſuppoſitis principijs Ariſto. attamen ſecundum hoc negãda ſunt omnia illa. Sed quidam tenet quod intelligentiæ intelligunt per eſſentiam earum:& ideo tu conſidera, & vide in theologia.

ALGAZEL.

Ait Alga. contradicens Philoſophis. Dicimus, id, quod narraſtis, aſtutia quædam eſt. & in rei veritate eſt obſcuritas maior præ aliis obſcuritatibus, quam ſi aliquis recitauerit ex inſomnio, iudicabitur ex eo, quòd ſit malæ complexionis. &, ſi id reduxerit in genere rerum legum, in quibus termini inquiſitionis ſunt ex iſtimationes, dicetur quòd ſunt errores, & nõ adipiſcẽtur ſcientias, ſed vanas cogitationes. Plura antiquus.

B Poſtquam recitauit Alga. opinionem philoſophorum Alpharabij ſcilicet & Auicen. modo arguere vult contra eos, & primo ponit intentionem. d. ait Alga. reſpondens ad philoſophos: dicimus quod id, quod dixiſtis, non ſunt niſi ingenia, id eſt, fictiones, & euaſiones, id eſt, fugæ, immo poſſunt reputari phantaſmata, & errores: cuius rationem dat. d. ita quod, id eſt, quoniam argumenta ſuper vos cadentia, quaſi ſunt innumerabilia: nihilominus dicemus aliqua: ecce intentionem, & cauſam intentionis. Deinde arguit, & primo reſumit id, contra quod vult arguere. d. quorum primum eſt, quod quando dixiſtis quod vna cauſarum pluralitatis eſt primi cauſati, quod iſte eſt poſsibilis eſſe. Debes ſcire quod Auicen. voluit ꝙ ideo cauſata poſſunt eſſe plura, quia ſunt poſsibilia eſſe & non eſſe, ideo ibi poteſt poni multiplicitas, ſed primum eſt tantum vnum, quia eſt neceſſe eſſe: contra arguit. d. dicamus nos, quod iſta verba ſunt erronea: & ratio huius eſt hæc, quod non euadit quin dicta poſsibilitas ſit idem cum eſſe ſuo, aut differt ab eo. Eſt ergo neceſſarium quod poſsibilitas, qua cauſatum dicitur poſsibile, eſt vel idem illi eſſe, vel diuerſum quid ab illo eſſe. Si primo modo, nulla ergo deberet ab eo ſequi pluralitas: quoniam, ſicut neceſsitas ideo quia eſt idem cum eſſe Dei, non infert pluralitatem deorum, ita C erit idem. Deinde deſtruit ſecundum membrum. d. ſi ſecundo modo adhuc petendum eſt, vtrum in primo ſit pluralitas, quia dicitis quod eſt ens, & eſt neceſſarium eſſe. q. d. ergo dicta neceſsitas differt ab illo eſſe; quoniam, ſicut primum cauſatum, quia eſt ens & poſsibile, differt poſsibilitas eius ab eſſe eius, ita erit in primo, ſcilicet quod quia eſt ens & neceſſarium differt neceſsitas ab eſſe: & ideo quærendum eſt quid infert pluralitatem diuerſorum, quaſi dicat pluralitatem eſſe idem, an pluralitatem eſſe diuerſum: & quodcunque dicatur ſequitur impoſsibile. Deinde confutat. quandam ſolutionem dicens. Et, ſi forte diceretis quod neceſsitas cauſæ primæ eſſe nihil infert, vult dicere, quod ſolutio poteſt eſſe quod neceſsitas, inquantùm neceſsitas, aufert pluralitatem, & poſsibilitas, inquantum poſsibilitas, multitudinem. contra arguit dicens, ſimiliter dicimus quod poſsibilitas eſſe primi cauſati nihil infert plusquam vnum, vel plusquã eſſe tantum eandem. Deinde remouet aliã ſolutionem, quia poſſet quis dicere, quod neceſsitas denomiuatiua addita infert pluralitatem, non autem per eſſentiam. contra arguit. d. dicimus ꝙ, ſi aliqua res denominaret de neceſsitate & poſsibilitate, vnaqueq; iſtarum eſſet quid additum ſuper illa ſubſtantia, eodẽ modo põt dici de alia, quaſi dicat quod quomodocunque dicas de neceſsitate, ego dicam de poſsibilitate tandem quod nulla eſt differentia inter eos in demonſtratione, id eſt, quantum hoc, quod tu ponis.

Cauſata ſũt plura, quia ſunt poſsibilia ad eſſe, et non eſſe ſecũdũ Auic.

AVEROES.

D

AIt Auer. Non eſt inconueniens vt eueniat hoc ſtultis cum ſapientibus, & vulgo cum electis, vt euenit eis in rebus artificialibus. nam artifices cum poſuerint multa ex operibus ſuis vulgo, & oſtenderint ſuas operationes mirabiles, fugiet ab eis vulgus. & exiſtimabit ꝙ ſunt diminuti cerebri. Attamen iſti in rei veritate ponuntur in gradu diminuti cerebri ab intelligentibus, & ignorantes quidem à ſapientibus. & ſermones huiuſmodi non oportet vt proiiciantur contra eos opiniones ſapientum, & hominum ſpeculatiuorum. debebat tamen ipſe, cum narrauerat hęc, narrare opiniones, quæ mouerunt eos ad iſta, ita quòd poſsit audiens facere comparationem inter eas, & ſermones, quos perquirit ipſe deſtruere.

ALGAZEL.

B

AIt Alga. Introitus autem quæſtionis, prout eſt, non narrabitur, ſed ponemus modos determinatos. Et primus quidem eſt vt dicamus, iam poſuiſtis quòd vna rerum multitudinis cauſati primi, eſt quòd ſit poſsibilis in eſſe, tunc dicimus eſſe poſsibilem in eſſe vtrum eſt eſſe eiuſmet, aut aliud? ſi autem idem, igitur non prouenit ex eo multitudo: ſi vero aliud, igitur dicetis in primo principio eſſe multitudinem. nam eſt, & cum hoc eſt neceſſarium in eſſe. neceſſarium autem in eſſe eſt aliud quàm ſubſtantia ipſius eſſe. & permittimus aduentum diuerſorum in hac multitudine. Si autem dicitis nihil eſt neceſsitati in eſſe, niſi ipſum eſſe, igitur non erit aliquid poſsibilitati in eſſe, niſi ipſum eſſe. Si autem dicitis bene poteſt ſciri ꝙ ſit, & non ſcietur eſſe poſsibilem, eſt ergo aliud. ſic etiam neceſſarium in eſſe poteſt ſciri eſſe eius: & neſcietur neceſsitas eius, niſi poſt aliam rationem: ergo erit aliud. demum eſſe eſt quid vniuerſale, quod diuiditur in neceſſarium, & poſsibile. &, ſi aliqua differentia harum duarum partium addatur vniuerſali, ſic quoque erit ſecunda differentia indifferens. Si autem dicis poſsibilitas in eſſe eſt ei ex ſe, & eſſe eius ex alio, & quomodo erit id, quod eſt ei ex ſe, & quod eſt ei ex alio idem? dicimus quomodo erit neceſsitas in eſſe ipſum eſſe, & poteſt auferri neceſsitas in eſſe, & remanet eſſe, & vnum verum omnibus modis eſt. quod non conuenit affirmationi, & ablationi. nam impoſsibile eſt dicere eſſe, & non eſſe, aut neceſſarium in eſſe, & non neceſſarium in eſſe: & tamen poteſt dici eſſe, & non neceſſarium in eſſe, ſicut poteſt dici non eſſe, & poſsibile in eſſe. ſcitur autem vnitas in hoc. & non eſt congruum ſtare in primo, ſi verificatum fuerit id, quod dixerint, quod poſsibilitas in eſſe ſit aliud ab eſſe poſsibili. F

Deſiderantur hæc.

A
A V E R O E S.

AIt Auer. Cũ dixit ꝙ dictũ noſtrũ de poſsibili in eſſe aut erit ipſummet eſſe, aut aliud, i. res addita ipſi eſſe. &, ſi fuerit idẽ, non eſt multitudo. & nihil eſt eorũ dictũ, ꝙ poſsibile in eſſe eſt in eo multitudo. ſi vero aliud, ſequitur vobis hoc neceſſario in eſſe, & erit in neceſſario eſſe multitudo. & hoc eſt contra id, qđ ponunt, eſt ſermo non verus. nã dimiſit tertiã partem diuiſionis. Neceſſarium. n. in eſſe nõ eſt quid additũ ipſi eſſe extra animã, ſed eſt quid enti neceſſario in eſſe, & non additum ſubſtantiæ eius. & quaſi reducitur ad ablationem cauſæ, ſ. ꝙ eſſe eius ſit cauſatum ab alio. & quaſi id, quod tribuit alii, aufertur ab eo, vt dicimus de ente ꝙ ſit vnũ. nam vnitas nõ intelligitur in ente quid additum ſubſtantiæ eius extra animam in eſſe, ſicut intelligitur ex dicto nr̃o ens albũ: ſed intelligitur de eo res priuatiua, & eſt priuatio diuiſionis. & ſic neceſſariũ in eſſe intelligitur de neceſsitate
B res priuatiua, quam determinauit ſubſtantia eius: & eſt vt ſit neceſsitas in eſſe ex ſe, nõ ex alio. & ſic, cũ dicimus poſsibile in eſſe ex ſe, non poteſt intelligi de eo attributum additum ſubſtantiæ extra animam, ſicut intelligitur de poſsibili vero, ſed intelligitur de eo ꝙ ſubſtantia eius determinet ꝙ eſſe eius nõ ſit neceſſariũ, niſi ex cauſa. & ipſum ſignificat ſubſtantiam, à qua cum aufertur cauſa, nõ erit neceſſarium in eſſe ex ſe, ſed erit nõ neceſſariũ in eſſe, ſ. negatũ ab eo attributũ neceſſarii in eſſe: ac ſi diceret ꝙ neceſſarium in eſſe aliquod eius, quod eſt neceſſariũ ex ſe, & aliquod, quod eſt neceſſarium eſt cauſa. quod autem eſt neceſſarium ex cauſa, non eſt neceſſarium ex ſe. & nemo dubitat quòd iſtæ differentiæ non ſunt differentiæ ſubſtantiales, i. diuidentes ſubſtantiam, nec additæ ſubſtantiæ: ſed ſunt res negatiuæ, & relatiuæ: ſicut dicimus de re inuenta quòd non ſignificat rem additam ſubſtantiæ extra animam, eo modo, quo dicimus de re ꝙ ſit alba. Et ex hoc errauit Auicenna, qui exiſtimauit quòd vnum ſit additũ ſub-
C ſtantiæ. & ſic ipſum eſſe rei, cum dicimus ꝙ res eſt. & in futurum diſputabitur de hoc. Et primus, qui inuenit hanc præfationem, fuit Auicenna, ſ. cũ dixit poſsibile in eſſe ex ſe, & neceſſariũ in eſſe ex alio. nam poſsibilitas eſt attributũ in re prĕter rẽ, in qua eſt poſsibilitas. & determinat ſimplicitas harum dictionum ꝙ id, quod eſt ſub primo, ſit cõpoſitũ ex duobus: vnũ quidẽ, cui attribuitur poſsibilitas: & aliud, cui attribuitur neceſsitas in eſſe, & eſt prĕfatio vilis. ſed, cũ intelligitur de eo id, quod diximus, nõ euenit ei dubietas, quã ponit Alg. remanet tñ ei videre vtrum, cum intelligitur de cauſato primo poſsibilitas eſſe eius, determinet ei ꝙ ſit compoſitum, vel ne? nam, ſi attributio fuerit relatiua, nõ determinat ei cõpoſitionem. & non omne, de quo intelligũtur res diuerſæ, determinat ꝙ ſint attributa, addita ſubſtãtię eius extra animam. nam eſt hæc diſpoſitio priuationem, & diſpoſitio relatiuorum. Et ideo non tenent aliqui Antiquorum vt numeretur præ-

Error Auic.

Nota de attributis quæ non ſunt entia addita ſubſtantiæ.

Antiquorũ quidã Relatiua noluẽt eſſe entia extra animã.

Eſſe eſt qd vniuerſale ad neceſſariũ ex poſsibile & quę ſit eius diuiſio quę videtur ęquoca.

dicamentum relationis in entibus extra animam, ſ. decem prædicamẽtis. Alga. autem intulit in ſermone ſuo ꝙ omne habens intellectionẽ additam determinat aliquid extra animam in actu &. eſt error, & ſermo ſophiſticus. & hoc patet ex eo, quod dixit. Demum eſſe eſt quid vniuerſale, & diuiditur in neceſſarium in eſſe, & poſsibile. &, ſi aliqua differentia partium eſſet addita vniuerſali, ſic etiam & alia differentia indifferenter. Nam diuiſio ipſius eſſe ad poſsibile, & neceſſarium non eſt ſicut diuiſio animalis ad rationale, & non rationale, aut ad ambulans, & narrans, & volatile. iſta enim ſunt addita generi, quæ faciunt id diuidi in ſpecies additas, & animalitas eſt communis eis. & iſtæ differentiæ ſunt additæ eis. Poſsibile autem, in quod Auicenna diuiſit ens, non eſt quid extra animam in actu, & eſt præfatio vilis, vt diximus. nam ens, quod habet cauſam, in eſſe ſuo non intelligitur de eo, niſi priuatio. ideſt omne id, quod eſt ex alio, non habet ex ſe niſi priuationem, niſi cum fuerit natura eius natura poſsibilis veri. & ideo diuiſio entis ad neceſſarium in eſſe, & poſsibile in eſſe E eſt diuiſio nõ nota, cum non intelligit per poſsibile poſsibile verũ. & poſtea de hoc loquemur. Attamen id tantum dicimus hic ꝙ ens, cum diuiditur, aut diuiditur in differentias ſubſtantiales, aut in res relatiuas, aut accidentia addita ſubſtantiæ. Diuiſio autem per differentias ſubſtantiales determinat abſque dubio multitudinem operationum ab eo: diuiſio vero eius per res, & relatiuas, ſeu accidentales non determinat multitudinem operationum. Si autem aliquis contradixerit quòd diuiſio eius per attributa intrinſeca determinat ei operationes diuerſas, tunc igitur primum principium, emanat ab eo multitudo neceſſario, & non indiget cauſato ab eo, quod ſit principium multitudinis. Si vero dixerit ꝙ non determinat multitudo attributorum relatiuorum prouenire operationes diuerſas, tunc non erunt attributa intrinſeca, quæ ſunt in primo principio, determinantia prouenire operationes diuerſas. & poſitio ponentis cauſatum primum hoc modo eſt melior. Et, cum dixit, & quomodo erit quod eſt ei ex F ſe, & quod eſt ei ex alio, idem? iſte profecto vir exiſtimabat poſsibilitatem non habere eſſe niſi in intellectu. Attamen ſequitur hoc hic, & nihil prohibetur quin in eadem ſubſtãtia ſit affirmatio, & ablatio in rebus ſuis, abſque eo ꝙ cõſequatur multitudo in hac ſubſtãtia, vt negat id Alga. &, cum perceperis hoc, poteris ſoluere totum id, quod dixit in hoc capitulo. Si autem dixerit ſequitur ſecundum hoc vt non ſit compoſitio, nec neceſſario in eſſe ex ſe, nec neceſſario in eſſe ex alio, dicimus neceſſarium in eſſe ex alio intellectus comprehendit in eo compoſitionẽ in cauſato, & cauſa. &, ſi fuerit corpus, neceſſe eſt vt ſit in eo vnitas aliquo modo, & multitudo alio modo, ſ. corpora generabilia, & corruptibilia, ſ. vnitas in actu, & multitudo in potentia. ſi vero fuerit non corpus non comprehẽdit intellectus multitudinẽ nec in potentia, nec in actu, ſed vnitatem omnibus modis. & ideo deter-

Diuiſiones entis.

A minauerunt Antiqui de hac ſpecie entium, & dixerunt ꝙ ſunt ſimplicia: ſed dicunt de eis quòd cauſa in eis eſt magis ſimplex cauſato: & ideo tenent quòd primum eſt ſiplicius eis. primum enim non intelligitur de eo cauſa, & cauſatum omnino: id vero, quod eſt poſt primũ, intelligit de eo intellectus compoſitionem. & ideo ſecundum apud eos eſt ſimplicius tertio. & ſic debet intelligi opinio ſapientum. & erit diſpoſitio in cauſa, & cauſato in his entibus, ac ſi eſſet eis multitudo in potentia, quæ apparet in cauſato, ſcilicet quòd conſequentur ab eo cauſata multa contigua in aliquo tempore. Et, cum intelligitur hoc ex ſermone eorum, & conceditur eis, non continget eis dubitatio, quã fecit Alga. Cum vero intelligitur ex ſermone eorum quòd ſecundum intelligit ſeipſum, & intelligit principium ſuum, & in eo ꝙ intelligit ſeipſum, prouenit ab eo vnum, & in eo quòd intelligit de principio ſuo, prouenit ex eo aliud, quoniam eſt habens duas formas, aut duas

B ſubſtantias, vt intellexit Alga. de eis eſt, ſermo falſus. nam, ſi eſſet hoc, eſſet compoſitum ex pluribus formis. & illa forma eſſet vna ſubiecto, & plures definitione, ſicut eſt diſpoſitio in anima. ſed facta eſt fortis hæc opinio eis ex eo, quod exiſtimant de emanatione abinuicem. & quaſi intendunt intelligere hoc ibi, aſsimilando hoc agentibus ſenſibilibus. & in rei veritate ſcientiæ Diuinæ, ex eo ꝙ miſtę ſunt his ſermonibus, exiſtimantur eſſe diſciplinæ Legiſtarum. Igitur declaratum eſt tibi ex hoc ſermone ꝙ id, ex quo conatus eſt Alga. facere conſequi multitudinem neceſſario in eſſe, quia conſequitur apud eos poſsibili in eſſe, non eſt verum. quoniam, ſi intelligitur de poſsibili, poſsibile verum, erit ibi compoſitio abſque dubio. &, ſi hoc eſt falſum, vt diximus, & dicemus poſtea, non ſequitur hoc neceſſario in eſſe. ſi vero intelligitur de poſsibili res intellectualis, non ſequitur vt ſit neque aliquod ipſorum compoſitum hoc modo, ſed intelligitur de eo compoſitio ex eo, quod eſt ex cauſa, & cauſato.

Vbi poſsibilitas ibi neceſſario eſt compoſitio.

C Vult modo reſpondere rationibus Al. ſecundum veros philoſophos, & repellere errorem Alpha. & Auic. & primo declarat quomodo eius diuiſio eſt inſufficiens. d. dicimus nos, quod quando ipſe fecit primo diuiſionem, videlicet, quod non euadit quin ſit poſsibilitas eadem cum eſſe, aut differt, vult dicere ab eſſe illius poſsibilis. dicimus ꝙ non ſunt verba vera, nec perfecta, dimiſit enim tertiũ membrum in hac diuiſione. vnde opinio eius fuit. ꝙ iſta. ſ. neceſsitas, & poſsibilitas vel ſunt additę eſſentię, vel primę eadem eſſentialiter. Deinde exponit tertium membrum, quod dimiſit. d. ſ. ꝙ neceſsitas eſſe non eſt quid additum ſuper eſſe extra animam, immo eſt quędam poſsibilitas in ente neceſſario: nullãq; inferens additionem ſuper ipſius ſubſtantiam & non aliud niſi cauſę remotionem, videlicet ꝙ illud principium non cauſatur ab alio. Deinde exemplificat. d. vt dicemus de illo, quod eſt vnum, tandem quod eſſe non inferi in ente quid additũ extra animã ſuper ſua ſubſtantia, ſicut infert albedo in ente. & ideo dicimus ꝙ non debet intelligi de vnitate entis niſi ſignificatio priuatiua, ſcilicet diuiſionis priuatio. Similiter dicimus, ꝙ neceſſarium eſſe eſt denominatio priuatiua, videlicet ꝙ ſuum eſſe non eſt ab alio. & ſic patet qualiter neceſsitas nihil ponit in re neceſſaria niſi priuationem eſſe agentis. Deinde declarat de poſsibilitate illud idem. d. ſimiliter, quando dicimus poſsibile eſſe de ſe, non eſt intelligendum ꝙ ipſa poſsibilitas ſit denominatio, id eſt res addita ſuper denominati ſubſtantiam

extra animam, ſicut ipſe de vero poſsibili, immo debet intelligi ꝙ eius ſubſtantia non infert ꝙ ſuum eſſe ſit neceſſarium, immo ex cauſa. ergo ſignificatio ſua priuatiua eſt, ſcilicet ſeparatio neceſsitatis. Deinde ex his reſumit diuiſionem quandam. d. quaſi diceretur ꝙ neceſſe eſſe duas habet ſpecies, videlicet neceſſe eſſe a ſe, & neceſſe per aliud, ſcilicet ex cauſa non per ſe. ſecundo infert quoddam correlarium. d. ergo non eſt dubitandum ꝙ hę differentię non ſunt ſubſtantiales, id eſt proprie diuidentes ens, ſicut differentia generis, ſcilicet ſubſtantiam diuidentes, nec additę ſuper ſubſtantiã, immo ſunt res negatiuę, & relatiuę. vnde põt ſyllogiſmus ſic componi: denominationes, q̃ nihil extra animã poſitiuũ addunt denominatis, non ſunt differentię eſſentiales, & additę ſubſtantię diuiſę, ſed huiuſmodi denominationes, ſ. neceſsitas, & poſsibilitas non addunt extra animã aliquã rem, niſi priuatiuam, vt dixi. ideo non erunt differentię eſſentiales ponẽtes aliquid additum ipſi diuiſo. Deinde infert ſecundum correlariũ. d. ergo, qñ dicimus ꝙ res eſt ens, non ſignificat quid additum ſuper rei ſubſtantia extra animam, vt ſignificat, qñ dicimus albus. hoc probatur, qm̃ id, quod non diſtinguitur extra animã ab alio, non addit ei aliquid extra aĩam: ſed ens non diſtinguitur extra animã a re denominata. ergo ens extra animã nihil addit rei denominatę: ergo apparet correlariũ per idẽ. Deinde infert tertium correlariũ, & eſt peccatũ Auic. d. & ideo inuenimus ꝙ hac de cã errauit Aui. prout opinatus fuit ꝙ vnitas eſt quid additũ ſuper vnius ſubſtantiam. & de hoc dixi. 4. Meta. com. 3. in q̃ſtione mea de hoc, & dicam infra in quinta diſputatione. Deinde ordinat ſe ad ſequentia. d. & adhuc diffuſius in ſequentibus de hac. q. diſputabitur, ſcilicet quõ differt neceſsitas ab eſſe rei. Deinde ponit cuius fuit hic error. d. & primus opinãtium hunc errorem fuit Auic. ipſe enim. d. ꝙ id, quod poſsibile eſt de ſe, neceſſarium eſt per aliud: cuius rationem. d. poſsibilitas enim eſt quędam denominatio in quadam re, & differt ſine dubio ab illa re: ideo opinatus eſt illum errorem. Deinde ponit peccatum Alg. d. apparet ergo ex verbis Alg. ꝙ quodlibet ens poſteriorum a Deo componitur ex duobus: quorum vnum denominatur de poſsibilitate ſecundum denominationem de neceſſe eſſe. ſic reperitur in litera, et vult dicere ꝙ omne poſt Deum cõponitur ex duobus. quorum vnum eſt ens poſsibile, attamen neceſſe denominatione extrinſeca ab exiſtente. & tacuit alterũ cõpar propter famoſitatem: vel forte litera eſt corrupta, & debet legi: ſecundum eſt denominatum de neceſſe eſſe. & tunc res eſt plana, vt prędicti eramus, id eſt vt prędiximus. Deinde ponit modũ verũ. d. ſed, qñ intelligitur modo ſuperius a nobis dicto, non ſequitur incõueniens, quod ſequebatur Algazel. modus aũt fuit, quod non dicant illa niſi priuationes, vel reſolutiones. Deinde mouet quęſtionem. d. ſed adhuc petendum eſt, ſ. vtrum, quñ attribuitur poſsibilitas primo cauſato, inferat quod illud cauſatum cõponitur, aut non. Reſpondet. d. ſi. n. illa denominatio relatiua eſſet, nullam infert cõpoſitionem: cuius cauſam ponit. d. non nanque neceſſarium eſt quod quędã res denominantes denominentur ab aliquo, inferat quod ſint denominatiões additę extra animam, vult dicere quod non ſequitur: iſtę res differunt iſtis, vel illis denominationibus: ergo iſtę, vel illę denominationes ſunt additę eſſentijs illarũ rerum differentiũ. Deinde infert quoddam dicẽs, & ideo qui opinati erant, vult dicere quidam opinati ſunt quod prędicamentum relationis non debet computari cum eſſe extra animam habentibus, vult dicere realibus. vt dicit. 12. Meta. com. 19. vel forte hęc verba eſt probatio illius, quod dixit auctoritate iſtorum ſic dicentium de prędicamẽto relationis.

Poſsibile eẽ et neceſſe eẽ dicunt compoſitionem quandam.

Debes ſcire, quod neceſſe eſſe, et poſsibile eſſe dicunt cõpoſitionẽ quandam ſecundũ modũ, ſ. ex re, & carentia cauſarum: qm̃ neceſſariũ dicitur, quia caret cauſis, & eſt: ergo dicit cõpoſitionem ex eſſe, & priuatione cauſarũ: ſimiliter poſsibile dr̃, quia nõ eſt neceſſarium: ideo dr̃ compoſitũ ex eſſe, & carentia neceſsitatis: ergo oẽs iſtæ compoſitiones dicuntur relatiuę non abſolutę: & hoc iam declaratum fuit, & melius declarabitur. Deinde remouet cauſam erroris Algazel. d. & Algazel ex ſua ignorantia putabat quod quodcunq; haberet additam ſignificationẽ, infert quid additum extra animam in actu: & hoc eſt falſum, & ſophiſticatio. Debes ſcire quod ad hoc, quod alicui addatur ſignificatio diuerſa, ſufficit diuerſitas mo

A di intelligendi vnam rem, vel diuerſitas connotatorum: vnde albedo, & album
differunt in ſignificatione, adeo quod album addit in ſignificatione aliquid albe
dini, nõ tamen actum ſunt duę res, ſed duę in modo: ſic etiam eſſe, & neceſſe eſſe:
eſſe enim non differt ſecundum rẽ a neceſſe eſſe, nec econtra: attamen neceſſe eſ
ſe addit in ſignificatione ipſius eſſe, eo quia addit diuerſitatem modi, & connota
ti. Ex hoc apparet error Algazel. qui putat quod omne addens alteri in ſignifi-
catione, addat in re & eſſe: & hoc eſt error purus: & poſtquam dixit id, vult de-
clarare ratione met. qualiter id ſit verum dicens, tandem dicimus quod ens, quod
eſt vniuerſale, id eſt, communiſsimum, diuiditur ad neceſſarium, & ad poſsibile:
tunc iſto ſuppoſito ex meta. arguit: vnde, ſi differentia vnius partium, id eſt, vnũ
illius diuiſi membrum ſuper id vniuerſale, additum fuerit, eo modo neceſſario di
cetur de reliqua, ſcilicet quod illa ſit addita ſuper illud vniuerſale, Verbi gra-
tia, ſi poſsibile eſt additum ſuper id vniuerſale, tanquam res diſtincta, eo modo
erit de neceſſario, quia eſt nulla differentia: ſed illę differentię non poſſunt eſſe
ambę additę ſuper illud vniuerſale: ergo hypothetice arguendo neutra additur
ſuper id vniuerſale: maior eſt manifeſta: minor declaratur, quę fuit oppoſitũ con
ſequentis conditionalis. &. d. diuiſio. n. entis ad poſsibile, & neceſſarium nõ eſt
ſimilis diuiſioni animalis ad rõnale, et irrationale, aut diuiſioni eius ad ambulãs,
B & natans, & volans. cuius rõnem dicit: ea. n. addita ſuper genus, & inferunt ad-
ditionem. i. compoſitionem in ſpeciebus: et exẽplificat. d. ſ. ꝙ animalitas eſt quid
cõe, & hę drię ſunt additę ſuper eũ. i. ipſum: ſed poſsibile egreſſum. i. poſitũ ab
Aui. diuiſione nullũ quid extra aĩam actualiter, vult dicere addit enti diuiſo, &
ꝑ conſequens nec in inferioribus eius: immo eſt ſignificatio erronea, vt ſupra di-
ctũ eſt, eo ꝙ ens qđ ſuũ eſſe cauſam habeat, nullã habeat ſignificantiã niſi priua
tio tm̃: ſic habet liber meus, & ſine dubio eſt male traducta, & debet ſic ordina
ri, eo qđ ens poſsile, quod ſuã cauſam habeat, nullã habet ſignificationẽ niſi pri-
uatio: vult dicere niſi ſignificationẽ, q̃ eſt priuatio, videlicet. quod quodcunq; ens
eſſe habuerit ab alio. i. dicatur ens poſsibile, non habet de ſe niſi priuationẽ, vult
dicere neceſsitatis: vel forte litera põt ſtare, & vult dicere, oportet quod ens, ꝙ
ſuum eſſe cauſam habet, id eſt, non habet cauſam eſſendi niſi ſuũ eſſe, & intẽdit
ens neceſſe nullã habet ſignificationẽ niſi priuatio tm̃. Et ſecundũ verbum, ſ. d.
videlicet quod quodcunq; ens eſſe habuerit ab alio, non habet de ſe niſi priua-
tionẽ, niſi natura ipſius fuerit de natura rei poſsibilis, vult dicere per hoc, quod
aliud ens eſt poſsibile eſſe, quod eſt ẽt. d. priuationem niſi eius natura ſit poſsi-
bilis poſsibilitate addita: & ſic contra ea, quę dicta ſunt. Deinde infert peccatũ
Auic. d. & ideo diuiſio Aui. de ente ad neceſſarium eſſe, & ad poſsibile diuiſio
ignota eſt: qm̃ ex hoc non intelligitur verum neceſſarium: & hoc melius in ſe-
C quentibus declarabitur. Deinde ponit vltimam concluſionem in hoc. d. quod tã-
dem quod declarari debet eſt, quod ens neceſſario diuiditur ad ſubſtantiales diffe
rentias, id eſt, per differentias eſſentiales, aut ad diſpoſitiones, id eſt, per modos
relatiuos, aut accidentia addita ſuper entis ſubſtantiã: vnde prima iſtarum diui-
ſio infert multiplicationẽ actionum, id eſt compoſitionem ex pluribus in eodem
ente, duę vero reliquę diuiſiones nullam inferunt pluralitatem. Sed debes ſci- Tripliciter diuidiť ens.
re, quod ipſum ens poteſt diuidi tribus modis, vel diuiſione eſſentiali per differẽ-
tias eſſentiales: & ſic eſt impoſsibile: qm̃, tunc eſſet genus, & ſic omne contentũ
ſub eo eſſet compoſitum, & ſic Deus eſſet in ſe compoſitus: vel diuiſione accidẽ
tali per accidentia, & tunc diuiditur in vnum & multa: quę diuiſio eſt ſecundum
hunc philoſophum nec in differentias, nec in modo entis, ſed in accidentia entis:
& ſic non facit compoſitionem in contentis ſub eo: per hoc enim, quod ens ali-
quod eſt ens, & vnum, non eſt compoſitum: vel forte intelligit per diuiſionẽ in
accidentia, non diuiſionem adequatam: qm̃ ens adęquate non põt diuidi per acci
dentia: qm̃ accidens eſt vnum membrum entis, ſed diuiſionem inadęquatam: ſed
quomodocunq;, non facit cõpoſitionẽ veram in contentis ſub ente: tertia diuiſio
in modos eſt optima diuiſio, & ſic ens diuiditur: & ſic apparet vltima reſolutio
huius ſecundũ hunc philoſophum. Et poſtquã declarauit errores iſtorũ, & vlti-
mate poſuit determinationẽ huius, ad probandum hoc remouet quędã dubia, vt

vltimo veritas elucefcat:& primo mouet dubium; quod potius cadit in oppoſitione Algazel.quam Auerrois, &.d.& ſi aliquis diceret quod denominationes diſpoſitiuę diuerſitatem actionum inferunt, vult dicere quod poſſet quis dicere quod pluralitas modorum in aliquo facit quod ab eo poſsit prouenire multitudo: & tunc infert, ergo a primo principio procedit pluralitas neceſſario, vult dicere, quia in eo eſt pluralitas ſecudum modum:& tunc infert, & ideo primum principium non indiget de primo cauſato, id eſt, ipſo primo cauſato: vnde, id eſt, a quo procedat pluralitas propter illius compoſitionem, ſi ſine illo poteſt ſaluari pluralitas effectuum contra illos. Deinde inducit ſolutionem, quam poſſunt dare illi, & eam remouet.d.& ſi vero, vult dicere, dicatur quod pluralitas dictarum demonſtrationum proceſſum diuerſarum actionum a primo principio nō infert: contra arguit.d.ſimile dici poteſt quod primi cauſati de nominibus, vult dicere, non procedat diſtinctio effectuum: quoniam non maior diſtinctio erit in diſpoſitionibus cauſati primi, quam cauſę primę: & concludit errorem iſtorum.d.patet ergo ex hoc error huius hominis. Poſtquam remouit iſtam opinionem, dat vltimo veram ſolutionem.d.tandem dicimus quod non eſt impoſsibile, quod ex vna & eadem ſubſtantia ſequatur affirmatio & negatio denominationum: forte vult dicere effectus contradictorij prouenientes a denominationibus illis, & ex hoc non ſequitur pluralitas in ipſa ſubſtantia, vt opinatus eſt Algazel. Et ad **B**

Dubitatio. hoc poſſunt ſolui prædicta dubia huius capituli. Sed hic incidit dubium: quoniã, non videtur ratio Auerrois contra ſolutionem illorum aliquid valere: quoniam diſpoſitiones in primo cauſato ſunt in modo diſtinctæ diſtinctione vera, nō ficta:

Solutio. in primo non niſi ficta diſtinctione, vt iam dixi in expoſitione ſui capituli. Mihi eſt valde difficilis ſolutio, attamen debes ſcire, quod Deus et ſi non dicat aliquã multitudinem, vt in comparatione ad prius, attamen in ſe dicit multitudinem in comparatione ad poſterius: eo quia eſt multus in perfectione, & virtute etiam ſecundum eos. Ex hoc dicit Auerroes.12. Metaphy.com.18.&.36.cum ait omnes formas contineri in eo. ideo diſtinctio virtutum in Deo in cōparatione ad prius eſt ficta, ſed in comparatione ad poſterius eſt vera. Ex hoc apparet dictũ Auerrois quod, ſicut illa ſufficit in primo cauſato, ita & iſta in prima cauſa: quoniam, ſicut illa non eſt ficta, ita nec iſta, vt dixi.& per hoc apparet ſolutio ad dubium. Et poſtquam ſoluit dubium illud, vult modo ſoluere ſecundum dubium.d.& ſi forte aliquis arguit.d.quod ex hoc ſequeretur, quod nulla ſit compoſitio in neceſſario eſſe ex ſe, nec in neceſſario per aliud: hoc dubium ſecundum me habet colligationem cum dictis dixerat enim quod neceſſarium non dicit niſi priuationẽ, & ſimiliter poſsibile: modo ex hoc apparet vis quęſtionis: qm, ſi neceſſariũ poſitiue nihil dicit, ſed tantum priuationem, nullã poterit facere compoſitionẽ: vnde ſyllogiſmus ſic poteſt componi: illa non differunt, quorum neutrum facit compoſitionem in eo, in quo eſt: ſed neceſſarium ex ſe, & neceſſarium per aliud non faciunt compoſitionẽ, i eis, in quibus ſunt: ergo non differunt: minor apparet: quia ambę priuationem dicunt. Et ad hoc reſpondet dicens, nos vero ad hoc reſpondemus, quod humanus intellectus facile comprehendit cōpoſitionem in eo, quod neceſſarium eſt per aliud; videlicet, de cauſato, vult dicere in cauſato. Deinde ponit vbi facilius, & vbi difficilius id comprehendit dicens, vnde vult dicere, ſi neceſſe eſſe per aliud eſſet corpus, ſequeretur quod debeat reperiri in eo vnitio, vult dicere duorum quodammodo, & pluralitas quodam modo, ſ. corpus generabile & corruptibile: vult dicere quod in iſtis apparet facilius adhuc quod in corpore cœleſti, ſ. quia in eo eſt vnitio in actu, & multiplicatio in potentia in eo modo, quo partes in potentia continentur in toto: vnde partes actu in toto ſunt vnum, in potentia vero multa. Deinde exponit vbi eſſet difficile.d.ſed, ſi non eſſet corpus, intellectus non comprehendit in eo pluralitatem in actu, nec in potentia: immo eſt ibi vnitio ſimpliciter, id eſt, ſumma identitas: hoc confirmat auctoritate antiquorum.d.& ideo putabant antiqui hęc ſpecies entium, vult dicere incorporalium, eſt ſimplex, ſed dicunt quod cauſa horum entium eſt ſimplicior cauſato: ſimiliter opinantur quod primum ſimplicius omnibus eſt de primo principio: & ideo illud primum principium non poteſt intelligi cauſa, nec cau-

A ſatum:ſed in poſterioribus primo bene poteſt pluralitas intelligi: & ideo ſecundum eos, ſecundum cauſatum eſt ſimplicius tertio, & deinde: hic non reſpondet ad formam proprie, attamen põt ad formam dici, quod licet maior ſit falſa, minor eſt in propoſito neganda ſecundum dicta eius. Ad probationem dicendum, q̃d licet ambo priuationem dicant, attamen non eodem modo: q̃m neceſſario ab alio dicit priuationem poſsibilitatis, non tamen priuationem eſſe, quoniam dependet ex alio: & ita illa probatio nulla eſt, quoniam credit quod ambo neceſſariã priuationem dicant eodem modo, quod falſum eſt. Sed hic dubitatur: quia, non videtur quod primum cauſatum ſit ſimplicius tertio: quoniam, ſicut primum cauſatum dicitur a cauſa dependere, ita et tertium: ergo compoſitio non eſt maior in illo, quam in ſecundo. Dicendum, quod ſemper cauſatum deficit a cauſa: ideo, quanto cauſatum cauſatur a prima cauſa mediantibus cauſis proximis pluribus, tanto plus deficit ab illa prima vniuerſaliſsima: & quanto cauſatur a prima paucioribus, tanto minus deficit. Ex quo ſequitur, quod tertium cauſatum eſt imperfectius ſecundo: quoniam cauſatur a prima cauſa ſimpliciter mediante primo cauſato nunquam proximo agente, & per conſequens deficit a prima, & ſecunda cauſa ei proxima: & ſic eſt imperfectior. Ad formam dicendum quod, ſi loquamur de compoſitione ex duabus partibus realiter diſtinctis, nullum illorum eſt

Dubitatio. Solutio.

B altero compoſitius: quoniam ibi non eſt compoſitio iſta, ſed ibi loquimur de cõpoſitione ex priuatiuo ſeu imperfectione, & poſitiuo ſeu perfectione. Tertium cauſatum eſt compoſitius primo propter cauſam dictam. Deinde concludit dicens, ita debet intelligi philoſophorum opinio: ergo, ſignificatio cauſę, & cauſati in his entibus, vult dicere, arguit compoſitionem quaſi, ſi eſſet pluralitas in potentia apparens in cauſato: vult dicere quod videtur iſta compoſitio ſimilis compoſitioni verę. Et debes ſcire quod, quia quęlibet intelligentia alia a prima eſt cauſa, & cauſatum, ideo quælibet eſt compoſita ex perfectione, & imperfectione: q̃m, quia eſt cauſa, eſt perfectior cauſato: & quia cauſatum, ideo imperfectior: ideo in qualibet aggregatur compoſitio ex perfectione & imperfectione, vt vides. Deinde vltimo declarat iſtam opinionem meliorem eſſe alia. d. vnde dicimus quod conceſsis iſtis nullum nos ſequitur Algazel. argumentorum: ſed q̃n intelligitur ab eis philoſophis quod ſecundus intellectus intelligit ſeipſum, & ſuum principium: & ex eo, quod intelligit ſe, procedit ab eo quędam res, vult dicere intellectus proximi orbis, ſeu anima ſui orbis: et ex eo, quod intelligit ſuum principium, procedit ab eo alia res, puta intelligentia proximi orbis: quia ſecundas habet formas, ſeu duas ſubſtantias, vt putabat Algazel. Dicimus, quod tota hęc poſitio eſt error: & arguit contra illud dicens: ſi enim ita eſſet compoſitus, vult dicere, ſicut ille dicit: ergo eſſet de plurali quam de vna forma, & eſſet illa

Quęlibet intelligẽtia p̃ter primã eſt cõpoſita ex pfectione, et imperfectione: q̃m quęlibet eſt cã, & cauſatum.

C forma vna in ſubiecto, & multæ in definitione. Sed dubitatur: quia, non videtur quod iſtud conſequens ſit inconueniens, immo neceſſarium. Et hoc non ſolũ eſſet verum in illis, immo in primo, q̃m. 12. Meta. com. 39. in primo eſt multiplicitas aliquorum, quę ſunt vnum in ſubiecto, plura in modo, vt Auer. ibidem. d. ergo a fortiori, nec hoc eſt inconueniens. Primo poteſt dici quod Auer. non arguit contra illum, ſed tantum. d. illa, quę habet cõcedere ex poſitis ab eo: & hoc eſt vnum, quod non reputat falſum, ſed ſequens ex poſitis ab eo. Vel forte poteſt dici quod aliqua multiplicitas modorum in vno eſt compoſsibilis vno modo, & alio modo non. vnde multiplicitas modorum in attributis eſt poſsibilis Deo, non multiplicitas modorum generis, & differentię, propter quod illa ab eo negaretur. ſic dico quod multiplicitas modorum, ſicut ponit Alga. eſt impoſsibilis intelligentię: q̃m ponit ꝙ intelligentia ſit compoſita ex duabus ſubſtantiis: quarum vna eſt de ſubſtantia primi, altera de ſubſtantia propria: quod patet, q̃m aliter non cauſaret diuerſa: modo hanc compoſitionem reputat Auer. impoſsibilem, quę, licet ſit compoſitio ex modis diſtinctis, attamen eſt impoſsibilis: quia vna natura eſſent duę naturę: quod eſt valde apparens impoſsibile: & tu melius perſiſte, quoniam eſt difficile.

Dubitatio. Solutio. Aliter.

Hic qværo, vtrum poſsibile poſsit diuidi in poſsibile ex ſe, & poſsibile ab alio, ſicut neceſſarium. Secundo quæro quid ſit poſsibile, vt diſtinguitur Queſtio. 3. Secunda.

Tertia.
Quarta.
Ad primã.
Sicut duplex poſſe, ita duplex neceſſariũ.
Cauſa poſsibilitatis eſt materia.

contra neceſſarium. Tertio quęro, vtrum diuiſio entis ſit per neceſſariũ & poſ B
ſibile, an per quę. Quarto quęro, an diuiſio entis in illa diuiſa ſit diuiſio gene-
ris in ſpecies, vel differentias, & quomodo differt a diuiſione illa, & non eſt illa.
Sine argumentis dicendum ad primam.q. ꝙ poſsibile ſine dubio eſt duobus mo-
dis, vt dicit Auer. in principio huius ſol. ſcilicet a ſe, & ab alio, ſicut duplex eſt
neceſſarium, ſcilicet a ſe, & ab alio. differentia membrorum apparet in hoc: qm̃
poſsibile a ſe nihil addit naturę poſsibili niſi priuationem: poſsibile autem ab
alio addit aliquid reale vltra eſſe poſsibile. ſimiliter neceſſarium a ſe nihil addit
vltra eſſe eius neceſſarium. ab alio addit aliquid vltra eſſe eius: ſed id, quod plus
auget difficultatẽ, eſt ex principio horum: hęc.n. ſunt vera, ſed adhuc non intelli
gibilia. Ideo primo debes ſcire, quod poſsibile ab alio addit cauſas poſsibili-
tatis. Cauſa autem poſsibilitatis prima eſt materia, vt dictum eſt ſecundo Phyſi.
com.48.&.2. de Genera. com.52. & eſt in litera Ariſto. vnde poſsibile ab alio
addit aliquam rem vltra eſſe poſsibilitatis. vnde materia diſtinguitur ſecundum
rem ab eſſe formę, quod eſt eſſe poſsibilitatis: vel ab eſſe compoſiti, quod eſt eſſe
poſsibilitatis. ergo poſsibile ab alio ponit aliud, per quod eſt poſsibile vltra eſſe
poſsibilitatis. & per hoc apparet quid ſit eſſe poſsibile a ſe. quoniam, ſicut poſ-
ſibile ab alio ponit illud aliud, per quod eſt poſsibile, vltra eſſe poſsibilis, et cau
ſam poſsibilitatis, per quam eſt tale. ita poſsibile a ſe ponit priuationem cauſarũ
poſsibilitatis. & ſic poſsibile ab alio, & poſsibile a ſe differunt, ſicut priuatio & E
habitus. Sed dices, id, quod caret cauſis poſsibilitatis, eſt neceſſarium: ergo
poſsibile a ſe eſt neceſſarium. conſequens eſt falſum: quoniam poſsibile non eſt

Replica.
Solutio.

neceſſarium, videtur mihi quod Auer. velit, quod poſsibile a ſe ſit neceſſariũ, ſed
non abſolute, ſed ab alio. vnde neceſſe eſſe ab alio, & poſsibile a ſe ſunt vnum
in re, & differunt in modo: quoniam poſsibile a ſe dicitur poſsibile a ſe, pro
quanto caret cauſis poſsibilitatis, per contrarium ad poſsibile ab alio, quod ha-
bet cauſas poſsibilitatis: dicitur quoque neceſſe eſſe ab alio, pro quanto non eſt
natura contingens, ſed ſemper ens, ab alio tamen efficiente. Et apparet quid ſit

Quid ſit neceſſe eẽ a ſe, et neceſſe eẽ ab alio.

poſsibile a ſe, & poſsibile ab alio, & quomodo differunt. Supereſt modo de-
clarare quid ſit neceſſe eſſe a ſe, & neceſſe eſſe ab alio. Et videtur mihi, quod ne
ceſſarium a ſe eſt ens ſemper carens cauſis neceſsitatis, & ſempiternitatis tam
agentis, quam cuiuſcunq; ordinis, & generis. & ſic ſolus Deus eſt neceſſe eſſe a
ſe: quoniam ipſe ſolus habet eſſe neceſſe, & per carentiam cauſarum. neceſſariũ
vero ab alio dicitur, quod in ſe eſt ſemper ens, habet tamen cauſam extrinſecã
ſuę neceſsitatis, ſcilicet agens: licet adhuc priuationem dicat, ſcilicet cauſarum
poſsibilitatis. Et ſic vno modo eſt habitus, alio modo priuatio. Si enim refertur
ad cauſam poſsibilitatis, erit priuatio. ſi ad cauſas neceſsitatis, erit habitus. Et
cum omnia hęc ſint ita, apparet verificatio dictorum Auer. & primo, cum dixit, F
ꝙ neceſſe eſſe ex ſe, & ab alio non addit rei aliquid extra animã, verum enim
eſt vno modo, & falſum vno modo. vnde neceſſe eſſe ab alio addit aliquid vltra
eſſe illius, ſed non intrinſecum neceſſe eſſe a ſe nec intrinſecum, nec extrinſecũ
aliquid extra animam addit. Secundo verificatur, quod neceſſariũ diuiditur in
neceſſarium a ſe, & in neceſſarium ab alio. Tertio verificatur, qualiter poſsibi
le a ſe non addit aliquid extra animam vltra rem, cuius eſt, ſed ſolum priuationẽ
cauſarum poſsibilitatis, & quod poſsibile ab alio addit cauſam poſsibilitatis, ſci-
licet materiam, quę eſt prima cauſa huius. Verificatur quarto, qualiter poſsibile

Dubitatio.

diuiditur: quoniam quoddam eſt poſsibile a ſe, quoddam ab alio. Sed adhuc re
manet locus quęſtionis: quoniam oppoſita debent habere membra ſubdiuiſionis
oppoſita: modo neceſſarium, & poſsibile non habent membra ſubdiuiſionis op-

Solutio.

poſita, ergo non erunt oppoſita: quod eſt ſimpliciter falſum. Poteſt dici: apud
me iſta oppoſita non habent membra ſubdiuiſionis oppoſita ſecundum eſſe di-
ſtincta, ſicut, nec ipſa ſunt ſic diſtincta. habent tamen membra ſubdiuiſionis di-
ſtincta ſecundum definitionem, & modum: quoniam, licet vna res ſit poſsibilis
ex ſe, & neceſſe eſſe ab alio, attamen ſecundum diuerſos modos, & definitio-
nes: quoniam neceſſe eſſe ab alio dicitur membrum ſubdiuiſionis neceſſarij, vt
eſt habitus ad ens cauſarum neceſsitatis, & id met eſt membrum poſsibilis, vt

A priuatio cauſarum poſsibilitatis. Et vna eſt res in ſubiecto, differens in modo, & definitione: & ſic apparet ſolutio huius quęſtionis ſecundum Auer. Ad hanc quęſtionem apparet ſtatim ſolutio ex poſitis. videtur enim mihi, ꝙ poſsibile, vt diſtinguitur contra neceſſarium, eſt conditio, quia aliquid habet cauſam poſsibilitatis, indifferens tamen ad habere, & ad carere illa cauſa. neceſſarium vero eſt etiam indifferens ad carere cauſis neceſſarijs, & ad habere. vnde opinio iſtorum non poteſt bene inſpici in eis propter ęquiuocationem: quoniam ęquiuoca non opponuntur. poteſt tamen inſpici facta diuiſione in membra ſubdiuiſionis, & tūc melius apparet quomodo opponuntur: & iam tibi declaratum eſt. Ad hanc quęſtionem apparet ſolutio: quoniam diuiſio entis fit per poſsibile, & neceſſarium, non tanquam in res diſtinctas extra animam: q̄m ſine dubio, vt dixi, non opponuntur ſecundum eſſe, ſed in modo tantum. Sed tanquam in duos primos compoſsibiles vni in ſubiecto, non tamen in definitione, vt ſatis expoſui. Et ſic patet qualiter opinio philoſophorum non eſt, ꝙ ens diuiditur tanquam in primos modos in eſſe neceſſarium, & in eſſe poſsibile, vt ly poſsibile cauſatur pro eo, quod poteſt eſſe, & non eſſe, vt iam tibi apparet: q̄m poſsibile, vt eſt membrū diuiſionis entis, non dicit conceptum, niſi indifferentem, vt dixi. Ad partē ſecundam iam apparet ſolutio: q̄m differentię ſemper dicunt conceptus poſitiuos,
B quia ſumitur a diuerſis gradibus in re exiſtentibus: qui, licet non diſtinguatur extra animam. attamen ſemper ſunt poſitiui extra animam exiſtentes: ſed diuiſio illa in neceſſarium, et poſsibile non eſt tanquam in entia ſimpliciter poſitiua, ſed indifferentia, vt dixi ſatis. vnde diuiſio generis, & diuiſio entis differunt. primo ex parte diuiſi, ſecundo ex parte diuidentium. ex parte diuiſi, quoniam ens non ponit rem aliquam extra animam, ſed omnia entia modo confuſo. genus autem ponit rem extra animam, licet non diſtinctam a differentijs extra animam: ex parte diuidentium, vt dictum eſt. eſſet tamen facilior ſolutio ſecundum tenentes pluralitatem formarum: de quo conſidera.

ALGAZEL.

Ait Alga. Quæſtio ſecunda eſt vt dicamus intelligere principium ſuum, aut eſt ipſummet eſſe ipſius, & ipſummet intelligere ſeipſum, aut aliud? ſi idem, tunc non eſt multitudo in ſeipſo, niſi dictione ex ſeipſo. ſi vero aliud, tunc hęc multitudo reperitur quoq; in primo: quoniam intelligit aliud, & intelligit ſeipſum.

C Modo Alga. adducit ſecundum argumentum contra philoſophos, ſcilicet Alpha. & Aui. & dicit. Ait Alga. ſecundum argumentum eſt hoc. dicemus ꝙ intelligere ſuum principium, vult dicere in primo cauſato, eſt idem cum ſuo eſſe, & intelligere ſequitur ipſum, aut differunt. ſi primo, ergo ibidem nulla eſt pluralitas, & per conſequens carebit diuerſitate. ſi ſecundo modo, ergo pluralitas reperitur in primo principio. ergo intelligit ſeipſum, & aliud pręter eum. Et hoc poteſt duobus modis intelligi. vno modo per primum principium, intelligendo primum cauſatum, quod apud eos eſt motor vniuerſi: & ſic apparet conſequentia facile, licet non videtur valde inconueniens id, ad quod adducit, niſi tantum apparenter. Et poteſt intelligi per primum principium Deum, qui tantum vnum dixit, & tunc conſequētia nullo modo valere videtur: attamen poteſt collocari ꝙ valet, eo quia illa multiplicitas in primo cauſato non eſt rerum diſtinctarum in eſſe, ſed in modo. ergo illa eſt poſsibilis Deo: quoniam non eſt plus poſsibilis ſecundo, quā primo, quia illa non ponit aliquid reale extra illius eſſe.

AVEROES.

Ait Auer. Veritas eſt quòd id, quod intelligit de principio ſuo, eſt ipſummet eſſe ipſius, & quòd ſit in natura relationis: & in hoc di-

Primũ eſt I natura entis qđ eſt p ſe, et nõ intelli git de ſeipſo niſi ſeipſũ.

minuitur a gradu primi: primum vero eſt in natura entis, quod eſt ex ſe. Attamen veritas apud eos eſt ꝙ primum nõ intelligit de ſeipſo, niſi ſeipſum, non rem relatiuam, & eſt quòd ſit principium. ſed ipſummet apud eos eſt omnes intelligentiæ, & etiam omnia entia nobiliori modo, & perfectiori omnibus, vt poſtea dicemus. quare non ſequitur ex hoc ſermone aliquod inconuenientium, quæ intulit. D

Auerroes modo vult dicere id, quod eſt dicendum ſecundum philoſophiam eius, &c. d. primum membrum argumenti. d. dicimus nos quod verum eſt quod id, quod intelligit de ſui principio, idem eſt quod intelligere ſeipſum. Deinde remouet quoddam dubium: qm̃ poſſet quis inferre, ergo non differt a Deo. Soluit, ponendo differentiam inter ipſum, & Deum dicens, & eſt de natura orbis: quod id intelligere eſt quaſi de natura relationis, pro quanto eſt reſpectu rei extra ſe, & in hoc puncto deficit a gradu primi principij: quod declarat. d. primum enim eſt de natura entis habentis eſſe de ſe, ideo non intelligit niſi ſe, & addit. d. & veritas conceſſa a philoſophis eſt, quod primus intellectus non intelligit de ſeipſo, niſi ſeipſum, ſcilicet ipſum eſſe principium non aliud relatum, ſcilicet eſſe prędicamentũ ab alio: & litera eſt tranſpoſita, & debet ſic ordinari, ſed nihil de ſeipſo ſ. ipſum eſſe principium, non aliud relatum: & tunc intelligentię, ſicut dixi, &c. E Deinde exponit quomodo poteſt intelligere omnia. d. ſed ipſe eſt apud philoſophos omnia entia in gradu nobiliori, quam ipſa ſunt in ſeipſis, vt diffuſius declaratur in antea. patet ergo ex iſtis, quod non ſequitur huius hominis argumentum. hoc, quod hoc dicit Auer. melius declarabitur in dubio ſequenti, ideo dimittatur.

ALGAZEL.

Nonnulla addit antiquior.

Ait Alga. Si autem putauerint ꝙ intelligere ſeipſum eſt ipſummet: & non intelligit ſeipſum id, quod non intelligit, ꝙ ipſum ſit principium alterius: igitur intellectus adæquatur intellecto, & conuertetur ad ſeipſum.

Hic vult dicere, quaſi confirmationem argumenti, & dicit. ait Alga. & dicimus quod, ſi intelligere cauſatum ſeipſum idem eſt, quod ſeipſum, quia in ſe eſt intellectus. vult dicere non medio vnitus. ergo intelligit ſeipſum, & totaliter qđ intelligens, & intelligibile in eo ſunt vnum & idem. Deinde infert ſecundum F conſequens, dicens, vnde, ſi ipſum intelligere ſeipſum idem eſt cum ſeipſo, ergo intelligit quod ipſum cauſatum eſt cauſa, vult dicere reliquorum: ergo talis eſt, vult dicere, eſt vera cauſa, aliter intelligendo falſa eſſet: & tunc debet ſupplere, ſed intelligere ſe eſſe cauſam eſt intelligere abſolute a ſe, & tunc arguit. ſed intellectus conuenit cum eo, quod intelligit. ergo omnia iſta reducuntur ad ſeipſa, id eſt ad intelligere ſe, vt cauſa, quod eſt intelligere abſolute. Et tunc infert, nulla igitur reperitur pluralitas: quod probat, & ſi ibi eſſet pluralitas, vult dicere, in intelligendo ſe, vt cauſa eſt, inuenitur aliqua pluralitas. eſſet ergo ſimile in primo: quoniam primum intelligit ſe vt cauſa. ergo ab eodem primo. ſ. cauſato plura, & diuerſa non prouenirent. Debes ſcire quod tota vis huius conſiſtit in hoc, quod primum cauſatum intelligit ſe vt cauſa, vt apparet. eo quia omnibus modis intelligibile, & intelligens in eo ſunt idem: ſed, vt ſe intelligit vt cauſa, nõ eſt in eo multiplicitas. ergo non poteſt producere multa. Secundo debes ſcire, quod litera illa, ergo intelligit quod ipſum cauſatum, &c. reperitur aliter in libro Alga. dicit enim ſic, ergo intelligit ꝙ ipſum cauſatum eſt a cauſa, ergo talis eſt. Et tunc vult dicere aliter quam dixi: apud enim me quod illud non intelligit, niſi ſe vt cauſatum, et quicquid intelligit erit intellectũ, vt cauſatum, ergo omnia intellecta reducuntur ad ſeipſum, id eſt, ad intelligere ſe vno modo, ſcilicet vt

cauſatum,

A cauſatum, ergo in eo non reperitur pluralitas. & ſi ſic, vult dicere intelligere ſe vt cauſatum eſſet pluralitas, tunc in primo, quod intelligit ſe vt cauſa, eſſet pluralitas per locum ab oppoſito, & tunc ſequitur aliud: & ſic videtur mihi qđ iſte locus pōt duobus modis exponi ſecūdum quod litera reperitur duobus modis: & ſecundus modus videtur dictus ab Auer. in ſolutione eius.

AVEROES.

AIt Auer. Hoc eſt falſum. nam eſſe principiū eſt quid relatiuū, & non conuenit vt ſit ipſummet. &, licet intellexerit ipſum eſſe principinm intellectus, non eſt tamen ei principiū eo modo, quo eſt. nam, ſi hoc eſſet, perficietur nobile ab ignobili. intellectum enim eſt perfectio intelligentis apud eos, vt apparet in ſcientiis intellectus humani. Eſſe principium eſt qđ relatiuū.

ALGAZEL.

B AIt Alg. Dicimus, cauſatum autem intelligere ſeipſum eſt ipſummet. nam intelligit ſeipſum, & intelligit animam ſuam. & intellectus, & intelligens, & intellectum eius eſt idem etiā. Deinde, ſi intelligere ſeipſum eſt ipſummet, tunc intelligit ꝙ ipſummet eſt cauſatū à cauſa, quæ eſt ſic: & intellectus æquatur intellecto, & conuertitur totum ad ſeipſum: igitur multitudo non reperitur. ſi autem hoc eſſet, multitudo ergo reperitur in primo, & tunc non prouenient ab eo diuerſa. Non habentur in altero exemplari.

AVEROES.

AIt Auer. Quod recitauit hic ex Philoſophis circa multitudinem præter primum principium, eſt ſermo corruptus, & non C ſequitur ſecundū radices eorum. nam non eſt multitudo illis intelligentiis omnibus ſecundū opinionē eorum. & non differūt apud eos ex parte ſimplicitatis, & multitudinis, ſed differunt ex parte cauſæ, & cauſati. & differentia, quæ eſt inter intelligere primum ſeipſum, & alias intelligentias intelligere ſe ipſas ſecundum eos, eſt quoniam intelligentia prima intelligit de ſe aliquid exiſtens ex ſe, non aliquid relatum ad cauſam. aliæ vero intelligentiæ intelligunt de ſe aliquid relatum ad cauſam earum, & ingreditur in eas multitudo hoc modo. & non eſt neceſſe vt ſint omnes in eodem gradu ſimplicitatis, cū non ſint in eodem gradu relationis ad primum principium, & nulla earum reperitur ſimplex, eo modo, quo primum eſt ſimplex. quoniā primum numeratur in eſſe ex ſe, illæ vero in eſſe relatiuo. Cum autem dixit poſtea, ſi intelligere ſeipſum eſt ipſummet, tunc intelligit ſeipſum eſſe cauſatum à cauſa, quæ ſic eſt: & intellectus æquatur intellecto, & totum conuertitur ad ſeipſum: igitur non eſt multitudo.

Et ſi in oib' intelligẽt ſi intelligẽs & itellectũ ſint idem non tñ ſunt equales in ſimplicitate.

ſi autem hoc eſſet, multitudo reperiretur in primo. Dicendum ꝙ non D ſequitur, ex eo ꝙ intellectus, & intellectum in ſeparatis ſunt idem, vt ſint oẽs æquales in ſimplicitate. nam ipſi præſupponunt ꝙ in hac re ſeſe excedunt intelligentiæ adinuicem, quo ad diminutionem. additio vero non reperitur in rei veritate, niſi in intelligentia prima. Et cauſa in hoc eſt, quoniã intelligentia prima, ſubſtantia eius eſt exiſtẽs in ſe, aliæ vero intelligentiæ intelligunt de ſubſtantiis ſuis ꝙ cõſtituuntur ab ea. ſi autem intellectus, intelligens, & intellectum in vno quoque earum eſſet in gradu vnitatis, qui eſt in prima, eſſet ens exiſtens in ſe, conforme enti ex alio, aut intellectus non æquaretur naturæ rei intellectæ. & hoc totum eſt falſum ſecundum eos. & hic ſermo totus, & reſponſio topica eſt. Poteſt tamen fieri in hoc ſermo demonſtratiuus cũ paruitate ſpeculationis hominis in rebus iſtis, ſi præſupponat, & ſciat prius quid ſit intellectus. & nunquam ſciet quid ſit intellectus, donec ſciat quid ſit anima. & nũquã ſciet quid ſit anima, donec ſciuerit quid ſit animatum. & non poſſunt haberi iſta primo aſpectu, & ex ſcientiis E vniuerſalibus, quæ non ſunt propriæ, nec proportionatæ. &, cũ aliquis locutus fuerit de his rebus, antequã ſciat naturã itellectus, erit ſermo eius in eis, ſimilis ei, qui ſomniat. & ideo ſecta Aſſaria, cum recitauerit opiniones Philoſophorum, ducit ad vltimitatem inconuenientiæ, & prolongationis hominis à ſpeculatione in entibus.

Poſtquam adduxit ſententiam Alga. vult modo adducere ſolutiones dictorũ ſecundum veros philoſophos, & c. d. dicimus nos ꝙ id, quod narrauit nomine philoſophorum in eſſe pluralitatis tñ in poſterioribus Deo, vult dicere in eo, quod dicit ſolũ in poſterioribus Deo eſſe pluralitatẽ, ſunt verba erronea, & peripatheticorum radices non ſequentia. Deinde aſsignat cauſam. d. nulla enim eſt pluralitas in ipſis actibus, vult dicere ſeparatis apud philoſophos, neque apud eos differunt ex ſimplicitate & pluralitate, id eſt, penes ſimplicitatem & pluralitatem, ſed differũt ex cauſa & cauſato: & tunc adde maiorem, ſcilicet ſed motores corporum cœleſtiũ ſunt intellectus ſeparati: ergo in eis non eſt differentia ſecundum pluralitatem & ſimplicitatem, ſed ſolum ſecundum cauſam & cauſatum: quomodo differunt ſecundum cauſam & cauſatum, dictum eſt, & dicam F forte poſt: & quomodo non ſecundum pluralitatẽ & ſimplicitatem, dicam poſt forte, licet dixi multum in alijs. Et poſtquam remouit vnum errorem, vult modo remouere aliud, quantum ad intelligere in illis, declarando quomodo differt intelligere primi, & intelligere reliquorũ, & dicit, & differentia, quæ eſt inter intelligere primum intellectum ſeipſum, & intelligere alios intellectus ſeipſos, eſt, ꝙ primus intellectus, vult dicere Dei de ſeipſo quid ens, de ſeipſo intelligit non relatum ad cauſam, vult dicere ꝙ primus intellectus, non intelligit niſi ſe non intellectione relata ad cauſam priorem, & alij intellectus de ſeipſis quid relatum ad cauſas ipſarum: & ideo vult dicere intelligere reliquorum multitudinem retinere, vult dicere, quia in eis intelligens, & intellectum non vniuntur omnibus modis, vt dicam. Deinde infert modum, quomodo illæ ſunt compoſitæ alio a modo Algã. d. quapropter non ſequitur, ꝙ ſint omnes in vno ſimplicitatis gradu, vult dicere æqualiter ſimplices. Et ſyllogiſmus ſic componitur: omnia cauſata, quæ non ſunt in vno gradu relationis ad primum principiũ eorum, nec habent ſimplicitatem illi ſimilem, non ſunt in vno gradu; ſed nulla cauſata ad eorum cauſam habent vnum gradum relationis, nec ſunt ei ſimilia in ſimplicitate: ergo nulla cauſata eorum ſunt in vno gradu ſimplicitatis: maior eſt manifeſta per ſe; minor autem habet duas partes: & primam relinquit pro

A manifeſta, ſecundam probat.d.primus enim' habet eſſe de ſe, vult dicere non a cauſa priori eo, & alij habent eſſe relatum, & per conſequens non habent æqualem gradum ſimplicitatis ad primum. Deinde venit ad formam argumenti, & primo repetit illud.d.ſed id, quod dixerat, videlicet ꝙ, ſi intelligere ſeipſum idem eſt quod ſeipſum, ergo intelligit ſe cauſatum a cauſa, ergo talis eſt: ſed intellectus adæquatur ad intelligibile: ergo omnia iſta reducuntur ad ſeipſum: nulla igitur eſt ibi pluralitas: & ſi eſſet recepta, vult dicere ibi pluralitas, ſimiliter eſſet in primo intellectu: & hoc fuit motum Alga. voluit quaſi argumentare: in ſeparatis idem eſt intelligens & intelligibile, vt probatum eſt per argumentum iam dictum ab eo, ergo omnes ſunt æquales in ſimplicitate: conſequentia probatur, quia aliter in Deo eſſet compoſitio, vt dictum fuit. Auer. negat conſequentiam: concedit enim antecedens, & negat conſequentiam: quoniam poſita identitate in illis inter intelligens & intelligibile, adhuc habet latitudinem, & ſolum in primo eſt ſimplicitas ſumma, & ſumma identitas: in reliquis vero, quia non ſunt æquales in gradu relationis ad primũ, nec erit æqualis identitas, immo quanto intelligentia eſt inferior, tanto in ea reperitur maior compoſitio, vt dicam: et ſic probatio nihil eſt: & hoc dicit, philoſophi enim ponunt quod intellectus in hac proprietate in hoc, quod eſt idem intelligens

B & intelligibile in eis ſecundum magis & minus, & dicta ſimplicitas non reperitur ſecundum rei veritatem: vult dicere in fine niſi in primo intellectu. Deinde dat cauſam diuerſitatis. d.& cauſa huius eſt, quia ſubſtantia primi intellectus eſt quid per ſe exiſtens, vult dicere in cauſatis & abſolutis: & alij intellectus intelligunt de ſeipſis, quod in primo intellectu conſiſtant, vult dicere quod intelligunt ipſos eſſe cauſatos a primo: & tu potes ex hoc componere duos ſyllogiſmos, & ſic perſiſte. Deinde redit ad id, quod iam dixit.d. vnde, ſi intellectus intelligens, & intelligibile in quolibet horum eſſent in gradu vnitatis, vult dicere ſimplicitatis, quod ſunt, id eſt, qualiter ſunt in primo, eſſet earum ſubſtantia ſimilis ſubſtantiæ aliorum, vult dicere, omnes eſſent vnius & æqualis perfectionis: quod eſt falſum, & hoc fuit iam declaratum, Et poſtquam dixit tot, vult modo ſe excuſare a diligentiori explanatione, & cauſam ponit, dicens, & eſt notandum quod iſta verba, vult dicere ſua, & eorum rationes ſunt dialecticalia: ſed bene poteſt inueſtigari de hoc demonſtratiue qui vellet, licet compreſſenſio humana intelligibilibus præſuppoſitis profundis deficiat: & ſi litera non eſt corrupta, vult dicere, quia eſt ei difficultas aliqua circa cognitionem illorum profundam. Et oportet perſcrutatorem præſcire, quid eſt intellectus, & ante præſcire quid eſt anima, & ante præſcire quid eſt animatum, & omnia oportet vt præſciantur alibi diligenter, & ſeriatim: non

C enim præſenti loco poſſunt talia ex improuiſo declarari: quare ergo ad præſens ſunt dimittenda. Ecce quomodo Auer. excuſat ſe, & cauſam ſuæ excuſationis innuit, & tu conſidera

Sed hic eſt quæſtio, quæ licet ſit dicta ante, in quæſtione de intellectu, attamen pro nunc volo eam aliqualiter diſcutere, ſcilicet vtrum in primo, intelligens & intelligibile ſint vnum, & idem omnibus modis, & per conſequens quomodo in reliquis vera ſit, ipſum intelligens, & intelligibile non ſunt idem omnibus modis, ſicut in primo: arguo ꝙ non in primo vniuntur omnibus modis: quoniam intellectus primi non intelligit, niſi inquantum cauſa reliquorum: ſed cauſa refertur ad cauſatum: ergo intellectio primi eſt relatiua, ſicut intellectio aliorum: ergo intelligibile, & intellectus ille non omnibus modis vnientur: ſic enim arguit Auer. de alijs intelligibilibus. In contrarium eſt Auer. hic. Pro ſolutione præſentis quæſtionis, primo volo accipere aliqua, quaſi præmiſſas. Secũdo ex illis declarabitur intentio huius philoſophi. Quãtum ad primum, oportet accipere ꝙ intelligentiæ, reſpectu primi, ſunt in diſſimili gradu, volo dicere quod intelligentiæ, non ſunt eiuſdem, & æqualis perfectionis cum primo. hęc propoſitio eſt manifeſta, eo quia cauſantur a primo, ergo deficiunt a perfectione primi: quoniam cauſatum cauſatur perfectione aliqua, quę ſaltem continetur in cauſa eius. Secunda propoſitio eſt, quod intelli-

Solutio.

Prima poſitio.

Secunda.

D

gentię nõ ſunt a primo ęqualiter punctualiter recedẽtes, immo vna plus, alia minus recedit. hæc ꝓpoſitio apparet, tũ ex verbis Ariſt. 2. Cœli. tex. cõ. 62. vide verba Auer. ibidẽ. tũ ratione, qm̃ Deus eſt cauſa primę intelligẽtię in genere cauſę proximę, & in genere cãę vniuerſalis. ſecũda aũt eſt cauſa tertię in genere cauſę ꝓximę, & prima. ſ. Deus eſt cauſa illius tertię in gñe cauſę vniuerſalis, & tertia eſt cauſa quartę in gñe cauſę proximę, & ſecũda cauſa quartę in genere cauſę vniuerſalis, Deus aũt in genere cauſę vniuerſaliſsimę, & ſic de omnibus. vnde vltima cauſatur a penultima tãquã a cauſa proxima & particulari, ab alijs tanquã a cauſis ſecũdis, & a Deo tanquã ab vniuerſaliſsima cauſarum: & hoc eſt manifeſtũ ſępe in iſta diſputatione. Ex hoc apparet, qualiter intelligentię non ſunt oẽs ęqualiter punctualiter recedẽtes: quia prima recedit minus ſecunda, & ſecũda minus tertia, eo quia ſemper cauſatũ deficit a cauſa eius tam proxima, quã vniuerſaliſsima.

Tertia.

Tertia propoſitio. quęlibet intelligentia citra primã intelligit primũ. ſ. Deum. qm̃ omnis talis mouet propter primũ tanquam propter finẽ intellectũ, vt dicã, Deo duce, ĩ vltima diſputatione huius libri. ſ. 14. vnde & Ariſt. 12. Me. tex. cõ. 36. declarauit idẽ.

Quarta.

Quarta propoſitio. in oĩbus ſeparatis intellectionibus intellectio, & eorũ ſubſtãtia eſt vna, & eadem aliquo modo: & licet ſit declaratũ hoc pro parte, attamẽ in diſputationibus ſexta, et ſeptima melius rationibus fortiſsimis declarabitur. ergo intelligere exiſtẽs in ſubſtãtijs ſeparatis citra primũ, non eſt Deus omnibus modis. hoc apparet, eo quia B tunc oẽs eſſent Deus, qm̃ intelligere eſt ſubſtãtia intelligentiarũ, vt dixi in quarta.

Quõ primũ principiũ intelligit oĩa poſt ipſm, & econuerſo.

Ex his oportet declarare modũ, quõ primum principium intelligit reliqua poſt ipſum, & quomodo reliqua intelligunt ipſum: & illud, quod primo aſpectu apparet, eſt, ꝙ intelligentiæ non intelligunt primum, quia habent a materia, quę ſunt ſimilitudines deriuatę a primo, ſicut oculus meus per ſimilitudinẽ coloris ipſum colorẽ inſpicit. hoc apparet, eo quia in illis intellectus, & intellectũ ſunt vnum in eſſe, vt dictũ eſt. Secundo apparet, ꝙ non intelligunt primum, quia ſunt eſſe primi: qm̃, vt dictum eſt, omnes recedũt a primo, eo quia cauſantur ab illo, vt ſcis ex dictis. Tertio apparet, ꝙ intelligant primũ per earũ ſubſtantias & eſſentias: qm̃ intellectio & intellectus ſunt vnũ, vt dixi. Et cũ non intelligãt primũ per ſpecies, nec per hoc, quod ſint illius cauſę, & per hoc, quod per eſſentias eorũ intelligunt. ergo, vt ſunt cauſata a primo, intelligũt illud primũ: intelligentię igitur, quia intelligunt ſe cauſatas a primo, ideo intelligũt primũ.

Intelligẽtiæ intelligunt Deũ, inquãtũ intelligũs ſe cauſatas eſſe a Deo.

Intellectiones intelligẽtiarũ nõ ſunt ęquales reſpectu primi.

Et, cũ dixi tibi modũ, quomodo intelligũt primũ, oportet declarare quõ in intellectionibus non ſe habent ęqualiter & pũctualiter reſpectu primi: qm̃ prima intelligentia, quę eſt primo cauſata, intelligit primũ in gradu proximo ſibi, vt, ſcilicet eſt cauſatum ei proximum, ideo vnio inter intellectum eius, & intelligibile parum recedit ab vnione intellectus & intelligibilis in primo. tertia autem intelligentia duo cauſata intelligit primum, ſed vnio intelligibilis cum eius intellectu eſt minor, quam in ſecunda, quoniam ibi non ſolum eſt intellectio primę ſimpliciter, ſcilicet Dei, ſed etiam ſecundæ, quæ fuit eius cauſa, ideo intellectio in tertia, & intelligibile multiplicatur ſecundum quod, vt cauſatum non modo intelligit primũ, quod fuit illius cauſa vniuerſalis, immo & ſecundum, & ſic de F quarta, & quinta vſque ad infimam. Ex quibus apparet, quod vnitas in reliquis intelligentijs cum intellectu non eſt punctualis, immo ibi reperitur plus, & minus. Et cum omnia hæc ſint verificata: apparet qualiter intelligẽtia vna eſt altera ſimplicior, quoniam proxima Deo, quia parum recedit a Deo. immo vnio intellectus eius cum intelligibili, quod eſt Deus, eſt parum recedens a ſimplicitate ſumma, & ſic minus compoſita. tertia vero, quia recedit per ſecũdam, plus intelligibile & intellectus multiplicatur: quoniam intelligibilia ſunt duo, & intellectus vnus. ergo intellectus eius eſt compoſitior tali compoſitione. Supereſt modo videre quomodo Deus intelligit reliqua. & dicendum quod Deus non intelligit reliqua, nec per ſpecies, nec per hoc, quod cauſatur ab eis: ergo per hoc, quod eſt eis cauſa eſſendi.

Deus intelligẽdo ſe intelligit alia.

Tunc primo aſpectu apparet, quod Deus intelligit alia intelligendo ſe tantum: quoniam perfectio eius eſt tanta quanta intelligentiarum, & maior, quoniam eſt cauſa earum, & ideo non intelligit,

A quia deficit ab illis, immo, & quia continet illas perfectiones illorum. Secundo apparet, quod intellectus eius & intelligibile omnibus modis eſt idem. quoniã intellecta non ſunt in eo tanquam cauſa in cauſato, ſed potius ipſe eſt in illis iſto modo. ideo intellectus & illud intelligibile ſunt vnum omnibus modis. Tertio apparet, quod intelligentia ſibi proxima intelligit tertiam ei proximã eodem modo, ſicut prima intelligit reliquas, ſcilicet, quia eſt cauſa illius, & ſic de alijs. Pro intellectu ſolutionis argumenti, debes ſcire quod per compoſitionem non intelligit Auerro. compoſitionem ex intellectu & re intellecta, vel ex duabus rebus ſecundum eſſe diſtinctis, ſed ex gradu perfectionis a gradu imperfectionis, & ideo intelligentia proxima Deo eſt compoſita parua compoſitione, quia ei tantum vnus gradus perfectionis deficit, propter quod intellectus & intelligibile plus vniuntur quam in reliquis. in tertia, quia duo gradus deficiunt, ſcilicet primæ, & ſecundæ, & ideo intellectus & intelligibile plus componuntur compoſitione dicta, & ſic de alijs. & quia in prima nulla deeſt perfectio, ſed omnium perfectiones continet, ideo ibi nulla eſt compoſitio inter intellectum, & intelligibile. Ad argumentum igitur dicendum quod Deus non intelligit alia ſub iſto reſpectu cauſæ, quia ſic intelligeret rem reſpectiue, & ſic cognitio non eſſet abſoluta. vnde Deus intelligit illa, quia eſſe ſuum. vel poſito quod intelligat ſe eſſe cauſam, adhuc non ſequitur quod ſua

B intellectio ſit alio modo compoſita: quoniam, vt cauſa, non deficit a perfectione ſi præhabet illam, & non debet dici intellectio illa compoſita. Sed dices, ergo eius intellectio erit relatiua. nego argumentum: quoniam, non refertur ad aliud extra ſe, ſed ad ſe: quoniam perfectiones aliæ omnes continentur ſub eo, ideo non refertur niſi ad ſe: non ſic de alijs, quoniam aliæ intelligunt Deum, nõ per perfectionem, quam habent illius: ideo intellectio earum refertur ad aliquid extra ſe, & ideo ſolus Deus nihil intelligit extra ſe. Et hæc non poſſunt perfecte intelligi, niſi videas ea, quæ dixi in lib. de intellectu. & forte dicam poſt. Et debes ſcire, quod omnia hæc ſunt dicta philoſophorum, & non ſunt hic probata rationibus, ſed poſita. ego autẽ in libro meo de intellectu adduxi vias eorum, quibus concluſerunt iſta, & ibi adduxi ſolutiones veras noſtræ legis, nunc autem ſit dictum in tantum.

Replica.

Solutio.

Deus extra ſe nihil intelligit.

Excuſatio.

ALGAZEL.

Ait Alga. Et dimittamus rationes vnitatis eius omnimode. ſiquidem vnitas auferetur hac ſpecie multitudinis.

C Hic Alga. arguit iterum contra philoſophos, vnde dicit, ait Alga. Et modo nos dimittemus allegationes vnitatis primi principij, vult dicere argumenta probantia ipſum eſſe vnum. non enim apparet ꝙ ſit vnum omnimode: quia ex dicta poſsibilitate remouetur ab eo vnitas, vult dicere: ſi primum principiũ poteſt multa producere, remouetur ab eo vnitas: ſed ipſe eſt ſumme vnum, nos. n. admittimus ipſum eſſe vnum, quoniam poteſt probari demonſtratiue, ergo primum principium non poteſt multa producere.

AVEROES.

Ait Auer. Ideſt quòd, cum ipſi poſuerint primum intelligere ſeipſum, & intelliget de ſe quòd ſit cauſa alterius, debent ponere quòd non ſit vnum omnimode. nam adhuc non eſt declaratum quòd neceſſario eſt vnum omnimode. & hoc, quod dixit, eſt opinio aliquorum Peripateticorum, qui exponunt eam eſſe opinionem Ariſto.

Huic reſpondet Auer. ſed primo repetit vim argumenti. d. dicimus nos, quod D intendit hic Alga. dicere, ꝙ poſito ꝙ primus intellectus ſeipſum intelligat de ſeipſo, quod eſt cauſa poſteriorum eius, vult dicere, poſito ꝙ intelligat ſe eſſe cauſam multorum poſteriorum. poteſt igitur dici quod non eſt ſumme vnus, niſi alio modo probabitur, vult dicere, poſito illo antecedente ſequitur ipſum eſſe ſumme vnum; cui reſpondet Auer. dicens, & hoc, quod hic dixit, vult dicere conſequens illatum eſt ſine dubio peripatheticorum opinio, & aſſerunt eam eſſe argumentabilem. i. probabilem opinionẽ: vnde, apud peripatheticos Deus eſt multiplex in virtute. & ita non eſt ſumme vnus, licet ſit ſumme ſimplex ſecundum omnes. & ſic non illud eſt neceſſarium, licet videtur impoſsibile. Debes ſcire, quod vnum, inquantum vnum, nec excludit ſummam ſimplicitatem, nec includit, quoniam ratio formalis vnius conſiſtit in priuatione, vt dictum eſt, ſcilicet in diuiſione in ſe à quolibet modo, cum iſta ratione poteſt ſtare ſumma ſimplicitas, & remoueri: vnde vnitas numeralis eſt ſumma & maxima vnitas, attamen compoſitionem patitur: ſic apparet, qualiter licet Deus ſit ſumme ſimplex, non tamen propter hoc debet eſſe ſumme vnus: immò ſumma ſimplicitas arguit multitudinem perfectionum, vt dictum eſt 12. Metaphyſi. commen. 39.

Quãuis Deus ſit sũme ſimplex, nõ tñ eſt ſumme vnus.

ALGAZEL. E

AIt Alga. Si autem dixerit primũ non intelligere niſi ſeipſum; & intelligere ſe ipſum eſt ipſum met: & intellectus, & intelligens, & intellectum eſt vnum, & non intelligit aliud. Reſponſio huic eſt multipliciter, & primò ꝙ hanc opinionem propter falſitatem eius expulerunt Auicenna, & alii verificantes, & exiſtimauerunt ꝙ primum intelligit ſeipſum eſſe principium ad influendum id, quod influitur ab eo. & intelligit entia omnia in ſpeciebus ſuis intellectione vniuerſali, non autẽ particulari. nam vituperauerunt ſermonẽ dicẽtis ꝙ ex primo principio non prouenit niſi intellectus vnus, & ꝙ non intelligit quod prouenit ab eo. & intellectũ eius eſt intellectus, & influitur ab eo intellectus, & anima orbis, & corpus orbis, & intelligit ſeipſum, & cauſata eius tria. ſed cauſa eius, & principiũ eius nõ intelligit niſi ſeipſum, igitur cauſatũ eſt nobilius cauſa. quoniã à cauſa non F influitur niſi vnũ: ab iſtis vero influuntur tria. & primũ non intelligit niſi ſeipſum: hoc vero intelligit ſeipſum, & ſubſtantiã principii, & ſubſtantiam cauſatorum. Q ui aũt contentatur vt ſit ſermo eius ꝙ Deus glo. ſit in hoc gradu, iam poſuit eum viliorem omni ente intelligente ſeipſum. nam id, quod intelligit eum, & intelligit ſeipſum, eſt dignius eo. ipſe enim non intelligit niſi ſeipſum, & prouenit ex eis depreſsio excellentiæ eius, adeo ꝙ auferunt id, quod intelligitur in eo de celſitudine. & conſtituerunt eum tanquã mortuum, cui non eſt dominium, in eo ꝙ gubernat mundum, niſi ꝙ differt à mortuo, in eo ꝙ cõſyderat ſeipſum tantum. Sic meritum reddat Deus glo. deuiantibus à viis eius, & tortuoſe incedentibus, decipientibus ſe ipſos, & negando dictum ſuum glo. In principio creauit Deus, cogitantibus quidem in Deo prauas cogitationes, & credentibus ꝙ res diuinæ aſsimilantur cũ occultatione earũ virtutibus carnalibus, & errantibus quidẽ in intelle

A ctibus ſuis, & cogitantibus ꝙ ſit eis amplitudo, & non indigentia mãdatis Dei. & ſecutum eſt eis propter hoc, ꝙ coacti ſunt concedere conſtitutionem eorum intellectorum reduci ad id, quod ſi recitaretur, in ſomnio admirarentur eo:

Hic Alga. ſoluit motiuũ philoſophorũ, vnde dicit ait Alg. et, ſi aliquis diceret qđ primus intellectus nõ intelligit niſi ſeipſum, & intelligere ſeipſum idem eſt quod ſeipſum, vult dicere, ſunt oĩbus modis eſſe illius. ergo intellectus intelligẽs & intelligibile eſt vnũ oĩmode, & nõ intelligit aliud. hoc igitur eſt argumentũ philoſophorũ: cui reſpõdet Alga. d. hęc verba, nos reſpõdemus dicẽtes qđ hæc opinio reprobata eſt ab Auic. & alijs veracibus philoſophorũ. dicunt. n. quod primus intelligit ſeipſum principiũ quod ab eo influit, & intelligit oĩa entia diſtincte ſpeciebus, ſed vniuerſali modo, non ĩñ particulari. ipſi nãq; negant opinionẽ, dicentes, qđ a primo principio non procedit niſi vnus intellectus tm̃, & id, quod intelligit, eſt intellectus, & influit ab eo intellectus, & anima orbis, et corpus orbis. hæc verba poſſunt intelligi primo, ſicut iacent: & tunc, ſine dubio videtur ſibi contrarius, quĩ ipſe non ponit illud, quod modo ſibi imponit Alga. niſi forte ipſe Auicen. non habebat inconueniens; dicere duo oppoſita ſecundũ
B diuerſum modum, ſ. quorum vnum creditum, aliud ſecundum philoſophiam. vel forte litera eſt corrupta. & vbi dicit hæc opinio reprobata eſt, vult, & debet dici approbata eſt: & vbi dicit, & intelligit omnia entia diſtincte ſpeciebus, debet dicere non intelligit: & tunc ſermo eſt manifeſtus per ſe: Sed, quomodo eſt; & qualiter ſit, videbimus hoc in ſolutione dubij forte, vel ſaltem apparebit ibidem intẽtio iſtorum. Deinde videtur mihi, quod arguit contra opinionẽ illam peripatheticorũ. d. & intelligit. vult dicere primus intellectus ſeipſum, & ſua tria cauſata, ſcilicet animam orbis, & orbem, & intellectũ alterius orbis, & intelligit etiã ipſius cauſam: & ſuum principium; vult dicere, Deus non intelligit niſi ſeipſum. ergo ſequitur ex hoc, quod cauſatum eſt nobilius cauſa, vnde poteſt ſyllogiſmus ſic componi. Intellectus intelligens Deum, & tria alia, eſt nobilior intellectu intelligente Deũ tantum. Sed primus intellectus cauſatus intelligit Deum, & tria alia, & Deus non niſi ſe: ergo primus intellectus cauſatus eſt nobilior Deo: minor probatur, & ſic componitur. intellectus, a quo procedunt tria illa, omnia intelligit. a quo vnum, vnum intelligit: ſed Deus non niſi vnum cauſat, & primus intellectus tria. ergo ſequitur concluſio illa. huius ponit minorem tantum. d. prout a cauſa. Vult dicere a Deo non influit niſi vnum: & ab iſto, ſcilicet cauſato tria influunt, videlicet quod primus intellectus non intelligit niſi ſeipſum: & iſtud primum cauſatum intelligit ſeipſum, & ſuã cau-
G ſam, & ſuum principium. ergo talem Deum glorioſum ponere facit eum defectuoſiorem vllo ente ſeipſum intelligente: quia, ſine dubio qui eum intelligit, & ſeipſum etiam, nobilior eſt illo, prout ille tãtum ſeipſum intelligit. Deinde oſtẽdit vltimate quid dicunt. d. tandem, quod iſti philoſophi eſſe benedicti vult dicere Dei, æquiparant quaſi ad eſſe mortui. Sed differt a mortuo, prout mortuus ſeipſum non ſentit, ſed ipſe Deus ſentit. quare dicimus quod omnia iſta ſunt erronea, & abſit, quod attribuantur ipſi benedicto Deo. immo meditamur quod hãc opinionem opinantes debent ab ipſo Deo turpiter puniri: & vix ab eodẽ debent, id eſt ſunt digni indulgentiam, nec veniam reperire.

A V E R O E S:

Ait Auer. Qui aũt vult perſcrutari in his rebus, debet ſcire ꝙ multæ rerũ, quæ affirmantur in ſcientiis ſpeculatiuis, Cũ ad eas ingreſſum fuerit primo aſpectu, & cum eo, quod vulgus intelligit de hoc, erũt reſpectu eorum ſimiles ei, quod percipit ſom-

niator in ſomnio, vt dixit ipſe. & multæ harum non ſunt de eis propo D ſitiones de genere propoſitionũ, quæ ſunt intelligibiles apud vulgus, & proferunt eas his rebus. Attamen non eſt modus, vt ſit de eis prolatio ſufficiens, ſed vt eis mediantibus proueniat veritas ei, qui procedit in ſcientia earum modo veridico. Verbi gratia ſi dicitur vulgo, & ei, qui eſt altioris gradus, ꝙ Sol, qui videtur oculo quantitate brachii, ſit centum ſeptuaginta vicibus maior, quàm eſt terra, incipient hoc negare. & qui hoc conſyderat, erit apud eos vt ſomniator. & erit difficile nobis perſuadere eius hoc cum propoſitionibus, quibus habetur veritas de proximo, & paruo tempore. Attamen non eſt modus perueniendi ad hanc ſcientiam, niſi per viam demonſtrationis ei, qui incedit via demonſtratiuá. Et, cum hoc fuerit ignotum in quæſitis Geometricis, & demum in rebus Mathematicis. multo magis erit in ſcientiis Diuinis, ſcilicet ſi aliquid expoſitum fuerit vulgo, videbitur falſum, & inconueniens primo aſpectu, & ſimile ſomnio. nam in hac ſpecie ſcientiarum non ſunt propoſitiones probabiles, quibus poſsit E intellectus contentari, qui eſt primo aſpectu ignarus, ſicut intellectus vulgi. quia videtur ꝙ id, quod apparet intellectui in fine, eſt apud eum inconueniens primo aſpectu. & non euenit hoc ſolũ in rebus ſpeculatiuis, ſed etiam in factiuis. Et ideo, ſi imaginati fuerimus aliquam artem non apparere, deinde videatur eſſe, videbitur hoc primo aſpectu inconueniens. & ideo tenent multi ꝙ iſtæ artes ſunt ex comprehẽdentibus, non humanis: & aliqui attribuunt eas Dæmonibus: aliqui vero Prophetis, adeo ꝙ exiſtimauit Benhazam ꝙ fortiſsima rationum, ꝙ reperiatur Prophetia eſt reperiri has artes. Et, cum ſic fuerit debet perquirens veritatem, cum reperiet ſermonem inconuenientem, & non reperiet propoſitiones probabiles ad remouendum illud inconueniens, vt non credat quòd ille ſermo ſit inconueniens, & perquiret eum viis, quibus exiſtimat aduerſarius peruenire ad eum, & verſetur in hac doctrina longo tempore, & cum ordine, quem requirit hæc res, quam differt. Et, cum hoc reperiatur in aliis ſcientiis, quá F Diuinis multo magis debet hoc reperiri in ſcientiis Diuinis, propter diſtantiam harum ſcientiarum à ſcientiis, quæ ſunt notæ primo aſpectu. Et, cum ſic fuerit, debes ſcire ꝙ non poteſt eſſe in hoc genere pręfatio topica, vt eſt in aliis quæſtionibus. & ars Topica eſt iuuatiua, & licita in aliis ſcientiis, & prohibita in hac ſcientia. Et ideo determinauerunt multi ex ſpeculantibus in hac ſcientia, quod hoc totum eſt incumbere ſubſtantiæ, cui non incumbunt intellectus. nam, ſi ſcirent qualitatem eius, erit prima intelligentia, & generabilis, & corruptibilis eadem. Et, cum ſic fuerit, Deus glo. vindictam facere dignetur de eo, qui loquitur his ſermonibus loquela vulgari, & loquitur topice in Deo glo. abſque ſcientia. Et ideo exiſtimatur ꝙ Philoſophi ſunt in vltimitate debilitatis in his ſcientiis. & propter hoc dixit Alga. ꝙ ſciẽtia eorum Diuina eſt exiſtimatiua. Attamen omnino nos conabimur

Ars Topica eſt iuuatiua et licitua in aliis ſciẽtijs ſed in diuina eſt ꝓhibita.

A declarare ex rebus probabilibus, & propoſitionibus notis, licet non fuerint demonſtratiuæ. Et non faceremus hoc, niſi quia iſte vir poſuit hanc ſimilitudinem in hac ſcientia excelſa, & abſtulit homines peruenire ad ſummum bonum in rebus excelſis, & Deus vindictam de eo faciat. Et ſufficit mihi loqui de rebus, quæ excitauerunt Philoſophos ad credendum iſta de primo principio, & aliis entibus, & de eo, ad quod peruenerunt intellectus humani, & dubitationibus euenientibus in hoc, & declarabimus etiam vias, quæ mouerunt Loquentes ex Mauris ad id, ad quod peruenerunt de credulitate de primo principio, & aliis entibus, & dubitationibus euenientibus eis in hoc, & de eo, ad quod peruenit ſcientia eorum. quoniam hoc mouebit diligentẽ ad habendum veritatem, & præbebit ei ſollicitudinem ſpeculationis ſcientiarum vtriuſq; ſectæ. & hoc totum faciemus, ſecundum ꝙ concurret ad hoc Deus glo. Dicimus ꝙ Philoſophi ſpeculati ſunt de notitia entium cum ſcientiis ſuis, & non adhæſerunt ſermoni cogentis eos ad recipiendum ſermonem ſuum abſq; demonſtratione. immo quandoq; contradicunt rebus ſenſibilibus: & inuenerunt res ſenſibiles, quæ ſunt ſub orbe dupliciter, ſ. habentes animam, & non habentes animam: & inuenerunt in eis id, quod generatur, generari ex re, quam appellant formam: & eſt id, quod fit ens, poſtquam non fuerat: & ex re, quam appellant materiam: & eſt id, ex quo generatur. nam inuenerunt ꝙ omne, quod generatur, generatur ex aliquo alio, quod appellant materiam. Et inuenerunt etiam id generari a re, quam appellauerunt agens, & propter aliquid, quod appellauerunt finem: & conſtituerunt quatuor cauſas, & inuenerunt rem, qua generatur generatum, ſcilicet forma generati, & res, a qua generatur, & eſt agens propinquũ ei vnum, aut ſpecie, aut genere. in ſpecie autem, vt homo generat hominem, & equus equum: in genere vero, vt generari mulum ab equa & aſino. Et, quoniam cauſæ non procedunt apud eos in infinitum, poſuerunt cauſam agentem primam permanentem. & aliqui eorum dixerunt ꝙ iſta cauſa ſint corpora cœleſtia: & aliqui poſuerunt eſſe principium abſtractum cum corporibus cœleſtibus: & aliqui poſuerunt eſſe ſub eo, & contenti ſunt generari corpora ſimplicia ex cœlo, & principiis corporum cœleſtium: quoniam neceſſe eſt apud eos etiam vt ponant eis cauſam agentem. In eo autem, quod eſt ſub corporibus cœleſtibus, ex rebus generabilibus abinuicem animatis, neceſſe eſt vt ponant propter animam aliud principium, & eſt tribuens animam, & influens formam, & ſcientiam, quæ videtur in entibus: & eſt id, quod appellat Galenus virtutem informatiuam. Et aliqui horum poſuerũt hanc virtutem principium abſtractum, & aliqui poſuerunt eam intellectum, & aliqui animam, & aliqui corpus cœleſte, & aliqui primum. & appellauit Galenus hãc virtutem creatorem, & fuit ei dubium vtrũ ſit Deus, aut aliud. Et hoc totum eſt in animalibus, & plantis, habentibus ſemina. ſed in aliis ex plantis, & animalibus, non proiicientibus

Quomõ Philoſophi ſpeculati ſũt res ipſas & earum habuerunt cognitionem. Vide infra diſpu. 6.

ſemina, manifeſtum eſt eis indigere hoc principio multo magis. & D
hoc eſt id, ad quod peruenit ſpeculatio eorum de entibus, quæ ſunt ſub cœlo. Et ſpeculati ſunt etiam de cœlis, poſtquam conuenerunt in hoc, ꝙ ſint cœli principia corporum ſenſibilium, & determinauerunt ꝙ corpora cœleſtia ſunt principia corporum ſenſibilium mutabiliũ, quæ ſunt hic, & principia ſpecierum, aut ſolum, aut cum principio ſeparato. Et, quia ſpeculati ſunt de corporibus cœleſtibus, patuit eis quòd non ſunt generabilia eo modo, quo iſta ſunt generabilia, & corruptibilia, ſcilicet id, quod eſt ſub corporibus cœleſtibus. quoniam generatum, in eo ꝙ eſt generatum, apparet de eo ꝙ eſt pars huius mundi ſenſibilis, & non perficitur generatio eius, niſi ex eo quòd eſt pars: generatum enim ex eis generatur ab aliquo, & cum aliquo, & in aliquo, & loco, & tempore. Et inuenerunt corpus cœleſte eſſe conditionem requiſitam in generatione eorum, quoniam ſunt cauſæ agentes remotę. ſi enim eſſent corpora cœleſtia generata hac generatione, eſſent hic corpora præcedentia, quæ eſſent conditio requiſita in generatione eorum, B
adeo quòd eſſent pars alterius mundi, & eſſent hic corpora cœleſtia, vt ſunt hæc corpora. Si autem illa corpora eſſent etiam generata, neceſſe eſt vt ſint ante ea corpora cœleſtia alia, & procedet in infinitum. Et, cum totum hoc habitum fuerit apud eos hoc modo ſpeculationis, & multis aliis modis, patuit eis ꝙ corpora cœleſtia nõ generantur, nec corrumpuntur eo modo, quo generantur, & corrumpuntur iſta inferiora. nam generatum nõ habet definitionem, nec declarationem, nec intellectum aliud, quàm hoc. & apparuit eis ꝙ iſta etiam: licet corpora cœleſtia habeant principia, quibus mouentur, & ex eis. Et, qm̃ ſpeculati ſunt de principiis horum, apparuit eis quòd neceſſe eſt vt principia eorum, mouentia ea, ſint entia non corporea, nec potentiæ in corpore. Quòd aũt principia eorum non ſint corpora, apparet, qm̃ ſunt principia prima corpora continentia mundum: Quòd vero non ſint potentiæ in corporibus, ita quòd corpora ſint conditio requiſita in eſſe eorum, ſicut eſt in principiis compoſitis, quæ ſunt hic in animalibus, patet. quoniam omnis potẽtia in corpore apud eos eſt finita: diuiditur enim ad diuiſionem corporis: & oẽ corpus, quod eſt huiuſmodi, eſt generabile, & corruptibile, ſ. compoſitum ex materia & forma: & materia quidem eſt conditio requiſita in eſſe formæ. Vlterius, ſi eſſent principia eorum, vt ſunt hec principia, eſſent corpora cœleſtia, vt iſta, & indigerent corporibus aliis præcedentibus. Et, quoniam habitum fuit apud eos eſſe principia huiuſmodi, ſcilicet non corpora, nec eſſe potentias in corpore: & iam habitum eſt eis de intellectu humano formam habere duplex eſſe, eſſe quidem intellectuale, cum ſpoliatur a materia, & eſſe ſenſibile, cum fuerit in materia, verbi gratia lapis habet formam materialem, & eſt in materia extra animam, & formam, quæ eſt comprehenſio, & intellectus, & eſt abſtracta a materia in anima: ſequitur neceſſario apud eos vt ſint hæc entia abſtracta ſimpliciter in-

A tellectus abſoluti. quoniam, cum fuerit intellectus, in eo quòd eſt abſtractus ab alio, tunc ille profectò, qui eſt abſtractus ſimpliciter, multo magis debet eſſe intellectus. & ſic ſequitur apud eos vt id, quod intelligunt hæ intelligentiæ, ſint formæ horum entium, & ordo repertus in hoc mundo, ſicut eſt in intellectu humano. nam intellectus nihil aliud eſt, niſi comprehendere formas entium, in eo quòd ſunt abſque materia. Et verificatum eſt apud eos ex hoc, quòd entia habent duas entitates, entitas quidem ſenſibilis, & entitas intellectualis: & proportio entitatis ſenſibilis ad intellectualem eſt ſicut proportio factorum cum ſcientiis facientis. Et crediderunt propter hoc, quòd corpora cœleſtia intelligunt hæc principia, & eorum gubernatio, in eo quòd eſt hic ex entibus, eſt ex eo quòd ſunt habentia animam. Et, quoniam comparauerunt inter has intelligentias ſeparatas, & intellectum humanum, tenuerunt quòd iſtæ intelligentiæ ſunt excelſiores intellectu humano: licet communicent cum intellectu humano, cum: B intellecta earum ſint formæ entium: & forma vniuſcuiuſque earum eſt id, quod comprehendunt ex formis entium, & ordine eorum. vt intellectus humanus eſt id, quod comprehendit ex formis entium, & ordine eorum. ſed differunt, quoniam formæ entium ſunt cauſa intellectus humani: perficitur enim ab eis, ſicut perficitur res, quæ reperitur cum forma ſua. ſed iſte, intellecta earum ſunt cauſa formarum entium. nam ordo, & proportio in entibus eſt aliquid ſequens, & proueniens ab ordine, qui eſt in iis intelligentiis ſeparatis. ordo verò, qui eſt in intellectu noſtro, ſequitur ad id, quod comprehendimus ex ordine entium, & proportione eorum. & ideo eſt diminutus nimis: quoniam non comprehendimus multum de ordine, & proportione entium in intellectu noſtro. Et, cum ſic fuerit, formæ quidem entium ſenſibilium habent gradus in eſſe. & vilius eſt eſſe earum in materiis: deinde eſſe earum in intellectu humano eſt dignius, quam eſſe earum C in materiis: deinde eſſe earum in intelligentiis ſeparatis eſt nobilius, quàm eſſe earum in intellectu humano. Iterum habent in intelligentiis illis gradus excedentes ſe adinuicem in eſſe, ſicut eſt exceſſus intelligentiarum illarum adinuicem inter ſe. Et, cum ſpeculati fuerint etiam de corpore cœleſti, tenuerunt quòd ſit in rei veritate vnum corpus ſimile vni animali, habens quidem vnum motum vniuerſalem, ſimilem motui animalis vniuerſali, & eſt moueri localiter totum corpus eius, & hic motus eſt motus diurnus: & tenuerunt quòd alia corpora cœleſtia, & motus eorum particulares ſunt ſimiles membris vnius animalis particularibus, & motibus eorum particularibus: & crediderunt propter copulationem horum corporum adinuicem, & conuerſionem eorum ad vnum corpus, & vnum finem, conuenire, & adiuuari in vna operatione: & eſt vniuerſus mundus, quia omnia deueniunt ad vnum principium: ſicut eſt in artibus multis, quæ intendunt ad vnum effectum, quòd reducuntur ad vnam artem principalem. Et crediderunt

Intellectus intelligentiarum ſunt cauſæ entium: entia vero intellectus noſtri, cum ab eis perficiatur.

Corpus cœleſte eſt ſimile uni animali. Vide 1.2. Cœ.42. 71. & .74. & ſupra diſp.1. & infra ct.

De intelle-ctione Dei, & intelligẽtiarum.

propter hoc ꝙ iſta principia ſeparata tendunt ad vnum principium ſe- D paratum, quod eſt cauſa omnium. & forma huius principii eſt ordo, & proportio, quæ eſt in omnibus entibus. & hic ordo, & proportio eſt cauſa aliorum ordinum, & proportionum eius, quod eſt ſub eo. & intelligentiæ ſuperant ſe adinuicem ſecundum eſſe earum cum eo, in propinquitate, & remotione. & prima intelligentia apud eos non intelligit, niſi ſeipſam: & intelligens ſeipſam intelligit omnia entia excelſiori eſſe, & nobiliori ordine, & proportione: & illa, quæ eſt ſub ea, ſubſtantia eius eſt ſecundum quòd intelligit de formis, & ordine, & proportione, quę ſunt in intelligentia prima: & exceſſus earum adinuicem eſt ſecundum exceſſum earum in hac re. Et ſequitur ex hoc apud eos vt vilior non intelligat de nobiliori id, quod intelligit nobilior de ſeipſo: nec nobilior intelligit id, quod intelligit vilior de ſeipſo, ſcilicet vt ſit id, quod intelligit quælibet earum de entibus in eodẽ gradu. nam, ſi hoc eſſet, eſſent idẽ, & non diſtinctæ. Et hoc modo dixerunt quòd prima intelligentia non intelligit niſi ſeipſam, & quæ eſt B poſt eam, intelligit primam, & non intelligit eam, quæ eſt ſub ea, quoniam eſt cauſatum. ſi autem intelligeret eam, fiet cauſatum cauſa. & crediderunt ꝙ illud quod intelligit prima de ſeipſa, eſt cauſa omniũ entium. & eius, quod intelligit vnaquęq; intelligentiarum, quę ſunt ſub ea, aliqua eſt, quę eſt cauſa entium propriorum huic intelligentię, ſcilicet in creatione eorum, & aliqua eſt, quæ eſt cauſa ſuiipſius, & erit intellectus humanus ſecundum ſe totum. Secundum hoc debet intelligi opinio Philoſophorum in his rebus, & his, quæ induxerunt eos ad hanc credulitatem in mundo. Et, cum bene conſyderentur, non ſunt minus ſufficientes, & quietantes animum, quam res, quæ mouerunt Loquentes huius gentis, ſcilicet primo Mahatazelam, & ſecundo Aſſariam, ad credendum de primo principio id, quod crediderunt, ſcilicet ipſi crediderunt ꝙ hoc ſit ſubſtantia, non corporea, nec in corpore, viuens, ſciens, volens, potens, loquens, audiens, & videns. niſi ꝙ ſecta F Aſſaria fuit cauſa ſectæ Mahatazelæ, & quòd hæc ſubſtantia eſt agens omnium entium immediate, & ſciens ea ſcientia infinita·enim ſunt infinita: & remouerunt cauſas, quæ ſunt hic. & hæc ſubſtantia, viuens, ſciens, volens, audiens, videns, potens, & loquens reperitur cum omnibus, & in omnibus, i. copulata cum eis copulatione in eſſe. Et hæc poſitio exiſtimatur de ea ꝙ eueniunt ei multæ obiectiones. nam hoc tale ex entibus eſt de neceſſitate de genere animæ. anima enim non eſt corpus, & tamen eſt ſubſtantia, viuens, ſciens, potens, volens, audiens, videns, & loquens. Igitur iſti poſuerunt principium entium animam vniuerſalem ſeparatam a materia, ex eo quòd non ſentiunt eam. Poſtea autem narrabo quæſtiones, quæ ſequuntur hanc poſitionem. Et quod manifeſtum eſt de eis, vt eſt ſermo de attributis, eſt vt ſit hic ſubſtantia compoſita æterna, & erit hic compoſitio æterna. & eſt aliter, quàm ponit ſecta Aſſaria, ꝙ omnis compoſitio eſt innouata: quo-

A niam eſt accidens, & omne accidens ſecundum eos eſt innouatum. & poſuerunt cum hoc omnia entia eſſe operationes poſsibiles, & non tenent ꝙ ſit in eis ordo, nec proportio, nec ſapientia, quæ ordinat naturam illam entium, ſed crediderunt ꝙ omne ens eſt poſsibile vt ſit, aliter quàm eſt. & hoc ſequitur eis in intellectu de neceſsitate. Et ipſi etiã tenent in rebus artificialibus, quibus aſsimilantur naturalia, ꝙ ſit ordo, & proportio, quæ appellatur ſapientia: & appellant artificem ſapientem. Et in eo, quod dicunt, & eo contenti ſunt, in eo ꝙ ſit in toto vniuerſo tale principium, eſt ꝙ aſsimilant operationes naturales operationibus voluntariis. & dixerunt omnis operatio, in eo quòd eſt operatio, prouenit ex agente, volente, eligente, viuente, & ſciente: & natura huius operationis, in eo ꝙ eſt operatio, hoc determinat. & dixerunt in hoc id, quod non eſt viuens, eſt inanimatum, & mortuum: & mortuum non prouenit ex eo operatio: ergo id, quod nõ eſt viuens, non prouenit ex eo operatio. & negauerunt operationes prouenientes B ex rebus naturalibus, & negauerunt cum hoc vt ſint operationes in rebus viuis, quæ apparent. & dixerunt ꝙ iſtæ operationes proueniunt coniunctim in viuente apparentia: agens vero eorum eſt viuens, quod non apparet. & ſequitur eis vt non ſit vita rebus, quæ apparent, quoniam vita conuenit rei apparenti propter operationes ſuas. Vlterius vellem ſcire vnde prouenit eis hoc iudicium in re occulta? Via autem, qua proceſſerunt ad conſtituendum hunc efficientem, eſt quoniam poſuerunt innouatum habere innouantem. & in hoc non proceditur in infinitum: vnde de neceſsitate perueniet ad innouãs antiquum. & hoc eſt verum, ſed non declaratur ex hoc ꝙ hoc æternum non ſit corpus: quare oportet vt copuletur huic ꝙ non omne corpus eſt antiquum, cui accidunt multæ dubitationes. & non ſufficit in hoc eos declarare mundum habere innouans. nam poteſt dici ꝙ innouans cum ſit corpus antiquum, in quo non eſt aliquod accidentium, quibus probauerunt cœ- C los eſſe innouatos, non ex reuolutionibus, nec ex alio. nam ponunt cõpoſitum antiquum. Et, quia poſuerunt corpus cœleſte generatum, poſuerunt id alio modo, quàm intelligitur de generatione in re apparenti: & eſt vt ſit ex re, & tempore, & loco, & aliquo modo, & conditione, non autem vniuerſaliter: quoniam in rebus apparentibus non eſt corpus generatum ex non corpore. nec ponunt ꝙ agens eius ſit ſicut agẽs apparens: agens enim apparens, actio eius eſt vt mutet ens ex diſpoſitione ad diſpoſitionem, non ꝙ mutet priuationem ad eſſe, ſed facit id quieſcere, ſcilicet ens ad formam, & denominationem animalem, qua permutatur hæc res ex vno ente ad aliud ens, diuerſum ab eo, in ſubſtantia, definitione, nomine, & verbo. Et ideo tenebant Antiqui quòd ens ſimpliciter non generatur, nec corrumpitur. vnde, cum conceditur eis cœlos innouatos eſſe, non poſſunt declarare eos eſſe primum innouatorum. & tamen apparet ex eo, quod ſcriptum eſt in libro excelſo, cum dixit In principio creauit cœlum, & terram: &c. &, cum dixit

Appellat librũ Bibliæ librũ excelſum velut nolit.

Deus in cœlo præparauit ſedem ſuam, & eum dixit, Et extendit eos vt tabernaculum. Agens autem apud eos efficit materiam generati, & formam eius, ſi crediderint habere materiam, aut efficit id ſecundum totum, ſi crediderint eſſe ſimplex, vt crediderunt de ſubſtātia indiuiſibili. Si autem hoc ſic ſe habet, tunc hæc ſpecies agentis mutat priuationem ad eſſe apud generationem, ſcilicet generationem ſubſtātiæ indiuiſibilis, quæ eſt apud eos fundamentum corporum, & mutat eſſe ad priuationem apud corruptionem, ſcilicet apud corruptionem partis indiuiſibilis. & manifeſtum eſt, non conuerti contrarium ad contrarium, nam non conuertitur ipſa priuatio ad eſſe, nec ipſum calidum ad frigidum, ſed priuatum eſt id, quod fit ens, & calidum frigidum, & frigidum calidum. & ideo dixit ſecta Mahatazela quòd priuatio ſit ſubſtantia: ſed poſuerunt hanc ſubſtantiam denudatam denominatione ipſius eſſe, antequàm fuerat mundus. Sermones autem, ex quibus exiſtimauerunt ſequi non generari aliquid ex aliquo, ſunt ſermones non veri. & magis ſufficiens ex illis eſt, cum dixerint ſi aliquid eſſet ex aliquo, procederet in infinitum. Et reſponſio huic eſt hoc impoſsibile, cum eſſet ſecundum rectitudinem, quoniam ſequeretur infinitum in actu: ſed non eſt impoſsibile circulariter. vt ex aere erit ignis, & ex igne aer in infinitum, & ſubiectum æternum. nam ſuſtentaculum eorum in innouatione vniuerſi eſt quòd id, quod non euadit ab innouationibus eſt innouatum: & vniuerſum eſt ſubiectum innouationum, & non abſoluitur ab innouationibus: ergo eſt innouatum. & magis quod ſequitur eis de falſitate, concedendo hanc rationem, cum conceditur eis hæc propoſitio, eſt ꝙ ipſi non præbent iudicium ꝙ id, quod non euadit ab innouationibus apparenter, ſit innouatum in eo ꝙ eſt innouatum ex aliquo, non ex nihilo. & tamen ipſi ponunt vniuerſum eſſe generatum ex nihilo. Vlterius hoc ſubiectum apud Philoſophos, & eſt id, quod appellant materiam primam, non euadit a corporeitate. & corporeitas ſimpliciter apud eos non eſt innouata. Propoſitio autem dicens ꝙ id, quod non euadit ab innouationibus, eſt innouatum, non eſt vera niſi in eo, quod non euadit de eodem innouato. id autem, quod non euadit ab innouationibus, quæ ſunt eodem genere, quibus non eſt principium, quæro vnde ſequitur vt ſit ſubiectum eorum innouatum? & ideo, quia perſenſerunt hoc Loquentes ſectæ Aſſariæ, copulauerunt huic propoſitioni aliam, & eſt impoſsibile eſſe reperiri innouationes infinitas, ſ. non habentes principium, nec finem: quod ſequitur apud Philoſophos. Et hoc, & ſimilia ſunt inconuenientia ſequentia poſitionem eorum: & ſunt plura inconuenientibus ſequentibus Philoſophis, & poſitionem eorum, ꝙ idem agens, quod eſt primum principium, ſit agens eius, quod eſt in mundo immediate. nam hæc poſitio contradicit ei, quod videtur ad ſenſum de actione rerum adinuicem. Et fortius, quod dixerunt in hac re, eſt ꝙ agens, ſi eſſet paſſum, procederet in infinitum. Attamen hoc ſeque-

Corporeitas æterna ē materię primę.

A retur, ſi agens eſſet agens, ex eo ꝙ eſt paſſum, & motor motor, ex eo quòd eſt motum. & non eſt ſic: quoniam agens eſt agens, in eo quòd eſt in actu: quod enim non eſt, nihil agit. quod vero ſequitur ex hoc, eſt vt finiantur agentiā paſſa ad agens, quod non eſt paſſum omnino, non autem vt auferantur agentia paſſa, vt exiſtimauerunt homines. Præterea magis ſequitur ex concluſionibus eorum falſitas, quàm ſequitur ex propoſitionibus, a quibus venerunt ad concluſiones. qm̃, ſi eſſet principium entium, habens vitam, ſcientiam, poſſe, & voluntatē, & eſſent hæc attributa addita ſubſtantiæ, & ſubſtantia illa non corporea, tunc nulla eſſet differentia inter animam, & hoc ens, niſi quòd anima eſt in corpore, & hoc ens eſt anima, quæ non eſt in corpore. & quod eſt huiuſmodi, eſt neceſſario compoſitum ex ſubſtantia, & attributis. & omne compoſitum indiget neceſſario componente. nam impoſsibile eſt vt ſit aliquid compoſitum ex ſe, ſicut impoſsibile eſt vt ſit generatum ex ſe. generatio enim quæ in actu generantis, nihil aliud B eſt, niſi compoſitio generati, & generans nihil aliud eſt, niſi componens. Demum, ſicut omne paſſum habet agens, ſic omne compoſitum habet componentem efficientem. compoſitio enim eſt conditio in eſſe compoſiti, & impoſsibile eſt vt ſit res cauſa in conditione eſſe ſui: nam ſequeretur vt eſſet res cauſa ſui ipſius. & ideo Mahatazilæ, cum ponebant hæc attributa in primo principio reduci in ſubſtantiã, non addita ei, eo modo, quo inueniuntur multa attributorum ſubſtantialium multis entibus vt eſſe, & vnum, & æternum, & alia, ſunt viciniores veritati, quam ſecta Aſſaria, & opinio Philoſophorum in principio eſt vicina opinioni Mahatazilæ. Ecce ꝙ narrauimus res adductas ab iſtis ſectis ad credulitates iſtas de primo principio. De inconuenientibus autem, quæ ſequuntur ambabus ſectis, illa, quæ ſequuntur Philoſophis, iam adduxit ea Alg, & iam præceſsit reſponſio noſtra quibuſdam eorum: & vlterius poſtea afferemus eam. quæ vero C ſequuntur loquentibus, iam innuimus hic in hoc ſermone. Et reuertamur ad cognoſcendum gradum cuiuſque ſermonis ſermonum poſitorum ab hoc viro in hoc libro de præfatione, & ſufficientia, ac menſura veritatis, vt promiſimus. coacti autem fuimus narrare ſermones probabiles, qui induxerunt Philoſophos ad has credulitates de principiis vniuerſi: cum ex eis poſsit reſponderi aduerſariis in eis, quę ſequuntur eis ex inconuenientibus, & narrauimus inconuenientia, quæ ſequuntur Loquentibus etiam: quoniam iuſtum eſt vt habeatur notitia rationum eorum in hoc, & vt extrahantur ex eis rationes eorum, cum quibus ratiocinantur: & iuſtum eſt etiam, vt dicit ſapiens, vt vir afferat rationes aduerſario, ſicut affert ſibi ipſi, ſcilicet vt inuigilet in perquirendo rationes opinionis eius, & concedat ex eis id, quod concedit ſibi ipſi. Et dicimus quòd id, quod Loquentes exiſtimauerunt quòd primum principium, ſi non intelligit niſi ſe, ipſe ignorat totum, quod creauit, hoc profectò ſequitur, ſi id, quod intelligit de

Agens eſt agens in eo ꝙ ē in actu.

Oē paſſum habet agēs.

Quo pacto Deus, intelligēdo ſeipsū, cuncta intelligat.

ſe, eſſet aliquid præter entia ſimpliciter. id vero, quod ponunt, eſt ꝙ id, D quod intelligit primum de ſeipſo, eſt eſſe entia nobiliori eſſe, & eſt intellectus, qui eſt cauſa entium, non ꝙ intelligit entia, in eo ꝙ ſunt cauſa intellectionis eius, ſicut eſt in intellectu noſtro. & dictum eorum, ꝙ ipſum non intelligit aliud ab eo ex entibus, ſcilicet ꝙ ipſum non intelligit ea eo modo, quo nos intelligimus, ſed modo, quo nullum intelligens ea intelligit præter Deum glo. nam, ſi intellectio eorum eſſet modo, quo ipſe intelligit, eſſet communis eis ſcientia. abſit. & hoc eſt attributum proprium Deo glo. & ideo determinauit aliquis Loquentium ꝙ eſt Dei glo. attributum ſibi proprium, præter ſeptem attributa, quæ ei conſtituerunt. Quare non concedimus ſcientiam eius denominari quòd ſit vniuerſalis, nec ꝙ ſit particularis. vniuerſale.n. & particulare ſunt cauſata ab entibus: & ambæ ſcientiæ ſunt generabiles, & corruptibiles. Et nos declarabimus hoc magis, cum loquemur an ſcit particularia, vel ne: vt eſt mos eorum in poſitione huius diſputationis: & declarabimus ꝙ ſit quæſtio vana in Deo glo. Hæc autem B quæſtio includitur inter duas partes neceſſarias. quarum vna eſt, quòd Deus, ſi intelligit entia, ita ꝙ ſunt cauſa ſcientiæ eius, tunc ſequeretur ꝙ intellectus eius eſſet generabilis & corruptibilis, & perficeretur nobile per ignobile. &, ſi eſſet ſubſtantia eius præter intellecta rerum, & ordinem earum, eſſet hic alius intellectus, qui non eſt comprehenſio formarum entium, prout ſunt, ordine, & proportione. &, cum ambo iſta ſint inconuenientia, ſequitur vt id, quod intelligit ſeipſum, ſcit entia nobiliori eſſe, quàm ſit eſſe, in quo entia reperiuntur. Et quod teſtatur, ꝙ idem ens reperiuntur ei gradus in eſſe, eſt id, quod reperitur de anima. nam color exempli gratia, reperiuntur ei gradus in eſſe, quorum alter eſt nobilior altero. quoniam viliſsimus graduum eius eſt eſſe in materia, & habet eſſe nobilius iſto, & eſt eſſe eius in oculo. nam hoc eſſe eſt eſſe coloris, comprehendens ſeipſum: & quod habet in materia eſt eſſe inanimatum non comprehendens ſeipſum. & iam declaratum eſt etiam in ſcientia de Anima ꝙ color habet etiam eſſe in potentia imagioatiua, & eſt nobilius, quàm eſſe eius in virtute viſiua. & ſic declaratum eſt ꝙ eſt ei in virtute memoratiua eſſe nobilius, quam eſſe eius in virtute imaginatiua, & habet in intellectu eſſe nobiliſsimum omnium horum eſſe. & ſic dicimus ꝙ in ſubſtantia ſcientiæ primę eſt eſſe nobiliſsimum omnium eſſe eorum, & eſt eſſe, quod impoſsibile eſt vt ſit aliud eſſe nobilius eo. Id autem, quod narrauit ex Philoſophis de ordine influxus principiorum ſeparatorum ab eo, & numero eius, quod influitur ex quolibet principio illorum principiorum, eſt res, cuius non erit demonſtratio de aduentu eius, & terminatione eius. & ideo non reperitur definitio, quam narrauit in libris Antiquorum. Quòd autem omnia principia ſeparata, & non ſeparata influantur a primo principio, & propter influxum huius potentiæ vnius erit totum vniuerſum vnum, & ex eo copulantur omnes partes eius, adeo ꝙ totum in-

Diuiſio Quæſtionis de ſciẽtia Dei.

Obſerua de nobilitate eſſendi rerũ.

A tum intelligit vnã operationem, ſicut eſt diſpoſitio in corpore vnius animalis, qđ eſt diuerſarũ potẽtiarũ, mẽbrorũ, & operationũ, qm̃ fuit apud ſapientes vnũ ens propter potentiã vnã influxam ei à primo, eſt res, ad quã conueniunt omnes. qm̃ cœli apud eos vniuerſaliter ſunt vt vnũ animal: & motus diurnus, quẽ habẽt oẽs, eſt ſicut motus localis vniuerſalis totius animalis: & motus, quos habẽt partes cœli, ſunt ſicut motus particulares mẽbrorũ animalis. & iã cõſtituta fuit apud eos demõſtratio ꝙ aiali eſt vna potẽtia, qua vnum eſt, & qua oẽs potẽtiæ, quæ ſunt in eo, intendunt vnam operationẽ, & eſt cõſeruatio aialis. & hæc potentia copulata eſt potentiæ influxæ à primo principio. &, niſi eſſet hoc, ſepararentur partes eius, & ipſum non permaneret ictu oculi. Si aũt eſt neceſſario animali vni vna potẽtia ſpiritualis, tranſiens per omnes partes eius, qua eſt pluralitas, tunc id, quod reperitur in eo ex potentiis, & corporibus, erit vnũ, adeo ꝙ dicitur de corporibus repertis in eo ꝙ ſint corpus vnũ, & dicitur de potentiis repertis in eo ꝙ B ſint potentia vna, & erit proportio partium entium ad totum vniuerſum proportio partium vnius animalis ad vnũ animal: ergo de neceſſitate erit vt ſit diſpoſitio eorũ in partibus vitalibus, & potẽtiis motiuis animalibus, & intellectualibus hęc diſpoſitio, ſ. ꝙ eſt in eis vna potentia vitalis, qua copulãtur adinuicẽ oẽs potẽtiæ ſpirituales, & corporales, & tranſit in oẽs vno tranſitu. &, niſi eſſet hoc, nõ eſſet hic ordo, & proportio. & ſecũdũ hoc verificatur ſermo, ꝙ Deus creat omnia, & manutenet, & conſeruat, vt dixit, Verbo Dei facti ſunt cœli. Et non eſt neceſſe ex tranſitu huius potentiæ in res multas, vt ſit illi potẽtiæ pluralitas, vt exiſtimauit, qui dixit ꝙ ex primo principio vno influitur primo vnũ, deinde influuntur ab hoc vno plura. quoniam exiſtimatur ꝙ ſequatur hoc, ſi aſsimilaretur agens abſq; materia agenti, quod eſt in materia. vnde, ſi dicitur nomen agentis de eo, quod eſt abſque materia, & eo, quod eſt cum materia, eſt æquiuoce. & hoc quidem declarabit tibi poſsibilitatem emanationis pluralitatis ab vno. Præterea, qm̃ C eſſe aliorum principiorum ſeparatorum eſt in eo ꝙ imaginantur de eo, & non eſt quod prohibeat quin ipſum ſit idẽ, in quo imaginantur multa imaginationibus diuerſis, ſicut non eſt impoſsibile in pluralitate vt imaginetur de ea vna imaginatione: & iam reperimus quòd corpora cœleſtia omnia in motu eorum diurno imaginantur ipſa, & orbis ſtellarum fixarum eadem imaginatione; nam mouentur vniuerſaliter hoc motu ab vno motore, & eſt motor orbis ſtellarum fixarũ: & reperimus eis etiam motus proprios diuerſos, & neceſſe eſt vt ſint motus eorum ex motoribus diuerſis aliquo modo, & eiſdẽ aliquo modo, & eſt ex copulatione motuum eius motui primi orbis. quoniam, ſicut ſi aliquis imaginatus fuerit quòd auferatur membrum vnum commune membris animalis, aut potentia communis, auferuntur omnia membra huius animalis, & omnes potentiæ eius, ſic eſt diſpoſitio in orbe, & partibus eius, & potentiis eius motiuis, demum

Idem ſupra.

Ecce ꝓportionẽ vniuerſi ad vnum Animal.

Agẽs de materiali & immateriali dr̃ æquiuoce.

Mundus eſt ſimilis vni ciuitati.

principiis mundi,& partibus eius cum primo principio,& adinuicem. D Et mundus maxime ſimilis eſt apud eos ciuitati vni.nam,quemadmodum ciuitas conſiſtit in vno Principe,& multis Vicariis ſub illo primo Principe deputatis,ſic eſt diſpoſitio apud eos in mũdo.nã, quemadmodum alii Vicarii,qui ſunt in ciuitate,copulantur primo Principi,eo ꝙ Princeps primus eſt is,qui tribuit vnicuique eorum dominia illa ſecundũ finẽ,propter quẽ fuerant illa dominia, & ſecundũ ordinẽ operationum producentium ad illos fines,ſic eſt diſpoſitio in Principe primo, qui eſt in mundo cum aliis Vicariis & declaratum eſt apud eos quòd qui tribuit finem entibus ſeparatis à materia, eſt is, qui tribuit eſſe. quoniam forma, & finis ſunt idem in hac ſpecie entium: & qui tribuit finem his entibus eſt,is, qui tribuit formam: & qui tribuit formam eſt agens: ergo qui tribuit finem his entibus eſt agens. & ideo videtur quòd primum principium ſit principium omnium iſtorum principiorum, in eo quòd eſt agens, forma, & finis. De diſpoſitione autem eius cum entibus ſenſibilibus: quoniam ipſum eſt, quod dat eis vnitatem: & vnitas, quæ eſt eis, eſt cauſa eſſe pluralitatis,quam copulat illa vnitas,erit profectò principium horum omnium,in eo ꝙ eſt agens,forma,& finis.& omnia entia perquirunt finem ſuum cum motu, & eſt motus, quo perquirunt finem ſuum,ad quem creata ſunt.& hoc eſt omnibus entibus naturaliter,homini vero voluntarie.& ideo præcipitur ei præter alia entia,& eſt credens præ cæteris. Contingit aũt ſapiẽtibus dicere ꝙ iſta dominia,quę ſunt in mundo,licet oĩa proueniant ab vno primo principio, aliqua quidem eorum proueniunt ab eo immediate, & aliqua mediate cum progreſſu,& aſcenſu à mundo inferiori ad mundum ſuperiorem.quoniã reperierunt partes orbis aliquas propter motus aliquarum: & hoc attribuunt primo,vſque quo deueniant ad primum ſimpliciter. & innuitur eis,& declaratur vnus ordo, & operatio,qua communicãt omnia entia vna cõicatione.& peruenire ad graduationem, quam cõprehendit ſpeculans in entibus apud aſcenſum ad ſciẽtiam primi eſt difficile:& quod comprehẽdũt ſcientiæ humanæ de eo eſt vniuerſaliter. Sed id,qđ induxit homines ad credendũ ꝙ ſint ordinata,& graduata à primo principio,ſecundũ graduationem orbiũ eorũ in loco, eſt qm̃ viderũt ꝙ orbis ſuperior, in eo ꝙ apparet de eo,eſt excelſior eis, qui ſunt ſub eo,& alii orbes ſequuntur eum in motu eius: & crediderunt propter hoc id,quod recitatum fuit de eis in graduatione ſecundum locũ.

De nobilitate & ordine orbium.

Et poſſet dicere aliquis, forte graduatio, quæ eſt in illis, eſt propter operationẽ,non propter ordinem in loco.quoniã, cũ manifeſtũ eſt ꝙ operationes planetarum,& motus eorum,ſunt propter motum Solis, forte motores eorum intendunt, & innituntur in motione ſua motui Solis,& Sol prouenit à primo. Quare non inueniuntur in hoc quæſito propoſitiones veræ niſi ex parte dignioris,& nobilioris.Et his habitis reuertamur ad id,in quo fueramus.

A Ad remouendum errorem Alga. Auer. pręmittit quoddam valde vtile, deinde proſequitur accipiendo quædam, quaſi fundamēta, ex quibus apparebit peccatum Alga. vnde dicit. dicimus quod oportet illum, qui de talibus eximijs propoſitis tradere vult, quod ſciat de certo, quod multę rerum in artibus poſitarum, quando improuiſo & ſine doctrina pręcedentis adueniunt, vt cōſuetum eſt inter vulgares, apparent illi intellectui recte ſomnia. vult dicere, quantū ad hoc, quia vulgus ei non credit, ideo propoſitiones illę inuentę apparent ſomnia: maxime, quod multi iſtorum, ſcilicet ſapientum carent propoſitionibus ſimilibus illis, quę recte ſunt apud vulgares, & ideo nulla via eſt de eis, vt poſſunt de talibus clare informari. deinde dat cauſam huius. d. veritas enim nequit, vt plurimum, oſtendi niſi illis, qui per ſuam vitam recte ambulant, vult dicere ſecundum naturalem, & moralem diſpoſitionem. & ideo multa, quę ſapientibus pate ſiunt demonſtratiuę, apparent vulgo ſomnia. Verbi gratia, ſi diceretur alicui vulgari, licet eſſet in altiori gradu omnium diſcretior, vult dicere quantumcunque eſſet omnibus alijs prudentior, quod ſol, qui nobis apparet de menſura vnius pedis, id eſt, quantitatis vnius pedis, maior eſt tota terra. 166. vicibus, negaret ſine dubio totaliter, & iudicaret ſine dubio quod eſt falſum, nec ſapientes quodam ingenio ad informandum eum pręualerent, niſi cum proprijs pręambulis neceſſarijs per longum tempus aſsiduatis.

B Deinde per locum a maiori arguit dicens, vnde, ſi pręſuppoſita Mathematica ſic ſe habent, quanto magis in radijs propoſitis diuinis, id eſt, Metaphyſicalibus, ſcilicet quando propoſita diuinę ſcientię exponuntur vulgo, & ea improuiſo audiuntur, apparent eis errores, & ſomnia. non enim in hac ſcientia reperiuntur propoſitiones, quod intellectus communis, ſcilicet vulgo, & ſapientibus poſsit quietari. Deinde confirmat hoc. d. & non tantum nobis accidit hoc in artibus ſpeculatiuis, immo etiam in artificijs. quod declarat. d. &, ſi imaginemur ꝙ quędam ars ab hoc mundo amiſſa eſſet, poſtea imaginaremur eandem iterare, vult dicere in mundo, videretur improuiſo hęc impoſsibilis, & hoc maxime accidit in artibus nigromantię: quamobrem opinati ſunt multi hominum, quod iſtę artes non acquirūtur ex humanis comprehenſionibus, immo dicunt aliqui quod traduntur a dęmonibus, aliqui vero dicunt quod traduntur ab angelis, ſcilicet prophetis; & ideo dixit quidam ſapientum quod hę artes maximum ſunt teſtimonium prophetię. Debes ſcire, quod quidam Neapoli multum in his artibus vacabat, & continue incantabat dęmones vt ſibi prędicerent ingenium faciendi archimiam, tandem venit ſemel & quidam in ſomnijs barbatus, & dicit, Ioannes ſurge, & accipe charta in illam exiſtentem in tabula, & operare ſicut dicit. iſte ſubito ſurrexit, & accepit illam, & operatus eſt artem faciendi archimiam mirabilem, & illo

Nota de demone manifeſtāte artē archimię.

C die fecit: tandem depoſuit chartam iterum in capſa bene clauſa, & nocte ventura dęmon rapuit illam: iſte mane quęſiuit eam, & nuſquam inuenit: tertia nocte iterum dęmon dixit ſibi, Ioannes, Ioannes parum ſciuiſti, (non amplius iſte cogitabat quicquam:) & tandem ſciuit quod error eius fuit, quia non tranſcripſit illam. hoc ſcio & probatum fuit, & vidi argentum mirabile, licet amplius non poterat facere. Ego tamen in iſtis per rationes naturales procedēdo neſcio quid dęcam. Si enim teneamus operationem, & fundamenta peripatheica, ſcilicet quod omnis ſubſtantia ſeparata mouet aliquam ſtellam, difficile eſt ſaluare iſta fieri ex virtute dęmonum, immo impoſsibile. Ex alio videmus tot famoſos viros in hac arte, vt narrat Auicen. in ſua negromantia inuocaſſe dęmones, & feciſſe effectus mirabiles, adeo ꝙ homo rapitur de prouincia in prouinciam, de loco ad locum, & multa alia mirabilia, quę non poſſunt niſi ex demone fieri, Pręterea, relatum eſt mihi, ſępe viſum eſſe hominem vnum ſemel influere doctrinas deputatas, ita. ſ. Ariſto. quod non. Platonis, ita Auer. quod non Auic. qui virtute quorundam verborum inuocatur in Aula, & tecum loquitur, & facit actus humanos, & operationes corporales, & dicit ſe eſſe dęmonem. Ver. g. Ariſto. vel Auerro. qui ſcit tantum quantum Auer. neque plus, neq; minus: & hoc non poteſt eſſe niſi intellectus, quoniam operationes ſcientificę nō pāt ꝓuenire niſi ab intellectu; licet. n. corporales poſſumus reducere ad virtu-

Quęſtio: an ars negromātię ſit vera.

tes in materia, quid de iſtis operationibus ſeparatis, ſicut doctrinari, & ſpecula- D
ri.? Præterea, iſta ars eſt nimis famoſa apud omnes. & non eſt poſsibile quod
famoſum ſit falſum in toto, vt dicit Auer. in lib. de ſomno. probans ſomnia ve-
ra eſſe in parte. Præterea, vidi tot libros de imaginibus, quod ſunt infiniti. &
omnes teſtantur iſtam artem eſſe veram in ſe, licet difficilis inuentionis: & ſine-
dubio faciunt rapere mulieres, & multa. Præterea, videmus omnes leges
prohibere iſtam: quod non eſſet, niſi eſſet vera in ſe. dicunt enim quod ex hac
ſequuntur effectus mirabiles extranei. Præterea, in multis vniuerſitatibus le-
gitur, & ibidem apparent res terribiles, & difficile eſt ſaluare talia per funda-
menta peripathetica. Præterea, legi in vno libro imaginum: quod in anglia
fuit quidam homo honeſtæ vitæ, qui aſſerebat ſe fuiſſe in quodam loco, vbi fuit
inuocatus ſpiritus, qui promiſit portare ficus maturos omni tempore anni, nec
amplius ſiccarentur: & vult portare de loco, qui exiſtimatur inhabitabilis, &
tamen non ſunt ibi fructus: & tandem die ſequenti natiuitatem Chriſti portauit
recentes fructus. vbi apparet quomodo ſpiritus dantur. Propter hæc igitur,
Apuleius Platonicus opinatus eſt dęmones eſſe animalia corporea aerea, ali-
quo modo paſsiua; & tunc opinatus eſt quod iſta poſſunt cogi, tum ex corporis
cœleſtis impreſsione, tum ex rebus huiuſmodi virtutem habentibus. vnde, vt
dicit, delectantur in fumis ſacrificiorum: propter quod, vt dicunt incantatores,
Opinio apu lei. ſuffumigant ſuas appoſitiones in hoc genere. Probat autem Apuleius tribus E
ſignis hoc, primo ex motu, quoniam enim mouentur localiter, ideo oportet eos
eſſe corpora. ſecundo ex opere, operantur enim opere corporali, ideo oportet
eſſe compoſita ex corpore & intellectu. tertio ex affectione, quoniam, vt dicit,
delectantur cum puellis, quantum ad manſionem cum eis, & alijs operibus.
Opi. Alex. Alex. autem peripatheticus, & Porphirius opinati ſunt quod effectus huius ar-
tis perficiuntur per potentias, & virtutes in rebus inferioribus cum obſeruatio-
ne cœleſtium motuum, & cum verbis, & quibuſdam figuris, & ſignis: cum enim
iſtæ res colligantur inuicem ſub aſpectu alicuius, vel aliquorum ſyderum, ge-
nerant apud nos effectus mirabiles, quos nulla illarum ſe ſola poſſet cauſare, li-
cet cum alia bene, vt dicunt. Alij autem poſteriores ſimpliciter negauerunt
Opinio quorūdā reprobātiū hāc artem. hæc, & dixerunt omnia eſſe fictiones: attamen in veritate nihil eſſe in re, ſed ſo-
lum aliqui propter gloriam promittunt hæc, nunquam tamen talia mirabilia
fuerunt. Lex autem noſtra ponit quod dæmones cogi non poſſunt, ſed bene al-
lici: ex quibus fiunt multi effectus mirabiles, qui apparent continue apud nos.
Opinio legis noſtræ. Sed in his videtur mihi, quod omne iſtæ opiniones in duas poſſunt reduci: qua-
rum vna eſt, quod ipſi dæmones non ſunt; & hoc voluit Alex. Por. & illi, qui
Reductio opinionū, ad duas tm̃. negant ſimpliciter hanc artem, vt Iſipus, & Lelius aſtronomi. ſecunda eſt,
quod iſta ars eſt, & quod dæmones ſunt, prima opinio diuiſa eſt in duas: aut illo-
rum, qui ponunt aliquos effectus venire ex his: aut illarum, qui negant ſimpli- F
citer illos. & ſecunda etiam diuiditur in duas. vna enim ponit dæmones corpo
An ſint dæmones. ra, & animalia, vt Apuleius. alia ponit dæmones ſpiritus, allici. illaque vt lex
videtur modo tantum in omnibus his difficultatem facere, an ſint dæmones.
ideo videtur mihi quod, ſi dæmones ſint, aut ſunt corpora, aut ſubſtantiæ ſepa-
ratæ, ſi corpora, vel naturalia, vel violenta. ſi violenta, ergo non perpetua. ſi na-
turalia, vel mixta, vel ſimplicia. ſi mixta, ergo corruptibilia. & ſi ſimplicia, er-
go mouentur, vel circa medium: & ſic cœlum, vel a medio, & ſic ignis, vel Aer.
vel ad medium, & ſic terra, vel aqua. Si vero dicatur quod ſunt ſubſtantię ſepa-
ratæ: tunc ſequuntur multa. & primo, quod in eis non ſit malitia: quoniam mali
tia eſt ratione materię, vt dicitur. 9. Metaphyſi. tex. commen. 22. ibi, n. ſemper
eſt virtus, & bonitas, &c. contra eos ſecundo ſequitur, quod non poſſunt corpo
rale operari: quoniam a virtute ſeparata non prouenit nouum ſecundum funda-
menta Ariſt. & Auer. tertio non poterit vere actus animales, & vitales huma-
nos facere. vnde, ſine dubio iſti dæmones videntur remoti ab opinione ſapien-
tum peripatheticorum. Ex alia parte propter iam dicta oportet eos ponere: qm̃
philoſophi vident effectus, & operationes mirabiles, quas oportet habere agē-
ua, niſi eſſet factum ſine faciente, & motū ſine mouente, contra principiū ſepu-

A mi Phyſi. & operationes illæ, & effectus illi de neceſsitate reducuntur vel in corpus, vel in virtutem extra corpus: quoniam nō datur medium ſecūdū Auer. 1. Meta. com. 29. & ideo non videtur quod poſſunt multi eorū reduci in corpus ſolum, vt ſunt locutio ad propoſitū interrogantis, diſputatio in ſcientijs & ſimilia, & ſic oportet eos omnino reducere ad formas ſeparatas. Et vere ſum valde dub us in his, in terminando quæſtionem hanc ex principijs naturalibus. & vtinam quod inuenirem aliquos, qui ſoluiſſent has quęſtiones. Tamen videtur, ſi velimus peripatheticos defendere, confiteri hos effectus, & operationes reduci ad virtutem in corpore, vt Alex. & Por. dicunt. Vnde dicēdum eſt, quod per magicam artem non poſſunt niſi operationes corporales fieri. intelligibiles aūt vt locutio, & diſputatio, & doctrinatio, & ſimiles non poſſunt facere per magicam artem. Ad experientiam vero dicendum puto, quod ſine dubio poteſt eſſe illud propter imaginationem imaginationis incantantis. apparet enim ei ex imaginatione videre alium hominem ei reſpondentem. Vnde Auer. in ſumma libri de ſomno ponit, quod non eſt remotum vt aliquis homo comprehendat in vigilia, quod dormiens in ſomno: immo forte videbit ipſam formam rei, non ſuum ſimile: ſicut dicitur de quodam. videtur ergo mihi quod, ſicut non eſt inconueniens in ſomno tangere manu, loqui, & videre oculis ſecundum exiſtimationem propter retentionem ſimilitudinum obiectorum: ita non inconuenit quod B homo propter fortiſsimam imaginationem videatur ſentire ſonum, & vocem, & talia in vigilia. Sed contra hoc, adhuc eſt quæſtio: quoniam iſtæ voces non audirentur ab omnibus circunſtantibus. Præterea, fugere non potes alterum duorum: vel quod iſtæ operationes fiant a virtute animæ hominis magicis artibus vtentis, aut fiant ab alio exteriori habente intellectum. primum eſt difficile, quoniam anima hominis ex ſua virtute non poteſt venire ad cognitionem ignotorum niſi per aliqua ei nota. Præterea, quomodo ex voluntate hominis poteſt fieri reuelatio occultorū, ad quæ non ſufficiunt principia rationis. Præterea, ad quid indigeret magicis artibus, ſi ſua virtute poteſt id facere. Si vero proueniat ab aliquo exteriori, iam non poteſt id eſſe niſi demonſtratio ſit ſpiritus. & poſtquā ego conſideraui omnia, viſum eſt mihi hucuſque ignorare huius quæſtionis ſolutionem per principia naturalia, & ideo reputo quod opinio noſtræ legis ſit optima, & vera, & negare illa eſt ſignum infirmi intellectus: ſicut dicit Ariſto. negare ſenſum propter rationem eſt ſignum indiſcreti viri. pro nūc vero ſit dictum in tantum. Et redeamus ergo ad locum, vbi ſtetimus. Dat igitur vnum, quaſi documentum. d. vnde dicimus, quod quicūque veritatem deſiderat, & reperit aliquotiens dicta quædam erronea apparentia, quæ non habent propoſitiones ſufficientes, vult dicere probabiles, vel ſenſatas, quæ poſſunt eis, ſcilicet C dictis auferre errores falſitatis, non ex hoc debet iudicare ꝙ illa verba ſint falſa, immo diligenter inueſtigare cum veris ſyllogiſmis, vtrum illa dicta poſſint quodammodo ſaluari, videlicet, addiſcendo artes demonſtratiuas gradatim, donec lumen cognitionis intrat tabernaculum, ideſt ipſum intelligibile, & imago virtutis pulcherrimæ ſibi appareat. Ex hoc infert, quid euenit mali apud cōtrarium facientes, dicens. Vnde quicunque cum fraude, & ſeditione iter veritatis præpedit, id eſt percurrit, magnum onus facinorum ſuper ſuum cerebrū fert, vt putamus hoc Alga. feciſſe: itaque tantum decipit homines in hac ſcientia: quod, id eſt propter quod opinati ſunt, ꝙ philoſophia ſit ſcientiarum debilior. tandem ꝙ Alga. met ait, quod diuina ſcientia philoſophorum reputatur phantaſia, id eſt apparentia, non veritas. Deinde ponit intentionem eius circa hoc propoſitum. d. nos tamen demonſtratiue ſperamus præfata præpoſita ægregie declarare mediantibus propoſitionibus notis, & ſcitis, licet demonſtratiuæ nō ſint, vult dicere ſimpliciter. Et dat cauſam huius intentionis dicens, & nos ad hoc conamur, propter huius hominis prauitatem. ipſe enim, vt prædiximus claudit virtutis ianuam, & meatus, id eſt vias eius obturauit: beatitudinem itaq;, quaſi lumen diuinæ ſcientiæ extinguit, & ponit exemplū: quod ſequitur ex. d. & multi diſcipulorum, vult dicere ad philoſophandum & comprehēdendum Dei archana ex Alg. ſermonibus erroneis, & proceſſu vtilitatis æternæ recedunt: &

Sicut nō ita conuenit in ſomno loq, et tāgere: ita nō inconuenit in vigilia ꝓpter maximam imaginationē ſentire ſonū, & voces.

forte per vtilitatem æternam intelligit fœlicitatem, quæ ſecundum fatuos eſt D vita æterna, vt dicit in procemio 8. Phyſi. iſti enim deſperant addiſcere philoſophiā, propter quod eis non poteſt intellectus agens copulari, id eſt priuantur tali æterna vtilitate, immo perfectione ſumma. Recolligit propter hoc ſuam intētionem. d. vnde nos zelo opprobriorum factorum ſacræ philoſophiæ, poſuimus in mentēm, id eſt ordinauimus, vt cum enſibus verarum rationum, & cum iaculis iuſtorum ſyllogiſmorum dictam noſtram matrem, ſcilicet philoſophiam de manibus nouorum hoſtium auferamus, ita quod in agone philoſophantium contra eam perſecutantes vigeat, & præualeat, & profanorum nefandū nō timeat, maxime quod nos laborantes procedimus in præſentem librum hac de cauſa, vult dicere, vt deſtruamus fundamēta Alga. Iterū recolligit ſuam intentionem applicando illam. d. vnde dicimus quod voluntas noſtra eſt, vt ducamus motores philoſophorū ad opinandum prædicta tam in primo principio, quam in poſterioribus ſuis, id eſt effectibus: eſt etiam ad adducendum mores philoſophiæ credere, & flores peripatheticorum auctoritates, id eſt motiua, & dubia, & argumenta ſuper prædictas rationes aduenientia tam a loquentibus, quam ab alijs: & eſt remouere ea, quę eos præmouit ad obediendum philoſophorū opinionibus itaque quicunque cernere cupiat virtutem facilem, & leue, ponit acherumorem, vel meliorem opinionē duarum dictarum ſectarum ad ſeipſum retinere. In E his igitur apparet intentio, & cauſa intentionis in hoc lib. ſicut apparuit a principio. & poſtquam præmiſit hæc, quaſi vt diſpoſitiones ad aſſentiendum eis, quę vult dicere, incipit ponere virtutem in eſſe, & modo intelligentiarum: & primo accipit aliqua, quaſi fundamenta & radices, vt inde concludat intentionē eius ibidem. & primo facit introitum ad dicendum. d. vnde dicimus modo incipientes, ꝙ quando philoſophi certitudine entium naturarum intelligentiæ inueſtigant, videlicet de ſeparato intellectu, non id, quod videtur dicere improuiſo recipi, videlicet ſine demonſtratione recipiunt, immo aſſerunt multa opponentia ſenſibus demonſtratione: hic eſt ſui ſermonis introitus. Debes ſcire, ꝙ aliter reperitur litera, ſcilicet ſic. vnde modo incipientes dicimus, ꝙ philoſofi, quādo ſub intelligentia de certitudine entium naturarum inueſtigant, videlicet cū ſeparato intellectu, non id, quod videtur. d. improuiſo reſpici, videlicet ſine demōſtratione reſpiciunt. & tunc vult dicere ꝙ philoſophi, quando de certitudine naturarum entium, id eſt exiſtentium ſub intelligentia, vult dicere rebus ſenſibilibus cum intellectu ſeparato, id eſt, in comparatione ad intellectum ſeparatū, non id, quod videtur. d. id eſt, dignum improuiſo reſpici, reſpiciunt ſine demonſtratione: & hæc litera melior eſt, attamen nihil refert. Deinde accipit primā radicem. d. Ipſi enim inuenerunt ſenſibilia inferiora, videlicet, ea, quæ ſub orbe lunæ reperiuntur duabus naturis diuiſa. ſ. animata, & inanimata. prima ergo radix eſt: quod omne ens generabile, & corruptibile eſt animatum, vel inanimatū: hoc non alio teſtimonio probat pro nunc, niſi teſtimonio viſus. Deinde accipit ſecundam radicem: cuius potentia eſt, quod cuiuslibet rei generabilis requiruntur quatuor cauſæ neceſſario, quod declarat. d. & viderunt quod cauſa de numero prædictorū, ſcilicet exiſtentium ſub luna, quæ ſunt generabilia, conſtituātur quędam, id eſt, ex quadam re: quia forma dicitur nam teſtimonio viſus apparere, ex operatione eius, quæ formam ſcire facit. Deinde declarat ſecundā cauſam, ſcilicet materiam. d. & in quolibet ente generabili, vult dicere formæ illius, habetur eſſe poſt priuationem: & illa, id eſt, propter quod illa forma, quæ res generabilis conſiſtit in alia re, quæ materia nominatur. Ecce, quomodo eſt exigentia materiæ, eo quia forma de priuatione extrahitur priuatio autem continetur in materia, vt forma propria illius, vt ſecundo Phy. Auerroes commen. 15. d. Deinde, quaſi tangit aliud motiuum philoſophorum. d. & motor, id eſt, argumentum philoſophorum ad hæc, id eſt, ponendum materiam, fuit, quod ipſi reperiebant quod omne generabile fit ex aliquo ente aliquo alio, vult dicere ab ipſo facto, quod materia nuncupatur: vnde ſyllogiſmus ſic componitur. Omne, quod generatur ex e nte aliquo modo, exigit materiam: ſed omne generabile generatur ex ente aliquo modo; ergo omne generabile exigit materiam: h

A lus ergo ponit tantum minorem:quoniam reliquum eſt manifeſtum : & totum
hoc iam apparuit in libro Phy. Deinde explicat tertiam cauſam, ſcilicet ipſum
agens:& ſyllogiſmus ſic componitur. Omne,quod fit non a ſe,ſed ex vi cuiuſ-
dam,indiget agente:ſed omne generabile fit non a ſe, ſed ex vi cuiuſdam : ergo
in prima figura omne generabile indiget agente:huius explicat minorem. d.&
etiam videbant quod id generabile ex vi cuiuſdam fiebat,& nominatur agens
ad quandam intentionem notam,vel ignotam,Et hoc poteſt intelligi:primo qđ
agens duobus modis eſt:ſcilicet a propoſito,quod eſt agens ad quandam inten-
tionem notam,vel ignotam,id eſt,comprehenſam alicuius ei noti:ſecundo mo-
do naturale,& hoc agit ſine cognitione in ſe,licet dirigatur a cognoſcente, vt
dicit 12. Meta.com.18. Vel poteſt ſecũdo intelligi quod agens eſt duobus mo-
dis,ſ.gràtia finis ſibi noti,& dicitur agens per ſe:& gratia finis ignoti,& dicitur
agens caſuale. Vel poteſt tertio intelligi quod agens eſt duobus modis, ſcilicet
famoſum,quod eſt mouens,& hoc vocatur agens ſecundum intentionem notā,
quia eſt famoſus ſecundo modo capitur agens pro efficiente, quod non habet
de intentione agentis,niſi hoc,quod effectus ab eodem dependet,& illum con-
ſeruat:& omnes iſtæ expoſitiones ſunt poſsibiles, & veræ in ſe: & tu applica
alteram,quæ tibi melior apparet. Ex his concludit ſecundam radicem dicēs,
vnde,breuiter huiuſmodi, ſcilicet philoſophi conati fuerunt ponere cauſas p̄-
B dictas quatuor.Et non expreſsit finem,quia finis,& forma ſunt idem , ideo ta-
cuit illum,vel quia finis eſt cauſa cauſarum, quem nullus philoſophorum natu-
ralium negauit,niſi antiqui:& tu inueſtiga aliam cauſam,propter quam tacuit
illam. Deinde ponit tertiam radicem:cuius potentia eſt , quod omne factū fit
a ſibi ſimili in ſpecie,vel genere,& dicit. deinde procedentes inuenerunt quod
forma rei generabilis,& res,a qua generatio fit,ſcilicet agens propinquū, ſunt
vnum & idem tam in genere,quam in ſpecie,ſaltem in aliquibus eorum: vide-
licet, quod homo hominem generat, qui ſibi ſimilis eſt in ſpecie: etiam aliqua
ſunt ſimilia in genere tantum,ſicut mulus,qui generatur ab aſino, & equo, qui
ſunt ei ſimiles in genere. Debes ſcire,quod multum immoratus ſum,in mul-
tis locis,quomodo ſimile fit a ſimili ſibi:pro nunc autem potes id declarare per
dictum Auerrois.12.Meta.commen.24. vbi ponit tres conditiones ſecundum
mentem Alexan. vide ibidem,ſi placet. Et poſtquam accepit illas propoſi-
tiones, concludit per modum correlarij vltimum dicens , & quia impoſsibile
eſt quod cauſæ ſucceſsiuæ ad infinitum procedant coacti fuerūt ponere cauſam
primam agētem:vnde poteſt ſyllogiſmus ſic componi: in omni multitudine agē-
tium,& patientium eſt aliquod agens primum: ſed genitorum & agentium eſt
multitudo huiuſmodi: ergo oportet venire ad primum agens : & demonſtratio
declarata eſt principio ſeptimi,& melius in 8.Phyſi.& cum concluſit hoc,nar-
C rat opiniones ſapientum in natura illius primæ cauſæ.d. in iſta cauſa philoſo-
phi differunt:aliqui namque eorum dicunt,quod hæc cauſa eſt corpus cœleſte,
& hæc eſt opinio caldeorum,vt apparet 2. cœli commen. 58. quia putauerunt
cœlos eſſe Deos,vt dixi in quæſtio. de animatione corporis cœleſtis, & dicā in
diſputatione de hoc. Deinde narrat ſecundam ſectam,d.& alij, quod principiū
iſtud primum agens,& principium ſeparatum a ſupercœleſtibus corporibus,
& diſtinctum a principio illorum corporum,vult dicere eſt motor alius a moto
re vniuerſi, vt videtur dicere Auicen.deinde ponit diuerſitatem circa principiū
animationis corporū animatorū generabiliū dicens,ſedentia inferiora ex inui-
cem generabilia,quæ animata ſunt,indigent de alio principio nomine animæ,
quod dictam animā dat,ſcilicet ipſi corpori,et etiam formam.Eſt igitur cōis ſen
tentia omniū,quod neceſſariū eſt ponere principiū animationis.Et narrat opi-
nionē Gal.d.& Gal.nuncupat eam virtutē formatiuā. Deinde ponit ſecundam
opinionē.d.& aliqui ſapientum dicunt,qđ ipſa virtus eſt ſeparatum principiū:
& hi diuerſati ſunt,quidam enim ipſorū dicunt quod eſt intellectus,quidā dicūt
quod eſt anima,quidā dicunt quod eſt corpus ſuper cœleſte, quidam dicūt quod
non eſt alius niſi Deus:cuius ſignū ponit. d.& ideo dubitat Gale. verum agens
animationē hanc,ſcilicet animā ſit ipſemet Deus,aut aliud,Et,cū narrauit iſtas

opiniones, vult limitare id, in quo cadit diuerſitas opinionum, & dicit: & eſt no- D
tandum quod hæc diſceptatio inter philoſophos eſt in plantis, & animalibus generatis ab eis ſimilibus: ſed de eis, quæ ex ſimilibus generantur, dicitur quod non oportet ponere dictum principium. Hæc ſummarim eſt ſententia peripatheticorum in entibus inferioribus, ſcilicet generabilibus & corruptibilibus.

De pricipio animorũ.

Debes ſcire, vt accipitur ſeptimo Meta. commen. 31. & 12. Meta. com. 18. quod de principio animorum apud peripatheticos, oportet dicere quod illud principium vel eſt ens in materia, vel ſeparatum: & ſi eſt ens in materia, tunc illud eſt virtus formatiua exiſtens in ſemine deciſo a patre, quæ, vt inſtrumentum animę generantis animas contentas in materia, educit ad actum: & hæc eſt opinio Gale.

Opĩo Gal.

Opinio Aſtronomorum.

& pro parte Ariſtote. Si vero eſt ens ſeparatum, erit corpus, vel virtus extra corpus: ſi corpus, ſic erit cœlum mediante lumine, & motu, & alijs vehens calorem ſolis, & ſtellarum: & hæc eſt opinio Aſtronomorum, & pro parte Ariſtot. quoniam opinio Ariſt. eſt vt a ſole, & homine fiat homo, & ſic de alijs. Si vero eſt principiũ ſeparatum, hoc eſt duobus modis: vel erit intellectus, & hæc eſt opinio Auicen. qui poſuit intellectum agentem datorem formarum, vt dicit in ſua Metaphyſica.

Opĩo Aui.

Opĩo The.

Si vero eſt anima, tunc eſt opinio Themiſtij, qui poſuit animam productam ex ſole, & orbe decliu ſecundum Ariſt. & omnes iſtæ opiniones declaratæ ſunt in multis locis a me, & poſita ſunt fundamenta, & euaſiones eorum: & nolo nunc plus immorari in hoc. Secundo debes ſcire, quod ma- B
ior pars peripatheticorum opinatur hoc ſolum in viuentibus, non in reliquis carentibus vita: vnde poſitio iſtorum fundatur in duabus propoſitionibus.

Prima ꝓpoſitio.

Quarũ prima eſt, quod omne viuens debet fieri a viuente, aliter effectus eſſet nobilior cauſa, & vniuerſaliter factum eſſet nobilius agente.

Secunda.

Secunda propoſitio eſt, quod animalia, & plantæ ſolum ſunt viuentia, reliqua carentia vita: ideo in ſecunda figura concluſerunt animalia, & plantas ſolum indigere principio aliquo modo anima, vel animato, & ideo poſt in illo diuerſitati ſunt, vt vides: & ideo Auerroes limitauit optime dictum peripatheticorum: attamen propoſitio dicens, quod omne viuens eſt a viuente ſecundum peripatheticos veros, intelligitur inſtrumentaliter, vel principaliter:

Licet virtus formatiua ſit qualitas tñ vt inſtrumẽtũ hoĩs viuẽtis et corporũ cœleſtiũ eſt principiũ dãs vitam.

vnde, licet virtus formatiua non ſit viuens, quoniam eſt qualitas: attamen, vt inſtrumentum hominis viuentis, & corporum cœleſtium, poteſt eſſe principium dandi vitam, vt Ariſt. dicit in libro de generatione animalium: vnde, ſicut calor eſt calor, & inſtrumentum animæ in corpore exiſtentis, & vt calor calorem facit, & vt inſtrumentum animæ facit operationes animæ: ſic virtus illa, licet vt virtus non poſsit niſi qualitatem generare, attamen vt inſtrumentum hominis, & corporis cœleſtis poteſt animam contentam in materia educere de potentia ad actum: & hæc eſt ſententia peripatheticorũ. Et poſtquã dixit hæc in rebus generabilibus, aſcendit ad res F
cœleſtes, et dicit, deinde vero gradatim aſcendunt, ſcilicet philoſophi inueſtigare de ſupercœleſtibus corporibus, & apparuit eis quod ſunt ingenerabilia, non ſicut ſunt inferiora corpora: & hoc probat, & videtur quod ſyllogiſmus fundetur in duabus propoſitionibus: quarum prima eſt, quod omne generabile, inquãtum generabile, eſt pars huius mundi ſenſibilis, & cauſatum ab orbibus tanquam a cauſis remotis: cuius propoſitionis probatio eſt in prima figura, ſic: omne, quod fit ex re, id eſt, agente de re, id eſt, materia, & pro re, id eſt, forma, & fine, & in loco, & in tempore, eſt pars huius mundi ſenſibilis, & eſt ab orbibus tanquã a cauſis remotis: hæc propoſitio eſt manifeſta per ſe apud omnes, & dicta eſt in primo Cœli com. 5. & in fine quarti Phyſicorũ. Deinde aſſumitur ſecũda ſic: ſed omne generabile fit de re ex re, & pro re, in tempore, & loco: ergo in primo primæ figurę omne generabile eſt pars mundi ſenſibilis, & ab orbibus tanquã a cauſis remotis: & ſic apparet prima propoſitio principalis ſyllogiſmi. Secunda propoſitio principalis eſt, quod ſecundum aduerſarios corpora cœleſtia ſunt generabilia, & corruptibilia: ergo in tertio primæ, corpora cœleſtia ſunt partes huius mundi ſenſibilis, & ſunt ab orbibus alijs tanquã a cauſis remotis, & ſic extra mundum eſſet alius mundus, ſicut declaraui primo cœli commen. 33. in expoſitione mea, vide ibidẽ: & huius ſyllogiſmi ponis maiorẽ dicẽs,

A generabile,inquantum generabile,pars eſt huius mundi ſenſibilis , cuius gene-
ratio non ſequitur,niſi prout eſt eius pars:hęc eſt prima pars maioris, huius po-
nit minorem proſyllogiſmi dicens,eo quod omne generatum generatur ſine du
bio de re.i.materia, ex re.i.agente,pro re.i.forma,& fine,& in loco,& tempo-
re. Deinde complet maiorem, & accipit ſecundam partem.d.& inuenitur quod
orbium corpora neceſſaria ſunt in generatione inferiorum corporum,prout ſunt
agentia remota:eſt ergo maior,quod omne generabile, inquantum generabile,
eſt pars huius mundi ſenſibilis,& cauſatum ab orbibus tanquam a cauſis remo
tis. Deinde ponit minorem dicens: vnde , ſi corpora cœleſtia generabilia ſunt
vult dicere, ſed corpora cœleſtia ſunt generabilia ſecundum aduerſarios,conclu
dit concluſionem dicens , modo iſtius generationis indigerent de alijs corpori-
bus præcedentibus eis,quod ſimiliter eſſent partes alterius mundi,ergo erunt ſu-
percœleſtia corpora alia,& indigerent etiam de alijs pręcedentibus corporibus,
& ſic in infinitum. Tandem concludit concluſionem dicens,patet ergo ex hoc,
& ex alijs vijs propinquioribus iſtis,quod qui vellent quod corpora ſupercœle
ſtia eſſent ingenerabilia & incorruptibilia , id eſt, ęterna eo modo , quo accidit
corporibus inferioribus,quibus accidit per contrarium generatio, & corruptio,
vt vides . Hic adduxit inſtantias quaſdam in libro cœli in expoſitione com-
men. 33. primi, quas bonum eſt, vt colligas cum iſtis hic , & erit vobis intelle-
B ctus Auerrois manifeſtus per ſe. Poſtquam concluſit corpora cœleſtia eſſe ſim
pliciter incorruptibilia & ingenerabilia , accipit aliud , quod eſt notum ad ſen-
ſum dicens, etiam apparuit eis quod corpora ſupercœleſtia habent principia mo
uentia : & hoc apparet ex declaratis in octauo Phyſicorum : quoniam omne,
quod mouetur ex ſe,eſt diuiſibile in principium mouens ; & partem motam. Et
corpora cœleſtia moueri ex ſe apparet ſenſibus,ideo ſciuerunt corpora cœleſtia
habere principia mouentia. Deinde accipit maiorē dicens, & apparet eis quod
hęc principia mouentia ſunt incorporea , neque ſunt virtutes in corpore : non
ſunt corpora , quia princia ſunt corporum mundum ambientium , ſicut dixerunt
caldei,qui voluerunt principia prima eſſe corpora,quia ſunt principia corporū:
neque ſunt virtutes in corporibus exiſtentes , ſicut principia compoſita inferio-
ra ſe habent,videlicet,principia animalium . Eſt igitur tertia propoſitio , quod
principia mouentia orbes nec ſunt corpus,nec virtus in corpore:cuius probatio
nem ponit multiplicem,& prima componitur ſic:quęlibet virtus corporea eſt fi
nita, vult dicere in tempore,quoniam diuiſione ſubiecti diuiditur, ideo eſt finita
in tempore,vt declaratum eſt in libro de ſubſtantia orbis : cui adde iſtam mino-
rem,ſed principia mouentia orbes non ſunt finita in tempore, quia mouent ſem-
piterno motu:ideo in ſecunda figura principia mouentia orbes non ſunt virtutes — Motores or
C in corpore: huius tantum accipit propoſitionem primam cum eius declaratione. — biū nec ſunt
Deinde probat illa principia non eſſe corpora:cuius ratio ſic componitur:omne — corpora,nec
corpus generabile & corruptibile eſt compoſitum ex materia & forma : princi- — virtutes in
pia orbium non ſunt corpora cōpoſita ex materia & forma generabilia & cor- — corpore.
ruptibilia:ideo in ſecunda figura non erunt corpora:huius tantum accepit maio
rem. Debes ſcire, ꝙ hic pręſupponit Auerro. ꝙ principia mouentia orbes non — Mouētes or
poſſunt eſſe de natura orbis: quoniam, tunc illud idem eſſet de natura moti , & — bes nō ſunt
rei mouentis: ideo maior debet intelligi ſic . omne corpus alterius naturę a cor- — de natura or
poribus cœleſtibus eſt generabile & corruptibile , compoſitum ex materia & — bium.
forma:& tunc ſyllogiſmus eius eſt demonſtratiuus non habens inſtantiam . D.
ponit ſecundam rationem, quę poteſt ſic componi:quorum corporum principia
ſufficientia ſunt ſimilia de neceſsitate , ſi quędam eorum ſunt indigentia corpo-
ribus prioribus eis,& reliqua eorum: ſed ſi corpora cœleſtia haberent principia
& eorum virtutes corporales, eſſent ſimilia corporibus generabilibus & corru-
ptibilibus. ergo,ſi corpora generabilia haberent principia corporalia priora eis,
& corpora cœleſtia adhuc habebunt corpora priora eis . huius ſyllogiſmi acci-
pit minorem.d.rurſus,ſi principia eorum corporum,ſcilicet generabilium eſſent
ſimilia principijs ſuperiorum corporum,ergo eſſent illa,& iſta ſimilia,& indige
rent illa corpora,ſcilicet cœleſtia de alijs corporibus pręcedentibus iſtis: & hęc

Correlariũ. eſt concluſio. Ex his apparet ꝙ corpora cœleſtia ingenerabilia & corruptibilia ſunt,& ꝙ habent principia mouentia,& ꝙ illa principia nec ſunt corpus, nec virtutes in corpore . Sed quęſtiones,quę poſſunt accidere dictis iſtis,dictæ ſunt in lib.de ſubſtantia orbis.& nolo dicere hic oĩa,niſi illa,quę oportet, vt intellectus Auer.habeatur.ideo vide illic.Cum oĩa hic poſita,& perfecte declarata fuerint,concludit aliqua de principijs corporum cœleſtium,& dicit.vnde pręlibaris iſtis apud eos,& prælibato etiam apud eos,ꝙ quęlibet forma duobus modis habet eſſe,videlicet eſſe intelligibile, qñ comprehenditur ſeparata de materia ab intellectu.& eſſe ſenſibile,videlicet illud, quod actualiter eſt in materia.& exemplum ponit conſequens.d. Verbi gratia, lapis ſine dubio formam habet materialẽ extra animam,vult dicere,vt accipitur extra opus intellectus, & habet aliam formã,quę eſt intellectio,& comprehenſio facta in anima,prout anima rationalis capit eam ſeparatam. Debes ſcire,ꝙ hic apparet error Io.qui poſuit ſpecies intelligibiles nouas ipſi intellectui cauſatas a phantaſmatibus virtute intellectus agentis. Iam apparet hic,qualiter comprehenſio & intellectio nõ eſt niſi res comprehenſa,& intellecta. vnde,vt declaraui in quęſtione de intellectu vnum & forma,& ſecundum rem eſt indiuiduum & quidditas. Verbi gratia,forma lapidis.ſecundum enim ꝙ eſt extra animam in ſe, non comparata intellectui,vt ſic eſt indiuiduum:ſecundum vero quod intellectui comparatur,put ab eo concipitur,& comprehenditur,vt ſic eſt quidditas : & ideo quidditas, & indiuiduum differunt in rebus materialibus , quoniam quidditas non concernit materiam,indiuiduum autem ſic.& hoc iam dictum eſt in quęſtione de vniuerſalibus. Sed dices,ſi non ponuntur ſpecies intelligibiles ſecundum hunc philoſophum,quid eſt intellectio & comprehenſio. Dicendum,vt innuit hic Auer. & ego in lib.de intellectu,ꝙ intellectio non eſt ſecundum rem niſi forma,& quidditas intellecta,ſeu comprehenſa. Verbi gratia,pro iunioribus,quidditas lapidis, & eſt res intellecta,& eſt intentio. vt intentio. vt enim abſtracta a materia, & conditionibus illius,dicitur quidditas: vt vero recepta in intellectu,non quidem ſubiectiue, vt Io.finxit de ſpecie intelligibili,ſed perfectiue & obiectiue,dicitur intellectio:& ſic intellectio,& res intellecta ſunt vnum & idẽ ſecundũ rem , & differunt in modo,& ſecundũ connotata:& hoc dicebat Auer.cũ dixit, ꝙ lapis habet altã formam,quę eſt intellectio, & comprehẽſio facta in anima,prout anima rationalis capit eam ſeparatã.Quęſtiones,& difficultates accidẽtes huic rei moteę ſunt in lib.de intellectu loco eius,ideo lege illic,quia multa declarãtur de hoc. Et poſtꝗ̃ dixit de hoc, concludit intentum in principijs corporum cœleſtium.d.vnde igitur ſequi debet ꝙ prędicta entia ſeparata, vult dicere, quę ſunt principia corporum cœleſtium abſolute ſunt purę intelligentię,id eſt purus intellectus.& intelligo per purum intellectum, rem abſolutam a materia ſecundum rem, & modum.vnde quidditas lapidis, licet ſit aliquo modo intellectus,non tamen eſt purus intellectus , quia ſecundum rem eſt in materia . hæc autem quaſi concluſio poteſt probari ſic. omne abſolutum a materia , & eius conditionibus ſecundum rem, & modum eſt abſtracte & purus intellectus:ſed principia corporũ cœleſtium ſunt abſoluta a materia ſecundum rem,& modum.ideo erunt ſimpliciter intellectus. maior apparet ex iam dictis de forma lapidis. minor aũt apparet ſimpliciter ex dictis,quia ſunt ſimpliciter ſempiterni, vt fuit cõcluſum per longũ proceſſum. D.iterum ex dictis concludit, quaſi ſecundam concluſionem, quę eſt,ꝙ res intellectę ab illis intellectis ſunt formę, & mundi ordo.vnde.d.ſimiliter oportet ſecundũ ipſorum radices id,quod per iſtam intelligentiã intelligitur,eſſe entiũ formas,& mũdi ordinẽ: ſed hoc põt declarari duobus modis apud ipſum:quorum vnum ponit, qui debet ſic componi . Sicut intellectus humanus ad formas materiales,ita intelligentia ad illas:quod non probat,quia eſt manifeſtum ſimpliciter,vt dicam:ſed intellectus humanus non eſt alius,quam res materiales,vt comprehenſę.ergo & intellectus intelligẽtiarum erit res, & formę materiales etiam. Et hoc dicit.ſicut ſe habet humanus intellectus ad res materiales, ita intelligentię ad illas . Deinde accipit minorem.d. Intellectus enim non eſt aliud niſi comprehenſio entium formarum,prout immateriales ſunt, D.ponit cõ-

A cluſionem.d.quapropter concluditur ex hoc,quod entia duo habent eſſe, videlicet ſenſibile,& inſenſibile,ſiue potius intelligibile:& hęc eſt concluſio prędicti ſyllogiſmi,æquiualenter ſaltem,vt apparet.

Sed hinc prouenit quęſtio: an eodem modo intellectus humanus ſe habeat reſpectu formarum materialium,& intelligentia reſpectu illarum,vt maior aſſumebat. Dicendum ſecundum doctrinam Auer. Intellectus hominis non eſt cauſans res intellectas ſimpliciter,ſed tantum in eſſe, & ſecundum quid, ꝙ eſt eſſe diminutum,ſcilicet in eſſe intelligibili,vt Auer.dicit.7.Meta.com.31.in fine. intelligentia autem non modo eſt virtus cauſans formas materiales ineſſe in telligibili,immo in eſſe ſimpliciter: ideo intelligentia propter eſſe in gradu altiori ad intellectum,habuit pręeminentiā in cauſando res materiales duobus modis,ſcilicet in eſſe intelligibili, quod eſt eſſe diminutū, & in eſſe exiſtētię, quod eſt ens ſimpliciter. propter quod intelligentia non ſolū eſt res cōprehenſiue,ſed effectiue,& ideo intelligentia non ſolum fuit res ipſę, immo ordo ipſarum, qui ordo prouenit ex eis,prout habent eſſe ſimpliciter.intellectus autem ſolum eſt res comprehenſiue, & non eſt ordo illarum, nec ipſę effectiue: & ſic apparet maior illius ſyllogiſmi. Sed quomodo verificatur minor,eſt multum difficile,& dixi quędam de hoc in libro de intellectu.ſed,quiaibi dixi ad longum,volo aliqualiter abbreuiare,& dicere ꝙ intellectus hominis, & intelligibilia ſunt vnū

B numero,non in diſpoſitione eſſentiali,ſicut eſt intelligentia,ſed per accidens,vt declaraui in expoſitione com.15.&.S.3.de Anima,et aliqualiter dixi hic antea. oīa ergo intellecta vniuntur in ipſa,pro quanto eam perficiunt:& non intelligo illa eſſe vnum numero,ſicut eſt vnitas numeralis in formis materialibus, ſed dico,ſicut eſt diſpoſitio in formis abſolutis.iſto modo igitur intellectus hominis,et res intellectę ſunt vnum. Sed dices,quare intellectus hominis,& formę intellectę non ſunt ſimpliciter idem numero cum intellectu,ſicut formę intellectæ cū intelligentia ſeparata? Dicendum ꝙ ideo eſt, quoniam intelligentia non eſt res materialis,quia cauſat eas in eſſe cognito tātum, ſed quia in eſſe ſimpliciter. vnde,ideo intelligit illas,quia cauſare poteſt illas in eſſe ſimpliciter.ideo ſcientia eius eſt cauſa rei, quia ipſa,quę eſt ſcientia, eſt cauſa rei:intellectus autem nō intelligit res,quia cauſat illas. ideo non oportet quod ſimpliciter intellectus ſit idem omnibus modis rebus intellectis. Si enim poſſet illas cauſare ſimpliciter, tunc intelligeret per eſſentiam eius,ratione cuius poſſet illas cauſare:quia igitur non cauſat illas in eſſe ſimpliciter, ideo non intelligit illas ſecundum quod intel ligit ſe eſſe cauſam illarum, ideo intelligibiles res non ſunt idem in diſpoſitione vnitatis eſſentialis,ſed accidentalis.ideo videtur quod ſcientia eius ſit cauſata a rebus quodammodo. Ex his apparet minor, ſcilicet qualiter intellectus hominis eſt res,& formę intellectę.

Deeima qō. Replica. Solutio.

C Circa conclusionem adhuc eſt locus quęſtionis: quia,non videtur ꝙ vna res habeat duo eſſe,ſcilicet abſolutum,& in materia. Secundā quęſtio.poſito ꝙ aliquo modo habeat duo eſſe: quod eſt melius ei, & nobilius, an eſſe abſolutum,an eſſe exiſtentię, quod eſt eſſe extra eius cauſas omnes? Ad hęc dicendum puto,ꝙ omnis res, quę eſt effectus alicuius cauſę, habet duplex eſſe,ſcilicet proprium,per quod cadit in ambitu entis, & extraneum,quod eſt in potentia ſuę cauſę:& hoc eſt,quod Auer.12.Meta.commē.18.&.36.intendit in ſuis verbis obſcuris. Ad formam quęſtionis iam apparet ſolutio. concedo.n. ꝙ vna res non poteſt habere niſi vnum eſſe proprium, attamen non inconuenit ꝙ habeat vnum proprium,per quod cadit ſub ente, & vnum participatiue, per quod habuit eſſe proprium, & conſeruatur in eſſe proprię, vt vides in exemplo de medicina,ſeu ſanitate.Ex hoc verificatur tibi, quare intelligibiles formę in intelligentia mouente orbem, dicuntur omnibus modis ſecundum rem idem illi, non tamen in ſubſtantia intellectus hominis. homo.n.ideo eſt, q̄m illa intelligētia eſt cauſa earum,ideo intelligit illas, ſecundum ꝙ intelligit ſibi eſt eſſe rerū factarum,vt dixi. & ideo intelligit alia,quia intelligit ſe inquantum cauſa, ideo intelligibiles formę, & intellectus ſunt vnum in diſpoſitione eſſentiali in intelligentia illa:nō ſic in intellectu noſtro, vbi non ponitur rerum ad extra,ideo non

Dubitatio.

intelligit illas, ſecundum ꝙ intelligit ſe: & tunc tibi eſt manifeſtum totum iſtud, D
ſi bene inſpexeris dicta Auer. *Contra.* Sed dices, ſaltem anima hominis eſt potens producere res in aliquo eſſe, ſaltem diminuto. ergo poteſt intelligere illas intelligendo ſe eſſe cauſam illorum aliquo modo. *Reſponſio.* Poteſt dici apud me, ꝙ ſi tenemus intellectum agentem eſſe Deum, ſine dubio intelligit illas non modo ſecundum ꝙ poteſt producere illas in eſſe intelligibili, immo ſecundum ꝙ poteſt producere illas ſimpliciter, vt dixi in quæſtione de intellectu. Sed, ſi teneamus quod intellectus agens ſit vna intelligentiarum, ſecundum quod dicit Ioan. adhuc poteſt fingi quod intellectus agens intelligit res, ſecundum quod poteſt illas producere aliquo modo in intellectu poſsibili, & ſic intelliget illas intelligendo ſe. Sed tenendo opinionem veram, quod intellectus agens & poſsibilis ſunt vna res, et diuerſę operationes, vt dicit Auerro. Tunc reputo eſſe dicendum, quod illud nõ oportet: quoniam intellectum producere res in eſſe intelligibili non eſt, niſi recipere illas perfectiue, ideo non oportet vt intelligat illas, quia cauſat illas, ſed quia perficitur ab illis. ideo intelligit illas, & tu perſiſte, quoniam diu conſyderaui in hoc, & aliqualiter tetigi totum hoc in libro de intellectu, Et ſi Deus dabit mihi vitam, dicam melius de hoc.

Intellectus agẽs, & poſſibilis ſunt vna res ſecũdũ rem, differunt tñ ſecũdũ rationẽ.

Solutio ad ſecũdã quæſtionem.

Ad ſecundam quęſtionem dicendum, ꝙ eſſe proprium eſt eſſe ſimpliciter ei, & ideo eſt melius ei: & ideo oportet dicere, ꝙ licet eſſe abſolutum formarum ſit abſolute nobilius, & melius, quia ſine dubio eſt eſſe nobile intelligentiarum. attamen non eſt melius, & nobilius ipſi rei productę: quoniam illud eſſe in cauſa non eſt eſſe proprium ſibi. Verbi gratia roſa modo, quę non eſt, habet eſſe in cauſa prima, & in cauſis proximis, & ſine dubio eſt eſſe melius, & nobilius, non tamẽ eſt melius ipſi roſę: propter quod roſa abſolute modo non dicitur eſſe, ſed dicitur quod eſt in ſuis cauſis, & ſic eſt ſecundum quid, & omnes res, antequam ſimpliciter ſunt, habent eſſe ſecundum quid: quoniam habent eſſe in ſuis cauſis, quod eſſe eſt ſimpliciter nobilius, non tamen eis, vt ſic eſt ſimpliciter nobilius, quia tunc fruſtra fierent. & ſic apparet ſolutio quęſtionis ſecundę. Et cum omnia iſta ſint ſic declarata, verificata eſt maior, & minor, & concluſio iſtius loci. B

Et poſtquam dixit totum hoc, declarat qualiter iſta ſe habent vlterius, & dicit. vnde putant philoſophi ꝙ orbes dicta principia ſeparata intelligunt. & hoc poteſt intelligi duobus modis: vel ꝙ ipſi orbes ſunt intelligentes illa principia ſeparata, vel ꝙ illa principia ſunt intelligẽtia dictos orbes: & ſi intelligitur primo modo, videtur mihi quod per orbes intelligat ipſa corpora animata colligata ex intellectu, & orbe, quę intelligunt illi tanquam partes ſui: & hoc eſt declaratum in libro de ſubſtantia orbis, & eſt dictum ꝙ, ſicut ex intellectu humano, & homine conſtituitur vnum intelligens, & vnum volens, quod intelligit ſe & intellectum ſeparatum, ita ex intelligentia et orbe prouenit vnum intelligens, & vnum operans, quod intelligit intelligentiam ſeparatam, quę eſt pars, vel quaſi pars illius. ſi intelligitur ſecundo modo res eſt manifeſta, quoniam intelligentię intelligunt orbes, pro quanto ſunt cauſę orbium, eo modo, quo Deus intelligit reliqua, pro quanto eſt cauſa reliquorum, ſicut dixi ſępe in alijs, & dicetur melius. E Deinde infert aliud. d. & quod regimen dictorum orbium in entibus inferioribus, ſequitur ita quod ordinate, prout ipſa corpora animata ſunt & ipſi ſcilicet orbes comparantes idest intelligentes comparationi, & ſapientia ſapientiali: vel litera eſt corrupta, & debet dicere cooperantes intelligunt ipſa ſeparata principia intelligentia, & humanum intellectum. attamẽ videtur mihi, ꝙ litera iſta debet aliter intelligi, ſ. & ipſe vult dicere, philoſophi comparantes inter ipſa ſeparata intelligentia, & inter humanum intellectum, inueniunt ea intelligentia nobiliora humano intellectu, & tunc litera eſt manifeſta per ſe: ſed quia natura comparationis eſt, vt comparata differant, & conueniant. ideo, cum dixit illas differre penes nobilitatem, & ignobilitatem, ponit ea conuenire, & dicit, licet communicent prout intelligunt entium formas, & ꝙ forma cuiuslibet eorum eſt id, quod comprehendit de formis entium, & ipſorum ordinem, vult dicere de natura intelligentiarum eſt in comprehendere formas entium, & ordinem illorum, et ita ſimiliter eſt intellectus humanus. et quia dixit differentiam, & conuenientiam: exponit differentiam dicens, ſed differunt, quia

A entium formę cauſę ſunt humani intellectus, cuias cauſam dicit: ab eis nanque perficiuntur, ſicut quęlibet res perficitur in ſua forma: ſed intelligentia dictarum in telligentiarum ſunt cauſæ entium, id eſt, exiſtentiarum formarum. ordo enim entium ſequitur ordinem intelligentiarum ſeparatarum, ſicut ordo ſanabilium ſequitur ordinem ſanabilium intellectorum, ſed ordo noſtri intellectus ſequitur ordinem entium.

Sed provenit locus quęſtionis, quare intellectus noſter ſic intelligit, & intelligentię non perficiuntur ab illis intelligibilibus. & etiam ſi intelligit, quia cauſatur ab eis, ergo intelligit illam per eſſentiam eius, ſicut intelligentiæ intelligunt primum ens. & hoc eſt multum difficile, & diu immoratus ſum, & diu ignoraui hoc. Pro intellectu huius primo debes ſcire, quod in intelligẽtiis, vt declarabitur, ſunt gradus, adeo quod inferior eſt vilior: quanto enim intelligentia eſt remotior a prima, tanto in gradu perfectionis remouetur: & ideo ſicut eſſe illarum diminuitur, ita & potentia. et quia intellectus humanus fuit infimus, vt dicit Auer. 3. de anima. com. 19. ideo eſt diminutus in potentia, & ideo non habuit cauſalitatem in entibus, niſi ſecundum quid: & dixi pro quanto conſeruat illas in eſſe intellecti, & quia ita eſt, apparet ſolutio quęſtionis primę: quia enim intellectus humanus non fuit cauſa entium, non potuit intelligere illa, ſecundum ꝙ eſt illorum cauſa: quia vero intelligentię ſunt cauſę entium, ideo potuerunt intelligere illa, ſecundum quod intelligunt ſe, vbi ſunt cauſę eorum: intellectus igitur humanus non potuit intelligere illas formas, vt eſt cauſa. ergo oportet vt intelligat illas, vt colligatur illis aliqua colligatione: hoc autem non poteſt eſſe, niſi quia colligatur illis, ſecundum ꝙ cauſatum colligatur cauſis, ideo intelligit illas, eo quia eſt cauſarum ab illis in aliquo genere cauſę. & ſic apparet ſolutio primę quęſtionis. Pro intellectu ſecundę, debes ſcire quod intellectus non intelligit illas, eo quia intelligit ſe cauſatum, ſicut alię intelligentię intelligunt primum. quoniam intellectus non cauſatur ab illis ſimpliciter, ita ꝙ eſſe intellectus ſit a rebus, ſicut eſſe intelligentiarum a primo: quoniam intelligẽtię dependent a primo, tanquam ab agente ſimpliciter. ideo illę intelligendo ſe ſufficienter, poſſunt primum intelligere, quia ipſæ ſunt ſimpliciter effectus primi. Quia igitur intellectus non cauſatur ſimpliciter, ita ꝙ ab illis accipiunt eſſe, ideo non potuit intelligere illas intelligendo ſe. intelligit ergo intelligentias, pro quanto cauſatur ab illis in genere formæ. ipſæ enim perficiunt intellectum eo modo, quo formæ naturales perficiunt materiam, & ideo intelligit illas, pro quãto recipit illas, non dico ſubiectiue, ſed perfectiue, & obiectiue, ſicut dix in quęſtione de intellectu. & ideo intellectio humani intellectus non eſt niſi receptio formarum perfectiue. Et ex his apparet ſecunda quęſtio, & diu ignoraui hoc,

C & alias dicam plus de hoc. Et cum omnia hęc ſint declarata, concludit differentiam. d. quare huius ratio, i. forma humani intellectus defectiua eſt, vult dicere eſt vilior intellectus, & hęc fuit differentia. Et poſtquam dixit hoc, concludit aliud de rerum formis. & ſic, vult dicere, eſt, ſicut dictum eſt, ergo eſſe ſenſibiliũ entium multos habet gradus, quorum vilior eſt in materia, nobilior illo eſt eſſe, quod habetur in humano intellectu, & nobilior iſto eſt eſſe, quod habetur in ſeparatis intelligentiis; & adhuc ibi eſt ordo, quod declarat. d. deinde in ipſis ſeparatis intelligentiis dictæ formę gradus habent adinuicem differentes, ſecundum quod differunt illę intelligentiæ adinuicẽ. ecce igitur diſpoſitionem entium.

Sed hic eſt locus quęſtionis; quia videtur ꝙ formæ habent nobilius eſſe in materia, eo quia ibi habent eſſe ſimpliciter. Secundo videtur, ꝙ habent eſſe nobilius in intellectu hominis, & ibi habent eſſe, prout ſunt cauſæ eius in in tellectu, prout ſunt cauſatæ. Ad has, ad primam potuit apparere ſolutio ex iã dictis. ſine dubio enim intelligentiæ habent eſſe ſimpliciter melius eis in materia, quam alibi: attamen Auer. loquitur de eſſe in ſe: licet enim eſſe muſcæ ſit nobilius ea, non tamen eſt melius eſſe hominis: & ſic formę naturales ſimpliciter eis habent eſſe melius in materia, licet abſolute eſſe earum in intellectu, & intellectus ſit nobilius, & melius, & hoc totum fuit declaratum ſupra. Ad ſecundam iam apparet ſolutio: eſſe formarum in intelligẽtiis eſt eſſe cauſa rerum,

Dubitatio.

Quanto intelligẽtia eſt remotior a prima, tanto imperfectior ẽ & ecõuerſo.

Quęſtio. 11.

eo quia illud eſſe nō eſt niſi eſſentia intelligentiarum, quę poteſt producere res, D
& ſic ibi ſunt cauſę. Sed intellecta hominis habent eſſe cauſę in genere formę,
habent tamen eſſe cauſati ſecundum quid. ideo ſimpliciter nobilius eſt eſſe earū
in reliquis. & hoc patet. Et poſtquam tractauit de diſpoſitione intelligentiarū, et
& ordine entium, vult modo tractare de diſpoſitione primi principij, & accipit
primo illud, quod dicit ad primum principium, & ad eius naturam, & dicit rur-
ſus, qm̄ ipſi ſpeculati fuerunt de corpore ſupercœleſti, inuenerunt ipſum ſecundū
veritatem corpus ſimile vni animali vnum motum vniuerſalē. i. totalem haben-
ti, & intelligit hic per corpus cœleſte, non octauum orbem, nec aliquē aliū, ſed
compoſitum ex oībus orbibus: & declarat illam cōuenientiam. d. ſicut. n. quodli-
bet animal vnum vniuerſalē habet motum. ſ. translationem ſui corporis, ita ſup.
& hic motus, vult dicere circularis vniuerſalis in corpore cœleſti, eſt vnus mo-
tus, qui in ſuprema ſphęra fit, eſt ergo ſimilitudo, ꝙ ſicut animal generabile mo-
uetur vno motu, qui conuenit oībus membris, & toti congregato, ita eſt in aīali
cœleſti. ſ. ꝙ mouetur vno motu totali, qui conuenit oībus mēbris, & toti vniuer-
ſaliter. Deinde exponit alios. d. poſt ea inuenerunt ꝙ alij orbes motus habent
particulares ſimiles oībus partibus mēbrorum vnius animalis. Deinde exponit
diſpoſitionem vnitatis illorum. d. dicunt philoſophi ꝙ colligatione horum corpo
rum inuicem. & reductione ipſorum ad vnum corpus, & vnum finem, eſt conue
nientia omniū in vno opere. ſ. regimine huius mundi: & ꝙ ex hoc ſequitur, ꝙ B
oēs motus cœlorū ad vnum primum reducuntur. et ponit exēplum conueniens.
d. vt vere eſt ſimile reperire in pluribus artibus erga vnum finem tendentibus.
oēs enim illę artes ad vnam & eandem reducuntur, quę eſt princeps aliarum ar-
tiū ſine dubio. & ideo coacti fuerunt opinari, ꝙ illa ſeparata principia ad vnum
ſeparatum principiū reducuntur, quod eſt primum oīum cauſarum, & forma, &
ordo, ꝗ in hoc principio ſunt, nobilior eſt formarū, & ordinū, vult dicere ꝙ cau-
ſę rerum, & ordo earum in primo habent eſſe nobiliſſimum ſimpliciter. & hic
ordo eſt cā, & principium oīum ordinum huius mundi. amplius vult dicere, inue
nerunt ꝙ dictę intelligentię inter ſe differunt in nobilitate ſecundum ſtatum, quē
habent de primo principio in propinquitate, & longitudine.

Quęſtio, 12. Sed in his eſt locus quęſtionis. quare, non videtur verum, ꝙ ſimilitudo ſit
conueniens: qm̄ ſedes animę eſt cor ſecundum omnes, quod ponitur in medio
omnium membrorū, & totius. ergo medium oīum orbium, cum dicatur eſſe ſol,
ideo Deus deberet eſſe in orbe ſolis tanquam in ſua ſede. Et vel ſimilitudo non
Poſitio quorundam. eſt conſequens, vel Deus non erit in octaua ſphęra. quod eſt falſum. Hic dixe
runt quidam philoſophi, ꝙ Deus ſine dubio eſt in orbe ſolis propter multa. pri-
Prima ratio mo eſſe in medio, qm̄ de natura principis eſt, vt ſit in medio, vt dicitur in lib. de
Secūda rō. cauſa motuum animalium. modo conſtat inter orbes medium eſſe ſolem. Se-
cundo, propter dignitatem orbis: quoniam orbis eſt finaliter propter ſtellam, vt
dictum eſt in libro cœli. ideo orbis, qui habet ſtellam nobiliorem, erit nobilior.
Tertia rō. modo conſtat ſolem eſſe nobiliorem omnium, vt apparet apud omnes. Ter-
tio, propter propinquitatem ad nos, propter quos mouetur. oportet enim conſer-
uans, & agens non eſſe diſtans a conſeruato, & acto, vt apparet communiter in
omnibus. propter hęc, & multa alia dixerunt, ꝙ ſol reſpectu totius firmamenti
eſt, ſicut cor: quoniam, ſicut cor eſt fons caloris, ita & ſol: & ſicut cor eſt illud,
vnde omnes virtutes proueniunt in membris animalis, ſic ſol propter lumen, &
alia eſt id, vnde omnes virtutes in reliqua cœleſtia diffunduntur: & ſicut anima
eſt in toto corpore, appropriatur tamen cordi, tanquam parti digniſſimæ, ſic
Deus eſt in toto congregato primo, & appropriatur tamen in ſole, tanquam in
Impugnatio parte principaliſſima. Sed, ſine dubio hęc opinio eſt falſa, & contra philoſo-
phos quidem: quia octauo Phyſi. Ariſt. vt dicit Auer. ibidem comm. 84. deter-
minat ꝙ Deus eſt in maximo circulo, & in ſecundo Cœli, vt dicit ibi commen.
15. determinat quod ſit in Oriente. falſa quidem, vt probatur ab Auerro. 12.
Metaphyſi. commen. 44. quoniam omnes orbes diurnum motum intendunt, qui
prouenit ab octauo orbe: hoc autem non eſſet, niſi quia ille orbis octauus eſt no-
Secunda. bilior omnibus alijs. Secunda via ſumitur ibidem ex dignitate corporis, &

A magnitudinis: quoniam maiori quanto debet appropriari maior virtus, vt dictum eſt in lib. Cœli, & in lib. Phyſi. modo conſtat octauum orbem eſſe maximum omnium: ergo ei appropriatur maior virtus. modo declaratum eſt in loco eius, quod virtus primi eſt maxima. ideo, ſine dubio debet appropriari octaui orbis ſedi.

Tertia.

Tertia via ibidem colligitur: quoniam princeps debet poni in loco digniſsimo: modo conſtat ſupręmum locum eſſe omnium digniſsimum, vt dicunt: & videmus hoc apud principes huius mundi, qui ſemper appropriātur arci, & caſtris propter nobilitatem eorum.

Quarta.

Quarta via eſt ex multitudine ſtellarum, & nobilitate earum, vt Auer. ibidem dicit. manifeſtum eſt enim illum orbem excellere orbem ſolis propter magnitudinem ſtellarum, & nobilitatem earum, vt Auer. ibidem dicit. manifeſtum eſt enim illum orbem excellere orbem ſolis propter multitudinem ſtellarum. ibi enim multę ſunt ſtellę, & digniſsimę: et reputo quod omnes, vel multę earum ſint nobiliores ſole: cuius ſignum videtur, eo quia oportet, vt motu diurno omnes ſint pręſentes cuilibet parti terrę: quod non eſſet, niſi quia virtutibus earum conſeruant mundum: videmus enim ſolem per multum tempus diſtare a nobis, & tamen pars, vbi nos ſumus, ſine propinquitate eius ad nos, eſt adhuc in ſui eſſe conſtituta: & hoc ſignificat, quod eſſe eius non eſt ita neceſſarium, ſicut eſſe octauę ſphęræ, & ſtellarum eius.

Stellę fixæ motu diurno ſemper ſunt p̄ſentes cuilibet parti terrę.

Vltra a ſigno poteſt ibidem probari: quoniam motus maximus circuli eſt velociſsimus,
B & tamen eſt corporis maioris. & hoc non eſſet, niſi ex nobilitate & fortitudine virtutis: quoniam ex paruitate corporis eſſe non poteſt, ſicut forte accidit in luna: & ex hoc ſcimus quod virtus mouens illam ſphæram eſt fortior omnibus alijs, & ideo nō poteſt eſſe, niſi ſit Deus. Ex omnibus his ſequitur, quod octauus orbis eſt ſimpliciter nobilior omnibus alijs, licet alij inter ſe comparatiue ſint in nobilitate: quia quidā eorum ſunt nobiliores ſecundum vnum gradum nobilitatis, qui tamen ſecundum alium ſunt viliores, vt dicit ibidem Auer. Pro ſolutione ad rationes alterius opinionis debes ſcire, quod dignitas loci, & magnitudo corporis ſunt dignitates abſolutę maiores, quam reliquę: &, ideo ſi vnus orbis ſit alio dignior in vna dignitate, & alius in illis duabus, ſcilicet loco, & corpore, ſecundus erit ſimpliciter nobilior.

Ad primā.

Modo ad rationes. Ad primam dicendum quod, ſi illa cauſa eſſet vera, tunc Deus deberet eſſe in terra: quoniam ibidem eſt maxime in medio, cum medium ſimpliciter ſit centrum mundi: ideo dico, quod debet locari in medio alijs ſaluatis, quę reddunt locatum ſimpliciter dignius, cuiuſmodi ſunt corporis magnitudo, & eius loci ſupremitas.

Ad ſecūdā.

Ad ſecundam, dicit ibidem Auerro. quod ſol eſt nobilior erraticis, non tamen fixis: immo puto quod ſtellę octaui orbis ſint nobiliores ſole, ſaltem quædam earum.

Contra.

Sed dices, contra: quoniam, ſaltem intelligentia ſaturni erit nobi-
C lior intelligentia ſolis, & tamen orbis ſolis eſt nobilior orbe illo. Præterea, omnes ſtellæ recipiunt lumen a ſole. vt dicitur in libro de partibus elementorum.

Solutio.

Ad primum dicendum, quod intelligentiæ orbium ſuperiorum ſunt nobiliores, & fortiores propter magnitudinem corporum, & propter ſupremitatem loci, quę arguunt eſſe ſimpliciter nobiliores, licet ſol ſit nobilior ſecundum quid. Ad ſecundum, dixi in libro de ſubſtantia orbis illud eſſe falſum. & Ariſtotel. intendit quod a ſole ſtellæ intenduntur in lumine: & hoc non arguit ſolem eſſe nobiliorem niſi ſecundum quid, licet abſolute octaua ſphæra propter illa ſit ſimpliciter nobilior.

Licet Deus ſit adęquate in oībus orbibus tamē prīcipaliter eſt in maximo circulo.

Ex his apparet, quod Deus eſt in maximo circulo, vt dicit Auerro. primo licet ſit in omnibus adæquate, non tamen primarie: vnde ſicut totum animal eſt adæquatum ſubiectum animæ, & cor principale: ita totum cœlum eſt ſubiectum adæquatum Dei, attamen principale eſt maximus orbis. Et ex hoc ſequitur, ꝙ illa ſimilitudo non eſt in omnibus conueniens, & ſic apparet illud, quod dicit Auerro. ſecundo Cœli commen. 64. vide ibidem. Et poſtquam dixit totum iſtud, vult declarare diſpoſitionem eius, intelligendo entia, & dicit. vnde primus intellectus non intelligit niſi ſeipſum, & intelligens ſeipſum omnia entia intelligit, ſed in nobiliori eſſe, & ordine, qui eſſe poteſt. Deinde innuit differentiam inter primum, & reliqua, d. ſubſtātia tamen dicti primi intellectus poſterioris, id eſt, reſpectu poſterio-

ris, vel qui intelligit poſterius, & id, quod intelligit de formis, & ordinibus in primo intellectu exiſtentibus: & dicta ſeparata intelligentia adinuicem differunt in hoc puncto, vult dicere ſecundum diuerſitatem graduum: propter quod conclu- dit. d. ſequitur ꝙ nullus infimorum intelligit de nobiliori illo. i. intelligit nobi- lius eo, ꝙ ille nobilior. i. intellectus primi intelligit de ſeipſo, vult dicere ꝙ nul- la intelligentiarum poteſt intelligere melius Deo, nec intelligendo ſe, nec intel- ligendo aliud intelligendo ſe, non, quia nulla eſt nobilior Deo: nec intelligendo aliud, quia nihil Deo eſt melius, & nobilius, nec econuerſo: vult dicere, nec in- ter ſe intelligunt in vno, & eodem puncto idem intelligibile. ſ. ꝙ quælibet intel- ligentiarum entia intelligit in vno, & eodem gradu: cuius rationes ponit dicens, ſi enim ita eſſet, ſequitur quod eſſet vnum, & idem, & non differunt numero. con cludit concluſionem. d. vnde. i. ergo hoc modo. ſ. ſecundum gradus differunt. Sed in iſta concluſione Ioan. tertio de anima laborauit, & ego in expoſitione quinti commenti dixi id, quod mihi apparuit, attamen, pro nunc videtur mihi quod iſta ratio ſuſtenietur in duabus propoſitionibus: quarum prima eſt, quod actus purus, cui nulla potentia, nec imperfectioni, nec receptionis eſt admixta, non eſt plus vno in ſpecie, vt declaratum eſt primo Cœli commento. 90. vel. 9. quoniam duo indiuidua eiuſdem ſpeciei vere ſunt corruptibilia, et actus purus non eſt corrupti bilis: ergo in ſecunda figura non poteſt eſſe plus vno in ſpecie: & maior huius E proſyllogiſmi eſt manifeſta, quoniam multitudo numeralis eſt per materiam ali quo modo, vt dixi in multis locis: & ſic apparet propoſitio principalis. ſ. ꝙ actus purus non eſt plus vno in ſpecie, ſecunda propoſitio eſt conceſſa ab aduerſario. ſ. ſed intelligentiæ ſunt actus puri, quibus non eſt admixta potentia imperfectio- nis, nec receptionis: ergo omnes ſunt vnum numero, & non differunt, quod erit conſequens: & quia conſequens eſt impoſsibile, oportet vt minor ſit impoſsibi- lis, quia maior eſt nota per ſe. & ideo dicit Auer. tertio de anima, cõmento quin- to. quod declaratũ eſt in prima philoſophia, quod nulla eſt forma liberata a po- tentia niſi forma prima, quæ nihil intelligit extra ſe, ſed eſſentia eius eſt quiditas eius, aliæ autem formæ admiſcẽtur in quiditate, & eſſentia quo quomodo: & hoc, quod dixit eſſe dictum in Metaphyſica, forte innuit. 12. illius tex. commen. 51. vbi declarauit quod Deus nihil intelligit extra ſe, & forte innuit textum com- menti. 37. vbi declarauit quod Deus eſt ſimplex, quia mouet reliquas intelligen tias. & forte ex his duobus erit declaratũ illud, & tu vide tertio de Anima, quia declarauit totum iſtud. Et poſtquam dixit hoc, dicit, & dicunt prædicti philoſo- phi, quod primus non intelligit, niſi ſeipſum: & primus intellectus, qui procedit ab eo. ſ. ſecunda intelligentia, quæ intelligit primum, quia cauſatur a primo, non intelligit eo poſterius, quia cauſatus eſt, vult dicere ab illo, & ſi intelligeret eũ, rurſus eſſet cauſatus a cauſa, vult dicere alia a prima: & forte hæc verba ſunt col F liganda cum illis. ſ. & dicunt ꝙ primus non intelligit, niſi ſeipſum, & ſi intellige ret eum. i. aliud ab eo, rurſus eſſet cauſatus a cauſa: & ſic ordo eſt præpoſterus, & ambo ſermones ſunt veri in ſe; & poſtquam dixit hoc, complet id. d. & etiam dicunt quod id, quod intelligit primus de ſeipſo, eſt omnium entium cauſa. & id, quod intelligit quilibet poſteriorem de primo, eſt quodammodo, quod eſt cauſa: vult dicere quaſi cauſa: & quod eſt. i. quodammodo cauſa ſuijpſius: & quomodo ſit hoc, eſt dictum in alijs ſupra. Sed pro hoc, in vltimo dicto debes ſcire quod id, quod intelligit ſecunda intelligentia, & ſic de alijs, eſt inquantum intelligit ſe cauſatam a prima: & quia eſſe eius eſt cauſa poſteriorum, ideo intelligendo ſe, quaſi eſt cauſa reliquorum, & cauſa ſui: quoniam, intantum intelligit ſe, inquan- tum cauſatur a prima: & ideo, quodammodo eſt cauſa propriorum per id, quod intelligit de primo, & cauſa ſui: & hoc eſt manifeſtum per ſe: & poſtquam decla rauit ibi totum hoc iam in diſpoſitionibus generabilium, quam æternorum, quã ſeparatorum dicit. & hoc modo debent philoſophorum opiniones in præmiſsis intelligi, & in motoribus, ideſt argumentis eorum ad omnia prædicta. Et quan- do diligenter inſpiciuntur, reperiuntur in ſublimiori gradu ſufficientiæ. i. certitu- dinis, maxime reſpectu motorum. i. omnium loquẽtium, præſertim ſaracenorum; vt ſunt. i. cuiuſmodi ſunt duæ ſectæ, quæ dicuntur Mobanzela, & Asharia: & po-

pni opinio-

A nit opiniones harum. d. quæ in primo principio opinantur quod in mundo eſt
vna ſubſtantia incorporea, nec in corpore conſiſtens, & eſt viua, volens, ſciēs,
potens, loquens, videns, & audiens. ſed Aſſaria, vult dicere ſecunda ſecta, ex-
preſſe opinatur quod hæc ſubſtantia ſit efficiens omnia entia abſque aliquo me-
dio, & ſit in eis infinita ſcientia, prout entia infinita ſunt, quæ ſupple, vno actu
intelligit: & negant hinc cauſas eſſe in rebus inferioribus, vult dicere quod au-
ferunt virtutes cauſatiuas a rebus, & dicunt quod ex ſubſtantia reperitur cum
qualibet re adiungentibus adiunctione eſſentiali, vult dicere quod iſta eſt inna-
ta cum omnibus rebus eſſentialiter: hæ igitur ſunt duæ ſectæ, quas hic adduxit
Auer. vt vides in diſpoſitione primi principij. Poſtquā adduxit illas, vult remo-
uere illas, & arguit contra eas. & primo contra primam, Et ſyllogiſmus compo
nitur ſic: omnis ſubſtantia incorporea viuēs, videns, & reliqua, eſt generis aię:
ſed per loquētes ſuæ legis prima ſubſtantia eſt viuens, & reliqua: ergo eſt gene-
ris animæ: cuius contrarium opinati ſunt: vnde. d. & non eſt dubium ꝙ multa
inconuenientia ſequuntur hanc opinionem, eo quod ens, quod tale eſt, vult di-
cere ſubſtantia incorporea viua, & reliqua, oportet neceſſario quod ſit de gene-
re animæ: hæc eſt vis maioris, cuius cauſam. d. anima enim eſt ſubſtantia incor
porea viua, ſciens, potens, volens, audiens, & loquens. Deinde infert concluſio
nem. d. ergo iſti ponunt entium principium animatum, vniuerſale, ſeparatum a
B materia, & ipſi non putant etiam opinari illud. Deinde arguit contra aliud. d.
vnde dicemus dubia ſuper hos errores cadentia: cuius fortius eſt id, quod opina-
ti ſunt de Dei & nominibus. i. attributis: ipſi enim dicunt, quod hæc eſt quædam
ſubſtantia antiqua, compoſita: ſed ſecta ashariæ, vel aſſariæ hoc negant: ipſi. n.
dicunt quod quælibet compoſitio eſt noua: vnde ſyllogiſmus ſic componitur:
omnis compoſitio eſt noua: Deus eſt compoſitus: ergo eſt nouus: maior pro ſyllo
gizatur: omne accidens nouum eſt: compoſitio eſt accidens, ſcilicet ipſis parti-
bus. ideo maior manifeſta. quomodo hæc ratio ſit vera, dictū eſt 2. Meta. com-
men. 29. & nolo plus immorari in hoc. Et poſtquam dixit hoc, ponit alia, quę cō
cedit ſecta illa. & dicit, opinantur cum hoc, quod omnia entia ſunt irregularia:
ſcilicet, quæ non ſunt ſub terminato ordine naturali, vult dicere ſecundum ſuas
naturas, nec ſub miniſtratione cuiuſdam ſapientiæ dantis entibus determinatā
menſuram: ideo opinantur quod quodlibet ens aliam naturam habere poteſt prę
ter illam, quā habet: & hoc. i. ordo, & menſura, & natura determinata ſequun-
tur eos. i. illa entia neceſſario in intellectu, vult dicere, pro quanto proueniunt
ab intellectu. Et videtur mihi quod potentia ſyllogiſmi iſtorum ſit in duabus
propoſitionibus: quarum prima eſt: omne ordinatum terminatum in natura, &
menſuratum in debita menſura in ſui natura, non ordinatum, nec terminatū in
C natura, nec menſuratum in debita menſura, ab alio intellectuali ordinatur, &
terminatur in natura, & in debita menſura ponitur: hæc propoſitio eſt maniſe-
ſta per ſe: ſecunda eſt, quod nulla res eſt ordinata, nec naturæ terminatæ, nec in
debita menſura exiſtens, vt accipiunt & credunt: ideo concluſerunt ordinem, &
terminationem, & menſuram in entibus eſſe a virtute aliqua intellectuali: & nō
apparuit eis alia, niſi primi principij: propter quod addit Auerro. licet videant
quod effectus mundi ſequitur ordinem, & regulam, vult dicere primi principij.
Deinde ponit alia, quæ dicunt. d. & vocant eum ordinem ſapientiæ, & ipſum
exiſtens ſapiens, aſsimilant opera naturalia ad voluntaria, & dicunt quod qui-
libet actus, id eſt effectus, inquantum actus, procedit ab agente volente, viuo, et
ſapiente, & dicunt quod actionis natura, inquantum actio, infert hoc, id eſt eſſe
ſapientia. Deinde probat ſecundum eos, vnde Deus eſt viuens. d. i. & allegāt in
hoc dicentes quod id, quod non eſt viuum, eſt mortuum: & de mortuo nullum
opus procedere debet, & vult dicere quod propter hoc oportet vt Deus ſit vi-
uens, & negant opera procedentia naturalibus virtutibus, vult dicere, quia om-
nia ponunt, in poſſe Dei, & ideo negant quod res viuę nobis præſentes opera
habeant, & dicunt quod hæc opera nobis apparentia adiunguntur viuo, vult
dicere Deo primo viuorum: & licet appareat quod corpus brutum ea agat, non
eſt dubium quod procedant a corpore viuo, occulto: & ideo ſequitur eos, quod

nulla vita ſit præſens, vult dicere in rebus ſecundum earum naturas. hæc ſunt il- D
la, quæ iſti loquentes concedunt. Et poſtquam dixit totum hoc, videtur adduce
re vnum, quod apparet ei inopinabile inter alia plus, & d. rurſus valde miran
dum eſt de eis, qualiter talia incongrua & inconuenientia poſſunt opinari,
quia ſenſibiliter reprobata ſunt, videlicet, quod nulla ſit vita præſens, vult di-
cere quod dicere nullam vitam eſſe in rebus, hoc reprobatum eſt ſenſibiliter.
Deinde complet illud, quod dicunt. d. qualiter tamen principium agens, ſeu ef-
ficiens aſſerunt hac via, quaſi dicat, dubium eſt: ipſi poſuerunt quod quodli-
bet innouatum habet innouantem, vult dicere, quilibet effectus nouus habet
agens nouum: & eſt impoſsibile quod hoc procedat ad infinitum, ergo opor-
tet neceſſario quod hoc perueniat ad innouans antiquum, id eſt, agens antiquū.
D. modo Auerro, & nos dicimus quod hoc eſt verum: ſed, non ex hoc ſequitur
quod agens ponatur incorporeum, & ideo oportet applicare eos ad hoc vnam
aliam propoſitionem, ſcilicet, quod omne corpus non eſt antiquum, vult dice-
re, nullum corpus eſt æternum: & tunc oportet addere quod Deus eſt æternus:
& concluditur in ſecunda figura. ergo Deus eſt non corpus. Et poſtquam di-
xit totum iſtud, vult dicere de eo aliqua, & primo dicit: & eſt notādum quod
hanc opinionem, vult dicere, illud totum, quod dictum eſt: vel forte inten-
dit per hanc opinionem, ſcilicet illud vltimum, quod dictum eſt per ſyllo- E
giſmum in ſecunda figura, videlicet, quod Deus ſit virtus extra corpus plurimi
ſequuntur. Deinde apud me, vt mihi videtur, remouet quaſi dubium contra il-
lā, & dixit, dici enim poteſt, vult dicere quod ſi Deus generat corpora cœle-
ſtia, dici pōt quod innouās. i, agens eſt corpus antiquum, nudum ab omnibus ac-
cidentibus, vult dicere nouis: vel per accidentia intendit motus, ita quod ſit
ſenſus, quod Deus ſit corpus immobile ſimpliciter. vel intendit id, quod vobis
placet. Ex quibus, vult dicere, propterea quia ipſi probant quod corpora cœ-
leſtia ſunt innouata: virtus ergo quæſtionis eſt: ex quo iſti ponunt corpora cœ-
leſtia eſſe generata; & generatio omnis eſt ex corpore: ideo ſequitur id, quod
dictum eſt. Et ſyllogiſmus quæſtionis poteſt ſic componi: omne generans eſt
corpus agens: primum eſt generans, eo, quia apud eos generauit corpora cœle-
ſtia: ergo primum agens eſt corpus: ſed hæc litera poteſt aliter intelligi, vt ve-
lit ponere opinionem, quæ dicit Deum eſſe corpus, & tunc non dubitauit, ſed
ponit opinionem, & cauſam opinionis. & tunc vult dicere, quod hanc opinio-
nem, ſcilicet quod Deus ſit corpus, multi ſequuntur: quia aliter non pateſieret
mundum habere agens: opinatur enim quod omne agens ſit corpus, & tunc de-
terminat quale corpus ſit illud, & dicit: dici enim poteſt quod eſt corpus ſim-
plex nudum ab accidentibus: differt ergo ſecunda expoſitio a prima. & prima
vult quod Auerro. dubitat contra illos loquentes. ſecunda vult quod determi- F
nando loquitur. Deinde addit, & poſito ab eis quod cœli generentur, & attri-
buunt eis generationem modo inconſueto in corporibus inferioribus, videli-
cet quia ipſi dicunt cœlos generari, nec de re, nec in tempore, neque in loco:
hæc ſunt verba eius. & videtur mihi quod poſſunt intelligi duobus modis: pri-
mus modus eſt, quod ſit ſolutio primæ dubitationis ſecundum primam expo-
ſitionem: & ſecundum hoc vult diſtinguere generationem, ſcilicet & quædam
eſt in tempore, loco, & ex materia: vt dictum eſt lib. Phyſi. quædam autem
eſt ſine materia, & non in loco, nec in tempore, immo apud plures appellatur
ſimplex emanatio. Ad formam quæſtionis dicendum quod, ſi maior intelli-
git primo modo, eſt vera, & tunc minor eſt falſa: ſed, ſi maior intelligit ſecun-
do modo, eſt falſa, & minor vera in ſe. hic igitur eſt primus modus intelligen-
di verba iſta. ſecundus modus eſt, quod ex his velit remouere dubium, ſi tene-
tur opinio, quæ dicta eſt in ſecunda expoſitione: quoniam poſſet quis dicere ꝙ
falſum eſt, Deum eſſe corpus ſine accidentibus, ſicut dictum fuit, immo opor-
tet vt habeat accidentia: eo quia omne corpus generans habet accidentia, qui-
bus poteſt tranſmutari: Deus eſt corpus generans: ergo in prima figura Deus ha
bet accidentia, quibus poteſt tranſmutari. & ſolutio innuitur his verbis, ꝙ ma-
ior eſt vera de generatione primo modo, nō ſecundo modo, vt dictū fuit in ſolu-

A tione queſtionis primę expoſitionis. Et quia dixi corpora cœleſtia generari, nõ de re, nec in tpe, nec in loco, exponit quid eſt generatũ de re in tẽpore, & in loco, & d. in corporibus, id eſt nobis præſentibus nulla ſit generatio totaliter, ſ. ex nihilo, & dicit, videlicet attribuũt mundo agentẽ ſimilẽ agenti rerum nobis pręſentiũ: ſic reperitur in exẽplari meo: & forte litera eſt diminuta, & debet ſtare, videlicet quia non attribuitur, &c. et tunc hoc, quod diminutũ eſt cauſa eius, quod dixit, & eſt manifeſtũ per ſe. & forte litera põt ſtare, & tũc intẽtio eſt ꝙ Deus, qui facit generationẽ, totaliter eſt ſimilis agẽti nobis pręſenti aliqualiter, licet ſit differens, quod declarat. d. agens nanque nobis præſens agit ſine dubio alterãdo ens in quadam diſpoſitione. i. forma ad aliam, non de priuatione ſimpliciter ex nihilo ſimpliciter adeſſe; immo expoliat eum, id eſt ſubiectum de ſuo indumento formali, & induit eum alia forma. & ideo opinati ſunt antiqui, quod ens abſolute, id eſt ſimpliciter non generatur, nec abſolute corrumpitur. eſt ergo ſenſus, quod agens hic præſens non eſt agens eſſe ſimpliciter, ſed hoc eſſe. vnde for. generãs nõ ſimpliciter eſt cauſa.: quia Plato ſit ens, ſed quare forma Platonis fuit in materia: ideo eſt generatio ex ente ſuppoſito: Deus aũt eſt cauſa entis ſimpliciter: propter quod dicit quod antiqui ſunt opinati, quod nihil ſimpliciter generatur, id eſt, ex puro non ente, immo quidã dixerunt hominem fieri ex homine, & quod generatio nõ eſt, niſi exitus, vt dicit Anaxa. quidam

B dicũt generationẽ eſſe congregationem, vt Democritus: & hæc ſunt iã dicta in libro Phyſi. & dat cauſam illius, quod dixit, ſcilicet quod cœli non generantur generatione famoſa, & dicit: vnde conceſſo ab eis quod cœli innouantur, nequeunt declarare, quod fuit primum innouatorum: mihi videtur quod velit dicere quod, ſi cœli generẽtur generatione proprię dicta, eſſet proceſſus in infinitũ in generabilibus, & ſic nõ daretur primũ innouatorũ, immo erit ire in infinitũ: & hoc iam declarauit, & maxime in primo Cœli commen. 33. Deinde exponit quomodo hoc agens primũ non comparatur effectibus ſecundũ vnũ modũ: & videtur mihi qđ apud illos actum eſt duobus modis, ſcilicet cõpoſitũ ex materia & forma, & ſimplex & indiuiſibile, ſicut intellectus, & intelligentiæ, & corpora cœleſtia, quæ materia carent: modo vult iſta opinio qđ agens illud, ſi cõparetur ad effectum primo modo, non creat illud, ſed tñ facit materiã & formã vniri, ſi compareretur ad effectum ſecũdo modo, dicit qđ illud creat ex nihilo & hoc dicit: ſed agens apud eos materiã & formã facit generaliter, vult dicere tantum, ſi opinati ſunt ipſum habere materiam, id eſt, ſi factũ eſt cõpoſitũ: aut facit eũ totaliter, id eſt, ex nihilo, ſi factum fuerit ſimplex, ſicut opinati ſunt de parte indiuiſibili, ſicut eſt anima hominis. Et poſtquã dixit hoc: arguit contra illud. d. & ſi ſit hæc ſpecies agentis, permutat priuationẽ, id eſt, purũ nihil ad eſſe in generatione, videlicet, in generatione ſubſtantiæ indiuiſibilis, quæ apud eos

C eſt corporũ elementũ, id eſt, pars integralis, ſicut eſt anima intellectiua, & permutat eſſe ad priuationẽ, quãdo illa pars indiuiſibilis corrũpitur: & huius argumẽti potentia fuit entimematis: cuius conſequens deſtruit. d. & eſt manifeſtum, quod nullũ cõtrariũ ad ſuum contrariũ cõuertitur: & ideo priuatio nequit, id eſt, non poteſt cõuerti ad eſſe: cuius exẽplum ponit. d. quia calor non poteſt ad frigiditatẽ conuerti, & d. ſed priuatũ reducitur ad eſſe, & calidũ reducitur ad frigidum, & eſt concluſio: videtur mihi quod poteſt intelligi duobus modis: primus eſt, quod vnũ contrariũ non poteſt conuerti, ſed bene priuatum, & poſitiuũ poſſunt reduci ad ſua contraria, licet non conuerti in naturam aliorum, & ecõuerſo: vel litera eſt diminuta, & debet legi: ſed quod priuatum reducatur ad ens, & calidũ reducatur ad frigidũ, & econuerſo, eſt impoſsibile: & tunc reduci idẽ eſt, quod conuerti: & ſermo vtroque modo manifeſtus eſt per ſe.

Sed accidit locus queſtionis: qm̃ Auer. habet quod conuertitur id, qđ videtur neceſſariũ: quod. n. vnũ oppoſitũ cõuertatur in naturã ſui oppoſiti non incõueniit: quoniã Sortes in potẽtia fit Sortes in actu: & etiã nullũ inconueniẽs videtur, ſi conuertatur illo nõ permanenti: vnde calidũ conuertitur in frigidũ calido corrupto ſine dubio: ſic põt dici in propoſito. Dicendũ pro Auer. quod ipſe ſupponit, quod in omni tranſmutatione eſt ſubiectum recipiens terminum, vt Dubitatio. Solutio.

alias declaraui: modo arguit ſic: ſi ex nihilo aliquid ſit factum, & habet ſubiectum, oportet vt eius ſubiectū ſit ipſa ſimpliciter priuatio, & tunc pura priuatio conuertitur in naturam entis receptiue cum eius permanentia: & hoc intendit Auerroes: id autē, quod dictum eſt, nihil eſt: quoniam, ſi calidum in frigidum tranſmutatur, illud eſt, quia calidū actu eſt potentia frigidum ratione materiæ, & ſimiliter de Socrate in potentia: ſed quod calidum conuertatur in naturā frigidi, ſicut natura materiæ in naturam formæ recipiendo illam, ſine dubio eſt error purus: & hoc eſt in primo Phyſic. commē. 71. & ego expoſui illud in libro de intellectu. Et debes ſcire quod hæc ratio tenet ſuppoſitis principijs Auerrois: ſed, ſecundum nos non eſt dicendum omne factū indigere materia: & poſtquam reprobauit illam, dicit confirmationem ſui argumenti, ex hoc, quod cogit alios alterius ſectæ, & dicit: & ideo dixit Mohanzela, vel Mohatinilla, id eſt, alia ſecta loquentium, quod priuatio eſt quædam ſubſtantia, ſed putat quod ipſa ſubſtantia ante mundi creationem nuda erat denudatione eſſe: ecce igitur, quomodo argumentum Auerrois valoris fuit maximi: quoniā; propter ipſum oportet illos dicere illam ſecundam opinionem mirabilem: & poſtquam dixit hoc, vult remouere rationes illorum, & dixit: & notandum quod auctoritates, ex quibus meditantur quod res ab aliqua re non fit, id eſt, quod detur creatio ex nihilo, erroneæ ſunt: & fortior illis eſt illud, quod dicunt, ſcilicet quod, ſi ſemper res de re deberet fieri, procederet ad infinitum: & conſequentia eſt manifeſta per ſe apud eos: quoniam, vel oportet venire ad primum generatum ex nihilo: vel ſemper quod generatur, ex ente priori generatur: ſi primum, habeo propoſitum: ſi ſecundum, cum illud eſſe in potentia non ſit niſi materia, quæ non poteſt ſtare ſine forma, ideo ante factum fuit ens actu: ergo illud non fuit primum, & ſic de illo erit, & tandem in infinitum ibitur, ideo conceſſerunt primum hominem, vt dicit Auerroes in libro Phyſi. Reſpondet: ſicut dixit eis. 5. Phyſi. commen. 13. & in 8. illius commen. 47. & in prima diſputatione huius, in ſolutione ſexti dubij, & dicit, ad hoc reſpondendum eſt, quod hoc impoſsibile eſſet, ſi generatio procederet recte: quia ſequitur ex hoc reperiri infinitum in actu, ſed circulariter non eſt impoſsibile: quod exponit dicens, videlicet, quod ex aere fiat ignis, & ex igne aer ad infinitum circulariter cum æterno ſubiecto. E

13. quæſtio. Sed in hac ſolutione eſt locus quæſtionis, quomodo valeat illa conſequentia: ſi generatio entium procederet recte, ergo eſſet actu infinitum: quoniā poſſet quis dicere, quod aer ſit ex igne, & ignis ex quinto corpore, & quintum corpus ex ſexto, & ſic in infinitū, non tamen cum permanētia eorum: ſed iſtud declaratum eſt in ſecundo perygeneſeos commen. 36. & videtur mihi quod poteſt primo deduci accipiendo propoſitiones ibidem declaratas: quarum prima eſt, quod ſi ignis ſit ex alio elemento, vel corpore, oportet vt contrarietur illi, vel ſecundum omnes qualitates, vel ſecundum alteram. Verbi gratia, ſi ignis ſit ex aqua, planum eſt quod ignis contrariatur ei ſecundum ambas qualitates, & ſi ignis ſit ex aere, tantum in vna ei contrariatur. Et ſecunda propoſitio eſt, quod ſi vnum contrarium eſt in rerum natura, oportet & reliquum: & hoc intelligit bono modo, ſicut dicam loco eius: & hanc declarauit Auerroes. 2. Cœli commen. 18. Et in his deducitur conſequentia duobus modis: & prima deducitur: quoniā, ſi ignis ſit ex corpore quinto, tunc contrariabitur illi ſecundum vnā qualitatem, vel ſecundum ambas: ſi ponitur ſecundum vnam, et quintum corpus ſit ex ſexto: tunc oportet vt ignis conueniat ei cum illo ſexto, & contrarietur, vt ibidem declaratum eſt, ideo ibidem concludit Ariſt. tex. illo: quod, ſi infinita eſſent elementa, infinita eſſent contraria in vno elemento, vt apparet, vide ibidē. Ex ſecūdo poteſt argui ſic: ignis eſt: ergo quintū corpus eſt, quod eſt ſuū cōtrariū per ſecundam: & eadē ratione: ſi quintū eſt, erit & ſextū: & ſic, ſi daretur generatio in directū, erit ire in infinitū, vt apparet: & ſic, aliqualiter eſt declarata conſequentia iſta: ſed melius ibidē exponitur, pro nunc ſit dictum in tantum. Et poſtquā reſpondit ad hanc, vult dare ſolutionem alterius, & dicit, & fortior opinio, id eſt, & fortius argumentum probabile ad aſſerēdum quod totum vniuerſum innouatur, tale eſt, & ſyllogiſmum ponit in forma ſic: illud, quod cua-

A dere nequit a nouitatibus, eſt nouum: ſed totum ſic ſe habet, vult dicere, quod non poteſt euadere a nouitatibus: ergo, &c. id eſt, ergo eſt nouus: ſed Auerroes redarguit iſtud, declarando non concludere quod volunt, & dicit, ſed nos dicimus quod in hac probatione maxima eſt comprenſio: ipſi enim non dicunt qđ illud, quod non euadet a nouitatibus in præcedenti, ſit nouum de nihilo: vult dicere quod non concludit argumentum, quod mundus ſit ex nihilo: quia deberet ſumere in maiori, omne nouum ſit ex nihilo: quod eſt falſum ideo non concludit mundum eſſe ex nihilo, & tamen ponunt quod totum innouatur de nihilo: & poſtquam arguit cõtra maiorem, arguit contra minorem: eſt enim minor, qđ vniuerſum totum eſt nouum: contra arguit. d. Præterea, illud ſubiectũ, qđ apud eos prima materia vocatur, non euadet de corporeitate, vult dicere, eſt ſemper ſub forma corporis, & corporeitas abſoluta apud eos non innouatur: quoniam corpus ſub ratione, qua corpus, eſt ſempiternũ: & per conſequens falſum eſt, quod vniuerſum ſit nouum: quia, tunc ſingulum eius eſſet nouum cuius contrarium dicunt, vel ſequitur ad eos. Deinde verificauit maiorem taliter, qualiter nõ eſt ad propoſitum eorum dicens, & propoſitio dicta ab eis ꝙ id, quod non euader a nouitatibus, eſt nouum, id eſt, in tempore factum, non eſt concedẽda, vult dicere abſolute, niſi de eo, quod non euadet de vno innouato, vult dicere, niſi ſit innouatum ſine materia: ſed id, quod non euadet a nouitatibus in vna gene-

B ratione principium non habentibus, vult dicere, quæ nouitates non habẽt principium, non ſequitur eo, quod ſubiectũ eorum nouitatum ſit nouum: vult igitur dicere, quod duplex eſt nouum: quoddam factum ex materia in loco, & in tempore: & quoddam factum nouitate carente principio materiali, & loco, & tempore: dico ergo quod maior debet ſic verificari: omne nouũ nouitate primo modo ſit in tempore, ſed nouitate ſecundo modo non oportet: & per hoc habetur ſolutio ad argumentum ad formã. Et poſtquã ſoluit iſta duo motiua iſtius ſectæ, ſoluit motiuum alterius ſectæ, & dicit: quia loquentes idcirco, videlicet, de ſecta Aſſariæ conati ſunt applicare ad prædictam propoſitionẽ aliam, videlicet, quod impoſsibile eſt inuenire nouitates infinitas, vult dicere effectus infinitos vnus poſt alium, ſcilicet principium, nec finẽ habentes, ſoluit. d. & hoc eſt apud philoſophos neceſſariũ: & poteſt intelligi hoc, ſcilicet quod non procedatur in infinitũ, eſt apud philoſophos neceſſarium: qm̃, ſecundum philoſophos nõ proceditur in infinitum, ſcilicet in eſſentialiter ordinatis, & poteſt intelligi: & hoc, id eſt, ire in infinitum eſt neceſſarium apud philoſophos: concedunt enim in accidentaliter ordinatis ſucceſsiue proceſſum in infinitum: & addit, patet ergo qđ hoc inconueniens, & multa alia ſequuntur loquentes, & eorum ſequentes: & ſunt ſine dubio pluſquam inconuenientia philoſophos ſequentia: & forte vult

C dicere, quod patet hoc, ſcilicet proceſſum in infinitum in eſſentialiter ordinatis ſequitur ad loquentes: quoniam, vt declaratum eſt, omne generatum nouiter eſt ab alio nouo generato, & ſic in infinitum: vel poteſt intelligi quod hoc, ſcilicet illud, quod dictum eſt, iam ſequitur loquentes: & inconueniens fuit, quod natura non entis mutetur ad naturam entis, & multa alia, quæ tibi dicta ſunt. Et forte intendit aliud, ſed non curo: & poſtquam dixit hoc, reprehendit eos in alio. d. rurſus dicimus quod id, quod poſuit, videlicet, quod vnum & idẽ, quod primum principium eſt, efficit omnia mũdi entia abſq; aliquo medio, poſitio falſa eſt, et contra ſenſum, ſcilicet quod nos inuenimus in mundo multa entia minime agentia: vel forte iſta litera debet ſic legi. rurſus dicimus quod id, quod poſuit quod vnum & idem, quod primum principium eſt, efficit omnia mundi entia, ſcilicet quod, pro quia nos inuenimus multa entia minime agentia, id eſt, quæ nullo modo agunt, eſt contra ſenſum, quia videmus ignem agere, & reliqua vel litera eſt corrupta, & debet intelligi quod nos inuenimus multa agentia ipſorum entiũ: & tunc lymine, eſt ſuperfluum, & quomodocunque, ſenſus eſt vnus, ſicut apparet in eius verbis. Et poſtquã dixit totum hoc, vult diſſoluere aliud motiuum, & dicit, ſed fortior allegationibus eorũ. i. fortiſsima argumentatio eſt ſuper hoc, qđ ſi agẽs actus eſſet, vult dicere eſſet effectus, procederetur neceſſario ad infinitũ, vult dicere qm̃ ageret inquantũ cauſatus ab alio, & eadem ratione illud, quod

cauſauit ipſum,& ſic inde. Reſpondet.d.ſed nos dicimus quod hoc bene ſequetur.ſi agens eſſet agens inquantum actus,id eſt,cauſatus,& mouēs eſſet mouēs, inquantum mobile:ſed non ſic ſe habet,immo agens eſt agens inquantū eſt ens in actu:quare priuatum,id eſt,ens in potentia,non agit aliquid:& ex hoc ſequitur ſine dubio quod agentia prouenitunt ad vnum agēs,quod nullum in eo agit, immo eſt omnino,& ſimpliciter immobilis,& incauſatus, & omnia cauſans. Debes ſcire,quod agens non agit inquantum non ens priuatum,nec inquantum ens factum,ſed inquātum ens in actu: iſto modo enim eſt ratio communis entibus ſeparatis,& materialibus:ideo argumentum illorum nihil eſt. Et poſtquam remouit opiniones loquentium,et eorum argumenta,recapitulat illa,quæ dixit; & ordinat ſe ad dicenda,& excuſat ſe de ſuo modo dicendi, & ſermo ſuus eſt manifeſtus per ſe. Et cum fecerit hoc, ſtatim incœpit ſoluere argumentū Algazæ.& dicit: facta igitur hac excuſatione,dicimus quod id, quod dixerat Algazel, videlicet, quod ſi ſupremum principium tantum ſeipſum intelligeret, ignoraret omnia,quæ creauit: bene ſequitur, ſi illud, quod intelligit de ſeipſo, eſſet aliquid præter entia abſolute: ſed illud,quod ponunt, vult dicere philoſophi,ſcilicet quod illud, quod intelligit de ſeipſo, ſunt entia in nobiliori eſſe, quod fieri poteſt,ſcilicet quod ipſe eſt intellectus,qui omnium entium eſt cauſa, non quod ipſe intelligat entia abſolute, ſcilicet inquantum ſunt eſſe, quod ipſe ea intelligit, ſicut noſter intellectus ſic ſe habet:& exponit illud.d.& intendit, ſcilicet philoſophi dicere, quod ipſe Deus entia poſteriora ab eo non intelligit eo modo, quo nos ea intelligimus,immo modo, quo nullus intellectus præter eum ea intelligere poteſt:hoc autem probat.d. ſi enim alius intellectus entia intelligeret illo modo, quo Deus benedictus intelligit ea,ergo communicaret cum eo in ſui natura:quod eſt falſum:quoniam, tunc darentur duo prima principia ſimpliciter æqualis perfectionis:eo quia ſcientia,& ſcitum in primo vniūtur omnibus modis:ideo,ſi eſſet aliquod ſciens ſcientia Dei, & ſecundum modum eius præciſe, ſine dubio eſſet alius Deus eiuſdem rationis cum eo: propter quod concludit.d.& eſt manifeſtum quod Deus ab alijs in hac proprietate differt expreſſe,& inde vlterius concludit aliud.d.& ideo cauemus nobis concedere,quod de ſcientia ſit vniuerſalis, nec particularis: cuius rationem ponit, quæ debet ſic componi.ſcientia vniuerſalis, & particularis cauſantur ab entibus,& ſunt generabiles & corruptibiles, hæc eſt maior: ſed ſcientia Dei nec cauſatur a rebus, nec eſt generabilis,nec eſt corruptibilis:ergo in ſecunda figura, ſcientia Dei nec eſt vniuerſalis,nec particularis: & hoc diffuſius tractabimus in ſequentibus, quando tractabimus de ſcientia Dei. Deinde aliqualiter declarat iſtud d.dicimus tamen ad præſens, quod hæc quæſtio duo habet membra.quorum vnum eſt,quod ſi ipſe Deus intelligeret entia, prout ſunt eſſe ipſius,ſequitur quod Dei intellectus eſſet generabilis,& corruptibilis. & componitur ſyllogiſmus ſic: omne cauſatum ab alio eſt generabile & corruptibile. per te,intellectus diuinus cauſatur a rebus: ergo erit generabilis & corruptibilis. Deinde infert ſecundum.d. & quod nobilior ex viliori perficeretur.& ſyllogiſmus componitur ſic. Deus eſt nobiliſsimum: Deus perficitur per ipſas res generabiles viles:ergo nobiliſsimum perficitur a vili. Deinde arguit dicēs: vnde,ſi ens ſubſtantia ab intelligibilibus rerum,& earum ordine differret: ergo oporteret dare huic intellectum,qui non eſt comprehenſio formarum entiū, ſicut in ſe in gradu,& ordine:vult dicere,ſi litera non eſt corrupta,quod formæ rerum non eſſent comprehenſæ in gradu aliquo,nec in ordine aliquo: & ſic eſſent inordinatæ,.& ſic non haberent eſſe cognitum, ſicut ſunt in ſe, & in ordine: & hoc habet Auctro.pro inconuenienti, ideo concludit. vnde, poſtquam iſta dua ſunt falſa,ſcilicet quod Deus perficitur a vili,& generatur,& corrumpitur, & ſecundum quod res non ſunt comprehenſæ in gradu, & ordine:ſequitur illud,quod ſeipſum intelligit,ſint omnia entia, ſed in nobiliori eſſe,quam illud,quod habent in ſeipſis.

Sed hic est locus quæſtionis:quia,prima ratio nō videtur valere: quia intellectus noſter cauſatur ab intelligibilibus,& tū nō eſt generabilis,propoſi-

Agens agit, inquātū eſt ens in actu.

Dubitatio.

A tio enim. d. quod omne cauſatum eſt generabile & corruptibile, eſt propoſitio falſa in multis, vt iam dixi. tertia ratio non videtur neceſsitatem habere: quoniam, ſine dubio poſſet quis dicere, quod res ſunt ordinatæ in ſuis naturis: & ideo, non oportet, vt ordo earum ſit res comprehenſa ab aliquo: vnde videmus, quod ſi ſub poſsibilitate principis ſit aliquod ens ordinem habens, in eo princeps ordinem non ponit, nec oportet de ordine illius ſcientiam habere: ita dicere aduerſarius, quod in naturis rerum eſt ordo de ſe, ideo poteſt ibi eſſe, dato ꝙ nullus ibidem conſideret: & ſic iſtæ duæ rationes videntur multum debiles.

Pro intellectu iſtarum primo debes ſcire, vt declaraui in lib. de intellectu, quod ſcientia noſtri intellectus eſt per accidens corruptibilis, ſicut apparet: quoniam ſcientia illius conſiſtit circa formas rerum, quæ conſeruantur in imaginibus ibi colligatis, quibus deſtructis, per accidens deſtruitur, ſicut vniuerſale corrumpitur ſecundum corruptionem indiuidui: ergo apparet quod omne intelligēs aliud a ſe, aliqualiter reſpectu illius rei intellectæ corrumpitur ſaltem per accidens. Ex hoc apparet inconueniens Auer. ſcilicet quod ſequitur ꝙ Deus eſſet generabilis iſto modo, ſaltem per accidens, vt dixi: vel poteſt dici ꝙ generari & corrumpi poſſunt accipi duobus modis: vno modo proprie pro eis, vt dicta ſunt in primo de generatione: alio modo, prout dictum eſt: ꝙ cum difficultate intelligitur, videlicet generari pro omni dependentia, & corrumpi pro oppoſito illius: & tunc inconueniens Auerro. eſt, quod ſequitur, ꝙ intellectus Dei eſſet generabilis, id eſt dependens ab alio: quod eſt falſum: quoniam eſt primum ſimpliciter independens: propoſitio. d. quod omne cauſatum eſt generabile, eſt vera ſub iſtomet ſenſu, vt vides.

Scientiā nr̄i intellectus ē per accidēs corruptibilis.

Generari & corrūpi dupliciter.

B Pro intellectu ſecundo, debes ſcire quod omnes res cauſatæ, oportet vt contineantur in cauſis, ſicut ſunt: quoniam, ex quo ſunt cauſatæ ineſſe ſimpliciter, & ineſſe tali, oportet vt contineantur in vnoquoque: ideo oportet ꝙ omnes res, ſicut ſunt ordinatæ, ita oportet vt contineantur in ſua cauſa: modo, ſi earum cauſa prima eſt intellectus, oportet vt contineantur, ſicut in puro intellectu: quod eſſe non poteſt, niſi ordo rerum ſit ordo intellectus a prima cauſa: ideo inconueniens eſt, ꝙ res ſint in ſe ordinatæ, & tamen non ſint comprehenſæ a cauſa ſub tali ordine. illud autem, quod de principe dicebatur, non eſt ſimile: quoniam res exiſtentes ſub principe, non ſunt cauſatæ a principe: ideo ordo earum non oportet, vt contineatur in intellectu principis. Et præterea, non inconuenit quod res ſecundum ſe ſint ordinatæ, & tamen earum ordo eſt ab alio, ſicut eſſe earum eſt ab alio: & ſic apparet virtus illarum rationum. Et poſtquam dixit hoc, vult modo declarare illud, quod dixit in exemplo, & dicit ſed quomodo vnū & idem ens gradus habeat diuerſos in ſuo eſſe, manifeſte apparet ab anima. color enim gradus habet diuerſos in ſuo eſſe

Res cauſatæ continentur in cauſis.

C adinuicem differentes in nobilitate: vilior enim ſuis gradibus eſt ille, quē habet in materia. Deinde habet nobiliorem eo, ſcilicet in viſu: quare ex viſu comprehenditur ipſe color, ex materia minime: propterea declaratū eſt in naturalibus, quo modo color habet eſſe in virtute phantaſiæ, quę eſt nobilior, & ſimplicior eſſe quam in viſu habet. Deinde habet nobilius eſſe iſto in memoriæ virtute: ſed, quomodo ſit hoc, ego declaraui in tertio de anima, in expoſitione commē. 6. vide. Deinde habet in intellectu eſſe nobilius alio, præcedentibus gradibus. etiā dicunt peripathetici quod adhuc eſſe habet & aliud nobilius omnibus prędictis, ſine aliqua comparatione, ſcilicet in ſcientia Dei, quo modo nobilius illo conſiderari non poteſt, vult dicere conſideratione vera. Et poſtquam dixit hoc, vult ponderare alia dicta Alga. & primo dicit id, quod tantum narrauit Alga. nomine philoſophorum in intelligentiarum ordine, & modo influentiæ iſtarum, & in earum numero non eſt demonſtratum, nec determinatum a philoſophis, & ideo de hoc nihil in libris antiquorum reperitur. Deinde ponderat aliud, quod circa idem dixit Alga. & dicit: ſed id, quod dixit nomine philoſophorum, ſcilicet omnia principia ſeparata in inſeparata a primo principio influunt, id eſt emanant, & quod ex fluxu vnius virtutis huius mundi ſic mundus vnus, & eius partes inuicem colligantur, ita quod totū vniuerſum erga vnam tendit actionem, ſicut corpus vnius animalis, quod eſt vnum in colliga-

done, & plura in virtutibus, & membris, & operibus: dicimus quod hoc eſt con D
ceſſum ab omnibus philoſophis: quod declarat, dicẽs, corpus. n. ſupercœleſte ſi-
mile eſt vni aiali, & ſuus motus diurnus, qui eſt totius cõgregati, qui eſt cõis om-
nibus cœlis, ſimilis eſt vniuerſaliter toti motui locali eiuſdem animalis, & mo-
tus particulares cœlorum ſimiles ſunt motibus particularibus membrorum ip-
ſius animalis: & eſt philoſophis manifeſtum quod in animali vna eſt virtus, ex
qua ſit vnum, & ab eadem omnes virtutes ipſius erga vnum opus tendunt, ſci-
licet in regimen, & conſeruationem ipſius corporis, & dicit, & hæc virtus col-
ligatur cum virtute a primo principio influente: & poteſt intelligi a Deo, & po
teſt intelligi a primo principio ipſius animalis. Deinde arguit per locũ a maio-
ri. d. vnde, ſi hoc neceſſarium eſt in vno animali, ſcilicet quod vnam habeat
virtutem ſpiritualem in omnibus ſuis partibus extenſam, ex qua virtus, & mẽ-
bra illius fiunt vnum, & idem, & omnes eius virtutes fiunt vna, & eadẽ, & ope
ratio partium entium ad modum ſimilis operationi partium animalis ad illud
animal. ſequitur ergo ꝙ oportet quod ſit vna hæc virtus ſpiritualis, ex qua col-
liguntur omnes virtutes ſpirituales, & corporeæ, & eſt vnigenea extenſa in
toto vniuerſo, alioquin nullus ordo ſequitur in hoc mundo. Debes ſcire
quod hæc virtus non extenditur corporaliter, ſicut anima aſini per eius mate-
riam, ſed extenditur, ſicut iam in ſolutione. 12. dubij dictum eſt, vel ſpecia-
liter ratione eſſe, vel ratione operationis ordinatæ ad vnum: vide ibidem. E
Deinde remouet dubium: poſſet enim quis arguere quod iſta virtus eſſet multa,
quia ex ea proueniunt multa, ſoluit, dicens, & non ſequitur ex intenſione vnius
virtutis in pluribus, quod ſit in ipſa virtute pluralitas, ſicut opinati ſunt multi,
videlicet quod ab vno principio influit vnum, ſcilicet prima intelligentia, &
ab illo influit pluralitas, ſicut putauit Auicen. poſt concludit concluſionem. d.
patet ergo ex iſtis, quod pluralitas poteſt procedere ab vno: & ſic apparet ſo
lutio argumenti Auicen. & totum hoc declaratum eſt hic. Deinde vult,
ſecundum me, innuere ſecundam ſolutionem ad idem argumentum, & d. rur-
ſus ex aliorum principiorum ſeparatorum eſſe conſiſtat in eo, quod imaginan
tur de primo principio, vult dicere ꝙ cauſæ diuerſæ rerum ſeparatarum fiunt
ex eo, quod de primo diuerſa intelligunt: vnde, quia Deus eſt multiplex ſecun-
dum intellectionem, ideo poſſunt de eo multi intellectus prouenire. Et hoc decla
rat. d. & non eſt impoſsibile quod ab vna. & eadem re ſumantur diuerſæ ima-
ginationes: ſicut non eſt impoſsibile quod ex aliqua pluralitate ſumatur vna
imaginatio: quod declarat. d. nos enim omnia corpora ſupercœleſtia in diur-
no motu vnam, & eandem rem imaginamur: quare omnes mouentur in hoc
motu ab vno motore, ſcilicet motore orbis ſtellarum fixarũ: & reperimus alios
orbes particulares, & diuerſos habentes motus: quare oportet ꝙ ipſi motus di- F
uerſi procedant a motoribus quodammodo diuerſis, & quodammodo ſunt vnũ.
vult dicere quod quodammodo ſunt vnum, prout colliguntur in motu ſupremæ
ſphæræ, vult dicere ſunt vnum: ponit exemplum. d. quare, ſicut aliquis imagi-
natus eſſet ꝙ membrum commune alijs membris cuiuſdam animalis, vel virtus
animalis ab eodem animali auferatur, ſimiliter omnia illius animalis mem
bra, & omnes eius virtutes, ſimiliter corpus ſupercœleſte ſub ſe habet cũ ſuis
motoribus virtutes: & tandem, ſic ſe habent principia mundi, & ipſius partes
cum primo principio, vult dicere, ſicut dictũ eſt in animali. Deinde ponit aliud
exemplum, d. vnde dicunt philoſophi, quod mundus eſt vere ſimili vni ciui-
tati: quare, ſicut vna ciuitas ab vno rege, ſeu principe regitur, & conſeruatur,
& multi principatus ſubijciuntur illi principi, ſimiliter recte eſt in mundo: &
oſtenſum eſt a nobis ſuperius. Debes ſcire, quod Deus eſt vnus ſimplex, &
tamen põt a multis intelligi, & ideo poſſunt ab eo prouenire multa, eo modo,
quo ab vno intelligibili ꝓueniũt multi intellectus. Et ideo, non incõuenit quod
ab vno per modum, quo intelligibile cauſat intelligens, proueniant multa, vt
declarauit etiam ipſe. 12. Meta. commen. 44. & ex hoc apparet alius modus in-
telligendi dictum primi magiſtri, cum dicitur ab vno, inquantum vnum, non
prouenit niſi vnum, intelligitur non per modum, quo intelligere cauſat intel-

Licet Deus ſit vnus ſimplex, tñ põt a multis itelligi, et ſic ab vno proueniũt multa.

A ligens: & tu videas ea, quę dicta ſunt in ſolutione. 12. Et poſtquam dixit hunc modum, dicit alium, quomodo primus dat eſſe reliquis ſeparatis. d. amplius declaratum eſt a philoſophis, illud, quod dat finem entium ſeparatorum a materia, eſt illud, quod dat eis eſſe: forma enim, & finis ſunt vnum, & idem in hac ſpecie entium, vult dicere ſeparatorum: ergo illud, quod dat finem entibus, illudmet dat formam: et illud, quod dat formam, eſt agens: apparet idcirco, quod primum principium eſt omnium iſtorum principium, ſcilicet agens, & forma, & finis. vnde ſyllogiſmus poteſt componi ſic: dator formę ipſis rebus eſt agens: primus motor eſt dator formę entibus ſeparatis: ergo eſt agens. maior eſt manifeſta ex definitione agentis. minor probatur in litera ſic. dans finem in illis dat formam: ſed primus motor dat finem in illis: ergo dat formam. maior proſyllogizatur: quoniam quę ſunt vnum, & idem, dator vnius illorum eſt dator & reliqui: forma, & finis in illis ſunt vnum, & idem: ergo dator vnius, ſcilicet finis eſt dator formę: & ſic apparet, qualiter eſt agens finis, & forma omnium ſeparatorum entium ſine dubio. Et poſtquam dixit modum, quomodo primum eſt cauſa reliquorum, dicit quomodo eſt cauſa ſenſibilium, &. d. qualiter tamen principium primum ſic ſe habet cum entibus ſenſibilibus, diximus quod ipſum dat eis vnitatem, & eorum vnitas cauſa eſt colligatiuę pluralitatis ab illa vnitate. & ideo eſt principium horum entium, ſcilicet efficiens, forma, & finis, & quodlibet entium appetit eius fi-
B nem cum motu, ſcilicet prout erga eum mouetur deſiderans finem. homo tamen, vult dicere deſiderat finem voluntarie, et alia naturaliter: quod intelligitur quod homo duobus modis, ſcilicet naturaliter, & voluntarie, alia tantum naturaliter. Deinde ponit id, quod manifeſtum eſt hic. d. ſed illud, quod notum eſt hic, quod motiuum, ideſt argumentum pręd ictorum philoſophorum ad opinandum, quod entia procedunt gradatim a primo principio ſecundum localem ordinem cœlorum, fuit, quod ſuprema ſphęra, vt apparet, nobilior eſt ſuis inferioribus, & alię ſphęræ eundem ordinem ſequuntur in ſuo motu, vult dicere quod ſemper ſuperior eſt nobilior: & totum hoc dixi, quare conati ſunt opinari illud, quod Alga. narrauit, ratione ipſorum in ordine ipſorum principiorum, vt prędicauimus, & ideo continuat ſe, & eius ſermo eſt manifeſtus per ſe.

ALGAZEL.

AIt Alga. Reſponſio Secunda eſt, quòd qui tenet primum non intelligere, niſi ſeipſum, inducitur ad hoc ex timore pluralitatis. nam, ſi dicitur quòd intelligit aliud, neceſſe eſt vt ſit in
C intellectu eius pluralitas, & alietas, cum intelligat ſeipſum, & aliud. Et hoc profecto neceſſe eſt eſſe in cauſato primo. vnde oportet vt non intelligat, niſi ſeipſum. nam, ſi intelligeret aliud, id eſſet aliud a ſe ipſo, & indigeret cauſa, quæ eſt alia a cauſa ſui ipſius: & non reperitur cauſa, niſi cauſa ſui ipſius: quare eſt primum principium: ergo oportet vt non ſciat, niſi ſeipſum: & aufertur pluralitas, quę facta eſt hoc modo. Si autem dicet, ex eo quòd intelligit ſeipſum, oportet vt intelligat ꝙ ſit principium, dicimus, ſi ſequitur hoc ei, aut erit ex cauſa? aut ſine cauſa? Si ex cauſa, tunc non datur cauſa, niſi primum principium, & eſt vnum, & non poteſt imaginari quòd proueniat ab eo, niſi vnum, & iam prouenit, & eſt ſubſtantia cauſati, igitur ſecundum quomodo proueniet ab eo? Si vero ſine cauſa, ſequerentur ad eſſe primi entia multa abſq; cauſa, & ſequeretur ex eis pluralitas. Si autem hoc non intelligitur, ex eo quòd neceſſarium in eſſe, non erit niſi vnum, & additum vni eſt poſsibile, & poſsibile indiget cauſa, tunc hoc ſequitur in cauſa-

to, ſi fuerit neceſſarium in eſſe.ex ſe igitur eſt inconueniens dictum eo D
rum, ꝙ neceſſarium in eſſe eſt vnum.Si vero fuerit poſsibile, impoſsi-
le eſt eſſe ſine cã:& non eſt ei cã:igitur non intelligit eſſe ſuum.& non
eſt de neceſsitate cauſati primi vt ſit poſsibile in eſſe. nam poſsibilitas
eſſe eſt neceſſaria omni cauſato. cauſatum aũt ſcire cauſam non eſt ne-
ceſſarium in eſſe ſui, ſicut cauſam ſcire cauſatũ non eſt neceſſarium in
eſſe ſui.ſed fieri ſcientiam in cauſato eſt magis manifeſtum, q̃ fieri ſciẽ
tiam in cauſa.igitur declaratum eſt ꝙ pluralitas, proueniens in ſcien-
tia eius de principio, eſt falſa.nam non habet principium, & non eſt
de neceſsitate eſſe cauſati. & hoc etiam non poteſt euadi ab eo.

Inducit Alga.arguentem ſic, ait Alga.ſecunda reſponſio hęc eſt, quicunq; opi
natus fuit ꝙ primus intellectus non intelligit niſi ſeipſum, nequit.ſ.non decet re-
prehendi de conſecutione pluralitatis, vult dicere, quia ad eũ nõ ſequitur Deum
eſſe plura, quod exponit.d.ſi enim diceretur ꝙ ipſe intelligeret alia pręter eum,
ſequitur quod in ſuo intellectu eſſet pluralitas, & differentia, videlicet intelligẽ-
do ſe, & id, quod differt ab eo:& hoc ſequitur in primo cauſato, vult dicere, ſi in- B
telligeret aliud:quare patet, ꝙ non intelligat niſi ſeipſum vnde ſyllogiſmus po-
teſt ſic componi: omne intelligens aliud eſt compoſitum aliqua compoſitione:
ſed per te Deus, & primum cauſatũ intelligunt aliud a ſeipſis: ergo ſunt cõpoſi-
ta aliqua cõpoſitione:ſed quomodo omne intelligens aliud eſt aliquo modo com
poſitum, multotiens declaratum eſt, ideo pro nunc nolo immorari. Secundo ar-
guit, dicens. Si enim aliud pręter eum intelligeret, indigeret de alia cauſa præter
ſuipſius cauſam, quę eſt primum principium: quare non oportet quod intelli-
gat niſi ſeipſum. Et hic ſyllogiſmus componitur ſic, omne intelligens aliquid
extra ſe, habet cauſam aliquam priorem ea:ſed primum principium per te intel
ligit aliquid extra:ergo erit aliqua cauſa prior eo: quod eſt ſimpliciter falſum.
propter quod dicit, & ſi ſic, vult dicere, ſi Deus non intelligit, niſi ſe: reprobata
eſt pluralitas, vult dicere in eo hoc modo. Deinde ponit ſolu.quandam, quam
refutat, dicens, & ſi forte aliquis diceret, quod intelligendo ſeipſum, ſequitur ꝙ
intelligat ꝙ eſt principium.& per conſequens intelligeret priuatum, & ſic plu-
ra. Contra hanc ſolutionem inſtat.& licet ſuus ſermo poteſt duobus modis or
dinari, attamen ordinabo ipſum vno modo nunc:poſtmodum videbimus de alio
in ſolutione dubij, quoniam Auerro reformabit illum. dicit ergo, nos dicimus
quod hoc, vult dicere iſta intellectio ſui, inquantum principium, ſequitur ex cau
ſa, aut ſine cauſa: vult dicere, quod ſi dicatur quod Deus intelligit ſe principium F
neceſſarium, intellectio illa habebit cauſam, vel non: ſi ex cauſa, vult dicere,
ſi habet cauſam, non eſt alia cauſa niſi primum, vult dicere cauſa illius non erit,
niſi ipſemet Deus, qui eſt vnus. ſed hoc eſſe falſum oſtendit, d.& non debet ima
ginari, quod ab eo procedat niſi vnum, ſed ab eo proceſſum eſt cauſatum, id eſt,
primus intellectus factus: ergo qualiter ab eo procedere poteſt, vult dicere in-
tellectio illa. ergo virtus ſyllogiſmi in hoc conſiſtens, ab vno non prouenit niſi
ſolum vnum: Deus eſt vnus, & ſimplicisſimus: ergo ab eo non niſi vnum pro-
uenit.ergo, vel ab eo nihil procederet primum cauſatum, vel ab eo non procedit
iſta intellectio. Deinde deſtruit aliud membrum.d.ſi ſine cauſa, ergo & hęc con
ſequentia, vult dicere entia poſteriora in natura cauſati neceſſaria eſſe de ſe, re-
probata eſt eorum opinio, ſcilicet quod neceſſarium eſt eſſe vnum; & videtur
quod velit dicere, quod ſi intellectio illa ſit ſine cauſa, ergo omnia poſteriora
ſunt neceſſaria de ſe:quoniam a pari, ſicut illa intellectio eſt ſine cauſa, ita &
reliqua poſteriora conſequentia erunt ſine cauſa, & ſic erunt de ſe neceſſaria
cuius declarationem ponit.d.ſi vero impoſsibile eſſet, indigeret igitur de cauſa:
vult dicere quod ideo ſunt neceſſaria a ſe, quoniam omne cauſatum eſt poſsibi-
le:& omne non cauſatum eſt neceſſarium, & addit: ſed ipſe non habet cauſam,
ergo ſuum eſſe non poteſt intelligi: & forte hoc verbum eſt minor huius ſyllo

A giſmi, cuius maior eſt. omne intelligens aliquid habet cauſam: Deus non habet cauſam. ergo non intelligit ſe: & ſic iſta erit tertia ratio. ex quibus Alga. voluit reprobare opinionem philoſophorum in eo, quod dicunt, quod Deus non intelligit niſi ſe tantum.

AVEROES.

AIt Auer. Hæc eſt ratio eius, quam affirmat primum intelligẽre id, cuius eſt cauſa. quoniam dicitur, ſi non intelligit ex ſe ꝙ ſit principium, intelligere quidem ſeipſum eſt intellectio diminuta. Quæſtio autem Alga. in hoc eſt. q̃m, ſi intelligit id, cuius eſt cauſa, non euadit, aut erit hoc ex cauſa, aut ſine cauſa. ſi autem ex cauſa, igitur primum habet cauſam. ſed primi non eſt cauſa: ſi vero fuerit ſine cauſa, neceſſe eſt vt proueniat ab eo pluralitas, & ꝙ ſciat eam. ſi autem prouenerint ex eo plura, non eſſet neceſſarium in eſſe. q̃m neceſſarium in eſſe non erit, niſi vnum: & quod proueniunt ab eo plures B vno, eſt poſsibile in eſſe: & poſsibile in eſſe indiget cauſa. ergo falſum eſt dictum eorum, ꝙ primum eſt neceſſarium in eſſe, & ſcit cauſatum ſuum. Et dixit cauſatum autem ſcire cauſam non eſt de neceſsitate eſſe ſui: & multo magis ꝙ non erit de neceſsitate cauſam ſcire cauſatum. Dicimus, hoc dictum eſt ſophiſticum. nam, cum poſuerimus cauſam intellectum, qui intelligit cauſatum ſuum, non eſt de neceſsitate ex hoc, ꝙ ſit ex cauſa addita ſubſtãtiæ eius, ſed ex ſeipſo. nam ſequi cauſatum ab eo eſt, quaſi ſequens ſubſtantiam eius. ſi autem ſequi cauſatum ab eo non ex cauſa, ſed ex ſeipſo, igitur non ſequitur vt proueniat ab eo pluralitas. nam hoc ſecundum radicem eorum reducitur ad ſubſtantiam eius: &, ſi ſubſtantia eius eſt vna, proueniet ab ea vnum: ſi autem plures, plures. Id autem, quod ponitur in hoc ſermone, ꝙ oẽ cauſatum eſt poſsibile in eſſe, hoc eſt verum in cauſato compoſito. & impoſsibile eſt eſſe aliquid compoſitum, & æternum: & omne poſsibile in eſſe C apud Philoſophos eſt innouatum. & hoc eſt id, quod declarauit Ariſt. in multis locis librorum ſuorum: & declarabitur magis hoc a nobis, cum loquemur de neceſſario in eſſe. Id autem, quod Auicenna appellat poſsibile in eſſe, ipſum quidem, & poſsibile in eſſe dicuntur æquiuoce. Quare id indigere efficiente non eſt manifeſtum eo modo, quo eſt manifeſtum eo poſsibile indigere.

Omne cauſatũ eſt poſſibile eſt verum de cauſato compoſito.

Et, poſtquam recitauit ipſe verba Algã. vult modo moderare illa, & primo dicit. Dicimus nos quod hęc eſt allegatio ipſius, qui opinatur quod primus intellectus non intelligit illud, quod eſt ipſius cauſa, immo vult dicere, quod non intelligit niſi ſe principium. ipſe enim dicit ꝙ; ſi intelligeret de ſeipſo quod eſt principium, intelligit ergo ſeipſum ſine dubio defectiue, vult dicere non in optima perfectione: & ſic reperi in libro meo, & tamen in alio non inuenitur litera negatiue: ſed ſic, videlicet quod primus intellectus intelligit id, quod eſt ipſius cauſa: & tunc expoſitio eſt difficilis, & videtur mihi quod ſit ſenſus: quod iſta allegatio, id eſt, iſta ratio ſit illius, qui ponit primum cauſatum intelligere ſuam cauſam, quaſi dicat, quia vult quod non modo intelligat ſuam cauſam, verum ſe principium, aliter ſua intellectio eſſet diminuta: & tunc inten-

tio eius eſt, quod argumentum Alga. eſt inuentum ab alijs: ſed quomodocunque, primus modus eſt melior. Et poſtquam dixit hoc, repetit rationem Algaz. & eã moderat, & dixit id, quod arguit Alga. ſuper hoc, quod ſi primus intellectus intelligeret id, quod eſt principiatum ab eo, non euaderet quin eſſet ab aliqua cauſa, aut ſine cauſa. & poteſt intelligi per primum intellectum, ſcilicet ipſius Dei: & poteſt intelligi intellectum primi cauſati. Sed ego expoſui Alga. in dubio dicto de intellectu Dei. Et quomodocunq;, vult dicere, quod ſi primus intellectus intelligeret principiatum: omnino illius intellectio vel haberet cauſam, vel nõ. Deinde deſtruit membra. d. primum eſt falſum. Deus nanq; nullam habet cauſam, & hoc ſignificat quod per primum intellectum, intelligit Dei intellectum. ſi vero ſine cauſa fuit, ſequitur quod ab eodem primo pluralitas procederet, & quod ipſe ſciret eam. Et ſi ab eo procederet pluralitas, non eſſet ergo neceſſariũ eſſe: quod enim neceſſarium eſt, vnum eſt neceſſario. Et confirmat. d. & illud, a quo procedit pluralitas, ſine dubio eſt poſsibile, & quodlibet poſsibile indiget de cauſa: ergo Deum non eſt neceſſarium eſſe, nec ſic ab eo cauſata, vult dicere, & dicit: & poſtquam nõ eſt neceſſarium in eſſe cauſati, quod ſuam cauſam ſciat, valde nimis neceſſarium eſt quod cauſa ſciat ſuum cauſatum. Et hęc eſt argumẽtorum Alga. declaratio. Debes ſcire quod ratio iſta eſt alterius virtutis ab ea, vt formaui in dubio, quoniam iſta amplectitur quicquid dicit illa, & vltra, vt patet. Sed, quomodo habeat euidentiam aliqualem, non eſt curę ſcire illud: quoniam dicta Auer. ſoluunt illam euidentiam, propter quod ait, & videtur nobis quod ſua verba ſophiſmata ſint: & reſpondens ad punctum. d. quando ergo poneremus quod illa cauſa eſſet intellectus, & quod intelligit ſua cauſata, non ex hoc ſequitur quod ſit cauſa ſuę intellectionis quid additum in ſubſtantia dicti intellectus, immo eſt de natura ſuiipſius. vult dicere, ꝙ cauſa illius intentionis non eſt niſi natura eius tantum, quoniam ibi vnita ſunt omnibus modis. quare proceſſus cauſati, vult dicere, alterius naturę ab eo eſt quid conſequens ſuam ſubſtantiam, vult dicere dependens a ſubſtantia primi, ſine hoc, ꝙ aliud prius dependerit. Deinde probat aliud membrum. d. ſimiliter, ſi procederet ſine cauſa, vult dicere, ſi illa intellectio eſſet ſine cauſa, ex hoc non ſequitur ꝙ ab eo procedat pluralitas, cuius cauſam dicit, id nanque, vult dicere intellectio ad ipſius ſubſtantiã reducitur, videlicet ſi vna fuit ſubſtantia, vnum procedit ab ea, non plura. Ex his ſequitur debilitas rationis Alga. quoniam poſitis. & conceſsis illis ambobus membris, non propter hoc ſequitur inconueniens aliquod illorum, vt finxit Alga. Deinde reprobat illud, quod appoſuit. d. Sed illud, quod poſuit, ſcilicet omne cauſatum eſt poſsibile eſſe, non verificatur niſi in cauſato compoſito: modo dicit, ſed impoſsibile eſt inuenire quid compoſitum æternale: ergo quodlibet poſſibile eſſe eſt nouum, vt declaratum eſt ab Alga. in pluribus locis, & nos tractabimus diffuſe in ſequentibus. Deinde remouet quoddam argumentum Auicennę contra ſe. arguebat enim ſic: omne id, quod eſt ab alio, eſt in ſui natura ens poſsibile, ſed omnia pręter Deum ſunt ab alio: ergo omnia ſunt entia poſsibilia: maior probatur apud illum: quoniam, ex quo eſt ab alio, non habet eſſe a ſe. Reſpondet Auer. d. ſed illud, quod dicit Auicen. videlicet illud, quod dicit de poſsibile eſſe, dicimus ꝙ dicitur cum iſto poſsibili æquiuoce, vult dicere ꝙ illud poſſibile, & poſsibile compoſitum ſunt poſsibilia ęquiuoce dicta: & ſic negatur maior, niſi impoſsibili compoſito.

Quęſtio. 14. Sed hic prouenit locus quęſtionis non modicus: quoniam ſecundum doctrinam Auer. anima intellectiua compoſita eſt ex duabus partibus, ſecundum rem diuerſis, & tamen non eſt noua, immo æterna, ſicut & quælibet intelligentia mouens ſtellas. Ioan. in lib. de Anima finxit ſolu. ꝙ illud dictum debet intelligi, ꝙ omne compoſitum eſt nouum, id eſt, dependens. Sed, quam remota ſit iſta ſolu. apparet. quoniam Auer. dicit ꝙ nullum compoſitum eſt æternale, eo quia omne compoſitum eſt poſsibile eſſe, & poſsibile non eſſe. Alij autem dixerunt, vt mihi videtur, ꝙ compoſitum eſt duobus modis, ex actu particulari particulariter recepto, & potentia particulari particulariter receptiua: & ex actu vniuerſali vniuerſaliter recepto, & potentia vniuerſali vniuerſaliter recipiente. Dicũt

Poſitio Io.
Contra.
Poſitio quorundam.

A modo, quod compoſitum primo modo eſt generabile & corruptibile. ſecundo autem modo eſt æternum: & cauſa eſt, quoniam compoſitũ vniuerſale abſtrahitur a cauſis corruptionis & generationis, & a conditionibus illarum: eo quia non habet contrarium, nec eſt in loco, nec in tempore. Econtra eſt de compoſito particulari & hanc ſolutionem ego tenui magno tempore, donec ego non vidi dicta Auer. multa, & poſui ipſam in quęſtione de compoſitione cœleſtis corporis, & hoc ſolum, propter amorem. Ioan. quem ſequebar, tanquam Deum: & poſt, cum colligaui dicta Auer. vidi ꝙ ſol. hęc non eſt intelligibilis, & multas rationes poſui in lib. de intellectu. Et pro nunc id declaro vna via, quoniam vniuerſale ſecundum dicta Auer. eſt duobus modis. Quoddam per eſſentiam: ſicut eſt agens intellectus, & reliqua entia ſeparata, quę non ſunt vniuerſalia per hoc, ꝙ mens auferat ea a materia, & a conditionibus materiæ: ſed, quia eſſentię ſunt actu intelligentes, vt ſcis. aliud eſt vniuerſale participatiue, ſicut ſunt formę rerum naturalium, quia ſecundum eſſe ſunt indiuidua, attamen participando quodammodo lumen intellectus agẽtis, ſunt ſecundum modum vniuerſalia ſeparata ab his, & nunc, & reliquis conditionibus materię. Hac diſtinctione poſita, prima via ſic deducitur. vniuerſale participatiue eſt minus abſtractum quã vniuerſale per eſſentiam: & hoc eſt manifeſtum, quoniam abſtractionem ſuam habet ab vniuerſali per eſſentiam, vt dixi: & conſtat quod vniuerſale materiale per modum ſuę

Duplex vniuerſale.

B vniuerſalitatis eſt adeo abſtractum, quod in nullo poteſt eſſe ſubiecto, nec particulari, nec vniuerſali, niſi perfectiue eo modo, quo obiectum cognitum eſt in virtute cognoſcentis. ergo vniuerſale per eſſentiam, ſicut eſt intellectus agens, non poterit recipi in aliquo ſubiecto nec vniuerſali, nec particulari: niſi, ſicut res intellecta recipitur in cognoſcente: ideo oportet dicere intellectum agentem non vniri poſsibili ſubiectiue, ſicut forma materię, ſicut vniuerſalia ſecundum modũ, ſcilicet materialia non poſſunt vniri ei, nec alicui ſubiectiue, propter eorum vniuerſalitatem, & abſtractionem, quam habent ab agente. & ſic apparet peccatum Ioan. de compoſitione intellectus. Ex his patet quod omne compoſitum eſt particulare ex actu particulari, & indiuiduo, & potentia particulari, & indiuidua: & ideo omne tale eſt nouum generabile & corruptibile ſine dubio. Et poſtquã ſcripſi hoc, occurrit alia via ad probandum, quod omne compoſitum eſt nouum ex verbis Philoſophi in. 13. Metaphyſicæ. & poteſt ſic ordinari, videlicet, qm̃ omne factum, & cauſatum cauſatur, & fit ſecundũ modum ſui eſſe. effectus enim non pullulat ab agente, niſi ſicut eſt poſsibile in natura entis: modo compoſitum in hoc differt a ſimplici: ꝙ natura entis ſimplicis non habet eſſe niſi vno modo, ideo accipit eſſe ſimplici modo, & ſtatim eſt id, quod eſt per ſui naturam, vt dicitur. 8. Metaphy. in fine. compoſitum enim habet eſſe in vnione partium, & col-

Alia via ad probãdũ oẽ cõpoſitũ eſſe nouum.

C ligatione inuicem, ideo oportet, vt modus ſui eſſe ſit ſecundum colligationem earum inuicem: ideo cauſans compoſitum, debet colligare partes inuicem, aliter factio eius non differt a factione rei ſimplicis. modo apparet ꝙ non colligantur, niſi illa, quę in ſuis naturis non ſunt ligata, & vnita, quoniam aliter agens fuiſſet ocioſum: ergo oportet, vt natura partium ſit non de ſe in colligatione conſiſtens: modo partes, quę in ſuis naturis non conſiſtunt in colligatione earum, ſine dubio poſſunt eſſe in oppoſito colligationis, ſcilicet ſub diuiſione, et ſeparatione. Ex his ſequitur quod omne compoſitum eſt ſolubile in ſui natura: quoniam partes eius ſunt ſolubiles, & in ſuis naturis non conſiſtentes in colligatione. Compono igitur ſic viam: omne compoſitum colligatum ex partibus, in quarum natura, non eſt colligatio & compoſitio, eſt ſolubile & colligabile: omne compoſitum tam vniuerſaliter, quam particulariter eſt compoſitum ex partibus, in quarum natura non eſt colligatio & compoſitio: ergo omne compoſitum eſt ſolubile, & colligabile. Tunc vltra. omne compoſitum colligabile omnino eſt generabile & corruptibile, vt eſt manifeſtum per ſe: omne compoſitum eſt colligabile & ſolubile, vt dictum eſt: ideo omne compoſitum ſimpliciter eſt nouum, & generabile, & corruptibile: & ſine dubio hęc via eſt firmiſsima, & demonſtratiua, & eſt Ariſtote. in loco ibi dicto. Dicendum igitur, ꝙ omne compoſitum ex diuerſis rebus eſt ſine dubio nouum: verũ compoſitum eſt duobus modis: quoddam

ex diuerſis rebus realiter diſtinctis, quoddam ex perfectione, & priuatione D quadam maioris perfectionis, ſicut reperitur in omnibus citra primum. Tunc dicendum, quod omne compoſitum eſt depēdens, & habet cauſam: & hęc eſt vniuerſalis tam in compoſito primo, quam in compoſito ſecundo modo. ſed loquendo de compoſito primo modo, omne compoſitum eſt nouum ſimpliciter. Ad argumentum animę intellectiuę, dictum eſt in libro de intellectu, quod ibi nulla eſt compoſitio, niſi ſecundo modo, non primo modo. agens enim intellectus, & poſsibilis non ſunt duę res, ſed duę operationes, vt dixi. eſt enim ibi tantum diſtinctio ſecundum modum, non ſecundum rem, vt ibidem declaraui, & vide, quia multa dixi contra Ioan.

ALGAZEL.

AIt Alga. Quæſtio Tertia. Intelligere autem cauſatum primum ſeipſum, aut eſt ipſummet, aut diuerſum. ſi autem diuerſum, ſic etiam erit in primo principio, & proueniet ab eo pluralitas. ſi vero non fuerit diuerſum, ergo in eo eſt quaternitas, nec trinitas ſecūdum exiſtimationem eorum, ſcilicet ꝙ intelligit ſeipſum, & intelligit principium ſuum, & eſt poſsibile in eſſe. & poteſt addi, ꝙ ſit neceſſarium in eſſe, propter aliud: & ita apparet quinqueitas. & in hoc patet ampliatio eorum in errore. E

Et, poſtquam dictum eſt de illis, quo ad primū motorem, adducit Alg. potius quo ad primum cauſatum, & dicit: ait Alga. arguendum eſt ſuper diuiſionem prędictam philoſophorum tali modo: non euadet, quin ſit intelligere primum cauſatum ſeipſum idem quod ſeipſum, aut differens. vult dicere quod intellectio primi cauſati neceſſario erit aut idem ipſi, aut differens ab eo: ſi differens ergo dici poteſt de primo principio ſimiliter: qua propter ſequitur ab eo pluralitas, id eſt, eſſet in eo multido & non ſimplicitas. conſequentia autem apparet, quoniam videtur eadem ratio eſſe in vtroq;, quoniam ambo ſunt entia ſeparata. Deinde declarat falſitatem alterius membri. d. ſi eſt idem, ergo non eſt in eo trinitas, nec quaternitas, ſicut opinantur philoſophi: & exponit poſsibile eſſe, & poteſt ad hoc applicari quartum, ſcilicet, quod eſt neceſſariū per aliud. patet ergo ꝙ iſtorum inſudatio fuit fruſtra. Debes ſcire quod in primo cauſato, apud iſtos philoſophos ſunt quatuor rationes: quarum prima eſt intellectio primi, ſecunda intellectio ſuiipſius, tertia poſsibilitas eſſendi et non eſſendi, quarta neceſsitas ab alio. F iſtę igitur quatuor rationes in primo cauſato reperiuntur: dicit ergo quod, ſi ibi eſſet intellectio omnibus modis idem cum intelligente, non eſſet ibi iſta quaternitas rationum, quas ponunt philoſophi: & ſic apparet dictum iſtius hominis ex hoc.

AVEROES.

AIt Auer. Sermo hic de intelligentiis eſt duobus modis, quorum Vnus eſt in eo, quod intelligit, & in eo, quod non intelligit. & eſt diſputatio, de qua diſceptauerunt Antiqui. Sermo autem in eo, quod prouenit ex eis, ſolum Auic. de eo locutus eſt, ſermone, quem hic recitauit pro Philoſophis, & ſe extendit ad dubitandum contra eum, ad hoc vt exiſtimetur ipſum dubitaſſe contra oēs. & hoc, vt ipſe dixit, eſt ampliatio ſiſtentis in errore. & non reperitur hic ſermo alicujus Antiquorum. & eſt ſermo, cui non conſtituitur demon-

A ſtratio, niſi ei, ꝙ exiſtimauerunt ꝙ ab vno non prouenit, niſi vnum; quæ quidem propoſitio non eſt in agentibus, quæ ſunt formæ in materiis, ſicut eſt in agentibus, quæ ſunt formæ abſtractæ a materia. nam non eſt ſubſtantia intelligentiæ cauſatæ apud eos, niſi id, quod intelligit de principio ſuo. & non ſunt hic duo, quorum vnum eſt ſubſtãtia, & aliud quid additum ſubſtantiæ. qm̃, ſi hoc eſſet, eſſet compoſitum, ſimplex autem non eſt compoſitum. Differentia autem inter cauſam, & cauſatum eſt, qm̃ cauſa prima eſſe eius eſt in ſe, ſ. formis ſeparatis: cauſa vero ſecunda eſſe eius eſt relatiue ad primam cauſam. nam eſſe cauſatum eſt ex ſemetipſa, & non eſt quid additum ei, ſicut eſt in cauſatis materialibus. v.g. color eſt aliquid exiſtẽs in ſe in corpore, & eſſe cauſa viſionis eſt, ex eo ꝙ eſt relatiue, & viſio non habet eſſe, niſi in hac relatione. Quare abſtracta a materia ſunt ſubſtantiæ de natura relationis. vnde vniuntur cauſa, & cauſatum in formis abſtractis a materia. & propter hoc ſunt formæ ſenſibiles de natura relationis, vt declaratum eſt in libro de Anima.

Dr̃ia inter cauſam, & cauſatum.

B Formę ſenſibiles ſunt de natura relationis.

Et, poſtquam adduxit verba Alga. vult primo dare eis intellectionem eius in verbis illis, & poſt reprobare dictum eius, ſicut conſueuit. & primo. d. Dicimus nos, quod locus dubitationis verborum Alga. eſt in duobus, ſcilicet in eo, quod intelligit, & in eo, quod non intelligit: & eſt quæſtio valde diſputata ab antiquis: & videtur mihi ꝙ velit dicere, ꝙ intellectio queſtionis Alga. eſt, an primum cauſatum intelligat. vnde queſtio an eſt, alia eſt a queſtione quid ſit, & queſtio quid ſit preſupponit queſtionem an ſit. dicit modo Auer. ꝙ queſtio Alg. eſt quo ad an eſt, intellectionis primi cauſati, videlicet an ipſum intelligat, an nõ intelligat, & non eſt quid ſit intellectio primi cauſati, nec modi eius. Vel poteſt intelligi, ꝙ intellectio quæſtionis Alg. eſt circa rem intellectam, an, ſ. res intellecta ſit idem cum intelligente, an differens, & ideo dicit, ꝙ queſtio eſt in eo, quod intelligit, ideſt circa rem intellectam, & in eo, quod non intelligit. i. an ſit idem cum intelligente, an differens. & tu conſidera. Et, poſtquam dixit intellectionẽ quæſtionis, vult ponere peccatum eius, & primo ponit eius peccatum. d. ſed id, quod dixit nomine philoſophorum in entium proceſſu, tm̃ ab Auic. reperitur, et ab aliquibus ſequentibus eũ: & ipſe modo deceptionis. i. falſo dedit abſolute famam oibus philoſophis iſtis opinionis, & inſudauit ſe eã reprobare. & ponit cauſam huius. d. vt, id eſt, qm̃ poſsit ſupereminere. i. eſſe victor in agone philoſophorum, velli, et audere ꝙ vincat eos. ſic habet litera mea; & forte hoc. ſ. velli, & audere ſunt nomina, & caſus genitiui, & denominant ludũ illud tẽpore antiquo factũ: vel forte ſunt verba, Verbi gratia, infinita, et quomodocunq;. vult dicere ꝙ illud fecit, vt ſe oſtendat victorẽ philoſophorũ. &, cum dixit peccatum eius, & cauſam illius, incipit remouere illud, &. d. & hoc ſine dubio fuit maxima ſua prauitas: quare, vt diximus, nulla iſtarum dubitationum demonſtratiue probabitur, niſi id, quod meditantur pro acquiſſe, vult dicere, acute inueſtigare ꝙ ab vno non prouenit niſi vnum. vult dicere, vt reputo, ꝙ nulla dubitationum illorum eſt rationalis, niſi illa, que fundatur in propoſitione illa philoſophi, per quam ſine dubio ſequitur, ꝙ a Deo non prouenit niſi vnum, & dicit, ꝙ illa propoſitio non ſequitur in agentibus, que formę ſunt materiales, immo tantum in ſeparatis agẽtibus: & videtur mihi, quod iſtud non dicat ſecundum mentem eius, ſed ſecundum illos, quoniam illi verificabant illam tantum in ſeparatis. Auer. autem, vt dictum eſt, verificauit eam tãtum in materialibus. cuius ſignum habeo quod hoc innuat, quia ſequitur vlterius opinionem illorum dicens, & ſecundum eos ſubſtantia cauſati intellectus non eſt niſi id, quod intelligit de ſuo principio, & ideo non ſunt hic, ſcilicet in primo cauſato due res, ſcilicet quod vna ſit ſubſtan-

C

dia,& alia quid additum ſuper eam: & videtur mihi, quod per hoc voluit, quaſi D remouere ad mētem illorum, dubium iſtud: quoniam poſſet quis dicere, ſi omne, a quo prouenit multitudo, eſt in ſe multiplex. ergo in primo cauſato erit res addita ipſius eſſentię. propter quod dicit, quod illa multiplicitas non eſt ſecundum rem. cuius cauſam innuit, d. quia ſi ita eſſet, ſequitur quod eſſet compoſitum, vult dicere ex diuerſis rebus. falſitas conſequentis iam dicta fuit. & poſtquam ſoluit hoc dubium, ſoluit aliud. poſſet enim quis dicere, ex quo cauſatum eſt compoſitius cauſa, quomodo differunt cauſa, & ipſum cauſatum penes compoſitionem. ſoluit. d. & differentia, quę eſt penes cauſam, & cauſatum eſt, ꝙ prima cauſa habet eſſe in ſe, videlicet in formis ſeparatis, vult dicere abſolutum ab omni cauſa, immo eſſe ſuum eſt eſſe omnium formarum ſeparatarum. eſt enim ens ſecundū eſſentiam, & non participando aliquod eſſe prius, & ſecunda cauſa habet eſſe reſpectiue, ſcilicet reſpectu primę cauſę. eſſe enim ſecunda cauſata, vult ꝙ omnia eſſe, quę ſunt ſecunda cauſata, ſunt in ſubſtantia ſua ſubiecta, vult dicere dependentia, & non eſt quid additum ſuper eam, ſicut eſt in cauſatis materialibus: vult dicere quod non propter illud eſt ibi compoſitio ſecundum rem, ſicut eſt in rebus materialibus. Verbi gratia, color eſt quid per ſe in corpore exiſtens, & eſſe ipſius cauſa viſus, id eſt, quod eſt cauſa viſus eſt quid relatum, & viſus nullū habet eſſe niſi hac ratione, & ideo entia ſeparata a materia ſunt ſubſtantię relationis materię, id eſt, cauſę rerum materialium: quapropter cauſans, & cauſatum in formis ſeparatis ſunt vnum: & ideo formę ſenſibiles ſunt de natura relationis: et videtur mihi quod voluit dicere, quod omnes res materiales præciſe conſiſtunt in relatione, quia nulla eſt abſtracta a cauſa, & ſimiliter maior pars entium ſeparatorum: attamen in entibus ſeparatis ſunt vnum primum, quod eſt ſimpliciter abſolutum, & cauſa omnium: & tu perſiſte, quia eius ſermo poteſt aliter intelligi, attamen non eſt cura. E

Dubitatio. SED HIC EST locus quęſtionis: quoniam in. 4. Meta. tex. com. 26. Ariſt. reprehendit opinionem dicentium, omnia eſſe apparentia propter hoc: quia, tūc omnia eſſent relatiua: & tamen Auerroes ponit hic omnia relatiua pręter Deū: & ſolutio iam, quaſi tacta eſt; quod eſſe omnium rerum citra primum conſiſtat in relatione, non ad terminum, ſed ad cauſam: philoſophus non habet pro inconuenienti, quod omnium rerum eſſe conſiſtat in analogia, & dependentia, & participatione ad primum, ſed quod eſſe omnium ſecundum rationem formalem cōſiſtat in relatione ad terminum, habet pro impoſsibili: & ſic quęſtio nihil eſt. Ex his apparet, qualiter cauſata reſpectu primę cauſę compoſitionem dicant, non quidem per hoc, quod res ſuperadditur rei, ſed propterea quia reſpectus ſuperadditur rei, & etiam ponitur ibi compoſitio ex priuatione, & habitu, vt dixi alias. F

ALGAZEL.

AIt Alga. Quæſtio Quarta. Trinitas non ſufficit in cauſato primo, nam corpus primi orbis ſecundum eos ſecutum eſt ab aliqua re ſubſtantiæ principii. & in eo eſt compoſitio tripliciter. Primo, quia eſt compoſitum ex forma, & materia, & ſic omne corpus apud eos, & non euadit vnumquodq; eorum a principio: nam forma differt a materia. & nulla earum ſecundum opinionem eorum eſt cauſa, quæ non indigeat alia, adeo ꝙ erit vna earum mediante alia, abſque alia cauſa addita eis.

Vult modo adducere in quo Algazel contradicit philoſophis, & d. ait Algazel adhuc arguendum eſt alio modo, ſcilicet quod trinitas non cadit in primo cauſato, immo quaternitas: ſupremus enim orbis, ſecundum philoſophos procedit ab vna ſimplici re de ſubſtātia primi principij, & cōponitur tripliciter: quorum vnum,

A vnum,quod ipſe componitur de materia,vult dicere quorum vnum eſt materia, & formæ,vult dicere & alterum eſt forma:& hoc eſt vniuerſaliter,quia omne corpus ſic ſe habet:ergo oportet,& quodlibet vult dicere,illorũ cõponentiũ habet principiũ,prout materia differt a forma:vult dicere,qm̃ quodlibet diſtinguitur ab altero,& materia diſtinguitur a forma,et nulla earũ eſt cauſa alterius,immo quælibet ipſarũ indiget de cauſa per ſe. Debes ſcire,ꝙ iſtud argumentum probat,ꝙ primũ cautũ ſit quatuor intellectiones,eo quia quatuor cauſat:cauſat enim motorẽ,vt finis ſecũdi orbis proximi,& cauſat animã ſui orbis, & cauſat formã illi,quæ nõ eſt anima,ſed forma materialis,& cauſat materiã: & videtur mihi qđ virtus eius cõſiſtat in duabus propoſitionibus:quarũ prima eſt,entia diſtincta in eſſe habẽt diſtinctas intellectiones cauſandi in cauſa, per illã maximã philoſophorũ,ab vno nõ prouenit niſi vnũ:ſcda eſt,qđ oĩa illa cõpoſita ſunt diſtincta ſecundũ eſſe propria eis:ideo in prima figura ſequitur poſitio iam dicta.

AVERROES.

AIt Auer. Quod autẽ dixit eſt,qm̃ corpus cœleſte ſecundũ eos
B eſt cõpoſitũ ex materia,& forma,& anima, neceſſe eſt ex hoc vt ſint intelligentia ſecunda,ex qua ꝓuenit orbis,quatuor res. res quidem,ex qua prouenit forma:& res,ex qua prouenit materia, cũ nulla harũ eſt cauſa nõ indigens alia,ſed materia eſt cauſa formæ aliquo modo,& forma eſt cauſa materiæ aliquo modo:& res,ex qua prouenit anima.& res,ex qua prouenit motor orbis ſecundi: igitur in eo erit quaternitas neceſſario. Attamen ſermo,quòd corpus cœleſte ſit cõpoſitum ex forma,& materia,vt ſunt alia corpora,eſt quid,in quo errauit Auicenna in Peripateticis.nam corpus cœleſte ſecundum eos eſt corpus ſimplex.ſi autem eſſet compoſitum, corrumperetur apud eos. & ideo dixerunt de eo quòd ſit ingenerabile, & incorruptibile, & non habet potentiam ad duo contraria. Si autem eſſet, vt dicit Auicenna, eſſet compoſitum,ſicut animal.&, ſi hoc conceditur, ſequeretur quaternitas ei,qui dicit ꝙ ab vno non prouenit,niſi vnũ. & iam diximus quòd modus,quo iſtæ formæ,aliquæ earum ſint cauſa aliquarum, &
C ꝙ ſint cauſæ corporum cœleſtium,& eius,quod eſt ſub eis, & ꝙ cauſa prima ſit cauſa omnium,eſt diuerſus ab hoc.

De compoſitione cœli.

Poſtquam dixit opinionẽ Algazel,de illo argumẽto, vult contradicere ei in vno tm̃,licet in alio ſit cũ eo:& primo adducit intentionẽ eius in breui,& d. Dicimus nos qđ id,quod dixit Algazel, ſcilicet quod corpus ſupercœleſte apud philoſophos ex materia,& forma,& anima cõponitur:quare ſequitur, quod in ſecũdo intellectu,vult dicere primo cauſato, a quo primum cœlũ procedit, ſint quatuor res,vnde procedãt quatuor ꝑdicta,ſcilicet materia, & forma, & motor ſecundi cœlorũ,& anima orbis eius:ergo eſt ibi quaternitas neceſſario:hæc litera eſt ſuſpenſiua,& eius determinatio eſt illud, quod ſubdit.d. eſt ſine dubio de erroribus Aui. & ſuis obiectionibus ſupra peripatheticos, & abſit quod fuerit eorũ opinio.in hoc Auer.contradicit Algazeli, quoniã ille opinatur quod opinio Aui,ſit peripatheticorũ:vult enim quod illa ſit Auicen.qui fuit medius inter peripatheticos,& loquentes,Deinde ponit illud,in quo conuenit cum Alga. & eſt,quod illa opinio eſt error,quod declarans.d,immo corpus ſupercœleſte apud eos eſt ſimplex : ſi enim compoſitum eſſet, ſequitur quod eſſet corruptibile: & ipſi aſſerunt ipſum non eſſe generabile,nec corruptibile,nec quod habeat potẽtiã duorũ contrariorũ,videlicet,eſſendi & nõ eſſendi. Et ſyllogiſmus eſt: omne

cõpoſitum eſt generabile & corruptibile: corpus cœleſte nõ eſt generabile nec D corruptibile: ergo non eſt cõpoſitum minor eſt declarata primo cœli com. 20. et in litera philoſophi, maior aſſumitur ab Auer. in pluribus locis, & declaratur in primo de ſubſtantia orbis. Deinde remouet aliud peccatũ Auicen. in eo, quod opinatur cœlũ habere animã imaginatiuã. d. vnde, ſi opinio Auicen. vera eſſet, ſequitur quod eſſet cõpoſitum, ſicut animal: & ſyllogiſmus cõponitur ſic: omne cõpoſitũ ex anima imaginatiua, & corpore eſt animal: ſed cœlũ eſt cõpoſitum apud ipſum ex anima illo modo & corpore: ergo eſt animal: conſequẽs eſt falſum: quia, tũc haberet ſenſus, & ſic poſſunt accidere ei occaſiones, & reliqua, vt declaraui in libro de ſubſtantia orbis: & poſtquã remouet peccatum Aui. reſpõdet nũc ad formã argumẽti Alga. d. & ideo dicta quaternitas ſequitur illum, qui opinatur in duabus propoſitionibus, quod ab vno nõ prouenit niſi vnũ, vult dicere quod ſequitur Aui. qui ſuſtinetur in duabus propoſitionibus, ꝙ ab vno non prouenit niſi vnũ: & ſecũda, quod cœlũ habet tres res, & eſt quarta, ſcilicet motor alterius orbis, quæ proueniunt ab ipſo primo cauſato: ex his ſequitur quod in eo ſit quaternitas rerum: & nos iam diximus in præcedentibus, qualiter hæ formæ ſeparatæ ab Auicen. cauſantur, id eſt, ponuntur, vt cauſæ: & forte litera eſt corrupta ex errore ſcriptoris, & debet dicere, ponuntur: & qualiter ſint cauſæ ſupercœleſtium corporum, & eius inferioribus, & qualiter iſta a prima cauſa procedant per aliam viã, præter viam Auicẽ. vult dicere totũ eſt declaratũ. E

Queſtio. 11. CIRCA IAM dicta occurit quæſtio, an cœlum ſit corpus ſimplex & multa ego dixi in duabus quæſtionibus, ſcilicet an cœlum ſit animatum, & an cœlum ſit ſimplex: ideo, pro nunc corpus cœleſte eſſe ſimplex, non admixtũ materiæ poteſt declarãri tribus vijs: quarum prima erit ex neceſsitate intelligentiæ: ſecunda ex natura materiæ: tertia verbis philoſophorum: ideo iſtis concludam intentionem Auer. ſecundo declarabo eius intentionem ſub breuibus. Ad primam viam ſic procedit, accipiendo primo quod, de ratione moti a ſe non eſt niſi vt habeat principium, attamen diſtinctũ a principio paſsiuo motus: & hoc pulchre declarat Auer. 3. Cœli com. 28. & 4. Cœli commen. 22. & 4. Phyſicorum commen. 71. quoniam forma materialis, & eſt forma, & eſt in materia; in eo enim, quod forma, habet rationem agentis, quoniam ſine dubio ſpecies agit, & mouet: & in eo, quod in materia, erit patiens, quoniam fundamentum patientis eſt materia, ideo formæ ſeparatæ non poſſunt pati, vt dicit ipſe. 9. Meta. commen. 2. Ex hoc ſequitur quod, ſi cœlum eſſet compoſitum ex materia, & forma diſtincta, & alia ab intelligentia, tunc ocioſa erit ei intelligentia applicata: quoniam, ſi ei applicabitur, non erit niſi vt moueat. Sed ego dicam, quod non oportet: quoniam cœlum habet formã, qua mouebit ſe, ſicut graue per eius formam mouet, & mouetur propter rationes diuerſas: et ſic tu habes probare, qualiter illa forma non ſufficit ad mouendum ſemper: ſed audies mirabilia, quę fuerunt mihi adducta in ſolutionibus huius viæ. Quidam enim fingunt, quod om- F

Poſitio quorũdam. ne, qđ mouet ſe, indiget cognoſcente, a quo dirigitur, ideo oportet, vt motus corporis cœleſtis ſit ab intelligentia cognoſcente. Alij fingunt, quod purum materiale non poteſt mouere ſemper: quia, ſine vigore immaterialis laxabitur: quidam poſteriores dicunt, quod licet motus proueniat a forma, non tamen omnis forma mouet: ideo illa non mouet, licet omnis forma agit: & ſic eſt ibi, quoniam forma illa illuminat hæc hic, & virtute propria cauſat effectus multos hic.

Contra. Sed contra: quoniam, ſi prima neceſsitas cogeret, ego probarem quod omne, qđ ſe mouet, haberet intellectam ſibi formam: ideo diceret aduerſarius quod ſufficit quod dirigitur a primo cognoſcente: & ſic propter illud non erit neceſſariũ ponere intelligentiam propriam vnicuique orbi.

Secunda ſolutio. Secũda ſolutio eſt purus error: quoniam peto, quare non poteſt mouere ſemper: vel quia fatigabile, & ſic erit generabile & corruptibile: vel quia materiale, & tunc petitio principij: ideo dicerem, quod vel eſt, qm̃ materiale materialitate alterius rationis poteſt ſe mouere ſemper, vt fingunt latini.

Tertia ſolutio. Tertia ſolutio eſt plus erroris: qm̃ dicam, quod qua ratione poteſt ſe illuminare, & alia extra ſe ratione formæ, eadem ratione poteſt ſe mouere: & tu, ſi vis ſaluare neceſsitatẽ intelligentie, debes probare quod

A forma illa nõ ſufficit ad mouendũ: ideo, ſine dubio illa via eſt firma, nec poteſt
probare neceſsitatem intelligẽtiæ: & ſæpe fui in loco diſputationis, & hucuſq;
non inueni aliquem, qui mihi probaſſet neceſsitatem intelligentiæ, tenendo opi-
nionẽ latinorũ: ſecunda via declaratur ex dictis Auerrois in primo phyſicorum
commen. 79. vbi debes ſcire, quod priuatio eſt carentia forme in ſubiecto apto
nato: & hoc iam omnes volunt. Secundo debes ſcire, quod priuatio præcedit na
tura formam in materia: quod intelligo, vt dicit Auicen. 6. ſuæ Meta. cap. ſecun
do, negatiue ad hunc ſenſum, quod in materia eſſet priuatio, niſi agens dediſſet
ei formam: quoniam, vt accipitur primo Phyſi. tex. commen. 68. forma per ſui
præſentiam eſt cauſa generationis, per ſui abſentiam eſt corruptionis: ideo dicit
Auerroes in vltimo de ſubſtantia orbis, quod effectus priuatiui cauſa erit priua
tio, & poſitiui cauſa poſitiua: ideo, ſi agens eſt cauſa generationis, & abſentia
eius forme erit cauſa corruptionis. Iſto modo igitur priuatio præcedit formam
negatiue, quia ſcilicet illa ineſſet materiæ, niſi agens impediret dando eſſe, &
formam materiæ. Hoc habito, quæro ab iſtis: vel forma illa cœleſtis corporis
eſt de eſſentia materiæ cœli, vel non: ſi eſt de eſſentia materiæ; ergo eius eſſen-
tia erit actus, & ſic non potentia, cuius contrarium ponunt. Si non erit de eſſen
tia materiæ: ergo in eſſentia cœleſtis corporis eſt potentia ad eam, & carentia
eſſentialis illius, quod declaratur: quoniam, poſtquam non eſt de eſſentia, ergo
B illa materia caret eſſentialiter forma. & eſt apta perfici illa: ergo in materia illa
erit admixta priuatio tanquam quid prius natura, & per conſequens erit gene-
rabile & corruptibile. Ex his ſequitur hæc maior, quod omne compoſitum ex
materia & forma eſt generabile & corruptibile: vel poteſt aliter deduci iſta
maior ſic: vel agens poteſt dare illi materiæ aliam formam, vel non. ſi ſic, ergo
illa materia poteſt priuari illa forma, quam habet, & ſic, vt prius. ſi non, iſta in-
compoſsibilitas vel erit, quia forma cœleſtis corporis eſt de eſſentia illius mate
riæ, vel quia eſt principium illius fluens ex principijs eius, vel quia illa materia
non eſt capax alicuius alterius formæ, vel quia non reperitur agens potens ei
dare aliam formam, quam cœli: primũ, & ſecundum ſunt impoſsibilia ſimplici-
ter; & nolo probare impoſsibilitatem eorum: tertium eſt mirabile: quoniam, ex
quo illa materia eſt pura potẽtia paſsiua, ergo poteſt perfici ab omni, quod eſt,
vel eſſe poteſt perfectio, ponens illam in eſſe meliori: & ſic erit ex parte poten
tiæ inclinatio, & capacitas ad perfici ab alijs formis: nec poteſt fingi quartum,
qm̃ ibi reperitur poſsibile ex parte paſsi, & reperitur poſsibile ex parte agen-
tis, vt dictũ eſt primo Cœ. cõ. 124. vel ſaltem mihi ſufficit, ꝙ cœli materia põt re
cipere omnẽ formã, & per cõſequẽs eſt ab intrinſeco priuata hac forma: & ſic
apparet maior ſyllogiſmi Auer. facti. vltima via eſt ex multis verbis Ariſt. et li
C cet in queſtione de intellectu, an ſit forma cœli, dixi multa, pro nũc ſufficiat mi
hi adducere ſententiã philoſophi. 13. Meta. vbi mouet q̃onem, vtrũ ideæ ſint for-
mę in materia: & ſoluit, ꝙ ſunt actus puri, nõ cõpoſiti: cuius rationẽ dicit, q̃a tũc
eſſent gñabiles & corruptibiles: cuius cõtrariũ reputauit Pla. & ſic cõcludit ibi,
q̃d ſi eſſent, eſſent formę ſeparatę. Ex hoc arguo ſic. ſi ratio philoſophi valet, eſt
quia omnis forma indiuerſa eſt generabilis & corruptibilis. Ex hoc apparet, q̃d
ſi forma cœli eſſet in materia, eſſet generabilis. Si ergo dicatur, q̃d latini fingunt
ꝙ omnis forma in materia trãſmutabili vnius rationis eſt generabilis: Ariſt. ibi-
dem non concluderet intentum: dicam enim ideas eſſe in materia alterius ra-
tionis: & ſic videtur committere fallaciam conſequentis, arguere, non ſunt in
materia tranſmutabili, ergo non ſunt in materia. Ad hanc rationem quidam
fratres dixerunt, ꝙ ratio Ariſt. valet: quia, vt ſcitur. 10. Meta. in fine, Plato po-
ſuit ideas vnius ſpeciei cũ rebus generabilibus: ideo ſi in eis eſſet materia, illa
eſſet eiuſdem rationis: & ſic valet ad hominem. Sed hęc ſolutio ſtulta eſt; quo-
niam, licet Plato poſuit ideas eiuſdem ſpeciei quantum ad eſſentiam, & quidita
tem, quia poſuit illas eſſe eſſentias & quiditates, non tamen quantum ad omnia:
nec inconuenit quantum ad aliam rationem eſſe plus quã genere diuerſa; & ſic
philoſophus adhuc non habebit intentum: quoniam Plato poſuit genere differ-
re a rebus corruptibilibus, quantum ad ſeparabilitatem a materia; ideo, non vi-

Priuatio natura præcedit formã in materia.

Forma ſua preſentia eſt cauſa generationis, ſua abſentia cauſa eſt corruptionis.

Poſitio quorundam fratrum.

Impu.

detur ſeqni: ſunt in materia, ergo tranſmutabiles: ſed oportet addere, ꝙ ſunt in materia, & vnius ſpeciei quantum ad omnes rationes: & tunc ſequitur conſequẽtia dicta: alia multa dixi in ſuo loco. D

ALGAZEL.

AIt Alga. Secundus autem modus eſt, ꝙ corpus ſupremum eſt in termino determinato in magnitudine. & determinatio eius in hac menſura pręcęteris orbibus eſt quid additum eſſe eius. nam ex ſe ipſo poſsibile eſt vt ſit maius, aut minus: & impoſsibile eſt ei hoc eſſe abſque determinãte in hac menſura, addito rei ſimplici, quę neceſsitat eſſe eius, non autem vt eſſe intellectus, quod eſt eſſe abſolutum, & non determinatur in menſura oppoſita aliis mẽſuris. & poteſt dici ꝙ non indiget, niſi cauſa ſimplici.

Arguit aliter Alg. vt refert hic Auer. d. ſecundum vero triũ prædictorũ. vult dicere corpus cœleſte ineſt, id eſt cõtingit, quod ſuprema ſphæra in proprio termino magnitudinis conſiſtat: vult dicere taliter, quod ſit terminatæ magnitudinis. vnde, id eſt propter quod ipſe, ſcilicet motor appropriatur in illa magnitudine maxime ꝗ aliæ ſphæræ. vult dicere ꝙ corpus cœleſte debet eſſe terminatæ & certæ magnitudinis taliter, quod motor ita approprietur vni, ꝙ non alteri, eſt neceſſarium. vult dicere, propter quod eſt neceſſarium quod magnitudo ſit quid additum ſuper eſſe ſuijpſius. Ex hoc apparet ꝙ oportet in corpore cœleſti habere magnitudinem realiter diſtinctam ab eius ſubſtantia. hoc igitur eſt ſuppoſitũ. Deinde arguit contra illos, & ſyllogiſmus poteſt ſic componi. omne poſsibile habere magnitudinem maiorẽ, vel minorem, & quãtitatẽ, oportet vt illa magnitudo illius procedat ab aliquo: hæc eſt maior ſupplenda. deinde accipit minorẽ. d. prædicta enim ſphæra de ſe poſsibilis eſt habere maiorem, vel minorem quãtitatem. Deinde ponit concluſionem. d. ergo oportet quod illa magnitudo terminata procedat ab aliquo appropriante, differente, vult dicere multo, ſecundũ rationem inferẽte in re ſimplici, id eſt in corpore cœleſti ſuum eſſe. Deinde declarat quod hoc approprians non poteſt eſſe motor appropriatus, & primo accipit cõcluſionẽ. vnde ſyllogiſmus cõponitur ſic. eſſe purũ ſimplex nõ poteſt eſſe cauſa magnitudinis, & rei multis: ſed eſſe intellectus eſt eſſe purũ: ergo non põt eſſe cauſa magnitudinis rei multis. maior relinquitur tanꝗ manifeſta. minor proſyllogizatur in litera, ſic, illud quod indiget ſimplici cauſa pro eſſe eius, eſt purum eſſe: ſed intellectus mouens eſt indigens tm̃ ſimplici cauſa: ergo eius eſſe eſt eſſe purũ. huius ſyllogiſmi primo ponit concluſionem. d. & hoc eſſe, vult dicere qđ ponitur cauſa, non eſt ſimile eſſe intelligens, id eſt non eſt ſeparatũ. Deinde accipit minorem. d. eſſe enim intellectus purum eſt, et ſine magnitudine. Deinde accipit minorẽ pro ſyllogiſmi. d. quamobrẽ, id eſt qm̃ non indiget niſi de ſimplici cauſa. ex hoc concludere intendit, quod cauſa terminationis magnitudinis debet eſſe aliquod materiale: vel cauſa debet eſſe multiplex, & diuerſa in ſui natura.

(Margin letters beside this paragraph: B, E)

AVEROES.

AIt Auer. Diſpoſitio huius ſermonis eſt ꝙ ipſi, cum dixerint ꝙ corpus orbis eſt res tertia, quæ ſequitur, & ipſum in ſe non eſt ſimplex, ſcilicet ꝙ eſt corpuſ habens quantitatem, tunc in eo ſunt duo, quorum vnum præbet corporeitatem ſubſtantialẽ, & aliud quantitatem terminatam. & neceſſe eſt vt in hac intelligentia, ex qua prouenit corpus orbis, ſint plura, & non erit cauſa ſecunda trina,

A ſed quaterna. Attamen hoc totum eſt poſitio falſa. nam Philoſophi non crediderunt corpus vniuerſum prouenire à principio ſeparato. ſi autem prouenit ab eo aliquid apud eos, prouenit forma ſubſtãtialis. ſed menſuræ partium eius apud eos ſequuntur formas. Sed hoc totum apud eos eſt in formis materialibus. corpora autem cœleſtia apud eos, ex eo quòd ſunt ſimplicia, non recipiunt paruitatem, & magnitudinem. Vlterius ponere formam, & materiam prouenire à principio ſeparato eſt quid extra radices eorum, & abſurdum. Agens autẽ in rei veritate ſecundum Philoſophos, quod eſt in generabilibus, & corruptibilibus, non efficit formam, nec materiam, ſed efficit ex materia compoſitum ex vtraque ſimul, ſcilicet compoſitum ex materia, & forma. nam, ſi agens efficeret formas in materia, efficeret eas in re, non ex re. & hoc totũ non eſt opinio Philoſophorum: & non eſt arguendũ contra eam ex eo, ꝙ ſit opinio Philoſophorum.

Corpora cœleſtia non recipiunt paruitatẽ, & magnitudinem. Agẽs nõ efficit formã, nec materiã nec formam in materia, ſed ex materia cõpoſitũ.

Auerroes modo, primo ponit ſententiam verborum Alga. deinde ponit peccatũ eius: illud, quod dicit primo, eſt manifeſtum per ſe. Deinde ponit peccatũ eius, & maxime oſtendit illud, in quo fundatur eſſe falſum: fundabatur autem in hoc, ꝙ corpus cœleſte dependet a motore ſeparato: circa quod dicit. Sed nos dicimus, ꝙ omnia iſta ſunt erronea. philoſophi enim nõ opinantur ꝙ corpus omnino procedat a ſeparato, vult dicere apud me, a Deo tanquam a cauſa prima: & ꝗuis procederet, dicunt ꝙ principaliter procederet ab eo forma ſubſtantialis, vult dicere motor appropriatus. D. magnitudo ſequitur formam. veruntamẽ hoc vult dicere, ꝙ corpus terminatum per formã in materia, tantũ eſt in materialibus formis: & corpora cœleſtia, prout ſunt ſimplicia, non recipiunt formas nec magnitudinẽ: hic eſt vnus modus intelligendi. Et poteſt aliter intelligi, vt mihi videtur, quod ſcilicet philoſophi non opinantur ꝙ corpus omnino, vult dicere generabile, procedat a ſeparato: & quamuis procederet, dicũt ꝙ principaliter procederet ab eo forma ſubſtantialis. D. magnitudo ſequitur formam, verũ hoc tñ eſt in materialibus formis: & corpora ſupercœleſtia, prout ſunt ſimplicia, non recipiunt formas, nec magnitudinem. Eſt ergo ſecundũ hanc expoſitionem ſolutio, ꝙ corpus cœleſte non procedit a forma ſeparata, ideo ſuppoſitum eius eſt falſum. D. reprehendit eũ in alio, quod Alg. finxit. d. rurſus id, quod dixerat, videlicet ꝙ materia, & forma a principio ſeparato procedunt, falſum eſt: immo abſit ꝙ philoſophi talia concedant: immo agens, apud peripatheticos in
C rebus generabilibus & corruptibilibus non agit formã, nec materiã, immo agit de materia compoſita ex eis, vel ex materia & forma. Huius ponit cauſam, & componitur ſic. omne agens formã in materia agit ex nihilo: ſed, per illos agẽs agit formã in materia: ergo efficit illam ex nihilo. huius ponit tantum minorẽ d. ſi enim ageret agens formam in materia. Deinde ponit concluſionem. d. ergo efficeret eas de nihilo in aliqua re. Deinde oſtendit oppoſitum conſequentis. & eius ſermo eſt manifeſtus per ſe.

Sed hic ſunt multę quæſtiones. primo enim aſpectu videtur ꝙ ſolutio Auer. accipiat falſum. Accipit enim, ſecundum ꝙ exponit in expoſitione ſecunda, ꝙ corpus cœleſte non procedit a forma ſeparata: cuius contrarium infinities dictum eſt, & maxime lib. de ſubſtantia orbis. Secundo videtur, ꝙ ſolutio Alga. faciat adhuc difficultatem magnam: quoniã corpus cœleſte, Verbi gratia, lunæ poteſt eſſe quantitabile ſecundum maiorem quantitatem, & minorẽ: ergo in eo eſt quantitas in potentia, ergo eſt ibi forma intrinſeca, per quam erit terminatæ quantitatis: & illa non poteſt eſſe intellectus, quoniam purus intellectus non poteſt eſſe cauſa magnitudinis, & terminationis alicuius corporis, cum tantum appropriate ineſt. Tertio, adhuc quantitas lunæ, & quantitas ſolis, & quantitas mercurij, & reliquorũ orbium ſunt vnius rationis. ergo, ſi vna re-

Dubitatio.

Dubitatio.

liquæ addetur, fiet alius. ergo vna illarum erit, immo quælibet illarũ eſſet aug- D mentabilis: & hoc eſſe non poteſt gratia formæ abſolute, nec gratia ſubſtantiæ in actu, ergo gratia materiæ: ergo ibi erit materia pura potentia. Quarto, omnes illæ formæ cœlorum, & magnitudines ſunt vnius rationis, ergo in eis erit partitio, & multitudo numeralis, & per conſequens materia partita, & ſic ibi erit materia & forma, & materia vltra intelligentiã: & ſic hæ difficultates primo aſpectu videntur faciles, attamen ſunt mihi valde difficiles, nec inuent aliquem, qui olfaceret, nedum ipſas videret. Vt igitur habeatur intellectus opinionis Auer. circa ſolutionem iſtarum, primo debes ſcire, quod corpus cœleſte vno modo procedit a forma ſeparata, alio modo non: procedit quidem duobus modis. ſ. ſecundum qualitatẽ, & ſecundum relationem, vt dixi alias: ſecundum enim qualitatem, pro quanto eius eſſe conſiſtit in motu: ſi enim non moueretur, ſine dubio eius eſſe eſſet nihil: ideo eius eſſe conſiſtit in operatione motiua: quod ergo cõſtituit ipſum in operatione motiua, ipſum conſtituit in eſſe: & ſic iſto modo corpus cœleſte procedit a proprio motore. Secundo modo in genere relationis: quoniã eius eſſe dependet ab eſſentia intelligentiæ: quia eſt neceſſarium ab alio. cauſa eſt neceſſarium ab alio. cauſa enim ſuæ neceſsitatis eſt ipſa intelligentia, vt tibi dixi. Tertio vero modo non dependet: quoniam motor non cauſat ipſum dando ei formam ſimilem, quæ ponit ipſum in eſſe corporis cœleſtis, quã ſequitur quantitas, & terminus quantitas: hoc enim, vt bene dixit Auer. verificatur E tantum in corpore generabili, cuius eſſe conſiſtit in compoſitione materię cum forma: & ſic ſoluitur prima quęſtio. Apparet enim ſolutio contradictionis.

Solutio ad primam.

Pro intellectu queſtionis ſecundæ, debes ſcire ſecundo, quod corpus lunæ, & eſt corpus, & eſt corpus lunæ: inquantum enim corpus abſolute, ſine dubio eſt quantitabile quantitate maiori, & minori: quoniam corpus in ratione, qua corpus, non repugnat decreſci, nec augeri in infinitum: vt vero corpus lunę, nec eſt augmentabile, nec diminuibile, immo eius quantitas eſt eſſentialiter, & per ſe terminata. Secundo debes ſcire pro eodem, ꝙ purus intellectus non poteſt eſſe cauſa ſubiectiua terminatę quantitatis: quoniam in eo, quod purus intellectus, ſibi repugnat ſub eſſe quantitatis licet latini de hoc dicant multa: &, etiam purus intellectus non poteſt eſſe cauſa terminatiua terminationis quãtitatis in potentia, cuius terminus non eſt ei eſſentialis, qualis dicitur eſſe quantitas exiſtens in generabili & corruptibili hic: qm̃ illa quantitas in potentia eſt interminata, in actu autem terminatur: quia forma ſigillat materiam, vel eius partẽ: conſtat aũt ꝙ intelligẽtia nõ poteſt recipi in parte cœli, ſed in eſſentia cœli ſimplici, & nuda primitus ſecundum naturam, vt dicit Auer. in li. de ſubſtantia orbis. purus ergo intellectus poteſt eſſe cauſa terminatiua alicuius corporis, & magnitudinis eius, cuius terminus eſt eſſentialis ei: qm̃ illa quantitas eſt ita in actu, ꝙ nullo modo eſt in potentia: immo, quia intellectus purus F poteſt eſſe cauſa illius corporis duobus modis, vt dictũ eſt: ideo potuit eſſe cauſa termini quãtitatis illius corporis: Et ex his apparet ſolutio ad ſecũdũ, & ad tertium. & ad ſecundũ quidẽ, qm̃ falſum eſt corpus lunę, inquantũ corpus lunę, ꝙ ſit augmentabile & diminuibile, immo eſt eſſentialiter terminatum, vt dixi: & concedo, ſi in eo eſſet quantitas in potentia, intelligentia non poſſet eſſe cauſa terminatiua illius, vt dixi: ſed tamen, non inconuenit, cum ibi ſit quantitas eſſentialiter in actu, ꝙ purus intellectus ſit cauſa terminatiua illius, vt dixi. Ad tertium quidẽ, qñ nullus dubitat ex quantitate corporis cœleſtis, & quantitate generabilium fieri vnũ quantum maius, mathematice loquendo: non pp hoc quãtitas illorũ, & iſtorũ, & materię illorũ, & iſtorum ſunt vnius rationis, immo differunt ſpecie vere, ſed conueniunt tantum in ratione mathematica. Dicendũ igitur ad formam, ꝙ ſi corpori lunę addatur quantitas, & magnitudo ſolis, ſine dubio eſſet corpus alius, non tamen corpus lunę alius: qm̃, non eſſet amplius luna, qm̃ terminus erat eſſentialis magnitudini eius: ideo eſt augmentabile ſub ratione, qua corpus, non tñ ſub rõne, qua corpus lunę: ideo, ibi non erit quantitas in potentia, nec materia vna omniũ illorũ: & cauſa eſt, quod licet illa corpora ſunt vnius rationis analogicę, vt dicit 2. Cœli, cõ. 49. non tñ vniuocę: ideo quod.

Purus intellectus non põt eſſe cauſa ſubiectiua terminatiua quãtitatis, licet poſſit eſſe cauſa terminatiua alicuius corporis.

A libet eſt in ſua ſpecie vniuoca eſſentialiter, & per ſe terminatũ. Et per hoc ad tertium; iam, enim manifeſtũ eſt ꝙ argumentum ſupponit falſum: credit enim, ꝙ quantitas illa ſit in potentia multa, & ſecundum ſigillationem formarũ terminatur, et non eſt ita: immo quodlibet illorum ſub ratione ſpeciali eſt eſſentialiter terminatum: ideo non eſt ſecundũ rationem, nec ſecundum rem ſpecialiter quantum quantitate in potentia, ſed tantum quantitate eſſentialiter in actu terminata: ideo materia non erit vna, nec quantitas vna, ſed materię erunt multę, & magnitudines eſſentialiter diuerſę, & terminatę eſſentialiter. Eſt ergo reputãdum, ꝙ corpus cœleſte motum ex ſe ſit ſubſtantia compoſita cõpoſitione ęquiuoce ex materia ad vbi, & intelligentia, quę dicitur forma ad vbi: cui aduenit ſecundum rationem quantitas eſſentialiter terminata: propter quam aduenit motus, & reliqua accidentia, quę ſunt ei inhęrentia: & hoc totum eſt quoddã vnũ maiori vnitate, quam ſit corpus generabile, vt dicit Auer. 2. Cœli commen. 3. quoniam eſt colligatum taliter quod non poteſt ſolui per aliquam potentiã: eo quia intelligẽtia immediate vnitur corpori cœleſti: & iſtud declaraui ſępe in lib. de ſubſtantia orbis. & continue, quando occurrerit in libris Auer. melius declarabitur.

ALGAZEL.

B Ait Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem dixerit cauſa eius eſt ꝙ, ſi eſſet maius, non eſſet neceſſarium in aduentu ordinis vniuerſalis. ſi aũt minus, non eſſet cõueniens ordo intẽtus.

AVEROES.

Ait Auer. Intendit in hoc ſermone ꝙ Philoſophi non opinantur ꝙ corpus orbis exempli gratia poſsit eſſe maius, ſeu minus eo, quod eſt. nam, ſi eſſet vna harum poſitionum, nõ proueniret ordo intentus hic, & non erit motio eius ad id, quod eſt hic, motio naturalis, ſed eſſet aut addita huic motioni, aut diminuta: & ambo determinant corruptionem entium, quæ ſunt hic, non autem ꝙ magnitudo ſit conceſſa, vt dixit Alga. ſed maioritas, & minoritas, ambæ determinãt corruptionem mundi apud eos.

C

ALGAZEL.

Ait Alga. arguens Philoſophis. Et dicamus, & ipſe modus ordinis, aut eſt ſufficiens in eſſe eius, in quo eſt ordo, aut indiget cauſa reperta. ſi autem ſufficiens, ergo vos non indigetis poſitione cauſarum, & iudicatis ꝙ erit ordo his entibus abſque cauſa addita. ſi vero hoc nõ ſufficit, ſed indiget cauſa, hoc etiam non ſufficit in appropriatione menſurarum, ſed indiget etiam cauſa compoſitionis.

AVEROES.

Ait Auer. Sũma huius ſermonis eſt quòd ſequitur eis vt ſint in corpore multa, quæ non poſſunt prouenire ab vno agente: niſi dicant ꝙ ab vno agente proueniant operationes multæ, aut

credant ꝙ multæ ex paſsionibus corporis proueniant a forma corporis, & forma corporis ab agente. & ſecundum hanc opinionē non prouenient accidentia proſequentia in corpore generato ab agēte prouētione prima, ſed mediante prouentione formæ ab eo. & hic ſermo eſt poſsibilis ſecundum radicem Philoſophorum non aūt ſecundū radices Loquentium. Et exiſtimo ꝙ Mahatazile non tenent ꝙ hic ſint aliqua non prouenientia ab agente prouentione prima, vt tenent Philoſophi. nos autem iam diximus quomodo vnum ſit cauſa ordinis, & rerum ſubiectarū ordinis, & non oportet reiterare illud hic. D

Deſunt in aliis.

Vnū eſt cā ordinis.

ALGAZEL.

Ait Alga. Tertius modus eſt ꝙ orbis ſupremus diuiditur ī duo puncta, quæ ſunt poli, & ſunt quæ conſtituunt ſitum, & non ſeparantur à locis ſuis. partes vero Zodiaci, diuerſificatur ſitus earum, & non euadit, aut erūt omnes partes orbis ſupremi ſimiles: & non ſequitur mutatio duorū punctorum præ ceteris pūctis, vt ſint poli, aut erunt partes eius diuerſæ. & in quibuſdam ſunt proprietates, quæ non ſunt in aliis. Et quæro quid eſt principium illarum diuerſitatum? corpus enim ſupremū non prouenit niſi ex vno ſimplici: ſimplex autem non efficit niſi ſimplex in figura, & eſt rotunda, & ſimilis in re, & eſt impoſsibilitas ab actionibus cognoſcentibus, & ſeparatis. & hoc etiam non eſt euaſio ab eo. E

Adducit Alga. iterum aliud argumentum difficile hic. d. ait Alga. tertiū triū prædictorum eſt, ꝙ in ſuprema ſphæra duo ſunt puncta, quæ mundi poli nuncupantur, & ſunt immobilia, & partes zonæ ſphæræ velociſsimi motus ſunt. Et tunc arguit. d. vnde non euadet, quin ſint omnes dictæ partes ſphæræ vnigeneę, aut etherogeneæ, id eſt, vnius rationis, & naturæ, aut diuerſæ. Deinde deſtruit membra, & dicit, & impoſsibile eſt ꝙ ſint etherogeneæ. cuius rationem dicit, quia corpus ſupercœleſte ſimpliciſsimū eſt: remanet ergo, ꝙ ſint homogeneę, contra arguit. d. & ſi ſic. qualiter ergo illa puncta prædicta magis approprian-tur in quiete, quam alia puncta cœli. Deinde redit ad aliud membrū. d. rurſus, ſi cœli partes etherogeneæ eſſent. ergo quædam partes ipſius habent partes diſtinctas a partibus aliarum partium: quid ergo eſt principium huius varietatis? & dictum fuit ab eis, quod corpus ſimplex non procedit niſi ab vna ſimplici re, & ſimplex non cauſat niſi ſimplex in figura, & in natura. ergo cœli partes nō debent diſtingui a partibus. hoc argumentum difficile eſt reſpondendi. F

AVEROES.

Ait Auer. Simplex dicitur dupliciter, quorum Vnnm eſt, quod non eſt compoſitum ex multis partibus, & tamen eſt compoſitum ex forma, & materia: & hoc modo dicitur de corporibus quattuor ꝙ ſint ſimplicia. Aliud vero dicitur de eo, quod non eſt compoſitum ex forma, & materia, quę mutatur ad formam in potentia, & ſunt corpora cœleſtia. Et vlterius ſimplex dicitur de eo, cuius definitio & totius, & partium eſt eadem, licet fuerit compoſitum ex

A quattuor elementis. Simplex autem dictum de corporibus cœleſtibus, non eſt inconueniens vt reperiantur partes eius diuerſæ natura, vt dextrum,& ſiniſtrum in orbe, & poli. nam orbis,in eo ꝙ eſt orbis, neceſſe eſt vt ſint ei poli terminati, & centrum terminatum, quo differt orbis ab orbe. & non ſequitur,ex eo ꝙ ſunt in orbe partes terminatæ,vt ſit non ſimplex: ſed eſt ſimplex, ex eo quòd non eſt compoſitum ex forma, & materia, in qua eſt potentia:& eſt diſsimilis, ex eo quòd pars recipiens locum duorum punctorum non eſt quæcunque pars fuerit orbis, ſed eſt pars terminata naturaliter cuilibet orbi. & niſi eſſet hoc,non eſſent in orbibus centra naturaliter,quibus differũt, & ſunt diſsimiles in hac re.& non eſt neceſſe ex poſitione eorum non ſimilium in hoc vt ſint compoſiti ex corporibus diuerſarum naturarum,nec vt ſit agens eorum compoſitum ex potentiis multis.nam omnis orbis eſt vnus. Et non verificatur etiam ſermo eorum, ꝙ omne punctum cuiuſuis orbis poſsit eſſe centrum, ſed id appropriat agens: B quoniam hoc verificatur in orbibus artificialibus, non autem in naturalibus. & non ſequitur ex poſitione quòd omne punctum orbis poſſit eſſe centrum, & agens eſt,quòd id appropriat, vt agentia ſint plura: niſi ponatur quòd in apparentibus nobis aliquod vnum non prouenit ab vno agente. nam quod nobis apparet, eſt compoſitum ex decem prædicamentis,& ſequeretur vt vnumquodque eorum, quę ſunt hic, proueniret ex decem agentibus. & hoc totum ſunt deceptiones,& dementię, ad quas induxit iſta conſyderatio,quę aſsimilatur ſtultitię in ſcientia Diuina. attamen effectum vnum in apparentibus nobis efficitur ab agente vno: licet reperiantur in eo decem prædicamenta. O quàm maxime eſt fallax iſta propoſitio, ꝙ vnum non efficit niſi vnũ, cum intelligitur de ea id,quod intellexit Auicenna, & Alfarabius, & Alga.in Feneſtra luminarium, qui ſuſtentatur ſecundum opinionem eorum de primo principio.

Cœlũ nõ eſt cõpoſitũ ex materia & forma ĩ qua eſt potentia.

C Circa ſolutionem huius, primo Auer. verificat quomodo corpus cœleſte eſt ſimplex, & quomodo non. ſecundo reſpondet ad cauſam erroris, vbi orta fuit tota eorum difficultas,& dicit primo.dicamus nos ꝙ ſimplex dupliciter intelligitur:quorum vnum eſt,ꝙ non componitur ex pluribus partibus,& componitur ex materia & forma:& ob hoc dicitur quod corpora ſunt ſimplicia, cuiuſmodi ſunt elementa. ſecundo dicitur de illis,quę non ex materia & forma componuntur,videlicet ꝙ materia nõ differt a forma,vt ſunt corpora ſupercœleſtia. Deinde accepit alium modum intelligendi ſimplex.d.pręterea ſimplex dicitur in eo, ꝙ definitio totius, & partis eſt vna & eadem, licet compoſita fiant ex quatuor elementis: quod intelligo, vt compoſitum opponitur ſimplici primo modo: & poſtquam dixit hoc, verificat qualiter corpora cœleſtia ſint ſimplicia, & qualiter non.d.vnde modo hic dicto de corporibus cœleſtibus, non eſt negandum ꝙ reperiantur ſimplices partes diuerſę naturaliter,vtputa dextra,& ſiniſtra orbis, & poli,& zona ipſius:quod probat.d.& ſphęra, inquantum ſphęra, oportet ꝙ habeat terminatos polos,& centrum terminatum, & dicit non ex hoc, ſcilicet quia vnius naturę,& homogeneę,ſequitur ꝙ ſit ſimplex,immo talis ſphęra dicitur ſimplex,prout non componitur de forma & materia potentiali. eſt quodammodo etherogenea, prout partes polorum non ſunt ab euentu,immo naturaliter terminantur in qualibet ſphęra,quoniam ita ſunt in partibus terminatis, ꝙ non

in alijs. Deinde reſpondet argumento Alga. ſed non ſequitur ex hoc, ꝙ componatur ex partibus diuerſis in natura, nec ꝙ efficiens eas ex diuerſis virtutibus componatur: quęlibet nanque ſphæra vna eſt, ideo nequit a philoſophis licite dici, ꝙ quilibet punctus fuerit de quacunq; ſphęra, poſsit eſſe centrū ipſius ſphęrę, & quod polorum puncta appropriantur in hoc ab agente: quia hoc nequit verificari niſi de artificialibus ſphęris, non tamen in naturalibus. Deinde, adhuc applicat ſolutionem, gratia bonitatis doctrinæ. d. & quamuis concederemus eis, quod dicta puncta appropriantur ab agente, non ex hoc ſequitur quod in illo agente ſit pluralitas: & hoc declarat per impoſsibile. d. niſi dicamus quod hic in præſenti, id eſt, in rebus nobis præſentibus nullum ab vno agente procedat: vult dicere, quod tunc in iſtis inferioribus nullus effectus fieret ab vno agente. conſequentia declaratur: id enim, quod eſt in præſenti nobis, id eſt, in iſtis inferioribus, ex decem prædicamentis componitur. ergo ſequitur quod omne generabile debet procedere a decem agentibus: quod eſt abſurdum cogitare: vnde virtus ſyllogiſmi debet ſic componi: effectus multus prouenit a pluribus agentibus: hic inferius effectus eſt ex decem rebus: ergo proueniet a decem agentibus. concluſio eſt falſa, ergo aliqua præmiſſarum & non minor, ergo maior: & ſic propoſitio eorum eſt falſa. ideo dicit, immo dicimus quod quilibet effectus in rebus nobis præſentibus ab vno efficiente fit, licet participent cum eo decem prædicamenta. Deinde remanet correlarie concludere cauſam erroris, & dicit. patet ergo ex dictis, quod prædicta propoſitio, videlicet, ꝙ vnum efficiens vnum tantum efficit effectum, vt opinati ſunt Alpha. & Auicen. & Alga. falliſsima eſt. Et cum omnia hęc ſint dicta, iam apparet ſolutio ad vim argumenti Alga. dictum eſt enim qualiter corpus cœleſte eſt ſimplex, & qualiter eſt multum, & qualiter non inconuenit ab vno ſimplici prouenire effectum multum. D B

Dubitatio. SED HIC eſt locus quęſtionis: quoniam, ſi corpus cœleſte eſt multum ſecundum virtutes, quęro, vbi ſint iſtę virtutes, vel in ſubſtantia cœleſtis corporis ſubiectiue, vel ſint formę ſeparatæ? & ſi formæ ſeparatæ, ergo corpus cœleſte eſt vnius rationis: & ſi in materia illa, ſic eſſent generabiles, & corruptibiles, & eſſet cœlum de virtutibus agentibus, & ſic eſſet in actu, & ſic compoſitum ex materia & forma. Sed, circa ſolutionem iſtorum, vſque huc duo inuenio ab Auerro. vnum, quod corpus ſimplex eſt multum ſecundum potentias & virtutes, & hoc dicit hic plane. ſecundum eſt, quod dicit in. 2. Cœli. comm. 25. quapropter credendum eſt, quod iſtę potentię non ſunt materiales: & hoc colligit ex verbis Ari. vt apparet in fine illius commenti. Eſt ergo ſciendum, ꝙ iſtę potentiæ ſunt ſeparatę a corpore cœli: & hæc videntur inuicem contraria.

Sicut aīal ē colligatū ex aīa & corpore, ita corpus cœleſte eſt colligatū ex intelligētia & orbe. Ideo debes ſcire, pro intellectu quęſtionis, quod corpus cœleſte eſt colligatum ex intelligentia & orbe, ſicut animal ex anima & corpore: vnde reputandum eſt ꝙ, ſicut virtutes animalis ſunt in toto colligato ratione animę, ita omnes virtutes cœli ſunt in toto cœlo ratione intelligentię: quoniam illę virtutes ſunt ipſa intelligentia ſecundum rem, differunt tamen ratione & modo: & propter hoc verificatur, quod ſunt virtutes ſeparabiles: quia ſunt ipſa intelligentia ſecundum eſſe, licet non ſecundum modum. & verificatur, ꝙ ſcilicet cœlum eſt multum in virtute, non quidem pro altera parte colligati, ſed pro toto colligato: ideo hæc opponi non videntur. E

Solutio. Argumentum ad oppoſitum nihil eſt: apparet enim, quod illæ virtutes ſunt formæ ſeparatæ, cum ſint ipſa intelligentia ſecundum eſſe, licet in modo differant ab ea. &, ſine dubio corpus cœleſte pro altera parte compoſiti eſt vnius rationis, ſed pro colligato eſt multum diuerſum ſecundum virtutes.

Replica. Sed dices, ergo intelligentia eſt pluralitas, & compoſitio. cuius

Solutio. oppoſitum finxit Auerro. Dicendum, quod illa pluralitas non eſt ibi tanquam rationes cauſandi, vt voluerunt illi, ſed per quandam excellentiam ipſius intelligentiæ: vel dicendum, quod Auerro. vult ibi eſſe pluralitatem, ſed non ob id argumentum, ſcilicet ꝙ ab vno non procedit niſi vnum: & ſic apparet intellectus iſtius quæſtionis.

Dubitatio. SED ADHVC eſt locus quęſtionis: quia in corpore cœleſti ſunt multa acci

A dentia: vtputa lumen, & raritas, & denſitas, quę non poſſunt fundari niſi in ente in actu: modo iſta non ſunt niſi in ſubſtantia cœleſtis corporis, & non in colligato ex intelligentia & orbe. ergo corpus cœleſte ſecluſa intelligentia erit ens in actu. & ſic habebit formam aliquam vltra intelligẽtiam. & hoc ſępe dixi: quia, ſicut colligatum ex intelligentia & orbe eſt vnum viuens animal rationale, ita totum hoc eſt ſubiectum denominationis omnium accidentium cœli: attamen ſubiectum inhæſionis eſt ſubſtantia cœleſtis corporis diſpoſita ipſa intelligẽtia, vt alias d xi. reputandũ eſt. n. ꝙ, ſicut homo apud latinos colligatus ex intellectu, & materia eſt ſubiectũ omniũ accidentiũ mediante forma eius, licet quędam principaliter ratione materię, quędã ratione animę eius: ita in corpore cœleſti colligato eſt dicendũ. ſ. ꝙ illud eſt ſubiectũ omniũ accidentiũ, licet quędã inſint ratione intelligentię, quędam ratione corporis. Ad formam argumenti dicendũ puto ꝙ, ſi ſubiectum eſſe ſ. cœlũ principaliter rõne ſui, ſecluſa intelligentia, tunc ſine dubio eſſet cõpoſitum, ſed modo apparet minor ſub hoc ſenſu eſſe falſa.

ALGAZEL.

B Ait Alga. Si autem dicitur, forte in principio ſunt multæ ſpecies pluralitatis, quæ proſequuntur non ex principio, ſed videntur eſſe tres, aut quattuor. & quod remanet nõ curamus de eo. & negligentia noſtra de eo non facit nobis dubium, ꝙ principium pluralitatis ſit pluralitas, & ꝙ ab vno non proueniunt plura.

Hic vult introducere Alga. qui dubitauit circa rationẽ philoſophorũ, qua probant a Deo nõ prouenire niſi vnũ cauſatum, quod ab eo prouenirent tria, vt dictũ eſt, & dicit. Ait Alg. &, ſiquis diceret ꝙ in primo principio ſunt ſpecies pluralitatis. i. modi pluralitatis non ſequentes dictũ principium: ſed apparet ꝙ ſunt tres, vel quattuor, vel ſic, Deinde in quantitate nobis ignota. vult dicere, cuius numerũ ignoramus. & licet eorum numerũ non comprehendamus, non ex hoc dubitamus quod pluralitatis principium eſt pluralitas, et quod ab vno plura procedere nequeunt. eſt ergo dubitatio Alga. contra philoſophos cõſiſtens in hoc: propter hoc debemus ipſum negare, & per conſequens non habet intentum.

AVEROES.

C Ait Auer. Hic ſermo, ſi eum dixiſſent Philoſophi, neceſſe eſſet eis credere ꝙ in cauſato primo ſit pluralitas infinita, & ſequitur vt dicatur eis, vnde venit ad cauſatum primum pluralitas? & ſicut dicunt ꝙ ab vno non proueniunt plura, ſic ſequitur vt plura non proueniunt ab vno. Et dictum veſtrum, ꝙ ab vno non prouenit niſi vnum, eſt cõtradicens ei, quod dicitis, ꝙ id, quod prouenit ab vno primo, eſt in eo pluralitas. quoniam neceſſe eſt vt ab vno proueniat vnũ tm: niſi dicant ꝙ pluralitas reperta in cauſato primo, vnũquodq; eorum eſt primum, & ſequitur eis vt prima ſint multa. Ego autem admiror ſumma admiratione quõ latuit hoc Alpharabium, & Auicennam. quoniam ſunt primi eorum, qui dixerunt de iſtis differentiis, & imitauerunt cum eis homines, & attribuerunt hunc ſermonem Philoſophis. nam, cum ipſi dixerint quòd pluralitas, quæ eſt in principio ſecundo, eſt ex eo, quod intelligit de ſe, & eo, quod intelligit de alio, neceſſe eſt ſecundum eos vt ſit ſubſtantia eius ſubſtantia duarũ natu-

rarum,aut duarum formarum. Et vellem ſcire, quæ eſt, quę prouenit D a primo principio,& quę non prouenit. & ſic etiam ſequitur eis,cum dicunt de eo,quod eſt poſsibile ex ſe,& neceſſarium ex alio. nam natura poſsibilis neceſſe eſt vt ſit a natura neceſſaria,quam adepta eſt a neceſſario in eſſe. natura enim poſsibilis non poteſt conuerti ad naturam neceſſariam,niſi conuertatur natura poſsibilis & neceſſaria.quare non eſt naturis neceſſariis poſsibilitas omnino,tam ſi fuerint neceſſaria ex ſe,quàm ex alio. Et omnia iſta ſunt vanitates, & ſermones debiliores ſermonibus Loquentium. & ſunt omnia,quę ingrediuntur in Philoſophiam,& non ſequuntur radices eius & ſunt ſermones, qui non perueniunt ad gradum ſatisfactionis rhetoricę, quanto magis topicę. & ideo bene dicit Alga. in multis locis librorum ſuorum ꝙ ſcientia eorum diuina eſt exiſtimatiua.

Et,poſtquam Auer.adduxit debilitatem Alga. vult plus arguere contra Auicen.& Alpha.& ait.dicimus nos quod,ſi philoſophi dicerent talia verba,oportet eos cum primo quanta eſſet pluralitas infinita.& litera eſt multum extranea, E & forte eſt corrupta,& debet legi:& oportet eos exprimere quanta eſſet pluralitas,an infinita:& forte intelligit.oportet eos cum primo ſup.ponere tantam pluralitatem,quanta eſſet pluralitas infinita. & tunc ſermo eius eſt forma hypothetici,ſi philoſophi talia verba dicerent.ſ.quod a primo proueniunt omnia ſaltem mediante,oportet vt eius pluralitas ſit infinita:& conſequentia ipſa eſt manifeſta:quoniam,non aſsignant cauſam:quare tanta,vel tanta eſt. Deinde,ſecundum me,arguit eos reducendo ad contradictionem, & dicit: vnde ſequitur eos interrogare,vnde procedat pluralitas dicti primi cauſati,& tunc arguit: & ſyllogiſmus ſuus eſt:ſicut ab vno non procedit niſi vnum, ita ab vno non procedit habens pluralitatem: ſed ſecundum eos a primo non procedit niſi vnum: ergo ab eo non procedit habens pluralitatem: & hoc dicit, ſicut enim ab vno plura non procedunt, debent concedere ꝙ pluralitas non procedit ab vno:minor autem continetur in hoc, immo tacuit eam. Deinde reducit eos ad contradictionem.d.ergo in ipſorum verbis eſt contradictio: ipſi enim dicunt, quod ab vno non procedit niſi vnum, & modo dicunt quod ab vno primo procedit aliquod habens pluralitatem. Deinde reſpondet huic.d.niſi dicant,quod quodlibet particularium pluralitatis primi cauſati eſt principium. eſt ergo ſolutio,quod argu- F mentum ſupponit falſum:ſupponit enim, quod omnes intellectiones pluralitatis primi cauſati ſint cauſata,& hoc falſum eſt,immo ſunt cauſę, & principia: contra quod non replicat, quoniam eſt contra eos directe: ideo tacet replicam, & addit.d.vnde,valde mirandum eſt qualiter hoc ignotum fuit Auic. & Alpha.& poteſt exponi hoc.i.ſolutio huius argumenti. & poteſt exponi.i.ſolutio, cuius reprobatio ab eo non ponitur.q.d.& ſi ſolutio illa eſt vera, qualiter fuit ignota Auic.& Alpha.ipſi enim fuerunt primi has ambages ponentes, & multi homines ſecuti fuerunt eos:& attribuerunt deinde hęc verba, vult dicere dicta in ſolis illa:vel forte intendit quod attribuerunt hęc verba,quę ponit.d.quia, quando ipſi dixerunt,ꝙ pluralitas ſecundi principij ꝓcedit ab eo,qđ intelligit de ſeipſ,et intelligit de alio,non intendunt dicere quod eius ſubſtantia duas habet naturas, vel duas formas:& ſi litera non eſt corrupta, intendit quod ideo non inconuenit ab vno procedere habens pluralitatem, quia illa pluralitas conſiſtit in eo, quod habet duas diſpoſitiones non re diſtinctas,ſed ratione. modo,non inconuenit ab vno procedere habens huiuſmodi pluralitatem,ſed bene habens pluralitatem ſecundum rem inconuenit procedere ab vno. Sed,contra hoc arguit Auerro.et ait.vnde mirum eſt, & petendum qualia ſunt procedentia a primo principio,& qualia non, vult dicere,quod adhuc eſt locus quęſtionis: quare pluralitas potius rationum potuit procedere a primo, & non pluralitas rerum: & poſtquam dixit

A hoc, reprobat eos in alio: dicebant enim, quod aliquod poſsibile ab alio perpetuatur: vnde, apud eos idem eſt ens ab alio, & natura poſsibilis: contra hoc arguit Auer. & intendit nullum poſsibile eſſe ſempiternum, duobus extremis dependens ab alio apud eos eſt natura poſsibilis, ergo non poteſt duobus extremis eſſe ſempiternum: maior declaratur: quoniam natura poſsibilis non poteſt duobus extremis eſſe perpetua: huius ſyllogiſmi tangit tantum probationẽ maioris.d. ſimiliter, quando dicunt quod ſcilicet cauſatum primum eſt poſsibile de ſe, neceſſarium per aliud, ſequitur maxima redargutio, & dicit. natura enim poſsibilitatis differt a natura neceſsitatis, quam ſumpſit ab eſſe neceſſario, vt dicunt, quoniam dicunt ꝙ poſsibile ſumit eſſe ab aliquo neceſſario. Deinde ſecundo arguit: & ſyllogiſmus componitur hypotheticę: ſi natura poſsibilis eſſet ab aliquo perpetua, conuerteretur ad naturam neceſſariam: ſed natura poſsibilis non poteſt ad neceſſariam conuerti: vnde in neceſſariorum naturis nulla eſt poſsibilitas. huius ponit deſtructionem conſequentis, & ſermo patet: & addit ꝙ, ſiue res neceſſarię fuerint per ſe, vel per aliud, natura poſsibilis differt a natura neceſsitatis. Deinde comparat ſermones horum philoſophorum ad ſermones loquentium, &.d. & ſecundum veritatem omnia iſta verba debiliora ſunt loquentiũ verbis, immo dicimus quod hi ſermones egrediũtur de philoſophię meritis. Deinde
B verificat dictum Alg. quod ſupra falſificauit.d. vnde dicimus quod merito dixit Alg. in pluribus ſuis libris, & diuina ſcientia philoſophorum quaſi poteſt phantaſia reputari: ecce, quomodo verificatur de philoſophia Aui. & Alpha. licet ſupra falſificauit illud de philoſophia peripatheticorum. Ex his vult habere quod iſta philoſophia iſtorum nihil eſt, & valde debilis. Debes ſcire ꝙ, pro intellectu illorum, quę dixit, ꝙ iſti reputauerunt in ſuis opinionibus cum loquentibus ſuę legis. ſ. ꝙ nihil eſt neceſſarium niſi prima cauſa, & omnia ſunt poſsibilia in ſuis naturis: & iam declaraui, & reputauerunt ꝙ aliquod poſsibile ſit perpetuũ duobus extremis, vt primum cauſatum, & reliquę intelligentię: vnde illud, & reliqua ſunt ſine principio temporis, & ſine fine: ideo concedunt ꝙ aliquod poſsibile poſsit eſſe ſempiternum duobus extremis: ſed, qualiter ſecundum philoſophos peripatheticos, ſequitur ꝙ natura poſsibilis efficiatur neceſſaria, valde occultum eſt. Ideo duo debes ſcire, ꝙ hoc poteſt duobus modis declarari ex verbis Ariſt. vnde ſecundo de generatione. tex. com. 51. & .1. Cœli. text. com. 138. in litera arabica ponit, ꝙ natura ſubſtantialis tribus modis eſt partita: quędam enim eſt ſemper ens, quędã ſemper non ens, quędam quandoq; ens, & quandoq; non ens, &.d. ꝙ cauſa entis quandoque non entis eſt materia, & dicit ꝙ ſemper ens ſemper non ens ſunt entes naturę neceſſarię propter priuationem cauſarum poſsibilitatis. ſ. materię, & contrarij. Ex his arguitur peccatum illorum, qm̃, ſi pri-
C mum cauſatum eſt ens poſsibile in ſui natura, & ſine dubio oportet ꝙ, vel ſit ex extremo ſemper entis, vel in extremo ſemper non entis, vel in medio quandoq; entis & quãdoq; non entis: & ſi in medio ergo incipit & deſinit, vt philoſophus dicit contra Platonem primo cœli, & ſic nõ erit duobus extremis ſempiternum, ergo erit in extremo & non in extremo ſemper non entis, ergo in extremo ſemper entis: & ſic neceſſarium. ergo natura poſsibilis eſſet natura neceſſaria: & ſic apparet dictum Auer. contra Auicen. & Alpharab.

Qualiter, ſi poſe ab aliquo eſſet perpetuũ, tunc natura poſsibilis efficeretur neceſſaria.

ALGAZEL.

Ait Alga. Et, cum poſueritis hoc poſsibile, dicimus omnia entia cum multitudine eorum, licet peruenerit numerus eorũ ad mille, prouenient a primo cauſato. & non oportet vt reducatur ad orbem exteriorem, & animam eius: ſed poſsibile eſt vt proueniant ab eo omnes animæ cœleſtes, & humanæ, & omnia corpora terreſtria, & cœleſtia, & multæ ſpecies prouenientes ab eis, quarum ſcientiam non habemus, & erit ſufficientia in primo cauſato.

Induxit Alg. d. ait Alga. reſpondens pro philoſophis, &, ſi aliquis diceret ꝙ D vos poſuiſtis multitudinem rerum, vult dicere cauſatarum, donec ceciderit numerus mille: & non eſt concedendum ꝙ pluralitas primi cauſati ad hunc terminũ tendat, immo poſuimus multa media, vult dicere mediantibus quibus fit productio reliquorum: et videtur mihi ꝙ intentio eius ſit, ꝙ illi philoſophi opinati ſunt mille res prouenire a primo cauſato, & tamen ibi nõ ſunt mille res, nec ex parte cauſatorum, nec ex parte cauſę; cuius ſignum eſt, quia iam ponuntur multa media. ergo videtur eſſe contradictio. Deinde inducit ipſum ad contradictionẽ. d. & poſtmodum ait reſpondens eis talia verba, id, quod cauiſtis nobis concedere, non eſt iudicandum in intelligibilibus, niſi dicatur ꝙ ſit impoſsibile, vult dicere ꝙ non ſit mille res, ſunt tamen poſsibiles: ideo ait, ſed nos dicimus ꝙ non eſt impoſsibile. quod probat. d. & quid inducit ad hanc diuiſionem, vult dicere minorem multitudinẽ millenaria, & poſito vno ꝙ ſequitur primum cauſatũ nõ ex parte cauſę, vult dicere ꝙ vnum ſit cauſatum & non cauſa, vnum, vel duo, vel tria, vult dicere, & vltra vnum adhuc duo, vel tria procedant, quid prohibet ꝙ non ſint quatuor, vel quinq;. & ſic vſq; ad mille: vel qui poteſt iudicare de quãtitate terminata. q. d. immo põt procedere ſine termino. patet ergo ꝙ poſito vno, vult dicere tanꝗ̃ cauſa, nullus ordo eſt ibi dandus, immo poteſt eſſe numerus millenarius. Debes ſcire, quod nondum recitatum eſt ab Alga. ꝙ illi philoſophi ponerent a primo cauſato mille res prouenire, attamen ſupplendum, ꝙ illi dixerũt E illud, & ideo Alga. declarauit ꝙ mille, & plures res poſſunt prouenire poſito vno: & hoc declarauit ſecundum poſsibilitatem: qm̃ potentia & actus in eis eſt vnum, licet dicta huius philoſophi, vt prima facie apparet, videntur multum impoſsibilia: & eius impoſsibilitatem nolo nunc declarare.

A V E R O E S.

AIt Auer. Hæc conſequentia eſt vera, & præcipue ſi poſuerint primam operationem prouenientẽ a primo principio eſſe vnitatem, qua primum cauſatum eſt ens vnum cum pluralitate reperta in eo. Nam, ſi conceſſerint poſſe eſſe pluralitatem in primo cauſato non determinatam, aut erit minus numero entium, aut plus, aut æqualiter? ſi minus, neceſſe eſt ponere tertium principium, aut eſſe aliquid ſine cauſa. ſi vero æqualiter, aut plus, non eſt neceſſe eos ponere tertium principium, ſed erit pluralitas poſita in eo ſuperflua. F

A L G A Z E L.

AIt Alga. Et ſequitur ex eo ſufficientia in prima cauſa. nam, cum poterit generari pluralitas, quæ dicitur prouenire non ex cauſa, licet non ſit neceſſaria in eſſe cauſati primi, tunc poſſibile eſt etiam vt conſyderetur hoc cum prima cauſa: & erit eſſe eius nõ ex cauſa. & dicitur ꝙ proſequitur eam, & non ſcimus numerum eius. & omne, cuius eſſe imaginatur abſque cauſa cum primo, imaginatur hoc abſque cauſa cum ſecundo. Ac etiam nihil eſt dictum noſtrum cum primo, & cum ſecundo, nam non eſt inter ea differentia, nec in tempore, nec in loco. & quæ non differunt in loco, nec in tempore, & poteſt eſſe ſine cauſa, non appropriatur aliquod eorum in comparatione eius,

A

AVEROES.

AIt Auer. Dicit ꝙ, ſi poſsibile eſſet reperiri pluralitatem in cauſato primo abſque cauſa, ex eo ꝙ non prouenit ex prima cauſa pluralitas, tunc poterit conſyderari pluralitas cū cā prima, & non oportet ponere cauſam ſecundam, & cauſatum primum. ſi aūt ſalſum eſt eſſe aliquid cum cā prima abſq; cauſa, eſt etiam falſum cum ſecunda cauſa. ſed nihil eſt dictum noſtrum de cauſa ſecūda. nam ſunt eędem in re, & non differt vna ab alia tempore, nec loco. &, cum poterit eſſe aliquid abſq; cauſa, non appropriatur vna duarum cauſarum ei, ſcilicet prima, aut ſecunda, ſed ſufficit in hoc vt reperiatur cum vna earum, & non oportet ponere id cum cauſa ſecunda.

ALGAZEL.

B

AIt Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem dixerit, iam multiplicauiſtis res, adeo ꝙ ſuperauerunt mille, & eſt inconueniens vt ſit pluralitas cauſato primo vſque ad hunc terminum: & ideo multa ſunt media. Deinde dixit arguens contra eos. Cum autem dicitis hoc eſſe inconueniens, eſt iudicium extimatiuum, cum quo non debemus iudicare in intellectualibus, niſi dicat ꝙ ſit falſum. & dicimus ei quare eſt falſum? & quid intelligitur in dando differentiam in hoc, & quotienſcunque poſuerimus vnum poſsibile, & crediderimus ſequi a primo cauſato, non ex parte cauſæ conſequens vnum, & duo, & tria, quæro quid eſt quod faciat falſitatem in quatuor, aut quinque, & ſic vſque ad mille? niſi quòd qui iudicat conſyderatione præter conſyderationem, non eſt ei tranſacto vno differentia. & hic etiam eſt ſermo inciſiuus. Antiquus hęc non habet.

C

AVEROES.

AIt Auer. Si autem reſpondiſſent Auicen. & alii Philoſophi ꝙ in cauſato primo ſit pluralitas abſq; dubio, & ꝙ omnis pluralitas prouenit ex ea vnum, mediante vnitate determinante, vt reducatur pluralitas ad vnū, & vnitas illa, qua fuerat pluralitas vna, eſt quid ſimplex, proueniens ab vno ſeparato ſimplici, tunc eſſent quieſcentes ab iſtis conſequentiis, quas fecit eis Alga. vt exirent ab iſtis inconuenientibus. Alg. autem, quia vigoratus eſt hic ſuper poſitione corrupta attributa Philoſophis, & non inuenit reſpondentem ei vera reſponſione, lætatus eſt in hoc, & incidit in multa inconuenientia, quæ ſequuntur ab ea, & omnis ſtultus ſtultitia ſua lætatur. ſi autem ſciuiſſet ipſum non arguere in hoc contra Philoſophos, non tamen lætatus fuiſſet. Et radix corruptionis huius poſitionis eſt dictum eorum, ꝙ ab vno non prouenit niſi vnum: deinde ponunt in hoc vno producto

pluralitatem: & ſequitur eis vt hæc pluralitas ſit ſine cauſa. & poſitio D eorum ꝙ, cum hec pluralitas ſit terminata, oportet ponere principium tertium, & quartum ad eſſe entium, eſt quid leue, ad quod non eſt demonſtratio. Demum hæc poſitio eſt abſque poſitione principii primi, & ſecundi. & hoc, quoniam dicitur non fuit appropriata a vobis cauſa ſecunda, cui ſit pluralitas preter primam cauſam. & hoc totum ſunt ſtultitiæ, & vanitates, & radix eius eſt, quòd ipſi non intelligunt quomodo vnum erit cauſa in opinione Ariſto. & in opinione ſequentium eum ex Peripateticis. & iam gloriatus eſt ipſe in fine Duodecimi in hac re, & dixit ꝙ precedentes eum ex Antiquis non potuerunt dicere aliquid in hoc. & hoc modo predicto a nobis de eis erit propoſitio, ꝙ ab vno non prouenit niſi vnum, vera: & ꝙ ab vno prouenit pluralitas eſt propoſitio vera eam.

Hic Auerroes primo ponit illud, in quo non accidit locus queſtionis, que Auicen. ſi ſic dixiſſet: deinde remouet peccatum Algazel, dicens ergo: Dicimus nos E quod, ſi Auicen. & alij philoſophi viderent quod primum cauſatum pluralitatem habeat, & quod a qualibet pluralitate fit vnum in vnitate inferente, id eſt, cauſante, & illa pluralitas reducitur ad vnum, & quod illa vnitas, ex qua pluralitas fit, eſt quid vnum ſimplex procedens ab vno ſimplici ſolo, ceſſarent omnia argumenta predicta Alg. & aliorum philoſophorum ſequacium eius. Debes ſcire, quod Auer. hic quatuor tangit: quorum primum eſt, ꝙ primum cauſatum habet pluralitatem: ſecundum eſt, ꝙ non inconuenit, quod ab aliquo plurí fiat vnũ inferens, & cauſans: tertium eſt, quod omnis pluralitas reducitur ad vnum, vult dicere tanquam ad id, in quo eſt virtus principalior; quartum eſt, quod illa vnitas, a qua fit pluralitas, eſt procedens, id eſt, eſt conſiſtens in vno ſolo ſimplex, & indiuiſibilis: & apud me in iſtis quatuor, voluit innuere opinionem peripatheticorum, que fuit, quod omnes intelligentie procedunt a primo tanquam a cauſa vniuerſali, & a reliquis tanquã a cauſis proximis: & tunc intendit quod, ſi Aui. vidiſſet quod non inconuenit a multo, & pluri, vt eſt intelligentia ſecunda, vel tertia procedere vnum, quia reducitur ad vnitatem inferentem, ſcilicet primi principij, tanquam ad cauſam vniuerſalem: & hoc modo non inconuenit quod a pluri procedat vnum, id eſt, vna intelligentia numero: & illa vnitas, ad quam reducitur, eſt primi principij ſimplex, et indiuiſibilis, non accideret inconueniẽs: & ſic virtus ſolutionis eſt, quod intelligentie procedunt adinuicem virtute primi. Deinde ponit peccatum Alga. dicens, ſed quia Alg. dixit, ſiue potius duxit, quandam ſalſam poſitionem nomine philoſophorum, & non inuenit reſponſionem veracem, letus eſt, quia reperit locum redarguendi pluribus redargutionibus: dicit tamen, quod pro nihilo garulatus eſt, cuius cauſam ait, quia ipſe attribuit philoſophis peripatheticis illud, quod nunquam dixerunt. Deinde redit F ad opinionem Auicen. d. & radix huius opinionis corruptio eſt, cuius cauſam dicit, quia dicunt quod ab vno non procedit niſi vnum, poſtea ponunt in illo vno pluralitatem: contra quos arguit. d. vnde ſequitur eos, quod illa pluralitas reperitur ſine cauſa: & conſequentia tenet ex propoſitione eius, quia ab vno non prouenit niſi vnum: pluralitas primi cauſati eſt plus vno: ergo eſt ſine cauſa vna: & ſic apparet argumentum. Deinde reprehendit eos in alio dicens, ſed id, quod poſuerunt, videlicet, quod illa pluralitas eſt terminata, quare conati fuerunt ponere tertium, et quartum principium dans eſſe entium: quoniam poſuerunt in illa tres intentiones tantum, ideo poſuerunt altum motorem, ait quod ſine dubio eſt propoſitio poſitiua, & nuda qualibet demonſtratione: & addit tandem ſup. dicunt, quod hec poſitio differt a poſitione primi, ſcilicet Dei, & ſecundi principij: contra arguit. d. dici enim poteſt quod cum ſecunda cauſa appropriata ſit in habendo pluralitatem, petendum eſt ergo, qualiter ſequitur in poſterioribus a prima cauſa,

A ma cauſa, vult dicere ſecundum me, qualiter in reliquis poſt primam cauſam eſt pluralitas, vtrum tanta præciſe, quanta in primo cauſato, vel maior, vel minor, & non poſſunt dare cauſam huius. Deinde reſumit totaliter errorem iſtorum. d. & omnia iſta ſunt ambages, & errores, & ponit cauſam erroris. d. & radix dictorum nominum fuit, quia non intelligunt qualiter vna eſt cauſa iuxta opinionem argumentantis, & peripatheticorum, & addit, quod tam inſtruxit ſe argumentabilis, id eſt, probabiliter loquens in fine. 11. Meta. hóc declaraſſe vide. 12. Meta. in fine, & d. et aliqualiter oppoſitũ eius: & ſermo eius eſt manifeſtus per ſe.

ALGAZEL.

AIt Alga. Adhuc dicimus hoc eſt falſum in cauſato ſecundo. nam prouenit ab eo orbis ſtellarum, in quo ſunt ſtellæ. 1022. & plus, & ſunt diuerſæ quãtitatis, & figuræ, ſitus, coloris, impreſsionis, & fortunæ & infortunæ. & aliquæ earum ſunt in forma Arietis, Tauri, & Leonis, & aliquę in forma hominis. & differunt in dando impreſsionem in vno ſubiecto mundi inferioris, & frigiditatẽ, B & caliditatem, & fortunium, & infortunium. & differunt menſuræ earum abinuicem. & impoſsibile eſt dicere totum eſſe eandem ſpeciem cum hac diuerſitate. nam, ſi hoc eſſet poſsibile, tunc eſſet poſsibile dicere omnia corpora mundi eſſe vnam, & eandem ſpeciem in corporeitate. & ſufficit eis vna cauſa. Si autem differre in diſpoſitione eorum, & ſubſtantia, & natura indicat diuerſitatem eorum, ſic etiam ſtellæ ſunt diuerſæ proculdubio, & quælibet earum indiget cauſa ad formã eius, & cauſa ad materiam eius, & cauſa ad appropriationem naturæ calefaciendi, ſeu infrigidandi, ſeu fortunandi, ſeu infortunandi, & eſſendi in loco ſuo, &, vt ſint figuræ earum ad figuram animalium diuerſorũ. hæc autem pluralitas, ſi imaginatur intelligi in intelligentia ſecunda, imaginatur etiã hoc in prima, & tunc ſufficit primum.

In hoc dubio Algazel primo arguit contra philoſophos, ſecundo ponit ſolutionẽ, & eam remouet in prima. d. adhuc dicimus quod hic proceſſus, vult dicere orbis a primo cauſato, eſt falſus, vel proceſſus pluralitatis in ſecundo cauſato, C id eſt, ab anima cœli: ab eo nanque procedit cœlum ſtellarũ fixarum, quæ fere reperiuntur in numero. 12222. Deinde declarat illas eſſe multum diuerſas. d. & differunt adinuicem in magnitudine, & in figura, & in ſitu, & in colore, & accidentibus venientibus ab eiſdẽ in hoc mundo: & exponit qualiter iſta ſunt ita, et d. vt bona, & mala fortuna earum in natiuitatibus, & in alijs, vult dicere interrogationibus, & per hoc innuit differentiam earum in accidentibus. Deinde declarat differentiam earum in figura: & ſermo eius eſt manifeſtus per ſe, & exẽplificat in accidentibus: & intendit per alia prædicta differentiam in magnitudine: & ſermo eius eſt manifeſtus: & videtur mihi, quod intentio ſua ſit in ſyllogiſmo, ſcilicet, quæcunque differunt magnitudine, & figura, ſitu, & colore, & accidentibus ſunt accidentia diuerſa: ſtellæ ſunt diuerſæ in iſtis rebus: ergo ſunt multum differentia. Tunc vltra, a quibus proueniunt corpora differentia in illis differentijs, proueniunt plus vno ab ipſo cauſato: a ſecundo proueniunt corpora ſtellarum differentia illis: ergo ab eo proueniunt plus vno: & ſic apparet argumentum Algazel. contra philoſophos illos. Et poſtquam dixit hoc, remouet ſolutionem quandam, & d. & non eſt dicendum, quod in hoc poteſt reſponderi, quod omnes, ſcilicet, ſtellæ ſint vna, & eadem ſpecie cum prædictis varietatibus, id eſt, dato quod differant in illis varietatibus: contra argum. d. quia, ſi

hoc eſſet poſsibile, poſſemus dicere quod omnia mundi corpora ſunt vna, & eadem ſpecies in corporeitate, vult dicere quod non differunt niſi in illis varietatibus: &, tunc ſequitur quod non indigent niſi de vna, & eadem cauſa. Deinde probat illud, quod aſſumpſit. d. vnde, ſi diuerſitas corporum adinuicem in naturis, & proprietatibus ſignificat diuerſitatem ipſorum in ſpecie: ſimiliter de ſtellis dicendum eſt, ſcilicet, quod differunt ſpecie propter diuerſitatem ipſarum proprietatum, vt dictum eſt: & ideo indigent neceſſario de cauſis diuerſis, ſcilicet, de cauſa dante formam, & de alia dante materiam, & de alijs appropriantibus quamlibet earum in prædictis figuris, & proprietatibus: propter quod dicit, vnde, ſi talis pluralitas poteſt imaginari, id eſt, intelligi in ſecundo intellectu, etiã poteſt in primo: quia, apud ipſum non eſt maior ratio de vno, quam de altero: & ſyllogiſmus iſte poteſt componi duobus modis: & tu cõpone, ſi placet: quoniam virtus eius eſt manifeſta per ſe. D

A V E R O E S.

Ait Auer. Hęc autem dubitatio iam fecit eam: & eſt res, in qua nimium protelauit ſermonẽ in hoc libro. &, cum reſpondetur ei reſponſionibus prædictis, non ſequitur aliquod horum inconuenientium. Cum autem intelligitur de ſermone ꝙ ab vno numero ſimplici non prouenit, niſi vnum ſimplex numero, non autẽ vnum numero aliquo modo, & plures aliquo modo, & vnitas eius eſt cauſa pluralitatis, nunquam euadit ab iſtis dubitationibus. Vlterius res plurificantur apud Philoſophos differentiis ſubſtantialibus. differẽtia vero rerum ex parte accidentium non facit apud eos differẽtiam in ſubſtantia, ſiue ſit quantitas, ſiue qualitas, aut aliud prædicamentorum. corpora autem cœleſtia (vt diximus) non ſunt compoſita ex materia & forma, & non differunt ſpecie. nam non communicant apud eos in vno genere. nam, ſi communicarent in genere, eſſent compoſita, & nõ ſimplicia. & iam locuti ſumus de his rebus, & non oportet multiplicare verba in eis. E

Primo reprehendit Algazel. de ſuperfluo ſermone, & dicit, & dicimus nos quod hoc dubium, vel virtus huius dubij valde iteratum eſt ab Alga. in præſenti tractatu: ſed, ſi reſpondemus ſibi nomine veracium philoſophorum, ceſſabunt omnia prædicta argumenta. Deinde reſpondet, & duobus modis: primo, gloſſando propoſitionem dicens, quando intelligent de propoſitione prædicta, quia ab vno ſimplici in numero non poſsit procedere niſi vnum ſimplex in numero, non quodammodo vnum in numero, & quodammodo plura: vult dicere quod, ſi intelligunt quod ab vno non prouenit niſi vnum numero, quod proueniens non erit quodammodo vnum, immo aliquo modo plura, & quod illius vnitas cauſa eſt eſſe pluralitatis: tunc nullo modo euadendum eſt de illis dubijs ſemper: & forte litera eſt corrupta, & debet dicere aliquo modo: &, ſi dicit nullo modo, vult dicere quod nullo modo euadendum eſt, ſi intelligant in ſenſu cõtrario huic: vult ergo quod non inconuenit ab vno procedere quodãmodo vnũ, & quodammodo plura: quoniam vnitas cauſæ cauſa eſt vnitatis, & pluralitatis effectus. Deinde reprehendit argumentum, quantum ad aliam propoſitionem. d. amplius res multiplicantur, id eſt ſpecie diſtinguuntur ſubſtantialibus differentijs, ſed corpora cœleſtia ſup. non diſtinguuntur ſubſtantialibus differentijs: ergo non ſpecie diſtinguuntur. maior declaratur propoſitionem dicentem, ſed nullis differentijs accidentalibus fit differentia ſubſtantialis vniuſcuiuſque. x. prędicamentorum. minor autem iam dicta eſt. Deinde probat ſecundo idem. & ſyllogiſmus ſic componitur: quæcunque non conueniunt genere, non differunt ſpe F

A cie. corpora cœleſtia non communicant genere: ergo non differunt ſpecie. maior profyllogizatur: quæcunque communicant genere ſunt compoſita ex materia & forma. corpora cœleſtia non ſunt compoſita ex materia & forma: ergo non communicant genere minor eſt manifeſta per ſe. huius ſyllogiſmi primo accipit minorem profyllogiſmi.d. & corpora cœleſtia, vt prædictum fuit, non ſunt ex materia & forma: deinde ponit concluſionem ſyllogiſmi.d. nec differũt inuicem in ſpecie, vult dicere, ergo non differunt ſpecie. Deinde accipit minorẽ principalis ſyllogiſmi.d. non enim communicant in genere: reliquum autẽ ſyllogiſmi tacuit propter breuitatem: & poſt abbreuiat ipſum in forma entitatis: qui.i, ſi communicarent, eſſent ſine dubio compoſita non ſimplicia: & iſta diffuſe declarata ſunt a nobis in præcedentibus.

HIC POSSET eſſe quæſtio, an corpora cœleſtia ſint vnius ſpeciei: ſed, qa eam feci prolixe in libro de ſubſtantia orbis, ideo debes ſcire ꝙ corpora cœleſtia nec ſunt vnius ſpeciei vniuoce, ſcilicet prædicamentaliter. nec diuerſarum ſpecierum vniuoce & principaliter: quoniam ſpecies vniuoce continentur ſub genere. genus autem vel eſt materia, vel compoſitum ex materia, vel ſumptũ a materia, vt dicam in ſuo loco, & aliqualiter declaraui in q. an materia ſit genus, & 2. de genera. com. 37. ideo proprie nec differunt ſpecie, nec ſunt vnius ſpeciei: attamen omnia ſunt vnius ſpeciei ſecundum prius, & poſterius, vt dicit

B Auer. 2. Cœli. com. 49. corpus enim cœleſte eſt vnum animal numero, habens orbes velut membra colligata, ideo omnia illa membra ſunt vnius naturę analogice: propter quod in illis nec eſt genus, nec ſpecies, nec indiuiduum vniuoce, ſed tantum tranſumptiue, & analogice: quæſtiones autem, & difficultates vi ſæ ſunt ibi: pro nunc ſit dictum intantum.

ALGAZEL.

Ait Alga. Quæſtio Quinta eſt vt dicamus, licet cõceſſerimus has poſitiones frigidas, & inuolutiones corruptas, quomodo non pudet eos, cum dicunt cauſatum primum poſsibile in eſſe eſt, quod determinat eſſe corporis orbis exterioris ab eo, & intelligere ſeipſum determinat eſſe animam orbis ab eo, & ipſum intelligere primum determinat eſſe intelligentiam ab eo, quæro quæ eſt differentia inter hoc, & dictum dicentis ꝙ ſit eſſe hominis occulti, & ꝙ

C ſit poſsibile in eſſe, & quòd intelligit ſeipſum, & efficientem ſuum? & dixit ꝙ ſequitur, ex eo ꝙ eſt poſsibile in eſſe eſſe orbis, & dicitur ei quæ eſt proportio inter eſſe poſsibile in eſſe & eſſe orbem ab eo? & ſic etiã ſequentur, ex quo intelligit ſeipſum, & efficientem ſuum, duo alia. Et hoc quidem, cum dicitur de homine, eſt deridendum eo, & ſic de alio ente. nam poſsibilitas in eſſe eſt determinatio, quę non differt, cum differat ſubſtantia poſsibilitatis, ſiue ſit homo, aut angelus, aut orbis. & neſcio quomodo ſatisfacit ſtultus ſibi ipſi his poſitionibus, quanto magis docti, qui penetrant cœlum, cum cogitant in intellectualibus.

Ait Alga. adhuc eſt arguẽdũ in opinione philoſophorũ in p̃dicto ꝓceſſu tali modo, qualiter nõ erubeſcit qui talẽ obtinet errorẽ. Deinde explicat illũ errorẽ d. videlicet ꝙ eſſe primũ cauſatũ poſsibile eſſe inferat ſupremi orbis eſſe, & intelligere ipſum inferat, & cauſet aĩam dicti orbis, & ſuũ intelligere primũ principium cauſet eſſe eiuſdẽ intellectus ab eo, vult dicere, qđ eſt eſſe motoris orbis ꝓximi, & cũ poſuit intentionẽ, & errorem, incipit arguere contra illũ.d. & quaſi

eſt differentia inter hoc, & dictum dicentis, ꝙ ſit quidam homo, & ꝙ ſit poſsibilis eſſe, & intelligat ſeipſum, & eius creatorem: & vult dicere, quod ſicut eſt primum cauſatum quatuor diſpoſitiones, ita poteſt imaginari eſſe hominis conſiſtere in quatuor diſpoſitionibus, & eſſe cuiuslibet rei: tunc arguit. d. vnde, id eſt ergo ſimiliter ſequitur illum hominem eſſe orbem, inquantum ille homo eſt ens poſsibile. & addit quaſi arguendo ſecundo d. vnde maxima eſt hæc admiratio, qualis eſt comparatio inter eſſe aliquod poſsibile eſſe, & procedere quendam orbem ab eo: quaſi intendit ꝙ oportet inter cauſam, & cauſatum eſſe proportionem aliquam, ſed inter eſſe poſsibile intelligentiæ, & eſſe orbem nulla eſt proportio, ideo admiratio eſt, qualiter intelligentia propter eſſe eius, poſsibile eſt cauſa eſſe orbis. Deinde declarat ꝙ ab homine poterunt cauſari alia, ſicut ab intelligentia. d. ſimiliter dicimus ꝙ prout ipſe intelligit ſeipſum, & ſuum creatorem, debent cauſari duæ res ab eo. deinde probat ꝙ hominis poſsibilitas erit cauſa eſſendi orbem. d. poſito enim eſt vna, & eadẽ materia in quocunque ſubiecto fuerit tam in homine, q̃ in angelo, q̃ in cane. & ſyllogiſmus poteſt ſic componi: ab vna natura prouenit idem: poſsibilitas eſt vna natura. ergo ab ea ſiue in cane, ſiue in angelo prouenit idem: & ſic, ſicut in angelo prouenit orbis, ita in homine ab eo proueniet idem orbis. Deinde ponit concluſionem: & eius ſermo eſt manifeſtus per ſe: lege eum. D B

A V E R O E S.

AIt Auer. Omnes iſti ſermones, qui ſunt Auicennæ, aut ſit quicunque fuerit, qui dixerit eos, non ſunt veri, & non proſequũtur radices naturales: immo non perueniunt, propter carentiã eorum in ſufficientia, & rhetorica, ad gradum, quem dixit iſte homo. Et forma, quam imaginatus eſt in ea, non eſt vera. nam homo, quẽ poſuit poſsibilem in eſſe ex ſe, neceſſarium ex alio, intelligentem ſeipſum, & efficientem ſuum, verificatur exẽplum eius de cauſa ſecũda, cũ ponitur iſtum hominem agere entia ex ſe, & ex ſcientia ſua, vt ponit eſſe ſecundum principium ille, qui dicit, vt dicit Auicenna: & ſicut de more omnium eſt ponere primum principium glo. nam, cum ponitur hoc, neceſſe eſt vt proueniant ab hoc homine duo: vnum eſt, ex eo ꝙ ſcit ſeipſum: & aliud, ex eo ꝙ ſcit efficientem ſuum. nam poſitum fuit E agens ex parte ſcientiæ. & non eſt etiã inconueniens, ſi poſitum fuerit agẽs ex parte ſui, vt dicatur ꝙ id, quod ſequitur ab eo, ex eo ꝙ eſt poſſibile in eſſe, eſt aliud ab eo, quod ſequitur ab eo, ex eo ꝙ eſt neceſſarium in eſſe. nam iſtæ duæ poſitiones reperiuntur in eo. Igitur iſte ſermo non eſt adeo turpis in forma, quam voluit imaginari iſte vir, adeo ꝙ homines deuiant à ſermonibus Philoſophorum, & vilipendẽt eos apud ſpeculantes. Et nulla eſt differentia inter hoc, & dicentem, cum ponitis ens, viuens vita, volens voluntate, ſciens ſcientia, potens potentia, audiens auditu, videns viſu, & loquens loquela, & ſequitur ex eo totus mundus, adeo ꝙ homo viuens, ſciens, potens, volens, audiens, videns, & loquens, ſequitur ex eo totus mũdus. quoniã, ſi iſta attributa ſunt, quæ determinarant eſſe mundi, neceſſe eſt vt non ſit differẽtia in eo, quod faciunt conſequi in omni ente, cui attribuuntur. Si autem iſte vir habuerit intentionem dicendi veritatem in his rebus, & etia-

A uerit,eſt ei excuſatio.attamen ſi ſciuerit fallaciam, & intendit eam, ſi
non fuerit neceſsitate ductus,non eſt ei excuſatio.ſi vero intendit no-
tificare ꝙ non ſit ei in hoc ſermo demonſtratiuus, quo ſuſtentetur in
hac quæſtione,ſ.quæſtio vnde proueniat pluralitas, vt videbitur po-
ſtea, benefecit in hoc.nam non peruenit iſte vir ad gradum ſcientiæ
comprehendentem hanc quæſtionem.& hoc apparebit de eo poſtea.&
cauſa eius eſt,quia non dedit operam hic vir, niſi libris Auicennæ,&
accidit ei diminutio in ſcientia propter hoc.

Primo dicit id,in quo conuenit cum Alga.d. dicimus nos ꝙ dicti ſermones,
qui ſunt verba Auicen. & eius ſequacium non ſunt vera, nec concurrentia
per ordines philoſophorum, & in hoc conuenit ei. Deinde, aliqualiter ſaluat
Auicen.d.ſed non ſunt ita erronea, ſicut ipſe putat: & hoc declarat d. ſi enim
quidam homo poſitus fuerit poſsibilis eſſe de ſe, neceſſarius per aliud intelli-
gens ſeipſum, & ſuum agentem, & diceremus quod eſſet ſimilis ſecundæ in-
telligentiæ,vt putabat Alga. dicimus quod bene ſequitur, ſcilicet idem addi-
B to hoc, ſcilicet quod ille homo ſit efficiens entia de ſeipſo, & de ſua ſcientia,
vt dicitur de ſuo principio ſecundum Auicen. vel, ſicut omnes de primo princi-
pio. Hoc enim ſuppoſito, ſequitur quod procedant ab alio homine duæ res:
vna,inquantum ſcit ſeipſum, & alia,inquantum ſcit ſuum agentem:ipſum enim
fuit agens ex parte ſcientiæ. & non eſt ſimiliter negandum, ſi poſitum fuerit
quod ſit agens ex parte ſuijpſius,quod poſsit dici quod id, quod procedit ab eo,
inquantum eſt poſsibilis eſſe,differt ab eo inquantum procedit ab eo, inquan-
tum eſt neceſſarium eſſe. vult dicere quod,ſi ponatur agens, cum eius diſpoſi-
tio inquantum poſsibilis eſſe differat ab eius diſpoſitione, inquantum neceſſa-
rium eſſe ſint diuerſæ, & acta ab eo ſub iſtis diuerſis rationibus erunt diuer-
ſa,ideo concludit.d. vnde verba prædicta, ſcilicet Auicen. non ſunt in gradu
defectus,quem Alga.putabat, id eſt non ita ſunt extranea, ſicut ipſe dixit. &
ad ſit vnde dicimus quod hic homo meditatus eſt philoſophos vituperare, &
exponere eos in modum ſpeculantium oculos: ſicut reperitur in ſcriptura, &
forte eſt corrupta,& debet eſſe occulta: & tunc ſermo eius eſt manifeſtus per
ſe:& ſi reperitur, vt dicit.intendit per ſpeculantes oculos, id eſt res ſumme in-
telligibiles, quæ dicuntur oculi metaphyſici: eo quia ſunt intelligentes per eſ-
ſentiam,& quomodocunque, non eſt cura: & concludit vltimo.d. tandem ſup.
dicimus quod nulla eſt differentia inter hoc, & dictum dicentis, videlicet hoc
C quod ſubdit.d.ſi poſueritis quoddam ens viuum in vita volens voluntate, ſciēs
ſcientia, audiens auditu, videns viſu, loquens locutione: ſi ſic ponitur, ab eo
procedet totus mundus:quod eſt abſurdum: & ſi litera non eſt diminuta: vide-
tur mihi quod ipſe intendat quod, ſicut non eſt inconueniens quod ab vno ente
per diuerſas diſpoſitiones proueniret totus mundus, ſi haberet tot diſpoſitiones
quot naturæ ſunt in mundo: ita non inconuenit, quod ſi homo haberet diſpoſi-
tiones illas,prouenirent ab eo illa, vt viſum eſt: vnde, ab ipſo viuente, ſentiē-
te,audiente,&c.proueniunt fere omnia per diuerſas naturas:ergo,non inconue
nit ab vno prouenire multa per diuerſas diſpoſitiones. vel forte intelligit, quod
dictum eſt ab ipſo Auic. licet ſit ſaluatum ab argumento Alga. tamen non eſt
ſaluatum ſimpliciter: quoniam dato hoc,ſequitur quod ab homine poſſet proue
nire totus mundus:quoniam in homine ſunt tot diſpoſitiones, quot ſunt in mun
do: vt audire, videre,loqui, &c. immo dicitur microcoſmus, vt dicit Ariſto. in
phyſicis:ergo ab homine poſſet totus mundus fieri, & ſic mundus poſſet creari
ab homine:quod eſt abſurdum:& hæc expoſitio eſt plus cōſona verbis, & for
te intellectionem aliam,ſed hoc ſufficit:vltimo concludit cauſam, & ratio Al-
ga.& eius ſermo eſt manifeſtus per ſe.

ALGAZEL.

AIt Alga. Si autẽ dixerit aliquis, cũ deſtruitis opinionẽ eorũ, quid dicitis, vtrum exiſtimatis ꝙ proueniant ab vno omnimode duo diuerſa? & ſummittitis intellectum: aut dicitis ꝙ primum principium, in eo ſit pluralitas? & negabitis vnitatẽ: aut dicitis ꝙ non eſt pluralitas in mundo? & negabitis ſenſum: aut dicitis ꝙ ſequitur mediis? & oportebit vos concedere id, quod dixerint. Nos aũt dicimus non eſſe intentionem noſtram in hoc libro directe diſputare hinc inde: ſed intentio noſtra eſt debilitare rationes eorum: adeo ꝙ nos dicimus ꝙ qui exiſtimauit emanationem duorum ab vno, eſt ſummiſsio intellectus, ſeu attribuere principio attributa, antiqua, ęterna, contradicentia vnitati. & hæ ambæ ſunt rationes falſæ. & non habent de eis demonſtrationes: q̃m non ſcitur falſitas emanationis duorum ab vno, ſicut ſcitur falſitas eſſe hominis eiuſdẽ in duobus locis. demũ non ſcitur ex neceſsitate, nec ex ſpeculatione. Et quid prohibet quin dicatur ꝙ primum principiũ ſit ſciens, potẽs, volẽs, & agit quicquid vult, & ſcit quicquid vult, & creat diuerſa, & ſimilia, vt vult, & de eo ꝙ vult, & falſitas huius non ſcitur neceſſario, nec ſpeculatione. & iam poſuerunt id Prophetæ, facientes miracula. & neceſſe eſt id recipere. Speculari autem de qualitate emanationis operationis ab ipſo glo. voluntate eſt ſuperfluum, & ſpes in re non ſperanda. Qui autem deſyderant perquirere proportionẽ, & ſciẽtiam eius, finis conſyderationis eorum eſt id, ꝙ cauſatum primum, ex eo ꝙ eſt poſsibile in eſſe, prouenit ex eo orbis: & ex eo, ꝙ intelligit ſeipſum, prouenit ex eo anima orbis. & hoc eſt ſtultitia, & dementia, non apparitio proportionis. quare recipiamus principia harum rerum à Prophetis, & erunt vera in eis: nam intellectus non negat ea: & dimittamus ſpeculationem de qualitate, & quantitate, & quiditate: nam hoc non eſt ad quod potentia humana extenditur. Et ideo dixit dator legis, Conſyderate in creatione Dei, & non conſyderate, nec cogitate in ſubſtãtia Dei. Et dixit Propheta Et cui aſsimilabitis Deũ, & quã ſimilitudinẽ dabitis ei?

D E F

AVEROES.

AIt Auer. Cum dixit ꝙ in eo, in quo eſt diminutus intellectus humanus circa comprehenſionẽ eius, reuertamur ad legem, eſt verũ. nam ſcientia, proueniens ex prophetia, prouenit tanquam complens ſcientias intellectus, ſ. ꝙ omne, in quo deficit intellectus, id tribuit Deus per prophetiam. Diminutionum aũt comprehẽſionũ, quarũ ſcientia eſt neceſſaria in vita hominis, & eſſe eius aliqua eſt diminutio abſolute, i. ꝙ non eſt de natura intellectus id cõprehendere, in eo ꝙ eſt intellectus, & aliqua eſt, quæ eſt diminutio ſecundum naturã aliquorũ hominũ, & hæc diminutio aut eſt in radice creatio-

Scientia ꝓueniẽs ex ꝓphetia prouenit tanꝗ cõplẽs ſciẽs intellectus.

A nis, aut erit propter aliquid eueniens ab extra ex priuatione diſciplinæ, ſed ſcientia prophetiæ tribuit omnibus has ſpecies omnes. Cum autem dixit, intendimus hic debilitare rationes eorum, profecto hæc intentio non cõuenit ei, & eſt ruina ruinarum ſcientis. nam ſapiẽs, in eo ꝙ eſt ſapiens, intentio eius eſt perquirere veritatem, non facere dubitationes, & ponere inuolutiones in opinionibus. Cũ aũt dixit, qm̃ non ſcitur falſitas emanationis duorũ ab vno, ſicut ſcitur falſitas eſſe homi[illegible]s eiuſdem in duobus locis. &, licet non fuerunt hæ duæ propoſitiones in eodem gradu veritatis, tamẽ non eſt falſum, quin propoſitio, dicens ꝙ ab vno ſimplici non prouenit niſi vnum, non ſit vera in apparentibus nobis. propoſitiones autẽ veræ ſuperãt ſe adinuicem, vt declaratum eſt in libro Poſteriorum. Et cauſa in hoc eſt. qm̃ propoſitiones veræ, cũ adiuuantur imaginatione, debilitantur. imaginatio autẽ non conſyderatur niſi apud vulgum. & ideo qui vſus eſt intellectualibus & proiecerit imaginabiles, erunt ei ambæ iſtæ propoſitiones in eodem gradu veritatis. & plurimũ, quod ſit veritas in iſtis propoſitionibus, eſt cum fecerit inductionem in entibus generabilibus, & corruptibilibus, & viderit ꝙ differant nomina, & definitiones eorũ propter operationes eorum. nam, ſi proueniret quodlibet ens ex quolibet agente, & qualibet actione, miſcerentur ſubſtantiæ, & definitiones, & deſtruentur ſcientiæ, & anima. exempli gratia diſcernitur ab innanimatis in operationibus ſuis propriis prouenientibus ab ea: & inanimata differunt abinuicem operationibus propriis, & ſic etiã animæ ſi autẽ prouenirent ab vna potentia operationes multæ, vt proueniunt a potentiis compoſitis operationes multæ, non erit differentia inter ſubſtantiam ſimplicem, & compoſitam; & non diſcernerentur à nobis. Vlterius, ſi poſſent prouenire à ſubſtantia vna operationes multæ, erit poſsibilis actio prouenire abſq; agẽte. nã ens eſt ab ente, non ex nihilo. & ideo impoſsibile eſt vt reperiatur id, quod non eſt ex ſe.

C & cũ fuerit motor eius, qđ nõ eſt, & extrahens id à potentia ad actũ, id extrahit ex eo, ꝙ eſt in actu, neceſſe eſt vt ſit modus actus, qui eſt ei ſecundum modum actus extrahentis id à priuatione ad eſſe. nam, ſi exiret quodlibet actum à quolibet agente, non eſſet inconueniens vt exirent acta ad actum ex ſeipſis, non ex parte agentis, quod ea effecerit. ſi autem exierint multi modi à potentia ad actũ ab eodẽ agente, neceſſe eſt vt ei ſit pluralitas, ſ. modis illis, & illi, quod attribuit eis. nam, ſi non eſſet ei niſi vnus modus eorum, id quidem, quod exit ex aliis modis, erit ex ſeipſo abſque extrahente eum. Et non poteſt dicere aliquis ꝙ conditio agentis eſt vt reperiatur agẽs tm̃, actione abſoluta tm̃, non modo actionis proprie. qm̃, ſi hoc eſſet, ageret quodcunq; ens fuerit quamcunque actionem, & miſcerentur entia. Vlterius, quoniã ens abſolutum, ſ. vniuerſale eſt vicinum priuationi veri entis, & ideo auferunt ſermonẽ de ente abſoluto, & colore abſoluto, dicentes ablationem diſpoſitionum. Et dixit dicens in affirmatione earum, ꝙ non

Propoſitiones verũ cũ adiuuantũ imaginatiõe debilitãtur.

ſunt entia, nec ſunt non entia. Si autem hoc verificaretur, verificaretur tunc ꝙ res ſint cauſa entium. Et prouenire vnam actionem ab vno eſt magis manifeſtum in ſciẽte, quod nobis apparet, quam in alio ab hoc ſciente. nam ſcientia plurificatur plurificatione intellectorum ſcienti, quoniã intelligit ea eo modo, quo ſunt, & ſunt cauſa ſcientiæ eius. & impoſsibile eſt vt ſcita multa ſciantur vna ſcientia, & non erit ſcientia vna cauſa aduentus cauſatorum multorum ab ea in apparentibus nobis. verbi gratia quoniam ſcientia artificis, ex qua prouenit exempli gratia theſaurus, eſt alia quam ſcientia, ex qua prouenit ſedes. ſed ſcientia antiqua differt in hoc à ſcientia innouata, & agens antiquum ab agente innouato. D

Deſunt I ve tuſtiori.

ALGAZEL.

AIt Alga. Et ſi dixerit quid dicitis vos in hac quæſtione, quia iam deſtruxiſti opinionem Auicennæ de cauſa pluralitatis, quid dicis tu in hoc? quoniam dictũ eſt ꝙ ſecta Philoſophorũ reſpondit huic vna trium reſponſionum. Quarum vna eſt ſermo dicentis ꝙ pluralitas prouenit ex materia. Secunda autem dictum dicẽtis ꝙ prouenit ex inſtrumẽtis. Tertia vero eſt dictum dicentis ex mediis. & recitatum fuit de ſecta Ariſto. ꝙ ipſi verificauerunt ſermonem eius, qui ponit cauſam in hoc media. E

Ait Alga. &c, ſi forte aliquis diceret, quod erit ergo huius quæſtionis finis, poſtquam reprobata eſt ratiocinatio Auic. in cauſa pluralitatis. Deinde proponit vnum quæſitum. d. quid ergo dicẽdum eſt in hoc, vult dicere, ſi opinio Aui. nihil eſt, quid erit dicendum ꝙ ſit cauſa pluralitatis entium: & ſoluit ſecundum philoſophos dicens, dicitur enim ꝙ ſectę philoſophorum in hoc reſpondent vna trium reſponſionum. & primo ponit primam. d. quarum vna dicit id, quod dicit aliquis, videlicet, quod pluralitas procedit a materia. deinde ponit alterã. d. ſecunda vero ſup. dicit id, quod dixit alius ꝙ pluralitas procedit ab inſtrumentis. Deinde ponit tertiam. d. tertia vero ſup. dicit id, quod dixit alius. ſ. ꝙ procedit a mediis. Deinde eligit opinionem Ariſto. d. & dicitur quod Ariſto. verificauit opinionem ponentium cauſam pluralitatis eſſe mediam, videlicet, quod pluralitas procedit a mediis: & iſtæ opiniones fuerunt iam expoſitæ ſupra, ideo bonum eſt recurrere ibi. F

AVEROES.

Porſirius nõ fuit ex expertis peripatheticis.

AIt Auer. Dixi ꝙ huic non poteſt reſponderi in hoc libro reſponſione demonſtratiua. attamen non inuenimus in Ariſto. nec in eo, qui eſt in fama ex Antiquis Peripateticis hunc ſermonem, quem attribuit eis, niſi Porphyrio authori introitus logicæ. & vir ille non fuit ex expertis eorum. Et quod occurrit mihi ex radicibus eorum eſt ꝙ cauſa pluralitatis eſt aggregatum triũ cauſarum, ſ. media, & diſpoſitiones, & inſtrumẽta. & iſta omnia iã declarauimus quõ innituntur vni, & ad id reducuntur. nam eſſe vniuſcuiuſque eorum eſt ex vnitate abſoluta, quæ eſt cauſa pluralitatis. Nam ipſe ima-

A ginatur ꝙ erit cauſa pluralitatis intelligentiarum ſeparatarum diuerſitas naturarum ſuarum recipientium in eo, quod intelligũt de primo principio, & in eo, quod adipiſcuntur ab eo de vnitate, q̃ eſt actio vna ex ſe, & plures propter multitudinem recipientiũ. ſicut eſt in Principe, ſub quo ſunt multi ſubſtituti: & ars, ſub qua ſunt artes multæ. & hoc ſpeculatur de eo in alio loco. ſi quidẽ declarari poteſt aliquid de eo: ſin autem reuertetur ad prophetiam. Quòd autem diuerſitas ſit propter diuerſitatem quatuor cauſarum eſt manifeſtum. nam diuerſitas orbium erit ex diuerſitate motoris eorum, & diuerſitate formarum eorum, & materierum eorum, ſi fuerint in eis materiæ, & operationibus eorum propriis in mundo: licet non fuerint propter has operationes apud eos. Diuerſitas autem, quæ accidit primo eius, quod eſt ſub orbe, de ſimplicibus corporibus, eſt diuerſitas materiei cum diuerſitate eorum in propinquitate, & remotione a motoribus eorum, qui ſunt corpora cœleſtia. vt eſt diuerſitas terræ, & ignis, deniq; contrariorum.

Quę ſint cãe pluralitatis intelligẽtijs ac alijs entibus.

B Cauſa autem diuerſitatis duorum motuum magnorum, quorũ vnus facit generationem, alius vero corruptionem, eſt diuerſitas corporum cœleſtium, & diuerſitas motuum eorum, vt decluratum eſt in libro Generationis, & Corruptionis. Eo cauſa diuerſitatis, quæ erit ex corporibus cœleſtibus eſt ſimilis diuerſitati, quæ erit ex diuerſitate inſtrumentorum. Et, cum ſic fuerit, cauſæ pluralitatis ab vno agente apud Ariſto. ſunt tres cauſę. & reductio earum ad vnum eſt ex re præcedenti: & eſt, quia vnum eſt cauſa pluralitatis. Id autem, quod eſt ſub orbe Lunæ, reperitur in eo diuerſitas ex quatuor cauſis, ſ. diuerſitate agentium, & diuerſitate materierum, & diuerſitate inſtrumentorũ, & prouentione operationum a primo agente, mediante alio. & hoc eſt quaſi propè inſtrumentum. Exemplum autem diuerſitatis, quæ erit ex diuerſitate recipientium, & ex eo ꝙ diuerſa ſunt cauſæ adinuicem, eſt color factus in aere, qui eſt alius a colore facto in corpore: & qui fit in viſu,

Diuerſitas ĩ ſublunaribus vnde oriatur.

C i. in oculo, alius ab eo, qui eſt in aere: & qui fit in ſenſu communi, alius ab eo, qui fit in oculo: & qui fit in imaginatiuã, alius ab eo, qui fit in ſenſu communi: & qui eſt in virtute conſeruatiua, & memoratiua, alius ab eo, qui fit in imaginatiua. & hoc totum eſt, ſecundum ꝙ declaratum eſt in libro de Anima.

Hic excuſat ſe. d. dicimus nos ꝙ de hoc non poteſt hic reſponderi ſufficiẽter, nec demonſtratiue. Deinde conloquitur aliqualiter de hoc. & primo eligit opinionem Ariſt. d. licet ſecundum veritatem hoc, quod ille dixit nomine philoſophorum, id eſt, ad mentem Ariſt. ſcilicet ꝙ cauſa pluralitatis eſt pluralitas mediorum, reperitur, non ab Ariſto. nec ab aliquo excellentiori antiquo niſi a Porphirio, qui introductorium logicæ compilauit: ſed non fuit valde notus inter philoſophiæ principes: & ſic apparet quid non eſt ad mentem Ariſt. Deinde declarat quid eſt ad mentem Ariſto. d. attamen id, quod nobis apparet de hoc iuxta peripatheticorum radices, id eſt, fundamenta eſt, ꝙ cauſa pluralitatis reſultat ex tribus prędictis ab Algaz. videlicet ex medijs, & præparationibus, id eſt, ſubiectis, & inſtrumentis, id eſt, agentibus proximis, & addit, & de tribus iſtis iam determinauit qualiter ad vnum reducantur. eſſe enim cuiuslibet iſtorum in vnitate, vult dicere, reducitur, quæ eſt cauſa pluralitatis. Deinde declarat quomo-

do in ſeparatis intelligibilibus eſt multitudo.d.videtur enim ꝙ cauſa pluralita- D
tis intelligentiarum ſeparatarum ſit diuerſitas earum naturarum, quas recipiunt
in eo, quod intelligunt de primo principio, & in eo, quod acquirunt de vnitate
ab eo, quę vnitas eſt vna actio in ſe, & plura recipiens, id eſt, recipiens latitu-
dinem ſecundum eam pluralitatē, vult dicere ꝙ cauſa diuerſitatis in illis eſt di-
uerſa intellectio earum de primo, & vnitas eſſentiæ, quæ recipit magis & mi-
nus: & hoc dictum eſt multum plane ſupra. et hoc declarat per ſimile.d.ſicut re-
peritur in altiori principe, ſub quo ſtatuti ſunt multi principatus, & hoc alibi de-
claratum eſt: & tu recurre. 12. Metaphy. commen.44. Deinde excuſat ſe.d.
ſi id, quod declaratum eſt, ſufficit, bene quidem.q.d. valeat. ſin autem, id eſt,
ſi non, nos reducamus id ad ſpirationem diuinam, id eſt, nos dicamus quod id
ſcitur tantum ſpiratione diuina, & non poteſt haberi naturali lumine. Deinde,
aliqualiter declarat qualiter res ſunt diuerſę.d. ꝙ diuerſitas, vult dicere in enti-
bus, procedat a diuerſitate quatuor cauſarum ſatis manifeſtum eſt: & declarat
hoc primo in orbibus.d. diuerſitas enim orbium procedit a diuerſitate eorum
motorum, & formarum, & materierum, ſi materiam habent, & procedit etiam a
diuerſitate operationum ipſorum in hoc mundo, licet orbes non ſint ſecundum
philoſophos, ſcilicet ſimpliciter, & pro iſtis operibus, ſed propter intelligen-
tias: ecce igitur, quomodo orbes ſunt diuerſi per cauſas quatuor, vt apparet.

Vnde cauſatur diuerſitas orbium.

Deinde exponit quę ſunt hęc.d. diuerſitas tamen, quę primo, & principaliter ac- B
cidit in inferioribus entibus, vt ſunt ſimplicia corpora, ſcilicet elementa, proce-
dit ſine dubio a diuerſitate materię, quę ſumitur ex ipſius propinquitate, & di-
ſtantia a ſupercœleſtibus corporibus, vt diuerſitas ignis a terra. cauſa tamen di-
uerſitatis duorum motuum vniuerſalium, ſcilicet generationis & corruptionis
procedit a corporibus cœleſtibus, vt habetur ſecundo de generatione ab Ari-
ſtote. vide text. commenti.56. & inde concludit.d. patet ergo ꝙ cauſa diuerſi-
tatis a corporibus cœleſtibus procedere ſimilis eſt diuerſitati ſup. procedenti a
diuerſitate inſtrumentorum. Deinde concludit id, quod intendit.d. & ſi ſic cau-
ſę pluralitatis vnius agentis ſunt dictę tres, & reducuntur in vnam modo prę-
dicto, eo modo, quo inſtrumentum in cauſam reducitur. diuerſitas tamen inferio-
rum entium a quatuor procedit cauſis, videlicet a diuerſitate duorum agen-
tium, ſcilicet vniuerſalis, & proximi, & materierum, & inſtrumento-
rum. Deinde declarat, qualiter diuerſitates cauſarum proueniant
a diuerſitate recipientium: & exemplum ponit in colore,
et ſermo eius eſt manifeſtus per ſe. quomodo hoc, quod
dicit Auerro. ſit manifeſtum, iam in parte dictum
eſt ſupra, & ſecundo phyſi. habet declarari.
pro nunc ſatis eſt colligaſſe ea, quę dixi
ſupra, & hic, quoniam ex eis pro-
ueniet intellectus veritatis in
hoc. & ſic completur ter-
tia diſputatio, & re-
liquum eſt ag-
gredi quar-
tam.

*

DE DECLARATIONE, QVOD NON POSSVNT AFFERRE RATIONEM, QVOD SIT EFFICIENS MVNDO.

ALGAZEL.

AIT Alga. Et dicimus quòd homines diuiduntur in duas ſectas. Prima eſt ſecta hominum veritatis, qui opinati ſunt mundum eſſe innouatum, & ſciuerunt
B neceſſario ꝙ innouatum non innouat ſeipſum, ſed indiget efficiente. & intelligitur opinio eorum, cum dicunt agens. Et alia ſecta ſunt Hęretici, qui exiſtimant mundum eſſe antiquum, prout eſt, & non conſtituerunt ei efficientem. & opinio eorum bene intelligitur licet rationes indicent deſtructionem eius. Philoſophi autem opinantur mundum eſſe antiquum, deinde conſtituerunt ei cum hoc efficientem. & hęc opinio quaſi contradicit ſibiipſi, & non indiget deſtructione.

INtroducit in primis Alga. opiniones ſapientum, & di.ait Alg. homines, qui ſpeculati ſunt ſuper hoc propoſitũ, duabus ſectis diuiduntur. & primo ponit primam, & ſecundam, deinde eligit opinionem philoſophorum, & dicit. vna quarũ eſt ſecta veracium ſapientum, qui opinati ſunt mundum eſſe creatum, & ipſi ſciuerunt neceſſario ꝙ innouatum non producit ſeipſum, quia, ſine dubio indiget efficiente ſeu producente. Deinde ponit ſecundam. d. Secunda vero ſecta dicitur ęternalis, videlicet homines opinantes mundum eſſe ab ęterno, & dicunt ꝙ
C nullum habet efficientem. deinde ponit opinionem tertiam, & comparat inter eas: & ſermo eius eſt manifeſtus per ſe.

AVEROES.

AIt Auer. Immo opinio Philoſophorum intelligitur apparenter, magis quàm ambæ opiniones ſimul. Nam agens eſt duplex. aliquod enim eſt, a quo prouenit actum, in quo pendet operatio eius hora, qua reperitur. & hoc, cum perficitur eſſe eius, non indiget agente, vt eſſe domus ab ædificatore. & aliquod eſt, ex quo prouenit actio tantum, quę pendet in acto. & non eſt eſſe huic acto, niſi cũ pendentia agentis in eo. Et hoc agens eſt rei proprium, ꝙ actio eius eſt ęqualis eſſe huius acti, ſ. ꝙ cum corrumpitur hoc agens, corrumpitur hoc actum: &, cum reperitur hoc agens, reperitur actum, i. ꝙ ſunt ſimul. & hoc agens eſt nobilius, & magis ingreditur in capitulum operationum, quàm primum, qm̃ producit ſubiectum ſuum, & id cõſeruat:

agens vero primum producit actum ſuum, & indiget alio agēte, quod D
id conſeruat poſt inuentionem. & hæc eſt diſpoſitio motoris cum motu, & rerum, quarum eſſe eſt in motu. Philoſophi autem, quia crediderunt quòd motus eſt actio agentis, & quòd eſſe mundi non perficitur, niſi cum motu, dixerunt quòd agens motus eſt agens mundi. &, ſi ceſſaret operatio eius ictu oculi a motione, deſtrueretur mundus. &

Syllogiſm' probans mūdum habere agens.

conſtituerunt ſuum ſyllogiſmum ſic. Mundus eſt actio, aut res, cuius eſſe ſequitur ad actionem: & omnis actio impoſſibile eſt vt ſit ſine agente, quod ſit ad eſſe eius: & intulerunt ex hoc quòd mundus habet agens, quod eſt ad eſſe eius. &, quia neceſſe eſt apud eum, vt prouemiens ab agente mundi ſit innouatum, dixit mundum innouatum ab agente antiquo. &, quia eſt apud eum operatio antiqui antiqua, dixit mundum innouatum ab agente antiquo, & operatio eius eſt antiqua, ſcilicet ꝙ non habet principium, nec finem, non autem vt ſit ens in ſe antiquum, vt videtur ei, qui denominat eum antiquum. E

Vt videatur error Algazel primo Auerro. præponit diſtinctionem agentis, & eligit membrum, quod eſt apud ipſum ad propoſitum, deinde remouet eius peccatum. Quantum ad primum dicit, dicimus nos ꝙ philoſophorum opinio magis eſt nota, & rationabilior alijs duabus, eo ꝙ agens duobus reperitur modis: quorum vnus eſt, ꝙ ab eo procedit effectus, de quo pendet ipſius actio, dum eſt in fieri, vult dicere, eius effectus tantum in fieri ab agente dependet: & iſte effectus non indiget efficiente poſt actionis fundamentum, vt ſe habet domus cum ædificatore. deinde accipit ſecundum membrum. d. ſecundus vero eſt, ſcilicet a quo procedit actio, tantum dependet de effectu eſſe non habente: et eū moz dinate traductum, & habet legi, & ſine quo effectus eſſe non habet, niſi adiuncta ſibi actione, & ꝙ priuata actione priuatur effectus; & inuenta actione inuenitur effectus; prout ſunt ſimul & ſemel: igitur dicetur ꝙ agens ſecundo modo eſt id, a quo dependet effectus in eſſe, & in conſeruari: & poſtquam dimiſit iſtos duos modos agentis, comparat iſta membra, & dicit, & iſta ſecunda actio nobilior eſt prima: ipſe enim, vult dicere agens, actione ſecunda producit ſuum effectum ipſumq; conſeruat, ſed aliud agens, vult dicere, primo modo efficit ſuum effectum, ſed indiget alio agente, vt eum conſeruet: vult ergo ꝙ agēs, quod agit,

Nobilius eſt agēs, qđ agit & cōſeruat, quā agēs, qđ agit tantū.

& conſeruat, eſt nobilius agente, quod agit tantum: quoniam agens conſeruans, & potens ponere effectum in eſſe, & cum hoc ipſum potens conſeruare. aliud F
eſt enim effectum ponere de non eſſe ad eſſe, quam ipſum in eſſe conſeruare, ſecundum communem ſenſum ſapientum. ergo, ſi eſt agens potens ponere effectū in eſſe, ipſum datum poterit conſeruare: ergo dictum illud eſt falſum. Dicendum, quod conſeruare diſtinguitur ab agere: aliquid enim poteſt conſeruare effectum aliquem, quod non poteſt ipſum agere, verbi gratia ſol poteſt conſeruare hominem, non tamen poteſt ipſum agere, niſi concurrente homine. ſimiliter aliquod poteſt agere, non tamen conſeruare, vt de ædificatore dicebatur. & ideo, ſi eſt aliquod agens, quod poteſt effectum & agere & conſeruare, eſt nobi-

Nō oē potēs ĩ difficilius, pōt in uilius facilius.

lius quam agens potens conſeruare tantum, vel agere tantum. Et per hoc dicendum, quod antecedens eſt verum, non tamen oportet quod omne potens in difficilius, poteſt in vilius & facilius: quoniam, ſine dubio productio hominis difficilior eſt productione vermis, non tamen homo potens in generationem hominis, poteſt in generatione vermis. ideo oportet limitare ſic, quod commune dictum, ſcilicet quod potens in difficilius ſibi proportionatum poteſt in facilius ſibi proportionatum. ideo argumentum nihil eſt. Et poſtquam dixit hoc, eligit modum, qualiter motor primus eſt cauſa agens motum. d. vnde motor cum motu ſic, vult dicere ſecundo modo ſic ſe habet. deinde arguit propoſitum philoſophorum; & ſyllogiſmus ſuus poteſt ſic componi, omne agens motum, ſine quo

A mundus nec eſſe nec fieri poteſt, eſt agens tali actione, quali actione agit motũ: ſed Deus efficit motum conſeruando & efficiendo, ſine quo mundus eſſe non poteſt. ergo Deus agens motum illo modo, agit mundum illo modo. maior eſt manifeſta per ſe: minor quantum ad primam partem fuit illata ex dictis: quantum ad ſecundam partem poteſt ſic proſyllogizari. illud, quo ceſſante ceſſat, non poteſt eſſe ſine eo: ſed mundus ceſſante motu ceſſat. ergo mundus non poteſt eſſe ſine motu. Et ſermo eius ſic ordinatur: quia primo innuit ſyllogiſmum: ſecunda ibi. (ſi enim actio) innuit proſyllogiſmum: & ſermo eius eſt manifeſtus per ſe. Et poſtquam accepit ſyllogiſmum ſecundum materiam, accepit ſecundum formam. vnde debet ſic componi. quicquid eſt opus, aut conſequens opus, ſine quo eſſe non poteſt, indiget agente per ſe, vel eo, quo indiget idem opus, ad quod conſequitur. mundus eſt opus, aut quid conſequens opus. ergo mundus habet agens exiſtens in ſuo eſſe. huius primo accipit minorem, deinde ibi. (& quomodocunque ſit) accipit maiorem. & ſermo eius eſt manifeſtus per ſe. Et poſtquã dixit rationes philoſophorum, remouet ſolutionem loquentium. poſſunt enim loquentes dicere quod argumentum ſit verum, ſcilicet, quod mundus dependet ab aliquo agente, non tamen eſt ſempiternum, quoniam dependet tanquam effectus nouus. Contra. arguit Auerro. d. quicunque opinati ſunt, quod actio pro-
B cedens ab agente mundi ſit noua, aſſerit quod mundus innouatur ab aliquo agente, quod ſup. eſt improbatum in prima diſputatione huius. ideo ſolutio illa non eſt conſequens. & ſic apparet qualiter opinio philoſophorum eſt conueniens, & illa loquentium eſt extranea.

Sed hic poteſt moueri quęſtio. an ceſſante motu cœli mundus deſtrueretur: &, quia totum hoc ſermone prolixo declaraui in penultimo capitulo de ſubſtantia orbis, ideo vide illic. qualiter etiam nouum non proueniat ab antiquo, declaratum eſt in quęſtione de intellectu.

ALGAZEL.

Ait Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem dicet, nos autem, cum dicimus quòd mundo ſit efficiens, non intelligimus in hoc efficiens, eligens ad operandum aliquid, quod non operabatur, vt videmus in agentibus in ſutura, textura, & ædificatione, ſed intelligimus per illud, cauſam mundi, & appellamus eam primum principium, in eo quòd non habet cauſam aliam in eſſe ſuo. &,
C ſi appellauerimus eam efficiens, appellamus hac expoſitione. Eſſe autem ens, ad cuius eſſe non eſt cauſa cito conſtituetur de eo demonſtratio inciſiua. nam nos dicimus mundus, & entia eius aut habent cauſam, aut non habent cauſam. ſi habent cauſam, tunc aut illa cauſa adhuc habet cauſam, aut non habet cauſam. & ſic dicitur de cauſa cauſæ. & tunc aut procedet in infinitum, & eſt falſum, aut deueniet ad extremum, & finis erit cauſa prima, cuius eſſe non habet cauſam, quã appellabimus primũ principium. ſi vero mundus eſſet ens ex ſe abſq; cauſa, tunc iam apparet cauſa prima. quoniam nos non intelligimus per eam niſi ens, quod non habet cauſam, & eſt permanens neceſſario. Verũtamen impoſsibile eſt vt ipſum primum principium ſint corpora cœleſtia: quoniam ſunt plura. & ratio vnitatis eſt manifeſta, & apparet deſtructio eius in conſyderando conditionem principii. Nec etiã poteſt dici quòd ſit orbis vnus, aut corpus vnum, vt Sol, aut aliud. eſt enim corpus, & corpus eſt compoſitum ex materia, & forma: primum

autem principium impoſsibile eſt vt ſit compoſitum.& hoc ſcietur ſecunda conſyderatione.& intentum eſt vt ſit ens, cuius eſſe non habeat cauſam, permanens neceſſario, & conuenienter. diuerſitas vero eſt in attributis, & eſt id, quod intelligimus per primum principium. D

Ait Alga.reſpondens pro Philoſophis, dicimus quod mundus habet efficientem.iſtam.q.ſoluit Alga.d.non ex hoc intendimus, quod habeat agens eligens, & volens quoddam opus, poſtquam de eo non curabat: ſicut inuenimus in artificialibus agentibus, immo intendimus quod mundus habeat cauſam, quę primū principium nuncupatur, videlicet, illud.i.tali modo, quod ſuum eſſe nullā habeat cauſam: & licet eum vocauerimus efficiens, debet exponi eodem modo.ſ.vt dixit. Deinde inuenit modum inueniendi illū, & dicit. Et eſt notandum quod tale agens, vel efficiens poteſt facile probari per rationem, ſeu demonſtrationem. nos nanq; dicere poſſumus quod mundus cū ſuis entibus cauſatur ab aliquo, aut non, ſi habet cauſam: aut illa cauſa habet aliā cauſam, aut nō. vnde, aut procedet ad infinitum: quod eſt falſum. aut perueniet ad quandam extremitatē, quę eſt prima cauſa nullam habens ſui eſſe cauſam, & dicitur primū principium. nos enim non intendimus aliud de primo principio, niſi quoddam ens nullam habens cauſam, & eſt permanens neceſſario. Deinde declarat hoc primum principiū quidnam eſt, & quid non eſt.d. veruntamen, nullatenus dici poteſt quod cœli ſint primum principium. Et ſyllogiſmus componitur in ſecunda figura ſic. illa corpora cœleſtia ſunt plura numero. primum principium eſt tantū vnum numero, nō plura numero. ergo in ſecunda figura Deus non eſt corpora cœleſtia. Deinde oſtēdit ipſum non eſſe aliquod cœlorum.d. ſimiliter eſt impoſsibile primum principium eſſe vnum cœlorum: vt vnum corpus aut ſol, aut aliud, & arguit in ſecunda figura. quodlibet corpus cœleſte componitur ex materia & forma, primum principium non debet componi ex materia & forma. ergo primum principium non eſt corpus cœleſte. minor proſyllogizatur ſic: omne compoſitū ex materia & forma eſt contingens. ens cauſam ſui eſſe non habens permanens eſt neceſſarium; ergo illud erit compoſitum. Et dicit tamen quod in hoc non eſt dubiū: ſed tota diſſenſio eſt in denominationibus primi principij. quid ſcilicet, intendiuus de eo, an ſit principium nouum agens, & qualiter, vt dictum eſt & dicemus. E

AVEROES.

Nomē cā dī ęquiuoce de quatuor cauſis.

AIt Auer. Hic ſermo eſt rhetoricus, & non verus. nam nomen cauſę dicitur æquiuoce de cauſis quatuor, ſ. agente, forma, materia, & fine. Quare, ſi hęc eſſet reſponſio Philoſophorum, eſſet reſponſio inuoluta. Nam interrogamus eis de qua cauſa voluerunt, cum dixerint eſſe mundo cauſam primam. Si dixerint intelligimus per eā, cauſam agentem, cuius operatio non ceſſauit, nec ceſſat, & operatum eius eſt actio eius, eſſet reſponſio vera ſecundum opinionē eorū, prout dixerunt abſq; quęſtione aliqua contra eos. Si vero dixerint intelligimus formalem, dubitabitur eis etiam an poſuerint formā mundi permanentem in eo. Si dixerint intelligimus formam ſeparatam a materia, ſequitur dictum eorum ſecundum opinionem eorum. Si vero dixerint formam materialem, ergo principium nō erit apud eos aliquid, niſi corpus ex corporibus. & hoc quidē non dicunt de eo. & ſic, ſi dixerint eſt cā finalis, ſequeretur hoc etiā ſecundum radices eorū. Et, cum in hoc ſermone ſit interpretatio diuerſa, vt vides, qūo ponitur reſponſio Philoſophis? Et, cum dixit & appellabimus eam primū principiū, F

A in eo ꝙ eſſe eius non habet cauſam aliam, eſt ſermo etiam debilis. nam hęc appellatio verificatur de orbe primo, ſeu de orbibus vniuerſaliter, demum de qualibet ſpecie entium, de qua ponitur ꝙ non habet cām. & nulla eſt differentia inter hanc opinionem, & opinionem Hæreticorũ in cauſa prima. Et, cum dixit de eis etiam, & eſſe ens, ad cuius eſſe non eſt cauſa, cito conſtituetur de eo demonſtratio inciſiua, eſt ſermo intricatus ēt. nam oportet diſtinguere de quatuor cauſis, & declarare ꝙ in vnaquaq; earum eſt primum, cui non eſt cauſa, ſ. ꝙ cauſæ agentes deueniunt ad primum agens, & formales ad primam formam, & materiales ad primã materiam, & finales ad primũ finem: & remanet poſtea declarare ꝙ iſtæ quatuor cauſæ vltimæ deueniunt ad primam cām. & hoc totum non eſt declaratum in hoc ſermone, quem ipſe recitauit de eis. Et ſic etiam ſermo, quem induxit in declaratione ꝙ hic ſit cauſa prima, eſt ſermo intricatus, cum dixit ꝙ nos dicimus mundus eſt ens: & omne ens aut habet cām, aut non habet cauſam vſq; ad finem ſermonis eius. B Nam cauſa dicitur ęquiuoce. & ſic proceſſus cauſarum in infinitũ aliquo modo eſt falſus, & impoſsibilis, & aliquo modo eſt neceſſarius apud Philoſophos. quoniam eſt impoſsibilis apud eos, cum fuerint eſſentialiter, & directe, ſi præcedens earum eſſet conditio in eſſe poſterioris: & non eſt impoſsibilis apud eos, cum fuerint per accidens, & circulariter, & cum non fuerit corruptio præcedentis conditio in eſſe poſterioris, & eſſet ibi agens primum, vt eſt eſſe pluuiarum a nube, & nubis a vapore, & vaporis a pluuia. nam hoc procedit apud eos circulariter in infinitum. ſed hoc eſt de neceſsitate cauſæ primæ. & ſic eſſe hominis ab homine in infinitum: qm̃ eſſe præcedentium apud eos in huiuſmodi non eſt conditio in eſſe poſteriorum, ſed aliquando eſt conditio corruptio aliquorum. Et hmõi cauſę ſunt apud eos deueniẽtes ad cām primam æternam, ad quam finit motus in qualibet harum cauſarum & hora innouationis alterius cauſati. verbi gratia, cum Socrates C generauit Platonem, motor quidem vltimus in motione in hora generationis eius eſt orbis, aut anima, aut intellectus, aut omnes, aut Deus glo. & ideo dicit Ariſt. ꝙ homo generat eum homo, & Sol. & apparet ꝙ Sol deuenit ad motorem eius, & motor eius ad primũ principium: ergo non eſt homo præteritus conditio in eſſe hominis futuri, vt artifex cum fecerit operata ſucceſsiua in temporibus ſucceſsiuis, inſtrumentis diuerſis, & fecerit inſtrumenta illa cum aliis inſtr̃is, & illa inſtrumenta cum aliis inſtrumẽtis. nam eſſe horũ inſtrumentorũ vnius ab alio eſt per accidens, & nullum eorum eſt conditio in eſſe operati, niſi primum inſtrumentũ, ſ. apparens. & pater eſt neceſſarius in eſſe filii, ſicut inſtrumentum, cum quo appropinquatur operato, eſt neceſſarium ad eſſe operati. inſtr̃m autem, cum quo ſit hoc inſtrumentum eſt neceſſarium in eſſe inſtrumenti contigui, & non eſt neceſſarium in eſſe operati, quod iam operatum eſt, niſi per accidens, & ideo aliquando erit corruptio inſtrumenti præcedentis conditio in eſſe poſterioris,

cum ſit poſterius ex materia præcedentis, vt cum ſit homo ex homine D corrupto, mediante eo, quòd fuerit planta ſperma, aut ſanguis menſtruus, & iam locuti ſumus de hoc. Qui autem admittunt proceſſum cauſarum in infinitum eſſentialiter, ſunt Hęretici. & qui concedit hoc, neceſſe eſt ei vt non ſciat aliquid de cauſa agente, & non eſt differentia apud Philoſophos circa eſſe cauſæ agentis. Et, cum dixit ſi autem mũdus eſſet ens ex ſe abſque cauſa, tunc iam apparet cauſa prima, i. quòd Hæretici, & alii confitentur cauſam primam, cui non eſt cauſa. Sed differunt in hoc principio. nam Hæretici dicunt quòd eſt orbis vniuerſalis, & qui non ſunt Hæretici, dicunt quòd eſt res extra orbem, & orbis eſt cauſatum. Et iſti diuiduntur in duas ſectas, ſectam quidem, quę exiſtimat quòd orbis ſit actio innouata: & ſectam, quę exiſtimat quòd ſit actio antiqua. Et, quoniam hæc declaratio eſt communis Hęreticis, & aliis, dixit verũtamen quòd impoſsibile eſt vt primum principium ſit corpus cœleſte, quoniam ſunt plura. & ratio vnitatis eſt manifeſta, ideſt quòd ordo, qui eſt in mundo, apparet ex eo, quòd gubernator eius ſit vnus: ſicut ordo, qui eſt in exercitu, apparet ex eo, quòd gubernator eius ſit vnus, & eſt princeps exercitus. & hoc totum eſt ſermo verus. Et, cum dixit, impoſsibile eſt vt dicatur orbis vnus, aut corpus vnum, aut Sol, aut aliud: quoniam eſt corpus, & corpus eſt compoſitum ex materia, & forma, & primum principium impoſsibile eſt vt ſit compoſitum. Dixi, cum dixit omne corpus eſt compoſitum ex materia & forma, hæc non eſt opinio Philoſophorum de corpore cœleſti: niſi fuerit nomen materię dictum ęquiuoce: ſed eſt id, quod dixit Auicen. tantum. Quoniam omne compoſitum apud eos ex materia, & forma eſt innouatum, ſicut eſt innouatio domus, & theſauri: cœli autem non ſunt apud eos innouati hoc modo innouationis. & ideo appellauerunt eos æternos, ſcilicet quòd eſſe eorum eſt cum ęterno. Nã, cum fuerit cauſa corruptionis apud eos materia, id, quod non eſt corruptibile ſecundum opinionem eorum non habet materiam, ſed eſt F quid ſimplex, &, niſi eſſet generatio, & corruptio, quę eſt his noſtris corporibus, non eſſet neceſſe vt eſſent compoſita ex materia, & forma. nam radix huius eſt, quia corpus eſt vnum in eſſe, ſicut eſt in ſenſu. &, niſi eſſet corruptio horum corporum, determinaremus ꝙ eſſent ſimplicia, & quòd materia eſſet corpus. igitur corpus cœleſte, ex eo quòd nõ eſt corruptibile, indicat quòd materia in eo ſit corporeitas, quę reperitur in actu: & anima, quę eſt in ea, non habet ſitum in hoc corpore. nam hoc corpus non indiget in ſua permanentia anima, vt indigent corpora animalium, indigent tamen anima, non quòd ex neceſsitate eſſe eorum eſt vt ſint habentia animam, ſed quoniam melius ex neceſſitate eorum eſt quòd ſint in diſpoſitione meliori, & habentia animã ſunt meliora non habentibus eam. Corpora autem cœleſtia; non eſt differentia inter ea, quòd non eſt eis potentia ſubſtantię, & non ſunt neceſſario habentia materiam, vt ſunt corpora generabilia, ſed auterunt,

Qui admittunt proceſſum cauſarũ in infinitum ſunt Hęretici.

Quæ materia dicat eſſe in cœlo. vide. 1. cœ. 92.

Quomodo corpora cœleſtia indigeãt aĩa, & quõ non. vide. 8. Meta. cõm. 12.

A erunt,ſicut dicit Themiſtius formæ,aut erunt eis materiæ æquiuoce. Ego vero dico,ſiue ſint eædem materiæ, ſiue materiæ viuentes ex ſe, non autem viuentes vita.

Pro intellectu primi debes ſcire,ꝙ aliter quæſtio mouetur a philoſophis, & aliter mouet eam Alg.quæſtio enim philoſophorũ eſt , vtrum mundus habeat cauſam. Alga. autẽ quæſiuit, an mundus habeat efficientem cauſam: modo conſtat,quod quæſtio philoſophorũ eſt vniuerſalior quæſtione Alg. adducta nomine philoſophorum,lege. Dicimus nos,quod iſta verba dialectica , vult dicere, verba,quibus mouetur quæſtio philoſophorum,vt dictum eſt nunc, ſunt dubitabilia non vera,ſcilicet,abſolute:cuius breuem tangit cauſam, dicens, nomen enim cauſa dicitur æquiuoce ſuper quatuor cauſis ,ſcilicet,materia, forma, fine, & efficiente, vult dicere quod cauſa dicitur æquiuoce de quatuor cauſis, quoniã cauſæ differunt ſecundum genus principij, licet quædam rerum non differant ſecundum genus prædicamenti: & ideo ibi eſt æquiuocatio dicta penes diuerſitatem generis principij. Ex his voluit innuere,quod quæſtio illa ſit male mota:quoniam debuit moueri non ſub æquiuoco,ſed ſub vniuoco:ſed diceres, nonne Alga.mouet eam ſub forma vniuoci:dixit enim,an mundus ſit habens cauſam efficientem. Ecce,quomodo quæſtio eſt de vno genere cauſæ tantum: dicẽ
B dum,quod illo modo non negat Auer. fuiſſe bene motam, quantum ad formam quæſtionis,ſed bene, vt eam mouent philoſophi, & Alga.qui mouet quæſtionẽ nomine philoſophorum,debuit mouere modo dicto ſub vniuerſaliori forma, vt apparet: & ſic Auer.reprehendit formam quæſtionis, ſub qua debuit moueri quæſtio,& non ſub qua mota eſt. D.reſponſionem reprehendit d. vnde, ſi reſponſio philoſophorum fuerit modo prædicto,erronea eſſet reſponſio: cuius rationem dicit,ipſi enim neceſſario exigunt ponere argumentum de quibus quatuor cauſis loquuntur, quando dicunt quod mundus habet primam cauſam , id eſt,quando conueniunt an habeat cauſam, & reſpondent quod habet primam cauſam. Deinde declarat quomodo bene dicerent:vnde,ſi ipſi philoſophi, quos adduxit Alga.reſponderent,quod intendunt loqui de agente cauſa, ſic ſcilicet agens quod,& eius actio fuiſſet ab æterno,& quod eius effectus eſt eius actio, dicimus quod eſſet reſponſio vera, vult dicere quod vno modo ad q. poſſunt diſtincte loqui de cauſa agente æterna,cuius effectus eſt illius actio: & ſic bene dicunt,quoniam mundus habet cauſam agentem iſto modo. Deinde oſtẽdit, quomodo ſecundo modo poſſet eorum reſponſio eſſe bona.d.ſed,ſi ipſi reſponderẽt, quod ipſi intendunt loqui de cauſa formali, adhuc eſſet arguendum eis ſup. interrogando,ſi intendunt an forma mundi ſit in eo exiſtens,an ſup. ſit ſeparata,
C quomodo nauta ſeparatur a naui. Si vero dicunt,quod intendunt loqui de forma ſeparata,adhuc eſt petendum, ne, id eſt, an loquuntur de forma materiali, id eſt,an illa forma ſeparata ſit materialis,an purus intellectus: & deſtruit primum dicens,tunc eſſet apud eos principium,id eſt,primus motor neceſſario corpus: & deſtruit conſequens, d.& abſit quod ipſi dicant hoc, quoniam in libris Ari.vt in fine octaui Phyſi.& in 12. Meta.tex.commen.41. declaratũ eſt totũ oppoſitum:& tunc ſuppleas quæſtionem,ſcilicet ſi illa forma ſeparata videtur non materialis,tunc bene dicunt. Sed obijcies,quoniam videtur ſermo Auer. ſuperfluus:quoniã nulla eſt forma ſeparata, quæ poſsit intelligi eſſe corpus; & per conſequens illa quæſtio eſt ocioſa.7.enim Meta. tex. commen.59. quærere propter quid homo eſt homo,nihil eſt quærere , Dicendum quod forma poteſt dici ſeparata duobus modis:vno modo a materia, & ſic impoſsibile eſt intelligere illam in materia,& ſic quæſtio eſſet ocioſa, alio modo a ſubiecto, & ſic motor reſpectu mobilis eſt forma ſeparata:& ſic eſt propoſitio dubitabilis, eſto qđ primus motor ſit ſeparatus a mobili,ſicut nauta a naui, qui non conſtituitur per nauim,an ſit corpus, an non: & ſic intelligitur ſermo Auer. Et debes ſcire , quod in exemplari,quod prouenit ad me poſt, ſic habet,adhuc eſſet arguendum eis,ſi intẽdũt formã mũdi in eo exiſtere:& tũc,adhuc eſt petendũ, an ſit exiſtẽs tanquã forma materialis,an tanꝗ motor: & abſit qđ primũ dicant:qm̃,tũc pri-

Duplex forma ſeparata,

mus motor eſſet corpus, aut virtus in corpore. Vbi aperte Auer. loquitur, & nõ D
accidit dubitare in illa quæſtione. Deinde tangit tertium intellectum. d. Simi-
liter, ſi intendant de formali cauſa loqui, forte concedendum eſſet, id eſt, eodem
modo loquendo de fine, ſcilicet, ſeparato ſicut de forma, eſſet concedendum in-
tentum philoſophorum: & dixit forte, quia nondum eſt declaratum quomodo
primus motor ſit finis, vel quia dubia eſt mens eorum. Deinde concludit pec-
catum Alga. d. tandem ſup. propter hæc, prædicta verba ſunt valde dubitabi-
lia: ideo concludit, quapropter non debent ponere, id eſt, innuere reſponſionem
philoſophorum, vult dicere quod ideo Alga. male poſuit illa tanquam ſint reſpõ
ſio philoſophorum, eo quia philoſophi non vtuntur verbis dubitabilibus. (Id
tamen quod dixit.) Cum reprobauit Alga. tum quantum ad quæſtionis formã,
tum quantum ad ſolutionis modum, vult modo reprehendere ipſum quantum
ad ſententiam, quam adiunxit, per quam probabat primum motorem eſſe: & pri
mo reprobat ipſum quantum ad modum loquendi, ſecundo quantum ad rei natu
ram. In prima parte præponit id, quod vult reprobare. d. id tamen, quod dixit,
videlicet, quod agens in cauſatum poteſt facile demonſtratiue probari, verba
ſunt erronea, immo, vt declarabit, hoc eſt difficile & non facile ad probandum.
Deinde proſequitur. d. quia ibidem, id eſt, in probatione illius plura concurrunt
primo oportet diſtinguere cauſas, vt ſupra dictum fuit, & ſecundo oportet decla
rare quod in qualibet earum eſt dare primam cauſam non habentem aliam: ſic, E
videlicet, quod cauſæ agentes perueniant in aſcendendo ad primum agens, &
formæ ad primam formam, & ſic in alijs, ſcilicet, materia, & fine oportet proba
re ſtatum: tertio oportet probare quod iſtę quatuor ad vnam primam aſcendũt,
id eſt, reducuntur: & tunc concludit peccatum eius. d. iſta ſup. tertia non facile
oſtenduntur: cuius oppoſitum eſt, vt dicit Alga. Debes ſcire pro intellectu ter
tij requiſiti, quod quatuor cauſæ reducuntur ad vnum ſimpliciter: non tamẽ ad
vnam cauſatum, neutra enim reducitur ad neutram, bene tamen quatuor redu-
cuntur ad vnum primum: & hoc diuerſimode, quędam per identitatem: vt finis,
forma, & agens, ſunt enim in Deo vnum in eſſe, & tria in modo: & aliqua ea-
rum per dependentiam, vt materia: prima enim materia reducitur ad primum
motorem per dependentiam, ſicut alibi dictũ eſt. (Similiter id quod.) Nunc re-
probat ipſum in re, & primo quantum ad malam logicã. Vbi debes ſcire, quod
æquiuoca propoſitio eſt, vbi ſubiectum eſt terminus æquiuocus, & eſt talis na
turæ, quod non poteſt eſſe altera pars cõtradictionis: iſtæ enim ſimpliciter ſum-
ptæ, ſcilicet, canis currit, & canis non currit, non ſunt contradictoriæ, eo quia
prepoſitiones ſunt æquiuocæ: ideo debent, antequam ſint contradictionis ex-
trema, ſubdiſtingui, vt dictum eſt in logica. Iſto ſuppoſito, dicit ſimiliter id, qđ
dixit de declaratione primæ cauſæ, videlicet, quando ait quod mundus cũ ſuis
entibus, &c. vult ſubintelligere an habeat cauſam, an non ſunt verba erronea, F
id eſt, peccantia in dialectica ſine dubio: quando enim ipſe dixit, quod mũdus,
& eius entia aut habent cauſam, aut non habent, &c. dicimus enim quod opor
tebat eum diſtinguere illam cauſam, quia cauſa dicitur æquiuocæ, ſcilicet, tam
ſecundum genus prædicamenti, quam ſecundum genus principi, vt dictum eſt: et
per conſequens iſta quæſtio non eſt inter extrema contradictionis. (Similiter
proceſſus.) Nunc reprehendit ipſum tertio, quantum ad rem, declarando quod
ipſe adhuc in logica peccauit: quoniam diſtinguendum ſimpliciter non diſtin-
xit: negauit enim proceſſum cauſarum in infinitum eſſe poſsibilem quantum:
vno modo eſt verum apud philoſophos, alio modo eſt falſum. d. ergo ſimiliter
proceſſus cauſarum ad infinitum apud philoſophos eſt quodammodo impoſsibi
lis, & quodammodo neceſſarius: & declarat quando eſt impoſsibilis, d. videli-
cet, quando infinitum ſumitur per ſe & recte, ita recte, ſcilicet, ꝙ præcedens ſit
cauſa ſubſequẽtis, & nõ ecõtra, tũc iſto modo eſt impoſsibilis: deinde accipit in-
tellectũ cõcedẽdũ, d. ſed qñ ſumitur per accidens, ſ. & circulariter, ita qđ ſup. tali
modo circulariter, qđ corruptio pręcedẽtis ſit neceſſaria in eſſe ſubſequentis: &
addo, qđ in tali circulatione ſit primũ agẽs, tũc infinitas in cauſis eſt poſsibilis:
hoc declarat exẽplo, d. vt nubẽ generari a vapore, et vaporẽ a pluuia, et pluuiã

Quatuor cāę poſſunt reduci ad vnum, nõ tñ aliqua illarũ ad aliã inter.

Propoſitio ęquiuoca.

A a nube. In hoc.n.circulo opportet ſupponere primã cãm. Deinde ponit ſecũdũ exẽplũ.d.& hoĩem ex homine generari ad infinitũ eſt poſsibile. Sed põt quis dicere nõ ꝓpter hoc cõceditur infinitas entiũ:qñ,ſi ſecundũ eſt, primũ eſt ergo dabũtur cauſę actu infinitę:ideo reſpõdẽdo dicit ſup.dico nõ ſequi infinitum in actu,quia in talibus,vult dicere accidentaliter ordinatis,eſſe præcedentiũ nõ eſt neceſſariũ in eſſe ſequentibus,i.in effectibus ſuccedẽtibus. Declarat ẽt,qđ oportet vt ſit in tali ordine prima cauſa.d.vnde tales cauſę aſcendunt neceſſario ad primã cauſam ętemalẽ,ad quã perueniũt alię cauſę. V.g. qñ Plato ex Socrate tanquã ex agente generatur,primus motor huius motus,i.generationis iſtius,eſt corpus ſupercœleſte,vel anima,vel intellectus,vel omnes,vel ipſe Deus. Deinde ꝓbat hoc auctoritate Ariſt. vel potius verificat Ariſt.dictũ.d. quãobrem dixit Ariſt.ſecũdo Phyſi.com.26.qđ homo generatur ex homine, & ſole, & ſol mouetur a ſuo motore,& ſolis motor cauſatur gradatim a primo principio, & ꝑ conſequẽs pręcedens homo nõ eſt neceſſarius in eſſe ſubſequẽtis : ſed principiũ primũ eſt ibi opportunũ & neceſſariũ:hoc declarat ẽt exẽplo manifeſto & notabili.d.vt,ſi quidã artifex efficeret opera multa ſubſequẽtia in ſubſequẽtibus tẽporibus,& cũ diuerſis inſtrumentis,& illa inſtrumẽta facta fuerint ab alijs,et illa met ab alijs,manifeſtũ eſt qđ ipſa inſtrumẽta fuerunt adinuicẽ per accidens: & eſt ẽt manifeſtũ,qđ nullũ ipſorũ neceſſariũ eſt in eſſe effectũ, niſi primũ, tunc

B applica tu ad propoſitũ. Deinde excuſat ſe.d.& omnia iſta declarata ſunt diffuſius alibi,ſ.in 8. Phyſi.& 5.Phyſi.8 quidem tex.commen.47.& 5.Phy.ſcilicet com.13.& in prima diſputatione huius, in ſolutione quinti dubij. Debes ſcire primo,quod proceſſus infinitus in cauſis eſt poſsibilis,vt innuit hic ipſe,quatuor conditionibus,prima in cauſis per accidẽs,ſecũda circulariter ſe habentibus,tertia vbi eſſe pręcedentis nõ eſt neceſſariũ in eſſe ſubſequentis, quarta ſuppoſito primã cauſam eſſe in rerũ natura. Sed obijciet quis,q̃m homo fit ab homine,et non circulariter. Secundo, ẽt corruptio patris non eſt neceſſaria pro eſſe filij, vt vides. Dicendũ, vt dicitur in ſecundo Meta.commen.7. & prope finem ſecundi de generatione,quod cauſæ poſſunt eſſe infinitæ.primo, quando accidentaliter ordinantur;quoniam,vbi eſſentialiter,tunc eſſe vnius eſſet ſimul cum eſſe alterius,& ſic infinitum eſſet in actu.ſecũdo circulariter genitis,& hoc propinque vel remote.homo enim fit ab homine,& econtra:remote, q̃m ex cadauere fit terra,ex terra plãta,ex planta cibus,ex cibo ſperma,ex ſpermate hõ. Dixit vlterius,ita quod ſit ibi primũ agens:q̃m,vbi non eſſet ibi primũ agens, nõ eſſet ordo in cauſis,nec proceſſus, vt dictũ eſt alibi,ſcilicet in octauo commẽ. 15. Secundo debes ſcire quod quatuor ſunt opiniones,quæ reducunt has cauſas generabiles. Ad primam vna. Themiſtij, qui poſuit animam in terra exiſtere,i.

C infra orbem lunæ productam ex ſole,& orbe:declaraui ſecundum Ariſtotelẽ, vel ex dijs ſecundis ſecundũ Platonẽ,vt narrat Auer.in 12. Metaphy.com.18. & apparet in primo,& tertio ſuę abbreuiationis de anima. Secunda fuit opinio Auicen. Alpharabij,& Alexandri,qui ponit intellectum agentẽ vnã intelligentiarũ infra ſphæram lunę eſſe cauſam,ad quã reducuntur omnes hæ præſentes,vt Auerrois dicit,7.Meta.commen.31.& 8.Phyſi.com.79. Tertia fuit opinio Ariſtote.quod illa prima cauſa ſint omnes motores orbium, cõputando etiã Deũ,vt in 9.Metaphy.commen.7.& 12.Metaphyſi.commẽ.44.finxit:vbi declarauit ordinem intelligentiarum inuicem, & neceſsitatem earũ. Quarta fuit opinio legis ſuę,ſcilicet,mahumeti,vt narrat ipſe.12.Metaphyſi. commento. 18.quod illa prima cauſa,ad quam omnes reducuntur,ſit Deus, a quo immediate proueniunt omnia, vt ibidem dicit. & ideo aduertens ad has quatuor opiniones dixit. vt anima,vel intellectus, vel omnes, vel ipſe Deus, tetigit enim quatuor opiniones dictas. (Sed id,quod dixit.) Quarto reprehendit illum quantum ad probationem,qua intendit probare Deum non eſſe cœlos, nec cœlum:& primo præponit ſermonem eius,contra quem arguere intendit.d.ſed id, quod dixit, quod primum principium eſſe cœlos eſt impoſsibile, quia ſup. cœli ſunt plures, & vnitas in eo fuit manifeſta,&c.fuit ergo ratio Alga. replicata his verbis. Deinde verificat propoſitionem eius: vbi debes ſcire, quod Deum

Procedere i infinitũ ĩ cauſis eſt poſsibile.

Dubitatio.

Solutio.

The. opin.

Auicen.

Ariſto.

Opinio mahumeti.

non eſſe cœlos, poteſt intelligi duobus modis: vno modo accipiendo Deū pro D
vno principe, a quo emanant omnia entia. ſecundo modo pro ordine rerum, qui
ordo ſecundū rem eſt ipſe res ordinatæ, vt alibi ſcis, dicit ergo intendimus quod
ſi, vult dicere quod ordo huius mundi apparet regi ab vno rectore, dicimus qđ
vera ſunt, ſcilicet illius verba, id eſt ſi loquitur de Deo primo modo, vera fuit
eius probatio: & ſup, ſi ſecundo modo, non concludit, vt ſcis. (Sed id, quod di-
xit, videlicet quod impoſsibile.) reprobat ipſum quinto, & primo præponit
ſermonem eius. d. ſed id, quod dixit, videlicet quod impoſsibile eſt dicere quod
vnum principium primum ſit vnum cœlum, vel vnum corpus, ſicut eſſet ſol,
vel aliud orbium, & repetit eius rationem in ſecunda figurā. d. quia omne cor-
pus ex materia & forma componitur: & primum principium nō debet aliquo
modo componi. & per conſequens non eſt corpus. Deinde ſtatim dicit ſuam
phantaſiam, dicimus quod non eſt propoſitio vniuerſalis apud philoſophos,
ſcilicet illa, quod omne corpus componitur ex materia & forma. & quia ad de-
ſtruendum vniuerſalem affirmatiuam ſufficit verificare particularem negati-
uam, ideo dicit, corpus enim cœleſte iuxta philoſophorum opinionem non cō-
ponitur ſup. ex materia & forma. ergo ſupple, non omne corpus. Deinde remo
uet. q. quoniam omne, quod mouetur, diuiditur in materiam & formam, vt ſecū-
do Metaphy. dicitur commento. 12. In omni motu oportet intelligere materiā. B
Reſpondet. d. niſi dicatur quod materia ipſorum, ſcilicet orbium, & materia in-
feriorum nuncupentur æquiuoce, vult dicere, quod materia poteſt capi duobus
modis. vno modo vniuocę pro materia tranſmutabili. alio modo analogicę,
prout indifferens eſt ad localem & tranſmutabilem: & ſic poteſt concedi mate-
ria in corporibus cœleſtibus: & quia dictum eſt, quod iuxta philoſophos, cœlū
non componitur ex materia & forma vniuocę, excipit Auic. d. præter Auic.
q. d. quia ſolus putat contrarium, ſicut dictum eſt primo cœli. commen. 20. Dein-
de probat illud, quod dixit, ſcilicet cœlum non componi ex materia vniuocę
d, quodlibet enim corpus compoſitum ex materia & forma innouatum eſt: ſed
cœli apud eos non innouantur, immo apud ipſos dicuntur ab æterno, vt Ariſt.
8. Phyſi, via motus æterni concluſit. (Qualiter tamen.) Cum reprobauit ipſum
quinque modis, mouet. q. d. qualiter tamen oſtenditur breuiter, ꝙ cœli non ha-
beant materiam. q. d. cum dictum ſit ipſum carere materia, quænam eſt via ad
hoc? Reſpondet, d. dicimus ꝙ hæc eſt via: quia cauſa corruptionis apud philo-
ſophos eſt materia, ſequitur ergo ꝙ id, quod eſt incorruptibile, non ſit recte ma
teriale, immo eſt quid ſimplex. vnde potentia, ſyllogiſmi eſt iſta. omne æternū
caret principiis generationis & corruptionis: ſed corpus cœleſte eſt æternum:
ergo caret materia, quæ vna eſt cauſa generationis. Deinde probat hoc, quaſi
per locum a contrario. d. & niſi generatio & corruptio acciderent inferioribus I
corporibus, non cogeremur dicere quod ſint compoſita ex materia & forma: &
tunc vis argumenti eſt. ſi cauſa generationis eſt habere materiam, per locum a
contrario cauſa incorruptibilitatis, & eſſe æterni erit carētia materiæ, vt Auer.
arguit in vltimo de ſubſtantia orbis, Deinde probat aliud additum, ſcilicet
quod quia caret materia, & eſt æternum, eſt ſimplex, & eorum materia eſt cor-
pus. & argumentum eius eſt hipotheticum, ſic. ſi corpus eſt vnum apud ſenſum
& incorruptibile, eſt vnum ſimplex, & eius materia eſt corpus. ſed corpus cœ-
leſte eſt vnum apud ſenſum & incorruptibile: ergo ſimplex, & eius materia eſt
corpus. huius ſyllogiſmi ponit probationem de corporibus nobis præſentibus:
quoniam, ſi iſta eſſent incorruptibilia, & quodlibet illorum eſſet vnum apud
ſenſum, quodlibet illorum eſſet ſimplex: & ſic patet antecedens. primo ergo po-
nit antecedens. d. radix nanque talis eſt apud philoſophos, quod corpus eſt
vnum in eſſe, ſicut eſt in ſenſu: & per hoc vult intelligere antecedens. illud,
ſcilicet quod, ſi eſt vnum in ſenſu & incorruptibile, eius eſſe eſt ſimplex, &
eius materia eſt corpus. attamē non ponit totum, licet ipſum velit totum intel-
gere. Deinde probat hoc antecedēs. d. vnde, ſi corpora nobis præſentia nō eſſent
corruptibilia, & ſup. quodlibet eorū eſſet ſimplex, diceremus ſine dubio quod
eſſent ſimplicia, & eorū materia eſt corpus, Deinde accipit minorē, d. et ideo, qa

A corpus cœleſte nõ corrumpitur,& ſup. & eſt vnũ apud ſenſum. Deinde accipit
conſequentiam.d.apparet quod ipſius materia eſt corporeitas,& ſup. ipſum eſ-
ſe ſimplex. Sed debes ſcire,quod ad declarandum ſimplicitatem corporis duo
requiruntur,ſcilicet quod ſit apud ſenſum ſimpliciter, & quod careat materia.
ſi enim corpus caret materia,& ſit plura apud ſenſum, non poteſt iudicari ſim-
plex,ideo dixit quod careat materia,& ſit ſimplex apud ſenſum. (Hoc enim.)
vlterius hic remouet circa nunc dicta aliud dubium : quoniam corpus cœleſte
eſt,attamen,vt declaratum eſt in multis locis, maxime ſecundo cœli in textu
& commen.61.vnde,ergo poterit quis credere ipſum eſſe compoſitum,ſicut ani
mal generabile ex anima & corpore, & ſic ex materia & forma, Reſpon-
det: vbi debes ſcire, quod aliquod corpus indigere anima eſt duobus modis.
vno modo,vt illa ſit formaliter eius eſſe in actu, & in ſpecie, ſicut corpus homi
nis:indiget enim cogitatiua,vt illa ponitur in eſſe actu formaliter,ſic quod actua
le eſſe hominis eſt eſſe animæ eius. Alio modo,aliquod indigere anima, vt po-
nitur in eſſe nobili,& conſeruante in operatione : eo quia eſſe eius eſt in actu:
attamen eſſe non poteſt,niſi opere.iſta diſtinctione habita,continuatur ergo ſic
litera.dico quod licet ſit cœlum compoſitum ex anima & corpore, non tamen
ex materia & forma vniuoce dictis.hoc enim corpus non indiget anima in ſua
B conſeruatione perpetuali,id eſt primo modo,ſicut corpora animalium indigent.
Deinde declarat quomodo indiget.d.veruntamen indiget anima, non ꝙ ſit ne-
ceſſaria in ſuo eſſe,id eſt actuali primo modo, ſed ſecundo modo, ſcilicet vt ſit
animatum:cuius rationem breuem tangit, quia id, quod eſt nobilius, oportet ꝙ
habeat nobiliorem gradum.ſed animatum eſt nobilius inanimatis:ergo oportet
vt habeat nobiliorem gradum,qui eſt gradus vitalis, & maxime animalis , vt
ſcis ſecundo de anima,commen.15.Deinde probat concluſionem prædictam cõ
feſsione omnium peripatheticorum.d. & nulla eſt diſſenſio apud peripatheti-
cos,quod corpora ſupercœleſtia non habeant potentiam ſubiectam,id eſt mate-
riam aliquo modo:& ideo non eſt neceſſarium,quod habeant materiam,ſicut ſe
habent corpora generabilia, id eſt vnius rationis cum materia illorum. ecce,
quomodo omnes in hoc ſunt concordes. Deinde probat hoc auctoritate Themi
ſtij.d.vnde,& ait Themiſtius corpora cœleſtia aut ſunt formæ, aut ſunt mate-
riæ dictæ cum noſtra materia æquiuoce, aut ſunt materiæ viuæ, id eſt animatę
de ſe,non aliqua alia vita,id eſt generabili & corruptibili,ſed æterna.

Ad cognoſcendum an corp' ſit ſimplex duo requiruntur.

Dupliciter corp' anima indiget.

Licet cœlũ ſit cõpoſitũ ex aĩa et corpore,non tñ ex materia & forma.

Sed svper his accidit quęſtio: quoniam videtur dictum Auer. contra-
rium ſibi.hic enim dicit materiam cauſam generationis.in primo autem de ſub-
ſtantia orbis,& primo cœli, videtur dicere quod materia & contrarium, vt ap-
paret commen.20. & ſic videtur diminutus, vel ibi ſuperfluus. Et licet de mate-
C ria cœli in multis locis dixi, vt in quęſtione propria de hoc, & tetigi hanc.q.
attamen, pro nunc dicẽdum,quod cauſa generationis & corruptionis ſunt duę,
ſcilicet materia,& contrarium:quia tamen mutuo ſe inferunt , omne enim ha-
bens materiam habet contrarium, & econtra, vt Auerrois primo cœli , com-
mento 124. probat,ideo multotiens Auer. dicit cauſam corruptionis eſſe mate-
riam,vt hic, multotiens contrarium,vt 5. Phyſi.commen. 10. quoniam ſatis in
vno conuertibilium intelligit reliquum.

Contradictio ĩ dictis Auerro.

Solutio.

ALGAZEL.

Ait Alga. Et reſponſio eſt duobus modis. Primus quidem, qm̃
ſequitur ſecundum opinionem eorum, vt ſint omnia corpora
mundi antiqua,quibus nõ eſt cauſa.Et,cum dicunt ꝙ deſtru-
ctio huius ſcietur ſecunda conſideratione, deſtruetur quidem hoc eis
in diſputatione vnitatis,& ablatione attributorum poſt hanc diſputa
tionem præcedentem.

Nunc induxit Alga.reprehendentem philoſophos duobus modis,quorum ſe- D
cundus ponitur in dubio quarto. Pro intellectu huius,debes remouere proceſ-
ſum philoſophorum ad probandum, ꝙ Deus ſit agens.dico ergo ꝙ ſic arguebāt.
In omnibus agentibus oportet venire ad vnum primum ſimpliciter æternū. ali-
ter in cauſis eſſet proceſſus infinitus,& reliqua. contra hunc proceſſum inſtat
Alga.duobus modis expreſſe:quorum ſecundus ponetur in dubio quarto, licet
in pręſenti dubio ponat vnum expreſſe,& alium implicite, & ſic computando
omnes arguit tribus modis.primo arguit ſic.ſi daretur agens primum æternum,
ſequitur ꝙ omnia corpora mundi eſſent æterna, & ſic nihil generatur contra
eos. Secūdo arguit.ſi aliquod agens eſſet tale,illud eſſet corpus, vel virtus in
corpore.Hoc ergo dubium in ſecundo diuiditur, quia primo explicat primā ra-
tionem cōtra philoſophos,ſecūdo ibi.(Et id,quod dicunt.) tangit ſecundū mo-
dū,dicit ergo,& nos dicimus quod ad hoc,id eſt contra illum proceſſum reſpon
dendū eſt dupliciter,id eſt arguēdo duobus modis:quorum vnus eſt, ꝙ ſequitur
iuxta ipſorum opinionem,quod omnia mundi corpora eſſent antiqua, & inçaſ-
ſata.i.nullo modo dependentia.(Et id,quod.)Hic tangit ſecundam reprobatio-
nem ſecundi philoſophorum dicti. Vbi debes ſcire,ꝙ Ari.in 8.probauit primū
motorem eſſe vnum ex vnitate primi mobilis.Si enim datur vnum primū,opor
tet vt detur vnum primum agens mobile illud mouens ſemper,& ideo videmus
Ariſto.vt dicit Auer.primo Cœli com.33.facere quæſtionem de vnitate mun- E
di:quoniam,vt dicit Auer.qui dixit quod mundi ſunt plures,coniungere ei cre-
dere multa principia, & econtra, & ideo Ariſto. declarauit ex vnitate primi
vnitatem mundi,vt Auerro.in primo Cœli.commen.90.declarat.vide. Hęc er-
go fuit vna alia via ad probandum eſſe vnū primum agens.dicit modo Alg.&
id,quod dicunt philoſophi,quod deſtructio huius.i.principium agentium plura-
litatis.i.quod opiniones dicentes plura eſſe principia,deſtructio poteſt ſciri per
alium modum.ſ.a ſupradicto.nos reprobabimus eum,i.illum modum cum per-
ueniente ideſt ventura diſputatione quinta:quando de vnitate Dei, & remotio-
ne denominationum, id eſt ſimplicitate illius in 8.diſputatione tractabimus.
Vbi ſecundo debes ſcire,quod reprobatio componitur ſic.omnis ſubſtantia cō-
poſita ex pluribus denominationibus.i.attributis eſt corpus, aut virtus in cor-
pore: ſed Deus eſt ſubſtantia compoſita ex pluribus denominationibus. ergo
Deus eſt corpus,vel virtus in corpore. maior ſupponitur ab eo tanquam mani-
feſta.minor declaratur:quoniam, apud philoſophos Deus eſt agens, Deus eſt
vnum ſecundum vnitatem primi mobilis,eſt mouens.& ſic de alijs, quæ agen-
ti conueniunt,& per conſequens pluribus denominationibus conſtituitur. con-
cluſio eſt falſa.ergo aliqua præmiſſarum.non maior:ergo minor. ſed minor ſe-
quitur ex hoc,quod ponunt Deum eſſe primum agens,primū mouens,vnū,&c.
ergo Deus non eſt vnum primū agens.hic ergo eſt modus, quē dicet poſt Alg. F
contra philoſophos in reprobatione illius ſecundi modi.

Ex vnitate primi mobilis arguitur vnitas primi motoris.

AVEROES.

AIt Auer. Ideſt quòd ipſi, cum non poſſunt affirmare vni-
tatem, nec poſſunt affirmare quòd vnum non ſit corpus. nā,
cum non poſſunt remouere attributa, erit hoc primum apud
eos ſubſtantia cum attributis:& quod eſt huiuſmodi, eſt corpus, aut
potentia in corpore:tunc ſequitur eis vt primum,quod non habet cau
ſam,ſint corpora cœleſtia. Attamen hic ſermo ſequitur dicenti ſer-
monem,quem recitauit nomine Philoſophorum.Philoſophi vero nō
indigent ad eſſe primi non habentis cauſam eo, quod tribuit eis ra-
tionibus nec etiam exiſtimant quod ipſi non poſſunt afferre rationē

A vnitatis,niſi per viã rationis ex ablatione corporeitatis à primo prin-
cipio.& hæc quæſtio veniet poſtea.

Videtur mihi, quod Auer.hic arguat contra ſecundum modum, quem infra
dicet Alga.quem ſupra expreſsit.& primo repetit ſententiam eius dicens, dici-
mus nos quod ipſius intentio eſt,quod philoſophi nequiuerunt vnitatem Dei aſ-
ſerere.i.non bene potuerunt probare Deum eſſe vnum,neque ſup.potuerũt aſſe-
rere quod vnum ſit corpus:ſic reperitur translatio iſta:& ſi ſic, videtur mihi q̃d
Auer.velit dicere nomine Alga.ꝙ philoſophi in duobus peccant. primo, quia
non potuerunt aſsignare Deum eſſe vnum ex vnitate corporis cœleſtis ſecun-
dum modum iam expreſſum:ſecundum peccatum eſt, quoniam neque poſſunt
probare ꝙ in natura eſt vnum primum corpus,quod mouetur ex ſe: & tunc le-
ge ſic. ꝙ ipſi nequiuerunt aſſerere,id eſt,probare Dei vnitatem,ſup. ex vnitate
corporis primi.& hoc,quantum ad primum errorem philoſophorum,neque po-
tuerunt aſſerere demonſtratiue ꝙ vnum ſit primum corpus.& hoc,quantum ad
ſecundum errorem.quod autem hoc ſecundum non poſſunt probare, Auer. non
explicat,ſed explicat primum.d.poſtquam ipſi nequiuerunt remouere Dei de-
nominationes.vult dicere,quod hac de cauſa non poſſunt ſaluare Dei vnitatẽ,
quia ſaluando illam,intrant concedere ipſum eſſe conſtitutum ex pluribus de-
B nominationibus:cuius rationem explicat dicens. oportet enim eos concede-
re quod Deus ſit ſubſtantia cum denominationibus, id eſt, compoſita ex mul-
tis denominationibus, id eſt, attributis.& hęc eſt minor Algazelis.Deinde po-
nit maiorem.d.& quodcunque ſic ſe habet,eſt ſine dubio corpus, aut virtus
corporea. hic ſuppleas concluſionem, quam in expoſitione dubij poſui:quam
hic ipſe repetit dicens,& ideo ſequitur eos quod primum principium incauſa-
tum ſit corpus cœleſte,vel quodcunque aliud:quod autem illud ſecundum phi-
loſophi probare non poſſunt. Auer. non explicat, poteſt tamen explicari:
quoniam via probans corpus ęternum eſſe,eſt via motus ęterni, ſic. ſi motus
eſt aliquis in rerum natura ęternus.eſt aliquod corpus motum ęternum ſed ali-
quis motus eſt ęternus,vt primus circularis, ergo erit aliquod corpus ęternum.
vult ergo Algaze. quod hęc via nulla ſit. quoniam ſuſtentatur in minori du-
bia,in qua loquentes contradicerent: ideo videtur quod duobus modis pecca-
uerunt philoſophi.ſed in translatione ſecunda ſic reperitur ſcriptura. (Neque
quod vnum non ſit corpus.)& tunc videtur dicere quod iſti peccant, quia non
poſſunt probare Dei vnitatẽ, neque poſſunt probare ipſum non eſſe corpus per
illam vnitatem.q.d.eo quia ad illam probationem ſequitur Dei eſſe in materia
C conſiſtere, vel ipſum eſſe corpus, vt dictum fuit:& tunc ſecundum hoc, non re-
petit niſi vnũ peccatum philoſophorum,& eſt melius.(Sed philoſophi.)reſpon
det hic ad argumentum Alga.contra philoſophos.&, vt mihi videtur, ipſe ne-
gat minorem.vnde dicit, ſed philoſophi non attribuunt neceſſario eſſe cui cau-
ſa non eſt,id eſt,ipſi neceſſe eſſe in cauſato id, quod dixerat Alga. nomine eo-
rum, id eſt,Deum eſſe compoſitum ex pluribus denominationibus: ecce, quo-
modo negat minorem. Deinde reſpondet ad probationem.d. neque putant
philoſophi, quod ipſi nequeant probare egregie, id eſt,demonſtratiue Dei vni-
tatem, & ab ipſa vnitate remouere denominationes.q.d.ꝙ philoſophi poſſunt
concedere Deum eſſe vnũ ex illa ratione,& tamen poſſunt remouere eius cõ-
poſitionem:quia,licet Deus ſit vnus,mouens,agens,&c.attñ iſta non dicũt com
poſitionem.propter quod excuſat ſe.d.& Deo dante in ſequẽtibus diffuſe tracta
bimus.Ecce,qũo pulchre Auer.ſatisfecit ad rationẽ formaliter,& quam diffici-
le fuit mihi ordinare dubium, & ſolu. dubij,eo maxime, cum nullam viderim
expoſitionem:& vtinam ꝙ haberem aliquam. multotiens enim deſperatus ex
difficultate verborũ iſtius translationes,& carentia expoſitionis volui dimitte-
re.attamen,quantum poſſum,tantum exponam. expoſitio aũt ſubtilior relin-
quatur poſteriori. Sed dices,quare Auer.nõ reprobat primũ modũ,neq; appro
bat? videtur mihi,quod propter duo.primo,qa eius ſolutio manifeſta eſt ex di-
ctis.cõſequẽtia,n,illa ſuſtentatur in vna propoſitione,ſ, quod ab ęterno immo-

bili nouum prouenire non poteſt, ergo, ſi Deus eſt agens æternum, omnia corpora mundi, quæ ab ipſo dependent, erunt æterna modo hæc ratio ſoluta eſt multotiens in tertia diſputatione, vbi dictum eſt quod propoſitio illa, vbi ſubſtentatur, eſt vera, ſcilicet immediate, vt dictum eſt. 8. Phyſi. commen. 15. vbi dictum eſt, quod ab æterno non prouenit nouum immediate, licet mediate bene. & hoc declaraui in expoſitione ſecundi de ſubſtantia orbis. Secundo videtur mihi, quod ideo non ſoluit illam: quoniam, ex dicendis poteſt eius ſolutio eſſe manifeſta: ideo, ne ei accidat verborum ſuperfluitas, rationabiliter potuit ſuperſedere. D

Prima qō. SED, circa dicta videtur eſſe quæſtio rationabilis: quoniam pluralitas attributorum arguit compoſitionem in continente. videmus enim hoc in omni ente generabili, vbi eſt bonitas, ſapientia, virtus actiua, & ſimilia. multitudo enim attributorum arguit compoſitionem in omni re generabili, ergo, & in Deo: &, ſi non in Deo: erit quæſtio, quare non in Deo, & in alijs ſic. Secundo poteſt argui. quoniam illa multa vel reducuntur in vnitatem, vel ſunt ſimpliciter plura. ſi plura, ergo continens illa eſſet congregatum, & vnum vnitate exercitus. Si in vnitatem, in omni vnitate oportet aliquod habere ſe vt actus, & alterum vt potentia, ergo erit compoſitio. Ad iſtam. q. dicunt quidam, quod multitudo attributorum in omni ente citra primum, arguit compoſitionem: cuius ratio eſt, quoniam in eis non poſſunt eſſe, niſi vt cauſantur a primo, & ſic compoſitionem dicunt. nunc autem cauſatum eſt compoſitum, ſecundum Auer. in primo autem, quia continentur vt in cauſa, ideo ſunt in eo ſine compoſitione: & hoc eſt, quod dicitur communiter, quod quæcunque ſunt in rebus diſperſa, ſunt vnita in Deo, eo quia ibi ſunt eo modo, quo cauſata ſunt in cauſa, quę continentia nullam dicit compoſitionem. Sed mihi videtur, quod opinio iſta ſit purus error: quoniam, vel multitudo attributorum formaliter dicunt compoſitionem, id eſt, inquantum multitudo attributorum, vel per accidens ratione ſubiecti, in quo ſunt. ſi ſecundum, male dicunt: quoniam eius, quod eſt per ſe, non debet cauſa aſsignari per accidens, etiam, vt ſic omnia in creatura eſſent compoſita ratione continentis. Si vero dicit compoſitionem formalem, ergo in quocunque dicet compoſitionem, ſaluata eius ratione quiditatiua & formali, & ſic in Deo eſſet compoſitio. Ideo mihi videtur, quod multitudo attributorum, ſecundum eius rationem formalem, non dicat compoſitionem: quoniam, in omni compoſitione oportet vt conſideretur vnum vt actus, alterum vt potentia. modo vnum attributorum non erit vt actus reſpectu alterius, ergo formaliter multitudo illa compoſitionem non poteſt dicere. Verum debes ſcire, quod attributa poſſunt ad duo comparari: vel inter ſe, vel ad ſubiectum in quo ſunt. ſi primum, vt ſic formaliter compoſitionem non dicunt, vt declaraui. ſi ſecundum, vel illud ſubiectum eſt cauſa in ſe ſimpliciter, & ſic continetur in eo per eſſentiam, & ſummam identitatem, quoniam quod additum cauſato facit cōpoſitionem, ideo cauſa eſſentiali facit identitatem. ſi cauſatum ſic attributum comparatur illi, vt forma accidentalis, & ſic compoſitionem facit cum eo, ſicut albedo cum pariete: ſed, quomodo hoc ſe habeat, ſufficientius declaraui in commento. 39. 12. expoſui. & infra in vltimo capitulo diſputationis dicam. E F

Opinio quorundam.

Impugnatio.

Ad duo attributa poſſunt cōparari.

Solutio. Quibus viſis, ad primum dicendum, quod in omni ente generato multitudo attributorum comparata continenti compoſitionem facit, licet in ſe non ſit compoſitio: quoniam vnum attributum alteri comparatum compoſitionem non poteſt dicere, cum neutrum reſpectu neutrius ſe habeat vt potentia, ſed omnia ſunt perfectiones. Ad ſecundum dico, quod inter ſe nullam vnitatem dicunt, niſi reſpectu continentis, & ideo non ſunt aggregatum per accidens: quoniam vnum aggregatione, nec compoſitionem dicit, ſi illa, quæ ſunt in eo, componantur inter ſe, nec ad aliud: non ſic attributa, quoniam comparata ipſi continentibus, aliquando comparantur vt formæ, quando eis adduntur, non per eſſentiam, ſed prout ab alio cauſantur, vt dixi: ecce igitur, quomodo poteſt ſaluari Dei ſimplicitas cum multitudine attributorum.

A

ALGAZEL.

AIt Alga. Modus autem Secundus, & eſt proprius huic diſpu-
tationi eſt, vt dicatur iam ſcimus ꝙ iſta entia habent cauſam;
ſed forte illa habet cauſam, & cauſa cauſæ habet cauſam, &
ſic in infinitum. Cum autem dicunt quod affirmare cauſas infinitas
eſt falſum, hoc quidem non conuenit: quoniam nos dicimus an ſcitis
hoc de neceſsitate abſq; medio, aut ſcitis hoc mediante aliquo medio?
& non eſt modus rationibus de neceſsitate. & quælibet via, quam vos
dicitis cum conſyderatione, deſtruitur vobis, cum admittis reuolutio-
nes non habentes principium. &, cum fuerit poſsibile procedere in eſſe
ipſum infinitum, non eſt inconueniens vt aliquod eorum ſit cauſa ali-
cuius, & finiunt in vltimo extremo ad cauſatum, quod non habet cau
ſatum, & non finiunt ex alio latere ad cauſam non habentem cauſam,
B ſicut tempus pręcedens habet finem, & eſt inſtans, & non habet princi
pium. Si autem exiſtimaueritis quòd innouationes præteritę non re-
periuntur ſimul in vno tempore, nec in aliquibus temporibus: & quod
non eſt, non denominatur fine, & priuatione finis; tunc ſequitur hoc
vobis in animabus hominum, ſeparatis a corporibus, quæ non finiunt
ſecundum vos, & ente ſeparato a corpore ex animabus infinitis. nam
nunquam ceſſauit ſperma ab homine; & homo a ſpermate in infinitũ.
Vlterius, omnis homo mortuus remanet anima eius, & eſt alia nume-
ro ab anima eius, qui mortuus eſt antea, & cum eo, & poſt eum, licet
totum ſit vnum ſpecie: ergo ſecundum opinionem veſtram ſunt in eſ-
ſe in qualibet hora animæ infinitæ; Si autem dixerit animæ non ha-
bent copulationem adinuicem, & non habent gradum, nec natura, nec
poſitione; nos autem negamus entia infinita cum habuerint ordinem
naturaliter, vt ſunt cauſæ, & cauſata, animæ vero non ſunt ſic; Dici-
C mus hoc iudicium eſt poſitione, & non eſt dignius conſequi quàm con
trarium eius. quare negaſtis vnam duarum partium, & non negaſtis
aliam? & quæ eſt demonſtratio diſtinguens? Et quare negatis ei, qui
dicit quòd iſtæ animæ infinitæ non euadent ab ordine, & gradu? poſt-
quam eſſe alicuius earum eſt ante eſſe alterius. nam dies, & noctes præ
teritæ ſunt infinitæ: &, cum conſyderauerimus eſſe vnius animæ in
die, & nocte, tunc eſſet id, quod eſt in pręſenti extra finem; & eſſet in
ordine entitatis, ſcilicet aliquod poſt aliquod. Cauſa autem finis eius
eſt vt dicatur quòd ſit ante cauſatum naturaliter, vt dicitur quòd eſt
ſupra cauſatum eſſentialiter non in loco. &, cum hoc non fuerit fal-
ſum in præcedenti vero, ſic etiam non debet eſſe falſum in præcedenti
eſſentiali naturali. & quæro quid habent in mente ſua, cum non po-
nunt poſsibile, vt ſint corporum aliqua ſupra aliqua in loco in infini-
tum, & ponunt poſsibile aliqua entia ante aliqua tempore in infini-
tum? eſt ne hoc niſi iudicium frigidum ſine radice.

Cum narrauit primum modum, quo Alg. reprobauit philoſophos, nunc narrat D ſecundum modum: & primo, in hoc dubio narrat in breui argumentum philoſophorum. d. ſecundum vero eſt, ſup. in quo accuſantur Peripathetici in eo, quod dicunt, ꝙ entia adinuicem cauſantur: modo, ſi non eſſet primũ in cauſis, eſſet proceſſus in infinitum: & litera eſt male tranſlata. Sic enim reperitur in arabico, et in tranſlatione noua. ſecundum vero eſt, ſecũdum ꝙ dicunt Peripathetici, quod entia adinuicem cauſantur. (Sed forte.) poſtquam narrauit motiuum illorum, reſpondet ei, vt debilitet ipſum. d. forte dicendum eſt, ꝙ cauſę ſucceſsiuę procedunt ad infinitum: eſt ergo reſponſio, ꝙ inconueniens philoſophorum non eſt inconueniens: quoniam, in cauſis non inconuenit ire in infinitum. (Et ſi ipſi.) ponit primam euaſionem philoſophorum. d. & ſi ipſi reſponderent nobis, ꝙ hoc eſt impoſsibile, quaſi dicat, eo quia infinitum, quomodolibet eſt impoſsibile eſſe. (Nos dicemus.) arguit contra hoc. d. nos dicemus eis qualiter hoc aſſeritis? aut hoc, id eſt, iſta poſitio eſt prima cognitio, id eſt, propoſitio ſimpliciter nota apud vos ſine aliquo medio, aut ab aliquo medio, id eſt, propoſitio demonſtrabilis.

Triplex ꝓpoſitio.

Debes ſcire, vt dixi, & accipitur primo cœli. com. 2. ꝙ propoſitio eſt tribus modis: quędam ſimpliciter nota, vt primæ propoſitiones, quæ ſunt naturaliter notę. quædam omnino ignota, eo quia eius notitia ſolum per medium demonſtrationis fit in nobis: quædam medio modo, eo quia eſt nota ſine medio, indiget tamen modicula innuitione, ſcilicet quę fit ſyllogiſmo hypothetico loco a contrario, vt dicit Auer. ſecundo Phyſicorum. commento. 3. ideo petit Alga. iſta propoſitio, in cauſis non eſt proceſſus in infinitum, vel eſt ſimpliciter nota, vel indiget aliquo medio? (Primum eſt.) nunc reprobat primum membrum, tacet autem ſecundum: quoniam intelligitur ex primo. d. primum eſt falſum: cuius rationem dicit, multa enim ſunt obijcientia, id eſt, contradicunt huic: quorum primum ponit. d. vt reuolutiones orbium, quę apud vos ſunt infinitę, & non perteníunt in futuram ſine dubio ad computum terminatum vltimum, & non modo ſunt infinitę a parte poſt, immo & ſunt infinitę ab alia extremitate, id eſt, a parte ante. (Et ſi forte) ponit ad hoc ſecundam euaſionem. d. & ſi forte diceretis, ꝙ præteritæ nouitates non reperiuntur præſentes aliquo tempore, & id, quod priuatum eſt, nequit, id eſt, non debet denominari de infinitate, aut finitate: vult dicere ꝙ Philoſophi intelligunt in entibus poſitiuis eſſe inconueniens, non priuatiuis, quę non ſunt vere nec finita, nec infinita, niſi forte ſecundum rationem. (Nos vero.) arguit contra hoc: & virtus argumenti eſt: quoniam, licet preteritiones non ſint entia poſitiua, attamen in eis poſſunt eſſe infinitæ res poſitiuæ: quod declarat. d. nos vero reſpondebimus ad hoc vobis, quod animę ſeparatę præteritorum hominum ſunt infinitę, & præſentes, ſuppoſito mundum fuiſſe ab æterno, & licet ſint vna in ſpecie, infinitę ſunt in numero, & per conſequens F euaſio eſt. (Et ſi forte) adhuc ponit tertiam euaſionem. d. & ſi forte diceretis, ꝙ animæ ſeparatę hominum nullum habent ordinem ſitualem, neque naturalem, neque localem: & infinitates prędictę intelliguntur de entibus ordinatis naturaliter in cauſis, & cauſatis: ſed dictæ animę non ſic ſe habent. Debes ſcire, quod duobus modis aliquid poteſt intelligi eſſe in rerum natura in terminata parte. vno modo ſitualiter, ſicut ponit Auicen. de octaua ſphęra. Alio modo localiter, per circunſcriptionem alicuius ſuperius ambientis. & vtrunq; duobus modis. naturaliter, ſicut ignis in concauo lunæ, &c. ſecundo modo violenter, ſicut graue ibidem. vult ergo iſta euaſio, quod propoſitio dicta intelligatur in rebus ſitualibus, vel locatis naturaliter, cuiuſmodi non ſunt animæ hominum ſeparatę. (Nos ad hoc.) contra hoc arguit. d. nos ad hoc reſpondentes dicimus, quod hęc euaſio, quam ſumpſiſtis in ſitu, id eſt in rebus ſitualibus, non eſt magis vera in eo, id eſt ſitu, quam in ſuo contrario, id eſt non ſitualibus. quare, ergo magis attribuitis impoſsibilitatem vni eorum, quam alteri? & qualis eſt demonſtratio apud vos in hoc, id eſt, quod magis ſit inconueniens de vno, quam de altero? (Rurſus) ſecundo arguit cõtra idem. d. quare negatis dictas animas habere ordinem? immo omnes tenent eas ordinari ſecundum merita earum cum ſunt in corporibus. (Et eſt manifeſtum.) ſecundo, arguit quod ſunt in loco: & ratio eius ſic componi-

A tur. In quorumcunq; naturis inuenitur ordo ſecundum ante, & poſt, ideſt ſecundum prius & poſterius, illa ſunt in loco, quoniam mouentur localiter. ſed in naturis animarum inuenitur iſte ordo prioris, & poſterioris: ergo locus. minor probatur auctoritate legis, quoniam animę migrant de vita præſenti ad aliam vitam, & per conſequens mouentur. Huius ergo primo tangit probationem minoris. d. & eſt manifeſtum, quod animæ ſeparatæ transmigrant de hoc mundo ad aliam vitam gradatim in temporibus præteritis infinitis, ideſt vna poſt alteram in infinitum tempus ante tempus, quod eſt præſens. Deinde accipit minorem. d. vnde, poſtquam in eſſe, id eſt in naturis earum reperitur ordinatio, ideſt tranſitus de ante & poſt. Deinde ponit concluſionem. d. ergo, &c. id eſt ergo illæ ſunt in loco. & cum dixit totum hoc, recapitulat peccatum eorum, d. patet ergo o Philoſophi, quod verba veſtra non ſunt niſi phantaſmata, & ambages.

AVEROES.

AIt Auer. Cum dixit ſed forte cauſa habet cauſam, & cauſa cau B ſæ habet cauſam, & ſic in infinitum, vſquequo, & omnis via, quam dicitis in hac re, deſtruetur vobis, admittendo reuolutiones non habentes principium, eſt profecto dubitatio, cuius reſponſio iam præceſſit, cum diximus ꝙ Philoſophi non admittunt cauſas, & cauſata infinita: qm̃ deuenietur ad cauſatum, cui non eſt cauſa: & concedunt hoc per accidens, propter cauſam præcedentem: ſed non cũ ſunt directe, & ſimul, nec in materiis infinitis, ſed cum fuerit circulariter. Id autem, quod recitat de Auicenna, ꝙ ipſe admittit animas infinitas, & hoc non eſt impoſsibile niſi in habente ſitum, eſt ſermo non verus: quem nemo Philoſophorum dixit. & impoſsibilitas eius apparet ex demonſtratione vniuerſali, quam recitauimus de eis. Et non ſequitur Philoſophis aliquid eius, quod intulit eis ex hac poſitione, ſ. ſermone dicente quòd ſint animæ infinitæ in actu. & propter hoc dixit de migratione animarum ex corpore in corpus, ex eo ꝙ animæ ſunt numeratæ numeratione indiuiduorũ, & quòd remaneant. Et, cũ dixit & quare C non admittunt corpora, quorum aliquod eſt ſupra aliquod in loco in infinitum, & tñ admittunt reperiri aliquod eorum ante aliquod in tpe in infinitum? eſt ne aliquid hoc, niſi iudicium frigidum? dr̃ia profecto inter ea apud Philoſophos eſt manifeſta. nam ponere corpora infinita ſimul, ſequitur ex eo vt reperiatur infinito totum, & quòd ſit in actu. & hoc eſt falſum. tempus vero non habet ſitum: & non ſequitur ex eo quòd ſunt corpora, qnorum aliquod eſt ante aliquod in infinitum, vt ſit infinitum in actu. quod eſt impoſsibile apud eos.

Quomodo concedunt philoſophi infinitatem in cauſis et cauſatis.

Videtur mihi, quod iſta ſolutio poteſt diuidi in duo: quia, primo ponit veram euaſionẽ philoſophorum, ſecundo ibi. (Sed id, quod) reſpondet argumento cõtra illam. In primo reperit id, cui vult reſpondere. d. dicimus nos ꝙ id, quod dixit, ꝙ forte cauſę procedunt in infinitum, vſque quando dixit, illud verbum, vt reuolutiones orbium, &c. i. ꝙ ſententia cõtenta in his verbis ſoluitur, quod declarat. d. ad hoc reſpondendũ eſt, ꝙ philoſophi negant infinitatem cauſarum, & cauſatorum, quia perueniunt. i. dicunt eſſe perueniendũ ad ens cauſam non habens, vult dicere quod inconueniens philoſophorum eſt, quia tunc in cauſis eſſentialiter ordinatis eſſet proceſſus infinitus. Deinde ponit id, quod non reputant incon-

ueniens.d.ſed per accidens bene concedunt hoc, ratione cuiuſdam antiquę cauſę. Deinde ponit ſecundum modum impoſsibilitatis.d.ſed non,quando ipſę cauſæ deſcendunt recte. Deinde ponit tertium.d. vel ſimul in materijs infinitis. D

Vbi debes ſcire, quod quatuor modis in cauſis poſſumus imaginari proceſſum in infinitum, ſcilicet prout ſunt eſſentialiter ordinatę, ſecundo,prout recte per inferiorem in perfectionē;aſcendendo in infinitum, ideſt in eodem genere cauſæ, & tertio,prout ſunt in actu, & quarto,prout accidentaliter ordinatę, & ſucceſsiue accipiuntur. Sed dices,quomodo differt ſecundus modus a primo. reſpondeo, quod primus modus intelligitur,ſiue in eodem genere cauſæ, ſiue in diuerſis. ſecundus in eodem genere cauſę tantum: & hoc dicit Auer.2. Met.in commen.5. in expoſitione ſecunda,vbi ait,& forte intendit per rectitudinem vnius ſpeciei, vult dicere cauſę. V.g.quando omnia ſunt in eodem genere cauſę. V.g.vt homo ſit ab homine,& ſup.homo a ſole,& ſol a primo motore, ſemper ſeruando idem genus cauſę. per ſecundam ſpeciem intelligit ea, quę ſunt de diuerſis ſpeciebus collocatis ſub vno genere. V.g.vt ignis ſiet ex aere, & aer ex aqua,& aqua ex terra. omnia enim iſta ſunt cauſæ conuenientes in genere, quia omnes ſunt eiuſdem materię,& diuerſantur in ſpecie. Sed dices, ꝙ iſta pars non differt a prima. Idem enim videtur intendere in vtroque: dicendum,ꝙ in ſecundo intelligit in diuerſo genere cauſę:& ſi exemplificauit in illo eodem,hoc facit ſecundum vim exempli,non ſecundum veritatem. His habitis, dico quod tribus primis modis eſt impoſsibile proceſſum ſine fine in cauſis, ſed ſolū in quarto modo:& hoc,ſeruata vna cauſa ęterna, vt iam dixi in dubitatione ſecundæ ſolutionis. Sed dices, quare dicuntur cauſę accidentaliter ordinatę, & alię eſſentialiter ordinatæ? Secundo, quęro quare potius inconuenit de eſſentialiter ordinatis,quam de accidentaliter ordinatis. Ad primam dicendum,quod ordo eſt prioris ad poſterius: & hoc eſt commune tam cauſis eſſentialiter ordinatis, quam accidentaliter ordinatis. differunt autem: quoniam,quando prius ita eſt prius,quod omnino nec eſſe, nec imaginari poteſt poſterius, & poſterius ita eſt poſterius,quod in re,nec eſſe,nec imaginari poteſt prius,eſt ordo eſſentialis quādo, vero accidit priori quod fuerit prius,& poſteriori quod ſit poſterius,tūc ordo eſt accidentalis. Exempla ſunt:quoniam ſol ita prior eſt,quod vt ſic, nullo modo eſſe,nec imaginari poteſt poſt hominē.ſimiliter Deus,ita prior eſt ſole, quod nec eſſe,nec imaginari poteſt poſt ipſum: eo quia eſſe hominis continetur eſſentialiter in ſole,& eſſe ſolis eſſentialiter continetur in Deo,ideo eſt omnino eſſentialis ordo. Exemplum ſecundi. Socrates eſt prior Platone,attamen poteſt eſſe econtra:quoniam iſta differunt tantum accidentaliter,& ideo accidit quod vnus ſit altero prior,vt vides. Ex his ſoluitur prima quęſtio.dicuntur enim accidentaliter ordinatæ, quia accidit extremis quod ſint extrema, illa quoque eſſentialiter,quia eſſentialiter ſunt extrema:& hoc dicit Auer.8.Phy.com.47. Ad ſecundam quæſtionem reſpondet Auerro.5. Phy.com.13.in fine. cuius reſponſio conſiſtit in hoc:quoniam eſſentialis ordo requirit extrema actu, & media actu: ſed accidentalis,nec per ſe,nec neceſſario requirit extrema actu, ſed accidentaliter & contingenter:&,ideo ſi cauſæ eſſentialiter ordinatæ eſſent infinitę, tunc ſimul in eodem inſtanti eſſent entia actu infinita:non ſic eſt in accidentaliter ordinatis.& hoc dicit ibidem:&,quia moderni,ideſt loquentes ſuæ legis nō diſtinguunt illud,quod eſt per ſe, & illud, quod eſt per accidens, ideſt inter ordinem aliquorum per ſe,& accidentaliter: eſtimauerunt quod ſequitur ex hoc quod,ſi homo ſemper generetur ab homine, & primum non fuerit, & poſtremum non erit:& non eſt ita:quoniam primum eſt,quod eſt ſol, & intelligentia operās motu illius,vult dicere in eſſentialiter ordinatis. hominem autem generari ab homine in infinitum eſt verum per accidens,non per ſe:& per conſequēs nō oportet vt ſit vltimum ſit,ſit primum,& econtra,ſi non eſt vltimum, non eſt primū: quoniam eſſentialis ordo requirit extrema actu, accidentalis autem per accidēs: & ſtat primum non eſſe,& poſterius eſſe. Sed dices.ſi,inter illa eſt ordo accidentalis:ergo,non oportet vt ſit ſempiternus iſte ordo in ſucceſsione vnius poſt alterum. Reſpondet Auerro, in,8.com,47,d,impoſsibile eſt vt iſta ſint, niſi

In cauſis accidentaliter ordinatis ꝓcedere in infinitum eſt poſsibile.

Differentia inter ordinē eſſentialē, et accidentalē.

Dubitatio.

Solutio.

E

F

A ponatur hic aliquod motum ex ſe continens omnia iſta aliquo modo continentiæ, vult dicere in potentia: & ſic apparet tota ſolutio huius quęſtionis. (Sed id.) Nunc reſpondet argumento eius de animabus infinitis, erat enim argumentum, animę ſunt actu infinitæ, animæ ſunt eſſentialiter ordinatę. ergo aliquod eſſentialiter ordinatum eſt actu infinitum in tertia figura: & per conſequens per conuerſionem in parte, aliquod infinitum eſt in eſſentialiter ordinatis. Ad hoc reſpondet, & primo repetit illud. d. ſed id, quod dixit nomine Auicen. videlicet, quod poſſunt eſſe infinitę animę, quia infinitas non eſt impoſsibilis, niſi in rebus ſituatis. deinde reſpondet. d. dicimus quod ſunt verba falſa: & reſpondet formaliter negando maiorem. d. & nullus veracium philoſophorum concedit animas eſſe infinitas, immo poteſt oſtendi demonſtratiue eius oppoſitum: & hoc impoſſibile modo vniuerſali. d. vniuerſaliter, & omnibus modis eſt dictum in precedētibus a nobis, ſcilicet in prima diſputatione, in ſolutione quinti dubij. ergo, non ſequitur philoſophos aliquod ſuorum argumentorum ratione huius poſitionis, videlicet reperiri animas infinitas in actu: quaſi dicat, ergo peccat ratio in minori. (Vnde huiuſmodi.) hęc litera reperitur ſic. vnde huiuſmodi ratione conati ſunt aliqui opinari tranſlationem animarum. animę enim humanæ diſtinguuntur in numero corporum, & remanent in perpetuum. Si litera ſic ſtat, videtur mihi ꝙ

B ipſe velit tangere eos, qui vſi ſunt ratione Alga. & quaſi dicant ꝙ illi ſunt, qui probant animas moueri de loco ad locum. dicit ergo, vnde huiuſmodi ratione, ſcilicet Alga. conati ſunt aliqui opinari tranſlationem animarum, id eſt animas moueri tranſlatione, id eſt localiter, enim, pro quoniam poſt mortem animę humanę diſtinguuntur numeratione corporum, in quibus iam fuerunt: & poſt, quæ remanent in perpetuum, vult dicere, ꝙ eſt argumentum validum apud eos, qui ſupponunt hoc, ſcilicet ipſas remanere in perpetuum, & numero diuerſas ſecundum corpora, in quibus iam fuerunt: non tamen debent acceptari apud philoſophos, qui negant illud. Sed alia litera eſt ſic. vnde huiuſmodi ratione conati ſunt aliqui opinari tranſlationem animarum, quod eſt impoſsibile, animę enim humanę diſtinguuntur numeratione corporum, & non remanent in perpetuum. & tunc ſermo eius eſt manifeſtus per ſe. vult enim dicere ꝙ animas moueri localiter eſt impoſsibile: quoniam ipſæ non ſunt numeratę poſt mortem, cū tantummodo numerentur per corpora, in quibus ſunt actu, poſt quę non poſſunt remanere numerata in vna ſpecie.

Sed, circa iſta poteſt eſſe quæſtio. vtrum, ſi animę humanę ſint multiplicatæ in vna ſpecie, poſſunt remanere numeratæ poſt exitum earum a corpore, vt videtur ſermo ſecundæ tranſlationis innuere pro ente impoſsibili. Ad hoc latini dicunt, ꝙ animę humanæ poſſunt numerari per corpora, per quæ fuerunt, ſ. per habitudines ad illa. anima enim Socra. eſt alia ab anima Platonis poſt mortem, quoniam remanet in ea habitudo alia ab habitudine alterius, quia ſcilicet fuit alterius corporis. Licet hęc reſponſio ſit ſecundum legem vera, & per conſequens ſimpliciter, ſolent tamen philoſophi ſic arguere cōtra hoc. adducam ergo argumenta eorum contra illam. & ſuppono primo ꝙ vnitas, qua vnum indiuiduum eſt indiuiſum in ſe, et diuiſum a quolibet alio eiuſdem ſpeciei eſt ita propria eſſe indiuiduo, ſicut vnitas communiter capta ipſi enti communiter capto. hoc eſt manifeſtum: quoniam eſt eadem ratio & vnius entis hominis, & vnius hominis, vt Ariſt. tradit in Metaphyſica. tunc arguo, et quæro. vel iſta habitudo eſt eſſentialiter ipſa eſſentia animæ, vel accidens illius. ſi eſſentialiter eſſentia, ergo a quocunque anima habuit iſtud eſſe vnum, habuit eſſentialiter eſſentiam: ſed a materia habuit iſtud eſſe vnum, ſcilicet quando fuit in eo, ergo ab ea habuit eſſentialiter eius eſſentiam, & per cōſequens ita ſicut forma alia, quia eſſentialiter dependet a materia, non poteſt eſſe ſine materia: ita etiam & forma hominis non poſſet eſſe ſine materia, eo quia eſſentia eius eſſentialiter fuit a materia: eo quia eius habitudo, quę eſt ſua eſſentia, ſecundum rem fuit a materia. Si vero dicatur ꝙ hęc habitudo eſt accidens ipſi animę numeraliter ſumptę: tunc arguo, quicquid eſſentialius & intimius ineſt ipſi animę, inerit prius ipſi quam illud, quod ei ineſt per accidens, ſed, ex ſuppoſito vnitas ineſt eſſentialius quam

Secūda qō. Poſitio latinorum.

C

Impu.

Primum argumentum.

habitudo, ergo anima prius erit vna numero, quam ſibi inſit habitudo illa, quæ D
eſt ei accidens. Et hæc ratio tangitur ab Auer. 7. Metaphy. commen. 2. vbi ait
in hoc ergo capitulo intendit declarare, ꝙ quiditas indiuidui ſubſtantię prior eſt
in eſſe quid-tatibus accidentium. indiuiduum enim ſubſtantię ꝙ prius ſit alijs in
diuiduis accidentium manifeſtum eſt per ſe: vult dicere, quod ideo quiditas ſub-
ſtantię prior eſt quiditate accidentiū, quam indiuidum illius eſt prius indiuiduo
Secundum. accidentis: ecce, quomodo tangit illam vim. Secundo arguo, quoniam Ariſt. 12.
Meta. vt ibi exponit Auer. com. 49. & Thomas, probat vnitatem mundi, & pri
mi motoris: & componit ſyllogiſmum ſic. quęcunque ſunt numero multa, multā
habent materiam: ſed primus motor non habet materiam: ergo in ſecunda figu-
ra primus motor non eſt plus vno in ſpecie eius: modo aſſumo maiorem Ariſt. et
arguo addendo iſtam, ſcilicet, oēs animę ſeparatę nō habent materiam, ergo nō
Reſponſio. ſunt multę in numero: quod eſt propoſitum. Ad hoc dices, quod Ariſt. intendit
ſic maiorem: quęcunq; ſunt numero multa, habent materiam actu vel habitudi-
ne: modo aſſumendo minorem Ariſt. Deus non habet materiā actu, nec habitu-
dine: & minor tua falſa eſt, ſ. animę non habent materiam actu, nec habitudine,
Contra. quoniam ſaltem habent illam in habitudine. Sed contra, quoniam maiorem ha
bitudinem ad materiam dicit vniuerſale materiale, quam anima poſt mortem:
qm̄ vniuerſale per identitatem eſt in materia, ſed anima nec per identitatē, nec E
per copulationem: ſed vniuerſale non propter illud dicitur indiuiduum ſimplici
ter, immo abſolute dicitur vniuerſale, ergo et multo magis anima dicitur pluſquā
vniuerſalis. Secundo, contra idem arguo ex dictis in primo cœli vbi vtitur il-
lomet argumento: nam probando illam maiorem ait: quod aliud eſt hoc cœlum,
& cœlum ſimpliciter: & hoc quidē, vt ſpecies & forma, hoc aūt materia mixtū.
Deinde ſubdit, quibuſdam interpoſitis, dicens: quorum ſubſtantia in materia eſt
plura, & infinita entia eiuſdem ſpeciei: modo arguo ſic, iſta propoſitio, quorum
ſubſtantia eſt in materia ſunt plura indiuidua, vel intelligitur de materia in qua
ſunt actu, vel in qua ſunt in habitudinē. ſi primum, ergo maior illa bene fuit aſ-
ſumpta, & minor fuit multo melius accepta ſub maiori. Si loquitur de materia in
qua eſt in habitudine, & non actu: ergo non bene dicit quod cœlum ſimpliciter,
& hoc cœlum differunt ſicut forma, & materia: quoniam cœlum, id eſt, vniuer-
ſale, ſaltem materiale eſt in materia ſecundum habitudinem, & ſic omnino in-
telligit de re, prout eſt in materia actu. Sed dices quod ibi Ariſto. eſt in parte
augmentatiua: quoniam, vt dicit Auerroes ibi commento. 52. Ariſto. arguit pro
Fuga. vna parte quęſtionis. Sed iſtud eſt fuga. quoniam Ariſto. pro quęſtione acci-
Contra. pit illam opinionem, & illam propoſitionem tanquam veram, vt apparet cōm.
Tertium. 95. & eam non negat. Tertio & vltimo arguo: vel tantam vnitatem materia-
lem pręciſe habuit anima, dum fuit in corpore, quantam habet poſt, vel mino- F
rem, vel maiorem. nullus diceret nec minorem, quoniam hoc non eſſet, niſi quia
anima poſt mortem eſſet indiuiduum vagum, & in corpore fuit indiuiduum ſi-
gnatum, & qui dicit hoc ſtultus eſt. Si tantam, ergo in corpore fuit completa in
ſpecie apud eos: per hoc, enim fuit in materia vnita, vt ponunt, ergo & nunc eſt
indiuiduum completum in ſpecie, & per conſequens nunquam erit vnibilis
ipſi corpori, ſicut nauta naui: cuius contrarium ipſi dicunt: dico ergo ſecun-
dum philoſophiam Ariſtotelis, & Auerrois, quod numerus indiuiduorum non
niſi per materiam, in qua actu ſunt, habet fieri: & quia, igitur animę poſt mor-
tem ſunt ſine materia actuali, vt ſcis, ideo dicit Auerroes primo cœli commen-
to 9. quod omne, quod non eſt in materia, declaratum eſt eſſe impoſsibile inue-
nire plus vno indiuiduo in ſpecie, & ſic diceret quod omnes eſſent vna anima
numero omnium, ſicut viſum eſt in expoſitione tertij de Anima. Sed hæ ra-
Solutio ad primam. tiones non cogunt contra nos. Ad primam dicerem, quod illa habitudo eſt
ipſa anima eſſentialiter differens in modo ab ea, attamen non propter hoc eſſen
tialiter dependet a materia: cum materia non fuerit cauſa eſſendi ſimpliciter
Ad ſecundā animas, ſed eſſendi in corpore, vt patet. Ad ſecundam dicendum, quod argu-
mentum concludit illam eſſe intentionem Ariſtote. non tamen intentio Ariſto.
in hoc eſt ſuſtinenda, immo Ariſtote. & Auerro. in hoc errauerunt. Et per hoc

A idem ad confirmationem primi cœli. non enim dubito illam fuiſſe intentionem Ariſt.ſed teneo cum hoc,quod eſt Ariſt.illam eſſe falſam. Ad tertiam dicendum,quod anima habet ante, & poſt mortem illudmet eſſe ſimpliciter, non tamen illudmet eſſe ſecundum quid. & ideo poſt mortem non eſt completa in ſpecie,ſicut nec ante viuam,vt patet. Ad tertiam.

ALGAZEL.

Ait Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem dixerit, demonſtratio quidem inciſiua de falſitate eius, ꝙ proueniat ad infinitum, eſt vt dicatur vnumquodq; indiuiduorum cauſarum,aut erit poſsibile ex ſe,aut neceſſarium. ſi neceſſarium,non indiget cauſa. ſi vero poſsibile,ergo totum eſt denominatum poſsibile: & omne poſsibile indiget cauſa addita ſubſtantiæ eius: igitur vniuerſum indiget cauſa extra ſe.

B Hic ponit viam aliam a prædicta, declarando qualiter eſt venire ad primam cauſam.d.ait Alg.reſpondens pro philoſophis: &,ſi forte aliquis diceret, quod probatum eſt cum perfecta demonſtratione cauſas nō reperiri ad infinitum,hoc modo.(Aut quęlibet.) poſita intentione ponit viam Auicen. dicens, aut quælibet illarum cauſarum poſsibilis eſt in eſſe, id eſt, aut omnes ſunt poſsibiles eſſe, & poſsibiles non eſſe:aut quęlibet illarum neceſſaria,id eſt, neceſſe eſſe. primo deſtruit ſecundum membrum.ſecundo concludit primum.d.ſecūdum eſt falſum: quia,ſi ita eſſet,nulla illarum indigeret de cauſa, & ſic eſſent ſimpliciter incauſatę,& ita non inuicem cauſę. (Si primo modo.) nunc concludit ſecundum, dicens,ſi primo modo,ergo totum denominatur de poſsibilitate,id eſt,aggregatum ex eis totum dicitur ens poſsibile eſſe, & poſsibile non eſſe. Deinde arguit ex hoc propoſitum,dicens,& quodlibet poſsibile indiget de cauſa addita ſuper eū: & tunc replices propoſitionem concluſam tanquam minorem, ſic, ſed totum illud eſt poſsibile, ergo totum illud indiget de cauſa extrinſeca ab illo toto, quæ ſcilicet ſit prima ſimpliciter.

AVEROES.

C Ait Auer.Hęc demonſtratio,quam recitauit Alga.nomine Philoſophorum,primus, qui dedicauit eam Philoſophis,fuit Auicenna,ita ꝙ ſit viam optima viarum Antiquorum: quoniam exiſtimauit ꝙ ſit de ſubſtantia entis,& ꝙ via hominum eſt ex accidentibus conſequentibus primū principium. Attamen eſt via,quam Auicenna aſſumpſit ex Loquentibus.qm̄ Loquentes tenent ꝙ eſt notū ꝑ ſe ens diuidi ad poſsibile,& neceſſariū: & ponere aliquid poſsibile infert ꝙ habeat agens: & ideo mundus vniuerſaliter, cū fuerit poſsibilis,neceſſe eſt,vt agens eius ſit neceſſarium in eſſe.Hæc eſt credulitas Mahatazalæ: & eſt ſermo bonus:& non eſt in eo falſitas,niſi in eo, quod poſuerunt, ꝙ mundus vniuerſaliter ſit poſsibilis. nam hoc non eſt notū per ſe. Et voluit Auicenna ꝙ ſit vniuerſalis hæc propoſitio. & intelligit per poſsibile id,quod habet cauſam,vt dixit Alga. &,cum large appellauit hoc non extenditur ei diuiſio ad id, quod vult.nam diuiſio entis,primo ad id,quod habet cauſam, & id,quod non habet cauſam,

non eſt nota per ſe. Vlterius habens cauſam diuiditur ad poſsibile D neceſſarium. Si intellexerimus poſsibile verum, finitur ad poſsibile neceſſarium, & non finitur ad neceſſarium, non habens cauſam. Si vero intellexerimus de poſsibili id, quod habet cauſam, & eſt neceſſariū, non ſequitur ex hoc, niſi quòd habens cauſam habeat cauſam: & poſſumus ponere quòd illa cauſa habeat cauſam, & procedet in infinitū: ergo non finitur res ad ens, non habens cām. & eſt id, quod intelligunt per neceſſarium in eſſe; niſi intelligatur de poſsibili poſito diſtincto contra non habens cauſam, quod eſt poſsibile verum, nam hæc poſsibilia ſunt, in quibus eſt falſum deuenire cauſas in infinitum. Si vero intellexerit per poſsibile id, quod habet cauſam, ex rebus neceſſariis, adhuc non eſt declaratum quòd hoc ſit falſum eo modo, quo declaratum eſt in entibus poſsibilibus in rei veritate. & non eſt declaratum adhuc quòd ſit hic neceſſarium, indigens cauſa, vt ſequatur ex hac poſitione, vt finiatur ad neceſſarium abſq; cauſa, niſi declaretur quòd diſpoſitio in vniuerſali neceſſario, quod eſt ex cauſa, & cauſato ſit ſicut E eſt diſpoſitio in vniuerſali poſsibili.

In hac dubitationis ſolutio. primo innuit autorem huius vię, dicens, dicimus nos quod hęc demonſtratio, quam dixit Alga. nomine philoſophorum, reperitur tantum ab Auicen. deinde dat cauſam, quare Auicen. reputauit viam: iſtam firmiorem, via antiquorum, quam narrauit, dicens: ipſe mediatus eſt, quod dicta via verior eſt via antiquorum dicta. Cuius rationem innuit, & poteſt componi ſyllogiſmus. omnis via, quę datur per eſſentialiora enti, & primo principio, eſt firmior via data per accidentia, vel conſequentia illis. hanc maiorem ſupponit, & accipit minorem, dicens, quia putauit quod hęc via ſumitur de ſubſtantia entis, et antiquorum via de accidentibus primo principio, aut conſequentibus ſumitur: & dicit accidentibus, aut conſequentibus ad demonſtrandum quod ibi non ſunt propria accidentia, ſed debent dici conſequentia, et tunc ſuppleas concluſionem iam dictam. (Et dictam.) Nunc vult oſtendere, in quo hęc via eſt vera, & in quo peccat: & ideo, primo repetit illius vim, declarando a quo ſumpſit illā ipſe, dicens, & Auicen. ſumit dictam a loquentibus: quod declarat. dicens, ipſi nanq; opinati ſunt, quod notum eſt quod ens diuiditur duabus partibus, ſcilicet ad poſſibile, & ad neceſſarium ſuppoſito quod hęc diuiſio ſit nota per ſe, & dicunt qđ F oportet quod poſsibile habeat agens. tunc arguunt ſic: &, quia mundus totus eſt poſsibilis, oportet ergo quod habeat agens neceſſarium, ad hoc vt per ipſum perpetuetur, & addit quod hęc probatio eſt ſectę Mothizelæ. (Et eſt.) Ponit errorem rationis, dicens, & eſt ſine dubio vera, ſup. ſecundum quid, præter id, quod dixerunt quod mundus eſt poſsibilis: et quodlibet poſsibile oportet quod habeat agens. ait, quod hoc non eſt notum de ſe, immo ſup. oppoſitum totius huius demonſtratum eſt in fine primi cœli contra Platonem nullum enim poſsibile poteſt habere agens, quo perpetuetur, aliter natura contingens reuertetur in neceſſarium. (Et Auicen.) ponit enarrationem Auicen. quoniam, quod omne ens ſit poſsibile vel neceſſarium, non eſt ita notum. ideo Auicen. loco entis poſsibilis poſuit habens cauſam, & loco entis neceſſariis poſuit non habens cauſam. dicit ergo, & Auicen. hanc opinionem cœpit, id eſt, confirmauit per aliam propoſitionem vniuerſalem, ita quod poſuit intentionem poſsibilem, id eſt, hoc membrum ens poſsibile in id, quod cauſam habet: &, ſup. & loco neceſſarij, poſuit non habens cauſam, vt ait Alga. (Vnde ſi.) contra arguit Auer. d. vnde, ſi dicta propoſitio, ſcilicet, omne ens aut cauſatum, aut cauſa, ſumitur abſolute, non ſequitur diuiſionem prædictam, id eſt, nō æquiualeret illi diuiſioni: quoniam id, quod primo diuidit ens ad habens cauſam & non habens cauſam, non eſt diuiſio nota de ſe,

A de ſe,& per conſequens non reſpondent intento, in quo volebat illam diuiſionem reddere per ſe notam.

Tertia quæſtio.

Sed circa dicta tria. q. faciunt primo, an prima diuiſio ſit per ſe nota. ſecundo, an ſecunda diuiſio abſolute ſumpta ſit per ſe nota, & illi æquiualens. tertio, vtrum aliquod poſsibile poſsit ab alio perpetuari: quibus habitis erit ſatis expoſita ſolutio dubij. Primo arguitur quod ſic: quoniam paſsiones entis ſunt per ſe notæ de ente: quoniam nullũ poteſt eſſe medium notius eis. Secũdo, nullo modo in Metaphyſica, neque in naturali ſcientia poſſunt demonſtrari: ergo ſunt per ſe notæ. Quantum ad iſtud dubium, videtur mihi, quod illa entis diuiſio non ſit per ſe nota de ente primo: quoniam illud apud antiquos fuit valde quæſitum: immo, vt narrat Ariſt. in 9. Meta. quidam dixerunt quod omne ens eſt ens poſsibile, & ſunt omnia in fluxu. vt primo & quarto & nono Metaphy. dictum eſt. Præterea, in libro. 8. fuit illa diuiſio demonſtrata. ibi. n. demonſtratum eſt genus ſubſtantiarum abſtractarum eſſe, vt dicit Auerroes cõmen. 3. octaui Phyſico. & ibidem commen. vlti. primi Phyſico. & 22. & 26. ſecũdi Phyſi. & ſic videtur mihi. Ad primum, quod paſsiones entis ſimplices, & non ſub diuiſione, forte ſunt per ſe notæ de ente. Iſtæ autem ſub diuiſiones poſſunt a poſteriori ſaltem notæ fieri. Et ſic ad ſecundum. apparet enim qualiter B probatur ens neceſſarium eſſe, per viam motus æterni in octauo. & ita, ſaltem per viam philoſophicam poteſt illa demonſtratio eſſe nota. Ex his verificatur dictum Auerrois primo Phyſico. commen. vlti. vbi ait. vnde Auicen peccauit maxime, cum dixit, quod primus philoſophus demonſtrat primum principium eſſe: & proceſsit in hoc ſuo libro de ſcientia diuina, id eſt, Metaphyſica per viam, quam æſtimauit eſſe neceſſariam & eſſentialem in illa ſcientia, & peccauit peccato manifeſto: certior enim illorum ſermonum, id eſt, demonſtrationũ, quibus vſus eſt in hoc, non pertranſit ordinem, id eſt, metam ſermonum probabilium: & iam cauſam innuimus huius alibi, vbi Ioan. & multi in octauo Phyſico. per ly alibi intelligunt in libro de ſubſtantia orbis. ecce, quomodo errauit. ait enim in ſecundo Phyſico. commen. 22. via autem, qua proceſsit Auicen. in probando primum principium eſſe, eſt via loquentium, & ſermo eius ſemper inuenitur quaſi medius inter loquentes, & peripatheticos: modo arguo ſic, in libro de ſubſtantia orbis non eſt demonſtratum qualiter via Auicen. eſt media quaſi inter peripatheticos & loquentes: immo, tantum ibi in quinto capitulo dictum eſt rationem eius fundari ſupra propoſitiones inſtabiles. Præterea. 8. Phyſi. commen. 3. vbi manifeſte dicit, quod ipſe fecit capitulum ſingulare contra illam viam: ecce, quomodo innuit librum Algazel. Ioan. autem, quia nõ vidit hunc librum, proceſsit ſicut cęcus, & ego longo tempore. ideo apparet quo- C modo illa via eſt probabilis, quoniam fundatur ſupra iſta diuiſione entis, quam accepit notam de ente, auctoritate loquentium: quæ, vt declaratum eſt, eſt ignota ſimpliciter. Ad ſecundam Auicen. voluit ꝙ ſic: quia, vt dictum eſt in diſputatione tertia, apud Auicen. omne habens cauſam eſt ens poſsibile, & omne incauſatũ eſt ens neceſſarium: & ideo, apud ipſum eſſent diuiſiones æquiualẽtes: ſed apud Auer. dicendum eſt, quod prima diuiſio erit iſta: ens quoddam erit neceſſarium, & quoddam poſsibile: & iterũ neceſſarium, quoddam eſt a ſe, ſicut prima cauſa, & quoddam ab alio, ſicut ſunt ſubſtantiæ mouentes ſtellam. vnde, vt dicit ipſe in 8. Phy. cõ. 79. non omne habens cauſam eſt poſsibile. licet, ſecundũ Auic. ſit ita. Ad propoſitũ ergo, hęc diuiſio vel capitur vt illa ęquiualẽs, & tũc nõ erit notior illa: ſi capitur, vt eſt vniuerſalior ꝓdicta, & minus cõmunis, tunc erit adhuc ignota, & nõ habebit propoſitũ, ſicut fuit declaratum de prima.

Quarta q3.

Circa tertiam quęſtionẽ hanc ego feci longam morã in tractatu de intellectu. ideo, pro nunc dicendum, ꝙ nullum contingens in eius natura poteſt ab alio perpetuari ſecundum philoſophos, & hoc dicit Auer. in fine de ſubſtantia orbis, ſcilicet in primo capitulo, & primo cœli, commen. 138. Huius autem ratio poteſt ſumi ex ſecundo Perihermenias. vult Ariſto. ꝙ neceſſe eſſe, & impoſsibile eſſe ſint contrariæ. poſsibile eſſe, & poſsibile non eſſe, ſubcontrariæ: primæ dicuntur contrariæ, quoniam neceſſe eſſe valet in omni tempore ens, &

Impoſsibile eſſe in omni tẽpore nõ ens. poſsibile eſſe in aliquo tẽpore ens, poſsi D
bile non eſſe in aliquo tẽpore non ens. vide ibidẽ. tunc arguo ſic. Si aliquod eſt
contingens, ꝙ perpetuetur ab alio, vel hoc nunquã incœpit, vel iſtud incœpit,
& poſt remanebit ſemper in futuro. ſi primum, ergo ad impoſsibile ſe habet cõ-
trarie, & non contradictorie, & per cõſequens erit neceſſe eſſe, & ſic natura cõ-
tingens vna & eadem, erit natura neceſſaria. Si ſecundũ, ſicut dicit de anima in-
tellectiua, contra, qm̃ antequã fuit, iam poſsibile eſt eſſe. ergo modo, ſi eſt, iterũ
eſt poſsibile non eſſe, & ſic iſtud erit poſsibile eſſe, & poſsibile non eſſe: ſed tũc
arguo ex regula primi priorũ. c. 13. ex maiori de cõtingenti, & minori de ineſ-
ſe, ſimpliciter oẽs ſyllogiſmi ſunt perfecti. arguo modo ſic. omnẽ animã intelle-
ctiuã contingit non eſſe. anima Adæ eſt anima intellectiua. ergo animã Adę cõ-
tingit non eſſe. Tunc vltra per aliam regulã ibidem. quicquid ſequitur ad præ-
miſſas de poſsibili, ſequitur ad eas de ineſſe. volo dicere ꝙ impoſsibile nunquã
ſequitur ex præmiſsis poſitis ineſſe, vnde dicit ſic, falſo poſito & non impoſsibi-
li, & quod accidit propter poſitionẽ, falſum erit & non impoſsibile, tunc fiet ar-
gumentum iſtud. nulla anima eſt. anima adæ eſt anima hominis, ergo anima adę
non eſt. conſequens eſt falſum impoſsibile, vt omnes dicunt. ergo aliquę pręmiſ-
ſarum, et nõ minor: qm̃ eſt de ineſſe ſimpliciter. ergo maior: ſed maior eſt ſequẽs
ad illam de contingenti, ergo illa fuit falſa, & per conſequens nullam animã cõ-
tingit non eſſe. Sed dices, quod iſta, anima Adæ non eſt, non eſt falſa impoſsibi- E
lis: ergo falſa poſsibilis, qm̃ aliqñ fuit vera. ergo eſt falſa poſsibilis. Hæc reſpon
ſio fuit mihi data ab vno, qui reputat ſe ſcire logicã, & nihil ſcit in logica Ariſt.
Sed contra arguo: qm̃, vt dicitur ibidem in capitulo. 11. poſsibile ſeu contingẽs
diſtinguitur ab ineſſe, & neceſſario eſſe, per hoc, quod illæ de contingenti reſpi
ciunt futurum. vnde Auer. primo priorum, capitulo quarto, in principio ait. Et
propoſitiones quidem poſsibiles, ſcilicet iſtæ, de quibus dicitur nomen poſsibi-
lis veræ, & ſunt quæ ſunt poſsibiles, vt inuenitur in futuro, &c, & ibidem capi
tulo. 14. ait, & quia propoſitiones abſolutæ, id eſt de ineſſe, & neceſſarię, & poſ-
ſibiles diuerſificantur, quædã a quibuſdã in modo, & in materia, quã ſignat mo-
dus, quod eſt, quia hæc, id eſt aliquæ ſunt res multæ inuentæ in actu, præter quod
ſit inuẽtio rerum neceſſaria, & illę ſunt abſolutæ, id eſt de ineſſe: & res, quæ nõ
neceſſarię ſunt inuentæ in actu, ſed ſunt poſsibiles vt inueniantur in futuro, &
vt non inueniantur, ſunt poſsibiles, id eſt contingentes propoſitiones: & res, quę
ſunt inuentæ ſemper, & ipſę ſunt neceſſariæ. In quibus verbis vult ꝙ omnis ꝓ-
poſitio contingens ſit reſpectu futuri: ergo, ſi aliqua propoſitio eſt, quæ in futuro
nunquam erit vera, nec eſt vera, illa propoſitio eſt impoſsibilis falſa, & per con
ſequens habetur propoſitum: qm̃ nunquam iſta, anima Adæ non eſt, erit vera. et
per conſequens, hoc ponere eſt falſum impoſsibile, & ſequitur ex falſo poſsibi- F
li: ergo contra regulam Ariſt. ex his apparet qualiter nulla natura contingens
poteſt perpetuari, ſimpliciter tenendo: & de hoc volui dicere hic logice, quoniã
phyſicę dictũ eſt in quæſtione de intellectu. Et debes ſcire, quod iſtud eſt ſecun
dum Ariſto. & Auer. aliter autem ſecundum nos chriſtianos. dicerent enim qđ
anima intellectiua acquirit neceſsitatem a Deo, nec inconuenit aliquod eſſe ne-
ceſſarium habens principium in parte. &, ſic omnia argumenta ruunt. & hanc
rationem ſolui in lib. de intellectu. vel dicendum quod hęc anima Adæ nõ eſt,
eſt falſa poſsibilis: quia, aliquando non fuit: & licet hæc reſponſio non ſit ſecun
dum logicam Ariſto, eſt vera ſimpliciter ſecundum nos, & tu conſidera.

Anima intellectiua a deo neceſsitatẽ acquirit ſecundum noſtram legẽ.

ALGAZEL.

AIt Alga. Dicimus quòd dictio poſsibilis, & neceſſarii eſt dictio indefinita: niſi intelligat per neceſſarium, cuius eſſe non habet cauſam. &, ſi hoc intelligunt, reuertamur ad hanc dictionem. Et dicimus aliquod totum eſt poſsibile, in eo quòd habet cau-

A ſam, additam ſubſtantiæ eius: & totũ non eſt poſsibile, in eo ꝙ nõ habet cãm additã ſubſtantiæ eius extra eã. ſi aũt intelligit per dictionẽ poſsibilis, aliter quã nos intelligimus, eſt quid nõ intelligibile. Si aũt dixerit, hoc inducit vt conſtituatur neceſſarium in eſſe per poſsibile in eſſe, quod eſt falſum, dicimus ſi intelligitis per neceſſarium, & poſsibile id, quod nos intelligimus, eſt ipſummet quæſitum, & non conceditur ꝙ ſit falſum. & eſt ſicut ſermo dicentis, falſum eſt cõſtituere antiquum per innouationes, & tempus apud eos eſt antiquum, & vnitates reuolutionum ſunt innouatæ, & habent principium: aggregatum vero non habet principium in habentibus principium: & verificãtur habentia principia de vnitatibus, & non verificãtur de aggregato. & ſic dicitur cauſa de vnaquaque earũ, & non dicitur de aggregato, ꝙ habeat cauſam. & nõ omne, quod verificatur de vnitatibus, neceſſe eſt vt verificetur de aggregato, poſtquã de vnaquaque verificatur ꝙ ſit vna, & ꝙ ſit aliqua, & ꝙ ſit pars, & non verificatur de aggregato. & quilibet
B locus demonſtratus in terra eſt illuminatus à Sole in die, & obſcurus in nocte, & vnuſquiſque eſt innouatus, poſtquã nõ fuerat ei principium: aggregatum aũt apud eos habet principiũ. & eſt manifeſtũ ꝙ qui admittit innouationes non habentes principium, & ſunt formæ quatuor elementorum, non poteſt euadere à poſsibilitate cauſarũ infinitarũ. & concluditur ex hoc ꝙ non eis eſt via ad conſtituendũ primũ principium propter hanc dubitationem, & confuſionem. & fit ſermo eorum induſtria abſolute.

Hinc inducit ſol. Alg. ad argumentũ philoſophorũ, quã pro parte dedit, & dicit, Ait Alg. nos reſpõdemus eis, qđ hoc vocabulũ poſsibile, & hoc vocabulũ neceſſariũ eſt obſcurũ, niſi declaratũ fuerit iſto modo: videlicet, ꝙ pro neceſſario intelligitur id, quod ipſius eſſe non habet cauſam, & pro poſsibili intelligitur illud, qđ habet cauſam. (vnde dicimus) ex hoc recolligit vnã vniuerſalem. d. vnde, ſi ita intelligitur, dicimus quod quodlibet eius eſt poſsibile, videlicet ꝙ habeat cauſam additam ſuper ipſius ſubſtantiam: et totum illud nõ eſt poſsbile, quod non habet cauſam additã ſuper ſubſtantiam ſuam extrinſecam ab eo. vult
C **ergo ꝙ iſta conuertitur. omne poſsibile habet cauſam ſuper additam ſubſtantię ſuę, & omne habens cauſam ſuperadditam ſubſtantiæ ſuæ eſt poſsibile: & tunc addit, ſed ſi intelligitur, ꝙ aliud eſſet poſsibile præter id, quod dictum eſt, nullam habebit intellectionem, id eſt non erit intelligibile apud intellectum diſpoſitũ. (Et ſi forte.) hic mouet. q. & dicit, &, ſi forte diceretur ꝙ hoc induceret nos opinari quod neceſſarium eſſe conſtituitur ex poſsibilibus eſſe, quod eſt falſum. conſequentiam probo, quoniã motus cœli apud philoſophos non habet principium, & tamen conſtituitur ex reuolutionibus nouis habentibus principium. (Nos vero dicimus quod.) hic dicit nos vero dicimus reſpondentes, quod ſi intelligatur pro poſsibili, & neceſſario intelligitur illud, quod ſupra dictum eſt, idem erit ergo quod propoſitum. & non eſt concedendum quod ſit falſum, vult dicere quod capiendo poſsibile & neceſſarium, prout nunc dictum eſt, concedo conſequens, & conſequentiam, ſcilicet quod aliquod neceſſarium non habens principiũ cõponatur ex poſsibilibus habentibus principiũ. (Tandẽ dicimus.) probat hãc ſolutionẽ. d. tandem dicimus hoc eſſe ſimile dicto dicentis, ꝙ poſsibile eſt antiquum conſtitui ex nouis: quod probat exemplo. d. & tẽpus apud eos eſt antiquũ, & ſingulares reuolutiones ſunt nouæ, & principiatæ, & tamẽ aggregatio ipſarum, id eſt totus motus, & totum tẽpus eſt ſine principio: & tunc concludit intẽtum, d. ergo illud, quod principiũ nõ habet, conſtituitur ex reuolutio-**

nibus principiatis: & ideo concludit, ergo verificatur principiatio in particula~~ribus, id eſt partibus motus, & non in toto. q.d. ergo motus habet principium quo ad partem, non quo ad totum. Debes ſcire, quod reperitur alia litera ſic. (Tandem dicimus ꝙ ſimile erit dicto dicentis, ꝙ impoſsibile eſt antiquum componi ex nouis, & tempus apud eos eſt antiquum, &c.) & tunc videtur mihi, ꝙ litera poſsit ſtare: quoniam vult dicere, quod qui negat illud, eſt ſimile ſuum verbum verbo dicentis, quod antiquum componi ex nouis ſit impoſsibile: quòd eſt contra ſenſum, vt apparet in tempore, & motu: ergo oportet dicere conuenienter ſenſatis, ſcilicet quod eſt poſsibile antiquum æternum componi ex nouis factis. (Patet ergo.) Nunc redit ad propoſitum. d. patet ergo ꝙ quicunq; cōcedet nouitates principiatas, videlicet, formas quatuor elementorum eſſe nouas & principiatas, vt ponunt peripathetici, oportet eum ponere poſsibilitatem earum infinitarum. i. ꝙ poſſunt procedere in infinitum. Tunc concludit. vnde, ex hoc ſequeretur quod nulla erit via apud philoſophos ad primum principium: neque a prædictis duobus euadere poterit. quod autem nulla erit via poteſt declarari aliqualiter: qm̄, ſi omnia ſunt corruptibilia, non eſt aliquis motus æternus, & ſi non eſt motus æternus, apud eos non poteſt demonſtrari primum principium eſſe: ergo, iſtis ſic ſtantibus, nulla erit via.

AVEROES.

AIt Auer. Ponere cauſas poſsibiles infinitas ſequitur ex eo ponere poſsibile, cui nō eſt agens. ponere vero res neceſſarias, habētes cauſas infinitas, ſequitur ex eo vt ſit id, quod poſitū eſt habere cām, nō habere cām. Et hoc profecto eſt verum, niſi ꝙ falſitas, quæ ſequitur ex talibus cauſis, eſt alia ab ea, quæ ſequitur ex cauſis à natura poſsibilitatis. Quare, ſi aliquis voluerit, vt ꝓlatio huius ſermonis Auicēnę ſit ꝓlatio demonſtrationis, & faciat ſic entia poſsibilia, impoſsibile eſt vt ſint abſq; cauſis, & ꝓcedet in infinitū. & ſi ꝓcedit in infinitū, nō erit ibi cā. & ſequitur ꝙ ſit poſsibile ſine cauſa: & hoc eſt falſum. & nō eſt falſum ꝙ deueniet ad cām neceſſariā. & hęc cauſa neceſſaria nō euadit quin ſit neceſſaria, aut cū cauſa, aut ſine cā. ſi cū cā, interrogetur ēt de hac cā, & aut deuenient cāę in infinitū, & ſequetur vt ſit abſq; cā id, qđ poſitū fuit cū cauſa. & hoc eſt falſum. & impoſsibile eſt quin finiatur ad cām neceſſariā abſq; cā, i. ex ſe. & hoc eſt neceſſariū in eſſe neceſſario. & i hac ſpecie diuiſionis erit demōſtratio vera. Sed, cū proferetur eo modo, quo protulit Auic. nō eſt verū multis modis. & primo qm̄ poſsibile poſitū in ea eſt ęquiuoce. & diuiſio entis primo in ea ad poſsibile, & impoſsibile nō eſt vera, ſ. nō eſt diuiſio includēs ens, in eo ꝙ eſt ens. Cū aūt dixit in dubitatione contra Philoſophos, & dicimus aliqđ totū eſt poſsibile, in eo ꝙ eſt ei cā addita ſubſtantię eius. i. &, cū cōceſſerint Philoſophi ꝙ intelligunt per poſsibile in eſſe id, quod habet cauſam, & per neceſſariū in eſſe id, qđ non habet cām, dicitur eis non prohibetur ſecundū radices veſtras, quin ſint cauſæ, & cauſata infinita, & erit totū aggregatū neceſſarium in eſſe. nā ex radicibus eorū eſt ꝙ ipſi admittunt vt ſit ratio partis diuerſa à rōne totius, & aggregati. Qui quidē ſermo, eſt in eo inuolutio multipliciter. & primo, qm̄ ipſi nō admittunt cās per ſe infinitas, vt diximus ſu-

A perius, ſiue ſint cauſæ, & cauſata à natura poſsibilis, ſiue à natura neceſſarii, vt declaratum eſt ex ſermone noſtro. Et deceptio, quæ ſequitur Auicennæ in hoc ſermone eſt vt dicatur ei, cum diuiſiſti ens ad poſsibile in eſſe, & neceſſarium in eſſe, & fuit intentio tua per poſsibile in eſſe id, quod habet cauſam, & per neceſſarium id, quod non habet cauſam, impoſsibile quidem eſt tibi afferre demonſtrationem, ꝙ ſit impoſsibile vt ſint cāæ infinitæ: quoniam ſequitur ex hoc ꝙ ſunt infinitæ, vt ſint ex entibus non habentibus cām, & erunt de genere neceſſarii in eſſe præcipue, cum ſit poſsibile apud eos vt conſtituatur æternum ex cauſis infinitis, & vnaquæq; earum eſt innouata. Accidit aūt huic ſermoni hæc inuolutio ꝑꝑ diuiſionem eius entis ad habens cām, & non habens cauſam. ſi autem diuiſiſſet id eo modo, quo diuiſimus nos, non eſſet ei aliqua harum dubitationum. Cum aūt dixit quòd Antiqui concedunt quòd iā conſtituitur antiquum ex infinito, ex eo quòd cō cedunt reuolutiones infinitas, eſt ſermo corruptus. nā de hoc

B dicitur nomē antiqui cū antiquo, quod eſt vnum æquiuoce. Cum aūt dixit, ſi aūt diceret hoc, inducit vt conſtituatur antiquū neceſſariū in eſſe per poſsibile in eſſe, dicimus ſi intelligitis per poſsibile, & neceſſarium id, quod nos intelligimus, eſt ipſummet quæſitum, & non concedimus quòd ſit falſum. i. quòd, ſi intelligūt per neceſſariū id, quod nō habet cām, & per poſsibile id, quod habet cām, non concedimus quòd ſit abſurdū cōſtituere id, qđ nō habet cām ꝑ cauſas infinitas. nam, cū ponimus quòd hoc ſit falſum, eſt ablatio cauſarum infinitarum. & poſitio veſtra eſt de neceſſario in eſſe, & eſt concluſio veſtra, quā intenditis declarare. Deinde dixit, & eſt ſicut ſermo dicentis eſt falſum conſtituere antiquum per innouata. & tempus apud eos eſt antiquū, & vnitates reuolutionum ſunt innouatæ, & habent principium, & aggregatum non habet principium: igitur conſtituitur id, quod nō habet principiū, per reuolutiones habentes principium. & eſt verum quòd vnitates ſint habentes principium. & non eſt verum de aggregato, poſtquam

C ſit verum de vnaquaque earū quòd ſit vna, & quòd ſit aliqua, & quòd ſit pars, & non ſit verum de aggregato, i. quòd non eſt falſum vt conſtituatur non habens cauſam per cauſata infinita, vt conſtituitur antiquū apud vos per innouata infinita. nam tempus apud eos eſt antiquū, & tamē conſtituitur per tēpora innouata. & ſic motus orbis apud eos eſt antiquus, & reuolutiones, ex quibus cōſtituitur, ſunt infinitæ. Attamē reſpōſio eſt, quòd Philoſophi, nō eſt de radicibus eorū quòd ſit antiquū permanens ex parte partiū innouatarum, in eo quòd ſunt infinitæ: ſed ipſi negant hoc, magis quā omnes homines. Sed hoc eſt ex ſermone Hæreticorum. nam aggregatū nihil prohibet quin aut ſit ex indiuiduis finitis generabilibus, & corruptibilius, aut ex infinitis. ſi ex finitis, omnes quidem in hoc coueniunt quòd totū, i. genus eſt generabile, & corruptibile. ſi vero ex īdiuiduis infinitis, Hæretici quidam ponunt quòd eſt poſsibile, aut neceſſariū vt ſit aggregatū æternū

abſque cauſa, à qua proueniat. Philoſophi autem admittunt hoc, & tenent ꝙ talia tota, ex eo ꝙ conſtituuntur per indiuidua poſsibilia generabilia, & corruptibilia, impoſsibile eſt eis vt ſint abſque cauſa extra totum eorum continua æterna, qua ponimus hæc tota in æternitate: & non exiſtimant etiam ꝙ falſitas cauſarum infinitarum ſit propter falſitatem conſtitutionis antiqui per id, quod eſt infinitū. & ipſi dicūt ꝙ ſunt hic motus diuerſi in toto, continui, & non ceſſantes: quia eſt hic motus vnus numero æternus. Et cauſa, quare ſunt hic corpora generabilia, & corruptibilia ſecundū partē, æterna vero ſecundū totū, eſt quoniam eſt hic ens æternum ſecundum partē, & ſecundum totum, & eſt corpus cœleſte. & motus infiniti ſunt æterni genere propter vnum motum continuū, & eſt motus corporis cœleſtis. & non eſt motus cœli compoſitus ex multis reuolutionibus, niſi in intellectu tantū. & motus corporis cœleſtis acquiſiuit æternitatem, licet fuerit generabilis, & corruptibilis ſecundum partes ex motore, in quo impoſsibile eſt vt aliquādo moueat, & aliquādo nō moueat, & ex moto, in quo impoſſibile eſt vt moueatur aliquādo, & quieſcat aliquādo, ex eo ꝙ mouetur, vt reperitur hoc in motis, quæ ſunt hic. Opinio autem hominum de totis. i. generibus eſt triplex. Prima opinio eius, qui tenet ꝙ omne totum eſt generabile, & corruptibile, qm̄ eſt finitum in indiuiduis. & Secunda eſt opinio eius, qui tenet ꝙ ex totis aliqua ſunt, quæ ſunt æterna, non habentia principium, nec finem, ex eo, quod apparet de eis, ꝙ ſunt ex indiuiduis infinitis. & diuiditur in duas ſectas. nam aliqui dicunt ꝙ talia tota conuenit eis cōtinuitas ex cauſa neceſſaria vna numero. ſin autē, eueniet eis vt corrumpantur infinities in tempore infinito. & iſti ſunt Philoſophi. & aliqui crediderunt ꝙ eſſe indiuidua eorum in infinitum, ſufficit vt ſint æterni, & ſunt Hæretici. Et conſiderare veritatem de his tribus opinionibus, & ſumma diſputationis reducitur ad has tres radices, & ſunt an mundus ſit æternus, vel non æternus: & an ſit ei agens, vel nec? & ſermo Loquentium, & dicētis innouationem mundi, eſt vna ſectā, & ſermo Hæreticorū eſt alia ſecta, & ſermo Philoſophorum eſt medius inter eos. Et hoc habito, declarabitur tibi ꝙ ſermo dicentis ꝙ admittens cauſas infinitas, impoſsibile eſt ei conſtituere cām primam, eſt ſermo falſus. ſed quod magis videtur eſt contrariū eius, & eſt ꝙ, qui nō cōcedit ꝙ ſint cauſæ infinitę, non poterit conſtituere cauſam primā æternam. qm̄ eſſe cauſata infinita eſt id, quod determinauit neceſsitatem cauſæ æternæ, ex qua emanat infinitū eſſe. ſin aūt, neceſſe eſſet vt finirentur tota, quorum vnūquodq; indiuiduū innouatur. & hoc modo tm̄ poſsibile eſt vt ſit antiquum cauſa innouatorū, & eſſe infinita innouata infert eſſe Primum antiquum, vnum glo. & non eſt Deus alius ab eo.

Opinio de generibus ē triplex.

Hic Auer. vult cōtradicere Alg. et duo principaliter facit: qm̄ primo declarat vim rōnis Aui. declarādo Alg. ipſam nō intellexiſſe, ſcđa ibi. (Sed id, qđ) reprobat eū in alio dicto. In prima parte ꝓponit quaſi vnū per ſe notum, ſecūda ibi. (Vnde, ſi aliquis) exequitur dādo vim rōni Ariſt. dicit, ergo dicimus nos ꝙ ex-

A poſitione cauſarũ infinitarũ poſsibilium ſequitur poſitio poſsibilis agentis non habentis cauſam. i. ſequitur ꝙ poſsit dari agẽs nõ habẽs cauſam. Sed, ex poſitione rerũ neceſſariũ non habentiũ cauſas infinitas, ſequitur ꝙ id, qđ cauſatũ fuerat, ſit ſine cauſa: & hoc ſatis manifeſtũ eſt. Deinde replicat illud ſub forma breui. d. ſed impoſsibile ſequens ex prędictis cauſis, ſcilicet neceſſarijs, non ſequitur ex cauſis exiſtentibus de poſsibilitate, id eſt, poſsibilibus.

Sed circa hęc, duo faciũt quęſtionẽ: primũ, qm̃ non videtur qualiter ex poſitione cauſarũ poſsibiliũ, ſequitur cauſam agens poſsibilis incauſata: qm̃, ſi ſequitur cauſa agens incauſata, illa eſt neceſſaria & non poſsibilis. Iterum, non videtur qualiter ſequitur ex eis poſitis poſsibilibus. Secundum eſt: qm̃, nõ videtur ex rebus neceſſarijs carentibus cauſis eſſe aliquod incauſatũ infinitũ ſine cã: hęc. n. duo quęſtionẽ magnã faciũt. Ideo debes ſcire, ꝙ qñ aliqua ſunt vnius rõnis, & eiuſdẽ ordinis, ſi debent poni in aliquo alio ordine, debẽt poni ab aliquo alterius coordinationis, vt ſenſu patet. ſic in propoſito: videmus. n. oĩa poſsibilia eſſe eiuſdem rationis, quantũ ad poſsibilitatẽ: ſi igitur debẽt poni in ordine neceſſariorum, eſt opus, vt per aliquod ens neceſſarium ponantur: ergo, ſi res ponuntur poſsibiles, oportet vt aliqua cauſa ponatur neceſſaria conſeruans illas in eſſe ſempiterno ſcdm ſucceſsionẽ: & ſic apparet primũ: & iſte modus declarãdi eſt Ariſto. & Auer. 8. Phy. com. 46. & 47. & ſecundo perigeneſeos. commen. Dubita. Dubita.

B 56. & 12. Meta. commen. 33. & 32. & 34. Sed, cum dicebatur quid intelligit per agens poſsibile non habens cauſam. Dicendũ, vt videtur, quod litera ſit corrupta: habet enim ſic, ſequitur poſitio poſsibilis agentis nõ habẽtis finẽ: & tũc litera plana eſt, quoniã per hoc, quod dicitur quod illud agens ſit poſsibile, verum dicit: quoniam corpus cœleſte eſt poſsibile, ſaltem quantum ad motum, & non habet finem cum mouetur motu æterno: & ideo, ſi cauſæ hic inferius ſint poſsibiles, oportet vt detur vnum agens ſine fine, poſsibile ſecundum partem. Alio modo litera habet, ſequitur poſitio poſsibilis agentis non habentis cauſam: & tunc per illud agens non habens cauſam, intelligit primum motorem ſimpliciter & tũc litera intelligitur ſic. ſequitur poſitio poſsibilis, i. ſequitur qđ poſsit poni agẽs, nõ habẽs cãm, ſicut eſt Deus et tũc ly poſsibilis cõſtruitur cum ly poſitio, ita qđ ſit ſenſus, ſequitur poſsibilis poſitio agẽtis ſine cauſa: et ſic apparet vis primi dicti Auerrois. Pro intellectu ſecũdi debes ſcire, qđ ſi res ſint neceſſarię, & multę, oportet vt ſint cauſatæ: qm̃ omnis multitudo reducitur ad vnũ genus cauſę, & ex alio eſſent incauſatæ: ergo erit effectus ſine cauſa: qm̃ in eo quod multæ, ſunt cauſatę: ex eo ꝙ neceſſarię, ſunt incauſatę, vt dicit Algazel: et ſic apparet vis ſecundi. (Vnde, ſi aliquis.) in hac parte Auerro. eligit modum declarandi Auicen. ex datis, & dicit, vnde, ſi aliquis velit ordinare dictũ Aui-

C cen. declaratã, debet ipſum tali ordine ſignare ſine dubio, videlicet, entia poſsibilia indigent ſine dubio de cauſis præcedentibus, vt nunc eſt ſuppoſitum: tunc arguit, & ideo, ſi illę cauſę poſsibiles fuerint, oporterent cauſari ab alijs cauſis, & ſic procederent ad infinitum, & ſic, nulla hic erit cauſa vltima: & ideo oportebit dare vnum eiuſdem ordinis, ſcilicet vnum poſsibile incauſatum. ſi nõ: erit proceſſus infinitus: quod eſt falſum. (Patet ergo quod cauſę.) concludit concluſionem dicens, patet ergo, quod cauſę ſine dubio perueniunt ad neceſſariam cauſam, vt dictum eſt. (Amplius.) complet rationem, dicens, amplius dicta cauſa non euaderet quin ſit neceſſaria ex cauſa alia, aut ſine cauſa. ſi ex cauſa, ſequitur petere de illa cauſa, vnde: aut ad infinitum procedet: & ſic ſequetur quod illud, quod poſitũ fuit cauſatũ, ſit incauſatũ, vt dictũ fuit, quod eſt falſum, aut ſup. oportet venire ad cauſam primã: & ideo oportet quod perueniant ad neceſſariã cauſam incauſatam ab alia: & hoc eſt neceſſarium eſſe, & hoc modo erit prędicta demonſtratio vera, non tamen illo modo, quo eam poſuit Auicen.

Sed quaeritur, quomodo differt hic modus demonſtrationis Auer. ab illo Auicen. vterque enim videtur procedere per viam poſsibilis, & neceſſarij. Dicendum, quod primus modus dicendi arguit ſupponendo differentias entis eſſe, Verbi gratia, eſſe ens neceſſariũ, & eſſe ens poſsibile. vult enim quod omne ens ſit neceſſariũ, au. poſsibile. & hoc eſt petere principiũ, vt viſum fuit,

Secũdus modus non ſupponit, niſi ens poſsibile eſſe, vt patet ad ſenſum. Deinde D
ex tali arguit eſſe motum æternũ partim poſsibile, & partim neceſſariũ: ex hoc concludit ens ſimpliciter primum: ergo differunt hi modi valde, & tu conſidera. (Sed id, quod dixit.) Cum expoſuit rationem Auicẽ. & dedit ſibi vim, vult modo contradicere Algazeli, quantum ad ſolutionem quæſtionis motæ in dubio propoſito: arguit enim ſupra, quod ſi poſsibile eſt id, quod cauſam habet ſuperadditam ſuæ ſubſtantiæ, & neceſſarium non habet: ſequitur neceſſarium componi ex poſsibilibus multis, vt apparuit de motu cœli, qui totus eſt neceſſarius, & tamen quælibet reuolutio eſt poſsibilis, cui reſpondit, quod non inconuenit totum eſſe incauſatum, cuius quælibet pars ſit cauſata: quoniam iudicium partis differt a iudicio totius. Vult ergo Auerroes contradicere Alga. in hoc: & primo præponit eius verba, ſecundo exponit illa, tertio contradicit illi. dicit ergo, ſed id, quod dixit Alga. ſcilicet, quando reſpondit ad philoſophos, dicens, quod aliquod, ideſt aliqua pars habet cauſam additam ſuper ſuam ſubſtantiam, & tamen totum illius partis non ſic ſe habet, vt patet de motu cœli, cuius quælibet pars eſt poſsibilis & habens cauſam, & tamen ipſe totus eſt æternus & incauſatus. (Intendit.) Nunc exponit illam ſolutionem, dicens, Intendit, quod quando philoſophi concedunt quod poſsibile eſt id, quod habet cauſam, & concedunt de neceſſario eſſe id, quod cauſam non habet, diceretur eis quod non eſt negandum ſecundum ipſorum radices quod B
ſint cauſæ, & cauſatæ infinitæ, id eſt quod ſit aliquod totum habens cauſas infinitas, & cauſata infinita. Verbi gratia, motus, habet enim reuolutiones infinitas: modo reuolutiones ſunt cauſæ infinitæ & cauſatæ: cuius rationem dicit, & ſententia eorum eſt neceſſaria, quia ſecundum ipſorum radices, poſsibile eſt iudicium partis differre a iudicio totius, & per conſequens poſſunt omnes partes eſſe cauſatę & cauſæ, & totum incauſatum ſemper.: quoniam totum differt a partibus, vt fingit Alga. (Et hæc verba.) Nunc reprobat illam ſolutionem: &, quia tria illa ſolutio poſuit, ſcilicet, quod cauſæ per ſe poſſunt eſſe infinitæ. Secundo, quod ens diuiditur per poſsibile & neceſſarium, intelligendo poſsibile habens cauſam, & neceſſarium carens cauſa. Et tertio, quod poſsibile eſt aliquod totum eſſe incauſatum, cuius quælibet pars ſit poſsibilis & cauſata. Ideo hos tres errores remouet, & primo primum, dicens, & hæc verba abſque dubio ſunt ſophiſticalia diuerſis modis, immo tribus modis. prout tres poſuit errores: & ponit primũ, dicens, vnus eſt, quoniam peripathètici non concedunt cauſas infinitas per ſe, vt in præcedentibus declaratum fuit. & ampliat dictum, dicens, licet, ideſt quantumcunque illę cauſę ſint de natura poſsibiliũ, aut de natura neceſſariorum, ſicut ſupra dictũ fuit. vult dicere, quod ſiue cauſę ſint poſsibiles, ſiue entes neceſſarię non poſſunt eſſe infinitę per ſe, immo oportet F
quod ſint finitę omnino.

Dubitatio. Sed eſt dubitatio, quia non videtur, quod Alga. conceſſerit cauſas infinitas per ſe, quoniam ipſe non conceſsit niſi reuolutiones infinitas: & tamen non ſunt cauſę per ſe.

Solutio. Reſpondetur, quod Auerro. reprobat Alga. in hoc tantum, quod dixit reuolutiones eſſe cauſas: quoniam non poteſt ponere illas cauſas eſſe niſi per ſe, quoniam reuolutio agit virtute propria, & non virtute prioris reuolutionis, nec virtute ſui orbis, immo orbis illius virtute eius agit: quia cœlum non agit niſi motu, & lumine. verum eſt quod reuolutio orbis inferioris agit virtute reuolutionis orbis ſuperioris, ſed hoc non remouet rationem cauſę per ſe, hoc autem non concedit Ariſto. quoniam Ariſto. non vult quod vna reuolutio agat, ſed congregatio omnium reuolutionum, & ſic apparet quomodo bene Auer. reprobat Alga. in primo errore. (Et ſophiſticatio.) Nunc ponit ſecundum errorem, ſcilicet Auicen. qui etiam fuit Alga. & primo pręponit errorem loco antecedentis, dicens, & ſophiſticatio Auicẽ. hęc eſt, quę ſibi poteſt dici ſic. ſi ens diuiditur ad poſsibile eſſe, & neceſſarium, & intenderemus pro poſsibili id, quod cauſam habet, & pro neceſſario id, quod non habeat cauſam: hoc eſt antecedens. ſtatim ponit conſequens: tunc, non poteris demonſtratione probare eſſe poſsibile, cauſas eſſe infinitas ſecundum ſucceſsio-

A nem.quod probat:quia dato,ſupp.quod cauſę ſint infinitæ, aggregatio earū erit ſine cauſa,cum ſit æterna:& ideo dicit, ſequitur enim quod illę cauſæ eſſent de entibus cauſas inhabentibus.i.non habentibus, ſicut apparet in congregationeς ex omnibus reuolutionibus.ergo eſſent de genere neceſſarij eſſe.& ampliat inconueniens dicens,immo quod plus eſt,ſequitur apud philoſophos quod eſt poſſibile vnum conſtitui ex infinitis cauſis,cuius quęlibet ipſarum ſit noua, totum tamen eſt æternum.& addit quod non eſt dubium, quod hic error accidit Auicen. quia diuidit ens ad habendam cauſam, & non ad habendam cauſam: ſed, ſi ipſe diuiſiſſet ipſum modo a nobis facto, non ſequerentur eum prædicta argumenta.

Sed hic ſunt duę quæſtiones.primo,quia non videtur quod diuiſio Auerro. differt a diuiſione Auic. ſecundo,quoniam ſi differt,non videtur ſequi quod adduxit Auer.contra Alg. Ad primum debes ſcire, ꝙ licet diuiſio entis ſit per cauſam,& cauſatum apud Auer.& per poſsibile, & neceſſarium apud ipſum,& in hoc cum Aui.conueniat,differt tamen,quoniam Aui.vult iſta conuerti.ſ.poſſibile,& habens cauſam,& econtra,& neceſſarium,& carens cauſa,et econtra. Auer.aut non vult illa conuerti:aliquod enim eſt habens cauſam, cuius natura non eſt entis poſsibilis.vt quælibet intelligentia citra primam.& aliquod eſt habens neceſsitatem,& tamen non caret cauſa.& ideo bene ſequitur inconueniēs ad Aui.prædictum.ſ.quod non poteſt probari eſſe cauſas infinitas,quoniam congregatio earum erit æterna,ergo carenſ cauſa:quod eſt falſum: apud Auer. non valet:quoniam,licet ſit ęterna,tamen habet cauſam: & ſic apparet ſolutio quæſtionum inſimul. (Sed id,quod dixerat.) Nunc reprobat ipſum de tertio errore, & primo proponit illum, ſecundo remouet illum,& ſucceſsiue circa hoc remouet alia dicta eius, vt dicam.dicit ergo primo,ſed id,quod dixerat,quod antiquū poteſt conſtitui ex infinitis,conceſsis pręteritis reuolutionibus infinitis, hoc eſt error. (Diximus quod eſt.) Nunc remouet illum dicens, dicimus quod eſt falſum,quia tale antiquum dicitur de antiquo,quod eſt vnum, &, ſi litera non eſt corrupta, vult dicere ꝙ eſt permanens, & vnum ſemper æquiuoce:quoniam antiquum ſucceſsiuum non tranſcendit naturam poſsibilis, vt dicit.12.Meta.com.41.ſed habet de intentione æterni non cadere in non eſſe,ideo dicitur ęquiuoce: quoniam antiquum permanens,ſicut cœlum eſt totum ſimul, & non habet naturam entis poſsibilis apud philoſophos, (Item id, quod.) Adhuc ponit alium errorem.d.Item id,quod dixit Alga.videlicet,ꝙ ſup.opinio philoſophorum induceret nos ad concedendum,ꝙ neceſſe eſſe conſtituatur ex poſsibilibus eſſe, vt patet in exemplo de motu. (Nos dicimus.) Hoc reprobat.d. nos dicimus ſup.qđ vno modo eſt verum,alio modo falſum, & dicit, quia ſi intelligeremus pro poſ-

C ſibili & neceſſario id,quod nos opinamur ſcilicet poſsibile,pro eo quod nō fuit, & poſt eſt, & pro eo,quod eſt,& poſt,non erit: neceſſarium, pro eo,quod ſemp eſt,tunc vero non ſequitur falſum,vt apparet in motu cœli: eſſet enim idē, quod noſtrum propoſitum.(Nos tamen dicimus.) videtur mihi, quod Auerro. narret modum,quomodo credit Alga.illud eſſe verum,& poſt exponit illum modum. ibi,(Intendit Alg.) dicit ergo in prima parte,nos tamen dicimus, quod Alga. intendit,quod ſi philoſophi intendunt pro neceſſario id, quod cauſam nō habet, & pro poſsibili illud,quod habet ſup. cauſam,adhuc vult, ſecundum hunc ſenſum,non eſſe falſum.ideo ait Alg.tunc non concederemus falſum eſſe,videlicet, quod incauſatum.i.neceſſe eſſe conſtituitur ex infinitis cauſis: cuius rationem dedit Alga.d.quia, ſi poneremus quod eſſet impoſsibile, remouerentur ex hoc cauſę infinitę,vt ſupra deductum fuit:& ſic vult Alga.quod exponendo etiam, vt alij:philoſophi exponunt,adhuc illud dictum eſt verum.(Item dixit.)adhuc ponit aliud dictum eius.d.Item dixit,& hoc eſt ſimile dicto dicentis, quod impoſsibile eſt antiquum conſtitui ex nouis:cuius contrarium patet ad ſenſum:qđ ponit.d.ſed tempus apud eos eſt antiquum,& ſingulares reuolutiones ſunt nouę & principiatę,& tamen aggregatum ipſarum eſt in principiatū,ideſt incauſatū. ergo id,quod principium non habet,cōſtituitur ex principiatis reuolutionibus: ergo ſit principatio de reuolutionibus ſingularibus,ſed non de aggregato ipſarū.

Dubitatio

Solutio

Cõuenĩẽtia, & differẽtia inter peripatheticos, & Algazeĩc,

patet ergo quomodo Alga. verificauit ſuam opinionem, etiam exponendo il- D
los terminos apud philoſophos Arabes.(Intendit Alga.in hoc.) nunc exponit
mentem Alga. poſt ibi, (Sed nos dicimus.) Dat modum verorum philoſopho-
rum intelligendi dictum Alga.dicit ergo.intendit Alg.in hoc,ꝙ non eſt impoſ
ſibile incauſatum conſtitui ex cauſis infinitis,ſicut cõſtituitur apud philoſophos
antiquum ex infinitis nouis:cuius rationes repetit. tempus nanq; apud peripa-
theticos eſt antiquum,& conſtituitur ex temporibus nouis:ſimiliter motus cœlo
rum eſt antiquus apud philoſophos,& reuolutiones, ex quibus eſt conſtitutus,
ſunt infinitę. (Sed nos dicimus.) Nunc ponit verum intellectum philoſophorũ
peripatheticorum. Et debes ſcire,quod Alga.voluit totum aggregatum eſſe de
ſe incauſatum,& non habere cauſam,prout eſt aggregatum, immo de ſe neceſſe
eſſe,& tamen conſtituitur ex infinitis partibus cauſantibus illud totum: quoniã
partes ſunt cauſę ſaltem materiales totius,ſecundo Phyſi.ergo vult quod totum
ſit ſimpliciter neceſſe eſſe, neutra tamen pars neceſſe eſſe: peripathetici volunt
quod totum eſt æternum,& poſsibile eſſe,& ideo volunt motum ab alio perpe-
tuari.ſ.a cœlo,& intelligentia mouente ipſum. conueniunt ergo, & differunt.
conueniant quidem,eo quia volunt illud æternum eſſe totum,eo quod fiat ex in
finitis nouis.differunt vero,quia Alga. vult illud totum eſſe incauſatum, & in-
dependens,immo ſine cauſa & neceſſe eſſe. peripathetici vero volunt quod il- B
lud totum,& ſi ſit ęternum,quia eſt poſsibile ex ſe, tamen ab alio perpetuatur.
& hoc declarauit Auer.12.Metaphy.com.41.& in.2.cap. de ſubſtantia orbis.
hoc ergo dicit,ſed nos dicimus quod philoſophi reſpõdent ad Alg. in hoc,quod
ipſi non concedunt reperiri antiquum conſtitutum ex nouis partibus, prout illæ
partes ſunt infinitę:& ponit argumentum, & poſt ſoluit illud apud philoſophos
d.immo philoſophi fortiter de hac opinione fingent,ideſt ſophiſticabunt & for-
te litera eſt corrupta,& debet ſtare.(Fugiunt.) & materia plana eſt,& ratio ip-
ſorum eſt,quia dictum aggregatum non euadet,quin copuletur ex partibus infi-
nitis,aut finitis generabilibus & corruptibilibus.licet,ſi de finitis, ergo oportet
concedere quod genus ſit generabile & corruptibile, id eſt quod totum illud ſit
generabile.ſi de infinitis,ergo prædicti opinantes,ponunt quod ſit poſsibile vel
neceſſarium,quod illud aggregatum ſit ab ęterno ſine cauſa,a qua procedat:hęc
erat vis philoſophorum arabum:cui reſpõdet per philoſophos veros.d.ſed phi-
loſophi bene cõcedunt hoc,& opinati ſunt quod talia genera,& eis ſimilia ſunt
generabilia & corruptibilia,prout conſtituuntur ex poſsibilibilibus principali-
bus.habent enim ſine dubio cauſam extrinſecam,id eſt cœlum, & motorem,a
quo prędicta genera ęterna procedunt:& ponit tunc illud, in quo conueniunt.d.
& non putant ꝙ ſit impoſsibile inuenire cauſas infinitas,quia ſit,ſcilicet impoſ-
ſibile conſtitui antiquum ex nouis:immo,cum philoſophis arabicis, peripathe- F
tici hoc concedant:cuius rationem dicit ꝙ philoſophi dicunt ꝙ ponere motus di
uerſos in genere ab æterno,eſt neceſſarium concedere: quia hic eſt vnus motus
in numero ab æterno, & dicunt ꝙ cauſa eſſe corporum generabilium & corru-
ptibilium in partibus æternalibus in toto, id eſt quæ ſunt genita in parte, id eſt
ſecundum indiuiduum,ęterna in toto eſt:quia hic,id eſt motus primus eſt ens ab
æterno in toto & parte,vt primus motor,& corpus cœleſte,& hoc dicit,videli-
cet quia corpus cœleſte,& infiniti motus ſunt ſempiterni in genere ex vno mo-
tu continuo in numero,qui eſt motus firmamenti,id eſt octaui orbis.Ex his ha-
bes differentiam vnam inter Auer.& Alga. (Et ille motus.) declarat quomo-
do ſunt illæ partes,d.& illę motus non cõponitur ex pluribus reuolutionibus in
actu,ſed tñ in intellectu:quoniã partes ſunt potentia in toto,fiunt aũt actu,vel
per intellectum,vel per ſeparationem.(Et motus.) Iterum redit ad primam diffe
rẽtiam.d.& motus ſupercœleſtis corporis æternitatem accipit a ſuo motore,qui
de eius natura continue ſemper mouere debet, & ponit differentiam inter hunc
motorem,& eos,qui ſunt hic.d.& non eſt de natura illius mobilis,ꝙ aliquotiẽs
moueatur,& aliquotiens non,ſicut ſe habent mobilia inferiora:quare auẽ,non
eſt huius naturæ in ſecundo capitulo de ſubſtantia orbis, & ſecundo cœli.com.
3.& in vltima diſputatione declaratum eſt,& ego ibi declarabo,ſi Deus dabit

A vitam. (Et eſt notandum.) hic vltimo vult ſummatim opiniones philoſophorũ tractare, vt habeatur differentia, & conuenientia eorum plene. primo ergo ponit ſummam opinionem. d. & eſt notandum quod hominum opiniones in generibus, id eſt rebus generabilibus & corruptibilibus, æternis ſecundũ genus, ſunt tres, licet duę primę, altera ſubdiuiſa. erunt tres: quarum vna eſt, quod quodlibet genus eſt generabile & corruptibile, id eſt finitum a parte ante, & poſt, prout continet finita indiuidua. ſecunda vero, quod quoddam genus eſt ab æterno, videlicet ſine principio, & ſine fine, prout apparet cõſtitui ex infinitis indiuiduis. Et ſubdiuidit hanc. d. ſed hęc opinio duobus modis diuiditur, id eſt ſubdiuiditur in duo membra. aliqui dicunt quod talia genera acquirunt æternitatẽ ab aliqua vna cauſa neceſſaria, alioquin priuarent vicibus infinitis tempore infinito, id eſt infinities genita eſſent, & infinities corrupta: & hęc eſt philoſophorum opinio. Alij vero opinati ſunt, quod prout continet infinita indiuidua, optime poteſt dici quod ſunt ab ęterno: & hęc eſt opinio eorum, qui æternales dicuntur, id eſt arabum, ſic nominatorum. & per hoc patet differentia inter arabes, & peripatheticos, vt ſupra dixi: (Et eſt notandum.) declarat hanc diuiſionem, dicens, & eſt notandum quod hę tres ſunt opiniones diſtinctę, & omnes diuerſitates in hoc propoſito interuenientes ad iſtas, ſcilicet tres reducuntur: & addit vtilitatem

B harum opinionum, dicens, & ex his debet declarari, id eſt, conuenit conſequi vtrum mundus ſit ab æterno, aut non: & vtrum habuerit agens, aut non: quoniam prima opinio legis infert mundum non fuiſſe ab ęterno. ſecunda arabum forte negat cauſam primam. tertia ſola bene infert ęternitatem mundi. (Et eſt notandum.) Nunc comparat has opiniones, dicens, & eſt notandum quod de iſtis tribus opinionibus duę ſunt extremitates, & vna tenet medium. quod exponit, dicens, videlicet, opinio loquentium, id eſt theologorum eſt vna extremitatum, quę nouitatem mundi opinatur. Alia extremitas eſt opinio ęternalium, id eſt, arabum. Media inter eas eſt philoſophorum opinio. (Patet ergo ex his.) Nunc vult remouere omnes alias, & concludere opinionem Ariſtotelis, dicens, patet ergo ex iſtis dictis, quod quicunque opinatur quod poſsibile ſit ponere cauſas infinitas, & non poſsit obtinere, id eſt, concludere primam cauſam, opinio falſa eſt. ideo dicit, immo totum contrarium videtur, quod qui eſſe infinitarum cauſarum negaret, ſicut facit opinio legis, nequiet, id eſt, nõ poterit primam cauſam ab ęterno aſſerere. Cuius rationem ponit, dicens, eſſe enim cauſatorum infinitorum primam cauſam æternalem infert, ex qua acquirit eſſe infinitum, alioquin eſſent finita genera, quę cauſa æterna quędam ſuorum indiuiduorum innouat continue, & ſic manutenet genera: & hoc modo tantum probatur quod antiquum eſt cauſa innouatorum, & declarat eſſe innouatorum infinitorum, ſcili-

C cet, per ſucceſsionem. Debes ſcire, quod nulla opinio trium, ratione philoſophica poteſt concludere cauſam ęternam, niſi opinio Auerrois, quoniam opinio arabum non: quoniam, ſi tota multitudo eſt de neceſſe eſſe de ſe, ergo non arguit cauſam ſuperiorem. Iterum opinio legis, ſi ponit omnia eſſe finita, tunc non poteſt ponere principium abſtractum eſſe, vt declarat Auerroes primo cœli, cõmen. 33. immo habet ponere ipſum eſſe corpus, quia omne nouum fit ex corpore, vt credunt philoſophi. Sola ergo opinio Auerrois, & Ariſto. concludit propoſitum: quoniam multitudo generatorum arguit ſucceſsionem ſempiternam, & illa arguit motum primum æternum, & ille arguit primum motorem abſtractum eſſe: & totum hoc dictum eſt. 8. Phyſico, commen. 46. & .47. &, licet hoc dicat Auerroes, tamen non demonſtrat: quoniam lex noſtra ponit, quod Deus ſit virtus extra corpus, per hoc, quia cauſat ſine tranſmutatione: & hoc philoſophi non viderunt, immo in hoc fuerunt cæci: & hoc dixi ſæpe in diſputatione prima.

Nota.

Ponẽtes oĩa finita eẽ, nõ poſſunt ponere principium abſtractum eſſe.

Lex noſtra.

ALGAZEL.

AIt Alga. reſpondens pro Philoſophis quæſtioni, quam fecit eis, Si autem diceret reuolutiones non reperiuntur in aliqua hora, neque

formæ elementorum, ſed id, quod reperitur ex eis, eſt vna forma in D
actu, & id, quod non reperitur, non denominatur a finitate, neque ab
infinitate, niſi cum imaginetur in imaginatione eſſe eorum. & non eſt
inconueniens id, quod conſyderatur in imaginatione, licet fuerint con
ſyderata, quòd ſint aliqua earum cauſæ aliquorum. nam homini hoc
euenit in imaginatione ſua. Sermo autem eſt in entibus, prout ſunt,
non in entibus in intellectu: & nihil remanet, niſi animæ mortuorum.
Et iam conceſsit aliquis Philoſophorum in hoc, quòd fuit vna æterna
ante alligantiam eius in corporibus, & apud ſeparationem ex corpori-
bus vniuntur: & non erit eis numerus, quanto magis vt denominetur
quòd non habet finem. Et dixerunt alii, anima ſequitur complexio-
nes: & mors eſt priuatio eius, & non habet conſiſtentiam in ſe abſque
corpore: igitur non eſt eſſe animę, niſi cum viuunt. & vita, quæ repe-
ritur, includitur, & non aufertur finis ab ea. quę vero non ſunt, non
denominantur omnino, nec finito, nec priuatione eius niſi exiſtima- E
tione, cum ponantur in eſſe.

ALGAZEL.

AIt etiam Alga. Et reſponſio quòd hæc dubitatio de animabus
plurimum eius euenit nobis ab Auicenna, & Alpharabio, &
verificantibus ex eis, cum iudicauerint quòd anima ſit ſubſtã-
tia exiſtens per ſe. & eſt opinio Ariſto. & expoſitorum Antiquorum
eius. Et ei, qui declinat ab hac via, dicimus an imaginetur quòd in-
nouetur in omni inſtanti aliquid permanens, vel ne? ſi dixerit quòd
non, eſt falſum. ſi vero quòd ſic, dicimus, cum cõſyderauerimus omni
die innouari aliquid, & permanere aggregata, ſunt profecto hucuſque
entia infinita, & reuolutiones, licet fuerint inciſæ, peruenire quidem
aliquod ens ex eis, quod permanet, & non finitur, non eſt falſum. &
hac conſyderatione quieſcent dubitationes. & non eſt opus nobis de- F
clarandi an ſit hoc permanens anĩma, aut homo princeps, aut Diabo-
lus, aut Angelus, aut ſit quicquid vis ex entibus. & hoc ſequitur eis
omnimode, cum affirmant reuolutiones infinitas.

Introducit Alg. reſpondentem pro philoſophis in duobus punctis, vt videbi-
tur. d. & ait Alga. reſpondens pro philoſophis in illo argumento, quod cõtra eos
poſuit: &, ſi aliquis diceret, quod reuolutiones non reperiuntur in actu. neque for
mę elementorum, ſed ſup. in ſucceſsione: immo id, quod reperitur prę ſens, id eſt,
actu, nequit, id eſt, non poteſt aliquo modo denominari de finitate, & infinitate,
niſi in intellectu tantum: ſed nos loquimur de realibus entibus, non de imagina-
bilibus: & ſic patet quod non datur infinitum apud philoſophos. Non ergo re-
manet. hic remouet aliam quęſtionem contra philoſophos, & eſt ſecundus pun
ctus dubij. dicit ergo, non ergo remanet aliquid aliud, in quo poſſumus ambige-
re, niſi de animabus mortuorum: vult dicere quod poteſt eſſe quęſtio de anima-
bus mortuorum: quoniam vel remanent, vel non. ſi remanent, ergo ſunt infinitę:
cum apud philoſophos mundus eſt æternus: ſi non remanent, erunt corruptę con
tra philoſophos. Soluit dicens, & quidam philoſophorum dicunt, quod animæ
hominum ſunt vna ab æterno ante aduentum eius in corpus, & præter ſepara-

A tionem,ideſt,poſt ſeparationem vniuntur,& fiunt vnum,abſque aliqua mutatio-
ne:maxime,quia de infinirare nequeunt denominari. quomodo autem intelligi-
tur hæc opinio in ſolutione,23. dubij primę quęſtionis verificatum eſt, attamen
amplius dicam in ſolutione huius dubij. (Alij vero.)hic ponit aliam euaſionem
dicens,alij vero peripatheticorum dicũt, quod anima ſequitur complexionem,
& dicunt quod mors non eſt niſi ipſius,id eſt,animæ priuatio:immo dicũr,quod
de ſeipſam ſuſtentare nequit,id eſt,non poteſt exiſtere ſine corpore:ergo anima
non habet eſſe niſi in viuentibus,& viuentes ſunt terminati,& numerabiles,&
ideo animæ non poſſunt de infinitate denominari,neque priuari, id eſt,dici infi-
nitę,neque aliquo modo denominari poſſunt de finitate, neque infinitate,niſi ab
intellectu:& ſic patet ſecundus modus euadendi. (Item dixit plus.) adhuc am-
pliat dictum Algazel.d. Item dixit plus Algazel, quod reſponſio huius dubij
clare reperitur ab Auicen.& ab Alpharabio: & opinio veracium philoſopho-
rum eſt,quod anima eſt ſubſtantia per ſe exiſtens,vt habent ab Ariſto. & pri-
mis commentatoribus, (Et ſi aliquis.) hic Algazel adhuc facit.q.quoniam,licet
ſit euaſio ad id de anima,attamen adhuc ſimpliciter non euadis.vnde dicit, &
ſi aliquis ab iſta opinione deuiaret,petendum eſt ab eo,vtrum eſſet imaginandũ
quod in quolibet mouetur aliquod,id eſt,generatur, & poſt remaneat ,aut non
eſt poſsibile ad imaginationem:ſi non,ſcilicet eſſe poſsibile ad imaginationem,
B dicimus quod eſt falſum:quis enim non poteſt imaginari in quolibet die fieri ali
quid,& ipſum remanere. Si primo modo,dicimus quod ſi quolibet die imagine-
mur innouationem cuiuſdam rei,& quod remaneant omnes illæ res,copulentur
igitur vſque modo. ergo tota multitudo ſine dubio erit infinita.ergo,licet tu eua-
das de anima,non de poſsibili euadis . Et ideo concludit modum ordinandi du-
bia.d.vnde,hoc modo debent dubia ordinari. (Et non eſt curandum.) oſtendit
qualiter,licet dubium de anima ſit ſolutum , ſimpliciter tamen non eſt ſolutum:
&.d.& non eſt curandum vtrum id,quod remanet,ſit homo,aut anima,aut Dę-
mon,aut Angelus,aut quodcunque ens fuerit:vult dicere quod caſus debet intel
ligi de quacunque re.ponitur ergo illa res eſſe in quolibet die,& remanere,vt ſu
pra:& patet argumentum.volo autem per illam rem indifferenter hominẽ, vel
animam;&c.ergo,licet ſit ſolutum de anima,non tamen ſimpliciter eſt ſolutum.
(Id enim,quod.) hic tandem ſoluit.q.ſecundum opinionem veram,dicens,id.n.
quod dictum eſt, ſequitur opinionem dicentis , quod reuolutiones præteritę ſunt
infinitæ,id eſt,ſequitur ad philoſophos,non ad me.

SED POTEST eſſe quęſtio non ſolum contra philoſophos,ſed contra eos,
ſic.diuidatur hora in partibus proportionabilibus minoribus terminatis verſus
a. tunc volo quod in prima Deus faciat vnum lapidem , vel ſaltem ad imagi-
C nationem fiat,vt ipſe ponit: & ſecunda alium, & continue remaneant: ergo,cũ
hic fuerunt infinitæ partes proportionales , erunt de facto in fine horæ lapides
infiniti . Tu vero ſoluas pro te, & philoſophis : eſt argumentum friuolum , &
non dignum hoc loco.

AVEROES.

AIt Auer.Reſponſio autem ex Philoſophis,quòd reuolutiones
prętcritæ non ſunt, & ſic formæ elementorum præteritæ ge-
neratę ab inuicem non ſunt, & quod non eſt non denomina-
tur,nec finitate,nec infinitate, non eſt rñſio vera.& iam pręceſsit hoc.
Et quod dubitauit contra eos de credulitate eorum in animabus , non
eſt aliquid huius in opinionibus Philoſophorũ. & permutare de quę-
ſtione in quęſtionem eſt operatio ſophiſtica.

Hic Auer.reprobat Alga.in illis,quę philoſophis impoſuit,&.d.dicimus nos
quod id , quod reſpondit nomine philoſophorum , videlicet , quod reuolutiones

D

preteritę ſunt priuatę, & quod priuatum nequit denominari de finitate, neq; de infinitate, non eſt vera reſponſio: & nos hoc declarauimus in pręcedentibus: dictum enim eſt quod, licet non dicatur infinitum actu, dicitur infinitum in potentia permixta actui. (Et id, quod.) Nunc tangit ſecundum punctum. d. & id, quod dubitat ſuper philoſophos, ſcilicet, de ipſorum opinione in anima, dicimus quod hoc, ſcilicet, ſua reſponſio non eſt philoſophorum opinio: & tunc ſe excuſar, & patet. Debes ſcire, quod illa prima opinio de anima. d. quod anima eſt vna ante aduentũ ad corpus, & poſt, & dum eſt in corpore multiplicatur: poteſt intelligi duobus modis. Vno modo, quod iſta multiplicatio fiat ſecundum rem ipſi animę, ita quod ipſa anima, dum corpori vnitur, eſt multa ſecundum rẽ, dum ſeparatur, vniatur ſecundũ rem, & fiant omnes vna: & hęc videtur opinio attributa Platoni, vt fuit viſum in prima diſputatione. Alio modo, poteſt intelligi quod anima, prout eſt intellectus, eſt vnus numero, prout intelligitur in corpore, efficitur multa ſecundũ reſpectus & habitudines multas, non quidẽ reſpectibus & habitudines inhęrentibus ipſi intellectui, ſed corporibus, in quibus vnitur: et hęc eſt opinio Ariſto. & Auer. vt recitatum fuit in prima diſputatione in ſol. 23. Sed quomodocunq; intelligitur eſt falſa, & non eſt credibilis. Immo lex noſtra ponit, quod animę mortuorum remanent poſt, & quędam in gloria: vt illę, quę fecerunt bene, aliquę damnatę, vt illę, quę peccauerunt: & hęc eſt opinio Auice. & Platonis, vt puto, Poteſt tamen illa opinio famoſa ſecundum primum intellectum adhuc exponi: quoniam vnus vir coetaneus meus volebat illam eſſe mentem Platonis. Ideo debes ſcire quod, ſicut materia efficitur actu diuerſa propter formas, ita formę actu diuerſę propter materiam: ſicut ergo materię, dum carent formis, eſt vna materia priuatiue per priuationem differentiarum facientiũ eam diuerſam, vt dicit Auer. 12. Met. com. 14. ita animę, dũ carẽt materijs diuerſis, poſſunt dici vna anima priuatiue, pro quãto actu non ſunt in ſitibus diuerſis, nec locis diuerſis: poſſunt tamen eſſe, prout dicunt habitudines ad corpora diuerſa, Et ſic poteſt intelligi, quod animę ſunt multa, dum ſunt in corporibus actu, ante tamen quam veniant ad corpora, vel poſtquam remouentur, cum careant differentiis, quibus erant multę, poſſunt dici, vnificari, & fieri vna anima actu, licet plures potentia, prout poſſunt vniri diuerſis corporibus, quando iterum intrabunt corpora: & ſi hęc opinio imponitur Pla. & dicunt quidam ꝙ opinio legis non eſt contraria huic, niſi in hoc tantum: ꝙ iſtas animas ponit nouiter creari, Plato autem ſimul cum mundo omnes animas factas eſſe dicit. & quomodocunq; ſit, ego non curo: ſit igitur declarata in tantum. Et ſic conſumata eſt expoſitio quartę diſputationis Auer. contra Alga. cum Dei laude, & beatę virginis Mariæ.

Attributa opinio Platoni de anima.

Opinio Ariſto. et Auer.

Poſitio noſtrę legis.

B

Sicut materia pp formas actu efficitur diuerſa, ita formę diuerſantur propter materiam.

DE DECLARATIONE, QVOD NON POSSVNT AFFERRE RATIONEM, QVOD DEVS GLO. SIT VNVS: & quod impoſsibile eſt ponere duo neceſſaria in eſſe, & quodlibet eorum non habeat cauſam.

ALGAZEL.

B A IT Alga. Ipſi autem adducunt rationem in hoc duabus viis. Prima quidem eſt, quia dicunt, ſi eſſent duo, tunc eſſet aliquod neceſſarium in eſſe, dictum de vnoquoq; eorum: & id, de quo dicitur neceſſarium in eſſe, aut erit neceſsitas eſſe ſui ex ſe, & non imaginatur quòd ſit ex alio: aut neceſsitas eſſe ſui erit ei ex cauſa, & ſubſtantia neceſſarii in eſſe erit cauſata, & determinat cauſam, ex qua eſt ei neceſsitas eſſendi. Nos autem non intelligimus per neceſſarium in eſſe, niſi id, cuius eſſe non habet alligantiam cum cauſa aliquo modo. & exiſtimauerunt ꝙ ſpecies hominis dicitur de Socrate, & Platone, & non eſt Socrates homo ex ſe, nam, ſi eſſet homo ex ſe, nõ eſſet Plato hõ, ſed ex cã, q̃ poſuit eum hominem, & iam poſuit etiam Platonem hominem, & plurificatur humanitas plurificatione materiei prouenientis, & al-
C ligantia eius in materia intelligibili, non ex ſubſtantia humanitatis. & ſic conſtitutio neceſsitatis eſſe neceſſario in eſſe, ſi eſſet ex ſe, non erit niſi ei. nam, ſi eſſet ex cauſa, tunc ipſum eſt cauſatum: & non eſt neceſſarium in eſſe: ergo apparet ex hoc quòd neceſſarium in eſſe impoſsibile eſt quin ſit vnum. hic eſt ſermo, quem poſuit Alga. Deinde dixit.

ALGAZEL.

AIt Alga. reſpondens per viam contradictionis. Dicimus cum dicitis aliqua neceſsitas in eſse, quæ eſt neceſsario in eſſe, aut eſt ex ſe, aut ex cauſa, eſt diuiſio falſa in poſitione ſua: qm̃ nos declarauimus ꝙ dictio neceſsitatis in eſse tollerat multas expoſitiones, niſi intelligat per eam ablationem cauſæ, & vſus fuit hac dictione. Et dicimus ꝙ non eſt falſum conſtituere duo entia non habentia

primum, quorum alterum non ſit cauſa alterius. &, cum dicitis quòd non habens cauſam non habet cauſam aut ex ſe, aut ex cauſa, eſt diuiſio falſa. nam ablatio cauſæ, & non indigere cauſa, non quæritur de eo cauſa. Et quid valet ſermo dicentis quòd non habens cauſam, ſi non fuerit ei cauſa ex ſe, aut ex cauſa, cum dictum noſtrum non habere cauſam, ſit negatio abſoluta, & negatum abſolutum non habet cauſam, & non dicitur de eo quòd ſit ex ſe, aut non ex ſe. Si vero intelligitis per neceſſarium in eſſe attributum ſecundum neceſsitati in eſſe, præter quòd ſit ens, cuius eſſe non habet cauſam, non eſt quidem intelligibile in ſe. & quod attribuitur tibi de dictione ablationis cauſę in eſſe eius, & eſt negatum abſolutum, non dicitur de eo quòd ſit ex ſe, aut ex cauſa, vſque quo ędificemus in poſitione huius diuiſionis quęſtionē. & ſignificat quòd hæc ſit demonſtratio fallax, quę nihil eſt. ſed dicimus quòd aliquid eſſe neceſſarium in eſſe eſt quòd eius eſſe non habet cauſam, nec habet cauſam vt ſit abſque cauſa omnino, & eſſe eius ſine cauſa non eſt cauſatum etiam ex ſe, ſed non eſt cauſa eſſe eius, nec cauſa quòd ſit ſine cauſa omnino. Et hæc diuiſio non innititur aliquibus attributis conſtitutionis, quanto magis vt reducitur ad negationem. Nam, ſi aliquis dixerit nigredo aut eſt color ex ſe, aut ex cauſa, ſi ex ſe, oportet vt non ſit rubedo color, & vt non ſit hęc ſpecies, ſcilicet coloris, niſi ſubſtantiæ nigredinis. ſi vero nigredo eſſet color ex cauſa, quę poſuit eam colorem, ergo intelligitur nigredo, quæ non eſt color, i. nō ponit eam cauſam colorum. nam omne, quod conſtituitur ſubſtantiā, additum ſubſtantię ex aliqua cauſa, poteſt conſyderari priuatio eius exiſtimatione, licet non verificetur in eſſe. & ideo dicit quòd hæc diuiſio eſt fallax poſitione, & non dicit quòd dicere nigredinem eſſe colorem ex ſe ſit ſermo quòd impoſsibile eſt vt ſit ex alio quàm ex ſe: & ſic non dicit quòd dicere hoc ens eſt neceſſarium in eſſe ex ſe, i. non habens cauſam in eſſe ſuo, quòd ſit ſermo quòd impoſsibile eſt vt ſit ex cauſa, alia a ſubſtantia ſua.

D

E

F

Lõge diuerſa vetuſtiora verba.

IN iſta quinta diſputatione diſputant philoſophi de vnitate primi. Cum enim diſputauit de ęternitate ſimpliciter, & poſt de effectu primi circa ipſum mundum, & de rationibus philoſophorum circa hoc: reliquū eſt aggredi in hac quinta de vnitate primi, & quęſtiones facere. Dices: videtur ꝙ Auer. peruertat ordinem, quoniam Ariſto. primo cœli, vt narrat Auer. tractat de infinitate mundi, an ſcilicet mundus ſit finitus, vel infinitus. Et vtrum ſit vnus, vel plures: & iſtum ordinem ſeruat, quoniam primo tractat vtrum mundus ſit generabilis & corruptibilis. ſecundo, vtrum ſit vnus numero aut plures. & ait Auerro. ꝙ hoc facit propter ſcientiam de vnitate & æternitate primi, vt patet ibidem commen. 33. &c. Ergo Auerro. ſi tractaturus erat de vnitate primi, cur non tractauit an ſit finitus an non, & an vnus an non, poſtquam tractauit de generatione & corruptione eius. Dicendum, quod ſi probatum ſit mundum habere agens, erit probatum ipſum eſſe finitum in magnitudine, vt dicit ibi Auerroes. &, quia diſputauit Auer. an mundus habeat agens, ideo non opus fuit tractare an ſit finitus in quantitate. Item, quia ſolu. vnitatis mundi præſupponit hic: quoniam, non diſputat vtrum Deus ſit vnus, ſed vtrum vię ſapientum ſint demonſtratiuæ, ideo non curat tractare de vnitate mundi: quoniam, iam diſputatio non vertitur vtrum mundus ſit vnus, vt patet in titulo diſputationis pręſentis. In primo igitur dubio adducit

Dubitatio.

A bio adducit Algazel viam philoſophorum, & dicit. Ait Alga. viæ ſapientum
ſunt duæ, quarum prima hæc eſt: & primo ponit vnam hypotheticā, d. ſi eſſent
duo neceſſe eſſe, igitur prædicaretur neceſſe eſſe de quolibet illorū: & per hoc
vult habere iſtam minorem, vbi duo ſunt neceſſe eſſe, neceſſe eſſe prædicatur
de pluribus eiuſdem rationis. Deinde accipit maiorem. d. & id, quod ſic ſe ha-
bet, id eſt & id, quod prædicatur de pluribus neceſſe eſſe, nō euadet quin ſit ſua
neceſsitas de ſeipſo, non per aliud, aut ex cauſa: vult ergo, quod argumentum
ſic componatur: omne prædicatum de pluribus neceſſe eſſe omnino oportet, vel
prædicetur de illis a ſe, & non ab alio, vel ab agente dante illis illud prædica-
tum. Deinde accipitur minor prædicta; ſed, vbi ſunt plura neceſſe eſſe, neceſſe
eſſe prædicabitur de illis pluribus neceſſe eſſe: ergo in prima figura neceſſe eſſe
non euadet quin prædicetur de illis, aut a ſe, aut ab alio. & ſtatim cōtradicit vni
membro, dicens. & ſupp. ſi ab alio, oportet quod eſſet cauſatum: & nos non ſic
intendimus de eo. (Et ſequentes.) Hic declarat maiorem. Et debes ſcire, quod
via prædicta poteſt componi in prima figura, vt dictum eſt, & in ſecunda ſic:
omne, quod pluribus ineſt ſecundum prædicationem & verificationem cauſatū
eſt illis ab aliqua cauſa: ſed neceſſe eſſe non cauſatū eſt pluribus aliquo modo:
ergo non ineſt pluribus; vtriuſque ergo ſyllogiſticæ formæ vna eſt maior: ideo
hic probat illam maiorem per exemplum. ſecūdo ibi, (Similiter, ſi neceſsitas.)
B ſtatim accipit minoris vim, prout formatur in ſecunda figura. Dicit ergo, & ſe-
quentes hanc viam opinamur quod ſpecies hominis dicitur de Petro, & Guil-
lelmo: & Petrus non eſt homo de ſe: immo, ſi nanque nō eſſet Guillelmus actu,
non eſſet de ſe homo: quia poteſt eſſe Guillermus: dico non eſſe hominem de ſe,
niſi aliqua cauſa poſuerit eum hominem, & poſuerit Petrum hominem. ergo hu
manitas eſt multiplicata & materia præſens: ſed dependentia dictæ multiplica-
tionis de materia eſt quid intelligibile de ſe, non de ſubſtantia humanitatis, ideo
hoc fuit ab agente. Deinde accipit minoris vim, prout componitur in ſecunda
figura. d. ſimiliter, ſi neceſsitas eſt in neceſſario eſſe de ſe, tantum ſibi inuenire-
tur: vult dicere, ſed neceſſe eſſe non eſt cauſatum ipſi neceſſe eſſe ab alio: & hęc
erat minor: cuius rationem dicit. ſi, enim ab aliqua cauſa produceretur, eſſet ergo
cauſatum. non ergo neceſſarium eſſe apud eos: & ſic patet minor, concluſionem
ſupplet ſtatim. d. patet ergo ex hoc, quod neceſſe eſſe eſt ſine dubio vnum.
(Hucuſq;.) Hic vult adducere ſol. Alga. ad argu. philoſophorum, & ait. hucuſq;
ſunt Alga. verba, demum reſpondēt Alga. philoſophis. d. ꝙ totaliter illud, quod
dixiſtis, ꝙ ſi eſſent duo neceſſe eſſe, &c. diuiſio erronea eſt. vult dicere ꝙ illa di-
uiſio, aut ipſo ſeipſo eſt neceſſe eſſe, aut ab agente, eſt diuiſio erronea. Quod de
clarat. d. nos enim declarabimus, quod vocabulū neceſſe eſſe eſt dubitabile, niſi
intelligitur per id, quod cauſam non habet: neceſſe eſſe ergo idem eſt, quod cau-
C ſam non habens. Ideo concludit. d. vnde, ſi hęc ſit huius vocabuli intentio dici-
mus quod non eſt impoſsibile ponere duos imprincipiatos, id eſt incauſatos eſſe
neceſſarios: &, pro ſic quod nullus ipſorum ſit cauſa alterius: ideo concludit, er-
go quando dicitis quod id, quod non habet cauſam, caret cauſa de ſeipſo, aut ca-
ret cauſa ex alio, eſt diuiſio in re erronea: cuius rationem dicit, quia intētio cau
ſæ, & non indigere eſſe de cauſa, id eſt quia ratio cauſæ, & pro, id eſt non indige
re cauſa, non oportet ab aliquo cauſari, id eſt quod cauſa nō habeat cauſam, nō
habet ab alio. Huius autem dat rationem: cuius minorem primo accipit. d. quia
non habere cauſam pura negatio eſt, & pura negatio non habet negationem,
id eſt cauſam negationis, ideo ait ꝙ illa diuiſio eſt erronea: neque pertinet dice-
re ꝙ illud, ſup. ſit de ſe, aut nō de ſe, vult dicere ꝙ, ſicut hæc diuiſio erronea eſt,
homo eſt rationalis, vel irrationalis, ita in propoſito neceſſe eſſe habet cauſam,
vel non habet cauſam, & per hoc ad formam argumenti negatur maior. licet
enim neceſſe eſſe prædicatur de pluribus, non oportet quærere, aut a ſe, aut ab
alio. (Sed, ſi intenderetis.) Vult cōfutare illud, quod Plato credebat: vbi debes
ſcire, quod neceſſarium poteſt dupliciter exponi, vno modo priuatiue, pro eo,
quod non habet cauſam: & ſic eſt vera expoſitio. alio modo, pro eo, quod eſt
ſempiternum & ſemper ens, non quia caret cauſis eſſe, ſed quia caret cauſis cor-

ruptibilitatis, vt dicit Auerro. in vltimo de ſubſtantia orbis. & ſic exponitur po D
ſitiue: dicit ergo, ſed intenderetis ſup. vos philoſophi pro neceſſe eſſe ſecundum
denominationem ſecundam. i. poſitiue, præter quod eſt ens ſine cauſa. i. non in-
telligendo primo modo. ſ. pro eo, quod caret cauſa, tunc non per ſe intelligitur. i.
non eſt per ſe intelligibile: quoniam, ſic exponendo, etiam contingens eſt ne-
ceſſarium: quoniam aliquod eſt contingens, vt cœlum apud hos, quod eſt ſem-
piternum, erit igitur neceſſarium, ideo concludit vnde, ex hoc patet quod hæc
demonſtratio philoſophorum eſt picta, & ſine radice. Et debes ſcire, vt tactũ
eſt in diſputatione quarta. quod doctrina philoſophorum arabum eſt, quod iſta
ſint ſynonyma, ens ſine cauſa, & neceſſe eſſe. Et hæc. ſ. ens habens cauſam, &
contingens eſſe. opinati enim ſunt, quod omne cauſatum ſit nouum. i. dependens,
& omne dependens apud eos eſt ens in ſui natura poſſibile. & ideo dicunt quod
neceſſe eſſe, & carens cauſa ſunt idem omnibus modis. Et propter hoc ad for-
mam quæſtionis manifeſta eſt ſol. quoniam, & ſi neceſſe eſſe de pluribus prædi-
cetur, & in pluribus ſit, non poſſumus quærere cauſam, cur ineſt: quoniam, tunc
eius, quod non habet cauſam, cauſam quæreres. (Immo dicimus.) Cum dedit
reſponſionem viæ philoſophorum, adhuc declarat illam. d. immo dicimus, qđ
intentio dicti vocabuli eſt id, quod non habet cauſam: & tunc addit neque ipſum
non habere cauſam procedit a cauſa. (Et hæc diuiſio.) Remouet obiectionem,
quoniam poſſet dici quod ego volo intelligere neceſſe eſſe poſitiue: hoc remo- E
uet. d. & hæc diuiſio ſup. quæ ponitur in maiori, non tendit. i. dirigitur erga de-
nominationes affirmationis. i. inquantum illam extrema capiuntur poſitiue: cu-
ius rationem dicit, quia id. i. neceſſe eſſe reducit ad negationem. quod intelligo
prout diſtinguitur a poſſibili, oportet, vt negatiue intelligitur. V. g. ſi aliquis.)
Hanc reſponſionẽ iterum per exemplũ declarat. d. V. g. ſi aliquis diceret, ꝙ ni-
gredo eſt color, & peteret, aut ex ſe, aut ex cauſa. Si de ſe, oportet quod rube-
do non ſit color, & oportet ꝙ hæc ſpecies coloratio nõ reperiatur niſi in nigre
dine. Si vero nigredo color fuerit ex cauſa, oportet ꝙ intelligitur ꝙ nigredo nõ
ſit color, niſi cauſa poneret eſſ colorem: cuius rationem dicit, id enim attribuitur
ſubſtantiæ, quod eſt additum ſupra ſubſtãtiam ipſius ab alio: ergo, ſi nigredo co-
lor eſſet attributiue, tunc ab alio eſſet color. (Forte priuatio.) Hic reſpondet huic
exemplo, & vult quod aliquis poſſit imaginari quod nigredo ſit color de ſe. i.
non ab alio, & de pluribus prædicatur color: quoniam illa negatio non eſt vera
in rerum natura exiſtens, ſed tãtum in mente. hoc dicit, forte priuatio poteſt in-
tellectu imaginari. i. concipi, quamuis realiter reperiri nequeat. (Sed dicetur.)
Replicat hanc reſponſionem. d. ſed dicetur, quod hæc diuiſio eſt erronea ſecun
dum hanc poſitionem. i. ſi intelligitur negatiue, tunc illa diuiſio eſt erronea, ſi-
cut dictum fuit. Vnde, non eſt opinandum ꝙ ſi nos diceremus, ꝙ nigredo eſt co
lor de ſe, ꝙ ſit poſſibile dicere ꝙ ſit non de ſe: quoniam non poteſt intelligi ali- F
quod eſſe de ſe tale, & tamen intelligibile eſſe non de ſe tale: &, ideo ſi magni-
tudo eſt color de ſe fruſtra quæritur an de ſe, aut ab alio. i. non de ſe: qm̃ nullus
poteſt imaginari ipſam eſſe non de ſe, poſtquam ponitur de ſe talis. Et tũc appli
cat ſequens ad propoſitum. d, ſimiliter eſt dicendum, quod hoc ens eſſe neceſſa-
rium per ſe prohibet nos dicere quod ſit non per ſe; ita quod ex hoc, id eſt, hac
diuiſione ſequitur impoſſibile falſum. q. d, quod ſit neceſſe eſſe, eſt neceſſe eſſe,
cum hoc ſit dicere, eſſe ens ſine cauſa. ideo, non poteſt fieri diuiſio, & quærere
vtrum hoc ab alio, aut a ſe; quia nullus poteſt ambigere quod ſit ens ab alio: &
ſic patet ſolutio.

AVEROES.

AIt Auer. Hæc via præcipue eſt via Auicennæ: & nõ eſt via ali
cuius Philoſophorum Antiquorum: & eſt ſermo compoſitus
ex propoſitionibus generalibus, quæ quaſi dicuntur æquiuo-

A ce: & ingreditur in eas propter hoc quæſtio, & contradictio multotiens. quare cum diuidantur iſta, & ſpeculetur intentum eorum, appropinquatur ſermonibus demonſtratiuis. Et ſermo Alga. in prima diuiſione quòd ſit diuiſio corrupta eſt ſermo non verus. nam ipſe dicit quòd id, quod intelligitur de neceſſario in eſſe, eſt id, quod non habet cauſam. & tamen, ſi aliquis dixerit de non habente cauſam aut non habet cauſam ex ſe, aut ex cauſa, eſſet ſermo falſus. & ſic ſermo dicentis in neceſſario in eſſe, aut erit neceſſarium in eſſe ex ſe, aut ex cauſa. & non eſt ſic. Attamen ſermo eſt an ſit neceſſarium in eſſe ex natura ſibi propria, ex eo ꝙ eſt vnum numero, aut ex natura communi ei, vt dicimus an Socrates ſit homo, ex eo ꝙ eſt Socrates, aut ex natura communi ei, & Platoni. ſi autem eſſet homo, ex eo ꝙ eſt Socrates, non reperiretur humanitas alteri. ſi vero eſſet ex parte naturę communis, tunc eſt compoſitus ex duabus naturis, vniuerſali, & particulari. compoſitum autem eſt cauſatum: & neceſſarium in eſſe nõ habet B cauſam: ergo neceſſarium in eſſe eſt vnum. cum autem ſermo profertur hoc modo, ſermo Auicennæ erit verus. Et, cum dixit & negatum abſolutũ non habet cauſam, & nõ dicitur de eo ꝙ ſit ex ſe, aut ex alio, nõ eſt ſermo verus ēt. quoniã res iam negatur a re, aut propter aliquid ſimplex ſibi propriũ: & eſt id, quod hic debet intelligi, cum dicit ex ſe, aut ꝑꝑ attributum ei non propriũ: & eſt id, quod debet intelligi hic, cum dicitur cauſa. Et, cum dixit ꝙ hoc non eſt verũ in attributis affirmatiuis, quãto magis negatiuis. * & contradixit huic per exemplum, quod adduxit de nigredine, & colore. Et diſpoſitio ſermonis eius eſt ꝙ, cũ dicimus de nigredine ꝙ ſit color, nõ diuidit verũ & falſum de eo ſermo dicẽtis aut erit color ex ſe, aut ex cauſa. ſed ambo ſermones ſunt falſi. nam, ſi eſſet color ex ſe, neceſſe eſt vt non ſit rubedo color. quemadmodum, ſi eſſet Socrates homo ex ſe, neceſſe eſt vt non ſit Plato homo. ſi vero eſſet color ex cauſa, neceſſe eſt vt ſit hoc attributũ additũ ſubſtantiæ: & omne, quod eſt additum ſubſtantiæ, poteſt imaginari C ex ſe abſq; addito. & hæc poſitio facit vt ſequatur ꝙ imaginetur nigredo abſque coloreitate. & hoc eſt falſum. attamen eſt ſermo ſophiſticus propter æquiuocationem nominis cauſæ. Et etiam cum dicimus ex ſe, quoniam cum intelligitur de ſubſtantia oppoſitum eius, quod eſt per accidens, eſt verum dicere ꝙ colori reperitur nigredo ex ſe: & nihil prohibet quin ſit alii, id eſt rubedini. cum vero intelligitur ꝙ ſit nigredini ex cauſa, id eſt ex alia re vltra nigredinem, ſcilicet ex cauſa nõ exeunte a re, non ſequitur ex eo vt imaginetur nigredo abſque coloreitate. nã genus eſt quid additum differẽtiæ, & ſpeciei: & impoſsibile eſt imaginari ſpeciem, aut differentiam abſque genere. hoc tñ eſt poſſibile addito accidentali, nõ autẽ addito ſubſtantiali. & ſic diuidit verũ, & falſum dictũ noſtrum, ꝙ color eſt nigredini ex ſe aut ex cauſa, i. ꝙ color aut ineſt nigredini, in eo ꝙ eſt ſubſtantia nigredinis, aut in eo ꝙ eſt quid additum nigredini. Et hoc eſt, quod intelligit Auicen-

* Hucuſq; antiquus, ſequentia vero deſiderantur in eo.

na, cum dixit ꝙ neceſſarium in eſſe aut eſt neceſſarium in eſſe propter aliquid proprium ſibiipſi, aut propter aliquid additum ſibi: quod nõ eſt proprium, ſi propter aliquid ſibi proprium non imaginantur ibi duo entia, & vnumquodque eorum quod ſit neceſſarium in eſſe. ſi vero eſſet propter aliquid commune, tunc vnumquodque eorũ eſt compoſitum ex re communi, & re propria: compoſitum autem non eſt neceſſarium in eſſe ex ſe. &, cum ſic fuerit, tunc ſermo Alga. quid prohibet quin imaginentur duo entia, & vnumquodque eorum eſt neceſſarium in eſſe, eſt ſermo falſus. Si autem diceret ꝙ iam dixiſti ꝙ hoc eſt propè demonſtrationem, & eſt manifeſtum ex eo ꝙ ſit demonſtratio, dicimus ꝙ iam diximus hoc, quoniam vis huius demonſtrationis eſt vis ſermonis dicentis ꝙ alietas inter duo poſita neceſſaria in eſſe aut erit alietas in indiuiduo, & communicant in attributo ſpeciei: aut in ſpecie, & cõmunicant in attributo generis, & ambæ alietates reperiuntur in compoſitis. Attamen diminutio huius à demõſtratione eſt, qm̃ declaratum eſt ꝙ ſunt hic entia diuerſa, & ſunt ſimplicia, quæ non differunt in ſpecie, nec differunt in indiuiduis, & ſunt intelligentię ſeparatæ. quare declaratum eſt de eis quòd neceſſe eſt vt ſit in eis poſterius in eſſe, & prius. ſin autem, non intelligitur ibi alietas omnino. Demonſtratio autem Auicennæ completur hoc modo. Neceſſarium in eſſe ſi eſſet duplex, aut erit alietas, quæ eſt inter ea numero, aut ſpecie, aut prioritate & poſterioritate. Si autem diuerſitas, quæ eſt inter ea, eſt numero, tunc eſſent conformia ſpecie. ſi vero eſſet diuerſitas ſpecie, tunc eſſent conformia genere, & ſecundum hæc duo neceſſe eſſet vt ſit neceſſarium in eſſe compoſitum. Attamen, ſi eſſet alietas, quæ eſt abinuicem in prioritate & poſterioritate, ſequeretur vt eſſe neceſſarium in eſſe vnum, & eſt cauſa amborũ: & hoc eſt verum; ergo neceſſarium in eſſe eſt vnum, ſi non ſunt hic, niſi hæ tres partes, quarum duæ cadent, & verificatur pars remanens, quæ neceſſitat ſeparationem neceſſarii in eſſe circa vnitatem.

D E F

In intelligẽtijs nõ intelligitur alietas omnino.

Et ſic videtur ꝙ nõ poſſumus ponere niſi prius & poſterius in intelligẽtijs non aũt alietas & identitas.

Nunc Auer. vult pertractare ſolu. pręſentis dubij, & primo ponit autorem huius vię. d. dicimus nos, quod hęc via, quam Algaze. dicit in vnitate, ſcilicet primi nomine philoſophorum, tantũ ab Auicen. reperitur, non ab alio antiquorum philoſophorum. Deinde addit naturam huius vię. d. & componitur ex vniuerſalibus propoſitionibus: & membra eius, id eſt, extrema huius vię ſunt ſumpta ęquiuoce, id eſt, ſunt multiplicia ſecundum ęquiuocationem, ideo eſt via altercanda. (Sed, ſi dicta.) Nunc vult ponere modum euadendi ab argumentis Alga. contra hanc, & primo pręponit hoc, ſecundo exequitur: dicit ergo, ſed ſi dicta membra diligenter diuiderentur, id eſt, reducerentur ad vniuocum, & ſup. Alga. reſpiceret intentum prędictę vię, faciliter poſſunt ſup. membra reduci ad demonſtratiuam viam. (Ergo quando Alga.) Nunc exequitur, & declarat quõ hęc via euidentiam habet. d. ergo, quando dixit Alga. ꝙ prima diuiſio erit falſa, & erronea, non eſt verum: dico non eſt verum, eo quia ipſę dixit ꝙ id, quod intelligitur de vocabulo neceſſe eſſe, eſt id, quod non habet cauſam. Vult dicere Auer. falſum eſſe neceſſe eſſe carere cauſa: quoniam intelligentię omnes ſunt neceſſe eſſe apud philoſophos peripatheticos, & tñ plane apud Ari. habẽt cauſam: eſt enim neceſſe eſſe a ſe, vt primum principium: & ab alio, vt reliqui motores, vt ſępe dictum eſt. (Et, ſi forte.) Reſpondet Auer. ad formam, & primo pro-

A ponit argumenti vim.d.&,ſi forte aliquis diceret quod id, quod cauſam non ha-
bet:aut illud non habere eſt de ſe,aut ex cauſa. Reſpondet, dicimus quod hęc
ſunt verba abſurda:quaſi dicat,non concludentia ad propoſitum. Similiter, ſi
aliquis diceret ꝙ neceſſe eſſe non euadet,quin ſit neceſſarium, aut ex cauſa,eſt
falſum:immo neceſſe eſſe procedit a propria natura communi Petro, & Gulier-
mo:& ideo, ſi primo modo intelligitur, non debet humanitas reperiri in alio.
Debes ſcire quod Auer. vult, quod neceſſe eſſe poteſt capi duobus modis. vno Duplex neceſſe eſſe.
modo,pro ipſa natura communi neceſſe eſſe,quę in ſe nihil aliud eſt niſi natura
carens cauſa:& ſic nō habet cauſam,& ſic quęrere an habeat cauſam, an non,
Auerroes cum Alga.acceptat illam diuiſionem eſſe abſurdam. Secundo modo
poteſt accipi natura illa,prout coniungitur pluribus, & componitur pluribus,
eo modo,quo humanitas poteſt dupliciter capi:vno modo in ſe,et ſic non habet
cauſam:alio modo,vt componitur Sorti,& Platoni:& ſic,licet ipſa non habeat
cauſam,compoſitum tamen ex humanitate & differentia vltima contrahente
illam ad fortem,habet cauſam.& ſic neceſſe eſſe habere cauſam non eſt abſur-
dum.& hoc apponit.d.Si ſecundo modo, tunc ſine dubio componitur ex dua-
bus naturis,videlicet vniuerſali & particulari,& per hoc vult minorem: dein-
de accipit maiorem.d.ſed cōpoſitum eſt cauſatum:ergo neceſſe eſſe habet cau-
ſam:quod eſt falſum tam in ſe,quam vt alteri appropriatur:quod declarat. d.&
B neceſſe eſſe non habet cauſam, ergo neceſſe eſt vnū. & ideo concludit. d.patet
ergo,quod qñ dicta via hoc modo ordinabitur,tunc erunt verba Auic.vera.po-
teſt ergo ſic argui.omne cōpoſitum vel in ſe,vel alteri habet cauſam.ſed primū
neceſſe eſſe nec in ſe,nec alteri non habet cauſam:ergo nec in ſe, nec alteri eſt
compoſitum,& per conſequens non eſt vniuerſale,& ſic eſt vnum ſimpliciter.
(Rurſus id,quod.)vult nunc reprobare aliud dictum Alga.d.rurſus id, quod di-
xit Alga.ſcilicet quod pura priuatio non habet cauſam,neque de ea dici debet,
quod eſt ex ſe,aut cauſa,verba erronea ſunt:quod probat, aliquid enim poteſt
negari de aliquo,aut ab aliqua ſimplici re,id eſt,per carentiam cauſę tantum,
vt debet hic intelligi, quando dixit de,id eſt, per id verbum de ſe, aut poteſt
negari ex aliqua denominatione,id eſt,natura propria,id eſt,addita in eo, ſicut
debet hic intelligi in qualibet cauſa.Debes ſcire,ꝙ aliquid competit alicui per Nota.
negationem,vt cœlo eſſe ſempiternum, per priuationem cauſarum corruptio-
nis:& hoc modo negatiue:& ſic non habet cauſam aliqua negatio:competit ali
cui propter aliquid poſitiuum. Verbi gratia,homini per rationale ineſt hęc ne
gatio inrudibile:modo hoc habet cauſam poſitiuam,ergo patet quod aliqua ne-
gatio poteſt habere cauſam,& aliqua non:& ſic dictum Alga.falſum eſt. Dein-
de apponit vltimum peccatū.d.ſed id,quod dixit,quod hoc nō verificatur,niſi
C de denominationibus,quę prędicantur modo affirmationis maximę. Dicendū
ꝙ verificatur de eis,quę ponuntur modo negationis,vt nunc tactum eſt.

ALGAZEL.

AIt Alga. Secunda vero via eorum eſt,cum dicunt,ſi ponimus duo neceſſaria in eſſe aut erunt ſimilia omnimode, aut diuerſa. Si ſimilia omnimode,non intelligitur numeratio,& ſecundatio.nam nigredines ſunt duæ,cum fuerint in duobus ſubiectis, aut eodem ſubiecto,ſed in duobus temporibus,cum nigredo, & motus in eodem ſubiecto,& eodem tēpore ſunt duæ propter diuerſitatem ſubſtantiarum earum.cum vero non differant ambæ ſubſtantiæ, vt ſunt nigredines, cū vnitate temporis, & loci non intelligitur numeratio. Si autem eſt poſsibile dicere in eodem tempore, & eodem ſubiecto duas nigredines, tunc poſsibile eſt dicere in vnoquoque indiuiduo

ꝙ ſunt duo indiuidua, & tamen non diſcernitur inter ea alietas. Et, D
cum falſa ſit aſsimilatio omnimode, & non poteſt fieri abſq; alietate,
& non erit in tempore nec in loco, non remanet niſi diuerſitas in ſub-
ſtantia. & quotienſcunque diuerſificantur in aliquo, aut communicāt
in aliquo, aut nō communicant in aliquo. ſi non communicant in ali
quo, eſt falſum, qm̄ ſequitur ꝙ non communicent in eſſe, nec neceſsita
te in eſſe, nec in eo, ꝙ vnumquodque exiſtit in ſe, non in ſubiecto. cū
vero communicant in aliquo, & diuerſificantur in alio, erit id, ex quo
prouenit communicatio, aliud ab eo, ex quo prouenit diuerſitas. &
erit compoſitio, & diuiſio in ſermone. Attamen neceſſarium in eſſe,
non eſt in eo compoſitio, nec diuiſio. &, ſicut non diuiditur in quanti-
tate, ſic non diuiditur in ſermone declarante, cum non componatur
ſubſtantia eius ex rebus, quarū connumerationem indicat ſermo de-
clarans. ſicut eſt ſignificatio animalis, & rationalis de eo, quo conſti-
tuitur quiditas hominis, quæ eſt animal rationale: & ſignificatio di-
ctionis animal de homine alia eſt à ſignificatione dictionis rationale: E
& erit homo compoſitus ex partibus ordinatis in definitione cū ſer-
mone ſignificante illas partes: & erit nomen hominis aggregatio ea-
rum. & hoc non imaginatur, & aliter non pōt imaginari alietas. Re-
ſponſio autem eſt, conceditur ꝙ nōn poteſt imaginari ſecundario, niſi
cum diuerſitate in re: & ſimilis omnimode non imaginatur diuerſitas
eorum. ſed dictū veſtrū, ꝙ hæc ſpecies cōpoſitionis eſt falſa in primo
principio, eſt induſtria abſoluta. & quæro quæ eſt demonſtratio in
hoc. nō aūt deputabimus hāc diſputationē ſeparatim. nam ex ſermo-
ne eorū famoſo eſt ꝙ primum principium non diuiditur in ſermone
declarante, ſicut non diuiditur quantitate. & ſuper hoc ædificatur con
ſtitutio vnitatis Dei glo. apud eos.

Diuiditur hoc capitulum, qm̄ primo Auer. adduxit verba Alga. vbi ponitur
via philoſophorum, ſecundo ibi, (Sed ad hoc reſponden.) ſoluit viam philoſo-
phorū. Pro intellectu primę partis, debes ſcire quod via iſta exponitur hypothe
tice: ſi neceſſe eſſe multiplicatur, eſt ibi compoſitio: ſed in neceſſe eſſe non eſt cō F
poſitio: ergo non multiplicatur: primo ergo probat maiorem, ſecundo ibi, (Sed
neceſſe eſſe.) Accipit minorem. tertia ibi, (Et id, quod non.) Confirmat quod di
xit, vnde dicit, ait Alga. ſecunda vero prædictarū viarū hæc eſt. ſi poneremus
duo neceſſe eſſe, aut eſſent ſimiles omnino, id eſt, omnibus modis, aut differrent:
ſi eſſent totaliter ſimiles, tūc nulla eſſet ibi numeratio, neque binitas, id eſt, dua-
litas: quod probat exēplo. d. duæ nanque nigredines dicuntur, quando ſunt in
duobus ſubiectis, vel in vno & eodem, ſed in duobus tēporibus diuerſis: & ex-
ponit hoc d. nigredo. n. & motus in vno ſubiecto, & eodem tēpore ſunt duo, quia
in ſubſtantia differunt: ſed, quando in ſubſtantia non differunt cum vnitate tem-
poris, & loci, id eſt, nec in ſubſtantia, nec in loco, nec in tempore, nec in ſubie-
cto: tunc, ſine dubio nulla eſt numeratio. Vult ergo dicere quod duo indiuidua
non differentia in ſubſtantia, id eſt, eiuſdem ſpeciei, nec differentia loco, nec tē-
pore, nec ſubiecto, omnino ſunt vnum. Et hoc probat per impoſsibile. d. & ſi
eſſet poſsibile dicere quod in vno tempore, & vno ſubiecto eſſent duæ nigredi-
nes, tunc poſsibile eſſet de quolibet indiuiduo, id eſt, nullam haberemus via ad
improbandum vnū indiuiduum eſſe duo: licet, ibi numeratio non cognoſcatur:
& dicerem te eſſe duos homines, licet ego non cognoſcam dualitatem: concluſio
patet. Ideo concludit aliud membrū, d. & poſtquā nulla eſt ibi ſimilitudo: opor-

A tet igitur quod differāt, ſed non differunt in tēpore, neq; in loco oportet ergo qđ differant in aliquo: & ſi ſic, non euadetur, quin cōmunicent in aliqua re, aut nō. Quod non cōmunicent, falſum eſt, quia ſequitur ex hoc, quod ipſi nō cōicent in eſſe, neque in neceſſe eſſe, ideo cōcludit quod oportet vt cōicent in aliquo, & in aliquo differant: & ſi ſic, oportet ergo quod id, in quo cōicant, differat ab eo, in quo differūt.i.quod in alio cōueniant, & in alio differant: & tunc concludit maiorem.d.ergo eſt ibi neceſſaria compoſitio, & diuiſio intellectualis. (Sed neceſſe.) Nunc accipit minorē.d.ſed neceſſe eſſe non componitur: tacet concluſionem d.ergo neceſſe eſſe non poteſt multiplicari. (Et id, quod.) Poteſt dici quod hic confirmat prædicta, ſic: illud, quod non definitur, non cōponitur: ſed neceſſe eſſe non definitur, ergo, &c. vel poteſt dici quod infert corpore ipſum nō definiri, et eſt plus conſona textui. ait ergo, & id, quod non diuiditur in quātitate.i.in multas partes, non diuiditur in dicto exponēte.i.non habet definitionē, quæ eſt dictū exponēs id, quod continet definitū. Probat quod dixit, eius, ſcilicet, neceſſe eſſe ſubſtantia non componitur ex rebus, quæ ſignificari poſſunt ex dicto exponente.i.definitione quæ ſunt numerales, ideſt multæ, ſicut animal rationale ſignificat illud, de quo humana quiditas conſtituitur. (Et non eſt.) probat quod dixit: & non eſt dubium ꝙ id, quod ſignificat animal, differat ab illo, quod ſignificat rationale: ideo concludit ergo homo cōponitur ex partibus ordinatis in diſtin- B ctione ex dictis illas partes ſignificantibus: & iſtud nomen homo illud aggregatum repreſentat: & alio modo ſimilitudo.ſ.inter illa duo neceſſe eſſe nō eſt imaginandum, niſi modo dicto.ſ.quod differant, & conueniant, vt dixi. Et ſic patet, primo via philoſophorum. & ſecundo, qualiter ipſum neceſſe eſſe eſt ſimplex: & ideo, non difficile videtur quod hæc ſit confirmatio argumenti philoſophorum. (Sed ad hoc.) Nunc Alga. reſpondet huic viæ, & dicit, ſed ad hoc reſpondendum eſt, quod nos debemus concedere quod binitas.i.dualitas non eſt imaginanda, niſi cum differentia in aliqua re, & ſup. conuenientia in aliqua: & etiā debemus concedere quod illi, qui ſunt omnino ſimiles, non eſt imaginandum quod differant: & ſic concedo in Deo eſſe compoſitionem, ex quo conueniunt, & quo differunt: & ſtatim dixit, vbi ſtat punctus.d.ſed id, quod dixiſtis, videlicet, quod prędicta ſpecies compoſitionis falſum quid eſt in primo principio. verba ſunt nuda ab omni demōſtratione.i.ſunt verba, & nō rationes: immo illud, videlicet, an in Deo ſit comparatio, pertinet quod ſit quęſtio per ſe. Et apponit illud, quod philoſophi ponunt.d.opinio.n.philoſophorū cōis eſt, quod primum principium non diuiditur.ſ.in definitione, ſicut realiter non diuiditur. Et ſup. ſed hæc eſt quęſtio, quoniam multi concedunt compoſitionem in Deo, vt dicā in ſolu. dubii huius. Vult ergo Alga, quod hæc via ducit ad hoc incōueniens.ſ. G quod in Deo ſit compoſitio, & vult quod iſtud inconueniens, licet ſit inconueniens.ſ.tamen via philoſophorum, non oſtendit iſtud eſſe inconueniēs, niſi per illud.ſ.quia Deus non eſt definibilis: ſed illud eſt quæſtio: &, ſic ad probationē dubij adducunt, vel magis dubium, vel ęqualiter dubium: quare via illa non fuit demonſtratiua, ſed topica.

AVEROES.

AIt Auer. Alga. nō cōſyderauit inuolutionē, quę eſt in hac via ſecunda. & incœpit loqui cū eis cū poſſibilitate plurificationis in definitione neceſſarii in eſſe, quod ammouerūt ab eo, & voluit ponere id diſputationē ſeparatim. quoniā Loquentes ſectę Aſſariæ admittunt in primo principio pluralitatem, cū poſuerint id ſubſtantiam cum attributo. Inuolutio autem, quæ eſt in hac via ſecunda, eſt qm̄ diſtincta iā diſtinguuntur in ſubſtantiis ſuis, abſque eo, ꝙ communicent in re, niſi dictione tm̄. & hoc quidem, cum non communicēt in genere omnino, neq; propinquo, neq; remoto, vt eſt nomē cor-

poris apud Philoſophos,quod dicitur de corpore cœleſti, & corpore D corruptibili:&,ſicut nomen intellectus,quod dicitur de intellectu humano,& intelligentiis ſeparatis:& ſicut nomen entis,quod dicitur de rebus generabilibus & corruptibilibus, ac æternis.nã tales dictiones veriſimilius eſt vt ingrediantur in nomina æquiuoca, quã vt ſint in nominibus vniuocis: ergo non eſt neceſſe in entibus diuerſis vt ſint compoſita.Et,qm̃ diminutus fuit Alga.in reſpondendo eis hac via,in hoc ſermone eorũ incœpit primo adaptare opinionem eorum præcipue, & deinde conatur contradicere eis.

Nunc vult reprobare Alga.in eo,quod dixit extra propoſitum, ſecundo ibi, (Sed error.) vult ponere verum defectum huius viæ: dicit ergo in prima, dicimus nos ꝙ Alga.non eſtimauit errorem huius viæ ſecundæ.ſ.non putauit illud inconueniens eſſe inconueniens.i.ꝙ in Deo ſit compoſitio non putauit impoſſibile:& ideo cœpit loqui cum philoſophis in vna obſcura materia, quam explicat dicens, videlicet,quod ſit poſsibile ipſi neceſſe eſſe attribuere pluralitatẽ definitionis.Hoc enim Alga. conceſsit,quod philoſophi totaliter negant. & videtur ei quod ſit diſputatio per ſe.quoniam,infra declarabitur vtrum Deus ſit B definibilis:quoniam,infra dicetur,vtrum Deus ſit in genere:vnde, ſi Deus non eſt in genere,habetur quod Deus non poteſt definiri.Debes ſcire,quod quæſtio an in Deo ſit definitio,eſt quæſtio,an Deus ſit compoſitus ex genere & differentia:&,quia iſtud tractabitur infra,ideo Alga.male aggreſſus eſt hanc quæſtionem.(Quædam enim ſecta.) ſecundo hanc quæſtionem eſſe per ſe oſtendit per alium modum.d.quædam enim ſecta loquentium.i.theologorum, quæ haſſaria nuncupatur,attribuunt pluralitatem primo principio,prout ponunt ſubſtãtiam cum denominationibus:& forte iſta ſecta eſt chriſtianorum,qui ponunt in Deo pluralitatem perſonarum,ſicut infra dicetur:& hæc eſt quæſtio infra tractanda:ergo male Alga.aggreſſus eſt hãc quæſtionem propter duo:primo, quia ſi exponitur de pluralitate definitionis,infra diſputatione ſeptima. Si vero per compoſitionem intelligitur pluralitas perſonarum,adhuc eſt quæſtio per ſe:ergo quomodocunque, Alga.male aggreſſus eſt hanc quæſtionem.(Sed error huius.) Vult modo ponere errorem huius viæ. Et debes ſcire, quod poſſunt aliqua intelligi differre dupliciter.primo.ſ.inquantum ſunt primo diuerſa, quę in nullo reali vniuoco conueniunt:& quædam, quæ differunt differentia, quæ in aliquo conueniunt,& in aliquo differunt & hæc proprie ſunt in prędicamento. Poteſt ergo reſponderi ad formam argumenti, quod dantur plura neceſſe eſſe, F quæ differunt primo modo,& non conueniunt in aliquo vniuoco reali,licet ſic in ęquiuoco:& ſic ratio illa non concludet illa componi ex vniuerſali & particulari. dicit ergo,ſed error huius vię hic eſt.illa enim,quę differunt adinuicẽ, differunt in eorum ſubiectis.i.ſe totis ſubiectiue,& non cõueniunt in aliquo niſi in dictis tantum.i.in nomine:& hoc eſt,quando non conueniunt in genere neque propinquo, neque remoto: quod declarat exemplo. d. vt nomen corporis apud philoſophos,quod prædicatur de corpore ſupercœleſti,& de corpore corruptibili.Deinde ponit ſecundum exẽplũ.d.vt nomen intellectus, quod dicitur ſuper intellectum humanum,& ſuper intelligentias ſeparatas, & nomen entis, quod dicitur de rebus corruptibilibus,& eternalibus. Tandẽ,ſup. dicimus talia Vocabula rationabilius debere ingredi nomina ęquiuoca,& nõ vniuoca.& tũc concludit reſponſionem.d.ergo non ſequitur quod entia, ſcilicet ipſa neceſſe eſſe,adinuicem differentia componantur. quoniam non erunt differentia, ſed primo diuerſa.poſt ordinat capitulum Alga. & ſermo eius patet. Sed, circa hoc capitulum,ſunt duæ quęſtiones:prima,quia hęc ſecunda via philoſophorũ ducit ad illud met inconueniens,ad quod ducit prima,vt viſum eſt: prima.n.duxit ad hoc,qd̃ tunc neceſſe eſt cõpoſitum:& hoc idem ſecũda: ergo nõ differũt: cur ergo Alg.dixit hãc viã eſſe ſcd̃am. Secunda quęſtio,qm̃ videtur quod ta-

A tio ſit efficax, quod poteſt declarari proceſſu Ariſto. in primo cœli. tex. comme. 90. & 12. Metaphyſi. tex. commen. 49. ſic. vbi ſunt plura neceſſe eſſe: vel iſta ſunt æqualis perfectionis, vel inæqualis, vel in perfectione ſunt ſimpliciter æquiuoca: non po eſt fingi tertium: quoniam, ſi ſunt ſimpliciter æquiuoca, ergo neutrum illorum erit altero perfectius immo quodlibet erit imperfectum; quoniam cuilibet deficiet perfectio alterius: ergo oportet, ut omnino ſint æqualis perfectionis, & vnius, & eiuſdem bonitatis, & ſimpliciter perfecti æquali perfectione: & hoc ſupponit via philoſophorum, & tunc recte arguit quod quodlibet illorum eſſet compoſitum, vt dictum eſt, & generabile, &c. Ad has poteſt dici. Ad primam dicendum, quod licet ad idem ducant, nõ tamen eodem modo. habet enim prima via pro inconuenienti, quod primum neceſſe eſſe ſit compoſitum: quia tunc haberet cauſam. ſecunda via habet pro inconuenienti idem per alium modum, ſcilicet quia tunc in Deo eſſet compoſitio difformis: & ſic apparet diuerſitas vtriuſq; viæ. Ad ſecundam dicendum, quod illa demonſtratio illo modo formata eſt virtus demonſtrationis Ariſt, attamen Auer. reprobat illam, quantum ad hoc tantum, ſcilicet, quod ſi eſſent plura neceſſe eſſe differentia, ergo eſſent compoſita. hoc enim vult Auerro. non valere, vt eſt data multiplex inſtantia, vt dixit.

Solutio ad primam.

Ad ſecūdā.

B

ALGAZEL.

AIt Alga. recitans opiniones Philoſophorum. Sed exiſtimauerunt quòd vnitas non perficitur, niſi affirmatione vnitatis ſubſtantiæ Dei glo. omnimode. affirmatio autem vnitatis eſt ablatio pluralitatis omnimode. Attamen pluralitas intelligitur in ſubſtantiis quinque modis. Primus quidem eſt diuidi in actu, aut cogitatione. vnde non erit corpus vnum vnũ ſimpliciter. nam eſt vnũ continuatione vniuerſali, recipiente negationem quòd ſit diuiſibile cogitatione in quantitate. quod eſt falſum in primo principio. Secundus, quòd diuidatur res in intellectu ad duas res diuerſas, non quantitatiue, vt diuiditur corpus in materiam, & formam. nã vnumquodq; eorum, licet non imaginetur quòd poſsit conſtitui ex ſe abſque alio, ſunt tamen duo diuerſa definitione, & veritate, & prouenit ex ambo-

C bus vnum, & eſt corpus. & hoc etiam remouetur ab ipſo Deo glo. nam impoſsibile eſt vt ſit Deus glo. forma in corpore, nec materia, nec ambæ ſimul. Quòd autem non ambæ, hoc eſt duabus cauſis. quarum vna eſt, quoniam eſſet diuiſibilis quantitate apud ſeparationem actu, aut cogitatione. ſecunda vero, quia eſſet diuiſibilis in re ad formam, & materiam: & non erit materia, quoniam indigeret forma. neceſſarium autem in eſſe eſt ſibi ſufficiens omnimode, & impoſsibile eſt vt copuletur eſſe eius cum aliqua conditione alia ab eo, nec erit forma indigens quidem materia. Tertius autem, pluralitas attributorum conſyderatione ſcientiæ potentiæ, & voluntatis. nam hæc attributa, ſi eſſent neceſſaria in eſſe, tunc eſſet neceſſarium in eſſe, commune inter ſubſtantiam, & hæc attributa, & cauſaret pluralitatem neceſſario in eſſe, & auferetur vnitas. Quartus autem, pluralitas intellectualis, proueniens ex compoſitione generis, & ſpeciei. nam in nigredine eſt nigredo, & color: & nigredo eſt aliud quam coloreitas in

intellectu:ſed coloreitas eſt genus, & nigredo differentia:ergo eſt compoſitum ex genere & differentia, & animalitas eſt præter humanitatem in intellectu. nam homo eſt animal rationale, & animal eſt genus, & rationale eſt differentia, & eſt compoſitus ex genere, & differentia. & hæc ſpecies pluralitatis exiſtimauerunt etiam quòd remouetur a primo principio. Quintus vero, pluralitas, quæ ſequitur ex parte quiditatis, & ex parte eſſe illius quiditatis. nam homo habet quiditatem ante eſſe, & eſſe ſuperuenit ei, & refertur ei. & ſic triangulus habet quiditatem, & eſt ꝙ ſit figura, quam circundant tria latera. & eſſe non eſt pars quiditatis, & eſſe non eſt pars ſubſtantiæ huius quiditatis, eam conſtituens. vnde poteſt intellectus percipere quiditatem hominis, & quiditatem trianguli: & tamen non ſcit an habeant eſſe in rerum natura, vel ne. &, ſi eſſe conſtitueret quiditatem, non imaginaretur conſtitutio quiditatis in intellectu ante eſſe eius. Igitur eſſe refertur quiditati, ſiue ſit copulatum ei, ita ꝙ non erit hęc quiditas, niſi ſit exiſtens, vt cœlum, ſiue eueniens, poſtquā non fuerat, vt eſt quiditas hominis de Socrate, & Platone, et quiditas accidentium, et formarum innouatarum in Socrate. et exiſtimauerunt ꝙ hęc pluralitas etiā oportet ut auferatur a primo, et dixerunt ꝙ non habet quiditatem, cui eſſe referatur, ſed eſſe, quod oportet vt ſit ei, eſt vt eſt quiditas alteri. Igitur eſſe neceſſarium quiditas eius, et eſſentia eius, et natura eius et verificatio eius: vt homo, et arbor, et cœlum eſt quiditas: nam, ſi conſtitueretur ei quiditas, eſſet eſſe neceſſarium copulatum illi quiditati, et non conſtituens eam: copulatum autem eſt ſequens, et cauſatum: ergo eſſe neceſſarium eſt cauſatum, et contradicit ei ꝙ ſit neceſſarium.

D

E

Vult Alga. auctoritatibus philoſophorum declarare, quot ſpecies vnitatis amouentur ab ipſo primo principio. Et primo proponit modum, quomodo poteſt in Deo reperiri ſumma vnitas: dicit ergo, Ait Algazel, narrans philoſophorum auctoritates talibus verbis: vnitas non perficitur, id eſt, non eſt ſumme perfecta niſi in eo, quod ipſi Deo glorioſo attribuatur vnitas omnimoda, id eſt, ſimpliciter. hoc nequit obtineri, id eſt, & Deo non poteſt attribui, niſi auferendo de eo totaliter pluralitatem. Debes ſcire, vt dicetur, quod quinque modis eſt multitudo. Vno modo quantitatiua, ſcilicet, quæ eſt diuiſio in partes quantitatiuas eiuſdē rationis. Secundo modo eſſentialis, qualis eſt in compoſito ex materia & forma, Tertio modo eſt multitudo perfectionum accidentaliter inexiſtentium alicui, quę apud catholicos vocatur multitudo attributorū vni eſſentiæ ſimplici inhęrens. Quarto modo eſt multitudo, quę eſt compoſitio ex genere & differentia. Quinto modo eſt multitudo, quę eſt compoſitio ex quiditate & eſſe. Quia igitur vnitas eſt priuatio multitudinis, & nihil poſitiuum relinquit in ſubiecto, cuius ponitur vnitas, ideo quinque modis poteſt eſſe iſta priuatio, ſcilicet, diuiſionis in partes quantitatiuas, id eſt, numerales. priuatio diuiſionis in partes eſſentiales, priuatio diuiſionis in partes perfectionales, priuatio diuiſionis in partes rationis, ſcilicet, generis & differentię, priuatio diuiſionis in quiditatem & modū. Vnitas ergo ſumma eſt amplectens priuationem quinque modorum multitudinis, & per conſequens Deo nihil poſitiuum reliquit: vnde, ſicut æternitas & neceſſitas inſunt alicui per priuationem cauſarum facientium corruptibilitatem & contingentiam, ſic vnitas, quæ eſt priuatio illa, ineſt Deo per priuationem cauſarum facientium illas ſpecies multitudinis, & ſicut æternitas & neceſſitas

F

Sicut quinq; modis multitudo, ita quinq; modis priuatio illius.

Quid ſit vnitas.

A nihil addunt naturę, cuius ſunt vltra naturam: ſic vnitas nihil addit ipſi Deo,
cuius eſt:& hoc vult dicere Auerroes quod ſumma vnitas non poteſt Deo attri
bui, niſi auferendo de eo totaliter pluralitatem, id eſt, omnem ſpeciem multitudi
nis. (Et ideo ſupponendum eſt.) Cum narrauit modum, quomodo Deo poteſt re
periri ſumma vnitas, nunc docet exequi illum modum, & ait, & ideo ſupponen
dum eſt hic, quod pluralitas reperitur in ſubiectis, id eſt, in rebus quinque mo-
dis. (Primus quorum.) Exequitur illos, & quorum primum ſup. eſt ex diuiſio-
ne actuali ſeu intellectuali, ſcilicet, in partes quantitatiuas eiuſdem rationis: &
hoc exemplo declarat. d. & hoc modo dicitur, quod corpus non eſt vnum abſo-
lute, licet ſit vnum in communitate vniuerſali, cuius rationem. d. ſemper enim ra
tione ſuę quantitatis reperitur, ſiue recipit in potentia diuiſionem ad infinitum:
& tunc recolligit. d. & talis pluralitas impoſsibilis eſt, vt attribuatur Deo bene
dicto. Debes ſcire, vt accipitur. 5. Meta. quod quantum dicitur, quod eſt diuiſi
bile in ea, quæ inſunt, quorum vtrunq;, aut ſingulum vnum aliquid, & hoc ali- quid ſit. Quantum quid ſit.
quid natum eſt eſſe: vbi Auer. com. 18. voluit, ꝙ propoſitio hęc habere poteſt
duos ſenſus. attamen oēs conſiſtunt ꝙ quantum, qñ diuiditur, diuiditur in plura
numero, & per conſequēs in indiuidua, quorū quodlibet eſt vnū, & hoc aliquid:
& ſic patet qualiter pōt intelligi dictum præſens: intendit. n. ꝙ corpus eſt vnum
ſecundum rationem vniuerſalem, tamen merito quantitatis plurificatur ad plu
B ra numero: & quia Deo non competit magnitudo quantitatiua, ideo ipſe vnus
eſt numero & non plures. (Secundus vero ꝙ diuidatur.) Hic ponitur ſecundus
modus, &. d. ſecundus vero modus eſt, ꝙ diuidatur res in intellectu ad duas diui-
ſas res extra animam non modo quantitatis immo ſunt duæ naturæ, vt materia
& forma. Licet enim quælibet harum duarum naturarum nequeat per ſe ſu-
ſtentari realiter ſine alia, neq; in intellectu: & forte litera eſt corrupta, & iſtud
verbum. (Neque in intellectu.) ſuperfluit, & vult dicere quod licet realiter ma
teria non poſsit eſſe ſine forma, tamen ſunt duæ res realiter diuerſæ: & ſi litera
non ſit corrupta, lege eam ſic: licet enim quælibet harum duarum naturarum
nequeat per ſe ſuſtētari realiter, neque in intellectu, ſup. vera intellectione: nihi
lominus duæ ſunt res adinuicem differentes in definitione, & veritate, & ex
ipſarum compactu reſultat corpus vnum: & ſtatim applicat hoc ad propoſitum,
dicens, et dicimus quod hæc pluralitas eſt auferenda de Deo glorioſo, videlicet,
quia Deus non eſt forma in corpore, neque compactum, id eſt, compoſitum ipſo-
rum: quod autem non ſit forma in corpore, manifeſte patet ex concluſionibus
Ariſt. 8. Phyſi. tex. com. vlti. & quod non ſit compactum ex illis, probatur dua-
bus de cauſis: quarum vna eſt, quia eſſet diuiſibilis in quantitate in actu, & intel
lectu: conſequentiam non probat, quoniam manifeſta eſt per ſe. ſecunda cauſa
C eſt, quia eſſet diuiſibilis in naturas diuerſas, quarum vna eſt materia, & reliqua
forma: his igitur duabus de cauſis in Deo non eſt compoſitio ex materia & for-
ma. (Tertius prædictorum.) Ponit tertium modum, & ait, tertius prædictorum
eſt pluralitas denominationum, i. accidentiū, & eſt ēt auferenda ab ipſo Deo, vt
ſapientia, voluntas, & his ſimilia. (Si enim.) Aſsignat cauſam huius. ſi. n. deno-
minationes, id eſt, iſta talia, prout ſunt accidētia, fuerint in neceſſe eſſe, ergo eſſet
communicatio inter ſubſtantiam, & has denominationes, & tunc ex hoc ſequi-
tur eſſe pluralitatem in neceſſe eſſe, ergo remouetur ab eo vnitas. Et hæc litera
eſt multum difficilis, & vtinam haberem ante me aliquem expoſitorē, qui mihi
hunc locū declaraſſet: vult ergo dicere, quod vbi in Deo eſſent huiuſmodi attri-
buta denominantia eſſentiam, i. inquantum accidentia: qm̄ nihil denominat, niſi
accidens, quod extra eſſentiā ponitur ſubiecti, tunc eſſet cōmunicatio. forte inte
dit receptiua cōmunicatio inter ſubſtantiam, i. eſſentiā primi, & illas denomina-
tiones: & forte per cōmunicationē intelligit cōpoſitiones: qm̄, vbi attributa ipſi
eſſent accidentia, tunc ex eſſentia, & illis fieret vnum compoſitum, ergo eſſet ibi
communicatio, id eſt, compoſitio communicatiua. Vel forte intendit ꝙ ibi eſſet
communicatio, ſ. perſectionis: quoniam, tunc eſſentia eſſet imperfecta, & ſibi ab
illis attributis eſſet communicatio perfectionis, & eſt melius: ſed, quomodo in-
telligat in rei veritate difficile eſt: hic, n, liber eſt multū difficilis, tum ex ver-

borum translatione barbarica, tum ex rei natura, tum quia nullos inueni ante me exponentes ipſum: & ideo, o fratres mei, & ſcholares ſapientes conſidereris laborem meum: &, ſi non exponam vobis, vt eſt rei veritas, ſaltem vobis cõmunicabitur occaſio inueniendi veritatem. Et debes ſcire, quod ſapientes nõ negant attributa in Deo, quoniam Auerroes.commen.39.12. Meta. ponit illa, ſed negant illa eſſe denominationes, id eſt, accidentia addita eſſentiæ tanquam formæ denominantes: quoniam, vbi ſic eſſe, ſequitur inconueniens nunc, nunc adductum. (quartus eſt pluralitas.) Hic ponitur quartus modus, & ait, quartus eſt pluralitas intellectualis ſequens compoſitionem generis cum ſpecie, id eſt, differentia ſpecifica. ſi litera non eſt corrupta, vel forte litera eſt ſic. (Sequens compoſitionem generis cum differentia in ſpecie.) Quod exponit.d. vt eſt iſta ſpecies nigredo: in nigro enim continetur nigredo, id eſt, differentia vltima nigredinis cum colore, quæ ſine dubio differunt in intellectu: eſt ergo quintus modus compoſitionis, ſcilicet, ex genere & differentia, & vocatur definitio, & hoc dicens, differentia enim cum genere differt: vt homo, in quo continetur animalitas cum humanitate, id eſt, differentia vltima hominis, quæ ſine dubio differunt in intellectu: & hęc eſt compoſitio rerum videlicet, ex genere & differentia, quę vocatur definitio. (quintus vero.) Apponit quintum, dicens, quintus vero prædictorum eſt pluralitas ſequens copulationem quiditatis cum eſſe: vt, homo nanq; quiditatem habet ante eſſe, ſimiliter triangulus habet quiditatem, ſcilicet, quę eſt figura contenta tribus lateribus, & eius eſſe non eſt ſubſtantia ipſius quiditatis. Infert vnum correlarium, dicens, & ideo ſup. quia quiditas & eſſe differunt, poteſt intellectu comprehendi quiditas hominis, vel trianguli, & adhuc ignorare vtrum habeat eſſe reale, aut non. Vel forte quod Algazel per hoc dat cauſam, quare quiditas & eſſe differunt, quæ.3.de anima aſsignatur, textu.commento.20. ſcilicet, quia quiditas poteſt apprehendi ſine eſſe, vt dicam in ſolutione dubij: & tunc litera legatur: & ideo ſup. eſt illud, quia quiditas & eſſe poſſunt comprehendi ſeparatim. (Et ſi.) Dat ſecundam rationem ad idem per impoſsibile, & ait, & ſi eſſe conſtitueret quiditatem, nulla quiditas comprehenditur ab intellectu, antequam haberet eſſe: & ſi ſic, ergo eſſe eſt quid relatum ad quiditatem, id eſt, neceſſario vnitum, adeo quod non poteſt poni quiditas ſine eſſe, nec econtra. (Licet fuerit illa quiditas ſemper in eſſe, vt ſunt corpora cœleſtia.) Sic reperitur litera, & forte eſt error tranſlatoris, & debet ſic ſtare: ergo aut erit illa quiditas ſemper in eſſe, vt ſunt corpora cœleſtia, in quibus quiditas eſt ſemper cum eſſe, aut eſſe accidet quiditatibus, aut indiuiduis animalium, id eſt, ſubſtantię, vel indiuiduis accidentibus corporum, id eſt, accidentis: ſed, cum primum membrum ſit falſum, relinquitur quod eſſe accidat quiditati, & indiuiduis quiditatis, qua componitur ex quiditate & eſſe, vt dicam, vel accidit formis aduenientibus compoſitis: & forte litera ſtat bene, & erit ſenſus: & ſi illa quiditas ſit ſemper eſſe coniuncta, eo modo, quo cœlum eſt ſemper cum eſſe, licet in parte differat, aut eſſe accidet quiditatibus, aut reliquis: & ſic poteſt litera accommodari. (Et dicimus.) Applicat tunc hoc, dicens, & dicimus etiam, quod hæc pluralitas de actuali eſſe debet remoueri a primo principio, & ideo concludit quod eſſe eius non eſt additum ſuę quiditati, immo ſuum eſſe neceſſarium ſimile eſt quiditati alterius, id eſt, eſt ita abſtractum, ſicut quiditas cuiuſcunque abſtracti: ergo eſſe neceſſe eſſe, id eſt eſſe Dei idem eſt, quod ſua quiditas & vnitas ipſius: ſi enim ſuę quiditati eſſe attribueremus, oporteret eſſe ipſius neceſſarium, id eſt, quod eſt neceſſe eſſe ſequi illam quiditatem, & eſſe conſtituens eam, vt patet in alijs: & tunc apponit inconueniens, dicens, & quodlibet ſequens cauſatur, id eſt, omne additum alteri cauſatur, illi ergo eſſe ipſius entis neceſſarij cauſatur: quod eſt impoſsibile. Quibus viſis patet, qualiter priuatio illa, quæ eſt vnitas, quinque gradus priuationis amplectitur: ſicut & quinque ſunt gradus compoſitionis, & ſic vnitas Dei eſt perfectiſsima omnium: quoniam nihil eſt extra primum quin aliquem gradum compoſitionis habeat illorum quinque: & ſic apparet intentio philoſophorum adducta ab Algazele.

A

AVEROES.

AIt Auer. Hoc eſt id,quod recitauit Alga. ex ſermonibus Philoſophorum in auferendo pluralitatem ab vno ipſo:& poſtea incipiet adaptare id,in quo contradixerunt ſibi ipſis in hac re. & oportet nos conſyderare primo in his ſermonibus, quos dedicauit ipſis, & declarabimus gradum eorum in veritate, deinde ſpeculabimur in eo,quod accipit ipſe de cōtradictione eis, deinde ſpeculabimur in eo,quod contradicit eis in hac quæſtione. Prima autem ſpecierum diuiſionis,de qua dixit quòd eam auferunt Philoſophi a primo principio,eſt diuidi quātitatem cogitatione,aut eſſe. & eſt decretum apud omnes credentes primum principium non,eſſe corpus,tam apud eum, qui credit corpus compoſitum eſſe ex partibus non diuiſibilibus, quā apud eum,qui credit quòd non ſit compoſitum ex eis.& demonſtratio
B de hoc eſt demonſtratio quòd non ſit corpus: & poſtea loquemur de hac demonſtratione. Secunda autem ſpecies eſt diuidi qualitate, vt diuiditur corpus ad materiam,& formam.& hoc quidem opinione eius, qui tenet quòd corpora ſunt compoſita ex materia,& forma. & eſt opinio Philoſophorum. & non eſt hic locus verificationis vnius duarum opinionum.& hęc diuiſio aufertur a Primo ipſo, etiam apud omnem credentem quòd ipſum non ſit corpus. Auferri autem corporeitatem a Primo,ex eo quòd eſt neceſſarium in eſſe ex ſe, loquemur de eo notificatione gradus ſermonis facti in hoc perfecte. Et hoc, quod neceſſarium in eſſe ſufficit abſque alio, ideſt quòd non conſtituitur ex alio, corpus vero conſtituitur ex forma & materia, & vtraque non neceſſaria in eſſe, quoniam forma non eſt non indigens materia, & materia etiam non ſufficit niſi cum forma,in hoc eſt conſyderatio,nam corpus cœleſte non eſt compoſitum ex materia,& forma,ſed eſt apud eos ſimplex:
C & tamen exiſtimatur ꝙ ſit verum dicere de eo quòd ſit neceſſarium in eſſe ex ſe. & poſtea veniet hæc diſputatio. Nos autem non ſcimus aliquem Philoſophorum credere corpus cœleſte eſſe compoſitum ex materia,& forma, vt ſunt corpora compoſita,quæ ſunt ſub eo, niſi Auicennam tantum.& iam locuti ſumus de hac quæſtione in multis locis,& adhuc loquemur de ea in poſterum. Tertia autem declaratio,& eſt auferri pluralitatem attributorum a neceſſario in eſſe. quoniam iſta attributa,ſi eſſent neceſſaria in eſſe, & ſubſtantia neceſſaria in eſſe,tunc eſſet neceſſarium in eſſe plura vno ente.&,ſi ſunt cauſatā a ſubſtantia,neceſſe eſt vt non ſint neceſſaria in eſſe:& erit ex attributis neceſſarii in eſſe aliquod,quod non eſt neceſſarium in eſſe:aut erit hoc genus,includens id,quod eſt neceſſarium in eſſe, & non neceſſarium in eſſe.& hoc eſt impoſſibile, & falſum. Et eſt ꝑfecto declaratio propinqua veritati,cum conceditur quòd neceſſarium in eſſe ſignificat omnimode ens abſque materia. quoniam entia, quæ non ſunt in ma-

Auicēna ſolus vł temere corpora cœleſtia eē cōpoſita ex materia & forma.

teria,& ſunt permanentia in ſe,abſque eo quòd ſint corpora,impoſsibile eſt imaginari in eis attributa eſſentialia, quibus conſtituitur ſubſtantia, quanto magis vt imaginetur in eis eſſe attributa addita ſubſtantiæ,& ſunt attributa,quę appellantur accidentia. nam,cum,imaginatur ipſa auferri,non aufertur ſubſtantia aliter,quam attributa eſſentialia.quare verificantur attributa eſſentialia de re, cui attribuuntur ꝙ ſunt idem, & tamen non verificatur prædicatio attributorum non eſſentialium de eo, niſi nomine denominatiuo. nam non dicimus de homine ꝙ ſit ſcientia, vt dicimus de eo ꝙ ſit viuum, ſed dicimus de eo ꝙ eſt ſciens. Igitur eſſe talia attributa in eo, quod non eſt corpus, eſt falſum.quoniam natura eorum eſt natura extranea ab eo,cui attribuuntur. & ideo appellantur accidentia, & diſcernuntur,& diſtinguũtur ab eo,cui attribuuntur in anima,& extra animam. Si autem diceretur,Philoſophi tenent ꝙ in anima ſunt talia attributa:nam ipſi credunt ꝙ ipſa comprehendit,& vult,& mouet, & tamen ipſi credunt cũ hoc ꝙ non eſt corporea: Reſpondetur quòd ipſi non opinantur hæc attributa eſſe animæ addita ſubſtantiæ, ſed tenent quòd ſint attributa eſſentialia.& de natura attributorum eſſentialium eſt vt non plurificetur ex eis ſubiectum ſuſtinens ea in actu,ſed tantum plurificatur modo,quo plurificatur definitum ex partibus definitionis: nam eſt pluralitas intellectualis apud eos, non pluralitas in actu extra animam. Exemplum huius eſt ꝙ definitio hominis eſt animal rationale, & tamen rationabilitas, & animalitas, vnaqueq; earum non cognoſcitur ab alia in eo extra animam in actu:& tamen color, & figura plurificãtur in eo extra animam.& ideo ſequitur ei, qui concedit ꝙ anima non eſt de conditione eſſe eius materia, vt concedat quòd iam reperitur in entibus ſeparatis id,quod eſt vnum in actu,extra animam, & plura de finitione.Et hęc eſt opinio Chriſtianorum in trinitate. nam ipſi non tenent ea attributa,addita ſubſtantiæ, ſed ſunt apud eos plurificata de finitione,& ſunt plura in potentia,non autem in actu: & ideo dicunt quòd eſt trinus,& vnus,ideſt vnus in actu,& tres in potentia.& poſtea loquemur de inconuenientibus,& falſitatibus, quę ſequentur ei, qui ponit ꝙ primum principium ſit habens attributa, addita ſubſtantiæ. Pluralitas autem Quarta, & eſt pluralitas rei ex parte ſui generis,& differentiæ,eſt propinqua pluralitati, quæ eſt rei ex parte materiæ, & formæ eius. definitiones enim ſunt in compoſitis ex materia & forma, non autem in ſimplicibus. & nemo debet contradicere ablationi pluralitatis definitiuæ a primo principio. Pluralitas vero Quinta,& eſt numeratio quiditatis,& eſſe,eſt quoniam eſſe in rei veritate in entibus eſt quid intellectuale, & eſt eſſe rem extra animam, ſicut eſt in anima,& id,quod illud ſignificat,eſt ſynonymum veri: & eſt id,quod ſignificatur per copulam categoricam in propoſitionibus categoricis. Nam dictio eſt,dicitur dupliciter. Primo id, quod ſignificatur per verum, vt cum dicimus ſi res eſt,aut non eſt,aut ſi hoc erit hoc, aut non

Quę ſit natura attributorũ eſſentialium.

Male intelligis bone vir ſnlam Chriſtianorum.

Dictio eſt dr dupliciter.

D

E

F

A erit hoc. Secundo id,quod ponitur de entibus tanquam genus, vt diuiſio entis ad decem prędicamenta, & ad ſubſtantiam,& accidens,&, cũ intelligitur de ente id,quod intelligitur de vero,tunc non erit extra animam pluralitas. tunc vero intelligitur de eo id, quod intelligitur dę ſubſtantia: & tunc nomen ſubſtantiæ dicitur de neceſſario in eſſe, & alio ſecundum prius & poſterius, vt nomen calidi, quod dicitur de igne,& alijs bus calidis.hæc autem eſt opinio Philoſophi. Attamen iſte vir ædificauit ſermonem ſuum in eis ſecundum opinionem Auicẽnę, & eſt opinio falſa.nam ipſe exiſtimat ꝙ entitas,ſ.ꝙ res ſit,eſt quid additum quiditati extra animam,& quaſi accidit ei. Et,cum poſuit ꝙ ſit conditio in eſſe quiditatis,tunc,ſi neceſſarium in eſſe haberet entitatẽ, quæ eſſet conditio in quiditate eius, eſſet neceſſarium in eſſe compoſitum ex conditione,& conditionato, & eſſet poſsibile in eſſe. Vlterius apud Auicennam id,cuius eſſe eſt additum ſubſtantiæ ſuę,habet cauſam. Quòd autem eſſe apud Auicennam ſit accidens eueniens quiditati, id indicat ſermo Alga.hic.& hoc quidem,cum dixit ꝙ homo habet quiditatem ante eſſe,& eſſe reducitur ad eam, aut refertur ei. & ſic triangulus habet quiditatem, & eſt ꝙ ſit figura, quam circundant tria latera.& non eſt eſſe pars ſubſtantiæ huius quiditatis, conſtituens eã. & ideo poſsibile eſt vt comprehendant intellectus quiditatem hominis,& quiditatem trianguli,& non ſcit an ſit eis eſſe,vel nõ eſſe: quod indicauit quòd eſſe, quo vtitur hic, non eſt eſſe, quod ſignificat ſubſtantiam rerum, ſcilicet quod eſt tanquam genus eis, nec id, quod ſignificat,quòd res ſit extra animam.Nam nomen entis dicitur de duobus. vnum quidem de vero,& alterum de eo, cuius oppoſitum eſt priuatio.& hoc eſt, quod diuiditur in decem genera, & eſt tanquã genus eis.& hoc præcedit entia ſecundo modo,ſcilicet res,quæ ſunt extra animam.& hoc eſt, quod dicitur ſecundum prius, & poſterius de decem prędicamentis.& hoc modo dicitur de ſubſtantia ꝙ ſit ens ex ſe, & de accidenti quòd ſit ens,ex eo ꝙ reperitur in ente ex ſe.ens vero,quod eſt de vero, communicant in eo omnia prędicamenta æqualiter. Et ens quidem,quod eſt verum,eſt quid in intellectibus, & eſt eſſe rei extra animam,prout in anima,quę quidem ſcientia pręcedit ſcientiã de quiditate rei,ſ. quòd non quæritur ſcientia quiditatis rei, niſi prius ſciatur quòd ſit. Quiditas vero,quę pręcedit ſcientiam eſſe in intellectu noſtro,non eſt de verificatione quiditatis, ſed eſt expoſitio rei nominis ex nominibus. &, cum ſcitur ꝙ hæc res reperiatur extra animam, ſcitur quòd ſit quiditas, & definitio,& de hoc dicitur in libro Prædicamentorum ꝙ vniuerſalia rerum intellectarum ſunt in indiuiduis ſuis, & indiuidua intelliguntur in vniuerſalibus ſuis.& dictum eſt in libro de Anima ꝙ potentia,qua comprehenditur ꝙ res ſit talis, & reperiatur alia a potentia,qua comprehenditur quiditas talis demonſtrati.& de hoc dicitur quòd iudiuidua ſunt talia demonſtrata, vniuerſalia vero in intellectu. & non eſt differentia de vero in entibus mate-

Nomẽ entis dr̃ de duobus.

Ens dr̃ per prius & poſterius de decẽ pdicamẽtis.

Indiuidua itelligũtur in ſuis vniuerſalibus.

B

C

rialibus,& ſeparatis. Cum autem aliquis dicit quòd eſſe eſt additum quiditati,& non conſtituitur eo ens ex ſe,eſt ſermo fallax nimis,quoniam ſequitur ex hoc vt nomen entis ſignificet accidens commune decem prædicamentis extra animam,& eſt opinio Auicennæ. & interrogabimus eum de hoc accidenti,cum dicitur de eo quòd ſit, an ſignificet verum,aut accidens repertum in hoc accidenti.& ſic reperiretur accidentia infinita.quod eſt falſum. & iam declarauimus hoc in multis locis. Et exiſtimo quòd hoc conatus eſt Alga. auferre a primo principio,& tamen aufertur ab omnibus entibus, quanto magis a primo, cũ ſit credulitas falſa. Et, quoniam recitauit hoc de vnitate ex ſermone eorum, incœpit narrare id, cum quo contradicunt ſibi ipſis in hac re, ex eo,quod exiſtimatur de eis. D

Nunc Auer. vult hęc dicta ſpeculari, et optime ponderari,& per rationes huiuſmodi probare omnia hęc,& primo ponit ordinem dicendorum, & ait, Dicimus nos ꝙ hæc ſunt Alga. verba nomine philoſophorum ad auferendum pluralitatem de Deo benedicto. vnde dicet ꝙ nos ſpeculemur primo in prędictis dictis,& inueſtigemus gradus eorum in vnitate,deinde reſpiciemus altercationem eorum.d.reſpiciemus reprobationes huius hominis, id eſt inſtantias Alga. quas ſuper eos putauit feciſſe in hoc propoſitum. (Vnde dicimus.) Nunc poſito ordine proſequitur,& dicit. vnde dicimus quod primus prædictę diuiſionis modorũ eſt diuiſio quantitatis mentalis,aut realis:& dixit mentalis, propter cœlũ quod diuiditur,& non diuiſione reali,ſed mentali, vt aſtronomi faciunt. (Et non eſt dubium.) Nunc verificat primum dictum Alg.d.& non eſt dubium, ꝙ in hoc conueniunt omnes opinantes ꝙ primum principium non ſit corpus,& ait ꝙ demonſtratio facienda ſupra hoc,eadem eſt ꝙ demonſtratio facta ꝙ primum principium non eſt corpus;& excuſat ſe.d.& de hoc tractabitur, Deo dante, in ſequentibus,eſt ergo verificatum primum dictum. Debes ſcire ꝙ demonſtratio. 8.Phy.quę fiet poſt,eſt,omnis virtus in corpore eſt finita in tempore; Deus non eſt finitus in tempore:ergo Deus non eſt virtus in corpore.maior,& minor ſunt propoſitiones duę, ideo in illo relinquantur loco, (ſecundum vero membrum.) Verificat nunc ſecundum vero membrum.) Verificat nunc ſecundum,& primo recapitulat illud.d.ſecundum vero membrum prędictę diuiſſionis eſt diuiſio qualitatis,id eſt eſſentialis in partes qualitatiuas, vt dicimus.id eſt eo modo,quo dicimus ꝙ corpus diuiditur ad materiam,& ad formam: & hęc eſt philoſophorũ opinio.¶ Debes ſcire,vt accipitur ab Auer. primo Phyſi. com. 36. artes dicuntur quandoq; ſecundum qualitatem,& quandoq; ſecundum quantitatem, & ſub diſtinguit partes quantitatiuas: vide eum. Dico ergo ꝙ indiuidua actu diuerſa ſunt partes quantitatiuę,vel ſaltem potentia propinqua, vt ſint diuerſa,ſunt partes quantitatiuę;& dicuntur partes quantitatiuę, quoniam forte principia per ſe diſtinctiua earum ſunt quantitates diuerſæ: vt colligi videtur primo Phy.com. 6.vel ſaltem,quia ſunt principiorum per ſe concomitantia,vt dixi in lib.de intellectu. Partes quoque qualitatiuæ ſunt materia & forma, & licet ſola forma qualitas dicatur,vt patet.5.Meta.tex.com.9. attamen ob excellẽtiam ſuam forma habet quod non ſolum denominet ſe,verum & id, quod perfectionem ſuam mendicat ab ea, & ſic materia poteſt dici qualitas forte participatiue. (Et hæc diuiſio) Nunc verificat hunc modum.d. & hęc diuiſio auferenda eſt de primo principio apud quemcunq;,qui opinatus ſit Deum non eſſe corpus. Debes ſcire,quod Emp.ſiculus,ciuis agrigenti, opinatus eſt corpus cœleſte eſſe Deũ propter eſſe ſeparatum a naturis elementorum,vt Auer.narrat.8.Phyſi.com.2.caldei vero,in quibus philoſophia aliquando fuit perfecta, vt Auerro. narrat.12. Metaphy.com.50.& primo cœli com.22. opinati ſunt iterum cœlum eſſe Deũ, propterea quia dat vitam omnibus:quod opus eſt diuinorum, vt narrat Auer.2. E F

cœli,

A cœli, commen. 58. & ideo dixit. (apud quemcũq; qui opinatus ſit, Deum nõ eſſe corpus.) quoniam multi ſunt, qui tenent Deum corpus eſſe, vt nũc viſum eſt. (Sed auferre.) Apponit tamen ſtatim differentiam horum. d. ſed auferre corporeitatem a primo principio, inquantum neceſſe eſſe, eſt de ſe. i. per ſe inueſtigãdum. & nos de iſtis tractabimus in ſequentibus diffuſe. vult dicere quod diuitio in materiam, & formam aperte amouetur a Deo: ſed corporeitas an inſit Deo, eſt quæſtio per ſe. (Tertium vero.) Nunc verificat tertium, & primo recapitulat illud, vt prius. d. tertium vero membrum præfatæ diuiſionis. ſ. auferre pluralitatem denominationũ de Deo benedicto declaratur ſic: ſi hæ denominationes, id eſt hęc attributa eſſentialiter diſtincta ab eſſentia eſſent in neceſſe eſſe ſup. addita, & ſubſtantia. ſ. Dei, & illa. ſ. attributa eſſent neceſſaria eſſe, ſequitur quod multa eſſent neceſſe eſſe: quoniam eſſet ſubſtantia Dei, & natura attributorum. (Et ſi illa.) Apponit ſolutionẽ cuiuſdã cauillationis. poſſet enim fingi qđ diſtinguuntur ab eſſentia, & cauſantur ab ea: contra arguit. d. & ſi illæ denominationes ab ipſa ſubſtantia cauſarentur, oportet quod non eſſent neceſſe eſſe. conſequentiã patet, quoniam cauſatum non eſſet, nec poteſt eſſe neceſſe eſſe: ergo ſequitur quod quædam denominationes eſſe neceſſarii non eſſent neceſſariæ: & tunc ſequitur quod eſſet vnum ens continens id, quod eſt neceſſarium, & id, quod non eſt, ſup. neceſſarium: quod eſt falſum. Debes ſcire, quod ab omnibus Nota.

B philoſophis, Deus ponitur neceſſe eſſe ſecundum totum, & totaliter: & ideo, ſi ponantur attributa in eo, quæ ſint cauſata, ſtatim poneretur aliqua natura in eo, quæ non erit neceſſe eſſe, ſed cauſata: &, ſic natura Dei continebit duas naturas, quarum vna erit neceſſe eſſe, altera erit non neceſſe eſſe, immo cauſata a prima. & hoc eſt inconueniens Auer. (Et nos) Iterum adducit ſecundam rationem ad idem, & poteſt ſic componi: nullum ens abſtractum a materia habet denominationes ſubſtantiales, vel accidentales additas eſſentiæ eius. ſed primus motor eſt ens abſtractum a materia: ergo non habet illas, &c. accipit ergo minorẽ primo. d. & nos dicimus quod hæc probatio eſt quaſi vera, videlicet, conceſſo quod neceſſe eſſe ſignificat ens innaturale, hæc eſt minor. Deinde accepit maiorem. d. entia enim, quæ materiam non habent, ſed ſunt per ſe exiſtentia, & non ſunt corpora, non poſſunt imaginari. i. intelligi quod habeant denominationes. i. formas ſubſtantiales, ex quibus conſtituitur ſubſtantia: quãto maxime ꝙ attribuantur eis denominationes additę ſuper ſubſtantiã: & hę ſunt illæ, quę dicuntur accidentia. (Remotis. n. iſtis.) quia dixit in Deo non eſſe attributa, quæ ſunt accidentia. cõſequens erat dare differentiã inter attributa eſſentialia, & accidentalia: ideo dat illã, & primo ait: remotis enim iſtis. ſ. accidentalibus denominationibus non auferiur ſubſtantia, & continuę, id eſt, inſeparabiles, id eſt,

C ſubſtantiales denominationes in totum contrarium ſe habent, id eſt, quia eis remotis remouetur rei ſubſtantia. Eſt ergo prima differentia, quod attributa ſubſtantialia ita inſunt rebus, quorum ſunt, ꝙ eis remotis remouetur & res. Attributa accidentalia non ſic. (Et ideo verificatur.) Nunc apponit ſecundam differentiam. d. & ideo ſubſtantiales denominationes verificantur de denominato, vult dicere per ſe primo modo, & non verificatur prædicatio, id eſt, prædicatiõ denominationum, id eſt, attributorum accidentalium in ſubſtantialibus de denominato niſi æquiuoce, id eſt, non per ſe, ſed per accidens. & ideo verificatio eſt æquiuoce dicta. (Et ideo dicimus.) Concludit correlarium, vel forte dat rationem eius, quod nunc dixit. d. & ideo non dicimus de homine ꝙ ſit ſapientia, ſicut dicimus ꝙ eſt animal, ſed dicimus ꝙ eſt ſapiens: tunc concludit quod dixit, ergo impoſſibile eſt ꝙ tales denominationes in eo, ꝙ corpus, id eſt, corpus requirentes, prædicentur de non corpore in eo, ꝙ non corpus: cuius rationem dicit: natura enim illarum. ſ. denominationum extranea eſt de eo. i. ab eo, quod denominatur de eis. i. ab eis: vnde idcirco ſunt accidentia, & diſtinguuntur a denominato in intellectu, & extra intellectum.

Sed circa hęc eſt quęſtio. Primo, quia Auer. 12. Meta, ponit plane attributa multa cõuenire Deo, vt patet com. 39. & hic negat illud. Secundo, quã ait ꝙ prędicatio animalis de homine eſt prędicatio ęquiuoce dicta a prædicatione Cõtradictio Idictis Auer.

ſapientiæ de homine: ſed debet dici homo eſt ſapiens: contra.qm̄, ſicut ſapiēs eſt D
concretū, ita & animal: ergo ibi non æquiuocatio: cum ambo prædicantur ſub
Dubitatio. ratione cōcreti. Tertio dubitatur: qm̄, non videtur quod ſapientia notet cor-
pus: qm̄ ſapiētia eſt mētis qualitas, ad quā corpus non concurrit: ergo, quō verifi
Solutio ad primam. catur verbū eius? Ad primā dicendū, quod quō Deus habeat attributa requirit
ſpecialē tractatū, & forte poſt dicam: pro nunc aūt dicendum quod Auer. ſi be-
ne inſpicias ibi, ponit attributa valde ęquiuoce. vult enim quod, cū Deus ſit ſum
me ſimplex, nulla pōt ibi multitudo cōuenire ex parte eius: ſed, ſicut colūna di-
citur dextra, & ſiniſtra comparatione ſumpta ad nos, ſic Deus dicitur ſapiens,
& intelligens comparatione ad nos. & ideo concludit ibi, quod illa non ſunt ſy
nonyma, nec realiter diuerſa: ſed bene tantum in modo diſtinguuntur: & præce
dentia huiuſmodi attributa dicuntur æquiuoce de Deo, & nobis. Vult ergo hic
Auer. quod huiuſmodi attributa nō inſunt Deo, prout ibi denominans & deno-
minatū ſunt duo ſecundū rē, & vnū in denominatione. Ibi aūt vult quod deno
Ad ſecūdā. minationes inſunt æquiuoce. ſ. cōparatione ad nos: & tu vide eū. Ad ſecundā
Ad tertiam. dicendū, quod animal eſt cōcretū ad ſuppoſitum tantum: ſed ſapiēs ad ſubiectū,
& ad ſuppoſita: & ideo ibi, homo eſt ſapiens, eſt duplex concretio: ibi aūt vna:
ideo ibi eſt æquiuoca prædicatio æquiuocatione ſumpta a prædicato: & poteſt
poni etiam ibi æquiuocatio ſumpta a modo prædicandi, prout in illa eſt prędica
tio per ſe primi modi, in alia prædicatio accidentalis tantū. Ad tertiam dicen- E
dū, quod ſicut dextrū in columna non notat aliquod additū ei, ſed comparationē
ad extra: ſic ſapientia in ſe notat corpus, non ſemper eius, in quo eſt, ſed eius, ad
quod cōparatur: quare aūt notat, forte alibi dicitur, & nolo hic declare: ſed poſt.
(Et ſi aliquis.) Hic mouet quęſtionē contra ſe. d. &, ſi aliquis diceret ꝙ philoſo-
phi opinati ſunt, quod in anima ſunt ſimiles dictis denominationibus: cuius cau
ſam dat. d. eo ꝙ opinamur ꝙ anima eſt prudens, & volens, & mouens, & tamen
putant ipſam non eſſe corpus, neque virtutē in corpore, vt patet. 3. de Anima.
com. 5. (Nos vero.) Reſpondet. d. nos vero reſpondemus ꝙ philoſophi nō ima
ginātur, ꝙ hę denominationes ſint additę ſuper ſubſtantiā animę, id eſt, acciden
tia: immo putant ꝙ ſint denominationes ſubſtātiales, id eſt, ſubſtantię ipſi ani-
mæ, ecce quomodo Auer. non ponit ipſi intellectui aliquod accidens. Sed ſtatim
poſſet eſſe dubitatio adhuc: qm̄, ſi eſſent ſubſtantiæ, ergo anima eſſet compoſita
ex partibus realibus realiter diuerſis. Cui reſpondet. d. & de natura taliū de-
nominationū eſt, ꝙ ipſarū ſubiectū non multiplicatur in actu: immo, tm̄ illo mo
do multiplicatur, quo multiplicatur definitū ex partibus definitionis, videlicet
ꝙ ibi eſt multitudo mentalis, non realis, ſeu actualis. Et ſic patet ſecundā con-
tra Io, qui ponit intellectū agentē, & poſſibilē diſtingui ſecundū rem. ecce ver-
ba Auer. contrariū innuunt. (Et ideo.) Tunc concludit correlariū. d. & ideo ſe- F
quitur concedentē ꝙ materia nō eſt neceſſaria ineſſe animę, ꝙ concedat, videli
cet ꝙ in entibus ſeparatis ſit dandū virū in actu extra animā, & plura in defini
tione, quod ſup. de intellectu nō inconuenit. (Et hęc.) Nunc narrat opinionem
chriſtianorū de attributis, & accidentibus Dei. d. & hæc opinio, quam dicā, eſt
chriſtianorū in hoc, videlicet in eo, ꝙ ponūt tres perſonas: ponit tamē, quomo-
do reputat illud eſſe erroneū. d. ipſi. n. putant eas eſſe denominationes additas ſu
Pō chriſtianorū de perſonis diuinis contra Auer. per ſubſtantias: immo, apud eos multiplicantur in definitione, & ſunt multæ in
potentia, & non in actu. Deinde narrat aliud. d. ſimiliter dicunt ꝙ ſunt tres, &
vnū. ſ. vnū in actu, & tres in potentia. i. vnū ſecundū rem, & tres ſecundā men
tem. Tres ergo propoſitiones ponunt catholici. ſ. ꝙ in Deo perſonæ ſint addi-
ta eſſentiæ, prout ſunt relationes. ſecundo ꝙ non multiplicantur ſecundum rem,
ſed ſecundā mentē. tertio, ꝙ Deus eſt trinus & vnus, trinus ratione, vnus ſecun
dum rem. Addit, & nos Deo dāte ducemus inconuenientia ſequentia opinantē,
ꝙ primum principium habeat denominationes additas eſſentię, & ſuper ſubſtā-
tiam. Sed videtur, ꝙ Auer. falſum imponat nobis chriſtianis: nos. n. non poni-
Excuſatio. mus ꝙ Deus ſit vnū realiter, & tres ſecundā rationē, immo volumus ꝙ tres per-
Alia excuſatio. ſonæ realiter, et actualiter diſtinguātur. Forte Auer. ignorat opinionē noſtrā, cū
non ſit apud alios valde famoſa, niſi apud chriſtianos; & ratione legis eius, pro-

A ſulit, ſibi illo modo. Vel forte Auer. vult ꝙ illę tres perſonę, vt comparãtur eſ-
ſentiæ, vt ſic ſunt vnum rem, & diſtinguuntur numero: cum, vt ſic tranſeant in
eſſentiam: ſed, inter ſe comparatæ ſunt realiter diſtinctæ, nõ abſoluta diſtinctio-
ne, ſed relatiua, vt ſcis. (Quartum membrum.) Nunc verificat quartum mem-
brum. d. quartum membrum dictæ diuiſionis eſt pluralitas, id eſt, cõpoſitio ex
parte ſui generis, ſuæq; differẽtiæ. Probat ergo ꝙ hæc cõpoſitio a Deo remoue-
tur, & ſyllogiſmus ſic cõponitur: nulla cõpoſitio ex materia & forma attribui-
tur Deo: ſed compoſitio ex genere, & forma eſt cõpoſitio ex materia & forma, Forma eſt
ergo non debet Deo attribui. primo ergo accepit minorẽ. d. & hęc diuiſio quaſi definitio.
eſt pluralitas procedens a materia & forma: cuius rationẽ tangit, definitio nãq;
accidit compoſitis a parte formæ, & materiæ non ſimplicibus aũt hoc ineſt, &
hæc maior: concludit cõcluſionẽ. d. ergo nullus debet cõtradicere ꝙ pluralitas
definitionis a primo principio auferatur: quõ aũt definitio requirit materiam, &
formam, quæſtio eſt, attamen apud Auer. ſermo patet vult enim Auer. ꝙ forma
eſt pars eſſentialis definitionis, immo eſt tota definitio; quoniam definitio non
explicat niſi eſſentiam rei: eſſentia autem rei eſt forma, ideo concludit ipſe 7.
Meta. com. 21. ꝙ ſola forma eſt rei definitio: materia aũt ponitur, vt apparẽs de-
ferens quiditatẽ & eſſentiam, vt tradit ipſe ibidẽ com. 59. & ſic patet illud. Iſta Prima ratio
autem opinio Auer. poteſt probari rationibus eius: prima ratio ſumitur. 7. Me-
B ta. com. 20. ait enim quiditates rerum non ſunt entes, niſi per eſſe rerum haben-
tium quiditates: vult dicere ꝙ quiditas eſt principiũ eſſendi, ſed ſup. tu. materia
eſt principium non eſſendi per ſe, eſſendi autem per accidens: & forma eſt prin
cipium eſſendi per ſe, vt traditur tertio Meta. tex. com. 22. & 53. ergo non eſt
quiditas, vel pars quiditatis per ſe, ſed ſolum per accidens & hoc argumentũ eſt
demonſtratio, vt dicam: huius enim rationis maiorem Auer. ponit commen. 20.
minorem. com. 37. vbi ait: forma enim eſt pars, quæ cum fuerit, eſt res: materia
autem eſt illud, quod cum fuerit non eſt res: & hæc fuit minor. Secunda ratio Secunda.
poteſt ſumi ab eo, primo Meta. com. 27. ait enim ſic: & intendit ꝙ comprehen
ſiones, quæ dicuntur ſcientiæ, ſunt rerum, quæ ſunt in ſenſibilibus non genera-
biles neque corruptibiles, niſi accidentaliter, & ſunt intentiones vniuerſales,
quas intellectus comprehendit in eis, & ſunt formæ: comprehẽſiones vero, quæ
ſunt corruptibilium, ſcilicet indiuiduorum non ſunt ſcientiæ, ſed imaginatio-
nes: & ex hoc componitur ratio ſic: illud eſt principium eſſentiæ & quidita-
tis, quod eſt principium intelligẽdi & ſciendi rem ipſam: ſed forma ſola eſt prin
cipium intelligendi & ſciendi rem: & materia eſt principium ſentiendi, & ima-
ginationis ipſius rei: ergo ſola forma eſt principium quiditatis, & eſſentiæ: &
hæc via eſt demõſtratiua, & efficax. Tertia ratio ſumitur ab eo ibidem. cõ.
C 18. & 12. Meta. com. 14. & poteſt ſic componi: illud eſt principium eſſentiæ, & Tertia.
quiditatis, & definitionis per ſe, quo definitum participat naturam vniuerſalita-
tis: ſingularium enim non eſt definitio, niſi vniuerſaliter conceptorum, primo
de Anima, commen. 6. ſed ratione formæ res ponitur in ſpecie & in genere, &
ratione materiæ arctatur ad indiuiduum & ſenſibile: ergo ratione formæ tan-
tum res debet definiri, & non ratione materiæ. Quod ſi dicas, ſicut Tho- Põ ſanc. T.
mas fingit, ꝙ materia habet duplicem gradum, ſcilicet vnum, prout eſt pars qui-
ditatis, quem habet a forma, & alium a ſe, prout eſt pars indiuidui, & ſic ſoluun- Contra.
tur omnes rationes. Hoc friuolum eſt: quoniam ille gradus, quo eſt pars quidita-
tis, vel ſibi competit per ſe ratione materiæ, vel ratione formæ: non per ſe,
quoniam ſibi per ſe competit eſſe primum indiuiduum, vt dicunt, ergo ratione
formæ: & hoc eſt intantum materiam ingredi definitionem, inquantum partici-
pat formã: & hoc eſt per accidens concurrere, & hoc Auer. ponit, nec aliter in-
telligit Auer. vt vides: huius opinionis fuit Alber. 7. Meta. tract. 3. cap. ſecundo.
& cap. 3. & tractatu primo, cap. primo.

SED ACCIPVNT quęſtiones opinioni Auer. Prima, qm̃ tunc forma to- Dubitatio
tius, & forma partis eſſent idem, qm̃ eſſentia eſt forma totius: & forma eſt for- Prima ratio
ma partis, & hęc vnum ſunt. Secundo ſequitur, quod definitio ſit ſimplex, & Sęcũda rõ.
põ oratio lõga, quoniã forma eſt ſimplex & vnius conceptus tantum, ergo

definitio non diceret genus & differentiam: contra Ariſt. primo topicorũ. cap. 4. & contra ipſum. 8. Meta. text. com. 6. D

Tertia.

Tertio ſequitur ꝙ quælibet definitio ſubſtantiæ eſſet definitio per additum, cum ſubiectum formæ ſit additum ſibi.

Quarta.

Quarto ſequitur ꝙ materia non prædicatur in quid de definito: conſequens falſum: quoniam materia eſt æque intrinſeca compoſito, ſicut et forma.

Quinta.

Quinto, quoniam Auer. vult ꝙ quiditas, & habens quiditatem ſunt idem, vt patet. 7. Meta. cõ. 21. & 20. & habens quiditatem eſt compoſitum habens formam, vt patet ibidem. com. 40. ergo.

Sexta.

Sexto materia eſt pars in rei veritate ipſius compoſiti: ergo nõ eſt apparens deferens, id eſt, pars apparens, vt vult ipſe ibidem. com. 34.

Septima.

Septimo, ſi ſola forma eſſet definitio, tunc compoſitum non definitur, ſed ſola forma: conſequens eſt contra ipſum. com. 40. & 8. Meta. com. 9. Ad iſtas rationes.

Solutio ad primam.

Ad primam diceret Auer. ꝙ definitio, eſſentia, forma totius, forma partis, & quiditas ſunt vnum ſecundum ſubiectum, & differunt ratione: & hoc plane ponit ipſe. 7. Meta. com. 36. ibi, Quiditas enim recti vniuerſalis, &c. Vbi vult ꝙ forma partis dicatur, prout cum materia conſtituit compoſitum: dicitur quoque forma totius, prout ab ea habet totum eſſe, & definitionem, vnde definitio, & forma partis differunt, ſicut explicans & explicatum: quod enim eſt forma explicat definitio, vt dicit Auer. primo Phyſico. com. 5.

Ad ſecũdã.

Ad ſecundam reſpondet Auer. 5. Metaphy. com. 3. vbi ait, & etiam illa, ex quibus componuntur definitionem ſignificantem quiditatem cuiuslibet rei, dicuntur etiam partes definiti, & definitiones, & ideo genus dicitur pars formę: & ideo dicimus quod genus eſt pars formarum ſpecierum: forma enim ſpeciei diuiditur in genus, & differentiam: hic patet quomodo definitio eſt compoſitum quoddam non ex forma & materia, ſed ex genere, quod ſumitur a forma generabili, & differentia, quæ ſumitur a forma ſpeciei, quibus additur materia, prout ſuſtinet illa. B

Replica.

Sed dices: illi, qui ponunt ad mentem Auer. quod vnica ſit forma in compoſito, quomodo verificabunt illud.

Solutio.

Poteſt dici quod, etſi vnica ſit forma in compoſito, attamẽ ſunt in ea plures gradus, ſcilicet generis, qui competit ei prout eſt in materia: qa vt ſic, ſibi debetur eſſe potentiale & genericum: alius prout forma eſt, & ſic ſibi debetur gradus ſpeciei: & tunc forma eſt multiplex ſecũdum conceptus & gradus, & vna in ſubiecto: & ſic poteſt ſaluari illud.

Ad tertiam.

Ad tertiam poteſt dici quod, ſi capitur per additamentum, id eſt, extraneum ſecundum genus prædicamenti, ſic non eſt verum, quod materia ponatur vt additum, çum materia ſit ſubſtantia apud Ariſt. Sed, ſi capitur additum, id eſt, extraneum in ratione quiditatiua, ſic eſt verum, Sed accidentia vtroque modo per additamentum definiuntur ſecundum Ariſt. & patet commen. 18.

Ad quartã. Materia de compoſitio prędicatur ſecundũ denominationem tm̃, & nõ ſecundũ prędicationẽ qditatiuam.

Ad quartam reſpondet Auer. 7. Meta. cõmen. 34. vbi plane ponit, quod materia non prædicatur de compoſito vera prædicatione, id eſt, quiditatiua, ſed prædicatur ſecundum denominationes, vt patet ibidem. commen. 23. & idem. 8. Metaph. commen. 6. & 9. Metaph. com. 21. vide bene. F Ad rationem dicendum, quod materia eſt pars compoſiti intrinſeca, & forma: attamen materia eſt extrinſeca a quiditate: ita quod compoſitum poteſt conſiderari, vt eſt generabile, & ens eductum de non eſſe ad eſſe, & ſic ambo ſunt æqualiter intrinſeca: & alio modo, inquantum eſt quid difficile intelligibile, & vniuerſale: & ſic materia eſt pars per accidens ipſius compoſiti, & ideo denominatiue prædicatur, vt dixi.

Ad quintã. Triplex deffinitum.

Ad quintam debes ſcire, quod definitũ eſt tribus modis: per ſe primo, & ſic eſt ſola forma: quoniam ſola ipſa primo, & per ſe per definitionem explicatur. Secundo modo eſt definitum per ſe ſecundo, & ſic compoſitum habens formam definitur intelligẽdo compoſitum vniuerſale. Tertio modo per accidens, & ſic indiuidua definiuntur. Primo modo loquitur ipſe. 7. Meta. commen. 37. vbi ait. definitio eſt intentionis vniuerſalis, & formæ vniuerſalis & proprie. i. primo & per ſe, non congregati ex materia & forma. Secundo modo loquitur ipſe ibidem com. 4. vbi ait. non quia ipſa definitio, quæ eſt forma, ſit ipſum definitum, quod eſt habens formam, & idem. cõmen. 21. Hoc idem. 8. Metaphy. com. 9. Tertio modo loquitur. commen. 35. vbi vult quod non definitur niſi per accidens. Ad formam ergo dicendum, quod quiditas & habens quiditatem ſunt idem identitate inſeparabilitatis, vt dicit. 7.

A

Meta.com.21.vbi ait.V.g.quoniam homo,& ſua quidditas,quæ eſt animal rationale,ſunt idem non ſeparabiles. Ad ſextam dici poteſt, quod ſi materia comparatur ad eſſentiam rei, eſt pars apparenter,& non exiſtenter:pro quanto non eſt vera pars,ſed tantum illam ſuſtentans, & ideo habet rationem partis modicam ſimilitudinem.i.ſuſtentare illam.Sed,ſi comparatur ad compoſitũ eſt vera pars:primo modo intelligit Auer. ſecundo modo verificatur vis argumenti.

Ad ſextam.

Ad ſeptimam patet ſolutio:ſola enim forma per ſe primo deffinitur,cõpoſitum autem per ſe ſecundo,indiuiduum pure per accidens,vt dixi: & verba eius ſunt concordia, vt ſcis, & ſic patet mens Auer. ſed nunquid iſta ſit mens. Ariſt.ſcis quod hic vir nunquam receſsit ab opinione Ariſto. nolo tamen adducere verba Ariſto.quoniam ſunt infinita pro hac opinione:& tu lege ipſum,cũ inuenies ea,nota illa.redeo ergo ad ſermonem meum.(Quintum vero membrorum.)Nunc vult verificare quintum membrum.Et pro parte corrigit. ait ergo, quintum membrorum vero huius diuiſionis dictæ eſt numeratio. i. compoſitio quiditatis,& eſſe,quaſi innuat quod huiuſmodi compoſitio etiam a Deo remoueri oportet. Sed remouet.q.quoniam dicet quis,an vnum & idem eſſent, diuerſa ſunt in re,& per conſequens in Deo erit compoſitio ex eſſe,& vnitate. Cui reſpondet.d.& eſſe ſecũdum veritatem in entibus eſt quid intellectuale.i. eſt qd intelligibile,videlicet,eſſe extra animam,ſicut in intelligentia.q.d. ꝙ illud eſſe,quod eſt extra animam,intelligitur ab intellectu, & per conſequens concluB dit ꝙ eſſe,& vnum ſunt idẽ in re,ita quod eſſe & vnum nomina ſynonima ſunt id eſt,idem realiter ſignificantia,licet in modo differunt,vt dicam.& ſi ſic,ergo nulla eſt pluralitas extra animam,cum eſſe & vnum ſunt idem in ſubiecto, & per conſequens non faciunt compoſitionem:Deus ergo eſt ſimplex ſimplicitate oppoſita compoſitioni ex eſſe & quiditate,& compoſitioni ex vno & eſſe:et ſic ſoluitur obiectio.

Ad ſeptimã.
Forma ꝑ ſe primo deffinitur,cõpoſitũ vero per ſe ſecundo, & indiuiduũ ꝑ accidẽs.

Circa præſentem ſol.accidit quæſtio non modica. & eſt quęſtio Aui. vt narrat Auer.10.Meta.com.8.arguit.n.Aui. ſi ens & vnũ ſunt ſynonyma cum hoc nomine res,non eſſet verum.i.vera compoſitio dicendo rem eſſe vnã.V.g. & ſi vnus homo ſignificaret hominem, vult dicere idem præciſe, & omnibus modis.Tunc dicere iſtum hominem demonſtratum,vt pote Sor.eſſe vnum,non eſſe enunciabile compoſitum ex prędicato & ſubiecto,ſed non plus eſſet dicere hominem eſſe vnum,quam dicere hominem eſſe hominem. Eſt ergo virtus argumenti Auic.quod ſi ens,res,& vnũ eſſent ſynonyma, tunc ſequitur,quod nõ plus eſſet dicere homo eſt vnus,quam homo eſt homo. Sed ſecunda propoſitio non eſt compoſitio enunciabilis,vt ſupponit,ergo,nec prima: & hoc eſt inconueniens. Et debes ſcire,quod apud Ioan.grammaticum primo poſteriorũ. hęc non eſt propoſitio.homo eſt animal rationabile:qm̃ ſemper,vt dicit, prædicatũ vult eſſe aliud a ſubiecto:& quanto magis hæc,homo eſt homo : vel homo eſt vnus,licet vnum,& eſſe ſint ſynonyma:quomodo ergo Auer.ait nũc quod ens, & vnum ſint ſynonima hic. Et quod auget.q.eſt quod ibi reſpondens huic argumento ait.& nõ intendit ꝙ iſta nomina vnũ,& ens ſint idem omnibus modis, ſed intendit ꝙ ſignificant idem ſecundũ ſubiectum,& diuerſa ſecundum modũ, & per hoc ait, ꝙ Aui. fuit deceptus: & propter huiuſmodi, & conſimiles contradictiones multi ſunt,qui mecum loquentes dixerunt, quod huiuſmodi liber non ſit Auer.cum conſuetudo tanti philoſophi non ſit cõtradicere ſibi. Sed iſti parum,aut nihil viderunt in Auer.immo,ſi vellemus attendere ad verba ſuperficietenus Auer.reperiemus conſimiles contradictiones fere infinitas: immo, in illo. 12.Meta.cõ.5.plane ait ꝙ vnum eſt ſynonymum enti.ait enim ꝙ Auicen. ignorauit differentiam inter hoc nomen vnũ,quod ſignificat principium numerorum,quod.ſ.eſt in quantitate:& hoc nomen vnum,quod eſt ſynonymũ huic nomini ens:ecce,ꝙ in eodem libro apparet conſimilis contradictio:nõ,ergo debet pręſumere quis propter huiuſmodi apparentes contradictiones Auer. nõ feciſſe hunc librum.Propter qd oportet in huiuſmodi quęſtione cõſiderare quod Auic.voluit ꝙ vnũ,a quo res dr̃ vna,et ens vnũ ſit res diſtincta eſſentialiter ab ente,& re: immo, vt dicit,apud ipſum nõ eſt differẽtia inter vnũ, qd eſt de prę-

Dubitatio.

Põ.Ioã.grãmatici.

C

dicamento quantitatis, & principium numeri, & vnum, quod conuertitur cum ente, voluit enim quod omnia dicantur vnum ab vnitate prædicamentali, quæ eſt principium numeri prædicamentalis, vt patet ab eo. Et ſic Aui. cõcepit tres propoſitiones in ſua poſitione: quarum prima eſt, quod ens & vnum de omnibus conuertibiliter prædicantur. ſecunda ꝙ diſtinguitur ſecundum rem, & naturam. tertia quod vnum eſt determinati generis. ſ. prædicamenti quantitatis. D

Poſitio ſtoicorum.

Huius opinionis ſtoici fuerunt, dicentes ꝙ vnum, quod eſt principium numeri, eſt ſicut vnum, quod cum ente conuertitur. numeros enim ſubſtantias rerum poſuerunt: & huius opinionis fuerunt pythagorici etiam, & Plato. vnde Plato nõ diſtinguẽs inter vnum transcendenter, & vnum, quod eſt principium numeri prędicamentalis, vnum poſuit principium materiale omnium. vnde Alber. 13. Meta.

Poſitio Alberti.

vnitas enim ſignificat illud, quod ſecundũ quantitatẽ indiuiſibile, & hęc eſt materia vniuerſi ſecundum Platonẽ: & ſic patet hæc opinio: forte enim Auic. hoc eſt ſecutus philoſophos. Sed quomodocunque, Auer. 4. Meta. commen. 3. arguit contra illam opinionem. d. quoniam, ſi res eſſet vnã per aliquam rem additam ſuæ naturę, ſicut credit Auicen. tunc nihil eſſet vnum per ſe, & per ſuã ſubſtantiam, ſed per rem additam ſuę ſubſtantię. Tunc arguit. & illa res, quę eſt vna, ſi dicitur quod eſt vna per intentionem additam ſuę ſubſtantię, quęritur etiam de illa re, per quam ſit vna. Si igitur ſit vna per intentionem additam illi, reuertitur quęſtio, & proceditur in infinitum. eſt ergo Auer. argumentum.

Ratio Auer.

Si ens eſt vnum per rem eſſentialiter, & realiter diuerſam ab eo: vel illa res, per quam vnum eſt vna res per ſe, & eſſentiam propriam: vel iterũ per vnã aliam rem. ſi primum, eodem modo ſtandum eſt in ente. ſi per aliam, erit proceſſus in infinitum: & tu vide eum. E

Poſitio Scoti & ſequacium.

Sed circa hanc rationem quidam fratres minores inimici Auer. Thomę, & Alberti obloquũtur, & dicunt ꝙ huiuſmodi ratio multis modis peccat. primo namque committit fallaciam figurę dictionis commutãdo quod in quo, cuius exẽplũ ponũt: qm̃ homo eſt albus: quęratur, vel eſt albus per ſe, vel per additum. Si per ſe, non poteſt dici, vt patet. ergo per additũ, & quęritur de illo addito, & ſic in infinitum: vbi conſtat argumentũ non valere: quoniã commutatur quod in quo: homo enim: albus eſt, vt quod. albedo autem, vt quo. & ideo petendo an albedo ſit alba, vtitur quo, ac ſi eſſet quod. Secundo peccat per fallaciam ęquiuocationis: quoniã, ſicut per ſe dicitur duobus modis: per ſe primo modo dicendi per ſe, & per ſe ſecundo modo dicendi per ſe. ita per accidens dicitur duobus modis. diceret ergo Auic. ꝙ ens eſt vnum per accidens, prout opponitur ad per ſe primo modo dicendi per ſe: licet ſit per ſe ſecundo modo dicendi per ſe, & ſic committitur fallacia ęquiuocationis, circa illud multiplex, quod eſt per ſe. Et quando iſti audent dicere talia contra Ariſto. dicunt enim ꝙ Ariſto. fuit peſsimus metaphyſicus, & quidam eorum, ꝙ fuit peſsimus naturalis, cur non poſſunt dicere hoc contra Auer. Thomam, & F

Impugnatio

Albertum? Et ſine dubio error iſtorum procedit ex ignorantia dialecticę: nullum enim vidi horum adhuc perfectum in logica, ſed tantum ſtudent in Metaphyſica, & omnia reducũt ad Metaphyſicam: ſicut pythagorici omnia reducunt ad numeros: & tu ſcis qualiter, & quomodo de hoc. Pro declaratione igitur dictorum Auer. & Alberti, & Thomę, qui ſunt huius opinionis, & maxime Thomas. 4. Metaphy. vtitur hac ratione, & Albertus. 4. Metaphy. tractatu primo. cap. 5. exponit mentem Auer. debes ſcire, vt dicit Auerro. primo priorum, & primo Phyſi. commen. 25. argumentum eſt duplex concludens per accidẽs, ſicut argumentum ex duabus affirmatiuis in ſecunda figura, attamen concludit. & eſt argumentum concludens per ſe, argumentum concludens per accidens: ideo dicitur per accidens concludere, quia non per formam compoſitionis, & ſyllogiſticam concludit, ſed per neceſsitatem materię. Verbi gratia omnis homo riſibilis, omne diſciplinabile riſibile. cõcluditur, ergo omne diſciplinabile homo: hęc. n. cõcluſio ſequitur nõ ex forma argumẽti, ſed propter neceſsitatem materię, ꝓut accidit terminis, vt ſint cõuertibiles: & pp eorũ cõuertibilitatem põt fieri reductio ad primã figurã, & ideo dicitur per accidẽs, qm̃ non tenet in omnibus, nec gratia formę ſyllogiſticę: per accidens. n. ſumitur a materia, & ſu-

A mitur a diuiſione materię. ſ. quia eſt verū, vt in pluribus. Argumētū aūt p ſe te-nes in omni materia, & cōcludit gratia formę, vt patet. 1. Phy. cō. dicto. In ꝓpo ſito. quia vnū, & ens, vt Aui. dicit, ſunt cōuertibilia, & ꝓdicatur de quolibet. de quo igitur ꝓdicatur ens, & vnū prędicatur. et qa hęc eſt vera: vnitas eſt ens, en-titas eſt ens, ꝓp trāſcendentiā termini: ideo hęc eſt vera, vnitas eſt vna, & enti tas eſt vna ꝓp trāſcendētiā vnitatis: ergo p accidēs, & gratia terminorū argumē tū Auer. eſt bonū: qm̄, ſi ens eſt vnū per intentionē additā, cū ens & vnū prędi-centur de quolibet iā abſtracto, quā concreto: ideo pōt quęri de illa intentione, an ſit vna p ſe, an per additū: & ſic argumentū Auer. eſt bonū per accidēs, ꝓut termini ſunt illius naturę: nec incōuenit qd argumentū malū per ſe teneat, & ſit demonſtratiuū per accidēs, vt patet vidēti logicā. Exemplum autem quod indu cunt, nō eſt ſimile: qm̄ termini illi ſunt prędicamētales, & nō de quodlibet om-nibus modis prędicātes: & ſic tollitur inſtantia. peccatū ergo iſtorū fuit ex igno rantia dialecticę. Quod vero ſingūt in ſecūdo, nō intelligūt Auer. ipſe. n. ꝓp ſe intelligit, quaſi an ens ſit vnū per ſe, id eſt non per additum ſibi realiter diuer-ſum, ſed per id, quod re, & ſubiecto eſt idē ſibi, & ſemp vtitur hoc modo per ſe: qm̄, ergo dicūt reſpōdēdo ꝙ ens eſt vnū per ſe ſecūdo, & p accidēs primo modo, nō eſt ad ꝓpoſitū, qm̄ Auer. interrogat, an ſit vnū per aliud diuerſum in re, ab ente, & ſuper illo cōſtituit argumentū. & ſic patet qualiter iſti mirabiliter pec-

B cāt, & totū peccatū eorū eſt ꝓp defectū in logica. Pro ſolu. ergo ad argumentū Auic. debes ſcire ꝙ vnū, quod cū ente cōuertitur, poſitiue eandē naturā dicit, cū ente. addit aūt duplicē priuationē, vt Alber. dicit, ſ. priuationē diuiſionis en-tis in ſe, & priuationē identitatis a quolibet alio: & volo tibi declarare hoc. in omni ſpecie vnitatis eſt iſta: duplex priuatio, ſed natura diuerſa: qm̄, ſi ſit priua-tio diuiſionis in natura ſpecifica, & priuatio identitatis cum alio eiuſdē ſpeciei, ſic erit vnū numero. Si priuatio diuiſionis in natura generica, et priuatio idētita tis cū alia ſpecie eiuſdē generis, erit vnū ſpecie, & ſic pōt dici de vno genere. ſed, ſi fuerit priuatio diuiſionis in ente, & priuatio idētitatis cum nō ente, ſic eſt vnū cōuertibile cū ente: eſt ergo vnū cum ente conuertibile ens carēs diuiſione in ſe, non idē nihilo. &, quia ſecundum Ariſt. priuationes, & negationes nihil ſunt extra animā, ideo ens, & vnū ſunt idem in ſubiecto, differunt in modo. Et per hoc patet ſolutio ad argumentum Auic. quod arguit, quod tunc eſſent ſyno-nyma. conſequentia. n. neganda eſt, vt Auer. dicit propter declarationem nunc dictā. Sed, quia Auer. vt dicebatur, videtur ſibi contrarius, debes ſcire quod ſy-nonyma in primo gradu ſunt illa, vt dicit Themiſtius, & philoſophus primo po ſteriorū, quę ſignificant idē ſecundū rem, & modū, vt tunica & veſtis. Synony ma ſecundi gradus ſunt illa, quę ſignificāt vnam rem in ſubiecto, diuerſam aūt

C in modo, vt ens & vnum dico ergo quod Auer. hoc modo appellat hic ſynony-ma, alibi vult quod non ſunt ſynonyma primi gradus. & ſic concordantur dicta eius, & declaratum eſt ergo, qualiter in Deo non poteſt eſſe cōpoſitio ex quidi-tate, & eſſe, vt etiā viſum eſt ſuperius. Declaratum eſt nunc etiam, quod in Deo non ſit cōpoſitio ex eſſe & vnitate, cū huiuſmodi ſint aliquo modo ſynonyma, & aliquo modo diuerſa, vt tactum eſt. (Et poſtquam intelligitur.) Quia dixit quomodo in Deo non eſt compoſitio ex eſſe & quiditate, nec ex eſſe & vnita-te, conſequens eſt declarare, quomodo dicitur eſſe de Deo. quando enim eſſe di-citur de aliquo per eſſentiam, tunc in eo non poteſt poni compoſitio ex eſſe & participatiue eſſe, ſed cū eſſe dicitur de aliquo participatiue, tunc ſine dubio in eo intelligitur cōpoſitio aliquo modo. Quia igitur declaratū eſt in Deo non eſ-ſe compoſitionem ex quiditate & eſſe, & poteſt eſſe dubitatio an ſit ibi compo-ſitio ex eſſe & eſſentia, quaſi ſoluit quęſtionem, declarans ꝙ ens prędicatur de Deo primo, & per eſſentiā, & de alijs participatiue, & per attributionē: ideo ſo lus Deus eſt ens p eſſentiā, & ſimplex. & omne aliud, ꝙ depēdet, eſt ens parti-cipatiue cōpoſitū ex eſſe & eſſentia, nō diſtinctis ſubiecto, ſed modo, vt dictū eſt. patet ergo quomodo litera ſequens, pręſens continuationē habet ad pręceden-tem, dicit ergo: & poſtquā intelligitur de eo, id eſt, primo principio illud, qd in-telligitur de ſubſtātia, & re, id eſt, ente, i. cū ens dicatur de Deo, eo modo, quo

Quid ſit ſynonymū primi, et ſecūdi gradus.

de eo dicitur ſubſtantia. Et ſup. minorem: ſed ſubſtantia dicitur analogice de Deo, & alijs: concludit concluſionem.d.ergo nomen entis eſt dictum de neceſſe eſſe, & de alijs analogice:cuius exemplum ponit: ſicut iſtud nomen calidi-tas de igne,& alijs rebus calidis analogice dicitur: prædicatur enim calidũ de igne per eſſentiam,& de alijs participatiue,& attributiue,& eſt exemplũ Ariſto.2. Metaphy. vbi Auer. commen. 4. declarat iſtud: vnde hoc confirmat auctoritate philoſophorum peripatheticorum.d.hæc eſt ſine dubio philoſophorum opinio in prędictis:vult ergo habere, quod Deus eſt ſimplex, & non ſit compoſitum ex eſſentia & eſſe:immo eius eſſentiam reputat formaliter ſuum eſſe,adeo quod nulla eſt diſtinctio,nec in ſubiecto, nec in modo inter eſſentiam primi, & eſſe eius:dico nec in modo, quoniam & ſi intellectus poſsit conſiderare eſſe,& eſſentiam ibi,attamen non inuenit in Deo aliquid, a quo ſumat illam diſtinctionem, ſicut inuenit in alijs, puta in intelligentijs, & rebus:cũ.n.intellectus cõſiderat eſſentiã intelligẽtię, & eſſe cauſæ, reperit vnde ſumat eſſentiã per modũ eſſentię, & vnde ſumat eſſe per modum eſſe: qm̃ quælibet intelligẽtia eſt cauſata, & in omni cauſato eſt compoſitio ex eo, quod intelligit ſibi eſſe datũ, & ex eo, quod recipit:ideo in omni intelligentia intelligitur compoſitio, licet in re non ſit compoſitio ex re, & re diſtinctis ſubiecto, ſed ex eſſentia & eſſe in modo ſumpto a rei natura apud Auer. & hoc declaraui ſupra, & in tertio de anima in expoſitione com.9.& 10.vide. (Sed iſte homo.) Nunc vult narrare peccatũ Alg.& nõ explicat multũ mẽtẽ eius. Vbi debes ſcire, qđ Alg. & Aui. & multi alij opinati ſunt ens p̃dicari de neceſſe eſſe, & alijs vniuoce, & ſcdm eandẽ rõnem,& eãdẽ quiditatiuã formulã, & tunc ſequitur eos qđ omne ens ſit ens participatiue:qm̃ illa formula cõ is non eſſentialius reperitur in Deo, quã in alijs:ſed in alijs reperitur per cõpoſitionem ex eſſentia & eſſe, ergo & in Deo. Secũda cauſa erroris fuit,quia opinati ſunt ꝙ eſſentia & eſſe in omnibus ſint res diuerſæ in ſubiecto: & modo,cũ reputat eſſe ens, & rem aduenire enti & eſſentię:ait ergo. Sed iſte homo fundauit verba ſuper Auic.opinionẽ,quã opinionẽ nõ explicat,ſed pro parte explicauit, ſed infra dicã melius. Et incipit cõtradicere ei.d.& eſt ſine dubio erronea:cuius rõnem ponit: ipſe.n.opinatus eſt qđ eſſe res,& ens,eſt quid additũ ſuper quiditatẽ eius.i.Dei,et cuiuslibet extra animam,quaſi accidẽs rei, cui attribuitur. Hoc poſito arguit:ſumpto ergo,qđ quiditas ad hoc vt ſit, indigeat eſſe,tũc ſequitur qđ ſi neceſſariũ eſſe haberet eſſe, & ſua quiditas indigeret de illo eſſe,ergo oporteret qđ neceſſe eſſe cõponatur, ergo eſſet poſsibile non neceſſariũ:eſt ergo vis argumenti in forma hypothetica, cuius antecedẽs eſt vna copulatiua in hunc modũ:Si neceſſe eſſe habet eſſe, & ſua quiditas ad hoc, vt ſit, indiget eſſe, cõcluſio erit ꝙ neceſſe eſſe erit cõpoſitũ, & ſic erit poſsibile eſſe, ꝙ eſt ergo ipſum,& ipſius rõnis conſequentiã declarat Auer.d.Id,cuius ſuũ eſſe eſt additũ ſuper ſuã ſubſtantiã, habet cauſam ſine dubio:tũc accepit minorẽ,quę debet ſic accipi,ſed quodlibet ens apud ipſum eſt id, cuius ſuũ eſſe eſt additũ ſuę quiditati, ergo quodlibet ens habet cauſam, & per conſequẽs eſt poſsibile eſſe apud ipſum:ponit ergo maiorem dicẽs, ſed eſſe apud Auic.eſt accidens conſequens quiditatẽ,ſup.in quolibet:minorẽ probat per verba eius dicens,& hoc patet ab Auicẽ.hic,eo quod ipſe dixit quod homo habet quiditatem ante ſe, id eſt, ante eius generationẽ, & poſtmodum eſſe adhæret ei: quæ verba ſignificant quod eſſe eſt accidẽs eſſentię, & per conſequens patet minor:probat ẽt ſecundo exemplo ſuo eadẽ dicens, ſimiliter triangulus habet quiditatẽ,ſ.quod eſt figura contenta tribus lateribus, & tamẽ ſuum eſſe non eſt pars huius quiditatis conſtituens eam:& ideo poſsibile eſt quod intellectus comprehendat quiditatem hominis, vel trianguli: & adhuc ignorat vtrum habeat eſſe reale, aut non:ergo apud ipſum eſſe eſt accidens eſſentię.

Dubitatio. SED ACCIDIT quęſtio, qm̃ determinatum eſt apud Auer. quod quodlibet c.tra primum eſt compoſitum ex eſſe & eſſentia, & cauſatum, vt dicis. Si ergo argumentum Auer.valeret:ergo quodlibet eſſet ens poſsibile, & quodlibet poſſet non eſſe:qm̃ ſic arguit Auer.

Solutio. Dicendum quod opinio Auer. bene eſt quod eſſe & eſſentia apud intellectum ſint diuerſa, vt dixi, & per conſequens

A compoſitionem faciant ſecundum modum,non ſecundum rem: ſed apud Auicē.
ibi eſt compoſitio ex rebus diuerſis in ſubiecto:ideo eſſe eſt apud ipſum extrin-
ſecum eſſentiæ,& per conſequens partes ſunt poſsibiles diſſolui, cum fuerint ēt
poſsibiles coniungi:ideo,apud Auerroem non ſequitur quod quodlibet citra pri
mum ſit ens poſsibile eſſe,& non eſſe. Sed apud Aui.bene:& ideo Auicen.vult
quod omne cauſatum ſit poſsibile eſſe,& non eſſe: quoniam omne cauſatū apud
ipſum eſt cauſatum, eo quia eſſe eius eſt accidens eſſentiæ, & per conſequens
poſsibile ineſſe eſſentiæ,& non ineſſe:apud Auer.non, cum eſſe,& eſſentia ſint
vna res,licet in modo diuerſa,vt patet hic. (Patet quod illud eſſe.)Nunc ſoluit Duplex em
argumentum Algazel.& ſolu.eius ſtat in hoc,quod ens poteſt capi pro ente ve
ro,id eſt, ente naturæ, & ſic diuiditur in decem prædicamenta: & poteſt capi
pro ente communi vero,& priuationibus,& ſic eſt ens non extra animam,ſed
in anima,& ſic vult quod eſſe intelligitur aduenire eſſentię. Sed quia iſta ſolu.
eſt multum difficilis, debes ſcire quod intantum intelligitur res. Verbi gratia,
intelligentia eſſe compoſitum, inquantum intelligitur deficiens a primi perfe-
ctione:quoniam intelligentia, & eſt in gradu proprię, ſpeciei, & eſt deficiens:
prout eſt in gradu ſuę proprię ſpeciei eſt perfecta,& multo perfectior aliquibus
alijs:prout deficit a perfectione primi, ſic intelligitur ſub eſſe priuatiuo, & per
conſequens ſub quadam potentia tali modo,quod ei non repugnat perfici inquā
B tum ens, & per conſequens intelligitur ſub forma eſſentię natę perfici ab eſſe,
id eſt,a gradu ſuę perfectionis ſpecificæ, & per conſequens intelligitur ſub na-
tura compoſitionis ex eſſentia & eſſe,vel ex potentia & actu,vel ex forma &
materia:quoniam illa priuatio poteſt dici potentia, prout ſibi non repugnat in-
quantum ens,recipere perfectionem primi:poteſt dici eſſentia,prout ab eſſe per
ficitur,poteſt dici materia,prout eſt quædam priuatio. Vult ergo Auer. quod ſi
capitur ens pro ente reali,ſic non fit illa compoſitio: ſed,ſi capitur pro ente com
muni priuationi,& enti reali,ſic poteſt intelligi compoſitio:quoniam,vt ſic,po-
teſt intelligentia ſub potentia priuationis,& ſub forma gradus ſuę ſpeciei intelli-
gi:lege literam:patet quod illud eſſe,id eſt, illud ens,quod impediet hic,ſup. ꝙ
res ſint ſimplices non eſt illud eſſe, quod ſignificat ſubſtantias rerum, id eſt,ens
reale extra animam, ſed eſt illud, quod eſt tanquam genus,id eſt, commune:
enti vero,& priuationi nec illud ens, eſt ens, quod ſignificat rem eſſe extra in-
tellectum.Quod declarat,dicens,nomen enim entis dicitur duplex,videlicet de
vero,id eſt,ente reali, & de oppoſito priuationis, id eſt, de ente priuatiuo: &
hoc,id eſt,ens,verum eſt,quod diuiditur ad decem prædicamenta, & eſt eis cō-
mune tanquam genus: & inde procedunt alia entia in ſecundo modo,videlicet,
res,quę ſunt extra intellectum:& forte litera eſt corrupta: quoniam debet ſtare,
C & inde procedunt alia entia in ſecundo modo,videlicet,res,quę non ſunt extra
intellectum,id eſt, entia rationis, quę vocantur entia ſecundo intellecta apud
Auer.12.Meta.commen.19.&c.& addit quod hoc eſt illud,quod dicitur de de-
cem prædicamentis analogice. (Et hoc.) Verificat nunc quoddam famoſum di-
ctum,ſcilicet,quod hoc modo concedimus quod ſubſtantia eſt ens de ſe, vel acci
dens eſt ens de ſe,videlicet,quod habet eſſe de ſe, quaſi dicat,quod loquēdo de
eſſe tali modo,ſic ſubſtantia, & accidentia ſunt entia formaliter aliquo modo,
vt dicetur in ſeptima diſputatione,Deo duce. Sed ens, quod pro genere intelli-
gitur,commune eſt omnibus prædicamentis,& ens, quod intelligitur pro gene-
re,eſt quid intellectuale,ſcilicet eſſe ens extra animam,ſicut ens in anima,id eſt,
concipitur ſicut eſt:& tunc reſpondet ad forma dicens, & hæc ſcientia præce-
dit ſcientiam quiditatis rei,id eſt, & hoc modo quiditas pręcedit eſſe ſecundum
intellectum,non in re:ſed illa quiditas,quæ pręcedit eſſe ſecundum intellectum,
non in re:ſed illa quiditas,quæ præcedit eſſe in noſtro intellectu, non eſt vera
quiditas,id eſt,eſſentia extra animam exiſtens,ſicut Auicen.d.immo eſt quidi
tas ex oppoſito cuiuſdam nominis,id eſt,immo dicitur quiditas,pro quāto apud
intellectum, intelligitur ſub oppoſito nominis ens: ideo concludit, vnde ſcito
quod aliqua res ſit ens extra animam, ſcitur quod eſt quiditas, vel quiditatem
habens. Debes ſcire,quod in vna litera habetur iſto modo,(Sed ens,quod pro

vero intelligitur, commune eſt omnibus prædicamentis, & ens, quod intelligitur pro vero, eſt quid intellectuale.) Et tunc oportet variare primam expoſitionem, vt dicant, quod duplex eſt ens, videlicet, de vero, & de oppoſito priuationis, i. de ente, prout diſtinguitur contra nihil: & tunc oportet dicere, quod ens verum eſt commune omnibus prædicamentis, & omnibus alijs: cum ens verum idem ſit, quod ens intellectuale. Sed ens diſtinctum contra nihil, quod eſt ens, nõ eſt illud, quod diuiditur in decẽ prędicamenta: et ſic expoſitio variatur. Sed quõcunq; exponitur, ſemper ſnĩa eſt eadem, vt patet. (Et huiuſmodi dicitur.) Cum omnia hęc dixit, verificat quędam dicta, & primo id, quod dicitur in vniuerſalibus Porph. vbi dicitur quod vniuerſalia cauſata ex indiuiduis ſunt entia: vbi ly ens capitur pro ente vero, ait ergo, & de huiuſmodi, id eſt, pro huiuſmodi ente vero dicitur in libro prędicamentorum, quod vniuerſalia intellectiuarum rerũ ſunt entia ex his indiuiduis cauſata, et ipſorũ indiuidua ſunt intellecta ex ipſorũ vniuerſalibus, id eſt, ſub rationibus vniuerſalium ipſorum: vult ergo, quod loquẽdo de ente vero, ſic vniuerſalia ſunt entia, quoniam vniuerſalia nullum eſſe habent extra animam, niſi in potentia ſecundum iſtum philoſophum: qñ ergo cauſantur ab intellectu ex ſingularibus, ſunt tunc entia vera, id eſt, intelligibilia, vt dicit Auer. 12. Meta. com. 4. & primo de Anima com. 8. (Et etiam dicitur.) Nunc verificat aliud dictum tertij de Anima tex. commen. 9. d. & etiam dicitur in libro de Anima quod virtus, qua cõprehendimus quod res indicatur eſſe ens, id eſt, qua comprehendimus quiditatem eſſe ens abſolute, differt a virtute, qua comprehendimus quiditatem indicatam, id eſt, indiuiduum demonſtratum, quod vocatur quiditas indicata, id eſt, ſignata: tibi enim, ly ens capitur pro ente vero, id eſt, pro ente obiectiuo, & intellectuali. Debes ſcire, quod tertio de Anima loco dicto, quiditas, & indiuiduum diuerſis virtutibus comprehenduntur: qm̃ indiuiduum comprehenditur primo, & per ſe, ſenſu: quiditas autem, vt ens, cõprehenditur intellectu primo, & per ſe: & per hoc declaraui ibidem in expoſitione mea, vide bene. (Et hoc modo.) Verificat nunc tertio dictum famoſum dicens, & hoc modo dr̃ communiter, quod entia. i. prędicamenta ſunt entia realiter, capiendo ens prout diſtinguitur contra nihil, vt dixi in ſecunda expoſitione, & vniuerſalia ſunt entia intellectus, id eſt, vera. (Ergo nulla.) Tunc concludit quid intelligit per ens verum, dicens, ergo nulla differentia eſt in eo, quod intelligitur pro vero, id eſt, ente vero, & entia Metaphyſica & ſeparata: qm̃ ens ſeparatum, & ens verũ ſunt idem pro nunc. (Sed quicunq;.) Nunc remouet peccatum Auicennę, & primo proponit illud, dicẽs, ſed quicunq; dicat quod eſſe eſt quid additum ſuper quidditatem, ſic quod quidditas non conſtituatur ab eo ens, id eſt, eſſendo ens in ſua ſubſtantia, errat: vult dicere, quod quicunq; dicit quod eſſe eſt additum quiditati, & extrinſecum non conſtituens eam in eſſe entitatiue, errat. Ideo ponit ſtatim hoc eſſe peccatum, dicẽs, dicimus quod optatur maximum errorem. Et ponit argumentum, dicens, quia ſequitur quod nomen entis ſignificat accidens commune decem prædicamentorum extra animam: & hæc eſt opinio Auicen. poteſt ergo componi ſyllogiſmus ſic: omne aduenıens alicui, non conſtituens illud in eſſe tali formaliter, & intrinſece, eſt accidens illi: hæc enim eſt natura accidentis, vt ſcis: ſed per Auicen. ens eſt adueniens quiditati entitatiue, illam non conſtituens in eſſe tali formaliter, & intrinſece; conceditur ergo, ꝙ eſſe ſit accidẽs enti quiditatiue ſumpto. (Et adhuc) ſecundo, arguit ergo idem, dicens, & adhuc eſt petendũ de illo accidente. i. de illo ente, quod accidit quidditati, qñ dicitur quod ſit ens, vtrum ſignificat pro vero, id eſt, vtrum ſit ens verum, aut ſignificat accidens ens, in illud accidens, id eſt, vtrum ſit ens per eſſentiam, aut ſit ens per hoc, quod eſſe aduenit ſibi. Si primum, eodem modo ſtandum eſt in primo. Si ſecundum, inquit, vnde hoc modo erunt accidentia infinita: quod eſt falſum, & ſic debet intelligi vis ſecundę rationis. Deinde excuſat ſe d. & nos iam declarauimus hoc diffuſius in ꝓprio opuſculo: ecce, quomodo fecit librũ de ente, & eſſentia, & addit, & nos meditamur quod hoc fuit illud, quod in ſudauit Algazel auferre de primo principio, de quo probauit eſſe ens per eſſentiam, & non per additum, ait Auerro, & nos dicimus quod tale ens additũ, abla-

Quiditas, & indiuiduum diuerſis virtutibus comprehenduntur.

A tam eſt omnibus, id eſt, ab omnibus entibus, licet maxime, id eſt, primo & principaliter de primo principio: quia, vt declaraui, primum principium nõ eſt compoſitum ex eſſe & eſſentia, nec ſecundum rem, nec ſecundum modum: aliç autẽ res, & ſi ſecundum rem non ſint compoſitæ, eſt tamen ibi quędam cõpoſitio ſaltem ſecundum modum noſtrum intelligendi, vt ſępe declaraui. Deinde ponit continuationem ad ſequentia, & ſermo eius eſt manifeſtus per ſe.

ALGAZEL.

Ait Alga. Et cum hoc ipſi dicunt ꝙ Deus glo. eſt principium, & primum, & ens, & ſubſtantia, & vnum, & antiquum, & permanens, & neceſſarium in eſſe, & intellectus, & intelligens, & intellectum, & agens, & creator, & ſciens, & volens, & potens, & viuum, & deſyderans, & deſyderatum, & alii oblectantur eo, & ipſe oblectatur aliis, & beneficat, & excelſus, & verum abſolutum, & bonum abſolutum. & exiſtimauerunt ꝙ hoc totum ſit pręfatio vnius rei in qua non eſt pluralitas. & hoc eſt quid mirabile. Dixit debemus primo ve-
B rificare opinionem eorum deinde operam dabimus quæſtionibus. nã quæſtio opinioni, antequam complete habeatur intelligentia rei, eſt conatus abſurdus. Suſtentaculum autem in intelligentia opinionis eorum eſt, ꝙ ipſi dicunt ſubſtantia principii eſt vna, plurificantur tamen nomina apud relationem rei ad eam, aut relationem eius ad aliquid, aut negationem alicuius ab ea. Negatio autem non cauſat pluralitatem in ſubſtantia negati, neq; relatio cauſat pluralitatem. igitur non auferunt pluralitatem negatorum, & pluralitatem relationũ. Sed veniendum eſt in reductionem horũ omnium ad negationem, & relationem. Et dixerunt, cum dr̃ de eo primũ, eſt relatio eius ad entia poſt id. Et, cum dr̃ principium, innuit ꝙ alia ab eo proueniunt, & ipſe eſt cã eorum, & eſt relatio ad cauſata ab eo. Et, cum dicitur ens, bene nõtum eſt. Et, cum dicitur ſubſtantia, ſ. eſt ens, cui negatur ꝙ ſit in ſubiecto. & hæc eſt negatio. Et, cum dicitur antiquum, eſt negatio priuatio-
C nis eius præcedentis initium. Et, cum dicitur permanens, eſt negatio priuationis finis: & quod intelligitur per antiquum & permanens, eſt eſſe, quod non præceſsit priuatio, nec euenit ei priuatio. Et, cum dicitur neceſſarium in eſſe, eſt ꝙ ſit ens, non habens cauſam. & eſt cauſa alterius, & erit ratio negationis, & relationis: cum dicere non habet cauſam ſit negatio: &, cum ponitur cauſa alterius, eſt relatio. Et, cum dicitur intellectus, eſt ꝙ ſit ens nudum a materia. & omne ens tale eſt intellectus, i. intelligit ſeipſum, & conſyderat ſubſtantiam ſuam, & intelligit aliud. Subſtantia autem Dei glo. talis eſt, ſcilicet puritas a materia: igitur eſt intellectus. & ſunt duæ præfationes de eodem. Et, cum dicitur intelligens eſt ꝙ ſubſtantia eius, quæ eſt intellectus, habet aliquod proprium intellectum, & eſt ipſemet, qm̃ conſyderat ſeipſum, & intelligit ſeipſum. ergo ipſemet eſt intellectum, & eſt intelligens, & totum idem eſt, poſtquam eſt intellectum, ex eo ꝙ eſt quiditas abſtracta a materia, non celata ſibi ipſi, qui eſt intellectus, & eſt intellectus,

& ex eo quòd eſt quiditas abſtracta a materia, nihil eſt cœlatum ab eo.& ex eo quòd intelligit ſeipſum, erit intelligens, & quoniam ipſemet eſt intellectum, ſuiipſius eſt intellectum.& ex eo quòd intellectus eius eſt ſibi ipſi, non additus ſibi ipſi, erit intellectus. & non eſt inconueniens vt ſint idem intelligens, & intellectum. quoniam intelligens, cum intellexerit eſſe intelligens, erit intellectio eius quòd ſit intelligens, & erit intelligens & intellectum idem aliquo modo. &, licet intellectus noſter ſic ſit, tamen in hoc differt ab intellectu primo. quoniam id, quod eſt primo, eſt in actu ſemper: id vero, quod eſt in nobis, aliquando eſt in potentia, aliquando vero in actu. Et, cum dicitur formator, agens, & creator, & aliꝫ denominationes actionis, eſt quòd eſſe eius eſt in eſſe excellens, ex quo emanat eſſe totius emanatione continua, & quòd eſſe alterius prouenit ab eo, & ſequitur ad eſſe eius: ſicut ſequitur eſſe lucis ad Solem, & calefactionis ad ignem. & non aſsimilatur quidem proportio mundi ad creatorem proportioni lucis ad Solem, niſi in eo quòd eſt cauſatus tantum. & in rei veritate non eſt ſic. E quoniam Sol non ſentit emanationem luminis ab eo, nec ignis emanationem calefactionis, quia eſt natura ſimpliciter, primum tamen ſcit ſeipſum, & quòd ipſum eſt principium alterius, & emanatio eius, quod prouenit ab eo eſt nota ei.& nihil eſt occultum ei eius, quod prouenit ab eo. Nec etiam eſt vt vnuſquiſque noſtrum cum fuerit inter ægrum, & Solem, & aufertur caliditas Solis ab ægro ex caſu eius, non ex electione eius, ſed ex eo, quòd ſcit ſeipſum, & etiam non abhorret ſe. nam corpus opacum, faciens vmbram, eſt indiuiduum eius, & corpus eius: ſed ſciens, volens vt ſit vmbra in medio, eſt anima eius, non autem corpus. In primo vero non eſt ſic. quoniam in eo agens eſt ſciens, & eſt volens, ideſt quòd non abhorret ſe, & bene ſcit quòd perfectio ſua eſt influere aliquid alteri. Sed, ſi fuerit poſsibile vt ponatur quòd corpus vmbram faciens ſit ipſummet ſciens aduentum vmbræ, & ſi etiam volens, tunc eſſet tale, quale primum. nam primum eſt F ſciens, & eſt agens, & ſcientia eius eſt principium operationis eius. nam ſcientia eius de ſeipſo quòd ſit principium omnium, eſt cauſa emanationis totius. quoniam ordo repertus, ſequitur ordinem intellectum, in eo quòd eſt quid ſequens ei.& eſſe agens totius non eſt additum ei quòd ſit ſciens totius, cum ſcientia eius de toto, ſit cauſa emanationis totius ab eo, & eſſe ſciens totius non addit aliquid ſcientiæ ſuæ de toto. nam ipſum non ſcit ſeipſum, niſi ſciuerit quòd ſit principium totius. ergo ſcitum prima intentione eſt ſubſtantia eius, & totum erit ſcitum ab eo ſecunda intentione. Hoc eſt igitur id, quòd ſit agens. Cum autem dicitur potens, nihil aliud eſt, quàm vt ſit agens eo modo, quo nos conſyderauimus id.& eſt quòd eſſe eius eſt eſſe, a quo emanant res, quas poteſt, in quarum emanatione ordinatur compoſitio in toto in nobiliſsimo eſſe, & poſsibilitate perfectionis, & pulchritudinis. Et, cum dicitur volens, non intelligitur niſi quòd id, quod ema-

A nat ab eo, non eſt occultum ei, nec abhorret id, ſed ipſum bene ſcit quod perfectio eius eſt apud emanationem totius ab eo. & poteſt dici in hoc quòd ſit volens. & poteſt dici de volente quòd ſit deſyderans. & nihil erit voluntas, niſi ipſummet poſſe. & non erit poſſe, niſi ipſamet ſcientia: nec erit ſcientia, niſi ipſamet ſubſtantia: ergo totum reducitur ad ipſammet ſubſtantiam. ſcientia enim eius in rebus non eſt aſſumpta a rébus. ſin autem, tunc acquireret attributum, & perfectionem ab alio. quod eſt falſum in neceſſario in eſſe. Quare ſcientia noſtra eſt duplex. aliqua enim eſt ſcientia rei, proueniens ex forma huius rei, vt ſcientia noſtra de forma cœli, & terræ, & aliqua eſt ſcientia, quā facimus nos, vt eſt res, cuius formam non videmus, ſed imaginamur eam in anima noſtra, & poſtea eam accipimus. & tunc eſſe formæ emanat a ſcientia, nón autem ſcientia ab ente. ſcientia vero Primi eſt ſecundum ſecundam ſpeciem. nam imaginario ordinis ex ſe ipſo eſt cauſa emanationis ordinis ex ſe ipſo. veruntamen, ſi reperire formam picturæ, aut ſcri-

B pturæ in tabula in mente noſtra ſufficeret in faciendo illam formam, tunc eſſet ſcientia noſtra ipſummet poſſe, & ipſummet velle, ſed propter diminutionem noſtram in poſſe non ſufficit imaginatio noſtra ad inueniendum formam, ſed indigemus cum hoc voluntate: quæ ſit nobis, proueniens quidem ex potentia deſyderatiua ad hoc, vt moueatur ab ea potentia motiua muſculorum, & neruorum & membrorum organicorum, adeo quòd moueatur ex eis manus. verumtamen quòd mouetur in motione muſculorum, & neruorum manus ipſa, & aliud, & mouetur ad motum eius calamus, aut aliud inſtrumentū ab extra, & mouetur materia ad motum calami in atramento, aut alio, & poſtea prouenit figura imaginata in mente noſtra. & ideo non eſt eſſe huius figuræ in mente noſtra poſſe, nec voluntas, ſed erit figura nobis aliud præter principium mouens muſculos. & hæc figura mouet hunc motorem, qui eſt principium poſſe. & non eſt ſic in neceſſario in eſſe.

C nam non eſt compoſitum ex corporibus, in quorum extremitatibus oriantur potentiæ. igitur potentia, & voluntas, & ſcientia, & ſubſtantia eius vnum, & idem eſt. Et, cum dicitur viuum, non intelligimus per id, niſi quòd ſcit ſcientia, a qua emanat eſſe, quod appellatur operatio eius. nam viuum eſt agens, comprehendens. & intelligimus per id ipſummet cum relatione operationum modo prædicto, & non ſicut vita noſtra, quæ perficitur, niſi cum duabus potentiis diuerſis, ex quibus deriuantur comprehenſio, & operatio. igitur vita eius eſt ipſamet ſubſtantia eius. Et, cum dicitur de eo beneficans, intelligimus quòd emanat ab eo totum, non ad intentionem, vt ad ſe redeat. beneficatio autem completur duabus rebus. quarum vna eſt vt ſit recipienti vtilitas ex eo, quod tributum eſt ei. nam dare aliquid ei, qui non indiget eo, non dicitur beneficatio. ſecunda eſt vt non indigeat ipſum beneficans illa beneficentia, ita quòd beneficium tribuiſſet propter indigentiam ſuam. & qui beneficium præſtat ex eo quòd vult gloriari, aut

adipiſci bonum nomen, aut euadat ſuſpitionem, ipſe quęrit pręmium, & non præſtat beneficium. Sed beneficium, quod præſtat Deus glo. eſt vt non quęrat vt euadat a ſuſpitione, aut ad perfectionem facientē adipiſci gloriam ei, ergo beneficium præſtans eſt nomen teſtificans de eſſe eius, aut cum relatione eius ad operationem, & negationem intentionis, & non inducit quidem ad pluralitatem in ſubſtantia eius. Et, cum dicitur bonum abſolutum, eſt q nos videmus q eſſe eius eſt ſequeſtratum ab omni diminutione, & poſsibilitate priuationis. nam malū nullam habet ſubſtantiam, ſed reducitur ad priuationem ſubſtantiæ, aut priuationem abaptationis ſubſtantię, ex eo q eſt eſſe bonum. reducuntur ergo omnia iſta nomina ad negationem poſsibilitatis, diminutionis, & mutationis. & ēt aliqñ dr̄ bonum de eo, quod eſt cā ordinis rerum: primum aūt eſt principium ordinis omnium: ergo eſt bonū. & tunc nomen ſignificat eſſe cum aliqua ſpecie relationis. * Et, cum dr̄ neceſſarium in eſſe eſt cū negationis cauſæ eſſe eius, & remotione cauſæ priuationis eius in principio, & fine. Et, cum dicitur deſyderans, & deſyderatū, & oblectari alio, & aliud oblectari eo eſt q eſt intellectus pulchritudinis, & dilectionis, & perfectionis, & eſt dilectus, & reducitur ad habens perfectionem. Et nihil aliud eſt oblectari, niſi acquiſitio perfectionis debitæ. & qui ſciuerit perfectionem ſui ipſius, in eo q comprehendit ſcita, ſi comprehenderit ea, & pulchritudinem formę eius, & ſubſtantiam poſſe ſui, & fortitudinem membrorum ſuorum, demū eius peruentionem ad omnem perfectionem poſsibilē ei, ſi hoc poſſet imaginari in vno homine, tunc diligeret perfectionem ſuam, & oblectaretur ea. Diminueretur autem oblectatio ſua, cum conſyderaret priuationem, & diminutionem. nam lætitia non perficitur eo, quod aufertur, aut ſentit ablationem eius. Primum autem eſt ei gloria pfecta, & pulchritudo cōpleta, poſtquā omnis pfectio poſsibilis eſt ei. & ipſum comprehendit illam perfectionem cum ſecuritate a poſsibilitate diminutionis, & ablationis. & pfectio excelſa proueniens ei eſt ſuperior oī pfectione. & comprehenſio eius pfectionis eſt ſuperior omnibus comprehenſionibus. & dilectio, & deſyderium eius ad hanc perfectionē eſt excelſior omni dilectione. & oblectatio in ea eſt ſuperior omni oblectatione. & ēt non eſt proportio inter oblectationem nr̄am, & ſuam omnino, ſed eſt excelſior omni, quod poteſt proferri a nobis de oblectatione lætitia, & complacentia, & gaudio. Sed de iſtis rebus non ſunt nobis proprii ſermones. & non pōt fieri quin deueniamus ad abuſionē tranſumptiue, vt, cum accommodamus ei dictionem volentis, eligentis, & agentis aſſumptam a nobis cum deciſione remotionis voluntatis eius a voluntate nr̄a, & poſſe eius a poſſe nr̄o, & ſciētiæ eius a ſciētia nr̄a. & non eſt incōueniens defectus proprii ſermonis oblectationis ab eo, & vſus alterius. Et intentum noſtrum eſt q diſpoſitio eius eſt nobilior diſpoſitione Angelorum. & dignius eſt vt ſit lætans, & diſpoſitio Angelorum dignior diſpoſitione noſtra. &, ſi non eſſet oblecta-

Huc vſq; et valde mutilata habētur ī priſcō exēplari.

A tio, niſi in appetitu commeſtionis, & coitus, tunc eſſet diſpoſitio aſini, & porci nobilior diſpoſitione angelorum, qui non habet hanc oblectationem & intelligo per Angelos principia abſtracta a materia, cum gaudio, & conſyderatione eius, quod eſt eis proprium ex perfectione, & pulchritudine, quæ non poteſt remoueri, ſed illa, quæ eſt in primo, eſt ſuperior ea, quę eſt in angelis. quoniam eſſe angelorum, qui ſunt intelligentiæ abſtractæ, eſt eſſe poſsibile ex ſe, neceſſarium vero ex alio. & poſsibilitas eſt malum quid, & diminutio. & nihil eſt remotum ab omni malo, niſi Primum glo. ergo ipſum eſt bonum abſolutum, & ei eſt gloria, & pulchritudo, & perfectio ſumma. Vlterius ipſum eſt deſyderatū, ſiue deſyderetur ab alio, ſiue nō deſyderetur: ſicut eſt Deus, intelligens, & intellectum, ſiue intelligat eum alter, ſiue non intelligat, & omnia iſta reducuntur ad ſeipſum, & ad intelligentiam ſui ipſius. & intelligere ipſum, & intelligere ſeipſum eſt ipſummet. nam eſt intellectus abſtractus, & totum reducitur ad idem. Hęc eſt via intel-
B ligendi opinionem eorum. & omnia iſta diuiduntur ad id, quod poſsibile eſt credere, & declarabitur ꝙ eſt inconueniens ſecundum radices eorum: & ad id, quod non eſt poſsibile credere, & declarabitur falſitas eius. & reuertamur ad quinque gradus diuiſionis pluralitatis, & rationes eorum in auferendo eos. & declarabimus quòd non poſſunt in hoc conſtituere rationem, & faciemus de vnoquoque eorum diſputationem ſeparatim.

Hic Alga. primo narrat omnia illa, quę philoſophi attribuunt primo principio, ſecundò ibi, (Qualiter tamen.) Verificat illa. d. ergo. ait Alga. & cum toto iſto, videlicet quod ipſi aſſerant primum principium eſſe vnum ſimplicisſimū, dicunt quod ipſe Deus eſt primum principium, & ſubſtantia, & vnum, intelligens, intellectus, agens, creator, volens, potens, viuum, cupiens, delectans, delectabilis, bonum, & pura veritas. (Et opinantur.) Declarat modum, quo modo hęc apponuntur in Deo. d. & opinantur omnia iſta vnam, & eandem rem ſignificare abſque aliqua pluralitate. (Et hoc.). Nunc exponit ordinem dicendorum d. & hoc valde mirabile eſt, & ideo oportet quod declaremus ſapientum opi-
C nionem. Deinde oportet reſpicere illud, quod poteſt argui ſuper hoc: vult ergo primo declarare opinionem philoſophorum, & hoc faciet in pręſenti dubio, qua declarata in ſequentibus diſputationibus vult arguere contra philoſophos. Aſsignat autem rationem ordinis. d. redargutio enim ſuper quodcunque propoſitum fuerit, antequam ſup. propoſitum intelligitur, eſt fatuitas, & error, & ideo prius declarare opinionem philoſophorum eſt conueniens, poſt arguere contra eos. (Vnde dicimus.) Nunc exequitur. d. vnde dicimus quod philoſophi putant, quod ſubſtantia primi principij eſt vna ſup. ſimpliciter, ſed multiplicata eſt nominibus reſpectiue, vel modo negationis, id eſt ſecundum negationem. (Et negatio.) Quia poteſt dici, ergo eſt ibi aliqua pluralitas, ſoluit. d. & negatio nullam infert pluralitatem in ſubſtantia negati, neque relatio ſimiliter infert pluralitatem; & ſic Deus vnus ſimpliciter, poteſt intelligi multus ſecundum reſpectus & negationem; quod concludit. d. quapropter peripathetici non negant pluralitatem negationum, vel relationum in Deo. (Sed qualiter.) Ponit. q. d. ſed qualiter ipſi reducunt ſupradicta ad negationem, vel relationem, hęc eſt quęſtio non modica. Soluit. d. quod taliter fit, quando dicunt primum principium, indicant quod cætera entia ab eo procedunt, & cauſantur. & hęc eſt relatio. Poteſt etiam reduci ad negationem, eo quia non cauſatur ab aliquo priori, (Et quando.) Verificat aliud dicens, & quando dicunt ſubſtantia in-

ſinnunt ad ens non in ſubiecto , (Et quando.) Verificat aliud.d.& quando di- D
cunt antiquum, ſignificat negationem principij ab eo, ſicut quando dicunt ſem-
piternum ſignificat priuationem finis. (Et quando.) Nunc verificat aliud.d.&
quando dicunt neceſſe eſſe, intelligitur ens incauſatum,& quod eſt alterius cau-
ſa vnum primum iſtorum duorum eſt negatio, videlicet neceſſe eſſe , ſecundum
vero relatio.(Et quando.) Verificat aliud, dicens, & quando dicunt ipſum eſſe
intellectum, indicant ꝙ eſt ens mundum ab omni materia,& addit, ꝙ quodcun-
que ſic ſe habet, eſt intellectus, videlicet intelligit ſeipſum, & ſentit ſeipſum,&
alia præter ſeipſum: hæc poteſt poni tanquam maior. Deinde accepit minorem
d.ſed Dei ſubſtantia ſic ſe habet, ergo eſt purus intellectus.(Et quãdo.) Adhuc
verificat aliud.d.& quando dicunt intellectus, ſignificat ꝙ dicta ſubſtantia, quæ
eſt intellectus, habet naturam intelligibilem , ſcilicet ſeipſam: ideo concludit.d.
& ideo illa ſubſtantia ſe habens ſic, intelligit ſeipſam, ergo eſt intellectus & in-
telligibilis:& addit,& intellectus,& intelligibile totum eſt vnum , & idem, vt
clarius pateſit ab Ariſt.in lib.Metaphyſi.id eſt.12. Meta.tex.com.51.(Et eſt

Differentia inter intellectū humanū & diuinum.

notandum.) Quia poſſet credere quis, ꝙ intellectus Dei , & noſter propter hoc
ſint vna eſſentia: propterea dicit, ſed eſt notandum , ꝙ intellectus humanus no-
ſter differt ab intellectu diuino in hac proprietate, id eſt in intelligere: prout in-
tellectus diuinus eſt ſemper in actu, ſed intellectus humanus eſt interdum in po- E
tentia, interdum in actu: & hoc Ariſto. plane declarauit.12. Meta.tex.commẽ.
39.& Auerro.ibidem.commen.38.in fine : & in illo meo lib.de intellectu dixi
multa de hoc,& non eſt opus aggredi hoc. (Et quando dicunt.) Verificat aliud
dicens, et quando dicunt ꝙ ipſe eſt creator, vel agens, vel alias denominationes
actionis habens, ſignificat ꝙ eius eſſe eſt ita nobile , ꝙ ab eo influit totum ens
modo neceſſarium,& ꝙ eſſe ſequitur dictum eſt primi, ſicut ſolem ſequitur lux,
& calor ſequitur ignem. (Sed eſt notandum.) Nunc vult declarare comparatio
nem illam, dicens, ſed eſt notandum, ꝙ nõ eſt comparatio mundi, id eſt alicuius
hominis mundi ad Deum ſimilis comparationi lucis ad ſolem omnibus modis:
vult dicere quod non omnibus modis comparantur entia huius mundi ad ſolem,
ſicut comparatur lux ad ſolem: attamen ponit aliquam comparationem dicens,
niſi inquantum cauſantur tantum. cuius rationem dat, dicens, ſol enim non eſti-
mat.i. non comprehendit influentiam lucis ab eo verſus nos , immo eſt tantum
ſimplex natura illam cauſans ſup . Sed primum principium ſentit.i. intelligit ſe,
& ſentit quod illud eſt primum omnium entium , & ideo nihil ipſe ignorat de
entibus ab eo procedentibus, econtrario eſt de ſole . Sed quomodo ſit iſtud , in
diſputatione ſequenti declarabitur. (Et quando.) Verificat aliud, dicens,& quã
do dicunt quod ipſe eſt potens, ſignificat quod eius actiones non dependent de
alterius naturę, ſeu voluntatis, ſed quod ipſe agit virtute propria ,-& alia virtu- F
te eius.(Et quando) Verificat nunc aliud, dicens,& quando dicunt volens, intel
ligitur ex hoc, quod ipſe non ignorat id , quod ab eo procedit , immo ſcit ſuam
perfectionem, ex qua conſtat in eo, quod omne ens ab eo influit. (Et quando)
Verificat aliud dicens, & quando dicunt viuum , non intelligitur niſi quod ipſe
ſcit, quod entia ab eo procedentia, de quibus, id eſt reſpectu quorũ dicitur agẽs,
ſint ſibi præſentia, id eſt cognita: cuius rationem ait, viuum enim eſt agens com
prehendens,& ideo eius intentio, id eſt ratio vitæ, eſt idem, quod ſubſtantia cũ
relatione operum ſibi modo prædicto , id eſt prout præſentes ſunt intelliguntur.

Nota.

Debes ſcire, vt traditur ſecundo de Anima.tex.commen. 13, quod vnus graduũ
vitæ eſt intellectus: Deus ergo, vt dicitur.12. Metaphyſi.commen.39.intantum
viuit, inquantum intelligit. intelligit autem, prout ipſe ſeipſum intelligit,& alia:
& ſic eſſe viuum ibi eſt omne intelligens ſe, & opera ſua , ſecundum quod ſunt
poſsibilia intelligi. (Et vita,) Ponit differentiam inter vitam noſtram , & Dei
dicens,& vita noſtra humana non ſic ſe habet, id eſt, non viuit ſola vita intelle
ctiua ; ipſa nanq; non perficitur , niſi cum duabus virtutibus diuerſis , a quibus
procedunt comprehenſio,& actio. Verbi gratia , intellectu & vegetatiuo gra-
du, concludit dicens, ergo ipſius vita, id eſt Dei vita, id eſt Dei vita eſt idẽ quod
ipſe: ipſe ergo, vt intellectus , eſt eius ſubſtantia. (Et quando.) Verificat aliud,
dicens,

A dicens, & quando dicunt bonum, intendunt dicere quod entia omnia ab eo influunt pura miſeratione, id eſt pure miſericorditer, non præmiali intentione, id eſt non vt præmietur a rebus, neque modo indigentiæ, immo ſumma bonitate. Concludit nunc vltimo, dicens, tandem quod omnia ſua præfata nomina, &c. facile poſſunt reduci ad negationem, & relationem, & nulla iſtarum pluralitatem infert: hæc eſt intentio peripatheticorũ in prædictis dictis. Deinde ſe ordinat ad diſputationes quinque, quę ſequuntur pullulanter ex his: & ſermo eius patet.

AVEROES.

AIt Auer. Beneſecit in pluribus, quod ſcripſi de narratione opinionum Philoſophorum quòd ſit Deus glo. vnus, cum denominatione attributorum multorum: & non loquimur cũ eo, de eis, niſi in eo, quod dixit de appellatione intellectus, quòd indicat rem * negatiuam. & non eſt ſic, ſed eſt nomen ſibi proprium ſecundũ Philoſophos Peripateticos, & aliter quã intelligit Plato, ꝙ intellectus B ſit aliud, quã primum principium, & ꝙ non denominetur ꝙ ſit intellectus. & ſic, cum dixit de intelligentiis ſeparatis ꝙ eſt in eis ex poſsibilitate, & priuatione, & malo, non eſt de ſermone eorũ. & reuertamur ad id, quod dixit ex quæſtione contra eos in illis quinque diſputationibus.

* a.l. relatiuam.

Deus habet nomen proprium.

Nunc Auer. vult quædam approbare, & ordinat ſe, dicens, dicimus nos quod pro maiori parte verba iſtius hominis optime poſſunt, & iuſte iuxta philoſophorum opinionem ſaluari, videlicet quòd ipſe Deus benedictus eſt vnus ſimplex, licet & pluribus denominationibus denominatur: quapropter, non licet ſecum in iſtis aliquid altercare, videlicet ipſum redarguere. (Niſi in eo.) Apponit tamen vnum, in quo errauit, dicens, niſi in eo, quod dixit, quod intellectus ſignificat relatiue, id eſt, in eo, quod putat intellectum ſibi attribui reſpectiue: cuius rationẽ dat, dicens, in hoc enim a veritate deuiauit, eo quod intellectus nomẽ proprium eſt Dei ſubſtantiæ apud peripatheticos excepto Platone. arguit ergo ſic. nomen proprium Deo non debet dicere ſibi relatiuum: ſed intellectus, vt ſupponitur, eſt nomen proprium Deo: ergo non debet dicere relatiuum. Dixit aũt pręter Platonẽ, quia Plato opinatur, quod intellectus ſit Deo nomen relationis, vt C patet in principio thimei. Deinde ſe ordinat ad alias diſputationes, & ſermo eius patet. Debes ſcire, quod Deus vnus, ſimplex, impermutabilis, & indiuiſibilis poteſt eſſe multa relatione, & negatione duobus modis. vno modo, ex parte naturæ Dei: & hoc non: quia Deus in ſui natura nec relationẽ, nec negationem includit. alio modo, ex parte noſtri modi intelligẽdi, prout res intelligimus ſub quodãmodo, & per attributionẽ illum modum ſub contraria forma Deo attribuimus, vel ſub relatiua qualitate. & ſic verificantur omnia dicta hic.

SED IN his eſt locus quęſtionis non paruus: an, in Deo iſta addant aliquid diuerſum additũ, an præciſe ſint rationes & modi intelligẽdi ipſius ex parte noſtri ei attributi. Et quod facit. q. eſt: qm̃, tunc eſſent ſynonyma cum omnibus modis ſignificent idem, & ab eodem ſumitur fundamento. Secundo, qm̃ quicquid eſt perfectionis in rebus, principalius & primo debet conuenire primo principio: ſed omnia hæc ſunt perfectiones in creaturis: ergo primo debent Deo conuenire. Tertio illa, quæ per eſſentiam conueniunt Deo, & alijs per participationem, primo conueniunt Deo: ſed huiuſmodi attributa per eſſentiam Deo conueniunt: ergo primo. In contrarium eſt Auer. hic, & Algaze. Pro intellectu quęſtionis breuiter eſt intelligendum, quod in rerum naturis oportet, vt detur quoddam, ratione cuius rès ſint multæ, & eſt materia: qñ enim res eſt in materia, vel in materia participante, eo ipſo fit multum & diuerſum: & qm̃ oportet vt detur Dubita.

aliud extremũ, ideo datur in natura primum ſimplex, ſ. Deus, qui eſt actus ſimplex & purus, ratione cuius res fiunt vnũ & indiſtincte: vnde res eſt vna propter formam, quæ eſt vt veſtigium primi actus, & ſimiliter res ſunt diuerſæ propter materiam, quã participant. Dicendum itaque primo, quod attributa primo, & per ſe attribuuntur Deo in ratione eſſendi & vnitatis, adeo quod ablatis omnibus alijs participantibus materiam, apud philoſophos attributa in Deo idẽ ſecundum rem & modum ſignificarent, & ſic eſſent ſynonyma, quoniam ibi in ratione eſſendi, & vnitatis ſunt ſimpliciter & vnum ſimpliciter. Si vero loquamur de attributis, prout diuerſa ſunt, ſic primo inſunt rebus, & per res ſic, ſub quadam diuerſitate attribuuntur Deo. Eſt ergo imaginandum, ꝙ attributa inſunt primo Deo, & ratione Dei inſunt rebus in ratione eſſendi, in ratione vero differentiæ inſunt primo rebus, & per res inſunt Deo: attributa enim ſunt idem, inquantum inſunt Deo, & ratione Dei inſunt alijs: inquantum ſunt diuerſa inſunt rebus, & ratione rerum inſunt ſub modo diuerſitatis Deo. Ex his concludit Auer. 12. Meta. com. 39. ꝙ attributa in Deo non ſunt idem, ſicut nomina ſynonyma: quoniam ſynonyma ſignificãt idem, & eodẽ modo, & reſpectu eiuſdem. Nec ſunt idem, ſicut principale. ſ. abſtractum, & ſumptum, id eſt, concretũ: quoniam principale idem ſignificat, quod ſumptum ſub diuerſo modo ſignificãdi. vult ergo ꝙ idem in ſubiecto ſignificant, differunt autem in modo, id eſt, per attributionem ad res extra. ſ. prout eorum diuerſitas ſumitur a rebus diuerſis, vt viſum eſt in verificatione horum prædictorum. Hæc poſitio poteſt declarari pluribus vijs: tamen, ad præſens arguo primo: apud philoſophos omnis multitudo, quæ vnum facit, oportet vt ſit, quia vnum eſt prima potẽtia, alterum eſt vltimus actus. & hoc patet in vnitate compoſiti. 8. Meta. com. pen. Et 7. Met. de definitione. com. 42. & 43. & vniuerſaliter quæcunque faciunt vnum, oportet vt aliquo modo vniantur per modum actus, & potentiæ. Sed, in Deo non poteſt eſſe diſpoſitio actus, nec diſpoſitio potentiæ, ideo concludit ꝙ huiuſmodi attributa ſub modo diuerſitatis ſunt per intellectum tantum. Secũdo poteſt argui: quoniam, vt primo Phyſ. ſcribitur commen. 6. omnis multitudo apud philoſophos vel eſt rerum ſecundum formam, vel rerum ſecundum quantitatem: hanc enim philoſophi recipiunt pro manifeſta: ſed in neutra iſtarum multitudinum poni poteſt per ſe, ergo non ſunt realiter multa. Tertio, quæcunque ſunt in aliquo, ſunt in eo per modum eius, vt manifeſtũ eſt tertio de anima. com. 5. ſed Deus eſt ſumme ſimplex, & ſimpliciter idem: ergo quæcunque ſunt in eo, ſunt ſub forma ſimplicitatis & identitatis, & per conſequens in eo nulla debet poni diuerſitas extra animam. Quarto, ſicut in principio diuerſitatis, quæcunque ſibi inhærentia ſunt diuerſa, ita in principio identitatis & vnitatis, quæcunque inſunt debent eſſe idem & vnum: & per conſequens, cum ratione Dei omnia ſint eadem & vnum, ideo omnia exiſtentia in eo ſunt idem & vnum: dicerent itaque philoſophi, ꝙ multiplicitas attributorum in Deo ſit per intellectum tantum, vt dicit Auer. licet attributa in eſſe ei ſit per eſſentiam & per ſe. Ad argumenta dicendum ꝙ non ſunt ſynonyma, cum ſumantur a diuerſis comparationibus in rebus, vt dictum eſt. Ad ſecundum dicendum, quod maior intelligitur eo modo, quo ſunt de perfectione: modo minor intelligitur ꝙ ſub ratione eſſendi ſunt de perfectione, non autem ſub ratione differentiæ, vt dictum eſt. Ad tertium patet ſolutio: Deo enim per eſſentiam inſunt, & quia eſſentia eſt ſumme ſimplex, & ſumme eadem, ideo etiam attributa ſunt ſumme idem, et ſimplicia in Deo: ſi igitur ſunt multa, comparatione & negatione ſunt multa. Et ſic eſt finis quintæ diſputationis.

Nota de attributis.

Solutio.

D E F

DE CONVENIENTIA EORVM CIRCA FALSITATEM CONSTITVTIONIS SCIENTIAE POSSE, ET voluntatis in primo principio.

ALGAZEL.

AIT Algã. Conuenerunt Philoſophi circa falſitatem conſtitutionis ſcientię, & poſſe, & volũtatis in primo principio, vt conuenit in hoc ſecta Mahatazela: & exiſtimauerunt ꝙ iſta nomina imponũtur in lege, & poteſt proferre ea idioma alicuius gẽtis, ſed reducuntur ad eãdem ſubſtantiã (vt diximus,) & impoſsibile eſt conſtituere attributum additum ſubſtantiæ eius, ſicut poſsibile eſt in nobis vt ſit ſcientia noſtra, & poſſe noſtrum, & voluntas noſtra attributum nobis additum ſubſtantiæ noſtræ. & exiſtimauerunt ꝙ hoc facit pluralitatem. quoniam, ſi iſta attributa innouarentur nobis, ſciremus ꝙ ſunt addita ſubſtantiæ, cum abſtrahantur. &, ſi conſyderentur copulata eſſe noſtro abſque vnione, non euadent quin ſint addita ſubſtantiæ in copulatione. & omnia duo, quorum vnum innouatur ſuper alterũ, & ſcitur ꝙ hoc non eſt illud, nec illud eſt hoc, ſi copularetur, determinat intellectus ꝙ ſint duo. &, cum non poſſumus fugere de iſtis attributis in hoc, ꝙ ſint copulata ſubſtantiæ primæ, ita ꝙ ſint cauſę pręter ſubſtantiam, igitur hoc faciet pluralitatem in neceſſario in eſſe. & hoc eſt falſum: & ideo conuenerunt circa ablationem attributorum.

Nec quidem vllum habetur iſtorum verbum ab antiquiorib' vſque ad eã particulam quam expoſitor explanatę.

B

C

AVEROES.

AIt Auer. Qui autem dubitat contra dicentẽ auferri numerationem attributorum, eſt ꝙ attributa diuerſa reducantur ad eandem ſubſtantiã, ita ꝙ id, quod intelligitur per ſcientiã exẽpli gratia, & voluntatẽ, & poſſe, eſt idẽ, & ꝙ ſint eandẽ ſubſtantia, & ꝙ ẽt ſcientia & ſciens, poſſe & potens, voluntas & volens ſint idem. & qui dubitat contra dicentem ꝙ hic ſit ſubſtantia, & attributa addita ſubſtãtiæ, eſt ꝙ ſit ſubſtantia cõditio in eſſe attributorũ, & attributa conditio in pfectione ſubſtantiæ: & erit aggregatũ ex hoc aliquid neceſſariũ in eſſe, ſ. ens, non habens cauſam, nec cauſatum. Quare hæc non eſt reſponſio eius in rei veritate, cum ponitur ꝙ hic ſit aliquid

partē partium, quas fecerunt in deſtructione pluralitatis, peruenit ad hoc, vt affirment ꝙ neceſſarium in eſſe impoſsibile eſt vt ſit compoſitum ex attributo, & eo, cui attribuitur, nec ꝙ ſit ſubſtantia eius habēs multa attributa. & hoc non põt eſſe ſecundum radices eorum. Deinde incœpit declarare ꝙ falſitas, quā conati ſunt probare expoſitione huius partis, non ſequitur. & dixit & dicatur eis, ſi aũt intelligitis per neceſſarium in eſſe, quod nō habet cauſam agentem, quare dicitis hoc? & quare eſt falſum dicere ſicut ſubſtantia neceſſarii antiqui non habet agens, ſic attributa eius antiqua non habent agens? Dixi, hoc totum eſt contradictio ei, qui procedit in remotione attributorum via Auicennæ in conſtituendo neceſſarium in eſſe ex ſe. ſed via magis ſufficiēs in hoc in conſtituendo vnionem. & hoc ſequitur ſectæ Aſſariæ, & eſt via Mahatazelæ. nam ipſi intelligunt per poſsibile in eſſe poſsibile verum, & tenēt ꝙ omne id, quod eſt ſub primo principio, ſit tale. & aduerſarii eorũ ex ſecta Aſſaria concedunt hoc, & tenent etiam ꝙ omne poſsibile habet agens, & ꝙ emanatio ceſſat, finiendo ad id, quod non eſt poſsibile ex ſe. & aduerſarii concedunt eis hoc. &, cum conceſſerint eis hoc, exiſtimatur apud eos ꝙ ſequitur ex hoc, vt primum, ad quod ceſſata eſt poſsibilitas, non ſit poſsibile: ergo neceſſe eſt vt ſit ſimplex, non compoſitum. Sed ſectæ Aſſariæ eſt dicere quòd id, ex quo auſertur poſsibile verum, nō eſt de neceſsitate ſimplex, ſed eſt neceſſe vt ſit antiquum tm̄, non habens cauſam agētem. quare nō eſt apud eos demonſtratio, ꝙ primũ ſit ſimplex per viam neceſſarii in eſſe. Deinde dixit Si autem dicet neceſſarium in eſſe abſolute eſt, quod non habet cauſam agentem, nec receptiuam: &, cum conceditur quod habet cauſam receptiuam, tunc non eſt neceſſarium in eſſe ſecundum hanc expoſitionem. ſ. ſi autem dixerint Philoſophi ꝙ demonſtratio induxit ad hoc, quòd neceſſarium in eſſe non habet cauſam agentem: ergo non habet cauſam receptiuam. &, cum ponitis ſubſtantiam, & attributa, iam ponitis cauſam receptiuam. Deinde dixit, reſpondens huic, Dicimus, cum concedimus quòd habet cām receptiuam, tunc conceditur ꝙ ſit cauſatum, dicendum appellare ſubſtantiam receptiuam cauſam eſt ex deliberatione veſtra. ratio autem non indicat conſtitutionem neceſſarii in eſſe ſecundum deliberationē veſtram, ſed indicat extremum, in quo ceſſat emanatio cauſarum, & cauſatorum, ſ. ꝙ ſecta Aſſaria non concedit quòd hæc ſubſtantia, quæ ſuſtinet attributa, ſit cauſa receptiua, & ſequitur eis vt in ea, ſ. in cauſa receptiua ſit cauſa agēs, & non indicat neceſſarium in eſſe, ſecundum ꝙ induxit demōſtratio veſtra ad ens, non habens cauſam receptiuam, quāto magis vt indicet non habens ſubſtantiā, & attributa, ſed indicauit cauſam agentē. Dixi, Hæc quæſtio ſequitur ſecũdũ rōnem eorũ. nā, ſi ſecta Aſſaria cōcedit Philoſophis ꝙ nō habēs cām agentē non habet cām receptiuā, nō deſtruitur ex hoc ſermo eorũ. qm̄ ſubſtantia poſita ab eis recipit attributa, non autē primũm, cum ponant ꝙ attributa ſint addita ſubſtan-

A tarum, dicitur volens.&, cum conſyderetur ex eo quòd comprehendit operata ſua, dicitur ſciens.&, cum conſyderetur ſcientia, ex eo ꝙ eſt comprehenſio, & cauſa motus, dicitur vita. nam viuens comprehēdit, & mouetur ex ſe. Quod autem prohibetur, eſt eſſe vnū ſimplex, habens attributa multa, fixa in ſe: & præcipue ſi fuerint illa attributa eſſentialia, & reperta in actu. ſi vero in potentia, non prohibetur apud Philoſophos quin ſit aliquid vnum in actu, multa vero in potentia. & hoc apud eos ſunt partes definitionum cum definitionibus. Et cum dixit, & exiſtimauerūt ꝙ hoc facit pluralitatem vſque ad, cū ſint duo. i. ꝙ eſſe hæc attributa copulata ſubſtantiæ non prohibet quin ſint neceſſario multa ex ſe, ſicut ſi poſtponitur eſſe eorum ſubſtātiæ, & poſtponitur eſſe aliquorū eorum aliquibus, non eſſet intelligentia eorum apud intellectum eadem. &, quia recitauit Alga. opinionem Philoſophorum dixit.

B

ALGAZEL.

AIt Alga. Et dicitur eis vnde ſcitis uos falſitatem pluralitatis ex hac via, & tamē vos contradicitis ex ſectis Maurorum ſectæ Mahatazelæ tm̄? & quæro quæ eſt demonſtratio de hoc? nam ſermo dicentis pluralitatem eſſe falſam in neceſſario in eſſe cum hoc, ꝙ ſubſtantia, cui attribuitur, ſit vna, reducitur ad id, ꝙ ſit falſa pluralitas attributorum. & ibi eſt quęſtio, & non eſt falſitas eius ſcita neceſſario. & impoſsibile eſt dicere hoc abſq; demonſtratione. Et ipſi profecto habent in hoc duas vias. Quarū prima eſt, cum dicunt demonſtratio aūt eius eſt. nam vnumquodq; attributū, & eius, cui attribuitur, cum non fuerit hoc ipſum, nec ipſum hoc, aut ſufficit vnumquodque eorū abſq; alio in eſſe ſuo, aut indiget vnumquodq; eorum alio, aut ſufficit vnūm eorum abſq; alio, & tamen aliud indiget eo. Si
C autem ponatur ꝙ vnumquodque eorum ſufficit, erunt ambo neceſſaria in eſſe, & eſt poſterioritas abſoluta & hoc eſt falſum. ſi vero indiget vnumquodque eorū alio, non erit qui[illegible]em aliquod eorū neceſſariū in eſſe, cum neceſſarium in eſſe eſt quod exiſtit in ſe, & nō indiget omnimode alio: & quod indiget alio, hoc quidem aliud eſt cauſa eius: &, ſi auferatur hoc aliud, prohibetur eſſe eius: ergo eſſe eius non eſt ex ſe, ſed ex alio. Sed, ſi dicitur ꝙ vnum eorū indiget alio, & non aliud, tūc id quidē, quod indiget, eſt cauſatum, & neceſſarium in eſſe eſt aliud. & quodcunque eorum fuerit, cauſatum indiget cauſa, & inducitur ad copulationem neceſſarii in eſſe cum cauſa.

AVEROES.

AIt Auer. Cum concedit aduerſarius Philoſophis ꝙ ſit hic ens neceſſariū in eſſe ex ſe, & ꝙ neceſſarium in eſſe vt non ſit ei cau-

ſa, nec ex ſe, ex qua conſtituitur, nec ab extra; non poteſt fugere id, D quod intulerunt neceſſario contra eum Philoſophi. nam, ſi attributa ſunt fixa in ſubſtantia, ſubſtantia quidem eſt neceſſaria in eſſe ex ſe, & attributa per aliud, & erit neceſſarium in eſſe ex ſe ipſa ſubſtantia, & attributa neceſſaria per aliud, & aggregatum ex eis erit compoſitum. Attamen ſecta Aſſaria non concedit eis ꝙ neceſſarium in eſſe ex ſe ſignificet hoc. qm̄ demonſtratio eorum non perueniunt ad hoc. demonſtratio enim eorum inducit ad non habens cauſam agentem additam ei.

ALGAZEL.

Ait Alga. Et quæſtio in hoc eſt, vt dicatur, melior harum partiū eſt pars vltima. & ideo, cum deſtruitis primam partem, & eſt ſecundatio abſoluta, iam declarauimus ꝙ non eſt vobis demõſtratio in hoc in diſputatione præcedenti. &, cum non perficitur niſi in E ædificatione ablationis pluralitatis in hac diſputatione, & ſubſequenti, cum ſit ramus huius diſputationis, quomodó ergo ædificabitur hęc diſputatio ſuper eam? Quare melius eſt dicere ꝙ ſubſtantia non indiget in conſtitutione eius attributis, tamē attributa indigent eo, cui attribuuntur, ſicut eſt in nobis. Et remanet ſermo eorum, ꝙ indigens alio non eſt neceſſarium in eſſe. & dicitur, ſi intelligitis per neceſſariū in eſſe, quod non habet cauſam agētem, quare dicitis hoc? & quare eſt falſum dicere ſicut eſt ſubſtantia neceſſaria in eſſe antiqua, non habēs agens, ſic attributa eius ſunt antiqua cum eo, non habentia agens? Si vero intelligitis per neceſſarium in eſſe ꝙ non erit ei cauſa receptiua, ergo nō eſt neceſſariū in eſſe ſecundū hanc expoſitionē, ſed eſt antiquū cum hoc, & non eſt ei agens, quæro quid eſt quod reddit hoc falſum? ſed, ſi dicēt neceſſarium in eſſe ſimpliciter eſt, qđ nō habet cauſam agētē, nec receptiuam, & cū conceditur ꝙ ſit ei cā receptiua, ergo cōceditur ꝙ ſit cauſatū, dicimus appellare ſubſtantiā recipiētem cām receptiuā F eſt ex inuentione, & adaptatione veſtra. Ratio autē non indicat cōſtitutionem neceſſarii in eſſe ſecundū adaptationem veſtram, ſed indicat conſtitutionē finis, in quo ceſſat emanatio cauſarum, & cauſatorū, & non indicat ſecundum hanc conſyderationem ꝙ ceſſatio emanationis eſt poſsibilis in vno. nam iſta attributa ſunt antiqua non habentia agens, ſicut ipſum id non habet, ſed ipſa ſunt conſyderata in ſubſtantia eius. & proiiciamus dictionem neceſſarii in eſſe, vt non erremus in ea. nam demonſtratio non indicat niſi ceſſationem emanationis, & non indicat aliud omnino: & rationes alterius ſunt induſtriæ, & ſophiſticationes. Si autem diceret, ſicut neceſſe eſt vt ſit ceſſatio emanationis in cauſa agenti, ſic neceſſe eſt vt ſit ceſſatio eius in cauſa receptiua. nam, ſi omne ens indigeret ſubiecto, in quo exiſtat, & indigeret etiam ſubiectum alio ſubiecto, eſſet neceſſario emana-

A tio: ſicut, ſi indigeret omne ens cauſa, & illa cauſa indigeret cauſa etiam, diceremus ei bene dicitis. & propter hoc dicimus quòd ceſſat hæc emanatio, & dicimus quòd ſit attributum in ſubſtantia eius, & ſubſtantia eius non exiſtit in alio, ſicut eſt ſcientia noſtra in ſubſtantia noſtra, & ſubſtantia uoſtra eſt ſubiectum eius, & non eſt ſubſtantia noſtra in ſubiecto. Igitur attributum, ceſſat emanatio cauſæ eius agentis cum ſubſtantia, cum non ſit ei agens, ſicut non eſt agens ſubſtantiæ: ſed non ceſſat eſſe ſubſtantiæ in hoc attributo, & non habet cauſam, nec attributa habent cauſam. cauſa vero receptiua non ceſſat emanatio eius, niſi ad ſubſtantiam. Et quæro vnde ſequitur vt auferatur ſubiectum cum ablatione cauſæ? demonſtratio autem non concludit niſi ceſſationem emanationis. & omnis via, qua poſsibilis ſit ceſſatio emanationis, eſt in apparentia eius demonſtratio inducens ad neceſſarium in eſſe. ſed, ſi intelligit per neceſſariū in eſſe aliquod ens non habens cauſam agentē, ita ꝙ ceſſat in eo ema-
B natio, tunc non conceditur ꝙ hoc ſit neceſſarium omnino. & quotiēſcunque dilatauerit ſe intellectus ad concedendum ens antiquum, cuius eſſe non habet cauſam dilatabit ſe etiam ad concedēdum antiquū, cui attribuitur attributum, cuius eſſe non habet cauſam in ſubſtantia, & attributis ſimul.

AVEROES.

Ait Auer. Cum autem dixit ſed deſtructio veſtra primæ partis, & eſt ſecundatio abſoluta, iam declarauimus ꝙ non eſt vobis demonſtratio de hoc in diſputatione præcedenti, & ꝙ non perficitur niſi in ædificatione ablationis pluralitatis, ideſt deſtructio eorum quòd ſit id, cui attribuitur, & attributum vnumquodque eorum exiſtens in ſe. nam ſequitur ex hoc vt ſufficiat vnumquodque eorū abſq;
C alio: & erit Deus glo. ſufficiens in ſe, & tamen erit ibi ſecundatio, poſtquam non erit aliquid, quo erunt attributum, & id, cui attribuitur vnum. Et, quoniam laborauerunt in deſtructione huius ſpeciei pluralitatis, & in neceſsitate eſſe ſecundationem in Deo, & demonſtratiue id neceſſe eſt vt ſit in contrarium, ſcilicet vt auferatur ſecundatio ex ablatione pluralitatis, ideo dixit in eo ꝙ eſt contrarium, & declarauerunt radicem per ramum. Et id, quod fecit, eſt quæſtio non ſecundū rem ipſam, ſed ſecundum ſermonem aduerſarii. nam aduerſarii auferunt poſterioritatem. & tu iam ſciuiſti in multis locis quòd quæſtio eſt duplex, aliqua eſt ſecundū rē ipſam, & aliqua ſecūdū ſermonē contradicētis, & ꝙ veritas eſt illa, quæ eſt ſecūdum rem ipſam, & quæſtio alia, licet non fuerit vera, aliqñ quidem fit. Deinde dixit & ideo melius eſt vt dicatur, ſubſtantia in ſe non indiget attributis, & attributa indigent eo, cui attribuuntur, & remanet dictum eorum, ꝙ indigēs alio non erit neceſſarium in eſſe. i. cum ipſe poſuerit eis hanc

neceſſarium in eſſe ex ſe, vt ſequatur ꝙ ſit vnũ omnimode, & non com D poſitum omnino ex conditione & cõditionato, et cauſa & cauſato. Nã omne ens tale aut erit cõpoſitio eius neceſſaria, aut poſsibilis. ſi neceſſaria, erit neceſſaria per aliud, non ex ſe. qm̃ difficile eſt ponere cõpoſitum antiquũ ex ſe, ſ. abſq; ꝙ ſit ei cõpoſitor, & præcipue ſecundũ ponentẽ ꝙ omne accidẽs ſit innouatũ. nam compoſitio in eo eſt accidens antiquũ. ſi vero poſsibilis, indiget quidẽ copulante cãm cauſato. Attamen ꝙ reperiatur aliquid cõpoſitum ex ſe ſecundũ radices Philoſophorũ, & an admittantur large accidentia antiqua, eſt impoſsibile. nã cõpoſitio eſt cõditio in eſſe eius. & impoſsibile eſt vt partes faciant compoſitionem. componi enim eſt conditio in eſſe eorũ. quare partes omnis compoſiti rerũ naturalium cum reſoluantur, non erit nomen dictum de eis, niſi æquiuoce. vt eſt nomen manus, quod dicitur de ea, quæ eſt pars hominis viui, & manu inciſa. ſed omnis cõpoſitio apud Ariſt. eſt generabilis & corruptibilis, quanto magis vt ſit non habens B cauſam. Si autẽ teneretur via, qua inceſsit Auicenna de neceſſario in eſſe, & poſsibili in eſſe, quæ remouet compoſitum antiquũ, nõ finitur quidẽ ad hoc. nã, cũ poſuerimus ꝙ poſsibile finitur ad cauſam neceſſariam: & neceſſaria aut habebit cauſam, aut non habebit cãm: ſi habet cauſam, ergo finitur ad neceſſarium nõ habens cãm. Hic ſermo inducit ad impoſsibilitatẽ perueniendi ad ens neceſſariũ non habens cauſam agentem, non aũt ad ens non habens cauſam omnino. nã poteſt habere cauſam formalẽ, ſeu materialẽ, niſi ponatur ꝙ omne habẽs formã, & materiã. demum omne compoſitũ neceſſe eſt vt habeat agens extra id. & hoc quidẽ indiget declaratione. & id nõ includit ſermo, quo proceſsit circa declarationẽ neceſſarii in eſſe cũ eo, quod diximus, ꝙ ſit in eo ex inuolutione. & ex hocmet non verificatur ratio ſectæ Aſſariæ, et eſt ꝙ omne innouatum habet innouans æternum primũ, antiquũ, nõ compoſitũ: perficitur vero ad primum, quod non eſt innouatũ. Q uòd autẽ ſit ſciens, & ſcientia idẽ, non eſt impoſsibile, ſed eſt neceſſe vt de- F ueniat in his talibus ad id, ꝙ vniatur id, quod intelligitur de eis. nam ſciẽs, ſi eſt ſciens per ſciẽtiã, id quidẽ, quo ſciẽs eſt ſciens, multo magis debet eſſe ſciens. nã id, quod acquirit attributũ ab alio, illud quidẽ attributũ dignius eſt in hac re, quæ facit acquirere. v.g. ꝙ iſta corpora viuentia apud nos, ſi nõ eſſent viuẽtia ex ſe, ſed pp vitã, quæ ineſt eis, neceſſe eſſet vt illa vita, ex qua acquiſiuit id, quod non eſt viuens, ipſum viuere eſſet vita ex ſe, aut procedet in infinitũ. & hoc idẽ euenit ſcientiæ, et aliis attributis. Attamen eſſe eandem ſubſtantiam, habentem multa attributa relatiua, aut negatiua, aut imaginatiua diuerſimode, abſque eo quòd hæc ſubſtantia plurificetur plurificatione attributorum illorum, hoc quidem non aufertur eſſe eius, vt eſt aliquid eſſe, aut vnum, & poſsibile, aut neceſſarium. nam idem, cum conſyderetur ex eo quòd ab eo prouenit aliud, dicitur potens, aut agens. &, cum conſyderetur ex appropriatione vnius duarum operationum oppoſi-

Manus abſciſa non eſt manus.

A tiæ, nec ponunt ea attributa eſſentialia, vt ponunt Chriſtiani. Deinde dixit. Si autem dicet, ſicut ſequitur ceſſatio emanationis in cauſa agente, ſic ſequitur ceſſatio eius in receptiua. nam, ſi indigeret omne ens ſubiecto, in quo exiſtat, & indigeret ſubiectum ſubiecto, tunc ſequeretur emanatio, vt perueniat ad ens non habens ſubiectum, ſicut eſt in cauſa agenti. Deinde dixit, reſpondens eis, vos bene dicitis. & propter hoc dicimus quòd ceſſat hæc emanatio, & dicimus quòd attributum eſt in ſubſtantia eius, & non eſt ſubſtãtia eius exiſtens in alio, ſicut ſcientia noſtra in ſubſtantia noſtra, & ſubſtantia noſtra eſt ſubiectum ei, & ſubſtantia noſtra non eſt in ſubiecto. Dixi hic ſermo non habet alligãtiam in hac diſputatione, nec in eo, quod recitauit de Philoſophis, nec in eo, quod reſpondet eis: & quaſi eſt ſermo ſophiſticus. nam ſermo de neceſsitate ceſſationis cauſarum receptiuarum, & non ceſſationis earum, nulla eſt proportio inter eum, & diſputationem, de B qua loquimur: & eſt an ex conditione agentis primi ſit vt ſit ei cauſa receptiua. ſpeculatio enim de ceſſatione cauſarum agentium eſt diuerſa a ſpeculatione de neceſsitate cauſarum receptiuarum. quoniam qui concedit eſſe cauſas receptiuas, concedit neceſſario ceſſationem emanationis earum ad cauſam receptiuam primam extra agens primum neceſſario, ſicut concedit eſſe agens primum extra materias receptiuas. igitur agens primum, ſi eſſet ei materia, illa quidem materia non numeratur in recipiente primo, nec in eo, quod eſt ſub eo ex recipientibus in aliis entibus, ſed neceſſe eſt vt ſit illa materia agentis primi, ſi eſſet ei materia, & materia propria ei. demum erit quidem ei: & hoc quidem aut erit prima ei, aut ceſſabit ad receptiuum primum. demum non erunt hæc recipientia de genere receptionis conditionatæ in eſſe aliorum entium prouenientium a primo agente. quare, ſi eſſet materia conditio in eſſe agentis primi tantum, ſequeretur neceſſario vt ſit conditio in eſſe omnium agentium in paſsis, & materia non erit conditio C in eſſe actionis agentis tantum: cum omne agens agit in recipiẽte. ſed, ſi eſſet conditio in eſſe agentis, erit omne agens corporeum. & hoc totum non concedit ſecta Aſſaria, nec id quærit. Si vero dixerint quòd hæc ſubſtantia, cui attribuuntur hæc attributa, neceſſe eſt vt ſit corpus, reſpondetur eis, anime apud vos, attribuuntur ei hæc attributa, & tamen apud vos anima non eſt corpus. & hic eſt finis, ad quem finiunt ſermones topici in hac quæſtione. ſermones vero demonſtratiui ſunt in libris Antiquorum, quos ſcripſerunt in hac ſcientia, & maxime in libro primi Sapientis. Attamen id, quod dixit in hoc Auicenna, & alii ex eis, qui dedicantur Mauris, ſi reperitur eis aliquid in hoc, id quidem, quod cõſtituerunt in hac ſcientia, eſt de genere ſermonum probabilium, quoniam ſunt ex propoſitionibus generalibus, non autem propriis de natura rei, de qua ſpeculantur. Et, cum dixit dicimus de hoc attributo, ceſſata eſt emanatio cauſæ agentis eius cum ſubſtantia. nam non habet agens, ſicut non eſt agens ſubſtantiæ, ſed non de-

ficit ſubſtantia talis quin ſit: & non habet cauſam, nec attributa poſita ab eis habent cauſam. Dixi, hoc non concedunt aduerſarii, ſed dicunt quòd ex conditione agentis primi eſt, vt non recipiat attributum aliquod. nam receptio indicat materiam, impoſsibile enim eſt vt ceſſet emanatio ponendo agens; quodcunq; fuerit: ſed agens, cui non eſt actio omnino, nec cui datum ſit vt ſit ei actio. nam ponendo attributum agenti primo, quòd conſtituatur ex cauſa receptiua, quæ ſit conditio in eſſe eius, exiſtimatur quòd ſit falſum. nam omne, quod habet conditionem in eſſe ſuo, copulatio quidem eius conditioni eſt ex cauſa alterius. quoniam aliquid non poteſt eſſe cauſa copulationis conditioni eſſe eius, ſicut non erit cauſa eſſe ſui ipſius. conditionatum enim non euadit quin exiſtat in ſe abſque copulatione eius conditioni, & indiget cauſa agente copulationis eius, conditionatorum aliquid non erit cauſa conditionis ſui eſſe. ſed omnia iſta ſunt res communes. Demum hæc nominis accommodatio, non poſſumus imaginari de ea aliquid propinquum veritati ex hac via. & hoc propter æquiuocationem neceſſarii in eſſe ex ſe, & poſsibilis in eſſe ex ſe, neceſſarii vero ex alio, & aliarum propoſitionum additarum eis. D E

ALGAZEL.

AIt Alga. Secunda autem via, cum dicunt quòd ſcientia, & poſſe in nobis non ingreditur quiditatem ſubſtantiæ noſtræ, ſed eſt accidens: &, cum conſtituantur hæc attributa primo, non ingredientur etiam quiditatem ſubſtantiæ eius, ſed erunt accidentia relatiue ad id: & licet continuata fuerint antea, tamen non ſeparabuntur, aut ſequentur ad quiditatem eius: & cum hoc non conſtituent ſubſtantiam eius, & cum fuerint accidentia, ſequuntur ad ſubſtantiā, & ſubſtantia erit cauſa in eis, & erunt cauſata: ergo quomodo erunt neceſſaria in eſſe? F

ALGAZEL.

AIt Alga. dubitans huic ſermoni. Et hoc quidem eſt primum cū mutatione præfationis. & dicimus, ſi intelligitis, cum dicitis ꝙ ſequitur ad ſubſtantiam, & eſſe ſubſtantiam cauſam eius, ꝙ ſubſtantia ſit cauſa agens eius, & quòd ſunt acta a ſubſtantia, hoc non eſt verum. nam hoc ſequitur in ſcientia noſtra in relatione ad ſubſtantiam noſtram, cum ſubſtantia noſtra non eſt cauſa agens ſcientiæ noſtræ. Si vero putatis ꝙ ſubſtantia ſit ſubiectum, & attributum non exiſtit per ſeipſum in alio, hoc quidem conceditur, & non prohibetur, licet proferant per verbum ſequitur, ſeu accidit, ſeu cauſatur, aut quicquid voluerit dicere proferens, modo non mutat prolatio rem ipſam. nam res ipſa nihil aliud eſt, niſi ꝙ exiſtit in ſubſtantia conſiſtentia at-

A tributi in rei, cui attribuitur. & non erit falſum ꝙ exiſtat in ſubſtātia, & ſit cum hoc antiquum, & non habet agens. & omnes rationes eorū ſunt inuolutiones in vituperatione prolationis, cum appellatur poſsibile, & tranſiens, & ſequens, & proueniens, & cauſatum. & hoc eſt abſurdum. Nos vero dicimus, ſi intelligit per hoc, ꝙ habet agens, non eſt ſic. ſi vero non intelligit per id, niſi ꝙ non habet agens, tamen habet ſubiectum, in quo exiſtit, licet proferat in hoc quacunque prolatione, non eſt in ea falſitas.

AVEROES.

Ait Auer. Hoc eſt multiplicare ſermonem in eadem re. Reſponſio autem in hac propoſitione ab aduerſario breuis talis eſt. videlicet aut eſt poſsibile habenti cauſam receptiuam vt non habeat agens, aut eſt impoſsibile. & ex radicibus loquentium ꝙ copula-
B tio conditionis conditionato eſt poſsibilis, & omne poſsibile indiget in exitu eius ad actum aliquo faciente illud, & copulatione conditionis conditionato. &, qm̄ copulatio eſt conditio in eſſe conditionati, & impoſsibile eſt vt ſit res cauſa conditionis eſſe ſui, & impoſsibile eſt etiam vt conditio ſit cauſa agens eſſe conditionati: nam ſubſtantia noſtra non eſt cauſa agens eſſe ſcientiæ in ea, ſed eſt conditio eſſe ſcientiæ exiſtentis in eo: quare non euadet ſecundum has radices a cauſa agente, quæ faciet copulationē conditionis conditionato? & ſic eſt in omni compoſito ex conditione, & conditionato. Attamen hoc totum deſtruitur ſecundum Philoſophos, cum ponunt orbes cęleſtes antiquos, & ſunt ſubſtantia, & attributa, & non ponunt eis agens eo modo, quo eſt agens in apparentibus nobis, vt ſequitur ex hoc, niſi ponant ꝙ ſit hic demonſtratio inducens ad copulationem antiquam ex copulante antiquo, & eſt ſpecies copulationis diuerſa ab ea, quæ eſt in generabi-
C libus, & corruptibilibus. Et omnia quidem iſta ſunt loca magnæ ſpeculationis. Quod autem ponunt, ꝙ iſta attributa, non conſtituantur ex eis ſubſtantia, non eſt verum. nam omnis ſubſtantia, quæ perficitur attributis, quibus erit magis perfecta, & magis electa, ſubſtantia illa conſiſtit cum attributis illis, quemadmodum per ſcientiam, & poſſe, & voluntatem ſumus entia nobiliora entibus non ſcientibus, & ſubſtantia noſtra, in qua exiſtunt iſta attributa eſt communis nobis, & inanimatis, quæro quomodo erunt hæc attributa accidentia, ſequentia ſubſtantiam noſtram? hoc totum quidem eſt ex ſermone eius, qui non eſt peritus in attributis eſſentialibus, & accidentalibus.

In antiquis non eſt agēs ſecundū apparentibus nobis.

ALGAZEL.

Ait Alga. Et aliquando dicunt in vituperatione prolationis alio modo. & dicunt hoc inducit vt ſit primum indigens his at-

tributis, & non erit ſufficiens ſimpliciter. nam ſufficiens ſimpliciter nō indiget alio. Deinde dixit dubitans eis. D

ALGAZEL.

Ait Alga. Et hic eſt ſermo diſputatiuus in vltimitate debilitatis. nam attributa perfectionum non ſeparantur a ſubſtantia perfecta, ita quòd dicatur quòd indigent alio. &, cum non ceſſauit, nec ceſſabit eſſe perfectum in ſcientia, & poſſe, & vita, quomodo ergo indigebit alio, aut quomodo poſſunt proferre de continuatione perfectionis indigentiam? & eſt, ſicut ſermo dicentis, perfectum eſt id, quod non indiget perfectione. Et, ſi dicet, indigens attributis ad perficiendum ſeipſum eſt diminutum, dicetur quidem, ſicut nihil eſt vt ſit perfectum, niſi ſit perfectio in ſe, ſic nihil eſt vt ſit ſufficiens, niſi ſit ei attributum, quod aufert indigentias in ſe. quomodo ergo remouentur attributa, quibus perficitur deitas, his talibus imaginationibus verborum? E

AVEROES.

Perfectū eſt duplex.

Ait Auer. Perfectum autem eſt duplex, perfectum in ſe, & perfectum attributis tribuentibus ei perfectionem. & illa attributa neceſſe eſt vt ſint perfecta in ſe. nam, ſi eſſent perfecta per attributa perficientia, etiam interrogaretur de illis attributis an ſint perfecta ex ſe, aut ex aliis attributis, & deueniret ad perfectum ex ſe. perfectum vero per aliud indiget neceſſario ſecundum radices præcedentes, cum concedantur aliquo tribuente ei attributa perfectionis. ſiu autem, eſſet diminutum. Attamen perfectum ex ſe eſt in ente ex ſe, & conuenit vt ſit ens ex ſe perfectum ex ſe. ſi autem eſt hic ens ex ſe, neceſſe eſt vt ſit perfectum ex ſe, & ſufficiens ex ſe. ſin autem, eſſet compoſitum ex ſubſtantia diminuta, & attributis perficientibus ſubſtantiam illam. &, cum ſic fuerit, ergo attributum, & id, cui attribuitur, eſt idem: & quod attribuitur ei ex actionibus, quæ inducent vt perueniant ab attributis ſeparatis, in eo eſt relatiue. F

ALGAZEL.

Ait Alga. redarguens Philoſophos. O quantum eſt inconueniens vt ſimus nos, & Deus glo. in hoc æquales, ſcilicet quòd perfectio eſt ſubſtantiæ noſtræ per attributa perficientia. Si autem dicet cum conſtitutis ſubſtantiam, & attributum, & exiſtentia attributi in ſubſtantia eſt compoſitio, & omnis compoſitio indiget cōponente, quare non admittimus ꝙ primum ſit corpus, quia eſt compoſitum? Dicimus quòd ſermo dicentis omne compoſitum indiget

A componente eſt, ſicut ſermo omne inuentum indiget inuentore. &, ſicut dicitur de eo primum eſt antiquum ens, non habens cauſam, nec inuentorem, ſic dicitur, id, quod attribuitur ei, attributum eſt antiquum, & non eſt cauſa ſubſtantiæ eius, nec attributorum eius, nec exiſtentiæ attributorum in ſubſtantia eius, ſed totum eſt antiquum ſine cauſa. corpus vero impoſsibile eſt vt ſit primum. ipſum nanq; eſt innouatum, ex eo quòd non euadit ab innouationibus, & qui non conſtituit ei innouationes corporis, non eſt neceſſe ei vt concedat quòd ſit cauſa prima corpus, vt ſequitur hoc vobis in eo, quod ſequetur poſtea.

AVEROES.

AIt Auer. Compoſitio autem non eſt ſicut eſſe. nam compoſitio eſt ſicut moueri, ſcilicet attributum poſsibile, additum ſubſtantiæ rerum recipientium compoſitionem. eſſe vero eſt de- *Compoſitio non eſt ſicut eſſe.*
B nominatio, quæ eſt ipſamet ſubſtantia. & qui aliter dicit, errat. compoſitum autem non diuiditur ad compoſitum ex ſe, & compoſitum ex alio. & neceſſe eſt vt deueniat ad compoſitum antiquum, vt deuenit in entibus ad ens antiquum. & iam locuti ſumus de hac diſputatione in multis locis. Vlterius, cum fuerit, ſicut diximus quòd compoſitio ſit quid additum eſſe, poteſt aliquis dicere ſi reperitur compoſitum ex ſe, erit motum ex ſe: &, ſi erit motum ex ſe, erit priuatum ex ſe: quoniam eſſe priuati eſt exitus eius, quod eſt in potentia ad actum. & ſic eſt de motu & moto, & non eſt ſic de eſſe: quoniam ipſum non eſt attributum additum ſubſtantiæ, & omne ens, quod non eſt aliquando in potentia, & aliquando in actu, eſt ens ex ſe, & eſſe moti eſt vt ſit cum potentia motiua, & ideo indiget omne motum motore. Attamen reſponſio in hac diſputatione eſt quòd compoſitum aut erit quælibet pars partium eius, ex quibus componitur, conditio in eſſe ſui ſocii duobus
C modis diuerſis, ſicut eſt in compoſitis ex materiis, & formis apud Peripateticos: aut non erit quælibet earum conditio in eſſe ſocii ſui: aut vna earum eſt conditio in eſſe alterius, & altera non erit conditio in eſſe primi. prima autem pars impoſsibile eſt vt ſit antiqua, nam compoſitio ipſa eſt conditio in eſſe alterius, & impoſsibile eſt vt partes ſint cauſa compoſitionis, nec compoſitio cauſa ſui ipſius. & ideo talia compoſita ſunt generabilia, & corruptibilia: & impoſsibile eſt eis vt ſint abſque agente, quod extrahat ea a priuatione ad eſſe. Secunda vero pars, ſcilicet ꝙ nulla duarum partium ſit conditio in eſſe ſocii, hæ tales, cum non fuerint in natura vnius earum vt ſequatur ab alia, non componentur, niſi cum compoſitore extra eas: cum compoſitio non ſit de natura earum, qua cõſtituitur ſubſtantia earum. ſi vero natura earum determinaret compoſitionem, & ſunt ex ſe antiquæ, neceſſe eſt vt compoſitum ex eis ſit antiquum. quare impoſsibile eſt ei vt ſit ſine cauſa tribuente ei vnitatem: quoniam impoſsibile eſt reperiri aliquid an-

tiquum,cui ſit vnitas per accidens. ſed, ſi eſſet vna earum conditio in D
eſſe alterius, & altera non eſt conditio ei, ſicut eſt in attributo, & eo, cui attribuitur non eſſentiali: ſi quidem id, cui attribuitur, eſt antiquum, & de natura eius eſt vt non ſeparetur ab eo attributum: tunc compoſitum eſt antiquum.&,cum ſic fuerit, impoſsibile eſt vt concedat aliquis eſſe compoſitum antiquum. Sic ædificatur via ſectæ Aſſariæ,quod omne corpus eſt innouatum.nam,ſi eſſet compoſitum antiquum,reperientur accidentia antiqua,quorum vnum eſt compoſitio: qm̄ fundamentum, ſupra quod ædificant neceſsitatem innouationis accidentium, eſt quia non ſunt partes, ex quibus componitur corpus apud eos,niſi poſt ſeparationem. &,cum admittunt compoſitum antiquum,poſsibile eſt vt reperiatur aggregatio,quam non præcedit ſeparatio,& motus,quem non præcedit quies. &, cum hoc fuerit poſsibile, tunc eſſet poſsibile vt reperiatur corpus, habens accidentia antiqua,& non eſt verificatum eis quòd id,quod non euadit ex innouatio E
nibus,ſit innouatum. & adhuc etiam dictum eſt ſuperius quòd omne compoſitum erit vnum ex vnitate reperta in eo. & hæc vnitas reperitur in eo ex aliquo,quod eſt vnum ex ſe. &,cùm ſic fuerit, tunc vnū, in eo quòd eſt vnum, præcedit omne compoſitum. & hoc quidem agens vnum,ſi fuerit æternum,operatio quidem eius, quæ eſt influere omnia entia indiuidualia, quibus ſunt entia diſtincta, eſt operatio continua æterna, non autem aliquando ſic, & aliquando non. nam agens,cuius actio alligatur acto,hora quidem, qua exit a potentia ad actum, eſt agens innouatum neceſſario, & actum eius eſt innouatum neceſſario. agens vero primum habet alligationem acto continue, & actum miſcetur ei potentia continue. Et ſecundum hoc debet intelligi diſpoſitio Primi glo.cum omnibus entibus. & hæc quidem, cum impoſsibile eſt nobis declarare ea in hoc loco, dimittimus. nam intentio noſtra eſt declarare quòd id,quod comprehenditur in hoc libro ex ſermonibus,ſunt ſermones non demonſtratiui: & plurimi eorum F
ſunt ſophiſtici; & maior gradus eorum eſt, vt ſint topici. ſermones enim demonſtratiui ſunt pauci nimium, & ſunt inter ſermonem tanquam aurum purum inter alia mineralia,& adamas inter gemmas. & redeamus ad id, in quo fuimus.

Nota de ſermonibus demõſtratiuis.

ALGAZEL.

Ait Alga. Et omnes viæ eorum in hac diſputatione ſunt imaginationes. Vlterius ipſi non poſſunt auferre omne id, quod attribuerunt ſubſtantiæ primæ. nam ipſi conſtituerunt ꝙ ſit ſciens,& neceſſe eſt vt hoc ſit additum abſtracto ſubſtantiæ. Et dr̄ eis an conceditis ꝙ primum ſciat aliud a ſeipſo? & aliqui eorum ſunt, qui concedunt aliud ab hoc, & aliqui dicunt non ſcit niſi ſeipſum.ſed primum eſt id,quod elegit Auicenna. nam ipſe putat quòd Deus glo.ſcit

A omnia ſpecie vniuerſali, quæ non ingreditur ſub tempore, & non ſcit particularia, quorum comprehenſio cauſat mutationem in ſubſtantia ſcientis. Nos autem dicimus aut ſcientia Primi de omnibus entitatibus generum, & ſpecierum infinitarum eſt ipſamet ſcientia ſui ipſius, aut alia. ſi dicitis alia, iam conſtituitis pluralitatem, & ruinatis fundamentum. ſi vero dicitis ꝙ ſit eadem, non cognoſcimini ab eo, qui ratiocinatur ꝙ ſcientia hominis de alio eſt alia a ſcientia eius de ſeipſo, & de alio. & qui dicit hoc cum intellectu ſuo ex definitione eiuſdem falſificatur in imaginatione aggregatio inter negationem, & affirmationem, & ſic ſcientia de eodem. quia idem falſum eſt vt imaginetur de vna eadem re, ꝙ reperiatur, & non reperiatur. &, cum non erit falſum in imaginatione, vt conſyderet ſcientiam hominis de ſe, & neſcit aliud, ergo neceſſe eſt vt credat ꝙ ſcientia ſua de alio eſt præter ſcientiã ſuam de ſe. nam, ſi eſſet eadem, tunc eſſet negatio ſui negatio eius, & affirmatio eius. cum falſum fuerit ꝙ Socrates ſit, & Socrates non ſit, ſ.
B vt ſit idem in eadem diſpoſitione, & tamen non falſificatur tale in ſciẽtia eius de alio cum ſcientia de ſe, & ſic eſt in ſcientia Primi de ſe cum ſcientia eius de alio. nam poſsibile eſt vt imaginetur eſſe ſui abſque eſſe alterius, ſi autem ſimilitudo eſt ſic, tunc hæc imaginatio eſt falſa. & omnis, qui ex Philoſophis concedit quòd primum ſcit aliud, neceſſe eſt vt conſtituat pluralitatem proculdubio.

Cum Auerro diſputauit cum Alg. in vnitate primi, vult nunc diſputare cum eo in ſcientia, & ſapientia Dei, vt diſputationis inſcriptio oſtendit: &, licet multę iſtarum quęſtionum ordinem habere poſſunt, multę tamen non poſſunt inuicem colligari: cum diſputationes iſtę ſint eo modo, quo ſunt ordinatę ab Alg. & primo proponit qualiter hęc diſputatio non congruit, deteſtans ipſam, & dicẽs, ait Alga. quicunque inſudauerit ſe philoſophari, in hoc ſumma eſt phantaſia, id eſt, eſt labor phantaſticus. (Eo quod ipſi.) Eius, quod dixit, rationem aſsignat, dicens, eo quod ipſi nequeunt remouere omnia, quę ſubſtantię attribuuntur, i. qa ipſi non poſſunt ſaluare ſubſtantiam primi ſimplicem eſſe, ſi ei ſcientiam attribuunt: quod declarat. d. ipſi enim aſſerunt ipſum Deum ſcientem eſſe. Tunc oſtẽ
C dit qualiter non poſſunt ſaluare ſimplicitatem ſubſtantæ. d. & ſequitur eos, ꝙ hoc ſit additum ſuper definitam Dei ſubſtãtiam: & ſic patet prima cauſa, quare labor hic phantaſticus eſt. Debes ſcire primo, ꝙ ſciẽtia omnis eſt attributum, & quodammodo additum ei, cuius eſt, cum ſit extra eſſentiam & quiditatem illius, vt patet in intellectu hominis: inquit modo Alga. ꝙ labor iſte eſt ocioſus & phantaſticus, eo quia imponit Deo attributum additum eſſentię primi, & per conſequens multitudinem quandam, & tollit ſummam ſimplicitatem: & nullus philoſophorum poteſt ſaluare ſimplicitatem primi cum ſcientia eius, cum illius non poſsit haberi ſana & perfecta cognitio, niſi ex effectibus, vbi ſcientia & ſciens ſunt diuerſa: & ſic patet prima cauſa, cur hæc phantaſia dici poteſt. Secundo debes ſcire, quod phantaſia, vt dicit philoſophus primo Priorum in prologo, eſt virtus ſenſitiua interior, mediante qua cognitiua componit rationes ſophiſticas, id eſt, apparentes, & non exiſtentes: &, quia hęc perſcrutatio apparet imponere compoſitionem ipſi primo, quę non ineſt ei, ideo poteſt dici phantaſia: & ſic patet ſenſus illius. (Et poteſt dici.) Nunc oſtendit difficultatem quęſtionis alio modo. Et debes ſcire, vt colligitur ſecundo Meta. in principio, & videtur plana ſententia Auer. commen. primo, quod difficultas cognoſcendi poteſt eſſe ex parte rei, & ex parte noſtri modi cognoſcendi: cum igitur declarauit difficultatem ex parte rei, oſtendit illam ex parte noſtri modi cogno-

Quid ſit phãtaſia.

ſcendi, & narrat multorum opiniones, & ait: & poteſt etiam dici taliter peten- D do a vobis philoſophis, virum o philoſophi, vos concederitis ꝙ primum princi pium ſciat aliud pręter ſeipſum? Cui apponit ſtatim opiniones.d.quare quidam ipſorum aſſerunt hoc, id eſt, Deum ſcire aliud pręter ipſum, & aliqui negant, & dicunt quod ipſe neſcit niſi ſeipſum. (Auicen.tamen.) Quia dixit opiniones ſecundas in generali, ſpecificat illas: & primo narrat opinionem Auicen.d. Auicenna tamen opinatus eſt, quod Deus benedictus ſciat omnia modo vniuerſali, tempore non ingrediente, id eſt, tali modo, quod abſtrahat a tempore, et loco, & quod ipſe ignorat particularia. eſt ergo opi. Auicē. quod Deus ſcit omnia in vniuerſali, prout abſtrahit a loco, tempore, & alijs appendicijs, & ignorat particularia, vt indiuidua ſunt in loco, & reliquis materię cōditionibus poſita. (Quia ſequitur.) Quod dixit probat.d. quia ſequitur ex particularium ſcientia permutatio in ſubſtantia Dei ſcientis. Quę conſequentia non declaratur hic, attamē poteſt declarari ex dictis eius, tertio de Anima. com.5. & in libro de Somno, ꝑ duas propoſitiones: quarum prima eſt, omnis potentia comprehendens ſingularia ſingulariter, & indiuidualiter, permutatur: cuius ratio eſſe poteſt, quoniam comprehendens ſingularia ſingulariter, & ſignate, eſt virtus in materia, vt dictum eſt, & declaratum in libro de Somno: ſecunda propoſitio, potentia intellectiua Dei eſt ſciens, per aduerſarios, ſingularia & ſignate, & indiuidualiter: ergo intellectus Dei eſt permutabilis: & ſic patet conſequentia. (Vnde dicimus.) Cum adduxit opiniones, vult per viam diuiſionis colligere opiniones, quę poſſunt dici in hoc quęſito, & dicit: vnde dicimus quod ſcientia Dei in omnibus generibus, & ſpeciebus, quę finitę ſunt, aut eadē eſt quod ſcire ſeipſum, aut differt. Si differt, ergo ponitis pluralitatem in Deo, quod eſt cōtra noſtrum argumentū. Deinde declarat ſecundum membrum.d. ſi eſt eadem, ſ. ſcīa cum ſubſtantia primi, ergo nulla erit diſtinctio inter hoc, & opinionem dicentem ſcire ſeipſum idē eſt quod ſcire alia pręter eum, & ſic illę opiniones non erunt diuerſę. (Et impoſſibile.) Declarat conſequentis impoſſibilitatem.d. & impoſſibile eſt imaginari, quod ſcire ipſum ſeipſum non differat ab ipſius ſciētia in alijs pręter eum.i. impoſſibile eſt quod ſcire alia, & ſcire ſeipſum non differunt: propter quod concludit.d. & ideo meditandum eſt, quod ſcire ſeipſum differt a ſcire alia pręter eum. Hoc probat.d. ſi enim eſſet vnus, & idem, ſequitur quod eſſet id, quod affirmaret affirmationem ſuijpſius illud, quod negaret negationem ſuijpſius.i. ſequitur ꝙ idem affirmatur, & negatur de eodem: quod oſtendit eſſe impoſſibile. d. impoſſibile eſt enim, quod Plato ſit, & quod priuetur in vno & eodē tempore.i. quod idem numero ſimul ſit, & non ſit. Sed, quomodo teneat cōſequentia Auer. declarat, & accipit duo: quorum primum eſt hoc, quod dicit: ſed hoc non eſt impoſſibile ſcire ſeipſum, cum ſcire alia pręter eum: ſimiliter, non eſt impoſſibile F Deum benedictum ſcire ſeipſum cum ſcire alia pręter eum. ſecundum eſt, poſſibile eſt namq; imaginari eſſe ipſius ſubſtantię pręter eſſe cuiuſcunque alterius, quoniam ſubſtantia Dei eſt abſoluta. Ex his duobus arguo conſequentiam. ſi Deus ſcit ſe: ergo poteſt non ſcire alia. ponatur in eſſe: ergo ignorat alia: & ſic ſe habet negationem aliorum. Tunc vltra. ſi Deus ſcit ſe, poſſibile eſt ſcire alia: ponitur in eſſe: ergo habet affirmationem aliorum: ergo vnum & idem affirmatur & negatur: hoc totum patet ex iam dictis, ideo concludit.d. tandem ſup. dicimus quod quicunque philoſophorum meditatus ſit, quod Deus ſciat entia præter eum, neceſſario concludit pluralitatem in Deo. Et ſic patet difficultas ex parte noſtri modi cognoſcendi, & ſententia tota textus.

Virtus i materia cōprehēdit ſingularia.

AVEROES.

Ait Auer. Summa huius ſermonis eſt quæſtio contra dicentem ꝙ primum ſcit ſeipſum, & intelligit aliud: quoniam ſcientia ſcientis ſeipſum eſt diuerſa a ſcientia ſcientis aliud. Quæ quidem

A quidem eſt ſophiſticatio. quoniam ex hoc intelliguntur duo, quorum vnum eſt vt ſit ſcientia Socratis de ſeipſo indiuiduali ſcientia eius de alio, & hoc nullo pacto poteſt eſſe verum. ſecundum vero eſt, vt ſit ſcientia hominis de alio, vt ſunt entia, ſcientia eius de ſe. & hoc eſt verum. Et declaratio eius eſt. quoniam nihil aliud eſt ſubſtantia eius, niſi ſcientia eius de entibus. &, ſi eſſet homo, vt alia entia, & ſciret quiditatem ſuam ſibi propriam, & eſſet quiditas eius ſcientia rerum, tunc ſcientia hominis de ſe neceſſario eſſet ſcientia eius de aliis rebus. nam, ſi eſſet alia, tunc ſubſtantia eius non eſſet ſcientia de rebus. & hoc manifeſtum eſt in artifice. nam ſubſtantia eius, qua appellatur artifex, non eſt aliquid niſi ſcientia ſua de artibus. cum autem dixit, nam ſi ſcientia eius de ſe eſſet ſcientia eius de alio, tunc negatio ſui eſſet negatio eius, & affirmatio ſui affirmatio eius ideſt. ꝙ, ſi eſſet ſcientia hominis de ſe, ſcientia eius de alio, tunc homo, cum non ſciuerit aliud, non ſciet ſeipſum, ſcilicet cum ignorauerit aliud, ignorabit ſeipſum. &, cum ſciuerit aliud, ſciet ſeipſum.

B Attamen eſt ſermo verus aliquo modo, & falſus aliquo modo. quoniam quiditas hominis eſt ſcientia, & ſcientia eſt ſcitum aliquo modo, & aliud a ſcito aliquo modo: &, cum ignorat ſcitum, tunc ignorat aliquam partem ſui ipſius: &, ſi ignorauerit omnia ſcita, ignorabit ſe ipſum. & negare hanc ſcientiam de homine eſt negare ſcientiam hominis de ſe ipſo. nam, cum auferetur à ſcientia ſcitum, ex eo quòd ſcitum & ſcientia ſunt idem, tunc auferetur ſcientia hominis de ſeipſo. ſcitum autem, ex eo quòd eſt aliud à ſcientia, eſt præter hominem. & non ſequitur ex ablatione huius ſcientiæ ab homine ablatio ſcientiæ hominis de ſeipſo & ſic eſt in indiuiduis. nam non eſt ſcientia Socratis de Platone anima Socratis, quare ſcit Socrates ſeipſum, cum ignorãtia eius de Platone.

C Nunc Auer. vult examinare ſententiam Alga. & primo exponit mentem eius. d. dicimus nos, quod horum verborum ſententia eſt, quod ipſe arguendo contra id, quod primum principium intelligit ſeipſum, & alia entia præter eum: declarat ſic, ſcientia ſcientis in ſeipſo differt a ſcientia ſuiipſius in aliis. hæc eſt abbreuiatio opinionis Alga. (Sed nos.) Nunc vult declarare peccatum Alga. & primo proponit illud. d. ſed nos dicemus quod hæc eſt ſophiſticatio. Quod declarat. d. hoc enim ſcilicet ſcientiam ſcientis ſeipſum differre a ſcientia aliorum dupliciter poteſt intelligi, & non exponit illos. Attamen ſcire debes, quod ſcire Deum ſeipſum, & alia id eſt, ꝙ ſcientiam ſui & aliorum eſſe vnam & eandem poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ſimpliciter ſecundum ſubiectum, & modum: &, ſic non eſt verum. Alio modo ſecundum ſubiectum, non tamen ſecundum modum: & hoc eſt verum, quoniam Deus ſcit ſe, prout eſſe ſuum eſt intellectus, & ſcientia ſuiipſius: ſcit alia, prout eſt cauſa aliorum, vt dictum eſt diſputatione tertia maxime in ſolu. 18. dubij. ergo ſcientia ſuiipſius, & ſcientia aliorum in ſubiecto idem ſunt, in modo tamen differunt: & per conſequens, patet qualiter illas ſcientias differre eſt dupliciter. vno modo in ſubiecto, & modo. Alio modo in modo tantum. Auer. ergo tacet iſta duo membra differentiæ, & ponit vnum membrum identitatis. vno modo ſup. dicuntur idẽ ꝙ ſcire entia præter eum idem eſt quod ſcire ſeipſum. i. in ſubiecto & re, licet in modo differunt: & hoc manifeſte eſt verũ. (Et declaratio.) Et hoc verificat. d.

Deũ ſcire ſe & alia põt dupliciter intelligi.

& declaratio huius, quia ſcire ſeipſum non eſt aliud niſi ipſum ſcire entia in ſu- D
biecto, ſup. & ſubſtantia, eo quod ipſe, vt ens abſolutum, & ipſe, vt cauſa alio-
rum, vnum eſt in ſubſtantia & ſubiecto. (Vnde, ſi homo.) Hoc idem probat exē
plo, d. vnde, ſi homo ſimilis fuerit alijs entibus. i. ſi homo in communi ſit natu-
ra entium, & per conſequens omnibus ſimilis in virtute eis, & per caſum ipſe ip-
ſius quiditatē propriam ſciret, ſcire ipſam propriā quiditatē idem eſt quod ſcire
alias res neceſſario: cuius rationem ait, d. ſi enim diceret, eſſet eius ſubſtantia. ſ.
hominis præter eius ſcientiā: quod relinquitur tanquā inconueniens. Debes ſci-
re, quod homo cōis eſt omnibus indiuiduis ſimilis, cū ſit eſſe omnium indiuiduo-
rū, & ideo dicit Auer. ſi homo in cōi eſſet natura intelligens eſſentiam propriā,
& omnia indiuidua cōtenta ſub eo, ſequitur illud. (Et hoc.) Declarat quisnam
homo eſſet ille, in quo ſcientia nō differt a ſcientiā aliorū de facto. d. & hoc val
de patet in artifice: quia eius ſubſtantia, qua differt artifex, inquantum artifex a
rebus factis, non eſt aliud in ſubiecto niſi ipſum ſcire res finitas, vel factas, vt
habet alia translatio. Debes ſcire, ꝙ exemplum iſtud valde eſt conueniens:
qm̄ artifex, vt artifex, poteſt dupliciter conſiderari. vno modo abſolute, alio mo
do vt artifex potēs cauſare res artificiales. primo modo ſciētia artificis ſuijpſius
differt a ſcientia aliorū in ſubiecto, ſecūdo modo, non differt niſi in modo: vnde
homo, vt homo, & homo, vt artifex, vnū ſunt in ſubiecto, & differunt in modo.
ſic ſcientia ſui vt homo, & ſcientia aliorū, vt ipſe eſt artifex, ſunt vnum in ſubie E
cto, & differunt in modo: applicando ad propoſitum ſic, Deus poteſt conſidera-
ri vno modo, vt ens abſolutum, alio modo vt prima cauſa, & primus finis, & pri
ma forma. dico ergo ꝙ ſcientia ſuijpſius vt Deus, eſt vna in ſubiecto cum ſcien
tia, quā habet de alijs, ꝓut eſt cauſa, & prout, eſt forma, & finis: & licet hoc exē
plū ſit multū conueniens, attamē differt aliqualiter, & eius differentiā conſide-
ra tu. (Sed id, quod.) Nunc vult examinare ſecundū dictū Alga. & primo pro-
ponit illud, ſecundo ibi, (Sed hoc eſt.) Verificat ipſum vno modo, & falſificat
ipſum alio modo. dicit ergo: ſed illud, quod dixit. ſ. ꝙ ſcire ipſum idē eſt, quod ip-
ſum ſcire alia, eſt neceſſario affirmatio ſua, non autem affirmatio ſuijpſius, & ſi
militer de negatione dicatur, Debes ſcire qđ, vt dictū eſt, Deus ſcit ſe, & alia.
ergo affirmationem habet, & poteſt habere negationem: quoniam poteſt ſcire
ſeipſum, & ignorare alia. ergo negationem ſequitur vnius eſſe affirmationem et
negationem, (Si intendit.) Nunc arguit contra illud. d. ſi intendit vere hoc, ꝙ
ſcire ſeipſum idem eſt ꝙ ſcire alia, ſequeretur ꝙ, quando ſup. per poſsibile, vel
impoſsibile ignoraret alia, ignoraret & ſeipſum, & quando ea ſciret, ſeipſum
ſciret: & ſic patet hoc. (Sed hoc.) Nunc verificat illud vno modo, & falſat alio
modo: & primo proponit hoc. d. ſed hoc eſt verum aliquo modo, & aliquo mo-
do eſt falſum. Quod declarat, dando exemplum de homine ſuperius poſito. d. F
quiditas namque hominis ſup. in communi eſt ſcientia ſup. aliquo modo in ſu-
biecto, & ſcientia eſt ſcibile aliquo modo. i. & ſcientia ſuijpſius eſt ſciētia omniū
indiuiduorū aliquo modo, & differt ab eo alio modo: qm̄ ſcire hominē in cōmu-
ni eſt ſcire oēs homines, prout habent eſſe in illo vno, non tamen omnibus mo-
dis. ſ. indiuidualiter, & ſignate: & tunc concludit, ergo quando ignorat quoddā
ſcibile, id eſt aliquod indiuiduum hominis, ignorat ipſe homo eius partem ſu-
biectiuam: &, ſi forte omnia ſcibilia ignoraret, ignoraret ſeipſum totaliter, eo
quia natura hominis non eſt alia a naturis indiuiduorum, ergo remotio huius,
id eſt ſcientiæ indiuiduorum ab homine eadem eſt, quod remotio ſcientiæ homi
nis a ſeipſo: cuius rationem ait, quia quando remouetur ſcibile de ſciente, inquā
tum ſcibile, & ſcientia ſunt vnum & idem, remouetur ſcientia hominis a ſeipſo:
ergo, ſi remouetur ſcientia indiuiduorum hominis, & ſcientia illorum eſt eadem
in ſubiecto cum ſcientia hominis in communi, ambæ remouentur. Patet ergo
plane quod ſcientia hominis ſuijpſius, & aliorum ſunt vnum in ſubiecto, & dif-
ferunt in modo. quod ſint idem in ſubiecto patet, quoniam ablatio vnius infert
ablationem alterius, quod differunt in modo oſtendit. d. ſed id, quod eſt inquan-
tum differt a ſcientia, tunc differt ab homine, id eſt ſed natura hominis, prout
differt a ſcientia aliorum, tunc differt ab homine, id eſt ſcientia hominis, & alio-

A rum differunt in modo tantum. Quia quis poſſet dicere, ergo ſtat hominem intelligere ſe, non intelligendo alios homines: &, ſic idem quod prius. hoc remouet. d. & non infert remotio, id eſt differentia huius ſcientiæ ab hominẽ remotionem ſcientiæ hominis a ſeipſo, id eſt non ſequitur ſcientia hominis, vt homo differt in modo a ſcientia aliorum indiuiduorum. ergo ſtat hominem intelligere ſe, & ignorare alia. Hoc idem declarat ſpecialiter. d. & ſimiliter in indiuiduis ſequitur: non enim ſcire Petrũ Galenum idem eſt quod Gale. &, ideo Petrus ſcit ſeipſum ignorans Galenum. attamen ſcientia Petri non differt ſpecie a ſcientia Galeni. applicando modo ad propoſitum: patet intellectio in Deo, qualiter ſcientiæ illæ, ſcilicet ſuijpſius, & aliorũ ſunt vnum in ſubiecto, & duæ in modo, & qualiter non valet cõſequentia Alga. ſ. quia illæ differũt. ergo ſtat Deũ intelligere ſe nõ intelligẽdo alia, vel econtra intelligere alia, non intelligẽdo ſe.

Dubitatio.

Sed, circa dicta accidit quęſtio: qm̄, licet Deus, vt ens abſolutum, & a materia ſeparatum, idem ſit cum eo, vt prima omnium cauſa, attamen accipitur Deus in illo priori, in quo eſt ens abſolutum, cum tunc intelligat ſe, an intelligat alia, vel ignoret alia. &, ſi intelligit alia: ergo ſcientia eius, & aliorum erit vna omnibus modis. ſi ignorat alia: ergo habebit negationem, & affirmationem, i. ignorantiam, & ſcientiam aliorum, vt dixit Alga. Dicendum, vt dicit Auer. 12. Metaphy. commen. 51. in fine, quod id, quod non eſt innatum diſponi per ſcientiam, non eſt innatum diſponi per ignorantiam: dico ergo quod in illo B priori Deus ſcit ſe tantum, & alia non ignorat, nec ſcit: attamen alia non ſcit: ſicut lapis nec eſt cœcus, nec videns, ſed bene non videns. Sic Deus in illo ſigno nec ſcit alia, nec ignorat, ſed bene non ſcit: & ſic, per hoc patet ſolutio ad argumentum. non enim eſt inconueniens Deum ſcire ſe tantũ, & non ſcire alia: ſed eſſet incõueniens Deũ ſcire ſe, & ignorare alia: &, quia Alg. non diſtinxit inter nõ ſcire, & ignorare, ideo latuit ſolutio huius quæſtionis, & intulit vnum, quod reputat inconueniens, quod tamẽ bene intellectum eſt neceſſarium.

Solutio.

Differt non ſcire ab ignotare.

ALGAZEL.

AIt Alga. Si autem dixerit ipſum non ſcit aliud prima intentione, ſed ſcit ſeipſum, quia eſt principiũ omnium, & copulatur ei ſcientia totius ſecunda intentione, cum impoſsibile ſit ei ſcire ſeipſum, & neſcire ꝙ ſit principiũ alterius. nã verificatio ſui eſt eſſe principiũ alterius: & impoſsibile eſt ſcire ſe eſſe principiũ alterius, C niſi ingreſſum fuerit illud aliud in ſcientiam eius vniuerſaliter, & cõſecutiue. & non eſt inconueniens quin ſubſtantiæ eius ſint conſequentia. & hoc quidem non facit pluralitatem in quiditate ſubſtãtiæ, impoſsibile vero vt ſit in ipſa ſubſtantia pluralitas. Et reſpondetur ei multipliciter, & primo ꝙ, cum dicitis ꝙ ipſum ſcit ſe eſſe principium, eſt induſtria quædam veſtra, & imaginatio. ſed oportet vt ſciat eſſe ſui. ſcientia autẽ ꝙ ſit principium eſt addita ſcientiæ de eſſe eius. nam principium eſt relatiuum ſubſtantiæ: & poteſt ſcire ſubſtantiam, & neſcire relationem principii ad ſubſtantiam: & poteſt ſcire ſubſtãtiã, & neſcire ꝙ ſit principium: nam eſſe principium, & eſſe ens, ſunt duo diuerſa. & ſicut poſsibile eſt vt ſciat homo ſeipſum, & neſciat quòd ſit cauſatum: nã ſcire ꝙ ſit cauſatum eſt relatio eius ad cauſam: ſic eſſe ipſum glo. principium, & eſſe cauſam, eſt relatio eius ad cauſatum. & conſequentia eſt bona in abſtracto, cum dicunt ꝙ ipſum ſcit ſe eſſe principium. in eo enim, eſt ſcientia de ſubſtãtia, & principio, quod eſt

relatio: & relatio eſt diuerſa à ſubſtantia: & ſcientia relationis eſt diuerſa à ſcientia ſubſtantiæ, ratione, quàm diximus: & eſt quià poſſibile eſt vt imaginetur ſcientia de ſubſtantia præter ſcientiam de principiis, & impoſſibile eſt vt imaginetur ſcientia de ſubſtantia præter ſcientiam de ſubſtantia: nam ſubſtantia eſt vna. D

Hic Algazel. inducit primo vnum modũ dicendi quorũdam philoſophorum, ſecundo ibi. (Sed ad primum.) ſoluit. In primo duo dicit, quorum vnum ſequitur ad alterum: & primũ eſt, quod Deus ſcit ſe dupliciter: prout eſt ens abſolutum a materia & motu, &, ſic ſcit ſe tantum. alio modo, prout eſt principium totius entis, & ſic ſecundaria intentione ſcit alia, eo quia eſſe principium eſt additum poſt ſubſtantiam, & per conſequens ſecundaria intentione ſcit alia: inquit ergo, Ait Algazel & ſi forte aliquis diceret quod ipſe Deus ignorat alia prima intentione, id eſt, quod ipſe, abſolute cõſideratus, ſcit tantum ſe, & alia ignorat, vt ſic. Sed, quia ſcit ſe, prout eſt principium totius generis entis, ſequitur quod ſciat totum ens ſecundaria intentione. (Impoſſibile.) quia dixit, quod ſcit alia ſecundaria intentione, & quis poſſet dicere, an ſcire ſe eſſe principium addat aliquid ſubſtantiæ abſolutæ eius, cum dicant philoſophi quod ſic, & adducit Alga. rationem eorum dicens, impoſſibile eſt enim, quod ſciat ſeipſum eſſe principium totius, & hoc non inferat pluralitatem in quiditate ſubſtãtię Dei: modo hoc deſtruunt philoſophi, dicentes, veruntamen impoſſibile eſt quod ſit in ſubſtantia met, id eſt, ipſius Dei pluralitas: ergo falſum eſt Deum ſcire alia ſecundaria intentione, prout eſt principium totius entis. (Sed ad primum.) Soluit Alga. argumentum iſtud, & primo declarat primum dictum: in dubio tertio declarat ſecundum dubium. In prima ergo parte intendit declarare, quod Deus ſcit ſe abſolute, & ſcire alia, prout eſt principium aliorum, eſt quid additum eius eſſentiæ, & ait. Sed ad primum reſpondendum eſt: quod, quando dicitis quod ipſe ſcit quod eſt primum, eſt quædam euaſio, vult dicere quod Deum ſcire ſe, prout eſt principium tantum, & non abſolute, eſt quædam euaſio, non tamen ſolutio vera: quod declarat, dicens, immo pertinet quod ipſe ſciat eſſe ſuipſius prima intentione, ſed quod ipſe ſciat quod eſt principium, eſt ſine dubio, quid additum ſuper ſubſtantiam, vel vt habet alia litera, ſuper ſcientiam ſuiipſius: cuius rationem dicit, principiatio nanque eſt quid relatum ad ſubſtantiam, & ſic ſequitur illud eſſe additum ſubſtantiæ dei. (Et poſtquã.) cum dixit illud, infert vnũ, quod ſupra tetigit, dicens, & poſtquam adinuicem differunt, id eſt, ſcientia ſui, prout eſt ens abſolutum, & ſcientia eius, vt eſt principium, differunt, poteſt igitur quodlibet iſtorum ſciri ſine alio: cuius exemplum ponit, dicens, ſicut homo ſcire ſeipſum ignorans quod cauſatur, quia ipſum eſſe cauſatum eſt quid relatũ: applicat modo ad propoſitum, dicens, ſimiliter, in Deo ſcientia relationis differt a ſcientia ſubſtantiæ Dei: verificatum ergo eſt quod Deus, ita ens abſolutum ſcit ſe, & ignorat ſe in illo priori eſſe principium: ergo ſequitur id, quod iam dixit in dubio prædicto. B E

AVEROES.

Quo pacto intellect' nr̃, & ĩtellectus ſeparatus intelligant.

AIt Auer. Sermo Philoſophorum cum iſto homine in hac diſputatione ædificatur ſecundum radices, quas habent, de quibus neceſſe eſt prius loqui cum eis. Nam, cum conceditur id, quod poſuerunt de eis, & exiſtimauerunt ꝙ demõſtratio induxit eos ad id, non ſequitur eis aliqua harum conſequentiarum ſuarum. Nam Philoſophi ponunt quòd ens, quod non eſt corpus, eſt in ſe ſcientia tantum. quoniam ipſi tenent ꝙ formæ non ſciunt, quia ſunt in mate-

A riis:&, cum inuenitur aliquid, quod non ſit in materia, notum eſt ꝙ ſcit.& hoc habetur ratione. quoniam inuenerunt ꝙ formæ materiales, cum abſtrahantur in anima à materiis ſuis, fiunt ſcientia, & intellectus: & intellectus nihil aliud eſt, niſi formę abſtractæ à materia.&, cum ſic fuerit in eo, quod non eſt abſtractum à radice naturæ ſuæ, id quidem, quod eſt abſtractum a radice naturæ ſuæ, multo dignius eſt vt ſit ſciẽtia, & intellectus.& qm̃ intellecta rerum ſunt verificatio rerum, intellectus nihil aliud eſt niſi comprehenſio intellectorum, tunc intellectus noſter eſt ipſummet intellectũ, in eo ꝙ eſt intellectum. & non erit alietas inter intellectũ & ipſam rem intellectam, niſi quia intellecta ſunt intellecta rerum, quæ nõ ſunt in naturis ſuis intellectus, ſed fiunt intellectus cum abſtrahit intellectus formas earum à materiis: & propter hoc non erit intellectus noſter intellectum omnimode. ſi vero reperiatur aliquid abſque materia, erit intellectus eius intellectum omnimode, & eſt intellectio intellectorum abſque dubio.&, qm̃

B intellectus nihil aliud eſt niſi comprehenſio ordinis rerum, quæ reperiuntur, & gradus earum, ideo neceſſe eſt, in eo ꝙ eſt intellectus ſeparatus, vt non ſuſtentetur in intellectione rerum, quæ reperiuntur in rebus, quæ reperiuntur, & retardetur intellectum eius eis. nam omnis intellectus talis ſequitur ordinem repertum in entibus, & complet eũ: & ipſe de neceſſitate diminutus eſt in eo, quod intelligit ex rebus. & ideo intellectus noſter eſt diminutus in eo, quod determinat de natura rerum circa ordinem, & proportionem repertam in eis.&, cum naturæ rerũ ſequantur ſecundũ rationem intellectus, & fuerit hic intellectus, qui eſt in nobis, diminutus in comprehendendo naturas entiũ, neceſſe eſt vt ſit hic ſcientia cum ordine, & cũ proportione, quæ eſt cauſa ordinis, & proportionis, & ſcientiæ repertæ in quolibet ente. Et neceſſe eſt vt iſte intellectus, ordo eius ſit cauſa huius ordinis in entibus. & comprehenſio eius non denominetur de vniuerſalibus, quanto

C magis de particularibus. quoniã vniuerſalia ſunt intellecta entium, & poſteriora eis. hic vero intellectus, entia ſequuntur eum, & intelligit neceſſario entia, cum intelligit ex ſe ordinem, & proportionem repertam in entibus, non autem cum intelligit rem extra ſe. nam eſſet cauſatum ab ente, quod intelligitur, & tamen nullam habet cauſam: & eſſe diminutus: ſcientia enim rerum notitia vniuerſali eſt ſcientia diminuta, quoniam eſt ſcientia eius, quod eſt in potentia. Cum autẽ intellexeris hoc ex opinione Philoſophorum, intelligens ꝙ intellectus ſeparatus non intelligit niſi ſeipſum, & intelligit ſeipſum, cũ intelligit omnia entia. intellectio enim eius nihil aliud eſt niſi ordo, & proportio, quæ eſt in omnibus entibus. & iſte ordo, & proportio eſt ille, quẽ recipiunt potentiæ actiuę, habentes ordinẽ, & proportionem, repertam in omnibus entibus, & eſt id, quod Philoſophi appellant naturã. nam videtur ꝙ omne ens habet operationes, quæ ſequuntur ordinem intellectus, & proportionem eius. & impoſsibile eſt vt hoc ſit per

Intellectio Intellectus ſeparati nihil aliud eſt, niſi rerũ ordo, atq; proportio.

accidens: & impoſsibile eſt vt ſit propter intellectum ſimilem intelle- D
ctui noſtro, ſed propter intellectum ſuperiorem omnibus entibus, & non eſt nec vniuerſalis, nec particularis. Et, cum intellexeris hoc ex opinionibus Philoſophorum, ſoluuntur tibi omnes dubitationes, quas fecit eis iſte vir hic, &, cum poſueris ꝙ intellectus, qui eſt ibi, ſit ſimilis intellectui humano, valent illæ dubitationes prædictæ. nam intellectus, qui eſt in nobis, eſt is, cui euenit numeratio, & pluralitas. ille vero intellectus non euenit ei aliquid horum. nam eſt mūdus pluralitate eueniente his intellectis, & non imaginatur in eo alietas inter comprehendentem, & comprehenſum. intellectus vero, qui eſt in nobis, eius comprehenſio ſubſtantiæ rei eſt aliud à comprehenſione eius, ꝙ ſit principiū rei: & ſic eius comprehenſio alterius eſt alia à cōprehenſione ſui aliquo modo. attamen eſt in eo ſimilitudo illius intellectus: & ille intellectus eſt ille, qui tribuit ei illam ſimilitudinem. nā intellecta, quæ ſunt in illo intellectu, ſunt remota à diminutionibus, quæ eueniunt huic noſtro intellectui. ver. g. ꝙ intellectus ſit intelle- E
ctum, in eo ꝙ eſt intellectum. quoniā reperitur intellectus, qui eſt intellectum omnimode. nam omne id, cui reperitur attributum diminutum, reperitur quidem ei propter ens, cui eſt illud attributum perfectum. ver. g. id, in quo reperitur caliditas diminuta, reperitur quidem ei propter aliquid, quod eſt in caliditate perfecta. & ſic quod reperitur intelligens intellectu diminuto, reperitur quidem ei propter aliquid, quod eſt intellectus intellectu perfecto. & ſic omne, cui reperitur operatio intellectualis diminuta reperitur quidem ei propter intellectum perfectum. Et, cum fuerint operationes omnium entium operationes intellectuales perfectæ, & ſapientes, & non ſunt habentes intellectū, neceſſe vt ſit hic intellectus, quo operationes entium ſunt operationes intellectuales. & qui non intelligit hoc ex debilibus ſapientum, eſt is, qui quærit vtrum primum principium intelligat ſeipſum, aut intelligat aliquid extra ſeipſum. &, ſi ponit ꝙ intelligit aliquid extra ſe, ergo ſequitur vt perficiat ſeipſum per aliud. ſi vero ponit ꝙ non intelli- F
git aliquid extra ſe, ſequitur vt ignoret entia. Et mirādum eſt de iſtis hominibus, ꝙ ipſi auferunt attributa, quæ reperiuntur in Deo glo. & creaturis ex diminutionibus euenientibus creaturis, & ponunt intellectum noſtrum ſimilem intellectui, qui eſt in eo, & ipſe eſt dignior omnibus in tali ablatione. & hoc ſufficit in hoc capitulo. quare ſtatim narrabimus ſermonem huius viri in hoc capitulo, & declarabimus errorem euenientem ei.

Cum adduxit ſententiam Algazel. vbi declarauit quod oportet omnino in Deo ſcientiam ſuiipſius differre aliquo modo a ſcientia aliorum, & per conſequens ſcire alia eſt quid additum eſſentiæ Dei, vult nunc ſoluere hoc, et declarare qualiter nulla eſt pluralitas in Deo, prout ſcit ſe & alia, nec ſecundum rem, nec ſecundum modum: & primo proponit quoddam, dicens, dicimus nos quod verba philoſophorum cum Algazel. in præſenti quæſtione, decet quod ſint fundata ſuper eorū radices: conceſsis. n. Peripatheticorum præmiſsis, mox datur remedium, id eſt, ſolutio conſequentiarum poſitarū ab Algazel. (Vnde dicimus.)

A Nunc exequitur,& primo proponit vnum fundamentũ Peripatheticorũ. Deinde probat illud: inquit ergo, vnde dicimus quod manifeſte apparet ex philoſophorum concluſionibus, quod ens incorporeum eſt in ſe pura ſcientia tantum, id eſt, quod in abſtractis a materia ſcientia eſt ſubſtantia ſcientis, & ſcibilis: & hoc eſt vnum fundamentum, quod proponit declarandum. Ipſi enim.) Nũc vult dare cauſam huius fundamenti, & primo narrat opinionẽ eorum, dicens, ipſi.n. opinati ſunt quod formæ ſunt inſcientes, id eſt, non cognoſcentes, prout conſiſtunt in materia, id eſt, prout dependent in eſſe, & in conſeruari a materia: & dicunt quod, ſi forte inuenitur aliquid non conſiſtens in materia, id eſt, non dependens a materia, manifeſtũ eſt quod eſt pura ſcientia: hæc eſt opinio eorum. (Et hoc.) Nunc probat hoc, & arguit per locum a maiori, hoc modo. Si res ſecundũ rem materiales, ſecundũ modum abſtractæ a materia ſunt quoquo modo ſcientia: ergo res omnino abſtractæ a materia erunt, & ſimpliciter ſcientiæ: huius primo proponit antecedens: inquit ergo, & hoc patefit apud eos omni ratione: ipſi enim reperiunt formas naturales aliquo modo ſeparatas a materia, & ſunt pura ſcientia quodammodo, & quodammodo purus intellectus: & intellectus, id eſt, intellectio non eſt aliud in eſſentia a forma rerum ſeparatarũ, hoc eſt antecedẽs & ponit conſequẽs, replicãdo antecedens, dicens: vnde, poſtq̃ res, quæ de ipſarum naturis nõ ſeparãtur, ſic ſe habẽt, quãto magis illæ, quæ de natura earũ cõ-

B tinue ſeparãtur, digniores ſunt quod ſint purus intellectus, & pura ſcientia: & ſic patet fundamentum prædictũ. Illud ratione probabili probauit, quia difficile eſt probare ratione demõſtratiua: vel quia accepit illud tanquã conſtans in libro de anima, & in Metaphy. Debes ſcire, quod hæc ratio poteſt deduci ad demonſtratiuã hoc modo: qm̃ declaratũ eſt in libro Meteororum ab Auer. in capit. de galaxia, qđ omnino diſpoſitio cõueniens pluribus per vnam cauſam, ei cõuenit magis, cui cauſa illius cõuenit magis. V.g. lucere competit toti cœlo propter aliquam denſitatem corporis cœleſtis, cũ igitur ſol ſit maxime denſus, et ideo ei plus conuenit lucere: ſic in propoſito, quia eſſe ſcientiam idem cum ſcibili, & ſciente competit naturæ propter eſſe abſtractum a materia, ideo, quia datur aliquid ſimpliciter, & ſumme abſtractum, ideo ei competit eſſe vnum, & idẽ cum ſcientia, ſcibili, & ſciente: & ſic hęc ratio poteſt hoc modo reduci ad vim demonſtratiuam. (Et quia rerum intelligibilia.) Vult nunc concludere definitionem intellectus noſtri, vt idem veniat ad propoſitũ de intellectu primi entis: vult ergo quod intellectus eſt rerum veritates, & ſyllogiſmus componitur ſic. intelligibilia ſunt rerum veritates: intellectus eſt intelligibilia: ergo intellectus eſt rerum veritates. huius primo ponit maiorem, dicens. & quia rerum intelligibilia eadem ſunt quod rerum veritates: eſt ergo maior, intelligibilia ſunt rerum

C veritates. Deinde ponit minorem, dicens, & intellectus non eſt aliud niſi comprehenſio intelligibilium, id eſt ipſa intelligibilia comprehenſiue. concluſionẽ propriam huic ſyllogiſmo non ponit: ſed illud, quod ſequitur ad illam, dicens, erit in nobis intellectus, & intelligibile vnum & idem, inquantum intelligibile eſt.

Sed in hoc ſyllogiſmo quæſtio eſt circa maiorem, & quæſtio circa minorem: videntur enim omnes falſæ: prima quidem, quoniam intelligibilia non ſunt veritates, cum veritas ſit vel conformitas intelligibilis ad intellectũ, vel econtra, vel in illa conformitate conſiſtens. Secunda eſt, quoniam intellectus nec eſt intelligibilia, nec comprehenſio intelligibilium, vt patet. Eſſet etiam quæſtio in concluſione, ſed ad proprium transferatur locum. Ad primam ergo debes ſcire, quod propoſitio continetur in terminis eius, ſicut effectus in ſuis cauſis: veritas autem in propoſitione, ſicut proprium in ſuo ſubiecto, vel ſicut ſignatum in ſigno: ergo a primo ad vltimum veritas continebitur in terminis, vt effectus in cauſa remota: &, ſic patet qualiter veritas eſt ipſum intelligibile: ſicut planta eſt ſol, non in prædicatione formali, ſed virtuali, ſicut communiter vtitur hic vir. Secundo debes ſcire, quod intellectus non eſt ſubiectũ intelligibiliũ inhæſionis, cum ſit ſubſtantia pura, quæ recipere nõ poteſt, vt declaraui in libro meo de intellectu, eſt tamen ſubiectum appropriatio-

Dubitatio literalis.

Secunda.

Solutio.

nis, pro quanto omnia intelligibilia in eſſe cognito continentur in intellectu, eo quia ab illo comprehenduntur, & habent eſſe abſtractum: & ſic poteſt dici ipſa intelligibilia, vel comprehenſio ipſorum intelligibilium, cum ſubiectum omne denominari poſsit a ſua forma: ex his apparet maior, & minor. & quomodo intelligantur, & qualiter, & patent ſol' quęſtionum. (Et nulla.) Nunc vult concludere qualiter intellectus diuinus eſt ſimpliciter idem cum intelligibili. & ſcientia eius: & primo proponit differentiam inter intellectum noſtrū, & intelligibile. d. & nulla eſt ibi differentia, ſcilicet inter intellectū noſtrū, & intelligibile, niſi inquantū intelligibilia ſunt rerum intelligibilia, quæ de rerum natura non ſunt intellectus, id eſt actu intellecta, immo ſunt intellectus, id eſt res actu intellectæ, prout intellectus ſeparat dictas formas a materijs ipſarum: ideo concludit, & propter hoc intellectus noſter, & intelligibile non ſunt vnum & idem omnimode: & litera, quæ ſequitur, eſt tranſpoſita, & debet legi ſic: quare intellectus, non eſt aliud, niſi comprehenſio entium ſecundum ordinem, & ipſarū graduationem: & hæc eſt concluſio ſyllogiſmi prædicti.

Prima quæſtio. S E D H I C eſt locus quęſtionis: primo, quare intellectus et intelligibilia multa nō ſunt idē in intellectu noſtro. Secundo, cur intellectus non eſt comprehēſio entium abſolute, ſed ſecundum eorum, ordinē, & graduationem. Ideo Duo debes ſcire. primo, ꝙ ſicut lumen eſt eſſentialiter, & formaliter viſibile, & per eſſentiam, & colores ſunt viſibiles ratione luminis, & participatiue: ſic intellectus eſt eſſentialiter & per ſe intelligibilis, & intelligibilia participatiue prout E

Duplex eſſe intelligibile habet. participant intellectiuo eſſe, vt d. Auer. in cō. 5. 3. de Anima, in fine. Intelligibile ergo duplex habet eſſe. vnum ſimpliciter, & eſt eſſe in materia. aliud ſecundū quid, & eſt eſſe comprehenſum, vel eſſe cognitū. quia igitur intellectus noſter non eſt cauſa eſſe entis ſimpliciter, ideo non dicitur ſimpliciter idem cum intelligibili, quia vero eſt cauſa eius, prout habet eſſe ſecundum quid, ideo eſt idem ei ſecundum quid, prout habet eſſe comprehenſum. & ſic patet primum, ſcilicet qualiter intelligibile propter habere eſſe in materia incauſatum ab intellectu, differt aliquo modo ab intellectu noſtro, qui non eſt cauſa entis ſimpliciter, ſed intelligibilis eſſe. Secundo debes ſcire, ꝙ intellectus noſter, quia perficitur a rebus, & non res perficit, ideo a re nobiliori denominatur nobilior intellectus, & nobilioris intellectionis: vnde intellectus noſter nobilior eſt, ſi intelligat elementū q̃ materiā: & nobilior, ſi intelligat mixtū inanimatū q̃ elementū. et nobilior, ſi intelligat plantā q̃ lapidē: & breuiter, cū nobilitetur a rebus, talē ordinē ſeruat in gradu perfectionis intellectus, qualē ſeruāt entia: qa vero intellectus Dei perficit res, cū ipſas cauſet, & ꝓducat, ideo in eo omnes res ſunt ęqualis gradus pfectionis, & ęqualiter perfecta intellectione intelligit muſcā, & hominē, eo qa cauſat illas res, & nō perficitur ab eis. Ex his patēt duo, ſ. quare intellectus, & intelligibile ī nobis nō ſunt vnū, & idē ſimpliciter. Secūdo patet, qualiter intellectus noſter non eſt aliud niſi entiū cōprehenſio ſecundū ordinē, & ipſarū graduationē. & ſic verificata ſunt dicta huius philoſophi. Vnde ſi aliquid.) ſicut dixi litera erat tranſpoſita: & hæc debet ſequi illam nunc expoſitā. dico ergo ꝙ Auer. nunc ex differētia intelligibilis, & intellectus in nobis infert propoſitū. d. vnde, ſi aliquid fuerit ſine materia, id eſt aliquod intelligibile ſit ſeparatū a materia, tunc intellectus ipſius idē eſt quod intelligibile omnino, id eſt intellectus, & intelligibilia ſint ſimpliciter ſine materia, tunc intellectus & intelligibile ſunt vnū ſimpliciter. (Immo neceſſariū.) hic admouet quęſtionē. pōt enim quis dicere intelligibile a noſtro intellectu, & adeo eſt vnius rationis: lapis enim intellectus a nobis, & a Deo eſt vnius rationis, ergo in vtroque intellectu intelligibile differt ab intellectu. Reſpondet Auer. d. immo neceſſariū eſt in eo, quod eſt ſeparatus intellectus, qđ non dependeat in ſua intellectione rerū, ſeu entium de illis, id eſt ab illis rebus: hoc probat, & intendit arguere in ſecunda figura hoc modo. intellectus depēdens in ſui intellectione a rebus, ſequitur ordinem rerum, & perficitur a rebus, & deficit. ſed Deus non ſequitur ordinē rerū, nec perficitur nec deficit. ergo nō depēdet in ſui intellectione a rebus. huius tangit maiorem, dicens, quilibet nanque intellectio ſic ſe habens, id eſt depēdēs

A in ſui intellectione a rebus, ſequitur neceſſario ordinem entis in eo, quod perfi-
citur, & ideo deficit in eo, quod intelligit de eo. tacet minorem, quia patet. probat
maiorem exemplo. d. ſicut noſter intellectus deficit in comprehenſione natura-
rum rerum comprehenſione, videlicet in ordine earum, vt dictum eſt: & per hoc
patet ſolutio ad quæſtionem. Quoniam intelligibile in Deo, & in nobis diffe-
runt ratione quoniam modus intelligendi differt: quoniam noſter intellectus in-
telligit, prout mouetur a rebus. ille, prout mouet & cauſat res. ideo lapis intelle-
ctus a nobis, & a Deo ſunt ratione diuerſi. intelligitur enim a Deo, prout cauſa-
tur: a nobis vero, vt cauſa: ideo in nobis habet eſſe in materia, in Deo habet eſſe
ſimpliciter ſine materia: & hæc eſt optima ſolutio huius quæſtionis. (Vnde, ſi
rerum.) ex his concludit propoſitum, & arguit enthimematice, cuius antecedēs
ſunt duę propoſitiones, & dicit. vnde, ſi rerum naturæ ordinem intellectus ſe-
quuntur: hęc eſt prima, & intellectus noſter deficit de, id eſt a comprehenſione
naturarum entium: ponit nunc conſequens, dicens, ſequitur neceſſario ꝙ hæc ſit
ſcientia ordinata, quæ eſt ſine dubio cauſa ordinis cuiuſcunq; entium, & ſequi-
tur ꝙ hic intellectus ſit ordo, ex quo cauſatur hic, id eſt in entibus ordo, & ſe-
quitur tertio, ꝙ ipſius ordinis comprehenſio non denominatur de vniuerſalita-
te, id eſt vniuerſalis maxime, nec de particularitate, id eſt particularitatis: & ſic
B patet enthimema, cuius antecedēs ſunt duæ propoſitiones, & conſequens tres ꝓ
poſitiones. (Vniuerſalia nanque.) probat conſequentiam, & primo quantum ad
tertiam partem conſequentis. d. vniuerſalia nanq; intelligibilium entium ſequū-
tur entia, & ſunt eis poſteriora. & per hoc habetur ꝙ ſcientia Dei non eſt vni-
uerſalis, quia tunc eſt vniuerſalium comprehenſio, & ſic ſequitur ordinem en-
tium. tacet autem probationem quantum ad alias partes conſequentis, qm̄ patet.
ſi enim entia intelligibilia ſequuntur intellectum: non noſtrum, quia ille ſequitur
entia, vt pręmiſſum eſt. ergo diuinum: & per conſequens diuinus intellectus cau
ſabit res in ſuo ordine, vt dictum eſt, propter quod dicit: & ille intellectus, quē
entia ſequuntur, intelligit neceſſario entia in eo, quod intelligit de ſeipſo ordi-
nem cuiuslibet entium, non quod intelligat aliquid extra ſe: cuius rationem di-
cit, tunc enim cauſatur ab illo ente quod intelligit, & non eſſet cauſa illius en-
tis intelligibilis. Patet ergo.) Nunc concludit fundamentum prędictum. d. patet
ergo, quod declaratio hęc ſit philoſophorum intentio, & cōcluditur ex ipſis prę
miſsis ꝙ intellectus ſeparatus, id eſt primi non intelligit niſi ſeipſum, & intelli
gendo ſeipſum intelligit omnia entia. (Quia intentio ſua.) Nunc dat cauſam,
quare intelligendo ſe omnia intelligit, & per conſequens nihil extra ſe intelli-
git. Et ſyllogiſmus ſic componitur. nullus intellectus intelligit extra ſe, cuius in
C tellectio recipit omnium entium virtutes, & ordinem in cūctis rebus ſeruat, hęc
maior patet in ſuo contrario. videmus enim quod intellectus noſter intelligit
extra ſe, eo quia intellectio eius cōtinetur a virtutibus entium. ergo intellectus,
cuius intellectio continet virtutes entium, non intelligit extra ſe. Huic maiori
addo hanc minorem: ſed intellectio Dei eſt huiuſmodi, ſ. continens oēs virtutes
omnium, & ſeruans ordinem in cunctis entibus, ergo intellectus Dei nihil intęl
ligit extra ſe. huius non ponit maiorem, neq; minorem, ſed probationem mino-
ris tm̄, & ſubijcitur eius probatio conſiſtere in ſyllogiſmo expoſitto, & ſic com
ponitur. ordo intellectiuus Dei recipit virtutes omnium, & ordinem in cunctis
rebus ſeruat entium, id eſt continet virtutes omnium entium, intellectio Dei eſt
omnium entium ordo: ergo intellectio Dei continet virtutes omnium entium, et
ſeruat ordinem in cunctis: & hęc fuit minor. primo ergo proponit maiorem. d.
quia intellectio ſua non eſt aliud niſi omnium entium ordo, & iſte ordo actiuas
virtutes recipit, & ordines in cunctis entibus ſeruat: & hęc fuit maior. ſuppleas
concluſionem, quę fuit minor ſyllogiſmi principalis, & addit nomen ordinis, &
vocat apud philoſophos ſcientia, id eſt iſte ordo eſt ſcientia Dei, & intellectio
Dei, & breuiter eſſe Dei. (Quilibet.) Nunc probat minorem per ſyllogiſmū. d.
quilibet nanq; pōt inueſtigare, quod quodlibet ens habet virtutes actiuas ſequē-
tes ordinem intellectus. i. quodlibet ens factum dependet a virtute, quæ eſt ordo
ille Dei: & ens illud eſt tale, ſup. quod nullatenus per accidēs poteſt prouenire,

Intelligibile in nobis, & ī Deo differūt ratiōe, quia modus intelligendi differt.

neque cauſari poteſt ab intellectu noſtro, vel ſimili noſtro intellectui ideſt an- D
gelico, immo ab intellectu ſupra omnibus entibus nominabilibus: & per hoc pa
ret minor. vnde ſyllogiſmus pōt eſſe entimematicus, cuius antecedens ſunt duæ
propoſitiones, videlicet, quodlibet ens factum depēdet a virtute, q̄ eſt ille ordo:
& omne ens ꝓuenit a virtute intellectus diuini per ſe: ergo intellectio Dei eſt
ordo contentus in mente Dei actiuas virtutes continens: & conſequentia patet
per ſe ex dictis, & addit Auer. & ſup. illa ſcientia non eſt vniuerſalis, nec parti-
cularis: & hoc declaratū eſt, quibus habitis concludit intentū. d. vnde, declaratis
iſtis prǣambulis dictis nomine philoſophorū, huius hominis dubia incerta ſunt
in huiuſmodi propoſito. (Quia poſito.) Aſſumpſit Auer. quod nullū ens fit ab in
tellectu noſtro, vel ſimili noſtro. hoc probat: & primo aſſumit quō fiunt dubia.
Alga. contra philoſophos, & dicit: quia poſito, quod intellectus præfatus ſimilis
ſit intellectui noſtro, tunc ſurgunt Alg. dubia: quod declarat. d. intellectum enim
noſtrum ſequitur numeratio, & pluralitas: & hęc eſt quaſi maior: aſſumit mino-
rem. d. ſed dictus intellectus, ſ. qui eſt omnium cauſa, non ſic ſe habet, id eſt ei nō
accidit pluralitas, & numeratio: cuius probationem apponit. d. prout purus eſt,
& nudus ab omnibus entia conſequentibus intelligibilibus, ideſt ab omnibus
accidentibus, & entibus. ponit concluſionem. d. & ideo non eſt imaginandum,
quod in eo ſit aliqua differentia inter comprehendens & comprehenſum, & ad-
dit, ſed intellectus noſter non ſic ſe habet: quia, in eo dicta duo differunt aliquo E
modo. (Sed eſt quædam) quia dixit intellectū noſtrum, & diuinum omnino eſſe
diuerſos, oſtendit inter eos aliquam conuenientiā. vbi primo apponit ſimilitudi-
nem, ſecundo declarat illam, inquit, ſed eſt quædam ſimilitudo inter noſtrum in-
tellectum, & prædictum. Dicit quędam, q̄m non eſt plenaria & totalis ſimilitu-
do: quod declarat. d. quia noſter intellectus ſumit illam ſimilitudinem ab illo prę
fato intellectu. Vbi debes ſcire, quod in intellectu noſtro eſt intelligibile, &
intellectus vnum, & idem aliquo modo, inquit modo Auer. quod hoc habet no-
ſter intellectus a primo intellectu. V. g. lignum eſt calidum imperfecte, & quaſi
per accidens, ideo habet illum ab eo, quod eſt tale per ſe, vt eſt ignis. (Et de-
claratio huius.) probat illud, & primo probat intellectum Dei habere illud. ſ. q̄d
intellectus, & intelligibile ſunt idem per ſe, & ſecundum ſui eſſentiam. & ratio
ſic componitur. Intellectus habet intelligibile idem cum intellectu, cuius intel-
lecta ſunt pura, & nuda ab omnibus defectibus, qui noſtrum intellectum ſequun-
tur. hęc maior eſt nota. ponit minorem in litera, & dicit. & huius declaratio eſt,
quia intellecta dicti intellectus ſunt pura, & nuda ab omnibus defectibus, qui
noſtrum intellectum conſequuntur: quod exemplo exponit, Verbi gratia, intel-
lectus eſt intelligibilis, inquantum eſt intellectus: hic enim eſt intellectus, quia
eſt intelligibilis omnimode: tunc apponas concluſionem, ſcilicet ꝙ intellectus F
diuinus eſt per ſe, & per eſſentiam intelligibile, & intellectus. (Quicunque.)
Nunc probat propoſitum: & ratio ſic componitur: omne ens per accidens, & di-
minute tale, habet reduci ad aliquod tale per ſe, & per eſſentiam: ſed intellectus
noſter eſt intellectus, & intelligibile per accidens, & diminute: & intellectus
Dei, vt probatum eſt, tale per eſſentiam & per ſe: ergo intellectus noſter habet
reduci ad diuinum, & habet eſſe tale per illud: huius primo accipit maiorem. d.
quicquid enim quandam denominationem habet defectibilem, habet illam deno
minationem ſine dubio ratione cuiuſdam entis habentis illam denominationem
perfecte: hęc fuit maior: & hoc probat inductione. d. vt dicamus ꝙ quicquid ha-
bet calorem defectibilem, habet eum talem ſecundū cuiuſdam calidi perfecti de
nominationem habentis. ſimiliter, ſi aliquid diceretur viuens defectiue, dicitur ſi
ne dubio reſpectu cuiuſdam perfecte viuentis, vt intelligentis, quod viuens dici
tur perfectiſsime. 12. Meta. com. 39. tacet autem minorem, & infert concluſionē
d. & ideo quicunque actum intelligibilem habuerit, habet eum ſine dubio ratio-
ne perfecti intellectus: patet ergo, qualiter intellectus noſter ſi eſt idem intelligi
bili, non eſt niſi per accidēs idem, per ſe autem eſt intellectus Dei. (Vnde, ſi ope
ra.) Nunc apponit correlarium conſuetū dici apud philoſophos, & dicit: vnde,
ſi opera omnium entium intellectualiter, et cum prudentia fuerint, & ſup. nō fue

A rint ab habentibus intellectum, oportebit nos neceſſario ponere intellectum purum, a quo dicta opera ſunt intelligibilia: & hoc eſt, quod dicit Themiſtius, qđ opus naturę eſt opus intelligentię, vt narrat Auer. 12. Metaphy. com. 18. (Et eſt notandum.) Nunc vltimo apponit quid accidit ignorantibus hanc differentiam inter noſtrum intellectum, & illum, d. & eſt notandum ꝙ quicunque ſapientum hoc ignorat, conatus erit inueſtigare virum primum principium intelligat ſeipſum tantum, aut aliud extra ſeipſum: ſi ſecundum iſtorum ſup. dicatur, oportebit ꝙ perficiatur in aliud, id eſt, ab alio: ſi primo modo, ſup. dicatur, oportet dicere, & concedere eum quod ignoret entia: ſed quia nos ſcimus differẽtiam, ideo ſtat ꝙ intellectus Dei nihil intelligat extra ſe, & tamen non ignorat entia, vt dictum eſt ſæpe: poſt apponit continuationem ad ſequentia, & patet. Sed, circa finem huius capituli oportet digreſsionem facere, licet in ſequentibus dicam amplius. Et primo, quomodo omne intelligens extra ſe perficitur ab intelligibili. Secundo, quomodo intellectus noſter, & intelligibile ſunt vnum per accidens: & intelligibile, & intellectus in Deo vnum per ſe. Tertio, quomodo intellectus diuinus intelligit omnia, eo quia intelligit ordinem omnium. Et quarto quare intellectio Dei nec vniuerſalis, nec particularis: dixi de iſtis dubijs in tertia diſputatione, & in lib. de intellectu, & in tertio de anima: attamen volo

Opus naturę eſt opus intelligẽtię nõ errantis. — *Queſtio. 1.* — *Queſtio. 2.* — *Queſtio. 3.* — *Queſtio. 4.*

B aliqua congregare, gratia maioris declarationis. Quinto, quomodo opus agentis naturalis ſit opus intellectus Dei, & per conſequens intelligentiæ, vt dicit Themiſtius. Et. 6. quõ queſtio Alga. eſt ſoluta. Quantum ad hoc, videtur dictum Auer. eſſe falſum: quoniam oẽs intelligẽtię intelligunt primam, & inferior intelligit ſuperiorem, vt patet. 12. Meta. com. 36. & 44. & tamen non perficitur a prima: cum prima nihil cauſet in intellectu ſecundę intelligentiæ. In contrarium eſt Auer. Dicendum, ꝙ ſemper intelligens oportet vt ſit quodammodo ſimile intelligibili, vt omnes antiqui teſtificati ſunt: eſt autem intelligens tribus modis ſecundum Auer. aliquod, quod intelligit prout eſt cauſa tantum omniũ, et ſic primus intellectus omnia intelligit, eo quia eſt ordo & cã omnium, vt dicãt aliquod, quod intelligit prout eſt cauſatum tm̃, & ſic intelligit intellectus noſter: intellectus enim noſter, cum ſit infima intelligentiarũ tertio de Anima. com. 19. ideo cauſatur ab omnibus intelligentijs, & illas intelligit prout eſt cauſata in eſſe ab illis, & ſic intelligendo ſe in ſui eſſentia intelligit omnes, cum ſit omnium effectus, ſimiliter cauſatur & perficitur ab intelligibilibus omnibus, vt materia a formis, & ſic cauſatur ab illis: ergo, vt cauſatum omnino intelligit: aliquod intelligens intelligit prout eſt cauſa & cauſatum reſpectu diuerſorum, vt intelligẽtiæ mouentes ſtellas: intelligunt enim ſuperiores, vt ſunt cauſatę ab illis, & inferiora entia prout ſunt cauſę illorum. Recolligendo oĩa dicam, ꝙ omne intelli-

Queſtio. 5. — *Queſtio. 6.*

C gens aliud perficitur, quoniam omne intelligens aliud cauſatur ab illo: & per conſequens, cũ omne cauſatum perficitur a ſua cauſa, hoc quidẽ in eſſe ſimpliciter, illud vero in eſſe ſecundum quid, patet qualiter omne intelligẽs perficitur ab intelligibili extra ſe: vnde intelligentia noſtra ab intelligentia ſuperiori perficitur eſſentialiter in eſſe, ab intelligibilibus perficitur in eſſe operationis, & ſecũdum quid: & ſic patet ſolutio queſtionis in principio adductę: & tu videas in lib. de intellectu, quoniam plus declaraui iſtud, & in diſputatione tertia: pro nunc autem ſit dictum intantum. Quantum ad iſtud, videtur ꝙ in noſtro intellectu intelligibile, & intellectus ſint vnum per ſe; qm̃. 8. Meta. prope finem dicitur ꝙ ratio, quare aliqua ſunt vnum per ſe, eſt, quia hoc actus per ſe, & illud potentia: modo intellectus noſter eſt per ſe potentia intelligibilium, & intelligibilia per ſe actus intellectus, ergo intellectus & intelligibile in noſtro ſunt per ſe vnum. Præterea, tertio de Anima. com. 5. ex intellectu & intelligibili fit verius vnum quam ex materia & forma, ſed ex materia & forma fit per ſe vnum. In oppoſitum eſt Auer. in ſolutione quæſtionis. Debes ſcire, ꝙ hęc quæſtio poteſt habere plures intellectus: vno modo poteſt intelligi, an intellectus & intelligibilia materialia ſint per ſe vnum. Verbi gratia intellectus noſter cum quidditatibus omnium intelligibilium fiat per ſe vnum. Secundo põt intelligi, an intellectus noſter, prout eſt intellectus, ſit intelligibile, id eſt, eſſe intelligibile competit

Dubitatio.

per ſe ipſi intellectui, an ratione alterius. Tertio, an intellectus noſter & intelligibilia ſint vnum, id eſt, idem ſenſus: primus refertur ad vnitatem vnionis, ſecundus ſenſus ad vnitatem identitatis. His ſenſibus habitis, dicendum ꝙ loquendo primo modo, ex intellectu & intelligibili fit verius vnum, quam ex intellectu & intelligibile in intellectu primi: quoniam omnis vnio duo requirit. ſ. diuerſitatem vnibilium, & modũ vnibilium: modo in noſtro ſunt ambo hęc: intelligibile enim, & intellectus ſunt diuerſa omnino, vt patet, eo quia intellectus immaterialis ſecundum ſe, & intelligibile per ſe in materia eſt, ſecundum modum extra materiam: & dictum eſt tertio de anima ſæpe. Habet etiam modum vnibilium. Sũt enim aliqua, quę vniuntur inuicem per medium, vt materia & forma per diſpoſitiones qualitatiuas & quantitatiuas: intellectus aũt & intelligibile vniuntur immediate, & ideo fiunt verius vnum quam materia & forma: dico ergo, ꝙ loquendo de hoc modo vnionis, intellectus noſter & intelligibile ſunt verius vnũ quã intellectus Dei & intelligibile: immo, in intellectu Dei & intelligibili non accidit vnio, niſi denominatione, ſicut columna dextra, vel ſiniſtra, ſic Deus: vnde, ſicut in columna nihil eſt dextreitas, ſed reſpectus tantum in nobis, ſic in Deo nihil eſt vnio, ſed reſpectus in noſtro intellectu. attributa enim attribuũtur Deo ex nobis. 12. Meta. com. 39. & patet in fine quintę diſputationis. Si vero loquamur de ſecundo intellectu quęſtionis: dicendum, quod intellectus noſter poteſt E duppliciter accipi. vno modo, vt eſt vna intelligentiarum abſolute. alio modo, vt eſt principium & forma corporis humani, vt eſt anima hominis. loquendo de eo primo modo, ſic eſt per ſe intellectus & intelligibile, ita quod eſſe intelligibile non accidit ei, immo de ſui eſſentia: quoniam, vt dicit Auer. tertio de Anima com. 18. & 15. eſſe intelligibile competit alicui, prout eſt ſeparatum a materia: quia, igitur intellectus, vt vna intelligentiarum, eſt ſeparatus a materia, ideo per ſe competit eſſe intelligibile. Si vero loquamur de intellectu, prout eſt anima hominis: vt ſic, intellectus primo intelligit alia, & ſecundo ſe: non ſic intelligendo quod diuerſis actibus intelligendi intelligit alia, & ſe, immo intellectus primo attingit alia: &, quia illa ſunt in modo omnino ſimilia illi, ideo ſecundo eodem actu, & & eadem attingentia attingit ſe. vnde, ſicut vnico actu fit forma compoſiti, & omnia accidẽtia propria, licet primo forma, & ratione formę accidẽtia propria, ſic vnica attingentia attingit intellectus primo alia, & ſecundo ſe. Sed dices, quare intellectus, vt anima non primo intelligit ſe, & ſecundario res, ſicut, quando cõſideratur, vt intelligentia. Dicendum: quia, vt anima dicit ordinem ad corpus, corpus aũt eſt ſentiuum, ideo oportet vt cognitio noſtra ortum habeat a ſenſu, quia, vt anima colligatur corpori, ideo primo oportet vt incipiat a ſenſibilibus, & ſecundo redeat ad ſe: vt intelligentia aũt, non dependet a corpore, ideo primo, & ſimpliciter intelligit ſe. His habitis, concludam ꝙ intellectus intelligi- F bile eſt per accidens: quoniam ipſe non eſt intelligibilis actu, niſi prout intelligit alia: ergo intelligendo alia intelligit ſe. & hoc eſt per accidens eſſe intelligibile ad intellectionem aliorum. intellectus aũt primi, cum nullius corporis ſit actus, nec eius operatio intellectiua dependeat e corpore, ideo per ſe & primo ipſe eſt intellectus, & intelligibile, adeo ꝙ eſſe intelligibile non erit accidens ei ratione aliorum, ſed ipſe per ſe ratione ſui eſſe eſt intelligibilis. Patet ergo, qualiter ſecundo modo intelligendo intellectus noſter eſt intelligibilis per accidens, & intellectus Dei per ſe. & hunc intellectum habuit Auer. hic, vt reputo. Si intelligitur tertio modo, iterum patet, qualiter in Deo intellectus & intelligibile ſunt vnum ſimpliciter vnitate identitatis: quoniam Deus, vt dicam, intelligit ſe et alia, quę eſt quodammodo alia: ſed qualiter hoc ſit declarabitur. intellectus aũt noſter, & intelligibile ſunt diuerſa, eo quia intelligibile, & intellectus ſunt diuerſarum naturarum: &, cum ſit ita, patet ſolutio ad duo obiecta in principio quæſtionis adducta.

Dubitatio. Quantum ad hanc quęſtionem, videtur ꝙ Deus non intelligit oĩa, quia intelligat ordinem: quoniam, tunc intellectio Dei non eſſet abſoluta, immo relatiua: cuius contrarium dicunt philoſophi. In oppoſitum eſt Auer. hic. Ego dixi multum in diſputatione tertia, & in in illo libro de intellectu. pro nunc dicam aliquid. Dicendum, ſecundum philoſophos quod, ſicut eſſe metallum contine-

A tur in auro in ſua puritate, & in alijs participatiue, imperfecte, & quaſi obum-
bratę. Similiter ſicut eſſe coloris continetur in luce formaliter, & in coloribus
obumbrate, eſt enim color lux obumbrata: ſic eſſe abſolute continetur in Deo,
in alijs autem participatiue, & imperfecte, & obumbrate. Dicendum ergo, ſi-
cut percipiens aurum, percipit omnia metalla: non quidem in propria forma, ſed
prout omnia ſunt aurum purum. & ſimiliter percipiens lucem, percipit omnes
colores: & ſic Deus percipiens eſſe eius, percipit omnia, prout omnia ſunt ipſe:
Deus ergo eſt ordo rerum eſſe rerum in ſua puritate: res aũt ſunt eſſe Dei in ſua
puritate, & in obumbratione quadam. & hæc fuit intentio Parme. & Melliſ. di
centium omnia eſſe vnum infinitum, & immobile. omnia enim entia ſunt ipſe
Deus, qui eſt infinitus, & immobilis: & hæc opinio eſt omniũ legum. Ad obie
ctum patet ſolutio: qm̃ Deus intelligit ordinẽ entium, prout intelligit eſſe eius,
quod eſt rerum ordo & ſeries: nec ille ordo eſt relatio, immo eſt purum eſſe, &
reliqua habent eſſe relatum, & ideo alia intelligunt ſe relatiue, vt dicam. melius
aũt videatur in lib. de intellectu, propoſitione dicente, Deus non intelligit niſi
ſe. Quantum ad hanc quęſtionem, videtur quod intellectio Dei eſt vniuerſalis: **Dubitatio.**
qm̃ intellectio Dei eſt eſſe Dei. eſſe Dei eſt vniuerſale per eſſentiam: ergo intel
lectio Dei eſt vniuerſalis. Ad oppoſitum eſt verbum Auer. Dicendum, quod
B vniuerſale poteſt capi duobus modis. Vno modo pro natura materiali concepta
ſine materia, vt homo, & animal, &c. Alio modo ꝓ eo, quod in ſui eſſentia ſim-
pliciter & per ſe abſtrahit a materia. primum dicitur vniuerſale per participatio
nem, ſecundum per eſſentiam: qm̃ eſt vniuerſale ſecũdum ſui naturam, ſed illud
dicitur vniuerſale per participationem, eo quia vniuerſalitas competit ei per in-
tellectum & participatiue. Dicendum ergo, quod intellectio Dei pōt dici vni
uerſalis per eſſentiam, vt argumentum cogit, ſic arguendo. hoc eſt vniuerſale
per eſſentiam, demonſtrando eſſe Dei: hoc, intellectione Dei demõſtrando, idẽ:
ergo hæc intellectio Dei eſt vniuerſalis per eſſentiam: ſed capiendo primo mo
do, nec eſt vniuerſalis, nec particularis: qm̃ eſſe Dei, nec eſt vniuerſale per ab-
ſtractionem a materia, nec particulare per concretionem materię: ideo intelle-
ctio, quę eſt illud eſſe, non debet dici, nec vniuerſalis, nec particularis. Ex hoc
ſequitur vnum, ſecundum philoſophos, ꝙ Deus nec intelligit lapidem in vniuer
ſali, nec in particulari: non in vniuerſali, quia non intelligit illud per abſtractio
nem a materia, & conditionibus materiæ: non enim intelligit lapidem per hoc,
quod mens remouet lapidem a materia, & conditionibus materiæ, ſicut facit no-
ſter intellectus: nec intelligit illud particulariter, & ſignate, quia non poteſt fie-
ri illud niſi a ſenſu, vt docet Auer. in lib. de Somno & vigilia: dico ergo quod
intelligit illud æquiuoca intellectione, vt dicit Auer. 12. Meta. comm. 51. & tali
C modo, quali modo non eſt a nobis nominabilis. vnde, ſicut nos non ſcimus cæ-
lum niſi negatione, videlicet ipſum non eſſe graue, aut leue, ſic dicimus Deum
intelligere lapidem, non tamen vniuerſaliter, nec particulariter, ſed modo ęqui- De' nec vl'r
uoce dicto a modo noſtro: & iſtud volunt dicere omnes leges, licet multi non cu nec particu-
rant de philoſophis, & dicant illos male dicere. Ad oppoſitum patet ſolutio. lariter intel-
Quantum ad hanc quęſtionem, diuus Albertus in primo Phyſicorum. tractatu ligit, ſed eius
vltimo capitulo. 18. ait. quod omne mobile mouetur a primo motore, vt a cauſa modus intel
prima, quæ per intellectum mouet: & intendit per motum moueri in aliquid, qđ ligẽdi a no-
eſt eſſe diuinum motum, per quem poteſt aliquo modo aſſimilari: & ideo appe- bis ignoratꝰ.
titus intelligibilis eſt, quo appetit materia aſſimilari primo in eſſe diuino: ſed ap Pō Alb.
petitus ille, cum dicitur eſſe materię, duplex eſt locutio. poteſt enim materiæ eſſe
ſicut ſubiecti, & hoc modo materia non habet appetitum: & poteſt eſſe ſicut mo-
ti a motore, qui habet appetitum, a quo procedens motus eſt actus mobilis, in
quem directe mouetur: & hoc modo dictum eſt ab Ariſt. quod opus naturę opus
eſt intelligentię. hęc Alb. Vult ergo Alb. ꝙ opus naturę eſt opus intelligentię,
prout natura dirigitur ab intelligentia. eſt enim opus ipſius intelligentæ, vt diri-
gentis, & ipſius naturæ, vt directę, huius exemplum poſuit Themiſtius de ho-
minibus, qui loquuntur futura, & nihil de eo, quod dicunt, intelligunt. Sed ego
improbaui hunc modum dicendi alibi: pro nunc autem dico quod, vt dicit Ariſt.

ſecundo perigeneſeos, omnia agentia hic ſunt vt inſtrumenta primę cauſę: & D quia virtus cauſę ſecundę redundat in virtutem primę, ideo opus cuiuſlibet agē tis poteſt dici attributiue primę cauſę, eo quia omnes cauſę cauſant in virtute pri mę potiſsime. & hęc eſt opinio Platonis in Thimeo plane. Huius exemplum eſt: q̃m, & ſi martellus ſit inſtrumentum in factione cultelli, non propter hoc cultellus dicitur opus martelli, ſed artificis. ſic in propoſito, & ſi homo generatur ab homine, quia tamen homo generans generat in virtute primi agentis, ideo opus illud dicitur opus primæ intelligentię: & hęc eſt opinio Ariſt. & Auer. & nolo ponere locum, vbi Ariſto. plane ponit hoc. ſit igitur dictum intantum. Quantum ad ſextam quęſtionem, erat dubitatio Algaz. in hoc, Deus non intelligit alia, niſi prout eſt cauſa aliorum, & vt eſt cauſa eſt eſſe relatum: & eſſe relatum eſt eſſe additum ſubſtantiæ Dei: ergo eſſe Dei, & eſſe intelligens alia faciunt cō poſitionem & pluralitatem in illo. eſt ergo quęſtio ſexta. quomodo ex verbis, & præambulis philoſophorum patet ſolutio ad hoc argumentum, ego. non vidi quomodo reſponſum ſit. Dicendum, quod Alg. nunquã ſciuit ſolu. horum, ideo mirabiliter breuiter Auer. ſoluit. Debes ergo ſcire, quod ipſa cauſa refertur ad effectum, & effectus ad cauſam diuerſimode. effectus enim refertur ad cauſam per aliquid relatum acquiſitum in effectu, ſed cauſa non refertur ad effectum per aliquid additum cauſę, ſed per illud additum effectui: ideo, cum Deus ſit cauſa, E Deus non dicitur cauſa & relatum per relationem additam ſibi, ſed eis quorum eſt cauſa, eſſe ergo cauſę in Deo eſt abſolutum: quia ergo Deus eſt cauſa omniū, ideo intelligit omnia, nec illa intellectio eſt relatiua, immo abſoluta: cum eſſe cauſę non dicatur relatiuum relatione addita Deo, ſed relatione addita eis, quibus apponitur cauſa: & ſic per dicta iam patet ſolutio.

Dubitatio.

ALGAZEL.

Ait Alga. Secundus autem modus eſt, cum vos dicitis ꝙ totum eſt ſcitum ei intentione ſecunda, eſt ſermo non intelligibilis. nam quotieſcunque ſcientia eius comprehendit aliud, ſicut cō prehendit ſeipſum, tunc eſſent ei duo ſcita diuerſa, & eſſet ei ſcientia in eis. numeratio autem ſciti, & diuerſitas eius facit numerationem ſcien tiæ, & reperitur numeratione eius, cum recipiat vnum duorum ſcitorū dr̃ia eius ab alio imaginatione, & non erit ſcientia de vno eorum eadē ſcientia de alio. nam non numeratur conſyderatio vnius eorum abſq; F alio, & non eſt ibi aliud, quotienſcunq; fuerit totum vnum. & hoc nō differt, cum exponitur ab eo ſecunda intentione. Vlterius vellem ſcire quō eſt pluralitas apud dicentem ꝙ non defecit a ſcientia ſua pondus grani in cœlo, & terra? niſi ꝙ ſcit omnia ſpecie vniuerſali, & vniuerſalia ſcita non ſunt finita: & erit ſcientia copulata eis cum pluralitate, & diuerſitate eorum eadem omnimode.

Sicut dixi in expoſitione dubij ſecundi, duo dixerunt philoſophi vt Alg. im ponit eis. ſ. & Deus ſcientia abſoluta ſcit ſe, Secundaria autem intentione ſcit alia, ſcilicet prout eſt principium aliorum. cum igitur corrumpit primum modum vult corrumpere ſecundum. & primo proponit eum. d. ait Alga. ſecundus vero modus eſt ꝙ id, quod dicitis, videlicet, quod ipſe Deus ſcit omnia ſecunda inten tione, ſunt verba erronea. (Si enim.) Propoſito illo modo arguit contra eum, et arguit entimematica forma dicens. Si enim fuerit eius ſcientia comprehendens alia præter eum, ſicut ſeipſum comprehendit. concludit conſequens, ergo duo ha bet ſcibilia ad inuicē differentia. Iſtud eſt entimema, & ſtatim probat conſequē tiam, d. namq; pro quia, nullatenus dici poteſt quod hę duę ſcientiæ, ſcilicet qua-

A rum vna comprehendit ſe, altera alia, ſunt vna & eadem. Debes ſcire, vt dicit Auer. tertio de Anima. comm. 38. ꝙ ſcientię diuiduntur ſecundum naturas ſcibilium. cum igitur eſſe Dei, & eſſe rerum ſint ſcibilia diuerſa diuerſorum generum, & rationum, ſcientiæ erunt omnino diuerſę ratione, & genere, & per conſequēs omnino incompoſsibiles, & non poſſunt dici vna & eadem ſcientia. & ſic patet conſequentia Algazelis. (Et hoc.) Apponit ſol. quandam, & eam confutat, inquit, & hoc non poteſt excuſari dicendo ꝙ hoc eſt ſecunda intentione. Debes ſcire, quod quis dicere poſſet, quod Deus vnica ſcientia ſcit ſe, & alia diuerſimode. ſe primaria intentione, alia ſecundaria intentione. V.g. ſicut viſus vnica viſione aſpicit album, & ſubiectum. album quidem primo, ſubiectum ſecundaria intentione, & tñ vna viſio numero eſt: ſic Deus vnica ſcientia aſpicit ſe, & res. ſe vt abſoluta ſubſtãtia, & ꝑ ſe primo. & reliqua ſecundo vt cã eorũ: quare, &c. Eſt ergo ſolutio, quod illorum ſcientia eſt vna modo diuerſo conſiderata. Contra Arg. d. non eſt hoc, niſi euaſio: & non declarat quomodo. Ideo debes ſcire, ꝙ euaſio eſt apparenter reſpondere, & nõ reſolute: quia igitur hęc ſolutio eſt apparens, ideo euaſio dici põt. Quod aũt appareat, & non exiſtat declaro: quoniã diuerſorum ſcibilium ſecundũ rem, & modum diuerſę ſunt ſcientię ſecundum rẽ, & modum. bene enim ſtat eſſe diuerſa ſcibilia ſecundum rem, & eſſe vnam ſciẽ-

Diuiduntur ſciẽtię ſecũdum naturã ſcibilium.

Euaſio.

Cõfutatio.

B tiam numero, vt patet in omnibus conſideratis in Phyſica, de quibus eſt vna ſcientia ſpecie, & forte numero. Sed ſcibilium ſecundum rem, & modum diuerſorum de neceſsitate ſunt ſcientię ſecundum rem, & modum diuerſę, vt patet. Cum igitur eſſe Dei, & eſſe rerum ſint ſcibilia ratione, & re diuerſa, ergo & ſcientię. illa ergo reſponſio fuit euaſio, & non exiſtens. (Rurſus.) Nunc vult impugnare quoddam aliud dictum, & duo facit. primo proponit illud. d. rurſus mirandum eſt de illo, qui opinatur quod Deus nulla ignorat, ſed putat ſe excuſare, dicendo quod ea ſcit vniuerſali modo: & hoc nihil valet. Eſt ergo dictum tertium, quod & ſi Deus non ſciat indiuidua, non ſequitur, ergo ignorat illa: qm̃ ſciet illa aliquo modo. ſ. in vniuerſali: & eſt ſolutio Auicen. (Vniuerſalia enim intelligit.) Nunc ſecundo declarat, qualiter hęc euaſio nihil ſit. d. vniuerſalia enim intelligit, & illa differunt ab indiuiduis, quę ſunt infinita multitudine. ergo ſcientia dependens de tali pluralitate rerum, id eſt ſingularium, & ſcientia vniuerſalium adinuicem differunt. componitur ergo ratio ſic. quarum cognitionum ſcibilia ſunt diuerſa, & ſcientię ſunt diuerſæ, ſed vniuerſalia, & ſingularia ſunt diuerſa, cum ſingularia ſint multitudine. i. ſucceſsiue infinita: ergo ſcientiæ ſingularium, & vniuerſalium ſunt diuerſæ. huius tangit minorem, & concluſionem, et tunc deſtruit ſolutio. d. ergo qualiter dici poteſt vna omnimode. quaſi dicat, non eſt poſsible. patet ergo, cum ſingularia ſunt diuerſa ſcibilia ab vniuerſalibus,

C quod, qui ſcit vniuerſalia, poteſt ignorare ſingularia. & hoc dicit Ariſt. 2. Priorum. ſtat ſciri in vniuerſali, & ignorari in particulari: quod non eſt verum, niſi per rationem poſitam.

Poteſt ſciri in vniuerſali, & ignorari in particulari.

AVEROES.

Ait Auer. Sermo eius hic conſiſtit in duabus quæſtionibus. Quarum vna eſt quomodo ſit ſcientia eius de ſe ſcientia eius de alio. & iam præceſsit reſponſio in hoc, ꝙ reperitur in intellectu humano ex hoc aliquid, quod facit nos peruenire ad neceſsitatẽ eſſe eius in intellectu primo. Et ſecunda quęſtio eſt, an plurificatur ſciẽtia eius ex plurificatione ſcitorum. nam ipſum comprehendit omnia ſcita finita, & infinita. Et reſponſio eius eſt, ꝙ non eſt impoſsibile ſcientiæ primæ vt reperiatur ei cum vnitate differentia in ſcitis. nã non eſt impoſsibile apud Philoſophos vt ſciat aliud, & ſeipſum ſcientia diſtincta, ex eo ꝙ ſunt ibi ſciẽtiæ multæ: ſed eſt impoſsibile apud eos vt intellectus

Quęſtio quõ ſcientia Dei de ſe eſt ſciẽtia eius de alio.

perficiat ſeipſum per aliquod intellectum, & cauſatum eius. ſi enim in D telligeret aliud eo modo, quo intelligimus nos, erit intellectus eius cauſatus ab ente intellecto non habente cauſalitatem. & iam fuit demonſtratum ꝙ ipſum eſt cauſa entis. Pluralitas autem, quam negauerunt Philoſophi, eſt vt ſit ſciens non ex ſe, ſed ex ſcientia addita ſub ſtantiæ eius. & non ſequitur ex negatione huius pluralitatis de Deo glo. negatio pluralitatis ſcitorum, niſi topice. & permutatio quæſtionis de pluralitate prohibita apud eos ad pluralitatem, quæ eſt in ſcitis ipſis, eſt de operationibus ſophiſticis. quoniam inducit ad opinandum quòd ipſi, quemadmodum negant pluralitatem illam, quæ eſt ex ſubiecto, & prędicato, ſic negant pluralitatem, quę eſt ſcientię propter ſcita. Quare veritas in hoc eſt, quòd non eſt numeratio ſcitorum in ſcientia ęterna, ſicut eſt numeratio in ſcientia humana. nam euenit eis numeratio in ſcientia humana duobus modis, quorum vnus eſt ex parte imaginationum: & hęc aſsimilatur numerationi locali. numeratio vero ſecunda eſt numeratio in ſeipſis intellectu noſtro, ſcilicet numeratio, quę euenit primo generi, ac ſi diceres ipſi enti, cum diuiditur ad omnes ſpecies, quę ſunt ſub eo. nam intellectus, qui eſt in nobis, eſt vnus ex parte rei vniuerſalis, comprehendentis omnes ſpecies entium in mundo, & numeratur numeratione ſpecierum. & eſt manifeſtum quòd, cum abſtulerimus ſciens æternum a re vniuerſali, quòd aufertur ab hac numeratione, & remanet ibi numeratio, quam comprehendere non poteſt intellectus noſter, niſi eſſet intellectus noſter idem intellectus cum illo æterno. & hoc eſt falſum. Quare verū eſt id, quod dixerunt Philoſophi, quòd intellectus habent terminum, in quo firmantur, & eum non tranſeunt: & eſt diminutio imaginationis, & comprehenſionis, quæ eſt in hac ſcientia. Vlterius, quoniam intellectus noſter eſt ſcientia entium in potentia, non autem ſcientia in actu: & ſcientia in potentia eſt diminuta a ſcientia in actu: & quanto magis erit ſcientia noſtra vniuerſalior, tanto magis ingreditur in capitulum E ſcientię in potentia, & magis ingreditur in capitulum diminutionis ſcientiæ: & non conuenit vt ſit ſcientia æterna diminuta aliquo modo & non reperitur in ea ſcientia in potentia, quoniam ſcientia in potentia eſt ſcientia in materia. & ideo tenent Philoſophi quòd neceſſe eſt vt ſcientia primi ſit in actu, & quòd non ſit ibi vniuerſalitas, nec pluralitas orta a potentia, ſicut eſt pluralitas ſpecierum, quæ oritur a genere. prohibetur autem apud nos comprehendere infinitum in actu: quoniam ſcita apud nos diſiunguntur abinuicem. ſi vero reperiatur hic ſcientia, in qua vniantur ſcita, tunc infinita, & finita apud eam ſunt æqualiter. Hoc totum eſt, quod exiſtimauerunt Philoſophi, quòd de eo fuerit demonſtratio apud eos. &, cum nos non intelligimus de pluralitate ſcientiæ, niſi hanc pluralitatem, quæ aufertur ab eo, tunc eſt ſcientia eius vna, & exiſtens in actu. Sed comprehendere hoc, & id vere imaginari eſt impoſsibile intellectui humano. nam, ſi homo comprehenderet

Quā pluralitatē ſciētię negarūt Philoſophi in Deo.

A prehendere hoc, tunc eſſet intellectus eius intellectus Dei glo. & hoc eſt falſum. Et, quoniam ſcientia de indiuiduo apud nos eſt ſcientia in actu, ſcimus quod ſcientia eius eſt magis ſimilis ſcientiæ indiuiduali, quam ſcientiæ vniuerſali, licet non fuerit nec vniuerſalis, nec particularis. & qui intelligit hoc, intelligit dictum ſuũ, quod non deficit ei pondus grani, nec in cœlo, nec in terra, & alia ex ſermonibus, qui ſunt de hac re.

Suã de indiuiduo apud nos eſt ſuam in actu.

Nunc Auer. reſpondet ad dubium Algazelis, & primo reſumit quæſtiones dicens. Dicimus nos quod ſententia horum verborum in duabus conſtat quæſtionibus, & explicat illas. d. quarum vna ſupple eſt, qualiter poteſt fieri quod ſcientia Dei ſit in ſeipſo vna, & eadem cum ſua ſcientia in rebus extrinſecis ab eo: eſt ergo prima quæſtio iſta. (Sed de iſta.) Nunc reſumit ſolutionem ſuperius factam, dicens, ſed de iſta ſuperius reſponſum fuit ſcilicet, quod in humano intellectu reperitur quoddam exemplar de hoc, ex quo poſſumus certificari quod intellectus primi principij ſic ſe habeat neceſſario. Et debes ſcire quod illud exẽplar eſt, quoniã, ſicut intellectus noſter vna ſcientia intelligit alia primo, & ſecundo ſe, ſic dicimus quod intellectus primi vna ſcientia intelligit ſe, & ſecundo alia. (Secunda quæſtio.) Adducit ſecundam quęſtionem, dicens, ſecũdã quęſtionem, dicens, ſecunda quæſtio eſt, vtrum ſcientia Dei multiplicari poſsit, multiplicando ſcibilia, id eſt, ipſis ſcibilibus diuerſis entibus ſecundum rem, & ratio nem: dat autẽ euidentiam quæſtionis. d. ipſe enim, ſcilicet Deus comprehendit omnia ſubiecta finita, id eſt, vniuerſalia eodem modo, id eſt, eadem ſcientia numero, quo, id eſt, quia infinita indiuidua poſſunt, & ſciuntur ab eo, ergo vnã ſciẽtia erit vtrorũq;: hæc ergo eſt quæſtio ſecunda. (Sed de hac.) Soluit hanc quæſtionem ſecundam, & primò ponit ſolutionem. d. ſed de hac quæſtione reſpondẽdum eſt, quod non eſt impoſsibile in ſcientia Dei vna, & eadem exiſtente quod retineat ſcibilium diuiſionem, id eſt, quod Deus vnica ſcientia ſciat multa, & diuerſa ſcibilia: cuius rationem ait. d. nanque pro quia, non eſt impoſsibile apud philoſophos quod ipſe Deus ſciat ſeipſum, & alia mobilia, id eſt, generabilia præter eum. Debes ſcire, vt dictum eſt, quod Deum ſcire alia dupliciter intelligi poteſt. Vno modo, prout eſſe ſuum eſt eſſe aliorũ: & ſic ſcit alia, non quod illa percipiat in vniuerſali, vel particulari, ſed prout eſſe eius eſt eſſe aliorũ. Alio modo, prout illa intelligit ſub eſſe diuerſo a ſe, & eſſe eius, &, ſic intelligere eſt perfici ab illis: vult ergo quod primo modo Deus vna ſcientia intelligit ſe, & alia, prout alia ſunt ipſe. Ad formam argumenti negatur minor: quoniam eſſe Dei, & eſſe aliorũ non ſunt diuerſa ſcibilia, vt viſum eſt. (Diuiſio tamen.) declarat qualiter non poteſt ſecundo modo Deus intelligere alia, prout illa ſunt diuerſa ab eſſe Dei, & prout perficitur ab illis, & dicit, diuiſio tamen illa, id eſt, ſecundum membrũ apud eos eſt impoſsibile, & exponit illud. d. dico eſſe impoſsibile, intelligendo quod intellectus Dei perficiatur ab intelligibili cauſato ab eodem intellectu. Debes ſcire, quod ſi intellectus primi intelligit alia, prout diuerſa ſunt ab eo, ſequitur omnino quod intellectus perficiatur ab illis, quod declaro: quoniam, prout diuerſa ſunt, non continentur in eo, quia ſic, non eſſent diuerſa. ſi non continentur in eo, ergo aliquid deficit ab eo, ſ. alia: ergo, cũ cõprehendit illa, efficitur illa, & per conſequens perficitur ab illis. Et huius ſimile eſt: quoniam intellectus noſter non continet ſcibilia: ideo, cũ intelligit illa, fit illa aliquo modo, & prout fit illa, perficitur ab illis: & ſic in propoſito applicatur. Inquit ergo. Si. n. aliud præter eũ intelligeret illo modo, quo nos intelligimus, eſſet eius intellectus cauſatus ab intelligibili, & non ipſius cauſa: & totum contrariũ demonſtratiue probatur: hæc conſequentia patuit in tertia diſputatione. omne enim intelligens, vel intelligit prout eſt cauſa, vel prout eſt cauſatum: prout eſt cauſa, ſic intellectus eſt idem intelligibili: ſemper enim cauſa continet effectum, & per conſequens eſt idem effectus: ſi prout eſt cauſatum, ſic intelligibile eſt diuerſum ab intelligente, & intellectus: diuerſus quoniam effectus ſemper priuat perfectionem cauſæ, & per cõſequens ponit eſſe diuerſum a cauſa. Si ergo

Nota.

Dupliciter intelligitur Deum ſcire alia.

Pluralitas ſciẽtiarũ in Deo negatur a philoſophis.

Deus intelligeret aliud, tunc eſſet diuerſum ab intelligibili, & per conſequens D
cauſatũ: & ſic patet conſequentia. (Et notandũ.) exponit quod dixit, & ait: &
eſt notandum quod pluralitas a philoſophis negatur, id eſt, quod pluralitas ſcien
tiarũ in Deo non conceditur a philoſophis: non enim volunt quod vna ſcien-
tia Deus intelligat ſe, & alia diuerſa intelligat reliqua: & non eſt ſup. ſcientia
negata a philoſophis, quod ipſe de ſeipſo ſciat, immo hanc ponunt, ſed ſup. negãt
de ſcientia addita ſibi, id eſt, ſed dicunt quod non intelligit Deus alia per ſcien-
tiam additam ſcientiæ eius. Sed contradixit huic Algazel dicendo, ergo ignõ
rat alia: cui reſpondet Auer. d. & non ſequitur ex talis pluralitatis remotione a
Deo benedicto remotio pluralitatis ſcibilium, id eſt, non valet: Deus non intelli
git diuerſis ſcientijs ſe, & alia, ergo non intelligit diuerſa: qm̃ ſtat intelligentia
plura per vnam ſcientiam, prout illa plura ſunt vnum in Deo, & plura a parte
eorum. argumentum ergo Algazel. ſuppoſuit reſponſionẽ Auicennæ falſam, &
contra illam valet. Auer. aũt non ſic intelligit, immo ſolutio patet hic alio mo-
do. Et debes ſcire, quod effectus & cauſa, V. g. Deus, & res cauſatæ poſſunt du

Cauſa, & effectus pñr dupliciter cõparari.

pliciter cõparari: vel a parte effectus, & ſic poſſunt dici diuerſa: vel a parte cau-
ſæ, & ſic poſſunt dici idem: a parte effectus dicuntur diuerſa, quoniã effectus non
continet cauſam, ſed potius cõtinetur, immo effectus deficit a perfectione cauſæ,
& ideo diuerſum eſt eſſe eius ab eſſe cauſæ. a parte cauſæ ſunt idem, qm̃ cauſa
continet effectum ſecundum totum eſſe, & ideo a parte cauſæ eſt identitas. dico B
ergo, quod Deus vno modo intelligit diuerſum, alio modo non intelligit diuer-
ſum. intelligit quidem diuerſum a parte effectus, intelligit idem a parte ſuipſius.
non ergo valet hæc conſequentia. Deus vna ſcientia intelligit ſe, & alia, ergo
non ſcit diuerſa: quoniã illa a parte eius ſunt eadem, a parte illorũ ſunt diuerſa:
& ſic apparet vnus intellectus verborũ Auer. (Et dicimus.) Nũc remouet om-
nino dictũ Alga. Alga. enim arguit ſic. non poſſunt eſſe plures ſcientiæ diuerſæ
in Deo, ergo Deus non poteſt intelligere diuerſa. Reſpondet Auer. d. & dici-
mus idcirco, quod quando Alga. tranſtulit de quæſtione de pluralitate impoſſi-
bili, id eſt, ſcientiarum, quæ Deo eſt impoſſibilis, ad ſcibilium pluralitatẽ, inferẽ
do, ergo non poteſt ſcire plura, eſt opus ſophiſticum, id eſt, argumentum appa-
rens, & non exiſtens: quod declarat. d quia ſecundum veritatem numeratio ſci-
bilium in ſcientia Dei non eſt ſimilis numerationi eorum in ſcientia humana:
bene enim valet. in humana ſunt ſcibilia diuerſa, ergo & ſcientiæ: & hoc decla-
rat. d. namque pro quia, in humana poteſt accidere duplex. vna eſt ratione phã-
taſmatũ, quæ ſupple quaſi reddunt naturam localis numerationis, id eſt, quæ
reddunt diuerſitatẽ quaſi in ſubiecto, per hoc enim, quod phantaſma lapidis in
me eſt aliud a phantaſmate Platonis, quaſi ſcientia mea lapidis, & tua differunt,
quaſi in ſubiecto, id eſt, ſecundum rem. accipit enim hic locum pro ſubiecto.
vnde localis numeratio idem eſt, quod realis diſtinctio. (Secunda vero.) Ponit F
ſecundam dicens, ſecunda vero eſt numeratio ipſarum in ſeipſis in intellectu no
ſtro, id eſt, ratione ſubiecti, in quo inhærent, videlicet in numerando, prout com
municant in primo genere: vt puta, quod eſt ens, inquantũ diuiditur ad omnes
ſpecies ipſum ens ingredientes: vult ergo quod numeratio ſcibilium eſt ratione
ſubiecti, in quo habẽt eſſe inquantũ entia: & hanc diſtinctionem poſuit in tertio
de anima com. 5. vbi dixit, quod intelligibilia habent duplex ſubiectum. vnũ,
prout ſunt entia vera, & ſic numerantur ratione phantaſmatum. aliud, prout ſunt

Intelligibilia duplex ſubiectũ habent.

entia in mundo, & ſic eſt intellectus, & ſic ſunt vnum ens. hoc declarat, dicens,
intellectus. n. noſter vnus eſt ratione vnitatis in ſpeciebus animalis comprehen
dentibus numeralia, id eſt, entia mundi diuerſa, & numeratur ratione ſpecierũ,
vult dicere quod, ſi intellectus comparatur ad quoddam genus animalis, Verbi
gratia, ad hominẽ, qui cõtinet plures ſpecies, id eſt, plures conditiones indiuiduo-
rum: vt græcos, & tuſcos, & latinos, &c. eſt vnus numero vnus. & per ſe forma
manens totius ſpeciei: ſed, ſi comparetur ad ſpecies, id eſt, indiuidua, quæ ſpecie
differũt, per accidens eſt plures: quod intelligo ſecundũ habitudines, vt dixi in
libro de intellectu, & in fine quartæ diſputationis. ſcibilia ergo noſtra, ſi compa
rentur ad ſubiectum, per quod ſunt, omnia ſunt vnum ens, ſi compareītur ad ſu-

A bicta, per quæ ſunt vera, ſic ſunt multa, vt patet in dicto commento. In Deo autem ſcibilia non poſſunt comparari ad diuerſa, immo omnia ſunt vnum ratione eſſentiæ, quæ eſt cauſa illorum, & multa a parte effectus: & hæc eſt mens Ariſt. & Auerro. Attamen ſecundũ fidem, quam nos chriſticolæ tenemus, hęc ſunt temeraria, & falſiſsima: quoniam ſcibilia ſunt multa, & ratione phantaſmatũ, & ratione intellectuũ, qui realiter & per ſe multiplicantur, vt dixi in libro de intellectu contra Auer. (Et eſt manifeſtũ.) declarat nunc propoſitum in ſciẽtia Dei. d. & eſt manifeſtũ, quod quando remouemus ſcientiam Dei de vniuerſali re, id eſt, dicimus ſcientiam Dei non eſſe vniuerſalem, quod ſine dubio remouetur dicta numeratio, id eſt, ſine dubio ſciẽtia, & Deus nõ erunt diuerſa, addit, & remanebit numeratio talis, quã noſter intellectus nequit comprehendere ſup. poſitiue, niſi noſtra ſcientia eſſet ſimilis ſciẽtiæ Dei benedicti: quod eſt impoſsibile. Debes ſcire, quod ſcientia Dei qualis eſt, negatiue poteſt intelligi. poteſt enim intelligi a nobis qđ non eſt vniuerſalis, nec particularis, vt dictũ eſt. attamen, quod ſit talis, vel talis naturæ, non poteſt intelligi a nobis, & hoc voluit dicere Auer. (Et ideo dicimus) apponit quoddam correlarium. d. & ideo dicimus quod valde fuit manifeſtum dictum dicentis, quod intelligentiæ terminum habent limitatum, quẽ aliquo modo pertranſire nequeunt. Debes ſcire, quod tribus modis cõtingit intelligere intelligens, ſ. vniuerſaliter, ſecundo parti-

Scibilia in Deo non cõparantur diuerſa.

Contra.

B cularitet, tertio modo, qui nec eſt vniuerſalis, nec particularis. Intelligentia ergo in intelligendo habet certum terminum: quoniam, ita intelligit tertio modo, quod non primo, vel ſecundo modo: & ſic patet dictum Auerro. vel forte intelligit, quod ideo patet intelligentias non intelligere vniuerſaliter, & particulariter: quia eſſe earum eſt finitum in vigore, & non continet omnibus modis perfectionem rerum: & tu conſidera. (Præterea intellectus noſter.) Vult probare, quod Dei ſcientia ſit actualis, immo actualiſsima: & primo ponit vnũ. d. pręterea intellectus noſter eſt ſcientia entium potentialiter, non autem actualiter. eſt enim potentialis, quoniã non eſt per eſſentiam eius, ſed per receptionem a rebus & ſi deficit ſcientia actualis de actuali, quanto magis ſcientia noſtra vilior erit, cum magis ingreditur potentialem ſcientiam, & per conſequens magis erit defectibilis. Debes ſcire, quod intellectiones omnium intelligentiarũ ſunt actuales, cum ſint per eſſentias earum, attamen vna eſt altera actualior, & ſic vna eſt altera vilior: vult ergo habere, quod ſi vna actualis ſit vilior altera actuali, vt ſcientia ſecundæ intelligentiæ eſt vilior ſcientia primæ, & ſcientia tertiæ eſt vilior ſcientia ſecundæ: & ſic, quanto magis ſcientia noſtra, quæ non continetur intra genus actualiſsimum, erit vilior ſcientia actuali. Vult ergo habere hanc maiorẽ: omnis ſcientia potentialis eſt vilior ſciẽtia actuali: quam probauit per locum a maiori: per hoc, quia actualis eſt vilior actuali, ergo a maiori potentia-

Sciẽtia Dei qualis ſit, nõ poteſt ſciri niſi negatiue.

Tripliciter cõtingit intelligere.

C lis erit vilior actuali. (Et abſit.) Nunc aſſumit ſecundam propoſitionem, quaſi minorẽ. d. & abſit, quod Dei ſcientia deficiat aliquo modo, & quod ſibi attribuatur ſcientia potentialis: potentialis enim ſcientia materialis id eſt, paſsiua, & receptiua eſt: vult ergo habere hanc minorem, ſcilicet, ſed ſcientia Dei non eſt defectibilis, ſeu vilis aliquo modo. (Et ideo.) concludit concluſionem, quæ partim ſequitur ex ſyllogiſmo nũc facto, partim ex prædictis. d. & ideo opinati ſunt philoſophi, quod ſcientia Dei ſemper neceſſaria eſt in actu, & quod in ea nulla ſit vilitas: & hæc concluſio ſequitur ex ſyllogiſmo nũc facto, neq; pluralitas, i. compoſitio ex potẽtia conducta ſeu conſtituta, ſicut multiplicatur, id eſt, componitur ſpecies ex genere, & hoc ſequitur ad prædicta. eſt ergo virtus ſyllogiſmi præſentis hoc modo: omnis ſcientia potentialis eſt vilis: ſcientia Dei non eſt vilis: ergo in ſecunda figura ſcientia Dei non eſt potentialis ergo eſt actualis per locũ ab oppoſito: immo actualiſsima, cũ ei nulla ſit annexa vilitas. (Et eſt notãdũ.) Soluit quęſtionẽ tacitã & pulchrã, quam Alg. mouit, an ſcilicet intellectus Dei comprehendat ſingularia? & dictum eſt quod nõ. quoniã ſingularia ſunt infinita: nullus intellectus comprehendit infinita: ergo intellectus Dei nõ cõprehẽdit ſingularia, in ſcđa figura. Reſpõdet, qđ infinitũ non põt cõprehendi ab intellectu noſtro, eo quia nõ comprehẽdit ſingularia ſimul, ſed ſucceſsiue, & impoſ-

ſibile eſt infinitũ pertranſire:attamen,apud intelligentiam Dei,qui omnia com D
prehēdit inſimul per eius eſſentiã,cõprehendit ſingularia & infinita:immo ſciē-
tia Dei nõ eſt finita differēs ab infinita:maior ergo propoſitio.d.nullus intelle-
ctus cõprehendit infinitũ,falſa eſt de intellectu primi:dicit ergo,et eſt notandũ,
quod apud nos,i. quo ad intellectũ noſtrũ eſt impoſsibile cõprehēdere infinitũ
in actu:cuius rationē dicit,quia ſcibilia,i.ea,quæ ſcimus, ſunt adinuicē ſeparabi
lia,i.non ſciuntur inſimul,ſed vnũ poſt alterũ,vt ſortē poſt Platonē. Sed, ſi po-
nendũ,i.concedendũ erit hic eſſe quandã ſcientiã,in qua oĩa ſcibilia vniri pote-
rint,vt eſt ſciētia primi,in qua omnia inſimul ponũtur,eſſet apud eũ ſcientia fi-
nita æqualis infinitæ,i.ſcientia finita,& infinita haberent eandē vim: & omnia
Qualiter Deus intelligit ſingularia.
iſta demõſtratiue probata ſunt a philoſophis. Debes ſcire,qđ intellectus primi
non intelligit,vel ſcit ſingularia,niſi prout eſt cauſa illorũ ſub ratione entis &
eſſe,ideo intelligit illa ſub ratione eſſe,& entis:ens aũt,vel eſſe nec finitũ,neq;
infinitũ:ideo ſciētia Dei,prout eſt finita,nõ differt ab illa,vt eſt infinita : & qa
cognoſcit illa,prout eſt cauſa,& eſſe tãm eſt Dei eſſentiale,ideo inſimul omnia
ſingularia cõprehēdit,prout eſt poſsibile ei,i.ſub forma entis,& eſſe eius: & ſic
maior propoſitio vniuerſaliter negãda eſt,licet de intellectu noſtro veritatē ha-
beat.(Et ideo.)Nunc apponit correlariũ,qđ quaſi dictũ eſt,& eſt, quod ſciētia
Dei eſt ſimplex,vna,& in actu:& ſyllogiſmus eius cõponitur ſic:quælibet plu
ralitas a Deo auferēda eſt.ſed,qñ pluralitas ſciētię hoc modo intelligitur, ſicut B
dictũ eſt,eſt quædã pluralitas:qñ,qñ intelligitur ſcientiã Dei eſſe ſingularium, vt
ſingularia,& potentialē,&c.vt ſic eſt pluralitas:concluditur in prima figura ꝙ
ipſius ſcientia ſit vna,& in actu,id eſt ſimplex,& nõ potētialis:& huius primo
tangit minorē,ſecundo ibi, (Et quęlibet.)tangit maiorem,tertio cõcluſionē: &
verba eius ſunt manifeſta per ſe.(Sed de hoc.) oſtēdit difficultatē quęſtionis di
cens,ſed de hoc,i.iſto modo ſcientia clare informari ab humano intellectu eſt
impoſsibile:cuius rationē dat dicēs,ſi enim hoc perfecte ſup.homo intelligeret,
eſſet ſuus,id eſt hominis intellectus vnus,& idē,id eſt æqualis perfectionis cum
intellectu ipſius Dei benedicti:quod eſt impoſsibile: & conſequentia patet: qm̃

Dubitatio.

opinio eſſet omnino æqualis vtriuſq;. Sed dices, Auer. ſecũdo Meta.cõ.1.vult
ꝙ ſit poſsibile intellectui noſtro cognoſcere Dei eſſentiã , & per cõſequēs Dei

Solutio.

ſcientiam. Dicendũ quod,ſicut ipſe gloſauit Ariſt.ita ego gloſo eũ,ꝙ.ſ.exem-
plũ iſtud notat difficultatē, q.d.ꝙ difficile eſt intellectũ noſtrũ intelligere Dei
ſcientiã,non tñ impoſsibile ſimpliciter.(Et,quia ſcire.) Soluit quęſtionē tacitã
poſſet enim quis dicere,licet ſcientia Dei nõ ſit vniuerſalis,nec particularis, an
ſit magis propinqua alteri iſtarum?dicit reſpondendo,& quia ſcire particularia,
id eſt ſpecies apud nos eſt ſcientia in actu: patet ergo ꝙ ſcientia Dei eſt magis
propinqua ſcientię particulari q̃ vniuerſali,licet nulla ſit iſtarũ per ſe, vt ſu- E

Dubitatio.

perius dictum eſt. Sed contra:qm̃ ſcientia Dei eſt per eſſentiam eius, eſſentia
ſua eſt ens,adeo ꝙ ei reſpondet gradus entis:eſt.n.eſſentia Dei vniuerſalis per

Solutio.

eſſentiam:ergo maxime eſt vniuerſalis,& vniuerſali ſcientiæ propinqua. Di-
cendũ,quod ſingulare duo habet,ſcilicet actualitatē,& determinationē , & ha-
bet materialitatē,eſt enim ſingulare actualiſsimũ reſpectu vniuerſalis,& deter-
minatiſsimũ,& nullo modo potētiale contrahibile,habet ēt materialitatē, cũ ſin
gulare cõcernat materiã & appēditia materiæ.Dicendũ ergo,ꝙ Auer.hic loqui
tur de ſingulari quo ad primũ modũ,non quo ad ſecundũ modũ:ratio aũt cõclu-
dit ſcientiam Dei eſſe vniuerſaliorem,quantum ad reſpectum ſecundi modi: &
ſic patet intentio Auer.hic.

ALGAZEL.

AIt Alga. Et iam contradicit in hoc Auicen. aliis Philoſo-
phis,qui opinantur quòd ipſe non ſcit niſi ſeipſum ad caute-
lam conſecutionis pluralitatis. quomodo ergo communica-

A municamus eis in negatione pluralitatis? Vlterius contradicit eis in conſtitutione ſcientiæ de alio. & quoniam pudet ipſum dicere quòd Deus non ſcit aliquid in hoc ſeculo,& in alio, ſed ſcit ſeipſum tãtum, & bene ſcit aliud,& ſcit etiam ſe,& aliud: ergo aliud eſt dignius eo in ſcientia.& dimiſit hoc tanquã verecũdus de hac opinione, & quaſi timens: deinde non puduit eum omnimode:& exiſtimauit ꝙ eius ſcientia de ſe, & alio etiam omnibus rebus eſt ſubſtantia eius abſque additione, & ſunt eædem diminutiones, quibus vituperati ſunt omnes Philoſophi, cum ſit manifeſta contradictio eius prima conſideratione: ergo non euaſit aliqua ſecta eorum à prauo eloquio de ſcientiis. Sic meritum reddat Deus glo. ei, qui declinat à viis eius, & exiſtimat ꝙ rebus diuinis dominatur cum conſideratione ſua.

In hoc dubio Algazel inducit motiuum Auicennæ,& opinionem eius,& dicit. Sed in prædictis obiecit Auicenna, in quibus aliqui philoſophi opinati erãt ꝙ Deus glorioſus nihil ſcit præter ſeipſum:& hoc dixerunt, ſup. vt non ſequeretur eos de neceſsitate ponere pluralitatem in Deo, id eſt vt euitarent compoB ſitionem in Deo, ideo tantum Deum ſcire ſeipſum dicunt. (Vnde miratur.) cũ reiterauit opinionem philoſophorum, ponit motiuum Auicennæ, dicens, vnde miratur ſup. Auicenna, qualiter nos cõcedimus eis, ſcilicet philoſophis remotionem pluralitatis a Deo, id eſt quod Deus nõ eſt compoſitus ex ſcientia & ſcibili, & poſtea concedimus quod ipſe ſciat alia entia præter eum, & quod ipſe Deus ignorat omnia entia, præter ſeipſum, & quod ſciat ipſa entia: hæc enim ſunt conceſſa. conceſſum eſt enim Deum tantum ſe ſcire, & quod ſciendo ſe, ſciat alia entia,& quod ipſe Deus ignorat alia, eo quia non ſcit illa in propria forma,& quod aliquo modo ſciat ipſa entia:& quomodocunque, arguit probando quod Deus non ſcit aliud. d. ſciens nanque perficitur ex ſuo ſcibili: ſed per te Deus ſcit aliud, ergo ſequitur quod perficitur a ſuo ſcibili: & tunc dedit incõueniens, dicens, & ſequeretur ex iſtis quod ſcibile Dei nobilius eſſet eo, id eſt ipſo Deo: quod falſum eſt:& conſequentia patet. quoniam omne perficiens eſt nobilius perfecto, vt patet. (Quare conatus eſt.) Nunc opponit opinionem Auicennæ, dicens, quare conatus fuit dictus Auicenna opinari quod Deum ſciret ſeipſum,& alia entia, ſit idem quod eſſe eius, id eſt quod ſcientia ſui, & aliorum ſit eſſe Dei,& ideo non accidit Deo pluralitas: & laudat hanc opinionem dicens,& de iſta conuerſione Auicennæ ad philoſophiam ſtupefacti ſunt philo C ſophi, ſup. noſtri temporis, eo quia Auicenna erat extraneus a philoſophia: cũ igitur conuerſus ſit ad philoſophos, ſtupefacti ſunt philoſophi: vnde manifeſte aſſerere poſſumus q̃d nulla ſecta philoſophorũ clare de p̃dicto propoſito inuenire potuit veritatẽ, niſi ſup. ſolus Auic.& ſic patet ſermo Auic.& opinio, &c.

AVEROES.

Ait Auer. Reſpõſio huic toti apparet ex eis, quę diximus. quoniam Philoſophi negant ꝙ ſciat aliud eo modo, quo hoc aliud eſt vilioris eſſe, ad hoc vt cauſatum non fiat cauſa, & nobilius eſſe vilius eſſe. ſcientia enim eſt ſcitum, & non negant id, ex eo ꝙ ſcit hoc aliud ſcientiã nobilioris eſſe, quã ſit ſciẽtia, qua nos ſcimus aliud, ſed neceſſe eſt vt ſciat illud hoc modo: qm̃ hic modus eſt modus, quo reperitur aliud ab eo. Attamẽ cõſideratio poſsibilitatis pluralitatis ſcitorũ de ſcientia æterna eſt diſputatio ſecunda. & iam recitauimus eã.

& non fugiunt Philoſophi propter hanc quæſtionem ad id, ꝙ ipſe nō ſcit, niſi ſeipſum, prout imaginatur iſte homo, ſed propter id, quod diximus. & eſt vniuerſaliter vt non aſsimiletur ſcientia eius ſcientiæ noſtræ, quæ eſt in vltimitate differentiæ cum ipſo. Auicenna autem conatus eſt congregare ſermonē, ꝙ ipſe non ſcit niſi ſeipſum, & ſcit alia entia ſcientia nobiliori, quā ſit illa, qua ſcit ea homo: nam iſta ſcientia eſt ſubſtantia eius. & hoc apparet ex eo, quod dixit, ꝙ ſcientia eius de ſe, & de alio etiam omnibus rebus eſt ſubſtantia eius, licet nō expoſuerit hoc, vt expoſuimus nos. Quare hic ſermo eius non eſt eadē contradictio, qua vituperati fuerunt alii Philoſophi, ſed eſt ſermo omniū, aut quod ſequitur ex ſermone omnium. &, cum hoc quieuerit in mente tua, apparebit tibi vilitas eius, quod infert iſte homo de intellectu contra ſapientes cum eo, quod apparet de conuenientia viri cum eis in plurimis opinionum eorum. D

Nunc Auerro. vult accuſare Auicennam, quantum ad intellectum quæſtionis, ſecundo ibi, (Et per hoc philoſophi.) Vult accuſare Alga. quātum ad illud, quod imponit philoſophis. Quantum ad primam partem, quaſi excuſando ſe a declaratione opinionis Auicen. dicit, dicimus nos, quod reſponſio horum verborum, id eſt, ad hæc verba clariſsime apparet in præcedentibus, vult dicere ſolutionibus prædictorū dubiorum, ideo nolo immorari. (Videlicet, quod ſi philoſophi.) Nunc ponit verba Auicennæ, quibus dubitauit, videlicet quod ſi philoſophi opinati ſunt quod ipſe Deus ſciat entia modo, quo ſit vilior eis ſcibilibus, id eſt modo noſtro, ſcilicet prout perficitur a rebus, ſequitur vt cauſatum, id eſt entia cauſata non reducantur ad cauſam, immo potius cauſa reducitur ad cauſatum: & ſequitur, vt nobilius eſſet vilius, quia Deus optimus in natura eſſet vilior rebus hoc fuit motiuum Auicen. ergo, ſcilicet ꝙ ſi Deus intelligeret aliud, ergo vileſceret, qm̄ perficitur a rebus. (Sed non cauent.) Nūc reprehendit Auicennam, quantum ad duo. primo, quia non vtitur in ſolutione eius verbis philoſophorum, ſecundo, quia non reſpondet ad quæſtionē, prout mouit ipſe eam, dicens, ſed ſup. philoſophi non cauent ſibi, id eſt non euitant hoc inconueniens modo, quem dicit Auicenna, videlicet quod ideo non ſequitur: quia ſcire Deū ſe. & alia ſit vnum & idem. ſed ſup. philoſophi vtuntur his verbis, quod ipſe Deus ſciat entia modo nobiliori, quo nos ſcimus ea, id eſt æquiuoce, prout ſcientia noſtra cauſata eſt a rebus, & Dei ſcientia cauſa eſt rerum, vt dictum eſt. 12. Metaphy. commen. 51. & adductum eſt in pręcedentibus. ergo ſolutio Auicennæ peccauit in verbis. (Sed, qualiter.) Nunc reprehendit ipſum quantum ad rem, quoniam quæſtio mota ab Auicen. fuit, quomodo Deus ſcit alia, & tamen ſcientia ſua non eſt cōpoſita, inquit, modo Auerro. ſed qualiter poſsibile fuerit multiplicare ſcibilia in Deo benedicto, quęſtio eſt per ſe, id eſt ſeorſum ab illa, quam ſoluit. Huic reſpondet, poteſt enim quæſtio intelligi, an Deus ſcit alia, & an Deus ſciat ſcientia compoſita. Hinc mouit quæſtionē ſub ſecundo intellectu, ſcilicet an ſcientia Dei ſit compoſita, & ſoluit eam ad primum intellectum, declarando quod ſcit alia, non tamen ſequitur quod vileſcit: ergo peccauit Auicē. quantū ad rem, cum ſoluit vnam, quam non mouit, & tacuit ſol. illius, quā mouit. (Et per hoc philoſophi.) Nunc vult accuſare Alga. dixit enim Alga. ad intellectum ſecundę quęſtionis, ꝙ ſcientia Dei non eſt compoſita: quoniam, ſecundum philoſphos, Deus non ſcit niſi ſe. Cui contradicit Auer. d. & per hoc philoſophi ſibi non cauent, id eſt non euitant quęſtionem illam, opinando ꝙ Deus non ſciat niſi ſeipſum, ſicut eis attribuit Alga. immo philoſophi, ſup. euitant illam propter id, quod dictum eſt ſuperius, ꝙ ſcientia Dei eſt ſui, prout eſt ens, & aliorum, vt eſt principium eorum. (Et Auic.) Declarat quomodo Auic. conatus erat mediare, d. & Aui. inſudauit ſe conuenire inter opinionem dicentis, ꝙ E F

A Deus non ſcit niſi ſe, vt fuit opinio Alga. & vt ſciat modo nobiliori illo, quo nos ſcimus ea, quę fuit opinio philoſophorũ, quod oſtendit eſſe ad eius mentẽ.d. & hoc ſatis patet ex dictis ſuis, videlicet, ſup. quę fuerũt, quod ſcire Deum bene dictum ſeipſum, & omnia alia entia mundi, eſt idem: licet iſtud ipſe non dicat ita clare, ergo quaſi mediat: cui contradicit: ergo cõſtat ex dictis, quõo acerrimus eſt error huius hominis, & ſuum facinus, & peccatum eſt in eo.i. illo, quod doloſe philoſophis imponit: imponit enim ꝙ Deũ ſcire ſe eſt idẽ, quod Deum ſcire alia omnia: & hoc falſum eſt: ſed videtur ꝙ Auer. contradicat ſibi: qm̃, ſuperius dixit, quod Deum ſcire ſe & alia idem eſt, quod eſſe eius & eſſe aliorum. Dicendum, ꝙ differentia Auer. & Aui. in hoc conſiſtit: qm̃ Auer. voluit Deum vnico actu ſciendi ſcire ſe, & alia, prout illa alia ſunt eadem cum eſſe Dei: quia, vt dixi, entia a parte Dei ſunt eadem ipſi, Auicenna opinatur quod Deum ſcire ſe, & alia, prout alia ſunt diuerſa ab eo, eſt idem: & iſtud facinus eſt, & error acerrimus, vt viſum eſt ſuperius: & ſic amouetur contradictio. Differentia inter Auic. & Auer.

ALGAZEL.

B Ait Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem dixerit, cum affirmatum fuerit ꝙ ſcit ſe eſſe principium relatiue, tunc ſcientia de duobus relatiuis eſt eadem. nam qui ſcit filium, ſciet eũ vna ſcientia, qua etiam eſt ſcientia de patre. paternitas autem, & filiatio ſunt vniuerſalia, & plurificantur ſcita, & vnitur ſcientia. & ſic etiam ipſum ſcit ſeipſum eſſe principium alterius, & vnitur ſcientiã, licet numerentur ſcita. deinde, cum intellexerit hoc in vno cauſato reſpectu eius, & hoc non faciet pluralitatem, additio quidẽ in eo, cuius genus non faciet pluralitatem. & ſic etiam qui ſcit rem, & ſcit ſcientiam ſuã de re, tunc ſcit eam hac ſciẽtia. & omnis ſcientia eſt ſciẽtia de ſeipſo, & de ſcito eius, & numeratur ſcitũ, & vnitur ſcientia. & inducat id etiã, quoniã vos teneris ꝙ ſcita Dei glo. ſunt infinita, & ſciẽtia eius eſt vna, & non attribuitis ei ſciẽtias infinitas numero. ſi autem eſſet numeratio ſcientiæ, tunc in ſubſtãtia Dei glo. eſſent ſcientiæ infinitæ, & C ſcientia eius vna. & hoc eſt falſum. Deinde dixit reſpondens eis.

ALGAZEL.

Ait Alga. Dicimus quotienſcunque fuerit ſcientia vna omnimode, non imaginatur alligantia eius duobus ſcitis, ſed facit hoc pluralitatem, vt ponunt Philoſophi, & ſecundum deliberationem eorum in capitulo pluralitatis, ita ꝙ deuenerũt ad hoc, & dixerũt, ſi eſſet in primo quiditas copulata ipſi eſſe, eſſet in hoc pluralitas. nã non intelligũt rem habentẽ veritatẽ, & poſtea attribuitur eſſe: ſed exiſtimauerunt ꝙ eſſe copulatur verificationi, & eſt aliud ab ea, & determinat pluralitatẽ. Et ſecundũ hunc modũ impoſsibile eſt conſyderare ſcientiam alligari ſcitis multis, quin ſequatur ei aliqua pluralitas maior, & excelſior ea, quæ ſequiẽ ex eſſe ſuo copulato quiditati ſuæ. ſcientia autem de filio, & patre, & ſic aliis relatiuis, eſt in ea

pluralitas. nam impoſsibile eſt abſque ſcientia de ſubſtantia filij, & ſubſtantia patris: & ſunt duo ſcita, & ſcitum tertium, & eſt relatio: quare hoc tertiũ includatur in duobus ſcitis præcedẽtibus, cũ fuerint ex cõditione eius, & neceſsitate eius. ſin aũt, qui nõ ſcit relatũ primo, nõ ſciet relatiõnẽ. Igitur ſunt ſciẽtiæ numeratæ, quarũ aliqua eſt conditionata alteri. & ſic, cũ ſcit primũ ſeipſum relatũ aliis generibus, & ſpeciebus, tunc eſſe principiũ eorũ indiget vt ſciat ſeipſum, & vnitates generũ, & ſciat relationem ſui, quoad eſſe principium eorum, licet non intellexerit eſſe hanc relationem ſcitam ei. Cum vero dicunt, ꝙ qui ſcit aliquid, ſcit ſeipſum ſcire eadem ſcientia, & erit ſcitum numeratum, & ſcientia vna, non eſt verum: ſed ſcit ipſum ſcire alia ſcientia à ſcientia, & deueniet ad ſcientiam, quæ latet eum, & non ſciet eam. & non dicimus ꝙ emanatio procedat in infinitum, ſed ceſſat in ſcientia alligata ſcito, & latet in eſſe ſcientiæ: non autem eſſe ſciti. & qui ſcit nigredinẽ, & ipſe tempore ſuæ ſcientiæ eſt profundæ animæ in ſcito ſuo, quod eſt nigredo, & latet eum ſcientia eius de ſcientia nigredinis, & non reſpicit eam. ſi. n. reſpiceret eam, indigeret alia ſcientia, vſquequo ceſſat aſpectus eius. * Cum autem dicit ꝙ hoc conuertitur contra vos in ſcitis Dei glo. quæ ſunt infinita, & ſcientia apud vos eſt vna, nos quidem dicimus, non diſputamus in hoc libro diſputatione cõſtituentiũ, ſed diſputatione ruinantium, & dubitantium, & ideo appellauimus hunc librum Deſtructionem Philoſophorum, non conſtitutionem veritatis, & non eſt nobis hæc reſponſio. Si autem dixerit, verum eſt ꝙ non ſequitur vobis opinio alicuius ſectæ ſectarum, ſed id, quod cõuertitur ſecundum curſum creationis, & ſunt æquales intelligentiæ in dubietate eius, impoſsibile eſt vobis id ponere, & hoc dubium conuertitur contra vos, & non eſt fuga ab eo, dicimus ꝙ non, ſed intentio noſtra eſt de diminutione veſtra in rationibus veſtris circa ſcire res veras demonſtrationibus inciſiuis. & induxit vobis dubium in rationibus veſtris. &, cum apparuerit diminutio veſtra, dicimus quòd ſunt aliqui, qui opinantur quòd verificatio rerum diuinarum non comprehenditur conſyderatione intellectus, & etiam non eſt impoſsibile homini comprehendere eas. & ideo dixit ſapiens Conſyderate in operationibus Dei, & non cogitetis in ſubſtantia Dei. Quare vos negatis contra ſectam credentem veritatem nuntii cùm euidentia miraculorum, quæ non habentur à propoſitionibus intellectus ſuper affirmationem mittentis, quæ magnificat conſyderationẽ attributorum, conſyderatione intellectus, quæ fit per habentem fidẽ, in eo quod eſt in ea de attributis Dei glo, quæ eſt poſt, cum proferetur dictio ſcientis, volentis, & potentis, & viuentis, quæ cauſa eſt proferre id, quod non conceditur in eo ſciens in diminutione comprehendi veritatem. cum vero vos negatis ea imputando eis ignorantiam in viis demonſtrationum, & modo ordinis propoſitionum in figura ſyllogiſmorũ, & rationum, dicentes vos quòd nos ſciuimus

Sequẽtia in antiquori deſiderantur.

A ea viis intellectualibus, iam profecto declarata eſt diminutio veſtra, & deſtructio viarum veſtrarum, & dedecoris veſtri in rationibus ſciẽtiæ veſtræ. & intentum huius declarationis eſt, vt qui ponit quòd demſ͂rationes Diuinæ ſunt inciſiuæ, vt demonſtrationes Geometrię.

Debes ſcire ꝙ Alga. philoſophis imponit, quod Deus nihil ſciat niſi ſe, & quod omnino ignoret hęc: & hoc, quia ſi Deus ſcit ſe, & alia, in Deo accideret compoſitio, vt declaratum fuit iſtis diebus elapſis in noſtris ſcholis. vult Algazel primo narrare argumẽta quorundam philoſophorum. qui probant qđ Deus non modo ſcit ſe, immo, & alia, ſecundo ibi. (Sed ipſe.) reſpondet his argumẽtis, inquit ergo Auer. ait Alg. reſpondens pro philoſophis, ſup. primo adducendo argumenta aduerſariorum, quę ſunt infraſcripta: poteſt ergo argumentum componi ſic. ſcientia relatiuorum eſt vna. ſcientia Dei, & aliorum eſt ſcientia relatiuorum: ergo eſt vna, maior probatur exemplo. inquit ergo primo ponens minorẽ: & ſi aliquis diceret quod ipſe Deus ſcit ſe in eo, quod eſt principium aliorum, et ſup. alia, quorum eſt principium modo relationis: hæc eſt minor ſcilicet ſcientia Dei, & aliorum eſt relatiua. Deinde ponit maiorem. d. & ſcientia, relatiuorũ eſt vna, cuius exemplum ponit. d. paternitas enim, & filiatio ſimul & ſemel cognoſcuntur. Deinde ponit concluſionem. d. vnde. ſicut hic, id eſt, in relatiuis plures B ſcientię vniuntur, id eſt, diuerſorum eſt vna ſcientia, eodem modo dici poteſt in Deo benedicto, videlicet, quod ipſe ſcit ſeipſum principium entium, & eſt vna & eadem ſcientia. licet pluralitatem aliquo modo retineat, Eſt ergo concluſio argumenti, quod Deus vna ſcientia numero ſcit, ſe & alia contra philoſophos, Prima rō. vel poſitionem, quam philoſophis imponit. (Rurſus.) Nunc ponit ſecundam rationem contra philoſophos, & ratio conſiſtit in hoc; qualiter poſsibile eſt intelligere cauſatum, taliter poteſt intelligi & cauſa: ſed poteſt cauſatum intelligi vnica ſcientia cum ſua cauſa: ergo poteſt cauſa intelligi vnica ſcientia cum cauſato: Secunda. dicit ergo, rurſus quomodo hoc intelligitur in vno cauſato relatiuo ſibi, id eſt, quod refertur ad Deum, & tamen ſup. ſcientia illius cauſati ad cauſam primam non infert pluralitatem, ſuppleas, eodem modo poteſt intelligi cauſa in habitudine ad cauſatum, & tamen non erit intellectio compoſita: tacet minorem, et infert concluſionẽ. d. ergo multiplicatio ipſius, ſiue illius, quod eſt in genere ſup. i. ergo intellectio cauſæ in relatione ad cauſatum, quæ cauſa eſt vnius generis cum cauſato, non infert pluralitatem; & ſic patet eſſe poſsibile Deum intelligere ſe, & alia vnica ſcientia, prout Deus dicitur relatiuum quoddam ad alia. (Præterea.) Ponit tertiam rationem contra philoſophos: & ratio componitur ſic: ſicut, ſe habet intellectus intelligens aliquam rem, & ſciens ſe ſcire illã rem, ſic Deus ſciẽs Tertia. C alias res, per ſimilitudinem, quam exiſtimant eſſe bonam. Huic maiori ſubintelligendę apponit minorem. d. ſicut qui ſcit rem, & ſcit quod eam ipſe ſcit vna & eadem ſcientia: hæc eſt virtus minoris: apponit concluſionem. d. ſic vna & eadẽ ſcientia eſt cum iſtis multiplicationibus, id eſt, ſic ergo Deus ſcit ſe, & alia vna, & eadem ſcientia numero. (Maxime.) Confirmat argumentum. d. maxime ſup. errant philoſophi, quia loquentes, id eſt, theologi opinantur quod ſcibilia Dei ſunt infinita, & quod eius ſcientia eſt vna & eadem. non quod ei attribuant ſciẽtiam infinitam: arguo ergo ſic: ſi poſsibile eſt ſcire infinita ſcientia vna: ergo poſſibile eſt ſcire plura eadem ſcientia, & per conſequens Deus poteſt ſcire ſe, & alia vna, & eadem ſcientia, inquit Auer, vſque huc ſunt verba Alg. adducta contra philoſophos nomine philoſophorum aduerſariorum veris philoſophis. (Sed ipſe.) Nunc exponit pro philoſophis veris, & reprobat eorum opinionem. ſecũda ibi, (Similiter ad id.) Reſpondet ad argumenta per ordinem, inquit, ſed ipſe Solutio. reſpondit pro eis ſic: ſi Dei ſcientia vna, et eadem eſt omnimode: non imaginandum eſt ꝙ ſcientia Dei dependeat a duobus ſcibilibus, ſcilicet ab ipſo Deo, & rebus generabilibus cauſatis: quia, vt philoſophi ponunt, hęc depẽdentia infert pluralitatem: eſt ergo ſolutio, quod Deus poteſt ſcire ſe, & alia, non ſcientia cauſata ab illis. (Et tamen.) Oſtendit qualiter eſt hęc intentio philoſophorum, ſcilicet in Deo non eſſe compoſitionem ſcientię, & ſcibilis ſeu ſcientiarum: probant

enim philoſophi ꝙ, ſi Deus eſſet id, in quo eſſentia eſſet diſtincta ab eſſe, in eo eſſet compoſitio: & habent hoc pro maximo inconuenienti: arguo modo ſic: inconueniens eſt in Deo eſſe compoſitionem ex eſſe & eſſentia: ergo multomagis ex ſubſtantia & accidente: dicit ergo, & tamen ſolicitantur in hoc, ita ꝙ dicunt ꝙ, ſi Deus haberet quiditatē denominatā ab entitate, id eſt, quiditatiuā, vbi eſſe denominat illam tanquam realiter diuerſum eſſet hic pluralitas in Deo: quod maxime reputant inconueniens, ideo dicit, & ideo ſecundum philoſophorum radices: impoſsibile eſt ponere vnā & eandem ſcientiam a pluribus ſcibilibus depēdentem, ita ꝙ pluralitatem nō inferat: ideo magis infert hic, ſcilicet in eo, quod quis diceret ſcientiam eſſe additam eſſentiæ, quam attribuere ipſi Deo eſſe ſuper quiditatem. ſup. additam. (Similiter.) Nunc ſoluit argumentū primum, & breuiter negat maiorē: dicit ergo ſimiliter ad id, quod dicebant, quod ſcientia relatiuorū eſt vna & eadem: dicimus quod eſt falſum, immo ſunt tres ſcientiæ, videlicet duę duorum relatiuorum, & tertia illa, quę eſt relationis: ergo ſunt ſcientiæ diſtinctę. (Similiter.) Reſpondet ad ſecundam, & primo replicat vim eius. d. ſimiliter ad id argumentum ſup. quomodo Deus ſcit ſeipſum, & genera ſingularia, & quod ipſe eſt ipſorum principium, & addas, & quod poſsibile eſt cauſatū intelligere ſe, & cauſam vna ſcientia: dicimus quod in cauſato infert neceſſario pluralitatē, eo quia cauſatū intelligit ſe, & cauſam diuerſis ſcientijs. (Amplius.) Soluit ad tertiam. d. amplius ad id, quod ipſi dicunt, videlicet quod, ſi aliquis ſcit rem, ſcit ſine dubio quod ipſe ſcit eam eadem ſcientia. dicimus quod non eſt ſic, id eſt, dicimus quod minor eſt falſa, immo ſunt duæ diſtinctę. concludit. d. patet ergo qualiter philoſophorum. ſup. aduerſariorum defectus eſt acerrimus in hoc propoſito: ſolutæ ergo ſunt rationes pro philoſophis.

Ad primā. · Ad ſecundā · Ad tertiā. · D · E

AVEROES.

AIt Auer. Hic eſt ſermo prolixus: cuius concluſio eſt rhetorica, ſeu topica. Et ſumma eius, quod recitauit, eſt conſeruatio Philoſophorum, quòd ſcientia Dei glo. eſt vna ex duabus rationibus, quarum concluſio eſt ꝙ ipſi tenent, ex eo ꝙ in intellectis noſtris ſunt multa, ex quorum pluralitate non plurificantur ſubſtantiæ intellectorum, vt apparent in entibus quædam diſpoſitiones, & non multiplicantur ſubſtantiæ in multiplicatione earum, vt ꝙ res ſit ens, & vnum, & neceſſarium, aut poſsibile. & hoc, poſtquā fuerat ens, eſt ratio ꝙ ſit ſcientia vna, comprehendens ſcientias multas, & infinitas. F
Ratio autem prima, quam facit in hoc capitulo, eſt id, quod vr̄ de rebus intellectualibus, quæ eueniunt rei intellectæ in anima: & eſt ſimilis rebus in entibus apud conſyderationem relationum repertarum in eis ex negatione. nam relatio eueniens intellectis, apparet de ea ꝙ ſit aliquid, quo non plurificantur intellecta. & dant rationem in hoc: qm̄ relatio eueniens rebus relatis eſt huiuſmodi. Ipſe autem contradicit huic rationi, ꝙ relatio, & duo relatiua ſunt ſcientiæ multæ, & ſcientia noſtra de paternitate, exempli gratia, eſt alia a ſcientia noſtra de patre, & filio. veruntamen ꝙ relatio eſt attributum additum relatiuis extra animam in entibus, relatio vero, quæ eſt in intellectis, dignior eſt vt ſit res, quàm vt ſit attributum additum ambobus relatiuis. Attamen hoc totum eſt aſsimilatio ſcientiæ humanæ ſcientiæ æternæ, & eſt ſubſtantia erroris. & ideo omnis, qui adduxit dubium in ſcien-

A tia æterna, & conatur ſoluere id cum eo, quod apparet de ſcientia humana, ipſe quidem permutauit iudicium ab eo, quod apparet ad occultum in duobus entibus in vltimitate diſtantiæ, non in duobus communibus ſpecie, aut genere, ſed diuerſis in vltimitate diuerſitatis. Secunda vero ratio eſt. quoniam nos ſcimus rem eadem ſcientia, & ſcimus quòd ſcimus ſcientia, quæ eſt eadem cum ſcientia prima, non attributum ei. & ratio in hoc eſt, quoniam procederet in infinitum. & id, cum quo reſpondet ei, quòd hæc ſcientia eſt ſcientia ſecunda, & non procedit, nihil eſt. quoniam apparet de nobis quòd procedit, & non ſequitur ex eo quòd ſciens aliquid, & non ſcit quòd ipſe ſcit, vt, cum ſcit quòd ipſe ſcit, ſciat ſcientia addita ſcientiæ primæ, ſed ſcientia ſecunda eſt aliquid ex rebus ſcientiæ primæ. quare non eſt ei impoſsibile procedere in infinitum. ſi autem eſſet ſcientia exiſtens in ſubſtantia noſtra, addita primæ ſcientiæ, non eſſet verus in eo proceſſus in infinitum. * Ratio autem, quam

Error eſt aſſimilare ſciẽtiam humanam ſciẽtiæ æternę.

B fecerunt Philoſophi Loquentibus, ex eo quòd Loquentes omnes confitentur quòd ſcientiæ Dei glo. ſunt infinitæ, & ſcientia vna, eſt quęſtio ſecundum opinionem dicentis, non autem quæſtio ſecundum rem. & eſt contradictio, quam aduerſarii non poſſunt euadere, niſi cum ponunt quòd ſcientia Dei glo. non aſsimilatur in hoc ſcientiæ creatæ. nam ipſe non ignorat, magis quàm ille, qui credit quòd ſcientia Dei glo. non differt a ſcientia creata, niſi in quantitate tantum, ſcilicet quòd eſt multarum ſcientiarum tantum. & omnia iſta ſunt ſermones topici, & id, quo ſuſtentatur, eſt ꝙ ſcientia Dei eſt vna, & non eſt cauſatum ex cauſatis, ſed eſt cauſa eorum. & res profecto, cuius cauſæ ſunt multæ, eſt etiam multa. res vero, cuius cauſata ſunt multa, non eſt neceſſe vt ſit multa, eo modo, quo cauſata ſunt multa. & ſcientia prima, non eſt dubium quòd negatur ab ea pluralitas, quæ eſt in ſcientia creata, vt negatur ab ea mutatione ſciti. & Loquentes ponunt

Hic finit antiquus tex.

C hoc vnam ex radicibus ſuis. Sed ſermones, qui hic dicuntur, ſunt ſermones topici. Cum autem dixit quòd intentio eius hic non eſt notificatio veritatis, ſed intentio eius eſt deſtruere ſermones eorum, & facere apparere rationes eorum falſas, non eſt intentio conueniens, niſi hominibus peſsimis. Et quomodo non erit hoc ſic, cum plurimum, quod adeptus eſt iſte homo ex virtutibus, & excellentia, & docuit ſapientiam homines in eo, quod tribuit eis in compendiis ſuis, non fuerat niſi ex eo, quod accepit ex libris, quos poſuerunt Philoſophi, & ex diſciplinis eorum. Et ponamus ꝙ ipſi errauerunt in vna re, non tamen ex hoc debemus negare excellentiam eorum in ſpeculatione, & in eo, quòd fecerunt exercere intellectum noſtrum. Et niſi fuiſſet eis nihil, niſi Logica, eſſet neceſſe ei, & omni, qui ſcit hanc artem, laudare eos in ea. & tamen ipſe ſcit hoc, & contradicit ei. & iam fecit in ea libellos, & dixit quòd nemini eſt via ad ſciendum veritatē, niſi ex hac ſcientia: & peruenit ei exaltatio in ea, ita ꝙ extraxit eam a

libris Dei glo.eſt ne conueniens ei,qui adeptus eſt ex libris, & doctri D
nis eorum illam vtilitatem,quam accepit ipſe? Ex eis itaque iudicauit homines ſuæ tempeſtatis, & magnificatum eſt nomen eius in Mauris, vt dicat hunc ſermonem, & narret vilitatem eorum ſimpliciter, & vilitatem ſcientiarum eorum. &, licet poſuerimus ꝙ ipſi errauerint in aliquibus ex rebus ſcientiarum diuinarum, nos tamen non ratiocinabimur de errore eorum, niſi ex canonibus, quos notificauerunt nobis in ſcientia Logicæ, & determinamus ꝙ ipſi non vilipenderent nos de eo,quòd ſumus in errore, ſi fuiſſet ſecundum opinionem eorum. quoniam intentio eorum eſt notificare veritatem. &, licet non fuerit eis niſi hoc intentum, ſufficit hoc in laudem eorum: quamquam nemo dicat in ſcientiis diuinis ſermonem, cui ſit fidelitas: & nemo euadit ab errore, niſi is, cui tribuit Deus glo. rem diuinam præter naturam hominis, ſicut ſunt Prophetæ. & neſcio quid lucratus eſt iſte vir in talibus rebus, peto a Deo veniam de vilipéſione ſermonis, & facti. Quod E
autem recitauit de credulitate eius, qui ſequitur fidem in his rebus, eſt id, quod dicunt verificantes Philoſophorum. nam ſermo dicentis ꝙ ſcientia Dei, & attributa eius non conſyderantur, & non comparantur attributis creaturarum, ita ꝙ dicit ꝙ ſunt ſubſtantia, aut addita ſub ſtantiæ, eſt ſermo verificantium ex Philoſophis, & verificantium aliorum ex hominibus ſcientiæ. & Deus dirigat ad veritatem.

Hic velit nolit fatetur neceſsitatẽ luminis ſuper naturalis.

Vult nunc Auer. redarguere quædam dicta Alg. & primo proponit ſummam intentionis eorum, & inquit, Dicimus nos quod huius hominis verba hic fuerũt longa, & vtplurimum, id eſt, quantum ad maiorem partem eorum dialecticalia; ſed ipſorum verborũ ſententia duabus concluſionibus cõtinetur. (Et id, quod.) Nunc exequitur, & primo proponit quoddam neceſſarium ad ſuum propoſitum. ſecundo ibi, (Et primo duarum) ponit concluſiones ſummatim, inquit er·o in prima. Et id, quod conſtat ex his, eſt, ꝙ aſſerendo ſcientiam Dei vnam eſſe, dixit ꝙ in noſtris intelligibilibus. prout intelligentia, id eſt, intellectus intelligit ea, non multiplicantur, id eſt, res intelligibiles ab intellectu noſtro vna ſcientia intelliguntur, vt relatiua, & multa alia: immo probauit hoc dicendo, ꝙ ſicut in entibus reperitur, videlicet ꝙ ſunt aliquę res in quibuſdam entibus, quę in illis F
rebus non multiplicantur, vt puta ꝙ res eſt vna, & ens eſt neceſſariũ: ens enim, & vnum idem ſunt ſimpliciter: ſicut ergo ex natura rei vnum ſecundum rem poteſt eſſe multa ſecundum rationem, inquit propter hoc, vnde ex hoc ſecundũ eũ deprimitur ꝙ vna, & eadem ſcientia multa, & forte infinita continet, eo quia ſcientia eſt res in anima: modo, ſicut res extra animam poteſt eſſe vna in ſubiecto, & plures ſecundum modum, multofortius res in anima, ſicut eſt ſcientia, poteſt eſſe vna in ſubiecto, & plures in habitudine. iſtud eſt illud neceſſarium, qđ Auer. proponit. (Et prima duarum prędictarum.) Nunc ponit concluſiones ſummatim, & inquit, & prima duarum prędictarum ab Alg. dictarum eſt, ꝙ ipſe ſumit exemplar ab imaginabilibus rebus, quę contingunt intellectui in anima noſtra, & ſunt ſimilia entia comitantibus relationes entium adinuicem. i. & illa entia, a quibus ſumpſit exemplar, ſunt res relatiuę, & res comitantes eorum negationem. i. quibus nihil correſpondent in re, quibus potius reſpondet non eſſe, inquit modo Auer. apparret ꝙ relatio, quę contingit intelligibilibus, non infert multiplicationem intelligibilium: & allegatio. i. probatio ipſius eſt ſuper hoc, ꝙ relatio concomitans relatiuas res, ſic ſe habet, quĩ vna eſt ſcientia duorum relatiuorum: dicit modo Auer. & ipſe Alg. obiecit dictæ auctoritati. i. exemplo dicẽdo, ꝙ relatio & duo relatiua ſunt plura, & pluribus egent ſententijs, vt diffuſe

A meditatus eſt oſtendere. (Et nos.) Cum poſuit primam concluſionem, nunc reprobat eam, & dicit, & nos dicimus ꝙ hic error accidit, & aſsimilando ſcientiã humanam ad diuinam, bene dicimus ꝙ quicunq; mouet dubium in diuina ſcientia, & perpendit illud ſoluere per humanam ſcientiam, eſt manifeſtum ꝙ illud transfert indiuiduum præſens ad abſens, id eſt, indiuiduum generabile, & ſenſatum ad æternum inſenſatum. dico abſens in duobus entibus in maxima diſtantia diſtantibus, videlicet in ſpecie, & in genere. Sed dices, de inſenſibilibus nõ poſſumus loqui niſi per ſenſibilia: ergo non malefecit Alga. per ſimile in noſtro intellectu declarare in intellectu primi. Dicendum, quod error fuit Alga. credendo per hæc omnino ſcire illa, & credere hęc eſſe illis ſimilia omnino: ſed qualiter per hęc veniamus in illorum cognitionem, non eſt dubium, vt ſcitur ab Auer. tertio de Anima. com. 36. (Secunda vero) ponit ſecundum. d. ſecunda vero prędictarum rerum fuit, ꝙ nos ſcimus rem eſſe, & ſcimus ꝙ nos ſcimus eam, & non denominatione, id eſt, ſcientia noua addita ſuper primam, quia procederetur in infinitum. inquit Auer. ſed nos dicimus quod hoc, id eſt, hęc ratio nihil eſt: quod oſtendit. d. quia ſatis patet ꝙ procederetur ad infinitum, ſi aliquis ſciret rem, & ignoraret ꝙ ipſe ſcit eam, & poſtea ſcit quod ipſe ſcit eam, adeo ꝙ ex hoc innouetur ſecunda ſcientia: vult ergo contra Alg. habere ꝙ homo ſcit rem, & ſcit ſe ſcire illam, & ibi ſtatur, per vnam regulam, quãdo aliquid eſt tale per B aliud, illud, per quod eſt tale, eſt tale per ſe, vt dicit. 8. Phy. com. 46. ideo concludit. d. & ideo non eſt poſsibile procedere ad infinitum, ſicut putabat ipſe: & ſic patet qualiter Alga. in duabus concluſionibus peccauit aliqualiter.

Dubitatio.

Solutio.

ALGAZEL.

Ait Alga. Si autem dixerit, hoc dubium ſequitur ſecundũ opinionem Auicennę, cum exiſtimauit ꝙ primum ſcit aliud: verificantes vero ex Philoſophis determinauerunt ꝙ ipſum nõ ſcit, niſi ſeipſum, & aufertur ab eis hoc dubium. Et dicimus labor videtur eſſe dedecus in hac opinione. & niſi eſſet in vltimitate molliciei, & debilitatis, non dimiſiſſent poſteriores tenere eam. Nos autem oſtendemus modum dedecoris in ea. quoniam in ea eſt ꝙ cauſata eius eſſent digniora eo. nam Angelus, & homo, & vnaquęq; intelligentiarũ ſcit C ſeipſam, & principium ſuum, & ſcit aliud: Primum vero non ſcit niſi ſeipſum: ergo eſt diminutum in comparatione ad quemlibet hominum, quanto magis Angelorum, immo etiam beſtię cum earum ſenſatione ſui ipſius ſciunt alia pręter ſe. & non eſt dubium ꝙ ſcientia eſt nobilis, & priuatio eius eſt diminutio. Quæro vbi eſt dictum eorum quòd ipſum eſt deſyderatum, & deſyderans, & eſt ei gloria perfecta, & pulchritudo adimpleta? et quęro quę pulchritudo eſt enti ſimplici, non habenti quiditatem, nec verificationem, neque ſcientiam de eo, quod currit in mundo, & de eo, quod ſequitur a ſubſtantia eius, et prouenit ab eo: et quę diminutio eſt maior iſta ſcientia Dei? O quàm maxime admirabitur intelligens eo, quod profunde ſpeculati ſunt de intellectis ſecundùm exiſtimationem eorum: deinde finit ſpeculatio eorum ad hoc, ꝙ Deus Deorum, et cauſa cauſatorum non habet ſcientiam omnino de eo, quod currit in mundo. et quę eſt differentia inter eum, et mortuum, niſi ꝙ ſcit ſeipſum? et quę eſt perfectio in ſcientia ſui ipſius, cum ignorauerit aliud? et hęc opinio non indiget in ima-

ginatione dedecoris eius loquela cum Melodia, & Retorica. Deinde dixit eis ꝙ iſti non euadunt a pluralitate cum reductione eorum ad hoc dedecus. Nam nos dicimus, aut ſcientia eius eſt alia a ſeipſo, aut eadem. ſi dicitis ꝙ eſt alia, tunc eſt pluralitas. ſi vero dicitis quòd ſit eadem, quæ ergo eſt differentia inter vos, & dicentem ꝙ ſcientia hominis de ſeipſo eſt ipſemet? & eſt dementia, & ſtultitia, cũ intelligat eſſe ſui per aliquid exiſtens in eo, quod non apparet in ſubſtãtia eius, deinde aufertur illa occultatio, & excitatur, & reducitur ad ſe, & tunc erit conſyderatio eius de ſe ipſo alia a ſubſtantia eius abſque dubio. Si vero dicitis quòd homo eſt priuatus ſcientia de ſubſtantia ſua, & innouatur ei, & erit alia ab ea ſine dubio, dicimus ꝙ alietas non ſcitur in innouatione, & copulatione. nam idẽtitas rei impoſsibile eſt vt innouetur ſupra rem, & alietas rei, cum ſeparetur a re, non redit idem, & non exit quin ſit aliud. Si autem primum non defecit eſſe ſciens de ſe ipſo, non indicat ꝙ ſcĩa eius de ſe ipſo eſt ipſummet. & ampliata eſt cogitatiua in conſyderationem ſubſtantiæ, deinde in innouationem conſyderationis. &, ſi hoc eſſet, ipſamet ſubſtantia non potuiſſet imaginari hanc conſyderationem. Si vero dixerit ſubſtantia eius eſt intellectus, & ſcientia non habet ſubſtantiam, deinde ſcientia exiſtit in eo, dicimus deluſio eſt manifeſta in hoc ſermone. nam ſcientia eſt attributum: & attributum eſt accidens determinans rem, cui attribuitur. & ſermo dicentis eſt in ſeipſo intellectus, & ſcientia eſt ſicut dicere eſt poſſe, & voluntas, & ipſum exiſtit in ſe. Si autem hoc dicatur ei, eſt quidem ſicut ſermo dicentis de nigredine, & albedine ꝙ exiſtens in ſe, & quantitate, & quadratura, & trinitate exiſtit in ſe, & ſic in omnibus accidentibus. Attamen via, quæ facit falſitatem, vt ſint attributa corporibus in ſe abſque corpore, quod eſt præter attributa in alio, eſt via in ſcientia, ꝙ attributa viuentis ex ſcientiis, & vita, & poſſe, & voluntas etiam non exiſtunt in ſe, ſed exiſtunt in ſubſtantia. nam vita exiſtit in ſubſtantia, & ex ea erit vita eius. & ſic ſcientia exiſtit in ſubſtantia, & erit ſciens ex ea. & ſic alia attributa. ergo non ſolum proferunt primo negationem aliorum attributorum, & negationem verificationis, & quiditatis, ſed etiam negant ab eo exiſtentiam in ſeipſo: & id reducunt in veritatem accidentium, & attributorum, quæ non habent exiſtentiam in ſeipſis, ita quòd nos declarabimus poſtea diminutionem eorum a producendo rationem, ꝙ ſciat de ſe ipſo. & alia quæſtio eſt ſeparata.

Nunc Alg. in præſenti dubio vult reprobare philoſophos, & primo declarat qualiter prędictum dubium eſt contra Auicennam, & non contra peripatheticos. Deinde arguit contra peripatheticos, inquit, & ſi aliquis diceret quod hoc dubium. i. datum ſequitur tantum Auicen. i. eſt contra Auicẽnam tantũ: cuius rationem ait. d. ipſe enim opinatus eſt quod Deus alia entia pręter eum ſciat, ergo ſup. dubium factum procedit contra Auic. & oſtendit qualiter non eſt contra peripatheticos. d. ſed aliqui veraces philoſophi conueniunt, quod ipſe Deus non ſcit niſi ſeipſum: ergo, ſecundum eos hoc dubium remouetur. i. non habet locum. (Nos dicimus) cum declarauit qualiter hoc dubiũ procedit contra Auic. & non

A contra philoſophos, nunc arguit contra philoſophos rationibus nouis, & primo
vilipendit eos.d.nos dicimus quod remanens.i.ſoluens hoc argumentum illo mo
do, deberet merito tacere, & ſtupefieri de vtilitate eius.i.ſuſpitius. (Quilibet.n.
homo) nunc declarat ſolutionem illam eſſe falſam, & arguit entimematice: et ra
tio ſtat in hoc, ſi Deus non ſciret niſi ſe, eſſet defectibilis reſpectu hominis, &
maxime reſpectu angeli. conſequentiam probat: quoniam minora intelligeret
ipſo angelo, & ipſo homine: quõ homo, & angeli non modo ſe, immo alia intelli
gunt, vt patet in tex. huius rationis: primo ponit probationẽ conſequentię.d.qui
libet enim homo, vel angelus cognoſcit ſeipſum, & ſuum principium, & alia en-
tia pręter eum. (Vnde ſi.) ponit nunc entimema dicens. vnde, ſi ipſe Deus non
ſciret niſi ſe, ergo eſſet defectibilis reſpectu creaturarum humanarum, quanto
maxime reſpectu angelorum: & ſic patet tota ratio. (Immo, quod plus eſt) hic
ponit ſecundam rationem contra idem: & poteſt ratio ſic componi: illud, quod
videtur cognoſcere ſeipſum, nouit aliud extra ſe. Sed ſuppleas, Deus cognoſcit
ſeipſum: ergo Deus nouit aliud extra ſe. maior ponitur tantum, & non probatur,
quia ibi infra. (Qualis ergo eſt differentia inter hoc, &c.) probatur, ideo vſq;
ad illum dimittatur locum: minor autem eſt peripatheticorum, vt dictum eſt. (Et
non.) Soluit dubium contra primam rationem: quoniam, ſicut dicitur. 12. Meta.
com. 51. Scientia vilium non eſt digna apponi in re nobiliſsima, ſicut eſt Deus:
B exemplum eſt: ſicut videre turpia viſibilia non decet honeſta videntem videre:
ergo, cum entia generabilia ſint vilia in comparatione ad Deum, nõ decet Deũ
videre: & ſic ad primam rationem negatur conſequentia. & ad probationem pa
tet ſolu. ex hoc, eo quia homo, & angelus non ſunt perfectiſsima, qualis eſt
Deus, &c. Hanc ergo quæſtionem remouet.d. & non eſt dubium quod ſcien-
tia eſt nobilitas, & perfectio: & ignorantia totum contrarium ſe habet.i. eſt vi-
litas, & imperfectio: vult ergo dicere quod licet ei congruit ſcire vilia, non pro-
pter hoc vileſcit, eo quia & ſi obiecta ſenſibilia vilia ſunt, attamen ſcientia eſt
perfectio, & bonitas. (Rurſus.) Hic ponitur tertia ratio, et componitur ſic: omne
diligens entia, habens mirabilem gloriam, intelligit dilecta: hanc maiorem ſup-
ponit, & ſtatim apponit minorem.d. rurſus philoſophi ſunt conſueti dicere quod
ipſe Deus eſt diligens ſup. entia, & quod habet mirabilem gloriam, id eſt in
hoc eſt, quia miſericors eſt eorũ, quæ diligit, concluditur ergo concluſio, quod
Deus intelligit dilecta, quorum eſt miſericors. (Vnde etiam.) adducit quartam
rationem, & ſic componitur. nullum ſciens ſimpliciter ſine quiditate differente
ab eſſe eſt ignorans ea, quę ſunt extra ipſum: ſed Deus eſt ſimpliciter ſciens ſine
quiditate differente ab eſſe, ergo non eſt ignorans res extra ipſum. primo ergo
proponit quod vult deſtruere.d. vnde etiam mirandum eſt qualiter poſſunt ei ta-
C lia attribuere. (Poſito enim.) Nunc arguit, & ponit minorem.d. poſito enim qđ
ipſe ſciat ſimpliciter ſine quiditate.i. differenter ab eſſe, ponit concluſionem ſub
forma quæſtionis.d. quomodo poterit eſſe ignorãs omnia alia præter eum (quaſi
dicat non.) (Cum procedunt.) probatur maior, & componitur ſic: nullum ſciens
ſimpliciter, a quo procedunt omnia, ignorat illa. ſciens ſine quiditate differenter
ab eſſe eſt id, a quo procedunt omnia. ergo nullum ſciens ſimpliciter ſine quidi-
tate, &c. ignorat omnia alia. huius tangit minorẽ.d. cum procedant ab eo. (Qua-
lis igitur etiam.) Nunc ponit quintam rationem, & poteſt ſic cõponi: illud, quod
eſt homini mortuo plus propinquum, eſt vilius eo, quod ab illo eſt remotius. ſed
Deus intelligens tantum ſe eſt propinquior homini mortuo ipſo homine viuo:
ergo Deus eſt vilior homine viuo. minor probatur, quoniam homo duo habet,
ſcilicet, quod intelligat ſe, & intelligat alia: mortuus quod neque ſe, neque alia:
Deus eſt in medio, caret enim ſcientia aliorum, & quantum ad hoc conuenit cũ
homine mortuo, & habet ſcientiam ſui, & in hoc differt ab eo: ergo, cum ſit in
medio, eſt plus propinquus homini mortuo. inquit ergo, igitur qualis etiam eſt dif
ferentia inter eundem Deum, & hominem mortuum, niſi quia iſ ſe Deus ſeipſum
nouit, & mortuus minime: & per hoc habetur minoris declaratio. (Amplius di-
cimus.) Nunc arguit contra illud, quod philoſophi volunt fugere.d. amplius di-
cimus, quod poſſumus eos compellere, vt concedant pluralitatem in Deo benę-

dicto, quod intendunt fugere hoc modo: videlicet, aut ſcientia Dei eadem eſt, quā ipſe Deus, aut differunt adinuicem. ſi differūt, ergo ſtatim eſt pluralitas in Deo, ſi ſunt vnum & idem, ergo qualis differentia eſt in hoc, & dictum dicentis, quod ſcire hoc ſeipſum idem eſt, quod ipſum.i.nulla: idem enim erit dicere ſcientia Dei non differt à Deo, & quod ipſe non ſcit niſi ſe tantum. Deſtruit hoc.d.ſed hoc eſt ſumma fatuitas: quod declarat per exemplum hoc modo.d.homo nanq; multotiens eſſentiam ſuipſius ignorat, & ſcit quod eſt poſtea.i.accidentia; & tunc, quandoque remouetur illa ignorantia arguendo ab accidentibus ad eſſentiam, inquit modo, & hęc.i.ſcientia ſui & accidentium differunt adinuicem ſine dubio: & videtur mihi quod Alg. voluit per hoc innuere hanc rationem: quicunque ſcit difficilius, ſcit facilius: ſed Deum ſcire eſſentiam eſt difficilius, quā ſcire poſteriora, vt patet in exemplo de homine: ergo ſciens eſſentiam ſuam ſciet poſteriorà. (Et licet.) Nunc oſtendit reſponſionem philoſophorum eſſe extra propoſitum: ipſi enim credebant euadere a compoſitione in Deo, dicendo quod Deus ſcit ſe tantum, ideo ſcientia eius non eſt compoſita. contra arguit Alg.d. & licet diceremus quod Deus ſciuit ſeipſum, non ſequitur ex hoc, quod ipſe cū eius ſcientià ſit vnum, & idem: vt poſito quod homo ſciat tàntum ſe, non ſequitur ſcientiam hominis eſſe idem, quod homo. (Et, ſi forte.) Adducit euaſionem philoſophorum ab hac replica.d. &, ſi forte dicti philoſophi dicerent quod ipſe Deus purus eſt intellectus abſque alia ſubſtantia, & per conſequens ſimilitudo hominis, & Dei nihil eſt, quoniam homo materialis eſt, & compoſitus. contra arguit.d.dicimus nos, ꝙ hoc eſt impoſſibile: cuius rationem ponit, & poteſt ſic componi. omnis denominatio, & accidens additum intellectui, facit compoſitionem: hanc maiorem ſupponit & explicat minorem.d.ſcientia enim eſt quædam denominatio intellectus, quæ ſubiecto ſine dubio indiget, vt in alijs accidentibus eiuſdem rationis reperitur. concludit errorem eorum.d.vnde dicimus ꝙ ex hoc apparet defectus philoſophorum in pręſenti propoſito, & ordinat ſe ad ſequentia, & ſermo eius patet: hæc igitur ſunt, quę continentur in præſenti dubio.

[D] [E]

AVEROES.

Quo pacto debeat tradi ſciētia vulgaribus, et quo ſapientibus.

AIt Auer. Sermo in ſcientia Dei glo. de ſe, & de alio eſt prohibitus, cum ſit topice hora diſputationis, quanto magis ponere eum in ſcriptis. nam non peruenit intelligentia vulgi ad tales profunditates. &, cum diſputatur cum eis in hoc, deſtruitur diuinitas apud eos. quare diſputatio cum eis in hac ſcientia prohibita eſt, cum ſufficiat in felicitate eorum vt intelligant in hoc id, quod poteſt percipere intelligentia eorum. Quare lex, cuius intentio prima fuit docere vulgus, non defecit circa intelligentiam harum rerum de Deo glo. ex eo ꝙ fuit in homine, ſicut dixit ipſe glo. Non erit tibi Deus alienus. & dixit Qui non vident, nec audiunt. & dixit Oculos habent, & non vident. ſed indiguit ad faciendum intelligere aliqua de Deo glo. aſsimilatione eius inſtrumentis humanis, vt dixit Manus eius fundauit terram, & dextra eius menſurauit cœlum. Et hæc quidem quæſtio eſt propria ſapientibus, quos dedicauit Deus veritati. vnde non debent poni in ſcripturis, niſi in libris poſitis in via demonſtratiua: & ſunt quorum mos eſt vt legantur ſecundum ordinem, & poſt acquiſitionē ſcientiarum aliarum, quæ impediunt multos homines a ſpeculatione in eis modo demonſtratiuo, cum fuerint perfectæ creationis conuenientis cum paucitate reperiendi hanc creationem perfectam in homine

[F]

Sermo

A Sermò autem de his rebus cum vulgo eſt, ſicut qui dat potum veneno rum multis corporibus animaliū, quibus ſunt venena. nā venena ſunt res appropriatæ: quia aliquod erit venenū proprium alicui animali, quod erit nutrimentū in alio animali. & ſic eſt diſpoſitio in opinionibus cum hominibus, ſ. ꝙ aliquādo erit opinio, quæ erit venenum in aliquibus hominibus, & nutrimentum in aliis. & qui ponit ꝙ opiniones oēs ſint cōuenientes omnibus hominibus eſt, ſicut qui ponit oia eſſe nutrimentū omnibus hominibus. & qui prohibet ſpeculationem ab eo, cui debet tribui eſt, ſicut qui ponit cibos oēs venena omnibus hominibus. & non eſt ſic, ſed eſt in eis aliquod, quod eſt venenū aliquibus hominibus, & nutrimentū aliis. & qui dat venenum ei, cui eſt conueniens, debet inculpari, licet fuerit aliis nutrimentū. & qui prohibet venenum ab eo, cui eſt nutrimentū, ita ꝙ moritur, debet ēt ei inculpari. & ſecundū hoc res debet intelligi hic. & ideo, cū errāt praui, & ſtulti, & dant venenum ei, cui debet venenū tribui, ita ꝙ ſit nutrimentū,

B debet Medicus conari in arte ſua ad medendū ei. Quare licitum eſt nobis loqui de hac quæſtione in huiuſmodi libro. & niſi eſſet hoc, nō teneremus ꝙ liceret nobis. ſed eſt rebellio expreſſa, aut ex rebus maximi fletus in terris, & pœna exprimentium eſt ſcita in lege. Et, cum impoſsibile ſit quin loquamur in hac quæſtione, dicimus in ea, ſecundū ꝙ requirit vis loquelæ de ea in hoc loco apud eum, qui non eſt aſſuefactus in rebus, in quibus debet ſe exercere ante conſyderationē in hac quæſtione. Et dicimus ꝙ, cū Philoſophi conſyderauerunt in omnibus comprehenſibilibus, inuenerunt ꝙ ſunt dupliciter. aliquod. n. eſt comprehenſibile ſenſu, & corpora exiſtentia in ſe demonſtrata, & accidentia demonſtrata in corporibus illis: & aliquod comprehenſibile in intellectu, & ſunt quiditates rerum illarum ſenſibilium, & naturæ earū, ſcilicet ſubſtantiæ, & accidentia. Et inuenerunt ꝙ ea, quæ habent quiditates, in rei veritate ſunt corpora. Et intelligimus per quiditates cor-

C porum attributa reperta in eis, quibus corpora illa ſunt in actu, & appropriata in aduentu alicuius actionis, & operationibus prouenientibus ex eis. Differunt autem hæc attributa ab accidētibus apud eos, qm̄ inuenerunt accidentia res additas ſubſtantiæ demonſtratæ exiſtenti in ſe, indigentia quidem ſubſtantiis, in quibus exiſtunt, & ſubſtantiæ quidem non indigent exiſtentia eorū in eis, ſ. accidentium. Et inuenerunt hæc attributa, quæ non ſunt accidentia, non addita ſubſtantiæ, ſed ſunt ipſamet verificatio ſubſtantiæ demonſtratæ, exiſtentis per ſe: ita quòd, ſi imaginaretur ablatio illorum attributorum, auferetur ſubſtantia. Et ſciuerunt hæc attributa in entibus demonſtratis, ſcilicet corporibus ex operationibus vniuſcuiuſque corporis, ex corporibus illis eis propriis. exempli gratia quoniam ipſi comprehenderunt attributum, quo fuit planta, planta, ex operatione eius ſibi propria: & attributa, quibus viuens eſt viuens, ex operationibus viuentis ſibi propriis. & ſic comprehenderunt ꝙ ſunt in inanimatis formæ huiuſmodi

Via, q̄ Philoſophi entia cōſyderauerūt, earūque qditates ac accidētia inuenerunt. Vide ſupra diſpu. 3.

ſibi propriæ propter operationes inanimatorum ſibi proprias. Deinde, cum conſyderauerunt in his attributis, ſciuerunt ꝙ ſunt in ſubiecto huius ſubſtantiæ. & cognitum fuit eis hoc ſubiectum ex conuerſione entium demonſtratorum ex ſpecie ad ſpeciem, & ex genere ad genus cum conuerſione attributorum, & mutatione eorum. v. g. conuerſio naturæ ignis ad aerem, cum aufertur attributum, ex quo prouenit operatio ignis. & eſt id, quo ignis eſt ignis ad attributum, ex quo prouenit operatio aeris ſibi propria: & eſt id, quo aer appellatur aer. Et adduxerunt rationē etiam, ꝙ reperiatur hoc ſubiectū, ex eo ꝙ ſubſtantia demonſtrata patitur ab alio: ſicut aſſumpſerunt rationem de operatione ex parte formæ. quoniam impoſsibile eſt vt imaginetur ꝙ ſit actio, & paſsio ex re, quæ ſit vnius naturæ. Et crediderunt ex hoc ꝙ omnia corpora agentia, & patientia ſunt compoſita ex duabus naturis, agente, & patiente: & appellauerunt agens formam, & quiditatem, & ſubſtantiam: & appellauerunt patiens ſubiectum, fundamentum, & materiam. & patuit eis ex hoc ꝙ iſta corpora ſenſibilia non ſunt corpora ſimplicia, ſicut apparet ſenſui, nec compoſita ex corporibus ſimplicibus: cum omne corpus habeat actionem, & paſsionem. Et opinati ſunt ꝙ ea, quæ apprehendit ſenſus ex iſtis, ſunt corpora demonſtrata, compoſita quidem ex duobus iſtis: quorum vnum appellauerunt formā, aliud vero materiam. & id, quod comprehēdit intellectus ex iſtis, ſunt formæ, quæ fiunt intellecta, & intellectus, cum abſtraxerit ea intellectus ex rebus, quibus exiſtunt, ſcilicet eo, quod appellauerunt ſubiectum, & materiā. & eſſe accidentium diuiditur intellectu in has duas naturas: licet ſubiectū eorū in rei veritate, ſcilicet ſedes, in qua fuerint, ſint corpora compoſita ex his duobus. Et, cum diſtinctæ fuerunt apud eos res intellectuales à rebus ſenſibilibus, & declaratū fuit eis ꝙ ſunt in ſenſibilibus duæ naturæ, quarum vna eſt potentia, alia vero actus, conſyderauerunt quæ duarum naturarū præcedit aliam: & inuenerūt ꝙ actus præcedit potentiam, cum agens ſit prius acto. Et conſyderauerunt in cauſis, & cauſatis. & finitur proceſſus in eis ad cauſam primam, quæ eſt in actu, & eſt cauſa prima oīum cauſarum, & affirmauerunt ꝙ ſit actus purus, & ꝙ in ea nihil ſit potentiæ omnino. nam, ſi eſſet in ea potentia, eſſet cauſata aliquo modo, & cauſa aliquo modo, & non eſſet prima. Et, quoniam omne compoſitum ex attributo, & re, cui attribuitur, eſt in eo potentia, & actus, ſequitur apud eos vt non ſit Primum, compoſitum ex attributo, & eo, cui attribuitur. &, cum fuerit apud eos omne, quod eſt immune à potentia, intellectus, ſequitur apud eos, vt Primum ſit intellectus. Hæc eſt via Philoſophorum concluſa breuiter. Si autem fueris ex hominibus perfectæ creationis diſpoſitæ ad recipiendum ſcientias, & eris ex hominibus conſtantiæ, & ocii, iubeo profecto tibi vt incumbas libris Philoſophorum, & ſcientiis eorum, ad hoc vt habeas id, quod eſt in libris eorum ex veritate, aut contrario eius. Si vero fueris ex eis, qui

Paſsio ratio fuit inueniēdi ſubiectū: opatio vero formam.

A bus deficit vnum horum trium, iubeo vt incumbas dictis ſimplicibus legis,& non conſyderes in his credulitatibus, quæ fiunt in Mauris.nam,ſi tu eris ex eis, non eris quidem nec ex hominibus veritatis,nec ex hominibus legis.& hoc eſt, quod mouit iſtos homines ad credendum quòd hæc ſubſtantia, quam inuenerunt, ſit principium mundi,& quòd ſit ſimplex, & quòd ſit ſciētia,& intellectus. Et,quoniam viderunt quòd ordo hic repertus in mundo,& partibus eius prouenit ex ſcientia præcedenti, determinauerunt quòd hic intellectus, & ſcientia ſit principium mundi: quod fuit cauſa vt reperiatur, & vt ſit intellectum.& hoc profecto eſt diſtans à primis notitiis, & rebus famoſis,ita ꝙ impoſsibile eſt vt exponatur vulgo etiam, & multis ex hominibus: & eſt prohibitum ei, cui eſt veritas patefacere hoc ei, cui non eſt via ad habendum veritatem. nam eſſet,ac ſi interfeciſſet eum. Appellant autem ſeparatum à materia ſubſtantiam: quoniam inuenerunt definitionem propriam ſubſtantiæ, quòd eſt id, quod exiſtit

Vnde ordo mundi.

Et plura & diuerſa hic habētur quā in antiquo.

Quid ſeparatū a materia

B per ſe. &, cum primum ſit cauſa omnis eius, quod exiſtit per ſe ex entibus, ideo eſt dignius nomine ſubſtantiæ,& nomine entis,& nomine ſcientis, & nomine viuentis, & omnium rerum, quas influxit entibus, & præcipue, & quicquid eſt earum ex attributis perfectionis. Reliquum vero, in quo vituperauit iſte vir hanc opinionem,eſt res cui non eſt inſpiciendum niſi à vulgo, & vilibus hominibus, & ſunt quibus prohibitum eſt eis audire hunc ſermonem! Et, cum dixit & quæ pulchritudo eſt enti ſimplici, non habenti quiditatem, nec verificationem,nec ſcientiam eius quod fit in mundo? nec eius, quod ſequitur ex ſubſtantia eius, & prouenit ab ea? vſque ad finem ſermonis, eſt ſermo corruptus totus. Nam, ſi ipſi ponerent quiditatem remotam à ſubiecto, tunc profecto erit remota ab attributis, & non erit ſubiectum attributis, niſi eſſet in ſubiecto, & eſſet compoſita ex natura potentiæ, & natura actus. Et eſt habens

C quiditatem, quæ eſt ſimpliciter. & entia non erunt habentia quiditatem, niſi mediante ea. Et eſt ens ſcientię de entibus ſimpliciter: quoniā entia ſunt intellecta,& reperta ex ſcientia eius de ſeipſo: nam, cum fuerit ipſum cauſa quòd entia reperiantur, & ſint intellecta, & ſunt entia in quiditatibus ſuis, & intellecta propter ſcientiam eius, ergo ipſum eſt cauſa quòd quiditates eorum reperiantur, & ſint intellecta. Philoſophi autem negauerunt de eo quòd ſit ſcientia eius de entibus, vt ſcientia hominis de eis, qui eſt cauſatus ab eis.ergo ſciētia eius de entibus eſt in cōtrariū ſciētię hominis,cū fuerit facta demōſtratio de hac ſpecie ſciētiæ.attñ ſecundū opinionem ſectę Aſſarię nō habet oīno quiditatē,nec ſubſtantiam. quoniam eſſe ſubſtantię non habentis quiditatem,nec quòd ipſa ſit quiditas, non intelligitur: licet quędam pars Aſſarię ſectę opinetur quòd ſit quiditas ei propria,qua diſcernitur ſubſtantia eius ab aliis entibus: & hęc quiditas apud Sophios eſt quod ſignificatur per nomē Dei magni. Cum

Intellect' primꝰ habet q̄ditatē ſimpliciter: reliqua vero entia habēt quiditatem ea mediante.

autem dixit, iterum dicatur iſtis non euadunt à pluralitate cũ reductione eorũ in hanc vilipenſionem. nam nos dicimus aut ſcientia eius eſt alia à ſubſtantia eius, aut eſt eadem. ſi dicitis ꝙ ſit alia, ecce ꝙ eſt pluralitas. ſi vero dicitis ꝙ ſit eadem, quæro quæ differentia eſt inter vos, & dicentem ꝙ ſcientia hominis de ſe ipſo eſt ipſemet, eſt profecto ſermo in vltimitate mollitiei, & debilitatis. & qui loquitur in eo eſt dignior hominibus verecundia, & vituperio: qm̃ eſt inconueniens vt perfectũ remotum ab attributis innouationis, & mutationis, & diminutionis ſit in denominatione diminuti, & mutabilis nam homo, ex eo ꝙ eſt quid compoſitum ex ſubiecto, & ſcientia reperta in hoc ſubiecto, neceſſe eſt vt ſit ſcientia eius alia à ſubſtantia eius aliquo modo, vt dictum eſt, cum ſubiectum ſit cauſa mutationis ſcientiæ, & ſubſtã D

Homo eſt dignior ceteris ſubſtãtijs ſẽſibilibus.

tiæ. Et, quoniam homo eſt homo, & dignior omnibus entibus ſenſibilibus, propter intellectum copulatum ſubſtantiæ ſuæ, non ex ſe ipſo neceſſe eſt vt ille, qui eſt ex ſeipſo intellectus, ſit dignior omnibus entibus, & ſit remotus ab omni diminutione, quæ reperitur in intellectu hominis. Et, cum dixit, ſi autem dicatur ſubſtantia eius eſt intellectus, & ſcientia, nec habet ſubſtantiam, & poſtea ſcientiam exiſtentem in eã, dicimus ꝙ ſtultitia apparet in hoc ſermone. nam ſcientia eſt attributum, & accidens determinans rem, cui attribuitur. Et ſermo dicentis de nigredine, & albedine, & eo, quod exiſtit ex ſe, & quãtitate, & quadratura, & trinitate ꝙ conſiſtat in ſe, & ſic in omnibus accidẽtibus, vſque ad & ſic in alijs attributis, dicimus quòd malignitas, & fallacia magis videtur in ſermone eius. quoniam declaratũ eſt, ꝙ reperitur aliquod attributum, quod eſt dignius appellari ſubſtantia, quàm ſubſtantia exiſtens per ſe, & eſt attributum, quo hæc ſubſtantia, exiſtens per ſe, exiſtit per ſe. nam declaratum eſt ꝙ ſubiectũ huius attributi non eſt àliquid exiſtens per ſe, nec repertum in actu, ſed ineſt ei exiſtentia per ſe, & eſſe in actu ex hoc attributo, & eſt in ſuo eſſe modo, quo ſit recipiens accidẽtia, licet appareat in aliquo eius ꝙ indigeat ſubiecto in rebus, quæ mutantur. quia fundamentum in accidentibus eſt vt exiſtant in alio: & fundamentum in quiditatibus vt exiſtant in ſe, niſi id, quod euenit hic in rebus generabilibus, & corruptibilibus de indigentia quiditatum earum ſubiecto. & hoc profecto attributum eſt diſtantiſsimum omnium à natura accidentium: & aſsimilari apud eum ſcientiam, quæ eſt ibi accidentibus, quæ ſunt hic, eſt in vltimitate mollitiei: & eſt quid debilius, & leuius ſermone eius, qui dicit animam eſſe accidens, vt trinitatem, & quadraturam. Et hoc ſufficiat in deſtructione huius ſermonis totius, & debilitatis eius. Et appellatur hic liber Deſtructio ſimpliciter, non autem deſtructio Philoſophiæ. O quantum eſt diſtans natura ſcientiæ à natura accidentis, & præcipue ſcientia primi glo. & cum fuerit in vltimitate diſtantię à natura, accidens eſt in maxima remotione indigentiæ ſubiecti. B

A Nunc Auerro. vult reſpondere dictis Algazel. & primo proponit excuſatio-
nem eius. ſecunda ibi (Vnde redibimus.) incipit declarare veritatem de dictis
ab illo, inquit ergo. Dicimus nos, quod loqui de ipſius Dei glorioſi ſcientia, vi-
delicet tam de ſe, id eſt, ſcientia eius, quam de alijs ſcibilibus entibus, non li-
cet, immo prohibetur manifeſte a legibus noſtris ſcilicet, non modo dialetico,
ſeu topicali. ſed etiam ſophiſticali, & maxime ſup. prohibetur ponere in libris,
qui ad manus cuiuslibet peruenient. (Et quia vulgus, vt manifeſtum eſt.) Nunc
ponit quid iam ſequitur ex illo, dicens, & quia vulgus, vt manifeſtum eſt, ne-
quit comprehendere veritatem talium ipſorum, ſcilicet, vulgarium, ruditateque
pro &, rerum ſubtilitate, ideo inducit eos ad inſudandum, vt negligant pulchri-
tudinem diuinitatis: concludit illud, dicens, & ideo non ſunt talia omnibus libe-
randa, multa enim incongrua poſſunt ex hoc oriri. Tunc dat differentiam in- Differẽtia in-
ter vias legis, & philoſophiæ, dicens, & hæc eſt cauſa, quare via ponentium le- ter viã philo
ges differt, a via philoſophorum, ſcilicet quia via legis ſimplex, & narratiua po ſophorũ, &
nitur: cuius rationem ait, namque pro quia, ſi forte demonſtratiue loqui inſuda- legis.
uerint ſe, & vulgares obijcerent eorum auctoritatibus, id eſt, rationibus, & ex-
citarent dubia, & argumenta ſophiſticalia, igitur dicta verba legis eſſent in fi-
ne, id eſt, tandem in errore: vult ergo Auerro. quod lex debet poni ſine ratio-
B ne: quoniam, ſi poneretur cum ratione, ita quod tantum credatur propter ratio-
nem tunc vulgares, ſi reſponderẽt illi rationi, forte crederent oppoſitum legis:
& iſtud dictum Auerro. eſt etiam verum ſecundum legem noſtram: debẽt enim
theologi tantũ rationibus cõtra legẽ ſoluere, & non rationes apponere pro le-
ge. (Vnde valde.) & cũ dixit hoc, cõmẽdat dictũ cõe, & dicit, vnde, valde ſunt
laudanda verba dicentis, quod qui tradit vulgo, ſimilis eſt ei, qui dat venenum
quibuſdam corporibus quorundã animalium, videlicet, quod illud venenum fit
eis mortificabile: venena nãque ſunt res relatiuæ, quia aliqua ſunt venena ali-
cui animali, alicui vero ſunt cibaria: vnde ſimile eſt de propoſitis dubijs cũ vul-
go: & ideo ſemper decet dare cuilibet id, quod ſuę naturę competit. Debes ſci-
re, quod hic homo fatuus fuit quantum ad hoc, credit enim omnes leges eſſe da-
tas ab hominibus, vt Auicen. dicit 10. Metaphy. ſuæ cõ. 2. & credit quod legiſ-
lator debet aſpicere inclinationẽ populorũ prouinciæ, & ſecundum eam pone-
re leges, ſicut fecit Mahumetus, qui vidẽs ſaracenos maxime inclinatos ad ſcor-
tum, conceſsit eis vxores innumerabiles, & multa mirabilia, quæ narrat in li-
bro ſui noui ordinis, qui dicitur Alcoranus, & in hoc mentitur hic homo, immo
apparet propter hoc legẽ noſtram non potuiſſe eſſe niſi ex Deo: in qua. n. legẽ
pręcipitur paupertas, caſtitas, & obedientia pluſquã in noſtra, ſunt. n. contra in-
clinationẽ noſtram hæc tria: & ideo, cũ auctor noſtræ legis vicit nos his, non po-
C tuit eſſe niſi Deus: immo videmus Auicen. in com. ſuæ Metaphy. c. 7. deridere Permiſsio le-
Mahumet. ait enim, lex noſtra, quã dedit Mahumetus, oſtendit diſpoſitionẽ feli- gis Mahu-
citatis, & miſerię, quæ ſunt ſecundũ corpus, alia eſt promiſsio, quę attẽditur ſe- meti.
cundũ intellectum & argumentationẽ demonſtratiuam, vt prophetia approbat:
& hęc eſt felicitas, & miſeria animarum, quæ probantur argumentationibus,
quãuis noſtra eſtimatione debiles ſint ad imaginandum eas, nunc propter cau-
ſas, quas ego oſtendam: ſapientibus vero theologis maior cupiditas fuit ad con-
ſequendam hanc felicitatem, quã felicitatem argumentorum, quę quãuis daretur
eis, tñ non attendunt eam, nec appreciati ſunt eam in cõparatione huius felicita-
tis, quæ eſt cõiunctio primę veritatis: hęc ille: vbi aperte dat intelligere illã legẽ
eſſe poſitã ad populi inclinationẽ magis quã ad veritatem, & hominum ſalutẽ:
ideo apparet aperte legem noſtram eſſe veram, & ex Deo poſitam immediate.
(Et nos.) Nunc cõcludit cauſam, quare vult differre ab his alio modo, & inquit,
Et nos idcirco, quia in hoc libro cũ philoſophis veracibus intendimus licite lo-
qui, igitur eſt nobis de pręductis tractare hic latenter, alio enim modo eſt cauẽ-
dum valde a nobis: & ſic vult loqui hic cum difficultate, quoniã nõ vult intelli-
gi a vulgaribus, ſed tãtũ a peripatheticis. (Vnde redibimus.) Cũ propoſuit ex-
cuſationẽ, nunc exequitur, & primo accipit quædam fundamẽta, & inquit, vnde
redibimus ad propoſitũ dicentes, qđ peripathetici tractantes de omnibus cõpre-

henſibilibus, inuenerunt comprehenſibilia eſſe duobus modis, videlicet, poſſibilia ſenſibiliter, vt corpora indicabilia, id eſt, demonſtrata indiuidua, & actualia exiſtentia in eodem genere: eſt ergo vnum genus comprehenſibilium ſenſibile, vt indiuidua demonſtrata (Et comprehenſibilia.) Nunc ponit ſecundum genus, & inquit, & comprehenſibilia ab intellectu, vt ſunt quiditates ſenſibilium eorum, & ipſarum naturæ, id eſt, formæ ſubſtantiarum ſenſibilium, & accidentium. Eſt ergo ſecundum genus comprehenſibile quiditas rei ſenſibilis, ſiue accidentis, ſiue ſubſtantiæ: hoc eſt ergo vnum fundamentum Auer. quod, ſcilicet, comprehenſibile eſt duobus modis ſcilicet, ſenſu, & intellectu: ſenſu, vt indiuiduū demonſtratū: intelligētia, vt quiditas rei ſenſibilis. (Inuenerūt.) Nunc declarat quorū eſt quiditas, quæ ab intellectu comprehenditur, & inquit, & inuenerunt dicti philoſophi quod res quiditatē habentes ſecundū veritatem ſunt corpora id eſt compoſita ex materia & forma. (Et intēdimus.) Poſſet quis ambigere, hæc diuiſio non eſt ſufficiens: quoniam ſunt quædam, quæ non ſunt ſubſtantiæ, nec accidens, vt ſunt propria ſubſtantiarum. Cui reſpondet. d. & intendimus ſub accidentis nomine de quibuſdam denominationibus in eiſdem corporibus exiſtētibus, ex quibus, id eſt propter quæ dicta corpora actualia reperiuntur, id eſt propter quæ corpora compoſita ſunt, & propter quæ præparantur, vt ab eis aliqua procedant corpora. Debes ſcire, vt accipitur ſecūdo perigeneſeos, elementa, & mixta habere duplex eſſe, ſcilicet ſenſibile, & entitatiuū ſeu quiditatiuū. quantū ad primum eſſe requiruntur qualitates primæ, ratione quarū habent eſſe tale, & ratione quarum agunt & patiuntur. Secūdo modo non requiruntur, cum vt ſic, abſtrahant ab eis. vult ergo quod ſub genere accidentis cōtineantur talia propria corporibus ſenſibilibus. (Et differunt) quia poſſet quis dicere, an illa ſint abſolute accidentia: ſoluit, & differunt hæ denominationes ab accidentibus apud philoſophos, eo ꝙ accidentia ſunt res additæ ſuper ſubſtantiam indicatam, id eſt demonſtratā per ſe exiſtentem, id eſt indiuiduū, & dictæ denominationes non ſic ſe habent, immo ipſæmet idem ſunt quod ſubſtantiæ rerū indicatarū, id eſt demonſtratarū per ſe exiſtentium. Et, quia huiuſmodi diſpoſitiones nō ſunt idē ſecundū rē ipſis ſubſtantijs, ſtatim ſe limitat, & ait: itaq; ſi imaginaremur remotionē dictarū denominationum, ſubiectū totaliter remouetur. eſt ergo ibi identitas inſeparabilis, & non identitas eſſentiæ: & in hoc errāt multi, qui credūt ſubiectū, & propriū eſſe vnā rē: & eſt error maximus & in Metaphy. deſtruitur: patet ergo qualiter nō ſunt abſolute accidētia, ſed quodammodo. (Et inueniemus.) Nūc ponit artē, qua huiuſmodi denominationes inſunt, vel reperiuntur ineſſe ſubiectis, & inquit, & inueniemus veritatē harū denominationū, quæ rebus indicatis reperiuntur, id eſt quæ rebus demonſtratis inſunt ab operibus cuiuslibet corporis. Verbi gratia, reperiū eſt ab eis, quare plāta ſit vegetatiua: ratione, videlicet cuiuſdā operis ſibi proprij, vt eſt vegetare: ſimiliter, de animalibus ex quibuſdā proprijs operibus cuiuslibet eorū reperitur ſup. proprium eius, & eodē comprehēderunt formas brutorum, videlicet ex virtutibus, & actionibus proprijs ipſorum in eis: modus ergo eſt ex operationibus proprijs rebus: propria enim operatio arguit virtutē propriā: & hæc eſt denominatio, quæ competit ſubſtantiæ per ſe. (Amplius.) Nunc dat artē inueniendi, qualiter huiuſmodi diſpoſitiones ſint ſubſtantiæ rerū, & inquit, amplius inueniemus, ꝙ hę denominationes ſunt in ſubiectis earū ſubſtātię: oſtēdit. n. hoc. d. & hoc inuētū fuit ab eis ex cōuerſione dictarū denominationū, vel permutatione eiuſ de ſpecie ad ſpeciē, aut de genere ad genus: vt permutatio naturę ignis ad aquā, videlicet quia remota denominatione, i. proprio accidēte, ex aqua fit ignis, & ab eodē accidente proprio poſt procedit opus igneum, qm̄ ignis generatus ignit lignum, &c. Patet ergo nunc ars inueniendi huiuſmodi propria accidentia eſſe ſubſtantias corporum. D E F

Elemēta, & mixta habēt duplex eſſe.

Quæſtio. SED IN HIS eſt locus quæſtionis: quoniam, vt dictum eſt primo Phyſicorum, Impoſsibile eſt accidens vnius eſſe ſubſtantiam alterius, ſic, quod vere eſt nulli accidit: quomodo ergo huiuſmodi propriæ qualitates poſſunt eſſe ſubſtantiæ elementorum, cum ſint accidentia in illis? Præterea, Auer. declarauit

A in 5. Phyſi. commen. 10. huiuſmodi qualitates non eſſe ſubſtantias elementorũ: hic autem dicit totum oppoſitum. In iſta quæſtione fuit opinio Alexan. vt narrat Auer. 5. Phyſi. commen. 10. ſcilicet quod qualitates primæ in corporibus mixtis ſunt accidentia, in elementis ſunt ſubſtantiæ. huius autem rationem dixit Alex. quoniam Ariſto. in prædicamentis dixit, ꝙ ſubſtantiæ nihil eſt contrarium. in lib. autem de generatione, vt in 2. tex. commen. 49. dicit ꝙ ignis eſt contrarius aquæ, & terra aeri: modo hoc non poteſt verificari, niſi ponendo ꝙ huiuſmodi qualitates ſunt ſubſtantiæ elementorum, & non ſubſtantiarum mixtarũ. Põt hęc opinio adhuc probari: quoniam, vt Auic. inquit in epiſtola de cauſa, & cauſato. cauſa eſt id, ad cuius eſſe ſequitur aliud: ſed ad eſſe harũ qualitatũ ſequitur elementum, & ad remotionem remouetur: ergo in prima figura qualitates illæ ſunt cauſa elementi: vel igitur agentes, vel formales, vel finales, vel materiales. non agentes, vt dictum eſt in diſputatione tertia: nec finales, cũ ſint deteriores: nec materiales, cũ ſubiectum ſit materia accidentium. 4. Met. cõ. 2. formales igitur, & per conſequens ſubſtantię: q̃m forma, vt dicetur in hoc loco, dicitur ſubſtantia eius, cuius eſt forma. Præterea omne illud, per cuius variationẽ, res variatur ĩ nomine & definitione, eſt ſubſtãtia illius, vt Auer. inquit. 1. Phy. cõ. 73. & in 1. cap. de ſubſtãtia orbis. ſed, per variationẽ qualitatũ primarũ elementa variantur in nomine, et definitione: ergo ſunt ſubſtãtię elementorũ. Præ-
B terea, omne illud, per qd res naturalis exit in ꝓpriã operationẽ, eſt forma eius: quia, vt dicetur ſtatim, actio facit ſcire formã, paſſio materiã: & hoc dictũ eſt. 8. Meta. com. 12. ſed per huiuſmodi qualitates elementa exeunt in ſuis ꝓprijs operationibus, vt dictum eſt in lib. de generatione, & de ſenſu & ſenſato: ergo, vt prius. Pręterea illud, per quod res definitur, eſt ſubſtantia rei definitę: ſed Ariſto. docet 2. perigeneſeos definire elemẽta per huiuſmodi qualitates primas: ergo hmõi qualitates ſunt ſubſtãtię elementorũ: tię ergo poſſunt eſſe rationes, quibus Alex. forte credidit illã poſitionẽ, quã ſibi impoſuit Auer. ibi Auer. aũt 5. Phy. com. 10. cõtradicit huic opinioni, vt inquit, impoſsibile eſt, vt aliquid in aliquo ſit de aliquo prędicamẽto, & in alio de alio, ita ꝙ calor ſit in hoĩe de qualitate, & in igne ſubſtantia. Impoſsibile ergo eſt vt calor ſit qualitas mixti, & ſubſtantia elemẽti. Pręterea, Ariſt. in lib. de ſenſu dixit. nullã ſubſtantiã eſſe principiũ immediatũ ſuæ operationis: ſed calor eſt principiũ immediatũ operationis ignis: ergo calor nõ eſt ſubſtantia ignis. Confirmatur, dicit. n. ꝙ ignis agit, inquantũ calidũ, & non inquãtũ ignis: modo qd dicit ly ignis, non materiã, vt dicit Ariſt. quia reduplicatio illa nihil eſſet. ergo formam. Propter hęc Io. Iand. 5. Phy. opinatus eſt hãc non fuiſſe opinionẽ Alex. inquit. n. verecundum enim eſt tãto philoſopho, & ſic ſubtili, ſicut fuit Alexã. attribuere talẽ errorem Quid ſenſit Ioã. de opinĩoe Alex.
C manifeſtũ, ꝙ qualitas ſit ſubſtãtia: hęc. n. propoſitio eſt immediata, nulla qualitas eſt ſubſtantia, vt dicitur primo poſte. ſed oĩs qualitas eſt qualitas: ergo nulla qualitas eſt ſubſtãtia: arguitur ergo ſic: nulla qualitas eſt ſubſtãtia. omnis forma ſubſtãtialis eſt ſubſtãtia: ergo in primo ſecũdę: nulla forma ſubſtãtialis eſt qualitas. ꝙ autem iſtam rationẽ ignorauit Alex. nõ credo, quãuis quaſi oẽs loquentes de hac materia vſque nunc, dixerint iſtam fuiſſe opinionẽ eius: ecce, quomodo Io. palam deteſtatur Auer. quem viſus eſt ſequi ſemper. Sed hic bonus homo Cõtra Io. nihil. d. ꝙ enim illa fuerit opinio Alex. apparet ab eo aperte in lib. de ſenſu. cap. de ſapore. particula illa. Si igitur aquę eſſe eſt in frigiditate, &c. vbi mouet quæſtionem, & ſoluit, & in ſolutione ponit opinionẽ eius, & Io. tantũ accipit verba quæſtionis, & tacuit verba ſolutionis, vel propter maliciam, vel quia accepit ab alio, qui non vidit Alex. & tu vide eũ: & noluit adducere verba eius, quoniam ego poſui illa in tractatu de ſubſtantia orbis, quem ſcripſi multis diebus. Pręterea, quid dicit iſte homo: nonne Themi. eſt maioris auctoritatis ꝙ ipſe? attamen ait. 5. Phyſi. ſic. huic occurrit Alex. conceditq; nonnullas ignis qualitates eſſe qualitatibus aquę contrarias, frigiditatem caliditati, & humiditatem ſiccitati: nec tamen, ex eis accipi vult, vniuerſum ignem eſſe aquę contrariũ: quippe quę nõ ex qualitatibus tantũ, ſed ex alijs quoq; corpuſculis conſtent ecce ꝙ Themiſtius refert quaſi verba formaliter Alex. in lib. de ſenſu. c.

dicto. quomodo ergo Ioan. præſumpſit dicere illud? propter quod verecundetur hic homo, qui parum, aut nihil ſciuit. licet præſumpſit ſcire: opinio ergo Alexan. eſt, vt dicit Auer. & The. ſine dubio. Et, poſtquam impugnata eſt opinio Alexan. ſupereſt modo declarare mentem Auerr. in huiuſmodi quæſtione.

Pō Auerr. Dupliciter elemētū pōt capi.

Vbi debes ſcire quod elementum poteſt dupliciter accipi: vno modo in ſe, & quo ad eſſe eius: alio modo, quo ad nos, prout ſcilicet a nobis cognoſcitur, & intelligitur: primo modo, adhuc elementum poteſt accipi vt habet eſſe quiditatiuum, & ſubſtantiale: alio modo, vt habet eſſe naturale, & tertio, vt habet eſſe operatiuum, videlicet vt agit & patitur: ſi ſecundo modo, vel intelligitur actu phyſicali, vel actu metaphyſicali. His habitis, dicendum ꝙ ſi elementum conſideratur quo ad eſſe quiditatiuum in ſe: vt ſic, qualitates non ſunt eſſentia, neque pars eſſentiæ elementi, immo tota eſſentia elemēti, vt ſic, erit forma, & deferens eſſentiā erit materia, vt declaraui ſuperius: & ſic verificatur dictum Auerro. 5. Phyſi. commen. 10. vbi contra Alexan. dixit qualitates non eſſe formas elementorum, & 8. Metaphyſi. commen. 5. vbi oſtendit huiuſmodi qualitates non eſſe ſubſtantias elementorum. Si autem conſideratur, quantum ad eſſe naturale, vt ſic, qualitates ſunt ſubſtantiæ ſeu eſſentiæ elementorum: quoniam, quantum ad eſſe philoſophicum & naturale qualitates ſunt principia eſſendi naturaliter eorum, eo quia ipſis ablatis aufertur ſubſtantia eorum; & ipſis poſitis ponuntur ſubſtantiæ elementorum: immo, ſic ſunt propria elementorum: & elementa intenduntur & remittuntur ſecundum intentionem & remiſsionem harum qualitatum, vt 3. Cœli. dicit, commen. 67. & ſic poteſt verificari dictum eius hic. & 3. Cœli. commento. 30. 31. & 32. vbi ait. Deinde, poſt hæc perſcrutabitur de qualitatibus, & quantitatibus eorum, id eſt quæ eſt ſubſtantia elementi, & ſi ſunt corpora, & quæ corpora ſunt, & quorum ſunt elementa. Deinde perſcrutabitur de qualitatibus eorum, per quas ſunt elementa: ecce, quomodo ponit elementa eſſe per huiuſmodi qualitates, & illas eſſe ſubſtantias elementorū.

Nota.

Tertio dico, quod ſi conſiderentur elementa, quantum ad eſſe actiuum & paſsiuum, vt ſic, qualitates ſunt naturæ & formæ naturales elementorum, eo quia ſine huiuſmodi qualitatibus elementa non poſſunt operari nec actiue, neque paſsiue. quoniam, vt dicitur in lib. de ſenſu, ignis non agit inquātum ignis, ſed inquantum calidus: & ſic verificatur dictum Ariſto. 2. Perigeneſeos. vbi dixit elementorum differentias eſſe qualitates tangibiles: ſi vero conſideretur quo ad nos, vt ſic, dicendum quod qualitates ſunt quiditas, vel differentiæ elementorum, quoniā non poſſunt intelligi a nobis quo ad differentias proprias, ideo vtimur qualitatibus loco illarum, vt dicit Auer. 5. Phyſi. com. 10. & 8. Meta. com. 5. & in lib. de ſubſtātia orbis: ſi vero cōſiderentur conſideratione Metaphyſica. ſ. inquantū ſubſtātię ſunt: vt ſic, ſola forma & materia eſt principiū eſſentię & quiditatis, immo forma, vt dixi, ſolū. Dicendū ergo; ꝙ qualitates ſunt vno modo formę, ſeu eſſentię elementorū, ſiue ſubſtātię, alio modo naturę elementorū, alio modo quiditates, ſeu differētię elementorū. ſunt quidem formę, ſeu ſubſtantię, ſeu eſſentię, prout habēt eſſe elementa per illas in eſſe naturali. ſunt quoque naturæ, prout elementa habent agere, vel pati propter illas. ſunt tertio quiditates, & differentiæ, prout definitur a nobis philoſophica, & naturali definitione: & ſic colligendo dicta Auer. quædam cum quibuſdam, verificabuntur illa, quæ inuicem repugnare videntur.

Solutio ad argumenta Alexan.

Ad argumenta pro Alex. ad primū dicendum, quod elementa ſunt contraria, non quo ad ſubſtantias pure quiditatiue ſumptas, ſed quo ad qualitates: & eſt ſolu. Auer. in 5. Phy. cō. 10. & in primo. c. de ſubſtantia orbis. Ad ſecundum, reſpondet Auer. 5. com. 8. Meta. d. & ignis aufertur mediante calore, non primo, neque per ſe, ſed mediante ablatione formę ignis: ſicut, qn̄ aufertur riſibilitas, aufertur homo, ſed nō primo, ſed mediante ablatione rationabilitatis: et ſic per idem patet ad tertium formaliter. Ad quartum ſolutio patet: ſunt. n. qualitates de eſſe elementorum prout agunt, vel patiuntur, vt dicebā. Ad quintū ſolutio Auer. fuit dicta, quod nō ponuntur tanquam differētię, ſed prout ſunt vicinę differētijs proprijs, & prout elementa conſiderātur conſideratione philoſophica, & naturali; & ſic patet ſolutio quęſtionum &

A opi. Auer. opus eſt ergo, vt ad ſermonem eius veniam, ipſum, vt prius exponendo. (Vnde patet quod ipſi) Habitis his, conducit modū, quo materia inuenitur, et modū, quo forma, & inquit, vnde patet quod ipſi ſumpſerunt ſignum ſubiecti, i. materię ex paſsionibus, ſicut ſignū formę reperiūtur ex actionibus. cuius rōnem apponit. d. impoſsibile eſt. n. quod actio, & paſsio ab vna & eadē re procedant. & ſic apparet illud dictum in. 8. Meta. com. 12. vbi poſitum eſt quod actio fecit ſcire formam, tranſmutatio materiam. Et debes ſcire, vt capitur. 9. Meta. com. 2. quod materia per ſe patitur corruptiue. i. eſt ſubiectum per ſe corruptionis, forma adt per accidens rōne materię: dictum ergo Auer. intelligi debet de actione, & paſsione corruptiuis, qm̄ de actione & paſsione perfectiuis, & æquiuocis ſatis poſsibile eſt idē agere in ſeipſum, vt patet de forma materiali, quę prout eſt forma, agit, prout eſt in materia, recipit motum, vt patet. 3. cœ. cō. 28. & 4. cœli. cō. 22. & 8. Phy. com. 40. & ſic patet dictum hoc. (Quare definitiue.) Iterum ex hoc conducit aliud. d. quare definitiue poſuerunt ꝙ oīa corpora ex duabus naturis. ſ. ex agente, & patiente. ſ. ex materia, & forma componuntur, & ſtatim exponit terminos. d. nuncupatur. n. agens forma, et quiditas, & ſubſtantia: & patiēs appellatur ſubiectum, elementum, & materia. dr̄ quidem agens forma, prout eſt principium operationis. dr̄ quiditas, prout eſt principiū intelligendi rem. dr̄ ſubſtantia, ſeu eſſentia, prout eſt principium eſſendi. dr̄ quoq; patiens ſubiectū, ꝑut

B ſubeſt accidentibus, & diſpōnibus, & formis. dr̄ elementum, prout in ipſum reſoluitur compoſitum. dr̄ materia, prout manet in re compoſita. (Et apparuit eis.) Nunc probat illud correlarium, & primo proponit illud. d. & apparuit eis ꝙ corpora ſenſibilia. i. gn̄abilia & corruptibilia non ſunt ſimplicia, et ſpecialiter apparet ad ſenſum de illis, q̄ minus videntur, videlicet de corporibus ſimplicibus. i. elementis eſſe compoſita: & apponit rōnem. d. quodlibet nanq; corpus ſimplex actionem & paſsionem habet. & huic addo iſtam maiorem. & oē habēs actionē & paſsionē eſt corpus cōpoſitum, ergo quodlibet corpus ſenſibile eſt corpus cōpoſitum. (Præterea opinantur.) Nunc verificat illud, quod a principio accepit d. preterea ſup. apparet ꝙ verum eſt id, quod opinātur. ſ. ꝙ id, quod de prędictis duabus naturis ad ſenſum comprehenſis ex materia & forma compoſitis tm̄ ab intellectu comprehenditur, eſt forma: cuius rōnem dat. d. quia formę ſunt intelligibiles ſemper, & intellectus. i. res intellectę, qn̄ ſeparantur a ſubiectis earū ab humano intellectu. i. qn̄ fiunt vniuerſales per remotionem conditionū materiæ. Et debes ſcire, ꝙ materia et intelligitur, ſed non per ſe per primo. cum non intelligitur niſi in analogia ad formam, vt declaratum eſt in libro Phy. id ergo, quod per ſe, & proprie intelligitur eſt forma: quoniam illa eſt proprie & per fundamentū vniuerſalitatis, vt. d. Auer. primo Meta. com. 27. & 17. & alibi. (Similiter.) Nūc

G vult loqui de accidentibus. & inquit, ſimiliter eſſe accidentium diuidit in intellectu ad has duas naturas, id eſt, ad materiam & formam. ponit tamen differentiā aliquam. d. licet ſubiectum verum, & proprium eorum ſit corpus compoſitum ex prędictis duabus naturis, ſcilicet materia & forma.

Materia p ſe eſt ſubiectū corruptionis forma vero p accidens.

Materia nō intelligit niſi per analogiam ad formam.

Sed, in hoc eſt locus quęſtionis non paruus. ait. n. Auer. accidens non habere materiam, niſi compoſitam, & per conſequens tm̄ materiam in qua, & non ex qua fit. Hoc & dictis eius, & rationibus oppugnare vr̄. Dictis quidē, qm̄ 3. de Anima. cō. 5. & 14. ait. ꝙ nulla intelligentiarum eſt liberata a materia, pręter primam: cum igitur quodlibet accidens ſit quęlibet intelligentia compoſitus, quodlibet accidens erit in materia. & nullum eorum liberatum a materia. Pręterea. 12. Meta. com. 17. & 25. vult ꝙ forma ſimplex, & liberata a materia ſubiectum non poſsit eſſe. cū igitur multa accidentia ſint ſubiecta: vt quantitas, & alia, ergo &c. Pręterea. 7. Meta, com. 35. voluit ꝙ ſi mathematicalia abſtrahāt a materia ſenſibili, non tn̄ a materia intelligibili: ergo, cum mathematicalia ſint accidentia, oportet accidentium concedere aliquam ſpeciem materię. Rationibus quoq; : qm̄ oīs forma educta de potentia materiæ habet materiam, ex qua fit, vt manifeſtum eſt per ſe. 8. Meta. cō. 15. Sed accidentia ſunt formę, quę educuntur de potentia materię, cū non ex nihilo creentur, vt conſtat: ergo accidentia materiā habent ex qua fiunt. Pręterea omne generabile & corruptibile dę

Secunda.

bet eſſe compoſitum ex materia & forma, vt Auer. pluribus cōmē. octaui. f.78. D
29.&.83.&.12. Meta. cō. 10. & primo cœli, cō. 20. & alibi demonſtrat. accidē-
tia maxime ſenſibilia ſunt gn̄abilia & corruptib lia, ergo ſunt cōpoſita ex mate
ria & forma. hoc ergo, quod hic. d. Auer. & dictis, & rōnibus opponere vr̄ qua-
re, &c. Oppugnat ēt eis, q̄ dicit Ariſt. 9. Meta. vbi voluit ꝙ oīs forma ſimplex
eſt tm̄ actus, & non potentia. cū igitur accidens eſt forma ſimplex, erit tm̄ actus.
In oppoſitum eſt, quod Ariſt. dicit. 8. Meta. vbi ait. nec quęcunq; itaq; natura
quidem, non ſubſtantia vero non eſt his materia, Sed quod ſubijcitur ſubſtātia.
puta quę cā eclypſis? quę materia non eſt, ſed luna, quę patitur: vbi Auer. com.
12. illius partis inquit, & accidentia, quę ſunt naturaliter iſtis corporibus, quæ
non habent materiam, quæ ſit in potentia, non indigent materia tali, ſed indigēt
materia, quę ſit ſubiectum tm̄. ſ. in actu: vt cā eclypſis materialis. eclypſis enim
non indiget vt fiat materia in potentia, ſed luna eſt cauſa materialis. videtur: ec-
Pō Ioā. ce, qūo ſnīa Auer. hęc eſt ſententia Ariſt. & qūo ſermones ſui reperiuntur inui-
cem concordes. Circa iſtam quęſtionem, Io. Iand. in quęſtionibus ſuis. 5. Meta.
maxime. q. 15. opinatus eſt vniuerſaliter in ſubiectis, & accidentibus realem cō
poſitionem ex natura generis, & natura differentię realiter, & ſecundum rē di-
ſtinctis: quorum vna eſt natura potentię paſsiuę, & altera natura actus. V. g. al-
bedo componitur ex natura coloris, tanquā ex potentia receptiua, & natura dif E
ferentię, quę eſt diſgregatio viſus, dico naturas diuerſas ſecundum rem. Hoc aūt
non verificat niſi in ſpeciebus generis vniuoci, quod dicit propter intelligen-
tias, & corpora cœleſtia, quæ apud ipſum, ſecundo & primo cœli. non componi-
tur ex natura gn̄is & differentię, quia non ſunt eiuſdem generis vniuoci, vt di-
cit Auer. ſecundo cœli. cō. 49. Ex his ſequitur, ꝙ quęlibet forma p̄dicamētalis
ſecundum opinionē huius hominis eſt cōpoſita ex duabus partibus realiter di-
ſtinctis: quarum vna eſt tāquam materia, & altera tanquā forma: vel vna tanq̄
potentia, & altera velut actus. Pro hac opinione poſſunt induci rōnes eius, quæ,
quia fere oēs tactę ſunt, ideo breuitati adhęrens ſub ſilentio tranſco. vide tamen
illas loco prędicto. Sed hęc opinio, vt vides, & contra Ariſt. & contra Auer.
eſſe videtur: vt per dicta horū colligere ſatis potes. Et ēt rōnibus oppugnare vr̄
Impugnatio multum. Primo: qm̄, tunc accidens pure ſumptum poſſet per ſe generari, & cor-
rumpi contra Ariſt. 5. Phy. & primo de genera. & conſequentia ſatis patet: quo-
niam habet per ſe receptiuum aliud a ſubiecto, & per ſe formā & aliam a forma
ſubiecti: ergo ſibi reſpondet proprius terminus a quo, & proprius terminus ad
quem, & proprium ſubiectum, & per cōſequens oīa neceſſaria ad veram, & ſim
pliciter generationem. Secundo arguitur ſic. illud, quod eſt totale & immedia-
tum principium agendi, non poteſt eſſe cōpoſitum ex duabus partibus, quarum
vna ſit potentia, & altera actus: qm̄, tunc non primo ageret, ſed per partem, quæ F
eſſet in eo, vt actus: ſed declaratum eſt in lib. de ſenſu, ꝙ accidens eſt principium
immediatum agendi, & non ſubſtantia, vt ēt Auer. conſentit. 7. Meta. cō. 31. &
12. Meta. com. 18. ergo accidens non pōt eſſe compoſitum ex duabus partibus,
quarum vna eſt tanquam actus, & altera tanquam potentia. Ideo, apud Auer.
aliter dicendum: qm̄ eo modo accidentia habent materiam, quo modo generan-
tur: ſed generantur nō ſimpliciter vt principalia, ſed vt ſuppoſita, vt dicit Auer.
non enim generatur albedo, ſed albū, vel albus homo. & ideo. 12. Meta. cō. 26.
maxime vult Auer. exponendo magiſtrū eius, ꝙ principia. 10. Prędicamentorū
ſunt eadē omniū ſecundū proportionē, & non ſecundū genus, vel ſpeciē. forma
enim, & priuatio, & materia, ita vt dicit, reperiuntur in. 9. Prędicamentis, ſicut
in ſubſtantia: licet ſit differentia, qm̄ in ſubſtantia reperiuntur primo & per ſe,
in alijs prędicamentis. 9. cum attributione & proportione. forma enim primo et
p ſe dicitur de ſubſtantia, attributione & ſecundo de accidente. ſimiliter priuatio
primo & per ſe dr̄ in ſubſtantia, ſecundo & attributione in priuatione acciden-
tis. ſimiliter materia primo & per ſe dr̄ in materia ſubſtantiæ, attributione, &
& ſecundo de materia accidentium: ergo, ſicut forma in ſubſtantia non genera-
tur, ſed compoſitum: ita, nec accidens ſupradictum in principali ſignificato, ſci-
licet vt albedo generatur, ſed album, vel homo albus: &, ſicut homo habet tria

A principia, ita proportionaliter album tria, ſcilicet forma, priuatio, & materia. verum, ſicut generatio non dr̃ primo, niſi in ſubſtantia, ita principia primo ſunt in ſubſtantia. Quod autem iſta ſit intentio Ariſt. patet 7. Meta. tex. com. 26. 22. & 27. vbi declarauit ꝙ non ſit forma, vt ſphęra, neq; æs, ſed ænea ſphæra. Pręterea, primo Phyſi. tex. com. 50. inquit, & eſt vna quantitas in omni genere vno, & per hoc probat in ſubſtantia eſſe vnam quantitatem, & cuiuslibet quantitatis eſt vnum ſubiectum, vt poſt ſubdit, ergo cõ. 9 genera ſint genera entis, in quolibet eſt vna quantitas, & vnum ſubiectum. Pręterea, poſtquam concluſit ibidem numerum principiorum, & illa eſſe in quolibet pręḋicamẽto, ſtatim poſt tex. com. 62. dicit, multipliciter aũt, cum dicatur fieri, & horum quidem non ſimpliciter fieri, ſed hoc aliquid fieri: ſimpliciter aũt fieri ſolum ſubſtantiarum eſt, ſecundum quid aliorum, manifeſtum eſt ꝙ neceſſe eſt ſubijci aliquid quod fit. et enim quantũ, aut quale, & ad alterum, & qñ, & vbi fiunt in ſubiecto aliquo. ecce, quomodo Ariſt. plane ponit tria principia in accidentibus, licet non primo, ſed ſecundario & conſequenter. & ſecundum quid, vt patet. Pręterea. 5. Phyſi. poſtquam diuiſit mutationem, inquit. ex non ſubiecto quidem igitur in ſubiectũ mutatio ſecundum contradictionem generatio eſt. alia quidem ſimpliciter ſimplex, alia vero quędam cuiuſdam: vt ex non albo in album, generatio quidem huiuſmodi eſt. Idem poteſt accipere primo perigeneſeos pluribus textibus, ſci- B licet commen. 11. commen. 18. commen. 20. Pręterea, ſecundo perigeneſeos ponit ęternorum, & omnium generabilium eſſe eadem principia numero. ſ. tria. quę exponit Auer. ib dein. com. 55. vide. cum igitur. 10. pręḋicamenta ſint generabilia & corruptibilia, oĩm erunt tria principia numero, licet differunt modo dicto. cũ igitur ita ſit, apparet peccatũ Io. Ian. & veritas Auer. hic. Ad argumenta ad oppoſitũ. Ad primũ dicendũ, quod quodlibet accidens habet materiã. qm̃, ſi ſumitur vt ſuppoſitũ. i. in concreto, habet materiã tanꝙ partem eius, non quidem per ſe, ſed p accidens, vt dictũ eſt. Si capitur, vt principale, adhuc habet materiã ex qua fit, & in qua inducitur. ex qua fit quidem nõ tanquam ex parte, ſed tanquã a principio, ex quo extrahitur: in qua inducitur vero, vt in ſubiecto. modo nulla intelligentia habet materiam aliquo iſtorũ modorum, ideo accidẽs quomodocunq; ſumptũ eſt cõpoſitius intelligentia. Ad ſecundã põt multipliciter dici. pro nunc dicendum, accidens eſſe ſubiectũ accidentis non vltimum, ſed proximũ: & cũ hoc habet materiã diuerſimode, prout diuerſimode intelligitur. Ad tertiã dicendum, ꝙ per materiã intellectualẽ forte intelligit ſubſtantiã, vel forte aliud: ſed quõcunq;, illud non obſtat nobis, vt manifeſtũ eſt intelligenti. Ad rõnes, ad oẽs infimul apparet ſol. qm̃ forma accidentalis non per ſe gñatur: ſed, ſi gñatur, cõpoſitum gñatur. & . i. cõpoſitum, vt dixi, & habet principia tria C numero proportione eadẽ cum tribus principijs ſubſtantię, vt patet. Etiam patet, quõ huiuſmodi non ſunt formę ſimplices, habent enim materiam, & in qua, & ex qua: non quidem ex qua fiunt tanquã ex aliquo ſui, niſi ſumant vt ſuppoſita, & concreta: & totum hoc viſum eſt. Venio ergo ad principium, vnde incœpit ſermo. (Declarans igitur.) Cum hęc dicta ſunt, inducit alia fundamenta, & inquit, declaratis igitur iſtis, procedunt vlterius ſpeculari quæ dictarum duarũ naturarum alteram præceſſit, & inuenerunt ꝙ actus pręcedit potentiam: cuius rõnem dicit, prout agens pręcedit actũ. i. effectum. quia, vt ſit, agens pręcedit paſſum, vbi recipitur effectus. Et declaratũ eſt loco eius, ꝙ actus pcedit potentiã tẽpore, & natura, & definitione: ꝙ quidẽ pręcedit natura. i. perfectione, & definitione. i. notitia manifeſtum eſt per ſe, Sed an pręcedit tẽpore, eſt locus quęſtionis: qm̃ actus primus, vt Deus, eſt prior actus quã potentia noua, ſed nõ eſt prior tẽpore potentia æterna: cum ęternũ nihil pręcedat tempore, vt declaratum eſt diſputatione prima. Dicendum ergo, quod aliqua propoſitio eſt vera per ſe, quę alio modo eſt falſa p accidens. V. g. quocunq; motu dato poteſt dari velocior. eſt enim vera per ſe, vt dicit Auer. 6. Phy. commen. 15. quæ tamen eſt falſa de motu cœli, & alijs. ſic dico. capiendo ergo actum per ſe, & potentiam per ſe, ſub rationibus vniuerſalibus, & prius, & poſterius. Similiter hæc eſt vera per ſe, actus eſt prior potentia tempore, attamen deſcendendo ad potẽtiam ęternam, &

Solutio argumentorũ principaliũ.

Actus præcedit potentiam.

Dubitatio.

Solutio.

actum nouum, vel ęternũ per accidens falſatur. V.g. hęc eſt vera, oẽ animal pōt D
videre, cñ cuilibet inquantũ animal cōpetat. attamen talpa animal non pōt vi-
derę & ſic ad formã dicendum ꝙ actus pręcedit potentiã tẽpore per ſe, licet per
accidens non ſit ita: hęc eſt ſolutio Auer. formaliter. com. 57. 8. Phy. vbi verifi-
cans quõ motus gñationis præcedit alterationem tempore, inquit, ſecũdũ igi-
tur hunc modũ dixit Ariſt. ꝙ motus gñationis pręcedit alios motus, & ꝙ motus
alterationis pręcedit gñationem per accidens. econtra aũt vult gñationẽ pręce-
Dubitatio. dere alterationẽ per ſe. vide. Sed dices, oẽ per ſe eſt de oī. ſi igitur hęc eſt per ſe
Solutio. actus pręcedit potentiã tẽpore, ergo de oī potentia. Dicendũ, ꝙ illud debet in-
telligi reſpectu inferiorũ per ſe. hęc. n. eſt per ſe, oīs homo pōt eſſe muſicus, & tñ
forte hęc eſt falſa, ſurdus pōt eſſe muſicus: qm̃ homo ſurdus non eſt ſuppoſitum
per ſe hoīs, ſed per accidens. ſic in propoſito. hęc potẽtia eſt ſuppoſitũ per ſe po
tentię, vt hęc, non tñ vt coniuncta ęternitati, qm̃, vt ſic abſtrahit a ſuppoſito per
ſe: ſicut, licet hic hõ ſit per ſe inferius ad hominem, non tñ homo albus. & ideo
aliquid cōpetit per ſe homini, non tñ homini albo. competit. n. per ſe rõnale, non
tñ homini albo, cum enti per accidens nihil per ſe competat, cum non dicat ra-
tionem in ſe vnam. 5. Meta. (Deinde conati.) Nunc accedit ad aliud fundamen
tum, & dicit. deinde conati ſunt ſpeculari de cauſis, & cauſatis, & induxit eos
inueſtigatio ad cãm primam actualem, quę cęteras oẽs cauſas entium ſuperex- E
cellit. Ex hoc conducit correlarium, & inquit; quare oportet ꝙ ſit purus actus,
& nullatenus potentiam retineat. quod probat. d. ſi. n. aliquo modo potentiã reti-
net eſſet neceſſario cauſata quodãmodo, & cã alio modo, ergo non eſſet prima.
conſequentia prima declaratur. qm̃ oẽ ens in potentia eſt duobus modis. ſ. per cō
poſitionem realem, ſicut compoſita gñabilia, vel per compoſitionẽ imperfectio-
nis eo modo, quo quęlibet intelligentia excepta prima eſt compoſita, vt dicebã.
modo compoſitum primo modo generatur gñatione phyſica. cōpoſitum primo
modo ergo habet agens. Iterũ compoſitum ſecundo modo eſt cauſarum, eo quia
ab altero dependet, ratione cuius dependentię quandam imperfectionem habet.
vnde dr̃ compoſitum ergo iterum habet cauſam, ergo, ſi prima cã haberet potẽ
tiam, non erit prima: qm̃, ſiue primo mõ, ſiue ſecundo mõ habet potentiam, ſemp
habebit cãm priorẽ: ergo non erit prima. (Et quia.) Conducit, & aliud. d. & qa
quodlibet purum, & nudum a potentia apud philoſophos eſt neceſſario intelle-
ctus, ergo oportet quod prima cã ſit intellectus, cum ſup. ſit purum & nudũ a po-
tentia vt dicebatur. & ſylľs componitur ſic oẽ purum & nudum ab ipſa potentia
eſt intellectus, prima cã eſt pura & nuda a potentia, ergo prima cã eſt intelle-
ctus. inquit, mõ hęc eſt ſummatim opinio philoſophorum, & addit ꝙ qui vult de
iſtis clarius informari, concurrat ad abundantiam librorum peripateticorum. F
(Prælibatis ergo) Adhuc conducit aliud theorema, & dicit. pręlibatis ergo his,
q̃ mouerunt philoſophos ad opinandum ꝙ principium mundi. ſ. prima cã ſit ſim
plex, & purus intellectus, coacti fuerunt dicti ſapiẽtes inueſtigare de ordine mũ
di, & dixerunt ſup. ꝙ ordo huius mundi procedit ex parte ipſius primæ cauſæ
à ſcīa, cum illa ſcīa ſit principium mundi, & dat ſibi. i. mundo eſſe. & dico ſup.
ꝙ illa ſcīa eſt ordo intelligibilis, ad cuius inſtar factus eſt ordo mundi ſenſibi-
lis, & dicit. & hoc, ſine dubio totaliter. i. hoc modo eſt difficilis comprehenſio-
nis: propter quod, non eſt mirũ ſi non ingreditur cor vulgarium, cũ & ſubtiles. i.
ſolertes viri vix poſſunt illud rariſsimum. i. tenuiſsimum lumen proſpicere, &
quanto minus vulgares. (Amplius oīa.) Nunc finaliter concludit cauſam erroris
eius. d. amplius oīa verba huius hoīs relicta, in quibus reprehendit philoſophos
de prædicta opinione non ſunt niſi ambages, ad complacendum vulgaribus &
rudibus hominibus, fingentibus legem ſeruare. Et tunc ſtatim ſoluit argumentũ
ſecundũ. d. ergo, qñ ipſe dixit, qualis eſt gloria entis ſimplicis ſine quiditate, &
abſque ſcīa eius quod ab eo procedit, &c. iſtud fuit ſecundum argumentum. Cui
reſpondet. d, dicimus quod ſunt verba erronea, & abſurda. cuius rõnem ait. ſi. n.
philoſophi poſuerunt quiditatem eius eſſe nudam a ſubiecto. i. a materia, ergo eſt
neceſſario denudata a denominationibus. i. ab accidentibus, cuius rationem di-
cit. non. n. pōt eſſe ſubiectum denominationum niſi eſſentia eius fuerit compoſita

A ex natura potentiæ, et natura actus. concludit ergo propoſitum. d. ergo prima cã eſt quiditas abſoluta, & oĩa alia a prædicta quiditate habent quiditatem. i. compoſita ſunt ex quiditate, & habẽte quiditatem. Tunc, hoc habito oſtendit quõ intelligit. d. & dicta prima cã eſt ens ſciens oĩa entia abſolute. cuius ratione apponit. d. entia nanq; eſſe habent ſup. in ea, & ſunt intelligibilia, put ipſe ſeipſum ſcit. i. eodem modo, quo ipſe intelligit ſe: qm̃ Deus intelligendo ſe, & eſſe eius intelligit alia, & eſſe aliorum: cum eſſe ens primo ſit eius, ſecundario aliorum, vt dixi ſæpe. & tunc concludit. d, poſtquã igitur vltima cã eſt, igitur entiã habent eſſe in ea, & ſunt intelligibiles res ab eo, & ab ipſius ſcientia ſup. cauſata. ergo eſt cã dupliciter. ſ. eſſe prædictorum, & quod illa ſint intelligibilia, ergo cã eſſendi & intelligendi illa. Ad probationem rationis inquit, & philoſophi negant quod ſcientia Dei in entibus ſit ſimul ſcientię humanę in eſſe. cuius rationem dicit. ſcientia enim humana cauſatur ab entibus, ergo ſcientia Dei in entibus opponitur humanæ ſcientiæ, prout eſt cauſa entium, vt dictum eſt ſępe. (Rurſus id.) Nunc accedit ad ſoluendum aliud, & primo recapitulat vim argumenti. Et ſermo eius manifeſtus per ſe. (Dicimus nos.) Soluit argumentum, & primo ait. dicimus nos ꝙ in iſtis verbis oſtendit, aut ſuam fatuitatem, aut prauitatem: quod declarat. d. declaratum eſt enim quod quædam denominationes ſunt digniores denominari a ſubſtantialitate. i. dignius dicuntur ſubſtantia, quam accidens: qm̃

B ſup. ſubſtantia denominata eſt per ſe exiſtens, & in actu, id eſt purus actus, immo in hoc caſu denominationem tm̃ exiſtentiam habent in ſeipſis, vnde modus eſſendi huius denominationis totum contrarium ſe habet ad modum accidentiũ: licet de quibuſdam denominationibus videtur quod indigent ſubiecto, V. g. in rebus permutabilibus, i. generabilibus & corruptibilibus. & dat rationem. d. radix nanq; accidentium eſt, quod ab aliis habeant ſuſtentationem et quiditatem. natura. n. accidentis eſt ineſſe, ſuſtentantur autem per ſe, id eſt ſunt autem ſubſtantię niſi id, quod interdũ rebus generabilibus & corruptibilibus accidat, quarum quiditates indigeant ſubiecto, i. materia accidentis: ergo accidens ſubſtantiæ compoſitæ eſt alteri inhęrens, ſed ſubſtantiæ ſimplici eſt ſubſtantia: & tunc ait, & ideo hæc denominatio valde differt, & diſtat a natura accidentium, cum ſit æquiuoce dicta. ergo qui ſcientiam Dei ſpernit, quia aſſimilatur naturis accidentium, ſumme excęcatus eſt, aut prauiter homines intendit deuiare a via veritatis. Sed dices, quod vere eſt nulli accidit, & econtra quod alicui accidit nulli eſt ſubſtantia: ſed ſcire eſt accidens homini, ergo non poteſt eſſe ſubſtantia in Deo. Dubitatio.
Dicendum, ꝙ ſcire, cum eſt homini accidens, illud idem numero, vel ſpecie, vel genere nulli eſt ſubſtantia, attamen illud met æquiuoce, vel analogice põt eſſe in Deo ſubſtantia: quoniam ſcientia non dr̃ vniuoce de ſcientia noſtra Solutio.

C & ipſius Dei, vt bene dicit Auer. immo noſtra cauſatur a rebus, ideo eſt accidẽs. illa eſt cauſa rerum, & ideo eſt ſubſtantia. Sed dices, ſaltem habet modum accidentis. Replica.
Dicendum, quod accidens ſecundo habet eſſe. eſt enim non de intellectu eius, cuius ponitur, & aduenticium & ſuper addens aliquam perfectionẽ illi. primum habet, prout non eſt prædicatum eſſentiale & quiditatiuum. ſecundum habet, prout ſubiectũ eſt imperfectum, & limitati generis. ſubſtantia enim, cum ſit limitati generis, id eſt non continet accidentis perfectionem totaliter ſecundum omnem modum, vt ſic accidens aduenit ei. dico ergo quod accidens. ſ. ſcientia, prout eſt accidens in Deo habet primum modum: quoniam, non eſt de formali intellectu eſſentiæ & quiditatis primi, cum non ſit prædicatum primi modi de Deo, vt etiam concedit Auer. 12. Meta. com. 39. vide ibidem. Vt vero ſecundo modo conſideratur, ſic tranſit in eſſentiam Dei, cum eſſentia illa ſit velut pelagus omnem perfectionem continens, vt perfectio eſt: ideo ibi accidens non habet rationem aduenticij. & ſic patet qualiter aliquo modo habet modum accidẽtis, & alio modo nõ, Et ſic cõſummata eſt expoſitio ſextę diſputationis. Solutio.

DE DESTRVCTIONE SERMONIS EORVM, QVOD PRIMVM IMPOSSIBILE EST VT COMMVNICET CVM ALIO IN GEnere, & ſeparetur ab eo differentia aliqua: & quod non dirigitur ad id verificatione intellectus diuiſio in genus, & differentiam.

ALGAZEL.

AIT Alga. Et determinauerunt in hoc, & ędificauerunt ſupra id, ꝙ cum non communicetur cum alio in re generica, non ſeparatur ab ea in re differentiali. ergo non erit ei definitio. nam definitio fit a genere, & differentia, & quicquid non habet compoſitionem, non habet definitionem, & hæc quidem eſt ſpecies compoſitionis. Et exiſtimauerunt ꝙ ſermo dicentis ꝙ in eo, ꝙ ęquatur cauſato primo, cũ ſit ens, & ſubſtantia, & cauſa alterius, & ſeparatur ab eo in alio, abſq; dubio non eſt cõicatio in genere, ſed eſt comunicatio in conſequenti vniuerſali. Et eſt quidem differentia inter genus, & conſequens in rei veritate, licet non differant in vniuerſalitate, vt ſcitum eſt in Logicis. nã genus ſubſtantiale eſt vniuerſale dictum cum reſponſione quid eſt, & ingreditur in quiditatem rei definitę, & notificat ſubſtãtiam eius. eſſe.n. hominem animal, ingreditur in quiditatem hominis, ſ. vita, & eſt genus: eſſe vero genitum, ſeu creatum eſt quid conſequens ei, a quo non ſeparatur omnino, ſed non ingreditur in quiditatem, licet fuerit conſequens vniuerſale. & ſcitur hoc in Logicis ſcientia vera, quę non latet. Et exiſtimauerunt ꝙ eſſe non ingreditur omnino in quiditatem rerum, ſed eſt relatum quiditati, aut copulatum, quod non ſeparatur, vt cœlum, aut quid ſuperueniens, poſtquam non fuerat, vt res innouatę. ergo communicatio in eſſe non eſt cõicatio in genere, ſed communicatio eius, ex eo ꝙ eſt cã alterius, ſicut ſunt alię cauſę, eſt cõicatio relatiue, & conſecutiue. & non ingreditur etiam in quiditatem. nam principium, & eſſe non facit vnumquodq; eorum conſiſtere ſubſtãtiam, ſed conſequuntur ſubſtantiam poſt conſtitutionem ſubſtantię per partes quiditatis eius. & non eſt communicatio in eo, niſi communicatio in conſequenti vniuerſali, quod ſequitur ſubſtantiam cõſecutionis eius, non autem in genere. quare non definimus res, niſi per conſtituentes

A eas. ſi vero definimus per conſequentes, erit deſcriptio ad diſcernen-
dum, non ad formandum veritatem rei. nam non dicitur in definitio-
ne trianguli ꝙ eſt is, qui habet tres angulos ęquales duobus rectis, li-
cet hoc fuerit conſequens vniuerſale omnibus triangulis, ſed dicitur ꝙ
eſt figura, quam circundant tria latera. Et ſic eſt cõmunicatio in eo ꝙ
ſit ſubſtantia. nam eſſe ſubſtantiam eſt ꝙ ſit ens non in ſubiecto: ens
autem non eſt genus. cum. n. copuletur ei aliquid negatiuum, & eſt ꝙ
non ſit in ſubiecto, non fit genus conſtitutiuum: ſed, ſi copulentur ei
conſequentia eius, & dicitur ens in ſubiecto, non numeratur quidem
genus per accidens. nã qui ſcit ſubſtantiam ꝑ definitionem eius, q̃ eſt
quaſi deſcriptio eius, & ꝙ eſt ens non in ſubiecto, non ſcit ꝙ ſit ens;
quanto magis vt ſciat ꝙ ſit in ſubiecto, aut non in ſubiecto. ſed, cum di
cimus in deſcriptione ſubſtantię ꝙ eſt ens nõ in ſubiecto, intelligimus
ꝙ ſit verum ꝙ reperitur ens non in ſubiecto, & non intelligimus ꝙ ſit
ens actu diſpoſitione abſtractionis: ergo non eſt communicatio cum
B eo commicatio in genere, ſed communicatio per conſtituentes quidita-
tem eſt communicatio in genere, ducens ſeparationem poſtea cum dif-
ferentia. Primum vero non habet quiditatem, niſi eſſe neceſſarium.
nam eſſe neceſſarium eſt natura verificationis eius, & quiditas eius in
ſe eſt ei, & non alteri. &, cum neceſsitas in eſſe non fuerit natura vera,
& quiditas in ſe, niſi communicet cum alio, et non ſeparatur ab eo
differentia ſpecifica, ergo non habet definitionem.

Hęc eſt ſeptima diſputatio: & vr̃ mihi quod problema iſtud hic inducitur per
ſe, adeo ꝙ nullã continuationẽ habet ad pręcedentes, niſi in materia. qm̃ oẽs di-
ſputationes dictę de Deo loquuntur, & cum iſta de Deo loquatur, intantũ hæc
illis continuatur, inquantũ circa idẽ ſubiectũ, vel materiã eandẽ dirigitur, cõti-
nuatio autẽ penes formã non apparet: ſed, quia problema iſtud eſt vtile ꝓpter ſe,
ideo & ſi continuatione careat, ipſum exponã continuatum ad pręcedentia. Pri
mo ergo inducit, vt ſolet, verba Alg. deinde dicta abſcindenda abſcindit, & cõ
ſeruanda conſeruat, inquit ergo, ait Alg. manifeſtum eſt quod philoſophi cõue-
niunt in hoc, & ſuper hoc, qđ dicunt, fundant ſe dicẽtes, ꝙ poſtq̃ ipſe Deus nõ
C cõicat cũ aliquo in genere, neq; differt ab eo. i. ab aliquo in differentia, ergo nul
lã habet definitionẽ. & dat rõnem. d. definitio nanq; ex his conſtituitur: cõpon
tur ergo ratio hoc modo. oẽ definibile cõmunicat cũ aliquo in genere, & differt
ab aliquo in differentia. ſed Deus non cõmunicat cũ aliquo in genere, neq; dif-
fert ab aliquo in differentia. tunc apponit concluſionẽ. d. ergo id, quod nequit de
finiri aliquo modo, eſt Deus benedictus. (Et, ſi forte.) Nũc inducit obiecta cõtra
hoc, & inquit, & ſi forte aliquis arguit eis, d. quod prima cã cõmunicat cũ primo
cauſato, inquantũ eſt ens, & inquantum eſt ſubſtantia, & inquantum ambo ſunt
cã alterius, puta generabilium & corruptibilium. hęc enim eſt vera, prima cauſa
eſt ens, ſicut iſta primũ cauſatũ. ſ. intelligentia prima eſt ens. itẽ hęc eſt ẽt vera,
prima cauſa eſt ſubſtantia, ſicut hęc primum cauſatum eſt ſubſtantia. & hęc pri
ma cauſa eſt cauſa alicuius, et primũ cauſatum eſt cã alicuius, quia tertij cauſati,
vel quarti, vt patet. ergo ens, ſubſtantia, & cã ſunt vniuerſalia illis. vel igitur ge
nus, vel differentia, vel proprium, vel accidens, vel ſpecies. & dici non poſſunt
ſpecies, nec aliquod aliorum niſi genus, relinquitur ꝙ quodlibet eorũ genus eſt
illorum. & hoc volunt contra philoſophos. Similiter addit, & differt ab eo in
aliquo ſine dubio: quod, pro tanto dicit, quoniam ſi apparet conuenientia mani-
feſta eſt differentia, ergo habent genus, & differentiam, ergo primus motor eſt
definibilis. (Ipſi reſpondent.) Inducit ſol. philoſophorum. vbi debes ſcire,

ꝙ differentia eſt inter genus,& conſequens: qm̄ genus prædicatur per ſe primo de eo,cuius ponitur genus: vt aĩal de hoĩe, & equo : ſed conſequens,i.accidens eſſentiale p̄dicatur per ſe ſecundo mō de eo , cuius eſt: vt riſibile de homine.dicant ergo ꝙ illa diuiſio verificatur pro proprio,qm̄ ens ,cā,& ſubſtantia nō ſunt genus,neq; ſpecies,neq; differentia, neq; accidens , ſed conueniens,i.accidens ꝓprium,& eſſentiale,& hoc primo dicit,ſecundo probat. ibi ſecunda, (Opinati enim.)Inquit ergo.ipſi reſpondent ꝙ hęc communicatio non eſt in genere,immo eſt in quodam conſequenti vniuerſali,& inquit,& maxima differentia eſt inter conſequens,& genus:qm̄ proprium,& genus ſunt duę ſpecies vniuerſalis diſtinctę,licet iuxta vniuerſalitate non differant , vt in logicalibus dictum eſt:qm̄ vniuerſale dr̄ de quinq; vniuerſalibus, velut genus de ſuis ſpeciebus . ergo proprium,& genus non differunt in ratione vniuerſalis,cū in illa cõicent. Ad formā ergo dicendum,ꝙ neq; ſunt genus, neq; ſpecies , ueque ponitur differentia, neq; accidens,ſed quintū vniuerſale, quod eſt proprium, ſeu conſequens , quod idem eſt.(Opinati enim.)Nunc probat ſolu.& tria facit prout de illis tribus approbat ſolu . inquit.n.pro qm̄ philoſophi , vt Auic.opinati ſunt quod entitas eſt quid relatum ad quiditatē modo cuiuſdam conſequentis inſeparabilis,aut ſeparabilis. Et debes ſcire,vt ſuperius diſputaui, ꝙ Auic.opinatur,quod eſſe diſtinguitur ſecundum rē ab eſſentia,immo ſit accidens ei,ſiue ſeparabile, ſiue inſeparabile,pro nunc non curo:quod accidens non eſt formaliter & intrinſecum quiditati & eſſentiæ,ſed tm̄ adueniens ei,& ideo inquit, hic Alg. ꝙ philoſophi opinati ſunt ꝙ entitas eſt quid relatum ad quiditatem,i.eſſentiam.i.quoddā adueniens eſſentię modo cuiuſdam conſequentis ſeparabilis , vel inſeparabilis. ergo illa,quę in entitate ſui in eſſe cõmunicant,in genere non cõmunicant,ſed in accidente proprio vel ſeparabili , vt vides . (Similiter dici.) Nunc approbat ſolu. quantum ad ſecundum di. ſimiliter dici poteſt de communicatione cauſali , vult dicere ꝙ cā non eſt genus,ſed conſequens vniuerſale vtriq; commune.cuius rationem dicit,cā enim quid relatum eſt,& conſequens, id eſt accidens attributū, quod non ingreditur quiditatē.i.eſſentiam in primo modo dicendi per ſe; ꝓpter inquit,& ideo n ſunt duę res,quę in cauſalitate communicarent, autem pro ſed, non propter hoc in genere communicarent, cum cā non ſit genus, ſed accidens proprium,(Et ſic ſimiliter.) Nunc approbat ſolu. quantum ad tertium,& ait,& ſic ſimiliter dici poteſt de ſubſtantia vult dicere ꝙ non ſit aliquinq;,ſed tantum accidens proprium,quod declarat di.eſſe enim quoddam ens per ſe ſubſtantia intelligitur,quia habet eſſe non in ſubiecto.modo habere eſſe non in ſubiecto,& eſſe ens per ſe non eſt genus . ergo duæ res communicantes in nomine ſubſtantiæ,non communicant in genere,immo in quodam conſequente inſeparabili.et tunc concludit propoſitum.d.patet patet ergo ex præmiſsis,ꝙ ipſe Deus definiri nequit:& hęc eſt opinio philoſophorum.

Eſſe diſtinguitur ſcd̄m rē ab eſſentia ſecūdum Auicen.

AVEROES.

AIt Auer. Hęc eſt ſumma eius, quod recitauit nomine Philoſophorum in hoc ſermone, & in eo eſt veritas, & falſitas. Cum autem dicunt quòd Primum impoſsibile eſt vt communicet cū alio in genere, & ſeparetur ab eo differentia , ſi intelligunt per genus, quod dicitur vniuoce,eſt verum. & ſic differentia, quę dicitur vniuoce,quoniam omne, quod eſt huiuſmodi , eſt compoſitum ex forma vniuerſali,& particulari.& hoc eſt id, cui reperitur definitio . Si verò intelligunt per genus genus dictum per prius,& poſterius, reperitur ei genus,et eſt ens exempli gratia,aut res,aut eſſe,aut ſubſtantia . & iam erit ei definitio ex hac ſpecie definitionis. nam talibus definitionibus

vtimur

A vtimur in ſcientiis, vt dicitur in definitione animæ quòd ſit perfectio corporis naturalis, organici. & ſicut dicitur in definitione ſubſtantiæ ꝙ eſt ens non in ſubiecto. Attamen iſtæ definitiones non ſufficiunt in notificatione rei, ſed faciunt ad dirigendum ex hoc ad vnũquodq; eorum, quæ ingrediuntur ſub talibus definitionibus, & ad imaginationem eius cum eo, quod eſt ei proprium. Cum vero dixit nomine Philoſophorum ꝙ nomen entis ſignificat de ſubſtantiis rerum conſequens vniuerſale, eius eſt ſermo falſus. nam declarauimus hoc in multis locis, & nemo eorum dixit hoc, niſi Auicenna tantum. quoniam, cum eſt inconueniens apud eum vt ſit genus dictũ vniuoce, & eſt inconueniens quoque apud eum vt ſit nomen æquiuocum, exiſtimauit ꝙ ſit nomen ſignificans conſequens vniuerſale rebus. & quicquid dixerint de ſubſtantia, ſequitur de conſequenti, licet conſequens non dicitur de eo cum reſponſione quid eſt. Vlterius, ſi ſignificaret conſequens rerum, aut ſignificaret hoc conſequens vniuoce, aut æquiuoce, B aut conſecutiuo alio. Si ſignificaret vniuoce, quæro quomodo reperitur accidens, dictum vniuoce de rebus diuerſis in ſubſtantia. & puto ꝙ Auicenna concedit hoc. & eſt falſum, quoniam erit rerum diuerſarum aliquid, quod eſt vniuocum, & vnum, non ex eo quòd res illæ diuerſæ conueniunt in vna natura. nam ſequitur neceſſario vt ſit conſequens vnũ naturæ vnius, ſicut actio vna prouenit etiam à natura vna. &, cum hoc fuerit falſum, ergo nomen entis ſignificat de rebus ſubſtantias propinquas adinuicē. & aliqua in hoc perfectior eſt alia. quare res, quarũ eſſe eſt tale, eſſe in eis eſt primum, quod eſt cauſa aliorum, quæ recipiuntur in hoc genere. ver. g. cum dicimus calidum dicitur ſecundum prius de igne, & poſterius de rebus calidis. & quod dicitur ſecũdum priùs de eis, & eſt ignis, eſt cauſa vt alia ſint calida. & ſic eſt in intellectu, & principio, & ſubſtantia, & ſimilibus nominibus. & plurimæ naturarum eius, quod comprehendit ſcientia Diuina, ſunt C huius generis, & nomina talia reperiuntur in ſubſtantiis, & reperiuntur in accidentibus. Quod autem dixit de deſcriptione ſubſtantiæ nihil eſt. ſed ens eſt genus ſubſtantiæ, aſſumptum in definitione eius eo modo, quo aſſumuntur genera harum rerum in definitionibus earũ. etiam declarauit hoc Alpharabius in libro ſuo de demõſtratione. & id, quod eſt apud Philoſophos, eſt dignius hoc. Auicenna autem errauit, quoniam, cum ipſe vidit ꝙ nomē entis ſignificat verum idiomate Arabico, & quod ſignificat verũ ſignificat accidens proculdubio, ſed in rei veritate ſignificat verificationem intellectorum ſecundorum, ſ. rationabilium, exiſtimauit ꝙ, cum vtuntur eo translatores, ſignificat hoc idem. & non eſt ſic, ſed intelligunt per id translatores ſignificare id, quod ſignificat nomen ſubſtantiæ, & rei. * Et iã declarauit hoc Auiyeſa in libro nominum, & notificauit ꝙ vna cauſarum errorum euenientium in hoc eſt, quoniam nomen entis eſt in figura deriuati, & deriuatum ſignificat accidens. Attamen in rei veritate eſt in radice

Ens nõ põt eſſe dictum vniuoce vt putauit Auicen.

Error Auic. de ente.

Hucuſq; antiquus tex.

Arabes non habēt nomē ꝙ diuidatur in ſubſtātiā & accidēs.

idiomatis deriuatum. ſed quoniam translatores non inuenerunt in idiomate Arabico vocabulum ſignificans id, quod diuidunt Antiqui in ſubſtantiam & accidens, & potentiam & actum, ſcilicet vocabulum, quod ſit prima radix, & non deriuatum, ideo protulerunt aliqui eorum per nomen entis, non quod intelligatur de eo deriuatum, quod ſignificat accidens, ſed id, quod ſignificat nomen ſubſtantiæ, & eſt nomen artificiale, non autem idiomaticum. Et aliquis eorum propter dubium, quod euenit in hoc, decreuit vt proferat rem, quam intelligit idioma Græcum dicere de eo, proferens per dictionem entis id, quod ſignificat copulam prædicati cum ſubiecto. quoniam vidit quòd hoc eſt propinquius ſignificationi huius rei. & vſus eſt loco nominis entis nomine eſſe. ſed ipſum etiam eſt diuerſum ab hac dictione aliquo regimine, quod non reperitur in Arabico. quare inclinauit alia ſecta ad nomen entis. ens vero, quod eſt verum, eſt cuius intelligentia eſt diuerſa ab intelligentia quiditatis. & propter hoc aliquis poteſt ſcire quiditatem, & non ſciet eſſe. & hoc eſt aliud à quiditate in compoſito de neceſsitate. Attamen ipſum, & quiditas in ſimplici eſt idem, non autem id, quod ſignificauerunt translatores per nomen entis. nam eſt ipſamet quiditas. Et, cum dicimus quòd entis aliquod eſt ſubſtantia, & aliquod accidens, debet intelligi per ens, id, quod ſignificant translatores. & eſt ſignificatio dicta per prius & poſterius de ſubſtantiis rerum diuerſarum. Et, cum dicimus ꝙ ſubſtantia eſt ens, debet intelligi id, quod intelligitur de vero. & ſic etiam, cũ intelligimus de interrogatione famoſa apud Antiquos. & eſt an ens eſt vnum, aut plura. & eſt de qua loquitur Ariſt. cum Parmenide, & Meliſſo ex Antiquis Primo Phyſicorum. & non debet intelligi de hoc, niſi id, quod ſignificat ſubſtantiā. ſi enim ens ſignificaret accidens in ſubiecto, erit ſermo dicentis quòd ens eſt vnũ contradicens ſibi ipſi. & hoc totum eſt manifeſtum ei, qui aſſuetus eſt in libris Philoſophorũ. Et, cum compleuit adaptare ſermonem eorum, incœpit dubitare eis.

Quid intelligamus p ens et quō dicatur de entibus.

Nunc Auerroes reſpondet, & proponit intentum, dicens, dicimus nos quod hæc ſunt verba Algazel. nomine philoſophorũ narrata, ſed quædā ſunt vera, & quædā erronea. (Id enim, quod dicit.) Propoſito intento oſtendit illud, dicens: id enim, quod dicit, ſcilicet, quod Deus nequit communicare cũ aliquo in genere, & in differentia differre: ſi intelligūt de genere id, quod dicitur vniuoce, dicimus quod eſt verũ, & ſimiliter ſi intelligunt de differentia vniuoca: cuius rationē apponit. d. quodlibet nanq;, quod ſic ſe habet, cōpoſitum ex vniuerſali forma & particulari, & tale definitur certiſsime: poteſt igitur ratio ſic cōponi. omne compoſitum ex forma vniuerſali, & forma particulari pōt definiri: ſed omne exiſtens in genere vniuoco, & differens differentia vniuoca eſt cōpoſitū ex forma vniuerſali, & forma particulari: ergo omne exiſtēs in genere vniuoco, &c. eſt definibile. (Sed ſi.) oſtēdit quō eſt verũ aliquo modo. d. ſed, ſi intendit de genere genus dictū analogice, tunc habet genus vt ens, aut res, aut ſubſtantia, & tunc concludit: ergo hoc modo, ideſt, analogice poteſt definiri, & multotiens tales definitiones ſunt in artibus ſpeculatiuis, vt dicitur in definitione animæ, quæ eſt perfectio corporis phyſici organici. Ponit tamen differentiam inter huiuſmodi definitiones. d. veruntamen tales definitiones, ſeu denominationes,

A id eſt, deſcriptiones ſecundum veritatem non ſufficiunt ad cognitionem veritatis, ſed dirigunt valde ad cognitionem rerum ignotarum: eo quod proprior, id eſt, propinquior eſt eis: & ſic patet differentia inter definitionem analogicã, & vniuocam, eo quod vniuoca totam eſſentiam rei declarat, & perfecte, analogica non patet. (Sed id, quod.) Nunc oſtendit aliud, in quo peccat. d. ſed id, quod narrat nomine philoſophorũ, videlicet, quod iſtud nomen ens ſignificat cõſequens vniuerſale in ſubiectis rerũ, id eſt, accidẽs eſſentiæ, dicimus quod ſunt verba erronea, vt declarauimus in pluribus locis, immo quod plus eſt, hæc opinio tantum ab Auicen. reperitur, non autem ab alio philoſopho, ergo ſup. non debet induci nomine peripatheticorum. (Amplius.) Nunc tranſit ad reprobandum aliud, dicens. Amplius id, quod dixit de deſcriptione ſubſtantiæ, nihil eſt: quod declarat. d. quia eſſe genus ſubſtantiæ ſup. analogum, & ſumitur in ſua definitione illo modo, quo rerum genera analoga ſumuntur in ipſarum definitionibus, vt habetur ab Alpharabio in ſuo libro de demonſtratione: ergo eſſe non eſt accidens ſubſtantiæ, & per conſequens illa fuit ſatis bona definitio. Adducit tamen opinionem Auicen. d. ſed Auicen. in hoc errauit, prout opinatus eſt quod hoc nomen, ſcilicet, ens in arabica lingua in eo, quod eſt verum, id eſt, prout conuertitur cum vero, ſignificat accidens ſine dubio ſecundum veritatem, ſcilicet, tunc cum hoc ſit vniuerſale. Cõcludit igitur non eſt de eo vlterius mirãdum, ſup. cum ipſe ſolus id dicat, & ideo redeamus ad propoſitũ, dimittentes ipſum tanquã non dignum reprobari a nobis.

B Quomodo quidẽ differat eſſe ab eſſentia, ſuperius determinatũ eſt: quomodo autem omne cõpoſitum ex genere, & differentia vniuocis cõpoſitum ſit ex forma vniuerſali & particulari, licet ſit dictum a me in libro de ſubſtantia orbis, & in expoſitione mea. 12. Metaphy. attamen poſterius in dubijs, & ſolutionibus ſequentibus dicam. Pro nũc autẽ volo declarare quid ſit genus vniuocũ, & quid genus analogũ: vbi debes ſcire, vt dicit Auer. ſecundo Cœli com. 49. quod ſicut ſpecies eſt duplex vniuoca, & æquiuoca. ita genus duplex, vniuocum, & æquiuocum, genus vniuocũ eſt nomen prædicãs de pluribus ordine quodam notando ſuppoſitũ ab vna forma ſeu natura, ſed vna ratione mentali omnibus illis cõe: & hoc inquit Ariſt. 7. Phyſi. cum dicit, ſunt quædã æquiuocationum, aliæ quidem multum diſtantes: vt gratia exẽpli, canis cœleſtis, & canis marinus, & canis latrans, quæ adeo diſtant, quod ſolum in nomine ſunt conuenientia. Aliæ vero habentes quandam ſimilitudinẽ: vt ſubſtantia, & accidẽs, quæ habẽt nomen cõmune, & ordinẽ eſſentialem depẽdentiæ vnius ad alterũ. Aliæ vero proximæ aut genere, aut ſimilitudine. V. g. vt homo, & leo, quæ habẽt nomẽ vnũ, & rationem ſeu conceptũ vnũ, a quo ſumitur illud nomen, & habent habitudinem perfectionis, & imperfectionis inuicẽ; quia homo perfectior eſt leone.

Quid genus vniuocum, & analogũ.

C Ex hoc ſequitur quid eſt genus vniuocũ, quid æquiuocũ: eſt enim genus vniuocum nomẽ conueniens pluribus ſecundum vnam rationem formalem, cui nulla forma correſpondet in re ordinatis ſecundũ perfectionẽ & imperfectionem: genus analogum, ſeu æquiuocum eſt nomen cõe pluribus ordinatis ſecundũ cauſam & cauſatum eſſentialiter, cuius nec forma, nec ratio illis eſt communis, vt patet in æquiuocis ſecundo modo dictis. Quod autẽ genus ſit hoc modo, vt dixi, lucidus vir Themiſtius in primo de anima ca. 4. pulchre explanauit: & tu vide verba eius, quia multũ loquitur. Sed dices, Auer. 12. Metaphy. cõ. 14. ponit differentiã inter vnitatẽ materiæ, & generis: & vult quod vnitas generis ſumitur ab vnitate formæ: vnitas materiæ ab vnitate priuationis. Præterea, dicit Auer. primo Meta. cõ. 27. circa finẽ, quod intentiones vniuerſales, quas intus cõprehendit, ſunt formæ, ergo generi correſpõdet aliqua forma. Idẽ ibidẽ cõ. 18. inquit, genus eſt aliud a materia: genus. n. eſt forma vniuerſalis, &c. ecce, quõ opponitur dictis. Ita ponit. 5. Metaphy, commen. 3. in fine vide. & tã dixit hic definitionem componi ex forma vniuerſali & particulari, ideo dictum illud videtur remotum ab intentione Auer. propter hęc Ioan. Iandonus, genere dixit correſpondere vnam formã diuerſam a formis ſpecificis: ſed de hoc ego locutus ſum in quæſtionibus meis de anima, & in libro de ſubſtantia orbis, & in expoſitione. 12. Metaphy. vbi cõtradixi Ioãni in par-

Dubitatio.

Ioan. Iand.

te: & quia de hoc faciam quæſtionem forte in fine huius diſputationis, vel vbi D melius locus occuret, non amplius immorari volo, ſat ſit mihi, aperuiſſe, locũq; monſtraſſe pro nunc.

ALGAZEL.

AIt Alga. Hæc eſt intelligentia opinionis eorum. & ſermo contra eam eſt dupliciter interrogatio, & deſtructio. interrogatio autẽ eſt vt dicatur eis hæc eſt narratio opinionis, quæro vnde ſciuiſtis hoc eſſe falſum in Primo? adeo ꝙ ædificaſtis ſuper illud remotionem ſecundationis, quoniam dixiſtis quòd Deus non debet communicare cum alio, & ſeparari ab eo in aliquo: & id, in quo eſt aliquid, quo communicat cum alio ſeparatur ab eo, eſt compoſitum, & compoſitio in eo eſt falſa.

Nunc Algazel vult inducere deductionem apud illos philoſophos, qualiter Deum eſſe compoſitũ eſt impoſsibile, & inquit, ait Algazel, ad hoc, id eſt, illud, B quod nomine philoſophorũ diximus. i. ergo Auer. narraui: & ſic dicimus quod petendum eſt ab eis qualiter ſcitis, quod hoc ſit impoſsibile in ipſo Deo glorioſo, ſ. ipſum eſſe in genere: quod exponit. d. ita quod poſsitis dicere quod Deum non decet, vt communicet cum aliqua re in aliquo, & differat ab ea in alio: hoc ergo petit cur, ſcilicet, iſtud ſit impoſsibile. (Hoc tamen probatum.) Cui reſpondet modo nomine philoſophorum dicens, poſſetis tamen dicere hoc eſſe probatum a nobis hoc modo, ſcilicet, quia ſequitur ex hoc Deum eſſe compoſitum. Cuius rationem ponit. d. illud namque, quod duo talia habet, ſcilicet quod communicat cum aliquo, & quod differt ab eo, eſt compoſitum: huic maiori addatur minor: ſed per te Deus communicat cum aliquo in genere, & differt ab eo in differentia: ergo Deus eſt compoſitus ad minus compoſitione aliqua, quæ Deo omnino repugnat, & eſt incompoſsibilis.

AVEROES.

AIt Auer. Iam dixi ꝙ hoc ſequitur propter communicationẽ, quæ reperitur ex parte generis dicti vniuoce nõ autem ex parte generis dicti ſecundum prius & poſterius. &, cum ponitur cum Deo Deus in gradu Primi in Deitate, tunc erit nomen Dei dictum de eis vniuoce. ergo eſt genus. & oportet vt diuidantur abinuicem aliqua differentia, & erit quilibet eorum compoſitus ex genere, & differentia. Philoſophi autem non concedunt de ente antiquo aliquam communicationem in genere omnino. Si verò dicitur de eo ſecundum prius, & poſterius, neceſſe eſt vt prius ſit cauſa poſterioris.

Deus nullo pacto cõmunicat in gñe cũ aliquo.

Aueiroes limitet dictum eius, dicens, dicimus nos quod hoc. i. Deum eſſe compoſitum, ſequitur communicationẽ neceſſario ratione generis vniuoca prædicatis, non autem analogice, vt ſuperius dictum fuit: quare, non oportet amplius iterare, nec replicare. Vnde bene valet, hoc communicat cũ aliquo in genere vniuoco; & differt ab eo differentia vniuoca, ergo eſt compoſitum: ſed non valet de genere & differentia analogice dictis, vt dixi. Ad propoſitum, modo Deus, & entia mundi communicant in genere, & differentia æquiuoce dictis: & ideo non ſequitur Deum eſſe compoſitum.

A

ALGAZEL.

AIt Alga.contradicens eis.Et dicimus hæc ſpecies compoſitionis vnde ſcitis ꝙ ſit falſa?& non eſt ratio de hoc, niſi ſermo recitatus nomine eorum de ablatione attributorũ, & eſt ꝙ cõpoſitum ex genere,& differentia aggregatur ex partibus. & , ſi poſsibile eſſet alicui partium,aut omnibus eſſe abſque alia, erit ipſa neceſſarium in eſſe,alia vero non erit neceſſarium.&, ſi non eſt verum eſſe partium præter aggregatum,& aggregati præter partes,erit totũ cauſatum,indigens alio· & iam locuti ſumus de eo in attributis, ꝙ hoc nõ eſt falſum in ceſſatione emanationis.& demonſtratio non infert niſi ceſſationem emanationis.Magnificationes autem, quas falſo inuenerunt de neceſsitate attributi neceſſarii in eſſe, hoc quidem non demõſtrat,ratio. &, ſi eſſet neceſſarium in eſſe id, quod dixerunt ipſi, & eſt B ꝙ non ſit in eo pluralitas,tunc non indigeret inconſiſtentia eius alio: igitur non eſt probatio de affirmatione neceſſarii in eſſe, ſed probatio de ceſſatione emanationis cauſarum. & hoc eſt, cui reſpondemus in attributis.& eſt in hac ſpecie magis manifeſtum. nam diuidi aliquid in genus,& differentiam non eſt ſicut diuidi aliquid in attributum, & id,cui attribuitur.nam attributum eſt aliud à ſubſtantia, & ſubſtantia alia ab attributo.& ſpecies vero nõ eſt alia à genere omnimode.&, quotienſcunque nominamus ſpeciem,nominamus genus cum additione &, cum nominamus hominem non nominamus niſi animal cum additione rationis. Igitur ſermo dicentis an humanitas ſufficeret abſque animalitate eſt, ſicut ſermo dicentis an humanitas ſufficiat in ſeipſa,cum includitur cum ea aliquid aliud. & hoc remotius eſt à pluralitate,quàm ſit attributum,& id,cui attribuitur. Et quæro quomodo erit falſum, vt ceſſet emanatio cauſatorum ad duas cauſas,quarum vna eſt cauſa cœli,& alia cauſa elementorum, aut vna eſt cauſa C intelligentiarum,& alia cauſa corporum omnium,& erit inter ea differentia in re, vt eſt differentia rubedinis,& calidi in eodem ſubiecto, quæ differunt re, abſque eo quòd ponatur in rubedine compoſitio generis,& differentiæ,modo, quo recipit ſeparationem, ſed, ſi fuerit ei pluralitas, eſt ſpecies pluralitatis,quæ non ingreditur in eſſe ſubſtantiæ:quæro quomodo hoc erit falſum in cauſis? & cum hoc declarabitur eos non poſſe remouere duos Deos agentes.

Nunc Alga. proponit loqui de compoſitione Dei, & primo proponit hoc, d. Ait Alga.dicens philoſophis,qualis eſt apud vos demonſtratio ad remouendũ compoſitionem ab ipſo Deo.eſt ergo interrogatio, qua poſſunt via philoſophi auferre a Deo compoſitionem.(Niſi id,quod.) Ponit viam, vel opinionem pro philoſophis.d.niſi id,quod aſſeritis de remotione denominationum a Deo,quaſi dicat,quod via philoſophorum non eſt valida, niſi tantum quando probant in Deo non eſſe compoſitionem ex ſubſtantiæ denominationibus, ideſt accidentibus attributis, & ſic argumentum illud de genere, & differentia non valet. (Quodlibet.n.compoſitũ.) Attamen licet ita ſit,adducit viã de cõpoſitione ex genere,& differentia,& dicit,quodlibet enim compoſitum ex genere, & diffe-

rentia conſtituitur ex partibus illis: tunc arguit. ſi enim nulla partiũ vel aggregatum ipſarũ haberet ſine altera eſſe. igitur, vel primũ eſſet neceſſe eſſe: aut non, i. D
ſtante compoſitione in primo ex genere & differentia quæritur, vel eſt compoſitũ ex neceſſe eſſe, vel non. Si non, ergo totum illud eſt cauſatum, & per conſequens indigeret cauſa. conſequentia patet: eo quia, ſi non eſt neceſſe eſſe, erit generabile, vel erit æternum. ſi generabile, ergo indiget cauſa. ſi æternum, cũ non ſit æternum a ſe, ergo ab alio, ergo adhuc cauſa indiget. Si vero dicatur ꝙ ſic, hoc non tangit: quoniam iam tactum eſt eo, quia omne compoſitum eſt nouum. (Et nos.) Nunc Alga. debilitat hanc viam: quoniam hęc via eſt via per impoſſibile. ducit enim ad hoc impoſſibile. quoniam, ſi ponitur cauſatum ab aliqua cauſa, & eadem ratione illa cauſabitur, & ſic procedetur in infinitum. inquit reſpondẽdo, & nos iam tractauimus de denominationibus, id eſt attributis, & oſtẽdimus ꝙ hoc non eſt impoſſibile procedere ad infinitum. & demonſtratio illa non ſignificat niſi ꝙ proceſſus in infinitum eſt falſus. ergo non ducit ad impoſſibile ſimpliciter, qm̃ illa demonſtratio reputat ducere ad impoſſibile, quod tamẽ non eſt impoſſibile: ergo, cũ iſta. ſol. ſit data in capitulo de attributis, dabitur & nunc: quoniam hæc demonſtratio de compoſitione ex genere & differentia ducer ad proceſſum infinitum: quod non eſt impoſſibile. Ad formam argumenti dicendum, inconueniens illud non eſſe inconueniens. (Sed ad id, quod.)
Nunc tangit vnũ aliud, quod etiam vult debilitare. d. Sed ad id, quod inſudauerunt deponere, id eſt annullare, ſcilicet quod in Deo nulla ſit pluralitas, & eſt, g
quia in ſuo eſſe non indiget alio: dicimus quod nullam habet auctoritatẽ, id eſt rationem manifeſtam. ergo nullam habet demonſtrationem ad afferendum neceſſe eſſet, eſt ergo debilitatio quod demonſtratio illa nihil eſt, quæ probat eſſe vnũ neceſſe eſſe, & ſimplex. & noluit explicare illud, quoniam ſuperius diſputauit prolixe. (Illud vero.) Nunc apponit id, in quo bene dixerunt. d. illud vero, quod probauerunt clare eſt, quod cauſæ non procedunt ad infinitum, & remittit ſe. d. & de iſtis nos in præcedentibus ſatis late diſputabimus. Debes ſcire, quod tria ſunt, quæ Alga. tetigit, quorum primum eſt. primum non eſſe compoſitum, neque ex denominatione & denominato, neque ex genere & differentia, per hanc rationem: quia tunc eſſet proceſſus infinitus in illis. Secundum eſt, ꝙ Deus non ſit cõpoſitus alio in ſui eſſe indigens: cuius rationem, & reſpõſionem tacuit in propria forma. Tertiũ eſt, ꝙ in cauſis eſſentialiter ordinatis non eſt proceſſus infinitus. Circa quæ dixit primum non valere, eo quia incõueniens non eſt inconueniens. Secundum etiam dixit non valere, eo quia ratio videtur demonſtratiua, & non eſt, licet nec rationem, nec reſponſionem expreſſerit, ſed remittit ſe. Tertium ſolum approbat, ꝙ debet intelligi in cauſis per ſe eſſentialiter ordinatis. aliter primo opponeret, vt ſatis patet. (Vnde dicimus.)
Quia philoſophi credebant compoſitionem ex denominatione, & denominato F
eſſe conſimilem compoſitioni ex genere, & differentia, vult remouere hoc, & primo proponit illud. d. vnde dicimus quod in hoc propoſito clarius patefit ſup. peccatum philoſophorum: vel vt habet alia tranſlatio, clarius patefit eorum debilitas. (Diuiſio nanq;.) Exequitur, & ait: nanque pro quia, diuiſio rei, id eſt ſpeciei ad genus, & ad differentiam non eſt ſimilis diuiſioni rei ad denominationẽ, id eſt attributum, & ad denominatum, id eſt ſubiectum eius. huius rationem aſſignat. d. denominatio, & ſubſtantia, id eſt ſubiectum differunt abinuicem, & ſpecies non differt a genere omnino, id eſt tanta differentia. cuius rationem adhuc ponit. d. quando enim facimus mentionem de ſpecie, non includimus genus. vt, quando dicimus hominem, nos facimus mentionem de animali, cum additione rationis, id eſt differentiæ, vel definitionis: & ſic apponit concluſionem. d. vnde patet ꝙ hoc magis diſtat a pluralitate. ſup. compoſitio ex genere, & differentia q̃ denominatio, & denominatum. vult dicere, patet compoſitionẽ ex genere, et ſpecie eſſe minorẽ, q̃ cõpoſitio ex ipſo ſubiecto, & accidẽte. Debes ſcire, ꝙ in intellectu ſpeciei includitur genus, vel differẽtia, vel definitio, & ideo nullus põt intelligere ſpeciẽ niſi intelligat denominatũ genus, vel differẽtiã, vel vtrũq;, & ideo ibi eſt idẽtitas rõnis formalis, vt dicũt viri huius tpis, Quia vero ſtat intel-

A ſigi ſubiectū non intelligēdo accidēs, & ecōtra: ideo ibi eſt diuerſitas rationis formalis, & ſic maior eſt idētitas generis cū ſpecie, ꝙ̄ accidētis, ſiue cōis, ſiue proprij cū ſubiecto, vt dicit hic Alga. & in hoc verificatur dictum Auerr. primo Meta. com. 31. ſcilicet ꝙ mixtio intentionis vniuerſalis ſubſtantialis cū particularibus eſt fortior mixtione accidentium cum ſuis ſubiectis, quod pro tanto dicit, qm̄ prima eſt formalis, ſecunda eſt ſecundū ſubiectū tantum. (Rurſus qualiter.) Ex dictis Alga. vult debilitare quoddam dictum philoſophorum ſuperius poſitum. probant enim philoſophi vnum primum motorem hoc modo. qm̄, ſi eſſent plures, ergo conuenirent genere. & ſic darentur duo mundi, ſicut ſuperius declarabatur. hoc oſtendit. d. qualiter eſt impoſſibile finire proceſſus cauſatorū ad duas cauſas in vno gradu, i. in vno genere quaſi dicat, non eſt impoſſibile, qđ declarat. d. quarū prima ſit cauſa orbiū, & altera elementorū, id eſt pōi ergo fingi, ꝙ ſint duo dij, quorū vnus eſt Deus cauſa orbiū, id eſt æternorū, alter cauſa elementorū, id eſt ſphæræ actiuorū & paſſiuorū, vt poſuit forte Auicē. vel vna illarū ſit ſup. cauſa intelligibiliū rerū cauſatarū, & altera ſit cauſa ſenſibilium, ſcilicet omnium corporū caducorū. Ex hoc vult habere primum inconueniens non ſequi, qn̄ intulit, ergo dantur plures mundi: immo ambo erunt eiuſdē mundi cauſæ ſecundū partem, vt viſum eſt. Dixerunt etiam philoſophi, ꝙ tunc eſſent in vno genere, & per conſequens hi eſſent cōpoſiti, propter quod reſpōdet

B ad hoc. d. & illæ duæ cauſæ differunt inter ſe realiter, ſicut rubedo, & caliditas, quod declarat. d. quæ in vno, & eodē ſubiecto reperiuntur, & differūt adinuicem realiter, ſcilicet in forma. ſic illæ duæ primæ cauſæ differunt, ſ. quia ſunt in vno quaſi ſubiecto, ſcilicet vniuerſo, & differunt quaſi forma, & ſecundū rem. Tunc applicat. d. & ſup. licet rubedo, & caliditas differunt, non oportet rubedini attribuere cōpoſitionē generalē, id eſt generis, neque differentialē, id eſt generis & differentiæ. ergo a pari, & ſi illæ duæ cauſæ differūt, & conueniunt, non oportet illas eſſe compoſitas. & per hoc patet ſol. ad ſecundū inconueniens, & ideo concludit. vnde patet ex hoc ēt ꝙ philoſophi deficiunt in oſtenſione, ꝙ eſt impoſſibile peruenire ad duos Deos, & dixit, patet ex hoc etiam, qm̄ cum tribus enarratis patet peccatum quartum. vt ergo colligeret quartum cum tribus dixit etiam. Et quaſi. d. & cum patent illa tria, patet etiam ex hoc quartam viam ducentem ad vnitatem primi non eſſe firmam.

A V E R O E S.

Ait Auer Compoſitio autē, quæ eſt inter genus, & differentiā, eſt eadē cōpoſitio, quæ eſt rei, quæ eſt in potentia, & rei, quæ erit in actu. quoniam natura, quam ſignificat genus non repe- *Quæ ſit cōpoſitio generiscū ſpetie.*

C ritur in actu aliquo tempore, niſi ex natura, quæ appellatur differentia, & forma. & omne id, quod eſt apud homines compoſitum ex duabus iſtis naturis, eſt generabile, & corruptibile, & habet agens. nā differentia eſt ex conditione eſſe generis, in eo quòd eſt in potentia, & non reperitur nudum differentia. & copulatio vniuſcuiuſque eorum alteri eſt aliquo modo conditio in eſſe alterius. & idem impoſſibile eſt vt ſit cauſa conditionis eſſe ſui ipſius, ergo eſt ei de neceſſitate cauſa, & eſt illa, quæ tribuit ei eſſe, cum copulauerit conditionem conditionato. Et apud eos etiam eſt vt recipiens in rei veritate ſit id, quod eſt potentia tantum. nam, ſi eſſet actus, eſt per accidens: receptum vero eſt id, qnod eſt actus. &, ſi eſſet actus, eſt per accidens. nam non diſcernitur, & cognoſcitur receptum in eo à recipiente, niſi ex eo quòd vnum eorū eſt in potentia alterius rei, & eſt in actu res recepta: & omne, quod eſt in potentia alterius, neceſſario

recipit illud aliud, & ſpoliatur á re, quæ eſt in actu. & ideo, ſi reperitur D hic recipiens in actu, & receptum in actu, ambo quidem exiſtũt in ſe: ſed recipiens eſt corpus neceſſario: nam receptio reperitur prius corpori, aut ei, quod eſt in corpore. accidentia.n.non attribuitur eis receptio. nec forma, nec ſuperficies, nec linea, nec punctus, nec vniuerſaliter id, quod non diuiditur. agens autem non in corpore iam declaratum eſt demonſtratiue: recipiens vero non corpus, nec in corpore eſt falſum. Sed id, de quo dubitauerunt circa intellectum, qui eſt in potentia, eſt, quoniam, cum compoſitum ex attributo, & eo, cui attribuitur, non additur ſubſtantię, erit generabile, & corruptibile, & erit corpus neceſſario. ſi autẽ eſſet compoſitũ ex eo, cui attribuitur, & attributo additis ſubſtantiæ, abſque eo ꝙ ſit in eo potentia in ſubſtantia, nec potentia ad attributum illud, vt dicunt Antiqui de corpore cœleſti, neceſſe eſt vt ſit habens quantitatem, & vt ſit corpus. nam, ſi auferetur corporeitas á ſubſtantia illa ſubiecta attributo, auferetur ab eo ꝙ ſit recipiens ſenſibile: & ſic auferetur comprehenſio ſenſus illius attributi, & fient attributum, & id, cui attribuitur ambo intellectus, & fient idem ſimplex: quoniam intellectus, & intellectum iam apparet de eis, ꝙ ſunt idem, cùm pluralitas ſit eis per accidens, ſ. ex parte ſubiecti. Demum homines ponere ſubſtantiam, & attributa addita ſubſtãtiæ nihil aliud eſt niſi ponere corpus antiquum, & accidẽtia poſita in eo. Et ipſi non conſyderant ꝙ, cum ipſi auferunt quantitatem, quæ eſt corporeitas aufertur ꝙ ſit in eo aliquid ſenſibile, non aũt ꝙ nõ ſit ibi nec ſubiectũ, nec prædicatum. ſi vero ponerent ſubiectũ, & prędicatũ ſeparata á materia, & corpore, ſequeretur vt ſit intelligens, & intellectum. & id eſt vnũ, ſimplex, & verum. Cũ aũt dixit ꝙ fallacia eorũ tota eſt: qm̃ eſt ex appellatione eorum neceſſariũ in eſſe: &, cum fecerit loco huius id, quod non habet cauſam, non ſequitur primo id, quod intulerunt ex attributis ſequentibus neceſſario in eſſe, non eſt verum. quoniam, cum poſitum fuerit ens non habens cauſam, E neceſſe eſt vt ſit neceſſarium ex ſe: ſicut compoſitum, cum fuerit neceſſarium ex ſe, neceſſe eſt vt non ſit ei cauſa: &, cum non fuerit ei cauſa, multo dignius eſt vt non diuidatur in duo, ſcilicet cauſam, & cauſatum. Poſitio autem Loquentium ꝙ Primum ſit compoſitum ex attributo, & eo, cui attribuitur, determinat ꝙ ſit ei cauſa agẽs. ergo nõ erit cauſa prima, nec neceſſarium in eſſe, et eſt contrarium eius, quod poſuerunt, ꝙ ſit ex entibus, in quibus fiunt attributũ, et id, cui attribuitur idem ſimplex. et hic non debemus reiterare quod dictũ eſt de eo ſuperius, et protelare ſermonem in eo. Ad id autem, quod dixerunt quòd Deus glo. ſi non eſt falſum dicere de eo ꝙ ſit compoſitus ex eo, cui attribuitur, et attributo addito ei, multo dignius eſt vt non ſit falſum dicere ꝙ ſit compoſitum ex eo, cui attribuitur, et attributo, quod eſt idẽ, quod id, cui attribuitur, iam profecto diximus quomodo eſt falſum, et quõ non eſt falſum, et eſt, quia ſunt ſeparata á mate-

A ria. Cum autem dixit quòd demonſtratio eorum de ablatione ſecundationis prohibet quin ſint hic duo Dii, quorum Vnus eſt cauſa cœli, exempli gratia, & alius cauſa terræ: aut vnus eorum cauſa intellecti, & alius cauſa ſenſibilis ex corporibus: & erit inter eos differentia non determinans contrarietatem, ſicut differentia, quæ eſt inter rubedinem, & caliditatem, quæ reperiuntur in vno, & eodem ſubiecto. Et eſt ſermo non verus. nam, cum tribuitur innouatio entis, & principium eius naturæ vni, & ſubſtantiæ vni, non diuerſis naturis, neceſſe eſt vt, cum ponitur aliquid illius naturæ, æquale in natura, & intellectu naturæ primi, vt ſint communicantes in attributo, & differentes in attributo. & id, quo differunt, aut erit ex ſpecie differentiæ hominum, aut ſpecie differentiæ ſpecierum. ſi ex ſpecie differentiæ ſpecierum, dicitur de eis nomen Dei ęquiuoce. & hoc eſt aliud ab eo, quod poſitum eſt. nam ſpecies communes in vno genere ſunt aut B contraria, aut ea, quæ ſunt inter contraria. & hoc totum eſt falſum. ſi vero fuerit differentia eorum in indiuiduo. ergo ambo ſunt in materia. & hoc eſt contra id, ad quod conuenerunt. Attamen, ſi poſitum fuerit quòd hæc natura fuerit nobilior alia, & dicitur de eis ſecundum prius, & poſterius, ergo natura primi erit nobilior ſecundo, & ſecundum eſt cauſatum ab eo neceſſario, adeo quòd erit, exempli gratia, innouans cœlum innouans cauſam, quæ innouauit elementa. & hæc eſt poſitio Philoſophorum. & ambæ poſitiones reducuntur ad poſitionem cauſæ primæ, ſcilicet eius, qui ponit ꝙ Primum eſt cauſa ex ſe omnium rerum diuerſarum immediate. Veruntamen hoc non eſt poſsibile apud Philoſophos. quoniam eſt notum per ſe quòd mundi conſiſtunt ex cauſa, & conſyderatio de his cauſis finit apud nos ad cauſam primam omnium. &, ſi non eſſent omnia iſta principia diuerſa, aliquod eorum proueniens ex aliquo, ſcilicet quòd aliquod non eſſet cauſa alicuius, non eſſet in mundo aliC quid vnum, & copulatum. & quod ſignificauit illud eſſe falſum, eſt, cum dixit Deus glo. Videte nunc quòd ego ſum, & non ſunt Dei mecum. ego autem facio mori, & viuifico. ideſt ſignificat proceſſus entitatis deſtructionem communicationis. nam, ſi eſſet ibi alius Deus, tunc corrumperetur totum, & eſſet ibi deſtructio, & non reparatio.

De natura Analogatorum.

In ſolutione propoſiti dubij primo proponit quædam, quæ ſub dubio tangebātur. ſecundo venit ad propoſitum, vt patebit, inquit in prima parte. Dicimus ꝙ actio, & pro. i. compoſitio, quę fit ex genere, & differentia eſt eadem cum compoſitione, quę fit ex re potentiali, & re actuali. eſt ergo concluſio. compoſitio ex genere, & differentia eadem eſt cum compoſitione ex actu, & potentia. Probatur hęc concluſio in litera, &c. d. natura nanque generis nunquam in actu reperitur, videlicet nuda de natura differentiæ, ſeu formę. & hæc ratio ſic componitur. omnis compoſitio, cuius vnum componentium nunquam ſeparatur a natura formę, eſt compoſitio ex actu & potentia: tunc apponitur minor: ſed compoſitio ex genere & differentia eſt compoſitio, cuius vnum componentium nunquam ſecluditur a natura actus: ergo compoſitio ex genere & differentia eſt cō poſitio ex actu & potentia. huius ſyllogiſmi tetigit tantum minorem in litera:

vt patet propoſitio.d.omnis compoſitio, cuius vnum componentium nunquam ſeparatur a natura formę, eſt compoſitio ex actu & potētia, eſt manifeſta per ſe. & declaratur in Meta. dictum eſt enim in.8.illius prope finem, ꝙ potentia per ſe fit cum actu per ſe vnum, adeo quod nunquam potentiā poteſt eſſe ſine actu. minor autem dicta in Porphyrio.dixit enim ꝙ genus ſemper reperitur cum aliqua differentia, licet actu non ſit ita cum vna, quin poſſit eſſe cum alia, & ideo. &.4.Topi.&.7.Meta.dixit Ariſt.genus non eſſe pręter generis ſpecies, eo quia nunquam eſt pręter generis differentias, vt manifeſtum eſt. D

Dubitatio. SED dubitatur: quoniam, vt dictum eſt.8.Phy.quęcunque reperiuntur vnita inſimul, ſi vnum reperitur ſeparatum ſine altero, & reliquum. & per hoc probat eſſe vnum primū motorem, ita mouentem ꝙ nullo modo mouetur: vt perſpicuū ſit per demonſtrationem ibidem poſitam. Cū igitur neq; genus, neq; differentia reperiantur ſeparatim, quare potius dixit gn̄is naturā eſſe non poſſe ſine natura differentię, quā econtra: vel igitur ambo poterunt eſſe ſeorſum, vt ratio concludit: vel non debuit dicere magis vnum, quam alterum. Dicendum primo, ꝙ regulam Ariſt.interpretatur Auer.12.Meta.com.35.duobus modis: attamen vnus eſt auctoritate Alex.ſ.ꝙ illud compoſitū ſit cōpoſitum ex duobus extremis oppoſitis, quorū neutrum eſt accidens alteri. Dixit extremis, qm̄, ſi vnum componitur ex medijs, non oportet vt media per ſe conſtent. dixit oppoſitis, qm̄ materia non reperitur ſine forma, cū ſit extrema in ambitu potentię. Dixit, quorum neutrum ſit accidens alteri, qm̄ ſubſtantia pōt eſſe ſine accidente, & non econtra: & tñ ſunt oppoſita ſaltem diſperate, & extrema. iſtis tribus conditionibus vſus eſt Auer.etiam.8.Phy.cō.37.ſi bene verba eius inſpiciantur. Sed dices, quō ex hac regula propoſitū habetur de primo motore? ſecundo videtur adhuc argumentum ſtare.ſ.quō cum genus neq; poſſit eſſe ſine differentia, neq; econtra, magis attribuit illud generi quam differentię. Et dicendum, ꝙ primus motor, & primum mobile ſunt extrema: hoc quidem in ratione motorū, illud quoq; in ratione mobilium, vt conſtat. Sunt ēt oppoſita per ſe, & ſi per accidens cōiungantur: quod facile dignoſcitur, cum mouere ſit agere, et moueri pati. conſtat vero agere & pati oppoſita eſſe pluſquam diſperata. Quod aūt neq; primus motor ſit accidens primo mobili, neq; econtra, perſpicuum eſt per ſe. pōt ergo problema Ariſto.ſic componi. quęcunq; oppoſita, vel inuicem vnita extrema oppoſita, quorum neutrum neutro accidit, poſſunt ſeparatim reperiri ſimpliciter. ſed primus motor, & primum mobile ſunt vnita extrema oppoſita, quorum neutrum neutro accidit: ergo in prima figura primus motor, & primum mobile poſſunt ſeparatim reperiri. Intelligo ſeparatim hoc modo, ꝙ primum mobile ita moueatur, ꝙ nullo modo moueat, primus motor ita moueat, ꝙ nullo modo moueatur. ecce, quomodo expoſitio illa Alex.& Auer.eſt conueniens. Ad ſecundum dicendum, ꝙ neque genus, neque differentia ſunt extrema, neque oppoſita, neque eis regula illa poteſt applicari. attamen Ariſt.accepit genus, cum habeat rationē potentię, & plus ſit propinquum materię, vt dicitur primo Meta. comm.18.& ideo minus repugnat differentiam eſſe ſine genere, quam econtra, cum differentia rationem actus habeat, ideo accepit genus, & non curat de differentia, vt cōſtat. (Et quodcunq;.) Nunc vult ex illo concludere quoddam problema ad propoſitum, & inquit, & quodcunq; compoſitum ex iſtis duabus naturis apud philoſophos eſt generabile & corruptibile, & habet agens: eſt ergo maior: omne compoſitum ex potentia, & actu eſt generabile, et corruptibile, & habens agēs. tunc, non ponit minorem in propria forma, quę eſt, ſed omne exiſtens in genere eſt compoſitum ex actu, & potentia, ſed vim illius hoc modo.d. cum igitur ita ſit, ꝙ genus, cum ſit de potentiali natura, nequit aliquo modo de natura differentię denudari: tunc ponit concluſionem huius ſyllogiſmi.d.ergo adhęrentia ipſorum adinuicem indiget in eſſe alterius, id eſt, habet aliquod agens. ergo indiget cauſa coniungente, & faciente acquirere eorum eſſe, ſcilicet ipſius cauſa, id eſt, agente. eſt ergo concluſio ꝙ compoſitum ex genere, & differentia eſt generabile & corruptibile habens agens. E

Replica.

Reſponſio.

F

Dubitatio. SED, IN hoc eſt quęſtio, primo maiori Auer, appono hanc minorem: ſed,

A accidens, videlicet albedo eſt in genere, ergo eſt generabilis & corruptibilis, et
habebit agens. concluſio falſa: accidens enim, cum non ſit per ſe ens niſi entis,
ideo non per ſe generatur, neque habet agens. ergo aliqua propoſitionum, &
non minor, ergo maior: & ita propoſitio dicens omne compoſitum ex potentia,
& actu habet agens, & eſt generabile & corruptibile, eſt impoſsibilis. Præte-
tea, ſi illi compoſitioni ex genere & differentia reſpondet agens. vel eſt idem
cum agente compoſitionē ex vera materia & vera forma, vel aliud. ſi idē, ergo
vnum & idem genus ageret per ſe duas compoſitiones vnica actione: quod eſt
contra Auer. 8. Phy. com. 32. Si aliud: vel eſt indiuiduū, vel vniuerſale: & quic-
quid dicatur ſequitur inconueniens. Dicendum, ꝙ in hoc diu ſteti, & in magno
dubio, & vidi Io. in pluribus locis tangere hoc, & nihil dicit. plura enim, quæ
ille vir dicit, potius tradunt ignorantiam quam ſcientiam largiantur. Dicendū
ergo, cum licentia dicendi aliter, ſi aliquando aliter occurrit, ꝙ in generatione
Platonis plures compoſitiones occurrunt. quando enim Plato accipit eſſe, pri-
ma & propinqua compoſitio eſt ex materia & forma. ſecunda ex actu & po-
tentia, quam Auer. hic gloſat ex genere & differentia. tertia ex eſſe & eſſentia,
quam Auer. ſecundo Meta. tetigit. com. 4. & . 12. Meta. com. 51. & hanc appel-
lant ex participante & participato, quam declaraui diffuſe in expoſitione mea.
B 3. de Anima in expoſitione com. 10. & . 9. vide. & hanc dixit Auer. cō. 5. & . 14.
illius tertij. quando dixit, ꝙ nulla intelligentia eſt liberata a potentia præter
primam. & tu vide. Vltima compoſitio illis tribus aduenticia eſt ex ſubſtantia
& accidente. omne enim nouum eſt recipiens aliquod accidens, & per conſe-
quens ibi aliqua compoſitio aderit: & , quia iſtę quatuor compoſitiones attribuū-
tur rei genitę, ideo quatuor alia attribuuntur a parte agentis. prima, quæ eſt ex
eſſe & eſſentia reſpondet primę cauſæ: omne enim cauſatum eſt compoſitum ex
eſſe & eſſentia, & prima cauſa illius cōpoſitionis eſt prima cauſa, ſcilicet Deus.
Deus enim eſt ens per eſſentiam, & per conſequens cauſa cuiuslibet entis per
participationem. compoſitioni vero ex materia & forma reſpondet genus par-
ticulare, quod primo generat compoſitum ex materia & forma. compoſitioni
quoq; ex ſubſtantia & accidente non correſpondet agens determinatum: qm̄
ea, quæ ſunt per accidens, reducuntur ad per ſe, illud idem agens, quod eſt per ſe
compoſiti ex materia & forma, erit per accidens agens compoſitionis ex ſubſtā
tia & accidente, vt patet: compoſitioni vero ex genere & differentia, quę dici-
tur ex actu & potentia, non reſpondet agens aliud apud philoſophos ab illo par
ticulari ſecundum ſubiectum, ſed bene ſecundum modum. vnde Sor. generans,
& eſt Sortes, & eſt in genere animalis. i. & eſt animal. prout eſt Sor. generat in-
diuiduum compoſitum ex materia & forma. prout eſt in genere animalis, habet
C generare ſibi ſimile in genere: ideo, vt ſic habet vnire genus cum differētia. vni-
co. n. actu, quo Sortes, vt Sor. vnit materiam cum forma, Sortes, vt animal vnit
genus cū differentia. Et cum hoc ſit ita, declaratum erit ꝙ oē exiſtens in genere
eſt generabile & corruptibile, & habet agens: hoc modo, ſ. omne compoſitū ex
materia & forma habet agens, & eſt gn̄abile & corruptibile. omne cōpoſitū ex
genere & differentia eſt cōpoſitum ex materia & forma, vt manifeſtū eſt: ergo
omne cōpoſitum ex genere & differentia eſt generabile & corruptibile, & ha-
bet agens. Ad argumenta. Ad primum dicendū, ꝙ accidens eſt in genere, & ha Solutio.
bet agens, vt patet: qm̄ eo modo, quo eſt cōpoſitum, eodem modo eſt generabile,
& habet agens. modo dictum eſt, ꝙ illud compoſitum eſt valde per accidens,
ideo oportet, vt reducatur ad per ſe, eo modo, quo dixi. Ad ſecundum dicendū,
ꝙ illi compoſitioni reſpondet idem agens in ſubiecto, diuerſum ſecundum de-
finitionem, vt dictum eſt, & ideo diuerſis rationibus æque primo illud eſt cau-
ſa diuerſarum compoſitionum. Sed adhuc animal formidat. primo, quo- Dubitatio.
niam prima cauſa reſpondet primæ compoſitioni, & vltima cauſa vltimæ
compoſitioni, ſcilicet ex materia & forma: ergo intermediæ cauſæ, vt intel-
ligentiæ, concurrunt ſecundum rationes, & gradus medios. qui ſunt ergo iſti?
Præterea ſecundo, quoniam albedo eſt per ſe in genere, ergo albedo eſt per
ſe compoſita ex genere & differentia, ergo habet agens per ſe. licet enim homo

albus, non habeat agens per ſe, attamen albedo debet habere: quoniam albedo D eſt vere ens per ſe compoſitum ex genere per ſe, & differentia per ſe.

Solutio. Effectus vniuerſales ad cauſas vniuerſales reducuntur.

Ad hęc dicendum, vt mihi videtur pro nunc, ꝙ ſemper effectus vniuerſales oportet in cauſas vniuerſales reducere, & ad hunc intellectum in lib. de cauſis dicitur propoſitione quinta. prima creaturarum eſt eſſe. dico ergo ꝙ in effectu illo plures conſiderandi ſunt gradus eſſendi, quorum nomina non habemus, ſecundum quos cauſæ intermediæ concurrit. effectus enim ſcilicet Plato genitus, quando generatur, fit ens, ſubſtantia, corpus, animal, homo. prout eſt ens, reducitur ad primam cauſam, quæ eſt cauſa eſſe: eſſe enim proprius eſt effectus Dei. Prout eſt ſubſtantia, reducitur ad ſaturnum. vnde ſaturnus cauſa eſt rei ſtabilitatis, & permanet ſecundum aſtronomos. Iuppiter autem cauſa eſt bonę habitudinis. vnde Plato, vt ſubſtantia reducitur ad ſaturnum, vt bene ſe habens, & perfectus ad iouem, prout contra nociua tuetur, & illa propellit correſpondet marti: ergo ſecundus effectus eſt ſubſtantia bene ſe habens nociua propellens, ad quã ſecundum diuerſos gradus concurrunt planetæ ſecundum aſtronomos. Si conſideretur Plato genitus, vt corpus, adhuc concurrunt tres alij, ſcilicet ſol, venus, & mercurius diuerſis gradibus: quoniam Plato vt corpus motum, reducitur ad ſolem. & ideo dicunt aſtronomi ꝙ oppoſitio ſolis in inferioribus maxime apparet. Eſt enim motus, quaſi vita omnium, vt dicitur in principio. 8. Phyſi. & ideo B aſtronomi dicunt ſolem eſſe dominum vitæ, 12. Metaphyſic. commen. 34. Plato vero, vt corpus motum motu generationis, reducitur ad venerem. Venus enim, vt dicunt aſtronomi, proprium effectum habet, prout eſt cauſa rei generationis, per quam aliquid conſequitur in ſpecie. Pla. vero, vt corpus motum genitum multiplicatum in ſpecie, reducitur ad mercurium. mercurius enim videtur proprium effectum habere in multiplicatione indiuiduorum in vna ſpecie. Si vero conſideratur, vt animal, ſic concurrit luna. lunę enim proprius effectus eſt mutatio materiæ, & diſpoſitio ipſius ad recipiendum. nihil autem mutat, & mutatur plus in genere ſubſtantiæ quam animal, cum poſsit per quinque ſenſus variari, & ratione corporis, & ratione formæ, & per conſequens lunæ debet attribui. Si autem conſideratur, vt homo, ſic attribuitur homini generanti: homo enim hominem generat. patet ergo iam, quomodo cauſæ intermediæ concurrũt ſecundum gradus occultos & diuinos, quos aſtronomi explanant in libris eorum. Poteſt etiam aliunde accipi ordo concurſus illorum, quem declarat Ptolemeus in quatripartito. inquit enim effectus ſaturni ad vniuerſalia loca, & tempora, Iouis ad annos, martis, ſolis, veneris, & mercurij ad menſes, lunæ ad dies. ecce, quomodo alio modo poteſt accipi ordo. Et, cum corpora cœleſtia ſint quaſi inſtrumenta ſubſtantiarum ſeparatarum, ſequitur ꝙ ſubſtantia, quæ mouet ſuperiorem orbem, ſit vniuerſalioris conceptionis & virtutis: & ſic conſequenter F ſunt aliæ. Ad primum ergo argumentum patet ſol. quoniam prima cauſa concurrit ſecundum propriam rationem, & proprium effectum. ſ. eſſe, cauſæ intermediæ ſecundum gradus intermedios, quos explicaui.

Dubitatio.

Sed, adhuc eſt locus quęſtionis: quoniam, vt dicit auctor de cauſis, propoſitione prima. omnis cauſa primaria plus eſt influens, quam cauſa vniuerſalis ſecunda. Et illud, quod plus influit, explicat propoſitione ſecunda. d. & cauſa prima adiuuat ſecundam cauſam ſuper operationem ſuam: quoniam omnem operationem, quam cauſa efficit ſecunda, prima etiam efficit: ergo, ad quemcunq; gradum concurrit cauſa inferior, concurrit cauſa ſuperior, & vltra. & per conſequens homo, vt homo, fit etiam ſecundum concurſum omnium cauſarum mediarum. Præterea, ſor. generans eſt ens, ſubſtantia, corpus, animal, & homo. ergo ſor. vt ens, poteſt cauſare Platonem vt ens. vt ſubſtantia, iterum illum vt ſubſtantia, & ſic de alijs: ergo ſuperfluunt cauſalitates mediæ.

Solutio.

Dicendum, ꝙ dictum illud debet intelligi hoc modo, ſcilicet de cauſato, & non de modo cauſati, vel cauſandi. omne enim cauſarum, quod cauſatur a cauſa ſecunda, cauſatur a prima. V. g. ſor. cauſat Plato. & prima cauſa cauſat eundem. non conuertitur tamen, quoniam prima poteſt cauſare alium effectum, quem non poteſt ſecunda: et ideo ſubdit auctor ibidem, veruntamen efficit eum per modum alium altiorem;

A & ſublimiorem. vnde dicitur in lib. Proculi, a quo fuit extractus ille liber de cauſis, propoſitione prima. omne, quod producitur in ſecũdis cauſis a prioribus, & cauſabilioribus, producitur eminentius. ecce, quomodo idem eſt cauſatum vtriuſque, licet modus non ſit idem. Ad ſecundum dicendum, quod illa ſunt in ſorte. vt in inſtrumento: tamen ſunt in corporibus cœleſtibus, vt in agente principali. & hoc dixit elegantiſsimus philoſophus Auer. 8. Phyſi. com. 47. inquit enim, homo non dat in generatione hominis niſi illud, quod eſt quaſi inſtrumentum, & corpora cœleſtia quaſi artifex: & vide reliqua: modo inſtrumentum non agit, niſi conſeruatur a principali agente: & ideo patet qualiter corpora cœleſtia principaliter concurrunt ſecundum illos gradus, licet homo poſsit ſecundum omnes illos concurrere, prout eſt inſtrumentum omnium illorum. Ad ſecundam rationem principalem dicendum, ꝙ ſi albedo ſecundum philoſophos haberet genus per ſe, & differentiam per ſe, eſſet vere ens per ſe exiſtens. cum omnis differentia ſit actus ſecundum Auer. hic: & omnis actus principium eſt eſſendi & exiſtendi: ideo, ſi albedo haberet proprium genus & propriam differẽtiam, eſſet completa in ſpecie: & per conſequens eſſet vere exiſtens ſeorſum ſecundum philoſophos: ideo oportet dicere opinionem, quam diu celaui ſcholaribus meis, ꝙ ſecundum doctrinam Auer. accidentia bene habent genus per ſe, non tamen differentiam per ſe: immo differentia accidentium ſecundum ipſum

B eſt ſubiectum. ſicut enim eſſentia hominis conſtituitur ex animali & rationali, ita eſſentia albedinis, eo modo, quo ei competit eſſentia, conſtituitur ex genere, ſcilicet colore & ſubiecto. Verum debes ſcire, quod accidens eſt duplex: quoddam proprium notans proprium ſubiectum, & ſic differentia eius eſt ſubiectum proprium, & ſemper debet poni proprium ſubiectum. Quoddam commune, & quia eſt indifferens ſecundum ſubgenerationem, ideo non expedit ponere proprium ſubiectum: ſed, quandoq; apponimus propriam paſsionem illius accidentis, per quod notatur ſubiectum: vt patet in definitione albedinis. Sed dices, hæc opinio noua eſt, & ficta, nec Auer. eam ponit in aliquo loco. Præterea, eſt contra rationem: quoniam, tunc non differret albedo, & album: cum vtrunq; notet ſubiectum per ſe, tanquam differentiam. Præterea, omne prædicamentum habet proprium genus, & propriam differentiam: quoniam omne generaliſſimum diuiditur per differentias proprias eiuſdem generis. Præterea, potius ſubiectum videtur eſſe vt materia accidentis: quoniam, vt dicitur. 4. Meta. cõm. ſecundo, accidentia habent materiam in qua, & genus puta color, habet potius rationem formę reſpectu ſubſtantię, vt patet. 2. de Anima, com. 4. plures alias rationes adduxi contra hoc in trac. de accidente, quem feci paucis diebus: & declaraui qualiter hęc opinio adeo euitatur a quibuſdam, quod eis videtur venenum: & non eſt mirum: quoniam, non viderunt dicta domini philoſophi Auer.

C & Ariſt. Ad primam dicendum, ꝙ hęc opinio patet per verba, & fundamenta eius in diuerſis locis. per verba quidem inquit. 7. Meta. commen. 14. cum declarauit quod definitio ſimpliciter non inuenitur niſi in ſubſtantijs, non in accidentibus, quia ſunt compoſita ex ſubſtantia & accidente, &c. ecce, quomodo ponit accidentium naturam eſſe compoſitam ex ſubſtantia & accidente. Pręterea ibidem commen. 4. inquit, & diximus quod ſubſtantia eſt prior definitione cuiuslibet accidentium: quoniam neceſſe eſt, vt ſubſtantia accipiatur in definitione cuiuslibet accidentium, quoniam partes definitionis ſunt illa, per quæ conſtituitur res: & quia accidentia conſtituuntur per ſubſtantias, neceſſe fuit vt accipiantur in definitionibus eorum: ecce quam plane Auer. illud oſtendit. alia verba collegi in tractatu dicto. Contra fundamentum vero: quoniam Auer. 4. Phyſic. commen. 60. intulit, quod ſi prædicamentum eſſet ſeparatum, tunc quantitas eſſet ſubſtantia ſeparata. hæc autem conſequentia non tenet, niſi quia variatur eius ſubſtantialis differentia, ſcilicet ſubiectum, ergo variatur ſpecies: & immorari in hoc eſt ſuperfluum, patet ſolutio ad primum. Ad ſecundum dicendum quod differunt: quoniam album notat ſubiectum in actu, albedo in potentia, vt dicit Auer. 7. Meta. com. 18. attamen eſſentia eſt vna, ſcilicet albedinis, albi, & hominis albi, vnde, ſicut idem eſt humanitas homo, & homo rationalis, diffe-

Accidẽs duplex.

Albũ notat ſubiectũ in actu, albedo in potentia.

runt tamen in modo:ita idem eſt albedo, album, & homo albus ſecundum phi- D
loſophos ſimpliciter,& differunt in modo. Ad tertium dicendum, ꝙ maior eſt
falſa de generibus accidentium: quoniam ſicut generaliſsimum non eſt ens per
ſe,ita non debet habere differentias per ſe,neq; conſtitutiuas. Ad quartum dicē
dum,quod ſubiectum eſt materia in qua,& genus forma in qua: eſt tamen ſubie-
ctum differentia per quam,& genus materia ex qua fit accidens,&c.ergo acci-
dens eſt tantum ſecundum quid, & in relatione ad ſubſtantiam:ſed hic oporte-
ret amplius immorari,& nolo,quoniam dixi ibidem,& nullus bonus vir debet
condemnare abſentem,id eſt me non intelligentem,vt primo cœli dicitur.ideo
qui non vidit dicta mea,vbi diffuſe locutus ſum, non debet me condemnare in
hoc breui,& tranſitorio ſermone.

Dubitatio.

ET POSTQVAM ſcripſi hoc. occurrerunt quæſtiones, quas tetigerunt
ſcholares mei. Quarum prima eſt,per id,quod eſt forma,& eſſentia alicuius cō
tingit agere id,cuius eſt forma & eſſentia:ſed eſſentia & eſſe eſt forma ſortis: &
ſubſtantia,& corpus,& animal ſunt eſſentia & forma ſortis: cum hæc ſit per ſe
vera.ſor.eſt ens,ſor.eſt ſubſtantia,ſor.eſt corpus,ſor.eſt animal. ergo ſor.per ſe
poteſt agere ens,ſubſtantiam, corpus,& animal,& hominem: ergo omnino ſu-
perfluunt corpora cœleſtia.

Dubita.

Secunda quęſtio.ſi ſortes,vt inſtrumentum,Satur-
ni producit animal,vt inſtrumentum ſolis corpus,vt inſtrumentū lunæ animal.
propter quid,vt inſtrumentum primæ cauſę non producit eſſe?

Solutio ad primam.

Ad primā di- B
cendum,quod ſor.eſt animal,corpus, ſubſtantia, & ens poteſt intelligi duobus
modis.vno modo formaliter ꝑ eſſentiam.alio modo formaliter per participatio-
nē.primo modo non,qm̄ ſolus Deus eſt ens formaliter per eſſentiam,qm̄ eſt ens,
& in ratione eſſendi excluditur ab omni alio in ratione cauſæ alio modo.& ſe-
cundo verificatur.eſt enim ſortes ens, non tamen per eſſentiam, cum in ratione
eſſendi dependeat a prima cauſa.ſimiliter ſor.eſt ſubſtantia formaliter & per ſe,
ſed non per eſſentiam,cum dependet a ſaturno in eſſe,cum,vt ſic ſit illius inſtru
mentū,& ſic de alijs.maior debet intelligi de per ſe primo modo, non ſecundo
modo.

Ad ſecundā

Ad ſecundā dicendum,quod eſſe eſt effectus primus,qui nullū aliū præ-
ſupponſi,& ideo non pōt ibi concurrere vt inſtrumentum:qm̄,vt inſtrumentum
ageret diſpoſitiue. hęc ſolutio eſt primi expoſitoris inter latinos in loco eius.

Replica.

Sed,adhuc arguitur:qm̄ inſtrumentum adęquatur virtuti ſuę cauſæ: ergo,quārū
pōt prima cauſa producere,vt principalis cauſa,cauſabit ſor. vt inſtrumentum.
Pręterea, eſſe ſubſtantiale etiam ſimplex eſt, & ad eius fieri non diſponit ſor-
tes:ergo,nec ad illud ſecundum hoc concurret. Pręterea, ipſe dixit in Meta.
& in pluribus locis quod aliquod inſtrumentum pōt attingere virtutem princi-
palis agentis,propter quid ergo ſor.vt inſtrumentum illud non poteſt?

Solutio.

Ideo vi-
detur eſſe dicendum,quod ſor. vt inſtrumentum primę cauſę, poteſt producere F
Platonem in eſſe.i.inquantum ens,vt argumentū concludit:neq; ſequitur ꝙ ſor.
aliquid creet,qm̄ creatio eſt productio ipſius rei ex nihilo per ſe,& ſeorſum.mo-
do ſortes non facit eſſe per ſe, ſed eſſe prout continetur in homine, vt patet. &
tu conſidera,quia eſt multum difficile.

Correlariū.

Cum hęc omnia verificata ſint, Appa-
ret aperte primum motorem non eſſe in genere,ipſumq; non eſſe compoſitū ex
actu & potentia,vt manifeſtum eſt. poteſt enim ſermo hic ſic componi.omne cō
poſitum ex genere & differentia eſt generabile et corruptibile,& habet agens.
ſed primus motor non eſt generabilis & corruptibilis, neq; habet agens. ergo
in ſecunda figura,non eſt cōpoſitus ex genere & differentia,& ita neq; ex actu
& potentia.propoſitio.d,oē compoſitum ex genere & differentia eſt generabile
& corruptibile,et habet agens,verificata eſt tam. Minor autem eſt per ſe nota,
& perſpicua,& ſic habetur primum.

Rationes. Aui. probātes primum motorē non eē i genere.

Debes ſcire quod Auic.9. Meta.ca.4.pro-
bauit alijs rationibus primum motorem non eſſe in genere quarum prima eſt.ge-
nus eſt pars,Deus autem ſimplex eſt non habens partem & partem,ergo Deus
non eſt in genere.poteſt ergo ratio Auic.ſic componi,omne,quod eſt in genere,
habet partem & partem: Deus non habet partem & partem, cum ſit ſimplex:
ergo Deus non eſt in genere,maior patet, quoniam genus eſt pars. Secunda
ratio ponitur ibidem ſic. ſi neceſſe eſſe habet genus, ergo intentio generis vel

A erit ex ſe neceſſe eſſe, vel non ſi primo modo, non ceſſabit quouſque ſit ibi diffe-
rentia. vult dicere, tunc genus in actu includeret differentiam. modo hoc falſum
eſſe. 3. Metaphy. declaratum eſt. Si dicatur, ꝙ intentio generis non erit neceſ-
ſe eſſe erit conſtitutum ex eo, quod non eſt neceſſe eſſe, quia ex illa intentione,
quæ non eſt neceſſe eſſe. Poſteriores autem theologantes adducunt tertiam ra-
rationem, quæ poteſt hoc modo componi. omne exiſtens in genere eſt limita-
tum, ſed primus motor non eſt limitatus, igitur primus motor non eſt in genere.
maior eſt perſpicua. minor patet etiam. eſt enim primus motor perfectionis infi-
nitę. Primus expoſitor adduxit quartam viam, quę ſic componitur. nullum cō
tinens perfectiones omnium generum in ſe eſt in genere. primus motor continet
perfectiones omnium generum: ergo primus motor non eſt in geuere. Circa
has rationes quidam dicunt rationem primam Auic. eſſe demonſtratiuam, ſi ex-
ponitur bono modo: ideo, ſecundum eos debes ſcire, quod in aliquibus rebus ge-
nus, & differentia accipiuntur ab alia, & alia re: ſicut ponendo plures formas in
homine: animal, quod eſt genus, accipitur a ſenſitiua, & rationale ab intellecti-
ua, vel cogitatiua pro nunc, aliquando ibi non ſunt res, & res ſicut in accidenti-
bus, ſed oportet vt ſint realitas & realitas: quædam, ſcilicet a qua ſumitur genus,
altera vero, a qua ſumitur differentia: ergo eſt duplex compoſitio, vna ex re, &

Ratio primi expoſitoris.
Poſitio quorundam.

B re diuerſis omnino, altera ex realitate, & realitate. ſecunda eſt minima compoſi
tio, & ſufficit ad rationem generis. Ex his volunt primam rationem Auic, ha-
bere vim hoc modo. omne, quod eſt in genere, eſt compoſitum prima, vel ſecun-
da compoſitione. ſeu Deus non eſt compoſitus aliqua illarum: ergo Deus non
eſt in genere. maior patet. minor, quantum ad primam partem, eſt perſpicua, quā
tum ad ſecundam probatur: qm̄ omnis realitas in Deo eſt formaliter infinita, &
qualitercunq; ſumpta, per ſe non eſſet in potentia ad alterā: ergo, cum Deo quę-
cunque realitas eſſentialis ſit formaliter infinita, nulla eſt, a qua poſsit accipi ra
tio generis. Secundam rationem Auic. dicunt abſolute valere, nec aliter eam
exponunt. Contra rationem primi expoſitoris arguunt, & illi maiori adde iſtā
minorem: ſed homo continet perfectiones omnium generum, qm̄ homo continet
perfectiones omnium exiſtentium in genere ſubſtantię eminenter, ponendo in-
telligentias non in genere, & omnium nouem prædicamentorum accidentium,
ergo homo non eſſet in genere. Sed mihi videtur, ꝙ ea, quæ hi dicunt, nihil
ſunt, & non ſunt digna recitatione. prima quidem expoſitio primæ rationis pa-
titur calumniam manifeſtam, quoniam petit, quod eſt in principio. ſecundum. n.
philoſophos primus motor non eſt infinitæ perfectionis, licet ſecundum nos chri
ſticolas ſic: ergo illa ratio ſupponit Deum eſſe infinitum, & quodlibet illius eſſe
infinitum, & ſic realitas nulla eſt ibi potentialis ad alteram: & hoc non tranſcē

Contra primum expoſitorem.

Impugnatio cōtra illos.

C dit ordinem credulitatis. Præterea quæro ab his, propter quid omnis realitas
in Deo eſſentialis eſt infinita, & non omnis conceptus realis in Deo eſſentialis,
& intrinſecus. æque enim eſt eſſentialis hęc, immo plus, Deus eſt ens, vbi ens
eſſet genus, & modo vbi non ponitur genus. propter quid ergo, modo ſecundū
hos ens in Deo eſſentialiter, & formaliter exiſtens, non eſt formaliter infinitū,
cum prędicetur eſſentialiter, & vniuoce de Deo, & alijs: & tunc ſic, ſcilicet
vbi ponitur genus. Et ſi dicant: quia, vbi ponitur genus ſit realitas, & omnis
realitas in Deo eſt formaliter infinita, & modo non eſt realitas. ideo non opor-
tet. Et hoc admiror, quoniam vtrunque eſt eſſentialis, & formalis prædicatio.
ideo, propter quid vno modo erit infinitum, & alio modo nō. & iam reducti ſunt
ad voluntatem. Pręterea, apud iſtos quodlibet attributum in Deo eſt formali-
ter infinitum, & tamen hæc prędicatio, Deus eſt ſapiens, eſt denominatiua &
non eſſentialis: hęc autem prędicatio, Deus eſt ens, eſt eſſentialis & quidditatiua,
ergo eſt ens intimius ipſi Deo quam ſapiens. ſed eſſentia habet vim infinitandi
ſapientiam, ergo multo plus habet vim infinitandi ens, cum ſit ſibi eſſentialius.
Quod ſi tu dicas hoc eſſe, quia ens non eſt capax infinitatis, eo quia eſt indiffe-
rens Deo, & decem prædicamentis, ſcilicet finito, & infinito, ſic dicam de ſa-
pientia: ſapiens enim apud eos prædicatur vniuoce de Deo, & homine, vt con-
ſtat ipſis. Et per hoc patet, qualiter ratio illa, quæ procedit ex illimitatione

Ratio pro illis.

Idē eſt cōti-
nere pfectio
nes, et eſſe il
limitatū ſe-
cūdū ſanctū
Tho.

Dei, nihil eſt: tum primo, quia petit principium. tum, quia coincidit cum ratione D
Thomę. idem enim intelligit Thomas per continere perfectiones omnium ge-
nerum, & eſſe illimitatum: quoniam continere, apud Thomam eſt virtute pro-
pria, quodlibet iſtorum poſſe producere: & ſic maior eſt vera, nullum continēs
virtute propria perfectiones omnium generum eſt in genere: ſed primus motor
continet illas virtute propria: ergo primus motor non eſt in genere: & ſic ratio
eſt forte efficacior, quam ſit ſua. Inſtantia nihil eſt, quoniam homo nō continet
omnium perfectiones virtute propria, cum contineat in virtute primi continen-
tis: ſic ratio Thomę vel reducitur ad illam tertiā eius, vel eſt efficacior: cur ergo

Ad ſecundā
rationē Aui
cen.

ſtudent in reprobando illum bonum virum. Iterum, ſecunda ratio Auic. debi-
litatur, & retorqueo eam contra illos, qui tenent illam, hoc modo: intentio entis,
quæ prædicatur vniuoce de Deo, & alijs, vel eſt formaliter neceſſe eſſe, vel nō:
ſi non, ergo neceſſe ex non neceſſe eſſe: ſi ſic, ergo ens includeret formaliter ne-
ceſſe eſſe: quod eſt inconueniens: immo poteſt argui, quod nullum attributum
competit Deo, & alijs vniuoce contra eos, hoc modo: ſapientia vel eſt neceſſe
eſſe, vel non neceſſe eſſe: ſi neceſſe eſſe, ergo formaliter includeret illud, & ſic
non competeret niſi Deo: ſi non, ergo, vt prius neceſſe eſſe eſſet ex non neceſſe
eſſe, & breuiter nulla iſtarum rationum, quas iſti approbant, mihi valet: ſola er-
go ratio Auer. quam hic poſuit, videtur apud me habere efficaciam. Et, cum E
amor dicendi veritatem coegit me ad digreſsionem, redeo ad expoſitionem te-
xtus Auer. (Præterea id, quod recipit.) Cum remouit a Deo compoſitionem ex
genere, & differentia, vult nunc ponere aliud fundamentum, per quod vult re-
mouere compoſitionem ab eo ex denominatione, & denominato, & inquit, prę
terea id, quod recipit ſecundum veritatem apud philoſophos, eſt pura potentia.
(Et ſi.) Solutio obiectionem contra hoc, quoniam anima recipit, & tamen non
eſt pura potentia, & inquit: &, ſi forte eſſet actus, eſſet per accidens: vult dicere
quod anima recipit, & actus: recipit quidem, prout eſt potentia, & eſt actus per
accidens ſibi, prout recipit: & hoc dicit ad notandum quod de ratione recipien-

Dubitatio.

tis formaliter non eſt eſſe in actu. Sed obijcietur, quoniam Auer. ſecundo de
Anima commento, 4. & primo Phyſi. commen. 63. & in primo capite de ſubſtan
tia orbis, vult, quod accidentia recipiantur in ente actu, prout eſt in actu: ſubſtā

Solutio.

tia in ente in potentia, prout eſt in potentia. Ad hoc Auerro. 5. Phyſi. com. 8.
dicit hęc verba. Et cauſa in hoc, quod generatio in ſubſtantia non eſt, motus eſt:
quoniam generatum in ea non eſt ens ſimpliciter, & eſt ens in potentia, quando
tranſmutatur, & exit de potentia ad actum, quod non eſt ita in generatione acci
dentium; tranſmutatum enim in ea eſt in actu, licet tranſmutetur ſecundum quod
eſt in potentia in quibus verbis Auer. innuit ſolutionem quęſtionis: vult enim
dicere, quod eſſe in actu non ſit ratio ipſi mobili recipiendi motum, ſed magis, F
vt eſt ens in potentia, & tamen concomitans eſt neceſſario requiſitum ad hoc,
quod aliquod recipiat motum; & ideo ait, quod non eſt ita in generatione acci-
dentium: tranſmutatum enim in ea eſt in actu, licet tranſmutetur ſecundum quod
eſt in potentia: eſt ergo in receptione accidentali ratio formalis tranſmutationis
eſſe in potentia, licet concomitetur eſſe actu in tranſmutatione ſubſtantiali, &
formaliter & concomitatiue eſſe in potentia eſt requiſitum, vt innuit in primis
verbis: & ſic patet ſolu. (Et id, quod) definit actum. d. & id, quod aduenit, eſt
actus: & iterum ſoluit quęſtionem conſimilem. d. &, ſi forte eſſet potentia, eſſet p
accidens. Colligantur ergo duæ definitiones, quarum prima eſt: potentia eſt
principium recipiendi per ſe, actus eſt ens alteri adueniens per ſe: & hę duę de-
finitiones ſunt quaſi conſimiles illis, quas dixit Ariſtoteles in Metaphyſica: ait
enim potentia actiua eſt principium tranſmutandi aliud, inquantum aliud: &
paſsiua eſt principium tranſmutandi ab alio, inquantum alio. Et forte quod hic
definit actum receptum, & potentiam recipientem, & non actum dantem, & ſic
definitiones ſunt diuerſæ: ſed hoc nihil refert: & tunc colligit horum differentiā,
dicens, & hoc modo diſtinguitur adinuicem, ſcilicet recipiens: & hoc patet ex
dictis, quoniam recipiens habet rationem perfectibilis, receptum rationem per
ficientis. (Et quodcunque.) Nunc accipit ſecundam propoſitionem, & inquit, et
quodcunq;

A quodcunque eſt potētialiter ſcilicet,receptum,aliquid recipiet illud neceſſario,
& dimittit illud,quod actualiter retinet. Verbi gratia,ſi homo eſt potentia cali-
dum,quandoque recipit illud,& dimittit frigus: et hoc dicitur.9.Metaphy.tex.
commen.17.& 19.omnis potentia paſsiua eſt contradictionis: vide ibidē Ariſt.
(Et ſi.)Ponitur tertia propoſitio,& inquit,& ſi poterit aliquid recipere in actu
cum aliquo recepto in actu,id eſt,quando recipiens eſt ens in actu, & receptū
ens in actu,quodlibet ipſorum eſt per ſe exiſtens: & hoc eſt per ſe manifeſtū.
(Et etiam recipiens) Apponit quartam,& inquit,& etiam recipiens eſt corpus
neceſſario:cuius rationem dicit:namque pro quia,receptio principaliter reperi-
tur in corpore,vel in eo,quod eſt in corpore: poteſt ergo ſermo componi hoc
modo:omne corpus, vel in corpore exiſtens,eſt corpus:omne recipiens eſt cor
pus,vel in corpore exiſtens:ergo omne recipiens eſt corpus: & hic ſermo alibi
fuit expoſitus. Debes autē ſcire pro nunc, quod corpus capitur hic pro mate-
ria: & hoc eſt ita,qm̄ omne corpus,vel eſt corpus,id eſt,materia, vel in corpo-
re,id eſt,cōpoſito exiſtens pars:quod autē omne recipiens ſit corpus,id eſt,ma-
teria vel in materia exiſtēs,eſt manifeſtū nunc: & ſic patet ratio eius hic. Sed
poſſet dici contra,qm̄ aliqua accidentia recipiunt,vt ſuperficies:cui reſpondet,
dicens,namque pro quia,accidentia nō deoominātur,id eſt,denominantur a re-
B ceptione,id eſt,receptiua principaliter,neq; formæ,quæ ſunt ſuperficies,neq; li-
neæ,neque puncta;quod intelligo principaliter,quia poſſunt immediate recipe-
re,ſed non virtute propria & principaliter, ſed virtute ſubſtantiæ.(Tandem.)
Vltimo apponit ex dictis propoſitionem ſimilem maiori.d.tandem id, quod nō
diuiditur in aliquid,non recipit:eſt ergo propoſitio ex dictis conducta:,nullum
indiuiſibile ſubiectum eſſe poteſt denominationum, & accidentium. (Sed quod
extra.)Nunc apponit minorem.d,ſed quod extra compoſitum ſit agens primū,
probatum eſt demonſtratiue:eſt ergo minor;ſed primum agens eſt indiuiſibile,
cum ſit probatum demonſtratiue ipſum eſſe extra compoſitionem:ergo primum
agens non poteſt eſſe ſubiectum denominationum,& accidentium: tota ergo ra
tio poteſt componi duobus modis: vno modo, vt eam format Auer. in litera,ſci-
licet,in prima figura ſic. Nullum indiuiſibile poteſt eſſe ſubiectū denominatio-
num,& accidentium:primus motor eſt indiuiſibilis,omni compoſitione carens:
ergo non poteſt eſſe ſubiectū accidentiū,& denominationū: & ſic patet, quali-
ter remouetur compoſitio ex ſubiecto, & denominatione. Vel poteſt componi
ſermo ſic:omne recipiēs eſt corpus,vel virtus in corpore, vt quarta inquit pro-
poſitio: ſed primus motor non eſt corpus, neque virtus in corpore: ergo primus
motor non eſt recipiens accidentia,& denominationes: & ſic ſermo eſt in figu-
ra ſecunda. Poteſt ēt ratio formari iuxta tertiā propoſitionem,hoc modo, omne
C recipiens in actu eſt per ſe exiſtens ſine recepto , vt dicit tertia propoſitio: ſed
primus motor non eſt in actu ſine attributis:ergo in ſecunda figura non recipit
illa: & ſic,vt prius, Poteſt & quarto,ratio componi iuxta ſecundam propoſi-
tionem,hoc modo:omne recipiens aliquid,quandoq; acquirit illud,& quandoq;
perdit illud:ſed primus motor non quādoq; acquirit attributa,& quandoq; per-
dit:ergo primus motor nō recipit:& ſic, vt prius:illæ ergo quatuor propoſitio-
nes poſſunt eſſe propoſitiones ad ſyllogiſmos hos ,licet prima ponatur, vt termi
norum declaratio. (Sed quod ſit.)Nunc vult concluſionem dictam difficultare,
& primo quaſi epilogando ponit eam:ſecundo ponit.q. circa illam: inquit ergo,
ſed quod ſit recipiens incorporeum ſiue per ſe,ſiue per aliud, hoc eſt impoſsibi-
le;hæc eſt concluſio:niſi in aliquo,quia dubium eſt,ſcilicet de intellectu in po-
tentia,id eſt,materiali: eſt ergo quæſtio:acceptis illis quatuor maioribus , addi-
tur iſta minor:ſed intellectus in potētia eſt indiuiſibilis,& a materia abſtractus:
ergo nō recipit:concluſio eſt falſa,& non pro minori,ergo omnes quatuor ma-
iores ſunt impoſsibiles.(Et quomodo) Hic reſpondet Auer.& vult concluſionē
eſſe verā,ſcilicet,q̄d intellectus in potētia nō recipit;q̄d intelligo ſic, quod non
ſit ſubiectū recipiēs; & hoc probat.d.& q̄uo aliquid componitur ex denomina-
tione,id eſt,accidente,& denominato,i.ſubiecto,& illa denominatio nō eſt ad-
dita ſuper ſubſtantiā,id eſt,aduēticia ab extrinſeco,quaſi dicat, impoſsibile eſt,

Secundo arguit, & ſup. quomodo eſt poſsibile quin ſubiectũ recipiens ſit gene- D
rabile & corruptibile, & corpus neceſſario, quaſi dicat, quia oportet vt ſubiectũ
recipiens ſit corpus generabile & corruptibile. Ex his poſſunt ordiri duæ cō-
poſitiones. Quarum prima eſt: omne accidens adueniens alteri, cum eo faciens
compoſitionem, eſt extrinſecũ, & illi aduenticium: ſed denominatio intellectui
in potentia adueniens, eſt accidens adueniens alteri, cum eo faciens compoſitio
nem: ergo eſt accidens aduenticium ei: hoc conſequens reputat pro impoſsibili,
non propter figurã ſyllogiſmi, & modũ, ergo propter propoſitiones, & nõ pro-
pter maiorẽ, ergo propter minorem. Secũda eſt, omne ſubiectũ recipiẽs acci-
dẽs nouũ aduẽticiũ ab extrinſeco eſt corpus generabile & corruptibile: ſed per
te intellectus in potentia eſt recipiens accidens nouũ aduenticiũ ab extrinſeco:
ergo intellectus in potẽtia eſt corpus generabile & corruptibile, & econuerſo,
vt prius: eſt falſa ergo maior, quoniam minorem vult eſſe manifeſtam. Sed
obijciet quis contra has in hunc modum: acceptis maioribus, accipio hanc, ſed
corpus cœleſte recipit accidentia, & multas denominationes vt lumen, motum,
& dimẽſionem, ergo eſt corpus generabile & corruptibile. Cui reſpõdet Auer.
quod, & ſi dicta ratio non concludat recipiens eſſe corpus generabile & corru-
ptibile, ſaltem concludit ipſum eſſe corpus quantũ, cuiuſmodi eſt corpus cœle-
ſte: vnde eſt regula apud Auerro. omne recipiens eſt duobus modis: vel acci-
dens nouũ, & ſic eſt corpus generabile & corruptibile: vel accidens æternum, E
& ſic eſt corpus æternum quantum: modo huic addo minorem, ſed intellectus
nec eſt corpus nouum, nec æternum, ergo non recipit: & ratio fuit aliqualiter
fortis. Inquit ergo ſed, ſi illa denominatio dicti compoſiti .i. dicti intellectus cõ-
poſiti ex ſubiecto & accidẽte addita fuerit ſuper ſubſtantiam, id eſt, recepta fue
rit in ſubſtãtia intellectus in potẽtia, & nõ ſit ſup. ille intellectus ſubſtãtia in po
tentia, ſcilicet noua in illa denominatione, ſed potentia antiqua, vt opinati ſunt
antiqui de corpore cœleſti, quod ponitur ſubiectum in potentia antiqua acciden-
tiũ. Hoc remouet, d. oportet neceſſario, quod intellectus in potentia ad minus ſit
quantitabile, & quod ſit corpus. Huius rationẽ aſsignat, d. ſi, n. remoueretur cor-
poreitas ab illa ſubſtantia intellectus materialis, gerẽs illam denominationem,
remoueretur ab ea receptio ſenſibilis, id eſt, indiuidualis & ſubiectiua, & ſimi-
liter remoueretur ab eadem ſubſtãtia intellectus denominatio comprehenſionis
ſenſibilis, id eſt, rei indiuidualis.

Dubitatio. Sed, hic est locus quæſtionis: q̃m, ſecundum Auer. in tertio de Ani-
ma commen. 5. & 14. & 28. duplex eſt receptio, ſcilicet trãſmutabilis, & ſimpli
citer ſeu vniuerſalis, dicerẽ ergo, quod ſi intellectus non recipit intellecta rece-
ptione tranſmutabili indiuiſibili, recipit illa receptione vniuerſali: & ſic argu-
Solutio. mentũ non concludit vniuerſaliter, ſed in parte. Ad hoc debes ſcire, vt diffuſe
dixi in libro de intellectu, quod omnis receptio tranſmutabilis eſt indiuidualis F
& ſubiectiua, & omnis ſubiectiua eſt indiuidualis trãſmutabilis ſecundũ Auer.
Item omnis receptio vniuerſalis, ſeu ſimpliciter eſt receptio obiectiua, id eſt, co
gnitiua eo modo, quo color eſt in oculo, & nõ ſpecies coloris. Tunc, ad formã
dicendũ, quod intellectus recipit illa receptione vniuerſali & ſimpliciter, ſed il-
lud non eſt recipere ſubiectiue, ſed obiectiue. Et quod receptio vniuerſalis non
ſit receptio ſubiectiua, ſed perfectiua, id eſt, obiectiua, patet tertio de Anima cõ-
men. 14. inquit enim, vnde non eſt opinandũ quod prima materia eſt cauſa re-
ceptionis, ſed cauſa receptionis tranſmutabilis, & eſt receptio huius ſingularis:
cauſa aũt receptionis ſimpliciter, id eſt, vniuerſalis & perfectiue eſt iſta natura,
id eſt, intellectus in potentia: & ſtatim verificat per hoc quoddam antiquum di-
ctũ. d. & ex hoc modo fuit poſsibile, quod corpora cœleſtia reciperent formas
abſtractas, & intelligerent eas: & fuit poſsibile, vt intelligentiæ abſtractæ per-
ficeret per ſe adinuicẽ. Cuius rationẽ di. & ſi non eſſet poſsibile, vt illic intelli-
gatur recipiẽs, neq; receptibile: hæc ſunt verba illius. Arguo modo, & quæro
qua ſpecie receptionis intelligentiæ perficiunt ſe, ſcilicet, inferior perficitur a ſu-
periori ſcd̃m ipſum, vel ſubiectiue per inhærentiã ſuperioris ſibi, vel perfectiue
& obiectiue: nõ primo modo, vt cõſtat apud ipſum; ergo ſecũdo modo: & iã do

A eſt quod eodẽ modo intellectus in potentia recipit intellecta, ergo illa non reci-
pit ſubiectiue, ſed obiectiue. (Ergo illa.) Cũ remouit modũ falſum, quo intelle-
cta intelligũtur recipere intellectũ, inducit modũ verũ, & inquit, ergo illa deno-
minatio & illud denominatũ, id eſt, intellectus, & intelligibile reducũtur in ſum
mo intellectu, id eſt, poſsibili, & ſunt vnũ & idem, & dixit. (In ſummo intelle-
ctu.) Quoniã intellectus, quãdoq; capitur pro cogitatiua, vt patet tertio de Ani
ma cõmen. 36. & 20. & 5. dixit, ergo in ſummo intellectu, id eſt, intellectu poſ-
ſibili, qui eſt ſuperioris gradus ad cogitatiuam: huius ratione aſsignat. d. ſimplex
enim intellectus, & intelligibile vnum, & idem ſunt realiter, plura reſpectiue,
& per accidens, videlicet, ratione ſubiecti,

SED QVAESTIO accidit nõ parua, quã tetigi in libro de intellectu pro- Prima q̃.
lixe, quõ intellectus, & intelligibile apud Auer. ſunt vnũ & idẽ ſecundũ rẽ, &
differũt per accidẽs. Videtur. n. ꝙ hoc cõtra dicat ſibi ſibi in 3. cõ. 8. vbi vult ꝙ
intellectus, & intelligibile ſunt diuerſa eſſentialiter, & ſint idem per accidẽs: ꝙ
exponit ibidẽ. d. i. ſcd̃m ꝙ accidit intellectis rerũ, quod fuerint ipſe, id eſt eſſen-
tia eius, & hoc eſt ecõtrario diſpoſitioni in formis abſtractis, id eſt intelligẽtijs.
ille enim, cũ intellecto earũ, non eſt aliud ab eis in intẽtione, per quã ſunt intel-
lecta iſtius intellectus, ideo intelligunt ſe eſſentialiter, & nõ accidẽtaliter. ecce,
quõ vult ꝙ intellectus, & intelligibile in nobis vniũtur per accidens, & diffe-
B runt ſecundũ rem, econtra in intelligentijs ſeparatis. Prætetea ibidem cõ. 15.
inquit, & neceſſe eſt vt intellectum ſit per intentionem in eo, quia formare per
intellectũ, id eſt intelligere, & formatum id eſt intellectum idem ſunt in rebus
immaterialibus. & ſi iſte intellectus eſſet intellectum per ſe, contingeret vt ſciẽ-
tia ſpeculatiua, & ſcitũ eſſent idem: quod eſt impoſsibile. Præterea, tunc non
differret ab opinione Themiſtij: qm̃, vt dixi in lib. de intellectu, Themiſtius
æſtimat intellectum, & intelligibile eſſe idẽ ſecũdum rem, & differre in modo.
quomodo ergo differt hæc poſitio ab illa? Dicendum, ꝙ & ſi de his dixi ibi, Solutio.
quantum potui. nunc dicendum reputo, quãtum ſufficit. ideo debes ſcire, primo,
ꝙ intelligibile, dum accipitur in ſe, & non comparatur intellectui, eſt indiuiduũ
ſenſibile apud Auer. dum autem comparatur intellectui, eſt vniuerſale actu ſe-
paratum ab hic, & nunc, & loco, & alijs appenditijs, adeo ꝙ nihil additur in-
telligibili in ſe, ſed tñ modus quidã, per quẽ cognoſcitur ab intellectu noſtro. &
hoc pulchre di. Auerro. tertio de Anima. com. 5. quaſi in fine. vbi ait, debes ſci-
re ꝙ reſpectus intellectus agentis ad iſtum intellectũ, eſt reſpectus lucis ad dia-
phanũ, & reſpectus formarum materialium ad ipſum, eſt reſpectus coloris ad
diaphanum: quod declarat. d. quemadmodum enim lux eſt perfectio diaphani,
ſic intellectus agens eſt perfectio intellectus materialis: &, quemadmodum
C diaphanum non mouetur a calore, neque recipit eum niſi quando lucet: ita iſte
intellectus non recipit intellecta, quæ ſunt hic niſi ſecundum, quod perficitur
per illum intellectum, & illuminatur per ipſum; & quemadmodum lux facit
colorem in potentia eſſe in actu, ita ꝙ poſsit mouere diaphanum, ita intelle-
ctu agens facit intellectiones in potentia intellectas in actu, ita quod recipit eas
intellectus materialis, ſecundum hoc igitur eſt intelligendum de intellectu ma
teriali, & agente. Ecce, quomodo intelligibilia nihil recipiunt, ſicut nec color
a luce: ſed, ſicut color, quando lucet, fit actu mouens, ita intelligibile, quãdo in-
telligitur actu, mouetur intellectum. ergo tantum variatur ſecundum modum
abſtractionis. Ex his eligitur ꝙ intellectus poſsibilis, & intelligibile ſunt vnũ
ſecundũ formã: qm̃ forma eſt principiũ mouendi. Cum igitur intelligibile non
moueat, niſi dum ſit abſtractũ, eſſe ergo abſtractũ, eſt forma intelligibilis. & hęc
eadẽ eſt forma intellectus, qm̃ intellectus ſecundum rem eſt abſtractus: ergo in-
telligibile & intellectũ ſunt vnum ſecundum formã, differunt autẽ ſecundũ ma-
teriã. qm̃ materia intelligibilis ſunt indiuidua, quibus adiungitur modus abſtra-
ctionis, materia vero abſtractionis, intellectus eſt eſſentia pura eius. Secũdo
debes ſcire, vt Themiſtius voluit, ꝙ intellectus agẽs ſit cauſa oĩum formarũ, vt
patet in primo ſuę abbreuiationis de aĩa. & ſic habet dicere, ꝙ intellectus agẽs
contineat oẽs formas ſenſibiles in potẽtia, ergo habet dicere ꝙ intellectus ma-

D

terialis intelligens intellectũ agentẽ intelligit oĩa entia materialia, quorum eſt cauſa, & ſic fit intellectio apud Themiſtiũ.qñ,enim intellectus materialis conuertitur ad agentem,tunc comprehendit illum,& omnia ſenſibilia per illum: ſicut intellectus Dei,qñ comprehendit eſſentiã,comprehendit illam,& oĩa entia hic,quorũ eſt cauſa.Quia vero,ſecundũ Auer.intellectus agẽs nõ eſt cauſa formarũ ſenſibiliũ,vt patet.7.Meta.cõ.31.& 12.Meta.cõmen.13.& 18. ideo opinatur ꝙ intellectus materialis nõ intelligit entia materialia, qñ intelligit agentẽ,ſed,qñ entia fiunt abſtracta. & ſic patet differẽtia Themiſtij, & Auer. His viſis,dicendum puto hic,ꝙ aliqua eſſe idẽ in re põt intelligi duobus modis. vno modo,in re,quæ eſt materia.alio modo in re,quæ eſt forma. Primo modo,intellectus & intelligibile differũt;qm̃ materia illius abſtractionis ſunt indiuidua, q̃ differũt ſecundũ eſſe,& eſſentialiter,& ſubiectiue ab intellectu. & ſic loquitur Auer.3.de Anima,vt apparet in verbis eius ibidẽ.& ſic verificatur dictũ eius, qñ dicit qđ intellectusper accidẽs eſt idẽ intellectus prout illis,quę ſunt materia, accidit forma abſtractionis: vnde, prout intelligibilibus accidit forma abſtractionis,vt ſic,accidit eis fieri eſſentiã intellectus.Secũdo modo ſunt idẽ, qm̃ intellectus & intelligibile,qñ actu intelligitur,ſunt vnius modi abſtractionis. ergo ſunt idẽ eſſentialiter,& realiter,id eſt in forma,quę eſt vna eſſentia, & vna res eis cõis.& ſic loquitur hic.vult enim,ꝙ ſint idẽ in forma,& differũt per accidens,ſ.in materia.econtrario eſt in ſubſtãtijs abſtractis,vbi intellectus & intellecta vnũ ſunt in materia & forma:qm̃ materia abſtractionis in illis eſt eſſentia & illa eſt materia intellectus.& ideo ibi per ſe ſunt idẽ,& fere omnibus modis. & ſic patet ad verba cõmẽti octaui ſed quid ſit iſta forma abſtractionis,ſ. an accidens rei intellectæ,an accidens intellectui,et quomodo fiat. Auic.quẽ ſequitur Joan.Iand.opinatur,ꝙ ſit accidẽs intellectui poſſibili. opinatur.n.ꝙ intellectu multiplicatur quędã qualitas,quę eſt ſimilitudo obiecti. & quia iſta qualitas recipitur in ſubiecto,quod eſt abſtractũ ab hic,& nunc,ideo intellectui præſentatur obiectũ abſtractũ ab hic,& nunc,licet,in ſe non ſit ſine loco tempore : ergo intellectus poſſibilis,& obiectũ extra conueniunt in forma abſtractionis, quia in illa ſpecie.eſt.n.ſpecies forma obiecti,prout eſt eius ſpecies, & figura ab eo deriuata eſt,& intellectus forma,prout ei inhæret ſubiectiue, vt accidẽs in ſubiecto. Auẽpace aũt,quem ſequuntur alij moderni,opinatus eſt ꝙ ab intellectu agente emittitur quædã qualitas ſpiritualis in indiuiduis præſentatis per phantaſmata,quæ eſt accidẽs illis,& forma eis:qm̃,ſicut lux eſt forma, & actualitas coloris apud ipſum,prout ille color mouet viſum,ita illa qualitas eſt forma indiuiduorum illorũ,prout indiuiduali actuata illa qualitate,mouẽt intellectũ poſſibilẽ.eſt enim intellectus agens apud ipſum ſimilis ſoli,& qualitas illa ſimilis luci,& indiuidua in phantaſmatibus exiſtentia ſimilia coloribus. hæc Auẽpa. in epiſtola ſua de luce,& lumine intellectus. Auẽpa.ergo vult, ꝙ intellectus materialis,qui eſt virtus imaginatiua,& obiectũ ſunt in forma abſtractionis conuenientia. illa qualitas eſt forma inhærens obiectis, & eſt diſpoſitio intellectus, ſicut lux eſt diſpoſitio viſus,& coloribus inhærens. Auerroes aũt opinatur,in verbis nũc poſitis,tertio de Anima.cõ.5.quod illa forma abſtractionis eſt ſubſtãtia,ſ.intellectus agẽs: qm̃, quemadmodũ apud ipſum lux eſt forma diaphani inhærẽs,& forma coloris nõ inhærens,ſed appropriata,qua colores mouẽt diaphanũ.ſic intellectus agens eſt forma intellectus poſſibilis intrinſeca,qua intellectus agẽs ponitur in tali ſpecie,& qua diſponitur ad hoc, vt attingat obiecta, & eſt forma intelligibiliũ extrinſeca appropriata tñ, qua intelligibilia poſſunt mouere illũ intellectũ.omne.n.id,quo intelligibile põt mouere intellectũ, põt dici forma intelligibilis.eſt ergo forma intellectus, & intelligibilis alio modo, & alio.vnde lux eſt forma coloris,non qua ſunt colores,ſed qua ſunt motiui. & anima intellectiua eſt forma hominis,non qua homo eſt,ſed qua homo eſt operans, ſic intellectus agẽs eſt forma intelligibiliũ,non qua ſunt in rerum natura, ſed qua poſſunt perficere intellectum poſsibilem perfectione obiectiua: & hoc dicit Auer.2.de Anima. commen. 67. quando inquit , vnde aſsimilat lucem intelligentiæ agenti, & colores phantaſmatibus , Sed quid ſit iſta vnio,& quo

Aliqua eſſe eadẽ ĩ re dupliciter põt intelligi.

B

Quid ſenſit Auic. de forma abſtractionis.

Põ Auẽpa.

F

Põ Auerro.

A modo fiat, & quare nunc ſit, & non tunc, non eſt locus hic, ſed dixi in libro de intellectu.& tu vide ibidem, quia omnia declaraui. & impoſsibile eſt, vt aliquis intelligat opinionem meam, niſi vel audiuerit me, vel viderit omnia mea, niſi fuerit intellectus mirabilis, huiuſmodi enim ſecreta non ſunt omnibus propalanda.diſperſim enim tradidi opiniones meas.& ideo, qui vult illas, colligat illa ſcripta, & ſic remouebitur omnis locus quæſtionis. Dixi hæc, quia ſcio ꝙ multi præſumptuoſi carentes, & arte docendi,& materia ſcribendi meis quæſtionibus vtentes, & meis opinionibus ſe magnos præſeferentes, amant ſolum ſophiſticam artem, ſcilicet ſtilum contradicendi. & ideo,ſi volunt contradicere,compenſent bene,quia iam adſunt mei ſingulares auditores, qui longo tempore audiuerunt me, qui poterunt me defendere poſt mortem, & poterunt iudicare quod ſi aliquid edunt, iam omnia ex meis ſcriptis, quæ dixi in cœlo,& in lib.de anima, & 12.Metaphy.& in libro de ſubſtantia orbis, & in poſterioribus,& prioribus,& Perihermenias,& in lib.de intellectu,& in infinitis ſcriptis acceperunt, & illud mali, quod dixerunt in ſuis editionibus, eſt ex ipſorum ruditia, & ex eorum iactantia.quare,&c. Ad verba.t5.commen.dicendū ꝙ ipſe vult ibi intellectū & intelligibile non eſſe vnū, & idem omnibus modis ſecundum materiam,ſcilicet & formam:quia,tunc ſequitur illud inconueniens,ſed ſecundū formā non eſt inconueniens,vt dixi. Ad Themiſtiū ſol.eſt

B perſpicua ex ſecundo ſermone notato,& ſic apparet hoc, Et cum totum hoc ſit ita,apparet peccatum Ioan.Iandi.in lib.de Anima, vbi poſuit intellectum poſſibilē recipere,& eſſe ſubiectū omniū ſpecierum,et poſuit tot,quot nec ipſe,nec alter adhuc intellexit, paucitas.n.exercitij huius hominis in libris Auer. fecit iſtum hominē errare.(Tandem id.)Cum dicta ſunt hæc,conuertit ſermonem ad corpus cœleſte,& inquit. Tandem illud, quod poſuerunt philoſophi, videlicet ſubſtantiā cœleſtē cū denominationibus,id eſt accidentibus additis ſuper ipſam ſubſtantiā,non eſt aliud,niſi quia poſuerunt antiquū corpus,id eſt æternum corpus,& adhærentia,id eſt lumen,motum,& qualitatem,& figurā eſſe accidentia in eodem:ergo vult dicere,q̄n ponunt cœlū recipere,ponunt ipſum eſſe corpus: &,quando ponunt ipſum recipere receptione æterna,ponunt ipſum eſſe corpus æternum.(Et ipſi.) Ponit cauſam erroris.d.& ipſi non æſtimant,ꝙ quando ipſi remouent quantitatē,quę eſt corporeitas,remouēt ab eo totam ſenſibilē naturā, id eſt materiam,& per conſequens eſſe indiuiſibile ſenſibile.& tūc infert, ergo non erit ibi gerēs,neque geſtum.(Et ſi forte.)Remouet.q.ad hoc.d.Et, ſi forte ponerent gerens,& geſtum ſeparata a materia, ſequitur quod eſſet intellectus & intellectuale,ergo erit vnus intellectus ſimplex, & ſic ſequitur, vt prius, quod ſint idem ſecundum rem,& differunt relatiue ratione ſubiecti,id eſt ratione materię vt dixi.

Error Ioā. Iand.

C Sed dubitatur, quoniam corpus cœleſte ſecūdum Auer. primo Cœli.com.20.& 45.& in lib.de ſubſtantia orbis,& in infinitis locis eſt abſtractum a materia:ergo,per ipſum erit abſtractum a natura ſenſibili ergo erit intellectus ſeu ſubſtātia ſeparata,& per conſequens erit non recipiens. Dicendum,quod materia poteſt capi tripliciter.Vno modo,pro materia trāſmutabili corruptiue. & hanc materiā in primo Phyſi. inueſtigauit, & de hac dicit in 9.Meta.quod ens ſeparatum ab ea,non eſt tranſmutabile,vide commen.2. Alio modo capitur materia,pro ſubiecto receptiuo indiuidualiter,& ſignate.& ſic eſt cōmunis corporis cœleſti,& materię primę: materia enim prima eſt ſubiectū omnium formarum ſenſibilium,vt dicitur in libr.de ſubſtantia orbis, & dicitur de corpore cœleſti,& verius, vt dicitur in ſecundo capite libri de ſubſtantia orbis, & 8. Meta.cō.12.Tertio modo capitur materia pro ſubiecto formarum vniuerſaliū, & ſic dicitur materia æquiuoce, & valde remote, &, ſic conceditur materia in ſubiectis ſeparatis:eſt enim gradus imperfectionis,quo res propinqua ſit priuationē entis,& ſic dicitur.3.de Anima,commen.5.& 14. quod nulla intelligentia eſt liberata a materia, niſi prima. Ad formā argumenti dicendū, quod corpus cœleſte eſt abſtractū a materia,primo modo:non,propter hoc ſequitur quod ſit abſtractū a materia,ſecūdo modo,ideo non eſt intellectus. & ſic poteſt con-

Dubitatio.

Tripliciter capitur materia.

An materia Cœli, & generabiliũ ſit eiuſdem rationis.

cedi corpus cœleſte eſſe compoſitum ex materia ſenſibili, & forma, quæ materia ſenſibilis eſt ſubiectum, & forma eſt anima cœli, i. motor eius. Sed dices, an materia corporis cœleſtis, & materia generabilis ſint vnius rationis? Dicendum, quod in ratione Metaphyſica conueniant: quæ ratio Metaphyſicæ eſt ratio potentiæ ſubiectiuę, prout ambæ ſunt ſubiectum formę propriæ, non tamen in ratione Phyſica, quæ eſt potẽtia tranſmutabilis. materia. n. corporis cœleſtis eſt abſtracta a ratione potentiæ tranſmutabilis, ergo materia cœli, & materia generabilium ſunt vnius rationis, & vnius ſpeciei in ratione, & ſpecie metaphy. non tamen in ratione, & ſpecie Phyſica: nec hoc repugnat fundamentis, & verbis Auerro. vt alibi declaraui, ſcilicet in epiſtola felicitatis, quã expoſui: patet ergo qualiter corpus cœleſte eſt natura ſenſibilis, & tamen eſt abſtractum a prima materia. & tu conſidera bene (ſi ad, id, quod) Cũ declarata ſunt duo fundamenta Peripatheticorum, quibus abſciſſæ ſunt duæ propoſitiones falſæ, nunc ponit, & accedit ad abſcindendum aliud peccatum. & primo repetit illud, et inquit, ſed id, quod dixerat ſup. Alga. videlicet quod nõ eſt impoſsibile ꝙ res reducatur ad duos Deos, quorum vnus erit cauſa orbium. i. omniũ ſenſibilium, & alter nõ, ſed cauſa omniũ intelligibiliũ, &c. dicimus quod ſunt verba erronea. Deinde arguit contra illud ratione fortiſsima, & inquit, quia poſito qđ productio entis ſenſibilis ſit ab vna & eadem natura, & vna & eadẽ ſubſtantia, non autẽ a naturis diuerſis. & ſuppoſito, quod eſſet productio entis intelligibilis ab altera ſubſtantia prima, ſequitur neceſſario ꝙ ſi aliquid in illa natura, quæ eſt cauſa ſenſibilium æqualiter fuerit, & in natura, quæ eſt cauſa rerũ intelligibiliũ ad primã cauſam reductarum, ſequuntur duo neceſſario ꝙ communicent in quadam denominatione, id eſt, natura, & differunt in altera. eſt ergo propoſitio, quando ſunt duæ res, in quibus eſt aliquid æqualiter, oportet ꝙ illæ res conueniant in vno, & differant in altero. & hoc poteſt probari virtute inductionis, vt conſtat. eſt enim maxima Metaphyſica. Tunc arguit & inquit, & id, in quo differunt, non euadet quin ſit de natura, in qua indiuidua differunt, aut ſup: de natura, in qua differunt ſpecies, id eſt, quin ſit differentia indiuidualis, vel differentia ſpecifica. Tunc deſtruit ſecundum membrum, & inquit, ſi ſecundo modo dicetur. ſ. ꝙ differunt differentia ſpecifica, ergo nomen Dei dicetur æquiuoce de illis: quod eſt contra poſitum. poſitum enim erat illos eſſe æquales in aliqua natura. conſequentiam probat, & poteſt ſermo ſic componi: quæcunque contraria, aut media in vno genere non poſſunt vniuocari, ſed ſpecies, quæ communicãt in genere, ſunt contraria, aut media, ergo ſpecies alicuius generis non vniuocantur in aliquo. Tunc aſſumatur concluſio hæc pro maiori, & aſſumatur ſecum hæc minor: ſed illi duo dij ſunt ſpecies alicuius generis, ergo illi duo dij nõ poſſunt vniuocari in aliqua natura. huius ſyllogiſmi accepit tñ minorem primi, & inquit, nanq; pro quia, ſpecies, quæ communicant in vno genere, ſunt aut contraria, aut intermedia. quod, id eſt, quæ concluſio ſecundi ſyllogiſmi eſt falſa, & contra poſitum. Debes ſcire, ꝙ quæ cõueniunt in genere, æquiuoca ſunt Phyſice: quia, nõ ſunt vnius naturæ, cũ genus multas dicat naturas, vt ſuperius explanaui: ergo, ſi illi dij differunt differentia eſſentiali, non conueniunt in vna natura ſpecifica. & hoc accipitur, dicebatur enim quod illi ſunt æquales. æquales autem ſunt indiuidua in ſpecie, & non ſpecies in genere, vt dicitur. 12. Meta. cõmen. 2. ideo dictum iſtud cõtradicit poſito, quomodo autem ſpecies generis ſunt contrariæ extremæ, vel mediæ non eſt opus hic declarari. ſatis ſit pro nunc, ꝙ ſint omnino naturis diſperatis oppoſitæ, & hoc rationi ſufficit pro poſsibilitate. (Si primo modo.) Nunc remouet primum modum, & inquit, ſi primo modo, ergo ſunt ambo in materia, quod eſt contra hoc, quod conceſſum eſt ab omnibus. eſt enim conceſſum ab omnibus ipſum eſſe virtutem ſeparatam, & ſine materia. (Sed ſi ponerent.) Hic remouet dubiũ: poteſt enim quis dicere, ꝙ illi duo dij differunt naturis ſpecificis, & generibus, ſed tantum analogice conueniunt eo modo, quo Deus, & opera eius conueniunt, & quo modo ſubſtantia conuenit accidenti. hoc ergo inquit, ſed, ſi ponerent ꝙ pars ipſius naturæ eſt nobilior alia, V. g. natura vnius ſit prior eſſentialiter, & nobilitate natura alterius, & ꝙ

A hoc ſup. nomẽ Deus prędicatur de eis analogice. hæc eſt ſol. (Erit ergo natura.) Confutat illam. d. ergo erit hæc natura vna prima, quæ erit nobilior altera, quę erit ſecunda. Tũc dedu illud, quod ſequitur ex hoc, d. & ſic ſecunda cauſatur ab ea, id eſt, prima neceſſario: quod exponit. d. ita ꝙ producentes orbes, id eſt, cauſa intelligibilium erit producens, id eſt, cauſans cauſam, quæ elementa producit. & tunc. d. & hæc met eſt poſitio philoſophorum. & poteſt intelligi dupliciter: vel arabum, qui opinantur colcodeam, quæ eſt dea actiuorum & paſsiuorum, & hi ſequũtur Platonem in Thimeo, & Themiſtium. Vel Peripatheticorum, qui ponunt intelligentiam, quæ mouet lunã appropriate ad gubernandum hæc actiua & paſsiua, vt declaraui in expoſitione. com. 18. 12. & hæc eſt plus dilecta apud me. Debes ſcire, ꝙ tribus modis poſſunt eſtimari duos eſſe Deos: vel vnius generis, & differre ſpecie eſſentialiter. Vel vnius ſpeciei, & differre materia. Vel differre genere & ſpecie, & eſſe conuenientia in analogo. primum modum remouit Auer. per hoc, quia, tunc nõ eſſent æquales in perfectione. ſpecies enim generis ſunt ſemper inęqualis perfectionis, qm̃ ſunt ſicut numeri, vt dicitur in Metaphy. Si igitur illi dij eſſent differentes ſpecie, vnus eſſet altero prior in perfectione; & ſic ille ſolus eſſet Deus. ſecundũ remouet per confeſſum commune omnibus, ſcilicet quia tunc quilibet illorum eſſet in materia. tertium põt remouere per primum: attamen remouet per hoc, quia ordo analogiæ eſt ordo

Triplicirer pôt exiſtimari plures eſſe Deos.

B cauſę ad cauſatum, vt nunc debet homo ſupponere: ergo primum in illo ordine erit cauſa ſecundi, & hęc eſt poſitio omnium philoſophorum: hęc igitur eſt ſumma eorum, quę Auer. attulit hic. (Et ambo.) Debes ſcire, ꝙ loquentes ſaraceni ponunt Deum omnia agere ſine medio, & ſic negãt intelligentias intermedias eſſe cauſas ſecundas. Peripathetici autem ponunt numerum intelligentiarum ſecundum numerũ orbium, & illas eſſe ſecundas cauſas, vt ſuperius viſum eſt. has ergo duas opiniones tãgit Auer. vt d. & ambo, id eſt, illę duę opiniones ponũt, ſiue coguntur ponere primã cauſam, videlicet ꝙ ponunt primum agens agere mediantibus pluribus cauſis, & qui ponunt primam cauſam per ſe agentẽ oppoſitã ſine aliquo medio. Apponit tamen differentiam. d. ſed hoc, id eſt, primũ agere ſine medio eſt impoſsibile apud philoſophos, vt diffuſe, & clare oſtenſum eſt ab eis in diuerſis locis.

Sed, hic eſt quęſtio: qm̃ Auer. primo Cœli. cõ. 33. & 8. Phy. cõ. 15. & fere locis infinitis, voluit ꝙ loquentes ſuę legis non poſſunt ponere primam cauſam eſſe, ſed bene philoſophi. ait rationem, qm̃ illi ponunt cauſam primam agere nouum immediate: ergo habent ponere illam eſſe corpus, & per conſequens non primam cauſam. philoſophi igitur bene cum ponant illã agere motu ęterno. Dicendũ, Auer. vult ꝙ ambo cogũtur ponere primam cauſam. Sed non expreſ- Dubitatio.

C ſit quomodo, ſed in locis illis expreſsit quomodo, quia loquẽtes ſuę legis habẽt ponere illam eſſe corpus, philoſophi motorẽ ſeparatũ, & ſic non eſt contradictio. Vel, forte ponderanda ſunt verba eius. hic inquit. n. ꝙ ambo coguntur ponere primam cauſam, licet diuerſimode: qm̃ illi coguntur ponere, vt euitent proceſſum in infinitum: quę tamen ratio non eſt demonſtratiua, ergo illi coguntur ratione probabili, philoſophi ratione efficaci. & ideo dixit poſt, ꝙ hoc eſt impoſsibile, vt patuit: & ſic amouetur contradictio. Solutio.

Sed in iam dictis eſt qõ mirabilis, quam mouit Simplicius, & Auer. primo Cœli. cõ. 90. & Auer. pro quęſtione ſumit ꝓpoſitionẽ cõfeſſam a philoſophis, & dicit, & poteſt aliquis dicere, cũ declaratũ eſt ꝙ mouens. i. motor Cœli non mouet Cœlũ niſi deſiderio. i. volũtate exiſtente in Cœlo ꝓpter intellectũ eius. i. eo quia intellectus eſt in Cœlo. eſt ergo propoſitio ꝙ motor cœleſtis corporis non mouet illud, niſi voluntate et intellectu, qui exiſtunt in corpore cœleſti. Tunc arguit. d. quid prohibebit ergo, ꝙ non ſint plures Cœli: immo de facto erunt plures Cœli. i. plures mundi, & per conſequens plures primi mouẽtes, vt vnũ quodq; cœlorũ deſiderat hoc primũ mouẽs eiuſdẽ modi intellectus. eſt ergo virtus rationis ꝙ fingi poteſt, vt ſit vnus primus motor, vt finis: &, quia finis poteſt appeti a pluribus intelligentibus, ergo poſſunt eſſe plures dij mouentes, & vnus finis communis, qui non mouet, ideo dicit, & vnumquodque eorum Dubitatio.

deſiderat hoc primũ mouẽs,i.hunc primũ finem,qui eſt eiuſdẽ modi intellectus D omnibus illis duobus,id eſt,qui intelligitur ab eis eodem modo. Hoc confirmat exemplo: ſicut in nobis vnũ intellectũ mouet plura imaginantia, V.g.cibũ eſſe vtilẽ mouet omnẽ famelicum ad cibũ: & forte ſic erit de cœlis,ideſt,primis motoribus cœlorũ. ergo eſt forma.q.ꝙ põt eſſe vnus finis primus, & duo agentia prima,quę poſſunt eſſe dij.& ſic adhuc erit aliquo modo pluralitas Deorũ. Huic

Solutio Simplicij. quęſtioni Simplicius dedit ſol.& vult q̃ōnem fundari in hoc,ꝙ primus finis, & primũ agens ſunt diuerſa ſecundum ſubiectũ: ſed non eſt ita,q̃m, vt dicit,primus finis,primũ agens,& prima forma ſunt vnum in ſubiecto, & differunt definitione,id eſt,ratione,& modo. Ad formã ergo quęſtionis negatur ſuppoſitum, ſcilicet ꝙ ſit vnus cõis finis diuerſis,& duo agentia prima: q̃m primus finis, & primus motor ſunt vna res ſimpliciter. Et hanc ſol.dedit Auer. d. dicamus ergo,quod declaratum eſt iam,quod imaginatũ,id eſt, primus finis intellectus eſt illis,id eſt,in abſtractis idem imaginanti,i.primo intelligenti: & cũ ita ſit,imaginatio,id eſt,finis primus intellectus eſt eadẽ,id eſt,eſt vnus, ſicut imaginans eſt idem,id eſt,vnũ.tũc vltra inquit & cũ imaginatio,id eſt,finis ſit vnus, & eadẽ non intenditur niſi in eodẽ imaginato,i.vno intelligente. Ex his ſequitur, quod ſuppoſitum iam falſum eſt.ſupponitur.n.primum finem eſſe diuerſum a primo agente.quod falſum eſt. Poſt reſpondet ad exemplum.d.in hominibus autẽ imaginatio,id eſt,finis non eſt imaginanti eadẽ omnibus modis. Ideo cõcludit,quapropter poſsibile eſt idẽ imaginatũ pluribus imaginãtibus imaginari, & pluribus imaginationibus. Tũc ait.ſecundum hoc ergo debemus intelligere imaginationes corporũ cœleſtiũ: & iã declarauimus hoc in eo, qđ ſcripſimus in ea ſcientia,id eſt,in Metaphy.ſ.12.com.36.& 55.& alibi.patet ergo ſolu. ad formã & E

Error Io. ad exemplũ. refert ẽt Simplicius hoc voluiſſe Ammoniũ eius magiſtrũ. Et in hoc apparet peccatũ Io.qui ponit primũ motorem mouere vt finis tm̃: &, quoniã ille homo poteſt ſaluare dictum Auer. ibi.& dictũ Simplicij.& ego dixi de

Dubitatio. hoc alibi. Sed dices,adhuc eſt quęſtio,q̃m Auer.12.Meta.com.44. voluit qđ vnum primũ intelligibile mouet plures intelligentias: & tamẽ hic dicit,quod in hominibus bene poteſt vnum mouere plura imaginantia, quia imaginatio,i.finis,&

Solutio. imaginans ſunt quodammodo diuerſa. Dicendũ,vt ibidem capitur,qđ vnum intelligibile,& vnũ appetibile mouet plures intelligẽtias ordine quodã. in hominibus vnum appetibile põt plura appetentia, & imaginantia mouere ęque primo,& ſic eſt aliqua diuerſitas, & tu comple iſtud.

A L G A Z E L.

F

AIt Alga. Si autem dixerit hoc eſt falſum, q̃m id, quo eſt differentia inter duas ſubſtantias, ſi eſſet conditio in neceſsitate in eſſe, neceſſe eſt vt reperiatur vnicuiq; neceſſario in eſſe, ergo non differunt. Si vero hoc non eſt conditio, nec aliud conditio: ergo omne id,quod non conditionatur, in neceſſario in eſſe eius eſſe ſufficit abſque illo, & perficietur neceſſarium in eſſe per aliud. Dicimus hoc,quod dixiſtis de attributis, iam locuti ſumus de eo. Et facit inuolutionem in hoc toto dictio neceſſarii in eſſe, & proiiciamus eã. quoniam nos non concedimus ꝙ ratio ſignificat neceſſarium in eſſe, niſi intelligimus per id, ens non habens agens antiquum. Si vero hoc intelligimus, omittemus dictionẽ neceſſarii in eſſe,& declarabimus ꝙ ens Antiquũ, non habens cauſam, eſt falſa in eo numeratio, & differentia: & non erit de hoc probatio, & remanebit ꝙ dictũ eorũ eſt, an hoc ſit conditio, cum non habuerit cãm. Et eſt error manifeſtus.nã nõ

A habens cauſam declarauimus quòd non dicitur non habere cauſam, vſquequò perquiratur conditio eius, & eſt ſicut ſermo dicentis an nigredo ſit conditio vt ſit color. &, ſi erit conditio, tunc rubedo non erit color. Et dicitur in rei veritate quòd non conditionatur aliquod eorum, ſcilicet in affirmatione verificationis coloreitas in intellectu, in eſſe vero eius erit conditio vnius eorum, non autem demonſtrati, cum impoſsibile eſt vt ſit genus entis, quod non habeat differentiam. & ſic etiam qui conſtituit duas cauſas, & ceſſat emanatio in eis, dicit quòd differunt in differentia. & quælibet differentiarum quidem eſt conditio conſecutionis abſque dubio, attamen non in demonſtrato.

Inducit hic Alga. argumentum contra ſe: quoniam ipſe opinabatur ꝙ in primo eſt compoſitio ex denominatione, & denominato, vt viſum eſt. inquit modo, & ſi aliquis diceret ꝙ hoc eſt impoſsibile, ſcilicet impoſsibile eſt dicere ibi eſſe duo componentia, ſcilicet denominationem, & ſubiectum illius. (Quia ſi.) B Inducit modo argumentum, & poteſt ſic ordiri. ſi in Deo ſunt duo. ſ. denominatio & denominatum, vel ambo ſunt neceſſe eſſe, vel neutrum, vel alterum ſic, et alterum non. ſi ambo, ergo non differunt, quoniam ambo ſunt neceſſe eſſe, & neceſſe eſſe vnum numero eſt ſimpliciter, ergo illa non differunt. ſi vero neutrum, ergo totum compoſitum eſt ens poſsibile eſſe, & poſsibile non eſſe, & ſic primus motor indigeret aliquo priori, quo perpetuetur, quod eſt falſum. Si vero detur tertium, tunc vna natura ſimplex eſſet duæ naturæ, ſcilicet contingens & neceſſaria. horum membrorum tacuit tertium, quia manifeſtum erit per ſe. inquit ergo. Quod ſi id, in quo eſt differentia inter duas ſubſtantias. i. ſi ambo illa differentia, puta denominatio, & ſubiectum indigent neceſſe eſſe. i. ſunt ſimpliciter neceſſe eſſe, oportet ꝙ quodlibet ipſorum habeat vnum eſſe neceſſarium, ergo non differunt. & ſi nullum ipſorum indiget, id eſt ſit neceſſe eſſe: ergo eſſe ipſius ſcilicet compoſiti eo non indiget, id eſt ergo eſſe totius non eſt neceſſe eſſe, & neceſſe eſſe perficietur ab altero. i. conſeruabitur ab altero priori, quod eſt inconueniens. Translatio autem hebrea eſt multum facilis, & ſic reperitur: &, ſi aliquis fingit hoc eſſe remotum, quoniam non euadet, quin illa duo, ſcilicet denominatio, & ſubiectum ſint neceſſe eſſe, vel non. & ſi ſic, quomodo ergo ibi ſignabitur differentia, ergo non differunt. & ſi non, totum in ſui eſſe dependebit ad aliud prius, & ſic contrapoſitum. hæc eſt aperta translatio: & eſt quaſi explanatio illius. (Nos vero.) C Hic tangit quaſi ſol. argumenti præſentis, & inquit, Nos vero dicimus ꝙ hoc non conuenit cum illo, quod dixiſtis in denominationibus. i. quæ tractauimus de denominationibus: tunc remittit ſe. d. & iam tractauimus de hoc in præcedentibus: & apponit locum latentiæ. d. & locus ſophiſticationis hic ſumitur in vocabulo neceſſe eſſe: quare dimittendum eſt, quia neceſſe eſſe probatum eſt. (Niſi intendamus) quia propoſuit locum ſophiſticationis eſſe in illo vocabulo neceſſe eſſe, hoc declarat. Ideo debes ſcire, ꝙ neceſſe eſſe poteſt capi poſitiue, prout addit naturam aliquam ei, cui apponitur: alio modo priuatiue pro eo, quod caret cauſis contingentiæ & poſsibilitatis: ergo neceſſe eſſe æquiuoce accipitur, & per conſequens dicendum, ꝙ ſi neceſſe eſſe capitur poſitiue, verũ eſt, ꝙ ſi aliqua conueniunt in neceſſe eſſe, illa ſunt eadem: ſed, ſi capitur priuatiue, non oportet. cæcitas enim, & ſurditas conueniunt in carentia cauſarum viſionis, & auditus, & tamen non ſunt eadem in propoſito: ergo illa, ſcilicet denominatio, & ſubiectum conueniunt in carentia cauſæ contingentiæ, non tamen ſequitur ꝙ ſint idem inter ſe. dicit ergo, niſi intendamus per id. i. dico argumentum valere niſi intendamus per illud. i. per neceſſe eſſe cauſam carentem agente. i. niſi neceſſe eſſe capitur priuatiue: ergo, ſic accipiendo, non eſt impoſsibile ponere numerationem in eo, licet poſitiue ſit impoſsibile; & ſic forte intelligitur iſte locus: & habet aliam expoſitionem, & tu perſiſte.

Neceſſe eſſe poteſt capi poſitiue, & priuatiue.

AVEROES.

AIt Auer. Summa huius eſt id,quod recitauit, inferens quidem rationes contra Philoſophos. quoniam ipſi dicunt non euadit differentia, qua eſt ſecundario in neceſſario in eſſe,quin ſit conditio neceſſarii eſſe, aut ſit differentia, quæ non erit conditio neceſſarii eſſe. &, ſi differentia,qua differunt, fuerit conditio neceſſarii eſſe in definitione vniuſcuiuſque eorum, & non differunt in neceſſario, eſſe igitur neceſſarium in eſſe eſt vnum neceſſario. quemadmodum ſi eſſet nigredo conditio in eſſe coloris, & albedo conditio in eſſe coloreitatis,non differunt quidem in coloreitate.ſi vero differentia, qua differunt,non ingredictur in neceſſarium eſſe,erit neceſsitas eſſe vnicuiq; eorum per accidens, & ſunt duo, non ex eo ꝙ vnumquodque eorum eſt neceſſarium in eſſe. Attamen hic ſermo non eſt verus. nam ſpecies ſunt conditio in eſſe generis. & vnaquęq; earum eſt conditio in eſſe generis, non autem quo ad indiuiduitatem, & demonſtrationem talem. nam, ſi hoc eſſet, non aggregarentur in eſſe coloris. Ipſe autem contradicit huic ſermoni duabus contradictionibus,quarum Vna eſt, quòd hoc accidit ex eo quòd exiſtimatur quòd neceſſarium in eſſe ſignificat naturam ex naturis. Attamen non eſt ſic apud nos: ſed intelligitur per neceſſarium in eſſe quid negatiuum, & eſt quòd non habet cauſam, negatio autem non eſt cauſarum. Et quomodo ſit hoc in negatione eius,quod non habet cauſam? adeo quòd dicitur aut erit id, quo differt non habens cauſam a non habente cauſam,conditio eius,quòd non ſit cauſa, aut non erit conditio.ſi erit conditio, non erit ibi numeratio, nec differentia. ſi vero non erit conditio, non erit numeratio in non habente cauſam, & tamen non habens cauſam eſt vnum. Et modus corruptionis huius ſermonis eſt in eo, quod exiſtimauit,quòd id,quod non habet cauſam, eſt ablatio abſoluta:& ablatio quidem non habet cauſam. & quomodo erit ei conditio quæ eſt cauſa eſſe eius?& hæc eſt fallacia: quoniam negatio proueniens, quæ currit curſu nominum imperfectorum,& eſt negatio,quæ fit in diſcernendo entia abinuicem,habet cauſas, & conditiones,quæ determinauerunt ei hanc negationem, ſicut habet cauſas, & conditiones, quæ determinauerunt ei hæc attributa affirmatiua,& negatiua.& affirmatio neceſſarii in eſſe eſt attributum non ſeparabile a non habente cauſam.& non eſt differentia, ſiue dicatur neceſſarium in eſſe, ſiue non habens cauſam.& error eſt Loquentis hoc ſermone,non autem aduerſarii eius. Contradictio vero ſecunda eſt ꝙ,cum dicunt aut erit differentia,qua differt neceſſarium in eſſe,conditio,aut non erit conditio.ſi eſt conditio,non differt vnum eorum ab alio,ex eo ꝙ eſt neceſſarium in eſſe,ergo neceſſarium in eſſe eſt vnum. ſi vero non erit conditio, ergo ſermo dicentis neceſſarium in eſſe non habet differentiam,qua differt,

Species ſunt conditio in eſſe generis.

A eſt ſicut ſermo dicentis color ſi reperitur de eo pluſquàm vnum, aut erit id, quo differt color a colore conditio in eſſe coloris, aut non erit. ſi eſt conditio in eſſe coloris, non differt vnus eorum ab alio, in eo quod eſt color, & erit color vna natura. ſi vero nullus eorum fuerit conditio in eſſe coloreitatis, color non haberet differentiam, qua differret ab alio. & hoc eſt falſum. Deinde dixit pro Philoſophis huic quandam reſponſionem.

Nunc Auer. examinando dubium dictum, proponit expoſitionem quęſtionis factę, & inquit, dicimus nos quod ſententia illius rationis, quam allegauit cõtra philoſophos. ſ. arabes eſt, quę ſic dicit, non euadet, quin differentia, ex qua prouenit dualitas. i. compoſitio in neceſſe eſſe, indigeat neceſſe eſſe. i. ſit neceſſe eſſe, vt habet alia tranſlatio, aut non. Si illa differentia, in qua differunt, indiget neceſſe eſſe. i. ſit neceſſe eſſe, ita quod in definitione cuiuslibet ipſorum ſit neceſſe eſſe, id eſt ſi quodlibet illorum ſit neceſſe eſſe definitiue, & per ſe primo modo, ergo non differunt in neceſſe eſſe, ergo oportet quod neceſſe eſſe vnum ſit tantũ. quod exẽplo oſtendit. d. vt ſi nigredo indiget, indiget in ſui neceſsitate colo-

B re, & albedo ẽt ſilr in ſui neceſsitate indiget colore, tunc ambo non differunt in neceſsitate coloris. Sed, ſi differentia, in qua differunt, nullũ introitum habent in neceſſe eſſe. i. ſi nullũ illorum ſit neceſſe eſſe, ergo neceſsitas eſt cuiuslibet illorũ per accidens, id eſt erunt neceſſe eſſe ab altero, & in ſuis naturis poſsibilia, vt dictum eſt. hæc eſt ſnĩa verborũ huius hominis. (Quę nobis.) Nũc examinat hoc dubiũ, & primo proponit intentionẽ eius. d. quę nobis error apparet. Et hoc oſtẽdit. Vbi debes ſcire, quod Alg. fecit entimema hoc. illa duo ſunt neceſſe eſſe, ita quod conueniunt in neceſſe eſſe, ergo non differunt. modo oſtendit Auer. conſequẽtiã hanc non tenere per ſimile, quoniam ſpecies conueniunt in neceſſe eſſe earũ generis, & tamen differunt inter ſe: immò quęlibet ipſarum vniuerſaliter ſumpta eſt neceſſe eſſe, licet non particulariter ſumpta: ergo dictum illud eſt debile. dicit ergo, ſpecies enim neceſſe ſunt in eſſe generis, & ſ. i. immo & quælibet ipſarũ non particulariter ſumpta, ſed vniuerſaliter ſic ſe habet. i. eſt neceſſe eſſe. (Si enim.) Poteſt intelligi dupliciter. vno modo, vt aſsignet cauſam, quare differunt inter ſe, & ſi conueniant. d. ſi enim ita eſſet ſup. quod omnibus modis eſſent eadem, non copularentur in eſſe coloris. quoniam copulari præſupponit diuiſionem, idem enim non copulatur ſibi. Vel poteſt intelligi, vt det cauſam, quare quælibet ſpecies vniuerſaliter ſumpta ſit neceſſe eſſe, & inquit. Si enim ita eſſet, ſcilicet quod quælibet omni modo ſuppoſita, eſſet contingens eſſe, tunc non copularen-

C tur in eſſe coloris, quia neceſſe eſſe non fit ex non neceſſe eſſe. Sed prima eſt melior: quoniam, ſic ſpecies non copulatur ex indiuiduis, cum illorum nullum ſit neceſſe eſſe, vt conſtat. (Et hic obijcit.) Nunc cœpit quaſi ſolutio argumenti, quã dedit Alga. vult colligere vnum errorem ibidem. d. & hic obijcit homo. d. quod hoc accidit. ſ. illa eſſe eadem, prout quis imaginatur illud neceſſe eſſe ſignificare quandam cauſam, aut naturam. (Sed apud) ponit ſolutio. Alga. dicens: ſed apud nos non eſt ſic, immo per id. i. neceſſe eſſe intendimus quid negatiuum. ſ. non habens cauſam: quoniam negationes non habent cauſam, cuius rationẽ dicit. cauſæ nanq;, quomodo poſſunt ſumi in remotione cuiuſdã incauſati. (Ita quod) ſummatim reſumit vim. d. ita quod dicatur, quod non euadet, quin ſit illud, in quo differunt incauſatum. ſ. neceſſe eſſe, aut non. i. non euadet quin illa duo ſint neceſſe eſſe, aut non. Si primo modo, nulla erit ibi numeratio, neq; differentia, vt ſupra dictum eſt. Si ſecundo modo, ſilr: id, quod non habet cauſam, eſt vnum: & forte litera eſt corrupta, & ſuperfluit negatio, & debet legi hoc modo. & ſimiliter ei, quod non habet cauſam, eſt vnum. i. ſimplex, ergo ibi non eſt multitudo. vel ſic debet legi, & ſimiliter ei, quod non habet cauſam, eſt vnum. i. ſimiliter illi, quod eſt incauſatum, hoc, quod eſt cauſatum, debet eſſe vnum. i. ſimplex: & quomodocunque, ſuperfluit negatio. (Et nos.) Nunc oſtendit errorem eius. d. & nos diximus quod ipſe errauit in eo, quod meditatus eſt, videlicet, quod quid incauſatum ſit pura

priuatio, quia remotio.i.priuatio non habet cauſam. Contra arguit, & inquit, qualiter ergo erit cauſa ſui eſſe.q.d.eſt impoſsibile. modo omne neceſſe eſſe eſt cauſa ſui.(Et hic.) Oſtendit alio modo errorem eius.d.& hic eſt error, quia negationes currentes curſu priuatorum nominum.ſ.negationes, quæ ſumuntur in definitione entium habent adinuicem ſine dubio cauſas, dico cauſas inferentes di ctis entibus neceſſarijs illam negationem, & addit: & ſi affirmationes.i.habitus haberent cauſas inferentes affirmatiuas denominationes, ergo nulla differentia eſt in hoc inter denominationes affirmatiuas.i.habitus, & negatiuas.i.priuationes. Debes ſcire, quod negatio capitur dupliciter. vno modo, prout eſt propria vni, & non alteri. V.g.cęcitas eſt ita propria animali, quod non competit lapidi, & ſic negatio vocatur currens curſu priuati.i.ſubiecti, eo quia propria eſt illi, non dico quarto modo: alio modo eſt negatio ſimpliciter, vt non homo, non album: & ſic dicitur de ente, & non ente, vt dicitur in lib. Perther. eſt ergo differẽtia, vt.d.hic Auer. quoniam negationes primo modo habent cauſam in ſubiectõ, ſed ſecundo modo non habent cauſam, & ſic eſt in Deo: quoniam neceſſe eſſe habet cauſam in Deo, cum ſit negatio primo modo. Sed accidit quæſtio, quoniam dictum eſt in lib. de ſubſtantia orbis, in fine, ꝙ æternum dicitur per priuationem cauſę corruptibilitatis, ergo non habet cauſam. Dicendum, ꝙ cauſa poteſt capi dupliciter. vno modo pro re addita ſubiecto, cuius eſt: & ſic primum non habet cauſam ſuæ neceſsitatis, nec aliquod ęternum, & ſic loquitur ibi. alio modo poteſt capi pro cauſa, vel addita, vel pro ſeipſo, ad quod ſequitur neceſſe eſſe, quæ potius dicitur concauſa, vt notatur in illo verbo cauſa inferens: & ſic conceditur ꝙ neceſſe eſſe habet cauſam, quia eius eſſentia poſita ponitur neceſſe eſſe: ergo cauſa eſt eius eſſentia, & eius nota: & ſic patet hoc.

Negatio duplex.

Dubitatio.

Solutio.

ALGAZEL.

Ait Alga. Si autem dixerit, hoc poſsibile eſt colori, quoniam habet eſſe relatum quiditati, additum quiditati. & hoc impoſſibile eſt neceſſario in eſſe. nam non habet niſi neceſsitatem eſſe, & non habet quiditatem, cui referatur ipſum eſſe. & nos bene ſcimus quòd differentia nigredinis, & differentia albedinis non conditionatur in coloreitate, in eo quòd eſt coloreitas: conditionatur vero eſſe earum, in eo quòd ſunt prouenientes a cauſauſa. ſic etiam non debet conditionari eſſe in neceſſario. nam eſſe neceſſarium Primo eſt ſicut coloreitas colori, non autem ſicut eſſe relatum coloreitati. Dicimus ꝙ non concedimus hoc: ſed habet verificationem eius, cui attribuitur eſſe, vt declarabimus in diſputatione ſubſequenti. Cum vero dicunt quòd eſt ens abſque quiditate, eſt exiens ab intelligibili, & erit ſumma ſermonis, quòd ipſi ædificauerunt ablationem ſecundationis ſupra ablationem compoſitionis generi, & differentiæ: deinde ædificauerunt hoc ſupra ablationem quiditatis poſt ipſum eſſe. & quotienſcũque deſtruimus vltimum, quod eſt fundamentum fundamentorum, deſtruitur & non totum. & eſt ædificium debilis ſtabilitatis prope ędificium araneæ.

AVEROES.

Ait Auer. Reſponſio eius pro Philoſophis ædificauit eam hic ſuper ſermonem, quòd eſſe eſt accidens enti, ſcilicet quiditas. & con-

A tradicit eis ipſe, ex eo quòd eſſe in omnibus eſt aliud a quiditate, & exiſtimauit quòd ſermo eorum ædificauerunt eum ſuper hoc. Attamen differentia, quam adduxit in hoc, nô ſequitur ex ea reſponſio ei, quod intulerunt ex rebus coloreitatis, & differentiis, quæ ſunt in ea, quomodocunque id poſuerint. nam nemo dubitat quòd differentiæ generis ſunt cauſa generis, ſiue ponatur generi eſſe aliud a quiditate, aut quiditas eius ipſummet eſſe. nam, ſi eſſent differentiæ ipſi eſſe, & eſſe coloris aliud a quiditate coloris, ſequeretur vt non ſint differentiæ, quibus diuiditur color differentiæ quiditatis coloris, ſed differentiæ alicuius accidentis accidentium eius. & hęc eſt poſitio falſa. Quare veritas eſt quòd, cum nos diuidimus colorem in differentias ſuas, & dicimus quòd eſſe coloris, in eo quòd eſt color, erit in actu, aut quia eſt albus, aut niger, aut alius color, non diuidimus quidem accidens in colorem, ſed diuidimus ſubſtantiam coloris. igitur ſermo, quòd eſſe eſt accidens enti, eſt inconueniens in hoc, & quęſtio, ac reſponſio eius quæſtioni ſermo cadens. B Cum autem dixit ꝙ ipſi ædificauerunt ablationem ſecundationis ſuper ablationem compoſitionis ex genere, & differentia, deinde ædificauerunt hoc ſuper ablationem quiditatis poſt eſſe: &, cum deſtruimus vltimum, quod eſt fundamentum fundamentorum, deſtruitur & totum, eſt ſermo non verus. nam ædificium eorum eſt ablatio ſecundationis numero in duabus rebus ſimplicibus, de quibus dicitur vniuoce. & eſt notum per ſe ꝙ, cum ponimus ſecundationem, & communicationem in duobus ſimplicibus ꝙ ſimplex fit compoſitum. Et concluſio ſermonis eſt ꝙ natura appellata neceſſarium in eſſe, quod non habet cauſam, & ipſum non habens eſt cauſa alterius, aut erit vnum numero, aut plus. Deinde, ſi fuerit plus, aut erunt plures forma vnũm genere dicto vniuoce, aut vnum proportione, aut vnum nomine tantum. Si erunt diuerſa numero, vt Socrates, & Plato, & vnum ſpecie, tunc erunt animalia neceſſario. & hoc eſt falſum. C Si vero erunt diuerſa in forma, & vnum in genere, dicto de eis vniuoce, tunc erunt cõpoſita neceſſario. ſed, ſi erunt vnum in genere, dicto ſecundum proportionem ad aliquid, nihil prohibet quin ſit hoc, & aliquod erit cauſa alicuius, & deueniunt ad primũ. & hæc eſt diſpoſitio formarum abſtractarum materiis apud Philoſophos. attamen, ſi communicant nomine, nihil prohibet quin reperiatur ex eis pluſquam vnum. quoniam hæc eſt diſpoſitio cauſarum primarum quatuor, ſ. agens primum, & forma vltima, & materia vltima. & propterea non prouenit ex hoc modo ſpeculationis quid completũ; & non finit ad primũ principiũ, vt putauit Auic. nec ꝙ vnũ ſine dubio. Iſta deſunt in antiquo.

ALGAZEL.

AIt Alga. Secunda autem via conſecutionis eſt vt nos dicimus quòd non erit eſſe, & ſubſtantia, & principalitas genus. quia nos

reſpondemus per quid eſt, Primum vero apud vos eſt intellectus abſtractus, quemadmodum alii intellectus, qui ſunt principia ipſius eſſe, quæ appellantur Angeli apud eos, & quæ ſunt cauſata Primi ſunt intellectus abſtracti a materiis. Hæc quidem verificatio includit primum, & eius cauſatum. Primum, quoniam ens primum eſt ſimplex, & nullam habens compoſitionem in ſubſtantia ſua, niſi ex parte conſequentium, & ſunt communicantes in eo, ꝙ vnumquodq; eorum eſt intellectus abſtractus a materia. & hoc eſt verificatio generica. igitur intellectio abſtracta in ſubſtantia non eſt ex conſequentibus, ſed eſt quiditas. & hæc quiditas eſt communis inter primum, & alios intellectus. &, ſi non erit differentia in alio, tunc intelligitis ſecundationem abſq; differentia. ſi vero differt, id quidem, quo eſt differentia, eſt aliud ab eo, quo eſt communicatio, & intellectio communis eis eſt communis in rei veritate. nam Primum intelligit ſeipſum, & intelligit aliud apud tenentem hoc, ex eo quod eſt ex ſe intellectus abſtractus a materia. & ſic definitio cauſati primi ꝙ eſt intellectus primus, quem fecit Deus glo. immediate eſt communis in hoc. & ratio huius eſt. quoniã intellectus, qui ſunt cauſata, habent ſpecies diuerſas, ſed communicãt in intellectione, & differunt aliis differentiis. & ſic primum communicat cum omnibus in intellectione. igitur apparet contradictio opinionis: & id, quod inducit ad intellectionem, non conſtituit ſubſtantiam. & ambo ſunt falſa apud eos.

Hic Alga, inducit quoddam argumentum contra peripatheticos, & primo ꝓponit opinionem illam. d. Adhuc eſt alia via ad reprobandum philoſophorum opinionem in præſenti propoſito, ſcilicet ꝙ ipſe Deus non cõicat cum aliquo in genere, neq; differt ab eo in differentia. hęc eſt opinio ergo philoſophorum, ſcilicet ꝙ Deus non eſt in genere, neq; ab aliquo differentia differt. (Nos enim.) Nunc facit motiuum, & primo accepit vnam propoſitionem. d. Nos enim dicemus ſic eis, neq; ſubſtantia, neq; principiatio, id eſt principiũ nequit eſſe genus, quia nullum iſtorum dr̃, id eſt datur in reſponſione quid eſt Deus; & hęc propoſitio fuit poſita, & declarata ſuperius. Tunc infert vnã ſecundã. d. & ſup. cũ Deus non ſit ſubſtantia, neq; principium tanquã genus, ergo prima cã apud nos eſt intellectus, ſicut ſunt alię intelligentię, quę ſunt entis principia ſup. in eo, quod ens, vt dicitur. 12. Meta. cõ. 1. & dicuntur angeli ſecundũ leges, & cauſantur a prima cã, & ſunt ſine dubio ſeparatę a materiis. eſt ergo conſequẽs, ꝙ Deus eſt intellectus purus a materia ſeparatus, ſicut & quælibet intelligentia mouens ſtellam.

Dubitatio. Sed dubitares forte, vnde habet euidentiã hęc conſequentia. Deus non eſt ſubſtantia, ergo Deus eſt intellectus purus. ex negatiua. n. non ſequitur affirmatiua, vt dr̃ in ſecundo perihet. non. n. ſequitur, chimera non eſt homo, ergo chimera eſt non homo, & quãto magis non ſequitur, ergo chimera eſt leo, cum ſint diſperata. Debes ergo ſcire, ꝙ qñ præſupponitur cõſtantia ſubiecti, & diuiſio eſt duorũ membrorũ tm̃, bene valet ex negatiua affirmatiua. V. g. ſupponitur, ꝙ lumen ſit ens, & ꝙ ens diuiditur tm̃ in ſubſtantiam, & accidẽs. Tunc bene ſequitur, lumen non eſt ſubſtantia, ergo lumen eſt accidẽs: qm̃, iam ſuppoſitum eſt lumen eſſe ens: & cũ ens oẽ vel ſit ſubſtantia, vel accidens, ideo infertur, ergo accidens. ſic in in ꝓpoſito Alg. ꝑ ſubſtantiã intelligit ſubſtantiã corporeã. modo ens bene diuiditur in ſubſtãtiã corporeã, & intellectualẽ: & ſupponit Deũ eſſe, ideo ſequitur. Deus non eſt ſubſtantia. ſ. corpus, & ſup. eſt, ergo Deus eſt intellectus. qm̃, vt dr̃. 1. Meta. cõ. 31. inter materiale, & abſtractum a materia non datur mediũ. Quo habito, concludit ergo hęc veritas ſeu natura, ſ. quę eſt intellectus, id-

A cludit,id eſt continet cauſam primā.ſ.Deum,& primum cauſatum,ſ.intelligentias.ex hoc quaſi infert vim rationis.d.primū ergo ens.i.Deus ſimplex eſt abſq; alia cōpoſitione in ſe,& ex parte ſuorū conſequentium, id eſt accidentiū, id eſt Deus eſt ſimplex ſimplicitate oppoſita cōpoſitioni ex materia & forma,& ſimplicitate oppoſita compoſitioni ex ſubiecto & accidente,& cōicant in eo,id eſt in ſimplicitate illa omnes intelligentię,quia quęlibet ipſarum eſt intellectus ſeparatus a materia.& hęc, id eſt ergo hęc eſt natura generalis.ſ.quę ponitur genus cōis illis.patet ergo perſpicue ꝙ Deus, & intelligentię conueniunt in genere.(Et intellectus.) Abſcindit quęſtionem tacitā.poſſet enim quis dicere,ꝙ intellectus non eſt quiditas Dei,ſed accidens commune illis,& ſic non eſt genus. Reſpondet,& intellectus ſeparatus non eſt de conſequentibus, id eſt accidentibus,immo eſt ipſa quiditas,quę ſine dubio communis eſt Deo,& alijs intelligētijs.(Vnde,ſi modo.)Recolligit quod ibi differentia etiam reperitur,& inquit, vnde,ſi modo differunt,vt conſtat per ſe,ergo id,in quo differunt,id eſt ergo differentia differt ab eo, quo cōicantur,ſ.intellectu, vult ergo habere ꝙ aliud eſt, quo differunt,& aliud,quo conueniunt : & per conſequens Deus eſt in genere, & differentia, & ita compoſitus , vt ſupra viſum eſt. Quod autem conueniunt, probat.d.Deus nanq; intelligit ſeipſum, & alia entia:ergo conueniunt in intellectu,vt in ratione generis:& ſic primum cauſatum ſic ſe habet ſcilicet quod eſt
B intellectus,& addit prætetea intelligentię differunt adinuicem ſpecie , & communicant genere,vt dictum eſt,ſcilicet in intellectu,ideo concludit concluſionē d.patet ergo, quomodo prima cauſa communicat cum omnibus intelligentijs in intellectione,& differt ab eiſdem in alijs. Et debes ſcire, quod tota rationis virtus poteſt in hunc modum componi.omne id,quod conuenit in aliquo quiditatiue prędicato cum alijs,& differt ab eis in alio,eſt in genere:ſed Deus,vt declaratum eſt, conuenit quiditatiue cum intelligentijs in eſſe intus, & differt ab eis in alio;ergo Deus eſt in genere: & hęc eſt virtus rationis Algazel.

A V E R O E S.

Ait Auer.Si intellexiſti id, quod diximus antea deo eo , quòd ſunt hic aliqua, quæ includuntur vno nomine , non incluſione rerum vniuocarum, nec incluſione rerum æquiuocarum, ſed incluſione rerum relatarum ad aliud,quæ dicuntur ſecundū prius, & poſterius , & ꝙ proprietas harum rerum vt deueniant ad primum
C in illo genere, quod eſt cauſa prima omnibus, quibus imponitur hoc nomen,vt eſt nomen calidi , quod dicitur de igne, & aliis rebus calidis,& ſicut eſt nomen entis,quod dicitur de ſubſtantia, & aliis accidentibus,& ſicut nomen motus,quod dicitur de motu locali, & aliis motibus,non deficies ſcire inane , quod ingreditur in hoc ſermone. nam nomen intellectus dicitur de intellectibus ſeparatis apud Philoſophos ſecundum prius, & poſterius , quorum eſt intellectus primus, qui eſt cauſa aliorum,& ſic eſt in ſubſtantia . Et ratio, quæ demonſtrat quod non habent vnam naturam communem , eſt quoniam aliquis eorum eſt cauſa alterius.& id,quod eſt cauſa rei, eſt prius cauſato. & impoſſibile eſt vt ſit natura cauſæ, & cauſati vna genere,niſi in cauſis indiuidualibus. & hæc quidem ſpecies communicationis eſt contradicens cōmunicationi genericæ vere , quoniam communia genere, non eſt in eis primum , quod eſt cauſa aliorum, ſed omnia ſunt in eodem gradu, & non reperitur in eis aliquid ſimplex , ſed communia in re , qua di-

Quare oīa non habent vnā naturā communē.

cuntur ſecundum prius, & poſterius, neceſſe eſt vt ſit in eis primum, D
& ſimplex. & hoc primum impoſsibile eſt vt imaginetur ei ſecundatio. nam quotienſcuuque ponatur ei ſecundum, neceſſe eſt vt ſit in gradu eius, quo ad eſſe, & naturam: & erit ibi natura communis eis, qua communicant communicatione generis veri; & neceſſe eſt vt differant differentiis additis generi: ergo erit vnumquodq; eorum compoſitum ex genere, & differentia, & omne, quod eſt huiuſmodi, eſt innouatum.

Quod eſt pfectũ neceſſe eſt ꝙ ſit vnũ

Demum id, quod eſt in vltimitate perfectionis in eſſe, neceſſe eſt vt ſit vnum. nam, niſi eſſet vnum, impoſsibile eſt vt ſit ei vltimitas eſſe. id enim, quod eſt in vltimitate, non communicat ei aliud. nam, ſicut linea vna non habet ex vno latere duos fines, ſic res, quæ ſuccedunt in eſſe, diuerſæ quidem in additione, & diminutione, non habent duos fines ex vno latere. Auicenna autem neſciuit in eſſe hanc naturam mediam inter naturam, quam ſignificat nomen vniuocum, & naturas, quæ non communicant niſi nominibus tantum, aut accidenti remoto, & euenit ei hæc dubitatio, E

Auic. ignorauit Analoga.

Hic vult ſoluere argu. Alga, & primo dicit, dicimus nos quod qui bene intelligit id, quod ſuperius diximus, euaſus eſt ab iſtis erroribus. Tunc ad formam quæſtionis inquir, videlicet, quia hęc. id eſt, Deus, & intelligentiæ ſunt res, quæ continentur ſub vno nomine, non modo continentię vniuocorum nominum, videlicet, equiuocorum; immo modo continentię nominum vni rei attriburorum ſecundum dubitationem, id eſt, indifferentiam modi cõcipiendi, & declarat quę natura ſit talium nominum. d. et proprietas talium eſt, quod ſignificata aſcendãt, id eſt, ordinentur ad primum illius generis, quod eſt cauſa prima omnium appellatorum, id eſt, omnium illorũm ſignificatorum illo nomine. (Verbi gratia,) hoc oſtendit exemplo Ari. in Met. d. vt nomen caliditatis producitur ab igne, & ab alijs rebus calidis: & forte litera eſt corrupta, & debet dicere, vt nomen caliditatis, quæ attribuitur, & igni & alijs rebus calidis: vel nomen entis, qđ de ſubſtantia dicitur, & de alijs nominibus, id eſt, alijs ſignificatis aliorum nominũ: applicat modo ad propoſitum. d. ſimiliter dicimus quod nomen intellectus dicitur de ſeparatis intelligentijs analogice apud philoſophos, ita quod, id eſt, tali modo quod primus intellectus eſt cauſa aliorum, id eſt, analogia cauſæ ad cauſatum, & ſic ſimiliter dicimus de ſubſtantia: & forte vult dicere reſpectu accidentium: F dicitur enim ens analogice de ſubſtantia, & accidente. Et forte vult dicere, & ſic dicimus de ſubſtantia quantum ad hoc, quod prędicatur de Deo, & alijs intelligentijs prędicatur enim analogice. Ex hoc reſpondetur ad formam, negatur minor: quoniam intellectus non competit quidditatiue illis, cum non dicitur vniuoce, ſed analogice: & ſic eſt ſolum nomen commune illis, & non natura, nec quiditas, nec aliquid aliud niſi nomen tantum, & ſic ratio non concludit; intellectus enim dicitur de Deo, & de alijs attributione, vt patet. Debes ſcire, quod Auer. vbiq;, vt dixi, appellat nomen analogum, nomen ambiguum, vel ſecundum attributionem, vt facit hic, & hoc artificioſe. Quoniam Aui. primo Meta. ca. 6. videtur opinari quod ens ſit vniuocum, licet ſecundum aliquam prioritatē: & argumentum eius eſt, quia intellectus eſt certus de intentione entis, & dubitabit de intentionibus ſubſtantiæ, & accidentis, ergo ens dicit intentionem tertiã: & ſyllogiſmus eius componitur ſecundum ipſum: omne nomen, de cuius intentione intellectus eſt certus, dubitans de contentis ſub illo nomine, dicit intentionem tertiam, & per conſequens eſt vniuocum: ſed ens eſt nomen, de cuius intentione intellectus eſt certus, dubitans de intentionibus accidentis, & ſubſtantiæ; hanc minorem probat Auicen. ibi in exemplo de reſurrectione, an erit, an non; & vide, quia nolui ponere verba eius hic. Hoc argumentum intantum magni-

ficatur

A ſicatur a quibuſdam, quod eis videtur Achilles Zenonis, quibuſdam alijs Vli-
xes Empedoclis, quibuſdā alijs Hector Parmenidis, & Melliſsi. Ego autē repu
to ipſum nihil eſſe, vt dicam: ideo debes ſcire, quod argumentum ſupponit fal-
ſum, ſcilicet quod intētio entis ſit id, de quo intellectus eſt certus, immo dico q̄d
ens eſt nomen 1m̄ ſignificans æqualiter immediate ſubſtantiā & accidens, licet
ſit ibi ordo cauſæ, ideo intellectus eſt certus de diſiuncto, dubius autē de alteru-
tro illorū: quilibet enim ſcit quod lumen eſt ſubſtātia, vel accidens, licet dubius
ſit, an ſit ſubſtantia determinate, vel accidens, ſicut quilibet ſcit principem ſede-
re, vel non ſedere, nullus niſi aſtantes ſciunt illum ſedere determinate, vel non
ſedere determinate: & hoc attendens Auer. appellat nomen entis ambiguum,
vel ſecundum attributionē, ad notandum quod ens nihil commune dicit niſi di-
ſiunctionē: quando ergo capitur determinate, accidit dubitatio: quando vero ſub
dubitatione & diſiunctione accidit certitudo: ergo certitudo non eſt de intentio-
ne tertia, ſed ſignificatis alio modo ſuppoſitis. Contra hoc iterum inſtat quidā,
& reputat argumentum demonſtrare. d. iſta certitudo præcedit omnē apprehen-
ſionē ouorūcūq; d.uidentiū ipſum ens, ergo præcedit certitudinē de toto diſiun-
cto. Ad hoc dicendum quod illa certitudo præcedit oēm apprehenſionē deter-
minatā, non autē confuſam de ipſius entis diuidentibus: &, ſic apparet qualiter
argumentū hoc nō tranſcendit metam ſermonis ſophiſtici. (Et probatio.) Quia
B in ſolutione data ſupponit ens non dicere naturā tertiā, ideo hoc intendit proba-
re, & apponit ad hoc rationes duas: ſecunda ibi ponitur. (Tandē quod.) Et pri-
mo proponit cōcluſionē. d. & probatio q̄d ens ideo habeat vnā, & eandē natu-
ram cōem. id eſt, vniuocam eſt. Deinde apponit rationē, & debet ſic cōponi: nul
la cauſa eſſentialis, & per ſe alicuius effectus communicat cum eo in vna natura
vniuoca, quā dat illi effectui. Sed prima cauſa eſt cauſa eſſentialis, & per ſe in-
telligentiarum in ente, qm̄ dat eſſe illis, quod habet in ſe formaliter, & per eſſen
tiam, ergo non cōicat cum eis in eſſe vniuoce: ponit ergo minorē. d. quia quidā
ipſorū cauſa eſt aliorū: deinde ponit vim minoris. d. & id, q̄d cauſa eſt alterius,
præcedit cauſatū ſine dubio: quia impoſsibile eſt quod natura cauſæ, & cauſati
ſit vna, & eadē in genere niſi in particularibus cauſis, id eſt, nō eſſentialibus eſ-
ſentialiter ordinatis: & opponatur ergo concluſio ſuperius poſita, ſcilicet quod
ens non dicatur vniuoce de Deo & alijs. Debes ſcire, quod quidā rudes nō in-
telligunt hanc rationem, & ideo derident eam: vnde expoſitores latini, quia il-
lam olfaciunt, ideo eam appreciant: propter quod mihi videtur, quod ſit propin-
qua primis principijs: conſiſtit enim in propoſitionibus per ſe notis, quarū vna
eſt: quod id, in quo aliquid antecedit eſſentialiter aliud, non conuenit ei vniuo-
ce, dico eſſentialiter, quoniā Sortes pater antecedit Plato. filiū in humanitate,
C tamē quia antecedit accidentaliter & non eſſentialiter, ideo humanitas cum eis
communis & vniuoca: ergo, quando aliquid antecedit aliud eſſentialiter & per
ſe in a, non poteſt æqualiter & vniuoce conuenire in a, ideo hanc maiorem vo-
luit intelligere Auerro. cum dicit, & id, quod cauſa eſt alterius præcedit cauſa-
tum ſine dubio; intendit enim id, in quo cauſa antecedit cauſatum eſſentialiter
& per ſe: impoſsibile eſt vt ſit commune vtrique vniuoce, quilibet enim conce
dit hanc terminis intellectis. Tunc accipitur ſecunda propoſitio: ſed prima cau-
ſa antecedit omnia alia entia eſſentialiter & per ſe in eſſe tali: & hanc dedit
Auer. cum dicit, quia quidam ipſorum eſt cauſa aliorum: prima enim cauſa eſt
cauſa entis in eo quod ens, ideo dicitur in libro de cauſis: prima creaturarum eſt
eſſe, vt dicebam: & hoc declarauit Ariſto. 2. Metaphy. & Auerro. ibidem cō. 4.
vide. Ex his concluſio ſequitur demonſtratiue, ergo ens non poteſt eſſe commu-
ne vniuocum primæ cauſæ, & primo cauſato: & hæc ratio non poteſt ſolui, ſi
bene intelligitur: poſſunt enim fingi ſolutiones ſed ſolutiones non ſunt niſi ver-
ba, ſi poſt conſiderentur. (Et ideo.) Hic conducit ex dictis theorema ad propo-
ſitum, & inquit, & ideo hęc ſpecies cōicationis oppoſita eſt communicationi ge
nerali, id eſt, generis vniuoci, & huius dedit rationē, & ait, res. n. quæ in genere
communicant, non habentē rem primam, quæ cauſa ſit aliorū, ſcilicet, eſſentia-
lis, & antecedens illa in natura generis, immo omnes ſunt in vno gradu eſſe, &

in vna & eadem natura; (Ergo, ſi haberent.) Ex hoc oſtendit intelligentias non conuenire cum prima in genere, & inquit, ergo, ſi ſup. intelligentię haberēt naturam cōem, videlicet, naturam veri generis, id eſt, vniuoci generis, ſequitur & quod differūt in quibuſdam differentiis ſuper genus additis, & tunc infert, ergo quælibet ipſarum ex genere & differentia cōponitur, & addit illud, quod ſuperius addebatur. d. & quodcunque ſic ſe habet, nouum eſt ſine dubio: & virtus rationis componitur, vt prius: patet ergo prima ratio, & theoremata conducta ex illa. D

Dubitatio. SED DVBITATVR forte: quoniā, ſicut declarat Auer. 10. Metaph. cō. 7. ex verbis Ariſt. in omni genere eſt dare vnum quod eſt metrū, & menſura aliorū in illo genere: ergo, in ſpeciebus omnis generis eſt ordo: vel igitur eſſentialis, vel accidentalis. Si eſſentialis, ergo vna eſt cauſa alterius, & per conſequens genus non erit vniuocū. Si accidentalis, ſpecies non differunt niſi per accidens. Et dicendum forte, quod ordo eſſentialis eſt duplex ſcilicet, ſecundū cauſalitatem, & ſecundum perfectionem eſſentialē: dico ergo, quod ibi eſt ordo eſſentialis perfectionis, non tñ cauſę ad cauſatū, & hoc ponit Auer. in ſecundo Meta. cō. 2. & alibi. (Tandē.) Nunc ſecundā apponit rationē, & pōt in hunc modū cōponi: illud, qđ eſt in fine cuiuſdā naturæ id eſt, per eſſentiā aliqua natura, non cōicat cum aliquo in illa: ſed prima cauſa eſt per eſſentiā ens, & in fine, i. ſummum ens: ergo nō cōmunicat cū alijs in ente: huius ponit tm̄ maioris vim. d. tandem, quod eſt in ſumma perfectione, oportet neceſſario quod ſit vnū: nā, ſi vnū non eſſet, nō eſſet in ſummo gradu, & ſic quaſi reſumit maiorē. d. id, quod eſt in fine cuiuſdā naturæ, non cōicat cum alia in illa ſup. & ſic patet vis rationis. (Et quia.) Hic ponit cauſam erroris Aui. d. & quia Auicen. non eſtimauit iſtam naturam mediā inter naturā ſignificatam cum nominibus vniuocis, & naturā rerum, quæ tantum nomine communicāt, i. quia nō reputat mediū inter vniuocū, & æquiuocū, ideo ſequitur eum dictum argumentum, ſcilicet quod quia non eſt æquiuocū, ergo vniuocū. Debes ſcire, quod illa ratio ſecūda eſt multum fortis, ſi conſideratur, & etiā in duabus conſiſtit propoſitionibus: quarū prima eſt qđ id, quod eſt in ſummo gradu alicuius rationis, vel naturæ, vel intentionis adeo quod per eſſentiam capit totum ambitum eius, non poteſt cōmunicare in eo vniuoce cum alio: & hæc propoſitio eſt manifeſta per ſe, quia enim humanitas non eſt in ſummo, & per eſſentiam in Sor. ideo Sor. & Plato participatiue ſunt homo: ſimiliter, ſi homo in ſummo, & per eſſentiā eſſet animal, leo non eſſet animal, niſi participatiue, & non formaliter: eo quia, ſi formaliter eſſet animal, ſicut & homo, animal formaliter acceptū, non plus eſſet in homine, quam in animali: ergo propoſitio dicens quod id, quod eſt in ſummo gradu alicuius rationis, vel naturę, vel intentionis, adeo quod per eſſentiam capit totum ambitum eius, non poteſt communicare cum alio in eo vniuoce, eſt manifeſta per ſe. Secunda propoſitio erit, quod Deus eſt in ſummo gradu entis, & per eſſentiam capit totam perfectionem entis: & hoc eſt certū cuilibet: ergo ſequitur ex his duabus propoſitionibus concluſio. ſ. d. quod Deus non poteſt communicare in ente cum aliquo vniuoce: & tu conſidera bene has vias quoniam, ſi recte inſpicis, ſunt multum ſubtiles, & fortiſsimæ argumenta autem, quæ fiunt contra hanc poſitionem Auer. ſunt ſophiſtica, & adeo Metaphyſicam extraneant ꝙ ad ſophiſticam reduxerunt fingunt enim quoſdam terminos, quos illi ſolum magnificant, & nec ſunt dicti ab Ariſto. nec ab aliquo ſapiente. Et ſic conſummata ſit expoſitio ſeptimæ diſputationis.

Solutio, duplex ordo eſſentialis.

B

F

DE DESTRVCTIONE DICTI EORVM, QVOD ESSE PRIMI SIT SIMPLEX, SCILICET ESSE ABSOLVTVM, & non eſt quiditas, nec verificatio, ad quas referatur eſſe, ſed eſſe conueniens ei eſt ſicut quiditas alteri.

ALGAZEL.

B AIT Alga. Sermo autẽ de hoc eſt duobus modis.
quorum Primus eſt interrogatio de probatione, &
dicatur qũo ſciuiſtis hoc, an neceſsitate intellectus,
aut ſpeculatione eius: & non eſt ex neceſsitate: ergo
impoſsibile eſt, abſque eo ꝙ recitemus viam ſpecu
lationis. Si aũt dixerit, quouiã ſi eſſet ei quiditas,
eſſe quidẽ ipſum eſſet relatum ei, aut conſequẽs eã,
& prouenięs poſt eã: &, cum conſequens ſit cauſa-
tum, ergo neceſſarium in eſſe erit cauſatum: & contradicit ſibi ipſi.
Dicimus quòd hoc reuerſio erroris eſt, cum proferimus dictionem
eſſe neceſſarii. Nos vero dicimus ei verificationem, & quiditatem.
& illa verificatio reperitur, id eſt non deperditur, & aufertur. & eſſe
eius refertur ad eam.* Si vero dilexerint appellare eam cõſequens, & Huc vſq; cõ
prouenięns, non eſt cura de nominibus, poſtquã ſcit ꝙ non eſt agens uenniunt anti
C eſſe eius aliud, ſed non defecit hoc eſſe antiquũ eſſe abſq; cauſa agenti. quus & hic
Et, ſi intelligũt per conſequens, & cauſatum, quod habet cauſam agen tex. in ſequẽ
tem, non eſt ſic. Si vero intelligunt aliud, profecto conceditur, & non tibus vero
eſt in eo falſitas, cum probatio non inferat niſi ceſſationem emana- nihil.
tionis a cauſis, & tamen ceſſatio eius in verificatione reperitur, &
quiditas cõſequens eſt poſsibilis, & nõ oportet ponere negationẽ qui-
ditatis. Si vero dixerit quiditas erit cauſa ipſius eſſe, quod ſequitur ei,
ergo eſſe erit cauſatum, aut actum, Dicimus ꝙ quiditas in rebus ca-
lidis nõ erit cã eſſe, quãto magis in antiquo, ſi intelligunt per cauſam
agẽs eius. Si vero intelligũt per eã aliud, & eſt ꝙ nõ ſufficit abſq; eo,
tunc erit hoc, & nõ eſt in eo falſitas, ſed falſitas eſt in emanatione cau
ſarũ. &, cũ ceſſauerit, tũc remouetur falſitas, & aliud ab hoc, non ſcitur
falſitas eius. & impoſsibile eſt quin adducatur demonſtratio de falſi-
tate eius. & oẽs quidẽ opiniones eorũ ſunt induſtriæ, quæ ædificantur
ſupra definitionem dictionis neceſſarii in eſſe, in eo quòd habet con-

ſequentia.& concedendo ꝙ ratio inferat neceſſarium in eſſe eo modo, D quo attribuerunt ei,& tamen non eſt ſic,ſicut diximus. Demum hæc probatio eorum reducitur ad probationem ablationis attributorum, & ablationis diuiſionis genericæ,& differentialis,niſi ꝙ eſt quid magis profundum,& occultum,& debilius:quoniam hæc pluralitas non reducitur niſi in abſtractū dictionis.ſin autem,tunc intellectus dilataretur ad conſiderandum eſſe vnam quiditatem, ipſi vero dicunt omnem quiditatē repertam an eſſe pluralitatem, cum in ea ſit quiditas,& eſſe. & hæc eſt vltimitas obſcuritatis.nam ens vnum eſt intelligibile ſemper,& non eſt ens,quod non habet verificationem, & eſſe verificationis non aufert vnitatem.

Quid ē eſſe, & quid q̄ditas.

Circa introductionē huius diſputationis,primo declarabo titulū diſputationis deinde ad expoſitionē illius veniā. Debes ergo ſcire quid ſit eſſe, quidq; quiditas.& dico,quod eſſe quandoq; accipitur pro quiditate ſeu eſſentia,& ſic dicitur.6.Topico,ꝙ definitio eſt ſermo.d.eſſe,& ſic ēt Auer.8.Met.cō.15.ꝙ formę habent eſſe in materia tot,quot ſunt in effectu,& 12. Meta. cō.36.& 18.formæ B habent duplex eſſe,ſ.in materia,& in primo motore.et ſic conceditur ꝙ roſa in hyeme habet eſſe,capiendo eſſe hoc modo.quandoque capitur,id eſt eſſe pro cōpoſitione ſubiecti,& prædicati,vt dicit Ariſt.in 1. Perihermenias, quod verbū ſignificat eſſe,quod ſine extremis non eſt intelligere.illam.ſ. compoſitio dicitur eſſe,quoniam eſſe eſt,quo agens educit compoſitum in actu, & quia intellectus educit propoſitionē compoſitam ex ſubiecto & prædicato in actu mediante illa vnione,ideo vnio illa eſſe propoſitionis dici poteſt,vt declaraui in primo poſteriorum.in verbo Ariſt.dum dixit definitionē non dicere eſſe , neque non eſſe. vide.Quandoque capitur eſſe pro forma,& ſic capitur ſecundo Phyſicorū commen.30.vbi dicitur quod forma eſt cauſa materiæ,pro quanto eſt eſſe eius. Quandoque capitur eſſe pro indiuiduo,vt dicit,& exponit Auer. tertio de Anima commen.9. illud verbum aliud eſt magnitudo, & magnitudinis eſſe. vbi vult Auer.in commento,ꝙ eſſe poteſt capi pro indiuiduo. Vltimo capitur eſſe pro modo quodā eſſentiæ,quo eſſentia ponitur in eſſe extra cauſas ſuas. &, ſic eſſe non eſt aliud,niſi proprietas quædā,qua res ponitur extra ſuas cauſas,& recipit abſolute prædicationem entis:& ſic loquitur Ariſto,ſecundo Metaphyſi. & Auerro.commento illo 4.& 12.Metaphy.commen.51.vbi voluit quod primus eſt eſſe per eſſentiam,& reliqua per primū. Et, cum conſiderabuntur omnes iſti modi accipiendi eſſe, abſcindentur innumeræ obiectiones, quæ primo E aſpectu imaginantur in dictis ſapientum.

Multipliciter capitur q̄ditas.

Dicendum,quod quiditas capitur ēt apud Peripatheticos multipharіam: vno quidem modo,pro eſſentia contenta in potentiis cauſarum, Quandoque capitur quiditas pro definitione, vt dicitur.7. Meta.commentis.72.& 43. Quandoque pro vniuerſali , vt dicebam tertio de Anima commen.9.Quandoque pro forma ſola,vt dicitur. 7. Metaphyſi. commen.21.& alibi.eſt enim forma quiditas,prout eſt principium definiendi, eſt ēt forma eſſentia,prout eſt principium eſſendi.eſt etiam quandoque forma natura, prout eſt principium operandi.2.Phyſi.& ſic quiditas capitur pro natura etiā.

Intellect' diſputationis.

His viſis dico,quod intellectus diſputationis eſt,vtrum Deus ſit compoſitus ex quiditate,capiendo quiditatē pro vniuerſali , & eſſentia, & eſſe: capiendo eſſe pro indiuiduo,& modo eſſentię,quo eſſentia ponitur in effectu: &, tunc quęſtio poteſt eſſe duplex,an in Deo compoſitio ſit ex vniuerſali & indiuiduo,ſicut in ſorte.&,ſecundo an in Deo ſit compoſitio eſſentię & eſſe: & licet de hoc dictū ſit in tertia diſputatione,attamen vult dicere ſermone ſeparato,& ſic dico quęſtio eſt partita,& tamen magis vergit ad ſecundum ſenſum.Et,quia eſſentia eſt quodammodo potentia ad eſſe,& eſſe quodammodo actus eſſentię,ideo eſſentia poteſt capi pro materia,& eſſe pro forma:& hoc modo dicit Auerro.3.de Anima com,14.& 15.quod nulla intelligentiarum liberata eſt a materia prӕter pri-

A mam:& ſic poteſt eſſe tertius ſenſus, an in Deo ſit compoſitio ex materia &
forma,hoc modo capiendo nomina. hęc quidem quęſtio eſt continua ſeptimę:
quoniam,cum ibi quęſitum ſit an Deus ſit in genere,quęſitum eſt etiam lateter,
an in eo ſit compoſitio ex vniuerſali & particulari, ideo conſequens erit per-
ſcrutari modo,an ibi ſit compoſitio ex eſſe & eſſentia. poſſumus itaque in Deo
rationaliter quinque compoſitiones intelligere ſcilicet in numero, videlicet q̃d
ſint plures dij,& plura neceſſe eſſe:propter quod ordinata fuit quinta diſputa-
tio,an ſcilicet ſit vnum neceſſe eſſe, an plura. Poſſumus etiam fingere in Deo
compoſitionem ex denominatione , id eſt accidente & ſubiecto , propter quod
ordinata fuit ſexta diſputatio declarans ſcientiam Dei non eſt quid additum eſ-
ſentię. Poſſumus etiam ipſum imaginari eſſe in genere, & differre differentia,
& ſic compoſitionem ex vniuerſali & particulari: & hunc remouens errorem
ordinauit diſputationem ſeptimam. Poſſumus etiam imaginari in Deo compoſi
tionem ex eſſentia & eſſe,& propter hoc fuit hęc diſputatio . Poſſumus etiam
fingere in Deo eſſe compoſitionem ex materia & forma , & ſic ordinata fuit
nona diſputatio,declarans Deum non eſſe corpus,neque corporeum. per hanc
enim nonam abſcindere poſſumus errorem poſsibilem credi Deum eſſe compo
ſitum ex partibus quantitatiuis,& ex materia & forma. Cum enim declarauit
B quod non eſt corpus,habebitur quod non ſit compoſitus ex partibus quantitati-
uis. Cum vero declarabitur ꝙ non eſt corporeus,ſcietur quod non ſit compoſi-
tus ex materia & forma. Poterit autem eſſe quęſtio,an ipſe veniat cum alijs
in compoſitionem.multi enim theologizãtes dicũt ens eſſe ſimplex illis quinq;
compoſitionibus, attamen dicunt ipſum eſſe alteri componibile. Etiam multi
antiqui dixerunt Deum venire in compoſitione omnium rerum. dixit enim
Centonas vnum ſolum eſſe omnia,& illud eſſe Deum.ait enim eſſe ſcriptum in
templo Palladis, quod Pallas eſt quicquid fuit, quicquid erit, & quicquid eſt:
nec aliquis hominum detexit peplum,quo facies eius velabatur:& inquit Plu-
tarchus philoſophus,quod vetuſtiſsimi philoſophi interpretati ſunt illud eſſe di-
ctum de Deo, qui peplo tectus eſt, quia omnes eum ignorant, & omnes nihil
aliud quam eum vident.peplum enim, quo ipſe tectus eſt, videtur eſſe ſenſus,
qui eſt in anima,& forma,quę eſt in corpore, quibus duobus circunſcriptis ab
anima,& corpore,tunc quod remanet, apparet ipſe Deus in propria ſui natura:
propter quod verificatur Orphei dictum,mũdum eſſe dijs plenum, & illud poe-
tę,Iouis omnia plena: vnde,& Lucanus, habemus cunctis ſuperis , temploque
carente,nihil agimus niſi ſponte Deo,& poſt pauca,eſt ne Dei ſedes niſi terra,
niſi pontus,& aer. Iupiter eſt quodcunque vides, quocunque moueris. Et in-
quit etiam Seneca,quid eſt Deus? mens vniuerſi,quod eſt quod vides totum, et
C quod non vides totum vbiq; eſt opus ſuum intra,& extra replet:cui deinde ma
gnitudo ſua redditur,quo nihil magis excogitatur. Hoc etiam Virgilius, ſpiri-
tus intus alit,&c.vnde,& Parme.& Meliſſus primi,et vetuſtiſsimi philoſophã-
tes dixerunt omnia eſſe vnum infinitum, & immobile, & hoc idem intelligunt,
quoniam Deus omnia eſt,qui eſt infinitus,& immobilis,cum igitur hęc ſit anti-
quorum opinio,veritas eſt quod apud eos Deus in compoſitionem venit rerum,
ideo mirum eſt cum Auerro. quinque, immo ſex illos intellectus perſcrutetur,
ipſum pretermiſiſſe hunc longe difficiliorem alijs. Et forte excuſandus eſt pri-
mo,quia poteſt ex dictis eius quęſtio, & opinio hęc admoueri. Vel forte, quia
ipſe non intendit loqui de huiuſmodi niſi ſecundum illa,quę Alga. tractauit, &
eo ordine,vt in proœmio propoſuit dicere.& dico notanter eo ordine,quoniam
forte quęſtiones hę poſſunt in alium modum ordinari. Declaratus eſt igitur
diſputationis titulus, quęſtionum ſeries,& quęſtionis introductio. Alga. ergo
primo introducit argumentum quoddam philoſophorum , ſecundo debilitat il-
lud. Quantum ad primum,adhuc primo diuiſionem facit, & poſt membrum
eligit in quo inſiſtere vult.inquit ergo in hoc tractandũ , id eſt procedendũ eſt
dupliciter.primo,ſcilicet modo petitionis,videlicet quia petemus ab eis,ſcilicet
philoſophis,qualiter ſcitis vel aſſeritis hoc,id eſt Deũ eſſe ſimplex ens,vel per
neceſsitatē intellectus,aut a cõcluſione ſpeculata, id eſt vel ſcitis hoc, eo qđ ſit

propoſitio nota terminis ſolo intellectu nota, vel demõſtratione. deinde deſtruit D membrum falſum, & colligit verũ dicens, primum eſt impoſsibile, id eſt dicere propoſitionem illam eſſe notam ex terminis ſolo intellectu eſt impoſsibile. cuius rationem dedit, quia notum eſſet omnibus, ſicut ſunt aliæ primæ cognitiones, id eſt aliæ primæ dignitates, & tunc colligit membrum verum. d. ergo oportet vos, quod aſſeratis hoc ex aliqua ſpeculata concluſione. i. hoc eſſe per demonſtrationem euidens. Hic oportet aliquam digreſsionem facere, ideo oportet videre quid ſit prima propoſitio, & per conſequens quæ ſit concluſio, quæ ex prima oritur propoſitione. ſecundo an ſcientia, quæ cognoſcitur prima propoſitio, ſit vnius rationis cum ſcientia, qua dignoſcitur concluſio.

Quæ prima propoſitio.

Quantum ad primũ dicendum, quod prima propoſitio ſit idem quod principium demonſtrationis. reperitur autem ab Ariſtote. duobus modis definitio principij. vno modo inquit, eſt autem principium demonſtrationis propoſitio immediata, & vt definitio ſit verior, & expreſsior ſubdit, immediata autem eſt, qua non eſt altera prior: ergo principium demonſtrationis eſt propoſitio, qua non eſt altera prior. Nunc quidem patet illa definitio apertius. Capitulo vero. 3, primi poſte. dicit, ſed & principiũ ſcientiæ quoddam eſſe dicimus, inquantum terminos cognoſcimus. Capitulo autem 9. inquit, dico aũt principia, quæ cũ ſint, non contingit demonſtrate. Et illomet cap. inquit. nõ aũt ſuppoſitio, neque petitio, quod neceſſe eſt, & propter ſeipſam videri neceſſe eſt, non enim ad exterius dignitas rationem eſt. hęc E verba Ariſt, in veteri translatione reperiuntur, in quibus colligere volo intellectum definitionis principij.

Inſtrumẽtũ cognoſcendi propoſitionẽ eſt duplex.

Et dico, quod inſtrumentum cognoſcendi propoſitionẽ eſt duplex: demonſtratio, & lumen intellectus. demonſtratio fit ex propoſitionibus eo, quia eſt ſyllogiſmus. Lumen non fit ex propoſitionibus, neque eſt propoſitio aliquo modo, cũ ſit ipſemet intellectus agens. & cum hoc ſit ita, apparet veritas dictorum Ariſto. & concordia. veritas quidẽ, qm̃ eſt principium demonſtrationis propoſitio, qua in notitia non eſt altera prior, eo quia non demonſtratione dignoſcitur, ſed lumine intellectus, quod non eſt propoſitio, neque demonſtratio. ergo principium demonſtrationis eſt propoſitio, quoniã propoſitio eſt enunciationis altera pars, & per conſequens ſyllogiſmi pars, qua non eſt altera prior, cũ non poſsit demonſtratione declarari, neque poſitione, neque petitione, neque definitione, neque aliqua propoſitione, ſed ſolo intellectu, qui non eſt propoſitio aliqua, Concordia vero: qm̃, qñ dicit principiũ propoſitionis eſt propoſitio immediata, qua non eſt altera prior, oportuit declarare, an ſit aliquid prius, quo dignoſcatur, ideo ſubdit ca. 3. ſed & principium ſcientiæ. i. cognoſcendi primam propoſitionem eſſe, dicimus quoddam, quo terminos cognoſcimus. i. lumen intellectus, quo terminos. i. partes eius cognoſcimus: eo ergo, quo partes eius cognoſcuntur, & totum principium cognoſcitur, cognoſcuntur autem partes intellectu, & ſolo eius lumine, ergo totum principiũ intellectu ſolo cognoſcitur, & in hunc modum lucidus The. interpretatus fuit locũ illũ. Vide ibi ca. 7. F ait. iam principia demonſtrationis demonſtrationes eſſe nõ poſſunt, ſed propoſitiones indubitabiles, immediatęq; & luce ſua perſpicuæ. His perfecta mens eſt, quæ terminos comprehendit, quorum complexu dignitates, & præfata concipimus: ecce, quõ vult eo propoſitiones cognoſci primas, quo terminos cognoſcimus, & illud eſſe lucem intellectus. Hoc ẽt modo locum hunc perſpicuum fecit & Auer. d. enim ſic. & eſt nobis, vt concordemus ſophiſticis, quia principia demonſtrationis non ſunt nota per alia, ſed dicamus ꝙ ſunt nota per intellectum, & ipſe eſt, qui comprehendit partes enunciationis notæ per ſeipſam, id eſt, primi principij. Et cum hoc ſit ita, apparet error translationis veteris, quæ. d. (Inquantum terminos cognoſcimus.) Eſt enim falſa, & ideo illa fuit cauſa errandi apud latinos, propter quod in græco ſic reperitur. Et principium ſcientiæ quoddam eſſe aſſerimus, quo terminos ipſos cognoſcimus, Et ideo Ioan. Grammaticus, qui cũ ſtudioſus erat, philoponus dictus eſt, in hunc modũ expoſitionem huius loci cõtextui. Huic admodũ concors eſt illud capituli. 9. dico autem principia in vnoquoq; genere, quę cũ ſint, non contingit demõſtrare: quod verbũ expoſitor vnus nouus in hũc modum textũ interpretatus eſt: dicit, quod cũ Ariſt.

A neceſsitatē capituli præpoſuit, nūc definitionē ſubiecti in demonſtratione propo
nit in illo verbo, videlicet, Dico aūt principia, &c. eo quia demōſtrationis prin-
cipia ſunt ſubiectū, paſsio, et dignitas. vult ergo ibi in illo verbo ſubiectū Ariſt.
definiiſſe hoc modo. dico aūt principia ſubiecti in vnoquoque genere ſcientiæ,
quæ, cum ſint, non contingit demonſtrare. i. quæ non poſſunt demonſtrari eſſe:
& hæc expoſitio cōſona apparet textui ſuperiori, qm̄ dixit, oportet præſuppo-
nere de ſubiecto quia eſt, & quid eſt. Them. autē Auer. & Linconienſis groſſa
teſta, & Ioā. Philoponus de principio cōplexo textū inducunt, & ideo, cū tex-
tu nūc lecto, concors ſic eſſe poteſt, dico aūt principia, i. propoſitiones primas,
quæ cū ſint veræ non contingit demōſtrare. ergo vult ꝙ principiū ſit vera pro
poſitio, & indemonſtrabiles: & ſic hic textus nūc concors erit præcedenti. Hęc
expoſitio eſt ſine dubio mens Ariſto. eo quia dixit in principio capituli, ſcire eſ-
ſe ex propoſitionibus primis, ideo quaſi rememorādo opus fuit inducere quid ſit
principium, & ideo verus intellectus. Ariſt. eſt hic. Poteſt & tertio, tertia ſe- **Expoſitio latinorum.**
ries textus ibidem inducta concors et fieri. primo tamē inducetur expoſitio ex-
tranea illius, quam latini ſinguli ob carentiam græcarum literarum, & bonorū
expoſitorum: dicūt itaque ꝙ concluſio textus eſt, ꝙ dignitas non eſt petitio, ne-
que ſuppoſitio, inquit ergo, quod. i. id, quod neceſſe eſt in ſe, & id, quod propter
ſeipſum videri, neceſſe eſt. i. dignitas, quæ ex natura ſua eſt neceſſaria, & quo ad
B nos apparet neceſſaria, non eſt ſuppoſitio, neque petitio: eſt ergo ſenſus ſecundū
hos. hic. dignitas non eſt ſuppoſitio, neque petitio, & Ariſt. ſecundū eos ratioci-
natur hac rōne. omnis ſuppoſitio & omnis petitio eſt ad rationē extra. ſed nul-
la dignitas eſt ad rationē extra, ſed ad rationē intra. ergo nulla dignitas eſt ſup-
poſitio, neq; petitio. huius rationis accepit minorē tm̄, & dixit, non. n. dignitas
eſt ad exterius rationē, ſed ad eā, quæ eſt in anima. Sed hæc expoſitio, & tex **Impugnatio**
tui contradicit, & expoſitoribus. textui quidē. qm̄ dicit petitionē, & ſuppoſitio-
nē ratione exteriori dignoſci. modo ratio exterior, vt ibidē ſubdit, eſt ſyllogiſ-
mus, modo conſtat apud Ariſt. cō. 2. primi illius petitionē, & ſuppoſitionē eſſe
immediatas ꝓpoſitiones, quę nō ſyllogiſmo dignoſci, perſpicueq; fieri poſſunt.
Expoſitoribus vero, qm̄ & illū textū inducūt, ſicut in græco habetur. ſic. n. ha-
betur, & in græco, vt in trāſlatione. Biſantij apparet. Non eſt aūt id ſuppoſitio,
neque petitio ſane quo neceſſe eſt per ſeipſum eſſe, atq; videri, & reliqua. ergo
ſenſus concluſionis eſt: id quod per ſe vr̄, & eſt in ſui natura neceſſarium nō di-
noſcitur ſuppoſitione, neq; petitione, ſed per conſequens intellectu tantū. & ſic
verbum illud conſonum eſſe perſpicuum eſt verbo prædicto: ratio autem, quam
ponit in textu hoc, vide in tranſlatione Biſantij. & cum res ſit ita, apparet intel **Definitio principij.**
lectus vero definitionis principij. eſt enim principium propoſitio, qua non eſt
C altera priori, ad hoc vt ſit verum: dico propoſitio loco generis, & vt noteiur
officium principij in tantum enim principium eſt principium, inquantum exer-
cet officium propoſitionis, id eſt, inquantum eſt id, quo propoſitiones & conclu
ſiones fiunt notæ: dicitur qua non eſt altera prior, quoniam omni concluſione
eſt petitio, vel ſuppoſitio, vel dignitas prior: hoc autem, cum nihil ſit prius, niſi
intellectus lumen, quod non eſt propoſitio, ideo propoſitio eſt prima; qua non
eſt altera prior dicitur ad hoc vt ſit vera: quoniam poſſunt eſſe multæ propoſi-
tiones priores principio negatiuo, ſed nō præexactæ ad illud vt ſit verum: & ſic
ex omnibus illis verbis lucet definitio primi principij, qm̄ illa verba diſperſim
poſita, ſi in vnū colligātur, faciūt acquirere intellectū definitionis principij. Ex
hoc ſequitur, ꝙ de ratione primi principij non eſt; vt actu omnibus ſit notū, ſed
bene eſſe id, quod eſt aptū natū omnibus eſſe notū: & debet intelligi dictū Alg.
hic, qm̄ dicit, quia tūc eſſet omnibus notū. i. quia eſſet aptū natū eſſe omnibus no
tum. vel ſi hoc nō eſt eſſentia principij, ſaltē erit propriū conſequens eſſentiam
eius. & dico ꝙ principiū definitū eſt negatione: qm̄ omne primū debet definiri
illo modo. vnde, & Deus per negationē rerum definitur, vt patet. quid ſit igitur
prima ꝓpoſitio patet. Quid ſi aūt cōcluſio: ex his modo perſpicuū eſt: eſt enim
concluſio propoſitio, qua eſt altera prior ad hoc vt ſit, & appareat vera, &
neceſſaria: & ſenſus huius definitionis ex ſermone prædicto patet. Et

hac declaratione pręmiſſa, verificabitur dictū Alg. hic, com. d. hæc propoſitio, D Deus eſt ſimplex, vel eſt principiū, vel concluſio ſpeculata: omnis. n. propoſitio eſt principiū, vel cōcluſio, vt ex his manifeſtū eſt pal ī.

Opinio latinorum.

Quantum ad ſecundū, latinorum turba fere tota dicūt ꝙ ſcientia principiorū, & concluſionū omnino diuerſarū rationum eſſe debet, & ideo ſcientia principiorū non ſcientia, ſed potius intellectus dicitur, cognitio cōcluſionū ſciētia vera. Horū rationes poſſunt eſſe: qm̄, ſi eſſent vnius rationis, ab eiſdem fierent & principia, & concluſiones. ergo principia ex principijs innoteſcerent, ſicut cōcluſiones ex principijs. Pręterea, ſi vnius rationis eſſent, ergo eſſent vniuoca. conſequens falſum, quoniam principia ſunt cauſa concluſionis per ſe, & eſſentialiter, & non econtra. ergo tollitur vniuocatio per declarata in fine ſeptimæ diſputationis. Præterea, ſi eſſent vnius rationis, ergo eſſent vnius definitionis: qm̄ ratio definitio eſt, vt patet primo Topic. & 8. Meta. modo patet qualiter definitiones ſunt ad modum magnum diuerſæ.

Solutio.

In contrarium videtur ſententia The. qui in propoſitione dicente, propter quod vnumquodque tale, & illud magis, ſic probat illam: omne competens per ſe pluribus, & vni per alterum, id per quod competit, eſt magis tale: ſed ſciri competit præmiſsis, & concluſioni, & præmiſsis per ſe, & concluſionibus per præmiſſas: ergo magis præmiſsis. modo, ſi ſciri eſſet alterius rationis, ergo eſſet æquiuocum: & ſic argumentum The. eſſet ſophiſticum. Præterea, in quo fit contradictio eſt vniuocum. modo Ariſto. com. 3. loquens de ſciētia principiorum, & concluſionum inducit contradictionē antiquorum, & ponit ſuam poſitionem: ergo ſcire eſt propoſitionibus & concluſionibus vniuocum, & ſic patet ratio. E Præterea, Ariſt. cōparationē facit. d. ꝓpter quod vnūquodq; tale, & illud magis. Modo declaratū eſt in phyſicis comparationē fieri in vniuoco. Ideo dicendū ſecundū expoſitores gręcos, ſcientiā principiorū & concluſionum eſſe vnius rationis. attamen, pro ſolutione argumentorum, debes ſcire ꝙ vna ratio dicitur quandoq; vnitate ſpeciei, qñq; vnitate generis analogici, vt dicit Auer. in 2. de Anima de definitione Animę. cō. 12. dico ergo ꝙ ſciētia cōcluſionū, & propoſitionū ſunt vnius rationis genericæ, quia conueniunt in ratione cognitionis. eſt enim cognoſcere genus ſcire: ergo in ratione cognitionis cōparens ſunt, differunt autem in rationibus ſpecificis: cū ſcire principiorū lumine ſolū ſit, ſcire vero concluſionū demōſtratione, vt viſum eſt: & ſic argumēta vndiq; poſſunt concordari, & ſic cōpleta ſit digreſsio, & ad propoſitū redeo. (Et ſi forte.) Cum induxit propoſitionē illam non eſſe de primis principijs, ſed de concluſionibus, & omnis concluſio ſyllogiſmo aliquo, vt dictum eſt, inducenda ſit. ideo inducit ſyllogiſmum philoſophorum ad illam, & inquit, & ſi forte diceretur ꝙ auctoritas. i. ſyllogiſmus ipſorum hæc eſt, videlicet & dedit F illum d. ſi ipſe Deus haberet quiditatem, id eſt, ſi Deus eſſet compoſitus ex eſſentia & eſſe, oporteret ꝙ ipſius eſſe eſſet relatum ſibi. i. cauſatum a ſe, vel cauſa conſequens. i. non cauſa per eſſentiam, ſed per accidens. Debes ſcire, quod omne ens compoſitum ex eſſe & eſſentia eſt cauſa per participationem, & per conſequens non per eſſentiam. cauſa ergo per additionem, & ſic quaſi per aliud & ideo bene ſequitur. ſi Deus eſſet compoſitus ex eſſentia & eſſe, vel eſſet cauſatum a ſe, vel cauſa per accidens, & per conſequens dependens ab alio priori, quod eſt cauſa per eſſentiam. ideo addit, ſed quodlibet conſequens, id eſt ens participatiue eſt cauſatum, ergo neceſſe eſſe eſſet cauſatum, quod eſt falſum. eſt ergo vis rationis, ſi primus motor eſt compoſitus ex eſſe & eſſentia, ergo cauſatus a ſe, vel ab altero. Vel forte vis rationis eſt, quoniam, ſi ibi eſſet compoſitio ex eſſentia & eſſe, ergo eſſe eſſet relatum ad quiditatem. i. accidens quiditati, vel pro & cauſa per accidēs, & non per eſſentiam: & vtroque modo eſt ratio efficax. Reſpondet ergo ad ſecundam vim, & inquit, nos vero dicimus quod hæc ſophiſticatio oritur a vocabulo neceſſe eſſe, quod declarat. d. nos namque dicimus quod ipſe Deus habet veritatē, & quiditatem, & dicimus ꝙ illa veritas eſt ens ſine priuatione. i. ens poſitiuum. & forte eſt error ſcriptoris, & debet dicere, & illa veritas eſt ens ſine principiatione. i. carens principio, & fine. Tunc ad formam dicit, & eius eſſe eſt relatum dictæ quiditatis, vel pro. i. eius conſe-

A quens.i.eius accidens eſſentiale. ratio ergo formaliter eſt ſoluta.ſ. ꝙ eſſe eſt accidens eſſentiale eſſentię in Deo, nec hoc eſt impoſsibile. Et cum dicebatur, omne accidens conſequens eſſentiam eſt cauſatum. Reſpondet, ꝙ duplex eſt cõſequens. vno modo nouum, alio modo ęternum. primo modo bene eſt cauſatum, ſecundo modo non. inquit ergo, Sed ſi intenderemus de conſequente cauſato, quod habet efficientem cauſam, dicimus ꝙ non eſt ſic, ſicut de alijs cauſatis. recolligit vim ſol.d. tandem de intentionibus non eſt curandum, id eſt, tandem dicimus non eſſe inconueniens in eſſentia eſſe additas intentiones, & ponit illud, quod demonſtratiue probauerunt.d. ipſi enim aliud non probauerunt ſup. demõſtratiue, niſi quod proceſſus cauſarum ad infinitum eſt impoſsibile. Debes ſcire, ꝙ ſophiſticatio, quandoque eſt in termino medio, vt ſi dicatur. ſidus cœleſte canis, omnis canis currit, ſipus cœleſte currit. Quandoque in conſequente, vel in aliqua propoſitione, quã putatur conſequens.ſ. eſſe impoſsibile quod in rei natura eſt neceſſarium, vel aliqua propoſitio eſſe impoſsibilis, quæ non eſt. V.g. terra corpus naturale. omne corpus naturale mobile, terra mobilis: conſequens putatur falſum ſecundum apparentiam, attamen ſecundum exiſtentiam, & in rei veritate conſequens eſt neceſſarium. Similiter, terra mobilis ſecundum locum, omne mobile ſecundum locum poteſt recedere a loco, & accedere, ergo terra poteſt accedere & recedere a loco: hic enim videtur minor impoſsibilis, et non eſt:
B ſic in propoſito argumentum philoſophorum erat. Deus compoſitus eſt ex eſſentia & eſſe. Et omne compoſitum ex eſſentia & eſſe contingens, & non neceſſe eſſe. ergo Deus non neceſſe eſſe. hic igitur videtur ꝙ minor ſit vera, propter verbum neceſſe eſſe, quod putatur eſſe dictum de ſimplicibus tm̃, & non cõpoſitis. ecce igitur, quomodo recte dixit Alga. ꝙ ſophiſticatio eſt in illo vocabulo neceſſe eſſe, qm̃ apparentia eſt locus, vnde ſumitur ſophiſticatio: & quia ab illo vocabulo ſumitur apparentia, ergo & ab eo ſumitur ſophiſticatio.

AVEROES.

AIt Auer. Non tranſtulit Alga. opinionem Auicennæ debite, prout eſt, vt fecit in libro intencionum. nam vir, quoniam credidit ꝙ eſſe rei ſignificat attributum, additum ſubſtantię eius, impoſsibile quidem eſt apud eum vt ſubſtantia eius ſit agens eſſe eius in rebus poſsibilibus. nam, ſi hoc eſſet, erit res cauſa eſſe ſui, & non erit ei agens. & ſequitur apud eum ex hoc, quòd omne, cuius eſſe eſt
C additum ſubſtantiæ ſuæ, habet cauſam agentem. &, quia Primum apud eum non habet agens, concluſit ex hoc vt ſit eſſe eius ſubſtantia ſui ipſiús. & ideo id, quo contradixit Alga. cum aſsimilauit ipſum eſſe conſequens ex conſequentibus ſubſtantiæ, non eſt verum. quoniã ſubſtantia rei eſt cauſa, ex qua aliquid conſequitur, & non poteſt eſſe res cauſa ſui eſſe. nam eſſe rei eſt prius quiditate eius: &, cum ponit quiditatem eſſe eius, non eſt ablatio quiditatis, vt dixit; ſed vnio quiditatis, & eſſe. Et; cum ponimus quòd eſſe eſt paſsio ex paſsionibus entis. & id, quod præbet eſſe rerum in rebus poſsibilibus, eſt agens, neceſſe eſt vt ſit id, quod non habet agens, aut non habebit eſſe: & hoc eſt falſum, aut eſſe eius erit quiditas eius. Attamen hoc totum ædificium eius eſt ſupra falſitatem, & eſt quòd eſſe rei eſt aliquod conſequens ex conſequentibus eius: nam eſſe, quod pręcedit in ſcientia noſtra ſcientiam de quiditate rei, eſt id, quod ſignificat verum. quare idẽ eſt, ac ſi diceremus an aliquid ſit, ſed in eo, quod habet cauſam, de-

Auic. putauit ꝙ eſſe ſignificet attributũ additum rei.

Quid ſignificet quõ An ẽ,

terminat eſſe eius.& vis eius eſt vis dicti noſtri,an aliquid habeat cau- D
ſam,aut non habeat cauſam . ſic dicit Ariſ. in principio Secundi Po-
ſteriorum.ſed,cum non habuerit cauſam, erit vis eius an aliquid ha-
beat conſequens ex conſequentibus,quod determinat eſſe eius.cum ve
ro intelligitur de ente id , quod intelligitur de re, & ſubſtantia, currit
quidem curſu generis,dicti ſcdm prius, & poſterius.& quicquid fuerit
non differt in hoc hñs cãm,& non hñs cauſam , & non ſignificat rem
additam de eſſe.& eſt id,quod intelligimus ꝑ verum. ſed,ſi ſignificaue
rit quid additum ſubſtantiæ , ex eo quidem ꝙ eſt quid intellectuale,
non habet eſſe extra animam, niſi in potentia , prout eſt vniuerſale.

Ex his potes colligere ꝙ Deus nõ habet eſſe ſecũdũ Auer. ſed eſt ipsũ eſſe vel cã eſſendi.

Hic profecto eſt modus, quo conſyderauerunt Antiqui de Primo prin
cipio , & id conſtituerunt ens purum . Sapientes vero Maurorum po-
ſteriorum putant , ex eo ꝙ conſyderauerunt de natura entis , in eo ꝙ
eſt ens , ꝙ conſecutum eſt apud eos ad ens purum huiuſmodi. Attamen
via, qua poſsibile eſt procedere apud me,adeo ꝙ appropinquetur natu
ræ demonſtrationis,eſt quoniam entia poſsibilia in eſſe ex ſe , exitus B
eorum a potentia ad actum erit neceſſario ex extrahente, quod eſt in
actu,ſ.agente mouente ea, & extrahente ea a potentia ad actum . &, ſi
extrahens eſſet etiam de natura poſsibilis,neceſſe eſt vt ſit ẽt ei extra-
hens.&,ſi hoc etiam eſſet de natura poſsibilis,ſ.poſsibilis ex ſe,neceſſe
eſſet vt ſit hic extrahens neceſſarium ex ſe, non poſsibile . & hoc qui-
dem ad conſeruandum ea,quæ ſunt hic . & permanebit ſemper natu-
ra cauſarum poſsibilium , procedentium quidem in infinitum . nam,
cum ipſæ fuerint infinitæ, vt apparet ex natura earum, & vnaquæque
earum ſit poſsibilis,neceſſe eſt vt cauſans in ens hoc,ſ.tribuens eis con
tinuitatem,ſit quid neceſſarium ex ſe , cum appareat de eis neceſsitas
proceſſus in infinitum,ſ.rerum poſsibilium ex ſe. qm̃, ſi reperiretur tẽ
pus,quo non moueretur aliquid omnino,non eſſet via ad innouatio-
nem motus:ſed neceſſe eſt vt continuetur eſſe innouatum eſſe æterno,
abſque eo ꝙ eueniat Primo mutatio mediãte motu,qui eſt aliquo mõ F
antiquus . & aliquo modo innouatus . & motum hoc motu eſt id, de
quo dicit Auic.ꝙ ſit neceſſarium in eſſe ex alio. & hoc quidem neceſſa
rium in eſſe ex alio , impoſsibile eſt quin ſit corpus mobile continue.
nam hoc modo poſsibile eſt vt ſit innouatum ex ſe; & corruptibile ab
æterno: & hoc appropinquatione rei aliquando, & remotione ab ea ali
quando, vt videtur ꝙ hoc euenit entibus generabilibus, & corruptibi
libus cum corporibus cœleſtibus. Et,quoniam hoc mouens eſt neceſſa
rium ex ſe,poſsibile vero ex motu innouato,neceſſe eſt vt deueniat ad
neceſſarium in eſſe abſolute,ſ.quod nõ habet poſsibilitatem omnino,
non eſſentialiter,nec in loco,nec in aliis motibus , & ꝙ ſit huiuſmodi
ſimplex neceſſario.nam,ſi eſſet compoſitũ,eſſet poſsibile, non aũt ne-
ceſſariũ.& illatio probationis de neceſſario in eſſe hoc modo probatio-
nis ſufficit apud me hac via,& eſt veritas. Id vero,quod intelligit Aui.
in hac via , dicens ꝙ neceſſarium in eſſe neceſſe eſt vt finiatur aut in

A neceſſarium in eſſe ex alio, aut in neceſſarium in eſſe ex ſe. &, ſi ad neceſſarium in eſſe ex alio, neceſſe eſt vt neceſſarium in eſſe ex alio conſequatur ex neceſſario in eſſe ex ſe. nam ipſe exiſtimauit quòd neceſſarium in eſſe ex alio eſt poſsibile in eſſe ex ſe: poſsibile enim indiget neceſſario. hæc quidem additio apud me eſt ſuperflua, & error. quoniam neceſſarium, quomodocunque poſitum fuerit, in eo quidem non eſt poſsibilitas omnino, & non reperitur aliquid habens vnam naturam, vt dicatur de hac natura quòd ſit poſsibilis aliquo modo, & neceſſaria aliquo modo. quoniam declarauerunt homines quòd neceſſarium nihil eſt poſsibile omnino. poſsibile enim contradicit neceſſario. id vero, quod poteſt eſſe, eſt vt aliquid ſit neceſſarium ex parte vnius naturæ, & poſsibile ex parte alterius naturæ, vt exiſtimatur de corporibus cœleſtibus, aut eo, quod eſt ſupra ea, ſcilicet quòd eſt neceſſarium eſſentialiter, poſsibile tamen quo ad motum ad vbi. Induxit tamen eum ad hanc diuiſionem: quoniam ipſe credidit quòd cœli B ſunt eſſentialiter neceſſarii ex alio, poſsibiles tamen ex ſe. & iam diximus in multis locis quòd hoc non verificatur. & demonſtratio, quam conſtituit Auicenna de neceſſario in eſſe, cum non diſtinguatur hac diſtinctione, & conſyderetur hac conſyderatione, eſt de natura ſermonum communium topicorum: cum vero diſtinguitur, eſt de natura ſermonum demonſtratiuorum. * Et debes ſcire quòd innouatio, quã lex declarauit de hoc mundo, eſt eiuſdem ſpeciei cum innouatione, quæ apparet hic: & eſt illa, quæ eſt in formis entium, quas appellat ſecta Aſſaria attributa animalia, & eas appellant Philoſophi formas. & & hæc quidem innouatio eſt ex alia re, & in tempore. Quomodò autem ſit diſpoſitio naturæ entis poſsibilis cum ente neceſſario, tacuit de hoc lex propter remotionem eius ab intelligentia vulgi: & etiam, quia non eſt neceſſaria ſcientia eius, quo ad vulgi felicitatem. Quod vero exiſtimat ſecta Aſſaria quòd natura poſsibilis ſit innouata, & C creata a nihilo, eſt id, in quo certant cum eis Philoſophi, tam qui dicit innouationem mundi, quàm qui non dicit eam. & quod dixerunt, cum inſpexeris id, in rei veritate non eſt ex lege Maurorum, & non cõſtituitur de eo demonſtratio. quod vero eſt ex lege, eſt iuſſus vt remoueatur a ſpeculationibus, quas lex tacuit. & ideo dicitur in Talmud De eo, quod conceſſum eſt tibi, inquire, & non debes incumbere rebus occultis. & ſcias ꝙ vulgus deuenire ad quæſitum huiuſmodi eſt ex inuolutionibus, & erroribus.

In neceſſario quõcunque poſito, non eſt poſſibilitas omnino.

Hucuſq; vetuſtior.

Cum induxit ſolu quàm dedit ad argumentum philoſophorum Alga. intendit modo examinare ſermonem Alg. & primo oſtendit ipſum non recte induxiſſe opinionem Auicen. & inquit, Dicimus nos ꝙ Alg. non tranſtulit Auic. opinionem perfecte, ſicut fecit in quodam lib. qui vocatur liber intentionum philoſophorum, eſt ergo primum peccatũ, ꝙ nõ cõplete narrauit eius opinionẽ. (Poſtquã enim.) Nunc oſtendit ipſum ſibi contrariari, & ponit ea, quę ſibi conceſsit, & inquit, poſtquã enim iſte homo opinatus eſt quod eſſe rei ſignificat denominationẽ additã ſuper ſubſtãtiam. eſt ergo prima ꝑpoſitio eius, quod eſſe eſt accidẽs eſſentiæ, (Et putat) Apponit ſecundam, d, & putat quòd impoſsibile ſit, quod

ipſa ſubſtantia.i.eſſentia agat ſuum eſſe in rebus poſsibilibus.ſ.generabilibus & D
corruptibilibus, per hoc fundamentum.ſ.quia ſequitur quod res eſſet cauſa ſui eſſe.& ſi ſic, ergo ſequitur quod non haberet agens, immo ipſa a ſeipſa ageretur. eſt ergo ſecunda propoſitio, ꝙ vna res non poteſt eſſe cauſa ſui eſſe. (Sequitur eum.) Tunc infert tertiam propoſitionem ex ratione ſecundæ propoſitionis. habet enim ipſe ꝙ omne habens eſſe, oportet vt eius eſſe cauſetur a ſeipſo, vel ab altero: ideo concludit quaſi correlarie hanc.ſ.ꝙ omne habens eſſe ſit habens cauſam agentem. dicit ergo, ſequitur ergo eum ex hoc, ꝙ quodcunque habet eſſe additum ſuper ſuam ſubſtantiam, habet ſine dubio agentem cauſam aſſumitur ergo hæc propoſitio loco maioris in hunc.ſ.modum omne habens eſſe additū ſuæ eſſentię, habet cauſam agentem: hęc patet, & eſt conducta ex verbis illius. Tūc addatur minor.ſ.Et cum prima cauſa apud eum agens non habeat. eſt ergo minor, ſed prima cauſa non habet agens. ſequitur in ſecunda figura, quod prima cauſa non habeat eſſe additum eſſentiæ. poſuit ergo minorem, & maiorem, & non concluſionem, quæ formaliter ſequitur, ſed quę poteſtate ſequitur, & dicitur, igitur oportet ꝙ eius eſſe idem ſit, quod eius ſubſtantia.i.eſſentia. Hęc quidē concluſio non eſt illa, quæ ſequitur ex propoſitionibus formaliter, ſed poteſtate: & conſuetudo Ariſt. & Auer. eſt iſta, quandoq; ponere concluſionem, quæ formaliter ſequitur, quandoque quę ſequitur potentia propinqua, vt hic. vtrum autem omne compoſitum ex eſſe, & eſſentia de neceſsitate indigeat cauſa, vel B
non, eſt quæſtio perſcrutabilis multum, & nolo nunc, ſed forte in fine huius dubij immorabor. (Vnde ex hoc.) Vult nunc colligere errorem eius ex dictis, & inquit, vnde, ex hoc ſequitur ꝙ id, in quo Alga. obiecit Auicen. videlicet, quia poſuit quoddam conſequens ſubſtantię.i.eſſentię eſt falſum, & reddidit cauſam d. ſubſtantia.i.eſſentia enim rei non eſt cauſa conſequentis.i.eſſe, quod ſequitur ipſam, quia impoſsibile eſt quod res ſit ſuiipſius cauſa. Reddidit & ſecundā cauſam. d. & quia eſſe rei præcedit ſuam quidditatem, ergo quiditas non poteſt eſſe cauſa eſſendi. hoc modo poteſt argumentum hoc componi, omnis cauſa naturaliter præcedit effectum, ſed quiditas non præcedit eſſe, immo naturaliter ſequitur ergo quiditas non poteſt eſſe cauſa eſſe. . Debes ſcire pro intellectu minoris, quod comparatio quiditatis ad eſſe eſt comparatio potentiæ paſsiuę ad actū formalem, eo quia potentia paſsiua eſt quaſi ſubiectum recipiens. modo apud illos eſſentia eſt ſubiectum recipiens eſſe: ergo comparatio quidditatis ad eſſe eſt comparatio materiæ ad formam, & econtra.ſ.comparatio eſſe ad eſſentiam eſt comparatio formæ ad materiam: ſed, quia materia pręcedit formam ſecundū quid, forma præcedit materiam ſimpliciter, vt dictum eſt in.9. Metaphyſi. & in.8. Phy. locis proprijs, relinquitur ꝙ ſimpliciter eſſe præcedit eſſentiam: et per conſequēs habetur declaratio minoris.ſ.quod eſſe pręcedit eſſentiam naturaliter & ſimpli- F
citer, & ſic ſequitur concluſio.ſ.d. ꝙ eſſentia non poteſt eſſe cauſa naturalis actiua ipſius eſſe: & ſic patet hic locus. (Vnde poſito.) Conducit quod dictum eſt quaſi capitulando. d. vnde poſito, quod eſſe ſit vnum entis.i.eſſentiæ conſequēs, & poſito quod id, quod dat eſſe rerum poſsibilium ſit agens, ſequitur quod id, qd non habet agens, aut non habet eſſe, quod falſum eſt, aut quod eſſe eius ſit ſua quiditas. eſt ergo ſyllogiſmus hypotheticus, cuius antecedens eſt vna propoſitio copulatiua, & conſequens vna hypothetica diſiunctiua. Et conſequentia poteſt ſic componi: omne, quod habet eſſe diuerſum ab eſſentia, habet agens: ſed prima cauſa non habet agens, ergo vel non habet eſſe, vel eſſe eſt idem eſſentiæ omnibus modis. & ſic patet ſermo eius. (Sed omnia iſta.) Cum deſtruxit ſermonem Alg. in parte, vult complere illud, & in primis apponit cauſam erroris eius & inquit, ſed omnia iſta fundantur ſuper vnum errorem, videlicet, quod eſſe rei eſt vnum ſuorum conſequentium.i.accidens eſſentię. (Id nanq;:) oſtendit illud fundamentum Alg. eſſe falſum. & inquit, id nanq;, quod præcedit in ſcientia noſtra quiditatem rei.i.definitionem rei, eſſe verū: quęſtio enim an res ſit, eſt prior quęſtione quid rei eſſentia ſit, ergo eſſe pręcedit naturaliter definitionem, & per conſequens eſſe prius eſt eſſentia, ergo non eſt ſibi accidens. (Et ideo, quando petimus,) Debes ſcire, quod res habentes eſſe ſunt duobus modis diuerſis, vna

A enim res habet eſſe cauſatum a cauſa, vt res poſsibiles eſſe, vel non eſſe. Alia habet eſſe ſimpliciter idem eſſentię, vt prima cauſa: & quia ita eſt, conducit quaſi correlarie quęſtionem, an eſt, diuerſimode ordiri in re primo modo, & in re ſecundo modo, Et inquit, & ideo quando petimus, ſi res eſt ens, vel ſi habet eſſe. i. ideo, quando quæritur quęſtio an res ſit, vel habeat eſſe, & illa res, de qua quæſtio an eſt inducitur, habet cauſam inferentem ſuum eſſe. i. agentem eius eſſe, dico ꝙ quæſtio illa tantum valet, quantum dicere, vtrum habeat cauſam, vel nõ, vt patefecit Ariſtot. in principio ſecundi poſteriorum. In rebus ergo habẽtibus eſſe cauſatum cum quęritur quęſtio an res ſit, ſenſus eſt, an res habet cauſam ſui eſſe. (Sed ſi illa) Oſtendit ſenſum quæſtionis an eſt in rebus, quarum eſſe eſt in cauſatum. d. ſed ſi illa res non habet cauſam, tantum valet quęſtio ſup. an eſt illa res, quantũ dicere, vtrum res habet conſequẽs inferens ſuum eſſe. i. vtrum habet eſſe, quod eſt idem, quod ſua quiditas, aut diuerſum a ſua quiditate.

SED, hic eſt locus quęſtionis: quoniam quęſtio an res eſt differt a quęſtione propter quid: quod declaratur ſecundo poſterio. Si ergo quæſtio an res ſit, ſit quęſtio de eſſe relato ad cauſas, quæſtio an res eſt, non differret a quęſtione propter quid. Dicendum, quod iſtum locum omnes fere latini ignorant, & non vidi aliquem, qui poterit ponere ſecundum ſua fundamenta differentias quatuor
B quęſtionum ſecundo poſterio. inſcriptarum. Ideo, vt argumentum intelligatur, debes ſcire quod quidam dixerunt, quod ſenſus quęſtionis an res eſt, eſt an res in effectu ſit: ergo ſenſus quęſtionis, ſi res eſt, eſt de eſſe exiſtentię. Sẽſus quęſtionis quid res ſit, eſt de eſſe eſſentię. Alij dicunt ꝙ ſenſus quęſtionis ſi res ſit, eſt de eſſe ſeorſum ſenſus quęſtionis quid res ſit, eſt de quiditate ſeorſum: ſed hęc parum, aut nihil differunt inter ſe. ego in ſecũdo poſterio. ſcripſi opiniones has, & eis contradixi argumentis firmis. pro nunc dico, ꝙ omnis quęſtio eſt quęſtio eſſentię, eo quia eſſe eſt ſingularis, & indiuidui, vt dictum eſt tertio de Anima commen. 9. ergo eſſe non intrat ſcientiam, & per conſequens non debet intrare quęſtionem ſcibilem, omnis ergo quęſtio eſt eſſentię. & hoc dixit Ariſto. omnis quęſtio eſt quęſtio medij. eſſentia autem rei poteſt ad quatuor comparari, vel ad cauſam ponentem illam extra nihil, vel ad principia formalia incluſa in eſſentia, quę dicuntur genus & differentia, vel ad conſequentia eſſentialia illi, vel ad principia illorum conſequentium. ſi eſſentia illa refertur ad cauſam agẽtem, vel ponentem ipſam extra nihil, erit quęſtio an res ſit. Vel principia intrinſeca eius, & ſic erit quęſtio quid res ſit. Vel ad accidentia eſſentialia, & ſic erit quęſtio ipſius, quia eſt. Vel ad cauſas accidentium, & ſic erit quęſtio propter quid: ergo vna eſt natura omnium quęſtionum, licet modi referendi illius naturę ſint diuerſi, & ſic verificatur ſermo Auer. hic. Hęc eſt intentio Io. grammatici. 2. po-
C ſterio. aperte. & Themiſtius non videtur eſſe contrarius huic, ſi bene conſiderẽtur verba eius. (Sed quando intelligitur.) Cum induxit cauſam erroris Alga. & conduxit modum, quomodo quęſtiones verificentur, ſecundi poſterio. ponit multiplicem modum capiendi eſſe, et vult quod vno modo capitur eſſe pro ente ſimplici, & quiditate, & ſic eſt analogum genus commune decem prædicamentis. capitur ergo eſſe pro ente indifferente omnibus rebus, & hoc inquit, ſed quando intelligitur de ente id, quod intelligitur de re, vel quiditate, id eſt vt eſt tranſcendens ad habens quiditatem, vel ad ipſam quiditatem, tunc ſumitur modo generis analogice dicti, id eſt tunc eſt commune. 10. prędicamentis tanquam genus. (Sed ſi.) apponit ſecundum modum capiendi eſſe, & vult quod ſecundo modo capitur eſſe pro quodam addito eſſentiæ, quę eſſentia eſt quid in potentia, & nõ extra animam, ſicut eſt vniuerſale, & ſic eſſe eſt modus eſſentię, quo eſſentia ponitur in effectu: & hoc dicit, ſed ſi ſignificaret rem additam ſuper ſubſtantiam, et ſit quid imaginabile: & forte litera eſt corrupta, & debet legi. ſuper ſubſtantiã, quę eſt quid imaginabile, videlicet non habens rem, id eſt exiſtentiam extra intellectum, niſi in potentia, vt vniuerſalia, dicimus ꝙ hoc modo capiendo eſſe ꝓ modo eſſentię eſt illud, de quo ſpeculati ſunt antiqui in prima cauſa, de qua ſup. aſſerunt ipſam eſſe ens ſimplex. eſt ergo vis diſtinctionis ꝙ eſſe poteſt capi pro ſynonymo enti, & poteſt ſecundo capi pro modo eſſentiæ. primo modo non erat

Dubitatio.

Ois quęſtio eſt medij.

Primavia ſaracenorũ ꝑbans primũ motorẽ non eſſe cõpoſitũ ex eſſe et eſſentia.

quæſtio apud antiquos.ſecundo modo bene eſt quęſtio,an Deus ſit ſimplex,vel D
compoſitus ex eſſentia & eſſe:& ſic patet quomodo eſſentia,ablato eſſe,eſt tan
tum ens in anima,et non extra animam,vt vniuerſale,vt dicit hic Auer.& hoc
dicam poſt aperte.(Sed moderni.) Apponit breuiter viam modernorum ſui tẽpo
ris,qua peruenerunt ad ſimplicitatem primi entis,& dicit, ſed moderni ſapiẽtes
ſaracenorum ſpeculati ſunt in natura entis,inquantum ens,& duxit eos inueſti-
gatio ad ens ſimplex modo ſupradicto, id eſt cuius quiditas eſt ſuum eſſe. duæ
ergo fuerunt vię, quibus probatum eſt primum motorem eſſe ens ſimplex ſine
compoſitione eſſentię, & eſſe:quarum prima eſt antiquorum hoc mõdo: omne
ens compoſitum ex eſſentia & eſſe eſt cauſatum,habens agens: ſed primus mo-
tor non eſt cauſatus, cauſam habens: ergo primus motor non eſt compoſitus ex
eſſentia,& eſſe:hanc viam declarauit. Via ſecunda ſaracenorum modernorum

Secũda via,

eſt, quam hic ſub breuitate tetigit,quoniam omne ens,vel eſt compoſitum,vel
ſimplex, & cum non ſit proceſſus in infinitum in compoſitis, oportet tandem
venire ad ens ſumme ſimplex omni compoſitione, & componibilitate carens.
(Sed via demonſtratiua apud nos.) Viſis duabus vijs,quæ forte poſſunt eſſe for-
tes,vult inducere propriam viã peripatheticorum, & primo accepit vnam pro-
poſitionẽ,quę eſt.ſ. quod entia poſsibilia, & contingentia de neceſsitate habent
agens ęternum conſeruans illa in continua tranſmutatione. Ad hoc probandũ E
accepit propoſitiones,& inquit,ſed via demonſtratiua apud nos in hoc propoſi-
to eſt,quod entia, quę ſunt poſsibilia in eorum ſubſtantijs.i.ad hoc vt ſint actu,
oportet vt egrediantur de potentia ad actũ: hęc propoſitio declarari põt per ea,
quę dicta ſunt ab eo primo cœli com.t 24.(Quare illud.)Ex illa conducit iſtam
propoſitionẽ,& inquit,quare illud,quod extrahit ea ad actum, eſt agens in actu
neceſſario:declaratum eſt.n.in naturali philoſophia,quod ſemper eſtimatur for-
ma mouens,& quod omne,quod agit,agit vt eſt ens in actu:habetur ergo hęc ꝓ
poſitio.ſ.quod extrahens entia poſsibibilia de potentia ad actum, conſeruans il
la in tali continua tranſmutatione,eſt agens in actu.(Sed ſi.) Hoc ſtante arguit,
& intendit hanc rationem diuiſiuam.ſ.ſi eſt agens illud in actu, vel eſt agens il-
lud ens poſsibile, vel æternum:non ens poſsibile, quia iterum haberet agens,
vel igitur eſſet proceſſus in infinitum, vel oportet venire tandem ad agens ęter
num,vt dixi primo,ergo remouet primum membrum: ſecundo conducit ſecun-
dum ex deſtructione primi,inquit ergo, ſed ſi illud, quod eis actum daret de na-
tura fuerit poſsibilitatis,indiget ſimiliter extrahẽte ipſum:& iterum, ſi illudmet
poſsibile fuerit,indiget extrahente donec perueniet ad vnum neceſſarium in ſua
ſubſtantia,ſcilicet,in ſeipſo:dico tali modo, vt conſeruetur continue:nam poſsi
bilium cauſarum ad infinitum procedẽtium,quoniam infinitę reperiuntur, ſicut
de ipſarum natura apparet, cum quęlibet ipſarum ſit potentia, id eſt, poſsibilis F
eſſe,vel non eſſe. (Oportet ergo neceſſario.) Cum deſtruxit membrum falſum,
nunc conducit membrum verũ, & inquit, ergo oportet neceſſario vt id, quod
dat eis eſſe continuum,id eſt,ſempiternum,ſit neceſſarium in ſeipſo,poſtquam pa
tefactum eſt quod res poſsibiles in ſeipſis procedunt ad infinitum.(Si enim.)Ad
hoc argumentum dixerunt loquentes ſuę legis,quod bene neceſſarium eſt veni
re ad agens æternum: ſed oportet ponere tempus,in quo nullus motus fuit,neq;
aliqua res mundi fuit:immo Deus ſtetit ab ęterno, & poſt incœpit mouere mo-
tu nouo. Contra hoc loquitur Auerro.& inquit, ſi enim eſſet quoddam tẽpus,
in quo nullum mobile fuerit,nulla eſſet via,vt innouaretur motus: conſequentia
fuit inducta diſputatione prima.(Immo oporteret.) dicit immo oporteret,vt re-
quireretur eſſe innouati.i.immo eſſet neceſſarium pro eſſe motus aliquod mediũ
aliquo modo nouum vnitum,id eſt,ligatum cum ęternali eſſe, dico mediũ,quod
ſit,& mobile,quod hoc motu mouetur,quod vocatur ab Auic. neceſſarium per
aliud,quod eſt corruptibile mobile neceſſario continue:& hęc omnia dicta ſunt
diſputatione prima,& primo cœli commen.22.&.33. & nolo modo immorari,
(Quare hoc.) Dicit quaſi tertiam rationem prædictam in prima diſputatione,
& in.8.commentis.46.&.47. & ſecundo Perigeneſeos, & inquit, quia hoc mo-
do poſsibile eſt reperire,vt ſiat innouatio & corruptio ab æternali ente, videli;

A cet, appropinquando & diſtando, vt in entibus generabilibus & corruptibilibus
communioribus reperitur: motus enim ſolis in obliquo circulo cauſa eſt genera-
tionis & corruptionis continue: & hoc totum millies verificatum eſt in Meta-
phyſica, & Periges ſeſeos. (Et quia.) Ex hoc conducit propoſitionem propoſi-
tam, & inquit, & quia hoc mouens neceſſarium eſt a ſe, & poſsibile in motu ge
nerabili, id eſt, quia cœlum eſt æternum ſecundum ſubſtantiam, & generabile
& corruptibile ſecundum motum, oportet neceſſario quod perueniat ad vnum
neceſſarium abſolute, videlicet, hoc modo quod nullam habeat poſsibilitatem.
(Quare oportet.) Cum conduxit propoſitionem principalem, ſcilicet, dicentem
quod in natura eſt vnus primus motor æternus cauſa omnium rerum poſsibiliũ
conduxit propoſitionem intentam, & inquit, quare oportet ꝙ ſit ſimplex, & de-
dit rationem, d. ſi enim cõpoſitum fuerit, eſſet poſsibile & non neceſſariũ: & ſer
mo põt in hunc modum componi: omne compoſitum eſt poſsibile, primus motor
eſt compoſitus per ſe, ergo eſt poſsibilis: concluſio eſt falſa, & non propter figu
ram, vel modum, ergo propter propoſitionem, & non propter maiorem, ergo
propter minorem, ergo primus motor eſt ſimplex. Dicit, hæc via apud me eſt
ſufficiens, & veriſsima ad aſſerendum neceſſe eſſe. (Illud autem.) Cum induxit
propriam viam, vult abſcindere viã Auicẽ. & ideo ait, illud autem, quod dixit
Auic. in hac propoſitione, ſunt ambages, & narrat opinionem eius. d. ipſe enim
B ait ꝙ poſsibile eſſe oportet. quod perueniat aut ad neceſſarium eſſe per aliud, aut
ad neceſſarium eſſe per ſe. Si primo modo, oportebit ꝙ illud neceſſarium ꝑ aliud
ſit conſequens, id eſt, depẽdens cuiuſdam neceſſarij per ſe, id eſt, ab aliquo, quod
eſt neceſſe eſſe per ſe ipſe nanque opinatus fuit, quod neceſſarium per aliud ſit
poſsibile per ſe, & opinatus eſt quod quodlibet poſsibile indiget neceſſario dãte
ſibi eſſe: hæc eſt ſententia Auicen. eſt ergo via Aui. hæc, omne neceſſarium per
aliud reducitur ad neceſſarium per ſe, ſed corpus mobile motu æterno eſt neceſ-
ſarium ab alio, ergo reducitur ad neceſſarium per ſe: quare, ſi neceſſarium eſt in
rerũ natura ab alio, erit neceſſariũ per ſe in rerũ natura: & hoc voluit eſſe ſim-
plex omni compoſitione carens. (Vnde dicimus.) Nunc vult deſtruere hanc
viã, & primo oſtendit minorẽ eſſe falſam. d. vnde dicimus quod additio ſua hic
eſt ſuperfluitas, & error: fingit. n. quod aliquod eſt neceſſariũ per aliud in ſe poſ
ſibile: cuius rõnem dedit & dixit, neceſſariũ nanq;, qualitercunq; ſit, nullã ha-
bet poſsibilitatem. i. oẽ neceſſarium eſt ſimpliciter æternũ, & nullo modo poſsibi
le, & dicit, neq; vlla eſt natura poſsibilis aliquo modo, & neceſſaria alio modo:
declaratum eſt. n. a philoſophis ꝙ nullum neceſſariũ poteſtatẽ habet. (Sed id,
quod) Cũ induxit errorem, dat locum erroris, & inquit, ſed id, quod duxit eum
ad hoc, eſt quod ipſe opinatus eſt, quod orbes poſsibiles ſunt de ſeipſis. i. in natu
C ris ſuis, neceſſarij per aliud. i. a motoribus. (Sed nos.) Remittit ſe, & inquit, ſed
nos declarauimus in pluribus locis, quod demonſtratio Aui. eſt valde defectibi-
lis, & ideo de iſtis non oportet diffuſius tractare.

Sed, in fine huius ſolutionis ſunt quæſtiones non paruæ. Et prima qui Queſtio. 1.
dem quæſtio difficilis multum eſt, vtrum omne compoſitum ex eſſe, & eſſentia
indigeat agente, vel non. Cui auget quæſtionem verbum Auer. cũ dicit, quod oẽ
compoſitum eſt poſsibile, & ideo quæſtio vna integra poteſt fieri, vtrum omne
cõpoſitum ex eſſe & eſſentia ſit poſsibile habens agens. Secunda quæſtio erit,
vtrum ponendo entia oĩa eſſe de nouo facta, poteſt eſſe via firma probandi im
partibilitatem primi motoris. Tertia quæſtio eſt, vtrum poſsit eſſe aliquod ne
ceſſarium per aliud, & poſsibile in ſui natura. Et habet argumenta pro vtraq;
parte: qm̃ quælibet intelligentia ſecundum Auer. eſt compoſita ex materia, &
tamen nulla eſt natura poſsibilis in ſe, & antecedens eſt dictum palam. 3. de Ani
ma & in com. 5. & in commen. 14. Pro oppoſita vero parte ſunt concluſiones
non paruæ, quoniam omnis compoſitio eſt poſsibilium componi, & quæcunq;
ſunt poſsibilia componi ſunt poſsibilia diſſolui, eadem enim ſunt ſubſtãtia cõpo
ſitionis & diſſolutionis, & quãdo compoſsibilia ſunt poſsibilia diſſolui, compoſi-
tũ ex eis eſt poſsibile in ſui natura, & hanc viã dixit Aui. 13. Meta. firmiſsime.
Et præterea, omne compoſitum eſt nouum, 12. Meta, cõ. 39. cum igitur omne cõ-

poſitum ex eſſentia & eſſe ſit compoſitum:ergo erit nouum, & per conſequens D
in ſui natura ens poſsibile,ergo quęſtio prima eſt multum ambigua.

Quęſtio.2. Secunda quaestio etiam eſt difficilis propter duo. primo,quia vi
detur quod rationes,quas dedit Ari.in.8.Phyſi.ſunt rationes debiles, ſecundo,
poſſunt poni viæ firmę,immo potiores vijs prędictis. Fuerunt autem vię Ariſt.
in.8.vt dicit Auerro.8. Phyſic.commen.27.33.45.&.7.Phyſi.commen.primo,
&.9.fundatę in duabus propoſitionibus: quarum prima eſt, quod omne motum
habet motorem: ſecunda eſt, ꝙ omnia,quę mouentur in loco,reducuntur ad pri
mum motum, & ad primum mouens: & has duas perſcrutatus eſt in.7.quibus
viſis,ex his probat illud primum mouens non eſſe corpus in hunc modum:nul
lum mouens immobile ſimpliciter eſt corpus, ſeu virtus in corpore: ſed primus
motor eſt mouens immobilis ſimpliciter:ergo non eſt corpus,neq; virtus in cor
pore:maior eſt manifeſta per ſe, minor declaratur in.8.quod enim ſit mouens et
primum,dictum eſt in.7.quod autem non mouetur,probatur in.8.hoc modo:quo
niam vel mouetur per ſe, vel per accidens:non per ſe, quia tunc non eſſet pri
mum,quia mouetur ab alio corpore priori, ſi per accidens, adhuc ſtare non po
teſt,quoniam omne per accidens contingit non eſſe,ergo primum motorem mo
ueri per accidens poteſt non eſſe, & ſic poſito in eſſe nullum ſequitur inconue
niens, &c. Secunda ratio probans eandem minorem eſt, aliquod eſt motum E
non mouens,vt primum mobile,aliquod mouens motum: ergo, ſi datur motum
non mouens,dabitur mouens immobile,per regulam Ari.quando ſunt duo con
iuncta,ſi vnum poteſt eſſe ſine altero, & alterum ſine altero. Tertia ratio ad
idem,ſequitur quod ferens ferretur,& docens addiſceret, & calefaciens calefie
ret,& multa talia,quę omnia ſunt ſimpliciter inconuenientia. Vltima via octa
ui ad idem eſt, quoniam omne corpus,vel virtus in corpore mouet per tempus
finitum, ſed primus motor non mouet per tempus finitum,immo tempore infini
to,ergo primus motor non eſt corpus,neq; virtus in corpore:maior declarata eſt
ibidem per hoc,quia nulla virtus finita mouet mobile finitum tempore infinito:
ſed corpus, vel virtus in corpore eſt mouens finitum,ergo non mouet mobile fi
nitum tempore infinito. Iſtę igitur ſunt omnes vię, quę ſunt enumeratę in.8.&
propter quas fuit ordo totius philoſophię naturalis, vt patet eis, qui viderunt

Solutio. ipſum. Sed,ſicut dixi,vię iſtę ſunt debiles:& prima quidem multis modis an
nihilari poteſt,primo modo dicendo quod per accidens eſt duobus modis: con
tingens,& neceſſarium;& hoc dicit Auer.1.Phy. commen.66.&.4.Phy.com
men.2.&.5.Metaphy.commen. vltimo,& alibi dicerem ergo quod primus mo
tor mouetur per accidens neceſſario, & ideo tunc non contingeret non eſſe.
Secundo annihilari poteſt dicendo, quod primus motor poteſt non moueri, &
hoc a ſe,nec eſt inconueniens,vt patet in multis. Poteſt etiam hęc via alijs mo F
dis impediri,ſed non curo:ſecunda etiam non confert, & inuenitur inſtantia in
terminis hoc modo;in rerum natura eſt intelligibile intelligens,vt intellectus
noſter,& intelligibile non intelligens, vt res materiales, ergo dabitur intelli
gens non intelligibile:concluſio eſt falſa, ergo regula illa, ſupra qua fundatur:
tertia etiam nihil eſt,quoniam illa non ſunt inconuenientia, ſed neceſſaria:quo
niam.3.cœli commen.28.&.4.cœli commen.22.& alibi, lapis ratione materię
fertur,& ratione formæ ſe fert.ſecundum enim Auer. idem poteſt ſe mouere,ſci
licet,ratione formę ſe mouet, & ratione materię, ſcilicet, mouetur, vt dixit.4.
Phy.commen.71.& etiam neceſſarium eſt vt docens addiſcat, qm̄ ratione intel
lectus poſsibilis addiſcit,ratione intellectus agentis docet ſe. dicit enim Linco
nienſis groſſateſta primo poſteriorum, quod agens intellectus eſt verus doctor,
qui mentem illuminat,&c. Et etiam neceſſarium eſt tertium, aqua enim frigefa
cta reducit ſe, vt dicit Aui.ſecundo ſuę ſufficientię. Iſtę ergo rationes ſunt mul
tum debiles, & nihil concludunt quantum ad probationem illius propoſitionis:
vltima etiam nihil valet, & videtur peccare in duobus: primo,qm̄ minor falſa
eſt,qm̄ non eſt primus motor mouens tempore æterno, cum motus cœli, vt dicit
Plato,incœpit. Et prętereà id, quod videtur eſſe neceſſarium motum eſſe ęter
num,ęque bene poteſt concludi impartibilitas primi,cum ęternitate motus præ

ſuppoſita,

A ſuppoſita, ſicut non præſuppoſita:& hoc dicit Egidius expoſitor.8.Phyſi. circa principium:ſi.n.motus incœpit,poteſt declarari primũ eſſe impartibile,& ſi eſt æternus,etiam poteſt declarari:cur ergo dicit Auer.quod non poteſt ſciri impartibilitas primi,niſi ex æternitate motus? vide. Secũdo principaliter videtur, quod poſſunt induci viæ firmiores ad probãdum impartibilitatẽ primi, & tñ nõ ſunt philoſophicæ viæ:& prima ratio eſt Platonis in Thymeo,quæ ſic cõponitur:omne agens ad exẽplar ideæ abſtractæ eſt agens abſtractum a materia: ſed Deus egit tẽpus ad exemplar eui,& mundũ ad exẽplar ſui idoli: ergo Deus eſt virtus abſtracta;hæc eſt ratio demonſtratiua,& tñ non eſt naturalis, ſed Metaphyſica.Secũda via eſſe poteſt:omne agens per intellectũ , & voluntatem ſine pena, & labore, eſt virtus abſtracta a corpore: ſed primus motor eſt agens per intellectum,& voluntatem,& ſine pena & labore: ergo eſt virtus abſtracta a corpore:aliæ rationes tangentur in quæſtionis corpore. Viæ firmiores ad pbandũ impartibilitatẽ primi motoris.

Tertia qvaestio, ſcilicet.dicens quod nõ poſsit eſſe aliqua natura in ſe poſsibilis,& æterna per aliud,eſt ẽt difficilis:& videtur quod ſic. primo, quoniã partes cẽtrales terræ ſunt in ſuis naturis poſsibiles,& tñ ſunt æternæ per aliud,i. quia eis nõ põt applicari agens corrũpens;ſimiliter partes ignis, quæ concauũ tangunt Lunæ,ſunt æternæ ratione cœli,& generabiles in ſuis naturis. Prætere videtur,quod omne cauſatũ habeat naturam poſsibilẽ: aliquod ſempiternum B eſt cauſatum: ergo aliquod ſempiternum habet naturam poſsibilem: maior propoſitio declaratur;quoniam, quod habet eſſe ab alio, non habet eſſe a ſe: ergo habet de ſe non eſſe;tenet cõſequẽtia ex negatiuã de prædicato finito ad affirmatiuã de prædicato infinito,ſecũdo Perihermenias:ergo, cũ omne cauſatum habet eſſe ab alio, omne cauſatũ habebit de ſe non eſſe, & per conſequens in ſui natura erit ens poſsibile,minor aũt manifeſta eſt per ſe, & poſt declarabitur. Tertia q3.

Circa iſtas quæſtiones per ordinẽ ſic procedam;qm̃, primo ſoluã prima, deinde alias. Debes ergo primo ſcire,quod in omni cauſato, immo in omni re, excepto Deo,eſt aſsignare duos gradus. vnum, quo res appropinquat optimo, & perfectiſsimo,& quo recedit ab imperfectiſsimo,alium,quo res appropinquat nõ gradui perfectionis,qui forte eſt materia,& quo recedit ab optimo. V.g.pro tumoribus.in muſca eſt vnus gradus,quo propinqua eſt primo & optimo, & quo recedit a materia,& a nõ gradu perfectionis.& eſt alter gradus, quo vicinatur materiæ,& recedit a primo & optimo;iſti quidẽ gradus in aliquibus rebus ſunt diſtincti,& modo,& re;in muſca.n.eſt dare materiam,qua vicinatur non gradui perfectionis,& contingit dare formã, qua propinqua eſt Deo, & remouetur ab illo non gradu perfectionis;in aliquibus aũt ſunt in ſubiecto, & re idẽ, & differunt in modo tantũ, vt in natura ſuperiori. V.g. in genere ſubſtantiarum abſtra- C ctarum.huius diuerſitatis ratio eſſe poteſt;qm̃ in rebus generabilibus gradus illi aliqñ fuerũt diſtantes,& inuicem ſeparati, in natura ſuperiori ſemper fuerunt inſimul,Etiã eſſe poteſt altera ratio;qm̃ quæ diſperſa ſunt in natura inferiori, ſemper colliguntur in natura ſuperiori. adeo quod, quæ ſunt re & ſubiecto diuerſa in generabilibus,tantummodo reperiuntur diſtincta in natura ſuperiori. Secũdo debes ſcire,quod ratio,& cauſa vera , quare huiuſmodi gradus reperiuntur in omni re,excepto Deo,eſt,qm̃ citra illam rem eſt dare extremum perfectiſsimũ, quod eſt cauſa illius,& extremũ imperfectiſsimũ nullam rationẽ cauſæ habẽs; & quia Deus eſt tantum cauſa , & nullo modo cauſatus , ideo eſt omnino ſimplex,& ſumme ſimplex;non.n.habet extremum perfectius eo,cui poſsit appropinquari,& aliud,a quo poſsit recedere,ideo omnino ſimplex eſt, & omni compoſitione carens, vt dixi. Et cum hoc ſit ita,poteſt hoc theorema conduci, ſcilicet quod omne cauſatum eſt compoſitum ex his duobus gradibus;qm̃ omne cauſatũ deficit a cauſa ſua,& ſic habet gradum imperfectionis,& ſimilatur illi, & ſic habet gradum perfectionis.ergo omne cauſatum compoſitum eſt ex illis. Et etiã conducitur conuerſum,ſcilicet quod omne habens illos gradus eſt cauſatum: & huius ratio eſt, vt dixi,quoniam res reperitur imperfecta intantum, inquantum habet cauſam perfectiorem,& reperitur perfecta prout cauſæ perfectiſsimæ appropinquat, & hoc modo verificatur dictum Auer. 12, Metaphy, commen .39, & In oĩ cauſato eſt duplex gradus. Cauſa quare dãtur gradus illi in omni cauſato.

Diuerſis no minibus no- min ãtur gra dus illi.

ctum eius ſupra, ꝙ omne compoſitum eſt nouum: quod intelligo omne compo- D
ſitum, quacunque ſpecies compoſitionis, eſt nouũ, id eſt cauſatum propter ratio-
nem dictam. Tertio debes ſcire, ꝙ iſti gradus diuerſimode ſolẽt a philoſophis
nuncupari. dicitur enim gradus imperfectionis quandoq; eſſentia, quandoq; ma
teria, quandoque intellectus poſsibilis, quandoque priuatio, quandoque gradus
imperfectionis. Dicitur quidem eſſentia, quoniam ſicut eſſentia eſt potentia, quę
perficitur ab eſſe, ſic ille perficitur a gradu perfectionis. Dicitur intellectus poſ-
ſibilis, quoniam in anima intellectiua, cum ipſa ſit imperfecta propter illum gra
dum, ideo eſt nata perfici per illum, & per conſequens dicitur potentia intelligi
bilium, ergo, vt ſic, dicitur intellectus poſsibilis, & hoc nomen habet ſolum in
noſtra anima. ratio autem, quare non ſic dicitur in alijs, dicta eſt in lib. de intelle
ctu. Dicitur & quãdoque materia, qm̃ ſicut materia eſt cauſa rei imperfectionis,
ita & ille gradus eſt cauſa rei imperfectionis. Dicitur & etiã priuatio, quoniam
ſicut priuatio eſt carẽtia formæ in ſubiecto apto nato recipere illam, ita ille gra
dus eſt carentia perfectionis, quæ reperitur in cauſa illius, per quam res eſt apta
nata perfici ſub ratione generis, vel ſpeciei ab illa. Dicitur gradus, qm̃ eo deſcẽ
dit a ſummo, & vicinatur vili, vt vides. Per contrarium gradus perfectionis di-
citur gradus, eo quia eo, vicinatur ſupremo. Dicitur eſſe, quoniam eo ille gradus
imperfectionis perfectione & eſſe tali participat. Dicitur forma ſeu actus, prout
eo perficitur ille gradus imperfectionis inquantũ materia dicebatur. Dicitur ẽt E
intellectus agens, qm̃ in anima noſtra eſt cauſa, qua intelligibilia ſunt nobis prę
ſentia in ratione intelligibilis, vt intelligibile actu. Dicitur & habitus, prout eo
recedit a priuatione, & ab ipſo non eſſe, vt vides. Et hoc modo verificatur dictũ
Auer. tertio de Anima. commen. 5. & 14. qñ dicit, ꝙ omnis intelligẽtia eſt cõpo
ſita ex materia præter primã, & 2. Meta. commen. 4. & 12. Meta. cõ. 51. ꝙ pri-
ma intelligentia eſt ſimplex, & oẽs aliæ ſunt compoſitæ ex participato, id eſt
ex eſſentia & eſſe. His viſis patet ſolu. quæſtionis: quoniam vel compoſitũ ex

Sol. ad primã q̃onem.

eſſe & eſſentia eſt cõpoſitum, in quo illa ſunt re, & modo diſperſa, & ſic quæſtio
verificatur, ſcilicet ꝙ ſic. omne enim compoſitum ex eſſentia & eſſe diuerſis ſe-
cundum rem, eſt generabile, & per conſequens ens poſsibile. Si compoſitũ fue-
rit ex illis non ſecundum rem, ſed ſecundum modum intelligẽdi diuerſis, quę-
ſtio non verificatur niſi hoc modo, ſcilicet ꝙ omne compoſitum, quomodocũq;
habet cauſam, vt viſum eſt. Ad argumenta pro vtraque parte patet ſolu. primũ
quidem nihil eſt, qm̃ intelligentia eſt natura cauſata, & hoc ſufficit. ſecundo ve-
ro continet de eis, quæ fuerunt aliqua hora diſtantia, vt patet in generabilibus:
ſed, vbi ſunt ſimpliciter idem, & diſtinguitur tantum ratione, non valet. tertio ẽt
non valet, quoniã verificatum eſt in vno ſenſu, vt patet in corpore quæſtionis,
& cum hoc ſit ita, apparet qualiter dictum Auerr. debet intelligi hoc modo, ſci-
licet quod omne compoſitum ex illis diuerſis ſecundum rem eſt poſsibile aliter F
non, vt conſtat. Circa quæſtionis ſolu. primo debes ſcire, ꝙ quæſtio an primus
motor ſit, poteſt duobus modis intelligi. Vno modo, vt pars ſubiectiua entis ab-
ſtracti, & a Metaphyſica conſiderati. Alio modo abſolute. ſi conſideratur, vt
pars ſubiectiua entis Metaphyſice conſiderati, vt ſic accipitur primus motor, vt
abſtractus a materia & motu: quoniam, vt ſic, eſt ad rationem Metaphyſicam
aſtrictus; quæ conſiſtit in modo abſtractionis a materia & motu, vt dictum eſt 6.
Meta. & hoc modo illa quæſtio eſt problema dubium, & difficile diſſolui. Si ve
ro conſideratur vt primus motor abſolute, vt ſic non limitatur ad aliquam ratio-
nẽ conſiderandi, nec ſcilicet ad abſtractum eſſe, neq; ad eſſe in materia: & ſic
quæſtio illa nihil eſt, quoniam illa, primus motor eſt, propoſitio eſt per ſe nota.
Et cum hoc ſit ita, manifeſtum eſt ꝙ primum principium eſſe abſolute conſide-
ratum, nõ eſt quæſtio, nec dubitabilis propoſitio: quoniam, vt ſic, non cadit ſub
conſideratione alicuius artis: ſed primum principium abſtractum eſſe, intrat ra-
tionem conſiderandi in Metaphyſica, & intrat genus propoſitionum dubitabi-
lium. Quod autem hoc ſit ita, declaratur: quoniam. in antiquis multæ inuentæ
ſunt opiniones. caldei quidem, in quibus aliquando philoſophia fuit perfecta,
primo Cœl. commen. 22. & 12. Metaphy. commen. 58. & ſecundo Cœli com-

A men.63.opinati ſunt corpora Cœleſtia eſſe Deos, & ſic opinati ſunt primū prin
cipium eſſe corpus, ſine dubio, & hoc idem opinatur Empedo. vt Auer. dicit
8.Phyſicorum commen.2.opinati ſunt enim Deum eſſe corpus in materia con
ſiſtens, licet non ex elementis mixtum. Alij quoque philoſophi, de quorum
numero fuit Speuſippus, Plato.nepos, opinati ſunt primum principium eſſe cor
pus imperfectum, vel materiā.dicunt enim perfectionem conſiſtere in fine, &
non in principio.& hoc narrant Ariſto.& Auer.12.Meta.comme.40. Alij au-
tem, vt Plato, vt dixerunt Ariſto.& Auer.3.Phy.com.20.opinati ſunt primum
principiū eſſe ſubſtantiā abſtractā, & infinitā:& cum hoc ſit ita, verificatur ſer-
mo prædictus.patet.n.quomodo omnes concordes ſunt ꝙ primus motor ſit, &
ꝙ primum principium ſit. Sed, an ſit corpus, vel forma abſtracta, & ꝙ corpus,
reperitur quæſtio, vt vides. omnes ergo conueniunt in eſſe eius abſolute, licet
differant in modo eſſendi, vt patet.

Et, poſtꝗ declarata eſt vis quęſtionis, ſupereſt modo videre opiniones cō- Quęſtio.4.
trarias veritati, eo quia veritas nō eluceſcit niſi per contraria, vt Auer. dicit pri-
mo Cœli com.16. Et poſt dicam opinionem Peripatheticorum ſecundum poſſe
meum, & abſcindam quæſtiones, quę inducuntur contra eam. Alex. & Porphy.
rius itaque, vt Simplicius narrat in procemij Phyſicorum cōmentario, argumen
tati ſunt in prima figura in hunc modū. omnia principia ſcientiæ ſubalternatæ
B debent declarari in ſcientia ſubalternante, ſed ſubſtantiæ ſeparatæ ſunt princi-
pia ſubiecti philoſophiæ naturalis, & Metaphyſica eſt ſubalternans ſibi phy-
ſicam, & mathematicā, vt Ariſt. dicere videtur poſteriorū primo.ergo in prima
figura principia illa debent conſtare in Metaphyſica, inquit itaque Simplicius
de Porphy. Porphyrius aūt neq; naturalis, inquit, eſſe quærere, ſi ſint principia
rerū naturalium, ſed ſuperioris artificis.naturalis enim, vt conceſsis vtitur. Am-
plius aūt magis vtiq; diceret, quærere qualia ſunt prima ſuperioris eſſe artificis:
neq;.n.geometer, aut medicus ſuijpſius principia demonſtrāt, ſed tanꝗ exiſten-
tibus, & talibus exiſtentibus vtitur, poſt mouet quæſtionem quandā, quā vide,
ſi placet, & ſi conſiderabis hæc verba: ex eis intelligentur tria, primum erit, q̄d
principia huius ſcientiæ, ſcilicet motores ſeparati an ſint, debent in Metaphy-
ſica declarari ſecundum, ꝙ nō modo an ſint, ſed qualia ſint, id eſt quæ ſunt pro-
priæ paſsiones illorū, & qualitates eorum. tertium intelligitur motiuum eius. ſu-
ſtentatur enim in hoc, quod Metaphyſica ſubalternat ſibi omnes alias ſcientias.
Hæc autem poſitio poteſt declarari vijs Auicen.& Alga. in Metaphyſica, & Prima via.
alijs plurimis, quæ quæſtiones faciunt nobis, vt videbitur.& prima quidem via
Aui.eſt in octauo ſuæ Meta.cap.primo.& poteſt in hunc modum ordiri. omne
ens mundi aut eſt cauſa, aut cauſatum.ſed non omne eſt cauſa, neque omne cau-
C ſatum.ergo quoddam eſt cauſa, & quoddam cauſatum:&, tunc quæro de eo, q̄d
ſtabilitur eſſe cauſa, an ſit cauſatū, vel non.ſi ſic, ergo erit, vt prius, quæſtio de
cauſa illius, vel oportet venire ad primam cauſam, vel erit prima cauſa, & illa
erit primus motor, & ſi detur alterum membrum, ſequitur concluſio ſine labo-
re. Secunda via ſuppoſita per diuiſionem neceſſe eſſe & contingentis, tangi- Secunda.
tur ibidem cap.4.quæ poteſt, vt prius, ordinari. Tertia via tangitur ibidem, et Tertia.
Auerro.poſuit eam hic, & in tertio cap.de ſubſtantia orbis, ſcilicet hoc modo,
aliquod æternū eſt corruptibile ex ſe, ergo oportet vt detur aliquod neceſſe eſſe
ex ſe:& hoc modo declarata eſt hæc via. Iterum poteſt argui quarto, via com Quarta.
poſitionis & ſimplicitatis. Et quinto, via dependentiæ & independētie. Et ſex Quinta.
to, per viam ſtatus in cauſis:& omnes iſtæ viæ ſunt enumeratæ ab Aui. in pri- Sexta.
ma ſua philoſophia, & per conſequens ſequitur quod probare primū motorem
eſſe, opus eſt philoſophiæ primæ, & non naturalis philoſophiæ. Poſteriores etiā
noſtri temporis, quorum totum ſtudium retractum eſt in Metaphyſica, adducūt
ad hoc alias rationes, & dicūt, ſi naturalis poteſt probare primū ens eſſe vel pri
mū principium eſſe.hoc eſt, quia primū principium eſſe vel primū ens eſſe con-
tinetur formaliter vel virtualiter in motu vel principijs motus.nō formaliter, vt
conſtat, neque virtualiter, quoniā conceptus entis phyſici non conuenit illi in
cauſalitate, ergo nec virtualiter in cognoſcibilitate. ſecundo dicunt, ſi princi-

pia Metaphyſica declarantur in naturali. ergo Metaphyſica eſſe poſterior & ſubalternata ſcientiæ naturali, contra Auer. 6. Meta. commen. 3. & 7. Meta. cō. 39. conſequentiam in hunc modum probant, quoniam illa ſcientia eſt ſimpliciter prior, quæ dat omnē euidentiam principijs alterius. cum igitur Phyſica dat omnem euidentiā principijs Metaphyſicæ, vt patet per Auer. ergo Metaphyſica ſubalterna eſſet Phyſicæ: & cū verificatæ ſunt iſtæ rationes, ſequeretur omnino ꝙ huiuſmodi primū motorem non poteſt declarari niſi in Metaphyſica. D

Opinio peripateticor. Supereſt modo dicere opinionem Peripateticorum. & primo, propter hoc debes ſcire, quod duplex eſt ens abſtractum a materia, ſ. vno modo per excluſionē a materia eſſentialiter & per ſe. & ſic Deus, & intelligentiæ ſunt abſtractæ a materia ſecundo modo per indifferentiam, & non inclusionem materiæ, cuiuſmodi ſunt hæc, videlicet, ens, principium, cauſa, actus, potētia, vnū bonū, &c. quæ poſſunt ineſſe enti, inquantum ens, dicuntur enim hęc abſtracta per indifferentiā, qm̄ materialibus & immaterialibus ſunt cōia, vt conſtat intelligenti bene, vt patet. 6. Met. cō. 2. Secundo debes ſcire, qđ licet iſti duo modi entis abſtracti ſint diuerſi, attamē inuicē ſunt pertinentes: qm̄ non poteſt eſſe ens abſtractū a materia per indifferentiā, & non incluſionem materiæ, niſi ſit ens abſtractum a materia per eſſentiam, & per ſe. & hoc inquit Ariſto. 6. Met. vbi intulit ꝙ ſi nō eſſet aliud genus entiū ſeparatorum, Phyſica eſſet prima philoſophia, vbi vide verba Auer. cō. 3. quā conſequentiā declarat Auer. primo Met. com. 18. & ponit etiā commento vltimo primi Phy. Huius itaq; conſequētię deductio eſſe poteſt: qm̄, vbi non ponitur ens immateriale per eſſentiam, omnia erunt cōcepta regulariter cū materia, & per conſequens idem erit ens ſimpliciter, & ens materiale. & per conſequēs ens abſtractum a materia per eſſentiā amouebitur, & per cōſequens amouebitur ens abſtractū per indifferentiam enti materiali, & immateriali; nihil. n. eſt indifferens & cōe ei, qđ nō eſt iſtæ itaque duæ entis abſtracti ſpecies ſunt inuicē pertinētes, & ꝓpinquę, vt vides. & cū hæc ſint dicta, ſtatim relinquitur opinio Peripatheticorū. ſ. ꝙ primū motorē eſſe, prout cadit ſub rōne cōſiderādi Metaphyſica. ſ. primū principiū eſſe, & primū ens eſſe, prout ſunt cadētia ſub ratione cōſiderādi Metaphyſica. ſ. vel vt ſunt abſtracta, p indifferētiā, vel per eſſentiā tm̄ in naturali philoſophia debēt declarari, an ſint: immo ſolū via motus ęterni, vt dicā. Iſta opinio pōt probari tribus rationibus. B

Prima rō. primo ſic, ſi hęc propoſitio, primus motor abſtractus eſt, probatur alia via quam philoſophica, & alio medio ꝙ naturali: vel erit illud mediū naturale, vel abſtractū a materia, ſi primū, ergo nō in Metaphyſica, neq; ſecundū: qm̄ tunc, vt infert Simplicius in philoſophicis, idem eſſet conceſſum & quęſitum, quod non vult Ariſt. in poſterioribus, & ego induco hanc conſequentiam: qm̄, ſi medium probans illam propoſitionem eſt abſtractum a materia, vel eſt abſtractū per eſſentiā, & ſic idē erit cōceſſum & quęſitū. hoc. n. genus entium quęrebamus: vel idē eſt abſtractū per indifferentiā. & hoc iterū, vt prius; quia, vt dictum eſt, hęc ſpecies entis abſtracti præſupponit primā ſpeciē entis abſtracti. ergo, vt prius, idē erit cōceſſum & quęſitū: & hanc viam accepit forte Simplicius primo Metaphyſi. ab Ariſto. tex. commen. 47. Secūda ratio, quā tangit Auerro, primo Phyſi. cōmē. vltimo. & 2. Phyſi. commē. 22. & 26. & 12. Meta. cō. 5. conſiſtit in hac forma. nulla ſcientia probat ſuū ſubiectū eſſe, ſed ſubſtantię abſtractę, ſunt ſubiecta Metaphyſicę. ergo Metaphyſica nō probat illas eſſe. Tertia ratio fere tangitur. 2. Phyſi. cō. 22. & poteſt hoc modo ordiri. accipiatur medium probans illam, & quęratur. vel illud medium eſt ſubſtantia, vel accidens. Si ſubſtantia, vel generabilis, vel ęterna, Si generabilis, illa non ducit niſi ad agens generabile immediate, mediate aūt ad agens ęternū, quod agit mediante motu ęterno, vt dicit Auer. 8. Phy. commen. 46. & 47. Si ęterna, cum non poſſit inueniri niſi operatione ęterna: ergo, adhuc medium proximū erit motus ęternus. Nec accidens poteſt poni illud mediū, qm̄ illud accidens erit generabile, vel ęternum vt Auer. dicit ibidem. non nouū, qm̄, vt prius, non ducitur immediate, niſi ad agēs corporeum generabile. oportet ergo ꝙ ſit accidens ęternum. & tūc vel permanens, vel ſucceſsiuum; non permanens, quoniam illud erit vel acci-

Secunda.

Tertia.

A dens Cœli, vel dimenſio materię: & quodlibet iſtorum inuenitur motu: ergo relinquitur quod ſolum erit motus ęternus circularis. vt d. Auer. 12. Me. com. 41. ergo ex his vijs duo relinquuntur ſcilicet ꝙ primum motorem eſſe, vel genus ſubſtantiarum abſtractarum eſſe, non poteſt probari niſi medio naturali: & ꝙ illud medium eſt ſolum motus ęternus, & ideo inuenitur Ariſto. 12. Met. tex. cō. 41. & in vltimo octaui, vbi hac via, quę poteſt ſic componi. omnis virtus in materia eſt finita in tēpore, ſed primus motor non eſt finitus in tempore: ergo non eſt virtus in materia. minor proſyllogizatur ſic. omne mouens motu ęterno non finitur in tempore. primus motor mouet motu ęterno: ergo primus motor non finitur in tempore. hęc igitur eſt via, qua probatur immediate primum motorem abſtractum eſſe, & dico immediate, qm̄ mediate poteſt probari alijs vijs quas poſuit Ariſt. in 8. contra quas argutum eſt in principio quęſtionis. Et dedit Auer. ſignum, ꝙ ſola via naturali poteſt id probari. 12. Meta. commē. 5. inquit enim, ſi enim eſſent alię vię, eſſent numeratę in prima philoſophia, modo Ariſto. non enumerauit niſi hanc ibidem. Et dedit ſecundum ſignum, quoniam omnes alię vię, quas dedit Auicen. ſunt debiles, & non tranſcendunt ordinem ſermonum probabilium, vt declarabitur: hęc igitur eſt opinio Auer. & Ariſt. et illa eſt via firma, & demonſtratio immediate probans propoſitionem dictam. Et debes ſcire, ꝙ in motu cœli eſt duo conſiderare. ſ. innouationē ſeu poſsibilitatem, & contingentiā, corruptionē, & generationem. Et conſiderare ſecundo ęternā ſucceſſionem. continue enim motus cœli innouatur, & per conſequens aliquid eius corrumpitur, & aliquid generatur, & illa ſucceſsio eſt perpetua, ergo duo ſunt in eo. Inquantum quidē innouatur per generationē eius ſecundum partem, & per corruptionem eius ſecundū partē, dat intelligere ꝙ agens cum eſt mouens, & ſit ſub hoc reſpectu, ducit in cognitionem agentis, vt agens eſt: qm̄, vt dicit Auer. primo cœli. com. 20. & 3. de Anima. com. 5. ratio agentis intelligitur cum difficultate ex effectu ęterno. & ideo dicit, trāſmutatio fecit ſcire materiā, & operatio formam. i. agens. 8. Met. cō. 12. Inquantum vero huiuſmodi motus eſt continuus, & ſempiternus ducit in cognitionē agentis ſeparati a materia: qm̄ nulla forma corporalis virtute ꝓpria poteſt tranſmutare aliquod corpus tranſmutatione ęterna. ergo motus cœli ducit in duo, in cognitionem corporis cœleſtis, & in cognitionem agentis ſeparati, qui mouet illud corpus: quoniā inquantum effectus ſecundum partem & partē nouus, oportet vt proueniat a corpore aliquo modo vel principaliter, vel inſtrumentaliter, vel partialiter. Inquantum ęternus prouenit in natura ab agente extra corpus, & ſic ducit in cognitionem illarū duarum rationum, & hoc plane innuit Auer. 12. Met. com. 41. & in pluribus locis octaui Phyſi. Et cū hoc ſit ita, apparet differentia octaui a. 7. Phyſi. ſeptimus enim liber ducit in cognitionem primi abſtracti quia procedit per rationem motus ſiue ſit ęternus, ſiue nouus. octauus aūt ducit in cognitionē primi agentis ſub ratione abſtracti a materia, eo quia ꝓcedit per rationē motus ſub forma ęterni. Et huius ſignū eſt, qm̄ in principio ſeptimi non propoſuit quęſtionem an motus ſit aliquando factus an non, quemadmodū propoſuit in principio octaui, eo quia in ſeptimo non procedit per viam, in qua medium ſit motus ęternus. In octauo autem ſic. Et cum hoc ſit, ita apparet peccatū The. ipſe enim in 7. Phyſi. non abbreuiat demonſtrationē ſeptimi, eo quia dicit illā transferri in octauo, & perfectius. Patet. n. qualiter Themiſtius errauit, vt Auer. dicit in 7. commen. primo & 9. & in 8. commen. 31. 27. & 45. & 4. Cœli. tangit hoc commen. 25. Verificatur etiam quod medium immediatum dicens in agens ſeparatum eſt motus ęternus, quoniam omnia alia inducunt ad agens illud virtute motus ęterni. Quod igitur primum motorem eſſe ſit per ſe notum, & qood primus motor ſit abſtractus, probatur via naturali. & hoc ſolum per viam cuius medium eſt motus ęternus, manifeſtum eſt.

In motu cœli duo cōſiderantur.

Differentia.

Error The.

Sed, in ſolutione hāc accidūt quęſtiones, quę faciunt multos errare. Quarū prima eſt, cuius eſt conſiderare quęſitū, eius eſt cōſiderare terminum quęſtionis, ſed Metaphyſicę eſt conſiderare hanc propoſitionem, Deus eſt, ergo eius eſt conſiderare terminum huius problematis. Secunda eſt, nulla ſcientia probat

Dubitatio.

partes ſubiectiuas eſſe ſui ſubiecti proprij, vt d. Auer. 2. de Anima. c. 27. ſed ſubſtantiæ abſtractę ſunt partes ſubiectiuæ entis mobilis, quod eſt ſubiectũ in naturali ſciẽtia, vt d. Auer. 12. Meta. cõ. 5. ergo probare illas eſſe eſt alterius ſcientię. D Tertia, omnis ſciẽtia põt probare principia ſui ſubiecti, vt d. Auer. 2. Phy. com. 22. & 26. & 12. Meta. cõ. 5. ſed ſubſtãtię abſtractę ſunt principia entis, inquantũ ens, quod eſt ſubiectũ in Meta. vt dicit Auer. 12. Meta. com. 1. ergo Meta. põt probare illas eſſe. iſtę igitur ſunt tres qõnes, quæ faciunt ambiguitatẽ in ꝓpoſito, & poſſunt eſſe alię plurimæ, quas enumeraui diſperſim in multis meis æditionibus. Sed quõdocunque, quęſtiones hæ nihil ſunt: ad primam. n. dicendũ, ꝙ propoſitio illa abſolute conſideratur in Met. attamen medium, quo cõcluditur illa, propriũ eſt naturali ſcientiæ: quemadmodũ hęc propoſitio, continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia, eſt propoſitio immo principiũ in geometria, & tñ mediũ eius declaratur in 6. Phy. & hoc d. Auer. 3. Phy. cõ. 31. & ideo tota hęc propoſitio ſimpliciter in ſe, & in relatione ad mediũ cõſideratur ab habitu mixto. ſ. geometriæ, & naturalis. Ad ſecundã dicendũ, ꝙ dictũ illud intelligitur de partibus principalibus: modo ſubſtantię ſeparatę non ſunt partes principales entis mobilis: qm̃ intantũ participant motũ, inquantũ agũt illũ: & hoc ęſt parũ participare. Ad tertiã dicendũ, ꝙ maior debet intelligi de principijs, quæ non incidũt in partes ſubiectiuas principales: modo ſubſtãtię abſtractę ſunt principia entis, & partes ſubiectiuę entis principales, vt ſcis. Et ſic abſciſę ſunt quęſtiones, quę inducuntur contra Ariſto. & Auer. E & quia quęſtiones, quæ mouet Alex. Por. Auicen. & Alga. ſunt multũ apparentes, ideo oportet ſoluere illas. Ad quas ergo dicendũ, ꝙ oẽs illę vię ſunt tenues. & nõ excedũt ordinẽ ſermonũ probabiliũ, vt d. Auer. 2. & primo Phy. quod declaro, qm̃ vel ſupponũt proceſſum in infinitũ in cauſis eſſe poſsibilẽ, vel illũ eſſe impoſsibilẽ. Si ſupponũt poſsibilitatẽ illius, ergo rationes illę ſunt ſophiſticę, cũ ſuſtentãtur in principio falſo contrario principio vero. Si impoſsibilitatẽ eius, & non poteſt declarari illud in Meta. ſcilicet per mediũ Metaphyſicũ, qm̃ non oſtẽditur id niſi primo Cœ. et 2. Perigene. per viã motus: ergo oẽs ſuſtentantur in vno ꝓbabili, non tñ in vno ſimpliciter probato: ergo ſtando pręciſe in limitibus Metaphyſicę, proteruus diceret ꝙ nõ incõueniit procedere in infinitũ in cauſis eiuſdẽ, vel alterius rationis. Et ſic Metaphyſicus ſtãs ad intra limites ſuę rationis conſiderãdi, nõ haberet viã contradicendi illi, niſi deſcenderet a limite ſuę ſcientię in rationẽ naturalis cõſiderationis. Et cũ hoc ſit ita, verificabitur verbũ Auer. d. ꝙ omnes vię Auicen. ſunt tenues, & nõ demonſtratiuę, & ꝙ ſemper inuenitur medius inter loquentes & Peripatheticos: qm̃ vnum accipit tanquam creditũ in Meta. ſ. ſtatũ eſſe in cauſis, aliud accipit tanquam probatum in Meta. ſ. ꝙ primus motor ſit cauſa, & non cauſatũ: & quod non omne ens eſt cauſa, vel omne eſt cauſatum: ergo ſermo hic, ſtando pręciſe in limitibus Metaphyſicę, eſt ſermo medius, partim creditus in Metaphyſica, partim confeſſus. F & hoc iam declaraui in quarta diſputatione, & expoſitione mea. 8. Phy. Ad ſextam d. Auer. 2. Meta. cõ. 6. & conſideratio vniuerſalis in omnibus cauſis in eo, ꝙ ſunt cauſę, eſt huius ſciẽtię. Et Ariſt. quamuis vtatur hic demonſtrationibus ſcientię naturalis, tamẽ inducit eas vniuerſalius: quoniam, quanto fuerit demonſtratio vniuerſalior, tanto magis erit proprior huic ſcientię, & Ariſt. obſeruat ſe in hac intentione. ſ. inducendo demonſtrationes vniuerſales alio modo, quam in ſcientia naturali. Et hęc eſt cauſa in iteratione illarũ demonſtrationũ in hac ſcientia, vt feci in trac. primo. Et ſi inſpiciantur hęc verba Auer. multa nobis vtilia traduntur: primo enim dat intelligere differentiam inter conſiderationem naturalem de cauſis, & Metaphyſicalem, & inquit, & conſideratio vniuerſalis in omnibus cauſis. i. in ſingulo genere cauſę, in eo ꝙ ſunt cauſę, eſt huius ſcientię. i. Meta. & ſup. cõſideratio cauſarum, prout ſunt cauſæ, ſubſtantię tranſmutabilis proprie ſunt conſiderationi naturali. & hoc d. etiam Auer. 7. Meta. com. 7. & 9. Secundo innuit ſol. cuiuſdam quęſtionis. poſſet enim quęrere quis. cum ſtatus in cauſis non probetur niſi via naturali, cur Ariſto. reiterat has in Meta. & ſolu. innuere videtur, ꝙ ſicut aliquod conſideratur a naturali per modum mathematicum, V. g.

Solutio rõnũ Auic. & aliorum.

A in infinitum poteſt velocitari motus, vt Auer. inquit 6. Phyſi. commen. 15. ita aliqua demonſtratio eſt naturalis per ſe: poteſt tamen tradi ſub modo & forma Metaphyſicali, videlicet ſub ratione vniuerſali abſtracta ab indiuiduis motus, licet non a genere motus. & ſic talis demonſtratio ſecundum rem erit naturalis, licet ſecundum modum erit Metaphyſica. hoc inquit. & Ariſt. quamuis vtatur hic demonſtrationibus ſcientię naturalis. i. quę ſunt ſecundum rem Phyſicę tamen inducit eas vniuerſalius. i. per modum vicinum Metaphyſice: quoniam, quanto fuerit demonſtratio vniuerſalior, tanto magis erit proprior. i. propinquior huic ſcientię. & Ariſt. obſeruat ſe in hac intentione. ſ. inducendo demonſtrationes vniuerſales alio modo, quã in ſcientia naturali: qm̃, in ſcientia naturali inducuntur Phyſicę ſecundum rem & modum, hic inducuntur ſecundum rem Phyſice, licet per modum Metaphyſici. Et tũc ſoluit ad formã d. & hęc eſt cauſa iu iteratione illarum demonſtrationũ in hac ſcientia. i. & quia hę demonſtrationes ſaltem ſecundũ modũ differũt ab ipſis, vt ponuntur a naturali, ideo non ſuperfluit eas reiterari in Metaphyſica. & per hoc apparet ſol. ad ſextã rationẽ Auic. ad ſeptimã dicendũ, ꝙ primũ ens eſſe, vel primũ principiũ eſſe nõ poteſt probari, immo eſt per ſe notũ: quia, vt ſic nec limitatur ad rationẽ conſiderandi Phyſicã, nec Metaphyſicam: ſed oſtenſo ꝙ primus motor ſit ſubſtãtia ſeparata, oſtendit ꝙ ſit primũ principiũ ſubſtantię, vt d. Auer. Ad octauã dicen-

B dum, ꝙ maior intelligitur, vbi daret omnẽ euidentiã a priori, & nõ in gñe demõſtrationis ſigni. & iterũ minor falſa eſt. non. n. dat oẽm euidentiã, ſed tm̃ terminat quęſtionẽ ſi eſt. qõnes aũt tres alię terminãtur in Metaphyſica. Ad rationẽ Alex. & Porph. dicendũ illã ſuſtẽtari in ꝓpoſitione falſa, qm̃ Metaphyſica nõ ſubalternat ſibi alias ſcientias ſubalternatione cõpleta, vt latius expoſui in poſterioribus. Supereſt modo ſoluere rõnes in principio qõnis inductas: pro quarũ ſol. oportet ſupponere tria fundamẽta declarata in ſciẽtia naturali. & primũ quidẽ eſt ꝙ omne, qđ mouetur, ab alio mouetur. ꝓpoſitionem. n. hãc declarat in 7. & 8. in 7. quidẽ a principio, in 8. aũt declarata eſt perfectius, vt d. Auer. 4. Cœ. cõ. 25. & maxime declarat, a tex. cõ. 28. vſq; ad 33. & ĩt tex. cõ. 40. vide. Solutio cõtra Alex. Primum fundamentum.

Secundũ quoq; fundamentũ eſt, corpus cœleſte ablata intelligentia eſt ſimplex, non cõpoſitũ ex materia & forma, ſed eſt materia tm̃ ad vbi: & hãc propoſitionem nolo declarare eſſe Ariſt. nunc, qm̃ pluries tetigi ipſam in hoc lib. Secundum.
Tertiũ vero fundamentũ eſt, ꝙ vnũ & idẽ eſſe in actu & in potentia poteſt tribus modis intelligi. vno modo in mixtis, & hoc modo vnum mixtũ eſſe in actu mouendi, & in potentia receptiua motus nullus negat. habet enim mixtum vt ſic reſiſtentiam intrinſecam, ratione cuius poteſt moueri in vacuo, vt Auer. dicere videtur. 4. Cœ. & mundi. com. 22. & 4. Phy. cõ. 71. ergo in actu ratione formę, & in potentia ratione materię ſub miſcibilibus refractis exiſtentis. Secũ- Tertium.

C do intelligi poteſt in compoſitis ſimplicibus, verbi gratia, elementis, quę tamen componuntur ex materia & forma: & iterum hoc eſt poſsibile, qm̃ forma grauis vt forma mouet, & ratione materię mouetur, vt Auer. d. 3. Cœ. cõ. 28. & 4. Cœ. com. 25. & 22. & alibi pluries. Tertio poteſt intelligi in corpore ſimplici carẽre materia eſſentiali, & carẽte cõpoſitione eſſentiali. & hoc modo eſt impoſsibile ſimpliciter, quoniam agere & pati ſunt conditiones, & diſpoſitiones valde oppoſitę. & agere attribuitur formę, & pati materię: quando, ergo res eſt totaliter forma, tunc totaliter agit, vt patet in intelligentijs ſeparatis, vt d. Auer. 9. Met. com. 2. quando totaliter materia, tunc totaliter eſt ſubiectum, quoniam nõ habet quo agat. & cum corpus cœleſte ſit totaliter materia, ideo totaliter eſt ſubiectum motus, & hoc. d. Auer. 8. Meta. com. 12. & in 2. cap. de ſubſtantia orbis. His viſis erigeretur demonſtratio Ariſt. in 8. quoniam ex prima propoſitione Ariſto. in 7. procedit ad primum motum, quod eſt corpus cœleſte. & quia illud primum motum, vt declaratur in 8. mouetur motu ęterno, cõcluditur in 8. quod vel mouetur a ſe, ita quod ſit corpus mouẽs & motum, vel ab alio. ſi a ſe, ergo contra tertiũ fundamentum. ſi ab altero, & cũ illud alterum non poſsit eſſe corpus, neq; virtus ĩ corpore, qa tũc nõ moueret motu ęterno, relinquitur ꝙ ſit forma ſeparata. Et ex hoc apparet peccatũ expoſitorũ latinorũ. ſingũt. n. ſe-

cundum fundamenta Ariſto.corpus cœleſte ſublata intelligentia per intellectũ D
eſſe cõpoſitũ ex materia & forma, & quõ eſt poſsibile ſaluare demonſtrationẽ Ariſto. ſemper enim dicam corpus cœleſte moueri a ſua forma, quę mouet immediate ſuũ corpus ęterno tẽpore, eo quia eſt alterius rationis a forma generabili, & ſic tolleretur demonſtratio Ariſt. qua demonſtrat numerum motorum per numerum mobilium in 12. Meta. & multa alia horribilia, & quia fundamenta Auer. ſunt conuenientia principijs Ariſto. ideo conſuetus ſum dicere meis ſcholaribus, quod Auer. eſt Ariſt. tranſpoſitus. qñ enim homo conſiderat fundamenta Auer. & colligauerit ea perfecte cum verbis Ariſt. non inueniet diſcrepantia niſi phantaſtice. Ad primam itaq; dicendũ, quod omne per accidẽs poteſt non eſſe, licet nõ inhęrere. ſi enim primus motor mouetur per accidens, conſequitur, ergo põt non eſſe: qm̃, vbi mouetur per accidens, ergo eſſet forma in materia, & omne tale poteſt corrumpi. ergo primus motor poteſt deſtrui, & per conſequens non moueri. argumentũ ergo Ariſto. valet ſtantibus fundamentis ſuis: nec hoc obſtat diſtinctioni prędictę. qm̃ aliquod eſt per accidens neceſſario. ſ. dum ſubiectũ durat, aliquod cõtinẽs dũ ſubiectum durat, attamẽ omne eſt continẽs ſecundũ eſſe, quia ſubiectũ poteſt nõ eſſe. Ad ſecundã, dictũ eſt in hoc libro ꝙ ratio illa fundatur in ꝓpoſitione vera tribus cõditionibus. ſ. declaratis in 12. Meta. cõ. 35. & in 8. Phy. cõ. 37. & ſi opus eſt, vide. Ad tertiũ dicendum, B
ꝙ loquẽdo in motu locali eſt impoſsibile totũ mouere totum ratione totius, ſed ratione diuerſarũ partium non eſt inconueniens. Sed ad illud de alteratione, dicendũ ſecundũ doctrinã Auer. ꝙ ſi aqua calefit, ipſa non reducit ſe: qm̃, vt dicit

Dubitatio.

Solutio.

ipſe. 2. Phyſi. cõ. 1. nihil poteſt ſe alterare, & hoc in ſimplicibus. Sed dices, oppoſitũ ſenſu dignoſcitur. videmus. n. aquã calefactã ſuę naturę relictam, reducere ſe ad priſtinam frigiditatẽ. Ad hoc reſpondet Auer. ſecundo de Anima. cõ. 115. & inquit, & propter hoc, quod diximus, nõ eſt opinandũ aquã calefieri, dum fuerit aqua pura, neq; quod aer infrigidatur dum eſt aer purus: ſed hoc accidit propter corpora admixta cum eis calida, aut frigida. & ponit alia multa, quę declaraui in expoſitione mea de Anima. eſt ergo ſolutio, quod aqua, quę a ſenſu calefacta putatur, non eſt aqua pura, ſed admixta cum corpuſculis multis, quę caleſiunt. & ideo aqua pura non alterat ſe, ſed mixtum, quod conceſſum eſt poſſe ſe alterare. & huius rationem ait, quia aqua pura non poteſt alterari, neque aer purus, &c.

Obiectio alber.

Solutio.

Sed obijcit Alber. in illo loco, quoniam aqua poteſt corrumpi: ergo alterari, quoniã omnem generationem præceſsit alteratio, vt dictum eſt in phyſicis. & expoſitor etiam adducit hoc argumentum. Et pręterea, ponitur quod ſit aqua pura, & calefiat, a quo reducetur. & propter quid nõ poteſt ſe reducere? Ad hoc dicendum quod Auer. ſuſtentatur in hac ratione, F
quod frigiditas eſt accidens proprium aquę, quemadmodum calor ignis, & humor aeris, & ſiccum terrę, vt dictum. 3. Cœli commen. 67. & nullum ſubiectum remittitur, cuius proprium accidens non remittitur. ergo, cum aqua ſit ſubiectũ frigiditatis, ſequitur ꝙ quãdo frigiditas remittitur, forma ſubſtãtialis aquę remittitur, forma ſubſtãtialis aquę remittitur. ſimiliter, qñ calor remittitur, & ignis ẽt, & ſic de alijs. ideo reputat Auer. ꝙ elemẽtũ purũ. i. ſtans ſub eſſe ꝓprio, & intẽſo nõ põt alterari alteratione. ſ. quę exiſtat ſubiectiue in ipſo. ſi ergo alteratur, nõ remanet in ſua puritate, ſed corrũpitur aliqualiter: ergo alteratio eius non eſt pura alteratio, ſed admixta generationi. Ad ſecundã dicendũ, ꝙ ſi elementũ reduceret ſe ad propriũ accidẽs, tũc poſſet generare ſe: qđ declaro, qm̃ accidẽs proprium datur ab agẽte mediãte forma. dãs enim formã dat cõſequentia, nec aliter poſſunt dari cõſequẽtia formã ſecundũ Auer. 8. Phyſi. cõ. 4. & 32. & 3. Cœli cõ. 28. & 4. Cœli cõ. 22. & 23. & 25. ſi igitur aqua poſſet dare ſibi frigiditatẽ: ergo prius oporteret dare ſibi formã, quã cõſequitur illa frigiditas. & vbi prius daret ſibi formã, cũ generatio nihil aliud ſit niſi exitus formę de potẽtia ad actũ. ergo idẽ poſſet generare ſe. & hac de cauſa inquit ſubtilis Auer. elementum purum nõ poteſt alterare ſe. A quo aũt reducetur dicendum, quod vbi daretur aqua pura mediũ reduceret illam viam in virtute omnium conſtellationũ frigidarũ. & argumẽta calculatorũ nihil ſunt, & ſolutio illorũ oſtendit alibi, principia enim.

A illorum, vt plurimum, ſunt mathematica. & ideo valde diſperata à principijs na-
turalibus. Ad altam rationem principalem patet ſolu. quoniam enim præſup-
ponitur omnem motum incipere, & nullum eſſe ęternum, & tunc demonſtratio
non ducit ad agens ſeparatum, ſed agens corporeum, vt in corpore quęſtionis
declaraui, ideo quęſtio illa eſt valde neceſſaria, & maxime vt terminatur ad par
tem negatiuam. Ad rationes Plato. patet inſimul ſolu. omnes enim ſunt pro-
babiles tantum, ſuppoſitis creditis procedentes, vt vides. Et ſic patet ſolu. huius
arduę quęſtionis, in qua laboraui longo tempore; & de ea multa diſperſim con-
gregaui: quę, ſi in vno reducantur capite, veritas erit palam. Supereſt modo — Solutio ter-
ad quęſtionem tertiam motam dicere. vbi debes ſcire, ꝙ iſta quęſtio habere po- — tiæ q̄onis.
teſt duos intellectus. Vnus eſt, vtrum vnum & idem poſsit eſſe poſsibile ſeu cō
tingens & neceſſarium. Secundus intellectus eſſe poteſt, an neceſſaria poſſunt
eſſe cauſata, ita ꝙ eis vt neceſſaria non repugnat habere agens. Quantum ergo — Quadrupli-
ad primum intellectum, primo debes ſcire, ꝙ vnum & idem dicitur quatuor mo — citer dr̄ vnū.
dis. d. ſcilicet vnum numero, vnum ſpecie, vnum genere, & vnum proportione
& analogia, vt. 5. Meta. tex. commen. 12. d. Ariſto. & primo Topi. capitulo. 5.
Inquit ergo Auicē. quod vna met natura numero poteſt eſſe neceſſaria reſpectu
vnius, & poſsibilis ſeu contingens reſpectu alterius. Huius ratio forte fuit, quo-
niam modi entis poſſunt ineſſe vni & eidem eſſentiæ ſtanti ſub forma eius, quo-
B niam modus rei non variat rem. Sed contingentia & neceſsitas ſunt differentię
modales entis. ergo in eſſe poſſunt vni rei ſtanti ſub eadem forma. Poſteriores
latinorum dicunt quod vna natura ſpecie poteſt eſſe ęternā, & corruptibilis.
Verbi gratia. partes centrales terrę ſunt ęternę, & partes concauum tangentes
ignis, & tamen illę ſunt vnius ſpeciei cum ſuis totis corruptibilibus. Alij dicunt
ꝙ vna natura generis poteſt eſſe ęterna, & generabilis. Verbi gratia, corpus
cœleſte, & corpus generabile. ſunt enim vnius generis prędicamenti, & tamen
ſunt huiuſmodi, vt vides. Sed quomodocunq;, primę opinioni cōtradicit Auer.
2. Phy. com. 48. vbi intulit. & ſi hoc fuerit, non erit contingens naturaliter: quā
conſequentiam declarat Auer. 3. cœli com. 9. vbi ponit quod omne, quod dicitur
tale per comparationem, non dicitur tale naturaliter neque ſimpliciter. Con-
tra ſecundam dicit Ariſto. expreſſe in lib. de iuuentute & ſenectute. vbi oſtendit,
quod illę partes ſunt vno modo corruptibiles, quia non æternę. alio modo incor
ruptibiles, eo quia ſunt difficilis corruptionis. attamen abſolute ponit illas cor-
ruptibiles. vide capitul. 3. Item, ſi illę partes eſſent ęternę, tunc natura contin-
gens verteretur in naturam neceſſariam, vt dicit Auer. primo cœli. comm. 138.
Contra tertiam opponit Auer. 10. Metaphy. comm. vltimo, & hic in diſputatio-
ne. 7. vbi declaratum eſt: quod omne, quod eſt in genere, eſt corruptibile, & in
C tertio ca. de ſubſtantia orbis. Dicendum itaq;, vt dictum eſt, quod nulla vna — Cā poſsibili
natura, nec numero, nec ſpecie, neq; genere, ſed tantum ſecundum proportionē — tatis, & ne-
poteſt eſſe ęterna. huius ratio eſt, vt dixit, quoniam cauſę contingentię & poſsibi — ceſsitatis.
litatis ſunt materia, & contrarium, vt dictum eſt. cauſę neceſsitatis ſunt priuatio
materiæ, & contrarij. & ideo æternum intantum ęternum dicitur, inquantum ca
ret cauſis contingentię & poſsibilitatis, ergo inquantum æternum eſt abſtractū
a materia. & econtrario modo impoſsibile eſt vnam naturam ſiue numero, ſiue
ſpecie, ſiue genere habere materiam, & contrarium, & carere his. & hoc dictum
eſt ſuperius. hęc igitur eſt poſitio Ariſto. & Auer. Ad argumenta dicendum.
Ad primum, quod differentiæ modales ſecundum Peripatheticos ſunt duobus
modis. vno modo fundatę in principijs oppoſitis: vt neceſſarium, & contingens,
& ſic variant eſſentiam & formam. alio modo ſunt fundatę in eiſdē principijs,
& ſic non variant: ſicut eſſe intenſum, vel remiſſum, vt dicit Auer. 5. Phy. ſal-
uantur in eadem natura numero & ſpecie: & ſic patet ſolu. Ad ſecundum ſe-
cundę opinionis dicendum, ꝙ partes centrales terræ quandoq; fiunt circunferē
tiales hoc modo: quoniam aſtra conſumunt terram ex vno latere, & terra moue
tur inſequendo conſumptionem, adeo ꝙ centrales fient circunferentiales, licet
hoc fiat in magno tempore. Sic etiam partes ignis concauales fiunt aliquando
ſuperficiales in hunc modum: quoniam aliqua conſtellatio frigefactiua graue-

facit illas, & ſic deſcendunt, & tandem veniunt ad locum ſuæ corruptionis. Ad tertium ſolu. eſt manifeſta, quoniam huiuſmodi corpora differunt genere, non eſt enim ſubſtantia genus corporis cœleſtis, & generabilis: ſed generaliſsimum eſt corpus generabile, vt dicit auctor in abbreuiatione ſua ſuper Porphyrio. Supereſt modo videre de ſecundo intellectu. vbi debes ſcire, ꝙ finis dat eſſe effectui, forma etiam, agens etiam. & oẽs dant eſſe modis & rationibus diuerſis in rebus poſsibilibus: quia vero ea, quæ ſunt diſperſa in inferioribus, colliguntur in ſuperiori, ideo in Deo tres modi cauſæ vniuntur, adeo ꝙ eſt cauſa agens, finis, & forma, vt Auer. dicit. xij. Meta. com. 6. Iſti igitur tres modi ſunt vnus in Deo & propterea negant quidam illum eſſe agens, eo quia nõ poſſunt inſpicere iſtos tres modos cauſæ: in eo: poſſunt ergo neceſſaria habere cauſam agẽtem ſui eſſe, & finalem, & formalem non intrinſecam, ſed extrinſecam. Et hoc videtur dicere Auer. ſecundo Meta. com. 4. & 5. Metaphyſi. tex. com. 6. ait, neceſſariorum eſſe alterã cauſam. Præterea Auer. 12. Meta. com. 44. plane ponit hoc, & in ſecundo de ſubſtantia orbis. vide. Ad rationes. ad primã patet ſol. Ad ſecundã negatur maior. ad probationem dicendum, ꝙ prima cõſequentia non valet: quã, licet aliquod habeat eſſe ab alio, non ſequitur, ergo habet de ſe non eſſe: quoniam, non infinitatur prædicatum: ſed debet ſic argui. non habet de ſe eſſe, ergo eſt non habens de ſe eſſe, & ſic conceditur, nec eſt cõtra me. & vide de hac quæſtione in. 8. in fine expoſitionis commenti. 15. D E

ALGAZEL.

Ait Alga. Secunda autem via eſt, vt dicamus eſſe abſque quiditate, nec verificatione non eſt intelligibile, & quemadmodum non intelligitur priuatio abſoluta, niſi in relatione ad eſſe, cuius priuationem conſyderat, ſic nõ intelligitur eſſe abſolutum, niſi relatione ad verificationem demonſtratam tale: quanto magis, cũ demonſtratur vna ſubſtantia. & quomodo poteſt demonſtrari vnum ſeparatum ab alio in re. Et non eſt ei verificatio. nam remotio quiditatis eſt remotio verificationis. &, cum aufertur verificatio entis non intelligitur ens. & quaſi ipſi dixerint eſſe, & non eſſe, & contradicit ſibi ipſi. & id apparet. quoniam, ſi hoc eſſet intelligibile, tunc eſſet poſsibile vt in cauſatis ſit ens, cui non eſt verificatio, quod communicaret Primo, cui non eſt verificatio, nec quiditas, & diſtingueretur ab eo, in eo quòd habet cauſam: Primum vero non habet cauſam. Et quare hoc nõ imaginatur in cauſatis, & an ſit ei cauſa? ſed hoc non eſt intelligibile ex ſe. & id, quod non eſt intelligibile ex ſe, niſi auferatur cauſa eius, non erit intelligibile. & id, quod eſt intelligibile, cum non conſyderatur cauſa eius, non exit ab eo, ꝙ ſit intelligibile. & peruenire ad finem huius termini, eſt obſcuritas eis, poſtquã exiſtimauerunt ꝙ ipſi declarant per viam demonſtrationis id, quod dixerunt, & peruenit ſermo eorum ad ablationem abſolutam. nam ablatio quiditatis eſt ablatio verificationis, & non remanet cum ablatione verificationis niſi dictio ipſius eſſe, & non habet nomen omnino, cum non referatur ad quiditatem. Si vero dixerit verificatio eius eſt ꝙ ſit neceſſarium, & eſt quiditas ipſa, Dicimus nihil aliud eſt neceſſarium, niſi ablatio cauſæ, & eſt negatio, qua non conſtituitur verificatio F

A ſubſtantiæ: & ablatio cauſæ a verificatione eſt quid copulatum verificationi: igitur verificatio intelligitur, ita quod attribuitur ei, ꝙ non habet cauſam, & non conſyderatur priuatio eius. nam nihil eſt neceſsitas, niſi hoc: ita quòd, ſi neceſsitas eſt quid additum eſſe, tunc eſt pluralitas. ſi vero non eſt quid additum, quomodo erit ipſa quiditas? eſſe enim non eſt quiditas. ſic igitur erit id, quod non eſt additum ei.

Quia Peripathetici dixerunt Deum habere eſſe, & carere quiditate, ideo hoc in loco Alga. contradicit eis. & primo proponit intentionem eius. d. ait Alga. ſecunda via reprobationis philoſophorum in præſenti trac. hęc eſt ergo intentio Alg. inducere ſecundam viã contradicendi Peripatheticis, (videlicet quia.) Cũ poſuit eius intentionem, nunc exequitur: & poteſt ratio eius in hunc modum cõponi ita. oẽ intelligibile eſt ſine quiditate, ſicut priuatio ſine forma, & habitu ſenſibili: ſed priuatio ſine forma non eſt intelligibilis, qm̃ priuatio intelligitur per reſpectum ſui habitus, vt ſcis: ergo eſſe nõ intelligibile eſſe ſine quiditate. Huius itaq; apponit maiorem. d. videlicet, quia nos dicemus quod eſſe ſine quiditate ſic intelligibile eſt, ſicut eſt priuatio abſtracta reſpectu cuiuſdã eſſentię ſenſibilis. i. B formę ſenſibilis. Debes ſcire, quod forma ſeu ſpecies rei eſt duorum, vt dicitur. 7. Meta. tex. com. 23. & 9. Meta. tex. commen. 31. primo & per ſe, ſui oſtenſiua, ſecundo & per accidens ſuæ priuationis demonſtratiua: ideo, ſi eſt aliqua priuatio omnino abſoluta a forma, & ſecundum eſſe, & ſecũdum relationem, iſta vix intelligibilis eſt, & ideo dixit Auer. ſicut eſt priuatio abſoluta a reſpectu formę ſenſibilis: quoniam, ſi eſt priuatio aliqua abſtracta actu a forma, non tamen abſtracta ſecundum reſpectum, adhuc concipi poteſt per formę reſpectum. In propoſito ita eſt de eſſe carente quiditate: quod. n. caret quiditate, caret vniuerſalis ratione, quod caret rõne vniuerſalis, caret principio intelligendi, oĩa enim intelliguntur a nobis, prout vniuerſalia ſunt: ergo, ſi eſſe caret quiditate, & intelligibilitate etiam carere vr̃: & ſic apparet dictum Alga. (Maxime quia.) Adducit ſecundam rationem, & forte poteſt in hanc vim componi, omne verũ habet quiditatem, ſed eſſe primi eſt verũ, immo veriſsimũ: ergo eſſe primi habet quiditatẽ: huius tangit tm̃ vim minoris ſub forma dubitationis, dicens, maxime quia poſita aliqua vna ſubſtantia realiter. i. poſito quod eſſe Dei ſit ens reale: qualiter diſtinguitur ab aliqua re non habente veritatẽ? vult dicere maxima di. diſtinguitur: ergo ens reale eſt verum, cũ non diſtinguitur ab eo. (Remotio nanq;.) Forte hic probat maiorem dicti ſyllogiſmi nunc, & poteſt in hunc modũ componi: ca- C rens veritate, caret quiditate: ergo per contrarium habens veritatem, habet quiditatem: & ſic verũ habet quiditatem. Et forte eſt ratio principalis, & debet in hunc modum componi: omne carens veritate eſt intelligibile, vel nullũ carens veritate eſt intelligibile: ſed oẽ carens quiditate caret veritate: ergo nullũ carẽs quiditate eſt intelligibile. Et tunc aſſumitur cõclutio hęc ꝓ maiore: & ſuppleas hanc minorem, ſed ꝑ Peripatheticos eſſe Dei caret quiditate: ergo eſſe Dei caret intelligibilitate, & ſic nõ eſt intelligibile: primo ergo tãgit minorẽ primi. d. remotio nanq; quiditatis remotio veritatis eſt: eſt ergo minor, oẽ carens quiditate caret veritate. deinde accipit maiorẽ. d. & remota veritate ens deinde intelligibile nõ eſt: eſt ergo maior, nullũ carens veritate eſt intelligibile. Et tunc apponit cõcluſionẽ, vel eius vim. d. ergo tm̃ valet id, ꝙ dicunt, quantũ dicere eſſe non in ente. i. eſſe non ens, vel non intelligibile ſimpl'r: & per conſequens nihil eſſe: ꝙ eſt contradictio: & tunc tu apponas reliquũ ſyllogiſmi. (Et declaratio huius eſt.) Apponit aliã rõnem, & põi in hũc modũ induci: ſicut hõ cauſatus a Deo eſt ſine veritate, ita Deus erit ſine veritate: ſed homo ſine veritate, & quiditate eſt non ens: ergo Deus ſine quiditate & veritate eſt non ens: huius primo oſtendit qualiter eſt poſsibile intelligere hoĩem, & Deum in aliquo cõi conuenire, & in aliquo proprio differre, deinde ponit vim concluſionis, dicit ergo, & declaratio huius eſt: quia, ſi homo eſſet intelligibilis, i. ens, poſſet eſſe ſimiliter cauſatus, ſcilicet

a Deo ſine veritate:quoniam effectus gerit, vel gerere põt ſui cauſę ſimilitudi- D
nem,et ſic cõicaret cum primo,inquantum non haberet veritatem neq; quiditatẽ, & differret ab eo in eo,ꝙ cauſatum eſt a primo, & primum minime.i.nullo mõ eſſet cauſatum:patet ergo ꝙ id,quod dr̃ de primo,dr̃ de cauſato. Et tunc apponit concluſionis vim.d.concluditur ergo ꝙ ipſorum error eſt finis.i.vltimus, & maximus:quia ponit puram ſeparationẽ ſeu remotionem,ergo ambo erunt non entia:cuius cauſam dicit,quia remotio quiditatis ſup. ab aliquo eſt totalis remotio.i.eſt remotio ſimpliciter ab ente,& ſic nihil: ergo in Deo non remanet niſi nomen eſſe,& non in re. ſicut Sor. mortuus habet tm̃ nomen Sortis, licet in re non ſit ille. (Et ſi forte.) Inducit ſolutionem philoſophorum dicens, &, ſi forte aliquis diceret quod veritas ipſius Dei eſt quod ipſe eſt neceſſarius,et hęc eſt ſua quiditas.i.neceſſitas eſt Dei quiditas.(Nos vero,) Obijcit ſolutioni propoſitę.d. nos vero dicimus quod neceſſitas non eſt aliud niſi remotio cauſę ſup. facientis contingentiam,vt dictũ eſt: & remotio cuiuſdã cauſę,ſ.materię eſt conſequẽs.i. accidens ipſius veritatis:ergo oportet quod illa veritas præintelligatur ante, & poſtea denominetur quod non habeat cauſam:ſicut homo prius eſt,quam ſibi accidens adueniat:ita eſſe Dei prius debet intelligi eſſe, quã carentia cauſę adueniat ei:& addit,& quia ipſum,ſ.veritatem priuati ſimpliciter.i.eſſe non ens non eſt imaginandum,ideo ſup.non caret quiditate. Reddit aũt cauſam,quare neceſſitas eſt priuatio cauſę,& inquit,neceſſitas nanq; non eſt aliud niſi hoc.i.niſi pri- E
uatio:quia,ſi neceſſitas addita fuerit ſup eſſe.i.ſi fuerit quid accidentis poſitiuũ, ergo hic.i.in Deo eſt pluralitas.i.compoſitio. (Et ſi non,) quaſi dat ſecundã rationem.d.& ſi non ſup.neceſſitas eſt priuatio,quõ,& qualiter erit idem cum quiditate? quaſi dicat,eſt impoſsibile:accidens.n.poſitiuum non poteſt identificari quiditati:bene aũt priuatio poteſt identificari habitui:hęc igitur eſt ſecunda via contra philoſophos,his rationibus comprobata:vt vides.

A V E R O E S.

Res nõ põt primo hał e re eẽ poſtea quidditatẽ.

AIt Auer. Hoc capitulum totum eſt ſophiſticum. nam homines non ponunt primo eſſe abſque quiditate, nec quiditatem abſq; eſſe, ſed crediderunt ꝙ eſſe in compoſito eſt attributũ, additum ſubſtantiæ eius, & ꝙ adeptum eſt hoc attributum ab agente, & crediderunt in eo,quod eſt ſimplex,non habens agens, ꝙ hoc attributum ei non eſt additum quiditati,& ꝙ ipſum non habet quiditatem diuerſam ab eſſe,non autem ꝙ non habet quiditatem omnino,vt fundauit ipſe in hoc ſermonem ſuum, contradicendo eis. Et qm̃ poſuit ꝙ ipſi auferunt quiditatem, & eſt falſum, incœpit vituperare eos, & dixit,nam,ſi hoc eſſet intelligibile,poſsibile eſſet vt in cauſatis ſit ens, non habens verificationem, quod communicaret Primo, cui non eſt verificatio.nam homines non ponunt ens non habens quiditatem abſolute,ſed poſuerunt non habens quiditatem in modo quiditatũ aliorum entium. Et hic quidem locus eſt ex locis ſophiſticis.nam nomen quiditatis eſt æquiuocum. Et hæc quidem poſitio, & oẽ compoſitum ſecundum eam eſt ſermo ſophiſticus.nam id, quod non eſt, non attribuitur ei,ꝙ negetur aliquid ab eo,aut quòd affirmetur. Iſte igitur vir in huiuſmodi locis in hoc libro non euadit a prauitate, & ignorantia, & magis propinquum eſt prauitati,quàm ignorantiæ: niſi dixerimus quòd neceſsitas induxit eum ad hoc. Cum autem dixit quòd neceſſarium in eſſe eſt,quod non habeat cauſam agentem, non eſt verũ.

A ſed, cum dicimus de eo quòd ſit neceſſarium in eſſe, eſt attributum affirmatiuum, quod ſequitur ex natura non habentis cauſam omninò, non agentem ab extra, nec partem eius. Cum autem dixit quòd neceſſitas, ſi addita fuerit ipſi eſſe, tunc eſt pluralitas. ſi vero non eſt addita, quomodo erit ipſa quiditas? eſſe enim non eſt quiditas, & ſic id, quod non additur ei. Dicendum quòd neceſſitas in eſſe non eſt attributum additum apud eos ſubſtantiæ, ſed eſt ſicut dicimus de eo, quod eſt neceſſarium, & æternum. & ſic, cum intellexerimus de neceſſitate in eſſe attributum intellectuale, non erit quid additum ſubſtantiæ. ſi vero intellexerimus de ea accidens, ſicut dicit Auicen. de ente compoſito, difficile quidem eſt vt dicatur quomodo erit eſſe ſimplex ipſamet quiditas. niſi dicatur, ſicut fit ſcientia in ſimplici ipſummet ſciens. Cũ vero intelligitur de eſſe id, quod intelligitur de vero, hæc dubiá nihil ſunt. & ſic, ſi intelligitur de eſſe id, quod intelligitur de ſubſtantia. & B ſecundum hoc verificabitur ſermo quòd eſſe in ſimplici eſt ipſamet quiditas. Eſſe in ſimplici ē ipſamet qditas.

Cum poſuit vltimam viã Algazel contra Peripatheticos, hoc in loco vult redarguere illum: & primo ponit peccatum eius quantũ ad id, in quo ſuſtentatur, et inquit. Dicimus nos ꝙ oĩa iſta verba ſunt ſophiſticalia, quia philoſophi non dicunt quod primũ principiũ habeat eſſe ſine quiditate, neq; quiditatem ſine eſſe: immo opinati ſunt, quod eſſe compoſiti eſt denominatio addita. i. accidens additum ſuper ſubſtantiam. & quod hęc denominatio accidit ei ab agente: ergo id, quod ſupponit Algazel in eius via contra Peripatheticos, error eſt. (Et putãt.) Quia dixit partem opinionis Peripatheticorum, in qua errauit Alg. bonitate doctrinę inducit alia, quę Peripathetici dicunt ad cõplendum opinionem illorum, & dicit: & etiam putant quod id, quod eſt ſimpliciter, & abſque agente, nõ habet dictã denominationem additam ſuper quiditatem, & ꝙ quiditas eius nõ differat a ſuo eſſe; quia, igitur ſolus Deus eſt ſimplex. i. a ſe, & caret agente: & ideo ſolum ibi eſſe, & quiditas ſunt vnum oĩbus modis: & addit, nõ quod habeat quiditatem, immo eſt ipſa quiditas: cuius contrarium dicit hic homo, qui fundauit ſe nomine philoſophorum in ſuis verbis, non videndo verba philoſophorum. C Debes ſcire, quod quiditas põt duobus modis conſiderari. vno modo, vt quiditas eſt, alio modo, vt quiditas diuerſa ab eſſe: ſtat ergo eſſe priuari quiditate, vt diſtincta, quod tñ non priuatur quiditate: Deus ergo non priuatur quiditate abſolute, ſed quiditate diſtincta a ſuo eſſe, eo quia quiditas ſua non eſt diuerſa ab eſſe ſuo: & quia Alg. ignorauit hanc diſtinctionem, ideo opinio philoſophorum latuit eum. Secundo debes ſcire, quod differt multum quiditas ab habente quiditatem, ſicut definitio, & habẽs deffinitionem differunt; dicit. n. Auer. 7. Meta. com. 40. deffinitio eſt vnum cum definito ſecundum prędicationem, non quia ipſa deffinitio quę eſt forma, eſt ipſum definitum, quod eſt habens formam: hoc dicit. 8. Meta, com. 9. bene ergo dicit Auer. ꝙ Deus non habet quiditatem, q̃m eſt ipſa quiditas; eſſe enim in eo oĩbus modis eſt ipſa quiditas: ideo verificatur dictũ eius hic: ſed quõ ſit hoc com. 39. 12. Met. habet declarari: & ego dixi ibi in expoſitione mea. (Vnde poſito ꝙ ipſi.) Cum in parte opinionem philoſophorum prędixerit, vult ex hoc inferre peccatum Alga. & inquit, vnde poſito. quod ipſi remoueant quiditatem, quod eſt ſup. verum, vt modo diximus. ſ. non quod abſolute remoueant, ſed ſub ratione diſtinctionis: falſo, id eſt, male incœpit redarguere eos. d. hoc verbum, videlicet, & ſi hoc eſſet intelligibile, ſ. ꝙ ſit eſſe ſine quiditate, poterit ẽt dici de cauſatis, quod communicent cum primo, inquãtum non habent veritatem: hoc remouet. d. & philoſophi non ponunt ens ſine quiditate abſolute, ſed dicunt quod prima cã non habet quiditatem ſimilem qui-

Dupliciter quiditas cõſideratur.

Differt quiditas ab habente quiditatem.

ditatibus aliorum entium, ergo vult quod quiditas Dei non ſit ſimilis quiditati- D
bus rerum: cum quiditas Dei non ſit diuerſa ab eſſe, quemadmodum eſt in reli-
quis entibus. (Vnde error.) Conducit modo locum ſophiſticationis.d. vnde er-
ror huius loci ſumitur a vocabulo quiditatis, quod eſt nomen ęquiuocum. dicitur
enim quiditas æquiuoce de quiditatibus generabilium, & Dei, vt ſatis declaraui
in expoſitione commen. 9. tertij de Anima. Patet ergo.) Cum dixit locum erran
di, oſtendit quomodo propter illud errauit Algazel.d. patet ergo quod verba
huius hominis, & omnia, quę ſuper ea fundantur, ſophiſticalia ſunt, eo quia ra-
dix eorum mendoſa eſt: & apponit ratione, & quaſi dicat, quod philoſophi non
poſſunt dicere abſolute eſſe Dei eſſe ſine quiditate: id enim, quod eſſet priuatū,
id eſt, omnino quiditate carens, nequit, id eſt, non poteſt denominari a priuatio-
ne alicuius ab eo. Verbi gratia, chimera non poteſt dici lapis, neque non lapis,
neq; ab affirmatione cuiuſdam in eo, id eſt, de puro priuatiuo non prædicatur,
neq; affirmatiue, neq; negatiue: quod intelligo prędicatione ex natura rei. (Sed
id, quod.) Cum hęc dixit, nunc accedit ad ſecundum, ſcilicet ad reprobandum
aliud eius dictum: & primo narrat eius peccatum, et inquit, ſed id, quod dixerat,
videlicet, quod id, quod neceſſarium eſt idem eſt quod non habens cauſam agen
tem: voluit enim Alga. quod neceſſarium dicitur per carentiam cauſę cuiuſcun-
que generis cauſę. (Dicimus quod non.) Reſpondet illi, dicens, dicimus quod E
non eſt verum: immo, quando dicimus neceſſarium eſſe, eſt denominatio affir-
matiua conſequens naturam, nullam habens cauſam agentem de ſe, neq; extra
ſe: vult ergo Auer. quod neceſſarium non eſt pura priuatio omnium cauſarum, et
pura negatio, vt dicit Algazel, ſed ſit poſitiuum quoddam ſequens naturam il-
lam, cuius eſt: non tamen habens cauſam ſuę conſecutionis: & hoc declaraui ſu
pra in diſputatione tertia, neque opus eſt ſemper reiterare idem, quando intelli-
gitur per ſe. (Hoc etiam quod.) Nunc ad tertium tranſit dictum, & proponit id
in ſumma, & inquit, hoc etiam, quod dixerat, videlicet quod ſi neceſsitas addita
fuerit ſuper eſſe, ergo hic, id eſt, in Deo eſſet pluralitas: & ſi non, qualiter er-
go, &c. id eſt, qualiter erit idem cum quiditate. (Dicimus nos.) Hoc in loco ſol-
uit, & inquit, dicimus quod eſſe non eſt denominatio addita ſuper ſubſtantiam
apud philoſophos: & exponit quid intelligit per eſſe, dicens, & tantum valet
eſſe apud eos in Deo, quantum dicere quod eit neceſſarium & ab ęterno: eſt.n.
eſſe neceſſarium, & æternum. Tunc tranſit ad formam, & inquit, vnde, ſi quan-
do nos dicimus neceſsitatem, diceremus, & intenderemus pro eo denominatio-
nem mentalem, id eſt, accidens non diuerſum re, ſed ratione ab eſſentia, non erit
quid additum ſuper ſubſtantiam: ſed, ſi intenderemus pro eo accidens, ſcilicet di
uerſum ſecundum rem ab eſſentia Dei, ſicut ait Auicen. de ente compoſito, in
quo dicit neceſſe eſſe additum eſſe illi ab extrinſeco, & in ſui natura eſſe contin F
gens, vere eſſet difficile dicere qualiter ſimplex ſit idem cum quiditate, & neceſ
ſitas eadem ſup. cum eſſentia: niſi dicatur, ſicut ſcientia in ſimplici eadem eſt cū
quiditate ſcientis, vbi eſt identitas non ſimpliciter, ſed in ſubiecto. ſed quando
intelligitur de eſſe id, quod intelligitur de ſubſtantia, id eſt quando per ipſum
eſſe intelligitur idem, quod quiditas ſimpliciter, tunc ſine aliqua ambiguitate re-
mouentur prædicta dubia, vt viſum eſt. & tunc, quaſi recapitulando inquit, pa-
tet ergo ꝙ hoc modo verificatur ꝙ eſſe ſimplex idem eſt, quod quiditas, ſcilicet
in Deo, & quomodo eſſentia, & eſſe idem ſint in Deo, & quomodo neceſsitas
eſt quid poſitiuum conſequens eſſentiam. dicta ſunt in diſputatione tertia, & con
tinue in alijs diſputationibus: & tu inſpice ibi.

DE DIMINVTIONE EORVM CIRCA CONSTITVTIONEM PROBATIONIS, QVOD PRIMVM NON SIT CORPVS.

ALGAZEL.

AIT Alga. & dicimus quòd hoc dirigitur ad eum, qui tenet ꝙ corpus eſt innouatum, ex eo ꝙ non euadit ab innouationibus, & omne innouatum indiget
B innouante. Vos autem, cum intelligitis per corpus antiquum id, quod non habet principium entitatis, cum hoc, ꝙ ipſum non euadit ab innouationibus, quid prohibet quin ſit primum corpus, aut Sol, aut orbis exterior, aut alius? Si autem dixerit, quoniam corpus non erit niſi compoſitum diuiſibile in partes quantitatiuas, & ad materiam, & formam diuiſione eſſentiali, & ad attributa, quibus appropriatur abſque dubio, ita ꝙ diuerſificatur ab aliis corporibus. ſin autem, eſſent corpora æqualia, in eo ꝙ ſunt corpora. neceſſarium vero in eſſe eſt vnum, non recipiens quidem diuiſionem aliquo horum modorum omnium: Dicimus quòd iam deſtruximus hoc vobis, & declarauimus quòd vos non habetis probationem in hoc, niſi quòd aggregatum, cum indiget aliqua pars eius alia, eſt cauſatum. Et iam locuti ſumus de eo, & declarauimus ꝙ, cum non ſit abſurdum conſyderare
C compoſitum abſque compoſitore, & conſyderare entia abſque inuentore. nam ablatio numerationis, & ſecundationis, fundaſtis eam ſuper ablationem quiditatis diuerſæ ab eſſe. & quod eſt fundamentum vltimum, iam id ruinauimus & declarauimus induſtriam veſtram in eo. Si vero dixerit, corpus, ſi non habuerit animam, non erit ei agens: &, ſi habuerit animam, tunc anima eius eſt cauſa eius: igitur nõ erit primum: Dicimus anima noſtra non eſt cauſa eſſe corporis noſtri, nec anima orbis tantum eſt cauſa eſſe corporis eius apud vos, ſed ipſi inuenerunt cauſam aliam: &, cum poſsibile ſit eſſe eorum antiquum, poſsibile eſt vt non ſit eis cauſa. Si autem dixerit quomodo euenit congregatio animæ, & corporis, dicimus quòd hoc eſt ſicut ſermo dicentis, quomodo euenit eſſe Primi. & dicitur ꝙ hæc eſt interrogatio de innouato. id vero, quod nunquam defecit eſſe, non dicitur de eo quõ euenit. & ſic corpus, & anima eius, cum nõ defecerit eſſe vnumquodq; eorum, non eſt abſurdum quin ſit agens.

SIcut dixit vobis, Auer. multas compoſitionis ſpecies a primo propoſuit remo- D
uere. tranſit ergo ad remouendum compoſitionem corporalem a primo: & ſi-
cut dixi, compoſitio corporalis poteſt duobus modis intelligi. vno modo ex partibus continuis facta, ſiue eiuſdem, ſiue alterius rationis. & hanc tangit, cum dicit, quod ipſe Deus non ſit corpus. ſecundo modo ex partibus qualitatiuis, ſcilicet eſſentialibus, Verbi gratia, ex materia & forma. & hanc tangit, cum dicit, neq; corporeus. hos duos modos compoſitionis intendit Auer. hoc in loco ſcrutari. primo ergo inducit Alg. vim argumenti philoſophorum, & poteſt in hunc modum componi. omne corpus eſt nouum. primus motor non eſt nouus. ergo primus motor non eſt corpus. maior probatur in litera, & componitur in hunc modum. omne indigens nouitatibus, eſt nouum. omne corpus indiget nouitatibus: ergo omne corpus nouum, maior ſyllogiſmi principalis, ſcilicet di. primus motor non eſt nouus, hoc modo declarari poteſt ex litera. omne nouum exigit innouans. primus motor non exigit innouans: ergo primus motor non eſt nouus. inquit ergo, ait Alg. hęc opinio ſup. quæ apparet in diſputationis titulo, bene poteſt, & optime affirmari iuxta opinionem. d. ꝙ omne corpus eſt nouum. & hæc fuit maior ſyllogiſmi principalis. minor ſuppleri debet in modum, quem feci. Deinde accepit probationem huius, & tantum minorem illius, & inquit, prout illud corpus non euadet continue a nouitatibus, & iterum huic preponas maio- E
rem. Deinde accepit probationem minoris, & huius tantū iterum accepit maiorem, & inquit, & quodlibet innouatum exigit innouantem, & iterum perficias hunc, vt reliquum. (Sed ꝙ ſit.) Cum propoſuit opinionem Peripatheticorum, & fundamentū eorū narrauit, hoc in loco incœpit debilitare ipſum, & vult qd corpus pōt intelligi duobus modis. vno mō pro generabili & corruptibili. alio mō pro ęterno, alterius rōnis ab illo poſſet itaq; dici fundamentū pdictū cogere primū motorē nō eſſe corpus nouū generabile. ipſum tñ eſſe corpus antiquū alterius rationis non cogeret. inquit ergo, ſed ꝙ ſit corpus antiquum ab æterno, licet continue recipiat innouationes, hęc opinio non affirmat. cuius rationē inquit, quare enim eſt negatum ꝙ primum entium ſit firmamentum, vel ſol, vel alius orbiū? quaſi dicat, ratio non demonſtrat. ex vi ergo rationis tantum habetur, primū non eſſe corpus generabile. ipſum tamen eſſe corpus antiquum alterius rationis non habetur. (Et ſi.) Hoc in loco inducit adhuc aliam philoſophorum argumenti dicti confirmationem, & poteſt in hunc modum componi, omne corpus eſt cōpoſitum diuiſibile in partes quantitatiuas in materiam & formam realiter, & in accidentia propria, quibus differt ab alio ſui generis. Tunc ſuppleas minorem, ſed primus motor non eſt corpus diuiſibile, &c. ergo primus motor non eſt corpus. huius accepit maiorem tantum, & inquit, & ſi aliquis diceret forte, ꝙ prima cauſa non eſt corpus, hęc eſt concluſio. et accepit maiorem. d. quia omne corpus F
eſt compoſitum, & diuiſibile ad partes quantitabiles intellectualiter, id eſt ſecundum deſignationem ſaltem, & ad materiam & formam realiter, & ad denominationes, id eſt accidentia, in quibus appropriatur, id eſt quę ſunt propria, per quę differt ab alijs corporibus. (Dicimus nos.) Remouet hanc confirmationem, & inquit. Dicimus nos, ꝙ omnia iſta caſſauimus, & oſtendimus in præcedentibus, ꝙ nullam habent auctoritatem ſuper hoc. vult dicere, ſicut dictum eſt, ꝙ philoſophi nullam habent probationem ad probādum neceſſe eſſe non eſſe corpus: quoniam neceſſe eſſe, vt dictum eſt, nihil aliud eſt niſi ens carens cauſis agētibus: modo hoc poteſt verificari de corpore, & non corporeo. corpus enim cęleſte, ſi eſt neceſſe eſſe, caret agente, & motor eius etiam caret agente. ergo argumentum hoc fuit optime ſolutum. Ad formam ergo poteſt negari minor, ſcilicet dicens ꝙ primus motor non ſit corpus compoſitum, &c. (Etiam declarauimus.) Illa minor non probatur hic, ſed ſuperius fuit in hunc modum probata. omne corpus compoſitum diuiſibile ſecundum quantum, & materiam & formā, habens accidentia propria, habet agēs: ſed primus motor non habet agens, &c. ideo hoc in loco perſoluit probationem illam factam ſuperius, & inquit. Et iam declarauimus, ꝙ ſicut non eſt negandum ponere ens non habens dans ſibi eſſe, id eſt ens carens agente, Verbi gratia, apud Peripatheticos Deus enim eſt ens

carens

A carens agente. ſimiliter, non eſt negandum ponere compoſitam nõ indigens cõponente, id eſt ita poteſt fingi aliquod primum compoſitum a ſe ſine componente illud. quoniam, ſicut in entibus datur primum ens a ſe, ita in componentibus & compoſitis debet dari primum compoſitum a ſe. aliter in compoſitis eſſet proceſſus in infinitum. tandẽ concludit. d. tandem ſup. diximus ꝙ omnia veſtra ędificia irruimus. (Et ſi.) Iterũ ſecũdo inducit alteram, & ſecundam confirmationẽ Peripatheticorum, & inquit, et ſi aliquis veſtrũ diceret, ꝙ illud corpus, quod primũ ponitur, aut eſt animatũ, aut nõ. ſi non: contra arguit. d. eſt impoſsibile ꝙ ſit agens. quod intelligo ſimpliciter, quoniam omne agens, vel eſt naturale, vel rationale: & non põt poni agens naturale: quoniam, tunc daretur agens altius, eo quia agens naturale dirigitur ab agente rationali, opus. n. naturæ opus eſt intelligentiæ. 12. Me. com. 18. ſi rationale, ergo eſt animatum. ſi eſt animatum, ergo vna pars eius, ſcilicet anima, cauſa erit alterius partis. &, ſi ſic: ergo illud corpus non erit primũ, ſ. quia habet aliud prius, a quo dependet, ſcilicet animam eius. (Dicimus.) Soluit hoc. d. dicimus ꝙ anima non eſt noſtri corporis cauſa, & per conſequens, nec anima orbis ſimiliter cauſa eſt ſui corporis apud nos, immo ambo habent eſſe ab extrinſeca cauſa, id eſt immo compoſitum noſtrum habet eſſe ab extrinſeca cauſa. inquit modo, & poſtquam poſsibile eſt ꝙ anima orbis, & orbis ſint ab æterno, ergo poſsibile eſt vt ambo ſint incauſata. Breuiter ergo dicendum, ꝙ anima Cœli non eſt cauſa Cœli, neque totum conſtitutum ex anima & corpore Cœleſti eſt cauſatum, cum ſit æternum. ergo Cœlũ eſt primũ cõpoſitum carens componente. Debes ſcire, ꝙ Alga. in hoc dubio debilitauit viã Ariſt. in 8. & 12. Metaphyſi. erat enim via Ariſto. hæc, ſcilicet omne corpus, vel virtus in corpore eſt finitũ in tempore. primus motor non eſt finitus in tẽpore, mouet. n. per infinitũ tẽpus: ergo primus motor nõ eſt corpus, neque virtus in corpore. Obijcit ergo Alg. ſubtiliſsima obiectione: dicendum maiorem tantum veram eſſe de corpore generabili & corruptibili, & non de cordore æterno alterius rationis. hoc enim corpus eſt infinitũ in tempore, cum ſit antiquum, & alterius rationis a caduco. Et hęc quidẽ obiectio eſt fortiſsima: & Ioan. Grammaticus adduxit ſecundam obiectionem huic, & eſt multum difficilis, vt confitetur Auer. in 8. & ego in hac diſputatione aperiam ambas has obiectiones ſecundũ poſſe meum loco eius in ſequentibus.

Tertia qõ.

B

AVEROES.

C AIt Auer. Qui autem non habet probationẽ, ꝙ primum non ſit corpus, niſi ex eo ꝙ verificatum eſt ei, ꝙ omne corpus eſt innouatum. O quã debilis eſt probatio eius, & quã eſt remota à natura probãtis ea, ex eo ꝙ præceſsit ꝙ probationes eorum, ſuper quibus ædificauerũt ꝙ omne corpus eſt innouatũ, ſunt probationes diuerſæ. & quãto magis eſt dignius, quã cõceſsio cõpoſiti antiqui, vt recitaui tibi de ſecta Aſſaria, quæ concedit eſſe corpus antiquũ. qm̃ aliqđ erit accidens antiquũ, quod eſt compoſitio exẽpli gratia. & nõ verificatur demonſtratio eorũ, ꝙ omne corpus ſit innouatũ. nam ędificauerũt hoc ſuper innouationẽ accidentiũ. Philoſophi aũt Antiqui nõ admittũt eſſe corpus antiquum ex ſe, ſed ex alio. quare impoſsibile eſt apud eos, quin ſit ens antiquum ex ſe, quo eſt corpus antiquius antiquum. ſed, ſi tranſtulerimus hic ſermones eorum, eſſent topici, & declarabũtur in loco proprio. Cum autem dixit in dubitatione, contra hoc dicimus, ꝙ nos deſtruximus hoc contra vos, & declarauimus quòd nõ eſt vobis probatio de hoc, niſi quòd aggregatum, cum indiget aliqua

Probatio qđ Deus non vt corp' eo qm̃ omne corp' eſt innouatũ apud philoſophos ẽ debilis.

pars eius alia,eſt cauſatum.i.ꝙ iam dixit ſuperius ꝙ non habent pro- D
bationem,ꝙ neceſſarium in eſſe ex ſe non ſit corpus.quoniam eſſe neceſſarium in eſſe ex ſe,eſt ꝙ non habet cauſam agẽtem. Et quæro vnde prohibuerunt eſſe corpus non habens cauſam agentem? & magis inconueniens eſt,cum ponitur corpus ſimplex,non diuiſibile, nec in quantitate, nec in qualitate, demum compoſitum antiquum abſque compoſitore,& eſt contradictio vera,à qua non poteſt ſe ſaluare, niſi ſermonibus topicis.& totum,quod eſt Alga.in hoc libro contra Philoſophos,& Auicennæ,ſunt ſermones topici, ex æquiuocatione nominum,quibus vtuntur: quare non eſt protelandum in hoc. Cum autem dixit,reſpondens pro ſecta Aſſaria,antiquum ex ſe non indiget cauſa,qua erit antiquum:&,cum ponimus antiquum ex ſe, & ponimus ꝙ ſubſtantia ſit cauſa attributorum, tunc ſubſtantia nõ erit antiqua ex alio. Dixi ꝙ ſequitur ei vt antiquum ſit compoſitum ex cauſa, & cauſato, & ꝙ attributa ſint antiqua ex parte cauſæ, & eſt ſubſtãtia.&,cum cauſatum non eſt conditio in eſſe ſui, ergo antiquum eſt E
cauſa.& dicimus ꝙ ſubſtantia exiſtens ex ſe eſt Deus glo. & attributa ſunt cauſata. & ſequitur eis vt ponant cauſam antiquam ex ſe, & res antiquas ex alio: & hoc aggregatũ eſt Deus. & hoc idem eſt, quod ipſi negauerunt contra dicentem ꝙ Deus eſt antiquus ex ſe, & mundus eſt antiquus ex alio,ſ.à Deo.ipſi vero dicũt ꝙ antiquum eſt vnũ. ergo hoc totum eſt in vltimitate contradictionis. Cũ aũt dixit,ſi ponimus ens abſq; inuentore,eſt ſicut ſi ponimus compoſitum abſque cõponente: & ponere vnũ ens huiuſmodi, aut plura, non eſt falſum in conſyderatione intellectum,eſt totũ ſermo inuolutus.Nam compoſitio non determinat componẽtem,qui ſit etiã compoſitus, adeo ꝙ deueniat ad cõpoſitum ex ſe:ſicut cauſa,cũ fuerit cauſata, deuenit ad cauſam non cauſatam.nec etiã,cũ inducit demonſtratio ad ens abſque inuentore,poteſt declarari demonſtratiue ex hoc ꝙ ſit vnum. Cũ autẽ dixit ꝙ, cum aufertur quiditas,aufertur compoſitio, & ꝙ hoc facit affirmare compoſitionem in primo,non eſt verum. quoniam Philoſo- F
phi non auferunt quiditatẽ à primo,ſed auferunt ꝙ ſit ibi quiditas modo quiditatis cauſatorum.& hoc totũ eſt ſermo topicus fallax. Et iam recitauimus in ſermonibus noſtris ſermones rhetoricos, qui dicuntur in hoc libro,ſecundũ radices Philoſophorũ, in declaratione ꝙ primũ non ſit corpus: & ſunt ꝙ poſsibile inducit ad ens neceſſarium: & quòd non emanat poſsibile à neceſſario, niſi mediante ente,quod eſt aliquo modo neceſſarium, & aliquo modo poſsibile: & eſt corpus cœleſte, & motus eius circularis. Et eſt ſufficientius id,quod dicitur ſecundum radices eorũ, ꝙ omne corpus potẽtia eius eſt finita: & hoc corpus adeptũ eſt potentiam infinitam in motu ab ente,quod non eſt corpus.

Quõ philoſophi negãt quiditatẽ a primo.

Debes ſcire quod philoſophi arabes, vt Aui. Auempa.& Alpha.& multi ex græcis, vt Ioan. Philopo. Simplicius, & Themi. credũt quod corpus, & corpus nouũ cõuertantur, eo quia omne corpus nouũ, et omne nouũ corpus, eſt corpus. & hi expoſitores, cũ remouerũt a primo rationẽ corporis noui, credũt ab eo re-

Poſitio arabum.

A motũ eſſe rationẽ cuiuſcũq; corporis,& per cõſequens primũ credũt eſſe penitus ſeparatũ a materia,& a corporeitate. Inquit modo Auer. dicimus nos, quod qui non habet demonſtrationem, quod prima cauſa non ſit corpus, alio medio ſup. firmatam,niſi quod quodlibet corpus eſt innouatum, ſicut philoſophi prædicti dixerunt,valde diſtanta veritate,& a demonſtrationis natura: &, qua ſi velit, quod contra eos valet obiecto Alg. cum in vno fundentur impoſsibilia. (Quia in præcedentibus.) aſsignat cauſam,& inquit. Quia in præcedẽtibus declaratum fuit,quod ſuppoſitiones iſtorum,in quibus fundant ſe ad concludendũ, quod omne corpus eſt innouatum,ſunt debiles, & erroneæ: maxime, quia ipſi fundant ſe ſuper innouationem accidentium.arguetent enim, omne corpus eſſe nouũ:propterea,quia ei accidentia innouantur,vt viſum eſt.(Sed philoſophi.) apponit ergo veram ſolutio.vbi debes ſcire, vt dictum eſt in lib. de ſubſtantia orbis,quod corpus æternum,& generabile habent aliquod commune, & habẽt differentiam:commune quidem eſt habere agens, nullum enim corpus eſt a ſe, & ideo omne corpus habet agens,& cauſam ſui eſſe.differunt autem, quoniam corpus generabile habet agens naturale, per tranſmutationem & alterationem agens. Corpus æternum habet agens,quaſi æquiuocum: eo quia de ratione agẽtis Cœleſtis non eſt niſi,vt ab eo dependeat corpus, vt dictum eſt primo Cœ. commen.20.& alibi.hoc autem non probat Auer. ſed ſupponit eſſe declaratũ: Cõuenictia, & differẽtia corpis æterni, et gñalis.

B poteſt ergo demonſtratio Ariſto.in hunc modum cõponi:omne corpus, vel virtus in corpore eſt ab alio:primus motor non eſt ab alio:ergo primus motor non eſt corpus:inquit ergo,ſed philoſophi antiqui non concedunt eſſe corpus antiquum per ſe,id eſt,a ſe ſine agente,ſed per aliud,id eſt,ab alio, vt diffuſe declaratum eſt in ipſorum libris. (Sed id,quod.) Cum aliqualiter rationem Ariſto. expoſuit,vult tranſire ad dicta Alga, & inquit, ſed id, quod dixerat quod ipſe caſſauit omnia iſta in præcedentibus,&c.intendit dicere,ꝙ philoſophi nullam habent probationem,quod neceſſe eſſe non ſit corpus. & hoc oſtendit ſecundũ Alga.d.intentio namque neceſſe eſſe de ſe eſt ꝙ non habeat cauſam agentem. modo hoc.ſ.carere cauſa poteſt eſſe commune corpori, & enti primo. qualiter ergo eſt impoſsibile ponere corpus non habens agentem cauſam, maxime poſito corpore ſimplici indiuiſibili ſecundũ rem in quantitate,& indiuiſibile ſecundum rem in qualitate.tandem dici poteſt,quod antiquum cõponitur non habẽs componens. & ſup. quia ſi haberet componens, ergo eſſet aliud corpus ſupra illud,& iterũ illud haberet componens,& ſic in infinitũ. Hanc obiectionẽ ſoluit Auer.d.& nos dicimus quod hæc obiectio acerrima eſt,& difficilis ad ſoluẽdũ.& non poteſt ſolui niſi cum dictis topicalibus. (Amplius.) Et ſi obiectio ſit difficilis,ſoluit tamẽ, & negat illud,ſ.quod detur cõpoſitum a ſe, & inquit, am-

C plius id, quod dixit,videlicet ꝙ quando ponimus ens ſine dante eſſe ſibi,tm̃ valet,quantũ dicere cõpoſitũ cõponens nõ habens,&c, dicimus ꝙ ſunt verba erronea.& rationẽ inquit.d.quia compoſitio nõ infert cõponens eſſe cõpoſitum, immo peruenit ad aliquod incõpoſitũ,i.agens ſeparatũ de ſe,vt,ſ.i.ſicut aliqua cauſa cauſata peruenit ſine dubio ad cauſam incauſatam.(Et licet.) Tunc tranſit ad formã,arguebatur.n.hoc modo,ſicut datur primũ ens a ſe,ita primũ cõpoſitũ a ſe.ſoluit.d.& licet probatũ fuerit per demonſtrationem, quod ſit ens ſine dante ſibi eſſe.i.ꝙ detur ens primum a ſe,ſequitur quod ſi daretur, ex hoc ſup. agens compoſitionem,quod ſit vnum,id eſt ſimplex. Et forte litera errata eſt a tranſlatore, vel ſcriptore. & debet dicere, non ſequitur ex hoc quod ſi daretur componens,vt non ſit vnum.i.ſimplex: qm̃ primus motor eſt primum cõponẽs, id eſt,primum agens compoſitionem,& primum ens.

S E D, hoc in loco ſunt qõnes. Prima quæſtio eſt, qm̃ non videtur ſolu. Auer. cõueniẽs argumento Alga. Secunda quæſtio, videtur ꝙ quæſtio Ioã. Grãmatici nõ ſoluatur ex his. Tertia qõ eſt,quia vr̃ ꝙ debeat dari primũ compoſitum a ſe,ſine agente. Quod ſolu. Auer. nõ ſit cõueniẽs,oſtenditur: qm̃ demõſtratio Ariſt.erat.omne corpus,vel virtus in corpore eſt finitũ in tpe.vel igitur Ariſt. intelligit ſimplr de omni corpore,& tũc huic maiori addo minorem. ſed corpus Cœleſte eſt corpus: ergo corpus Cœleſte eſt finitũ in tpe: & hæc fuit obiectio

Ioan. Grammatici, quam, vt dicit Auer. 8. Phy. com. 79. & tertio ca. de ſubſtan- D
tia orbis, & 12. Me. cō. 41. & 2. Cœ. com. 71. retinuit pro inſoluta. Si vero ma-
ior Ariſt. intelligitur. de corpore compoſito tantum: tunc Ariſt. committit falla-
ciam conſequentis, arguendo, primus motor non eſt corpus compoſitum, vt con-
cluſio ſit ſui argumēti, ergo eſt forma ſeparata: quoniam, vt dicit Alga. poſsibi-
le eſt intelligi primum eſſe ſimplex corpus, & alterius rationis a caduco. & hęc
fuit obiectio Alga. & difficilis. Sol. quam affert Auer. duobus modis peccat. pri
mo, quia commutat demonſtrationem Ariſt. ad aliam formam, quam non poſuit
Ariſto. ſecundo vero, quia nondum probauit Auer. quomodo omne corpus pen-
det ab alio, & quod nullum eſt a ſe: quæſtiones ergo Alga. & Ioan. Grammati-
ci nondum ſolutę apparent, neque ſolu. Auer. conueniens videtur. Quod autem
debeat dari cōpoſitum primum a ſe, probatur: quoniam in omni ordine oportet
venire ad primum, quia, vt ſecundo Meta. traditū eſt, vbi non ponitur primū,
& vltimum dici non poteſt, & vbi non eſt primum, neque vltimum, oīa erunt
media: in omni ergo ordine oportet dari primum, igitur in ordine corporū com
poſitorum oportet dari primum corpus compoſitum, & per conſequens a ſe, vt
Alga. dicit. Ad quæſtionem harum ſolutiones multa dixi in lib. de intelle-
ctu, & in lib. de ſubſtantia orbis, & 12. Meta. & in 8. & qui vult copioſe ſcire
mentem Auer. videat illic. Pro nunc autem, quantum in propoſito deſeruit. Pri- B
mo debes ſcire, quod Deū eſſe corpus duobus modis intelligi poteſt. vno modo
eſſe corpus compoſitum, ſicut eſt elementū, vel mixtum, quæ componuntur ex
materia & forma. ſecundo modo poteſt intelligi eſſe corpus ſimplex, ſicut Cœ-
lum: eſt enim Cœlum natura corporalis ſimplex, compoſitione carens ex mate
ria & forma, habet tamen compoſitionem ex partibus quantitatiuis. Ideo coe-
git Ariſto. facere duos proceſſus in octauo. vnum, quo probauit primum nō eſſe
corpus ſimplex: alterumque, vbi probat ipſum non eſſe corpus compoſitum ex
materia & forma, neque mixtum. Prima via fuit in hunc modum compoſita:
omne, quod mouetur, ab alio mouetur: corpus Cœleſte mouetur, vt ſenſu pa-
tet, ergo ab alio mouetur. maior apparet ſaltem in natura ſimplici. dictum eſt
enim in calce diſputationis octauæ, quod corpus ſimplex vel totaliter agit, vel
totaliter recipit. Et ex hoc relinquitur, quod primus motor non ſit corpus Cœ-
leſte, vel ſibi ſimile, hoc modo. corpus Cœleſte mouetur ab alio. primus motor
non mouetur ab alio, immo nec a ſe: ergo primus motor nō eſt corpus Cœleſte.
Secunda fuit poſita in vltimo octaui, & in hunc modum compoſita. omne cor-
pus compoſitum, vel virtus in corpore compoſito, eſt finitum in tempore. pri-
mus motor non eſt finitus in tempore: ergo primus motor non eſt corpus compo
ſitum. neutra ergo demonſtratio ſufficit ad probandum Dei impartibilitatē, ideo
poteſt ex vtraque fieri vna demonſtratio completa in hunc modum: omne cor-
pus dependet ab alio, patet hoc in corpore ſimplici, dependet enim ab alio ſal-
tem in ſui operatione propria, ſcilicet motum, compoſitum autem dependet in
eſſe ab alio: eſt ergo vera maior, quod omne corpus depēndet ab alio tanquam
ab agente. Sed primus motor non dependet ab alio: ergo primus motor nō eſt
corpus. His viſis ad obiectą facile poteſt reſponderi. Ad primam dicendū, ꝙ
in illa demonſtratione octaui, ſcilicet vltimi textus, de corpore compoſito in-
telligit: &, quando dicit, quod tunc committeretur fallacia conſequentis: dicen
dum, quod concluſio vltima octaui non eſt concluſio illius ſyllogiſmi tantum,
ſed talis concluſio eſt ſyllogiſmi, facti ex ambobus illis, quem Ariſto. ſubintel-
ligit in illo textu, quem Auerro. formauit in hoc loco. dico ergo quod conclu-
ſio ſyllogiſmi vltimi eſt, ꝙ primus motor non ſit corpus compoſitum: attamen
id, quod infert Ariſto. ex illo, eſt concluſio vtriuſque ſyllogiſmi: quando, ſcili-
cet dicit, quare primus motor neque eſt corpus, neque virtus in corpore, ſed ſub-
ſtantia impartibilis, & indiuiſibilis, & inalterabilis. Ad ſecundam patet ſo-
lu. ille enim non commutauit demonſtrationem, ſed expoſuit ſyllogiſmū ſub-
intellectum Ariſto. vt patuit. Præterea, quomodo omne corpus dicitur ab alio,
manifeſta eſt. omne corpus vel eſt ſimplex, vel compoſitum. & ſi ſimplex, con-
ſtat illud dependere in operatione a ſua forma, vt dictum eſt in libris Ariſto. &

A ſi compoſitum, conſtat ipſum dependere a generante extrahente formam eius de potentia ad actum: & hoc Auer. ſuppoſuit. Ad tertiam dicendum, quod in omni ordine oportet dare vnum primum: ſed non oportet illud ſemper eſſe eiuſdem rationis cum medijs: & ſic in propoſito in ordine compoſitorum, quod eſt primum compoſitorum, quo nullum compoſitum eſt prius, licet ſit prius eo aliquod ſimplex. Verbi gratia primus motor, attamen primus motor eſt alterius rationis a compoſitis. & ſic intellecta ſunt dicta Auer. & ego abbreuiaui illa, quæ prolixe explanaui alibi.

ALGAZEL.

AIt Alga. reſpondens dubitationi, qua intulit ꝙ non erit agẽs apud Philoſophos, niſi orbis, qui eſt compoſitus ex anima, & corpore. Si autem dicitur, quoniã corpus, in eo quòd eſt corpus, non creat aliud, & anima copulata corpori non agit, niſi mediãte corpore, & non erit corpus medium animę in creatione corporum, B nec in productione animarum, & rerum, quæ non habent relationẽ ad corpora. Dicimus quare non erit poſsibile vt ſit in animabus anima, quæ appropriatur aliqua proprietate, qua conueniat vt reperiantur corpora, & alia præter corpora ex ea. & falſitas huius non habetur neceſſario. & non eſt demonſtratio, quæ probat eam, niſi quòd ipſe non videt hoc in iſtis corporibus nobis apparentibus. & non videre non ſignificat falſitatem. Igitur dedicauerunt enti primo id, quod non dedicatur alicui enti omnino. & non teſtificantur de eo alia. & non videre hoc in alio non ſignificat falſitatem eius. & ſic eſt de anima corporis, & corpore exteriori, aut eo, quod conſyderatur.

Cum inducit viam Ariſt. & contradictionem illius, & defenſionem, hoc in loco inducit defenſionem Alg. & primo proponit intentionem, & inquit, ait Alg. reſpondens pro philoſophis in eo, in quo cogit philoſophos concedere, quod nõ ſit aliud primũ agens, niſi corpus ſupercœleſte, quod ex anima & corpore componitur. eſt ergo inducere verba, quibus defenditur opinio philoſophorũ de primo principio, an corpus, an forma ſit ſeparata. (Et ſi.) Cum induxit intentionẽ C Alga. ponit verba eius, & inquit, & ſi aliquis diceret ꝙ impoſsibile eſt, primũ eſſe corpus: hæc eſt concluſio, quam probat tribus medijs, & primum poteſt cõponi in hunc modum, Nullum corpus creat. primum principium creat: ergo primum principium non eſt corpus. huius apponit maiorem, & inquit, corpus enim, inquantum corpus, nulla creat. & addidit inquantum corpus, quoniam ſatis eſt poſsibile ſub ratione, qua animatũ, vel viuens, vt dicetur in ſolu. dubij. (Et anima.) Inducitur ſecunda ratio, & inquit, anima non agit corpora, niſi corpore mediante, & corpus nequit eſſe mediũ ad animam in creatione, id eſt, productione corporum, immo nequit eſſe medium in attribuendo aliquid ſpeciebus animarum, vel rebus corporalibus. Poteſt ergo ex his virtus huius rationis ordiri, nulla anima agens per corpus poteſt creare corpora, vel aliud attribuere ſpeciebus animarũ, ſed primum principium poteſt creare corpora, & aliquid attribuere ſpeciebus animarum. ergo primum principium nõ agit per corpus. & ſic vult habere ipſum eſſe omnino extra corpus, vt patet. (Nos dicimus.) Inducit tertiã rationem, & primo proponit id, quod vult reprobare, ſub forma admirantis, & inquit, nos dicimus ꝙ hoc magis mirũ eſt eſſe poſsibile, ꝙ in animalibus ſit aliqua anima appropriata, in quadã proprietate, i. ſecundum quãdam naturam, ex qua talẽ habet aptitudinẽ, ꝙ ab ea reperiantur corpora, & incorpora. Debes

ſcire, ꝙ opinio, quam Alga. approbauit. ſ. d. primum principium eſſe corpus animal æternum. ſ. Cœlum, habet ponere animal tale agere corporea, & incorporea: corporea quidem, vt inanimata. in corporea, vt animas animatorum. inquit modo Alg. hoc eſſe admiratione dignũ, & affert cauſam. d. contra hoc enim nequit aliqua demonſtratio duci, licet ad ſenſum vſque modo viſum non ſit. & id, quod viſum non eſt, nequit prędicari de poſsibilitate. Debes ſcire ꝙ Alga. duo hic tangit de illo, primo id eſſe admirabile. ſecundo id eſſe impoſsibile. Quod quidẽ ſit impoſsibile, oſtendit per hoc, quia nondum viſum eſt. ſi enim ſuiſſet poſsibile in tanto magno tempore egreſſum eſſet ad actũ, & per conſequens ab aliquo patrum inſcriptũ. Quod vero ſit mirũ, hoc modo oſtendit: quoniam quod eſt impoſsibile caret cauſis ſui eſſe, & quando caret cauſis ſui eſſe, non põt eſſe, & per conſequens, ſi ponitur in eſſe, admirationem cauſat. ergo opinio, quam Algaz. probauit, in tribus peccare videtur. Primo, quia primum princ̃piũ non ageret corpora. Secundo, quia primũ principium ageret per inſtrumentũ. Et tertio, quia tũc animal aliquod eſſet duarũ ſpecierũ cauſa oppoſitarũ. ſ. corporeorũ, & incorporeorum. & ſic opinio hæc erroribus plena eſſe videtur. D

A V E R O E S.

A quibus eſt generatio.

AIt Auer. Dicere autem quòd corpora non creant corpora, cum intelligitur de creatione generatio erit veritas contrarium eius. nam non generatur corpus in eo, quod videmus, niſi ex corpore, nec corpus habens animam, niſi ex corpore habenti animam. quoniam non generatur corpus ſimpliciter. nam, ſi generaretur corpus ſimpliciter, erit generatio ex priuatione, non autem poſt priuationem. ſed generantur corpora demonſtrata ex corporibus demonſtratis, & cum corporibus demonſtratis. & hoc quidem, cum permutatur corpus ex nomine ad nomen, & ex definitione ad definitionem. permutatur enim corpus aquæ, exempli gratia, ad corpus ignis, cum permutatur ex corpore aquæ ad attributum. in cuius permutatione permutatur quidem nomen aquæ, & definitio eius ad nomen ignis, & definitionem eius. & hoc erit neceſſario ex corpore agenti communicante cum generato, aut ſpecie, aut genere dicto vniuoce, aut ſecundum prius, & poſterius. Attamen an permutetur indiuiduum corporeitatis appropriatum aquæ ad indiuiduum corporeitatis appropriatum indiuiduo, eſt in eo conſyderatio. Cum autem dixit nec erit corpus medium animæ in creatione corporum, nec in creatione animarum, eſt ſermo fundatus ex opinionibus Philoſophorum ſecundum opinionem tenentis quòd tribuens formas corporum, quæ non ſunt animata, & animas, eſt ſubſtantia ſeparata, aut intellectus, aut anima ſeparata, & quòd impoſsibile eſt vt tribuat hoc corpus animatum, nec non animatum. nam, cũ ponitur hoc, & ponitur quòd cœli ſunt corpus habens animam, impoſsibile eſt eis vt tribuant formas ex iſtis formis generabilibus, & corruptibilibus, nec animam, nec aliud. nam anima exiſtens in corpore agit mediante corpore: & id, quod agit mediante corpore, non reperitur de eo nec forma, nec anima, cum non ſit de natura corporis vt agat formam ſubſtantialem, nec animam, nec aliud. & eſt ſimilis ſer- B

F

A moni Platonis de formis abſtractis à materia, de quibus dicitur. & hęc eſt opinio Auicennæ, & aliorum ex Philoſophis Maurorum. Et ratio eorum etiam eſt, quoniā corpus agit in corpore caliditatem, aut frigiditatem, aut humiditatem, aut ſiccitatem: & hæ ſunt operationes corporum cœleſtium apud eos tantum. id vero, quod agit formas eſſentiales, & præcipuæ animales, eſt ens ſeparatum: & eſt id, quod appellant tribuens formas. Aliqui tamen Philoſophorum tenent contrarium huius, & eſt ꝙ id, quod agit formas in corporibus, ſunt corpora habentia formas ſimiles eis, aut ſpecie, aut genere. ſpecie autem ſicut corpora viuentia, quoniam agunt corpora viuentia, vt videmus in animali, quòd vnum generat alterum: genere vero in his, quæ non generātur ex mare, & fœmina. corpora autem cœleſtia apud eos ſunt, quæ tribuunt eis vitam, quoniā ſunt viuentia. & iſti habent rationes præter famoſas, quarū narratio hic non eſt locus. Et ideo dubitauit Alga. contra eos in hoc, & dixit & quare impoſsibile eſt animabus B quin ſit eis anima, quæ appropriatur aliqua proprietate, qua conuenit vt ſint ex ea corpora, & alia à corporibus? ideſt & quare impoſſibile eſt quin ſint animabus exiſtentibus in corporibus animæ, quæ approprīātur generationi aliarū formarū habentium aīam, & nō habentiū animā. O quā eſt extranea cōceſsio Alg. ꝙ nō ſit teſtificatio de generatione corporis ex corpore, & nō eſt profecto teſtificatio præter hoc. Tu aūt debes ſcire ꝙ, cū extrahuntur ſermones Philoſophorum ab artibus demonſtratiuis, fiunt ſermones topici abſque dubio, ſi fuerint famoſi: aut inconuenientes, & extranei, ſi nō fuerint famoſi. * Et cauſa in hoc eſt, quoniam ſermones demonſtratiui diſcernuntur a ſermonibus non demonſtratiuis, cum conſyderantur in genere artis, in qua eſt ſpeculatio. & ille ex eis, qui ingreditur in definitionem generis, aut genus ingreditur in definitionem eius, eſt ſermo demonſtratiuus. & ille, in quo hoc non videtur, eſt ſermo non demonſtratiuus. & hoc impoſsibile eſt, niſi poſtquā definieris naturam huius C generis, de quo conſyderatur, & abſtrahatur modus, propter quem reperiuntur prædicata eſſentialia huic generi, à modo, propter quē non reperiuntur ei. & debet conſyderari hic modus, vt quilibet ſermo ſermonum poſitorum in illa arte, cum fuerint continue apud oculos eius. &, cum habitum fuerit in anima quòd ſermo eſt eſſentialis huic generi, aut conſequens ex conſequentibus ſubſtantiæ eius, verificatur ſermo. cum vero non conſyderatur hæc proportio intellectu conſyderantis, aut conſyderatur conſyderatione debili, tunc ſermo eſt imaginatio, non autem veritas. Quare erit differentia inter demonſtrationē, & exiſtimationem prædominantem intellectui ſubtilior conſyderatione capilli ad viſum: & occultior fine exiſtenti inter vmbram & lucē, & præcipue in rebus materialibus apud homines debiles viſu, quia miſcet in eis id, quod eſt per ſe, ei quod eſt per accidens. Quare vī quòd id, quod fecit Alga. de translatione opinionum Philoſopho-

Hic definit antiquior.

rum in hoc libro, & aliis ſuis libris, & eam tribuit ei, qui non conſyderat in libris hominum cum conditionibus poſitis ab eis, profecto mutat naturam eius, quod eſt veritas in ſermonibus eorum, aut deuiat plurimos homines ex ſumma ſermonum eorum. & qui facit hoc, malignitas in eo prędominatur, magiſquã bonitas circa veritatem. Quare Deus glo. bene ſcit ꝙ non tranſtuliſſem in his rebus aliquem ſermonum eorum, nec permiſiſſem hoc, niſi eſſet malum eueniens ſcientiæ. & intelligo per ſcientiam conſyderationem in rebus, vt expoſtulat natura demonſtrationis. D

Quæ ſit ꝓpriẽ ſciẽtia.

Cum indnxit defenſionem philoſophorum ſecundum Alga. hoc in loco vult videre circa illam ea, quæ bene dicta ſunt, & quæ male. Debes ergo ſcire, ꝙ creatio poteſt capi dupliciter. Vno mudo, pro productione alicuius ex ente pręſuppoſito, & ſic dicitur generatio. Alio modo, productione alicuius ex nihilo ſimpliciter, & ſic dicitur creatio vero nomine. Creatio enim poteſt reſpicere terminũ a quo, & ad quẽ. ſiquidem enim reſpiciat terminum ad quem, ſic generatio dici poteſt creatio, pro quanto terminatur ad formã, quæ creatura dicitur: ſicut dicitur generatio naturalis, quia eſt via in naturã. Si vero reſpiciat terminũ a quo, ſic ſola productio ex nihilo creatio dicitur. Oſtendit ergo Auer. in propoſito, in quo ſenſu verificatur dictũ Alga. & in quo nõ, & inquit, Dicimus nos quod id, quod non creat corpora. ſi intenderent per hanc creationem, non eſt dubium quod non eſt verum. i. dictum Alga. falſum eſt. immo totum contrariũ eſt. Cuius rationem ſubdit, & inquit, quia vt ſenſibiliter patet, corpus non generatur niſi ex corpore, & corpus animatũ niſi ex corpore animato. Et debes ſcire quod ly, ex, hic capitur, vt dicit dupliciter habitudinem. ſ. materiæ, & agentis. corpus enim indiuiduum terminatum fit ex corpore tanquam ab agente, qm̃ nihil poteſt materiam tranſmutare niſi corpus, vt dictum eſt primo Cœli cõ. 22. & 33. 7. Meta. com. 31. & in 2. capitulo de ſubſtantia orbis. ſimpliciter non fit niſi ex corpore, quoniam fit ex materia ſuppoſita forma corporis, & de genere ſubſtantię, & de genere quantitatis, vt declaraui alibi. Similiter corpus animatum, & terminatum, vt homo fit ex corpore animato tanquam ex materia, & tanquã ex agente. Tanquam ex agente quidem, quoniam homo hominem generat. 2. Phy. Tanquã ex materia vero, quoniam non ceſſant partes ſpermatis corrumpi, niſi poſtquã genitus eſt homo, primo Phyſi. commen. 62. conſtat aũt ſperma eſſe animatum, ſaltẽ in potentia, vt Auer. declarat. 7. Metaphy. com. 31. & octauo Phyſi. commen. 46. & 12. Meta. commen. 13. & 18. Si itaque creatio capitur pro generatione, ſic dictum Alga. falſum eſt, & eius oppoſitum eſt totaliter verum. (Corpus namque.) Oſtendit qualiter, ſi capitur generatio pro creatione corporis abſolute ex nihilo, dictum Alga. eſt verum. attamen minor falſa eſt. & inquit, corpus nanque abſolute non generatur. i. nõ creatur ex nihilo, qa eſſet neceſſario ex priuatione. i. ex nõ corpore ſimpliciter, & ex nihilo: eſt ergo maior vera, videlicet, nullũ corpus creat corpus ex nõ corpore. minor tamen eſt falſa, qm̃ primũ principiũ nõ creat corpus, neque aliud quicquã: qm̃, ſi creat corpus, tunc corpus fieret ex priuatione. i. nihilo. (immo corpora.) Reddit ad primũ membrũ, & inquit, immo corpora indicata, ſeu propria. i. corpora indiuidua demõſtrata, ſeu propria. i. ſignata fiunt a corporibus indicatis. i. indiuiduis demonſtratis. & oſtẽdit quomodo hoc fiat d. ex eis vi ſequentium, i. tranſmutatione accidentium permutantur: vt aqua, quæ primo in aere conuertitur, deinde in ignem: quãdoque immediate in quodlibet trãſmutatur. Debes ſcire, vt ſumitur in primo capitulo de ſubſtantia orbis, qđ quando dimenſiones aquæ extenduntur, incipiunt vicinari dimẽſionibus aeris, adeo ꝙ aliquãdo fiunt nõ proprie aqua. & tũc ex aqua fit aer, & ſic iterum quãdoq; fit ignis. Similiter, quãdo frigiditas aquę remouetur, & inducitur calor, tunc fit aer ſecundum Auer.

Sed in hoc loco eſſe poteſt quęſtio: quoniã priuatio capi ſimpliciter,

A & poteſt capi in genere. V.g. non homo eſt priuatio, ſed non ſimpliciter, cum competat lapidi, boui, & alijs. Non ens eſt priuatio ſimpliciter, quoniam priuat totum eſſe. dico ergo ꝙ non corpus eſt priuatio in genere. quoniam, adhuc competit entia: albedo enim non corpus eſt: non propter hoc dicitur albedo non ens: ergo non corpus eſt priuatio in genere. Tunc eſt quęſtio, & quęro, ſi corpus fieri ex priuatione eſt inconueniens: vel eſt inconueniens, capiendo priuationem ſimpliciter, vel in genere. non primo modo, quoniam priuatio corporis non eſt priuatio ſimpliciter, vt dictum eſt nunc: ſi in genere, hoc non eſt impoſsibile, immo neceſſarium. quoniam omne, quod fit, fit ex ſuo oppoſito priuatiuo: vt homo ex non homine, vt primo Phyſicorum viſum eſt. Debes ſcire, quod expoſitores latini fingunt materiam ſecundum nudam eſſentiam recipere formã ſpecificam: ponunt enim, quod quando materia eſt diſpoſita pro forma ignis, ſiue hominis, tunc omnes diſpoſitiones præuię corrumpuntur, & tunc in nuda eſſentia materię recipitur forma, quæ ſecundum rem eſt omnes formę. arguunt enim, quod materia prius intelligitur perfici ſecũdum formam vniuerſalem, quam ſpecialem: ſicut prius intelligitur aliquid ens, quam viuum, & viuum quã animal, et animal quam homo. &, quia quodlibet eſſe generis, vel ſpeciei conſequuntur ꝓpria accidentia illius generis, vel ſpeciei: ideo, quando materia intelligitur perfecta ſecundum rationem huius generis, quod eſt corpus, poſſunt in ea intelligi di-

Dubitatio.

Poſitio latinorum.

B menſiones, quæ ſunt propria accidentia huius generis. &, quando materia intelligitur perfecta forma viui, iterũ accidentia propria illi intelliguntur et in eſſe, & ſic vſque ad formam vltimam. volunt itaq; ꝙ in vno, & eodem temporis inſtanti fiant reſolutio diſpoſitionum pręcedentium, & inductio formæ ſpecificę, quę licet in vno inſtanti temporis inducatur, cum illa forma contineat gradus formarum ſuperiorum ſecundum ordinem rationis, poteſt intelligi formam generis pręcedere ſpeciei formam, & accidens generis ſimiliter præcedere accidentia propria formę ſpeciei. Et tunc, apud hos expoſitores oportet concedere dimenſiones quantitatiuas generari nouiter in generatione formæ ſpeciei. Et ſecundo oportet concedere ꝙ ſpecifica forma ſupponit materiam dimenſionatam ſecundum rationem, non ſecundum rem. & in hũc modum Thomas aquinas verificat dictum Auer. primo Meta. commen. 17. Et tertio oportet concedere, ꝙ nulla eſt dimenſio vna numero coeterna materiæ, & videtur ꝙ Auer. 3. cœ. cõmen. 17. in fine, aſsignet rationem huius: inquit enim, & etiam contingeret huic opinioni vt ſuperficies ſint ſubſtantiæ: quoniam, quod prius eſt ſubſtantia eſt. ſ. ꝙ ſi forma corporis eſt ſuperficies, & corpus eſt ſubſtantia, digniores ſunt ſuperficies, vt ſint ſubſtantię. Ex quibus verbis aperte accipitur, ꝙ dimenſio non eſt recepta in materia prius ꝙ̃ forma ſubſtantialis. Rationes autem Thomæ ſunt

Contra poſitionem latinorum.

C poſitæ, & ſolutę in ſecundo de Anima, in expoſitione commen. 4. & in lib. de ſubſtantia orbis. Pro nunc autem Auer. in lib. de ſubſtantia orbis remouit poſitionem hanc, & dicit: quoniam ſi denudaretur, tunc corpus eſſet ex non corpore, & dimenſio ex non dimenſione. & vult dicere quod, ſi dimenſio non eſſet materiæ coęterna, ſed de nouo fieret in materia, tunc corpus, id eſt dimenſio, vel forma dimenſionata fieret ex non corpore, id eſt ex materia nuda tanquam ex ſubiecto, in quo recipitur. Quomodo autem conſequens hoc ſit inconueniens, adduxi opiniones inuicem repugnantes in lib. de ſubſtantia orbis. & vna opinio erat: quoniam, ſi dimenſio fieret in materia ſola, ſic quod prius in ea non pręfuiſſet, tunc indiuiſibile fieret diuiſibile: quod falſum eſt: quoniam albedo nõ fit nigredo, materia quidem ens indiuiſibilis diuiſibilis fieret. Pręterea, indiuiſibile non poteſt fieri diuiſibile, niſi imaginando illud indiuiſibile extendi, & fieri diuiſibile. hoc autem eſt impoſsibile, ſicut impoſsibile eſt diuiſibile fieri indiuiſibile. Præterea, diuiſibile, & indiuiſibile opponuntur. & vnum oppoſitorũ non eſt ſubiectum ſui oppoſiti, vt dicit Auer. primo Phyſi. loco eius. Sed hic modus oſtendendi impoſsibilitatem conſequentis, non eſt conſonus: quoniã nulla iſtarum rationum neceſsitatem habet. Prima quidem non: quoniam, & ſi materia, quando intelligitur recipere dimenſiones, actu indiuiſibilis, ſit tamẽ potentia eſt diuiſibilis: & modo diuiſibile recipit in ſubiecto actu indiuiſo potẽtia

diuiſibili non eſt inconueniẽs, immo neceſſarium: qm̃ omne recipiens debet eſſe D
denudatum a natura recepti, ſecundo de Anima.com.67.&.3.de Anima.cõm.4.
Præterea, nec ſecunda ratio neceſsitatem habet, qm̃ indiuiſum actu, potentia ta-
men diuiſibile põt extendi. ergo põt intelligi fieri diuiſibile, non tñ econtra: qm̃
diuiſibile non poteſt eſſe ſubiectum indiuiſibilis, ſecundum fundamẽtum Auer.
Et tertia minime neceſsitatem habere videtur, qm̃ indiuiſibile ſimpliciter, & di
uiſibile ſimpliciter proportionem habere videntur: ſed indiuiſibile actu, & po-
tentia diuiſibile non opponuntur, niſi quemadmodũ priuatio opponitur habitui:
& hoc modo vnum oppoſitorũ põt recipere alterum, vt materia priuata recipit
formam. Ideo dicendum, vt dixi in lib. illo, ꝙ virtus argumenti Auer. eſt vir-
tus entimematis vnius poſt alterum. arguit enim ſic: qm̃, ſi denudaretur, tunc cor
pus eſſet ex non corpore, & dimenſio ex non dimenſione. eſt ergo primum
entimema, ſi dimenſio fieret in ſubiecto modo, ergo tunc corpus fieret ex non
corpore, & dimenſio ex non dimenſione: & tunc non ſiſtit hic, ſed apponit ſecũ-
dum entimema, & dedit inconueniens vltimum, & inquit: & tunc formę corpo-
rales eſſent contrarię, & ſuccedentes ſibi in hoc ſubiecto, ſicut eſt diſpoſitio in
formis ſubſtantialibus. Eſt ergo ſecundum entimema, ſcilicet ſi dimenſio fieret
ex non dimenſione, ergo dimenſio corrupta, & genita eſſent contrarię contra-
rietate propria, & per ſe. hoc aũt non eſt ita, qm̃ dictum eſt in prędicamentis,
commune eſſe quantitati, & ſubſtantię non habere contrarium. Põt aũt & hæc E
conſequentia vltima in hunc modum componi. omne accidens, quod corrumpi-
tur in aduentu formę poſterioris, non proprium illi, nec priori formę, contraria-
tur accidentibus ſequentibus formam poſteriorem. hęc maior patet in lib. de lõ-
gitudine, & breuitate vitę, quoniam accidens duobus modis corrumpi põt: vno
modo per viã ſequelę. V.g. vt inquit ipſe, qñ eſt accidens propriũ, ſicut corrumpi
tur riſibile ad hoĩs corruptionẽ. alio modo corrumpi põt per ſe, qñ non eſt pro-
prium accidens formę nec pręcedentis, nec ſequentis, ſed corrumpi ur tñ per
ſucceſſum accidentis contrarij ſequentis formam genitam nouiter in materia. eſt
ergo maior illa vera. Tunc accipitur hęc minor, ſed dimenſio pręcedens eſt
accidens non propriũ formę priori, nec poſteriori: & per ſe corrumpitur, & ge-
neratur noua. ergo dimenſiones illę ſunt inuicem contrarię per ſe ſuccedentes
ſe in eodẽ ſubiecto, eo modo, quo ſe ſuccedunt formę ſubſtantiales: & ſic patet
conſequentia Auer. Dicendum itaq;, ꝙ corpus fieri ex non corpore eſt impoſ-
ſibile: nõ quia, tunc indiuiſibile fieret diuiſibile, ſed quia, tunc dimẽſiones eſſent
contrarię ꝓprię & per ſe, vt viſum eſt. Ad formam dicendum, ꝙ ens in genere
eſt duobus modis. vno modo cõpoſsibile cũ quolibet cuiuſcunq; gñis, vt forma
corporis. põt enim ſtare cũ quolibet cuiuſcunq; generis, vt vides. Aliud eſt ens
in genere, quod cum aliquo ſtare põt, & cum aliquo non: vt forma ignis, põt.n. F
ſtare cũ generatione, & forma leonis, & non põt ſtare cum generatione, & for-
ma aquę: tunc dicendũ, quod loquẽdo de ente primo modo, impoſsibile eſt ipſum
fieri ex priuatione ſui generis, nec in genere, nec ſimpliciter. Loquendo ſecũdo
modo, bene eſt poſsibile: qm̃, de facto homo fit ex non homine: ideo patet, cor-
pus fieri ex non corpore eſſe impoſsibile, hominẽ aũt fieri ex non hoĩe eſt ne-
ceſſariũ. Illud aũt, quod inducebatur ex tertio cœli, nihil eſt: qm̃ Auer. ibidem
poſt com.61. ſe exponit, & vult quod dimenſio non inſit corpori, ſeu materiæ
niſi pręcedat forma ſubſtantię, & in eodẽ cõ. inquit, & cã quod ſuperfic es exi-
ſtat in materia eſt, quia prima forma ſubſtantialis exiſtit in ea, ſ. grauitas, & le-
uitas. i. forma corporis, quę nomine grauitatis, & leuitatis appellatur, vt clarius
intelligitur: ſed perſcrutatio de hoc, vt ſubdit, pertinet ad alium locum, ſcilicet,
tractatum de ſubſtantia orbis. & ibidem com.61. poſſet etiam in hoc loco vide-
ri quid ſit iſta interminata dimenſio, & quid terminus eius, & quomodo intelli-
gitur in materia, an actu, an potentia, & an qualitates primę tranſmutantur, qñ
formę elementorum tranſmutantur: & multa alia, quę non oportet vt hic dicã-
tur, qm̃ viſa ſunt in lib. de ſubſtantia orbis, & alibi in multis meis apologijs, vi-
de. (Sed id quod.) Cum verificauit quodammodo opinionẽ illam, & quodãmo-
do falſauit, hoc in loco tranſit ad examen ſecundi ſui dicti, &, primo repetit il-

A lud,& inquit,ſed id,quod dixit,videlicet,quod corpus non eſt mediũ ad animã,
neq; in creatione corporũ,neq; in ſpeciebns aĩarum, Subdit examen,&.d.dici
mus ꝙ hoc eſt iuxta opinionẽ quorundã philoſophorũ,qui opinati ſunt,qđ dans
formas corporũ inanimatorũ,& animatorũ eſt ſubſtantia ſeparata, vel intelle-
ctus,vel aĩa ſeparata: dans rationẽ eorũ inquit, quia impoſsibile eſt apud iſtos,
ꝙ corpus aĩatũ,vel inaĩatum poſsit dare formas. eſt ergo vna propoſitio eorũ,
nullũ corpus dat formas.deinde accepit quaſi minorẽ,& inquit,poſito ꝙ cœlum
eſt corpus aĩarum.eſt ergo minor,ſed cœlũ eſt corpus aĩatum.dedit concluſionẽ
& inquit,ergo impoſſe eſt quod illud corpus poſsit dare aliquã formã generabilẽ
& corruptibilẽ, aut aĩam, aut quãcunq; aliam formam. (Nanq;.) Hoc in loco
proſyllogizat maiorẽ,& põt in hunc modũ cõponi: nullũ agens mediante cor-
pore põt agere formas,ſeu aĩas:ſed corpus agit mediante corpore : ergo corpus
non põt agere formas,ſeu aĩas.accepit minorem,& dicit,nanq; corpus agit ſine
dubio corpore mediante.deinde accepit maiorẽ,& inquit , & quod ſic ſe habet,
impoſſe eſt quod ab eo procedat forma,neq; aĩa. cuius rationẽ replicauit.d,non
enim eſt de natura corporis,inquantũ corpus, agere ſubſtantialẽ formam,neq;
animam.Debes ſcire, quod Auer. vr̃ ſecundum illos cõmittere circulũ:qm̃ vo-
luit probare animam non agere mediante corpore,& probauit per hoc,quia nul
lũ corpus dat formas,deinde probans hanc,accepit, nullum agens mediante cor
B pore agit formas.modo hęc probatio maioris eſt concluſio, quã intendit,ergo in
opinione illorum cõmittit circulum:poteſt dici,quod hęc propoſitio eſt vniuer-
ſalior,quã concluſio declaranda. concluſio enim declaranda erat, nulla anima
agit mediante corpore.Sed probatio hęc eſt,nullũ agens mediante corpore agit
formas,&c.modo quę ſunt vniuerſaliora,ſunt notiora.ergo hic non vr̃ circulus
committi,vt patet.(Et hoc.) Comparat opinionem illam opinioni Platonis,et
inquit,& hoc eſt ſimile opinioni Pla.in formis ſeparatis a materia. Debes ſci-
re,quod ſimiliter hoc alterum,eſt quodãmodo idem , & quodãmodo alterũ. Idẽ
quidem,qm̃ quemadmodum Pla.d.formas rerum non a corporibus efflui in ma-
terijs,ſic,& hęc enunciat opinio:diuerſum quidem, qm̃ Plato conceſsit numerũ
formarum ſeparatarum ſecundũ numerũ ſpecierũ generandorum. opinio autem
hęc,vnum tm̃ agens omnibus ſufficere dicit:& forte opinio iſta eſt omnino opi
nio Platonis,vt Themiſtius dicit,ſed quomodo ſit hoc, forte dicam & poſt.(Et
hęc.) Cum dixit hoc inducit opinionis auctorem,& inquit, & hęc eſt expreſſe
opinio Auicen.& philoſophorum ſaracenorum ſequacium eius,qui aſſerunt id
eſt,manifeſtant ipſorum opiniones,dicentes quod corpus agit in corpus caliditã
tẽ,ſeu frigiditatẽ,ſ.illud corpus agens,quod apud eos eſt corpus cœleſte:eſt ergo
propoſitio vna,quod corpus non agit niſi qualitates,vt dicit Auer.de mente ho-
C rum.7.Meta.com.31. & com.18.ſed illud,quod dat formas ſubſtantiales maxi-
me animas,eſt ſine dubio ens ſeparatũ,quod apud eos nuncupatur dans formas,
arabice tñ colcodea.(Alij vero.)Inducit opinionem veram omnino illi oppoſi
tam,& inquit,totũ contrarium iſtorũ opinantur,videlicet,quod illud , quod dat
formas corporum eſt corpus habens ſimiles formas in ſpecie , vel in genere for-
mis recipientium,id eſt,generatorũ,ideo intulit:ergo apud eos viua corpora effi
ciunt,vt aperte declaratur in aĩalibus,& in ſimilibus generabilibus eis.ſ.ex ma
ſculis & fœminis procreatis, V.g.plantis:animal enim animal genuit,& planta
plantam.(Sed illa.)Cũ dixit opinionem pręդictã,ſoluit motiuum illius fortiſsi-
mum:erat.n.argumentum eius de animalibus ex putrefactione genitis,vbi non
eſt mas neq; fœmina,& tamen fiunt. Reſpondet Auer. ſed illa animalia , quæ
ex putredine fiunt,generantur ex corporibus orbium.id eſt,ſtellis:& ipſa cor-
pora,ſcilicet ſtellę dant eis vitã,quia viua ſunt:inquit enim Auer.12.Meta.cõ.
18.quod calor cœleſtis in aere,vel aqua diffuſus animalia generat ex putredine
facta:ecce,quomodo non oportet recurrere ad formam ſeparatam. Redit ad id,
quod dixit,& inquit , & ad aſſerendũ hanc opinionẽ,ſ.de formis habent ſarra-
ceni multas auctoritates,id eſt,rationes,quas nos quantum ad præſens, dimitti-
mus pp nimiam prolixitatem verborũ.(Et huiuſmodi.) Inducit argumẽtũ Alg.
cõtra ſaracenos,& dicit, & huiuſmodi ratione arguit Alg.d.ſuper eos,ſic,quod

non eſt impoſsibile, quod in animalibus ſit quædam anima: intendit dicere, q᷑ D
ſint in animalibus corporum animę appropriatę ad generandum alias formas, videlicet, animatorum, vel inanimatorum: eſt ergo vis, quod non inconuenit eſſe formas naturales, quę immediate agunt quandoque animas, vt formę animalium: quandoq; formas, vt formæ elementorum. Et adducit confirmationem ex ſenſu, & dicit, vnde mirandum eſt de hominibus dimittentibus opus ſenſibile, et apparentia phantaſmatis ſummi ſequentibus: ipſi enim appodiantes ſe ſuper ꝓbabilia verba, deſtruunt demonſtrabilia. ideo concludit eſſe horum hominum, & dicit: quare decet, immo potius debet homo talis, cum ſequacibus ſuis reputari in maxima prauitate: & maxime, quando hoc, id eſt, opinio contradicens ſenſui reperitur, id eſt, eſt dicta ab excellentibus prudentibus, qui in arduo intellectu ſunt prouiſi a Deo glorioſo. id eſt, quibus Deus glorioſus dedit arduum intellectum, id eſt, ſummam prudentiam: iſti quidem viri ſunt certe maxime deteſtandi, vilipendendiq;.

De colcodea.

Et cum hoc ſit ita, propter bonum, oportet aliqua dicere de illa colcodea, quæ latine dator formarum exponitur, dicta intellectus, anima, & ſubſtantia ſeu forma ſeparata: & in primis quæ Platonis ſententia, ſecundo, quæ Arabũ, & aliorum, tertio, & vltimo quę Ariſt. in hoc quæſito exiſtat intentio. Et licet de hoc ſit dictum aliquid in hoc libro, ſemper repetendo, aliquid noui, addã, quod & vtile, & dignum legentibus apparebit. Inquit ergo Plato in Thimeo. E

Poſitio Platonis.

Quocirca, ſicut ratio hæc nobis probabilis perſuadet; dictum eſt hunc mundum animal eſſe, idq; intelligens, reuera diuina prouidentia conſtitutum: &, cum dixiſſet animal hoc, quod mundus dicitur, ad cuius ſimilitudinem ſit productum, tranſit ad animam, & inquit: animam autem in eius medio collocauit, quæ per totum tendit, atque ea corpus ipſum extrinſecus circũtexit. Vt ergo Platonis ſententia intelligatur, primo debes ſcire ipſum poſuiſſe prius informem molem mundi, quam formatam, & formatam quodammodo prius, quam animatam: ordo enim naturæ ex imperfecto ad perfectum procedit, non quia informitas ante formationem fuerit ſecundum tempus, vel formatio corporalis ante animam, ſed hic ordo rationis eſt: & vt cognoſcitur tam formalem naturam formationis corporeæ gratia, quam corpoream formationem gratia animę, tanquam finis, eſſe diuinitus inſtitutam: ordinem illum Plato expreſsit verbis fere ſenſibilibus, attamen ad rationis ordinem ipſum adaptare opus eſt. Secundo debes etiam ſcire, ſecundum Platonis ſententiam, quatuor pertinere ad mundi animam, ſeu ſpiritum. Primum quidem, intellectus in ſe manens, immobilis orbium, ſphærarumq; motor, ab auctore rerum inſtitutus. Secundum, ſphęrę anima, motor, mobilis quidem, ſed mobilis per ſeipſum. Tertium, intelligentia quædam huic animæ a Deo diuinitus inſita. Quartum, natura, id eſt, ſeminaria, vitaliſq; virtus ab anima paſsim infuſa materiæ. Eſt ergo Platonis ſententia, quantum ad hunc mundi ſpiritum, & eſſe intellectum, animam, intelligentiam, & naturam. intellectus quidem, prout rector orbium dicitur, & motor tantum immobilis: anima vero, prout & motor dicitur orbium, & a ſeipſo moueri & poteſt, & mouetur. Dicitur intelligentia, prout omnium rerum eſt prouidentia: dicitur & natura, prout ab ea res omnes & procreantur, & in eſſe ſublimi ſuſtinentur. Et licet omnia hęc animæ ſecundum rei veritatem aſcribantur, intellectus quidem, & anima ſubſtantiæ ſunt ſpiritus, vt ſpiritus eſt: intelligentia autem, & de natura qualitates ſunt ab illa effluentes: tamen animali, qui mundus dicitur, ratione materiæ inſunt magis, vt dicit Plato. Tertio, debes ſcire omnia elementa ad horũ quatuor imagines eſſe: ignis enim intellectum huius ſpiritus refert, terra illius naturã, intelligentiam aer, aqua deniq; animam: ſunt autem intellectui tria propria: eſt enim indiuiduus, vniformis, & æternus: natura diuidua, multiformis, & temporalis: anima vero inter hęc media per intelligẽtiam quidem magis intellectus ipſius particeps euadit, Per animalem vero potentiam cum natura potius quã cum intellectu conſentit quamobrem, partim indiuidua dicitur, partim quoque diuidua: item vniformis ſimiliter, & multiformis, rurſus æterna, & partim & tẽporalia: quia igitur ignis inter elementa indiuiduus eſt magis, vniformis, & ęter-

Quatuor ad animam mũdi pertinẽt.

Nota.

F

A nus magis,ideo in intellectum refert:quia vero terra diuidua, difformis,& temporalis plus alijs reperitur,ideo naturam refert:quia vero anima media eſt, ideo quantum ad intelligentiam aeri attribuitur,quantum ad animationem aquę:quatuor itaque elementa illorum quatuor imagines referunt. Præterea, quatuor vitæ ſtellarum horum imagines etiam declarant:ſaturnia,iouialis,venerea,dionyſiaca. Saturnia quidem intellectum refert,Iouialis autem intelligentiam, ad actionem iam mobilem declinantem, Venerea etiam animalem refert virtutē, iam materiam amantem,Dionyſiaca naturam,& materiam refert. Præterea, ſenſus quatuor in vniuerſo connumerantur. Primus quidem imaginarius,intellectum repręſentat:hic enim vnus exiſtit formas rerum particulares attingens, vt ille vniuerſales:attingens,inquam intrinſecus,ideo nullis eget inſtrumentis, quemadmodum & intus,neque extra procedit vſque,neque patitur,ideo intellectum refert. Secundus vero, ſenſus communis eſt in animalibus, & hic intelligentiam refert:eſt enim communis, & extra procedens. Tertius, exterior ſenſus in animalibus particularibus, vltra vim rationalem iam per inſtrumenta ſingula diſtributus:hic quidem vim animalem refert,eo quia extra ſe porrigit,atq; a paſsione exoriens mutatur. Quartus deniq; ſenſus,a pythagoricis plantis cōceditur:& id quidem ſtupidum, nullum iam habens iudicium qualitatis, ſed in
B ſola poſitum paſsione voluptatis cuiuſdam, atq; doloris, Et hic quidem ſenſus naturam illius tenet ſpiritus. Declaratum itaque habetur, illorum quatuor fere totum mundum hunc formam. Iſtorum etiam habetur ordo in hunc modum: quoniam mundi quidem materia,neque aliter ſuſcipit animam, quam per naturam,neque aliter intelligentiam,quam per animam,neque aliter intellectū, quā per intelligentiam: ſic quoque per terram accipit aquam, per hanc aerem, per hunc ignem. Quarto debes ſcire,quod duplex eſt ad Deum ordo rerum: vnus quidem, quo ab eo procedunt, alter, quo procedentes conuertuntur ad ipſum. Cum igitur hæc ex Platonis ſententia colligantur,in hunc modum verba Platonis interpretemur. Dicit enim animam in eius medio collocauit, quæ per totum tendit,atque ea corpus ipſum extrinſecus circūtexit: hoc quidem igitur illos duos ordines ſignat.Cum enim dicit animam in medio eius collocauit, quæ per totum tendit.&c.ordinem procedendi rerum ex Deo ſignat. Cnm vero inquit,atq; ea corpus ipſum extrinſecus circuntexit, ordinem rerum procedentiū in Deum declarat:quando enim mundus in Deum redit,extra molem,& ſui naturam extenditur,cum conuertatur in id, quod ſupra modum reperitur. His ēt verbis comparationem animæ ad totum corpus, & omnes partes perſcribit: ad corpus quidem,cum dicit eam medio collocaſſe: ad partes etiam omnes, cū ait, quæ per totum tendit,hæc enim anima totum tenet, & ſingulas partes replet:ſe
C cundum enim illa quatuor,omnes fere mundi partes tenet:quia per intellectum ignem,ſaturnum,& imaginarium ſenſum.per intelligentiam iouialem,aerem,et communem ſenſum.per animam veneream, aquam exteriorem ſenſus partem. per naturam dionyſiacam,terram,naturalem ſenſum continet.iſta itaque anima totum eſt, & omne:totum quidem,prout in medio ſita eſt, omne, prout ſingulas tenet partes ſingulis eis gradibus. Hęc ſunt, quę formaliter ex Proculo, & Porphyrio excipiuntur in huius loci commentatione: quid igitur ſit mundi anima,& quomodo ad ipſum,& ſingulas partes ſe habeat ſecundum Platonis ſententiam,dictum ſit intantum. Supereſt modo dicere quomodo has formas rerum,& maxime animas procreat, & quomodo illas format. dicendum itaque, quod cum Deus omnia poſsit, cum anima hęc in ſui reditu in illum, illuſtreiur, appetitu accenſo illi inhęreat,inhęrendo formetur,omnia in mente ſibi inhęrēt, naturas rerum creandarum effingit,in eaq; ſpiritali natura quodam modo,vt ita loquar depinguntur omnia, quæ in corporibus iſtis ſentimus: huiuſmodi igitur rerum,ſpecierum Dei fomento quodammodo,in illius animæ mente conceptas, depictaſque non dubitamus ideas eſſe ſecundum Platonis ſententiam. Cum igitur anima hęc omnium ſpecies teneat,merito omnium formatrix, & artifex rerum dici debet. hęc vtique anima omnium rerum formas conducit in materia, prout earum ſimulachra pręconcipit. Modus autem formationis hic eſt: cum

Duplex ordo rerum ad Deum.

materia digna ſit recipere formam,& meritũ expectat ab hac ipſa propria idea praeconcepta,formam dat ſecũdum meritum materię.hanc aũt opinionẽ Them. in.3.de Anima.cõ.27.quodammodo prędicat:inquit enim,ſolus intellectus agẽs proprie,& maxime cenſendus eſt forma,immo vero forma formarum.inferiora enim cętera,modo ſubiectorum loco, modo formarum habentur. Hanc; pręterea idem Themiſtius in de anima primo.com.23.declarauit exemplo,quod videas.quomodo quidem igitur hęc anima procreat entium formas, & quae ſint ideae,& vbi ſint,ſit dictum modo.haec itaq; Platonis opinio pro nunc credatur, licet complura ſint neceſſaria ad illius expoſitionem : vt, de auctore eius, an Deus eam creauit,& an ipſa creata vim habeat in animas rationales: & quaedam alia,quę non ſunt huius loci,ſed in libro de intellectu ſermonem prolixum inquire. Supereſt modo,arabum ſententiam & adducere,& declarare ammodo. debes ergo ſcire, ꝙ ſphęra actiuorum, & paſsiuorum gubernatione indiget, forte non minori,quam ſingulus orbis.&,quia omnis orbis indiget motore,ideo dicunt totam hanc ſphęram motore indigere. Eſt autem motor duobus modis: quidam partibilis per totam quantitatem mobilis, quidam in indiuiſibili conſiſtens.motor enim,qui tempore finito mouet,ab eis ponitur partibilis,& diuiſibilis.qui vero tempore mouet ęterno , & impartibilis, & indiuiſibilis exiſtit. hic igitur motor,cum habeat ſphaeram,& gubernet,& tempore moueat ęterno,hac de re ęternus, impartibilis exiſtit ſimpliciter. Dicitur quidem hic motor forma ſphęrę,dator formarum,intelligentia ſeparata, intellectus, & anima,prout diuerſis habitudinibus ſphęram hanc reſpicit.reſpicit enim primo hanc ſphęram, prout iſtam conſeruat in eſſe,& in operatione ſua,& quia forma principium eſt eſſendi & operandi abſolute,ideo reſpectu huiuſmodi forma dicitur totius ſphęrae. Dicitur ſecundo,dator formarum latine, arabice vero colcodea, ab operatione particularium retũ.eſt enim agens omnes formas in materijs ab extrinſeco,ponens eas ibi ex nihilo ſecundum arabum principia. ergo hoc reſpectu,dator formarum,vel agens formas dici mereretur. Dicitur tertio,intelligentia:quoniam omne agens per cognitionem prouidentia aliqua effectus agit.&,quia nulla eſt prouidentia maior hac iſtius,ideo merito dicitur intelligentia ab excellentia operationis intellectiuę: quemadmodum dicimus margaritam eſſe albedinẽ, pro quanto albiſsima reperitur. Dicitur quarto,intellectus: quoniam,quemadmodum intellectus non organo,ſed occulte operatur intelligendo,& diſcurrendo,ſic & hęc forma ſine inſtrumentis operatur,& ſine omni manifeſtatione,& ideo intellectus dici põt. Dicitur et aĩa:qm̃ animatum ab inanimato differt in viuendo,in lib.de Anima primo,& ſecundo. viuere aũt multipliciter dicto, quod mouetur a ſe,& creſcit a ſe, viuere dicimus:quia igitur oĩa,quę mouentur hic,ratione illius mouentur,et creſcunt,ideo aĩa dici non dubitatur.poteſt ergo colligi ex his,quid quidem ſit anima,vel forma iſta, & quot habitudinibus ſphęrã hãc reſpicit.& haec ſunt,quę ex.9. Meta. Auic.extrahuntur.& dubia huic contingentia tetigi in lib.de intellectu in propoſitione.d.ab ęterno immobili non prouenit nouum.haec itaq; arabum exiſtit opinio:quę forte parum,aut nihil ab opinione Platonis differre videtur, niſi, ꝙ Platonis opinio altiora tangit. attamen ſiquis voluerit ampliare,hanc in illam reducet, & facile. Supereſt modo Peripatheticorum ſententiam in breui explicare.latius enim in.7. Meta.com.31. & in.12. Meta.com.18. Auer. expoſuit. & per totum librum de generatione animalium,&c. Debes ergo ſcire, vt Auer.dicit comm.36.11.&.12.eiuſdem, omnes contineri actu in primo motore,& potentia in prima materia.& non intelligo actu formali,ſicut ignis continet calorem actu formali, prout & ipſe actu calidus exiſtit. ſed intelligo actu productiuo , eo quod nihil exiſtit productum, quin a virtute primi in materia ponatur. & hic actus perfectiſsimus eſt. Ita, nec intelligo potentiam,ſcilicet ita ꝙ nihil exiſtat in materia ante formę extractionem.eſſet enim formę creatio non generatio,quando res fieret. oportet ergo, vt aliquo modo formę exiſtant in materia, & impoſsibile eſt vt exiſtant ſecundũ partem,& ſecundum partem non:qm̃, tunc generatio tantum formę intenſio eſſet,& corruptio formę remiſsio , nec exiſtunt formę ſecundum eſſentiam in ma-

Põ arabũ.

Poſitio Peripatheticorum.

A teria:qm̄,tunc in generatione res non acquireret nomen, nec definitionem,nec in corruptione deperderet id:ergo oportet,vt quodammodo exiſtant ibi,& quodāmodo fiant.Ideo debes ſcire,ꝙ vniuerſale eſt potentia particulare,actu vero nullum.aduenientibus enim differentijs proprijs,vniuerſale efficitur, & particulare.ergo vniuerſale mediū eſt inter nihil,& eſſe actu. Exiſtimādum eſt igitur in materia eſſe aliquam formā vniuerſalem, quę oēs poſsibiles eſſe contineat, ꝙ ſit velut inchoatio quędam vniuerſalis, & velut forma materię propria, & ab ea exiſtens inſeparabilis:hęc,ſi detur licentia dicendi,forma corporis exiſtit de genere ſubſtantię.hęc enim forma vniuerſalis exiſtit, potentia ergo continet,& oēs poſsiſiles fieri potentia.& ſecundum ꝙ formę fiunt proprie,hęc forma ſpeciē propriā accipit. generatio itaq; nihil aliud eſt niſi formę ſpecificę ab huiuſmodi generabili extractio. intelligo ergo oēs formas contineri in materia in potentia,id eſt in forma corporali,quę potentia formalis eſt omnium, vt Albertus dicit.quomodo ergo formę ſint in primo motore, quomodoq; in potentia in prima materia, ſit dictum. Dicendum vlterius,ꝙ omnes res naturales potentias, & virtutes habent.hoc enim ſenſu, & ratione manifeſtatur in hunc modum. videmus enim calorem virtutem eſſe ignis, & frigus virtutem eſſe aquę. &,quia omne ignobile continetur in re nobili, & imperfectum in re perfecta, vt ſenſu fere comprehenſibile eſt, oportet virtutem caloris ab ignis eſſentia emanare &
B fluere,& vniuerſaliter poſterioris virtus ſemper in altioris potentia continetur: ergo oportet dicere omnes res virtutes habere actiuas. His viſis Ariſto. opinio eſt.vnum eſſe agens,ꝙ prima forma,primus finis,primum efficiens omnium rerum exiſtit,& hic primus exiſtit motor.eſt enim prima forma,prout omnes res in eſſe conſeruat.primus finis,prout in ipſum redeunt entia,& gratia huius exiſtunt.& primum efficiens,quoniam vel omnia fecit, vel in virtute eius agentia agunt.ſunt enim agentia particularia velut inſtrumenta illius, ſicut Ariſt.de generatione ſecundo.& Auer.8.Phy.com.46.&.47.videtur dicere.Quid igitur ſit prima forma apud Ariſto.& quomodo ab ea res fiant. & quomodo arabum,& Platonis opinio cum Ariſt.conueniat,et differat,ſit dictum intantum.Rationes, & fundamenta harum opinionum,vſque in alium transferantur locum.

ALGAZEL.

AIt Alga.reſpondens pro Philoſophis.Si autem dixerit corpus exterius,aut Sol,aut id,quod conſyderatur ex corporibus,eſt
C menſuratum menſura quadam, cui poteſt addi, aut ab ea diminui,& opus eſt vt ſit in hac menſura approprians, igitur nō erit primum. Dicimus quare negatis dicenti ꝙ hoc corpus erit in menſura quadam,ꝙ neceſſe eſt vt ſit finis ordinis vniuerſi.&,ſi eſſet minor ea, aut maior, non eſſet poſsibilis, ſicut vos dicitis ꝙ cauſatum primum determinat vt ſit corpus exterius eo, menſuratum mēſura quadam:& aliæ menſuræ in cōparatione ad ſubſtantiam cauſati primi ſunt ęquales. Attamen demonſtrantˀ aliquę menſurę tales,ex eo ꝙ ordo eſt alligatus eis.igitˀ neceſſe eſt vt ſit menſura,ꝙ euenit ei:& non aliter.& ſic, cum conſyderatˀ non cauſatum. Sed,ſi iſti conſtituunt in cauſato primo,quod eſt cā corporis exterioris apud eos, ꝙ ſit principium appropriationis,ſicut voluntas exempli gratia, non ceſſat interrogatio. Nā dicitur quare voluit hanc menſurā, & non aliam?vt fecerunt Loquenties, cum referant res ad voluntatem antiquam. & nos induximus hoc contra eos in conſyderando partem motus cœli, & conſyderando

duo puncta poli. &, cum declarabitur quòd opus eſt eis concedere cognitionem rei a ſimili, & peruenire ad cauſam, conceduntetiam illud abſque cauſa, ſicut amittunt cum cauſa, cum non ſit differentia, ſiue conuertatur interrogatio inter in ipſammet rem, & dicitur quare appropriatum fuit in hac menſura? ſiue conuertatur in cauſam, & dicitur quare appropriatum fuit in hac menſura, potiuſquã alia? * Et poſſibile fuerit expellere interrogationem a cauſa, quòd illa menſura nõ eſt ſimilis huic, quoniam ordo connectitur ei, & non alteri, tunc poſſibile eſt expellere interrogationem ab ipſamet re, & non indiget cauſa. Et ab hoc non poteſt euadi. quoniam hæc menſura demonſtrata, quæ eſt ei, ſi eſſet ſicut menſura, quæ non erit, tunc conueniret interrogatio, quo modo cognoſcitur res a ſimili in appropriatione ſecundum radices eorum. ipſi autem negant voluntatem diſcernentem. Si vero non fuerit ſimilis ei, tunc non conſtituitur poſsibilitas, ſed dicitur hoc ſic eſſe eſt quid antiquum: quoniam fuit cauſa antiqua ſecundum exiſtimationem eorum. & ſequitur quæſtio ex hoc ſermone in eo, quo nos dubitauimus contra eos de conuerſione interrogationis ad voluntatem antiquam, & conuertimus hoc contra eos in duobus punctis poli, & parte motus orbis: & declaratur ex hoc quòd, qui non verificat innouationem corporum, non poterit conſtituere rationem de eo, ꝙ primum non ſit corpus omnino.

D

Huc vſq; cõ ueniunt antiquus et iſte tex.

E

Adducit Alga. hic argumentum pro Peripatheticis, poſtmodum ibi, (Nos vero.) Reſpondet ad illud, & ratio ſic componitur. nullum corpus habens numerum, & menſuram ſuę magnitudinis ab aliquo appropriante illam ſibi, eſt primum ens, ſeu primum principium: ſed corpus cœleſte habet menſuram ſuę magnitudinis, & terminum eius ab aliquo appropriante: ergo corpus cœleſte non poteſt eſſe primum principium, nec primum ens: minor probatur, & componitur ſic probatio. omne corpus, quod poteſt eſſe maius, & minus mẽſuram ſuę magnitudinis, & terminum ab aliquo extrinſeco appropriante habet. ſed cœlum poteſt eſſe maius, vel minus ꝙ̃ modo ſit: ergo menſuram ſuę magnitudinis ab appropriante habet extrinſeco. huius primo tangit minorem proſyllogiſmi, & inquit, Ait Alg. reſpondens pro philoſophis: &, ſi aliquis diceret, ꝙ licet ſupremũ cœlum, vel ſol, vel aliud corpus cœleſte terminatum ſit in ſua menſura magnitudinis, non eſt impoſsibile quin poſsit eſſe maius, vel minus. hęc fuit minor. deinde accepit concluſionem proſyllogiſmi, quæ eſt minor ſyllogiſmi principalis, & inquit: ergo oportet ꝙ illam menſuram terminatam, quam modo habet, ab aliquo appropriante habeat. & hęc fuit minor principalis ſyllogiſmi, & tunc dat concluſionem principalis ſyllogiſmi, & inquit, ergo nullum corpus cœleſte eſt primum ens. hęc igitur eſt argumentatio Peripatheticorum, vt.d. Alg. (Nos vero.) Cum adduxit fortiſsimum arg. vult modo ſoluere illud. Et ad formam dicendum, ꝙ minor ſyllogiſmi principalis falſa eſt. qui enim dicit corpus cœleſte habere eſſe primum entium, & eſſe primum principium, diceret ꝙ non habet approprians ſibi magnitudinem, & terminum. Ad proſyllogiſmum dicendum formaliter, ꝙ iterum minor falſa eſt, non poteſt corpus cœleſte maius eſſe, vel minus. huius ſolu. tantum tangit ſecundam partem. ſ. ſolu. ad proſyllogiſmum, & per illam vult habere ſolu. ad ſyllogiſmum: inquit ergo, nos vero reſpondemus eis, qua ratione negatis quod illud corpus in vltimo fine magnitudinis, quę reperiri poteſt. i. qua ratione negatis maximum corpus, quod eſt ita maius, ꝙ eſt in vltimo magnitudinis, quia habet magnitudinem, qua maior reperiri non poteſt in natura, ſit ita, ꝙ impoſsibile ſit ꝙ ſit maius illo? eſt ergo ſenſus ſolu. cum

F

A Peripathetici negatis eſſe impoſsibile corpore maximo dari maius. hoc enim dicitis,quoniam,ex quo maximum eſt,impoſsibile eſt eo dari maius.& per hoc vult habere quod minor.d.corpore Cœleſti poſſe dari maius, eſſe propoſitionem falſam, cum corpus Cœleſte ſit maximum , quod reperiri poteſt in rerum natura.(Et illud.)Dat cauſam ſuæ ſolu.ſ. cur non poteſt maius illo reperiri. & illa ratio poteſt ſic componi: corpus, quod continet omnia entia præſentia, & poſsibilia eſt maximũ,quod poteſt reperiri. ſed primum cauſatum ſcilicet primum Cœlum,quod eſt octauus orbis,continet omnia entia præſentia: ergo eo non poteſt dari maius,huius tangit minorem,& inquit, & illud continet omnia entia. i.præſentia,& infert concluſionem.d,ergo dicitur primum cauſatum eſſe ſupremum Cœlorum menſuratum ab illa menſura ſua propria.i. ergo octauus orbis ita menſuratur a ſua menſura propria , ꝙ non poteſt eſſe maius, vel minus.(Et aliæ menſuræ.)Hoc in loco perſoluit quandam obiectionem. dixit.n. Alga. ideo non poſſe dari corpus maius corpore Cœleſti, quia illud eſt maximum.& quia eſt maximum,ideo non poteſt ſuſcipere maius, nec minus. modo ex hac cauſa poſſet fieri obiectio hoc modo. omne corpus non maximum poteſt eſſe minus,vel maius:ſed quilibet orbis,excepto octauo.eſt non maximus. ergo quilibet orbis,excepto octauo,poteſt ſuſcipere maius, & minus. Reſpondet Auer.& forma ſolu.conſiſtit in hoc,quod licet corpus maximum non poſ-
B ſit ſuſcipere maius,nec minus,non propter hoc ſequitur,quod omne corpus non maximum poſsit ſuſcipere maius,aut minus:quia orbes inferiores,& ſi ſint non maximi,habent tamen menſuras proprias,& inſeparabiles. ideo illa maior habet intelligi de non maximis carentibus menſuris proprijs, cuiuſmodi ſunt elementa,& alia generabilia.inquit ergo , & aliæ menſuræ.ſ.orbium inferiorum reſpectu ſubſtantiæ ſui primi cauſati.i. reſpectu octaui orbis ſunt inæquales.i. minores,vel æquales,vt habet alia translatio. i. eodem modo inſeparabiles ab eis.&,ſi ſtat inæquales,debet dicere poſt: ſed appropriant,i.illas habent tanquam proprias in quadam menſura,quæ ordine entium dependet a Deo,& tũc concludit.d. & ideo dicitur impoſsibile eſſe ꝙ aliam habeant menſuram. Debes ſcire,quod orbes ſunt inæquales magnitudinibus proprijs propter intelligẽtias,vt dicit Auer.12.Meta,commen.44.quia enim intelligentia lunæ fuit minoris virtutis,ideo magnitudo lunæ debet eſſe minor. & quia virtus primi motoris eſt maxima,ideo magnitudo primi orbis eſt maxima: propter igitur ordinẽ entium,id eſt intelligentiarum mouentium,gratia entium, orbes ſunt inæquales in magnitudinibus.&,quia ille ordo eſt eſſentialis, ideo menſuræ ſunt propriæ, & eſſentiales illis.(Amplius)adhuc adducit ſecundam obiectionem, & inquit. amplius,ſi dicerent quod primum cauſatum eſt cauſa primi orbis.i.ſi dicerẽt pri-
C mam intelligentiam eſſe cauſam primi orbis,& habet primum approprians,vtputa voluntatem,quæ ſup.eſt continens ad vtranque partem.ergo orbis octauus poteſt eſſe maius,vel minus quid,quam modo ſit. poteſt ergo in hunc modum ex his verbis ratio componi.omne corpus cauſatum ab agente libero, voluntatem habente, poteſt eſſe maius, vel minus: ſed corpus octauum eſt corpus cauſatum ab agente libero,voluntatem habente.ergo in prima figura octauus orbis poteſt eſſe maior,vel minor. Debes ſcire,ꝙ Alg. vſus eſt ly, primum cauſatum,vno modo pro orbe toto animato,vt in illo loco, (ergo dicitur quod primum cauſatum &c.)Nunc vero vtitur pro intelligentia illius primi cauſati.i. illius primi orbis.& forte litera ſuperior errata fuit vitio ſcriptoris,& debet ſtare:ergo dicitur primum cauſatum inferre ſupremum Cœlorum menſuratum ab illa menſura ſua propria,& tunc concluſio illa intelligitur ſic:ergo prima intelligentia debet inferre, id eſt,cauſare primum orbem in illa menſura, in qua modo eſt inſeparabiliter,& proprie,& ſic ſermones concordantur inuicem . (Adhuc.)Obijcit iterum contra hanc ſolu,& inquit, poſito ſup. ꝙ ita ſit, adhuc eſt petendum,quare voluit ſibi dare hanc menſuram,& non aliam? & poteſt argui hoc modo,ab indifferenti non prouenit actio ; ſed voluntas primi cauſati, per vos,eſt indifferens ſimpliciter.ergo ab ea non prouenit actio. (Et eſt.) ſecundo arguit contra eos, inducendo eos ad contradictionem, & inquit. & eſt ma-

Propter intelligentias orbes ſunt inæquales.

niſeſtum, quod ipſi negant voluntatem diſtinguentem, id eſt, potentẽ diſtincta, D
& oppoſita cauſare, & per conſequens nunc contradicunt ſibi. & tunc recolligit ſolu.d. patet ergo quod iſti, i. peripathetici nequeunt, id eſt, non poſſunt aſſerere corpus orbium, id eſt, octauum orbem habere approprians extra ſe, id eſt, agens dans ſibi menſuram, quam habet.

AVEROES.

AIt Auer. Quàm multum eſt extraneus ſermo huius viri in hoc loco. nam ipſe oſtendit dubitationem cõtra Philoſophos, ꝙ ipſi non poſſunt conſtituere efficiens præter corpus cœleſte, cum indigeant reſponſione fundamento rei, quã non credunt, ſed eam credunt Loquentes. & eſt ſermo eorum ꝙ eſſe cœlum in menſura terminata præter alias menſuras, quibus poſſet eſſe cœlum, eſt ex cauſa approprìante, & approprians eſt antiquum. Attamen iſte vir errauit in hoc, aut fecit errare. nam appropriatio, quam affirmauerũt Philoſophi, eſt alia ab appropriatione, quam voluit ſecta Aſſaria. nã ap- B
propriatio, quam voluit ſecta Aſſaria, eſt cognitio rei, aut à ſimili, aut à contrario abſque eo ꝙ hoc determinet ſcientiam in ſubſtantia rei, indigentem quidem appropriatione vnius duorum oppoſitorũ. Philoſophi vero intellexerunt in hoc loco per approprians id, quod determinat ſcientia de re facta, & eſt cauſa finalis. nam apud Philoſophos non eſt quantitas in ente ex entibus, nec qualitas, quin ſit finis in ſcientia. quæ non euadit ab vno duorum. aut enim hoc erit neceſſarium in natura operationis huius entis, aut erit ei ad melius. nam, ſi eſſet apud eos in creatis quantitas, aut qualitas, quam non determinat ſcientia, tunc attribuerẽt operationem Dei glo. primi in hoc ei, quod impoſsibile eſt attribui artifici creato, niſi modo vituperii eius. nam non eſt macula fortior, quã dicere cõſyderauit in re aliqua facta quãtitatem, aut qualitatem: & non elegit efficiens hoc factum, hanc quantitatem, & hanc qualitatem, præter alias quantitates, & alias qualitates poſsibiles ei: & dicere ꝙ ipſe voluit hoc non ex ſcientia, & alia de re facta. & omnia ſunt æqualia in fine huius facti, quem fecit efficiens propter eum, ſ. propter operationem eius, quæ eſt finis. nam omne factum fit propter aliquid. & hoc non reperitur ordinatum ad hoc factũ, niſi hoc factum eſſet menſuratum in quantitate terminata: licet fuerit ei latitudo in quibuſdam factis, & qualitas terminata, & natura terminata. & ſi eſſet quodcunque factum fuerit, terminans quancunque operationem non eſſet hic ſcientia omnino de facto ex factis, & non eſſet hic cauſa omnino: & erũt quantitates operatorum, & qualitates eorum redeuntes ad appetitum efficientis: & erit quilibet homo efficiens, aut dicimus quòd ſcientia ſit in operatione creati, non in operatione creatoris. Deus glo. ſaluet nos ab hoc errore in primo efficiente. ſed credimus quòd omne id, quod eſt in mundo, eſt ex ſcientia, licet deficiant vires noſtri ingenii in multis eorum. nam ſcientia artificu-

In ſuperioribus antiquus conuenit in ſequentibus nihil. & pluſ ſatis hic.

F

A lis intelligitur ab intellectu ex parte ſcientiæ naturalis.&, ſi mundus eſt quid factum in vltimitate ſapientiæ, neceſſe eſt vt ſit hic vnum ſapiens, cuius eſſe indigent cœlum, & terra, & quicquid eſt in eis. nam nemo poteſt ponere factum a ſcientia mirabili cauſam ſui ipſius. Homines autem, quia voluerunt exaltare Deum glo. abſtulerunt ſcientiam ab eo, & negauerunt de eo excellentiſsimum attributorum eius.

Cum induxit Algaz. ſententiam, vult hoc in loco eam examinare. & primo proponit quoddam. & inquit, dicimus nos ꝙ verba huius hominis in hoc loco valde ſunt admirāda.i.admiratione digna.(Ipſe enim.) Narrat dictū Alg.deinde ibi.(Vnde Alga.) Ponit eius errorem, inquit ergo, ipſe.n.obijcit philoſophis quodā argumento.d. ꝙ ipſi nequeunt.i.non poſſunt aſſerere efficientē, præter corpus cœleſte.i.quia habent dicere corpus cœleſte eſſe primū agens.cuius rationē inquit, quia indigerēt reſpōſione cuiuſdā radicis.i.cuiuſdam argumēti fundati in quodā principio, quā radicem ipſi negāt:& explicat illā.d. videlicet ꝙ Cœli appropriantur in proprijs mēſuris ratione cauſæ approprīātis, licet alias mēſuras habere poſſunt, & dicta cauſa approprīās oportet ꝙ ſit antiqua. Debes ſcire, ꝙ argumentū Alga.fundatur in hoc. Philoſophi cōcedūt qd corpora cœ-
B leſtia.habent ſecundas mēſuras ab extrinſeco, ſic ꝙ alias ab eodē habere poſſunt:dicebat modo Alg.hęc cauſa approprīās, oportet vt ſit antiqua.i.æterna, et agat per voluntatē, quare ergo plus egit hāc magnitudinē, quā illā: hæc igitur vis fuit argumenti Alg.contra philoſophos.(Vnde Alga.) hoc in loco apponit Alga.errorē. Debes ſcire, ꝙ approprīās apud Auer.idē eſt quod agens volēs. hoc aūt duobus modis inuenitur. vno modo, qn̄ pōt per voluntatem eius agere effectum indifferentem a parte vtriuſq;, ſui.ſ.& effectus. qn̄ ex parte ſui agere pōt vtrūq;, & qn̄ a parte effectus pōt eſſe receptio indifferens ad vtrunq;. ſicut V.g. pōt diues dare tibi pecunias, & non poteſt. & tu recipere & non. aliud eſt agens per voluntatem & intellectum, prout agit id, quod eſt natū effectus recipere, & non aliter. Et dr̄ hoc agens voluntate, pro quāto agit effectū. & intelligit, & vult ipſum, & ab illo nō expectat aliquid remunerationis, & hoc reſpectu dicitur agēs volēs.primo modo leges ponūt Deū eſſe rerū auctorē, ſecundo modo philoſophi, vt viſum eſt in loco hoc.inquit modo Auer.vnde Alg.errauit in hoc loco in intentione nominis approprians id eſt, propter ęquiuocationē huius nominis approprīāt.i.agēs volens: qa appropriatio, de qua locuti ſunt philoſophi, diſsimilis eſt appropriationi loquētiū.i.quia aliter capiūt agēs approprīās theologi, aliter philoſophi. & hoc declarat.d.loquentes nāq; intendūt per
C hoc, qd diſtinguitur res a ſuo ſimili, vel a ſuo cōtrario.i. intelligūt approprīās ꝑ agēte cōcipiente duo oppoſita ſimilia poſsibilia indifferēter fieri, nō qd ſapiētia inclinet vnum ipſorū ſimiliū, vel contrariorū magis, quā alterū.i. intelligo indifferentiā rerū. prout ęqualiter poſsibilia ſunt fieri, ad quorū neutrū plus inclinatur intellectus agentis, magis quā ad alterū. eſt ergo approprians vno modo agens potēs agere oppoſita ſimilia poſsibilia fieri æqualiter, ad quorū neutrum plus inclinatur, quā ad alterū.(Sed philoſophi.) Ponit ſecūdū modū, & inquit, ſed philoſophi in hoc loco intendūt per dictā appropriationē, ꝙ ſapiētia inferat in effectu id, qd habet de ſua natura, & addit.& hęc.i.ſapiētia talis, nō modo eſt agēs, verū cauſa finalis: cuius rationē dicit: apud.n.philoſophos nulla eſt quātitas.i. magnitudo, neque qualitas.i.forma in aliquo entium, quæ non ſit propter ſuā ſupremā.i.gratia primæ ſapientiæ, tāquam gratia finis, & ꝓpter illā tanquā propter agēs: ergo illa ſapiētia eſt finalis, & agēs cauſa.(Quare non.) Quia dixit ſapientiā primā dare id, quod naturæ rei cōpetit quoddā cōducit, & inquit. quare, non euadet quin ſit vnum duorum, id eſt quin recipiens non recipiat propter vnum duorum, videlicet aut quia hoc eſt neceſſarium ſimpliciter de natura actus, id eſt effectus, vel oppoſitionis illius entis, aut quia eſt ſecundum bene eſſe.i.ſecundum melius. verificatur ergo ſecundus modus ſic, approprians eſt agens intelligens, & volens id, quod naturæ rei conuenit, aut ſecundū neceſ-

Quid ſit appropians.

ſitatem ſimpliciter, aut ſecundum melius nullam expectans retributionem ab D
effectu. conueniunt ergo, & differunt. conueniunt quidem primo, quoniam tam agens primo modo, quam ſecundo modo ſunt volentia, & intelligentia. differunt primo, quia agens primo modo eſt indifferens ex parte vtriuſque, ſed ſecūdo modo eſt determinatum ad vnum. ſ. ad id, ad quod natura expetit, aut neceſſario, aut propter melius: & harum conditiones tetigit Auer. aliquas in litera, vt patet. (Si enim.) Declarat quod dixit. dixit enim quod omnis qualitas, & omnis quātitas producta eſt a ſapientia illa, hoc oſtendit dicens: ſi. n. in creatis eſſet aliqua quantitas, vel qualitas non producta ab illa ſapientia, ſequitur attribuere primo creatori id vile, quod non deberet attribui alicui viliſsimo artifici materiali, quoniam agenti materiali competit agere ſine ſapientia, & hoc competeret Deo. ergo id, quod competit viliſsimo, competit Deo. (Nam.) adducit exemplum quaſi conueniens. & inquit, nam nullum eſt dubium ꝙ quilibet effectus ab aliquo artifice factus diligatur, & cum prouiſione ab eodem magiſtro fiat. ſi igitur hoc competit rebus hic, quanto magis rebus ibi. (Et ideo.) Hic conducit correlarium, & inquit, & ideo ſeparata, ſeu remota ſapientia primi ab operibus naturæ etiam remouetur cauſa ab omnibus effectibus naturæ, quod eſt contra omnium philoſophorum radices. i. principia, & concluſiones. & tunc cōcludit propoſitum quoddam. d. patet ergo ꝙ oportet, ꝙ mundus habeat vnum efficiens ſagaciſsimum, & ſapientiſsimū, a quo entia cuncta ſeriatim B miniſtrentur. Et cū hęc ſint ita, pōt ad formā argumēti dici. ſ. ꝙ corpus Cœleſte nō eſt primū agēs, quia depēdet ab aliquo agēte appropriāte ſibi quantitatē, & qualitatē ab ęterno. & qn̄, arguitur contra. qm̄, tūc illud agens poſſet agere vtrūque, &c. nego cōſequētiam: qm̄ illud appropriās nō eſt vniuoce dictū cū agēte, de quo loquuntur theologi: agit enim per voluntatem, et intellectum ſecundum neceſsitatem rei paſsiuæ, vt dictum eſt, & ideo corpus Cœleſte non poteſt recipere quantitatem majorem, nec minorem: quoniam non habuit illam tantum propter agentis deſiderium, ſed ex determinatione ſuæ naturæ, vt dictum eſt primus ergo motor incorporeus eſt, vtrum vero Cœleſte corpus poſsit eſſe ſub maiori, vel minori magnitudine, & vtrum ſapientia primi ſit ad omnes res, & quomodo ſit, & quid volūtas primi, et quomodo concurrit, dicta ſunt in alijs diſputationibus ideo nō expedit hoc in loco tere.

*

DISPVTATIO DECIMA.

IN DECLARANDO DIMINVTIONEM DECLARATIONIS EORVM QVOD MVNDO SIT EFFICIENS, ET quod ſermo hæretici ſequitur eis.

Obſerua candide lector quod Antiquior tex nec minimum habet de hac Deum a diſputatione verbum ſed eam quæ in translatione iſta Calos. eſt in vndecima in vetuſtiori pro decima ponunt.

ALGAZEL.

B
AIT Alga. Et dicimus ꝙ qui confitetur omne corpus eſſe innouatum, quoniam nõ euadit ab innouationibus, bene intelligit opinionem eorum, cum dicunt ꝙ indiget agente, & cauſa. Vos vero quæro quid prohibet vobis ab opinione Hæreticorũ, & eſt ꝙ mundus eſt antiquus, & ſic non eſt ei cauſa, nec efficiens? cauſa autem eſt innouationibus, & non innouatur in mundo corpus, & non corrũpitur corpus, ſed innouãtur formæ, & accidẽtia. nam corpora ſunt cœli, & ſunt antiqui, & elementa quatuor, quæ ſunt ſub orbe Lunæ, corpora eorum, & materiæ eorum ſunt antiqua, ſed permutantur in eis formæ ex miſtionibus, & mutationibus, & innouantur animæ humanæ, & animales, & vegetatiuæ his innouationibus, quarum cauſæ deueniunt ad motum circularem. & motus circularis eſt antiquus, &
C facit eum anima antiqua. orbis ergo non eſt cauſa mundo, nec efficiens in corporibus eius. ſed ipſe, prout eſt, non defecit eſſe antiquus abſq; cauſa, ſcilicet corpora. quæro quid eſt, quod dicunt, ꝙ hæc corpora eſſe eorum eſt ex cauſa, & tamen ſunt antiqua?

AVEROES.

AIt Auer. Philoſophi dicũt ꝙ qui dicit omne corpus eſſe innouatum, & intelligit per innouationem creationem ex nõ ente, ſcilicet ex priuatione, ponit aliquid de innouatione, quod non tenent omnino. & hoc indiget de neceſsitate demonſtratione. In eo autẽ, ꝙ adduxit dubitationes contra eos in hoc capitulo, adeo ꝙ induxit eos ad ſermonem Hæreticorum, iam ſpeculati ſumus de hoc ſuperius, & non eſt reiterandum. Et ſumma huius rei eſt ꝙ corpus apud eos. ſiue fuerit innouatum, ſeu antiquum, non eſt ſufficiens in eſſe ex.

ſeipſo:& eſt apud eos in corpore antiquo de neceſſitate, eo modo, quo D eſt in corpore innouato, niſi ꝙ ſimilitudo non valet circa eſſe eius in corpore antiquo, vt valet in corpore innouato.& ideo quia Ariſt. voluit declarare eſſe terram circularem ſecundum naturã ſuã, poſuit eã innouatam, vt conſyderet intellectus cauſam huius:& poſtea tranſtulit eam ad æternitatem.& hoc quidem Secundo de Cœlo. Et, quoniã adduxit inconuenientia, quæ euenerunt Philoſophis, incœpit reſpondere eis, contradicens reſponſionibus eorum, & dixit.

Quõ Ariſt. declarauit terrã eſſe circulare 2. Cœ.

ALGAZEL.

AIt Alga. Si autem dicitur, omne non habens cauſam, eſt neceſſarium in eſſe:& iam diximus de attributis neceſſarii in eſſe id, quod declaratum fuit ꝙ corpus non erit neceſſarium in eſſe, dicimus ꝙ iam declarauimus corruptionem eius, quod poſuiſtis de attributis neceſſarii in eſſe.& demonſtratio non declarat niſi ceſſationem emanationis.& iã ceſſata eſt apud Hæreticos in principio rei, E cum dicatur ꝙ non ſit cauſa cœlo. formæ vero, & accidẽtia aliqua ſunt cauſa alterius, quouſque deueniant ad motum circularem, & ipſemet eſt cauſa alicuius alterius, vt eſt opinio Philoſophorum, & ceſſat emanatio eorum in eo.& qui bene conſyderat id, quod diximus, ſcit diminutionem eius, qui credit antiquitatem corporum, cum ratiocinatus fuerit de cauſa eorum, vt cogitauit Hæreticus.

AVEROES.

AIt Auer. Huic iam data eſt reſponſio, & notificatus fuit gradus eius in ſermonibus veris, & non eſt hic reiteranda. Hæretici autem adhæſerunt ſenſui.& hoc, qm̃ reducti ſunt motus apud eos ad corpus cœleſte, & ceſſata eſt emanatio, exiſtimauerunt ꝙ iam ceſſatum eſt ratione id, quod ceſſatum eſt ſenſu.& nõ eſt ſic. Philoſophi vero conſyderauerunt cauſas, adeo ꝙ deuenerunt ad corpus F cœleſte, deinde conſyderauerunt cauſas intellectas, & res finitur apud eos ad ens non ſenſibile, quod eſt cauſa, & principium entis ſenſibilis.& eſt ſermo Abraæ, faciens cœlum, & terram. Sed ſecta Aſſaria negauit cauſas ſenſibiles, ſ. non dicit ꝙ aliqua ſit cauſa alterius, & poſuit cauſam entitatis ſenſibilis ens non ſenſibile ſpecie generationis, non apparentis, & non ſenſibilis in cauſis, & cauſatis, ꝙ eſt ſpeculatio exiens à natura hominis, in eo ꝙ eſt homo.

ALGAZEL.

AIt Alga. contradicens Philoſophis. Cum dicunt ꝙ probatio, qua probatur corpus non ſit neceſſarium in eſſe, eſt quoniam, ſi eſſet

A neceſſarium in eſſe, non eſſet ei cauſa, non extra, nec intus. &, ſi haberet cauſam, quia eſt compoſitum, eſt conſyderatione ſui ipſius poſsibile. & omne poſsibile indiget quidem neceſſario, dicimus ꝙ non intelligitur dictio neceſſarii in eſſe, & poſsibilis in eſſe. & tota inuolutio eorum eſt in his duabus dictionibus. Et reuertamur ad id, quod intelligitur de ea, & eſt ablatio cauſæ, & affirmatio eius. & quaſi dicant an iſta corpora habent cauſam, aut non habent cauſam. & dicit Hæreticus ꝙ non habent cauſam, quæro quid eſt inconueniens, cum intelligit per poſsibile, & neceſſarium hoc? & dicimus ꝙ eſt neceſſarium, & non eſt poſsibile. &, cum dicunt corpus non eſt neceſſarium, eſt imaginatio quædam, non habens quidem nec radicem, nec ramum.

AVEROES.

B Ait Auer. Iam dictum eſt ſuperius in ſermonibus eius ꝙ, cum intelligitur per neceſſarium in eſſe id, quod nō habet cauſam, & intelligitur per poſsibile in eſſe, id, quod habet cauſam, nō erit diuiſio entis in has duas res quid notum. quoniam aduerſarius poterit contradicere ꝙ non eſt, ſicut ipſe dicit, ſed omne ens non habet cauſam. Attamē, cū intelligitur per neceſſarium in eſſe ens neceſſariū, & per poſsibile poſsibile verum, finitur res ipſa proculdubio ad ens, non habens cauſam. & eſt vt dicatur omne ens aut erit poſsibile, aut neceſſarium ſi poſsibile, habet cauſam. &, ſi illa cauſa fuerit de natura poſsibilis procedit res ipſa, & ceſſat emanatio ad cauſam neceſſariam. iterum interrogatur illa cauſa neceſſaria, cum fuerit poſsibile ēt vt neceſſarii aliquod ſit habens cauſam, & aliquod non habens cauſam. &, ſi quidem ponitur cauſa de natura neceſſarii habentis cauſam, ſequeretur proceſſus, & deueniet res ad cauſam neceſſariam, non ha- Quid per neceſſarium in eſſe ītelligamus.
C bentem cauſam. Auicenna autem voluit conuenire in hac diuiſione opinioni Philoſophorum in entibus. nam corpus cœleſte apud Philoſophos eſt neceſſarium per aliud: ſed an neceſſarium per aliud habeat poſsibilitatem reſpectu ſui ipſius eſt in hoc conſyderatio. quare hæc via eſt tortuoſa, cum inceſſerint in ea hoc proceſſu. Attamen via eius eſt falſa neceſſario. quoniā ipſe non diuidit ens primo ad poſsibile verum, & neceſſarium. & eſt diuiſio nota naturaliter de entibus.

ALGAZEL.

Ait Alga. reſpondens Philoſophis dicentibus corpus non eſſe neceſſarium in eſſe ex ſe, cū ſint ei partes, quæ ſunt cauſa eius. Si autem dixerit non eſt incōueniēs, qm̄ corpus habet partes, & partes ſunt priores eſſentialiter toto, Dicimus, licet ſic fuerit, tamē

totum, conſtitutum ex partibus, in earum aggregatione non eſt quidem cauſa partium, nec aggregationis eorũ, ſed ſunt antiquæ ſic abſq; cauſa agenti. & impoſsibile eſt eis dubitare cum hoc, niſi cum eo, qđ dixerunt de affirmatione ablationis pluralitatis ab ente Primo. & iam deſtruximus illud contra eos, & non habent aliam viam. igitur manifeſtum eſt ꝙ qui non credit iunouationem corporum, nõ peruenit ad credẽdum agens omnino. D

AVEROES.

AIt Auer. Hic ſermo ſequitur conſequentia, cui nemo dubitat apud procedentem per viam neceſſarii in eſſe in conſtituendo ens, quod non eſt corpus: & hæc via, non procedunt per eam Antiqui. Primus tamen, qui proceſsit per eam ex eis, qđi peruenerunt ad nos, eſt Auicenna. & dicit ꝙ ſit excellens viarum Antiquorum. Nam Antiqui proceſſerunt ad conſtituendum ens, quod non eſt corpus, quod ſit principium omnium, ex rebus poſterioribus, & ſunt motus, & tempus: & exiſtimauit ipſe ꝙ hæc via peruenit ad id, ſ. ad conſtitutionem principii eo modo, quo conſtituerunt Antiqui ex conſyderatione in natura entis, in eo ꝙ eſt ens. Et, ſi perueniret ad id, tunc eſſet id, quod dixerunt, verum. ſed ipſa non peruenit ad hoc. nam neceſſariũ in eſſe ex ſe, cum ponitur in eſſe, erit quod magis aufertur ab eo, quod ſit compoſitum ex materia, & forma: demum ꝙ ſit ei definitio. cum vero ponitur eſſe compoſitum ex partibus Antiquis, quarũ natura eſt vt copulentur adinuicem, vt eſt in mundo, & partibus eius, tunc verũ eſt dicere de mundo, aut partibus eius, ꝙ ſit neceſſarium in eſſe. & hoc totum, cum conceſſerimus ꝙ ſit hic ens, quod eſt neceſſarium in eſſe. & iam diximus nos ꝙ via, per quam proceſsit in conſtitutione entis huiuſmodi, non eſt demonſtratiua, & nõ deuenit naturaliter ad eam, niſi eo modo, quem diximus. Et plurimũ, quod ſequitur ex hoc ſermone, ſcilicet debilitatis huius viæ, eſt apud ponentem hic corpus ſimplex, non cõpoſitum ex materia & forma. & eſt opinio Peripateticorũ. qm̃, qui ponit compoſitum ex partibus in actu Antiquẽ, impoſsibile eſt ei, quin ſit vnũ eſſentialiter. & omne vnum in re cõpoſita eſt propter vnum, quod eſt vnum in ſe, ſcilicet ſimplex, & propter hoc vnum mundus eſt vnus. Et ideo dicit Alexander quòd impoſsibile eſt quin ſit hic potentia ſpiritualis, tranſiens per omnes partes mundi, ſicut reperitur in omnibus partibus animalis potentia copulans partes adinuicem. Differunt tamẽ. quoniã copulatio in mundo eſt antiqua, ex eo ꝙ copulans eſt antiquum: copulatio vero inter partes aĩalis eſt generabilis & corruptibilis in indiuiduo, & non generabilis & non corruptibilis ſpecie, propter copulationẽ antiquã: qm̃ impoſsibile eſt ei vt ſit non generabile & non corruptibile in indiuiduo, ſicut eſt in mundo. Et euenit Deo glo. hæc diminutio in hac ſua E

De vnione et copulationes partium mundi.

A ſpecie perfectionis, ad quam peruenire aliud non poteſt; vt dicit Ariſtote. in libro de Animalibus. Et iam vidimus noſtra tempeſtate multos, & ex ſociis Auicennæ propter hoc dubium expoſuiſſe Auicennam eſſe huius opinionis: & dixerunt quòd ipſe non tenet quòd ſit hic ſeparatum: & dixerunt hoc apparet ex ſermone eius de neceſſario in eſſe in multis locis: & eſt id, quod poſuit in Philoſophia ſua orientali: & dixerunt quòd ideo appellauit illam orientalem, quoniam eſt ex opinione orientalium, tenentium quòd Deus ſit corpus cœleſte, vt ipſe opinatur: & ipſi quidem cum hoc debilitant viam Ariſtote. circa conſtitutionem primi principii per viam motus. Nos vero iam locuti ſumus de hac via multis vicibus: & declarauimus modum, quo eſt in ea veritas: & ſoluimus omnes quæſtiones factas contra eam. & locuti ſumus etiam de via Alexandri in hoc, ſcilicet quam eligit in libro ſuo nominato de principiis: nam videtur quòd declinauit a via Ariſto. ad aliam viam: licet fuerit aſſumpta a principiis, quæ declarauit Ariſto. B & ambæ viæ ſunt veræ. ſed magis naturalis eſt via Ariſto. quare, cum verificabitur via probationis neceſſarii in eſſe, vt recitabimus, erit vera apud me: licet fuerit in ea communitas, indigens diſtinctione: & eſt vt præcedat ei ſcientia ſpecierum poſsibilium in ſubſtantia, & ſcientia ſpecierum neceſſariorum in ſubſtantia. Et hæc via eſt vt dicamus poſsibile in eſſe in ſubſtantia corporea, neceſſe eſt vt præcedat id neceſſarium in eſſe in ſubſtantia corporea, neceſſe eſt vt præcedat id neceſſarium in eſſe in ſubſtantia abſoluta: & eſt id, in quo non eſt potentia omnino, nec in ſubſtantia, nec in alia ſpecierum motuum. & quod eſt huiuſmodi non eſt corpus: verbi gratia, corpus cœleſte, apparet de eo quòd eſt neceſſarium in eſſe in ſubſtantia corporea: ſin autem ſequeretur vt ſit corpus antiquius eo: & tamen apparet de eo quòd eſt poſsibile in eſſe, quo ad motum localem: ergo neceſſe eſt vt motor eius ſit neceſſarius in eſſe in ſubſtantia, & quod non ſit in eo potenC tia omnino, nec ad motum, nec ad aliud. & non attribuitur ei nec motus, nec quies, nec alia ſpecies mutationum. & quod eſt huiuſmodi non eſt corpus omnino, nec potentia in corpore. partes vero mundi æternæ ſunt neceſſariæ in eſſe in ſubſtantia, aut vniuerſaliter, ſicut eſt in quatuor elementis, aut indiuidualiter, ſicut eſt in corpore cæleſti.

De via orientali q̃ tenuit Deũ eẽ corpus cæleſte.

Oẽs partes mundi ſunt antique ſecũdum Peripatheticos aut indiuidualiter aut vniuerſaliter.

DE DIMINVTIONE TENENTIS QVOD PRIMVM SCIT ALIVD AB EO, ET SCIT GENERA, ET SPECIES MODO VNIVERSALI.

ALGAZEL.

AIT Alga. Perfecti autem quoniam eſſe eſt incluſum apud eos in innouato & antiquo, & non erit apud eos antiquum niſi Deus glo. & attributa eius, & quicquid eſt vlterius eſt innouatum ex voluntaeius, ideo peruenit ad eos propoſitio neceſſaria de B
ſcientia eius: quoniam volitum neceſſario impoſsibile eſt quin ſit ſcitum volenti. & ædificauerunt ſuper hoc ꝙ totum eſt ſcitum ei, ex eo ꝙ totum eſt volitum ei, & innouatum ex voluntate eius, & nihil ſit quin innouatum ex voluntate eius. & quotienſcunque affirmabitur ꝙ vult, ſciens quidē id, quod velit, eſt viuens neceſſario: & omne viuens ſcit aliud, quanto magis ſcit ſeipſum: ergo totum ſit ſcitum Deo glo. & id ſcit hac via, cum notum eſt eis ꝙ vult creare mundum.

CVm expedita ſit diſputatio nona, hoc in loco decimam aggreditur, quæ eſt quodammodo ad ſcientiam Dei pertinens, & ad eius compoſitionem: quia, vt dixi, quæſtio de ſcientia, eſt quęſtio de compoſitione Dei, ex denominatione & ſubiecto, vt viſum eſt. ergo dicendum eſt de ſcientia primi, licet ſit in parte dictum, & quaſi vniuerſalius: hæc autem ad particulariora condeſcendit. primo ergo Alga. concludit propoſitionem vnam, in qua erit vis quęſtionis. accepit ergo antecedens, quaſi compoſitum, &c. d. quia apud concedentes hanc opinionem concluditur, id eſt, diuiditur ens in duobus, videlicet in antiquo, id eſt F
ęterno, & innouato, id eſt nouo. eſt ergo prima pars, omne ens eſt æternum, vel nouum. Et nihil eſt apud eos antiquum niſi Deus, & ſuę denominationes, id eſt ſua attributa, & omnia pręter eum innouata ſunt propria voluntate. eſt ergo ſecunda pars, ꝙ omne ens pręter Deum nouum eſt, & ſolus Deus æternus, omnia noua agens ſua voluntate. hoc eſt totum antecedens, tunc dedit concluſionem, quaſi conſequens. d. concluditur igitur ab iſtis ſuppoſitis vna propoſitio neceſſaria in ſcientia Dei, videlicet ꝙ omnia ſciuntur ab eo: cuius rationem. d. quia omnia vult, & ſua propria voluntate innouantur. (ſuppoſito ergo.) Cum concludit illam propoſitionem, adhuc procedit. & primo accepit illam met, & poſt infert alteram, & inquit. ſuppoſito ergo quod ipſe vult, & ꝙ ſciat id, quod vult, ergo ipſe Deus eſt vnus neceſſario. hęc conſequentia tenet quoniam vna eſt prima voluntas, & vna eſt prima ſcientia, tunc accepit maiorem, & quodlibet vnū ſup. intelligens & ſciens, & volens ſcit alia pręter ſeipſum, & apponitur minor accepta, ſ. ꝙ Deus ſit Deus ſciens, &c. concludit tunc concluſionem. d. quare apud iſtos omnia ſciuntur ab eodem Deo benedicto habentur ergo duæ propoſitiones. prima Deus ſcit omnia. ſecunda Deus ſcit omnia extra ſeipſum. (Et hoc.) Confirmat hoc auctoritate eorum, dicens, & hoc patefactum eſt eis

A ſuppoſito, quod vellet innouationem mundi.i.hoc maxime patet ſuppoſita mun
di nouitate ſecundum theologos. hoc igitur eſt intentum huius loci.

A V E R O E S.

AIt Auer. Hic ſermo, fecit eum proœmium ad hoc vt faciat
comparationem inter eum, & ſermonem Philoſophorum de
ſcientia antiqua. Attamen hic ſermo eſt magis ſatisfaciens pri
mo aſpectu, quàm ſermo Philoſophorum. nam Loquentes, cum veri-
ficatus fuerit ſermo eorum, & apparuerit apud quem debet apparere,
videtur ꝙ ipſi poſuerunt Deum glo. hominem æternum. ipſi enim aſ-
ſimilauerunt mundum operatis, quæ ſunt ex voluntate humana, &
ſcientia, & poſterius. Et, cum dicitur eis ꝙ neceſſe eſt vt ſit corpus, di-
cunt ꝙ eſt æternus: & omne corpus eſt innouatum: & neceſſe eſt ei po
B nere hominem abſq; materia agentem omnium entium. & ſit hic ſer-
mo ſermo ſimilitudinalis rhetoricus: & ſermones ſimilitudinales ſunt
nimium ſatisfacientes, niſi ꝙ, cum procedimus poſt eos, apparebit in-
uolutio eorum. nam nihil eſt diſtantius a natura entis generabilis &
corruptibilis, quam natura entis æterni. Et, cum hoc ſic fuerit, impoſ-
ſibile eſt vt reperiatur aliqua ſpecies, diuiſa in æternitatem, & priua-
tionem æternitatis, ſicut diuiditur vnum genus in differentias id diui
dentes. nam diſtantia æterni ab innouato eſt maior, quam diſtãtia ſpe
cierum abinuicem, communicantium quidem in innouatione. &, cum
fuerit diſtantia æterni a non æterno maior, quã diſtantia ſpecierũ abin
uicem, quõ ergo poſſibile eſt vt permutetur iudicium ab apparenti ad
occultum? & tamen ſunt contraria. &, cum intelligunẽ attributa reper
ta in apparẽti, & occulto, apparet ꝙ ſunt ęquiuoca ęquiuocatione tali,
quæ impoſsibile eſt permutari ab apparẽti ad occultum. nam, vita ad-
dita intellectui in homine non dicitur, niſi de potentia motiua in loco
C ex voluntate, & apprehenſione proueniente ex ſenſibus: ſenſus autem
auferuntur a Deo, & multo magis motus localis. Loquentes vero po-
nunt in Deo glo. ſenſus abſque inſtrumentis, et auferunt ab eo motũ
abſolute: igitur aut non affirmant in Deo vitam repertam viuo, quæ
eſt conditio in eſſe ſcientiæ homini, aut ponunt eam eſſe ipſammet ap
prehenſionem: vt dicunt Philoſophi ꝙ apprehenſio, et ſcientia in pri-
mo eſt ipſamet vita. et etiam, quoniam voluntas in viuo eſt appetitus man-
dans ad motum, et viuo, et homini euenit ad perficiendum id, quod
ei deficit in eſſe ſuo. Deus vero glo. abſit ꝙ ſit ei appetitus, ex eo ꝙ de-
ficit ei, et ſubſtantiæ eius aliquid, adeo ꝙ ſit cauſa motus, et actionis,
aut ex ſe, aut ex alio. Et quomodo poteſt imaginari voluntas æterna,
quæ ſit cauſa operationis innouatæ, abſque eo quòd additus ſit appe-
titus hora operationis? aut quomodo imaginetur voluntas, et appeti-
tus; quorum diſpoſitiones ſint ante operationem, et hora operationis?
et poſt operationem eædem, abſque eo ꝙ eueniat mutatio? Vlterius,

Nihil eſt diſtantius a natura entis generabilis & corruptibilis q̃ natura entis ęterni.

Quomodo in Deo appetitus.

Appetitus ē cā motus.

quia appetitus eſt cauſa motus: & motus non reperitur niſi in corpore: igitur appetitus non reperitur niſi in corpore animato. &,cum non ſit voluntas in Primo apud Philoſophos, niſi quòd operatio eius ſit operatio proueniens a ſcientia, & ſcientia in eo quòd eſt ſcientia, in duobus contrariis poſsibile eſt vt proueniat ab ea vnumquodq; eorū, & prouenit excellentius contrariorum, & nō vilius ex ſciente ea, ideo appellatur Sciens, Excellens. & propter hoc dicunt de Deo glo. quòd appropriantur ei tria attributa, & eſt quòd ſit Sciens, Excellens, & Potens. & dicunt quòd voluntas eius prouenit in entibus ſecundum ſcientiam eius, & poſſe eius non deficit a voluntate eius, ſicut deficit in homine. Hoc totum eſt ſermo Philoſophorum in hoc capitulo. &, cum poſitum fuerit, vt poſuimus, in his quidem rationibus eſt ſermo ſatisfaciens, non autem demonſtratiuus. Et tibi eſt conſyderare hæc, ſi fueris ex hominibus felicitatis completæ in locis propriis libri * Poſteriorum, ſi ſciuerit artes, quas operatur demonſtratio. artes enim demonſtratiuæ aſsimilantur in omnibus artibus factiuis. nam quemadmodum impoſsibile eſt ei, qui non eſt illius artis, vt faciat aliquam operationem illius artis, ſic etiam impoſsibile eſt ei, qui non ſcit artes demonſtrationis, vt faciat aliquam operationem artis demonſtratiuæ: & eſt ipſamet demonſtratio. ſed hæc ars dignior eſt in hoc cæteris artibus. differt tamen ſermo in hoc ab operatione. nam operatio eſt actio vna, & non proueniet neceſſario, niſi ex habentibus artem. ſpecies vero ſermonum multæ ſunt. nam aliquæ ſunt demonſtratiuæ, aliquæ vero non demonſtratiuæ. ſed ſermones non demonſtratiui, quia proueniunt abſque arte, ideo exiſtimatur in demonſtratiuis ꝙ proueniant abſque arte. & hic eſt error magnus. & ideo quæcunque materiæ fuerint materierum artium demonſtratiuarum, in quibus impoſsibile eſt vt ſit in eis ſermo abſque ſermone artificiali, impoſsibilis eſt ſermo in eis, niſi habenti illam artem, ſicut eſt in arte Geometriæ.

Tria attributa de Deo ſcdm Philoſophos.

Sequētia in vetuſtiori deſiderātur.

Species ſermonū multę ſunt.

Quare totum id, quod poſuimus in hoc libro, non eſt ſermo artificialis demonſtratiuus, ſed ſunt ſermones non artificiales: quorum alter eſt magis ſatisfaciens altero. & ſecundum hoc oportet vt intelligatur id, quod nos hic ſcripſimus. & ideo nomen debitum, & conueniens huius libri eſt, Deſtructio ambarum ſectarum ſimul. Et hoc totum eſt apud me excedere legem, & ſpeculare de eo, quod non præcipit lex. quoniā vires hominis deficiunt in hoc. impoſsibile eſt enim de omni eo, quod tacuit lex ex ſcientiis, vt ſpeculetur, & declaretur vulgo ex eo, id, ad quod peruenit ſpeculatio, quod ſit de eſſentialibus legis. nam ſit ex hoc magna inuolutio. & debet homo tacere in iſtis rebus, ſicut tacuit in eis lex, & notificare vulgo ꝙ intellectus humani deficiunt in diſputatione de his rebus, & non excedant doctrinam legis declaratam in lege: cum fuerit doctrina communis omnibus ſufficiens ad acquirendum felicitatem ſuam. Quoniam, quemadmodum Medicus ſpeculatur de rebus ſanitatis in menſura, quæ conuenit ſanis, ad con-

Quo pacto doceri debeat vulgus res diuinas.

A ſeruandum ſanitatem, & ægris ad remouendum ægritudinem: ſic ēt
eſt in conſtituente legem. nam ipſe notificat vulgo ex rebus menſurā,
qua perueniunt ad felicitatem. Et ſic eſt in factibilibus. nam id, quod
tacuit lex, eſt perfectius, & præcipue in locis, in quibus videt ꝙ ſint de
genere rerum factibilium, in quibus eſt iudicium legale. Quare Legi-
ſtæ differunt in hoc genere. ſunt enim aliqui, qui negant ratiocinatio-
nem, & ſunt ſequentes ſimplicitates rerum: & aliqui, qui eam affir-
mant, & ſunt homines ratiocinationis. & hoc idem euenit rebus ſcien-
tificis. & ſimplices aūt, & ſcientifici, magis proficiunt ſimplices in re-
bus factibilibus. Interrogatio aūt aduerſarii in his rebus aut erit ex
hoibus demonſtrationis, aut nō. Si fuerit ex hoībus demonſtrationis,
loquendum eſt cum eo demonſtratiue, & notificabitur ei ꝙ hic mo-
dus loquendi eſt proprius hominibus demonſtrationis, & ſciet in lo-
cis, in quibus lex innuit hoc, ꝙ hoc genus ſcientiæ prouenit ex demō
ſtratione. Si vero non fuerit ex hominibus demonſtrationis, aut erit
B ex hominibus, qui credunt legi, aut ex Hæreticis, & non credentibus.
ſi credit ei, notificabitur ei ꝙ loqui de his rebus eſt prohibitū in lege.
ſi vero non credit ei, non eſt inconueniens hominibus demonſtratio-
nis contradicere ei rationibus inciſiuis. Sic pſofecto debet eſſe diſpoſi-
tio habentis demonſtrationem in omni lege, & præcipue in lege Mo-
ſayca diuina, quę non tacuit de rebus diuinis, ſed innuit id, ad quod
peruenit demonſtratio, & tacuit de eis, dimittens hoc ad doctrinam
communem. His autem habitis, reuertamur ad id, in quo fuimus,
cum ad hoc nos induxit neceſsitas. & niſi eſſet hoc, Deus ſcit, & bene
intelligit ꝙ nos non licite loqueremur de his rebus hoc modo loquelę.
Et, cum expreſſerit Alga. viam, qua affirmauerunt Loquentes attribu
tum ſcientię, & alia, adeo quòd eſt in vltimitate declarationis, ex eo
ꝙ eſt in vltimitate famoſitatis, & vltimitate facilitatis verificationis,
incœpit facere comparationem inter eam, & viam Philoſophorum in
C his attributis. & hæc eſt operatio rhetorica. & dixit.

Hoc in loco propoſitiones Alga. examinare intendit, & primo narrat qua de cauſa accepit propoſitiones has, & inquit, dicimus nos quod Alga. præſupponit hęc verba, modo pręambuli, vt poſsit comparari inter dicta ſuijpſius in Dei ſciē tia, & verba philoſophorum. vult dicere quod ideo præpoſuit illas propoſitiones, vt poſsit recte comparatio ſuę opinionis, & Peripatheticorum intelligi, & perfecte perpendi. (Et eſt notandum.) Hoc in loco intendit declarare quomodo differunt verba, ſeu opinio eius a verbis, ſeu opinione philoſophorum, & inquit. & eſt notandum quod hæc verba ſufficientiora apparent ex improuiſo, quam verba philoſophorū. eſt ergo differentia, quod opinio Alg. eſt famoſior, & apparentior opinione Peripatheticorum, & dixit, (Et improuiſo.) Quoniam perſpectis rationibus vtriuſq; partis, opinio Alg. certior habetur, vbi tñ immorabitur, & rationes conſiderabuntur, opinio Peripatheticorum reperietur verior. (Qui enim bene.) Quia dixit ꝙ opinio Alg. eſt apparentior ex improuiſo, hoc declarat. & ideo debes ſcire, quod illud eſt notius, quod plus eſt famoſum: illud eſt famoſius, quod magis conſueuit dici: illud magis conſueuit dici, quod in aliqua ſecta ponitur: & hoc totum dicitur. 2. Meta. com. 14. cum igitur Deum intelligere extra ſe, & omnia facta ponatur in ſecta aliqua, ideo hoc eſt notius, & apparētius, Quod autem Deum intelligere omnia extra ſe ſit poſitum in lege Auer. hoc

in loco declarat,& inquit,qui enim bene reſpicit dicta loquentium, patet quod D
ipſi ponunt Deum hominem æternalem: quod apparet, prout Dei ſcientiam in
creaturis aſsimilant ſcientię effectuum,qui ſunt humana voluntate: dicunt enim,
ꝙ queadmodum homo ſuo voluntate facta ſua ſcientia cognoſcit , ſic Deus,qui
eſt homo ęternus,ſua voluntate facta per ſuam ſcientiam cognoſcit,& per con-
ſequens extra ſe noſcit omnia. Ergo argumentum poteſt ſic componi:omnis ho-
mo cognoſcit ſua opera extra:ſed Deus eſt homo:ergo Deus cognoſcit ſua ope
ra extra ſe.ecce,quo opinio Alga.famoſior eſt ſecundum leges. (Et ſi aliquis.)
Obijcit contra leges, & inquit,et ſi aliquis eis dicat,quod,ſi Deus eſt homo ęter
nus,ex hoc ſequitur,quod Deus ſit corpus. Reſpondet ꝓ eis,dicens,dicẽt quod
eſt ęternale.i.dicent non eſſe inconueniens Deũ eſſe corpus ęternale.(Et ſi ite-
rum.)Obijcit ſecundo contra leges,dicens,& ſi iterum eis dicatur,quod corpus.
ſup.omne eſt innouatum.i.nouum. Reſpondet dicens,oportebit eos ponere ho-
minem ſine materia agentem omnia entia,& tunc concludit fere falſitatẽ huius
Nota. opinionis,&.d.ergo erunt hęc verba poeticalia, id eſt,ficta, & ſimilitudinaria.
Debes ſcire,quod opinio dicens,Deum eſſe hominem ęternum forte poteſt veri
ficari de lege noſtra.ponimus enim Chriſtum fuiſſe Deum et hominem,qui poſt
reſurrectionem homo adhuc exiſtit & ęternus : & hęc eſt fides noſtra ſine du-
bio firma & certiſsima:& hęc non poteſt rationibus impugnari, neque rationi-
bus approbari,ſed ſolum ex teſtimonio prophetię,& eorum,qui tempore ſuo vi E
xerunt,qui ſcripſerunt acta eius , quę non poſſunt reduci niſi ad virtutem Dei.
Vel forte poteſt verificari de lege eius. ponit enim lex eius ꝙ Deus brachia,et
pedes,& reliqua membra habeat:erat enim populus ille, cui mahomet prędica-
uit adeo groſſus & rudis,quod oportebat illi hęc talia apponere,& ideo hęc opi
nio ad eos poteſt torqueri ; & forte quod hęc opinio ducitur de lege communi,
quã poetę coluerunt:hi enim multos ponunt Deos, & vnum Iouem : & dicunt
ipſum eſſe hominem ęternum, & hęc forte eſt intentio Auer. hic.dicit enim quod
hęc opinio eſt poetica , & metaphorica . Sed quomodocunq; hoc ſit dictum.ſ.
quod Deus intelligit extra ſe entia facta, quia aſsimilatur homini ; vel quia eſt
homo perfecte.(Sed,ſi diligenter.) Hoc in loco arguit contra opinionem hanc,
& primo arguit quod homo generabilis non poteſt eſſe vnius naturę cum homi
ne ęterno.& ratio ſic componitur . quęcunq; maxime diſtant , non poſſunt eſſe
vnius et eiuſdem naturę:ſed homo æternus,et homo generabilis maxime diſtãt,
æternũ enim,& generabile differunt pluſquã genere,ergo nõ poſſunt eſſe vnius
naturę.huius primo accepit maioris vim,et inquit.ſed, ſi diligenter reſpiciantur,
apparebit clare locus erroris:nihil enim magis diſtat a natura generabiliũ et cor
ruptibilium entium , quam ęternalis natura . ex hoc vult habere maioris vim:
deinde accepit concluſionem,& inquit.& ſi ſic,ergo non poteſt verificari quod F
reperiatur vna & eadem ſpecies differens in æternitate,& non ęternitate.i.cor-
ruptibilitate. (Sicut vnum genus.)Hic poteſt ſignari ſecunda ratio,& poteſt cõ
poni in hunc modum . duę ſpecies non poſſunt eſſe vnius naturę. & hanc appo-
nit.d.ſicut vnum genus differt , ſeu variat ſe ſuis diuidentibus differentijs.i.ſic
quod vna ſpecies nõ eſt altera propterea variationem differentiarum: &, ſic ha-
betur maioris virtus:deinde accepit minorem,& inquit,diſtantia enim ęternalis
ab innouato,id eſt corruptibili,maior eſt diſtantia ſpecierum adinuicẽ,ergo vis
minoris eſt,ſed natura ęterna,& natura generabilis differũt ſpecie,immo pluſꝗ̃
ſpecie,ergo non poſſunt eſſe vnius naturę . & ſic habetur vis rationis ſecundę.
Vnde mirandum.)Hic poteſt ſignari tertia ratio,quę ſic componitur.nullum in-
diuiduum ſenſibile poteſt transferri ad indiuiduum inſenſibile . indiuiduum ge-
nerabile eſt indiuiduum ſenſibile,& indiuiduum ęternum eſt indiuiduum inſen-
ſibile , ergo indiuiduum generabile non poteſt fieri indiuiduum ęternum . Dicit
ergo,vnde mirandum eſt qualiter poteſt indiuiduum ſenſibile ad occultum , ſeu
ignotum,id eſt inſenſibile transferri: hęc eſt maioris vis.cuius probationẽ appo-
ſuit,dicens,cũ ipſa adinuicẽ ſint in gradu contrarietatis,id eſt cũ gradualiter con
trarientur,& addit,& ſi forte cõmunicarent aliquo modo eſt tantum ęquiuocę.i.
analogicę. & tunc apponit concluſionem,d,quapropter non debet transferri in-

A diuiduum vnius eorum ad alterum, ſcilicet de noto ad ignotum. Debes ſcire, quòd quędam lex antiqua vt paganorum, ponebat quoſdam homines fieri ęternos, & Deos. dicunt enim quòd qui potant aquam in quodam loco diuino, & recipiunt cibum ab eodem loco fiunt æterni, & dij. Contra hos arguit Auer. 3. Meta. com. 15. & inquit, & ſi accipiunt potum ab illo loco, & cibum ab alio, vt non moriātur: mirum quid eſt, quomodo qui indiget cibo, & potu remaneat in ęternum, cibus enim & potus non ſunt neceſſarij, niſi vt reſtaurent corruptum: quomodo igitur remanet æternum illud, quod eſt innatum corrumpi? Sed debes ſcire, quòd forte Auer. hic refert fabulam illam poetarum, qui dicunt eſſe quendam cibum, quem ambroſiam appellant: & quendam potum, quem nectar eſſe dicunt, quibus abſumptis homines fiunt æterni, & incorruptibiles virtute illorum. modo contra hoc inſtetit Auer. in tertio Meta. & hoc in loco. & forte illud poetarum metaphorice eſt dictū, & nobis pronunciat aliquid moris. dat enim intelligere nobis, quòd ſi quis noſtrum virtutem proſequitur, & vitium aufugiat: hic, quando morietur, non ſimpliciter morietur, quoniam virtus eius viuet, & poſt. & hoc eſt, quod Auer. retulit in prooemio octaui. & primi Phyſi. vbi dicit, quod perfectio in ſcientijs ſpeculatiuis eſt vita ęterna ſecundum fatuos, id eſt poetas, quos fatuos appellat propter latentiam verborum, & hoc etiam Solon dixit, neminem laudari in vita, & laus ſua vita eſt eius, vt Ariſtot. dicit primo Ethi. (Et viſio.) Fabula. Perfectio in ſcientijs ſpeculatiuis eſt vita.

B Hoc in loco quarta poteſt ordiri ratio, & in hunc modum componitur. omnis homo mouetur, & ſentit: ſed Deus non mouetur, neq; ſentit: ergo Deus non eſt homo. huius apponit quędam verba, ex quibus poteſt colligi maior, & inquit, & viſio, quę addita eſt ſuper humanum intellectum in homine, id eſt & viſio, quæ homini cōpetit, non obſtante quòd ei competit intellectus, non pōt prędicare de re, id eſt non ineſt alicui rei niſi de potentia mouente localiter ex voluntate, id eſt non poteſt ineſſe alicui rei, niſi illa res exiſtat motiua ſuiipſius, & etiam prędicatur de comprehenſione pręſenti, id eſt temporali ex ſenſibilibus, id eſt & in eo ineſt, quod cōprehēdit cum tempore. Et per hoc erigitur hęc maior, quòd oīs homo duo debet, ſ. ſenſum, & motum, quoniam vnum iſtorū non inuenitur ſine altero. Deinde accepit minorem, & inquit, & ſenſus non ſunt dicto Deo attribuendi, & maxime neq; motus localis. eſt ergo minor, ſed Deus nō ſentit, neq; mouetur: ergo Deus non eſt homo: & hęc eſt huius loci quarta ratio. (Loquentes tamen.) Hoc in loco ſolutionē quandā inducit cuiuſdā ſectę, & inquit, loquentes tñ ipſi attribuunt Deo tres ſenſus: & remouent ab eo motū abſolute. Debes ſcire, quòd duo ſunt ſenſus propter neceſſarium ſimpliciter: vt guſtus, & tactus: hi. n. inſunt animali propter neceſsitatem, quoniam priuatio horū corruptio eſt quędā: ſed viſus odoratus, & auditus ſunt propter melius, & honorabile: inſunt. n. animalibus perfe-

C ctis propter excellentiā, & perfectionem eorum ſuper alia animalia. Vult ergo ſecta illa Deū eſſe hominem æternū, & habere tres ſenſus tantum: quoniam enim ęternus, ideo caret guſtu, & tactu: guſtu quidem, quoniam æterno non competit cibari, ergo per conſequens nec guſtus: tactu vero, quoniam ſeparatus eſt a potentijs, & qualitatibus elementorum, ergo caret illis: quia vero homo eſt, qui animal eſt diuinū, & perfectiſsimū, & ideo competunt ei ſenſus, qui non denegantur a perfectiſſimo animaliū, ſcilicet, viſus, auditus, & odoratus, & ſic patet opinio hęc. (Vnde aut.) Hoc in loco reprobat hāc ſolutionē. & inquit, vnde, aut ipſi attribuūt vitā ſimilem vitæ animalium, quam dat neceſſario humana ſcientia, id eſt, aut vita Dei erit ſimilis vitę animalium, quę conſiſtit in ſcire humano: aut dicent, quod vita Dei erit eadem cum comprehenſione, vt dicunt philoſophi, ſcilicet, quod ſcientia, vel comprehenſio Dei idem eſt, quod vita in ipſo Deo, id eſt, aut vita eius erit alterius rationis ſolum conſiſtens in ſpeculatione: primum non deſtruit Auer. neque ſecundum approbat: attamen poteſt hóc modo compleri ratio, ſcilicet, ſed primo modo dici non poteſt: quoniam vita animalis conſiſtit in participatione animę nutritiuę a calore naturali, vt dicitur in libro de morte & vita, ergo non poteſt viuere vita vniuoce dicta cum vita animalis generabilis: ergo viuet vita ęquiuoce, ſ. ſolum in ſpeculatione cōſiſtens: ſed vita ſpeculatiua eſt cū carentia oium ſenſuum, vt dicit Auer. 12. Meta, com, 39. ergo Deus nō viuit ni-

ſi ſpeculatione per carentiam quinque ſenſuū:nullum ergo ſenſum habet Deus, D
cuius contrarium dixit lex illa. (Rurſus voluntas.) Quia opinio legis ſuę po-
nit in Deo, vel in illo homine æterno voluntatem, ideo inducit quintam ratio-
nem contra eos quantum ad hoc,& poteſt ſic componi: omnis voluntas in ho-
mine eſt ducens ad motum, in alijs animalibus eſt data vt prouiſio perficiendi
id,quod imperfectum eſt:ſed per eos Deus habet voluntatem:ergo habet motū,
& quendam defectum,qui perficitur ſua voluntate:concluſio falſa, & non pro-
pter figuram,ergo propter propoſitiones:& non propter maiorem,vt dicā, ergo
propter minorem:ergo Deus caret voluntate, & appetitu:huius apponit primo
maiorem.d.rurſus voluntas animalium eſt appetitus ducens ad motum, & tam
in homine,quam in alijs animalibus, ſine dubio eſt prouiſio vt perficiat id, qđ
deficit a ſeipſo:hæc vis maioris:ergo ſecundum hoc, id eſt, ergo ſi concedunt
Deum habere voluntatem,oportet quod ipſe Deus habeat quēdam defectum,
ita quod ille appetitus ſit cauſa motus in ſe, ſcilicet ſuipſius, quam in alijs,id eſt,
quam in mouendo omnia entia,quæ ſunt in mundo. Debes ſcire,quod volun-
tas compoſita eſt animali propter duo,ſcilicet, propter motum, & propter eius
imperfectionem: propter motum quidem,quoniam cum animal mouetur niſi mo
tum velit,& deſideret ipſum, non continuaret, & ſic nunquam ad finem veni-
ret,immo,non inciperet ipſum,Propter imperfectionem vero eſt, primo,quia,ſi E
animal eſſet quid ſummum,cui nulla deeſſet perfectio, ſine dubio non appete-
ret aliquid extra ſe,ſed appetitus ſuus eſſet ſuipſius:ſecundo, quia voluntas eſt
in acquirendo, vbi ergo animal totum eſſe rei haberet, & eſſet quid ſummum,
non appeteret:& cum hoc ita ſit,apparet vis rationis Auer.in hoc loco. (Vnde
mirandum.) Hoc in loco confirmat rationem quintam, & poteſt ſic componi;
nulla voluntas æterna eſt cauſa noui effectus, ſiue noui operis, ſiue nouę actio-
nis. Sed voluntas primi eſt cauſa noui operis, &c. ergo non eſt æterna: maior
declarata eſt in prima diſputatione; minor patet ſecundum ſuam ſectam: dicit
itaque, vnde mirandum eſt qualiter ſit voluntas ęternalis cauſa noui operis, ſiue
adiutor voluntatis,& ipſius actionis,ſcilicet,nouę:& per hęc vult habere maio
rem(vel qualiter.) Iterum confirmat illam rationem,& poteſt ſic componi:oīs
voluntas manens in opere,ante opus, & poſt opus permutatur:ſed voluntas pri-
mi non permutatur:ergo,non manet ante opus,neque in opere,neque poſt opus:
dicit ergo,vel qualiter poteſt imaginari quę voluntas,& appetitus ante opus:&
in tempore operis,& poſt,quod ſit vna & eadem,& non contingat ei permuta
tio:& ex hoc vult vim maioris:quomodo quidem hęc ratio vim habeat,in pri-
ma tactum eſt diſputatione. (Amplius.) Confirmat iterum rationem illam, &
poteſt ſic componi:omne,quod mouetur corpus,omne appetens mouetur: ergo
omne appetens corpus:huius tangit minoris vim.d.amplius,cum appetitus cauſa I
ſit motus:& per hoc habere vult,quod omne appetens mouetur:quę fuit minor;
deinde tangit maioris vim.d,& motus non reperiatur niſi in corpore, id eſt,&
omne,quod mouetur, eſt corpus:tunc apponit cōcluſionem.d. ergo appetitus nō
reperitur niſi in corpore animato,id eſt,ergo omne appetens eſt corpus,& ani-
matum, (Et quia philoſophi cauent.) Nunc ex dictis opinionem philoſophorū
de hoc vult colligere, dicit ergo, & quia philoſophi cauent ſibi talia abſurda,
ideo appetens eos voluntas, videlicet, diuina eſt actus procedens a ſcientia,id
eſt, eſt operatio ſubordinata ſcientiæ. Sed obijcit contrà ſtatim.d.ſed ſcientia,
inquantum ſcientia,eſt de duobus contrarijs,ſequitur neceſſario quod quodlibet
ipſorum contrariorum procedit ab ea.Reſponder bene,& dicit:ſed dicent,quod
nobilior ipſorum actuum procedit potius quam vilior,ſcilicet,ab illo ſciente,id
eſt, Deo:eſt ergo ſolutio quod,& ſi ſcientia ſit duorum, tamen voluntas in no-
biliorem ſe transfert.(Et ideo.) Ex hoc conduxit correlarium Auer.d.& ideo
dicunt,quod tres ſunt denominationes in Deo, ſcilicet, quod ſcit,id eſt,ſcientia,
& quod eſt nobilis,id eſt,nobilitas,& ꝙ eſt potēs,id eſt,potentia:ſcientia ergo,
& voluntas,& potentia ſunt tria Dei attributa. Et dicunt, quod eius voluntas
currit in entibus iuxta ſuam ſcientiam,id eſt tantum currit,quantum ſcientia pri
mi ſibi demonſtrat,& dicunt quod poſſe ipſius non variat ſuam voluntatē:hæc
eſt opinio

A eſt opinio philoſophorũ in præſenti propoſitio. Et tunc addit, & dicit: vnde, qui de ſecta diligentiũ veritatẽ cupit eſſe, & in amenis demonſtrationibus delectatur, poteſt claris line diſtinguere ambages loquentium a vigore philoſophorũ: vnde dicimus quod beatus eſt, cui Deus præuidit veritatis dilectum: & cum Auer. dixiſſet hoc ordinem dicendorũ adiungit in libro Algazel. & ſermo eius patet. Debes ſcire quod Auer. in duobus principaliter contradicit legibus. Primo in eo, quod repu at legem noſtram ponere Deũ hominem æternũ, Secundo in eo, quod nos, & alij ponunt in Deo voluntatem: illud, quod dicit in ſecundo, nihil eſt, & rationes ſuæ hic nullius ſunt valoris, vt in prima declaraui diſputatione: ideo opus eſt, vt recurras in illum locum. Sed in primo poteſt eſſe difficultas, & adhuc ipſe non intelligit legem noſtram, forte enim audiuit ſic dicere: lex enim noſtra Deum non ponit eſſe hominem quidditatiue, ſed ponit naturam diuinam vniri naturæ humanæ, ſicut natura hominis vnitur ſuppoſito Sortis, & Platonis: & hæc natura, quaſi coniuncta eſt Chriſtus: & ideo, non concedimus Deum eſſe hominem formaliter æternum, ſicut hanc, homo eſt animal, hæc. n. prædicatio eſt per ſe, & formalis: illa autem, Deus eſt homo, eſt denominatiua, ſicut dicunt noſtri theologi: & ideo rationes Auer. vadunt ad cœcum: arguunt enim cõtra illud, quod nos nõ dicimus; & fingunt illud, quod nulla lex ponit.

B

ALGAZEL.

AIt Alga. loquens cum Philoſophis. Vos autem, cum exiſtimauiſtis ꝙ mundus ſit antiquus, non innouatus quidem à voluntate, quæro vnde vos ſciuiſtis ꝙ ipſe ſcit ſeipſum? & impoſsibile eſt hoc abſque ratione in eo. Deinde dixit, & id, quod dixit Auicenna circa verificationem huius in graduatione ſermonis eius, tendit ad duo, quorum vnũ eſt ꝙ Primum eſt ens non in materia; & omne ens non in materia eſt intellectus abſolutus; & omnia intellecta ſunt manifeſta ei. nam prohibens ab acquiſitione omnium rerum eſt alligantia cum materia, & occupatio in ea, nam anima hominis eſt occupata in regimine materię, ſ. corpore, &, cum ceſſauerit occupatio eius, ſcilicet corpore. &, cum ceſſauerit occupatio eius, & non ſummergitur in appetitibus corporalibus, & conditionibus vilibus, procedentibus de rebus naturalibus, patefit ei veritas intellectorum. * & ideo apparet ꝙ Angeli omnes ſciunt omnia intellecta, & nõ deficit eis aliquid; quoniam ſunt etiam intellectus abſtracti non in materia. Poſtea, cũ recitauerat ſermonem eorum, dubitans eis, dixit. Plura habet hic antiquor tex.

C

ALGAZEL.

AIt Alga. Et dicamus, cũ dicimus ꝙ Primũ ſit ens non in materia, ſi intelligitis ꝙ non ſit in corpore nec innatum corpori, ſed eſt exiſtens in ſe, abſq; apprehenſione termini, & appropriatione in aliqua parte, conceditur. Et circa id, quod dicitis, & hmõi eſt intellectus abſtractus, quæro quid intelligitis per intellectũ? ſi intelligitis eũ, qui intelligit alias res, hoc eſt ipſummet queſitũ, & locus quæſitionis. & quõ id accipitis in propoſitionibus ſyllogiſmi in quæſito? ſi vero intelligitis aliud, & eſt ꝙ ipſe intelligit ſeipſum, forte cõcedét tibi hoc tui fratres Philoſophi, & nõ puenit ad hoc, ex eo ꝙ intel-

ligit ſeipſum, vt intelligat aliud. & dicitur ei quare ponis hoc, quod D non eſt neceſſarium? igitur differt Auicenna ab aliis Philoſophis. & quomodo ponit id neceſſarium? &, ſi eſt ſpeculatiuum, quæro quæ eſt demonſtratio in hoc? ſi vero dicit, quoniã prohibens ab acquiſitione rerum, eſt materia: & ibi non eſt materia: igitur non eſt prohibens. Nos dicimus non concedimus ꝙ ſit prohibens: & non concedimus ꝙ ipſa ſit prohibens tantum. Et fundatur ſyllogiſmus eorum in figura ſyllogiſmi hypotetici: & eſt vt dicatur, ſi hoc eſt in materia, non intelligit res: ſed non eſt in materia: ergo intelligit res. & in hoc ponitur cõtradictio antecedentis. & poſitio contradictionis antecedentis non cõcludit conuenienter: & eſt ſicut ſermo dicentis, ſi hoc, quod videtur, eſt homo, eſt animal: ſed non eſt homo: ergo non eſt animal. hoc enim non ſequitur, cum multotiens non erit homo, & tamen erit equus, & erit animal. Verum eſt quòd poſitio contradictionis antecedentis cõcludit contradictionem conſequentis, ſicut dixerũt in Logicis cum cõditione: & eſt conuerſio conſequentis cum antecedẽte. & hoc vniuerſaliter, & eſt ſicut dicunt ſi Sol oritur, dies eſt: ſed Sol non oritur: ergo dies non eſt. quoniã eſſe diei non habet cauſam, niſi ortum Solis: & alterum eorum conuertitur cum altero. & declaratio harum poſitionum, & dictionum intelligitur in libro Apprehenſionis intellectus, quem ordinauimus ad hunc librum. ſi vero dicit, nos autem ponimus conuerſionem, & eſt ꝙ prohibens eſt materia tantum, &c. I

Hoc in loco Alga. primo arguit cõtra philoſophos, & dicit. Sed poſſumus dicere philoſophis ſic, vos opinamini quod mundus ſit ab æterno, non innouatus voluntate: qualiter ergo vos ſcitis, quod ipſe ſciat ſeipſum, niſi rationẽ claram

Nota, ſuper hoc ducetis? Debes ſcire, quod quia mundus eſt æternus, ideo poteſt ſuſpicare ipſum non ſcire mundũ, quoniam ſcientia Dei eſt propter gubernationẽ mundi. Si igitur mundus gubernatione caret, videtur quod Deus non ſciat ipſum: ſi autem æternus ponitur, eo ipſo gubernatione carere videtur, cum æternũ cadere non poſſit in caducum: ergo ex eo ipſo quod mundus ponitur a ſapientibus æternus, eo ipſo videntur philoſophi dicere Deũ non ſcire res ipſius mũdi: & ideo, cũ philoſophi ponãt mundũ æternũ, ſi dicunt Deum ſcire ipſum, habent hoc ratione fortiſsima probare: & hęc eſt ſententia huius partis. (Rurſus ſententia.) Cũ induxit vnũ argumentum, probans Deũ non ſcire mundũ, hoc in loco arguit in contrariũ: & poteſt vis rationis ſic cõponi: omnis intellectus purus habẽt intelligibilia omnia ſibi manifeſta: ſed intellectus diuinus eſt purus intellectus: ergo intellectus diuinus habet manifeſta ſibi oĩa intelligibilia: maior probatur ex hoc, quod materia & appenditiæ eius impediũt comprehenſionẽ: ergo ceſſantibus his, intellectus remanet ſumme purus, & capax comprehenſionis omniũ intelligibiliũ: minor proſyllogizatur ſic: omne ens ſine materia eſt purus intellectus. primũ eſt ens ſine materia: ergo primũ eſt purus intellectus: primo ergo apponit probationẽ minoris, & inquit, rurſus ſentẽtia verborũ Auicen. ſuper hoc reducitur ad primũ, i. principiũ: et accepit minorẽ, dicẽs, quia primum eſt ſine dubio ens ſine materia: deinde accepit maiorẽ, dicens, & qđ ſic ſe habet eſt purus intellectus. Tunc ſuppoſitis maiori, & minori ſyllogiſmi principalis, accepit cõcluſionẽ, dicens, ergo omnia intelligibilia manifeſta ſunt ſibi. Deinde dedit rationẽ maioris, & inquit: quia id, quod nobis eſt magnũ obſtaculũ in rerũ cõprehenſione, eſt ſine dubio materia, ſeu impedimẽta, quæ ab ea oriuntur: & explicat illa, dicẽs, vt regimina tẽporalia: & ideo ceſſato impedimẽto, & dimiſſis carnalibus voluptatibus, & turpibus moribus, tũc nobis apparent intelligi[bi]l[ia]

A liū veritates lucide:nā, ob hoc,i.propter ceſſationem, & ſedationē voluptatum
intellectus reducitur de potentia ad actum:& hoc eſt,quod Plato ait, quod cum
in pueris ſedantur motus,& humiditates ſcientia in eis incipit oriri.& 7.Phyſi.
com.20.dicitur,ſedendo & reſidendo fit anima ſciens,& prudens: inquit Auer.
quod hucuſq; ſunt verba Alga.inducta nomine philoſophorum.

SED dubitāt quidā,an materia prohibeat cōprehēſionē: & vr̄ quod nō, qm̄ Prima q̃ő.
ſubſtātię ſeparatę maxime cōprehēderētur a nobis,cū ſint ſimplr̄ ſine materia:
cuius oppoſitū perſpicuū eſt. Hoc in dubio dixerūt quidā, qđ materia nō pro-
hibet cōprehēſionē: primo, qm̄ qđ eſt pars quiditans excitat ad cōprehēſionē,
oīs.n.cōprehēſio quiditate pficitur.mō,vt dicūt,materia eſt pars q̄ditatis, quē-
admodū & forma:ergo. Secūdo,qm̄ qđ addit ad eſſe,nō ꝓhibet cōprehēſionē,
immo addit ad cognoſci:ſed materia,& forma ſunt cauſę eſſendi cōpoſitis, ergo
nō prohibēt cōprehēſionē.Sūt & alij,q dicūt materiā, & eius appēdicias ꝓhi- Opinio
bere cōprehēſionē:& hęc eſt opinio Auic.in 8.ſue Met. cap.6. vt narrauit hic Auicen.
Alg.eſt et opinio exponētis,ſ.Thomę in q̄ōnibus ſuis de Aīa. q.2.in ſolutione Opinio ſan-
argumēti quinti. & ſicut declarabitur,erit & opinio Auer.Sed,q̄a primi,qui pri cti Tho.
mā aſſecuti ſunt opinionē horū,ignorāt ſnīam, ideo debes ſcire, ꝙ ꝓhibitio pōt Prohibitio
eſſe ex parte agētis,& pōt eſſe ex parte receptiui ſeu patiētis. Si igitur materia duplex.
ꝓhibet:oportet videre ex qua nā parte: ideo dicendū ꝙ ex parte vtriuſq;. Ex
B parte paſsi quidē.Cū.n.paſſum fuerit in materia,ꝓhibetur a cōprehēſione.& iō
Ariſt.in lib.de Aīa, conatus eſt cōducere intellectū eſſe in ſe abſtractū a mate-
ria:et ideo illi,qui in materia intellectū immerſum habēt,inepti ſunt ad cōprehē
ſionē. Ex parte agentis vero, qm̄ cū intelligibilia in materia ſint,intelligi non
poſſunt,eo q̄a intelligibile intantū intelligitur,inquātū mouet aīam,mouere im-
peditur a materia:forma.n.inquantū forma mouet,vt Auer.dicit 3.Phy. cō.17.
Propter qđ fuit neceſſariū eſſe intellectū agentē,vt Auer.teſtatus eſt 3. de Aīa. Nota.
com.18.eo quia remoueat materię cōditiones. Sed debes ſcire, quod aliq̄d pōt
impedire vnū per ſe,quod pōt iuuare illud per accidens. V.g. materia ſimpli-
citer impedit per ſe agēs in agendo,quæ tm̄ adiuuat in agendo particularē actio-
nem.materia.n.eſt id,quo agens eſt hoc,& indiuiduum:pro quāto, ergo reddit
agens in eſſe idoneo actiuitati:vt ſic,agēs adiuuare dicitur.Simpliciter autē,&
per ſe impedit. Et per hoc ad obiecta.Ad primū dicendū ,quod ſimpliciter pri- Solutio quæ-
uatio materię in formis abſtractis reddit illas ſimpliciter intelligibiles, per acci ſtionis.
dens autem impedit eas intelligi a nobis. ſunt enim ſubſtantiæ ſeparatæ ſum-
mæ intelligibiles,& per ſe ſimpliciter propter carentiam materiæ , vt Auerro.
dicit ſecundo Metaphyſi.commen.primo. attamen per accidens, cum ſint im-
proportionatæ noſtro intellectui,vt continuus homini, vt ſic per accidens pri-
uatio materię cauſa eſt impedimenti. Ad ſecundum dicendum ſimiliter , quod
C materia per ſe eſt cauſa non eſſendi.per accidens autē cauſa eſſendi,pro quanto
eſt ſuſtentans formam:inquit enim Auerro.7. Metaphyſi. commen. 37.forma
enim eſt pars,quæ cum fuerit,eſt res.materia vero eſt illud,quod cum fuerit,nō
erit res.Dicendum itaque,ꝙ materia eſſendi cauſa eſt per accidens, & ideo per
accidens eſt iuuans ad comprehenſionem,vt dicebatur. Eſt autē per ſe cauſa nō
eſſendi,& ideo per ſe impedit cognitionem.(Poſtea redarguit ipſos.) Cū indu-
xit Alga.verba nomine philoſophorum:hoc in loco inducit obiectiones eius cō
tra illa, & primo proponit hoc d. poſtea vero redarguit ipſos.d. vos dicitis ꝙ
primū eſt ſine materia:eſt ergo verbū ſapientū,ꝙ Deus ſit ſine materia. Circa
hoc petit, vnde ſi per hoc intēditis quod ipſe nō ſit corpus,neq; fundatus in cor-
pore,immo eſt per ſe exiſtēs abſq; locali appropriatione,i.immo eſt ita ſolutus
ꝙ neq; eſt corpus,neq; virtus ī corpore,neq; in ſitu,vel loco. Verificat hoc.d.
dicimus,qđ hoc eſt cōcedēdū.(Amplius.)Cū induxit dictū ſapiētū,& verifica
uit ipſum vno mō,inducit aliud philoſophorū verbū,& inquit, amplius dicitis
ꝙ id,qđ ſic ſe habet,eſt ſeparatus ītellectus;ex q̄bus duobus pōt ratio cōponi in
hunc modū. omne ens ſine materia,corpore,& loco eſt ſeparatus intellectus. pri
mus motor eſt ens ſine materia,corpore, & loco:ergo eſt purus intellectus.mi-
nor ſimplr̄ verificata eſt p Alg. inſiſtit ergo circa maiorē, & inq̄t, vnde petēdū

eſt a vobis, ſi intenditis pro illo intellectu illud, quod intelligit alia, ita ꝙ ſit ſenſus, vnus itellectus ſeparatus, & intellectus intelligẽs oĩa alia entia extra ſe. contra hoc inſiſtit, & ait: dicimus ꝙ hoc ꝓprie eſt noſtra quæſtio: qualiter ergo ponitis eũ de propoſitionibus ſyllogiſmi noſtræ quæſtionis, i. qualiter formatur de eo propoſitio noſtræ quæſtionis. q. d. eſt impoſsibile: qm̃ hoc petimus, ergo non debet ſupponi. (Si forte. Ponit & aliud membrũ. d. ſi forte intẽditis pro eodem intellectu, ꝙ ipſe Deus intelligit ſeipſum, ita ꝙ intellectus ſeparatus, & intellectus intelligens ſeipſum ſit idẽ, tunc dicit: forte concedunt hoc aliqui philoſophorũ, & forte non. & addit ꝙ, & ſi ſapientes id cõcedãt, nõ ideo concedũt, ꝙ quia intelligit ſeipſum, ꝙ omnia alia intelligat: maxime, quia hoc nõ eſt a philoſophis conceſſum, niſi ab Aui. tm̃. Aui. enim cõcedit primũ intelligere ſe tantum, & per conſequens ipſum alia intelligere: & ideo cõcludit vnũ documẽtũ. d. & ideo, poſtquã ſpeculandũ eſt, oportet ꝙ cõcludatur per demonſtrationem. (Et ſi.) Adhuc inducit vim argumenti, & dicit. & ſi forte diceretis, ꝙ reſiſtens comprehẽſioni ſit materia, id eſt ꝙ impedimentũ eius eſt materia: ſed ibi, id eſt in primo non eſt ponẽda materia: ergo ibi eſt maxima cognitio, & per conſequens intelligit ſe, & oĩa. Reſpondet, d. Nos vero dicimus ꝙ forte dictæ comprehenſioni non tamen materia reſiſtit: & non declarat quid aliud reſiſtit, ſed remittit ſe in alium locũ, dicens: ſed id, quod intelligi debet per vocabula harũ propoſitionũ, id eſt quõ aliud reſiſtat, declarabimus in libro quodã a nobis fiendo poſt hunc librum: cuius nomen erit liber comprehenſionum intellectus: ibi enim exponitur quid aliud reſiſtat, quod ergo relinquit nobis manifeſtum eſt, ꝙ non tantũ materia reſiſtit. Quod veró tranſtulit ad tempus eſt, quod id declarabitur in libro de comprehenſionibus intellectus inſcripto. Sed ne ſub ſilentio id pertranſeamus oportet ſcire id, quod in illo excipitur libro, ſcilicet ꝙ intelligens tribus modis poteſt, intellectum intelligere. Vno modo, prout mouetur ab intelligibili, ſicut materia mouetur, & perficitur per formam, & ſic intellectus noſter intelligit res materiales generabile. Alio modo, vt cauſatur ab intelligibili. & ſic ſecundæ intelligentiæ intelligũt primam, a qua cauſantur, quælibet enim intelligentia intelligit primã, prout ab illa cauſatur. Tertio modo intelligens intelligit intelligibilia, prout cauſat illa. primus modus intelligendi perficitur per abſtractionẽ a materia: nunq̃ enim põt noſter intellectus intelligere intelligibilia, ſcilicet niſi ipſa eſſent ſeparata a materia ſaltẽ ſecundum modum. Et ex hoc apparet ꝙ non tm̃ reſiſtit materia; qm̃, & ſi primũ ſit ſine materia, nõ ſequitur ꝙ debeat intelligere intelligibilia; qm̃ illud eſſet verũ, vbi intelligeret illa modo, quo perficeretur ab eis, ſcilicet primo modo. Sed, quia primus motor intelligit, prout eſt cauſa intelligibiliũ & a philoſophis non ponitur cauſa omniũ entiũ ſaltẽ ſecundũ opinionẽ Auicen. ideo ſecundũ impedimentum eſt, quia non eſt cauſa omniũ entiũ: oportet ergo addere. eſt ſine materia, & cũ hoc cauſa illorũ omnium, ergo intelligit illa. modo deficit ſecundũ, & ideo Aui. ponit quod colcodea intelligat omnia: quoniã eſt ſine materia & cauſa omnium formarũ materialiũ. Hæc itaque ſunt ea, quæ ex illo excipiuntur loco.

D E F

AVEROES.

Ait Auer. Primũ, quod eſt in hoc ſermone ex inuolutionibus, eſt recitatio opinionis, & ratiocinatio cõtra eã. Nam id, quod poſuit in eo ex propoſitionibus, ꝙ ſint tanquã principia, ſunt apud eos cõcluſiones multarũ propoſitionũ. Quoniã declaratum eſt apud eos ꝙ omne ens ſenſibile ſit cõpoſitum ex materia, & forma; & forma eſt id, quo ens eſt ens, & eſt id, quod ſignificatur per nomen, & definitionem, & ex ea prouenit operatio propria in quolibet ente, & eſt ea, quæ ſignificat eſſe formarum in ente. Et hoc. quoniam ipſi in-

Quomõ deuenerũt Philoſophi ĩ cognitionẽ ipſius Dei.

A uenerunt ꝙ ſunt in ſubſtantiis potentiæ agentes, propriæ cuilibet
enti,& potentiæ patientes,aut propriæ,aut cōmunes. & impoſsibile
eſt vt res patiatur re,qua agit.nam actio contradicit paſsioni: & con-
traria non recipiunt alterum alterum, ſed recipit ea ſubiectum eorū,
modo,quō vnum aduenit,poſtquā receſsit aliud. verbi gratia calidū
nō recipit frigidum:id vero,quod recipit frigidum, eſt corpus calidū,
cum receſſerit ab eo calidum,& recipit frigidū, & econtra. Et, quoniā
inuenerūt actionē,& paſsionem eſſe huiuſmodi, ſciuerūt quòd om-
nia entia talia ſunt compoſita ex duabus ſubſtantiis, ſubſtantia qui-
dē,quæ eſt actus,& ſubſtantia,quæ eſt potentia: & inuenerunt quòd
ſubſtantia,quæ eſt in actu eſt perfectio ſubſtantiæ, quæ eſt in poten-
tia,& eſt ei in fine in generatione, cum non fuerit diſtincta ab ea in
actu.Deinde,cum ſpeculati fuerunt formas entium, declaratum fuit
eis ꝙ neceſſe eſt quòd deueniat res in iſtis ſubſtantiis ad ſubſtantiam
in actu,ſpoliatam à materia:& neceſſe eſt vt ſit hæc ſubſtantia agens,
B non patiens omnino:& vt nō eueniat ei debilitas, nec feſsitas, nec cor
ruptio:cum hoc eueniat ſubſtā tiæ,quæ eſt in ǎctu,ex eo quòd eſt per-
fectio ſubſtantiæ,quæ eſt in potentia, non ex eo quòd eſt actus abſo-
lute:quoniā,cùm ſubſtantia,quæ eſt in potentia, exeat in actum ex
parte ſubſtantię,quæ eſt in actu,neceſſe eſt vt deueniat res in entibus
agentibus, & patientibus ad ſubſtantiam, quæ eſt actus abſolute, &
quòd ceſſet emanatio, & proceſſus ad hanc ſubſtantiā.et declaratio ꝙ
reperiatur hæc ſubſtātia,ex eo quòd eſt mouens, et agens propoſitio-
nibus eſſentialibus,& propriis,eſt in libro Octauo Phyſicorum. Et,
qm̄ conſtituerunt hanc ſubſtātiam via propria,et cōmuni, vt eſt no-
tum in libris eorū,conſyderauerunt in natura formarum mouentium Formam aliqua magis ꝓpinquę actus aliquę remotiores.
materialiū,et inuenerunt aliquas earū magis propinquas actui, et ma
gis remotas à potentia:qm̄ ſunt remotę à paſsionibus magis quā alię,
quod eſt ſignum materiæ ſibi propriæ:et inuenerunt animam ex iſtis
formis immunē prę ceteris à materia,et pręcipue intellectum, adeo ꝙ
C dubitauerunt de eo an ſit ex formis materialibus,aut non ex materia-
libus.Et,qm̄ viderunt formas apprehenſiuas eſſe ex formis animę,et
inuenerunt eas remotas à materia,ſciuerunt quòd cauſa apprehēſio- Cauſa aprehēſionis eſt remotio a materia.
nis ſit remotio à materia.Et,qm̄ inuenerunt intellectum nō eſſe paſ-
ſibilem,ſciuerunt quòd cauſa,quia ſit forma non animata, aut appre-
henſiua,nihil aliud eſt,niſi ex eo ꝙ, cum fuerit perfectio eius, quod
eſt in potentia,erit inanimata, aut non apprehenſiua. &, cum fuerit
perfectio abſoluta,cui non admiſcetur potentia,erit intellectus.& hoc
totum iam ordinatum eſt ordinatione demonſtratiua, & ſyllogiſmis
naturalibus.& impoſsibile eſt vt ordinetur in hoc loco ordinatione
demōſtratiua,niſi aggregetur id,cuius natura eſt vt ſcribatur in mul
tis libris diuerſis in vnum locum.& hoc bene ſcit, qui eſt aſſuetus in
libris Logicę pauca aſſuefactione,quod impoſsibile eſt hic. Et ex hoc
modo vię ſciuerunt ꝙ id,quod non patitur omnino, eſt actus, & non

eſt corpus. quoniam omne corpus paſsibile apud eos eſt in materia. D
Modus aũt quæſtionis contra Philoſophos in his rebus debet fieri cũ principiis, quæ adduxerunt in declarationem harum rerum, non aũt cum his met rebus, quibus dubitauit iſte vir: & cũ hoc ſciuerunt quòd hic ſit ens, quod eſt intellectus abſolutus. Et, quoniã viderunt etiam ordinẽ hic in natura, & operationibus eius ſequi ordinẽ intellectualem, ſimilem ordini artificiali, ſciuerunt ꝙ hic ſit intellectus, qui influit has potentias naturales, quarum operationes currunt modo operationis intellectus: & determinauerũt ex his duabus rebus quòd hoc ens, quod eſt intellectus abſolutus, eſt ille, qui influit entibus ordinẽ, & proportionem repertam in operationibus eorum: & ſciuerunt ex hoc toto ꝙ ipſum intelligere ſeipſum eſt intelligere omnia entia. Et huiuſmodi ens non eſt id, quod intelligit de ſe aliud ab eo, quod intelligit de alio, ſicut eſt in intellectu humano. & ei non conuenit diuiſio prædicta. & eſt vt dicatur omnis intellectus aut intelligit ſeipſum, aut aliud, aut intelligit vtrunque ſimul. deinde dicit, ſi intelligit aliud, patet ꝙ intelligit ſeipſum. ſi intelligit ſeipſum, non oportet vt intelligat aliud. & iam locuti ſumus de hoc ſuperius. Et totum, de quo locutus eſt in ſyllogiſmo hypotetico, quo vſus eſt, vt dixit, non eſt verum. nã ſyllogiſmus hypoteticus non verificatur, niſi declaretur id, quod reiteratur in eo, & conſequens per ſyllogiſmum categoricum, aut vnum, aut plus vno. Syllogiſmus vero hypoteticus verus in hac quæſtione talis eſt. Si id, quod eſt in materia, non intelligit, id quidem, quod nõ eſt in materia, intelligit. & hoc quidem, cum declarabitur verificatio huius conſequentiæ, & verificatio eius, quod reiteretur, & ſunt propoſitiones, quas diximus eſſe apud eos concluſiones. & iſte vir attribuit eis ꝙ ſint prima, aut propinqua primis. &, cũ declarabuntur ſecundũ ꝙ diximus, erit ſyllogiſmus veræ figuræ, & verarũ propoſitionũ. Verificatio aũt figure, qm̃ id, quod reiteratur, eſt oppoſitum conſequẽtis, & cõcludit oppoſitum antecedentis, non eſt ſicut ipſe putauit, ꝙ ipſi reiterant oppoſitũ antecedentis, & concluditur oppoſitum conſequentis. Attamẽ, quia non ſunt primæ, nec famoſæ, nec cadit earũ in primo aſpectu veritas, ideo ſunt in vltimitate inconueniẽtiæ, præcipue apud illũ, qui nihil audiuit de his rebus. Igitur inuoluit iſte vir ſciẽtias inuolutione magna, & extraxit ſcientiam à radice, & ſemita eius.

Quo pacto intellect' primus, itelligẽdo ſe, intelligat alia.

E

De ſyllogiſmo Hypotetico.

F

Hoc in loco proponit illud, in quo errauit Alga. & inquit, dicimus nos quod primus error verborum huius hominis eſt in eo, quod narauit verba Peripatheticorum, & exponit eũ. d. & eſt in eo, quod poſuit quaſdam propoſitiones, quas tanquam primas reputauit. & non eſt ſic, immo ſunt concluſiones multarũ propoſitionum. Eſt ergo primus error, prout putauit concluſiones propoſitiones eſſe primas: ſunt enim quidam, vt inquit Auerro. 2. Metaphy. commen. 15. qui contriſtantur propter ſermonem valde perſcrutabilem, quia intellectus eorum non poteſt retinere, & comprehendere ipſum: & forte huius generis eſt Alga. poſuit enim propoſitiones, vltra quas non potuit procedere propter debilitatem intellectus, & ideo eas reputat primas. (Eo quod.) Cũ propoſuit errorem Alg. oſtendit hoc in loco eum, & proponit propoſitionẽ vbi errauit. & dicit, eo quod declaratum fuit a philoſophis, ꝙ omne ens ſenſibile eſt cõpoſitum ex materia &

A forma:eſt ergo error in hoc,quia Alga. reputat hanc propoſitionem primam:
ſenſibile ens eſt compoſitum ex materia & forma: & philoſophi declarant il-
lam,quod oſtendit, & dicit.dico ſup.eam eſſe declaratam, quando declaratum
fuit eis ꝙ forma eſt illud,ex quo ens eſt ens,id eſt,exiſtens, & quod ab ea pro-
cedit propria operatio cuiuslibet entis, ex qua operatione ſumitur eſſe formæ
in quolibet ente. Et addit tertiam.d.& quando inuenerunt, quod ſubſtantiæ
habent actiuas virtutes proprias, & virtutes paſsiuas proprias, & communes
multis:ex his tribus ſciuerunt entia ſenſibilia habere formas in hunc modum:
omne ens ſenſibile habens propriam operationem, & virtutem habet propriã
formam:hæc maior eſt propoſita quantum ad hoc, quia forma eſt principiũ ope
rationis & virtutis.Minor:ſed omne ens ſenſibile habet actiuas virtutes, vel
paſsiuas,& operationes,vt patet ſenſu:ergo omne ens ſenſibile habet formam:
huius primo religit concluſionem ibi.(Quando declaratum fuit eis.) Ibi quoq;.
(Et ab ea.) Propoſuit maioris probationem, ibi & tertio. (Et quando inuene-
runt.)Propoſuit minorem,& ſic patet primus ſyllogiſmus,quo probauit omne
ens ſenſibile habere formam.(Et quando inuenit.)Hoc in loco conducit ſecun-
dũ ſyllogiſmũ,quo probat omne ens ſenſibile habere materiã, & poteſt ſyllo-
giſmus cõponi in hunc modum:omne,quod continet aliquod ſubiectum, in quo
viciſsim contraria recipiuntur, componitur ex materia ſed omne ens ſenſibile
B continet ſubiectum huiuſmodi:ergo omne ens ſenſibile continet materiam. hu-
ius non accepit maiorem,neque minorem,ſed tantum probationem maioris, &
inquit,& quando inuenerunt quod eſt impoſsibile rem pati ab illa re,in quam
agit,quia actio & paſsio ſunt contraria, & nullum contrariorum aliud recipit,
immo ſubiectũ recipit ea ſucceſsiue & viciſsim:eſt ergo maioris expoſitio. qđ
materia eſt ſubiectũ receptiuũ cõtrariorũ viciſsim:& ſic relinquitur maioris ꝓ-
batio.(Tũc conati.) Hoc in loco cõducit declarationẽ propoſitionis propoſitæ
in principio.ſ.ꝙ omne ens ſenſibile eſt cõpoſitũ ex materia & forma. & poteſt
ſyllogiſmus cõponi hoc modo:omne ens habẽs propriã operationẽ,et ſubiectũ,
in quo viciſsim inducuntur contraria,cõpoſitum eſt ex materia, & forma, hoc
patet ex dictis:ſed omne ens ſenſibile habet propriã operationem, & ſubiectũ,
in quo viciſsim inducuntur cõtraria.ergo omne ens ſenſibile cõponitur ex ma-
teria,& forma.minor patet ad ſenſum ex dictis. Huius ponit modo cõcluſionẽ,
dicens: quare, vel tunc,vt habet alia tranſlatio, conati fuerunt ponere quod
omnia entia ſic ſe habentia,id eſt,quæ habent propriam operationem,& ſubie-
ctum illius modi componuntur neceſſario ex duobus ſubiectis, ſcilicet ex vno
actu,& vna potentia & ſic apparet qualiter propoſitio, quæ æſtimatur prima,
eſt concluſio conducta ſyllogiſmo. Debes ſcire, vt Simplicius narrat in primo
C Phyſicorum,Theophraſtus ſecundum alium modum probauit ens naturale cõ-
poni,inquit enim Theophraſtus:omne corpus, vel habens corpus compoſitum
eſt ex materia:& forma:omne autem,quod natura conſtat, corpus, vel habens
corpus: & ideo concludit omnem rem natura conſtantem compoſitam eſſe ex
materia & forma:& hæc probatio eſt phyſica aliqualiter,& quaſi in Metaphy
ſicã rediens:& minor illius declarata eſt in ſecundo phyſici auditus,in eo ꝙ po
ſuit Ariſt.ens natura conſtans aliud eſſe ab ente ſecundum naturam, & a natu-
ra ipſa:& ſic apparet vis rationis Theophraſti.(Etiam inuenerunt,)Cum de-
clarauit propoſitionem, dicens: ens ſenſibile componitur ex materia & forma
non eſſe primam propoſitionem,hoc in loco oſtendit modum, quomodo perue-
nitur ad primam ſubſtantiã ſeparatam, quæ eſt forma agens tm̃. & duas tangit
vias.ſecunda ibi,(Et ad talia prædicta.) Prima poteſt in hunc modum ordiri:
In omni ordine eſſentiali formarum differentium ſecundũ perfectum, & imper-
fectum oportet venire ad ſubſtantiam primam,quæ ſit forma perfectiſsima, &
agens tantum,& nullo modo patiens, Sed in ſubſtãtijs,quæ ſunt formæ,eſt ordo
eſſentialis illiuſmodi. ergo ibi oportet venire ad primã formã perfectiſsimam,
quæ eſt agens tantum & non paſsibilis. minor continet tres partes. prima, ꝙ in
omni ordine ſit venire ad primũ,& hoc dimittatur ex Metaphyſica. ſcdm quod
illud primum ſit perfectiſsimum, iterum in 10, primæ philoſophiæ: relinquitur

com. 7. quare, ſi ordo formarum erit primum in illo ordine erit perfectiſsima for D
ma. & quia illud primum eſt ſeparatum a materia, ideo debet eſſe tertio actus tantum: hæc itaque tria tangit in maiori obtemperatione ſecundi.d. etiam, inuenerunt quod ſubſtantia actualis eſt perfectior potentiali: & per hoc vult habere illud primum eſſe actualem ſubſtantiam & formam: actus enim eſt perfectior potentia, & tanquam finis in generatione. Deinde tangit primum, & inquit. deinde ipſi inueſtigantes entium formas, declarauerunt oportere neceſſario quod ſubſtantiæ, id eſt, formæ illæ gradatim aſcendant ad actualem ſubſtantiam nudam ab omni materia. deinde tangit tertium.d. quare oportet ꝙ hęc ſubſtantia ſit tantum agens, videlicet nullatenus paſsibilis, & addit ꝙ nulla contingat ei fatiga neque corruptio, quia purus actus eſt. ex his habetur perfecte ſumma maioris, ſcilicet in ordine eſſentiali formarum, oportet venire ad vnam primam, quæ eſt forma perfectiſsima, purus actus, nullo modo paſsibilis, æterna, & infatigabilis. hæc itaque eſt maior, & in hunc modum expoſita. minorem vero relinquit manifeſtam, & concluſionem tranſtulit ad tempus.ſ. in fine ſecundę vię. (Et ad talia.) Nunc ſecundam tangit viam, & videtur mihi ꝙ ſit in forma ſyllogiſmi hypothetici, vel entimematis, & inquit. & ad talia prædicta non peruenitur niſi ex parte potentiæ hoc modo: quia, poſtquàm ſubſtantia, quæ eſt in potentia, exit ad actum ex parte ſubſtantiæ actualis: hoc eſt antece- B
dens. ſequitur neceſſario ꝙ perueniat ſucceſsio agẽtium, & poſsibilium ad vnã ſubſtantiam, quæ eſt purus actus, & ibi eſt finis ſubſtantiarum. & addit quodammodo tertiam viam.d. ꝙ ſubſtantia hæc oſtenditur manifeſte, prout agens, & mouens eſt. dico oſtenditur in 8. Phyſicorum. & ſic quaſi dedit intelligere tertiam viam, quæ ſumitur in fine octaui a motu æterno, vt ſæpe dixi in hoc libro: & ſic propoſitio illa declarata eſt hic fere tribus vijs duabus, ſcilicet expreſsis, & tertia quodammodo occulte. poteſt autem & ſecunda via componi in forma cathegorica hoc modo. in omni multitudine agentium in generabiliũ ſecundum ſe æternorum, tamen quæ extrahunt continue formas de potẽtia ad actum, oportet venire ad vnum agens æternum primum per ſe, quod eſt cauſa illius multitudinis, & cõtinuationis perpetuæ: ſed agẽtia hic ſunt agentia corruptibilia, & generabilia æterna tamen extrahentia formas de potentia ad actũ continue. ergo erit in eis vnum extra multitudinem illam æternum, &c. & hæc via exponitur etiã ab Auer. 8. Phyſi. commen. 46. & 47. vide bene ibidem expoſitionẽ meã: & ſic declaratę ſunt duę vię palã, tertia autem ſolum tacta eſt. (Deinde proceſſerunt.) Cum concluſit duo ſcilicet cõpoſitionem ex materia, & forma in ſenſibilibus rebus, & primũ principium in eis abſtractum, & æternũ redit ad formas materiales, & declarans ordinem earum inquit. deinde proceſſerunt Peripathetici vlterius ſpeculati in formis materialibus, & inuenerunt. ꝙ E
quædam ipſarum formarum propinquior eſt ad actum, quam alia, prout magis purificatur ab omni paſsione, quæ eſt ſignum, id eſt, veſtigium, & proprium materiæ: & inuenerunt ꝙ inter cęteras formas purior reperitur anima, & inter animæ partes maxime intellectus, qui non eſt in materia niſi ſecundum appropriationem. & exponit quid intelligit per intellectum dicens, videlicet anima intellectiua. propter quod ſcito intellectum, & animam intellectiuam non differre niſi ratione. (Ita ꝙ.) Cum concluſit intellectum eſſe in ſummo formarum materialium, inducit locum quæſtionis, & inquit, ita ꝙ, id eſt, quia intellectus inuenitur ſic in ſummo, ſurrexit inter eos maximum dubium, videlicet vtrum intellectus ſit de materialibus formis: eſt ergo locus quæſtionis, an intellectus ſit materialium formarũ: videtur enim ꝙ non, cum ſit in ſummo formarum materialium. Et videtur quod ſic, cum finis rei non videtur eſſe aliud ab ordine eius, cuius eſt finis. (Vnde iſti.) Soluit q. & inquit. vnde iſti inſpicientes comprehenſiones formarum animæ, id eſt, partium animæ, repertentes quidem eas comprehenſiones a materia nudas, concluſerunt quod comprehenſionis cauſa eſt ſine dubio denudata a materia: & hoc dictum eſt primo de anima text. commen. 13. ibi, Si aliquod operum eſt proprium, &c. poteſt itaque ſyllogiſmus componi in hunc modum, omnis forma, cuius propria operatio eſt abſtracta

A a materia, eſt immaterialis & abſoluta a materia: ſed intellectus eſt forma, cuius propria operatio eſt abſtracta a materia: ergo intellectus eſt forma immaterialis, & abſoluta materia. hęc enim eſt Peripatheticorum demonſtratio. (Et quia inuenerũt.) Cum dixit hęc conducit theorema, ſcilicet quod forma brutorum nõ ſit intellectus, & per conſequens forma brutorum caret comprehenſione, id eſt, intellectione. & poteſt ſyllogizari in hunc modum: nullus intellectus eſt paſſibilis, omnis perfectio brutorum eſt paſſibilis, id eſt, generabilis & corruptibilis. ergo, in ſecunda figura nulla brutorum perfectio eſt intellectus: ponit maiorem, & inquit, & quia inuenerunt quod intellectus non ſit paſſibilis, id eſt, tranſmutabilis: deinde dedit vltimum conſequens, & inquit, concluſerunt ex hoc ꝙ forma brutorum caret comprehenſione, id eſt, intellectione. & apponit minorem d. quia habet perfectionem paſſibilem, ergo forma brutorum nõ eſt intellectus. (Et ideo.) Conduxit aliud, & inquit, & ideo quando perfectio, id eſt, forma reperitur actualis omnino, id eſt, purus actus, ita quod nullo modo ſit tranſmutabilis, neque per ſe, neque per accidens: tunc, ſine dubio illa forma eſt purus intellectus: & tunc quaſi excuſando ſe dicit, & omnia iſta patefacta ſunt demonſtratiue in diuerſis locis librorum philoſophorum. (Patet ergo ex iſtis.) Hoc in loco quodammodo recapitulat, & inquit, patet ergo ex iſtis præmiſsis qualiter ſapiẽtes inuenerunt quod id, quod nullo modo eſt paſſibile eſt actus purus, & nudus

B ab omni corpore: propter quod ait, vnde qui vellet philoſophis obijcere in iſtis, oporteret eum primo obijcere principijs ab eiſdem ſuppoſitis in prædictis propoſitis: & huius ratio manifeſta eſt in poſterioribus: quoniam concluſiones ſequuntur ex principijs, & ideo non poteſt quis concluſionibus contradicere, niſi primo principijs obijciat. Recapitulat ſecundum. d. etiam patet ex iſtis, qualiter inuenerunt quod hic, id eſt, in entibus eſt vnus intellectus purus, ſcilicet primi principij, qui intellectus eſt primi motoris: & ſic patet recapitulatio dictorum. (Et quia viderunt.) Cum conduxit illa, hoc in loco tranſit ad modum, quo modo intelligit Deus hęc: & videtur ſermo ſuus ordinari in hũc modum: eo modo, quo currunt res artificiales, currunt & naturales: ſed artificiales currunt ab intellectu, ergo res naturales currunt ab intellectu. maior patet; quoniam res artificiales currunt ordine quodam, vt patet, & ſic res naturales: minor autem conſtat per ſe: huius accepit maiorem, & dicit, & quia viderunt opera naturalia modo artificialium operum currentia, id eſt, eodem modo currere, quemadmodum & artificialia. apponit concluſionem. d. iudicauerunt quod ab eodem intellectu virtutes naturales procedunt, & eſt ille, qui dat ordinem omnibus entibus. Et addit quomodo intellectus intelligit illa. d. & concluſerunt quod ipſe intellectus intelligendo ſeipſum, intelligit omnia alia entia, videlicet quod ipſum ſeipſum

C intelligere idem eſt quod ipſum intelligere entia: cuius rationem dat. d. quia in tali intellectu nõ decet quod differant ſicut in humano intellectu differunt. vult dicere quę in natura inferiori diſperſa inueniuntur, in natura ſuperiori inueniuntur vnita: quare, ſi in intellectu noſtro intelligibilia reperiuntur diuerſa ab intellectu in Deo, erunt vnum omnibus modis. (Neque tali.) Hoc in loco ſoluit quęſtionem quandam; quę poteſt ſic cõponi. omnis intellectus aut intelligit ſeipſum tantum, aut alia tantum, aut alia tantum, aut ſeipſum & alia inſimul. ordinantur autem hęc iſto modo: quia, ſi aliquis intellectus intelligeret alia, bene ſequitur quod intelligit ſeipſum, ſed non econtra, videlicet ſeipſum intelligit, ergo debet alia intelligere. huic autem maiori addatur hęc minor. ſed intellectus primus eſt intellectus, ergo intelligit aliud tantum, vel ſe tantum, vel ambo: modo conſequens eſt falſum, vt conſtat. Reſpondet Auer. ꝙ illa vniuerſalis non eſt vera: quoniam datur inſtantia in intellectu Dei. inquit ergo, neq; talis intellectus prędicari debet de ſupradicta demonſtratione: ſ. ꝙ quilibet intellectus, aut intelligit ſeipſum tantum, aut aliud tantum, aut ambo ſimul: ponit autem ordinem illorum d. & ideo, ſi intelligeret alia, non eſt dubium ꝙ intelligeret ſeipſum, ſed nõ ecõtra, videlicet ꝙ ſi ſeipſum intelligat, ꝙ debeat alia intelligere. eſt ergo ſolu. ꝙ maior eſt falſa vniuerſaliter, & maxime de intellectu Dei. ille enim non intelligit ſe tantum, neque aliud, neque ambo, ſed intelligendo ſe intelligit alia, prout

ipſe eſt omnia, vt dictum eſt loco eius. (Tandem.) Redit ad illud, quod a princi- D
pio ſumpſit. d. tandem valde miramur de iſto homine, eo quod ea poſuit tanquã principia, quę pluribus medijs, & diuerſis ſyllogiſmis vehementer probata fuerunt per philoſophos: propter quod concludit, vnde dicimus quod huius libri fructus non eſt niſi errores excitare, vel phantaſias multiplicare, ſicut in prologo diffuſe oſtendimus.

Nota. Debes ſcire, vt plane dixi in diſputatione tertia, quod intellectus intelligens ſe tantum eſt ille, qui intelligit ſe, & nullam dicit habitudinem ad aliud tanquam ad ſui cauſam, vel ad aliud tanquam ad cauſatum ab eo: & hunc intellectum huius diſputationis impoſsibile eſt reperiri in natura. intellectus intelligens aliud eſt ille, qui intelligit per habitudinem ad aliud tanquam ad ſui cauſam, vel agentem, vt intelligentiæ intelligunt primum: vel formalem, vt intellectus noſter intelligit res materiales, a quibus perficitur tanquam a formis: cum igitur intellectus primi dicat habitudinem ad res tãquam ad cauſata ab eo, & non dicat habitudinem ad aliud extra ipſum tanquam ad cauſam: diximus tunc quod intellectus primi nec intelligit ſe tm̃, nec aliud: & propterea dicitur intelligens alia intelligendo ſe, et tenet fere diſpoſitionem mediã: iſtud autem declaratum fuit perfecte in tertia diſputatione. & theologi noſtræ legis perfecte indagati ſunt illud: & tu conſidera libros vtriuſq; partis.

ALGAZEL. E

AIt Alga. Secundus autem modus eſt, cum dicunt ꝙ licet nos non dixerimus ꝙ Primum vult innouationem, nec ꝙ totum ſit innouatum innouatione permanenti, nos tamen dicimus ꝙ ipſum id fecit, & eſt conſtitutum ab eo, niſi ꝙ non defecit attribuere ei operationes, & nunquàm defecit eſſe agens: & non diſtinguitur apud nos niſi hac imaginatione, in fundamento vero agentis non. &, cum neceſſe eſt vt agens ſciat deliberatiue, ergo totum eſt apud nos et ex operatione eius. Reſponſio autem huic eſt duobus modis quorum Vnus eſt quòd operatio eſt dupliciter, aut voluntaria, ſicut operatio animalis, & hominis: aut naturalis, ſicut operatio Solis illuminatione, & ignis calefactione, & aquæ infrigidatione. eſt autem neceſſe vt ſit ſcientia in operatione voluntaria, vt eſt in artibus hominis: in operatione vero naturali non. & apud vos eſt quòd Deus glo. fecit mun- F
dum via conſecutionis ab eo naturaliter, & neceſsitate, non autem via voluntatis, & eleuationis: ſed conſecutum eſt totum a ſubſtantia eius, vt conſequitur lumen a Sole. &, quemadmodum Sol non poteſt euitare lumen, nec ignis euitare calefactionem, ſic non põt Primum euitare operationes ſuas. quod abſit. & hæc ſpecies, licet admiſerimus appellare eam operationem, non determinat tñ agenti ſcientiam omnino. Si vero dicatur differunt, quoniam prouenire totum a ſubſtantia eius eſt propter ſcientiam eius de toto. & imaginatio ordinis vniuerſalis eſt cauſa influxus totius: & non eſt ei cauſa præter ſcientiam de toto, ſcientia autem de toto eſt ipſamet ſubſtantia eius: &, niſi eſſet ei ſcientia de toto, non proueniret ex eo totum, & non eſt ſic lumen proueniens a Sole: dicimus, & in hoc cõtradicunt tibi fratres tui. nam ipſi dixerunt ꝙ ſubſtantia eius eſt ſubſtantia, ex qua conſequitur eſſe totius ſecundum ordinem ſuum naturaliter, & ex neceſsitate, non autẽ

A ex eo ꝙ ſcit de ſe. quæro quid eſt quod facit hanc opinionem eſſe falſam, quotienſcunq; conueniat eis circa ablationem voluntatis? ſi autem non conditionatur ſcientia Solis de illuminatione in conſecutione luminis, ſed quòd ſequitur ei ex neceſsitate, tunc poteſt conſyderari hoc de primo, & nihil prohiberet.

AVEROES.

AIt Auer. Incœpit in hoc capitulo recitare de Philoſophis quid abſurdum: & eſt ꝙ Deus glo. non habet voluntatem, nec in innouatis, nec in toto: qm̃ operatio eius prouenit a ſubſtantia eius ex neceſsitate, ſicut prouenit lumen a Sole. Deinde recitauit de eis quòd ipſi dixerunt, ex eo ꝙ eſt agens, neceſſe eſt vt ſit ſciens. Attamen Philoſophi non negant voluntatem a Deo glo. & nõ affirmãt
B ei voluntatem humanam. quoniam illa, quæ eſt in humanis, eſt quia reperitur diminutio in volente, & paſsio rei volitæ. & , cum reperitur ei volitum, ceſſat diminutio, & aufertur paſsio, quæ appellatur voluntas. ſed id, quod affirmant ei de voluntate, eſt ꝙ operationes, prouenientes ab eo, proueniunt a ſcientia: & omne id, quod prouenit a ſcientia, & ſapientia, prouenit ex voluntate agentis, non autem ex neceſsitate naturali: cum non ſequitur ex natura ſcientiæ aduentus operationis ab eo, vt ipſe recitauit de Philoſophis. quoniam, cum dicimus ꝙ ipſe ſcit duo contraria, ſequeretur ꝙ proueniant ab eo duo cõtraria ſimul. & hoc eſt falſum, & prouenire vnum duorum contrariorum ab eo indicat attributum additum ſcientiæ, & eſt voluntas ipſa. ſic debet intelligi affirmatio voluntatis in Primo apud Philoſophos: & tamen eſt apud eos ſciens, & volens. Cum autem dixit ꝙ operatio eſt duplex, aut naturalis, aut voluntaria, ex falſum. quoniam operatio eius apud Philoſophos non eſt naturalis multis modis, nec voluntaria ab-
C ſolute: ſed voluntaria, quæ abeſt ab omni diminutione reperta in voluntate humana. quare nomen voluntatis dicitur de eis æquiuoce, ſicut nomen ſcientiæ dicitur ſic de ambabus ſcientiis, antiqua, & innouata. nam voluntas in animali, & homine eſt paſsio proueniens a volito, & eſt cauſata ab eo. Hoc eſt, quod intelligitur de voluntate hominis, & Dei glo. abſit ꝙ ſit ei attributum cauſatum. Et non intelligitur per voluntatem, niſi ordinatio operationis, copulata ſcientiæ. & ſciẽtia, vt diximus, eſt duorum contrariorum. in ſcientia vero Primi eſt aliquo modo ſcientia duorum cõtrariorum. & operatio eius vnius duorum contrariorum eſt probatio ꝙ ſit hic aliud attributum, quod appellatur voluntas.

Philoſophi non negant voluntatẽ a Deo.

Obſerua Auer. appellat voluntatẽ paſsionẽ.

Deus ẽ ſciẽs & volens.

Quõ actio Dei eſt voluntaria.

Quid p voluntatem.

ALGAZEL.

AIt Alga. Secundus autem modus eſt, vt nos cõfiteamur quòd prouentus rei ab agente determinat ſcientiam in operatione, quæ

emanat: & tamen apud eos operatio Dei glo. eſt vna, & eſt cauſatū, quod eſt intellectus ſimplex, & non debet ſcire niſi eum. cauſatum vero primum erit ſciens id, quod prouenit ab eo tantum: nam totum non prouenit a Deo glo. ſtatim, ſed mediis, & prouentione, & conſecutione. & id, quod emanauit ab eo, quod emanauit ab eo, non oportet vt ſit ſcitum ei. & non emanat ab eo niſi vnum. & hoc, cum non eſt neceſſe vt ſit in operatione voluntaria, quomodo erit in naturali? nam motus lapidis a ſummitate montis erit motu voluntario, quē faciet ſcientia in ſubſtantia motus, & non faciet ſcientia id, quod fit ex eo de contactu, & eruptione alterius rei. hoc etiam non poſſunt reſpondere ei.

AVEROES.

AIt Auer. Reſponſio noſtra, quòd agens, cuius ſcientia eſt in vltimitate perfectionis, ſcit quod emanat ab eo, & id, quod emanat ab eo, quod emanat ab eo, & quod emanat ab hoc, quod emanat, vſque ad finem eius, quod emanat. Et, ſi primum fuerit in vltimitate ſcientiæ, oportet vt ſit ſciens totum id, quod emanat ab eo mediate, vel immediate. & non ſequitur vt ſit ſcientia eius de genere ſcientiæ noſtræ: quoniam ſcientia noſtra eſt diminuta, & poſterior ſcito. Deinde dixit, reſpondens quæſtioni, quam fecit Philoſophis.

ALGAZEL.

AIt Alga. Si autem dicatur, ſi definimus ꝙ ipſum non ſcit, niſi ſeipſum, hoc erit in vltimitate inconuenientiæ. nam aliud ſcit ſeipſum, & aliud, & erit excelſus eo in gradu. & quomodo cauſatum erit excellentius cauſa?

AVEROES.

AIt Auer. Hæc reſponſio eſt diminuta. nam in ea induxit rem intellectam ad inconueniens. Deinde reſpondit ipſe, & dixit dicimus ꝙ hoc inconueniens ſequitur Philoſophis circa ablationem voluntatis, & ablationem innouationis mundi: & debent contradici, ſicut cōtradicunt eis cæteri Philoſophi. & impoſſibile eſt quin derelinquatur Philoſophia, & confiteatur ꝙ mundus ſit innouatus voluntate. i. ꝙ ſequitur eis, ſi fuerint ex eis, qui intulerint quòd ipſum ſcit operatum ſuum propter inconuenientiam, vt ipſi tollerent hoc inconueniens, quemadmodum deuenerunt in aliud inconueniens de antiquitate mundi, & ablatione voluntatis. & ipſi tamen non auferūt voluntatem, ſed auferunt partem diminutam ab eo. Deinde.

Hęc deſiderantur in antiquo.

A

ALGAZEL.

Ait Alga. Quare negatis dicenti ex Philoſophis quòd hoc non eſt additio dignitatis, quoniam ſcientia indiget ea aliud ad recipiendum vtilitatem aliquam; nam ipſum in ſe ea indiget. Homo autem exaltatur intellectis, aut vt perueniat ad felicitatẽ in fine huius ſeculi, & alterius, aut ad perficiendum ſe, tanquam obſcurum, & diminutum: & ſic aliæ creaturæ. Subſtantia vero Dei glo. non indiget perfectione. &, ſi conſyderetur de eo ſcientia, qua perficeretur, hoc erit, quoniam ſubſtantia eius eſſet diminuta. & ſic aliæ creaturæ. & hoc eſt, ſicut ſi tu attribueres ei auditum, & viſum, & ſcientiam particularium ingredientium ſub tempore. Tu autem conuenis cum fratribus tuis Philoſophis quòd Deus glo. abeſt ab eis: & quòd mutationes ingredientes in tempore, diuiſæ ad id, quod fuit, & erit, non ſcit
B eas Primum: quoniam hoc faceret mutationem in ſubſtantia eius, & impreſsionem. & non ſequitur in negatione huius ab eo diminutio, ſed eſt perfectio: immo diminutio eſt habere ſenſus, & indigere eis. &, niſi eſſet diminutio in homine, non indigeret ſenſibus ad præſeruandum ſe ab eo, quod ei euenit ex eius mutatione, & ſic ſcientia innouationum particularium vos putatis quòd ſit diminutio. Et quemadmodum, cum nos ſcimus innouationes omnes, & apprehendimus ſenſibilia omnia, & Primum non ſcit aliquid de particularibus, & non apprehendit aliquid ex ſenſibilibus, non erit hoc diminutio, ſic ſcientia de vniuerſalibus intellectualibus etiam poſsibile eſt vt affirmetur alteri, & non affirmatur ei: & non erit hoc diminutio etiam. & ab hoc non poteſt euadi.

Proponit Algaz. ſermonem fere rhetoricum, quo perſuadet ſapientes ad dicendum Deum non habere ſcientiam rerum extra ſe, & dicit, adhuc poſſumus dicere philoſophis ſic. quare caueris vobis opinionem quorundam veſtrorum
C philoſophorum, qui dicunt, videlicet, quod ſcientia in ipſo Deo non eſt multiplicatio perfectionis. i. qui dicunt ſcientiam rerum extra ſe non multiplicare in Deo gradum perfectionis. (Et homo eam.) Cum propoſuit hoc, probat illud ſermone rhetorico. & primo proponit cauſas, quibus ſcientia rerum eſt homini perfectio, ſecundo ibi, (Sed Deus.) Arguit eam non debere poni in Deo propter cauſas oppoſitas. d. ergo. & homo eam forte cupit duabus rationibus, videlicet, vt comprehendat rerum veritates iuxta humanum poſſe, & dixit. (Iuxta humanum poſſe.) Quia forte intellectus hominis apud ipſum non poteſt comprehẽdere res ſicuti ſunt in ſeipſis. deinde apponit ſecundam cauſam, & dicit, & qđ poſsit prouidere cognitionem ſalutis vię poſt carnalem mortem, id eſt, & vt poſsit per ſcientiam perpendere mediam, quibus ad beatitudinem nitatur peruenire poſt carnalem mortem. & dixit: (Poſt carnalẽ mortẽ.) Quoniã, & ſi ſapiẽs moriatur in obitu ſecundum corpus, reſtat ſecundũ animam apud Alg. quę, ſi in gloriã producetur, viuet, & ſi in ignẽ ęternum, morietur. & hoc ẽt nos chriſticolę tenemus, & eſt ita ſine dubio, vt declarabitur in vltimis diſputationibus huius libri. Sunt ergo duę cauſę neceſsitatis, quibus homo naturaliter ſcire deſiderat. prima quidem vt rerum veritates indagetur, & hoc eſt propter eius abſolutam perfectionem. ſecunda, media in vitam æternam ſibi oſtendentur per rerum comprehenſionem, & hęc ſecunda eſt potiſsima cauſa.

Secunda qo.

Poſitio quorundam.

Sed circa hęc ambiget quis. quo deſiderio homo concupiſcit ſcientiam, ſe- D
cundo & fortius an illę duę rationes Alga. ſint ſufficientes ad illud, an ponendę
ſint & alię. Ad primam ſoluunt quidam fratres, qui eorum ſtudium totum in
Metaphyſicam reducunt, quod homo appetit ſcire, & non appetitu rationali.
Tum primo, quia appetitus rationalis pręſupponit intellectum. Tum ſecundo,
quia ille eſt formaliter liber, & homo nō libere deſiderat ſcire, vt fingunt. Iterū
non appetitu animali & ſenſitiuo. Tum primo, quia ille eſt reſpectu ſenſibiliū,
modo homo appetit & ſenſibilia, & inſenſibilia, vt manifeſtum eſt cuilibet. Tū
& ſecundo, quoniam ſic & bruta appeterent ſcire, cum & appetitum habeant
ſenſitiuum. Cum itaque homo appetat ſcientiam, & non rationali appetitu, neq;
animali ſeu ſenſitiuo, relinquunt qd naturali appetitu: & huic cōſonat tex. Ari-
ſto. in principio procemij Metaphyſicæ. omnes homines natura ſcire deſiderāt,
vbi ly, natura, non niſi appetitus naturalis nominatur. Præterea, pro his facit
dictum Auer. 2. Meta. commen. 1. vbi inquit, & ſignum eius, quod habemus de-
ſiderium ad ſciendum veritatem eſt, quoniam ſi comprehenſio eſſet impoſsibi-
lis, tunc deſideriū eſſet ocioſum: & cōceſſum eſt ab omnibus, quod nulla res eſt
ocioſa in fundamento naturę, & creaturę, &c. ecce, quomodo demonſtrat ſcien-
tiam eſſe in nobis poſsibilem propter hoc, quia ad eam eſt noſtrum deſiderium,
& loquitur de deſiderio, quod eſt in fundamento naturæ: aliter eius probatio
nulla eſſet. modo deſiderium, quod eſt in fundamento naturæ eſt naturale. ergo E
homo naturali deſiderio appetit ſcire, quod eſt propoſitum illorum in hoc loco.
Sed mihi videtur, quod hic homo multum errauit: quod declaro primo; quoniam
eo appetitu debet homo ſcientiam appetere, qui reſpondet potentiæ, quę perfi-

Impugnatio

citur per illam, vt manifeſtum eſt etiam conſiderantibus dicta eorum. Sed appe-
titus rationalis reſpondet intellectui, qui perficitur per ſcientiam ſecundum eos,
ergo appetitu rationali debet homo appetere ſcientiam. Secundo id, quod eſt
optimum, & ſumma hominis perfectio debet deſiderari ab homine ſecundum
ſummum, & optimum deſiderium; iſtud conſonum eſt experiētię; videmus enim
hominem carnalia appetere per carnale deſiderium, & alia multa: ſed perfe-
ctiſsimus appetitus eſt rationalis. ergo appetitu rationali conuenit hominem
ſcientiam appetere. Vnde, & confirmatur: quoniam Ariſto. Ethicorum primo,
teſtatus eſt capitulo. 18. recte enim & ad optima deprecatur ratio. & non inten-
dit ibi per rationem niſi appetitum rationalem, vt ibi videtur Auer. exponere.
ſi igitur ratio dictat ad optima, optimum in nobis eſt ſcire, ideo conſentaneum
eſt rationem illam dictare ad ſcientiam: & ſic videtur quod appetitu rationali
deſideremus ſcire. Præterea, omne comprehenſum vt verum, & bonum exi-
ſtit, appetitur rationali appetitu. quoniam in comprehenſione ſequitur appeti-
tus, ſicut vmbra corpus. 12. Metaphy. commen. 39. ſed ſcire eſt comprehenſum F
ab intellectu, vt verum, & exiſtit bonum, immo optimum. ergo eſt appetibile a
voluntate. Præterea & quarto, illud, quo comprehenſo, ceſſat deſiderium ra-
tionale appetebatur rationali appetitu: ſed apprehenſo optimo & ſupremo co-
gnoſcibili, ceſſat rationalis appetitus. ergo deſiderabatur rationali appetitu: mi-
nor eſt manifeſta per ſe. quando enim homo coniungetur primo intelligibili
amplius non appetet rationali appetitu: ex his volo concludere, hominem ap-
petere ſcire per rationalem appetitum, licet non tantum per illum, vt dicam. pro-
pter quod debes ſcire, anima ſecatur in tres partes, ſcilicet in ſenſitiuam, & in-
tellectiuam, & harum mediam, quæ ſenſitiua interiorum ſenſuum appellatur, ſeu
imaginatiua. Iterum, rerum quædam ſunt naturales tantum, vt res, quæ ſunt in
motu ſecundum eſſe, & rationem. Quędam intelligibiles tantum, vt res Meta-
phyſicę, quorum principium eſt intellectus. Quędam abſtractę, vt mathemati-
cę, quę ſunt res imaginabiles, quę ſecundum eſſe ſunt in motu conſiſtentes, ſecū-
dum rationem ab illo ſeparatę: ex his ſequitur quod anima eſt quodammodo
omnia: eſt enim res naturales, quoniam eſt principium illarum per ſenſum: eſt
& res mathematicę per imaginationem, quū principium eſt mathematicorum p
imaginatiuam. Eſt & res metaphyſicę, quoniam per intellectum principium il-
larum eſt: & ideo dicit Ariſt. in lib. de Anima. quod anima eſt quodāmodo oia,

A & in Meta.d.quod ſciens, vt ſciens, menſurat quodammodo omnia, quę ſunt.
His bene expoſitis dicendum, quod homo per deſiderium naturale deſiderat res
naturales: per deſiderium animale deſiderat imaginabilia & media, quæ mathe-
maticæ res dicuntur: per appetitum rationalem deſiderat metaphyſicalia: totum
ergo ambitum ſcientiæ homo concupiſcit tribus deſiderijs: quoniam, ſicut ſecun-
dum tres partes eſt perfectibilis a ſcibilibus, ita ſecundum tria deſideria inclina-
tur ad illa: deſiderio enim correſpondenti intellectui circa metaphyſicalia, deſi-
derat illa rationali appetitu. Correſpondenti vero potentię circa imaginabilia, Oēs appeti-
homo appetit ſenſitiuo appetitu. Correſpondenti circa naturalia ipſi ſenſui appe- tus poſſunt
tit naturali appetitu. Ad argumenta alterius partis dicendum puto, quod appe- dupl̄r conſi-
titus rationalis, & appetitus animalis, & appetitus naturalis poſſunt dupliciter derari.
conſiderari: vno modo, vt ſubordinantur proprijs potentijs cognoſcitiuis, verbi
gratia, appetitus rationalis ſubordinatur intellectui, & ſic de alijs, & ſic nō poſ-
ſunt dirigere, nec dictare in aliqua niſi ſuppoſita cognitione in potentijs, qua-
rum ſunt pro hęreſes. ſecundo modo conſiderantur, vt defectus illarum poten-
tiarum, quarum ſunt prohęreſes, & ſic poſſunt dictare, & inclinare ad ſua pro-
pria perfectibilia nulla ſuppoſita cognitione in ſuis potentijs: & ſic vnica ſol. pa-
tet fere ad omnia argumenta. Ad primum dicendum, quod appetitus rationa-
lis primo modo conſideratus præſupponit actum, ſecundo modo non, vt conſtat
B per ſe. Ad ſecundum contra idem dicendum, quod primo modo eſt formaliter
liber, ſecundo modo eſt neceſſarius: quoniam, vt defectus quidam eſt, inclinat
ad ſuum perfectibile. Ad tertium contra ſecundum dicendum, quod argumen-
tum concludit: verum eſt enim tantum reſpectu ſenſibilium ſenſu interno, ſcili-
cet reſpectu imaginabilium. Ad quartum contra illud dicendum, quod non:
quoniam appetitus ſenſitiuus brutorum non eſt defectus potentiæ potētis cogno-
ſcere illa imaginabilia, vt patet: immo, ſi illud argumentum valeret, probarem
lapidem poſſe appetere ſcientiam, quoniam habet appetitum naturalem. Ad
verba Ariſtote. dicendum quod loquitur de ſcientia rerum naturalium: quod ap-
paret, quia probat illam propoſitionem per ſimile in ſenſu viſus: poſtmodum
tranſit ad Metaphyſicam, vt patet ibidem. Præterea, & eodem modo loqui-
tur Auerroes vt patet ibidem. Colligendo itaque dicta, poteſt dici quod intelle-
ctus appetit ſcibilia Metaphyſica per voluntatem, prout eſt quidam eius defe-
ctus: voluntas enim, vt eſt quidam defectus intellectiuus, dicitur rationalis appe-
titus. Similiter appetitus ſenſitiuus, vt quidam defectus eſt rerum naturalium
comprehenſarum, dicitur appetitus naturalis, & illud, quo homo appetit ſcien-
tiam rerum naturalium. Appetitus autem animalis, vt eſt quidam defectus vir-
tutis imaginatiuę, eſt principium appetendi ipſi imaginatiuæ circa mathemati-
C ca. ergo iſti ſunt tres appetitus, qui prohæreſes poſſunt dici ſuarum potentiarum
cognitiuarum, qui ſunt principia appetendi, non ſuppoſita cognitione, ſed tan-
tum vt defectus earum, ſunt quare, &c. Ad ſecundam quæſtionem propoſitam Quæſtio.
expoſitores latini ſupra primo Meta. dicunt, ꝙ hęc concluſio, homo naturali-
ter appetit ſcire, tribus rationibus poteſt probari. & adducam illas ordine meo
in hunc modum. ad omnem propriam, & naturalem operationem vnumquodq;
inclinatur: ſed ſcire eſt operatio propria hominis, inquantum homo, ergo ad ſcire
inclinatur homo inquantū homo. Secunda componitur ſic, ad propriam perfe-
ctionem vnumquodq; inclinatur: ſed propria operatio hominis, inquantum ho-
mo, eſt propria eius perfectio. ergo ad propriam operationem homo, inquantum
homo, naturaliter inclinatur. Tertia poteſt componi ſic. vnumquodque appetit
coniungi ſuo principio; homo coniungitur ſuo principio per ſcire: ergo homo
appetit ſcire. Contra hoc quidam fratres poſteriores multum obijciunt: & Poſitio quo-
dicunt has non eſſe tres rationes, ſed vnam, cum medium poſsit eſſe vnum rundam.
tribus commune: quomodo autem ſit iſtud, vide eos. Mihi videtur quod Poſitio pro-
hic eſt vnus ſyllogiſmus principalis, & duo proſyllogiſmi. ſecundus enim ſyl- pria.
logiſmus probat maiorem primi. tertius ſic componitur hoc modo, illud, per
quod homo coniungitur ſuo principio, naturaliter appetitur ab eo; ſed propria
perfectio eſt id, per quod homo coniungitur ſuo principio, ergo propria perfe-

ctio hominis appetitur naturaliter ab eo. ſi componitur inquam hoc modo, ſic D probatur maior ſecundi ſyllogiſmi: primus ergo eſt principalis: ſecundus probat maiorem primi: & tertius probat maiorem ſecundi: & ſic illę tres rationes ſunt vna demonſtratio, quę condenſatur vſque ad propoſitionem primam: docuit.n. Ariſt. in Poſterioribus propoſitionem condenſari: quando, ſcilicet proſyllogizatur vſque ad immediatam, quę amplius non eſt condenſabilis: maior itaq; primi condenſatur per ſecundum ſyllogiſmum, & maior ſecundi per tertium, & ibi ſtatus. hęc enim propoſitio, illud, per quod homo coniungitur ſuo principio, naturaliter appetitur ab eo, eſt immediata, & non poteſt amplius ad propoſitionẽ immediatam periſtringi: & ſic vna eſt demonſtratio condenſata ad immediatam propoſitionem, Si enim quęratur, propter quid deſideramus propriam operationem. dicemus propterea, vt adipiſcamur propriam perfectionem. Si autem quæratur, propter quid appetimus propriam perfectionem: dicemus vt primo principio coniungamur, & amplius non poteſt quęri. hęc enim eſt propoſitio immediata, quæ amplius non poteſt condenſari, neque perſtringi ad immediatiorem: vtrum autem expoſitores hanc tenuerint opinionem, non curo; forte enim quod ſic. id autem, quod dicunt poſteriores latini, non eſt dignum vt hic ponatur: illi enim ſunt adeo rudes in logica, quod non poteſt rudior eis reperiri: & ideo non eſt eis credendum in quęſtionibus circa demonſtrationes, & problemata dialectica incidentes. Et cum hoc ſit verificatum, patet qualiter prima ratio Alg. eſt E primus ſyllogiſmus hic inductus: qui ſi debet omnino bene formari, debet condenſari eo modo, quo dixi. Verbi gratia, propter quid homo appetit cognoſcere rerum veritates? ad hoc dicendum eſt, vt prius, ſcilicet vt propriam adipiſcatur perfectionem: &, ſi quęratur propter quid quærit adipiſci propriam perfectionem? dicemus vt coniungatur ſuo primo principio: & hic ſtatus eſt enim propoſitio immediata, vt dixi: & ſic debet ratio Algazel. verificari. ſecunda ratio eſt credita, & conueniens legibus: & ideo naturalis philoſophus non debet eam ponere, & propterea Thomas in primo Meta. non tetigit illam, ſed tantum prędictam, vt viſum eſt. (Sed Deus benedictus.) Cum accepit quaſi maiorem, ſcilicet quod homo debet recipere ſcientiam propter duo, ſcilicet, vt comprehendat rerum veritates, vt notificentur media ad vitam æternam: nunc accepit minorem, & dicit, ſed Deus benedictus nulla perfectione indiget, neque oportet vt ei manifeſtentur media ad vitam æternam. Tunc apponit concluſionem, & inquit: ergo non decet eum habere ſcientia, qua perficiatur: & ſic patet qualiter hic ſermo eſt ad modum rethorici cum.n. procedat: per locum a contrario, qui non ponitur ad probandum aliquod ignotum, ſed ad cõfirmandũ, vt dicit Auer. in prioribus, & primo coeli forte commen. 124. in vltimo. (Neque licite.) Hoc F in loco videtur quaſi amouere dubium tacitum: poſſet nanque obijci, nulla perfectio, debet amoueri a perfectiſsimo: ſed ſcire eſt perfectio: ergo non debet remoueri a Deo, qui eſt ſumme perfectiſsimus: cuius reſponſionem videtur aſsignare, & conſiſtit in hoc, quod multa ſunt perfectiones in natura inferiori, quę ſunt imperfectiones in natura ſuperiori: quod declarat, & inquit. neque licite aliquo modo talis ſcientia ſibi attribui debet, ſicut diximus ſuperius de auditu, & viſu, & ſcientia particularium, in quibus omnes philoſophi conueniunt, quod debeant ab ipſo Deo glorioſo actualiter remoueri: cuius rationem dicit, prout talia ingrediuntur tempus, quod diuiditur in preteritum, & futurum: & ſic ſequeretur quod hęc inducerent permutationem in eum. (Et ideo.) Cum hoc præmiſit, quaſi ſolutionem dat ad formam quęſtionis, & inquit, & ideo auferre talia, vel ſimilia eis ab eo, non eſt defectus in eo, immo potius perfectio: ſequitur litera, quę ſic reperitur in tranſlatione Calonimi hebrei. (Sicut indigentia, quam nos habemus de ſenſibus, debet nobis attribui defectus: natura nanq;, &c.) Reputo quod litera eſt corrupta, vel ex errore tranſlatoris, vel diminutione ſcriptoris, vel quia in arabico ipſe collegit tantum verba: & eſt impoſsibile intelligere multa dicta huius hominis, ſi verba aſpiciamus, ideo in tranſlatione Nicolai hiſpani, quę nunc peruenit ad me, inueni ſic, non enim ſicut indigentia, quam nos habemus de ſenſibus, debet attribui nobis defectus: ſic, & carentia comprehenſionis rerũ

naturalium

A naturalium eſt defectus primi entis: & tunc litera eſt quaſi reſponſiua ad maiorem, ſcilicet, quia eſt ſimpliciter falſa: quoniam non eſt ſimile, quod ſicut ſcilicet carentia ſenſuum eſt imperfectio in homine, ſic carentia comprehenſionis rerum ſit defectus in Deo: cuius rationem ſubdit, natura namque prouidit nobis in iſtis, vt poſsimus cauere nobis nocumenta contingentia: & ſic patet qualiter maior ſyllogiſmi eſt falſa. (Sequitur ergo ex hoc.) Cum ſoluit argumentum illud, hoc in loco comparat ſcientiam particularium ad ſcientiam vniuerſalium in nobis penes neceſsitatem, & inquit, ſequitur ergo ex hoc, quod nos ſcire omnia particularia, & comprehendere omnia ſenſibilia deſideramus: quoniam eſt aliquo modo perfectio noſtra, vt viſum eſt, & addit: & ſicut in Deo benedicto non eſt defectus, ſcilicet, ignorantia rerum, ſic neque in nobis non eſt perfectio ſimpliciter res particulares: quoniam, ſi ignorantia particularium rerum in Deo eſſet defectus, cognoſcere res particulares in nobis eſſet ſimpliciter perfectio. (Similiter dicimus.) Reputo quod hoc in loco perſoluat aliam quæſtionem: poſſet enim dici. ſcire vniuerſalia eſt perfectio ſimpliciter homini, ergo debet apponi in primo perfectiſsimo, Reſpondet, & inquit, ſimiliter dicimus quod nos ſcire vniuerſalia eſt perfectio noſtra, attamen Deum ignorare ea, non eſt defectus in eo: & ſic ad formam patet, qualiter illa propoſitio eſt falſa, ſcilicet quæcunque perfectio reperitur inna-
B tum inferiori, reperitur in perfectiſsimo: & tunc apponit pondus argumenti: & inquit, & hoc argumentum valde difficile reputamus, & non poteſt aliter ſolui quam dictum ſit.

Sed pulchra inoritur quæſtio. an perfectio ſimpliciter hominis debet apponi in ſupremo ſummo, qui omnem perfectionem continet? Pro ſolutione huius quæſtionis, primo oportet intelligere quid ſit perfectio ſimpliciter. Et poſt dicam ad quæſtionem. dico ergo de primo, quod non dicitur perfectio ſimpliciter, quia infinita ſecundum illud. 2. Topicorum in vltimis fere verbis, quod ſimpliciter dico ſine addito dico. ſic enim nulla eſſet in homine perfectio ſimpliciter, quia homo eſſet infinitus in perfectione. ſecundo dico, quod non dicitur perfectio ſimpliciter, id eſt, ſingulariter, & vno modo dicta: ſic enim quælibet res eſſet perfectio ſimpliciter, dummodo eſſet pure ſingularis. Ideo debes ſcire, primo quod oppoſita poſſunt dupliciter capi. Vno modo pro quibuſcunque incompoſsibilibus: & ſic leo, et homo poſſunt oppoſita dici, eo quia in eodem ſunt incompoſsibilia. Poſſunt capi ſecundo modo pro contradictorijs: vt ſcientia, & non ſcientia, homo & non homo, & ſic de multis: & hoc ſecundo modo famoſe oppoſita dicuntur quæcunque inuicem contradicunt. Secundo debes ſcire, quod indiuiduum poteſt capi duobus mo-
C dis. vno modo, vt eſt determinatæ naturæ, Verbi gratia, pro Sorte, qui eſt hominis indiuiduum, ſecundo modo pro indiuiduo naturæ indeterminatæ: vt forte eſt indiuiduum entis, ſcilicet, hoc ens, & illud ens: hæc diſtinctio poteſt colligi ab Auer. 5. Phyſico. commento. 15. vbi vult quod omne mobile poteſt velocius moueri, & ait, quod hæc eſt vera per ſe, & falſa per accidens: eo quia Cœlum non poteſt velocius moueri: hoc non poteſt intelligi aliter, niſi quod capiendo indiuidua naturæ mobilis ſub indeterminata natura, vt ſic quodlibet mobile poteſt velocius moueri: ſed capiendo indiuidua mobilis, prout ſunt determinatæ naturæ, ſic falſa: quoniam hoc determinatum non poteſt velocius moueri, quam modo mouetur: & ideo eſt vera per ſe, ſtando in indiuiduis mobilis naturæ indeterminatæ, & eſt falſa per accidens, id eſt, extraneando ad indiuidua determinatæ naturæ. Ex his palam recipio, quod indiuiduum eſt duobus modis, ſcilicet, indeterminatæ naturæ, & determinatæ naturæ: & per hoc poteſt verificari dictum Auer. tertio Cœli commen. 6. quando dicit, quod continuum eſt diuiſibile in infinitum ſecundum formam, id eſt, per ſe, & non ſecundum materiam, id eſt, per accidens: quoniam omne continuum captũ ſub indeterminata natura eſt diuiſibile in infinitum, non tamen continuum determinatæ naturæ, Verbi gratia, ignis, aqua, & animal, &c. His viſis di-

Dubitatio. Quid perfectio ſimpliciter.

Oppoſita duplicia.

Indiuiduum duplex.

cendum, quod cum perfectio ſimpliciter non ſit, eo quia perfectio infinita, nec D quia perfectio ſingulariter, relinquitur quod dicatur pfectio ſimpliciter, eo quia in quolibet indiuiduo entis ſub indeterminata natura capto eſt melior ipſa, qua ſuum oppoſitum incompoſsibile. dico primo, In quolibet indiuiduo entis ſub indeterminata natura capto: quoniam eſſe auri eſt perfectio aliqua, non tamen homini eſt perfectio ſimpliciter: quoniam eſſe auri additum homini corrumpit eſſe hominis, cum ſit ei incompoſsibile: ideo oportet, vt indiuiduum capiatur ſub indeterminata natura. dico ſecundo, quam ſuum oppoſitum incompoſsibile, Quia quælibet perfectio eſt melior, quam ſuum oppoſitum contradictorię. quæ eſt pura negatio, & quia ſcientia in quolibet indiuiduo entis, inquantum ens, eſt melior quam ſuum incompoſsibile. Verbi gratia, ruditas, & praua ignorantia, ideo dicitur perfectio ſimpliciter, & multa talia. His itaque expoſitis dicendum, quod quælibet hominis perfectio ſimpliciter debet addi in Deo: quia, ex quo in quolibet indiuiduo entis eſt melior, & Deus ſit entis indiuiduum per eſſentiam, ideo conuenienter decet, vt apponatur in Deo. Sed dices, ſcire res diuerſas eſt perfectio ſimpliciter in homine, ergo debet apponi in Deo. Iam patet ſolutio, ſcire enim eſt perfectio ſimpliciter, cum in quolibet indiuiduo entis ſimpliciter ſit melior quam ſuum oppoſitum incompoſsibile. Sed ſcire res extra ſe non eſt perfectio ſimpliciter, cum non ſit in quolibet melius quam ſuum incompoſsibile, ſcilicet, ſcire res per eſſentiam propriam: quoniam, licet ſcire res per B eſſentiam non ſit melius homini, cum ſit eius naturæ incompoſsibile, eſt tamẽ melius ſimpliciter, quia addito homini inquantum ens, eſſet melius quam ſcire per res extra ſe, vt patet. Similiter patet, quod licet homini ſit perfectio habere quinque ſenſus, quibus percipiat, non tamen debet attribui Deo, eo quia nõ eſt perfectio ſimpliciter: cum in quolibet indiuiduo, inquantum ens, non ſit melius, immo deterius, vt patet. Regula itaque, quam Simplicius ſecundo Cœli teſtatus eſt, ſcilicet quod quicquid perfectionis eſt in natura inferiori, debet ineſſe naturæ ſuperiori, debet intelligi de perfectione ſimpliciter, & non in genere determinatæ naturæ: homini enim, inquantum perfectiſsimum animalium competit habere quinque ſenſus, non tamen inquantum perfectiſsimus entium: & ideo non oportet quod omnis perfectio conueniens muſcæ, conueniat homini, niſi ſit perfectio ſimpliciter, vt ſæpe verificatum eſt.

Dubitatio.
Solutio.

Quicquid pfectionis reperitur in natura inferiori, etiã debet reperiri in natura ſuperiori.

AVEROES.

AIt Auer. Hæc eſt ratio eius, qui di [illegible] non niſi ſeipſum. Et iam recitauimus opiniones hominum circa aggregationem eius, quod dicunt quòd ipſum non ſcit niſi ſeipſum, & quod ipſum ſcit omnia entia. & ideo dicunt aliqui famoſi eorum quòd Deus glo. eſt entia omnia, & ipſe eſt motor eorũ, & non oportet reiterare ſermonem in hoc, & propoſitiones adductæ in hoc capitulo ſunt famoſæ topicæ: quoniam omnes ſunt in capitulo reductionis ſyllogiſmi occulti ad manifeſtum, quos non aggregat genus, & non eſt inter eas communicatio omnino. Demum loquitur in hoc capitulo cum Auicenna in eo, ꝙ ratiocinatur contra dicentem ex Philoſophis ꝙ ipſe ſcit ſeipſum, & ſcit aliud. quoniam impoſsibile eſt quin ſciat id, quod fecit. & omnes propoſitiones, quas recitat ex Auicenna in conſtitutione huius opinionis, & quas facit ipſe in diſputatione ſua, ſunt aſſumptæ ex rebus, quæ videntur in homine: & conatur permutare eas ad Deum glo. & hoc non poteſt fieri: qm̃ ambæ F

Deus eſt oĩa entia.

ſcientiæ dicuntur æquiuoce, nam id, quod dicit Auicenna, ꝙ omne intelligens, à quo emanat operatio vna, ipſum ſcit operationem illã, eſt propoſitio vera: ſed non modo ſcientiæ hominis de re, quam intelligit. qm intellectus hominis perficit ſeipſum cum eo, quod apprehendit, & intelligit, & patitur ab eo. & cauſa paſsionis ab eo eſt conſyderatio in intellectu. & propoſitiones, quæ ſunt in hoc genere, arguit cõtra eas Alga. nam omne intelligens ex hominibus aliquam operationem, & ſequitur ex illa operatione alia operatio, & ex ſecunda tertia, & ex tertia quarta, non oportet vt ſciat agens intelligens conſecutiones, quæ conſequuntur ex operatione eius prima, & dicitur ei ꝙ hoc repetitur ei, qui operatur voluntarie. & quomodo ſequitur, cum ponitis ſciens, quod non operatur voluntarie? & dixit hoc, quoniam id, quo ſuſtentatus eſt, eſt qm̃, cum affirmatur ſcientia in Deo glo. affirmatur ei voluntas. Et ideo dixit hoc ſequitur, à quo non poteſt euitari, ideſt quin ſequatur vt Primum non ſit apud eum intelligẽs de alio

B niſi operationem, quæ conſecuta eſt primum, & eſt cauſa ſecunda, & cauſatum primum. & ſic etiam id, quod recitauit de eo, ꝙ, ſi intelligeret ſeipſum, & non intelligeret aliud, eſſet homo dignior eo. Et cauſa eſſe eius, & apparentiæ, quæ eſt in hoc ſermone, eſt qm̃, cum conſyderat homo duos homines, quorũ vnus non intelligit, niſi ſeipſum, & alter intelligit ſeipſum, & aliud, iudicat intellectus ꝙ ille, qui intelligit ſeipſum, & aliud, eſt excellentior eo, qui intelligit ſeipſum, & non intelligit aliud. Attamẽ id, cuius intellectus cum hoc intellectu dicitur æquiuoce, ex eo ꝙ vnus eorum eſt agens non patiens, & alius patiens non agens, non verificatur hæc permutatio. Et quoniam ratiocinatus eſt de mente Auicennæ cum propoſitione, quam concedit ipſe in omni habente intellectum, & eſt ꝙ habens plus ſcientiæ eſt excellentius: & quod putauit de ablatione voluntatis, & ablatione innouationis eſt id, quod fecit eis ſequi ꝙ non poſſunt affirmare ꝙ

C Primum ſcit aliud, quoniam ſcit agens, intelligens operatum ſuum, quod eſt aliud ab eo, ex eo ꝙ id vult, dixit ꝙ hoc inconueniens ſequitur Philoſophis tantum, ideſt quòd cauſatum, quod eſt homo, ſit excellentius cauſa, quæ eſt Deus glo. nam, cum ipſi auferunt innouationem mundi, vt putauit, auferunt voluntatem. &, cum aufertur voluntas, aufertur ꝙ ſciat id, quod prouenit ab eo. & hoc totum iam diximus ſuperius quòd non eſt verum, ſcilicet ablatio volũtatis à Deo glo. ſed tantummodo auferunt voluntatem innouatam. Et, quoniam ratiocinatus eſt de mente Auicennæ propoſitionibus, quæ exiſtimantur eſſe communes duabus ſcientiis, & innouatæ, & antiquę, incœpit ratiocinari contra eum in eo, quod dixerunt Philoſophi in hoc capitulo de differentia inter duas ſcientias. & ſequitur hoc ei in rei veritate. Et dixit quare negatis dicenti ex Philoſophis ꝙ hoc non eſt additio in dignitate. nam ſcientia indiget ea aliud, vſque ad finem eius, quod ſcripſimus. Et expoſitio eius eſt ꝙ, ſi omnes iſtæ appre-

henſiones ſunt propter diminutionem in homine, Deus glo. abeſt ab eis, & ipſe dicit Auicennæ. nam, ſicut conueniſti cum ſociis tuis ꝙ ipſum non apprehendere particularia nõ eſt propter diminutionem in eo, poſtquam fuit demonſtratio apud te, ꝙ comprehenſio particularium eſt propter diminutionem in comprehendente, ſic priuatio apprehendendi aliud eſt propter diminutionem comprehendentis. Et reſponſio huius totius eſt, quòd in ſcientia eius non diuidunt verum, & falſum oppoſita, quæ diuidunt verum, & falſum in ſcientia hominis. verbi gratia quoniã homo dicitur de eo aut ſcit aliud, aut non ſcit aliud, adeo ꝙ ſunt duo contradictoria: &, cum fuerit verum vnũ eorum, aliud eſt falſum. ipſe vero Deus glo. verificantur de eo ambo ſimul, ſcilicet ꝙ ſciat id, & ꝙ non ſciat, ſcilicet non ſcit id ſcientia, determinante diminutionem: & eſt ſcientia humana, & tamen ſcit id ſcientia, non determinante diminutionem: & eſt ſcientia, cuius qualitatem non comprehendit niſi ipſe. & ſic eſt de vniuerſalibus, & particularibus, quæ verificantur de Deo glo. ꝙ ſciat, & non ſciat ea. Hoc eſt, quod determinant radices Philoſophorum Antiquorum eis. Qui vero diſtinxerit, & dixerit ꝙ ipſe ſcit vniuerſalia, & nõ ſcit particularia, non percepit opinionem eorum, & non ſequitur ex radicibus eorum. nam ſcientiæ humanæ omnes ſunt paſsiones, & impreſsiones entium, & entia faciunt impreſsionem in eis: ſcientia vero Dei glo. facit impreſsionem in entibus, & entia patiuntur ab ea. His autem habitis quieſcit lis inter Alga. & Philoſophos in hoc capitulo, & in capitulo ſubſequenti. Attamen omnino recitabimus nos hæc capitula, & oſtendemus in quo approprianturr, & recitabimus id, quod dictũ eſt ſuperius de hoc.

D

Quo pacto Deus glo. ſcit ipſa particularia.

E

Scientię humanę ſunt paſsiones. Sciẽtia Dei facit impreſſionẽ in entibus.

In ſolu. præſenti Auerr. primo proponit quodammodo excuſationem, in qua videtur verificare dictum Alga. ſecundo ibi, (Sed nos.) Incipit conſiderare propoſitiones, quas ſumpſit Alga. hoc in loco. Quantum ad primum dixit Alga. ꝙ multiplicatio ſcientiæ in Deo rerum extra ſe, non apponit perfectionem in eo, & per conſequens voluit Deum non ſcire res extra ſe: hoc verificat. d. dicimus nos, quod hoc eſt allegatio opinantis, ꝙ ipſe Deus non ſcit niſi ſeipſum, id eſt dicere Deum non ſcire res extra ſe, eſt argumentum, quo concluditur ipſum non ſcire niſi ſeipſum. & tunc ſtatim remittit ſe. d. & nos in præcedentibus narrauimus opiniones ipſorum, ponentes conuenientiam inter id, quod dicebant, videlicet quod ipſe Deus non ſcit niſi ſeipſum, & quod ipſe ſcit omnia entia, id eſt ponebant hæc eſſe eadem, ſcilicet Deum ſcire ſe, & alia: & ſtatim explicat conuenientia. d. & ideo dicunt aliqui ipſorum nobilium, ꝙ Deus eſt omnia entia. eſt ergo conuenientia hæc: quoniam Deus eſt omnia entia, ideo ſcire ſeipſum eſt ſcire omnia entia aliquo modo. ideo excuſat ſe. d. & ideo non oportet in iſtis nos amplius replicare: quoniam, multotiens dictum eſt: &, ſic patet, quomodo dictum Alga. quodammodo eſt verificatum Deus enim ſcit ſe & alia prout, eſſe eius eſt eſſe aliorum, non tamen ſcit alia, prout diuerſa ſunt ab eius eſſe: & hoc iam expoſui ſuperius multies. (Sed nos.) Hoc in loco conſiderat propoſitiones Alga. ſuppoſitas in dubio, vbi debes ſcire, vt apparebit in ſol. huius dubij, quod Auer. non poſuit omnia verba Alga. in dubio prædicto: ſed pauca, vt viſum eſt: & ideo conſiderat quaſdam propoſitiones, quas non habemus in hoc lib. ſed bene in lib. Alga. inueniuntur tranſlatæ: ego autem ſecundum poſſe conabor illas apponere, deinde dicam F

A dicta Auer.ſuper illas. Primo ergo proponit cuius naturę ſunt propoſitiones Alga.ſecundo ibi, (Et declaratio.) Exponit quod dixit, inquit ergo. ſed nos dicimus ꝙ propoſitiones ductæ ab iſto homine in præſenti cap. ſunt probabiles, & dialecticę: cuius rationem ait.d. prout ſumit ſignificationem earum ex manifeſtis, id eſt rebus ſenſibilibus ad ignota, id eſt Deum, qui nobis occultus eſt: modo hoc non poteſt fieri: non enim debet argumentum a ſimili procede niſi illa ſint vnius generis, vel ſpeciei.dicit modo.& non eſt dubium ꝙ res ſenſibiles, & Deus non ingrediuntur vnum genus, neque communicant aliquo modo ſup. in ſpecie, vel vniuoca natura: quare propoſitiones formatę de creaturis non debent transferri in Deum.(Tandem dicimus.) Hoc in loco appoſit ſolu. pro Auicen.contra quam arguit Alga, arguebat enim ſic, ſicut hominem ignorare res eſt imperfectio. ſic Deum ignorare res eſt imperfectio. Cui reſpondet Auerro.d.tandem dicimus, ꝙ verba Alga. in hoc loco diriguntur erga Auicen. id eſt ſunt valida ad eum. Et ſtatim apponit, quomodo nō eſſent valida. d. prout indigebat dicto dicentis, ꝙ Deus ſcit ſeipſum, & ſcit alia hoc modo, ſcilicet indigendo illa reſponſione, ſunt valida. ſed, ſi dicatur ꝙ Deus non ignorat alia, quoniam ſciendo ſe, ſcit & alia. argumentum Alga. non valet. ergo vno modo valet ad Auic. alio modo non valet. (Et omnes.) Cum dixiſſet ſolu. apponit generale peccatum omnium propoſitionum Alga.d.& omnes propoſitiones, quas

B ab Auic.id eſt in nomine Auicen. narrauit in aſſerendo hanc opinionem, ſuppoſitę ſunt a rebus notis in homine, & putat eas transferre ſiue transfigurare in Deum: quod eſt impoſsibile, id eſt indecens: quia hę duę ſcientię dicuntur ſine dubio ęquiuoce, ſcilicet de Deo, & de noſtris rebus ſenſibilibus: iſtud ergo eſt peccatum vniuerſale omnium dictorum Alga (Et declaratio.) Quia dixit oēs propoſitiones, quas ſumpſit ab Auicen. eſſe ſumptas ex rebus ſenſibilibus, & translatas ad res occultas, ideo hoc in loco incœpit declarare illud, & enumerat aliquas earum, & inquit: & declaratio huius eſt, id eſt & ꝙ ex propoſitionibus ſumptis a ſenſibilibus procedat in occulta eſt hęc declaratio, ſcilicet ꝙ id, quod dicebat Auicen. videlicet quod a quolibet intellectu procedit quidā actus, quem ipſe intellectus ſcit, eſt propoſitio vera, ſed modo humanę ſcientię, id eſt ſcientia noſtra: cuius rationem inquit, intellectus namque humanus perficitur ab eo, quod intelligit, & patitur ab eo obiecto, a quo imaginatio intellectus, id eſt intellectio cauſatur. eſt ergo propoſitio hęc, ſcilicet omnis actus procedēs ab intellectu intelligitur ab intellectu, vera in intellectu noſtro, propterea quia ille actus procedens habet rationem obiecti, a quo intellectus poteſt moueri, pati, & perfici. ergo intellectus noſter poteſt intelligere omnem actum ab eo prouenientem. (Cum propoſitionibus.) Cum verificauit propoſitionem illam,

C hoc in loco oſtendit quomodo per illam tranſit Alga. arguere in Dei ſcientia. & primo proponit hoc dicens, & cum propoſitionibus ſumptis in hoc genere, ſcilicet ex rebus poſterioribus obijcit ei, ſcilicet Auicen. Alga. & propter vnā quęſtionem, ex cuius ſolu. eligit vnam vim argumenti contra illum. quęſtio eſt hęc: ſi eſt vnum agens intelligens, a quo conſequitur vnus actus, poſt quem ſint plures actus conſequentes, an ſi intelliget primū, intelligere debet omnes actus conſequentes vſque ad vltimum. Et reſpondet, quod non oportet ſemper, & dat rationem, & inquit, eo quod quicunque hominum intelligat actum, ſcilicet primum, & eundem actum ſequitur alius actus, videlicet ſecundus, illumq; tertius, tertiumque quartus, non ſequitur ex hoc, id eſt quia primum intelligat agēs intelligens, ſciat conſequentia, id eſt actus conſequentes primi actus, id eſt qui conſequuntur illum primum: & tunc apponit quando eſt poſsibile, & inquit, & reſpondens ſibi Alga. dicit quod hoc, id eſt iſta intellectio cōſequentium actuū reperitur in intelligente propria voluntate, id eſt qui intelligit per voluntatem. in alio vero non, id eſt in intelligente ſine voluntate propria non oportet. (Dixit tamen hoc.) Cum Alga. ſoluit quęſtionem, colligit Auerro. ex ſolu. quęſtionis vim argumenti contra Auicen. & inquit, dixit tamen hoc ipſe Alga. quia id, in quo magis appodiatur in attribuendo ſcientiam Deo, eſt, quia affirmat Deum habere voluntatem: poteſt ergo componi ſyllogiſmus hoc modo.

omne agens intelligens primum actum per voluntatẽ, intelligit omnes effectus, & actus, qui conſequuntur illum, vt ex ſolu. quæſtionis patet: ſed Deus eſt agẽs per voluntatem, intelligens primum actum, id eſt primã intelligẽtiam, vt Auic. concedit, ergo intelligit omnes effectus poſt illam: & illi effectus ſunt omnes intelligentiæ, & omnes res, & inquit, quapropter dixit quod hoc argumentum eſt ita vehemens, quod nullam habet reſponſionem, qua vitetur, videlicet, quod nõ ſequatur quod primus intellectus intelligat præter eum, id eſt eſſentiam propriã omnes actus conſequentes ab eo principaliter, quod ſunt ſecundi cauſa, & primum cauſatum, & alia multa. quaſi dicat, quod hoc argumentum eſt demonſtratiuum in propoſito. D

Dubitatio. Sed ambiget quiſpiam, an ſit aliquod intelligẽs actum primum ſine voluntate: & videtur quod non: quoniam omne intelligens ẽſt homo, vel aliqua ſubſtantiarum abſtractarũ: ſed omnis homo, & omnis ſubſtantia ſeparata intelligit per volũtatem propriam, vt Algazel inquit, ergo in primo primæ, omne intelligens intelligit volũtate propria. Oppoſitũ Alga. in ſolu. quæſtionis propoſitæ, inquit. ait enim eſſe intelligens duplicis generis: vnum voluntate, aliud non voluntate: & verificat ſermonem eius primo modo, & nõ ſecundo modo. ergo res eſt loco ambiguo. Et ad hoc dicendum, quod ſi in opinione ſumus Algaze. & Auicen. ratio prima concludit, quoniam omnino oportet intelligens omne eſſe voluntatẽ propria intelligens: & tunc, quod dicit in oppoſitum, nihil eſt: quoniam ipſe forte loquitur ſecundum aliorum partem, vel per intelligẽns intelligit cognoſcens: hoc enim modo poteſt ſermo eius verificari: eſt enim cognoſcens duobus modis: voluntate propria, id eſt contingentis vt homo, & Deus: & ſine voluntate, vt animalium cognoſcentia: & ſecundum hoc ratio propoſita in hunc modum debet componi: omne cognoſcens voluntate primum actum, cognoſcit omnes actus conſequentes illum. ſed Deus cognoſcit voluntate primum actum proprium: ergo omnes reliquos. Si autem loquatur ſecundum Peripatheticos, aliter oportet dicere: & ego dixi in diſputatione prima, in ſolu. ſecundi dubij, & alibi. & non eſt locus nunc replicandi. (Similiter.) Perſoluit & aliud argumentum Alga. & primo proponit illud, & inquit, ſimiliter ad ea, quæ narrauit nomine Auic. videlicet, quod ſi ipſe Deus intelligeret ſeipſum, & non aliud, eſſet homo tunc nobilior eo. Dicimus quod ſunt verba probabilia: & hoc oſtendit, & inquit, ſi enim imaginaremur duos homines, quorum vnus non intelligeret niſi ſeipſum, alius vero intelligat ſe, & alia: dicimus ꝙ intellectus iudicabit ꝙ ille, qui intelligit ſe, & alia, eſt nobilior illo, qui tantum ſeipſum intelligit. vult itaque tenere in eis, quæ ſunt eiuſdem generis: quod declarat. d. ſed tenẽdo quod intellectus humanus, & diuinus tm̃ æquiuoce communicent, tunc dicta tranſlatio eſt incompetẽs: eo quia ſunt diſsimilia: quo autem intelligere alia ſit perfectionis hominis, & non ſequitur ꝙ ſit Dei perfectio, verificauit in ſolu. quæſtionis, quærẽtis an intelligere alia ſit perfectio ſimpliciter, an ſecundum quid, & ideo non decet hoc in loco illam repetere. (Et quia ipſe nomine,) Inducit vnam aliam quæſtionẽ, quam Peripathetici nõ poſſunt ſoluere, & inquit, & quia ipſe nomine Auic. allegauit vnã propoſitionẽ ab eodẽ cõceſſam in quolibet intelligente, videlicet qđ qui plura ſcit nobilior eſt: tunc addatur literæ hæc minor, ſed Deus nõ plura ſcit: ergo in ſecũda figura nõ eſt nobilior. minorẽ probat, & põt ratio componi in hunc modũ: omne agẽs intelligens ſuũ effectum voluntate agit: ſed primus motor voluntate agit: ergo nõ intelligit ſuũ effectum. huius primo accepit minorem. d. & oportet eos remouere a dicto Deo voluntatẽ, & nouitatem, id eſt, voluntatem contingentẽ: & tũc ponit minorem ſyllogiſmi principalis. d. quare nequeunt aſſerere quod prima cauſa ſciat aliud, niſi ſeipſa: eſt ergo minor hæc, ſed Deus non plura ſcit: & hęc minor eſt concluſio proſyllogiſmi, tunc apponit minorem proſyllogiſmi, & inquit agens enim intelligens ſuum effectum ſcit aliud ab eo, prout vult: eſt ergo maior, omne agens intelligens ſuum effectum voluntate agit: & ſic apparet locus quæſtionis. Huic inducit ſolu. Alga. & inquit, dixit quod hoc inconueniens ſequitur philoſophos tantum, & exponit quod dixit, & inquit, intendit dicere in hoc eſſe hominem cauſatum nobiliorem creatore, qui eſt ipſius cauſa

A & hoc oſtendit.d. & ꝙ hoc ſequitur ipſos philoſophos remouentes mundi nouitatem: propter quod remouent ab eodem Deo voluntatem: & tunc remota voluntate oportet ꝙ ignoret id, quod ab ea procedit: ecce, quomodo hoc ſequitur Peripatheticos, & non theologos. Debes ſcire, ꝙ qui ponit mundum æternũ, dicit Deum agere neceſſario, vt in ſecunda, & tertia diſputatione viſum eſt: & qui aufert contingentiam ab agente, aufert voluntatem ſecundum theologos ſaracenos, & ideo ſequitur ꝙ Deus egit ſine voluntate mundum. (Sed nos.) Ad hoc remittit ſe, & ſoluit: & ſermo eius manifeſtus eſt per ſe, & ex eis, quæ dicta ſunt. (Præterea ſciendum quod poſtquam.) Hic oſtendit ordinem dictorum ab Alga. & inquit, præterea ſciendum, ꝙ poſtquam ipſe allegauit nomine Auicen. cum propoſitionibus apparentibus, id eſt, ſumptis ex ſenſibilibus eſſe communes duabus ſcientijs nouæ, & antiquæ, ſcilicet poſſe intelligere extra ſe: vult dicere, poſtquam arguit nomine Auicen. ꝙ ſcientiæ nouæ. ſ. hominis, & antiquæ, ſ. Dei, eſt commune ſcire ſe, & alia, cœpit allegare, id eſt, arguere contra eum in eo, quod dicunt philoſophi in hoc tractatu, videlicet de differentia iſtarum duarum ſcientiarum, ſ. inter Deum, & hominem, & incipit capitulum, a quo incœpit. d. quare vobis cauetis, &c. vſque ad finem illius, quod ſumpſimus. ſ. in dubio propoſito. ecce, quomodo Auer. non totum dubium recitauit, & tamen contradixit eis: & ſic patet illud, quod a principio dixi. (Et ſententia.) Appoſuit ſententiam illorum, quam dixit in dubio, quod dimiſit. & inquit,

B & ſententia illorum verborum hæc eſt: ſi omnes hę. i. particulares cõprehẽſiones defectus in hoĩe fuerint, ergo debẽt a Deo benedicto auferri. Inducit reſpõſionẽ eius, & inquit: & dicit Auic. ꝙ ipſe in hoc conuenit cũ alijs philoſophis, videlicet ꝙ Deũ nõ cõprehendere particularia nõ eſt defectus in eo, immo eſſet defectus in eo, ſi ea comprehenderet. Similiter, nõ comprehendere alia præter ſeipſum nõ eſt in eo defectus: & ſic patet ſolu. argumenti ab Auicen. (Et nos dicimus.) Hoc in loco Auer. aliter reſpondet, & proponit reſponſionẽ, & inquit, & nos dicimus ꝙ euaſio horum dubiorũ eſt, ꝙ diuina ſcictia non diuidit verum a falſo in oppoſitis. ſ. contradictorijs, ſicut reperitur in humana ſcientia: vult dicere quod de ſcientia Dei nõ verificatur alterũ contradictoriorum determinate, videlicet aut ſcit alia, aut nõ ſcit alia, ſicut reperitur in humana ſcientia: quoniã determinate, aut homo ſcit alia, aut non, de neceſsitate alterum iſtorum verificatur de hominis ſcientia, & de iſta duo ſunt contradictoria, quorum alterum omnino de ſcientia hominis verificatur vnde verificata vna ipſarum de homine, neceſſario altera eſt falſa: ſed in Deo benedicto ambo verificantur, tamen duobus reſpectibus: & hoc declarat. d. videlicet quia ignorat ea modo inferente

C defectum, & ſcit ea modo non inferente defectum. vult dicere ꝙ Deus ſcit particularia, prout non imperficitur ab eis, & ignorat illa, prout imperficitur ab illis: ſimiliter dicimus de vniuerſalibus, & particularibus, qđ ipſe Deus ſcit ea, & quod ignorat ea, modo iam dicto. Tunc ordinat ſe ad ſequentẽ diſpoſitionẽ, & dicit: dicimus denique quod ab hoc, id eſt, perſcrutatione de ſciẽtia Dei poſſumus quieſcere, videlicet a litibus, & rixis Alga. cum philoſophis, non tantũ in hac diſputatione, ſed in ſequenti: nihilominus ducemus ſequentem diſputationem, ne putent ſequaces ipſius nos ſtupefactos eſſe ſuis ſophiſticationibus, ſophiſticalibuſque argumentis.

POSSET, & in hoc loco dubitatio ardua emergi: an Deus particularia ignoret. Sed quia Auer. in diſputatione. 12. hanc pertractabit, hoc in loco tranſeo. Ideo volo mouere quæſtionem, an illa duo contradictoria in Deo verificentur, & quomodo verbum Auer. intelligatur. Et videtur quod illud, quod Auer. inquit, falſum eſt, ſcilicet ꝙ de Deo poſſunt contradictoria verificari: quoniam Ariſto. Poſterio. primo inquit, contradictio eſt oppoſitio, cuius nõ eſt dare mediũ ſecundum ſe: ergo ſcire particularia, & non ſcire particularia nullũ habent medium. Adhuc autem ſunt homines multi, qui definitionem contradictionis ſic intelligunt, ſcilicet quod contradictio eſt oppoſitio, cuius non eſt medium dare ſecundũ ſe, id eſt, ſecundũ extrema abſolute accepta. Verbi gratia, accipiendo album, & non album abſolute, non habent medium: omne enim

Nota.

Tertia qõ.

ens album, vel non album: accipiendo autem album per ſe, vel non album per ſe medium reperitur: quoniam non omne ens album per ſe, nec non album per ſe: extrema ergo illa vno modo non habent medium, alio modo habent, habent quidem, prout abſolute accepiſti, carent vero medio, prout reſpectus, & notas adiunxiſti perſeitatis. Ex hoc poteſt & ſolu. quęſtionis patere, cum .n. quęritur, an inter ſcire particularia, & ignorare illa ſit medium abſolute, non datur medium: Deus enim particularia ſcit, attamen, ſi extrema illa aſſumantur cum notis, & reſpectibus, poteſt & Deus medium eſſe: ſcire enim particularia eo modo, quo ſciens imperficiunt, & ignorare vel non ſcire eo modo, quo perficiunt habent & medium, videlicet Deum: Deus enim non ſcit particularia eo modo, quo ipſum imperficiunt, ſed eo modo, quo non perficiunt cum ſcit. Sed quomodocunque, in homine ſiue ſcire ſingularia, ſiue nō ſcire capiantur abſolute, ſiue cum notis perſeitatis, vel reſpectibus, nunquam eſt inuenire medium ſemper: homo enim ſcit ſingularia, quomodocunque vel ignorat. D

Solutio.

Impugnatio Sed hęc ſolu. optima eſt, & tota bona, peccat tamen in definitione oppoſitionis, & quaſi vniuerſaliter nullus antiquorum expoſitorum ſic expoſuit, niſi quidam latini, qui fere totum librum poſteriorum conturbant: Ioan. autem Philoponus poſteriorum primo, aliter commentatus eſt definitionem contradictionis: vbi debes ſcire, in vnaquaque ſpecie oppoſitionis poſſe dari medium aliquo modo. Verbi gratia, calidum, & frigidum, vt contraria medium habēt. E iterum pater, & filius, vt relatiua medium habent ſubiecti, vt oppoſita relatiua: ſimiliter cęcum, & videns medium habent lapidem: vnaquęque ergo ſpecies oppoſitionis, vt talis eſt, medium habet ſemper ſecundum quod talis ſpecies: attamen, ſi conſiderentur oppoſitionis omnes ſpecies, vt in eis ſaluatur contradictio: vnaquęque enim ſpecies oppoſitionis ad contradictionem reducitur, vt Ariſto. docet in prędicamentis, frigidum enim & calidum poſſunt, & in frigidum & nō frigidum reduci. calidum enim non frigidū dico: ergo genus omnium oppoſitionum eſſe oppoſitionem differentiam: quoniam hæ quidem medium ſecundum ſe, vt relatiua, contraria, & priuatiua per accidens medio carent, prout ad contradictionis reducuntur oppoſitionem: hęc autem medio carent per ſe, & ſunt alijs cauſę carentię medij vt contradictio: ergo vt differentiam, qua differt contradictio ab alijs ſpeciebus, adiunxit Ariſt. in poſterioribus. (ſecundum ſe.) inquit enim. Contradictio oppoſitio, cuius non eſt dare medium ſecundum ſe, ad differentiam aliarum ſpecierum in quibus eſt medij carentia, prout reducūtur ad contradictoria: reliquum autem reſponſionis eorum eſſe poteſt totum bonum.

*

DE DIMINVTIONE EORVM IN ADDVCENDO RATIONEM, QVOD IPSE SCIT SEIPSVM.

ALGAZEL.

AIT Alga. Et dicamus quòd perfecti, quoniam ſciuerunt innouationem mundi ex voluntate eius, adduxerunt probationem ex voluntate, quòd ſit ſciens: & ex voluntate, & ſcientia ſimul quòd ſit viuens: deinde mediante vita in eo, quòd omne viuens conſyderat in ſe, & eſt viuens, neceſſe eſt etiam
B vt ſciat ſeipſum. & hic diſcurſus intellectiuus eſt in vltimitate declarationis. Vos vero, cum aufertis voluntatem, & innouationem, & exiſtimatis quòd id, quod emanat ab eo, emanat conſecutiue per viam neceſsitatis, & naturæ, quid inconueniens erit, ſi fuerit ſubſtantia eius ſubſtantia, cuius natura eſt vt ſit ex eo cauſatum primum tantum, deinde ſequitur ex cauſato primo cauſatum ſecundum, vſque ad complementum emanationis entium: & ipſum profecto cum hoc non conſyderat ſeipſum, ſicut eſt ignis, ex quo ſequitur calefactio, & Sol, ex quo ſequitur lumen. & vnũquodq; eorum non ſcit ſeipſum, ſicut non ſcit aliud, ſed id, quod ſcit ſeipſum, ſcit quod emanat ab eo: ergo ſcit aliud. & iam declarauimus ex opinione eorum quòd ipſum non ſcit aliud: & concluſimus quòd contradicentes huic conueniunt in iudicio poſitionis eorum: igitur, cum nõ ſcit aliud, non eſt inconueniens vt non ſciat ſeipſum. Si vero dicatur,
C omne id, quod non ſcit ſeipſum, eſt mortuum, & quomodo Primum erit mortuum? dicimus quòd ſecutum eſt hoc vobis ſecundum curſum opinionis veſtræ. quoniam non eſt differentia inter vos, & dicentem, omne, quod non agit voluntate, & poſſe, & electione, & non audit, & non videt, eſt mortuum: & id, quod non ſcit aliud, eſt mortuum. &, ſi eſt poſsibile vt ſit Primum priuatum his attributis omnibus, quid indiget vt ſciat ſeipſum. ſed, ſi reuertuntur ad id, quòd omne ens mundum a materia eſt intellectus ex ſe, & intelligit ſeipſum, iam declarauimus quòd hoc eſt verſutia, & non eſt ei demonſtratio. Si vero dixerint quòd demonſtratio eius eſt, quòd ens diuiditur in viuum, & mortuum: & viuum eſt prius, & excellẽtius mortuo: & Primum eſt prius, & excellentius: ergo eſt viuens: & omne viuens conſyderat ſeipſum, cum ſit falſum vt in cauſatis ab eo ſit viuens, & ipſum non ſit viuens. Dicimus quòd hæ ſunt deceptiones. quoniam nos dicimus quòd non eſt falſum vt ſequatur ex eo, quod non ſcit ſeipſum id, quod ſcit ſeip-

ſum, mediantibus multis, aut non mediantibus. &, ſi falſificans hoc D
fuerit, qm̄ cauſatum eſſet nobilius cā, nō eſt falſum profecto vt cauſa-
tum ſit nobilius cā. Præterea. quare negatis ꝙ nobilitas eius duret du
rante ente vniuerſali per ſeipſum, non per ſcientiam ſuam? & hoc pro
batur. qm̄ aliud aliquādo ſcit aliqua præter ſe, & videt, & audit: ipſum
vero glo. non videt, nec audit. Si vero dixerit aliquis ens diuiditur ad
videns & cæcum, & ad ſciens & ignorans: & videns eſt prius: ergo Pri
mum videt, & ſcit res. Dicendum quòd ipſi negant hoc, & dicunt nō
eſt nobilitas in viſione, & ſcientia rerum. ſed, cum non eſt neceſſitas
videndi, & ſciendi, & ſit ſubſtantia modo, quo ſit ex ea vniuerſum, in
quo eſt ſcientia, & dominus viſionis, ſic igitur non eſt nobilitas in
ſcientia ſubſtantiæ. ſed, cum fuerit principium ſubſtantiarum ſcien-
tium: & hoc eſt nobilitas propria ſibi: ergo de neceſſitate coguntur ad
ablationem ſcientię eius de ſe ipſo etiam, cum non ſignificauerit aliud
præter voluntatem, & non ſignificatur per voluntatem niſi innoua- B
tio mundi, & in corruptione huius corrumpitur. hoc totum eſt ſecun-
dum ꝙ aſſumit hæc ex conſyderatione intellectus. Igitur id, quod
dixerunt de attributis primi, ſeu de ablatione eorum, non eſt eis ratio
de eo, niſi ſermo æſtimatiuus, & cogitationes. & abſint Legiſtæ a tali-
bus exiſtimationibus. Et non eſt mirandum de diminutione intelle-
ctus in attributis diuinis, & non eſt quid miraculoſum: ſed quid mira-
culoſum eſt diminutio eorum in ſeipſis, & aſſumptio rationum ſua-
rum, & credulitas eorum quòd ſciant hæc ſcientia vera cum eo, quod
ęſt in eis de ſubitanietate, & inuolutione.

Sicut Auer. inquit, hęc diſputatio vr̄ quodammodo ſuperflua, qm̄ ſufficienter
tractata eſt, attamen ne Auer. videretur fugere argumenta Alga. ideo aggreſſus
eſt eam, & per conſequens quę ſit intētio huius manifeſtū eſt. Primo ergo Alg.
concedit, quod Deus intelligit, & cognoſcit ſe: & ſyllogizatur hoc modo: omne
viuens cognoſcit ſe: ſed Deus viuit: ergo Deus cognoſcit ſe. maior probatur, qm̄
Deus ſcit, & vult: & omne ſciens, & volens eſt viuens: ergo, in prima figura
Deus viuit: huius primo tangit proſyllogiſmum dicens, ait Alg. ſecundū opinio- F
nem verorum philoſophorum, qui nouitatē concedunt mundi propria voluntate
Dei, patet ꝑ propoſitum: & accepit vim maioris proſyllogiſmi, et inquit: quia ex
voluntate, & ſcientia iudicatur vita: reliquum proſyllogiſmi dimittit, tunc acce-
pit maiorē proſyllogiſmi, & inquit: & quodlibet viuens ſeipſum ſentit. i. intelli-
git: Deus eſt viuens, hęc eſt minor: ergo cognoſcens ſeipſum, & apponit effica-
ciā communis, & inquit: vnde dicimus quod hęc ratio eſt valde acerrima. Sed
Dubitatio. hic eſt ambiguitas: qm̄, primo probat Deum viuere propter intelligere: ſecundo
probat ipſum intelligere ꝓpter viuere: ergo ipſe cōmittit circulum, quem Ariſt.
Solutio. deſtruit primo Poſteriorum. Dicendum, quod intelligere, & velle ſunt velut
cauſę vitę, vita velut effectus: ſicut, enim motus eſt cauſa vitę, ita & intelligere,
& velle cauſæ ſunt vitę perfectiſsimæ, vt Auer. inquit. 12. Metaphy. commen.
38. &. 39. poteſt itaq; dici, quod primus proceſſus concludens Deum viuere ex
eo, quia intelligit & vult, eſt proceſſus propter quid, & dicitur demonſtratio cau
ſę: ſecundus proceſſus eſt proceſſus quia, quia procedit a poſteriori ad cauſam
priorem: quia enim viuit, concludit ipſum intelligere, & velle: ergo demonſtra-
tio hęc erit ſigni. Ad quæſtionem dicendum, ipſum non erraſſe, cum, non in eo-
Quęſtio. dem genere demonſtrationis illud fecerit. Sed hic, adhuc emergit ardua dubi-
tatio, an ſcilicet poſsit fieri iſte regreſſus, ſeu circulus ab effectu ad cauſam, &

A poſt ab illa ad effectum. Similiter, & ad adhuc ambiges: cum enim ordo naturæ ſit contrarius modo procedendi noſtro, vt Auer. inquit primo Phy. com. 3. natura incipit a cauſa: ergo nos debemus incipere ab effectu: modo Alga. videtur totum oppoſitū feciſſe: incipit enim à cauſa, & proceſsit ad effectum: & poſt vł ab effectu regredi ad cauſam: & hę ambiguitates ſunt non paruę: & cum in cōmento meo libri poſteriorum multum prolongauerim ſermonem in his, viſum eſt mihi modo abbreuiare opinionem Peripatheticorum in his: primo ergo dicā ad primā, poſt ad ſecundam ſecundum poſſe meū. Quantū ad primam igitur partem, dixerunt multi antiquorum, quod nō ſit illa circulatio, vel regreſſus demōſtratiue: qm̄, enim per effectum cauſam tu inueniſti, ſine dubio demonſtraſti: eo quia ex notiori, & prior tibi proceſsiſti: cum, ex cā inuenta ad effectū redis ꝓpter quid ipſius effectus concludens, nō demonſtrabis: cū ex ignotiori procedis ad notius: & ſic iſti proceſſum quia demonſtratiuū affirmant eſſe, proceſſum ꝓpter quid concedunt non demonſtratiuū eſſe, ſed dialecticum, ſeu topicum; eo quia non ex notiori eſt ad latentius. Et huius exemplum eſt: ſi, enim progredieris, iſte homo currit, ille homo currit, & ille, & ſic de ſingulis: ergo omnis homo currit: illatio eſt neceſſaria, & omnino concludit, & neceſſario: oppoſitum enim conſequentis ſtare cū antecedente eſt impoſsibile: attamē topicus proceſſus eſt,

Poſitio antiquorum.

B eo quia non probatiuus ſecundū naturam, quoniam antecedens vel eſt ignotius conſequente, vel ęque notum: pōt tn̄ eſſe notius tibi, vel illi; & ideo dialecticus, vel topicus dr̄, eo quia non ex notiori procedit ſimpliciter, ſed huic, vel illi, qui dat antecedens: ſic in propoſito: &, ſi proceſſus propter quid ſit neceſſarius, & illationis neceſſariæ, tamen dialecticus dr̄, eo quia non ex notiori ſimpliciter, ſed huic, vel illi procedit: in naturalibus ergo ſecundum hos manifeſtum eſt quomodo fiat circulus, & quomodo non. Mouit autem hos: quoniam effectus demonſtrat cauſam eſſe, ergo eſt notior ea: ſit igitur eius notitia, vt octo. notitia, verò cauſę inuentę, vt quatuor. Si igitur ad effectum eundem redibis ab ignotiori, & latentiori, quia a noto tibi, vt quatuor ad notius & certius, quia ad effectum notū vt octo procedes: ergo ſecundus proceſſus non poteſt demonſtratiuus dici, cum demonſtratio ſit ex notioribus, vt in Poſte. ſatis dixit Ariſto. aliaq; argumenta pro eis, quia nullius ſunt valoris, & ea prolixe adduxi in poſterioribus, tranſeo, Hanc opinionem Ioan. Iandonus in quęſtionibus primi de Anima conabatur deſtruere, & arguit in hunc modum: qm̄ accidentia propria ſunt principia cognoſcendi ſubſtantias, & econtra: primo, quia eadem ſunt principia eſſendi et cognoſcendi, modo cā eſt principiū eſſendi effectus, ergo & cognoſcendi. maior eſt Ariſt. & Auer. com. ſecundi Meta. Pręterea, ſubſtantia eſt prior natura, cognitione, & tēpore accidente, ergo accidēs demonſtrans ſubſtantiā pōt, & ab ea

Pō Io. Iād.

Impugnatio contra rationes Io.

C demonſtrari, maior eſt Ariſt. & Auer. 7. Meta, com. 4. ſed rationes Ioannis contra hos nihil concludunt: prima quidē non: qm̄ cā eſt principiū eſſendi, & veritatis ſecundū naturā, vt & ipſemet dicit alibi, et ſic nō quo ad nos: ſecunda vero minime, qm̄ ſubſtantia eſt prior cognitione, & tēpore, & natura: cognitione. ſ. ſecundū naturā. tempore vero. i. ſeparabilitate: natura. i. perfectione, & licet ponatur in eius definitione, non quidē ponitur vt notius nobis, ſed vt quietans, vnum enim correlatiuorū ponitur in definitione alterius, & non vt notius: pōt ergo & aliter opinio illa remoueri: tū ex verbis philoſophorū, tum rōne: verbis quidē, qm̄ primo poſteriorū inquit, ſed quia differt & propter quid ſcire, primū quidē & in eadē ſcientia. Et poſtq̄ probauit hoc exemplis multis inquit, alio autem modo differt propter quid ab ipſo quia. quod eſt per aliā ſcientiam vtrunq; ſpeculari, vbi Auer. inquit cap. 3. & poſtquam eſt demōſtratio, quę facit adipiſci inuentionem rei, eſt alia, quæ facit adipiſci cauſam inuentionis ipſius. iamque inueniuntur hi duo modi, aut in arte vna, aut in duabus artibus. Præterea, & Themi. ait ibidem cap. 28. ſane fieri poteſt, vt eadem ſcientia modo ipſum quamobrem traciet, modo ipſum vt ſit explicet: aliquando eſt, vt diuerſa ſcientia ſit, quę quamobrem condocet ab ea, quæ vt ſit demonſtrat. Præterea Ariſto. 2. Poſte. cap. 16. mouet quęſtionem in principio capituli, & inquit. de cauſa autem, et cuius eſt cauſa dubitabit aliquis, nunquid, cum cauſatum eſt, cā eſt, & e.

poſt ſoluens quęſtionem inquit, ſi igitur quidem per cauſam eſt demonſtratio ꝓ- D
pter quid eſt, ſi vero non per cauſam ipſius quia. quoniam in medio eſt, cogno-
uit, propter quid autem non: vbi Auerro. commen.25. inquit, in ſolutione illius
quęſtionis, ſed cum oſtendimus cauſatum per cauſam eſt id demonſtratio dans
cauſam, & inuentionem: & cum oſtendimus cauſam per cauſatum, eſt id demō-
ſtratio dans inuentionem tantum: & ponit exemplum, vide. Præterea, & ibi-
dem diuus Themiſtius cap.3. inquit, nullum autem incommodum ſuſcipitur, ſi
cauſa talis cum ſua concluſione retorqueri dicatur: nec enim eadē ratio vtrinq;
reciprocandi eſt: ſed cauſam ab euentis ad cauſam ſubijcitur, ſyllogiſmus tantū
vocatur: cum econtrario eſt, abſoluta demonſtratio. Dicitur forte, quia ſyllo-
giſmum tantum demonſtrationem intendit quia, quę pro tanto ſyllogiſmus tan-
tum dicitur, quia non ex vero medio procedit, vt ipſe ait primo Poſteriorum
commen.46. quare, & ex his regreſſum dare manifeſtum eſt aptiſsime. Pręte-
rea, Linconienſis groſſateſta ibidem manifeſte idem dicit, & magnus Alber. tra-
ctatu de venatione definitionis com.7. & concors eſt eiuſdem. Adhuc, Auer.
2. Meta. commen.16. inquit. certitudo enim diuerſatur in eadem ſcientia. V.g.
ſecundum demonſtrationem ſimpliciter, & ſecundum demonſtrationem quia:
&, cum diuerſetur in eadem ſcientia magis diuerſatur in ſcientijs diuerſis ſecun-
dum genus. Rurſus. 6. Phyſ. commen.15. inquit, cum prius declarauit, quod ſi E
magnitudo fuerit diuiſibilis in infinitum, quod velocius & tardius inueniuntur
in infinitum, vult declarare econuerſo: & poſt quibuſdam interpoſitis inquit, &
ſigna demonſtratiua ſunt illa, quę conuertuntur cum ſuis cauſis. ſ. quod cum po-
natur cauſa, ſequitur ſignum & econuerſo: & ideo incœpit primo declarare con-
ſecutionem ſigni ex cauſa, deinde conſecutionem cauſę ex ſigno: ecce, quam
plane Auer. id dicit. etiam in. 8. Phy. commen.5. inquit econtrario primę viæ.
In prima enim probauimus ex motu æterno motorem eſſe, qui non mouetur,
hic autem probauimus quod motus ęternus eſt hoc quod motor qui nō mouetur
eſt. Idem apponit ibidem commen.53. &.65. & adhuc poſſem tibi enumerare
loca fere innumerabilia, vbi Ariſt. & Auer. circulum committunt in diuerſis ge-
neribus demonſtrationum: & ideo nolo plus in hoc inſiſtere: ratione vero &
hoc monſtrari poteſt: quoniam ſcientię diuerſantur ſecundum diuerſitatem me-
diorum, vt Ariſt. tn.2. Poſteriorum demonſtrat: quia igitur effectus eſt medium
in demonſtrando cauſam, & cauſa medium in demonſtrando effectum: ergo no-
titia, quę relinquitur ex proceſſu, cuius medium eſt effectus, differt ſpecie a noti-
tia, quę relinquitur ex proceſſu, cuius medium eſt ipſa cauſa: notitia ergo, quę in
effectu relinquitur ex cauſa, altera eſt a notitia effectus, quę per ſenſum habeba-
tur: ergo in ſecundo proceſſu, cauſa eſt notior nobis quam effectus notitia reli- F
cta tertio loco: & hęc ratio eſt demonſtratiua, ſi perfecte addatur, vt dicam: vt
ergo perfecte intelligas, debes ſcire primo, quod licet cauſa, medium, & defini-
tio idem ſint in ſubiecto, differunt tamen in modo. aliqua enim cauſa habet ra-
tionem cauſæ, non tamen rationem medij definitionis: omne autem, quod ratio-
nem habet medij, & rationem habet cauſę. Secundo debes ſcire, quod aliter
eſt in quęſtione ſimplici, aliter in quęſtione compoſita: voco autem quæſtionem
ſimplicem, vt an ignis ſit, vel fumus ſit: dico vero quæſtionem compoſitam, in
qua eſt quęſitum de conceſſo: vt, ſi luna deficit, propter quid deficit luna? dico
ergo, quod in quęſtione compoſita medium habet rationem cauſę, & habet ra-
tionem medij: alio tamen proceſſu acquiritur medium ſub ratione cauſę, & alio
ſub ratione medij: per proceſſum enim quia in quęſtione compoſita acquiritur
ſolum medium ſub ratione cauſæ. V.g. luna deficit: ergo obiectum eſt aliquid
inter ſolem, & lunam: hoc enim proceſſu quia acquiſiuiſti medium in eo, quod
cauſa illius effectus: & hic eſt primus proceſſus quia, quo. ſ. acquiritur cauſa in
eo, quod cauſa: quo facto non ſtatim redibis ad effectum demonſtrandum per
hanc: quoniam cauſa inuenta per effectum nondum habet rationem medij: opor-
tet enim ad hoc, vt habeat rationem medij, vt ſit tibi notius effectu, quo inuen-
tum eſt ſub ratione cauſæ: ergo, tunc intellectus negociatur circa cauſam inuen-
tam, inueniendo illam ſub ratione medij: eſt autem negociatio hęc reſolutio, quę

A ſit compoſitione & diuiſione hoc modo: obiectum iſtud, quod inuentum eſt eſſe cauſam huius, luna deficit, eſt ens. ergo vel ſubſtantia, vel accidens: & non acci dens, ergo ſubſtantia. vel igitur corporea, vel incorporea: non incorporea, relin quitur corpus: vel animatum, vel inanimatum. non animatum, ergo inanimatū: vel æternum, vel generabile: nō generabile, ergo ęternum: vel diaphanum, vel opacum: non diaphanum, ergo opacum. obiectum ergo illud eſt corpus æternū opacum: ſed illud eſt ſola terra, ergo obiectum illud eſt terreum: qua negociatio ne completa acquiſiuiſti cauſam: tunc ſub ratione cauſę, & ſub ratione medij: cauſæ quidem, quoniam per effectum in eo, quod effectus: medij vero, quia per negociationem adeo innotuit, quod notius factum eſt effectu, qui erat medium ad ipſum inquantum cauſa: & eo completo, poteſt ſyllogiſmus demonſtratiuus ꝓpter quid componi, & erit ſecundus proceſſus. non autem ſemper cauſa habet rationem medij, quoniam intellectus cauſa eſt veritatis principiorum, quemadmodum propoſitiones concluſionis, vt Themi. inquit primo Poſter. c. 7. & Auer. ibidem. & tamen non poteſt eſſe medium demonſtrandi principia prima: hoc & Auer. inquit primo de Anima com. 2. Similiter, in quæſtione ſimplici mediū habet rationem cauſæ tm̄: vt, ſi fumus eſt, ergo ignis: tunc enim demonſtratio eſt ſigni: & ea inuenitur cauſa in eo, non tamen poteſt fieri regreſſus: cum, tunc non

B habeat rationem medij, cum non habeat rationem definitionis: patet ergo qualiter in quęſtione compoſita concedendum eſt regreſſum demonſtratiuum mediante negociatione tibi expoſita. in quęſtione autem ſimplici non: immo, ſi redibimus, proceſſus erit topicus forte. Quod autem hęc ſit intentio Auer. patet. 2. Meta. com. 11. & tu lege verba eius ibidem: quomodo quidem igitur contingat regredi, & quomodo non, manifeſtum. regredi enim in quęſtione compoſita, primo tamen negociatione facta contingit: in quæſtione vero ſimplici non facta negociatione, cum ibi medium tantum cauſę rationem habeat. Ad obiectū aliorum ſoluitur hoc modo: vel, ꝙ reditus eſt ad effectum, nō ſecundum eandem ſpeciem notitię, vt Alber. ait in poſterioribus: vel reditus ſit facta negociatione: tunc enim notitia cauſę adeo per reſolutionem illam intenditur, quod poteſt eſſe cauſa, & mediū ad effectū illū: nec eſt remotum alia via, ꝗ̄ demonſtratione aliquid notificari, & certius reddi. ſicut docuit Ariſto. in Poſterioribus. & ſic patet quomodo ſit circulus, & quomodo non: & per conſequens ſol. ad primam. Supereſt modo quęſtionem ſecundam ſoluere: & primo oportet videre qualiter triplex eſt genus demonſtrationis, ſimpliciter, ſcilicet, propter quid, & ſigni tantum: & quid ſit vnaquęq; ipſarum oportet declarare. Circa quod opinio eſt Ammonij in primo de Anima, ꝙ duplex eſt tantum genus demonſtrationis, ſcilicet propter quid, & ſigni ſeu coniecturalis. explanabimus autem poſt quid ſit

C vnaquæq; harum: huius ratio eſſe poteſt, quoniam demonſtratio non differt a demonſtratione niſi ratione medij: augentur enim demōſtrationes propter media, vt Ariſt. inquit in Poſte. ſed medium demonſtratum non poteſt eſſe niſi duplex, ſcilicet effectus, vel cauſa. ergo demonſtrationis ſpecies non niſi duplex erit. Adhuc, Ariſto. primo Poſte. vbi omne genus demonſtrationis enumerat cap. (Sed differt quia, & propter quid.) & .2. Poſte. c. 16. non ponit niſi duas ſpecies demonſtrationis. & per conſequens vel ipſe eſt diminutus, vel fecit alium librū Poſte. vbi poſuit. Rurſus, ſi demonſtratio ſimpliciter differt a demonſtratione propter quid: vel illud erit a medio, vel propter concluſionem: non propter concluſionem, quoniam vna ſpecies concluſionis eſt in vtraq.: nec penes medium, qm̄ vtriq; medium eſt cauſa: ergo non differunt. In oppoſitum eſt Auerro. in procemio Phy. & ibidem com. x. & ibidem com. vi. & .2. Phy. com. 22. & 25. & inducere com. ad hoc eſt ſuperfluum. vt ergo ſol. huius quęſtionis videatur, oportet videre quid ſit demonſtratio ſigni. ſecundo quid ſit demonſtratio propter quid. & tertio quę demonſtratio ſimpl'r. Demonſtratio ſigni, vt Auer. inquit primo Phy. com. 2. eſt hoc modo: ſi contingit vt nota apud nos non ſunt nota apud naturā, quæ ſunt priora in eſſe, ſed poſteriora, tunc demonſtrationes datæ in hac ſcientia erunt de numero ſignorum: eſt ergo demonſtratio ſigni demonſtratio, cuius medium eſt poſterius natura, & notius nobis. Dicitur quoque hæc Demonſtratio ſigni.

ſpecies demonſtrationis ſignum demonſtratio quia, & demonſtratio eſſe tãtum: D dicitur quidem demonſtratio quia, reſpectu concluſionis compoſitæ. ſi enim demonſtratur propter folia cadere humidum reſolui, demonſtratio erit ipſius quia, id eſt veritatis ꝓpoſitionis: & hoc inquit Themi. ſecundo Poſte. cap. 30. d. ita demonſtratio putanda non eſt, qui nullo modo: aut ex cã, aut ex aliquo, quod cogitatione prius ſit, dicatur: nam lunã deficere non eſt cã cur terra ſe mediã gerat: ſed põt eſſe concluſionis, vtiq; rei non põt: ergo vult ꝙ ideo dicatur demonſtratio quia, qm̃ medium concludit concluſionem veram eſſe: & hoc appellat quia Ariſt. primo Poſte. ibi. (Dupliciter autem eſt præcognoſcere.) Dicitur demõſtratio eſſe tm̃ in quęſtione ſimplici, vbi ab effectu ad cauſam terminatur q̃ſtio ſi eſt, hoc modo. fumus eſt, ergo ignis. hic ignem eſſe concluditur, ideo demonſtratio eſſe poteſt, & debet dici. Dicitur tertio demonſtratio ſigni: quoniam effectus eſt medium, & effectus ſignum eſt cauſæ, propterea demonſtratio ſigni, ſeu ſignum dicitur. Hanc autem Ammonius in primo de Anima ſubdiuidit, & vult quod ſit duplex. vna eſt, quę coniecturalis dicitur: vt illa, in qua medio poſito, non ſequitur neceſſario, & omnino cauſa: vt languida eſt, quoniã

Dubitatio. peperit: non enim omnino languorem ſequitur peperiſſe: ſecunda ſpecies dicitur ſufficiẽtia, ſeu fides ab Auer. primo. cœli. 2:. & Ammonius inquit, quod hęc demonſtratio dicitur illa, ad cuius medium ſequitur omnino concluſio: vt fumus E

Solutio. eſt hic, ergo & ignis: & ſphęricam eſſe lunam propter hunc mundum circulariter illuminari. vt Ariſ. demoſtrat in lib. cœli: & forte hoc inquit Auer. 6. Phy. com. 15. quando inquit quod ſigna demonſtratiua ſunt illa, quę conuertuntur cũ ſuis cauſis, ſcilicet, quod cum ponitur cauſa ſequitur ſignum, & econuerſo. Et forte de demonſtratione quia, primo loquitur The. 2. Poſte. ca. prędicto. quando dicit, proceſſus ab euentu ad cauſam eſt ſyllogiſmus tantum. intelligit enim per euenta ſigna fallibilia. Sed dices, demonſtratio per cauſam remotam, dicitur quia, vt Ariſt. inquit primo Poſte. ca. Sed dicitur quia, & tamen non eſt ſufficiẽtia, nec coniectura; ergo tertia ſpecies. Dicendum, quod poteſt eſſe ſufficientia, ſeu fides, & ſic ſufficit. quid ergo ſit demonſtratio ſigni, & quot modis dicatur & quot ſunt eius ſpecies manifeſtum.

Quid demõſtratio propter quid. SVPEREST MODO definire demonſtrationẽ propter quid: inquit Auer. 2. cœli commen. 35. ſi latentius fuerit cauſa rei quam ſuum eſſe, erit demonſtratio propter quid tantum: eſt ergo demonſtratio propter quid demonſtratio, cuius medium eſt cauſa concluſionis, & ignotius ea. Sed ambiges, quoniam omnis demonſtratio eſt ex notioribus: ſed demonſtratio propter quid eſt demonſtratio: ergo ex notioribus; & ſic definitio Auerrois eſt falſa. Dicendum igitur, quod debet intelligi non facta negociatione. eſt ergo ſenſus, demonſtratio propter quid eſt demonſtratio, cuius medium per ſe eſt ignotum & latentius effectu, F licet poſt completum intellectus negotium notius relinquitur: & hęc demonſtratio dicitur cauſę tantum, eo quia dicit tantum propter quid effectus, & non concludit ipſum eſſe, vel eſſe veram concluſionem: & hoc ſtatim exponetur melius. Quid quidem ſit demonſtratio propter quid, manifeſtum modo, & quomodo me-

Quid demõſtratio ſimpliciter. dium ſe habeat, palam. De demonſtratione vero ſimpliciter quid ſit Themi. primo Poſte. cap. 46. videtur dicere quod ſit ea, cuius medium concludit vniuerſaliter concluſiones omnes poſsibiles fieri. ait enim ſic, expoſitio cauſæ quod ita ſit, quoque tota vniuerſalium eſt, eoq; non modo normam huius vnius defectus, quem hunc patitur luna, ſed ſimpliciter omnium continet. Nam interuentus terrę non tantum huius defectus cauſa eſt quam omnium, qui poſsint omnibus ſeculis euenire; ecce, quomodo The. ait demonſtrationem ſimpliciter dici, eo quia cauſa concludit vniuerſaliter, & communiter omnes conclu-

Dubita. ſiones poſsibiles formari de omnibus effectibus poſsibilibus eſſe. Sed hæc expoſitio videtur ambigua: quoniam demonſtratio tunc propter quid, & cauſę tantum demonſtratio ſimpliciter dici poſſet. eſt enim cauſa per ſe omnium effectuum cauſa: propter ꝙ, et ſimpliciter dici non eſſet remotum. Adhuc, demõſtratio per ſignum conuertibile ſimpl'r dici poſſet, eo quia effectus conuertibilis poſſet eſſe cauſa vniuerſaliter cõcluſionis cuiuſlibet poſsibilis formari ex omni-

A bus cauſis. Ideo debes ſcire, quod quando quia effectus, & propter quid effectus eodē medio cognoſcuntur. vt, ſi nos eſſemus ſupra lunā videntes terram interponi, et non eclypſim. tunc luna deficit, quoniam interponitur terra. nunc enim cognoſcitur eſſe, ſcilicet, lunam deficere, & propter quid deficit eodem medio: ſcilicet, interpoſitione. quandoque autem eſſe effectus alio cognoſcitur, & alio propter quid eius. Verbi gratia, nunc exiſtens in terra cognoſco lunam deficere viſu, propter quid autem eius per cauſam inuentam: ergo diuerſis modis. quando ergo eſt aliqua demonſtratio, quę ſimul, & non diuerſis modis concludit concluſionem eſſe verā, & propter quid vera eſt, dicitur demonſtratio ſimpliciter: vt demonſtratio illa tunc, quando eſſemus ſupra lunam, & videremus terram interuenire, & non videremus eclypſim. demonſtratio enim probans, quoniam deficit luna, ſimpliciter diceretur: & demonſtrationes mathematicæ ſunt huius generis: non enim in eis primo effectus eſt notus ſenſu, & per ipſum inueſtigatur cauſam eſſe, deinde negociamur, & tertio regredimur, ſed mediū ſimul monſtrat concluſionem verā, et propter quid illius: & hoc inquit Auer. 2. cœli com. illo dicens, & ſi notius fuerit prius, & latentius erit ſuum eſſe, & ſua cauſa notior, erit demonſtratio abſoluta, quę dat cauſam & eſſe: & hoc inquit primo Phy. com. 2. d. ſi contigerit, vt notum apud nos ſit notum apud naturam, tunc demonſtrationes datę in hac ſcientia erunt cauſę & eſſe, id eſt, ſimpliciter: vult ergo Auer. quod demonſtratio ſimpliciter, demonſtratio abſoluta, & demonſtratio cauſę, & eſſe, vna ſit ſpecies, diuerſa nomina ſortita propter diuerſa officia. inquantum enim concluſionem demonſtrat eſſe veram & propter quid, demonſtratio cauſę & eſſe dicitur: prout abſoluit omnem ambiguitatem circa concluſionem ſcilicet, tā circa cauſam, quā circa eſſe propter quid eſt, vocatur abſoluta. Prout aggregat omnē euidentiā, ſ. demonſtrationis ſignificati, & demonſtrationis propter quid, ſimpliciter dicitur. hęc enim demonſtratio proprie aggregat perfectionem demonſtrationis ſignificati: quoniam, quemadmodum ſignum demonſtrat concluſionē eſſe veram tantum, ſic & hoc concluſionē eſſe veram oſtendit. ſimiliter, prout demonſtratio cauſę dicit propter quid concluſionis, ſic & hoc propter quid dicit concluſionis: ergo demonſtratio ſimpliciter eſt virtualiter aggregatū ex vtroque genere demonſtrationis. Ad oppoſita, quę deſtruunt illud triplex genus demonſtrationis, dicendum quod differunt propter media: &, quando dicitur medium demōſtrationis ſimpliciter vel eſt cauſa, vel effectus dicendum, quod nec cauſa pura, nec effectus, ſed aggregans vires vtriuſque, vt expoſui, ideo medium illud eſt alterius ſpeciei ab extremis, ſicut rubeū ab albo, & nigro pro nunc. Ad ſecundum dicendum, quod ibi non enumerauit niſi extremas ſpecies: tacuit autem mediam, quoniam ſolers poteſt prōpte, & eam ex illis colligere. Ad tertiam manifeſta eſt ſolutio, differunt enim propter media: poſſunt enim demonſtrationes eſſe per idem genus cauſę, non autem per idē genus medij. demonſtratio. n. hominis habitantis in terra, & exiſtētis ſupra lunam, habent vnam ſpeciē cauſę, non tamen vnā ſpeciem medij, vt ſolerti patet. Quot quidē genera demonſtrationū, quid vnumquodque illorum, & quot eorū ſpecies, & quibus dicantur nominibus, & quō ſoluantur obiecta in oppoſitum, manifeſtū intantum. Ad ſecundā ergo quęſtionem principalem dicendū: quod multotiens fit demonſtratio ſimpliciter, ex qua conuenit effectum eſſe, & propter quid effectus: vt, in propoſito Alg. Deus viuit, quoniam intelligit, & vult, reditus autem fit, non vt concludat aliquid ignotum, ſed topicus eſt regreſſus ductus in confirmatione demonſtrationis prioris, vt oſtenditur ſignū, et cauſam in uicem conuerti. Verbi gratia, ſi eſſemus ſupra lunam, argueremus, luna deficit, quoniam interuenit terra, hęc demonſtratio eſt ſimpliciter. ſi regrederemur, ſ. luna deficit, ergo interuenit terra. proceſſus eſſet topicus, ductus tamen propter cōfirmationem demonſtrationis ſimpliciter, non quod eo concludatur ignotum ſimpliciter, ſed confirmat: & ſic patet qualiter hoc fecit Algazel. in hoc loco, & Ari. conſer uat illud ſæpe in demonſtrationibus naturalibus. Redeamus ergo ad locum noſtrum. (Sed vos.) Cum induxit rationem, qua probauit Deum eſſe ſcientem ſe, et alia, hoc in loco oſtendit, quomodo apud Peripatheticos eſt neceſſarium poni totum oppoſitū, & ſyllogizatur ſic. omne agens ſine voluntate effectū æternum

Eodem modo cognoſcitur qa eſt effectus, & propter quid eſt effectus.

Nota.

B

C

neceſſario, & ſecundum naturam, eſt ſummum ignorans: ſed Deus eſt apud Pe- D
ripatheticos agens ſine voluntate, & effectum ęternum neceſſario neceſsitate
naturæ: ergo Deus eſt ſumme ignorans. huius primo accepit minorem, dicens,
ſed vos, qui remouetis ab eo voluntatem, & mundi, immo cuiuſque effectus inno
uationem, totaliter negatis, & opinamini quod id, quod procedit ab eo, procedit
de neceſsitate, vel natura, hoc modo, ſcilicet, quod primo cauſatur ab eo primum
cauſatum, deinde alia cauſata ſucceſsiue, & gradatim donec peruenient ad vlti-
mum entium, Verbi gratia, ad materiam: tunc apponit concluſionem, dicens, et
ſic, id eſt, ergo ipſe nõ ſeipſum ſentit, id eſt, intelligit. apponit maioris probatio-
nem per exemplum, dicens, ſicut ignis, a quo caliditas procedit, vel ſol, a quo
lux procedit: & nullum iſtorum ſeipſum nouit, ſicut nec aliquod extrinſecorum
nouit: ergo maior patet fore inductione: tunc replicat concluſionem, dicens, er-
go Deus apud vos ſummus ignorans eſt. Confirmat hoc, dicens, & nos iam de-
clarauimus nomine ipſorum quod ipſe ignorat alia: vnde, poſtquam ignorat
alia, non eſt cauendum quin ignoret & ſe. Deus ergo omnino ſe, & alia igno-
rat, ergo ſummus eſt ignorans. (Et, ſi aliquis.) Apponit hoc in loco dubium, &
inquit, &, ſi aliquis diceret, quod licet ipſe ignorat entia, vult dicere extra ſe,
ſcit ſaltem ſeipſum: & probat hoc per impoſsibile hoc modo ſyllogizans: qui
enim ſeipſum ignorat mortuus poteſt reputari. apponas minorẽ, ſed per te Deus
ſeipſum ignorat: ergo ipſe Deus eſſet ſine dubio mortuus: concluſio eſt falſa, er- E
go aliqua propoſitionum, non maior, ergo minor: & ſic habetur propoſitũ. (Nos
vero.) Reſpondet & tantum. videtur enim reducere argumentum contra eos:
& inquit, nos vero ad hoc reſpondemus, & dicimus eis, quod hoc ſimpliciter
etiam opinantes, quod Deus ignorat alia, & ſcit ſeipſum: quod probat, dicens,
nulla enim differentia eſt inter hoc, & dictum dicentis quod id, quod non agit cũ
voluntate, nec audit, nec videt eſt mortuum. eſt ergo ſyllogiſmus hoc modo.
omne ignorans entia extra ſe non videns, nec audiens, nec volẽs eſt mortuum:
ſed ſecundum dicentes Deum ſcire ſe, Deus eſt ignorans alia extra ſe, nec au-
diens, nec videns, nec volens: ergo Deus eſt mortuus: & ſic per conſequens ar-
gumentum poteſt reduci contra eos. (Et ſi forte.) Hoc in loco inducit ſolutio-
nem eorum adhuc, & inquit: & ſi forte, dicerent quod omne ſeparatum a mate-
ria eſt intellectus per ſe exiſtens, ſeipſum intelligens: & adde minorẽ, ſed Deus
eſt ſeparatum a materia: ergo eſt intellectus ſeipſum intelligens: & tunc dicam,
quod Deus viuit, quia intelligit ſe: mortuum autem nec ſe, nec alia intelligit:
quare ſolutio eſt. (Dicimus) Huic contradicit hoc modo, dicens, dicimus quod
declaratum eſt, ſcilicet in dubiis aliarum diſputationum, quod ſolutio eſt pura
eualio: quia ſup. Deum eſſe ſeparatum a materia, non poteſt demonſtratiue ꝓ-
bari: ergo hæc ſolutio fundatur in propoſitione dialectica, & non demonſtrati- F
ua, ergo eſt fuga. (Et ſi forte.) Adhuc apponit argumentum philoſophorum, quo
probant Deum viuere, poſito quod nihil ſciat extra ſe, & inquit, & ſi forte di-
ceret quod huiuſmodi demonſtratio eſt, quia videlicet, ens diuiditur ad viuens,
& ad mortuum: & viuens eſt nobilius mortuo: ſed primum eſt nobilius cunctis
entibus: ergo primum eſt uiuens. ſyllogiſmus ergo eſt in ſecunda figura ſic: omne
viuens eſt nobilius mortuo: primum ens eſt nobilius mortuo, immo cunctis enti-
bus: ergo viuens erit omnino Deus. Reſpondet & huic, dicens, dicimus quod
omnes iſtæ ſunt eualiones, id eſt, non rationes demonſtratiuę, ſed dialecticæ.
(Nos enim.) Hoc in loco mouet & aliam quæſtionem maxime contra Auicen.
poteſt enim quæri, cur eſt impoſsibile ab eo, quod ignorat ſeipſum, procedere en-
tia intelligentia ſe? ponebant enim philoſophi quod Deus non ſcit ſe, & quod
intelligentię emanantes ab ipſo ſciant ſe: quęrit modo, propter quid eſt impoſsi
bile apud vos alios Peripatheticos, qui non ponitis hoc? dicit igitur, nos enim
poſſumus eis dicere: quare eſt impoſsibile quod ab eo, quod ignorat ſeipſum,
ſuccedant entia ſeipſa ſentientia, id eſt, intelligentia cum pluribus medijs, ſiue
ſine medijs. Inducit ſolutionem Peripatheticorum, dicens, & ſi forte diceretis
quod impoſsibilitas prouenit ab eo, quia ſequitur quod cauſatum eſſet nobilius
cauſa, igitur, ſi effectus eſſent intelligentes ſe, & Deus non, tunc eſſent nobilio-
res prima

A res prima cauſa: & propter hoc dicunt philoſophi hi, quod Deus ignorans ſe, nihil producit ſciens ſe. (Dicimus.) Confutat hoc, dicens, dicimus quod hoc poteſtis aſſerere ſecundum apparentiam, & non ſecundum demonſtrationem & rei veritatem: quoniam in multis effectus eſt nobilior cauſa: & in hoc nolo nunc immorari.

AVEROES.

AIt Auer. Ex rebus mirandis eſt ratiocinatio eorum, ꝙ innouatio mundi ſequitur vt ſit ex voluntate, et tamen videmus quod innouationes fiunt ex natura, & voluntate, & caſu. quæ autem fiunt ex voluntate, ſunt res artificiales, & quæ fiunt ex natura ſunt res naturales, &, ſi innouatum non fieret niſi ex voluntate, tunc voluntas ingrederetur in definitionem eius. & notũ eſt ꝙ definitio innouati eſt, quod reperitur poſt priuationem: mundus autem ſi eſſet
B innouatus, dignius eſt vt innouetur, ex eo ꝙ eſt ens naturale ex principiis rerum naturalium, quã vt ſit innouatus ex principiis artificialibus. & eſt voluntas. Attamen, cum affirmatur quod ſit ab agente primo, qui elegit eſſe eius, potius quàm priuationem, oportet vt ſit volens. &, ſi volens, non defecit quin ſit eligens eſſe rei volitæ, vt dixit, neceſſe eſt vt ſciat: igitur communicant eis Philoſophi in hac radice. et ſermo totus, quem recitauit de Loquentibus, eſt ſatisfaciens. quoniã in eo eſt ſimilitudo rerum naturalium rebus artificialibus. Cum autem dixit de Philoſophis ꝙ ipſi tenent quod id, quod prouenit à Deo glo. prouenit naturaliter, eſt ſermo corruptus de eis. & qui tenent in rei veritate ꝙ emanatio entium ſit ab eo, eſt profecto nobiliori modo quã naturaliter, & voluntate humana. nam his duobus modis euenit diminutio: & non diuidunt verum, & falſum, cum fuerit demonſtratio ꝙ impoſsibile eſt vt ſit emanatio operationis ab ipſo glo. emanatio naturalis non autem emanatio voluntaria, eo modo, quo intelli-
C gitur voluntas hic. nam voluntas in viuẽte eſt principium motus. &, cum ipſe Deus abſit à motu, neceſſe eſt vt abſit à principio motus, eo modo, quo eſt volens: quod apparet nobis: & eſt emanatio ab eo nobiliori modo hac voluntate: & nemo ſcit modum illum, niſi ipſe glo. Et probatur ꝙ ſit volens, quoniã ipſe ſcit duo cõtraria: &, ſi eſſet agẽs, ex eo quod eſt ſciens tantum, operaretur duo contraria ſimul: & hoc eſt falſum: ergo neceſſe eſt vt operetur vnum duorum contrariorum electione. Et id, in quo inuoluuntur in hoc capitulo, eſt, cum dicũt, ſi eſt agens aut eſt naturaliter, aut voluntarie. & ipſi quidem non intelligunt nec quid ſit natura, nec quid ſit voluntas. Nam natura apud Philoſophos dicitur dupliciter. & Primo de aſcenſu ignis ſuperius, & deſcenſu lapidis inferius. & hic quidem motus prouenit ex ente, cui euenit quid accidentale, & eſt vt ſit res extra locum ſuum, & eſt ibi cogens, quod cogit eam. & Deus glo. abſit ꝙ ſit huius naturæ. & Secundo proferunt etiam eam de omni potentia, à qua prouenit actio

Deus eſt abſit a motu abeſt a principio motus.

Natura apud philoſophos dicitur dupliciter.

intellectualis, vt ſunt operationes, quæ proueniunt ex artibus. & aliquis attribuit huic naturæ ꝙ ſit intellectus: & aliqui dicunt ꝙ nõ habet intellectum, ſed operatur naturaliter. Attamen ipſi dicunt ꝙ prouenit ex intellectu. quoniam aſsimilant eam rebus artificialibus, quæ mouentur ex ſeipſis, & emanant ab eis operationes proportionatæ, & ordinatæ. Et ideo dicit Ariſto. princeps Philoſophorum, manifeſtum eſt ꝙ natura intellectus dominatur toti. & quam maxime eſt remota hæc credulitas ab eo, quod dicit Alga. Qui autem ponit propoſitionem vniuerſalem, quod ſciens ſeipſum ſcit aliud, quod emanat ab eo, ſequitur ei ꝙ qui non ſcit aliud, nõ ſcit ſeipſum. Et, quoniam iam deſtruxit ſermonem Auicennæ, cum dixerit ꝙ ipſe ſcit aliud, cum eo, quod adduxit contra eum ex rationibus Philoſophorum, in hoc ſequitur ei vt primũ non ſciat ſeipſum: & conſequens eſt verum. Quod aũt recitauit ex Philoſophis de rationibus productis ab eis in hoc capitulo, cum dicunt ꝙ neſciens ſe ipſum eſt mortuum, & Primum impoſsibile eſt vt ſit mortuum, eſt ſermo ſatisfaciens, compoſitus ex propoſitionibus famoſis. nam quod non eſt viuens, nõ eſt mortuum. niſi id, cuius natura eſt habere vitam, niſi intellexerit per mortuum id, qđ ſignificat dictio inanimatum. & tunc diuidit verum & falſum. nam omne ens aut erit viuens, aut inanimatum. & hoc quidem, cum intelligimus per vitam, illam, quæ dicitur æquiuoce de æterno, & corruptibili. Et, cum dixit ſi autem dixerint ꝙ omne, quod eſt remotum à materia, eſt intellectus in ſe, & intelligit ex ſe, iam diximus ꝙ hæc eſt verſutia, cui non eſt demonſtratio, Dicimus ꝙ iam diximus ſuperius modum demõſtrationis eorum in hoc, ſecũdum ꝙ oportet, vt demõſtrationis in hoc libro, ſcilicet ꝙ diminuitur vis eius proculdubio, prout eſt res, cum extrahitur à ſuo loco naturali. Quod autem recitauit etiam ex ratione adducta contra Philoſophos in hoc, cum dicunt ꝙ ens aut erit viuum, aut mortuum: & viuum eſt nobilius mortuo, & principium eſt nobilius viuo: ergò eſt viuens neceſſario. cum profecto intelligitur viuo: ergo eſt viuens neceſſario. cum profecto intelligitur per mortuum mors ipſa, tũc propoſitiones famoſæ veræ ſunt. Cum autem dixit ꝙ poſsibile eſt vt emanet ex eo, quod nõ eſt viuens, vita, & ex eo, quod non eſt ſciens, ſcientia, & erit nobilitas principii in eo profecto, quod eſt principium eius vniuerſale tantum, eſt ſermo falſus. Nam, ſi eſſet poſsibile vt emanet ab eo, quod non eſt viuens, vita, erit poſsibile vt emanet ab eo, quod non eſt ens, : & vt emanet quodlibet à quolibet. & non erit conuenientia omnino inter cauſas, & cauſata, nec in genere dicto ſecundum prius & poſterius, nec ſpecie. Cum aũt dixit ꝙ, cum dicunt ꝙ nobilius viuente eſt viuens, eſt ſicut ſermo dicentis id, quod eſt nobilius ex eis, qui habent auditum, & viſum, habet auditum, & viſum. ipſi tamen non dicunt hoc, quoniã auferunt à primo principio auditum, & viſum. & quemadmodum eſt poſsibile apud eos vt ſit nobilius audiente, & vidente non audiens, nec

A videns, ſic poſsibile eſt vt ſit nobilius viuente, & ſciente non viuens, nec ſciens. Vlterius, ſicut eſt poſsibile apud eos vt proueniat ex eo, quod non habet viſum, habens viſum, ſic poſsibile eſt vt proueniat ex non habente ſcientiam habens ſcientiam. Hic ſermo profecto eſt ſophiſticus, & fallax nimis. quoniam apud eos eſſet non habens auditũ, nec viſum nobilius habente auditum, & viſum, non ſimpliciter, ſed ex eo quòd habet apprehenſionem nobiliorem viſu, & auditu: & eſt ſcientia. Et, quoniam nihil eſt nobilius ſcientia, impoſsibile eſt vt ſit non ſciens nobilius ſciente, ſiue ſit principium, ſiue non ſit principium: quoniam principia, ex quo aliquod eorum eſt ſciens, & aliquod non eſt ſciens, impoſsibile eſt vt non ſciens ſit nobilius ſciente, ſicut eſt in cauſatis ſcientibus, & non ſcientibus. Et nobilitas principii impoſsibile eſt vt excedat nobilitatem ſcientiæ, niſi excedat nobilitas principii non ſcientis nobilitatem principii ſcientis. & impoſsibile eſt vt ſit exceſſus nobilitatis principii nobilior exceſſu nobilitatis ſcientiæ. Quare neceſſe eſt vt ſit principium, quod eſt in vltimitate nobilitatis, in vltimitate exceſſus, & eſt ſcientia. Timent autem homines attribuere ei auditum, & viſum. quoniam ſequeretur ex iſtis attributis vt ſit animatum, ſed attribuit ei lex auditum, & viſum ad indicandum ꝙ ipſe Deus glo. non deficit ei aliquid ex ſpeciebus ſcientiarum, & doctrinæ: & impoſsibile eſt facere quòd vulgus hoc intelligat, niſi per auditum, & viſum. quare hæc expoſitio eſt propria ſapientibus: & impoſsibile eſt vt ponatur ex capitibus, & radicibus legis communibus omnibus, vt currit curſus multarum rerum, quę attribuuntur ſciẽtiæ in lege. Et totum, quod includitur in hoc capitulo, eſt fallacia, & deſtructio ipſius Alga. nos autem reuertamur ad Deum propter vilipendium, & depreſsionem eius prouenientes à Sapientibus, ex eo ꝙ perquirunt bonum nomen in his rebus, & petimus à Deo glo. vt non ponat nos in numero eorum, qui ſeparantur in hoc ſeculo ab alio ſeculo, & in infimo à ſupremo, & imprimat nobis gloriam æternam: in omnibus enim eſt omnipotens.

Hic plura ǭ in veteri codex. [B] [C]

Auer. nũc contradicit Alga. & primo mordet propoſitionem primam ſuę rationis, ſcilicet ꝙ quia Deus agit effectum voluntate, ideo agit nouum: hęc enim propoſitio non eſt ita, niſi in virtute huius vniuerſalis. omne nouum procedit a voluntate. Auer. ergo non arguit contra propoſitionem Alga. directe, ſed contra propoſitionem, in virtute cuius tenet illa propoſitio, contra hanc, omne nouũ procedit a voluntate: & inquit, dicimus nos quod abſurdior allegatio huius hominis, & ſequacium ipſius eſt in eo, quod dicunt, ſcilicet ꝙ innouatio mundi indicat voluntatem in Deo. contra hanc non inſtat, ſed contra illam in virtute, cuius tenet hæc. d. & nos inuenimus mundi, id eſt rerum mundanarum nouitates, quæ interdum procedunt a voluntate, & aliquotiẽs a natura, & aliquotiens ab euentu, in phyſicis dictum eſt: & hoc exemplo oſtendit. d. illud, quod voluntate fit, ſunt res artificiales: & ea quæ fiunt per naturã, naturalia ſunt, vt ignis ab igne, leo a leone, &c. ab euentu vero facta ſunt horum errores, vt 12. Meta. inquit Auer. commen. 13. & ſecundo Phyſi. com. 48. & 49. Ex hac diuiſione propoſitio dicta relinquitur deſtructa, cum pateat non omne factum ex voluntate. (Et præterea.) Adhuc adducit rationem ſecundam. d. & pręterea, ſi innouatum tantum volũtate innouaretur, oportet ꝙ volũtas eſſet ſumpta in de-

finitione ipſius, & oſtendit ꝙ non eſt ita, dando definitionem innouati. d. & eſt D manifeſtum, ꝙ definitio innouati eſt quod innouatum eſt habens eſſe poſt priuationem. Debes ſcire, ꝙ licet omnis definitio debet dari per formam, tamen definitiones naturales, quæ quodammodo ſunt, ſicut ſymi definitio, vt Ariſt. ait in ſecundo de phyſico auditu, & ſexto Metaphyſices, debet dari per ſingulum genus cauſæ eſſentialis: & ideo valet conſequentia Auer. ſi eſſentialiter omne innouatũ voluntate innouatur, poſſet definire quis innouatum voluntate: vbi conſtat non eſſe ita: & ſic patet ſermo eius. (Vnde, ſi mundus.) Adhuc tertio inſtat, & oſtendit quod, ſi mundus fuit nouus, magis a principio naturali q̃ voluntario factus fuiſſet, & inquit, vnde, ſi mundus innouaretur, magis decet ꝙ innouetur, inquantum eſt ens naturale procedens a principijs naturalium rerum, quã a principijs artificialibus, ſcilicet voluntate; & hoc non oſtendit, poteſt tamen hoc modo declarari per ante dicta. ſi mundus innouatur, aut ex principijs artis, aut ex euentu, aut a natura innouabitur: non per principia artis, quoniam, vt inquit, innouatur per ſe, inquantum ens naturale, ergo non ens artis: nec ab euētu: ergo relinquitur a natura: ergo magis quam à voluntate. Nos chriſticolæ dicimus, ꝙ mundus innouatur vt res artis, & opus ſummi artificis: vnde, ſicut Deus eſt artifex æquiuoce fere dictus cũ artifice humano: ſimiliter, ſicut exemplar Dei, ad cuius inſtar mundum fecit, eſt æquiuoce dictum ad exemplar noſtrum, quo res facimus arte, ita & mundus æquiuoca arte factus eſt, & per conſequens opus artificiale æquiuoce dicetur. &, hoc inquit & Plato in Thimæo. E Peripathetici autem, qui omnem nouam factionem, in qua variatur nomen, & rei definitio generationem, vel corruptionem dicunt eſſe, dixerunt mundi innouationem eſſe generationem, & per conſequens mundum eſſe opus naturæ: & ſic dictum Auer. eſt ſecundum fundamenta naturalia probabile. (Sed ſuppoſito.) Nunc ad formam argumenti reſpondere videtur. d. ſed ſuppoſito, quod mundus procedat ab agente primo, qui inclinauit ipſius eſſe, magis q̃ priuationem ſuam, id eſt qui elegit eius eſſe magis q̃ non eſſe, oportet nos dicere quod ipſe eſt volens, licet ab æterno voluiſſet ſuum eſſe, patet ergo quod philoſophi cõueniunt cum iſtis in attribuendo Deo voluntatem. (Et ideo.) Ex hoc conducit peccatum Alga. d. & ideo quod ipſe dixerat philoſophorum nomine, videlicet ꝙ id, quod procedit ab ipſo Deo, procedit modo naturæ, falſum eſt: immo dicunt Peripathetici, loquentes ſecundum veritatem, ꝙ entia procedunt ab eo modo altiori q̃ ſit natura, & quã ſit humana voluntas: cuius rationem reddit, & inquit, probatum eſt enim demonſtratiue, ꝙ impoſsibile eſt procedere aliquẽ actum ab ipſo Deo naturali modo, id eſt ſecundum vim naturæ, ſeu voluntario iuxta intentionem, id eſt rationem voluntatis in nobis, id eſt voluntate vniuoce dicta cum voluntate noſtra: cuius rationem reddit. d. voluntas enim anima- F lium, id eſt hominum principium eſt motus cum contingentia ſup. cuiuſmodi nõ eſt Dei voluntas: ideo apponit correlarium, & inquit, quapropter dicimus quod actus diuinus procedit ab eo nobiliori modo q̃ modo voluntario, qui clare com-

Nota. prehendi non poteſt niſi ab eodem. Et debes ſcire, quod ſicut nos diſtincte non ſcimus poſitiue cuiuſnam naturæ ſit Cœlum, ſed ſolum per abnegationem, ſcilicet quod non eſt graue, neque leue, vt Ariſto. in his, quæ de Cœlo dicit: ſic nos non ſcimus quæ voluntas ſit Dei, ſed ſcimus quod nec agit per modum naturæ, nec per modum voluntatis noſtræ: ſed poſitiue hoc modo, ſcilicet ipſum agere ſolus ipſe ſcit. & ſic patet ſol. argumenti Alga. (Et probatio.) Hoc in loco vult probare in Deo eſſe voluntatem, & inquit, & probatio quoniam vult, id eſt ꝙ in eo ſit voluntas, hæc eſt: & apponit illam. d. notum eſt ꝙ, ipſe ſcit duo contradictoria, & duo contraria: & hoc iam declaratum eſt in fine decimæ diſputationis: nunc hoc ſuppoſito arguit, & virtus ſuæ rationis conſiſtit in hoc: vel Deus agit tantum, quantum ſcit, & poteſt agere: vel tantum, quantum vult eorum, quæ poteſt agere: oſtendit quod non agit tantum, quantum poteſt agere d. vnde, ſi ipſe quantum ſcit agere, tantum faceret: ſed ſup. ſcit duo contraria facere, ergo duo contraria faceret ſimul & ſemel: quod eſt falſum: relinquitur, q̃d ipſe nõ faciat quantũ põt: tunc apponit ſecundũ mẽbrũ. d. oportet ergo ꝙ eius-

A dat vnum contradictoriorum voluntate: ergo Deus agit volens, quod Alga.
negabat. Et poteſt ex his ſyllogizari ſic. omne potens agere duo contraria eli-
gens vnum eorum, agit voluntate: ſed Deus eſt agens potens duo oppoſita eli-
gens alterum eorum: ergo Deus agit voluntate: & ſic patet ſermo eius. Sed,
quomodo Deus ſciat duo oppoſita, & quomodo agat alterum eorum, & non na
tura, & in alijs diſputationibus pluries dixit, & ego ipſum expoſui. (Et ideo di
cimus.) Conducit & peccatum aliud Alga. d. & ideo dicimus quod ex eo, ꝙ ipſi
diſtinguebant dicentes, quod actus Dei aut procedit a natura, aut a voluntate:
apparet quod ignorant ipſi naturam, & voluntatem quid ſint: & hoc oſtendit. d.
natura nãq; apud philoſophos intelligitur in pluribus rebus principium motus:
vt aſcenſus ignis ſurſum, & terræ deorſum: & talis natura debet ab ipſo Deo
auferri. capiendo ergo naturam, prout eam definit Ariſto. in de phyſico auditu:
ſic Deus non agit per naturam. (Similiter.) Oſtendit quomodo natura poteſt
capi ſecundo modo: & hoc modo poteſt concedi Deum agere ſecundum natu-
ram. d. ſimiliter aliquando dicitur natura de omni virtute, ex qua quidam actus
procedit ſub. ablato actu voluntatis, quam dicunt aliqui quod eſt etiam intelle-
ctus: & aliqui opponunt illis, quod non eſt intellectus: tamen ipſe affirmat pri-
morum opinionem. d. immo illa virtus, ſcilicet intellectus naturaliter agit quod
procedit ab ea, & per conſequens natura dici poteſt: & rationem reddit. d. ipſi
B enim philoſophi aſsimilant eam, id eſt intellectum artificibus, qui a ſeipſis mo-
uentur, & ab eiſdem procedunt actus ordinati, & per conſequens cum intelle-
ctus moueat, & actus ordinatos producat, natura dici poteſt: quod et verbo Ari-
ſto. confirmat. d. & ideo ait princeps philoſophorum, videlicet. Ariſto. quod in-
tellectus naturaliter omniũ denominatur. i. dicitur fere omnium natura: prout
omnia ordinat, vt patet in tertio de anima: inquit enim quod agens intellectus
eſt omnia facere, poſsibilis omnia fieri: ergo intellectus natura dici poteſt, &
per conſequens patet qualiter Deus agere poteſt natura ſecundũ dicta. ſ. prout
intellectus natura eſt: & ſic patet etiam quomodo ipſe Alga. dicens, quod Deus
nec agit natura, nec voluntate, mentitur. agit enim Deus voluntate æquiuoce di-
cta, & etiam natura æquiuoce dicta: & quia hoc ignorauit Alga. ideo abſolute
dixit illud, vt Auer. dixit, (Sed id, quod dixit.) Hoc in loco remouet aliud prin
cipale dictum Alga. & primo proponit illud. d. ſed id, quod dixit definitiue. ſ.
quod qui ſcit ſeipſum, ſcit alia, & econtra falſum eſt: & deinde reddit rationem,
quare eſt falſum. d. quia ſequeretur quod qui alia ignorat, ſeipſum ignoraret: mo
do hoc eſt contra experientiam. (Et quia.) Nunc correlarie concludit peccatũ
Auicen. & inquit. &, quia compellitur Auicen. auctoritatibus, id eſt argumen-
tis philoſophorum, vt concedat quod Deus ignorat alia extra ſe, oportuit eun-
C dem Auicen. concedere quod ipſe Deus ignorat ſeipſum. & hoc optime proba- Note.
tur ſup. Alga. contra Auicen. Debes ſcire, quod Auer. non cõcedit Deũ igno
rare alia extra ſe, quoniam ignorantia eſt priuatio ſcientiæ: modo, vt dicet ſta-
tim, quod non poteſt eſſe ſubiectum ignorantiæ, nec ſcientię: eo quia obiecta ha
bent fieri circa idem: ideo per ignorare hoc in loco intendit non ſcire: & hoc
eſt ita, quoniam ſecundum philoſophos Deus nõ intelligit alia ſub ratione, qua
ſunt diuerſa, & alia ab ipſo eſſe Dei, ſed intelligit ſe, & alia prout eſſe eius eſt
eſſe omnium: & hoc dictum eſt 12. Metaphyſi. commen. 51. & hoc ſacri theolo-
gi noſtri etiam concedunt. (Sed id, quod.) Nunc, rurſus reprehẽdit Alg. in alio
verbo: & primo repetit id. d, ſed id, quod dixit, videlicet quod qui ſeipſum igno
rat, mortuus eſt, & Deum non decet reputari mortuum. Apponit ſtatim locũ er-
roris, & inquit, dicimus quod ſunt verba probabilia, egredientia ex vi propoſi-
tionum dialecticalium, & reddit rationem, dicens: illud namque, quod non eſt
viuũ, non eſt mortuũ, niſi de natura ſua eſſet habere vitam, eo quia viuens, &
mortuũ ſunt oppoſita, & habẽt fieri circa idẽ, vt ſat dictũ eſt: & apponit euaſio-
nem. dicens, vel ſi ipſe intẽderet pro mortuo brutũ, tũc nec diuiſio erit vera: qm̃
Deus nec eſt viuẽs, nec brutũ. (Verũtamen.) Abſoluit ambiguitatem, qm̃ Ariſt.
in Metaphyſicis probat Deum viuere optima, & perfectiſsima vita, & Auer.
ibidẽ. 12. Metaphy. cõ. 38. et 39. oſtẽdit illud rationibus demõſtratiuis: modo aũt

inquit, quod Deus nec dicitur viuens, nec mortuus quomodocunque accipiatur mortuum. Abſoluit Auer. & inquit, verũtamen notandum eſt, quod vita dicitur in entibus æternis, & corruptibilibus æquiuoce: vult dicere, quod quãdo Ariſt. inquit, Deum viuere, non intelligit vitam vnius rationis cũ vita animalis generabilis. & hoc dixit & ipſe. 8. Metaphy. commen. 12. & nolo prolongare verbum, quoniã in diſputatione tertia feci morã, (Sed id, quod.) Nunc iterum mordet eum in alio verbo, & inquit, ſed id, quod dixit, quod omne ſeparatum a materia eſt intellectus per ſe, & exiſtens, &c. & reſpondet. d. hæc verba, dicimus quod eſt euaſio, & non demonſtratio in hoc quidem, quod Alga. dixit: nos prælibauimus demonſtrationem ipſorum philoſophorum, qualiter in iſtis debet vigorem habere: ecce, quomodo illud verbum fuit extraneum, cum iam & ipſe ſcripſit demonſtrationem, qua probatum eſt Deum non eſſe corpus, nec virtutem in materia corporali: & iam fuit compoſita in ſecunda figura ſic: omne corpus, vel virtus in corpore, eſt finitum in tempore: ſed primus motor non eſt finitus in tẽpore: ergo nõ eſt corpus, nec virtus in corpore: & ipſe probauit vtraſque propoſitiones ſuperius demonſtrationibus Ariſto. ideo non vult amplius ſermonem prolõgare. (Sed id, quod.) Amplius reprobat, & verbũ aliud Alga. & primo narrat illud. d. ſed id, quod dixit, videlicet quod vita poteſt procedere ab eo, quod non eſt viuum, & ſciens de non ſciente: propter quod dixit quod prærogatiua principij eſt ipſius inquantum principium tantum, id eſt, quod ſolum alia præcellit, prout eſt principium. Hoc amouet, & inquit, dicimus quod ſunt verba falſiſſima, & redit rationem, & inquit. ſi enim poſsibile eſſet quod ab eo, quod vitam non habet, procederet vita, ſequitur quod entitas procedat ab eo, quod non eſt ens: tandem quælibet res procederet a qualibet: & ſic quodlibet ex quolibet: ergo ordo cauſarum nihil eſſet: quod eſt falſum. & cum hoc dixiſſet excuſat ſe in alijs Alga. argumentis: & ſermo ſuus eſt manifeſtus per ſe. D E

Quæſtio. 1. Sed, in hoc loco non parua emergit quæſtio. videtur. n. Auer. teſtari viuens non poſſe gigni ex non viuente: hoc & contra experientiam, & contra verba eius eſſe videtur: contra experientiam quidem, quoniam ſemen animalis videtur animal generare: & tñ maior pars philoſophorum non ponit ipſum viuere, nec animatum. Adhuc vero contra verba, quoniam ipſe 7. Meta. cõ. 31. & 12. Metaphy. cõ. 18. & 13. videtur & in hoc reprehendere Auicẽ. & Alex. Themiſtiũ, & Platonem, qui propoſitionem hanc adeo crediderunt, ꝙ Plato ideas, Themiſtius animã, Auic. colcodeã, Alex. intellectum poſuerunt. Rurſus, difficilius eſt quod ait, ꝙ ſi viuens ex nõ viuẽte fieri poſſet, & ens ex non ente, & vniuerſaliter quodlibet ex quolibet non eſſet impoſsibile fieri: iſtud enim quõo ſequitur, hoc in loco non declarat. Circa iſtud immoratus ſum valde in libro de intellectu: nunc aũt, ne ſub ſilentio penitus tranſeam, oportet inducere aliquid de hoc: poſſunt igitur duo modi fingi: vnus communis, alter cui non inuenio locum oppoſitum. primus ergo modus eſt, quem Ioan. Iando. ſequutus eſt in libro de Anima, & in libro Metaphyſices, & fere omnes latini, & medici huius temporis. F

Poſitio Io. & aliorum. Quid ſit ſperma. Vbi debes ſcire primo, ꝙ ſperma eſt ſemen deciſum a patre ſecũdarum partium. ſ. ſubtilis, & groſſę: iterum in ſubtili eſt virtus quędam occulta, & per totum eſt calor vitalis: ergo, in ſpermate ſunt quinq; partes: groſſa, corpulenta, ſubtilis, & ſpirituoſa: virtus, quæ qualitas eſt quædã reſidens in parte ſpirituoſa: & calor vitalis, qui & animalis, & naturalis dicitur, prout diuerſa officia exercet. pars quidem corporea maſſa eſt, ex qua membra, & corpus animalis totum formandũ. ſpirituoſa pars, quæ ſpiritus eſt gignitiuus, habet locum formæ, & quia deciſus fuit a patre, retinuit virtutẽ illam, quæ retenta in eo formas corpus. & quia vnũquodq; agens habet inſtrumentũ, ideo calor ille eſt velut inſtrumentũ, ergo virtus illa vtens calore, tanꝗ inſtrumento format corporis membra, quibus formaris animã extrahit de potẽtia ad actũ: hæc quidẽ virtus dicitur intellectus, & diuinum quoddã, et anima: dicitur quidẽ intellectus, prout quemadmodũ intellectus non operatur per corporis mẽbrũ, vel inſtrumentum, ita nec, & hęc. Rurſus dicitur diuinũ quoddã, qm̃ vitã dat. opus. n. diuorum eſt dare vitã, vt 12. Met. cõ. 34: teſtatus eſt & Auer. Dicitur quoque anima, qm̃ anj

A ma dicitur duobus modis, ſicut & forma, forma dicitur forma, vel quia ſormat
imagines in materia, vel quia informat materiã: eodem modo & anima dicitur,
vel quia animãs eſt, & animas faciens, vel quia ipſa animat materiã: quia igitur
virtus illa animam ponit in materijs, ideo anima dicitur: & propter hoc multi
philoſophorũ dixerunt ſperma eſſe animatũ, nõ quidẽ anima, quæ eſt forma ma
teriæ, quã res dicitur animata, ſed animatũ anima animante.i.creante animas.
Ex his poteſt eligi locus iſte. omne enim viuũ debet procedere a viuo, & ani-
matũ ab animato: hoc modo intelligendo viuens & animatum, quoniam non
eſt poſsibile vt viuum fiat, niſi ab eo, quod poteſt, & vitã dat, & animatũ ab eo,
quod poteſt animam dare: ergo oportet vt ſit viuens, & animatum hoc modo. ali
ter, ſi non eſſet animatũ nec primo modo, nec ſecundo modo, tunc poſsibile eſ-
ſet vt, & ens ex non ente, & quodlibet ex quolibet fieret, vt intelligenti patet.
Secundus modus, qui nunc occurrit eſt, quẽ extraxi ex antiquis ſermonibus an- **Secundus modus.**
tiquorum: vbi debes ſcire, quod primus motor & eſt intellectus, & eſt anima,
& eſt natura, & eſt prouidentia, vnus manens ſemper in eſſentia. prout enim di
uerſa officia exercet, diuerſa ſortitus eſt nomina. prout.n.ſe intelligit, & omnia,
quæ ſunt poſsibilia & actu, intellectus dicitur. prout animas germinatur, & cor-
pora mouet animando illa, anima dicitur: prout res, & formas rerum naturaliũ
B in materia ponit, natura dicitur: prout, vero prouidit res caducas, & generabi-
les, & ſphæras æternas, ſic prouidentia dictus eſt. Secundo debes ſcire, quod
Deus non poteſt exercere opera hæc, niſi prout vnitur diuerſis inſtrumentis vt
motor: prout igitur vnitur ſeminibus animaliũ, vt ſic, anima dicitur animatiua:
prout vnitur radicibus naturalibus, ex quibus res naturales procreantur, natu-
ra dicitur: prout nulli corpori, nulli magnitudiniq; vnitur, intellectus. prout om- **Dubitatio.**
nibus eſt præſens, ſicut virtus principis in toto exercitu, prouidens. Dicendũ
itaque ex his, ꝙ cum ſperma in fundo matricis proijcitur, tunc Deus vt motor
animatiuus appropriatur ei, & vtitur virtute illa, & calore vt corpus formanti- **Solutio.**
bus, & ſic eo formato corpus animat: & ſic Ariſt. appellat virtutem illam, quæ **Differentia**
eſt Deus, diuinam: & licet, de facto ſit intellectus, attamen adhuc in hoc opere **inter Auic.**
vim, & modum habet intellectus, vt Auer. inquit: & hæc eſt ſententia Auer. 7. **& Auer.**
Meta. commento illo. 31. ſi bene verba ſua conſiderentur. Adhuc, & Ariſto.
in ſecundo lib. de generatione animalium. cap. 10. inquit, corpus autem genitu-
ræ, id eſt, ſperma, in quo ſemẽ animalis principij contentiunm vna prouenit, par
tim ſeparabile a corpore, in quibus diuina pars comprehenditur, qualis eſt, quæ
mens appellatur: partim inſeparabile, id eſt, ita corporeum, vt nullo modo ab-
ſtracti intellectus, ſubiectum eſt: ecce quam plane & Ariſt. his verbis hanc opi
nionem appoſuit. Ex hoc apparet, qualiter argumenta facta nihil ſunt: & enti-
C mema Auer. formatur in hoc. quoniam principium debet continere totum eſſe
principiati: & ideo, ſi primus motor non eſſet viuens, non contineret eſſe eius:
ergo non poſſet eſſe principium eius: aliter ens poſſet ex non ente, & quodli-
bet ex quolibet euenire. Sed dices: ergo hæc optnio Auer. non differt ab illa
Auic. Præterea in fine commenti inquit, ꝙ mouit Ariſto. ponere intellectũ
ſeparatum ratio virtutum ſpiritualium: ergo, non ponit intellectum eſſe princi-
pium huius. Dicendum, ꝙ differentia horum eſt, quoniam Auic. colcodeam
poſuit, & eam infimam intelligentiarum, Auer. autem vult ꝙ iſtud non eſt ne-
ceſſarium: quoniam ſemen ſufficit, & primus motor, vt anima ſemini appropria
ta. Secundo differt, quoniam voluit Auicẽ. vt creator formarum eſſet intelle-
ctus, quo homo intelligit. Auer. aũt vult ꝙ intellectus ſit infima intelligentiarũ,
& poſitus ab Ariſt. propter intelligere tantum, & non creare formas. Tertio
differentia eſt, quoniam Auic. ait propterea intellectum debere eſſe ſeparatũ, vt
formas creet: Auer. aũt quod ideo eſt ſeparatus vt ſit principiũ intellectionis.

DE DESTRVCTIONE EIVS, QVOD DICVNT, QVOD DEVS GLO. ABSIT, IGNORAT PARTICVLARIA, diuiſa ad diuiſionem temporis, ad præſens, & præteritum,& futurum.

ALGAZEL.

AIT Alga. Et iam conueniunt in hoc. nam qui opinatur ex eis quòd ipſe non ſcit niſi ſeipſum, non latet hoc eſſe ex opinione eius. & qui opinatur ꝙ ipſe ſcit aliud,& eſt id,quod elegit Auicenna, exiſtimauit quòd ipſe ſcit res ſcientia vniuerſali, quæ non ingreditur ſub tempore,& non diſtinguitur in præteritum,futurum,& præſens: & cum hoc exiſtimauit ꝙ non deficit ſcientia eius pondus grani in cœlo,& in terra,quoniam ſcit particularia aliqua ſpecie. Et impoſsibile eſt quin prius intelligamus opinionem eorum. & poſtea dabimus operam quæſtionibus,& declarabitur hoc ſimilitudine. & eſt quòd Luna eclipſatur,poſtquam non fuerat eclipſata, & poſtea apparebit. nam euenient ei tria ſcilicet eclipſis hora,qua non eſt, ſed eſt apta vt ſit:& aliquid in quo eſt,ſcilicet eſt in fieri: & aliquid tertium, in quo non eſt,ſed fuerat antea. Et ſic nobis ſecundum hos tres modos ſunt tres ſcientiæ diuerſæ. nam nos ſcimus primo quòd eclipſis non eſt, ſed erit: ſecundo quòd ſit: & tertio quòd fuit, & non ſit nunc. & hæ tres ſcientiæ ſunt ſcientiæ numeratæ,& diuerſæ. Et, quia veniũt ſucceſsiue in ſubiecto, facient mutationem ſubſtantiæ ſcientis. nam, ſi ſciret poſt apparentiam quòd eclipſis ſit nunc, vt fuerat antea, eſſet ignorantia,non autem ſcientia.&,ſi ſciret hora, qua eſt, ꝙ non ſcit, erit etiam ignorantia:& aliquod horum non erit loco alterius.Et exiſtimauerunt quòd ipſe Deus glo.non diuerſificatur his tribus rebus. nam hoc inducit ad mutationem. & id, quod non diuerſificatur, diſpoſitio eius non poteſt credi quòd ſcit hæc tria. ſcientia enim ſequitur ſcitum,& ſciens ſequitur ſcientiam.&, cum mutatur ſcitum mutatur ſcientia:&,cum mutatur ſcientia, mutatur ſciens proculdubio. mutatio autem in Deo glo.eſt falſum.& cum hoc exiſtimauerunt ꝙ ipſe Deus glo.ſcit eclipſim,& omnia attributa eius,& accidẽtia eius. Attamen ſcientia, quæ attribuitur primo, & non mutatur, exẽpli gratia vt ſciet ꝙ Sol ſit,& ꝙ Luna ſit,ex eo ꝙ perueniunt ab eo mediã-

A tibus Angelis, quos appellant ex decreto eorum intellectus abſtractos: & ſciet quòd ipſi mouentur motibus circularibus: & ſciet quòd orbes eorum ſecantur in duobus punctis, quæ ſunt caput, & cauda, & quòd reperiuntur aliquibus temporibus in ſectionibus illis, & eclipſatur Sol, ſcilicet cum fuerit corpus Lunæ inter eum, & oculos aſpicientium, & occultatur Sol oculis: &, cum tranſierit ſectionem in tali ſpatio, vt eſt annus exempli gratia, eclipſabitur iterum: & hæc eclipſis erit in toto, aut tertia parte, aut medietate: & durabit per horam aut duas horas: & ſic in omnibus tpibus eclipſis, & accidentibus eius: & nō deficit ſcientiæ eius aliquid. Attamen ſcientia eius in hoc ante eclipſim, & hora eclipſis, & poſt apparentiam, eſt eodem modo: & non diuerſificatur, & non cauſabit mutationem in ſubſtantia eius. & ſic eſt ſcientia eius in omnibus innouationibus, quæ fiunt per cauſas. & illæ cauſæ habent etiam alias cauſas, vſquequo deueniant ad motum circularem cœleſtem. & cauſa motus circularis eſt anima cęli, & cauſa motionis animæ eſt deſyderium aſsimilandi ſe Deo glorioſo &
B Angelis propinquis. & totum eſt ſcitum ei, ſcilicet eſt notum ei notitia quadam proportionata, & ſimili, in qua tempus non facit impreſsionem. & cùm hoc circa tempus eclipſis non dicitur quòd ipſe ſcit quòd eclipſis ſit nunc, nec ſcit poſtea quòd nunc apparuit. & omne, in cuius ſcientia neceſſe eſt relatione ad tempus, non poteſt conſiderari quòd id ſciat, quoniam cauſat mutationem. & hoc eſt ei, quod diuiditur materia, tempore. et ſic eſt opinio eorum in eo, quod diuiditur & loco, vt ſunt indiuidua hominum, & animalium. quoniam quòd non ſcit accidentia Socratis, Platonis, & Hippocratis: ſed ſcit hominē abſolute ſcientia vniuerſali: & ſcit accidentia, & proprietates eius: & quòd oporteat vt ſit corpus eius compoſitum & ex membris, quorum aliqua ſunt ad natandum, & aliqua ad ambulandum, & aliqua ad apprehendendum, & aliqua paria, & aliqua diſparia: & quod po-
C tentiæ eius neceſſe eſt vt extendantur in partibus eius. & ſic ſequitur omni attributio intus in homine, & extra, et omnibus paſsionibus eius, et attributis, et accidentibus, adeo quod non deficit aliquid ſcientiæ eius: et id ſcit vniuerſaliter. indiuiduum vero Socratis cognoſcitur, et diſtinguitur ab indiuiduo Platonis ſenſu, non autem intellectu. et cognitio eius habetur ex nutu ad vnam partem. et intellectus intelligit partem abſolutam vniuerſalem, et locum vniuerſalem. Cum autem dicimus hoc et hoc, innuimus proportionem appropriatam huius ſenſibilis ad ſentiens, cum fuerit in propinquitate, aut remotione ab eo, aut in parte tali demonſtrata. quare falſum eſt in Deo glo. * Et hoc eſt fundamentnm fidei eorum, in quo fundatæ ſunt omnes leges, quæ vniuerſaliter tenent quòd, cum Socrates exempli gratia ſeruierit Deo, fuerit ei rebellis, Deus neſciet id quod ſit ex rebus eius, quoniam ipſe non ſcit ipſum Socratem quòd ſit indiuiuum, et operationes eius innouatas poſtquam non fuerit, et, cum

Hucuſque habet antiquus tex.

non ſciuerit indiuiduum, non ſciet res eius, & operationes eius: immo non ſcit hæreſim Socratis, nec fidem eius: ſed ſcit hæreſim hominis, & fidem eius abſolutam vniuerſalem, non autem propriam indiuiduis. Etiam neceſſe eſt vt dicatur excitatur Propheta ad prophetiam: & ipſe non ſcit in illa hora quòd excitetur ad eam. & ſic eſt in omni re demonſtrata. & ipſe bene ſcit quòd hominum aliquis eſt, cui competit prophetia, & tamen neſcit quòd ſint tales, & tales. Propheta autem talis, indiuiduum eius non ſcitur ab eo: quoniam hoc habetur ſenſu. & res, quæ emanant ab eo, ipſe non ſcit eas, quoniam ſunt res, quæ diuiduntur diuiſione temporis ab indiuiduo tali. & apprehenſio earū ſecundum diuerſitatem earum cauſat mutationem. Hoc eſt, quod volumus narrare primo de permutatione opinionum eorum, & ſecundo intelliguntur, & poſtea loquemur de inconuenientibus, quæ ſequuntur eis, & nunc narrabimus aſsimilationem eorum, & modum deſtructionis eius. Aſsimilatio autem eorum eſt. quoniam hęc tria ſunt diuerſa: & diuerſa, cum venerint ſucceſsiue in eodem ſubiecto: neceſſe eſt vt ſit in eo mutatio abſque dubio. &, ſi hora eclipſis ſcitur quòd erit vt fuerat antea, eſt profecto ignorans, non ſciens. ſi autem eſt ſciens quòd eſt in inſtanti, & antea ſciebat quòd non eſt, & quòd ventura eſt, neceſſe eſt vt diuerſificetur ſcientia eius. & diuerſificatur res ipſa, & ſequitur mutatio, cum nihil ſit mutatio, niſi diuerſitas ſcientis. nam qui non ſciuerit aliquid, deinde id ſciuerit, neceſſe eſt vt mutatus ſit. & qui non fuerit ei ſcientia quòd fuerit præſens, deinde peruenit ad eum ſcientia, hora ipſius eſſe mutatus eſt. Et verificauerunt hoc ex eo, quòd ſunt tres diſpoſitiones. eſt enim diſpoſitio, quæ eſt relatio indiuidualis abſoluta, ſicut dicimus dextrū & ſiniſtrum. nam hoc non conuertitur ad attributum eſſentiale, eſt relatio abſoluta. &, ſi mutaueris rem, quæ erat in dextro ad ſiniſtrum, mutabitur relatio tua, & non mutabitur ſubſtantia tua in re. & hæc eſt permutatio relationis ad ſubſtantiam, & non permutatur ſubſtantia. & huiuſmodi eſt, cum poteris mouere corpora, quæ ſunt ante te, & corrumpantur corpora, aut corrumpatur aliquod eorum, non mutatur ex hoc calor fundamentalis, nec poſſe tuum. quoniam poſſe tuum eſt poſſe mouendi corpus abſolutum primo, deinde demonſtratum tale, in eo quòd eſt corpus. & non erit relatio poſſe ad corpus demonſtratum attributum eſſentiale, ſed relatio abſoluta. & priuatio eius cauſat ablationem relationis, non autem mutationem in re eius, qui poteſt. Secunda autem eſt mutatio in ſubſtantia, & eſt ꝙ non erat ſciens & ſcit: & non erat potens, & poteſt. & hæc eſt mutatio. Tertia vero eſt ꝙ mutatio ſciti facit mutationem ſcientiæ. nam verificatio ſubſtantiæ ſcientiæ, ingreditur in eam relatio ad ſcitum, quod habetur, cum verificatio ſcientiæ talis demonſtratæ ſit alligantia eius cum hoc ſcito tali demonſtrato, prout eſt: & alligantia eius cum eo aliter eſt alia ſcientia neceſſario, & peruentio

A eius ſucceſsiue vnum poſt aliud facit diuerſitatem in re ſcientia. & impoſsibile eſt vt dicatur quòd ſit ſubſtantia ſcientiæ eadem. nam datur ſcientia quòd ſit, poſtquàm fuerit ſciens quòd venturum eſt: deinde fit ſcientia ꝙ iam fuit, poſtquàm eſt ſcientia ꝙ ſit: ergo eſt eadem ſcientia, & æqualis, & iam permutata eſt relatio in ea. &, quoniam relatio eſt verificatio ſubſtantiæ ſcientiæ, igitur permutatio eius facit permutationem ſubſtantiæ ſcientiæ, & ſequitur ex ea mutatio. quod eſt falſum in Deo glo. * Dubitatio autem eſt dupliciter, primo vt dicatur eis, quare negatis dicenti quòd Deus glo. habet eandem ſcientiam de eſſe eclipſis in hora tali: & hæc ſcientia, antequam ſit, eſt ſcientia quòd futura eſt, & eſt eadem apud eſſe ſcientia in eſſe, & eſt eadem poſt apparentiam ſcientiæ in fine. & hæ mutationes conuertuntur ad relationes, quæ non faciunt permutationem in ſubſtantia ſcientiæ, nec facient mutationem in ſubſtantia ſcientis. & hoc eſt poſitum in gradu relationis abſolute. nam idem homo erit in dextra tua, deinde B venit ante te, deinde ad ſiniſtram tuam, & erunt tibi relationes vna poſt aliam, & quod mutatur eſt hoc indiuiduum, quod permutatur. & ſic debet intelligi diſpoſitio ſcientię Dei glo. concedendo quòd ſcit omnia eadem ſcientia antiquitate, & æternitate, & in præſentiarum, & non mutatur. & intentio noſtra eſt auferre mutationem, ad quod conuenerunt. Cum autem dicunt quòd de neceſsitate affirmationis ſcientiæ in eſſe eſt vt ſit præſens, & ceſſatio poſtea eſt mutatio, non conceditur. Et vnde ſciunt hoc? Immo, ſi Deus glo. creauerit nobis ſcientiam de ambulatione Socratis in mane apud ortum Solis, & continuauerit hæc ſcientia, & non creauerit nobis aliam ſcientiam, nec ignorantiam huius ſcientiæ, ſciremus apud ortum Solis ſimpliciter ſcientia præcedenti ambulationi eius in pręſentiarum, & poſtea quòd iam ambulauerat antea. & erit hęc ſcientia eadem, quæ remanſit, ſufficiens in comprehenſione horum trium temporum: & remanebit di-C ctum eorum, quòd relatio ad ſcitum demonſtratum tale ingrediatur in verificationem ſcientiæ: & quotienſcunque diuerſificatur relatio, diuerſificabitur res, cui relatio eſt eſſentialis: & quotienſcunque erit diuerſificatio, & perueniet vnum poſt aliud, erit mutatio. Et dicimus, ſi verificatum fuerit hoc, vos ibitis in via fratrum veſtrorum ex Philoſophis, cum dicunt quòd ipſe non ſcit niſi ſeipſum, & quòd ſcientia eius de ſeipſo eſt ipſemet. nam, ſi ipſe ſciret hominem abſolutum, & animal abſolutum, & inanimatum abſolutum, & iſta ſunt diuerſa ſine dubio, tunc relatio ad ea diuerſificatur ſine dubio. quare non verificatur in eadem ſcientia ꝙ ſit diuerſorum. nam relatum eſt diuerſum: & relatio eſt diuerſa: & relatio ad ſcitum eſt eſſentialis ſcientiæ: igitur hoc faciet numerationem, & diuerſitatem, non numerationem tantū cum aſsimilatione. nam ſimilium aliqua ſunt, quæ procedunt proceſſu aliquorum: & ſcientia de animato non procedit proceſſu ſcientiæ de nigredine: ergo ſunt diuerſæ. Præterea hæ ſpecies, & genera, &

Hęc ſequentia etiam ab antiquo habentur.

accidentia vniuerſalia ſunt infinita, et ſunt diuerſa: igitur ſcientiæ diuerſæ quomodo comprehenduntur ſub eadem ſcientia? Vlterius hęc ſcientia eſt ſubſtantia ſcientis, abſque eo ꝙ addat ei aliquid, vellem ſcire quomodo permittit ſciens, cum imaginatus fuerit identitatem ſcientiæ in eadem re, cuius diſpoſitiones diſtinguuntur in prętęritum, futurum, et præſens: & non imaginatus eſt identitatem ſcientiæ alligatæ in omnibus generibus, et ſpeciebus diuerſis? et diuerſitas, et diſtantia inter genera, et ſpecies diſtantes eſt maior diuerſitate, quæ eſt inter diſpoſitiones eiuſdem rei, quæ diuiditur diuiſione temporis ad præteritum, præſens, et futurum. et, cum hoc non facit numerationem, pluralitatem, et diuerſitatem, quomodo illud faciet numerationem, et diuerſitatem? et quotienſcunque affirmabitur demonſtratiue diuerſificari tempus abſque diuerſitate generum, et ſpecierum, et quòd hoc non faciet numerationem, et diuerſitatem: ergo hoc etiam non faciet diuerſitatem, et numerationem. et, cum non fecerit diuerſitatem, erit profecto comprehenſio totius eadem ſcientia continuata ab antiquo,, et in æternum. hoc non facit mutationem in ſubſtantia ſcientis. D E

Vt compleat oēs ambiguitates accidentes in ſcientia primi. vult modo Auer. adhuc inueſtigare an Deus ſingularia ſciat: & primo, vt conſueuit Alg. inducit dubium, et inquit, Ait Alg. in hoc fere oēs philoſophi contradicunt, maxime opinantes Deum tm̄ ſeipſum ſcire. Adhuc alij Peripathetici hanc opinionem ſequuntur manifeſte. Auic. enim, qui opinatus eſt quod Deus alia entia ſciat ſup. extra ſe, expreſſe dicit quod ea ſcit vniuerſali modo, non aliquo tēpore ingrediente. i. non ſub differentia alicuius temporis. Adhuc, & cū toto iſto inquit Aui. quod Deus nullum ſuperiorum entium, neq; inferiorum ignorat: & inde ſup. cōcludit quod aliquo modo ſcit particularia ſup. ſaltem in vniuerſali. (Vnde nos.) Hoc in loco, cum dixiſſet opinionem philoſophorum, vult contradicere eis. & primo reddit cauſam ſuæ contradictionis, & inquit vnde nos liuore veritatis cogimur de iſtis diſputare, propter quod primo inducemus ipſorū opinionē clare, poſtmodum vero arguemus. (Inducamus igitur primo,) Incipit modo dicere, & inquit. inducamus igitur exemplum primo poſitum apud eos, ſ. quod ſol debeat eclypſari in quodam die futuro, poſtmodū lucere: ergo, in dicta eclypſi ſunt tria tempora inſpiciēda. i. tempus, in quo eclypſis eſt futura neceſſario: & tempus, in quo eſt præſens: & tēpus, in quo pręterijt: propter quæ tria tempora tres, diuerſæ oriuntur ſcientię, & numerales, & ſucceſsiuę in vno ſubiecto incidentes, quę ſine dubio inferunt ſcientis varietatem. & inde concludunt quod non eſt imaginandum quod Deus ipſe iſtas tres ſcientias comprehendat. & reddit rationē. d. ſcientia nanq; ſequitur ſcibile, quapropter permutato ſcibili permutatur ſciētia, ſed permutata ſcientia permutatur ſciens: ſed omnis permutatio amouenda eſt a Deo benedicto, quare dicunt quod Deus ſcit eclypſim, & omnia ipſius communiter. i. vniuerſaliter. eſt ergo virtus ſyllogiſmi: omne ſciēs particularia mutatur, ſed Deus non mutatur, ergo non ſcit particularia. maior probata eſt: minor nota eſt. (Sed modo inuariabili.) Quia concluſit Deum ſcire cōiter, & vniuerſaliter. illa oſtēdit q̄ō, & inquit, ſed modo inuariabili, vtpote quod ſol eſt, et quod luna ſit, & quod mouetur continue circulariter, & quod circuli ipſorum interſecantur in duobus punctis, qui dicuntur caput draconis, & cauda, & quod iſta duo luminaria obuiant ſibijnuicem ſignatis temporibus in duobus prędictis pūctis, videlicet, qn̄ luna interpoſita erit inter ſolem, & oculos noſtros ambobus exiſtentibus in vno duorum punctorum, & qn̄ luna dictum locum pertranſibit quantitate terminata. i. parua, lucet ſol more ſolito, & ſic alias iterabit eclypſari. tunc cō F

A cludit intentum.d.ideo talis ſcientia non infert permutationem in Deo,neq; va
riabilis reputari debet.& tunc addit vniuerſalem vnam propoſitionē.d.& ſic,ſi
militer dici pōt de oībus nouitatibus a cauſis terminatis euenientibus ſucceſsi-
ue vſq; ad motū orbium.cuius cā eſt aīa cœli,quę orbes mouet modo deſiderij,
aſsimilando ſe ipſi Deo benedicto, vel angelis.i.intelligentiis trahētibus eas ap
propriatis:ſilr dicunt de diuiſibilibus rebus loco,et materia,ſicut ſunt indiuidua
hominum,& aliorum aīalium.dicunt.n.ꝙ ipſe Deus ignorat accidentia.i.diffe-
rentias accidentales quorūlibet ipſorū particulariter , ſed ſcit hoīem vniuerſali
modo,& oīa ſua contingentia.i.accidentia eodē modo,& ſcit quō ſuum corpus
cōponitur ex proprijs mēbris vtilibus oībus ſuis neceſſarijs.i.commodis , ita ꝙ
nulla vlr ignorat,ſed particularia,& indiuidua ſicut ſunt ſor. & calias, quia tn̄
adinuicē ſenſibiliter.i.differentijs accidentalibus ſenſibilibus diſtinguuntur, nō
tn̄ ab intellectu.i.vt intellectu apprehenduntur.ipſe ergo Deus ſine dubio igno-
rat ea. Tunc ſummam dicit.hęc eſt ſnīa dictę opinionis,cū qua euelluntur oīum
radices legum,ſectarumq; ſtipites:ēt his eliminantur cuncta verba prophetarū,
& diuinarū ſcripturarum,& auferetur totaliter oīum fideliū ſpes quare conamur
cum eis feruide litigare,& prędicta abſurda acerrime redarguere. Debes ſcire, — Nota.
vt Themi.inquit primo Poſter.cap.46.qui ſcit cauſam per effectum, improprią̄
B & particularem ſcit ſciētiam,ſed expoſitionem cauſę,vt inquit. cui ita ſit,quiq;
tota vniuerſalium eſt,eoq; non modo notitiā huius vnius defectus , quem nunc
patitur luna,ſed ſimplr oīum continet:nam interuentus terrę non tm̄ huius defe
ctus cā eſt,quā oīum,qui poſſunt oībus ſeculis euenire. volunt ergo Peripathe-
tici,quos Alg.narrat,Deum cauſam ſcire rerum. V.g.eclypſis lunę ſcit cauſam,
pro quanto ſcit oīa concurrentia ad cauſam eclypſis lunę,vel ſolis,& quia cā cō
tinet vniuerſaliter oēs effectus,vt Themi. inquit,ideo vlr ſcit oēs eclypſes , vt
continentur in cā illa:ſed quia,vt particulares ſunt, & extra cauſas cadunt in tē
pore,ideo fingunt Deum ignorare ea . & ſic patet ſermo eorum. Adhuo debes — Propter mul
ſcire,vt bene inquit Alg.iſtum errorē debemus remouere propter multa:primo, — ta remouen-
qm̄ hoc verificato radices legum,& ſectarum ſtipites remouentur :.ſecundo.qm̄ — dum eſt Deū
verba prophetarū falſantur,& diuinarum ſcripturarū.tertio,aufertur ſpes oīum — particularia
fidelium.amouebuntur radices legum,& ſectarum ſtipites.qm̄ oēs leges, oēs ſe- — ignorare.
ctę fundantur in hoc principio,ꝙ ſit vnus primus oīum gubernator , & auctor,
non tm̄ vlr gubernans,immo & particulariter. verba prophetarum, & ſcriptu-
rarū ſanctarum,qm̄ prophetę loquuntur virtute Dei ſublimis,& ergo debent lo-
qui virtute cognitoris:qm̄ cæcus cęcū ducens ambo in foueā cadunt,vt prouer-
bio dr. aufertur ēt ſpes, &c.qm̄ oēs ſperamus ex meritis beatitudinem cōſequi.
ſi ergo, non eſſet vnus bonorū, & malorum iudex,tota noſtra ſpes eſſet fruſtra:
C propter ꝙ diuus ille Ariſ.inquit,quod Deus eſt bona bonis diſtribuens, & mala
malis in lib.de bona fortuna.& diuus ēt Plato palam in omnibus eius dictis,hoc
pro principio appoſuit.quare ego non minori ſolertia hoc Peripatheticorū pec-
catum conabor exterminare,quam Alga. proponat facere:hicq; veritatem no-
ſtrę legis ſecundum poſſe conabor comprobare. Cum Alg. induxit opinionē
Peripatheticorum,& eam declarauit hoc in loco,vult eis contradicere, ſoluens
quęſtiones eorum, & inquit,peccata iſtorum reprobanda ſunt: & primo, nanq;
dicemus eis,quare negatis dictum dicentis, videlicet ꝙ Deus benedictus vnam
habeat ſcientiā? v.puta in eclypſi,quę infert eū ſcire illā, anteꝗ̄ ſit, & qū eſt,
& poſt tranſitum.q.d.hoc abnegare non poteſtis: & reddit rationem, & inquit,
hę enim variationes reducuntur ad relationes, non inferentes permutationē in
ſubſtantia ſcientis:ita quod eſt tali modo, ꝙ illa ſubſtantia repręſentat ſummam
relationem,intantum ꝙ varietur, ſicut variantur correlatiua. Debes ſcire , ꝙ — Duplex re-
duplex eſt relatio quędā realis ſimpliciter,ſ.a parte vtriuſq; extremi , vt pater- — latio.
nitas, & ſeruitus: & huiuſmodi non pōt aduenire alicui , niſi mutatione facta in
aliquo: vel propterea quia in re,cui aduenit, apponit quid nouum , ſaltem reali-
ter:qm̄,ſi fiet filius,ſi pater non mutetur mutatione abſoluta, ſaltem mutabitur
prout recipit aliquod accidens reale,tenendo relationem, & fundamentum rea-
liter diſtingui ꝙ nunc. Altera eſt relatio realis ſecundū quid,id eſt a parte vnius

A iſtorum ita diuerſorum ingrediatur vnam ſcientiam ſimplicem. Poteſt ergo argumentum contra eos componi in hunc modum. Deus non ſcit ſingularia, eo quia ſequitur variatio ſuæ ſubſtantię; eo quia variato ſcibili variatur ſcientia, & variata ſcientia variatur ſciens. Neq; poteſt ſcire vniuerſalia, quoniam vniuerſalia ſunt multa, & diuerſa: ſed diuerſitas ſcibilium diuerſificat ſcientiam, vt dictũ, ergo non poſſunt ſciri vna ſcientia. conſequens eſt falſum, ergo Deus neq; vniuerſalia, neque particularia ſcire poteſt, ergo Deus non ſcit niſi ſe: &, ſic redibit opinio peripatheticorum, contra quam Auicenna obiecit, vt patet. Quare, ſi Deus poteſt ſcire vniuerſalia vna ſcientia, quantuncunq; illa ſint diuerſa, etiam non eſt abnegandum ipſum ſcire ſingularia vna ſcientia numero ſine mutatione eius: & hoc argumentum eſt demonſtratio contra Auicennam. Sed ambiget quis circa verbum Algazel, an quidem relatio poſsit attribui alicui nulla mutatione facta in ipſo: & dico in ipſo, quoniam ſine dubio relatio omnis noua eſt vel propter nouitatem in ambobus extremis, vel in altero, vel in aliquo tertio alio ab eis, vt Auerro. inquit. 8. Phyſic. commen. 6. 7. 8. &. 9. Ioan. Iand. in lib. Phyſi. quæſtionis ſolutionem dedit, & inquit, quod relatio realis non poteſt eſſe in aliquo de nouo tanquam in ſubiecto, nulla penitus tranſmutatione facta in ipſo: ſecundo inquit, quod relatio bene poteſt attribui alicui, tanquã termino, nulla penitus tranſmutatione facta in eo, vt exemplo probare nititur. hoc vide.

Dubitatio.

Poſitio Ioſ. Iand.

B Primum probat, quoniam, ſicut de qualitate, ita de relatione: ſed qualitas nõ põt attribui alicui, tanquam ſubiecto, nulla mutatione facta in illo: ergo, nec relatio põt attribui alicui, vt ſubiecto, quin inſit iſti mutatio. adhuc, nulla forma realis poſitiua poteſt alicui ſubiecto attribui, nulla mutatione facta, in illo, a quo ſecundum eſſe diſtinguitur: ſed relatio eſt forma realis particularis diſtincta re, & eſſe a ſubiecto: ergo, vt prius. Adhuc, omnis forma, qua acquiſita res, quę ſubeſt illi aliter ſe habet quam prius, acquiritur mediante aliqua mutatione: ſed relatio eſt huiuſmodi forma, vt conſtat. quare, &c. Sed mihi videtur, quod Ioan. errauit multum in hoc. ſi enim relatio eſſet aliqua forma poſitiua diſtincta ſecundum rẽ a fundamento, & termino, tunc ad ipſam non tantum eſſet mutatio, immo & verus motus. conſequentiam probo, & accipio quod Sor. ſit albus, vt octo Romæ, Paduę vero Plato incipiat albeſieri. ſic arguo. ſicut ſucceſsiuę albeſit, ita ſucceſſiue aſsimilatur magis, ac magis: ergo, ſicut per partem poſt partem albeſit, ita ꝑ partem aſsimilabitur: ergo, ſi ſimilitudo ſit forma poſitiua altera ab albedine, tunc ſicut albeſieri eſt motus, ita & aſsimilari erit motus. Secundo principaliter arguo, Auer. 6. Phy. com. 32. voluit, quod omne, quod mouetur ſiue motu diuiſibili, ſiue indiuiſibili ſit per ſe diuiſibile: & rationem dixit, quoniam omne, quod mouetur motu indiuiſibili, mouetur motu diuiſibili: quoniam mutatio eſt termi-

Error Ioſ.

C nus extrinſecus motus veri, arguo modo ſic. omne, quod mouetur motu diuiſibili, vel indiuiſibili eſt partibile: ſed omne, quod recipit relationem nouam, mouetur vel motu diuiſibili, vel indiuiſibili: ergo omne recipiens relationem nouam erit partibile: concluſio eſt contra omnes: forma enim, quando ſit apud ipſum, eſt indiuiſibilis: & tamen relatione noua refertur ad agens: adhuc, intellectus apud ipſum relatio noua refertur ad intelligibile, & tamen non eſt diuiſibile. tertio, Auer. 4. Phy. com. 129. voluit, quod omnis motus ſubitus ſit terminus alicuius motus ſucceſsiui, vt illuminatio: ſed receptio relationis realis in ſubiecto nõ eſt terminus motus ſucceſsiui, vt patet: ergo non eſt mutatio ſubita. Ideo, aliter dicendum puto ſecundum doctrinam Ariſto. & Auer. Vbi debes ſcire, quod ablato actu intellectus in relatiuis, non eſt formalis relatio. quemadmodũ enim ablato actu intellectus in re, nõ eſt niſi indiuiduum: ſic ablato actu intellectus in relatiuis, non ſunt niſi fundamenta actu, quę ſunt potentia relatiua; per animam autem inuicem actu referuntur, ergo relationes videntur eſſe entia in anima, & ſecundo intellecta: & hoc eſt, quod Auer. ait. 12. Meta. commẽ. 19. inquit enim, relatio eſt debilioris eſſe alijs prędicamentis. ita quod quidam reputant ipſum eſſe ex ſecundis intellectis, id eſt, ens rationis. Secundo debes ſcire, quod omnis relatio potentialis extra animam conſequitur aliquod, quod acquiritur per motum vel in ſe, vel in ſuo correlatiuo, vel in tertio. Verbi gratia, Socrates

Poſitio propria.

albus, vt octo, ſit ſimilis Platoni propter mutationem Platonis ex nigro in al- D
bum, vel propter vtrunq;, ſi ambo albeſcant, vel propter tertium, vt Auer. ait. 8.
Phyſi. loco ſuo. vniuerſaliter autem dico, quod cā poteſt referri ad effectum, nul-
la penitus facta mutatione in cā: qm̄ cauſa non refertur ad effectum per ſe, ſed
qm̄ effectus refertur in cauſam: & ideo cauſa nō refertur ad effectum niſi eadem
relatione, qua refertur effectus ad illam. Tunc dicendum, quod poſsibile eſt re-
lationem aduenire alicui ſubiecto, vel attribui alicui termino, nulla mutatione
ſucceſsiua, nec ſubita facta in ſubiecto. Secundo dico, quod poſsibile eſt vna, &
eadem ſcient a ſciri ſcib.le, quod ſucceſsiue variatur de tempore in tempus. pri-
mum manifeſtum eſt, qm̄ relatio potentialis nihil aliud eſt, niſi fundamentum, vt
dixi. modo ſtat fundamentum remanere idem relatione acquiſita in potentia.
Adhuc, relatio actu fit per animam, ſed ens rationis non mutat rem, ergo patet
primū verbum. Rurſum patet ſecundum: qm̄, ſecundum Alga. & Auer. ſcientia
Dei eſt cauſa rei, quare illa non refertur per ſe ad ſcibile: ſed potius ſcibile refer-
tur ad illā: ſicut, ergo nulla mutatione facta in Deo, nunc dicitur agens, & prius
non, ſic, nulla mutatione facta in eo, Deus dicitur ſciens Sortem exiſtētem nūc,
& per eādem Sortem fuiſſe, & ipſum fore: qm̄ iſtę relationes referuntur in Deū,
& Deus ad relatiua illarum per accidens. verum, ſi ſcientia Dei eſſet cauſata a
rebus, quemadmodū noſtra: tunc quemadmodum ſcibile variatur, ſic & ſcientia: E
qm̄, vbi eſſet cauſata a ſcibili, ſcientia per ſe referretur ad ſcibile, & contra ſci-
bile ad ſcientiam per accidens, vt Ariſt. ait & Auer. 5. Meta. commē. 20. Quod
igitur relatio poſsit denominare ſubiectum, nulla mutatione penitus facta in eo,
& quod Deus ſciat entia ſecundum variationem temporum, & nulla contingat
variatio in eius ſcientia, ſit dictum in tātum. Argumenta Ioan. nihil ſunt: omnia
enim ſupponunt fundamentum diſtingui ſecundum rem a relationibus: & illud
non eſt probatum ab eo, neque modo eſt preſentis ſermonis.

AVEROES.

AIt Auer. Fundamentum huius quæſtionis eſt aſsimilatio ſciē-
tiæ Dei glo. ſcientiæ humanæ, & comparatio vnius duarum
ſcientiarum alteri. nam comprehenſio hominis indiuiduorū
eſt per ſenſus. & comprehenſio entium vniuerſalium eſt per intelle-
ctum: & cauſa comprehenſionis eſt ipſummet comprehenſum. & non
dubitatur de mutatione comprehenſionis, cum mutentur comprehen- F
ſa, & numeratione eius, cum numerentur. Attamen reſponſio eius in
hoc eſt ꝙ poſsibile eſt vt ſit hic ſcientia, ad q̄ erit proportio ſcitorum
proportio relationum, in quorum ſubſtantia nō ſunt relationes, ſicut
eſt dextrum, & ſiniſtrū in habente dextrū, & ſiniſtrū eſt quid, qđ non
intelligitur in natura ſcientiæ humanę. & iſta contradictio eſt cōtradi-
ctio vera ſophiſtica. * Secunda vero cōtradictio, & eſt cum dixerit ꝙ
qui dicit ex Philoſophis ꝙ ipſe ſcit vniuerſalia, ſequitur ei, cū conceſſe-
rint in ſcientia eius numerationem ſpecierum, vt concedant numera-
tionem indiuiduorum, et numerationem rerum eiuſdem indiuidui,
eſt contradictio ſophiſtica etiam. nam ſcientia indiuiduorum eſt ſen-
ſatio, aut imaginatio; ſcientia vero vniuerſalium eſt intellectus. et in-
nouari indiuidua, aut res indiuiduorum cauſat duo, ſcilicet mutatio-
nem comprehenſionis, et numerationem eius: ſciētia vero ſpecierum,
& generum non cauſat mutationem. nam ſcientia eorum eſt perma-

nens, &

A nens,& innouantur ſcientia comprehendente ea, ſed communicant ſcilicet vniuerſalia, & particularia in numeratione. Cum autem dixit quòd qui ponit ex Philoſophis vnam ſcientiam ſimplicem, comprehendentem genera, & ſpecies, abſque eo quòd ſit ibi contradictio, & diuerſitas, quam facit diuerſitas generum, & ſpecierum, & diſtantia eorum abinuicem, ſequeretur ei vt concedat vnam ſcientiam comprehendentem indiuidua diuerſa, & res vnius indiuidui diuerſas. & eſt ſicut dicens ꝙ, ſi reperitur intellectus comprehendens ſpecies, & genera, & eſt vnus, ſequeretur de neceſsitate vt reperiatur genus vnum ſimplex, comprehendens indiuidua diuerſa. Attamen eſt ſermo ſophiſticus: quoniam nomen ſcientiæ dicitur de eis æquiuoce. Et, cum dicit ꝙ numeratio ſpecierum, & generum facit numerationẽ in ſcientia, eſt verum. & propter hoc verificantes ex Philoſophis non ponunt ſcientiam ipſius Dei glo. de entibus, non vniuerſalem, nec particularem. nam ſcientia, cui hæc eueniunt, eſt intellectus paſsiuus, B & cauſatus: primus vero intellectus eſt actus purus, & cauſa. & non comparatur ſcientia eius ſcientiæ humanæ, & aliquo modo non intelligit aliud præter ſe, ex eo quòd eſt ſcientia non paſsiua, & aliquo modo intelligit aliud præter ſe, ex eo quòd ipſemet eſt ſcientia actiua. Et declaratio opinionis eorum eſt. quoniam, cum ſciuerint demonſtratiue quod ipſe non intelligit niſi ſeipſum, neceſſe eſt vt ſubſtantia eius ſit intellectus. &, quoniam intellectus, in eo quòd eſt intellectus, eſt alligatus ei, quod eſt, non autem ei, quod non eſt: & qui conſtituerit demonſtrationem quòd non reperiuntur niſi hęc entia, quæ nos intelligimus, non eſt dubium quòd alligatur eis intellectus eius. &, cum neceſſe fuerit vt alligetur his entibus, aut alligabitur eis modo, quo alligata eſt eis ſcientia noſtra, aut alligabitur eis altiori modo, quàm ſit alligantia ſcientiæ noſtræ eis: alligari autem eis ſcientiam eius modo quo alligatur ſcientia noſtra, eſt falſum: ergo ſequitur vt ſit alligatio ſcientiæ eius modo altiori, & eſſe per- C fectiori, quàm ſit eſſe, quo erit alligantia ſcientiæ noſtræ eis. nam ſcientia vera eſt, quæ conuenit ipſi eſſe. &, ſi ſcientia eius eſt nobilior ſcientia noſtra: igitur ſcientia ipſius Dei glo. eſt alligata enti modo altiori, quàm modus, quo alligata eſt ei ſcientia noſtra. Igitur enti ſunt duæ entitates, entitas nobilis, & entitas ignobilis: & entitas nobilis eſt cauſa ignobilis. & hoc eſt id, quod dicunt Antiqui ꝙ Deus glo. eſt omnia entia: & eſt motor, & agens eorum. & ideo dixerunt principales Sophiorum, non eſt ipſe niſi ipſe. Attamen hoc totum eſt ex noticia profundatorum in ſcientia. & hoc non debet ſibi nec compellere homines, vt huic credant. & ideo non eſt ex doctrina legali. & qui conſtituerit id extra locum ſuum, errauit, ſicut qui celauerit eum, cui competit, malefacit. Quod autem idem habeat gradus entitatis, eſt notum ex anima.

Philoſophi non ponunt ſcientiã Dei particularẽ aut vlẽm.

Obſerua ꝙ in vetuſtiori contex. ſunt diſtincta in plura Dubia & ob id ex pluribus commentarijs vnum collegimus vt facile percipies.

Deus nõ eſt inter Deum & eſt notabile dictum.

Auer. videtur hoc in loco, quaſi reſpondere argumento Auicen. ſub modo

aperriori, & inquit. dicimus nos, quod omnes iſtæ ambages ſunt: & ponit locũ, D
a quo ſunt ſumptæ, & inquit, & oriuntur aſsimilando diuinam ſcientiam humanæ ſcientiæ, quod ſecundum veritatem non cõmunicant niſi æquiuoce: & hoc declarat. d. comprehenſio enim humana eſt comprehenſio a ſenſibus, id eſt, cauſata a rebus ſenſibilibus, videlicet comprehenſio indiuiduorum, & iterum cõprehenſio vniuerſalium entium ſumitur ab intellectu, id eſt, cauſatur a rebus ſenſibilibus mediante intellectu agente: vult ergo habere ſcientiam noſtram cauſari aliquo modo a rebus ſcibilibus, & per conſequens ſcientia Dei eſt cauſa rerũ: tunc ad formam inquit, & ideo, non eſt dubium quod comprehenſio imitatur mutationem comprehenſorum, id eſt, quod variatur noſtra ſcientia penes variationem ſcibilis, & non econtra. (Vnde dicimus.) Nunc vlterius, quaſi declarando adhuc, ponit modum, quomodo eſt ſcientia Dei. d. vnde dicimus quod ſibi, id eſt, Auic reſpondendum, quod poſsibile eſt hic eſſe ſcientiam, id eſt, eſſe in mundo ſcientiam in aliquo ſciente, cui talis eſt comparatio ſcibilium, id eſt, ad quem formaliter comparantur ſcibilia, ſicut eſt comparatio relatiuorum, quę in ſeipſis non ſunt eſſentialiter relationes, id eſt, quæ non ſunt relatiua per ſe, ſed per accidens: quia alia referuntur ad ipſa, ſicut eſt dextrũ, et ſiniſtrũ in habentibus ea, id eſt in animali reſpectu ſup. colũnæ.

Nota. Debes ſcire, quod ſcientia noſtra, quia cauſatur a rebus ſcibilibus, ideo ipſa refertur per ſe ad ſcibile: &, quia ſcibile eſt cauſa ſcientiæ noſtræ, ideo non refertur ad ſcientiam noſtram, niſi quia ſcientia refertur ad ipſum. vt Ariſt. ait. 5. Met. ſcientia vero Dei eſt econtra. ipſa enim, cum ſit cauſa ſcibilium, ideo non refertur ad ſcibilia, niſi quia ſcibilia referuntur ad eam, & ſic per accidens: vult ergo dicere Auer. ꝙ ſcientia Dei ſe habet ad ſcibilia, ſicut columna: quoniam, ſicut columna eſt dextra, vel ſiniſtra, quia animal eſt huiuſmodi: ſicut ſcientia Dei eſt relatiua, ſcilicet, præſens, vel præterita, vel futura: quia ſcibile eſt illius modi: & ſic patet perfecta ſolu. argumenti Alga. & Auicen. E

Dubitatio. Ambiges, quoniam Auer. 7. Phyſi. inquit com men. 20. cognitio fit in nobis, quando transmutatur per receptionem particularium, & conſiderationem eorum: quoniam, cum conſideramus particularia, fit ex hoc cognitio vniuerſalis in nobis ſecundum relationem ad illa, ſcilicet quod cum apud nos ſit ex aliqua ſpecie præſens, pluſquam vnum particulare, ſtatim fit in nobis ſpecies vniuerſalis, abſque eo quod in ipſa flat tranſmutatio. Ex hoc arguo illud, quod ſecundum ſe, & eſſentiam propriam eſt permanens, & non variatur niſi relatiue, non eſt cauſatum a ſcibili. modo Auer. dicit ſcientiam nõ cauſari niſi relatiue: quare, &c. Hoc habet videri in libro de intellectu.

Solutio. Attamen, pro nunc dicendum ſecundum hunc philoſophum, ſcientiam non fieri de nouo ſimpliciter, ſed habitudine ad nos: prout enim nos per indiuidua cogitata diſponimur, applicatur intellectus ſecundum vniuerſalia illius, vel illorum: ergo ſciẽtia eſt noua mihi, non intellectui: ſed, vt eſt mihi noua, cauſatur a rebus: & hoc F
ſufficit: ſed ſcientia Dei ne in ſe, neque alicui eſt noua, & ideo eſt ſimpliciter cauſa rerum: & tu non potes intelligere hoc, niſi videas librum de intellectu. Propoſuit Algazel contradicere Auicennæ duobus modis: cum ergo expedierit ſe de vno, alterum aggreditur, & inquit, ſecundus vero modus, quo poſſumus obijcere eis, talis eſt: & exponit illum, dicens, videlicet, quod quicunque philoſophorum dicat, quod Deus vniuerſalia ſciat, oportebit eum concedere, quod ponat in eadem ſcientia numerationem ſpecierum, ſcilicet ſcibilium in vniuerſali. habet enim dicere ꝙ Deus ſcit hominem vniuerſalem, lapidem vniuerſalẽ, & ſic de alijs. Tunc arguit. d. vnde, ſic ſimiliter poſſunt concedere numerationem ſuorum ſcibilium ſuæ ſcientiæ in indiuiduis, & comitantibus ipſorum, id eſt accidentibus eorum. poteſt ergo argui in hunc modum. ſicut multiplicatio ſcibilium vniuerſalium non multiplicat ſcientias vniuerſales, ſic multiplicatio ſcibiliũ particularium nõ debet multiplicare ſcientiam eorum: ergo argumentum Auic. per huiuſmodi eſt ſolutum. Cum induxit ſecundũ modũ Alga. cõtra Auic. hoc in loco vult videre quid veritatis cõtineat, & qd nõ, & inquit, dicimus nos, ꝙ hęc verba ſunt ſine dubio ſophiſticationes. & rationẽ reddit. d. quia ſciẽtia indiuiduorũ eſt ſenſibilis, id eſt ſenſatio, ſeu phãtaſia, & ſciẽtia vniuerſalium

A uerſaliũ eſt ab intellectu. primum ergo peccatũ Alg. eſt, q̃m ipſe nõ bene acce-
pit locũ ſimilitudinis, q̃m ſciẽtia Dei circa vniuerſalia eſt intellectus, & ſpũalis.
Noſtra vero circa indiuidua eſt ſenſus, & imaginatio: ergo hic eſt locus ſophiſti
cus penes æquiuocationẽ ſumptus. (Rurſum.) Cũ oſtẽdit locũ erroris, vult hoc in
loco oſtẽdere, in quo accepit ſimilitudinẽ, et inquit, rurſum innouatio indiuiduo-
rũ, vel ipſorũ comitãtiũ duo infert, videlicet permutationẽ cõprehenſionis, &
numerationem ipſius: vult dicere, ꝙ variato indiuiduo variatur & cõprehenſio
eius, & ẽt numerato illo numerãtur & cõprehẽſiones: & ſciẽtia ſpecierũ, & ge-
nerũ nullã infert permutationẽ. q̃m immutabilis eſt in ſe, ergo differẽtia eſt: po-
nit tñ conuenientiã. d. licet vlis, & particularis cõicant in numeratione. i. conue-
niũt penes numerũ: q̃m numerato ſcibili in vniuerſali, numeratur & ſciẽtia: ergo
ſcĩa rei vniuerſalis, & indiuidui cõicant, & differũt. cõicant quidẽ: q̃m, quemad-
modũ ſciẽtia indiuidui multiplicatur multiplicato ſcibili, ſic, & ſciẽtia vniuerſa-
lis multiplicaƭ multiplicato vniuerſali. Differũt aũt, q̃m ſciẽtia vniuerſalis eſt
inuariabilis, q̃m eſt rei inuariabilis, et ab intellectu, q eſt inuariabilis. Cõprehẽ
ſio indiuidui eſt mutabilis, q̃m eſt rei trãſmutabilis, & in potẽtia trãſmutabili: et
ſic patet locus ſimilitudinis, & locus diſsimilitudinis. (Ideo vero.) Hoc in loco
narrat oĩa verba Alg. ſcđo ibi, (Dico ꝙ oĩa.) Oſtẽdit, in quo errauit, inqt ergo,
B id vero, qđ dixit, ꝙ quicũq; philoſophorũ cõcedat ꝙ vna, & eadẽ ſciẽtia Deus
cõprehẽdat genera, et ſpẽs abſq; multiplicatione cauſata a diuerſitate generũ, et
ſpecierũ: ad qđ dicit Alg. ſic dicimus ꝙ ducit neceſſario ad concedendũ, ꝙ vna
& eadẽ ſciẽtia poſſunt cõprehẽdi indiuidua, & cõtingẽtia, id eſt accidẽtia cuiuſ-
libet indiuidui, & addit Alg. ꝙ hoc dictũ ſimile eſt dicto dicẽtis, ꝙ vnus eſt in-
tellectus cõprehẽdens genera, & ſpecies: quẽadmodũ oportet ꝙ vnũ genus ſim-
plex ſit cõprehẽdens, i. continens indiuidua diuerſa. hęc fuit ſentẽtia Alg. & ver
ba ſua, quę debet legi ſuſpẽſiue vſq; huc. (Dico qđ omnia.) Quibus reſpõdet. d.
dico oĩa iſta ſunt verba ſophiſticalia. & rationẽ reddit, dicẽs: nomẽ. n. ſcientiæ
æquiuocũ eſt, ſcilicet de ſcientia ſingulariũ, & vniuerſaliũ dictum. Debes ſci-
re, ꝙ ibi eſt multiplex locus æquiuocationis: vnus quidẽ, ſumptus penes perfe-
ctũ & imperfectum. ſcientia. n. vniuerſaliũ eſt perfectior eſſentialiter ſciẽtia ſin
gulariũ. Secũdus, penes cauſam & cauſatũ: q̃m ſciẽtia vniuerſaliũ vr̃ quodãmo-
do eſſe cauſa finalis, & vltima ſciẽtię particulariũ, ſcientia. n. ſingulariũ ordina
tur ad ſciẽtiã vniuerſaliũ, vt Auer. dicit in 3. com. 30. & cõ. 5. & 6. Tertius gra-
dus eſt penes differẽtias, q̃m cõprehenſio indiuiduorũ eſt ſenſitiua, cõprehenſio
vniuerſaliũ eſt intellectiua. Quartus eſt penes genus, q̃m generabili & perpetuo
nõ eſt vnũ cõe genus, vt Auer. inquit. 10. Meta. cõ. vltimo. ergo ſciẽtia vniuer-
ſaliũ, & ſciẽtia indiuiduorum ſimpliciter, & penitus æquiuocantur ſub nomine
C cõprehẽſionis: & cũ res ſit ita, verificatũ eſt dictũ Auer. contra Alga. (Sed id,
quod.) Cũ cõtradixit ei in duobus principaliter, hoc in loco oſtẽdit id, in quo be
ne dixit, & inquit, ſed id, quod dixit, videlicet ꝙ multiplicatio generũ, & ſpe-
cierũ infert in ſciente multiplicationẽ, id eſt diſtinctionem ſcientiæ. dicimus ꝙ
verum eſt: & hoc oſtendit teſtimonio, & inquit, vnde veri philoſophi, id eſt
Peripathetici, idcirco non attribuunt Deo benedicto ſcientiam rerũ in particu-
laribus, neque in vniuerſalibus, & reddit cauſam, dicens, ſcientia nanque, quæ
tales habet conditiones, quas ſup. habent particularis, & vniuerſalis ſcientiæ,
eſt ſine dubio ipſius intellectus poſsibilis, qui cauſatus eſt ſup. a rebus intel-
ligibilibus aliquo modo, vt iam dictum eſt diſputatione tertia. modo diui-
nus intellectus eſt purus actus, & cauſa: propter quod infert, quare nulla de-
bet fieri comparatio inter diuinam ſciẽtiam, & humanam. eſt ergo ſyllogiſmus:
inter cauſam, & cauſatum non debet fieri comparatio, maxime, quando ſunt
æquiuoce dicta: ſed intellectus Dei, & noſter intellectus ſunt, ſicut cauſa, &
cauſatum æquiuoca cauſalitate: ergo nulla debet fieri comparatio. propoſitio-
nes huius ſyllogiſmi ex verbis eius parent. (Quoniam enim.) Ex his oſtendit
naturam intellectus diuini, & inquit, q̃m enim alia, id eſt entia extra ſe non
intelligit, ſcilicet recipiendo cognitionem ab eis, impaſsibilis eſt, id eſt non
receptiuus, & inquantum alia entia efficit, prout ipſe eſt prius, vt ſic eſt ſcien-

tia agens: ergo Deus non eſt intellectus poſsibilis, ſed forte eſt intellectus agẽs, D vt Auer. hoc in loco dicere videtur. Debes ſcire, vt 3. de Anima dictum eſt commen. 14. quod omnis intellectus intelligens aliud, & diuerſum eſt recipiens: quoniam omne intelligens aliud perficitur ab intelligibili: omne, quod perficitur ab intelligibili, eſt receptiuum, & quodammodo in potentia reſpectu illius: ergo in prima figura, omne intelligens aliud eſt receptiuum & in potentia: & ideo concludit Auer. ibidem, quod nulla intelligentia eſt liberata a potentia receptiua præter primam: quoniam quælibet intelligit aliud, vt com. 5. etiam dixit. Deus ergo eſt intellectus non intelligens niſi id, & per conſequens non niſi intellectus agens. (Et declaratio.) Quoniam Auerro. accepit ꝙ primus intellectus eſt cauſa intellectus noſtri, ideo primo oſtendit duos eſſe intellectus. ſecundo ibi, (Vnde aut). Ponit differentiam illorum, tertio ibi, (Et ſi ſic.) Concludit propoſitionem, ſcilicet quod primus intellectus eſt cauſa noſtri intellectus, inquit, & declaratio philoſophorum eſt hæc. cum declaratum fuit ab eis demonſtratiue, quod ipſe Deus non intelligit niſi ſe ipſum, tūc habent concluſionem. ſ. ꝙ ipſe eſt intellectus neceſſario: tunc oſtendit, quomodo intelligit. d. & quia eſt intellectus, inquantum intellectus, dependet ab ente aliquo, id eſt omnino comparatur ad ens ea comparatione, qua intelligens comparatur ad intelligibile: non tamen debet dependere ſup. ex priuatione. i. debet intelligere rem in priuatione conſiſtentem, ſcilicet entia generabilia. Et B debes ſcire, quod hic eſt vnus modus loquendi arabum. dicunt enim agens dependere de actione, quando agens agit illam, vt patet in viſu verborum Auer. 7. Metaphy. commen. 31. & alibi. ſic in propoſito intellectus dependet de ente id eſt, verſari ipſum circa ens intelligi. (Vnde quicunque.) Et quia ita eſt, concludit peccatum antiquorum, qui genus entium ſeparabilium abſcindunt: ſicut epicurei, & tenentes ſenſum eſſe intellectum, & inquit. vnde quicunque fecerit demonſtrationem, quod nullum aliud ſit ens niſi iſta entia, quæ a nobis intelliguntur. i. quod non eſt niſi genus entium ſenſibilium. Dicendum ſup. eſt quod non ſit ita, quoniam neceſſaria demonſtratione declaratur, quod eſt aliquis intellectus. ſ. ſeparatus a materia, qui dependet de ente, id eſt qui intelligit: ens enim, pro quoniam a priuato. i. ab ente variabili, impoſsibile eſt vt dependeat. ſed omne ens aut eſt priuatio, aut ens abſolutum: propter quod dicit, neque hic. i. in mundo aliud ens reperitur niſi ſcilicet abſolutum, aut priuatio. ideo oportet, quod intellectus dependeat de aliquo iſtorum duorum entium ſcilicet aut priuato, aut abſoluto: & cum non de priuatione, ergo de abſoluto. (Vnde aut.) Nunc oſtendit differentiam illorum duorum intellectuum, d. vnde, aut dependet de eo, id eſt ente modo dependentiæ noſtræ ſcientiæ in eis, quæ intelligimus, aut nobiliori modo. primum eſt falſum, vt patet. remanet ergo quod E Dei ſcientia dependeat de ente modo nobiliori noſtræ ſcientiæ: dependentia enim noſtræ ſcientiæ eſt, quando res æquatur ad intellectum. i. perficit ipſum in genere cauſæ formalis: vnde id eſt ergo, ſi Dei ſcientia eſt nobilior noſtra, ergo dependet de ente modo nobiliori. (Et ſi ſic.) Et tunc concludit peccatum antiquorum ad propoſitum, & inquit, & ſi ſic. ergo ens duas habet entitates, quarum vna eſt nobilis, altera vero vilis: & tunc inquit, & nobilis eſt cauſa vilis. quare ſup. Deus eſt cauſa omnium intelligibilium, & intellectus noſtri: & poteſt ſyllogiſmus ſic componi. omne nobilius per eſſentiam eſt purus intellectus, & cauſa vilium ente priuato, & participante: ſed Deus eſt nobilis per eſſentiam, & hæc ſunt priuata & participantia. ergo Deus eſt cauſa omnium: & tunc verificatur dictum antiquorum dicens, & hoc eſt illud, quod dicebant aliqui antiquorum: vt Parme. & Melliſſus, videlicet quod Deus eſt omne. Inquit enim Lucretius poeta vetuſtiſsimus, omnis per ſe diuum natura neceſſe eſt, Immortali æuo ſumma cum pace fruatur. & Lucanus, Iuppiter eſt quodcũque vides, &c. & multi alij antiquorum, quos narraui ſuperius. hoc ergo Auer. verificat, nunc volens eos intelligere Deum eſſe omne, prout eſt cauſa omnium continens in ſe perfectiones omnium, vt Plato declarat in lib. Parmenidis, de vno omnium rerum principio.

A

ALGAZEL.

AIt Alga. Secunda autem dubitatio eſt, vt dicatur quid prohibet ſecundum radices veſtras quin ſciat hæc particularia, licet mutaretur? & quare non creditis ꝙ hæc ſpecies mutationis non ſit falſa ei? vt opinata eſt quædam ſecta ex Matazela, quòd ſcientiæ eius de innouationibus ſunt innouatæ: & vt crediderunt Carmei ex recentioribus ꝙ ſit ſubiectũm innouationum. & non negat hoc eis vulgus hominum veritatis, niſi ex eo, ꝙ mutatum non euadit à mutatione. & quod non euadit à mutatione, & innouationibus eſt innouatum, & non eſt antiquum. vos vero, veſtra opinio eſt ꝙ mundus eſt antiquus, & ꝙ non euadit à mutatione. & cum intelligitis antiquum mutabile, nihil prohibet vobis ab hac credulitate. Si autem dixerit abſtinuimus nos ab hoc, quoniam ſcientia, quæ innouatur in ſe, B aut fit ex ſe, aut ex alio. & falſum eſt vt fiat ex ſe. nam nos iam declaramus ꝙ antiquum nõ emanat ab eo innouatum: & nulla erit actio, cum non fuerit agens: cauſat enim mutationem. & iam adaptauimus hoc in diſputatione de nouitate mundi. ſi vero hoc prouenerit ei ex alio, quomodo aliud faciet impreſſionem in eo, & eum mutabit? adeo ꝙ mutabũtur res eius modo ſubiectionis, & violentiæ ex alio. * Nos autem dicimus ꝙ vtraque partium non eſt falſa ſecundum radices veſtras. nam, cum dicitis quod ſit falſum vt emanet innouatũ ab antiquo, iam nos deſtruximus hoc in illa diſputatione: & præcipue, cum apud vos non erit falſum vt emanet ab antiquo innouatum, quod erit principium innouationum, & conditionando falſitatem, ꝙ ſit principium in his innouationibus, non habentibus cauſas innouatas in infinitum, ſed deuenient mediante motu circulari ad aliquod antiquum, quod eſt anima orbis, & vita eius, & anima orbis antiqua: & motus circularis antiquus fit ex eo, & quælibet pars motus innoua- C tur, & finietur: & quicquid eſt poſt eum innouatur proculdubio: igitur innouationes proueniunt ab antiquo apud vos. Quare, cum conſyderentur res antiqui conſyderatione emanationis innouationum ab eo continue, ſicut conſyderantur res motus, ex eo ꝙ emanat ab antiquo æqualiter, declarabitur, ꝙ quælibet ſecta eorum bene ſcit ꝙ poſſibilis ſit emanatio, innouata ab antiquo, cum emanauerit proportionabiliter. & continue igitur erunt ſcientiæ innouatæ huius ſpeciei. Secunda vero pars, & eſt emanatio huius ſcientiæ in eo ex alio, dicimus in ea, quare eſt falſum hoc apud vos? & non ſunt in eo, niſi tria: quorum Vnum eſt mutatio. & iam declarauimus quod bene eſt ſecundum radices veſtras. Secundum autem, ꝙ mutatio ſit cauſa mutationis alterius. quod non eſt falſum apud vos, & erit innouatio rei cauſa innouationis ſcientiæ. ſicut vos dicitis quod repræſentari hominem coloratum in frontiſpicio pupillæ videntis ſit cauſa impreſſionis ſimilitudinis hominis in tunica pupillæ, cum mediatione aeris criſtallini

Deſunt reliqua in antiquo exemplari.

inter pupillam,& viſum: &, cum ſit poſsibile vt inanimatum ſit cau D
ſa impreſsionis figuræ in pupilla, & eſt res viſionis,ſic non erit fal-
ſum, vt ſit innouatio innouationum cauſa ad proueniendum ſcien-
tiæ primi in eas, nam virtus viſiua,ſicut eſt diſpoſita apprehenſioni,
& erit inuentio hominis colorati cum ablatione velaminis interme-
dii cauſa prouen.iendi comprehenſionis,ſic etiam erit ſubſtantia pri-
mi principii apud vos apta ad recipiendum ſcientiam, & exitum à
potentia ad actum, cum fuerit in eſſe hoc innouatum. &, licet fuerit
in eo mutatio antiqui, antiquum quidem mutabile non eſt falſum
apud vos. Si vero opinati fueritis ꝙ hoc eſt falſum in neceſſario in
eſſe, vos profecto non habetis demonſtrationem de neceſſario in eſſe
ꝙ ſit de neceſsitate, niſi de ceſſatione proceſſus cauſarum, & cauſa-
torum,vt diximus antea:& iam declarauimus quòd ceſſatio proceſ-
ſus ſit poſsibilis in antiquo mutabili. Et tertium, quòd hoc inclu-
dit, & eſt ꝙ antiquum ſit mutabile ex alio, & ꝙ hoc faciat ſeruitutẽ,
& dominiũ alterius ei, dicitur eis de hoc, quare hoc eſt falſum apud E
vos, & eſt vt ipſe ſit cauſa innouationis innouationum mediantibus
mediis, deinde erit innouatio innouationum cauſa innouationis ſciẽ
tiæ eius de eis, & quaſi ipſe eſt cauſa prouentionis ſcientiæ in eo, at-
tamen cum mediis? Et, cum dicitis quòd hoc aſsimilatur ſeruituti,
dicimus ꝙ ſic. & id quidem ſic erit, quoniam eſt conueniens radici-
bus veſtris,cum opinati fueritis quòd quicquid prouenit ab ipſo Deo
glo.prouenit conſecutiue, & naturaliter,& non eſt ei poſſe ad nõ agen
dum. & hoc etiam aſsimilatur ſpeciei ſeruitutis. & innuit ꝙ ſit quaſi
coacte ad id,quod prouenit ab eo. Si vero dixerit hoc non eſſe coacte:
quoniã perfectio eius eſt vt ſit ordinator omnium rerum, dicimus ꝙ
hoc non eſt ſeruitus: quoniam perfectio eius eſt vt ſciat omnia. Et, ſi
dixerimus quòd prouenit nobis ſciẽtia copulata omni innouato, erit
profecto hoc nobis perfectio,non autem diminutio, & ſeruitus: & ſic
erit de Deo glo.& ipſe glo.bene ſcit. F

Quia Algá. fecit quoddam promiſſum, ideò nunc vult illud exequi:& pri-
mo inquit, nos promiſimus dictam opinionem reprobare duobus modis, quo-
rum primus oſtenſus eſt, ſecundus vero ſit hic,quem dicã. (Dicemus eis.) Pro-
miſſum abſoluit, & inquit, dicemus eis, quare vobis cauetis quod ipſe Deus
ſciat particularia? hæc eſt Alga.a philoſophis expoſtulatio. Et ſtatim appo-
nit reſponſum, & inquit, ꝙ ſi dicatis ꝙ talis ſcientia infert permutationem,
id eſt, ꝙ ſi cauſam reddatis, eo quia omne ſciens indiuidua eſt permutabile,
Deus non eſt mutabilis: ergo in ſecunda figura,Deus non ſcit indiuidua. obii-
cit ſtatim,& inquit,ſi ſup.ſic dicatis. & nos ſup. reſpondemus, ꝙ opinati era-
mus ꝙ hæc ſpecies permutationis non aufertur ab eo demonſtratiue, & dixit
(ꝙ hęc ſpecies permutationis,&c.)Quoniam hæc alteratio eſt perfectiua: &,
licet in rei veritate Deo non conueniat, tamen demonſtratiue non poteſt pro-
bari Deum illa carere,vt viſum eſt loco ſuo:& hoc exponitur.d.quando enim di-
cebant antiquus aliqui,ꝙ ſcientia innouatarum rerum eſt noua, non fuit eis hu-
iuſmodi permutatio in Deo quid reprobatum: apponit tamen quæ permutatio
Deo incompetens eſt. d.niſi quia id, quod permutabile eſt, ſæpiſsime patitur
mutationes:& illud,quod ſic ſe habet, eſt nouum non antiquum. Vult ergo di-
cere,quod talis permutatio eſt ei incompetens, quæ ponit ipſum ſæpiſsime va-

A riari:quoniam illud, quod ſic ſe habet, eſt nouum, cuiuſmodi non eſt Deus: appo nit modo ſolu. & inquit, ſed apud nos ſup. philoſophos, qui opinati ſumus, quòd mundus eſt ab æterno, & quod ſemper eſt permutabilis ſecundum partes, non deberet eſſe inconueniens illud, quod dictum eſt, &c. Debes ſcire, quod ſi dicatur mundum eſſe nouum, non poteſt dici Deum variari de comprehenſione in comprehenſionem, vt Alga. inquit, quoniam huiuſmodi mutatio reddit Deũ innouari. Sed, ſi apponatur mundus æternus, variabilis tamen ſecundum partes continue, tunc omnino poteſt fingi Deum variari alteratione de vna ſcientia in alteram. quoniam ſemper, ſicut mundus remanet idem numero, ſic & Deus. Ecce, quomodo Alga. obijcit philoſophis. ſed, quomodo ſit iſtud in ſol. Auer. apparebit.

A V E R O E S.

Ait Auer. Summa huius contradictionis primæ Philoſophię, quæ eſt cõtradictio ſecundũ ſermones eorum, nõ ſecundũ rem ipſam, eſt vt dicatur eis, ex radicibus quidem veſtris eſt quòd ſit hic antiquum, in quo veniunt innouationis, & eſt orbis. quare ergo negatis quin ſit antiquum primum ſubiectũ innouationum? B Aſſaria autẽ ſecta hoc negauit: quoniam omne id, in quo ſunt innouationes, apud eos eſt innouatum. Attamen hæc eſt contradictio topica. nam innouationum aliquæ ſunt, quæ non ſunt in antiquo, & ſunt innouationes, quæ mutant ſubſtantiam ſubiecti, in quo fiunt: & aliquę ſunt, quæ ſunt in eo, & ſunt innouationes, quæ non mutant ſubſtãtiã ſubiecti: ſicut motus localis in corpore mobili, & ſicut criſtallinitas, & illuminatio. & antiqui quoque aliquod eſt, in quo non eſt motus omnino, neque mutationes penitus: & eſt id, quod non eſt corpus. & aliquod eſt, in quo eſt aliquis motus, & eſt antiquũ, quod eſt corpus, vt ſunt corpora cœleſtia. &, cũ hęc diſtinctio ponatur à Philoſophis, igitur hæc contradictio eſt contradictio inanis, quoniam loquimur de antiquo, quod non eſt corpus. Et, quoniam adduxit hanc contradi-C ctionem Philoſophis, adduxit etiam reſponſionem Philoſophorum huic. Et ſumma eius eſt, quoniam ipſi negauerunt ꝙ ſit ei ſcientia innouata. nam ſcientia innouata ei aut erit ex ſeipſo, aut ex alio. ſi ex ſeipſo, igitur fit ab antiquo innouatum: & ex radicibus noſtris eſt vt non emanet ab antiquo innouatum. Ipſe vero contradicit eis, dicens quòd non emanat ab antiquo innouatum, cum ponunt orbem antiquum, &, cum ponunt innouationes emanare ab eo. Et reſponſio eorum huic eſt, quòd in innouatum impoſsibile eſt apud eos vt emanet ab antiquo abſoluto, tamen poſsibile eſt ab antiquo eſſentialiter, & in innouato quo ad motum ſuum, & eſt corpus cœleſte, quare erit apud eos quaſi medium in rei veritate inter antiquum abſolutum, & innouatum abſolutum: nam aliquo modo eſt antiquum, & aliquo modo eſt innouatum. Et hoc quidem medium eſt motus circularis cœleſtis apud eos, qui eſt antiquus quo ad ſpeciem, innouatus vero quo ad partes: & in eo ꝙ eſt antiquus prouenit ab antiquo, & ex parte partium innouatarum emanant ab eo inno-

Mediũ inter antiquũ abſolutũ & innouatum quid ſit.

uationes infinitę. Philoſophi autem negauerunt eſſe innouationes in Primo: quoniam non eſt corpus: & innouationes non inueniuntur niſi in corpore. nam receptio non reperitur apud eos, niſi in corpore: remotum vero à materia nihil recipit. Summa autem eius contradictionis ſecundę parti argumenti eorum, & eſt ꝙ prima cauſa non erit cauſata, eſt quoniam poſsibile eſt vt ſit ſcientia eius, ſimilis ſcientię humanę, ſcilicet ꝙ ſcita ſint cauſa ſcientię eius, & innouatio eorum cauſa innouationis ſcientię ab eis: ſicut viſibilia ſunt cauſa apprehenſionis viſus, & intellecta cauſa comprehenſionis intellectus: adeo ꝙ erit ſecundum hoc, cum fecerit entia, & creauerit ea, cauſa comprehēſionis eorum, non quod cauſa creationis eorum ſit ſcientia eius. & hoc profecto eſt falſum apud Philoſophos, ſcilicet vt ſit ſcientia eius, ſicut ſcientia noſtra. nam ſcientia noſtra eſt cauſata ab entibus: ſcientia vero eius eſt cauſa eorum. & impoſsibile eſt vt ſit ſcientia antiqua, prout eſt ſcientia innouata. & qui credit hoc ponit profecto Deum glo. hominem ęternum: hominem vero Deum generabilem & corruptibilem. demum iam declaratum eſt ſuperius ꝙ diſpoſitio in ſcientia Primi eſt oppoſita diſpoſitioni ſcientię humanę, ſ. ꝙ ſcientia eius eſt agens entium, non autem ꝙ entia agant ſcientiam eius.

D (margin, top) · B (margin, at "glo. hominem")

Nunc Auer. exponit verba Alg. pulchre, & inquit. dicimus nos quod horum verborum ſententia eſt, ꝙ ipſe altercauit cum philoſophis iuxta ipſorum dicta, id eſt, quantum ad ea, quæ concedunt, non iuxta ꝙ res ſic ſe habeant in ſe, id eſt, non diſputatione abſoluta. & ait ſic, vos ponitis vnum antiquum, in quo nouitates perueniunt, id eſt, quod adhuc ſubeſt nouis motibus, ſcilicet orbe, id eſt, corpus cœleſte motum æterno motu. Cur, ergo negatis ꝙ primum antiquum, ſcilicet Deus nequeat nouitates pati: nam aliqui loquentium hoc negarent, quia quodcunque ſic ſe habet, eſt neceſſario nouum, & Deus nullo modo eſt nouus: ſed ſup. vos Peripathetici hoc non negare poteſtis: quoniam dicitis, ꝙ mundus eſt æternus, & æternum poteſt variari. Debes ſcire, ꝙ ex principijs diuerſis diuerſæ ſequuntur concluſiones. Theologi enim ponunt, quod nullum æternū recipere poteſt nouitatem, quoniam æternum. & ideo ponunt omne factum eſſe factum in tempore, & ſic ponunt ſolum Deum æternum: Peripathetici vero ponunt Deū æternum, & mundum æternum, & aliquod æternum variationem ſuſcipere: ideo diuus Alga. petit hoc in loco. O vos Peripathetici, ſicut conceditis Cœlum æternum poſſe variari ſecundū locū, cur, non conceditis Deū poſſe variari alteratione de vna ſcientia in altera, quoniam omnia æterna ſunt vnius rationis, & quęcunq; ſunt vnius rationis ſic ſe habēt, ꝙ quicquid non repugnat vni, non repugnat alteri, vt Auer. inquit in 2. Cœli. com. 49. ergo, ſi vnum ęternum poteſt moueri, & alterum: &, ſic non maior ratio videtur de ipſo orbe, quā de Deo. (Et nos dicimus.) Auerro. videtur abſoluere. q. Algaze. & inquit, & nos dicimus ꝙ hæc altercatio, ſcilicet Algaze. cum Peripatheticis eſt dialecticalis, id eſt, ex probabilibus argumentis conducta. & reddit cauſam. d. quædam enim ſunt nouitates, quæ in antiquum ſubiectum nō adueniunt, vt quę permutant ſibi ſubſtantiam, id eſt, vt altercationes corruptiuæ ſunt, & nouitates alio modo, ꝙ non mutant ſubſtantiam ſubiecti, vt motus, & locus mobilis corporis, & ſplendor lucentium corporum: etiam ſunt aliqua entium antiquorum, id eſt, de numero æternorum, quæ motum aliquem, id eſt, nullam ſpeciem motus patiuntur, neque aliqualiter, id eſt, aliqua ſpecie nouitatis innouantur, vt ſunt intelligentiæ. Prælibatis igitur his, patet aperte ꝙ Alga. altercatio nihil fuit, quia philoſophorum intentio eſt de antiquo, id eſt, ęterno incorporeo, id eſt, ꝙ quia Deus eſt ſubſtantia ſeparata, ideo nullo modo patitur. Sed ambiges,

Poſitio theologorum.

Poſitio peripatheticorū. F

Dubitatio.

A quoniam Auer. non abſoluit.q.quare enim Deus nõ poteſt mutari ſpiritualiter,
ſicut corpus ęternum corporaliter de loco ad locum: hoc inquam Auer. non ab-
ſoluit. Ideo ſolutionem non dedit, quoniam ſuperius eam aperte dedit: declara-
tum eſt enim ſuperius, quoniam ſubſtantia pura non poteſt recipere nouum, niſi
ſit ſubſtantia in materia. Adhuc dictum eſt: omne nouum extrahi de potentia
ad actum ab aliquo agente priori: modo nullum eſt agẽs Deo prius, quare Deus
non poteſt nouam alterationem recipere. Adhuc, viſum eſt omne recipiens
eſſe in potentia, & ꝙ Deus non ſit in potentia ſat expoſuit: ergo, propter hæc
Auer. tantum ſolu. narrauit non apponens cauſam eius, vt conſtat. (Poſt vero.)
Inducit & aliud motiuum, & primo inquit: poſt vero prædictam altercationem
redarguit eos alio modo.d.&, ſi forte cauerent ſibi philoſophi concedere, ꝙ
Deus habeat nouam ſcientiam, quoniam illa ſcientia nõ euaderet, quin a ſeipſo
Deo, aut ab alio ſup. cauſata. ſi a ſeipſo, ergo nouum procedit ab antiquo, id eſt,
illa alteratio erit a Deo, qui eſt ęternus, quod nos negamus. & ſup. ſi ab altero.
ergo dabitur agens prius Deo. Reſponſionem Alg. inducit, & inquit, dixit Al-
ga. nos vero dicimus quod ſecundum vos noua procedunt ab antiquo, vt dictum
eſt de corpore cœleſti, quod eſt antiquum apud ipſos, & tamen ab eo procedunt
omnes effectus noui huius mundi. (Nos vero.) Auer. abſoluit argumẽtum Alg.
B & inquit, nos vero dicimus, ꝙ philoſophi facile poſſunt euadere a redargutio-
ne Alga. hoc modo, videlicet ꝙ nouum non poteſt ab antiquo abſolute. i. ſim-
pliciter æterno procedere ab antiquo in ſubſtantia, quod eſt nouum in ſuis mo-
tibus, vt corpus cœleſte. Ideo conducit theorema, & inquit, quapropter corpus
cœleſte reputatur apud philoſophos tanquam medium inter antiquum abſolute,
id eſt ſimpliciter inuariabile, & nouum abſolute: quia, quodammodo eſt anti-
quum. ſ. in ſubſtantia, quodammodo vero nouum. ſ. in motu: & iſtud antiquum
eſt ſine dubio motus ſupercœleſtis, qui apud eos eſt antiquus in ſpecie, nouus in
partibus: & ideo, inquantum eſt antiquus, procedit ab antiquo, vt ſic non agit
nouum: & ratione ſuarum partium procedunt ab eodem infinitæ nouitates.
(Quare notandum.) Vltimo reſumit vim ſolu. & inquit, quare notandum, quod
philoſophi ſibi cauent attribuere primę cauſæ nouitates, id eſt, habent cauſam,
cur prima cauſa ſimpliciter non poteſt transmutari. Et ſyllogiſmus poteſt ſic
componi. omne recipiens nouam mutationem cuiuſcunq; ſpeciei mutationis, eſt
corpus, vel virtus in corpore: quoniam, vt inquit, receptio non reperitur niſi in
corpore. ſed primus motor nec eſt corpus, nec virtus in corpore. ergo primus
motor non poteſt recipere nouam mutationem cuiuſcunque ſpeciei mutationis.
huius accepit minorem, & inquit, quia, non eſt corpus, ſup. neq; virtus in corpo-
re. hęc eſt minor: & ſubdit maiorem. d. & nouitates non veniunt niſi in corpori-
C bus. hęc eſt maioris vis, & ſubdit cauſam. d. receptio enim non reperitur niſi in
corpore. quare id, quod nudum eſt ab omni materia, non recipit. Sed ambiges Dubita.
ſatis rationabiliter: quoniam, ſicut corpus in eo, ꝙ corpus æternum, caret poten-
tia ad eſſe apud Auer. & in eo, ꝙ corpus eſt potentia ad vbi, ita dicam de alijs
intelligentijs præter primam, ſaltem ſcilicet ꝙ carent potentia corporali, & ad
eſſe, non tamen carent potentia intellectiua ad receptionem ſpiritualem: licet
enim prima non poſsit recipere, quia caret potentia corporali, & ſpirituali, cum
ſimpliciter ſit liberata a potentia, cum ſit prima ſimpliciter, & cauſa omnium
entium: attamen aliæ pręter ipſam ſunt in potentia receptiua, vt Auer. inquit in
3. de Anima. com. 14. & 5. ergo non poteſt euadere, quin ſint transmutabiles ſal
tem tranſmutatione ſpirituali: ergo, adhuc quæſtio eſt inſoluta de alijs intelligẽ
tijs: hoc argumento tenent theologi noſtri, intelligentijs non repugnare nouam Pō theolo-
receptionem habere: vnde poteſt argui ſecundum hos ſic. iſta noua receptio ꝓ- gorum.
pter quid repugnat intelligentijs, vel quia quęlibet illarum eſt actus purus, ſicut
prima: & hoc, non, quoniam quęlibet eſt dependens, & in materia intellectiua
conſiſtens, vt in tertia diſputatione viſum eſt, in ſolu. 18. vel quia quælibet il-
larum liberata a materia corporali, & hoc minime: quoniam materia corporalis
eſt cauſa receptionis particularis, & corporalis. ergo, non debent eſſe liberatę
niſi a receptione corporali, & particulari: quod materia corporalis ſit cauſa

receptionis indiuiſibilis. Auer. inquit in. 3. com. 14. & 5. & 28. cauſa receptionis D
vniuerſaliter, & ſimpliciter eſt intellectus in potentia. Adhuc debes ſcire ſecundum fundamenta huius philoſophi, quod noua receptio, et indiuiſibilis receptio idem ſunt: quoniam omne, quod noua recipitur receptione, eſt hoc & indiuiduũ, vt. 3. de Anima viſum eſt: receptio autem ſimpliciter eſt duobus modis: vel ſimpliciter omnino ſecundum ſe, & quodlibet eis, vel ſecundum ſe, attamẽn noua ſecundum habitudinem ad aliud. dico ergo, ꝙ in intelligentia non poteſt eſſe noua receptio: qm̃ cauſa receptionis particularis eſt materia, vel potentia in materia, eo quia materia cõtrahit ad hoc, & indiuiduum: & ideo, bene inquit Auer. quod nulla illarum recipit nouum, quia caret potentia in materia: iterum nulla illarũ recipit ſimpliciter, nouitate tamen ſecundum habitudinem: quoniam nulla illarum applicatur alicui corpori nouiter diſpoſito, ſicut intellectus hominis ſecundum ipſum. relinquitur ergo, quod quęlibet illarum recipit ſimpliciter & æterne in ſe, & habitudine, & hoc concedit Auerro. quoniam vult in eis eſſe recipiens & receptum, vt patet commen. 14. verum illud receptum non eſt nouum: quoniam, tunc eſſet indiuiduum. ergo recipiens eſſet materia, vel virtus in materia: neque nouum ſecundum habitudinem, quemadmodũ eſt intelligere noſtræ animæ: quod eſt abſolute æternum, nouum ſecundum nouam habitudinem ad corpora, quibus intellectus nouiter continuatur. ergo receptum ibi eſt æternum ſimpliciter, & omni modo. & hoc concedit. Ex his patet ſolu. quoniam E
Nota. quælibet intelligentia caret potentia ad motum corporalem & nouum ſpiritualem, vt viſum eſt.

Quęſtio. 1. CIRCA FINEM huius diſputationis quæſtionem, quęrunt aliqui in Metaphyſica, nunquid intellectus diuinus intelligat ſingularia, quæ temporali differentia diuiduntur, quod non, plures ſic argumentari ſolent: ſi certus eſt Deus animam illud acturam, anima neceſſario id efficiet. ergo libertas inde tollitur arbitrij, & ſic nihil reperies in rebus contingentiæ. Pro altera parte videtur eſſe Ariſto. in libro de bona fortuna. inquit enim Deo autem per ſe hoc, & bene videt, & futurum, & præſens, & quorum ratio periſt. i. præterita. Inquit, & etiã ibi, Deum bona bonis diſtribuere, & mala malis: hoc autem fieri non poteſt, ſi Deus indiuidua non comprehendat. In iſto quęſito, videtur opinio Auerro. & Ariſ. quod Deus ſcilicet indiuidua non intelligat. & opinio theologorum & veritas quod Deus intelligat ſingularia, & indiuidua: conuenimus enim cum philoſophis, quod quemadmodum in demonſtratione tria ſunt. ſ. cognoſcens, concluſio cognita, & medium. ſic in cõprehẽſione diuina tria ſunt, ſcilicet, cognoſcẽs. ſ. intellectus diuinus, cognitum. ſ. res, & medium. ſ. eſſentia. quoniam, quemadmodum intellectus noſter mediante medio cognoſcit concluſionem, ſic & diuinus
Poſitio philoſophorũ. per eſſentiam cognoſcit ſe, & res. Philoſophi itaq;, quia eſſentiam ponunt rerum cauſam eſſe ſecundum gradum entis, ideo ſolum entia cognoſcere dicunt Deum, cognoſcendo ens: opinati enim ſunt non plus ſe extendere virtutem Dei intellectiuam, quam eius virtutem cauſatiuam, vt manifeſtũ eſt apud eos: adhuc opinati ſunt cauſam proximam ſecundum gradum proximum concurrere, & remotam ſecundum remotum: oporteret enim apud eos effectus ſecundum rationes vniuerſales in cauſam vniuerſalem reduci: &, quia eſſe eſt effectus vniuerſaliſsimus, ideo dicunt eſſe effectum proprium ipſius Dei, & ad omnia Deum cõcurrere aiunt ſecundum gradum entis. Ex his opinati ſunt, Deum omnia cognoſcere cognoſcendo eſſe: & quia eſſe eſt in Deo per eſſentiam, & in alijs participatiue, ideo Deus cognoſcit ſe tantum, & nullo modo res extra ſe apud eos. F
Pō theologorum. Theologi autem, veri ſapientes, cum ſciant Deum non tantum concurrere ſecũdum gradum entis, immo ſecundum gradum huius entis, ideo firmiter ponunt omnia contineri in Deo ſecundum rationes particulares, & proprias: quare eſſentia non tñ eſt mediũ cognoſcendi res ſub ratione entis, immo ſub proprijs rationibus: ponunt itaq; ſapientes noſtræ legis in cõprehenſione Dei obiectũ duplex, ſ. primũ, et illud eſt eſſe ſiue eius eſſentia tm̃: & ſecundariũ, & illud eſt imaginationes, ſeu rationes ideales propriæ & particulares, quas Plato in Parmenide ſpecies, & ideas appellat: qm̃, tm̃ potentia intellectiua ſe extendit, quantum

A cauſatiua: &, quia theologi inuenerunt ex teſtimonio prophetiæ, non tm̄ Deum
concurrere ſecundum gradum entis ad rerū productionē, immo ſecundū gradus
proprios, ideo penes primum modū concurſus Dei obiectū primum ponunt eſſe,
& penes ſecundum modum concurſus ponunt rationes ideales: & inde patet diſ
ferentia philoſophorum, & theologorū, ex diuerſis principijs accepta: cū philo-
ſophi enim Deū concurrere dicant tantum ſecundum gradum entis, ideo vnum
obiectum, quod eſt eſſe ponunt. Theologi vero; cum ſecundum gradum entis,
& talis entis, ideo duo ponunt obiecta reſpondentia duobus modis producendi. Dubitatio.
Sed queres, nunquid apud philoſophos concedendum eſt Deum cognoſcere Solutio.
entia aliquo modo? Dicendum, quod ſicut eſſe ſimpliciter acceptum eſt omne
ſecundum eminentiā, & non modaliter, & proprie, ſic apud philoſophos, Deus
cognoſcendo eſſe, cognoſcit & omne, licet non proprijs rationibus. Theologi
autem Deum dicunt cognoſcere omnia cognoſcendo ſe & proprijs rationibus:
philoſophi itaq; reſecant obiectū ſecundarium, & theologi addunt: & ſic omnia
comprehendi vno obiecto ſapientes ponunt, Theologi vno obiecto, & pro-
prijs rationibus. hec igitur eſt noſtra lex: & philoſophorum opinio patet. Sed,
quia non iuſtum eſt condemnare quempiam abſentem, ſicut Ari. inquit. in. 2. de
cœlo & mundo, ideo viſum eſt mihi inducere loca; quibus peripathetici moti
B ſunt: & etiam, ne videamur nos tenere aliquod rationibus repugnans, eos eſſe ſo
phiſticos oſtendam. Poſt rationes theologorum opponam, vt oſtendam noſtram
fidem non minoris eſſe probabilitatis, quam ſit opinio ſapientum: & in fine eas
etiam ſoluam, vt non appareat infidelibus nos ſuſtinere legem propter rationes
ſolubiles. Prima itaq; ratio philoſophorum, vt ex Auer. excipitur verbis, quæ Prima ratio
dixit in com. 51. 12. Meta. ſic componitur. ſi Deus res extra eſſentiam ſuam ra- philoſopho-
tionibus proprijs intelligit: vel in vniuerſali, vel in particulari. non in particula- rum probās
ri, quoniam particularia ſunt infinita, & infinitum, ſecundum quod infinitum, Deū nō ſci-
ignotum eſt, vt in phyſico traditur auditu, & ideo ſunt ab arte remouenda, quan re particula
to magis ab arte diuinę ſapientię. Nec in vniuerſali: quoniam, vt Auer. inquit ria.
ibidem, & commen. 14. & in. 3. Meta. comm. 23. Scire aliquid in vniuerſali eſt
ſcire in potentia, ſed ſcire Dei eſt ſumus actus, ergo nec in vniuerſali: propter
quod, vt Auer. inquit, ſcientia Dei, nec eſt vniuerſalis, nec particularis, vt dictū
eſt ſæpe in hoc libro. Adhuc, omne intelligens aliud a ſua eſſentia eſt intelle- Secunda.
ctus in potentia: ſed Deus non eſt intellectus in potentia. ergo Deus non intel-
ligit aliud ab eius eſſentia. maior patet, quoniam, vt dictū eſt in diſputatione ter-
tia in ſolu. dubij. 18. omne intelligēs aliud cauſatur ab intelligibili, & omne cau-
ſatum ab intelligibili eſt intelligens in potentia: ergo patet maior. minor eſt ma-
nifeſta per ſe. Et hæc ratio excipitur ex verbis eius in. 3. de Anima commen. 5.
C & 14. &, quia eſt rude poſita, nullius apparet valoris: ideo debes ſcire, quod ef-
fectus contentus in cauſa nulla penitus diſtinctione diſtinguitur a cauſa nec re,
nec modo: ſed cauſa contenta in effectu bene diſtinguitur ab effectu continente
ſecundum hunc philoſophum: quoniam effectus ſemper deficit a ſua cauſa. &
ſic effectus, cum a cauſa producitur, quandam acquirit priuationem. ſ. ſaltem ex-
cellentiæ cauſę: & ſic, quando priuationem habet, quādam intrat multitudinem:
quoniam, vbi eſt priuatio, ibi oportet et omnino eſſe actum, quia priuatio ſola nō
eſt, ergo oportet ingredi multitudinem. econtra in cauſa: effectus enim in cauſa
non priuat aliquid cauſæ, & ideo ibi intrat identitatem: &, ideo dicunt ſapien-
tes, quod res diſperſę in inferioribus, colliguntur in ſuperiori: nihil enim eſt in
cauſa, quod diſtrahat ab effectu contento: nec effectus contentus aliquid habet,
quo diſtrahitur a cauſa: ergo, in cauſa nihil eſt, vnde ſumatur diſtinctio realis
nec in modo, niſi ſit, ſicut tragelaphus: ex his verificatur maior. ſ. omne intelligēs
aliud eſt in potentia: patet, qm̄ omne intelligens aliud cauſatum eſt, vt nunc vi-
des, quare, &c. Rurſus, vt ex verbis cōmenti de ſomno excipitur, pōt argui, et Tertia.
ſic, omne comprehendens ſingularia ſingulariter, & ſignate eſt corpus, vel vir-
tus in corpore: ſed prima cauſa neq; eſt corpus, neq; virtus in corpore. ergo, nō
comprehendit ſingularia ſingulariter, & ſignate. Maior apparet: quoniam com-
prehendens, & comprehenſum ſunt vnum in modo ſe habendi, vt in lib. de ani-

ma viſum eſt.ergo,ſi comprehenſum eſt hoc , & ſignatum , & comprehendens D
debet eſſe hoc,& ſignatum, & propter hoc dicit Auer.quod ſi intelligentię ſepa
ratę comprehenderent ſingularia,tunc eſſent virtutes in corpore;& ſenſus:vide
Quarta, ibidem. Iterum id,quod repugnat intellectui,vt intellectus, maxime debet de-
negari ab intellectu ſimpliciter, vbi ſaluatur tota ratio intellectus:hęc propoſi-
tio audita a quolibet conceditur. Sed repugnat intellectui noſtro, vt intellectus,
cognoſceret ſingularia:propter quod inquit Auer.in.3.de Anima.quod intelle-
ctus comprehendit ſingularia mediante ſenſu, vt in expoſitione mea commenti
illius notum feci:& hoc omnes fere concedunt:quare, & hoc repugnabit intel-
lectui ſimpliciter, qui eſt diuinus intellectus. poſt hęc arguitur: ſi Deus intelli-
git indiuidua vel perficitur,vel imperficitur,vel neque perficitur neque imper-
ficitur.ſi primum:ergo erit aliquod eo præſtabilius. ſi imperficitur: ergo vile-
Quinta. ſcit.ſi neq; perficitur neq; imperficitur:ergo ocioſe intelligit. Pręterea,ſi Deus
intelligit indiuidua vel recipiendo ab eis perfectionem cognoſcibilem, vel per
eius eſſentiam tanquam per rationem repræſentandi,ſicut intellectus noſter in-
telligit, vt dicitur,quiditatem materialem per ſpeciem cauſatam ab illa.ſi primũ:
Sexta. ergo eſt intellectus in potentia. Quod non ſecundum,arguo:qm̃ omne repręſen
tans repręſentat ſecundũ modũ conuenientẽ ſuę naturę , vt patet. ſpecies enim
exiſtens in ſenſu,quia eſt hęc,ideo repręſentat indiuidualiter, & ſpecies exiſtẽs
in intellectu,quia eſt vl'is, & nõ hęc,ideo repræſentat vl'r,vt latini dicunt.ergo, E
ſi eſt aliquod repræſentatũ vl'e per eſſentiam, vl'ius repręſentabit quam ſpecies
ſenſibilis,& ſpecies intelligibilis repręſentent:modo nihil eſt vniuerſalius eſſen
tia diuina:eſt.n.vniuerſalis p eſſentiam,cum ſit abſtracta a materia,et conditio-
nibus materię, & idea entis, & vnius apud Ariſt. et Plato. vniuerſalia.n.mate-
rialia ſunt vniuerſalia participatiue,ſ.ratione luminis intellectus agentis,qui eſt
vniuerſalis per eſſentiã: quanto magis Deus, & eius eſſentia ſunt vl'ia, cum ſint
in gradu ſupremo.ad intellectũ ergo,cum eſſentia Dei ſit ſic vl'is eſſentialiter,et
p ſe repreſentatũ p illã erit vl'ius, q̃ per ſpeciẽ intelligibilẽ et ſenſibilẽ.ergo,nõ
põt eſſe ſignatũ & indiuiduũ. Vltimo arguitur ex rõne Ariſt.in. 12. Meta in-
quit.n.ſi cõpoſitũ eſt,qd intelligit tranſmutabitur.n.in partibus totius:aut indiui
ſibile oẽ,qd materiã non habet:ecce,quõ mouit.q.ãn.ſ.compoſitũ intelligat, et
arguit,quod ſi cõpoſitum intelligat:ergo tranſmutabitur:et,tunc ſoluit,d.aut qd
eſt nota ſolu.indiuiſibile oẽ,quod materiã non habet,&c.vbi vult q̃ tm̃ intelli
gat ſe:vide.põt aũt conſequentiã eius in hunc modũ exordiri, vt ibi cõ.51.illius
partis excipitur:qm̃ intellectus diuinus res intelligit eo ordine, quo ſunt apud
naturã intelligibiles,vt oẽs dicunt:ſed partes ſunt priores toto. ergo prius intel-
ligit partes q̃ totum:ergo Deus procedit de noto ad ignotũ: & ſic tranſmutabi-
tur,& diſcurret,vt patet.Quę igitur eſt philoſophorũ opinio,& q̃ eorum funda F
menta,ſit dictũ intantũ modo, qm̃ in multis locis adduxi & verba philoſopho-
Rõnes theo rũ,& alia plurima argumẽta,q̃ cũ occurrit,videas. Supereſt hactenus rationes
logorum in noſtras inducere,& eas bene exponere. prima itaq; ratio põt cõponi ſic.ſi in-
oppoſitum. tellectus diuinus non intelligit indiuidua,eſt ex parte intellectus Dei defectus,
vel ex parte difficultatis rei:vt enim Auer. inquit.2.Meta.com.1.duplex eſt
difficultas cognoſcendi res,aut ex parte cognoſcentis,aut ex parte rei cognitę:
quod & in litera colligitur:non ex defectu intellectus,cũ intellectus Dei ſit ſum
mus,& habeat rationes intellectus ſimpl'r:neq; ex parte rei, qm̃ potentia infe-
rior ad intellectũ Dei,cõprehẽdit ſingulare,vt intellectus noſtri mediante ſenſu.
Adhuc,& ſenſus ipſe,ergo multomagis erit facilioris cognitionis apud mentem
primã. Adhuc intellectus intelligens aliquã quiditatẽ, vel rõnem quiditatiuã p
ſe,intelligere põt oĩa illa,in quibus illa ratio includitur:ſed intellectus Dei co-
gnoſcit rõnes entis per ſe.ergo oĩa illa,in quibus includitur:ergo & indiuidua,
& vniuerſalia,vt patet. Rurſus,oĩs intellectus cognoſcens continens perfectiſ
ſime cognoſcit oĩa contenta:ſed intellectus Dei cognoſcit eſſentiã propriã per-
fectiſsime:ergo oĩa contenta:modo,non tm̃ ibi continentur vl'ia, immo particu-
laria,cum eſſe Dei ſit oẽ,vt dicebatur ſupra. Præterea, intellectus cognoſcens
aliquã naturam,cognoſcit omne id,quod eſt idem in ſubiecto illi naturę : ſed in-

A tellectus Dei cognoſcit eſſentiam ſuam perfectiſsime:ergo cognoſcit oē id,quod
eſt idē in ſubiecto illi naturę:ſed eſſe cauſatum in genere finis,ſaltem oīum rerū,
eſt idem realiter ipſi eſſentię: quare intellectus Dei cognoſcentis per eſſentiā co
gnoſcet,& illā aptitudinem, & non pōt cognoſcere reſpectum illum niſi termi-
nū cognoſcat,ergo oēs res cognoſcet. Et pōt confirmari:qm̄, vel cognoſcit ſe
eſſe finem oīum rerum,vel non,ſi non:ergo ſe cognoſcit imperfecte: qm̄,non co
gnoſcit ſecundum omnē modum poſsibilem cognoſci. ſi ſic: ergo cognoſcit ter-
minos oēs illius,& ſic oīa,quorū eſt finis,vt patet. Poſt hęc,cognoſcens cōpoſi
tionē cognoſcit extrema:qm̄ eſſe ſignificat quandā cōpoſitionē,quam ſine extre
mis non eſt intelligere,vt Ariſt. inquit:ſed Deus cognoſcit huiuſmodi compoſi-
tionē,videlicet Deus eſt melior oī cauſato, ſiſr alterā partem contradictionis,ſ.
Deus eſt non corpus,ſimiliter Deus non eſt in tpe: ergo Deus cognoſcit oīa hęc
extrema,& ſic cognoſcit extra ſe:quod aūt Deus huiuſmodi compoſitiones co-
gnoſcat,apparet:qm̄ perfecta cognitio definitiua facit cognoſcere definitū quo
ad oīa,q̄ inſunt per ſe definito,& quo ad oīa,q̄ remouentur ab illo.modo cogni-
tio Dei ſuijpſius eſt plus perfecta,q̄ cognitio definitiua:ergo, vt prius. Etiā ar-
guo.cognitio perfectior cognitione oīum rerū,eſt oīum rerum & plus:ſed cogni
tio,qua Deus cognoſcit ſe eſt perfectior cognitione, qua intellectus meus intelli
git oēs res,ſi per caſum oēs res,intelligeret: ergo cognitio Dei eſt oīum rerū &
B plus:quare,non tm̄ ſe intelligit, immo & oīa entia. Deinde arguo argumentis Rationes
Plotini:inquit.n.Plotinus in.3. Enneade in libro.2.de Prouidentia cap.1.quid Plotini.
ergo de his dicendum eſtimemus? forte & mala ſimul, & bona ratio vniuerſa
cōplectitur,cuius hęc quoq; ſunt partes, &c. ex verbis illius capitis excipitur
ratio fortiſsima,q̄ pōt in hunc modū cōponi. non maioris continentię eſt mun-
dus ſenſibilis in continendo actu,& eſſentialiter q̄ mundus intelligibilis in cōti
nendo mentaliter & intellectualiter, & hoc patet oībus: ſed mundus ſenſibilis
eſt continēs oīa,& particulariter, & vniuerſaliter & actualiter & eſſentialiter
ergo mundus intelligibilis continebit oīa mentaliter & intelligibiliter,& parti
culariter,& vſr.modo mundus intelligibilis eſt ipſe Deus,vt Plato inquit:ergo
Deus oīa continet mentaliter, & per conſequens oīa intelligit,quomodocunque
accepta. Adhuc,in ſecundo capite multa dicit,ex quibus poſſunt excipi ratio-
nes non paruę:pōt ergo argui ſic.quatenus eſſendo agit, taliter intelligendo in-
telligit:ſed eſſendo oīa extra ſe facit & totū mundū:ergo, & intelligendo totū
intelligit.maior patet:minor patet ēt:qm̄,ſicut ſol lucendo illuminat, ſi Deus eſ-
ſendo totū &.oē producit:quare intelligendo oē totum intelligeret. Et pōt cō-
firmari:qm̄, vel Deus producit aliquod extra ſe, vel nihil.& ſi nihil, eſt contra
peripatheticos,immo totū & oē cauſauit.& ſi totū,ergo & totū intelligit. Rur-
C ſum,ab ipſo Deo ipſę res non ſolū habent eſſe,immo ēt vt cauſę ſint: ergo,ſi ha-
bent eſſe,& eſſe cauſas a Deo:ab eodē habebunt officiū cauſæ propriū.hoc aūt
eſt conſeruare,& curare,quod facit.quare,ſi a Deo huiuſmodi cauſę oēs hoc ha-
bent officiū,conſonū eſt vt & ipſe hoc habeat potiſsimū,ſ.vt oīa curet, & ſin-
gula:cū maxime cā ſit non tm̄ cā eſſendi oībus, immo & officiorū oīum cauſa-
tū. Præterea,& in altera Enneade de materia pōt hæc ratio colligi.non maio-
ris continentię ſubiectiuę eſt materia,quā ſit prima forma,ſeu primus motor:ſed
materia prima continet oēs formas in potentia,non tm̄ in vniuerſali, immo &
proprijs potentijs,vt Plotinus inquit.propter quod materiā infinitudinē dicit eē:
ergo,et prima forma,primuſq; motor oēs formas actu continet:maiorē huius ſyl
logiſmi Auer.12.Meta.com.18.&.36.dixit:ergo primus motor oēs formas con
tinet. Et vltimo,per hoc Platonis eſt ſermo in Thimeo, qui poſtquā Deus ꝓ-
duxit mentē angelicam,finxit ipſum vocaſſe eos, & pręcipere eis vt alia crea-
rent mortalia,quēadmodū & ipſe fecit eis:modo, per ſe patet pręceptum nō eſſe
de ignoto ſimpliciter:ergo,ſi Deus pręcepit intelligentijs creare, & alia morta-
lia contueri Deū non eſt dubitandū. Adducerem alia plurima verba philoſo-
phorū,& alias rationes,ſed continue reperies illa hincinde in meis dictis. quæ
arguitur,ſit lex noſtra, & qūo non minoris probabilitatis ſint eius argumenta,
modo pſpicuū ex his eſt, Vt igitur appareat nos nihil impoſsibilitatis ſuſtinere,

Solutio rationum philoſophorũ. Ad argumenta philoſophorum reſpondetur. Ad primum itaque dicendum: D
quod Deus intelligit ſub vnico actu particulari ſuę eſſentię oĩa, & infinita: non
quidē motiue, ſed terminatiue ſecundarie, vt nos theologi dicimus. Et qñ dr̃ infi
nitum eſt per ſe ignotũ. dicendũ, quod hoc verbũ Ariſt. verum eſt apud ipſum,
qui tenet oẽ intelligibile eſſe a noſtro intellectu cognoſcibile, et quod intellectus
Dei nihil intelligit extra ſe: & ideo, ſi non cognoſcitur a noſtro intellectu, a nul
lo cognoſcitur: & ideo dicit illud eſſe per ſe ignotum: ſed, ſecundum nos illud
verbũ falſum eſt: qm̃ ſtaturum eſt aliquod apud mentē Dei, quod apud noſtrũ in
tellectũ eſt occultum: replicę, quę fiunt hinciude, perquire eas in libris theolo-
rũ noſtrorum. Ad ſecundũ, intelligere aliud eſt duobus modis. vno modo nõ vir
tute alicuius, quod eſt in ipſo, vel ipſum intelligens, & ſic maior eſt vera. alio mo
do aliud virtute eſſentię intelligentis, & ſic maior falſa eſt: qm̃ Deus, ſi intelligit
res extra ſe, non intelligit illas ſimpliciter, ſed virtute ſuę eſſentię. Ad proba-
tionē primam dicendum, quod illa minor proſyllogiſmi eũ vera de intelligente
aliud primo modo: ſed de intelligente aliud ſecũdo modo falſa eſt. Ad ſecundã
probationē dicendum, quod falſum eſt, quod oĩs diſtinctio ſumatur a priuatione:
in Deo. n. ſumitur illa diſtinctio: qm̃ Deus eſt diuerſus a rebus, & illis cõueniẽs:
eſt quidē diuerſus, vt ens per eſſentiã, eſt vero conueniens, vt agens eas: et ideo,
vt diuerſus reſpondet ei eſſe pro primo obiecto, vt agens, reſpondet ei ſecunda-
riũ obiectũ, ſ. res conceptæ: & ſic patet vnde ſumitur diſtinctio in Deo. Ad ter
tiam rationē principalē, comprehēdere particulariter & ſignate eſt duobus mo-
dis: vno modo ſignificatione accepta a re concepta: & ſic maior eſt vera. alio
modo ſignificatione ſumpta a cognoſcente: &, ſic falſum eſt. Deus. n. cõprehen
dit prout in virtute ſua cauſatiua continet oẽs res particulariter et ſignate: &, ſic
patet qñ Deus particulariter & ſignate intelligit ex parte eius: & patet, quali-
ter eſt hoc non formaliter, ſed virtualiter: conuenit. n. in modo ſe habendi virtua
liter, & non formaliter cũ indiuiduis. Ad quartã negatur minor: intellectui. n.
noſtro, vt intellectus, non repugnat: ſed, vt noſter eſt: quia, vt intellectus noſter
non continet ſingularia virtualiter, & ideo non põt intelligere ſingularia p eius
eſſentiã: & quia, per eius eſſentiam non intelligit, nec motiue: ergo ei ſimplr̃ re-
pugnat: tñ intellectus Dei põt, immo de facto intelligit: qm̃ continet illa in vir-
tute cauſatiua: & ſic, per eius eſſentiã intelligit illa: non ergo repugnat intelle-
ctui noſtro, vt intellectus eſt, cũ aliqua ſpecies intellectus id ponit. Ad quintã
dicendũ, quod Deus intelligit ſingularia non, vt ipſe perficitur, neq; imperfici-
tur, & tñ non fruſtra intelligit: qm̃ intelligit vt ſingularia perficiat, & ea com-
pleat: & ſic nõ ocioſe facit. Ad ſextã dicendum, quod per eius eſſentiã: & dico
quod non per modũ conuenientē eius naturę, ſed eius virtuti cauſatiuę: modo eſ-
ſentia eſt vniuerſalis per eſſentiã: eſt tñ particularis in cauſando, & ideo particu
laria põt repręſentare particulariter. Ad ſeptimã dicendũ, quod conſequentia
nihil eſt. concedo tñ, prius natura cognouit partes quã totũ, cũ non ſit ſecundum
ſuã naturã aliter cognoſcibile: ſed, quia Deus non per notitiã partiũ deuenit in
notitiã totius, ſed partes cognoſcit per eſſentiã, & totũ per eſſentiã, ideo non di-
Solutio rationũ theologorum. ſcurrit, cũ eodē ſint ei nota ambo. Vt igitur appareat nos ſuſtinere legem pro-
pter rationes ſolubiles, ideo ad rõnes noſtras eſt reſpondendum. Ad primã di-
cendũ, quod multũ differt difficile, et impoſsibile: oẽ. n. difficile eſt altero duorũ
modorũ, vt Auer. dixit: ſed impoſsibile non ex altero illorũ: ſed, quia nec Deus
eſt idoneus intelligere, nec ſingulare aptũ intelligi. eſt ergo impoſsibile ex par-
te vtriuſq; apud philoſophos. Ad ſecundã, maiorē eſſe verã: tñ minor falſa eſt:
qm̃ Deus non intelligit rationē entis cõmuniſsimã: ſciẽtia. n. Dei neq; vniuerſa-
lis, neq; particularis eſt ſecundũ philoſophos: ſed tm̃ ſe intelligit, id eſt, eſſentiã
eius, quã ponunt theologi primũ obiectũ eius. Ad tertiã maior eſt vera, ſed mi-
nor falſa: qm̃, ſecundũ philoſophos ibi non continentur cauſata ſub proprijs ra-
tionibus, ſed eo gradu, quo Deus concurrit ad illa: & ideo, ſub gradu entis eſſen-
tialiter & per ſe intelligit illa, vt Auer. inquit in his, quę dicit cõm. 51. 12. Meta.
Obiectio. Sed dices, ergo ſcientia Dei eſt imperfectiſsima, cũ ſit oĩum ſub ratione tranſcen
Solutio. dentium. Dicendũ, negando conſequentiã; qm̃, non intelligit res ſub gradu entis

A cõmunis decẽ prędicamentis: ſed, ſub gradu entis ſimpliciter, quod eſt eius eſſentia, quã nos obiectũ primũ intellectus eius appellamus: et, ideo ſciẽtia, qua Deus intelligit, neq; eſt ſub ratione vniuerſali, neq; ſub ratione particulari: cũ eius eſſenĩa neq; ſit vniuerſalis, neq; indiuidua proprie, & vniuoce loquendo de his. Ad quartã dicendũ, quod eſſe cauſatiuum põt accipi dupliciter. vno modo pro abſoluto Dei, cui intellectus noſter attribuit reſpectũ aptitudinalẽ cauſę finalis, formalis, & agentis: & ſic cõcedo, quod ſi Deus cognoſcit illũ reſpectum, cognoſcit oĩa. modo Deus non cognoſcit illum reſpectum, cũ ille in Deo ſit, ſicut dextrũ in columna: Deus .n. non refertur ad cauſata relatione exiſtente in eo, ſed in cauſatis: ſed, ſi capitur cauſatiuum pro abſoluto, cui attribuimus reſpectũ cauſę: ſic concedo, Deum intelligere cauſatiuũ ſub ratione finis, & efficiẽtis, & formę: tñ, non ſequitur quod cognoſcit illa, quorũ eſt: qm̃, non intelligit ſe ſub ratione relatiua, ſed abſoluta. Ad formã concedo, vſq; ad minorem ſequentis ſyllogiſmi, ſ. ſed eſſe cauſatiuum eſt idem realiter, &c. hęc .n. minor eſt falſa, capiendo eſſe cauſatiuũ primo modo: qm̃, vt ſic, eſt ens rationis: & ens rationis nec eſt idẽ, nec diuerſum realiter ab alio. ſecundo modo eſt verum, ſed non ſequitur ꝓpoſitum. Ad confirmationem dicendum, quod non cognoſcit ſe eſſe finem, prout finis dicit reſpectum cauſæ finalis: &, tunc nego conſequentiam: qm̃, ſi Deus

B cognoſceret ſe ſub ratione finis, imperfecte ſe cognoſceret, & nõ perfecte: quia, tunc ſub ratione relatiua cognoſceret, et non abſoluta: nec oportet, vt cognoſcat ſe ſecundum oẽm modum poſsibilem cognoſci, quia ſic vileſceret: ſed oportet, vt cognoſcat ſe ſecundum oẽm modum dicentem perfectionem, & ideo ſub ratione abſolutiſsima, & ideo ſecundũ ſuã eſſentiam tm̃. Ad quintam principalẽ dicendum. minor falſa eſt: qm̃, vt Auer. inquit, Deus cognoſcit tm̃ ſe & puriſsime, & incomplexiſsime, vt inquit in .3. de Anima com. 27. & ideo inquit ibi, qđ ſemper verificat in intelligẽdo ſe, vide. Ad probationem dicendũ, quod Deus cognoſcit ſe perfectius, quam per modũ definitum, non tñ oportet vt cognoſcat ſe, vt differt, &c. qm̃ vileſceret: illa enim perfectio cognitionis non attenditur penes modum cognoſcendi & artem apprehendendi, ſed penes rem cognitam, & apprehenſionem ipſam: & ideo, non oportet vt cognoſcat ſe, vt differt a quolibet non ipſo. Ad ſextam. maior falſa eſt: qm̃, non dr̃ cognitio perfectior, quia ſit plurium rerum: ſed, quia entis perfectioris: modo eſſentia eius eſt omnium rerũ perfectiſsima & nobiliſsima, ideo eſt perfectior quam cognitio omnium rerum. Ad ſeptimam, Plotini maior diſtinguitur: qm̃ maioris continentię continere eſt duobus modis; aut penes plures modos continendi, aut penes perfectiorem modũ continendi, dico ergo quod maior eſt vera ſecundo modo, & non primo modo: & ſic minor non eſt ad propoſitum: qm̃ Deus continet omnia per eſſentiã, nõ Solutio rationum Plotini.

C tamen proprijs rationibus: qm̃ illud dicit imperfectionem apud philoſophos. Ad octauam, & nonam inſimul concedo Deum omnia intelligere, ſed nõ extra ſe: ſed eſſe eius, quod eſt oĩa: & ideo eſſendo omnia producit, & intelligendo: neq; oportet, quod ſicut producit extra ſe, ita intelligat extra ſe: qm̃ intelligit productum intelligendo ſe, id eſt, eſſentiam propriam, quę eſt totum & omne nõ proprijs rationibus, ſed ratione eſſentię eſſentialiter, & formaliter. Ad decimã patet ſolutio. Deus enim omnia curat, & potiſsime non rationibus proprijs quia vileſceret, ſed ratione eſſendi. eſſe enim eſt primus effectus Dei, & ideo curat dãdo eis eſſe, quod habet ipſe per eſſentiam, vt vides. Ad vndecimam patet ſolutio. materia enim continet proprijs rationibus quia in potentia: Deus autem vno actu continet omnia: quia eſſentia eius eſt omnia, vt vides: ideo continentia Dei eſt in actu, & materię eſt in potentia. Plato autem opinatur Deum curam habere ſingulorum, ideo non eſt noſter: & forte illud poteſt gloſſari, & non curo. Ex his apparet, quomodo lex noſtra nullum tenet impoſsibile, & quod illud, quod tenet, eſt verum, & non minoris probabilitatis quam poſitio philoſophorum. Semper itaq; habenda eſt fides tanquam credita, & vera.

DE DIMINVTIONE EORVM IN CONSTITVENDO RATIONEM, QVOD COELI SINT ANIMATI, SERuientes Deo glo. motu circulari eorum,& quod moueantur voluntarie.

ALGAZEL.

AIT Alga. Et etiam dixerunt ꝙ cœli ſunt animati, & ꝙ habent animam, cuius proportio ad corpus cœli eſt ſicut proportio animę noſtrę ad corpus noſtrum.&, ſicut corpora noſtra mouentur voluntarie ad partem voluntatis noſtrę, & ad motum animę, ſic etiam cœli.& ꝙ motus cœli ſimpliciter, & eſſentialiter ſeruit domino mundi, modo, quem narrabimus. Dixit & opinio eorum in hac diſputatione eſt, quæ non poteſt euitari. & nos non diſputabimus ad reprobandum eam. nam Deus glo. poteſt creare vitam in omni corpore: & fortitudo corporis non poteſt euitare quin ſit animatum, nec quin ſit rotundum. nam figura appropriata non eſt conditio vitæ, cum animalia cum diuerſitate figurę eorum communicant in receptione vitæ. ſed nos diſputabimus de diminutione eorum in ſcientia huius rei ratione intellectus. & hoc profecto, ſi eſſet verum, ipſi quidem id non apprehendunt niſi Prophetę, quorum animæ requieſcant in pace, cum diuinitate Dei glo. aut prophetia: ratiocinatio vero intellectus ad id non perducit. Veruntamen non negatur ꝙ poſsit ſciri hoc ratione, ſi reperiretur ratio, aut hoc bene erit fortunato viro: ſed dicimus ꝙ ea, quam poſuerunt rationem, non conuenit niſi ad habendum exiſtimationem. ꝙ autem adipiſcatur veritatem determinatam, & ſententiam meram non. Imaginatio autem eorum eſt, quia dixerunt cœli mouentur: & hæc eſt propoſitio ſenſui manifeſta. & omne corpus mobile habet motorem: & hæc eſt propoſitio intellectu cognita. nam, ſi corpus eſſet mobile, ex eo ꝙ eſt corpus, eſſet profecto omne corpus mobile. & omnis motor aut prouenit a ſubſtantia eius, quod mouetur naturaliter, vt eſt motus lapidis deorſum, & voluntate, vt eſt motus animalis cū poſſe, aut erit motor ab extra, ſed mouet violenter, ſicut eſt impulſio lapidis ſurſum. Et omne, quod mouetur ex re exiſtenti in ſeipſo, aut non apprehendit hanc rem in motu: & nos appellamus eam naturam, vt eſt motus lapidis deorſum: aut apprehendit eam: & nos appellamus

A eam voluntariam, aut animalem. Motus autem vniuerſalis circula-
ris eſt his diſtinctionibus inter negationem, & affirmationem, aut vio
lentus, aut naturalis, aut voluntarius. &, cum deſtruantur duæ par-
tes, remanet tertia. & impoſsibile eſt vt ſit violentus, quoniam motor
inclinans aut erit aliud corpus, quod mouetur voluntarie, aut violen
ter, & finiet proculdubio ad voluntatem. & quotieſcunque affirmabi-
tur in corporibus cœli mobile voluntarie, iam habemus intentum, &
ad quid ponuntur motus violenti. & in fine impoſsibile eſt quin de-
ueniamus ad voluntatem. aut dicatur ꝙ mouentur violenter, & Deus
glo. eſt, qui mouet eos immediate, quod eſt falſum. nam, ſi moueren-
tur ab eo, in eo ꝙ ſunt corpus, & in eo ꝙ ſunt creaturæ eius, ſequere-
tur vt moueatur omne corpus. & ĩpoſsibile eſt quin approprietur mo-
tus aliquo attributo, quo diſcernantur ab aliis corporibus. & hoc qui-
dem attributum eſt mouens propinquum aut voluntarie, aut natu-
raliter. & impoſsibile eſt vt dicatur ꝙ Deus glo. ſit motor eorum vo-
B luntarie: quoniam voluntas proportionatur corporibus eadem pro-
portione. & quare eſt aptum hoc corpus præcipue ꝙ velit id mouere,
& non aliud? & impoſsibile eſt vt ſit hoc exiſtimatiuo iudicio. nam
hoc eſſe falſum diximus in diſputatione de creatione mundi. Et, cum
probatum fuerit ꝙ hoc corpus neceſſe eſt vt ſit in eo aliquid, quod ſit
principium motus, deſtructa eſt prima pars, & eſt ponere motũ vio-
lentum: remanet ergo vt dicatur ꝙ eſt motus naturalis. quod quidem
eſt impoſsibile. nam naturalis tantum non erit cauſa motus. moueri
enim nihil aliud eſt niſi recedere ab vno loco, & petere alium locum.
locus autem, in quo eſt corpus, ſi eſſet ei conueniens, non moueretur
ab eo. Quare nõ mouetur vter plenus aere in ſuperficie aquarum. &,
cum plenus fuerit aqua, mouetur in ſuperficie aquarum? nam inuenit
locum conuenientem, & quieſcit in eo. & natura eſt fixa. & ideo, cum
permutatum fuerit ad locum non conuenientem ei, recedit ab eo ad
C conuenientem, ſicut recedit à medio aquæ ad terminum aeris. motus
vero circularis non poteſt cõſyderari ꝙ ſit naturalis. nam quicunque
locus aut vbi ponatur, à quo recedit, ad eum redit. & is, à quo fugit, à
nobis naturaliter, non quæritur naturaliter. & ideo non ibi vter aeris
ad intus aquam, nec lapis it poſt quietem ſupra terram, & tendit ad
aerẽ: ergo nõ remanet niſi tertia pars, & eſt motus voluntarius.

Proponit Alga. in primis Peripatheticorum intentionem in quæſito præſen-
ti, ſecundo ibi, (Et dicimus.) Examinat philoſophorum opinionem, quam autẽ
continuationem habeat huiuſmodi diſputatio ad prædictas, non ſat accipitur. &,
ideo huiuſmodi diſputatio eſt tanquã theorema per ſe vtile ad veritatem per ſe:
plures enim harum ſunt inconnexæ inuicem. inquit ergo, dicunt Peripathetici,
ꝙ cœlum eſt animal: hoc eſt vnum communiter conceſſum, & ſup. dicunt ꝙ cõ
paratio ipſius cœli animæ ad eius corpus eſt cõparatio noſtrarum animarum ad
noſtrum corpus: cuius rationẽ reddit. d. eo ꝙ, ſicut anima voluntate mouet ver-
ſus partẽ deſideratam, vt apparet in experientia propria, ſimiliter corpora cœ-
leſtia mouentur ſup. ab eorum anima ſimpliciter verſus partem certam ob obe-
dientiam & reuerentiam glorioſi Dei. hæc igitur eſt philoſophorum opinio, vt
Alga. inquit hoc in loco, quæ melius loco eius pertractabitur, (Et dicimus) cum

philoſophorum induxit opinionem, hoc in loco examinat eorũ opinionem, & D
inquit, & dicimus ꝙ hæc opinio non eſt neganda, ſup. tanquam impoſsibilis. cu-
ius rationem reddit, & inquit. Deus enim poteſt dare vnicuiq; corporũ vitã, &
diſcretionem, id eſt intellectum, vel rationalẽ animam. &, quia Peripathetici di
xerunt cœlum habere animam propter magnitudinem, & figuram, oſtendit hu-
iuſmodi rationem neceſsitatem non habere, & inquit, & non propter ſuam ma-
gnitudinem, & rotunditatem. vult dicere dedit corpori cœleſti vitã, ſed ad ſuũ
beniuolitum & placitum. Adhuc apponit & ſignum confutans opinionem epi-
cureorum, qui dixerunt cœlum non eſſe animal, eo quia eſſet nimis magnum.
hoc itaque confutans inquit, & poſsibile eſt quod ſit viuum: nam animalia, licet
in figuris, & magnitudinibus differunt, communicant ſine dubio in proprietati-
bus vitæ. eſt ergo ſol. epicurei motiui, quod licet cœlum animal ſit magnũ, non
propter magnitudinem debet abnegari ipſum eſſe animal: quoniam, etſi differãt
animalia penes magnitudinem. poſsibile eſt vt in viuendo conueniant. (Sed id,
quod) cum quodammodo admiſit opinionem Peripatheticorum, hoc in loco ex-
ponit in quo non eſt tenẽda, & inquit. Sed id, quod attribuimus eis ſup. nos phi-
loſophi de debilitate dicentes, Illa corpora fatigatione, & labore moueri, nõ eſt
quod poſsit probari auctoritate, id eſt ratione: niſi hoc haberemus a traditione
diuina, videlicet a prophetarum reuelatione, ſed demonſtratione non ſup. habe
ri poteſt. eſt ergo peccatum philoſophorum in eo, quod dicunt quoddam nulla ra E
tione comprobatum. (Quare dicimus) quia oſtendit primam partem opinionis
eſſe admittendam tanquam poſsibilem, vult hoc in loco oſtendere eam nõ eſſe
admittendam tãquam veram, & neceſſariam: eo quia nullæ ſunt rationes demõ-
ſtratiuæ pro ea, vt ſeriatim exponitur. Inquit ergo, quare dicimus ꝙ illæ ratio-
nes, quæ dictæ fuerũt ſuper hoc, non cõcludunt demonſtratiue, ſed tm̃ fortificãt
opinionem. vult dicere ꝙ ſunt probabiles, & dialecticæ, & accepit illas, &
primo narrat primã dicens, vnde prima auctoritas ipſorum hæc eſt, & compo-
nit ſyllogiſmũ in ſecundo primæ. & accepit minorem, & inquit, cœlum moue-
tur. hæc eſt propoſitio ſenſibilis, vult dicere ſenſu perſpicua ſenſu enim digno-
ſcitur cœlum in viginti quatuor horis diſcurrere ab oriente ad occidens redeun
do ad orientem. & accepit maiorem, & inquit, & omne corpus mobile habet
mouens. & accipias concluſionẽ, ſcilicet ergo cœleſte habet mouens. & hoc eſt
eſſe animatũ, & anima, vt declarabitur, & inquit, & iſta propoſitio eſt intelle-
ctualis, i. ratione comprobata, vt in 8. & 7. Phyſi. dictum eſt. probat autem ma-
iorem quodammodo per impoſsibile, & inquit. ſi enim corpus, inquantũ corpus
moueretur, ergo omne corpus moueretur. vult dicere, corpus mouetur. vel igitur
ratione corporeitatis tantum, vel ratione motoris diuerſi a corporeitate. ſi ratio-
ne corporeitatis, ergo omne corpus mouebitur: qm̃, in omni corpore eſt cauſa to
talis motus. ſi ratione motoris diuerſi, &c. ergo verificata eſt maior, videlicet ꝙ F
omne corpus, ſcilicet ꝙ mouetur, motorem habet aliquo modo diuerſum a ſua
natura corporea. Verificatur ergo cõcluſio. ſ. ꝙ corpus cœleſte habeat motorẽ
mouentẽ ipſum. (Et tunc aut.) Cũ concluſit corpus cœleſte moueri a quodã mo-
tore; procedit vlterius, & inquit, & tunc, aut iſte motus, ſcilicet cœli procedit a
ſubſtantia, ſcilicet motore moto tanquam a natura, vt mouetur lapis deorſum,
aut mouens illud corpus dicto motu, eſt extra illud corpus, ſcilicet mouens ip-
ſum modo violentiæ, id eſt motu violento, vt lapis proiectus ſurſum. & quodam
modo ſupponens cœlum non moueri altero ipſorum motorum, ſed per ſe, & de
ſe, adhuc ſubiungit diuiſionem, & inquit, & omne mobile de ſe, aut non ſentit,
id eſt mouet non cognoſcendo ſuum motum, vt lapis motus deorſum, aut ſentit,
id eſt comprehendit motum: & talis motus dicitur voluntarius, aut animatus,
aut animalis: &, quaſi accipiens vim argumẽti iterum reſumit totum, & inquit.
vnde reſultat ex iſta diuiſione, quod partes, id eſt ſpecies motus, quæ traditæ
ſunt, id eſt quæ debent accipi in hoc argumẽto, continentur in tribus, videlicet
violento, naturali, & voluntario. & ideo reprobatis duobus ipſorum, remanet
tertius neceſſario, id eſt, ſed, ſi declarabitur quod neque naturaliter, neque vio-
lente mouetur, concluditur ꝙ voluntarie mouebitur, oſtendit ergo quod neque

A illorum duorum, & inquit, ſed impoſsibile eſt ꝙ motus orbium fiat violenter, & reddit rationem, & inquit, id nāque, quod violenter mouetur, aut eſt aliquod corpus mobile voluntate, vt animal, aut violenter tantum, vt lapis: & quomodocunque, oportet ꝙ perueniat in fine ad voluntatem, vnde oſtenſo, quod orbes voluntarie mouentur, nos habemus intentum: qualis igitur vtilitas eſt ponere violentum motum, id eſt ea moueri motu violento. Poſtquam, in fine oportet reducere illa ad voluntatem, vult dicere quomodocunque ponatur, oportet ponere cœlum moueri per appetitum, & intellectum, ergo ſuperfluit, fugiendo adponere ipſum moueri violenter. (Si diceremus.) Sol. quorundam apponit, & eam confutat, & inquit, ſi diceremus tamen ꝙ cœlum mouetur violenter, & ꝙ Deus mouet ipſum ſine dubio. eſt ergo ſol. ꝙ cœlum violenter mouetur, & a Deo immediate. huic ſtatim obijcit Alga. & inquit, dicemus ꝙ eſt falſum, & hoc probat duabus rationibus ducentibus ad impoſsibile: quarum prima poteſt ordiri in hunc modum. ſi Deus mouet corpus cœleſte, aut mouet ipſum ſine omni medio, ita quod ad motum cœli ſufficit primus motor, & corpus, aut mouet ipſum concurrente adhuc aliqua proprietate mouente vltra Deum. primo, ergo deſtruit primum membrum, & inquit, ſi enim moueret ipſum inquantum corpus, vult dicere, nullo concurrente in ratione motoris, ſequeretur quod omne corpus moueretur ab eodem Deo. conſequentiam declaro: quoniam, qua ratione Deus poteſt

B mouere corpus cœleſte nullo alio concurrente in ratione motoris, eodem modo & quodlibet corpus: quoniam omnia corpora ſunt vnius rationis in ratione corporis: &, ſi Deus ſufficit ergo fruſtra poneretur motor appropriatus & formā propria vnicuique, cum ipſe ſolus ſufficiat. &, quia totum hoc eſt impoſsibile, ideo conſtruit alterum membrum, & inquit, ergo oportet quod corpori cœleſti appropri etur quædam proprietas. i. forma, a qua mouetur: ob quam, & penes quam diſtinguitur ab alijs corporibus: ergo illa proprietas eſt ſine dubio motor propinquum: &, tunc accipit vnum per ſe notum, & dicit: & eſt ſine dubio natura, aut voluntas. & cum ſup. non ſit natura, ergo erit voluntas: & ſic anima erit, vt Auicen. inquit. (Et impoſsibile.) Adhuc arguit idem ſecunda ratione: &, primo proponit intentum, & inquit, & impoſsibile eſt dicere quod Deus mouet ipſum propria voluntate. vult dicere, ſine omni medio, in ratione motoris proximi. & hoc probat, & ſyllogizat in prima figura hoc modo. nulla voluntas vniformis habens vnum, & eundem reſpectum omnibus corporibus mouet alterum illorum motu determinato. hæc recipitur a Peripatheticis tanquam manifeſta: tunc accepit Alga. minorem. d. ſed voluntas Dei vnum, & eundem reſpectum habet omnibus corporibus tunc apponit vim concluſionis, & inquit, declaratū eſt ergo quod oportet dictum corpus habere quoddam principium motus. ſ. proprium ei tantum: & ergo concluditur quod non mouetur violēter. (Et dicimus.

C Vult cōcludere quod motus cœli non eſt naturalis, & hoc proponit. d. etiam dicimus quod impoſsibile eſt, quod moueatur naturaliter, & reddit rationē, & poteſt componi in hunc modum. omnis motus naturalis eſt de loco violento ad locum naturalem corporis moti: ſed motus cœli non eſt de loco violento ad locū naturalē: ergo motus cœli nō eſt naturalis. huius primo accepit vim maioris. & omnino reputo iſtū locū eſſe male trāslatū, vel eſſe corruptū propter ſcriptores. inquit ergo, natura. n, inquantum natura, non eſt cauſa motus. motus enim eſt dimittere locū, & ingredi locū: ecce, qūo nullum ſenſum facit: ideo videtur mihi literam eſſe ſic legendam: natura enim, inquantum natura, non eſt cauſa motus, niſi prout eſt de loco violento in locum naturalem: motus enim eſt dimittere locū violentū, & ingredi locū naturalem: &, ſi litera ſic ſtat, ſermo eius eſt vis maioris, vt patet. & quod litera debet ſic ſtare, oſtendit exemplū eius, quod apponit. d. vnde, ſi locus, in quo corpus mobile erat, erat ei competens, nō dimitteret eum niſi ſup. violente. & exēplo illud patefacit dicens huiuſmodi ratione: plenū vēto. i. vter inflatus, ſuper faciem aquæ ſtantis poſitum, nō mouetur. & addo ſtantis, quoniā currente aqua cōfluueret inſimul: ſed, ſi arctetur, id eſt in fundum retineatur, & poſt ſuæ naturæ relinquitur, moueretur donec ſuper faciem aquæ aſcendit: quoniam, ibi eſt locus ſuus competens, & ideo, quando corpus

ſup. transfertur de loco incompetenti ad locum competentem, mouetur effugien D
do de innaturali ad naturalem: ecce, quomodo hoc exemplum manifeſtat errorem literæ: & propter hoc mihi accidit labor in commento iſtius libri: quoniã, non reperio ſermones eius emendatos, propter quod nolebam ſcribere: ſcio tamen ad minus ex meo commento haberi principium inueſtigandi veritatem, & ideo videntes me non debent me deteſtari; ſed prius cõſiderare totũ. (Vnde ex hoc.) Cum accepit maiorem, vel aliquid loco eius, & explanationem illius per exemplum. hoc in loco recolligit concluſionem, & minoris probationem. d. vnde, ex hoc poteſt concludi ꝙ motus circularis non eſt naturalis: & accepit probationem minoris, & tacuit illam. erat enim minor: ſed motus cœli non eſt de loco violento ad locum naturalem, & hanc probat: & poteſt ſyllogiſmus componi nullus motus, cuius corpus motum caret ſitu determinato, eſt de loco violẽto in locũ naturalẽ: ſed motus cœli, & vniuerſaliter omnis motus circularis eſt corporis carẽtis ſitu determinato: & hanc tangit. d. nullum. n. mobile circulariter ſitũ habet determinatũ, immo vnde venit, illuc redit. Concludit ergo tertiũ mẽbrũ. d. remanet ergo qđ motus orbiũ ſit ſine dubio volũtarius: & ſic patet prima ratio Peripatheticorum, & quã mihi difficilis fuit expoſitio eius.

AVEROES. E

Ait Auer. Quòd autem poſuit Alga. in hoc ſermone, quòd omne, quod mouetur, aut mouetur ex ſe, aut mouetur ex corpore ab extra: & hoc eſt, quod appellatur violentia, eſt notum per ſe. Quòd autem omne, quod mouetur ex ſe, non eſt motor in eo, niſi motum, eſt quid non notum per ſe, ſed eſt famoſum. Philoſophi autẽ laborant in demonſtratione, ꝙ omne motum, quod mouetur ex ſe, habet motorem repertum in eo, qui eſt diuerſus à moto, & fecerũt alias propoſitiones notas ex ſeipſis, & propoſitiones, quæ ſunt concluſiones aliarum demonſtrationum, & eſt quid, quod habetur ex libris eorum. Et ſic etiam non eſt notum per ſe ꝙ omne motum, quod mouetur à motore ab extra, finitur ad motum ex ſeipſo. Et iſtæ propoſitiones, quæ poſitæ ſunt hic, ꝙ ſint propoſitiones notæ ex ſe, ſunt in eis ex ambabus ſpeciebus ſimul, ſcilicet aliquę ſunt, quæ ſunt concluſiones, & aliquæ, quę ſunt notæ ex ſe. Quòd autem motum ex ſe, F
non ex corpore ab extra, ſit motũ aut ex ſe, & natura ſua, aut ex principio in eo: & impoſsibile eſt vt moueatur ex alio, quod non ſentitur, nec comprehenditur ſenſu, quod eſt diſtinctum ab eo ab extra, ac ſi diceres id, quod non eſt corpus, eſt quid notum per ſe. & iam laboramus in hoc libro in declarando hoc, ſ. ꝙ, ſi ſic eſſet, non erit motus ſurſum dignior in igne, quã terra. & hoc eſt notum per ſe. Quòd autem non moueatur ex ſe, & natura ſua, apparet in rebus, quæ mouentur aliquando, & quieſcunt aliquando. nam id, quod eſt naturaliter, non habet agere duo contraria: in rebus vero, quæ apparent ſenſu moueri cõtinue, neceſſe eſt fieri demonſtrationem. Id autẽ, quod poſuit hic in hoc ſermone, ꝙ motũ ex ſe mouetur ex principio in eo, quod appellatur natura, aut principio, quod appellatur anima, & electio, eſt verũ, cum probauerit ꝙ non ſit hic aliquid, quod mouetur ex ſe. Id vero, quod poſuit, ꝙ principium appellatum natura, non mouetur ex ſe in

A loco, niſi cum locus fuerit non conueniens ei: nam tunc mouetur ad locum ſibi conuenientem, in quo quieſcit: eſt verum. ſed id, quod poſuit etiam, ꝙ motum circulariter non habet locum non conuenientẽ, & conuenientem, & permutatur ab vno ad aliud non in toto, nec in partibus, eſt quaſi notum per ſe, & facile comprehenditur. et recitauit in hoc ſermone aliquid ſuę conſiderationis, & declarationis. quare neceſſe eſt vt non moueatur naturaliter, cum intelligimus per naturam hoc, quod ipſe imaginatus eſt. Et ſic id, quod poſuit, ꝙ, cum non mouetur naturaliter, mouetur ab anima, aut potentia ſimili animę, apparet ex eo, ꝙ ipſe tenet ꝙ anima in corporibus cœleſtibus non dicitur de eis niſi ęquiuoce. & plurimum, quod appellant ſapientes nomen naturę, eſt ſuper omnem potentiam, quę agit actione intellectuali, ſ. currit curſu ordinis, & proportionis, quę eſt in rebus intellectualibus, ſed auferunt à cœlo talem potentiam vilem, cum fuerit ipſum apud eos id, quod tribuit hanc potẽtiam regitiuam omnibus entibus.

B Attamen hic ſermo, quem hic recitat ex propoſitionibus noſtris, eſt topicus, ex eo quòd aſſumpſit in eo plurimum eius, quod eſt cõcluſio demonſtrationis, ꝙ ſit notum per ſe: & ex eo ꝙ aſſumpſit in eo pro oppoſito id, quod non eſt oppoſitum. & eſt topicus, quoniam propoſitiones eius ſunt probabiles, & famoſę. & hęc quidem via in declarando quòd corpus cœleſte ſit corpus animatum, eſt via Auicẽnę. Antiqui vero habent in hoc viã magis efficacem, & magis lucidam.

Illud, quod Auer. hic dicit, eſt manifeſtum per ſe: quia, vero in verbis eſt pauca obſcuritas, bonum eſt breuibus ipſum exponere. inquit ergo, dicimus ꝙ id, quod poſuit, ꝙ omne mobile aut mouetur a ſe, aut ab alio corpore extrinſeco. amplius, quod iſte motus ſup. a corpore extrinſeco cauſatus eſt violentus: dicimus, quod hoc verum eſt, & concedi debet: hæc ergo diſiunctiua apud Auer. cõcedi debet. omne motum aut mouetur ab extrinſeco, aut ab intrinſeco. amplius, concedi debet hæc cathegorica, omnis motus a corpore extrinſeco eſt violentus. Sed dubitabis quidem, quoniam elementum mouetur: & tamen, nec a ſe & per ſe, vt Auer. inquit ſæpius: nec ab extrinſeco. Rurſum, elementum mouetur a generante ſaltem, quãdo fit, vt Auer. ait in 8. Phy. commen. 4. & tamẽ nõ C violẽter. Ideo debetis ſcire breuiter ex eis, quæ dixi vobis in expoſitione. 8. Phy. ꝙ moueri a ſe duo requiritur, ſcilicet motorem completum, qui in ratione mouendi non indiget altera. & ipſum motum completum, quod inquantum recipiens motum, nullo extrinſeco egeat: & ideo elementum non mouetur a ſe, q̃m eget parte vtriuſque nunquam enim agens, id eſt, forma elementi mouet ipſum, niſi aliquod extrinſecum eius motum incitaret. Verbi gratia, remouens prohibens, vel generans: adhuc ex parte moti: quoniam, vt Auer. dicit in 8. com. 30. motum, quod eſt materia, non eſt motum completum, quoniam ipſa nõ reſiſtit formæ mouenti: & ideo indiget medio ratione, cuius materia efficitur formæ graui reſiſtens, ſicut ipſe inquit in 4. Phy. cõ. 71. ergo elementũ & ſi diuiditur in motorẽ & motũ, nullũ illorũ eſt in actu cõpleto: q̃m, tam motori quã moto deficit. Animal ergo erit motum a ſe: q̃m, ex parte motoris nullo indiget in rõne agentis: & dico in ratione agentis, q̃m in ratione finis indiget vt appetibilis præſentia, vel apud imaginationẽ ſaltem, vt dicit Ariſt. in lib. de anima. ergo nullo eget in ratione agentis: nec ex parte moti, q̃m motum in eo eſt in actu, cũ ſecluſo medio ſit adhuc reſiſtens. ergo vocat motum ex ſe, & a ſe, & per ſe. ly per ſe, ergo vel ex ſe notat priuationẽ cuiuſcunque extrinſeci in ratione agentis, vel patientis, ergo mouetur a ſe: quia habet tam a parte agentis, quam a par-

Dubitatio.

Solutio.

Moueri ab extrinſeco eſt duplex.

te moti ſufficieīte rationem motus. Secundo debes ſcire, ꝙ moueri ab extrin D
ſeco poteſt intelligi duobus modis ſecundum fundamēta Ariſto. vno modo per
circūſcriptionē cuiuſcunque requiſiti ad motum tanquā agentis,& tanquā patiē
tis. &,ſic omne motum ab extrinſeco violenter mouetur, vt patet. alio modo in-
telligi poteſt ab extrinſeco per circūſcriptionē ipſius agentis tantum, & ſic po-
teſt motū ab extrinſeco moueri naturaliter,quando ei reſpondet paſſum incli-
natū, ſicut in ethicis dictū eſt. Ad oppoſita ergo. Ad primū dicendum, ꝙ Auer.
conſiderans motorem principalē elementi,& motū principale & eſſentiale.ſ.for
mam,& materiam,dixit quandoque elementa moueri a ſeipſis non per ſe, ſed
per accidens. vult dicere non virtualiter, ſed partialiter, vt in multis locis patet:
conſiderans vero qn̄q; in eorū motū neceſsitatem extrinſeci medij & agentis,
dixit ſæpe illa moueri ab extrinſeco.& per hæc patet concordia dictorū Auer.
& ſolu.argumēti. Ad ſecundū obiectū ex ſecūdo apparet. (Sed id, quod dixe-
rat) adhuc circa propoſitionē aliā Alg. inſiſtens inquit, ſed id, quod dixerat, ꝙ
omne mobile a ſe eſt neceſſariū ꝙ ſuū mouēs differat a mobili. vult dicere, ꝙ
omne motū a ſe ab alio mouetur, eſt ꝓpoſitio per ſe nota. obijcit huic.d. dicimus
ꝙ hoc non eſt notū per ſe. ly eſt ꝓbabile:& philoſophi inſudāt ſe circa propoſi
tionem dicentē, ꝙ omne mobile a ſeipſo habet mouēs cōſiſtēs in eo, qđ differt
eſſentialiter a mobili. vult dicere, ꝙ Ariſt. laborauit in probādo hanc in 7. & 8.
Phy. ſimiliter nō eſt notū per ſe, ꝙ ſi omne mobile moueatur a mouēte extrin- E
ſeco, ꝙ perueniret ad mobile, quod de ſe mouetur. i. ad primū mobile ex ſe. hæ
ſunt ꝓpoſitiones Alga. ductę tanquā notæ per ſeipſas: ſed ſecundū veritatem,
quædā ipſarum ſunt notę, quædā vero ſunt concluſiones ſyllogiſmorū, vt patet.
(Sed id, quod.) apponit iudiciū ſuum circa aliud, & inquit. ſed id, quod dixit,
videlicet ꝙ id, quod mouetur a ſe, non a corpore extrinſeco aut mouetur a ſua
natura, aut a quodā principio. & ꝙ impoſsibile eſt ꝙ moueatur a re extrinſeca
ſeparata, vt puta ab aliquo incorporeo. dicimus ꝙ non eſt notum per ſeipſum.
vult dicere, quod licet ſit verū, nō tamen eſt notum per ſe. ꝙ ſit verum, patet,
qm̄ res incorporea non eſt extrinſeca a ſuo motu, vt in octauo dictum eſt. (Sed
id.) adhuc circa aliud verbū inquit, ſed id, quod dixit. ſ. ꝙ omne mobile a ſeipſo
mouetur ſine dubio a quodā principio in eo, videlicet natura, aut voluntate: dici
mus quod eſt verum, declarato. i. accepto quod hoc nō ſit aliquod mobile a ſeip-
ſo in loco, niſi fuerit in loco nō cōpetenti ſibi. tunc, enim mouetur donec attingit
locū cōpetentē,& poſtea qui ſit dicimus ergo quod eſt verū. (Id tamē quod.)
Rurſum verificat aliud verbum,& dicit. illud tamen, quod dixit quod mobile
circulariter nō habet locū competentem, neque incompetentē, vt transferatur
de vno in alterū: dicimus quod quaſi notum eſt de ſeipſo. vnde optime dixit in
hoc, quod dixit quod nullum mobile circulariter mouetur naturaliter: vſque huc
ſermo eius erit fere manifeſtus per ſe, neque volebā exponere eum: attamē di- F
xi per modū ſummæ: poſt tranſit ad vltimū verbū,& dicit ſed illud, quod dixit,
videlicet quod illud, quod non naturaliter mouetur, nec violēter, ſine dubio mo-
uetur ab aīa; vel virtute aīę: dicimus, ꝙ ſecūdū veritatē aīa non attribuitur ſu-
percœleſtibus niſi ęquiuoce. ſed ſapiētes, vt plurimū poſuerunt nomē aīę ſuper
oēm virtutē habētē actū intellectualē, vel ordinatū ſeriatim. vult dicere, quod
Peripathetici intelligūt per animā illud, qđ eſt principiū intelligēdi, vel ordina-
te viuendi: omne enim viuum animatum eſt, vt dictum eſt loco eius. eſt ergo ma
ior. omnis anima eſt principium regendi corpus: tunc accepit quaſi vim mino-
ris,& inquit, ſed cauebit ſibi ponere hoc nomē inſupercœleſtibus corporibus:
quia ipſa corpora dant hanc virtutem regentem in omnibus entibus, & ab eis
influitur in cunctis cauſatis. eſt ergo minor: ſed forma cœli non eſt principium
regendi corpus cœleſte: ergo, in ſecunda figura, forma cœli nō eſt anima. minor
probatur. & intendit hanc rationē: id, quod influit alijs regimē & vitam, nō eſt
principium regēdi ſuū corpus. ſed forma cœli influit regimen, & vitā omnibus
rebus ergo forma cœli non regit ſuū corpus. maior patet: qm̄ cauſa,& cauſatum
non conueniunt in vna ratione, vt patet.& ſic apparet ſermo eius. addit, vnde
dicimus ꝙ declarare corpus cœleſte eſſe animatū ab hac ratione via eſt, quæ

A ſumitur ab Auic. ſed antiqui ſapiẽtes aliã habent viam in dicto propoſito, quæ ſine dubio eſt nobilior, & clarior iſta, vt dicetur. Patet ergo ex his, qualiter anima dicitur de cœleſti, & generabili æquiuoce æquiuocatione ſumpta penes cauſam, & cauſatum, vt loco eius declarabitur. Hic poſſunt eſſe quęſtiones non paruæ, ſed in fine diſputationis quærentur multum copioſe: quoniam, hic tanquam in tranſitu procedo.

ALGAZEL.

AIt Alga. Quæſtio autem eſt vt dicamus, nos conſyderamus tres cõſyderationes, præter opinionẽ veſtram: in quarum deſtructione non eſt demonſtratio. Prima quidem, cum conſyderauimus motum cœli violentum ex alio corpore, quod id mouet continue: & hoc corpus mouens non erit rotundum, nec comprehendens, nec cœlum: igitur eſt falſum dictũ eorum, ꝙ motus cœli eſt volũtarius, & ꝙ cœli ſunt animati. & hoc, quod diximus, eſt poſsibile, &
B non eſt in negatione eius, niſi negatio ſimpliciter.

Proponit Alga. ſe velle inſtare duobus, vel tribus modis cõtra Peripatheticos, & primo arguit, oſtendendo dicta Peripatheticorũ non eſſe neceſſaria. & inquit, nos dicimus quod corpus cœleſte forte mouetur ab alio corpore, quod mouet ipſum continue. vult dicere, ꝙ ex ſermone eorũ non apparet, quare corpus cœleſte non mouetur ab alio corpore continue & ſemper. & vbi ſic ab aduerſario dicetur, cœli non erunt animati, nec voluntarie moti: & ſermo eius eſt manifeſtus per ſe in hoc capitulo.

AVEROES.

AIt Auer. Hoc eſt falſum. quoniam declaratum eſt apud eos ꝙ extra cœlum non eſt aliud corpus, nec poſsibile eſt vt ſit infra cœlum. nam illud corpus, ſi mouet, impoſsibile eſt quin moueatur. & reuertitur interrogatio.

Obijcit Auer. reſpõſioni Alg. & ſubtiliter per philoſophorũ dicta, & vis argumenti ſtat in hoc. ſi corpus cœleſte mouetur a corpore diſtincto ab eo, vel illud eſt extra cœlũ, vel infra cœlũ: nõ extra cœlũ, qm̃ declaratũ eſt extra cœlũ nullũ eſſe corpus, neq; plenum, neq; vacuũ demonſtratiue: vt in his, quæ de cœlo dixit Ariſt. patet: non infra cœlũ, qm̃ infra cœlum, non ſunt niſi elementa, & animalia: nullũ aũt iſtorũ mouet cœlũ, immo quodlibet iſtorũ mouetur a cœlo. ergo nullũ iſtorũ corporũ infra ipſum poteſt mouere ipſum ergo cœlũ nõ mouetur a corpore. Amplius arguit, & virtus argumenti eſt. qm̃ omne corpus in mouendo mouetur, vt dictum eſt, & demonſtratũ in 7. Phyſi. quare petendum a quo moueretur. & ſic eſſet de eo quæſtio, quæ de cœlo eſt. his duobus argumentis relinquitur reſpõſio Alga. impoſsibilis, & ſermo eius eſt manifeſtus per ſe.

ALGAZEL.

AIt Alga. Secunda vero eſt vt dicatur ꝙ motus eſt violẽtus, & principium eius eſt voluntas Dei glo. nam nos dicimus ꝙ motus corporis grauis deorſum eſt violẽtus, & ſit, qm̃ creat Deus glo. motum in eo. & ſic dicitur de aliis motibus corporum, quæ non ſunt animalia, & remanet quæſtio eorũ, quare voluntas appro-

priata eſt eis, & tamen alia corpora communicant cum eis in corporeitate, & non appropriantur in genere & iam declarauimus ꝙ voluntas antiqua, eius moris eſt appropriare rem præ ſimili: & ipſi neceſsitati ſunt confiteri attributum tale, cum conſideratur pars motus circularis, & locus polorum, & puncta. & non reiterabimus id. Sermo autē breuis circa id, quod negauerunt de appropriatione corporis ex alligantia voluntatis in eo abſq; diſtinctione attributi, quod conuertitur contra eos in diſtinctione illius attributi, eſt ꝙ nos dicimus quare cognoſcit corpus cœli tali attributo, quo diſtinguitur ab alio ex corporibus? & alia corpora ſunt ēt corpora: & quare euenit ei id, quod nō euenit alteri. Nam deuenire hoc ex alio attributo facit interrogare in illo attributo alio: & ſic in infinitum. & indigent demum deuenire ad iudicium voluntatis, & ꝙ in principiis ſit aliquod diſcernēs rem à ſimili. & appropriat ipſam attributo præ cæteris ſimilibus. D

Inducit Alga. ſecundā obiectionem, & dicit, dicimus quod motus orbium eſt violentus, & quod principiū ipſius eſt diuina volūtas. nos nāq; dicimus qđ corpus moueri deorſum eſt violentū, ſed eſt ex diuina coartatione, &, ſimiliter dicimus de motibus aliorū corporū inanimatorū. eſt ergo ſolu. quod omnia corpora ſecundū eorū naturas violenter mouētur, verū voluntate Dei mouētur motibus terminatis: & hoc eſt, quod Ioā. inquit chriſtianus, vt Auer. dicit in 12. Meta. cō. 18. ꝙ non poteſt moueri lapillus ſine Dei voluntate. vt̄ enim hoc Ioan. primo. Et ſine ipſo factū eſt nihil: & hūc Ioan. intendit Auer. licet alij intelligant Philoponum. Obijcit ſibi, & inquit, & ſi forte aliquis petat, quare magis aliqua corpora appropriantur in voluntate diuina, quā alia? vult dicere, ꝙ in re vera omnia corpora non proprie a Deo mouentur: ſed quædā appropriate, ideo petit cauſam iſtius differētię. Reſpondet, & inquit. dicimus qđ declaratū eſt a nobis, videlicet, quod a voluntate antiqua aliqua natura ſup. appropriate eſt, vult dicere natura æterna. nullū enim mouetur æterno motu niſi corpus cœleſte, ideo illud ei appropriatur propter conuenientiam maxime. (Et petendum,) Adhuc obijcit, & fortiſsime d. & petendū eſt ab eis de cauſa appropriationis partium motuū ſupercœleſtium, videlicet, quare diurnus motus eſt erga occidentem, & motus firmamēti. i. cœli ſtellati erga orientē, & non econuerſo ſimiliter de partibus mundi petendum eſt eo modo, quo ibi dictū fuit. ſ. quid vna illarū mouetur verſus centrum, altera verſus concauū, &c, & multa alia petenda ſunt hoc modo. et q. d. horum nō poteſt aſsignari alia cauſa, niſi quia ſic Deus ordinauit. quare Deus ſufficit pro motu omnium orbium. Ex huiuſmodi ſol. tollitur numerus intelligentiarum ſecundum numerum motuum. immo redditur opinio quorundā aſtronomorum, qui fingunt omnes orbes ab vno moueri motore. & hoc tangetur in poſt. ideo ſat ſit pro nunc. E F

AVEROES.

Ait Auer. Quòd aūt lapis moueatur deorſum ex attributo, quo creatus eſt, & ſic ignis ſurſum, & ambo attributa ſunt cōtraria eſt quid per ſe notū. & cōtradicere huic eſt temeritas. & multo plus vt dicatur ꝙ voluntas æterna faciat motū continuū abſq; actione, quam agat in eo volēs, & ꝙ hoc nō ſit elemētale in natura ſua, & appellatur violētia. nam, ſi hoc ſic eſſet, non eſſet rebus natura omnino, nec verificatio, nec definitio. qm̄ notum eſt per ſe ꝙ differunt naturę rerum, & definitiones earum propter differentiam operationum

A earum: ſicut eſt notum per ſe quòd omnis motus violẽtus corpori erit ex corpore ab extra. & hic ſermo nihil eſt. Cum autem dixit quòd ponere actionem entis procedentis ab eo determinat attributum proprium, interrogatio remanet de hoc attributo: & eſt quare appropriatur huic enti, præter id, quod eſt ex genere eius? verbi gratia ignis, & terra communicant in corporeitate, & receptione, ſed differunt attributo addito corporeitati, ſequitur ei vt dicatur quare appropriatur attributum ignis igni? & attributum terræ terræ? & quare non fuit econtra? Hic quidem eſt ex ſermone eius, qui non ponit attributis ipſis ſubiectum proprium, ſed poteſt euenire omne attributum cuilibet ei, cui attribuitur. & dicens hoc, etiam aufert definitionem, & aufert differentiam ſubiectorum. appropriatio enim eorũ attributis propriis eſt cauſa prima appropriandi entia attributis propriis. & hæc poſitio eſt ex radicibus ſectæ Aſlariæ, qua conati ſunt deſtruere ſcientiam legis, & intellectus, & demum intellectum ipſum.

B Auer. obijcit ei per ſolu. Ariſ. in. 2. cœli, & inquit, dicimus nos quod mouere lapidem deorſum, & ignem ſurſum, natura in eis fundat. vult dicere quod lapis mouetur deorſum, quia lapis, & ignis ſurſum, quia ignis. & quod iſtæ naturę ſint contrarię, notum eſt per ſe, & per conſequens quod motus ſint contrarij. quare altercare in iſtis pura eſt prauitas, & inducit argumentũ contra eũ. & primo ponit ſolu. datam. d. dico ſup. eſſe ſummam prauitatẽ. maxime, ſi dicatur quod voluntas antiqua dat ſibi motũ continue ſine actu alterius agentis. i. nullo concurrente agente proximo. et hoc probat per impoſsibile. d. ſequeretur enim ex hoc, quod nulla ſit natura terminatã in entibus terminatis ſeipſis. immo ſequitur, q̃ nõ põt addi quiditas. i. forma alicuius rei naturalis determinatæ materię. quare, ſine dubio id, quod dixit hic, fuit ſummus error. Debes ſcire, quod conſequentiã illa tenet pro tãto: q̃m forma communicatur materię propter actionẽ, quare, ſi formę non eſt agere, ſed Deus omnia agit immediate: duo ſequuntur: quorum vnum eſt quod forma mea põt eſſe illa leonis, & econtra: q̃m, non poſſem ſcire quare hæc mea eſt intelligens, & non illa leonis, poſtq̃ Deus agit. & ſequitur ſecundũ, quod. ſ. fruſtra forma cõicatur materię: q̃m materia non attingit ſuã operationem, ſed illã Dei: & ſic apparet entimema Auer. & hoc deduxi ex eis, quę dicit cõ. 18. 12. Met. contra nos criſtianos huiuſmodi deductio nulla eſt: quoniã

C nos non tenemus de facto Deum immediate concurrere ad omnia, ſed ſecundũ poſſe. Deus enim produxit ſtellas, vt eas proprijs motibus agere ſinat, vt Plato in Thymeo inquit. ſed bene contra legem mahumeti demonſtrat argumentum. & hoc totum dixi in lib. de intellectu. (Sed id, quod) nunc ſoluit ad quęſitum vltimum, & dicit. ſed id, quod dixit, videlicet, quod a philoſophis petendum eſt, quare aliqua approprientur entibus quibuſdam magis, quam alijs in eodem genere: dicimus quod hęc fuit ſumma fatuitas dicere: quia ſimiliter petendum eſt iuxta eum, quare ignis fuit ignis, & terra fuit terra, & non econuerſo. vult dicere quod, ſicut quęſtio, quare terra eſt terra, nulla eſt: ſic quęſtio, quare terra mouetur deorſum, ſoluitur: quia terra. & ſimiliter de igne: & addit, & hęc verba ſine dubio ſunt verba opinantis, quod rerum naturę poſſunt transferri inuicem: quod eſt euulſio radicum totius philoſophię, & ramorum eius. & hoc facit quędam ſecta loquentium, quę dicitur Aſſaria: & cum iſtis non loquimur, ſed cum veris ſapientibus tantum. & ex his patet ſolu. Argu. Algaz. pulcherrime.

ALGAZEL.

Ait Alga. Tertia vero eſt, vt concedatur quòd cœli appropriati ſunt attributo, & illud attributum eſt principium motus, vt credide-

runt de deſcenſu lapidis deorſum: ſed non conſyderant hoc in eis, ſicut D in lapide. Et, cum dicunt quòd id, quod quæritur naturaliter, non eſt id, a quo fugitur naturaliter, eſt error. quoniam non eſt ibi differentia numero apud eos, ſed corpus eſt vnũ, & motus circularis eſt vnus:. & corpus non habet partem in actu, nec motus habet partem in actu, ſed diſtinguuntur imaginatione. & non eſt ille motus, quia quærit locum, nec quia fugit a loco. & poſsibile eſt vt creet corpus, & in ſe ſit aliquid determinans motum circularem, & ipſemet motus hoc determinat, non autem quòd determinet ille motus quærere locum, deinde erit motus ad perueniendum ad eum. Et, cum dicitis quòd omnis motus eſt ad perquirendum locum, aut ad fugiendum ab eo, cum fuerit violentus, eſt ac ſi poneretis quęrere locum determinatum a natura ipſa, & poneretis motum non intentum in ſe ipſo, ſed ſequitur eã, nos autem dicimus non negatur quòd ſit motus ipſummet determinatum, non perquiſitio loci: quæro quid reddit hoc falſum. Et declaratio eius, quod dixerunt, quod reputatur eſſe fortior alia conceſsione, B non debemus ſententiare ex hoc quòd auferatur aliud. igitur iudiciũ in ſententiando quòd cœli ſunt animati eſt pura verſutia, non habens quidem ſuſtentaculum.

Nunc obijcit tertio, & dicit. tertium vero argu. eſt, quia nos concedemus quod cœlo appropriatur quędam proprietas. i. forma, quę eſt principium ſui motus: ſicut appropriantur elementis principia motus ipſorum, videlicet, ſuę formę ſubſtãtiales. & dicimus quod ipſa cœli forma non ſentit. i. non cognoſcit, ſed ſup. a cognoſcente dirigitur: ergo, tunc non oportet ponere animam, ſed formam cœleſtẽ, ſicut eſt forma elementi. Ad argu. Aui. reſpondet. erat enim argu, omnis motus naturalis eſt ex termino a quo in naturali, ad terminum ad quem naturalem: ſed motus cœli non eſt huiuſmodi. quare, &c. huius non replicat niſi minorem, & ſoluit. d. dicimus quod hic eſt fallacia: nulla enim eſt ibi diuiſio terminata, immo eſt vnum mobile motu ſimplici continuo indiuiſo in actu. ergo ille motus non fit ad acquirendum locum competentem, vel ad fugiendum de loco incompetenti. ergo ſolu. ꝙ maior eſt vera de motu terminato, & finito, & non de motu continuo, & æterno, & ſimplici. & ſic argumentum non procedit. ex omnibus his patet, qualiter vna ſola ſubſtantia ſeparata ſufficit. & per conſequens tota philoſophia ruit. & de hoc poſt fiet ſermo. F

AVEROES.

AIt Auer. Cum autem dicunt ꝙ hic motus non eſt ex potentia naturali, ſimili potentiæ naturali terræ, & ignis, eſt verum. Et hoc manifeſtum eſt ex eo, quod dixerunt, ꝙ illa potentia eſt deſyderium loci conuenientis corpori, cuius eſſe eſt per illam potentiam. corpus vero cœleſte, cũ omnis locus ſit conueniens ei, ideo non mouetur tali potentia. & ideo appellant Sapientes talem potentiam, nec grauem, nec leuem. Si autem hęc potentia eſt cũ comprehenſione, aut ſine comprehenſione. &, ſi eſt cum comprehenſione, quo nã modo comprehenſionis eſt declaratum eſt alibi. Et declaratio huius eſt vt dicamus. Prima aũt conſyderatio eſt vt ponamus motorem cœli aliud

A corpus, non cœleſte, eſt nota deſtructio eius ex ſeipſa, aut prope notitiam ex ſeipſa. Nam hoc corpus non poteſt mouere corpus cœleſte circulariter, niſi quòd ipſum moueatur ex ſe, ac ſi diceres homo, aut angelus id reuoluit ab oriente in occidens. &, ſi hoc eſſet, erit hoc corpus animatum, aut infra mundū, aut extra. & falſum eſt vt ſit extra. nam extra mundum non eſt locus, nec vacuum, vt declaratum eſt in multis locis. & oportet etiam, cum mouerit illud corpus, vt firmetur ſuper aliud ibi quieſcens, & illud corpus ſit quieſcens ſuper aliud, & procedet in infinitum. & eſt falſum etiam vt ſit infra mundum. nam, ſi hoc eſſet, comprehenderetur ſenſu. omne enim corpus infra mundum eſt ſenſibile. & indigerent etiam alio corpore, quod contineat ea, præter id, quod ea reuoluit, aut id, quod reuoluit ea eſt id, quod continet ea: & contingens indigeret continente. & neceſſe eſſet vt ſit numerus corporum animatorum, quæ mouentur numero motuum corporum cœleſtium. Et interrogatur etiam de iſtis corporibus an ſint compoſi-

B ta ex elementis quatuor, & erunt generabilia & corruptibilia, an ſimplicia. ſi erunt ſimplicia, quæ eſt natura eorum. & hoc totum eſt falſum. & præcipue apud eum, qui ſciuerit naturam corporum ſimpliciū, & ſciuerit numerū eorum, & numerum ſpecierum corporū compoſitorum ex eis. & incumbere huic in hoc lòco nihil eſt. Et iam declaratum eſt demonſtratiue in multis locis ꝙ hic motus non eſt violentus. nam eſt principiū omnium motuū, & eo mediante influitur vita omnibus entibus, quanto magis motus? Secunda vero conſyderatio, & eſt quòd motor eorum ſit Deus glo. abſq; eo, ꝙ creat in eis potentiam, qua mouentur, eſt etiam ſermo turpis nimis, prohibitus, & diſtās ab eo, quod intelligit homo: & eſt ſimilis dicenti ꝙ Deus glo. tangit omnia, quæ ſunt hic, & mouet ea. & quod comprehenditur ex cauſis, & cauſatis eſt falſum: & erit homo, non modo, quo creauit eum Deus: & ſic alia entia. Et deſtructio huius eſt deſtructio intellectorum. nam intel

Lōge plura hic.

C lectus comprehendit res ex parte earum cauſarum. & eſt ſermo ſimilis ſermoni dicentis ex antiquis quòd Deus eſt in omni re, & ſunt pueri. & loquemur cum eis in loco, vbi recitabimus deſtructionem cauſarū, & cauſatorum. Tertia vero conſyderatio currit curſu naturę, & eſt vt ponamus quòd motus cœli eſt ex potentia naturali in eo, & attributo eſſentiali, non ex anima. Et demonſtratio eorum in deſtructione huius eſt falſa. qm̄ ædificauerunt demonſtrationem in eo, quòd, ſi motus cœli eſſet naturalis, erit locus, quæſitus in motu eorum naturali, idem cum eo, a quo receditur. nam quælibet pars cœli mouetur ad locum, a quo iam mota eſt. motus enim eius eſt circularis: in motu vero naturali locus quidem, a quo recedit in motu, eſt diuerſus a loco quæſito: nam is, a quo mouetur, eſt accidentalis: & is, ad quem vadit, eſt naturalis, in quo quidem quieſcit. Et eſt poſitio falſa. quoniam ipſi poſuerunt in partibus cœli multos motus multis motis. & hoc ſecundū radices eorum. quoniam ipſi dicunt quòd motus circularis eſt vnus, &

Nō pōt itelligere Auer. quō Deus ſit in oībus, ꝙ quā rudis?

corpus,quod mouetur eo,eſt vnum, in motu vero circulari non pquiſit mobile locum.& poſsibile eſt quòd creauerit in eo aliquid, quo pquirit mobile motum ipſum,& erit natura,non autem anima. Et reſponſio huic eſt,quòd hic ſermo eorum eſt apud eum, qui cogitauit ꝙ mutatio loci ſtellarum prouenit ex motu naturali,ſimili permutationi motorum naturaliter ex locis ſuis. Attamen poſitio eorum vera eſt,quòd motus circularis mobile non perquirit in eo locum,ſed,cum perquirit anima,motus circularis, & mouens eius eſt anima neceſſario,non autem natura,& motus eius non habet eſſe,niſi in intellectu. nam nō reperitur extra animam niſi moto tm̄. & in eo eſt pars motus, quæ non comprehenditur in eſſe.& id,quod mouetur ad motum,in eo quòd eſt motus,deſyderat eum neceſſario.& id,quod deſyderat motū, imaginatur eum neceſſario. & hic eſt vnus ex locis,ex quibus apparet quòd corpora cœleſtia habent intellectum,& deſyderium. Et apparet hoc etiam ex multis locis. quorum Vnus eſt quòd idem motum ex corporibus rotundis,id inuenimus moueri duobus motibus contrariis ſimul,ſ.orientali,& occidentali. & hoc impoſsibile eſt vt ſit ex natura.nam motum naturaliter mouetur vno motu tantum. Et iam locuti ſumus de rebus, quæ mouerunt homines ad tenendū quòd cœli ſint habentes intellectum.& quod magis apparet ex eis,eſt qm̄,cum declaratum eſt apud eos quòd motor eorum eſt intellectus ſeparatus a materia,neceſſe eſt vt non moueat, niſi ex eo quòd eſt quid intellectum, & conſyderatum.&,cum ſic fuerit, igitur motum ab eo eſt intelligēs, & conſyderans neceſſario. Et apparet hoc etiam ex eo,quòd motus eorum eſt conditio in eſſe eorum,quæ ſunt hic ex entibus, & conſeruatione eorum,& impoſsibile eſt vt hoc ſit caſu. & hæc non declarantur hic,niſi declaratione diſputatiua,& ſatisfacienti. D E

Hoc in loco examinat verba Alga.& inquit, id,quod dixit, ſcilicet ꝙ principium illius motus,ſcilicet cœleſtis non eſt virtus naturalis,ſicut eſt in elementis,vult dicere omnibus modis,ſine dubio verum dixit,& cauſam reddit.d.& in hoc patefit id,ꝙ philoſophi dicunt,ꝙ hæc virtus deſiderat locum competentem illi corpori,in quo illa virtus fundatur, id eſt ſuſtentatur ſecundum rem & eſſe: ſed,quia quodlibet vbi eſt cœlo competens:ergo corpus cœleſte non ſimili virtute mouetur.quare dicunt ſapientes ꝙ huiuſmodi corpus neq; eſt graue, neque leue.Et ſic manifeſte apparet dictum Alga.non eſſe ex toto falſum: immo verum,quantum ad hoc ꝙ corpus cœleſte,& elementū non mouentur eodē modo penitus,& oībus modis a ſuis formis ſubſtantialibus, vt exemplo patet. (Sed ſi hęc virtus.)Cum approbauit dictum Alg.in parte, hoc in loco veritatē ex toto manifeſtat.& primo proponit quęſtionem.d.ſed, ſi hęc virtus; id eſt ſed an hæc virtus cœli,quæ ponitur forma cœli ab Algaz. agat comprehenſione, an ſine comprehenſione, ſiue quali modo comprehenſionis agat, declarabitur ex his, quæ dicam.inquit,ſi poneremus primo quod motor cœlorum ſit aliquod corpus, & aliqua natura,contra obijcit.d.dicimus quod hoc eſt falſum:impoſsibile eſſet enim quod moueret circulariter orbes,niſi ipſum a ſeipſo moueretur.vnde,ſi ita eſſet,vtputa homo,vel angelus,et corporeus ſup.aut eſſet infra mūdū,aut extra: et oſtendit quod extra nō ſit p verbū Ariſt.& ſermo eius patet p ſuperius dicta. (Rurſus.)probat idē per demōſtrationem Ariſt.in libro de cauſa motuū aīaliū. omne enim mouēs aliud corpus,ſi eſt corpus mouens indiget corpore quieſcente: vt ibi demonſtrat Ariſto. quare hoc in loco inducit ad proceſſum infinitum, F

A & ſermo patet. Similiter, quod non ſit infra cœlum tribus oſtendit ſignis: primũ
componit ſic, omnia corpora infra cœlum exiſtentia comprehenduntur ſenſu,
vel ſaltem poſſunt comprehendi, hoc patet per ſe: ſed per ſe corpus mouens cœ
lum eſt infra cœlum, ergo a ſenſu comprehendetur, vel ſaltem comprehenſibile
eſt. concluſio falſa eſt, & non propter ſyllogiſmum, ergo propter propoſitiones:
& non propter maiorem, ergo propter minorem: & ſic habetur ꝙ non eſt infra
cœlum. huius ſyllogiſmi recipit concluſionem, & maiorem. & ſermo ſuus patet.
(Et indigeret.) ſecundum ſignum apponit, & poteſt componi ſic. omne corpus
mouens aliud corpus, indiget altero corpore ipſum ſuſtinẽte, ſeu ferente: ſed per
ſe aliquod corpus hic inferius mouet corpus cœleſte, ergo aliquod corpus hic
inferius indiget ipſum ſuſtinente: concluſio falſa, vt prius: & non niſi propter
minorem. huius apponit tamen concluſionem. & ſermo patet, vt prius. (Et ſe-
queretur.) tertium ſignum apponit, & facit ipſum per viam entitatis. d. & ſeque
retur ex hoc, quod numerus corporum animatorum mouẽtium cœlos eſſet ęqua-
lis numero cœlorum: quoniam, vt dicam, tot ſunt motores proprij, quot mobilia
per ſe & proprie. modo hoc conſequens non videtur ad ſenſum: ex his tribus ſi-
gnis patet falſum eſſe corpus cœleſte moueri a corpore, vel a natura corporea.
vt Alg. fingendo dixit. (Et eſt petendum.) Adhuc argumento Ariſto. in primo
cœli inſtat fortiſsime ſic. ſi cœlum mouetur a corpore: vel illud eſt compoſitum,
B id eſt, mixtum, vel ſimplex. dictum eſt enim ibi quod omne corpus eſt ſimplex,
vel mixtum ex quatuor elementis. ſi ſimplex. vel ignis, vel aqua, vel terra, &c.
& nullum iſtorum eſſe demonſtratum eſt ibidem: quod autem non ſit compoſi-
tum, relinquit notum ex primo de cœlo. & immorari in hoc plus eſt ſtultum, &
ſermo eius patet. (Immo quod plus.) Adhuc, quod motus cœli non ſit violentus
ſyllogizatur ſic. nullus motus, qui eſt principium omnium motuum ęternorum,
& omnium viuentium vitarum in omnibus entibus eſt violentus. & huiuſmo-
di propoſitio patet per ſe. Sed motus cœli eſt principium omnium motuum, &
cauſa viuendi omnibus viuentibus: ergo motus cœli non eſt violentus. Huius
minorem accepit tantum, et propoſitiones dimiſit tanquam notas ex libro Phy.
& lib. cœli & mundi. Et ſermo eius patet. (Id tamen, quod.) Hoc in loco remo
net vltimum verbum eius, & primo reperit illud, & inquit. illud tamen, quod
dixit, quod Deus benedictus mouet orbes. non quod ipſe habeat principium,
neque virtutem mouendi, ſed ſup. voluntate mouet, vt Alga. finxit. Poſt reſpon
det, & inquit. dicimus quod eſt error, & valde diſtat ab humano intellectu. cuius
rationem reddit, dicens: & hoc eſt ſimile dicto dicentis, ꝙ ipſe Deus induit, id
eſt, veſtit omnium entium formas ſine aliquo medio, & quod mouet ea, quę hic
mouentur abſq; medio. Et tunc infert impoſsibile, quod ſequitur ad hoc, & in-
C quit. vnde ſequitur ex hoc, quod cauſę & cauſata nihil ſunt. i. non ſunt entia in
rerum natura, & ſic ſine dubio annihilantur intelligibilia: quoniam omne intel-
ligibile eſt cauſa, vel cauſatum. intellectus enim non comprehendit res niſi ex
ipſarum cauſis, vt patet ex philoſophis: ecce, quomodo reprobauit huiuſmodi
opinionem. Debes ſcire apud quoſdam, vt viſum eſt eſſe verum, ipſum Deũ eſſe Nota.
veſtiens omnes rerum formas: imaginantur enim ipſi Deum eſſe vnitum cuili-
bet formę rei maiori vnione, quã ſit ex materia & forma: &, tunc volunt quod
ex forma rei, & Deo fiat vna forma totalis rei: vnde forma lapidis non eſt for-
ma materialis tantum, ſed congregatum ex Deo & forma illa. ſimiliter forma
hominis non eſt cogitatiua tantum, ſed congregatum ex Deo & cogitatiua: &
ſic omnes res ſunt vnum eſſe ſimpliciter, ſcilicet, diuinum: differunt tamen for-
mis partialibus. vnde, ſicut eſt vna materia omnium, ſic vna forma omnium. for
mę tamen proprię ſunt multę, vt ſatis patet ab eis: & ſic imaginantur quod eſſe
Dei omnes rerum formas veſtiat, & perficiat, hęc opinio fuit Parmenidis, &
Melliſsi, qui dixerunt omnia eſſe vnum, reſpexerunt enim ad primam materiã,
& ad primam omnium formam, quę eſt Deus. ſimiliter & poetę hanc olfaciunt
opinionem. vnde Virgilius in ſexto, Spiritus intus alit, totaq; infuſa per artus
Mens agitat. & Lucanus, Iupiter eſt quodcunque vides, quodcunque moueris:
& alij antiquiſsimi vt Linus Orpheus, & Muſeus, quos enarrare non expedit

nunc Hanc igitur opinionem hoc in loco Auer. reprobauit, dicens, ſequitur ex D
hoc, quod cauſæ & cauſata nihil ſunt. conſequentiam probo: quoniam, ſi Deus
eſt cauſa omnium immediate, ergo nullę ſunt cauſę intermedię, ergo nulla ſunt
cauſata particularia: quoniam, ſi cauſa non eſt, neque cauſatum: ergo nullum ens
eſt in rerum natura intelligile, quoniam omne ens vel eſt cauſa, vel cauſatum:
& totum hoc expoſui ſingulari tractatu de hoc inſcripto ſtudioſo meo ſcholari
Quirino. Quod igitur corpus cœleſte ſit animatum, ex his patet: erat enim ſyl-
logiſmus in hunc modum. omne, quod mouetur motu voluntario animatum. cor
pus cœleſte mouetur motu voluntario: ergo corpus cœleſte animatum. maior
non eſt probata hic, ſed pro conſtanti accepta minor ſyllogizatur adhuc. omne
corpus, quod mouetur & non violenter, neque naturaliter voluntate mouetur:
ſed declaratum eſt cœlum moueri & non violenter, neq; naturaliter: ergo volũ
tate mouetur: quod non violẽter declaratum eſt, quia neque mouetur a corpore
extrinſeco, neque intrinſeco, neq; immediate a primo motore, vt in particulari-
bus dubijs ſolutum eſt: quod non mouetur motu naturali ſyllogizatum eſt hoc
in modo. omne, quod motu naturali mouetur, mouetur de termino a quo violen
to, ad terminum ad quem naturalem: ſed corpus cœleſte non mouetur tali pro-
ceſſu: ergo in ſecunda figura, corpus cœleſte nec violenter, neq; naturaliter mo
uetur, ergo voluntate mouetur: & ſic apparet ipſum eſſe animatum: & hæc qui- E
dem demonſtratio ab Auicen. in. 9. tractatu ſuæ Metaphy. capi. 3. per totum: &
eſt ſingularis via, licet Auerroes paruifecerit illam.

Prima qõ.

Vt, ergo veritas plus appareat, oportet digreſsionem facere. tri-
bus enim exiſtentibus motibus, violento, naturali, & voluntario, ſeu animali po
teſt alicui videri, quod motus corporis cœleſtis ſit violentus: quoniam, vel cœ-
lum reſiſtit motori, vel non. & ſi non, ergo ſubito moueret, & ſi ſic, ergo motus
eius eſſet cum pena & labore, & per conſequens violentus. Adhuc, alicui poſ-
ſet videri motum cœli eſſe naturalem, quia eſt perpetuus: & declaratum eſt in li
bro cœli, nullum eſſe motum perpetuum niſi naturalem. Rurſum, huiuſmodi mo-
tus eſt a natura, vt Auer. inquit in primo cœli com. 5. & ſermo Ariſ. ibidem per
totum, aliter proceſſus, quo venatur quintam eſſentiam, nullus eſſet. Poſſet & am
plius alicui apparere motum huiuſmodi non eſſe voluntate, omne enim volũtariũ
eſt contingens. declaratum eſt in Phyſicis huiuſmodi motum eſſe neceſſarium
& indefectibilem: ergo non voluntate factus. Si itaque probatur huiuſmodi mo-
tum eſſe animalem, & per voluntatem, & intellectum: omnino, & ſine dubio re-
linquetur tibi, cœlum eſſe animatum: ſed qua ſpecie animationis non tibi hic de-
clarabitur, ſed in libro meo de intellectu.

Secũda qõ.

Et, siqvidem cœlum eſt animatum, tunc emerget difficultas multo
maior hac, an numerus animarum ſeparatarum ſit ſecundũ numerum corporum F
cœleſtium, dixit enim Algaz. hoc nullam habere neceſsitatem: & poteſt proba
ri hoc fortiſsime: ſicut in corpore humano pro motu dextro, & ſiniſtro, ante &
retro, ſurſum & deorſum, ſufficit vnus motor numero, ſic in corpore cœleſti con
gregato ex omnibus orbibus debet ſufficere vnus motor: hoc probatur, inquit
enim Auer. in ſecundo cœli com. 49. diuerſitas partium motuum non facit diuer
ſitatem formarum ſpecificarum, quoniam diuerſitas motuum cœli eſt ex modo, id eſt,
ſpecie diuerſitatis partium motus animalis in parte dextra & ſiniſtra: & manife
ſtum eſt quod iſtæ diuerſitates inueniuntur in eadem ſpecie eius, id eſt, in homi-
ne. Amplius, orbes comparantur ad congregatum ex eis, ſicut membra anima-
lis ad totum animal, vt ipſe dicit ibidẽ cõ. 42. & 71. ergo, ſicut omnibus motibus
omnium mẽbrorum ſufficit vnus motor, ſic & oĩbus motibus totius corporis cœ-
leſtis ſufficit vnus totaliter mouens. Quibuſdã poſſet videri ſeparatas ſubſtãtias
eſſe plures numero, quã corpora ſenſibilia, Hoc modo. quanto aliqua in toto or-
dine vniuerſi ſunt perfectiora, tanto ſunt in maiori exceſſu: ſed ſubſtantiæ ſepa-
ratę ſunt multo perfectiores ſenſibilibus: ergo debent eſſe ſenſibilibus plures,
maior apparet exemplo, quoniam corpora incorruptibilia magno exceſſu excedunt
corpora ſenſibilia. eſt enim ſphęra actiuorũ & paſsiuorum multum parua in cõ-
paratione totius firmamenti: & quanto corpus eſt nobilius, tanto eſt plus exce-

A dens, vt patet ſenſu. Et huiuſmodi rationem diuus Thomas aquinas in.90.cap. ſecundi libri contra gentiles magnificauit multum,& poſt ipſum plurimi poſteriorũ. Circa huiuſmodi quęſtiones, ſicut Ari.narrat in.2.cœli. & Auer.ibidem cõ.4.5.poetę & Empe.& Plato motũ cœli eſſe violentũ conſentiunt per argumentum in prima figura, hoc modo: omne graue motũ in circulo violenter mouetur, ſed corpus cœleſte graue motum in circulo, ergo corpus cœleſte violenter mouetur. maior eſt per ſe nota. minor accipitur ab eis tanquã confeſſa. crediderãt enim omne corpus eſſe graue, et oẽ graue corpus, vt Alber. inquit: et, quia ita crediderant, ideo diuerſati ſunt: quoniam poetę Athlantem ſuſtinere cœlum fingũt, Empe. vero dixit cœlum non cadere propter velocitatem ſui motus, vt patet de aqua circulariter mota in vaſe, quę non cadit Plato autem cœlum anima ſuſtentari dixit, quemadmodum & animal tam diu ſuſtinetur, quam diu anima conſtituitur, & conſtat, quare expirante ſtatim cadit: & hac comparatione animam ſuſtinere cœlũ Plato ait. Alij autem antiquorũ plurimi ſubſtantias abſtractas vniuerſaliter negantes, cum imaginationem per intellectum tranſcendere non poterant, corpora cœleſtia moueri a naturis proprijs dicũt: & huius opinionis caldei forte fuerunt, qui corpora cœleſtia Deos eſſe dicunt, vt Auerro. inquit in primo cœli com.22. & in ſecundo cœli com.68.&.12. Meta.com. 50. vnde, & ab his manicheorum error effluxit, qui intantum aſcenderunt, quod Deum lucem corporalem eſſe dixerunt: & hi ſyllogizati ſunt in hunc modũ. omnis motus factus a natura eſt naturalis: ſed declaratum eſt motum cœli factum eſſe a natura: ergo erit verificatũ ipſum eſſe naturalem. Vt igitur veritas appareat, oportet altius repetere. aſſumam ergo dicta Auer. in.2.ca. de ſubſtantia orbis, vbi melius totũ hoc expoſuit. inquit, dicamus igitur, quod illud corpus, vult dicere cœleſte, non componitur ex materia & forma, ſecundum q corpora generabilia & corruptibilia componuntur. vult dicere, quę componuntur ex materia dimenſionata tribus dimenſionibus, & forma, cui respondet in natura cõtrarium corrũpens. ſicut dictum eſt in primo capitulo illius. Probat huiuſmodi concluſionẽ Auer. & ſyllogiſmus componitur ſic. omne id corpus, quod ex materia et forma componitur ſimilibus materię & formę generabiliũ, eſt exiſtens in potentia ad ſubſtantiam. Tunc apponit ibidem minorẽ, et inquit, nulla enim potentia eſt in eo omnino, ſ. potentia ad eſſe. eſt ergo minor, ſed corpus cœleſte non exiſtit in potentia ad eſſe: ergo corpus cœleſte non componitur ex materia & forma ſimilibus materiæ & formę generabilium. Propoſitio, d. corpus cœleſte non exiſtit in potentia ad eſſe. probatur ibidem hoc proſyllogiſmo inquit, omne enim, in quo eſt potentia, ſ. potentia, quæ eſt in ſubſtantia, non eſt potentia niſi ad duo contradictoria. eſt ergo maior, omne corpus, in quo potentia exiſtit ad eſſe, eſt in potentia contradictionis, vt Ariſt. dixit in.9.Meta. contradictionis dico, vt Auerroes ibi com.17.&.19. exponit ad eſſe, & non eſſe, id eſt, forma, & priuationem. Tunc accipias minorem, ſed corpus cœleſte non eſt in potentia contradictionis: ergo corpus cœleſte non exiſtit in potentia ad eſſe: & hęc concluſio fuit minor prędicta. eſt ergo vltima, et finalis concluſio. quod corpus cœleſte eſt ſimplex. Sed, quia declaratum eſt ipſum moueri a principio in eo, vt in primo capite. & hoc ſenſu quodãmodo poteſt percipi, ideo incœpit ibidem inueſtigare, cuius nã generis ſit principium, quo mouetur. tribus enim exiſtentibus principijs, natura, anima, & agente, extrinſeco: natura quidem, qua fit motus naturalis. anima vero, qua fit motus animalis: agens extrinſecum quoq;, quo fit motus violentus. dubiũ eſt, a quo iſtorum nam moueatur cœleſte corpus: & accipit tanquam confeſſum, & demonſtratum in tota philoſophia naturali, motum cœli non eſſe ab extrinſeco motore violente mouente. conuertit ergo laborẽ in declarando alterum duorum, an ſcilicet, a natura, an vero ab anima moueatur ipſum. Et inquit, & manifeſtum eſt quod forma, qua mouetur, non eſt generis formarũ quatuor elementorũ, id eſt, aliqua forma quatuor elementorũ, neq; ſimilis illis, ſicut formę mixtorũ propinquę elementis, vt lapidis forma: & reddit cauſam. d. quoniam, ſi eſſet aliquid: vult dicere generis formarum elementorum, vel mixtorum eſſet graue, aut leue, vt, 4, cœli commen, 22, &, 4. Phyſi. commen. 71, dictum eſt: &, quia for-

Poſitio Empedo.

Poſitio caldeorum.

Põ Auer.

B

C

mam grauis eſſentialiter conſequitur granitas,& leuis leuitas,dedit id,quod ſe- D
quitur ex hoc,& inquit:& moueretur per ſe,vult dicere a generante,& per ac-
cidens,vult dicere a ſeipſis de potentia accidentiali,vt commento.4.&.32.octa-
ui Phyſicorum expoſuit Auer.& quia hoc totum eſt impoſsibile,dedit conclu-
ſionem intentam,& inquit,remanet igitur vt natura eius. vult dicere,forma mo
uens exiſtens principium in eo generis animę.ergo ſuus ſyllogiſmus eſt. omnis
motus,cuius principium per ſe & primum eſt anima,eſt motus animalis:ſed de-
claratum eſt ꝙ motus circularis eſt motus,cuius principium eſt anima.ergo mo-
tus circularis eſt motus animalis.Et,cum declarauit motum circularem eſſe ani-
malem,adhuc inueſtigans ſpecialem eius differentiam, procedit vltra. duabus
enim exiſtentibus ſpeciebus motus animalis:alter quidem purus & animę tan-
tum,alter mixtus.dubium eſt non paruum, quonam modo corpus cœleſte mo-
uetur,& inquit.ſed quando nos inſpexerimus animalia,quæ ſunt hic, ſup.in cō-
paratione ad eorum motus,inueniemus in eis, ſcilicet animalibus, quando mo-
uentur duo principia duorum motuum,quorum alterum eſt principium motus re
cti,ſcilicet motus ad inferius,aut ad ſuperius: & hoc ſecundum prędominatum
elementi in eo fit.& ſecundum principiū motus localis proceſsiui, animal enim
duobus principijs mouetur,ſcilicet deorſum vel ſurſum vt ſenſu cognoſcitur,&
progreſſu, ergo, & duobus principijs. Diuerſorum enim motuum diuerſa ſunt E
principia motuum,vt dictum eſt in cœlo & mundo. Deinde accepit & ſecundū,
quod etiam in eorum motibus inuenit,& inquit, & inuenimus motum iſtum,ſci
licet proceſsiuum eſſe contrarium motui declinationis eſſentialis, qui eſt in eo,id
eſt motui,ad quem elementum dominans inclinat. Et dedit ſignum huius con-
trarietatis.d.& accidit ei feſsitudo,& cogetur ad quietem. feſsitudo enim cauſa-
tur in animali,merito reſiſtentię mobilis ad motorem, vt declarabitur. & inde
quieſcit animal,vt dicam. Et cum accepit hęc,quę ſenſu patent in motibus ani
malium in eſſe,dedit concluſionem.d.vnde,id eſt ergo neceſſe eſt vt principium
motus cœli ſit generis animę tantum,& exponit hoc.d.& pro id eſt, ꝙ motus,
quem habet circulariter, ſit motus proprius animæ, ſecundum ꝙ eſt anima, &
non motus compoſitus. Componatur ergo ratio ſic.omnis motus mixtus eſt duo
rum principiorum inuicem oppugnantium, vt patet ex his: ſed motus cœli non
eſt duorum principiorum huiuſmodi.ergo in ſecunda figura motus cœli non eſt
mixtus. Cum igitur eſt motus animę,& non animę mixtus:ergo purus animalis
tantum. Et debes ſcire, ꝙ lapſus & fatigationis poſſunt aſsignari duæ cauſæ,
propinqua,ſcilicet & remota,vt ex Auer.colligitur.2.cœli.com.3.&.36.remo-
ta quidem eſt reſiſtentia cauſata merito contrarietatis moti ad motorem.propin
qua vero eſt ſpirituum reſolutio. Cum enim ſpiritus reſoluuntur accidit animali
lapſus,& inde ad quietem cogitur,vt ipſo quieſcente ſpiritus deperditi reſtaurē F
tur pro parte,vt in lib.de ſomno dixit Ariſt.cum, ergo neutram harum cauſarū
inſpeximus in corpore cœleſti,ſciuimus ipſum eſſe motum animalem purum,&
ſimpliciter animę in eo, ꝙ anima. Et ex hoc ſequitur ꝙ corpus cœleſte ſit ani-
matum,qua vero ſpecię animationis,nondum hic apparet,ſed in libro meo de in
tellectu,& forte dicam in ſequenti diſputatione. Quod etiam cœli motus ſit ani
mę tantum,Plotinus Eneadæ ſecunda in ſecundo lib. de motu cœli. ca. primo
longo ſermone monſtrauit;& eo maxime,quia eſt in circulo motus,cum ſit ma-
nifeſtum animam,& intellectum in ſeipſis circuitum quendam facere. ideo mo-
tus cœli circularis fuit diſpoſitionis,inquit,enim cœlum circulo moueri, quia mē
tem imitatur:& tunc quærit,cuius natura eſt ille motus animæ ne, an corporis
& tandem eſſe animæ tantum,cum Auer.concludit:& videtur mihi,ꝙ Platonis
& Plotini ſententia conſiſtat in his propoſitionibus:ꝙ anima, inquantum ani-
ma,ſphęrica ſit:qua intellecta iſto modo, eſt & magnitudo duobus modis, di-
menſionalis,& virtutis,&,quia ſphęricitas conditio eſt magnitudinis, ideo du-
plex eſt ſphæricitas,ſcilicet dimenſiua propria corporibus,& virtutis,quę at-
tenditur ſecundum eſſentię opus & effectus,vt Platonici inquiunt. Quod igitur
anima,vt in ſe ſphęrica ſit,teſtatur modus operandi eius: ſemper enim in opera
tione,ſic ſe habet,ꝙ ab eius eſſentia operatio incipit,& per extrinſeca tranſiēs,
tandem

Duę ſunt cauſę fatigationis.

A tandem in eſſentiam eam, a qua exiuit, rediit: vt Peripathetici etiam inquiunt, et hoc apparet in omnibus ſpeciebus animarum, vt in anima cœli, & aīa hois, & anima mundi. Adhuc apparet ab effectu. eſt. n. aīa Dei ſimilitudo, & ſine dubio omne diuinū eſſe eſt in circulo: cū, in eo nec principiū diuerſum ſit a fine, nec finis a medio. cū igitur & anima quæcūq; quadā Dei ſimilitudinē cōtineat, conſentaneū eſt, & eā circularē diſpoſitionē participare. Rurſum, ſicut excellentiſſimo corporū cōueniens eſt & ſphærica figura, & circulus, vt Peripathetici inquiūt, ita & excellētiſsimę virtutū decēs erit operatio circularis. verificatur igitur ſermo platonicorū aīam eſſe ſphærā, vt dictū eſt. Secūda ꝓpoſitio eſt apud eos, & Peripatheticos. oīs motus, qui eſt ſphærice tm̄ naturæ, eſt motus animæ tm̄, & purus aīalis, & nullo modo mixtus. & hoc eſt verificatum ex dictis. Ex his cōcluditur, ꝙ motus cœli eſt animę tm̄ purus, & ſimplr aīalis, nullo variāte eius naturā, vt dictū eſt. ꝙ igitur motus cœli nō ſit violentus, neq; naturalis, ſed aīalis aīę tm̄, pure, & ſimpliciter, dictū ſit tātummodo. Ad oppoſita itaq; oportet ſoluere. & primo ad primā. licet. n. fuit prolixus ſermo in tractatu de reſiſtentiā cœli. atn̄, nunc breuiter quāto quæſito ſatisfacit, oportet dicere. Dicunt itaque plures ſapientū, corpus cœleſte animæ ſuæ nō reſiſtere. omne. n. reſiſtēs cōtrariū eſt ei, cui reſiſtit, vt modo dictū eſt: modo verificabitur corpus cœleſte nō contrariari ſuę aīæ, quēadmodū corpus animalis hic reſiſtit, & cōtrariatur aīę eius, vt patet. Et. quia videt motū cœli eſſe certę velocitatis, huiuſmodi motū termi- *Nota.*

B natū ad volūtatē motoris reducūt, dicentes, animā cœli tanta velocitate moueᵣe, quia tāta vult mouere. Poſt hos alij cœlū intelligere nō reſiſtere cōfitētes, terminata motus cœli velocitatē ad limitationē virtutis perſtringūt, inquiūt. n. intelligentiā tāta, vel tāta mouere velocitate. nō quia tanta, vel tāta reſiſtentia cœlū ei reſiſtat, ſed quia tāta, vel tāta eſt potētia eius motiua, vt manifeſtum eſt per ſe. Poſt hos ſunt, qui reſiſtentiā moti ad motorē duplicē inuenerunt: vnā poſitiuā, qua corpus per ſuā formā ſuo motori reſiſtit, V. g. quia forma moti inclinat deorſum, motor aūt circulariter, vt dixit, in animali præſenti. Altera eſt reſiſtētia priuatiua, quæ eſt terminorū a quo & ad quē incōpoſsibilitas: corpori. n. exiſtēti ſub vno vbi repugnat eſſe ſub altero vbi, eo quia termini ſunt ad cōtradictionē redacti. & huiuſmodi inuenimus in omni moto. volūt itaq; cœlum animæ nō reſiſtere primo genere reſiſtētiæ: neq; enim graue, neq; leue cœlū, ſed bene ſecūdo genere reſiſtētię. & ſic terminatū gradū velocitatis admittūt in corporibus cœleſtibus. Sed oēs iſti modi ſunt erronei. quod declaro verbis, & rationibus ſapientū. oſtēdā. n. aliquod oīno genus reſiſtētię eſſe poſitiuū ex parte corporis cœleſtis moti ad animā mouentē. Inquit ergo Ariſt. 2. cœli, probās cœlū motu cōtinuo, æquali, & regulari moueri, & omnē diuerſitatē motus cauſari aut a *Poſitio quorūdā de reſiſtentia cœli.* *Alia poſitio* *Alia poſitio* *Impugnatio*

C motore, aut a moto, aut ab vtroq;. vbi Auer. cō. 36. dicit ꝙ demōſtratio Ariſto. fundatur in duabus propoſitionibus: quarū prima eſt, ꝙ omnis diuerſitas accidēs in motibus naturaliter accidit propter diuerſitatē proportionis potentiæ motoris ad potentiā moti: qm̄, in omni moto eſt aliquo modo potentia moti diuerſa a potētia motoris: velocitas enim, & tarditas non ſunt niſi ſecundū proportionem potētiæ motoris ad potentiā moti. quāto igitur fuerit maior proportio, tāto motus erit velocior: et quāto ꝓportio erit minor, tāto motus erit tardior. Ex his arguo. in corporibus cœleſtibus vnus motus eſt altero velocior: ergo, in corporibus cœleſtibus vna proportio motoris ad motum erit maior, & altera minor: ergo, non tantū erit ibi limitatio motus ratione volūtatis terminatę, vel virtutis, vel priuationis, ſed aliūde. Adhuc, Auer. ibidē cō. 38. in fine maxime inquit, & ideo credendū eſt, quod potētię mouētiū ſunt terminatę propter proportionis ad corpora mota, & ꝙ infinitas nō inuenitur niſi propter ęternitatē. cauſa. n. abſciſionis, & cōtinuitatis eſſe, & eius æternitatis eſt materia: cū, ergo motor & res mota ex illa abſcindūtur, non abſcindetur ſuū eſſe, neq; ſuū opus, qd eſt mouere, & moueri: quia cauſa in terminatione ꝓportionum, quæ eſt inter potētias motorū, & rerū motarū ab eis eſt diuerſitas formarū: cōtingit vt hęc finitas ſit cōis formis, quæ ſunt in materia. Ex his accipitur, ꝙ duo cōſiderantur in motu, ſ. quātitatis durationis, & gradus velocitatis, quātitas durationis eſt ſola conueniēs motoribus, &

motis à materia abſtractis. gradus velocitatis, qui penes proportionẽ attenditur, D
eſt cõis eis & formis naturalibus: ergo, ſicut in formis materialibus ſucceſsio cau
ſatur merito reſiſtentiæ mobilis ad motorẽ, ita & in motoribus ſeparatis. Rur-
ſum, Ariſt. ibidẽ poſt, in translatione veteri inquit, & ſi in aliquo orbium orbe
erraticorũ eſſent plures ſtellæ, eſſet vltimus orbis in laborẽ. vide cõmentum 71.
vbi Auer. colligit iſtud entimema. ſi orbi adderetur ſtella, aut nõ moueretur, aut
tardius moueretur. modo huiuſmodi cõſequẽtia nulla eſſet, niſi aſtrũ additum ad
reſiſtentiã adderet: non poteſt addere ad reſiſtentiã, ſi nullius prius fuiſſet reſiſtẽ
tiæ: ergo intẽtio philoſophorũ eſt, ꝙ ibi ſit aliquã reſiſtentia intrinſeca ex parte
corporis moti ad motorẽ mouentẽ oĩno. Iterũ, Auer. 7. Phy. cõ. 35. inquit neceſ-
ſario. n. debet eſſe reſiſtentia inter motorẽ, & rẽ motã: ſiue motio ſit naturalis,
aut innaturalis. & iſta reſiſtẽtia cõis eſt ſecũdũ ꝙ alteratũ. id eſt motũ eſt in om-
ni agẽte, & omni patiẽte. vnde dicimus in virtutibus cœleſtibus mouentibus, ꝙ
nõ mouet quęcunq; potẽtia quodcũq; corpus cœleſte, ſed quælibet potẽtia mo-
uet corpus ꝓpriũ velocitate ꝓpria: ſed oẽs cõueniunt in hoc, ꝙ mouẽt in infini-
tũ. & ſecundũ hunc modũ nõ eſt proportio inter eas, & motũ. ſecundũ vero, ꝙ
vnaquæq; earũ mouet corpus ꝓpriũ velocitate ꝓpria ſecundũ ꝙ habẽt propor
tionẽ propriã ad motũ, vel cũ moto. ecce ꝙ plane Auer. teſtatur huiuſmodi erro
rẽ eorũ. plures alias inducerẽ auctoritates philoſophorũ, ſed ſtudioſus has conſi-
derans plures alias ſimiles in libris philoſophorũ adinueniet. arguã ergo, & ad- E
huc cõtra illos rationibus. data enim poſitione eorum, deſtruetur proportio &
ordo orbiũ: quẽadmodũ & Auer. nititur ponere in 12. Metaph. cõ. 44. per totũ.
cõſequẽtia probatur. qm̃, ſi nulla eſt reſiſtẽtia in eis ex parte moti, quilibet mo-
tor poſſet quodlibet mobile illorũ mouere. & ſic per cõſequens, non eſſet neceſ-
ſariũ vnam earũ habere propriũ orbẽ, vt philoſophi conãtur oſtẽdere: immo eſ-
ſet a caſu, & poſſet eſſe ꝑmutatio eorũ ad libitũ. Adhuc, ſequitur qđ muſca poſ-
ſet mouere cœlũ tãta velocitate, quãta intelligentia mouet orbẽ, & ſi, non tãto
tpe: conſequẽs eſt contra Ariſt. & Auer. 8. Phyſi. com. 78. & 79. conſequentiam
probo: qm̃ muſca applicata orbi eſt alicuius potentiæ, & cœlum nullius reſiſten
tiæ: ergo poſſet mouere, immo in infinitũ velociter ageret. Rurſum põt argui
argumẽto, quod cõſuenit fieri ab alijs ſic. addito vno gradu reſiſtẽtiæ, modo ipſi
cœlo, adhuc motor cœli mouebit ipſum æque velociter, pariter addito ſecundo
mouebit æque velociter ſicut in prima hora. ſimiliter addito tertio gradu, quar-
to ſimiliter, & quinto. & ſic quouſque motũ ſit auctom in reſiſtentia æquali ipſi
motori: & tunc ſequitur, quod aliqua potentia mouebit aliquod reſiſtens tanta
reſiſtentia, quanta eſt eius potentia. Nec potes dicere, quod aucto primo, & ſecũ
do, & tertio, & quarto gradibus reſiſtentiæ ſemper remanebit motus tantæ ve-
locitatis: ſed quando perueniet ad æqualitatem, deſtruetur proportio: qm̃ qualis F
eſt proportio totius ad totum, talis partis ad partem. ſicut Ariſt. inquit in primo
de partibus animaliũ, & primo meteororũ, & in li. de anima, ſecundo. Ergo, ſi
tota reſiſtentia apta eſt auferre totũ motũ, & pars reſiſtẽtiæ partẽ motus, & vlti
mo oẽs propoſitiones ſeptimi Phy. deſtruuntur, quarum prima erat. ſi aliqua po
tẽtia mouet aliquã magnitudinẽ in aliquo tẽpore, medietas illius mouebit medie
tatẽ eius in eodẽ tẽpore. ſecunda, ſi aliqua potentia mouebit aliquã magnitudi
nẽ in aliquo tẽpore, eadẽ potentia mouebit medietatẽ in duplo velocius: & alias
ponit, quæ oẽs nihil eſſent: & certũ eſt, vt Auer. inquit, huiuſmodi propoſitio-
nes eſſe cões omnibus corporibus, & formis: cum huiuſmodi liber ordinatus ad
octauũ ſit, vt patet. Quare oportet dicere aliter, ꝙ igitur motor cœli ſit alicuius
potentiæ, manifeſtũ eſt per ſe. omnis. n. motor eſt alicuius vigoris & potentię, vt
Auer. accepit. 2. cœ. cõ. 38. & 39. Quod ẽt motũ reſiſtat ei, ex dictis patet. opor-
tet. n, proportionẽ ſaluare vſr in omnibus motoribus ad ſua mobilia, ad hoc vt
motor terminatus moueat orbẽ terminatum, & quod in maiori magnitudine ſit
virtuoſior motor, vt Auer. inquit 12. Meta. cõ. 44. hæc duo ſunt fere manifeſta
per ſe, ſed quod illa reſiſtentia ſit poſitiua, vel priuatiua dubitatio eſt. & videtur
primo aſpectu, ꝙ non debeat eſſe priuatiua tantũ, qm̃ illa reducitur ad contradi
ctionem: contradictio quoque in puncto conſiſtit, quare adhuc quicunque motor

A poſſet qualeunque eorũ mouere: ſi reſiſtentia tantũ eſt ex incõpoſſibilitate terminorum omnino, ergo oportet vltra priuatiuam reſiſtentiã ponere poſitiuã. reſiſtentia.n. priuatiua cõmunis eſt omni moto, vt motũ, vt manifeſtũ eſt per ſe. & hæc nõ ſufficit, qm̃ in vacuo poſſet eſſe motus contra eos. 4. Phyſi. com. 7. ergo corpus cœleſte vltra priuatiuã reſiſtentiam addit poſitiuã. Et illa nõ eſt ſuppoſita a forma eius vltra propriũ motorẽ: qm̃ ſicut declaratum eſt, cœlum neq; graue neque leue, ſed naturæ eſt tertiæ. & hoc manifeſtum eſt per ſe. Relinquitur ergo, quod ſumatur a corporea natura cœli: eſt enim cœlũ corpus quoddã ſubſtantiale. & impoſſibile eſt vt ſumatur a corpore, inquantum corpus: qm̃, tunc in vacuo poſſet ſaluari motus, & maxime ſecundum poſitionem dicentium formam corporis de genere ſubſtantiæ materiæ coæternæ. ergo oportet, adhuc ponere reſiſtentiã ſuppoſitam penes aliud. inuenimus autẽ in cœlo intelligentiam, quantitatẽ terminatam, & qualitates proprias. & impoſſibile eſt vt intelligentia reſiſtat ſibi, vt plene patet: neque quantitas vniuerſalius erit reſiſtentiæ, cũ non ſit de principijs actiuis, ſed paſſiuis, vt Auer. inquit in Phyſicis. Adhuc, patet cœlũ nõ reſiſtere reſiſtentia ſumpta ab ipſius qualitatibus, cum qualitates illę ſint ſpirituales & nõ agentes: vt ſic ergo, ſi opinio philoſophorum vera eſt, oportet reſiſtentiã ſumere a corporea eius natura, inquantũ eſt quinta eſſentia, & tertia natura. ſicut.n. graue reſiſtit ſurſum quia graue, & leue deorſum quia leue: ita cœlũ motori reſiſtet: quia tale corpus talis naturæ. duæ ergo ſunt ibi re-
B ſiſtẽtiæ. vna priuatiua, quę cõis eſt omnibus. altera poſitiua ſumpta ab eſſe actuali corporis cœleſtis in tali ſpecie. Sed ambiges, ita ego poſſem fingere in vacuo in elementis, quod ipſa forma agit motũ vt forma, & reſiſtit ſibi vt in materia. Præterea, ſi cœlũ reſiſtit, ergo agit: & omne agens eſt forma, vel formã habẽs. Rurſum, ſi intelligentia mouet cœlum, ergo excedit reſiſtentiam cœli: ergo põt mouere cœlũ. & amplius, cũ quilibet exceſſus potẽtiæ ad reſiſtẽtiã ſufficiat cauſare motũ in eo, quod talis motus. Amplius, argumentũ non eſt ſolutũ. ſi.n. cœlum reſiſtit, ergo inclinatur ad oppoſitũ: ergo violenter mouetur. Ad hæc dicendũ. ad primam non eſt ſimile, quoniã materia non limitat magis ad motum ſurſum quam ad deorſum. & ita non poteſt eſſe cauſa reſiſtentię. omne enim reſiſtens eſt in actu terminato, & proprio, vt dicebam: cœlum igitur non reſiſtit in eo, quod corpus: ſed in eo, quod corpus actu ſeparatũ a ſuo motore. cuiuſmodi non eſt in propoſito de elementis. Ad ſecundam conſequentiam negant omnes. reſiſtere enim non eſt agere, ſed eſt actionem prohibere, ne agens moueat ea velocitate, qua poteſt propter ordinem naturæ, vt diximus. verum eſt, quod omne reſiſtens debet eſſe actu ens, & corpus talis naturæ, vt patet: & huiuſmodi eſt cœlum. eſt enim actu corpus ſimplex, vt patet. Ad tertiam dicendum,
C quod ſecundum fundamenta Ariſt. in primo cœli commento 116. oportet dicere vniuerſaliter omnem potentiam terminari per maximum quod ſic. ita quod in hoc ſic, & in nullum maius: & quodlibet minus, ſicut Auer. inquit, nec quilibet exceſſus ſufficit apud Peripatheticos ad motum: vnaquæq; enim res naturalis eſt terminata ad maximum, & ad minimum: & cum exceſſus ſit quædam res naturalis erit terminatus, & dabitur minimus, qui ſufficit ad mouendum & maximus. Et ſophiſtæ litigabunt, & quidã eorum dicent me contradicere famoſitati propter ignorantiam meam in dictis modernorũ: & quidam promittent me arguere argumentis demonſtratiuis: & quidam eorum dicent, iſte fuit parũ exercitatus in his: & quid curabo maliuolorum latratus: videant equidem quæſtionem meam de hoc, & percipient demonſtrationem contra hos confuſos modernos, & plane intentionem Ariſto. & Auer. Ad vltimam dico, ꝙ reſiſtere eſt duobus modis. vno modo ratione formæ contrariæ ipſi agenti, alio modo ratione limitationis naturæ rei motæ, dico igitur ꝙ cœlum reſiſtit ſecundo modo non ratione formæ contrariæ, ſed quia natura ſua eſt limitata ad ſic moueri, vel ſic. ergo inclinatur ad oppoſitum, conſequentia nulla: ſed bene ſequitur, ergo non properat ad tantam velocitatem, quanta motor intendit mouere. iſtum modum reſiſtendi explicat Auer. formaliter ſecundo cœli com. 63. vbi exponit qualis eſt operatio, ſiue contrarietas motũ ad motorẽ, & qualis facultas, & diſti-

Dubitũ.

Solutio.

cultas in corporibus cœleſtibus:& tu vide eum. Sed dices, ex quo reſiſtere eſt D
Dubitatio. actionē prohibere:cur potius eā ponimus a parte paſsi,et nō agētis?poſſet enim fingi quod cœlū appetat moueri velocitate maxima, ſed intelligentia moderat
Solutio. ipſum,vt moueatur tanta. Pōt dici quod reſiſtere eſt merito paſsionis: &, quia intelligētia nullo modo patitur,ideo ipſi moto potius aſcribenda,quā motori.& ſic patet ſolu.ad principale argumentū. Cū abſoluta eſt quæſtio, probās corporis cœleſtis motū eſſe,cū pena & violētia,ſupereſt modo abſoluere quæſtionē probantē ipſum eſſe naturalē.
Nota. Ideo debes ſcire, qd motus cœli eſt naturalis eo modo, quo principia eius ſunt naturę:eſt aūt anima cœli natura, & materia cœli natura,vt Auer.inquit.1.cœli com.5,& 2.Me.com.16. ſed non natura ſecundum vniuocationē.nullum.n.nomē reperitur vniuocū æterno,& generabili,& quāto minus ratio.ergo,ſi ibi eſt cōuenientia erit ſecundū analogiam, ſicut Auer. inquit in 2. Phyſi.in com.3. Poteſt ergo dici, quod quēadmodum anima cœli,& ipſum cœlum natura dicuntur per analogiā ad naturam, quæ eſt hic.ita & eius motus naturalis dici poteſt naturalitate analoga, & ſic ad argumentum cōcedo,nullum eſſe motū perpetuum,niſi naturalē vniuoca, vel analoga naturalitate.Quomodo aūt huiuſmodi motus ſit a natura,iā penes principiū actiuū, quam penes principium paſsiuum,patet. Id,autē,quod inducebatur, hunc ſcilicet motum a voluntate non eſſe friuolū,declaraui,id eſt,in tertia huius libri diſputatione,liberā voluntatem ſtare cum neceſsitate actionis.eſt enim liberū arbitriū in motoribus cœleſtibus,ſicut & in nobis ſecundū cōparationē, & attributionē.verū,in illis ſecūdum philoſophos cū neceſsitate eſt actionis, in nobis aūt cum contingentia nec,ꝓpter hoc coguntur agere corpora cœleſtia,& ſi neceſſario agāt,vt ſępe in tertia huius libri parte perſpicuū reliquit,Ex his verificabitur corpus cœleſte eſſe animatum,mouens ſe per ſe ab intellectu,& appetitu,ſed qua ſpecie animationis ſit animal,vtrumq; in eo ſint alij gradus animalis,quā appetitiuus,intellectiuus,& motiuus nondū manifeſtū hic. verū, ex dictis in alijs diſputationibus, & ex dicēdis forte in ſequēti diſputatione notum fiet.Nec expectes a me totū:ego.n.hunc librū velut in tranſitu exponere curaui ad libitū amicorū,& meorum ſcholarium:& ideo bonum eſt, vt poſteriores addant dictis meis,& diminuēda diminuant.ſemper enim poſterior ſermo acutior reperitur,vt in pluribus,ſicut Auer.inquit. Supereſt modo ſatisfacere quęſito vltimo,ſ.de multitudine ſpirituum,& intellectualiū ſubſtantiarū,voluit namque Plato,quod omniū animaliū,in quibus eſt anima rationalis,tripartita diuiſio eſt,in Deos,homines,& demones.Deos aūt corpora cœleſtia habere dicebat,Demones aerea,hominis terrea,& ſic Plato ſub ſubſtantijs ſeparatis oino a corpore ſeparatis,hos tres ordines ſubſtantiarū corporibus coniunctarū ponebat. Videtur aūt & ipſe in Parmenide,de vno omnium rerū principio,ſubſtantiarū abſtractarū numerū æqualē ponere numero ſenſibiliū,vt ſpēs,& formas, quæ ideæ dīr græco nomine.Lucius Apuleius in lib.de Deo Socratis,quod vere ſint demones habitātes,ac nobiſcū cōuerſantes, teſtatus eſt. inquit.n.demones ſunt genere animalia,animo paſsiua,mēte rationalia,corpore aerea,tpe ęterna.Et Calcidius in cōmēto thymei inquit,demō eſt animal rōnale, immortale, paſsibile aīo,ęthereū corpore.Et Varro adeo proceſsit, qd aliquid eſſe incorporeū nō dubitauit,ſed nullū tale,quin corpori ꝓprie ſit vnitū:adeo qd ēt Deū animā ponit mundi.Quod igitur ſint ſpiritales ſubſtātię,& multę apud hos manifeſtum. Alij primi philoſophi de veritate inquirentes ſolam naturam corpoream conceſſerunt,adeo ꝙ primi philoſophi nihil eſſe,niſi corpora æſtimabant: propter quod & animam ipſam corpus eſſe dixerunt, vt lib.de anima, & in Metaphyſica inquit Ariſt. Alij aūt vnam ſubſtantiam ſeparatam tm̄ conceſſerunt Deū.ſ.reliqua eſſe inanimata omnia:ꝓpter quod Anaxagoras Clazomenius cū athenienſibus factus eſt reus,& dixit corpora cœleſtia inanimata eſſe, & dicēs ſolē lapidem eſſe accenſum,occiſus eſt ab eis:& hanc opinionē Alga.defenſauit:poſuit.n.vnam ſubſtantiam ſeparatam ſufficere corporibus cœleſtibus, & omnibus pro gubernatione actuū,& motuum eorum,vt in hac diſputatione viſum eſt.Quod igitur ſubſtātia aliqua ſeparata incorporea ſit, Anax. Clazomen-

Margin notes, keyed to the text above (the letters E and F stand in the right margin):
- E: at "ſputatione,liberā voluntatem ſtare cum neceſsitate actionis.eſt enim liberū ar-"
- Poſitio Platonis de numero ſubſtātiarū ſeparatarum.: at "ſito vltimo,ſ.de multitudine ſpirituum" through "a corpore ſeparatis,hos tres ordines ſubſtantiarū corporibus coniunctarū pone-"
- F: at "bat. Videtur aūt & ipſe in Parmenide"
- Poſitio Lucij Apulei.: at "quæ ideæ dīr græco nomine.Lucius Apuleius"
- Poſitio antiquorū philoſophorum.: at "paſsibile aīo,ęthereū corpore.Et Varro adeo proceſsit"
- Poſitio aliorum.: at "nifeſtum. Alij primi philoſophi de veritate inquirentes"

A nius, Plato Athenienſis, Ariſto. Stagyrita affirmant. Anaxagoras quidem, quia omne mouēs, omnia imperat omnibus, vniuerſaliter ſubſtantia eſt ſeparata. Cū igitur ſit aliqua ſubſtātia omnia mouēs, omnibus corporibus imperans vt, eſſe aliquā incorporeā ſubſtantiā cōcedit. Plato vero ęſtimauit, ante eſſe participās, eſſe neceſſariū ponere eſſe per ſe, & participatū. corpora aūt ſunt entia participātia; ergo eſſe participatū erit incorporeū, ſeparatāq; ſubſtātiā continēs. Ariſt. deniq; ex eo, φ omne mouēs motu perpetuo, oportet vt ſit ens ſeparatū a materia. Cū igitur probatum ſit aliquod eſſe mouēs motu æterno. ergo erit declaratū eſſe aliquod ſeparatū a ſubſtantia materiali, & materia. hi igitur ſunt viri noſtrę opinionis, & huiuſmodi breuiter fundamēta. Cū verificatū eſt ſecundū Ariſt. plures eſſe ſubſtātias ſeparatas, Supereſt nūc ſtabilire numerum earū. inquit igitur Ariſt. 12. Meta. quare & ſubſtātias, & principia immobilia, & inſenſibilia tot rōnabile eſt æſtimare, neceſſariū tñ dimittatur fortioribus dicere. in quibus verbis Ariſt. vt videtur innuere cō. 48. illius partis ſyllogizat in tertia figura in hunc modū. omne motus ſunt. 55. aut 67. motus ſunt tot numero, quot ſubſtantiæ ſeparatæ mouētes. ergo ſubſtantię ſeparatæ mouentes ſunt. 55. aut 67. in tertia figura propoſitio. d. motūs ſunt. 55. aut 67. ab Ariſto. declarata eſt auctoritate Eudoxi, & Calippi. & Auer. in commēto oſtēdit illud exēplo, & addit differentiā inter antiquos aſtronomos, & modernos ſui tpis. minor. ſ. d. motus ſunt tot numero, quot ſubſtantiæ: principia immobilia, & inſenſibilia non probata eſt, ſed poſita tanquā rationabiliter, id eſt, cōfeſſa, & famoſa ab Ariſt. Et ſi multæ inducantur rationes probātes numerū ſubſtantiarū ſeparatū, mihi non vr̄ alia via fortior hac, quā Ariſt. induxit, hāc ęſtimat firmiorem, & Auer. in com. & Alb. — Tot ſunt motus quot ſubſtātiæ ſeparatæ.

B

VT IGITVR videtur firmitas huius vię inſtamus ei. primo, ꝓpter qd motuū numero decet ſtabilire numerum intelligētiarum, cur nō numero luminum. duo. n. propria ſunt orbi: motus, & lumē, & horū quodlibet ſenſui noſtro manifeſtū eſt. ergo, cur non poſſunt firma, ratione cōfirmari numero luminū, quēadmodum numero intelligentiarum, confirmat Ariſt. adhuc, vna forma. V. g. ignis, poteſt duobus inſtrumētis plures operationes cauſare, vt ſiccitate exiccat, caliditate calefacit, cur & vna potētia vniuerſalis, videlicet Deus, non pōt diuerſis corporibus cauſare diuerſos motus? ergo hmōi via neceſsitatē non habet. Amplius, vna eſt anima in homine, quæ eſt principiū vegetādi, ſentiendi, intelligēdi, & mouēdi de loco in locum, & appetendi: quę ideo hoc, qa cōtinet virtutes omniū animarum inferiorum, ſicut dicit Ariſt. cur modo vnus motor tñ ſit, qui contineat vires omnium motorum, potens agere diuerſa, prout diuerſas habet ſub ſe partes. Rurſum, arguit Auer. in primo cœli cō. 5. argumēto fortiſsimo. vel intelligentia motrix exiſtit in moto per ſe & ſimpliciter, ſic φ cōſtituatur per motum, ſicut forma ignis pēr materiā, vel ineſt ei a ꝓprietate non intrinſece & per ſe ſcdm ſe, ſed ſecundum rē, & exiſtere habet eſſe diuerſum a cœlo. Si primum, tunc cœlum cōponitur ex materia & forma, quapropter eſſet generabile & corruptibile. Si ſecundū, quomodo igitur continget ex diuerſitate motuum, vt diuerſetur natura moti, nō diuerſatur. n. natura moti niſi propter diuerſitatē ſuæ formæ. & hoc non inuenitur niſi in forma exiſtēte per materiā. vide ipſum. eſt ergo virtus qōnis ex diuerſitate motuum concludit Ariſt. primo cœ. diuerſitatem quintę eſſentię. nō pōt hoc fieri niſi iſto ordine, ex motu cōcludendo naturā motoris diuerſam a natura alterius motoris alterius motus, ex motore non poteſt cōcludi natura moti diuerſa, niſi motor det ei ſpeciē & differentiā eſſentialem, ſpecies & differentia eſſentialis ſumuntur a forma cōſtituta in eſſe per materiā. ergo, ſi via Ariſt. valeret, motores cœlorum eſſent formæ cōſtitutæ per materiā, & diuerſales: & hęc queſtio, vt Auer. inquit, eſt multum difficilis, & laborioſa. Ad intellectū igitur demonſtrationis Ariſt. debes ſcire, ipſam ſuſtentari in duabus ꝓpoſitionibus principalibus, & in tertia, qua remouetur quod in ea. prima, motus ſunt. 55. vel 67. huiuſmodi ꝓpoſitio debet ſupponi hic, & accipi ab aſtrologo, qui per propria inſtrumenta cognouit proprios motus. motus. n. corporis cœleſtis eſſe plures accipit aſtronomus a naturali. probat. n. Ariſt. motus cœleſtes eſſe plures propter generationem & corruptionem entium huc. — Queſtio 3.

C

enim, vt inquit in 2. cœ. ſi hic generatio & corruptio, neceſſe eſt cœlũ pluribus motibus moueri, & Auer. oſtendit iſtud ibidẽ com. 17. & 18. ſed ꝙ motus cœleſtes ſint. 55. vel 67. non habet probare, cũ id non poſſit certificari niſi per inſtrumẽta, vt Auer. inquit. & manifeſtum eſt aſtronomis. & ad talia non debet naturalis philoſophus deſcendere. Secunda propoſitio, motus ſunt tot numero, quot animæ cœlorum, & ecõtra. hanc poſſem ꝓbare hoc modo. omnes operationes ꝓpriæ eſſentiales, quarũ vna alteri nõ ſubordinatur, totaliter diuerſæ, ſpecificæ, & vltimatæ ſunt tot numero, quot agentia ꝓxima, & immediata, & per ſe. hãc accipit Auer. hic. & 5. Phyſi. & eſt velut ſuppoſitio in naturali ſcientia. hac. n. deſtructa, vt Auer. inquit, nulla eſſet via probãdi formas multiplicari, & ꝙ corpora terminata habeant formas terminatas: & vnũquodq; eſt in actu per propriã formã, vt patet per ſe. ſed motus cœleſtes ſunt operationes animarum cœlorũ proprie eſſentiales, quarũ vna alteri non ſubordinatur, totaliter diuerſę, ſpecificæ, & vltimatæ. ergo motus cœleſtes ſunt tot numero, quot formæ, quorũ ſunt motus. ex his ſequitur in prædicta figura, ꝙ motores cœleſtes ſunt 55. vel 67. ſed ad probandum quod tm̃ tot, & non plures. oportet probare quod nõ ſint motores ſeparati plures, niſi mouẽtes corpora cœleſtia. & huiuſmodi tertia propoſitio non debet probari hic, ſed ſupponi a Peripatheticis, & ego alibi probaui illã, modo autẽ ſit dictum in tantum. hæc igitur eſt demonſtratio Ariſt. & via firma. poſſunt eſſe multæ aliæ, ſed non curo. nulla. n. eſt hac firmior. **E** Ad oppoſita. Ad primũ dicendũ, quod in luminibus eſt ordo, qm̃ lux primo & quaſi maxime in ſole reperitur, propter quod dicitur ſol quaſi ſolus lucens, vt Alber. inquit: quia, igitur in luminibus eſt ordo, ideo poſſet demonſtratio debilitari. Ad ſecundũ dicendũ illas operationes eſſe partiales, vnã totalem conſtituentes. ſ. totã operationem ignis, ideo addidi illã particulã. Ad tertiũ dicendũ, ꝙ illę operationes ſunt quemadmodũ & formæ. ſunt. n. ordinatæ, qm̃ operatio hominis eſt ſola ſpecifica, omnes alię ſunt genericæ. ergo addidi qđ ſint ſpecificę, & vltimatę. Ad quartũ Auer. dat duas ſolu. ego aũt accipio ſecũdam. vbi debes ſcire, ꝙ in generabilibus finis, & forma, & efficiens ſunt tres cauſę diuerſę tribus cauſabilibus cauſantes idem cauſatũ, vt patet in lib. Phyſic. ſed quia ea, quę ſunt in inferioribus diſperſa, colliguntur in natura ſuperiori, ideo eſtimandum eſt qđ vna met intelligentia cauſat orbem in triplici genere cauſę. ſ. agentis, finalis, & formalis, non vt finis, & forma ſint diuerſa ab agentis natura. intelligentia. n. eſt ita agens cœlum, ꝙ nõ minus eſt eius forma & eius finis. ſed in his, quę ſunt hic forma eſſe eſt rei, cuius eſt forma, eo quia illa forma non eſt agens illã rem. Hoc accepto pro conſtanti dicendũ, ꝙ diuerſitas motus arguit diuerſitatem motorũ, vt viſum eſt. & diuerſitas motorũ diuerſitatem mobilium, qm̃ motor in illis eſt agens, forma, & finis. & ideo ſpecificat illa. Et qñ arguitur, vel eſt forma conſtituta in eſſe per ſubiectũ, vel forma ſeparata. dico, qđ eſt forma ſeparata ſeparatione oppoſita illi conſtitutioni. & qñ dicis, ergo non ſpecificat cœlum. reſpondeo ꝙ ſpecificare eſt dupliciter. vno modo vt ab eo ſumitur differentia ſpecifica formaliter, & hoc nõ. alio modo, vt ſit agẽs, & forma, et finis naturę, a qua ſumitur differẽtia ſpecifica: & hoc ſufficit ad cõcludendũ illum modũ diuerſitatis, vt patet. & cõſidera in hac ſol qm̃ Auer. multũ obſcure loquitur, & magnificauit locũ qõnis multũ. Quod igitur ſit genus ſubſtantiarũ ſeparatarũ adhuc numero. 55. vel 67. tm̃, & non plures, manifeſtum ex his eſt. Adhuc oppoſitum thomę dicerẽ, ꝙ ſi eſſet verũ, probarẽ plures eſſe Deos ꝙ ſi dicat, qđ plures eſſe Deos eſt impoſsibile: & philoſophi dicerẽt intelligẽtias eſſe plures, quam dictę ſint eſt impoſsibile. Vtrũ vero aĩa intellectiua ſit vna intelligẽtia, vel non. & ſi ſic, cuius orbis erit. & ſi non, vtrũ ſit ſpiritualis ſubſtãtia, vel nõ. ad pręſens non determino ſecundũ philoſophos: licet fide certum habeo ipſam eſſe in corpore, & multiplicari ſecundum numerũ corporum: forte pp rationẽ, qua Ariſt. multiplicauit intelligentias: ſed immorari nõ eſt ad propoſitum: ſat mihi ſit difficultates inouiſſe, locũq; monſtraſſe. obiecta in principio quęſtionis leuiter ſoluentur. motus enim cœli non ſunt penitus conſimiles motibus animalium, ſed ęquiuoca analogia, ideo per dicta patet.

Solutio.

DE DESTRVCTIONE EIVS, QVOD DIXERVNT DE INTENTIONE MOTIVA COELI.

ALGAZEL.

AIT Alga. Dixerunt aũt ꝙ cœli ſunt animati, ſeruientes quidem Deo glo. cũ motibus ſuis, & appropinquantur ei. nã omnis motus volũtarius eſt ad aliquã intentionẽ, cum non poteſt conſyderari vt
B emanet actio, & motus ab animato, niſi cum actio ſit dignior ei ocioſitate. &, ſi eſſent actio, & ocioſitas æquales, nõ imaginatur actio. Vlterius dixerũt appropinquari Deo glo. non eſt quærere deſyderatum ab eo, & abſtineri ab ira eius. nã Deus glo. abeſt ab ira, & deſiderio. &, ſi attribuuntur ei ambę iſtæ dictiones, eſt abuſiue, & denominatur eis ex voluntate condemnandi, & voluntate præmiandi. & impoſsibile eſt vt ſit appropinquatio Deo glo. cũ quæretur approximatio ad eum in loco. quod eſt falſum. Et non eſt via quærendi approximationem cum attributis. nam ens perfectius, eius eſſe eſt perfectius: & omne eſſe reſpectu eſſe eius eſt diminutũ. Et diminutio quidem habet gradus, & differentiam. Angelus enim eſt magis proximus Deo glo. attributo, non autem loco: & eſt id, quod intelligimus per angelos propinquos, ſcilicet ſubſtantias intellectiuas, quæ nõ differunt, nec mutantur, nec finiuntur, & ſciunt res, prout ſunt. homo ve-
C ro, quanto magis vult appropinquari angelo attributis, tanto magis additur appropinquatio apud Deum glo. & finis naturæ humanæ, eſt vt aſsimiletur angelis. Et, cũ probatum ſit quòd hęc eſt appropinquatio Deo, & quòd eſt ad perquiſitionem appropinquationis ei attributis, hoc erit homini cum ſciuerit veritatem rerum, & cum remanſerit ęternus in perfectiori eſſe ſuo ſibi poſsibili. & remãſio in perfectione vltima eſt Deo glorioſo, & Angelis proximus in totum, quod poſsibile eſt ei ex perfectione, & tunc reperitur cum eis, vt entia, in quibus nihil eſt potentia, adeo quòd exeat ad actum. igitur perfectio eorum eſt in vltimitate reſpectu eius, qui eſt pręter Deum, & Angelos cœleſtes: & eſt pręfatio animarum mouentium cœlum, in quibus eſt aliquid in potentia: & perfectiones eorum diſtinguuntur ad id, quod eſt in actu, ſicut eſt figura rotunda, & diſpoſitio. & hoc reperitur & ad id, quod eſt in potentia, & eſt diſpoſitio in loco, & in vbi, & non eſt locus demonſtratus, qui non ſit ei poſsibilis. Atta-

men non habet alios ſitus in actu.nam aggregare ambo eſt impoſsibi le.& quoniam impoſsibile eſt eis complere vnitates ſituum,continue conantur perficere eas ſpecie,& non deficiunt quærere ſitum poſt ſitũ, & vbi poſt vbi. & non ceſſat omnino hæc poſsibilitas, & non ceſſant iſti motus. intentio autem eorum eſt aſsimilari primo principio acquiſitione perfectionis vltimæ ſecũdum poſsibilitatẽ eis, & eſt ſeruitus Angelorum cœleſtium Deo glo.Et acquirunt aſsimilationẽ duobus modis.quorum Vnus eſt perficere omnem ſitum poſsibilem eis ſpecie:& hoc eſt intentum prima intentione. Secundus vero id, quod componitur in motu ſuo ex diuerſitate proportionis in trinitate, & quadratura, & coniunctione,& oppoſitione,& diuerſitate aſcenſionis & deſcenſionis reſpectu terræ,& ab eis emanat gratia ei, quod eſt ſub orbe Lunæ:& proueniunt ab eis hę innouationes omnes. hic eſt modus perfectionis animæ cœleſtis.& omnis anima intellectiua,deſyderium quidem eius eſt perficere ſeipſam. D

E

Cum diſputauit de cœlorum animatione,& cõcluſit corpora cœleſtia eſſe animata,& ea habere multas animas numero,quot motus. conſequens erat determinare cauſam finalem huius motus æterni.motus.n.cœli eſt æternus apud eos, & iam quodãmodo datę ſunt oẽs cauſę eternitatis.ſ.penes formã, & agens, & materiã.Declaratum eſt.n.agens motum cœli eſſe ęternum & ſeparatũ. Adhuc; corpus cœleſte eſſe ſimpliciter,& non cõpoſitum.ergo datæ ſunt duæ cauſę ęterni motus.erat ergo reliquum inducere finẽ,propter quẽ corpora cœleſtia mouentur ſemper motu ęterno,& regulari, vt Ariſto.& omnes Peripathetici cõcedũt. Inducit ergo Alga.in primis opinionem Peripatheticorum,& inquit: dicũt philoſophi,qđ cœlum eſt quoddam animal obediẽs Deo glorioſo in ſuo motu. quilibet autem motus voluntarius fit propter quoddam intentum ſine dubio.eſt ergo ſyllogiſmus.omne animal,qđ mouetur voluntario motu, mouetur pp quoddã intentum. ſed corpus cœleſte eſt quoddã animal mobile motu voluntario: ergo corpus cœleſte mouetur pp quoddã intentum. maiorem probat ex emplo.d.non enim imaginãdum eſt ꝙ ab aiali rationali procedat quidã actus vel motus,niſi ille actus, vel motus eſſet vtilior ſibi quam ſi ceſſaret:& per hoc dat intelligere vniuerſalem illam.omne animal motu voluntario motũ,mouetur propter quoddam bonum intentum. Sed dices,ab vna ſingulari nõ debet inferri vna vniuerſalis,ſicut Ariſt.docuit in 2. Topi. Reſponſum eſt ſæpe,qđ hoc eſt verum inductione demõſtratiua, vt Auer.inquit.2.Phy.cõ.80.& in 2. Priorum. tribus tñ exiſtentibus ſpeciebus inductionis, demõſtratiua,topica,& ſophiſtica. in demõſtratiua arguere ex vna ſingulari eſt poſsibile,immo neceſſarium.bene.n:ſequitur,hic homo riſibilis:ergo omnis.qm̃ hic homo riſibilis eſt per ſe, & qđ eſt per ſe,eſt de omni & vle. Ita & hic.homo agit propter finem , ergo & omnẽ aial. agere.n.pp finem competit per ſe huic animali,ergo omni animali:& ſic arguit Alg.bene.(Etiã dicunt philoſophi.)Cum concluſit corpus cœleſte ꝓpter quoddã bonum agere,nunc inducit quid ſit illud,ſecundum Peripatheticos, & inqt: etiam dicũt philoſophi,ꝙ cœlum mouetur, vt appropinquet ſe Deo benedicto. eſt ergo hic poſitum,quaſi vnum fundamentum habens duas partes.ſ.qđ cœlũ mouetur pp quoddã.& illud eſt, vt appropinquetur Deo benedicto.Et hoc fundamentum eſt,quaſi cõceſſum per ſe.omne.n.animal moueri propter finem eſt quaſi ſuppoſitio:& ipſum moueri, vt Deo appropinquet, eſt etiam manifeſtum per ſe.vnũquodque enim appetit aſsimilari & vicinari ſummo, vt experiẽtia docet. Quo fundamẽto habito,vlterius procedit innuendo ſpecialius quid ſit iſte finis,& id,propter quod mouetur cœlũ, & inquit , & hęc appropinquatio non intelligitur modo complacentiæ ipſi Deo, vel modo carentiæ.i. euitationis iræ:cuius rationẽ reddit,d, Deus enim glorioſus iſta nõ patitur:neq; intelli- F

A gi debet de appropinquatione locali: cuius rationem reddit. d. illud namq; quod
corpus non eſt, neque corporeum, non debet denominari a locali appropinqua-
tione. illa igitur vicinatio non poteſt eſſe appropinquatio in voluntate, & com-
placentia Dei, neq; locali. remanet ergo quod ſit appropinquatio cuiuſdam per-
fectionis. tribus igitur exiſtentibus propinquitatibus, cœlum mouet ſe, vt appro-
pinquet Deo in gradu perfectionis. reddit cauſam, & arguit ſic. entis enim, quod
perfectius eſt eſſe, perfectius debet eſſe. eſt ergo maior. quanto ens eſt perfectius
animalibus hic. ergo debet eſſe eius eſſe perfectius. Et tunc ſupplendum: ſed
eſſe eius conſiſtit in mouere: ergo ipſum cœlum mouet ſe, vt in gradu perfectio-
nis Deo vicinetur. Sed dubitatur, aliquis poteſt huic rationi obijcere. primo,
dicendo quod intelligentia non eſt Deo imperfectior, ergo non debet mouere,
vt Deo vicinetur. Adhuc, quælibet intelligentia eſt æqualis perfectionis alte-
ri: ergo vna non moueret aliter quam altera: has duas remouet. d. & quodlibet
eſſe ſup. participatiuum defectibile eſt reſpectu eſſe diuini. & per hoc exclud-
tur prima obiectio. Adhuc inquit, & in defectu eſt dare gradus, & per hoc ex-
cluditur ſecunda obiectio. (Dicimus tamen.) Apponit comparationem inter in-
telligentias, & hęc inferiora, & inquit, dicimus tamen ꝙ angelus propinquior
eſt Deo, quam entia corporea: quia intelligentię ſeparatę comparabiles, id eſt
viciniores ſunt diuinæ eſſentiæ quã alia entia ſenſibilia: & hoc exemplo teſta-
B tur. d. quando enim homo induitur veſtibus perfectionum moralium, & ſcientijs
dicitur propinquior Deo, quam alij homines, eo quia vicinior Deo. tunc conclu
dit. d. vnde dicitur, ꝙ quemadmodum finis eſt gradus perfectionis in homine,
ſic ſimiliter in angelis. Repetit ergo quod dixerat, & inquit, prælibato ergo, ꝙ
dicta appropinquatio tali modo debeat intelligi: dicimus, ꝙ hæc denominatio
attribuitur homini, quando in ſcientijs & moribus perficitur, & ꝙ remaneat in
eodem gradu quantum fieri poteſt. Sed hic occurrit ambiguitas non parua, Dubitatio.
quid, ſcilicet ſit vltimus finis hominis in eo, ꝙ homo, quem Alga. appellat hoc
in loco vltimum gradum, quo homo appropinquat Deo perfectiſsima appropin
quatione. Dicendum itaq;, hominis perfectiſsimum gradum, & vltimum ſta-
tum felicem conſiſtere in actu ſapientiali, & metaphyſico; & in perfectiſsimo
actu metaphyſicali, qui eſt comprehenſio primę veritatis. hoc autem poteſt mul
tum mirabiliter declarari proceſſu Ariſt. fere in toto lib. Ethi. & illud, quod de-
ber accipi ſecundum peripatheticos pro conſtanti, eſt, ꝙ hominis poſtrema per-
fectio in actuali operatione conſiſtit, & non in habituali actu. inquit enim Ariſ.
primo Ethico. cap. 10: differt autem forte non parum in poſſeſsione, vel in vſu
optimum exiſtere, & in habitu, vel operatione. habitum quidem enim contin-
git nullum bonum perficere exiſtentem, vt puta dormienti, & aliter, qualiter
C ocioſo. operationem autem non poſsibile eſt, operabitur enim ex neceſsitate,
& bene operabitur. Et hoc probat exemplo etiam. d. quemadmodum autem in
olimpiadibus non optimi & fortiſsimi coronantur, ſed agonizãtes. horum enim,
qui vincunt, ita vt eorum, qui in vita bonorum, & optimorum operantes, recte
illuſtres fiunt. Hoc idem probat inductione ibidem, cap. 9. ideo cõcludit, in ope-
re vtique videtur bonum eſſe & bene. vide verba. Amplius cap. 18. inquit. bo-
nus autem, & malus nequaquam manifeſti ſecundũ ſomnum. vnde dicunt, nihil
differre ſecundum dimidium vitæ felices a miſeris. & hoc conſentit. d. contingit
autem hoc decenter, Quies enim eſt ſomnus animæ, ſecundum ꝙ dicitur ſtudio- Quid ſomnus.
ſa, aut praua, id eſt, eſt ceſſatio ab operibus ſtudioſis; & prauis, &c. Adhuc,
poeta inquit, ſtulte, quid eſt ſomnus, gelidæ niſi mortis imago? ergo, in habi-
tu non decens eſt hominem felicem ponere ſecundum vltimam perfectionem.
Hoc ergo accepto pro cõſtanti, vlterius duabus exiſtentibus operationibus ho-
minis naturalis, ſcilicet vt nutrire & augmentari, & acquiſita ex exercitio &
ſtudio. Dico ſecundo, ꝙ homo non eſt in poſtrema perfectione per naturalem
operationem. inquit enim Ariſto. primo Ethi. cap. 9. ſic, viuere quidem enim
commune videtur & plantis. quæritur autem proprium, ſeparandum autem nu-
tritiuam & augmentatiuam vitam. ſequens autem ſenſitiua vtique erit, videtur
vero & hęc communis equo, & boui, & omni animali, ecce quam plane in

huiuſmodi naturalibus operationibus felicem ſtatum ponendum remouet Ariſt. D
Adhuc.10. Ethi.inquit,ꝙ neque puer,neque bos felices eſſe poſſunt. Relinquitur ergo,hominis gradum vltimum conſiſtere in operatione acquiſita. Acquiſita autem operatione, adhuc, ente duplici morali circa ſenſuum temperantiam conſiſtente,& medicinali circa corpora, Altera ſpeculatiua.dico quod vltimus hominis finis non in actu practico ſiue morali,ſiue medicinali cōſiſtit:quoniam vltimus finis vult eſſe optimum. Ariſtoteles inquit primo Ethicorum.8. capitu, modo nec actus moralis optimum, nec medicinalis. Medicinalis quidem non, nec moralis,vt Ariſt.probat ibidem.commen.16.&.17.quoniam optimum non laudandum,ſed honorandum: vt Ariſto. inquit deridendo eos, qui Deum laudant. dicit enim ipſum eſſe honorandum:& idem probat.c.17.vide. Adhuc primo.c.7.politicę oſtendit practicum,& actiuum non optimum.inquit enim,quod quidem igitur vnicuique felicitatis adiacet tantum, quantum quidem virtutis et prudentiæ,& eius,quod eſt agere ſecundum has, ſic confeſſum nobis, teſtante Deo,vtentibus,qui felix quidem eſt & beatus: propter nullum autem extrinſecorum bonorum,ſed propter ſeipſum ipſe:vide:ecce, quam optime Ariſto. teſtem ad hoc induxit.Relinquitur ergo optimum hominis ſtatum in opere intellectus conſiſtere.Amplius,triplici ente opere,ſcilicet,metaphyſico, mathematico,& phyſico. dico adhuc quod hominis in eo, quod homo, vltimus ſtatus in mathematica contemplatione,aut phyſica non conſiſtit. vt Alph. credidit: eo E
quia,ſicut ens gratia entis,ita ſpeculatio gratia ſpeculationis.conſtat autem naturalia,& mathematicalia gratia metaphyſicalium eſſe:ergo, & ſpeculationes illę gratia metaphyſicæ:non autem ponunt ſapientes felicitatem alterius gratia, vt in primo Ethi.c.7.ergo dicendum, vltimum hominis ſtatum in actu conſtare metaphyſico.hic autem,&,adhuc multiplex,perfectiſsimus,& primus,qui circa primum & optimum:optimum autem in natura Deus. vita vtiq; perfectiſsima hominis,& vltimus gradus eius finis,quo vltimo Deo vicinatur,eſt contemplatio primi & optimi entis.hoc Ariſt. poſt totum in ethicis ſtudium,ca.10.decimo ethi.concludit:quoniam autem,hęc omnia ſapienti maxime exiſtunt,non inmanifeſtum Deo amantiſsimus:ergo,eundem enim veriſimile & feliciſsimū: quare,& vtiq; ſic,erit ſapiens maxime felix. vide totum caput illud. Verum homo duas habet ferme partes, intellectiuam,ſcilicet,& corporalem: &, quia corporalis adhuc alia huic,& beſtijs: & opus eius, quo ad corpus, ſi ud et, & beſtijs:operum autem et optimum,& malum exiſtit:quare & homini adhuc perfectio ſecundum corpus vita optima moralis,licet prima ſit potior:& hoc. Ariſ. in toto libro Ethico.conatur oſtendere. His ergo duobus gradibus habitis,homo maxime appropinquat Deo. Adhuc,Deus ſemper huiuſmodi gradu ſtat,vt Ariſt.oſtendit in.12. Auer.ibidem commen.38. Nos autem paruo tempore.tanto tamen melius,quanto maiori tempore,vt Ariſt.inquit primo Ethico.c.9.vna F
hyrundo ver non facit,nec vna dies.ita vtiq; neq; beatum & felicem vna dies, nec paucum tempus. Ad hoc ergo,vt homo maxime Deo aſsimiletur,tria ſunt neceſſaria:optima operatio ſecundum virtutes, ſcilicet, vltimi & optimi entis. ſpeculatio:& tertio temporis mora: &, quando homo eſt in huiuſmodi diſpoſitione, vt Themi. inquit in tertio ſuę paraphraſis de anima, eſt tanquam Deus quodammodo omnia.eſt enim tunc homo mathematicalia, metaphyſicalia,naturalia,& moralia:ergo quodammodo omnia, quodammodo Deus. nihil enim Deus,niſi omnia, vt Plato inquit in Parmenide, libro de vno omnium entium principio:& hoc Algazel inquit,dicimus quod hęc denominatio, id eſt, vltima vicinitas Deo attribuitur homini,quando in ſcientijs, quantum ad intellectiuā partem,& moribus,quantum ad partem corporis,& quod remaneat in eodē gradu quantum fieri poteſt,quantum ad conditionem requiſitam ad illum. hęc igitur hominis maxima ad Deum vicinitas,et vltima & ſempiterna vita,vt Auer. inquit in proœmio primi,& octaui phy.& ſic patet ſolutio ad quęſtionē. (Vnde notandum.) Hoc in loco,vult declarare quali modo Deo, & intelligentijs competit huiuſmodi beatitudo,& inquit. vnde notandum eſt,quod ipſius Dei,& angelorum perfectio ſemper remanet præſens cum eis,id eſt,eſt eis ſemper:& red-

A dit cauſam.d. nam nullam habent potentiam,id eſt, nullam ſpeciem potentię inuenimus in eis,nec ad vbi,nec ad eſſe.(Sed,quia cœlorum.) Reputo,quod quæſtionem remoueat.poteſt enim fingi ꝙ in cœlo non eſt continuus motus & ſemper,quia ille eſt ad vbi:ergo acquiſito vbi,vel ſitu ceſſabit motus cœli Reſpondet ergo,& inquit:ſed quia cœlorum animę,licet ipſorum motores quandam habent potentiam,quod exponit.d.quia ipſorum cœlorum perfectiones diuiduntur ad id,quod eſt in actu,vt eſt ſphęrica figura : & hoc ſemper eſt actu præſens ad illud,quod eſt in potentia , cuiuſmodi eſt vbi,vel diſpoſitio localis, id eſt,ſitus. cœlum ergo habet aliquid actu,vt accidentia permanentia , Verbi gratia figuram,quantitatem,lucem,&c.& aliquid in potentia. Verbi gratia, vbi , ſitum, & motum:& reddit rationem.d.nullum enim ſitum actualiter habet vult dicere in tempore demonſtrato.eſt enim continue ſub alio,& alio ſitu : vnde, ſicut Inſtans continue eſt aliud,& aliud,& nullum eſt actu præſens, ſed tantum in anima:ſic,apud Aui.& Alga.continue ſitus cœli eſt alius,& alius, & nullus eſt in actu demonſtrato, (Neque acquirere.) Adhuc poteſt obijci Alga.dicendo,quod licet non poſsit acquiri aliquis ſitus demonſtratus , poſſunt tamen acquiri omnes inſimul & actu:ergo aliquando motus cœli ceſſabit. hoc remouet.d.neque poſſibile eſt acquirere eos ſimul,& ſemel:& hoc non probat, ſed tanquam confeſſum ſenſui dimittit;& tunc mouit , & quia nequit eos acquirere ſimul , acquiret

B ergo eos continue ſucceſsiue ſecundum ſpeciem:vult dicere, ſemper ſitum habebit,licet nullum vnum numero ſitum habebit,tamen ſemper habebit ſpeciem ſitus ſucceſsiue gradatim,videlicet,ſitum poſt ſitum,vbi poſt vbi: & hæc eſt continuatio,id eſt,ſempiterna reuolutio ſuper cœleſtium motuum. Tunc apponit cõcluſionem totius capituli.d.patet ergo ex omnibus his,quod intentio,id eſt,finis cœlorum in eorum motu, eſt,vt appropinquent Deo glorioſo , videlicet, in eo, quod eſt poſsibile acquirere perfectionem illam,vt expoſitum eſt:& totum hoc eſt Auic.in nono trac.Meta.ſuæ capi.prædicto in alta diſputatione.(Vnde notandum.)Et,quia quis dicere poteſt,motum cœli eſſe ſuperfluum in natura,cum illa ſituum acquiſitio nihil ſit cœlo.ideo conatur remouere hoc,dicens: vnde notandum eſt,quod ſequuntur ex hoc duo bona,id eſt,quod cœlum moueri duo bona continet , & nobis , & naturę ordini : quorum primum & principale eſt id, quod acquiritur per ſe de ſitibus prędictis: eſt ergo primum bonum acquiſitio ſituum ſecundum ſpeciem,& ſi non ſecundum numerum. ſecundum bonum eſt,& ſecunda intentione id,quod ſequitur ex illis motibus comparatione ſuorum corporum adinuicem,videlicet,de ſpeciebus terminatis,vel quadratis , vel diametralibus , vel coniunctionibus etiam diuerſitate eorum ad terram , quæ multis poteſt fieri modis : & ab iſtis determinatis comparationibus influuntur cœle-

C ſtes virtutes , & benedictiones orbium in hunc mundum inferiorem . Debes ſcire,quod in ſtellis conſideramus duplicem diuerſitatem. vnam abſolute , alteram ſecundum comparationem:abſoluta eſt illa, quę ſequitur naturas aſtrorum. Duplex diuerſitas in ſtellis. Verbi gratia,mars a proprietate,& natura influit iras,& bella: mercurius a proprietate cum omnibus concors:ſol dominus amicitię,& vitę: & multa alia,quę aſtronomi dicunt.huiuſmodi enim proprietates ſequuntur ſtellas ſecundum naturas eorum abſolutas.altera eſt ex comparatione eorum inuicem:poſſunt enim aſtra in quadrata figura ſituari , & ab eis ſic prouenit in nobis alia influentia: quandoque diametrali linea,& tunc prouenit eclypſis , & alię influentię:quandoq; coniunguntur,& tunc alius modus influendi verſus non fit: quandoque appropinquat ad nos,vt quando eſt in oppoſito augis:quandoq; remouetur,vt quando eſt in auge: iterum , ſecundum diuerſum introitum ſolis in tropicos diuerſos, diuerſimode nobis appropinquat,& remouetur: & propter eius remotionem & appropinquationem fiunt generationes & corruptiones;ergo,ſecundum bonum alius motus,ſcilicet,conſeruatio iſtorum inferiorum , quę ſequitur ex diuerſitate ſituum aſpectuum,& cęterarum diſpoſitionum aſtrorũ: & hęc eſt potiſsima cauſa,& melior,vt Ariſt.& Auer.inquit:quare ergo cœlum mouetur , & cur motu continuo,& propter quid,manifeſtum apud hos philoſophos eſt modo.

D

AVEROES.

AIt Auer. Totum autem, quod recitat de Philoſophis, eſt opinio eorum, aut ſequitur ex opinione eorum, aut poſsibile eſt ponere ſermonem de eo ſecundum opinionem eorum, præter id, quod dicit, quòd cœli quærunt in motibus ſuis ſitus particulares infinitos. nam infinitum non quæritur, cum ad id non peruenit aliquis. & nemo hoc dixit, niſi Auicen. Et contradictio Alga. huic ſermoni ſatisfacit cum eo, quod poſtea dicetur. Attamen intentio cœli apud homines eſt ipſemet motus in eo quòd eſt motus. nam perfectio animati, in eo quòd eſt animatum, eſt motus: euenit tamen hic quies animato generabili, & corruptibili per accidens, ſcilicet propter neceſsitatem materiæ. nam feſsitas, & labor accidit huic animato, ex eo quòd eſt materiale: animatum vero, cui non euenit feſsitas, nec labor, neceſſe eſt vt ſit vita eius omnis, & perfectio eius ex motu, & aſsimilatio eius creatori eſt, cum præbuerit vitam ei, quod eſt hic cum motu. Et non eſt hic motus apud Philoſophos propter id, quod eſt hic prima intentione. & intelligo per primam intentionem vt ſit corpus cœleſte creatum propter id, quod eſt hic. nam motus eſt operatio eius propria, propter quem eſt. nam, ſi iſta eſſent propter id, quod eſt hic prima intentione, eſſet corpus cœleſte creatum propter id, quod eſt hic. & eſt falſum apud eos vt ſit creatum nobile propter ignobile: ſed ad bene eſſe proculdubio ſequitur ignobile, ſicut eſt princeps cum eo, quod eſt ſub eo, cuius perfectio nõn eſt abſque principe. Princeps vero eſt ad perfectionem ſuam. & ſic prouidentia de eo, quod eſt hic, eſt ſimilis prouidentię Principium de eo, quod eſt ſub eis, cui nõn eſt euaſio, nec eſſe, niſi per Principes: & præcipue Princeps principalis, qui non indiget in eſſe ſuo perfecto, & nobili principe alio, quanto magis in eſſe ſuo.

B

Cœlum non eſt prima natura intētione ꝑ his q̃ ſunt hic.

De prouidētia Dei cui aſsimilatur.

Auer. vult hoc in loco confirmare id, quod vere dictum eſt, & repellere id, quod male, & inquit: dicimus nos quod id, quod nomine philoſophorum narrauit, ſine dubio opinio ipſorum eſt: vult dicere, quod intelligentiæ moueant propter appropinquationem ad Deum, eſt opinio Ariſt. apponit autem id, in quo nõ eſt, & inquit: præter id, quod dixit, ſcilicet, quod cœli in eorum motibus requirunt particulares ſitus: quod oſtendit falſum eſſe, & componit ſyllogiſmum, dicens: quia infiniti ſunt, & id, quod infinitum eſt, non deſideratur, neq; poteſt acquiri ab aliquo: ergo in prima figura ſitus non intenduntur a cœlis, nec acquiri poſſunt. ſecundo, oſtendit hanc non eſſe opinionem philoſophorum, & inquit, immo quod plus eſt, hęc non eſt opinio philoſophorum, niſi Auicen. (Id ergo.) Cum oſtendit huius opinionis defectum, oſtendit quomodo cœli deſiderant motum, & inquit. id ergo, quod deſiderant cœli in ipſorum motibus apud peripatheticos, eſt motus abſolute, inquantum motus: & hoc probat perfectio cuiuslibet viuentis, id eſt, animalis, inquantum viuens, id eſt, animal eſt motus. Tunc apponitur hęc minor: ſed cœli ſunt animalia: ergo perfectio cœlorum eſt motus, inquantum motus. Tunc fiat iſte alius ſyllogiſmus ſic: nullum corpus remouetur a ſua perfectione per ſe, quæ ſibi naturaliter debetur: ſed moueri eſt naturalis perfectio cœli: ergo moueri non debet naturaliter remoueri a cœlo: ergo cœlũ

A ſemper mouetur. Dixit per ſe, valde notanter: quod oſtendit, dicens, & quando aliquotiens animalia nobis præſentia quieſcunt, eſt ſine dubio accidens, videlicet, ratione materiæ neceſsitatis: fatiga nanque contingit animalibus ratione materiæ: ergo animalia, quę fatigam non recipiunt, debent abſque dubio moueri, dum eſſe habent, & aſsimilare ſe creatori, prout in ſuis motibus dant vitam corporibus inferioribus: quod ſit ſecunda intentione iuxta philoſophorum opinionem: & oſtendit hoc. d. ſi enim prima huius cœli intentio fuiſſet pro vtilitatibus inferioribus, tunc nobilius eſſet gratia vilioris prima intentione: quod falſum eſt: quia cœli, iuxta omnium opiniones, ſunt nobiliores omnibus corporibus entium hic: quare, non decet quod ſit pro viliori illo. Patet ergo hic, qualiter cœlum mouetur prima intẽtione propter ſe, vt, ſcilicet, primo appropinquat, & vt conſeruetur in eius perfectione, cum moueri ſit perfectio animalis per ſe, licet per accidens quies ſit perfectio animalis generabilis. ſecundo mouet propter nos ſecundaria intentione. vt. 12. Metaph. commẽ. 36. & . 2. cœli. commen. 17. & . 21. dixit Auer.

Sed, in his occurrunt quęſtiones: quarum prima eſt, an motus cœli ſit ſitualis, an localis. ſecunda eſt, quia non videtur quod cœlum intendat motum, inquantum motum: quoniam, tunc intelligeret in vniuerſali ipſum: ergo ſcientia confuſa. *Prima concluſio.* B Adhuc, tunc non faceret ipſum particularem: quoniam eo modo facit, quomodo intendit. Amplius, tertia. q. eſſe poteſt, vtrum cœlum mouetur propter nos ſecunda intentione. videtur enim, quod nullo: quoniam, cum non intelligat nos, nec in vniuerſali, nec in particulari. ideo videtur quod non moueatur propter nos nec primo, nec ſecundo modo, vt conſtat. Vtrum autem mouetur propter conſeruationem, dicetur poſt in hoc quæſito, Deo duce. *Poſitio Auicennæ.* Ad primam quæſtionem, Aui. in. 9. trac. ſuę Meta. c. 3. opinatus eſt motum cœleſtem eſſe ſitualem: & huius motiuum fuit, vt Auer. inquit in. 4. Phyſi. commen. 32. argumentum in ſecunda figura ſic. omne, quod mouetur localiter, debet mutare locum ſecundum totum: ſed cœlum non mutat locum ſecundum totum: ergo cœlum non mouetur localiter: & mouetur, vt ſenſu cernitur, ergo motu in ſitum mouebitur. Adhuc arguit Auic. vt Auer. inquit commen. 55. illius quarti ſic, omne illud, quod mutat locum ſecundum formam, mouetur motu ſituali: ſed corpus cœleſte mutat locum ſecundum formam, et non ſecundum materiam, vt Ariſt. inquit in fine. 5. Phy. concludit Aui. motum cœli eſſe ſitualem. Amplius, pro Auic. facit ſermo Alex. inquit enim Alex. quod orbis ſtellatus non eſt in loco per ſe, neque per accidens: & quod motus cœli non eſt in loco: & quod non eſt translatio: & certe videtur cœlum moueri. ideo Aui. ipſum ſitualem eſſe confitetur. *Contra.* Huic opinioni obijcit Auer. in. 6. Phyſi. commen. 85. inquit, declaratum eſt enim, quod in C prædicamento ſitus non eſt motus, quia eſt ad aliquid: & illud, quod eſt ad aliquid, eſt indiuiſibile. eſt ergo Auer. motiuum. ad relationem non eſt motus. ſitus eſt relatio. ergo ad ſitum non eſt motus. maior declaratur: quoniam, ad nullum indiuiſibile eſt motus. omnis relatio indiuidualis: ergo ad nullam relationem eſt motus: & ſic patet peccatum Aui. *Poſitio latinorũ contra Auerro.* Sed multi latinorum Auer. obijciunt primo, probant in ſitum eſſe motum per ſe, vt Auic. inquit, in ſua ſufficientia. ſecundo, rationem Auer. retorquent contra eum. Ad primum inſtant: omne veniens in tẽpore de vna forma in alteram ſecundum aliquod prædicamentum, illud mouetur motu ad illud prædicamentum. ſedens, qui paulatiue ſurgit, venit in tempore de vna forma in alteram in prædicamento ſitus, quia de ſedere ad ſtare, quæ formę diuerſę ſunt in genere ſitus. ergo ſedens, et poſt ſtans mouetur motu ſitus. adhuc, omne habens contrarium natum recipi in ſubiecto ente actu poteſt motu acquiri: ſed ſitus habet contrarium natus recipi in ente actu. ſitus ergo poteſt motu acquiri. maior eſt Auer. manifeſte in lib. de ſubſtantia orbis. minor patet. ſitus enim differentiæ ſunt ſurſum deorſum, dextrum ſiniſtrum, ante & retro, quæ ſunt differentiæ contrarię, & in ſubiecto ente actu ſuſceptibiles. amplius, omnis exitus de potentia ad actum eſt motus, vt Ariſto. inquit. Sed variatio de ſitu in ſitum exitus eſt de potentia in actum: ergo motus. his argumentis Auic. ſyllogizat motum in prædicamento ſitus, ſermo ergo Auer. dubius. Ad ſecundam

D

inſtamus. videtur enim Auer. peccare in minori: aſſumit enim ſitum eſſe ad aliquid. hoc videtur vel contra ipſum, vel falſum: quoniam, aut intendit ſitum eſſe relationem de prędicamento relationis, aut intendit ſitum eſſe reſpectum extrinſecus aduenientem: ſi, quidem intendit ſitum eſſe in prędicamento relationis, minor falſa. ſitus enim diuerſum eſt prędicamentum a relatione. ſunt enim prędicamenta impermixta, vt famoſum eſt in poſterioribus. Si vero intendit ipſum eſſe reſpectum extrinſecus aduenientem, tunc retorqueo ſyllogiſmum, & addo maiori iſtam minorem. ſed vbi eſt reſpectus extrinſecus aduenìens, ergo ad vbi non eſt motus.

Poſitio Alber.

Magnus Alber. in. 5. Phyſic. reſiſtit Auic. tribus rationibus: quarum duas ſumit ex verbis Auerr. attamen earum vis vna eſt, & ego accepi illas in vnum, dum formaui rationem Auer. Secunda ratio ergo demonſtratiua, vt inquit, eſt, ſi motus eſt in ſitum. Verbi gratia, motus Socra. de ſtare in ſedere, vel econtra. conſtat ꝙ ille motus eſt localis: ergo ille motus eſt in duobus prędicamentis: aut ergo ęque principaliter, aut vnius per ſe, & alterius per aliud: ſed nō poteſt eſſe æque principaliter, quia ſic vnum ęque principaliter eſſet ad duo, quę ſunt genere differentia. ſi autem eſſet vnius per ſe, & alterius mediante illo. tunc, aut erit loci per ſe, & ſitus per locum, & tunc non erit in prędicamento ſitus, niſi per accidens: aut econuerſo, ſitus per ſe, & loci per ſitum, tunc loci mutatio non eſſet motus, niſi per accidens. hęc inquit Alber. tamen res ſubtilis eſt hęc, & magna indigens conſideratione.

Impugnatio

E

Videtur autem mihi, ꝙ huiuſmodi Alber. ratio nihil ſit, cum reuerentia: quemadmodum enim generatio ignis, ſecundum Auer. ſunt duo motus ſecundum rem diuerſi a principio, vſq; in fine ſucceſsiui, & continui, vt inquit in. 3. cœli com. 67. ſic forte dicet quiſpiam localiter motum duplici motu moueri, ſc. licet ſituali, & locali: qm̃, in duas formas diuerſas: multiplicatur aũt motus ſecũdum numerum terminorũ, vt Auer. inquit in. 5. Phy. cõ. 9. Adhuc, ſicut in rarefactione ſunt duo motus, ſcilicet alteratio terminata in raritatem, & loci mutatio terminata in locũ, qui ſunt ſimul a principio vſq; in finem. & ſic eſſet poſsibile credi in motu locali eſſe, ſ. per mixtionem duorũ motuum genere diuerſorum. Aliquando aũt purus eſſet poſsibilis, vt in corpore ſimplici cœleſti. eſt enim minimum participans de ratione motus, ideo motu ſituali decenter mouetur, vt Auicē. inquit, quod ergo accepit Alber. qñ inquit, ſi mouetur Socrates de ſtare in ſedere, conſtat ꝙ ille motus eſt localis, ergo ille vnus motus eſt in duobus prędicamentis, falſum eſt: & deceptus fuit ille vir. qm̃ credidit ipſe motum illum eſſe vnum ſimplicem motum, ſecundum Auic. & iam tibi manifeſtum eſt, quomodo decipitur palam in hoc.

Poſitio ꝓpria.

Et vtinam ſcirem huius quęſtionis veritatem: dicam tamẽ, ſecundum poſſe id, quod credo, licet ab expoſitoribus parum, aut nihil inueni. Debes ergo ſcire, ꝙ in motu locali eſt conſiderare duplicem terminum, ſcilicet abſolutum, & reſpectiuum. ſicut enim, quando generatur filius, duplex eſt terminus, vnus per ſe, vt ſubſtantia eius. alter per accidens, vt habitudo ad patrem, quæ filiatio dicitur. ſic, in motu locali duos conſidero terminos, ſcilicet vbi acquiſitum, & habitudinem locati ad locum. primus terminus vocatur abſolutus, ſecundus eſt reſpectus quidam locati ad locum, ſeu vbi.

F

vbi et locus ſunt idē ſubiecto, differũt tñ rõnes.

Secundo debes ſcire, ꝙ vbi, & locus ſecundum Auerro. idem ſunt in ſubiecto, differunt tamen in ratione. dicitur enim locus, prout circuit corpus: & ſic, vt ſuperficies quædam, dicitur vbi, prout per motum acquiritur: & in hoc patet error eorum, qui ponunt locum de prędicamento quantitatis: tunc enim, non eſſet ad quatuor prędicamenta motus. locus ergo eſt de prędicamento quantitatis vt eſt ſuperficies, vt vero per motum acquiritur, in prędicamento vbi eſt: nec remotum eſt vnum prędicamentum eſſe idem ſubiecto alicui ſpeciei alterius prędicamenti, vt forte eſt de quando cum tempore; licet differt definitione, vt patet. & cum hoc ſit ita, patet vbi eſſe formam abſolutam, quemadmodũ & locus eſt; extenſam per corpus, & ſucceſsiue acquiſibilem, quemadmodum locus tantum ſuperaddit ipſi loco reſpectum rationis, ſcilicet eſſe terminum motus. His habitis, patet ratio Auer. Ad nullam relationem, atq; reſpectum, ſiue de prædicamento ad aliquid, ſiue extrinſecus aduenientem eſt motus: quoniam quilibet reſpectus cuiuſcunque generis conſiſtit in aliquo eſſe indiuiduali, & ſimplici, vt

A Auerro.inquit.modo minor erit,ſed ſitus eſt reſpectus,ſiue relatio, ſiue extrinſe-
cus aduenienſ,non curo. cauſatur enim ſitus ex acquiſitione loci:quando enim
acquiritur locus , relinquitur habitudo quædam locati ad locum , quæ ſitus eſt,
quę habitudo non eſt vbi.vbi enim, ſecundum ipſum, eſt eſſentialiter locus, vt
dictum eſt: ergo , in prima figura , ad ſitum non eſt motus : ꝙ autem fingebatur
vbi eſſe reſpectum extrinſecum, friuolum eſt. non enim reſpectus extrinſecus,
neque intrinſecus adueniens eſſe debet. non enim illa ſex principia reſpectus
ſunt extrinſecus aduenıẽtes,vt plebs reputat.bene ergo inquit Auer. in.6.Phy.
com.85. Auic.vero,quia non diſtinxit alietatem , quę eſt in loco per ſe ab ea,
quæ eſt per accidens,ſcilicet alietatem,quę eſt ſecundum ſubiectum, non ſecun-
dum formam,& conceſsit ſphęram moueri , coactus eſt appellare motũ ſphęrę,
motum in ſitu.vult dicere,quia Auic.non fecit definitionem inter terminum per
ſe,& terminum per accidens, credidit cœlum moueri in ſitu . vnde nititur ſana-
re ægritudinem per maius ægrum , & tandem vult ꝙ motus per accidens eſt de
vna poſitione in alteram. vide eum. Tunc,ad motiua Auicẽ. patet ſol. minor Solutio ad
enim primi falſa eſt:quoniam declaratum eſt cœlum totum mutare locum ſecun motũ Auic.
dum formã,non autem ſecundum materiam. Iterum, maior primi falſa eſt , niſi
intelligat per accidens,vt dictum eſt.per ſe vero eſt localis, per accidens ſitua-
lis,vt oſtendit. Ad obiecta contra Auer.dicerem.Ad primam,ꝙ maior debet Solutio con
B limitari per ly per ſe. modo ſic falſa eſt.non enim veniẽs de ſedere ad ſtare, per tra Auer.
ſe venit de ſitu in ſitum , ſed per accidens , vt viſum eſt. Ad ſecundum minor
falſa eſt.ſurſum enim & deorſum,&c. ſunt differentię loci per ſe , ſitus vero per
accidens ſecundum Auer.in.3.Phyſi.& ſic potius in locum, quam in ſitum de-
bet motus eſſe. Ad tertium,debet maior intelligi cum ly per ſe, ſic minor falſa
eſt.non enim variatio ſitus exitus eſt per ſe de potentia in actum,ſecundum præ
dicamentum ſitus,vt conſtat:& ſic patet ſol.ad argumenta contra Auer. Quod
autem inducebatur contra rationem Auer.nihil eſt,vt patet. Auer. enim ſuſten-
tatur in tribus. Primo, ꝙ vbi, & locus ſint vna res abſoluta : quod proprie eſt
prędicamẽtum vbi,vt viſum eſt. Secundo,ꝙ ſitus relatio,vel reſpectus eſt omno
conſequens ad ipſius loci acquiſitionem inter locum,& locatum, vt viſum eſt,
& non ſit vbi vt vulgus reputat. Tertio, ꝙ omnis motus eſt ad rem abſolutam
per ſe & primo.his enim tribus conceſsis,ratio Auer. nullam patitur inſtantiã,
& ſic eſt ſimpliciter demonſtratiua . ſunt vero hæc tria exercitatis quaſi per ſe
nota.non enim in naturali petenda eſt certitudo demonſtrationis , quemadmodũ
in mathematica. demonſtrationes enim naturales ſecundum plurimum ſunt ex
ſuppoſitionibus famoſis : demonſtrationes autem relinquantur fortioribus , vt
Ariſto.inquit. Hęc pauca ſunt,quę colligere potui:quę, ſi non vera ſint,dabunt
C vobis occaſionem inquirendi verum in hoc.

SVPEREST modo dicere de ſecunda quęſtione,ad quã Auic. inquit in eo- Secũda qõ.
dem tractatu.9.c.eodem. 3.opinans ꝙ corpus cœleſte mouet ſe per voluntatem Põ Auic.
& cognitionem:&;quia voluntas, ſeu appetitus ſequitur comprehenſionem,ſi-
cut vmbra corpus,vt Auer.inquit in.12.Meta.com.39.ideo opinatus eſt ipſe in
cœlo eſſe comprehenſionem imaginatiuam,quę ſenſatio eſt interior, & volunta-
tem particularem,qua vult motum particularem:& ſic ęſtimat in corpore cœle-
ſti de virtutibus animę eſſe imaginatiuã,ſeu phantaſiam,ſeu voluntatẽ illi corre
ſpondentẽ, amplius intellectũ abſtractum, & voluntatem illi correſpondentẽ &,
vt patet ab eo:& ſic voluit cœlum eſſe animal vere propter ſenſum phantaſię,
compoſitum ex materia & forma,ſicut animal hic,ęternum tamen a motore ſe-
parato: & tu vide eum per totum illum locum. Mouit autem Aui.vt ibidem di
cit: quia omnis effectus nouus ab agente per cognitionem procedens, eget cau-
ſa noua , quę continue innouetur in ſua cognitione : ſed declarauit ipſe motum
cœli eſſe effectum nouum, ideo a voluntate noua propter cognitionem innoua-
tam procedet: & huiuſmodi non eſt niſi imaginatio . Amplius , omnis operatio
particularis procedens ab agente per cognitionem, fit a virtute ſenſitiua:intelle
ctus enim vniuerſalium eſt:ſed motus eſt operatio particularis procedens ab in-
telligentia cognoſcente: ergo, & ab ipſius imaginatione tranſmutabili ꝓcedet,

anima ergo cœli eſt anima imaginatiua habens ſenſum phantaſię, & deſiderij D non concupiſcentię, & irę, ſed boni ſimpliciter, vt inquit. Huic opinioni obijcit Auer. in ſecundo cœ. commen. 37. inquit enim: & in hoc errauit Auic. cum putauerit quod corpora cœleſtia habeant phantaſiam. Arguit contra hoc. d. haberent enim inſtrumentum ſenſus. &, ſi haberent inſtrumentum ſenſus, eſſet eis propter ſalutem: &, ſi propter ſalutem, poſſent eis accidere occaſiones: & propter hanc rationem remouet peccatum Aui. & huiuſmodi tres conſequentiæ, vt alias hic expoſui, manifeſtę ſunt. phantaſia enim motus factus a ſenſu ſecundum actū eſt, vt Ariſt. inquit in lib. de Anima. ergo, ſi cœlum haberet phantaſiam, tunc haberet ſenſum externum: et numerus ſenſuum externorum eſt ſecundum numerū organorum ergo haberet organa plura, vel vnum: & ſic patet prima conſequentia. ſecunda adhuc conſtat. ſenſus enim non datur animali, niſi propter ſalutem, vt. ſ. diſcernat nociuum ad vtili, vel per tactum, vt in animalibus imperfectis, vel per alios, vt in homine: ergo huiuſmodi ſenſus dati eſſent ei propter ſalutē: tunc ſequitur vltima. ſ. quod poſſunt accidere occaſiones. cui enim poteſt accidere ſalus, & occaſio poterit accidere. & hoc patet in omnibus: quare, ſi ſalus ineſt cœlo propter ſenſum, ergo & occaſio, & fractura cilij, vel aliquis caſus corruptiuus poterit ipſum incurrere. Et hoc eſt impoſsibile: eſt enim cœlum in ſui natura ſempiternum. & iam dixi de hoc alias hic, nunc in typo repetere bonum eſt. Hanc rationem Ariſt. tetigit in his, quæ de plantis. inquit enim, dicimus E ergo quod vitę coeuę eſt ſenſus, quia ſenſus facit diſcretionem inter mortem, & vitam: ſed cœlum, quia habet regimen nobilius, & dignius noſtro regimine, elongatum eſt ab his: eſt ergo vis rationis Ariſto. cœlo non poteſt accidere occaſio, ergo non haber ſenſum. huiuſmodi enim conſequentia tenet eodem, ſicut & illa Auer. amplius, arguit Ariſto. in tertio de Anima. inquit enim, ſenſum autem nō neceſſe in omnibus viuentibus, neque enim quorumcunq; corpus ſimplex contingit habere tactum, neque ſine hoc poſsibile eſt eſſe nullum animal. eſt præſens ratio: non omne viuens habet ſenſum tactus, ergo non omne viuum habet ſenſum. modo conſtat cœlum, cum ſit corpus ſimplex, non habere tactum, ergo non habet ſenſum. amplius, ſecundam tangit rationem. d. neque quęcunque non ſuſceptiua ſpecierum ſine materia: eſt ergo ſecunda ratio: omne habens ſenſum ſuſcipit ſpecies ſine materia, ſed corpus cœleſte non ſuſcipit ſpecięs ſine materia, vt patet per ſe: ergo cœlum non habet ſenſum. Vbi Auer. in commen. illius partis. ſ. 60. ait, & innuit corpora cœleſtia: illa enim, quia non ſunt generabilia, neque corruptibilia, ſi haberent ſenſum, tunc natura ageret ocioſe: quemadmodum, ſi iſta mobilia generabilia, & corruptibilia non haberent ſenſum, tunc natura ageret ocioſe. vult dicere, quod dando ſenſum cœlo, natura agit ocioſe, & amouendo ſenſum a corporibus generabilibus, & natura ageret ocioſe. ibi qui- F dem, dando ſuperflue. hic vero, agendo diminute: ergo, omnino ocioſe ageret. amplius diuus Themiſtius in. c. 71. inquit, ex his conſtat animantem naturam vtraque ſui parte extrema ſine ſenſu exigere. extremas partes naturam cœli, & plantas accipimus, quanquā alia ratione cœlum, alia plantis ſenſus negati. Plantis, quia pręignobilitate & craſſamento naturæ partem hanc promereri. nec capere potuerunt cœlo, quia eminentiore ordine, dignationeq; habebatur, quam vt ad hunc vſum deſcenderet: iam in eo ſenſus vtrique generi ſuperuacaneus videbitur, quod neutrum paſsione foras accerſita conquiſitiuę indigebat: plantæ, quia proximum, vt dixi, atque obuiam ſortiretur: cælum, quia nullo modo paſci neceſſe haberet. Ecce, quomodo Themiſtius pulchra ratione cœlū ſenſu carere oſtendit. Rurſus, obijcit & Auer. ſecundo cœli commen. 61. inquit enim, demonſtratio autem ſimpliciter in hac ſcientia fundata eſt ſuper propoſitiones acceptas ex ſcientia naturali, & diuinali. declaratum eſt enim in phyſicis, quod motor corporum cœleſtium non eſt in materia. & declaratum eſt in lib. de Anima quod illud, quod eſt huiuſmodi, eſt intellectus. Eſt ergo demonſtratio, vt dicit. omnis forma ſeparata a materia eſt intellectus, omnis motor cœli eſt forma liberata a materia, ergo eſt intellectus, non ergo eſt imaginatiua, vt Auic. tradit. Quod autem inquit voluntatem cœli eſſe variabilem, eſt purus error, & contradicit

omnibus

Cōtra poſitionē Auic.

A omnibus Peripatheticis. vt Theophraſto, Porphyrio, Auerroi, & Themiſtio,
vt albertus inquit in commen. de cauſis: propter quod Meſaalach inquit, ꝙ mo
tus cœli eſt motus ſapientis in eo, ꝙ ſapiens eſt: quia ſapiētis eſt vno modo age-
re, & ſemper, & non per inconſtantiam aliquando agere, & aliquando nō, vel
ſic, quā aliter agere. tali enim modo agit, qui per diuerſa diſponitur. Supereſt Pō. Ioan.
modo ſoluere motiua Auic. ad primū Ioan. inquit, ꝙ licet motus cœli ſit nouus
ſecundum partes, eſt tamen ſempiternus ſecundum totum: &, ſic ad formā argu
menti, maior eſt vera de effectu nouo vtroque modo: cuiuſmodi non eſt in pro-
poſito. Ad ſecundum reſpondit ipſe in lib. de ſubſtantia orbis. ꝙ non oportet,
vt intelligentia intelligat motum particularem: intendit enim, vt inquit, motum
vniuerſalem per ſe: ſed, quia non poſſunt produci motus particulares, niſi inno-
uentur, ideo per accidens intendit illos particulares: amplius aliter, inquit, ꝙ
intelligentia intelligit vniuerſalem motum per ſe primo, ſed ſingularem motum
per lineam reflexā. Sed hic bonus homo peccat in tribus. Primo, quia motus
non poteſt innouari ſecundum partes, quin innouetur ſecundum totum, vt dictū
eſt in alijs diſputationibus. totus enim motus nihil aliud eſt, quam omnes ſuæ
partes. amplius, peccat in prima ſolutione ad ſecundum: qm̄, tunc cognitio intel-
ligentiæ eſſet confuſa, & in potentia, vt Auer. arguit. 12. Meta. com. 51. conſe- Error Ioā.
quentiam probo: quoniā omnes cognitio rei in vniuerſali eſt cognitio confuſa,
B & in potentia, vt dicit com. 14. illius. 12. & in ſecundo Meta. com. 13. Ergo co-
gnitio intelligentiarū eſſet in potentia, ſicut noſtra cognitio. Tertio peccat in ter
tio. ait enim intelligentiam cognoſcere ſingulare per lineam reflexam. certe iſte
homo deberet verecundari. Auer. n. quē ipſe tanquam Deum tenet, in tertio de
Anima. com. 9. & 10. nunquam ſciuit aſsignare alium modum, quo intellectus
comprehendit ſingulare niſi mediante ſenſu, vt patet ibidem. Alij vero latini
per conuerſionem ad phantaſma: cum igitur cœlum careat ſenſu, & phantaſia,
vt pauloante concluſimus, ideo & in hoc errauit Ioan. Ideo diuus Alber. in 11.
ſuæ ſapientiæ, multo ſubtilius dixit, & plus ad mentem Auer. ad huiuſmodi ar-
gumenta. ait. n. ꝙ intellectus actiuus eſt duplex. vnus quidem per accidens,
alius per ſe, & per eius eſſentiam intellectus actiuus per accidens eſt intellectus
noſter, qui extenſione ſit practicus, vt Ariſto. inquit in lib. de Anima. non enim
agit niſi per formam artis acceptā, vel inuentam. actiuus per ſe, & per eſſentiā
eſt intellectus intelligentiarū: agit. n. per ſuam eſſentiā: vnde, quēadmodū virtus Pō Alber.
formatiua in ſemine agit per ſuā eſſentiam in materiā, quam ambit per ſpiritum
ſine imaginatione aliqua, ita dicimus ꝙ intelligentia agit abſq; imaginatione
aliqua in ipſum cœlū motū: &, ſic illa actio conſequitur intelligentiā eo modo,
quo operatio naturalis ſequitur naturā, & non quomodo operatio noſtra ſequi-
C tur prohereſim, vt credit Auicen. Sed dices, vel intelligit motū, vel non. dico
quod intelligit motum non extra ſe, ſed intelligendo ſe: quia intelligendo cau-
ſam motus, intelligit quodammodo motum: vnde intelligit motum, nec ſcientia
particulari, nec vniuerſali: ſed ſcientia, quæ eſt cauſa motus, vt diximus ſupra.
& per hæc patet ſol. ad argumenta in principio quæſiti facta.
CIRCA tertia qōnem diu laboraui: videtur, n. mihi oriri difficultas ex duo- Tertia qō.
bus. primo, ex parte gubernantis: ſecundo, ex parte corporis cœleſtis. Ex parte
gubernantis quidem, quoniā omnis gubernator, qui primo & per ſe eſt propter
ſe, ſecundario propter gubernata, eo intuitu noſcit gubernata, quo ea gubernat,
vt manifeſtum eſt per ſe. Modo declaratum eſt, Deos curā non habere de his
eo modo, quo cadūt ſub gubernatione ipſa: & inde ſequitur ꝙ ſecundaria, nec
primaria intentione anima cœli propter nos moueat. Ex parte corporis vero
cœleſtis, qm̄ pluribus rationibus videtur illa non agere in nos: quoniā, ſi age-
rent eſſet, vt Alg. inquit, & omnes aſtronomi ꝙ. ſ. agunt prout coniunguntur in
triplicitate aſpectu trino, prout intrant domos, vel oppoſita domorum, vt ſunt in
dignitate, &c. quæ ab aſtronomis ponuntur. Quod aūt hoc modo non agāt di-
uerſa oſtenditur quia, vel mutant naturas propter mutationem loci ſitus domus
triplicitatis, &c. vel non. ſiquidē non mutant naturas, nec ēt actiones mutabunt:
inquit enim Auer. 3. cœli com. 72. ſic. & eſt regula a cauſis, quarum natura eſt

eadem, & non differunt niſi ſecundū magis & minus, non ſequitur niſi ſnatura D
vna diuerſa ſecundū magis & minus: & hoc poteſt probari demonſtratiue, vt iam probata in fine proximæ diſputationis tetigi. Si vero mutāt naturas, vt quidam inquiunt aſtrologi, hoc mirabilius videbitur, & multo plus deteſtabile, qđ Plotinus in ſecunda Aeneade in 3. lib. c. primo oſtēdit: qm̄ in rebus terrenis, quę mutabiliſsimæ ſunt, ex ſola motorum mutatione locorum, atque intuendi diuerſitate, nulla prorſus accidit variatio naturæ, quanto minus in rebus ſtabiliſsimis, quales ſunt res cœleſtes. Adhuc, vt Auer. inquit in quinto phyſici auditus. com. 24. & 8. Phy. cō. 59. vna propoſitio eſt, ꝙ res mota in rebus, quæ mouentur motibus oppoſitis, eſt eadem. V. g. qm̄ id, quod mouetur in loco, idem eſt cum illo, quod quieſcit. & per hoc vult ipſe in 8. hūc motum omnibus alijs eſſe perfectiorem, quia, non mutat rei ſubſtantiam, & ideo cōuenientiſsimus æterno corpori. amplius, in primo cœli. com. 22. ait, & ligamentum iſtius corporis cum ente ęterno non corporeo, neceſſarium eſt, vt ſit corpus ingenerabile & incorruptibile, quod nunquam in ſua ſubſtantia trāſmutatur, niſi tātum in loco, ita ꝙ ipſo trāſmutato ſemper in loco, remanente ſubſtantia, non ceſſat agere alias mutationes prædictas in corporibus, quæ ſunt ſub ipſo. & etiam non ceſſat generare recipientia iſta. Ecce, quomodo cœlum propter mutationē loci, aſpectus, dignitatis, & aliarū diſpoſitionum, non ipſius naturam, & ſubſtantiam mutat: quod & ipſe. 8. Phy. in calce. 15. com. ēt aperte protulit: vide. Rurſus, Porphyrius in quęſtionibus ad anebonem cheremonis ait, incertum eſſe. ſi qui enim negent corpora cœleſtia viuere, cogūtur dicere eorū corporales naturas non aliter apud nos agere, quā elementorum miniſterio, idcirco ſolas qualitates corporeas afferent, vltra vero minime. Præterea, ſicut Plotinus teſtatus eſt, mercurius quadam diſpoſitione poſitus, cauſa non videtur ſapiētię nati: & huius rationem inquit, quoniam quod non facit animā, nec illius accidentia, conſentaneum eſt egiſſe. inquit tamen, mercuriū, vt ſic poſitum, nobis eſſe ſignum ſapientiæ nati. indicabit enim corporis temperantiam ad obſequium ſcientię ordinatam. Præterea, inſtant & Platonici: quoniam corporis cœleſtis natura eſt vnigenea, vniformiter diuina, optima, diuino numini quam proxima: ergo planeta in quacunq; parte fuerit, non poterit operationē, nec naturam mutare, vt aliter influat tunc, quā antea, & vt aliter maleficet tunc, quam prius. Deinde ſubſtātia potens agere in quocūq; puncto fuerit, ſui ſtatus non variatur per remotionem, aut appropinquationem ad ea, in quibus agit, vt manifeſtum eſt per ſe. modo planeta eſt potens agere æqualiter in quolibet puncto terræ: ergo vbicunq; fuerit, habebit æqualē potentiam, & ſic nō variabitur nec in actione, nec in natura. Adhuc, ſi planeta varia ageret, prout eſt in angulo, & prout declinat ab angulo, tunc eodem tēpore diuerſa ageret: quod abſurdum dictū cenſent Platonici conſequentiam probant: qm̄ eodem tempore nobis eſt angularis, alijs nationibus declinans, atque econuerſo: ergo diuerſas eodem tempore naturas, vel actiones haberet. Item, quanto ſignum eſt diutius ſupra nos, tanto fortius & abſolutius agere debet in nos: ſed ſignum duodecimū diutius ſupra nos exiſtit, quam aſcendens, ſcilicet angularis particula: ergo magis in nos aget, quam aſcendens, contra eos. Rurſus, corpora cœleſtia non videntur multiplicare hic inferius niſi calorem, & humorem, & non frigus, neq; ſiccum: quoniam corpora cœleſtia ſunt cauſæ vitæ, modo vita conſiſtit in calido, & humido, vt Ariſt. inquit in lib. de morte, & vita. Adhuc, corpora cœleſtia omnia ſunt vnius ſpeciei, vt Auer. inquit in 2. cœli com. 49. ergo, vel omnia frigefaciunt, vel nulla: quod enim competit per ſe vni indiuiduo alicuius ſpeciei, competit cuilibet. per ſe enim & de omni infert, vt in poſterioribus dictum eſt. hæc igitur ſunt illa duo, ſcilicet ex parte intelligentię, & ex parte cœleſtis corporis, quæ mihi corpora cœleſtia agere in nobis conſi-

Pō, Ariſto. tentur. Pro altera parte ſententia extat virorum illuſtriū, rationeſq; non minores his: virorum quidem in primis Ariſt. qui in ſecundo perigeneſeos plane inquit, ꝙ propter motum ſolis in obliquo circulo fiūt generationes & corruptiones hic inferius: quam propoſitionem Auer. in commen. 56. illius expoſuit. vide Amplius Auer. ibidem com. 58. inquit, quod propter diuerſitatem cauſæ agētis

A in vltimo ſit diuerſitas rerum hic: vt diuerſitas operationis ſolis propter cōgre-
gationem & ſegregationem planetarum cum eo, Præterea, & ibidem aſsi-
gnans cauſam finalem generationis iſtorū, inquit quod enim in omnibus inqui-
mus quod melius deſiderare naturam ſemper, melius autem eſſe quam non eſſe:
quot eſſe autem modis dicimus, in alijs dictum eſt. hoc autē in omnibus impoſsi
bile exiſtere propter longe a principio diſtare. reliquo modo compleuit eſſe
Deus faciens continuam generationem, ita enim maxime continuabitur eſſe,
quia proxime eſt ſubſtantiæ fieri ſemper per generationē. huius aūt cauſa, vt di
ctum eſt multotiens, in circuitu allatio ſola continua. vbi Auer. commen. 59. hoc
pulchre exponit. vide. Amplius, Ariſt. ſecundo cœli in illo tex. quoniam autem
non eſt contrarius motus, aſsignat cauſam, quare corpus cœleſte pluribus mo-
tibus mouetur. vbi Auerro. in commen. 17. illius partis inquit, vult perſcrutari
hic de cauſa finali, qua cœlum habet plures motus, & vult dare cauſam ex eis,
quæ hic apparent apparet enim quod proportio eorum, quæ ſunt hic ad corpora
cœleſtia, eſt, ſicut proportio facti ad faciens, & quia factum eſt de operationibus
facientis, ſicut finis incœpit dare cauſam multitudinis eorum ex factis hic. Et in
fine huius capitis inquit, quodammodo recapitulando, nunc autem tantum mani
feſtum eſt, propter quam cauſam plura ſunt circularia corpora, quia neceſſe ge-
nerationem eſſe. vbi Auer. commen. 21. illius partis vult Ariſto. vſum eſſe cir-
B culo in demonſtrando. arguit enim motuum multitudinem ex generatione &
corruptione hic, & poſt ex multitudine motuum arguit generationem & cor-
ruptionem. adhuc Ariſto. 12. Meta. hoc idem confirmauit, vbi Auer. in com.
illius partis, ſcilicet. 34. inquit, &, ſi hic fuerint duæ actiones contrariæ, vt ge-
neratio, & corruptio æternæ, & ſecundum reciprocationem, oportet vt illud
circulare, quod facit has duas actiones cōtrarias, moueatur duobus motibus op-
poſitis, aut pluribus in loco, ſicut eſt de. 7. planetis, et plus: quod apparet de actio
nibus ipſorum eſt ſolu. & ideo antiqui vocabant iſtum dominum vitę: ecce, quā
plane Ariſto. & Auer. in illud conſentiunt. Rurſus, Auer. ibidem commento
44. inquit, diſpoſitio in iuuamento corporum cœleſtium adinuicem in creando
entia, quæ ſunt hic, & conſeruando ea eſt, ſicut diſpoſitio regentium bonorum,
qui iuuant ſe adinuicem in regendo bonam ciuitatem. vult dicere, quemad-
modum ſunt patritij Veneti in regimine inclytæ ciuitatis Venetiarum, vt per
totum mundum conſtat: ecce, quam plane illud ibi concedit. Præterea Ari-
ſto. in lib. de proprietatibus elementorum inquit, Democritus autem, & Pla-
to, ſectæ amborum, & qui locuti ſunt ſermonibus vtriuſque, inquiunt, quod
prius frigus eſt radix, & quod caliditas generata eſt accidentalis intrans ſuper
eam. & ſignum illius eſt, cum ſol declinat a nobis in orbe ſuo decliui ad par-
C tem dextram meridiei, accidit ſuper nos ſuperfluum: & ſimiliter longinqua a
zenit capitis motus ad latus polorum ſeptentrionalium inueniuntur frigo-
ra, &c. & Ariſtot. in fine illius ſermonis commendat eos dicens, dico autem
quod ipſi bene putauerunt in illo, &c. ecce, quomodo corpora cœleſtia agunt
in his, quæ ſunt hic, Adhuc, Ariſto. in lib. de mundo, qui & de mirabili-
bus mundi etiam ab alijs inſcribitur cap. 9. tanta arte, tantoque ſtilo oſtendit
hunc mundum inferiorem regi a ſuperiori, quod dicere eſſet ſuperfluum. inci-
pit enim ſic. reſtat ergo dicendum ſummarie de cauſa omnium contentiua,
quemadmodum & de alijs. nefas enim de mundo dicentes, quamuis non ſub-
tiliter, ſed velut in figurali doctrina, prætermittere principium mundi. An-
tiquus quidem ergo quidam ſermo, & paternus eſt cunctis omnibus quod a
Deo omnia, & per Deum conſiſtant. nulla enim natura ſibi ſufficit priuata
ſalute, quæ ex eo: quamobrem, & quidam antiquorum moti ſunt ad dicen-
dum, quod hæc omnia plena ſunt Dijs, & reliqua vide, vbi modum regiminis
huius mundi ad plenum reperies ex ſuperioribus lationibus, quemadmodū ſub
nebula inquit, & metheoris. Quod igitur ſuperiora in his, quæ hic ſunt, agant,
tanta dicta ſint. per hæc enim quis erit ambiguus non parum, vt igitur ve-
ritas determinetur, primo oportet videre quot ſunt illa, quæ hic fiunt. ſecun-
do quot modis corpus cœleſte concurrit ad hæc, & quis modus agendi eſt

ſuus circa nos.tertio videbitur,qua ſpecie gubernationis motores gubernēt nos, D
& quomodo ſe habeat in actu gubernandi.Quibus habitis iam ſcietur modus,
quomodo corpora cœleſtia ſecundaria intentione moueant propter nos: & ſol-
uentur obiecta,quæ in oppoſitum fiunt. Quantū ad primū,illa,quæ hic fiunt,
poſſunt pertinere ad partem ſpirituale,& ad partē corporeā.homo.n. cū nexus
ſit cœleſtium & corruptibilium,vt Iſaac inquit, duplicē decebat ipſum habere
naturā.ſ.ſpiritalē,qua cū ſuperis cōmunicet,& corpoream,qua cū his, quæ hic
ſunt ēt cōueniat:& loquor de homine:qm̄,vt Plato ait,homo eſt quodammodo
omnia,in eo ſunt oēs res mundi:eſt enim paruus mundus.ea igitur , quæ homini
accidunt quantū ad partē corpoream,ſunt tranſmutatio in ſubſtātia,& trāſmuta
tio in accidente.In ſubſtantia quidē generatio,& corruptio, in accidēte,augmē-
tatio,& diminutio,alteratio,& motus localis;hæc.n.ſunt tranſmutationis ſpe-
cies,vt cōſtat,quæ poſſunt homini,& corporeis rebus accidere . Ea vero , quæ
accidunt ei quantū ad partē ſpiritualē,ſunt augmentatio in ſcientia , decremētū
in ea,prophetia,credulitas alicuius nouæ legis, prudentia, & omnes operatio-
nes animæ,quas enumerat Ariſt.in lib.de Anima, & in ethicis, huiuſmodi.n.
tranſmutationes ſoli homini propriæ ſunt,vt Ariſt.inquit.hæc igitur ſunt, quæ
Quæſtio. homini accidere poſſunt,& omnibus rebus,quæ ſub aſtris cōtinentur. Supereſt
nunc videre , quot nam modis cœlū concurrit ad ea , quæ enumerata ſunt: &, E
quia veritas nō inuenitur niſi per oppoſita,& in longo tempore: ideo inducere
opiniones patrum reputaui bonum eſſe,in quibus ſi qua bona reperiam,reputa-
bimus ea in lucrum, ſi qua vero inconſona, largitati eorum adhuc gratiæ ſunt
referendæ. Vt vlterius veritatem inueſtigemus corū dicta accuſantes:poſſumus
ergo,vel ſuſpicari corpora cœleſtia nulla in his,quæ hic ſunt agere, vel ea age-
re.Si quidē nulla agere ſuſpicamur,opinio erit his mahumeti. inquit enim cor-
pora cœleſtia eſſe facta ad vniuerſi decorē, non ad entium creationē,vel conſer
uationē:propter quod Rabi Moyſes dixit Deū immediate omnia agere, & in
nullis rebus eſſe virtutes naturales:& hoc narrat Auer. de ſua lege 12. Meta.
com.18.inquit,& cum loquentes noſtræ legis opinabātur,quod agens agit creā-
do formam ex nihilo,& nullū huiuſmodi agens viderunt hic , dixerunt vnum
agēs omnia entia agere ſine medio,& quod actio iſtius agentis trāſit in vno in-
ſtanti in actiones contrarias,& cōuenietes,& infinitas,ita quod negāt ignē cō-
burere,& aquā humectare,& dicūt omnia iſta indigere creatione, adeo qd di-
cunt qd homo nō mouet lapidē expellendo,ſed illud agens creat motū , & ne-
Poſitio Albumaſaris. gauerūt propter hoc potētiā eſſe ſup. in rebus:& ſic patet hęc. Sed quantum
hæc lex ſit cōtra naturā,& rationalē veritatē,tu inſpicias.arguit,n.Albumaſar
contra hanc,& cōponit rationē ſic.omnia corpora naturalia, quæ motu locali,
& per ſe mouētur,ſunt agentia aliquid extra ſe, vt exēplo oſtēdit, vide. Sed de- F
claratū eſt oīa corpora cœleſtia moueri per ſe,et motu locali:quare,& ipſa age
re extra ſe non erit dubiū. & contra hoc faciūt omnia inducta in præcedēti ſer
mone.Si vero corpora cœleſtia agere extra ſe,& in hunc modū conſentiamus.
Adhuc partiti ſunt patres antiqui.quidam enim eorum ſunt,qui cuilibet effectui
hic inferius,propriū ſidus per ſe ad eius creationē in cœlo imponunt, ſuſcitans
ad incrementū illius:& hęc opinio Hermetis, Enoch, Mercurij,& plurimorum
indorū fuit,adeo ꝙ aſtronomi.48.imagines in cœlo ſituat ſtellato : vt quælibet
ſuā rē procreet,& curet,iuxta illud Ari.pauloante allegatum.quidam antiquo-
rū ſenſerūt hæc oīa plena eſſe Dijs,& iſti ſunt,qui tantam corporibus cœleſti-
bus imponunt potentiam, ꝙ omnia ex illis eſſe conati ſunt confiteri : vnde, &
Homerus ab Empedo,accipiens inquit,intellectū, & voluntatē ad præſens au-
geri:propter quod,inquit,talis intellectus eſt in terris hominibus, qualē dedu-
cit pater in die virorū,deorūq;. Et huius etiā opinionis Orpheus,omnia plena
Dijs in carminibus ſuis dogmatizans,fuit viſus eſſe.dicebat enim Deos virtu
tes diuinas in rebus diffuſas eſſe,quos Deos Ariſto.de mundo exponēs inquit,
ſummum habitaculū Deorum nuncupatum eſt cœlum, plenum autem exiſtēs
Poſitio Alexandri. corporum diuinorū,quæ ſtellas conſueuimus dicere. Poſt hos Alex.aphrodi-
ſeus,qui Democritum,& Leucippum ſecutus eſt,inquit, hunc mundum nō depē

A dere ab illo, niſi quantum ad ordinate, regulariterq; agere. vnde, quia hic infe-
rius eſt contrarietas ſufficiens ad generationem. Amplius, ſubiectum potens re-
cipere motus. ideo & hæc non dependere, nec in alteratione, nec in generatio-
ne, nec in augmentatione ab illis, inquit. Verum huiuſmodi motus ordinati non
eſſent ſecundum quandam reciprocationem, vt. ſ. nunc ex calidis generãtur fri-
gida, nunc econuerſo. Sed contingeret, ſicut Heraclitus poſuit, quod quandoq;
omnia fierent ignis. nam ordinatio reciprocæ conuerſionis inuicem eſt per vir-
tutem cœli. ait tamen ſaluando dictũ Ariſto. in 7. & 8. Phyſ. huiuſmodi corpora
hic dependere in motu locali tantum ab illis. hoc autem experiẽtia eum docuit
de magnete. mouet enim localiter, prout virtus eſt cœli, immo, vt dicunt lapi-
darij ſi magnes figuræ redderetur rotundæ, & ſuper duos locaretur polos, eſſet
ſine dubio mota localiter motu cœli proximo: & hoc, quia omne, quod locali-
ter mouetur, mouetur per virtutem primi moti, quod eſt cœleſte corpus. Et cum
omnia hęc ſint dicta, ex his accipimus quod corpora cœleſtia agant in his in-
ferioribus ſine dubio ſecundum oẽs modos motus, ſcilicet intentionales, & phy-
ſicos ſecundũ phyſicos quidẽ, qm̃ ſecundum generationẽ & corruptionem, am-
plius ſecundum alterationem, adhuc ſecundum augmentũ & decrementũ. Rur-
ſus, ſecundũ loci mutationẽ: ſecundum intentionales vero, quia hominibus ſan-
ctæ influuntur prophetiæ, religiones, mores declarati in libris moralibus, vitia,
B & vniuerſaliter oẽs actu, qui in nobis inueniuntur, vt aſtrologi dicũt. hæc licet
probata ſint, rurſus ea confirmans oſtẽdo: primo, quod agant in horum genera-
tionę & corruptione, quia apparet in elementis & mixtis, qm̃ accedente ſole,
& alijs ſtellis calidis ad zenith alicuius regionis elementa ſuperiora, vt ignis,
& aer augentur, & inferiora. ſ. terra. & aqua minuuntur, & in ſuperiora conuer-
tuntur, & econuerſo recedente. Amplius in mixtis, & primo in animatis, in-
quiunt enim alchimiſtæ, vt Alber. & Aut. quẽlibet planetã habere vnũ ſpeciẽ
metalli, ſicut ſol habet aurum multiplicare, luna argentum, mercurius argẽtum
viuum, mars ferrum, iupiter ſtagnum, ſaturnus aũt plumbũ, & inde huiuſmodi
metalla nomina ſortita ſunt planetarum, vt inquiunt. Hoc ẽt apparet in anima-
tis, & in plantis. quantum enim acceſſus & receſſus ſolis neceſſarius ſit genera-
tioni plantarum agricolę teſtes ibi erunt. Præterea in generatione animaliũ:
ſole enim intrante primum punctum arietis, tunc aues nidos incipiunt colere,
inter ſe aues ſuaues cantus ad amorem incitantes canere, vt plato inquit de phi-
lomena, reciproca baſia quãdoq; inter ponere, tandem ad amoris actum, vt in-
de procreentur pulli, ocurrunt: & quã mirabilis ſit naturæ ordo, ex huiuſmodi Poſitio medi
animalibus felicibus capere quiſpiam poteſt. Adhuc empirica teſtatur aucto- corum.
ritas medicorum, qui nouem menſes lationis fętus in vtero matris planetis aſcri-
C bentis, aiunt natum in octauo menſe viuere non poſſe: quia, ſub planeta moriſi-
cante oritur. Et quod hæc ſint ita, omnia auctoritate magnorum confirmo,
quemadmodum fuerunt Magot græcus, & Germa babilonicus, & Hermes egy-
ptius, Ptolemeus ſapiens, Geber hiſpalenſis, & thebit: quorum caput fuit zoroa-
ſter, qui cum natus fuiſſet, cerebrum ita palpitaſſe aiunt, quod manum impoſitã
repelleret, quemadmodũ Plinius teſtatus eſt. Huiuſmodi enim viri alchimiam
perficientes, totum genus artis ad corpora cœleſtia reducunt. erat enim princi-
pium apud eos. omnia quæcunque fiunt, generanturq; a natura, vel arte moueri
a virtutibus cœleſtibus primo, & per ſe, & hoc de natura non dubitarunt. in ar-
te quoque conſtare ẽt dicunt, eo ꝙ aliquid modo, & non ante incitat cor homi-
nis ad faciendum: & hoc eſſe non poteſt, niſi virtus cœleſtis, vt inquiunt, illos Poſitio
præmoueret. Præterea Plato in thymeo inquit, vita nobis corpoream a ſtellis Platonis.
infundi. Quod aũt corpora cœleſtia agant, & in his tranſmutationem in accidẽ-
tibus. ſ. motus ſpirituale, & corporales manifeſtabitur. et primo de ſpirituali mu
tatione, experientia docet. inquit enim Plotinus in ſecundo quartæ eneadis,
quod ſtatuę factę ab artificibus loquentes non loquuntur, eo quia animę loquã-
tur in eis, nec quia ſidera loquantur ſed demones a ſidere ducti, ſub cuius domi-
nio celebrata fuit ars, vel operatio. Amplius, quemadmodum Aly, teſtatus eſt de
puero filio regis, quo die natus eſt locutus, nõ dicit commũctionem quatuor pla-

netarum in eius horoſcopo concurrentium protuliſſe verba, nec eſt conſonum D eius animam ea formauiſſe, vaticiniumque feciſſe de paterni regni calamitate, paulopoſt eueniente, ſed demonem potius fuiſſe locutum, demonem dico mercurialem: quoniam in octauo gradu libræ, horoſcopo, qui terminus eſt mercurij, mercurius cum Venere Ioue & Marte dicitur fuiſſe coniunctus.

Nota.

Rurſus dicit Albumaſar in ſadam, quod græcorum reges, cum opus aliquod perficere curabant, Deo quidem orationem porrigere conſueuerunt, capite draconis exiſtente in medio cœli, & cum Ioue, vel alio aliquo amicabili aſpectu coniuncto: tunc enim exaudiebantur. Ad idem Plato in republica ait, ſub fatalibus neceſsitatis deæ, filiarũq; eius parcarum reuolutionibus animas in corpora proficiſci, vide. Prætereà, aſtronomi dogmatizant capite arietis ſigniferi ſub eius compari capite immobilis zodiaci ſituato, & vniuerſaliter zodiaco ſubortogonaliter ente zodiaco: quod ſiquidem factum, ſecundum Ptolemei radicem, per amplius circa. 1500. annum ſui motus indicat, cor Leonis prætacti: tunc, namque virtute vnita ex directa connexione ſphærarum in hæc inferiora diffuſa. Maxime, ac quaſi per 500. annos ante, & poſt mundum conflorere virtute, & ſapientia: tunc quidem enim reges, imperatoreſque fuere celeberrimi, vt Alexã, Darius, Iulius Ceſar, & reliqui. tunc etiam romanorum monarchia, ſtoycorum adaucta ſchola, Peripateticorum fundata ſecta, Ariſto. Auctore. Tunc Gale. in medicina, Ptolemeus in aſtrornm ſapientia, Cicero in rethorica claruere. E Amplius, prouulgabantur ſectæ, beſtiali appetitu fundatæ, vt machometanorũ, & aliæ multæ. quod, ſi accidat capite ſignorum quatuor cardinalium, & omnino zodiacos incipientia abinuicem ſecedere, omnia econtrario peruerti incipient, ſicut patet noſtris temporibus, in quibus paucos, immo nullos video philoſophos, & illi pauci comprimuntur, ita quod deſperati philoſophiam paruifaciũt intantum, quod eam tanquam deſtructionem animę, & corporis reputant: eo quia appetitus innaturales philoſophi ſequuntur hodie, propter diſpoſitionẽ temporis huius: & ideo, nunc philoſophos omnes vitioſos reputant vulgares, cuius contrarium legimus fuiſſe tempore illo, quemadmodum Ariſto. narrat in lib. de pomo. manutenebant enim leges diuinas, conſtitutiones naturales, & ordines congruos, & breuiter omnes opiniones, quibus ducebantur in perfectionem animę & corporis: cuius oppoſitum video tempore meo. 1497. & vtinam tempore illo fata mea ita tuliſſent, vt me viuentẽ tunc ſeruaſſent.

Laus, & benedictio circa venetos.

Domini huius temporis pauci ſunt, præter noſtros præclaros Venetos, qui iuſtitiam, temperantiam, fidem, virtutum omniũ genera conſeruent, quos Deus tanquam imagines antiquorum dominorum conſeruat, ne natura obliuioni tradat eos, quando occurrit illos reformare: ꝙ itaque corpora cœleſtia in his, quæ hic ſunt, ſpirituales mutationes, nouaſque tranſmutationes agant, manifeſtum ex his eſt. Quod vero in his, quæ ſunt hic, amplius agant corporeas tranſmutationes, probare non ex- F pedit: quoniam omnes libri pleni ſunt: & ſic, ſit de his dictum intantum. Sed, quia nondũ manifeſtus eſt modus agendi eorum in nobis. Ideo, amplius circa modũ agendi inſiſtam.

Corpora cœleſtia agere eſt dupl'r.

poſſumus ergo intelligere ea agere dupliciter. vno modo tanquam cauſas primas remotas principales, ita ꝙ illa ſint principales cauſæ omniũ, quę hic fiũt, & agentia hic ſint cauſæ inſtrumentales. ſecundo modo, tanquam cauſas proximas & immediatas. ſecundo ſiquidem modo adhuc tripliciter: vniuerſaliter, particulariter, & modo medio inquiunt aſtronomi, vt declarabitur. Siquidem proximo modo, ſic corpora cœleſtia connexa conſtituunt naturam vniuerſalẽ, quę eſt tanquam cauſa prima & vniuerſalis omnium effectuum qui hic fiunt, & agẽtia hic ſunt cauſæ proximę, & inſtrumentales. imaginãdum enim ex generalibus agentibus hic, & corporibus cœleſtibus fieri vnũ agens, habens gradus ordinatos, qm̃ hęc agentia in agendo dependent ab illis, quemadmodũ in eſſendo. Hoc Ariſt. ſecundo perigeneſeos teſtatus eſt: vbi corpora cœleſtia, inquit eſſe velut ars, hęc aũt, quę hic ſunt, tanquã inſtrumẽta artis. Quod ẽt rationibus probatur Auer. 8. Phy. com. 46. & 47. quarũ prima ſumitur ibi. qñ inuenitur aliqua natura plurificata in multis ſecũdũ vniuocã rationẽ vel analogã, oportet vt eã in aliquod primo tale reducamus, quod ſit tale per ſe & cauſa

A omnium aliorum,quare ſint talia. modo in propoſito, inuenimus omnia agere
hic, & potentiam agendi eſſe in omnibus his, quę hic ſunt: ergo oportet dare
vnum primo tale,quod ſit tanquam regula,& menſura omnium aliorum,& hoc
non poteſt eſſe niſi corpus primum immortale & diuinum,ſcilicet cœlum: qua-
re, &c. Secunda ratio eſſe poteſt ex verbis Auer. corpora cœleſtia agunt in
his,& agentia hic:vel ęque primo: & hoc non. tunc enim vnus effectus a dua-
bus cauſis ęque primo totalibus penderet.ſi non ęque primo:vel igitur agentia
hic per prius q̃ illa:& hoc extraneũ exiſtit naturę,vel illa prius. & hoc volo.
patet ergo cauſam vniuerſalẽ corporibus cœleſtibus eſſe decenter inſcriptam.
Sed dices,omne agens primũ,& principale cõiungitur ſuo inſtrumẽto, vt patet Obiectio.
de manu & ſecari, & multis alijs:ſed corpus cœleſte non eſt coniunctũ nobis,
vt ſenſu patet expreſſe. Dicendũ, ꝙ inſtrumentum eſt multiplex:in propoſito Solutio.
duplex. vno modo, quod nõ mouetur per ſe niſi per influxũ ab agente primo: vt
patet in lapide moto a baculo,qui nõ mouet niſi ꝓpter manũ, quę in baculo in-
fluit:& ſic verũ eſt,omne inſtrumentũ eſſe principali agẽti coniunctum. ſecũdo
modo põt accipi pro ſecũda cã,quę dicitur inſtrumentũ,ꝓut nõ agit virtute ꝓ-
pria,ſed virtute primę,& ſic hmõi ſunt inſtrumẽta primorũ corporum,& ſic nõ
oportet ꝙ ſint cõiuncta ſecundũ locũ,ſed ſecundũ actum virtutum, vt omnes di-
cunt ſapiẽtes:& ſic patet primus.ſi aũt dicamus corpora cœleſtia agere ſecũdo
B modo,ſcilicet,immediate & vniuerſaliter:adhuc,ſecundũ Peripatheticos illud
concedendũ puto mediante lumine & motu,vt Ariſto. ſecundo cœli inquit, &
Auer.ibidem com,42.hęc enim duo ſunt generalia inſtrumenta corporibus cœ-
leſtibus ad agendũ hic inferius,non tñ, quantũ ad tranſmutationẽ in ſubſtãtia,
vt patet ad ſenſum,ſed quantũ ad tranſmutationẽ in accidentibus,ſcilicet, mo-
tu locali,alteratione,augmẽtatione,& alijs,vt ſenſus diuulgat. Amplius,ſi dici
mus corpora cœleſtia agere in his inferioribus immediate, & modo particula-
ri,ſ.vnicuiqꝫ ꝓprio,ſecũdũ Peripatheticos eſt valde dubiũ.non.n.inueni apud
Ariſt. corpora cœleſtia agere in his immediate niſi motu,& lumine, & nullibi
inueni iſtum modum agẽdi aſtronomorũ.maxime enim in libro cœli ipſum tra-
dere debuiſſet, vbi oĩa accidẽtia propria cœlorũ tractat.attamen,ſi dicta Ariſt.
in libro de bona fortuna inſpiciemus,adhuc poterimus cõfiteri huiuſmodi mo-
dũ agendi in nobis. Debes ergo ſcire,quod duo ſunt modi dicendi ad hoc ſatis
optimi.primus eſt,imaginando quod queadmodum calor igni inhærẽs,& eſt ca- Nota.
lor,& eſt igneus:ſic,& pater meus in hora generationis,et tranſmutationis ſper
matis,& eſt homo,& eſt ſtellarũ,& corporũ cœleſtiũ inſtrumẽtũ ſub tali cõſtel
latione, vel diſpoſitione exiſtentiũ:& quemadmodũ calor,inquantũ calor, non
generat niſi per ſe calorem: ſic, & homo,inquantum homo, non niſi hominem
C generat.amplius,ſicut calor,vt igneus generat ignem.ſic, & pater meus homo
exiſtens, inquantum inſtrumentum cœlorum, ſic diſpoſitorum quaſdam mi-
hi naturales potentias aggenerat. Verbi gratia,potentiam naturalem gladian-
di, ſaltandi, & ſic de alijs potentijs naturalibus de ſecunda ſpecie qualitatis.
amplius, aggenerabit mihi potentiam naturalem, qua moueor a diſpoſitione
mei aſcendentis ſic , quod quemadmodum dominus meę vitę exiſtet diſpoſi-
tione varia diſpoſitus: ſic,& ego allectus ab eo , inſequor eius diſpoſitionem ,
nunc quidem hilarem,nunc vero triſtem,nunc ſtudioſam , nunc prauam. huius
exemplum Plato poſuit, quod quemadmodum porrigens lactucam anſeri,
eam mouet, allicitque per exteriorem ſenſum , quoniam proprietas natura-
lis fuit congenita anſeri moueri a lactuca : ſic diſpoſitio naturalis fuit mihi a
patre in virtute aſtrorum data , vt diſponat ſecundum aſtrorum dominantium
mihi diſpoſitionem: & huiuſmodi naturales potentias Ariſto.in illo libro, im-
petus appellat naturales: vt ibidem patet. Sed ambiges non parum , quid- Dubitatio.
nam eſt huiuſmodi naturalis impetus, an,ſcilicet accidens animę,an accidẽs cor
poris? Secundo ambiges,quoniam aſtronomi conſiderant exitus nati ab vte- Dubitatio.
ro, & non tantum horam conceptionis : ergo non eſt virtute patris huiuſmo-
di naturalis potentia. Tertio dubitabis, an domino vitę Sortis exiſtente Dubitatio.
bono, vel malo,ad hoc, vt bene, vel male agat,ille planeta ſpecialiter nũc no-

Dubitatio. uiter influit ſibi qualitatem aliquam, an illa congenita ſufficit? Quarto dices, D
Solutio ad primam, quod tunc corpora cœleſtia vniuerſali modo concurrerent, & ſic non differret hic modus agendi a primo: quod nõ eſt ita. Dicẽdum igitur ad primam: quod, quemadmodum inquit Ariſt. omnia accidentia phyſica ſunt communia animę, & corpori, quemadmodum in primo de anima oſtenſum eſt. verum aliqua inſunt animę propter corpus, aliqua econtra. ſic in propoſito, huiuſmodi accidentia, & ſi ſint communia animę, & corpori, animę tamen inſunt propter corpus, quoniam incipiunt ab ipſo corpore, & terminantur in animam: quemadmodũ ſomnus, & vigilia, vt Auer. dicit.

Ad ſecũdã. Ad ſecundam debes ſcire vnum in hoc, qđ in genere animalis, Verbi gratia, hominis tria conſidero tempora, ſcilicet, horã proiectionis ſpermatis, horam formationis eius, & tempus regiminis ſuę vitę. Imaginor igitur tunc patrem inſtrumentum aſtrorum, ſic diſpoſitorum generare, vel dare virtuti gignitiuę diſpoſitionem quandam, vt agat actione vnigenea diſpoſitioni aſtrorum tempore proiectionis. tunc enim, ſemine proiecto, virtus formatiua agit vt inſtrumentum duorum, ſcilicet, hominis, & corporum cœleſtium ſic diſpoſitorum: vt inſtrumentum hominis, hominem generat: vt inſtrumentum aſtrorũ ſic diſpoſitorum, hora formationis generat accidentia conſimilia aſtrorum diſpoſitioni. Hora quoque exitus, virtus formatiua, quę primo erat formatiua, conuertitur in regitiuam corporis: quoniam, amplius fœtus non viuit vita matris: & ſic iterum poteſt cõſiderari dupliciter. vno modo, inquantũ eſt inſtrumentum hominis, & ſic habet conſeruare & regere hominẽ, inquantum homo eſt: alio modo, vt inſtrumentũ aſtrorũ ſic diſpoſitorum in tempore exitus, & ſic habet mouere nauim ſecundum diſpoſitionem ſui dominij. & omnia iſta tria tẽpora conſiderare ſolẽt aſtronomi: maxime, tamẽ tempus exitus: qm̃ tunc virtus incipit regere corpus, & quodãmodo agere in virtute aſtrorum, tũc ſic ordinatorũ, vt dictum eſt. E

Ad tertiam. Ad tertiã mihi videtur eſſe dicendum, quod quemadmodum homo cõplexionis colericę mouetur ad irã propter tria, tanquã propter cauſam primo, propter appetitũ vindictę, tanquã propter finẽ. ſecũdo, propter accẽſionẽ ſanguinis circa corpus, & maxime circa cor. & tertio, ꝓpter cõplexionem colericã ſic aptã de facili accendi. Sic, & homo, qui ſub dominio naſcitur mercurio, habet tria, vnde mouetur ad diſpoſitionẽ illam, ſcilicet, virtutẽ regitiuã corporis, quę eſt tanquã agẽs immediatũ. ſecundo impetũ cõgenitũ tãquã materiã, per quã natus eſt incurrere in alterationẽ ſimilẽ diſpoſitionũ aſtri, eo modo, quo colericus per cõplexionẽ colericã natus erat incurrere in irã. Et tertio, habet mercuriũ dominiũ ſuę vitę, a quo mouetur tanquã ferrũ a magnete, vel agẽs a fine, differt tñ, quoniã magnes mouetur ꝓpter impreſſionẽ qualitatis occultę, vt Auer. inquit in 10. com. 7. Phyſi. in nato aũt non mouetur ab aſtro, ſed quemadmodũ graue ſe mouet deorſum per formã ſubſtantialẽ, & per qualitates tanquã per inſtrumẽta, & vi ei impreſſa a loco: ſic natus ſub mercurio, mouet ſe per formã ſubſtantialẽ tanq̃ ab agente per ſe, a qualitatibus tanquã ab inſtrumẽtis, & a planeta tanq̃ a loco, fine, ſiue perfectione: & in hoc patet differẽtia brutorũ ab hominibus. bruta nãq; ab impreſſionibus cœleſtibus mutãtur, aliquid recipiẽdo, qđ inſtinctũ naturę appellat Ariſt. 2. Phy. ſicut de gallo patet, qui in ſingula hora noctis horã prędicit ruſtico, propterea quia ſentit motũ aſtrorũ a qualitatibus et nouiter impreſſis ſecundũ diuerſam horã. Adhuc patet de aſino, qui tpe futurę pluuię, aures quatit ſępe ſępius propter impreſſionẽ pluuialẽ, quã ſentit, & ſic de alijs multis. Homines aũt, & ſi huiuſmodi impreſſiones fiant eis, nõ mouentur, qm̃ illas non ſentiunt propter occupationẽ in altiori opere, vt Ariſt. eſt ſententia in libro de bona fortunã. attamen, vbi fiant fortiſsimę coniunctiones, maxime influentes etiam homines ſentirent: & ſum locutus hic de particularibus hominibus, ſecus eſt de diſpoſitionibus cœlorum vniuerſalibus. F Ad quartã dicendũ, corpora cœleſtia dupliciter cõcurrere ad eſſe, ſ. rerum abſolute, & ad eſſe cum talibus accidentalibus: primo modo habent ratione cauſę vniuerſalis, vt dictum eſt: ſecundo modo ratione cauſę proximę, prout eſt cauſa mutationis rei particulariter, & ſignare, vt nunc verificaui. Et ſic patet iſte excellentiſsimus modus dicendi. De ſecundo modo dicendi, pleni ſunt libri aſtrono-

A morum: & ideo, cum in eo nihil noui dicendum inueni, ſed potius reprobandi aliquid diligens lector ex ſe libros aſtronomorum reuoluens conſiderabit. hic quidem modus mihi peripatheticus viſus eſt, & ſi dicta Ariſt. ſaluare vis, modo video aliter eſſe dicendum: quod vero dicebatur Ari. nũquam dixiſſe de iſto modo agendi, patet eſſe falſum. dixit enim in libro de bona fortuna. non enim decebat dicere in libro de cœlo: quoniam, ibi propria accidentia cœli vniuerſalia tractat, & non particularia ſecundum particulares aſtrorum diſpoſitiones, vt patet, ideo tantum vniuerſalem modum agendi tradidit. verum autem ſit aliquis modus medius agendi in corporibus cœleſtibus erga nos difficile eſt multum, & in hoc non parum labor tui. Aſtronomi, quos Auic. & Alber. ſequuntur, opinati ſunt planetas differre complexione. quidam enim planetarum ſiccus & frigidus exiſtit, vt ſaturnus: quidam calidus & humidus, vt Iuppiter, & ſic de alijs ſuo modo dicatur. Imaginatur igitur, quod quemadmodum membra hominis diuerſas habent complexiones, vt cerebrum humidum & frigidum, cor calidum & ſiccum, epar calidum & humidum, &c. attamen, ex eis prouenit complexio totius hominis declinans a complexione temperata per calidum & humidum: ſic, ex aſtris diuerſarum complexionum fit quædam media complexio declinãs a temperata per calidum & humidum. caliditas enim iouis, martis, & ſolis ſuperant frigiditatem ſaturni, veneris, lunęq;. Similiter humiditas lunę, veneris, & iouis ſuperant ſiccitatem ſaturni, martis, & ſolis, & ſic calidum & humidũ ſunt ſuperexcellentia, & ſic complexio erit declinans ad calidum & humidum: & hic modus agendi eſt medius inter communem, & particularem: quoniam, non eſt eſtimandum ſtellas eſſe eius complexionis formaliter, ſed effectiue, prout habent vitam hominibus maxime, & animalibus dare. Sed huic modo dicendi opponit Auer. ſecundo cœli. com. 42. dupliciter. primo, quoniam, ſi aſtra agerent frigiditatem, maxime appareret in luna. modo luna in plenilunio caliditatem agit, vt Ariſ. inquit in quarto de partibus animalium, quod noctes in plenilunio calidiores ſunt propter lumen lunę. Amplius, arguit quod ſi aſtra agerent frigiditatem, eſſet extra fundamentum naturę, quoniã frigiditas non ingreditur opus naturę. poteſt ergo argui ſic. nulla corpora per ſe viuificatiua ſunt per ſe agentia frigiditatem: ſed corpora cœleſtia per ſe ſunt viuificatiua, & per accidens mortificatiua: ergo per ſe agent calidũm & humidum, & per accidens, & quaſi ſecundum comparationem ſiccitatem & frigiditatem, quæ ſunt oppoſitę vitę, vt patet a medicis. Vt ergo opinio Auer. ſit manifeſta, obijciam contra illam argumentis, quæ contra eam fiunt. obijcit itaque expoſitor primus latinorum ſecundo cæli contra Auerro. duobus argumentis. primo, quoniã data opinione Auer. ſequeretur quod ſiccum & frigidum eſſent in vniuerſo per accidens: conſequẽs eſt contra omnes. omne enim ens perfectum cadit ſub intentio naturæ vniuerſalis. Conſequentiam probat. ea ſunt per accidens in vniuerſo, quæ non fiunt a corporibus cœleſtibus, ſed huiuſmodi ſecundum Auerroem non ſunt a corporibus cœleſtibus niſi per accidens, ergo & per accidens ſunt in vniuerſo. Amplius arguit. omnes formæ ſubſtantiales inferiorum corporum ſunt ex virtute cœleſtium corporum, ergo & eorum virtutes eſſe debent a corporibus cœleſtibus: cum dans formam det conſequentia formã. Pro intellectu opinionis Ariſto. & Auer. debes ſcire, quod quemadmodnm, vt Auer. inquit. 12. Meta. comm. 18. & in. 2. cap. de ſubſtantia orbis, duplex eſt calor, cœleſtis, et elementalis: ſic, & duplex eſt humiditas, ſcilicet cœleſtis, & elementalis, & duplex ſiccitas, cœleſtis, & elementalis, & duplex frigiditas, etiam ſuo modo. Calor elementalis eſt propria qualitas ignis, ſiccitas elementalis propria terræ, humiditas elementalis propria aeri, frigiditas elementalis propria aquæ: & huiuſmodi qualitates ſunt poſitiuæ, & accidentia per ſe quatuor elemẽtorum inuicem combinabilia, vt ſcis: calor cœleſtis eſt ille, qui nobis motu & luminę portatur, frigiditas cœleſtis eſt priuatio caloris cœleſtis propter diſtantiam a cœlo, & a cauſis cœleſtibus calefacientibus, & ſic dicitur terram eſſe maxime frigidam, quoniam maxime diſtat a cœleſtibus cauſis calefacientibus, ſ. motu & lumine, vt Auer. inquit ſecundo cœli com. 94. Quid autem ſit cœleſtis humiditas patet. eſt enim illa

Poſitio Auicẽ. et Alber. Planetæ differunt complexione.

B

Contra.

Argumẽta cõtra Auer.

C

Solutio pro Auerroe, et Ariſtotele.

qualitas, quę cauſatur ex corporibus cœleſtibus per ſe, ſiccitas autem cœleſtis D
priuatio huius eo modo, quo dixi in calore. Quibus viſis, patet qualiter frigidi-
tas & ſiccitas ſunt per accidens intenſę, cum ſint priuationes, quas natura per
accidens intendit. Tunc, ad rationes contra hoc patet ſolutio. ſi enim loquitur
ipſe de his qualitatibus, prout ſunt elementales, ſic ſunt per ſe a cœlo tanquam a
cauſa vniuerſali: quoniam, vt dictum eſt, cœlum eſt vniuerſalis cauſa, ſub cuius
virtute omnia agentia hic agunt: & hoc non negauit Auerroes: ſed quod cœlū
agat illas, prout opponuntur calori, & humori, immediate negauit. Et ſic pa-
tet ad primum, concedit enim Auer. huiuſmodi priuationes eſſe per accidens, ſed
vt elementales ſunt qualitates per ſe vniuerſali ratione cauſę. Et per idem pa-
tet ad ſecundum: &, cum hęc ſint ita, verificatum habetur, corpora cœleſtia age-
re vniuerſaliter hic, amplius particulariter, & hoc tribus modis, ſcilicet, vniuer-
ſaliter, particulariter, & modo medio: & ſic patet qualiter ex parte corporis cœ-
leſtis hęc inferiora fiunt, & conſeruantur. Et ſic expeditum eſt de ſecundo pro-
poſitorum. Et cum ſit tibi perſpicuum corpora cœleſtia agere in his, et quō agāt,
tibi ſcio deſiderium maximum adeſſe, vt declarem tibi, an neceſsitent nos ſecū-
dum ſapientes, an non: & hęc quidem quęſtio multum deſiderabilis eſt, & iādiu
eſt, in quo deſiderabam eam abſoluere, vt in. 23. anno meę ętatis, in quo incœpi
ſcribere librum iſtum, vſq; nunc, in quo currit annus. 27. meę vitę, & nunquam E
inueni certitudinem in hoc quęſtio ſecundum antiquos, & maxime ſecundū Ari-
ſtotelem, & aliorum peripatheticorum dogmata: & ſum ita confuſus in ea, vt re-
putem debere confundi omnem hominem, qui harum quęſtionum genera appe-
tit abſoluere. Amplius, ſcio te expectare declarationem, quomodo ex aſtris no-
bis augetur ſcientia, & ex ipſis quandoq; diminuitur: hoc enim apud omnes nō
minoris eſt difficultatis, quam quęſtio prima, &, vtinam quod ego dicere poſſem
aliquid dignum in hoc.

Quarta qō. Et prima quidem quęſtio videtur ambigua multum, vt dixi. primo. n.
aſpectu vr̄, ꝙ aſtra animam hominis non neceſsitent pro operationibus ſuis per-
ficiendis: & hoc, quia multi docent euitare vires aſtrorum, eorumq; fatum prohi-
bere. vnde Albu. contra eos, qui ſciētiam aſtrorū inutilē eſſe profitentur, inquit,
poterit ſibi forſitan præcauere mutando locum, in quo futura eſt peſtis, poterit ēt
aliquando totum a ſe malū repellere, vt pręuidēs futurā infirmitatē, vel inuaſio-
nē hoſtiū, & ſimilia deuitare. Hinc ēt Ptole. inquit, ſapiens dominabitur aſtris,
quatenus admonitus pōt imminēs declinare diſcrimē. Amplius, narrāt aſtronomi
puerū natū. 8. mēſe, nocte, ſub ſaturno ſtationario ſtatione prima in ſagitario aſcē-
dente ſemianimem profecto, & vix, vt videbitur victurum ad triduum, tñ diligē-
tiſsime curatum, vitam longo tēpore peregiſſe. Amplius, Iudei per kaballiſticā
ſapientiam, et intimum ſacrarum literarū ſpiritum, fatalem ſortem cœlitus immi- F
nentē docent ſuperare. Rurſus, Iamblicus per efficacem deorū ſublimium cul-
tum docet prophetare. Adhuc, Porphyrius per magicā ſapientiam, Apollinis
oraculo teſte: inquit in lib. de oraculis, cum quęreret aliquis, cur ineptus ad rem
quampiam fuiſſet, ab Apolline indicatum quidnam faciendo fore, vt quaſi aptus
ſuſciperetur. Reſpondit oraculum, eū fatorum vi impediri, quam magicis arti-
bus effugere poterat. vnde patet magicam hominibus artem cœlitus eſſe cōceſ-
ſam, vt aliquomodo fatum repelleret, vide ipſum. Præterea, zoroaſter teſta-
tus eſt pythagoricos factis cōſueuiſſe carminibus animorū morbos corporumq;
ſanaſſe: propter quod inquit, ſi tantum poteſt animus, cui dubium erit, eum ſuper
vires eſſe aſtrorum. Item, ſi corporum cœleſtium coniunctiones nos cogerent,
ad quid religio, ad quid leges, ad quid conſtitutiones diuinę, & ordines natura-
les? cum libertas tollatur arbitrij: omnia enim ita acciderent nobis, quod acci-
dere oppoſito non poſſent modo. & ſic, quemadmodum Ariſto. inquit in. 2. Pe-
rihermenias, deſtrueretur conſilium de bellis. amplius, ſcientia rueret moralis,
& breuiter virtus humana non plus ſuorum actuum domina eſſet, quam gra-
uis ſuorum motuum, & quam aranea in faciendo telam, & hyrundo nidum: &
hoc eſt contra naturam multum, & rationem. Amplius, omnes leges ſuſtentan-
tur in hoc principio, nos poſſe euitare aſtrorum rabiem. immo vulgares credunt

A precibus non tantum aſtra, immo & Deum flectere, orationes enim in commu-
tatione orantis fiunt, & non Dei.

IN iſta igitur grandi quęſtione non pauci laborarunt. ſuppoſito igitur quo-
modo aſtra nos mouent, vel potius nos aſtris mouemur: quidam antiquorum,
vt ſtoici opinati ſunt omnes actus noſtros, ſcilicet naturales, voluntarios, &
animales. ſunt enim in nobis, vt peripathetici inquiunt, quatuor genera actuum:
quorum vnum eſt actus hominis, in eo quod homo. vt omnes operationes,
quarum principium eſt intellectus, & voluntas. aliæ ſunt operationes hominis
in eo, quod animal, vt ſenſationes, & motus. aliæ in eo, quod corpus viuum, vt
viuere, mori, augeri, diminui, & generare, &c. aliæ in eo, ꝙ corpus natura-
le tantum, vt moueri a motu elementi dominantis, calefacere, & vniuerſali-
ter omnes operationes, quæ ſequuntur hominem, vt eſt corpus naturale. Vo-
luerunt igitur ſtoici fatum nos regere in omnibus. imaginantur itaque ſtoici,
quemadmodum Boe. inquit in. 1. Perihermenias ſecunda editione, quod ea
volumus, eaq; nolumus, quęcunque fati neceſsitas imperauit, quoniam volun-
tas noſtra ex fato pendere videtur. & ideo ea, quæ nos facimus voluntate, ideo
ea facimus, non quia noſtra imperauit voluntas, ſed quia fati neceſsitas impel-
lit nos ea facere. Pro his videntur auctoritates virorum, & rationes. inquit igi-
B tur Cicero in lib. de diuinatione, fatum id appello, quod gręci himarmen, id
eſt ordinem, ſeriemq; cauſarum: cum cauſa cauſam ex ſe gignat, ea eſt ex omni
æternitate fluens veritas ſempiterna: ex qua definitione apparet voluntatis
operationes eſſe neceſſarias, & ideo omnia mundi opera. Amplius, Apuleius
medaurienſis, & Hermes trimegiſtus in lib. de natura Deorum inquit, fatum eſt
cauſarum complexio ex prouidentia primę cauſę dependens, adhuc, Senririon,
Frenitius, Poſsidonius aſtronomi hoc idem confitentes, addunt effectus omnes,
operationeſq; rerum ſoli, lunę, & alijs attribuendæ. vnde ait Frenitius, fatum
eſt colligantia cauſarum ex motibus aſtrorum vim, & efficaciam trahens. cui
Ptolemeus huic addit neceſſariam immutabilitatem, & inquit, fatū eſt virtus con
ſtellationum immobilis. Pręterea, Seneca in quęſtionibus naturalibus, aucto-
ritate Centinę pontificis inquit, fatum eſt neceſsitas omnium rerum, & actionū,
quam nulla vis poteſt irrumpere ex Iouis diſpoſitione, definitoq; conſilio Deo-
rum, amplius, quemadmodum Euſebius inquit in. 6. de præparatione euange-
lica, gentiles omnes auctoritate Homeri, & Apollinis illud confirmarnnt, in-
quit enim Euſebius, cum eſſet Apollo interrogatus, quanto ne tempore ſuum
immorandum eſſet templum, quaſi prophetizans reſponſum his carminibus ce-
cinit. d. Tunc quoq; terrifico percuſſum hoc fulmine templum Ardebit, ſic ſtat
fatorum immobilis ordo. Ferre autem longe pręſtat quodcunq; ſeuera, Et fixa,
C & ſtabili ſtatuerunt lege ſorores. Eſſe enim certum. ſtabile, inuiolabile ſem-
per, Quicquid nent ſuſis parcæ rex iuſsit olympi. & Homerus breuioribus vīs
inquit, Non eſt qui fixas parcarum auertere leges, effugere aut poſsit. Propter
quæ Seneca in tragedijs ait, Fatis agimur, credite fatis. Non ſolicitæ poſſunt
curę mutare rati ſtamina fuſi. Quicquid patimur mortali genus, quicquid faci-
mus, venit ex alto. Et Ouidius inquit, Tu ſola inſuperabile fatum Nata moue-
re potes. Maro in idem incidens ait, Parce metu cytherea, manent immota tuo-
rum Fata tibi, cernes vrbem, & promiſſa Lauini Męnia, ſublimemq; feres
ad ſidera cœli Magnanimum Eneam. neque me ſententia vertit. & in. 6. dicit,
Deſine fata Deum flecti ſperare præcando. Et Aulus gelius in. 9. verba Cry-
ſippi exponens inquit, Fatum eſt ſempiterna quędam, & indeclinabilis ſeries
rerum, & cathena voluens ſemetipſa ſeſe, & implicans per ęternos conſequen-
tię ordines, ex quibus apta connexaq; eſt. Huius opinionis, vt Cicero inquit
in libr. de fato, plures fuerunt viri: vt Demo. Heraclitus, Empedo. Ariſtides, &
alij. Pro his poſſunt eſſe multæ rationes, quarum prima eſt. ſi aſtra nos non ne-
ceſsitent, erit, vt Plotinus inquit, quia corpora cœleſtia non poſſunt agere in ani
mam noſtram: modo hoc falſum eſt, quoniam omnis forma materialis poteſt
mouere intellectum, cum nihil intellectui ſit ignobilius: ſed cœlum eſt forma ma-
terialis, immo potentioris vigoris; ergo poteſt mouere intellectum noſtrum,

Amplius,quicquid agit in virtute agentis ſeparati , poteſt agere etiam in paſſo D
immateriali.Sed corpora cœleſtia agunt in virtute motorum ſeparatorum: ergo
poſſunt agere etiam in anima humana. Secunda ratio,quæ videtur quaſi de-
monſtratiua ſecundum fundamenta Auer.nulla forma naturalis exiſtẽs ſub cœ
los poteſt a cœlis non dominari: videmus hoc exemplo,& ratione . elementum
enim,quia eius forma educitur de potentia materię ab agente naturali per diſpo
ſitiones naturales,tali modo ſubditur cœlo,quemadmodum materia formę.ſimi
liter mixta,vt lapides,& viuentia vt plantę,et bruta.hæc enim non mouent ſe,
ſed potius mouentur. Poteſt & ratione probari : quemadmodum Anaxag . in-
quit,dominus debet eſſe altioris gradus,quam ſit dominatum,vt patet. Sed,ſecũ
dum mentem Auer.anima hominis,per quam eſt in ſpecie,& eſt ens generabi-
le & corruptibile,eſt cogitatiua,quæ eſt forma naturalis penitus educta de potẽ
tia materię,vt patet com. 20.tertij , quicquid ſit de intellectu ſecundum ipſum:
ergo anima hominis omnino ſubditur corporibus cœleſtibus,& per conſequens
actu noſtri penitus erunt,ſicut actus grauis,& leuis,& brutorum ! & hæc ratio
ſecundum philoſophiam Auer,& Ariſto. videtur quodammodo demonſtratiua
conſideranti. Tertio arguo.omne poſsibile neceſſe eſt eſſe aliquando: ſed oĩa
opera noſtra,atque naturę antequam ſint,poſsibilia ſunt:ergo omnia noſtra ope
ra,& naturæ ſunt neceſſaria.maior videtur eſſe Ariſt.& Auer.9. Meta.com.8. E
ſi inquit,aliquod poſsibile eſt,quod nunquam erit,natura poſsibilis efficitur im-
poſsibilis:vide. Quarto omnis propoſitio diſiunctiua de extremis contradicto
rijs eſt neceſſario vera:ſed omnis actus noſter,antequam ſit, eſt, vel poteſt ex
eo fieri:ergo omnis actus noſter erit neceſſarius:minor patet. cras enim omnino
legam,vel nõ legam.& ſic de præſentibus,& præteritis ſuo modo:ergo ſemper
altera pars eſt neceſſaria. Amplius quinto , nulla cauſa poteſt impedire actio-
nem alicuius agentis,niſi ſit tantę potentię,vel maioris: ſed anima humana non
eſt tantę potentię,nec maioris quam potentia cœlorum motiua . ergo nulla ani-
ma humana poteſt prohibere rabiem,& impetum aſtrorum.maior eſt manifeſta
per ſe.minor patet:quoniam anima humana eſt in minori magnitudine, quã ani
ma cœli:ergo eſt impotentior,quam ſit anima cœli. Sexto,omne agens in ea,
quibus anima hominis mutatur omnino,& impeditur in ſua operatione,neceſſa-
rio & per ſe agit in anima hominis. ſed corpora cœleſtia agunt per ſe & neceſ-
ſario in complexiones hominum , a quibus mutantur animę humanę , & impe-
diuntur: ergo & neceſſario & per ſe impedient animam , minor patet com-
plexione enim mutata, mutatur & anima , vt Ariſtotel . inquit in lib. phiſio-
nomiæ,& in lib.de Anima : ſicut patet in ſono , & vino ſeu ebrietate,& ęgri-
tudinibus . Septimo,potentior eſt virtus cœli, quam quæcunq; qualitas natu-
ralis:ſed qualitas naturalis poteſt compellere animam in vſu ſuarum operatio- F
num,vt medici teſtantur in phreneticis , & epilenticis , & alijs multis : ergo &
multo melius,& potentius virtus cœli. Vltimo,tunc coniunctiones,aſpectus,
dignitates,& vniuerſaliter omnes cœlorum ordines eſſent ocioſi. conſequentiã
probo: quoniam omnia hæc ſunt pręcipue gratia hominum. ſumus enim & nos
quodammodo finis omnium Ariſto.teſte.modo nos poſſumus agere noſtro arbi
trio,noſtroq; ordine nulla aſtrorum diſpoſitione occurrente.immo,& illo occur
rente,poſſumus & aliter agere quam dictet,vt dicis. ergo tantus ordo, tanta di-
ſpoſitio penitus ſuperfluit in natura,cum poſsit & aliter fieri. & ſine dubio hæc
vltima ratio eſt multum efficax hic. Et eo hęc ratio efficax videtur, quoniam
vt Ariſt.teſtatur,media ad finem vana,ſuperfluaq; habentur, cum his poſitis,et
ſufficienter ordinatis,finis non ſequitur,ad quem ſunt ordinata . & tu perſiſte .
Nota. Illud autem.ſ.quomodo cum fati neceſsitate ſtet prudentia, conſilium , ratio, vt
Ariſt.inquit,abſoluunt auctores huius opinionis.ſ.ꝙ quia fatorum intentum oc-
cultum eſt,& nobis valde ignotum,dum res erit de facto,fatoq; determinabitur,
bonum erit conſiliari,& prudentia vti: propter quod homines laudandi ſunt,eo
quia ſicut textus dicit.ff.de regulis iuris, ſemper in dubio benigniora ſunt præ-
ferenda. Et cum hoc ſit ita,patet primus modus dicendi.ſ. qualiter fata neceſsi-
tent nos,& naturæ effectus. Poſt hoc quidam latinorum ad mentem Ariſt.opi-

A nati ſunt, quod circunſcripto libero arbitrio humano, omnia euenirẽt de neceſ-
ſitate, & nihil contingenter, adeo quod nihil eſſet in entibus in potentia con-
tradictionis: qm̃, ſi aliqua cauſa eſſet nata eleuare vaporem, de neceſsitate eleua-
ret: ſi vero fortior cauſa in oppoſitum eueniret, de neceſsitate impediretur. & ſe
cundum hoc, quicquid ex his cauſis euenit pro tali inſtanti, in quo euenit non
contingenter, ita quod poſsit non euenire, accidit. Sed quod hęc opinio peripa
theticis contradicat, facile oſtenditur: primo: quoniam remanente cauſa contin-
gentię, adhuc remanere poteſt effectus: ſed, ſecundum peripatheticos vna cauſa
contingentię eſt materia, vt Auer. demonſtrat ſecundo Phy. com. 48. & Ariſt. ſe
cundo Perigeneſeos inquit, vt materia quidem in generabilibus, quod poſsibi-
le eſt eſſe & non eſſe cauſa: vbi Auer. cõ. 51. inquit. cauſa autem, quę eſt quaſi
materia in corporibus generabilibus & corruptibilibus, eſt illud, in quo eſt con
tingentia, & ea, in quibus eſt contingentia, ſunt generabilia & corruptibilia.
Secundo Ariſt. ſecundo Phy. oſtendit duas eſſe cauſas per ſe. ſ. intellectus, & na-
tura, & vult ꝙ caſus ſit natura ſine ratione, & fortuna intellectus ſine ratione,
quemadmodum inquit ẽt in lib. de bona fortuna. caſus autem, & fortuna, vt ipſe
inquit, ſunt his, quę ſunt contingentia vt in paucioribus, vt Auer. oſtendit ẽt cõ.
48. & 49. ergo circũſcripto arbitrio humano, adhuc caſum eſſe eſt poſsibile. &
per conſequens non omnia neceſſario euenirent. Tertio Ariſt. 6. Meta. oſten
B dit pluribus rationibus vniuerſaliter, hic inferius nulla neceſſario euenire, &
Auer. in com. 7. illius partis videtur formare tres rationes, quas vide, ſi placet:
ergo huiuſmodi opinio contradicit peripatheticis. Quarto, nonne poſſet equus
tranſire per viam, & lapis vento flante cadere, & ei frangere ſupercilium. Simi
liter equus poſſet eſſe in campo, & adueniente lupo poſſet a caſu fugere. non
enim crederem ꝙ ſi liberum arbitrium humanum auferretur, natura non poſſet
errare, vt patet, & per conſequens cauſas eſſe caſuales. hoc enim eſſet multum
remotum, vt conſtat. Supereſt modo dicere illud, quod credo. apparet enim — Triplex rerũ natura.
primo aſpectu ſecundum peripatheticos tres eſſe rerum naturas. ſ. ſimpliciter ne-
ceſſariam, ſimpliciter impoſsibilem, & mediam. ſ. contingentem, vt in primo cœ-
li oſtendit Ariſt. & Auer. cõ. 138. & ſecundo Perigeneſeos cõ. 51. & in. 9. & 6.
Meta. & ſecundo Phyſi. vt conſtat. hoc itaq; eſt vnum per ſe notum in philoſo-
phia peripatheticorum. Secundo accipiendum triplicem eſſe formam. Quędã — Triplex forma.
enim, quę penitus eſt natura, vt elementorum, mixtorum, & brutorum formę,
& huiuſmodi formę plenarie ſubduntur corporibus cœleſtibus, cum nõ moueãt
ſe, ſed moueantur. nihil enim habent, quo poſſunt impetus cœleſtes repellere, cũ
omnino materiam & diſpoſitiones materiæ conſequantur. Altera eſt forma
omnino a materia liberata, quę eſt intellectus tm̃, non conſequens materiã, nec
C diſpoſitiones materię, neq; ſecundum ſe, neq; ſecundum aliquid ſui; & huiuſmo-
di forma plenarie eſt cœleſtium impetuum domina, vt motores ſeparati operan-
tur: tamen neceſſario propter perfectiones earum eſſentiales, quarum eſſe conſi-
ſtit in agendo, quędam eſt forma media. ſ. quę ſecundum partem eſt natura, & ſe
cundum partem intellectus, vt anima humana. ſecundum enim ꝙ ſenſitiua, &
vegetatiua eſt, ſimpliciter eſt natura, ſecundum autem ꝙ intellectiua, vt ſic, eſt
intellectus, hęc inquam anima ſecundum partem intellectiuam, & quantum ad
opera eius, prout intellectiua eſt, libera eſt, & domina potius aſtrorum, quam do-
minio eorum ſubdita. quantum vero ad eam partem, quę eſt natura omnino,
adhuc habet diſtinctionem, ſicut Ariſto. inquit in cap. 13. primi ethicorum: qm̃
quędam eſt rationalis participatiue vt ſenſitiua, & hęc, adhuc per accidens eſt
libera libertate intellectiuę partis: quantum ad tertiam partem, quę penitus eſt
natura. ſ. vegetatiuam penitus corporibus ſubditur cœleſtibus, non. n. in poteſta-
te noſtra eſt augeri, & diminui, & nutrire, vt patet. His habitis dicendum, ꝙ — Solutio quęſtionis.
corpora cœleſtia actiones animę noſtrę, ſecundum ꝙ intellectus eſt, vel ſecun-
dũ ꝙ ſub intellectu continẽtur, non neceſsitant. Opera aũt noſtra, quę ſunt eius,
vt natura, penitus neceſsitant. mortem enim euitare non poſſumus, neq; egritudi
nes, neq; augmentũ, neq; ſenectutem, & alia talia, quorum domina ſunt ſimplici
ter corpora cœleſtia, & hęc eſt Plotini ſententia in lib. de motu cœli. Hanc opi-

nionem aſſeruit Boetius.4.de conſolatione,& in Periher , in lib.1.tertię editio- D
nis. Amplius, Chryſippus tarſenſis, Cleontis diſcipulus, qui tantum in diale-
ctica conſummatus habebatur,ꝙ publice ferebatur , ꝙ ſi dij omnes logici locu-
ti eſſent , nō niſi logica Chryſippea locuti eſſent,opinatus eſt huiuſmodi ſenten
tiam,quicquid dicat Cicero in libro de fato , ſuſtentatus nanque in duobus erat
fundamentis:quorum primum erat , quod omnis propoſitio enunciatiua neceſſa-
rio eſt vera,vel falſa. Secundum erat,quod cauſarum efficiētium quædam ſunt
totales & principales,quædam diſpoſitiuę & ſecundarię.dicebat itaq; quod ea,
quę a cœlo tanquam a cauſa totali pendebant , eſſe neceſſario euenientia: vt
cras erit lux ſolis, aut non erit:ea vero,quę dependent a cœlo tanquam a cau-
ſa diſponente,non neceſſaria,vt cras erit nauale bellum: hęc Chryſippus in li-
bro de fato,quem in ętate.80.annorum ſcripſit,vt Valerius teſtatus eſt in.8.lib.
cap.7.Hanc etiam opinionem Lactantius firmianus viſus eſt ſequi in tertio lib.
cap.29.vide. Huius opinionis ex verbis Ariſt. Boetius potiſsimam feri ratio-
nem,dicens,omne,quod natura eſt, non fruſtra eſt.conſiliari autem homines na
turaliter habent:quod, ſi neceſsitas in rebus ſola dominabitur,ſine cauſa eſt cō-
ſiliatio:ſed conſiliatio fruſtra non eſt,natura enim eſt.non igitur in rebus poteſt
cuncta neceſsitas. Poteſt ergo virtus huius rationis ſic ordinari: aut conſilio po
teſt eueniendum mutari,aut non ſi non,& conſiliari natura eſt,vt patet : in hoc
enim homo alia excellit animalia , ergo aliquod natura factum fuit ſuperfluum. E
Si poteſt permutari,ergo omnia non neceſſario euenient. Sed id, quod quęſtio-
nem nobis reddit,eſt virum hęc ſit Ariſt. opinio. illud enim,quod eſt manifeſtũ
in eius dictis,eſt ꝙ tertia natura.ſ.cōtingēs eſt,quę ſcilicet neq; neceſſaria, neq;
impoſsibilis eſt,& per conſequens omnia neceſſario euenire,concedendum non
eſt apud Ariſt.ſententiam. Sed,ſi opinio Auer. de hominis anima fingitur ad
mentem Ariſt.non video,quomodo poſsit fortuita ſaluari:quoniam,tunc homi-
nis anima ſimpliciter eſt natura , ergo omnino corporibus cœleſtibus ſubdita,
niſi fingatur ꝙ cogitatiua,& intellectus redduntur vna hominis anima, quę eſt
domina actuum humanorum : fit enim ex eis vna anima totalis hominis apud
Auer.& tu vide librum de intellectu. Si vero tenere velis opinionem noſtram,
quam habemus ex lege de anima hominis, tunc Ariſt.ſermo ſaluabitur ſine quę
ſtione , & hoc tibi relinquo . eſt enim multum laborioſum ſaluare apud Auer.
opinionem liberum arbitrium. Et cum hęc ſit rei veritas,ſupereſt modo ſolue-
re rationes pro altera poſitione inductas. Ad primam dicendum,ꝙ corpora cœ
leſtia per ſe in animam, vt intellectus eſt , agere non poſſunt niſi per accidens,
vt Plotinus ait . Et ad primam probationem dicendum , ꝙ forma materialis
omnis agere poteſt in intellectum actione immanente , ad quam nulla ſequitur
actio extra intellectum,aliter non. Ad ſecundam dicendum, ꝙ maior eſt vera F
eodem modo . formę enim agunt in intellectum poſsibile actione non exeunte
ab intellectu,vt patet,ſed actione,quę eſt ſalus, & perfectio intellectus , vt ſcis
in lib.de Anima. Ad ſecundam principalem forte Auer . diceret cogitatiuam
non eſſe animam totalem hominis, ſed congregatum ex cogitatiua , & intelle-
ctu.hoc enim congregatum eſt hominis anima.& hoc bene habet liberum arbi-
trium in actionibus ſuis,vt conſtat. ſed quomodo ſit, vide in fine libri de intelle
ctu. Ad tertiam dicendum,ꝙ maior eſt vera ſecundum ſpeciem, non autem ſe-
cundum indiuiduum.multa enim ſunt poſsibilia ſecundum indiuiduum,quę nun
quam erunt , ſufficit autem ꝙ ſecundum ſpeciem aliquando ſint : & hoc modo
poſsibile diſtinguitur ab impoſsibili. Ad quartam Ariſto . in.1.Perihermenias
dedit ſolu.non enim omnis propoſitio eſt determinate vera, vel determinate fal
ſa,niſi præſens ſit de præterito,vel de futuro,cuius veritas dependet a pręſen-
ti,vel pręterito,vt ibidem declarat Boetius.vnde, & Chryſippus ait , ꝙ omnis
propoſitio de futuro eſt determinate vera,quando veritatis eius cauſa totalis eſt
cœlum,vt vidiſti. Ad quintam,ꝙ maior eſt diminuta,debet enim ſic ſumi.nul-
la cauſa poteſt impedire actionem alicuius agentis, niſi quando eſt potentior,
vel æque potens,vel non proportionata ſubdi agenti . modo , etſi anima homi-
nis non ſit ęque potens,neq; potentior vi cœli, eſt improportionata ſubdi actio-

A ni cœleſti. Ad ſextam dicẽdum, cœlum poteſt dupliciter agere in homine: vno modo, ipſo remanente proportionato inſtrumento pro operatione hominis, & ſic cœlum non agit ita, quin anima remaneat domina actuum ſuorum. alio modo, corrumpẽdo organa & proportiones pro operationibus hominis in eo, quod homo, & ſic non eſt priuare arbitrium, ſed corrumpere modum operandi, vt patet. & per hoc patet ad ſeptimum. Ad vltimam dicendum, ꝙ & ſi non neceſsitent nos, adhuc ſunt propter finem aliquem. ſ. ſaltem propter hominem, vt ens naturę eſt. & ideo ſunt non ſuperflua. Et ſic patet quid ſit fatum, & quomodo in nobis agat, & quid faciat fatum. reliquum erat declarare quando corpora cœleſtia dent nobis ſcientiam, & quomodo. ſed, quia hoc eſt nimis longum, & iam expoſui hoc in quodam meo procemio, ideo ſat ſit pro nunc. Supereſt modo videre, quomodo ex parte gubernantis corpus cœleſte agat in his, quę ſunt hic, **Pō Auic.** in quo inueni Auic. in quibuſdam dictis ſuis, quæ de magicis, & alchimicis compoſuit dicere in omnibus naturis quædam aliquando apparere prodigia ex imaginatione ſuperiorum motorum. contendit enim hic philoſophus intelligentias, quę mouent orbes nequaquam poſſe intendere particularem motum hunc, vel illum, niſi per apprehenſionem aliquam particularium, & hanc apprehenſionem dicit imaginationem ęquiuocare, ſeu ęquiuoce vocari ad imaginem, quæ

B pars eſt animę ſenſibilis in animalibus. Practice autem, omnia, quæ fiunt, vt inquit, prę exiſtunt in conceptionibus motorum ſtellarum, & orbium. Adhuc autem talem, inquit, eſſe obedientiam totius materię generabilium ad motorē, qualis eſt obedientia noſtri corporis ad noſtras animas. Nos autem in nobis ſentimus, ꝙ ad quãcunq; formam concepimus mouetur corpus noſtrum delectabiliter vel horrendo, vel fugiendo. ſic igitur dicit frequenter diuerſa concipere animas cœleſtium, & tunc materiam moueri per obedientiam ad illud. Ex hoc eſſe ꝙ diuerſas virtutes generata accipiunt, quę nos complexionales vocamus. Sed **Impugnatio** hæc poſitio deficit. Primo, quia declaratum eſt fundamentis peripatheticorum corpus cœleſte carere omni ſpecie ſenſus. Secundo, ſi anima cœli per formam apprehenſam moueret materiam generabilium, tunc illa anima eſſet in continua tranſmutatione. declaratum eſt enim in libris naturalis philoſophiæ hęc inferiora eſſe in continuo motu & tranſmutatione. propter quod Heraclitus ſophiſtã dixit nullam eſſe ſcientiam horum, propter eorum inſtabilitatem. Tertio, ſi anima cœli moueret materiam horum per formam apprehenſam: vel huiuſmodi forma eſſet ab extrinſeco recepta in ea, vel ab intrinſeco. non ab intrinſeco: tūc enim quot res fierent in hoc mundo, tot formas illa anima creaſſet in ſua mente. hoc autem eſt falſum. ſic enim poſſemus dicere in cogitationibus noſtris non egere ſenſibilibus, ſi quoque ab extrinſeco: tunc iſtę formę prius eſſent ſenſibiles ꝙ

C imaginabiles, non enim formę ſenſibiles poſſunt mouere imaginationē niſi prius moueant ſenſum. ſenſibile. n. eſſe medium eſt inter imaginabile, & eſſe materiale, & ſic corpora cœleſtia haberent ſenſus. Quarto, nullum ens mouet aliam materiam per apprehenſionem, niſi ſit forma illius, ſicut Auer. oſtendit in ſecundo cœli. com. 61. ſic enim anima mea poſſet mouere omnem materiam extrinſecã: ſed anima cœli non eſt forma materiæ generabilium, vt manifeſtum eſt per ſe: ergo anima cœli non poteſt mouere materiam generabilium. Dicendū igitur **Poſitio peripathetica.** ſecundum peripatheticam ſententiam, ꝙ ſemper effectus vniuerſales oportet in cauſas vniuerſales reducere. imaginandum nanq;, ꝙ ſicut in effectu plures continentur gradus. eſt enim ſortes genitus homo animal, vegetatiuum, corpus, ſubſtãtia, & ens, ita ex parte cauſarum oportet dicere. alia nanque eſt cã, quę concurrit ad ſocratis productionem inquantum ens, alia inquantum ſubſtantia, alia inquantū corpus, &c. ſortes igitur, inquantum ens, a prima cã producitur. quanto enim cauſa eſt vniuerſalior, tanto plus influit, id eſt, ſecundū maiorem gradum, & cōmuniorem cōcurrit, quemadmodum auctor de cauſis inquit. quia igitur Deus eſt vniuerſaliſsima cauſa, ideo ſuus effectus vniuerſaliſsimus eſt eſſe, ſicut in propoſitione quinta auctor de cauſis dicit. ſecunda intelligentia, quę eſt ſecunda cã ad eundem concurrit effectum ſecundum gradum inferiorem, & hoc totum declaratum eſt alias in hoc libro. Dicendum igitur, ꝙ eo modo motor cœli curat eſſe-

ctus, quos producit, quomodo concurrit ad eos: &c, quia quidam eorum ſecundū virtutem & gradum vniuerſaliorem concurrit, ideo ſecundum virtutem & gradum vniuerſaliorem curat: nec oportet credere huiuſmodi curam eſſe ſcientiam vniuerſalem, aut particularem vniuerſalitate obiecti, aut particularitate, quemadmodum nec ſcientia primi motoris. hęc enim ſcientia non eſt rerum tāquam cauſata ab illis, ſed tanquam cauſa illarum. ideo potius hęc ſcientia denominabit ſcibilia, quam ab eis denominetur. & ſic patet qualiter ſcientia horum nō eſt in potentia, nec confuſa. qūo ergo corpus cœleſte conſtituatur ex motore, & moto tanquam ex artifice, & inſtrumento, manifeſtum. qūo etiam iſtud colligatum ſit vnum agens horum inferiorum agens diuerſa ſecundum diuerſos aſpectus, coniunctiones, triplicitates, dignitates, & cętera, quę ab aſtrologis declarantur, manifeſtum. qūo etiam hæc inferiora ſint facta a motoribus ſuperioribus, & per cōſequens tanquam fines ſecundarij, etiam manifeſtum. ꝙ igitur corpora cœleſtia ſecundarię intentiones ſint propter nos, ex his patet. obiecta autem in contrarium de facili ſoluentur. Ad primum dico, ꝙ non mutant naturam, mutant tamen diſpoſitionem, quę eſt alia ſecundum ſpeciem accidentalē, imaginandum. n. oēs effectus contineri in virtutibus corporum cœleſtium. limitantur autem iſtæ virtutes propter diuerſas diſpoſitiones, quæ variant non quidem formaliter, ſed diſpoſitiue. dictum vero Auer. debet intelligi de agente particulari determinatę naturę, cuiuſmodi non eſt in propoſito: & ſic argumenta probantia corpora cœleſtia non mutare naturam propter mutationem ſitus, & reliquarum diſpoſitionum. Ad illud vero, quod dicebatur corporis cœleſtis naturam eſſe vnigeneam, negatur, immo in aliqua parte eſt rarior, in aliqua eſt denſior, & ſic de alijs. Amplius, ad id, quod dicebatur cœlum ęqualiter reſpicere. Nam falſum eſt ſecundū partes, licet ſit verum ſecundum totum. item, nec inconuenit planetam ad diuerſas regiones diuerſimode ſe habere, eo quia propter hoc non variatur in natura, ſed in modo operandi. Pręterea, ſignum diutius immorari ſupra nos non arguit ipſum fortius mouere nos a qualitate manifeſta, ſed per modum occultum, quē declarauit. Adhuc, quomodo corpora cœleſtia multiplicent qualitates hic, & quas, patet in corpore quæſtionis. Vltimum autem, quod dicebatur, nihil eſt, corpora enim cœleſtia, & ſi ſint vnius ſpeciei analogice, differunt in naturis diuerſis. auctoritates virorum ad oppoſitum ſufficienter ſolutæ ſunt, fuerunt enim oppoſitę partis. D

Cōtra poſitionē Auic.

E

ALGAZEL.

AIt Alga. Et dubitatio huic eſt, quoniam in propoſitionibus huius ſermonis eſt, cui poteſt contradici. ſed nos non protelabimus in hoc. Et reuertamur ad intentionem, quam voluiſtis in fine, & deſtruemus eam dupliciter, & primo quòd perquiſitio perfectionis, vt ſit in omni vbi ſibi poſsibili eſt ſtultitia, non autem ſeruitus. & hoc non eſt niſi ſicut homo, qui non habet negocia omnino, & ceſſauit incumbere voluptatibus, & neceſsitatibus ſuis, & quieuit, & circuit domum, ſeu circuit ciuitatem, & exiſtimat quòd appropinquatur Deo glo. & perficit ſeipſum, cum ſit ſibi eſſe in omni loco poſsibili. & exiſtimauit quòd eſſe in multis locis eſt poſsibile ei, & cum non poteſt congregare ea numero, perficit ea ſpecie, qua eſt perfectio, & approximatio. & iſte homo peruenit ad ſtultitiam, & dicet quòd permutatio a parte ad partem, & a loco ad locum non eſt perfectio ſenſibilis, quam deſyderet. & nulla eſt differentia inter id, quod dixerunt, & hoc. F

Hic ualde diuerſus antiquus & nouus tex.

Inducit

A Inducit Alga. inſtantias cõtra philoſophos, & inquit. in iſtis vero arguendum eſt: poteſt dici qd acquirere omnes ſitus non prodeſt ipſi motori, quare fatuitas eſt ſup. ꝙ moueat. ſtat ergo vis argumenti in hoc. operatio, ex qua nihil boni agenti relinquitur, eſt ocioſa & fatua: ſed acquiſitio ſituum eſt huiuſmodi operatio, ex qua nihil boni relinquitur motori: ergo eſt ſuperflua. (Et forte.) Inducit ſecundam rationem. d. & forte cœlũ ſimile eſt homini ocioſo, qui nihil habet facere, & circuit vnam domũ, vel ciuitatem ſup. in cuſtodiendo illam, ſicut faciũt cuſtodes tẽpore prælij: & putat ob hoc. i. propter hoc appropinquare ſe ipſũ Deo, & ꝙ perficiatur prout ſatisfacit voluntati Dei propter eſſe præſentialiter in omnibus punctis domus, vel ciuitatis. &, ſi forte non poterit particulariter eis applicare ſe, facit id, quod poteſt in ſpecie. Obijcit huic etiam. d. quia dicimus, quod magis debet hoc fatuitati cœlorum attribui, quam rationi.

AVEROES.

AIt Auer. Exiſtimatur ꝙ hic ſermo propter mollitiẽ eius prouenit ex vno duorum hominum, aut ſtulto, aut maligno. Alga. autem eſt mundus ab iſtis duobus attributis: licet aliquando proueniat miraculoſe ab homine non ſtulto ſermo ſtultus, &
B ab eo, qui non eſt malignus, ſermo prauus. Attamen ſignificat hoc diminutionem humanã propter id, quod euenit ei ex euaſione. Quoniam, ſi conceſſerimus Auicennæ quòd orbis intẽdit in motu ſuo permutare ſitus: & permutatio ſituum eius propter entia, quæ ſunt hic, eſt id, quod conſeruat eſſe eius, poſtquã adinuenit eum: & eſt hæc operatio eius continue: quæro quæ eſt maior ſeruitus, quã iſta ſeruitus? quemadmodũ, ſi vult aliquis incumbere ad conſeruandũ ciuitatem à proditoribus, circuens eam nocte, & die, teneremus quidẽ ꝙ hæc operatio eſt ex maximis operationibus appropinquantibus Deo glo. ſed, ſi ponimus motum huius hominis circa ciuitatem intentione, quam ipſe dicit ex mente Auicennæ, ſ. ꝙ ipſe non intendit in motu ſuo, niſi quærere perfectionem in vbi infinitis, dicitur de eo ꝙ ſit homo ſtultus. & hoc eſt, quod dixit Deus glo. Quis menſurauit pugno ſuo aquas, & cœlum? Cum aũt dixit quoniam impoſsibile eſt ei perficere vnitates, aut congregare eas numero, perfecit eas ſpecie, eſt ſermo inuolutus, non intelligibilis: niſi intelligatur, ideſt quoniam motus impoſsibile eſt vt remaneat in partibus ſuis, remanebit in toto. nam aliqui ſunt motus, qui non remanent nec in partibus, nec in toto, & eſt generabilis & corruptibilis: & aliquis eſt, qui remanet ſpecie, & eſt generabilis & corruptibilis in partibus ſuis: ſed cum hoc dicitur de eo, ꝙ ſit motus vnus modis, quibus diſtinguitur in multis locis librorum ſuorũ, quibus dicitur ꝙ ſit vnus motus. Cũ aũt dixit qm̃ impoſſibile eſt ei perficere ea numero, perficit a ſpecie, eſt ſermo falſus. nam motus cœleſtis eſt vnus numero. ſed hoc dicitur de motibus, qui ſunt in cæteris generabilibus, præter cœlũ. quoniam iſti, ex eo ꝙ impoſsibile eſt eis vt ſint vnus numero, ſunt vnus ſpecie, & remanent in eo propter remanentiam motus vnius numero.

Definũt hic antiqua verba.

C

Inquit Auer, dicimus nos, quod talia verba non debent dici, niſi ab vno duo-

tum hominum: aut ab idiota, qui nihil ſcit, vel a prauiſsimo homine. & abſit D
quod Alga. fuiſſet vnus iſtorũ: ſed aliqñ, ab aliquo nõ fatuo modo ignorãtię ali qui erronei ſermones veniunt, & demum de nõ prauo reperiuntur verba praua modo dicto. & declarat hoc. d. quia, licet concedamus Auic. qđ cœli prima, intẽtione moueantur, vt acquirãt oẽs ſitus, vt ob hoc habeãt perfectionẽ poſsibilem eis: & intendit, ſi cõcedatur hoc, ſecundũ opinionẽ Auic. quia iã reprobatũ eſt, ſi nunquã hoc concedatur: quare merito non eſt dicendum ꝙ hoc eſt precioſum ſeruitiũ ab eis collatũ Deo benedicto: vt, ſi homo curaret quãdam ciuitatẽ cuſtodire eã circũeundo die, noctuq;. vult dicere, ſi intelligentiæ acquirunt perfectionẽ propriã ex motu circulari, quẽadmodum homo in circũeundo ciuitatem: cur nõ debet Deo placere. q. d. dicimus qđ hoc eſt opus, quod Deo benedicto cõplacere debet: vult dicere, quia Deo placet, vt vnũquodq; cõſeruetur in eſſe, vel acquirat perfectionẽ ſui eſſe, hic. n. eſt appetitus primi motoris. apponit aũt, quõ eſt fatuitas ponere illud, & inquit. ſed, ſi nos diceremus ꝙ huius hoĩs motus circũeundo ciuitatẽ ſit ab intẽtione, quã ipſe narrauit noĩe Aui. videlicet, ꝙ nõ intendat in ſuo motu niſi attingere oẽs ſpecies vbi, quæ ſunt infinitæ ſaltẽ numero: dicimus quod hic homo eſſet ſumme fatuus, vult dicere, ꝙ in motu cœli eſt duo cõſiderare. ſ. acquiſitionẽ oĩum ſituũ, & perfectionẽ motoris, quam acquirit, vel in qua ſe conſeruat per appropinquationẽ ipſi Deo. inquit modo, ꝙ ſi motor mouet nõ propter aliud niſi vt acquirat omnes ſpecies ſitus tantũ, ſumma fatuitas eſt: quoniã illi ſitus nullã relinquent perfectionẽ abſolutã in primo motore, B
nec in alijs: ſunt enim reſpectus. Si vero ambas illas intẽtiones habeat, ſine dubio motus cœli eſt ſatis perfectus, & decenter factus.

ALGAZEL.

Ait Alga. Secundus quidẽ eſt, vt nos dicamus id, quod recitatis de intentione, eſt falſum in motu occidentali, & quæro quare fuit motus primus orientalis? & quare non fuerũt motus vniuerſi ad eandem partem? &, ſi eſt in diuerſitate eorum intentio, quare non differunt in contrarium. & erunt hi, qui ſunt orientales, occidentales, & qui ſunt occidentales orientales. nam id, quod vos dicitis de peruentione innouationum ex diuerſitate motuum in trinitate, & ſextilitate, & aliis, prouenit ex contrario. Et ſic etiam id, quod dixeritis de perfectione ſituum, & vbi omnium, poſtquam poſsibile eſt eis in alia parte, quæro quid habent quòd non moueantur aliquãdo ex vna parte, & aliquando ex alia parte ad perficiendum id, quod eſt poſsibile eis, ſi fuerit adimplere omne poſsibile perfectio? Igitur hoc ſignificat ꝙ iſte ſunt imaginationes, quæ nihil ſunt. & ſecreta regni cœlorũ non habẽtur his imaginationibus, ſed habuerũt ea Prophetæ, & Antiqui noſtri via diuinitatis, non via aſſumendi rationes. & ideo deficiunt poſteriores Philoſophorum in declarãdo cauſam partis motus, & electionem eius.

Inquit Alga. Adhuc arguẽdũ eſt ꝙ in eo, qđ philoſophi de intẽtione cœlorũ dicunt in eorum motu, eſt error. cõſiderãdo partes vbi tendunt, exponit hoc. d. videlicet, quare motus diurnus ſit verſus occidẽtẽ, & motus ꝓprius planetarum verſus orientẽ, & nõ ecõuerſo? vel, quare nõ ſunt oẽs circa vnã vel eandẽ partẽ: & oſtẽdit hoc eſſe rõnabiliter dictũ. d. vnde, ſi motuũ partes nõ differũt in intẽtione. oẽs. n. intendunt appropinquari primo principio, & acquirere oẽs ſpẽs ſitus: quare ergo in totum contrarium ſe habent: quaſi dicat non bene ſe habẽt, & reddit rationem. omnia enim vtilia a cœlis, ſeu commoda in hunc mundum

A deſcendentia, & acquirere omnes ſpecies vbi perfecte etiam fieri poſſunt. ſup. ſi moueantur vno motu verſus vnam partem. poteſt ergo ſyllogiſmus ſic componi, omnes motus, qui ſunt propter vnum finẽ numero, debẽt eſſe verſus eandẽ partem. ſed declaratum eſt omnes motus cœleſtes eſſe ꝓpter eundẽ finẽ numero, ſcilicet propter perfectionem motoris conſeruandã, & ſituum acquiſitionẽ. ergo omnes debent fieri circa eandem partem numero: et hoc argumentũ habet magnam apparentiam. (Amplius.) Inducit ſecundam debilitatem. d. amplius, quare non mouentur quandoque verſus vnam partem duarum, quandoque verſus alteram, poſtquam intentio cœlorum eſt perficere omnia poſsibilia in motu circulari & ſitu. i. poſtquã eſt acquirere omnia vbi, & oẽs ſitus poſsibiles. q.d. æque bene poteſt eſſe, ſi mouetur verſus orientem, ſicut econtra. ita. n. poteſt ſaluari acquiſitio ſituum, & conſeruatio omniũ rerum, ſicut econtra. patet ergo ex his, quod philoſophorum opinio in hoc propoſito pura phantaſia fuit: propter quod concludit Alga, vnde dicimus quod archana regni cœlorum nobis ſunt ignota, & omni humano generi, niſi prophetis, & ſanctis: & quantum Alga. verum inquit: quemadmodum enim Heraclitus epheſius inquit, ſi non poſſumus ſcire ea, quæ in remota fiunt ciuitate: quomodo & ea, quæ in cœlo ſunt, ſciri poſſunt: ſtultum enim eſt laborare in his, cum eorum, quæ ſcimus, eſt minima pars eorum, quæ ignoramus.

B

AVEROES.

AIt Auer. Hæc eſt dubitatio ſophiſtica. nã permutari ex diſputatione ad diſputationem eſt operatio ſophiſtica. Quoniam quõ ſequitur ex diminutione eorum, ſi diminuũt in dãdo cauſam diuerſitatis partiũ motuum cœli, vt diminuant etiam in dãdo cauſam motus cœli, & vt non ſit motui eius cauſa. hoc totũ eſt ſermo in vltimitate mollitiei, & debilitatis. O quã maxima eſt lętitia eorũ in hac diſputatione. nã putant ꝙ ipſi vicerint Philoſophos in ea. Et cauſa huius eſt ignorãtia eorũ in modis vię vſitatę, in dãdo cauſas, & cõſyderationes, de quibus quęritur vt tribuãtur in quolibet entiũ, quæ quidẽ differũt ꝓpter differentiã naturarũ entiũ. Nã res ſimplices non habent cauſam eius, quod prouenerit ex eis, niſi ſubſtantiam naturæ, C & formæ earũ: compoſitæ vero habent cauſas agentes præter formas earũ: & ſunt, quæ fecerunt compoſitionẽ earum, & copulationẽ partiũ earum adinuicem. Verbi gratia terra non habet cauſam vt deſcendat deorſum, niſi attributũ terreſtreitatis. & ignis non habet cauſam, vt aſcendat ſurſum, niſi ſubſtantiam naturæ, & formæ ſuæ: & cũ hac natura dicitur ꝙ ſit contraria igni. & ſic ſurſum, & deorſum nõ habẽt cãm, qua fuerit vna duarũ partiũ ſuperius, & alia inferius. ſed hoc eſt ex determinatione naturæ eorum. Et, cum neceſſe fuerit diuerſitas partium ex ſe ipſis, & diuerſitas motuum ex diuerſitate partium, tunc nõ erit hic cauſa, quæ poſſit aſsignari diuerſitati motuum, niſi diuerſitas partium mobilium: & diuerſitas partiũ eſt ex diuerſitate naturæ eorũ, ſ. ꝙ quędã ſunt nobiliora quibuſdã. Verbi gratia, cũ homo ſenſerit in aĩali ꝙ præcedit in ambulando cũ vno duorũ pedũ ex aliqua parte corporis ſui, deinde ſequitur eũ alter, & dicit quare aĩal pręponit hunc pedem, & poſtponit alterum, & non econtra, non erit pro-

Negat a ſimplicibus cauſam agẽtem.

fecto ibi cauſa completa, niſi vt dicat ꝙ impoſsibile eſt in motu animalis quin præponat pedem, & ſuſtentetur ſuper alium pedem. & hoc profecto facit vt ſint animali duæ partes, dextrũ, & ſiniſtrũ. & dextrũ eſt, quod ſemper præponitur ex potentia reperta in eo ſibi propria: & ſiniſtrũ ſemper poſtponitur dextro ex potẽtia ſibi propria. & impoſſibile eſt vt ſit è contra, ſ. vt ſit pars dextra pars ſiniſtra. nam natura animalis hoc requirit aut vt plurimũ, aut ſemper. Et ſic eſt in corporibus cœleſtibus. nam; ſi aliquis interrogauerit quare mouentur cœli ex quadã parte, & non ex alia, reſpondetur quia habent dextrum, & ſiniſtrum: & præcipue, cum affirmauerimus de eis ꝙ ſunt viuẽtia: niſi ꝙ eſt eis quid proprium quòd pars dextra in quibuſdam eorum eſt pars ſiniſtra in quibuſdam aliis. & tamẽ ipſi pedes etiam cum iſta differentia, vnus eorum mouetur ad duo contraria, vt eſt pes ſiniſter durus quidem. Et quemadmodum, ſi aliquis interrogauerit, & dixerit ꝙ motus animalis eſſet completus, ſi dextrum eius eſſet ſiniſtrum, & ſiniſtrum dextrum: & quare appropriatum fuit dextrũ vt ſit dextrũ, & ſiniſtrum vt ſit ſiniſtrum, dicitur ei ꝙ huic non eſt cauſa, niſi ꝙ natura partis, quæ appellatur dextrum, determinauit in ſe vt ſit dextrũ, & non ſit ſiniſtrum, & nobile datur parti nobili. ſic etiam, cum aliquis interrogauerit quare appropriata eſt pars cœli dextra motui magno, vt ſit dextrum, & pars ſiniſtra, vt ſit ſiniſtrum, & iam erat poſſibile vt ſit contrarium, ſicut eſt in orbe planetarum, non erit ei reſponſio, niſi dicatur ꝙ pars nobilis appropriata fuit corpori nobili, ſicut eſt in appropriatione ignis ſuperius, & terræ inferius. Quòd aũt cœli moueantur duobus motibus contrariis, præter motum diurnum, eſt propter neceſsitatem contrarietatis motuum hic, ſ. motus generationis, & corruptionis. & non eſt naturæ intellectus humani vt apprehendat magis, quã hoc in iſtis ſermonibus, & in hoc loco. Et, quoniam dubitauit eis Alga. cum hac dubitatione, & dixit ꝙ non habent reſponſionem ei, recitauit in hoc reſponſionem quorundam Philoſophorũ. F

Cur cœli moueantur ad vnã partẽ et non ad aliã.

Cur cœli moueãtur duobus motibus contrarijs.

Proponit primo in quonam genere hæc ſit altercatio. d. dicimus nos ꝙ hæc altercatio eſt ſophiſticalis. cuius rationem reddit. d. tranſlatio enim de quæſtione in quæſtionẽ opus eſt ſophiſticũ. (Rurſus.) Apponit quomodo eſt mirandũ de eis, qui ſequuntur Alg. d. Rurſus, quare ſequitur ꝙ, ſi ipſi philoſophi deficiũt a declaratione, ſeu cognitione cauſarũ diuerſitatis motuũ, id eſt quare ſequitur, ſi neſciunt dare cauſam diuerſitatis motuum, ꝙ debeãt ignorare cauſam motus cœlorũ abſolute, id eſt penitus. ſtat enim ſcire cauſam in vniuerſali, & ignorare eã in parte: ergo mirandum eſt de Alg. & ſuis ſequentibus. Vnde dicimus, ꝙ iſte homo debellat homines voluntate, & ſup. nõ factis aut dicimus ꝙ negligentia in ampla conſideratione excecauit eũ taliter, ꝙ nõ potuit videre iſtud. videtur. n. ꝙ hoc accidat ei ex ignorãtia viarũ, & ex aſſumptione cauſarũ, id eſt quia ignorat vias, & cauſas aſſumendas in huiuſmodi quæſito abſoluendo, & reddit cauſam. d. cauſæ enim differunt differentia naturarũ rerum, id eſt quia cauſę variantur ſecundũ rerum variationem: & hoc oſtendit. d. & declaratio huius eſt, quia res ſimplices non habent cauſam ſuorum actuum procedentium ab eiſdẽ, niſi naturas & formas ipſarũ: ſed res cõpoſitæ habẽt agentes cauſas præter naturas ipſarum. & formas earũ, & notanter dicit: (Niſi naturas ipſarum) qm̃ res compoſitæ habẽt cauſas pręter naturas ipſarũ, ſ. elementũ prędominãs, vt Auer.

A dicit cõ.7. primi cœ. motus ergo ſimpliciũ nõ habent cauſas præter naturas eorũ, ſed cõpoſitorum habent cauſas diuerſas a naturis eorũ, & illę ſunt cauſæ ipſarum, & earũ partium adinuicem ſecundum compoſitiones, & compaginationes adinuicem. Verbi gratia, terra non habet cauſam deſcendendi niſi ſuã ſimplicem naturam, ſcilicet terreſtreitatem, & ſic de alijs ſimplicibus. Similiter dicimus, quod ſurſum, & deorſum nullã habent cauſam, videlicet, quare vnũ ipſorũ fuit ſuperius, & aliud inferius, niſi quia ita debet ſequi de propria ipſarum natura. Similiter dicimus recte de diuerſitate motuũ, quod nulla eſt ibi cauſa niſi diuerſitas naturarũ partium motuũ, & illa diuerſitas prouenit a diuerſitate naturarũ mobiliũ, videlicet, quod aliqui ipſorũ nobiliores ſunt alijs. Similiter dicimus quod illud, quod dixit, videlicet, quare motus vniuerſalis ſit verus occidentem, & nõ ecõuerſo ratio huius eſt, quia cœli habent dextrum, & ſiniſtrũ, vt in prima diſputatione declaraui, maxime quia animati ſunt, & differunt inter ſe, prout id, quod eſt dextra vnius, ſiniſtra eſt alterius: licet aliqui ipſorum verſus duas partes cõtrarias moueãtur, ſed hoc non violenter ſit. tandẽ dicendum ſup. quod in hoc nulla ratio eſt niſi ſimplex eorũ natura, vt dictum eſt: ait tamẽ, ſed concedendũ eſt ſecundũ rei veritatem, quod humanus intellectus valde deficit in ratione, vel cauſis naturaliũ rerum, maxime in illis altioribus, & ſublimibus corporibus, quorũ quantitates neſcimus, & eſſe ſubſtantiarũ eorũ totaliter ignoramus, & ideo dicimus quod corpus cœleſte neq; eſt graue, neque leue, vt habe-

B tur ab Ariſto. in primo cœli & mundi, & patet clare a commentatoribus verborũ Ariſto. &, quaſi dicat, quod de cœlo non ſciuimus niſi negatiue, & nõ poſitiue eius naturam, ſed per abnegationem rerum hic. (Et hic eſt finis.) Auerroes nunc imponit finẽ libro, & inquit, & hic eſt finis quæſtionum ſermonum diuinorum, id eſt, metaphyſicorum huius hominis, de quibus altercauit Alg. cũ philoſophis, & redarguebat eos, vt ei apparebat. apponit autẽ ſuum laborem circa hoc, dicens, ſed nos Dei auxilio reprobauimus manifeſte ipſius errores, & oſtẽdimus ambages auctoritatum, id eſt, argumentorũ eius, vt melius & clarius potuimus. Et ordinat ſe ad ſequentes diſpoſitiones in naturalibus, dicẽs: vnde deinde aliquas ſingulares Algazel. diſputationes in naturalibus propoſitas duximus, in quibus etiam putauit Peripatheticos acerrime redarguere, & ſequimur ſtilum conſuetum in præteritis diſpoſitionibus. Et ſciat tua dominatio Reuerendiſsima, diſpoſitiones naturales eſſe duas, & multum ſingulares. tractant enim quatuor propoſita, quemadmodũ Alga. inquit in ſecundo dubio primæ diſputationis. Primũ eſt de nexu cauſatũ & cauſatorũ inuicẽ. Secundum, an animę habeant eſſe per ſe ſpirituale remanens poſt mortẽ, & quam habitudinẽ dicant ad corpora. Tertiũ eſt, an huiuſmodi animæ annihilari poſsint. Quartũ eſt de reſurrectione mortuorũ. Hęc enim quatuor mirabilia propoſita in duabus diſputa-

C tionibus diſputat, vbi oſtendit Auer. ſuam ſubtilitatem, & ingenij excellentiã: & has duas vltimas diſputationes non habebã in principio operis mei, ſed dominus Andreas de minutis, cretenſis, ſtudioſiſsimus meus ſcholaris attulit, de quibus tantas refero gratias, quantas, & quot poſſum concipere. fecit enim conſeruationẽ harum rerũ, quę ſunt cõputandę inter archana cœlorũ, & reuerẽdiſsime domine nũc exponere non poſſum: qm̃ multitudine negociorum, & ſolicitudine impreſſoris vexatus non poſſem aliquid dignum tuę dominationi reuerendiſsimę dicere, ſed hac ęſtate vetura expecter me: nam eas mittam cum quibuſdam meis farcinolis, pro quibus tuam. D. Reuerendiſsimã, omniũ literatorũ ſplẽdorem, tn iudicem elegi. Quando, n. a tua dominatione reuerendiſsima vigilię meę appreciabuntur, quid curabo tunc maleuolorum latratus? fauor enim tuę conditionis me a maioribus tutum redderet.

Sed, quia ſolebamus ſępe, mi domine reuerẽdiſsime, diſputare cũ Hieronymo Bernardo olim filio domini Petri, & cũ illo magnifico viro Antonio Iuſtiniano artiũ accuratiſsimo, filio domini Pauli, ſępe ſępius de motu raptus aliorũ cœlorũ. oẽs. n. aſtronomi dicũt primũ mobile moueri motu ꝓprio, et alios motu raptus ad eandẽ partẽ, & motu ꝓprio ad partẽ oppoſitã, pręter Alpetragiũ in libello de qualitate motuũ cœleſtiũ, qui opinatus eſt q̃d omnes orbes mouentur Quæſtio. 5.

ab oriente in occidentem,& quod nullus orbium moueretur econtra. Ad ſaluã- D
dum tñ apparentias dicebat planetas incurtare motus a motu primi mobilis.pro hoc viro,Hieronymus Bernardus adducebat motiuũ optimũ. eſt regula Ariſto. & Aue.primo cœli,quod impoſsibile eſt duos motus ſpecie naturaliter competere vni corpori ſimplici.motus aũt illi,ſ.rectus proprius, & motus raptus ſunt oppoſiti omnino:ergo,ſi vnus cõpetit naturaliter cœlo vel per ſe,alter per accidẽs & violẽter,& per cõſequẽs nõ ſempiterno tpe. Amplius, ſicut arguebat Iuſtinianus:omne,qd rapitur in motu ſuo,cõtra naturã mouetur:omne, qd contra naturã mouetur,nõ ſemper mouetur:ergo,ſi corpora planetarũ raperentur, non ſemper mouerentur. Rurſus dicebat,ſi ambo motus competunt vni, V.g.lunæ: verũ æque naturaliter,an vnus altero naturalius,& quomodo ei competant. Et huiuſmodi argumẽta ſunt ſubtilia,& multum apparentia contra aſtronomos. Et breuiter ad hoc non eſt reſpondendum,ſicut aſtronomi dicunt, quod orbis lunæ mouetur a propria intelligentia immediate.& a primo motore per influentiam: ſic enim illa influentia non eſt ſufficiens principiũ motiuũ, cũ nullum accidens in perpetuũ moueatur: ideo exiſtimandũ,vt Auer.dicit.2. cœli com. 42. & 71. vnum eſſe motorem totius vniuerſi colligati ex omnibus orbibus,qui eſt forma totius cõgregati ex omnibus orbibus.hæc enim forma vniuerſalis omnes orbes mouet vno motu numero,qui vocatur motus diurnus ab oriẽte in occidentem, aliæ autem intelligentiæ ſunt,ſicut formæ particulares mẽbrorũ, quæ motibus proprijs mouent econtra propter finẽ,quẽ declarat Auer.2. cœli cõ. 58. Verbi gratia,poſito ꝙ anima mea moueat me verſus neapolim,& continue brachium econtra moueatur:iam brachiũ duplici motu moueretur,& motu totius,& motu proprio a proprio motore. Ad primũ dicendum,qd illa regula eſt intelligenda de motibus oppoſitis ſecundum ſpeciem.modo,vt Auer.inquit. 2.cœli,huiuſmodi motus ſunt numero diuerſi,non ſpecie, cum ſint partes motus partium vnius animalis.vide cõ.49. Ad ſecundum dicendum,qd illi motus dicũtur raptus,nõ ꝓpter hoc,qd ſint cõtra naturã illorũ, ſed quia nõ ſunt per naturã particulariũ motorũ eorũ. Ad vltimũ dicendũ,qd naturalius eſt partem moueri motu totius,quã ipſam moueri motu proprio.moueri.n.per naturã vniuerſalẽ naturalius eſt,quã moueri per naturã particularẽ,vt dictũ eſt in cœlo & mũdo. Et ſic conſummata eſt cõmẽtatio mea ſupra lib. Metaph. Auer.qui deſtructio deſtructionũ dicitur,incœpta. 1494.& cõpleta.1497.die.22.Ianuarij, & in eo tenui meliorẽ curã,quã potui.Hic.n.nullos inueni ſcriptores, immo nec aliquos, qui de his meminere.adeo qd quidã omnium literarum penitus ignari propter difficultatẽ huius libri dicunt hunc librũ non eſſe Auerr. & de his non curo. vr enim ſenſu,quare negant hoc.hic enim liber,tum errore translatoris, tum difficultate verborũ,tum ſententiarũ arduitate fuit mihi ita difficilis, ſicut vides: nec volui exponere ipſum,& facere vnum chaos rerũ,ita quod velim hic apponere omnia dicibilia,nec ita immorari in ſingulo verbo eius,vt omniũ aures obtundam. vlterior .n. ſpeculatio fortioribus relinquatur.ſat mihi fuit mouiſſe, principiũq; dediſſe ſpeculationis,eo maxime,cũ hoc nõ ex me feci, ſed ex rogatu illuſtrius ſacratiſsimi philoſophi Hieronymi Bernardi,filij quondã domini Petri, quorum animæ in perpetuũ gaudeant.adeo enim me vexabat,vt id negare nõ potui: & ſi qua hic corrupta legentur,breuitati tpis aſcribantur,in quo ſcripſi.Iterũ,ſi replicatas inuenietis materias,hoc eſt,quia magna interualla apponẽs,ſcripta olim obliuioni tradideram,quia Auer.ea diuerſis locis tangebat. Hæc igitur ſunt,quę tibi Reuerendiſsimo Domino meo,meritiſsimo cardinali,mitto, vt digna caſtigatione tuo ſingulari ingenio caſtiges,digna vero laude collaudes. Illud quidẽ donum,quod potui pro tua immẽſa dominatione,hoc eſt.Illud vero, quod tua. D.referre põt,eſt vt id recipiat eo modo,eo animo, eaq; affectione, quibus ego mitto. Valeat tua D.Reuerendiſsima omnium literatorum confugium.

Solutio. (margin note beside "proprio a proprio motore. Ad primũ dicendum")

Diſp.Metaph.Auer.cum Algaz.vna cum commen.Sueſſ.

F I N I S.

A

ALGAZEL.

AIt Alga. Et aliqui eorum dixerunt, qm̃ perfectio eorum prouenit ex motu a quacunque parte fuerit, & ordo innouationum terreſtrium determinat diuerſitatem motuum, & partium deputatarum, id, quod induxit eos ad radicem motus, eſt appropinquatio Deo glo. & quod induxit ad partem motus eſt influere gratiam mundo inferiori. Dixit Alg. ꝙ hoc eſt falſum dupliciter. Primo, qm̃, ſi hoc poteſt conſiderari, eſt ex diminutione iudicii. nam natura quietis magis debet appropriari ei, quã motus, & mutationis. & eſt aſsimilari Deo glo. in rei veritate, quoniã abeſt à mutatione, motus autem eſt mutatio. Attamen eligit motum ad influendũ gratiam. nã, ſi adiuuat alteri, & non aggrauat ſibi motus, quid eſt quod prohibet ab hac conſideratione? Secunda vero, quoniã innouationes fiunt ex diuerſitate proportionum, quæ fiunt ex diuerſitate partium motuum. & ſic erit motus primus occidentalis, & alii orientales. & veniet hæc diuerſitas, ex qua proueniet diuerſitas proportionum. quare ergo reſpicit vnam partem? iſtæ autẽ diuerſitates non determinant, niſi ſubſtantiam diuerſitatis: pars vero, quã reſpicit, non eſt dignior ſuo contrario in hoc.

Hæc deſiderantur in vetuſtiori tex.

B

AVEROES.

AIt Auer. Hic loquens conatus eſt dare cauſam in hoc ex cauſa finali, non autem ex agenti. & nullus Philoſophorum dubitat quòd ſit ibi cauſa finalis ſecunda intentione, quæ eſt neceſſaria in eſſe eorum, quæ ſunt hic. & licet adhuc non ſciuerit differentiam, non dubitat tamen ꝙ non eſt hic motus, nec inceſſus, nec regreſſus planetis, qui non habet introitũ in rebus, quæ ſunt hic, ita ꝙ, ſi diuerſificaretur ex eis aliquid, inuolueretur hoc noſtrum eſſe. Attamen multæ harum cauſarum particularium, aut non ſcimus eas omnino, aut ſcimus eas poſt longum tempus, & magnam exercitationem: ſicut dicitur quòd ſapiens affirmauit illud in libro ſuo de regiminibus cœleſtibus particularibus. res vero vniuerſales de facili habetur ſcientia earũ. & habentes ſcientiam iudicii ſtellarum peruenerunt ad multas earũ, & apprehenſum fuit noſtra tẽpeſtate plurimum eius, ad quod peruenerunt Antiqui in hoc, vt Chaldei, & alii. Quare non oportet vt non credatur ꝙ ſit huic ſcientia de entibus, cum appareat inductiue ꝙ omne, quod videtur in cœlo, eſt propter ſcientiam finalem, & cauſam cauſarũ finaliũ. nam, ſi hoc eſt in animalibus, multo magis dignius eſt vt ſit in corporibus cœleſtibus. & iam videtur in animali, & homine, vti decem milibus ſcientia in tempore ſpatii mille annorum. ideo non eſt inconueniens vt videatur in æternũ æternitatis annorum longorum nimium ſcientiæ, & ſapientiæ, quæ eſt

C

in corporibus cœleſtibus. & nos inuenimus Veteres vti verſibus in D
hoc.nā ipſi bene ſciūt expoſitiones eorū profundatas in ſciētia, & ſunt
ſapientes veridici. Primū autem,& eſt,cū dicit ꝙ aliquis poteſt dicere
ꝙ aſsimilatio Deo glo.determinat ei vt ſit quieſcens , quoniam Deus
glo.abeſt à motu,ſed elegit motum ex eo, quod eſt in eo de influxu
gratiæ generationibus, eſt ſermo inuolutus. nam Deus glo. non eſt
quieſcens, nec mobilis: & vt moueatur corpus, eſt melius, quàm vt
quieſcat.&,cum aſsimiletur ens Deo glo.aſsimilatur quidem ei, cum
fuerit in nobiliori diſpoſitionum eius:& eſt motus. Reſponſio vero
ſecunda iam dicta eſt reſponſio ad eam.

DISPVTATIO. XVI.

DE DESTRVCTIONE DICTI EORVM E
QVOD ANIMAE COELI RESPICIVNT OMNIA PARTICVLARIA, QVAE FIVNT IN HOC MVNDO.

ALGAZEL.

Sequētes diſputationes ī antiquo codice nō habentur ob id atque expoſitione habebis ſtudioſe lector.

AIT Alga. Dixerunt ꝙ animæ cœli reſpiciūt om-
nia particularia,quæ fiunt in hoc mundo: & quòd
intelligimus per tabulam ſeruatam animas cœli:et
pictura particularitatum mundi in ea aſsimilatur
picturæ rerum conſeruatarum in virtute conſer-
uatiua poſita in cerebro hominis: non quòd ſit cor F
pus amplum durum,in quo ſcribātur res, ſicut ſcri
bunt pueri in tabula . nam illa ſcriptura requirit
plurimum eius dilatationem ſcripti in ea.&,cum id,quod ſcribitur ſit
infinitum,non erit quidem rei ſcriptæ in ea finis, & non imaginatur
corpus infinitum.& impoſsibile eſt ſcribere literas infinitas per lite-
ras numeratas finitas. Et exiſtimauerunt quòd Angeli cœleſtes ſunt
animę cœli, & Angeli Cherubini approximantes ſunt intelligentiæ
ſeparatæ,quę ſunt ſubſtātię exiſtētes per ſe:& non cōtinent terminū,
& non vtūtur corporibus: & ꝙ iſtæ formę particulares influuntur ab
aīabus cœleſtibus, & ſunt nobiliores Angelis cœleſtibus:qm̄ ipſæ in-
fluūt,illi vero non influūt:& qđ influit eſt nobilius eo,cui influitur.&
ideo appellāt nobile noīe calami,& dicūt ſcit cum calamo, quoniam
aſsimilauit picturam influētē calamo,& aſsimilauit id, cui influitur,
tabulæ.Hæc eſt opinio eorū.Et cōtradictio huic diſputationi differt à

A contradictione præcedenti. nam id,quod dixerunt antea, non eſt falſum,cum ſit de eo,ꝙ cœli ſunt viuentes,& mouentur ad intentionem, & eſt quid poſsibile. hoc vero idem eſt, quod tenere ꝙ ſit ſcientia in creato de particularibus infinitis. & hoc forte exiſtimatur quòd ſit falſum.& quæritur eis ratio in hoc,quoniam eſt verſutia ipſa.

AVEROES.

AIt Auer. Hoc, quod dixit,nullus Philoſophorũ dicit de ſcientia eius, niſi Auic.ſ.ꝙ corpora cœleſtia imaginantur quanto magis vt imaginentur imaginationes infinitas. Alexander autem exponit in libello ſuo,appellato Principia totius., ꝙ iſta corpora non imaginantur. nam imaginatio reperitur in animali propter conſeruationem: iſta vero corpora non timent ꝙ eueniat eis corruptio: igitur eſſe imaginationes in eis eſt falſum. ſic etiam & ſenſus. nam, ſi B eſſent in eis imaginationes, eſſent eis ſenſus. ſenſus.n.ſunt conditio requiſita in imaginationibus: & omnis imaginans ſentit neceſſario, & non conuertitur. & ſecundum hoc non eſt vera expoſitio tabulæ ſeruatæ,vt recitat de eis. Expoſitio vero intellectuum ſeparatorum, qui mouent quemlibet orbem modo ſeruitutis, ꝙ ſunt eis Angeli approximantes,eſt expoſitio currens ſecundum radices eorum. & ſic appellare animas orbium Angelos cœleſtes, cum intentio fuerit conuenire id,quod inducitur a demonſtratione,ei,quod inducitur à fide.

Contra eos qui ſenſum ī cęlo ponũt.

ALGAZEL.

AIt Alga. Et aſsignauerunt rationem in eo, dicentes quidem, iam probatum eſt ꝙ motus circularis eſt voluntarius, & voluntarium ſequitur volitum,& volitum vniuerſale non reſpi C citur niſi à voluntate vniuerſali: voluntas autem vniuerſalis non prouenit ab ea aliquid:nam omne ens in actu eſt demonſtratum tale particulare: & voluntas vniuerſalis, proportio eius ad vnitates particulares eſt in eodem gradu:igitur non prouenit ab ea aliquid particulare. ſed impoſsibile eſt abſque voluntate particulari motui demonſtrato tali:& orbi quidem in omni motu particulari demonſtrato à puncto demonſtrato ad punctum demonſtratum eſt voluntas demonſtrata ad illum motum, & eſt ei procul dubio imaginatio ad motus illos particulares potentia corporali, cum motus particulares non apprehẽdantur niſi potentiis corporalibus:igitur omnis voluntas de neceſsitate eius eſt imaginatio illius voliti,ſcilicet ſcientia de eo, ſiue ſit particularis,ſiue vniuerſalis. & quotienſcunq; fuerit orbi imaginatio partium motuum,& comprehenſio earum, comprehendit eas proculdubio,in eo ꝙ ſequitur ex eis de diuerſitate proportionum cum terra, in eo ꝙ aliquæ partes oriuntur,& aliquæ occidunt,& aliquę ſunt in me-

dio cœli antiquorum hominum,& ſub terra aliorum. & ſic etiam ſcit D quod ſequitur de diuerſitate proportionum, quæ fiunt in motu de trino ſextili,quarto,& oppoſitione,& coniunctione ad alias innouationes cœleſtes. Et aliæ innouationes terreſtres ſuſtentantur innouationibus cœleſtibus,aut immediate,aut vno medio,aut pluribus. Demũ omne innouatum eſt ei cauſa innouans,quouſq; ceſſat proceſſus aſcendendo ad motum cœleſtem æternum, ſi aliquod eorum eſt cauſa alicuius.nam cauſæ,& cauſata, aſcendit proceſſus eorum ad motus particulares cœleſtes:& ea, quæ imaginantur in motibus, imaginantur in conſequentiis eorum,& conſequentiis conſequentium vſque ad finem proceſſus. & ideo reſpiciunt omne, quod innouatur. nam omne,quod innouatur innouatio eius procedit a cauſa.&,quotienſcunque verificabitur cauſa, verificabitur cauſatum innouatum. Nos autem non ſcimus id, quod venturum eſt in futuro:quoniam nos non comprehendimus omnes cauſas eorum. ſi enim ſciremus omnes cauſas, ſciremus E omnia cauſata.nam , cum ſcimus ꝙ ignis tangit bombicem, exempli gratia,in aliqua hora determinata,tunc ſcimus combuſtionem bombicis.& quotienſcunq; ſcimus ꝙ aliquis comedit, ſcimus ꝙ ſaturabitur.&,quotienſcunq; ſcimus ꝙ homo deambulat in loco, in quo ponitur theſaurus coopertus leuiter,cum deambulauerit ſuper eum deambulans,ceſpitat pes eius in theſauro,& ſcit eum,ſcimus ꝙ diues fiet ex inuentione theſauri. Attamen iſtę cauſę,non ſcimus eas:& aliquando ſcimus aliquas earum,& euenit nobis ſenſatio eius,cum euenerit cauſatum.&,ſi ſcimus maiorem partem earum,prouenit nobis exiſtimatio manifeſta de euentu eius. &,ſi eſſet nobis ſcientia omnium cauſarum,eſſet nobis ſcientia omnium cauſatorum. Niſi ꝙ orbes ſunt multi,& habent miſtionem cum innouationibus terreſtribus,& homo nõ poteſt ſcire eas,& animæ cœlorum ſciunt eas, quia reſpiciunt primam cauſam,& conſequentia earum , & conſequentia conſequentium vſq; ad finem proceſſus. Et ideo exiſtimauerunt quòd dormiens videt in F ſomno ſuo id , quod erit in futurum. & hoc propter copulationem eius cum tabula ſeruata, & reſpicientia eius.&,quotienſcunque reſpexerit rem multis vicibus, remanebit hæc eadem res in conſeruatiua eius.& aliquando accelerat virtus imaginatiua ad imprimendum ei. nam ex natura ſua eſt imprimere res cum exemplationibus, quæ proportionatæ ſunt aliqua proportione, aut permutatione ex eis ad contraria. & aufertur comprehenſum verum à conſeruatiua,& remanebit exemplatio imaginationis in conſeruatiua , & indiget aliqua interpretatione in exemplificatione imaginationis. & aliquando exéplificat imaginatio hominem arbori , & mulierem ornamento, & ſeruum amiſsioni alicuius rei domus, & conſeruantem pecuniam amicorum, & proborum lumini. nam lumen eſt cauſa candelæ, quæ eſt cauſa illuminationis, & ſcientia interpretationis ramificatur ex hac radice. Et exiſtimauerunt quòd copulatio cum illis animabus datur,

A poſtquam nullum eſt ibi velamen. Attamen nos hora vigiliæ incumbimus ei, ad quod deueniunt ſenſus, & appetitus. & dare operam his rebus corporalibus deuiat nos ab eo. &, cum auferantur à nobis in ſomno aliquæ inuolutiones ſenſuum, apparet in eo diſpoſitio noſtra copulationi. Et exiſtimauerunt quòd Propheta purus reſpicit occultum hæc via, niſi quòd virtus animalis prophetica fortificatur tali fortitudine, quæ non offenditur à ſenſibus manifeſtis. & propter hoc videt ipſe in vigilia id, quod alius videt in ſomno. Vlterius virtus imaginatiua exemplificat ei etiam id, quod vidit, & aliquando remanet res eadem in memoria eius, & aliquando exemplificatio eius. & indiget hæc viſio expoſitione, vt indiget ſomnium illud expoſitione. &, niſi ꝙ omnia generabilia ſunt fixa in tabula ſeruata, non ſcirent Prophetæ occultum in vigilia, nec in ſommo. attamen congregari calamum in eo, quod eſt, erit in die iudicii. & diſpoſitio eius eſt hoc, quod diximus. Et hoc eſt, quod volumus præmittere, vt bene intelligatur
B opinio eorum.

AVEROES.

AIt Auer. Iam diximus ꝙ hæc opinio, non ſcimus aliquem dixiſſe eam, niſi Auicennam. Ratio autem eius, quam recitauit, eſt debilium propoſitionum, licet ſint rhetoricę, & topicæ. nã ipſe ponit ꝙ omne operatum particulare prouenit ab habente animam propter imaginationem particularem de hoc operato, & motus particulares, quibus erit hoc operatum particulare: deinde copulabimus huic propoſitioni maiori minorem, & eſt ꝙ cœli habent animã, ex quibus proueniunt operationes particulares: ſequitur ex hoc vt proueniat ex eis id, quod prouenit ab intellectis particularibus, & operationibus particularibus, ex conſyderatione particulari, quod appel
C latur imaginatio. & hoc non videtur in artibus tantum, ſed etiam in multis animalibus, quæ operantur operationes terminatas, ſicut eſt domus apum, & aranea, & alia. Attamen contradictio, eueniens his propoſitionibus, eſt ꝙ non prouenit operatio particularis ab habentibus intellectum, niſi ex eo, quòd hoc eſt imaginatum imaginatione vniuerſali, & proueniunt ex ea res particulares infinitæ. ver. g. artifex prouenit ex eo figura theſauri ex parte imaginationis vniuerſalis, quę non appropriatur vni theſauro præter alium. & ſic eſt in eo, quod emanat ex artibus naturaliter ab animali. & ſunt iſtæ imaginationes mediæ inter comprehenſiones vniuerſales, & particulares, ſcilicet ſunt medię inter definitionem rei, & imaginationem eius ſibi propriam. Corpora autem cœleſtia ſi imaginarentur, eſſent talis quidem imaginatio, quę eſt a natura vniuerſali, non autem imaginatio particularis tributa a ſenſibus. & impoſsibile eſt vt operationes noſtrę proueniant ab imaginatione particulari. Et ideo tenent Philoſophi quòd

formæ imaginatiuæ, à quibus proueniunt operationes animalis determinatæ, ſunt tanquam mediæ inter intellecta, & formas imaginatiuas indiuiduales. ſicut forma, q̃ facit auis, quæ appellatur Begiath ex rapientibus, quæ eſt ſimilis ei, quã faciunt apes domus ſuas. artifex vero, qui indiget exemplificatione particulari ſenſibili, eſt is, qui non eſt apud eum hæc exemplificatio imaginaria vniuerſalis: quæ quidem eſt neceſſaria in emanatione eius, quod emanat ab ea ex particularibus. & hæc imaginatio vniuerſalis eſt, quæ mittit voluntatem vniuerſalem, quæ non tendit ad indiuiduum præter indiuiduum. voluntates vero particulares ſunt, quæ tendunt ad indiuiduum præter indiuiduum eiuſdem ſpeciei. & hoc non reperitur in corporibus cœleſtibus. Quòd vero reperiatur voluntas vniuerſalis rei vniuerſali, in eo quòd eſt vniuerſalis, eſt falſum. nam vniuerſale non habet eſſe extra animam, nec eſt generabile, & corruptibile. & eius diuiſio prima voluntatis ad vniuerſalem, & particularem non eſt vera, niſi dicatur quòd corpora cœleſtia mouentur ad partem definitionum rerum abſque eo quòd componatur definitio ex imaginatione cuiuſlibet indiuiduorum repertorum aliter, quàm eſt apud nos. Cum autem dixit quòd voluntas vniuerſalis non prouenit ab ea particularis, eſt error cum intelligitur per voluntatem vniuerſalem ea, quæ non appropriatur indiuiduo, præter indiuiduum, ſed vniuerſaliter, ſicut Rex, cum habuerit exercitus ſuos. Si vero intelligitur per voluntatẽ alligantia eius eidem rei vniuerſali, tunc non eſt alligata ei voluntas omnino, & non reperitur voluntas talis, niſi modo, quem diximus. Igitur corpora cœleſtia, ſi declaratum fuerit de eis ꝙ intelligunt ea, quæ ſunt hic, ex eo quòd imaginantur, hoc eſt ex parte imaginationum vniuerſalium, quæ ſequuntur a definitionibus, non autem ex parte imaginationum particularium, quę ſequuntur à ſenſationibus. Et quod magis videtur eſt quòd hoc non erit, niſi ex imaginatione particulari: & præcipue cum dicitur ꝙ quicquid prouenit ex eis hic, prouenit ſecunda intentione apud opinionem hominum, ꝙ ipſa intelligant ſe ipſa, & intelligant ea, quæ ſunt hic. ſi vero intelligunt ea, quæ ſunt hic, ita ꝙ ſint diuerſa à ſeipſis, eſt conſyderatio, de qua ſpeculabitur in locis propriis. demum, ſi ſciunt, nomen quidem ſcientiæ dicitur de ſcientia eorum, & ſcientia noſtra æquiuoce. Quod autem dixit in hoc capitulo de cauſis viſionis, & Prophetię eſt quid, cui ſolus Auicenna aſſentit. ſed opiniones Antiquorum in hoc ſunt diuerſę ab hac opinione. nam eſſe ſcientiam de indiuiduis infinitis in actu, ex eo quòd eſt ſcientia indiuidualis, eſt quid impoſsibile. & intelligo per ſcientiam indiuidualem comprehenſionem, quę dicitur imaginatio. Et non eſt ponenda diſputatio de Prophetia, & viſione in hoc loco, niſi procedatur in hoc ad immenſam quęſtionem: & eſt operatio ſophiſtica, non autem topica. Attamen hoc, quod dixi de imaginatione corporum cœleſtium, ꝙ ſunt imaginatione: medię inter imagina-

Vniuerſale non habet eſſe extra animã

Nõ datur uolũtas uniuerſalis.

A tiones particulares, & vniuerſales, eſt ſermo ſatisfaciens. ſed quod ſequitur ex radicibus Philoſophorum eſt quòd corpora cœleſtia non imaginantur omnino. quoniam iſtæ imaginationes, vt diximus, ſunt propter cõſeruationem, ſiue ſint vniuerſales, ſiue particulares. & ſunt etiam ex neceſsitate conſyderationis noſtri intellectus. & ideo conſyderatio noſtra eſt generabilis, & corruptibilis. igitur neceſſe eſt vt nõ copuletur imaginationi, & non ſuſtentetur ea modo aliquo. quare hæc apprehenſio non erit vniuerſalis, nec particularis: ſed vniuntur ibi ambæ ſcientię neceſſario, ſ. vniuerſalis, & particularis: & differunt hic ex parte materierum propter hoc. & hoc modo eſt ſcientia de occulto, & Prophetia, & ſimilibus. & hoc declarabitur perfecte in loco proprio.

Cœlum non habet immaginationem.

ALGAZEL.

B Ait Alga, Et reſponſio eſt vt dicatur, quare negatis dicenti ꝙ Propheta ſcit futura notificatione à Deo proueniente, aut ab Angelo angelorum, & non indigemus aliquo eorum, quæ narrauiſtis, nec ratione in hoc. & nulla eſt vobis ratio de deſcenſu legis in tabulam, & calamum. nam habentes legem non intelligunt per tabulam, & calamum hoc deciſiue. & non amplectimur leges ablatione amplexus viarum intellectuum. Et quod dixiſtis, licet conceſſerimus poſsibilitatem eius, quotienſcunque non conditionatur ablatio finis ab iſtis ſcitis, non ſcitur de eo eſſe, & non verificatur eſſe eius. Via verò in hoc eſt vt ſciatur à lege, non autem ab intellectu. Quod autem vos dicitis de ratione intellectuali primo, ædificatur ſuper multas propoſitiones, quarum deſtructionem non narrabimus, ſed tantummodo contradicimus tribus propoſitionibus. Quarum prima eſt, cum dicitis motum cœli eſſe voluntarium, & iam contradiximus huic C diſputationi, & adduximus deſtructionem rationum eorum in ea. Secunda eſt, ſi hoc concedatur vobis abuſiue, tunc, cum dicitis ꝙ indiget imaginatione particulari in motibus particularibus, eſt quid, quod non conceditur. ſed non eſt diſtinctio apud eos ibi de corpore, quia eſt quid vnum: diuiditur tamen exiſtimatione, non autem motu, & eſt vnum continuatione. quomodo ergo cœli deſyderabunt complere loca poſsibilia eis? vt vos dicitis, & ſufficit eis imaginatio vniuerſalis, & voluntas vniuerſalis. & dabimus exemplum de voluntate vniuerſali, & particulari, vt bene intelligatur intentio eorum. Cum autem fuerit homini intentio exempli gratia ad faciendum feſtiuitatem in templo Dei, ex hac quidem voluntate vniuerſali non emanat motus: nam motus eſt particularis in partem deputatam, & menſura deputata. ſed non deficit fieri in homine, cum reſpicit templum imaginatione poſt imaginationem ad locum, in quo deambulat, & parte, in qua deambulat. & ſequitur omnis imaginatio particularis, & volun-

tas particularis ad motum præter ſubiectum, quod prouenit ei ex motu. Hoc ergo eſt id, quod intelligunt per voluntatem particularem, quæ ſequitur imaginationem particularem. & hoc conceditur. nam partes numerantur, cum reſpicit Hieruſalem, & iter non eſt conſyderatum, & oportet conſyderare locum pręter locū, & partem pręter partem ex voluntate quadam particulari. motus vero cœleſtis eſt ei vnus modus tantum. nam rotundum in ſe ipſo, & termino ſuo, id non tranſit motus, quem vult: & non eſt ibi, niſi vnum attributum, & vna ſpecies, & vnum nomen. & eſt, ſicut deſcenſus lapidis deorſum, quia quęrit terram via propinquiori: & via propinquior eſt linea recta: & ad conſyderandum lineam rectam non indiget innouatione cauſæ innouatæ præter naturam vniuerſalem petentem centrum cum innouatione propinquitatis, & remotionis, & peruentionis ad terminum, & exitus ab eo. Igitur ſic ſufficit illi motui voluntas vniuerſalis ad motum, & non indiget volente. & hęc quidem propoſitio, conati ſunt verſutia quadam in pręponendo eam.

AVEROES.

AIt Auer. Sermo autem Alga. & reſponſio eſt vt dicatur, quare negatis, vſque ad, non indiget aliquo eorum, quæ dixiſtis, eſt reſponſio quidem de genere auditus, non autem de genere intellecti. & non eſt ponendum in hoc libro. Philoſophi enim ſpeculantur de omni eo, quod eſt in lege. &, ſi id apprehendunt, tunc ſunt ęquales ambæ apprehenſiones: & hæc quidem erit perfectiſsima ſcientia. ſi vero id non apprehendunt, notificant diminutionem intellectus humani in eo, & ꝙ comprehenditur in lege tantum. Et, cum dubitat contra eos cum expoſitione tabulæ, & calami eſt quid extra hanc diſputationem, nec etiam eſt ponendum hic. & hæc expoſitio de ſcientia occulti ipſius Auicennæ nihil eſt. Contradictio vero intellectualis, quam adduxit de mente Auicennę in hoc, eſt contradictio vera. nam cœlum non habet motum extra animam particularem inceſſu particulari, ita ꝙ hoc determinabit ꝙ ſit ei imaginatio. habens enim animam, quod mouetur extra animā motibus particularibus in locis particularibus habet proculdubio imaginationem de eis, ad quę mouetur, & de illis motibus, cum fuerint illa itinera non comprehenſa ab eo viſu. circulare vero, vt dixit, mouetur ex eo ꝙ eſt circulare vno motu, licet ſequantur illum motum vnum motus multi diuerſi particulares, ad id, quod eſt ſub eo ex entibus. nam non eſt intentio orbium de illis particularibus, niſi conſeruare ſpecies tm̄, quarum illa particularia ſunt particularia, non autem eſſe cuiuſcunq; particularis illorum particulariū, in eo ꝙ eſt particulare. qm̄, ſi hoc eſſet, neceſſe eſt vt cœlum proculdubio imaginaretur. eſt tamen ſpeculatio de particularibus, quæ fiunt ex eis, an ſint intenta ad ſeipſos, aut ad conſeruationem ſpeciei tantum. &

A impoſsibile eſt vt hoc declaretur in hoc loco, ſed videtur quod eſt hic prouidentia proculdubio de particularibus ex parte ſomniorum veridicorum,& ſimilium ex pronoſticis futurorum, quę quidem in rei veritate eſt prouidentia in ſpecie. Nota de prouidentia.

ALGAZEL.

AIt Alga. Propoſitio tertia, & ex aſtutia nimis abſurda eſt, cū dicunt ꝙ,cum conſyderantur motus particulares,conſyderantur etiam conſequentia eorum, & prouenientia ex eis, & hæc eſt ſtultitia abſoluta.& eſt ſicut dictum dicentis ꝙ,cū homo mouet,& ſcit motuū ſuum, oportet vt ſciat quod ſequitur ex motu ſuo de oppoſitione,& vicinitate.& eſt proportio eius ad corpora, quæ ſunt ſupra, & ſub eo,& ex lateribus.&,cum ipſe deābulat in Sole,oportet vt ſciat loca,in quę cadit vmbra eius,& loca,in quę non cadit:& quod euenit B ex frigore ab vmbra ſua,cum abſcindatur radius in illis locis: & quod euenit ex conſtructione partibus terræ ſub plantis pedum ſuorum: & quod euenit de ſeparatione in eis: & quod euenit humoribus ſuis in vētre de mutatione ex cauſa motus ad caliditatem: & in quo membro ſuperabundauit caliditas, ita ꝙ quaſi corrumpit complexionem eius: & in quo membro rectificauit id,quod frigidum antea quaſi corrupit: & in quo loco rectificauit: & ēt quicquid fecit in his membris de humiditate & ſiccitate:& quod ſequitur ex eis de oppilatione,aut putrefactione:& quod ſequitur ex hoc de mutatione pulſus, & demum de mutationibus partium corporis ad ſanitatem, ſeu ad ægritudinem:& quod mutatur in partibus eis ad ſudorem,aut ad aliam humiditatem: & ſic ſequitur in omnibus innouationibus in corpore eius, aut extra corpus de eo,cuius motus eſt cā,aut conditio,aut præparans.& eſt ſtultitia,quam non imaginatur intelligens, & non cadit in eam niſi ſtultus.Et ad hoc quidē deuenit hæc verſutia, adeo ꝙ nos dicimus de iſtis C particularibus diuerſis ſcitis in anima orbis,vtrum reperiantur impreſentiarum,aut denominatur eis id, quod venturum eſt in futurū?Si intelligitis id, quod reperitur in præſentiarum eſt falſum ꝙ reſpiciat occultum.& Prophetę quidē percipiunt in vigilia, alii vero homines in ſomno id,quod futurum eſt eo mediante. Vlterius deſtruitur iudiciū rōnis,quia eſt verſutia.nam qui ſcit rem,ſcit cōſequentia eius, & proſequentia: ita ꝙ, ſi ſciremus oēs cauſas rerum, ſciremus omnes innouationes futuras:& tn̄ cauſæ omnium innouationum, quę reperiūtur impreſentiarū ſunt motus cœleſtes:ſed determinamus cām in eis, aut duobus mediantibus,aut multis mediantibus: &, cum tranſierit ad futurū,non erit ei finis.quęro quō ſciet dn̄a particulariū in futurū in infinitū? & quō congregant in aīa creaturæ in vno tp̄e, abſq; eo ꝙ proueniant vnum poſt aliud ſcientię particulares diſtinctæ infinitæ,& vnitates earū ſunt infinitę.& is,cuius intellectus non teſtatur de huius rei

falſitate, non confidat ingenio ſuo. Si vero conuertent ſupra nos hoc in ſcientia Dei glo. tunc dicimus non eſt alliganda ſcientia Dei glo. caſui de ſcitis ſuis modo, quo alligantur ſcientiæ creaturarum: ſed quotienſcunque ſcita fuerit anima orbis ab anima hominis, eſſet ſpeciei animæ humanæ. nam communicatur ei in eo, quòd comprehendit particularia mediate. & licet non apprehendat hoc deciſiue, erit tamen prędominium exiſtimationi ꝙ ſit ex ſpeciebus eius. ſi vero non prædominatum fuerit, tunc eſt poſsibile: & poſsibile deſtruit determinationem eorum in eo, quod determinauerunt. Si autem dixerit ꝙ mos ipſius animæ humanæ eſt vt apprehendat etiam omnia, tamen occupatio eius eſt inuolutionibus appetitus, iræ, & odii, & timoris, & doloris, demum accidentium corporis, & in eo, quod faciunt peruenire ad eam ſenſus, adeo ꝙ, cum proceſſerit anima humana in aliqua re, occupatur ab alia: ſed animę cœleſtes mundæ his attributis, non euenit eis inuolutio, & non impedit eas cogitatio, & dolor, & ſenſatio: ergo ſciunt omnia. Dicimus vnde ſcitis ꝙ non ſit eis occupatio? nonne ſeruitus earum, & deſyderium earum ad primum impedit eas, & præbet eis inuolutionem, quin conſyderent particularia diuerſa? aut quid redit falſum quin conſyderemus aliud prohibens præter iram, & appetitum, & hæc prohibentia ſenſibilia? & vnde ſcitur ꝙ includantur in eo, quod videmus de anima noſtra, & tamen intellectui ſunt occupantes ex magnitudine animæ, & petendo dominium id, quod non poteſt imaginari apud infantes, & non exiſtimant eas eſſe occupantes, & prohibentes? & vnde ſcitur falſitas eius, quod eſt loco earum in animalibus cœleſtibus? & hoc eſt, quod volumus narrare in ſcientiis, appellatis apud eos Diuinis. D E

AVEROES.

AIt Auer. Quod autem negat, quin ſit hic intellectus ſeparatus à materia, intelligens quidem res per conſequentia earum eſſentialia modo vniuerſalitatis eorum, non eſt impoſsibilitas eius ex rebus ꝑ ſe notis, nec ēt neceſsitas eſſe eius eſt ex rebus ꝑ ſe notis: ſed homines, ſ. Philoſophi exiſtimant ꝙ iam facta eſt demonſtratio apud eos, quòd reperiatur intellectus talis. Quòd vero reperiantur imaginationes infinitæ eſt impoſsibile vnicuique particulari hoc imaginari. Attamen quòd reperiatur infinitum in ſcientia antiqua, & quomodo erit ſcientia de particularibus, quæ fient in futurum homini ex parte ſcientię antiquę, eſt id, in quo, dicunt homines quòd apud eos eſt declaratio. nam anima intelligit de hac re vniuerſale, quod eſt in intellectu, non autem particulare, quod appropriatur tempori tali, & indiuidua nota apud eos. anima enim eſt in potētia omnia entia: & id, quod eſt in potentia, exiſtit in actum, aut propter res ſenſibiles, aut propter naturam intellectus præcedentis ſenſibilia in eſſe, F

ſcilicet

A ſcilicet intellectus, propter quem erunt entia ſenſibilia intelligibilia, & certe quidem non ex eo quòd ſunt in hac ſcientia imaginationes indiuiduorum infinitorum. demum exiſtimant quòd iam vniuntur ambæ ſcientiæ, vniuerſalis, & particularis in ſubſtantia ſeparata à materia. &, cum ipſa influit hanc ſcientiam ei, quod eſt hic, diuiditur ad vniuerſalem, & particularem. & non eſt hæc ſcientia vniuerſalis, nec particularis. & hoc quidem, ſiue contrarium eius non poteſt declarari in hoc loco. loqui enim de his rebus in hoc loco eſt, ſicut quis acceperit propoſitiones Geometricas, quæ non habent famoſitatem, & faciet cum eis verificationem, nó autem ſatisfactionem primo aſpectu, & miſcebit vnam cum alia, ſcilicet dubitabit cum vna alteri. nam hoc eſt ex debilibus ſpeciebus loquelæ, & vilioribus, quoniam non erit in hoc verificatio demonſtratiua, ſeu rethorica. Et ſic etiam ſcientia de differentiis, quæ ſunt inter animas cœli, & animam humanam, ſunt quæſita profunda. & qui loquitur de aliquo eorum extra locum

B ſuum, aut erit ſermo eius de eis extraneus, aut rhetoricus, & primo aſpectu, ſcilicet propoſitionum poſsibilium: ſicut dicunt quòd potentia iraſcibilis, & concupiſcibilis prohibent animam humanam ab apprehenſione eius, cuius apprehenſio eſt propria animæ. nam iſti ſermones, & ſimiles, apparet de eis quòd ſunt poſsibiles, & oportet afferre rationem eis, & diriguntur ad eos multæ poſsibilitates oppoſitæ. Et hic finis imponitur ei, quod decreuimus narrare de notificatione ſermonum, qui ſunt in hoc libro diſputationibus Metaphyſicis: & eſt maior pars huius libri. & deinde loquemur de diſputationibus Phyſicis, ſi Deus Glorioſus voluerit.

*

IN PHYSICIS DISPVTATIO PRIMA.

DE IVDICIO EORVM, QVOD HAEC COPVLATIO, QVAE APPARET IN ESSE INTER CAVSAS ET cauſata, eſt copulatio, quæ conſequitur neceſſario.

ALGAZEL.

AIT Alga. Ea aũt, ad quę eſt intentio in naturali- D
bus, ſunt multæ ſcientię. & narrabimus partes ea-
rum, ad notificandum quòd lex non neceſsitat, nec
aſtringit vt contradicatur eis, & negentur niſi in lo
cis, quę narrabimus. Et diuiduntur profecto in ra
dices, & ramos. Radices autem ſunt octo partes.
quarum Prima eſt, in qua narrabitur id, quod eue
nit corpori, in eo ꝙ eſt corpus, ſicut eſt diuiſio, & C
motus, & mutatio, & id, quod euenit motui, & ſequitur ei, vt tempus,
& vacuum. & id includit liber, appellatus Liber Phyſicorum. Secũ-
da eſt notificatio diſpoſitionum partium elementorum cum orbibus,
& eius, quod eſt in concauo orbis Lunę ex elementis quatuor, & na- B
turis eorum, & cauſa appropriationis vniuſcuiuſque eorum in loco
tali demonſtrato. & id includit Liber, appellatus de Cœlo, & Mundo.
Tertia, notificantur in ea diſpoſitiones generationis, & corruptionis,
& geniturę, & crementi, & mutationis, & qualitatis perfectionis ſpe-
cierum cum corruptione indiuiduorum ex duobus motibus cœleſti-
bus, orientali, & occidentali. & id includit Liber appellatus de Gene-
ratione, & Corruptione. Quarta ſpeculatur ea de rebus euenĩetibus
quatuor elementis ex miſtionibus, ex quibus fiunt impreſsione ſupe-
rioris, vt nubes, & pluuię, & tonitrua, & lampades, & circulus circa
Lunam, & iris, & corruſcationes, & venti, & terrę motus. & id inclu-

A dit Liber Meteororum appellatus. Quinta ſpeculatur ea de mineralibus. Sexta ſpeculatur ea de plantis. Septima ſpeculatur ea de dit Liber Meteororũ appellatus. Quinta ſpeculatur ea de mineralibus. Sexta ſpeculatur ea de plãtis. Septima ſpeculatur ea de animalibus.& eſt Liber dictus de Naturis animaliũ. Octaua ſpeculatur ea de animabus animaliũ,& virtutibus apprehenſiuis,& ꝙ homini inſit anima,quæ nõ moritur ad mortẽ hominis,i. ꝙ ſubſtantia ſpiritualis finiatur.quod eſt falſum.Earũ aũt rami ſunt ſeptẽ. quorũ Primus eſt Medicina.cuius intentio eſt ſcire principia corporis humani,& diſpoſitiones eius ex ſanitate, & ægritudine, & cauſis, & ſignis earum ad hoc vt ægritudo remoueatur, & tũc conſeruatur ſanitas. Secundus eſt Iudicium ſtellarum:& eſt conſyderatio faciens iudicium ex figuris planetarum de eo,quod euenit ex rebus mundi, & tempore, & filiis,& cremento,& ætatibus.Tertius eſt ſcientia Phyſionomiæ: & eſt faciens iudicium ex figura,& diſpoſitione eius de moribus. Quartus B eſt Interpretatio ſomniorũ:& eſt faciẽs iudicium ex eo, quod eſt ſimile de impreſsione alterius. Quintus eſt ſcientia Imaginum: & eſt cõpulatio virtutũ cœleſtiũ virtutibus aliquorũ corporũ terreſtrium, vt fiat ex hoc operatio extranea in mũdo terreſtri. Sextus eſt ſcientia Præſtigiationis:& eſt miſtio virtutum corporũ terreſtriũ, vt fiant ex eis res extraneæ. Septimus eſt ars Alchimiæ: & intentio eius eſt permutare ſubſtãtias minerales ad perueniendũ ad purificationẽ auri, & argenti,aut in aliqua ſpecie apparẽtię. Lex aũt non aſtringit vt contradicatur eis in aliqua re harũ ſciẽtiarũ.nos vero diſputabimus cõtra Philoſophos ex omnibus iſtis ſciẽtiis quatuor diſputationibus.

AVEROES.

C Ait Auer. Id autem, quod numerauit de octo generibus ſcientiæ Naturalis eſt verum ſecundum opinionem Ariſt. Attamẽ ſcientiæ,quas numerauit, quòd ſint rami earum,non ſunt ſic, ſicut ipſe numerauit.nam Medicina non eſt ex ſcientia Naturali. eſt enim ars factiua, quæ aſſumit principia ſua à ſcientia Naturali. quoniam ſcientia Naturalis eſt ſpeculatiua: Medicina vero eſt factiua.&,cum loquimur de re communi in duabus ſcientiis, erit duobus modis,vt cum loquimur de ſanitate,& ægritudine. nam habens ſciẽtiam Naturalem conſyderat de ſanitate,& ægritudine,in eo ꝙ ſunt ex paſsionibus entium naturalium:Medicus vero conſyderat de eis,in eo quòd conſeruat vnam earum, & deſtruit alteram, ideſt quòd ipſe conſyderat de ſanitate, in eo quòd conſeruat eam, & ægritudine, in eo quòd remouet eam. Scientia autem iudicii ſtellarum non eſt etiam ex ea,ſed eſt ſcientia in pronoſticando id,quod fiet in mundo; & eſt ſpecies diuinationis. Et huius generis eſt etiam ſcientia Phyſionomiæ, niſi quòd ſcientia Phyſionomiæ eſt ſciẽtia rerum occulta-

rum, quæ nunc reperiuntur, non autem futurarum. Et ſcientia Interpretationis ſomniorum eſt etiam ſpecies pronoſticationis eius, quod fit. & hoc quidem genus ſcientiæ non eſt ſpeculatiuum, nec factiuum licet exiſtimetur quòd habetur vtilitas ex eo in operatione. Scientia autem Imaginum eſt falſa. quoniam impoſsibile eſt, ſi poſuerimus ꝙ ſitus cœleſtis faciat impreſsionem in rebus, quę fiunt hic, vt ſit illa impreſsio, niſi in re facta, non autem vt tranſeat illa impreſsio huius rei factæ ad aliã rem extra eam. Scientia autem Preſtigiationis ſunt ſcientiæ, quæ ingrediuntur in capitulum mirabilium, & non habent introitum in artibus ſpeculatiuis. Alchimia vero eſt ars, in qua eſt dubium an reperiatur. &, ſi reperitur, impoſsibile eſt vt quod fit in ea ſit ipſummet naturale. nam ars diminuitur in aſsimilando naturæ, nec peruenit ad eam in rei veritate. &, ſi fecerit aliquid ſimile, quo ad ſenſum, rei naturali, non eſt apud nos aliquid, quod neceſsitet falſitatem, nec poſsibilitatem eius, & quod poſsibile eſt vt perueniamus ex eo ad hoc eſt longa experientia cum longitudine temporis. Quatuor autem diſputationes, quas numerauit Alg. nos profecto recitabimus vnamquãque earum.

D E

ALGAZEL.

AIt Alga. Diſputatio prima eſt iudicium eorum, quòd hæc cõpulatio, quæ videtur ineſſe inter cauſas, & cauſata, eſt copulatio, quæ ſecuta eſt neceſſario, & non eſt in poſſe, nec poſsibilitate vnire cauſam abſque cauſato, nec eſſe cauſatum abſque cauſa. Secunda autem, cum dicunt ꝙ animæ humanæ ſunt ſubſtantię exiſtentes in ſeipſis, & non ſunt innatæ in corpore, & mors eſt ceſſatio copulationis earum in corpore ceſſatione regiminis, ſed ſunt exiſtentes in ſeipſis omni hora. & exiſtimauerunt ꝙ hoc eſt ſcitum demonſtratione intellectuali. Tertia autem, cum dicunt ꝙ iſtæ animæ, eſt falſum F dicere de eis quòd corrumpantur, ſed, cum reperiantur, ſunt æternæ, & perpetuæ, & non imaginatur finitas durationis earum. Quarta vero eſt, cũ dicunt ꝙ iſtæ animæ falſum eſt dicere quòd redeant ad corpora. Sequitur autem quæſtio in Prima diſputatione, ex eo quòd ædificatur ſuper eam affirmatio miraculorum reſcindentium conſuetudines, ſicut eſt conuerſio baculi in ſerpẽtem, & viuificatio mortuorum, & quieſcere Lunam. & ponens curſum conſuetudinum ſemper proſequi neceſſario negat totum hoc. & exponunt id, quod ponit in libris Prophetarum de viuificatione mortuorum, & dixerunt ꝙ intelligitur per hoc, Cauete ne ſitis ignari in vita ſcientiæ. Et exponunt conuerſionem baculi faſcinationem ex faſcinationibus in deſtructionem rationum diuinarum notarum apparentium mediãte Moſi cum erroribus Hæreticorum. Quieſcere autem Lunam aliquando id negauerunt, & exiſtimauerunt quòd non eſt poſsibile. Attamen non

A concedunt Philoſophi miracula reſcindentia conſuetudines, niſi tribus rebus. quarum Vna eſt virtute imaginatiua. nam ipſi exiſtimauerunt ꝙ cum prædominatur, & fortificatur, & non impediunt eam inuolutiones, & ſenſus reſpicit in tabula ſeruata, & imprimuntur in ea formæ particulares, quæ fiunt in futurum. & hoc quidem in vigilia Prophetis, & aliis hominibus in ſomno. & hoc eſt proprium Prophetiæ virtute imaginatiua. Secūda vero eſt propria virtuti intellectiuæ ſpeculatiuæ, & deuenit ad fortem extimatiuā, & eſt celeritas permutandi ex ſcito ad ſcitum. & aliquando purificatur, cum cogitans in eo, ad quod ſumitur ratio, & excitatur ad rationem. &, cum recordatur ratione, excitatur habens rationem ex ſeipſo. demū, cum occurrit ei terminus medius, excitatur ad concluſionem. &, cum fuerit in intellectu ſuo terminus concluſionis, peruenit ad mentem ſuam terminus medius congregans extremitates concluſionis. Et homines profecto differunt in hoc. Nam ſunt aliqui, qui mouentur ex ſeipſis: & ſunt ali

B qui, qui mouentur pauca excitatione: & ſunt aliqui, qui non comprehendunt cum excitatione, niſi diminutione magna. &, quemadmodū poſſibile eſt vt eueniat vltima diminutio non habenti ſenſationem omnino, ita quòd non mouetur ad intelligendum intelligibilia cum excitatione, ſic etiam poteſt euenire vltima fortitudo, & additio, vt excitetur ad omnia intelligibilia, aut ad plurima eorum, & tempore breuiori. & differt hoc quantitate in omnibus quæſitis, aut aliquibus, & etiam qualitate, ita quòd differt celeritate, & propinquitate. & forte reperietur propinquitas animæ ſanctæ puræ, quæ tranſit in ſenſatione in omnibus intelligibilibus ad ſcientiam, & celerrimo tempore. & eſt Propheta, qui habet mirabilem virtutem ſpeculatiuam, & non indiget in intelligibilibus docente, ſed quaſi ipſe addiſcit ex ſe ipſo. & eſt is, qui denominatur ꝙ quaſi illuminatur lumen eius, licet non tangat id ignis: & eſt lumen præ cæteris luminibus. Tertia vero eſt vir

C tus animalis factiua, quæ peruenit ad terminum, quo diſponuntur naturæ, & obediunt ei. Et exemplum eius. nam anima alicuius noſtri, exempli gratia cum imaginatur aliquid, inſeruiunt ei membra corporis, & virtutes, quæ ſunt in ea, & mouetur ad partem imaginatā quæſitam, ita quòd, cum imaginatur aliquid ſuauis ſaporis, reſoluuntur gengiuæ, & excitatur virtus reſoluens humiditatem ſpermaticam à loco ſuo. &, cum imaginatur coitum, excitatur virtus, & induratur inſtrumentum. etiam, cum deambulauerit ſuper corpus longum extenſum in vacuo, & ſuper trabem, cuius extrema ſunt in duobus parietibus, fit fortiter imaginatio eius quòd cadat, & patitur corpus hac imaginatione, & cadit. &, ſi hoc eſſet ſuper terram, deambularet ſuper eam celeriter, & non caderet, quoniam corpus, & virtutes corporales creatæ ſunt ad ſeruiendum, & obediendum animalibus. & differt hoc diuerſitate puritatis animarum, & fortitudinis earum. Et non eſt inconueniens vt perueniat virtus fortitudinis animæ ad terminum,

quo inſeruiat ei natura neceſſario, & abſque corpore. nam anima eius non eſt innata in corpore, niſi quòd habet aliquam excitationem, & deſyderium ad regimen eius. & creatum fuit hoc in radice creationis eius. &, quemadmodum oportet vt ſeruiant ei membra ſui corporis, ſic non eſt impoſsibile quin ſeruiat ei aliquid præter corpus, adeo ꝙ conſyderabit, & perueniet anima eius ad flatum venti, aut deſcenſum pluuiæ, aut innouationẽ toni, aut terræmotuum, & profundat homines. & hoc quidem peruenit ad frigus venturum, aut calidum, aut motum in aere: & fit ex anima eius hæc caliditas, aut frigiditas. & fiunt ex ea hæc abſque cauſa naturali manifeſta. & erit hoc miraculum: licet hoc eueniat aeri diſpoſito ad recipiendum. ſed non peruenit ad hoc vt conuertatur lignum in animal, aut reſcindatur Luna, quæ non recipit reſciſsionem, & extenſionẽ. hæc eſt opinio eorum de miraculis. Nos vero nõ negamus ꝙ ſit aliquid eius, quod dixerunt, & ꝙ hoc ſit Prophetis: negamus tamen ſufficientiam eorum in eis tantum, & negationem eorum conuerſionis baculi in ſerpentem, & viuificationis mortuorum, & alia. igitur neceſſe eſt vt diſputemus in hac diſputatione ad affirmandũ miracula, & aliud: & eſt ad conſeruandum id, ad quod peruenerunt perfecti: & eſt ꝙ Deus omnia poteſt. & diſputabimus in hoc intento. D E

A V E R O E S.

Ait Auer. Loqui autem de miraculis, Antiqui philoſophorũ non fecerunt de eo ſermonem. quoniã hoc eſt apud eos ex rebus, de quibus non ſunt ponendæ quæſtiones diſcutiẽdę. nam ſunt principia legum: & qui ſpeculatur de eis, & dubitat de ipſis, oportet condemnari apud eos, queãdmodũ qui ſpeculatur de aliis principiis legis vniuerſalibus. ſicut, ſi Deus glo. reperitur: & ſi ſummum bonum reperiatur: & ſi virtutes reperiantur, in quorũ eſſe non dubitatur, & qualitas eſſe eorũ eſt quid diuinum abſtractum ab apprehenſione intellectus humani. & cauſa huius eſt, qm̃ hæc ſunt principia eorũ, quæ operantur quibus homo erit religioſus. & non eſt modus ad perueniendũ ad ſcientiam, niſi poſtquã peruenerit ad religionem. & oportet vt nõ ſe intromittat ad ſpeculandum de principiis, quæ faciũt dignitatem, antequam perueniat ad dignitatẽ. Et, cũ artes ſcientificæ non perficiantur, niſi proœmiis, & præambulis, quæ primo recipiet addiſcens, quãto magis hoc debet eſſe in rebus, quæ operantur. Quod autem dixit de cauſis huius nomine Philoſophorum eſt ſermo, quem neſcio aliquem dixiſſe, niſi Auicennam. Attamen, cùm verificatum fuerit ipſum eſſe, & poſsibile ſit vt mutetur corpus ab eo, quod non eſt corpus, nec potentia in corpore abſque mutatione eius, tunc id, quod dedit de cauſa eius eſt poſsibile. tamen non omne, quod eſt poſsibile, in natura ſua poteſt homo id facere. nam poſsibile homi- F

A ni eſt ſcitum, & plurima poſsibilium ex ſeipſis ſunt impoſsibilia ei, Igitur veritas quòd Propheta ſcindat conſuetudines eſt impoſsibilis homini, eſt tamen poſsibilis in ſe, & non oportet in hoc vt ponatur quod res impoſsibiles in intellectu ſint poſsibiles Prophetis. Et, cum bene conſyderaueris in miraculis, quorum eſſe verificatum eſt, inuenies ea eſſe huius generis. et quod magis manifeſtum eſt ex eis in hoc eſt Liber Dei omnipotentis, qui non deſtruit conſuetudinem per viam auditus, ſed probatum eſt eſſe miraculum ſenſu, et conſyderatione omnibus hominibus repertis, et qui reperientur vſque ad diem iudicii. et in hoc ſunt hæc miracula nobiliora cæteris miraculis. et ſufficiat hoc ei, qui non contentatur tacere in hac diſputatione, & ſciat quòd via electorum in verificatione Prophetarum eſt alia via, ad quā excitauit nos Aui. in multis locis, & eſt operatio, proueniens ab attributo, quo Propheta appellatur Propheta: quæ eſt notificatio occulti, & poſitio legum conuenientium veritati, & facientium adipiſci ex B operationibus id, quod eſt ſummum bonum omnis creaturæ. Id vero, quod recitauit de prophetia ex Philoſophis, neſcio aliquem dixiſſe hoc, niſi Aui. Attamen quod dicunt Antiqui de prophetia, et viſione, eſt ꝙ ſit ab ipſo Deo glo. mediante aliquo ente ſpirituali, quod non eſt corpus, et eſt tribuens intellectum humanum apud eos: et eſt id, quod appellant Moderni intellectum agentem: et appellatur in lege Angelus. et reuertamur ad id, quod dixit de his quatuor diſputationibus.

ALGAZEL.

AIt Alga. Copulatio autem inter id, quod reputatur ad modum cauſæ, et id, quod reputatur cauſatum, non eſt neceſſaria apud nos. ſed omnia duo, quorum hoc non eſt illud, nec illud hoc, et affirmatio vnius non includit affirmationem alterius, nec negatio vnius includit negationem alterius, non eſt ex neceſsitate eſſe vnius eſſe alterius, nec ex neceſsitate priuationis vnius vt priuetur alterum. ſicut eſt ebrietas et potus, ſaturatio et commeſtio, combuſtio et tactus ignis, lumen & eleuatio Solis, mors & diuiſio colli, potus medicinæ et fluxus ventris et aſſumptio ſolutiui. et ſic ſequimur ad ad omnia, quę videntur ex copulatis in Medicina, et iudiciis ſtellarum, et artibus, et dictionibus, quorū copulatio non pręceſsit, & eſt in poſſe Dei glo. creare ea ęqualiter, non ꝙ ſit neceſſarium ex ſe, nō recipiēs quidē diminutionē, ſed ex poſſe, et in poſſe eius eſt creare ſaturationē abſq; cōmeſtione, et creare mortem abſque ſectione colli, et facere continuationem vitę cum ſectione colli. et ſic ſequitur in omnibus copulatis. et Philoſophi quidem negauerunt poſsibilitatem eius, et ratiocinati ſunt de falſitate eius. Et conſyderatio de his rebus, quę excipiuntur ab vniuerſali eſſet longa, attamen exemplificabimus in hoc

cum vno exemplo, & eſt combuſtio in ſtuppa exempli gratia cum ta D
ctu ignis. quia nos concedimus eſſe tactum inter ea abſque combu-
ſtione, & concedimus fieri conuerſionem ſtuppæ combuſtæ in ci-
nerem abſque tactu ignis. ipſi tamen negant poſsibilitatem huius.
Et ſermoni quidem in hac diſputatione ſunt tria loca. Quorum Pri-
mus eſt vt dicat aduerſarius ꝙ agens combuſtionis eſt ignis tantum,
& eſt agens naturaliter, non aũt electiuè: igitur impoſsibile eſt ei vt
recedat ab eo, quod eſt ei connaturale, cùm tetigerit ſubiectum reci-
piens. Et hoc quidem nos negamus, ſed dicimus quòd agens com-
buſtionis creauit nigredinem in ſtuppa, & ſeparationem in partibus
eius, & poſuit eam combuſtam, & cinerem, & eſt Deus glo. mediãn-
tibus Angelis, aut immediate: ignis vero eſt quid inanimatum, non
habens quidem operationem, quęro quę eſt ratio ꝙ ipſe ſit agens? &
non habent rationem niſi teſtimonium aduentus combuſtionis cum
tactu ignis. ſed teſtimonium indicat ꝙ aduenit cum eo, & non indi-
cat ꝙ aduenit ex eo, & ꝙ non ſit cauſa alia pręter eum. nam nulla eſt B
differentia in eo, ꝙ copulatio ſpiritus virtutibus apprehenſiuis, & mo
tiuis in ſpermate animalis nõ generetur ex naturis incluſis in calido,
frigido, humido, & ſicco, & in eo, ꝙ pater efficiat embrionem caſu ſper
matis, nec ipſe efficit vitã eius, & viſum, & auditũ, & alia, quę ſunt in
eo. & patet ꝙ ſunt in eo, & tñ nemo dicit ꝙ ſunt ex eo, ſed eſſe eorum
eſt ex parte primi, aut immediate, aut mediantibus Angelis deputatis
his rebus, quę fiunt. & hoc eſt, quod determinant Philoſophi, dicen-
tes ꝙ in hoc mundo eſt efficiens. & ſermo eſt cum eis. Igitur declara-
tum eſt ꝙ eſſe cum re non indicat ꝙ ſit ex ea: attamẽ declarabitur hoc
exemplo. Et eſt, qui natus eſt cęcus, ex eo ꝙ in oculis ſuis eſt velamẽ
nebulę, & non audierit ab hominibus differentiam inter diem & no-
ctem; ſi quidem remoueretur nebula ab oculis in die, ꝙ aperiret palpe
bras ſuas, & viderit colores, exiſtimabit ꝙ comprehenſio habita per
oculos ſuos de pictura colorum, agens eius eſt apertio viſus: & quo- C
tienſcũque fuerit viſus eius ſanus, & apertus, & velamen ablatum, &
homo obiectum coloratum, neceſſe eſt proculdubio vt videat: & non
intelligit ꝙ nõ videt, vſquequo occiderit Sol, & obſcuratus fuerit aer,
& tunc ſciet ꝙ lumen Solis eſt cauſa impreſsionis colorum viſui ſuo:
quęro vnde credimus iudicio ꝙ ſint principiis eſſe cauſę, ex quibus
influuntur hę innouationes cum tactu inter eas, niſi ꝙ ſunt perma-
nentes: & non ſunt corpora mobilia vt deficiant: &, ſi deficerent com-
prehenderemus ſeparationem, & conſiderauimus ꝙ ſit ibi cauſa poſt
illam, quam vidimus. & hoc non poteſt euitari ab eo ſecundum ra-
tionem radicum eorum. & ideo determinauerunt verificantes eorum
ꝙ iſta accidentia, & innouationes, quę proueniunt cum tactu corpo-
rum, & demum cum diuerſitate proportionis earum, influant à dato-
re formarum, & eſt Angelus, aut Angeli, adeo ꝙ dixerunt ꝙ impreſ-
ſio formarum colorum oculo prouenit ex parte datoris formarũ: or-

A tus autem Solis, & pupilla ſana, & corpus coloratum pręparant ſubiectum ad recipiendum has formas: & affirmauerunt hoc omni innouato. & hoc quidem deſtruit rationem eius, qui ratiocinatur ꝙ ignis ſit efficiens combuſtionis, & panis efficiens ſaturationis, & ſolutiuũ efficiens ſanitatis, & ſic aliæ cauſæ, & cauſata.

AVEROES.

AIt Auer. Negare autem cauſas efficientes, quas videmus in ſenſibilibus, eſt ſermo ſophiſticus. & loquens ad hoc, aut cum lingua ſua negat id, quod eſt in corde ſuo, aut ſequitur inuolutionem ſophiſticam, quæ ſibi euenit in hoc. & qui aufert hoc, nonne poterit ſcire quòd omnis actio impoſsibile eſt quin fiat abſque agente? Attamen ſi iſtę cauſæ ſufficiunt ex ſe operationibus prouenientibus ex eis, aut perficient operationes ſuas ex cauſa extrinſeca ſe
B parata, aut non ſeparata, eſt quid non per ſe notum, & indiget inquiſitione, & conſyderatione magna. Et, ſi inuenerunt hoc dubium in cauſis agentibus, in quibus apparet ſenſu quòd aliquæ agant aliquas, ex eo quòd eſt hic ex agentibus, quorum agens non apparet ſenſu, hoc quidem non eſt verum. nam illa, quorum cauſæ non apparent ſenſu, ſunt intelligibilia, & quæſita, ex eo quòd non habentur ſenſu cauſæ eorum. Si vero fuerint illa, quorum cauſæ non apparent ſenſu, ignota naturaliter, & quæſita, tunc id, quod non eſt ignotum, ſunt cauſæ eius ſenſibiles neceſſario. & hoc eſt de actione eius, qui non diuidit inter notum per ſe, & ignotum. igitur quod adduxit in hoc capitulo eſt ſophiſticum.. Vlterius quid dicent de cauſis eſſentialibus, ſine quarum cognitione non intelligitur ens. nam notum eſt per ſe quòd in rebus ſunt ſubſtantiæ, & attributa, quæ determinauerunt operationes proprias cuilibet enti. & ſunt ea, propter quæ differunt
C ſubſtantiæ rerum, & nomina, & definitiones earum. &, ſi non eſſet cuilibet enti operatio ſibi propria, non eſſet ei natura ſibi propria. &, ſi non eſſet ei natura ſibi propria, non eſſet ei nomen ſibi proprium, nec definitio: & eſſent omnia eadem, & non eadem. nam de eodem interrogaretur an ſit ei operatio vna ſibi propria, ſiue paſsio, ſiue propria, aut non habet operationem. &, ſi habet operationem ſibi propriam, igitur hic ſunt operationes propriæ prouenientes à naturis propriis. &, ſi non habebit vnam operationem ſibi propriam, igitur vnum non eſt vnum. &, cum aufertur natura vnius, aufertur natura entis. &, cum aufertur natura entis, ſequitur priuatio. Attamen operationes prouenientes à quolibet ente neceſſariæ actionis in eo, cuius natura eſt vt agat, an ſunt electiue, aut poſsibile vt plurimum, aut eſt eis vtrunque ſimul, eſt quęſitum, in quo debet fieri ſpeculatio. nam actio, & paſsio vna inter quęlibet duo entia ex entibus eſt propter aliquam relationem relationum infinitarum: & iam datur relatio ſequẽs

relationem:quare non decidemus de igne, ſi approximatus fuerit corpori ſentienti q agat proculdubio. quoniam non eſt inconueniens, quin ſit ens, cui ſit ad corpus ſentiens relatio. quæ relatio impediet operationem ignis, vt dicitur de lapide balnei, & aliis. hoc tamen non faciet neceſſario negationem ignis ab attributo combuſtionis, quotieſcunque perſeuerabit eſſe ei nomen ignis, & definitio eius. Quòd vero entia, quæ fiunt, habeant quatuor cauſas, agens, materiam, formam, & finem, eſt notum per ſe. & ſic etiam eas eſſe neceſſarias in eſſe cauſatorum: & præcipue illas, quæ ſunt pars rei cauſatæ, ſ. quam appellant aliqui materiam, & aliqui conditionem & ſubiectum, & aliqui formam, & aliqui attributum animale. Loquentes autem confitentur quòd ſunt hic conditiones, quæ ſunt neceſſariæ in conditionato, ſicut id, quod dicunt, quòd vita ſit conditio in ſcientia: & ſic confitentur quòd rebus ſunt verificatio, & definitiones, & ſunt neceſſariæ in eſſe entis: quare perſeuerant iudicium in hoc palam, & occulte eodem modo. & ſic faciunt in paſsionibus ſequentibus ſubſtantiam rei: & eſt id, quod appellant rationem, ſicut dicunt quòd adaptatio in ente indicat quòd agens ſit intelligens: & eſſe ens, in quo eſt intentio ad aliquem finem indicat quòd agens ſcit ipſum. intellectus enim nihil aliud eſt, niſi apprehenſio entium cum cauſis ſuis. & in hoc differt ab aliis virtutibus apprehenſiuis. & qui aufert cauſas aufert intellectum. & ars Logicæ ponit poſitione quòd ſint hic cauſæ, & cauſata, & quòd ſcientia illorum cauſatorum non erit perfecta, niſi ex ſcientia cauſarum eorum. Igitur negare hæc deſtruit ſcientiam. nam ſequitur quòd non ſit hic aliquid ſcitum omnino ſcientia vera: ſed, ſi fuerit, erit imaginatum. & non erit hic demonſtratio, nec definitio omnino, & auferentur ſpecies prædicatorum eſſentialium, ex quibus componuntur demonſtrationes. Et ponens quòd non datur ſcientia vna neceſſaria, ſequitur ei vt non ſit hoc ſuum dictum neceſſarium. Qui vero confitetur quòd ſunt hic aliqua talia, & aliqua non neceſſaria, & iudicat anima de eis iudicio imaginatiuo, & exiſtimat quòd ſunt neceſſaria, & tamen non ſunt neceſſaria. Philoſophi quidem non negant hoc ei. & , ſi appellant hoc conſuetudinem, eſt poſsibile: ſin autem, neſcio quid intelligunt per nomen conſuetudinis, an intelligunt quòd ſit conſuetudo agentis, aut conſuetudo entium, aut conſuetudo eorum apud iudicium de iſtis entibus. & falſum eſt vt Deo ſit conſuetudo. nam conſuetudo eſt habitus, quem acquirit agens, qui facit reiterationem actionis ab eo vt plurimum: & Deus glo. dixit Ego vero dominus non mutor: & non eſt in eo aliquid mutationis omnino. Si vero intelligunt quòd ſit conſuetudo entium, conſuetudo quidem nõ eſt niſi in habentibus animam. ſi vero fuerit in non habentibus animam, eſt verificatio naturæ. & hoc quidem non negamus, ſcilicet q ſit in entibus natura determinans rem aut neceſſariam, aut vt plurimum. Quod autem ſit in nobis conſuetudo in iudicio de entibus,

Intellectus nihil aliud eſt, niſi apprehẽſio entium cũ ſuis cauſis.

A hæc quidem conſuetudo nihil aliud eſt, niſi actio intellectus, quam determinat natura eius, & ea intellectio eſt intellectus. & non negant Philoſophi talem conſuetudinem. & eſt dictio ſophiſtica, cum verificabitur quòd non ſit; ſub ea aliquid, niſi quòd ſit actio poſitiua: ſicut dicimus procedit tale agens vt faciat hoc & hoc, ideſt quòd ipſe id faciet vt plurimum. &, ſi hoc fuerit, eſſent omnia entia poſitiua, & non erit ibi ſcientia omnino, qua attribuitur agenti quòd ſit ſapiens. &, ſicut diximus, non debemus dubitare quòd talia entia aliquod eorum agit in aliquod, & ex aliquo, & ipſa non ſufficiunt ex ſeipſis in hac actione, ſed indiget agente àb extra, cuius actio eſt conditio in actione eorum etiam in eſſe eorum, quanto magis in actione eorum. Quæ autem ſit ſubſtantia huius agentis, aut agentium, differunt in eo Sapientes quibuſdam modis, & non differunt quibuſdam modis. nam omnes conuenerunt in hoc, quòd agens primum eſt ſeparatum à materia: & hoc agens operatio eius eſt conditio in eſſe rerum, B & eſſe operationum earum. & peruenit operatio huius agentis his entibus, mediante aliquo intellecto ei, quod eſt aliud ab illis entibus. & aliqui ponunt id eſſe cœlum tantum: & aliqui ponunt cum cœlo aliud ens remotum à materia: & eſt id, quod appellant datorem formarum. & non eſt hic locus ſpeculationis de iſtis opinionibus. & nobilius eorum, de quibus ſpeculantur Philoſophi, eſt hoc. &, ſi fueris ex eis, qui deſyderant has veritates, vade ad quodlibet eorum in capitulo proprio. Accidit tamen quæſtio in innouatione formarum eſſentialium, & præcipue animarum: quoniam non poſſunt attribuere hoc calido, frigido, humido, & ſicco, quæ ſunt cauſæ eius, quod fit hic ex naturis, & eius, quod corrumpitur. Debarii autem ſunt, qui attribuunt omne, quod videtur hic ex eo, cuius non eſt cauſa, quę attribuatur calido, frigido, humido, & ſicco. & dicunt ꝙ, cum iſta elementa miſcentur aliquibus commiſtionibus, fiunt hę res, tanquam C ſequentes illas miſtiones, ſicut fiunt colores, & alia accidentia. & Philoſophi conati ſunt dubitare contra iſtos, & primum contra eum, quĩ locutus eſt de cauſa.

ALGAZEL.

Ait Alg. Locus autem Secundus eſt cum eo, qui confitetur ꝙ hæ innouationes influunt à principiis innouationum: diſpoſitio tamen ad recipiendum formas prouenit ab his cauſis apparentibus, quæ reperiuntur agentes, niſi ꝙ illa principia etiam proueniunt res ex eis conſecutiue & naturaliter, non autem per viam conſilii & electionis, ſicut prouenit lumen à Sole. Attamen ſunt differentes in diſpoſitione circa receptionem propter diuerſitatem diſpoſitionum earum. nam corpus clarum recipit radium Solis, & reddit eũ, adeo ꝙ illuminat eo alium locum: opacum vero hoc non recipit. & aer

non impedit extenſionem luminis eius: lapis vero impedit & aliqua D
diſſoluuntur in Sole, & aliqua indurantur: & aliqua dealbantur, vt ſunt panni lutorum,& aliqua denigrantur, vt facies. principium autem eſt vnum, & impreſsiones diuerſæ ex diuerſitate diſpoſitionum in ſubiecto. & ſic principia entitatis influxus eorum ei,quod prouenit ex eis,nulla eſt in eo prohibitio,nec diminutio: diminutio tamen eſt in recipientibus. &, cum res ſic ſe habuerit, quotienſcunque poſuerimus ignem in conditione ſua, & poſuerimus duas ſtuppas ſimiles contagi ab eo eodem modo, quomodo imaginetur vt comburatur vna earum, & non alia? & ibi nulla eſt electio. Et propter hoc negauerunt caſum Abrahæ in ignem caſdim cum priuatione combuſtionis,& remanentia ignis:& exiſtimauerunt quod hoc eſt impoſsibile, niſi negando caliditatem ab igne. & hoc aufert ei quod non ſit ignis aut concedendo conuerſionem ſubſtantiæ ipſius Abrahæ in lapidem, aut aliquid, in quod non agit ignis. & hoc non eſt poſsibile, & illud E
etiam non eſt poſsibile.

AVEROES.

Ait Auer. Qui putauit ex Philoſophis quod hæc entia ſenſibilia non agunt adinuicem, ſed agens eorum eſt principium ab extra, non poterit dicere quod id, quod videtur de actione alicuius eorum in aliquod, eſt quid falſum in totum, ſed dicet quod ipſa agunt adinuicem diſpoſitionem ad recipiendum formas à principio ab extra. Attamen neſcio aliquem Philoſophorum hoc dixiſſe ſimpliciter,ſed dixerunt hoc in formis eſſentialibus. in accidentibus tamen omnes conueniunt quod calidum agit calidum ſibi ſimile, & ſic aliæ qualitates quatuor, non ex eo quod comprehendit eas caliditas ignis elementalis,& caliditas proueniens à corporibus cœleſtibus. Quod autem attribuunt Philoſophis quod principia ſeparata agunt F
naturaliter,non electiue, nemo hoc dixit, cui adhereatur. ſed omnis habens ſcientiam agit apud eos electione. tamen propter dignitatem, quæ eſt eis,non prouenit ex duobus contrariis,niſi dignius eis:& electio eorum nō eſt propter aliquid, quod perficiat ſubſtantiam eorum, cum in ſubſtantiis ſuis nulla ſit diminutio,ſed vt perficiatur id ex entibus,quod habet diminutionem in natura ſua. Quod autem attribuunt ex dubitatione miraculi Abrahæ, nemo hoc dicit, niſi Epicurei ex gentibus Hiſmaelitis. Nam ſapientes,& Philoſophi, non eſt conceſſus eis ſermo, nec dubitatio in principiis legis. & qui hoc facit, apud eos eſt condemnandus magna condemnatione. nam quoniam omnis ars habeat principia:& neceſſe eſt ſpeculanti in illa arte vt recipiat principia eius: & non debet dubitare eis in affirmatione aut negatione: ars quidem operatiua legis dignior eſt in hoc cæteris.nam conſuetudo à pueritia in virtutibus legis eſt neceſſaria apud eos, non au-

Quo pacto Philoſophi ſe habeãt circa leges.

A tem in eſſe hominis, in eo quòd eſt homo, ſed in eo quòd eſt homo ſapiens, quare oportet omnem hominem recipere principia legis: & proculdubio vt exaltet eum, qui poſuit ea. nam negatio eorum, & dubitatio in eis deſtruit eſſe hominis, quare oportet interficere Hæreticos. & quod debet dici de eis, eſt quòd principia eorum ſunt res diuinæ, in quibus conuenire debent intellectus humani ad confitendum eis cum ignorantia cauſarum eorum, quare non inuenimus aliquem Antiquorum loqui de miraculis cum patefactione eorum in mundo, nam ſunt principia conſtitutionis legum. & leges ſunt principia virtutum: & non vt dicitur de eis poſt mortem, & cum nutritus fuerit homo in virtutibus legis, tunc eſt religioſus ſimpliciter. &, ſi continuauerit ei tempus, & fortunium, adeo quòd erit ex ſapientibus profundis in ſapientia. & innuitur ei expoſitio alicuius principii principiorum eius, præcipitur ei vt non expreſſe patefaciat expoſitionem eius, & dicat quòd ſunt res, prout ſcribuntur, vt dixerunt ſapientes noſtri in eo, quod dixit, & vidi vſq; ad Angelum honor Dei eſt abſcondere rem. hæ ſunt definitiones legum, & definitiones ſapientum.

B

ALGAZEL.

AIt Alga. Et reſponſio ei eſt ex duabus viis. quarum Prima eſt vt dicatur non concedimus quòd principia non agunt electiue, & ꝙ Deus glo. non agat voluntarie. & iam perfecimus deſtructionem rationum eorum in hoc in diſputatione innouationis mundi. &, cum affirmabitur quòd agens creat cum ſua voluntate combuſtionem cum contactu ignis ad ſtuppam, poſsibile eſt in intellectu vt non creet eam cum contactu exiſtenti.

C

AVEROES.

AIt Auer. Id autem, quod hic poſuit ad conſtituendum dubium in lite, eſt id, quo expellitur lis. & dicitur quòd non eſt ei ratio in hoc, & eſt quòd agens primum creat combuſtionem abſque medio, quod creauerit vt ſit combuſtum ab igne. nam talis error expellit ſenſus circa eſſe cauſarum, & cauſatorum. & nullus Philoſophorum dubitat quòd combuſtio proueniens ex igne in bombicem, exempli gratia ignis agat in eum. at non ſimpliciter, ſed propter principium ab extra, quod eſt conditio in eſſe ignis, quanto magis in combuſtione eius. differunt tamen in hoc principio quid ſit, an ſit ſeparatum, aut ſit mediante aliquo inter innouatum, & ſeparatum præter ignem.

ALGAZEL.

AIt Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem dicat hoc, inducit ad tolerandum multa inconuenientia. Nam, cum negatis conſequentiam cauſatorum à cauſis, & attribuuntur voluntati creatoris eorum, & non erit voluntati conſuetudo propria demonſtrata talis, ſed ipſamet, & in ſpecie ſua hora actionis, tunc erit poſsibile vnicuiq; noſtrum vt ſint ante eum animalia lædentia, & ignis inflammans, & mons profundatus, & inimici tenentes enſes. & tamen ipſe non videt eos, quia Deus glo. non creabit ei viſum. Et qui dimiſit librum domi, poſsibile eſt vt conuerſus ſit, cum reuerſus fuerit domum, in iuuenem intelligentem, aut in ſerpentem. &, ſi dimiſerit puerum domi, poſsibile eſt vt conuertatur in canem. aut, ſi dimiſerit cinerem, poſsibile eſt vt conuerſus ſit in myrrham, & vt conuertatur lapis in aurum, & aurum in lapidem. Et, ſi interrogant eum de aliquo horum, debet dicere neſcio quid ſit domi nunc: ſed id, quod tantũ ſcio, eſt ꝙ ego dimiſi librum domi, & forte nunc eſt equus, & fœdauit bibliotecam vrina, & ſtercore. & ego dimiſi domi vegetem, & forte conuerſa in arborem pomi. nam Deus glo. omnia poteſt. & non eſt de neceſsitate equi vt ſit creatus à ſpermate, nec de neceſsitate arboris vt creetur à grano etiam, nec eſt ex neceſsitate eius vt creetur ex aliquo. & forte creantur aliqua, quæ nunquam fuerunt in eſſe. &, cum aſpexerit hominem, quem nunquam vidit hucuſque, & dicatur ei an ſit hic creatus, debet reſpondere, & dicere, nobis poſsibile eſt ꝙ aliqui fructus dulces, qui ſunt in platea, conuerſi ſunt in homines. & eſt hic homo: nam Deus poteſt omne poſsibile, & hoc eſt poſsibile. & impoſsibile eſt quin reſpondeatur ei. & hic eſt modus, in cuius imaginatione amplificatur falſitas. & hoc tã tum ſufficiat. Et poſtquam narrauit hoc pro Philoſophis, adduxit reſponſionem, & dixit.

ALGAZEL.

AIt Alga. Reſponſio autem eſt, vt dicamus, ſi affirmauerimus ꝙ poſsibile, impoſsibile eſt vt ſit homini ſcientia de eo ꝙ non ſit, ſequuntur omnia iſta inconuenientia. Nos autem non dubitamus huic formę poſitæ à vobis. nam Deus glo. creauit nobis ſcientiam, ꝙ hæc impoſsibilia non efficiet ea. & non dicimus ꝙ hæc ſunt neceſſaria, ſed ſunt poſsibilia, quę poſſunt eſſe, & poſſunt non eſſe. & proſequi conſuetudinem in eis multis vicibus imprimit curſum eorũ in intellectu noſtro ſecundum conuenientiam conſuetudinis præteritæ impreſsione tali, à qua non eſt euaſio: ſed poſsibile eſt vt ſciat Propheta ex Prophetiis, vis, quas dixerunt, quòd talis homo dimittet morem ſuum prauum: & dimiſsio eius eſt poſsibilis cito. & quomodo

A ſcitur priuatio eſſe huius poſsibilis, ſed ſicut videtur vulgo, & ſcimus quòd ipſe non ſcit occultum ex aliqua re, & non apprehendit intellecta abſque diſciplina: & cum hoc non eſt inconueniens vt fortificetur anima, & cogitatiua eius, ita ꝙ apprehendit id, quod apprehendunt Prophetæ, vt confitentur poſsibile. & quomodo ſcient ꝙ hoc poſsibile non erit? ſi autem fecerit Deus glo. currere conſuetudinem in eſſe eorum tempore reſciſsionis conſuetudinum, tunc auferentur hæ ſcientiæ à cordibus, & non creabit eas. igitur nihil prohibet, quin ſit res poſsibilis in poſſe Dei glo. & iam ſciuerat antea ꝙ ipſe non efficiet eam: licet ſit poſsibile in aliquo tempore: & creabit nobis ſcientiam ꝙ ipſe non id efficit in illo tempore. & non eſt in hoc ſermone niſi inconueniens abſolutum.

AVEROES.

B AIt Auer. Cum autem conceſſerint Loquentes ꝙ oppoſita in entibus ſunt poſsibilia æqualiter, & ꝙ ſunt ſic apud agens, & non appropriatur vnum oppoſitorum, niſi ex voluntate agentis, non autem quòd voluntas eius continue procedit, nec ſemper, nec vt plurimum, tunc id totum, quod intulerunt Loquentes ex inconuenientibus, ſequitur eis. Nam ſcientia vera eſt ſcientia rei, prout eſt. &, cum non fuerit in eſſe niſi poſsibilitas duorum oppoſitorum ipſi recipienti, & agenti, non erit hic ſcientia permanens de re omnino, neque ictu oculi, cum poſuerimus agens huiuſmodi prædominans entibus. ſicut Rex magnus, cui eſt dominium ſupremum, non erit aliquid difficile in regno ſuo, nec ſcitur de eo ordo, ad quem procedit, nec conſuetudo. nam operationes huius Regis neceſſe eſt vt ſint ignoræ naturaliter: &, cum reperitur aliqua operatio eius, erit continuatio eſſe eius in omni inſtanti ignota naturaliter. Euadit autem Alga, ab iſtis in-
C conuenientibus. quoniam Deus glo. creauit nobis ſcientiam, quòd iſta poſsibilia non eueniunt niſi temporibus deputatis, ac ſi diceres hora miraculi. Et tamen non eſt euaſio vera. nam ſcientia creata nobis eſt ſemper quid ſequens naturam entis, verum enim eſt vt credatur quòd res ſit in ea diſpoſitione, qua eſt in eſſe. &, ſi eſſet nobis ſcientia de his poſsibilibus, tunc eſſet in entibus poſsibilibus diſpoſitio, qua ei eſt alligata ſcientia noſtra. & hoc quidem aut propter ipſaſmet, aut propter agens, aut propter vtrunq;. & eſt id, quod proferunt nomine conſuetudinis. & , cum ſit falſum ꝙ reperiatur hæc diſpoſitio, quæ appellatur conſuetudo primo agenti, non remanet ergo vt ſit niſi in entibus. & hoc eſt, quod appellant Philoſophi, vt diximus nomine naturæ. & ſic ſcientia Dei glo. de entibus, licet fuerit cauſa eorum, ſequuntur etiam ſcientiam eius. quare neceſſe eſt vt ſit ens ſecundum conuenientiam notitiæ eius cum ſcientia, & notitia reuerſionis Socratis, exẽpli gratia, ſi fuerit Propheta, ex notificatione Dei glo. ei,

tunc cauſa quòd ſit ſecundum conuenientiam ſcientiæ nihil aliud eſt, nisi quòd natura entis ſequitur ſcientiam æternam. nam ſcientia, in eo quòd eſt ſcientia, non eſt alligata ei, quod non habet naturam completam. & ſcientia Dei glo. eſt cauſa quòd proueniat illa natura, quæ reperitur, & eſt ei alligata. & ignorantia noſtra de poſsibilibus non eſt, niſi quia ignoramus hanc naturam, quæ determinat ei eſſe, aut priuationem. nam, ſi eſſent oppoſita in entibus æqualiter propter ſeipſa, aut propter cauſas agentes ea, ſequeretur neceſſario aut quòd non reperiantur, & non corrumpantur, aut quòd reperiantur, & corrumpantur ſimul. &, cum res ſic ſe habuerit, impoſsibile eſt, quin inclinetur vnum duorum oppoſitorum ad eſſe. & ſcientia de eſſe huius naturæ eſt id, quod neceſsitat eſſe vnum duorum oppoſitorum perfecte. & ſcientia alligata ei eſt aut ſcientia id præcedens, & eſt ſcientia, à qua eſt cauſatum, & eſt ſcientia antiqua: aut ſcientia ſequens, & eſt ſcientia non antiqua. & ſcire occultum nihil aliud eſt niſi inſpicere hanc naturam, & peruenire ſcientiam nobis de eo, in quo non eſt, nobis ratio præcedit eam. & eſt id, quod appellatur in hominibus conſilium, Prophetis vero prophetia. voluntas vero æterna, & ſcientia æterna ſunt, quæ faciunt in entibus hanc naturam. & hoc eſt id, quod dixit Deus glo. Occulta ſunt Deo domino noſtro, &c. & ſcias hodie, &c. & hæc quidem natura aliqualiter erit neceſſaria, & aliqualiter erit vt plurimum, & viſio, & Prophetia non eſt niſi ſcientia de hac natura in entibus poſsibilibus. & artes, quę determinant pronoſticationem eius, quod erit in futurum, eſt eis impreſsio impreſsionum huius naturę, aut menſura, aut appella eam vt vis, ſcilicet quę peruenit ex ſeipſa, cui alligata eſt ſcientia.

D

E

ALGAZEL.

F

AIt Alga. Secunda autem via, qua eſt euaſio ab iſtis dubitationibus, eſt vt confiteamur quòd ignis creatus eſt diſpoſitione, qua, cum contangunt eum duę ſtuppæ ſimul ſimiles, comburit eas, & non diſtinguit inter eas, cum fuerint ſimiles omnimode. Attamen hoc eſt etiam poſsibile, vt proiiciatur aliquid in ignem, & tamen non comburitur, aut propter mutationem attributi ignis, aut propter mutationem attributi rei. & fit ex Deo glorioſo aut ex Angelis aliquod attributum igni, ita quòd ſufficit caliditas eius corpori, & non id tranſit, & remanet cum eo caliditas eius, & erit ſecundum formam ignis, & verificationem eius, ſed non tranſit caliditas eius, & impreſsio eius. & fit in corpore humano attributum, quod non abſtrahit id, quin ſit caro, & os, & aufert eſcharam ignis. quoniam nos videmus quòd, qui emplaſtratur cum Altelach, & poſtea ſedet in furno inflammato, non læditur, & non comburitur in eo. & qui non vidit hoc, id negat. & ſic negatio aduerſarii quæ vniuerſaliter poſſet ad tri-

A ad tribuendum aliquod attributum igni, aut corpori humano, quod prohibeat cõbuſtionem, eſt ſicut negatio eius, qui nõ vidit Altelach, & attributum eius. Et in excelſis viribus Dei glo. ſunt extraneitates, & mirabilia: & nos non videmus omnia. & non debet negari poſsibilitas eorum, & iudicamus falſitatem eorum. & ſic eſt viuificatio mortuorum, & conuerſio baculi in ſerpentem, & manus nobilis, & munda facta eſt alba hoc modo: & eſt ꝙ materia recipit omnia eſſentialiter. & terra, & omnia elementa mutantur in plantam, deinde planta mutatur, cum comedit eam animal, & erit ſanguis, deinde ſanguis conuertitur in ſperma, deinde ſperma proiicitur in matricem, & erit creatura in animalibus. & hoc quidem erit iudicio conſuetudinis in longo tempore. & non negat aduerſarius quin ſit in poſſe Dei glo. vt regat materiam in his innouationibus tempore breuiori, quam id, in quo cõſuetum eſt. &, cum fuerit poſsibile breuiori tempore, igitur nõ B eſt in potentia Dei glo. quin accelerentur hæ potentiæ ad faciendum operationes ſuas cito, & prouenit in eis id, quod eſt miraculum Prophetis. Si vero dicitur ꝙ hoc prouenit ex anima Prophetæ, aut ex principio principiorum cum deſyderio Prophetæ, dicimus ꝙ ipſi conceſſerunt poſsibilitatem deſcenſus pluuiæ, & tonorũ, & terræmotus, virtute animarum prouenientium ex eis, aut ex alio principio: ergo ſermo noſter in hoc eſt ſicut veſter in illo. & quod melius eſt nobis, & vobis eſt attribuere hoc Deo glo. aut immediate, aut mediantibus Angelis. ſed hora verificationis aduentus eorum verſatur cogitatio Prophetæ in ea, & innuitur ordo in die conuenienti, cum oſtenderit ſequi ordinem principii. & hoc inclinat modum ipſius eſſe, & erit res ipſa in anima eius poſsibilis, & principium eius eſt bonus mos, ſed nõ influitur ab eo inclinatio, niſi cum inclinat neceſsitas ad eſſe eius, & ſit bonum demonſtratum tale, & non erit bonum demõſtratum tale, niſi cum indiget Propheta ad ſtabiliendum prophetiam ſuam ad in-C uentionem boni. & hoc totum eſt conueniens proceſſui verborum eorum, & ſequitur ea, & quotienſcunque aperuerint ianuam vnitatis creaturæ præciſe, differt conſuetudo hominum. nam menſura huius proprietatis non continuat in intellectu poſsibilitas eius, & nõ ſequitur cum eo falſitas eius, quod conſuetum eſt concedi, & narratio libri in verificatione eius. Demum non recipit formam animalis, niſi ſperma, ſed influunt potentiæ animales ei ex Angelis, qui ſunt principia entium apud eos, & non figuratur aliquid ex ſpermate hominis, niſi homo, & ex ſpermate equi, niſi equus. aduentus enim eius ab equo fecit inclinationem ex proportione formæ equi præ cæteris formis, & non recipit niſi formam inclinantem hoc modo. & propter hoc non naſcitur omnino ex hordeo triticum, nec ex grano perſici pomum. poſtea videmus aliqua genera animalium naſci ex terra, & non generant omnino, vt ſunt vermes: & aliqua ſunt, quæ generantur, & generant, vt eſt mus, & ſerpens, & ſcorpius, & generantur ex terra, &

diuerſificatur diſpoſitio eorũ ad recipiẽdum formas ex rebus occultis nobis.& impoſsibile eſt viribus humanis ſcire ea, cum non influatur forma apud eos ex Angelis ſufficienter,& nec extimatione, & tranſitiue: ſed non influitur omnino, niſi quod conſyderatur receptio eius in eo, quod ſit diſpoſitum in ſe.& diſpoſitiones ſunt diuerſæ, & principia eorum apud eos ſunt miſtiones potentiarum ſtellarum,& coniunctiones earum, diuerſitas proportionum corporum cœleſtium in motibus ſuis. Igitur patet ex hoc ꝙ principia diſpoſitionum in eis ſunt res extraneæ,& mirabiles, adeo ꝙ perueniet ad capitulum imaginum ex ſcientia proprietatum ſubſtantiarum mineralium, & ſcientia iudicii ſtellarum,& ad miſtionem potentiarum cœleſtium cum proprietatibus mineralibus.& accipiunt figuras ab iſtis rebus terreſtribus, & quærunt virtutem propriam præ cæteris virtutibus,& faciunt cum ea res extraneas in mundo.& aliquando expellũt ſerpentes, & ſcorpiones ab aliqua ciuitate,& muſcas ab alia, & alia ex iſtis mirabilibus ſciuntur in rebus imaginũ.&, cum proueniant à rebus extraneis principia diſpoſitionum,& non ſcimus ea,& nõ erit nobis via ad comprehendendum ea: igitur vnde ſcitur falſitas aduentus diſpoſitionis aliquibus corporibus ad mutandum in innouationibus breui tempore, adeo ꝙ diſponitur ad recipiendum formam, ad quam non erat diſpoſitus antea.& hoc excitat ad miraculum, & non negatur niſi groſsitie cordis,& obliuione entium ſuperiorum,& ignorãtia ſecretorũ Dei in creatione.& qui diſcurrit inductiue in mirabilibus mundi, non negat in poſſe Dei glo. id, quod dicitur de miraculis Prophetarum in tempore deputato. Si autem dixerint nos adiuuamus vos in hoc, quòd omne poſsibile attribuitur poſſe Deo glorioſo.& vos adiuuatis nos in hoc, quòd omne inconueniens non eſt conſyderatum: & ex rebus aliquæ ſunt, quarum falſitas ſcitur: & aliquæ, quarum poſsibilitas ſcitur: & aliquæ, quæ ſunt firmatio intellectus, & non determinat in eis falſitatem, nec poſsibilitatem: nunc vero quæ eſt definitio inconuenientis apud vos, ſi quidem eſt congregatio inter negationem, & affirmationem in eadem re eodem tempore, dixerunt ꝙ omnia duo, quorũ hoc quidem non eſt illud, & illud non eſt hoc, non determinat eſſe vnius eorum eſſe alterius. & dixerunt ꝙ Deus poteſt creare voluntatem abſque ſcientia de re volita,& creare ſcientiã abſq; vita: & poteſt mouere manum mortui,& reddere eum, vt ſcribat cum manu ſua coria, & pergamena,& incumbet artibus: & in eo eſt apertio oculi, & acuitur viſus eius, tamen non videt, & non eſt in eo vita, nec poſſe ad eam. has autem operationes ordinatas creat Deus glorio.cum motione manus ſuæ.& motus eſt ex parte Dei glorio. &, cum conceſſerimus hoc deſtruitur differentia inter motum voluntarium, & factum ex tremore: & non indicat operatio apta ſcientiam, nec poſſe agentis. Et oportet vt conſyderemus quòd conuertantur genera, & conuertitur ſubſtantia in accidens, & conuer-

A titur ſcientia in poſſe,& nigredo in albedinem,& vox in odorem, ſicut conſyderauimus de conuerſione inanimati in animatum,& lapidis in aurum:& ſequitur etiam ex eo ex inconuenientibus, quæ non poſſunt numerari. Reſponſio autem eſt,quòd inconueniens non attribuitur poſſe eius,& inconueniens eſt affirmatio rei cum negatione eius, aut affirmatio particularis cũ negatione vniuerſalioris, aut affirmatio amborum cum ablatione vnius,& quod non venit in hoc non eſt inconueniens,& id,quod non eſt inconueniens, iam conſyderatur. aggregatio autem inter nigredinem, & albedinem eſt inconueniens:quoniam intelligitur ex affirmatione formæ nigredinis in ſubiecto ablatio diſpoſitionis albedinis, & eſſe nigredinis.igitur quemadmodum ablatio albedinis intelligitur ex affirmatione nigredinis, ſic etiam affirmatio albedinis erit cum negatione eius inconueniens. impoſsibile tamen eſt eſſe indiuiduum in duobus locis: quoniam nos intelligimus ex eo ꝙ eſt domi,ꝙ non ſit in alio loco præter domum.
B & impoſsibile eſt conſyderare id eſſe præter domum, cum eo ꝙ eſt domi, quod intelligitur ex negatione præter domum. & ſic intelligitur per voluntatem quæſitum notum.&, ſi ponitur quæſitum, & nõ fuerit ſcientia,non erit voluntas,& erit in eo negatio eius, quod poſuimus.inanimatum autem eſt inconueniens,vt creet in eo ſcientiam.nã nos intelligimus per inanimatum id, quod non comprehendit. &, ſi eſſet creata in eo comprehenſio,erit appellatio eius inanimatũ in eo, quod intelleximus inconueniens. &, ſi non comprehendit appellare hoc ſcientiam,& non comprehendit ſubiectum ſuum,omnino eſt inconueniens.hic quidem eſt modus falſitatis eius. Conuerſio vero generum aliquid Loquentium dixerunt ꝙ eſt quid conſyderabile Deo glo. & dicunt nos ponimus rem aliud non intelligibile. nam nigredo cum conuerſa eſt in poſſe, exempli gratia, tunc quæro an nigredo remanet, vel ne? ſi corrumpitur, igitur non conuertitur, ſed corrum
C pitur nigredo, & reperitur poſſe.&, ſi ambo reperientur, tunc non conuertitur, ſed copulatur ei aliud.&, ſi remanet nigredo,& poſſe corrumpitur,tunc non conuertitur,ſed remanet prout eſt. &,cum dicimus conuerſus eſt ſanguis in ſperma,intelligimus in eo, ꝙ illa eadẽ materia ſpoliata eſt forma,& recepit aliam formam. & quod prouenit ex hoc,eſt quòd forma corrupta eſt,& forma generata eſt, & ibi eſt materia antiqua,in quam veniunt formæ ſucceſsiue.& ſic,cum dicimus conuerſa eſt aqua in aerem caliditate,intelligimus in eo ꝙ materia illa recipiens mutabilis recepit formam aeris, & ſpoliata eſt forma aquæ,ſicut diximus antea.& ſic,cum dicimus quòd conuerſus eſt baculus in ſerpentem,& terra in animal.& non eſt inter accidens, & ſubſtantiam materia communis. & hoc quidem eſt inconueniens hoc modo.& ſic non eſt inter nigredinem, & poſſe materia communis.motus vero manus ab ipſo Deo.glo.in mortuo, & erectio eius, ac ſi eſſet viuus,qui ſedet & ſcribit,adeo ꝙ fit ex motu manus eius ſcri-

ptura ordinata, non eſt inconueniens in ipſo, quotienſcunque deputa D
bimus innouationes voluntati eligenti: videtur vero negandum, cũ
ſuccedit conſuetudo in contrarium eius. cum autem dicitis deſtruitur
in eo ratio adaptationis operationis ſcientiæ agentis, non eſt verum.
nam agens eſt Deus glo. & ipſe eſt adaptans, & agens eius. Cum autem dicitis ꝙ non remanet differentia inter motum terræmotus, & motum electiuum, dicimus quòd comprehẽdimus hoc ex nobis ipſis. quoniam nos videmus ex nobis ipſis differentiam inter ambo iſta, & proferimus ex hac differentia poſſe, & ſcimus quòd ex duabus partibus poſsibilibus, vna quidem eſt in vno tempore, & alia in alio tempore: & eſt inuentio motus cum poſſe ad eum in aliquo tempore, & inuentio motus abſque poſſe in alio tempore. cum vero inſpiciemus alios, & viderimus multos motus ordinatos, proueniet nobis ſcientia de poſſe eius. igitur hæ ſunt ſcientiæ diuerſæ, quas creat Deus glo. in curſu conſuetudinum, ex quibus ſcitur eſſe vnius partium poſsibilis, E
& non declaratur ex eo falſitas alterius partis, vt dictum eſt.

AVEROES.

Ait Auer. Quoniam vidit ſermonem, ꝙ non ſunt rebus attributa propria, nec formæ, ex quibus ſequuntur operationes propriæ in quolibet ente, eſſe ſermonem in vltimitate inconuenientiæ, & quid aliud ab eo, quod intelligunt homines, ideo conceſsit hũc ſermonem, & permutauit negationem ſuam ad duo loca: quorum Vnus eſt, quod poſsibile eſt vt reperiantur hæc attributa enti, & non reperitur ei impreſsio, in eo ꝙ currit eius conſuetudo vt reperiatur ei. vt ignis, exempli gratia, cui poſsibile eſt vt reperiatur ei caliditas, & non comburet id, quod tangit, licet natura eius ſit vt comburatur, cũ approximetur ei ignis. Secundus vero locus eſt, quod non eſt formis propriis cuilibet enti materia propria. Sermo autem primus non negatur. nam confitentur eum Philoſophi actiones enim agentium, non F
eſt emanatio operationum earum neceſſaria propter ea, quæ ſunt ab extra, & non prohibetur quin copuletur ignis bombici, exempli gratia in aliquo tempore, & non comburat eam, ſi reperitur ibi aliquid, ex cuius copulatione bombici factus eſt bombix, non recipiens combuſtionem, vt dicitur de lapide Altelach cum animali. Quod autem materiæ ſint conditio ex conditionibus entium habentium materiã eſt quid, quod non poſſunt Loquentes euadere ab eo. nam ſicut dicit Alg. non eſt differentia inter negare noſtrum, & affirmare noſtrum rẽ ipſam ſimul: aut negare noſtrum, & affirmare noſtrum partem eius ſimul: quemadmodum cum conſtituantur res ex duobus attributis vniuerſali, & proprio, & ſunt quæ ſignificant Philoſophi nomine definitionis, compoſitæ quidem apud eos ex genere, & differentia. & nõ eſt differentia inter negationem entium, & negationem vnius horum

A duorum attributorum. V.g. cum conſtitutio hominis fuerit ex his duobus attributis,quorum vnũ eſt vniuerſale, & eſt animalitas,exẽpli gratia,& aliud proprium,& eſt ratio,tunc quemadmodum nos, cũ auferimus ab eo,quòd ſit rationalis,non remanebit homo, ſic etiam cum auferimus ab eo, quòd ſit animal. nam animal eſt conditio in rationali. &, cum remouetur conditio, remouetur conditionatum. & nulla eſt differentia inter Loquentes, & Philoſophos in hoc, niſi in rebus particularibus, in quibus tenent Philoſophi ꝙ attributa vniuerſalia ſunt eis conditio, vt ſunt attributa propria. Loquentes vero nõ tenent hoc, ſicut calidum & humidum, quæ ſunt apud Philoſophos ex conditione animalitatis in animali generabili & corruptibili, quia ſunt vniuerſaliora animalitate, vt eſt animal cum rationali. & Loquẽtes non tenent hoc: quare audies eos dicentes non ex conditione vitæ apud nos diſpoſitio, & ſenectus. & ſic figura apud eos eſt conditio ex conditionibus vitæ propriis entibus, habentibus figuram. nam, ſi non
B eſſet conditio, erit poſsibile alterum duorum: aut enim erit proprietas animali, & non erit ei operatio eius omnino, aut non erit. V.g. quoniam manus apud eos eſt inſtrumentum intellectus, ex quo emanãt ab homine operationes intellectuales, vt ſcriptura, & aliæ artes. &, ſi eſſet poſsibile eſſe intellectum in aſino, tunc poſsibile eſſet vt ſit intellectus, abſque eo quòd reperiatur operatio eius, quæ emanat ab eo. ſicut, ſi eſſet poſsibile vt ſit caliditas, abſque eo quòd calefaciat id, cuius natura eſt vt calefiat ab eo. Igitur omne ens apud eos eſt ei quãtitas terminata, licet habeat latitudinem cuilibet enti apud eos. & eſt ei qualitas terminata etiam, licet habeat latitudinem apud eos. & ſic eſſe entium eſt terminatum, & tempus durationis eorum eſt terminatum: licet habeat latitudinem etiam, ſed eſt terminata. Et nõ eſt differentia inter eos in hoc, quòd entia, quæ communicant eadem materia, talis quidem materia eorum aliquando recipit vnam duarum formatum, & aliquando recipit oppoſitam eius: ſicut eſt apud eos in for-
C mis corporum ſimplicium quatuor, quæ ſunt ignis, aer, aqua, & terra, ſed differentia eſt in non habente materiam communem, aut eis, quorum materiæ ſunt diuerſæ, an ſit poſsibile vt aliquod eorum recipiat formas alterius. Verbi gratia id, cuius natura eſt vt videatur non recipere aliquam formam formarum, niſi multis mediis, an ſit poſsibile ei vt recipiat formam vltimam abſque mediis. v. g. ex elementis componitur planta, deinde ea nutritur animal, & generatur ex ea ſanguis, & ſperma, deinde generatur ex ſanguine & ſpermate animal. Loquentes quidem dicunt ꝙ forma hominis poteſt ineſſe terræ abſq; iſtis mediis, quæ videmus: Philoſophi vero negant hoc: & dicunt, ſi hoc eſſet poſsibile, erit ſapientia vt creet hominem abſque iſtis mediis: & erit creatio eius huiuſmodi magis conueniens, quam aliæ creationes, & magis potens ipſis & vnaquæque harum duarum ſectarum determinat quod id, quod dicit, eſt notum per ſe. & nulla earum ha-

bet rationem in opinione ſua.tu autem præpara cor tuum,& quicquid D
dicet tibi,ſit poſitio tua,cui debes credere:et eſt id,quod iuſſum eſt ti-
bi. & Deus glo.ponat nos,& te ex hominibus veritatis,& conueniẽ-
tiæ. Et opinatus eſt aliquis Maurorum ꝙ Deo glo. attribuitur poſſe
congregare duo oppoſita. & conſyderatio eorum eſt quòd determi-
natio intellectus de impoſsibilitate huius rei eſt quid, in quo innatus
eſt intellectus. ſi vero innatus eſſet in natura determinante poſsibi-
litatem eius, non negaret hoc, & id admitteret. Attamen ſequere-
tur eis vt non ſit intellectui natura perfecte perueniens nec entibus,
& non erit veritas reperta in eo ſequens eſſe entis. Loquentes vero
verecundantur ex hoc ſermone.et,ſi tenerent eum,eſſet magis conſer-
uans poſitionem eorum ab inconuenientibus euenientibus eis in hac
re ex aduerſariis. quoniam ipſi quærunt differentiam inter id, quod
affirmauerunt in hoc genere, & id, quod negauerunt, et eſt difficile
eis.ſed non inueniunt niſi ſermones fallaces. quare inuenimus eum,
qui eſt expertus in arte rationis,oportere eum vt neget neceſsitatem, B
quæ eſt inter conditionem et conditionatum, et inter rem et defini-
tionem ſuam, et inter rem et aliud ab ea, et inter rem et rationem
ſuam. et hoc totum eſt profundatio in opinione Sophiſtarum. et ni-
hil eſt. et qui facit hoc ex Loquentibus eſt Auoalmahely. Atta-
men ſermo vniuerſalis ſoluens has dubitationes eſt quòd entia di-
uiduntur ad oppoſita, et conuenientia. et, ſi eſſet poſsibile vt di-
ſtinguantur conuenientia, erit poſsibile vt congregentur oppo-
ſita:ſed non congregantur oppoſita:ergo non diſtinguen-
tur cõuenientia. Hæc autem eſt ſapientia Dei in enti-
bus,& in apprehenſione huius ſapientię erit in-
tellectus intellectus in homine.& eſſe ſic in
intellectu diuino eſt cauſa eſſe eius in
entibus. & ideo intellectus non
eſt poſsibile vt ſit creatus
diuerſis attributis, vt
imaginatur hoc
Auenha-
zam.

A DISPVTATIO SECVNDA.

DE DICTO EORVM, QVOD ANIMAE HVMANAE SVNT SVBSTANTIAE EXISTENTES IN SE. ET NON SVNT INNATAE IN CORPORE.

ALGAZEL.

IT Alga. Diſputatio Secunda eſt de diminutione eorum in conſtituenda demõſtratione intellectuali de eo, ꝙ anima humana eſt ſubſtantia ſpiritualis
B exiſtens per ſe, et non continet terminum, et non eſt corpus, nec innata in corpore, nec continuata corpori humano, nec eſt ſeparata ab eo. quemadmodum Deus glo. non eſt extra mundum, nec infra mundum. et ſic Angeli apud eos. et ſermo in hoc requirit declarationem opinionis eorum de virtutibus vitalibus, et animalibus. Virtutes autem vitales diuiduntur apud eos in duas partes, motiuas, et apprehenſiuas. et apprehenſiuæ ſunt duæ partes, extrinſecę et intrinſecę. extrinſecæ autem ſunt quinque ſenſus, et ſunt res innatæ in corporibus, ſcilicet iſtæ virtutes. intrinſecę vero ſunt tres virtutes: quarum Vna eſt virtus Imaginatiua, et eſt in parte anteriori cerebri poſt virtutem viſiuam. et in ea quidem eſt remanentia formarum rerum, quæ videntur poſt clauſuram oculi, in eo quòd imprimitur in ea id, quod defuerunt ad eam ſenſus quinq; , et congregan-
C tur, et appellatur ſenſus communis et niſi eſſet ipſe, is quidem, qui vidit mel album, non apprehenderet dulcedinem eius, niſi guſtu. et, cum viderit id ſecundo, non apprehenderet dulcedinem eius, quotiēſcunque non guſtauerit id, ſicut fecit primo. attamen in eo non eſt aliquid, quo iudicat ꝙ hoc album ſit dulce. et non eſt dubium quòd erit apud eum iudex, apud quem congregata ſunt ambo, ſ. color, et dulcedo, ita ꝙ determinabit cū pręſentia vnius eorum, ꝙ ſit pręſens ét alterum. Secūda vero eſt virtus cogitatiua: et eſt ea, quę apprehēdit intentiones: prima vero virtus apprehendebat formas. Et intelligimus per formas id, quod impoſsibile eſt vt ſit ſine materia, ſ. corpus. et intelligimus per intentionem id, quod non requirit eſſe eius corpus: ſ; euenit tamē ei vt ſit in corpore, ſicut amicitia, et odium. nā agnus apprehendit de lupo colorem, et figuram, et diſpoſitionem eius: et hoc quidem non eſt niſi in corpore: et apprehēdit etiā ꝙ ſit eius inimicus. et apprehendit de pecude figuram matris, et colorem eius, dein-.

de apprehendit amicitiam eius: quare non appropinquatur lupo, & D deambulat poſt matrem. diuerſitas autem, & conuenientia non eſt de neceſsitate earum, vt ſint in corporibus, ſicut eſt de neceſsitate figurę, & coloris, niſi ꝙ accidit odio, & amicitiæ etiam vt ſint in corporibus. Et hæc virtus eſt diſtincta à prima virtute: & locus eius eſt ventriculus vltimus cerebri. Tertia vero virtus eſt virtus, quæ appellatur in animalibus imaginatiua, & in homine extimatiua. & natura eius eſt componere formas ſenſibiles adinuicem, & componere intentiones cum formis: & eſt in ventriculo medio cerebri inter conſeruatorem formarũ, & conſeruatorem intẽtionum. quare poterit homo imaginari equum volantem, & hominem, cuius caput eſt caput hominis, & corpus eius corpus equi, & alias compoſitiones, licet non viderit talia. & dignius eſt vt attribuatur hæc virtus virtutibus motiuis, quam ſit in virtutibus apprehenſiuis. Sciuntur autem loca harum virtutũ in arte Medicinæ, nam læſio in capite cum fuerit in his ventriculis, E inuoluuntur hæ, quæ appellantur virtutes. deinde exiſtimauerunt ꝙ virtus, in qua imprimuntur formæ ſenſibiles in quinque ſenſibus, conſeruat illas formas, adeo quòd non amittant receptionem. & res quidem conſeruat rem non cum virtute, qua eam recipit. nam aqua recipit figuram, & non conſeruat eam. & cera recipit figuram cum humiditate ſua, & conſeruat eam cum ſiccitate ſua, aliter quam aqua. Igitur conſeruator hac conſyderatione eſt diuerſus à recipiente. & appellatur hæc virtus conſeruatiua. Et ſic intentiones imprimuntur in cogitatiua, & conſeruat eas virtus, quæ appellatur memoratiua. & erunt apprehenſiones intrinſecæ hac conſyderatione, cum coniungitur cum eis imaginatiua, quinque: quemadmodum fuerunt extrinſecæ quinque. Sed virtutes motiuæ diuiduntur ad motorem, per modum, quo ipſe præcipit motum, et motorem per modum, quo ipſe agit eum. motor autem in eo ꝙ præcipit motum, eſt virtus concupiſcibilis, & appetitiua: et eſt illa, quæ cum imprimitur in virtute imaginatiua, quam diximus, forma alicuius quæſiti, aut aliquod, quod eſt fugiendum ab eo, pręcipit virtutem motiuam agentem motionẽ. F et habet duos ramos. Vnus ramus eſt virtus quidem, qui appellatur Appetitiua: et eſt virtus, quę pręcipit motum, ad quem appropinquatur ex rebus imaginatis, neceſſario ſequens ad perquirendum delectationem, et alius ramus eſt, qui appellatur virtus Iraſcibilis: et eſt virtus pręcipiens motum, quo expellitur res imaginata, nocens, aut faciens perquirere victoriam et cum hac virtute perficitur congregatum perfectum actioni, quę dicitur voluntas. Virtus vero motiua, in eo ꝙ eſt agens, eſt virtus tranſmiſſa per neruos, et muſculos. et de natura eius eſt vt excitet muſculos cum attractione cordarũ, et ligamẽtorũ iunctorum membris ad partem loci, in quo eſt virtus: aut eos lentos reddit, et extẽdit longitudinem, et ibũt chordę, et ligamẽta ad cõtrariã partẽ. Hę ſunt virtutes animę vitalis, vniuerſaliter dimittendo

A differẽtiã Anima vero intellectiua rerum eſt, quę appellatur apud eos rõnalis. & intelligunt per rationalem intellectiuam. qm̃ ratiocinatio eſt proprior proprietatibus intellectus in apparentia, & ideo attribuut eam ei. & habet duas virtutes, virtutem quidem intellectiuam & virtutem factiuam. & vnaquæque earum dicitur intellectus, ſed æquiuoce. Factiua autem virtus eſt principium motiuum corporis humani ad artes ordinatas humanas, quæ inuenit ordinem earum conſilio proprio homini. Intellectiua vero eſt ea, quæ appellatur ſpeculatiua. & eſt virtus, cuius natura eſt vt apprehendat veritatem intelligibilium abſtractorum à materia, & loco, & partibus. & ſunt propoſitiones vniuerſales, quas appellant diſpoſitiones aliquando, & modos aliquando, & appellant eas Philoſophi vniuerſalia abſtracta. Igitur animæ ſunt duæ virtutes reſpectu ad duas partes, virtus quidem ſpeculatiua reſpectu ad partem Angelorum, cùm ex ea aſſumamus ab B Angelis ſcientias veras. & debet eſſe hæc virtus continuæ receptionis ex parte ſuperiori. & virtus factiua ineſt ei reſpectu ad inferiora: & eſt pars corporis, & regimen eius, & adaptatio morum, & hæc quidem virtus oportet vt dominetur aliis virtutibus corporalibus, & aliæ virtutes ſint correctæ ab ea, & ſubiectæ ſub ea, adeo quòd non patitur, nec ſit ei impreſsio ex eis, ſed patiuntur illæ virtutes ab ea, ad hoc vt non fiat nobis in anima ex attributis corporalibus aliqua mala qualitas, quæ appellatur vicium: ſed erit ipſa prædominans vt perueniat ad animam propter eam qualitas, quæ appellatur virtus. Hæc eſt breuitas eius, quod diſtinxerunt de virtutibus vitalibus humanis. & prolixi fuerunt in narratione earum cũ dimiſsione narrationis virtutum plantarum, quæ non ſunt neceſſariæ in intentione noſtra. & nihil eſt eorum, quæ dixerunt, quod debet negari in fide. nam ſunt res apparentes, quòd Deus glo. procedit in gubernatione earum. volumus tamen hic dubitare contra eum, qui hoc negat procedere à poſ- C ſe Dei glo. aut videt quòd in lege venit oppoſitum eius. ſed forte declarabitur in congregatione in die iudicii, & reſurrectionis, quòd lex hoc verificat. nos vero negamus ratiocinationem eorum cum ratione abſtracta intellectus, & non indigere lege. & quærimus ab eis vt auferant in hoc rationem. ſunt tamen eis multæ demonſtrationes ſecundum opinionem eorum.

AVEROES.

AIt Auer. Hoc totum non eſt in eo, niſi recitatio opinionis Philoſophorum de his virtutibus, & attributis earum, niſi quòd ſequitur in hoc Aui. differt tamen à Philoſophis in eo, ꝙ ponit in animali virtutem præter virtutem imaginatiuam, quam appellat cogitatiuam loco cogitatiuæ in homine. & dicit quòd nomen imaginatiuæ in homine. & dicit ꝙ nomen imaginatiuæ proferunt id

Antiqui pro hac virtute.&,cum id proferant,erit imaginatiua in ani- D
mali loco cogitatiuæ, & erit in ventriculo medio cerebri.&,cum prolatum fuerit nomen imaginatiuæ pro ea,quæ includit figuram,dicitur de ea ꝙ eſt in anteriori parte cerebri. & nulla eſt diſcordia ꝙ conſeruatiua, & memoratiua ſunt in poſteriori parte cerebri. nam conſeruatio, & memoratio ſunt duæ in actu, vna vero in ſubiecto. Attamen quod apparet ex opinione Antiquorum eſt ꝙ imaginatiua in animali eſt ea,quæ iudicat quòd lupus ſit inimicus agno, & ꝙ pecus ſit amica. nam imaginatiua eſt virtus apprehenſionis,& iudicat neceſſario abſq; eo ꝙ indigeat ingreſſu alterius virtutis,præter virtutẽ imaginatiuam. eſſet autem poſsibile id, quod dixit Auic. ſi virtus imaginatiua non eſſet apprehendens. igitur nihil eſt addere virtutem præter virtutem imaginatiuam in animali,& præcipue in animali, cui ſunt multę artes naturaliter. nam imaginationes in iſtis nõ apprehenduntur ſenſu: & quaſi ſunt apprehenſiones mediæ inter formas intellectas, & imaginatas.& iam declarata eſt diſpoſitio huius formę in de Senſu & ſenſato, quod dimittimus in hoc loco.& reuertamur ad id,quod dicit iſte vir,contradicens hominibus. E

ALGAZEL.

Ait Alg.Demonſtratio aũt prima eſt cum dicunt ꝙ ſcientiæ intellectuales exiſtũt in animabus humanis, & includuntur in eis vnitate quadam,& non diuiduntur. & non eſt dubium ꝙ ſubiectum earũ ẽt non diuiditur:& omne corpus diuiditur:igitur indicat ꝙ ſubiectũ eius eſt quid non diuiſibile.Et põt hoc reduci ad conditionẽ logicalẽ in figuris eius,& eſt quaſi vt dicatur ſi erit ſubiectũ ſciẽtiæ corpus diuiſibile,tunc ſcientia,q̃ ineſt ei,eſt ẽt diuiſibilis:ſed ſcientia,q̃ ineſt ei,non eſt diuiſibilis:igitur ſubiectum nõ eſt corpus. & hic eſt ſyllogiſmus conditionalis continuus,in quo reiteratur oppoſitum F
conſequentis,& concluditur oppoſitum antecentis deliberatiue Et nõ eſt diſputatio de verificatione figuræ ſyllogiſmi,nec ẽt de verificatione ambarum propoſitionũ.nam,cũ dicimus,omne,quod exiſtit in diuiſibili,eſt diuiſibile proculdubio,& euenit diuiſio in ſubiecto,eſt primum intellectum,in quo dubitatio impoſsibilis eſt. Secunda vero,cũ dicimus ꝙ ſciẽtia vna exiſtit in homine, & tñ ipſe eſt indiuiſibilis,eſt intellectum ſecundum.nam, ſi diuideretur in infinitum eſſet inconueniens.ſi vero eſſet ei finitas,includitur in vnitatibus proculdubio non diuiſibilibus. demum nos ſcimus aliquas res, quarũ partem non poſſumus ponere auferri, & partem remanere, ex eo ꝙ non hñt partes aliquas. & ſic remanebit dubitatio in duobus locis. Quorum Primus eſt vt dicatur quare negatis dicenti ꝙ ſubiectum ſcientiæ eſt ſubſtantia,indiuiſibilis,occupans regionem,q̃ nõ diuiditur?& iam ſcitum eſt hoc ex opinione Loquentium. & non remanet poſt hoc, niſi negatio

A abſoluta.& eſt quõ exiſtent omnes ſcientiæ in ſubſtantia indiuiſibili, & remanebunt omnes ſubſtantiæ natantes in ea abſq; ſcientia fruſtra. negatio aũt non eſt vtilis ei, cum fuerit poſsibile etiam dicere ſecundũ opiniones eorum quõ erit anima quid vnum, nõ occupans regionem, & non innuitur ei, & non erit infra corpus, nec extra, nec continuum corpori, nec ſeparatum ab eo. Sed nos non eligimus hunc locum. qm̃ ſermo de parte non diuiſibili eſt prolixus, & ipſe habet in ea rationes Geometricas, in quarum narratione eſſet prolixitas. & ex eis eſt, cum dicunt cum ponimus eſſe ſubſtantiam indiuiſibilem infra duo corpora,, an contangit vna duarum extremitatum eius id, quod contangit alia, vel ne? ſi idem, eſt inconueniens, cum ſequitur ex eo contactus duarum extremitatum. nam contangens contactum eſt contactum. ſi vero fuerit id, quod contangitur, aliud, in hoc quidem eſt affirmatio numerationis, & diuiſionis. & hoc dubium eſt difficilis ſolutionis, aut prolixus eſſet ſermo de eo. & non eſt noſtrum vt diſputemus

B de eo, & veniamus ad alium locum. Secundus vero locus eſt, vt dicamus id, quod narrauiſtis, quòd omne exiſtens in corpore, oportet vt diuidatur, eſt falſum, & conuertitur contra vos, in eo quòd comprehendit virtus extimatiua agni odium lupi. nam ipſa in iudicio vnius rei non poteſt conſyderari ꝙ diuidatur, cum non eſt odio aliqua pars, ita ꝙ conſyderetur apprehenſio alicuius partis eius, & ablatio alterius partis. & iam peruenit apprehenſio eius per virtutem corporalem apud vos. nam animæ beſtiarum ſunt innatæ in corporibus, & non remanent poſt mortem. & in hoc conuenerunt omnes. &, ſi eſſet poſsibile eis vt conarentur ad conſyderandum diuiſionem in apprehenſis per ſenſus quinque, & ſenſum communem, & virtutem conſeruatiuam formarum, impoſsibile eſt tamen eis conſyderare diuiſionem in virtute intentionum, ex cuius conditione non eſt vt ſit in materia. Si autem dixerit agnus non apprehendit odium abſolutum ab-

C ſtractum à materia, ſed apprehendit odium lupi demonſtrati talis indiuidualis, copulatũm quidem indiuiduo ſuo, & ſede ſua: virtus vero intellectiua apprehendit veritates abſtractas à materiis, & indiuiduis, dicimus agnus quidem apprehendit colorem lupi, & figuram eius vſque ad odium. &, ſi color imprimitur in virtute viſiua, & ſic figura, & diuiditur diuiſione ſubiecti viſus, quæro, odium, cum quo apprehenditur ab eo. &, ſi id apprehendit in corpore, igitur diuiditur? Et vellem ſcire quid eſt hæc apprehenſio, cum diuiditur? & quomodo erit pars eius? an ſit apprehenſio partis, aut quęlibet pars apprehenſio totius odii? & erit odium ſcitum pluribus vicibus, & erit apprehenſio eius omnibus partibus partium ſubiecti. hæ ſunt dubitationes, quæ ſiunt demonſtrationibus eorum, & non poſſunt euadere ab inconuenienti. Si autem dicet, hæc eſt contradictio in intelligibilibus, quæ non poſſunt contradici. nam vos, cum non poteſtis dubitare in ambabus propoſitionibus, & eſt quòd ſcientia vna

non diuiditur,& quòd id, quod non diuiditur , non exiſtit in corpo- D
re diuiſibili , non poteritis dubitare in compoſitione ſyllogiſmi. &
iam verificatum eſt quòd figura eius eſt figura concludens:& impoſ-
ſibile eſt vobis dubitare in concluſione Reſponſio autem eſt quòd
hic liber, non compoſuimus eum, niſi ad declarandum conatum , &
contradictionem verbis Philoſophorum.& prouenit ex eo,quòd con-
tradicimus cum hoc vni duarum rerum:: aut enim ei , quod dixerunt
de anima rationali,aut ei, quod dixerunt de virtute extimatiua . po-
ſtea per ſermonem huius contradictionis declarabitur quòd ipſi dere-
liquerunt locum,quo inuoluitur in ſyllogiſmo. locus autem inuolu-
tionis eſt,cum dicunt, ſi ſcientia exiſtit in corpore modo, quo exiſtit
tinctura coloris in colorato, & diuiditur tinctura ad diuiſionem co-
lorati,diuiditur quidem ſcientia ad diuiſionem ſubiecti . & inconue-
niens conſiſtit in dictione exiſtentiæ, cum poteſt eſſe vt non ſit pro-
portio ſcientiæ ad ſubiectum, ſicut proportio tincturę ad coloratum, E
ita quòd dicitur quòd extenditur ſuper id exiſtens in eo , & diſpargi-
tur in lateribus eius, & diuiditur ad diuiſionem eius. & forte propor-
tio ſcientiæ ad ſubiectum ſuum eſt alio modo. & hic quidem modus,
impoſsibilis eſt ei diuiſio ad diuiſionem ſubiecti : ſed proportio eius
ad id eſt proportio odii ad corpus : & modi proportionum attributo-
rum ad ſubiecta non includuntur eodem modo.& non ſunt notæ dif-
ferentiæ nobis ſcientia, cui confidendum eſt . & iudicium de eo pręter
incluſionem differentiæ proportionis eſt iudicium,cui non eſt confi-
dendum. Demum non negatur ꝙ id, quod dixerunt , eſt id, propter
quod vigoratur exiſtimatio , & fortificatur: ſed negatur quòd ſit ſci-
tum ſcientia vera,in quam non tranſit error, & non diriguntur dubi-
tationes ad eam.& hoc capitulum dubitat contra eam.

AVEROES.

AIt Auer. Cum accipiuntur propoſitiones factæ à Philoſophis F
in hoc quęſito indefinitę, tunc diſputatio facta ab Alga. ſequi
tur eis.nam,cum dicimus omne, quod exiſtit ex attributis in
corpore, eſt diuiſibile ad diuiſionem corporis , intelligunt de eo duo.
quorum Vnum eſt quòd ſit definitio partis illius attributi exiſtentis
parti ipſius corporis definitio totius: vt exiſtentia albedinis in corpo-
re albo . nam quælibet pars albedinis exiſtentis in corpore demon-
ſtrata,talis erit definitio eius, & definitio albedinis totius eadem de-
finitio. Secundum vero eſt, vt ſit attributum alligatum corpori abſq;
figura propria.& hoc etiam eſt diuiſibile ad diuiſionem corporis: non
autem quòd definitio totius,& partis ſit eadem definitio,vt virtus vi-
ſiua exiſtens in viſu,ſed ex eo quòd ipſa recipit magis & minus , reci-
pit etiam ſubiectum magis & minus . & ideo erit virtus viſiua in ſa-
nis fortior,quàm ſit in ægris , & iuuenibus fortior, quàm ſenibus. Et

A quod in eo communicant hæ duæ potentiæ eſt quòd ſunt indiuidua-les, ſcilicet quòd diuiditur in quantitate, & non diuiditur in quidita-te, ſcilicet quòd ipſæ aut remanebunt idem definitione, & quiditate, aut auferentur, & diuiduntur ad vnum terminum in quantitate, & ſunt idem definitione, & quiditate, & non diuiduntur ad quamlibet partium. & totum hoc differt à primo ſecundum magis, & minus. & pars eius, quæ deperditur, non eſt operatio eius operatio reſidui. nam operatio deperditi ex viſu debili non agit actionem viſus debilis. & communicant in eo quòd coloratio etiam nō diuiditur ad diuiſionem ſui ſubiecti ad quamlibet partem. & definitio eius remanet eadem: ſed finit diuiſio ad terminum, ad quem ſi diuiſio ad terminum, ad quem ſi diuiditur, corrumpitur coloratio. Attamen quod conſeruat diui-ſionem ſemper eſt natura continui, ſcilicet forma continuitatis. Et hęc propoſitio etiam, cum ſic poſita fuerit, erit nota ex ſeipſa, ſcilicet quòd omne recipiens diuiſionem his duabus ſpeciebus diuiſionis

B ſubiectum eius eſt corpus ex corporibus. & conuerſio etiam eſt mani-feſta: & eſt quòd omne exiſtens in corpore recipit diuiſionem aliqua harum duarum ſpecierum diuiſionis. Et, cum verificatum fuerit hoc, tunc conuerſio ſui contradictorii eſt vera, ſi ſciueris quid ſit conuerſio contradictorii: & eſt, id, quod recipit diuiſionem aliquo horum duo-rum modorum, non exiſtit in corpore. &, cum copulaueris huic id, quod manifeſtum eſt etiam de intellectis vniuerſalibus, & eſt quòd ipſa non recipiunt diuiſionem aliquo duorum modorum, cum non ſint formæ indiuiduales, manifeſtum eſt quòd ſequitur ex hoc quòd intelligibilia, non eſt eis ſubiectum corpus ex corporibus, nec poten-tia ad ea eſt potentia in corpore: ergo ſequitur vt ſit ſubiectum eorum virtus ſpiritualis comprehendens ſeipſam, & aliud. Alga. vero, quo-niam aſſumpſit vnam ſpeciem duarum ſpecierum diuiſionis, & remo-uit eam ab intellectis vniuerſalibus, contradixit per ſecundam partem

C repertam in virtute viſiua, & virtute imaginatiua, & fecit in hoc ſer-monem ſophiſticum. & ſcientia animæ eſt nobilior, & profundior, quàm vt apprehendatur in arte topica. Præterea ipſe non addaxit de-monſtrationem Auicennæ ſecundum modum eius. nam vir ille fun-dauit demonſtrationem ſuam, dicens quòd intellecta, ſi exiſterent in corpore, aut exiſterent ex eo in parte non diuiſibili, aut in parte diui-ſibili. deinde inconueniens eſt vt exiſtant in re indiuiſibili ex corpo-re. &, cum hoc fuerit inconueniens, remanet vt intellectus, ſi exiſtit in corpore, vt exiſtat in eo in re diuiſibili. deinde deſtruxit quòd exiſtat in re diuiſibili: ergo falſum eſt vt exiſtat in corpore omnino. Et, quoniam deſtruxit Alga. vnam duarum partium, dixit non eſt abſur-dum, quin ſit proportio intellectus in corpore alia proportio. & eſt manifeſtum quòd, ſi proportionabitur corpori, non ſunt hic niſi duæ proportiones, aut proportio ad id ſubiectum diuiſibile, aut ſubiectum non diuiſibile. Attamen quòd cum eo completur hæc demonſtra-

tio, eſt ꝙ intellectus non habet alligationem alicui virtuti virtutum D
animæ alligatione formę in ſubiecto.nam,ſi auferetur ab eo,ꝙ eſt alligatus corpori, non eſt dubium ꝙ auferetur ab eo,ꝙ non eſt alligatus virtuti virtutū animę alligatarum corpori. nam, ſi eſſet alligatus alicui virtutum animæ, vt dicit Ariſ. non erit operatio ei niſi ex virtute illa.&,ſi hoc eſſet,non apprehendit virtutem illam. Hoc eſt,quo ſuſtentatus eſt Ariſt.in declarando ꝙ intellectus eſt ſeparatus. Et narrabimus etiam dubitationem ſecundam, quam adduxit in ſecunda ratione,q̃ Philoſophus aſſumpſit pro ratione, poſtquā notificauerimus ꝙ rationes eorum,cum ꝑmutatæ fuerint ab arte ſibi propria,eſt ſupremus gradus earum gradus ſermonum topicorum.& ideo intentio noſtra in hoc libro eſt ſcire qualitatem ſermonum poſitorum in eo,attributorum ambabus ſectis,& ad patefaciendum, qui duorum ſermonū ſit dignior vt attribuatur dominio eius deſtructio,& contradictio.

ALGAZEL. E

AIt Alg.Ratio Secunda.Dixerunt,ſi diſpoſitio ſcientis in ſcito vno intellectuali, & eſt ſcitum abſtractum à materia,eſt exiſtens in materia exiſtentia accidentium in ſubſtantiis corporalibus, ſequitur diuiſio eius in forma ad diuiſionem corporis,vt diximus antea. Et,ſi non fuerit exiſtens in eo, nec extenſum in ipſo,& negant dictionē exiſtentię,veniemus profecto ad aliam prolationem,& & dicemus an ſcientię ſit proportio ſcienti, vel ne? & eſt falſum ceſſare proportionem. nam,ſi ceſſaret proportio de eo,tunc ꝙ ſciat id,nō erit dignius,q̃ non ſciat. Et,ſi eſt ei proportio, non euadet à tribus partibus. aut enim erit ꝓportio ad quālibet partem partium ſubiecti, aut ad aliquas partes ſubiecti, pręter alias, aut non erit ad aliquam partium proportio.Et falſum eſt vt dicatur non eſt proportio ad aliquam partium.nam, cum non fuerit proportio in vnitatibus, non erit proportio in aggregato: aggregatum enim ex ſeparatis eſt ſeparatum.& falſum eſt vt dicatur proportio ad aliquas.nam id, ad quod non habet proportionem ſcientia,non eſt de diſpoſitione ſcientiæ. & de eo non loquimur. Et falſum eſt vt dicatur ꝙ cuilibet parti poſitę ſit proportio ad ſubſtantiam. nam,ſi eſſet proportio ad ſubſtantiam ſcientiæ ſecundum totum,manifeſtum eſt ꝙ quælibet pars non eſt pars ſciti, ſed erit ſcitum ſicut eſt totum.& tunc erit intellectum vicibus infinitis in actu. ſi vero quęlibet pars habet proportionem aliam,quam ſit ꝓportio,quā habet alia pars ad ſubſtantiam ſcientię: igitur ſubſtantia ſciētię diuiditur re.& iam declarauimus ꝙ ſcientia de ſcito vno omnimode non diuiditur re.&, ſi fuerit proportio cuiuſlibet ad rē ex ſubſtantia ſcientię alia,quā illa,ad q̃ eſt proportio alterius, tunc diuidi hanc ſcientiam in hoc eſt magis apparens,& eſt falſum.Et ex hoc declarabitur ꝙ ſenſibilia impreſſa in quinq; ſenſibus non erunt niſi ſimilitudi-

A nes formarum particularium diuiſibilium. nam hęc apprehenſio eſt aduentus ſimilitudinis apprehenſi in animam apprehendentis, & erit cuilibet parti ſimilitudinum ſenſati proportio ad partem inſtrumẽti corporalis. Dubitatio tñ huic eſt id, quod dictum eſt ſupra. nam permutare dictionem exiſtentię in dictionẽ proportionis non aufert dubium in eo, quod exiſtit. ſicut virtus extimatiua in agno, & odium lupi, vt dixerunt, quę eſt apprehenſio abſque dubio, & non proportio ad eum. & ſequitur ex proportione illa illud, quod dixiſtis. nam odium non eſt quid, cui menſurata ſit proportio habens quantitatẽ menſurabilem, adeo ꝙ imprimatur ſimilitudo eius in corpore menſurato, & proportionentur partes eius partibus illius. & eſſe figuram lupi menſuratã non ſoluit dubium. nã genus aliquid apprehẽdit pręter figurã, & eſt diuerſitas, & odium, & contrarietas. & hoc quidem odium additum figuræ non habet menſuram: & iam apprehẽdit id in corpore mẽſurato. Hoc profecto eſt dubium huic demõſtrationi, ſicut eſt primę.

B Si aũt dixerit aliquis, vos repuliſtis has demonſtrationes, ex eo ꝙ ſciẽtia exiſtit in ſubiecto per ſubſtantiam occupantem regionem, quę nõ diuiditur, & eſt pars indiuiſibilis, dicimus ꝙ non: qm̃ loqui de ſubſtãtia indiuiſibili pendet in Geometricis, & prolixus eſſet ſermo in ſolutione eius. Præterea non eſt in eo aliquid, quo auferatur dubium. nã ſequitur vt ſit poſſe, & voluntas etiam in hac parte. homini enim eſt actio. & hoc non poteſt conſyderari niſi cum poſſe, & voluntate, & non poteſt conſyderari voluntas, niſi cum ſcientia, & poſſe ſcribere cũ manu, & digitis. ſcientia vero eius non eſt cum manu, cum non auferatur in inciſione manus, nec voluntas eius eſt cum manu: nam vult eam præter dominium manus. & prohibetur non ex priuatione voluntatis, ſed ex priuatione ipſius poſſe.

AVEROES.

C AIt Auer. Hic ſermo non eſt declaratio diſtincta in ſe, ſed eſt complementum ſermonis præcedentis. Nam in ſermone prę-cedẽti poſuit ꝙ ſcientia non diuiditur ad diuiſionem ſubiecti poſitiue, in hoc vero ſermone conatus eſt declarare illud, faciens quidẽ diuiſionẽ eius ad tria. & tunc dubitatio prima remanſit ei. & remanſit, qm̃ ipſe non compleuit ambas res, de quibus dicitur diuiſio materialis. nam, qm̃ ipſi auferunt ꝙ diuidatur intellectus ad diuiſionem ſubiecti eo modo, quo diuiduntur accidentia ad diuiſionem ſubiecti, & hęc eſt vna ſpecies diuiſionis corporalis, & eſt quę reperitur in virtutibus corporeis apprehenſiuis, ingreſſa eſt profecto contra eum dubitatio propter has virtutes. completur vero demonſtratio, cum auferantur hæ duæ ſpecies diuiſionis ab intellectu, & declaretur ꝙ omne habens permanentiam in corpore non euadet ab vna harum ſpecierum diuiſionis. Et forte dubitatur in eo quòd reperitur in corpore in hac

ſpecie alia entitatis,ſ.quę non diuiditur ad diuiſionem ſubiecti defini- D
tione, vtrum ſit ſeparatum à ſubiecto, vel ne? nam nos videmus pluri-
mas partes ſubiecti auferri, & tamen non aufertur hic modus entitatis,
ſcilicet apprehenſio indiuidualis. & exiſtimatur ꝙ, quemadmodum
non aufertur forma in deſtructione partis, aut partium à ſubiecto, ſic
non aufertur in deſtructione totius, & ꝙ ablatio actionis formę pro-
pter ſubiectum eſt ſimilis ablationi operationis artificis propter in-
ſtrumentum. & ideo dixit Ariſt. ꝙ, ſi eſſet ſeni oculus, ſicut eſt iuueni,
videret ſicut videt iuuenis. i. poteſt exiſtimari ꝙ diminutio viſus ocu-
li, quæ euenit ſeni in virtute viſiua, non eſt ex debilitate viſus, ſed ex
debilitate inſtrumenti. & ſumitur ratio in hoc ex deſtructione inſtru
menti, aut plurimarum partium eius in ſomno, & apoplexia, & ebrie-
tate, & ægritudinibus, quibus deſtruuntur apprehenſiones ſenſuum.
nam non dubitatur ꝙ virtutes non deſtruuntur in illis temporibus. &
hoc videtur magis in animalibus, quæ, cum incidantur in duas par- E
tes, viuunt. & plurimæ plantarum ſunt huiuſmodi, licet non fuerit in
eis virtus apprehenſiua. Sermo autem de anima eſt nimis profundus.
ſed Deus appropriauit eum ſapientibus profundis in ſcientia. & ideo
dixit Iob, Simplex ego ſum, neſcio animam meam. Et ſimilitudo
mortis ſomno in hoc eſt ratio euidens permanentiæ animæ. quoniam
deſtruitur operatio animę in ſomno ex deſtructione inſtrumentorum
eius, & tamen ipſa non deſtruitur. igitur neceſſe eſt vt ſit diſpoſitio
eius in morte, ſicut eſt diſpoſitio eius in ſomno. iudicium enim par-
tium eſt idem, & eſt ratio communis omnibus, conueniens vulgo in
credendo veritatem, & excitat homines ſapientes ad viam, ex qua
ſciet immortalitatem animę. & hoc manifeſtum eſt ex ſermone Dei,
Perueniunt animę in morte in eo, qui non moritur in ſomno.

ALGAZEL.

AIt Alg. Ratio Tertia. Dicunt ſi ſcientia exiſteret in parte cor- F
poris, tunc eſſet ſciens, qui ſcit hanc partem pręter alias partes
hominis. & tamen homo dicitur de eo ſciens. & ſcire eſt attri-
butum ei vniuerſaliter abſq; proportione ad ſubiectum proprium. &
hoc eſt manifeſtum. quoniam ipſe appellatur videns, & audiens, & gu
ſtans, & odor reperitur ei. & ſic beſtia attribuitur ei hoc. & id quidem
non indicat ꝙ apprehenſio ſenſibilium non ſit in corpore, ſed eſt ſpe-
cies permiſsionis. ſicut dicitur talis homo eſt in Gallia, licet fuerit in
parte aliqua vniuerſę Gallię, non in tota, & tamen refertur ad totam.

AVEROES.

AIt Auer. Cum autem conceditur ꝙ intellectus non attribuitur
alicui membro hominis, & conſtituta eſt demonſtratio in hoc
id enim

A id.n.non eſt notū per ſe:manifeſtū eſt ꝙ ſequitur ex eo vt nō ſit ſubie-
ctū eius aliqđ corpus ex corporibus.Et non erit dictū noſtrum de ho-
mine,ꝙ ſit ſciēs, ſicut dictū noſtrū,ꝙ videat.qm̃, cum fuerit notū per-
ſe ꝙ videt ꝑ aliquod mēbrum deputatum,manifeſtum eſt ꝙ,cū attri-
buimus ei viſum abſolute,eſt poſsibile ſecundum conſuetudinē Mau-
rorum,& aliarū gentium in hoc.&, cū non fuerit intellectui membrū
deputatum,manifeſtum eſt ꝙ,cum dicimus de eo ꝙ ſit ſciēs, nō eſt ex
eo ꝙ aliqua pars eius ſcit:ſed quomodo hoc ſit non eſt notum per ſe.
nam ipſe nō tenet ꝙ ſit hic membrū deputatū ei, nec locus deputatus
in aliquo mēbro mēbrorū,ſicut eſt in virtute imaginatiua, & cogitati-
ua,& memoratiua.nā loca iſtarum ſunt nota in cerebro.

ALGAZEL.

AIt Alga.Demonſtratio Quarta.Si autem ſcientia exiſtit in par-
te cordis,aut cerebri exēpli gratia,tūc ignorātia eſt cōtrariū eius.
& oportet vt admittamus ꝙ ſit in alia parte cordis, aut cerebri:
B & erit homo aliqñ ſciens,& ignorans de aliqua re.&,cum hoc falſum
fuerit, declarabitur ꝙ ſubiectū ignorantiæ eſt ſubiectū ſciētiæ. & hoc
ſubiectū eſt vnū,ita ꝙ falſum eſt aggregari duo cōtraria in eo. & ipſe
quidē,ſi eſſet in ſubiecto,nō eſſet falſum exiſtere ignorātiā in aliqua
parte eius,& ſcientiā in aliqua parte eius.qm̃ rei exiſtenti in ſubiecto
non contrariatur contrarium eius in alio ſubiecto, vt cōgregantur ni-
gredo & albedo in eodē oculo,ſed in duobus ſubiectis. & nō ſequitur
hoc in ſenſibus.nā nullū eſt cōtrariū apprehenſioni eorū.ipſi.n.appre-
hendunt,& non apprehēdunt.& nō eſt inter eos niſi oppoſitio eſſe, &
priuationis.& ꝑp hoc dicimus ꝙ apprehendit per aliquas partes eius,
vt oculus,& aures:& nō apprehendit per reſiduū ſui corporis.& nulla
eſt ei cōtradictio.& nō ſufficit dictū veſtrū ꝙ ſcire eſt cōtrariū ignorā-
tiæ. & iudiciū eſt vniuerſale eis in toto corpore, cū nō ſit falſum vt ſit
iudiciū præter ſubiectū cauſæ.nā ſciens eſt ſubiectū,in quo exiſtit ſciē-
tia:&,ſi profertur nomen de vniuerſali, eſt abuſiue.ſicut dicitur eſt in
C Gallia,licet fuerit in aliqua parte eius.& ſicut dicitur vidēs,licet ſciue-
rimus de neceſsitate ꝙ iudiciū viſionis non cōſiſtit in pede, & manu,
ſed eſt ꝓprium oculo.& cōuertitur iudiciū de ſubiectis,vt conuertitur
de cauſis.nā iudiciū eſt diminutū dē ſubiecto cauſarum. & non euadit
ab hoc ſermo dicētis ꝙ ſubiectum,aptum ad recipiendū ſcientiam, &
ignorantiā hominis,eſt vnū,& cōuertūtur cū eo. nā apud vos omne
corpus,habēs vitā,recipit ſcientiā,& ignorātiā, & non ponunt præter
vitam aliā conditionē.& aliæ partes corporis apud eos circa receptio-
nē ſciētiæ ſunt in eodē gradu. Dubitatio vero,ꝙ hoc conuertitur, eſt
contra vos in appetitu,& deſyderio,& voluntate.nam hæc exiſtunt in
beſtiis,& hominibus,& ſunt ſimul exiſtentia in corpore. deinde fal-
ſum eſt vt mutentur,ex eo ꝙ appetunt,& congregantur in eo fuga, &
perfectio ad idem,cū fuerit deſyderium in ſubiecto,& fuga in alio ſu-
biecto.& hoc non indicat ꝙ ipſa non exiſtant in corpore. qm̃ iſtæ vir

tutes, licet multæ fuerint, & mouentur diuerſis inſtrumentis, habent D
tamen vnum copulans: & eſt anima. & hoc homini, & beſtiæ ſimul.
&, cum vnitur copulans, mutabuntur relationes contradictoriæ in cõ
paratione ad id. & hoc quidem non indicat ꝙ anima non ſit exiſtens
in corpore, ſicut eſt in beſtiis.

AVEROES.

Ait Auer. Hoc, quod narrauit nomine Philoſophorum hic, non ſequitur ab eo, niſi ꝙ ſcientia non exiſtit in corpore, modo, quo exiſtit coloratio in eõ, demum alia accidentia, non aũt ꝙ ipſa exiſtat in corpore omnino. nã prohibitio ſubiectæ ſcientiæ, quin recipiat ignorantiã de re, & ſcientiã de ea, indicat neceſſario ꝙ non ſit ei vnitas. cõtraria. n. non exiſtunt in eodẽ ſubiecto. & hæc ſpecies impoſsibilitatis reperitur in aliis attributis, quæ ſunt apprehenſiones, & ex apprehenſionibus. quod vero eſt proprium ſubiecto ſcientiæ ex receptione eſt ꝙ apprehendit contraria ſimul, ſ. rem, & contrarium eius. E & hoc quidem impoſsibile eſt vt ſit, niſi apprehenſione non diuiſibili in ſubiecto non diuiſibili. nam iudex eſt vnus neceſſario. & ideo dicitur ꝙ ſcientia contrariorum eſt eadem. Hic quidem modus receptionis eſt, qui appropriatur animæ neceſſario. Attamen declaratum eſt apud eos ꝙ hæc eſt diſpoſitio ſenſus cõis iudicãtis de quinq; ſenſibus, & eſt apud eos corporeus. quare non eſt ratio ad ꝓbandũ ꝙ intellectus non exiſtat in corpore. qm̃ nos diximus ꝙ exiſtentia eſt duobus modis, aut exiſtẽtia attributorũ non apprehendẽtiũ, aut exiſtentia attributorũ apprehendentiũ. Et id profecto, cũ quo in hoc ſermone dubitauit eis, eſt verum: & eſt quòd anima concupiſcibilis non mouetur ad contraria ſimul, & tamen eſt corporea. Et non vidi aliquẽ Philoſophorũ ratiocinari ex hoc, in affirmando permanentiam animæ, niſi cõſyderantem ſermones ſuos. nam proprietas vniuſcuiuſque virtutis apprehenſiuę eſt vt non copulentur in apprehenſione eius duo oppoſita, F ſicut proprietas duorum contrariorum extra animam eſt vt nõ cógregentur in eodẽ ſubiecto. Igitur hoc eſt, in quo cõicant virtutes apprehenſiuæ cum virtutibus non apprehenſiuis. & appropriatur virtutibus apprehenſiuis quòd ipſæ iudicant de contrariis repertis ſimul, ſ. ſciunt vnum eorum ex ſcientia alterius. & appropriatur virtutibus nõ apprehenſiuis, quoniã diuiduntur ad diuiſionem corporis, & reperiũtur in diuerſis partibus eiuſdem corporis contraria ſimul, non autem in eadem parte. &, qm̃ anima ſubiectum eius non diuiditur hac ſpecie diuiſionis, non euenit ei vt reperiantur in duo contradictoria ſimul in duabus partibus ſubiecti. Quare iſti ſermones omnes ſunt ſermones hominis non peruenientis ad opiniones Philoſophorum in his rebus. O quam eſt remota opinio afferentis rationem de permanentia animæ, ex eo quòd ipſa non iudicat de duobus contradictoriis ſimul. nam ſequitur ex hoc vt ſubiectum eius ſit vnum non diui

A ſibile.& quæro quæ eſt ratio ad probãdum ꝙ ſubiectum nõ diuiſibile ad diuiſionem ſubiecti accidentiũ,quod non ſit diuiſibile omnino?

ALGAZEL.

AIt Alga.Ratio Quinta. Dicunt ſi intellectus intelligit intelligibilia inſtrumẽto corporeo,ipſe quidem non intelligit ſeipſum.& conſequens eſt falſum, quia ipſe intelligit ſeipſum: igitur antecedens eſt falſum. Dicimus,nos bene concedimus ꝙ reiteratio oppoſiti conſequentis concludit oppoſitum antecedentis: attamen,cum probatur conſequentia conſequentis ab antecedenti,nõ admittimus,ſed dicimus non concedimus conſequentiam conſequentis. Et quæro quæ eſt ratio eius? Si autem dixerit ratio eius eſt, quia viſus eſt in corpore,& viſus,non alligatus viſui in aſpiciendo non videt, & auditus non audit, & ſic alii ſenſus, & intellectus non apprehendit B etiam,niſi in corpore:ergo non intelligit ſeipſum. intellectus autem, quemadmodum intelligit aliud,ſic intelligit ſeipſum, & intelligit ꝙ intelligat aliud, & ꝙ ipſe intellexerat ſe ipſum. Dicimus id,quod dixiſtis eſt corruptum ex duobus.Primũ quidem, qm̃ viſus apud nos poſsibile eſt vt alligetur ſibi ipſi,& erit viſus alteri,& ſibi ipſi, quemadmodum erit vnum ſciens aliud, & ſciens ſeipſum. ſed conſuetudo currit in contrarium huius, & reſciſsio conſuetudinis apud nos admittitur. Secundum vero,& eſt fortius, eſt concedendo hoc in ſenſibus. Attamen non, cum hoc impoſsibile eſt in quibuſdam ſenſibus, impoſsibile eſt etiam in quibuſdam.Et quid inconuenientius eſt vt diſtinguatur iudicium ſenſuum in modo apprehenſionis cum communicatione eorum ꝙ ſint corporei? vt differunt viſus,& tactus. quia tactus non acquirit apprehenſionem,niſi cum continuatione contacti inſtrumento tactus.& ſic etiam eſt guſtus.& differt ab eo viſus, cum conditionatur in eo ſeparatio,ita ꝙ,ſi ponatur ſuper palpebras, non videt C colorem,quia non diſtat ab eo.& hæc quidem diuerſitas non facit diuerſitatem,quo ad eorum indigentiam corpore. & non negatur quin ſit in ſenſibus corporeis quid,quod appellatur intellectus, & differt ab eis,in eo ꝙ apprehendit ſeipſum.

AVEROES.

AIt Auer.Contradictio aũt Prima,& eſt,cum dicit ꝙ poſsibile eſt vt reſcindatur conſuetudo,& videbit viſus ſeipſum,eſt ſermo in vltimitate ſophiſticationis,& inuolutionis.& iam locuti ſumus de hoc ſuperius. Secunda vero contradictio, & eſt, cum dicit ꝙ non eſt abſurdum vt apprehenſio corporea apprehendat ſeipſam, habet quidem quandam ſufficientiam. Attamen, cum ſcitus fuerit modus, qui mouit eos ad hoc, ſcietur ꝙ hoc eſt impoſsibile.nam apprehenſio eſt quid repertum inter agens, & paſſum, & eſt

apprehendens, & apprehenſum.& falſum eſt vt ſit ſenſus agens,& pa- D
tiens eodẽ modo.&,cũ reperitur agẽs, patiens eſt duobus modis,ſ.ꝙ
actio eſt ei ex parte formæ:paſsio vero ex parte materiæ: igitur omne
cõpoſitũ nõ intelligit ſeipſum.qm̃ ſubſtãtia eius eſt alia ab eo, per qđ
intelligit.nam intelligit per partẽ ſubſtãtiæ ſuæ. & , quia intellectus
eſt ipſum intellectũ,tunc,ſi compoſitũ intelligit ſeipſum, conuertitur
cõpoſitũ in ſimplex,& totũ ſit pars. & hoc totũ eſt falſum . Et hic ſer-
mo,cũ ſcribitur hic,eſt rhetoricus.&,cum ſcribitur ſecundũ ordinem
demonſtrationum,& eſt vt præcedant eum concluſiones, quæ debent
præcedere, poteſt fieri demonſtratiuus.

ALGAZEL.

AIt Alga. Ratio Sexta. Dicunt ſi intellectus apprehenderet cum
inſtr̃o corporeo, vt viſus, nõ apprehẽderet inſtra ſua, vt faciunt B
alii ſenſus:ſed ipſe apprehendit cerebrũ ,& cor, & quod ponitur,
ꝙ ſit inſtr̃m eius:ergo indicat ꝙ non habet inſtr̃m,nec ſubiectum. ſin
aũt, id nõ apprehenderet. Dubitatio aũt huic eſt, ſicut dubitatio, quę
ſit in prȩcedẽti.qm̃ nos dicimus ꝙ non eſt inconueniẽs quin viſus ap-
prehẽdat ſubiectũ ſuũ,ſed currit ſecũdũ conſuetudinẽ. nã dicimus nõ
eſt falſum vt differãt ſenſus in hoc, licet cõicent in exiſtẽtia eorũ in
corporibus, vt antea. Et quare dicitis ꝙ exiſtẽs in corpore,falſum eſt vt
apprehẽdat corpus,quod eſt ſubiectũ eius? & quare ſequitur vt iudice-
mus ex vno demõſtrato tali particulari remoto ſuper vniuerſale abſo
lutũ? & vnde ſcitur deliberatiue falſitas eius? & iã dictum eſt in Logica
ꝙ iudicatur ex cã particulari, aut particularibus plurimis ſup̱ vniuer
ſale, ita ꝙ dãt exẽplũ in hoc,cũ dixerit aliquis ꝙ omne animal mouet
in maſticãdo mãdibulã inferiorẽ,qm̃ vidimus inductiue oĩa anima-
lia eſſe talia.& hoc quidẽ erit,quia neſcit tanſah.nã ipſum mouet mã-
dibulã ſuperiorẽ.& ſic iſti ꝓfecto nõ inquirũt inductiue, niſi quinque F
ſenſus,& inueniũt eos modo tali, & iudicauerunt de omnibus cũ eo. &
forte intellectus eſt ſenſus,qui currit in his ſenſibus curſu tãſah inter
alia animalia.igiť ſenſus cũ hoc,ꝙ ſunt corporei, diuiduntur ad id, qđ
apprehẽdit ſubiectũ ſuũ, & ad id,qđ nõ apprehẽdit, vt diuidũtur ad id,
qđ apprehẽdit,obiectũ ſuũ abſq; cõtactu, vt eſt viſus, & ad id, qđ non
apprehẽdit,niſi cõtinuatione, vt guſtus, & tactus.igitur id,qđ dixerũt
ſi generauit exiſtimationẽ,nõ generauit tñ veritatẽ,cui cõfidendũ ſit.
Si aũt dicet nos nõ ſuſtẽtamur ſimplici inductione ſenſuũ,ſed demon
ſtratione,& dicimus ſi eſſent cor,& cerebrũ in anima hominis, nõ defi
ceret ei apprehẽſio eorũ,adeo ꝙ nõ euadet apprehẽſione ſui ipſius. nã
vnus hõ nõ ſcit ſeipſum ex ſeipſo,ſed affirmat ſemper animã ſuam ex
anima ſua.ſed nõ eſt ſic in apprehẽſione eorũ. homo.n. cũ non audiet
recitationẽ cordis,& cerebri,nec videt ea in anatomia alicuius homi-
nis,nõ apprehẽdit ea,nec credet qđ ſint.&, ſi intellectus eſſet in cor-

A pore, oportet vt intelligat hoc corpus ſemper, aut id non apprehendit ſemper. Dubitatio aũt eſt, ꝙ nullũ amborũ eſt verũ, ſed intelligit ſeipſum aliqñ, & nõ intelligit ſeipſum aliqñ. & hoc probatur. qm̃, ſi apprehenſio, exiſtẽs in ſubiecto, apprehẽdit ſubiectũ ex ꝓportione eius ad ſubiectũ, & non conſyderatur quòd ſit ei ꝓportio ad id, niſi exiſtentia in eo, ꝑfecto nunꝗ̃ id apprehẽdet. Et, ſi hæc proportio nõ erit tũc, nũquã debet id apprehẽdere: cum impoſsibile eſt vt ſit ei alia ꝓportio ad id, ꝓut eſt ipſe. qm̃ ex eo qđ intelligit ſeipſum, intelligit ſeipſum ſemper, & hoc nõ deficit ei in aliquã hora. Dicimus qđ homo, quotiẽſcũque perſeuerauerit cõſyderare aĩam ſuã, & non celatur ei, ipſe ꝑfecto cõſyderat corpus ſuum. Veruntñ quòd nõ innuitur ei nomẽ cordis, & forma eius, & figura eius, ſed affirmat animã ſuã eſſe corpus, adeo qđ affirmat eſſe animã ſuã cũ veſtibus ſuis, & eſſe domi. anima vero, quã dixerũt, non attribuitur veſtibus, & domui. & affirmatio eius ad corpus, qđ eſt principale, ſequitur ei. & nõ curant de figura eius, & nomi-

B ne eius, ſicut nõ curãt de ſubiecto odoris, & qđ ſunt addita in anteriori parte cerebri ſimilia capitibus mamillarũ. Et, ſicut homo ſcit qđ apprehendit odorẽ cũ naribus, tñ ſubiectũ apprehẽſionis nõ cõſyderatur ab eo, nec demõſtratur, licet apprehẽderit quòd eſt ꝓpinquior ad caput, ꝗ̃ ſit propinquior ad infra aures, ſic cõſyderat homo animã ſuã, & ſcit qđ eſſe eius, quo cõſiſtit, eſt propinquius cordi, ꝗ̃ ſit pedi. nã ipſe cõſyderat animã ſuã, remãſurã cũ priuatione pedis, & nõ cõſyderat cõſyderatione animæ ſuę remanſuræ cũ priuatione cordis. igitur id, quod dixerunt de eo, quòd ipſe intelligit de corpore aliquando, & aliquãdo non intelligit, non eſt ſic.

AVEROES.

AIt Auer. Dubitatio autẽ eius, quòd id, quod eſt in corpore, aut virtus in corpore, non intelligit ſeipſum per rationẽ, qm̃ ſenſus ſunt virtutes apprehẽſiuæ in corporibus, & ipſæ non intelligunt ſeip-

C ſas, hoc quidẽ eſt in capitulo inductionis, quæ non facit adipiſci veritatẽ. Et aſsimilatio eius inductioni factæ de eo, qđ omne animal mouet mandibulam inferiorem, profecto non eſt ei ſimilis aliquo modo, licet fuerit ſimilis aliquo modo. Quòd aũt ſit ei diſsimilis eſt, qm̃ ponẽs inductiue quòd omne animal mouet mandibulã inferiorẽ, facit inductionem diminutã: nam inducit in ea oẽs ſpecies animalium. ponens vero quòd oẽs ſenſus non apprehendũt ſeipſos in rei veritate, facit inductionẽ perfectã, cum nõ ſit ſenſus præter quinq; ſenſus. Iudicium aũt per id, qđ videtur ex ſenſibus, quòd omnis virtus apprehenſiua non eſt in corpore, eſt ſimile inductioni, qua iudicamus quòd oẽ animal mouet mandibulã inferiorem. nam ponens hoc, quemadmodũ nõ facit inductionẽ in omnibus animalibus, ſic ponẽs quòd omnis virtus apprehenſiua non eſt in corpore, ex eo quòd ſic eſt in ſenſibus, non facit inductionem in omnibus virtutibus apprehenſiuis. Quòd vero dixit de eis in eo quòd, ſi intellectus eſſet in corpore, comprehẽ-

deret corpus, in quo eſt apud apprehenſionem ſuam, eſt ſermo leuis, D
& non eſt ex ſermonibus Philoſophorum. quoniam hoc ſequeretur, ſi omnis apprehendens eſſe rei, id apprehenderet per definitionẽ eius. & non eſt ſic. nam nos apprehendimus animam, & multa, & non apprehendimus definitiones eorum. quoniam, ſi apprehẽderemus definitionem animæ cum eſſe eius, ſcirẽmus neceſſario ex definitione eius eſſe eius, an ſit in corpore, vel non ſit in corpore. ſi enim eſſet in corpore, eſſet corpus neceſſario aſſumptum in definitione eius. &, ſi nõ fuerit in corpore, non erit corpus aſſumptum in definitione eius. hoc quidem eſt id, quod debet teneri hic. Contradictio autem Alga. huic ſermoni, ꝙ homo conſyderat de anima quòd ſit in corpore eius, licet non diſcernatur ab eo membrum, in quo eſt ex corpore, eſt profecto vera. & Antiqui differunt in hoc. ſed ſcientia noſtra, ꝙ ſit in corpore non eſt ſcientia, ꝙ ſit ei exiſtentia in corpore. nam hoc non eſt notum per ſe. & eſt id, in quo differunt homines & Antiqui, & Moderni. ſi enim corpus eſſet ei vt inſtrumentũ, nullam quidem habet exiſtentiam in eo. ſi vero eſſet ei vt accidens ſubſtantiæ, non erit ei eſſe niſi in corpore. E

ALGAZEL.

AIt Alga. Ratio Septima. Dixerunt virtutes apprehenſiuæ inſtrumentis corporeis, accidit eis ex conſuetudine in operatione, & continuatione apprehenſionis diminutio. nam continuatio motus corrumpit complexiones corporum, & deſtruit eas. & ſic res exceſsiue excelſioris comprehenſionis debilitant eas, & aliquando corrumpunt eas, adeo quòd non apprehendũt poſtea aliquid leuius, & debilius: ſicut eſt vox exceſsiua auditui, & lux clara viſui. nam aliquando corrumpit eum, aut prohibetur poſtea ab apprehenſione vocis leuis. & ſic etiam apprehenſa ex guſtu. apprehendens enim dulcedinem exceſsiuam non ſentit poſtea dulcẽdinem, quæ eſt minor ea. Diſpoſitio vero in virtute intellectiua eſt in contrarium. F
nam continuatio in ſpeculando intelligibilia non eam reddit feſſam in hoc. & apprehenſio ſpeculabilium ſupremorum fortificat eam ad comprehendendum ſpeculabilia leuia, & non debilitat eam. ſi vero euenit ei aliquando feſsitas, hoc eſt, quia indiget virtute imaginatiua, & coadiuuatione eius, & debilitatur virtus imaginatiua, & non inſeruit intellectui. Dubitatio autem eſt ex viis præcedentibus. nam nos dicimus non negatur ꝙ differant ſenſus corporei in hoc. & non omne, quod affirmatur aliquibus eorum, oportet vt affirmetur aliis. ſed non negamus ꝙ differãt corpora. nam ſunt aliqua corũ, quæ debilitat ea motus aliquis: & aliqua, quæ ea fortificat alius motus, & non debilitat. &, ſi receperint impreſsionem ex eis, erit profecto ibi cauſa mutans virtutem eorum, ita quòd non ſentient impreſsionem. & to-

A tum hoc eſt poſsibile, cum iudicium affirmans in aliquibus, non oportet vt affirmet in omnibus.

AVEROES.

AIt Auer. Hæc eſt ratio antiqua ex rationibus eorum. & concluſio eius eſt ꝙ, cum intellectus apprehendit intelligibile forte, deinde reuertitur ad apprehenſionem eius, quod eſt debilius; tunc apprehenſio eius eſt facilior. & hoc indicat ꝙ apprehenſio eius non eſt in corpore. nam nos reperimus virtutes corporeas apprehenſiuas recipere impreſsionem ab apprehenſis fortibus impreſsione tali, qua debilitatur apprehenſio earum, ita ꝙ impoſsibile eſt eis vt apprehendant ea, quæ ſunt facilioris apprehenſionis poſt apprehenſionem fortioris apprehenſionis. Et cauſa in hoc eſt, quoniam omnis forma exiſtens in corpore, exiſtentia eius in eo eſt, quia recipit hoc corpus impreſsionem ab ea, ſed exiſtit in eo, quoniam eſt diuerſa procul dubio. ſin autem, non erit forma in corpore. &, qm̃ inuenerunt ꝙ recipiens intelligibilia non recipit impreſsionem ab intelligibilibus, determinauerunt ꝙ hoc recipiens non ſit in corpore. Attamen hoc non eſt ei contradictio. nam omne recipiens impreſsionem à ſubiecto ex exiſtentia formæ in eo, conuenientem quidem, aut fugiendam, aut paucam, aut multam, eſt corporeum neceſſario. & conuerſio huius eſt etiam vera. & eſt, omne, quod eſt corporeum, recipit impreſsionẽ à forma adueniente ei, & menſura impreſsionis eius eſt ſecũdum mẽſuram miſtionis illius formæ corpori. Et cauſa in hoc eſt, quoniam omnis generatio ſequitur mutationem. &, ſi introduceretur forma in corpore abſq; mutatione, tũc eſſet poſsibile vt reperiretur forma corporea, ex qua non imprimitur aliquid ſubiecto in aduentu eius.

B

ALGAZEL.

C AIt Alga. Ratio Octaua. Dixerunt, omnes partes corporis debilitatur vigor earum, poſtquam peruenerint ad ſtatum propè quadraginta annos: & quod eſt poſtea, debilitatur viſus, & auditus, & aliæ virtutes. virtus tamen intellectiua vt plurimum fortificatur poſt hoc in pluribus. Et non eſt dicendum contra hoc, ex eo quòd euenit priuatio ſpeculationis intelligibilium, cum acciderint morbi corpori, & hyeme cauſa ſenectutis. nam quotienſcunque declaratum ſit quòd fortificatur cum debilitate corporis in quibuſdam temporibus declarabitur etiam quòd exiſtat in corpore. Sed deſtructio eius apud deſtructionem corporis non infert neceſſario vt exiſtat in corpore. nam reiteratio conſequentis non concludit. nos enim dicimus ſi virtus intellectiua exiſteret in corpore, debilitaret eam debilitas corporis in aliquibus temporibus: igitur declarata eſt exiſtentia eius in ſeipſo in omni tempore. ſed

conſequens eſt falſum:igitur antecedens eſt falſum.&, cũ dicimus con D ſequens,quod reperitur in aliquibus temporibus,non ſequitur vt antecedens ſit verum. Vlterius cauſa eius eſt,quoniam anima habet operationem in ſeipſa,cum non fuerit ei prohibens,& non fuerit ei occupans. nam ipſius animæ duæ ſunt operationes, operatio quidem reſpectu corporis,& eſt regere id: & operatio reſpectu principiorum ſuorum,& ſui ipſius,& eſt apprehenſio intelligibilium. & ſunt duæ operationes diuerſæ,& diſtinctæ:&, dum occupauerit ſeipſam in aliqua earum, declinat ab alia,& deficit ei congregare ambas ſimul. occupatio autem eius ex parte corporis ſunt ſenſatio, & imaginatio, & appetitus, & timor,& ira, & exiſtimatio, & triſtitia, & dolor. &, cum incœperit conſyderare in intelligibili, deficit ab iſtis rebus immo ſenſus tantum prohibet, & remouet ab apprehenſione intellectus, & ſpeculatione eius, abſque eo quòd aliquid tangat inſtrumentum intellectus, aut accidat ipſimet læſio. Et cauſa huius eſt occupatio animæ in aliqua operatione.& ideo deſtruitur ſpeculatio intellectus etiam apud dolorem, & morbum, & timorem, quia eſt morbus in cerebro. Et quomodo prohibetur impoſsibilitas cum diuerſitate modorum actionis animæ, & numeratione vnius modi ſequitur impoſsibilitas? nam timor inuoluitur à dolore, & appetitus ab ira, & conſyderatio in intelligibili ab aliquo intelligibili ſeparato ab eo.& ſignum,quòd morbus eueniens corpori non eſt in ſubiecto ſcientiarum,eſt,quoniam cum reuertitur ſanum, non indiget diſciplina ſcientiarum denuo, ſed redit qualitas animæ eius, prout fuerat, & reuertuntur illæmet ſcientiæ, abſque quòd fiat diſciplinatio. Dubitatio autem,quoniam nos dicimus quòd diminutio virtutum, & additio earum habent multas cauſas,quæ non concluduntur, & aliquæ profecto virtutes fortificantur in principio vitæ, & aliquæ in medio,& aliquæ in fine,et intellectus eſt ſic etiam. et non remanet niſi quòd topicus ratiocinetur, et non concedat quòd differant odor, et viſus. quoniam odor fortificatur poſt quadrageſimum annum, et tamen viſus debilitatur, licet ſint æquales, cum ſiunt in corpore. quemadmodum differunt iſtæ virtutes in animalibus, et fortificatur odor in quibuſdam,et auditus in quibuſdam, et viſus in quibuſdam ex diuerſitate complexionis eorum. et non eſt quidem poſsibile hoc ſcire. et non eſt inconueniens vt ſint etiam complexiones inſtrumentorum diuerſæ ſecundũ indiuidua,et ſecundũ tempora. et erit vna cauſarũ prioritatis debilitatis viſus præter intellectum. quoniam viſus eſt prior intellectu. nã videt in principio creationis, et tamen non perficitur intellectus eius, niſi poſt quintumdecimum annum, aut plus, prout vidimus quòd differũt homines in eo, ita quòd dicitur quòd canities in capillis capitis eſt prior ea,quæ eſt in barba, quoniã capillus capitis eſt prior. Hæ ſunt cauſæ, de quibus, ſi aliquis loquitur, et non attribuit hoc curſui conſuetudinum, non poteſt ædificare ſuper

A eas ſcitum tutum. quoniam modi poſsibilitatis, in eo ꝙ adduntur ex eo virtutes, aut debilitantur, non includuntur. & hoc non facit peruenire ad aliquid veritatis.

AVEROES.

Ait Auer. Si poſuit ꝙ virtutes apprehenſiuæ, ſubiectum earũ eſt calor naturalis, & calori quidem elementali euenit diminutio poſt quadrageſimum annum, tũc debet eſſe intellectus in hoc, vt aliæ virtutes, ſcilicet ꝙ oportet, ſi eſſet ſubiectum eius calor elementalis, vt veteraſcat ad veterationem eius. Attamen, ſi conſyderetur ꝙ ſubiecta ſint diuerſa in intellectu, & ſenſibus, tunc non ſequitur vt ſint æqualia tempora eorum.

ALGAZEL.

Ait Alg. Ratio Nona. Dixerunt qũo erit homo præfatio corporis, & accidentium eius: & tamen hęc corpora non deficiunt reſolui: & nutrimentum reſtaurat id, quod reſoluitur, adeo ꝙ
B cum videmus ſenſu vnum puerum ægrotare aliquando & macrefieri, deinde impinguari & creſcere, tunc poſſumus dicere ꝙ non remanet ei poſt quadrageſimum annum aliquid ex partibus, quæ reperiebantur in eo apud exitum ab vtero matris, ſed fuit initium eſſe eius ex partibus ſpermatis tantum. & nõ remanſit ei aliquid ex partibus ſpermatis, ſed reſoluitur totum hoc, & permutatur in aliud, & erit hoc corpus aliud à corpore illo. & tñ dicimus hunc hominem eſſe eundem hominem, adeo ꝙ remanebunt cum eo ſcientiæ eius ab initio pueritię. & iam mutauit omnes ſenſationes ſuas. igitur indicat ꝙ ſit animę eſſe pter corpus, & ꝙ corpus ſit inſtrumentum animæ. Dubitatio autem, ꝙ hoc deſtruitur in belua, & arbore, eſt cum conſyderatur crementũm earum à pueritia. nam dicitur ꝙ hoc eſt illud, ſicut dicitur de homine, & tamen non indicat hoc, ꝙ ſit ei eſſe præter corpus. & quod dictum eſt de ſcientia deſtruitur, cum imaginatiua conſeruat formas. nã ipſa
C remanet à pueritia ad crementum, licet mutentur partes cerebri.

AVEROES.

Ait Auer. Hæc eſt ratio, quam non fecit aliquis Antiquorum in permanẽtia animę, ſed fecerunt eam in eo, ꝙ in indiuiduis eſt ſubſtantia remanens à genitura vſq; ad mortem, & ꝙ res non ſunt in continuo fluxu, vt putauerunt multi ex Antiquis, auferẽtes neceſſarium, adeo ꝙ neceſsitatus fuit Plato ponere ideas. & non eſt occupandum tempus in hoc. & dubitatio Alg. huic rationi eſt vera.

ALGAZEL.

Ait Alga. Ratio Decima. Dixerunt, virtus intellectiua apprehendit canones vniuerſales intellectuales, quos appellant Loquentes diſpoſitiones, & apprehendit hominem abſolutum, ex eo ꝙ videt aliquod indiuiduum humanum demonſtratum tale. & eſt ſciẽtia de indiuiduo, quod videtur. nam id, quod videtur, eſt in loco proprio, & colore proprio, & tempore proprio, & mẽſura propria,

& ſitu proprio.homo vero abſolutus intellectus eſt abſtractus ab his rebus:immo in eum ingreditur omne de quo profertur nomen hominis: licet non fuerit ſecundum colorem apparentem in menſura eius, & ſitu eius, & loco eius. & tempore eius. immo is, cuius eſſe eſt poſſibile in futurum,ingreditur in eum,adeo quòd,ſi corrumperetur homo,remaneret verificatio hominis in intellectu, abſtracti quidem ab iſtis proprietatibus. & omne,quod ſenſus vidit,id indiuiduale, ex eo peruenit in intellectum verificatio illius indiuidui vniuerſalis abſtracta à materiis,& mineralibus,adeo ꝙ diuidentur attributa eius ad id, quod eſt ei eſſentiale,vt eſt corporeitas plantæ, & animali, &c. vſq; ad finem capituli. D

AVEROES.

AIt Auer. Id autem, quod recitauit nomine Philoſophorum de hac ratione, eſt ꝙ intellectus apprehendit de indiuiduis, quæ communicant ſpecie aliquid, quo communicant. & eſt quiditas illius ſpeciei,abſq; eo quòd diuidat illud in ea, in quæ diuiduntur indiuidua,in eo quòd ſunt indiuidua,ex loco,ſitu,& materiis, ex quibus plurificantur. igitur neceſſe eſt vt ſit non generabilis, nec corruptibilis,nec deperditur,cum deperdatur aliquod indiuiduorum, in quibus inuenitur illæ. & ideo ſcientiæ ſunt æternæ, & non generabiles nec corruptibiles,niſi per accidens,ſ.ex copulatione earũ Socrati,& Platoni,ſ.ſunt corruptibiles ꝓpter copulationẽ,nõ ꝙ ſint corruptibiles ex ſe. nam,ſi eſſent generabiles & corruptibiles,tunc eſſet hęc copulatio in eiſmet ipſis, & non congregarentur in eadem re. Dixerunt &,cum hoc habitum fuerit de intellectu, & fuerit in anima,neceſſe eſt vt ſit anima non diuiſibilis ad diuiſionem indiuiduorum, & vt ſit etiam quid vnum in Socrate,& Platone. Et hæc quidem ratio de intellectu eſt fortis,quoniam intellectui nihil eſt indiuiduitatis. anima autem,licet fuerit abſtracta ab accidentibus, quibus numerantur indiuidua,famoſi tamen ex Sapientibus dixerunt quòd non exit à natura indiuidui, licet ſit apprehendens. & eſt ſpeculatio in hoc loco. Dubitatio autem,quam fecit contra eos Alga. conſiſtit in hoc, ꝙ intellectus eſt quid indiuiduale: & vniuerſalitas accidit ei. & ſic aſsimilauit conſyderationem eius de re communi indiuiduis conſyderationi vnius ſenſus multis vicibus. nam eſt vnus apud eos, non autem quid vniuerſale. & vita exempli gratia in Socrate eſt eadem numero,quam vidit in Platone.& hoc eſt falſum. nam, ſi hoc eſſet verum, non eſſet inter apprehenſionem intellectus, & apprehenſionem ſenſus differentia.& non traduximus ſermonem eius hic,quia prolixus eſt.

E

F

DE DICTO EORVM, QVOD FALSVM EST DICERE QVOD CORRVMPANTVR ISTAE ANIMAE: SED, CVM REPERIANTUR, ſunt æternæ perpetuę, & non poteſt conſyderari corruptio, & finitas earum.

AVEROES.

AIT Auer. Et ſic dixit poſtea ꝙ Philoſophi in eo, ꝙ anima habet corruptionem poſt eſſe, ꝙ ſit falſum, B habent duas rationes. Quarum vna eſt, ſi anima corrumpitur, corruptio eius non euadet ab vna triũ rerum. aut enim corrumpitur cum corruptione corporis, aut corrumpitur propter contrarium repertum ei, aut ex poſſe potentis. & falſum eſt vt corrumpatur ad corruptionem corporis. eſt enim ſeparata à corpore. & falſum eſt vt ſit ei contrarium, nam ſubſtantia ſeparata non habet contrarium. & falſum eſt vt alligetur poſſe potentis priuationi, vt dictum eſt ſupra. Dubitatio autem eis eſt, nos non concedimus quòd ſit ſeparata à corpore. Vlterius, quia dilectum apud Auicennam eſt vt ſint animæ numeratæ ad numerationem corporum. nam eſſe animam vnam numero omnimode in omnibus indiuiduis, accidunt ei multa inconuenientia, ex quibus illud eſt, quòd, cum ſcit Socrates aliquid, ſciet id etiam Plato. &, C cum ignorat id Plato, ignorat id Socrates. Iterum ſunt inconuenientia alia, quæ ſequuntur huic poſitioni. ipſe vero reſpondet huic ſermoni quòd ipſa cum ponitur numerata ad numerationem corporum, ſequeretur vt eſſet alligata eis, & corrumperetur neceſſario ad corruptionem corporum. Attamen Philoſophi poſſunt dicere quòd non ſequitur, cum fuerit inter duo proportio alligationis, & amoris, vt eſt proportio inter deſyderans, & deſyderatum, & vt eſt proportio inter ferrum, & magnetem, vt, cum corrumpitur vnum, corrumpatur aliud. ſed aduerſarius poteſt interrogare eos quid eſt, quo approprientur animæ, & plurificantur plurificatione numerali, & tamen ſunt ſeparatæ à materia. nam plurificatio numeralis indiuidualis prouenit ex materia. Veruntamen defendenti permanentiam animæ, & numerationem eius eſt dicere quòd ſit ex materia ſubtili: & eſt calor animalis, qui influitur à corporibus cœleſtibus: &. eſt calidum, quod non eſt ignis, nec eſt in eo principium ignis, ſed in

eo ſunt animæ informantes corpora, quę ſunt hic, & animas exiſtentes in illis corporibus. Et nullus Philoſophorũ contradicit quin in elementis ſit calor cœleſtis, deferens virtutes generantes animal, & plantã. ſed aliqui appellant has virtutes naturales cœleſtes: Galenus vero appellat eam virtutem informantẽ, & aliquando appellat eam creatorẽ, & dicit ꝙ ipſe tenet ꝙ ſit hic agens animalis ſapiens, id creans. & hoc apparet ex anatomia. vbi vero exiſtit hoc agens, & quid ſit, eſt qd nobilius quã poſsit homo id ſcire. Et ex hoc aſſumpſit rationẽ Plato, ꝙ anima ſit ſeparata à corpore, qm̃ ipſa eſt creatrix eius, & informatrix. nã, ſi corpus eſſet conditum in eſſe eius, non crearet, nec informaret illud. & hęc quidẽ anima, ſ. creatrix magis apparet in animali non generante, poſtea in generante. nam nos, quemadmodũ ſcimus ꝙ anima ſit quid additum calori elementali, cum calor, in eo ꝙ eſt calor, nõ eſt de natura eius vt efficiat operationes ordinatas intelligibiles, ſic ẽt ſcimus ꝙ calor, qui eſt in ſpermatibus, non eſt ei ſufficientia ad creationem, & informationẽ. & nulla eſt differentia apud eos ꝙ ſint in elementis animæ creantes quãlibet ſpecierum repertarum in animali, & plantis, & mineralibus, & totum, quod opus eſt in eſſe eius, & permanentia cum regione, & ꝙ ſint virtutes conſeruantes eam. Hæ aũt animæ aut erunt tanquã medię inter animas corporum cœleſtium, & animas, q̃ ſunt hic in corporibus ſenſibilibus, & habebunt abſque dubio in animabus, q̃ ſunt hic, & corporibus dominium: & hinc ortus eſt ſermo de parte: aut ipſæ in ſe ipſis ſunt alligatæ corporibus, q̃ ab eis ſunt creata propter ſimilitudinem, quę eſt inter ea. &, cum corrũpantur corpora, reuertuntur ad materias ſuas ſpirituales, & corpora ſua ſubtilia, quæ non ſentiuntur. & nullus eſt Philoſophorum antiquorũ, qui non concedat eſſe has animas: differunt tñ an ſint illæ, quę exiſtunt in corporibus, aut eſt aliud genus præter illas. Qui vero dixerunt de datore formarum, ipſi quidem poſuerũt has formas intellectum ſeparatũ. & hoc non reperitur alicui Antiquorum, niſi quibuſdam Philoſophis Maurorum. qm̃ ex radicibus eorum eſt ꝙ ſeparata non mutant materias mutatione tranſmutationis per ſe, & primo. nam mutans eſt contrarium eius, quod mutatur. Et hæc quidem diſputatio eſt profundiſſima diſputationum, quæ ſunt in Philoſophia. Et fortiſsimum, quod teſtatur in hoc, eſt qm̃ intellectus materialis intelligit infinita in vno & eodem intellecto, & iudicat de eis iudicio vniuerſali, & non eſt ſubſtantia eius hæc ſubſtantia. igitur eſt non materialis omnino. Et ideo laudat Ariſtoteles Anaxagoram, cum poſuerit primum motorẽ intellectum, aut formam ſeparatam à materia. & ideo non patitur ex aliquo entium. nam cauſa paſsionis eſt materia. & in hoc eſt diſpoſitio in virtutibus recipientibus, ſicut eſt diſpoſitio in virtutibus agentibus. virtutes recipientes, habentes materiam, ſunt quæ recipiunt res determinatas.

DE DICTO EORVM, QVOD NON SIT FALSVM QVOD ANIMAE REVERTANTVR AMPLIVS IN CORPORIBVS.

AVEROES.

AIT Auer. Et, cum ſeparatus fuit ab hac diſputatione, incœpit cogitare ꝙ Philoſophi negant congregationem corporum in die iudicii. & hoc quidẽ non reperitur ſermo de eo in aliquo pręcedentium.
B Sermo autem de congregatione corporum habet paucam prouulgationem in legibus prouulgatis. & quod dixerunt de ea Philoſophi eſt pręter numerum duorum. nam primi, qui dixerunt de congregatione corporum, ſunt Prophetæ Iſraelitæ, qui venerunt poſt Moyſen principem Prophetarum. & hoc apparet in pſalmis, & in multis libris attributis filiis Iſrael. & affirmatur etiam hoc in euangeliis. & eſt ſermo Zabaiſtarum. quam quidem legem dixit Auenhazam fuiſſe antiquiſsimam legum. Sed iſti homines apparet de eis ꝙ ſunt vigoroſiores ad magnificandum eam, & credendum ei. Et cauſa huius eſt. qm̃ ipſi tenent ꝙ currit curſu regiminis hominum, in quo quidem conſiſtit eſſe hominis, & aduentus ſummi boni ei proprii. nam ipſa eſt neceſſaria inuentioni virtutum moralium in homine, & virtutum ſpeculabilium, & artium operatiuarũ. ipſi enim tenent ꝙ homo non habet *Sermo de Legibus.*
C vitam in hac noſtra habitatione, niſi per artes operatiuas: & non eſt ei vita in hoc ſeculo, & in futuro, niſi per virtutes ſpeculatiuas: & non ꝑficitur quęlibet harum duarũ, & non peruenit ad eũ, niſi per virtutes morales: & virtutes morales non vigorantur niſi per cognitionem habitam de Deo glo. & magnificationem eius ꝑ operationes legales prę ceptas in qualibet gente, vt ſunt holocauſta, & orationes, & ſimilia ex ſermonibus, quos dicunt de Deo glo. & Angelis, & Prophetis. Deniq; tenent ꝙ leges ſunt artes neceſſariæ morales, quarũ principia accipiuntur ab intellectu, & lege, & præcipue id, quod eſt commune omnibus legibus: licet differant in hoc ſecundũ magis, & minus. & tenent cum hoc ꝙ non debemus dubitare, ꝑ ſermonem affirmantem, aut negantẽ, in principiis earũ vniuerſalibus, vt an neceſſe ſit ſeruire Deo glo. vel ne, & quod maius eſt an reperiatur, vel ne? & ſic tenent in aliis principiis eius, ſicut ſermo de inuentione ſummi boni vltimi, & qualitate eius. nam omnes leges conueniunt circa entitatem vltimam poſt mor-

tem, licet differant in qualitate huius entitatis: quemadmodum conue D
niunt circa ſcientiam eſſe eius, & attributa, & operationes eius, licet
differant in eo, quod eſt de ſubſtantia principii, & operationibus eius
ſecundum plus, & minus. & ſic etiam conueniunt in operationibus ꝓ-
ducentibus ad ſummum bonum, quod eſt in habitatione vltima, licet
differant in conſyderatione harum operationum. Demum ipſæ leges
quid vtuntur modo ſcientiæ per viam communem omnibus, quę eſt
neceſſaria apud eos: nam Philoſophi vtuntur vſu notificationis ſum-
mi boni aliquorum intelligentium, quibus opus eſt adiſcere ſcientiā,
& leges. & ideo intendunt docere vulgus generaliter: & tamen non in-
uenimus legem ex legibus, quæ non excitet ad id, quod eſt proprium
ſapientibus, & includat id, in quo communicat vulgus. Et, quoniam
ſpecies hominum propria, perficitur eſſe eius, & peruenit felicitas eius
ex communicatione ſpeciei vniuerſalis, ideo doctrina vniuerſalis eſt
neceſſaria in eſſe ſpeciei propriæ, & vita eius. in tempore autem pue-
ritiæ, & cremento eius nemo quidem in hoc dubitat. cum vero permu E
tauerit ſe ad id, quod eſt ſibi proprium, tunc ex neceſsitate nobilitatis
eius eſt vt non vilipendat id, in quo nutritus eſt, ſed id exponat pul-
chra expoſitione, & ſciat ꝙ id, quod intendit in hac doctrina, eſt vni-
uerſale, non autem proprium. Et, ſi declaratum fuerit ei ꝙ ſit dubium
in principiis legis, in quibus nutritus eſt, aut in expoſitione ſit aliquid
contradicens Prophetis, & declinauerit à viis eorum, eſt ex illis homi
nibus, qui debent appellari Hæretici, & debēt condemnari in lege, in
qua nutritus eſt condemnatione Hæretici. & oportet etiam eum cum
hoc vt eligat legem nobiliorem ſuæ ætatis: licet omnes apud eum fue
rint veræ, & ab ignobiliori permutetur ad nobiliorem ea. Et ideo con
uerſi ſunt ad ſectam Maurorum ſapientes, qui docebant diſcipulos
Alexandriæ, cum peruenit ad eos lex Maurorum, & facti ſunt Chri-
ſtiani ſapientes, qui erant Romæ, cum peruenit ad eos lex Chriſtia-
na: & nemo dubitat quin fuerant in filiis Iſrael ſapientes multi. & hoc F
eſt manifeſtum ex libris, qui reperiuntur apud filios Iſrael, attribu-
tis Salomoni. & non defecit ſcientia reperiri in hominibus Prophetię,
& ſunt Prophetæ. & ideo veriſsima omnium propoſitionum eſt, ꝙ
omnis Propheta eſt ſapiens, & non omnis ſapiens eſt Propheta: ſed
ſunt ſapientes, de quibus dicitur ꝙ ſunt hæredes Prophetarum. Et,
cum artes demonſtratiuæ habeant in principiis ſuis præambula, &
radices poſitas, quanto magis eſt dignum vt ſit hoc in legibus aſſum-
ptis à prophetia, & intellectu. & omnis lex, quæ eſt per prophetiam,
miſcetur ei intellectus, & qui tenet ꝙ poſsibile eſt vt ſit hic lex per in-
tellectum tantum, neceſſe eſt ei vt ſit diminuta omnium legum, quæ
extractæ ſunt per intellectum, & prophetiam. & vniuerſum conuenit
in hoc, ꝙ principia operationis debent recipi ab alio: cum demonſtra-
tio non poſsit producere operationes, niſi per virtutes, prouenientes
ab operationibus moralibus, & factiuis. Igitur declaratum eſt ex hoc

A ſermone quòd Sapientes omnes opinantur in legibus hanc opinionem, ſcilicet quòd recipiatur à Prophetis, & ponentibus principia operationis, & præcepta legalia in qualibet gente. & laudabilius apud eos ex iſtis principiis neceſſariis eſt id, quod magis excitat vulgus ad operationes laudabiliores, adeo quòd erunt, qui nutriuntur cum eis, perfectioris virtutis, quàm qui nutriuntur cum aliis: vt ſunt orationes apud nos. quia non eſt dubium ꝙ orationes abſtinere faciunt à turpibus verbis, & Hæreſi. & oratio poſita in hac lege, reperitur ei hæc operatio, perfectior quàm aliis orationibus poſitis in aliis legibus. & hoc quidem ex eo, quod conditionatur de numero eius, & temporibus eius, & ſermonibus eius, & alio, quod conditionatum eſt de munditie, & dimiſsione operationum, & ſermonum corrumpentium eam. & ſic id, quod dicitur de merito in ea, magis excitat ad operationes bonas, quàm quod dicitur in alia. & ideo aſsimilari meritum in eis rebus corporeis eſt nobilius, quàm aſsimilari rebus ſpiritualibus. vt dixit Deus glo. Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradiſum. Et dixit Propheta Oculus non videt eam domine, præter te. & dixit ſapiens in hoc. Id, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec reputatur in corde carnis. Et dixit Hauhas hen nega non eſt in fine huius mundi, niſi cœlum. Igitur indicat quòd illa entitas eſt ſuperior, & excelſior hac entitate, & alius gradus nobilior hoc gradu. & non debet negare hoc, qui credit quòd nos comprehendimus vnum ens permutari à gradu ad gradum, vt eſt permutatio formarum inanimatarum ad id, quod comprehendant ſeipſas, & ſunt formæ intellectuales. Qui vero dubitauerunt in his rebus, & diſputauerunt contra hoc, & ſe patefecerunt in eo, ſunt qui intendunt deſtruere leges, & deſtruere virtutes, & ſunt Epicurei, qui opinantur quòd nullus eſt finis intentus in homine, niſi proſequi delectationes. & hoc quidem eſt, cui nemo dubitat, & qui meditatur hoc facere de

C eis, non eſt dubium quòd habentes leges, & ſapientes ſimul interficerent eum, & qui non habet poſſe ſuper eum, perfectior quidem ſermonibus, quibus ratiocinatur contra eum, ſunt rationes, quas includit liber excellens. Id autem, quod dixit hic vir, contradicens eis, eſt bonum. & non euadet in contradicendo eis, quin ponatur anima immortalis, vt indicauerunt hoc rationes intellectuales, & legales, & vt ponatur quòd qui reuertentur, ſunt vt iſta corpora, quæ fuerant in hac habitatione, non ipſamet. nam corruptum non reuertitur in indiuiduum, ſed reuertitur ens ſimile ei, quod corruptum eſt, nō ipſummet, quod corruptum eſt, vt declarauit Alga. Quare non eſt verus ſermo de reuerſione ſecundum opinionem opinantis ex Loquentibus ꝙ anima ſit accidens, & corpora, quæ reuertentur, ſunt illa, quæ corrupta ſunt. nam id, quod corruptum eſt, & poſtea inuenitur, eſt vnum ſpecie, non vnum numero, ſed duo. & præcipue apud eum, qui dixerit ex eis quòd accidentia non permanent per duo tempora. Hic

Quo pacto indiuidua reuertantur.

autem vir negauit Philoſophis tres diſputationes. quarum Vna eſt D iſta: & eſt apud eos ex diſputationibus ſpeculatiuis. Secunda vero eſt, cum dicunt ꝙ Deus glo. ſcit particularia. & iam diximus etiam ꝙ hic ſermo non eſt ex ſermonibus eorum. & Tertia, cum dicunt de antiquitate mundi. & iam diximus etiam ꝙ id, quod intelligunt per hoc nomen, non eſt id, quod negauerunt Loquentes in eo. & dixit in hoc libro ꝙ nullus Maurorum dicit de merito ſpirituali: & dixit in alio libro ꝙ Sapientes id dicunt. Et ſecundum hoc non erit Hæreſis ei, qui dicit de merito ſpirituali, & non dicit ſenſibiliter congregationem, & ponit poſſibilitatem huius ſermonis de merito ſpirituali, & reuertitur etiam in alio loco in negationem congregationis. & hoc totum eſt implicatio, & perturbatio, vt vides. & non eſt dubium ꝙ iſte vir errauit ſecundum legem, ſicut errauit ſecundum ſcientiam. & Deus eſt dirigens ad verum, & approprians veritati eum, quem vult. Et decreui reſecare hic ſermonem de his rebus. & peto veniam de ſermone noſtro in eis. & niſi fuiſſet neceſsitas perquiſitionis veritatis ei, cui conuenit E & eſt, ſicut ait Galenus, vnus ex mille, & prohibitio vt loquatur de ea cum eo, qui non eſt ex hominibus eius, non laboraſſem in hoc. & Deus glo. bene ſcit etiam & vnicam literam. & debet Deus glo. recipere excuſationem noſtram in hoc, & remouere ſcrupulum ex bonitate, & miſericordia ſua; quia eſt tribuens, & benefaciens omnibus.

Deſtructionum deſtructionum Philoſophiæ Algazelis.

F I N I S.

AVERROIS CORDVBENSIS TRACTATVS DE ANIMAE. BEATITVDINE.

Caput Primum. Proponit declarare animæ beatitudinem, quæ eſt ſecundum Ariſtotelem coniunctio intellectus abſtracti cum anima humana.

B INTENTIO mea in hoc tractatu nobiliſsimo eſt declarare
beatitudinẽ vltimã animæ humanę * (in hoc mundo, & in
futuro,) ſecundũ principalẽ intẽtionẽ Philoſophorũ in aſcẽ-
ſu ſupremo ipſius. Et, cũ dico aſcenſum, intelligo ꝙ perfi-
ciatur, & nobilitetur, ita vt coniungatur cũ intellectu abſtra
cto, & vniatur cum eo, ita vt cũ eo fiat vnũ : & hoc ſine du-
bio eſt ſupremus gradus ſui aſcenſus. Nam manifeſtum eſt
omnia entia ſub tribus ſpeciebus cõprehendi. Vna eſt mate
ria infima, & quæ ex ea generãtur. & illa quidẽ ignobilior
eſt in gradu, & loco. Et ſuper iſtã in gradu, & loco eſt ſpe-
cies corporũ ſphæricorũ: quorũ ſemper eſt fixa forma, & ſtabilis in ſuis mate-
rijs: ita ꝙ dicuntur materia, & forma in illis, & generabilibus ex materia infi-
ma æquiuoce. Et ſuper illa eſt vnus gradus ſupremus, & glorioſus, qui vocatur
gradus intellectũ abſtractorũ, qui vere ſunt formæ dantes perfectionẽ, non exi-
ſtentes in ſubiecto. Ideo, cũ dicitur de anima ꝙ aſcẽdit, intelligitur coniunctio
eius cum aliquo intellectuum abſtractorũ. Et, quia cognoſco principalem inten-
tionem Philoſophorum fuiſſe contemplari in eſſentia hmõi entis apud eos, &
C apud veritatẽ, & vltimã beatitudinẽ, viſum eſt mihi declarare hoc ſermone bre
ui: & intelligẽti, ſicut tu: in quo reperies declarationẽ huius rei, pluſquã in com-
mẽtis meis de Anima: & plus argumẽtis ꝓbatũ, q̃ in libris Philoſophorũ. Soli-
cite itaq; meipſum dedi, nobiliſsime ſocie, ſuper rẽ a te poſtulatã, ſ. ad opinionẽ
Philoſophi in cõiunctione intellectus abſtracti cũ anima humana declarãdam,
& ad veritatẽ aperiendã. & hoc ſecundũ radices ſuas: nã illud quidẽ fundamẽtũ
eſt, quod ab omnibus glorificatur Philoſophis. ſed multũ condiuiſi ſunt Philoſo-
phi: quemadmodũ per intentionem ſermonum apparet diuiſio in eo, quod de ſer
monibus ipſius eſt verum.

* al. eo. non habet hæc verba.

Entia oĩa ſub tribus ſpẽbus comprehendi.

Caput Secundum. De intellectus materialis eſſentia, tum ex Antiquorum, tum ex propriis dictis declarata.

SCIAS ꝙ certitudinis huius rei cognitio exiſtit in duabus radici-
bus. Vna eſt ſpeculatio in eſſe intellectus materialis. & hoc eſt fun
damentũ huius quæſtionis. & non ſunt diuerſificati Philoſophi in
hoc, niſi propter diuerſitatẽ, quam habet in eſſe huius intellectus,

Radices duæ, ad cognoſcẽdum connexionẽ

Intellectus ab ſtracti cū homine.

Secunda radix eſt ſpeculatio in re, propter quam intellectus abſtractus eſt cau- D
ſa reducendi intellectum materialem in eſſe actu intellectum. & hoc eſt ſcire, ſi
eſt cauſa ſecundum modum efficientis, & motoris ſolum, ſicut reperitur in moto-
ribus naturalibus, aut per viam formę, & finis, ſicut faciunt abſtracta in anima-
libus ſphęricis. Hic volo enarrare tibi breuiter intentionem Philoſophi in eſſe
intellectus materialis, & abſtracti. Poſt hoc autem declarabo tibi quid oritur ex
ſententia ſua ex ijs duobus. Deinceps perueniam ad cognitionem poſsibilitatis
coniunctionis animę cum intellectu. Dico autem ꝙ principium dicti Philoſo-
phi in ſpeculatione intellectus, qui materialis dicitur, ſi eſt, aut non, fuit quod pro
poſuit ex rebus notis per ſe, & dixit ꝙ comparatio intelligibilium ad intelle-
ctum, ſcilicet materialem ipſorum apprehenſiuum, eſt vna, et eadem, quę eſt ſen
ſibilium ad ſenſum. Et ex hoc habet ꝙ intellectus apprehenſiuus intelligibi-
lium eſt virtus recipiens, & non agens: ſicut ſenſus, qui eſt virtus recipiens a ſen
ſato. Et, cum declaratum fuit ei ꝙ intellectus materialis eſt de virtutibus reci-
pientibus, & non agentibus, reſultauit ei de neceſsitate vna duarum rerum: aut
ꝙ intellectus, qui eſt in potentia recipiat, quę ſunt intelligibilia actu, & permu-
tetur ex eis, ſicut receptio ſenſus ad ſenſatum: aut ſit hęc receptio, & permutatio
alio modo. Et poſtquam vera eſt hęc diuiſio, ſpeculatur poſtea in eſſe intelle-
ctus, dicens conueniens eſſe ꝙ natura huius receptionis, & permutationis ſit di-
uerſa a natura receptionis ſenſus, & dicatur receptio, & permutatio de eis ęqui- E
uoce. & hoc ideo eſt, quia eſt de rebus notis per ſe ꝙ intellectus materialis ha-

Intellectus non eſt virtus per corpus diſtēſa.

bet intelligere omnes formas. De neceſsitate ergo eſt ꝙ illa virtus non ſit diſ-
gregata, ſiue diſtenſa per corpus, neque diuiſibilis ad diuiſionem corporis: ſicut
ſunt virtutes ſenſibiles, quę ſunt diſgregatæ in corpore, & diuiſibiles ad diuiſio-
nem corporis ſecundum vnum modum. Et hoc probatur quatuor medijs demō
ſtratiuis. Primo quidem, quia, ſi intellectus materialis eſſet virtus apprehenſi-
ua in corpore ſecundum modum ſenſuum, nō apprehenderet niſi vnam forma-
rum, quia propria ſubiecta non recipiunt niſi proprias formas: ſicut natura ſen-
ſus viſus non recipit ſenſatum guſtus. Secundo. quia, ſi eſſet virtus in corpore
ad propriā formam, non appræhenderet rem ſibi appropriatam. nam, ſi oculus
eſſet coloratus, non poſſet recipere virtus viſibilis colorem. &, ſi in lingua eſſet
ſapor, non apprehenderet alios ſapores. Tertio. ſi eſſet hæc virtus in corpore
ad formam propriam, ſicut dictam eſt, non apprehenderet ſeipſam. quia vides
formas ſenſibiles materiales non ſeipſas apprehendere: & finis eſſe earum eſt
apprehenſio alterius rei a ſe. Quarto. ſi hæc virtus, & præparatio eſſet in cor-
pore ad formam propriam, contingeret ei quod accidit ſenſibus, quoniam apprę
hendunt vnum ſenſatum. Nā duorum alterū accidit ſenſui: vel quia non recipit
contrariū, qn̄ apprehendit iſtud ſenſatum: vel, ſi recipit, imperfectum, & permu F
tatum recipit: ſicut accidit viſui in contrarijs coloribus, & guſtui in cōtrarijs ſa
poribus. & hoc voluit Philoſophus, cum dixit, ſi eſſet mixtus, nō reciperet con

Intellectus mālis nō habet niſi naturā poſsibilitatis, & præparationis.

traria: vel imperfecta, & permutata reciperet. Et hæc eſt ſumma eius, quod cō-
prehēdi pōt ex verbis Philoſophi in eſſentia huius intellectus. Et qn̄ declara-
tū fuit ei eſſe intellectus materialis, fuit etiā declaratū ꝙ hęc pars perfectionis,
quę eſt in aīa, quæ vocatur intellectus materialis, non habet niſi naturā poſsibi-
litatis, & pręparationis ſolūquia nō eſt mixtus materiæ, nec de virtutibus mo
tiuis. Et nō eſt hęc præparatio in ꝓprio ſubiecto eſſentia intellectus materialis,
ſicut opinati ſunt Antiqui commentatores. Et ideo diuerſa eſt eius poſsibilitas

Themiſtij opinio.

** a.l. Theophraſtus.*

ab alijs poſsibilitatibus. Et ideo dico ꝙ nō eſt aliquod entiū, antequā intelligat.
Sed Antiqui cōmentatores, ſicut* Themiſtius, & alij, qn̄ dicitur ab Ariſtotele
ꝙ intellectus materialis nō eſt aliquod entiū, intellexerunt ꝙ non ſit ens actu:
ſed eſt apud eos ſubſtantia potentia, recipiens formas materiales, ſ. poſsibilitas
ipſius eſt in ſeipſo, & ꝙ eſt potentia proprię ſpeciei, quā recipit. Et, poſtq̄ occur

Differētia inter poſsibilitatem, & potentiam.

rit in hoc ſermone incidēter memoratio poſsibilitatis, recuſabo de ea verbum
nouum dicere, vtile, & neceſſariū. Et, quāuis poſsibilitas, & potentia in pluri-
bus communicent, ſcias tu ꝙ differt poſsibilitas in duobus a potentia. Vnū eſt,
quia poſsibilitas attribuitur ſubſtantiæ rei, cuius eſt: potentia vero attribuitur

A ei, quod recipit aliquid aliud extra ipſum in ſpecie. verbi gratia maſſa ferri habet in ſe poſsibilitatem vt ex ea fiat enſis: iterũ etiã habet in ſe potentia enſem, ſed poſsibilitas attribuitur ſubſtantiæ ſuæ ſolum, & dicitur ꝙ eſt poſsibilis in ſe, & præparatæ virtutis vt ex ea fiat enſis, & cætera alia, quæ ex ferrò fiunt, quæ non poſſunt nec ex palea, nec ex cæra fieri: potentia vero attribuitur formæ aptæ recipi in ſubiecto in ſpecie enſis: & dicitur ꝙ enſis eſt in hac maſſa in potentia. poſsibilitas ergo eſt magis ſubſtantialis, & magis generalis, quã potenſia: & præcedit in intellectu, quia eſt præparatio fixa, & ſtabilis in ſubſtantia talis rei, per quam poteſt habere virtutem vt efficiatur hoc, vel illud. Aliud aũt eſt, quia potentia de neceſsitate eſt vt exeat in actum in aliquo indiuiduorũ ſpeciei aliquo tempore. &, ſi non, eſſet vana. Verbi gratia, ſicut ex neceſsitate eſt vt ſit aliquis Philoſophus in ſpecie humana: ſed non eſt de neceſsitate vt ſit Socrates Philoſophus, quamuis Philoſophiam habeat in potentia. ſed poſsibilitas non eſt neceſſarium vt exeat in actum in ſpecie, nec in indiuiduo, nec in aliquo tempore. Verbi gratia, ſicut omne vinum poſsibile eſt fieri acetum: ſed non eſt neceſſarium vt aliquod vinum demonſtratum efficiatur, ſi ab extrinſecis cuſtodiatur accidentibus. Et, cum dixerim quod poſsibilitas eſt magis ſubſtantialis, dico propter ſubſtantiam rei met. Et ſcias ꝙ multi Sapientes errauerunt in hoc, credentes non eſſe aliquam differentiam. & non expectes declarationem aliquam in aliquo librorum antecedentium me. Nunc autem redeo ad

B ſententiam meam, & dico ꝙ ſecundum illorum Antiquorum opinionem debet intelligi ꝙ natura intellectus materialis intelligitur, ſicut natura materiæ: ſcilicet vt dicatur ꝙ iſte intellectus comparatur rei intelligibili comparatione materiæ, & formæ: quãuis eſſentia materiæ ſit potentia. Et, quando ponunt ꝙ hæc ſubſtantia intellectus materialis ſit ſolum ens in potentia, ſicut materia prima, non poſſunt dicere ꝙ generetur, & corrumpatur. quia quod in potentia eſt, non generatur, neque corrumpitur, ſicut declaratum eſt in eſſe materiæ primæ. Alexander autem, qui fuit de poſtremis inquiſitoribus, ſentit ꝙ natura huius partis intellectus non eſt aliud, niſi præparatio quædam in anima. Et hoc ideo mouetur dicere, quia Ariſtoteles aſsimilauit intellectũ materialem præparationi, quæ eſt vt tabula raſa ad recipiendum omnes formas. & ipſe opinatus eſt, ideo quod ſubiectum præparationis eſt anima, & cum anima. Ex hoc trahitur argumentum ꝙ hæc præparatio adueniat cum eſſe animæ: quemadmodum aliæ præparationes cum ſubiectis adueniunt ſuis. Et quidem ſecundũ veriſimile apparet ex radicibus Ariſtotelis ꝙ ipſa ſit præparatio. Siquidem enim ipſa eſſet ſubſtantia, tunc intelligibilia, quæ ſunt etiam per ſe formæ rerum ſenſibilium, non fierent: & eſſent ſecũdũ hoc intelligibile, & ſenſus res vna omni ex

Alexandri opinio.

C parte: & ex ea parte, qua eſt intelligibile, non eſſet poſsibile cognoſcere eſſentiam rerum. Finis deniq; huius rei eſt ꝙ ſermo iſte ſimilis eſt ſermoni formarũ intelligibilium, quæ apparẽt in eſſe eorũ, ꝙ in eis non eſt aliud, niſi rei ſenſatę forma. Et, niſi hoc eſſet, nullo modo daret ad cognoſcendũ ſeipſam. ſubſtãtia.n. vnius rei non facit alterius rei ſubſtantiam intellectam, inquantum eſt alia ab ea. Et hęc quidẽ res eſt cũ alijs, quę ſunt hic, neceſſaria, ad ſciendum vnam de magnis reprehenſionibus, quas de his in alijs narrauimus locis. Confirmatio vero Alexãdri eſt, quia tenet eſſe per ſe notũ ꝙ iſte intellectus eſt ingenerabilis, & incorruptibilis: qm̃ non habet naturam niſi poſsibilitatis, & pręparationis, et hęc res, per Deũ, non eſt res clara, verum ipſa eſt dubitatione digna, atq; inquiſitione. ſed eſt cui contradici poteſt, ſicut contradiximus, quod nũc prętermittamus. Sed in hoc Ariſtoteles nõ firmiter manifeſtauit ſententiã ſuã, eo ꝙ ſuperficies ſui textus ſuſtinet duo ſimul: primo ſcilicet ꝙ ſit permutabilis: ſecũdo vero ꝙ ſit ſeparabilis. Et põt intelligi pro ſeparabile ꝙ non ſit virtus in corpore, recipiens diuiſionẽ corporis, ſcilicet vt diuidatur ſecũdum diuiſionem corporis, quãuis a corpore neceſſarium habeat dependentiam, mediante anima: et propter hoc ſuſtinet ꝙ non in toto ſeparabilis ſit, ſuſtinet etiã ꝙ ſeparabilis ſit: quia ſeparabile nihil aliud eſt, niſi quod eſt ſeparabile. Et propter hoc diximus hoc apud nos non bene eſſe declaratum, pręter illud, quod habemus ab Octauo Phyſico-

rum. Nam ibi dicitur ꝙ non diuiditur ad corporis diuiſionē: nec eſt mixtus mate- D
riæ: relinquitur ergo ꝙ in toto ſit ſeparabilis. & hoc eſt contrarium coniunctio-
nis: & contradictio huius contrarietatis non eſt declarata. Adhuc ēt, quia vir-
tus quælibet, quæ non diuiditur ad corporis diuiſionem, ſeparabilis eſt. Et, quia
habet radices apud ſe, ꝙ formæ inueniuntur, quæ non habent relationis naturā,
quid contradicet eſſe præparationes hoc modo? multo fortius cum eo, quod vi-
demus in eſſe huius præparationis, ꝙ eſt vna numero in omnibus hominibus,
plures tamen per accidens, quod in formis non eſt materialibus.

Caput Tertium. De intellectus materialis cum abſtractis intellectibus connexione.

SED prætermittamus hoc, quia alterius eget inquiſitionis in lo-
co alio, & redeamus ad dictum noſtrum. Et dicamus ꝙ nulla
duarū ſententiarum horum hominū, qui vocati ſunt ſcientiarum
inquiſitores de ſecta exiſtētes Ariſtotelis, de intellectu eſt apud
eos aliquid, quod deneget iſtum intellectum materialē intellige-
re intellectus abſtractos, ita vt efficiatur intellectus abſtractus E
vnū cum eo. Declaratum eſt enim ꝙ illud, quod intelligitur de abſtractis, non
eſt aliud quā intelligere rem, quæ per ſe ſtat, videlicet intellectum agentem. Et
iſte intellectus materialis, ſi eſt ſubſtantia æterna, vt expoſitores omnes teſtan-
tur, non eſt impoſsibile ei intelligere rem æternam. Et, ſi eſt præparatio ſolum
vt dicit Alexander, nō inuenitur ratio, per quam denegari poſsit, quin efficiatur
æternum, veluti Auennaſar fatetur. Credo aūt ꝙ hoc ideo opinatus eſt Auen-
naſar, quia credidit intellectū materialē eſſe ſubſtantiam poſsibilem, nouam, ac
corruptibilem. Et hoc eſt obliuio, & error, nam omnes Philoſophos concorda-
ri vides vltimam animæ hominis beatitudinem eſſe in apprehendendo abſtra-
ctos intellectus. Et quidem vides ꝙ Alexander poſuit hoc in vno libro ſuorū,
ac ſi per ſe notum eſſet. Et Themiſtius in hoc dicit verbū abbreuiatū, credens
illud eſſe in hoc ſufficiens. ſi intellectus, qui eſt in nobis, intelligit id, quod non
eſt intellectus per ſe, multo magis id, quod eſt intellectus per ſe. Et huic, ſi vel-
lem, poſſem quodā modo contradictionis contradicere. Nam Sol eſt magis ap-
parens aliquo apparenti, & vt plurimum ab habentibus viſum magis ꝙ aliud
quid apparēs apprehendi debet: & cū hoc veſpertilionis viſus ipſum minime
apprehendit, comprehendens tamē quædā minus viſu cōprehenſibilia. Philo-
ſophus aūt promiſit in libro de Anima tentare hanc quæſtionem: verū nunquā
inueni ſolutionem in aliquo ſuorū librorum. Sed inueni in quoddam Alexan- F
dri libro viam vnam demonſtratiuam, vbi credit eam mouiſſe Philoſophum
ad inueniendam eiuſmodi apprehenſionem, & intellectus huiuſmodi coniun-
ctionem, & eſt vt ſupra dixi, & quemadmodum hic melius repetam. Dicit
namque, ſcis ꝙ comparatio intelligibilis ad intellectum eſt vna, & eadem in
hoc, ſicut ſenſati ad ſenſum. & hoc quaſi notum eſt per ſe. Et manifeſtum eſt ꝙ
ſenſus in tribus conſiſtit. Vnum eſt recipiens: & hoc eſt membrū ſenſitiuum.
Aliud eſt receptum in eo, videlicet ſenſibilis virtus fixa in membro ſenſitiuo.
Tertium eſt motor, qui ſentitur in actu, videlicet extra animam: vt lux in viſu.
Similiter hæc tria in intellectu reperiri debent: intellectus recipiens, vt intelle-
ctus materialis: intellectus receptus, vt intelligibile, quod eſt ſpeculatiuū acqui-
ſitum: & intellectus motor, & agens, vt abſtractus. Hac quidem declarata propo
ſitione neceſſaria, coniungitur debite alia huic, videlicet ꝙ, ſi ſenſorum poten-
tiam habet recipiendi ſenſibile, quod in actū eſt, licitum eſt ſimiliter vt intelle-
ctus, qui in potentia eſt, debeat in ſe habere potentiam recipiendi intellectum,
qui eſt in actu, qui ſenſato ipſi cōparatur. Et cum coniungitur huic vna propoſi
tio, cuius certitudinē omnes confirmant, videlicet ꝙ omne, quod in potētia eſt
ad aliquid, indubitanter accidit in actu aliquo tēpore: & hoc ſpecie, aut genere.
& hoc eſt neceſſarium, cui nullus contradicit. & cum intellectus materialis in

Themiſtij dictum.

Alexādri demonſtratio.

A ſe potentia habeat intellectum abſtractum, neceſſario orietur ex his. vt in actu
reducatur aliquo tempore. hæc autem receptio in actu non eſt aliud, niſi eſſe
vnum cum eo. Et propter hoc dixit Alexander in eodem ſermone verbũ ſimi-
le ſupradicto. Dicit enim ꝙ intellectus, qui eſt in potentia, quando perfectionẽ
recipit, intelligit abſtractum. nam, ſicut virtus ambulãdi, quæ eſt in hoĩe tempo-
re ſuæ natiuitatis, ex longitudine tẽporis & cõſuetudine multa exit in actũ, ſimi-
liter intellectus materialis exit, cũ perficitur intelligendo res ſuapte natura in-
telligibiles, & a ſenſibilibus intelligibilia recipiens. Nec exiſtimes vt propter
hoc permutetur in ſeipſo, ita vt efficiatur aliud in ſe, vt recipiat per modum ſen
ſus, hoc eſt vt permutetur. immo ſpecialiter in hoc contrarius eſt ipſi ſenſus eſ-
ſe: quia ſenſus eſt paſsio cũ permutatione. ſed quod recipit intellectus ab intelli-
gibili eſt ſolum receptio apprehenſionis: quæ quidem apprehenſio eſt idem, qđ
ipſe. Et non accidit ei permutatio ex hac receptione, ſicut accidit ſenſui, qui eſt
in potentia. Nam entium nihil aliud eſt, niſi quod receptum eſt, quod in ſenſu
non eſt, quia ſenſus eſt in potentia aliud, quam receptum in eo. Et vere poſt hoc
dicendum eſt ꝙ, ſi eſſet intellectus materialis aliud, quã extra receptionem, na-
ſceretur ex hoc ꝙ comprehendendo intellectum abſtractum, fieret ex nouo
æternum. & eſt hoc impoſsibile declaratum, vt videbis. Adhæc autem iam
manifeſtum eſt quidem apud nos ꝙ intellectus agens non tantum eſt cauſa in
B intellectu materiali per viam efficientis, & motoris, ſed per viam vltimæ perfe-
ctionis, hoc eſt per viam formæ, & finis. Et hoc eſt vnum eorum, quæ fecerunt
errare Auennaſarem, cum opinatus ſit quod eſſet cauſa ſolum, ſicut motores ma
teriales. Et quidem argumentum Themiſtij ad huiuſmodi copulationem ſupra
adductum, eſt, ꝙ videlicet ſenſata hæc intelligibilia ſunt a parte intellectus ab-
ſtracti: & quia res efficit ſemper ſibi ſimile: conueniens eſt igitur, & magis di-
gnum vt intellectus materialis cum eo coniungatur, & fiat vnum in aliquo in-
diuiduo. Nam, licet res ſenſibilis per naturam ſit occulta oculis alicuius ſpeciei
animalis propter ſuam debilitatem, non accidit eſſe occultam omnibus ſpecie-
bus. Nam, ſi occulta eſſet omnibus ſpeciebus, igitur prouidentia diuina, quę di-
citur natura ſapientiæ, feciſſet aliquod vanum, ponendo rem in potentia, quæ
nunquam ad actum reduceretur. vt, quamuis veſpertilio lumen Solis intueri nõ
poſsit, non in omnibus animalibus eſt hoc. ſimiliter quamuis aliqua hominum
ſocietas non poſsit intelligere hunc intellectum, nõ eſt de neceſsitate vt hoc con
tingat toti ſpeciei, immo neceſſe eſt vt hoc non accidat. Et hic ſolutum eſt du-
bium ſupra monſtratum, ꝙ videlicet præparatio hæc, cum qua abſtracta reci-
piuntur, eſt vnum, quod accidit intellectui ſpeculatiuo poſt perfectionem, ita vt
huius præparationis proportio ad intellectum adeptum completum, eſt ſicut ma
terialis intellectus ad animam. Vides nanque poſt quamlibet formam nouam
C particularem, generabilem & corruptibilem ꝙ accidit recipiendi impreſsio ad
formam aliam, & aliam: & quamuis procedat in infinitum in præparationum
fine, recipit formam vnam, non materialẽ. Quia vero eſt hoc, iam habes ꝙ in-
telligibilia intellectus ſpeculatiui ſunt ſcientiæ in potentia, cum ſint ſcientiæ re
rum, quæ ſunt in potentia. Et ex hoc remouetur dubium, cum dicitur, quomodo
poſſunt verificari vniuerſalia in apprehenſione, cum non inueniantur extra
animam. & hoc eſt, quod induxit Platonem dicere ꝙ ſint formæ ſingulares ab-
ſtractæ, quæ dant eſſe ſingularium ſpeciei humanæ, & animalis. Reſponſio qui-
dem ad hoc eſt, ꝙ vniuerſalia ſunt ſcientiæ in potentia eorum ſenſibilium, quæ
ſunt extra animam. Et iam diximus eſſe notum per ſe ꝙ id, quod eſt in poten-
tia in aliquo genere, neceſſario exit ad actũ in illo genere ex aliquo illius: ſed
ſcientię in potentia ſunt intelligibilia: igitur neceſſario educũtur a ſcientijs, quę
ſunt in actu, quando requirunt motorem efficere ea de potentia ad actum. Diffi
cile eſt autem ei, qui non peruenit ad hunc gradum, concedere hoc. itaque dubi
tat ſicut longe eſt ei, qui eſt in vna ętate temporis, credere quod accidit ſibi in
futuris. Et nobis quidem in hoc videtur ꝙ euentus ad hanc perfectionem natu-
raliter accidit vtplurimum ex aggregatione rerum coadiuuantium ſeſe. igitur
euentus huius perfectionis vtplurimum continget tempore ſenectutis, ac poſt

Themiſtij argumentũ.

Quo pacto vniuerſalia poſſunt verificari in aprehẽſione, cum nõ inueniuntur extra animã.

Quo tp̃e intellectus humanus perfectionem co-

pulatiõis cũ intellectibus abſtractis acquirat.

multum ſtudiũ in ſpeculatione,& moribus, & poſt elongationẽ ſuperfluarũ rerum,quę videntur neceſſarię,& non ſunt.& videtur ꝙ plures debeant peruenire ad hanc perfectionẽ,qñ vicinantur ſegregationi huius ęui:quia hęc perfectio eſt oppoſita perfectioni corporeę. Et cum Auennaſar credidit in fine ſuorũ dierum peruenire ad hanc perfectionem,& nõ peruenit,poſuit impoſsibile hoc, & vanum,& dixit eſſe fabulas vetularũ.ſed eſt ſolum,vt nos diximus, non autẽ, vt dixit vir iſte. D

Caput Quartũ. De intellectus agentis natura:ac quo pacto intellectionis cauſa ſit humano intellectui.

E T remanſit iterum declaratio vna,adiuncta iam dicto ad inquirendum,videlicet intellectum in actu, qui moueat materialem, & reducat eum in actũ:ſicut reperiuntur hęc duo in quolibet generabili,& corruptibili ſpecie,hoc eſt potentiale, & actuale, qđ trahit illud in actum.& ſecundum Ariſtotelẽ in libro de Anima hęc via eſt manifeſtior ad inueniendum intellectum abſtractũ, qui ducat intellectum materialem ad actum. Et dicentibus nobis ꝙ intelligere eſt ſimile ipſi ſentire,non debes propter hoc credere ꝙ hic intellectus eſt extra animam,ſicut ſenſus eſt extra animã.quia intelligibile, quod eſt comparatũ intellectui materiali comparatione ſenſati ad ſenſum, eſt in anima, & ſenſatũ eſt extra animã. Et propter hoc non de neceſsitate eſt ꝙ hęc intelligibilia ſint ſeparabilia,vt opinatus eſt Plato.& anima recipitur in definitione intelligibiliũ ſpeculabilium,ſenſus autẽ non. Et remanſit nobis declarare, quomodo formę materiales mouẽt intellectũ materialẽ,& reducunt eum in actũ: ſicut ſenſatum ſenſum. Hanc autem pręparationem non habent formę,inquantũ ſunt in materia,ſed inquantum formę:nam impoſsibile eſt rem materialem operari in immaterialem,niſi inquantum eſt forma ſolũ. Formę igitur materiales ſenſatę mouẽt intellectum materialem, cum acquirunt eſſe formarum, quę de neceſsitate non ſunt in materia.Hęc autem eſt forma illa,quę inducit formas materiales efficere intellectionem. Et ſcis ꝙ omne,quod inducit aliquid facere rem intellectus, eſt intellectus neceſſario. & ideo dicitur ꝙ formę materiales ſunt intelligibiles in potentia:& oportet ꝙ habeant vnum agens,quod extrahat eas de potentia ad actũ:ſicut habet quodlibet,quod eſt in potẽtia. Et ſicut res, quę apprehenditur a ſenſu viſus,apparet per illud,quod videtur,quod eſt ſua cauſa, vt eſt lux, per hanc eandem rationem eſt proportio intellectus abſtracti cum materiali ſimilis proportioni primi apparentis,videlicet lucis cũ ſenſu viſus. Et,cum intellexiſti hęc,intelliges etiam illud,quod Ariſtoteles ait.dixit enim ꝙ conueniens eſt hic eſſe intellectũ intelligentem omnia,& vnũ intellectum, qui omnia reducat intelligibilia:vt lux,quę omnia apparentia in potentia reducit ad actum. Et, poſtquam comparatio intellectus abſtracti ad materialem eſt ſimilis cõparationi lucis ad viſum:igitur decet ipſum eſſe intelligibilem ab intellectu materiali, magis quã illud,quod eſt intelligibile per ipſum. Sicut ignis eſt dignior calefacere,quę eſt calefacta per ipſum.nam res apta recipere ignem particulariter, magis de neceſsitate eſt apta recipere ignem abſolute. hoc tamen poſitõ, quod mediet aliquid.hoc autem accidit per vnum ſubiectum accidentale. nam ſunt multa,quę recipiunt per medium vnius,vel plurium rerum. Et ex hoc videtur quod cauſa,propter quam non recipit intellectus materialis hunc intellectum, niſi per medium alterius rei,quę eſt intellectus,eſt vna,& eadem, cum qua multa entium non recipiunt ſuam vltimam perfectionem,niſi per media aliqua: vt reperitur iuuentus poſt infantiã,& alia innumera entia.& hęc cauſa a parte naturę manifeſta eſt. A parte vero conſuetudinis eſt alia cauſa. nam videmus ꝙ multa entia non recipiunt perfectionem, quę eſt per naturam in aliquo genere, niſi ex conſuetudine: & exiſtentiam omnium horum recipit intellectus iſte in

Quod intelligibilia non ſunt extra animam. E

Quo pacto formę materiales mouẽt intellectum.

F

Dubitatio.

A hoc,quod eſt materialis. Et,ſi forte dicere vellet quis,natura eſt velamē * ſe-
paratum, a Deo, vt has apprehenſiones apprehendere non poſsimus: quem-
admodum naturę materiali oculorum veſpertilionis obſtat videre lucem,
quamuis lux ſit ſui natura apparens,reſpondeas, vt ſupra diximus,quod in in-
diuiduo ſolum eſt, non autem in ſpecie. Et ſcias quod non eſt alia ſpecies, quę
apprehendat intelligibilia, niſi homo: animalium autem plures ſunt ſpecies
pręter veſpertilionem,quę lucem apprehendunt.immo dicitur quod ſunt quę-
dam animalia,quę etiam corpus ſtellę contuentur, vt animalia ſunt quędam ra
pinantia.Similiter oportet vt inueniantur aliqua indiuidua in ſpecie hominis,
quę apprehendant hunc intellectum ex neceſsitate: & erunt illa quidem, quę
ſunt perfecta in ſcientijs ſpeculatiuis cum alijs nobilitatibus,quę oportet neceſ-
ſario vt cum illis coniungantur. Et, ſi quis dicere vellet eſſe forte dubium,
quod in Ethica ſua Auennaſar mouit, videlicet quod intellectus, qui eſt in po-
tentia, eſt vna res,quę non poteſt dici vt naturam habeat priuationis, & eſt
nouum: &, cum hoc eſt nouum, renouabitur etiam ex neceſsitate ex parte re-
ceptionis huius, ſi ei accidat hęc receptio: &, ſi reciperet formam intellectus
abſtracti, & vniretur cum eo,fieretq; vnum: igitur poſsibile eſſet corruptibi-
le effici ęternum. &, quia hoc impoſsibile eſt de rebus notis per ſe, ſententia-
tus eſt Auennaſar verba dicentium quod vniemur cum intellectu abſtracto,
B eſſe verba vetularum. Dico igitur,quemadmodum declaratum eſt nobis, quod
formę materiales mouent hunc intellectum, qui in potentia eſt, & hunc mo-
tum faciunt a parte intellectus abſtracti. nam motor materialis non poteſt mo-
uere, niſi in virtute rei,quę non eſt in materia: vt declaratum eſt. Similiter no-
bis declaratum eſt quod receptio,quam habet iſte intellectus, qui eſt in poten-
tia,eſt ſpeciei receptionis naturę intellectuum abſtractorum, non ſpeciei rece-
ptionis materialis:& ſpecies receptionis eſt illa, quę limitat ei hanc vnionem
cum abſtracto, ad hoc vt reducantur ad vnam ſubſtantiam eſſendi: & maxime
quando intelligit ſeipſum: & tunc erit intellectus abſtractus neceſſario. nam
hęc ſpecies motus, quę accidit intellectui materiali, accidit ei a parte rei, quę
eſt intellectus neceſſario: quoniam declaratum eſt intellectuum abſtractorum
eſſe proprietatem, vt ſeipſos apprehendant, & ſcis quod proprium, inquantum
eſt proprium, conuertitur. Et poſtquam declaratum eſt quod intellectus ma-
terialis apprehendit ſeipſum,& cętera abſtracta, oportet vt habeat hoc, aut ex
ſe, aut ab alio.&,poſtquam eſt impoſsibile vt habeat ex ſe, quia nihil mouet
ſeipſum; & eſt impoſsibile etiam vt ſit nouum: neceſſe igitur eſt vt habeat
hanc proprietatem a parte coniunctionis, ſcilicet vt coniungatur cum ea re,
quę eſt ipſa eadem apprehenſio,abſtractio videlicet. Et,poſtquam ita eſt,opor-
C tet quod hęc ſpecies receptionis,quam habet iſte intellectus, ſit per viam con-
iunctionis,& vnionis cum abſtracto ſine nouatione,& generatione: ita vt ipſe
idem recipiat ſeipſum. Et ordo vnionis huius,& ſui eſſe hoc modo eſt, vt dixe-
runt Philoſophi,quod intellectus intelligit agens primum, & omnia ſecunda,
& ſeipſum:& ſimiliter quę non ſunt actu intelligibilia, reducit ad intelligibi-
lia actu.Et quę ſeipſis intelligibilia ſunt,ea ſunt,quę a corporibus ſeparata ſunt,
nec ſunt in materia:& ſubſtantię quidem harum rerum intelligunt, & intelli-
guntur. Et ſcias quod intelligunt ex ea parte,qua intelliguntur, & quod in eis
eſt res intellecta,eſt res intelligēs:quod non eſt in alijs intelligibilibus. V.g.la-
pis,& terra naſcens ſunt intelligibilia:id tñ, quod ex eis intelligitur,nō intelli-
git.nam quę ſunt corpus,vel ſtāt per corpus,nō ſunt in ſe intelligibilia,vel ſub-
ſtantialiter:nec aliquid eorū eſt intellectus in actu:ſed agēs intellectus eſt, q fa-
cit ea actu intellecta,eleuans ea a gradu eſſentię,in quo erant ad gradum nobi-
liorem eſſentię,pluſquam eis ſit conceſſum a parte naturę ipſarū. Nā virtus ra-
tionalis,quę eſt in homine,non eſt ipſa eadem in ſe intellectus in actu,nec per
naturam ſuę eſſentię: ſed intellectus agens reducit eam in intellectum in actu,
& cōcedit ꝙ alia ſint ſibi intelligibilia in actu.Et,cum rationali virtuti accide-
rit vt ſit intellectus in actu, aſcendet tunc ille intellectus in actu ad aſsimila-
tionē rerū abſtractarū, & intelliget ſuū eſſe,quod eſt actu intellectus:& tūc re-

* a.l.ſeparā tium.

Solutio.

Solus homo apprehendit itelligibilia.

Dubiū Auēnaſaris, quo pacto itellectus nr̄ poſſit recipere formā itellect' abſtracti.

Solō Auerrois,et declaratio,quo pacto itellect' noſter itelligat intellectus abſtractos, & eū ſeipſum.

linquetur ſuum intelligibile eſſe intelligens: & etiam intellectus, intelligibile, D
& intelligens erit tunc vnum, & idem in hoc, & reducetur in eſſentiam gradus intellectus agentis, nam erit tunc intelligens intellectus materialis, res intellecta eſt agens, & intellectus erit intellectus materialis. & hęc ſunt vnum in eſſe, & tria in diſpoſitione. Verbi gratia ſcis quod comparatio intellectus agentis ad hominem eſt ſicut comparatio Solis ad ſenſum viſus: & vt Sol dat viſui lucem, & poſtea per hanc lucem, quam recipit videns a Sole, efficitur videns ipſum Solem in actu, qui fuit cauſa faciens ipſum videre rem in actu, & ꝙ omnes colores, qui erant apparentes in potentia, efficiuntur apparentes in actu: ſimiliter intellectus agens facit: quia tribuit homini eſſe impreſſum in virtute rationali, quod habet comparationem cum anima rationali, quam habet lux cum viſu: & cum illa eadem re intelligit anima rationalis id, quod fecit eam intelligere: & reducuntur per hoc ea, quę erant potentia intelligibilia ad actu intellecta: & reducitur vt ſit ipſa idem cum intellectu agente, & efficitur intellectus, quod non erat prius, & reducit ſe ad intelligibile, hoc eſt vt intelligat ſe, quod non erat prius: igitur reducuntur omnia hæc, quę tria ſunt, in vnum, quando ſunt in actu: & res, quæ erat attributa materię reducitur ad eſſe diuinũ. Et hęc eſt actio, quam facit in nobiſ intellectus agens: & hinc vocatus eſt agens. Et quando quidem ad hunc peruenimus gradum, completa eſt noſtra beatitudo. Et ſcias B
ꝙ, quando eſt ſeparata a nobis aliquo tempore accidentaliter, non debet hęc ſeparatio ſibi attribui a diminutione, & permutatione in ſua ſubſtantia: nec coniunctio ſimpliciter acquirit ei aliquam formam, quam antea non habuerit. Neque vtique eſt in vanum iſta apprehenſio. Nam intentio diuina in hoc fuit ꝙ formę, quę ſunt ęternę in genere, vt vniuerſalia, debeant aſcendere formam vnam numero. Nam cuilibet enti ineſt diuina intentio, vt perueniat ad recipiendum tantum illius nobilis finis, quantum competit ſuę naturę: nec denegatur ab eius eſſentia pars ſibi conceſſa. itaque entibus, quę in ipſorum natura non habēt, niſi vt ſint in hac eſſentia diminuta, vt bruta animalia, erit poſsibile habere in ſeipſis virtutes, per quas in fine aſcendēt ad talem perfectionem, qualis eſt primi entis ſimpliciter. Quod quidem igitur eſt primum ens ſimplex, ideo eſt primum, quia primum primo habuit ſemetipſum, non autem ab antecedente cauſa. quod vero eſt poſt ipſum, ſuum eſſe habet virtute primi. & hoc eſt eſſe primę materię cum prima forma: quia ipſum primum tribuit ſibi meritum in prima diſpoſitione, vt gratiam habeat recipiendi formas, quę poſſunt ſibi accidere: & formis materialibus tribuit gratiam, qua poſsint peruenire ad formas completę abſtractas, tanquam in finem.

Caput Quintum. De ordine Principiorum. C

VOLVMVS autē nunc cōcludere ſermonē noſtrum, & cum hoc tibi demōſtrare, et breuibus verbis referre ordinē valde pulchrū principiorū, vt ponit Auēnaſar. & eſt quidē radix vna eleuandi intellectū intendentibus ſcire magna. Dixit itaque Auennaſar principia, per quæ conſtituuntur corpora, & ipſorum accidentia eſſe Sex gradus altos & ſupremos: & vnaquęq; ſpecierum continetur in aliquo illorum graduum hoc modo: vt prima cauſa in primo gradu, ſecunda in ſecundo, intellectus agens in tertio, anima in quarto, forma in quinto, materia demum in ſexto. Quod eſt in primo gradu, non poteſt eſſe plura, ſed omnibus modis eſt vnum ſolum, ſeparatum: quę autē ſunt in alijs, ſunt plura. Et horum quidē tria, neque ſunt corpora, neque ad corpus, videlicet prima cā, ſecūda cauſa, & intellectus agēs: tria aūt alia, licet non ſint corpora, ſunt ad corpus, videlicet anima, forma, & materia. Genera autem corporum ſunt ſex, videlicet corpus cœleſte, rationale animal, irrationale animal, vegetabile, minerale, & quatuor elemēta. Sūma vero ex his ſex generibus cōpoſita eſt mūdus. cuius ꝓpriam, & Primā cauſam credendum eſt eſſe altiſsimum Deū benedictum. ipſe enim eſt cauſa propinqua eſſentię ſecundorum, & eſſentiæ intellectus agen-

A tis. Secunda vero ſunt cauſæ corporum cœleſtium,& ab his proueniunt ſubſtã-
tię horum corporum.eſſentia enim cuiuslibet corporis cœleſtis dependet a quo
libet ſecundorum:nã ſupremũ ſecundorum in gradu cõſtituit eſſe primę ſphęrę:
infimum conſtituit eſſe Lunę,media quoq;,ꝙ ſunt inter hęc, conſtituunt eſſe cę
terarũ ſphęrarũ,quę ſunt inter has. Et numerus quidẽ ſecundorũ eſt ſecundum
numerum corporum cœleſtium. Et,cum dico hic numerum, debes intelligere ꝑ
modũ cauſarum,& cauſatorum. ſcis nanq; cauſam,ꝙ non eſt corpus,non recipe
re numerũ,niſi per modum,quo eſt cã corporum numeratorum:hęc aũt ſecunda
ſunt,quę dicuntur Angeli. Et intellectus quidem agens habet de ſua virtute,&
opere prouidentiam,quę eſt in animali rationali, & apprehendere quidem illũ
eſt vltimus gradus perfectionis animę noſtrę,quia illud eſt finis,& noſtra beati-
tudo.Contingit aũt hoc,cum ſeparatur,nec eget in ſuo eſſe re,ꝙ ſit ſub ea: vt eſt
corpus materia,vel accidens:& in hac perfectione remanet ſemper.Et ſubſtan
tia quidem intellectus agentis eſt vna,quãuis gradus ſuus contineat id,quod de-
pendet ab oĩbus animalibus rationalibus receptiuis beatitudinis.& hoc eſt qđ
vocatur Spiritus ſanctus. Res aũt illę principiorum, quę ſunt in gradu animæ,
ſunt plures.earum.n.ſunt animę cœlorum:& earum,ſunt animæ rationabilium
animalium:& earum,irrationabilium. In anima aũt rationalium animalium cõ
B tinetur virtus rationalis,motiua,imaginatiua,& ſenſibilis. Virtus quidem.n.ra
tionalis ea eſt,qua homo apprehendit artes,& ſcientias:& qua ẽt deprehendun
tur conueniens,& diſconueniens in operationibus, & virtutibus moralibus: &
id,quod eſt conueniens facere,vel non facere iuuatiuum vel nociuum,delectabi
le vel triſte. Et de hac quidem quędam eſt ſpeculatiua, & quędã practica: pra-
ctice vero quędam artificialis,quędam cogitatiua.Speculatiua quidẽ ea eſt,qua
homo adipiſcitur cognitionẽ rerum, quę non poſſunt fieri ab homine. Practica
vero,qua cognoſcitur quod põt homo facere, & quod pertinet ipſi homini face-
re. Artificialis eſt illa,qua apprehendit oẽs artes Mechanicas. Cogitatiua ve-
ro,qua præuidet homo,ſi eſſet conueniens facere,vel non. Motiua vero eſt,per
ꝗ eſt motus humanus ad proſequendum,vel fugiendum,delectando, vel abhor-
rendo: & ab hac contingunt odium & beneuolentia,timor & audacia,ira & mã
ſuetudo,crudelitas & pietas,& alię animæ effectiones. Et illa quidẽ eſt imagi-
natiua,quę impreſsiones rerum ſenſatarum conſeruat, poſtquã a ſenſibus abie-
rint,& componit vnam cum alia,& ſeparat vnã ab alia, & in ſomno,& in vi-
gilijs,compõnes,& ſeparationes dico in parte veras, & in parte falſas. &,cum
hoc ẽt apprehendit iuuatiuũ,& nociuum, & alia,quę in virtute rõnali ſupradi-
cta ſunt. Senſibilis aũt manifeſte eſt illa,qua ſenſata apprehenduntur quinque
ſenſuum,& delectabile & triſte,non aũt iuuatiuum & nociuum, nec conueniẽs
C ab inconuenienti. Sed in quibuſdam animalium irrationabiliũ reperiuntur tres
virtutes,præter videlicet rationalem:in quibus quidem imaginatiua ſtat loco ra
tionalis,quã habet animal rationale, & in quibuſdã repetiuntur ſolum motiua,
& ſenſibilis.Animę vero corporum cœleſtium diuerſificantur ab his animabus
in eſſe ipſa re,& ſpecie. Nam per has animas, quas habent corpora cœleſtia,
ſtant,& mouentur motu cõtinuo,& circulari,& recipiunt multam nobilitatem,
& perfectionẽ.& ſunt nobilioris eſſentię,ꝙ̃ ſint animę, quę ſunt animę, ꝙ ſunt
apud nos. Nec ſunt in potentia aliquo tempore,ſed actu ſemper.qm̃ intelligibi-
lia ipſarum nec defuerunt,nec deſunt ipſis a principio earum:quia id,quod intel
ligunt, ſemper intelligunt. animę vero noſtrę primo ſunt in potentia,poſtea re
ducuntur ad actũ:& accidit hoc ab aptitudine,quã habent ad recipiendum intel
ligibilia. Et corpora quidẽ cœleſtia non habent de anima ſenſibilẽ,neq; imagi
natiuã: licet ipſorum anima intellectiua ſit ſimilis animæ rationali aliqua parte
aſsimilationis. Et intelligibilia ipſorũ ſunt ſubſtantię abſtractę a materia: quia
quęlibet anima illorum intelligit primum,& ſe, hoc eſt ſuum eſſe,qđ Dehaath
appellatur. de ſecundis vero intelligit Zobar, quod dedit ſibi ſuum eſſe. No-
biles aũt gradus intelligibilium,qui ſunt apud nos,quamuis ſint nobiles in intel
lectu,cum ipſi ſint in materia,ab animabus cœlorum non intelliguntur. nã gra-
dus ipſorum intelligibilium eſt multo nobilior, ꝙ̃ ſit gradus intelligibiliũ,quæ

Pluralitas intelligẽdi nõ eſt deputata pro nobilitate.

* a.l. perfectio.

ſunt ſub ipſis. Nec pluralitas intelligendi eſt deputata pro vltima nobilitate. D
Vides enim Primum ſe ſolum intelligere, quamuis ſit quodammodo omnia en-
tia, cum igitur ſe intelligit, iam omnia intellexit per illum modum, quia quodli-
bet ens recipit eſſe ſuum ab eo. itaque pluralitas intelligendi * pluralitas non
eſt. Et quidem ipſorum ſecundorũ intelligere diminutum eſt ab illo. nam quod-
libet horum intelligit ſe, & primum. & ſolutio huius quęſtionis dimittatur in
alium locum. Animę autem, inquantum perſeuerant in eſſe ipſarum, nec faciũt
opiniones earum, ſunt virtutes, & præparationes ſolum pręparatę ad recipien-
dum impreſsiones rerum, quę recipiuntur. verbi gratia vt eſt virtus viſibilis, an
tequam videat, & imaginatiua, ante impreſsiones rerum imaginabilium, & iis
ſimilia, vſq; ad hunc punctum, ipſę ſunt formę. verum qñ impreſsiones ſunt re-
ceptę in ipſis in actu, videlicet impreſsiones ſenſatorum in virtute ſenſibili, &
impreſsiones imaginabilium in virtute imaginatiua, & impreſsiones intelligibi
lium in virtute rationali ſunt ſeparatę a formis: neq; ſunt formę, niſi per viam ſi
militudinis. & quę ſunt longiores ab his, vt dicantur formę ſunt impreſsiones in
telligibilium, quæ accidunt virtuti rationali: ipſę nanq; ſunt poſsibiles eſſe ſepa
ratæ a materia. ſimilitudo ẽt ipſarum exiſtens in virtute rationali eſt multum
longinqua a ſimilitudine coniunctionis formę cum materia. &, quando accidit
ꝙ intellectus in actu eſt ſimilis intellectui agenti, tunc non debet vocari intelle B
ctus forma, nec ſimilis formę. Quidam tamen homines vocant omnes ſubſtan-
tias incorporeas formas, equiuoce dicentes de formis. Dico ꝙ formarum quędã
ſunt ſeparatę, & denudatę a materia, nec egent materia: quędam ſunt, quę ſunt
inſeparatę a materia, vt illę quæ dictę ſunt. & hæc diuiſio eſt per ęquiuoca. Et
formę, quę egent materia, ſunt plurium graduum. magis autẽ infimus gradus for
marum eſt gradus formarum quatuor elementorum. ipſæ nanq; ſunt quatuor for
mę in quatuor materijs: & ſunt alię formę corporum, quę generantur ex com-
mixtione elementorum. Et de his etiam ſunt aliquę, quarum vna eſt nobilior
altera. aliqua nanq; forma corporum mineralium eſt nobilior alia in gradu, &.
formę corporum mineralium ſunt nobiliores formis elementorum, & formę na-
ſcentium terræ ſecundum earum nobilitatem ſunt nobiliores formis corporum
mineralium, & formę animalium irrationalium ſunt nobiliores formis naſcen-
tium terræ: forma autem rationalis animalis, inquantum rationalis, eſt nobilior
omnibus formis dictis. Veruntamen prima materia, & prima forma plus diminu
tæ ſunt omnibus alijs in ipſorum eſſe. nam quęlibet illarum eget in ſuo eſſe ſta-
bilitate alterius: altera vero, ſcilicet forma, ſtabilitatem non habet niſi in mate-
ria. Similiter & materia eſt ens & in ſeipſa, & in ſui natura propter formam, et
perfectio ſuæ eſſentiæ eſt vt recipiat formam. nam. ſi forma non eſſet, neq; mate
ria eſſet. poſt hoc autem ſunt formę quædam, quę abſtractæ ſunt.

De Animæ Beatitudine finis.

Sequens epiſtola De connexione intellectus abſtracti cum homine idem eſt cum tractatus De animæ Beatitudine parte: quam alia ab illa uerſam tranſlatione hic appoſuimus, vt codicum, & interpretum diuerſitas inſpici poſsit.

LIBELLVS SEV EPISTOLA AVERROIS DE CONNEXIONE INTELLECTVS ABSTRACTI CVM HOMINE.

Calo Calonymos, Hebræo, Neapolitano, Medico, interprete.

OPERAM dedi, frater optime, ei quod petiſti a me, vt tibi pateſaciam mentem Ariſtotelis circa connexionem intellectus abſtracti cum homine, & oſtendam verificationem ſermonis in hoc, iuxta radices huius viri. ipſe enim fuit
B princeps, quo perficiuntur omnes ſapientes poſt eum: licet differant in intelligendo verba eius, & in eo, quod ex eis ſequitur. Notitia autem huius quæſiti fundatur ſuper duas radices, quarum Vna eſt natura intellectus materialis, & eſt fundamentum huius quæſiti: & euenit differentia inter eos vt plurimum ex eorum differentia in natura huius intellectus. Secunda vero radix eſt modus, quo intellectus abſtractus eſt intellectui materiali cauſa vt ſit intellectus in actu, ſcilicet an ſit ei cauſa, tanquam agens, & motor tantum, vt eſt diſpoſitio in motoribus naturalibus, vel tanquam forma, & finis, vt eſt diſpoſitio in motoribus abſtractis, qui mouent animas corporum cœleſtium. Decreuimus tamen ante omnia breui ſermone narrare tibi id, quod dixit ſapiens de natura intellectus materialis, & natura intellectus abſtracti. Deinde narrabimus tibi id, quod videtur in hoc quęſito ex rebus conſequentibus ab opinione eius in his duabus naturis. ex hoc enim poſsibile erit peruenire ad veritatem eius: ſi quidem hoc poſsibile fuerit homini.

Radices duę ad cognoſcēdam connexionē intellectus abſtracti cum hoīe

Et dicimus ꝙ ſapiens primum, quod dixit, cum incœpit perſcrutari de natura intellectus, quem ipſe materialem appellat, eſt pręſupponendo ꝙ ex rebus per ſe notis eſt ꝙ proportio intellectorum ad intellectum apprehendentem ea eſt, ſicut proportio ſenſibilium ad ſenſum. et verificatum eſt ei ex hoc, ꝙ intellectus apprehendens in-
C tellecta eſt potentia recipiens, non autem agens, ſicut eſt in ſenſibus, ſ. ꝙ eſt potentia receptiua ſenſibilis. Et, cum verificatum eſt ei ꝙ ſit ex potentijs receptiuis, ſ. quæ ſunt in potentia, non autem ex potentijs actiuis, ſequitur neceſſario ex hoc vnum duorum, ſcilicet aut ꝙ receptio intellectus, qui eſt in potentia intellectorum, quæ ſunt in actu, & paſsio eius ab eis eſt ſicut receptio ſenſus ſenſibilium, & paſsio eius ab eis: aut ꝙ receptio intellectus, & paſsio eius eſt aliter. Et, cum verificata fuit ei hęc diuiſio, in qua reſtringitur veritas, perſcrutatus eſt de natura intellectus, & dixit ꝙ neceſſe eſt vt ſit natura eius in hac re diuerſa a natura ſenſus: & vt ſit nomen paſsionis, & receptionis dictum de eis ęquiuoce.

Dicta Ariſt. de itellectu, & ea, que illis ſequūtur.

Quoniam, cum ſit notum per ſe de intellectu ꝙ intelligit omnes formas, neceſſe eſt vt hęc potentia non ſit potentia in corpore, ita ꝙ ſit extenſa in eo, & diuiſa ad diuiſionē eius: ſicut eſt diſpoſitio in potentijs ſenſuum, ſ. ꝙ ſunt extenſę in corporibus, & diuiſę quodāmodo ad diuiſionem eorum. Nam, ſi ipſe eſſet quid repertum in corpore, ſicut eſt in ſenſibus, eueniret quidem ei vt apprehenderet vnum genus tantum formarū. ſubiecta enim propria recipiunt formas proprias. Vlterius, ſi eſſet potentia in corpore, tunc illa potentia nō reciperet formā illius corporis ſibi propriam. oculus enim ſi eſſet habens colorem, non eſſet poſsibile virtuti viſiuę recipere colores. & ſic eſt in reliquis potentijs ſenſuū. Iterū, ſi eſſet hęc potentia in corpore, habens formā ſibi propriā, non apprehēderet ſeipſam.

Intellectus nō eſt potentia in corpore, extenſa ad eius extenſionem.

nam formæ apprehendentes materiales,ſ.ſentientes non apprehendunt ſeipſas, **D** neq; finem ſuæ diſpoſitionis. Prçterea, ſi eſſet hçc potentia,& hçc prçparatio in corpore determinato , tunc accideret eis id , quod accidit ſenſibus, cum apprehendunt aliquod ſenſibile. & eſt vnum duorum : aut enim non apprehendut ẽtem hora apprehenſionis ſuç:aut ſi apprehenderint ipſam , apprehendunt quidem eam,non prout eſt . quemadmodum accidit coloribus , qui ſunt contrarij adinuicem in viſu,& ſaporibus, qui ſunt contrarij in guſtu . & hoc voluit Ariſto, cum dixit , ſi enim in eo apparuerit, apparens impediet alienum , quia eſt aliud. Hçc eſt ſumma eius , quod dixit ſapiens de natura huius intellectus , & eius,quod ſequitur ex verbis ſuis. Et,cum peruenerit ad eum hoc tm̃ de intellectu materiali,patuit ei ꝙ hçc pars perfectionis,quç in anima reperitur,appellata quidem intellectus materialis,nõ habet naturam, niſi naturam poſsibilitatis, & prçparationis tm̃,cum nõ fuerit miſtus cum materia neq; cum natura aliqua naturarum ſenſibilium omnino. Quare non eſt hæc præparatio , ſeu diſpoſitio, appella eam vt vis,exiſtẽs in ſubiecto proportionato naturç intellectus, vt imaginabantur expoſitores Antiqui. vnde prç cçteris poſsibilitatibus fuerat intellectus.& ideo dixit loco huius ꝙ ipſe nihil eſt ex entibus , antequã intelligat.

Intellectus materialis non hẽt niſi naturã poſsibilitatis , & p̃parationis.

Theophraſti opinio.

*a.l. Themiſtius.

Expoſitores autem Antiqui,vt * Theophraſtus , & alij intellexerunt de hoc, ꝙ ipſe nihil eſt ex entibus in actu,ſed eſt ſubſtantia in potentia,ſ.ꝙ eſt ſubſtantia intellectiua cuius eſſe eſt in potentia, prout eſt in potentijs receptiuis formarum materialium,ſ.ꝙ poſsibilitas in eis eſt in ſubſtantia,quç eſt in potentia ꝓportionata ſpeciei,quam recipit. **B** Et videtur quidem ꝙ ſecundum opinionẽ eorum intelligitur natura intellectus,prout intelligitur natura materiç primç,ſcilicet vt dicatur ꝙ iſte intellectus eſt ille,cuius proportio ad id, quod intelligit, eſt proportio materiç formç demonſtratç talis ad formam:licet entitas huius materiç ſit in potentia.&,cum poſuerint entitatem huius ſubſtantiæ in potentia tm̃, non potuerunt quidem dicere ꝙ ſit generabilis , & corruptibilis. id enim, quod eſt in potentia,non generatur nec corrumpitur,vt declaratũ eſt in Phyſicis de materia prima.

Alexandri opinio.

Alexander vero ex recentioribus Peripateticorum videbatur ei ꝙ natura huius partis animç nihil aliud eſt, niſi præparatio, ſeu diſpoſitio,q̃ reperitur in anima,dicens quidem,& ideo aſsimilauit eam Ariſto. prçparationi repertç tabulç recipienti ſcripturam . nam tenet ꝙ ſubiectum huius prçparationis nihil aliud eſt,niſi anima.& determinauit ex hoc ꝙ hçc prçparatio innouetur ad innouationem animç,prout eſt in alijs præparationibus . Attamen veritas,quam prçbent fundamenta Ariſt.eſt ꝙ ſit prçparatio tantum.nam, ſi reperiretur hic ſubſtantia recipiens formas entium , tunc eſſent prçparationes vnum ex entibus exiſtentibus per ſe.&,ſi eſſet vnum ex entibus exiſtentibus per ſe, tunc eſſent abſq; formis rerum ſenſibilium,& non eſſent naturç quiditatis earũ. **C** Demum hic ſermo aſsimilatur ſermoni de formis abſtractis.nam hçc intellecta, vr̃ de eis ꝙ nihil ſit in eis,niſi quiditas rei ſenſibilis.&,ſi eſſent abſq; ea,non notificarent ſubſtantiam eius.nam aliud non notificat ſubſtantiam alterius, prçter alia inconuenientia,conſequentia illam opinionem,quæ alias narrauimus.

Diſcrepãtia inter Alexãdrũ,et Auer.

Niſi ꝙ Alexander determinauit ꝙ notum eſt per ſe ꝙ hæc natura eſt generabilis, & corruptibilis:qm̃ non habet aliam naturam niſi poſsibilitatis,& præparationis. quod quidem non mihi placet, ſed oportet ſummopere de hoc perſcrutari. Ariſt,vero nihil de hoc declarauit:ſed id,quod percipitur ex verbis eius,tollerat vtrunq; ſimul.nam dicit de hoc intellectu materiali ꝙ non eſt paſsiuus , ſed immiſtus. & poteſt dici ꝙ intelligit per immiſtum ꝙ non ſit potentia in corpore,diuiſa ad diuiſionem eius , licet fuerit ei connexio neceſſaria in corpore mediante anima:& poteſt dici ꝙ ſit abſtractus ſimpliciter. Diximus autem ꝙ hoc non eſt notum per ſe.qm̃ declaratum eſt de potentia prima abſtracta in lib. Phyſic.ꝙ non ſit diuiſibilis ad diuiſionem corporis,neq; miſceatur materiæ:& remãſit conuerſio huius propoſitionis,& deſtructio conuerſi non declarata,& eſt ꝙ omnis potentia,non diuiſa ad diuiſionem corporis,ſit abſtracta.& qui habet ex radicibus ſuis ꝙ ſunt hic formç abſtractæ,quç non ſunt ex natura relatiua,q̃re quid prohibet apud eum quin ſint hic prçparationes huiuſmodi? prçſertim cum

A eo,quod videtur de hac preparatione, ꝙ ſit vna numero in hominibus. & hoc
quidem per ſe eſt,tamen multa per accidens.quod non eſt ſic in formis materia-
libus. Et dimittamus hoc,& redeamus ad id, in quo fuimus, hoc enim requirit
maximam ſpeculationem per ſe ipſum. Et dicimus ꝙ in aliqua harum duarũ
opinionum,quas tenẽt iſti homines,ſ.Philoſophi nuncupati Peripatetici eſſe de
mente Ariſt.in intellectu materiali,nihil eſt quod cogat, vt prohibeat intelle-
ctum,& diſcurſum ſuum de intellectibus abſtractis,& ne fiat ſubſtantia abſtra-
cta,vt declaratum eſt. qm̃ intellectum de abſtractis eſt ipſummet eſſe. Nam iſte
intellectus materialis,ſi eſt ſubſtantia antiqua, vt dixerunt omnes expoſitores,
nihil profecto ei prohibet quin intelligat priores eo. ſi vero eſt præparatio tan
tum,vt dicit Alexander,tunc nõ eſt hic ens innouatum, quod prohibeatur quin
fiat æternum:vt dixit Alpharabius. Et opinor ꝙ Alpharabius imaginatus eſt
hoc,qm̃ opinatur ꝙ intellectus materialis ſit ſubſtantia,habens potentiam inno-
uatam corruptibilem.nam ipſe dixit in de Intellectu, & intellecto, recitans de
hoc intellectu ꝙ ſit ſubſtantia quædam,ſeu aliquid, cuius moris eſt vt cum reci-
pit intellecta,fit vnio cum eis,ſeu diſpoſitio eius eſt hęc diſpoſitio.& poſuit ſub-
ſtantiam cuius eſſe eſt in potentia innouata ſtatim,vt vides. Igitur omnes homi
nes propter hoc conueniunt ꝙ felicitas vltima hominis eſt, cum ſit intelligens
intellectus abſtractos. Et Alexander poſuit hoc in libro ſuo de Anima, tanꝗ

Quo pacto intelľus materialis intelligere poſsit itellectus abſtractos.

B quid per ſe notum.Et ſic fecit Themiſtius, qui ſecutus eſt id in ſermone, quem
reputat eſſe ſufficientem. nam dixit,cum intelligat intellectus,in nobis exiſtẽs
id,quod non eſt in ſe intellectus, multo fortius debet intelligere id,quod eſt in
ſe intellectus.Sed opponitur huic vt dicatur ꝙ lumen Solis dignius eſt vt videa
tur,& tamen veſpertiliones id non apprehendunt. Et iam promiſit ſapiẽs per-
ſcrutari de hoc quęſito in libro de Anima, & non deuenit ad nos adhuc ſermo
eius in eo. Tamen inuenimus in libello Alexandri de intellectu demonſtratio-
nem de hac re:& exiſtimauit ꝙ ipſa eſt, quæ mouit ſapientem ad ſermonẽ de
intellectu adepto. Et declaratio eius,quod dixit in hoc,& id,quod ꝑuenit mihi,
eſt hoc,ac ſi diceret ꝙ proportio intellectus apud Ariſt. eſt ipſamet proportio
ſenſus.&,cum appareat ꝙ tria ſunt in ſenſu,ſ.recipiens, & eſt ſenſus; & rece-
ptum,& eſt ſenſatio:& motor,& eſt ſenſibile in actu,ſeu extra animam,neceſ-
ſe eſt etiam vt reperiantur in intellectu hęc tria,ſ.intellectus recipiens & eſt ma
terialis:& intellectum,& eſt ſpeculabile:& agens,& eſt intellectus abſtractus.
Et cum vera ſit hęc propoſitio,& copuletur ei id,quod ſequitur ex ea,& eſt ꝙ
ſenſus poteſt recipere ſenſibile, quod eſt in actu: igitur ſequitur vt intellectus,
qui eſt in potentia,poſsit recipere intellectum, qui eſt in actu,ſ.abſtractum,qui
eſt tanquam ſenſibile. proportio enim eadem eſt. Et etiam, cum copuletur ei

Themiſtij dictum.

Alexãdri demonſtratio.

C propoſitio,quam omnes confitentur,ſ.ꝙ omne,quod habet potẽtiam ad aliquid,
oportet de neceſsitate vt exeat in actum:& vt res, quæ eſt in potẽtia in aliquo
tempore,fiat neceſſario res,quę eſt in actu in illo genere: tunc ſequitur ex hoc
de neceſsitate vt intellectus materialis fiat intellectus, qui eſt in actu in aliquo
tempore.Et ideo dixit Alexander in libello prædicto,poſtquam declarauit id,
cuius vis eſt vis prędictę demonſtrationis,hoc,cuius litera talis eſt. Intellectus »
autem,qui eſt in potentia,cum perficitur,& augetur,intelligit illum.qm̃,vt ipſe »
dicit, quemadmodum potentia eundi, quæ eſt homini hora natiuitatis,exit in »
actum cum proceſſu temporis,& perficitur res,mediante qua id erit,ſic etiam in »
tellectus,cum perficitur,intelligit res, quę ſunt in natura ſua intellecta, & facit »
etiam ſenſibilia intelligibilia. Nam intellectus non eſt in natura ſua paſsibilis, »
in eo ꝙ recipit aliud,prout eſt ſentiens, ſed eſt in contrarium ſentienti. ſenſus »
enim eſt in eo paſsio,& receptio impreſsionis: apprehenſio vero illius eſt rece- »
ptio, quę additur. Cauſa autem receptionis intellectus materialis rerum abſtra- »
ctarum eſt,qm̃ non euenit ei in receptione earum paſsio, prout eſt in ſentiente, »
qui eſt in potentia.nam intellectus non eſt aliud ens,niſi ſubſtantia recepti in cõ »
trarium ſentienti,quod eſt in potentia aliud,pręter receptionem in ſe. Et dixit »
hoc,quoniam,ſi eſſet intellectus materialis aliquid præter receptionem,ſequere
tur,cum perſcrutatus fuerit de intellectu abſtracto, vt innouatum fiat ęternum,

Themiſtij demõſtratio

& hoc patet, vt vides. Et patet profecto ex hac proportione ꝙ intellectus agẽs D
non eſt intellectui materiali vt agens tm̃, ſed vt perfectio vltima eius per viam
formæ, & finis, prout eſt ſentienti cum ſenſibili. Et hoc eſt etiam vnum ex eis,
quæ fecerunt errare Alpharabium, qui exiſtimauit ꝙ ſit ei agens tantum, prout
eſt in motoribus naturalibus. Demonſtratio vero Themiſtij prædicta vera eſt.
quoniam, cum hæc ſenſibilia ſint intellecta ex parte intellectus abſtracti: &
res ſemper tribuit ſimilitudinem ſuæ entitatis: ergo multo dignius eſt vt ipſum
ſit intellectum. quemadmodum colores cum fiant viſibiles ex parte luminis So
lis, multo dignius eſt vt lumen eius ſit magis viſibile. Et licet omne viſibile, &
vniuerſaliter ſenſibile naturaliter occultetur alicui ſpeciei animalis propter de-
bilitatem eius, non occultatur tamen alteri ſpeciei. nam, ſi occultaretur omni-
bus ſpeciebus, tunc prouidentia diuina, & eſt illa, quam appellant naturam, fru-
ſtra operata fuiſſet: cum poſuerit aliquid abſq; eo, ꝙ id exeat in actum Veſper
tiliones enim ſi non poſſunt aſpicere lumen Solis, hoc tamen non eſt ſic in cæ-
teris animalibus. Et ſic etiam, ſi aliqui homines non poſſunt reſpicere hunc in-
tellectum non eſt neceſſe vt ita ſint omnes homines. quoniam fuit hoc eis ex
aliquo euentu, qui eis accidit, ſeu ex natura, ſeu ex voluntate vniuerſali, quę ſic
voluit. ſed, ſi hoc eſſet propter diſpoſitionem, quę eſt intellectui abſtracto, dan-
tem ꝙ ſit intellectum, non exiens in actum, tunc eſſet fruſtra. Id autem, ex quo
apparet, ꝙ hęc præparatio, qua homo recipit res abſtractas, fiat in intellectu ſpe E
culatiuo poſt ſuam perfectionem, adeo ꝙ hęc pręparatio erit proportio eius ad
intellectum adeptum perfectiſsime, vt proportio præparationis appellatæ intel
lectus materialis ad animam, eſt hoc, quoniam omnis forma innouata euenit ei
poſsibilitas, & præparatio ad recipiendum aliam formam. & hoc quidem aut
procedet in infinitum, aut vltima præparationum recipiet formam non materia-
lem. & hoc indicat, quoniam intellecta rerum, quæ ſunt in habitu, ſunt ſcientię
in potentia, ex eo ꝙ ſunt ſcientiæ rerum in potentia. & ideo vniuerſale inclu-
dit id, quod eſt infinitum. & iam declarauit hoc Ariſtoteles in ſermone ſuo in

Q ño uniuerſalia ſint vera cũ tm̃ non ſint extra animam,

Metaphyſica. Et ex hoc ſoluitur dubium, quod ſit, quomodo vniuerſalia vera,
& tamen non reperiuntur extra animam: & eſt id, quod coegit Platonem ad
tenendum formas abſtractas. Et reſpondetur ꝙ vniuerſalia ſunt ſcientiæ in po-
tentia rerum, quę ſunt extra animam * in potentia. & ex rebus per ſe notis eſt
ꝙ in omni genere rerum id, quod eſt in potentia, neceſſe eſt vt procedat ad id,
quod eſt in actu in illo genere. &, cum fuerint ſcita ſcientiæ in potentia, & mo-
ueantur a potentia in actum, neceſſe eſt vt moueantur ad ſcientias, quæ ſunt in
actu. Quanquam hoc videatur abſurdum ei, qui non peruenit ad hunc gradum,

* a. l. non habet, in potentia.

An Intellectus humanus abſtrahat, & quando.

adeo ꝙ pudet eum loqui de eis: prout videtur abſurdum ei, qui fuerit in aliqua
ętate ſuorum annorum, credere quod ei eueniet in alia ætate, ad quam adhuc nõ F
peruenit. In eo vero, quod interrogaſti me de dicto ſapientis, ſi quidem ani-
mæ fuerit actio, tunc erit poſsibile vt abſtrahatur, ipſe profecto innuit id, quod
declaratum eſt de intellectu materiali, quod non indigeat in operando vt ſit
vnum ex entibus materialibus. quoniam ens tale poſsibilis eſt ei abſtractio: &
non eſt neceſſe vt perfectio ſit ei poſsibilis, non autem neceſſaria. & hoc patet
ex opinione eius. Et videtur ꝙ proueniat hęc perfectio naturaliter: & vt plu-
rimum erit ex aggregatione hominum, qui congregantur ad hoc, vt proueniat
hęc perfectio. &, cum hęc perfectio proueniat ex his congregationibus, illa
quidem perfectio hic vni tantum difficilis eſt, niſi ſenectute, & perſeuerantia
in ſpeculationibus, & non deficiendo ei res, quæ exiſtimantur eſſe neceſſariæ.
Et videtur ſecundum eos quod adueniat hæc perfectio multis hominibus, prope
ſeparationem eorum ab hoc ſeculo, quoniam eſt perfectio contraria perfectio-
ni corporali. Alpharabius autem, vt vidiſti, contradixit in ſuo libello huic
interrogationi. &, cum reputauit ſe eſſe perfectum in fine ſuę ętatis, & non per-
uenit illud ad eum, adduxit inconuenientia ex rebus per ſe notis. & ideo dixit
de eis quod ſunt vanitates ſenectutis. Perfectio vero, ex qua prouenit hoc, vt
diximus, eſt nimis difficilis. nam ex conditionibus eius eſt vt non ſit pecca-
tum in credulitate ſua. & ideo exiſtimatur de eo quod ſit proprium homini-

A bus excelſis. Et hoc totum, quod cauſa tui recitauimus, eſt narratio opinionum hominum. & quid intelligit, & illud negat, non debet decidere ꝙ ſit opinio recitantis. Et accidunt ei, & ſimilibus multi errores, & maximi quidem. & Deus omnipotens auertat nos, & vos a lapſu in eis, & dirigat nos omnes ad ſcientiam, & operationes rectas. Et pax vobis, ac pietas Dei, & benedictiones eius. Demum perfectio, quam innuimus, erit per ſcientias iuuatiuas, & opiniones veras, & mores bonos, ac operationes bonas. Vale.

F I N I S.

REGISTRVM.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo
Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy.

Omnes quaterniones
* duernio.

VENETIIS Apud Cominum
de Tridino, Montisferrati.

M D L X.

AΦ1 1454153

XXIV
β=36